TECHNISCHE HOGESCHOOL
DELFT

DE OPMERKER.

ORGAAN

VAN HET GENOOTSCHAP

„ARCHITECTURA ET AMICITIA",

WEEKBLAD VOOR BEELDENDE KUNST EN TECHNISCHE WETENSCHAP.

22e JAARGANG

1887.

D02 2059

POLYTECHNISCHE SCHOOL

ARNHEM.

DRUK VAN G. W. VAN DER WIEL & Cº.

REGISTER.

A. Bladz.

Architectura et Amicitia.
Vergadering van 5 Januari . . . 9
» » 19 » . . . 25
Rapport van de Jury, ter beoordeeling van de prijsvragen 1885—1886 . . . 25
Vergadering van 2 Februari . . . 41
» » 16 » . . . 57
» » 2 Maart . . . 73
1e Gewone prijsvraag 1887 . . . 81
Vergadering van 16 Maart . . . 89
» » 30 » . . . 105
» » 20 April . . . 129
» » 27 » . . . 137
2e Algemeene prijsvraag 1886—1887 . . . 161
Vergadering van 27 Juli . . . 241
» » 7 September . . . 289
» » 21 » . . . 305
3e Gewone prijsvraag 1887 . . . 314
Vergadering van 5 October . . . 325
» » 19 » . . . 341
» » 2 November . . . 357
» » 16 » . . . 377
3e Algemeene prijsvraag 1887 . . . 377
Vergadering van 30 November . . . 395
» » 7 December . . . 403
» » 22 » . . . 417

Asbest en superator . . . 5
Amsterdam. (De Sint-Nicolaaskerk aan de Prins-Hendrikkade te) . . . 41
Ambachtsschool te Groningen. (De vacature aan de) 55, 61, 69
Arti et Industriae. (Vergaderingen). . 69, 92, 140, 379, 397
Antwerpen. (De nieuwe havenwerken van) . . . 101
Aprilfeesten te Amsterdam. (De) . . . 113, 115
Amsterdam. (De versieringen te) . . . 124
Allerlei uit Amsterdam . . . 137
Amsterdam. (Nog eens het Centraalstation te) . . . 138
Amersfoort (Schetstocht naar) . . . 145, 257
Amsterdamsche beursquaestie. (De oplossing der) 147, 153, 181, 194
Amsterdam. (De nieuwe Beurs te) . . . 153, 161, 362
Algemeene regelen bij de samenstelling van tuinen, door F. J. Bremmer Hzn. . . . 201, 209
Arnhem. (Grafteeken voor Joost Sasbout te) . . . 220
Alkmaar (Schetstocht naar) . . . 225
Amsterdammerpolder. (De petroleumhaven in den) . . . 228
Arbeidskracht. (De Niagara als bron van) . . . 245
Amsterdam. (Het nieuwe scherm in den Stadsschouwburg te) . . . 282
Acht dagen in Weenen . . . 290
Allerlei . . . 310, 344
Asphalt-bevloering . . . 345
Arti et Amicitiae. (De schilderijen-tentoonstelling in) 350, 358, 372

B.

Bezoek aan Deventer (Een) . . . 1
Benoemingen 7, 15, 23, 31, 38, 47, 63, 78, 86, 95, 103, 111, 119, 127, 134, 151, 158, 175, 198, 207, 215, 223, 231, 247, 279, 286, 294, 311, 323, 331, 339, 347, 355, 366, 398, 414, 423
Bouwkunst der Etrusken. (De) . . . 9
Beschildering van pleisterwerken . . . 14
Bouwkunst en Vriendschap (Vergaderingen) 20, 31, 46, 69, 94, 109, 150, 365, 380, 406
Bouwterrein (Veiling van) . . . 31, 47, 94, 230, 405
Bouw- en beeldhouwkunst in het Parijsche salon. (Tentoonstelling van) . . . 66
Brouwershaven. (Het Raadhuis te) . . . 105, 115
Bouwmaterialen. (Proefstation tot onderzoek van) . . . 145
Beursquaestie. (De oplossing der) . . . 147, 153, 181, 194
Beurs te Amsterdam. (De nieuwe) . . . 153, 161, 362
Beurspraat . . . 156, 163, 174
Burgerplicht. (De vergadering van) . . . 164
Bestekken. (Inlichting op) . . . 179
Bamian. (De reuzenbeelden van) . . . 187
Bouwmateriaal. (Klei als) . . . 195
Buitenland. (Uit het) . . . 213
Bremen . . . 217, 226
Bond van Nederlandsche pan- en tegelfabrikanten . . . 220
Brandschade (Taxatie van) . . . 221
Borromini . . . 234
Beers. (Jan van) . . . 244
Brug over het IJ. (Een) . . . 259
Betonfundeering. (Het stoppen van eene wel bij het maken eener) . . . 275
Ballin. (Claude) . . . 282
Beeldhouwkunst . . . 284, 293, 351
Bouwkunst (Iets over schoonheidsleer, voornamelijk met betrekking tot de), door W. Stok Jr. . . . 306, 321
Bosboom—Toussaint. (Het grafmonument voor mevrouw) 307
Bekapping van het Concertgebouw te Amsterdam. (De) 325
Berlijnsche Jubileum-tentoonstelling. (Een terugblik op de) 326
Brussel. (De Vlaamsche schouwburg te) . . . 333
Bouwkundig proces. (Een) . . . 334
Bastille op de Parijsche tentoonstelling van 1889. (De) 342
Bouw van lokalen voor godsdienstoefening . . . 344, 429
Bouwen. (Vergunning tot) . . . 404

Boekaankondiging.
Der Grundbau, von L. Brennecke . . . 68
Geen ambachtsscholen maar ambachtswerkplaatsen, door L. M. Moolenaar, te Groningen . . . 100, 102
Beknopt practisch leerboek der burgerlijke en waterbouwkunde, door B. F. Plasschaert . . . 238
Electro-technische bibliotheek . . . 246
Schetsen van dieren, door J. E. Helge . . . 262

C.

Centraalstation te Amsterdam. (Overkapping van het) . 53, 275
Constructie van plantenkassen (De), door F. J. Bremmer Hzn. . . . 89, 97
Centraalstation te Amsterdam. (Nog eens het) . . . 138
Critiek. (Een weinig) . . . 180
Crisis te Sèvres. (De oplossing der) . . . 266
Carmona . . . 266
Concertgebouw te Amsterdam. (De bekapping van het) . 325
Concurrentie. (Onedele) . . . 342
Circus Carré. (De) . . . 395

D.

Deventer. (Een bezoek aan) . . . 1
Dirks. (Justus) . . . 4
Decoratie. (Metaalwerk als) . . . 29
Drinkwaterleiding te Maastricht. (De) . . . 179
Dijkerman & Buijzerd te Breda. (Fabriek van de firma) . 196
Delhi, in Hindostan. (Een ijzeren zuil nabij) . . . 238
Dam. (Huldeblijk aan A. W. van) . . . 393

E.

Etrusken. (De bouwkunst der) . . . 9
Electrische straatverlichting te Nijmegen. (De) . . . 52
Excursie naar Oudewater. (De) . . . 273
Engelsche smaak . . . 281
Electrische verlichting te Lubeck. (Centraalstation voor) 404

F.

Forum te Rome. (Het) . . . 85
Feestgids voor de Aprilfeesten te Amsterdam . . . 115
Fabriek van de firma Dijkerman & Buijzerd te Breda . 196
Felix Meritis. (De teekenschool van) . . . 289
Forth-brug. (De) . . . 345

G.

Geschiedenis der spoorwegen van Europa . . . 17, 33
Gekleurd glas . . . 65
Genua. (De havenwerken van) . . . 166
Gasfabrikanten. (Vereeniging van) . . . 213
Grafteeken van Joost Sasbout, te Arnhem . . . 220
Gothischen kerkbouw in Nederland. (Iets over den) 267, 276
Gartenkunst und Gärten, sonst und jetzt (H. Jäger's) . 285
Gastoestellen te 's-Gravenhage (Tentoonstelling van) 300, 307
Grafmonument voor mevrouw Bosboom—Toussaint. (Het) 307
Gravenhage. ('s-) . . . 349

Bladz.

Gallait. (Louis) 385
Geldrop. (De ingestorte toren te) 386

H.

Havenwerken te Hamburg. (De nieuwe). 43
Havenwerken van Antwerpen. (De nieuwe) 101
Havenwerken van Lissabon. (De nieuwe) 106
Havenwerken van Genua. (De) 166
Houtcementdaken. (Iets over). 245
Hamer. (Pieter Johannes) 313
Huldeblijk aan A. W. van Dam. 393

I.

Inrichting van paardenstallen (De), door R. A. Heij . . 81
Instituut van Ingenieurs. (Koninklijk) 135, 189
Inlichting op bestekken 179
IJselstein 242
Iets over houtcementdaken 245
IJ. (Een brug over het) 259

J.

Jaarmarkt te Amsterdam 57

K.

Kunstenaar uit de achttiende eeuw (Een) 30
Konstantinopel 44
Koninklijk Instituut van Ingenieurs 133, 189
Koninklijk Nederlandsch Handelsmuseum (Prijsvraag) . 141
Klei als bouwmateriaal 195
Kunstnijverheid 233
Keyser (Hendrik de) 250
Kunstnijverheid. (Nationale tentoonstelling van oude en nieuwe) 309
Kalkkolith. (Ingezonden). 322
Kunstnijverheidstentoonstelling. (Eene) 403

L.

Lissabon. (De nieuwe havenwerken van) 106
Lezers. (Een woord aan onze). 249, 262
Lokalen voor godsdienstoefening. (Bouw van) . . 344, 429
Lettervormen en manuscriptversiering (Over), door H. G. Jansen. 359, 369
Lood of zink? 401, 425

M.

Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst.
Verslag Afd. 's-Gravenhage. 6, 21, 54, 93, 125, 337, 380, 413
» » Leeuwarden. 22, 54, 94, 110, 310, 345, 380, 413
» » Arnhem . . 37, 70, 107, 134, 214, 364, 390
» » Rotterdam. . . . 37, 70, 107, 142, 353, 422
» » Groningen. 45, 108, 352, 413
» » Leiden en Omstreken . . 142, 337, 363, 397
» » Amsterdam 352
Prijsvragen. 12, 60, 109, 141, 229, 405
Tentoonstelling 148, 155
Verslag der 55e algemeene vergadering 169

Metaalwerk als decoratie 29
Model-prijsvraag. (Een) 76
Meubeltentoonstelling te Amsterdam 77
Maastricht. (De drinkwaterleiding te). 179
Monnikendam. (De schetstocht naar). 185
Museum (De opening van het Nederlandsch) . . 193, 206
Mosstoenen. 196
Muurtegeltjes. (Iets over verglaasde) 284
Märchen. (Prof. Graef's). 313
Mastiek voor laboratoria 330
Manuscriptversiering. (Over lettervormen en), door H. G. Jansen. 359, 369
Moderne woonhuis (Het), door H. W. A. Croiset van Uchelen 409, 418

N.

Necrologie.
Justus Dirks 4
Jan Willem Schaap 59
K. G. Pfannschmidt 265
Pieter Johannes Hamer 313
Louis Gallait 385

Nicolaaskerk aan de Prins-Hendrikkade te Amsterdam, (De Sint-) 41
Nijmegen. (De waterkeering der stad) 116
Nederlandsch Museum. (De opening van het) . . 193, 206
Niagara als bron van arbeidskracht. (De) 245
Nederland. (Iets over den Gothischen kerkbouw in). 267, 270

O.

Overkapping van het Centraalstation te Amsterdam. 53, 275
Onze Villa, door C. B. Posthumus Meyjes 73

Bladz.

Op- en aantrede van trappen. (De beste verhouding tusschen) 162
Octrooiwet. (Vereeniging van voorstanders eener Nederlandsche). 188
Overproductie. 261, 299
Oudewater. (De excursie naar) 273
Onedele concurrentie 342

P.

Prijsvragen en wedstrijden.
Prijsvragen, uitgeschreven door de Maatschappij tot bevordering der bouwkunst. 12, 141, 229, 405
Societeit »de Hereeniging", te Deventer. 13
Rapport van de Jury, ter beoordeeling van de prijsvragen 1885—1886, uitgeschreven door Architectura et Amicitia 25
Prijsvragen, uitgeschreven door de Afdeeling Amsterdam der Maatschappij tot bevordering der Bouwkunst . 60
Een model-prijsvraag 76
1e Gewone prijsvraag 1887, Architectura et Amicitia. . 81
Prijsvragen, uitgeschreven door de Afdeeling Leeuwarden der Maatschappij tot bevordering der Bouwkunst. 109
Prijsvragen, uitgeschreven door de Vereeniging »Bouwkunst en Vriendschap" te Rotterdam 109, 197
Prijsvragen, uitgeschreven door de Vereeniging tot bevordering der Bouwkunst te Groningen . . . 117, 205
Louisa-stichting te 's-Hage. 129, 148, 180
Koninklijk Nederlandsch Handelsmuseum 141
2e Algemeene prijsvraag 1886—1887, Architectura et Amicitia. 161
Prijsvraag, uitgeschreven door de Afdeeling Rotterdam der Maatschappij tot bevordering der Bouwkunst . 230
Paleis voor de Wetgevende Macht der Argentijnsche Republiek 254, 308
2e Gewone prijsvraag 1887, Architectura et Amicitia. . 314
Nieuwe schouwburg te Stokholm 327
Wedstrijd in de schilderkunst in 1887 328
Boerderij voor bouw- en weiland, uitgeschreven door de Vereeniging tot bevordering der Bouwkunst te Groningen 344, 405
Gevel voor een heerenhuis, uitgeschreven door de Afdeeling Leiden en omstreken van de Maatschappij tot bevordering der Bouwkunst 344
Wedstrijd van verwarmingstoestellen. (Nationale) . . . 351
Prijsvragen, uitgeschreven door de Vereeniging Arti et Industriae, te 's-Hage 374
3e Algemeene prijsvraag 1887, Architectura et Amicitia. 377
Marktplein met kiosk enz., te Valkenburg. 405

Pleisterwerken. (Beschildering van) 14
Pierre ornée 31
Plafond. (Het) 49
Paardenstallen (De inrichting van), door R. A. Heij . 81
Plantenkassen (De constructie van), door F. J. Bremmer Hzn. 89, 97
Proefstation tot onderzoek van bouwmaterialen 145
Pan- en tegelfabrikanten. (Bond van Nederlandsche). . 220
Petroleumhaven in den Amsterdammerpolder. (De) . . 228
Parijs. (De waterleidingswerken te) 235
Panama-kanaal. (Het). 260
Pfannschmidt. (K. G.). 265
Paleis voor Volksvlijt. (De verbouwing van het) . . . 266
Proces. (Een bouwkundig). 334
Parijs. (De Sainte Chapelle te) 341
Polders en polderbemalingen 367

R.

Rijksdaggebouw te Berlijn. (De ventilatie en verwarming van het nieuwe) 30
Rechtszaken 77, 85, 373
Rome. (Het Forum te) 83
Raadhuis te Brouwershaven. (Het). 105, 115
Reisindrukken, door Leonard A. Springer 177, 186
Reuzenbeelden van Bamian. (De) 187
Rabitz. (Vuurvaste bedekking voor plafonds en gewelven naar het systeem) 269
Rotterdam. (De nieuwe schouwburg te). 297
Rijksmuseum. (In het) 374
Rookvrije verbranding 380

S.

Superator. (Asbest en) 5
Spoorwegen van Europa. (Geschiedenis der 17, 33
Sgraffito. 37
Straatverlichting te Nijmegen. (De electrische) 52
Schaap. (Jan Willem). 59
Stadhuis te Woerden. (Het) 118
Sneeuwploeg. (De) 121
Schetstocht naar Amersfoort 145, 257
» » Monnikendam. 185
» » Alkmaar 225

Bladz.

Sèvres. (De oplossing der crisis te) 266
Smaak. (Engelsche) 281
Scherm in den stadsschouwburg te Amsterdam. (Het nieuwe) 282
Schouwburg te Rotterdam. (De nieuwe). 297
Spoorwegverbinding tusschen Amsterdam en de Belgische grens. (De kortste) 298
Schoonheidsleer, voornamelijk met betrekking tot de bouwkunst. (Iets over), door W. Stok Jr. . . 306, 321
Schilderwerk. (Tentoonstelling van decoratief). 329, 335, 347
Schouwburg te Brussel. (De Vlaamsche) 333
Schrijnwerkerslijm en hare toepassing. (De) 334
Sainte Chapelle te Parijs. (De) 341
Systeem van versche-luchtverwarming door middel van gas. (Boyle and Son's). 378
Schilderwerk op Tectorium 428
Sleutelstad. (Uit de) 428

T.

Tentoonstelling. (Eene) 20
Technisch taalbederf 29
Tectorium 62, 259
Tentoonstelling van bouw- en beeldhouwkunst in het Parijsche Salon 66
Tentoonstelling te Amsterdam. (Meubel-) 77
Teekenonderwijs. (Nederlandsche Vereeniging voor) . . 124
Tentoonstelling van voedingsmiddelen 132, 204
Tentoonstelling der Maatschappij tot bevordering der Bouwkunst 148, 155
Tentoonstelling van het gemeente-ontwerp der nieuwe Beurs te Amsterdam 161
Trappen. (De beste verhouding tusschen op- en aantrede van) 162
Tuinen (Algemeene regelen bij de samenstelling van), door F. J. Bremmer Hzn. 201, 209
Taxatie van brandschade 221
Tentoonstelling der Hollandsche Teekenmaatschappij . 258
Tentoonstelling. (De Vaticaansche) 286
Teekenschool van Felix Meritis. (De). 289
Tuinbouwkunst 298
Tentoonstelling van gastoestellen te 's Gravenhage. 300, 307
Tentoonstelling van oude en nieuwe kunstnijverheid. (Nationale) 309
Tentoonstelling. (Een terugblik op de Berlijnsche Jubileum-) 326
Tentoonstelling van decoratief schilderwerk . 329, 335, 347
Tentoonstelling in Arti et Amicitiae. (De schilderijen-) 350, 358, 372
Turngebouw. (Het). 378
Toren te Geldrop. (De ingestorte) 386
Tentoonstelling. (Eene kunstnijverheids-) 403
Tectorium. (Schilderwerk op). 428

U.

Universiteitsgebouw te Utrecht. 259, 276, 314, 335, 364, 397, 412
Uit de Sleutelstad 428

V.

Vergaderingen van Architectura et Amicitia.
Vergadering van 5 Januari 9
» » 19 » 25
» » 2 Februari 41
» » 16 » 57
» » 2 Maart 73
» » 16 » 89
» » 30 » 105
» » 20 April 129
» » 27 » 137
» » 27 Juli 241
» » 7 September 289
» » 21 » 305
» » 5 October 325
» » 19 » 341
» » 2 November 357
» » 16 » 377
» » 30 » 395
» » 7 December 403
» » 22 » 417

Vergaderingen van de Maatschappij tot bevordering der Bouwkunst.
Afdeeling 's-Gravenhage. 6, 21, 54, 93, 125, 337, 380, 413
» Leeuwarden . . 22, 54, 94, 110, 310, 345, 380, 413
» Arnhem 37, 70, 107, 134, 214, 364, 390
» Rotterdam 37, 70, 107, 142, 353, 422

Bladz.

Afdeeling Groningen 45, 108, 352, 413
» Leiden en Omstreken 142, 337, 363, 397
» Amsterdam 352
55e Algemeene vergadering. 169

Vergaderingen van de Vereeniging »Bouwkunst en Vriendschap" te Rotterdam.
Vergadering van 13 Januari 20
» » 20 » 31
» » 3 Februari. 46
» » 24 » 69
» » 17 Maart. 94
» » 31 » 109
» » 30 April 150
» » 3 November 365
» » 17 » 380
» » 8 December 406

Vergaderingen van de Vereeniging »Arti et Industriae" te 's-Hage.
Vergadering van 16 Februari. 69
» » 16 Maart. 92
» » 20 April 140
» » 10 November 379
» » 29 » 397

Vergaderingen van de Vereeniging tot bevordering der Bouwkunst te Groningen.
Vergadering van 1 October 330
» » 3 December. 406

Ventilatie en verwarming van het nieuwe Rijksdaggebouw te Berlijn 30
Veiling van bouwterrein. 31, 47, 94, 230, 405
Vacante betrekkingen. 38, 47, 78, 151, 239, 286, 294, 303, 347, 382, 414
Verlichting. 58
Vacature aan de Ambachtsschool te Groningen. 55, 61, 69
Villa (Onze), door C. B. Posthumes Meyjes 73
Vereeniging voor Teekenonderwijs. (Nederlandsche) . . 124
Versieringen te Amsterdam. (De) 124
Voedingstentoonstelling 132, 204
Vergadering van Burgerplicht. (De) 164
Vereeniging van voorstanders eener Nederlandsche octrooiwet 188
Vereeniging van gasfabrikanten. 213
Verbouwing van het Paleis voor Volksvlijt. (De) . . . 266
Vuurvaste bedekking voor plafonds en gewelven, naar het systeem Rabitz 269
Verglaasde muurtegeltjes. (Iets over) 284
Vaticaansche tentoonstelling. (De) 286
Verwarmingstoestellen. (Nationale wedstrijd van) . . . 351
Versche-luchtverwarming door middel van gas. (Boyle and Son's systeem van) 378
Verbranding. (Rookvrije) 380
Vergunning tot bouwen 404
Verlichting te Lubeck. (Centraalstation voor electrische) 404

Varia.
Toevoeging van suiker aan metselspecie 45
Reizende scheepsdokken. 226
De groote klok van den Keulschen Dom 301
Middel tegen het ontsporen van sneltreinen op gladde rails. 330
Onderzoek van teekenpapier 338
Het éénrails-spoorsysteem 344
Holen op Sicilie. 353
Ontgravingen te Pompeji 353

W.

Waterkeering der stad Nijmegen. (De) 116
Woerden. (Het stadhuis te) 118
Waterleidingswerken te Parijs. (De) 235
Woord aan onze lezers. (Een). 249, 262
Wel bij het maken eener betonfundeering. (Het stoppen van eene). 275
Weenen. (Acht dagen in) 290
Wedstrijd in de schilderkunst in 1887 329
Woonhuis (Het moderne), door H. W. A. Croiset van Uchelen 409, 418

Z.

Zuil nabij Delhi, in Hindostan. (Een ijzeren). 238
Zink? (Lood of) 401, 425

PLATEN.

		Bladz.
1.	Villa in het Oranjepark, te Apeldoorn, van den architect Henri Evers.	9
2.	Sgraffito-versiering aan een huis te Dordrecht	37
3, 4.	Jaarmarkt in het Paleis voor Volksvlijt op 17, 18 en 19 Februari 1887. Schetsen van decoraties	57
5.	Het Raadhuis te Brouwershaven.	105
6.	Aprilfeesten te Amsterdam. Schetsen van eenige der versieringen .	113
7.	Voorgevel voor een woonhuis; ontwerp van den architect L. R. van Essen	145
8.	Voorgevel van een woonhuis in het Willemspark, te Amsterdam, van den architect H. J. Wigman.	185
9.	Grafteeken van Joost Sasbout in de Groote kerk te Arnhem . , .	220
10.	R.-K. kerk te Assendelft; ontwerp van den bouwmeester A. C. Bleijs.	275
11.	Schetsen naar de natuur van gebouwen te Amersfoort, Monnikendam en Alkmaar	289
12, 13.	Overkapping van het concertgebouw, te Amsterdam, van den architect A. L. van Gendt.	325
14.	Lettervormen en manuscriptversiering	359
15.	De ingestorte toren te Geldrop	386

NB. De bladzijden geven de plaats aan, waar de omschrijving te vinden is.

TWEE-EN-TWINTIGSTE JAARGANG N°. 1. ZATERDAG 1 JANUARI 1887.

De Opmerker

Orgaan van het Genootschap

ARCHITECTVRA ET AMICITIA

Weekblad voor Beeldende Kunst en Technische Wetenschap

A.W.V.

Redacteur-Uitgever F. W. VAN GENDT Jcz.
Adres voor Redactie en Administratie van het Weekblad en advertentiën: Bureau van *De Opmerker*, Driekoningenstraat 28, *Arnhem*.
Bureau der Redactie van *Architectura et Amicitia* JAN SPRINGER, C. B. POSTHUMUS MEYJES en A. W. WEISSMAN.
Stukken, deze Redactie betreffende, te adresseeren aan den Heer C. B. POSTHUMUS MEYJES, Kerkstraat 170 te *Amsterdam*
en wl, wat de Administratie van het Genootschap betreft, aan den Heer F. J. BREMMER HZN., Reguliersgracht 74, te *Amsterdam*.

ABONNEMENT *f* 2.25 per 3 maanden of wel *ses gulden* per jaar, bij vooruitbetaling en franco toezending van dit bedrag. Voor het buitenland *f* 7.50 en Nederlandsch-Indië *f* 9.—, beiden bij vooruitbetaling.
ADVERTENTIEN tot 20 cent voor elken regel plaatsruimte en 10 cent voor een bewijsnummer, worden tot Vrijdagavond aangenomen.
AFZONDERLIJKE NOMMERS, bij contante betaling tot 15 cent per stuk en 25 cent per plaat, te bekomen aan het Bureau van *De Opmerker* te *Arnhem* en bij den Hoofd-correspondent JOH. G. STEMLER CZN., Boekhandelaar te *Amsterdam*.

MEDEDEELINGEN VAN HET GENOOTSCHAP.

1°. Het Bestuur is samengesteld als volgt:
Jan Springer, Voorzitter;
Ed. Damen, Vice-voorzitter;
F. J. Bremmer Hzn., 1ste-Secretaris;
Henri Evers, 2de-Secretaris;
J. A. van der Sluys Veer, Penningmeester;
Ed. Cuypers, Bibliothecaris-Archivaris.

2°. Tot Secretaris der Commissie, belast met het beheer van het Genootschapslokaal, is benoemd de heer H. G. Jansen.

3°. Stukken, de Administratie van het Genootschap betreffende, moeten gezonden worden aan den 1ste-Secretaris, den heer F. J. Bremmer Hzn., wonende Reguliersgracht 74, Amsterdam.

4°. De 874ste Vergadering zal gehouden worden den 5den Januari a. s., des avonds te 8 uren, in het American Hotel, Leidscheplein alhier.
De agenda voor die Vergadering is:
a. Mededeelingen van het Bestuur;
b. Mededeeling van het rapport der Commissie van beoordeeling der serie prijsvragen 1885—1886;
c. Bijdrage van den heer Jan Springer;
d. Kunstbeschouwing, te geven door den heer Th. G. Strengers;
e. Boekverdeeling;
f. Ballotage van den heer E. Cramer, voorgesteld door de heeren J. A. Rooseboom en Th. G. Strengers.

5°. Als buitenleden zijn toegetreden de heeren Chr. H. Holgen, te Vreeswijk, en H. J. Ganderheyden, Directeur der Ambachtsschool te Middelburg.

Namens het Bestuur:
de 1ste-Secretaris,
F. J. Bremmer Hzn.

(A. et A.) EEN BEZOEK AAN DEVENTER.

Onder de voor den architect merkwaardige plaatsen van Nederland bekleedt Deventer eene voorname plaats. Zelfs al komt men er, zooals wij, op een somberen winterdag en al moet men er, daar de straatreinigingsdienst nog pas in het eerste stadium zijner ontwikkeling schijnt te verkeeren, tot aan de enkels door de smeltende sneeuw waden, men ziet er zooveel belangrijks, dat men koude en ongemak vergeet.

In de eerste plaats trok de groote of St.-Lebuinuskerk onze aandacht. Zij werd reeds in de elfde eeuw door den Utrechtschen bisschop Bernulphus gesticht, doch later vergroot. Men kan nog thans de oorspronkelijke kerk van Bernulphus duidelijk herkennen. Zij bestond uit een koor, met een halven zeshoek gesloten, waaronder een crypta, een schip en een kruisschip. De crypta is nog zeer goed bewaard en heeft zuilen met teerling-kapiteelen en rijkversierde schachten, bij welke versiering, naar Romaansch gebruik, de schroeflijn een hoofdrol speelt. In de muren van het Romaansche koor zijn, waarschijnlijk toen de kerk in de 13de eeuw vergroot werd, openingen gemaakt, die met een spitsboog zonder profiel zijn afgedekt. Ook bij de muren van het Romaansche schip is men op dezelfde wijze te werk gegaan.

Zeer eigenaardig zijn de Romaansche muurzuilen, met eenvoudige bladkapiteelen en basementen met vierkante plinten en hoekbladen daarop. Later in de middeleeuwen is de kerk andermaal veranderd, zoodat zij zich thans vertoont als een gebouw met drie even hooge en even breede schepen. Het middenschip is nog het oude Romaansche schip; de zijschepen hebben eene breedte, overeenkomende met de lengte van het voormalige kruisschip.

De stijl van deze zijschepen en van den kooromgang, die als plattegrond zes zijden van den twaalfhoek vertoont, wijst op den aanvang der vijftiende eeuw. Ook de gewelven en het benedendeel van den toren zijn in dien tijd gemaakt. Het bovendeel van den toren is uit de 17de eeuw. Eigenaardig is het, dat oorspronkelijk het voornemen schijnt geweest te zijn, twee torens te maken; men heeft echter alleen den zuidelijken uitgevoerd, terwijl ter plaatse van den noordelijken een afzonderlijke kerk, de Lieve-Vrouwekerk, gebouwd is, die thans op niet zeer fraaie wijs tot andere doeleinden is ingericht.

Merkwaardige kerkmeubelen bevat de Lebuinuskerk niet; het meubilair schijnt meest uit den aanvang dezer eeuw afkomstig en is voor een groot deel porseleinwit geverfd. In de crypta en in het koor ziet men eenige overblijfselen van vijftiende-eeuwsche muurschilderingen. Het uitwendige van het gebouw heeft een restauratie-proces ondergaan.

Bij de groote kerk vindt men verscheidene zeer aar-

dige 17e-eeuwsche gevels, die, hoewel tot een betrekkelijk late periode behoorende, toch zeer smaakvol van compositie en uitvoering zijn. Wat de negentiende-eeuwsche kunst op het Kerkplein heeft voortgebracht, steekt bij het werk van voorheen zeer ongunstig af.

Een zeer interessante gevel, met het jaartal 1676, is aan de noordzijde van de kerk te vinden. Ook een paar gevels in de Nieuwstraat trokken onze aandacht. N°. 395, waar de oprechte Deventerkoek verkocht wordt, is een fraai staaltje van 17e-eeuwsche architectuur; n°. 435 is een van de weinige gevels uit den Gothischen tijd, in ons land nog aanwezig. Zeer eigenaardig zijn ook de uit enkel baksteen kunstvol gemetselde geveltjes aan het Noordenbergschild, wier ankers, als cijfers gevormd, het jaar der stichting, meest uit den aanvang der 17e eeuw, vermelden. Fraai gesmeede ankers ziet men te Deventer bij menigte; ook zelfs gevels, die door latere geslachten tot onherkenbaarwordens-toe verminkt zijn, hebben deze sieraden bewaard.

De Broederenkerk, die thans door de Katholieken gebruikt wordt, is een eenvoudig baksteenbouwwerk uit de 15de eeuw. Zij heeft twee schepen en een veelhoekig koor. Ook deze kerk is gerestaureerd geworden, maar het komt ons voor, dat de harde polychromie en de nog harder gekleurde vensters, die thans in vele Katholieke kerken worden aangebracht en die ook hier niet ontbreken, van weinig kunstgevoel blijkgeven.

Nabij de Broederenkerk zagen wij een modernen gevel, die met zijn quasi-Romaansche vormen een vrij vreemd effect opleverde. Goede gevels vonden wij nog in de Korte Bisschopstraat: n°. 1736, eenigszins verminkt, uit de 17de eeuw, en n°. 1726, een eigenaardig voorbeeld van den rustiek-stijl, die in het laatst van de 16de eeuw ook in Duitschland zoo vaak toegepast werd.

Zeer interessante gevels vindt men ook aan den Brink. Bij een daarvan, die omstreeks 1580 gebouwd is, trekken de rijke beeldversiering en de aan Vredeman de Vries herinnerende ornementiek de aandacht; de daartegenover gelegen gevel is die van het kantoor der Registratie, welke zeer smaakvolle 17de-eeuwsche vormen te zien geeft.

Het waaggebouw met zijn deels 15d-eeuwsche, deels 17de-eeuwsche architectuur, dat onzen lezers uit afbeeldingen bekend zal zijn, en dat door zijn monumentale trap en schilderachtige torentjes een zeer fraai effect maakt, is onlangs gerestaureerd. Daarachter ziet men een zeer goed geconserveerd huis uit het laatst der 16de eeuw, waar men weer de eigenaardige toepassing van het rustiekwerk opmerkt.

Ook in de Menstraat merkten wij merkwaardige gevels op; n°. 2628 draagt het jaartal 1631 en is zeer goed geconserveerd; n°. 2647 draagt het jaartal 1649 en is op de wijze der Hollandsche gevels uit dien tijd gebouwd.

Ten slotte bezochten wij de Bergkerk, eertijds aan den H. Nikolaas toegewijd. Zij ligt op een hoogte, vanwaar zij haar naam heeft, en werd in 1198 door bisschop Diederik van der Are gesticht. Van het oorspronkelijk gebouw zijn alleen nog de zuilen en de daarboven geplaatste muren over. De kapiteelen dezer zuilen zijn zeer eenvoudig; de rondbogen vertoonen geen profiel en zijn in de koorsluiting, die den halven zeshoek tot grondvorm heeft, door spitsbogen vervangen. De beide westelijke torens zijn waarschijnlijk uit het begin der 12e eeuw en hebben nog zuiver Romaansche details.

De kerk is in 1463 verbouwd, en toen zijn de zijschepen en de kooromgang, die zeven zijden van den veertienhoek als plattegrond heeft, gebouwd. Ook zijn toen, op de Romaansche muurzuiltjes, de gewelven aangebracht. Behalve een aantal goede grafzerken bevat de kerk een zeer fraaien predikstoel (omstreeks 1550), in eikenhout gesneden, doch thans door een dikke laag porseleinwit bedekt. De stijl herinnert aan dien van de predikstoelen te Delft, 's-Hage, Enkhuizen, enz.

De hooge ligging van het koor der kerk wettigt het vermoeden, dat ook hier een crypta aanwezig is. De ingang was echter niet te vinden. Misschien is zij wel met grond opgevuld. Een kostershuis wordt aan de zuidzijde der kerk gebouwd. Men streeft er blijkbaar naar, het uitwendige van dit nieuwe aanbouwsel eenigszins met het monument zelve in overeenstemming te brengen.

Van de moderne architectuur te Deventer valt niet veel goeds te zeggen. Zoowel quasi-Helleensche als quasi-Romaansche gebouwen zijn door de negentiende-eeuwsche architecten daar gesticht, doch geen dezer kan ook maar aan de meest bescheiden esthetische eischen voldoen. Toch schijnt er sinds kort een betere geest in de Deventer architectuur vaardig te worden. Nabij het station (een verschrikkelijk staaltje van waterstaatsstijl) zagen wij althans eenige gevels, die van zuiverder smaak getuigen; ook de officiëele stijl heeft zich daar bij den bouw der Normaalschool doen gelden. Vermelding verdient nog een, waarschijnlijk pas voltooide, overdekte markt, die goed gedetailleerd is en waarin men de hand van een kweekeling der Delftsche school herkent. Mocht men nu nog een open oog krijgen voor de Deventer architectuur van voorheen, en haar schoone vormen ook voor moderne composities gaan verwerken!

Na deze inleiding komen wij tot de prijsvraag voor het nieuwe Sociëteitsgebouw, dat bestemd is aan de overzijde van den IJsel, westwaarts van de stad, te verrijzen, en waardoor het aantal van Deventer's monumenten met één, zoo wij hopen, vermeerderd zal worden.

De tentoonstelling der ontwerpen vond plaats in het zeer ruime maar weinig fraaie gebouw, waarin de Sociëteit „de Hereeniging" thans gevestigd is. Bij een vluchtig overzicht der teekeningen, die in een bovenzaal zeer goed geëtaleerd zijn, moesten wij tot ons leedwezen opmerken, dat het gemiddeld gehalte van het ingezondene veel lager was, dan bij vorige gelegenheden, o. a. verleden jaar bij de Sociëteits-prijsvraag te Kampen. Waarschijnlijk heeft de samenstelling der Jury, waarin slechts één technicus zitting had en die overigens uit leeken bestond, vele bekwame ontwerpers, die anders niet op het appel ontbreken, van medewerking afgeschrikt.

Van de drie-en-zestig ontwerpen zijn er ruim veertig, die verre beneden het peil der middelmatigheid blijven en die blijkbaar het werk zijn van nog zeer ongeoefende handen. Al de tekortkomingen dezer veertig ontwerpen op te sommen is een taak, waartoe wij ons niet geroepen voelen. Kwam ons dikwerf een glimlach op de lippen bij het aanschouwen der monstruositeiten, door vele ontwerpers opgedischt, het stemde ons toch treurig te moeten zien hoeveel onbekwaamheid er nog bij zoovelen, die zich architect noemen, gevonden wordt; want hoewel men hier en daar werk van beginners ziet, is er maar al te veel werk onder deze veertig, dat blijkbaar ernstig bedoeld is.

Laten wij echter deze ontwerpen rusten en bespreken wij met een enkel woord de overige. Vooraf dient gezegd, dat het beschikbaar bedrag door verreweg de meeste ontwerpers niet in het oog is gehouden, zoodat het verwezenlijken hunner gedachten niet zonder extra-kosten zal kunnen geschieden, tenzij men bezuinigingen wil toestaan.

Herinneren wij nog dat verlangd werden de volgende lokalen:

1° Een zaal ter oppervlakte van pl. m. 700 M² met orkest van pl. m. 100 M² en gaanderijen.

2° Ten minste één stemkamer.

3° Buffet, groot pl. m. 100 M², met directe toegangen tot zaal en tuin.

4° Keuken, bier-, wijn- en provisiekelders ter gezamenlijke oppervlakte van pl. m. 150 M².

5° Woning voor den kastelein, bevattende, 2 à 3 kamers met keuken.

6° Groote veranda's, in verband met den voorgevel, en geschikt tot het bijwonen der concerten in de open lucht, ter gezamenlijke oppervlakte van pl. m. 400 M².

7° Vestibule aan de zijde der zomerkade.

De prijsvraag beoogde het ontwerpen van een gebouw op de minst kostbare wijze, geschikt voor het geven van concerten in den zomer. Voor de samenstelling van het gebouw kon gebruik gemaakt worden van scheerwanden; de kapconstructie kon zichtbaar blijven. Het gebouw moest zoo mogelijk met het front midden voor den straatweg naar Deventer geplaatst worden aan de zuidzijde van het terrein.

Vakwerkbouw, in den geest van Raschdorff's projecten, was dan ook door de meeste ontwerpers gekozen en een zekere soberheid in de ornementatie in acht genomen. Een rapport van beoordeeling was niet in de zaal aanwezig.

Bespreken wij thans enkele ontwerpen.

Deventria.

Dit ontwerp, vervaardigd door den heer J. Verheul te Rotterdam, heeft den eersten prijs verkregen. De zaal is genoegzaam kwadratisch van vorm, wat o. i. geen aanbeveling verdient; ook de vierkante vorm van de orkestnis achten wij niet slechts uit een acoustiek oogpunt bedenkelijk maar zij is tevens oorzaak, dat aan verscheidene toehoorders het gezicht op het orkest benomen wordt, wat o. a. bij uitvoeringen met koor hinderlijk zal blijken.

De stemkamer, die verlangd werd, is aanwezig, ja, zelfs heeft de ontwerper vrijheid gevonden nog een directiekamer aan te brengen. De toegang naar de gaanderijen geschiedt langs één smalle trap, die bepaald onvoldoende is en daarenboven nog in de vestibule, die toegang tot de groote zaal geeft, uitkomt. Deze trap zou bij brand tot ernstige onheilen aanleiding geven.

De privaten zijn, onmiddellijk naast de vestibule en aan een der voornaamste gevels, niet gelukkig geplaatst. Ook de plaatsing van de buffetkamer, die onder de veranda uitkomt en waardoor dus de bediening steeds te midden van de daar vertoevende bezoekers moet geschieden, kan niet goedgekeurd worden.

Zijn er dus tegen den plattegrond bedenkingen in te brengen, de gevels, in bescheiden modern-Duitschen vakwerkstijl ontworpen, zijn goed behandeld, en in neutraaltint aangewasschen. Vooral de wijze, waarop de veranda behandeld is, verdient lof. Wij vermoeden dan ook, dat dit ontwerp meer door zijn esthetische verdiensten dan om zijn practische bruikbaarheid den eerepalm heeft weggedragen.

Carco.

De heeren Wegerif en Huurman te Groningen zijn vervaardigers van dit, met den tweeden prijs bekroond, ontwerp. De plattegrondverdeeling herinnert aan die van den voormalige Parkzaal te Amsterdam. Ook hier is de vestibule aan de zijde van het orkest geplaatst, zoodat de bezoekers ter wederzijden van de orkestnis de zaal binnentreden. Het orkest is goed van vorm, de beide vestibules daarnaast vielen minder gelukkig uit. De ligging van de buffetkamer is goed en voor de noodige ruime trappen naar de gaanderij is zorggedragen. Wij gelooven, dat in de practijk de plaatsing van het orkest niet goed zal blijken; overigens heeft het plan onmiskenbare verdiensten. De gevels zijn echter niet zeer gelukkig, zoodat het vermoeden voor de hand ligt, dat de planverdeeling bij de bekroning den doorslag gaf. De gevel op 1 : 100 ontbreekt, ofschoon hij gevraagd werd.

Luctor.

Onder dit motto zijn door de ontwerpers van het met den tweeden prijs bekroonde project een tweetal varianten ingezonden, waarbij de zaal een kruisvorm heeft, wat tot vrij orgineele oplossingen aanleiding gaf. Practisch is echter die kruisvorm niet; men krijgt daardoor natuurlijk donkere hoekjes, die ook deze ontwerpers niet wisten te vermijden. De gevels hebben geen bijzondere verdienste.

Tot studie.

De plattegrond van dit ontwerp vertoont dezelfde hoofdgedachte als bij *Deventria*, doch hier zijn sommige fouten, bij het bekroonde ontwerp aanwezig, vermeden. Vorm van zaal en orkest zijn beter, ook zijn de galerijen door vier trappen toegankelijk. Twee dezer trappen komen echter weer, evenals bij n°. 1, in de vestibule uit, wat tot gedrang aanleiding geven zal, en waardoor de vestibule zelve zeer smal is geworden. De gevels zijn eenvoudig in vakwerkbouw behandeld, en niet slecht doch wat droog geteekend.

Apollo.

De zaal is hier langwerpig, het orkest goed van vorm, de inrichting van de kasteleinswoning niet gelukkig, daar, hoewel het gebouw geheel vrij staat, sommige lokalen slechts bovenlicht hebben. De toegang tot de galerij is onvoldoende. De gevels maken geen pretentie; zij zijn in vakwerk behandeld en een ervan is niet zonder talent op calqueerpapier geteekend.

Carolus.

Heeft een verdienstelijk, symmetrisch ontworpen plan, waarbij met de eischen der practijk op voldoende wijze rekening gehouden is. De gevels en doorsneden zijn met vaste hand in potlood ten papiere gebracht. Wij hebben allen lof voor de wijze van teekenen, doch betreuren het, dat de teekenstift niet door een meer gekuischten smaak geleid werd. De spichtige, doellooze torentjes, de vreemde segmentvormige ramen, om van het overige maar te zwijgen, zijn alles behalve fraai. Het scheen ons, of de ontwerper der elfde kerk te Amsterdam hier aan het werk geweest was.

Merlatti.

Wij hopen, dat de inzender van dit ontwerp door zijn motto niet heeft willen te kennen geven, welk een hongerlijder hij is. Zijn plan heeft weinig verdienste: er ontbreekt een hoofdgedachte in. Wij vermelden dit ontwerp dan ook slechts, omdat de gevels niet onaardig in kleuren behandeld zijn, al kunnen wij nu juist niet zeggen, dat het van fijnen smaak getuigt, den hoofdgevel tusschen een detail op groote schaal van een der spanten te plaatsen.

Hereeniging.

Heeft een zeer ondoordacht plan, en daar er geen situatie aanwezig is, begrijpt men niet hoe het gebouw geplaatst is. Daar trappen naar de galerij geheel ontbreken, is het ons een raadsel, hoe de bezoekers die bereiken zullen. De gevels, in baksteen van verschillende kleur gedacht, zijn erg schreeuwend behandeld. Het beste is nog het omgevend landschap, dat waarschijnlijk door een andere hand gedaan is.

B. E.

De lauweren, door den prijswinner voor de Kampersociëteit behaald, hebben dezen ontwerper geen rust

gegund. Hij heeft getracht diens teekenmanier na te volgen en is daarin niet ongelukkig geslaagd. Waarom geeft hij echter niet liever zichzelf? Het plan is niet gelukkig, daar de lokalen niet goed geplaatst zijn, en o. a. de buffetkamer het hoofdfront vormt. Bij eenig nadenken was dit gebrek te vermijden geweest. De gevels zijn niet onaardig in vakwerk ontworpen.

Harp.

Men mist in het plan hoofdgedachte. Een aaneenschakeling van vierkanten van een zeker oppervlak is nog geen plattegrond, die aan de eischen der kunst voldoet. De voornaamste gevel is niet slecht; misschien is het ornement wat al te weelderig en te duur met het oog op de beschikbare som.

Acoustique.

Ook hier is het gemis van eene hoofdgedachte in het plan maar al te zeer voelbaar. De galerijen zijn te smal en niet voldoende toegankelijk. De stijl van het uitwendige, die aan de manier van den prijswinner van de Groningsche *Mutua-Fides*-prijsvraag herinnert, kan niet bijster geslaagd genoemd worden. De torens zijn kostbaar, doelloos en niet fraai.

Marie.

Onmiddellijk herkent men in deze zeer geniale teekeningen de vaardige hand van hem, die indertijd bij de Kamper prijsvraag bekroond werd. De virtuositeit is hier tot haar hoogste punt opgevoerd; de ontwerper zij daarom voorzichtig en trachte bij zijn later werk liever naar een goeden plattegrond en behoorlijke studie van détail, dan dat hij zijn werk zou bederven door het al te mooi te willen maken. Zelfbedwang is voor hem thans een eerste vereischte.

De teekeningen zijn boven onzen lof verheven; vooral de beide perspectieven in potlood zijn bewonderenswaardig. De schetsachtige, frissche waschmanier, waarvan deze ontwerper het geheim bezit, is bij de andere teekeningen toegepast. Jammer, dat het plan te verbrokkeld en daardoor wat onpractisch is.

Richard Wagner.

De plaatsing van het orkest boven het buffet is niet gewenscht. Het plan is overigens eenvoudig en degelijk. De gevels zijn sober en niet zonder verdienste in O.-I. inkt gewasschen.

Vermelden wij nu nog *Salvo meliore*, *IJssel*, *Arbeid adelt* en *ni Jupiter quidem omnibus*, van welke de teekening meer verdienste bezit dan de distributie, dan hebben wij het voornaamste, dat aanwezig is, behandeld.

Wij moeten echter opmerken, dat de volgorde, waarin wij de ontwerpen bespraken, niet is een rangorde, maar ons door de plaatsing der ontwerpen is voorgeschreven.

Moge ook de Deventer Sociëteit uitgevoerd worden.

JUSTUS DIRKS.

Onder de vele verdienstelijke waterbouwkundigen, waarop Nederland roem mag dragen, behoorde ook de man, wiens naam aan het hoofd dezer regelen staat, en wiens overlijden op 26 December met diep leedwezen vernomen werd.

Dirks werd geboren den 12den Januari 1825 te Bergen-op-Zoom, en had alzoo den leeftijd van nagenoeg twee-en-zestig jaren bereikt. In 1841 werd hij als cadet voor den Waterstaat aan de Koninklijke Militaire Academie te Breda geplaatst, om, na volbrachte studiën, in 1845 tot adspirant-ingenieur bij den Waterstaat benoemd te worden. Zijn promotie tot ingenieur 2de klasse volgde in 1849 en in 1860 zag hij zich tot ingenieur der 1ste klasse benoemd.

Daar hij zich in den Staatsdienst als een bijzonder bekwaam waterbouwkundige had doen kennen, liet men het oog op hem vallen, toen het gold den man te benoemen, die de grootsche onderneming van het kanaal, dat Amsterdam met de zee moest verbinden, zou leiden.

Bij Koninklijk besluit van 9 December 1864, No. 40, verkreeg Dirks een onbepaald verlof, om zich geheel aan de werkzaamheden van het Noordzeekanaal te kunnen wijden. Hoe goed hij zich van zijn taak kweet is te zeer bekend, dan dat wij hierover nog zouden behoeven uit te weiden, en toen dan ook op 1 November 1876 het kanaal voor de scheepvaart geopend werd, ontbrak het hem niet aan eerbewijzen, en werd hij tot ridder van den Nederlandschen Leeuw benoemd.

Niet slechts in zijn vaderland werden zijn verdiensten erkend, ook over de grenzen verbreidde zich zijn roem, en Ferdinand de Lesseps, de man die het Suezkanaal tot stand bracht, won herhaalde malen zijn adviezen in.

Tijdens zijn werkzaamheid aan het Noordzeekanaal werd Dirks in 1868 tot hoofdingenieur van den Waterstaat 2e klasse, in 1874 tot hoofdingenieur 1e klasse benoemd.

Toen de werkzaamheden aan het Noordzeekanaal ten einde liepen, zocht Dirks zich een ander arbeidsveld en vond dit aanvankelijk in Spanje, waar hem in 1878 het maken van een project tot droogmaking van het meer van Lebrya en een onderzoek naar den waterstaatkundigen toestand van een gedeelte der Guadalquivir werd opgedragen. Hij bepaalde zich echter hiertoe niet. De Lesseps, die voor Dirks een bijzondere sympathie gevoelde en die zijn raad op hoogen prijs stelde, riep hem in December 1879 naar Parijs, vanwaar hij met de internationale Commissie naar Panama vertrok, ter vaststelling van het te volgen kanaaltracé.

Dirks werd toen tot Voorzitter van het uitvoerend comité benoemd, en vertoefde drie maanden in Panama. Ook aan het internationaal Congres, dat omtrent het Panamakanaal in 1880 te Parijs gehouden werd, nam hij als Voorzitter der technische commissie deel.

In 1881 werd hij door de kiezers van Amsterdam als lid naar de Tweede Kamer der Staten-Generaal afgevaardigd. Hij behield zijn mandaat tot de laatste Kamerontbinding, toen zijn geschokte gezondheidstoestand hem noodzaakte, zich niet weder verkiesbaar te stellen. Als Kamerlid was Dirks wars van die langdradige welsprekendheid, die het meerendeel zijner ambtgenooten voor een volksvertegenwoordiger onmisbaar schijnt te achten. Zijn adviezen waren helder en gaven steeds blijk van een grondige zaakkennis.

Tijdens zijn lidmaatschap van de Kamer bleef hij tot 1883 eerstaanwezend ingenieur bij het Noordzeekanaal. In het begin van 1883 vertrok Dirks naar Chili, ter vervulling van een opdracht van het Gouvernement aldaar. Hij bleef daar eenige maanden voor het onderzoek naar den waterstaatkundigen toestand des lands, en voor het ontwerpen van een droogdok voor schepen van het grootste charter te Talkahuano.

Ook De Lesseps benoemde hem in dat jaar tot lid der internationale Commissie, die een onderzoek instelde om de vraag tot oplossing te brengen of het Suezkanaal verbreed, dan wel een tweede kanaal daarnaast aangelegd zou worden. Deze reis naar Egypte was de laatste groote tocht, die Dirks ondernam. Wel had hij nog het voornemen een reis door Noord- en Zuid-Amerika te ondernemen, doch om zijn minder goede gezondheid moest hij daarvan afzien.

Zijne diensten in het buitenland werden beloond door de benoeming tot ridder van onderscheidene orden. Zoo sierden hem het kruis van het Legioen van Eer, de Wasa-orde van Zweden, de groote gouden medaille van de Columbiaansche Republiek, enz.

Als technicus ontwikkelde Dirks een buitengewone werkkracht. Steeds was hij aan den arbeid en hij gunde zich nauwelijks de voor hem zoo noodige rust. Zijn verscheiden op betrekkelijk zoo weinig gevorderden leeftijd is voorzeker een gevolg van de voortdurende inspanning, waarmede hij arbeidde.

Zij, die door persoonlijken omgang Dirks hebben leeren kennen, zijn allen vol waardeering over zijn edel karakter. Hij liet zich nimmer op iets voorstaan, en wanneer men den eenvoudigen man in een familiekring zag, kon men nauwelijks gelooven, dat hij de groote waterbouwkundige was, wiens naam over de geheele wereld met eere genoemd werd.

Talrijk waren dan ook de vrienden, die hem op den doodenakker te Amsterdam de laatste eer bewezen, en de schoone woorden, door de ingenieurs Conrad en Caland gesproken, vonden voorzeker weerklank in elks hart.

In Dirks is een van Nederland's edelste zonen heengegaan. Moge zijn voorbeeld een aansporing voor onze technici zijn om den goeden naam, die de Nederlandsche waterbouwkundigen ook thans nog in den vreemde hebben, te handhaven.

ASBEST EN SUPERATOR.

Aan de mededeelingen van den heer Henri Huinck over asbest en superator in de Vereeniging „Bouwkunst en Vriendschap" te Rotterdam (1), ontleenen wij het volgende.

In de prospectussen wordt tot aanbeveling gezegd, dat de superator is een meer of minder dik vilt, volkomen onbrandbaar en waterdicht; ondoordringbaar voor warmte, koude, vocht, stoom, gassen, geluid en electriciteit. Verder dat het geheel bestaat uit mineraliën, hoofdzakelijk asbest met in water onoplosbare stoffen en een eigenaardig draadweefsel, dat de sterkte belangrijk vermeerdert.

Het hoofdbestanddeel is dus asbest of asbestos, een woord, aan het Grieksch ontleend en in die taal beteekenende: onoplosbaar, onverbrandbaar.

Onder den naam van asbest worden een reeks delfstoffen van een vezelachtig samenstel begrepen. De vezels hebben een zijdeachtige glans en een witte of grijze, somtijds ook groene, bruine of gele kleur. De vezels zijn doorgaans met de hoornblende, de augiet- en serpentijn-gesteenten verwant, zoodat zij in straalsteen, tremoliet, enz. overgaan en zeer sterk in bestanddeelen verschillen, waaronder veelal kiezelaarde, kalk, magnesia en ijzeroxydule worden aangetroffen. Het soortgelijk gewicht van asbest wisselt af van 2.5 tot 2.9.

De asbestvezels, ook wel amiant en bergvlas genoemd, zijn buigzame, vezelachtige draden, die somtijds zeer lang zijn; zij zijn ondoorzichtig, maar aan de kanten doorschijnend. Zij worden gevonden in serpentijnsteen, groensteen en andere hoornblende gesteenten; in gneis, glimmer, kalk en chloriet-lei en in kalksteen, voornamelijk op Corsica, in Tyrol, Piëmont, Savooië en bij den St.-Gothard. Op Corsica moet het in zeer groote hoeveelheid aanwezig zijn.

Het „gemeene" asbest onderscheidt zich van het beste door grover, haarvormige en minder buigzame draden, die doorgaans in serpentijn voorkomen. Het gewone asbest komt het meeste voor en is van het grootste gewicht voor de wetenschappelijke toepassing, omdat de prijs ervan de bewerking toelaat. Het wordt gevonden bij Reichstein in Silezië; bij Söllitz in Saksen, in de Vogezen, Tyrol, Stiermarken, het Salzburgsche, Moravië, Galicië, Italië bij Milaan, Spanje, Griekenland, Zweden, Noorwegen en Rusland, maar vooral in Canada, waar de voorraad onuitputtelijk schijnt te zijn.

(1) Zie *De Opmerker* 1886, blada. 414.

Bij het toenemend gebruik van asbest ligt het voor de hand, dat men zich overal toelegt op het ontdekken van groeven en dat zulk een vondst met gejuich begroet wordt. Zoo gaf dit in de gemeente Nieder-Beerbach in het Odenwald zelf aanleiding tot het componeeren van een *Asbest-Walzer*.

Dezer dagen werd in een der Hollandsche dagbladen uit Pretoria de aandacht gevestigd op het feit, dat de Transvalers zich ook in het bezit van uitgestrekte asbestgroeven verblijden. De berichtgever uitte daarbij eene klacht over den Hollandschen Jansaliegeest, daarbij zinspelende op de Engelsche vriendjes, die gewoon zijn vlugger te wandelen en te handelen, de heerschappij voeren over de Transvaalsche goudvelden en ook niet zullen nalaten de asbestgroeven in exploitatie te brengen en daardoor, zooals wel meer gebeurde, den Hollanders een vlieg voor de neus weg te vangen.

Reeds in de oudheid was men, althans ten deele, met de nuttige eigenschappen van het asbest bekend. Volgens Plinius toch wikkelde men de lichamen der dooden, alvorens ze op den brandstapel te leggen, in doeken van asbest, teneinde de asch van het lijk afzonderlijk te kunnen verzamelen.

Ook in de middeleeuwen werd asbest gebruikt. Van Karel V wordt verhaald, dat hij tafellinnen bezat, hetwelk na afloop van den maaltijd, niet in het water, maar in het vuur gereinigd werd. Om dit linnen te maken, werden asbest en vlas gesponnen, waarna het weefsel aan een sterke gloed werd blootgesteld, waardoor het vlas verbrandde. Te Como wordt onbrandbare kant gemaakt door de asbestvezels eerst te weeken en te zuiveren, en daarna met een zeer dunnen vlasdraad te spinnen. In Siberië draagt men handschoenen en in de Pyreneën mutsen, van asbest geweven. In China maakt men er kachels van en ook papier, dat in het vuur gereinigd en dan weder gebruikt kan worden of wel met water in een mortier fijn gewreven en dan weder in papier omgezet wordt. Tot dusverre is van asbest nog weinig partij getrokken; het reeds vóór geruimen tijd geopperde denkbeeld om de manschappen der brandweer in asbestkleederen te steken, zal, uithoofde van de daaraan verbonden kosten, zeker niet spoedig verwezenlijkt worden.

Eerst in de jongst verloopen tien jaren werd getracht van de merkwaardige eigenschappen van asbest partij te trekken en schoone uitkomsten zijn daarmede reeds verkregen.

De voorliefde der moderne nijverheid, om met de hoogst mogelijke stoomspanning te werken, deed haar naar een beter dichtingsmiddel zoeken dan de tot dusverre gebruikte hennep of gomplaten. Zij vond dit in de onbrandbare asbestweefsels.

Langzamerhand kwam men tot de kennis van de gewichtige eigenschappen van asbest voor de scheikundige techniek, voor electrische doeleinden als isoleermiddel, voor verlichting in den vorm van branders en pitten van haarden en kachels, voor de afsluiting van warmte en vooral als voorbehoedmiddel tegen brand.

Het is voor het laatstgenoemde doel, dat het superator wordt gebruikt. Voor artikelen van geweven asbest is het noodig lange draden te verwerken, waardoor zij kostbaar worden, maar voor superator vervalt dit bezwaar geheel. Het Canadasche, of somtijds ook het Duitsche asbest, hetzij ieder op zichzelf of met elkander vermengd, kunnen voor dit fabrikaat gebruikt worden. De bereiding geschiedt als volgt:

200 deelen versch gegloeid zinkoxyde, deugdelijk

gereinigd, worden met 100 deelen *geholländerten* (1) abest en met koolzuurwater tot een dikke brij gekneed. Deze brij wordt met walsen op een net van ijzerdraad geperst, tot zij zich daarmede volkomen vereenigd en het aanzien verkregen heeft van bordpapier. De platen worden dan eenige minuten gedroogd en daarna met een geconcentreerde chloorzinkoplossing gedrenkt (2) en opnieuw gewalst. De platen kunnen in elke verlangde lengte en breedte gemaakt worden. Wil men er meer stevigheid aan geven, dan worden zij, vóór het drogen, bestrooid met kleurig zand of fijn grintmeel, en dit ingewalst.

Is de plaat na de eerste drenking met chloorzink gedroogd, dan wordt zij daarmede ten tweede male bestreken en opnieuw gedroogd, en daarna van 24 tot 48 uren in een waterbad geweekt. Nu kan de plaat glad gemaakt en door vernieuwde walsing de vereischte buigzaamheid daaraan gegeven worden.

De platen nemen slechts eene geringe hoeveelheid water op, doch laten het niet door. Moeten zij aan de buitenlucht worden blootgesteld, dan kan men ze met een waterdichte zelfstandigheid bestrijken, b. v. met eene waterglas-oplossing.

Na het indrogen van het waterglas, behandelt men de platen met afgeroomde melk, waardoor zich een caseïne-waterglas verbinding vormt, die de waterdichtheid bevordert en het bestrijken met verf onnoodig maakt. Het onverbrandbare zinkoxyde, vermengd met het mede onverbrandbare asbest, wordt door de chloorzinkdoortrekking in een harde massa omgezet, die in water onoplosbaar is, maar in weerstandsvermogen en taaiheid toeneemt. Het ijzerdraad-weefsel is tegen alle stoornis en den invloed van vuur en water gevrijwaard en vormt met de asbestvezels den vasten samenhang der platen.

Het proces in zijn geheel vormt het fabrikaat, door den uitvinder bestempeld met den naam „Superator", dat is „omwinder, bekleeder."

Een attest der firma Krupp te Essen, luidt als volgt:

„De verschillende proeven, herhaaldelijk met superator genomen, hebben mij de overtuiging geschonken, dat deze stof de voorkeur verdient boven alle mij bekende veiligheidsmiddelen tegen brandgevaar, om de spoedige uitbreiding van het vuur te beletten, voornamelijk bij houtconstructiën".

Brengen wij eene welverdiende hulde aan onze Jan van der Heijden voor de uitvinding der slang-brandspuit, eene even rechtmatige hulde mag niet onthouden worden aan hem, die erin geslaagd is aan het vuur zijn gewissen prooi te ontnemen. Houtconstructiën, klein of groot, mogen bij toepassing van het superator als onverbrandbaar beschouwd worden, zoodat de veiligheid tegen brand, zoowel in openbare als bijzondere gebouwen, voldoende verzekerd mag geacht worden.

Her superator is verkrijgbaar in vellen of rollen van 0.90 à 1 Meter breed en 30 M. lang, en in acht dikten van 0.5 tot 6 millimeter. De prijs is van *f* 1 tot *f* 8 de strekkende meter, franco boord of station te Rotterdam, met 10% korting bij bestelling van volle rollen.

(1) Met voordacht wordt „geholländerd" overtaald gelaten. Stemt het niet tot ernstig nadenken, als men in een Duitsch of Engelsch woordenboek, de beteekenissen vindt welke aan „Holland", „Hollander", enz. worden gehecht. Hier beduidt het „holländern" een zekere wijze van malen, die waarschijnlijk haar grond vindt in de omstandigheid, dat Holland door geheel de wereld bekend was om zijne uitstekende wijze van papierbereiding.

(2) IJzer- of mangaanchlorin kan ook gebruikt worden.

MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.

AFDEELING 's-GRAVENHAGE.

Vergadering van Vrijdag 24 December 1886.

Vrijdag den 26 November werd door den heer F. H. van Malsen eene kunstbeschouwing gegeven, bestaande uit: *Bau-Ornamenten der Neuzeit, Motifs Historiques von César Daly, Palast-Architectur Italiens en Thür-und Fenster-Verschlüsse.* Met groote belangstelling namen de aanwezige leden kennis van deze plaatwerken.

Vrijdag 10 December waren de bekroonde antwoorden op de prijsvragen, door de Maatschappij uitgeschreven, alhier tentoongesteld en werd door vele leden van deze gelegenheid gebruik gemaakt om met de ontwerpen kennis te maken.

De vergadering van Vrijdag den 24 December d. a. v. was hoofdzakelijk gewijd aan verkiezingen.

Na lezing en goedkeuring der notulen van de vorige vergadering stelde de Voorzitter het eerst aan de orde het uitreiken der bekroning aan de vervaardigers van het ontwerp »Italia", dat, thans gewijzigd volgens aanwijzing der Jury, op de vergaderzaal was tentoongesteld. Bij de opening van den naambrief bleken de ontwerpers daarvan te zijn de heeren A. W. van Malsen en W. L. Brinckmann, die met eene hartelijke toespraak van den Voorzitter de uitgeloofde belooning ontvingen.

De rekening van den Penningmeester, die met een voordeelig saldo van *f* 113.12 sloot (de fondsen zijn dalende, want het vorige jaar was dit saldo over de *f* 200) werd nagezien door eene door den Voorzitter benoemde Commissie, bestaande uit de heeren Van Liefland, Cox en Hoogwerf. De heer Van Liefland bracht hulde aan het accuraat en zuinig beheer van den Penningmeester; de rekening werd goedgekeurd en de Voorzitter stelde mondeling, en de Vergadering door een luide toejuiching, de verdiensten van den Penningmeester op hoogen prijs.

Op deze plechtigheid volgde de verkiezing van twee nieuwe Bestuursleden, ter vervanging van den aftredenden waarnemend Voorzitter, de heer J. van Lith Jr., en wijlen den heer H. P. Vogel. Hiertoe werden met 16 en 15 van de 22 aanwezige leden benoemd de heeren J. F. L. Frowein en J. Mutters Jr.

Uit het Bestuur werd daarop met algemeene stemmen (op twee na) tot Voorzitter gekozen de heer F. H. van Malsen.

De Commissie tot het verzamelen van stukken voor het Bouwkundig Weekblad, bestaande uit de heeren Morre, Looisen en Van Liefland, werd door den Voorzitter, in aanmerking nemende de groote verdienste, waarmede die Commissie zich van hare taak kwoet, verzocht ook voor het aanstaande jaar zich daarmede te belasten. Na eenige tegenwerpingen van den heer Looisen, vereenigt de Vergadering zich echter met het verzoek van den Voorzitter door een flink applaus en aanvaarden de aanwezige commissieleden weder deze hoogst moeilijke opdracht.

De Vergadering had daarop kunnen uiteengaan, ware te rechter tijd de heer Frowein niet te berde gekomen met een dessertje, in den vorm van de door het Bestuur der Louisa-stichting uitgeschreven prijsvraag. Hij wees op het onvolledige in dat program door de bepaling, dat men zich niet verbond het werk op te dragen aan den bekroonde, verder op de lage bezoldiging van slechts *f* 500 voor een werk van 200 grooten omvang, het niet vaststellen van een tarief voor de begrooting en het benoemen van eene Jury geheel buiten de mededingers om.

Na eenig debat werd besloten, dat het Bestuur der Afdeeling zich tot het Bestuur der Louisa-stichting zou wenden om te wijzen op de punten, die verbeterd kunnen worden.

Elk der bezwaren werd besproken; sommige vonden het zeer begrijpelijk, dat men zich niet wilde verbinden aan den bekroonde de uitvoering op te dragen: 1°. omdat iemand, die een goed plan maakt, nog geen goed uitvoerder is en 2°. omdat zij, die een prijsvraag uitschrijven, er allicht bezwaren tegen kunnen hebben dat de bekroonde een architect is, die op eene andere plaats woont. Men kwam hieromtrent overeen, dat in beide gevallen een uitvoerder aan den bekroonde zou kunnen worden toegevoegd en daardoor het werk niet aan den ontwerper zou worden ontnomen, hetgeen werkelijk billijker moet worden geacht.

Het vaststellen van een tarief in het program wordt met algemeene stemmen op één na aangenomen, nadat breedvoerig het voor en tegen is nagegaan en ten slotte zal in overweging worden gegeven de Jury nog te versterken met twee leden, die door de mededingers moeten worden benoemd.

Mijnheer de redacteur, ofschoon dit prijsvragen-thema verbazend is afgezaagd, kan men er toch niet genoeg op blijven aandringen, dat eindelijk het *volmaakte* daarin eens worde bereikt. De laatste stroohalm, waar de drenkeling zich met wanhoopskracht aan vastklemt, is de prijsvraag voor een architect. Och! of men die redmiddelen toch eens van stroohalmen onder water in kabeltouwen boven water wilde veranderen, want de bede: »Heere behoedt ons, wij vergaan" klinkt dagelijks in Nederland uit duizende jonge architectenmonden. Niet allen zijn immers commis-voyageur-architect en kunnen toch niet van huis tot huis om werk loopen met belofte alles voor niet te doen en zelfs nog een kleinigheid toe te geven, en werkelijk, indien »les oies ont bien sauvés le capitole", dan is toch ook de kans nog niet verkeken, dat prijsvragen het prestige of decorum van de bouwmeesters nog kunnen redden of althans willen helpen, dat zij zelven boven water blijven.

Men zou denken dat, omdat al boekdeelen over die prijsvragen-quaestie te vullen zijn, het opnoemen van gebreken in het uitschrijven niet meer helpt, aangezien de architecten zelf (zoo oppervlakkig beschouwd) den toestand kunnen verbeteren, door eenvoudig niet aan onbillijk uitgeschreven prijsvragen mede te werken; desniettemin heeft uw verslaggever de innige overtuiging, dat het voortdurend slaan op datzelfde aambeeld ook wel helpen zal om het vak van architect wat omhoog te werken.

Na deze prijsvragen-quaestie sprak de waarnemend Voorzitter een woord van dank voor het vertrouwen, door de Vergadering in hem gesteld, en voor de medewerking, die hij van de leden mocht ondervinden, waarop de nieuwbenoemde Voorzitter hulde bracht aan de uitstekende wijze, waarop de aftredende Voorzitter de vergaderingen leidde en beval de Afdeeling bij voortduring in diens medewerking aan. De Voorzitter sloot daarop de vergadering.

BINNENLANDSCHE BERICHTEN.

's-GRAVENHAGE. De Commissie voor de driejaarlijksche tentoonstelling van kunstwerken van levende meesters bestaat (behalve uit de beide door de Gemeente aangewezen raadsleden, de heeren baron Michiels van Verduijnen en baron Van Pallandt) uit de kunstschilders Artz, J. Maris en Stortenbeker.

— Naar wij vernemen, zal de civiel-ingenieur, de heer Rouwenhorst Mulder, binnenkort opnieuw naar Japan vertrekken, en wel op herhaald verzoek en in dienst van de Japansche regeering.

— Door den Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid is vastgesteld het programma van het examen voor opzichter van 's Rijks Waterstaat, hetwelk opgenomen is in de *Staats-Cr.* van 31 December.

AMSTERDAM. Het reglement der Nationale Tentoonstelling van meubelen, die ingevolge besluit der meubelmaker-patroons-vereeniging alhier gehouden zal worden, is verschenen. De navolgende meubelen zullen worden tentoongesteld:

I. Salon-ameublementen, waarvan de prijs minstens *f* 500 en hoogstens *f* 900 mag bedragen.

II. Huis- of eetkamer-ameublementen, waarvan de prijs minstens *f* 300 en hoogstens *f* 500 mag bedragen.

III. Slaapkamer-ameublementen, waarvan de prijs minstens *f* 350 en hoogstens *f* 650 mag bedragen. Voor fabrikanten van geschilderde meubelen is de minimum prijs *f* 250.

Al de meubelen moeten in Nederland vervaardigd zijn.

De opening der tentoonstelling is bepaald op 1 Maart 1887 en eene commissie van uitvoering beslist over het al dan niet toelaten van inzendingen, die te laat komen; zij wordt gehouden in het gebouw der Internationale Kunstvereeniging en reeds nu is bij loting beslist, welke kamer of zaal aan de deelnemers wordt aangewezen. Deze regeling is van belang om, naar de inrichting der lokaliteit, stijl en kleur der te vervaardigen meubelen te regelen. Als voorloopig Comité treden op de heeren E. Bleesing, lid der firma J. B. Bleesing & Zonen, P. J. Jansen, lid der firma H. F. Jansen & Zonen, J. F. van Rhienen, A. Voogel, lid der firma Gebrs. Voogel, J. B. Hillen.

Er wordt geene Jury benoemd en evenmin worden bekroningen uitgereikt.

— De hoofdcommissie voor de tentoonstelling van voedingsmiddelen en de daarmede in verband zijnde vakken te Amsterdam, bericht dat de aanvragen voor plaatsruimte op het bij die gelegenheid te stichten marktplein eener oud-Hollandsche stad in het midden der 17e eeuw, vóór 15 Januari 1887 moeten zijn ingeleverd.

Eerst na dien datum wenscht de hoofdcommissie over het al of niet toestaan der aanvragen te beslissen, ten einde zooveel mogelijk zorg te kunnen dragen, dat juist door de verschillende aldaar uitgevoerde zaken en bedrijven, de aantrekkelijkheid van dit deel der tentoonstelling zal verhoogd worden. Ook de muziektent zal op het marktplein worden geplaatst.

ARNHEM. De opzichters bij de Gemeentewerken G. T. Buijs en E. F. Hanjoel zijn op verzoek tegen 1 April e. k. ontslagen. In de vacatures zal eerst dan worden voorzien als het plan tot reorganisatie van het bureau van den Directeur der Gemeentewerken door den Raad is vastgesteld.

GOES. Door het Bestuur van den calamiteusen polder Oost-Beveland in de provincie Zeeland, wordt tegen 1 Februari e. k. een waterbouwkundig ambtenaar gevraagd, die tevens goed met de burgerlijke bouwkunde bekend is. De jaarwedde ad *f* 700.— geeft uitzicht op vermeerdering; belangstellenden wenden zich tot den Voorzitter van genoemd polderbestuur, den heer G. J. van den Bosch te Wilhelminadorp.

DEVENTER. Door de leden der Societeit *De Hereeniging* is besloten om de Buitensocieteit te verbouwen naar het bekroonde plan van den heer J. Verheul Dz. te Rotterdam.

BENOEMINGEN.

Tot schrijver teekenaar bij den provincialen waterstaat in Zeeland is benoemd de heer R. J. A. Lagas, klerk bij denzelfden tak van dienst op het bureau van den provincialen ingenieur te Neuzen. De benoemde zal dienst doen op het bureau van den provincialen ingenieur te Zierikzee in de plaats van den, tot opzichter van 's Rijks waterstaat benoemden ambtenaar, den heer De Masier.

Bij beschikking van den Minister van Staat, minister van Binnenlandsche Zaken, is met ingang van 1 Januari 1887 benoemd tot hoofdopzichter bij het onderhoud der Rijks-universiteitsgebouwen, K. de Boer Hzn. te Leiden, thans buitengewoon hoofdopzichter bij het onderhoud van gemelde gebouwen.

BERICHT.

Met dit nommer vangt de tweeen-twintigste jaargang van het weekblad *De Opmerker* aan. Heeren geabonneerden worden opmerkzaam gemaakt op de gunstige voorwaarden, aan vooruitbetaling van het abonnement verbonden. Terwijl de gewone prijs *f* 2.25 per kwartaal bedraagt, kost het abonnement bij vooruitbetaling slechts *Zes Gulden*, mits dit bedrag vóór den eersten Februari a. s. franco wordt gezonden aan *de Administratie van De Opmerker te Arnhem.*

Het abonnement voor het buitenland bedraagt *f* 7.50 en voor Indië *f* 2.— per jaar, beiden met *verplichte vooruitbetaling.*

CORRESPONDENTIE.

De beschrijving, behoorende bij de met dit nommer verzonden plaat, zal in een volgend nommer worden opgenomen.

ADVERTENTIEN.

Het Bestuur der Gemeente *Schalkwijk* verklaart dat de Heer A. H. VAN BERGEN, fabrikant woonde te *Heiligerlee* in den zomer van dit jaar aan deze Gemeente heeft geleverd een **NIEUW TORENUURWERK** het hoele en halve uur slaande met compensatie slinger, benevens uur- en minuutwijzers. De raderen zijn alle van koper. De nauwkeurige gang, solide en nette aflevering en de zeer billijke prijs geven ruimschoots aanleiding om belanghebbenden op dit aanbevelenswaardig Nederlandsch fabrikaat opmerkzaam te maken.

Schalkwijk, den 4 December 1886.

get. KLEINSCHMIDT, *Burgemeester.*
" H. VAN LEEUWEN, } *Wethouders.*
" JOH. UITTEWAAL, }

AANBESTEDING.

Namens de VEREENIGING ROTTERDAMSCHE SCHOUWBURG zal de Architect J. VERHEUL Dzn. op **Maandag 10 Januari 1887**, 's namiddags 2 uur in den Schouwburg **aanbesteden:**

Het maken van een bijgebouw aan den Nieuwen Schouwburg in de Aert van Nesstraat te Rotterdam.

De teekeningen en bestek liggen alsdan ter inzage en zijn verkrijgbaar tegen betaling van *f* 3. Enkele bestekken tegen *f* 1.

Gemeente Ziekenhuis te 's Gravenhage.

LIFT.

TE KOOP een goed geconserveerde **LIFT met toebehooren.**

Elken Dinsdag en Donderdag tusschen 9 en 12 uur vóór den middag te bezien in het Gemeente-Ziekenhuis aan den Zuidwal te *'s Gravenhage.*

Aanbiedingen worden vóór den 15 Januari 1887 ingewacht bij den Architect Directeur der Gemeentewerken, aan de Gemeentewerf te *'s-Gravenhage*, bij wien tevens de noodige inlichtingen elken voormiddag tusschen 9 en 12 uur te verkrijgen zijn.

Bekroond: Dusseldorp 1880. Weenen 1880. | **Gouden Medaille** Amsterdam 1883. | **Bekroond:** Frankfort a/M. 1881. Amsterdam 1882.

JOHANN ODORICO, Frankfort a/M.

FABRIEK VAN

Marmermozaïek en Terrazzo-vloeren, Glasmozaïek, Kunstmarmer en Cementuitvoeringen.

Succursales: **Amsterdam, Weenen, Londen, Boston.**

Opgericht 1830.

Eenig vertegenwoordiger voor *Nederland*

FERD. ENGERS, Amsterdam, Heerengracht, bij de Oude Spiegelstraat n°. 335.

BECKER & BUDDINGH. — ARNHEM.

KONINKLIJKE FABRIEK VAN

WATERPAS-, HOEKMEET- en andere INSTRUMENTEN

voor INGENIEURS, ARCHITECTEN, LANDMETERS, TEEKENAARS enz.

Geëmailleerd-ijzeren **PEILSCHALEN**,

WEEGWERKTUIGEN.

B. HOLSBOER. - Arnhem.

Leverancier van Z. M. den Koning.

Fabriek en Magazijn van Instrumenten voor wetenschappelijk gebruik.

Bekroond voor Waterpas-, Hoekmeet- en andere instrumenten met Zilver 1868, 1881, 1883 (Internat. Tentoonst.)

Hoogste onderscheiding 1879.

EQUERRES, MEETKETTINGEN, BRIEF- en PAKKETBALANSEN, enz. enz.

BAKENS, ROTATIE- en INDUCTIE-TOESTELLEN, TELEGRAAF-APPARATEN, enz. enz.

NEUCHÂTEL ASPHALTE COMPANY Ltd, LONDON.

Exploitatie der Mijnen van Val de Travers.

FABRIEK TE AMSTERDAM Beltweg N°. 3.

TRADE MARK.

NATUURL. ASPHALT VAN VAL DE TRAVERS ZWITSERLAND.

Gecomprimeerde Asphaltwegen en dito Dorschvloeren.

Werken in Asphalt-Mastiek voor Trottoirs, Skating-Rinks, Moutvloeren, Kelders.

Kolf- en Kegelbanen, Winkel- en Magazijnvloeren, Gangen, Veranda's, Brug- en Dakbedekkingen, Beton-Fundeeringen, Stallen enz. enz. enz.

Zindelijk, Vochtwerend, Ondoordringbaar, Geraaswerend.

Asphalt speciaal tot wering van vochtige muren.

Voor inlichtingen omtrent het leggen van **Vloeren, Bedekkingen** enz. gelieve men zich te adresseeren aan het Kantoor der fabriek, Beltweg 3, *Amsterdam*, of bij den Heer H. G. KNOOPS C.Ozn., Beekstraat F. 62, te *Arnhem*.

De Directeur, W. PATON WALSH.

JAN VAN DER POT, Scheepmakershaven N°. 3, Rotterdam.

KYANISEERFABRIEK.

Het **kyaniseeren** is het eenigste afdoende middel tegen **verrotting** en **zwam**. De bewerking geschiedt geheel **reuk-** en **kleurloos**. Desverlangd bijlevering van hout.

Prima Engelsche Portland-cement merk „Wallsend"

van uitmuntende kwaliteit en tegen concurreerende prijzen.

Duitsche Portland-cement merk „Dijckerhoff & Söhne".

Belgische kluit- en hydraulische kalk.

Billijke prijzen en vrachten.

Kunstgraniet systeem Petitjean.

Prospectussen en prijscouranten worden op aanvrag franco toegezonden.

Gelieve op voornaam en adres te letten.

PHOTOLITHOGRAPHIE, PHOTOZINCOGRAPHIE en Stéréotype-Inrichting van G. J. THIEME, te Arnhem.

De ondergeteekende vestigt de aandacht op zijne inrichting voor **Photolithographie**, bijzonder geschikt voor de reproductie van **Plans, Teekeningen** enz. van HH. Architecten en Bouwkundigen; op die voor **Photozincographie** voor de reproductie van **Platen en Gravures**, ook van **Teekeningen** voor Boekwerken enz. ten dienste van HH. Uitgevers en op zijne **Stéréotype-Inrichting** voor HH. Drukkers, alles tot de minste prijzen.

Prospectussen met proeven van bewerking, worden op *franco* aanvrage gratis toegezonden.

G. J. THIEME.

DE LINT & C°.

Oostsedijk 248, Rotterdam.

VLOER- en WANDTEGELS,

TROTTOIR-, CEMENT- EN IJZERSTEENTEGELS.

Groote voorraden.

De Nederlandsche

CEMENTSTEENFABRIEK,

te VRUENBAN bij Delft,

hier te lande de oudste in dit vak, beveelt zich aan voor het **leveren** van **RIOLEN, BUIZEN, WATER-** en **BEERPUTTEN, GEVELWERK** en alle tot het **bouwvak** behoorende artikelen.

DROOGINRICHTINGEN voor **Koffie** en andere *al* of *niet* tropische producten;

Rollende en Expanseerende Steenovenkappen,

GEBOUWEN in **Scherphoek** en naar **andere** bouwwijze, geheel in ijzer of ijzer met hout of steen,

VAN DER LINDEN & C°., te Dordrecht,

Leveren **gegalvaniseerd plaatijzer**, voor **zijbekleeding** en **dakbedekking** pankinar.

Galvaniseering op Loon.

KLOOS & VAN LIMBURGH

ROTTERDAM.

EIGENAARS van BASALTGROEVEN in RIJNPRUISSEN.

Agenten van de Maatschappij van Quenast, van de Hardsteengrooven der Maatschappij St. Georges en van de Bonner Portland-cement Fabriek.

Handelaars in Basalt, Hardsteen, Bruinsteen, Fauconval-, porphier- en basaltkeien.

H. & J. SUYVER,

FABRIKANTEN VAN

STOOMKETELS en WERKTUIGEN,

op de Intern. Tentoonstelling te *Amsterdam* 1883 bekroond met

EERE-DIPLOMA (hoogste onderscheiding).

Hollandsche Tuin en Zeepaard, Bickerstraat AMSTERDAM.

A. J. BACON & C°.

Ingenieurs, Aannemers van **Verwarming** en **Ventilatie, Gas-** en **Waterleidingen, Bouwmaterialen enz.**

BEKROOND met **Gouden, Zilveren** en **Bronzen Medailles.**

Overtoom N°. 230, AMSTERDAM.

Inrichtingen voor openbare gebouwen, gestichten, woonhuizen, villa's, kantoren, enz.

Projecten en begrootingen worden kosteloos geleverd.

Gedrukt bij G. W. van der Wiel & C°., te Arnhem.

ARCHITECTURA ET AMICITIA.

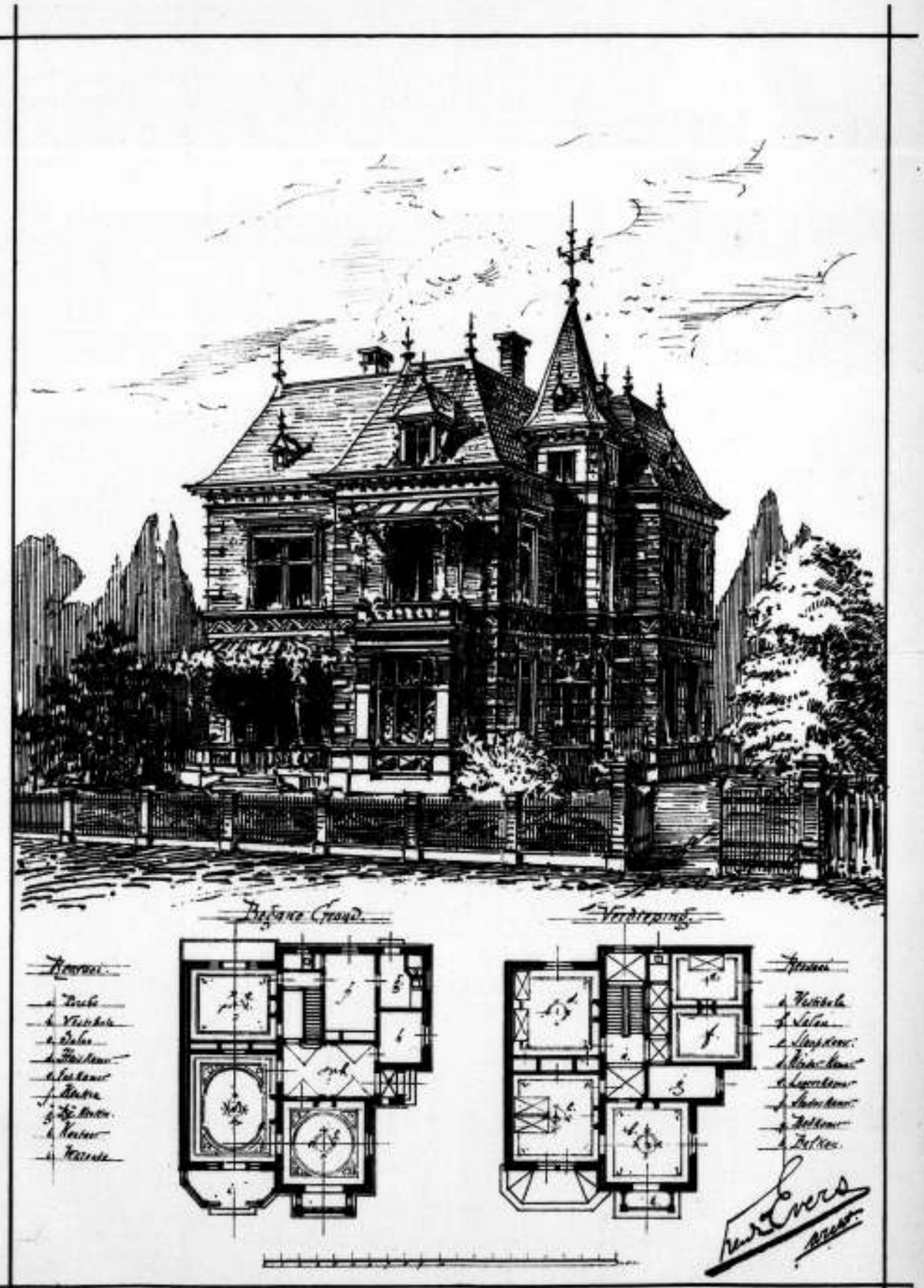

Photolith. v. G. J. Thieme, Arnhem. DE OPMERKER N° 1 van 1 Januari 1887.

TWEE-EN-TWINTIGSTE JAARGANG N°. 2. ZATERDAG 8 JANUARI 1887.

De Opmerker

Orgaan van het Genootschap

ARCHITECTVRA ET AMICITIA

Weekblad voor Beeldende Kunst en Technische Wetenschap

A.W.W.

Redacteur-Uitgever F. W. VAN GENDT fGz.
Adres voor Redactie en Administratie van het Weekblad en advertentiën: Bureau van *De Opmerker*, Driekoningenstraat 28, *Arnhem*.
Bureau der Redactie van *Architectura et Amicitia* JAN SPRINGER, C. B. POSTHUMUS MEYJES en A. W. WEISSMAN.
Stukken, deze Redactie betreffende, te adresseeren aan den Heer C. B. POSTHUMUS MEYJES, Kerkstraat 170 te *Amsterdam*
en al, wat de Administratie van het Genootschap betreft, aan den Heer F. J. BREMMER HZN., Reguliersgracht 74, te *Amsterdam*.

ABONNEMENT *f* 2.25 per 3 maanden of wel 10 *gulden* per jaar, bij vooruitbetaling en franco toezending van dit bedrag. Voor het buitenland *f* 7.50 en Nederlandsch-Indië *f* 9.—, beiden bij vooruitbetaling.
ADVERTENTIEN ad 20 cent voor elken regel plaatsruimte en 10 cent voor een bewijsnommer, worden tot Vrijdagavond aangenomen.
AFZONDERLIJKE NOMMERS, bij contante betaling ad 15 cent per stuk en 25 cent per plant, te bekomen aan het Bureau van *De Opmerker* te *Arnhem* en bij den Hoofd-correspondent JOH. G. STEMLER CZN., Boekhandelaar te *Amsterdam*.

MEDEDEELINGEN VAN HET GENOOTSCHAP.

1°. Vergadering van de Schetsclub op Maandag 10 Januari, des avonds te 8 uren, in Maison Stroucken, Marnixstraat alhier.

2°. Het adres van den Penningmeester is: Oudezijds-Achterburgwal 60, alhier.

3°. Als gewoon lid is aangenomen de heer E. Cramer.

4°. Als buitenlid zijn toegetreden: de heeren R. Posthuma en A. van Dorsser te 's-Hage, J. A. G. van der Steur te Haarlem, O. Leeuw te Nijmegen, de Ambachtsschool te Arnhem en de Vereeniging tot Bevordering der Bouwkunst te Groningen.

Namens het Bestuur:
de 1ste-Secretaris,
F. J. Bremmer Hzn.

ARCHITECTURA ET AMICITIA.

874ste Vergadering van het Genootschap, gehouden 5 Januari.

De Voorzitter opent de Vergadering en roept den leden bij de intrede van het jaar een welkom toe. De notulen worden gelezen en goedgekeurd en na mededeeling van de ingekomen en verzonden stukken, wordt de heer E. Cramer als gewoon lid aangenomen en als buitenlid de heeren: R. Posthuma en A. van Dorsser te 's-Gravenhage, J. A. G. van der Steur te Haarlem en O. Leeuw te Nijmegen.

De Voorzitter, die de aangekondigde bijdrage tot een volgende vergadering uitstelde, gaf ter bezichtiging het plaatwerk „Tapisseries décoratives du Garde-meuble par Guichard", waarna de heer Th. G. Strengers liet circuleeren „Reise Skizzen von Döllinger."

Nadat de werken met belangstelling bezichtigd waren, bracht de Voorzitter den dank aan den heer Strengers en laatstgenoemde aan den Voorzitter voor de gegeven kunstbeschouwing.

Ten slotte had de boekverdeeling plaats en werd de vergadering, onder dankzegging aan de leden voor hunne tegenwoordigheid, gesloten.

(A. et A.) BIJ DE PLAAT.

De villa, waarvan de afbeelding bij het vorige nommer verzonden werd, is gebouwd op een der fraaiste punten van het Oranjepark te Apeldoorn. Met den bouw werd in 1885 begonnen en het geheel was in ongeveer één jaar voltooid.

Bij de indeeling van den plattegrond is rekening gehouden zoowel met de wenschen van den bouwheer als met de breedte van het terrein, die 20 M. bedroeg.

De kosten van het gebouw bedroegen ongeveer *f* 15,000.

HENRI EVERS.

(A. et A.) DE BOUWKUNST DER ETRUSKEN.

De Etrusken, het volk waarvan de Romeinen afstamden, woonden in Midden-Italië. Hunne geschiedenis klimt tot 1000 jaren vóór Christus op; het toppunt van hun macht bereikten zij tusschen 800 en 400 vóór Christus.

Hun Rijk bevatte tal van versterkte steden als Tarquinii, Veji, Falerii, Caere, Volsinii, Vetulonia, Rusellae, Clusium, Arretium, Cortona, Perusia en Volaterrae. Deze steden bezaten ieder een zekere zelfstandigheid, doch waren tot een bondgenootschap vereenigd.

Het schijnt, dat de Etrusken oorspronkelijk afkomstig zijn uit Klein-Azië, daar hunne kunst verschillende trekken met de oud-Grieksche kunst gemeen heeft.

De twee steden Roma en Quirium, die aanvankelijk niets anders waren dan vestingen, dienende om de zuidelijke grens te beschutten, en die zoo dicht bij elkander gelegen waren, dat men ze bijna als één stad kon beschouwen, vormden zich langzamerhand tot ééne, meer aanzienlijke stad, Rome, waar zich Tarquinische edelen vestigden. Van deze Tarquinische edelen hebben de latere Romeinsche geschiedschrijvers koningen gemaakt.

Het is moeilijk in de oudste Romeinsche geschiedenis waarheid en verdichting met juistheid van elkander te onderscheiden. De Tarquinische edelen, die veelal met de Sabijnen in oorlog waren, schijnen echter de eigenlijke bewoners van Rome onderdrukt te hebben, totdat zij eindelijk verjaagd werden, wat tot het verhaal van Tarquinius Superbus aanleiding gegeven heeft.

Rome was nu onafhankelijk geworden en weer-

stond niet alleen Porsenna, koning van Clusium, maar begon ook tegen de andere Etruskische steden oorlog te voeren. Nadat de macht van Tarquinii voor goed gebroken was, werd een krijg tegen Veji ondernomen, dat, na 10 jaar belegerd te zijn, door Camillus in 396 vóór Christus overmeesterd werd.

De stoute tocht van Consul Quintus Fabius, in 309 vóór Christus, verschafte den Romeinen vasten voet in het hart van Etrurië. Nadat de strijd met wisselende kansen was voortgezet, leden de Etrusken in 282 een beslissende nederlaag tegen de troepen van Cornelius Dolabella, en in 280 geraakten de steden Caere, Volaterrae en Pisae in de handen der Romeinen, zoodat het met hunne zelfstandigheid gedaan was. Toch behield Etrurië nog langen tijd zijn eigenaardig karakter. Eerst door Sulla en Augustus werd het Rijk geheel geromaniseerd.

Reeds sedert de oudste tijden woonden de Etrusken in steden, die door muren omgeven waren. Bij voorkeur werden deze steden gesticht op den top van niet al te hooge bergen, en slechts zelden aan zee. De vorm der steden hing natuurlijk af van den vorm, die het bergplateau had. Bij het stichten der steden werden eigenaardige plechtigheden in acht genomen, die ook later nog bij de Romeinen in zwang bleven. De stedestichter spande een os en een koe voor een ploeg en trok een voor om de plaats, die hij zich gekozen had. Zijn metgezellen keerden de losgemaakte zoden naar de stadszijde om. De voor werd later de gracht, de zoden de stadsmuren. Ter wederzijde van de voor werd dan een bepaalde breedte afgebakend, waarbinnen niet geploegd en niet gebouwd mocht worden. Ter plaatse waar de poorten komen moesten, werd de ploeg gedragen, daar de voor niet mocht doorloopen.

Van deze stadsmuren zijn aanzienlijke overblijfselen bewaard gebleven. In Noord Italië zijn zij van groote blokken Travertijnsteen of zandsteen gebouwd; deze blokken zijn niet in lagen opeengestapeld, maar sluiten als veelhoeken in elkaar. Daar de zijden der blokken zeer zuiver bewerkt zijn, is het verband, hoewel geen mortel gebruikt is; toch zeer volkomen, zoodat zij, na 2500 jaar, nog in zeer goeden staat verkeeren.

Meer in het zuiden vindt men tufsteen en Peperijnsteen gebruikt, en zijn de blokken in horizontale lagen op elkaar gestapeld. De hoogte dezer lagen is ongelijk en de stootvoegen zijn niet loodrecht, om zoo min mogelijk materiaal te doen verloren gaan. Soms zijn de voorzijden der blokken vrij vlak, soms echter heeft men alleen de kanten van een frijnslag voorzien, en het middendeel der blokken ruw gelaten, waardoor het zoogenaamde bossage-werk ontstond, dat bij de Florentijnsche Renaissance-paleizen zooveel navolging heeft gevonden.

Geen Etruskische stad hield men voor volkomen, indien zij niet drie poorten had. De oudste poorten waren kleine openingen in de muren, die naar boven toe smaller werden en door houten balken werden afgedekt. Een afbeelding van een dergelijke poort is op een Etrurische vaas gevonden. Wij zien daar ook een houten kozijn, waarin de zware, met spijkers beslagen poortdeuren hangen. Een lijst, met tinnen daarboven, vormt de bekroning der poort. Men ziet de werpsteenen, die toenmaals de plaats der kogels innamen, tusschen de tinnen opgestapeld.

Eerst bij poorten van lateren tijd ziet men ook een boogvormige afsluiting. Steeds bestond iedere poort uit twee gedeelten; de voorpoort en de binnenpoort, door een plein gescheiden. Was het dus den vijand gelukt de voorpoort te overmeesteren, dan kon de binnenste poort nog tot verdediging gebruikt worden. Een dergelijke poort ziet men nog te Volaterrae. De pijlers en de wanden, die haar verbinden, zijn nog uit denzelfden tijd toen de reusachtige stadsmuren werden opgericht. De boog en de impostlijst, waarop hij steunt, schijnen echter van jongere dagteekening te zijn. De koppen zijn zoo verweerd, dat men niet meer kan nagaan tot welke periode zij behooren. Misschien zijn zij nog van een ouder gebouw afkomstig en in het nieuwe gebouw weer ingemetseld. Het is nu natuurlijk niet meer uit te maken of deze koppen gesneuvelde vijanden of wel iets anders moeten voorstellen.

Is dus van de Etruskische vestingwerken het een en ander bewaard gebleven, van de woonhuizen en andere gebouwen, die binnen de muren lagen, is niets meer overig. Toch ontbreekt het niet aan gegevens om ook eenige dezer bouwwerken te kunnen reconstrueeren. In Italië was, sedert de oudste tijden, het gebruik inheemsch om de woningen der dooden zoo getrouw mogelijk naar die der levenden te volgen. Het schijnt, dat de Etrusken in deze hun stamvaders, de oud-Aziatische Grieken, navolgden.

Talrijke Etruskische grafmonumenten zijn nog te zien, die ons het bewijs leveren, dat de Etrusken een betrekkelijk groote verscheidenheid van bouwwerken moeten gehad hebben. Te Chiari is een Etruskische aschkist gevonden, die, in klei gebakken, een getrouw beeld van een Etruskisch huis geeft. Daaruit ziet men, dat de huizen op een betrekkelijk hoogen onderbouw stonden en een ver overstekend dak hadden, dat van boven open was. Om het huis bevond zich een soort van bordes. Bij Albano zijn andere, in klei gebakken aschkisten ontdekt, die naar hutten van stroo gevolgd schijnen te zijn. Thans nog zijn in de Romeinsche Campagna dergelijke hutten gebruikelijk. Daar deze aschkisten ontwijfelbaar zeer oud zijn, blijkt het hoe conservatief de Campagnabewoners zijn.

Omtrent het inwendige der Etruskische huizen is ons het een en ander bekend, deels uit Vitruvius en Diodorus, deels uit de grafkelders, die men hier en daar ontdekt heeft. Vitruvius zegt, dat het atrium van een Etruskisch huis geen zuilen had, doch door een dak bedekt was, dat in het midden open was. Volgens Diodorus hebben echter de Etrusken in lateren tijd het atrium met zuilen uitgevonden.

Het atrium diende als hoofdverblijf der familie; daar gebruikte de huisvader zijn maal aan het hoofd van den disch; daar zat de huisvrouw, omringd door haar maagden.

Eigenaardig is het, dat men het door Vitruvius beschreven *atrium tuscanicum* noch aan het huisje, te Chiusi gevonden, noch in de rotsgraven, die overigens toch zoo getrouw de architectuurvormen te aanschouwen geven, aantreft.

De Etrusken waren vóór alles een practisch volk, en zij streefden er dan ook naar om door het plaveien der straten en het maken van riolen hunne steden zoo zindelijk mogelijk te houden. Welke groote moeite zij zich hiervoor gaven, bewijst de thans nog aanwezige *Cloaca maxima* te Rome, die nog uit den Etruskischen tijd dagteekent. Ook enkele overblijfselen hunner geplaveide straten meent men thans nog nabij Veji gevonden te hebben.

De bruggen werden aanvankelijk uit hout gemaakt, wat in een zoo boschrijk land als Etrurië toenmaals was, geen verwondering kan wekken. De *pons sublicius*, waarvan Plinius spreekt, was een houten brug, door de Etrusken over den Tiber geslagen. Toen Porsenna deze brug verwoest had, werd zij herbouwd, en wel opnieuw in hout, zoodanig, dat zij uit elkander genomen kon worden, waaruit blijkt, dat de Etrusken goede timmerlieden geweest zijn. Men had deze constructie gekozen, omdat bij de kloekmoedige verdediging van Horatius Cocles gebleken was, hoe moeilijk een vaste houten brug afgebroken kon worden.

Wij moeten hier ook de grafgewelven vermelden. De oudste bevinden zich in steenen piramiden of *tumuli*, en bestaan uit vlak op elkander gestapelde steenblokken, die eenigszins voor elkander uitsteken. Mortel is bij deze constructies niet gebruikt en ook van een eigenlijk gewelf is nog geen sprake. Men vindt een dergelijk graf te Cortona.

De ingang van een graf te Veji toont reeds een beter begrip van de welfkunst. Wij zien daar reeds een sluitsteen, tusschen vlak liggende lagen op een rationeele wijze gebruikt. Een nog volkomener gewelf ziet men bij het zoogenaamde graf van Pythagoras te Cortona. Wel zijn daar de steenen van het gewelf nog onregelmatig, doch het principe, waarop de welfkunst berust, was blijkbaar reeds bekend. Een volkomen gewelf vindt men te Chiusi. Het is uit zorgvuldig behakte, vierkante blokken geconstrueerd en de voegen zijn zoo dicht, dat men er niet aan kan twijfelen of men heeft met het werk van zeer ervaren werklieden te doen.

Deze grafgewelven hebben echter zonder uitzondering zeer kleine spanwijdten. Stouter is de Etruskische gewelfbouw aan de poorten en bruggen, doch een spanwijdte van 8 M. wordt niet overschreden.

Dat het ook bij de Etrusken niet aan gebouwen voor godsdienstige doeleinden ontbrak, spreekt van zelf. De benaming *templum* is dan ook van hen afkomstig. Oorspronkelijk werd hieronder verstaan het geheele hemelgewelf, dat door de auguren of waarzeggers in een aantal deelen werd verdeeld, en wel vier voor elke windstreek, zoodat er in het geheel 16 waren. De oostelijke helft van het hemelgewelf was de gelukaanbrengende, de westelijke de onheilspellende.

Zagen de auguren dus op een bepaald tijdstip vogels in het westen, dan beduidde dit ongeluk; werden zij daarentegen in het oosten gezien, dan waren de goden gunstig gestemd. Het begrip van tempel beduidde dus in den aanvang niets anders dan een voor de auguren bestemde omheining, welks vier zijden naar de vier windstreken gericht waren. Later verstond men onder dien naam een vierkant gebouw, voor den godsdienst bestemd.

Volgens den Etruskischen ritus moest de ingang van een tempel op het zuiden gelegen zijn, opdat de binnentredende zijn blik naar het noorden, de plaats waar de goden woonden, zou kunnen richten. Men moest ook, na de goden vereerd te hebben, zich rechts wenden om het gelukaanbrengende oosten in het aangezicht te zien.

Drie godheden waren het voornamelijk, die door de Etrusken vereerd werden: Tina, Cupra en Minerva. De eerste komt overeen met den Zeus der Grieken of den Jupiter der Romeinen en had dan ook een bliksemschicht in de hand. De tweede heeft overeenkomst met Hera of Juno; de derde is de Pallas-Athene der Grieken en is gewapend met lans, schild en aegis. Daarbij kwamen dan nog 12 godheden, de *Dii consentis*, terwijl de gesluierde goden, de *Dii involuti* over goden en menschen regeerden, zoodat zelfs Tina hen gehoorzamen moest.

Vitruvius heeft ons bericht, hoe de Etruskische tempels ingericht waren; er is echter van geen enkelen tempel iets overgebleven, dat zou kunnen dienen om Vitruvius' mededeelingen te controleeren. Misschien zijn de tempels in den keizerstijd allen gesloopt, misschien waren zij ook van hout, en dus vroegtijdig ten gronde gegaan.

De berichten van Vitruvius aangaande de Etruskische tempels zijn niet zeer volledig. Zijne opgaven hebben dan ook tot verschillende uitleggingen aanleiding gegeven.

De tempel stond op een rechthoekigen onderbouw, waarvan de zijden tot elkander stonden als 5 : 6. De cella, die meer breedte dan diepte had en in drie gedeelten gescheiden was, nam de helft van dit plateau in. De rest bestond uit een open zuilenhal, zoodat de tempel een prostylos was.

De zuilen zijn, volgens Vitruvius, slank, worden naar boven dunner en hebben een basement en kapiteel. Het basement bestaat uit een plint, een bol profil, een plat bandje en een aanloop naar de schacht. Het kapiteel bestaat uit een vierkante abacus, een kwartrond en een hals met astragaallijst.

De zuilen staan niet op gelijke afstanden; de beide middenste staan verder uit elkander, dan de overigen. Volgens de beschrijving van Vitruvius zou de kroonlijst onmiddellijk op de architraaf rusten. Daar echter op Etruskische vazen verschillende tempels zijn afgebeeld, die een fries met triglyphen hebben, ligt het vermoeden voor de hand, dat Vitruvius het aanbrengen van een fries als iets, dat van zelf sprak, beschouwde, ofwel, dat een gedeelte van Vitruvius' beschrijving door de onkunde der kopieisten is verloren gegaan.

Het schijnt, dat de bovenbouw der Etruskische tempels uit hout, wellicht met terra-cotta bekleed, bestond. De wijde afstand der zuilen maakt dit zeer waarschijnlijk.

Hoewel geen Etruskische tempel bewaard gebleven is, kan men toch nog aan de latere Romeinsche tempels sommige hunner eigenaardigheden waarnemen. De groote Jupiter-tempel op het kapitool te Rome was in den Etruskischen stijl gebouwd, door een Etruskischen bouwmeester ontworpen, door een Tarquiniër ingewijd.

Tarquinius Priscus moet hem gesticht en Tarquinius Superbus ingewijd hebben. Mag men Dionysios van Halicarnassos gelooven, dan zou deze tempel niet minder dan 192 M. breed geweest zijn. In zijn drie cella's waren de beelden van Jupiter, Juno en Minerva opgesteld. De oorspronkelijke tempel brandde in 83 v. Chr. af. Dionysios zag dus niet meer den oorspronkelijken tempel, daar hij pas 30 j. v. Chr. te Rome kwam. Ook deze tempel werd in 69 n. Chr. door brand verwoest en werd door Vespasianus, met behoud van den ouden plattegrond, doch hooger dan de vroegere, weer opgebouwd. Ten derde male werd de tempel onder Domitianus in de asch gelegd, doch weder hersteld.

Dat de maten van Dionysios onmogelijk juist kunnen zijn, blijkt daaruit, dat op een van de reliëfs van den triomfboog van Marcus Aurelius het tempelfront is afgebeeld, zooals het na de laatste restauratie was. Daaruit blijkt, dat de beschrijving van Vitruvius hier geheel toepasselijk is; neemt men echter aan, dat de breedte van 192 M., door Dionysios opgegeven, goed is, dan zouden er onmogelijk architraven, zelfs van hout te vinden geweest zijn, om een dergelijke afstand in drieën te overspannen.

Misschien heeft echter dit cijfer betrekking op een terras, waarop de tempel stond.

Het inwendige der Etruskische tempels is naar alle waarschijnlijkheid rijk beschilderd en verguld geweest. De grafkamers der Etrusken prijken althans steeds met kleuren en verguldsel, en het is niet aan te nemen, dat zij deze liefde voor kleuren bij hunnen tempelbouw verloochend zouden hebben. Uit bewaard gebleven reliëfs is af te leiden, dat de tempeldeuren de volle hoogte der zuilen hadden, zoodat het licht in den tempel zeer voldoende geweest zal zijn. Hypethraal tempels werden door de Etrusken niet gemaakt, daar Vitruvius ten stelligste verzekert, dat deze tempelsoort nooit te Rome nagevolgd is.

Hoewel Vitruvius ons slechts één bepaalden zuilvorm beschrijft en ook van triglyphen niet spreekt, heeft

men toch aan verschillende Etruskische grafsteden ook zuilvormen, aan de Ionische en Korinthische herinnerende, gevonden, terwijl ook triglyphen herhaalde malen voorkomen.

Van de dakbedekkingen der Etruskische tempels zijn nog verscheidene fragmenten bewaard gebleven. Hieruit blijkt, dat zij, evenals de Grieken, pannen van terra-cotta gebruikten, die op de bekende wijze over elkander gelegd waren.

Reeds verscheidene malen hebben wij van de Etruskische grafkamer gesproken.

De grafheuvel is ook in Italië het voorbeeld voor de latere grafmonumenten geweest. Overblijfselen van dergelijke piramidevormige, op min of meer hooge stylobaten geplaatste gedenkteekenen worden nog hier en daar gevonden. Op den top der piramide, die soms uit gehouwen steen, soms slechts uit aarde bestond, werden bekroningen van verschillenden vorm geplaatst.

Binnen de monumenten vindt men grafkamers, die, of in de natuurlijke rots gehouwen, of, zooals wij reeds zagen, uit steen geconstrueerd werden.

Rotsgraven vindt men in die streken, waar voornamelijk tufsteen wordt aangetroffen. Vooral hier ziet men getrouwe nabootsingen van de Etruskische woningen, dikwijls met een vrij rijken plattegrondvorm, zooals te Perusia. Het is in deze graven, dat de bekende muurschilderingen worden aangetroffen. Zij werden op een pleisterlaag aangebracht en de omtrekken, juist als bij de Egyptenaren, in die pleisterlaag gegrift. De kleuren waren zwart, wit, rood, geel, blauw, groen, grijs en bruin. Het zijn meest feestmalen of jachttafereelen, die afgebeeld zijn. De mannelijke figuren zijn donkerder van huidkleur dan de vrouwelijke.

In de graven vindt men sarcophagen die, al naar het vermogen van den doode, meer of minder rijk in albast, marmer of terra-cotta bewerkt en rijk beschilderd zijn. Deze sarcophagen kwamen in onbruik toen de lijkverbranding in zwang kwam; men verving ze toen door aschkisten, die soms den vorm van een gebouw of een kleine sarcophaag, doch meestal den bekenden vaasvorm hebben. Deze urnen zijn zeer smaakvol versierd, deels met geometrisch, deels met planten-ornement; ook aan tafereelen met figuren ontbreekt het niet.

Ten slotte vermelden wij nog de bronzen en aarden voorwerpen, die in zoo groot aantal in deze graven gevonden werden. Het schijnt, dat de invloed van de Grieken in deze werken niet te miskennen valt.

PRIJSVRAGEN,

UITGESCHREVEN DOOR DE MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.

De Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst heeft de onderstaande drie prijsvragen uitgeschreven:

I. HET LEVEREN VAN EEN PLAN VOOR EEN KERK VOOR DEN PROTESTANTSCHEN EEREDIENST.

Het bouwterrein wordt verondersteld te zijn een plein. De keuze der materialen voor den bouw der gevels is beperkt tot baksteen, met gebruikmaking van terra-cotta. De keuze van den geschikten vorm voor het gebouw wordt vrijgelaten.

De kerk moet voor 1500 zitplaatsen worden ingericht; galerijen mogen niet worden aangebracht; er moet gelegenheid bestaan om een carillon en een of meer luiklokken te plaatsen.

Bij de kerk worden verlangd:
een consistoriekamer,
een vertrek voor den dienstdoenden predikant,
een vertrek voor de diakenen,
een cathechisatiekamer,
een ruimte tot berging van het archief,
een bergplaats voor nachtmaal-tafels en voor stoelen,
een voor brandstoffen enz.;
voorts wordt bij de kerk verlangd een woning voor den koster, waarbij een wachtkamer, te gebruiken bij huwelijksplechtigheden, doop, enz.

De volgende teekeningen worden verlangd:
een plattegrond met aanduiding van de zitplaatsen, op de schaal van 1 à 200;
de plattegronden, die verder noodig zijn tot verduidelijking van de indeeling der kosterswoning, op de schaal van 1 à 200;
de vóór-, de achter- en één zijgevel, op de schaal van 1 : 100;
een doorsnede over de lengte-as, op de schaal van 1 à 100;
een doorsnede over de breedte-as, op de schaal van 1 à 50.

De doorsneden moeten zoodanig worden gekozen, dat het orgel en de predikstoel zichtbaar zijn.

De wijze van behandeling der teekeningen wordt ter keuze overgelaten aan den ontwerper.

De vervaardigers der bekroonde ontwerpen, wier teekeningen niet voor photolithographische reproductie vatbaar zijn, nemen bij de aanvaarding der prijzen de verplichting op zich, de door de Jury aan te wijzen teekeningen van hun ontwerp voor dergelijke reproductie geschikt te maken.

Bij het ontwerp wordt eene memorie van toelichting verlangd.

Voor het der bekroning waardig gekeurde ontwerp worden uitgeloofd de verguld-zilveren medaille en het getuigschrift der Maatschappij, benevens *f* 200 in geld ter bestrijding van kosten.

II. HET ONTWERP VOOR EEN BINNENBETIMMERING IN BLANK EIKENHOUT VAN HET BIBLIOTHEEKLOKAAL IN HET GEBOUW DER MAATSCHAPPIJ.

De plattegrond van het lokaal is als volgt:

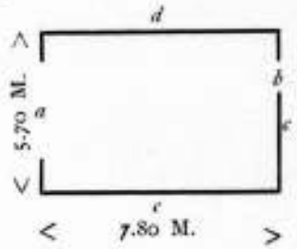

a. raam (3-licht), breed in den dag van het architraaf 4.15 M., hoog tusschen dagzijde architraaf en dekplaat borstwering 3.36 M.; hoogte der bovenzijde dekplaat van de borstwering, boven den vloer, 1.03 M.

De middenstijlen van dit raam staan op 2.04 M. van as tot as.

b. deur, breed in den dag 1.03 M.; hoog in den dag 2.26 M.

De as van de deur ligt op 0.83 M. uit den wand *d*.

c. plaats voor eene stookgelegenheid, in de as van den wand.

De verwarming van het lokaal geschiedt door middel van een kachel.

De zaal, hoog 5 M., moet langs de wanden *d* en *c* tot ± 3.50 M. hoogte worden betimmerd met boekenkasten, waarvan het ondergedeelte is ingericht voor berging van plaatwerken.

Aan een der wanden moet gelegenheid bestaan tot het plaatsen van een telephoontoestel, waartoe een oppervlakte noodig is, hoog 0.77 M., breed 0.26 M., de onderzijde 1.10 M. boven den vloer.

Het materiaal voor den schoorsteen of schouw wordt aan de keuze van den ontwerper overgelaten.

Wat betreft het raam en de deur, moet de ontwerper alleen de opgegeven maten in aanmerking nemen.

Men verlangt de teekeningen der 4 wandvlakken.

Al deze teekeningen, omtrent welker wijze van behandeling en het verder geschikt maken voor photolithographische reproductie hetzelfde geldt als voor die van de eerste prijsvraag, te leveren op de schaal van 1 à 20.

Het ontwerp moet vergezeld gaan van eene memorie van toelichting.

Voor het der bekroning waardig gekeurd ontwerp worden uitgeloofd de zilveren medaille en het getuigschrift der Maatschappij, benevens *f* 100 in geld ter bestrijding der kosten.

III. HET ONTWERP VOOR EEN LANTAARNPAAL OF ZEER PLEIN.

De lantaarnpaal moet ingericht zijn voor 5 gaslichten, waarvan één in het midden.

Men verlangt: een teekening van den opstand slechts in omtrekken, op de schaal van 1 à 10.

Bij het ontwerp moet eene memorie van toelichting worden gevoegd, waarin moet worden vermeld welke materialen men heeft verondersteld.

Voor het der bekroning waardig gekeurd ontwerp worden uitgeloofd de bronzen medaille en het getuigschrift der Maatschappij, benevens *f* 25 ter bestrijding van kosten.

Ter mededinging voor I en II worden uitgenoodigd alle bouwkundigen, geboren of wonende in het Koninkrijk der Nederlanden of zijne bezittingen; voor III de gewone, buitengewone en kunstlievende leden der Maatschappij.

Alle stukken ter beantwoording van deze prijsvragen worden vóór of op 1 December 1887 franco ingewacht aan het bureau der Maatschappij Marnixstraat 402, te Amsterdam.

ALGEMEENE BEPALINGEN.

Art. 1. Alle stukken ter beantwoording van deze prijsvragen worden vóór of op primo December 1887 vrachtvrij ingewacht aan het bureau der Maatschappij, te Amsterdam, vergezeld van een adres, om zoo noodig met den inzender te kunnen correspondeeren, zonder den naambrief te openen.

Art. 2. De in te zenden stukken moeten zijn gemerkt met een spreuk of motto. Er moet een gesloten naambrief zijn bijgevoegd, waarop van buiten dat motto is herhaald, en van binnen vermeldende den naam, de betrekking en woonplaats van den inzender. Alle stukken moeten aan de achterzijde gemerkt zijn met een geheim teeken, op te geven bij de terugvordering.

Art. 3. De teekeningen mogen niet op houten ramen gespannen worden.

Het schrift der memorie, alsmede het letterschrift op de teekeningen, moeten door eene andere hand dan die des vervaardigers geschreven zijn.

Bij het niet behoorlijk nakomen dezer bepaling, of bijaldien de vervaardiger zich vóór de uitspraak der Jury van beoordeeling bekendmaakt, blijft zijn ontwerp buiten aanmerking voor eenige onderscheiding.

Art. 4. De ingezonden ontwerpen worden in handen gesteld eener commissie van beoordeeling, bestaande uit vijf deskundigen. De Jury heeft het recht een premie in geld toe te kennen aan het best erkende antwoord op elke prijsvraag, indien zulk een antwoord niet voor bekroning kan worden voorgedragen. De premiën mogen het bedrag, voor de prijzen gesteld, niet te boven gaan.

Art. 5. De bekroonde ontwerpen blijven ingevolge art. 32 der wet het eigendom der Maatschappij.

Art. 6. De uitslag der beoordeeling van de antwoorden op deze prijsvragen, wordt bekendgemaakt na de uitspraak van de Jury; het uitreiken der bekroningen heeft plaats op de Algemeene Vergadering in Mei 1888, waarop de ingekomen plans worden tentoongesteld.

De niet bekroonde ontwerpen moeten in December 1888 worden afgehaald aan het bureau der Maatschappij te Amsterdam, op vertoon van het in art. 2 vermelde geheime teeken. De stukken der inzenders, buiten Amsterdam woonachtig, worden na genoemd tijdsbestek, aan een opgegeven adres, en tegen overlegging van het geheime teeken, teruggezonden.

In bijzondere gevallen kunnen, op uitdrukkelijk verlangen der inzenders, teekeningen binnen dit tijdsbestek door het Bestuur worden teruggezonden.

(A. et A.) INGEZONDEN.

PRIJSVRAAG SOCIëTEIT HEREENIGING TE DEVENTER.

Aan de Redactie van De Opmerker,

Beleefd verzoek ik u eenige plaatsruimte in *De Opmerker* voor het volgende:

De bovengenoemde prijsvraag werd indertijd in de vakbladen *De Opmerker* en *Het Bouwk. Weekblad*, en bovendien in één of meer nieuwsbladen, geannonceerd; in het programma dier prijsvraag werd gezegd dat, na afloop der beoordeeling, de ingekomen plans te Deventer zouden worden tentoongesteld.

De 63 ingezonden plans werden, zeker tot veler verwondering, in den *zeer korten termijn* van 3 dagen beoordeeld en eenige dagen later gedurende *2 dagen voor de Leden der Sociëteit tentoongesteld* en *een dag, zegge één dag, voor het publiek.*

Het publiek moest voorzien zijn van een *schriftelijke introductie* van een lid der Sociëteit.

Genoemde ééndaagsche tentoonstelling werd niet in de vakbladen bekendgemaakt, wat m. i. redelijkerwijze in de eerste plaats mocht verwacht worden.

Ook in de nieuwsbladen werd door mij vruchteloos naar de aankondiging der tentoonstelling gezocht; alleen in de *Deventer courant* was, zooals een bevriende hand mij berichtte, een advertentie daarvan geplaatst.

Dit bericht gewerd me echter te laat om de tentoonstelling nog te kunnen bezoeken, zoodat ik zeer tot mijn spijt de bekroonde plans niet heb kunnen zien en gevolgelijk niet heb kunnen nagaan, welke fouten mijn plan aankleefden.

Velen, misschien wel het meerendeel der inzenders zullen tengevolge der weinige publiciteit, die aan de tentoonstelling is gegeven, evenals ik, de gelegenheid gemist hebben, hun werk met dat der bekroonden en anderen te vergelijken om daardoor eenige vrucht van hun arbeid te oogsten.

Het feit, dat de tentoonstelling alleen werd gepubliceerd in de buiten Deventer weinig gelezen Deventer Courant, kan aanleiding zijn om het vermoeden, dat men de verschillende medewerkers ongaarne gelegenheid wilde geven het oordeel van de Jury te beoordeelen en dit te meer daar men, door de bepaling dat men van een introductie-kaart voorzien moest zijn, zich het recht voorbehield deze of gene *niet* tot de tentoonstelling toe te laten.

Betreurenswaardig noem ik het nu, nadat reeds zoolang van verschillende zijden getracht werd de prijsvragen billijker in te richten en de medewerkers voor onbeusche behandeling te vrijwaren, een van zóó

weinig waardeering getuigende handelwijze kan overkomen, terwijl een *gediplomeerd* architect lid der jury was.

Was het niet plicht geweest voor bedoeld Jurylid te waken voor de belangen zijner collega's, die hun tijd aan de beantwoording der prijsvraag hadden besteed?

Een inzender.

BESCHILDERING VAN PLEISTERWERKEN.

In n°. 41 van den vorigen jaargang deelden wij een en ander mede over de beschildering van bepleisterde oppervlakten; als de beste ondergrond voor deze beschildering werd daarbij genoemd het polychroom-cement, door de heeren Ds. G. von Koch en Dr. R. Adamy te Darmstad uitgevonden.

In het nommer van 3 November j.l. vergelijkt de *Deutsche Bauzeiting* dit cement met eenige andere middelen, door sommigen voor het doel — eene beschildering, die tegen den invloed der weersgesteldheid bestand is — aanbevolen. Het blad komt tot de conclusie, dat het gebruik van het polychroom-cement verschillende voordeelen aanbiedt, die geen ander middel kan verschaffen. Dat het cement zich uitmuntend leent voor eene beschildering, bewijzen de proeven, die in het atelier te Keulen tentoongesteld zijn en de in die stad en op andere plaatsen uitgevoerde façaden, friezen en lijsten. De toenemende belangstelling, waarmede de vakmannen in Midden- en Zuid-Duitschland het middel gadeslaan, bewijst, dat het bestemd is in onze tegenwoordige architectuur eene rol te spelen, temeer, daar het ook geschikt is voor verschillende lokaliteiten en vooral voor keukens en kelders aanbevolen kan worden, omdat de waterdamp geen invloed uitoefent op de verf, die het polychroom-cement bedekt. Deze voordeelen zijn van groot belang voor verschillende fabrieken. Schimmelplanten kunnen zonder beschadiging van de bepleistering of verf gemakkelijk afgewasschen worden.

De hardheid der bepleistering met polychroom-cement stemt overeen met die uit gewone cement en op de gewone wijze daargesteld. De dunne laag polychroom-cement aan de oppervlakte verbindt zich met de daaronder liggende portland-cement tot één vast lichaam. Bij zorgvuldige behandeling droogt het pleister betrekkelijk spoedig.

De prijs der bepleistering bedraagt per M², met inbegrip van eenmaal verven, ongeveer *f* 2. Voor het overige regelen zich de prijzen natuurlijk naar de wijze der beschildering en moeten bij ornementen bovendien modelkosten in rekening gebracht worden. Het is niet overbodig op te merken, dat het de *Deutsche Bauzeitung* is, die bovengenoemden prijs noemt; het blad besluit zijn artikel met den wensch, dat „het middel om cement voor eene stereochromatische beschildering geschikt te maken", door architecten, schilders en stukadoors veelvuldig gebruikt worde.

BERICHT.

De Administratie van het weekblad *De Opmerker* wordt telkenmale uitgenoodigd tot het geven van inlichtingen omtrent de voordeelen, aan het lidmaatschap van *Architectura et Amicitia* verbonden en de wijze, waarop men tot dit Genootschap kan toetreden. Daar het tijdroovend is alle aanvragen te beantwoorden, heeft voornoemde Administratie de eer mede te deelen:

dat zij, die buitenlid van A. et A. wenschen te worden, daarvan kennis moeten geven aan den 1ste-Secretaris, den heer F. J. Bremmer Hzn., Reguliersgracht 74, te Amsterdam;

dat de contributie *f* 7.55 bedraagt en allen leden het weekblad *De Opmerker* zonder extra-betaling wordt toegezonden;

dat de buitenleden deel kunnen nemen aan de beantwoording van eenige prijsvragen en het recht hebben om de lokalen van het Genootschap te bezoeken;

dat de prijs voor *De Bouwmeester*, op *f* 8 per jaar gesteld, voor leden van A. et A. tot zes gulden wordt teruggebracht.

De geabonneerden op *De Opmerker*, die alsnog als buitenlid van A. et A. wenschen toe te treden, worden uitgenoodigd daarvan vóór 1 Februari e. k. kennis te geven; na dien datum kan geen ontslag van het loopende abonnement worden verleend.

De Administratie.

BUITENLANDSCHE BERICHTEN.

Den 1sten Januari is te Luik op ruim 70-jarigen leeftijd overleden de emeritus-professor aan de hoogeschool, aldaar, Jean Louis Trasenster. Veertig jaren zijns levens heeft hij aan het hooger technisch onderwijs gewijd, en door zijne groote kunde heeft hij zich een Europeeschen naam verworven. Hij was Eere-voorzitter der Vereeniging van ingenieurs, die aan de Luiksche hoogeschool hunne opleiding hebben ontvangen, honorair lid der Maatschappij van burgerlijke ingenieurs in Frankrijk en der Vereeniging van werktuigkundige ingenieurs in Engeland, commandeur der Leopoldsorde en begiftigd met verscheidene buitenlandsche ridderorden.

BINNENLANDSCHE BERICHTEN

's-GRAVENHAGE. De Portugeesche Regeering heeft de inschrijving geopend voor den bouw van nieuwe havenwerken te Lissabon.

Het programma der mededinging bevat in hoofdzaak de volgende bepalingen:

De tijd der mededinging duurt *negentig* dagen en eindigt den 26sten Maart 1887, te twee uren des namiddags.

Tot toelating voor de inschrijving naar het werk, geraamd op 10,800 contos de reis of ongeveer *f* 29,160,000, wordt een waarborg vereischt van 540 contos de reis of ongeveer *f* 1,458,000.

Gedurende den tijd der mededinging is bij de betrokken afdeeling van het Ministerie van Openbare Werken, te Lissabon, inzage te bekomen van alle teekeningen, bestekken, peilingen enz., op het werk betrekking hebbende.

De aanbiedingen, vergezeld van eene omschrijvende memorie, waarin op beknopte wijze alle mededeelingen worden gedaan betreffende de wijze en den aard van samenstelling van kaaien, dokken, muren en alles wat den havenbouw betreft, moeten geschieden met gesloten brieven, door aanbieders geteekend, welke ondertcekening behoorlijk moet zijn gelegaliseerd.

Ter verkrijging van nadere inlichtingen kunnen belanghebbenden zich richten tot den consul-generaal der Nederlanden te Lissabon.

— Door den architect J. Mutters Jr. alhier is aan den Gemeenteraad voorloopige concessie en toestemming aangevraagd voor den aanleg van een park tusschen het Scheveningsche Bosch en het Badhuis. Met de betrokken grondeigenaren heeft reeds overleg plaatsgehad, en het plan bestaat perceelen voor villa's in te richten en te verkoopen. Hij wenscht de gemeentegronden, welke in dat plan voorkomen, aan te koopen voor *f* 125,000, en zijne bedoeling is de straten en wegen, zoo noodig gerioleerd, met de ruimten voor de beplantingen volgens de teekening, kosteloos aan de Gemeente af te staan.

De hoofdweg zou volgens het plan eene breedte van 20 M. verkrijgen, waarvan 14 M. bestraat en het overige gemacadamd, terwijl de andere wegen ten genoegen van den Gemeenteraad zullen worden aangelegd en gemacadamd.

Bij den aanleg zal zooveel mogelijk van het heuvelachtige van het terrein partij getrokken en het natuurschoon in het oog gehouden worden.

Ook wil adressant de noodige bruggen in het park en over het kanaal ten genoegen van den Gemeenteraad maken en die kosteloos aan de Gemeente afstaan, evenals het terrein voor eene nieuwe zwemkom, als de Gemeente die door beplantingen wil doen omringen.

— Het fabrikaat van den heer A. H. van Bergen, te Heiligerlee, vindt steeds grooter aftrek. Zijne brandspuiten o. a. worden door verschillende gemeentebesturen aangeschaft. Dat deze collegien over de werking ervan ingenomen zijn, bewijst wel het groot aantal certificaten, waarin het werk van denzen fabrikant aanbevolen wordt. Dezer dagen nog zagen wij een getuigschrift van het Gemeentebestuur van Dreischor, waarin verklaard werd dat de aangeschafte spuit met een straalpijp van 21 ᵐᵐM. het water in horizontale richting op 31 M. afstand wierp. Spuitende met twee stralen tegelijk, bereikten deze de hoogte van 22 M. (pijpwijdte 17 en 14 ᵐᵐM.). Met vertrouwen kunnen wij de spuiten van den heer Van Bergen aanbevelen.

's-GRAVENHAGE. De technische afdeeling van de Koninklijke Commissie voor eene haven te Scheveningen heeft hare werkzaamheden volbracht en als vrucht daarvan een schetsontwerp ingediend voor eene binnen- en buitenhaven van niet te groote afmeting, maar met behoorlijken diepgang. Thans wordt deze aangelegenheid overwogen door de afdeeling voor de defensie, bestaande uit den kapitein-luit. t.z. Blauw en luit.-kol. Cool. Eenige vertraging, ondervonden door ongesteldheid van eerstgenoemde, heeft thans opgehouden.

AMSTERDAM. Het bestuur der Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst heeft aan de besturen der voornaamste gemeenten een circulaire gericht, waarin het als zijn oordeel te kennen geeft, dat de uitbreiding en verfraaiing onzer steden niet altijd op volkomen oordeelkundige wijze heeft plaatsgehad. Het Bestuur verklaart zich bereid om in voorkomende gevallen gemeentebesturen of gemeentebouwmeesters geheel belangloos met advies bij te staan, en kan daarin, zoo noodig, zich van de medewerking verzekerd houden van erkende specialiteiten. Reeds meermalen werd door het Bestuur aan gemeenten advies verstrekt bij bouwzaken van allerlei aard, restauratie van oude monumenten, uitschrijven en beoordeelen van prijsvragen enz. en steeds heeft het aan de gerite wenschen voldaan, zonder andere kosten in rekening te brengen dan die strikt noodzakelijk waren voor onderzoekingen of reizen, zoo die onvermijdelijk waren.

De Maatschappij heeft in dezelfde circulaire aan de gemeentebesturen gevraagd haar een exemplaar van de bestekken der gemeentewerken te willen toezenden, ter plaatsing in de bibliotheek.

— In het gebouw der Rijks-academie van Beeldende Kunsten alhier zal, te beginnen op Maandag 10 Juni 1887 plaats hebben het examen, bedoeld in art. 11 der wet van 26 Mei 1870 (*Staatsblad* no. 78).

Dit examen wordt deels schriftelijk, deels mondeling afgenomen, de *Staatscourant* no. 2 (1887) bevat verdere bijzonderheden. Die het examen met goeden uitslag hebben afgelegd, worden toegelaten tot een *wedstrijd in de schilderkunst*.

Hij, die den gouden eereprijs is waardig gekeurd en blijken heeft gegeven van groot talent en buitengewonen aanleg, kan, op gemotiveerde aanbeveling der Commissie van toezicht, door den Koning hoogstens gedurende vier achtereenvolgende jaren met een jaargeld van *f* 1200 worden begunstigd, teneinde hem in de gelegenheid te stellen zich in de schilderkunst te volmaken. Deze ondersteuning wordt telkens voor één jaar verleend.

AMSTERDAM. De Maatschappij Arti et Amicitiae heeft voor de premieplaat der Vereeniging tot Bevordering van Beeldende Kunsten over 1888, eene prijsvraag uitgeschreven, waartoe alle Nederlandsche beoefenaars der etskunst worden uitgenoodigd mede te werken.

Het program der prijsvraag is ten bureele der Maatschappij te bekomen.

— In het *Bouwkundig Weekblad* komt het bericht voor, dat de heeren J. Kluit, Th. G. Schill, H. P. Berlage Nzn, P. J. Houtzagers en J. R. de Kruijff benoemd zijn tot leden der Commissie van beoordeeling der antwoorden, ingekomen op de in 1885 uitgeschreven prijsvragen van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst.

LEEUWARDEN. De heeren G. W. van Barneveld Kooy Sr. en Th. van den Broek te Amsterdam, concessionarissen voor den aanleg eener drinkwaterleiding alhier, hebben aan het Gemeentebestuur ingediend het volledig technisch plan van aanleg dezer leiding met uitvoerige teekeningen en beschrijvingen van de prise d'eau in de Wijde Ee, nabij Grouw.

Na goedkeuring van het plan zal met de uitvoering worden begonnen.

DEVENTER. Naar wij vernemen, zijn de onderhandelingen van de Kon. Ned. Localspoorwegmaatschappij met de Hollandsche Heeren Spoorwegmaatschappij over de exploitatie harer lijnen geslaagd.

ROERMOND. Als Rijks-opzichter van den Waterstaat is alhier ingedeeld de heer De Marier, in de plaats van den heer Fagel, onlangs overleden.

OUDEWATER. Bij koninklijk besluit is aan deze gemeente eene subsidie verleend van *f* 3000, ter tegemoetkoming in de kosten van de uit- en inwendige restauratie van het in anno 1588 gebouwde raadhuis, onder deze bepaling, dat reeds in dit jaar de restauratie moet worden volbracht.

BENOEMINGEN.

Tot directeur der gasfabriek te Maarsen is benoemd de heer Spruijt, van Utrecht.

Tot vervanging van den heer P. A. van Aken, op zijn verzoek eervol ontslagen als administrateur-ingenieur der Leidsche Duinwatermaatschappij, is benoemd de Heer Charles van Spall, te Amsterdam.

ADVERTENTIEN.

De gemeente *NIJMEGEN* vraagt **prijsopgaaf** voor de levering van

Twaalfduizend stuks Iron Bricks,

groot 15½ × 31 c.M. volgens over te leggen monster te leveren, franco wal of station te *Nijmegen* vóór uiterlijk 1ⁿ Mei e. k.

Franco monsters en aanbiedingen worden door den Gemeente-architect aldaar aangenomen tot 5 Februari a. s.

Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen.

AANBESTEDING

(VERNIEUWINGSFONDS).

Op **Dinsdag den 18ᵉⁿ Januari 1887**, des namiddags ten 2 ure, aan het Centraalbureau der Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen bij de Moreelse Laan te *Utrecht*, van:

Bestek N°. 111.

De levering van stalen spoorstaven, stalen laschplaten, stalen eindplaten en ijzeren haak- en schroefbouten ten behoeve van het vernieuwingsfonds der Staatsspoorwegen.

De bestoding geschiedt volgens art. 21 van het bestek.

Het bestek ligt van den 1ᵉⁿ Januari 1887 ter lezing aan het Centraalbureau bij de Moreelse Laan en aan het bureau van de Heeren Sectie-Ingenieurs W. J. KLEEK DE REUS te *Meppel* en H. E. BEUNKE te *Roeta* en is op *franco* aanvraag aan genoemd Centraalbureau (Afd. Weg en Werken) te bekomen, tegen betaling van *f* **0.50.**

Inlichtingen worden gegeven aan het Centraalbureau (Afd. Weg en Werken) en door de Sectie-Ingenieurs voornoemd.

Utrecht, den 30ᵉⁿ December 1886.

Bouwterrein te Koop.

Aan den Roermondschen weg te *Venloo* zijn eenige **goed gelegen BOUWTERREINEN** te Koop, van verschillende **breedten en diepten**, zeer geschikt voor den bouw van Heerenhuizen.

Te bevragen bij den heer H. VAN GASSELT, Mr. Timmerman, aldaar.

OPENBARE AANBESTEDING.

BURGEMEESTER EN WETHOUDERS van *AMSTERDAM* zullen op **Maandag 10 Januari 1887**, des middags te 12 uur, op het Raadhuis, in het openbaar **aanbesteden:**

A. Het bouwen van Walbeschoeiingen om- en van Loodsen, Compost- en Beerputten enz. bij en op het terrein voor de nieuwe Asch- en Vuilnisbelt aan de Kostverloren Wetering;

B. Het verbouwen van de voormalige Stads-Bibliotheek aan de Heerengracht N°. 40, tot Openbare Lagere School 3e klasse voor Jongens;

C. Het leveren van Andernachsche Keien.

De voorwaarden dezer aanbesteding zijn uitsluitend te verkrijgen ter Stadsdrukkerij, tegen betaling van *f* 5.25 voor de sub *a* (met 4 teekeningen), *f* 1.— voor de sub *b* (met één teekening) en *f* 0.15 voor de sub *c* genoemde.

Inlichtingen worden gegeven, voor de sub *a* en *c* genoemde, ten Kantore van den Stads-Ingenieur, Raadhuis kamer N°. 106, en voor de sub *b* genoemde, ten Kantore van den Stads-Architect, Raadhuis kamer N°. 101, des ochtends van 10—12 uur.

Burgemeester en Wethouders voornoemd:
VAN TIENHOVEN.
De Secretaris,
LE JOLLE.

Amsterdam, 30 December 1886.

OPENBARE AANBESTEDING.

BURGEMEESTER EN WETHOUDERS van *AMSTERDAM* zullen op **Maandag 17 Januari 1887**, des middags te 12 uur, op het Raadhuis, in het openbaar **aanbesteden:**

A. Het verbouwen van de Openbare Lagere School der 2de klasse Letter E, in de Marnixstraat, tot eene School voor 530 Kinderen.

B. Het gereed maken van een terrein, bestemd voor Speel- en Wandelplaats, aan de Linnaeusstraat, in den Over-Amstelschen Polder.

De voorwaarden dezer aanbesteding zijn uitsluitend te verkrijgen ter Stadsdrukkerij, tegen betaling van *f* 1.50 voor de sub *a* (met 2 teekeningen) en *f* 0.20 voor de sub *b* genoemde.

Inlichtingen worden gegeven, voor de sub *a* genoemde ten kantore van den Stads-Architect, Raadhuis kamer N°. 101, en voor de sub *b* genoemde ten kantore van den Stads-Ingenieur, Raadhuis kamer N°. 106, des ochtends van 10—12 uur, gedurende de week welke der besteding voorafgaat.

Burgemeester en Wethouders voornoemd:
VAN TIENHOVEN.
De Secretaris,
LE JOLLE.

Amsterdam, 6 Januari 1887.

Namens den Heer A. J. M. HOELEN alhier, zal de Architect J. VERHEUL Dzn. op **Zaterdag 22 Januari 1887**, 's morgens ten 11 uur in het Zuid-Hollandsch Koffiehuis **aanbesteden:**

De OVERDEKKING van den Tuin behoorende tot het Zuid-Hollandsch Koffiehuis alhier.

De Teekeningen en Bestek liggen alsdaar ter inzage en zijn verkrijgbaar bij de Wed. v. D. HOEVEN EN ROTHMEIJER, Boekhandel Hoogstraat 350 alhier, tegen betaling van *f* 3.— per stel.

Enkele bestekken tegen *f* 1.—.

Rotterdam, Januari 1887.

De ondergeteekende Burgemeester van *Deventer* verklaart bij dezen, door den Heer A. H. VAN BERGEN fabrikant te *Heiligerlee* in 1884 **EEN NIEUW UURWERK** geleverd is in den toren van de Bergkerk te *Deventer* en dat die levering zeer ten genoegen van het Gemeentebestuur heeft plaats gehad.

Deventer, den 15 December 1886.

(get.) *De Burgemeester voornoemd*,
VAN HEEMSTRA.

OPENBARE AANBESTEDING.

BURGEMEESTER en WETHOUDERS van *AMSTERDAM* zullen op **Maandag 10 Januari 1887**, des middags te 12 uur, op het Raadhuis, in het **openbaar herbesteden**:

Het AANPLEMPEN van een WATERVLAKTE in den Kwakerspoel bij de Potgieterstraat en het terrein van den Houtzaagmolen »de Boterton", voor den bouw van twee Openbare Lagere Scholen 1e klasse.

De voorwaarden dezer aanbesteding zijn uitsluitend te verkrijgen ter Stadsdrukkerij, tegen betaling van *f* 0.70 (met één teekening).

Inlichtingen worden gegeven ten Kantore van den Stads-Architect, Raadhuis kamer Nº. 101, des ochtends van 10—12 uur.

Burgemeester en Wethouders voornoemd,
VAN TIENHOVEN.
De Secretaris,
LE JOLLE.

Amsterdam, 30 December 1886.

PHOTOLITHOGRAPHIE, PHOTOZINCOGRAPHIE
en Stéréotype-Inrichting
van G. J. THIEME, te Arnhem.

De ondergeteekende vestigt de aandacht op zijne inrichting voor **Photolithographie**, bijzonder geschikt voor de reproductie van **Plans**, **Teekeningen** enz. van HH. Architecten en Bouwkundigen; op die voor **Photozincographie** voor de reproductie van **Platen** en **Gravures**, ook van **Teekeningen** voor Boekwerken enz. ten dienste van HH. Uitgevers en op zijne **Stéréotype-Inrichting** voor HH. Drukkers, alles tot de minste prijzen.

Prospectussen met proeven van bewerking, worden op *franco* aanvrage gratis toegezonden.

G. J. THIEME.

A. J. BACON & Cº.

Ingenieurs, Annemers van **Verwarming** en **Ventilatie, Gas- en Waterleidingen, Bouwmaterialen enz.**

BEKROOND met **Gouden, Zilveren en Bronzen Medailles.**

Overtoom Nº. 239,
AMSTERDAM.

Inrichtingen voor openbare gebouwen, gestichten, woonhuizen, villa's, kantoren, enz.

Projecten en begrootingen worden kosteloos geleverd.

H. & J. SUYVER,

FABRIKANTEN VAN

STOOMKETELS EN WERKTUIGEN,

op de Intern. Tentoonstelling te *Amsterdam* 1883 bekroond met

EERE-DIPLOMA (hoogste onderscheiding).

Hollandsche Tuin en Zeepaard,
Bickerstraat
AMSTERDAM.

AANBESTEDING.

Op **Maandag 17 Januari e. k.**, des namiddags te 3 ure, Café »ROODE LEEUW", Vijgendam alhier, **van een**

Turngebouw met annex Woonhuizen enz. op de daartoe bestaande fundeeringen aan de Marnixstraat en Leidsche kade te Amsterdam.

Aanwijzing in loco zal worden gegeven op Zaterdag 15 Januari, 's namiddags te 2 ure aan de Directiekeet.

Bestek en teekeningen zijn te verkrijgen bij de Firma IPENBUUR & VAN SELDAM, Damrak 48 te *Amsterdam*, tegen betaling van *f* 2.50 per stel.

KAREL MULLER EN JONAS INGENOHL.
Architecten.

DROOGINRICHTINGEN voor **Koffie** en andere *al of niet* tropische producten;

Rollende en Expanseerende Steenovenkappen,

GEBOUWEN in **Scherphoek** en voor **andere** bouwwijzen, *geheel in* **ijzer** *of* **ijzer** *met* **hout** *of* **steen.**

VAN DER LINDEN & Cº., te Dordrecht,

Leveren **gegalvaniseerd plaatijzer**, voor **zijbekleeding** en **dakbedekking paskiaar.**

Galvaniseering op Loon.

BECKER & BUDDINGH. — ARNHEM.

KONINKLIJKE FABRIEK VAN

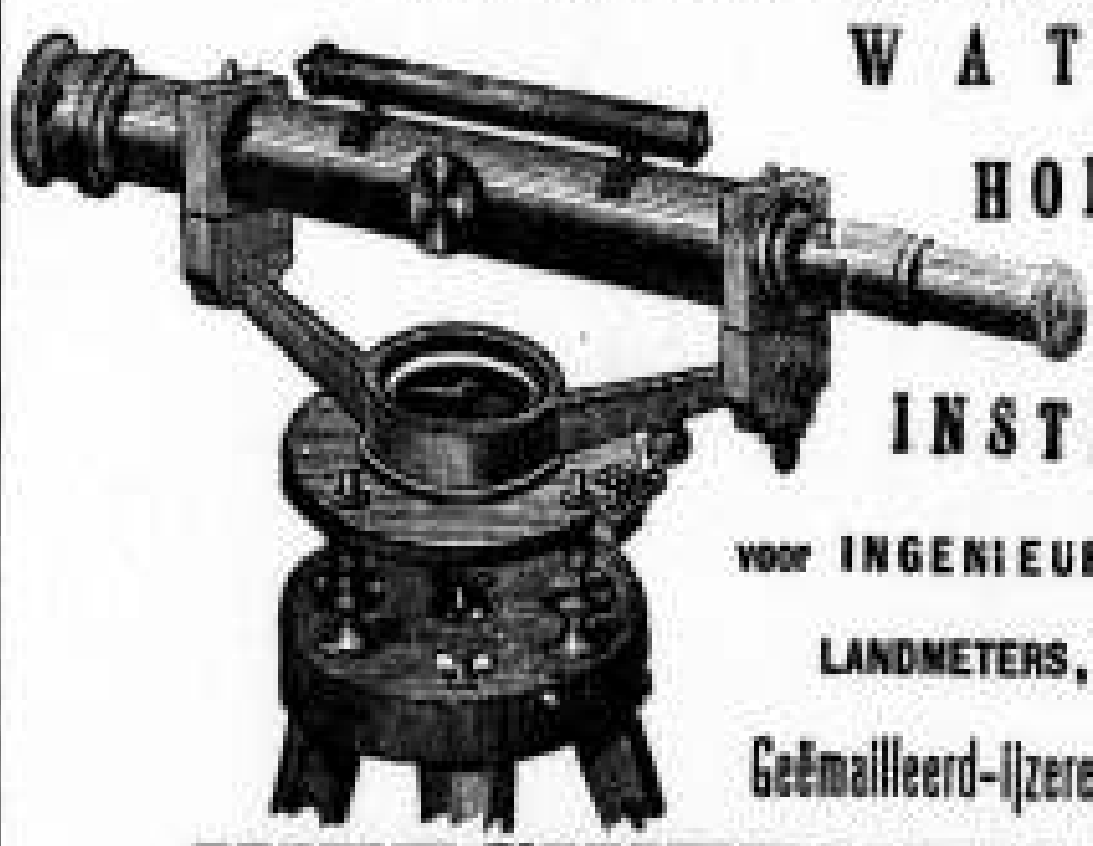

WATERPAS-,
HOEKMEET-
en andere
INSTRUMENTEN

voor **INGENIEURS, ARCHITECTEN, LANDMETERS, TEEKENAARS** enz.

Geëmailleerd-IJzeren **PEILSCHALEN,**

WEEGWERKTUIGEN.

NEUCHÂTEL ASPHALTE COMPANY Lᵀᴰ. LONDON.

Exploitatie der Mijnen van Val de Travers,

FABRIEK TE **AMSTERDAM** **Beltweg Nº. 3.**

TRADE MARK.

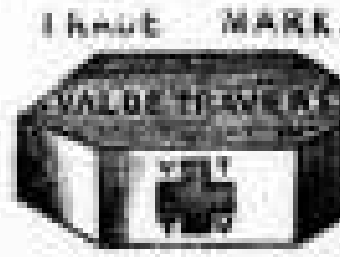

NATUURL. ASPHALT VAN **VAL DE TRAVERS** **ZWITSERLAND.**

Gecomprimeerde Asphaltwegen en dito Dorschvloeren.

Werken in Asphalt-Mastiek voor Trottoirs, Skating-Rinks, Moutvloeren, Kelders.

Kolf- en Kegelbanen, Winkel- en Magazijnvloeren, Gangen, Veranda's, Brug- en Dakbedekkingen, Beton-Fundeeringen, Stallen enz. enz. enz.

Zindelijk, Vochtwerend, Ondoordringbaar, Geraaswerend.

Asphalt speciaal tot wering van vochtige muren.

Voor inlichtingen omtrent het leggen van **Vloeren**, **Bedekkingen** enz. gelieve men zich te adresseeren aan het Kantoor der fabriek, Beltweg 3, *Amsterdam*, of bij den Heer H. G. KNOOPS C.Ozn., Beekstraat F. 62, te *Arnhem*.

De Directeur, W. PATON WALSH.

DE LINT & Cº.

Oostzeedijk 248, Rotterdam.

VLOER- en WANDTEGELS,
TROTTOIR-, CEMENT- EN IJZERSTEENTEGELS.
Groote voorraden.

A. H. VAN BERGEN,

FABRIKANT TE
Heiligerlee, prov. Gron.

SPECIALITEIT IN
Nieuwe Constructie
BRANDSPUITEN,
TORENUURWERKEN
EN
LUIDKLOKKEN,

op binnen- en buitenlandsche Tentoonstellingen bekroond.

ANTWERPEN 1885. EEREDIPLOMA.
Gouden en Zilveren Medailles.

Gedrukt bij G. W. van der Wiel & Cº., te Arnhem.

De Opmerker.
Orgaan van het Genootschap
ARCHITECTVRA ET AMICITIA
Weekblad voor Beeldende Kunst en Technische Wetenschap

A.W.W.

Redacteur-Uitgever F. W. VAN GENDT JGz.
Adres voor Redactie en Administratie van het Weekblad en advertentiën: Bureau van *De Opmerker*, Driekoningenstraat 28, *Arnhem*.
Bureau der Redactie van *Architectura et Amicitia* JAN SPRINGER, C. B. POSTHUMUS MEYJES en A. W. WEISSMAN.
Stukken, deze Redactie betreffende, te adresseeren aan den Heer C. B. POSTHUMUS MEYJES, Kerkstraat 170 te *Amsterdam* en al, wat de Administratie van het Genootschap betreft, aan den Heer F. J. BREMMER HZN., Reguliersgracht 74, te *Amsterdam*.

ABONNEMENT *f* 2.25 per 3 maanden of wel *tien gulden* per jaar, bij vooruitbetaling en franco toezending van dit bedrag. Voor het buitenland *f* 7.50 en Nederlandsch-Indië *f* 9.—, beiden bij vooruitbetaling.
ADVERTENTIEN ad 20 cent voor elken regel plaatsruimte en 10 cent voor een bewijsnommer, worden tot Vrijdagavond aangenomen.
AFZONDERLIJKE NOMMERS, bij contante betaling ad 15 cent per stuk en 25 cent per plaat, te bekomen aan het Bureau van *De Opmerker* te *Arnhem* en bij den Hoofd-correspondent JOH. G. STEMLER CZN., Boekhandelaar te *Amsterdam*.

MEDEDEELINGEN VAN HET GENOOTSCHAP.

De 875ste gewone vergadering zal worden gehouden op Woensdag 19 Januari, des avonds te 8 uren, in het American Hotel alhier.

De agenda voor deze vergadering is:

a. Mededeelingen van het Bestuur;
b. Mededeeling van het rapport der Jury voor de prijsvragen 1885—1886;
c. Bijdrage van den heer J. L. Springer;
d. Idem van den heer R. A. Heij;
e. Kunstbeschouwing, te geven door den heer H. G. Jansen.

Den leden wordt in herinnering gebracht, dat de inlevering der antwoorden op de prijsvraag voor een Eden-theater moet geschieden vóór of op 20 Februari e. k., ten huize van den 1ste-Secretaris, Reguliersgracht 74.

Het Bestuur van de Schetsclub heeft zich geconstitueerd als volgt: Jan Springer, Voorzitter; R. A. Heij, Secretaris; J. C. di Gazar, Commissaris.

Namens het Bestuur:
de 1ste-Secretaris,
F. J. Bremmer Hzn.

Lokaal-commissarissen hebben de eer te berichten, dat een kegelpartij zal plaatsvinden op Zaterdag den 22 Januari, des avonds te 8½ uren, in Maison Stroucken en noodigen heeren leden uit tot een druk bezoek.

H. G. Jansen,
Secretaris.

(A. et A.) GESCHIEDENIS DER SPOORWEGEN VAN EUROPA.

DOOR J. A. VAN DER SLUYS VEER.

Nu het vijftigjarig bestaan der spoorwegen in Engeland, België en Frankrijk gevierd is, en een dergelijk jubileum in andere landen weldra zal volgen, verdient het aanbeveling in dit blad, dat niet alleen aan beeldende kunsten, maar ook aan technische wetenschappen gewijd is, een kort overzicht te geven van de geschiedenis dier wegen in ons werelddeel.

Onder de belangrijke vraagstukken, waarin het groote publiek belangstelt, nemen de spoorwegen eene eerste plaats in; de vlucht, door dit vervoermiddel in betrekkelijk kort tijdsverloop genomen, is groot. Welk beschaafd land ter wereld is tegenwoordig niet in het bezit van ijzeren banen? Daar, waar zij nog niet gevonden worden, rust men niet, vóórdat het snelle vervoermiddel, waardoor de gemeenschap vergemakkelijkt wordt, is totstandgebracht. In vroegere tijden moesten rivieren en kanalen grootendeels in de behoeften van het vervoer voorzien, terwijl het transport in landstreken, die geheel van waterwegen verstoken waren, langs slechte wegen moest plaatsvinden ten koste van veel tijd en belangrijke uitgaven. Het vraagstuk der spoorwegen is een belangrijk onderwerp tot overdenking, zoowel voor den administrateur, den philosoof, den ingenieur, als den koopman of den man van het zwaard.

Spoorwegen zijn door de verbeteringen, die zij in de gemeenschapsmiddelen gebracht hebben, een der machtigste middelen van beschaving, een der krachtigste bolwerken bij den aanval van vijanden.

Het vervoer van reizigers en kostbare koopmansgoederen is een der voornaamste bronnen van inkomsten voor de spoorwegen; daartegenover staat, dat de algemeene onkosten van administratie, onderhoud en dergelijken, die dagelijks terugkeeren, daardoor gedekt moeten kunnen worden, en dat deze over het algemeen grooter zijn dan bij kanalen het geval is. Daarbij komt, dat de bestuurders van spoorwegen dikwijls gedwongen worden de tarieven te verlagen om met de kanalen te kunnen concurreeren.

En toch zijn de voorspellingen bewaarheid; het welslagen heeft de stoutste verwachtingen overtroffen. De spoorwegen doorsnijden reeds in alle richtingen het grootste deel van Europa en Midden-Amerika, terwijl Azië, Afrika en Australië in het bezit zijn van belangrijke lijnen, die weldra tot in de minst bewoonde streken zullen doordringen, om in de meest verwijderde staten de beschaving voort te planten.

Tegelijkertijd met de spoorwegen is een niet minder merkwaardig werktuig, de electrische telegraaf, in de wereld gekomen. De spoorwegen en de telegraaf bevorderden de ontwikkeling van handel en nijverheid, terwijl de oude middelen van vervoer begonnen te kwijnen; zij oefenden niet alleen op handel en nijverheid

invloed uit, maar ook op alle takken van het menschelijk vernuft, als: landbouw, ontginning van mijnen, wetenschap, kunsten, zeden en gewoonten, het welzijn der menschen, politiek en beschaving, en zulks tot eene hoogte, waarvan niemand zich rekenschap kon geven.

Indirect werkten de spoorwegen mede tot uitvoering van groote werken op het gebied van bouwkunst. In de onmiddellijke nabijheid der stationsgebouwen werden straten en grootsche pleinen aangelegd, terwijl schoone bouwgewrochten medewerkten om de nieuwe omgeving te verfraaien en te verlevendigen.

Vatten wij alles te samen, dan hebben de bestaande spoorwegen reeds ontelbare diensten aan geheel het menschdom bewezen. Men zou genegen zijn de meening uit te spreken, dat zij de uiterste grens van volmaaktheid bereikt hebben en toch wordt er dagelijks naar verbetering gezocht, waartoe de verschillende maatschappijen pogingen in het werk stellen, die op prijs gesteld moeten worden.

Wat zullen de spoorwegen der toekomst zijn? Niemand kan dit beantwoorden, maar men mag aannemen dat er nog grootere ontwikkeling zal komen en een hooge trap van stoffelijke en zedelijke macht bereikt zal worden, waarvan wij ons vooralsnog niet dan een flauw denkbeeld kunnen vormen.

De belangrijkheid dier wegen als middel van vervoer is in de laatste jaren ontzaglijk toegenomen; toen in 1829 de eerste spoorweg, met beweegkracht door stoom, van Manchester naar Liverpool geopend werd, werd daarvan slechts gebruik gemaakt voor het vervoer van de producten der mijnen naar de schepen. Zelfs na het welslagen van deze nieuwe onderneming gaven de bewoners dier streken de voorkeur aan de oude middelen van vervoer, en slechts op enkele plaatsen, en dan nog op korte afstanden, kon de spoorweg een bestaan vinden. Hierin kwam verandering, toen eenige jaren later de spoorwegen van Londen naar Birmingham en Bristol voor het publiek geopend werden en met meer snelheid gereden werd.

Overmacht deed weldra erkennen, dat de spoorwegen geroepen waren tot het spelen van eene belangrijke rol in de politiek en de handelswereld; de spoorwegen brachten staten, menschen en streken tot elkander, vermenigvuldigden de handelszaken en vergemakkelijkten de verwisselingen van producten en denkbeelden.

Zoodra het nieuwe vervoermiddel meer bekend werd, en iedereen het nut en voordeel ervan inzag, verrezen spoorwegen als met een tooverslag op alle plaatsen uit den grond; dat enkelen de voordeelen niet afwierpen, die men ervan verwacht had, is zeer natuurlijk en dit verschijnsel is bij elke nieuwe zaak waar te nemen. In de laatste jaren is men ook op dit punt wijzer geworden; plaatsen, waarvan niet te verwachten was, dat zij een druk vervoer zouden opleveren en die toch te belangrijk waren om ze geheel af te sluiten, werden door secundaire banen of tramwegen verbonden, die zich aan het groote net aansloten, met minder kosten gebouwd en met lichter materiëel geëxploiteerd konden worden.

Wij zullen nu overgaan tot een kort overzicht van de geschiedenis, die eene der meest interessante bladzijden in het groote geschiedboek der menschheid beslaat. Zij wijst ons op de vooroordeelen, die zelfs bij de grootste geesten tegen belangrijke uitvindingen hebben bestaan, maar leert ons ook, dat de volkeren zich vroeg of laat moeten onderwerpen aan de wetten van vooruitgang en dat de tegenstanders gedwongen worden zich te buigen voor de waarheid, die zij vroeger ontkend hadden.

Engeland. Het is bekend, dat Engeland de bakermat der spoorwegen is; de allereerste spoorwegen met geringe snelheid werden sedert 1650 in Northumberland, Wales, en Staffordshire voor de exploitatie der mijnen gebruikt en in datzelfde land werd in 1825 de eerste spoorweg voor het vervoer van reizigers, tusschen Darlington en Stockton, geopend, evenwel ook nog zonder stoomvermogen. Stephenson voerde in 1829 stoom als beweegkracht in op de lijn tusschen Liverpool en Manchester en de exploitatie stelde na weinige jaren zonneklaar in het licht, dat aan snel vervoer groote voordeelen verbonden zijn (1).

In Engeland, waar het groote publiek zeer spoedig het gewicht gevoelt van industriëele uitvindingen, werd het nut ingezien van deze nieuwe wegen, waardoor de gewone snelheid van verkeersmiddelen verviervoudigd werd. In 1832, slechts twee jaar na de opening van den weg van Liverpool naar Manchester, werd de eerste steen gelegd voor de lijn van Londen naar Birmingham, en reeds in 1834 sprak de heer Peel, lid van het Engelsche Ministerie, deze merkwaardige woorden bij het einde van eene meeting te Tanvort: „Laten wij ons haasten, mijnheeren; het is noodzakelijk, dat gemeenschapsmiddelen door stoom, van het eene punt van het koninkrijk naar het andere, worden gemaakt, opdat Groot-Brittanje zijn rang en heerschappij in de wereld kunne blijven ophouden."

Men moet evenwel niet denken, dat iedereen het met dezen spreker eens was. Al werd het getal aanhangers, sedert het welslagen van bovengenoemde lijn, grooter en daardoor voedsel gegeven aan de voorbereiding tot den aanleg van meer belangrijke wegen, de eigenaars van kanalen, de pachters der tollen van gewone wegen en vele andere menschen sloten de oogen voor het licht. Zelfs het Parlement toonde zich vijandig; het was in 1842, dat de Hertog van Wellington, toenmaals terneergedrukt, doordien zijn collega Huskisson door eene locomotief gedood was, zich bepaaldelijk tegen het reizen met een spoortrein verklaarde en Koningin Victoria ging er in 1843 ternauwernood toe over van dit nieuwe vervoermiddel gebruik te maken.

Na den weg van Liverpool naar Manchester werd die naar Bristol aangelegd en Engeland in weinige jaren als met spoorwegen doorploegd, waardoor de voornaamste plaatsen aansluiting verkregen. Te midden van dit tal van lijnen, die elkander in alle richtingen kruisen, onderscheidt zich de groote slagader van het noorden naar het zuiden, tusschen Brighton en Edinburgh, gaande langs Londen, Birmingham, York en Newcastle. Uit deze lijn loopt een tak naar het oosten, de belangrijke baan van Birmingham naar Liverpool, zich aansluitende aan de lijnen van Londen naar Manchester en van Liverpool naar Lancaster. Andere, niet minder belangrijke lijnen zouden genoemd kunnen worden, maar dit zou onze beschouwingen te veel uitgebreidheid geven.

De gesteldheid van het terrein in Schotland leent zich niet zoo goed tot den bouw van spoorwegen, en vandaar was er langen tijd slechts één belangrijke lijn, die van Edinburgh naar Glasgow, met eenige kleinere lijnen in de mijndistricten; in later jaren is evenwel het net, vooral in het zuiden, uitgebreid.

Ierland, waar deze moeilijkheden niet zoo groot zijn, was na het succes in Engeland spoediger voorzien van spoorwegen en ook daar werden de voornaamste steden onderling door ijzeren banen verbonden.

(1) De proeven, om stoom toe te passen op de beweging van een schip, dagteekenen van het begin der 18de eeuw, toen Papin een eerste stoomboot bouwde; de uitslag was ongelukkig, want de schipper werd overvallen en alles vernield. De proeven van de Engelsche werktuigkundigen Watt en Boulton, die van 1769—1785 met alle kracht aan de volmaking der stoommachines arbeidden, slaagden beter, maar de proefnemingen om wagens door stoom te bewegen mislukten. Stephenson werkte het denkbeeld met goed gevolg uit en in 1802 bracht hij de eerste locomotief in de wereld.

Zooals vroeger werd medegedeeld, komt aan George Stephenson, den mijnwerker, de eer toe den eersten spoorweg gebouwd te hebben, waar stoom als trekkracht gebezigd werd. Robert Stephenson zette het werk zijns vaders voort, bouwde een deel der belangrijkste lijnen in Engeland en ging voor in het onderzoek van een groot aantal lijnen op het vasteland.

Nog meerdere ingenieurs en ondernemende kapitalisten moeten beschouwd worden als de vaders van de industrie der spoorwegen in Engeland. Onder de ingenieurs mogen genoemd worden: Brunel, Wood, Locke, Walker, enz.; onder de kapitalisten: Booth en Sir Eduard Mac-Donnell, de Directeur van het Iersche net.

De groote lijnen zijn weelderig gebouwd; richting en constructie van weg, evenals materieel, alles is erop berekend om de grootste snelheid te kunnen toepassen.

België. De Belgen hebben zeer spoedig het voorbeeld der Engelschen gevolgd. De wet betreffende den aanleg van het groote net werd in 1834 afgekondigd. Bij het bespreken van het gewicht van dit groote werk gaf de heer Michel Chevalier als zijne meening te kennen, dat de Belgische Regeering, om de toekomst des lands te verzekeren, het zegel hechten moest aan grootsche ondernemingen, in harmonie met den geest der eeuw, en daar de spoorwegen reeds in aanzien stonden, kon men zich door het aanleggen daarvan naam verwerven.

Alle verwachtingen van de Belgische Regeering zijn verwezenlijkt; dank zij hare bewindslieden, was het in 't begin van 1835 op het gebied van spoorwegaanleg de groote Europeesche rijken vooruitgaan. België heeft de spoorwegen te danken aan Koning Leopold en het initiatief der ministers Rogier, Lebeau en Nothomb, die door Simons en De Ridder op waardige wijze werden bijgestaan. Koning Leopold heeft het geluk gehad het net, dat het meest uitgebreide is van het vasteland, te zien beginnen en voltooien. De Staat begon den bouw van spoorwegen in 1834, opende de eerste baan Brussel—Mechelen den 5 Mei 1835 en legde, in overeenstemming met het stelsel van centralisatie, een hoofdlijn van het westen naar het oosten (Ostende—Verviers) en eene andere van het noorden naar het zuiden (Antwerpen—Bergen). Tusschen deze engere grenzen werden verschillende lijnen, hoofdzakelijk door bijzondere maatschappijen, gebouwd.

Frankrijk. De spoorwegen waren in Engeland reeds vele jaren in gebruik voor de ontginning der mijnen, eer daarvan in Frankrijk iets bekend was. Van 1820—1830 deed de Engelsche industrie op het gebied van spoorwegen een groote stap; de verschillende lijnen, die over belangrijke lengte in het noorden werden aangelegd, gaven nieuwe wegen voor den kolenhandel.

Omstreeks het jaar 1823 verkreeg Braunier concessie voor den bouw van een spoorweg tot het transport van kolen van St.-Etienne naar Andrezieux en een weinig later Séguin voor de lijn St.-Etienne—Lyon. Mellet en Henry verkregen vergunning om St.-Etienne met Roanne door een ijzeren weg te verbinden.

Volgde Frankrijk al een oogenblik de voetstappen van Engeland, weldra aarzelde het hiermede voort te gaan; daar het land ten prooi was aan politieke oneenigheden, dacht men er niet aan om de industriëele positie op te houden, en ging veel tijd verloren, alvorens de bouw van groote lijnen op krachtige wijze werd aangevat, al wordt het groote nut voor de toekomst des lands tegenwoordig als een axioma beschouwd.

Een paar eigenaardige staaltjes, hoe men over de spoorwegen in Frankrijk dacht, mogen hier volgen. In 1832 werd bij het bespreken van de richting van een spoorweg de voorspelling gedaan van eene groote omwenteling, die daardoor in handel, industrie en vele andere zaken zou plaatshebben; de bouw van spoorwegen zou een ommekeer teweegbrengen, die het best te vergelijken was met dien, door de uitvinding der boekdrukkunst veroorzaakt. Twee jaar later beweerde een lid van het Fransche Ministerie, die den spoorweg te Liverpool in oogenschouw genomen had, dat hij slechts bij wijze van speelgoed voor de nieuwsgierigen van een hoofdstad kon dienen en alleen in zeer bijzondere gevallen waarde als vervoermiddel kon hebben.

Hij liet daarop volgen, dat tot heden niet meer dan acht of tien kilometer spoorweg in uitvoering waren, en dat hij zich, als men hem de verzekering kwam brengen, dat vijf kilometer per jaar konden gebouwd worden, bijzonder gelukkig zou achten. Men moest op de werkelijkheid letten; ten spijt van het groote succes, dat men zich van de spoorwegen voorstelde, zouden zij nimmer dat worden, wat men er zich van voorspiegelde.

Hetzelfde lid zeide een paar jaren later: „Gij verwacht van mij een voorstel aan de Kamers om concessie te verleenen voor een weg naar Rouaan, maar ik zal mij daarvoor wel wachten; men zou mij van de tribune afwerpen."

Graaf Daru beweerde dat alles, wat strategische waarde heeft, door de spoorwegen geheel en al zou teniet gaan, omdat er noch cavalerie, noch artillerie langs de spoorlijn vervoerd kon worden. Hij grondde deze stelling op het toenmaals onvoldoende materieel en de groote tijdsruimte, die het inladen vorderde.

De heer Navier maakte een ontwerp voor een weg van Parijs naar Rouaan, waarbij het bezigen van stoom als beweegkracht niet werd toegestaan; het vervoer moest door middel van paarden plaatsvinden.

Een Minister van Financiën beweerde, dat de hooge prijs van het ijzer een onoverkomelijk bezwaar was voor den aanleg der spoorwegen in Frankrijk, en ging daarbij uit van de veronderstelling, dat de grootste uitgaven die van het ijzer zijn. Een beroemd geleerde zag groot bezwaar in de oogenblikkelijke verandering van temperatuur, waaraan de reizigers bij het doorgaan van tunnels onvermijdelijk zouden worden blootgesteld; hij was van meening dat deze oogenblikkelijke overgang van koude tot warmte aanleiding zou geven tot borstziekten, catarrhale koortsen enz. (!)

Spoedig daarop hield eene vereeniging, samengesteld uit de rijkste bankiers van Parijs, zich bezig met den weg naar Rouaan.

In 1835 verkreeg eene Maatschappij, door Emile Péreire, Lamé, Clapeyron en Eugène Flachat, onder het patronaat van James Rothschild, gesticht, de concessie voor de lijn van St. Germain.

In 1836 werd met den weg van Montpellier naar Cette begonnen; in 1837 aan dien van Versailles en in 1838 aan dien van Parijs naar Orleans en naar zee.

Het spoorwegwezen in Frankrijk ontwikkelde zich tot het jaar 1842 zeer langzaam; in dat jaar werd aan de Kamers een uitgebreid ontwerp aangeboden, strekkende om het land met spoorwegen te voorzien en dit is het begin van een nieuw sociaal tijdperk.

Niet alleen de Kamers, geheel Frankrijk begreep eindelijk de noodzakelijkheid om met den bouw van ijzeren wegen zonder dralen voort te gaan.

Een groot voordeel, waarop de Engelsche en Duitsche banen niet bogen kunnen, maar dat ook zijne schaduwzijde heeft, is de eenheid, die aan het Fransche spoorwegnet tot grondslag ligt en die gemakkelijk

verkregen kon worden, daar de gezamenlijke banen om zoo te zeggen op één dag ontworpen zijn.

De geïsoleerde krachten van Staat of industrie zouden ontoereikende geweest zijn om dit grootsche werk tot stand te brengen; door gemeenschappelijk handelen werd het net voltooid, al werd de voortgang vertraagd, eerst door de financiëele crisis in 1847 en een jaar later door de Februari-revolutie.

Onder de personen, die met groote energie aan de uitvoering van spoorwegen in Frankrijk gewerkt hebben, zijn de gebroeders Séguin, als grondleggers van een der gewichtigste lijnen, de voornaamste; verder Mellet en Henry, scheppers van een groot aantal projecten, Mony, de staats-ingenieur Brisson, wiens hulp den gebroeders Séguin zoo goed te stade kwam. Nog moeten genoemd worden Paulina Talobot en Didion, ontwerpers der eerste lijnen in het zuiden van Frankrijk, en Léon Coste, wien het door zijn kortstondig leven niet vergund was om de voltooiing te zien van het groote werk, waarvan hij het nut zoo glansrijk bewezen heeft.

Van de industriëelen en kapitalisten, die door hun geld een machtigen stoot aan de ontwikkeling van het spoorwegwezen gaven, moet in de eerste plaats genoemd worden: Emile Péreire, verder de bankier Rothschild, e. a. Ook de mannen, die op zulk eene degelijke wijze over spoorwegen geschreven en hunne toekomst voorspeld hebben, mogen niet vergeten worden en daaronder tellen wij de staats-econoom Michel Chevalier en Jacob Blum, die tijdens het ontwerpen van den spoorweg van Epinal reeds de richting der groote lijnen aanwees. Ook hebben de Belgische ingenieurs Chevremont en Gourdin eenige jaren medegewerkt aan den bouw van belangrijke spoorwegen in Frankrijk, o. a. aan die van Parijs naar Straatsburg, van Lyon naar de Middellandsche zee, e. a.

Wanneer men een blik werpt op de Fransche spoorwegkaart, zoo valt het oog onmiddellijk op twee groote banen, die ieder op zichzelf Frankrijk in twee deelen splitsen; de eerste gaat van Havre over Rouaan, Parijs en Lyon naar Marseille, en verdeelt het land in de lengte; de tweede doet het over de breedte en loopt van Brest over Rennes, Parijs en Nancy naar Straatsburg. Beide lijnen zijn van groot nut, zoowel uit een strategisch als een handelsoogpunt.

Het meerendeel der groote lijnen liep over Parijs, omdat men algemeen van oordeel was, dat eene lijn alleen dan voordeelen kon afwerpen, wanneer zij naar de hoofdstad gericht was. Door deze zienswijze werd de verbinding van de departementen onderling tegengewerkt, terwijl Parijs, tengevolge van den grooten toevloed uit alle oorden des lands, zich uitbreidde, ten koste der provinciën. Dit gaf aanleiding tot een monopolie in den handel, die in tegenstelling met den krachtigen stroom van vrijen handel, achteruitgang van den laatste deed duchten, waaraan door den aanleg van dwars- en ceintuurbanen werd tegemoetgekomen, waardoor natuurlijke en doeltreffende verbindingen totstand kwamen. De vruchtbaarste streken zijn direct met de marktplaatsen, die zij van hare producten voorzien, verbonden; evenzoo de fabrieken met de plaatsen, vanwaar de voortbrengselen in alle richtingen vervoerd kunnen worden.

(*Slot volgt.*)

(A. et A.) EEN TENTOONSTELLING.

De beeldhouwers Van den Bossche en Crevels hebben in hun atelier, Ververspad 12 bij het tolhek Amsteldijk, eene tentoonstelling georganiseerd van de werken, in den laatsten tijd door hen vervaardigd.

Wij zagen daar twee allegorische friezen en reliëf, ieder groot 4 M. bij 0.80 M., in Luxemburgsche steen uitgevoerd en bestemd voor het Luthersche Oudemannen- en vrouwenhuis te Leiden, dat thans naar de plans van den architect W. C. Mulder gebouwd wordt. Zij worden ter wederzijde van den hoofdingang op 4.00 M. hoogte geplaatst.

De linksche fries verbeeldt de Weldadigheid, zittende op een zetel, met de Rust en de Vrede aan haar voeten. De Rust is voorgesteld door Hercules, van zijne werken uitrustende, de Vrede door eene vrouwefiguur met olijftak en hoorn van overvloed, welke zij den ouden van dagen aanbiedt, die in twee groepen door een jongeling en een maagd naar de Weldadigheid geleid worden.

De rechtsche fries stelt voor de Barmhartigheid, van haar zetel dalende om de hulde en erkentenis der ouden van dagen, ook hier in twee groepen geschikt, in ontvangst te nemen. De oude lieden worden door de Rechtzinnigheid en de Dankbaarheid aangevoerd.

Terwijl de symbolische figuren geheel als ideale gestalten behandeld zijn, heeft de beeldhouwer de groepjes van oude mannen en vrouwen meer realistisch opgevat en daardoor een zeer gelukkig contrast weten te verkrijgen

Ook zagen wij het model in gips van een reliëf-fries, die bestemd is boven den ingang van het verbouwde Postkantoor te 's-Gravenhage in steen uitgevoerd te worden. Evenals bij vroegere gelegenheden, heeft de kunstenaar ook hier kinderfiguren gebezigd, om de oude en de nieuwe wijze van postverzending te symboliseeren. Links ziet men den ouden postwagen, en een rijdenden postbode, benevens de duivenpost. In het midden ziet men het postverkeer per spoor, voorgesteld door het laden der brievenzakken in de waggons, het stempelen der brieven, enz. Rechts ziet men, als het allermodernste, een landelijken postbode op zijn rijwiel. De fries wordt besloten door een viertal kinderbeeldjes, die bezig zijn met het schrijven van brieven, en een paar anderen, die een brief in de brievenbus werpen.

De taak van den kunstenaar werd hier niet gemakkelijk gemaakt door de meerendeels zeer prozaïsche onderwerpen, die hij te behandelen had. Door echter de kinderfiguurtjes op bevallige wijze te groepeeren en de minder voor beeldhouwkunst geschikte accessoires, als de spoorwagen en het rijwiel, zoo ondergeschikt mogelijk te houden, is hij er toch in geslaagd een zeer goed geheel te leveren.

Eenige reliëf-portretten van Amsterdamsche celebriteiten zijn mede geëxposeerd. Zij munten uit door sprekende gelijkenis en smaakvolle behandeling.

De tentoonstelling is voor leden van *Architectura et Amicitia* en belangstellenden geopend, te beginnen met Zondag 16 Januari van 12 tot 4 uren.

Wij kunnen een bezoek aan de kunstwerkplaats van de beeldhouwers Van den Bossche en Crevels ten zeerste aanbevelen.

BOUWKUNST EN VRIENDSCHAP.

Vergadering van 13 Januari 1887.

De Voorzitter deelt mede, dat het Bestuur een nader adres inzake de verordening op het bouwen aan den Gemeenteraad heeft gezonden, waarin de critiek van de Commissie voor de strafverordeningen op het eerste adres wordt wederlegd en de gemaakte bemerkingen en voorstellen nader worden uiteengezet.

Van den heer A. van de Sandt is een voorstel ingekomen, dat met een ingezonden vraag in de volgende vergadering zal worden behandeld.

Voor het nazien van de rekening van den Penningmeester wordt eene commissie benoemd.

De heer W. Stok Jr. verkrijgt het woord tot het voordragen zijner denkbeelden over naturalisme en stijl. Onder naturalisme wordt verstaan het nabootsen van de natuur in het ornement, zonder wijziging van den vorm. Hoewel de tegenwoordige kunstnijverheid veel goeds voortbrengt, is er echter ook nog zeer veel, waaraan dat euvel kleeft, en waarbij de vorm onder de versiering verloren gaat.

In de ornementiek der oude Egyptenaren, Grieken en Romeinen heerschte het naturalisme in hooge mate, zoo ook in de Romantische stijlen. In de Gothiek is dat anders. In haar ornement worden wel de natuurvoortbrengselen ten voorbeeld genomen, maar niet getrouw weergegeven. De Renaissance helde in het begin van haar optreden weder meer tot het naturalisme over, doch dit werd later minder, getuigen onder meer de arabesken van Raphaël. Na een oogenblik bij de Barok- en Rococo-stijlen te hebben stilgestaan, wijst spreker erop, dat in de Vlaamsche en Duitsche Renaissance het naturalisme sterk op den voorgrond treedt. Spreker licht het gesprokene toe door eenige, door hem vervaardigde teekeningen.

Tot de bespreking van »stijl" overgaande, zegt spreker dit onderwerp niet in architectonischen zin te zullen behandelen, maar het met het oog op de nijverheids-voortbrengselen te zullen beschouwen. Door het ontleden van verschillende, dagelijks voorkomen de voorwerpen toont hij aan, dat die zonder stijl zijn. Men stuit daarbij al te dikwijls op de fout, dat vorm en samenstelling in strijd zijn met de rede. Ook de tegenwoordige kleeding, niet alleen in haren vorm, maar ook in de versiering, kan zeer dikwijls de goedkeuring van hem, die denkt, niet wegdragen. Uit dit oogpunt beschouwt, oordeelt spreker, dat in de kleeding van een drietal eeuwen geleden meer stijl zat dan thans het geval is. De ceramiek in haar verschillende soorten behandelende, wijst spreker op het nu eens onoordachte, dan weder op het goede, wat daarin wordt aangetroffen.

Door den heer A. E. Braat zijn ter berichtiging gesteld eenige monsters van een nieuw versieringsmateriaal, door den vervaardiger, den heer J. H. de Vries, decoratie-schilder van Z. M. den Koning en leeraar aan de Academie Minerva te Groningen, »pierre ornée" genoemd. Het kan dienen ter vervanging van het sgraffito en levert door zijn hardheid waarborgen van duurzaamheid, die bij het sgraffito in ons klimaat niet te bereiken zijn. Het kan in alle op te geven dessins worden geleverd. Den vrij strengen winter van '85—'86 heeft het glansrijk doorstaan.

Door den heer W. J. Jansen is ter berichtiging gesteld een gedeelte van het werk »de Rococo-stijl."

MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST

AFDEELING 's-GRAVENHAGE.

Vergadering van Vrijdag 14 Januari 1887.

De Voorzitter opent de vergadering met een woord van welkom aan de leden, in den ingetreden tijdkring.

De notulen van de vorige vergadering worden gelezen en goedgekeurd.

De heer Morre wijst op de uitdrukking, de vorige maal door den heer Looise gedaan, dat de Commissie voor Redactie en voor het opmeten van oude monumenten zoo weinig aan het licht had gebracht, en herinnert, dat in het tijdschrift eene kopie van het bestek van Hendrik de Keyser verschenen is. Om echter met meer succes werkzaam te kunnen zijn, vraagt hij namens de Commissie eenig crediet, ten einde monumenten in het karakter van het Mauritshuis te doen opmeten en in teekening brengen. Deze oude gebouwen, in het algemeen met uitstekende plattegronden, worden z. i. te weinig gewaardeerd.

De heer Van Lith merkt op, dat enkele dier oude gebouwen in de werken van Post en Vingboons voorkomen en dus kopieering voldoende zou zijn, terwijl de heer Van Nieukerken, het voorstel van den heer Morre ondersteunende, ernstig in overweging geeft die opnemingen dan ook uit te breiden tot de kerken der middeleeuwen, die èn uit een esthetisch èn uit een constructief oogpunt zoo hoogstmerkwaardig zijn.

De Voorzitter geeft in overweging dit voorstel tot nader onderzoek aan het Bestuur op te dragen. Aldus wordt besloten.

Als nieuw lid wordt de heer Vas Diaz voorgesteld en met algemeene stemmen aangenomen.

De Voorzitter deelt mede, dat de door den heer Koelman van den overleden Voorzitter Vogel gemaakte buste tusschen 10 en 4 uren de geheele volgende week in de Academie ter berichtiging zal zijn.

Het 3de punt van behandeling is eene door de heer J. F. L. Frowein te houden beschouwing over het uitschrijven van prijsvragen. Spreker wenscht dat onderwerp hier nogmaals ter sprake te brengen, naar aanleiding van eene verhandeling over het uitschrijven van prijsvragen in het tijdschrift *L'Emulation*.

Ofschoon misschien het stadhuis te Delft reeds de uitslag was eener dergelijke concurrentie, is deze manier om groote bouwwerken tot stand te brengen vooral eigen aan onzen tijd. In Frankrijk worden verschillende prijzen en beurzen aan studeerenden in de architectuur gegeven, als belooning voor opgeloste prijsvragen; de bekroonden gaan somtijds buitenslands en worden, wanneer zij na eenige jaren studie terugkeeren, zooveel mogelijk gesteund, om verder carrière te kunnen maken. Worden voor bouwwerken de bekroonden met geld beloond, dan is het normaal bedrag ongeveer 1½% van de bouwsom.

Architecten van naam en op leeftijd nemen zeer veel aan prijsvragen deel, en in het algemeen wordt de uitvoering der werken dan ook aan den bekroonde opgedragen. Vele voorbeelden zijn daarvoor aan te halen, als: Charles Garnier, voor de Opera, Ballu en De Perthes voor het Stadhuis te Parijs, Hermand voor een »maison de repression" te Nanterre, Von Ferstel voor de Votiefkerk te Weenen, Paul Wallot voor het Rijksdaggebouw te Berlijn en tal van anderen meer; vele dezer architecten waren reeds op gevorderden leeftijd, toen hun die werken ten deel vielen.

De vraag is gewettigd om welke reden betrekkelijk zoo weinig architecten van naam in ons land aan prijsvragen medewerken en misschien kan daarop worden geantwoord: 1° dat uit den aard der zaak de kans om bekroond te worden gering is en men eenige vrees koestert zijn gevestigden naam te verliezen, wanneer men niet slaagt, en 2° is misschien de veelal minder gelukkige samenstelling van het programma en de wijze van beoordeeling mede de oorzaak.

Nu behoeft naar sprekers meening voor die 1e reden geen vrees te bestaan (1): van alle mededingers kan immers maar een enkele den hoogsten prijs verwerven; voor de 2e reden bestaan echter dikwijls goede gronden.

Een programma kan niet duidelijk genoeg worden gemaakt om alle misvattingen te voorkomen en streng moet door de jury, die zelve uit erkende deskundigen moet bestaan, daaraan de hand worden gehouden. Nu kan men zich wel-is-waar aan mededinging onttrekken, wanneer men het program onvolledig vindt, doch men vergete niet, dat voor jonge bouwkundigen prijsvragen de eenige middelen zijn om relatien aan te knoopen en te doen uitkomen wie en wat ze zijn in hun vak. Zij, die mochten beweren, dat een prijsvraag slechts prentjes maken is dat zij geene garantie aanbiedt voor het verkrijgen van een goed bouwwerk, hebben ongelijk, omdat eene goede jury wel degelijk alle ontwerpen moet bestudeeren en eerst daarna mag oordeelen.

Een gebrek, dat in Holland bij het uitschrijven van prijsvragen algemeen is, is de weinig beschikbare tijd, die voor het bewerken gegeven wordt; men vergeet, dat voor een goed doordachte compositie aanmerkelijk veel tijd gevorderd wordt.

Spreker haalt hiertoe verschillende bewijzen aan, en is van oordeel, dat, werden de gebreken bij het uitschrijven zooveel mogelijk geweerd, meer algemeene deelneming, ook van gevestigde architecten van naam, zoo te wachten zijn.

Toch zijn in Nederland de prijsvragen niet onbekend; het Rijks museum, het gebouw voor den Werkenden Stand, het Concertgebouw, allen te Amsterdam, zijn daardoor totstandgekomen, en zeker heeft ten laatste het beursontwerp van Cordonnier dit middel meer populair gemaakt.

Ofschoon Spreker het verder volkomen met den heer Nieuwenhuijs eens is, dat prijsvragen eene uitzondering moeten zijn, acht hij voor groote bouwwerken, monumenten, de uitbreiding van steden en dergelijke, prijsvragen zeer gewenscht om de beste ontwerpen te bekomen.

De wijze van beoordeeling, sinds kort in België enkele malen toegepast en die spreker zeer aantrekt, is de som, die voor bekroningen beschikbaar is, te verdeelen onder hen die de beste ontwerpen leverden en zulks in evenredigheid tot het aantal punten dat elk verwierf. Zeer duidelijk wordt deze wijze van beoordeeling ontvouwd en ten slotte stelt hij voor die ook toe te passen, wanneer deze Afdeeling prijsvragen zal uitschrijven.

Een zeer uitgebreid debat ontstaat over dit thema, waarin ook gewezen wordt op het wenschelijke om te omschrijven, dat eene teekening uitsluitend in lijnen (ook niet gearceerd) mag worden ingeleverd en, teneinde, men zich van de constructie en behandeling kunne overtuigen, flinke details der voornaamste deelen worden overgelegd; aangezien enkele leden van gevoelen zijn dat, hoe ernstig de Jury ook hare taak opneemt, zij zich moeilijk aan den invloed van artistiek opgewerkte teekeningen kan onttrekken.

Ten opzichte der voorgestelde wijze van beoordeeling zien sommige leden een bezwaar in het afzonderlijk toekennen van punten aan gevels, doorsneden, plattegronden enz., omdat allicht de eenheid kan worden verbroken.

De heer Frowein repliceert daarop en zet uiteen op welke wijze die bezwaren naar zijne meening kunnen worden ontgaan.

Op eene vraag van den heer Boersma aan den heer Morre of hij perspectievische lijnteekeningen bij eene prijsvraag niet gewenscht zou achten, antwoordt deze bevestigend, onder voorbehoud, dat het programma oogpunt en afstandpunten vaststelle en de mededingers dus genoodzaakt zijn teekeningen te leveren, die geen vagen indruk maken en tevens gemakkelijk en juist kunnen beoordeeld worden.

De Voorzitter betuigt daarop den heer Frowein den dank der Vergadering voor deze studie en wekt de leden op dit flink voorbeeld te volgen, temeer omdat hier niet op eene schoone rede wordt gelet, maar daadzaken ter verbetering van vakken en toestanden moeten worden behandeld.

(1) Naar de meening van uw verslaggever is die vrees toch zoo ongegrond niet; men heeft niet uitsluitend met technici te doen, en hoe het publiek denkt, is voor den architect niet onverschillig, omdat hij daarvan leven moet. Dat het publiek veelal zeer oppervlakkig en onlogisch oordeelt, zal wel geen betoog behoeven.

De heer Boersma brengt daarop ter tafel eenige monsters van een nieuw fabrikaat door den uitvinder, den heer De Vries te Leeuwarden, als pierre ornée gedoopt; dit fabrikaat, dat tot versiering op de wijze als met tegels kan worden aangewend, kost ongeveer *f* 11 per M² van ± 40 c.M. hoogte, en wordt door den samensteller als kleurhoudend en hoogst soliede aangeprezen.

De heer G. H. Bauer Jr. meent hierin het gewone sgraffito te herkennen, zooals bij het zelf steeds toepast en dat ook gebleken is kleurhoudend en soliede te zijn. Het onderscheid is n. z. m. alleen, dat de aanwezige monsters aan de fabriek zijn klaar gemaakt en hijzelf ze aan de gevels vervaardigt, terwijl de door hem gerekende prijs ongeveer het 1/10 gedeelte bedraagt.

Vele vragen worden den heer Bauer omtrent zijne meening gedaan en de conclusie is, dat wanneer hij aanvragen om ditzelfde materiaal mocht ontvangen, hij zich bereid verklaart hetzelfde tegen aanmerkelijk minderen prijs te leveren, ofschoon hij de overtuiging bezit, dat het beter is sgraffito aan de gevels zelve te vervaardigen dan dit los daartegen te plakken.

Den heer Boersma brengt de Voorzitter den dank der Vergadering.

Bij opening der vraagbus blijkt daarin aanwezig te zijn een biljet, inhoudende de vraag: »welke maatregelen moet men treffen om op eene portlandcement-bedekking bepleistering aan te brengen."

Wegens het vergevorderde uur wordt de behandeling dezer vraag tot een volgende keer uitgesteld en sluit de Voorzitter de vergadering.

AFDEELING LEEUWARDEN.

Vergadering van Vrijdag 14 Januari 1887.

Bij het openen dezer eerste bijeenkomst in het nieuwe jaar uit de Voorzitter de beste wenschen voor het welzijn der leden en den bloei der Afdeeling. De notulen der vorige vergadering worden onveranderd vastgesteld. Door den Voorzitter wordt mededeeling gedaan, dat door het Bestuur tot Secretaris is benoemd het nieuwe bestuurslid, de heer H. H. Kramer, in plaats van den heer Baron, die als zoodanig had bedankt; vervolgens wordt medegedeeld, dat naar aanleiding van een besluit der vorige bijeenkomst, betreffende de oprichting van eene leestafel, voortaan op elken Dinsdag, in een der zalen van het Friesche Koffichuis, onderscheidene vakbladen voor de leden der Afdeeling ter lezing zullen liggen, en deze couranten daarna aan de buitenleden zullen worden rondgezonden; als Commissie voor de regeling dezer aangelegenheid worden aangewezen de Voorzitter en de leden Baron en Van Wijngaarden. Door eene vroeger daartoe benoemde Commissie, bestaande uit de heeren Stoett, Vermeulen en Ten Doesschate, wordt bij monde van laatstgenoemde rapport uitgebracht over de vraag: »Is Waalsteen in het algemeen te verkiezen boven Friesche steen?"

De Commissie ontveinsde zich niet het bezwaar, 'twelk eene definitieve beantwoording dezer vraag, zooals zij daar ligt, medebrengt. In welken zin toch wordt het »verkieslijk" bedoeld? In dien van den prijs der steen, de kwaliteit, ofwel in den zin van beiden. Betreft het 't gebruik van deze steen bij groote of kleine werken, de aanwending van beste of mindere kwaliteiten, zoowel van Friesche als van Waalsteen? Kortom, zooveel omstandigheden, die zich bij de beslissing omtrent het gebruik der verschillende steensoorten voordoen, dat een absoluut beslist antwoord bijna niet te geven is.

De Commissie achtte zich echter niet op deze wijze van de beantwoording der gestelde vraag ontslagen, overtuigd als zij was van den ernst, waarmede die was gesteld en zelfs van het bestaan van eenige spanning, door de verwachte beantwoording dezer vraag bij sommige steenfabrikanten in deze provincie teweeggebracht; zij kon dus maar niet zoo voetstoots over dat punt heenstappen.

Zij treedt daartoe vooraf in eenige beschouwingen en vangt aan met de *algemeene eigenschappen* op te noemen, waaraan deugdzame gebakken steenen moeten voldoen, en de *samenstelling* der grondstoffen, waaruit de steen wordt vervaardigd — de klei, de leem en hare vermenging met andere stoffen — om een goed deeg te verkrijgen. Zij wijst op de verontreiniging of de onzuiverheden welke er niet in behooren, en vooral op den nadeeligen invloed van kalkaarde en koolzure kalk.

Uit de genomen scheikundige proeven van eenige monsters Waal- en Friesche steen werd aangetoond, dat eerstgenoemde stof, de kalkaarde, in beide soorten bij geringe hoeveelheid, doch de koolzure kalk bij beiden in vrij ruime mate aanwezig waren. Het verschil dier hoeveelheden bij beide soorten onderling was echter gering.

Daarna werd besproken het *bewerken der grondstoffen*; dit geschiedt tegenwoordig in Friesland en aan de Waal meestal op dezelfde wijze; ook is van belang het vormen der steenen, hetzij machinaal of uit de hand; het komt vooral ook aan op het goed of juist stoken en dit laatste hangt, met terzijdestelling van sommige gebreken aan de ovens, geheel af van de ervarenheid en oplettendheid van den brander.

De *sorteering* van de steenen, waarbij genoemd werden de hoofdsoorten van de Waalsteen als: klinkers, hardgrauw, grauw en rood; de afmetingen der steenen; de hoeveelheden per M¹ en de prijs der verschillende soorten, waarvoor zij in Friesland aan de Grootscheepsvaarwaters geleverd worden; de verdeeling van de Friesche steenen in hoofdsoorten wat kleur en vorm aangaat, als voor roode steen: de walklinkers, de grauwe, de roode- en grijze drieling, en voor gele steen: de klinkermop, de gele en de bonte mop, alsmede de kleine klinker, kleine gele en kleine bonte; ook hiervan werden de afmetingen der vormen aangegeven, de hoeveelheid per M² en den gemiddelden prijs van elke soort, aan boord bij het werk.

De *rangschikking* der Friesche en Waalsteen tegenover elkaar, wat de kwaliteit betreft, zooals bijv. van de Friesche steen de klinkermop, en van de Waal de klinker; de Friesche grauwe drieling tegenover de hardgrauwe Waalsteen enz., en komt de Commissie, door berekening, tot de prijzen per M², zonder metselspecie en arbeidsloon, waaruit blijkt dat de Waalsteen, voornamelijk in de beste soorten goedkooper is dan de Friesche steen en wel ongeveer *f* 2 à *f* 3 per M²; dit betreft evenwel alleen de plaatsen in Friesland, aan de groote vaarwaters gelegen; op andere punten, bijv. aan dorpsvaarten, is het gelijk voordeel van Waalsteen boven Friesche steen gering, aangezien de eerste dan moet worden gevlet en de laatste direkt met kleine vaartuigen van de tichelwerken kan worden aangevoerd.

Bij het gebruik der steenen voor bestratingen op openbare wegen is de beste soort Waalklinker te verkiezen boven de Friesche.

Wat gevelsteen betreft, bijv. het kleurig hardgrauw, zoo is hier dikwijls opgemerkt, dat de aan de buitenlucht blootgestelde zijden afschilferen, 't welk bij gebruik van Friesche steen, bijv. huisgrauwe drieling en beste grauwe, zelfs bij mindere soorten niet wordt gezien. In 't algemeen is bij die mindere soorten de Friesche steen, wat dichtheid en weerstandsvermogen betreft, beter dan de Waalsteen.

Bij vraag naar zeer groote hoeveelheden gelijksoortige steen, vooral wat de zuivere gelijkheid van kleur aangaat, zooals bij gevelsteen, is het bij de Friesche ovens een bezwaar, dat zij te klein zijn. Elke oven kan dan slechts 10 à 15000 van dezelfde soort leveren, terwijl men bij de Waalsteen hierover nimmer bezwaar behoeft te maken; daarbij komt nog, dat de steenen van de Waal allen dezelfde grootte en hetzelfde formaat hebben. Dit is bij de Friesche steen niet het geval, waarbij men drie formaten aantreft; daarom is het bij groote bouwwerken niet verkieslijk zich alleen bij Friesche steen te bepalen; men zoe dan alle tichelwerken moeten afloopen om eene bepaalde soort steen te verkrijgen, die soms niet eens goed met elkaar in overeenstemming is. Door die sterke vraag naar 't een of ander product wordt natuurlijk de prijs der waar verhoogd en de vrager zal er zich aan moeten onderwerpen.

De Commissie liet verder de andere soorten baksteen in ons land buiten bespreking en bepaalt zich thans bij het antwoord op de gestelde vraag: *Is Waalsteen in het algemeen te verkiezen boven Friesche steen?* door een resume te geven van de verschillende beschouwingen, en deelt als haar gevoelen mede: »dat daarvoor in de gewone gevallen geen reden bestaat, wanneer het althans geen zeer groote hoeveelheden steen betreft, maar dat de Waalsteen in de betere soorten te verkiezen is boven Friesche steen bij de uitvoering van groote en belangrijke bouwwerken, inzonderheid van gebouwen, waarbij op eenheid van kleur dient gelet te worden, en vervolgens bij bestratingen van uitgebreiden aard, behalve voor zeeweringen, waartoe geen eenheid van kleur of vorm wordt verlangd.

Op de vraag of er fabrieken zijn aan te wijzen speciaal van Friesche steen, waarin beide kleuren. — rood en geel — van gelijke afmetingen worden gefabriceerd, (aangezien het verschil in grootte hinderlijk is wanneer men steen van beide kleuren aan denzelfden muur wil verwerken) antwoordt de Commissie, dat haar één fabriek bekend is die, hoofdzakelijk tot versiering, gele steen fabriceert, welke in formaat met de roode steen overeenkomt, namelijk die van de heeren Van der Meij en Vermeulen te Herlikum.

Vervolgens heeft zij nog de vraag te beantwoorden: »Hoe verklaart men het zoogenaamde uitslaan van nieuwe muren en welke zijn de oorzaken, dat dit bij den eenen muur in grootere mate plaats heeft dan bij den andere?" Hierop is, volgens haar moeilijk een beslist antwoord te geven, doch hoofdzakelijk kan men de oorzaak toeschrijven: 1o aan het scheikundig proces, dat plaatsheeft tusschen de bestanddeelen in de kalk en de stikstof, in de lucht aanwezig; 2o aan de zoutdeelen in het water, benoodigd tot vermenging der metselspecie; 3o aan den stand van den nieuwen muur met betrekking tot de windstreek en 4o aan het langzaam verharden van de specie bij vochtig weer en het te spoedig bepleisteren van den binnenkant.

Eindelijk rest nog de vraag »welke de ervaringen zijn omtrent het gebruik van IJmuider kunststeen als metselsteen, en wanneer zij dient tot versiering van gevels", waarop de conclusie luidt, dat deze steen uit een oogpunt van kostbaarheid voor buitenmuren van gewone gebouwen niet is aan te bevelen, doch voor versiering van gebouwen inwendig, of ter vervanging van natuurlijke steen, aanbeveling verdient boven bepleistering met portland-cement.

Naar aanleiding van elke conclusie, door de Commissie gesteld, ontspon zich een zeer geanimeerd debat, waarvan door eenige geïntroduceerde heeren steenfabrikanten een ruim gebruik werd gemaakt.

Het betrof in hoofdzaak de bewering der Commissie, dat voor een goede grondstof de verhouding der specie moet bestaan uit 3 deelen klei en 1 deel zand, terwijl volgens anderen van de vetste klei de deugdzaamste Friesche steen wordt gemaakt en daarin soms slechts 1/14 ja 1/19 gedeelte zand aanwezig is; vandaar, dat een steenvorm van 24 c.M. na de branding slechts 20 c.M. lang is; volgens anderen moest evenwel in dat geval de klei scheuren. Daarna werd besproken het ontstaan van roode en gele steen, waarbij wordt opgemerkt, dat bij de eerste weinig en de laatste veel zout in de klei aanwezig is en voorts, dat door het aanwezig kiezelzuur in de Waalsteen, deze, wat de beste soorten betreft, beter van gehalte is dan de Friesche steen.

Door het vergevorderde uur sluit eindelijk de Voorzitter de besprekingen, met een woord van dank aan de Commissie, welke hare taak in deze zoo serieus had opgevat en aan de verschillende sprekers voor hunne interessante mededeelingen.

BENOEMINGEN.

De Raad van Bestuur der Academie van beeldende kunsten te 's-Gravenhage heeft den heer A. van Delden, architect en directeur van de Quellinus-school te Amsterdam, tot directeur benoemd.

BERICHT.

Afzonderlijke nommers zijn tegen contante betaling van *vijftien cent* per stuk en *vijf-en-twintig cent* per plaat te bekomen aan het Bureau *De Opmerker* te Arnhem en bij den hoofd-correspondent Joh. G. Stemler Czn., boekhandelaar te Amsterdam.

Exemplaren van de geheele jaargangen 1884, 1885 en 1886 zijn, voorzooverre de voorraad strekt, tegen betaling van *vier gulden* te bekomen.

ADVERTENTIEN.

Openbare Aanbesteding,

Het BESTUUR der **Rotterdamsche Vereeniging voor Gymnastiek- en Zwemscholen** is voornemens **aan te besteden** op **Zaterdag 29 Januari a. s.**, des middags ten 12 ure, in het Café van den Heer FRITSCHY, aan de Maaskade bij de Willemsbrug te *Rotterdam*:

Het daarstellen van eene drijvende ZWEM- EN BADINRICHTING, te leveren op de Maas bij de Boompjes benoden de Willemsbrug te Rotterdam.

Bestek en Teekeningen liggen ter inzage en zijn tegen betaling verkrijgbaar in bovengenoemd Café, van af *Maandag 17 Januari a. s.*

Aanwijzing en inlichtingen worden gegeven door den Architect W. C. COEPIJN.

Bouwterrein te Koop.

Aan den Roermondschen weg te *Venloo* zijn eenige **goed gelegen BOUWTERREINEN** te Koop, van verschillende **breedten** en **diepten**, zeer geschikt voor den bouw van Heerenhuizen.

Te bevragen bij den heer H. VAN GASSELT, Mr. Timmerman, aldaar.

B. HOLSBOER. - Arnhem.

Leverancier van Z. M. den Koning.

Fabriek en Magazijn van Instrumenten voor wetenschappelijk gebruik.

Bekroond voor Waterpas-, Hoekmeet- en andere instrumenten met Zilver 1868, 1881, 1883 (Internat. Tentoonst.)

Hoogste onderscheiding 1879.

EQUERRES, MEETKETTINGEN, BRIEF- en PAKKETBALANSEN, enz. enz.

BAKENS, ROTATIE- en INDUCTIE-TOESTELLEN, TELEGRAAF-APPARATEN, enz. enz.

NEUCHÂTEL ASPHALTE COMPANY LTD, LONDON.

Exploitatie der Mijnen van Val de Travers.

FABRIEK TE AMSTERDAM Beltweg N°. 3.

NATUURL. ASPHALT VAN VAL DE TRAVERS ZWITSERLAND.

Gecomprimeerde Asphaltwegen en dito Dorschvloeren.

Werken in Asphalt-Mastiek voor Trottoirs, Skating-Rinks, Moutvloeren, Kelders.

Kolf- en Kegelbanen, Winkel- en Magazijnvloeren, Gangen, Veranda's, Brug- en Dakbedekkingen, Beton-Fundeeringen, Stallen enz. enz. enz.

Zindelijk, Vochtwerend, Ondoordringbaar, Geraaswerend Asphalt speciaal tot wering van vochtige muren.

Voor inlichtingen omtrent het leggen van **Vloeren, Bedekkingen** enz. gelieve men zich te adresseeren aan het Kantoor der fabriek, Beltweg 3, *Amsterdam*, of bij den Heer H. G. KNOOPS C.Ozn., Beekstraat F. 62, te *Arnhem*.

De Directeur, **W. PATON WALSH.**

Oproeping van Jongelingen.

De aandacht wordt gevestigd op de **Voorwaarden** tot opleiding van jongelingen voor het kader der genietroepen in *Nederlandsch-Indië*, omschreven in de *Nederlandsche Staats-Courant* van 7 Januari 1887, waarvan afdrukken **kosteloos** zijn te bekomen bij het Departement van Koloniën.

OPENBARE AANBESTEDING.

BURGEMEESTER EN WETHOUDERS van *AMSTERDAM* zullen op **Maandag 24 Januari 1887**, des middags te 12 uren, op het Raadhuis, in het openbaar **aanbesteden**:

a. **Het maken van Vloeren in de Slachthuizen der Algemeene Slachtplaats in de Stads-Rietlanden.**

b. **Het leveren van Houten Voorwerpen voor de Algemeene Slachtplaats in de Stads-Rietlanden.**

c. **Het maken van Steigers en Afsluitingen voor de Algemeene Slachtplaats en Veemarkt in de Stads-Rietlanden.**

De Voorwaarden dezer Aanbesteding zijn uitsluitend te verkrijgen ter Stadsdrukkerij, tegen betaling van *f* 0.20 voor de sub *a.*, *f* 0.15 voor de sub *b.* en *f* 0.25 voor de sub *c.* gezegeld.

Inlichtingen worden gegeven aan het Technisch Bureau op het terrein in de Stads-Rietlanden, des ochtends te 11 uren, gedurende de laatste drie dagen, welke der Besteding voorafgaan.

Burgemeester en Wethouders voornoemd:
VAN TIENHOVEN.
De Secretaris,
LE JOLLE.

Amsterdam, 13 Januari 1887.

Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen.

HERBESTEDING

(Voor rekening van den Staat).

Op **Dinsdag den 1sten Februari 1887**, des namiddags ten 2 ure, aan het Centraalbureau der Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen bij de Moreelse Laan te *Utrecht*, van:

Bestek N°. 446.

Het verrichten van grondwerken, het leggen en wijzigen van sporen en wissels en het uitvoeren van eenige bijkomende werken, ten behoeve van de uitbreiding der werkplaats op het station Zwolle.

De besteding geschiedt volgens § 42 van het bestek.

Het bestek ligt van den 15den Januari 1887 ter lezing aan het Centraalbureau bij de Moreelse Laan en aan het bureau van den Heer Sectie-Ingenieur W. J. KLERK DE REUS te *Meppel* en is op *franco* aanvraag aan genoemd Centraalbureau (Afd. Weg en Werken) te bekomen, tegen betaling van *f* 0.50.

Inlichtingen worden gegeven aan het Centraalbureau (Afd. Weg en Werken) en door den Sectie-Ingenieur voornoemd.

De aanwijzing op het terrein zal geschieden den 24sten Januari 1887 ten 1 ure des namiddag.

Utrecht, den 13den Januari 1887.

BECKER & BUDDINGH. — ARNHEM.

KONINKLIJKE FABRIEK VAN

WATERPAS-, HOEKMEET- en andere INSTRUMENTEN voor INGENIEURS, ARCHITECTEN, LANDMETERS, TEEKENAARS enz.

Geëmailleerd-ijzeren **PEILSCHALEN**,

WEEGWERKTUIGEN.

JAN VAN DER POT, Scheepmakershaven N°. 3, Rotterdam.

KYANISEERFABRIEK.

Het **kyaniseeren** is het eenigste afdoende middel tegen **verrotting** en **zwam**. De bewerking geschiedt geheel **reuk-** en **kleurloos**. Desverlangd bijlevering van hout.

Prima Engelsche Portland-cement merk „Wallsend"

van uitmuntende kwaliteit en tegen concurreerende prijzen.

Duitsche Portland-cement merk „Dijckerhoff & Söhne".

Belgische kluit- en hydraulische kalk.

Billijke prijzen en vrachten.

Kunstgraniet systeem Petitjean.

Prospectussen en prijscouranten worden op aanvraag franco toegezonden.

Gelieve op voornaam en adres te letten.

Bekroond: Dusseldorp 1880. Weenen 1880. — **Gouden Medaille** Amsterdam 1883. — **Bekroond:** Frankfort a/M. 1881. Amsterdam 1882.

JOHANN ODORICO, Frankfort a/M.

FABRIEK VAN

Marmermozaïek en Terrazzo-vloeren, Glasmozaïek, Kunstmarmer en Cementuitvoeringen.

Succursales. **Amsterdam, Weenen, Londen, Boston.**

Opgericht 1830.

Eenig vertegenwoordiger voor *Nederland*

FERD. ENGERS, **Amsterdam,**

Heerengracht, bij de Oude Spiegelstraat n°. 335.

Polychroom-cement

is het goedkoopste materiaal,

zoowel voor bepleistering, die volkomen tegen den invloed van het weer bestand is, als voor voegwerk.

Bijzondere voordeelen:

1°. De bepleistering is gelijk van toon en lichtgrijs, in de kleur van Bentheimersteen;
2°. Geen uitwaseming van kalk of silicaat;
3°. Geene bij gebruik van gewoon cement voorkomende windscheurtjes;
4°. Eene bepleistering met Polychroom-cement kan beschilderd worden 4 of 5 weken nadat zij aangebracht is. De beschildering kan het afwasschen verdragen.

Hoofddepot voor Nederland bij Theod. Ferd. Bierhorst te Haarlem.

Actieve Agenten en Vertegenwoordigers gevraagd.

De Nederlandsche

CEMENTSTEENFABRIEK,

te VRIJENBAN bij Delft,

hier te lande de oudste in dit vak, beveelt zich aan voor het **leveren** van **RIOLEN, BUIZEN, WATER-** en **BEERPUTTEN, GEVELWERK** en alle tot het **bouwvak** behoorende artikelen.

KLOOS & VAN LIMBURGH

ROTTERDAM.

EIGENAARS van BASALTGROEVEN

in RIJNPRUISSEN.

Agenten van de Maatschappij van Quenast, van de Hardsteengroeven der Maatschappij St. Georges en van de Bonner Portland-cement Fabriek.

Handelaars in Basalt, Hardsteen, Bruinsteen,

Faconval-, porphier- en basaltkeien.

A. J. BACON & C°.

Ingenieurs, Aannemers van **Verwarming** en **Ventilatie, Gas-** en **Waterleidingen, Bouwmaterialen enz.**

BEKROOND met **Gouden, Zilveren** en **Bronzen Medailles.**

Overtoom N°. 239, AMSTERDAM.

Inrichtingen voor openbare gebouwen, gestichten, woonhuizen, villa's, kantoren, enz.

Projecten en begrootingen worden kosteloos geleverd.

H. & J. SUYVER,

FABRIKANTEN VAN

STOOMKETELS en WERKTUIGEN,

op de Intern. Tentoonstelling te *Amsterdam* 1883 bekroond met

EERE-DIPLOMA (hoogste onderscheiding).

Hollandsche Tuin en Zeepaard, Bickerstraat

AMSTERDAM.

DROOGINRICHTINGEN voor **Koffie** en andere *al of niet* tropische producten;

Rollende en Expanseerende Steenovenkappen,

GEBOUWEN in **Scherpoek** en voor **andere** bouwrijze, *gijzel* in ijzer of ijzer met **hout** of **steen.**

VAN DER LINDEN & C°., te Dordrecht,

Leveren **gegalvaniseerd plaatijzer**, voor **zijbekleeding** en **dakbedekking** pasklaar.

Galvaniseering op Loon.

DE LINT & C°.

Oosteeedijk 248, Rotterdam.

VLOER- en WANDTEGELS,

TROTTOIR-, CEMENT- EN IJZERSTERNTEGELS.

Groote voorraden.

PHOTOLITHOGRAPHIE, PHOTOZINCOGRAPHIE en Stéréotype-Inrichting van G. J. THIEME, te Arnhem.

De ondergeteekende vestigt de aandacht op zijne inrichting voor **Photolithographie,** bijzonder geschikt voor de reproductie van **Plans, Teekeningen** enz. van HH. Architecten en Bouwkundigen; op die voor **Photozincographie** voor de reproductie van **Plans en Gravures,** ook van **Teekeningen** voor Boekwerken enz. ten dienste van HH. Uitgevers en op zijne **Stéréotype-Inrichting** voor HH. Drukkers, alles tot de minste prijzen.

Prospectussen met proeven van bewerking, worden op *franco* aanvrage gratis toegezonden.

G. J. THIEME.

Gedrukt bij G. W. van der Wiel & C°., te Arnhem.

De Opmerker.

Orgaan van het Genootschap

ARCHITECTURA ET AMICITIA

Weekblad voor Beeldende Kunst en Technische Wetenschap

A.W.W.

Redacteur-Uitgever F. W. VAN GENDT Jr.
Adres voor Redactie en Administratie van het Weekblad en advertentiën: Bureau van *De Opmerker*, Driekoningenstraat 28, *Arnhem*.
Bureau der Redactie van *Architectura et Amicitia* JAN SPRINGER, C. B. POSTHUMUS MEYJES en A. W. WEISSMAN.
Stukken, deze Redactie betreffende, te adresseeren aan den Heer C. B. POSTHUMUS MEYJES, Kerkstraat 170 te *Amsterdam*
en al, wat de Administratie van het Genootschap betreft, aan den Heer F. J. BREMMER HZN., Regulierersgracht 74, te *Amsterdam*.

ABONNEMENT *f* 2.25 per 3 maanden of wel *een gulden* per jaar, bij vooruitbetaling en franco toezending van dit bedrag. Voor het buitenland *f* 7.50 en Nederlandsch-Indië *f* 9.—, beiden bij vooruitbetaling.
ADVERTENTIEN zal 20 cent voor elken regel plaatsruimte en 10 cent voor een herhalingsnummer, worden tot Vrijdagmiddag aangenomen.
AFZONDERLIJKE NOMMERS, bij contante betaling zal 15 cent per stuk en 25 cent per post, te bekomen aan het Bureau van *De Opmerker* te *Arnhem* en bij den Hoofd-correspondent JOH. G. STEMLER CZN., Boekhandelaar te *Amsterdam*.

MEDEDEELINGEN VAN HET GENOOTSCHAP.

Als gewoon lid wordt voorgesteld, door de heeren J. A. Rooseboom en F. J. Bremmer Hz. q.q., de heer J. A. v. d. Pek alhier.

De ingekomen antwoorden op de prijsvragen van het jaar 1885—1886 zullen op de sociëteitszaal worden geëxposeerd van af Zaterdag 22 dezer.

De inzenders der niet ten volle bekroonde ontwerpen, in het juryrapport genoemd, worden verzocht het Bestuur te machtigen hunne naambrieven te openen.

Namens het Bestuur:
de 1ste-Secretaris,
F. J. Bremmer Hzn.

ARCHITECTURA ET AMICITIA.

Vergadering van 19 Januari 1887.

Bij ontstentenis van den Voorzitter, wegens ambtsbezigheden verhinderd, opent de Vice-voorzitter de bijeenkomst. Na lezing der notulen, verkrijgt de heer R. A. Hey het woord en bespreekt de vraag: „welke eischen moet men stellen bij den bouw van paardenstallen?" Hij geeft in bijzonderheden aan hoe stallen, zoowel voor luxe- als werkpaarden moeten ingericht worden, welke zeer verdienstelijke lezing in een der eerstvolgende nummers zal worden opgenomen. Over het gesprokene ontstaat een geanimeerde discussie, waaraan vele leden deelnemen. De spreker ontvangt den dank der Vergadering.

De Vice-voorzitter doet nu voorlezing van het Juryrapport in zake de prijsvragen van het afgeloopen jaar, welk stuk in zijn geheel hierachter is opgenomen; de volgende vergadering zal de uitreiking der bekroningen plaatsvinden.

De heer H. G. Jansen doet daarna photographische afbeeldingen van belangrijke Nederlandsche bouwwerken circuleeren, waarvoor de Voorzitter hem den dank der Vergadering brengt.

BERICHT.

Het slot van het artikel: *Geschiedenis der spoorwegen van Europa* zal in het volgend nommer worden opgenomen.

RAPPORT van de Jury ter beoordeeling van de Prijsvragen 1885—1886, uitgeschreven door het Genootschap Architectura et Amicitia.

De ondergeteekenden, kennis genomen hebbende van de 26 ontwerpen, ingezonden ter mededinging naar de prijsvragen, in de jaren 1885 en 1886 door het Genootschap uitgeschreven, hebben zich op den 17den December vereenigd tot het onderling mededeelen hunner bevinding, en zijn tot het resultaat gekomen, dat behoudens de aanmerkingen, die hieronder nader zijn ontwikkeld, tot bekroning in aanmerking komen de volgende ontwerpen:

1°. van de vier ontwerpen van *Een Centraal Telephoonbureau* „Sans Nom" voor den eerste prijs en „A. et A" voor den tweeden prijs tot aanmoediging.
2°. geene van de acht antwoorden op de vraag naar een *Kerkgebouw voor eene Protestantsche dorpsgemeente* en het ontwerp met de spreuk „Prediker 1 vs. 2—12" loffelijk te vermelden voor de uitvoering der teekeningen.
3°. van de 5 ontwerpen van een *Schilderkuis voor een Infanterist* dat onder het motto „Infanterie".
4°. van de negen antwoorden op de vraag naar een *Café-restaurant*. „Vrouwenverdriet" voor de bekroning en „Wapen van Amsterdam" (in cirkel) voor den tweeden prijs.

Hierbij veroorlooft de Jury zich aan het Bestuur van het Genootschap in overweging te geven, de toegekende prijzen uit te reiken, wanneer de inzenders zullen voldaan hebben aan de bepalingen omtrent wijze van voorstelling, schaal en formaat, bij het programma vastgesteld.

1e ALGEMEENE PRIJSVRAAG.

Centraal Telephoonbureau.

Omtrent de ingeleverde ontwerpen voor het Centraal Telephoonbureau werden de navolgende opmerkingen gemaakt en algemeen gedeeld.

N°. 1. *In Extremis.* Drie teekeningen en memorie.

De twee plattegronden en de doorsnede van dit ontwerp zijn op de helft der voorgeschreven schaal geteekend.

De verdeeling der plattegronden, hoewel geregeld

van vorm, wordt minder doeltreffend door de vele steunpunten, die belemmerend zijn voor den dienst; de spreekcellen zullen duister wezen door de omsluiting der dienstlokalen.

Directiekamer en administratiekantoor zijn niet voldoende gescheiden.

De concierge mist een keuken en een derde vertrek, die de ontwerper in een niet aanwezig sousterrain wil plaatsen. De aanwijzing van de verdeeling der seintafels wordt gemist.

Op de 1e verdieping worden privaten niet aangewezen en op beide verdiepingen ontbreken stookplaatsen of eenige aanwijzing van centraal-verwarming.

Het aantal trappen kan beperkt worden.

Het uitwendig aanzien mist het eigenaardig karakter. De groote boog van het middengebouw en de naakte boogvelden der drielichten maken geen gunstige uitwerking. De toren en belvédère geven niet den indruk weer, die door het programma bedoeld is.

N°. **2**. *Telephoon*. Drie teekeningen (zonder memorie).

De planverdeeling is niet onverdienstelijk, de verlangde lokalen zijn aanwezig. In het centrum ontbreekt het noodige licht, de privaten zijn daar niet goed geplaatst.

De inrichting der spiltrap is niet duidelijk in de doorsnede. Stookinrichtingen zijn niet aangewezen.

Het uitwendig aanzien mist het verlangde karakter en vertoont alledaagsche en voor het doel niet eigenaardige vormen.

N°. **3**. *Sans nom*. Twee teekeningen (zonder toelichting).

De voorgeschreven schaal is niet in acht genomen, en al de teekeningen zijn geheel schetsmatig, maar geestig van uitvoering.

Over de verdienste van het onderwerp waren de gevoelens niet geheel eenstemmig. De meerderheid besliste voor de bekroning, behoudens de omwerking der teekeningen voor de uitgave.

Het centrum van het gebouw is ook hier donker, en de verdeeling voor den dienst niet geheel doeltreffend; de trappen zijn terloops aangewezen, stookinrichtingen zijn niet aangetoond.

Uit de doorsneden is op te maken, dat de vertrekken op de 1e verdieping niet allen op dezelfde hoogte zijn gelegen van het seinvertrek. De hoogte van sommige lokalen mag overdreven genoemd worden.

De meerderheid oordeelde, dat de ontwerper het verlangde karakter goed heeft weergegeven, waartegenover een lid van gevoelen was, dat de ontwerper de bestudeerde inrichting heeft opgeofferd aan de geestige opvatting en wijze van voorstelling, die naar zijn oordeel niet te veel op den voorgrond mag staan.

Het teekenen is bij bouwkunst steeds *middel*, geenszins *doel*.

N°. **4**. *A. et A.* Drie teekeningen (zonder toelichting).

De perspectiefteekening ontbreekt. De beginselen, waarnaar het plan is ontworpen, zijn niet onverdienstelijk, maar tegen de onderdeelen zijn vele bedenkingen. De spreekcellen zijn donker; het technisch bureau, de directiekamer en die voor de administratie zijn te bekrompen. De seinkamer is niet onmiddellijk met de belvédère in gemeenschap. Uit de doorsnede is niet op te maken, op welke wijze de toren van 30 M. hoogte boven den zolder wordt gedragen of ondersteund.

Het uitwendige is niet onverdienstelijk; de dichtgemetselde arcades op de 1e verdieping, rondom de raamopeningen, zijn niet gepast.

De gedaante van toren en belvédère zijn in overeenstemming met de bestemming, ofschoon de top te zwaar zal toonen, wanneer de alsnog ontbrekende perspectiefteekening die in hare eigenaardige gedaante zal vertoonen.

Ter aanmoediging voor den verdienstelijken arbeid stelt de Jury voor aan dit ontwerp den 2den prijs toe te kennen.

De Jury vermeent, dat in het algemeen het eigenaardige karakter van het gebouw voor den dienst van een geheel nieuwe toepassing der electriciteit door deze ontwerpen nog niet is bereikt, en beveelt de studie daarvan aan de leden van het Genootschap aan, om er alsnog bij vernieuwing hunne krachten aan te beproeven bij eene mogelijke herhaling van den prijskamp.

2de Prijsvraag.

Kerkgebouw voor eene Protestantsche Dorpsgemeente met toren en consistoriekamer.

Voor dit onderwerp zijn 8 antwoorden ingekomen, die aanleiding tot de navolgende opmerkingen hebben gegeven.

N°. **1**. *Abraham*. Twee teekeningen zonder toelichting.

Ofschoon het aantal plaatsen aanwezig is (wanneer de galerijen meêgerekend worden), zoo zijn evenwel de afmetingen der zitplaatsen te bekrompen (0.42 M. breed bij 0.70 M. afstand der banken).

Een midden-loopgang van slechts 1 M breed is onvoldoende. De plaatsing van orgel en preekstoel in verband met de groote kerkramen is niet doeltreffend. De zijportalen zijn te ruim. De consistoriekamer is daarentegen niet ruim.

De inwendige ordonnantie is te grootsch voor eene eenvoudige dorpsgemeente, en stemt niet overeen met het uitwendige, dat geïnspireerd schijnt te zijn door de werken van Hendrik de Keyser. De hoofddeur is niet grootsch. De toren is te laag in verhouding tot het kerkgebouw, mist kerkelijk karakter. De wijze van avondverlichting is niet duidelijk op te maken.

De teekeningen zijn verdienstelijk van uitvoering.

N°. **2**. *Partant pour la Syrie*. Vier teekeningen zonder memorie.

De voorgevel is niet op de verlangde schaal.

Ook hier wordt het karakter van een dorpskerk gemist; er zijn zelfs twee torens aangebracht, waarvan een (en nog wel de hoogste) op het dak, waarvan de samenstelling volgens de doorsnede onvoldoende wordt geacht. Beelden aan het front komen niet overeen met de opvatting der Protestantsche eeredienst in Nederland. De afmeting der plaatsen (0.55 M. bij 0.90 M.) is voldoende, maar het gevraagde aantal van 500 wordt met 160 overschreden.

Het stelsel van constructie is volstrekt niet begrepen, de steunbogen zijn hier ondoelmatig aangewend; daarenboven is het gebruik van dwergkolommen zeer kostbaar en verdient geene aanbeveling.

De teekeningen zijn geestig en vlug van uitvoering. Jammer dat het ontwerp zelf niet grondiger is doordacht.

N°. **3**. (Monogram). Twee teekeningen zonder toelichting.

De ordonnantie is eenvoudig, maar tevens ontbloot van architectonische waarde. De consistoriekamer is wat al te ruim, en ongunstig van gedaante. De klokketoren niet aan te bevelen, vooral het boveneind. Het aantal plaatsen aanwezig. De kerk zal door de afmeting moeilijk te bespreken zijn.

De orgeltribune is te laag bij den grond.

Het ontwerp is in het algemeen te zwak van conceptie.

N°. **4**. *Prediker* 1 *vs.* 2—12. Één teekening zonder toelichting.

Het schijnt een beoordeelaar toe, dat de vorm van het vel papier van invloed is geweest op de gedaante van het voorgestelde bouwwerk; het wijkt geheel af van de voorgeschreven verhouding 3 à 4.

Allen waren van oordeel, dat ook bij dit ontwerp de invloed van H. de Keyser niet te miskennen is, maar mist nochtans het waar karakter van een kerkgebouw van middelmatige afmetingen, voor eene dorpsgemeente.

Het aantal plaatsen is ternauwernood bereikt door alle hoeken vol te stoppen. De plaats van het orgel is zeer ongunstig voor het klankeffect.

De doorsnede is niet genoeg bestudeerd en valt sterk af bij de gevels, waarin de gebogen lijsten boven de 2 groote ramen overbodig zijn en geen constructieve beteekenis hebben. De toren heeft geen kerkelijk karakter en de top daarvan is arm. De gevelhalzen konden steiler zijn; de geveltoppen en détails van de hoofddeur-omkleeding zijn zwaar.

Wegens de zeer verdienstelijke uitvoering der teekening wordt dit ontwerp bijzonder loffelijke vermelding waardig gekeurd.

N°. **5**. *Fiat et Spera*. Twee teekeningen zonder toelichting. Het aantal zitplaatsen is niet volkomen voldoende; zij zijn vrij eng.

Het middenschip is te smal van afmeting en onnoodig voor de kapoverdekking. De schikking der lokalen achter den preekstoel, evenals de half-cirkel uitbouwsels aan den voorgevel zijn af te keuren. Het daglicht is voor het middenruim niet voldoende.

De uitwendige gedaante is niet onverdienstelijk, hoewel de toren, ware hij niet al te pronkerig, vrij goed van karakter zou zijn.

N°. **6**. *Fiat Voluntas*. Drie teekeningen zonder toelichting.

Te ruim van opvatting voor eene dorpskerk, te lang voor het bespreken en overdadig hoog middenruim.

De steunbogen zijn overbodig en niet goed geplaatst. Het plan maakt den indruk, alsof een oorspronkelijk Roomsch-Katholieke kerk voor den Protestantschen eeredienst is ingericht.

Het zijfront is te kort voor de aanzienlijke hoogte.

Het bovendeel van den toren is te zwaar, de wijzerplaat te klein voor de hoogte boven den grond. De avondverlichting der zijpanden is niet aangegeven.

N°. **7**. *Synode*. Vijf teekeningen met toelichting. Dit ontwerp wordt door één beoordeelaar zeer gunstig onderscheiden en zelfs de bekroning waardig gekeurd.

De meerderheid oordeelde den vorm van het Latijnsche kruis in plan bij deze afmetingen niet aan te bevelen, omdat het grootste gedeelte der zitplaatsen in de dwarsarmen geen uitzicht op den preekstoel geven.

De zitplaatsen zullen eng uitvallen om het voorgeschreven aantal te verkrijgen; die onder de tribune zijn te ver van het spreekgestoelte verwijderd.

Het middenschip is naar verhouding te smal.

Het uitwendige mist den noodigen ernst voor een kerkgebouw. De toren komt wat laag voor. Drie der uurwijzers zullen meestal onzichtbaar zijn voor de meeste inwoners der gemeente.

De teekeningen zijn verdienstelijk van uitvoering, maar te zwart.

N°. **8**. *Nous verrons*. Twee teekeningen zonder toelichting.

Het gebouw van niet minder dan 16 M binnenwerksche breedte heeft te zwakke zijmuren (0.58 M) voor een hoogte van 10 M. De plaatsen zijn wat dicht op elkander gepakt om het verlangde aantal te verkrijgen.

Het schip is te lang voor het duidelijk bespreken. De kapconstructie is niet genoeg bestudeerd.

De dagverlichting zal onvoldoende wezen, de avondverlichting is niet aangetoond.

De compositie van het voorfront is te vol en met gezochte motieven, zonder voldoende reden opgesmukt.

De toren is wat mager voor het breede kerkgebouw, de wijzerborden te klein.

In het algemeen zijn de ontwerpen niet opgevat naar het ware karakter eener dorpskerk, waarom dan ook geene bekroning kan worden toegekend.

Een beoordeelaar miste in het programma de aanwijzing omtrent de avondmaalsviering, een ander meende de kosterswoning als noodzakelijk onderdeel te mogen aanmerken.

2de Gewone Prijsvraag.

Schildwachthuisje.

N°. **1**. *Halt*. De teekening geeft alleen het front te zien, dat zich in niets onderscheidt wat de hoofdvorm betreft.

De lijst is te zwaar, de constructie, ofschoon op zichzelf goed, heeft het gebrek, dat de beschieting aan de binnenzijde is aangebracht. Hierdoor ontstaat het gebrek, dat het regelwerk onbeschut blijft tegen regen en zonneschijn, waar de duurzaamheid sterk onder lijden zal. Ook het plint mag niet doorgaande met de straat in aanraking komen.

De ontwerper blijkt de constructieve zijde van de vraag niet genoegzaam te hebben overwogen.

N°. **2**. *Infanterie*. Dit ontwerp wordt, behoudens enkele aanmerkingen van ondergeschikten aard, ter bekroning voorgedragen.

Eenvoudig en krijgshaftig van aanzien, zouden evenwel nog eenige vereenvoudigingen wenschelijk zijn in profileering der stijlen en het vermijden der nabootsing van steenverband in den toog. Als de kapdekking van hout is bedoeld, zal het ronde voorgedeelte kostbaar en moeilijk te maken zijn, en zal dan met lood moeten worden bedekt; van metaal (zink) gemaakt, wordt deze zwarigheid vermeden.

Het plint mag niet doorgaand met de straat in aanraking zijn.

Tegen omwaaiing is geen genoegzame voorziening aangewezen.

N°. **3**. *Krijgsman*. De kapbedekking is te gezocht en te uitvoerig (popperig); daardoor is het karakter gemist.

Beter zou het wellicht voor een plantsoenbewaker geschikt zijn.

Het regelwerk is ook hier onbeschut tegen regen en zonneschijn. De vorm van het luchtgat is vreemd (klaveraas).

N°. **4**. *Prins Maurits*. Een infanterist van middelbare lengte met chacot of andere hoofdbedekking zal de opening van 1.70 M. hoogte wel noodig hebben. Het ontwerp is al te uitvoerig en te theatraal, daardoor voor de practijk ongeschikt. De vormen doen aan steenconstructie denken, dat ongerijmd is voor een verplaatsbaar schilderhuis. De vele détails zijn te nietig en maken het geheel opgesmukt, zoo o. a. de kindervlaggetjes!

N°. **5**. *Vigilate*. De ontwerper heeft een poging gedaan om de vraag in middeleeuwschen geest op te lossen. Daarvoor bestaan nog bruikbare voorbeelden in Zwitserland en Zuid-Duitschland.

Het ontwerp zou meer geschikt kunnen geacht worden voor een bewaker van een kerkhofplantsoen. Voor soldaten-gebruik is het te uitvoerig in de onderdeelen, en daardoor minder geschikt voor de practijk.

3e Algemeene Prijsvraag 1885—86.

Café-restaurant op den hoek van een plein.

N°. **1**. *Labor improbus omnia vincent*. Twee teekeningen zonder toelichting.

De plan-indeelingen zijn gedwongen en onregelmatig, hetgeen in verband staat met de onwaarheid der verdeeling van den langen gevel; de breedte van het hoekpaviljoen stemt niet overeen met de koffiezaal.

van vorm, wordt minder doeltreffend door de vele steunpunten, die belemmerend zijn voor den dienst; de spreekcellen zullen duister wezen door de omsluiting der dienstlokalen.

Directiekamer en administratiekantoor zijn niet voldoende gescheiden.

De concierge mist een keuken en een derde vertrek, die de ontwerper in een niet aanwezig sousterrain wil plaatsen. De aanwijzing van de verdeeling der seintafels wordt gemist.

Op de 1e verdieping worden privaten niet aangewezen en op beide verdiepingen ontbreken stookplaatsen of eenige aanwijzing van centraal-verwarming.

Het aantal trappen kan beperkt worden.

Het uitwendig aanzien mist het eigenaardig karakter. De groote boog van het middengebouw en de naakte boogvelden der drielichten maken geen gunstige uitwerking. De toren en belvédère geven niet den indruk weer, die door het programma bedoeld is.

N°. **2**. *Telephoon.* Drie teekeningen (zonder memorie).

De planverdeeling is niet onverdienstelijk, de verlangde lokalen zijn aanwezig. In het centrum ontbreekt het noodige licht, de privaten zijn daar niet goed geplaatst.

De inrichting der spiltrap is niet duidelijk in de doorsnede. Stookinrichtingen zijn niet aangewezen.

Het uitwendig aanzien mist het verlangde karakter en vertoont alledaagsche en voor het doel niet eigenaardige vormen.

N°. **3**. *Sans nom.* Twee teekeningen (zonder toelichting).

De voorgeschreven schaal is niet in acht genomen, en al de teekeningen zijn geheel schetsmatig, maar geestig van uitvoering.

Over de verdienste van het onderwerp waren de gevoelens niet geheel eenstemmig. De meerderheid besliste voor de bekroning, behoudens de omwerking der teekeningen voor de uitgave.

Het centrum van het gebouw is ook hier donker, en de verdeeling voor den dienst niet geheel doeltreffend; de trappen zijn terloops aangewezen, stookinrichtingen zijn niet aangetoond.

Uit de doorsneden is op te maken, dat de vertrekken op de 1e verdieping niet allen op dezelfde hoogte zijn gelegen van het seinvertrek. De hoogte van sommige lokalen mag overdreven genoemd worden.

De meerderheid oordeelde, dat de ontwerper het verlangde karakter goed heeft weergegeven, waartegenover een lid van gevoelen was, dat de ontwerper de bestudeerde inrichting heeft opgeofferd aan de geestige opvatting en wijze van voorstelling, die naar zijn oordeel niet te veel op den voorgrond mag staan.

Het teekenen is bij bouwkunst steeds *middel*, geenszins *doel*.

N°. **4**. *A. et A.* Drie teekeningen (zonder toelichting).

De perspectiefteekening ontbreekt. De beginselen, waarnaar het plan is ontworpen, zijn niet onverdienstelijk, maar tegen de onderdeelen zijn vele bedenkingen. De spreekcellen zijn donker; het technisch bureau, de directiekamer en die voor de administratie zijn te bekrompen. De seinkamer is niet onmiddellijk met de belvédère in gemeenschap. Uit de doorsnede is niet op te maken, op welke wijze de toren van 30 M. hoogte boven den zolder wordt gedragen of ondersteund.

Het uitwendige is niet onverdienstelijk; de dichtgemetselde arcades op de 1e verdieping, rondom de raamopeningen, zijn niet gepast.

De gedaante van toren en belvédère zijn in overeenstemming met de bestemming, ofschoon de top te zwaar zal toonen, wanneer de alsnog ontbrekende perspectiefteekening die in hare eigenaardige gedaante zal vertoonen.

Ter aanmoediging voor den verdienstelijken arbeid stelt de Jury voor aan dit ontwerp den 2den prijs toe te kennen.

De Jury vermeent, dat in het algemeen het eigenaardige karakter van het gebouw voor den dienst van een geheel nieuwe toepassing der electriciteit door deze ontwerpen nog niet is bereikt, en beveelt de studie daarvan aan de leden van het Genootschap aan, om er alsnog bij vernieuwing hunne krachten aan te beproeven bij eene mogelijke herhaling van den prijskamp.

2de Prijsvraag.

Kerkgebouw voor eene Protestantsche Dorpsgemeente met toren en consistoriekamer.

Voor dit onderwerp zijn 8 antwoorden ingekomen, die aanleiding tot de navolgende opmerkingen hebben gegeven.

N°. **1**. *Abraham.* Twee teekeningen zonder toelichting.

Ofschoon het aantal plaatsen aanwezig is (wanneer de galerijen meêgerekend worden), zoo zijn evenwel de afmetingen der zitplaatsen te bekrompen (0.42 M. breed bij 0.70 M. afstand der banken).

Een midden-loopgang van slechts 1 M breed is onvoldoende. De plaatsing van orgel en preekstoel in verband met de groote kerkramen is niet doeltreffend. De zijportalen zijn te ruim. De consistoriekamer is daarentegen niet ruim.

De inwendige ordonnantie is te grootsch voor eene eenvoudige dorpsgemeente, en stemt niet overeen met het uitwendige, dat geïnspireerd schijnt te zijn door de werken van Hendrik de Keyser. De hoofddeur is niet grootsch. De toren is te laag in verhouding tot het kerkgebouw, mist kerkelijk karakter. De wijze van avondverlichting is niet duidelijk op te maken.

De teekeningen zijn verdienstelijk van uitvoering.

N°. **2**. *Partant pour la Syrie.* Vier teekeningen zonder memorie.

De voorgevel is niet op de verlangde schaal.

Ook hier wordt het karakter van een dorpskerk gemist; er zijn zelfs twee torens aangebracht, waarvan een (en nog wel de hoogste) op het dak, waarvan de samenstelling volgens de doorsnede onvoldoende wordt geacht. Beelden aan het front komen niet overeen met de opvatting der Protestantsche eeredienst in Nederland. De afmeting der plaatsen (0.55 M. bij 0.90 M.) is voldoende, maar het gevraagde aantal van 500 wordt met 160 overschreden.

Het stelsel van constructie is volstrekt niet begrepen, de steunbogen zijn hier ondoelmatig aangewend; daarenboven is het gebruik van dwergkolommen zeer kostbaar en verdient geene aanbeveling.

De teekeningen zijn geestig en vlug van uitvoering. Jammer dat het ontwerp zelf niet grondiger is doordacht.

N°. **3**. (Monogram). Twee teekeningen zonder toelichting.

De ordonnantie is eenvoudig, maar tevens ontbloot van architectonische waarde. De consistoriekamer is wat al te ruim, en ongunstig van gedaante. De klokketoren niet aan te bevelen, vooral het boveneind. Het aantal plaatsen aanwezig. De kerk zal door de afmeting moeilijk te bespreken zijn.

De orgeltribune is te laag bij den grond.

Het ontwerp is in het algemeen te zwak van conceptie.

N°. **4**. *Prediker 1 vs. 2—12.* Één teekening zonder toelichting.

Het schijnt een beoordeelaar toe, dat de vorm van het vel papier van invloed is geweest op de gedaante van het voorgestelde bouwwerk; het wijkt geheel af van de voorgeschreven verhouding 3 à 4.

Allen waren van oordeel, dat ook bij dit ontwerp de invloed van H. de Keyser niet te miskennen is, maar mist nochtans het waar karakter van een kerkgebouw van middelmatige afmetingen, voor eene dorpsgemeente.

Het aantal plaatsen is ternauwernood bereikt door alle hoeken vol te stoppen. De plaats van het orgel is zeer ongunstig voor het klankeffect.

De doorsnede is niet genoeg bestudeerd en valt sterk af bij de gevels, waarin de gebogen lijsten boven de 2 groote ramen overbodig zijn en geen constructieve beteekenis hebben. De toren heeft geen kerkelijk karakter en de top daarvan is arm. De gevelhalzen konden steiler zijn; de geveltoppen en détails van de hoofddeur-omkleeding zijn zwaar.

Wegens de zeer verdienstelijke uitvoering der teekening wordt dit ontwerp bijzonder loffelijke vermelding waardig gekeurd.

N°. **5**. *Fact et Spera.* Twee teekeningen zonder toelichting. Het aantal zitplaatsen is niet volkomen voldoende; zij zijn vrij eng.

Het middenschip is te smal van afmeting en onnoodig voor de kapoverdekking. De schikking der lokalen achter den preekstoel, evenals de half-cirkel uitbouwsels aan den voorgevel zijn af te keuren. Het daglicht is voor het middenruim niet voldoende.

De uitwendige gedaante is niet onverdienstelijk, hoewel de toren, ware hij niet al te pronkerig, vrij goed van karakter zou zijn.

N°. **6**. *Fiat Voluntas.* Drie teekeningen zonder toelichting.

Te ruim van opvatting voor eene doepskerk, te lang voor het bespreken en overdadig hoog middenruim.

De steunbogen zijn overbodig en niet goed geplaatst. Het plan maakt den indruk, alsof een oorspronkelijk Roomsch-Katholieke kerk voor den Protestantschen eeredienst is ingericht.

Het zijfront is te kort voor de aanzienlijke hoogte.

Het bovendeel van den toren is te zwaar, de wijzerplaat te klein voor de hoogte boven den grond. De avondverlichting der zijpanden is niet aangegeven.

N°. **7**. *Synode.* Vijf teekeningen met toelichting. Dit ontwerp wordt door één beoordeelaar zeer gunstig onderscheiden en zelfs de bekroning waardig gekeurd.

De meerderheid oordeelde den vorm van het Latijnsche kruis in plan bij deze afmetingen niet aan te bevelen, omdat het grootste gedeelte der zitplaatsen in de dwarsarmen geen uitzicht op den preekstoel geven.

De zitplaatsen zullen eng uitvallen om het voorgeschreven aantal te verkrijgen; die onder de tribune zijn te ver van het spreekgestoelte verwijderd.

Het middenschip is naar verhouding te smal.

Het uitwendige mist den noodigen ernst voor een kerkgebouw. De toren komt wat laag voor. Drie der uurwijzers zullen meestal onzichtbaar zijn voor de meeste inwoners der gemeente.

De teekeningen zijn verdienstelijk van uitvoering, maar te zwart.

N°. **8**. *Nous verrons.* Twee teekeningen zonder toelichting.

Het gebouw van niet minder dan 16 M binnenwerksche breedte heeft te zwakke zijmuren (0.58 M) voor een hoogte van 10 M. De plaatsen zijn wat dicht op elkander gepakt om het verlangde aantal te verkrijgen.

Het schip is te lang voor het duidelijk bespreken. De kapconstructie is niet genoeg bestudeerd.

De dagverlichting zal onvoldoende wezen, de avondverlichting is niet aangetoond.

De compositie van het voorfront is te vol en met gezochte motieven, zonder voldoende reden opgesmukt.

De toren is wat mager voor het breede kerkgebouw, de wijzerborden te klein.

In het algemeen zijn de ontwerpen niet opgevat naar het ware karakter eener dorpskerk, waarom dan ook geene bekroning kan worden toegekend.

Een beoordeelaar miste in het programma de aanwijzing omtrent de avondmaalsviering, een ander meende de kosterswoning als noodzakelijk onderdeel te mogen aanmerken.

2de Gewone Prijsvraag.

Schildwachthuisje.

N°. **1**. *Holt.* De teekening geeft alleen het front te zien, dat zich in niets onderscheidt wat de hoofdvorm betreft.

De lijst is te zwaar, de constructie, ofschoon op zichzelf goed, heeft het gebrek, dat de beschieting aan de binnenzijde is aangebracht. Hierdoor ontstaat het gebrek, dat het regelwerk onbeschut blijft tegen regen en zonneschijn, waar de duurzaamheid sterk onder lijden zal. Ook het plint mag niet doorgaande met de straat in aanraking komen.

De ontwerper blijkt de constructieve zijde van de vraag niet genoegzaam te hebben overwogen.

N°. **2**. *Infanterie.* Dit ontwerp wordt, behoudens enkele aanmerkingen van ondergeschikten aard, ter bekroning voorgedragen.

Eenvoudig en krijgshaftig van aanzien, zouden evenwel nog eenige vereenvoudigingen wenschelijk zijn in profileering der stijlen en het vermijden der nabootsing van steenverband in den toog. Als de kapdekking van hout is bedoeld, zal het ronde voorgedeelte kostbaar en moeilijk te maken zijn, en zal dan met lood moeten worden bedekt; van metaal (zink) gemaakt, wordt deze zwarigheid vermeden.

Het plint mag niet doorgaand met de straat in aanraking zijn.

Tegen omwaaiing is geen genoegzame voorziening aangewezen.

N°. **3**. *Krijgsman.* De kapbedekking is te gezocht en te uitvoerig (popperig); daardoor is het karakter gemist.

Beter zou het wellicht voor een plantsoenbewaker geschikt zijn.

Het regelwerk is ook hier onbeschut tegen regen en zonneschijn. De vorm van het luchtgat is vreemd (klaveraas).

N°. **4**. *Prins Maurits.* Een infanterist van middelbare lengte met chacot of andere hoofdbedekking zal de opening van 1.70 M. hoogte wel noodig hebben. Het ontwerp is al te uitvoerig en te theatraal, daardoor voor de practijk ongeschikt. De vormen doen aan steenconstructie denken, dat ongerijmd is voor een verplaatsbaar schilderhuis. De vele détails zijn te nietig en maken het geheel opgesmukt, zoo o. a. de kindervlaggetjes!

N°. **5**. *Vigilate.* De ontwerper heeft een poging gedaan om de vraag in middeleeuwschen geest op te lossen. Daarvoor bestaan nog bruikbare voorbeelden in Zwitserland en Zuid-Duitschland.

Het ontwerp zou meer geschikt kunnen geacht worden voor een bewaker van een kerkhofplantsoen. Voor soldaten-gebruik is het te uitvoerig in de onderdeelen, en daardoor minder geschikt voor de practijk.

3e Algemeene Prijsvraag 1885—86.

Café-restaurant op den hoek van een plein.

N°. **1**. *Labor improbus omnia vincent.* Twee teekeningen zonder toelichting.

De plan-indeelingen zijn gedwongen en onregelmatig, hetgeen in verband staat met de onwaarheid der verdeeling van den langen gevel; de breedte van het hoekpaviljoen stemt niet overeen met de koffiezaal.

De vorm van het café en de restauratiezaal, alsmede de plaatsing van het buffet met eene daarvoor geplaatste kolom, is zeer ondoelmatig. De hoofdtrap ongeschikt van vorm. De indeeling der bergplaatsen in de kelderverdieping is niet aangetoond.

De woning van den kastelein en de verblijven voor het dienstpersoneel zijn onder de mansarde-kap aangebracht, hetgeen niet aanbevelenswaardig is. De gevels zijn rijk en levendig van karakter, doch de torenbouw harmonieert niet ermede.

De vormen van het inwendige zijn zwaar, hier en daar zelfs lomp.

N°. **2**. *Studie*. Drie teekeningen zonder toelichting. Het ontwerp is in eenvoudigen geest opgevat, doch laat veel te wenschen over.

In het sousterrain mist men den bierkelder; de keukens zijn niet in gemeenschap en de toevoer van licht en lucht is onvoldoende.

De gevelordonnantie en de inwendige decoratie zijn niet in den geest van het programma, de hoekbalkons hebben ongeschikten vorm. De uitvoering der gevelteekening is door het gekrabbel benadeeld; zulk eene manier van opwerken verdient te worden afgekeurd en benadeelt de zuiverheid der vormen.

N°. **3**. *Café*. Twee teekeningen zonder toelichting. De indeeling bezit goede eigenschappen, ofschoon de hoogte der 1ste verdieping onvoldoende wordt geacht.

De biljartkamer wat smal. De uitwendige vormen zijn te streng voor het onderwerp en de verhoudingen niet aangenaam. Dit treft meer in het bijzonder den smallen zijgevel.

De balkons zijn te smal en hadden overdekt kunnen zijn. Van den hoek had meer partij behooren getrokken te worden. Het kwartcirkelvormige beloop van het dak maakt geen goed effect. De onwaarheid van het hoekpaviljoen, dat niet organisch uit het plan verrijst, werkt ongunstig op den gevelvorm.

De doorsneden zijn verdienstelijk, doch door de schaduwlijnen bijna onkenbaar; die wijze van voorstelling verdient niet aangemoedigd te worden.

N°. **4**. *La Concurrence*. Drie teekeningen met memorie. Het plan is vrijwel ingedeeld, ofschoon er veel porte à faux zijn opgemerkt, die bij de uitvoering allerlei kunstmiddelen zullen vereischen.

Het buffet is in zooverre goed geplaatst, dat het 2 zalen kan bedienen; het mist evenwel directe gemeenschap met de dienstlokalen. De dienstrap op de open plaats is niet aan te bevelen bij wintertijd of ongunstig weer, temeer omdat dit vrij enge ronde trapje ook tot toegang strekken moet van des kasteleins woning. De toiletkamer is vrij duister. Er zijn 3 biljarts gevraagd en slechts 2 in het plan aangetoond. De ruimte schijnt nochtans voldoende voor drie.

De overbodige loggia benecmt licht aan de slaapkamers.

De gevels zijn goed opgevat, maar de hoek is bedorven door den uitbouw van het torentje, waarvan de top niet harmonieert met de vormen van de gevels. De ordonnantie van het inwendige is voldoende, en het geheel niet zonder verdienste.

N° **5**. *Luctor et Emergo*. Drie teekeningen zonder toelichting.

Het ontwerp is even zwak van conceptie als van uitvoering. In het plan zijn twee trappen aangetoond, die zeer veel plaats beslaan. De koffiezaal en de restaurant zijn te veel gescheiden.

De gevels zijn stijf en ouderwetsch, de doorsneden vrij onbeduidend.

Het gemis aan stookplaatsen is opgemerkt en de vele porte à faux toonen het gemis van goede constructiebeginselen aan.

N°. **6**. *Prosit*. Vijf teekeningen zonder toelichting.

De planverdeeling is niet onverdienstelijk, hoewel de plaatsing der privaten veel ruimte beslaat, ten nadeele o. a. van de biljartzaal, die te bekrompen wordt geacht.

De office is geheel donker. De motieven der gevels zijn geschikt verdeeld en in onderlinge harmonie. De doorsneden onbeduidend. De gekoppelde boogramen op de 2e verdieping missen archivolten, waardoor zij er niet constructief uitzien; dit kan evenwel verbeterd worden.

Het hooge spitse dak, midden in den langen zijgevel, kon wel gemist worden, zonder het aanzien te benadeelen.

N°. **7**. *Vrouwenverdriet*. Vier teekeningen zonder toelichting.

De indruk van dit ontwerp was in het algemeen gunstig, zoo zelfs dat bij vergelijking met de overigen, de Jury dit project ter bekroning voordraagt. De bedenkingen, waartoe het aanleiding gaf, zijn in hoofdzaak de navolgende.

Door het plaatsen van den ingang in de vestibule aan den hoek gaat nogal ruimte verloren, waardoor de restauratiezaal wat klein is geworden.

De ronde hoofdtrap in een vierkante ruimte geeft aanleiding tot trapportalen en bordessen van ongeschikten vorm. De doorgang van de vestibule naar de hoofdtrap is te smal. De hoofddeur is te onbeduidend.

Erkers met glasomsluiting zouden aan de lange balkons afwisseling geven en voor het klimaat doelmatig zijn te achten.

De gevelordonnantiën zijn goed van karakter, de doorsneden in verhouding te eenvoudig. De koepel staat geïsoleerd tusschen twee afzonderlijke daken; de toegang is niet duidelijk.

De privaten en urinoirs zijn goed aangebracht. De diensttrap zal niet te veel licht hebben. De hoogte der vertrekken op de 3e verdieping is wat ruim genomen.

De uitvoering der teekeningen verdient loffelijk te worden vermeld.

N°. **8**. *X*. Vier teekeningen zonder toelichting.

De planverdeeling nogal goed overlegd, maar de plaats en inrichting der hoofdtrap, in directe gemeenschap met het café en daarvan niet afgesloten, vindt men aan bedenking onderhevig.

Op de 1ste en 2de verdieping ontbreken toiletkamers. De diensttrap zal het in de beneden-verdieping aan licht ontbreken; ook de lift is in een donkere omgeving geplaatst. Het keukenfornuis is veel te klein, en de afvoer van rook en damp niet wel overwogen.

De centraalverwarming is wel in het plan aangewezen, maar de plaatsing *buiten* het centrum zal ten nadeele der geleiding zijn.

De gevels zijn vreemd en wat heel druk, zonder overeenstemming der drachtpunten, waardoor een onrustige en onstabiele indruk wordt gegeven.

De uitvoering der teekeningen en de ordonnantie der doorsneden zijn zeer verdienstelijk en getuigen van vaardigheid en talent.

De tinten en kleuren van de perspectief maken een schrillen indruk.

N°. **9**. *Wapen van Amsterdam* (in een cirkel). Vijf teekeningen zonder toelichting.

De planverdeeling, ofschoon de bij het programma *voorgeschreven* grenzen *overschrijdende*, bezit veel goeds, maar ook hier zijn vele porte à faux, die vermeden moeten worden.

De doorgang naar en de hoofdtrap zelve worden te smal geoordeeld; het tochtportaal bij den ingang van het café is te ondiep.

De buffetten met buffetkamertjes en de lift zijn goed geplaatst, de privaten en urinoirs behoorlijk van de zalen verwijderd en afgescheiden.

De kasteleinswoning is op de zolderverdieping, hetgeen niet volgens de bepaling van het programma is.

Er ontbreken stookgelegenheden, behalve op het salon der 1ste verdieping.

De architectonische opvatting van de gevels en de doorsneden is zeer verdienstelijk en goed bestudeerd, hoewel de doorsneden in de détails te wenschen overlaten.

Op grond van de vele goede eigenschappen wordt dit ontwerp voorgedragen voor den 2den prijs.

De Jury vermeent hiermede hare nog al omvangrijke taak te hebben volbracht en vertrouwt, dat de ijver der leden, waarvan de inzending getuigt, meer en meer moge aangevuurd worden tot eene grondige bestudeering, zoo van *constructie* als van architectonische *vormen*, waarvan het verband onafscheidelijk is tot verkrijging van deugdelijke bouwwerken.

Onder dankzegging aan het Bestuur voor de vereerende taak, wenscht de Jury een steeds verhoogden bloei toe aan het Genootschap „Architectura et Amicitia".

Amsterdam, 20 December 1886.

De Jury,
P. J. H. Cuypers.
W. Springer.
A. N. Godefroy.
Lid rapporteur.

METAALWERK ALS DECORATIE.

Reeds sedert de vroegste oudheid is metaalwerk als versiering gebezigd. Om van het metaalwerk der andere volkeren te zwijgen, noemen wij slechts het bronswerk, dat, blijkens de berichten der klassieke schrijvers, zulk een voorname rol in de antieke Grieksche en Romeinsche kunst speelde.

De antieke bronzen zijn door de latere bewoners van het Zuiden meest allen versmolten, zoodat er slechts weinige meer over zijn. Dit is te meer te betreuren, daar juist de schoonste meesterwerken van plastiek, blijkens de oude schrijvers, in dit metaal vervaardigd werden. Nog in de zeventiende eeuw was men barbaarsch genoeg, de bronzen versiering van het Pantheon, die achttien eeuwen bestaan had, tot den smeltoven te doemen.

Met de Renaissance kwam ook de kunst van het bronsgieten weer meer tot eere, en werden meesterstukken gegoten als het ruiterstandbeeld van Colleoni, door Verocchio, en de Perseus, door Benvenuto Cellini. Sedert bleef deze kunst bij alle volken van West-Europa in beoefening. Als fraaie voortbrengselen in Nederland noemen wij slechts de beelden van het monument voor Prins Willem I te Delft, door Hendrick de Keyser gemodelleerd.

In de latere middeleeuwen ontwikkelde zich in Duitschland en Nederland een kunst, die, ofschoon veel overeenkomst hebbende met die van het bronsgieten, toch een afzonderlijke plaats bekleedt. Wij bedoelen de geelgieterskunst.

Het geelkoper werkt in hooge mate decoratief, indien het met juist begrip van stijl behandeld wordt. Thans nu het *cuivre poli* reeds zoolang in den smaak is geweest, dat het, naar men vreest, uit den smaak zal raken, mag er wel weder eens op gewezen worden, dat geelkoper een eigenaardige wijze van behandelen vereischt, wil het een goed effect maken. Zachtheid, weekheid van contour, mollige profielen, ziedaar wat geelkoperen voorwerpen moeten vertoonen, willen zij het oog voldoen. Reeds in de latere middeleeuwen heeft men dit terecht begrepen; de XVde-eeuwsche koorafsluitingen, zooals men ze in de Laurenskerk te Weesp, de Bavokerk te Haarlem of de Jacobskerk te Utrecht ziet, zijn er het bewijs van. Ook in de Renaissance voelde men, dat koperwerk zijn eigenaardige profileering noodig geeft, en dat bolle profielen, wegens de glimlichten waartoe zij aanleiding geven, voor koperen versieringen het meest geschikt zijn. De doopvonten te Breda en te Zutfen, de XVIde-eeuwsche koorafsluiting der Jacobskerk te Utrecht, de XVIIde-eeuwsche kaarskronen in zoo menige kerk (voor hoe lang nog?) aanwezig, bewijzen het. In de latere jaren van de XVIIde eeuw maakte men zich echter van de goede traditie los; wij wijzen slechts op het koperen koorhek van de Nieuwe Kerk te Amsterdam, waar men klassiek Korinthische pilasters van koper vervaardigd heeft. De balusters van dit hek, in den schroefvorm van Bernini, zijn, met het oog op het materiaal, veel beter van vorm.

Behalve brons en koper is ook ijzer als versieringsmateriaal aangewend. Gegoten ijzer is betrekkelijk zelden toegepast. Welke fraaie effecten echter ook hiermede bereikt worden, indien een kunstenaar dit materiaal bewerkt, bewijzen de oud-Hollandsche haardplaten, thans door de verzamelaars van oudheden zoo gezocht. Gesmeed ijzer werd reeds in de vroege middeleeuwen met veel smaak aangewend. Plaatijzer was toen nog niet bekend, doch met de beperkte hulpmiddelen, die de smeden der XIIde en XIIIde eeuwen bezaten, wisten zij wonderen te doen. Fraaie staaltjes van smidswerk uit de latere middeleeuwen zijn de deuren van St.-Maclou te Rouaan.

De Duitsche smeden der XVIde en XVIIde eeuw hebben prachtig werk geleverd. Vooral in Zuid-Duitschland, te Augsburg, Neurenberg, Ulm enz. ziet men nog veel fraais, doch ook in vele der oude Hansasteden zijn interessante staaltjes van smidskunst aanwezig. Dat soms de vormen eenigszins plomp zijn, en de versieringen eenigszins gezocht, vergeet men bij het aanschouwen der onovertroffen technische vaardigheid, waarvan het Duitsche smidswerk blijkgeeft. Behalve hekken, windvanen, ankers, enz. heeft de Duitsche smidskunst ook schoone wapenrustingen, die thans de sieraden van verschillende verzamelingen zijn, voortgebracht.

Fraaie voortbrengselen van Fransche smeden zijn de deuren in de *Galerie d'Apollon* te Parijs, en de hekken om de *Grande place* te Nancy. Dat ook de Nederlandsche smeden niet achterbleven, bewijst menig XVIIde-eeuwsch gevelanker, menig XVIIIde-eeuwsch hekwerk.

Gesmeed ijzer vereischt ook een eigenaardige behandeling. Plat uitgesmeede maskers, bloemen, enz. kunnen in dit materiaal zeer goed voldoen. Men wachte zich echter voor overlading.

De hedendaagsche architecten hebben wel-is-waar meer oog voor het decoratief effect, dat door het toepassen van metalen versieringen kan worden verkregen, dan hunne onmiddellijke voorgangers, doch zij zijn er nog niet in geslaagd, de metaalbewerking die aanmoediging ten deel te doen vallen, die noodig is om haar het hooge peil, waarop zij zich voorheen bevond, weder te doen bereiken.

Aan brons- en kopergieters ontbreekt het ons niet en wij hebben thans ook te Schiedam, te Utrecht en te Deventer smeden, die in staat zijn, een artistiek stuk werk te leveren. Indien nu de bouwkunstenaars van hunne zijde de metaal-industrie willen aanmoedigen, kan zij, zelfs in onze prozaïsche XIXde eeuw, weder een kunstvak bij uitnemendheid worden.

TECHNISCH TAALBEDERF.

Over het algemeen laat de stijl onzer technici nogal eens wat te wenschen over; behoorlijk Nederlandsch kan bijna geen enkel vakman schrijven. Men lette

bijvoorbeeld eens op de cacographieën, die men bestekken noemt.

De stukken, van ons Ministerie van Waterstaat uitgaande, kunnen al evenmin als voorbeelden van stijl gelden. Wat echter te zeggen van de *Voorschriften voor de levering van IJzerconstructies*, waar zinnen voorkomen als:

„Veranderingen die de besteding na sluiting van het contract mocht bevelen *heeft* de aannemer uit te voeren", of

„Uitzonderingen *zijn* in het bijzonder overeen te komen".

Voorts wordt gesproken van: „de bij deze voorloopige *overname* bevondene nabewerkingen" en vinden wij nog: „de aannemer *heeft* er voor te zorgen, dat de besteder of zijn plaatsvervanger steeds en overal toegang *erlange*, enz." en: „de toezichthoudende ambtenaar mag echter *niet in de keus der proefstukken aan banden worden gelegd*."

Dat er in de Nederlandsche taal een werkwoord *moeten* bestaat, schijnt aan het Ministerie onbekend. Is daar misschien ook een Duitsch personeel „schuld aan?"

Het zou niet kwaad zijn, indien de Minister „was te zorgen" dat de grondregelen der Nederlandsche taal aan zijn Departement wat beter gekend werden, dan zou er niet geschreven worden, als nu: „het rijden, enz. moet, wanneer het verlangd wordt, in het bestek *bepaald geworden zijn*." X.

EEN KUNSTENAAR UIT DE ACHTTIENDE EEUW.

De kunst der achttiende eeuw heeft langen tijd slechts weinig waardeering ondervonden. Meer en meer beginnen echter kunstkenners en liefhebbers aan hare voortbrengselen de aandacht te schenken, en de prijzen, die thans voor de vroeger zoo geminachte Fransche prenten en schilderijen uit de vorige eeuw betaald worden, zijn steeds stijgende. Doch niet slechts de kunst van Watteau, Boucher, Greuze en Tragonard wordt thans weer naar waarde geschat, ook de pastelteekeningen, deze zoo bij uitnemendheid eigenaardige uitingen van den tijd, die aan de Fransche Revolutie voorafging, zijn weer tot eere gekomen.

Onder de pastelteekenaars neemt Maurice Quentin de la Tour een eerste plaats in. Hij werd geboren in 1704 en stierf in 1788, en buitengewoon talrijk zijn de werken, waaraan hij, gedurende die lange kunstenaarsloopbaan het aanzijn heeft geschonken. Hij maakte de portretten van d'Alembert en Rousseau, en Diderot wijdde een uitvoerige studie aan zijn talent.

Hoewel dus nauw bevriend met de encyclopedisten had La Tour, hoe philosophisch hij — getrouw aan de mode dier dagen — ook was, er toch volstrekt niet op tegen, in dienst van het hof werkzaam te zijn. Dat de zeden aan het hof van Frankrijk in de achttiende eeuw wel wat te wenschen overlieten, was voor hem geen bezwaar, en La Tour was er zoo mede verheerlijkt, toen hem de vervaardiging van het portret van Madame de Pompadour werd opgedragen, dat hij bijna een flauwte kreeg toen hem het bericht gewerd.

La Tour werd door den drang der omstandigheden genoodzaakt zijn talent aan een zoo vergankelijke kunst, als de pastelteekenkunst in tegenstelling met het schilderen in olieverf is, te wijden.

Toen hij zijn geboorteplaats, Saint-Quentin, op zijn achttiende jaar verliet en na eenige omzwervingen te Parijs kwam, moest hij vóór alles trachten in zijn onderhoud te voorzien. Een Venetiaansche dame, Rosalba Carriera, had toen juist het pastelteekenen in de mode gebracht, en La Tour bespeurde weldra, dat slechts in dit kunstvak geld te verdienen zou zijn.

In 1737 maakte hij de portretten van Madame Boucher en den architect Mansard, en spoedig werd zijn werk zoozeer gezocht, dat hij in 1740 reeds talrijke navolgers had, wier werk echter bij het zijne zeer ten achter stond. In 1743 werden zijne teekeningen onovertreffelijke meesterstukken genoemd en deze goede reputatie behielden zij tot aan zijn dood. Toch ontbrak het ook niet aan minder gunstige oordeelvellingen, en werd in 1763 zelfs gezegd, dat La Tour geen waar kunstgevoel bezat, doch daar hij de gunst van het hof in hooge mate ondervond, bleef hij toch met bestellingen als overladen.

De portretten van La Tour hebben allen het karakter, dat de overige XVIIIe-eeuwsche kunstproducten kenmerkt. Welke persoon ook afgebeeld is, steeds is hij voorgesteld met een zoetelijke glimlach op het gelaat. De tevredenheid, die de hoogere standen vóór de Fransche revolutie bezielde, schijnt uit dien glimlach te spreken. Toch is menig hoofd, dat door La Tour ons te aanschouwen werd gegeven, later onder de guillotine gevallen.

La Tour maakte buitengewoon hooge prijzen voor zijn portretten. Zijn werk was zoo gezocht, dat iedere dame van stand door zijn stift vereeuwigd wilde worden en de schilder het zelfs wagen kon met den Koning van meening te verschillen, zonder zijn gunst en de prachtige woning in het Louvre te verliezen.

Is het werk van La Tour ook al geen hooge kunst, het vertoont toch al de elegantie, waarvan de Fransche artisten der XVIIIe eeuw het geheim bezaten, en als zoodanig verdient het de waardeering, die men er tegenwoordig voor over heeft.

DE VENTILATIE EN VERWARMING VAN HET NIEUWE RIJKSDAG-GEBOUW TE BERLIJN.

Het nieuwe Rijksdag-gebouw, dat thans te Berlijn wordt opgetrokken, zal niet slechts merkwaardig zijn om zijn fraaie architectuur, maar ook om het systeem van ventilatie en verwarming, dat daarbij gevolgd is.

Van welk belang men dit onderdeel van den bouw achtte blijkt wel het beste daaruit, dat men daarvoor een prijsvraag heeft uitgeschreven, waaraan vijf-en-dertig Duitsche firma's deelgenomen hebben en waarbij David Grove te Berlijn overwinnaar bleef. De Jury bestond uit ingenieurs, architecten en wetenschappelijke mannen van naam. Volgens het bekroonde plan wordt het ventilatie- en verwarmings-systeem thans aangelegd.

Teneinde geen last te hebben van den rook, dien de machines veroorzaken en ook alle bezwaren, aan het transport van steenkolen enz. verbonden, zoo gering mogelijk te maken, is het ketelhuis op 30 M. afstand van het gebouw aan den oever der Spree geprojecteerd. De hoeveelheid versche lucht die per uur noodig is, wordt op 250,000 M³ berekend.

De groote zaal, waar 399 leden van den Rijksdag en 600 personen op de tribunes plaatsvinden, zal zoo geventileerd zijn, dat ieder persoon 400 M³ versche lucht per uur ontvangt. De lucht komt boven in de zaal, en wordt van onderen afgevoerd, waardoor men tocht hoopt te vermijden.

De versche lucht wordt verkregen uit een opening, in het bovendeel van den koepel, op 75 M. boven den grond, waardoor zij geacht kan worden vrij van allerlei bacteriën te zijn. Zij wordt geleid naar een vertrek, waar zij in den zomer verkoeld en in den winter verwarmd wordt, terwijl zij tevens naar verkiezing droger of vochtiger gemaakt kan worden. Het fornuis, waar de lucht verhit wordt, heeft een verwarmend oppervlak van 4300 M², wat door buizen, wijd 0.05 M. verkregen wordt.

Op verschillende punten van het gebouw is de temperatuur in de warmtekamer door middel van electrische verbinding waar te nemen.

Twee schoorsteenen van 35 M. hoogte zullen de verbruikte lucht afvoeren.

De verwarming der kleinere vertrekken geschiedt door een afzonderlijk toestel, dat 1500 M² verwarmend oppervlak heeft. De afvoer der lucht wordt, waar dit noodig is, door gasvlammen of waterstralen bevorderd. De machine zal een capaciteit van 50 paardekrachten hebben en 21,000 ℔ stoom per uur leveren.

De bediening van de geheele inrichting zal door 4 man geschieden.

PIERRE ORNÉE.

In verschillende dagbladen wordt melding gemaakt van een nieuw versieringsmateriaal, door den heer J. H. de Vries te Groningen uitgevonden en onder den naam van Pierre Ornée in den handel gebracht. Ook in de vergaderingen van „Bouwkunst en Vriendschap" te Rotterdam en van de „Afdeeling 's-Gravenhage der Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst" (1) werd deze uitvinding besproken. Naar aanleiding van de mededeelingen, door den heer Bauer Jr. in laatstgenoemde vergadering gedaan, ontving de redactie een schrijven van den heer De Vries, waaruit blijkt dat de heer Bauer zich minder juist heeft uitgedrukt.

Tot staving van dit gevoelen deelt de heer De Vries mede, dat hij den heer Bauer prijsopgave verzocht heeft voor het leveren van een fries in sgraffito en dat in het daarop den 20sten September jongstleden gegeven antwoord deze zinsnede voorkomt: „de door u opgegeven sgraffitowerken, zijnde een fries van zes vakken „van 2.5 × 0.64 M. uit te voeren voor de som van *„één honderd gulden*, onder voorbehoud, dat gij levert „de noodige steigerwerken, materialen (grootendeels „bestaande uit afval van 't bouwwerk) en een metselaar „voor het opbrengen der eerste lagen."

De heer De Vries stelde belang in deze prijsopgave, alvorens het door hem uitgevonden artikel in den handel te brengen en kwam daardoor tot de gevolgtrekking, dat de graffitowerken van den heer Bauer op ongeveer *f* 10.40 per M² komen te staan. Daarop werd dezelfde friesversiering van „Pierre Ornée" door den heer De Vries voor de ronde som van *negentig gulden* afgeleverd en dat wel in het werk, en zonder eenige bijrekening hoegenaamd.

De gevolgtrekking, hieruit te maken, ligt voor de hand; voor het door den heer De Vries bedoelde werk was „pierre ornée" tien percent goedkooper dan „sgraffito", maar hoe dit te rijmen met de bewering van den heer Bauer, dat de door hem berekende prijs ongeveer het $^1/_{10}$de bedraagt van dien voor „pierre ornée"? Is het aangehaalde verslag van de Haagsche Afdeeling der Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst juist, waaraan door ons niet getwijfeld wordt, dan zou sgraffito voor $^1/_{10}$de van den prijs van het nieuwe versieringsmateriaal, zijnde *f* 1.10 per M², kunnen geleverd worden; de heer Boersma toch, die monsters van „pierre ornée" ter tafel bracht, deelde daarbij mede, dat de prijs ongeveer *f* 11.— per M² bedroeg. De heer Bauer, die de kosten van zijn sgraffito op $^1/_{10}$de stelde, schijnt alzoo genegen dergelijke werken voor *f* 1.10 te maken.

Het is wenschelijk, dat in deze zaak eenig licht ontstoken wordt.

v. G.

(1) Zie *De Opmerker* van 15 Januari j.l., blds. 21 en 22.

BOUWKUNST EN VRIENDSCHAP.

Tweede Algemeene Vergadering van 20 Januari 1887.

Na opening van de vergadering, deelt de waarnemend Voorzitter mede, dat een door 10 leden onderteekend voorstel is ingekomen om eene wijziging te brengen in art. 5 van het reglement, strekkende dat ook de Penningmeester, die heden aftreedt, weder herkiesbaar gesteld kan worden.

Door de Secretarissen wordt verslag uitgebracht van de werkzaamheden en lotgevallen der Vereeniging in het afgeloopen jaar, zoomede door den Bibliothecaris omtrent de bibliotheek en de met de Vereeniging Kunstvlijt gezamenlijk gehouden leesen societeitsavonden. Hieromtrent is reeds in *De Opmerker* het noodige medegedeeld.

Wat het ledental betreft zij vermeld, dat dit 1° Januari 1886 bedroeg 96. In den loop van dat jaar werden 32 nieuwe leden aangenomen. Door het bedanken van enkelen en vertrek naar elders van een belangrijk aantal is het thans 107.

Uit het rapport der Commissie voor het nazien der rekening en verantwoording van den Penningmeester blijkt, dat er een batig saldo is van *f* 39, terwijl de slotsom van de balans is, dat, met inbegrip van het saldo, de bezittingen der Vereeniging eene waarde vertegenwoordigen van *f* 122. Beide bescheiden worden onder dankzegging goedgekeurd.

De begrooting van ontvangsten en uitgaven voor 1887 wordt vastgesteld in ontvangst op *f* 841.50 en in uitgaaf op *f* 729.50.

Alsnu komt in behandeling het bovengenoemde voorstel. De heer C. M. Droogleever Fortuijn kan zich op verschillende gronden daarmede niet vereenigen, ook de waarnemend Voorzitter en een ander lid verhelen hunne stemmen daartegen. Ten slotte wordt het met algemeene stemmen, op 3 na, aangenomen.

Het resultaat der verkiezing van twee bestuursleden is, dat de aftredende Penningmeester, de heer C. M. Droogleever Fortuijn, met groote meerderheid wordt herkozen. De herkozene reserveert zich eenigen tijd van beraad over de al of niet-aanneming. In de plaats van den heer W. Molenbroek wordt gekozen de heer A. S. Lantinga. Dezen, niet tegenwoordig zijnde, zal daarvan kennis worden gegeven.

Na een woord van dank aan het afgetreden bestuurslid en aan hen, die in het afgeloopen jaar de Vereeniging door woord en daad gesteund hebben, wordt de vergadering gesloten.

VEILING VAN BOUWTERREIN.

Den 20 Januari j.l. heeft de inzet plaats gehad van zestien perceelen geslechte vestinggronden te Breda, die door het Domeinbestuur in koop worden aangeboden. De inzet was als volgt:

kavel	1	groot	3	A.	50	c.A.	*f*	250
»	2	»	6	»	50	»	»	450
»	3	»	6	»	85	»	»	510
»	4	»	7	»	55	»	»	590
»	5	»	4	»	05	»	»	310
»	6	»	4	»	10	»	»	310
»	7	»	8	»	05	»	»	590
»	8	»	3	»	85	»	»	250
»	9	»	3	»	75	»	»	250
»	10	»	4	»	40	»	»	740
»	11	»	4	»	70	»	»	930
»	12	»	4	»	60	»	»	940
»	13	»	4	»	40	»	»	840
»	14	»	15	»	80	»	»	1700
»	15	»	4	»	40	»	»	600
»	16	»	8	»	25	»	»	1630
te zamen			94	A.	75	Ca.	*f*	10.800

overeenkomende met gemiddeld *f* 1.15 per Centiare.

Deze terreinen liggen niet verre van de plek, waar vroeger de Ginnekenpoort stond, maar niet aan een der hoofdwegen; de perceelen 10, 11, 12, 13 en 16 aan de korte Markstraat, en te samen 26.35 Are oppervlakte beslaande, werden voor gemiddeld *f* 1.93 per M². ingezet, terwijl de betere gronden aan den Oost-binnensingel (kavels 1 tot 9 en 14) dien prijs niet konden gelden; deze gronden, te zamen metende 64 Are, werden voor *f* 5210 of ongeveer 81 cent per M² ingezet. De reden hiervoor ligt in de diepte ad 45 M. van laatstgenoemde perceelen en de verplichting om daarop huizen van minstens 8 M. gevelhoogte te bouwen.

BENOEMINGEN.

Bij Koninklijk besluit zijn bij het korps van 's-Rijks Waterstaat, met ingang van 1 April a. s., bevorderd:

tot ingenieur der 1ste klasse B. Hoogenboom en J. Kluit, thans ingenieurs der 2de klasse;

tot ingenieur der 2de klasse E. R. van Nes van Meerkerk, thans ingenieur der 3de klasse;

tot ingenieur der 3de klasse F. Doffegnies, thans adspirant-ingenieur.

ADVERTENTIEN.

Aanbesteding.

Op **Vrijdag 28 Januari 1887**, des namiddags ten één ure, zal door H.H. Kerkvoogden der Ned. Herv. Gemeente te *Meisterberg* in het Hotel Het Recht huis aldaar in het openbaar en bij enkele inschrijving worden **aanbesteed**:

Het verbouwen van de Pastorie der Ned. Herv. Gemeente met bijlevering van alle benoodigde materialen enz.

Het bestek met de teekening zal ter inzage liggen in bovengenoemd hotel van af 21 Januari 1887. De aanwijzing ter plaatse zal gegeven worden 26 Januari 1887 des namiddags ten één ure, terwijl inlichtingen te bekomen zijn bij den Architect G. W. VIXSE-BOXSE te *Amsterdam*.

Storm Buijsing,
Waterbouwkundige.

Te KOOP gevraagd een exemplaar van bovengenoemd werk, 2de *druk*. Aanbiedingen onder letter *G* aan het bureau van dit blad.

Oproeping van Jongelingen.

De aandacht wordt gevestigd op de **Voorwaarden** tot opleiding van jongelingen voor het kader der genietroepen in *Nederlandsch-Indië*, omschreven in de *Nederlandsche Staats-Courant* van 7 Januari 1887, waarvan afdrukken **kosteloos** zijn te bekomen bij het Departement van Koloniën.

Bouwterrein te Koop.

Aan den Roermondschen weg te *Venloo* zijn eenige **goed gelegen BOUWTERREINEN** te Koop, van verschillende **breedten** en **diepten**, zeer geschikt voor den bouw van Heerenhuizen.

Te bevragen bij den heer H. VAN GASSELT, Mr. Timmerman, aldaar.

BECKER & BUDDINGH. — ARNHEM.
KONINKLIJKE FABRIEK VAN

WATERPAS-, HOEKMEET- en andere INSTRUMENTEN voor INGENIEURS, ARCHITECTEN, LANDMETERS, TEEKENAARS enz.

Geëmailleerd-ijzeren **PEILSCHALEN**,

WEEGWERKTUIGEN.

NEUCHÂTEL ASPHALTE COMPANY LTD, LONDON.
Exploitatie der Mijnen van Val de Travers.

FABRIEK TE AMSTERDAM Beltweg N°. 3.

TRADE MARK.

NATUURL. ASPHALT VAN VAL DE TRAVERS ZWITSERLAND.

Gecomprimeerde Asphaltwegen en dito Dorschvloeren.

Werken in Asphalt-Mastiek voor Trottoirs, Skating-Rinks, Moutvloeren, Kelders.

Kolf- en Kegelbanen, Winkel- en Magazijnvloeren, Gangen, Veranda's, Brug- en Dakbedekkingen, Beton-Fundeeringen, Stallen enz. enz. enz.

Zindelijk, Vochtwerend, Ondoordringbaar, Geraaswerend Asphalt speciaal tot wering van vochtige muren.

Voor inlichtingen omtrent het leggen van **Vloeren, Bedekkingen** enz. gelieve men zich te adresseeren aan het Kantoor der fabriek, Beltweg 3, *Amsterdam*, of bij den Heer H. G. KNOOPS C.Ozn., Beukstraat F. 62, te *Arnhem*.

De Directeur, W. PATON WALSH.

Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen.

AANBESTEDING.
(Voor rekening van den Staat).

Op **Dinsdag den 8ste Februari 1887**, des namiddags ten 2 ure, aan het Centraalbureau der Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen bij de Moreelse Laan te *Utrecht*, van:

Bestek N°. 453.

Het maken van eene DOUANE-LOODS met daarmede in verband staande werken te Roosendaal.

Raming f 37800.—.

De besteding geschiedt volgens § 78 van het bestek.

Het bestek ligt van den 19den Januari 1887 ter lezing aan het Centraalbureau bij de Moreelse Laan en aan het bureau van den Heer Sectie-Ingenieur H. E. BEUNKE te *Breda* en is op *franco* aanvraag aan genoemd Centraalbureau (Afd. Weg en Werken) te bekomen, tegen betaling van *f* 1.—.

Inlichtingen worden gegeven aan het Centraalbureau (Afd. Weg en Werken) en door den Sectie-Ingenieur voornoemd.

De aanwijzing op het terrein zal geschieden den 27sten Januari 1887 ten 11 ure des voormiddag.

Utrecht, den 15den Januari 1887.

DE LINT & Co.
Oostzeedijk 248, Rotterdam.

VLOER- en WANDTEGELS,

TROTTOIR-, CEMENT- EN IJZERSTEENTEGELS.

Groote voorraden.

PHOTOLITHOGRAPHIE, PHOTOZINCOGRAPHIE en Stéréotype-Inrichting van G. J. THIEME, te Arnhem.

De ondergeteekende vestigt de aandacht op zijne inrichting voor **Photolithographie**, bijzonder geschikt voor de reproductie van **Plans, Teekeningen** enz. van HH. Architecten en Bouwkundigen; op die voor **Photozincographie** voor de reproductie van **Platen en Gravures**, ook van **Teekeningen** voor Boekwerken enz. ten dienste van HH. Uitgevers en op zijne **Stéréotype-Inrichting** voor HH. Drukkers, alles tot de minste prijzen.

Prospectussen met proeven van bewerking, worden op *franco* aanvrage gratis toegezonden.

G. J. THIEME.

H. & J. SUYVER,
FABRIKANTEN VAN

STOOMKETELS EN WERKTUIGEN,

op de Intern. Tentoonstelling te *Amsterdam* 1883 bekroond met

EERE-DIPLOMA (hoogste onderscheiding).

Hollandsche Tuin en Zeepaard, Bickerstraat AMSTERDAM.

A. J. BACON & Co.

Ingenieurs, Aannemers van **Verwarming** en **Ventilatie, Gas-** en **Waterleidingen, Bouwmaterialen enz.**

BEKROOND met **Gouden, Zilveren** en **Bronzen Medailles.**

Overtoom N°. 230, AMSTERDAM.

Inrichtingen voor openbare gebouwen, gestichten, woonhuizen, villa's, kantoren, enz.

Projecten en begrootingen worden kosteloos geleverd.

Gedrukt bij G. W. van der Wiel & Co., te Arnhem.

De Opmerker.
Orgaan van het Genootschap
Architectura et Amicitia
Weekblad voor Beeldende Kunst en Technische Wetenschap

A.W.W.

Redacteur-Uitgever F. W. VAN GENDT Jlz.
Adres voor Redactie en Administratie van het Weekblad en advertentiën: Bureau van *De Opmerker*, Driekoningenstraat 28, *Arnhem*.
Bureau der Redactie van *Architectura et Amicitia* JAN SPRINGER, C. B. POSTHUMUS MEYJES en A. W. WEISSMAN, Stukken, deze Redactie betreffende, te adresseeren aan den Heer C. B. POSTHUMUS MEYJES, Kerkstraat 170 te *Amsterdam* en al, wat de Administratie van het Genootschap betreft, aan den Heer F. J. BREMMER HZN., Reguliersgracht 74, te *Amsterdam*.

ABONNEMENT *f* 2.25 per 3 maanden of wel *zes gulden* per jaar, bij vooruitbetaling en franco toezending van dit bedrag. Voor het buitenland *f* 7.50 en Nederlandsch-Indië *f* 9.—, beiden bij vooruitbetaling.
ADVERTENTIEN 20 cent voor elken regel plaatsruimte en 10 cent voor een bewijsnummer, worden tot Vrijdagavond aangenomen.
AFZONDERLIJKE NOMMERS, bij contante betaling 10 cent per stuk en 25 cent per plaat, te bekomen aan het Bureau van *De Opmerker* te *Arnhem* en bij den Hoofd-correspondent JOH. G. STEMLER CZN., Boekhandelaar te *Amsterdam*.

MEDEDEELINGEN VAN HET GENOOTSCHAP.

De 876ste gewone vergadering zal worden gehouden op Woensdag 2 Februari, des avonds te 8 uren, in het American Hotel alhier. De agenda voor deze vergadering luidt:

a. Mededeelingen van het Bestuur.

b. Bijdrage van den heer E. Damen, over Waterbouwkunde.

c. Kunstbeschouwing, te geven door den heer Boerma.

Ballotage van den heer J. E. van der Pek, voorgesteld door de heeren J. A. Rooseboom en F. J. Bremmer q. q.

Aan de leden wordt bekendgemaakt, dat de ingekomen antwoorden op de prijsvragen na afloop der expositie worden verzonden naar de Vereeniging tot Bevordering der Bouwkunst te Groningen. Inzenders, die daartegen bezwaar mochten hebben, worden verzocht daarvan aan den 1ste-Secretaris kennis te geven vóór 7 Februari e. k.

Als buitenlid is aangenomen de heer J. J. Harte, Directeur der Ambachtsschool te Breda.

Namens het Bestuur:
de 1ste-Secretaris,
F. J. Bremmer Hzn.

(A. et A.) GESCHIEDENIS DER SPOORWEGEN VAN EUROPA.

DOOR J. A. VAN DER SLUYS VEER.

(*Vervolg en slot van bladz.* 20).

Nederland. Nederland heeft langen tijd gedraald een spoorwegnet totstand te brengen. Geen land ter wereld is er ook, waar de waterwegen zoo talrijk zijn en zoo zeer aan de behoeften schijnen te voldoen. Wat voor anderen eene steeds gevoelde, niet anders te bevredigen behoefte was, werd ons, als het ware, opgedrongen. Wilden wij het verkeer behouden en uitbreiden met hen, die alleen over land onze handelswegen konden bereiken, dan moesten wij onze middelen van vervoer naar de hunne regelen; naast de verbinding der kanalen en rivieren moest spoorwegaanleg als een volksbelang beschouwd worden. Ook was er geen land ter wereld, waar de aanleg van spoorwegen zoo kostbaar was als in de waterachtige streek, die wij bewonen.

Van het westen naar het oosten, evenwijdig aan den loop der groote rivieren, was er nog kans voor de levensvatbaarheid van een spoorweg en de lijn Amsterdam—Arnhem was een der eerste, waarmede men zich bezighield; terzelfder tijd begon men ook aan de verbinding van Amsterdam naar Rotterdam, langs 's-Gravenhage.

De luitenant-kolonel W. A. Bake was de eerste, die het voornemen opvatte voor den aanleg van een weg van Amsterdam naar den Rijn, en daarbij van het denkbeeld uitging, den Nederlandschen handel zooveel mogelijk tegen de concurrentie van Antwerpen te beschermen.

In 1832 werd de concessie verleend aan eene maatschappij, die het noodige kapitaal niet bijeen kon brengen en daarvan in 1834 afstand deed; vier jaren later werd de wet, om die lijn op kosten van den Staat te bouwen, bij de Staten-Generaal ingediend en met groote meerderheid verworpen (Februari 1838).

Willem I, die de belangen der natie beter begreep dan hare eigen vertegenwoordigers, besloot op zijn risico het werk uit te voeren, en garandeerde de rente ad 4½ pCt. van eene leening groot *f* 9,000,000.

De werken, onmiddellijk onder leiding van den hoofdingenieur bij den Waterstaat M. B. H. Goudriaan begonnen, werden na zijn dood, in 1842, ten einde gebracht onder directie van den hoofd-ingenieur L. J. v. d. Kun. Den 16 Mei 1845 werd de weg van Amsterdam naar Arnhem, lang 92 KM., in zijn geheel geopend en terzelfder tijd overgedragen aan eene Engelsche maatschappij, die er natuurlijk groot belang in stelde eene aansluiting aan het Duitsche net tot stand te brengen. Na langdurige en moeilijke onderhandelingen werd den 10 Juli 1851 een conventie met Pruisen geteekend; binnen korten tijd werd de lijn verlengd tot Emmerik en de zijtak Utrecht—Rotterdam aangelegd, waardoor de tweede handelstad van Nederland in het net werd opgenomen.

Voor de lijn Amsterdam—Rotterdam langs den Haag werd op 1 Juni 1836 concessie verleend aan de heeren Le Chevalier en W. C. Brade, en wel voor het gedeelte van Amsterdam tot Haarlem.

Het kostte dien heeren groote moeite de gelden bijeen te brengen, die voor het doen van de noodige opmetingen en het maken van een voorloopig project

met begrooting van kosten gevorderd werden. Men beweerde, dat nieuwe wegen voor het vervoer van personen en goederen geen recht van bestaan hadden, daar er gelegenheid in overvloed was om van Amsterdam naar Haarlem per trekschuit of diligence te reizen en dat het op onzen drassigen bodem bezwaar zou geven om met zware wagens te rijden en in het kostbaar onderhoud van den weg te voorzien.

Eindelijk werd, hoewel met opoffering, het geld bijeengebracht en kwam de Hollandsche IJzeren Spoorwegmaatschappij tot stand.

In de concessie was de bepaling opgenomen, dat de wagens op breed spoor moesten loopen, d. w. z. op een spoor, breeder dan dat van de wegen, die in aangrenzende landen in exploitatie waren. Om het even of deze voorwaarde werd gemaakt met het oog op de verdediging ofwel de veiligheid van het reizend publiek, zij heeft de Maatschappij geruimen tijd in hare ontwikkeling belemmerd en later vele uitgaven veroorzaakt. (1)

In den aanvang kostte het zeer veel moeite de benoodigde gronden aan te koopen, daar de wet van onteigening toen nog niet in het leven was geroepen; den 20 September 1839 kon de lijn Amsterdam—Haarlem feestelijk geopend worden, al was ook alle tegenstand nog niet overwonnen, en hiermede werd de eerste spoorweg in Nederland voor het publiek opengesteld.

Het hulpstation te Amsterdam werd geplaatst, waar vroeger de herberg de *Ezu honderd roe* gevonden werd, een kwartier buiten de poort; de gronden, waar later het, ook nu reeds weder verdwenen station moest komen, waren niet dan tegen zeer hooge prijzen te verkrijgen. Men moest zich behelpen, en eerst drie jaar daarna kon men doorrijden tot de poort.

Aan pessimistische verwachtingen en voorstellingen ontbrak het niet; allen werden echter beschaamd en zij, die het meest aan het welslagen der zaak getwijfeld hadden, moesten al spoedig hunne meening wijzigen.

Weldra besloot dan ook de Maatschappij hare lijn over Leiden en Den Haag naar Rotterdam te verlengen en nadat haar daartoe den 22 Juni 1840 concessie verleend was, werd onmiddellijk onder leiding van den controleur van het kadaster, J. van Harlingen te Haarlem, met de onteigening begonnen; door zijne volharding werd na korten tijd het grootste gedeelte van de benoodigde grondvlakte, hoewel tegen hooge prijzen aangekocht.

De concessionaris Brade, aanvankelijk als ingenieur-directeur werkzaam, werd na voltooiing van het eerste gedeelte vervangen door den heer F. W. Conrad, die de lijn tot Rotterdam voltooide.

In Augustus 1842 werd de lijn tot Leiden geopend, terwijl de lijn naar 's-Hage den 6 December van het jaar 1843 gereed en voor het publiek opengesteld was.

Voor de sectie Rotterdam—s-Hage moesten groote bezwaren overwonnen worden, een gevolg van het ontbreken van eene onteigeningswet. In de nabijheid van Delft stuitte men op een laantje, door eenige speculanten aangekocht met het doel om door het vragen van eene hooge koopsom de Maatschappij te dwarsboomen. Langen tijd werd omtrent den aankoop van dit laantje onderhandeld, zonder tot een goed einde te komen; het gevolg was, dat de Maatschappij, op advies van de ingenieurs Conrad en Outshoorn, het besluit nam, om het laantje heen een hulpspoor te leggen, in den vorm van een hoefijzer; dit wegvak, 350 M. lang, was samengesteld uit vijf ineenloopende bogen. Niet lang echter behoefde men van dit hulpmiddel gebruik te maken; de publieke opinie deed zoo luide hare verontwaardiging hooren, dat de eigenaars zeer spoedig de benoodigde oppervlakte afstonden.

Na zeer vele teleurstellingen en groote geldelijke offers was men eindelijk zoover, dat op 31 Mei 1847 het gedeelte van Den Haag naar Rotterdam kon bereden worden; den 3en Juni d. a. v. werd de geheele lijn van Amsterdam naar Rotterdam voor het publiek geopend. Te Rotterdam werd in 1848 het bekende Gothische gebouw, dat sedert door een ander vervangen is, in gebruik genomen.

Het breede spoor, waartoe de Maatschappij volgens de concessie verplicht was, werd weldra een groote hinderpaal voor de verdere ontwikkeling, vooral toen tot den aanleg van Staatsspoorwegen besloten werd; het gevolg was, dat hare lijnen nergens konden aansluiten. Stappen, bij de Regeering gedaan, om eene billijke subsidie voor spoorversmalling te verkrijgen, mislukten, zoodat men eindelijk in 1864 ertoe overging voor eigen rekening naast het oude een nieuw smal spoor aan te leggen, waarop den 2 Mei 1866 voor het eerst gereden werd. Natuurlijk was eene verandering van al het rollend materieel hiervan het onmiddellijk gevolg.

In 1870 verkreeg de Maatschappij concessie voor den aanleg van den Oosterspoorweg en daardoor aansluiting met de Noordelijke en Oostelijke provinciën, terwijl zij, toen de Nederlandsch-Westfaalsche baan aan de kolendistricten in Duitschland was aangesloten, een scherpe concurrent van de Rijnspoorweg-maatschappij werd.

Behalve de lijnen der genoemde Maatschappijen, werden kort daarna nog twee andere banen aangelegd, namelijk die van Maastricht naar Aken, lang 36 K.M., geopend den 25 Oct. 1853, en die van Antwerpen naar Moerdijk met een zijtak naar Breda; de laatste is ongeveer 55 K.M. lang en werd den 2 Mei 1854 geopend.

Talrijke concessies werden van 1845—1859 verleend, maar het meerendeel zonder gevolg. De kapitalisten vreesden de concurrentie der scheepvaartwegen en weigerden aan deze ondernemingen deel te nemen, te meer daar de Staat de rente niet waarborgde. Slechts twee lijnen werden aangelegd, n.l., die van Maastricht naar Luik en de lijn Utrecht—Harderwijk, later doorgetrokken tot Zwolle.

De Nederlandsche Regeering werd echter langzamerhand van de noodzakelijkheid overtuigd om een algemeen spoorwegnet op kosten van den Staat te doen aanleggen. De verschillende ministerieele voorstellen leden echter in de Tweede Kamer schipbreuk en het mocht eerst in 1860 den Minister van Binnenlandsche Zaken, Baron Van Heemstra, en zijn collega van Financiën, Van Hall, gelukken om het noodige crediet voor den aanleg van verschillende spoorweglijnen te verkrijgen.

Dit net omvatte de volgende banen, als: Arnhem—Leeuwarden, Harlingen—Hanoversche grenzen, Groningen—Meppel, Zutfen—Duitsche grenzen, Maastricht—Breda, Rozendaal—Vlissingen, Utrecht—Bokstel, Rotterdam—Breda en Amsterdam—Nieuwediep of Helder. In 1875 kwam er een nieuwe wet tot stand, die ten doel had het eerstgenoemde net met eenige kleinere lijnen aan te vullen, en eenige verbindingsbanen aan te leggen.

Voor het meerendeel dezer lijnen moesten kostbare kunstwerken in moerassige streken en niet minder kostbare overbruggingen van groote rivieren gemaakt worden.

De eenheid, deze groote verdienste van het Fransche spoorwegnet, werd echter bij den aanleg van onze spoorwegen niet in acht genomen; het scheen wel of alle lijnen als locaalspoorwegen moesten dienen om de hoofdsteden der provinciën met elkander te verbinden; men kwam echter niet op het denkbeeld om een doorgaande lijn van het noorden naar het zuiden, of eene van het oosten naar het westen aan te leggen. Wel is dit door de wet van 1875 eenigermate aangevuld en daardoor eene lijn ontstaan, die noord en zuid verbindt, doch eene aansluiting van deze lijnen met de hoofdstad schijnt men niet noodig geacht te hebben; particuliere maatschappijen moesten hierin voorzien. Dat deze wijze van spoorwegaanleg reeds tot veel ongerief aanleiding gegeven heeft, is overbekend en behoeft hier niet nader besproken te worden.

Duitschland. De eerste weg in Duitschland, waarop met locomotieven gereden werd, was de lijn Neurenberg—Furth; deze was gebouwd door een Fransch ingenieur Denis, en werd den 7 December 1835 voor het publiek geopend; de tweede was de lijn Berlijn—Potsdam, die in October 1838 voor den dienst gereed was.

Van 1835—1840 heeft men een groot aantal belangrijke lijnen in Duitschland ontworpen, maar slechts met enkele werd begonnen, daar reeds op het einde van 1840 de verschillende staten zich met de zaak begonnen bezig te houden.

De meeste Duitsche vorsten moedigden den bouw van spoorwegen in hunne staten ten sterkste aan; groote voorstanders van het nieuwe vervoermiddel waren koning Lodewijk van Beieren en Friedrich Wilhelm III, koning van Pruisen; laatstgenoemde stelde in zijn testament een millioen thaler ter beschikking van de maatschappij, die zich belastte met het bouwen van een spoorweg van Berlijn naar den Rijn.

Italië. Eerst in 1853 werd met den bouw van spoorwegen begonnen; de eerste lijn werd aangelegd door twee Fransche ingenieurs, de heeren La Vingtrie en De Vergès, en wel van Napels naar Nocera met eene vertakking naar Castellamare. Paulin Talabot en Buschi waren de ontwerpers van het Lombardisch—Venetiaansche net, terwijl het Toskaansche getraceerd en uitgevoerd is door Robert Stephenson; ook de Italiaansche ingenieurs Miladi, Bolze en Keissler hebben een werkzaam deel aan verschillende lijnen gehad.

In later tijd werd meer naar een vast plan gewerkt, waardoor de verschillende lijnen onderling en ook met de hoofdstad Rome verbonden werden; de doorboring van den Mont-Cenis en de bouw van den Gotthardtunnel waren van het grootste belang voor de Italiaansche banen, wijl daardoor de internationale verbindingen tot stand kwamen.

Zwitserland. Op het eerste gezicht is dit land voor den bouw van spoorwegen het minst geschikt; de hooge bergen en de politieke organisatie werkten den aanleg van ijzeren banen niet in de hand en langen tijd werd geaarzeld om het voorbeeld van de overige Europeesche Staten te volgen. De concurrentie van buitenlandsche fabrieken bedreigde de eigen industrie en de populariteit der spoorwegen, als middel van vervoer, werd met den dag grooter. In 1852 begon de Bondsraad eraan te denken daaromtrent een besluit te nemen.

Eene Waldenser maatschappij, onder het voorzitterschap van Perdonnet, deed in 1844 door den ingenieur Fraisse een ontwerp maken van den weg van Morges naar Yverdun, met eene vertakking naar Lausanne, waarvoor de concessie eenige jaren later verleend werd aan den ingenieur Sulzberger. Eene andere maatschappij bouwde van 1844—1847 den kleinen weg van Zurich naar Baden, en dit was de eerste spoorweg op Zwitsersch grondgebied.

In 1852 werd den ingenieur Robert Stephenson opgedragen een net te ontwerpen, met het oog op de toestanden en de hulpbronnen van het land, en eene commissie benoemd, om de middelen tot uitvoering aan te wijzen. Genoemde ingenieur ging van het denkbeeld uit, de groote slagaderen in de valleien te bouwen, en slechts bij uitzondering van de plateau's gebruik te maken, maar van het door hem ontworpen net werd in de uitvoering belangrijk afgeweken. Aangemoedigd door het gunstig rapport van dezen ingenieur, de statistieke onderzoekingen, en het welslagen der maatschappijen in het buitenland, daarbij bezield met de hoop, dat de volmaking der locomotieven zonder groote uitgaven de hellingen zou trotseeren, boden verschillende maatschappijen van 1853—1855 aan spoorwegen te bouwen.

De kaart der Zwitsersche spoorwegen doet eene groote lijn zien, loopende van het zuiden naar het noorden, van Genève naar Basel, langs Lausanne, Yverdun, Neuchatel en Bienne; eene tweede in dezelfde richting loopt langs Lausanne, Freiburg en Bern, terwijl verschillende lijnen daaraan sluiten. De verbinding met Italië is in latere jaren volbracht, toen de doorboring van den Simplon en de bouw van den Gotthard-tunnel waren voleindigd.

Oostenrijk. De handelshuizen van Baron Rothschild en Baron Sina bemoeiden zich met de spoorwegbeweging in Oostenrijk. Baron Rothschild besprak in Maart 1836 den bouw der lijn van Weenen naar Gallicië, terwijl in 1839 Baron Sina den bouw van een baan van Weenen naar Raab en Gloggnitz ter sprake bracht; beide lijnen kwamen in handen van maatschappijen, hoewel er toen ook aan staatsbanen gedacht werd.

Het eerste deel der lijn van Weenen naar Gallicië, de Kaiser-Ferdinand baan, werd den 23 November 1837 tusschen Floridsdorf en Wagram geopend.

Van de Weener-Raab-baan werden enkele gedeelten in 1841 en de Weener-Gloggnitz-baan in 1846 geopend.

Verschillende projecten werden in den loop van die jaren opgemaakt, die met enkele uitzonderingen geruimen tijd op de uitvoering bleven wachten.

Rusland. Rusland, zoo betrekkelijk arm in spoorwegen was evenwel een der eerste landen, waar een ijzeren weg gebouwd werd. De lijn Zarskoje-Soelo van 25 werst of 27.5 kilometer lengte werd door den Oostenrijkschen ingenieur Gerstner gebouwd en 4 April 1838 geopend.

Keizer Nicolaas was van meening, dat de spoorwegen een grooter rol moesten spelen, en dat het verkeerd was zich tot deze enkele baan te bepalen; sinds 1840 was bij hem het plan gerijpt voor den aanleg van een net, waarin eene lijn was opgenomen om de meest verwijderde punten van zijne Europeesche bezittingen te verbinden, ten einde daardoor de macht te centraliseeren en een beschavenden invloed over het geheele rijk uit te oefenen. Deze lijn hood groote bezwaren aan, want de te doorsnijden streken waren arm en slecht bevolkt, terwijl de bronnen van het gouvernement evenmin mildelijk vloeiden. Om de hand aan de uitvoering te kunnen slaan moesten in het algemeen belang voordeelen aangeboden worden en de Keizer

(1) De voorgeschreven spoorwijdte van 2.134 M., waarvoor tegenwoordig in het algemeen 1.435 M. genomen wordt, was door Brunel toegepast op de Great Western Railway; in navolging daarvan werd deze spoorwijdte bij Koninklijk besluit van 8 Oct. 1845 verplichtend gesteld voor de banen van het binnenlandsch verkeer.

In 1852 werd dit besluit ingetrokken; de Nederlandsche Rijnspoorweg had reeds bij den aanleg der lijnen Arnhem—Emmerik en Rotterdam—Utrecht met behulp van een rijkssubsidie het spoor op de lijn Amsterdam—Arnhem vervaald.

ging hierin voor; hij verleende eene rentegarantie ad 4 pCt. aan de geldschieters, stond de hem toebehoorende gronden, die door den spoorweg doorsneden werden, kosteloos af en stelde zonder eenig voorbehoud al het hout en materieel, voor den bouw der wegen benoodigd, ter beschikking; bovendien werd vergunning verleend voor den vrijen invoer van spoorstaven en machines. Door het voorbeeld van den keizer aangemoedigd, werkten de groote landbezitters ook mede aan de uitvoering van dit werk, waarvan Rusland groote verwachtingen had. De benoodigde gronden werden kosteloos afgestaan, en een groot aantal lijfeigenen werden ter beschikking gesteld van de maatschappij, om tijdens den bouw werkzaam te zijn.

Den 1 Februari 1842 werd op last van Keizer Nikolaas I met den aanleg van een spoorweg tusschen de beide hoofdsteden St.-Petersburg en Moskou begonnen. In de lente van dat jaar vingen de voorbereidende werkzaamheden aan, in den zomer volgden meer nauwkeurige opnemingen, en in den winter werden de ontwerpen gereedgemaakt. In het volgend jaar werden de aardewerken voor dezen eersten grooten spoorweg in Rusland op eenige plaatsen begonnen.

In bijna rechte richting tusschen de beide hoofdsteden liggen de steden Wyschny Wolotschock, Twer en Klin. Bij de keus van de richting der lijn was de vraag, of de baan bovengenoemde hoofdsteden rechtstreeks dan wel met een niet onbeduidenden omweg langs de stad Nowgorod zou verbinden. In het laatste geval zou de lijn 24.5 werst langer worden, of wel 34.5 werst, als alle zwarigheden van het terrein vermeden moesten worden. De richting over Nowgorod liep door heuvelrijke streken, doorsneed het Waldasgebergte en had vele sterke hellingen, maar de rivierovergangen waren voordeeliger en de streek is meer bewoond, hoewel armer aan hout.

Het comité voor het onderzoek van beide lijnen was verdeeld van meening en verschillende denkbeelden over het voor en tegen werden geopperd, totdat de Keizer den knoop doorhakte met het bevel, om de lijn in rechte richting te bouwen.

Het eens zoo rijke Nowgorod heeft daardoor zeer veel geleden; tegenover de meerdere kosten van 20 millioen voor de richting langs deze stad, zou minstens 1 millioen per jaar meer ontvangen worden. maar de machtspreuk van den Keizer moest opgevolgd worden. De geheele lengte der baan bedraagt 604.18 werst, waarvan 559.66 in rechte richting en 44.52 in bogen.

Het was Nicolaas niet gegeven het groote werk, door hem op het getouw gezet, te voltooien. De weg van St.-Petersburg naar Moskau en die van Warschau naar Krakau zijn de eenige, die onder zijne regeering tot stand kwamen; verder was met de lijn Petersburg—Warschau een begin gemaakt. Zijn opvolger Alexander II beleefde de voltooiing van het Russische net.

De lijn St. Petersburg—Warschau heeft eene speciale bestemming als internationale baan en vereenigt de hoofdstad met het Europesche spoorwegnet.

Zweden. In 1848 werd er voor het eerst aan gedacht, spoorwegen in Zweden te bouwen. De graaf A. E. de Rosen, luitenant-kolonel bij het korps werktuigkundigen der vloot, vroeg concessie voor een spoorweg tusschen het Mälar- en Wenermeer. Voor deze lijn van 150 K.M. lengte constitueerde zich door de zorgen van De Rosen eene Engelsch—Zweedsche maatschappij onder den naam van Koninklijke Spoorwegmaatschappij. De Zweedsche kamers verleenden aan deze maatschappij groote voorrechten, o. a. gedurende vijftien jaren eene rentegarantie van 4%, maar de verplichtingen werden niet nagekomen en de concessie werd ingetrokken.

Toen zich in 1853 eene nieuwe Engelsch—Zweedsche maatschappij constitueerde onder dezelfde voorwaarden, werd de garantie van 4% tot veertig jaar verlengd en reserveerde de Staat zich het recht om den weg na dien tijd over te nemen. De werken begonnen vóór het einde van 1852 en werden in December 1855 gestaakt; reeds vóór dien tijd had de president der Maatschappij verklaard, toen het gedeelte van Arboga naar Orebro, van 71 K. lengte, in exploitatie gebracht was, dat hij onmogelijk de lijn tot aan het Wenermeer kon voltooien.

Het Gouvernement, dat in de maatschappijen geen vertrouwen stelde, besloot in 1854 de spoorwegen op kosten van den Staat te bouwen en koning Oscar onderwierp een wet aan de goedkeuring der Kamers. Tot den aanleg van eene lijn van Stockholm naar Gothenburg en Malmo werd besloten en Nils Ericsson, kolonel van de genie, werd benoemd tot directeur voor den bouw van alle spoorwegen.

Noorwegen. In den beginne kwamen slechts enkele lijnen tot stand. De eerste lijn, die van Christiania naar Eidswold aan het meer Mjösen, was 85 K.M. lang en werd door het gouvernement gebouwd. Deze weg is zeer belangrijk, daar een groot deel der bevolking en van de producten in verbinding met de hoofdstad gebracht worden. De Engelsche ingenieur Brassey, die de werken leidde, moest talrijke moeilijkheden overwinnen, daar de weg op het eerste gezicht onpractisch toescheen, om reden het meer Mjösen bevaren wordt door stoombooten, die tot op korten afstand Christiania naderen en het verkeer tusschen de bevolking der districten onderling bevorderen.

De lijnen langs de Glommen over de Kongsvinger tot aan de Zweedsche grenzen, van Hamar aan de Mjösen naar Koppany in Orterdalen, van Drontheim naar Röraanen, van Christiania naar Drammen, Kongsberg, het Kröderenmeer en de Bandsfjord zijn in latere jaren tot stand gekomen.

Denemarken. Het eiland Seeland ging met het bouwen van spoorwegen vooraan; sedert 1856 werden ijzeren banen aangelegd van Helsingör naar Kopenhagen, en verder naar Roeskilde en Kirsoer. De overige provinciën, met name Jutland, begonnen hiermede in 1864.

Allen werden door maatschappijen met rentegarantie van den Staat gebouwd.

Spanje. In 1830, toen Engeland nauwelijks begonnen was met den bouw der groote lijnen, werd het ontwerp gemaakt voor de lijn van Xerès naar Puerto-Santa-Maria; de concessie, overgedragen aan eene maatschappij, bleef langen tijd onuitgevoerd. In 1834 werd de weg van Reus naar Taragona en in 1843 die van Barcelona naar Mataro aangelegd. In 1844 verleende het gouvernement concessie voor een groot aantal belangrijke lijnen, waaraan geene uitvoering gegeven werd. Van 1843—1851 werden eenige kleinere lijnen, van 1851—1855 eenige grootere gebouwd, maar eerst in 1855 is met den bouw van spoorwegen in Spanje krachtig begonnen.

De groote lijnen van Madrid naar Saragossa (360 K.M.), van Madrid naar Almansa (356 K.M.), van Madrid naar het Fransche grondgebied, langs Valladolid en Burgos (621 K.M.) en anderen zijn allen gelegd in 1855 en 1856.

In weinig jaren heeft Spanje een der schoonste spoorwegnetten van Europa verkregen.

Portugal. In 1852, toen een ministerie van openbare werken in het leven werd geroepen, begon men

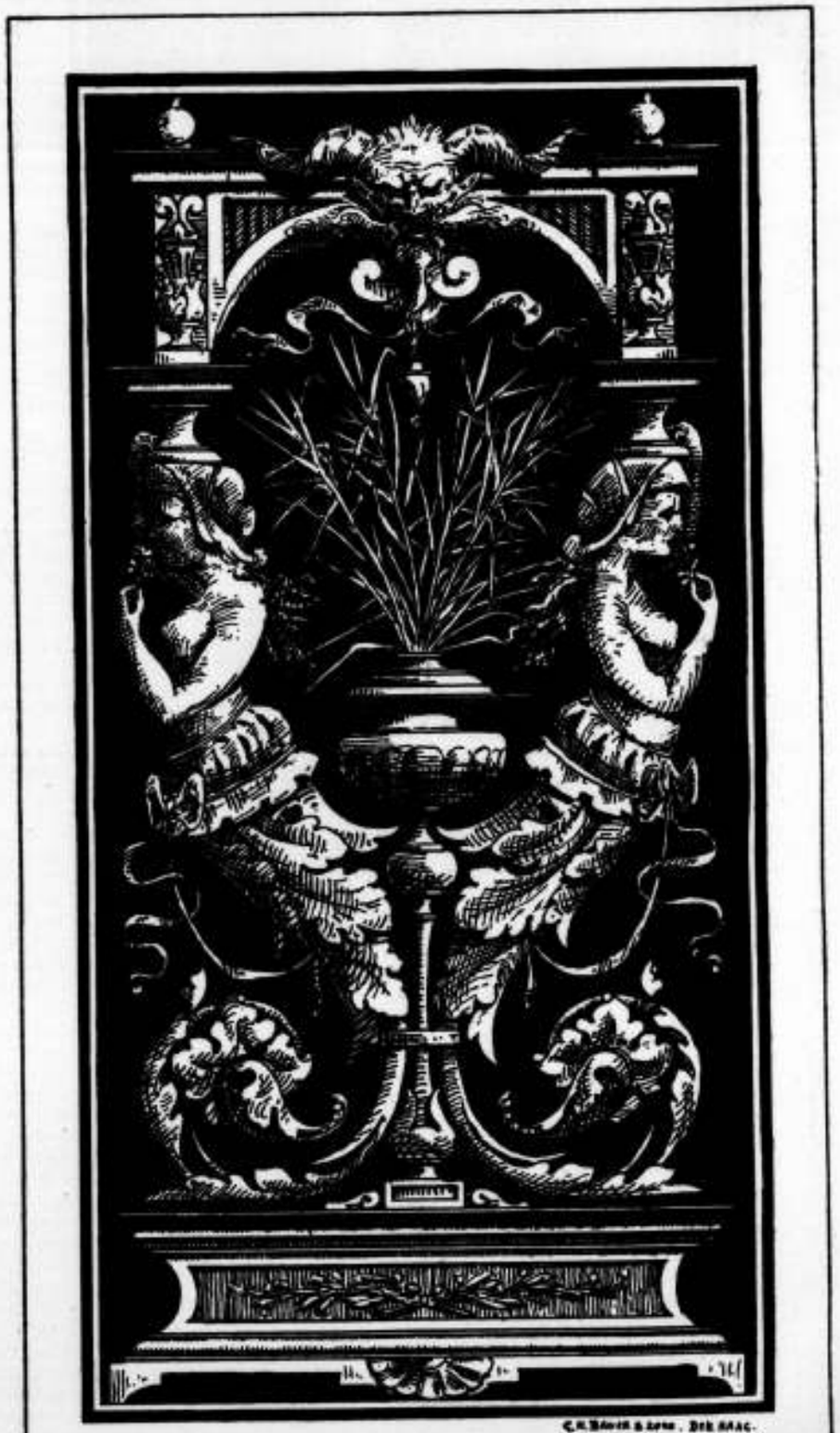

Photolith. v. G. J. Thieme, Arnhem. DE OPMERKER Nº 5 van 29 Januari 1887.

zich met deze nieuwe middelen van vervoer bezig te houden.

In September 1859 werden de spoorwegen van Santarem naar Badajoz en Porto aangelegd.

Tot 1884 hadden de lijnen een gezamenlijke lengte van 1520 K.M., terwijl er toen 480 K.M. in aanleg waren.

Turkije en Griekenland. De spoorwegen zijn bijna allen na 1860 gebouwd; slechts Turkije bezat vóór dien tijd één enkele lijn van 60 KM. lengte, die van Tschernavada aan den Donau naar Kustendje, een haven aan de Zwarte Zee. Deze weg had ten doel om de schepen te onttrekken aan het langwijlige en gevaarlijke vaarwater in de monden van den Donau en bevorderde den spoed van het verkeer.

Wat Griekenland betreft hier werd in 1869 de eerste spoorweg van de Piraeus naar Athene geopend.

In Januari 1882 werd een begin gemaakt met den aanleg van een spoorweg van Larissa naar Volo in Thessalië. Voorts zal Athene met Patras verbonden worden met een zijtak naar Nauplia en ook met Larissa in Thessalië.

SGRAFFITO.

(*met plaat.*)

Naar aanleiding van het artikel, getiteld „Pierre ornée", voorkomende in *De Opmerker* van 22 Januari ll., bladz. 31 en het verslag der algemeene vergadering van de Afdeeling 's-Gravenhage der Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst van 14 Januari, opgenomen in *De Opmerker* van 15 Januari en in het *Bouwkundig Weekblad* van 22 Januari, verzoek ik u, mijnheer de Redacteur, het volgende te willen plaatsen.

Zooals uit bovenstaande verslagen blijkt, stelde de heer J. H. de Vries uit Groningen, door tusschenkomst van den heer Boersma alhier, monsters en photographieën van de door hem genoemde „Pierre ornée" ter bezichtiging.

De prijs dezer „Pierre ornée", door den heer Boersma ter vergadering bekendgemaakt, was *elf gulden per M² van ± 40 c.M. hoogte* (zie *De Opmerker* van 15 Januari, bladz. 22, bovenaan) overeenkomende met *f* 27.50 per M². De prijs van één gulden per M². van 45 c.M. hoogte, die ik ter vergadering mededeelde, was gebaseerd op onze aanneming van sgraffitowerk aan het Kurhaus te Scheveningen; dit maakt *f* 2.20, of met materialen en hulp ongeveer drie gulden, per M².

De teekening van deze fries was door de groote hoogte, waarop zij geplaatst werd, eenvoudig en breed behandeld en, wat handenarbeid aangaat, gelijk te stellen met die der monsters en photographieën naar de werken van den heer De Vries.

Wat de opgave aangaat voor sgraffito aan een huis te Groningen, ons per briefkaart gevraagd door den heer De Vries, zich noemende *aannemer*, deze bedroeg *tien honderd gulden*; in deze som was echter begrepen *vijftig gulden* voor reis- en verblijfkosten, risico voor slecht weder, enz., zoodat onze werkelijke prijs niet was *f* 10.40, doch slechts *f* 6.50 de M², terwijl wij daarvoor een werk hadden geleverd, bestemd voor een hoogte van ± 10 M. en daarom veel meer gedetailleerd dan de photographieën van de „Pierre ornée" aanwijzen.

Noch materiaal, noch de arbeid zelf maakt de prijs van het sgraffito; dit is veeleer de aard en compositie der teekening, aangebracht in verhouding tot den afstand, waarop zij gezien moeten worden en de omgeving, waarin zij geplaatst zijn.

Onze prijzen voor sgraffito variëeren daarom ook tusschen *f* 4 en *f* 10 de M², terwijl bij groote gebouwen met verschillende gelijke vakken natuurlijk nog billijker voorwaarden kunnen worden gesteld.

Dat het sgraffito, door onze firma uitgevoerd, soliede en standhoudend is, zelfs voor ons klimaat, is aan het Kurhaus te Scheveningen proefondervindelijk bewezen; wij brachten aldaar ongeveer 300 M² sgraffitowerk aan in het voorjaar van 1885, dat alle weersgesteldheden met glans heeft doorstaan, en een ieder, die Scheveningen ook des winters kent, weet wat dit zeggen wil. Daarop is de brand van 1 September uitgebroken en ook het vuur is niet instaat geweest, het aangebrachte sgraffito van het metselwerk los te maken; hoewel de kleurstof van de bovenste laag (in dit geval geel-oker) door de felle hitte op vele plaatsen gebrand en daardoor rood geworden is, heeft de soliditeit hierdoor *niets* geleden.

Ik geloof met recht te mogen twijfelen aan zulke resultaten bij de „Pierre ornée", die tegen het metselwerk moet worden aangeplakt.

Over het *aanplakken* van surrogaten is trouwens al zooveel geschreven, mijnheer de Redacteur, dat ik over de nadeelen ervan in de practijk, maar bovenal uit een oogpunt van artistieke waarde, niet behoef uit te wijden; ik geloof licht genoeg over deze zaak verspreid te hebben en ben u dankbaar voor de mij zoo welwillend toegestane plaatsruimte.

De plaat geeft de afbeelding van een der sgraffitovakken van 2.6 × 1.45 M. grootte, in April 1886 aan een huis te Dordrecht aangebracht.

Den Haag, 28 Januari 1887.

G. H. Bauer Jr.,
lid der firma G. H. Bauer en Zoon,
Decoratieschilders.
Specialiteiten in sgraffito-werken.

MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST

Afdeeling Arnhem.

Vergadering van 26 Januari 1887.

Na goedkeuring van de notulen der voorgaande bijeenkomst, werd meldinggemaakt van de ingekomen stukken, waaronder eene circulaire tot het geven van eene bijdrage voor het voorgestelde monument op Klarenbeek. Besloten werd daarop later terug te komen.

Door den heer Scheltema werd voorgesteld het proces-verbaal van de enquête-commissie voor de Afdeeling aan te vragen, waarna de heer Riepma eene aangename causerie hield over de woningen der Oudheid. Spreker begon met de in 1853 ontdekte paal- en grotwoningen, om daarna het Egyptische en het Romeinsche woonhuis te behandelen, en een wijle te vertoeven in de opgegraven steden Herculanum en Pompeji; een en ander werd door teekeningen opgehelderd.

Bij monde van den Voorzitter werd aan spreker de dank der Vergadering gebracht, nadat over eenige punten eene korte discussie was gehouden.

Een der leden stelde het plaatwerk Architectur Deutschlands van Hugo Licht ter bezichtiging, waarna de vergadering gesloten werd.

Afdeeling Rotterdam.

Vergadering van Donderdag 27 Januari 1887.

De vergadering was goed bezocht en de notulen werden onveranderd goedgekeurd. De heeren Wolfsbergen & Bok stelden eenige soorten micro-membraanfilters uit de fabriek van Breijer & Weijden te Weenen ter bezichtiging. Tot toelichting liet de heer Bok eenige algemeene beschouwingen over het water voorafgaan, waarbij zeewater voor het gebruik ongeschikt werd verklaard wegens de vele metalen en metaloïden, die daarin voorkomen, terwijl deze zich in rivierwater in mindere mate vertoonen; ook werd erop gewezen, dat het water van bronnen en koude wellen dikwijls vergiftige eigenschappen heeft. Het wetenschappelijk onderzoek der laatste jaren heeft aangetoond, dat besmettelijke ziekten in hoofdzaak veroorzaakt worden door slecht water en dikwijls ontstaan door de kerkhoven, daar het ontbindingsproces der lijken gevaar voor mensch en dier oplevert. Vooral bij matige vochtigheid ontstaan de lagere organismen, die cholera, typhus en slechte spijsvertering teweegbrengen. Parasieten zijn de gevaarlijkste zwammen, daar zij bij eene drukking van 1200 à 1500 atmospheeren, zelfs niet door koking, vernietigd kunnen worden en evenmin door chemische analysen zijn te ontdekken; de zoogenaamde gistzwam is een

ontdekking van Pasteur. Neemt men in aanmerking dat de tering-baccillen $^1/_{2000}$ millimeter doorsnede hebben, dan ligt het voor de hand, dat gewone filters onvoldoende zijn, weshalve men steeds erop bedacht is een nieuw stelsel te bedenken. De door de genoemde firma in den handel gebracht micro-membraanfilters zuiveren het water van alle zwevende bestanddeelen; de opgeloste zijn natuurlijk niet door filtreering te verwijderen. Deze filters werken door middel van asbest-filtreerbladen, op een licht weefsel van katoen, ter weerszijden van een geperforeerde koperen plaat vastgehecht. Het water gaat door de asbestbladen heen en loopt in gezuiverden toestand ter weerszijden van de koperen plaat naar links en rechts, waar uitloopen zijn, die in verbinding staan met gutta-percha slangen om het gezuiverde water af te voeren. Het toestel wordt staande in het water geplaatst, en de omreinheden worden als 't ware tegen de asbestbladen gedrukt en blijven daar terug. De buitenzijden der asbestbladen worden door wasschen gezuiverd, waarna de filter opnieuw dienst kan doen. Onder het toestel bevindt zich een reservoir om het gezuiverde water op te vangen. De toestellen worden in verschillende grootten geleverd, zijn niet hoog in prijs en komen in den handel voor als: persfilters, bronfilters, huisfilters met en zonder reservoir en batterijfilters.

De heer Fol deed de vraag of aan dezen filter dan wel aan dien van Chamberland-Pasteur de voorkeur moet gegeven worden, daar hij voor zich in tweestrijd kwam bij de keuze tusschen deze filter-apparaten.

De heer Van der Linden achtte zich geroepen te verklaren dat de filter Chamberland-Pasteur, waarbij het water door een buis van zeer gelijkmatig en fijn verdeeld Sèvres-porselein wordt geperst, zonder met eenig metaal in aanraking te komen, aan alle bevoegde beoordeelaren zonder uitzondering voldoet. Dr. Dupont te Rotterdam, een bekend hygiënist, heeft dan ook niet geaarzeld de volledige goedkeuring van dit filtersysteem met zijn naam te bekrachtigen. Ook is het een voordeel, dat de bougies, die van binnen hol zijn en waarbij het water van buiten naar binnen dringt, zelf aangeven wanneer zij vuil zijn daar zij alsdan ophouden te werken. Spreker laat eenige bougies zien, geheel bekleed met een sliblaag, verkregen door zuivering van het water onzer drinkwaterleiding, zonder daarom te beweren, dat het water der Rotterdamsche drinkwaterleiding slecht zou zijn. Het tegendeel is waar; maar toch is 't van belang, dat het water door dezen filter van alle zwevende bestanddeelen kan gezuiverd worden. Volgens mededeeling van den heer Bok hebben vele doctoren en geleerden in Duitschland hunne ingenomenheid met den micro-membraanfilter betuigd.

Voorts verklaarde de heer Bok den Siemans-kransbrander, die op de gastoestellen in de zaal geplaatst was om zich daardoor van het prachtige licht te kunnen overtuigen. Deze branders bestaan uit een gaskamer, waarin het gas binnendringt en door drie buisjes in een dubbelen staanden ring gebracht wordt, welke ring met gaatjes voorzien is, waaruit het gas stroomt. Midden in den brander is een koperen bus met tafeltje, dat geheel door de vlam omringd wordt en waardoor deze langer wordt. Door de gloeiing van dit tafeltje worden de kooldeeltjes verbrand en blijft de vlam rustig branden, terwijl het gaskamertje dient om het gas te zuiveren; het droge poeder, dat daarin achterblijft, wordt verwijderd, nadat het kamertje is losgeschroefd. Deze branders kunnen niet anders dan met glazen branden, geven bij hetzelfde gasverbruik c. a. 50 p.Ct. meer licht en kosten van *f* 4.— tot *f* 7.50 naarmate van de grootte.

De heer A. E. Braat maakte bekend, dat door hem op afdoende en onpartijdige wijze wordt gezorgd voor het onderzoek van het cement van Josson & Co., door de heeren Schalkwijk en Pennink alhier, door uit iedere lading een monster te nemen en dit te onderzoeken volgens den Duitschen norm. Uit een staat, getrokken uit 11 rapporten door genoemde heeren in 1886 uitgebracht, blijkt dat de fabriek hoe langer hoe fijner cement levert, zoodat van de laatste partij slechts 5% op een zeef van 900 mazen per c.M² overbleef en de weerstand tegen trekken na 1 + 27 dagen per c.M² tot 42.7 kilo is gestegen.

De heer Van der Goes vestigde de aandacht op een nieuw product: »tectorium" genaamd, dat voor dakbedekkingen geschikt is, die licht moeten doorlaten, en aanbeveling verdient voor verschillende werken. Het is geheel waterdicht, laat het licht door evenals matglas, wordt niet aangetast door de atmosfeer en is niet gevoelig voor temperatuursveranderingen; daarbij doorweven met ijzerdraad, buigzaam, elastisch en onbreekbaar. Het is een slechte warmtegeleider en verhindert daardoor in den zomer den directen doorgang der zonnestralen terwijl het 's winters de koude niet doorlaat. Tectorium kan gekleurd worden evenals glas en als zoodanig voor kerkramen gebezigd worden. De heer Van der Goes had een monster geel en een dito groen ontboden; het wordt geleverd in rollen van 3 meter lang en 0.60 of 1.20 meter breed. Het gele tectorium kost *f* 3.65 en het groene *f* 3.90 per M².

BINNENLANDSCHE BERICHTEN

'S-GRAVENHAGE. In verband met de reeds medegedeelde benoeming van den heer A. van Delden, architect te Amsterdam, tot Directeur der Academie van Beeldende Kunsten alhier, vermoenen wij met zekerheid te mogen mededeelen, dat de heeren J. J. van Nieukerken, architect tedezerstede en C. L. Dake, kunstschilder te Amsterdam, respectievelijk mede op de voordracht waren geplaatst. De benoeming van den heer Van Delden was vooral gegrond op zijne tegenwoordige betrekking bij het onderwijs aan de Quellinusschool.

— In de Vergadering van de Vereeniging »Arti et Industriae", Woensdag j.l. gehouden, werd de volgens het Reglement elk jaar aftredende Voorzitter, thans de heer J. J. van Nieukerken, met algemeene stemmen herkozen. In de plaats van den heer Secretaris J. Mutters Jr., die moest aftreden en zich tengevolge zijner werkzaamheden niet herkiesbaar stelde, werd gekozen de heer C. Nooijen; de heer G. H. Bauer Jr., Penningmeester, werd herkozen.

Het jaarverslag, de rekening en de begrooting namen een groot deel van den tijd in beslag.

Een voorstel van den heer H. P. Mutters tot aanleg van een portefeuille met teekeningen of photographieën van uitgevoerd werk der leden, om later tot uitgave daarvan te kunnen overgaan, werd nogmaals ter nadere overweging in handen van het Bestuur gesteld.

Aflevering 1 van *De Natuur* (uitgave van J. G. Broese te Utrecht) bevat:

Electrische trams (met fig.). — Levende organismen en hun betrekking op verrotting en ziekte (met fig.). — Geschiedenis van het samengestelde mikroskoop (met fig.). — Kunstboter. — Natuur- en werktuigkundig allerlei (met fig.). — De Oostenrijksche reus Winckelmaier (met fig.). — Gasgloeilicht (met fig.). — De brandstof der toekomst. — Sterrenkundige opgaven. — Correspondentie. — Vragenbus.

BENOEMINGEN.

Tot directeur van de gemeentegasfabriek te Almelo, is benoemd de Heer O. S. Knottnerus, opzichter der gemeentegasfabriek te Leeuwarden.

VACANTE BETREKKINGEN.

Het Gemeentebestuur van Smallingerland roept sollicitanten op voor de betrekking van dagelijksch opzichter bij de verbouwing van scholen, tegen eene belooning van *f* 12 per week. Zich aanmelden ter Secretarie met op zegel geschreven vermekschrift vóór of op Woensdag 9 Februari e. k.

CORRESPONDENTIE.

Aan B. te A. In dank ontvangen. Wij houden ons aanbevolen.

ADVERTENTIEN.

Inschrijving

OP

Dinsdag 22 Februari 1887,

des voormiddags ten 11 ure,

TEN KANTORE VAN DE

Gemeente-Gasfabrieken, Oost-Zeedijk, naar de levering van:

1°. **32,000000 Kilogram ENGELSCHE GASKOLEN, en**

2°. **24,000000 Kilogram WESTFAALSCHE GASKOLEN, ten dienste der Gemeente-Gasfabrieken te Rotterdam.**

De voorwaarden liggen, op de gewone dagen en uren, ter lezing op het kantoor der Gemeente-Gasfabrieken, Oost-Zeedijk, alwaar tevens nadere inlichtingen zijn te bekomen.

De voorwaarden zijn, tegen betaling van 10 cents, voor beide leveringen afzonderlijk, verkrijgbaar bij Wed. P. VAN WAESBERGE EN ZOON, Boekdrukkers aan den Houttuin N°. 73.

Inschrijving

OP

Dinsdag 22 Februari 1887,

des voormiddags ten 11 ure,

TEN KANTORE VAN DE

Gemeente-Gasfabrieken Oost-Zeedijk, naar de LEVERING van:

540000 Kilogram LUIKSCHE KLUITKALK ten dienste der Gemeente-Gasfabrieken te Rotterdam.

De Voorwaarden liggen, op de gewone dagen en uren, ter lezing op het kantoor der Gemeente-Gasfabrieken, Oost-Zeedijk, alwaar tevens nadere inlichtingen zijn te bekomen.

De voorwaarden zijn, tegen betaling van 10 cents te verkrijgen bij Wed. P. VAN WAESBERGE EN ZOON, Boekdrukkers aan den Houttuin N°. 73.

De Nederlandsche

CEMENTSTEENFABRIEK,

te VRIJENBAN bij Delft,

hier te lande de oudste in dit vak, beveelt zich aan voor het **leveren van RIOLEN, BUIZEN, WATER- en BEERPUTTEN, GEVELWERK** en alle tot het **bouwvak** behoorende artikelen.

Zeewering van den Ternaarderpolder.

Door het BESTUUR van den *Ternaarderpolder* zal op **12 Februarij 1887**, des middags ten 12 ure, in de herberg van K. KEUNING te *Ternaard*, behoudens goedkeuring van heeren Gedeputeerde Staten, bij enkele inschrijving, overeenkomstig §§ 434 en 435 der A. V. worden **aanbesteed:**

de herstelling en bestrating van een gedeelte buitenglooijing van den Zeedijk van den Ternaarderpolder, met bijlevering van den daartoe benoodigden steen.

Bestekken zijn tegen betaling van 50 cents te verkrijgen bij den Secretaris van den polder te *Ternaard*, bij wien ook de inschrijvingsbiljetten, overeenkomstig do A. V. ingevuld, moeten worden ingeleverd.

De aanwijzing zal geschieden des daags te voren, 's voormiddags 11 ure, door den provincialen opzichter T. VAN VEEN, te *Dokkum*, bij wien tevens nadere inlichtingen zijn te verkrijgen.

Het Bestuur voornoemd,
D. GRASMA, *Dijkgraaf.*
T. E. HALBERTSMA, *Secretaris.*

Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen.

AANBESTEDING

(VERNIEUWINGSFONDS).

Op **Dinsdag den 15 Februari 1887**, des namiddags ten 2 ure, aan het Centraalbureau der Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen bij de Moreelse Laan te *Utrecht*, van:

Bestek N°. 114.

Het leveren van EIKENHOUT en EIKEN DWARSLIGGERS ten behoeve van het Vernieuwingsfonds der Staatsspoorwegen, in zes perceelen:

De bestelling geschiedt volgens art. 12 van het bestek.

Het bestek ligt van den 26ste Januari 1887 ter lezing aan het Centraalbureau bij de Moreelse Laan en aan de bureaux van de Heeren Sectie-Ingenieurs W. J. KLEEK DE REUS te *Meppel* en H. E. BEUNKE te *Breda* en is op *franco* aanvrag aan genoemd Centraalbureau (Afd. Weg en Werken) te bekomen, tegen betaling van *f* 0.50.

Inlichtingen worden gegeven aan het Centraalbureau (Afd. Weg en Werken) en door de Sectie-Ingenieurs voornoemd.

Utrecht, den 22ste Januari 1887.

Te Koop aangeboden:

Weekblad „DE OPMERKER".

Jaargangen 1883, 1884, 1885 en 1886, alle compleet en ingebonden met linnen rug.

Weekblad „DE LOCOMOTIEF."

Jaargangen 1882/83, 1883/84, 1884/85 en 1885/86, alle compleet en ingebonden in linnen band.

Bouwkundig Weekblad

van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst. Jaargangen 1884, 1885 en 1886, alle compleet, in portefeuille-band.

De toezending geschiedt franco. Aanbiedingen van prijs franco onder letters S Z W aan het Algemeen Advertentie-Bureau van NIJGH & VAN DITMAR, *Rotterdam.*

H. & J. SUYVER,

FABRIKANTEN VAN

STOOMKETELS en WERKTUIGEN,

op de Intern. Tentoonstelling te *Amsterdam* 1883 bekroond met

EERE-DIPLOMA (hoogste onderscheiding).

Hollandsche Tuin en Zeepaard, Bickerstraat AMSTERDAM.

PHOTOLITHOGRAPHIE, PHOTOZINCOGRAPHIE en Stéréotype-Inrichting van G. J. THIEME, te Arnhem.

De ondergeteekende vestigt de aandacht op zijne inrichting voor **Photolithographie**, bijzonder geschikt voor de reproductie van **Plans, Teekeningen** enz. van HH. Architecten en Bouwkundigen; op die voor **Photozincographie** voor de reproductie van **Platen en Gravures**, ook van **Teekeningen** voor Boekwerken enz. ten dienste van HH. Uitgevers en op zijne **Stéreotype-inrichting** voor HH. Drukkers, alles tot de minste prijzen.

Prospectussen met proeven van bewerking, worden op *franco* aanvrage gratis toegezonden.

G. J. THIEME.

DE LINT & C°.

Oostzeedijk 248, Rotterdam.

VLOER- en WANDTEGELS,

TROTTOIR-, CEMENT- EN IJZERSTEENTEGELS.

Groote voorraden.

Oproeping van Jongelingen.

De aandacht wordt gevestigd op de **Voorwaarden** tot opleiding van jongelingen voor het kader der genietroepen in *Nederlandsch-Indië*, omschreven in de *Nederlandsche Staats-Courant* van 7 Januari 1887, waarvan afdrukken **kosteloos** zijn te bekomen bij het Departement van Koloniën.

Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen.

Aanbesteding.

(VERNIEUWINGSFONDS).

Op **Dinsdag den 15 Februari 1887**, des namiddags ten 2 ure, aan het Centraalbureau der Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen bij de Moreelse Laan te *Utrecht*, van:

Bestek N°. 112.

Het leveren van Stalen Dwarsliggers met bevestigingsdeelen ten behoeve van het Vernieuwingsfonds der Staatsspoorwegen.

De bestelling geschiedt volgens art. 22 van het bestek.

Het bestek ligt van den 26ste Januari 1887 ter lezing aan het Centraalbureau bij de Moreelse Laan en aan de bureaux van de Heeren Sectie-Ingenieurs W. J. KLEEK DE REUS te *Meppel* en H. E. BEUNKE te *Breda* en is op *franco* aanvraag aan genoemd Centraalbureau (Afd. Weg en Werken) te bekomen, tegen betaling van *f* 0.50.

Inlichtingen worden gegeven aan het Centraalbureau (Afd. Weg en Werken) en door de Sectie-Ingenieurs voornoemd.

Utrecht, den 22ste Januari 1887.

Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen.

AANBESTEDING

(VERNIEUWINGSFONDS).

Op **Dinsdag den 15 Februari 1887**, des namiddags ten 2 ure, aan het Centraalbureau der Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen bij de Moreelse Laan te *Utrecht*, van:

Bestek N°. 113.

Het leveren en inkopen van Eikenhouten Dwarsliggers ten behoeve van het Vernieuwingsfonds der Staatsspoorwegen, in vier perceelen.

De bestelling geschiedt volgens art. 13 van het bestek.

Het bestek ligt van den 26ste Januari 1887 ter lezing aan het Centraalbureau bij de Moreelse Laan en aan de bureaux van de Heeren Sectie-Ingenieurs W. J. KLEEK DE REUS te *Meppel* en H. E. BEUNKE te *Breda* en is op *franco* aanvraag aan genoemd Centraalbureau (Afd. Weg en Werken) te bekomen, tegen betaling van *f* 0.50.

Inlichtingen worden gegeven aan het Centraalbureau (Afd. Weg en Werken) en door de Sectie-Ingenieurs voornoemd.

Utrecht, den 22ste Januari 1887.

NEUCHÂTEL ASPHALTE COMPANY LTD, LONDON.

Exploitatie der Mijnen van Val de Travers.

FABRIEK TE **AMSTERDAM** Beltweg N°. 3.

TRADE MARK.

NATUURL. ASPHALT VAN **VAL DE TRAVERS** ZWITSERLAND.

Gecomprimeerde Asphaltwegen en dito Dorschvloeren.

Werken in Asphalt-Mastiek voor Trottoirs, Skating-Rinks, Moutvloeren, Kelders.

Kolf- en Kegelbanen, Winkel- en Magazijnvloeren, Gangen, Veranda's, Brug- en Dakbedekkingen, Beton-Fundeeringen, Stallen enz. enz. enz.

Zindelijk, Vochtwerend, Ondoordringbaar, Geraaswerend. Asphalt speciaal tot wering van vochtige muren.

Voor inlichtingen omtrent het leggen van **Vloeren, Bedekkingen** enz. gelieve men zich te adresseeren aan het Kantoor der fabriek, Beltweg 3, *Amsterdam*, of bij den Heer H. G. KNOOPS C.Ozn., Beekstraat F. 62, te *Arnhem*.

De Directeur, W. PATON WALSH.

Marmermozaïek-tegels

in navolging der **Italiaansche Terrazzovloeren**, worden als tegels gefabriceerd en gelegd door E. K. OZINGA, *Apeldoorn*.

Teekeningen met prijscourant en monster worden op aanvraag gezonden. In de voornaamste plaatsen worden agenten gevraagd.

BECKER & BUDDINGH. — ARNHEM.

KONINKLIJKE FABRIEK VAN

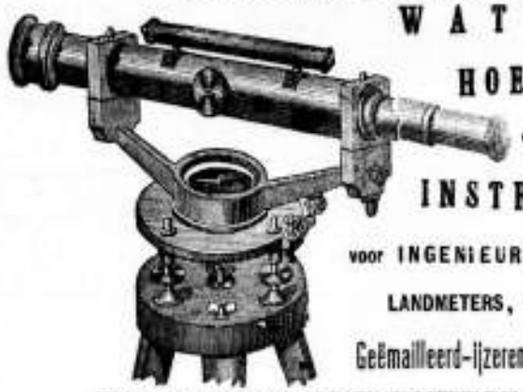

WATERPAS-, HOEKMEET- en andere INSTRUMENTEN

voor INGENIEURS, ARCHITECTEN, LANDMETERS, TEEKENAARS enz.

Geëmailleerd-ijzeren **PEILSCHALEN**

WEEGWERKTUIGEN.

B. HOLSBOER. - Arnhem.

Leverancier van Z. M. den Koning.

Fabriek en Magazijn van Instrumenten voor wetenschappelijk gebruik.

Bekroond voor Waterpas-, Hoekmeet- en andere instrumenten met Zilver 1868, 1881, 1883 (Internat. Tentoonst.)

Hoogste onderscheiding 1879.

EQUERRES, MEETKETTINGEN, BRIEF- en PAKKETBALANSEN, enz. enz.

BAKENS, ROTATIE- en INDUCTIE-TOESTELLEN, TELEGRAAF-APPARATEN, enz. enz.

JAN VAN DER POT, Scheepmakershaven N°. 3, Rotterdam.

KYANISEERFABRIEK.

Het **kyaniseeren** is het eenigste afdoende middel tegen **verrotting** en **zwam.** De bewerking geschiedt geheel **reuk-** en **kleurloos.** Desverlangd bijlevering van hout.

Prima Engelsche Portland-cement merk „Wallsend"

van uitmuntende kwaliteit en tegen concurreerende prijzen.

Duitsche Portland-cement merk „Dijckerhoff & Söhne".

Belgische kluit- en hydraulische kalk.

Billijke prijzen en vrachten.

Kunstgraniet systeem Petitjean.

Prospectussen en prijscouranten worden op aanvraag franco toegezonden.

Gelieve op voornaam en adres te letten.

Door **P. GOUDA QUINT,** te *Arnhem*, is aan de Inteekenaren verzonden:

DE BOUWMEESTER.

ONTWERPEN, SCHETSEN en DETAILS

VAN

Hedendaagsche en Oude Kunst en Voorwerpen van Kunstnijverheid, benevens Antwoorden op Prijsvragen.

UITGEGEVEN DOOR

het Genootschap »ARCHITECTURA ET AMICITIA", gevestigd te *Amsterdam*, en F. W. VAN GENDT J.Gz., Architect te *Arnhem*.

TWEEDE jaargang, **VIJFDE** en **ZESDE** aflevering, met de **TITELPLATEN** voor den **EERSTEN** en **TWEEDEN** jaargang.

Deze uitgave heeft ten doel om achtereenvolgens eene verzameling van het merkwaardigste, dat in ons Vaderland op het gebied der Bouwkunde en Versieringskunst bestaat of uitgevoerd wordt, tot stand te brengen.

Jaarlijks verschijnen 6 afleveringen, elk van 6 platen in Photo-lithographie, met beschrijving, titelblad en register.

Prijs per jaargang **bij inteekening** *f* 8.—; voor de Leden van het Genootschap »ARCHITECTURA ET AMICITIA" *f* 6.—.

De **EERSTE** jaargang wordt nog tot denzelfden prijs afgeleverd.

Mede is thans verkrijgbaar eene

LINNEN PORTEFEUILLE voor den **eersten** en **tweeden** jaargang. Prijs *f* **2.25.**

Theod. Ferd. Bierhorst, Haarlem.

levert:

Italiaansche

Marmer-Mozaïkvloeren,

welke door mij in ons land ingevoerd zijn, worden in alle mogelijke kleuren gemaakt.

Zij zijn vooral aan te bevelen voor:

Veranda's, Entrées, Vestibules, Keukens, Magazijnen, Gangen, enz.

Om deze vloeren te vervaardigen, heb **ik zelf bekwame Italiaansche werklieden** gecngageerd en kan tot concurreerende prijzen leveren, tevens ook:

CEMENTBETON en CEMENTVLOEREN.

Granito voor Wandbekleedingen, Stuk- en Kunstmarmer.

Stift- en Glasmozaïek.

Ondoordringbare, waterdichte

ASPHALTVLOEREN

voor TROTTOIRS,

Skating-Rinks,

Kolf- en Kegelbanen,

Magazijnen, Gangen, Kelders, enz.

PARQUETS-HYDROFUGES

systeem DAMMAN & CASSARD.

MASSIF en TAPIJT-PARQUET

van af 8 frcs. per M².

HOUTASPHALTVLOEREN

voor Bruggen,

zeer geschikt om oude bruggen opnieuw te dekken en te versterken.

Hout-Asphaltbalken

VOOR

zolderconstructie,

HOUTCEMENTDAKEN

volgens het beste systeem.

VLOEREN, BALKEN en DAKEN

worden kant en klaar gelegd en geleverd.

A. J. BACON & C°.

Ingenieurs, Aannemers van **Verwarming** en **Ventilatie, Gas- en Waterleidingen, Bouwmaterialen enz.**

BEKROOND met **Gouden, Zilveren en Bronzen Medailles.**

Overtoom N°. 239, AMSTERDAM.

Inrichtingen voor openbare gebouwen, gestichten, woonhuizen, villa's, kantoren, enz.

Projecten en begrootingen worden kosteloos geleverd.

KLOOS & VAN LIMBURGH

ROTTERDAM.

EIGENAARS van BASALTGROEVEN

in RIJNPRUISSEN.

Agenten van de Maatschappij van Quenast, van de Hardsteengroeven der Maatschappij St. Georges en van de Bonner Portland-cement Fabriek.

Handelaars in Basalt, Hardsteen, Bruinsteen,

Fauconval-, porphier- en basaltkeien.

N. GOUPUECHON—PARIS

PARQUET sur BITUME HYDROFUGE

EMIL MOHR, represent: Pr. H. Kade 19, Amsterd.

Gedrukt bij G. W. van der Wiel & Co., te Arnhem.

De Opmerker.

Orgaan van het Genootschap

ARCHITECTVRA ET AMICITIA

Weekblad voor Beeldende Kunst en Technische Wetenschap

A. W.

Redacteur-Uitgever F. W. VAN GENDT JGz.

Adres voor Redactie en Administratie van het Weekblad en advertentiën: Bureau van *De Opmerker*, Driekoningenstraat 28, *Arnhem*.

Bureau der Redactie van *Architectura et Amicitia* JAN SPRINGER, C. B. POSTHUMUS MEYJES en A. W. WEISSMAN.

Stukken, deze Redactie betreffende, te adresseeren aan den Heer C. B. Posthumus Meyjes, Kerkstraat 170 te *Amsterdam* en al, wat de Administratie van het Genootschap betreft, aan den Heer F. J. Bremmer Hzn., Reguliersgracht 74, te *Amsterdam*.

ABONNEMENT *f* 2.25 per 3 maanden of wel *zes gulden* per jaar, bij voorafbetaling en franco toezending van dit bedrag. Voor het buitenland *f* 7.50 en Nederlandsch-Indië *f* 9.—, beiden bij voorafbetaling.

ADVERTENTIEN zal 20 cent voor elken regel platgeslagen en 10 cent voor een bewijsnommer, worden tot Vrijdagavond aangenomen.

AFZONDERLIJKE NOMMERS, bij contante betaling zal 15 cent per stuk en 25 cent per post, te bekomen aan het Bureau van *De Opmerker* te *Arnhem* en bij den Hoofd-correspondent Jos. G. Stemler Czn., Boekhandelaar te *Amsterdam*.

MEDEDEELINGEN VAN HET GENOOTSCHAP.

Vergadering van de Schetsclub op Maandag 7 Februari, des avonds te 8 uren, in Maison Stroucken.

Tot de Schetsclub is toegetreden de heer N. G. Kloot.

Den leden wordt herinnerd, dat de inlevering der antwoorden op de prijsvraag voor een Eden-theater moet geschieden vóór of op 20 Februari e. k., ten huize van den 1ste-Secretaris.

Als buitenlid zijn toegetreden de heeren J. Hengeveld Jr., gemeente-architect te Alfen, en L. Couvée, bouwkundige te Leiden.

Bij vergissing is gemeld, dat buitenlid is geworden de Ambachtsschool te Arnhem; dit moet zijn de Gemeente-avondschool voor Handwerkslieden aldaar.

Namens het Bestuur:
de 1ste-Secretaris,
F. J. Bremmer Hzn.

ARCHITECTURA ET AMICITIA.

Vergadering van 2 Februari 1887.

Na eenige huishoudelijke werkzaamheden werd het woord verleend aan den heer E. Damen, die eenige onderwerpen, op het ingenieursvak betrekking hebbende, behandelde.

Allereerst besprak hij de doorgraving van de landengte van Korinthe, die in dit jaar voltooid zal worden. Verschillende bijzonderheden omtrent dit werk, dat onder leiding van Generaal Turr plaatsvindt, werden medegedeeld. Daarna gaf hij een beschrijving van een verplaatsbaren kistdam, die in de Schuylkill-rivier nabij New-York tot het opruimen van rotsen gebruikt wordt. Ten slotte deelde hij eenige bijzonderheden mede over een tunnel, te Stockholm gemaakt, en waarbij met succes het kunstmatig bevriezen van den weeken grond was toegepast. Talrijke teekeningen lichtten het gesprokene toe, waarvoor den heer Damen den dank der vergadering gebracht werd.

Een kunstbeschouwing, bestaande in photographieën naar beeldwerken van den beeldhouwer Hähnel, door den heer A. C. Boerma aangeboden, besloot den avond op waardige wijze.

(A. et A.) DE SINT-NICOLAASKERK

AAN DE

PRINS-HENDRIKKADE TE AMSTERDAM.

De Heilige Nicolaas was al van oudsher de schutspatroon van Amsterdam. De eerste kerk, die in den aanvang der XIV^de^ eeuw reeds in de kleine, maar door haar scheepvaart bloeiende stad verrees, was aan dien heilige toegewijd.

De middeneeuwsche Amsterdammers, van wier geloofsijver de talrijke kloosters getuigden, bleven niet in gebreke hunne kerk te vergrooten en te verfraaien, ook nadat Willem Eggert in den aanvang der XV^de^ eeuw de kerk van de Heilige Catharina had doen optrekken.

Steeds bleven de burgers aan hunne „Oude kerk" gehecht, en zelfs nog in de tijden, toen de kerkhervorming vele aanhangers in de Nederlanden won, gingen zij voort, het bedehuis te versieren.

Burgemeester Van Hoppen schonk nog in 1555 de schoone glazen in het Lieve-Vrouwekoor, die door diepte van kleur en zuiverheid van teekening nog heden het oog van den kunstminnaar boeien, en wier wedergade men slechts te Gouda vindt. Ja zelfs nog in het jaar 1566, toen de beeldstormers het kerkgebouw deerlijk havenden, werd de fraaie toren, die wij nog thans bewonderen, door Joost Jansz., gezegd Bilhamer, gebouwd.

De stedebeschrijvers weten veel te verhalen van de talrijke altaren, die het gebouw bevatte, en van de prachtige kerksieraden, door de geloovigen geschonken.

Had de kerk reeds in 1566 veel van haar oorspronkelijken luister verloren, wat er nog over was verdween, toen de stad den 26 Mei 1578 de zijde van den Prins van Oranje koos, en de Roomschgezinde regeerders met al de geestelijken buiten de poorten gebracht werden.

Al wat aan het oude geloof herinnerde, werd toen uit het gebouw weggenomen; slechts de geschilderde glazen liet men onaangeroerd, hoewel zij het leven der H. Maagd ten onderwerp hadden. Nog staat boven het koorhek het opschrift, dat de herinnering aan deze kerkzuivering levendig houdt:

't Misbruik in Godes Kerk allengskens ingebracht
Is hier weer afgedaan in 't jaar seventig acht.

POLYTECHNISCHE SCHOOL

Aanvankelijk moesten de Katholieken nu hunne bijeenkomsten zeer in het geheim houden, doch weldra werd hun de uitoefening van hun godsdienst, zij het dan ook oogluikend, toegelaten. Een huis, aan den O.-Z. Achterburgwal, op den hoek van de Heintjehoeksteeg, diende ter vervanging van de oude St.-Nicolaaskerk. In dit bescheiden heiligdom, in 1663 tot een kerk vertimmerd op een wijze, die de vroegere wereldlijke bestemming van het gebouw nog duidelijk doet zien, werd de Schutspatroon van Amsterdam drie eeuwen lang vereerd. (*)

Hoevele herinneringen aan deze kerk voor de parochianen ook verbonden mochten zijn, het was te begrijpen, dat de behoefte aan een waardiger bedehuis zich sinds lang deed gevoelen. Dank zij de mildheid van velen kon eindelijk met den bouw van een nieuwe kerk begonnen worden op een zeer gunstig gelegen terrein aan de Prins-Hendrikkade. De bouwmeester A. C. Bleys, die zich door verschillende kerkelijke bouwwerken naam gemaakt had, werd met het opmaken der plans belast.

Toen, in onze eeuw, den Katholieken te Amsterdam werd toegestaan hunne kerken, die totdusverre niet in het oog mochten vallen, door waardiger bouwwerken te vervangen, was het aanvankelijk de klassieke bouwstijl, die bij de nieuwe stichtingen werd toegepast. Al zijn niet alle kerken, in dien trant gebouwd, meesterstukken, de gevel van de Mozes- en Aäronskerk mag toch met eere genoemd worden, ofschoon haar Italiaansche *Campaniles* niet best in het kader der Amsterdamsche architectuur passen.

Bij de latere kerken is, sedert de architect Cuypers in 1865 de Posthoornkerk in vroeg-Gothische vormen had opgetrokken, de middeleeuwsche bouwwijs, zooals die in Frankrijk en Duitschland gebruikelijk was, gevolgd. De bouwmeesters Cuypers, Tepe en Margry schiepen in dien stijl werken, die, ofschoon verdienstelijk op zichzelf, nog minder in harmonie zijn met de Amsterdamsche omgeving dan die van de klassiekgevormde architecten.

Het was daarom een gelukkige gedachte van den bouwmeester Bleys, om de Sint-Nicolaaskerk te ontwerpen in vormen, die in overeenstemming zouden zijn met het karakter der omgeving.

Hoewel wij reeds in den eersten jaargang van het plaatwerk *De Bouwmeester* het gebouw in een drietal platen hebben afgebeeld, laten wij voor diegenen onzer lezers, die deze afbeeldingen niet in hun bezit hebben, een korte beschrijving van het gebouw volgen.

Het bouwterrein, aan de Prins-Hendrikkade gelegen, heeft den vorm van een scheefhoekig trapezium. Den bouwmeester was tot eisch gesteld van het terrein zooveel mogelijk partij te trekken, en aan dien eisch heeft hij op uitstekende wijze voldaan. De kerk is een basiliek, met veelhoekige koornis, door twee kapellen geflankeerd, en met een transept, dat niet buiten de lijn der zijschepen uitsteekt. Boven het kruis verheft zich een koepel; de voorgevel is voorzien van twee klokketorens, die, daar de rooilijn niet rechthoekig op de as der kerk viel, niet op dezelfde lijn geplaatst zijn. Hoewel de bouwmeester voor deze scheeve plaatsing der torens zijn goede redenen gehad heeft, komt het ons toch voor, dat de monumentale indruk van het geheel eronder lijdt.

Tusschen de beide klokketorens bevindt zich een portaal, door een terras afgedekt. Ook in de torens zelve zijn ruime ingangdeuren aangebracht. Boven het middenportaal ziet men een roosvenster, boven een vijftal kleinere vensters geplaatst. In het midden van dit venster is een zittend Christusbeeld, en op de kruisarmen de zinnebeelden der vier Evangelisten, door de beeldhouwers Van den Bossche en Crevels kunstvol gebeiteld. Boven dit radvenster staat op een console het beeld van St.-Nicolaas, door den beeldhouwer Bart van Hove vervaardigd.

Op de hoeken der klokketorens, ter wederzijde van de galmborden, zijn vrijstaande kolommen geplaatst. Een opengewerkte balustrade vormt de overgang tot de torenspitsen, wier sterk gebogen lijnen aan de voorbeelden der Barok-periode ontleend zijn.

De vormen van den achtergevel, die onmiddellijk aan het water geplaatst is, herinneren aan die, in de middeleeuwen gebruikelijk. De transeptgevels zijn afgedekt door toppen, in den trant van die der Amsterdamsche Renaissance kerken.

Trotsch verheft zich de koepel boven het kruis, en het is vooral dit bouwdeel, dat aan de kerk zulk een eigenaardig cachet geeft. Maar al te zelden wordt bij ons te lande van het zoo dankbaar koepelmotief gebruik gemaakt; men kan hier wederom zien, welk een grootsch effect erdoor verkregen kan worden.

Al de buitengevels bestaan uit baksteen; de lijsten, afdekkingen, zuilen enz. bestaan uit Beiersche zandsteen, uitgezonderd het portiek en het benedendeel der beide torens, waarvoor hardsteen gebezigd is. De dakbedekking bestaat uit leien in twee kleuren; ook de koepel en torenspitsen zijn met dit materiaal gedekt. De lantaarn op den koepel, de *oeuils-de-boeuf* enz. zijn van zink.

Het inwendige van de kerk is grootendeels bekleed met grijze kunstzandsteen uit de fabriek van den heer Lindo te Delft. De kolommen en muurzuilen zijn van gepolijst Belgisch graniet. Het bovengedeelte der middenschip- en priesterkoor-muren buigt zich gewelfvormig, en gaat dan over in een houten plafond, dat door schinkels en gordingen in vakken verdeeld en rijk beschilderd is.

De vier pijlers van het kruis zijn door bogen verbonden, tusschen welke zich de pendentifs bevinden, die den trommel van den koepel dragen. Daar de eigenlijke koepelkap van hout getimmerd is, wordt deze betimmering aan het oog onttrokken door een halfbolvormig plafond, dat met gekleurd en blank glas bezet is en waardoor het licht getemperd binnenvalt.

De koepel, waarvan het metselwerk tot een hoogte van 40 M. reikt, rust enkel op vier hardsteenen penanten van betrekkelijk geringe afmeting. Elk penant staat op 29 palen, zoodat de geheele koepel door 116 palen gedragen wordt. Tot meerdere waarborg heeft men voorloopig de ijzeren ankers tusschen de bogen van het kruis op hun plaats gelaten.

De fries van den koepel draagt het opschrift: *Sanctus, Sanctus, Sanctus Dominus Deus Sabaoth.* Boven het altaar staat: *Gloria in Excelsis Deo* en op de balustrade van het zangkoor: *Cantate et Exultate et Psalite.*

De vensters van de koornis prijken met een drietal geschilderde glasvensters met zinnebeeldige voorstellingen.

Van de kerkmeubelen zijn nog slechts de eikenhouten banken gereed; later zal ook voor altaren, predikstoel, gasornementen en verdere decoratie gezorgd worden.

De wijze, waarop het kerkgebouw is uitgevoerd, doet den aannemer H. R. Hendriks te Os alle eer aan en toont, dat zoowel de hoofdopzichter P. D. van Rhijn als de onderbaas R. van den Biggelaar voor hun taak goed berekend waren. Bijzonder trok onze aandacht de strakheid der gemetselde lijsten en de keurige wijze, waarop de dikwijls zeer lastige gewelfconstructies zijn uitgevoerd. Ook de leidekker J. Schoofs te Rotterdam heeft getoond een meester in zijn vak te zijn.

(*) Door de zorgen van *De Amstelkring* zal dit gebouw tot museum voor kerkelijke oudheden worden ingericht.

Wij zeiden reeds, dat wij den vorm van het gebouw, wat de groote hoofdlijnen betreft, een zeer gelukkige achten. De koepel biedt, van vele punten der stad gezien, een fraai schouwspel, en wij onderschrijven gaarne de meening van hem, die de ons welwillend verstrekte beschrijving der kerk samenstelde, waar hij haar „een welkom onderdeel aan het silhouet van Amsterdam" noemt. Ook het inwendig effect van den koepel is, vooral bij helderen zonneschijn, zeer schoon.

Terwijl wij den heer Bleys dus onze welgemeende hulde voor zijne schepping als geheel brengen, zal hij het ons niet euvel duiden, dat wij ons niet overal kunnen vereenigen met de wijze, waarop hij gemeend heeft zijn gebouw te moeten detailleeren en profileeren. De vrees om te klein, te popperig te worden, heeft hem waarschijnlijk tot het andere uiterste doen vervallen. De schaal van het gebouw is daardoor verkleind. Wij wijzen slechts op de Korinthiseerende kapiteelen van het portiek, de torenzuilen en de lijstwerken van den voorgevel. Ook is hij er o. i. niet altijd in geslaagd aan zijn details de noodige distinctie te verleenen; aan den totaal-indruk schaadt dit weliswaar weinig, doch daardoor mist het gebouw voor den deskundige het artistiek *achevé*, dat zoo aantrekkelijk is.

Dat de heer Bleys zijn vormen aan verschillende tijdperken der architectuur ontleende, zal alleen een purist hem kwalijk nemen kunnen; wenscht men een nieuwen bouwstijl in de toekomst, dan moet een poging als deze gewaardeerd worden.

Vooral echter verdient het waardeering, dat de bouwmeester Bleys gebroken heeft met de sleur, waarin de bouwers van nieuwe R.-K. kerken langzamerhand zijn vervallen. *Toujours gothique* blijft evenmin op den duur bevallen als *toujours perdrix*. Mag ook menig Gothisch kerkje in een landelijke omgeving een behaaglijken indruk maken, voor stadskerken worden andere eischen gesteld, die, althans in ons vaderland, de Renaissance beter vervullen kan. Wij weten wel, dat in de oogen van vele Katholieken een kerk, waaraan Renaissance motieven voorkomen, niet het ware karakter draagt, maar gelooven dat die opvatting geen redelijken grond heeft, waar zelfs de grootste kerk der Christenheid, en talrijke andere kerken in navolging daarvan, den Renaissance-stijl vertoonen.

Moge het voorbeeld, door den heer Bleys gegeven, om zich van de bestaande traditie los te maken, meer en meer navolging vinden. Slechts op deze wijze kan wellicht weer een bouwstijl ontstaan, die de uitdrukking is van de behoefte en geestesrichting van onzen tijd.

W.

(A. et A.) ERRATA.

In het artikel over de »Geschiedenis der spoorwegen in Europa", voorkomende in de nommers van 15 en 29 Januari 1887, komen de volgende drukfouten voor:

				staat	lees
pag. 19,	1e	kol.	12e	reg. v.b.	Locke	Loche
» »	1e	»	15e	» v.o.	Braunier	Beaunier
» 20,	1e	»	16e	» v.b.	Paulina Talebot	Pauline-Talebot
» 33,	2e	»	8e	» v.b.	W. A. Back	W. A. Bach
» 36,	2e	»	34e	» v.b.	Orterdalen	Osterdalen
» »	2e	»	35e	» v.b.	Röraanen	Röraas
» »	2e	»	36e	» v.b.	Randsfjord	Randsfjord
» »	2e	»	27e	» v.o.	Kirsoer	Korsoer

DE NIEUWE HAVENWERKEN TE HAMBURG.

De stad Hamburg was van oudsher een vrijhaven; zij bleef dat, ook na hare aansluiting bij het Duitsche Rijk, dat zooals bekend is, zeer protectionistisch gezind is. Daar de stad niet in het *Zollverein* was opgenomen, werd zij door de Duitsche douanen als tot het buitenland behoorende aangemerkt, en werd ook de Elbe van Hamburg tot de zee door Duitsche grensbeambten bewaakt.

Het bleef echter der Duitsche Regeering een doorn in het oog, dat Hamburg niet in het *Zollverein* wilde komen, en zij trachtte het der stad op alle mogelijke wijzen moeilijk te maken. De Hamburgers daarentegen hielden met taaie volharding aan hunne vrijhaven vast, al moesten zij voor het voorrecht, dat zij genoten, om goederen, met geen inkomend recht bezwaard, te kunnen koopen, jaarlijks vijf millioen mark uit de stadskas aan het Rijk betalen.

De Rijksregeering bleef echter bij voortduring een pressie op de Hamburgers uitoefenen, zoodat deze ten slotte gedwongen waren, in de aansluiting van het grootste gedeelte der stad aan het *Zollverein* toe te stemmen. Slechts een gedeelte der haven zou als van ouds vrijhaven blijven.

De kosten, verbonden aan het inrichten der haven tot vrijhaven, zouden door het Rijk voor ½ gedragen worden. In 1881 werd met de nieuwe havenwerken begonnen, die in 1887 voltooid moeten zijn. Het geheele werk was begroot op 120 millioen mark, waarvan het Rijk 40 millioen mark betalen zou.

Een commissie werd benoemd om uit de twaalf projecten, die voor de nieuwe vrijhaven gemaakt waren, eene keuze te doen. Zij stelde na gezet onderzoek een plan voor, waarbij een gedeelte der stad in de vrijhaven begrepen was. Dit plan verwierf de goedkeuring der autoriteiten en werd uitgevoerd.

De schepen, die uit zee te Hamburg komen, lossen en laden deels aan de oevers der Elbe, deels in open dokken, de *Sandthor-hafen* en de *Grasbrook-hafen*. De pakhuizen liggen, evenals te Amsterdam, overal in de stad verspreid. Het vervoer der goederen daarheen geschiedt door middel van schuiten door de grachten, die daar *Fleethen* genoemd worden. Voor het transitovervoer zijn langs de oevers van de Elbe loodsen gebouwd, waaruit de overlading in de spoorwagens onmiddellijk plaats kan hebben.

Was dus vroeger de geheele stad vrijhaven, de nieuwe vrijhaven beslaat slechts 1020 hektaren, zoodat de meeste pakhuizen in de stad buiten het vrijhavengebied komen te liggen. Het was dus noodig binnen den douanekring groote pakhuizen te bouwen en ook de noodige bouwterreinen voor particulieren te reserveeren.

Daar een gedeelte der Elbe over haar volle breedte tot het vrijhavengebied zou behooren, was het noodig een kanaal, parallel aan de rivier te maken, waardoor schepen, die niet binnen het vrijhavengebied wilden komen, van de boven-Elbe de beneden-Elbe konden bereiken. Dit kanaal, het zoogenoemde *Zollkanal*, heeft zeer veel bestrijding ondervonden, daar men van meening was, dat het, door water aan de rivier te onttrekken, tot verondieping van de Elbe aanleiding zou geven. Het is echter toch gemaakt, en heeft een breedte van 45 M., een diepte van 2 M. bij laagwater en kaden van 22 tot 30 M. breed. De diepte van dit kanaal behoeft niet grooter te wezen, daar het alleen door schuiten van geringe diepgang gebruikt wordt.

Het gedeelte der Elbe, dat tot het vrijhavengebied behoort, is door dukdalven en drijfboomen afgesloten.

Men besloot tevens, de haveninrichtingen van Hamburg, die niet meer aan de eischen des tijds voldeden, afdoende te verbeteren, om op den duur de concurrentie met Antwerpen, Rotterdam, Amsterdam en Bremen te kunnen volhouden.

Deze verbeteringen bestaan in nieuwe dokken aan beide zijden der Elbe, het inrichten der ondiepe *Baakw-hafen* tot dok voor diepgaande zeestoombooten,

met hangars voor transitovervoer en het maken van een dok voor zeilschepen en een dok voor riviervaartuigen ter plaatse van de vroegere, aan den linker Elbe-oever gelegen houthaven, benevens het vergrooten van de petroleum-haven.

In 1883 werd met het afbreken van niet minder dan 448 huizen een begin gemaakt. De 15,000 bewoners, die zij geherbergd hadden, moesten elders een heenkomen zoeken. Daar zich onder deze vele onbemiddelden bevonden, moesten 150,000 mark uit de stadskas beschikbaar gesteld worden.

Het kwam wenschelijk voor, dat de nieuwe pakhuizen niet door de stad Hamburg, maar door particulieren gebouwd zouden worden. Er vormde zich een *Lagerhaus-Gesellschaft* met een kapitaal van 9 millioen mark, die op zich nam, 30,000 M² te bebouwen, terwijl de stad zich 9000 M² voorbehield, om, naar gelang der behoefte, in perceelen aan particulieren te verkoopen.

In 1883 werd met de ontgraving voor het *Zollkanal* en zijn zijtakken begonnen, terwijl ook met de vergrooting der dokken een aanvang gemaakt werd.

De kademuren van het *Zollkanal* en van het dok voor zeestoombooten werden zonder damwanden geconstrueerd. Die van het *Freihafenkanal*, een zijtak van het *Zollkanal*, en het dok voor zeilschepen werden met behulp van damwanden in den droge gemaakt. Alle kademuren bestaan uit baksteen, aan de buitenzijde met zandsteen bekleed. Zij zijn op beton van 3 M. hoogte, door palen gedragen, gefundeerd. De palen hebben een lengte van 7 M. en rusten op de vaste zandplaat; de paalkoppen blijven beneden laag water. De mortel bestond uit 1 deel cement en 3 deelen zand; de beton uit 3 deelen cement, 5 deelen zand en 12 deelen klinkerstukken.

De kademuren van het *Freihafenkanal* steunen op twee rijen palen, waarvan de voorste onder een helling van 1 : 25, de achterste loodrecht staat. De palen staan 1.10 M. hart op hart. Op afstanden van 2.25 M. hart op hart zijn schoorpalen aangebracht, die een helling van 1 : 5 hebben, en tegen een gording van 0.30 bij 0.30 M., aan de voorste paalrij bevestigd, steunen.

De betonvulling wordt door damplanken, die tot 3 M. onder den onderkant van de beton reiken, ingesloten. Om beschadiging van deze 15 centimeter zware damplanken door de haken der schuitenvoerders tegen te gaan, zijn zij tot 1 M. beneden laagwater met een beschieting van 8 centimeter zwaarte voorzien.

Op afstanden van 6 M. hart op hart zijn wrijfpalen, zwaar 0.15 en 0.25 M., langs de kademuren aangebracht. Ook voor ijzeren beugels, tot het vastmaken der vaartuigen, is gezorgd. De muren hebben een dikte van 1.92 M.

De kademuren van het *Zollkanal* zelve hebben van boven een dikte van 0.50 M., op de fundeering een zwaarte van 2.04 M. De bovenkant dezer muren ligt op 6 M. boven gemiddeld laagwater, en bijna 0.50 M. boven den hoogst bekenden waterstand. Om de groote hoogte dezer muren zijn zij op afstanden van 4.50 M. door uitmetselingen van 0.84 M. zwaarte en 1 M. breedte versterkt.

De fundeering dezer muren bestaat uit 3 rijen palen, waarvan de voorste een helling van 1 : 8, de middenste een helling van 1 : 15 heeft en de achterste verticaal staat. Op deze palen is weer beton ter hoogte van 3 M. aangebracht, tusschen damplanken besloten. Wegens het groote getijverschil komt de bovenkant dezer damplanken bij laagwater droog, wat op den duur nadeelig zal werken. De constructie der dokmuren geschiedt op dezelfde wijze. Al de kademuren zijn met dekzerken van Zweedsch graniet voorzien.

De noordelijke kade van het *Zollkanal*, die tevens als stedelijke verkeersweg dient, bestaat uit een hoog en een laag gedeelte. Het hooge gedeelte dient voor het rijtuigverkeer en de tramlijnen; het lage gedeelte als losplaats.

Zoowel het *Zollkanal* als het *Freihafenkanal* zijn op verschillende punten overbrugd. De *Brooksthor*-brug is de voornaamste. Zij werd van 1883—1885 gebouwd. De bouw ondervond groote bezwaren, daar het spoorwegverkeer niet gestremd mocht worden. Daardoor was men genoodzaakt eerst den bovenbouw op tijdelijke houten jukken te stellen, en vervolgens, nadat hierover het verkeer kon plaatshebben, met den onderbouw te beginnen.

De pijlers zijn op caissons, die men in het kanaalbed deed zinken, gefundeerd. Zij bestaan tot laagwaterhoogte uit baksteen, doch verder uit ijzeren traliewerk. Het gedeelte der brug, dat voor het verkeer van rijtuigen en voetgangers bestemd is, bestaat uit houtbestrating op gegalvaniseerd gegolfd plaatijzer en beton gelegd. De totale breedte dezer brug is 50 M.; zij heeft 750,000 Mark gekost.

Een nieuwe brug over de Elbe werd tegelijkertijd wenschelijk geacht. Daar de stad niet geneigd was, deze brug op hare kosten tot spoorwegbrug in te richten en de spoorwegmaatschappijen de oude brug voldoende achtten, werd deze brug voor gewoon verkeer ontworpen, doch met pijlers, breed genoeg om er, wanneer dit noodig blijkt, een spoorwegbrug van te maken. Deze brug heeft drie spanningen van 99, 108 en 101 M. wijdte.

De fundeering der pijlers bestaat uit beton, op palen rustende, en door 25 centimeter zware damwanden besloten. De palen zijn 7 M. lang en staan 1.20 M. hart op hart. Om de betonfundeering is een steenbestorting aangebracht. De pijlers zijn tot 4.70 M. boven hoogwater van steen, en verder van ijzeren traliewerk. De rijweg is 7.60 M. breed, de voetpaden ieder 2 M.

Bij de heiwerken werd met zeer gunstig gevolg van de heitoestellen van Gebr. Figee te Haarlem, waarbij de stoom onmiddellijk in het blok geleid wordt, gebruik gemaakt. Dergelijke toestellen zijn ook bij den bouw van het Amsterdamsche Centraalstation met goeden uitslag gebezigd. De grondverplaatsing geschiedde deels door stoombaggermolens, deels door excavators van Couvreux en Priestman.

Hoewel er twijfel bestaat of de werken binnen den gestelden termijn gereed zullen komen, wordt er toch zoodanigen voortgang gemaakt, dat de voltooiing zich niet al te lang zal laten wachten.

De onbekrompen wijze, waarop Hamburg voor het goed inrichten van zijn haven zorgt, steekt gunstig af bij de lauwheid, die er ten onzent heerscht, waar het geldt de Amsterdamsche haveninrichtingen aan haar doel te doen beantwoorden.

KONSTANTINOPEL.

Wanneer men tegen het vallen van den avond Konstantinopel van de zeezijde nadert, geniet men een schouwspel zoo schoon, dat slechts weinig andere natuurtafereelen daarmede te vergelijken zijn. De zeven heuvelen van Stamboul, met slanke minarets en sierlijke koepels als bedekt en door welig groen omgeven, teekenen zich dan scherp tegen den rooden avondhemel af, en de blauwe wateren, die den Gouden Hoorn omspoelen, schitteren in de laatste zonnestralen.

Zoo schoon echter Konstantinopel op een afstand is, zoozeer valt het tegen wanneer men zijn straten doorkruist. De huizen hebben het aanzien van de witgepleisterde graven, waarvan de Schrift spreekt, en de moskeeën kunnen, wat architectonisch schoon aangaat, in de verte niet halen bij die van Kaïro.

Al de moskeeën van Konstantinopel zijn volgens één model, de kerk van Santa-Sophia, gebouwd. Deze kerk, die thans als moskee dienstdoet, is jammerlijk verminkt. Wel is het inwendige nog steeds van een verrassende werking door zijn grootsche afmetingen en trotsche koepelconstructiën, maar de groote medaillons met de namen van Allah, den Profeet en de vier Kalifen, en de loge voor den Sultan maken een zeer ongunstigen indruk. Stukjes der mozaïeken, die geheel overgewit zijn, laten door de vochtigheid los en vallen op den grond, waar ze door vreemdelingen als herinneringen opgeraapt en medegenomen worden. Ja zelfs worden de mozaïeken door de moskeebewaarders opzettelijk vernield, daar zij in de marmerstukjes een zeer winstgevenden handel met de westersche toeristen drijven. Reeds zijn de vier serafs onder den koepel voor een groot deel verdwenen en zijn vele heiligenfiguren vernietigd.

Daar de Sophiakerk door allerlei aanbouwsels omgeven is, kan men nergens een behoorlijk gezicht op het uitwendige van het gebouw krijgen. De Turken hebben echter ook hier, door het aanbrengen van minarets, zeer veel bedorven.

De vormen van de Sophiakerk zijn bij alle moskeeën te Konstantinopel nagevolgd. De beste dezer moskeeën is de zoogenaamde *Suleimania*, door Soliman de Groote gesticht en van zes minarets voorzien. Vooral het inwendige van dit gebouw is zeer indrukwekkend. Een andere goede moskee is die van Achmet, waarin zeer fraaie tegels voorkomen, die in blauw en rood op zeer artistieke wijze bewerkt zijn.

VARIA.

Toevoeging van suiker aan metselspecie. Eenigen tijd geleden verscheen in de *Times* een schrijven van den ingenieur Thomas Hankey, waarin werd medegedeeld dat rietsuiker, aan metselspecie toegevoegd, daaraan eene groote verandering in de geaardheid teweegbracht. De specie wordt buitengewoon hard en glanzend. Gelijke deelen fijne, goed gebluschte kalk, met eene goede bruine suiker vormen, onder toevoeging van water, zulk een sterk bindmiddel, dat daarmede stukken steen en glas aan elkander kunnen verbonden worden. Hij beweert, dat die specie even sterk is als portland-cement, en dat ook het laatste door toevoeging van suiker eene nog grootere hardheid verkrijgt.

Deze feiten zijn niet nieuw. Reeds in zeer oude tijden was het in Engelsch-Indië gebruikelijk „jaggery", dat is ruwe suiker, aan metselspecie toe te voegen, waar groote sterkte vereischt werd. Ook hedendendage wordt dit nog steeds aangewend.

In het laatst der vorige eeuw werd o. a. bij Madras een fortificatie-muur gebouwd, welke in 1859 moest afgebroken worden. Men ondervond daarbij toen de grootste moeilijkheden door de buitengewone vastheid van het metselwerk, het was onmogelijk de steenen van de specie te scheiden. Later vond men de voorschriften terug welke bij den bouw gediend hadden, waaruit bleek, dat aan de metselspecie, welke overigens uit gewone schelpkalk en zand bestond, suiker toegevoegd moest worden.

De fraaie gepleisterde (chunam) muren, waarvoor Madras zoo bekend is, worden gemaakt door suiker aan de specie toe te voegen. Metselwerk in natuurlijke steen, met deze specie gemaakt, is slechts door springmiddelen te vernielen, en water heeft er geen invloed op.

Ook op Java is dit gebruik bekend. Steller dezes woonde te Poerworedjo, hoofdplaats der residentie Bagelen, in eene woning, vroeger door een inlandsch hoofd gebouwd. De gepleisterde vloeren dezer woning onderscheidden zich van die der andere woonhuizen door fraaien glans en ongewone hardheid. Slechts nog in één andere woning terzelfder plaatse worden even fraaie vloeren aangetroffen. Het bleek hem, dat beide huizen door denzelfden persoon waren gebouwd, en een arbeider, welke er bij werkzaam geweest was, deelde hem mede, dat die glans en hardheid het gevolg waren van toevoeging van suiker aan de metselspecie. Hij beschouwde die mededeeling als een sprookje, totdat hem, door kennisneming van de boven medegedeelde feiten, de waarheid daarvan bleek.

Tijdschrift der Ned. Maatsch. tot bevordering van Nijverheid.

MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST

AFDEELING GRONINGEN.

Vergadering van Vrijdag 21 Januari 1887.

Daar de telkens bij den aanvang van een jaar terugkeerende huishoudelijke werkzaamheden, als daar zijn: het uitbrengen van verslagen van den toestand der Afdeeling en hare financiën, de installatie van nieuwe bestuursleden, enz., reeds in eene vorige vergadering waren afgedaan, kon deze avond nagenoeg in zijn geheel gewijd worden aan zaken van anderen, niet minder nuttigen aard.

Vooreerst werd kennisgenomen van een monster groenhart-hout, toegezonden door de heeren G. Alberts Lzn. & Co., houthandelaren te Middelburg, onder bijvoeging eener brochure, waarin dit hout voor werken aan zee, als tegen den paalworm bestand, wordt aanbevolen. De heer Raammaker deelde mede, dat van deze houtsoort een dukdalf is gemaakt in de tijhaven te Delfzijl, waar andere houtsoorten, zonder afdoende voorziening, aldra worden aangetast, zoodat aan dit werk eerlang zal kunnen blijken, of het groenharthout aan den vernielenden worm een weerstand biedt als daaraan wordt toegeschreven.

Beloofde de heer L. Molenaar, leeraar in het hand- en rechtlijnig teekenen aan 's Rijks Hoogere Burgerschool en de Academie Minerva, in eene vorige vergadering, om aan de fantastische vormen, waarin hij in zijne lezing over »Natuur en Kunst" eenige ideeën ten beste gaf, eene meer tastbare, voor discussie vatbare gedaante te zullen geven, reeds nu was hij gereed om het resultaat van dien arbeid ten gehoore te brengen.

»De natuur in betrekking tot de bouwkunst en hare versiering" was de titel der lezing, waarmede de heer Molenaar zijne hoorders opnieuw aan zich verplichtte.

Hij begon met zich eene gedachte te maken van den mensch in zijne eerste ontwikkeling.

Gaf de aarde, die in hare bekoorlijkheid voor den mensch openlag, dezen wat voor zijn dadelijk onderhoud noodig was, aan den anderen kant besorgde zij hem strijd: strijd om het leven, strijd om het zelfbehoud. De zon, hoe weldadig, deed hem ook beschutting zoeken voor hare verzengende stralen; zoo berokkende hem ook de regen niet zelden vele ongemakken en noopte hem soms zijn lijf te bergen. Kon hij tegen de zonnestralen zich desnoods door het weelderig loof der boomen beschutten, tegen regen en wind echter niet.

Waarom hier niet het voorbeeld der dieren gevolgd en gebruik gemaakt van de holen, door de natuur gevormd, of ze zelf niet gemaakt waar deze ontbraken. Ziedaar, zegt spreker, de aanleiding, die gevoerd kan hebben tot den eersten stap van 's menschen ontwikkeling op dat gebied. Van kunst kon toen zeker nog geen sprake zijn, zelfs niet van bouwkunde. Eerst toen men de ingangen, hetzij door rotsblokken, hetzij door stammen, takken of groen trachtte te bedekken of te versperren, kon er in de wijze van het aanbrengen dier zaken eenig blijk van bouwkunde, ja zelfs van kunst aanwezig geweest zijn. Dat bij de meeste primitieve volken de eerste poging tot bouwkunst of constructie-uiting onder den grond gezocht moet worden, is te zien bij de Egyptenaren, de Indiërs, de oud-Grieken en anderen. Eerst in later tijdvak, toen er gebouwen of monumenten in de open lucht verrezen, kon er van eigenlijke bouwkunde in hoogere beteekenis sprake zijn.

Na de opmerking, hoe men bij de rotsgraven der Egyptenaren reeds de hout-constructie bij het uitkappen der rots ziet nagebootst, zooals bij de grot van Beni-Hassan en anderen, vraagt spreker: zou men hier dan de natuur hebben bespied? Zeer zeker bood zij voorbeelden genoeg aan, en haar karakter moest wel van grooten invloed zijn op het karakter en de geestesstemming van de oude volken, die te midden der vrije natuur en van haar geheel onafhankelijk, leefden.

Dat die invloed zich moest openbaren in de wijze waarop zij de gereedschappen, het huisraad en de woningen versier-

den, valt niet te betwijfelen, ook niet bij het tot stand brengen van grootere gebouwen en monumenten.

Na erop gewezen te hebben hoe de totale indruk der omgevende natuur van invloed kan zijn of geweest zijn op de groote ordonnantien, werd verder nagegaan hoe dit ook het geval is geweest met de kleinere, zoowel voor de buiten- als binnenversiering, waarbij men evenwel niet te doen heeft met den hoofdindruk der natuur, maar met hare onderdeelen, zooals de vormen der planten, bloemen, dieren, enz.

Veilig mag men aannemen, dat ook de eerste kunstuiting, hoe eenvoudig ook, van de natuur was afgezien. Dat daarbij al spoedig een soort regelmaat wordt waargenomen, ligt voor de hand, want de natuur gaf hetzelfde verschijnsel te zien. Hoe kon het ook anders; niemand toch zal de natuur een harmonisch geheel ontseggen en een zekere regelmaat of liever rythmus sluit de harmonie niet uit: integendeel, zij is op kunstgebied de basis, de noodzakelijke factor zonder welke geen goede kunst kan bestaan. Vandaar, dat de grondbeginselen der versieringskunst zoo verbazend eenvoudig zijn; jammer, dat zij nog door zoo weinigen worden begrepen of toegepast.

Eenmaal de eerste stap tot de kunst der versiering gezet, ging men — het mag met grond verondersteld worden — met rassche schreden voornit; vooral daar, waar de natuur zich in milde vormen en schoonheid openbaarde, moest dit het geval zijn, en inderdaad ziet men dan ook in het weelderige klimaat de ornementeele kunst zich het eerst ontwikkelen.

Als men nagaat op welke wijze de natuurmotieven bij het ornement zijn toegepast, ziet men bij de eerste volken, o. a. de Egyptenaren, op eenvoudige wijze de planten tot een bundel vereenigd, maar gestileerd. Gestileerd, want hoe kon het anders of de Egyptenaren moesten spoedig gezien hebben, dat een plant als plant aangebracht, maar zelden een monumentaal karakter draagt; de vorm moest derhalve worden omgewerkt met behoud van het hoofdtype. Stileeren is dus niet, zooals sommigen meenen, het onregelmatige, het onsymmetrische wegnemen, maar de natuur zóó omwerken, als het te versieren onderwerp of voorwerp vordert, dus ook met inachtneming der stof, waaruit het voorwerp bestaat of moet vervaardigd worden.

Evenmin is het waar, dat een blad, zooals Goethe beweerde, altijd van nature streng symmetrisch zou zijn, indien geen belemmerende invloeden van buiten dit beletten. Voor een regelmaat om met den passer af te meten, is de natuur te rijk, te afwisselend. Spreker kan zich dan ook moeilijk voorstellen, dat Goethe het aldus opgevat heeft willen zien.

Is de natuur den kunstenaar tot voorbeeld gegeven, zoo staat de kunstenaar toch boven de natuur, als het scheppend genie, het denkend wezen, dat zijne gedachten in vormen weergeeft, en die het cachet van zijn eigen karakter, zijn eigen ik erop indrukt. Kunst is derhalve niet, zooals de realisten wel eens meenen, de natuur bloot gevolgd; was dit het geval, dan zou de photograaf immers de grootste kunstenaar zijn.

Spreker geeft nu eene uitvoerige beschouwing van de wijze, waarop de voornaamste volken het stileeren hebben toegepast, hoe verder de plant niet als bloot versieringsmotief werd gebruikt, maar ook hare bijzondere symbolische beteekenis had, zooals bij de Egyptenaren het geval was met de lotus en de papyrusplant; hoe anderen, zooals de Grieken, Romeinen en Arabieren, zoodanige symboliek niet kenden; toch mogen de laatsten op het gebied der ornementiek met eere vermeld worden, omdat zij met zoo weinig gegevens als het ware wisten te woekeren. Een school voor de toekomst hebben zij echter niet gevormd. Al kan men ook den spitsboog der Gothiek aan hen toeschrijven, hunne kunst ging verloren; hoofdzakelijk in de kleinkunst hebben de Indische, Perzische, Byzantijnsche en Arabische versieringen op elkander ingewerkt.

De consequente doorvoering van het beginsel der Arabieren wordt gevonden bij den Moorschen stijl in Spanje. Hunne versieringswijze was, hoe vreemd ook, meetkundig en toch fantastisch. Hun fantastische kunstzin wist, trots de meetkunde, te triomfeeren. Weinig schijnen zij, voor het gebruik van motieven, aan de natuur ontleend te hebben, uitgenomen het dichterlijke en een gloeiend coloriet. Deze beide eigenschappen, in schoone harmonie aangewend, verraden duidelijk de zonen van het Oosten; prachtiger, rijker opvatting der drie hoofdkleuren is door geen enkel volk getoond.

Spreker komt nu tot den oud-Christelijken stijl. Hierbij trad de symboliek weder op onder verschillende vormen, die ontleend werden aan het planten- en dierenleven, dikwerf op zeer naïeve wijze voorgesteld. Eerst later kreeg deze stijl door dec invloed der Byzantijnsche kunst, een hoogere waarde.

De vrije toepassing van de weinig gestileerde plantmotieven traden hierbij meer op den achtergrond. Diervormen daarentegen werden streng en toch fantastisch in Oosterschen geest gestileerd.

Bij den Romaanschen stijl heerscht dezelfde richting; toepassing van niet-conventioneele plantvormen wordt hier zoo goed als niet gevonden. Hoewel zeer streng van opvatting, zal deze stijl toch nimmer de bewondering van degelijke kunstkenners wegdragen. De symboliek zong hier haar hoogste lied. De strengheid der lijnen ging gepaard met eene verhevene diepzinnige poëzie.

De Gothiek daarentegen, ofschoon een consequente doorvoering van den Romaanschen stijl, wat de hoofdvormen betreft, week, bij ruime toepassing van de natuurstudie, van deze echter geheel af; zoo ooit, dan is hier duidelijk het bewijs geleverd, hoe deze studie een ruim veld ter kunstbeoefening en nieuwe scheppingen aanbood.

De Renaissance streefde spoedig in fantasie en ruime opvatting de Romeinsche kunst voorbij. Hier was het wederom de natuur, die hare milde gaven schonk in een rijkdom van motieven, die grenzeloos scheen, maar toen de Renaissance in Italië meer schools begon te worden en bovendien beheerscht werd door mannen, die weinig met het ornement op hadden, zooals Michel Angelo, werd ook de natuur in dezen meer op zij geschoven en, met deze, het begrip van een goede ornementiek.

De Barokstijl ging zijn machtige staf zwaaien en ofschoon hij vooral in Frankrijk veel schoons heeft geleverd, heeft het Rococo doen zien wat het gevolg ervan is geweest. Wel werd hier de natuur nog toegepast, maar dikwerf weinig gestileerd; niet zelden trachtte men de planten, ook in de plastische kunst, zóó voor te stellen alsof zij op de plaats zelve waren gegroeid. De kunst stond hier niet meer of niet voldoende boven de natuur; zij was door mode en karakter van dien tijd geboren en, ongelukkig genoeg, zijn wij getuige geweest van het geheele verval: de consequentie van de beginseloosheid.

Langen tijd, zegt spreker, was het alsof de kiem der kunst verstikt was. Maar geen nood: zoolang er nog een hart klopt in den boezem eens kunstenaars, zoolang ook zal de kunst hare gaven tentoonspreiden.

Ook in onzen tijd nog — het is waar — zien wij een worstelen zonder einde, nu eens in deze, dan weer in die richting. Dit wankelende in vorm-uiting kan echter geen verwondering wekken, als men let op de vele vorm-elementen, die den bouwkunstenaar tegenwoordig ten dienste staan.

Enkelen wisten zich èn door tijdsomstandigheden èn door hun genie, een eigen weg te banen, wisten de hinderpalen teboven te komen en hebben getoond meer te kunnen leveren dan verbrokkeld kopiewerk. Er ligt poëzie, eenheid in hunne schepping. Toch kan er van een eigen, zelfstandigen stijl nog geen sprake zijn. Bij zooveel goede verschijnselen als heden op het gebied van bouwkunst en van kunst in het algemeen worden waargenomen, bestaan er alle redenen om te vertrouwen, dat eenmaal weer een nieuwe Renaissance in al haar bloei zal herleven.

Te zorgen dat de nakomelingen, vóór alles, de goede beginselen goed aanleeren en begrijpen, ziedaar de eerste roeping van het theoretisch onderwijs.

Spreker eindigt met hieromtrent nog menig nuttigen wenk te geven, vooral in betrekking tot de plaatselijke gesteldheid.

Tal van teekeningen, uit de portefeuille van den heer Molenaar en allen op het onderwerp toepasselijk, waren tentoongesteld.

De Voorzitter dankt den spreker voor al hetgeen hij nu weder ten beste had willen geven.

Alsnu vroeg de heer J. H. de Vries het woord. Hij achtte het zijn plicht de vergadering in te lichten omtrent hetgeen de heer G. H. Bauer Jr., te 's-Hage, blijkens No. 3 van het weekblad *De Opmerker*, in de vergadering der Afdeeling 's Gravenhage van 14 Januari j.l. had medegedeeld over den prijs van zijn versieringsmateriaal, bekend onder den naam van Pierre ornée. Door hem waren geleverd zes vakken fries-orneering van Pierre ornée voor ƒ 90 of ƒ 9.31 per M². Door de firma Bauer & Zn. was voor dezelfde zes vakken, met sgraffito te bewerken, gevraagd ƒ 100, gelijkstaande met nagenoeg ƒ 10.41 per M², plus de kosten voor steigerwerken, materialen (grootendeels bestaande uit afval van het bouwwerk) en die van een metselaar voor het opbrengen der eerste lagen. Dit was zeer in tegenspraak met de bewering van den heer Bauer, dat de door dezen berekende prijs ongeveer het $^1/_{18}$ gedeelte bedraagt van dien van het Pierre ornée, omdat de heer Bauer zijn sgraffito dan zou moeten leveren tegen ongeveer ƒ 0.93 de M².

Het deed den Voorzitter genoegen, dat de heer De Vries deze gelegenheid voor zijne verdediging had te baat genomen.

Als kunstlievende leden werden aangenomen de heeren J. G. Kramer en O. Brouwer.

De kunstbeschouwing en leestafel, op Zondag 23 Januari gehouden, werden goed bezocht.

BOUWKUNST EN VRIENDSCHAP.

Vergadering van 3 Februari 1887.

Na eenige mededeelingen van het Bestuur, zegt de Voorzitter eene prijsvraag, ter beantwoording door de leden, te zullen uitschrijven en wel van den volgenden aard: Voor de in aanleg zijnde drinkwaterleiding te Zutfen zal voor het hoogreservoir gebruikgemaakt worden van den toren, genoemd »de droge abt", die uit de 14de eeuw dagteekent en tot de vestingwerken behoorde. Deze toren zal zooveel mogelijk in zijn vroegeren toestand worden hersteld. Nu wenscht hij een ontwerp

te hebben van een top daarop, met emblematische voorstelling van zijn vroegere en toekomstige bestemming. Hij noodigt drie leden uit om met hem het programma te ontwerpen.

Een kandidaat-lid wordt voorgesteld.

In behandeling komt de vraag, hoe met hoop op succes geteerde muren geverfd kunnen worden.

Een lid zegt wel geen antwoord op de vraag te kunnen geven, wegens gemis aan ondervinding, maar hij herinnert zich in de *Maler-Zeitung* gelezen te hebben, dat kalkolith, eene grondverf, daarvoor met goed gevolg is toegepast. Een ander lid voegt daaraan toe, dat vóór het gebruik van die verfstof de muur eerst goed moet schoongemaakt zijn, hij bevestigt de goede uitkomst en stelt zich voor met dit materiaal proeven te nemen en den uitslag daarvan in eene volgende vergadering mede te deelen.

De Voorzitter deelt mede, dat de in de vorige Vergadering tot bestuurslid herkozen Penningmeester, de heer C. M. Droogleever Fortuijn, bericht heeft gezonden die benoeming niet te kunnen aannemen, ook op grond van zijn toen ontwikkelde denkbeelden. Ook de heer A. S. Lantinga heeft voor de benoeming moeten bedanken, omdat het hem bij de vervulling zijner ambtelijke bezigheden aan tijd ontbreekt, de betrekking naar behooren te kunnen waarnemen.

Hierna worden tot bestuursleden gekozen de heeren P. J. Weeldenburg, niet tegenwoordig, en H. Huinck, die de benoeming aanneemt.

De heer E. A. Braat legt de vroeger toegezegde verzamelstaten over van elf, in het vorige jaar in het scheikundig laboratorium der heeren Schalkwijk en Penniak alhier gedane onderzoekingen en genomen proeven met het Portland-cement van Josson en Co. Hij wijst op de gunstige uitkomsten daarvan, en zegt op dezelfde wijze te zullen blijven voortgaan.

Een lid wenscht aan de Vergadering de volgende vragen ter behandeling voor te stellen:

»Is er een ander middel dan scheikundige analyse, om te kunnen constateeren, of schelpkalk al of niet met stuifkalk is belast?"

»Wat is beter, schelpkalk of steenkalk te gebruiken in Portland-cementspecie?"

Na eenige gedachtenwisseling wordt besloten de zaken te onderzoeken en in de volgende kleine vergadering te bespreken.

BINNENLANDSCHE BERICHTEN

'S-GRAVENHAGE. Naar men vernoemt, heeft de Minister van Financiën aan het plan voor het nieuwe societeitsgebouw in het Bosch alhier, nadat dit gewijzigd en door de Commissie van beoordeeling goedgekeurd was, thans ook zijne goedkeuring gehecht.

AMSTERDAM. De Parkschouwburg, nog slechts enkele jaren geleden met zooveel pompe ingewijd en aan welks bouw en inwendige inrichting tonnen gouds ten koste zijn gelegd, is wel een sprekend voorbeeld dat het spoedig »werkeren" kan. Gisteravond toch zou hij in het Heerenlogement alhier bij opbod worden verkocht. Er openbaarde zich weinig kooplust onder het totaal nieuwsgierigen en belangstellenden, die opgekomen waren. Het was zelfs moeilijk een aannemelijk bod te krijgen. Eerst nadat er van de groene tafel een inzet kwam van ƒ 100,000, kwam er eenig leven en werd het hoogst geboden door den makelaar Rohling, en wel voor den heer Huizinga, ƒ 133,000. Het strijkgeld bedroeg ƒ 500.

Over 8 dagen toeslag bij afslag. (*N. v. d. D.*)

NIJMEGEN. Het voornemen bestaat om de alom bekende wandelplaats het Valkhof eenige verandering te doen ondergaan, door aan de oostelijke zijde een toegang tot dit lustoord te maken. Volgens het uitgebaakte plan zal er een op- of afweg, zooals men het noemen wil, gemaakt worden, welke achter de kapel van Karel de Groote zal beginnen. Daartoe zullen echter eenige militaire en andere gebouwen moeten afgebroken worden, wat eene aanzienlijke uitgaaf van de Gemeente zou vorderen.

GOUDA. In de j.l. Dinsdag gehouden zitting van den Gemeenteraad is besloten, sollicitanten op te roepen voor de betrekking van directeur der stedelijke gasfabriek, op eene vaste jaarwedde van ƒ 1800, met genot van vrije woning benevens gaslicht, steenkolen en cokes voor huiselijk gebruik. Bovendien zal hem worden toegekend een bedrag van ƒ 2 voor elke 1000 kub. meter gas boven de 200,000 stère, die door de Gemeente aan particulieren of particuliere inrichtingen wordt verkocht. Tot op het tijdstip, waarop de directeurswoning kan worden betrokken, zal hij eene vergoeding voor huishuur ontvangen van ƒ 400 per jaar.

VEILING VAN BOUWTERREIN.

In *De Opmerker* van 22 Januari j.l. werd de uitslag medegedeeld van den inzet van zestien perceelen geslechte vestinggronden te Breda. L.l. Donderdag had de finale veiling plaats en de uitslag daarvan was als volgt:

						Inzet		Veiling
Kavel	1,	groot	3 A.	50 c.A.	ƒ	250	ƒ	375
»	2,	»	6 »	50 »	»	450	»	700
»	3,	»	6 »	85 »	»	510	»	510
»	4,	»	7 »	55 »	»	590	»	590
»	5,	»	4 »	05 »	»	310	»	310
»	6,	»	4 »	10 »	»	310	»	310
»	7,	»	8 »	05 »	»	590	»	590
»	8,	»	3 »	85 »	»	250	»	250
»	9,	»	3 »	75 »	»	250	»	250
»	10,	»	4 »	40 »	»	740	»	890
»	11,	»	4 »	70 »	»	930	»	1020
»	12,	»	4 »	60 »	»	940	»	940
»	13,	»	4 »	40 »	»	840	»	840
»	14,	»	15 »	80 »	»	1700	»	1700
»	15,	»	4 »	40 »	»	600	»	700
»	16,	»	8 »	25 »	»	1630	»	1630
Tezamen			94 A.	75 c.A.	ƒ	10,890	ƒ	11,605.

De totale opbrengst is dus vermeerderd met ƒ 715, terwijl de gemiddelde opbrengst daardoor tot ƒ 1.22³ per centiare is gestegen.

ASSENDELFT. Maandag j.l. werd alhier bij uitnoodiging aanbesteed het bouwen van kerk en toren voor de R.-K. gemeente, in Romaanschen stijl ontworpen door den bouwmeester A. C. Bleys; de minste inschrijver was de heer J. van Groenendaal te 's-Gravenhage, voor ƒ 75139.— aan wien het werk dadelijk werd gegund.

BENOEMINGEN.

Tot hoofdopzichter bij de stadsreiniging te Amsterdam is, te rekenen met ingang van 1 Januari j.l., benoemd de heer N. Nieuwenhuis, thans hoofdopzichter-titulair aldaar.

Te rekenen met ingang van 1 Februari j.l., is aan den heer J. N. Disselhoen eervol ontslag verleend als opzichter 2de klasse aan het Gasbureau, Publieke Werken aldaar, en in zijne plaats benoemd de heer B. F. Groenewold.

VACANTE BETREKKINGEN.

Gevraagd, tegen 1 April a. s., aan de Ambachtsschool te Groningen, een Directeur. Jaarwedde ƒ 1500. Sollicitaties franco vóór 10 Februari bij J. E. Scholten. *(Zie advertentie.)*

Gevraagd een opzichter bij de verbouwing van scholen in de gemeente Smallingerland. Salaris ƒ 12. per week. Adressen aan de Secretarie dier gemeente, vóór of op 9 Februari.

ADVERTENTIEN.

Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen.

AANBESTEDING.

(Voor rekening van den Staat).

Op **Dinsdag den 22sten Februari 1887**, des namiddags ten 2 ure, aan het Centraalbureau der Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen bij de Moreelse Laan te *Utrecht*, van:

Bestek N°. 454.

Het maken, leveren en opstellen van den bovenbouw eener draaischijf van 14.50 M. middellijn op het station Roosendaal.

Raming ƒ 6260.—

De besteding geschiedt volgens § 34 van het bestek.

Het bestek ligt van den 3den Februari 1887 ter lezing aan het Centraalbureau bij de Moreelse Laan en is *op franco aanvraag* aan genoemd Centraalbureau (Afd. Weg en Werken) te bekomen, tegen betaling van ƒ 1.—.

Inlichtingen worden van den 15den Februari 1887 gegeven aan het Centraalbureau, door den Ingenieur in algemeene dienst A. P. M. KAPTEIJN.

Utrecht, den 1sten Februari 1887.

OPENBARE AANBESTEDING.

BURGEMEESTER EN WETHOUDERS van *AMSTERDAM* zullen op **Maandag 14 Februari 1887**, des middags te 12 uren, op het Raadhuis, in het openbaar **aanbesteden:**

Het trekken van 2 en het leveren en heien van 3 Dukdalven in de Scheepsligplaats ten Oosten van de Houthaven.

De Voorwaarden dezer Aanbesteding zijn uitsluitend te verkrijgen ter Stadsdrukkerij, tegen betaling van ƒ 0.15.

Inlichtingen worden gegeven ten kantore van den Stads-Ingenieur, Raadhuis, kamer N°. 106, des ochtends van 10—12 uur.

Burgemeester en Wethouders voornoemd:

VAN TIENHOVEN.

De Secretaris,

LE JOLLE.

Amsterdam, 3 Februari 1887.

Het R. K. PAROCH. KERKBESTUUR van ONZE L. VR. ONBEVL. ONTVANGEN, *Amsterdam*, Haarlemmerstraat, zal op 't einde dezer maand **aanbesteden:**

de voltooiing der Kerk volgens de plannen van den Architekt P. J. H. CUIJPERS.

Bestek met teekeningen van af 18 Februari verkrijgbaar bij B. LENFRING, Haarlemmerstraat 119, *Amsterdam*.

Marmermozaïek-tegels

in navolging der **Italiaansche Terrazzo-vloeren**, worden als tegels gefabriceerd en geleverd door E. K. OZINGA, *Apeldoorn*.

Teekeningen met prijscourant en monster worden op aanvraag gezonden. In de voornaamste plaatsen worden agenten gevraagd.

DE LINT & C°.

Oostzeedijk 248, Rotterdam.

VLOER- en WANDTEGELS,

TROTTOIR-, CEMENT- EN IJZERSTEENTEGELS.

Groote voorraden.

NEUCHÂTEL ASPHALTE COMPANY LTD, LONDON.

Exploitatie der Mijnen van Val de Travers.

FABRIEK TE **AMSTERDAM** Beltweg N°. 3.

TRADE MARK.

NATUURL. ASPHALT VAN **VAL DE TRAVERS ZWITSERLAND.**

Gecomprimeerde Asphaltwegen en dito Dorschvloeren.

Werken in Asphalt-Mastiek voor Trottoirs, Skating-Rinks, Moutvloeren, Kelders.

Kolf- en Kegelbanen, Winkel- en Magazijnvloeren, Gangen, Veranda's, Brug- en Dakbedekkingen, Beton-Fundeeringen, Stallen enz. enz. enz.

Zindelijk, Vochtwerend, Ondoordringbaar, Geraaswerend.

Asphalt speciaal tot wering van vochtige muren.

Voor inlichtingen omtrent het leggen van **Vloeren, Bedekkingen** enz. gelieve men zich te adresseeren aan het Kantoor der fabriek, Beltweg 3, *Amsterdam*, of bij den Heer H. G. KNOOPS C.Ozn., Beekstraat F. 62, te *Arnhem*.

De Directeur, **W. PATON WALSH.**

Bekroond: Dusseldorp 1880. Weenen 1880.

Gouden Medaille Amsterdam 1883.

Bekroond: Frankfort a/M. 1881. Amsterdam 1882.

JOHANN ODORICO, Frankfort a/M.

FABRIEK VAN

Marmermozaïek en Terrazzo-vloeren, Glasmozaïek, Kunstmarmer en **Cementuitvoeringen.**

Succursales. **Amsterdam, Weenen, Londen, Boston.**

Opgericht 1830.

Eenig vertegenwoordiger voor *Nederland*

FERD. ENGERS, Amsterdam,

Heerengracht, bij de Oude Spiegelstraat n°. 335.

BECKER & BUDDINGH. — ARNHEM.

KONINKLIJKE FABRIEK VAN

WATERPAS-, HOEKMEET- en andere **INSTRUMENTEN** voor **INGENIEURS, ARCHITECTEN, LANDMETERS, TEEKENAARS** enz.

Geëmailleerd-ijzeren **PEILSCHALEN,**

WEEGWERKTUIGEN.

Wegens het verzoek om eervol ontslag van den waarnemenden DIRECTEUR, wordt aan de **AMBACHTSSCHOOL** te *Groningen*, tegen **1 April** e.k.,

Een Directeur

GEVRAAGD, op eene JAARWEDDE van *f* **1500.00**. BOUWKUNDIGEN, die met goed gevolg teekenonderwijs hebben gegeven, en naar deze **betrekking** wenschen te SOLLICITEEREN, gelieven hunne STUKKEN, **vóór 10 Februari** e.k., *franco* in te zenden bij den heer J. E. SCHOLTEN.

De fung. secretaris:
P. G. WATERBORG.

OPENBARE AANBESTEDING.

BURGEMEESTER EN WETHOUDERS van *ROTTERDAM* zijn voornemens op **Dinsdag den 22 Februarij 1887**, des namiddags ten 1 ure, ten Raadhuize aldaar **aan te besteden:**

Het BOUWEN van eene BEWAARSCHOOL aan de Luthersche Vest met Bovenwoning aan de Gedempte Botersloot.

Bestek, voorwaarden en teekening liggen op de gewone dagen en uren ter kennisneming op de *Plaatselijke Secretarie* en het *Stads-Timmerhuis* te *Rotterdam*, en zijn tevens voor *f* 1,— verkrijgbaar bij Wed. P. VAN WAESBERGE EN ZOON, Boekdrukkers, *Houtlaan* n°. 73.

Nadere inlichtingen zijn te bekomen aan gemeld *Timmerhuis*. De aanwijzing in loco zal plaats hebben op *Dinsdag* den 17 *Februarij* 1887, des voormiddags ten 11 ure.

A. J. BACON & C°.

Ingenieurs, Aannemers van Verwarming en Ventilatie, Gas- en Waterleidingen, Bouwmaterialen enz.

BEKROOND met **Gouden, Zilveren en Bronzen Medailles.**

Overtoom N°. 239, AMSTERDAM.

Inrichtingen voor openbare gebouwen, gestichten, woonhuizen, villa's, kantoren, enz.

Projecten en begrootingen worden kosteloos geleverd.

H. & J. SUYVER,

FABRIKANTEN VAN

STOOMKETELS EN WERKTUIGEN,

op de Intern. Tentoonstelling te *Amsterdam* 1883 bekroond met

EERE-DIPLOMA (hoogste onderscheiding).

Hollandsche Tuin en Zeepaard, Bickerstraat AMSTERDAM.

PHOTOLITHOGRAPHIE, PHOTOZINCOGRAPHIE en Stéréotype-Inrichting van G. J. THIEME, te Arnhem.

De ondergeteekende vestigt de aandacht op zijne inrichting voor **Photolithographie**, bijzonder geschikt voor de reproductie van **Plans, Teekeningen** enz. van HH. Architecten en Bouwkundigen; op die voor **Photozincographie** voor de reproductie van **Platen en Gravures**, ook van **Teekeningen** voor Boekwerken enz. ten dienste van HH. Uitgevers en op zijne **Stéréotype-inrichting** voor HH. Drukkers, alles tot de minste prijzen.

Prospectussen met proeven van bewerking, worden op *franco* aanvrage gratis toegezonden.

G. J. THIEME.

Gedrukt bij G. W. van der Wiel & C°., te Arnhem.

TWEE-EN-TWINTIGSTE JAARGANG N°. 7. ZATERDAG 12 FEBRUARI 1887.

De Opmerker.

Orgaan van het Genootschap

ARCHITECTVRA ET AMICITIA

Weekblad voor Beeldende Kunst en Technische Wetenschap

A.M.W.

Redacteur-Uitgever F. W. VAN GENDT JGz.
Adres voor Redactie en Administratie van het Weekblad en advertentiën: Bureau van *De Opmerker*, Driekoningenstraat 28, *Arnhem*.
Bureau der Redactie van *Architectura et Amicitia* JAN SPRINGER, C. B. POSTHUMUS MEYJES en A. W. WEISSMAN.
Stukken, deze Redactie betreffende, te adresseeren aan den Heer C. B. POSTHUMUS MEYJES, Kerkstraat 170 te *Amsterdam*
en al, wat de Administratie van het Genootschap betreft, aan den Heer F. J. BREMMER HZN., Reguliersgracht 74, te *Amsterdam*.

ABONNEMENT *f* 2.25 per 3 maanden *of* wel *tien gulden* per jaar, bij vooruitbetaling en franco toezending van dit bedrag. Voor het buitenland *f* 7.50 en Nederlandsch-Indië *f* 9.—, beiden bij vooruitbetaling.
ADVERTENTIEN ad 20 cent voor elken regel plaatsruimte en 10 cent voor een herhalingnommer, worden tot Vrijdagvond aangenomen.
AFZONDERLIJKE NOMMERS, bij contante betaling ad 15 cent per stuk en 25 cent per plaat, te bekomen aan het Bureau van *De Opmerker* te *Arnhem* en bij den Hoofd-correspondent JOH. G. STEMLER CZN., Boekhandelaar te *Amsterdam*.

MEDEDEELINGEN VAN HET GENOOTSCHAP.

De 877ste gewone vergadering zal worden gehouden op Woensdag den 16 Februari, des avonds te 8 uren, in het American Hotel alhier. De agenda voor deze vergadering luidt:

a. Mededeelingen van het Bestuur;
b. Bijdrage van den heer M. de Jongh;
c. Uitreiking der prijzen van de bekroonde ontwerpen.

Als gewoon lid is aangenomen de heer J. E. v. d. Pek, alhier.

Als bekroonden van de prijsvragen voor een centraal-telephoonbureau en schilderhuis, hebben de volgende heeren zich bekendgemaakt:

Centraal telephoonbureau.

1e prijs: motto *Sans nom*, de heer Ch. H. Verhulst, ingenieur bij de Deli-Maatschappij.

2e prijs: motto *A. et A.*, de heer W. H. L. Westerbach, alhier.

Schilderhuis.

Prijs: motto *Infanterie*, de heer J. P. Boerma.

De heer R. W. P. de Vries heeft voor de Bibliotheek van het Genootschap welwillend aangeboden eene portefeuille met teekeningen en ontwerpen uit het laatst der 18e eeuw.

Namens het Bestuur:
de 1ste-Secretaris,
F. J. Bremmer Hzn.

(A. et A.) HET PLAFOND.

Bij ons te lande wordt, in overigens goed gebouwde huizen, het plafond bijna geheel verwaarloosd en zelfs bij goed versierde wanden gewoonlijk eenvoudig wit gepleisterd. Men is gewoon het minimum van versiering aan te brengen. Eenige lijsten met ornementen en een middenstuk is alles wat gemaakt wordt. En toch zijn er vele redenen aanwezig om het plafond met bijzondere zorg te behandelen.

Evenals de vloer is de zoldering een vlak. Het ontstaan der bedekking wijst ons op een vlak met regelmatige verhoogingen en verdiepingen. Men denkt zich in de eerste plaats de balklaag, die, hetzij van hout of zooals tegenwoordig van ijzer, eene steenen of houten bedekking van boven of eene betengeling van onderen te dragen heeft. De tengels, met pleister bedekt, vormen het plafond van onze gewone woonhuizen als geheel effene vlakte. Als derde soort van bedekking is het gewelf ontstaan.

Denken wij ons nu in de eerste plaats een plafond, samengesteld uit balken, die op eenigen afstand van elkander liggen en waarover de vloerplanken aangebracht zijn. Wij zien dan verhoogingen en verdiepingen, over de geheele ruimte afwisselend naast elkander. Dit oorspronkelijkste en eenvoudigste van alle systemen werd in de middeleeuwen dikwijls rijk versierd door de balken van snijwerk te voorzien; in sommige gevallen werden de balken nog door op dezelfde manier bewerkte karbeels geschoord.

In modern-Gothische gebouwen is deze bedekking veelvuldig toegepast. Wel-is-waar geeft zij een eenigszins somberen indruk, vooral wanneer het plafond van donker hout samengesteld is, maar daarentegen geven de balken, die wij onbedekt kunnen zien liggen, een gevoel van zekerheid. In betimmerde vertrekken werkt zij mede tot den indruk van behaaglijkheid, die dergelijke kamers geven.

Wanneer wij het balkensysteem verder doorvoeren, komen we tot de gekruiste ligging, waarin rechthoekige of kwadraatvormige verdiepte velden ontstaan, die tot het opnemen van gekleurde en verheven ornementen, rozetten, sterren of andere versiering zeer geschikt zijn. Dit systeem geeft den grondvorm voor de Griekse caissons, die in de oudheid zoo menigvuldige aanwending vonden en evenzoo tot prachtvolle versiering aanleiding gaven. Dat het zich echter nog tot rijkere decoratie leent, leert vooral de Renaissance, die velden van verschillenden vorm en grootte vormde. Deze bleven met de balken óf ongeschilderd, zoodat slechts de binten geprofileerd werden en op de kruispunten knoppen of rozetten verkregen, óf zij werden uiterst sierlijk in kleuren behandeld.

Beschouwen wij nu de verschillende soorten van gewelven: het troggewelf, de koepel, het kruisgewelf, in het bijzonder ook het spiegelgewelf, dat in het midden een vlak gedeelte draagt. De middeleeuwsche kunstenaars, zoowel als die der Renaissance, hebben aan de decoratie daarvan hunne beste krachten besteed. Het gaat niet aan de plafondbeschildering, hoeveel misstand zij ook soms medebrengt, hoezeer zij ook soms tegen het gezond verstand schijnt in te druisen, te verwer-

pen. Wij moeten ons op het standpunt der kunstenaars zelven stellen en iets over het hoofd zien om aan de noodwendig ontstane misstanden tegemoet te komen.

Het is waar, dat de beschilderde plafonds niet gemakkelijk te zien zijn. Om de juiste houding aan te nemen moet de beschouwer het hoofd in den nek leggen, opdat het gezicht horizontaal zij. Hij moet niet alleen deze lastige houding aannemen maar moet in de zaal rondgaan, om voor elk beeld het juiste standpunt te vinden, en heeft hij dit gevonden, dan ziet hij al het overige, waarvan hij den blik niet kan afwenden, in valsche en verschoven perspectief.

Dit alles beteekent weinig, wanneer de beschildering, zooals zij volgens het strenge beginsel zijn moet, alleen als decoratie gedacht is. Doch zelfs de beste kunstenaars hebben de decoratie en het vrijstaande beeld zoeken te vereenigen en verlangen de beschouwing van alles afzonderlijk; dit is de fout. Hoewel een Michel-Angelo of Raphaël ons ruimschoots voor onze moeite beloonen, ook hier zijn er grenzen van het geoorloofde, die niet te overschrijden zijn, zelfs voor kunstenaars als zij.

Bij koepels is de vraag meestal spoedig beslist; daar is voor alle figuren de plaats als aangewezen, terwijl de verdeeling in vakken aan de vrije artistieke opvatting overgelaten blijft.

Evenzoo is het bij het kruisgewelf en ook in het troggewelf is de plaatsing der beelden onvoorwaardelijk aangegeven; zij kunnen noch scheef noch in de lengteas gesteld worden, elke figuur moet met de voeten op het muurvlak aangebracht worden. De eigenlijke moeilijkheid begint eerst daar, waar het plafond gedeeltelijk of ook geheel vlak is en waar de plaatsing van een of meer beelden geheel aan den smaak van den kunstenaar overgelaten is, en het licht, benevens de plaats van den aanschouwer, door hem in aanmerking genomen moet worden.

Nemen wij in de eerste plaats aan, dat de kunstenaar zich voor de decoratie tot een enkel tafereel bepaald heeft. Wij beschouwen dit als de ongelukkigste oplossing, want wij zien dan eigenlijk slechts eene schilderij en volstrekt niet meer eene decoratie. Toch is deze oplossing dikwijls beproefd geworden. Het is daarbij onverschillig of de schilderij het geheele veld inneemt of dat een gedeelte overblijft en met ornement gevuld is. Wij zien dan echter slechts een op den ezel geschilderd stuk, dat in plaats van tegen den wand, tegen het plafond geplaatst is. Welke richting zullen nu de figuren hebben, met de hoofden naar de vensters of naar den tegenovergelegen wand?

Is de stand des toeschouwers aangegeven, zooals in een concertzaal, waar het publiek steeds naar het orkest gekeerd is, dan moet de stand van de beelden zich ongetwijfeld naar den toeschouwer richten. Ieder beeld moet, wanneer men het hoofd opheft, vóór ons staan. Evenzoo is het in een kerk, waar, althans in het hoofdschip, bij vlakke bedekking de beelden met het hoofd naar het altaar gekeerd, aangebracht moeten worden.

Wanneer echter de aanschouwer vrij kan rondloopen, wordt de zaak geheel anders. Dan beslist vóór alles het licht en alsdan is het 't gunstigst, dat het beeld, wanneer de beschouwer met den rug tegen de vensterzijde gekeerd is, recht voor hem staat. De figuren moeten daarbij met het hoofd tegen de vensters en met het voeteneinde alzoo tegen den overliggenden wand gekeerd zijn.

In het eene zoowel als in het andere geval zijn echter de gebreken slechts getemperd, niet weggenomen. Buiten het aangenomen standpunt hebben wij steeds een scheef en verkeerd gezicht, of wij worden door het licht verblind, en genieten niet de schoone werking van een versiering.

Diezelfde voorschriften gelden voor den spiegel van het spiegelgewelf. De groote meesters — en van deze zijn juist de schoonste plafonds nog bewaard — hebben het schild van den spiegel altijd zoo gesteld, dat het voor den aanschouwer, die met den rug naar het venster staat, opgericht is. Zoo is het met Guido Renis' beroemde Aurora in het paleis Raspigliosi te Rome, zoo met het voornaamste stuk uit Raphaël's cyclus uit het leven van Psyche in de Farnesina. In het laatste geval zijn de moeilijkheden buitengewoon vermeerderd, doordat de overige decoratie zoo uitstekend fraai is. En niettegenstaande dat komt Raphaël's werk goed uit, hoe schoon het geheele plafond ook zij.

Bovendien biedt het spiegelgewelf in decoratief opzicht een groot voordeel, daar het verschillende velden en vlakken bevat en daardoor den kunstenaar dwingt, in zekere mate althans decoratief door te gaan. Wanneer hij ook al één hoofdtafereel maakt, hij is toch genoodzaakt de andere tafereelen en ornementen daarmede in harmonie te brengen, zoodat de gemeenschappelijke werking altijd eene decoratieve moet zijn. Anders is het, wanneer hij een vlak of bijna vlak veld heeft, hetzij, dat het den tongewelfvorm nabijkomt of dat zijne vlakken bij de muren in een welflijn overgaan. Om hier de perspectievische of decoratieve moeilijkheden te ontgaan, hebben de kunstenaars in het algemeen twee manieren beproefd: zij hebben óf de geheele vlakte in een menigte vakken verdeeld óf eene enkele voorstelling gekozen; deze zijn echter zoo geteekend, alsof zich boven in werkelijkheid de open ruimte bevond.

Beschouwen wij eerst de eerste wijze, die met de kunstvol verdeelde en gerangschikte balkzoldering veel overeenkomst heeft. Het doel, dat de kunstenaars voor oogen hadden, is, om de beelden zelf geen richting te geven en daardoor al het scheeve en verkeerde te ontgaan. Bij vele beelden in verschillenden stand zal de beschouwer, op welk punt hij zich ook plaatst, ten minste het eene of andere goed zien en van het overige slechts een algemeenen indruk verkrijgen, die door koppelend, scheidend en omlijstend ornement, en vooral ook door rijke vergulding, nog verhoogd zal worden.

Hiermede is niet gezegd, dat door de vrijheid van richting der beelden, de plaatsing geheel naar willekeur kan geschieden. Wanneer de beelden zich groepeeren, moet er een aantrekkingspunt zijn, en dat is het midden van het geheele veld. De figuren moeten daarom, zoo niet straalsgewijs, dan toch van de vier zijden naar het midden gericht zijn. Bevat het midden een bijzonder domineerend hoofdvak, dan gelden hiervoor de bovengenoemde regels, volgens welke het zich óf naar het licht en naar de vensters richt óf zich naar de plaats van het publiek regelt. Hoe meer zich de schikking der schilderwerken van deze grondregels verwijdert, hoe meer misstanden en fouten zij zal vertoonen.

De tweede manier: de moeilijkheden daardoor te ontgaan, dat het plafond door middel van een bovenal kunstig perspectief schijnbaar geheel opgeheven wordt, is die van den baroktijd. De leidende gedachte is de zaal in zekeren zin als open hal te denken, waarover men in plaats der bedekking het voorgestelde tafereel in de open lucht voor zich ziet, hetzij dat het op wolken of in den hemel zweeft of dat figuren en architectuur (de geschilderde namelijk) op de wandlijsten schijnen te staan. Gedeeltelijk heeft Michel Angelo met het plafond in de Sixtijnsche kapel iets dergelijks voor oogen gehad, want de geschilderde architectuur schijnt een voortzetting der wandversiering; de vrijstaande figuren maken den indruk, alsof zij levend daarboven zaten; het is echter altijd een

plafond en niet een open luchtruim, zooals de perspectiefschilders der 17de en 18de eeuw dat maakten. Zij bouwden met hun penseel boven de ver vooruitspringende kroonlijst der vier muren een geheele wereld van tempels en kunstrijke gebouwen, die rondom voor het verbaasde oog in hunne natuurlijke hoogte schenen op te stijgen. Ja, zij lieten deze gebouwen soms onder op de wandvlakken zelf beginnen en schilderden trappen daarbij, waarop personen op en nederliepen, als of zij naar den toeschouwer kwamen of zich van hem verwijderden, zoodat deze geloofde zelf die treden te kunnen gebruiken en in de tempels te kunnen gaan. Boven opende zich dan de wijde hemel; op wolken zag men tronend, zwevend, wandelend de geheele bevolking van den Olympus of ook in onbereikbare oneindige hoogte den Christelijken hemel: God, Christus, Maria en de ontelbare legerscharen van heiligen.

Zoo werden paleiszalen, zoo ook kerkplafonds versierd. Pater Andreas Pozzo was het, die deze schilderkunst der volmaking nabijbracht; deze manier van decoreeren geeft echter aanleiding tot bezwaren.

In de eerste plaats brengt het den schilder onvermijdelijk tot misstanden in de teekening. Eene figuur, die boven ons hoofd zweven of staan moet, moeten wij eigenlijk juist onder het voetpunt aanzien, dus in zulk eene verkorting, dat de omvang van het lijf de buitenlijn aangeeft en de kop onzichtbaar is. Dat zoekt de schilder nu in elk geval te vermijden en dat kan hij ook meestal. Hij kan echter verkortingen niet altijd ontgaan. Doch, en dit is het ergste, het geheele systeem van schilderen moet voor de beschouwing op één punt berekend zijn. Staat men op dit punt, dan vindt men alles volmaakt in orde en mag men zich verbaasd afvragen, waar de werkelijkheid ophoudt en de misleiding begint. Verlaat men echter dit punt, dan begint aanstonds de chaos zich te vertoonen; de figuren geven de afschuwelijkste misteekeningen, alle lijnen beginnen te dansen, de architectuur hangt scheef en altijd scheever en dreigt den beschouwer onder zijne puinhoopen te begraven. In dezen onverdraaglijken toestand bevindt zich ieder, die niet het geluk heeft toevallig in het middelpunt te staan en één kan telkens maar de gelukkige zijn (1).

Andere kunstenaars van die periode hebben beide methoden willen vereenigen, door het plafond gedeeltelijk ornementaal te willen houden, maar het midden als een omlijste schilderij te behandelen. Evenals de perspectiefschilders deden zij dit met het doel, om een schijnbare werkelijkheid te verkrijgen. Meestal namen zij allerlei mythologische tafereelen met op wolken zwevende figuren tot onderwerp, en gingen daarin zelfs nog verder dan de perspectiefschilders. Zij namen namelijk de plastiek te hulp, maakten wolken en menschelijke vormen van natuurlijk geschilderd pleisterwerk en lieten die over de vergulde lijst, die hier kunst en werkelijkheid scheidt, in de ruimte van de kamer neerhangen.

(1) We kunnen hier een voorbeeld van ondoordachte vrijheid in de decoratiekunst uit ons land aanhalen, door te wijzen op het plafond van de eetzaal in het voormalige Prinsenhof te Delft, het verblijf van Prins Willem I, dat nu gerestaureerd wordt.

De zoldering van die zaal bestaat uit zware balken (25 bij 40 c.M.), die op onderling gelijke afstanden gelegd zijn en waartusschen eene vlakke beschieting aangebracht is. Deze werd in 1688 door Leonard Bramer beschilderd en geeft eene voorstelling van de hemelvaart van Christus te aanschouwen.

Het eigenaardige van deze decoratie is hierin gelegen, dat op sommige plaatsen, waar de ruimte tusschen twee balken niet groot genoeg was om eene figuur te schilderen, deze in twee of zelfs in drie vakken voorkomt en wel zoodanig dat b.v. een gedeelte van een voet in het eene veld staat, terwijl het daarbij behoorende onderstuk aan de andere zijde van het balk op het volgende vak te vinden is. Vooral met de bovengedeelten der figuren komt dat hier en daar allervreemdst uit; zoo zijn er onthoofde engelen en alleenstaande engelenhoofden op sommige plaatsen te zien en er behoort een groote dosis goede wil bij om er eene complete schilderij uit te vinden. Het maakt veeleer den indruk van een aan stroken gesneden doek, waarmede de plafondvakken gevuld zijn.

Hier is de plastiek klaarblijkelijk slechts gebruikt om den schijn der werkelijkheid te vermeerderen. Iets anders is het, wanneer zij alleen decoratief versierend optreedt. In zulke gevallen mag zij ook aan het plafond binnen zekere grenzen toegelaten worden. Zekere stijlen, die der 17de en 18de eeuwen, eischen hunne toepassing voor rijkere versiering. Wanneer zij levensgroote of zelfs grootere figuren tot dragers en steunsels van geschilderde vakken maken, kan men dit nog goedkeuren. Wanneer de figuren echter de leden ver naar voren in de open ruimte uitsteken, werken zij hinderlijk. Nog erger is het, wanneer zij zoodanig aan het plafond zweven, dat zij met armen en beenen of zelfs met het halve lichaam naar beneden hangen. Wij hebben de innige overtuiging dat zij, vroeg of laat, moeten vallen en wanneer dit critiek oogenblik daar is, weten we niet. Hetzelfde geldt voor ornementen. Hieruit volgt, dat plastiek aan het plafond slechts weinig relief mag krijgen.

In het meest vlakke relief kan het beeldhouwwerk nog een hooge mate van schoonheid verkrijgen; zij zal echter aan het plafond van een kamer of een zaal in de meeste gevallen van te zwakke decoratieve werking zijn. Het relief zal dan door goud of kleur moeten worden ondersteund, niet echter zooals men het tegenwoordig doet, door er diepe schaduwen langs te brengen, maar door ornement of grond, of beide gelijk, te beschilderen. Hoe hierdoor eene decoratie van de grootste bekoorlijkheid verkregen kan worden, bewijzen Raphaël's arabesken in de loggia's, waar geschilderde en plastische ornementen verbonden zijn of Giulio Romana's stucornementen aan het gewelfde plafond van de groote hal in de villa Madama bij Rome.

Dit zou eene versiering zijn, die wij ook in onze eigenlijke moderne woning gebruiken kunnen. Wat wij totdusverre als plafonddecoratie geschilderd en beoordeeld hebben, betrof ruimten, die meer prachtzalen of publieke vergaderzalen waren dan wel woonkamers. Bij deze beperkt het zich in den regel tot het beschilderen van een vlakke met pleister bedekte ruimte, die ons een onafgebroken veld vertoont. Men kan een dergelijk plafond op verschillende gronden afkeuren; het wordt ons echter zoo gegeven. Wij moeten het er mee doen en het op de beste manier in harmonie zien te brengen met het overige.

Reeds de onsoliditeit der plafonds verbiedt een eenigszins uitgebreide plastiekversiering, en wijst ons op de polychromie, die wij ook op enkele relief-ornementen, zooals b.v. eene ster in het midden, kunnen toepassen.

Het doel, waarheen wij bij de polychromie-versiering streven, kan niet de schoonheid van het alleenstaand figuur of beeld zijn, maar is de algemeene harmonische indruk van het geheele plafond.

Wij hebben in de kamer geen vast standpunt, wij willen ons zooveel mogelijk op elke plaats behaaglijk gevoelen, waartoe dan ook behoort dat wij niet door zonden der esthetiek gestoord moeten worden. Daarom moeten wij ook overal in het vertrek een ongeveer gelijken harmonischen indruk verkrijgen.

Om dit te verkrijgen, moeten wij de ornementatie, tot op een zekere grens althans, over het geheele plafond uitstrekken. Gewoonlijk beschilderen wij slechts het midden en de omlijsting; de geheele grond echter wordt in den regel licht getint en heeft dan het grootste oppervlak. Beter echter is het een licht en regelmatig ornement, uit sierlijke sterretjes of iets dergelijks bestaande, over de fond te leggen. Dit is noodzakelijk, opdat tusschen de omlijsting en de rozet in het midden eene verbinding verkregen worde; zonder dat blijft het plafond gebroken.

Eene andere fout, waarop wij opmerkzaam moeten maken, is deze dat men gewoonlijk tusschen wand en plafondrand geen verbinding maakt, maar de lichte grond van het plafond onmiddellijk tegen den muur laat loopen. De werking is hard en onaangenaam. In elk geval moet de scheiding door de kleur zichtbaar gemaakt worden; wanneer hier gebruikgemaakt wordt van kleuren van ongeveer gelijke kracht, dan is die overgang aangenamer voor het oog en het doet tevens de kamer hooger schijnen.

Buitendien moeten wij ons voor zwaarte en gedruktheid in de tint en teekening hoeden, want het plafond, hoe rijk ook, mag niet drukkend zijn maar moet altijd licht schijnen. Ook moet het plafond, behalve een rand, een versiering in het midden hebben, welke reeds door het gebruik van lichtkronen noodzakelijk is. In de antieke wereld bestond dit gebruik niet en daarom zien wij weinig nadruk in het midden gelegd. Op de Pompejaansche plafonds, waarvan echter slechts een paar, tot volledige kennisneming nauwelijks voldoende voorbeelden voorhanden zijn, was de geheele vlakte door breede roode lijnen in vakken verdeeld en daartusschen klein ornement van vogels en guirlandes gestrooid. Bij zulk een plafond behoort echter ook de bekoorlijke wandversiering, die men te Pompeji bezigde, doch die wij slechts zelden gebruiken kunnen. Wij doen dus in de meeste gevallen beter, ons aan het systeem van centraal-ornement en rand te houden.

Hoe wij echter speciaal bij de compositie daarvan moeten te werk gaan, in welke tinten, in welke stemming wij het houden moeten, daarvoor gelden gedeeltelijk de algemeene wetten der decoratie, en gedeeltelijk hangt het van het doel van den bewoner en de bestemming van het lokaal af. De kunstenaarsfantasie heeft hier een ruim veld. Uit zij zich in bevallige, ranke arabeskenvormen, mengt zij er frissche bloemen doorheen, eenigszins in den geest der Indische randversieringen, dan zullen wij de scheppingen van de schilders welkom heeten, en zullen hen ook niet berispen wanneer zij in de ranken en bloemen kinderfiguurtjes, genieën, amouretten, elfen of ook vogels en andere dieren dooreenvlechten.

Willen zij buitendien ook kleine tafereeltjes in sierlijke lijsten midden in de arabesken aanbrengen, dan willen wij die als deelen van het geheel laten gelden, maar dan ondergeschikt blijvende aan de harmonie.

Op deze harmonie komen wij altijd weer terug. Zij is het, die vloer, wanden en plafond, die men wel afzonderlijk bespreken maar niet zonder voorafberaamd plan met elkander in aanraking kan brengen, weder tot een gemeenschappelijk effect vereenigt. Zij dwingt ons ook aan de andere bestanddeelen van het vertrek te denken, aan schoorsteen, deuren, zelfs aan de beglazing, die men maar al te dikwijls over het hoofd ziet. De witgeschilderde deuren hebben wij uit den laatsten rococotijd overgenomen en zij hebben bij bleeke kleurlooze wanden ook recht van bestaan, wanneer men althans wil hebben dat zij het karakter van hout geheel verloochenen. Tegenwoordig echter bij de krachtiger kleuren der tapijten en wanddecoratie zijn zij tusschen het geheel van een harde en voor elke diepere kleuren-harmonie van vernietigende werking.

Het middel om ook hier de harmonie te herstellen, om de deuren met den wand in overeenstemming te brengen, is eenvoudig. Men moet het hout zijne houtkleur laten. Dan is het niet moeilijk hardheid en misstand te voorkomen, want de bruine houtkleur voegt zich in bijna elke kleurdecoratie. Men heeft slechts dáárop acht te geven, dat de tint niet te donker of te licht genomen worde en men op de deur zelf, bij gebruik van verschillend gekleurde houtsoorten of bij verschillende kleur, het licht en donker niet te sterk maakt en niet te verschillend bij elkaar brengt.

Hetzelfde is met den schoorsteen het geval. Onze schoorsteenmantels hebben in den regel slechte vormen. Ook hier kon men met succes tot de oude vormen terugkeeren wat reeds gedeeltelijk beproefd is. Het lastigste is de kleur, bijna altijd niets dan grijs, wit en zwart, kleuren, die meestal niet in de bedoelde harmonie passen.

De bruine marmerkleuren, die wel eens voorkomen, zijn meestal niet schoon van toon, en de groene soorten zijn niet altijd te gebruiken, daar groen zich het slechtst met andere kleuren laat combineeren.

Wat voor de deuren geldt is ook voor de houten vensteromlijsting van kracht. Binten moeten de kleur en het karakter van hout verkrijgen. Wil men streng voortgaan, dan moet men ook de ruiten gekleurd maken en de oude glasschildering op een gepaste manier trachten te imiteeren.

Ik noem als voorbeelden, niet de kleurrijke glazen der middeleeuwen, maar de Italiaansche van de vijftiende eeuw, waarvan nog voorbeelden, zooals in de Certisa van Pavia, bestaan. Het venster bestaat daar uit een lichtgekleurde omlijsting en in het midden een wapen of anders een ornement, terwijl de grond wit, onversierd glas mag blijven. Men heeft dan een overgang van den donkeren wand tot de lichtopening, de kleurenharmonie wordt niet verbroken en het uitzicht niet belemmerd.

M. DE JONGH.

DE ELECTRISCHE STRAATVERLICHTING TE NIJMEGEN.

Reeds sedert eenige weken verheugt Nijmegen zich in het bezit van tien electrische lampen, op verschillende punten om de stad, ter verlichting van pleinen en parken geplaatst. De stad is daardoor weder een aantrekkingspunt rijker geworden.

Het loont de moeite eens na te gaan hoe Nijmegen ertoe kwam reeds nu een electrische straatverlichting in te voeren; daardoor zal het duidelijk worden, waarom de lampen zoover uit elkaar geplaatst zijn.

De verlichting van den vóór eenige jaren aangelegden strekdam in de rivier, waarvan steeds een druk gebruik wordt gemaakt als los- en laadplaats, was reeds van den beginne af onvoldoende. Door de gestadige verzakking van den pas aangeplempten zandgrond en het meermalen inundeeren daarvan bij hoog rivierwater, was een aanleg van gasbuizen niet aan te raden en daarom gebruikte men voortdurend petroleumlampen op palen, die gemakkelijk weggenomen kunnen worden.

Het drukke personenverkeer met de 's avonds aankomende booten deed naar meer licht verlangen en vandaar, dat de Commissie voor de gasfabriek in 1885 het besluit nam aldaar vier electrische lampen te plaatsen, die het geheele terrein, dat bij middelbaren rivierstand als aanlegplaats gebruikt wordt, verlichten konden.

Al dadelijk werd opgemerkt, dat het bij het maken der nieuwe inrichting wenschelijk was op mogelijke uitbreiding te rekenen en een voorstel om de machines te doen inrichten voor tien lampen vond algemeen bijval. Er bestond wel geen plan onmiddellijk 10 lampen te plaatsen, maar toch werd het getal vier met twee vermeerderd, één in 't Valkhof en één in 't Kelfkensbosch. Daardoor was de lengte van den benoodigden kabel reeds 200 lang, dat deze bijna voldoende was om langs de singels een cirkel om de stad te trekken. Hiertoe werd dan ook besloten en de ontbrekende kabel bijgekocht. Men was dan in de gelegenheid later nog meer punten gemakkelijk te verlichten. De levering van een en ander werd opgedragen aan de firma Willem Smit en Co. te Slikkerveer.

Toen de proeven met de machines en lampen genomen werden, moesten de laatsten alle tien branden om over de kracht en werking der machine en dynamo voldoende te kunnen oordeelen. De overblijvende vier werden toen tijdelijk geplaatst bij 't spoorwegstation, op het Keizer-Karelsplein en in de Huner- en Kronenburgerparken, en ofschoon de lantarenstandaards slechts gewone houten hulppalen zijn, gelooft men toch algemeen, dat de lampen wel zullen blijven waar ze staan.

Een van de redenen, waarom men hier 200 gemakkelijk ertoe overging met deze verlichting eene proef te nemen, is misschien wel geweest, dat het machinegebouw der waterleiding aan de ceintuurbaan grenst en daardoor als het ware aangewezen was voor de standplaats der machines. Het personeel dier inrichting is nu met de regeling der electrische werktuigen belast en dezelfde stoomketels leveren aan beide inrichtingen het benoodigde. Hierdoor wordt een belangrijk voordeel op de exploitatiekosten behaald.

De machine maakt per minuut 295 en de dynamo 800 omwentelingen. Hiermede wordt een electrische kracht opgewekt van 600 volts, waarvan 50 voor elke lamp, 50 voor den kabel en 50 als zekerheid dienen, en een stroom van niet meer dan 20 ampères.

De leverancier-fabrikant richtte de dynamo en lampen naar eigen systeem in; eerstgenoemde heeft veel overeenkomst met het Siemens-systeem.

De kabel bestaat uit twaalf koperdraden, in een bosje bijeen gebonden door een omwinding van Indiarubber en besloten in een looden buis, die bovendien nog is omgeven door geteerde hennep.

Het licht der lampen (booglampen) moet een kracht hebben van 2000 standaardkaarsen, onder een hoek van 45 graden zonder ballon gemeten. De lampen hangen ongeveer 7 meter boven den grond en zijn voorzien van ballons van 50 centimeter middellijn, met metalen netwerk omgeven.

De vier palen aan de Waalkade zijn tuimelpalen en 200 ingericht, dat de lamp, die boven op den paal in den beugel bevestigd is, bij het tuimelen steeds loodrecht blijft hangen en tot aan den grond kan zakken, teneinde den werkman gelegenheid te geven nieuwe koolspitsen in te zetten.

De palen kunnen ook gemakkelijk geheel weggenomen worden, wat bij ijsgang noodig is, en alsdan bestaat er tevens gelegenheid de kabel-uiteinden door middel van het verstellen der stroomwisselaars opnieuw te verbinden ten behoeve van de overige lampen.

In den zomer van het vorig jaar werd de geheele inrichting, die ongeveer 10,000 gulden kost, opgesteld en beproefd. De voorwaarde, waaraan de verlichting behalve aan de opgegeven sterkte, moet voldoen, is, dat de tien lampen gedurende vier achtereenvolgende weken zonder stoornis gelijktijdig 200 constant en goed zullen branden als door een buitenlandsche firma ergens geleverd werd. Na deze proef moet de leverancier nog gedurende 18 maanden voor de goede werking der toestellen instaan.

De lampen zonder palen en stroomafsluiters kosten ƒ 155 per stuk en de kabel ƒ 1.25 per meter.

In het eerst brandden de lampen niet geheel geregeld, waarom de inrichting ervan gewijzigd werd; veel is daaraan reeds verbeterd, zoodat men thans over het algemeen tevreden is.

Behalve het werkloon voor het schoonmaken en in orde houden der lampen, waarvoor dagelijks 3 man elk 3 uren werkzaam zijn, komen nog de volgende onkosten op de exploitatierekening.

De stoomketels verbruiken voor het in beweging brengen der electrisch-lichtmachine 60 K.G. steenkolen per uur, terwijl dagelijks 1 liter olie en bovendien eene kleine hoeveelheid vet voor het smeren der machine benoodigd is. Elke lamp verbrandt dagelijks ongeveer 0,50 M¹ koolspits, die ƒ 0.75 per meter kost.

De lampen branden van een uur na zonsondergang tot elf uur 's avonds.

DE OVERKAPPING VAN HET CENTRAAL-STATION.

In de vergadering, Dinsdag j.l. door het Koninklijk Instituut van Ingenieurs gehouden, hield de heer Nierstrasz, chef van »Weg en Werken" en »Mouvement" bij de Hollandsche IJzeren Spoorwegmaatschappij, een hoogst belangrijke voordracht over stationinrichtingen en overkappingen.

Na bespreking van het toekomstige station te 's-Gravenhage, werden de kosten van verschillende in Nederland gemaakte bekappingen met elkander vergeleken, en volgde de bespreking van de nog steeds in de lucht hangende beslissing omtrent de voltooiing van de overkapping van het station te Amsterdam, en in verband hiermede de ingebruikstelling van het sinds lang voltooide hoofdgebouw. Dank zij de welwillendheid van den eerstaanwezenden ingenieur Leijds, die de resultaten der boringen op het stationseiland, en der waarnemingen omtrent de zettingen der steunpunten, ter beschikking van den heer Nierstrasz stelde, was spreker in de gelegenheid eene aanschouwelijke voorstelling te geven van de geaardheid der verschillende grondlagen.

Uit eene aandachtige beschouwing bleek, dat tusschen het zand van de ophooging en den vasteren grondslag, waarop te Amsterdam gewoonlijk wordt gefundeerd, een laag slappe klei is opgesloten, die neiging heeft langs de naar het IJ afhellende vastere grondlaag af te glijden. Vermoedelijk heeft dergelijke afschuiving door de beweging der treinen plaatsgevonden en zijn hierdoor de ondereinden der palen naar buiten en de boveneinden, die tegen de zwaardere zandaanvulling tegenstand ondervonden, naar binnen gezet.

Andere sprekers waren van meening, dat de zakking en verschuiving meer aan te geringen weerstand van den grond tegen het zakken van de palen moet worden toegeschreven. Allen waren het echter eens, dat de zakking een gevolg was, hoe dan ook, van de bovenvermelde slappe kleilaag, maar tevens dat die verzakkingen niet het minste nadeel voor de exploitatie opleveren. Uit de graphische voorstelling der verzettingen bleek, dat de grootste verschuivingen juist in het midden van het gebouw bij de onbelaste steunpunten hadden plaats gehad. De grootste zijdelingsche uitwijking bedroeg ruim 10 centimeter en verminderde tot enkele milimeters naar de uiteinden. De grootste zakking bedroeg 26 centimeter in het midden en verminderde tot 12 en 5 centimeter bij de uiteinden.

De heer Nierstrasz wees erop, dat eene overkapping in de *eerste* plaats bestemd is om reizigers droog van en naar de treinen te brengen en dat er naar gezocht moest worden dit doel zoo spoedig en zoo goedkoop mogelijk te bereiken. Bij het aangeven der middelen om daartoe te geraken, onderscheidde spreker drie gevallen.

Het eerste en eenvoudigste middel was de ontworpen en gereed liggende kap dadelijk op te stellen en daarbij sleden aan te brengen, waardoor eene horizontale verplaatsing kon plaats vinden en tegelijk rijzels, om het omhoog brengen mogelijk te maken. De kosten werden op ƒ 150,000 geraamd, maar dit middel kan niet onvoorwaardelijk aanbevolen worden.

Het tweede en ongetwijfeld kostbare middel, waarvan de uitslag nog twijfelachtig zou zijn, bestond in het maken van eene pneumatische of andere diepe fundeering tot ongeveer 30 meter onder A.P. waarmede, het opstellen daaronder begrepen, eene uitgave van ƒ 600,000 zou gemoeid zijn.

Het derde middel, dat spreker ten eerste aanried, was de opgestelde kap af te breken, haar voor de overdekkingen te Nijmegen en 's-Hertogenbosch te bestemmen en te vervangen door eene lichte overkapping met twee overspanningen, liefst samengesteld uit gegolfd gegalvaniseerd plaatijzer. Deze overkapping kon gesteld worden op betrekkelijk lichte penanten, rustende op een roosterwerk met korte palen, die niet dieper dan de bovenzandlaag reiken; deze fundeering zal waarschijnlijk zakken, maar onafhankelijk blijven van de verzakking der slappe tusschenlaag. Hierbij werd door spreker gewezen op het feit, dat het rasterwerk, aan de Yzijde op de zandlaag staande, volgens de waarnemingen van den eerstaanwezend ingenieur Leyds geene verschuiving vertoont; ook zouden voor eventueele zakking reeds dadelijk inrichtingen kunnen worden aangebracht. De kosten van dit derde middel worden op ƒ 300,000 begroot.

Het ontbrak niet aan protesten tegen het denkbeeld de schoone kap naar het zuiden te doen verhuizen; vele ingenieurs wilden afwachten of de zettingen tot staan zouden komen, en deze bespiegelingen gaven den heer Nierstrasz aanleiding om te constateeren, dat zich in dit vraagstuk twee richtingen open-

baarden. De utiliteitsrichting, door den spoorweg-ingenieur en het publiek voorgestaan, om spoedig eene beschutting voor het reizend publiek tot stand te brengen. De andere richting is de nationaal Nederlandsch-technische, die er de voorkeur aan geeft jaren lang interessante en dure proefnemingen te doen om de elementen te overwinnen, al moeten de reizigers zich daardoor nog langen tijd behelpen in het hulpstation.

't Is te hopen, dat de utiliteitsrichting zegeviert en het station weldra in gebruik genomen wordt.

MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.

Afdeeling 's-Gravenhage.

Vergadering van Vrijdag 11 Februari 1887.

Na lezing en goedkeuring der notulen van de vorige vergadering, deelt de Voorzitter mede, dat van den heer Wesstra een verzoek om ontslag als bestuurslid der Afdeeling is ingekomen. Volgens het reglement moet in die vacature in den loop van dit jaar worden voorzien.

Het Bestuur der Louisa-stichting heeft in een brief aan het Bestuur der Afdeeling te kennen gegeven, dat onder dankbetuiging voor de belangstelling, door de Afdeeling in deze prijsvraag betoond, tot haar leedwezen niets meer aan het programma kan veranderd worden. Dit program is door de jury, die uit bekwame deskundige mannen bestaat, vastgesteld en door het Bestuur der Loge goedgekeurd.

De heer G. E. V. L. van Zuylen, als lid voorgesteld, wordt met algemeene stemmen aangenomen.

De vraag, de vorige vergadering in de bus gevonden, en luidende: *Welke maatregelen moet men treffen om met goed gevolg portland-cement-bepleistering te kunnen verven?* wordt ter sprake gebracht en ernstig overwogen. De heer Kriens wilde aan deze vraag gaarne eene andere toevoegen nl.: »Hoe moet den gevel worden gecement om zonder verven goed te kunnen bestaan?" hetgeen de Voorzitter aanleiding geeft deze afwijking te ontraden; daarop kan in een volgende vergadering worden teruggekomen.

Vele mannen van ondervinding geven daarop de ervaringen, door hen opgedaan, ten beste, zonder dat men hierdoor tot een besluit komt. Volgens een receptenboek moet men eerst het oppervlak bestrijken met eene oplossing van koolzure ammoniak en water, en kan daarop geverfd worden. Sommige meenen, dat, wanneer de muur zelf niet droog is, het vocht steeds bedervend werken zal; anderen, dat de potasch, die in het cement aanwezig is, zich met de olie van de verf verbindt en daaraan schade doet, doch een afdoend middel wordt niet aan de hand gedaan.

De Voorzitter stelt voor het onderzoek van deze vraag aan eene commissie op te dragen. Zij wordt benoemd en bestaat uit de heeren Aarsen, Roelofs en Bauer Jr.; de noodige onkosten zullen haar worden vergoed, de muren voor de proeven worden aangewezen en nog een metselaar of stukadoor daaraan worden toegevoegd, om na te gaan of menging en aanmenging van het portlandcement op het verven ook invloed uitoefent.

De heer G. H. Bauer Sr. stelt voor deze vraag ook aan het weekblad *De Ambachtsman* op te zenden, hopende dat dit vakblad een direct antwoord weet te geven. Aldus wordt besloten.

De Heer Boersma deelt mede, dat hij van den heer De Vries te Groningen een antwoord heeft ontvangen, waarin wordt medegedeeld, dat de opgegeven prijs voor pierre ornée (waarom toch geen goed hollandsch woord gebruikt, als de oorspronkelijke benaming *sgraffito* daarop werkelijk niet van toepassing is; het kan toch niet zijn om door vreemde poespas het fabrikaat op te vijzelen), was opgegeven voor het duurste der monsters en dat dus andere monsters minder in prijs zijn, terwijl hij den heer Bauer verzoekt den prijs te willen melden van te Dordrecht uitgevoerd sgraffito.

Over deze quaestie wordt door sommige heeren de opmerking gemaakt, dat indien het fabrikaat van den heer Bauer al niet goedkoop mocht zijn, dat van den heer De Vries zeker duur is: door laatstgenoemde wordt alles aan de fabriek gemaakt, terwijl de heer Bauer dit aan den gevel moet bewerken en dus reis- en verblijfkosten ten zijnen laste komen, die de heer De Vries niet heeft.

De heer G. H. Bauer Jr. meent de bewering van den heer De Vries, dat sgraffito niet aan de gevels houdt, te mogen ontkennen, omdat tal van bewijzen het tegendeel staven, o. a. aan het badhuis te Scheveningen en op vele andere plaatsen, door hem een vorige maal aangehaald.

Op het convocatiebiljet staat als 3de punt vermeld »bezoek aan het museum Prins Hendrik."

De leden worden door den heer Lefèbre ontvangen en in de hoogst interessante verzameling modellen en werkstukken rondgeleid. De practische toepassing in de bouwkunst ter sprake komende, deelt de heer Lefèbre als zijne ondervinding mede, dat de gehoorigheid tusschen de meeste huizen moet worden te keer gegaan in de vloerbalken en plafonds: de eerste dienen als klankbodems en eene bekleeding der balkeinden in den muur met vilt of caoutchouc zou de gehoorigheid voorkomen, terwijl de muren, meestal slechte geleiders, minder kwaad doen dan men denken zou; eene opvulling met zaagsel tusschen de plafonds en vloeren zou verder helpen; turf en asch zijn evenzeer slechte geleiders. Verschillende aanwijzingen, betrekking hebbende op goede acoustiek van zalen, geeft de heer Lefèbre ten beste; hij wijst daarbij ook op het verkeerde van groote lijstwerken en nissen in zalen, waar het vooral op goed geluid aankomt.

De heer Lefèbre neemt proeven omtrent de trillingen, door het geluid voortgebracht, op met zand bestrooide koperen platen; ook andere werktuigen worden met groote aandacht bezichtigd, als: den kustmisthoorn met het donderend geluid dat hij voortbrengt, den gewone misthoorn, den verbeterde roeper, de signaalfluit, de zee-messenger, enz., die allen getuigen voor de practische toepassing, die de heer L. uit zijn wetenschap trekt.

Modellen van zalen, muziektempels enz. op kleine schaal, werden besproken, en hoogst voldaan verlieten de leden der Afdeeling deze merkwaardige verzameling, nadat de Voorzitter den vriendelijken gastheer den dank der Vergadering had gebracht.

Afdeeling Leeuwarden.

Vergadering van Vrijdag 11 Februari 1887.

Na het lezen van de notulen der vorige bijeenkomst deelt de Voorzitter mede dat de leden, die op zich genomen hadden heden avond verschillende onderwerpen in te leiden, daartoe verhinderd waren. Tengevolge hiervan worden onderscheidene zaken, op het practisch gebied der bouwkunst tehuis behoorende, besproken, als het gebruik van Amerikaansche vorstvrije pompen, dat van silicaat en dergelijken.

De Voorzitter maakt melding van onderscheidene ventilatoren en wijst erop hoe, veelal door gebrekkige toepassing en onkunde, daarmede onvoldoende resultaten verkregen worden; men meent doorgaans genoeg te doen door in een winkel een ventilator te koopen en deze in een vertrek te doen plaatsen, om eene geregelde luchtverversching te erlangen.

Het ventilator systeem »Boijle" is gebaseerd op:

1°. Het afvoeren van bedorven lucht op de hoogste punten eener zaal en het aanvoeren van frissche lucht in verticale richting boven het hoofd der bezoekers.

2°. Het verwijderen der bedorven lucht door verscheidene openingen in het plafond, om de af te voeren hoeveelheden zooveel mogelijk te verdeelen.

3°. Het vermijden van tocht, doordien de frissche lucht niet mechanisch wordt aangebracht.

4°. Het aanvoeren van verwarmde frissche lucht, wat voornamelijk in den winter gewenscht is.

5. Het aanbrengen van zelfwerkende ventilators zonder mechanische werking, ten einde te voorkomen dat er te veel koude lucht wordt aangevoerd.

Hoofdzaak blijft het evenwel bij elke toepassing met verschillende omstandigheden rekening te houden; tal van systemen, op werkelijk goeden basis berustende, zijn door gebrekkige toepassing in discrediet gebracht.

Het stelsel werd door een miniatuur zuigkap van Boijle toegelicht.

Het lid Van Wijngaarden vertoonde eenige door hem genomen proeven met eene specie, bestaande uit gebluschte kalk en ruwe suiker of melasse, naar aanleiding van een bericht, voorkomende in het laatste nommer van *De Opmerker*; dit lid deelt tevens mede, dat volgens het tijdschrift van de Nederlandsche Maatschappij tot bevordering van Nijverheid, de toevoeging van suiker aan metselspecie niet nieuw is, maar reeds veel vroeger, o. a. ook in 't laatst der vorige eeuw in Engelsch Indië, en nog tegenwoordig veel wordt aangewend en men daarmede goede resultaten verkreeg. Nog besprak ditzelfde lid de nieuwe dakbedekking, onlangs in den handel gebracht onder den naam van »Tectorium"; ofschoon dit materiaal volgens het daarbij verzonden prospectus geene warmte geleidt, bleek het bij eene proefneming zeer brandbaar te zijn; om den belangrijk hoogen prijs, het gevaar voor sterke doorbuiging bij sneeuwbelasting en nog andere bezwaren, werd het als niet zeer doelmatig geacht, doch proefneming aanbevolen.

De heer Schröder, een stadgenoot, thans leerling aan de Kunstnijverheidschool te Amsterdam, stelde een paar gips-afgietsels tentoon en de heer Coltoff gaf enkele monsters van het pierre ornée, fabrikaat van den heer J. H. de Vries te Groningen, ter bezichtiging.

De Voorzitter stelde den heer Fincke in de gelegenheid een monster te doen zien van door hem gemaakte asphaltbevloering en sloot daarop deze gezellige bijeenkomst

BERICHT.

Het nommer van 19 Februari zal, uithoofde van den algemeenen feestdag, in den avond van Vrijdag 18 dezer worden afgedrukt.

BUITENLANDSCHE BERICHTEN.

— De inwijding van de eerste gebouwen voor de op 1 Mei te openen internationale tentoonstelling van al wat op de spoorwegen betrekking heeft, had dezer dagen in het Bosch van Vincennes met veel plechtigheid, met opluistering van muziek, plaats. Twee ministers waren er bij tegenwoordig. Verscheidene personen voerden het woord, o.a. Frédéric Passy, de bekende voorstander van scheidsrechterlijke beslissing bij internationale geschillen.

De tentoonstelling zal gehouden worden ter gedachtenisviering van het vijftigjarig bestaan van den eersten spoorweg in Frankrijk, dien van Parijs naar Saint-Germain.

BINNENLANDSCHE BERICHTEN.

's-GRAVENHAGE. Bij het korps van 's Rijks Waterstaat hebben met 1 Mei e. k. eenige mutatiën plaats; de ingenieurs E. R. van Nes van Meerkerk te Brielle en Jhr. C. J. de Jong van Beek en Donk te Breda zullen onderling van standplaats verwisselen. Verder werden overgeplaatst de ingenieurs J. A. E. Musquetier van Vlissingen naar Utrecht, R. J. Castendijk van Utrecht naar Assen, en C. A. Jolles van Assen naar Vlissingen.

— De veiling van het Panoramagebouw aan het Bezuidenhout, van de Haagsche Panorama-maatschappij, met de daarbij behoorende open terreinen en het heerenhuis, heeft Maandag plaatsgehad. De opbrengst was ongeveer *f* 74,000. Het panoramagebouw met doek en een gedeelte open terrein werden geveild voor eene som van *f* 37,000.

Den 21en dezer zal de gunning plaatshebben.

INGEZONDEN.

DE VACATURE AAN DE AMBACHTSSCHOOL TE GRONINGEN.

Geachte heer Redacteur,

Wanneer men solliciteert, weet men natuurlijk gaarne eenigszins waarvoor men moeite doet. Een jaarwedde van 1500 gulden is niet veel voor hetgeen van den Directeur eener Ambachtsschool, in een stad als Groningen, geëischt kan worden.

Deze overwegingen brachten mij er toe, in zake de bovengenoemde vacature den heer J. E. Scholten, schriftelijk te verzoeken om eenige nadere inlichting, aangezien de reis naar Groningen van hier uit, ongerekend de kosten, minstens twee dagen tijds vordert.

Als eenig antwoord op mijn schrijven ontving ik onderstaanden brief, zijnde een hectographische reproductie, waaruit ik dus wel meen te mogen opmaken, dat een vrij groot aantal personen op dezelfde wijze is afgeschept.

Of het aangaat, bij een publieke vacature, serieuse sollicitanten in dezer voege te behandelen, laat ik aan anderen ter beoordeeling over.

Bij mij heeft het een zonderlingen indruk achtergelaten en in verband daarmede geeft ook, mijns inziens, de zeer kort gestelde termijn van aanmelding wel een en ander te denken. In het belang van het ambachtsonderwijs te Groningen hoop ik, dat het Bestuur der school den rechten man moge vinden, al schijnen er redenen te bestaan om de mededinging van buiten te weren.

Ik acht ten minste de ondervinding, die ik in deze opdeed, kenschetsend genoeg om ze u mede deelen, terwijl ik het aan u, mijnheer de Redacteur, ter beoordeeling overlaat, of het zijn nut kan hebben, dit schrijven met de bijlage in *de Opmerker* te plaatsen; verblijvende ik inmiddels, hoogachtend

Uw. dw. dienaar,
P. H. Scheltema.

Nijmegen, 10 Februari 1887.

Groningen, 5 Februari 1887.
Den Heer P. H. Scheltema,
Nijmegen.

Het is mij onmogelijk alle vragen te beantwoorden en de voorlichting te geven, die mij in zake »Directeurschap-Ambachtsschool" gevraagd wordt.

Wanneer het Bestuur meent in nadere onderhandeling met u te moeten treden, zal het u natuurlijk gaarne de mededeelingen doen, die gij wenscht.

Voorloopig kan ik niet anders, dan u in beleefde overweging geven te doen datgene, waardoor gij meent uwe sollicitatie te bevorderen.

Met alle achting uw dienstw.
J. E. Scholten,
Commissaris vanwege de Gemeente in 't Bestuur der Amb. school.

ADVERTENTIEN.

Inschrijving
op
Dinsdag 22 Februari 1887,
des voormiddags ten 11 ure,
ten kantore van de
Gemeente-Gasfabrieken, Oost-Zeedijk, naar de levering van:

1°. **32,000000 Kilogram ENGELSCHE GASKOLEN, en**
2°. **24,000000 Kilogram WESTFAALSCHE GASKOLEN, ten dienste der Gemeente-Gasfabrieken te Rotterdam.**

De voorwaarden liggen, op de gewone dagen en uren, ter lezing op het kantoor der Gemeente-Gasfabrieken, Oost-Zeedijk, alwaar tevens nadere inlichtingen zijn te bekomen.

De voorwaarden zijn, tegen betaling van 10 cents, voor beide leveringen afzonderlijk, verkrijgbaar bij Wed. P. VAN WAESBERGE en ZOON, Boekdrukkers aan den Houttuin N°. 73.

JAN VAN DER POT, Scheepmakershaven N°. 3, Rotterdam.
KYANISEERFABRIEK.
Het **kyaniseeren** is het eenigste afdoende middel tegen **verrotting** en **zwam.** De bewerking geschiedt geheel **reuk-** en **kleurloos.** Desverlangd bijlevering van hout.
Prima Engelsche Portland-cement merk „Wallsend"
van uitmuntende kwaliteit en tegen concurreerende prijzen.
Duitsche Portland-cement merk „Dijckerhoff & Söhne".
Belgische kluit- en hydraulische kalk.
Billijke prijzen en vrachten.
Kunstgraniet systeem Petitjean.
Prospectussen en prijscouranten worden op aanvraag franco toegezonden.
Gelieve op voornaam en adres te letten.

OPENBARE AANBESTEDING.

BURGEMEESTER en WETHOUDERS van *AMSTERDAM* zullen op **Maandag 21 Februari 1887**, des middags te 12 uren, op het Raadhuis, in het openbaar **aanbesteden:**

Het Verbouwen van de Openbare Lagere School der 2e Klasse Lett. C in de Falckstraat, tot eene school voor 520 kinderen.

De Voorwaarden dezer Aanbesteding zijn uitsluitend te verkrijgen ter Stadsdrukkerij, tegen betaling van *f* 1.10 (met één teekening).

Inlichtingen worden gegeven ten kantore van den Stads-Architect, Raadhuis, kamer N°. 101, des ochtends van 10—12 uur.

Burgemeester en Wethouders voornoemd:
VAN TIENHOVEN.
De Secretaris,
LE JOLLE.

Amsterdam, 10 Februari 1887.

Inschrijving
op
Dinsdag 22 Februari 1887,
des voormiddags ten 11 ure,
ten kantore van de
Gemeente-Gasfabrieken Oost-Zeedijk, naar de LEVERING van:
540000 Kilogram LUIKSCHE KLUITKALK ten dienste der Gemeente-Gasfabrieken te Rotterdam.

De Voorwaarden liggen, op de gewone dagen en uren, ter lezing op het kantoor der Gemeente-Gasfabrieken, Oost-Zeedijk, alwaar tevens nadere inlichtingen zijn te bekomen.

De voorwaarden zijn, tegen betaling van 10 cents te verkrijgen bij Wed. P. VAN WAESBERGE en ZOON, Boekdrukkers aan den Houttuin N°. 73.

Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen.

AANBESTEDING
(VERNIEUWINGSFONDS).

Op **Dinsdag den 1sten Maart 1887**, des namiddags ten 2 ure, aan het Centraalbureau der Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen bij de Moreelse Laan te *Utrecht*, van:

Bestek N°. 115.

Het leveren en inkepen van Eikenhouten Dwarsliggers ten behoeve van het Vernieuwingsfonds der Staatsspoorwegen in vier perceelen:

De besteding geschiedt volgens Art. 13 van het bestek.

Het bestek ligt van den 11den Februari 1887 ter lezing aan het Centraalbureau bij de Moreelse Laan en aan het bureau van den Heer Sectie-Ingenieur H. E. BEUNKE te *Breda* en is op *franco* aanvraag aan genoemd Centraalbureau (Afd. Weg en Werken) te bekomen, tegen betaling van *f* 0.50.

Inlichtingen worden gegeven aan het Centraalbureau (Afd. Weg en Werken) en door den Sectie-Ingenieur voornoemd.

Utrecht, den 9den Februari 1887.

H. & J. SUYVER,
FABRIKANTEN VAN
STOOMKETELS en WERKTUIGEN,
op de Intern. Tentoonstelling te *Amsterdam* 1883 bekroond met
EERE-DIPLOMA (hoogste onderscheiding).
Hollandsche Tuin en Zeepaard,
Bickerstraat
AMSTERDAM.

Polychroom-cement

is het goedkoopste materiaal,

zoowel voor bepleistering, die volkomen tegen den invloed van het weer bestand is, als voor voegwerk. *Hoofddepot bij*

Theod. Ferd. Bierhorst te Haarlem.

Actieve Agenten en Vertegenwoordigers gevraagd.

Bijzondere voordeelen:

1°. De bepleistering is gelijk van toon en lichtgrijs, in de kleur van Bentheimersteen;
2°. Geen uitwaseming van kalk of silicaat;
3°. Geene bij gebruik van gewoon cement voorkomende windscheurtjes;
4°. Eene bepleistering met Polychroom-cement kan beschilderd worden 4 of 5 weken nadat zij aangebracht is. De beschildering kan het afwasschen verdragen.

BECKER & BUDDINGH. — ARNHEM.

KONINKLIJKE FABRIEK VAN

WATERPAS-,

HOEKMEET-

en andere

INSTRUMENTEN

voor **INGENIEURS, ARCHITECTEN,**

LANDMETERS, TEEKENAARS enz.

Geëmailleerd-ijzeren **PEILSCHALEN,**

WEEGWERKTUIGEN.

NEUCHÂTEL ASPHALTE COMPANY LTD, LONDON.

Exploitatie der Mijnen van Val de Travers.

FABRIEK TE **AMSTERDAM** Beltweg N°. 3.

TRADE MARK.

NATUURL. ASPHALT VAN **VAL DE TRAVERS** ZWITSERLAND.

Gecomprimeerde Asphaltwegen en dito Dorschvloeren.

Werken in Asphalt-Mastiek voor Trottoirs, Skating-Rinks, Moutvloeren, Kelders.

Kolf- en Kegelbanen, Winkel- en Magazijnvloeren, Gangen, Veranda's, Brug- en Dakbedekkingen, Beton-Fundeeringen, Stallen enz. enz. enz.

Zindelijk, Vochtwerend, Ondoordringbaar, Geraaswerend.

Asphalt speciaal tot wering van vochtige muren.

Voor inlichtingen omtrent het leggen van **Vloeren, Bedekkingen** enz. gelieve men zich te adresseeren aan het Kantoor der fabriek, Beltweg 3, *Amsterdam*, of bij den Heer H. G. KNOOPS C.Ozn., Beckstraat F. 62, te *Arnhem*.

De Directeur, **W. PATON WALSH.**

B. HOLSBOER. - Arnhem.

Leverancier van Z. M. den Koning.

Fabriek en Magazijn van Instrumenten voor wetenschappelijk gebruik.

Bekroond voor Waterpas-, Hoekmeet- en andere instrumenten met Zilver 1868, 1881, 1883 (Internat. Tentoonst.)

Hoogste onderscheiding 1879.

EQUERRES, MEETKETTINGEN, BRIEF- en PAKKETBALANSEN, enz. enz.

BAKENS, ROTATIE- en INDUCTIE-TOESTELLEN, TELEGRAAF-APPARATEN, enz. enz.

DE LINT & C°.

Oostzeedijk 248, Rotterdam.

VLOER- en WANDTEGELS,

TROTTOIR-, CEMENT- EN IJZERSTEENTEGELS.

Groote voorraden.

De Nederlandsche

CEMENTSTEENFABRIEK,

te VRUENBAN bij Delft,

hier te lande de oudste in dit vak, beveelt zich aan voor het **leveren** van **RIOLEN, BUIZEN, WATER-** en **BEERPUTTEN, GEVELWERK** en alle tot het **bouwvak** behoorende artikelen.

PHOTOLITHOGRAPHIE, PHOTOZINCOGRAPHIE

en Stéréotype-Inrichting

van G. J. THIEME, te Arnhem.

De ondergeteekende vestigt de aandacht op zijne inrichting voor **Photolithographie,** bijzonder geschikt voor de reproductie van **Plans, Teekeningen** enz. van HH. Architecten en Bouwhandigen; op die voor **Photozincographie** voor de reproductie van **Platen en Gravures,** ook van **Teekeningen** voor Boekwerken enz. ten dienste van HH. Uitgevers en op zijne **Stéréotype-inrichting** voor HH. Drukkers, alles tot de minste prijzen.

Prospectussen met proeven van bewerking, worden op *franco* aanvrage gratis toegezonden.

G. J. THIEME.

KLOOS & VAN LIMBURGH

ROTTERDAM.

EIGENAARS van BASALTGROEVEN

in RIJNPRUISSEN.

Agenten van de Maatschappij van Quenast, van de Hardsteengroeven der Maatschappij St. Georges en van de Bonner Portland-cement Fabriek.

Handelaars in Basalt, Hardsteen, Bruinsteen,

Faluenval-, porphier- en basaltkeien.

A. J. BACON & C°.

Ingenieurs, Aannemers van **Verwarming** en **Ventilatie, Gas-** en **Waterleidingen, Bouwmaterialen enz.**

BEKROOND met **Gouden, Zilveren** en **Bronzen Medailles.**

Overtoom N°. 239,

AMSTERDAM.

Inrichtingen voor openbare gebouwen, gestichten, woonhuizen, villa's, kantoren, enz.

Projecten en begrootingen worden kosteloos geleverd.

A. H. VAN BERGEN,

FABRIKANT TE

Heiligerlee, prov. Gron.

SPECIALITEIT IN

Nieuwe Constructie

BRANDSPUITEN.

TORENUURWERKEN

EN

LUIDKLOKKEN,

op binnen- en buitenlandsche Tentoonstellingen bekroond.

ANTWERPEN 1885. EEREDIPLOMA.

Gouden en Zilveren Medailles.

Gedrukt bij G. W. van der Wiel & C°., te Arnhem.

Staarmarkt in het Paleis voor Volksvlijt 17 18 19 Febr 1887

Champagne kiosk

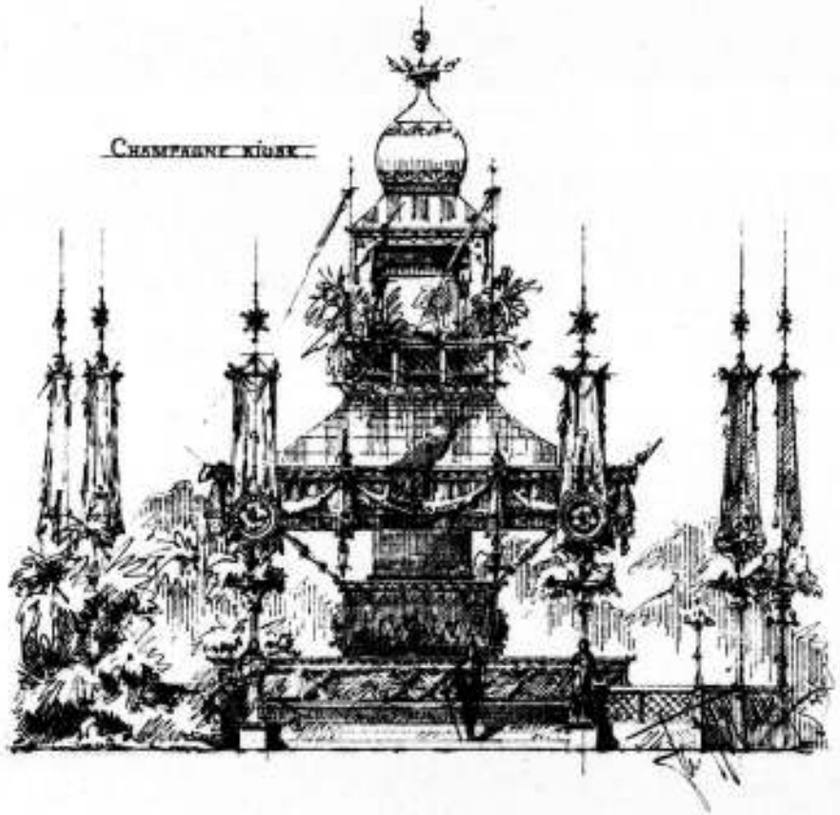

Platte grond

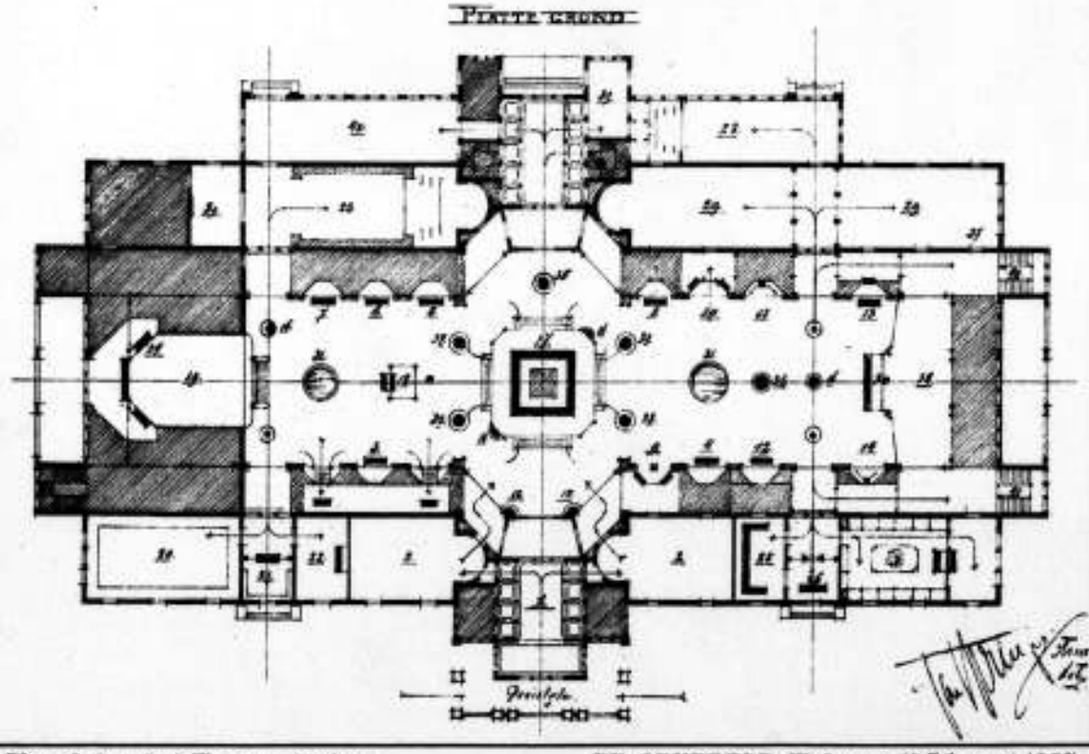

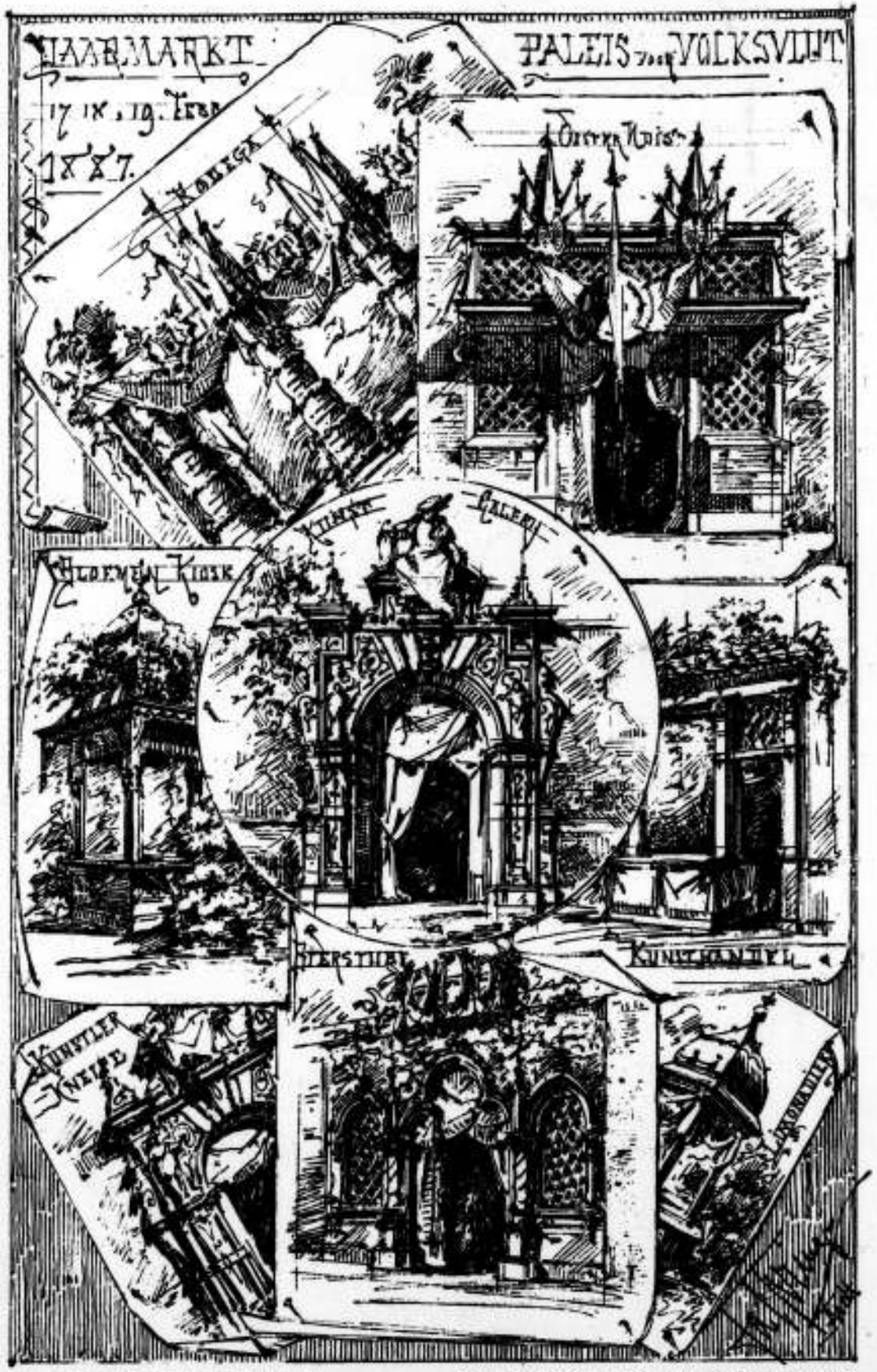
NAARMARKT
PALEIS voor VOLKSVLIJT
17 18 19 Febr
1887
KOLEGA
KUNST
GALERIJ
ALDEMAN KIOSK
STERSTUBE
KUNSTHANDEL
KUNSTLER KNEIPE

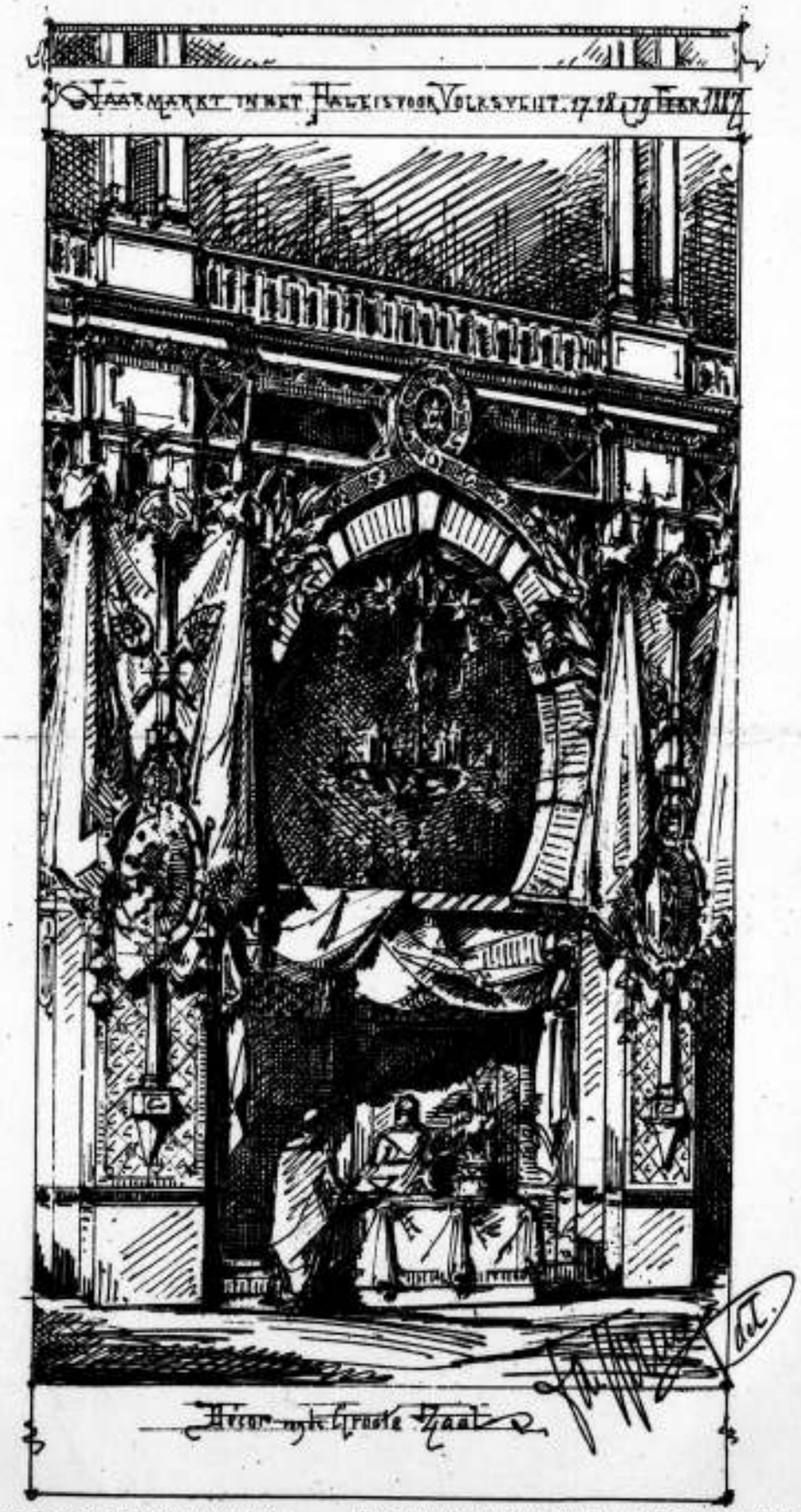
NAARMARKT IN HET PALEIS VOOR VOLKSVLIJT 17 18 19 FEBR 1887
Décor m/k Groote Zaal

De Opmerker

Orgaan van het Genootschap

ARCHITECTVRA ET AMICITIA

Weekblad voor Beeldende Kunst en Technische Wetenschap

A.W.W.

Redacteur-Uitgever F. W. VAN GENDT Jcz.
Adres voor Redactie en Administratie van het Weekblad en advertentiën: Bureau van *De Opmerker*, Driekoningenstraat 28, *Arnhem*.
Bureau der Redactie van *Architectura et Amicitia* JAN SPRINGER, C. B. POSTHUMUS MEYJES en A. W. WEISSMAN.
Stukken, deze Redactie betreffende, te adresseeren aan den Heer C. B. Posthumus Meyjes, Keizerstraat 170 te *Amsterdam*
en al, wat de Administratie van het Genootschap betreft, aan den Heer F. J. Bremmer Hzn., Reguliersgracht 74, te *Amsterdam*.

ABONNEMENT *f* 2.25 per 3 maanden of wel *zes gulden* per jaar, bij vooruitbetaling en franco toezending van dit bedrag. Voor het buitenland *f* 7.50 en Nederlandsch-Indië *f* 9.—, beiden bij vooruitbetaling.
ADVERTENTIEN 20 cent voor elken regel plaatsruimte en 10 cent voor een bewijsnummer, worden tot Vrijdagavond aangenomen.
AFZONDERLIJKE NOMMERS, bij contante betaling à 15 cent per stuk en 25 cent per plaats, te bekomen aan het Bureau van *De Opmerker* te *Arnhem* en bij den Hoofd-correspondent JOH. G. STEHLER CZN., Boekhandelaar te *Amsterdam*.

MEDEDEELINGEN VAN HET GENOOTSCHAP.

Als bekroonden van de prijsvraag voor een café-restaurant hebben zich bekendgemaakt:

Eerste prijs, motto *Vrouwenverdriet*, de heer W. H. L. Westerbach alhier.

Tweede prijs, motto *Amsterdamsch wapen in een cirkel* (figuur), de heer J. Herman alhier.

Als buitenlid is aangenomen de heer H. Enklaar, architect te Ruurloo.

Namens het Bestuur:
de 1ste-Secretaris,
F. J. Bremmer Hzn.

(A. et A.) GEZONDHEIDS- EN VACANTIE-KOLONIES. JAARMARKT 17, 18, 19 FEBRUARI 1887.

Wij bieden onzen lezers hiernevens eenige schetsen van de decoraties van de zalen van het Paleis voor Volksvlijt, ter gelegenheid van bovengenoemd feest, aan.

De verklaring der cijfers in den plattegrond laten wij hier volgen.

1. Ingang.
2. Vestiaires.
3. Restaurant en Bazar.
4. Borduurwerk.
5. Luxe-artikelen.
6. Kinderspeelgoed.
7. Parfumerieën.
8. Porselein.
9. Conditorei.
10. Beignets.
11. Automatische weeg- en goederenmachine.
12. Luxe-artikelen.
13. Sigaren.
14. Comestibles.
15. Postpakket.
16. Wisselbureau's.
17. Champagne-bar.
18. Japansch theehuis.
19. Internationaal café.
20. Kunstgalerij.
21. Kunsthandel.
22. Kunstlerkneipe.
23. Schouwburgzaal.
24. Chocolade-buffet.
25. Oesterhuis.
26. Bodega.
27. Bierhal.
28. Muziekzaal.
29. Kermis.
30. Tombola.
31. Vischvijvers.
32. Bloemen.
33. Programma's.
34. Lidmaatschap.
35. Limonadière.
36. Italiaansche winkel.
37. Bierkelder.
38. Orkest.

ARCHITECTURA ET AMICITIA.

Vergadering van 16 Februari 1887.

Bij afwezigheid van den Voorzitter en Vice-voorzitter werd de vergadering door den Penningmeester geopend en, na de gebruikelijke lezing der notulen, het woord gegeven aan den heer M. de Jongh. Spreker gaf eene interessante bijdrage over de voorzorgsmaatregelen, die door de spoorwegmaatschappijen voor het vervoer genomen worden. Na een kort historisch overzicht, behandelde spreker achtereenvolgens de verschillende systemen, vroeger en tegenwoordig in gebruik en wel voornamelijk die, door de Hollandsche IJzeren Spoorwegmaatschappij toegepast. Hij besprak uitvoerig de veranderingen, die in dit opzicht in de jaren 1865, 1870 en 1875 plaats hadden en verklaarde ten slotte de werking van verschillende seintoestellen.

De waarnemend-Voorzitter dankte spreker voor zijne belangrijke bijdrage en reikte daarna de prijzen uit aan de bekroonden bij de prijsvragen 1885—1886.

Ten slotte stelde de heer Otto Horn eenige monsters van gesmeed-ijzeren ornementen ter bezichtiging

POLYTECHNISCHE

(A. et A.) VERLICHTING.

Onze sceptische tijd, die het waagt aan alles te twijfelen, gelooft al even weinig aan het verhaal, als zouden Goethe's laatste woorden *Mehr Licht* geweest zijn, als aan de Coster-legende of aan de geschiedenis van Jan van Schaffelaar. Wie echter den beroemden dichter deze woorden in den mond gelegd heeft, drukte daarmede op uitstekende wijs 's mans karakter uit; immers Goethe was het type van den modernen, steeds naar „meer licht" strevenden mensch. Dat in lateren tijd een Nederlandsch volksvertegenwoordiger deze beide woorden herhaalde in een zinsverband, dat aan de verhevenheid der gedachte schade gedaan heeft, ligt ons nog te versch in het geheugen, dan dat niet eenigen onzer bij dien wensch om licht een glimlach op de lippen zou komen.

Toch zullen ook zij moeten erkennen, dat onze tijd streeft naar betere verlichting, niet slechts in geestelijken, maar ook in stoffelijken zin.

Mochten onze vaderen zich nog met een vetkaars op een profijtertje behelpen, en het reeds als een betrekkelijke weelde beschouwen als een der hunnen van een lamp gebruik maakte, wij hebben reeds aan het gaslicht niet genoeg meer, ja zelfs het electrische licht voldoet ons niet geheel.

De vetkaarsen, omstreeks 1290 in Engeland uitgevonden, bleven naast de waskaarsen, die de Venetianen terzelfder tijd begonnen te fabriceeren, tot het laatst der XVIII^de^ eeuw het voornaamste verlichtingsmiddel. Op veelarmige koperen of kristallen luchters geplaatst, gaven de waskaarsen een zeer schitterend en toch zacht licht. De groote kostbaarheid van een dergelijke verlichting was oorzaak, dat slechts de meergegoeden daarvan gebruik konden maken. Men verkreeg echter op deze wijs een zoo fraai effect, dat men ook thans nog gaarne kaarsverlichting in een balzaal bezigt. De talrijke kronen en candelabers geven een vroolijkheid, die door een paar krachtige lichtbronnen niet verkregen kan worden.

Geen wonder is het, dat men van oudsher aan het vervaardigen der kaarskronen en wand-armen bijzondere zorg besteedde. De kunstzin, die zich in vroeger tijd bij de vervaardiging van het geringste stuk huisraad moest uiten, verloochende zich ook niet waar het gold, doelmatige lichttoestellen te maken. In de musea van oudheden kan men ijzeren, koperen, bronzen en kristallen kronen zien, die schoone voorbeelden zijn van de kunstnijverheid, zooals die in den laatsten tijd der Gothiek en in alle periodes der Renaissance begrepen werd.

Toen in het laatst der XVIII^de^ eeuw Argand zijn lampen uitvond, werd de olieverlichting meer populair. Aan den vorm der lampen werd echter weinig zorg besteed; mocht ook nog de *Style Empire* beproefd hebben er een quasi-klassiek karakter aan te geven, spoedig daarna werd elke poging om een lamp te versieren opgegeven en vertoonde dit verlichtingswerktuig weinig meer dan vormen, daaraan om utiliteitsredenen gegeven.

Later, toen Franchot de moderateurlampen had uitgevonden, waarbij de oliebak zich onder in de lamp bevindt, werden wel schuchtere pogingen aangewend om haar een meer bevalligen vorm te geven, doch diegenen onzer lezers, die zich nog de lampen hunner jeugd herinneren, zullen moeten toegeven, dat de kunstzin van de eerste helft der XIXe eeuw tegen dergelijke taak niet was opgewassen.

De ontdekking der petroleum in Amerika veroorzaakte een algeheele omkeering in den vorm der lampen. Het groote reservoir, aan den top noodig, gaf haar een onbehaaglijk, plomp aanzien, en zelfs nog thans, nu men, dank zij der pas ontwaakte kunstnijverheid, ook de petroleumlampen beter orneert, is de wanverhouding tusschen het boven- en benedendeel der lampen dikwijls nog maar al te zeer waar te nemen.

Het eerste bericht over het gaslicht gaf in het jaar 1739 een Engelsch geestelijke, Clayton, die zich veel met natuur- en scheikundige werkzaamheden bezighield. Hij had, waarschijnlijk om de bestanddeelen der steenkolen te leeren kennen, deze in een retort verhit en toen ontdekt, dat zich daarbij een brandbaar gas ontwikkelde. Het duurde echter tot 1798 eer men van deze ontdekking gebruikmaakte; het eerste gebouw, waar de eigenlijke gasverlichting werd toegepast, was de ijzerfabriek te Soho, waar dit licht in 1802, ter gelegenheid van den vrede van Amiens, voor het eerst brandde.

De wijze, waarop de gasverlichtingstoestellen vroeger, en veelal ook thans nog, ingericht zijn, herinnert door haar nuchterheid ten duidelijkste aan dien Engelschen oorsprong. Het is waar, in de practijk heeft men niets noodig dan een paar eindjes buis met een zeker aantal kranen en branders, maar mocht dit er aanleiding toe geven, dat men zelfs voor de rijkste verlichtingstoestellen niets beters te doen wist, dan de kaarskronen op zeer weinig redegevende wijze na te bootsen, en de kaarsen door porseleinen buisjes te vervangen? Deze traditie is nu eenmaal zoo vastgeworteld, dat het niet meer mogelijk is haar uit te roeien, hoe ongemotiveerd zij ook wezen moge. Zelfs zijn bij de *cuivre-poli*-kronen, die men tegenwoordig in zoovele quasi-antieke vertrekken vindt, de blakertjes onder de gaskaarsen behouden, hoewel er toch geen de minste reden kan bestaan om voor afdruipende was te vreezen.

De meer goedkoope gasornementen zijn meestal nog minder behaaglijk voor het oog, dikwijls zelfs zoo, dat de benaming „ornement" een parodie schijnt. Voldoen de gaskronen en wand-armen dus ook al niet aan de eischen der esthetica, nog minder behaaglijk voor het oog zijn de *Sunlights voorhamlampen* en hoe dergelijke lichttoestellen meer mogen heeten. Het is waar, zij geven een sterk licht, en zijn, althans volgens hun vervaardigers, zeer zuinig in het verbruik, doch zij geven tevens aan een vertrek iets zoo ongezelligs, dat men met zekeren weemoed aan de verdwenen gaskronen terug denkt. Of kreegt gij niet, onder een wenhamlamp gezeten, den indruk, of gij u in een spoorwegcoupé bevond? Het brutale licht, dat zij op u neergiet, hindert u als gij er bij toeval in ziet; dat deze verlichtingswijze zuinig moet zijn, gij ziet het maar al te zeer aan de nuchtere vormen van het toestel. Waar is de Gerard Dou, die een avondschool bij dergelijk gaslicht schilderen zal? Werkelijk, dit heldere, koude licht zal geen schilder meer aanlokken.

Dit is ook niet noodig, zult gij misschien beweren, indien ik slechts goed zien kan, is mij het overige onverschillig. Maar eilieve, voelt gij niet, hoe het effect van de schoonste zaal door het aanbrengen van dergelijke verlichting bedorven wordt? Denk u een balzaal, waar de paren in bevalligen dans rondzweven, en de pracht der costumes, de schittering der edelgesteenten beschenen wordt door duizenden kaarsvlammen, in sierlijke groepen geschikt, en zich weerspiegelend in den glans van den parketvloer, en stel u dan eens het effect voor, dat diezelfde zaal teweegbrengt, als één centrale lichtbron, het moge dan gaslicht of electrisch licht zijn, het geheel verlicht. De kleine vlammetjes, in tal van spiegels weerkaatst, geven overal een zacht reflectielicht; nergens ziet men de brutale schaduwen, die één sterke lichtbron op zoo hinderlijke wijze geeft. Dat proza en poëzie twee zijn, zal u duidelijk worden.

De electrische verlichting, die sedert een tiental jaren in het groot toegepast wordt, heeft — althans in den vorm, waarin zij het eerst bij ons werd ingevoerd — uit een esthetisch oogpunt beschouwd, al de nadeelen, die de laatstgenoemde gasverlichtingsmethoden bezitten, waarbij nog komt, dat de blauwe tint van het licht een zeer koud effect maakt, en zelfs het blozendste gelaat er een akelige lijkkleur door krijgt. Veel beter voldoen de gloeilampjes, die een helder, doch warm licht verspreiden en tot bevallige groepen geschikt kunnen worden; hoewel totdusverre meestal slechts oude gasornementen voor dit gloeilicht ingericht zijn, is het o. i. volstrekt niet onmogelijk, daarvoor kronen, die zoowel aan de eischen der practijk als der schoonheidsleer voldoen, te vervaardigen. Gelukkig wordt de zinledige nabootsing der kaarskronen hier reeds door den vorm der lampjes onmogelijk gemaakt.

Het blauwe electrische licht is meer geschikt voor de verlichting van terreinen, ijsbanen, enz. Hier hindert de blauwe, aan maneschijn herinnerende tint niet, en als er hier en daar voor wat gaslicht en olielicht gezorgd is, geeft het contrast een zeer aangenaam effect. Ook kan in enkele gevallen het contrast tusschen blauw en rood licht binnenshuis zeer goed werken; de oorspronkelijke verlichting van den Parkschouwburg te Amsterdam, waar de zaal van rood, en de gaanderijen van blauw licht voorzien waren, kan hiervoor ten bewijze strekken.

In onzen bij uitstek practischen tijd wordt de esthetische zijde van de verlichtingsquaestie maar al te vaak uit het oog verloren. Moge ook al de in vele gemeenten bestaande hooge gasprijs de oorzaak zijn, dat men eerst zijn gasmeter en daarna zijn schoonheidsgevoel raadpleegt, wij hebben het toch niet ondienstig geacht op de artistieke zijde van de verlichtingsquaestie eenig licht te doen vallen, in de hoop, dat er spoedig „meer licht" over worde ontstoken. W.

(A. et A.) INGEZONDEN.

Den Haag, 14 Februari 1887.

Aan de Redactie van De Opmerker.

Mijnheeren,

Met genoegen las ik in den laatsten *Opmerker* het hoofdartikel, getiteld „Het Plafond", waarin echter eene zinsnede voorkomt, die waarschijnlijk door eene drukfout of vergissing juist het tegenovergestelde zegt als des heeren De Jongh's bedoeling moet zijn. Op blz. 50 nl. eerste kolom onderaan lezen wij:

„Evenzoo is het in een kerk, waar, althans in het „hoofdschip bij vlakke bedekking de beelden met het „*hoofd* naar het altaar gekeerd, aangebracht moeten „worden." . . .

Zóó geplaatst zou de bezoeker, die in eene kerk toch steeds wordt verondersteld met het gezicht naar het altaar te zijn gericht, bij het opzien naar het plafond alle figuren „op den kop" zien staan.

Zoo is het mij opgevallen dat de plastieke hoeken, in de meeste hedendaagsche plafonds, het ondersteboven geplaatst, of liever verkeerd gemaakt zijn, zoodat men om de ornementatie goed te zien met den rug in den hoek der kamer moet gaan staan om dan slechts één hoek nl. dien, waaronder men zich bevindt, te kunnen beschouwen zoo het behoort. De oorsprong dezer hoeken moet steeds zijn van uit den wand.

G. H. Bauer Jr.,
Decorateur.

JAN WILLEM SCHAAP.

Op den 13^den^ Februari 1887 overleed op ruim 73-jarigen leeftijd de heer J. W. Schaap, oud-gemeente-architect van Leiden.

Jan Willem Schaap werd den 28sten Augustus 1813 te Leiden geboren.

Al spoedig treffen wij den jongeling in de timmermanswerkplaats aan en zien hem vlijtig het gereedschap hanteeren; hij doorliep daarin alle rangen, van af krullenjongen en werkgezel, tot hij zich in 1835 als timmermanswerkbaas alhier vestigde. Meer en meer het ontbrekende van zijn vroeger gebrekkig lager onderwijs gevoelende, tracht hij dat met privaatlessen, door bekwame onderwijzers gegeven, aan te vullen.

Nu legt hij zich met volhardenden ijver toe op de bestudeering der antieken en weldra zien wij hem „doordien hij was belast met het toezicht op de Academische gebouwen" in gezelschap van Prof. Pluijgers eene kunstreis door verschillende landen van Europa maken, tot onderzoek der inrichting van Bibliotheken, welke reis tot uitkomst had, dat de Academische Bibliotheken te Leiden en Groningen naar zijne ontwerpen gebouwd werden.

Behalve deze, zijn door Schaap, als particulier architect, vele bouwwerken gesticht, als: het gebouw van het Departement tot Nut van 't Algemeen, Musis Sacrum, de Gymnastiekschool, om niet te spreken van vele anderen, wel kleiner in omvang, doch niet minder getuigende van den ernst en nauwgezetheid zijner opvattingen.

In 1862 tot gemeente-architect benoemd, vervulde hij die betrekking bijna 23 jaren. Met welke toewijding hij dit deed, getuigen de vele werken, door hem in dat tijdvak totstandgebracht; noemen wij slechts: het dempen van grachten, het maken van riolen, bestratingen, bruggen, het sloopen der poorten, waardoor het aanzien der stad ten zeerste verfraaid en deze uit een sanitair oogpunt verbeterd werd; verschillende scholen voor lager onderwijs, de Hoogere Burgerschool voor jongens en die voor meisjes, benevens het Gymnasium en de Stads gehoorzaal; zijne veelvuldige bemoeiingen bij den aanleg der duinwaterleiding, en van den paardetram; eindelijk zijne schepping der Plantage, waardoor de particuliere nijverheid gelegenheid verkreeg, woningen naar de eischen van den tegenwoordigen tijd te bouwen; met ingenomenheid mocht hij dan ook daarvan aan zijnen intiemen zeggen: „dit is mijn troetelkind."

Terecht is door de *Leidsche Courant* gezegd: „hij vervulde die betrekking met voorbeeldigen ijver tot zegen onzer Gemeente".

Dat het Gemeentebestuur zijne diensten op hoogen prijs stelde bleek, toen het den heer Schaap, die door wankelende gezondheid, uit plichtbesef zijn ontslag vroeg, dit, „hoe noode ook" op de meest eervolle wijze verleende, en daarbij een pensioen toekende, zóó hoog, als de wet het maar eenigszins toeliet.

Lang heeft hij het genot zijner welverdiende rust niet gesmaakt. Zijne uitgevoerde gemeentewerken staan dáár als zoovele monumenten, die de gedachten aan hun bouwmeester zullen doen voortleven.

Zeerveel heeft Schaap voor het onderwijs in de bouwkunst gedaan. Op den 14^den^ October 1833 tot hulpondenwijzer aan het Genootschap Mathesis Scientiarum Genetrix benoemd, in 1837 tot onderwijzer, in 1838 tot hoofdonderwijzer, in 1843 tot hoofd van de bouwkundige school, in 1848 tot lid van verdienste, in 1864 tot lid van het Bestuur, bleef hij aan dat Genootschap 50 jaren lang met onverdroten ijver werkzaam.

Dat het bestuur van M. S. G. hem waardeerde, blijkt uit het feit, dat hem op zijn halve-eeuwfeest, 14 October 1883, een gouden gedenkpenning werd overhandigd, waarop de inscriptie: „Het Genootschap Mathesis Scientiarum Genetrix aan zijnen onderwijzer in de Bouwkunst 1833—1883".

Die aanbieding had met een treffende toespraak plaats door den Voorzitter, Prof. J. M. van Bemmelen. Waardeerend waren de woorden:

„Wij weten, hoe gij met den grootsten ijver u hebt toegelegd op de studie der Bouwkunst en hare hulpwetenschappen en daarbij vooral op *eigen kracht* hebt moeten steunen en *zelven* vormen. Het Genootschap brengt u zijnen gelukwensch, zijnen dank, zijne hulde."

Ook de oud-leerlingen en leerlingen bleven niet achter om hunnen hooggeachten meester een blijk van sympathie te brengen door het aanbieden van een huldeblijk, bestaande uit een massief-zilveren beeld in de gedaante eener vrouw, leunende tegen een Grieksche kolom; in de rechterhand een gouden lauwerkrans houdende en met de linkerhand rustende op een schild, waarop de monogrammen van den jubilaris; het geheel stond op een zwart-marmeren pedestal, in Grieksche stijl ontworpen, en waarop aan de voorzijde op een zilveren plaat de opdracht en aan de andere zijde de spreuk van het Genootschap gegraveerd was.

Dit geschenk was vergezeld van een prachtig album van olijfhout, versierd met de jaartallen 1833—1883, vermeldende de namen der schenkers en bevattende menige sierlijke penteekening van oud-leerlingen.

Bij het overhandigen van dit huldebetoon deed de Voorzitter der Commissie van oud-leerlingen, de heer W. C. Mulder, in zijn toespraak uitkomen: „dat het te ver zou voeren alles op te noemen, wat de heer Schaap voor het onderwijs had gedaan; maar dat *hij* de man was aan wien de eer toekomt, tedezerstede krachtig te hebben medegewerkt om de Bouwkunst uit het verval op te richten, waarin zij de eerste helft dezer eeuw allerwege verkeerde. Dat zijne lessen niet zonder vrucht zijn geweest, getuigt het aantal oudleerlingen, die reeds langen tijd op bouwkundig gebied een voorname plaats innemen. De gebrekkige hulpmiddelen in aanmerking nemende, die hem ten dienste stonden, kon van den jubilaris getuigd worden: dat wanneer ooit het „help uzelven" in beoefening is gebracht, dit bij hem zeker het geval was."

Ongetwijfeld was het, bij het eeuwfeest van M. S. G. op den 17de September 1885, een welverdiende lauwer, toen de Voorzitter J. A. van Dijk in zijn toespraak zeide: „Vooral aan u waardig medebestuurder Schaap, die 50 jaren onafgebroken als onderwijzer aan de school verbonden en met onze gouden medaille versierd zijt; u stel ik tot voorbeeld aan al deze jonge menschen; van u kunnen zij leeren, wat onverdroten ijver vermag. Dank voor alles, wat het Genootschap aan u verplicht is. Blijft nog lang trotsch op de school, gelijk de school trotsch is op u!"

In verband met het onderwijs heeft de heer Schaap als schrijver een welverdienden lof geoogst; noemen wij daarvan zijn *Architectuur-perspectief*, de *Theoretische- Practische Rekenkunde*, in vereeniging met den heer Van Loghem. Voorts zijne *Beschouwingen over het esthetische der Bouwkunst;* deze werken verdienen des te meer waardeering, als men bedenkt, dat in die dagen weinig of geen goede werken op dat gebied in de Nederlandsche taal bestonden.

Schaap bezat bij een vluggen geest een zeldzame werkkracht; hij had de gave zijne gedachten duidelijk aan anderen mede te deelen en gevoelde behoefte dit ook in wijderen kring te doen. Dit deed bij hem de gedachte ontstaan, de Afdeeling Leiden en Omstreken der Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst op te richten, die den 2 November 1868 het levenslicht zag.

Met zeerveel ijver was hij daarvoor bezield; men lette slechts op een 25tal voordrachten, in de vergaderingen gehouden; deze voordrachten liepen dikwerf over de meest uiteenloopende onderwerpen, zooals o. a. het rioolstelsel te Leiden van vroeger en later tijd, bij de verschillende uitlegging der stad; de Nieuwe Opera te Parijs; eene verhandeling over de geheiligde getallen in de Christelijke Bouwkunst, voornamelijk over het getal zeven bij den Keulschen Dom.

17 Jaar was hij Voorzitter der Afdeeling en tot het einde van zijn leven Eerevoorzitter. Op aangename en boeiende wijze wist hij de bijeenkomsten te leiden en zijn schat van kennis ten beste te geven.

Zijne nagedachtenis zal in levendig aandenken bij de leden blijven.

Dat verschillende corporatiën een zoo veelzijdig ontwikkeld man gaarne in haar midden zagen, blijkt uit het vervullen der betrekking als bestuurslid der Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst, van de Spaarkas, van het Genootschap M. S. G., het Brandwezen, enz. Hierbij gaf hij steeds grondige adviezen, en oordeelde helder en onbewimpeld. Ten slotte een enkel woord over het karakter van Schaap. Hij was de vraagbaak van vele zijner vakgenooten; voor ieder had hij een welwillend woord; met allen, van welken rang of stand, wist hij om te gaan; voor zijn huisgezin een liefderijk echtgenoot en vader. Van hem kan naar waarheid worden gezegd, dat hij niet tevergeefs heeft geleefd; zijne vele vrienden zullen hem in dankbare herinnering houden.

Leiden, 17 Febr. 1887. W. Kok.

PRIJSVRAGEN.

MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.

De Afdeeling Amsterdam heeft twee prijsvragen uitgeschreven, als:

EENE IJSTENT,

welke gedurende de zomermaanden als sociëteit met restauratie en boothuis gebruikt kan worden, liggende in de bocht eener rivier of in de lengte-as van een grooten vijver, buiten de waterboorden uitgebouwd.

De voeting moet in steen worden uitgevoerd; de bovenbouw in hout als hoofdmateriaal.

Het parterre, 0.30 M. boven den waterspiegel, moet bevatten:

1°. Een groote zaal, waarin 100 personen gemakkelijk aan tafeltjes kunnen zitten en circuleeren naar het plankier of ijs.

2°. Eene bestuurskamer, 18 M².

3°. Een damessalon, 35 M²., met vrij uitzicht en toegang over het plankier.

4°. De noodige garderobes, privaten en urinoirs.

5°. Een buffetkamer met stookgelegenheid en berging, 8 M².

6°. Plankier, breed 3 M., langs de gansche waterzijde.

7°. Een boothuis, waarin 8 vierriems-gieken kunnen geborgen worden.

8°. Kleedkamer en accessoires voor de roeiers.

De verdieping moet bestaan uit een groot terras, waarheen gemakkelijke trappen vanaf het plankier voeren, voor een deel met vast dak overdekt, overigens met zeilen aan houten stijlen af te dekken; in den winter moet een orkest van 30 muzikanten hier een geschikte plaats vinden.

De wijze van verlichting bij winteravondfeesten op het ijs moet ten minste in hoofdzaak aangegeven worden; bij de compositie is erop te letten, dat de silhouette van het geheele gebouw bij illuminatie een goeden indruk maakt.

Men verlangt 2 plattegrond-teekeningen, schaal 1 : 200.
2 doorsnede- „ „ 1 : 200.
2 opstand- „ „ 1 : 100.

Alle teekeningen in zwarte lijnen uit te voeren, geschikt voor photolithographische reproductie.

Als prijs wordt uitgeloofd aan het ter bekroning waardig gekeurde ontwerp het Getuigschrift der Afdeeling en vijftig gulden.

EENE VOLIÈRE IN HET PARK VAN EEN GROOT BUITENVERBLIJF OF EENE DIERGAARDE.

Het gebouwtje staat naar alle richtingen vrij, grenst aan eene zijde aan een vijver (eendenhok) en wordt, over een oppervlak van ongeveer 20 M²., verdeeld in vier hokken, die elk een afzonderlijke ren hebben, minstens 4 M. diep, voor kippen, faisanten en eenden. Boven moeten kleinere vogels binnen de afsluiting van gevlochten ijzerdraad gehuisd worden. Als bekroning van 't geheel staat hierboven een duiventil met vrije vlucht.

Verschillende materialen zijn met het oog op eene schilderachtige behandeling toegestaan. Hout (bezaagd of ruw), riet, breuksteen, bepleisterde vakken enz.

In 't bijzonder moet de ontwerper trachten de ijzeren afsluitingen, hare hoofdstijlen en verdeeling zóó te behandelen, dat zij een schilderachtig effect maken.

De hokken moeten voor het reinigen enz., door deuren toegankelijk zijn.

Men verlangt 3 plattegrond-teekeningen, schaal 1 : 50.
1 doorsnede- „ „ 1 : 50.
2 aanzichten „ 1 : 20.

De behandeling der teekening is vrij.

Als prijs wordt uitgeloofd het Getuigschrift der Afdeeling en vijf en twintig gulden aan het der bekroning waardig gekeurde ontwerp.

ALGEMEENE BEPALINGEN.

Art. 1. De medewerking aan deze prijsvraag is opengesteld voor de leden van *alle* Afdeelingen van de Maatschappij tot bevordering der Bouwkunst.

Art. 2. Alle ontwerpen ter mededinging moeten vóór of op 15 April 1887 vrachtvrij worden ingezonden aan het bureau der Maatschappij (Marnixstraat 402).

Art. 3. Het gewone schrift op de teekeningen en van de daarbij te voegen toelichtende beschrijvingen, mag niet door den ontwerper geschreven zijn.

Art. 4. Alle stukken moeten met een spreuk of motto geteekend zijn en vergezeld gaan van een brief, bevattende den naam en de woonplaats van den ontwerper. Buiten op dien brief moet hetzelfde motto en een kennelijk teeken tot terugvordering gesteld zijn.

Art. 5. De ingezonden ontwerpen worden in handen gesteld van een Commissie, bestaande uit de heeren I. Gosschalk, C. T. J. Louis Rieber en Joseph Th. J. Cuypers.

Art. 6. Het verslag zal vóór de algemeene Meivergadering worden opgemaakt en daar ter kennisneming gelegd worden.

Art. 7. De niet-bekroonde ontwerpen moeten vóór of op den eersten Juli 1887 worden teruggehaald. De bekroonde ontwerpen worden eigendom der Afdeeling, welke deze aan de Maatschappij ter uitgave aanbieden kan.

DE VACATURE AAN DE AMBACHTSSCHOOL TE GRONINGEN.

Mijnheer de Redacteur,

Ware het niet dat de heer P. H. Scheltema door argwaan op te wekken het Bestuur der Ambachtsschool in een valsch daglicht zoekt te plaatsen, ik zou waarlijk niet antwoorden op het door ZEd. ingezonden stuk in uw blad van 12 dezer.

De korte termijn van aangifte geeft alleen te denken, dat er weinig tijd is; niets meer en niets minder. En weinig tijd is er; de nieuwe Directeur moet 1 April in betrekking zijn.

Dit ter opheldering aan ieder, die zich mocht ergeren aan dien korten — door het Bestuur gestelden — termijn. Aan den bewusten brief heeft het Bestuur geen schuld. Het weet daarvan op dit oogenblik nog niets.

Die daad kan dus alleen argwaan tegenover mij, niet tegenover het Bestuur opwekken.

Den heer Scheltema te verzekeren, dat het mij precies hetzelfde is wie Directeur wordt, dat ik geheel zonder aanzien des persoons zal stemmen, geeft natuurlijk niets. Hij ziet een vlek en zal die ook wel blijven zien.

Dat men gaarne iets wil weten aangaande eene betrekking, waarnaar men solliciteert, is zeer duidelijk, maar dat men, als men zijne weetgierigheid niet onmiddellijk bevredigd ziet, in 't publiek argwaan gaat wekken en derden beschuldigt, die geheel buiten de zaak zijn, is eene daad, een fatsoenlijk mensch onwaardig.

Of de heer Scheltema tot de serieuse sollicitanten behoort, weet ik nog niet; of hij serieus bij het Bestuur in aanmerking zal kunnen komen, is vooraf niet te zeggen.

Dit is zeker — en als de heer Scheltema dit slechts begreep, zou hij mijn antwoord zeer natuurlijk vinden — dat als hij solliciteert, hij moet beginnen met te zeggen: „die ben ik" en moet afwachten of het Bestuur wil antwoorden: „dit zijn wij", zonder het recht te hebben, wie ook te beschuldigen, wanneer zijne weetgierigheid niet zoo spoedig zal worden bevredigd als hij wel wenscht, want dat aan haar *niet* zal worden voldaan is uit mijn antwoord niet te lezen. Integendeel er staat woordelijk: „Wanneer het Bestuur meent in nadere onderhandeling met u te moeten treden, zal het u natuurlijk gaarne de mededeelingen doen, die gij wenscht."

Of het, mijnheer de Redacteur, zijn nut kan hebben het vorenstaande in *De Opmerker* te plaatsen, laat ook ik ter uwer beoordeeling over.

Met alle achting,

uw dienstw.
J. E. Scholten.

Groningen, 14 Februari 1887.

☛ De Redactie heeft gemeend aan het schrijven van den heer Scholten plaatsruimte te moeten toestaan, nu zij den heer Scheltema in de gelegenheid heeft gesteld zijne grieven mede te deelen.

De onderstaande opgaven, haar welwillend toegezonden, zijn wellicht van belang voor hen, die naar de vaceerende betrekking van Directeur der Ambachtsschool mededingen:

1°. het getal lesuren, door den Directeur te geven in lijnteekenen, handteekenen, bouwkundig teekenen en boetseeren, bedraagt 36 per week;

2°. het vooruitzicht bestaat, des winters te worden belast met het onderwijs aan eene avond-teekenschool, verbonden aan de Ambachtsschool;

3°. het jaarlijksch inkomen der school bedraagt *f* 6000,

waarvan *f* 4000 aan subsidie der Gemeente en *f* 2000 aan contributie van leden;

4°. de leerlingen worden verdeeld in 18 timmerlieden, 8 schrijnwerkers en 36 smeden, met 4 bazen;

5°. er wordt mede onderwijs gegeven in lager onderwijs, wiskunde en natuurwetenschappen;

6°. de school bezit een eigen gebouw met uitmuntende lokalen.

TECTORIUM.

Sedert enkele weken is onder den naam „tectorium", dat is: dakbedekking, een artikel in den handel gebracht, waarvan bijna alles beloofd wordt wat men met redelijkheid van een goede dakbedekking verwachten kan. Een waterdichte, onbreekbare, licht doorlatende, warmte werende, buigzame en lichte dakbedekking is iets, dat totdusverre in de bouwkundige wereld niet bekend was; want al deze fraaie eigenschappen tezamen vindt men in geen enkel onzer bekende dakbedekkings-materialen vereenigd.

Verlangend, met een zoo bij uitstek gunstig materiaal kennis te maken, kwam een monster van deze stof weldra in mijn bezit. De beschrijving laat ik hier volgen.

Tectorium is een weefsel van dun ijzerdraad, dat omsloten is door een bekleedingslaag van een doorschijnende, lijmachtige, vettig en kleverig aanvoelende, gladde stof, die een zeer doordringende lijnolielucht verspreidt.

Het ijzerdraadweefsel telt 16 mazen op elken vierkanten centimeter en dit materiaal is ongeveer een halve millimeter dik; de dikte van het tectorium is omstreeks 1 1/3 à 2 millimeter. Door water, zelfs door zeewater, wordt het niet aangetast, daar dit over de vettige omkleedingslaag vloeit zooals het over zeildoek zou heenvloeien. Gewone hagelslag zal er geen schade aan veroorzaken. Daar het ijzergaas uit zichzelf buigzaam is en de omkleedingsstof taai en toch week is, vormt het geheel ook een buigzame, weinig veerkrachtige, onbreekbare massa, die het licht zeergoed doorlaat, een slechte warmtegeleider is en weinig weegt. Tectorium is in verschillende kleuren, lichtgeel, lichtgroen enz. enz. te verkrijgen en kan zeer goed dienst bewijzen om onbescheiden blikken door ramen of deuren te weren en toch licht door te laten. Ook als gekleurd glas kan het aangewend worden bijwijze van een gebrand glasraam. Het tectorium is van buitenlandsch fabrikaat, in bladen, evenals bladzink, verkrijgbaar en kost ongeveer *f* 3.65 per M². De bladen worden eenvoudig, 2 of 3 centimeter over elkander dekkend, op het dakschot gelegd en met een paar spijkers, tusschen de mazen door en onder een lat, op het dakschot vastgespijkerd. Het zou zeker niet moeilijk zijn voor de deknaden een voldoend aansluitend verbindingsmastiek te vervaardigen. Om het opwaaien bij hevigen wind te voorkomen moeten hier en daar tusschen de mazen een paar spijkers of draadnagels ingedreven worden; men behoeft op die plekken, door de taaiheid van het tectorium, niet voor lekkages te vreezen zoolang de omtrek ongeschonden blijft.

De geringe zwaarte van het materiaal vereischt slechts een lichte kapconstructie, waarbij een niet onbelangrijke kostenbesparing gemaakt kan worden.

Het tectorium wordt aanbevolen voor droogkamers, woningen aan het strand, aannemerskeeten, overdekte gangen, lantarens, volières, tuinhuizen, stallen, enz. en het kan dan ook bij de meesten van dergelijke gebouwtjes met goed gevolg in practijk gebracht worden.

Eén groot nadeel heeft het echter, dat men niet verzwijgen mag en waarmede ieder verbruiker wel degelijk rekening dient te houden. Het is namelijk in hevige mate brandbaar en zelfs een klein weinigje van de omkleedingsstof, die veel overeenkomst heeft met verdikte lijnolie in vasten toestand, brandde, op een koperen schaaltje verwarmd, met een felle vlam. Eerst was de stof tot een smeltende, kokende, zwarte vloeistof overgegaan, die in zeer fel brandend gas veranderde met achterlating van dunne zwarte kool, die lang nagloeide. Deze eigenschap van tectorium maakt de toepassing zeer gevaarlijk op plaatsen, waar vuur in de nabijheid komt, en bij brand zal het in zeer krachtige mate tot algeheele vernieling medewerken.

Voor enkele afzonderlijk staande gebouwtjes, zooals tuinhuisjes, kippen en duivenhokken, tentjes, afdaken, schuren, bergplaatsen, loodsen enz. is het zeker tot afdekking geschikt; minder echter voor stallen, hooiklampen, boerderijen en overal waar daken met schoorsteenen moeten afgedekt worden of waar zich schoorsteenen op korten afstand bevinden.

Een klein stukje tectorium van slechts 2 bij 3 c.M., bij een matig kachelvuur gehouden, begon terstond te smelten en onmiddellijk daarop te branden met een felle, lichtgevende vlam, die 15 c M. hoog opschoot terwijl zwart vocht fel brandend afdrupte. Het verbranden gaat gepaard met het verspreiden van een zwarten walm en een afschuwelijken stank van brandend vet. Van het stukje tectorium bleef niets dan het ijzergaas en een weinig zwarte kool over.

Hoewel het niet waarschijnlijk is, dat langdurige toepassing meerdere nadeelen of gebreken zal leeren kennen dan dit ééne groote hoofdgebrek, zal het ons verheugen, als wij daarvan door ondervinding overtuigd geworden zijn.

De heer De Voogt, Technisch bureau, Administratiegebouw der H. IJ. S. kamer 32, is zoo welwillend prijzen en monsters op aanvraag te verstrekken.

BINNENLANDSCHE BERICHTEN

AMSTERDAM. De Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst heeft het voornemen eene tentoonstelling van bouwkundige ontwerpen te houden van Zondag 17 April tot Zaterdag 4 Juni e. k. Het Bestuur looft een zilveren medaille uit, geslagen op den stempel der Maatschappij, zoowel voor het beste en daartoe waardig gekeurde ontwerp van een uitgevoerd als van een onuitgevoerd bouwwerk, en bovendien een bronzen medaille voor de beste en daartoe waardig gekeurde teekening van een bestaand, oud Nederlandsch gebouw.

Het reglement der tentoonstelling is in het *Bouwkundig Weekblad* van 12 Februari opgenomen.

— Binnen eenige dagen zal in *Arti et Amicitiae* eene tentoonstelling worden geopend van werken van den Russischen schilder Wassily Wereschtschagin. Na aan de Academie te St-Petersburg, op 18-jarigen leeftijd, een eersten prijs te hebben behaald voor eene schilderij: *De thuiskomst van Odysseus*, begaf hij zich naar Parijs om zijne studiën voort te zetten. Zijn hart trok hem echter naar het Oosten. Hij sloot zich als vrijwilliger aan bij de expeditie van generaal Kauffmann, en trok geheel Midden-Azië door, overal schetsen nemende en studies verzamelende. Te München (in 1870—1874) bracht hij zijne schetsen op het doek. Zij zijn meest ontleend aan het soldatenleven en den bekenden strijd tegen Bochara en Chiwa.

FRANEKER. De gevel van het stadhuis, uit een architectonisch oogpunt hoogst belangrijk, eischte eene spoedige herstelling en daartoe werd een som van *f* 6500 gevorderd. Het Gemeentebestuur riep de medewerking der Regeering in, met het gevolg, dat op de staatsbegrooting voor 1886 eene bijdrage in de kosten ad *f* 3000 werd toegestaan, terwijl de Gemeente op zich nam voor het restant ad *f* 3500 te zorgen. In de maand Augustus kon met de uitvoering een aanvang worden gemaakt maar de werkzaamheden moesten in December wegens het jaargetijde gestaakt worden. Deze zijn echter reeds zoover gevorderd dat, als eerlang de hervatting kan plaatshebben, de voltooiing waarschijnlijk na weinige maanden kan worden verwacht.

De herstelling geschiedt volgens het plan van den architect van 's Rijks museumgebouwen, den heer Dr. J. Th. H. Cuypers.

Als commissie voor de herstelling zijn werkzaam de heeren Mr. B. P. baron van Harinxma thoe Slooten, Commissaris des Konings in de prov. Friesland; Mr. A. Ferf, burgemeester van Franeker, en M. Hofstra, gemeente-architect aldaar.

UTRECHT. De heer G. Hageman, hoofdopzichter der Ned. Rijnspoorwegmaatschappij, ter standplaats Gouda, heeft tegen 1 Mei a. s. zijn eervol ontslag aangevraagd.

DELFT. Maandag jl. werd het stoffelijk overschot van den oud-hoogleeraar D. Grothe op plechtige wijze ter aarde besteld. Dr. A. C. Oudemans Jr., directeur-hoogleeraar der Polytechnische school, die op de begraafplaats 't eerst het woord voerde, schetste Grothe als een man, woekerende met den tijd ten nutte zijner medemenschen. De ontslapene had eene practische opleiding genoten en vormde zich door eigen toedoen en wilskracht; na zijne studiën te Berlijn volbracht te hebben, werd hij op jeugdigen leeftijd eerst als docent en later als Directeur aan de *Gewerbeschule* te Hagen geplaatst. In 1850 werd hij tot hoofd eener op te richten bijzondere technische school te Utrecht benoemd, en daar legde hij den eersten grondslag voor de mechanische technologie in Nederland; in 1864 werd hij benoemd als leeraar aan de Pol. school, waar hij tot den hoogen ouderdom van 76 jaar heeft gewerkt. Hij wees erop hoe Grothe zijne gaven ook voor de Maatschappij steeds heeft ten beste gegeven, getuige zijne ijverige bemoeiingen bij de oprichting van het Departement van Nijverheid en van *Algemeene Kennis* alhier, en de verschillende voordrachten, in die Vereenigingen en in *Diligentia* te 's-Hage gehouden. Hij werd geëerd door zijne tijdgenooten, getuige de groote hulde, hem bij zijn 50-jarig jubilé zoowel uit het buitenland als uit Nederland gebracht.

GRONINGEN. De Gemeenteraad heeft besloten, in het Sterrebosch eene muziektent te doen bouwen ten behoeve van de publieke uitvoeringen der schutterij-muziek gedureude de zomermaanden.

BREDA. De Commissie voor de waterleiding heeft den Raad voorgesteld den heer J. Schotel, te Rotterdam, tot ingenieur te benoemen.

KAMPEN. De Gemeenteraad heeft de instructie vastgesteld voor den te benoemen directeur der gasfabriek en daarin de bepaling opgenomen, dat een zakelijke bergtocht van *f* 4000 moet gestort worden.

MAASTRICHT. Het Burgerlijk Armbestuur heeft besloten tot het doen eener belangrijke verbouwing van het tegenwoordige Ziekenhuis, genaamd Calvariënberg, waarvan de inrichting reeds sedert vele jaren als onvoldoende werd beschouwd.

De ontwerpen der verbouwing zijn opgemaakt door de architecten Bilmeijer en Van Riel te Antwerpen en de kosten zullen ruim *f* 270,000 bedragen.

De Gemeente Maastricht zal dit belangrijke werk steunen door eene geldelijke bijdrage van hoogstens *f* 80,000 en voorwaardelijken afstand van voor de verbouwing en uitbreiding benoodigde voormalige vestinggronden ter oppervlakte van 3 1/2 à 4 hektaren.

— Het vraagstuk der electrische verlichting zal wederom spoedig in den Gemeenteraad te Amsterdam aanhangig worden gemaakt. De eerste maal, in het jaar 1882, werd eene concessie-aanvrage hieromtrent op voorstel van Burg. en Weth. afgewezen, in afwachting van de oplossing van het toen aanhangige vraagstuk der gasverlichting. Nauwelijks was het tijdstip dezer oplossing aangebroken, of in October 1885 kwamen nieuwe concessie-aanvragen in van verschillende firma's en maatschappijen, die met eene daarbij gevoegde voordracht van Burgemeester en Wethouders in de raadsaitting van 28 October daaraanvolgende, werden behandeld. Met eenige wijziging in die voordracht werden toen de algemeene bepalingen vastgesteld, waarop vergunning zou kunnen worden verleend tot het leggen en hebben van geleidingen in den openbaren gemeentegrond enz. voor electrische verlichting van gebouwen. Naar men uit goede bron vernoemt, heeft de Nederlandsche Electriciteits-maatschappij zich alsnu weder tot het Gemeentebestuur gewend, en bij die aanvrage bovengenoemde algemeene bepalingen in acht genomen. De beslissing omtrent deze aanvrage zal zeker alom met belangstelling tegemoet gezien worden, temeer omdat Burgemeester en Wethouders in hunne voordracht van 3 October 1885 schreven: »Kan de noodige zekerheid verkregen worden, dat zij op deugdelijke wijze zal plaatshebben, zoo achten wij het nemen van eene proef in het algemeen belang. Wij onderschatten toch geenszins de voordeelen, welke de electrische verlichting boven elke andere verlichting heeft". Vooral met het oog op de twijfelachtige hoedanigheden van de openbare en particuliere gasverlichting, waarover herhaaldelijk klachten rijzen, kan de concessie aanvrage der Electriciteits-maatschappij niet op een geschikter tijdstip zijn ingediend.

— Den 1en Maart e. k. hoopt de heer H. C. de Boer, opzichter bij het waterschap »Hemelumer Oldefaart en Noordwolde" te Staveren, den dag te herdenken, waarop hij vóór 50 jaar in vasten dienst trad.

BENOEMINGEN.

Bij de uitvoering van verschillende kunstwerken en het graven van een kanaalvak nabij den Leidschen Rijn onder Utrecht, behoorende tot de werken voor den aanleg van het nieuwe Merwede-kanaal, heeft de Minister van Waterstaat benoemd tot tijdelijk opzichter, met ingang van 1 Maart e. k., den heer J. J. Blommesteyn, thans tijdelijk opzichter te Vreeswijk.

Inplaats van den heer G. A. de Favauge, is tot directeur der Waterleiding te Arnhem benoemd de heer P. C. Rijk, thans adjunct-directeur der gemeentewerken.

ADVERTENTIEN.

Ministerie van Financiën.

AANBESTEDING.

De tijd. Rentmeester der DOMEINEN te *Klundert* zal op **Zaturdag 5 Maart 1887**, des middags te 12 uren, ten Raadhuize aldaar, bij enkele inschrijving **aanbesteden:**

Het afgraven van het in den polder Lokkersgors onder Klundert gelegen deel van den vervallen spoorweg Moerdijk—Zevenbergen en het herstellen van door dien spoorweg afgesneden waterleidingen.

N.B. Te verwerken hoeveelheid grond 30.000 M³.

Aanwijzing in loco op Zaturdag 26 Februarij en Vrijdag 4 Maart 1887, telkens des voormiddags te 10 uren, aanvangende aan het voormalige stations-emplacement te Moerdijk.

Het bestek met twee teekeningen ligt ter visie in de Stadsherberg te *Klundert* en ten Kantore van den Rentmeester, bij wien en bij den Hoofdopzichter P. VAN DE EEVE Jz. te *Breda* gedrukte exemplaren ad een gulden per stel op franco aanvrage verkrijgbaar zijn.

Inlichtingen zijn te bekomen bij den Hoofdopzichter voornoemd.

Nageperste Gevel-, Sier- en Profielsteenen

VAN

FR. VAN DE LOO Sr. Bemmel bij Nijmegen.

Gouden Medaille Antwerpen 1885.
Eere-Diploma Groningen 1886.
Veel verminderde prijzen.

Hollandsche IJzeren SPOORWEG-MAATSCHAPPIJ.

Aanbesteding.

Op **Maandag den 7den Maart 1887**, des namiddags ten 2 ure, zal in Kamer N° 46 van het Administratiegebouw der Maatschappij aan het Droogdok te *Amsterdam* worden **aanbesteed:**

volgens bestek N°. 394.

Het maken van gebouwen, tunnels, keermuren, perrons en verdere werken op het Stations-emplacement den Haag.

Raming *f* 313.000

en volgens bestek N°. 400.

Het leveren van stalen laschplaten, ijzeren nokken, haak- en schroefbouten en contrarails in 7 perceelen.

Bestekken en teekeningen zijn tegen betaling van *f* 3.00 per exemplaar voor Bestek N°. 394 en van *f* 1.50 per exemplaar voor Bestek N°. 400 te verkrijgen aan het Bureau van den Ingenieur van den Weg, Kamer N°. 154 van bovengenoemd Administratiegebouw, alwaar ook inlichtingen zijn te verkrijgen.

Aanwijzing voor bestek N°. 394 geschiedt als in het Bestek is aangegeven.

De Administrateur.

Gemeente Ossendrecht.

OPENBARE

AANBESTEDING.

BURGEMEESTER EN WETHOUDERS der gemeente *OSSENDRECHT* stellen op **Maandag den 21 Maart 1887**, des voormiddags ten 11 ure, op het Raadhuis in het **openbaar aanbesteden:**

Het verbouwen en vergrooten der Gemeenteschool, met bijlevering van alle daarvoor gevorderde materialen en het benoodigde ameublement.

Bestek en teekeningen liggen van af 21 Februari op het Raadhuis ter inzage, alwaar bestekken verkrijgbaar zijn tegen *f* 0.50 per exemplaar.

Aanwijzing in loco zal gegeven worden den 14 Maart des voormiddags ten 11 ure, terwijl verdere inlichtingen te bekomen zijn ten kantore van den Architect R. H. C. VAN SOMEREN te *Bergen-op-Zoom*.

Burgemeester en Wethouders voornoemd,
P. J. VAN MECHELEN.
De Secretaris,
E. J. H. ADAN.

Ossendrecht, 18 Februari 1887.

OPENBARE AANBESTEDING.

BURGEMEESTER EN WETHOUDERS van *AMSTERDAM* zullen op **Maandag 28 Februari 1887**, des middags te 12 uur, op het Raadhuis, in het openbaar **aanbesteden:**

Het verhoogen van de DRAAIBRUG over de oostelijke doorvaart in het Open Havenfront en bijbehoorende werken.

De Voorwaarden dezer Aanbesteding zijn uitsluitend te verkrijgen ter Stadsdrukkerij, tegen betaling van *f* 0.30.

Inlichtingen worden gegeven ten kantore van den Stads-Architect, Raadhuiskamer N°. 101, van 11 uur 's achtends tot 1 uur 's namiddags, gedurende de week welke der besteding voorafgaat.

Burgemeester en Wethouders voornoemd,
VAN TIENHOVEN.
De Secretaris,
LE JOLLE.

Amsterdam, 16 Februari 1887.

DIJKGRAAF EN HOOGHEEMRADEN VAN *RIJNLAND* zijn van voornemen in het openbaar **aan te besteden** op den 12den **Maart 1887**:

a. **het maken van eene vaste ijzeren Brug te Oegstgeest en van eene ijzeren Draaibru; te Spaarndam, in twee perceelen;**
b. **het eenjarig onderhoud van Sluizen, Bruggen en Wachterswoningen, in acht perceelen;**
c. **de levering van verschillende Hout-, Weg- en Dijkmaterialen, in veertien perceelen.**

De Bestekken zijn van den 19den dezer af te bekomen op de Secretarie van *Rijnland* te *Leiden*; het 1e Bestek voor dertig cents, en de beide anderen ieder voor tien cents, voor zoover de voorraad strekt.

Nadere inlichtingen zijn te verkrijgen op het Bureau van den Ingenieur in het Gemeenelandshuis van Rijnland te *Leiden*.

Dijkgraaf en Hoogheemraden van Rijnland,
C. COCK, *loco Dijkgraaf*
EGBERT DE VRIES, *Secretaris*.

Bouwterrein te Koop.

Aan den Roermondschen weg te *Venloo* zijn eenige **goed gelegen BOUWTERREINEN** te Koop, van verschillende **breedten** en **diepten**, zeer geschikt voor den bouw van Heerenhuizen.

Te bevragen bij den heer H. VAN GASSELT, Mr. Timmerman, aldaar.

NEUCHÂTEL ASPHALTE COMPANY LTD. LONDON.

Exploitatie der Mijnen van Val de Travers.

FABRIEK TE **AMSTERDAM** Beltweg N°. 3.

NATUURL. ASPHALT VAN **VAL DE TRAVERS** ZWITSERLAND.

Gecomprimeerde Asphaltwegen en dito Dorschvloeren.
Werken in Asphalt-Mastiek voor Trottoirs, Skating-Rinks, Moutvloeren, Kelders.
Kolf- en Kegelbanen, Winkel- en Magazijnvloeren, Gangen, Veranda's, Brug- en Dakbedekkingen, Beton-Fundeeringen, Stallen enz. enz. enz.

Zindelijk, Vochtwerend, Ondoordringbaar, Geraaswerend.
Asphalt speciaal tot wering van vochtige muren.

Voor inlichtingen omtrent het leggen van **Vloeren, Bedekkingen** enz. gelieve men zich te adresseeren aan het Kantoor der fabriek, Beltweg 3, *Amsterdam*, of bij den Heer H. G. KNOOPS C.Ozn., Beekstraat F. 62, te *Arnhem*.

De Directeur, **W. PATON WALSH.**

DE LINT & C°.

***Oostzeedijk* 248, *Rotterdam*.**
VLOER- en WANDTEGELS,
TROTTOIR-, CEMENT- EN IJZERSTEENTEGELS.
Groote voorraden.

Bij de **Nederlandsche Tramweg-Maatschappij** kan geplaatst worden

EEN TECHNICUS,

om te worden belast met het toezicht op den **technischen** en **loopenden dienst.**

Zich schriftelijk, met opgave van ouderdom, vorige betrekking enz. te melden aan het bureau der Maatschappij te *Heerenveen*.

A. J. BACON & C°.

Ingenieurs, Aannemers van **Verwarming** en **Ventilatie, Gas-** en **Waterleidingen, Bouwmaterialen** enz.
BEKROOND met **Gouden, Zilveren** en **Bronzen Medailles.**
Overtoom N°. 239, AMSTERDAM.
Inrichtingen voor openbare gebouwen, gestichten, woonhuizen, villa's, kantoren, enz.
Projecten en begrootingen worden kosteloos geleverd.

PHOTOLITHOGRAPHIE, PHOTOZINCOGRAPHIE en Stéréotype-Inrichting van G. J. THIEME, te Arnhem.

De ondergeteekende vestigt de aandacht op zijne inrichting voor **Photolithographie**, bijzonder geschikt voor de reproductie van **Plans, Teekeningen** enz. van HH. Architecten en Bouwkundigen; op die voor **Photozincographie** voor de reproductie van **Plans en Gravures**, ook van **Teekeningen** voor Boekwerken enz. ten dienste van HH. Uitgevers en op zijne **Stéréotype-Inrichting** voor HH. Drukkers, alles tot de minste prijzen.

Prospectussen met proeven van bewerking, worden op *franco* aanvrage gratis toegezonden.

G. J. THIEME.

H. & J. SUYVER,

FABRIKANTEN VAN
STOOMKETELS EN WERKTUIGEN,
op de Intern. Tentoonstelling te *Amsterdam* 1883 bekroond met
ERE-DIPLOMA (hoogste onderscheiding).
Hollandsche Tuin en Zeepaard, Blekerstraat AMSTERDAM.

Bekroond: Dusseldorp 1880. Weenen 1880. — **Gouden Medaille** Amsterdam 1883. — **Bekroond:** Frankfort a/M. 1881. Amsterdam 1882.

JOHANN ODORICO, Frankfort a/M.

FABRIEK VAN
Marmermozaïek en Terrazzo-vloeren, Glasmozaïek, Kunstmarmer en **Cementuitvoeringen.**
Succursales. **Amsterdam, Weenen, London, Boston.**
Opgericht 1840.
Eenig vertegenwoordiger voor *Nederland*
FERD. ENGERS, **Amsterdam, Heerengracht, bij de Oude Spiegelstraat n°. 335.**

BECKER & BUDDINGH. — ARNHEM.

KONINKLIJKE FABRIEK VAN

WATERPAS-, HOEKMEET- en andere **INSTRUMENTEN** voor **INGENIEURS, ARCHITECTEN, LANDMETERS, TEEKENAARS** enz.
Geëmailleerd-ijzeren **PEILSCHALEN,**
WEEGWERKTUIGEN.

Gedrukt bij G. W. van der Wiel & C°., te Arnhem.

De Opmerker.
Orgaan van het Genootschap
ARCHITECTVRA ET AMICITIA
Weekblad voor Beeldende Kunst en Technische Wetenschap

A.W.W.

Redacteur-Uitgever F. W. VAN GENIT Jcz.
Adres voor Redactie en Administratie van het Weekblad en advertentiën: Bureau van *De Opmerker*, Driekoningenstraat 28, *Arnhem*.
Bureau der Redactie van *Architectura et Amicitia* JAN SPRINGER, C. B. POSTHUMUS MEYJES en A. W. WEISSMAN.
Stukken, deze Redactie betreffende, te adresseeren aan den Heer C. B. POSTHUMUS MEYJES, Kerkstraat 170 te *Amsterdam*
en al, wat de Administratie van het Genootschap betreft, aan den Heer F. J. BRÉMMER Hzn., Reguliersgracht 74, te *Amsterdam*.

ABONNEMENT *f* 2.25 per 3 maanden of wel *tien gulden* per jaar, bij vooruitbetaling en franco toezending van dit bedrag. Voor het buitenland *f* 7.50 en Nederlandsch-Indië *f* 9.—, beiden bij vooruitbetaling.
ADVERTENTIEN à 20 cent voor elken regel plaatsruimte en 10 cent voor een bewijsnummer, worden tot Vrijdagavond aangenomen.
AFZONDERLIJKE NOMMERS, bij contante betaling à 15 cent per stuk en 25 cent per plaat, te bekomen aan het Bureau van *De Opmerker* te *Arnhem* en bij den Hoofd-correspondent JOH. G. STEMLER Czn., Boekhandelaar te *Amsterdam*.

MEDEDEELINGEN VAN HET GENOOTSCHAP.

De 878ste gewone vergadering zal worden gehouden op Woensdag 2 Maart, des avonds te 8 uren, in het American Hotel alhier.

De agenda voor deze vergadering is:

Mededeelingen van het Bestuur.

Kunstbeschouwing van den heer Leonard A. Springer, over de oude en nieuwe geschiedenis der tuinbouwkunst tot aan het einde van het tijdperk van Le Nôtre.

Kunstbeschouwing, te geven door den heer W. D. J. Bodenkemper.

Uitschrijven van een prijsvraag.

Als buitenlid is toegetreden de heer W. Fontein, bouwkundige te Leiden.

Op de prijsvraag voor een Eden-Theater zijn vijf antwoorden ingekomen onder de motto's *Excelsior*, *Amsterdamsch Wapen*, *Faun*, *K* en *Offenbach*, die in de Sociëteits-zaal zijn geëxposeerd.

De Penningmeester zal in het begin der week overgaan tot het innen der contributiën van gewone leden.

Namens het Bestuur:
de 1ste-Secretaris,
F. J. Bremmer Hzn.

(A. et A.) GEKLEURD GLAS.

De kunst van het glasschilderen stond reeds op een groote hoogte, toen de meeste andere zusterkunsten nog pas in haar kindschheid waren. Vele kunstenaars hadden reeds de vensters van tal van kathedralen met onsterfelijke meesterwerken versierd, toen Giotto nog niet geboren was en Cimabuc de wetten der monumentale schilderkunst nog moest ontdekken.

De oorzaak hiervan is niet verre te zoeken. In de rijk gedecoreerde kerk-interieurs waren de onbeschilderde vensters onaangenaam voor het oog; zij vloekten als het ware met hun omgeving. Reeds de Romeinen hadden een doorschijnende steensoort, *lapis specularis* geheeten, voor het vullen der vensteropeningen gebruikt. De Mooren en Perzen vulden hunne vensteropeningen met fijn houten latwerk, niet slechts om schaduw te verkrijgen, doch ook om decoratieve redenen. De Chineezen gebruiken nog thans beschilderd papier om hunne vensters te dichten. De kunstenaars der middeleeuwen zochten de vensteropeningen als versieringsmotief te gebruiken, door ze met maaswerk te vullen en daartusschen gebrand glas aan te brengen.

Het gekleurde glas werd door de Romeinen reeds in hunne mozaïeken gebruikt. De muren van Theoderik's paleis waren geheel met glasmozaïek bedekt. De eerste schrijvers, die over glazen vensters spreken, zijn de heilige Jeronimus en Gregorius van Tours, die beiden in het laatst der vierde eeuw leefden. Wilfried, aartsbisschop van York, deed in 669 de vensters van zijn kathedraal beglazen. Reeds in 979 waren Venetiaansche werklieden te Limoges met het vervaardigen van gekleurd glas bezig. In 983 werden ook in het klooster Tegernsee, in Beieren, de eerste gekleurde vensters gemaakt. Deze eerste glasschilderwerken herinnerden levendig aan de glasmozaïeken, waarnaar zij gevolgd waren. Zij bestonden slechts uit stukjes glas van verschillende kleur, door strookjes lood aan elkaar verbonden. Slechts de hoofden der figuren werden eenigszins beschilderd.

Wanneer men een vroeg-middeleeuwsch geschilderd venster beschouwt, ziet men aanstonds, dat de stukken glas zoo gerangschikt zijn, dat zij als het ware een groot tapijt vormen; alle kleuren smelten tot één geheel samen. Men herinnert zich onmiddellijk de mozaïeken, die de voorbeelden voor de glasschilders geweest zijn. Komt men nader bij het venster, dan beginnen zich de details te vertoonen, doch zij zijn zóó behandeld, dat zij aan het effect van het geheel geen schade doen.

De bijbelsche figuren zijn met vaste hand geteekend, en zijn soms met een naïeveteit behandeld, die een glimlach op de lippen brengt. Beschouwt men het venster met een tooneelkijker, dan doen zich telkens nieuwe bijzonderheden voor. Verwijdert men zich echter, dan maakt het venster, trots al zijn details, weer den indruk van één groot tapijt.

Toen, in lateren tijd, de glasfabrikage vorderingen maakte, bepaalden zich de glasschilders niet meer tot de kleine voorstellingen, die in de XIIIe eeuw gebruikelijk waren. Zij maakten langzamerhand grootere figuren, en in de XVIe eeuw werden die tot compasi-

ties over de geheele breedte der vensters samengevoegd.

Reeds de XIVe-eeuwsche vensters vertoonden niet meer het glasmozaïek van vroeger. In de XVe eeuw werd de compositie gaandeweg vrijer. Heldere tinten worden bij voorkeur aangewend, vooral bij de troonhemels, die, in de rijkste flamboyantvormen ontworpen, zich boven de heiligenbeelden bevinden. Ook de lichte kleuren van de fonds zijn niet bevorderlijk aan de harmonie van het geheel.

In de XVIe eeuw, toen de antieke vormen meer in eere kwamen, werden zeer fraaie vensters geschilderd. Wij bezitten in de glazen te Gouda en in de oude kerk te Amsterdam zeer schoone kunstwerken uit dit tijdvak. De compositie dezer glazen stoort zich niet aan de stijlen, die zich in het venster bevinden, wat uit een esthetisch oogpunt zeker een fout is. De teekening is zeer rijk; de figuren hebben de meest verschillende houdingen, en de achtergronden worden meestal gevormd door weelderige Renaissance gebouwen, die van een grondige studie der perspectief blijkgeven. De kleur dezer vensters is meestal zeer schoon.

In den aanvang der zeventiende eeuw werd de glasschilderkunst nog hier en daar, o. a. ook bij ons te lande, beoefend. De glazen uit dien tijd zijn meestal niet helder van toon, zooals de vroegere; dikwijls zijn zij voor een groot deel in grisaille of bruin behandeld, en zijn slechts enkele gedeelten gekleurd. Het beschilderen van geheele glasruiten met eenigszins opaque kleuren komt in dezen tijd veelvuldig voor. Sommige der Goudsche glazen en ook die in de kerk te Edam zijn voorbeelden dezer XVIIe-eeuwsche methode.

In de XVIII^{de} eeuw was de kunst van glasschilderen zoo goed als vergeten. Eerst in de XIX^{de} kwam zij weer in eere. Vooral te München en in België maakte men er werk van. De eerste moderne glasvensters waren te zeer als schilderijen behandeld om te kunnen voldoen. Vandaar dan ook, dat o. a. de nieuwe glazen van den Dom te Keulen of van vele Berlijnsche kerken niet den gewenschten indruk maken. Ook de kleuren hadden niet de gewenschte harmonie. Later, toen men de oude glasschilderwerken nader leerde kennen, begon er echter verbetering te komen en al staat de glasschilderkunst nog niet op haar vroegere hoogte, er worden thans toch zeer verdienstelijke vensters gemaakt. E.

TENTOONSTELLING VAN BOUW- EN BEELDHOUWKUNST IN HET PARIJSCHE SALON VAN 1886.

In 't algemeen hebben de beoefenaars van bouw- en beeldhouwkunst weinig voldoening van hun werk, als dit tegelijk met schilderijen wordt tentoongesteld. Bij het publiek bestaat nog altijd een zekere voorliefde voor de gewrochten van 't penseel, en hieraan is het te wijten, dat het meerendeel der bezoekers gewoonlijk gevonden wordt in de zalen, waar de schilderkunst vertegenwoordigd is.

Men wijte dit niet aan opzettelijke verwaarloozing, aan onverschilligheid jegens beeldhouwkunst en architectuur. Dit is geenszins het geval, want zonder overdrijving kan erop gewezen worden, dat de bouwkunst de populairste aller kunsten is en dat, in ruimen zin opgevat, geen andere kunst het gansche volksleven zoozeer beheerscht en zóó innig daarmee verbonden is.

De oorzaak van die geringere belangstelling ligt in hoofdzaak aan de minder begrijpelijke wijze, waarop architect en beeldhouwer hunne scheppingen voorstellen en hunne gedachten te aanschouwen geven. Wordt de teekening van een of ander monumentaal gebouw een enkele maal door een relief-voorstelling of een model toegelicht, dan ontbreekt het niet aan belangstelling en met graagte wordt van de bouwkunstige gewrochten kennisgenomen. Teekeningen alleen, en vooral meetkundige voorstellingen van het interieur, de zoogenaamde *doorsneden*, kunnen het groote publiek geen belang inboezemen en zijn voor een leek meestal onbegrijpelijk. De minder algemeene belangstelling heeft ook haar goede zijde; de meerdere kennis, die vereischt wordt om bouwkundige teekeningen te ontcijferen en te begrijpen, maakt het een leek moeilijk, ja ondoenlijk om critiek te voeren, en daardoor komt de architect niet zoo spoedig in verzoeking om aan de soms grillige eischen van 't publiek te voldoen, waardoor hij tot gevaarlijke fantasieën verleid wordt. Bouwkundige projecten kunnen slechts door kunstbroeders beoordeeld worden en dit komt der kunst ten goede.

Verschillende architecten, vooral die van het jongere geslacht, hebben in den laatsten tijd meer werk van de teekeningen gemaakt, waarbij perspectief en kleur, die machtige factoren van de schilderkunst, ook een rol vervullen. Wordt dit niet overdreven en steeds gezorgd, dat de constructeur in den teekenaar is terug te vinden, dan mag dit streven naar populariteit, deze concessie aan het niet-deskundige publiek, niet afgekeurd worden. Streeft men den schilder te veel ter zijde en gaat de constructeur in den overbekwamen teekenaar verloren, dan wordt het architectuur-teekenen tot prentmakerij verlaagd. Daar enkele jongelui veel neiging toonen tot die uitersten over te slaan, is het voor jury's een dure plicht tegen overdrijving te waken en dergelijke werken eenvoudig te weren; het voortschrijden in die richting zou op ondergang der architectuur uitloopen.

Bouwkunstige teekeningen verdeelen zich altijd in twee hoofdgroepen, n.m. studiën van het verleden en ontwerpen voor de toekomst. Ook de architecten worden gewoonlijk in twee hoofd-afdeelingen gerangschikt, die tegenwoordig, zeer in 't belang der kunst, meer en meer tot elkander naderen.

De eene groep put hare grondbeginselen en motieven uit de Grieksche, Romeinsche en Italiaansche monumenten, terwijl de andere groep meer bij de middeleeuwsche en nationale bouwwerken ter schole gaat. Exclusivisme in een dezer richtingen heeft zelden tot gelukkige uitkomsten geleid en getuigt altijd van een zekere bekrompenheid van geest. Degelijke kennis der goede nationale monumenten, ons door de vaderen als erfdeel nagelaten, gepaard aan een grondige studie der klassieke meesterwerken, zal zeker bevorderlijk zijn en veel bijdragen om ontwerpen te scheppen in een stijl, die geschikt is voor onze hedendaagsche gebruiken en gewoonten en op de goede overleveringen van het verleden steunt, zonder in bepaalde reproductie te vervallen; dergelijke projecten zullen de nakomelingschap een beeld geven van ons hedendaagsch maatschappelijk leven.

Al moet erkend worden dat dergelijke veelzijdige kennis bij de aanstaande architecten voldoende wordt aangekweekt, zou zij, om ten volle aan 't doel te beantwoorden, ook bij de overige studeerende jongelingschap tot op zekere hoogte moeten worden aangeleerd. De publieke opinie moet den geest der artisten ondersteunen; smaak en kennis bij den patroon komen den architect ten goede. Wanneer goede elementaire ideeën over de grondbeginselen der geschiedenis en de wetten der architectuur aan de verschillende inrichtingen voor hooger onderwijs gedoceerd werden, zou er een geslacht ontstaan, dat beter voorbereid is dan het hedendaagsche om het noodzakelijke te begrijpen en in te zien, dat voor nieuwe bouwprojecten een goede practische bestemming met een zekere uitdrukking van schoonheid gepaard moet gaan. Pogingen om erfstukken uit vroegere eeuwen voor verval of vernietiging te behoeden, zouden beter gewaardeerd worden als men de overtuiging had, dat eerbied voor en kennis van hetgeen is of was, noodzakelijk zijn om zich voor te bereiden tot hetgeen komen moet.

De verschillende architectuurteekeningen, in de daarvoor bestemde zalen tentoongesteld, geven over den toestand en over de vorderingen der bouwkunst in het hedendaagsche Frankrijk een zeer belangrijk overzicht. In 't kort zullen wij eenige dezer werken bespreken en beginnen met die, welke onder de rubriek, „studiën van 't verleden" thuis behooren.

Blavette, oud-*pensionnaire de Rome*, die verleden jaar een merkwaardig project over het Pantheon van Agrippa, benevens een keurig aquarel van het plafond der Sala del Collegio in het Doge-paleis te Venetië inzond, geeft dit jaar interessante studiën over de hypostyle-zaal in den grooten tempel te Karnak, een Arabisch graf bij Kaïro en de kerk San Miniato al Monte te Florence te aanschouwen. Voorts werden door hem hoogst belangrijke teekeningen gezonden betreffende de gebouwen van Eleusis, den zetel van het mystieke hellenisme, waardoor de verzameling teekeningen, sedert het begin dezer eeuw door de verschillende pensionnaires van Rome vervaardigd, belangrijk vergroot wordt. Het zou zeer nuttig zijn die werken, tot heden in de portefeuilles van de École des Beaux-arts bewaard, in eene speciale galerij of een museum voortdurend ter bezichtiging te stellen. Werd deze collectie klassieke studiën, zoomede die, welke in 't bezit is van de commissie voor de historische monumenten, blijvend aan de architectonische opvoeding dienstbaar gemaakt, dan zou deze gebeurtenis met gouden letteren in de geschiedboeken der Europeesche kunstwereld geboekt worden.

Paulin geeft een perspectief van de thermen van Diocletanis, Blondel studiën over het Erechtheion, Boitte over Pompeji enz. De werken, door de commissie voor de historische monumenten tentoongesteld, hebben niet alleen betrekking op de middeleeuwen en de Renaissance; ook tal van andere hoogst gewichtige monumenten op Franschen bodem worden daarbij aangetroffen.

Onder de voortbrengselen der Italiaansche Renaissance noemen wij een werk van Suasso over de beroemde *Villa di papa Giulio* bij Rome.

Deze schoone studiën over het verleden, waarvan in korte trekken slechts enkele werden aangehaald, zijn geenszins nuttelooze proeven van dillettantisme; zij dienen niet alleen, maar zijn onontbeerlijk om bij de architecten scheppingskracht aan te kweeken, hen geschikt en bekwaam te maken tot het vormen en ontwerpen van oorspronkelijke motieven voor de moderne scheppingen. Teekeningen, waarin getracht wordt de vormen van 't verleden dienstbaar te maken aan de gewoonten en de eischen van het heden, of waarin beproefd wordt nieuwe vormen te scheppen, zullen steeds belang inboezemen. Op dit terrein toont de architect zich in zijn ware kracht; de bouwmeester moet vele bezwaren overwinnen, die schilder en beeldhouwer bij het weergeven hunner gedachten niet kennen. Gesteldheid van het bouwterrein en zijne omgeving, bestemming van 't gebouw, persoonlijke inzichten van hem, voor wien het gebouw moet worden opgericht, zijn allen omstandigheden, waarmee rekening gehouden moet worden. Het zooveel mogelijk voldoen aan alle gestelde voorwaarden en toch zijn eigen gedachten in het ontwerp weergeven, om zoowel het verstand te bevredigen als het oog te bekoren, zijn de hoofdverdiensten van den hedendaagschen architect. Verschillende ontwerpen, zoowel uitgevoerd als in uitvoering, en in het salon tentoongesteld, leveren het bewijs, dat vele architecten zich met lof van hunne soms zoo moeilijke taak gekweten hebben. Een der belangrijkste ontwerpen is ongetwijfeld dat van het Paleis van Justitie te Bucharest van Albert Ballu; in den ernstigen en imposanten gevel doet Ballu zich, wat het ensemble der verhoudingen en de zuivere fijne behandeling der détails aangaat, als een getrouw opmerker der klassieke voorbeelden kennen. Sommige onderdeelen herinneren aan de rijk versierde façade van enkele Vlaamsche stadhuizen; zij geven echter blijk van een vrijen geest, die geen vreemde motieven vreest maar ze met oordeel en na rijpe overweging weet toe te passen. Dat een bouwwerk, in den volsten zin des woords een utiliteitsgebouw, onder de handen van een bekwaam architect gemak en doelmatigheid aan een zekere schoonheid kan paren, heeft Achille Hermant bewezen met zijn project van de herbouwing der Mairie van het 8ste arrondissement. De kazerne der sappeurs-pompiers in het 12de arrondissement, door Roussi, is mede een hoogst doelmatig en gelukkig ontworpen gebouw. Onder de ontwerpen van particuliere hotels en villa's noemen wij in de eerste plaats een schitterend en doelmatig gebouw van Cuvillier, aan de Avenue de Wagram. Fransche en Vlaamsche Renaissance hebben Cuvillier bij dit ontwerp tot leiddraad gestrekt en uit het meerendeel der tot de laatste categorie behoorende inzendingen blijkt, dat er meer en meer neiging bestaat om de motieven van de bouwkunst der 15de en 16de eeuw in toepassing te brengen.

Daar de ruimte het bespreken van alle inzendingen op het gebied der bouwkunst niet toelaat, zullen wij besluiten met een kort overzicht der geëxposeerde beeldhouwwerken. De belangrijkste bestemming der beeldhouwkunst is ongetwijfeld zich met de bouwkunst te vereenigen om aan eenig publiek monument de volle intellectueele beteekenis te geven. De frontons en friezen van het Parthenon, de portalen van Chartres en Reims, de grafmonumenten der Medicis, de bas-reliefs van de *Arc-de-triomphe de l'Étoile* en meer andere zijn daar om dat te bewijzen. De roem van groote mannen, godsdienstige of zedekundige denkbeelden zijn mede voorname factoren, waardoor de beeldhouwer geïnspireerd wordt. Uit dien hoofde is het niet te verwonderen, dat verscheidene ontwerpen zijn ingezonden voor een monument, dat geplaatst zou kunnen worden in het gebouw, waar de overblijfselen van Victor Hugo rusten.

Het schijnt echter, dat de treffende aanblik van des dichters begrafenis de mededingende artisten zóó sterk heeft aangegrepen, dat zij zich bij de uitvoering van het werk daaraan niet hebben kunnen onttrekken Allen toch stellen Hugo als afgestorven en rustende op zijn doodbed voor. Geen van hen heeft aandrang gevoeld den onvermoeiden schepper van zooveel schoone taalvoortbrengselen in zijn volle levenskracht, denkend, voor te stellen. Allen hebben te veel uit 't oog verloren, dat het weergeven van aandoenlijke gebeurtenissen of het uitdrukken van smart niet verdedigd kan worden voor een monument, waaronder de overblijfselen van een beroemd man rusten. Zij, die na hun verscheiden geene bijzondere herinneringen nalaten, kan men beweenen, maar mannen van de gedachte of van de daad, die hun taak moedig hebben volbracht, en diepe sporen van hun verblijf op aarde achterlaten, behoeven geen mededoogen.

Voor hen is de dood slechts een overgang tusschen de scheppende werkzaamheid, die eindigt, tot den roem, die een aanvang neemt. Had Antonin Mercié, de geniale artist, die onlangs in zijn grafsteenversiering voor de laatste rustplaats van eene jonge, in den vollen bloei van schoonheid en geluk gestorven vrouw,

den dood met zulke treffende, meesterlijke accoorden vertolkte, zijne krachten aan een gedenkteeken voor Hugo beproefd, dan had men ongetwijfeld de onsterflijkheid van een overleden genie krachtiger, mannelijker in 't marmer vertaald gezien.

Dit jaar zond Mercié het grafmonument voor koning Louis-Philippe en koningin Amélie. Dit marmergewrocht, zonder tegenspraak het fraaiste der ingezonden beeldhouwwerken, getuigt, evenals Mercié's vorige scheppingen, van die duidelijke levendige uitdrukkingskracht, die de voortbrengselen der hoogere kunst kenmerkt. De Koning staat blootshoofds, met uniformrok en korte broek. Om zijne schouders hangt een grooten met leliën bezaaiden mantel, die in lange plooien achter hem sleept. Kalm en ernstig leunt hij met de linkerhand op den schouder der Koningin, die, aan zijne zijde geknield, in 't gebed verzonken is. De treffende uitdrukking der gelaatstrekken is bewonderenswaardig. Arie Scheffer heeft in zijn portret van koningin Amélie, niettegenstaande de meerdere hulpmiddelen der schilderkunst, niet meer eenvoud, waardigheid en welwillendheid weten te brengen, dan Mercié in 't koude marmer getooverd heeft. De beide figuren zijn kalm, niet droevig. Dat droefheid meer past bij hen, die overblijven, dan bij hen die sterven, heeft de kunstenaar doen zien in de weenende vrouwefiguur, die achter de beide hoofdfiguren geplaatst is. Minder gewichtig dan de hoofdgroep, als het ware in hare schaduw staande, is zij er echter toch mee verbonden; zij vult de groep aan en drukt een smartelijke overdenking, onafscheidelijk van zekere herinneringen, uit.

Behalve deze grafversieringen heeft men nog tal van bustes enz., die ook met eere genoemd mogen worden. Het doel en de plaatsruimte van dit artikel laten niet toe, over deze voortbrengselen der sculptuur verder uit te weiden. Het zij genoeg, te vermelden, dat vele stukken een niet mindere belangstelling en beschouwing verdienen dan tal van schilderijen (somtijds van zeer middelmatig gehalte), waarvoor honderden zich verdringen. De sculptuur, een kunst zoo moeilijk, zoo streng, die geen glinsterende kleuren tot haar beschikking heeft, die hare beoefenaars niet toelaat impressionisten te zijn, die zulk een ingespannen studie, zulk een diepe wetenschap vereischt, staat zeker niet lager dan de schilderkunst. Zij is het vooral, die aan de verre nakomelingschap van den roem en de grootheid onzer moderne kunst zal moeten getuigen.

Apelles heeft Griekenland en Italië met schilderijen overdekt, waarvan alleen de namen zijn bewaard gebleven. Phidias echter heeft met zijn friezen van het Parthenon voor de eeuwigheid gewerkt. De dag zal binnen betrekkelijk korten tijd aanbreken, dat de meeste doeken onzer moderne schilderschool verweerd, ja, een zwarte massa geworden zijn. De landschappen van Troyon, het „vergaan der Medusa" vertoonen nu reeds sporen van verval. De voortbrengselen der beeldhouwkunst zijn echter onvergankelijk en zullen de eeuwen trotseeren.

Als men al die kostbare schilderijen, de roem onzer eeuw, beschouwt en men bedenkt, dat zij maar een korten tijd de glorie en de trots onzer galerijen en verzamelingen zullen uitmaken, wordt men onwillekeurig diep weemoedig gestemd. Men herinnert zich dan het avontuur van den geleerde, die, het oude Ninivé doorzoekende, op zekeren dag den sedert drieduizend jaar gesloten ingang van een paleis of tempel ontdekte. Vol geestdrift werd die ingang ontsloten en betooverend was de aanblik, die zich aan hem voordeed. De beschilderingen, de vergulsels en verdere versieringen, vol geheimzinnige symboliek, die de muurvlakten en plafonds bedekten, vertoonden zich aan zijn oog, zooals zij zich voordeden toen de bewoners er zich in bewogen. Alles was uitgevoerd in harmonische, schitterende kleuren gelijk aan de kleurenpracht der Perzische tapijten. Maar helaas! eenige weinige minuten, waarin de versche lucht zich een doortocht baande, waren voldoende om al die schitterende kleuren te doen verbleeken of te doen verdwijnen, zoodat alleen een eentonige steenkleur overbleef.

Dit voorval bevestigt dus de bovengenoemde meening, dat het hoofdzakelijk de beeldhouwkunst zal zijn, die in toekomstige eeuwen de waarde onzer moderne kunst zal doen kennen en doen voortleven

BOEKBEOORDEELING.

Der Grundbau, van L. Brennecke, K. Preuss. Regierungs-Baumeister — Berlijn, Ernst Toeche, 1887.

Van het uitgebreide werk, dat onder den titel Handbuch der Baukunde bij den uitgever Ernst Toeche te Berlijn het licht ziet, maakt *Der Grundbau* een deel van de derde afdeeling uit; het is een groot-octavo boek met 683 nette illustratiën tusschen den tekst en tot den prijs van 7 mark afzonderlijk verkrijgbaar.

Het boek geeft een helder en beknopt overzicht van de verschillende wijzen van fundeeren met de daaraan verbonden voor- en nadeelen, de technische eischen en tal van bijzonderheden. Het is in twee deelen gesplitst; in het eerste komen mededeelingen voor omtrent heitoestellen, baggermachines, werktuigen voor het verwijderen van het water uit fundeerputten, mortelmolens en dergelijken, terwijl ook de middelen tot het afzagen van palen onder water, het uittrekken van palen en het wegruimen van hinderlijke voorwerpen besproken worden. Ook aan de verschillende grondsoorten, wat eigenschappen, draagvermogen en middelen tot onderzoek aangaat, en de keuze der wijze van fundeering, wordt de aandacht gewijd om ten slotte de damwanden en kistdammen te behandelen.

Maakt het eerste deel van dit werk aanspraak op welwillende beoordeeling, het tweede deel spant de kroon, zoowel wat uitgebreidheid als belangrijkheid van inhoud betreft. Onder de zaken, die zeer uitvoerig behandeld worden en blijkgeven van het zelfstandig oordeel van den schrijver, noemen wij de pneumatische fundeering; niet alleen worden vorm en afmeting van caissons, werkkamers, luchtsluizen met schachten, luchtpompen en alle verdere details uitvoerig besproken, ook de onderdeelen der bewerking maken het onderwerp van een nauwgezet onderzoek uit, waarvan de waarde verhoogd wordt door tal van aanteekeningen en bijzonderheden, aan eigen ervaring ontleend. Ook de hygiënische zijde van het vraagstuk wordt niet vergeten.

De andere wijzen van fundeering worden grondig toegelicht, ook die op beton onder water, waarbij de schrijver gelegenheid vindt de uitkomsten mede te deelen van zijne onderzoekingen omtrent den waterdruk, die bij zandbodems op den onderkant van het fundament wordt uitgeoefend. Moet de beton-fundeering weerstand bieden aan sterk oppersende krachten dan wordt eene verankering door ijzeren schroefpalen, ter bovenzijde met zeer breede ankerplaten voorzien, aanbevolen. Uitvoerige mededeelingen omtrent de schroefpalen en de fundeering in putten of schachten worden gedaan en gevolgd door eene theoretische beschouwing omtrent de afmetingen der kokers met platte en gebogen wanden.

Het hoofdstuk over de nieuwe ijs-fundeering van Poetsch is zeer belangrijk; daar, waar de diepte te groot is om de pneumatische methode met goeden uitslag te kunnen volgen, wordt het bevriezen van den bodem met goed gevolg toegepast, al vordert deze wijze van werken ook geruimen tijd. De schrijver vermeldt het ontwerp, door professor Lang te Riga gemaakt voor een rivierpijler van 30 M. diepte dat ook op deze methode berust, waarbij de drijvende waterrijke grondlagen in een vast kegelvormig lichaam van ijs overgaan, waarin de schacht kan worden geboord, zonder daarbij overlast van water te hebben. De koude wordt ontwikkeld door verdamping van watervrijen, vloeibaren ammoniak in ijzeren buizen, die geplaatst zijn in een vat, dat eene oplossing van chloor-calcium inhoudt. De geheele beschrijving der ijs-fundeering is de aandacht ten volle waard.

De uitvoerige en degelijke omschrijving der verschillende wijzen van fundeering, toegelicht door een groot aantal schetsen, geven aan dit werk groote waarde en de waterbouwkundigen mogen den schrijver dankbaar zijn voor dezen arbeid.

Ook met het oog op den betrekkelijk geringen prijs van 7 Mark wordt dit handboek aan de technici aanbevolen.

INGEZONDEN.

VACATURE AMBACHTSSCHOOL GRONINGEN.

Mijnheer de Redacteur,

Gij zijt wel zoo beleefd mij in uw eerstvolgend nommer nog even de noodige ruimte toe te staan om te verklaren dat de inlichtingen, die gij geeft in de noot, door u geplaatst onder mijn ingezonden stuk in uw blad van 19 dezer, u niet door mij toegezonden zijn.

Met alle achting,

uw dienstw.
J. E. Scholten.

Groningen, 21 Februari 1887.

☛ Gaarne wordt aan het verzoek voldaan. De inlichtingen, in het blad van 19 dezer gegeven, werden ons van andere zijde toegezonden. *Redactie.*

BOUWKUNST EN VRIENDSCHAP.

Vergadering van 24 Februari 1887.

Aan de vergadering wordt medegedeeld, dat het Bestuur van het Genootschap *Architectura et Amicitia* het verzoek heeft ingewilligd om de antwoorden op zijne prijsvragen van 1885—86 ook in deze Vereeniging tentoon te stellen en dat het Bestuur zich tot Gedeputeerde Staten van Zuid-Holland heeft gewend, met verzoek de verordening op het bouwen enz., zooals die door den Gemeenteraad is vastgesteld, ter vernietiging aan Z. M. den Koning voor te dragen, en zulks op grond, dat het eigendomsrecht der ingezetenen niet voldoende is in het oog gehouden.

Bij ballotage wordt een lid aangenomen.

De heer J. de Haan, architect te Amsterdam, houdt eene voordracht, getiteld: »Tafereelen uit de Bouwkunst". Spreker stelt de macht van het materiaal in het licht en verwijlt daarna eenige oogenblikken bij de bouwkunst van den vóórhistorischen mensch en de daaropvolgende geslachten; hoe ruw en primitief die bouwkunst ook moge geweest zijn, zij bevatte de kiemen in zich, die, door latere geslachten aangekweekt, zich tot trotsche en schoone scheppingen hebben ontwikkeld. Achtereenvolgens worden Salomo's tempel- en Babel's torenbouw besproken; daarna de bouwkunst van het oude Egypte en die van Griekenland, waarbij de macht der eerste en de schoonheid der laatste wordt aangetoond.

Spreker treedt in eene vergelijking van de Grieksche met de Gothische bouwkunst en doet daarbij uitkomen, dat op de beginselen, waarop het klassiek-Grieksche berust, sinds eeuwen is voortgebouwd.

Vervolgens trekt spreker een parallel tusschen den gewonen Parijschen huizenbouw en den onzen; enkele uitzonderingen daargelaten, zijn de door ons op te lossen vraagstukken wel moeilijker, maar aangenamer dan bij het Parijsche woonhuis. Ook tusschen Parijs en Brussel wordt de vergelijking gemaakt met dezelfde gunstige uitkomst voor Brussel; enkele openbare gebouwen in die twee steden worden daarna behandeld.

Spreker eindigt met eene beschouwing van verschillende bouwambachten en wijst op het belang, den werkman goed te onderwijzen en te ontwikkelen.

De Vergadering betuigt hare groote ingenomenheid met het gehoorde; een der leden geeft zijn verlangen te kennen om de verhandeling te lezen en doet den spreker het verzoek de voordracht te doen drukken, welk voorstel door meerderen wordt ondersteund. De spreker verklaart zich bereid daaraan te voldoen.

De heer E. A. Braat bespreekt de in de vorige vergadering gedane vraag om, zonder scheikundig onderzoek, met zekerheid te kunnen ontdekken of schelpkalk al dan niet met Luiksche steenkalk is vermengd. Hij heeft zich tot een vijftal schelpkalk-fabrikanten gewend en van drie hunner, de heeren J. W. Clant te Oudshoorn, Van Houten en Zillesen te Leiden en J. M. den Boer te Vlaardingen antwoord ontvangen, hoewel aanvankelijk weinig licht over de quaestie verspreid wordt. Alleen de tweede der genoemde fabrikanten deed mededeeling van gewone roerproeven met water, die tot uitkomst gaven, dat de Luiksche kalk, door hare meerdere zwaarte, na de bezinking onder in de massa gevonden wordt en zich ook door kleur van de schelpkalk onderscheidt; bij de proeven met vermengingen van schelpkalk en Luiksche kalk vertoont zich meer schuim op het water, dan bij enkele schelpkalk het geval is.

De heer J. G. van der Kloes, dien spreker met de vraag bekendgemaakt had, heeft in *De Ambachtsman* van 19 Februari zijn antwoord medegedeeld. De Vergadering wenscht aan deze knoeierij een einde te maken en haar wordt zelfs financieele steun aangeboden om tot een goed resultaat te komen.

Na eenige besprekingen over den weg om daartoe te kunnen geraken, wordt besloten dit onderwerp in de volgende vergadering opnieuw aan de orde te stellen.

ARTI ET INDUSTRIAE TE 's-HAGE.

Vergadering van Woensdag 16 Februari 1887.

De Voorzitter deelt mede, dat uit het Bestuur tot Secretaris is gekozen de heer J. M. Nooijen. Na eenige werkzaamheden van huishoudelijken aard verkreeg de heer Nooijen het woord tot het houden eener voordracht over »versieren".

Spreker begon zijne uitgewerkte rede met te wijzen op het woord versieren, dat »mooi of fraai maken" beteekent en dus eene handeling is, die men een voorwerp doet ondergaan, en alzoo als een bijzaak aan dat voorwerp moet worden beschouwd.

Ofschoon geen beperkende wetten het begrip van schoonheid omschrijven, zijn er regels, die hun ontstaan te danken hebben aan de eigenschap, dat de zintuigen der meer ontwikkelden op eene zelfde aangename wijze worden aangedaan door eene zelfde wijze van behandeling. Deze regelen maken dan ook de meening onwaar, dat over de smaak niet te twisten valt, want, waar regelen bestaan, kan daarvan worden afgeweken. Breedvoerig wijst spreker op de begripsverwarring, die omtrent het wezen der schoonheid bij het publiek bestaat; technische vaardigheid, rijkdom van stof, pracht van kleur enz. gelden dikwijls voor schoonheid, waar deze regelen, door het gezond verstand ingegeven, uitsluitend dwaasheid, onwaarheid en ondoelmatigheid van het voorwerp aantoonen.

Bij het versieren treden twee elementen op den voorgrond, n.l. het practisch gebruik van het voorwerp en de fantasie van den kunstenaar. De kunstenaar kan een voorwerp idealistisch of realistisch versieren, maar zal, om aan een juist begrip van schoonheid te kunnen voldoen, het doel van het voorwerp in het oog moeten houden en ook in de versiering dat doel moeten uitdrukken. Uitersten zijn daarom, volgens spreker, zoowel idealistisch als realistisch weinig aan te bevelen en de gulden middenweg, het best te leeren door een ijverige studie van het werk der ouden, verdient hier de voorkeur.

In den oorsprong van alle tijdperken der kunst is de versiering in overeenstemming geweest met de bestemming van het voorwerp en met het materiaal, waaruit dit vervaardigd is. Die voorwerpen bezitten dan ook stijl en alle voorwerpen uit een tijdperk tezamen vormen de zoogenaamde bouwstijlen uit de verschillende perioden, die ontstonden uit het verband, dat tusschen de tijdsomstandigheden, godsdiensten en de kunstopvatting bestond. Daarom heeft ook het verval in de kunst gelijken tred gehouden met de overbeschaving of wuftheid der menschen. Vooral is dit merkbaar in de kunstvoorwerpen uit den tijd van Lodewijk XV.

In onzen tijd is een andere factor op den voorgrond getreden al. de mode; deze werkt hoogst schadelijk, omdat het publiek met de regelen der kunst geen rekening houdt; de onzinnigste en meest ondoelmatige vormen en versieringen trekken als mode-artikelen de aandacht; kleuren, die het materiaal een geheel andere uitdrukking geven en dus de waarheid en het gezond verstand tekort doen, worden toegejuicht en het ware kunstbegrip gaat verloren.

Wat in de tooakunst melodie is, is eurythmie in de beeldende kunsten; hierbij treedt het gevoel op den voorgrond; dit en symmetrie zijn mede levensvoorwaarden voor het begrip van schoonheid. Symmetrie moet elk voorwerp de uitdrukking geven, dat er evenwicht tusschen de verschillende deelen bestaat; is dit niet het geval dan ontstaat de onaangename indruk, die het verlies van evenwicht medebrengt. Sommige voorwerpen uit den tijd van Lodewijk XV gaan aan dat euvel mank.

De versiering wordt ontleend aan het dierenrijk, plantenrijk aan het menschbeeld of aan de meetkunde. De vormen, die in de natuur voorkomen, moeten, alvorens zij worden verwerkt, eene verandering ondergaan of wel gestileerd worden; d. w. z. vervormd in overeenstemming met het materiaal, waarin zij moeten worden toegepast, en het voorwerp, waaraan zij moeten worden gebruikt. Tevens moet eraan gedacht worden of die versieringen actief of passief zijn, m. a. w. of het ornement zelf eene functie te verrichten zal hebben dan wel alleen een werkend deel van het voorwerp versiert. Al naargelang van deze bestemming moet het breeder of fijner, veerkrachtiger of lijdzamer, meer of minder naturalistisch worden behandeld, terwijl bovendien een streven naar ideale schoonheid in de vormen moet zijn waar te nemen.

De kleur is mede een groote factor der versieringskunst en, zooals bekend is, van grooten invloed op de omgeving der menschen, wier gestel door aanwending van kleur vaak eene groote verandering ondergaat. Regels om kleurenkennis te verkrijgen zijn wel gemaakt, doch blijkbaar niet betrouwbaar, al weet men bijv. dat helle kleuren verruimen en donkere samentrekken. Door studie alleen verkrijgt men op dat gebied meer ondervinding. Toch moet bij de aanwending van kleur op kunstvoorwerpen er rekening mede worden gehouden, dat kleur de bestemming van een voorwerp en den aard van het materiaal, waaruit het gemaakt is, moet weergeven.

Spreker wijst hierbij op het dikwijls verkeerde gebruik, dat van relief wordt gemaakt. Zijn bijv. voorwerpen, bestemd om te dragen, van eene relief-decoratie voorzien, dan is het voor ieder duidelijk, dat elk daarop geplaatst voorwerp den indruk geeft dat het tuimelig staat en soms in eene diepte dreigt te verzinken. De Japansche en andere Oostersche kunsten zijn in dit opzicht als voorbeelden te noemen omdat deze decoratie het begrip van relief geheel uitsluit.

Spreker eindigt zijn rede met de aanbeveling om, wat men op het gebied der kunsten ook voortbrenge, deze regelen, die het gezond verstand zelve aanwijst, niet te verzuimen; hierdoor toch blijft de kunst voor ontaarding bewaard en wordt de dwaasheid der mode het best bestreden.

Nadat sommige leden over eenige punten dezer voordracht inlichtingen hadden gevraagd, die door spreker beantwoord werden, bracht de Voorzitter den heer Nooijen den hartelijken dank der Vergadering voor zijne zeer doorwrochte en hoogst nuttige rede.

In korte woorden werd daarop het voorstel van het Bestuur tot het houden van gezellige bijeenkomsten met permanente expositie van werk der leden door den Voorzitter toegelicht, als middel tevens om een sterkeren band onder de leden te verkrijgen en de Vereeniging meer populair te maken.

Na uitvoerig debat werd op voorstel van het Bestuur eene Commissie van regeling benoemd, bestaande uit de heeren Berden, Boersma, Lion, Stoltefus en Van Vliet, die als commissarissen zullen optreden en het aangenomen voorstel in uitvoering brengen.

De ledenlijst, door den heer Lion reeds vroeger der Vereeniging aangeboden, was thans aanwezig en werd onder warmen dank van den Voorzitter aanvaard.

Het laatste punt van de agenda: de aanleg eener portefeuille, werd, wegens het vergevorderde uur, tot eene volgende vergadering verdaagd.

MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.

AFDEELING ARNHEM.

Vergadering van 23 Februari 1887.

Na opening der vergadering, worden de notulen der voorgaande vergadering voorgelezen en goedgekeurd.

Op het verzoek der Afdeeling aan het Hoofdbestuur, om een exemplaar van het rapport der Enquête-commissie te ontvangen, is afwijzend beschikt, onder opmerking, dat dit rapport alleen toegezonden wordt aan die Afdeelingen, welke der Commissie de noodige gegevens en inlichtingen verschaft hebben.

Het woord werd nu verleend aan den heer P. H. Scheltema, die een zeer boeiende voordracht hield over „Het bouwkundig onderwijs". Besloten werd aan het Hoofdbestuur te vragen deze voordracht in haar geheel te plaatsen.

De heer A. R. Freem gaf daarna eene collectie eigen projecten ter bezichtiging.

Door den Voorzitter werd aan beide heeren dankgezegd en de vergadering vervolgens gesloten.

AFDEELING ROTTERDAM.

Vergadering van Vrijdag 25 Februari.

Het schrijven van den ingenieur Tutein Nolthenius te 's-Hertogenbosch, over de aanbesteding van Rijkswerken, wordt in handen gesteld van eene commissie, bestaande uit de heeren B. H. Beijderwellen, H. Cramer en P. J. Huibers.

Door den heer Beijderwellen werd een monster zandsteen uit de groeven van Mohimont tentoongesteld; deze groeven, in België Luxemburg gelegen, werden geopend in eene bedding van kalkhoudende zandsteen, die zich over 2 kilometer uitstrekt. De steen, ter totale dikte van 7 à 9 meter aangetroffen, heeft horizontale lagen van 30 tot 70 c.M., soms wel 80 c.M. en bij uitzondering van 2 meter dikte; zij is van eene geelachtig witte kleur (bleekgeel), heeft eene fijne korrel en is buitengewoon gelijkslachtig. Deze steen is van middelmatige vastheid, laat zich met water zagen en leent zich tot de fijnste bewerking en uitvoerige beeldhouwwerken; het soortgelijk gewicht is 2,3 à 2,5 en het weerstandsvermogen tegen verbrijzeling 233 K.G. per c.M². Volgens spreker heeft deze steen geene gebreken, die niet zichtbaar zijn, terwijl zij in de lucht verhardt, zonder groen of zwart te worden, daarbij niet scheurt of berst en tegen den invloed van weder en wind bestand is. De geschiktheid van deze steen wordt bewezen door de overblijfselen van de Abdij te Orval, die van de zesde, tiende en achttiende eeuw dagteekenen en waarbij deze steen verwerkt werd.

Tal van bijzonderheden werden medegedeeld omtrent de exploitatie der groeven, de afmetingen der blokken en de redenen, waaraan het is toe te schrijven, dat de steen thans weder meer in gebruik komt en waaronder de verbetering der middelen van gemeenschap in de eerste plaats moet genoemd worden. Nadat deze steensoort bij den bouw der Staatsspoorwegen in ruime mate gebruikt werd, heeft de Minister van Openbare Werken haar officieel toegelaten, en zoowel Provinciale als Gemeentebesturen hebben dit voorbeeld gevolgd, zoodat belangstellenden gelegenheid hebben de steen verwerkt te zien. Als zoodanig werd o. a. op het nieuwe station te Laeken gewezen. De prijzen, franco aan het station Izel, variëeren bij volle wagenladingen van 50 tot 90 francs per stère. Ook omtrent de prijzen van gezaagde steen en beeldhouwwerken werden eenige mededeelingen gedaan.

Door den heer A. E. Braat worden eenige monsters van „pierre ornée", van den heer J. H. de Vries te Groningen, ter bezichtiging gesteld en als een bewijs van deugdelijkheid van dit materiaal wordt het volgende schrijven overgelegd:

Groningen, 10 December 1886.

Den Heer J. H. DE VRIES,
Groningen.

Gevolg gevende aan uw verzoek, verklaar ik volgaarne, dat het door u in den handel gebrachte versieringsmateriaal pierre ornée een uitmuntend bouwmateriaal blijkt te zijn, dat met gerustheid in elk klimaat kan worden toegepast. Gedurende den zeer strengen winter van 1885—1886 en den daaraan voorafgaanden en volgenden zomer heb ik *geen* verandering aan de *stof*, noch aan de kleur van het materiaal kunnen ontdekken, zoodat uw fabrikaat ten volle belangstelling en alle aanbeveling verdient.

De Adj.-directeur der Gemeentewerken van *Groningen*.
(L. M.) MOOLENAAR.

De monsters vonden bij de leden veel goedkeuring; zij zijn zeer mooi van teekening en kleur.

De heer H. Cramer bespreekt de vraag, voorkomende in het *Bouwkundig Weekblad* van 19 deser en luidende: »welke maatregelen moet men treffen om met goed gevolg op portlandcementbepleistering te kunnen verven." De heer W. H. van Andel gebruikt altijd de gewone verfstoffen: olie met loodwit, en deze zijn, *bij een goede bewerking* proef houdend gebleken. Het bont worden van cementwerken schrijft hij toe aan vocht in het cement. Hij beweert, dat cementwerken in den zomer, nadat de zon hare uitwerking heeft gedaan, en niet in den winter of in het najaar geschilderd moeten worden. Wanneer men aldus handelt zal de verf niet bladderen. De heer J. van Haaren zegt, dat de cementbepleisteringen met meer zorg moeten behandeld en bij het »aftrekken" geen doode cement moet gebruikt worden. Wat eenmaal onder de rei is afgevallen moet niet weder slapgemaakt en gebruikt, maar weggeworpen worden. Ook moeten de muren 1 à 2 jaar gestaan hebben alvorens het cement te schilderen.

De heer Beijderwellen moet de cementbepleistering van een villa sauzen en zal de proef nemen met een vermenging van cement, geest van zout en karnemelk. Ofschoon tegen het gebruik van geest van zout door sommigen bedenkingen worden geopperd, zal de heer Beijderwellen de proef nemen en het resultaat later mededeelen.

Door den heer W. J. Jansen werd tentoongesteld het prachtige werk: *Barock- und Rococo-architectur*, hetgeen door de Vereeniging zeer op prijs werd gesteld.

GRONINGEN. In eene algemeene vergadering van steenfabrikanten in de Provincie Groningen, hierterstede gehouden, is besloten de prijzen der verschillende steensoorten met *f* 1 per duizend te verhoogen.

— Voor de betrekking van directeur der Ambachtsschool hebben zich 70 sollicitanten aangemeld.

— Wij verwijzen belangstellenden naar de in dit blad voorkomende advertentie van de Vereeniging tot Bevordering der Bouwkunst te Groningen, omtrent den termijn van inlevering der antwoorden op de door haar uitgeschreven prijsvraag van eene kleine villa. Die termijn is tot 25 Maart e. k. verlengd.

ASSEN. Gedeputeerde Staten van Drenthe hebben aan de Provinciale Staten het volgende voorstel ingediend omtrent het personeel van den Provincialen Waterstaat:

1°. De betrekking van hoofdingenieur, op een jaarlijksch honorarium van *f* 3000, blijft onveranderd.

2°. Die van ingenieur, op *f* 1500 's jaars, wordt veranderd van tijdelijk in definitief.

3°. Die van hoofdopzichter, op *f* 1400 's jaars, blijft onveranderd.

4°. Die van opzichter wordt gebracht van *f* 1000 op *f* 1200 per jaar.

5°. Die van bureau-ambtenaar, op *f* 500, blijft onveranderd.

GOUDA. De aanbeveling voor directeur van de gemeente-gasfabriek bestaat uit het volgende tweetal:

J. J. Prins te Dordrecht en
J. Blom Sr. » Arnhem.

De benoeming zal in de eerstvolgende zitting van den Gemeenteraad geschieden.

APELDOORN. In eene buitengewone vergadering van aandeelhouders in de Kon. Ned. Localaalspoorwegmaatschappij werd het voorstel tot goedkeuring van een contract, betreffende de exploitatie der lijnen door de Hollandsche IJzeren Spoorwegmaatschappij, ter tafel gebracht. Dit contract werd met overgroote meerderheid van stemmen in beginsel aangenomen.

— Aflevering 2 van *De Natuur* (uitgave van J. G. Broese te Utrecht) bevat:

Geschiedenis van het samengestelde microscoop (met fig.). — Oliegasfabrieken (met fig.). — De oorlog op Cyprus (met fig.). — Het klimaat van den Congo-staat (met fig.). — Het winnen van keukenzout uit zeewater (met fig.). — Gasgloeilicht (met fig.). — Bastaard-tarwe (met fig.). — Sterrenkundige opgaven. — Correspondentie. — Antwoorden. — Vragenbus.

ADVERTENTIEN.

Ministerie van Financiën.

AANBESTEDING.

De tijd. Rentmeester der DOMEINEN te *Klundert* zal op **Zaturdag 5 Maart 1887**, des middags te 12 uren, ten Raadhuize aldaar, bij enkele inschrijving **aanbesteden**:

Het afgraven van het in den polder Lokkersgors onder Klundert gelegen deel van den vervallen spoorweg Moerdijk—Zevenbergen en het herstellen van door dien spoorweg afgesneden waterleidingen.

N.B. Te verwerken hoeveelheid grond 30,000 M³.

Aanwijzing in loco op Zaturdag 26 Februari en Vrijdag 4 Maart 1887, telkens des voormiddags te 10 uren, aanvangende aan het voormalige stations-emplacement te Moerdijk.

Het bestek met twee teekeningen ligt ter visie in de Stadsherberg te *Klundert* en ten Kantore van den Rentmeester, bij wien en bij den Hoofdopzichter P. VAN DE ERVE Jz. te *Breda* gedrukte exemplaren ad een gulden per stel op franco aanvrage verkrijgbaar zijn.

Inlichtingen zijn te bekomen bij den Hoofdopzichter voornoemd.

Prijsopgave

wordt GEVRAAGD voor het leveren en stellen van **102 stuks getrokken ijzeren Boomkokers**, ten behoeve van de Gemeente te Arnhem.

Inlichtingen zijn te verkrijgen ten Gemeentehuize, Bureau Gemeentewerken, afd. Wegen, Bruggen enz., Vrijdag en Zaterdag 4 en 5 Maart e. k., 's voormiddags 11 uren; biljetten in te zenden aan den Directeur der Gemeentewerken voor 9 Maart e. k., vóór 12 uur 's middags.

Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen.

AANBESTEDING

(Voor rekening van den Staat.)

Op **Dinsdag den 15den Maart 1887**, des namiddags ten 2 uren, aan het Centraalbureau der Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen bij de Moreelse Laan te *Utrecht*, van:

Bestek N°. 456.

Het maken van eene Wachterswoning nabij de brug over het Spuikanaal te Rotterdam, ten behoeve van den spoorweg van Rotterdam naar Breda.

Raming *f* 3450.

De bestelling geschiedt volgens § 58 van het bestek.

Het bestek ligt van den 25sten Februari 1887 ter lezing aan het Centraalbureau bij de Moreelse Laan en aan het bureau van den Heer Sectie-Ingenieur Jhr. W. HOEUFFT te *Rotterdam* en is op *franco* aanvraag aan genoemd Centraalbureau (Afd. Weg en Werken) te bekomen, tegen betaling van *f* **0.50.**

Inlichtingen worden gegeven aan het Centraalbureau (Afd. Weg en Werken) en door den Sectie-Ingenieur voornoemd.

De aanwijzing op het terrein zal geschieden den 9den Maart 1887 ten 11 ure des voormiddags.

Utrecht, den 24sten Februari 1887.

Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen.

AANBESTEDING.

(Voor rekening van den Staat).

Op **Dinsdag den 8sten Maart 1887**, des namiddags ten 2 ure, aan het Centraalbureau der Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen bij de Moreelse Laan te *Utrecht*, van:

Bestek N°. 455.

Het maken van Gebouwen en Inrichtingen op het station Roosendaal.

De bestelling geschiedt volgens § 130 van het bestek.

Het bestek ligt van den 22sten Februari 1887 ter lezing aan het Centraalbureau bij de Moreelse Laan en aan het bureau van den Heer Sectie-Ingenieur H. E. BEUNKE te *Breda* is op *franco* aanvraag aan genoemd Centraalbureau (Afd. Weg en Werken) te bekomen, tegen betaling van *f* **1.50.**

Inlichtingen worden gegeven aan het Centraalbureau (Afd. Weg en Werken) en door den Sectie-Ingenieur voornoemd.

De aanwijzing op het terrein zal geschieden den 28sten Februari 1887 ten 10½ ure des voormiddags.

Utrecht, den 19den Februari 1887.

Aanbesteding.

BURGEMEESTER en WETHOUDERS der Gemeente *ARNHEM* zullen **Vrijdag 4 Maart 1887**, 's voormiddags 11½ ure, in het openbaar ten Gemeentehuize **aanbesteden**:

Het leveren van twee IJZEREN BRUGSCHIEPEN met Schragen en Dwarsbalken, voor de Gemeente-schipbruggen te Arnhem en te Westervoort, en van vier IJZEREN PONTONS voor het Rivierbad.

Aanwijzing 24 en 25 Februari e. k., 's voormiddags 11 ure Bureau Gemeentewerken, afd. Wegen, Bruggen enz. Bestek met bijbehoorende 3 teekeningen en gezegeld inschrijvingsbiljet tegen betaling van *f* 1.50 ter Secretarie verkrijgbaar.

Begroting *f* 10,400.

Gemeente Ossendrecht.

OPENBARE
AANBESTEDING.

BURGEMEESTER en WETHOUDERS der gemeente *OSSENDRECHT* zullen op **Maandag den 21 Maart 1887**, des voormiddags ten 11 ure, op het Raadhuis in het **openbaar aanbesteden**:

Het verbouwen en vergrooten der Gemeenteschool, met bijlevering van alle daarvoor gevorderde materialen en het benoodigde ameublement.

Bestek en teekeningen liggen van af 21 Februari op het Raadhuis ter inzage, alwaar bestekken verkrijgbaar zijn tegen *f* 0.50 per exemplaar.

Aanwijzing in loco zal gegeven worden den 14 Maart des voormiddags ten 11 ure, terwijl verdere inlichtingen te bekomen zijn ten kantore van den Architect E. H. C. VAN SOMEREN te *Bergen-op-Zoom*.

Burgemeester en Wethouders voornoemd,
P. J. VAN MECHELEN.
De Secretaris,
E. J. H. ADAN.

Ossendrecht, 18 Februari 1887.

Ministerie van Financiën.

LANDSGEBOUWEN.

AANBESTEDING.

Op **Dinsdag, 15 Maart 1887**, des middags ten 12 ure, zal onder nadere goedkeuring van den Minister van Financiën, aan het gebouw van het Ministerie van Financiën, worden **aanbesteed**:

Het onderhouden en herstellen van het gebouw te 's Gravenhage, waarin gevestigd zijn de kantoren van de hypotheken en van het kadaster, van den 1sten April 1887 tot en met den 31sten Maart 1890.

De Besteding zal geschieden bij enkele inschrijving, overeenkomstig de §§ 434 en 435 der A. V.

Het bestek ligt ter lezing in het gebouw van het Ministerie van Financiën, aan het bureel van den Rijksbouwmeester in het 2de district, Flxweelen Burgwal n°. 16 te *'s Gravenhage*, aan het gebouw der Hypotheken en van het Kadaster te *'s Gravenhage* en aan dat van het Provincial Bestuur van *Zuidholland*.

Inlichtingen worden gegeven door voornoemden Rijksbouwmeester en door den Hoofd-Opzichter bij de Landsgebouwen J. A. WEINBERG, beiden te *'s Gravenhage*.

Aanwijzing zal worden gedaan op Dinsdag 8 Maart 1887, des voormiddags ten 10 ure.

's Gravenhage, 9 Februari 1887.

De Minister van Financiën,
BLOEM.

JAN VAN DER POT, Scheepmakershaven No. 3, Rotterdam.

KYANISEERFABRIEK.

Het **kyaniseeren** is het eenigste afdoende middel tegen **verrotting** en **zwam**. De bewerking geschiedt geheel **reuk-** en **kleurloos**. Desverlangd bijlevering van hout.

Prima Engelsche Portland-cement merk „Wallsend"

van uitmuntende kwaliteit en tegen concurreerende prijzen.

Duitsche Portland-cement merk „Dijckerhoff & Söhne".

Belgische kluit- en hydraulische kalk.

Billijke prijzen en vrachten.

Kunstgraniet systeem Petitjean.

Prospectussen en prijscouranten worden op aanvraag franco toegezonden.

Gelieve op voornaam en adres te letten.

BECKER & BUDDINGH. — ARNHEM.

KONINKLIJKE FABRIEK VAN

WATERPAS-, HOEKMEET- en andere **INSTRUMENTEN**

voor **INGENIEURS, ARCHITECTEN, LANDMETERS, TEEKENAARS** enz.

Geëmailleerd-ijzeren **PEILSCHALEN,**

WEEGWERKTUIGEN.

NEUCHÂTEL ASPHALTE COMPANY LTD, LONDON.

Exploitatie der Mijnen van Val de Travers.

FABRIEK TE **AMSTERDAM** Beltweg N°. 3.

TRADE MARK.

NATUURL. ASPHALT VAN **VAL DE TRAVERS** ZWITSERLAND.

Gecomprimeerde Asphaltwegen en dito Dorschvloeren.

Werken in Asphalt-Mastiek voor Trottoirs, Skating-Rinks, Moutvloeren, Kelders.

Kolf- en Kegelbanen, Winkel- en Magazijnvloeren, Gangen, Veranda's, Brug- en Dakbedekkingen, Beton-Fundeeringen, Stallen enz. enz. enz.

Zindelijk, Vochtwerend, Ondoordringbaar, Geraaswerend.

Asphalt speciaal tot wering van vochtige muren.

Voor inlichtingen omtrent het leggen van **Vloeren, Bedekkingen** enz. gelieve men zich te adresseeren aan het Kantoor der fabriek, Beltweg 3, *Amsterdam*, of bij den Heer H. G. KNOOPS C.Ozn., Beekstraat F. 62, te *Arnhem*.

De Directeur, **W. PATON WALSH.**

B. HOLSBOER. - Arnhem.

Leverancier van Z. M. den Koning.

Fabriek en Magazijn van Instrumenten voor wetenschappelijk gebruik.

Bekroond voor Waterpas-, Hoekmeet- en andere instrumenten met Zilver 1868, 1881, 1883 (Internat. Tentoonst.)

Hoogste onderscheiding 1879.

EQUERRES, MEETKETTINGEN, BRIEF- en PAKKETBALANSEN, enz. enz.

BAKENS, ROTATIE- en INDUCTIE-TOESTELLEN, TELEGRAAF-APPARATEN, enz. enz.

Vereeniging tot bevordering der Bouwkunst te GRONINGEN.

Het BESTUUR bericht aan HH. Medewerkers voor de prijsvraag **„Kleine Villa"**, dat de termijn van inzending der ontwerpen wordt **verlengd** tot den **25 Maart 1887.**

De Nederlandsche

CEMENTSTEENFABRIEK,

te VRIJENBAN bij Delft,

hier te lande de oudste in dit vak, beveelt zich aan voor het **leveren** van **RIOLEN, BUIZEN, WATER-** en **BEERPUTTEN, GEVELWERK** en alle tot het **bouwvak** behoorende artikelen.

A. J. BACON & Co.

Ingenieurs, Aannemers van **Verwarming** en **Ventilatie, Gas-** en **Waterleidingen, Bouwmaterialen enz.**

BEKROOND met **Gouden, Zilveren** en **Bronzen Medailles.**

Overtoom N°. 239, AMSTERDAM.

Inrichtingen voor openbare gebouwen, gestichten, woonhuizen, villa's, kantoren, enz.

Projecten en begrootingen worden kosteloos gelevend.

PHOTOLITHOGRAPHIE, PHOTOZINCOGRAPHIE en Stéréotype-Inrichting van G. J. THIEME, te Arnhem.

De ondergeteekende vestigt de aandacht op zijne inrichting voor **Photolithographie,** bijzonder geschikt voor de reproductie van **Plans, Teekeningen** enz. van HH. Architecten en Bouwkundigen; op die voor **Photozincographie** voor de reproductie van **Platen en Gravures**, ook van **Teekeningen** voor Boekwerken enz. ten dienste van HH. Uitgevers en op zijne **Stéréotype-inrichting** voor HH. Drukkers, alles tot de minste prijzen.

Prospectussen met proeven van bewerking, worden op *franco* aanvrage gratis toegezonden.

G. J. THIEME.

H. & J. SUYVER,

FABRIKANTEN VAN

STOOMKETELS EN WERKTUIGEN,

op de Intern. Tentoonstelling te *Amsterdam* 1883 bekroond met

EERE-DIPLOMA (hoogste onderscheiding).

Hollandsche Tuin en Zeepaard, Bickerstraat AMSTERDAM.

DE LINT & Co.

Oostzeedijk 248, Rotterdam.

VLOER- en WANDTEGELS,

TROTTOIR-, CEMENT- EN IJZERSTEENTEGELS.

Groote voorraden.

KLOOS & VAN LIMBURGH

ROTTERDAM.

EIGENAARS van BASALTGROEVEN in RIJNPRUISSEN.

Agenten van de Maatschappij van Quenast, van de Hardsteengroeven der Maatschappij St. Georges en van de Bonner Portland-cement Fabriek.

Handelaars in Basalt, Hardsteen, Bruinsteen,

Fauconval-, porphier- en basaltkeien.

Gedrukt bij G. W. van der Wiel & Co., te Arnhem.

De Opmerker

Orgaan van het Genootschap

ARCHITECTVRA ET AMICITIA

Weekblad voor Beeldende Kunst en Technische Wetenschap

A.W.

Redacteur-Uitgever F. W. VAN GENDT JGz.

Adres voor Redactie en Administratie van het Weekblad en advertentiën: Bureau van *De Opmerker*, Driekoningenstraat 28, *Arnhem*.

Bureau der Redactie van *Architectura et Amicitia* JAN SPRINGER, C. B. POSTHUMUS MEYJES en A. W. WEISSMAN.

Stukken, deze Redactie betreffende, te adresseeren aan den Heer C. B. POSTHUMUS MEYJES, Kerkstraat 170 te *Amsterdam*

en al, wat de Administratie van het Genootschap betreft, aan den Heer F. J. BREMMER HZN., Reguliersgracht 74, te *Amsterdam*.

ABONNEMENT *f* 2.25 per 3 maanden of wel *ten gulden* per jaar, bij vooruitbetaling en franco toezending van dit bedrag. Voor het buitenland *f* 7.50 en Nederlandsch-Indië *f* 9.—, beiden bij vooruitbetaling.

ADVERTENTIEN zal 20 cent voor elken regel gemeenlijk en 10 cent voor een bewijsnummer, worden tot Vrijdagavond aangenomen

AFZONDERLIJKE NOMMERS, bij contante betaling zal 15 cent per stuk en 25 cent per plaat, te bekomen aan het Bureau van *De Opmerker* te *Arnhem* en bij den Hoofd-correspondent JOH. G. STEMLER CZN., Boekhandelaar te *Amsterdam*.

MEDEDEELINGEN VAN HET GENOOTSCHAP.

Vergadering van de Schetsclub op Maandag den 7 Maart, des avonds te halfnegen, in de sociëteitszaal in Maison Stroucken.

Het programma van de 3e gewone prijsvraag zal in het volgend nummer worden opgenomen.

Als kunstlievend lid is toegetreden de heer T. R. van Epen, te Amsterdam;

als gewoon lid wordt voorgesteld de heer E. Boursse door de heeren N. Kloot en G. van Arkel;

als lid der Schetsclub is toegetreden de heer J. E. v. d. Pek, alhier.

Namens het Bestuur:
de 1ste-Secretaris,
F. J. Bremmer Hzn.

Kegelpartij om prijs en premie op Zaterdag 12 Maart. Heeren deelnemers wordt verzocht uiterlijk te 8½ uren in de sociëteitszaal tegenwoordig te zijn.

Namens Lokaal-commissarissen,
H. G. Jansen,
Secretaris.

ARCHITECTURA ET AMICITIA.

Vergadering van 2 Maart 1887.

Na opening der vergadering worden de notulen gelezen en goedgekeurd en vervolgens het woord gegeven aan den heer Leonard Springer, die een belangrijke verhandeling levert over de tuinbouwkunst en in korte trekken hare geschiedenis van den oorsprong tot op den tegenwoordigen tijd schetst; een en ander werd opgehelderd door tal van eigenhandige schetsen en platen van ouden datum.

Spreker verwierf den dank der Vergadering voor zijne duidelijke en zaakkundige bijdrage.

Door den fabrikant G. A. Horn, te Amsterdam, worden vervolgens tentoongesteld eenige proeven van kunstsmeedwerk, als bloemen en bladen. Deze werkstukken munten uit door kunstvolle bewerking, al kunnen zij nog niet in alles wedijveren met het werk der buitenlandsche kunstsmeden.

(A. et A.)

ONZE VILLA

door

C. B. POSTHUMUS MEYJES.

Welke zijn de eischen waaraan een villa moet beantwoorden, uit een practisch en esthetisch oogpunt beschouwd? Deze vraag in korte trekken te beantwoorden, is het doel dezer regelen.

De villa's of buitenverblijven kunnen in 4 categoriën worden verdeeld en wel:

1° de villa's, bestemd voor zomer- en winterverblijf;
2° de villa's uitsluitend voor zomerverblijf;
3° de villa's, gelegen in de nabijheid eener stad;
4° de villa's, op het platteland en op badplaatsen gebouwd.

Na in het algemeen deze verschillende categoriën te hebben besproken, stel ik mij voor de villa in hare onderdeelen nader te beschouwen.

De villa's, die voor zomer- en winterverblijf worden gebouwd, moeten uit den aard harer bestemming zijn soliede, droge, comfortable ingerichte gebouwen, waar de bewoner des zomers al het aangename van een buitenhuis kan genieten, terwijl hem des winters door de hechtheid en het gezellige zijner woning moet vergoed worden, hetgeen hij daarbuiten in de natuur mist. Waar hij in een stadswoning door de belendende perceelen beschut is, moet hem hier in zijn woning het aangename gevoel van zoo volkomen mogelijke zekerheid door solieden bouw worden gegeven. Waar dus de villa's of buitenhuizen, wier bestemming het is den mensch uitsluitend des zomers in het zachtere jaargetijde ter beschutting te zijn, een meer tijdelijk karakter mogen hebben, zoowel door haar soliditeit als haar inrichting, moet de villa voor zomer- en winterverblijf degelijk gebouwd zijn en bij den bouw vooral op doelmatigheid van inrichting en ligging gelet worden.

De villa's, gelegen in de nabijheid onzer steden hebben, voornamelijk wat het uiterlijk betreft, een groot verschil met die, gelegen op het platteland of in de zeeplaatsen.

Wordt toch door hare ligging van de eersten een meer deftig karakter verlangd, de laatsten moeten geheel in overeenstemming met de omgeving worden behandeld.

Les villas suburbaines, gelijk de Franschen de eerste soort villa's noemen, worden meer als vrijstaande woon-

huizen opgevat en als zoodanig meer vierkante gebouwen, terwijl daarentegen de villa's, in de vrije natuur opgetrokken, als het ware met deze een geheel moeten uitmaken. Door een bekoorlijk silhouet, gepaard aan fijne kleurschakeering der bouwmaterialen, moet hierbij getracht worden geen contrasten tusschen natuur en kunst in het leven te roepen. Hoe juist begrijpen onze Fransche en Duitsche collega's dezen eisch der villa's; hoe juist weten zij tegen hun wonderschoone bergen en in hun schilderachtige dalen de gebouwen als saam te weven met hunne omgeving! Behoef ik te herinneren aan het aantrekkelijke der Zwitsersche chalets, der Fransche villa's en der Duitsche sloten en kasteelen, die langs den Rijn en elders onmisbaar schijnen te zijn voor het landschap en daarmede zoo uiterst harmonisch een geheel uitmaken?

Welke zijn in het algemeen de eischen, waaraan ieder buitenverblijf, iedere villa, hetzij groot of klein, moet voldoen? In hoofdzaak: dat de verschillende vertrekken ten opzichte van de windstreken goed gelegen zijn; dat zij oordeelkundig gegroepeerd zijn en elk vertrek goed ingericht is, verder moet het geheel goed geconstrueerd zijn en het gebouw zoowel in- als uitwendig aan de eischen der esthetica voldoen.

Reeds sedert onheuglijke tijden is als een onomstootelijke eisch vastgesteld, dat de vensteropeningen van elk vertrek, dat in het bijzonder is bestemd voor zieken, slechts op het oosten, zuidoosten of zuiden mogen gelegen zijn, ten einde daardoor de ziekekamer op de zon- en lichtzijde te plaatsen.

Welnu, hetgeen in dit opzicht den zieke nuttig en dienstig is voor zijn genezing, moet den gezonden mensch tot bewaring zijner gezondheid tevens wenschelijk zijn.

Daarom plaatse men, zooveel dit met de situatie eener villa ten opzichte der omliggende gebouwen en wegen, waaraan zij grenst mogelijk is, haar steeds zoodanig, dat de vertrekken, die des daags en des nachts het meest bewoond zijn, in het algemeen steeds naar het oosten of zuiden zijn gekeerd, terwijl aan de noord- en westzijden van het gebouw, die vertrekken worden gegroepeerd, waar slechts tijdelijk verblijf wordt gehouden en die ondergeschikt zijn.

Daarom moeten alle slaapkamers en ook de kinderkamer op het oosten liggen, terwijl de ramen van de woonkamer, de kamer van den heer des huizes, het boudoir van mevrouw enz., op het zuiden worden geplaatst.

De keuken met provisiekamer, in het algemeen de dienstvertrekken, benevens de eetkamer, als deze ten minste uitsluitend als zoodanig wordt gebruikt, de hoofdingang, het traphuis, de privaten enz., beslaan dan de noord- en westzijden van het gebouw.

Wij zullen later zien, dat het zoogenaamde salon geen bevoorrechte ligging ten opzichte der windstreken behoeft, mits men zorgdrage dit vertrek niet geheel op het westen of noorden te plaatsen, daar in het eerste geval de namiddag- en avondzonnestralen het lokaal in den zomer te warm maken en door een ligging op het noorden een te onvriendelijke en sombere verlichting verkregen wordt.

Wordt aldus, zooveel dit mogelijk is bij het situeeren eener villa het oog gehouden op deze verschillende eischen, dan komt thans de groepeering der vertrekken onderling als een hoofdfactor voor het al of niet huiselijke, bewoonbare en comfortable ter beschouwing aan de beurt.

Denken wij ons in het midden van het gebouw een ruime vestibule, die gedeeltelijk door den ingang en het traphuis of door een flink bovenlicht wordt verlicht. Om deze centraal-ruimte worden nu de verschillende vertrekken gegroepeerd.

Bij villa's van eenigen omvang, die één verdieping hebben, worden meestentijds de slaapvertrekken op de verdieping geplaatst, terwijl de woon- en ontvangvertrekken op den begane-grond gelegen zijn.

Zeer wenschelijk is het, indien de beschikbare bouwsom dit toelaat, het geheele gebouw van een sousterrain te voorzien. Daardoor toch zal het, vooral bij villa's voor zomer- en winterverblijf, aanmerkelijk warmer en droger zijn. Is er een sousterrain aanwezig, dan is dit de aangewezen plaats voor de keuken, bijkeuken, wijn- en provisiekelders, brandstoffenbergplaatsen, vertrek voor den knecht enz. Wanneer het om verschillende redenen niet mogelijk is een sousterrain te maken, dan is de ligging der keuken met bijkeuken op den begane-grond.

De verschillende vertrekken worden nu zooveel mogelijk naar den aard der bestemming gerangschikt. De kamer van den heer des huizes vinde hare plaats nabij den hoofdingang, opdat een vreemde bezoeker niet in het intieme huiselijke zijn onbescheiden blikken werpe, het salon tegenover den hoofdingang en daaraan grenzende het boudoir voor de vrouw des huizes; verder de eetkamer en woonkamer, welke beide vertrekken één zijn in villa's van kleinere afmetingen.

Ligt de keuken op den begane-grond, dan is hare plaats nabij de eetkamer, ligt zij in het sousterrain, dan zoo mogelijk onder de eetkamer. In het eerste geval wordt door eene opening in den wand tusschen eetkamer en keuken gelegenheid gemaakt de spijzen op te dienen. Men zorge echter, dat deze opening in een service-vertrekje of ten minste in een kast uitkome, doch nimmer direct in de eetkamer, opdat de hinderlijke etenslucht uit de keuken zich niet in de eetkamer verspreide. In het tweede geval wordt door middel van een ascenseur de keuken in verbinding gebracht met de eetkamer, doch evenmin in directe gemeenschap.

Al deze vertrekken moeten onderling door deuren verbonden en uit de vestibule direct toegankelijk zijn; hierop kan hoogstens het boudoir van de vrouw des huizes een uitzondering maken, omdat dit toch in directe verbinding met het salon is.

De Duitschers hadden vroeger de zeer afkeurenswaardige gewoonte verschillende vertrekken rondom het salon of de eetkamer te rangschikken en uitsluitend uit deze toegankelijk te maken. In hunne nieuwere bouwwerken is dit euvel echter grootendeels vermeden.

In of neven de vestibule is verder de plaats voor het traphuis, dat goed verlicht, ruim in aanleg en gemakkelijk in het gebruik, een der sieraden van het inwendige eener villa vormt.

De ligging der privaten moet zoodanig zijn, dat zij gemakkelijk zijn te bereiken, zonder echter direct in het oog te vallen. Zij worden goed verlicht en geventileerd en daarom steeds aan een der buitenmuren geplaatst.

De verlichting, d. i. de plaatsing der lichtopeningen der verschillende ruimten en vertrekken, is van zeer grooten invloed op den indruk, die zij teweegbrengen.

De gewaarwordingen, die de vertrekken in dit opzicht maken, omschrijft Lucae, in zijn werk: *Ueber die Macht des Raumes in der Baukunst* op zeer juiste wijze.

Nemen wij allereerst het meest voorkomende geval. De lichtopeningen liggen aan een der lange wanden van het vertrek en beslaan met de tusschenpenanten deze geheele zijde.

Een aldus verlichte ruimte zal een vriendelijken indruk geven, zelfs op den meest melancholischen mensch. De helderheid des dags vult de kamer geheel en verlicht de voorwerpen bijna te sterk, zoodat nergens een diepe schaduw ontstaat, waar men deze om der gezelligheidswille zoude wenschen. Door zijn opwekkend, licht, lachend aspect is zulk een vertrek als bestemd voor ontvangkamer.

Meer gezellig wordt het vertrek wanneer de vensters in denzelfden wand blijven, doch zonder tusschenpenanten maar als twee- of drielichten saamgekoppeld worden, zoodat de ruimte in één lichtpartij en in twee schaduwpartijen wordt ingedeeld.

Het bijna poëtisch halfdonker komt hier tot zijn volle recht en verwekt in ons een gevoel van behaaglijkheid, dat wij in het vorige vertrek niet ondervonden. Het licht stroomt in een gesloten massa binnen, zonder het geheele vertrek te vullen. Wij kunnen het naar onze bezigheid of onze stemming al of niet gebruiken, terwijl er plaats genoeg is om ons in een schaduwhoekje terug te trekken.

Geheel anders gevoelen wij ons, wanneer het licht aan de smalle zijde het vertrek binnen treedt en het de achterste gedeelten niet meer voldoende verlicht. Zulke kamers geven door hare onsymmetrische verlichting gewoonlijk een engen, kastachtigen indruk, en men verkrijgt er het gevoel van gebrek aan licht of lucht. Maar zeer gezellig worden zij, wanneer men aan den tegenover het venster gelegen vuurhaard, in de schemering bij een knappend vuurtje het behaaglijk huiselijke in tegenstelling van de koude daarbuiten geniet; een behaaglijkheid, die diepe, donkere vertrekken steeds boven helderverlichte bij ons zullen teweegbrengen.

Een geheel tegenovergestelden indruk zullen de vertrekken maken wanneer zij, behalve aan één wand, nog licht ontvangen van één of meer der andere wanden. Hierdoor ontstaat een hinderlijk diffuus licht en nergens zal men in dergelijke vertrekken gezellige donkere hoekjes hebben, maar overal valsche lichteffecten en dubbele schaduwen verkrijgen. In zulke vertrekken missen wij alle indrukken van gezelligheid en warmte, die ons de andere geven; hierin ontbreekt datgene wat een goed ingericht vertrek moet hebben, nl. een gevoel van afgesloten te zijn van de buitenwereld.

Bij de plaatsing der vensters in de buitenwanden moet tevens gedacht worden aan het plaatsen der meubels. Men zij niet te angstvallig flinke, breede penanten tusschen en vooral naast de vensters te maken. Het is toch een gebrek, waaraan de meeste z.g. speculatiehuizen lijden, dat er bij het bouwen nimmer aan gedacht wordt hoe en waar de grootere meubelstukken later hunne plaats zullen vinden. Op de meest ondoelmatige wijze worden alle muurvakken tot een minimum gebracht en de wanden overal gebroken door licht- of deuropeningen.

Niet alleen de plaatsing der vensters, ook die der deuren heeft een grooten invloed op het al of niet gezellige van een vertrek.

Kamers van gelijken vorm en kleur, met dezelfde verlichting en afmetingen, kunnen huiselijk of onhuiselijk zijn, alnaarmate zij veel of weinig deuren hebben. Zijn de deuren op een zoodanige wijze in de wanden aangebracht, dat zij deze in kleine onbruikbare stukken verdeelen en de passage van de eene kamer in de andere overal storend werkt, dan zullen zij de vertrekken zeer ongezellig maken. Wij gevoelen ons niet rustig tusschen al die deuren; wij hebben nergens den rug gedekt en krijgen een gevoel, alsof wij ieder oogenblik van alle kanten konden worden overvallen. Zijn de deuren echter óf dicht bij de vensters óf achter in het vertrek geplaatst, dan is de doorloop in één richting en blijft er plaats in de kamer, om rustig te vertoeven.

Na deze algemeene beschouwingen zullen wij thans nader de eischen opsporen, waaraan ieder vertrek volgens zijn eigenaardige bestemming moet beantwoorden, zoowel uit een practisch als uit esthetisch oogpunt beschouwd.

De maatschappelijke positie van den bewoner onzer villa bepaalt allereerst de bijzondere eischen, die zoowel voor de indeeling, als voor ieder vertrek op zichzelf worden gesteld. Toch geeft dit voor villa's en buitenhuizen, die op het platteland worden gebouwd een niet zoo merkbaar verschil als bij de woonhuizen in de steden. Hier toch worden feesten en groote partijen gegeven en daarvoor moeten de woningen der rijken worden ingericht met salons, groote en kleine receptiekamers, eetzalen enz. Op kleiner schaal wordt dit alles gevraagd in de buitenhuizen.

Meestentijds verlangt men één of twee salons, een eetkamer, een huiskamer, kamer van den heer en de vrouw des huizes, en in bijzondere gevallen een spreekkamer, wachtkamer enz.

Welk huis heeft geen salon? Niet in de beteekenis van een prachtzaal, maar van een vertrek, dat door bestemming en versiering tot het *prunkvertrek* of het *salon* wordt verheven. In dit vertrek worden alle voorkomende feestelijkheden gegeven, bezoeken ontvangen van vrienden en magen; hier vindt de vrouw des huizes in een bescheiden hoekje een plaatsje, dat zij, bij gebrek aan een boudoir, als haar speciaal territoir in beslag neemt en op haar origineele wijze weet bekoorlijk te maken. In het salon, zegt Falcke in *Die Kunst im Hause*, mag men glans en pracht ontwikkelen. Het salon is de plaats der gezelligheid, de plaats van samenkomst van de familie met de buitenwereld; daarom kan hier het glanspunt van het huis zijn.

Het salon vormt een sterk contrast met de eetkamer. Hierin wordt rondom één tafel alles saamgetrokken, alle personen, al het licht is hier geconcentreerd, het overige in het vertrek werkt als achtergrond. Het licht is in het midden, de aangezichten worden allen van voren verlicht, de donkere achtergrond, waartegen zij afsteken, dat alles geeft een indruk in den geest van een Rembrandt. Hoe verschillend is het salon! Daar toch is alles verspreid en in bevallige losheid dooreen. Het gezelschap is in groepjes verdeeld, de meubels éveneens, het licht, op verschillende plaatsen boven tafels en langs de wanden aangebracht, geeft geen donkere hoeken, maar vroolijkheid en leven door het geheele vertrek. De wanden kunnen hierdoor levendiger en kleuriger zijn, het plafond rijk decoratief behandeld; kunstvoorwerpen van allerlei aard zijn hier en daar verspreid, busten op consoles, prachtwerken en albums op tafeltjes en in kasten, rijke brons- of koperwerken op den schoorsteen, goede schilderstukken tegen de wanden, in één woord een verzameling van kunstproducten wordt in het salon gevonden.

Ledige tafels, naakte wanden en ongezelligheid maken in een salon een scherpe tegenstelling met een hartelijke ontvangst van gasten en vrienden.

Doch noodzakelijk is het, dat een kunstvol oog een salon inrichte en dat er vóór alles goede smaak op den voorgrond trede, want menig rijk parvenu zal zijn salon vullen met de kostbaarste kunstproducten en toch geen harmonisch geheel samenstellen, omdat hem goede smaak en edel kunstgevoel vreemd zijn. Er zijn menschen, die gevoelloos schijnen voor het schoone, en vermeenen dat zaken, die *zeer kosthaar*, d. i. duur zijn geweest, mooi *moeten* zijn.

Eischt het salon licht en vroolijkheid, de *eetkamer* zij daarentegen, zooals wij boven zagen, eenvoudig en rustig. Gelijk den donkeren achtergrond van een portret, moeten de wanden der eetkamer in donkere tonen worden behandeld, opdat de rondom de tafel aanzittenden goed uitkomen.

Men make de dagverlichting aan de korte zijde van

het vertrek en plaatse de tafel in de lange as, dan zal het licht op de tafel vallen en dit hoofdpunt van het vertrek verlichten. Eveneens zij de avondverlichting één sterke lichtbron midden boven de tafel; bij lange tafels kunnen aan de einden nog staande lichten worden geplaatst, doch men zorge, dat deze zich hoog genoeg boven het oog bevinden om het gezicht niet te belemmeren. Meestentijds wordt hiervoor niet gezorgd en moet men, om met den overbuur te spreken, zich steeds om een candelabre of lamp heenbuigen.

De wanden der eetzaal moeten rustig in stemmige tonen worden behandeld. Boven een hooge lambriseering van donker hout plaatse men een donker behang van stil dessin, waarop hier en daar een stilleven, bloem of vruchtenstuk, oud familieportret of dergelijke rustige onderwerpen in donkere lijsten aangebracht zijn.

Het plafond zij eveneens rustig van behandeling, hetzij in hout met moer- en kinderbinten of caissons, waarin decoratief schilderwerk, hetzij in stuc in eenvoudige verdeeling en beschildering.

De eigenlijke *woonkamer*, waarvoor bij villa's van kleine afmetingen de *eetkamer* tevens dienstdoet, doch die bij grootere huizen een afzonderlijk vertrek is, moet, zooals vroeger is gezegd, steeds op het oosten of op het zuiden zijn gelegen. Hier toch verkeeren de meeste familieleden een groot gedeelte van den dag en des avonds is dit vertrek de verzamelplaats van het geheele gezin. Hier ontvangt de vrouw des huizes haar niet officiëele bezoeken en hier vertoeft zij met hare kinderen. Dit vertrek dient somtijds tevens voor kamer van den heer des huizes, als deze nl. geen afzonderlijk vertrek voor zijn bezigheden noodig heeft. De woonkamer make een gezelligen, huiselijken indruk; zij moet het midden houden tusschen het sierlijk salon en de stemmige eetkamer.

Bijzondere eischen heeft weder de *kamer van den heer des huizes*, vooral wanneer deze zijn bezigheden thuis heeft. De inrichting van dit vertrek is geheel afhankelijk van het beroep van den bewoner; zoo zal het voor den geleerde als studiekamer een deftigen indruk moeten teweegbrengen. Hier is de plaats, waar de geest zich moet verzamelen, zegt Falcke; rijke ornementatie zal de gedachte afleiden en verstrooien. Eenvoudige, gemakkelijke zetels, flinke boekenkasten, tafels en lessenaar van donker hout, zonder ornement met strenge lijnen, een dik kleed in warme tinten, een donkere, rustige wand, waaraan of waartegen een paar edele kunstwerken, plastiek of schilderij, dat zijn de vereischten, die de esthetica voor dit vertrek stelt.

Geheel anders zijn die voor de kamer der vrouw des huizes, voor het *boudoir*. Dit zij een lief, coquet vertrek van niet te groote afmetingen. Het vinde zijn plaats op het oosten of zuiden, naar het licht en de zon gekeerd. Hier ontvangt de vrouw hare intieme bezoeken en rust zij uit van hare huishoudelijke beslommeringen. Hier zal zij hare vele kleine snuisterijen en aardigheden bijeenbrengen, die voor ons mannen, zoo iets aantrekkelijks hebben; hier zal zij het *ewig weibliche* ontwikkelen met al den onmiskenbaren smaak eene vrouw eigen. Laat de bouwmeester trachten door fijne keuze van behang- en schilderwerk, van schoorsteenmantel en plafond, dit vertrekje een fijn cachet te geven. Is het op den begane-grond gelegen, zoo make men er een *bay-window* aan', zooals de Engelschen dit zoo typisch doen; ligt het op de verdieping dan geve men het een erker, balkon of bloemenserre en zoo mogelijk een plaats, vanwaar een schoon uitzicht over de omgeving is te genieten.

Voor de overige vertrekken in onze villa zijn de eischen uit den aard der zaak bescheiden. De *slaapkamers* make men ruim en steeds gelegen, zooals vroeger is gezegd, op het oosten, zuidoosten of zuiden. De slaapkamer, zegt Falcke, verlangt een warme, heldere versiering; dit vertrek zij niet donker en niet licht, maar houde het midden hiertusschen. Er heersche rust, niets trede op den voorgrond, niets schreeuwe of zij schril in kleur of vorm.

De *vestibule* en het *trappenhuis* zijn voor ieder huis, maar vooral voor een villa, hoofdfactoren voor een aangenaam interieur. Door een tochtportaal van den hoofdingang gescheiden, wordt de vestibule tegenwoordig zeer veel als een voorvertrek ingericht; men vindt er een tafel met een paar stoelen tegen één der wanden of een houten bank, een kleerenstandaard, een staand uurwerk, bloemenstandaard, enz. Alle vertrekken komen op de vestibule uit; zij dient dus als verbinding en moet als zoodanig ruim, tochtvrij en goed verlicht zijn. Gewoonlijk grenst het trappenhuis aan een der zijden van de vestibule of is, gelijk de Engelschen dit veel doen, de trap geheel open in de vestibule geplaatst en met deze op passende wijze verlicht. Een goede trap is een sieraad van een huis.

De hoofdtrap late men niet van den begane-grond tot den zolder doorloopen, maar slechts tot de verdieping. Voor de zoldertrap, kan hier of daar wel een plaatsje gevonden worden; eveneens voor de trap naar het sousterrain of den kelder. Gaat de hoofdtrap van kelder tot zolder door de vestibule, dan zal er steeds een onaangename tocht, een koude luchtstroom langs de trap zijn; dit kan door het plaatsen der trappen als bovengenoemd worden vermeden.

Veel ware aan deze enkele regelen nog toe te voegen, doch zij hadden slechts ten doel eenige algemeene vaste wetten aan te geven, waaraan „onze villa" moet beantwoorden.

Uit den aard der zaak zal ieder bouwmeester, die een opdracht voor het bouwen van een villa ontvangt, volgens het door den bouwheer aan te geven programma zijn ontwerp moeten maken.

EEN MODEL-PRIJSVRAAG.

In de *Arnhemsche Courant* van Vrijdag 4 Maart maakt de Burgemeester van Huissen bij advertentie bekend, dat eene som van VIJFTIG GULDEN wordt uitgeloofd voor het beste plan van rioleering der aan zijn zorgen toevertrouwde gemeente. Ten einde heeren ingenieurs, die roepling mochten gevoelen aan dezen wedstrijd deel te nemen en de *Arnhemsche Courant* wellicht niet lezen, zoo volledig mogelijk op de hoogte te houden, volgt hieronder de bekendmaking in zijn geheel:

BEKENDMAKING.

De Gemeente Huissen looft een som van *f* 50 uit voor het beste plan, volgens hetwelk, zooveel mogelijk met gebruikmaking van het bestaande, in Huissen een goed rioleeringstelsel kan gemaakt worden.

Het plan moet bij gedeelten uitvoerbaar zijn.

Eene nauwkeurige berekening der kosten moet aan het plan toegevoegd worden.

Plannen worden ingewacht vóór den éérsten April 1887 bij

den Burgemeester van Huissen,
A. VAN VOORST TOT VOORST.

Hebben wij hier met eene ernstige zaak of een grap te doen? De vorm van de uitnoodiging, zijnde eene bekendmaking van den Burgemeester, doet vermoeden, dat de oproeping gemeend is. En toch mogen wij het niet veronderstellen, want het oordeel over de wijze, waarop getracht wordt een plan voor een goed rioolstelsel te bekomen, kan niet vleiend zijn voor den Burgemeester en voor hen, die hem in deze quaestie hebben bijgestaan. Het ligt niet op onzen weg het onzinnige van deze bekendmaking nader uit een te zetten.

Wij hopen echter, dat hier van een grap sprake is; de termijn van inzending op 1 April geeft ons daartoe aanleiding.

MEUBELTENTOONSTELLING TE AMSTERDAM.

De nationale tentoonstelling van meubelen, tapijten, spiegels, enz., ingericht en uitgeschreven door het Koninklijk Nederlandsch Handelsmuseum, werd Zaterdagnamiddag in het Paleis voor Volksvlijt in het bijzijn van een aantal genoodigden feestelijk geopend.

Een der directeuren, de heer Westerouen van Meeteren, hield daarbij een toespraak, bracht den feestdag van 19 Februari jl. in herinnering en hulde aan den Vorst, wiens koninklijk wapen het museum sinds eenigen tijd mag voeren. Spreker herdacht het luisterrijk feest, onlangs in dit Paleis gehouden en waarmede deze tentoonstelling niet in vergelijking kan komen; de laatste beoogde een concurrentie in vreedzamen zin, een wedijveren om het gunstigste oordeel van mannen van naam en van kennis, die zich welwillend bereid verklaarden, de jury te vormen. Voor deze welwillendheid bracht spreker den heeren juryleden, ook namens de inzenders, zijn oprechten dank. Maar ook de inzenders hebben aanspraak op erkenning en het is te hopen, dat deze tentoonstelling voor hen allen goede vruchten moge dragen. Hij uitte *last not least* een woord van warmen dank aan het bestuur van *Volksvlijt*, dat steeds, als de Nederlandsche nijverheid gebaat kan worden, bezwaren uit den weg ruimt en zijne zalen openstelt. De belanglooze medewerking van het Bestuur in de moeilijke weken van voorbereiding kan niet genoeg worden gewaardeerd.

Hierna verklaarde de heer Westerouen van Meeteren de tentoonstelling geopend, waarop de eerewijn geschonken en een wandeling door de verschillende zalen gedaan werd.

Volgens den catalogus, die tevens de prijzen en koop-condities van het tentoongestelde bevat, zijn er ongeveer 150 inzendingen, waaronder 16 salon-ameublementen, genoteerd tot den prijs van ca. *f* 600, slechts een à *f* 390; 12 huiskamer-ameublementen van *f* 325 tot *f* 400; 20 slaapkamer-ameublementen, waaronder één van *f* 130, de andere van *f* 350, *f* 400, *f* 450 en *f* 600.

Verder een 22tal heeren- en een 15tal damesschrijftafels, 11 salonspiegels, 17 huiskamerspiegels en nog een aantal andere zaken.

RECHTZAKEN.

Deze week werd te Utrecht voor de rechtbank eene zaak behandeld, die door vele aannemers met belangstelling werd gevolgd.

Den 17den September van het vorige jaar had de architect Van der Tas aanbesteed het bouwen van zes heerenhuizen, op het bouwterrein tusschen de Biltstraat en de Maliebaan, opengevallen door den verkoop van de buitenplaats *de Oorsprong*, daarterplaatse.

Een aantal bekende aannemers tedezerstede kwamen daags vóór de aanbesteding bijeen en beraadslaagden voornamelijk over de vraag, of de aanbesteder van voldoende soliditeit was om zonder vrees voor de betaling der aannemingssom den bouw te kunnen aanvangen. Het bleek, dat de aanwezigen geen bijzonder vertrouwen in den aanbesteder stelden en de vraag werd geopperd of het niet wenschelijk was om, aangezien de aanbesteding plaatshad op grond van de Algemeene Voorwaarden, door den Minister vastgesteld (die o. a. inhouden dat, wanneer deze bij de inschrijving niet worden nagekomen, die inschrijving nietig is), door afwijking van deze voorwaarden de inschrijving ongeldig te doen zijn, ten einde daarvan gebruik te maken indien de aanbesteder vóór den aanvang van den bouw niet de noodige waarborgen voor de nakoming zijner verplichtingen mocht kunnen geven. Een middel om die ongeldigheid te verkrijgen zou dus zijn, om de inschrijvingsbiljetten, die volgens de Algemeene Voorwaarden door de borgen persoonlijk moeten zijn onderteekend, door dezen niet te doen onderteekenen, maar hunne namen door den inschrijver zelven daarop te doen invullen, terplaatse waar de onderteekening behoorde te staan.

Aldus werd dan ook gehandeld, en toen nu na de besteding de laagste inschrijver K. K. den besteder om waarborgen voor de betaling vroeg, werden hem deze geweigerd en de inschrijver gesommeerd onmiddellijk met den bouw te beginnen; deze bleef echter weigerachtig aan deze sommatie te voldoen, vooral daar hem ter oore was gekomen, dat de grond, waarop gebouwd zou worden, door den architect nog niet zou zijn betaald. Een beroep op de ongeldigheid van het inschrijvingsbiljet, door het ontbreken der handteekeningen van de borgen, werd door den architect Van der Tas beantwoord met eene aanklacht wegens valsche handteekening bij den Officier van Justitie. Dientengevolge stonden heden terecht: 1°. F. W. v. V., aannemer alhier, die op verzoek van den aannemer K. K. diens biljet had ingevuld en daarop zijn eigen naam (v. V.) en dien van Gebr. v. L. als borgen had geschreven, deze laatste met de linkerhand, wegens valschheid in geschriften. 2°. K. K., aannemer alhier, minste inschrijver bij de aanbesteding, wegens opzettelijke gebruikmaking van vorenbedoeld geschrift.

Uit de getuigenverhooren en de bekentenis van beklaagden werd de aanklacht voldoende bewezen en wij stippen daaruit alleen aan, dat de getuige Van Leeuwen, aannemer, handelende onder de firma Gebr. v. L., verklaart, dat bij den beklaagde F. W. v. V. den avond vóór de aanbesteding bij het naar huis gaan, na de bedoelde bijeenkomst der aannemers, moodeling gemachtigd had zijnen naam op het inschrijvingsbiljet te schrijven.

Deze get. verklaart voorts dat, als de bekl. K. K. het werk ondernomen zou hebben onder de noodige waarborgen van de zijde van V. d. Tas, hij geen bewaar zou hebben gemaakt, als borg het proces-verbaal te teekenen. De betrokken aannemers, zoo bleek ook door dezen getuige, waren van meening, dat het eenige gevolg hunner handeling was, dat het biljet van onwaarde zou worden verklaard.

Het O. M. eischte schuldigverklaring der beide beklaagden aan het hun ten laste gelegde en het requisitor strekte verder, dat de eerste beklaagde veroordeeld worde tot eene gevangenisstraf van 3 maanden en de tweede beklaagde tot eene van 6 weken.

De verdedigers van beklaagden behandelden voornamelijk de vraag of hier in rechtskundigen zin falsum is gepleegd. Zij meenden, dat van schuld in strafrechtelijken zin geen sprake kon zijn; er bestond geene bedoeling om te misleiden, want het lag in het geheele systeem van beklaagden, dat zij juist van het inschrijvingsbiljet geen gebruik zouden maken als een e c h t stuk, maar als een o n e c h t stuk.

De breedvoerige pleidooien der verdedigers strekten ten slotte tot vrijspraak van beide beklaagden.

BINNENLANDSCHE BERICHTEN

AMSTERDAM. Het uitvoerend comité voor de Aprilfeesten heeft het voornemen prijzen en premiën uit te loven, zoowel voor eerepoorten als voor straatversieringen en wel 2 prijzen ad *f* 50, 2 premiën ad *f* 25 en 4 dito ad *f* 10.

De prijzen en premiën zullen op het rapport eener te benoemen Jury worden toegekend aan de vereeniging van personen, welke de eerepoort of straatversiering heeft totstandgebracht. Persoonlijke diploma's kunnen worden toegekend aan hen, wier verdienste meer in het bijzonder tot de verkregen uitkomst heeft geleid en die door de meerderheid der samenwerkenden als zoodanig zullen worden aangewezen.

Zij, die naar voormelde prijzen, hetzij voor eerepoorten, hetzij voor straatversieringen, wenschen mede te dingen, worden uitgenoodigd zich tijdig op te geven aan het Uitvoerend Comité, Singel 451, met nauwkeurige vermelding van de plaats waar en de vereeniging van personen door wie de versiering is totstandgebracht.

— Maandag jl. werd de algemeene vergadering der Vereeniging ten behoeve der arbeidende klasse in »Odeon" gehouden.

De Voorzitter, de heer C. P. van Eeghen, herdacht het verlies, dat ook deze Vereeniging heeft getroffen door den dood van Dr. Heinsius, die als mede-oprichter voor den bloei en de ontwikkeling bleef arbeiden, tot de krachten hem begaven en hij zijne woning niet meer kon verlaten.

In zijne plaats werd benoemd de heer C. A. den Tex Bondt en tot aanvulling van het Bestuur de heer S. C. van Heukelom.

Na goedkeuring van de rekening en de verantwoording over het afgeloopen jaar werd besloten, na afschrijving op enkele blokken woningen, een dividend van 5 percent uit te keeren. Aan huurpenningen werd ruim *f* 65,000 ontvangen van 571 woningen, waarbij wanbetalingen zeldzaamheden bleven.

De Vereeniging kocht in het begin van 1886 een terrein van 158 meter lengte bij 15 M. diepte, aan de Jan-van-der-Heijdenstraat en bouwde daarop 64 woningen, die weldra zullen worden betrokken.

De helft van het terrein is daartoe gebruikt en spoedig zal tot het bebouwen van de andere helft worden overgegaan, waartoe vergrooting van de 4½Ct. geldleening noodig is.

— Het tentoonstellingsgebouw achter het Rijks-museum is op 1 dezer volgens bestek opgeleverd; bovendien is men, hoewel dit voor de Tuinbouwtentoonstelling niet vereischt wordt, bezig aan het afmaken der binnenbetimmering, die in veertien dagen zal zijn voltooid. De versieringen aan den voorgevel zijn onder handen; ook is men begonnen de torens in gereedheid te brengen, zoodat deze wellicht nog vóór de opening van de Tuinbouwtentoonstelling omhoog zullen rijzen. De kantoren en verdere lokalen voor den dienst en voor de pers zijn ook reeds nagenoeg voltooid. Er bestaat dus geen twijfel of alles zal op tijd gereed zijn.

De voorgevel, hoewel deze nog slechts aangeeft wat bij eenmaal zal worden, maakt nu reeds een zeer goeden indruk. De ruime hal met haar zijgalerijen wordt voor de Tuinbouwtentoonstelling slechts weinig gedecoreerd, omdat het tentoongestelde zeer zeker daarvan het schoonste sieraad zal zijn.

Men is bezig het zeventiende-eeuwsche marktplein, waarvan de heer Springer de ontwerper is, uit te bakenen.

Op dit marktplein zal hoogstwaarschijnlijk een getrouwe kopie voorkomen van den bekenden typischen boekwinkel uit het Museum-Plantijn te Antwerpen.

De Gemeente Antwerpen heeft eenige jaren geleden bij aankoop van dat Museum zich moeten verbinden daarvan nooit eenige kopie af te staan. Het College van schepenen heeft nu echter bij resolutie gemeend een uitzondering te moeten maken.

— Op voordracht van de daartoe benoemde commissie zijn door den Koning en de Koningin tot pensionnaires voor de schilderkunst, over het jaar 1887 aangenomen: de heeren Jan Toorop, M. A. J. Bauer, Rudolph Haak, W. H. de Zwart, A. G. de Jong, H. O. van Thol en mej. Suze Robertson, te 's-Gravenhage; Jan de Jong, P. C. de Moor Wzn. J. E. H. Akkeringa, F. D. Oerder en D. Wiggers, te Rotterdam; F. P. Rink, Arthur Briet, W. J. Willemsen en W. N. Hendrikse, te Antwerpen; Leonard Schaeken, te Brussel; G. H. Breitner, C. B. Dankmeijer, mej. A. L. F. Wijthoff en mej. C. Kritzler, te Amsterdam; bovendien zijn premiën en gratificatien toegekend aan de heeren Henri Luyten, Hobbe Smith, P. P. Rink en Arthur Briet, te Antwerpen, en Jan Voerman, Ed. Frankfort, E. R. D. Schaap, Aug. J. Le Gras en Henri J. de Cock, te Amsterdam.

ROTTERDAM, Overeenkomstig de voordracht van het Gemeentebestuur besloot de Raad in zijne zitting van 3 Maart tot:

a. het maken van een havenbassin in den Buiten-Hillepolder en het bergen van den grond aldaar overeenkomstig het aangeboden plan, en daarvoor toe te staan het geraamd bedrag van *f* 120,000;

b. het uitdiepen van de binnen- en entrepôthaven, overeenkomstig het voorstel, en daarvoor toe te staan het geraamd bedrag van *f* 50,000;

c. het uitdiepen van- en het plaatsen van meerpalen in de ruimte tusschen de strekdammen aan de Katendrechtschekade en daarvoor toe te staan het geraamd bedrag van *f* 22,000.

HAARLEM. Laatstleden Zaterdag heeft op het paviljoen eene vergadering plaats gehad van de Commissie, door de Maatschappij van Nijverheid benoemd, om te beraadslagen over de wenschelijkheid der vestiging van een proefstation voor bouwmaterialen. In deze Commissie zijn, behalve de genoemde Maatschappij, vertegenwoordigd: het Kon. Instituut van ingenieurs, de Polytechnische School te Delft, de Maatschappij ter bevordering der Bouwkunst, de Vereeniging van burgerlijke ingenieurs, het Genootschap *Architectura et Amicitia*, de Aannemers-societeit *Vereeniging*, de Vereeniging voor fabrieks- en handwerksnijverheid, de Vereeniging van en voor Ned. industrieelen, benevens de Departementen Delft en Rotterdam der Maats. van Nijverheid, die het voorstel hebben gedaan in de algemeene vergadering van 1886. Voorzitter der Commissie is de heer J. F. W. Conrad, Secretaris dr. W. D. Gratama.

ARNHEM. Op 58jarigen leeftijd overleed alhier den 1 Maart de ingenieur 1e klasse van 's Rijks waterstaat, de heer Jhr. A. O. van den Santheuvel.

LEEUWARDEN. Naar aanleiding van een adres van de heeren T. A. van den Broek en G. W. van Barneveld Kooy Jr. te Amsterdam, concessionarissen van de aanleg en de exploitatie eener drinkwaterleiding in deze Gemeente, is door B. en W. aan den Gemeenteraad voorgesteld, den bij art. 6 der voorwaarden van concessie gestelden termijn voor de goedkeuring van het 30 December jl. ingezonden volledig technisch ontwerp met zes weken te verlengen, en als gevolg daarvan, gelijke verlenging toe te staan voor de storting van het waarborgfonds en de voltooiing van het werk.

GRONINGEN. Aan den Gemeenteraad is door Burgemeester en Wethouders, in zake de herstelling van den Martinitoren, eene voordracht ingediend, waarbij in overweging gegeven wordt om te besluiten:

1° aan den Minister van Binnenlandsche Zaken mede te deelen, dat de Raad, erkentelijk voor den steun, welken de Regeering bereid is ten behoeve der herstelling van den Martinitoren aan de gemeente Groningen te verleenen, tegen de door Zijne Excellentie gestelde voorwaarden geenerlei bedenking heeft en dat de Gemeente zich dus daarnaar zal gedragen, indien de subsidie van hoogstens *f* 25,000 ook door de Wetgevende Macht wordt toegestaan, wier beslissing de Raad wenscht af te wachten, alvorens nopens de zaak zelve, de uitvoering der door de Commissie van deskundigen aangegeven herstellingswerken, een besluit te nemen;

2° Burg. en Weth. te machtigen, om een teekenaar te benoemen op een bezoldiging van *f* 85 's maands en deszen tijdelijken ambtenaar te belasten met het in teekening brengen van het geheele westelijke vlak en van een gedeelte der noordelijke en zuidelijke vlakken van den Martinitoren tot den eersten trans.

GRONINGEN. Het bestuur der eerste Groninger Tramwaymaatschappij heeft aan de aandeelhouders voorgesteld voor *f* 15000 doel te nemen in de eerste Drentsche Stoomtram-maatschappij. Dit voorstel zal in eene algemeene vergadering op 9 Maart a. s. behandeld worden.

VELP. Het doortrekken van de Geldersche Stoomtramwegmaatschappij tot deze gemeente is verzekerd; men zal trachten zoo mogelijk nog in den a. s. zomer de lijn in exploitatie te brengen.

BERGEN-OP-ZOOM. De werkzaamheden aan den stoomtram van hier naar Antwerpen zijn tot het Belgisch grondgebied gevorderd; dit gedeelte zal binnen kort voor het publiek verkeer geopend worden.

VACANTE BETREKKINGEN.

Voor de gasfabriek en hoogdrukwaterleiding der gemeente Dordrecht, wordt een adjunct-directeur gevraagd op eene jaarwedde van *f* 1500 à *f* 2000. De directeur geeft nadere inlichtingen. Sollicitaties moeten vóór 15 Maart bij de secretarie der Gemeente ingekomen zijn.

BENOEMINGEN.

Tot directeur der Ambachtsschool te Groningen is benoemd de heer E. Riepma, leeraar aan de Ambachtsschool te Arnhem.

Tot opzichter bij den calamiteusen polder van Oost-Beveland, te Wilhelminadorp, is uit 87 sollicitanten benoemd de heer S. van der Vegt, van Boetsterzwaag.

Door den Minister van waterstaat is tot buitengewoon opzichter bij den bouw van een zelfregistreerenden getijdemeter aan het Westhavenhoofd te Zierikzee benoemd de civiel-ingenieur H. van Gorsel te Rilland-Bath.

Bij Min. beschikking is N. C. H. Verdam, werktuigkundig ingenieur te Mijdrecht, benoemd tot adsistent voor werktuigleer en werktuigbouwkunde aan de Polytechnische School te Delft ingaande met den dag waarop hij zijne functien zal aanvaarden en eindigende 31 December.

Tot leeraar in het handteekenen, tevens belast met het onderwijs in stijl- en ornementleer, aan de Teekenschool van *Felix Meritis*, is benoemd de heer G. W. Dijselhof.

ADVERTENTIEN.

PHOTOLITHOGRAPHIE, PHOTOZINCOGRAPHIE en Stéréotype-Inrichting van G. J. THIEME, te Arnhem.

De ondergeteekende vestigt de aandacht op zijne inrichting voor **Photolithographie**, bijzonder geschikt voor de reproductie van **Plans, Teekeningen** enz. van HH. Architecten en Bouwkundigen; op die voor **Photozincographie** voor de reproductie van **Plans en Grasures**, ook van **Teekeningen** voor Boekwerken enz. ten dienste van HH. Uitgevers en op zijne **Stéréotype-inrichting** voor HH. Drukkers, alles tot de minste prijzen.

Prospectussen met proeven van bewerking, worden op *franco* aanvrage gratis toegezonden.

G. J. THIEME.

Aanbesteding.

BURGEMEESTER en WETHOUDERS der Gemeente *ARNHEM* zullen **Vrijdag 18 Maart 1887**, 's voormiddags 11½ uur, in het openbaar ten Gemeentehuize

AANBESTEDEN:

Het maken van Trottoirs en verhoogde Voetpaden met de levering van Trottoirbanden van Nieder-Mendiger steen, benevens het leveren en leggen van Cementen Riolen, met bijbehoorende werkzaamheden in verschillende straten der Gemeente.

Begroot op *f* 49200.

Aanwijzing op Donderdag en Vrijdag 10 en 11 Maart e. k., 's voormiddags 11 ure, ten Gemeentehuize, bureau Gemeentewerken, afd. Wegen, Bruggen enz., alwaar de teekeningen ter inzage liggen; bestek met gezegeld inschrijvingsbiljet tegen betaling van *f* 0.50 ter Secretarie verkrijgbaar.

Hollandsche IJzeren SPOORWEG-MAATSCHAPPIJ.

Aanbesteding.

Op **Maandag den 21ste Maart 1887**, des namiddags ten twee ure, zal in Kamer N° 46 van het Central-Administratiegebouw der Maatschappij aan het Droogbak te *Amsterdam* worden **aanbesteed** de navolgende onderhoudsherstellingen:

Op den spoorweg Amsterdam—Rotterdam en Haarlem—Uitgeest—Ymuiden volgens Bestek No. 398: Uitvoeren van onderhoudswerken in zeven perceelen. Raming *f* 46100;

en op het baanvak Amsterdam: volgens Bestek No. 399. Uitvoeren van onderhoudswerken in twee perceelen. Raming *f* 43744.

De bestekken zijn tegen betaling van *f* 2.— per exemplaar van af Woensdag den 9 Maart e.k. te verkrijgen aan het Bureau van den Ingenieur van den Weg, Kamer N°. 154 van bovengenoemd Administratiegebouw.

Aanwijzing geschiedt en inlichtingen kunnen worden verkregen als in de bestekken vermeld.

Op deze bestekken zijn toepasselijk de »Algemeene Voorwaarden der Hollandsche IJzeren Spoorweg-Maatschappij d.d. 23 Februari 1886", die bovendien tegen betaling van *f* 0.50 per exemplaar aan bovengenoemd bureau verkrijgbaar zijn.

De Administrateur.

Bouwterrein te Koop.

Aan den Roermondschen weg te *Venloo* zijn eenige **goed gelegen BOUWTERREINEN** te Koop, van verschillende **breedten** en **diepten**, zeer geschikt voor den bouw van Heerenhuizen.

Te bevragen bij den heer H. VAN GASSELT, Mr. Timmerman, aldaar.

Gemeente Ossendrecht.

OPENBARE AANBESTEDING.

BURGEMEESTER EN WETHOUDERS der gemeente *OSSENDRECHT* zullen op **Maandag den 21 Maart 1887**, des voormiddags ten 11 ure, op het Raadhuis in het **openbaar aanbesteden**:

Het verbouwen en vergrooten der Gemeenteschool, met bijlevering van alle daarvoor gevorderde materialen en het benoodigde ameublement.

Bestek en teekeningen liggen van af 21 Februari op het Raadhuis ter insage, alwaar bestekken verkrijgbaar zijn tegen *f* 0.50 per exemplaar.

Aanwijzing in loco zal gegeven worden den 14 Maart des voormiddags ten 11 ure, terwijl verdere inlichtingen te bekomen zijn ten kantore van den Architect B. H. C. VAN SOMEREN te *Bergen-op-Zoom*.

Burgemeester en Wethouders voornoemd,
P. J. VAN MECHELEN.
De Secretaris,
E. J. H. ADAN.
Ossendrecht, 18 Februari 1887.

AANBESTEDING.

Op **Vrijdag den 11de Maart** des namiddags te 2 uren, zal in het HOTEL DEN BURGT te *Leiden* worden **aanbesteed:**

Het maken van fabriekagebouwen met annexe werken (te bebouwen oppervlakte ± 600 M²), en het amoveeren van de op het terrein staande perceelen.

De teekeningen liggen ter inzage en overname ter plaatse van de besteding, alwaar gedrukte bestekken ad *f* 1 zijn te verkrijgen.

De aanwijzing in loco (Middelste gracht n°s 105—107) zal plaats hebben op Dinsdag den 8ste Maart 1887 des voormiddags te elf uren.

Elken werkdag kunnen inlichtingen verkregen worden bij den architect

W. F. VAN DER HEIJDEN,
Doezastraat 43.

Ministerie van Financiën.

LANDSGEBOUWEN.

AANBESTEDING.

Op **Dinsdag 29 Maart 1887**, des middags ten 12 ure, zal onder nadere goedkeuring van den Minister van Financiën, aan het gebouw van het Ministerie van Financiën, worden **aanbesteed:**

Het onderhouden en herstellen van het gebouw te Maastricht, waarin gevestigd zijn de kantoren van de Hypotheken en van het Kadaster, van den dag waarop de aanbesteding wordt goedgekeurd tot en met den 31sten Maart 1890.

De besteding zal geschieden bij enkele inschrijving, overeenkomstig de §§ 434 en 435 der A. V.

Het bestek ligt ter lezing in het gebouw van het Ministerie van Financiën, aan het bureel van den Rijksbouwmeester in het 2de district, Fluweele Burgwal n°. 16 te *'s Gravenhage*, aan het gebouw der Hypotheken en van het Kadaster te *Maastricht* en aan dat van het Provinciaal Bestuur van *Limburg*.

Inlichtingen worden gegeven door voornoemden Rijksbouwmeester te *'s Gravenhage* en door den Hoofd-Opzichter bij de Landsgebouwen J. J. G. RINKES te *Breda*.

Aanwijzing zal worden gedaan op Maandag 21 Maart 1887, des middags ten 1½ ure.

's Gravenhage, 26 Februari 1887.

De Minister van Financiën,
BLOEM.

Ministerie van Financiën.

LANDSGEBOUWEN.

AANBESTEDING.

Op **Dinsdag 29 Maart 1887**, des middags ten 12 ure, zal onder goedkeuring van den Minister van Financiën, aan het gebouw van genoemd Departement, worden **aanbesteed:**

Het onderhouden van en het doen van eenige herstellingen aan het Rijksgebouw te Sneek, waarin gevestigd zijn de kantoren van de Hypotheken en het Kadaster.

De besteding geschiedt bij enkele inschrijving, volgens §§ 434 en 435 der Algemeene Voorschriften, vastgesteld bij beschikking van den Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid, dd. 12 September 1882, n°. 6, afdeeling Waterstaat A.

Het bestek ligt ter lezing aan het gebouw van het Ministerie van Financiën, aan het bureel der Landsgebouwen in het 1ste district te *'s Gravenhage*, aan het kantoor van de Hypotheken en het Kadaster te *Sneek*, alwaar het gratis verkrijgbaar is, en aan het gebouw van het Provinciaal Bestuur te *Leeuwarden*.

Inlichtingen worden gegeven door den Bouwkundige voor de Landsgebouwen in het 1ste district te *'s Gravenhage*.

Aanwijzing zal worden gedaan op Maandag 21 Maart 1887, des voormiddags ten 11½ ure.

's Gravenhage, 23 Februari 1887.

De Minister van Financiën,
BLOEM.

Bekroond: Dusseldorp 1880. Weenen 1880. — **Gouden Medaille** Amsterdam 1883. — **Bekroond:** Frankfort a/M. 1881. Amsterdam 1882.

JOHANN ODORICO, Frankfort a/M.

FABRIEK VAN

Marmermozaïek en Terrazzo-vloeren, Glasmozaïek, Kunstmarmer en Cementuitvoeringen.

Succursales. **Amsterdam, Weenen, London, Boston.**

Opgericht 1830.

Eenig vertegenwoordiger voor *Nederland*

FERD. ENGERS, Amsterdam, Heerengracht, bij de Oude Spiegelstraat n°. 335.

Polychroom-cement is het goedkoopste material,

zoowel voor bepleistering, die volkomen tegen den invloed van het weer bestand is, als voor voegwerk. *Hoofddepot bij*

Theod. Ferd. Bierhorst te Haarlem.

Actieve Agenten en Vertegenwoordigers gevraagd.

Bijzondere voordeelen:

1°. De bepleistering is gelijk van toon en lichtgrijs, in de kleur van Bentheimersteen;
2°. Geen uitwaseming van kalk of silicaat;
3°. Geene bij gebeuik van gewoon cement voorkomende windscheurtjes;
4°. Eene bepleistering met Polychroom-cement kan beschilderd worden 4 of 5 weken nadat zij aangebracht is. De beschildering kan het afwasschen verdragen.

Zie *De Opmerker* van 9 October 1886, over beschildering van pleisterwerken met Polychroomcement, en de *Deutsche Bauzeitung* van 3 November 1886, die verschillende materialen, voor beschildering geschikt, met dit cement vergelijkt.

Prijsopgave

wordt GEVRAAGD voor het leveren en stellen van **102 stuks getrokken ijzeren Boomkokers**, ten behoeve van de Gemeente Arnhem.

Inlichtingen zijn te verkrijgen ten Gemeentehuize, Bureau Gemeentewerken, afd. Wegen, Bruggen enz., Vrijdag en Zaterdag 4 en 5 Maart e. k., 's voormiddags 11 ure; biljetten in te zenden aan den Directeur der Gemeentewerken op 9 Maart e. k., vóór 12 ure 's middags.

OPENBARE AANBESTEDING.

BURGEMEESTER en WETHOUDERS van *AMSTERDAM* zullen op **Maandag 14 Maart 1887**, des middags te 12 uren, op het Raadhuis, in het **openbaar aanbesteden**:

Het uitvoeren van Baggerwerken in het Westerdok en in het IJ, voor den mond van de Westerdoksluis, benevens het diephouden van de dokken, buitenhavens en het IJ, gedurende het jaar 1887.

De voorwaarden dezer aanbesteding zijn uitsluitend te verkrijgen ter Stadsdrukkerij, tegen betaling van *f* 0.60 (met een teekening aangehecht).

Inlichtingen worden gegeven ten kantore van den Stads-Ingenieur, Raadhuis Kamer N°. 106, van 10—12 uur gedurende de week welke der besteding voorafgaat.

Burgemeester en Wethouders voornoemd,
VAN TIENHOVEN.
De Secretaris,
LE JOLLE.

Amsterdam, 2 Maart 1886.

Provinciale Waterstaat VAN FRIESLAND.

AANBESTEDING.

Op **Vrijdag, den 18de Maart 1887**, des namiddags ten een uure, zal in het gebouw van het Provinciaal Bestuur te *Leeuwarden*, overeenkomstig §§ 434 en 435 der A. V., bij *enkele inschrijving* worden **aanbesteed**:

het verbeteren van het grootscheepsvaarwater van Stroobos naar Stavoren en Lemmer, 5e gedeelte (Heeg—Stavoren).

Raming *f* 118445.—

Het bestek ligt ter lezing in voornoemd gebouw. Gezegelde formulieren voor inschrijvingsbiljetten zijn tegen betaling van 25 en bestekken tegen betaling van *f* 2.— op het bureau van den Prov. Hoofdingenieur verkrijgbaar.

De nodige aanwijzing wordt gedaan op **Woensdag 16 Maart**, aanvangende des voormiddags 10 uur te *Stavoren*.

Voorts zijn nadere inlichtingen te bekomen bij den Hoofdingenieur van den Provincialen Waterstaat te *Leeuwarden*.

Leeuwarden, 3 Maart 1887.
De Commissaris des Konings in de Provincie Friesland,
VAN HARINXMA THOE SLOOTEN.

OPENBARE AANBESTEDING.

BURGEMEESTER en WETHOUDERS van *ROTTERDAM* zijn voornemens op **Dinsdag den 22 Maart 1887**, des namiddags ten 1 ure, ten Raadhuize alhier **aan te besteden**:

Het Bouwen van eene BEWAARSCHOOL met Bovenwoningen nabij de Vlietkade.

Bestek, voorwaarden en teekening liggen op de gewone dagen en uren ter kennisneming op de *Plaatselijke Secretarie* en het *Stads-Timmerhuis* te *Rotterdam*, en zijn tevens voor *f* 1,— verkrijgbaar bij Wed. P. VAN WAESBERGE en ZOON, Boekdrukkers, *Houtlaan* n°. 73.

Nadere inlichtingen zijn te bekomen aan gemeld *Timmerhuis*. De aanwijzing in loco zal plaats hebben op *Donderdag* den 17 *Maart* 1887, des voormiddags ten 11 ure.

DE LINT & C°.

Oostzeedijk 248, Rotterdam.

VLOER- en WANDTEGELS, TROTTOIR-, CEMENT- EN IJZERSTEENTEGELS.

Groote voorraden.

VERZAMELING VAN
BEKROONDE ONTWERPEN,
door de Leden van het Genootschap
„Architectura et Amicitia",

gevestigd te AMSTERDAM.

Het groote debiet, aan **„DE BOUWMEESTER"** ten deel gevallen, doet den Uitgever vermoeden dat vele Inteekenaren er belang in zullen stellen ook de **„BEKROONDE ONTWERPEN"** aan te schaffen, ten einde de door dit Genootschap bezorgde reeks van Platen volledig te bezitten, daar de bovengenoemde **„VERZAMELING"** door »DE BOUWMEESTER" vervangen is en hiermede als het ware **één** geheel uitmaakt. Hij biedt daartoe dit werk, zoolang de geringe voorraad strekt, tot de volgende prijzen aan:

in fraaie Portefeuille in plaats van *f* 14.60 voor *f* 7.
zonder de Portefeuille „ „ „ „ 12.— „ „6.

Deze **„Verzameling"** bestaat uit 35 Platen in Photo-lithographie, die een aantal verschillende belangrijke ontwerpen van velen der voornaamste Architecten bevatten en is uitgegeven in hetzelfde formaat als **„de Bouwmeester"**.

Arnhem. *De Uitgever* P. GOUDA QUINT.

NEUCHÂTEL ASPHALTE COMPANY LTD, LONDON.

Exploitatie der Mijnen van Val de Travers,

FABRIEK TE AMSTERDAM Beltweg N°. 3.

TRADE MARK.

NATUURL. ASPHALT VAN VAL DE TRAVERS ZWITSERLAND.

Gecomprimeerde Asphaltwegen en dito Dorschvloeren.

Werken in Asphalt-Mastiek voor Trottoirs, Skating-Rinks, Moutvloeren, Kelders.

Kolf- en Kegelbanen, Winkel- en Magazijnvloeren, Gangen, Veranda's, Brug- en Dakbedekkingen, Beton-Fundeeringen, Stallen enz. enz. enz.

Zindelijk, Vochtwerend, Ondoordringbaar, Geraaswerend.

Asphalt speciaal tot wering van vochtige muren.

Voor inlichtingen omtrent het leggen van **Vloeren, Bedekkingen** enz. gelieve men zich te adresseeren aan het Kantoor der fabriek, Beltweg 3, *Amsterdam*, of bij den Heer H. G. KNOOPS C.Ozn., Beekstraat F. 62, te *Arnhem*.

De Directeur, W. PATON WALSH.

BECKER & BUDDINGH. — ARNHEM.

KONINKLIJKE FABRIEK VAN

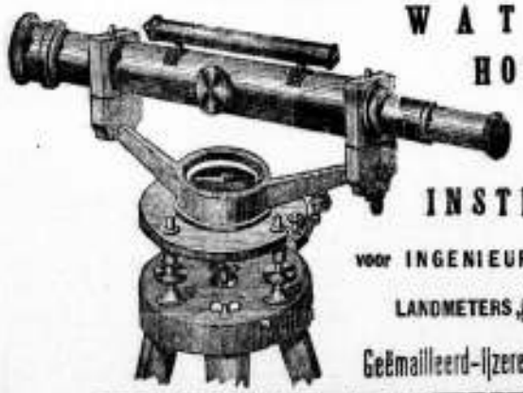

WATERPAS-, HOEKMEET- en andere **INSTRUMENTEN** voor INGENIEURS, ARCHITECTEN, LANDMETERS, TEEKENAARS enz.

Geëmailleerd-ijzeren **PEILSCHALEN,**

WEEGWERKTUIGEN.

A. J. BACON & C°.

Ingenieurs, Aannemers van **Verwarming** en **Ventilatie, Gas- en Waterleidingen, Bouwmaterialen enz.**

BEKROOND met **Gouden, Zilveren** en **Bronzen Medailles.**

Overtoom N°. 239, AMSTERDAM.

Inrichtingen voor openbare gebouwen, gestichten, woonhuizen, villa's, kantoren, enz. Projecten en begrootingen worden kosteloos geleverd.

H. & J. SUYVER,

FABRIKANTEN VAN

STOOMKETELS EN WERKTUIGEN,

op de Intern. Tentoonstelling te *Amsterdam* 1883 bekroond met

EERE-DIPLOMA (hoogste onderscheiding).

Hollandsche Tuin en Zeepaard, Bickerstraat AMSTERDAM.

Gedrukt bij G. W. van der Wiel & Dz., te Arnhem.

De Opmerker

Orgaan van het Genootschap

ARCHITECTVRA ET AMICITIA

Weekblad voor Beeldende Kunst en Technische Wetenschap

A.W.W.

Redacteur-Uitgever F. W. VAN GENDT JGz.
Adres voor Redactie en Administratie van het Weekblad en advertentiën: Bureau van *De Opmerker*, Driekoningenstraat 28, *Arnhem*.
Bureau der Redactie van *Architectura et Amicitia* JAN SPRINGER, C. B. POSTHUMUS MEYJES en A. W. WEISSMAN.
Stukken, deze Redactie betreffende, te adresseeren aan den Heer C. B. POSTHUMUS MEYJES, Kerkstraat 170 te *Amsterdam*
en al, wat de Administratie van het Genootschap betreft, aan den Heer F. J. BREMMER HZN., Reguliersgracht 74, te *Amsterdam*.

ABONNEMENT *f* 2.25 per 3 maanden of wel *ses gulden* per jaar, bij vooruitbetaling en franco toezending van dit bedrag. Voor het buitenland *f* 7.50 en Nederlandsch-Indië *f* 9.—, beiden bij vooruitbetaling.
ADVERTENTIEN 20 cent voor elken regel plaatsruimte en 10 cent voor een bewijsnummer, worden tot Vrijdagavond aangenomen.
AFZONDERLIJKE NOMMERS, bij contante betaling 20 cent per stuk en 25 cent per plaat, te bekomen aan het Bureau van *De Opmerker* te *Arnhem* en bij den Hoofd-correspondent JOH. G. STEMLER CZN., Boekhandelaar te *Amsterdam*.

MEDEDEELINGEN VAN HET GENOOTSCHAP.

De 879ste Vergadering zal gehouden worden op Woensdag 16 Maart a. s., des avonds te 8 uren, in het American Hotel.

De agenda voor die vergadering is:

Mededeelingen van het Bestuur;

Bijdrage van den heer A. W. Weissman;

Kunstbeschouwing van den heer W. J. D. Bodenkemper;

Ballotage van den heer E. Boursse, voorgesteld door de heeren G. van Arkel en N. G. Kloot.

Het programma voor de 1e gewone prijsvraag is in dit nummer opgenomen.

Als buitenlid is toegetreden de heer J. L. Plaat, te 's-Hage.

Als lid der Schetsclub is toegetreden de heer J. W. van de Stadt.

De Penningmeester maakt de gewone leden opmerkzaam op de bepaling, vermeld in art. 18 der nieuwe wet, waarbij het betalen der zegelkosten verplichtend gesteld is. Aan alle leden van het Genootschap is een exemplaar der nieuwe wet toegezonden; zij, die vergeten mochten zijn, worden verzocht hiervan aan den 1ste-Secretaris kennis te geven.

Namens het Bestuur:
de 1ste-Secretaris,
F. J. Bremmer Hzn.

ARCHITECTURA ET AMICITIA.

1e. GEWONE PRIJSVRAAG. 1887.

Het Bestuur van het Genootschap heeft de eer heeren leden kennis te geven, dat als 1e gewone prijsvraag voor het jaar 1887 wordt uitgeschreven het ontwerp voor

„Een decoratieve eerepoort"

voor het aanstaand bezoek van Z. M. den Koning in de hoofdstad.

De eerepoort wordt ondersteld geplaatst te worden aan het begin van de Hoogesluis over den Amstel (zijde Sarphatistraat), zoodanig, dat het verkeer voor voetgangers op de trottoirs en van trams en voertuigen op den rijweg volkomen vrij blijft.

De decoratie moet met de architectuur van de brug in verband gebracht worden.

De afmetingen van de brug zijn de volgende:

Breedte van den rijweg 10 meter; breedte van de trottoirs tot aan de hoofdpenanten 3 meter en tot aan de balustrade 4 meter; hoogte der balustrade 1.25 meter; hoogte van de pedestals der penanten 1.65 meter; breedte der pedestals 1.25 meter; hoogte der obelisk boven de straat 5.25 meter.

Men verlangt het ontwerp op de schaal van 1 : 50.

Aan den vervaardiger van het der bekroning waardig gekeurd ontwerp zal worden uitgereikt het eervol getuigschrift met een premie van vijftig gulden.

De inlevering der ontwerpen, met stipte inachtneming van art. 71 der wet en vergezeld van een correspondentie-adres, ten einde zoo noodig met den vervaardiger te kunnen correspondeeren, moet geschieden vóór of op den 4 April 1887, ten huize van den 1ste-Secretaris, Reguliersgracht 74, te Amsterdam.

Namens het Bestuur:
De 1ste-Secretaris,
F. J. Bremmer Hz.

(A. et A.)

DE INRICHTING VAN PAARDENSTALLEN.

door R. A. HEIJ.

De eischen, die men moet stellen aan paardenstallen, zijn dezelfde voor gewone stallen en luxe-stallen. De luxe-stallen worden alleen in kostbaarder materialen behandeld, doch de hoofdvoorwaarden, die voor een stal voor gewone werkpaarden gelden, zijn ook van kracht bij stallen voor paarden van edeler ras. Wij zullen dus spreken over de paardenstallen in het algemeen.

De voornaamste eischen zijn de volgende:

1°. De stal moet 's winters warm en 's zomers koel zijn en beveiligd tegen invloeden van het weer;

2°. De stal moet goed verlicht zijn, doch zoo, dat het licht de paarden niet direct in de oogen valt;

3°. De stalruimte moet goed geventileerd zijn, zelfs bij gesloten deuren en ramen, zoodat des zomers onder de zoldering een trekking kan worden teweeggebracht, waardoor vliegen, wespen en paardenvliegen worden verdreven en de warme stallucht naar buiten wordt afgevoerd, terwijl des winters de bedorven lucht

moet kunnen ontsnappen door luchtkokers, die boven het dak uitkomen.

Verder moet de stal op droog terrein gebouwd worden. Niets is nadeeliger voor de gezondheid der paarden dan vochtige, koude stallucht; daarom moet een moerassig terrein worden vermeden en de stalvloer tegen opstijgende natte dampen uit den grond worden beveiligd. Een verhoogd gedeelte van het bouwterrein bevordert den snellen afvoer van de gier en het zuiver houden van den stal.

Wat de plaatsing van den stal ten opzichte van de windstreken betreft, zoo gelden daarvoor dezelfde regelen als bij de woning van den mensch. Dientengevolge is het wenschelijk de deuren en ramen aan de oost- of noordoostzijden te plaatsen, wijl op dezen kant de stal des voormiddags matig verwarmd wordt en 's namiddags weder koeler gelegen is. Afkeuring verdient het, deuren en ramen op het westen aan te brengen, omdat de zon dan eerst 's namiddags, wanneer de warmte het grootst is, in den stal schijnt en dezen zoo verwarmt, dat de paarden 's nachts niet kunnen slapen. Daarbij komt nog, dat vliegen en insecten, die des avonds gewoonlijk het westen opzoeken, dan in den warmen stal binnendringen.

De hoogte van den stal moet geëvenredigd zijn aan het aantal paarden om 's winters niet te koud en 's zomers niet te warm te zijn. De temperatuur in den stal kan variëeren van 60 tot 66° Fahrenheit. Omtrent de wijze van plaatsing der paarden onderscheidt men:

a. De enkele lengtestal, waarin een enkele rij paarden is geplaatst met den kop naar den muur, en een gang achter de paarden.

b. De dubbele lengtestal, waarin de paarden met den kop langs de beide zijgevels staan en een gemeenschappelijke middengang is opengehouden achter de paarden, of waar de paarden met den kop aan een gemeenschappelijke middenmuur staan, terwijl een gang achter elke rij paarden is opengehouden. Dit laatste type verdient de voorkeur.

c. De enkele dwarsstal met knechts- en tuigkamer in het midden en aan weerszijden eene enkele rij paarden met achtergang.

d. De dubbele dwarsstal met aan weerszijden twee rijen paarden en gemeenschappelijke achtergang.

e. Stallen met boxes en

f. de gecombineerde lengte- en dwarsstallen.

De enkele gang achter de paarden mag niet minder dan 1.60, de gemeenschappelijke niet minder dan 2.50 à 3 meter breed zijn. Slechts zelden staan de paarden aan een gemeenschappelijke voergang, zooals bij koeien het geval is, daar wegens de onvermijdelijke breedte van 1.60 M., die steeds achter de paarden moet overblijven, te veel ruimte voor deze wijze van plaatsing noodig is. Behalve de ruimte voor de paarden moet ook nog voor de plaatsing van voerkisten gezorgd worden. In kleine stallen geschiedt dit in den stal zelf, bij grootere stallen zijn daarvoor afzonderlijke vertrekken noodig, die tevens voor het maken van haksel en het bewaren van haver en gemalen voer dienen.

Tuig- en knechtskamer benevens trap naar den voerzolder, die gewoonlijk boven den stal is aangebracht, moeten afgezonderd worden van den stal, doch met deuren toegankelijk zijn, terwijl het wenschelijk is, dat de trap naar den voerzolder slechts van buiten toegankelijk zij. Aan plaatsruimte met inbegrip van de krib wordt vereischt: voor gewone werkpaarden, zonder lantierboomen, 1.30 M. breedte bij 2.60 M. lengte, voor rijpaarden minstens 1.65 bij 3.25 M.

De plaatsruimte is echter afhankelijk van de soort van afscheidingen. Voor een hengst in afgeschoten hok rekent men 3.15 M. lengte bij 2.20 à 2.50 M. breedte. Voor een merriepaard met veulen 3.75 M. lang bij 3.80 M. minstens breed.

De zoldering van den stal moet dicht, zoo mogelijk brandvrij en zoo geconstrueerd zijn, dat de staldampen niet in den voerzolder kunnen doordringen.

De vloeren in gewone stallen worden het best van klinkers in hydraulische kalk gemetseld, met een gootje voor afvoer der gier. Over de doelmatigste inrichting der vloeren in paardenstallen zijn landbouwers en paardenfokkers het nog niet volkomen eens. Steeds echter moet gezorgd worden, dat de paarden droog en warm staan, en daarom moeten gemetselde vloeren goed met stroo bedekt zijn, daar een koude stand ongemakken aan de hoeven der paarden bezorgt. Zachte steensoorten voor het plaveiwerk te gebruiken is zeer af te keuren, daar zij de scherpe urine der paarden opzuigen en dan gassen ontwikkelen, die de oogen en longen van de paarden spoedig aantasten.

Houten vloeren zijn niet aan te bevelen. Wel heeft men daarbij weinig strooisel noodig, doch de vloer wordt spoedig ruw en splinterig, zuigt dan gretig de urine op, verteert spoedig en bederft door ongezonde uitdampingen de lucht van den stal. Zij zijn somtijds meer voor paarden van lichter soort, met gevoelige hoeven, en voor veulens geschikt. Bij sommige houten vloeren zijn gaten geboord voor afvoer van de gier naar een onder den vloer gelegen bepleistering met afschot naar een gootje, dat naar buiten leidt. Hierdoor ontstaat echter 's winters een nadeelige tocht. Het is daarom beter, wanneer men een houten vloer gebruikt, dezen dicht te houden en met een weinig afschot (echter nooit meer dan 3 c.M.) te doen afloopen naar een daarachter gemetseld gootje. Een grooter helling kan aanleiding geven tot verzakking der achterheupen, vooral nadeelig voor veulenpaarden.

Bevloering met houten blokjes is af te keuren. Wanneer namelijk het hout eenmaal doordrongen raakt van de urine, blijft deze bevloering altijd vochtig, hetgeen slappe hoeven, hoefopscheuringen en andere kwalen tengevolge heeft.

In verband met de voor- en nadeelen van houten en steenen vloeren, kan men gecombineerde houten en steenen vloeren maken, waarbij dan de voorzijde van hout en de achterzijde van plaveiwerk vervaardigd kan worden.

De deuren van de paardenstallen dienen schuivende of naar buiten draaiende zijn. De grootte der deuren is 1.50 bij 2.50 M.; scherpe hoeken of vooruitstekende kanten van hang- en sluitwerk moeten vermeden worden, opdat het paard zich daaraan niet zal bezeeren.

Paarden verlangen een helder verlichten stal, anders tieren zij niet. Is het licht te schel, dan veroorzaakt dit oogontsteking, is het licht onvoldoende, dan loopen de paarden gevaar blind te worden. Er moet alzoo een voldoend aantal lichtramen worden aangebracht, die weer zoo geplaatst moeten zijn, dat het licht den paarden niet onmiddellijk in de oogen valt. Aan deze voorwaarden kan men voldoen door de ramen achter de paarden en, bij een dubbele rij paarden, op zij aan te brengen. Is men door de ligging van den stal gedwongen de ramen voor den kop der paarden aan te brengen, dan moeten zij zoo hoog geplaatst worden, dat het licht over den kop der paarden heen en er geen tocht op de paarden valt. Houten ramen zijn niet lang bestand tegen de stallucht, ijzeren verdienen de voorkeur.

Eene goede ventilatie moet zoo ingericht zijn, dat de lucht zuiver gehouden wordt, zonder sterk af te koelen; daarom is afvoer van bedorven en aanvoer van versche lucht noodig. De afvoer van de bedorven lucht moet dicht onder de zoldering, de luchtaanvoer daarentegen zoo hoog boven den vloer aangebracht worden, dat de paarden aan geen tocht blootgesteld zijn. Volgens de ondervinding is de beste plaats 1.30 M. boven den vloer. Kokers, die van de zoldering tot boven het dak reiken, kunnen zeer krachtig werken bij eene wijdte van 15 c.M. in het vierkant. Zij moeten uit twee in elkaar geschoven houten kokers bestaan, met ongeveer 5 c.M. tusschenruimte, opgevuld met stroohaksel of andere isoleerende stoffen, ter wering van den invloed der koudere zolderlucht, en boven het dak door een overhangend kapje zijn beschermd voor regen, sneeuw en wind. Om de direct invallende versche luchtaanvoer te temperen kan men jalousiebordjes of schuifluikjes aanbrengen, die men geheel of gedeeltelijk kan openzetten.

Om te beletten dat de paarden elkaar slaan of bijten, worden zij op verschillende wijzen van elkaar gescheiden. Bij makke landbouwpaarden kan deze afscheiding eenvoudiger plaats vinden dan bij vurige en kostbare paarden.

De afscheidingen kunnen bestaan uit lantierboomen. Deze worden meestal gebruikt voor werkpaarden, die gewoonlijk rustiger staan dan luxepaarden. Men plaatst daarom in den regel paarden, die samen werken, naast elkaar in den stal. De lantierboomen bestaan eenvoudig uit een rib, die aan de krib en den lantierpaal wordt bevestigd en dan onbeweegbaar is. Deze gladgeschaafde, boven afgeronde rib wordt van de krib af tot halverwege het paard met bandijzer beslagen om het stukbijten te beletten. De hoogte boven den grond regelt zich naar de grootte der paarden en moet altijd iets meer dan de halve hoogte der paarden, alzoo bij paarden van middelmatige grootte ongeveer 1 M. bedragen. Bij deze wijze van afscheiding is het zeer goed mogelijk dat de paarden in den slaap gedeeltelijk onder de lantierboomen komen te liggen en dan bij plotseling opspringen zich ernstig bezeeren. Daarom hangt men meestal de lantierboomen aan kettingen, die men zoodanig aan den lantierpaal verbindt, dat bij snel opspringen der paarden de boom terstond los is.

Vaste schotten zijn meestal even hoog als de krib, alzoo 1.10 tot 1.25 M. Bij bijtende paarden wordt voorop bij de krib nog een verhooging van ijzeren traliewerk gesteld. Het schotwerk moet altijd gladgeschaafd zijn. De afscheiding met schotten vereischt meer plaatsruimte en is kostbaarder.

Soms maakt men ook hangende schotten. Deze bestaan uit drie-breed planken, die aan een beweegbaren lantierboom zijn opgehangen. De planken zijn niet opgeklampt met een houten klamp maar met scharnieren aan elkaar verbonden, ten einde bij het slaan der paarden het schot gemakkelijker te doen wijken. De onderkant van dit schotwerk moet 20 c.M. uit den vloer zijn, opdat het paard bij het opstaan gemakkelijk zijn poot kan terugtrekken. Verder vermelden wij nog de boxes, die geheel omsloten zijn door een vasten wand en waarin de paarden los kunnen rondloopen. In gewone stallen worden zij alleen voor veulenpaarden toegepast.

De krib kan uit hout, steen of gegoten ijzer gemaakt worden. De bovenkant krib is voor kleine paarden 1 à 1.10 M., voor groote paarden 1.15 tot 1.25 M. boven den vloer. De kribben worden onder 26, boven 34 c.M. wijd en 25 tot 30 c.M. diep. Zij dienen voor ieder paard te worden afgescheiden. Zijn de kribben van hout, dan wordt de borstboom met bandijzer of zink beslagen om het stukbijten te voorkomen.

Zandsteenen kribben zijn minder gewenscht; de paarden knagen er gaarne aan, waardoor de tanden der paarden zoowel als de kribben zeer spoedig afgesleten zijn. Zeer doelmatig zijn hardsteenen, verglaasd-ijzeren of cementen kribben.

De ruif dient voor het voeren van hooi, klaver en dergelijk voer. Zij wordt 32 tot 42 c.M. boven de krib geplaatst en is van hout of ijzer vervaardigd. In het eerste geval moet zij van beukenhout gemaakt worden, waarin de paarden nooit bijten. Zij is alsdan 70 c.M. breed. In vele stallen gebruikt men tegenwoordig ijzeren ruiven.

Hiermede hebben wij de voornaamste eischen behandeld, waaraan paardenstallen moeten voldoen. Wij hopen, dat ook een uitsluitend 'practisch onderwerp als dit, onzen lezers belang zal hebben ingeboezemd.

HET FORUM TE ROME.

Het Forum, of de markt te Rome, ligt in een vlakte, die door vijf heuvels omgeven wordt. Ten zuiden wordt het door de Palatijnsche en Capitolijnsche heuvels begrensd, ten noorden liggen de heuvelen van het Quirinaal, het Viminaal en de Esquilijnsche heuvel, terwijl ten oosten een heuvelrug, die oudtijds Velia heette, gevonden wordt. Tusschen de Palatijnsche en Capitolijnsche heuvels gaat het Forum over in het Forum boarium, de oude veemarkt der Romeinen.

Toen Rome gesticht werd was het Forum een moeras. Eerst door de cloaca maxima, het groote, in den koningstijd gebouwde riool, dat thans nog bestaat, werd het moeras drooggelegd en in een bruikbaar plein herschapen. Van toen af werd het Forum het middelpunt der wereldstad, waaraan zich herinneringen van al het wel en wee, dat Rome wedervoer, vastknoopten.

Wie de tegenwoordige Italianen kent, wie gezien heeft hoe zij nog thans met zuidelijke levendigheid de openbare aangelegenheden in hunne vrije uren op de straat bespreken, kan zich voorstellen hoe druk het op het Romeinsche Forum toeging. Er was altijd wat te zien of te hooren, hetzij, dat er comitiën of volksvergaderingen plaatsvonden, ofwel rechtszittingen gehouden werden. Hier vloeiden in de burgeroorlogen stroomen bloeds, hier werden de overwinningsmaaltijden der zegepralende veldheeren aangericht.

Van dit plein begonnen de legers hunne veldtochten, hier keerden zij met roem beladen terug. Het grootste der godsdienstige feesten, de Lupercalia, werd hier gevierd; aan dit plein stonden de oudste en meest beroemde heiligdommen, als de Regia, de oude Koningsburcht, de woning van den Pontifex maximus en daarnaast het heiligdom, waar de Vestaalsche maagden het heilige vuur brandende hielden.

Gedurende de twee eeuwen, die aan het Keizerrijk voorafgingen, werden om het plein verschillende openbare gebouwen gesticht, die bestemd waren voor verschillende doeleinden. Zoo werden daar gebouwd: de Curie voor den Senaat, Basilieken voor de handelaars en de terechtzittingen, tempels ter herinnering aan belangrijke feiten, waarbij de goden gunstig gestemd waren geweest. Ook vond men toen twee rijen kramen op het Forum, die later, om het plein te verfraaien, afgebroken werden.

Al deze gebouwen stonden aan den voet der heuvelen, en hun groepeering toonde volstrekt geen regelmaat; het Forum moet dus een zeer schilderachtig schouwspel hebben opgeleverd. Op den voorgrond zag men de eerezuilen en triomfbogen; daarachter verhieven zich de bogen der basilieken, de zuilportalen en terrassen van tempels en paleizen; de top der heuvelen werd gekroond door den kolossalen tempel van den Capitolijnschen Jupiter en door den ouden Koningsburcht. Al deze gebouwen waren versierd met ontelbare beelden van marmer en brons, met reliefs en schilderwerk, met rookende altaren, candelabres, tropeeën, tapijten, guirlandes en rijk vaatwerk. Denkt men zich te midden van al dit schoons de bevolking, die zich

in bonte kleedij op en neer bewoog, dan verkrijgt men een tafereel, als geen plein van den nieuweren tijd kan opleveren.

Toen de bevolking van Rome onder de eerste keizers meer en meer toenam, werden nieuwe Foren aangelegd. Reeds Julius Caesar had naast het oude Forum een nieuw gemaakt. Zijn voorbeeld werd gevolgd door Augustus, Vespasianus, Nerva en Trajanus. Elk der door deze keizers gebouwde Foren was omgeven met zuilengalerijen, versierd met beelden en triomfbogen, en voorzien van tempels en basilieken.

Het oude Forum was, vergeleken met deze reusachtige scheppingen, betrekkelijk klein; het was slechts 120 M. lang en 60 M. breed.

Toen het Romeinsche Rijk ten onder ging, verdween al die pracht. De tempels en basilieken werden tot kerken en woonhuizen verbouwd, de triomfbogen dienden als vestingen, en de beelden en ornementen dienden om er kalk van te branden. Nieuwe straten werden over de puinhopen aangelegd, en in den aanvang der XVIe eeuw toonden slechts een paar half in den grond begraven zuilen met een gedeelte van het hoofdgestel waar eens het Forum Romanum geweest was.

Het mag werkelijk een wonder genoemd worden, dat niettegenstaande dit alles nog zooveel bewaard is gebleven. De mannen der Renaissance hebben de puinhoopen met ijver doorzocht, en, met Raphaël aan de spits, zijn zij erin geslaagd veel, wat men verdwenen waande, weder terug te vinden.

Ook Pius VI liet in den aanvang onzer eeuw eenige opgravingen op het Forum doen, doch eerst toen Rome de hoofdstad van Italië geworden was, werd met het systematisch opgraven een aanvang gemaakt.

Thans ligt het Forum weder geheel ontbloot; de zuilen, die vroeger half begraven waren, prijken weer in haar ouden luister; het antieke plaveiwerk dient weder voor het moderne verkeer.

Alles wat opgegraven is, schijnt uit den keizertijd afkomstig. Wat wij dus thans zien is het Forum zooals het was, toen de nieuwe Foren reeds gesticht waren en op het Marsveld, waar de grootste gebouwen verrezen, de volksverzamelingen en andere openbare plechtigheden plaatsvonden. Het Forum was toen nog slechts een plein, aan de herinneringen van het verleden gewijd; zijn beteekenis dankte het alleen aan den tempel van Vesta, tot het einde van den keizertijd het nationale heiligdom der Romeinen.

Beschouwen wij nu het plein, zooals het zich thans vertoont. Op den Capitolijnschen heuvel stond, volgens de laatste ontdekkingen de Jupitertempel, die gebouwd was met gebruikmaking van de zuilen van den tempel van den Olympischen Zeus, door Sulla naar Rome gebracht. Noordelijk daarvan bevond zich de oude Koningsburcht. De plek, waar eens de Jupitertempel stond en vanwaar men het schoonste panorama der eeuwige stad geniet, behoort thans aan het Duitsche Rijk; op den noordelijken top van den Capitolijnschen heuvel, ter plaatse waar eens de Koningsburcht verrees, wordt thans het reusachtig monument voor Vittorio Emmanuele opgericht.

Tusschen deze beide toppen liggen thans de Capitolijnsche musea en het paleis van den Senaat. Dit laatste staat ter plaatse, waar zich tijdens de Republiek het Tabularium bevond; men ziet nog thans een deel van dit gebouw.

Langs dit gebouw slingert zich de oude weg naar het Forum; hij leidt allereerst tot een terras, dat halverwege de helling ligt. Hier staan nog de zuilen van den tempel van Saturnus en den tempel van Vespasianus. De eerste is in den allerlaatsten tijd der Romeinsche heerschappij ter plaatse van de schatkamer, onder de Republiek gebouwd, opgetrokken. Men ziet het de zuilen aan, dat zij uit den vervaltijd der kunst afkomstig zijn. De tempel van Vespasianus, die tegen den muur van het kapitoolterras aangebouwd was, is beter van stijl. De drie zestien meter hooge marmeren zuilen, met het haar dekkend hoofdgestel, behooren tot het beste wat de kunst der tweede eeuw heeft opgeleverd.

De weg gaat nu verder, en deelt zich in tweeën. Een tak leidt naar den triomfboog van Septimius Severus; vóór men dezen bereikt, ziet men echter eerst de weinige overblijfselen van den Concordiatempel, een der prachtigste gebouwen, waarop het Forum zich beroemen kon. De overblijfselen, die wij thans zien, zijn afkomstig van het gebouw, door Tiberius ter vervanging van het oorspronkelijke heiligdom gesticht. Uit de overblijfselen meent men te mogen opmaken, dat het gebouw 32 M. hoog geweest is. Voor dezen tempel stond de gouden mijlpaal, door Augustus geplaatst, en waarvan alle afstanden in het uitgebreide Romeinsche Rijk gemeten werden. Deze plek was dus als het ware het middelpunt der toenmaals bekende wereld.

Door den triomfboog van Septimius Severus gaat de weg betrekkelijk steil verder. Deze boog werd in de derde eeuw gebouwd, ter herinnering van de overwinningen op de Perzen behaald. Men ziet thans nog op de reliefs, waarmede de poort gesierd is, de belegering van Babylon, Seleucia en Ktesiphon voorgesteld.

De weg brengt ons nu met zijn beide takken op het eigenlijke Forum, en wel allereerst op het Comitium, de plaats waar de volksvergaderingen gehouden werden. Zij is bijna rechthoekig en regelmatig met platen van Travertijnsteen bekleed, en men ziet er de overblijfselen van twee eereteekenen.

Evenwijdig met het Comitium strekte zich de Basilica Julia uit, waarvan de zuilbasementen nog aanwezig zijn. Deze basiliek was de laatste en grootste, die tijdens de Republiek werd opgericht; zij was, wat wij een beurs zouden noemen. Het middenschip had een breedte van 16 M. en een lengte van 81 M. en was rondom door twee zijschepen omringd. Boven deze zijschepen vond men galerijen; de trap, die daarheen leidde, is nog bewaard. De wijdte der intercolumniën van de zaal is 6 M. De marmeren vloer is uit zeer groote platen van verschillend gekleurd materiaal samengesteld.

Gaan wij nu oostwaarts, dan bereiken wij de Vicus tuscus, en dezen weg volgend, komen wij aan de overblijfselen van den Dioskuren-tempel, een der beroemdste gebouwen van Rome en het schoonste bouwwerk van dit plein. De tempel werd gesticht ter herinnering aan den slag van de Regillus; de schoone overblijfselen van de rijkversierde zuilen en het hoofdgestel zijn echter uit den tijd van Tiberius, toen het gebouw vernieuwd werd, afkomstig. De plattegrond van den tempel toont ons een volledige peripteros. Op de hooge stylobaat staan nog drie zuilen, die, zoo wat proportie als detailbehandeling betreft, tot het schoonste der Romeinsche kunst behooren. De zuilen van het inwendige, waarvan er nog eenige, hoewel omgevallen, bewaard zijn, bestonden uit groen marmer.

Voor dezen tempel ziet men het voetstuk van het monument, dat Augustus na den slag bij Actium ter eere van Julius Caesar deed oprichten. Dit monument staat op de plaats, waar Caesar's lijk verbrand werd, nadat het uit de Curie van Pompejus, waar de moord plaatsvond, naar het Marsveld gebracht was, en waar Marcus Antonius zijn beroemde lijkrede had gehouden.

Gaat men langs dit monument, dan bereikt men de

overblijfselen van den tempel, door Antonius Pius in 141 ter eere zijner gemalin Faustina gesticht. De zuilen van dezen tempel zijn niet gecanneleerd, doch als monoliethen van groen marmer gemaakt. De architectuur is reeds eenigszins barok.

Voor dit gebouw ligt de Sacra Via, de heilige weg. Volgen wij dezen, dan zien wij de overblijfselen van de grafkapel, door Romulus, den zoon van Keizer Maxentius, in het begin der vierde eeuw gebouwd. Dit gebouw is rond en heeft zuilen van porfier. Het werd tot voor korten tijd als voorportaal eener kerk gebruikt. Deze kerk was gevestigd in een gebouw, waarin men het door Vespasianus gebouwde Museum herkend heeft. Tegen dit gebouw was de plattegrond van Rome, in relief uit marmer gehouwen, bevestigd. De fragmenten daarvan bevinden zich thans in het Museum van het Kapitool.

Naast dit gebouw, op de helling van de Velia, ligt de basiliek van Constantijn, het meest grandiose gebouw, door de Romeinen gesticht. Slechts een der zijschepen is bewaard gebleven. Het gebouw was een gewelfde basiliek, en werd in 318 gebouwd. Het middenschip was 25 M. breed en 38 M. hoog, de zijschepen waren 20 M. breed en 25 M. hoog, zoodat zelfs daar het hoogste Amsterdamsche woonhuis met gemak in staan kan. De geheele bedekking van het 60 M. breede en 80 M. lange gebouw rustte slechts op vier pijlers en op de buitenmuren. Vóór de pijlers stonden vrije zuilen, die schijnbaar het gewelf droegen, doch die in werkelijkheid slechts dienden om de spanwijdte te verminderen, en het geheel een eleganter aanzien te geven. De gewelven bestaan uit beton. Slechts bij den bouw der Sint-Pieterskerk te Rome zijn gewelven van deze spanwijdte toegepast. Sedert is een dergelijke welf-constructie niet meer uitgevoerd.

Boven op de Velia vormde de tempel van Venus en Roma, door Hadrianus gebouwd, een waardig pendant voor het Kapitool. Slechts de fundamenten zijn nog aanwezig, benevens eenige overblijfselen der granieten zuilen. Hiernaast staat de triomfboog van Titus, een monument, dat, schoon van bescheiden afmetingen, toch om zijn edele verhoudingen en fraaie reliefs, tot de beste voortbrengselen der Romeinsche kunst behoort.

Dalen wij nu langs de Sacra Via weder naar het Forum af, dan komen wij langs de Porticus margaritaria, waar de goudsmeden hunne winkels hadden, aan den Vesta-tempel, die een ronden grondvorm en slechts 8 M. middellijn heeft. Vele fragmenten van dit gebouw zijn bewaard gebleven. De zuilen hebben slechts 0.52 M. middellijn en zijn gecanneleerd. Hij is in zijne vroegere gedaante vernieuwd.

Naast dezen tempel ligt de woning der Vestaalsche maagden, die, zoolang zij gebruikt werd, door geen man betreden is geworden. Wij komen hier op een binnenplaats, die met zuilen omgeven was. Aan het einde daarvan gaan wij vier treden op en komen dan in een zaal van 12 M. breed en 9 M. lang, van welker gewelf nog een stuk bewaard is. Aan deze zaal grenzen ter wederzijde drie kleine vertrekken, 2.30 M. lang en 3.50 M. breed. Deze zaal was het salon der Vestaalsche maagden; ieder der zes had haar afzonderlijk vertrek daarnaast. De vloer dezer zaal bestaat nog en is zeer rijk uit porfier en marmeren platen samengesteld.

De overige vertrekken van het ruime gebouw waren blijkbaar voor verschillende huishoudelijke doeleinden bestemd; men ziet o. a. nog de molensteenen en de badkuipen. Een der vertrekken schijnt dat geweest te zijn, waar de Vestalia maxima den Pontifex maximus en de supplenten ontving, die niet verder in het gebouw mochten komen. Op de verdieping vindt men nog vrij goed bewaarde badkamers. De kunstwaarde van de overblijfselen van het huis der Vestaalsche maagden is betrekkelijk gering.

Het is ontegenzeglijk waar, dat het Forum, zooals het thans opgegraven is, lang zoo schilderachtig niet meer is als vroeger. Hekken zijn om de overblijfselen der monumenten geplaatst, en de vroegere schilderachtige stoffeering met straatjongens, bedelaars enz. is verdwenen.

Wie Rome thans bezoekt, vindt het oude en nieuwe gescheiden; is het Forum weer te zien, het dal tusschen den Monte Pincio en het Quirinaal, waar eens de tuinen van Sallustius lagen, is met zeer prozaïsche speculatiehuizen bedekt, en ook de parken van de Villa Ludovisi, van de Villa Negroni enz. zijn door speculanten bebouwd.

Is dit alles ook niet fraai, volkomen past hier Goethe's woord:

Und neues Leben blüht aus den Ruinen!

INGEZONDEN.

Mijnheer de Redacteur,

Naar aanleiding van de strafzaak tegen de aannemers F. W. van Vloten en K. Keers, den 26sten Februari en 1sten Maart voor de Arrondissements-rechtbank te Utrecht behandeld, en waarvan verslag wordt gegeven in uw nommer van 5 Maart j. l., vraag ik eenige ruimte voor het onderstaande, om reden mijn naam in dat stuk eenige malen wordt genoemd.

In sommige dagbladen is dit proces uitvoerig behandeld. Die verslagen, hoe uitvoerig ook, zijn echter niet volledig. Behalve meer ontbreekt daaraan geheel de repliek van den ambtenaar van het Openbaar Ministerie, waarin ZEdachth. o. a. opkwam tegen het stelsel van den verdediger van Keers om van mij allerlei mooits te vertellen.

Dat het een schandaal-proces zou worden, wist ik vooruit. De onaangenaamheden, mij sedert October aangedaan, grenzen dan ook aan het ongeloofelijke.

Tijdens de behandeling voor de Rechtbank heb ik twee verslaggevers gezien, die van het *Utrechtsch Dagblad* (waarvan de verdediger van Keers directeur of zoo iets is) en de welbekende Utrechtsche correspondent van de *Nieuwe Rotterdamsche Courant*. Deze is een zwager van Keers.

Door den omhaal van woorden, door die verslaggevers gebezigd, zijn — het is ook uit uw verslag duidelijk te zien — de eigenlijke rechtsquaestiën niet genoeg uitgekomen en toch deze verdienen de aandacht van elk bouwkundige.

Of ik financieel in staat was den bedoelden bouw te ondernemen, laat ik hier rusten. Ik meen van ja; meent een ander van neen, dan gun ik hem dit oordeel.

Er was ruim ƒ 10,000 gestort aan eigen kapitaal en ƒ 60,000 beschikbaar op 1 November volgens in geding overgelegd notarieel schrijven, terwijl er in het geheel 72 à 75,000 gulden noodig kon zijn (grondprijs ± ƒ 28,500, aannemingssom ± ƒ 38,500 en eigen leverantiën 5 à 8000 gulden) en de bouw wel op mijn naam, doch niet voor mijn rekening alleen geschiedde. Daarenboven heeft de verkoop van vele perceelen in de nabijheid genoeg bewezen, dat men hier met geen kwade speculatie te doen had.

Ook de quaestie, dat de grond kadastraal nog niet op mijn naam stond, is van zeer ondergeschikt belang. De koopakte was 1 Juli 1886 gepasseerd en met de overschrijving op het kadaster heeft men een half jaar den tijd. De betalingstermijnen van den grond waren daarnaar geregeld.

De eigenlijke zaak is het navolgende:

Ik hield aanwijzing 13 September, las toen alle bepalingen van het bestek voor, ook de financieele, en vroeg telkens of men inlichtingen verlangde. Men besprak alles, behalve de dubbeltjesquaestie; ook na het voorlezen van het proces-verbaal van aanwijzing, bij de besteding op 11 September, vroeg ik of iemand nog inlichtingen verlangde. *Ook toen zweeg men*, niettegenstaande den vorigen avond geheime vergadering gehouden was. Ook bij het ophalen der biljetten en bij de gunning *geen woord van protest*. Ik zag de quaestie met de handteekening *niet*; eerst op 5 October vernam ik dit van den heer Van Leeuwen, die ik toen voor het eerst sprak en mij mededeelde van niets te weten en zijn handteekening onthield. Zijn verdere beschouwingen heb ik zelf eerst op de terechtszitting vernomen.

Nu is de rechtsvraag voor ons bouwkundigen slechts deze: kunnen aannemers nog *na* de besteding eischen gaan stellen, *ja of neen?* en kunnen zij zich door een handigheid met handteekeningen onttrekken aan de verplichtingen, die ik ter goeder trouw meende dat bestonden.

De Utrechtsche aannemers en ik kenden elkander bijna niet. K. Keers en F. W. van Vloten waren de eenige, die vroeger een werk onder mijn beheer gemaakt hadden. Mijns inziens was het niet alleen het recht, maar ook de plicht van alle aannemers geweest, aan mij inlichtingen te vragen omtrent het financieele gedeelte; doch dan *vóór* de inlevering der biljetten, niet *na* de gunning. Geen architect beschouwt een aanbesteding als een aardigheid, als een geschikt oogenblik om beetgenomen te worden.

Na het ontstaan der moeilijkheden, dus nà de gunning, heb ik alle mogelijke moeite gedaan om de zaak uit de wereld te maken. Ik was bereid Keers gratis te ontslaan van zijn verplichtingen, indien hij mij ontsloeg van de gunning. Herhaaldelijk zond ik er iemand op af; doch zonder eenig resultaat. *Een* kwam zelfs terug met de boodschap dat men *mij alleen* wilde ontslaan, indien ik *f* 1000.— betaalde. Tegelijkertijd vernam ik hoe er ongeveer een half dozijn burgerlijke processen voor de Arrondissements-rechtbank aanhangig waren, waarin Keers partij was, alle aannemingsgeschillen betreffende. Onderandere een met K. K. als eischer en P. L. als gedaagde, waarin de laatste meende wel en deugdelijk den bouw van zijn huis te hebben aanbesteed aan K. voor een bepaalde som, maar waarin hij door K. werd aangesproken om hem te betalen, volgens ingeleverde rekening, en waarbij K. de geheele aanneming ontkende, ten minste niet geldig oordeelde.

Ten einde raad bracht ik de zaak 11 October op het parket van den Officier van Justitie. Ook toen is nog gelegenheid genoeg geschonken de zaak bij te leggen; doch men wilde niet.

Intusschen ligt de grond nog immer onbebouwd en behoef ik geen vakman te zeggen, dat het mij veel geld kost.

Mocht soms iemand lust gevoelen op mijn schrijven te antwoorden, dan zeg ik reeds vooruit geen plan te hebben hem in het openbaar antwoord te geven. Ik heb van dit schandaalproces reeds meer dan genoeg. Willen andere bladen dezen brief overnemen, dan heb ik er niets tegen.

Onder dankbetuiging voor de verleende ruimte, hoogachtend,

uw dw. dienaar,

Utrecht, 7 Maart 1887. L. VAN DER TAS DZN.

BINNENLANDSCHE BERICHTEN

'S-HAGE. In de op 11 dezer gehouden vergadering van de Afdeeling der Maatschappij tot bevordering der Bouwkunst gaf de heer F. H. van Malsen eene practische toelichting der elliptische bogen volgens den heer G. J. Morre, terwijl laatstgenoemde daarna eene beschouwing hield over de op- en aantrede van onze trappen. Plaatsruimte belet ons het verslag dezer vergadering in zijn geheel op te nemen. In het volgend nommer zal daarvoor eene plaats opengehouden worden.

'S-HERTOGENBOSCH. Bij den Provincialen Waterstaat in Noord-Brabant zullen in Augustus a. s. de volgende veranderingen plaatshebben: de opzichter 2e klasse H. A. Hello wordt verplaatst van Boksmeer naar 's-Hertogenbosch; de opzichter 2e klasse T. Schoonderbeek van Helmond naar Boksmeer; de opzichter 2e klasse T. I. Crefcoeur van Tilburg naar Helmond, en de opzichter 3e klasse A. de Bruyn van 's-Hertogenbosch naar Tilburg.

GRONINGEN. Tot Juryleden ter beoordeeling van de ingekomen ontwerpen op de prijsvraag Een kleine villa, uitgeschreven door de Vereeniging tot bevordering der Bouwkunst alhier, zijn benoemd de heeren L. M. Moolenaar, Joan A. Nieuwenhuis en G. B. Jager.

— In de op 5 Maart gehouden vergadering deelde de Voorzitter mede, dat de prijswinner der door de Vereeniging uitgeschreven prijsvraag »een Schoorsteenmantel met boezem" de belooning niet wenschte te ontvangen, weshalve zijn naam niet bekend werd gemaakt.

DORDRECHT. Aan het verslag over de exploitatie in het vorige jaar, uitgebracht door de Commissie van beheer der alhier in werking zijnde hoogdruk-waterleiding, ontleenen wij het volgende:

Teneinde quantiteit en qualiteit van het water te verbeteren, werden proeven genomen met Anderson's *revolving-purifier*, een toestel, dat ten doel heeft het water door middel van ijzer te zuiveren. Daar echter de proefnemingen nog niet geheel zijn afgeloopen, kunnen de verkregen resultaten eerst in een volgend verslag worden opgenomen.

Het niet voldoende asphalteeren van een deel der buizen blijft steeds veel water kosten, daar herhaaldelijk moet worden gespuid om het water vrij van roestdeelen te houden.

Herhaalde onderzoekingen van het geleverde water geven reden tot tevredenheid, terwijl uit de toeneming van het aantal aansluitingen blijkt, dat de waterleiding zich meer en meer in de algemeene sympathie mag verheugen; 520 woningen toch werden in 1886 nieuw aangesloten, waardoor het aantal tot 4760 geklommen is. Als bewijs van een gering tarief dient vermeld, dat de volgende sommen per jaar betaald worden.

300	woningen	ad	*f* 2.—
1073	»	»	» 3.—
1022	»	»	» 4.50
500	»	»	» 6.—
391	»	»	» 7.50

Er werd totaal geleverd 550,496 M³ water tegen 437,819 in 1885. Het kleinste verbruik in 24 uren was 627 M³, het grootste 2891 M³.

De uitkomsten der exploitatie waren in elk opzicht gunstig.

LOCHEM. De voordracht ter benoeming van een directeur der gemeente-gasfabriek alhier bestaat uit de heeren W. H. Morren, adsistent te Gouda, en D. A. M. Spruyt, directeur te Bussum.

BENOEMINGEN

— Bij de werken tot aanleg van het waterverversingskanaal van 's-Hage naar zee zijn benoemd:

a. de civiel-ingenieur B. L. Lijphart, als volontair;

b. de heer F. van der Vlugt, als opzichter bij de bereiding der metselspecie;

c. de heer Vreugdenhil, als opzichter bij den aanleg der hoofden.

Tot directeur der stedelijke gasfabriek te Gouda is, uit het vroeger vermelde tweetal, benoemd de heer J. J. Prins, adjunct-directeur der gemeente-gasfabriek te Dordrecht.

ADVERTENTIEN.

AANBESTEDING.

Op **Woensdag 23 Maart a. s.** zal door den Architekt H. G. JANSEN namens zijn principaal in het Café MAAS te *Nieuweramstel* worden **aanbesteed:**

Het bouwen van twee HEEREN-HUIZEN op een terrein aan de Verlengde Vossiusstraat te Amsterdam.

Het bestek met 2 teekeningen is van af Dingsdag 15 Maart verkrijgbaar ter Stoomdrukkerij van BOELOFFZEN & HÜBNER à *f* 2.— per stel.

Aanwijzing in loco op Maandag en Dingsdag, 21 en 22 Maart, des v.m. ten 11 uur.

OPENBARE AANBESTEDING.

BURGEMEESTER en WETHOUDERS van *AMSTERDAM* zullen op **Maandag 21 Maart 1887**, des middags te 12 uur, op het Raadhuis, in het **openbaar aanbesteden:**

Het gewoon onderhoud van en het verrichten van herstellingen gedurende 1887 aan: Sluis- en Waterwerken, Scheepvaartinrichtingen enz.

De voorwaarden dezer aanbesteding zijn uitsluitend te verkrijgen ter Stadsdrukkerij, tegen betaling van *f* 1.

Inlichtingen worden gegeven ten kantore van den Stads-Ingenieur, Raadhuis, Kamer N°. 106, des ochtends van 10—12 uur.

Burgemeester en Wethouders voornoemd,
VAN TIENHOVEN.
De Secretaris,
LE JOLLE.

Amsterdam, 9 Maart 1886.

Het GEMEENTE-BESTUUR van *Zutphen* vraagt **inschrijving** voor de **levering**, franco op den Wal, van

a. **25000 Ben-ahin Keijen 12/14.**
b. **10000 Niedermendiger Bazalt Lava Keijen 10/16.**
c. **340000 Straatklinkerts.**
d. **975 M³ Rioolbuizen.**

De voorwaarden en inlichtingen zijn te bekomen bij den Gemeente-Architect F. H. VAN ETTEGER.

Billetten met **monsters** in te zenden franco ten Raadhuize vóór Dingsdag 22 Maart 1887, des middags 12 uur.

De Nederlandsche
CEMENTSTEENFABRIEK,
te VRUENBAN bij Delft,
hier te lande de oudste in dit vak, beveelt zich aan voor het **leveren** van **RIOLEN, BUIZEN, WATER- en BEERPUTTEN, GEVELWERK** en alle tot het **bouwvak** behoorende artikelen.

B. HOLSBOER. - Arnhem.
Leverancier van Z. M. den Koning.
Fabriek en Magazijn van Instrumenten voor wetenschappelijk gebruik.
Bekroond voor Waterpas-, Hoekmeet- en andere instrumenten met Zilver 1868, 1881, 1883 (Internat. Tentoonst.)
Hoogste onderscheiding 1879.
EQUERRES, MEETKETTINGEN, BRIEF- en PAKKETBALANSEN, enz. enz.
BAKENS, ROTATIE- en INDUCTIE-TOESTELLEN, TELEGRAAF-APPARATEN, enz. enz.

AMBACHTSSCHOOL en Gem. Avondschool voor Handwerkslieden te ARNHEM.

WORDT GEVRAAGD een **LEERAAR** in **'t Rechtlijnig Teekenen.** Ongev. 27 lesuren per week. Tractement *f* 800. Aangifte vóór 25 Maart. Nadere inlichtingen te bekomen bij den Directeur.

Aanbesteding.

BURGEMEESTER en WETHOUDERS der Gemeente *ARNHEM* zullen **Vrijdag 18 Maart 1887**, 's voormiddags 11½ uur, in het **openbaar** ten Gemeentehuize

AANBESTEDEN:

Het maken van Trottoirs en verhoogde Voetpaden met de levering van Trottoirbanden van Nieder-Mendiger steen, benevens het leveren en leggen van Cementen Riolen, met bijbehoorende werkzaamheden in verschillende straten der Gemeente.

Begroting *f* 49200.

Aanwijzing op Donderdag en Vrijdag 10 en 11 Maart e. k., 's voormiddags 11 ure, ten Gemeentehuize, bureau Gemeentewerken, afd. Wegen, Bruggen enz., alwaar de teekeningen ter inzage liggen; bestek met gezegeld inschrijvingsbiljet tegen betaling van *f* 0.50 ter Secretarie verkrijgbaar.

OPENBARE AANBESTEDING.

BURGEMEESTER en WETHOUDERS van *ROTTERDAM* zijn voornemens op **Dingsdag den 29 Maart 1887**, des namiddags ten 1 ure, ten Raadhuize aldaar **aan te besteden:**

Het maken van de Rijnhaven en verrigten van Baggerwerken in de Binnenhaven, de Entrepôthaven en de haven aan de Katendrechtsche Kade.

Bestek, voorwaarden en teekeningen liggen op de gewone dagen en uren ter kennisneming op de *Plaatselijke Secretarie* en het *Stads-Timmerhuis* te *Rotterdam*, en zijn van af 12 Maart aanstaande voor den prijs van *f* 2.— verkrijgbaar bij Wed. P. VAN WAESBERGE en ZOON, Boekdrukkers, *Houttuin* n°. 73.

Nadere inlichtingen zijn te bekomen aan gemeld Timmerhuis. De aanwijzing in loco zal plaats hebben op Dingsdag den 22 Maart 1887, des voormiddags ten 11 ure, aan den *Katendrechtschen Veerdam*.

A. J. BACON & Co.
Ingenieurs, Aannemers van **Verwarming en Ventilatie, Gas- en Waterleidingen, Bouwmaterialen enz.**
BEKROOND met **Gouden, Zilveren en Bronzen Medailles.**
Overtoom N°. 239,
AMSTERDAM.
Inrichtingen voor openbare gebouwen, gestichten, woonhuizen, villa's, kantoren, enz.
Projecten en begrootingen worden kosteloos geleverd.

KLOOS & VAN LIMBURGH
ROTTERDAM.
EIGENAARS van BASALTGROEVEN
in RIJNPRUISSEN.
Agenten van de Maatschappij van Quenast, van de Hardsteengrooven der Maatschappij St. Georges en van de Bonner Portland-cement Fabriek.
Handelaars in Basalt, Hardsteen, Bruinsteen,
Fanconval-, porphier- en basaltkeien.

Inschrijving
op
Dinsdag 29 Maart 1887,
in het Timmerhuis te Rotterdam,
naar de Levering van:
Gegoten ijzeren Buizen, Hulpstukken en toebehooren, tot een gezamenlijk gewicht van 1,936,048 K. G.

De voorwaarden liggen, op de gewone dagen en uren, ter lezing op het bureau voor de Plaatselijke Werken enz. in het Timmerhuis en zijn, met de daarbij behoorende teekeningen, tegen betaling van *f* 2.50, verkrijgbaar bij Wed. P. VAN WAESBERGE & ZOON, Boekdrukkers aan den *Houttuin* n°. 73.

Provinciale Waterstaat
VAN
FRIESLAND.
AANBESTEDING.

Op **Vrijdag, den 18den Maart 1887**, des namiddags ten een ure, zal in het gebouw van het Provincinal Bestuur te *Leeuwarden*, overeenkomstig §§ 434 en 435 der A. V., bij *enkele inschrijving* worden **aanbesteed:**

het verbeteren van het grootscheepvaarwater van Stroobos naar Stavoren en Lemmer, 5e gedeelte (Heeg—Stavoren).

Raming *f* 116445.—

Het bestek ligt ter lezing in voornoemd gebouw. Gezegelde formulieren voor inschrijvingsbiljetten zijn tegen betaling van 25 en bestekken tegen betaling van *f* 2.— op het bureau van den Prov. Hoofdingenieur verkrijgbaar.

De noodige aanwijzing wordt gedaan op **Woensdag 16 Maart**, aanvangende des voormiddags 10 ure te *Stavoren*.

Voorts zijn nadere inlichtingen te bekomen bij den Hoofdingenieur van den Provincialen Waterstaat te *Leeuwarden*.

Leeuwarden, 3 Maart 1887.
De Commissaris des Konings in de Provincie Friesland,
VAN HARINXMA THOE SLOOTEN.

Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen.

AANBESTEDING
(Voor rekening van den Staat.)

Op **Dinsdag den 22sten Maart 1887**, des namiddags ten 2 ure, aan het Centraalbureau der Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen bij de Moreelse Laan te *Utrecht*, van:

Bestek N°. 457.

Het maken van een gebouw voor privaten, waterplaatsen en bergplaatsen en eenige bijkomende werken op het station Leeuwarden.

Raming *f* 3600.—.

De besteding geschiedt volgens § 66 van het bestek.

Het bestek ligt van den 5den Maart 1887 ter lezing aan het Centraalbureau bij de Moreelse Laan en aan het bureau van den Heer Sectie-Ingenieur L. J. DESONNAVILLE te *Groningen* en is op *franco* aanvraag aan genoemd Centraalbureau (Afd. Weg en Werken) te bekomen, tegen betaling van *f* 0.50.

Inlichtingen worden gegeven aan het Centraalbureau (Afd. Weg en Werken) en door den Sectie-Ingenieur voornoemd.

De aanwijzing op het terrein zal geschieden den 15den Maart 1887 ten 10 ure des voormiddags.

Utrecht, den 3den Maart 1887.

Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen.

AANBESTEDING.
(Voor rekening van den Staat).

Op **Dinsdag den 22sten Maart 1887**, des namiddags ten 2 ure, aan het Centraalbureau der Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen bij de Moreelse Laan te *Utrecht*, van:

Bestek N°. 458.

Het maken van een zijspoor met los- en laadplaats en het verrichten van daarmede in verband staande werken op de halte Dalfsen.

Raming *f* 4150.—.

De besteding geschiedt volgens § 36 van het bestek.

Het bestek ligt van den 8sten Maart 1887 ter lezing aan het Centraalbureau bij de Moreelse Laan en aan het bureau van den Heer Sectie-Ingenieur W. J. KLERK DE REUS te *Meppel* en is op *franco* aanvraag aan genoemd Centraalbureau (Afd. Weg en Werken) te bekomen, tegen betaling van *f* 0.50.

Inlichtingen worden gegeven aan het Centraalbureau (Afd. Weg en Werken) en door den Sectie-Ingenieur voornoemd.

De aanwijzing op het terrein zal geschieden den 10den Maart 1887 ten 10 ure des voormiddags.

Utrecht, den 5den Maart 1887.

Gemeente Ossendrecht.

OPENBARE
AANBESTEDING.

BURGEMEESTER en WETHOUDERS der gemeente *OSSENDRECHT* zullen op **Maandag den 21 Maart 1887**, des voormiddags ten 11 ure, op het Raadhuis in het **openbaar aanbesteden:**

Het verbouwen en vergrooten der Gemeenteschool, met bijlevering van alle daarvoor gevorderde materialen en het benoodigde ameublement.

Bestek en teekeningen liggen van af 21 Februari op het Raadhuis ter inzage, alwaar bestekken verkrijgbaar zijn tegen *f* 0.50 per exemplaar.

Aanwijzing in loco zal gegeven worden den 14 Maart des voormiddags ten 11 ure, terwijl verdere inlichtingen te bekomen zijn ten kantore van den Architect R. H. C. VAN SOMEREN te *Bergen-op-Zoom*.

Burgemeester en Wethouders voornoemd,
P. J. VAN MECHELEN.
De Secretaris,
E. J. H. ADAN.

Ossendrecht, 18 Februari 1887.

A. H. VAN BERGEN,
FABRIKANT TE
Heiligerlee, prov. Gron.
SPECIALITEIT IN
Nieuwe Constructie
BRANDSPUITEN.
TORENUURWERKEN
EN
LUIDKLOKKEN,
op binnen- en buitenlandsche Tentoonstellingen bekroond.
ANTWERPEN 1885. EEREDIPLOMA.
Gouden en Zilveren Medailles.

POLYCHROOM-CEMENT uitsluitend verkrijgbaar bij
Theod. Ferd. Bierhorst, eerste Nederl. Mozaïekfabrikant, Haarlem.

NEUCHÂTEL ASPHALTE COMPANY LTD, LONDON.
Exploitatie der Mijnen van Val de Travers.

FABRIEK TE **AMSTERDAM** Beltweg N°. 3.

TRADE MARK.

NATUURL. ASPHALT VAN **VAL DE TRAVERS** ZWITSERLAND.

Gecomprimeerde Asphaltwegen en dito Dorschvloeren.
Werken in Asphalt-Mastiek voor Trottoirs, Skating-Rinks, Moutvloeren, Kelders.
Kolf- en Kegelbanen, Winkel- en Magazijnvloeren, Gangen, Veranda's, Brug- en Dakbedekkingen, Beton-Fundeeringen, Stallen enz. enz. enz.

Zindelijk, Vochtwerend, Ondoordringbaar, Geraaswerend.
Asphalt speciaal tot wering van vochtige muren.

Voor inlichtingen omtrent het leggen van **Vloeren, Bedekkingen** enz. gelieve men zich te adresseeren aan het Kantoor der fabriek, Beltweg 3, *Amsterdam*, of bij den Heer H. G. KNOOPS C.Ozn., Beckstraat F. 62, te *Arnhem*.

De Directeur, **W. PATON WALSH.**

JAN VAN DER POT, Scheepmakershaven N°. 3, Rotterdam,
KYANISEERFABRIEK.

Het **kyaniseeren** is het eenigste afdoende middel tegen **verrotting** en **zwam**. De bewerking geschiedt geheel **reuk-** en **kleurloos**. Desverlangd bijlevering van hout.

Prima Engelsche Portland-cement merk „Wallsend"
van uitmuntende kwaliteit en tegen concurreerende prijzen.
Duitsche Portland-cement merk „Dijckerhoff & Söhne".
Belgische kluit- en hydraulische kalk.
Billijke prijzen en vrachten.
Kunstgraniet systeem Petitjean.
Prospectussen en prijscouranten worden op aanvraag franco toegezonden.
Gelieve op voornaam en adres te letten.

BECKER & BUDDINGH. — ARNHEM.
KONINKLIJKE FABRIEK VAN

WATERPAS-, HOEKMEET- en andere INSTRUMENTEN
voor INGENIEURS, ARCHITECTEN, LANDMETERS, TEEKENAARS enz.
Geëmailleerd-IJzeren **PEILSCHALEN,**
WEEGWERKTUIGEN.

TER OVERNAME
aangeboden voor *f* 35 **het waterbouwkundig werk van Henket, Steuerwald enz.** voor zoover uitgekomen, met platen compleet, met verplichte inteekening op het nog verschijnende.
Aanvraag onder no. 11 aan het advertentie-bureau van R. J. SCHIERBEEK Lz. te *Leeuwarden*.

DE LINT & C°.
Oostzeedijk 248, Rotterdam.
VLOER- en WANDTEGELS,
TROTTOIR-, CEMENT- EN IJZERSTEENTEGELS.
Groote voorraden.

VERZAMELING VAN
BEKROONDE ONTWERPEN,
door de Leden van het Genootschap
„Architectura et Amicitia",
gevestigd te AMSTERDAM.

Het groote debiet, aan **„DE BOUWMEESTER"** ten deel gevallen, doet den Uitgever vermoeden dat vele Inteekenaren er belang in zullen stellen ook de **„BEKROONDE ONTWERPEN"** aan te schaffen, ten einde de door dit Genootschap bezorgde reeks van Platen volledig te bezitten, daar de bovengenoemde **„VERZAMELING"** door »DE BOUWMEESTER" vervangen is en hiermede als het ware **één** geheel uitmaakt. Hij biedt daartoe dit werk, zoolang de geringe voorraad strekt, tot de volgende prijzen aan:
in fraaie Portefeuille in plaats van *f* 14.60 voor *f* 7.-
zonder de Portefeuille „ „ „ „ 12.— „ „6.
Deze **„Verzameling"** bestaat uit 36 Platen in Photo-lithographie, die een aantal verschillende belangrijke ontwerpen van velen der voornaamste Architecten bevatten en is uitgegeven in hetzelfde formaat als **„de Bouwmeester"**.
Arnhem. *De Uitgever* P. GOUDA QUINT.

H. & J. SUYVER,
FABRIKANTEN VAN
STOOMKETELS EN WERKTUIGEN,
op de Intern. Tentoonstelling te *Amsterdam* 1883 bekroond met
EERE-DIPLOMA (hoogste onderscheiding).
Hollandsche Tuin en Zeepaard,
Bickerstraat
AMSTERDAM.

PHOTOLITHOGRAPHIE, PHOTOZINCOGRAPHIE
en Stéréotype-Inrichting
van G. J. THIEME, te Arnhem.
De ondergeteekende vestigt de aandacht op zijne inrichting voor **Photolithographie**, bijzonder geschikt voor de reproductie van **Plans, Teekeningen** enz. van HH. Architecten en Bouwkundigen; op die voor **Photozincographie** voor de reproductie van **Platen en Gravures**, ook van **Teekeningen** voor Boekwerken enz. ten dienste van HH. Uitgevers en op zijne **Stéréotype-Inrichting** voor HH. Drukkers, alles tot de minste prijzen.
Prospectussen met proeven van bewerking, worden op *franco* aanvrage gratis toegezonden.
G. J. THIEME.

Gedrukt bij G. W. van der Wiel & Co., te Arnhem.

De Opmerker.
Orgaan van het Genootschap
ARCHITECTURA ET AMICITIA
Weekblad voor Beeldende Kunst- en Technische Wetenschap
A.W.W.

Redacteur-Uitgever F. W. VAN GENDT Wz.
Adres voor Redactie en Administratie van het Weekblad en advertentiën: Bureau van *De Opmerker*, Driekoningenstraat 28, *Arnhem*.
Bureau der Redactie van *Architectura et Amicitia* JAN SPRINGER, C. B. POSTHUMUS MEYJES en A. W. WEISSMAN.
Stukken, deze Redactie betreffende, te adresseeren aan den Heer C. B. POSTHUMUS MEYJES, Kerkstraat 170 te *Amsterdam*
en al, wat de Administratie van het Genootschap betreft, aan den Heer F. J. BREMMER Hzn., Reguliersgracht 74, te *Amsterdam*.

ABONNEMENT *f* 2.25 per 3 maanden of wel *tien gulden* per jaar, bij vooruitbetaling en franco toezending van dit bedrag. Voor het buitenland *f* 7.50 en Nederlandsch-Indië *f* 9.—, beiden bij vooruitbetaling.
ADVERTENTIEN ad 20 cent voor elken regel plaatsruimte en 10 cent voor een bewijsnommer, worden tot Vrijdagavond aangenomen.
AFZONDERLIJKE NOMMERS, bij contante betaling ad 15 cent per stuk en 25 cent per plaat, te bekomen aan het Bureau van *De Opmerker* te *Arnhem* en bij den Hoofd-correspondent JOH. G. STEMLER Czn., Boekhandelaar te *Amsterdam*.

MEDEDEELINGEN VAN HET GENOOTSCHAP.

Als gewoon lid is aangenomen de heer E. Boursse, alhier.

Als buitenlid is toegetreden de heer P. C. de Does, te 's Gravenhage.

Heeren leden wordt beleefd verzocht bij verandering van woonplaats hun nieuw adres aan den 1ste-Secretaris op te geven.

De Penningmeester zal deze week overgaan tot het innen van de contributie der buitenleden.

Namens het Bestuur:
de 1ste-Secretaris,
F. J. Bremmer Hzn.

ARCHITECTURA ET AMICITIA.

Vergadering van den 16 *Maart* 1887.

Na het lezen der notulen werden eenige huishoudelijke zaken afgedaan.

De heer A. W. Weissman verkreeg het woord en behandelde in een uitgewerkte bijdrage het leven en de werken van den grooten *maestro* Hendrik de Keijser en van enkele zijner tijdgenooten.

Spreker wees op de verschillende verdiensten van De Keijser als beeldhouwer en als architect, en prees hem als mensch, daar De Keijser door arm en rijk werd geacht en bemind om zijn nobel karakter.

De heer Bodenkemper vergastte de aanwezigen op een zeer fraaie kunstbeschouwing van het prachtwerk *Encyclopédie des Arts decoratifs de l'Orient*, van E. Collinot. De heer Posthumus Meijjes gaf ten slotte een verklaring bij de bestekteekening voor het nieuwe Station te 's-Hage, door de Hollandsche IJzeren Spoorwegmaatschappij onlangs aanbesteed.

(A. et A.)

DE CONSTRUCTIE VAN PLANTENKASSEN

door F. J. Bremmer Hz.

Bij den bouw der plantenkassen is het eene hoofdvoorwaarde te zorgen voor de behoorlijke ontwikkeling der te bewaren planten; doelmatigheid en practisch nut staan dus daarbij op den voorgrond, terwijl architectonische versiering eerst dan in aanmerking komt, wanneer deze er zich zonder schade voor de eerstgenoemde eischen mede kan vereenigen.

Het terrein, waarop het gebouw geplaatst zal worden, moet zoo hoog gelegen zijn, dat men geen last heeft van grondwater; ook een moerasachtige bodem heeft een zeer nadeeligen invloed. Zeer schadelijk voor de planten is rook, zoodat het wenschelijk is het bouwterrein zoover mogelijk verwijderd van fabrieken te kiezen, niet alleen met het oog op de planten, maar ook voor het doorzichtig blijven der glasruiten. Het bouwterrein moet daarbij zoo gelegen zijn, dat de zonnestralen zelfs bij den laagsten stand der zon kunnen binnentreden en het gebouw toch tegen koude luchtstroomingen beveiligd is. Verlangt men de zonnestralen slechts van ééne zijde, dan plaatse men het gebouw van het oosten naar het westen; van twee zijden, van het noorden naar het zuiden. Het spreekt echter van zelf, dat men van die hoofdrichtingen naargelang van de behoefte meer of minder kan afwijken.

Men kan de plantenkassen in de volgende rubrieken verdeelen:

1°. De koude plantenkassen, voornamelijk dienende tot opneming van altijd groene planten, die zich 's zomers bij ons in de vrije natuur behoorlijk ontwikkelen, maar 's winters tijdens hare rust beschut moeten worden tegen de koude of eene geringe warmte noodig hebben. Tot deze rubriek behooren: oranjerieën, kassen voor camelia's en azalea's.

2°. De gematigde plantenkassen, die dienen tot opneming van planten uit zuidelijke streken, welke 's zomers wel buiten vertoeven, maar 's winters een milder temperatuur noodig hebben. Daartoe behooren de cactussen en andere dikbladige planten, pelargoniums en bolgewassen.

3°. De warme kassen, dienende om planten uit de tropische luchtstreken te bewaren. Men kan daarbij onderscheiden de droge en de vochtige kas; de laatste wordt gebruikt voor planten, die als levensvoorwaarde verlangen eene met waterdamp verzadigde atmosfeer. Daartoe behooren de orchideeën en varens, de palmen en de waterplanten.

4°. De broeikassen voor vruchten. Daartoe behooren die met gematigde warmte voor perziken en pruimen, met droge warmte voor druiven en met vochtige warmte voor ananas- en pisang-vruchten.

5°. De gewone glazen kasten en kistingen of bak-

bedden, die echter als bouwwerk te weinig beteekenen om een afzonderlijke bespreking waardig te zijn.

Enkele dezer rubrieken kunnen ook gecombineerd in een gebouw vereenigd zijn; vooral is dit mogelijk bij den grooten vooruitgang, die tegenwoordig op het gebied van verwarmingsinrichtingen bestaat; het is dan alleen maar de quaestie de warmte in de verschillende lokalen te kunnen regelen naar de behoefte der planten.

Wat den bouw en de inrichting der plantenkassen betreft, daarbij valt het volgende op te merken:

Vooreerst de grondvorm. Het is duidelijk, dat hiervoor de rechthoek de meeste voordeelen aanbiedt; deze toch veroorzaakt de minste moeilijkheden bij de constructie en geeft het meeste nut voor ventilatie, afdekking en voor een overzicht over de plantenverzameling. De dakvorm kan tweeërlei zijn: het lessenaardak en het zadeldak; dit laatste heeft het grootste lichtoppervlak en geeft gelegenheid alle zijden der inwendige ruimte voor het plaatsen van planten te gebruiken. In Engeland wordt ook wel gebruik gemaakt van het halve zadeldak (*zg. half spanroof*), waarbij de nok niet in het midden maar ongeveer boven het tweederde gedeelte der inwendige ruimte geplaatst is. Het heeft dit voordeel, dat het meerdere hoogte toelaat dan het gewone zadeldak en eene betere verlichting der achterste plantenrij dan bij het lessenaardak. Bij alle deze drie dakvormen kan men dan al of niet van staande lichtramen gebruikmaken.

De daklijn kan recht of gebogen zijn. Bij ijzeren afdekking kwam de laatste vorm veel in toepassing, omdat men van meening was, dat door den gebogen vorm de zonnestralen meer in de inwendige ruimte geconcentreerd worden. In den winter is echter de stand van de zon niet hoog genoeg om een merkbaar onderscheid teweeg te brengen, terwijl in den zomer gewoonlijk het directe zonlicht getemperd moet worden door afdekking; het gevolg ervan is geweest, dat deze vorm, vroeger in Engeland en België veel toegepast, in den laatsten tijd slechts in aanmerking komt voor enkele speciale gevallen.

De hellingshoek van het dak is natuurlijk van groote beteekenis voor den werkzamen invloed der zonnewarmte. Des te krachtiger is de laatste, wanneer tegen het middaguur de richting der stralen den rechten hoek nadert; vandaar, dat ook de tijd van het jaar in aanmerking komt waarbij de grootste werking der zonnestralen verlangd wordt. Men moet daarom den hellingshoek het grootst maken bij bloemenkassen, waar de zon het sterkst moet werken in December en Januari, en kleiner, als men de werking meer in het voorjaar en den zomer verlangt. De helling variëert gewoonlijk van 20° tot 45° voor plantenkassen; voor gewone broeibedden is een helling van 5° tot 10° voldoende.

Om de inwendige ruimte der kassen tegen de koude te beschermen, is het doelmatig bij een lessenaardak of half zadeldak, den achterwand te omringen met eene afgesloten ruimte van ± 1.80 M. breedte, die dan tevens gebruikt kan worden als toegang, stookruimte, bergplaats voor gereedschappen enz. Tot hetzelfde doel wordt ook wel de bodem der kas 0.50 tot 1.00 M. dieper onder de buitenterreinhoogte gebracht; in ons land vindt men dit echter niet veel, wegens den overlast van grondwater.

De toegangen tot de kassen moet men met het oog op het warmteverlies tot een minimum beperken. De beste plaats is als hierboven is aangegeven; kan dit niet, dan moet een tochtportaal of dubbele deuren gebruikt worden.

Wat de bouwmaterialen aangaat, hierbij valt op te merken, dat het wenschelijk is voor het behoud der warmte zooveel mogelijk gebruik te maken van spouwmuren; de binnenzijde der muren moet voor de kassen, waar veel vochtigheid vereischt wordt, bepleisterd worden met cement of, bij schoon werk, gevoegd worden met portland-cement.

Voor de glasroeden kan men zoowel hout als ijzer gebruiken. Beide materialen hebben echter hunne voor- en nadeelen. Het hout is goedkooper en heeft weinig warmteverlies, doch de duurzaamheid is, door de voortdurende aanraking met vochtige, warme lucht, niet groot; door het trekken ontstaan scheuren, die het binnendringen van het vocht bevorderen en broeinesten worden van allerlei ongedierte. Deze nadeelen zijn gedeeltelijk wel tekeer te gaan door het hout behoorlijk te verven, maar kunnen toch niet geheel worden weggenomen; daarbij vordert de constructie eene behoorlijke houtzwaarte, die natuurlijk veel afbreuk doet aan het lichtoppervlak.

Het ijzer mist veel van deze nadeelige eigenschappen; het heeft echter weer het nadeel, dat, door het uitzetten en inkrimpen bij temperatuursverschil, vele glasruiten springen en, door zijn warmtegeleidingsvermogen, condensatie van waterdamp aan de binnenzijde bevordert. Het afdruipen van dit condensatiewater is zeer nadeelig voor de planten en moet zooveel mogelijk belet worden.

Eene combinatie van beiden wordt in Engeland veel toegepast en biedt vele voordeelen aan. Men maakt dan de dragende deelen van ijzer, terwijl de ramen van hout worden vervaardigd of, zooals men b.v. gedaan heeft in den Slottuin te Kopenhagen, van ijzer met hout bekleed.

Bij het glas dient men erop te letten, dat het geheel vrij van blazen is; deze werken door hare lensvormige gedaante als brandglazen. Het gebruik van groen glas was vroeger vrij algemeen; tegenwoordig komt men er echter van terug, omdat het de directe werking der zonnestralen in den zomer zeer verzwakt. Wat de dikte aangaat, is dubbel glas van 3.5 tot 4 m.M. voldoende; wil men verzekerd zijn tegen zeer zwaren hagelslag, dan kan men gegoten glas van 6 m.M. dikte gebruiken. Daarbij kieze men de volgende afmetingen der ruiten:

3 m.M. dikte,	25—30	c.M. br.,	6 m.M.	50—60	c.M. br.
4 „ „	30—40	„ „	8 „	60—70	„ „
5 „ „	40—50	„ „	10 „	70—80	„ „

De lengte der ruit variëert gewoonlijk van 5/4 tot tweemaal de breedte. Wenschelijk is het niet boven deze afmetingen te gaan.

De glasbedekking wordt bij houtconstructie door ramen gevormd, die in sponningen van de liggers of op daartegen aangebrachte klossen liggen. Bij zeer smalle liggers legt men de ramen ook wel kort tegen elkaar. Deze ramen zijn niet breeder dan 1.25 M. en de lengte bedraagt hoogstens 2.80 M. Zijn de liggers zeer lang, dan legt men twee rijen ramen, waarvan de onderste 2/3, en de bovenste 1/3 van de lengte van den ligger bedragen. Voor de ventilatie wordt het bovenraam dan schuivend of draaiend gemaakt, hetzij met scharnieren of met een as, in het midden aangebracht.

Bij ijzerconstructie gebruikt men voor de liggers T-ijzer, waarin het glas onmiddellijk met stopverf wordt vastgezet. Om het afdruipen van het water daarbij tegen te gaan, brengt men zinken gootjes aan, die langs de onderkanten der ruiten loopen. Voor de ventilatie worden sommige ruiten in afzonderlijke ramen vastgemaakt, die met uitzetijzers opengehouden kunnen worden. Die ventilatieramen worden ook dikwijls gekoppeld, zoodanig, dat ze tegelijkertijd door middel van een windwerk geopend en opengehouden kunnen worden.

Past men de hout- en ijzerconstructie toe, dan legt men houten ramen op liggers van enkel of dubbel T-ijzer. De ligger wordt dan gewoonlijk met een kapje van plaatijzer bedekt.

Om de warmte in de kassen zooveel mogelijk te bewaren, maakt men veel gebruik van dubbele ramen, zoodanig aangebracht, dat eene tusschenruimte van minstens 10 c.M. overblijft. Bij bovengenoemd voordeel hebben ze dit nadeel, dat de uitwerking van het licht sterk verminderd wordt, omdat de onderste glasoppervlakte allicht door roest en stof ondoorzichtig wordt. Vandaar, dat de toepassing alleen voorkomt in groote inrichtingen, als botanische tuinen, o. a. in den botanischen tuin te Kopenhagen. Daar heeft men de constructie derwijze ingericht, dat alle ijzeren onderdeelen nergens met de lucht in aanraking kunnen komen; afdruipen van het condensatiewater is daarmede tegelijk vermeden.

De glasruiten worden in de ramen zoodanig gelegd, dat zij elkaar 5 tot 20 m.M. bedekken. Meer overdekking is niet wenschelijk om de door het afzetten van stof en vuil ontstane streepen zoo klein mogelijk te maken. Voor de afwatering legt men de ruit met den bollen kant naar onderen en snijdt ze van onderen krom af. De dichting geschiedt óf met stopverf óf op de Engelsche manier met looden plaatjes, die in het midden van eene opening worden voorzien, voor het afloopen van het water. Het gebeurt echter ook veel, dat de ruiten geheel vrij van elkander blijven.

Om de al te felle zonnestralen eenigszins tekeer te gaan, gebruikt men verschillende middelen; het meest eenvoudige en toch veel toegepaste, is wel het leggen van takken over de glasramen, zooals bij druivenkassen veel geschiedt; meer afdoende echter is het beleggen met matten, bespannen met doek, of het aanbrengen van roljalousieën, bestaande uit latten van 2 tot 3 c.M. breedte, door gegalvaniseerd ijzerdraad aan elkaar verbonden. Heeft men een veelhoekigen grondvorm voor de kas, dan zijn deze middelen moeilijk aan te wenden; men neemt dan zijn toevlucht tot het bestrijken der ruiten met een mengsel van krijt, een blauwe of groene kleurstof en lijm, of, wat echter veel duurder is, men neemt ruiten van gestreept matglas.

Hiermede is nu de uiterlijke inrichting voldoende besproken en kunnen we overgaan tot de behandeling van het inwendige. Deze moet voor alle kassen, die meer speciaal voor de plantencultuur en niet als wintertuin gebruikt worden, zoodanig zijn, dat er plaats is voor een zoo groot mogelijk getal planten. In den regel heeft de opstelling plaats langs de wanden of in het midden, en wel zoodanig, dat gangen van voldoende breedte openblijven. De planten worden dan geplaatst in zoogenaamde kistingen, die hetzij gelijk met den vloer of op eene bepaalde hoogte aangebracht worden, afhankelijk van de hoogte der planten. De hoofdvoorwaarde hierbij is, dat de kweeker iedere plant uit de gangen overzien en bereiken kan, zoodat als maximumhoogte moet aangenomen worden 1.25 M.; als uiterste breedte, wanneer er aan beide zijden gangen zijn, 2.20 M., en bij een enkele gang 1.45 M.

De constructie dier kistingen bestaat uit gemetselde wanden, gevuld met broeiaarde om de noodige warmte te verkrijgen, of verwarmd door pijpen, die hieronder bij den verwarmingsaanleg behandeld zullen worden. De kistingen zijn vlak of trapsgewijze geconstrueerd. De vlakke staan gewoonlijk langs den wand en zijn dan 1 M. breed en hoog, de andere worden gevormd door trappen van 20 c.M. hoogte en 30 c.M. breedte; bij enkele gangen tot een breedte van 1.25 M., bij gangen aan twee zijden tot 2 M.

De gangen tusschen de kistingen zijn hoogstens 0.95 M. breed, gewoonlijk echter slechts 0.65 tot 0.75 M. In botanische tuinen en cultuur-inrichtingen, waar het publiek toegang heeft, moet men de gangen niet minder dan 1 M. maken; beter is zelfs 1.25 M. Het verdient echter aanbeveling de gang, uitsluitend voor den kweeker bestemd, smaller te maken. In wintertuinen maakt men de gangen 1.25—1.60 M. breed en zorgt dan meteen voor vrije ruimte, geschikt voor zitplaatsen. De toegangen moeten steeds aan de eindgevels worden aangebracht en dan nog liefst in tochtportalen om het binnendringen van koude luchtstroomingen te beletten.

De bevloering der gangen is meestal gemetseld of bestaat uit tegels van natuurlijke steen of gebakken aarde. Wat ook een aangename indruk geeft is een bodem van zand of fijne grint, mits deze goed onderhouden en schoongemaakt wordt.

In iedere kas moet een waterreservoir aanwezig zijn, daar de ondervinding geleerd heeft, dat voor het begieten der planten het water dezelfde temperatuur moet hebben als die van de kas. Het best is regenwater te gebruiken; hard water is zeer nadeelig voor planten; loodhoudend regenwater oefent volstrekt geen nadeeligen invloed uit, zoodat dakwater zeer goed kan worden aangewend, wat in de oranjerie van Elswout bij Haarlem het geval is.

De uitwaseming der planten heeft een spoedig bederf der lucht in de kas tengevolge en een geregelde verversching is daarom noodzakelijk, echter zoo, dat het binnendringen der frissche lucht geen nadeeligen invloed op de planten kan uitoefenen. Voor koude kassen geschiedt de ventilatie door het openen der vensters en de staande en liggende ruiten worden daardoor ten deele beweegbaar gemaakt; voor warme kassen moeten ventilatierosetten en luchtzuigers aangebracht worden. De luchtaanvoer moet daarbij in verband worden gebracht met de verwarming, zoodanig, dat de koude lucht eerst verwarmd wordt alvorens in de kas te treden; de afvoer van bedorven lucht heeft bij kassen met lessenaardaken plaats door kanalen in den muur, die boven het dak uitmonden en door kleppen gesloten kunnen worden. Bij zadeldaken is ventilatie meer de aangewezen methode; het best daarvoor is een doorgaande lantaarn met jalousiebordjes. Andere inrichtingen bestaan er nog, o. a. de methode van Pynaert. Deze omgeeft de stoom- of warmwaterpijpen met een zinken cylinder, waarin de lucht van buiten door zijdelingsche pijpen binnentreedt, langs de warme pijpen strijkt en, alzoo verwarmd, door openingen in de kas treedt. Iets dergelijks is de warmeluchtventilator van Ormssen. Dit is een rechthoekige ijzeren kast, die hoog genoeg is om de boven elkaar liggende verwarmingspijpen te omvatten en een breedte van 0.40 à 0.50 M. heeft. Van boven heeft deze kast eene uitmonding en van onder eene pijp, die met de buitenlucht in verbinding staat. Bovengenoemde methodes worden echter slechts zelden toegepast, daar men bij zeer volmaakte inrichtingen liever vooruit verwarmde lucht in de kassen brengt en dus niet tegelijk gebruik maakt van het verwarmingstoestel der kistingen maar de lucht in de kas ook afzonderlijk verwarmt.

Een voorbeeld daarvan vindt men te Parijs in het palmen- en cameliahuis te *La Muette*. Deze kassen bezitten zelf eene warmwaterverwarming; voor de ventilatielucht bestaat echter een afzonderlijke calorifère; ze stroomt door vrij lange horizontale kanalen, in de kas aangebracht.

Kachels zijn voor verwarming der plantenhuizen ondoelmatig, omdat de warmte te ongelijkmatig verdeeld wordt. Meer algemeen van toepassing zijn de verwarming met warme lucht, de warmwaterverwarming, de verwarming met stoom en eene combinatie van stoom en warmwater. Voor koude kassen is de warme-

luchtverwarming het goedkoopst en meest in gebruik. De vuurhaard moet daar steeds buiten de kas in een afzonderlijke ruimte zijn aangebracht. De afmetingen van het vuuroppervlak hangen natuurlijk af van de grootte van het te verwarmen oppervlak, in dit geval van de totale lengte der kanalen. De lengte variëert van 0.80—1.25, bij groote ruimte tot 1.75 M., de hoogte en breedte van 0.4 tot 0.5 M.; deze laatste schikken zich natuurlijk naar de afmetingen der kanalen.

Het kanaal moet tot den schoorsteen toe even wijd zijn en om de trekking te bevorderen onder eene zekere helling liggen, gewoonlijk $^1/_{10}$ tot $^1/_{100}$. Het kan echter gebeuren, dat sommige deelen van het kanaal lager moeten liggen dan de overige; is dit het geval, dan dient men erop te letten, dat dit gedeelte toch nooit dieper ligt dan het kanaal bij de uitmonding aan de stookruimte. Ligt het kanaal boven den vloer, dan moet dit, om volledige uitstraling te bevorderen, niet onmiddellijk op den vloer, maar vrij ervan gelegd worden. De wanden moeten volkomen dicht zijn en geen rook of gas doorlaten; ze worden òf gemetseld òf men gebruikt aarden buizen, waarvan de moffen behoorlijk aangestreken zijn; deze laatste hebben echter minder verwarmingsoppervlak, als die met een vierkante doorsnede. Worden de kanalen in den vloer aangebracht, dan legt men ze in gemetselde sleuven, die met roosters worden afgedekt.

De lengte der warmeluchtkanalen mag bij eene doorsnede van 0.25 M. niet meer bedragen dan 30 M.; is die lengte niet voldoende, dan legge men liever twee kanalen aan, ieder met afzonderlijke verwarming. Om de noodige trekking te krijgen moet de hoogte van den schoorsteen minstens $^1/_3$ tot $^1/_2$ der lengte van het kanaal bedragen. Aanbeveling verdient het, in den schoorsteen bij de monding van het kanaal een zoogenaamd lokvuurtje aan te brengen; de trekking wordt daardoor bevorderd. De uitmonding van het kanaal in den schoorsteen moet door een schuif of klep sluitbaar zijn, maar de afsluiting mag eerst geschieden wanneer de brandstoffen geheel verteerd zijn, wat vooral met het oog op het binnendringen van schadelijke gassen in het kanaal noodzakelijk is.

Door de geringe kosten van aanleg geeft deze verwarmingsmethode een groot voordeel boven de anderen; de verhouding tot het kolenverbruik is echter zeer ongunstig en dus kostbaar. Daarbij is de verwarming niet gelijkmatig en kunnen er bij lekken in het kanaal gassen ontsnappen, die schadelijk voor de planten zijn. Voor het kweeken van fijne planten is dus deze methode niet aan te raden; voor deze is het beter gebruik te maken van eene warmwaterverwarming. De verwarming der ruimten heeft regelmatig plaats door de langs de wanden loopende pijpen; slechts zelden wordt de hulp te baat genomen van warmwaterkachels of cachets. Het stoken kan zoodanig geregeld worden, dat voortdurend toezicht overbodig is, waardoor de verwarming ook des nachts kan plaatsvinden. De cachets hebben verschillende vormen, maar zijn in den regel slechts bestand tegen eene drukking van twee atmospheeren.

De warmwaterverwarming is ontegenzeglijk het best geschikt voor de kweekerij, en wordt daarom totnogtoe het meest toegepast, veel meer dan de verwarming door stoom. Deze laatste heeft eenige waarde omdat een gemakkelijk middel verkregen wordt door het vuur en dan uitlaten der stoom, de lucht en de planten vochtig te houden. De toepassing ervan heeft gewoonlijk plaats in combinatie met de warmwaterverwarming. Daarvoor worden warmwaterkachels van 0.60 tot 0.90 M. hoogte en 0 50 M. in doorsnede op afstanden van ± 3 M. uit elkaar en het water erin verwarmd door de uitstralende stoom. Eene meer speciale behandeling van de constructie der verschillende verwarmingsstelsels is hier, in verband met het onderwerp, minder op hare plaats. Van meer belang is de beschouwing van de inrichting der verschillende plantenhuizen, voor eene bepaalde kweekerij bestemd, welke inrichting in een volgend nommer behandeld zal worden.

(*Wordt vervolgd.*)

ARTI ET INDUSTRIAE TE 's-HAGE.

Vergadering van Woensdag 16 Maart 1886.

Bij ongesteldheid van den Voorzitter opende de Vice-voorzitter de vergadering en deed mededeeling dat de heer J. R. de Kruyff, Directeur der Rijks-school voor Kunstnijverheid te Amsterdam, bereidwillig heeft aangenomen eene openbare spreekbeurt te vervullen, alsook dat de heer E. W. F. Kerling, Hoofdleeraar aan de Academie voor beeldende kunsten te 's-Hage, eene lezing heeft toegezegd tegen het volgend seizoen. Beide mededeelingen werden door de Vergadering met applaus begroet. Na eenige huishoudelijke werkzaamheden verkreeg de heer J. M. Lion, Wapenschilder van den Hoogen Raad van Adel, het woord tot het houden van een voordracht over Wapenkunde in 't algemeen en het wapen van Z. M. onzen Koning in het bijzonder.

Of het wapen van Z. M. den Koning, aldus vangt spreker aan, al dan niet volgens de wet van 1815 wordt gevoerd, zal eerlang beslist worden, zoodat zulks voor 't oogenblik stilzwijgend kan worden voorbijgegaan.

Liever staat spreker stil bij de bespreking van 't wapen, zooals dit door vele hofleveranciers wordt gevoerd, en doet hierbij aan de Vereeniging een photographie van het Koninklijk wapen naar zijne teekening voor het archief ten geschenke, waaraan eene beschrijving is toegevoegd [1]).

Het schild is het aloude wapen van Nassau, waarvan de eerste afbeelding voorkomt aan zegels in het jaar 1246.

Die schilden zijn bezaaid met blokken, dus in het aantal onbepaald en niet elf, zooals sommigen denken, dat eene zinspeling zou zijn op de elf provinciën.

In de heraldiek heeft alles zijn vaste regels, zoodat willekeur is uitgesloten.

Evenals andere kunsten is ook de heraldiek der middeleeuwen veel eenvoudiger en strenger dan de latere voortbrengselen dezer kunst.

De Romaansche kunst vertoont ook het eerst de toepassing van schitterende kleuren, terwijl helm, helmmanteltje en helmteeken nog spaarzaam werden aangewend. Eerst later in de Renaissance, welke stijl uitnemend paste voor de artistieke wapenkunde, vond dit meer plaats. Ook de schildhouders, tenants of supports, zijnde meest mensch- of dierfiguren, komen meer voor.

Zoo verkreeg ook ons wapen als schildhouders de twee klimmende en aanziende leeuwen met gouden koningskroon.

Spreker wees op het verkeerde, die leeuwen in hijgende houding of in profil voor te stellen.

De kronen, die den leeuw in het schild, de beide schildhoudende leeuwen en het schild zelf dekken, zijn alle koningskronen; deze bestaan uit een gouden hoofdring met edelgesteenten, die zeven diademen draagt, waarvan vijf zichtbaar. Zij zijn elk ondersteund door een blad, onderling van elkaar gescheiden door paarlen en het geheel is bekroond door een wereldbol.

Deze wereldbol is blauw en omgeven van eenen horizontalen en verticalen gouden band tot de halve hoogte. De wereldbol eindelijk is bekroond door een gouden kruis.

[1]) Deze photographiën zijn door den heer Lion verkrijgbaar gesteld, tegen *f* 1.00 per stuk.

De spreuk „Je maintiendrai" is niet aan een bepaalde kleur onderhevig, hoewel doorgaans het gebruik van gouden letters op een blauw lint geldig is.

Spreker wees erop, hoe onzinnig het was een wapen met schildhouders op een lint te plaatsen, hetgeen nogthans veel gedaan wordt. Waarom dan niet liever een ornement in den stijl van het wapen als steunstuk gekozen, waarvan het lint met spreuk afhangt. Tegen stijl wordt in de heraldiek, evenals in de architectuur, dikwijls schromelijk gezondigd, zoodat men een driehoekschild uit den tijd der kruistochten met eenen Renaissancen helm ziet samengaan.

De mantel, om het wapen van Z. M. onzen Koning aangebracht, is van purper fluweel met gouden franje en kwasten, en gedekt door de koningskroon.

Alsnu gaf spreker een overzicht over wapens in het algemeen en wees op de misbruiken, die herhaaldelijk in de heraldiek bedreven worden.

Het helmteeken, door de ridders op den helm gedragen, bestond uit leder of perkament; dikwijls ook waren het vleugels, of pauwen- en struisveeren. Het helmteeken liep als 't ware den ridder vooruit en daagde, figuurlijk gesproken, den vijand uit, waarom ook dikwijls als zoodanig dierfiguren of gedeelten van deze dienst doen, als: leeuwen, eenhoorns en dergelijken.

Over den helm werd het helmmanteltje bevestigd ter beschutting tegen den invloed van het weder en het is deze helmmantel, die allengs in de heraldiek aanleiding gaf tot die uitgesneden ornementeele vormen, welke zoo dikwijls worden aangetroffen. Het Gothische tijdperk geeft hiervan reeds de voorbeelden aan.

Evenals de andere kunsten, zoo heeft ook de heraldiek de verschillende stijlperioden medegemaakt.

Spreker wijdt uit over den heraldieken leeuw en gaat na, hoe deze in de verschillende tijdperken gestyleerd werd. De Renaissance geeft hem ons, getooid met zwaren haardos, een tong, die dun in den bek en aan 't eind breed is en een sterk verdund middeltje; de staart, soms dubbel gespleten, vormt op zichzelf reeds als 't ware een ornament.

Wat de wapenkleuren betreft, deze zijn vijf in getal en steeds sterk sprekende en schitterend. Zij zijn: keel of rood, sinopel of groen, lazuur of blauw, sabel of zwart en purper. Goud en zilver, of geel en wit, zijn de metalen.

Om de kleuren en metalen aan te geven op ongekleurde teekeningen, wordt sedert 1638 het vernuftig stelsel van Pater Petra Sanita gevolgd, bestaande uit lijnen en puntjes.

Het goud wordt weergegeven door puntjes; zilver zonder teeken, dus effen; rood door verticale, blauw door horizontale lijnen; zwart door rechthoekige ruitjes; groen door rechte schuinstaande, en purper door links schuinstaande lijnen.

Het rechts en links in de heraldiek is tegenovergesteld aan de beteekenis, die in het dagelijksch leven daaraan wordt gegeven, hetgeen voortvloeit uit de gewoonte, die men vroeger had het wapen op de borst van den wapenrok te borduren, zoodat wat rechts was zich aan den beschouwer als links voordoet.

Voorts wees spreker erop, dat noch kleuren, figuren of stand in een wapen mogen veranderd worden; dat bij een alliantie-wapen de helmen naar elkander behooren gekeerd te zijn, en bij vereeniging van drie wapens de middelste helm aanziende moet afgebeeld worden.

Ten slotte achtte hij het bijna overbodig erop te wijzen, hoe, evenals bij een gebouw, ook in de heraldiek een stijl dient doorgevoerd te worden; hij eindigt met den wensch bij zijne medeleden liefde voor de heraldiek te hebben opgewekt en hoopt, dat deze schoone kunst steeds in bloei moge toenemen.

De Vice-voorzitter bracht den heer Lion den dank der Vergadering voor zijne hoogst interessante en leerrijke voordracht, waarna de toezegging van den heer Lion, om later nogmaals op dit onderwerp terug te komen, door de Vergadering met toejuiching werd begroet.

Hierna bracht de heer Van Vliet, bij monde der Commissie, benoemd tot 't nazien der rekening van den Penningmeester over 1886, verslag uit, welke rekening in orde was bevonden.

De heer Boersma bracht nog rapport uit namens de Commissie, benoemd ter regeling der gezellige bijeenkomsten, waaruit bleek, dat de noodige maatregelen getroffen waren om Zaterdag 26 Maart a. s. de eerste bijeenkomst te doen plaatshebben.

Het laatste punt der agenda, de aanleg eener portefeuille werd thans besproken en besloten op de volgende vergadering eene lijst te doen circuleeren, waarop leden, genegen teekeningen voor dit doel te vervaardigen of af te staan, door handteekening van hunne toezegging zouden kunnen blijkgeven.

Door den heer Stoltefus werd nog voorgesteld om gemeenschappelijk eenige belangrijke gebouwen te gaan bezichtigen, welk voorstel door den Vice-voorzitter, het uur in aanmerking genomen, tot later aangehouden werd.

MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.

AFDEELING 's-GRAVENHAGE.

Vergadering van Vrijdag 11 Maart.

Na lezing en goedkeuring der notulen doet de Voorzitter eenige mededeelingen. Daaruit blijkt, dat het verslag der Commissie voor Enquête niet aan de Afdeeling wordt ten geschenke gegeven en dat een exemplaar zal worden aangeschaft, zoodra het compleet in druk zal zijn verschenen. Voorts, dat in antwoord op de vraag voor het verven van cement, een schrijven van den Heer Huijnck is ingekomen, waarin kalkolith als afdoend middel wordt aangeweezen. Van de Afdeeling *Amsterdam* zijn eenige exemplaren ontvangen van de programma's der door haar uitgeschreven prijsvragen; deze werden ter beschikking van de leden gesteld met uitnoodiging om ook in deze de eer van de Haagsche Afdeeling op te houden.

De Voorzitter deelt daarop mede, dat op de volgende vergadering in de vacature van het Bestuur moet voorzien worden en dat door de Commissie voor het opmeten van oude gebouwen binnenkort eene prijsvraag zal worden uitgeschreven voor het in teekening brengen van een in de nabijheid gelegen aan te wijzen gebouw.

De heer F. H. van Malsen gaat daarna over tot het geven van eene practische toelichting der elliptische bogen volgens het stelsel van den Heer G. J. Morre.

De wijze om het gemakkelijkst de ronde figuur, noodig voor het maken van sierlijke, ook aan de eischen der esthetica beantwoordende bogen te zoeken, werd in bijzonderheden uitgelegd. De toepassing dezer methode heeft tengevolge, dat de richting van de voegen in den boog beter bepaald wordt, de steenen zuiver geplaatst worden en de voegen normaal op den omtrek komen te staan. Over het algemeen zullen de lijnen fraaier uitkomen dan met gebruik van de tegenwoordige hulpmiddelen.

Door verschillende leden werden toelichtingen gevraagd, welke door den heer Van Malsen uitvoerig werden verstrekt en waaruit duidelijk bleek, dat die eenvoudige en zuivere constructie van groot practisch nut is om te voorkomen, dat de steenen niet normaal op den omtrek van den boog staan; zij verkrijgen in den regel een wigvormige gedaante, die in den boog een onzuivere knik doet ontstaan.

Luide toejuichingen beloonde den heer Van Malsen voor zijne practische en hoogst nuttige mededeeling, die ongetwijfeld op algemeene toepassing van hen, die deze bogen gebruiken, zal kunnen rekenen.

De heer Morre besprak daarna de verhouding tusschen de op- en aantrede van trappen.

De dwaze meening van sommigen over eene zekere maat, waaraan de som van tweemaal de optrede + eene aantrede zou moeten voldoen, werd door den heer Morre duidelijk weerlegd en tegelijkertijd gewezen op eene zeer interessante en tevens zeer juiste maat, bij de op- en aantrede te gebruiken.

Deze zeer gemakkelijk voor iedereen te maken maat wordt vervaardigd door op een plankje, lang 0.641 M., breed 0.201 M., de lengte en breedte in 8 à 12 gelijke deelen te verdeelen; de deelpunten der breedte worden vereenigd met het overstaande hoekpunt, en uit de deelpunten der lengte loodlijnen neergelaten.

Door de snijding der schuine lijnen en loodlijn wordt eene lijn getrokken, die parabolisch blijkt te zijn.

Wordt nu een trap gemaakt, dan moet, wanneer de aantrede op de lengte van dat plankje wordt uitgezet en de optrede loodrecht uit dat punt op de lengte, het snijpunt met die parabolische lijn ongeveer de optrede blijken te zijn, indien men zekerheid wil hebben, dat de trap gemakkelijk zal klimmen.

Een Weener *Steinmetzmeister*, genaamd Sederl, heeft, na het nemen van proeven gedurende tal van jaren, deze practische methode uitgevonden; eene vergelijking met de aan- en optrede van alle trappen, die gemakkelijk klimmen, bevestigt de juistheid dezer opgave.

Spreker raadt alle aanwezige leden van deze aanwijzing gebruik te maken, die te meer aanbeveling verdient, omdat het maken van een trap, die gemakkelijk klimt, nog steeds eene kunst is, die lang niet iedereen verstaat.

Toevallig wordt deze methode ook volkomen bevestigd door den uitslag van onderzoekingen, op dat gebied gedaan door den heer Jhr. Mr. A. Warnsinck, en uit diens nagelaten stukken door den heer Jhr. Ortt gepubliceerd in deel X der *Bouwkundige Bijdragen*.

Zooals altijd, wanneer men het genoegen heeft van de wetenschappelijke en tegelijk practische kennis van den heer Morre te mogen profiteeren, werd hem luide toejuiching der leden en hartelijke dank van den Voorzitter gebracht.

De mededeelingen van den heer Morre worden dan ook zoo aangenaam voorgedragen, zijn in zulk een practisch kleed gehuld en zoo hoogst wetenswaardig, dat men nu reeds het laatst genomen besluit betreurt, waardoor de bestuursleden verplicht zijn volgens rooster af te treden; daardoor toch kan het gebeuren, dat een bestuurslid, die zich zoo verdienstelijk maakt, voor de Afdeeling verloren zou gaan. Het is van het hoogste belang, dat de leden voortdurend kennis kunnen maken met de leerrijke mededeelingen, die de heer Morre van tijd tot tijd geeft en die steeds het ernstige van de constructie, ook van de onderdeelen der bouwkunst, in een helder licht plaatsen.

Daarop volgde nog eene bespreking over de quaestie van het verven op portland-cementbepleistering. De heer G. H. Bauer deelde mede, dat een geportlande muur eerst dun gewit en daarna met succes geschilderd was; de heer Frowein, dat een muur met potlood was bestreken en daarna met gunstigen uitslag geverfd. Het kalkolith, een materiaal van onbegrensd nut, werd door vele fabrikanten als afdoend middel aangewezen en de Commissie, benoemd tot het doen van proefnemingen, zal later over een en ander rapporteeren; dit was in hoofdzaak de uitslag van het debat, en daar het reeds laat was, sloot de Voorzitter de vergadering.

De kunstbeschouwing, den 25 Februari door den heer H. J. Mondt gegeven, bestond in:

Architektur der Gegenwart.
Slot te Heidelberg.
Die Renaissance in Belgien und Holland, 2e band.
Architektonisches Skizzenbuch, laatste jaarg.
Architektonische Bilderbogen, enz.

De opkomst der leden was niet in verhouding tot de belangrijkheid dezer plaatwerken.

Afdeeling Leeuwarden.

Vergadering van 11 Maart 1887.

Na de gebruikelijke lezing en goedkeuring der notulen, deelde de Voorzitter mede, dat op de door de Afdeeling uitgeschreven prijsvragen de volgende antwoorden ingekomen en in handen gesteld zijn van de heeren Moolenaar, Hazeu en Hubscher, allen te Groningen, die zich bereid verklaard hebben de plans te beoordeelen en rapport uit te brengen.

a. *Een tramwegstation;* 7 antwoorden met de volgende motto's:
1. *Een.*
2. *Friso.*
3. *Proefstuk.*
4. *Hall.*
5. 30.
6. *De tijd.*
7. *Primula Veris.*

b. *Eene afsluiting met schuifdeuren tusschen twee kamers;* 10 antwoorden, als:
1. *Bouwkunst.*
2. *Primula Veris.*
3. *Z.*
4. *Margine.*
5. *Porte-brisée.*
6. *Krap pompier.*
7. *Tin peatlaed.*
8. *Eendracht.*
9. *Rust roest.*
10. *For ust.*

Door de firma Huinck en Comp. te Rotterdam was eene aanbeveling gezonden van het door haar in den handel gebracht kalkolith; het lid Baron werd uitgenoodigd omtrent dit materiaal nadere informatien in te winnen en daarvan in eene volgende bijeenkomst mededeeling te doen. Voorts was nog ingekomen een schrijven van den heer Tutein Nolthenius, te 's-Hertogenbosch, ter begeleiding van een door hem geplaatst artikel in *De Economist*; dit artikel heeft betrekking op het adres, ingediend door de K. v. K. te Amsterdam aan den Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid, in zake het door eenige aannemers aan onderscheidene lichamen in ons land gericht verzoek om wijziging te brengen in enkele bepalingen van de A.V. De vergadering was van oordeel, dat deze zaak van te veel belang is om genoemd schrijven voor kennisgeving aan te nemen, waarom besloten werd haar nader te onderzoeken.

Voor dit onderzoek werden de heeren Noordendorp, Rooseboom en Keyzer aangewezen, die daarover nader zullen rapporteeren.

Als nieuwe leden werden aangenomen de heeren S. Jansen en E. van Driesum, beiden te Leeuwarden.

Doordien de leden, welke dezen avond op zich hadden genomen eene bijdrage te leveren, verhinderd waren, werd door het lid Baron ter kunstbeschouwing gegeven het werk *Malerische Innenräume moderner Wohnungen* en *Architectonische Bilderbogen*. De heer C. W. Fincke stelde ter bezichtiging eenige op zijn fabriek vervaardigde terrazzo monsters, welke zeer de aandacht verdienden; de Voorzitter waardeerde het streven van genoemd lid om ook op dit gebied te concurreeren met hetgeen hier van elders moet worden ingevoerd. Hierop werd de vergadering gesloten.

VERKOOP VAN BOUWTERREIN.

Den 9*den* Maart j.l. werden te Delfzijl door het Domeinbestuur 18 kavels grond in veiling gebracht, tezamen groot 5542 M². waarvoor *f* 12520 geboden werd, overeenkomende met gemiddeld *f* 2.26 per centiare. Worden kavel 5 en 7 buiten beschouwing gelaten, wijl daarop gebouwen staan, dan hebben 4098 M². de som van *f* 7670 opgebracht, zijnde *f* 1.87 per centiare. De kavels hebben de onderstaande grootten en brachten de daarbij vermelde sommen op, als:

1	1.29	A.	open grond	*f*	320
2	2.47	„	idem	„	540
3	2 99	„	idem	„	660
4	2.91	„	idem	„	625
5	4.67	„	gebouw met erf	„	1925
6	2.57	„	open grond	„	500
7	9.77	„	gebouw met erf	„	2925
8	2.96	„	open grond	„	500
9	2.88	„	idem	„	400
10	3.04	„	idem	„	350
11	3.20	„	idem	„	350
12	3.30	„	idem	„	320
13	4 98	„	idem	„	675
14	0.91	„	idem	„	525
15	2 87	„	idem	„	850
16	1.24	„	idem	„	280
17	1.97	„	idem	„	410
18	1.40	„	idem	„	365
Totaal	55.42	„		*f*	12520

De kavels 1 tot 5, 14, 15 en 18 werden onmiddellijk gegund, terwijl omtrent de andere de beslissing van den Minister van Financiën werd voorbehouden. Het hoogste bod werd voor perceel 14 gedaan; dit terrein van 10.85 M. breedte bij gemiddeld 8.4 M. diepte en 91 M². oppervlak beslaande, kon *f* 525 gelden, overeenkomende met *f* 5.77 per centiare.

BOUWKUNST EN VRIENDSCHAP.

Vergadering van 17 Maart 1887.

De Voorzitter deelt mede, dat de vraag over het onderzoek naar vervalsching van schelpkalk de belangstelling van fabrikanten getrokken heeft en dat de volgende vergadering aan dit onderwerp gewijd zal worden; het bestuur stelt zich voor fabrikanten uit te noodigen om die vergadering bij te wonen.

De heer A. Maurisse houdt eene causerie over ventilatie, voornamelijk van woonhuizen en kleine gebouwen, als scholen, enz. Na het meer en minder algemeen bekende in losse trekken te hebben vermeld, stelt spreker een door hem bedacht toestel ter bezichtiging, waardoor de verbrandings-producten en de verhitte lucht dienstbaar gemaakt worden tot verwarming van de aangevoerde koude lucht. Met een geringe wijziging kan het ook dienen om die producten af te voeren.

In de discussie over dit onderwerp worden verschillende inrichtingen voor ventileering van woonvertrekken en niet zeer groote lokalen beschreven; daarbij wordt geklaagd, dat dergelijke inrichtingen dikwijls buiten werking worden gesteld, somtijds ook om de kosten, verbonden aan het branden van enkele gasvlammen. Het is veelal een ondankbaar werk zich voor ventileering moeite te geven.

De heer Henri Huijnck stelt ter bezichtiging eenige toepassingen van kalkolith op hout, portland-cement en gips.

Hout, éénmaal daarmede onverdund bestreken, is zoo goed voorbereid, dat een enkele verflaag een uitmuntende dekking geeft. Als de kalkolith-laag vernist wordt, verkrijgt gewoon wit hout het aanzien van oud eikenhout. Het politoeren daarover gaat veel gemakkelijker en sneller dan bij de gewone wijze van eerst in olie te schuren. Op cement en gips wordt het kalkolith, met twee deelen water verdund, gestreken en daarover geverfd. De stof is alzoo ook voor buitenwerk te gebruiken. Op zink en ijzer toegepast, kan men met 1 K.G. kalkolith 25 M² bedekken.

Ter vergadering waren tentoongesteld de aantwoorden op de prijsvragen, door het Genootschap Architectura et Amicitia in 1885—86 uitgeschreven, welke welwillendheid op hoogen prijs werd gesteld. De collectie zal ook op den eerstkomenden lees- en societeitsavond tentoongesteld worden.

BUITENLANDSCHE BERICHTEN.

De Amerikaansche ingenieur kapitein Eads is overleden. Hij heeft zich bekendgemaakt door de werken, die hij heeft aangelegd aan den mond van de Mississippi, maar voornamelijk als ontwerper van het plan voor den spoorweg voor het overbrengen van schepen over de landengte van Tehuantepec.

— De Jury heeft den eersten prijs (300 mark) voor het beste ontwerp van een grafmonument voor Frans Liszt te Bayreuth toegekend aan den architect Eugen Drollinger te Munchen en den tweeden (200 mark) aan den architect Bruno Schmitz te Berlijn.

Bij het meerendeel der antwoorden, op deze prijsvraag ingezonden, werd geen rekening gehouden met de som, die voor de uitvoering van het monument beschikbaar was; het met den eersten prijs bekroonde ontwerp is voor het uitgetrokken bedrag niet te maken, tenzij er belangrijke veranderingen worden aangebracht.

BINNENLANDSCHE BERICHTEN.

's-Gravenhage. Z. M. heeft Adolpho de Lourciro, ingenieur en chef te Coimbra, in Portugal, benoemd tot ridder der orde van den Nederl. Leeuw.

— Naar men vernoemt zal de heer R. A. J. Snethlage, civiel-ingenieur te 's-Hage, eerlang naar Transvaal vertrekken, in verband met voorbereidende maatregelen voor den aanleg van een spoorweg daartelande, waarvoor concessie is verleend aan de heeren J. L. Cluysenaar, Secretaris der Maatschappij tot exploitatie van Staatsspoorwegen, Bake te Amsterdam, en Groll Jr. te Londen.

— Op de prijsvraag, door het bestuur der Louisa-stichting uitgeschreven, zijn 143 antwoorden ingekomen.

De Jury bestaat uit de heeren Eberson, architect van Z. M. den Koning, te Arnhem; generaal-majoor Kromhout, inspecteur van de genie te 's-Hage, en J. C. van Wijk, architect te Rotterdam.

Amsterdam. Aan den beeldhouwer Bart van Hove, alhier, is van wege Z. M. den Koning de vereerende opdracht gedaan een marmeren beeld te vervaardigen van onze kroonprinses Wilhelmina.

— De Commissie van Bijstand in het beheer van Publieke Werken en die voor de Handelsinrichtingen hebben besloten den Gemeenteraad te adviseeren een proef te nemen met het aanleggen van een houten golfbreker aan de Handelskade.

— In de afgeloopen week werd de algemeene vergadering gehouden van aandeelhouders in de Amsterdamsche Omnibusmaatschappij. Uit het verslag bleek o. a. het volgende:

Het vervoer in het jaar 1886 bedroeg, met inbegrip van de ingenomen overstapkaartjes, in 1,343,252 ritten 14,112,830 passagiers, tegen 14.192,182 in het vorige jaar. De totale opbrengst van het vervoer was *f* 1,157,437.62½.

Het dividend over 1886 bedraagt 10 pct. Aan de gemeente Amsterdam wordt voor haar aandeel in de opbrengst van het vervoer uitgekeerd *f* 69,446.26, terwijl voor het onderhoud der bestrating tusschen de rails aan de gemeente voldaan werd *f* 16,695.90.

Er waren gemiddeld aanwezig 379 paarden, welke aan voeding en ligging gekost hebben *f* 0.84 per paard en per dag.

Het verbruikte per dag en per paard bestond in 4½ KG. haver, 3½ KG. mats, 6 K.G. hooi, 2 KG. stroo en 2 KG. turfstrooisel.

De aankoopprijs der paarden bedroeg in 1886 gemiddeld per paard *f* 449.17.

In het geheel werden 93 nieuwe paarden aangekocht.

Het vaste personeel bestond op 31 December 1886 uit 587 personen.

— De onteigening, ten name van den Staat, van de eigendommen in de gemeente Velzen, noodig 1°. voor den bouw van eene schutsluis ten noordoosten van de Noordzeesluizen te IJmuiden, met verbindingskanalen, oost- en westwaarts met het Noordzeekanaal en met het buitenkanaal, en 2°. voor den aanleg van eene haven bezuiden het buitenkanaal en daarmee gemeen liggende, is van algemeen nut verklaard.

De nieuwe schutsluis, verdeeld in twee schutkolken van 70 en van 125 M. schutlengte, zal in 't geheel eene schutlengte van 205 M. bieden, eene breedte van 25 M. hebben en 8.50 M. diep zijn. De visschershaven, ontworpen bezuiden de bestaande binnenhaven tusschen het dorp en den oostelijksten lichttoren, zal 510 M. lang en 50 à 120 M. breed wezen.

Met zeer groote meerderheid heeft de Kamer zich vóór dit ontwerp verklaard. De bezwaren, door voorstanders van een open scheepvaartkanaal er tegen ingebracht, vonden bijna geen weerklank. Alleen de heer A. van Dedem trok in twijfel, of de afmetingen der nieuwe schutsluis op den duur voldoende zullen blijken.

— De zevende Algemeene Vergadering der Nederlandsche Vereeniging voor Teekenonderwijs zal op Dinsdag 12 April 1887, des voormiddags te 10 uren, gehouden worden in het Gebouw der Maatschappij voor den Werkenden Stand.

De agenda voor deze Vergadering luidt:
1. Opening.
2. Ingekomen stukken.
3. Uitbrengen van het jaarverslag.
4. Nazien der rekening en verantwoording van den Penningmeester.
5. Verkiezing van 2 Bestuursleden, wegens het periodieke aftreden van de heeren J. D. Belmer en J. D. Huibers.
6. Behandeling van de voorstellen tot wijziging van enkele artikelen van het Huishoudelijk Reglement, ingezonden door de leden: F. J. Schikkinger, G. W. Skene, C. H. Helweg, J. C. van Rossum en A. C Cramer Czn.

Groningen. De Raad heeft besloten het herstellen van den Martinitoren te doen plaatshebben, zoodra de Tweede Kamer zal hebben goedgekeurd het voorstel, dat de Minister van Binnenlandsche Zaken voornemens is te doen, om 1/4 van de kosten te doen betalen uit 's Rijks kas, mits *f* 25,000 niet te boven gaande. Deze uitgaaf zal over 5 jaren verdeeld worden.

's-Hertogenbosch. De Gemeenteraad heeft besloten, den prijs van het gas voor den termijn van 1 Juli 1887 — 1 Juli 1888 voor de gemeente en voor particulieren gelijk te doen zijn, en wel 6 of hoogstens 7 cent per M³.

Breda. De Gemeenteraad heeft met algemeene stemmen de ontwerp-overeenkomst goedgekeurd met den ingenieur J. Schotel te Rotterdam, tot het maken eener drinkwaterleiding (hoogdruk). Binnen 3 maanden zal de heer Schotel het plan deser inrichting bij B. en W. moeten indienen.

BENOEMINGEN

Door Z. M. zijn met ingang van 1 April a. s. bevorderd: tot ingenieur van den Rijkswaterstaat der 1e kl. G. A. Escher, thans ingenieur 2e klasse; tot ingenieur van den Rijks-waterstaat der 2e klasse R. J. Castendijk, thans ingenieur 3e klasse, en tot ingenieur van 's Rijks-waterstaat der 3e klasse P. C. van Kerckhoff, thans adspirant ingenieur.

— De Gemeenteraad te Rotterdam benoemde tot hoofdinspecteur over het bouwen voor de vereenigde gemeente, den heer A. T. van den Boom en tot inspecteurs de heeren A. Körndorffer, J. Hemmes en L. A. van Griethuizen.

De tractementen werden vastgesteld respectievelijk op *f* 2700, *f* 2000, *f* 1600 en *f* 1300.

— Tot hoofdopzichter bij de gemeentewerken te Maastricht is benoemd de heer Meijs, aldaar.

— Met ingang van 15 Maart j.l. is de heer J. E. Houben, opzichter bij den Provincialen Waterstaat te Maastricht, benoemd tot opzichter over de gevangenissen en rechtsgebouwen aldaar.

— Met ingang van 1 April a. s. is tot directeur der gemeente-gasfabriek te Lochem benoemd de heer W. H. Marren, assistent aan de gasfabriek te Gouda.

— Tot directeur der Stoomtrammaatschappij Breskens—Maldegem is benoemd de heer G. Heuff, civiel ingenieur te Winterswijk.

ADVERTENTIEN.

OPENBARE AANBESTEDING.

BURGEMEESTER en WETHOUDERS van *AMSTERDAM* zullen op **Maandag 28 Maart 1887**, des middags te 12 uur, op het Raadhuis, in het **openbaar aanbesteden**:

Het bouwen van eene Openbare Lagere School der 1ste klasse, voor 600 kinderen (jongens en meisjes), op een terrein beoosten de Veemarkt.

De voorwaarden dezer aanbesteding zijn uitsluitend te verkrijgen ter Stads-drukkerij, tegen betaling van *f* 2.— (met drie teekeningen).

Inlichtingen worden gegeven ten kantore van den Stads-Architect, Raadhuis, Kamer No. 101, des ochtends van 10—12 uur, gedurende de week welke der besteding vooraf gaat.

Burgemeester en Wethouders voornoemd,
VAN TIENHOVEN.
De Secretaris,
LE JOLLE.

Amsterdam, 16 Maart 1887.

Gemeentewerken Arnhem.

GEVRAAGD: een **Hoofdopzichter**, traktement aanvankelijk *f* 1500, en een **Inspecteur der Bouwpolitie**, traktement aanvankelijk *f* 1000.

Adressen op zegel in te zenden vóór 1 April 1887 aan den Burgemeester.

Nadere inlichtingen worden gegeven door den Directeur der Gemeentewerken.

Aanbesteding.

BURGEMEESTER en WETHOUDERS van 'S-HERTOGENBOSCH zullen op **Donderdag 31 Maart 1887**, voormiddag 10 uur, ten Raadhuize aldaar bij enkele inschrijving **aanbesteden:**

1°. **Het leveren van 76.000 stuks Grès-keijen voor trottoirs.**
2°. **Het leveren van + + 400 meter² behakte hardsteenen trottoirbanden.**

De bestekken liggen ter inzage op het Raadhuis te 's-Hertogenbosch en zijn verkrijgbaar bij den Gemeente-Architect J. M. NABBE aldaar, ieder tegen betaling van *f* 0.25.

De inschrijvingsbiljetten moeten op den dag van aanbesteding, uiterlijk ten 10 ure voormiddag, vrachtvrij aan het Raadhuis bezorgd zijn.

Inlichtingen zijn te bekomen bij den Gemeente-Architect voornoemd.

's-Hertogenbosch 16 Maart 1887.

Burgemeester en Wethouders voornoemd,
v. D. DOES DE WILLEBOIS
Burgemeester.
J. N. G. SASSEN,
Secretaris.

PHOTOLITHOGRAPHIE, PHOTOZINCOGRAPHIE en Stéréotype-Inrichting

van G. J. THIEME, te Arnhem.

De ondergeteekende vestigt de aandacht op zijne inrichting voor **Photolithographie**, bijzonder geschikt voor de reproductie van **Plans, Teekeningen** enz. van HH. Architecten en Bouwkundigen; op die voor **Photozincographie** voor de reproductie van **Platen en Gravures**, ook van **Teekeningen** voor Boekwerken enz. ten dienste van HH. Uitgevers en op zijne **Stéréotype-inrichting** voor HH. Drukkers, alles tot de minste prijzen.

Prospectussen met proeven van bewerking, worden op *franco* aanvrage gratis toegezonden.

G. J. THIEME.

Nageperste
Gevel-, Sier- en Profielsteenen
VAN
FR. VAN DE LOO Sr. Bemmel bij Nijmegen.
Gouden Medaille Antwerpen 1885.
Eere-Diploma Groningen 1886.
Veel verminderde prijzen.

BECKER & BUDDINGH. — ARNHEM.

KONINKLIJKE FABRIEK VAN

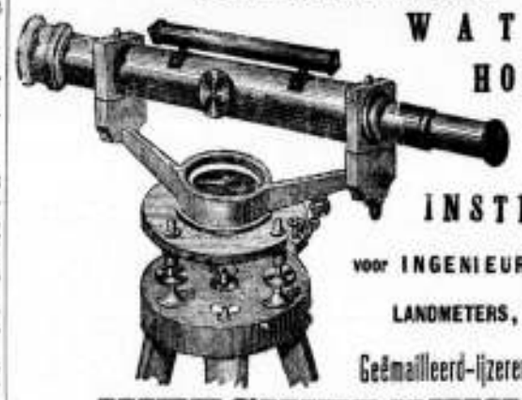

WATERPAS-, HOEKMEET- en andere INSTRUMENTEN
voor INGENIEURS, ARCHITECTEN, LANDMETERS, TEEKENAARS enz.
Geëmailleerd-ijzeren **PEILSCHALEN,**

WEEGWERKTUIGEN.

NEUCHÂTEL ASPHALTE COMPANY LTD, LONDON.

Exploitatie der Mijnen van Val de Travers.

FABRIEK TE AMSTERDAM Beltweg N°. 3.

TRADE MARK.

NATUURL. ASPHALT VAN VAL DE TRAVERS ZWITSERLAND.

Gecomprimeerde Asphaltwegen en dito Dorschvloeren.
Werken in Asphalt-Mastiek voor Trottoirs, Skating-Rinks, Moutvloeren, Kelders.
Kolf- en Kegelbanen, Winkel- en Magazijnvloeren, Gangen, Veranda's, Brug- en Dakbedekkingen, Beton-Fundeeringen, Stallen enz. enz. enz.

Zindelijk, Vochtwerend, Ondoordringbaar, Geraaswerend.
Asphalt speciaal tot wering van vochtige muren.

Voor inlichtingen omtrent het leggen van **Vloeren, Bedekkingen** enz. gelieve men zich te adresseeren aan het Kantoor der Fabriek, Beltweg 3, *Amsterdam*, of bij den Heer H. G. KNOOPS C.Dzn., Beekstraat F. 62, te *Arnhem*.

De Directeur, **W. PATON WALSH.**

DE LINT & C°.

Oostzeedijk 248, Rotterdam.

VLOER- en WANDTEGELS, TROTTOIR-, CEMENT- EN IJZERSTEENTEGELS.
Groote voorraden.

A. J. BACON & C°.

Ingenieurs, Aannemers van **Verwarming** en **Ventilatie, Gas-** en **Waterleidingen, Bouwmaterialen enz.**
BEKROOND met **Gouden, Zilveren** en **Bronzen Medailles.**
Overtoom N°. 239, AMSTERDAM.
Inrichtingen voor openbare gebouwen, gestichten, woonhuizen, villa's, kantoren, enz.
Projecten en begrootingen worden kosteloos geleverd.

Bekroond: Dusseldorp 1880. Weenen 1880. — **Gouden Medaille** Amsterdam 1883. — **Bekroond:** Frankfort a/M. 1881. Amsterdam 1882.

JOHANN ODORICO, Frankfort a/M.
FABRIEK VAN
Marmermozaïek en Terrazzo-vloeren, Glasmozaïek, Kunstmarmer en Cementuitvoeringen.
Succursales. Amsterdam, Weenen, Londen, Boston.
Opgericht 1830.
Enig vertegenwoordiger voor *Nederland*
FERD. ENGERS, Amsterdam,
Heerengracht, bij de Oude Spiegelstraat n°. 335.

H. & J. SUYVER,

FABRIKANTEN VAN
STOOMKETELS en WERKTUIGEN,
op de Intern. Tentoonstelling te *Amsterdam* 1883 bekroond met
EERE-DIPLOMA (hoogste onderscheiding).
Hollandsche Tuin en Zeepaard, Bickerstraat AMSTERDAM.

Gedrukt bij G. W. van der Wiel & Co., te Arnhem.

TWEE-EN-TWINTIGSTE JAARGANG N°. 13. ZATERDAG 26 MAART 1887.

De Opmerker

Orgaan van het Genootschap

ARCHITECTVRA ET AMICITIA

Weekblad voor Beeldende Kunst en Technische Wetenschap

A.V.W.

Redacteur-Uitgever F. W. VAN GENDT JGz.
Adres voor Redactie en Administratie van het Weekblad en advertentiën: Bureau van *De Opmerker*, Driekoningenstraat 28, *Arnhem*.
Bureau der Redactie van *Architectura et Amicitia* JAN SPRINGER, C. B. POSTHUMUS MEYJES en A. W. WEISSMAN.
Stukken, deze Redactie betreffende, te adresseeren aan den Heer C. B. POSTHUMUS MEYJES, Kerkstraat 170 te *Amsterdam* en al, wat de Administratie van het Genootschap betreft, aan den Heer F. J. BREMMER HZN., Reguliersgracht 74, te *Amsterdam*.

ABONNEMENT *f* 2.25 per 3 maanden of wel *tien guldens* per jaar, bij vooruitbetaling en franco toezending van dit bedrag. Voor het buitenland *f* 7.50 en Nederlandsch-Indië *f* 9.—, beiden bij vooruitbetaling.
ADVERTENTIEN ad 20 cent voor elken regel plaatsruimte en 10 cent voor een herhaalnommer, worden tot Vrijdagavond aangenomen.
AFZONDERLIJKE NOMMERS, bij contante betaling ad 15 cent per stuk en 25 cent per plaat, te bekomen aan het Bureau van *De Opmerker* te *Arnhem* en bij den Hoofd-correspondent JOH. G. STEMLER CZN., Boekhandelaar te *Amsterdam*.

MEDEDEELINGEN VAN HET GENOOTSCHAP.

De 880ste gewone vergadering zal worden gehouden op Woensdag den 30 Maart, des avonds te 8 uren, in het American Hotel alhier.

De agenda voor deze vergadering is:
Mededeelingen van het Bestuur;
Kunstbeschouwing van den heer G. van Arkel;
Voort te zetten kunstbeschouwing van den heer W. J. D. Bodenkemper.

Den leden wordt herinnerd, dat de inlevering der antwoorden op de prijsvraag voor „een eerepoort" moet geschieden vóór of op 4 April e. k. ten huize van den 1ste-Secretaris.

De Penningmeester is begonnen met het innen der contributiën van buitenleden,

Namens het Bestuur:
de 1ste-Secretaris,
F. J. Bremmer Hzn.

(A. et A.)

DE CONSTRUCTIE VAN PLANTENKASSEN

door F. J. BREMMER HZ.

(*Vervolg en slot van pag.* 92.)

Tot de plantenkassen, voor eene bepaalde kweekerij bestemd, behoort in de eerste plaats de koude kas of frigidarium. Daarin worden de planten bewaard en gekweekt, die in ons klimaat in den zomer in de buitenlucht kunnen blijven, maar 's winters tegen vorst beschermd moeten worden. Licht en ventilatie zijn hier voornamelijk hoofdzaken. Tot deze categorie behooren de abrikozen-, perziken- en druivenkassen. Zij moeten liggen op het zuidoosten, zuiden of zuidwesten; eene meer oostelijke ligging heeft het nadeel, dat de zon de kas te vroeg verlaat en de afkoeling bij zonsondergang te sterk is; ligt de kas meer westwaarts, dan wordt de nachtkoelte door uitstraling der opgenomen warmte verzacht. De plant wordt geleid langs latwerk, dat tegen stroomatten, schotwerk of een massieven muur aangebracht is. Met het oog op soliditeit is deze laatste constructie verreweg te verkiezen. De hoogte van den muur bedraagt gewoonlijk 2.80 M. tot 3.15 M., de lengte is onbepaald en regelt zich naar de behoefte. Voor de stabiliteit versterkt men het muurwerk hier en daar met contreforten; de afdekking geschiedt met pannen of tegels. Op eene hoogte van 0.80 à 1.00 M. uit den voet staat een steenen voeting, ongeveer 16 c.M. uit den grond, waarop de broeiramen rusten, die met den muur de kas vormen. De sparren of roeden, waarop de broeiramen dragen, hebben een helling van 65° tot 70° en staan een raambreedte (ongeveer 0.94 à 1.25 M.) uit elkaar. Voor de ventilatie zijn sommige ramen draaiend gemaakt of, wat in Engeland veel gedaan wordt, zij hebben in plaats van glas, gevlochten ijzerdraad met zulke fijne mazen, dat de plant toch beschermd wordt tegen het binnendringen van vogels en insecten. Het is voor de duurzaamheid raadzaam den muur te berapen met kalkmortel en daarna te bestrijken met zwarte verf.

Heeft men geen last van grondwater, dan verdient het aanbeveling den bodem der kas dieper te leggen, maar niet meer dan 0.60 M., daar men anders bij vochtig weder allicht last heeft van modder en vuil in de kas, twee zeer gevreesde vijanden voor de planten. Bij toepassing van het lessenaardak bij deze kassen kan men het lichtoppervlak naar alle windstreken richten, behalve naar het noorden; bij een zadeldak is het beter de hoofdas van het noorden naar het zuiden te leggen. De temperatuur moet zijn van 2° tot 4°; daarom is bij vorst eenvoudige afdekking met rietmatten voldoende, terwijl in het voorjaar op uitgebreide wijze gezorgd moet worden voor het toetreden van frissche lucht door het afnemen der broeiramen. Voor de gemakkelijke behandeling is de vroeger reeds vermelde houtconstructie voor de ramen te verkiezen. Al het hier vermelde heeft betrekking op de kweekkassen. Tot de frigidaria behooren echter ook de bewaarplaatsen voor overwinterende planten. Deze moeten, wat orienteering, dakhelling enz. betreft, mede voldoen aan de voorwaarden, hierboven genoemd; de hoogte richt zich echter naar de op te nemen planten en kan tot 6.5 M. bedragen; de afdekking geschiedt met een lessenaardak of met een half zadeldak; de laatste vorm is wel het verkieselijkst.

In de eerste plaats behoort daartoe de oranjerie, geschikt voor het overwinteren van oranjeboomen, verder alle planten uit Nieuw-Holland, Nieuw-Zeeland, Chili en de Kaap en meest alle coniferen, voorzooverre ze uit heete luchtstreken afstammen.

POLYTECHNISCHE SCHOOL

Daar deze planten zich gedurende hare overwintering in een tijdperk van rust bevinden, hebben ze niet zoo veel licht noodig als de andere en daarom bestaat de kas gewoonlijk uit een massief gebouw, ongeveer 10 M. diep, dat aan eene zijde groote en hooge vensters heeft, met zoo mogelijk lage borstwering. De hoogte richt zich naar de hoogte der planten; 6 tot 8 M. is meestal voldoende. Voor het in- en uitbrengen, dat gewoonlijk per wagen geschiedt, moet op de afmeting der deuren behoorlijk gelet worden; de minste afmetingen zijn 2.50 M. lengte bij 5 M. hoogte.

De tobben, waarin de planten staan, worden in rijen op zoodanigen afstand geplaatst, dat de kronen elkaar niet aanraken, terwijl men voorts een behoorlijke middengang en zijgang openlaat; de ruimten tusschen de tobben vult men op met kleinere planten. Verwarming van de inwendige ruimte geschiedt slechts bij vriezend weer.

Voor het kweeken en bewaren van tropische en half-tropische planten dienen de warme kassen, waarbij een gemiddelde temperatuur van 9 tot 20° R. verlangd wordt. De beste constructie daarvoor is een samenstel van ijzer met dubbele beglazing. Eene levensvoorwaarde voor deze planten is een vochtige atmospheer, en daarom moet men bij de constructie zorgen, dat aan de planten meer of minder vochtigheid toegevoegd kan worden. De warme kassen worden daarom in droge en vochtige verdeeld. De droge moeten liggen op het zuidoosten; bij eene geheel zuidelijke ligging heeft men te weinig schaduw. De muren moeten minstens 2 steen dik en met een spouw gemetseld worden. De temperatuur, vlak aan den muur, mag zelfs bij de sterkste vorst niet minder dan 9° R. en op een afstand van 0.90 tot 1.25 M. niet minder dan 12° à 14° R. zijn; de hoogste temperatuur mag in den zomer niet meer dan 28° R. bedragen. Voor het dak kan men een lessenaardak of een zadeldak gebruiken en de helling kan variëeren van 25° tot 35°.

Als voorbeeld hiervoor diene de warme kas in den plantentuin van het pomologisch instituut te Geisenheim. Het lokaal voor het plaatsen der planten is daar 19 M. lang; achter den zijwand bevindt zich eene vestibule van 2.30 M. lengte, die ten doel heeft de directe toevoer der buitenlucht bij het openen van de deur af te sluiten en tegelijk gebruikt wordt als bewaarplaats voor gereedschappen. Aan de andere zijde bevindt zich het 5.10 M. lange ketelhuis met 20 M. hoogen schoorsteen. De planten zijn in de kas opgesteld in gemetselde kistingen, die verwarmd worden door middel van cilindervormige waterketels, door condenseerenden stoom verhit. De ketels hebben eene doorsnede van 0.50 à 0.60 M. en zijn 0.60 M. hoog; het waterniveau wordt steeds op 0.50 M. gehouden.

De vochtige kas ligt het best op het zuiden, en dan liefst zoodanig, dat de achterwand beschut is voor uitdroging, hetzij door er een gang langs te maken of, als daarvoor gelegenheid bestaat, den wand door een terras te doen begrenzen. Heeft men geen last van grondwater, dan is het wenschelijk den bodem in de kas 1.25 à 1.50 M. dieper te leggen dan het omliggende terrein; de hoogte der kas regelt zich naar de daarin te plaatsen planten en bedraagt 2.5 à 7 M.

Tot de warme kassen behooren speciaal die voor orchideeën en varens. Daar deze planten, als bewoonsters der bosschen in de tropische luchtstreken, warmte, vochtigheid en schaduw noodig hebben, zoekt men dit te bereiken door de kas, als zij een zadeldak heeft, van het noorden naar het zuiden te leggen, zoodat de ramen naar het oosten en westen gericht zijn. De dakhelling bedraagt 25°. De kas wordt gewoonlijk verdeeld in twee afdeelingen; de eene met eene hooge temperatuur, niet onder 14° R., de andere met de gewone temperatuur der warme kas. De planten worden op verhoogde stellages gesteld om zooveel mogelijk van het licht te genieten. Groote hoogte is meestal niet noodig, behalve voor de boschvarens; bestaat daarvan geene groote verzameling, dan worden ze gewoonlijk bij de palmen geplaatst, waar haar sierlijke vorm zeer veel tot een aangenamen indruk bijdraagt.

In de tweede plaats behooren tot de warme kassen de aquaria voor het kweeken van groote verzamelingen waterplanten; kleine verzamelingen worden gewoonlijk bewaard in bassins, in de warme kas aangebracht. Een aquarium verlangt zeer veel licht en eene warmte, die niet onder de 20° C. mag dalen. Men geeft ze daarvoor een zoo groot mogelijk glasoppervlak en dit zoo dicht mogelijk bij de oppervlakte van het water, opdat de planten zich flink kunnen ontwikkelen. De grondvorm van een aquarium is verschillend; deze kan langwerpig, vierkant, veelhoekig of rond zijn. In het eerste geval is het doelmatig de lange zijde naar het zuiden te leggen; bij de overige gevallen is dit natuurlijk onverschillig. Het aantal bassins regelt zich naar de grootte en deze worden door gangen omgeven of gescheiden. Het water moet gelijkmatig op een temperatuur van 20° C. gehouden worden, liefst door middel van verwarmingspijpen en niet door eene geregelde strooming van warm water, omdat bij de loozing eene moeilijk te vermijden afkoeling plaatsvindt.

Van de te kweeken planten worden eenige, zooals de nymphea, vrij in den bodem geplant en andere in kuipen gezet, die tot aan den rand in het water staan; daarom heeft men bassins met verschillende diepten of, wat ook wel gebeurt, men plaatst de kuipjes op pijlers aan den rand van het bassin.

Wordt in het aquarium ook de Victoria Regia gekweekt, dan wordt aan het gebouw een meer architectonisch uiterlijk gegeven met het oog op zijn belangrijken inhoud. De grondvorm is dan veelhoekig, met een bassin van 5 tot 10 M. middellijn in het midden. De Victoria Regia wordt geplant in het voorjaar en bloeit in Juli; het gebouw wordt dus alleen 's zomers gebruikt en eene dubbele beglazing is dan geen vereischte.

Als voorbeeld kan dienen het in 1883 voltooide gebouw in den botanischen tuin te Berlijn. De plattegrond daarvan is een regelmatige tienhoek van 15.5 M., over de as gemeten. Het bassin is 8.5 M. in de middellijn, in het midden 1 M. diep, en oploopende naar den buitenrand tot 0.30 M. Door dezen hellenden bodem wordt op doelmatige wijze de watermassa kleiner en de verwarming ervan gemakkelijker gemaakt. De verwarming geschiedt door eene warmwaterleiding, waarvan de pijpen zoowel in het midden van het bassin als aan den buitenrand omloopen. Aan de buitenzijde der inwendige ruimte van het gebouw bevindt zich een ringvormig bassin, ter breedte van 1.5 M., voor kleine tropische waterplanten. Eene meer gedetailleerde beschrijving kan men vinden in het *Centralblatt der Bauverwaltung* 1883.

Tot de warme kassen van zeer groote afmeting behooren de palmenhuizen. Hier treedt niet alleen doelmatigheid op den voorgrond, maar ook de schilderachtigheid om door middel van de groepeering een karakteristiek beeld te verkrijgen. Om dit doel te bereiken is het 't best de inwendige ruimte geheel vrij te houden en geen stellages in het gebouw te maken. De temperatuur moet niet hooger klimmen dan 17° C.; voor palmen uit de koude luchtstreken is zelfs 7 tot 12° C. voldoende; de verwarming geschiedt meestal door eene warmwaterleiding. Is het gebouw zeer hoog en van galerijen voorzien, dan is het ten zeerste aan te raden de pijpen niet alleen langs den grond, maar ook langs de omloopende galerij te leggen, terwijl voor het houden van een vochtigen nevel in de kas het plaatsen van een stoom-apparaat mede aanbeveling verdient.

In ons klimaat geschiedt de afdekking van het gebouw met een dubbele glazen kap. Met het oog op de sneeuw, wordt de lucht tusschen de beide glasvlakten verwarmd; in het palmenhuis te Charlottenburg geschiedt dit door een ventilator, die de verwarmde lucht ertusschen drijft, en te Kopenhagen door middel van een stoompijp.

De ventilatie in de kas wordt het eenvoudigst verkregen door middel van een nok-lantaarn met verstelbare jalousieën of, zooals te Kopenhagen geschiedt, door uitzuiging der lucht aan den bodem. De reden daarvan is, dat men de temperatuur boven in de kas hooger wenschte dan beneden.

De planten worden óf vrij in den bodem óf in tobben geplaatst; dit laatste is te verkiezen met het oog op gemakkelijke verplaatsing. De grootte der palmenhuizen is zeer verschillend en een tabellarisch overzicht der meest bekende doet zien, dat de kubieke inhoud varieert van 3700 tot 36,600 M³. Een van de oudste en totnogtoe de grootste is de *conservatory* van de hertog van Devonshire, te Chatsworth. Dit werd in 1841 door Paxton gebouwd, de architect, die in 1851, het plan voor het tentoonstellingsgebouw te Londen ontwierp. Eerstgenoemd gebouw is 38 M. lang, 84 M. breed en 19 M. hoog en bestaat uit een middendeel, met ronde kap afgedekt, en twee zijgebouwen, mede met gebogen kappen afgesloten. Deze bijzondere vorm heeft voornamelijk ten doel de stralen der zon bij haar hoogsten stand steeds onder scherpe hoeken en bij haar laagsten stand bijna normaal op de glasoppervlakte te doen vallen; in het eerste geval wordt daardoor het afdekken tegen al te felle zonnehitte onnoodig, en in het laatste geval de volle werking verkregen. De glasruiten bij deze kap zijn 0.13 M. breed en 1.20 M. lang.

De palmenhuizen te Kopenhagen en München zijn het middelpunt van een uitgestrekten kassen-aanleg; ze liggen op een verhoogd terras, aan welks voet kleinere kassen met lessenaardaken aansluiten. In München grenst aan de achterzijde der palmenkas het Botanisch Museum, met collegezalen en woningen voor dienstpersoneel. Hetzelfde type vind men in den botanischen tuin te Brussel.

Die te Kopenhagen, bestaat uit twee concentrische rotonden met dakhellingen van 27°. Aan het dak der rotonden sluiten de daken der zijvleugels onder eene helling van 33°. De achterwand belendt aan kleinere ruimten, dienende als tuinmanswoning, bergplaats voor gereedschappen, enz. Het centrale gedeelte der rotonde rust op 18 gegoten- ijzeren kolommen van 7.5 M. hoogte. De ventilatie met verwarming der binnenstroomende lucht is zeer zorgvuldig ingericht; de versche lucht wordt geleid in kanalen, die verwarmd worden door het rookkanaal der stookinrichting, en vervolgens in het midden der rotonde aan den bodem opgezogen en afgevoerd. Die opzuiging geschiedt door middel van een aspirator.

De palmenkassen te Frankfurt a/M. en te Charlottenburg, bij Berlijn, staan in verbinding met groote feest- en concertzalen; het zwaartepunt ligt hier in de schilderachtige groepeering der planten. De kas staat normaal op de hoofdas van de groote zaal; in den langen wand is een 7.5 M. breede en 14 M. hooge opening gemaakt, die met spiegelruiten, in licht ijzer gevat, gesloten is, zoodat men van uit de zaal een schoon gezicht over de planten heeft.

De verwarming geschiedt door warm water; de pijpen van 0.07 M. doorsnede liggen aan de buitenwanden in een open kanaal, en in het midden in een met ijzeren platen bedekt kanaal, terwijl bovendien pijpen langs de bovengalerij loopen.

Met de palmenhuizen is de laatste afdeeling behandeld van de kassen, die meer speciaal dienen voor het bewaren van planten. Tot de tweede categorie, die nu aan de beurt is, behooren de kassen, bestemd voor het kweeken en voorttelen van de kleine plantjes, dat eigenlijk het groote arbeidsveld van den tuinier is. Hoofdvoorwaarden daarvoor zijn: gedempt zonlicht, afgesloten lucht en gelijkmatige vochtige warmte. De kas wordt dus geplaatst met de lange as van het noorden naar het zuiden, zonder staand licht, en voorzien van een zadeldak met een hellingshoek van 25° tot 35°. Laat het terrein dit toe, dan moet de bodem diep in den grond gelegd en de hoogte der kas zoo klein mogelijk genomen worden. Gewoonlijk maakt men twee kistingen en een middengang of, wat beter is, drie kistingen, waarvan een in het midden; deze, die niet verwarmd wordt, zooals de beide andere, dient om de plantjes, die reeds wortel geschoten hebben, vóór het inplanten op te nemen en aan eene lagere temperatuur te gewennen. Tot dit doel bouwt men ook wel afzonderlijke acclimatisatie-kassen, waarin de planten uit de kweekkassen overgebracht worden. Een interessant voorbeeld daarvan vindt men in de broeierijen der stad Parijs te *La Muette*. De kassen liggen daar in evenwijdige rijen, ter weerszijden van een uit glas en ijzer samengestelde gang; aan de eene zijde bevinden zich de kweekkassen en aan de andere de acclimatisatie-kassen.

Hetgeen hierboven is medegedeeld omtrent het kweeken heeft alleen betrekking op het kunstmatig voorttelen. Kweekkassen voor het doen bloeien en vruchtdragen volgens den natuurlijken loop, verlangen eene andere inrichting. De ligging daarvan moet steeds naar het zuiden of zuidoosten zijn, en behoorlijk tegen het noorden, noordoosten en noordwesten beschut worden, terwijl bij den laagsten stand der zon, de stralen toch ongehinderd moeten binnentreden. Liggende ramen zijn daarvoor noodzakelijk en alleen voor het kweeken van pruimen, kersen en vijgen gebruikt men staande vensters, die op eene lagen sokkelmuur gesteld worden.

Het muurwerk kan massief of vakwerk zijn; dit laatste heeft het voordeel, dat de kas van buiten met broeimest verwarmd kan worden. De dakhelling hangt af van het tijdperk voor het rijpen der vruchten; hoe vroeger dit laatste plaatsheeft, des te steiler moet het dak zijn. De hellingshoeken variëeren dan ook van 20° tot 60°.

Eene enkele glasbedekking is voldoende, en moet samengesteld zijn uit zoo groot mogelijke ruiten van wit glas. Gebruikt men dubbele ramen, dan moeten de bovenste gemakkelijk weg te nemen zijn voor het geval de planten veel licht noodig hebben, n. l. bij het bloeien en vruchtvormen; ook de enkele glasramen moeten beweegbaar zijn, opdat zij tijdelijk verwijderd kunnen worden. Wanneer men een hoogen warmtegraad met vochtige lucht verlangt, zooals bij ananas- en druivenkassen, moet de bodem verdiept maar toch boven den hoogsten waterstand liggen, zoodat de wortels der boomen nooit door het water aangeraakt kunnen worden. Daarom wordt de sokkelmuur ook wel op bogen gemetseld. Als warmtebron wordt eene warmwaterleiding of broeimest gebruikt; deze laatste kan uit bladmest of dierlijke mest bestaan. Wanneer de warmte voor het voorttelen der plant effect wil uitoefenen, moet de kas niet langer zijn dan voor de gewassen bepaald noodig is. Elke overbodige

ruimte verhoogt de kosten van bouw en aanleg, zonder het voorttelen der planten te bevorderen.

Toetreding van versche lucht is noodzakelijk tijdens den bloeitijd; de ramen moeten dus gedeeltelijk geopend kunnen worden, hetgeen geschieden kan door aan den nok draaibare ruiten aan te brengen of het raam schuifbaar te maken. In den laatsten tijd gebruikt men ook draairamen, beweegbaar door windwerken, aan den staanden wand der kas aangebracht; de behandeling wordt daardoor veel eenvoudiger.

Als voorbeelden van vruchtenkassen kunnen de volgende dienen.

Vooreerst de ananas-kas. Deze bestaat uit twee afdeelingen, waarvan de eene voor de groote en sterke, de andere voor de kleinere bestemd is. Heeft men geen last van grondwater, dan is het aan te bevelen den bodem der kas 1.25 M. beneden het omliggende terrein aan te leggen. Daar de planten zoo dicht mogelijk bij de lichtbron moeten staan, mag de hoogte der kas niet meer bedragen dan voor het practisch gebruik bepaald noodig is; de dakvlakken moeten onder eene flauwe helling gelegd worden en naar het zuiden gericht zijn.

De planten staan in gemetselde kistingen, waarvan de achterwand 1.40 M. de voorwand 0.94 M. boven den vloer staat; daartusschen loopt de warmteleiding, die voor iedere afdeeling verschillend is, omdat de temperatuur zich moet wijzigen naar de kracht der plant.

Als voorbeeld voor het kweeken met mest, kan een perzikenkas dienen. De loopruimte wordt daar ± 0.90 M. verdiept om voldoende hoogte te hebben onder de flauwe dakhelling der kas; de voormuur is hoog 0.60 M. en de achtermuur 2.5 M.; de diepte van de kas bedraagt 2.40 M. De achtermuur bestaat uit gemetselde pijlers, door bogen onderling verbonden; de ruimte daartusschen is gesloten door een halve-steensmuur, op verschillende plaatsen doorbroken. Daarachter wordt de mest, gewoonlijk paardemest, geworpen en door het broeien daarvan wordt de kas verwarmd.

Abrikozen- en kersenkassen zijn ongeveer op dezelfde wijze ingericht; de dakhelling is echter veel steiler en bij de abrikozenkas wordt ook wel van een half zadeldak gebruikgemaakt. Bij druivenkassen valt op te merken, dat de plant hier niet in de kas zelve maar daarbuiten in den vrijen grond geplaatst wordt. De sokkelmuur wordt daarom gemetseld op spaarbogen, die de openingen vormen, waaronder de wortels in de kas komen, terwijl de plant verder geleid wordt langs latwerk, dat ± 0.30 M. van de ramen af in het bovengedeelte der kas is vastgemaakt. De dakhelling regelt zich naar het tijdperk, waarin de planten gekweekt worden en rijp moeten zijn; verlangt men dit laatste in November en December, dan moet de helling sterker zijn dan voor de volgende maanden. Voor de champignon-kas heeft men noodig eene bijna donkere ruimte, voorzien van eene vochtige, matige warmte; de champignons worden hierin op stellages geplaatst. In den regel plaatst men de champignon-kas aan den noordkant van eene andere kweekkas, en laat de warmte van de laatste door de eerste stroomen; men heeft dan meteen het voordeel geene afzonderlijke warmteleiding noodig te hebben.

(A. et A.) GEEN AMBACHTSSCHOLEN MEER!

De heer L. M. Moolenaar, adjunct-directeur der gemeentewerken te Groningen, heeft dezer dagen een door hem in de Vereeniging tot Bevordering der Bouwkunst te Groningen gehouden lezing, getiteld: *Geen ambachtsscholen maar ambacht-werkplaatsen*, in het licht gezonden.

In deze brochure, die een twintigtal bladzijden telt, somt de schrijver nog eens de grieven op, die er tegen het onderwijs, aan de ambachtsscholen gegeven, bestaan, ja, hij gaat zelfs zoo ver, met alle pogingen, die men zou willen aanwenden om ze te verbeteren, voor doelloos te verklaren, zoodat er, volgens den schrijver, niets anders overblijft dan deze nuttelooze scholen maar op te heffen.

Ter vervanging der ambachtsscholen bevèelt de schrijver *ambacht-werkplaatsen*, zooals hij ze noemt, aan.

Dergelijke werkplaatsen zouden moeten worden gesticht door „patroons in verschillende vakken, aannemers en architecten, die elkander wederkeerig respecteeren", en zouden moeten dienen „tot bevordering en ontwikkeling der verschillende ambachten".

Eigenaardig is het, dat de schrijver onder deze ambachten in de eerste plaats „het aannemen" opnoemt. Hij wil namelijk (misschien, doch dit blijkt niet duidelijk, wenscht hij dit vak ook te doen onderwijzen), dat de „ambacht-werkplaats" zal zijn een centrale vereeniging van aannemers, die contrôle uitoefent op de uitvoering van door de leden aangenomen werk. De leden der „werkplaats" toch zijn niet alleen *leerlingen*, doch ook *candidaten* en *meesters*.

Eerst na afgelegde proeven van bekwaamheid kan men tot een hoogeren graad benoemd worden, zoodat het systeem van den schrijver zeer veel overeenkomst heeft met de inrichting der vroegere gilden.

Ook van andere zijde is er reeds op gewezen, dat de wederinvoering der gilden het eenige zou zijn om den staat van verval, waarin het ambacht thans heet te verkeeren, te doen eindigen. Wij gelooven echter, dat men zich wel tweemaal mag bedenken, eer men dus den weg der protectie weder gaat betreden; het is toch genoeg bekend tot welke grove misbruiken het gildewezen aanleiding gaf.

Is werkelijk het ambacht zoo diep gezonken als men thans dikwijls beweert en zooals ook de schrijver der brochure ons verzekert? De speculatiebouw heeft ontegenzeglijk een verkeerden invloed gehad en is oorzaak geweest, dat tal van werklieden emplooi vonden, die hun vak niet verstonden. Tegenwoordig, in den slappen tijd, zijn het echter juist die werklieden, welke afgedankt zijn en die de gelederen der werkloozen stijven. Wie tegenwoordig nog aan het werk zijn, kan men meerendeels als werklieden beschouwen, die hun vak behoorlijk verstaan en die een degelijk stuk werk kunnen afleveren. 't Is waar, artisticken zin vindt men ook zelfs bij hen niet, doch is deze voor een gewoon ambachtsman, die zich nimmer met ontwerpen bezig behoeft te houden, vereischte?

Wij zijn het eens, dat een ambacht niet op een ambachtsschool kan geleerd worden, doch verwachten nog minder heil van een ambacht-werkplaats, die slechts een verkapte gildekamer zou zijn. Slechts indien de patroons de ongeschikte werklieden onherroepelijk uit hun werkplaats sluiten, zal het getal van hen, die zich voor ambachtsman uitgeven zonder hun ambacht te verstaan, afnemen.

Wat onze tegenwoordige, veeltijds ten onrechte gesmade, werklieden kunnen doen, kan menig monumentaal gebouw, in den laatsten tijd gesticht, bewijzen. Wij waren nog onlangs in de gelegenheid om de keurige afwerking van de nieuwe R.-K. kerk te Amsterdam, door den aannemer Hendriks te Os gebouwd, te prijzen, en zouden dit voorbeeld met velen kunnen vermeerderen.

Het is thans mode, te schimpen op de onbekwaamheid onzer werklieden, doch maar al te vaak hebben zij, die het ijverigst hieraan mededoen, geen het minste verstand van welk ambacht ook. Gaarne willen wij aannemen, dat de heer Moolenaar niet tot deze laatste categorie behoort.

De schrijver van *„Geen ambachtsscholen"* verdient ondertusschen lof voor zijn pogen, om iets beters in plaats van de ambachtsscholen te bedenken Al kunnen wij niet met zijn zienswijze medegaan, hij heeft toch materiaal voor de ambachtsonderwijsquaestie, die thans zooveel hoofden en harten beroert, bijgebracht.

Jammer is het, dat de brochure door zooveel zonden tegen de taal ontsierd wordt. De corrector moet eens onderhanden genomen worden.

DE NIEUWE HAVENWERKEN VAN ANTWERPEN.

In *De Opmerker* van 12 April 1883 werden reeds eenige mededeelingen gedaan betreffende den bouw van de groote Scheldekade, die zulk een voornaam deel der nieuwe Antwerpsche havenwerken uitmaakt. Als aanvulling mogen nog de volgende bijzonderheden omtrent deze voorname havenplaats dienen.

Aan het zuidelijk uiteinde der kade bevinden zich drie met elkander verbonden dokken voor de kleine scheepvaart. Deze dokken hebben vrij aanzienlijke afmetingen. Het noordelijkste is 225 M. lang en 50 M. breed, het middelste 266 M. lang en 65 M. breed en het zuidelijkste is 246 M. lang en 50 M. breed. De doorvaarten tusschen de dokken zijn 10 M. breed en 20 M. lang; zij worden door draaibruggen overspannen.

Het middelste dok, waaruit de beide andere toegankelijk zijn, staat met de Schelde in verbinding door een sluis van 75 M. lang en 25 M. breed. Ter wederzijde bevinden zich twee stel sluisdeuren. Over de sluishoofden liggen twee spoorwegbruggen, die beweegbaar zijn.

De slagdrempels der deuren liggen op 2 M. beneden laagwater. De bouw dezer sluis was niet gemakkelijk, daar zij voor het grootste gedeelte in de voormalige bedding der rivier gefundeerd moest worden. Daar het leggen van een dam onmogelijk was, deels wegens de groote waterdiepte, deels wegens den sterken stroom, moest men naar andere middelen omzien. Men besloot, het geheele buitenste sluishoofd op een groote caisson van 40 M. lang, 23 M. breed en 13 M. hoog uit te voeren. Deze caisson was door dwarswanden in 5 deelen gedeeld; elk dezer deelen bevatte een werkkamer van 8 M. breed, 23 M. lang en 2 M. hoog. Ieder dezer werkkamers had een afzonderlijke toegang voor het werkvolk, een luchtsluis en twee buizen, waardoor het noodige beton werd aangevoerd.

Voor men den caisson deed zinken, werd eerst zooveel grond weggebaggerd, dat een horizontaal vlak ontstond, waarop de bodem kon rusten. Door belasting met bouwmateriaal en het inlaten van water liet men den caisson daarna zinken. De uitvoering der sluisfundeering geschiedde toen op dezelfde wijze als bij den grooten kademuur. Toen het sluishoofd gereed was, werd het met dammen met den vasten wal verbonden en toen met den schutkolk een aanvang gemaakt. De fundeering van dezen kolk bestaat uit een doorloopenden betonvloer van 1 M. dikte.

Het binnenste sluishoofd, dat op het vaste land kwam te liggen, leverde bij de fundeering geen moeilijkheden op; het fundament wordt hier gevormd door een laag beton van 2.50 M. dik. Alle sluismuren bestaan uit baksteen, met gehouwen steen bekleed.

De drie dokken hebben een diepte van 2 M. beneden laagwater. Zij zijn omgeven door kademuren, die op een betonlaag van 5 M. breed en 1 M. hoog gefundeerd zijn. Zij zijn aan den voet 4 M. dik, aan den bovenkant 2.5 M., en hebben een hoogte van 8.35 M. Zij bestaan uit baksteen, hebben van voren een helling van 1 : 10 en zijn tot op 4 M. beneden den bovenkant met gehouwen steen bekleed.

Behalve deze dokken zijn ook de los- en laadinrichtingen der havenwerken interessant.

De goederenloodsen hebben een breedte van 50 M. en zijn op 7 M. afstand van den buitenkant van den kademuur geplaatst. Hare lengte varieert van 48 tot 120 M. Zij zijn geheel open, opdat de goederen gemakkelijk door voertuigen bereikt zouden kunnen worden. Het is echter niet te ontkennen, dat de veiligheid der goederen in deze geheel open loodsen wel wat te wenschen overlaat.

De spanten der loodsen hebben 12 M. spanning, en zijn evenwijdig aan den kademuur geplaatst. Zij rusten op stijlen, die uit twee U-ijzers van 259 m.M. breedte en twee stukken plaatijzer, die van onderen 400 m.M., van boven 250 m.M. breed zijn, werden samengeklonken. Zij zijn van onderen van schampalen voorzien. De spanten, volgens het bekende Polonceau-systeem uitgevoerd, hebben een afstand van 3.50 M. hart op hart; zij zijn uit hoekijzer geconstrueerd. De bedekking der loodsen bestaat uit gegolfd, gegalvaniseerd plaatijzer. De kosten dezer loodsen kwamen op 25 francs per M². Een deel van de dakbedekking dezer loodsen is vlak en bestaat uit asphalt op gegolfd plaatijzer. Dit gedeelte, van 300 M. lengte en 10 M. breedte, is als terras ingericht, vanwaar men een schoon vergezicht geniet. Twee trappen geven tot dit terras toegang.

Vier spoorweglijnen komen te Antwerpen samen, een uit Nederland, de *Grand Central Belge*, een uit Oost-België, de *Chemin de fer de l'Etat*, een uit het westen van Vlaanderen, de *Chemin de fer du Pays de Waes*, en een uit het zuiden, de *Chemin de fer d'Anvers à Boom*. Het goederenstation ligt ten zuiden van het *bassin de la Campine*, en is in onmiddellijke verbinding met de beide eerstgenoemde lijnen. Zes paar spoorrails vormen de verbinding der kade met dit station. Vier paar dezer rails liggen aan de binnenzijde der goederenloodsen. Een paar ligt in de loodsen zelf en één paar langs de buitenzijde van den kademuur. De twee binnenste paren rails vormen den doorgaanden spoorweg; de twee paren rails daarnaast dienen als rangeersporen, de beide overigen voor het laden en lossen in of uit de loodsen of schepen. Door rechthoekige verbindingssporen en draaischijven zijn al deze rails met elkander verbonden.

De loodsen en sporen zijn aan de stadszijde door een ijzeren hek op granieten voet afgesloten, waarin zich draaibare gedeelten bevinden.

Daar de waterstand aan de kade zeer verschillend is, heeft men drijvende landingsplaatsen, in inhammen van de kade geplaatst, om de groote schepen niet te hinderen.

Zeer uitgebreid is de aanleg der hydraulische leidingen, die dienen om kranen, kaapstanders, enz. der bassins in beweging te brengen. Een machinegebouw, met een stoomwerktuig van 150 paardekracht en twee accumulatoren van 0.50 M. middellijn en 8 M. lengte, geeft een drukking van 50 atmospheeren in alle punten van de leiding.

Het buizennet heeft 5000 M. lengte. Op afstanden van 50 M. zijn hydranten aangebracht, die bij brand, wanneer de accumulatoren buiten werking gesteld worden, krachtige waterstralen tot blussching geven kunnen. Deze geheele hydraulische inrichting is geleverd door de firma Armstrong te Newcastle, die ook te Amsterdam daarmede belast werd.

Zoowel draaibruggen als sluisdeuren worden door middel der hydraulische toestellen geopend en geslo-

ten. Overigens vindt men nog hydraulische kranen en hydraulische kaapstanders.

De hydraulische kranen langs de Scheldekade zijn als loopkranen ingericht. Daartoe is aan de waterzijde een doorloopende buis der hydraulische leiding aangebracht, waarop de kranen door telescoopvormige buizen verbonden kunnen worden. Het gewicht dezer kranen bedraagt 17,500 K.G., waarvan 5500 K.G. ballast tegen het omvallen. De kranen kunnen 1500 K.G. lichten. Voor deze loopkranen is een afzonderlijk machinegebouw met 2 compoundmachines elk van 200 paardekracht aangebracht.

Interessant is nog de groote 120-tons kraan aan het *Bassin du Kattendijk*, die in 1878 door de fabriek van Cockerill te Seraing werd geleverd.

BOEKAANKONDIGING.

Geen ambachtscholen, maar ambachtwerkplaatsen, voorlezing, gehouden in de Vereeniging tot Bevordering der Bouwkunst te Groningen door L. M. Moolenaar, adjunct-directeur der gemeentewerken aldaar. Groningen bij H. Schat Az. Prijs 25 cent.

Blijkens het voorwoord werd deze voordracht aanvankelijk niet geschreven om in druk te worden uitgegeven en is dit geschied op verlangen van de vakmannen, die de lezing bijwoonden en belangstelling in dit onderwerp aan den dag legden.

De titel geeft voldoende aan, dat de schrijver van meening is, dat van ambachtsscholen geen heil te wachten is voor de ontwikkeling van het ambacht; toestand en inrichting van de bestaande ambachtsscholen worden niet uitvoerig beschreven maar hare geschiedenis wordt daarentegen breedvoerig nagegaan. Volgens den heer M. moet het ambacht, dat zijn oorsprong vindt in het practische leven, ook daarin geleerd en beoefend worden en niet op de school. Daarbij komt, dat de meeste ambachtsscholen hiertelands soms geheel en meestal hoofdzakelijk bestuurd worden door mannen, in eene geheel andere school opgegroeid, of die zich, geheel buiten het ambacht om, voor de maatschappij hebben verdienstelijk gemaakt; dit heeft aan het goede, dat die scholen zouden kunnen afwerken, veel afbreuk gedaan. Schrijver komt tot de conclusie, dat de ambachtsscholen niet alleen overbodig zijn, maar zoo spoedig mogelijk moeten worden opgeheven.

In plaats daarvan, wil hij in de hoofdplaatsen van ons land werkplaatsen voor verschillende vakken stichten, die in de toekomst werklieden leveren, op wier werk niets valt af te dingen. Deze werkplaatsen moeten in het leven geroepen worden door mannen, die in staat zijn de verschillende ambachten te vertegenwoordigen. Daartoe slaan eenige patroons (bazen) in verschillende vakken, aannemers en architecten, die elkander wederkeerig om hunne algemeene of speciale vakkennis respecteeren, de handen ineen en besluiten in de plaats van hun inwoning een werkplaats op te richten tot bevordering en ontwikkeling van de verschillende ambachten en wel voorerst speciaal de bouwambachten.

Tot de ambachten zouden gerekend kunnen worden te behooren: aannemen, timmeren, metselen, smeden, verven, stucadooren, loodgieten, leidekken, behangen, steenhouwen en houtsnijden.

Hoe die werkplaatsen moeten zijn samengesteld, hoe de bijeenkomsten moeten worden geregeld en de werkzaamheden daar moeten plaatshebben, wordt verder in bijzonderheden uiteengezet. Er moet een andere weg worden ingeslagen dan tot hiertoe door de ambachtsscholen is bewandeld. De jaren van haren vruchteloozen arbeid hebben voldoende bewezen, dat men door middel van de school in deze niet tot het doel kan komen en dat deze richting dus verlaten dient te worden.

Schrijver hoopt, dat de Staat geen gehoor zal verleenen aan de roepstem, dezer dagen tot hem gericht, om zich de zorg voor de ambachtsscholen aan te trekken. Schatten zouden op die wijze door Staat en gemeenten worden verspild, zonder de ontwikkeling van het ambacht een stap verder te brengen. De quaestie voor het ambachts-onderwijs is daardoor des te meer eene hoogst ernstige quaestie geworden, en het wordt daarom hoog tijd, dat er uit den boezem der vakmannen een stem opga, die zich tegen elke schoolsche oplossing verzet.

De lezing van deze brochure wordt ten zeerste aanbevolen.

BINNENLANDSCHE BERICHTEN

'S-GRAVENHAGE. De Raad heeft besloten de terreinen tusschen het Kanaal en den Badweg niet aan particulieren in exploitatie te geven, maar ze van gemeentewege tot een villapark in te richten. De aanvrage van den heer Joh. Mutters Jr. kon uit dien hoofde geen punt van beraadslaging uitmaken.

— De Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid brengt ter kennis van belanghebbenden, dat in de tweede helft van Mei a. s. voor de vervulling der betrekking van adspirant-ingenieur van den waterstaat een vergelijkend onderzoek zal plaatshebben. Tot dit onderzoek worden toegelaten Nederlanders, die een voldoend examen als civiel-ingenieur hebben afgelegd aan de Polytechnische school te Delft, mits zij op 1 Juni e. k. niet ouder zijn dan 28 jaar.

— Bij beschikking van den Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid is bepaald, dat, met ingang van 1 April a. s. de ingenieur van 's Rijks waterstaat der 3de klasse H. F. Beijerman, thans te Dordrecht, zal dienst doen als arrondissements-ingenieur in het 5de district, ter standplaats Arnhem.

AMSTERDAM. De Raad heeft gedurende drie jaren eene subsidie van *f* 1500 toegestaan aan de Zuiderzee vereeniging. Het Dagelijksch Bestuur dier Vereeniging had vooraf aan de leden van den Gemeenteraad de nota medegedeeld, door den hoofdingenieur van 's Rijks waterstaat, chef van het technisch onderzoek, den heer J. van der Toorn, en den ingenieur C. Lely ingezonden. Daaruit blijkt vooral, dat de afsluiting en drooglegging van de Zuiderzee geen belemmering voor de scheepvaart behoeft te veroorzaken. De ingenieurs zeggen daaromtrent toch: »Wenschelijk zal het zijn om te onderzoeken of de droogmakingen in het zuidelijk gedeelte niet zoodanig kunnen geschieden, dat de tijdelijke verlegging der scheepvaart door ringvaart-kanalen vermeden en Amsterdam door eene open stoombaan van zulke ruime afmetingen met het binnenmeer verbonden wordt, dat de belangrijke scheepvaart tusschen die stad en de noordelijke provincien zoowel tijdens als na de uitvoering dier droogmakingen, geheel onbelemmerd blijft. De afsluiting en gedeeltelijke droogmaking der Zuiderzee geeft, omdat daarbij de werking van eb en vloed teniet wordt gedaan, tevens gelegenheid de voortdurende verondieping, die zich thans in den hoek van het IJ en het Pampus voordoet, blijvend te verbeteren.

Naar aanleiding van de opmerking omtrent de nadeelen voor den gezondheidstoestand, welke van eene droogmaking der Zuiderzee te vreezen zouden zijn, verwijst het Bestuur der Zuiderzee-vereeniging voorts naar het verslag van de »Afdeeling natuurkunde van de Koninklijke Academie van Wetenschappen", op 4 Maart 1876 aan den Minister van Binnenlandsche Zaken ingediend, aan het slot waarvan men leest: »dat er geen voldoende grond bestaat voor de vrees, dat malariaziekten zich uit den polder of zijne onmiddellijke omgeving over de aangrenzende gewesten zullen uitbreiden."

De droogmaking van het IJ heeft nog kortelings en inzonderheid te Amsterdam bewezen, dat malaria-ziekten geen noodzakelijk gevolg van droogmakingen behoeven te zijn.

In het begeleidend schrijven aan de leden van den Gemeenteraad doet het Dagelijksch Bestuur der Zuiderzee-vereeniging nader uitkomen, dat, zonder vooruit te loopen op de vraag of de drooglegging der Zuiderzee rijkszaak moet wezen, het algemeen belang vordert, deze nationale zaak door volledig en onpartijdig onderzoek eene schrede vooruit te brengen. Dat onderzoek behoort door Amsterdam te worden gesteund, en het Bestuur blijft derhalve op toekenning van een subsidie der hoofdstad aandringen.

De subsidie werd toegestaan, zooals uit den aanhef van dit bericht blijkt.

— Bij de mededeeling in het voorgaand nommer omtrent de zevende Algemeene Vergadering der Nederlandsche Vereeniging voor Teekenonderwijs, op Dinsdag 12 April te houden in het Gebouw der Maatschappij voor den Werkenden Stand, te Amsterdam, werd de agenda slechts ten deele vermeld. Wij geven haar hieronder in zijn geheel:

1. Opening.
2. Ingekomen stukken.
3. Uitbrengen van het jaarverslag.
4. Nazien der rekening en verantwoording van den Penningmeester.
5. Verkiezing van 2 Bestuursleden, wegens het periodieke aftreden van de heeren J. D. Belmer en J. D. Huibers.
6. Behandeling van de voorstellen tot wijziging van enkele artikelen van het huishoudelijk reglement, ingezonden door de leden F. J. Schikkinger, G. W. Skene, C. H. Helweg, J. C. van Rossum en A. C. Cramer Czn.
7. Verslag over de ingekomen antwoorden op de prijsvraag.
8. Bespreking van het maandblad.
9. Handlijnteekenen begint zich meer en meer duidelijk te onderscheiden van het handteekenen en van het rechtlijnig teekenen. Is het wenschelijk aan dat teekenen als vak van onderwijs aan burger-, ambachts- en teekenscholen een afzonderlijke plaats in te ruimen? Zoo ja, op welke wijze dient het dan te worden ingericht? (In te leiden door den heer J. B. Jager te Groningen.)
10. Bespreking van het rapport der Commissie, benoemd door het Bestuur der Maatschappij tot bevordering der Bouwkunst tot beantwoording der vraag: »Welke eischen dient men te stellen aan eene goede regeling van vakonderwijs voor de handwerkslieden in de bouwambachten?" (In te leiden door den heer F. Lz. Berghuis te Arnhem.)

11. Is het noodig, dat aan kweek- en normaalscholen voor onderwijzers en onderwijzeressen, door den leeraar in het teekenen ook onderricht worde gegeven in de methodiek van het teekenonderwijs? (In te leiden door den heer D. Lako te Zwolle.)
12. Vaststelling van tijd en plaats voor de volgende algemeene vergadering.

ROTTERDAM. Van de ontwerpen, ingezonden op de door de Vereeniging Bouwkunst en Vriendschap uitgeschreven prijsvraag voor »eene monumentale brug met annexen, café-restaurant, belvédère enz.", is het ontwerp motto *Wodan* door de Jury met de gouden medaille bekroond.

Bij opening van den naambrief bleek het vervaardigd te zijn door de heeren J. P. Stok Wzn. en W. Stok Jr., architecten te Rotterdam.

UTRECHT. Op eene vergadering van pan- en tegelfabrikanten in Nederland, alhier gehouden, besloot men met algemeene stemmen tot de oprichting van een bond, die zich ten doel stelt de behartiging der pan- en tegelnijverheid, in den ruimsten zin. De koninklijke goedkeuring is gevraagd op de statuten en als Voorzitter is gekozen de heer D. J. van Wijk te Geldermalsen.

DORDRECHT. In de vergadering, door de Afdeeling Dordrecht der Vereeniging tot bevordering van Fabrieks- en Handwerksnijverheid Li. Zaterdag gehouden, werd het rapport uitgebracht over de enquête in zake den fabrieksarbeid, waaruit bleek, dat de toestand der arbeiders in onze gemeente gunstig mag genoemd worden. Bij de behandeling der punten van beschrijving voor de algemeene vergadering werd door den heer Hoijer een warm pleidooi gevoerd over degelijke arbeiderswoningen, en de wenschelijkheid betoogd van het instellen eener parlementaire enquête naar den toestand dier woningen. Spreker was van meening, dat voor de verbetering daarvan de Afdeelingen der Vereeniging in verbinding met de Maatschappij tot Nut van 't Algemeen ongetwijfeld gaarne de noodige stappen zullen willen doen. Naar aanleiding der vraag van de Afdeeling Amsterdam op welke grondslagen inrichtingen moeten berusten, bestemd tot het verhuren van beweegkracht ten behoeve van kleine industrieën word erop gewezen, dat een onderzoek dezer zaak zeer wenschelijk zou zijn.

— De Ambachtsschool te Dordrecht houdt eene tentoonstelling van voorwerpen en teekeningen, vervaardigd door leerlingen. Het tentoongestelde (zegt de *D. C.*) getuigt van degelijke leiding der leerlingen, terwij het door hen vervaardigde uitmunt door goede bewerking.

Omtrent de jongelieden, die tijdens het 4-jarig bestaan der school den 3-jarigen cursus daar hebben gevolgd, zijn over het algemeen gunstige getuigenissen ingekomen. De afgeloopen cursus telde 25 leerlingen, alleen voor het timmeren, terwijl binnen zeer korten tijd ook een cursus voor het smidsvak daaraan wordt toegevoegd, waarvoor de Gemeente de noodige lokaliteit reeds heeft toegestaan.

— Voor de vacante betrekking van adjunct-directeur der gasfabriek en hoogdrukwaterleiding, alhier, zijn voorgedragen 1°. de heer F. Hijner, directeur der gasfabriek te Hoogezand; 2°. de heer R. Zijlstra, opzichter aan de gasfabriek te Utrecht.

BREDA. De Ginnekensche Tramwegmaatschappij betaalt over 1886 een dividend van 5 pCt. over het maatschappelijk kapitaal ad *f* 68.000. De hypothecaire schuld is geheel afgedaan en het reservefonds bedraagt *f* 1729,66.

CORRESPONDENTIE.

In antwoord op de tot ons gerichte vraag omtrent het rapport der Commissie van beoordeeling der prijsvraag voor een zuivelgebouw (*Zie De Opmerker* van 5 Juni en 25 December 1886) kan op grond van welwillend verstrekte inlichtingen worden medegedeeld, dat de commissie diligent, maar de zaak nog niet in staat van wijzen is. De inzenders van antwoorden zullen nog een weinig geduld moeten hebben.

Redactie.

— De fabrikant A. H. van Bergen, te Heiligerlee, heeft aan de gemeente Ierseke eene brandspuit geleverd, die blijkens eene door den architect J. H. Hannink gegeven verklaring in alle opzichten voldoet. Verschillende proefnemingen hebben de voortreffelijkheid der spuit bewezen, en genoemde architect verklaart, dat het fabrikaat aan de gestelde eischen heeft voldaan en de afwerking in details niets te wenschen overlaat.

— Aflevering 3 van *De Natuur* (uitgave van J. G. Broese te Utrecht) bevat:

Een rem voor schepen (met fig.). — De reinheid onzer woningen (met fig.). — Natuur- en werktuigkundig allerlei (met fig.). — Levende organismen in hun betrekking tot verrotting en ziekte (met fig.). — Geschiedenis van het samengestelde mikroskoop (met fig.). — Over vliegers (met fig.). — De Nijl en zijne overstroomingen (met fig.). — Kunstboter. — Sterrenkundige opgaven. — Correspondentie. — Antwoorden.

BENOEMINGEN.

Bij Kon. Besluit is L. A. Reuvens, hoofdingenieur van 's Rijks waterstaat, benoemd tot ridder in de Orde van den Nederlandschen Leeuw.

ADVERTENTIEN.

Gemeentewerken Arnhem.

GEVRAAGD: een **Hoofdopzichter**, traktement aanvankelijk *f* 1500, en een **Inspecteur der Bouwpolitie**, traktement aanvankelijk *f* 1000.

Adressen op zegel in te zenden vóór 1 April 1887 aan den Burgemeester.

Nadere inlichtingen worden gegeven door den Directeur der Gemeentewerken.

DE LINT & C°.

Oostzeedijk 248, Rotterdam.

VLOER- en WANDTEGELS,

TROTTOIR-, CEMENT- EN IJZERSTEENTEGELS.

Groote voorraden.

Hollandsche IJzeren SPOORWEG-MAATSCHAPPIJ.

Aanbesteding.

Op **Maandag den 4^en April 1887**, des namiddags ten twee ure, zal in Kamer N° 46 van het Centraal Administratiegebouw der Maatschappij aan het Droogbak te *Amsterdam* worden **aanbesteed** de navolgende onderhoudswerken:

Op den spoorweg Amsterdam—Winterswijk, Hilversum—Utrecht en Amersfoort—Kesteren volgens bestek N°. 397: Uitvoeren van onderhoudswerken in zes perceelen. Raming *f* 36145.31.

en op den spoorweg Helder—Amsterdam en Zaandam—Enkhuizen volgens bestek N°. 398: Uitvoeren van onderhoudswerken in vijf perceelen. Raming *f* 26385.

De bestekken zijn tegen betaling van *f* 2.— per exemplaar, het bestek N°. 397 van heden af, het bestek N°. 398 van af Maandag den 28 Maart e. k., te verkrijgen aan het Bureau van den Ingenieur van den Weg, Kamer N°. 154 van bovengenoemd Administratiegebouw.

Aanwijzing geschiedt en inlichtingen kunnen worden verkregen als in de bestekken vermeld.

Op deze bestekken zijn toepasselijk de Algemeene Voorwaarden der Hollandsche IJzeren Spoorweg-Maatschappij d.d. 23 Februari 1886, die bovendien tegen betaling van *f* 0.50 per exemplaar aan bovengenoemd bureau verkrijgbaar zijn.

De Administrateur.

Aanbesteding.

BURGEMEESTER en WETHOUDERS van *'S-HERTOGENBOSCH* zullen op **Donderdag 31 Maart 1887**, voormiddag 10 ure, ten Raadhuize aldaar bij enkele inschrijving **aanbesteden:**

1°. **Het leveren van 76.000 stuks Grès-keijen voor trottoirs.**
2°. **Het leveren van + + 400 meter² behakte hardsteenen trottoirbanden.**

De bestekken liggen ter inzage op het Raadhuis te 's-Hertogenbosch en zijn verkrijgbaar bij den Gemeente-Architect J. M. NABBE aldaar, ieder tegen betaling van *f* 0.25.

De inschrijvingsbiljetten moeten op den dag van aanbesteding, uiterlijk ten 10 ure voormiddag, vrachtvrij aan het Raadhuis bezorgd zijn.

Inlichtingen zijn te bekomen bij den Gemeente-Architect voornoemd.

's-Hertogenbosch 16 Maart 1887.

Burgemeester en Wethouders voornoemd,
v. d. DOES DE WILLEBOIS
Burgemeester.
J. N. G. SASSEN,
Secretaris.

Nageperste Gevel-, Sier- en Profielsteenen
VAN
FR. VAN DE LOO Sr. Bemmel bij Nijmegen.
Gouden Medaille Antwerpen 1885.
Eere Diploma Groningen 1886.
Veel verminderde prijzen.

B. HOLSBOER. - Arnhem.
Leverancier van Z. M. den Koning.
Fabriek en Magazijn van Instrumenten voor wetenschappelijk gebruik.
Bekroond voor Waterpas-, Hoekmeet- en andere instrumenten met Zilver 1868, 1881, 1883 (Internat. Tentoonst.)
Hoogste onderscheiding 1879.
EQUERRES, MEETKETTINGEN, BRIEF- en PAKKETBALANSEN, enz. enz.
BAKENS, ROTATIE- en INDUCTIE-TOESTELLEN, TELEGRAAF-APPARATEN, enz. enz.

NEUCHÂTEL ASPHALTE COMPANY LTD. LONDON.

Exploitatie der Mijnen van Val de Travers.

FABRIEK TE **AMSTERDAM** Beltweg N°. 3.

TRADE MARK. VAL DE TRAVERS

NATUURL. ASPHALT VAN **VAL DE TRAVERS** ZWITSERLAND.

Gecomprimeerde Asphaltwegen en dito Dorschvloeren.
Werken in Asphalt-Mastiek voor Trottoirs, Skating-Rinks, Moutvloeren, Kelders.
Kolf- en Kegelbanen, Winkel- en Magazijnvloeren, Gangen, Veranda's, Brug- en Dakbedekkingen, Beton-Fundeeringen, Stallen enz. enz. enz.

Zindelijk, Vochtwerend, Ondoordringbaar, Geraaswerend Asphalt speciaal tot wering van vochtige muren.

Voor inlichtingen omtrent het leggen van **Vloeren, Bedekkingen** enz. gelieve men zich te adresseeren aan het Kantoor der fabriek, Beltweg 3, *Amsterdam*, of bij den Heer H. G. KNOOPS C.Ozn., Beekstraat F. 62, te *Arnhem*.

De Directeur, **W. PATON WALSH.**

JAN VAN DER POT, Scheepmakershaven No. 3, Rotterdam.

KYANISEERFABRIEK.

Het **kyaniseeren** is het eenigste afdoende middel tegen **verrotting** en **zwam.** De bewerking geschiedt geheel **reuk-** en **kleurloos.** Doorverlangd bijlevering van hout.

Prima Engelsche Portland-cement merk „Wallsend" van uitmuntende kwaliteit en tegen concurreerende prijzen.

Duitsche Portland-cement merk „Dijckerhoff & Söhne".

Belgische kluit- en hydraulische kalk.

Billijke prijzen en vrachten.

Kunstgraniet systeem Petitjean.

Prospectussen en prijscouranten worden op aanvraag franco toegezonden.

Gelieve op voornaam en adres te letten.

BECKER & BUDDINGH. — ARNHEM.

KONINKLIJKE FABRIEK VAN

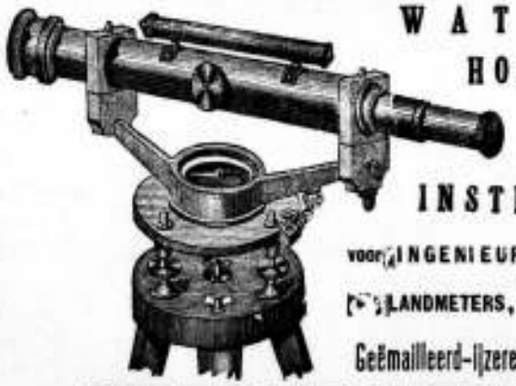

WATERPAS-, HOEKMEET- en andere **INSTRUMENTEN** voor **INGENIEURS, ARCHITECTEN, LANDMETERS, TEEKENAARS** enz.

Geëmailleerd-ijzeren **PEILSCHALEN,**

WEEGWERKTUIGEN.

ENGELSCH CALQUEERLINNEN

van uitnemende kwaliteit, uit de voornaamste Engelsche Fabriek, expresselijk voor ons gefabriceerd en daarvoor met onze Firma gewaarmerkt; in rollen van 22 Meter, ter breedte van 0.77, 0.96 en 1.10 Meter.

Te verkrijgen, benevens alle andere **Teekenbehoeften** in het

Magazijn van Teeken en Bureaubehoeften voor Bouwkundigen, van **Th. J. Dobbe en Zoon,** Voorstraat H. 502/3 te *Utrecht*.

Vereeniging tot bevordering van Fabriek- en Handwerks-Nijverheid in Nederland.

Afdeeling 'S-GRAVENHAGE.

TENTOONSTELLING VAN

GASTOESTELLEN,

VOOR

Verwarming, Verlichting en Drijfkracht,

te houden in de maand September a.s. te 's-Gravenhage.

Circulaires zullen later worden verspreid.

H. & J. SUYVER,

FABRIKANTEN VAN

STOOMKETELS EN WERKTUIGEN,

op de Intern. Tentoonstelling te *Amsterdam* 1883 bekroond met

EERE-DIPLOMA (hoogste onderscheiding).

Hollandsche Tuin en Zeepaard,
Bickerstraat
AMSTERDAM.

A. J. BACON & Co.

Ingenieurs, Aannemers van **Verwarming** en **Ventilatie, Gas- en Waterleidingen, Bouwmaterialen enz.**

BEKROOND met **Gouden, Zilveren** en **Bronzen Medailles.**

Overtoom N°. 239,
AMSTERDAM.

Inrichtingen voor openbare gebouwen, gestichten, woonhuizen, villa's, kantoren, enz.

Projecten en begrootingen worden kosteloos geleverd.

De Nederlandsche

CEMENTSTEENFABRIEK,

te VRIJENBAN bij Delft,

hier te lande de oudste in dit vak, beveelt zich aan voor het **leveren** van **RIOLEN, BUIZEN, WATER-** en **BEERPUTTEN, GEVELWERK** en alle tot het **bouwvak** behoorende artikelen.

PHOTOLITHOGRAPHIE, PHOTOZINCOGRAPHIE en Stéréotype-Inrichting

van G. J. THIEME, te Arnhem.

De ondergeteekende vestigt de aandacht op zijne inrichting voor **Photolithographie,** bijzonder geschikt voor de reproductie van **Plans, Teekeningen** enz. van HH. Architecten en Bouwkundigen; op die voor **Photozincographie** voor de reproductie van **Platen** en **Graveures,** ook van **Teekeningen** voor Boekwerken enz. ten dienste van HH. Uitgevers en op zijne **Stéréotype-inrichting** voor HH. Drukkers, alles tot de minste prijzen.

Prospectussen met proeven van bewerking, worden op *franco* aanvrage gratis toegezonden.

G. J. THIEME.

KLOOS & VAN LIMBURGH

ROTTERDAM.

EIGENAARS van BASALTGROEVEN in RIJNPRUISSEN.

Agenten van de Maatschappij van Quenast, van de Hardsteengroeven der Maatschappij St. Georges en van de Bonner Portland-cement Fabriek.

Handelaars in Basalt, Hardsteen, Bruinsteen,

Fauconval-, porphier- en basaltkeien.

Gedrukt bij G. W. van der Wiel & Co., te Arnhem.

RAADHUIS TE BROUWERSHAVEN.

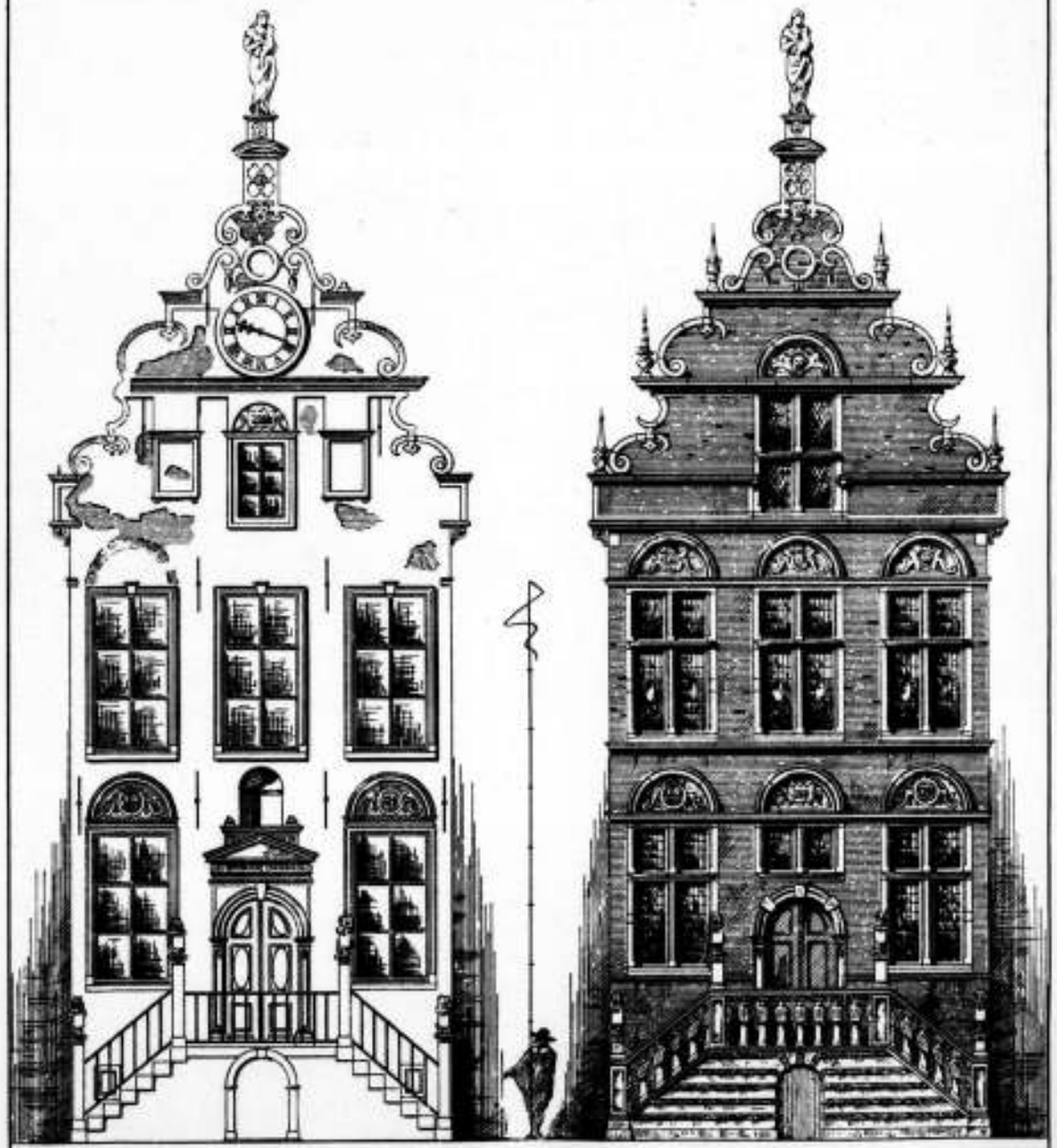

Tegenwoordige toestand

Plan van Restauratie volgens eene bestaande teekening

Photolith. v G. J. Thieme, Arnhem.

TWEE-EN-TWINTIGSTE JAARGANG N°. 14. ZATERDAG 2 APRIL 1887.

De Opmerker

Orgaan van het Genootschap

ARCHITECTVRA ET AMICITIA

Weekblad voor Beeldende Kunst- en Technische Wetenschap

A.W.W.

Redacteur-Uitgever F. W. VAN GENDT Jcz.
Adres voor Redactie en Administratie van het Weekblad en advertentiën: Bureau van *De Opmerker*, Driekoningenstraat 28, *Arnhem*.
Bureau der Redactie van *Architectura et Amicitia* JAN SPRINGER, C. B. POSTHUMUS MEYJES en A. W. WEISSMAN.
Stukken, deze Redactie betreffende, te adresseeren aan den Heer C. B. POSTHUMUS MEYJES, Kerkstraat 170 te *Amsterdam*
en al, wat de Administratie van het Genootschap betreft, aan den Heer F. J. BREMMER HZN., Reguliersgracht 74, te *Amsterdam*.

ABONNEMENT *f* 2.25 per 3 maanden of wel *zes gulden* per jaar, bij vooruitbetaling en franco toezending van dit bedrag. Voor het buitenland *f* 7.50 en Nederlandsch-Indië *f* 9.—, beiden bij vooruitbetaling.
ADVERTENTIEN ad 20 cent voor elken regel plaatsruimte en 10 cent voor een herhaalnommer, worden tot Vrijdagavond aangenomen.
AFZONDERLIJKE NOMMERS, bij contante betaling ad 15 cent per stuk en 25 cent per post, te bekomen aan het Bureau van *De Opmerker* te *Arnhem* en bij den Hoofd-correspondent JOH. G. STEMLER CZN., Boekhandelaar te *Amsterdam*.

MEDEDEELINGEN VAN HET GENOOTSCHAP.

Vergadering van de Schetsclub op Maandag 4 April, des avonds te halfnegen, in het Sociëteitslokaal, Maison Stroucken.

Namens het Bestuur:
de 1ste-Secretaris,
F. J. Bremmer Hzn.

ARCHITECTURA ET AMICITIA.

Vergadering van den 30 Maart 1887.

Bij ontstentenis van den Voorzitter werd de vergadering door den Vice-voorzitter geopend en na voorlezing en goedkeuring der notulen de heer E. Boursse als gewoon lid geïnstalleerd.

Vervolgens gaf de heer G. van Arkel een kunstbeschouwing, bestaande uit het plaatwerk: *Galerie contemporaine littéraire et artistique.*

De vergadering werd daarna gesloten.

(A. et A.) HET RAADHUIS TE BROUWERSHAVEN.

(*Bij de plaat.*)

In *De Opmerker* van 26 September 1885 deelde de heer H. G. Jansen, in zijn beschrijving van verschillende plaatsen uit Zeeland, ook het een en ander mede omtrent de stad Brouwershaven, en vestigde hij de aandacht op het merkwaardig stadhuis, dat deze stad bezit. Hij gaf tevens een schets van dit gebouw. Het is ons aangenaam, thans een meer uitvoerige afbeelding te kunnen aanbieden.

Brouwershaven ligt omtrent twee uren gaans ten noorden van Zierikzee, op het eiland Schouwen. De stad ontleent haar naam aan de Hollandsche, vooral de Delftsche brouwers, die hier, toen in Zeeland nog slechts weinig bier gebrouwen werd, hun product aanvoerden.

De stad stond oudtijds onmiddellijk onder de Zeeuwsche graven. Eerst in 1400 werd zij in leen gegeven aan heer Floris van Kijfhoek. In 1426 had in de nabijheid der stad de slag plaats tusschen den hertog van Glocester, gemaal van Jacoba van Beieren, en Filips van Bourgondië. In 1461 had Brouwershaven nog geen stederechten; het verkreeg die eerst onder Karel den Stoute, in 1472. In 1573 stond zij den Prins van Oranje dapper terzijde, waarvoor zij in 1582 het recht kreeg, haar gebied te mogen ommuren. In 1590 was deze ommuring voltooid.

De bierhandel nam na dien tijd af, doch de stad geraakte niettemin door de haringvisscherij tot grooten bloei. In 1682 had de stad veel te lijden van den hoogen vloed, waardoor dit jaar zich kenmerkte. Vele inwoners verlieten haar toen, waardoor de welvaart zeer verminderde.

De belangrijkste gebouwen van Brouwershaven zijn de Groote Kerk, die thans gerestaureerd wordt, en het Raadhuis, waarvan ons door den heer J. G. P. Roel, te 's-Hage, bijgaande opmeting met restauratieplan verstrekt werd.

Genoemden heer werd door het Gemeentebestuur van Brouwershaven verzocht om deze teekening te vervaardigen, ten einde haar als toelichting te doen dienen op een aanvrage om subsidie aan het Ministerie van Binnenlandsche Zaken. Door deze subsidie zou de Gemeente in staat gesteld worden den bestaanden voorgevel, welke in een zeer bouwvalligen toestand verkeert, te restaureeren.

Het restauratieplan is opgemaakt met gebruikmaking van de nu nog bestaande hoofdmotieven en van een zeer oude prent. Het is onderzocht door de heeren Victor de Stuers en Cuypers, die er hunne goedkeuring aan hechtten. Waarschijnlijk zal weldra met de restauratie een aanvang gemaakt worden.

Het doet ons genoegen, dat de gemeente Brouwershaven erop bedacht is, de gedenkstukken van haar verleden te bewaren, en dat zij haar raadhuisgevel zijn ouden luister wil hergeven. Het plan tot restauratie is naar onze meening welgeslaagd; slechts zouden wij de vraag willen stellen, of er noodzakelijkheid bestond den tegenwoordigen ingang, met zijn karakteristiek fronton en nis, en de spreuk *Lex Republicae Conservatio* te doen verdwijnen, en door den nieuw ontworpen ingang met bovenlicht te vervangen.

De gevel is in 1599 gebouwd, en vertoont vormen, die aan de Vlaamsche kunst van dien tijd herinneren.

POLYTECHNISCHE

DE NIEUWE HAVENWERKEN VAN LISSABON.

Lissabon is een van de belangrijkste havens van Zuid-Europa. Het verkeer is er steeds toenemende en in de laatste jaren is de tonnenmaat der in- en uitgeklaarde schepen voortdurend stijgende. In het jaar 1883 was het totaal der tonnenmaat reeds 3,615,167; vijf zesden der schepen, die de haven aandeden, waren stoomvaartuigen.

De haven van Lissabon wordt gevormd door den mond van de rivier de Taag. Voor deze de stad bereikt, verwijdt zij zich tot een uitgestrekt bassin, dat door een nauwere opening met de zee verbonden is. In dit nauwere gedeelte der rivier treft men de grootste diepte aan; deze wordt ten deele veroorzaakt door de sterke getijde-wisseling in den mond der rivier. Het water toch hoopt zich bij vloed in het bassin op en stroomt bij eb met groote snelheid zeewaarts. Zoodoende wordt er een vaarwater van 1500 M. breed en 10 M. diep door de natuur zelve in stand gehouden.

De stad ligt aan de noordzijde van de Taag, gedeeltelijk aan het bassin, dat *Mar de Palha* genoemd wordt, gedeeltelijk aan den nauweren riviermond Hare zeer gunstige ligging en de kolossale afmetingen van de veilige haven hebben der stad reeds zeer veel scheepvaartverkeer verschaft. De spoorwegverbindingen lokken een groot gedeelte van den handel van westelijk Spanje naar de hoofdstad van Portugal, waar vele transatlantische mailbooten de goederen ter verdere verzending overnemen.

Is dus de haven van Lissabon door de natuur uitstekend voorzien, de mensch heeft er totdusverre weinig aan gedaan. Los- en laadplaatsen of dokken zijn er niet; de schepen moeten op stroom in lichters laden en lossen.

De Portugeesche regeering heeft ingezien, dat een dergelijke primitieve toestand op den duur onhoudbaar zou zijn, en thans zal weldra met de afdoende verbetering der havenwerken, volgens het plan van den ingenieur Mendes-Guerreiro een aanvang worden gemaakt.

In hoofdzaak bestaat dit plan in het maken van een handelskade, evenwijdig met de stad. Deze kade wordt in diep water gebouwd, en de oppervlakte, die tusschen de nieuwe en oude oeverlijnen overblijft, wordt gebezigd voor dokken en open bassins.

Deze handelskade, die een tegenhanger van de Antwerpsche zal worden, kan tevens strekken om den gezondheidstoestand van Lissabon te verbeteren. Nu toch spoelt de rivier bij vloed telkens allerlei vuil op den oever, dat bij eb blijft liggen en niet zeer welriekende geuren verspreidt; dit zal door den aanleg der kade belet worden.

Tusschen de handelskade en de tegenwoordige oeverlijn zijn zes open bassins en een dok met sluizen ontworpen, die tezamen een oppervlakte van 48 hektaren beslaan.

De ondergrond is van dien aard, dat voor de behoorlijke fundeering der werken belangrijke uitgaven moeten gedaan worden. Een groot gedeelte der kade komt op een plaats, waar de vaste rotsgrond door een laag modder en klei ter diepte van 24 M. bedekt is; zelfs zijn er gedeelten waar de vaste rotsgrond op 31 M. beneden de laagwaterlijn ligt, zoodat de kademuur daar 36 M. hoog zou moeten worden. Boringen hebben echter doen zien, dat de onderste kleilagen, van 15 M. beneden laagwater af, voldoend weerstandsvermogen hebben om het gewicht der kade te dragen.

Bij de voorwaarden der aanbesteding, die eerstdaags gehouden zal worden, is het den aannemers vrijgelaten, op welke wijze zij deze diepte willen bereiken. Wanneer men let op de gunstige resultaten, te Antwerpen bij den kade-bouw door middel van gecomprimeerde lucht bereikt, lijdt het geen twijfel of de meerderheid der inschrijvers zal aan deze constructiewijze de voorkeur geven. Het laat zich echter voorzien, dat de veel grootere diepte, waarop de werken in de Taag moeten worden uitgevoerd, meer bezwaren zal geven dan in de Schelde overwonnen moesten worden.

De geheele lengte der handelskade zal 6000 M. bedragen; de waterdiepte daarvoor zal 8.50 M. bij gewoon laagwater bedragen.

De vraag, of men te Lissabon aan open bassins dan wel aan dokken met sluizen de voorkeur moet geven, is op zeer verschillende wijze beantwoord. Terwijl sommige ingenieurs ervoor waren om het grootste gedeelte der bassins als gesloten dokken met een vasten waterspiegel te behandelen, ten einde het lossen en laden der schepen te vergemakkelijken, meenden anderen, dat geheel open en steeds toegankelijke bassins, waar geen oponthoud door schutten ondervonden werd, verkieslijker waren. Er is voor dit laatste veel te zeggen; een haven, waar nooit dokken met sluizen geweest zijn, zal zeker door het oponthoud, dat het schutten, vooral bij groot getijverschil als te Lissabon (soms 4.50 M.), met zich brengt, nadeel ondervinden. Men heeft dan ook om deze reden te Hamburg aan open bassins de voorkeur gegeven.

Men heeft te Lissabon beide systemen willen vereenigen en daarom één groot dok met sluizen en zes kleinere open bassins geprojecteerd. De schepen kunnen dus kiezen van welke inrichting zij gebruik willen maken. Daar de rivier veel slib aanvoert, zal het op behoorlijke diepte houden der open bassins groote uitgaven vorderen.

Het dok met sluizen zal een oppervlakte van 14 hektaren verkrijgen. Het is toegankelijk uit een der open bassins door een sluis van 180 M. lang en 25 M. breed; de slagdrempel ligt 9 M. beneden gemiddeld hoogwater. Aan de westzijde van dit dok worden twee droogdokken gemaakt, het eene 158 M. lang en 25 M. breed, en het andere 100 M. lang en 15 M. breed; ook een scheepshelling is daarbij geprojecteerd, terwijl de ruimte voor een derde droogdok gereserveerd is.

Droogdokken zijn te Lissabon een bepaalde behoefte. Schepen, die herstellingen moeten ondergaan of nagezien moeten worden, hebben daarvoor in de haven van Lissabon geen gelegenheid. Zij zijn verplicht naar Cadix te gaan, indien zij ten minste niet aan een der Fransche of Engelsche havenplaatsen de voorkeur geven.

Op het terrein, dat aan de noordzijde door het gesloten dok en aan de zuidzijde door de handelskade begrensd wordt, worden vier loodsen van 20 M. breedte en van 40 M. lengte geplaatst. De overige ruimte wordt ingenomen door zes paar rails, die door middel van een beweegbare spoorwegbrug over de sluis van het dok (dezelfde inrichting, die te Amsterdam zoo sterk wordt afgekeurd) met de hoofdlijn van den spoorweg naar het binnenland en naar Spanje verbonden zijn.

Het bassin, dat toegang geeft tot het dok, zal een open doorvaart van 145 M. hebben. De minimum-waterdiepte zal zijn 7.50 M. bij eb.

Oostelijk van de reeds genoemde werken komt het Santos-bassin, voor kleinere schepen bestemd en waarin bij laag water 6 M. diepte gepeild zal worden. Ook hier worden loodsen gebouwd en zijn terreinen gereserveerd voor een postkantoor en een centraalstation. Deze gebouwen zullen echter eerst later uitgevoerd worden.

Nog meer oostwaarts komt het arsenaal-bassin, uitsluitend bestemd voor de Portugeesche marine; het zal 7.50 M. diepte hebben. Het douane-bassin en het bassin van Terreiro de Trigo, geheel ten oosten en het San-Amarobassin, aan de westpunt van de handelskade, zijn voor rivierschepen, kustvaartuigen, visschersvaartuigen enz. bestemd.

In de *Diario do Governo*, de Portugeesche Staatscourant, van 22 December l.l. zijn de voorwaarden van de aanbesteding, die dezer dagen te Lissabon heeft plaatsgevonden, opgenomen. De begrooting van het geheel beloopt bijna *f* 30,000,000.

De aanneming moet *à forfait* geschieden, en alle hydraulische machines, bruggen, caissons, kranen en spoorweginrichtingen moeten door den aannemer worden geleverd. De oplevering moet binnen 10 jaar na de gunning plaatsvinden. Bij te late oplevering verbeurt de aannemer *f* 50,000 voor iedere maand na den gestelden termijn. Slechts oorlog wordt als overmacht beschouwd.

De aannemer moet als cautie *f* 1.500,000 stellen. Bij de inschrijvingsbiljetten moeten uitgewerkte teekeningen en beschrijvingen gegeven worden. De gunning geschiedt binnen veertien dagen na de inlevering der biljetten, en binnen één maand na de gunning moet met de werken een aanvang gemaakt worden.

Binnen drie maanden na de gunning moeten alle werkteekeningen ter goedkeuring door den aannemer zijn ingediend. Het onderhoud der machinerieën is één jaar, dat der kunstwerken drie jaar na de oplevering voor des aannemers rekening.

MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.

Afdeeling Arnhem.

Vergadering van 23 Maart 1887.

Na opening der vergadering en goedkeuring der notulen werd aan de leden medegedeeld, dat waren ingekomen:

1°. Een programma der prijsvraag, uitgeschreven door de Amsterdamsche Afdeeling.

2°. Een verzoek van Burgemeester en Wethouders der gemeente Arnhem, om het jaarverslag van de Afdeeling.

Dit jaarverslag werd daaraa voorgelezen en vervolgens door de heeren P. H. Scheltema en M. W. Smijtink eene collectie details, schetsen en studiën aan de leden ter bezichtiging gegeven. Namens de leden werd aan beide heeren door den Voorzitter dankgezegd.

De vragenbus bevatte de volgende vraag:

»Wat is het beste systeem voor voetverwarming in kerken. Stoven met vuur, totheden gebruikt, zijn ondoelmatig en ongezond".

Afdeeling Rotterdam.

Vergadering van 24 Maart 1887.

De vergadering was zeer talrijk bezocht.

Na de gebruikelijke lezing en goedkeuring der notulen, verkreeg de heer Muijsken, architect te Amsterdam, het woord om de plans tot bebouwing van het terrein achter het Beursstation — bekend onder den naam van »Plan C" — toe te lichten. Vooraf deelde hij mede, dat het terrein door hem meermalen bezichtigd werd, waardoor hij het voornemen opvatte bij het Gemeentebestuur eene aanvrage in te dienen om dezen grond in eigendom te bekomen. In antwoord op deze aanvrage werd hem te kennen gegeven, dat van de heeren Eckhart, te Rotterdam, en Van Dam, te 's-Hage, eveneens een aanbod was ingekomen. Daarom wendde hij pogingen aan om met genoemde heeren voor gezamenlijke rekening de zaak op touw te zetten, wat boven verwachting gelukte. Spreker deelde voorts mede, dat de heer Eckhart de man is, door wiens ijver het kapitaal, voor de onderneming benoodigd, verkregen is en vertoonde daarna de plans, waarnaar het terrein bebouwd zal worden.

De eenvoudig in lijnen bewerkte teekeningen gaven een duidelijk overzicht van het scheefhoekig terrein. Daarop zullen 17 verschillende huizen worden gebouwd, die echter onderling een monumentaal geheel zullen vormen. De beide hoofdgevels rusten op arcades en de winkelkasten worden achteruit gebouwd, zoodat hierdoor galerijen ontstaan. Iedere winkel heeft zijne woning op eene tusschenverdieping, die voldoende ruimte daartoe aanbiedt, en waardoor de winkeliers steeds bij hunne zaken kunnen zijn. Aan de zijde van het Beurs-station is een *porte-cochère* ontworpen, die toegang geeft naar eene ruime, gemeenschappelijke binnenplaats, waar alle perceelen uitkomen en waarvan zij aan de achterzijde hun licht ontvangen. Die binnenplaats zal goede diensten bewijzen voor het in- en uitpakken van goederen, die dus niet in kisten enz. door de winkels behoeven te worden vervoerd. Voorts zijn boven de winkelhuizen ruime bovenhuizen geprojecteerd, elk van twee verdiepingen en met een zolder. De inrichting dezer bovenhuizen is nagenoeg gelijk aan die, welke men te Rotterdam meestal aantreft. De gevelteekeningen maken een zeer gunstigen indruk en vertoonen een flink en stijlvol geheel, zoodat deze bouw een waar sieraad van Rotterdam belooft te worden. De heer Muijsken deelde nog mede, dat de plans door den heer Van Dam en hem zijn ontworpen en dat de hoofdgevels in gehouwen steen zullen worden uitgevoerd. De Vergadering gaf door toejuichingen den heer Muijsken hare ingenomenheid te kennen zoowel met het plan als met de toelichting.

Alsnu beklom de heer J. H. Leliman, architect en eerelid der Afdeeling Rotterdam, het spreekgestoelte om de Vergadering, op de hem eigen gezellige en vermakelijke wijze, op een causerie te vergasten.

Alvorens daartoe over te gaan, begroette hij in den Voorzitter der Afdeeling, den heer H. Cramer, den waardigen zoon van zijn vroegeren degelijken leermeester in de metsel- en de perspectief-wetenschappen, welk onderwijs hem, tijdens zijne opleiding als timmerman te Rotterdam, van 1843 tot 1847 is verstrekt. Hij zou spreken over woonhuizen zoo *in* als *buiten* de steden, tot toelichting waarvan hij aan de wanden ruim 550 schetsen en teekeningen had tentoongesteld, waarvan een honderdtal zijn uitgevoerd. Allen zijn eenvoudig en burgerlijk opgevat. Zij zijn volgens door hemzelf gestelde programma's saamgesteld en allen verschillend, zoowel in esthetisch als financieel opzicht. Zij streven tevens naar verscheidenheid en men kan niet zeggen, dat de een van de ander »gekaapt" heeft. Hebben zij een zekeren familietrek, niets zal hem aangenamer zijn. Plagiaat heeft hij nooit bedreven, daar hij allen kunstdiefstal haat met den diepsten haat. Mochten zijne composities daarom zwakker zijn dan die van hen, die zich door het werk van anderen laten »inspireeren", dan troost hij zich met het bewustzijn, dat hij slechts zijn eigendom voorlegt. Reeds vroeger zou hij hier gekomen zijn op de hartelijke uitnoodiging van den Secretaris Van der Goes, ware 't niet, dat eene ernstige ziekte hem dit had belet. De uitnoodiging van de oudste Afdeeling, opgericht door onzen goeden vader Rose in 1848, was hem echter zoo lief, dat hij daaraan, ofschoon nog niet geheel hersteld, gaarne zoo spoedig mogelijk voldeed.

Daarna gaat spreker over tot zijne causerie, getiteld: »Over onze woonhuizen in en buiten de steden".

Voor hem is 't een uitgemaakte waarheid, dat deze eeuw op kunstterrein bijzonder vruchtbaar en gezegend is, vooral de laatste 25 jaren. Er zijn thans wel geen tempelbouwmeesters zooals ten tijde van Salomo; geen bouwmeester wordt thans in optocht met den gouden eerepalmtak de eerste rang aangewezen; nog minder gaan zij onmiddelijk vóór keizerlijke majesteiten, zooals o. a. den bouwmeester Symmacus op last van keizer Theodoricus ten deel viel; evenmin worden zij thans tot halfgod bevorderd en worden voor hen eerezuilen en triomfbogen opgericht; maar toch zijn er onder onze bouwmeesters, die zoo veel en zoo goed bouwen als ooit te voren kan zijn gebouwd. Dat voorrecht van *veel* en *goed* bouwen danken wij aan den uitleg en de uitbreiding onzer steden, waardoor in een enkel der laatste vette jaren vaak twintigmaal meer woonhuizen zijn gebouwd dan er vroeger in twintig jaarkringen noodig waren. Dat hals over kop, zelfs onzinnig en tegen alle regelen uitleggen der steden schijnt thans tot staan gebracht te zijn. De bouwambachten zijn tot den normalen toestand teruggebracht, hetgeen de kunst en het ambacht ten zegen zal komen. Want in normale tijden zal het werk beter doordacht en beter in harmonie komen met het kunstgevoel. Het speculatief knutselen zal ophouden en plaatsmaken voor een geregelden gang van zaken, wat door onderlinge bespreking verkregen zal worden. Wie zou in ernst durven beweren, dat het nut van bespreking in deze maatschappij twijfelachtig is? De kunstwetenschap moet en zal door bespreking steeds hooger stijgen. Overleg, vergelijk, ja, zelfs verschil van gevoelen zal daartoe meewerken. Een recent geval bij onze Belgische naburen toont dit duidelijk aan. Het modeltijdschrift *l'Emulation* bevat, zooals bekend is, afbeeldingen en beschrijvingen van voortreffelijke bouwwerken uit den laatsten tijd. De Belgische volksvertegenwoordiger Wagener heeft in Mei 1886 alles op het gebied van onderwijs in de bouwkunst, in de Kamer der Vertegenwoordiging hotweg afgekeurd. Zelfs Poelaert, de geniale architect der XIXe eeuw, vond geen genade voor zijn grootsch Paleis van Justitie. Hij was onwaar in zijn verheven kunstarbeid. De architect moet volgens Wagener *per se* tevens ingenieur zijn om voortreffelijk werk te kunnen leveren. De individualiteit moest verdwijnen en haar plaats worden bezet door »de Natie". Het volk moest dicteeren, de bouwmeester slechts schrijven! Is er nu grooter onzin denkbaar? De heer Wagener zeide flinkweg van de tribune: »gij architecten zijt domkoppen, gij kent noch de technologie, noch de stabiliteit, noch het weerstandsvermogen der materialen. Leer die dingen eerst in den grond en gij hebt kans, later waarachtige, degelijke bouwkunstenaars te worden".

Gelukkig nam de heer P. Stevens op blz. 161, XI^de jaargang van genoemd tijdschrift, den handschoen op en trad den grootspreker Wagener tegen. Ook het oordeel van den hoogst kundigen bouwmeester Boeckmann, uit Berlijn, staat lijnrecht tegenover de dwaze meening betreffende het systeem »bouwmeester en tevens ingenieur". Deze combinatie wordt door dien beroemden schrijver streng afgekeurd, onder verklaring, dat zij in Duitschland gebleken is zeer slecht te zijn en eene spoedige splitsing zeer sterk en algemeen wordt gewenscht. Wagener's theorie is gebaseerd op die van Viollet le Duc, en zou, als ze ooit zegevierde, het droevig gevolg hebben, dat het bouwmateriaal (de stof) het denkbeeld zou beheerschen, vastketenen en gebieden. Zulk een toestand is valsch, niet te verdedigen en zou beklagenswaardige producten leveren in strijd met vrijheid, rede, wetenschap, verstand en gevoel. De heer Wagener vergat, dat de bouwkunst een rationeele kunst is en zij het groote boek der overlevering, der beschavende vrijheid zal blijven. Zij is en moet zijn de moderne wijsbegeerte in kalk, steen, ijzer, hout en ander materiaal. Zij behoort eeuwig jong, frisch en bloeiend te zijn en nimmer in strijd met onze beschaving, met ons klimaat, met onze zeden en onze beurs. Zij hecht zich aan het gevoel; de wetenschap lave zich aan de rede. De bouwkunst moet zijn steeds redegevend, oorspronkelijk, waar, schoon, nuttig en altijd jong.

Onze woningen dan kunnen verdeeld worden in kleine, middensoort en groote of aanzienlijke. De buitenhuizen bestaan in kleine zomerwoningen of cottages, middensoort woningen als villa's (ook voor den winter geschikt) en groote landhuizen of »castels", waarvan de eigenaars paard en rijtuig houden. Ik herinner u aan mijne beschrijving in het XI^de deel der *Bouwkundige Bijdragen* van 1860, blz. 422—458, waarin ik aanvoerde, dat de 4 scholen: 1° die der rationalisten, 2° der renovateurs, 3° der fantasisten en 4° der eklektikers ten opzichte van den huizenbouw nog in bloei zijn. Het zijn minder die enkele grootere gebouwen of monumenten, gesticht door het rijk, de gemeente, de provincie of door corporatiën, die den doorslag kunnen geven en het kunstgevoel der groote menigte doen kennen. Slechts enkelen werken tot die grootsche stichtingen mede, terwijl tienduizenden zich in hunne eigene woningen afteekenen, waarbij geen uitheemsche vormen uit vervlogen eeuwen moeten geduld worden. Immers wie kan leven in die holle, hooge, kale ruimten van vroeger en zal niet liever een *sweet snug, cosij home* willen, zooals thans worden gebouwd, met een »cachet artistique"? Daarom voor heden: weg met den tot vervelens genoemden, bezongen, bestolen en onbruikbaren oud-Hollandschen (waarom niet oud-Nederlandschen?) stijl.

Kan iemand voorschrijven hoe een huis moet worden ingericht? Voorzeker neen, want elke bouwheer of meester stelt zich verschillende eischen en dat met recht. Veel liever wijs ik u met alle bescheidenheid op mijne vele schetsen en op de voornaamste, onveranderlijke punten voor den bouw van dergelijke woonhuizen. Hoe moet de plaatsing der kamers zijn ten opzichte der windstreken? Vooral bij landhuizen is dit van gewicht en toch wordt er weinig op gelet, ja soms nog van geheel verkeerde denkbeelden uitgegaan. Ziekenkamers moeten op het zuiden en westen, slaap-, kinder-, woon- en dagelijksche verblijfkamers enkel op het zuiden, en keuken, provisiekamers, eetkamers, hoofdingang, trappenhuis, privaten op het oosten en noorden liggen. Ik heb woningen gezien, waar in de kamers geen plaats was voor de meubels, waar geen vaste kasten, geen behoorlijke waterclosets waren en de ledikanten voor de ramen moesten geplaatst worden. Woningen met gevaarlijke trappen en uitstekende balusters, zonder kelder en zolder, met slechte schoorsteenen, zonder ventilatie, zonder behoorlijke tochtvrije toegangs- en trapportalen, zonder brandstof-, provisie- en andere bergplaatsen kunnen toch het leven niet gezellig en prettig maken? Het plan samenstellen, dit is hoofdzaak. In een volledig bouwplan ligt de bouwstijl, constructie en versiering opgesloten. De gevels komen dan van zelf, daar de hoofdstudie reeds gereed is. Immers dan voelt zich de kunstenaar luchtig in 't hoofd en de borst is verruimd.

Licht en lucht spelen een hoofdrol. Toen de onsterfelijke Goethe op zijn sterfbed den 22 Maart 1832 te Weimar het einde voelde naderen, bad hij om »meer licht". Die bede mogen zich vele bouwers wel herinneren, want veelal worden de lichtopeningen niet op een $^{1}/_{5}$ van de oppervlakte der vertrekken gemaakt. Hoe treurig is 't niet gesteld in nauwe straten, bij achterhuizen en op vele trappen. Jalousieën en gordijnen benemen bovendien het licht. De lichttoevoer mag nooit opgeofferd worden aan de constructie, het uiterlijk aanzien en den stijl der gevels. Ook luchtverversching is *overal* wenschelijk, evenals eene degelijke meubileering en uit- en inwendige, opbeurende, vroolijke versiering van alle huizen. Geene wanverhouding van vensters ten opzichte der lokalen, die zij verlichten moeten! Vele gevels zijn te kaal, anderen te vol, te mooi; weer anderen vertoonen slechts muren met gaten. Alle onpassende uitbouwen en onlogische constructiën dienen vermeden. Zulke onstabiele uitwassen, vooral in nauwe straten, benemen lucht, licht of uitzicht en zijn daarenboven gevaarlijk. Vele geveltoppen, dakvormen en dakvensters laten te wenschen over, omdat ze veelal niet uit de constructie voortvloeien en met allerlei ijzers recht- en tegen den winddruk in bedwang gehouden moeten worden. Een dakvenster moet een voornaam en sprekend deel van den top des gevels uitmaken. Ook zijn die hijschbalken met beffen afschuwelijk en nadeelig voor den gevel. Waarom dat hijschen aan de gevels niet afgeschaft en de trappen ruim genoeg gemaakt om al het noodige op en af te kunnen dragen? En wil de bewoner »par force" hijschen, laat hij dan ten minste verborgen, ijzeren uitschuifbalken maken, die niet wegrotten, niet leelijk en niet gevaarlijk zijn.

De souterrains worden vaak misbruikt. Daar behooren geen slaapplaatsen, wel provisiekelder en allerlei huishoudelijke vertrekken, desnoods eetkamer, te zijn. Ook zijn balkons af te keuren als gevaarlijk, voor ons klimaat ongeschikt en het uitzicht belemmerend. Beter is een »loggia", die althans voor weer en wind kan afgesloten worden. Elke woning dient *zichtbaar* haar eigen dak te hebben. Men zorge daarbij voor een passend silhouet en decoratief. Alkoven behooren in een goed plan niet thuis, daar zij lucht en licht missen.

Ten slotte nog deze algemeene opmerkingen over de huizen binnen de steden.

Vaak is 't terrein ongunstig, te smal en wat dies meer zij; daarom is het des te meer noodig bij die zwarigheden te zorgen voor karakter, ziel, cachet en kunstwaarde. Lodewijk XIV schreef eens: »En tout il faut de la jeunesse, mais surtout dans les arts", en die woorden zijn op den huizenbouw altijd toepasselijk. Jeugd en frischheid bovenal.

Het buitenverblijf heeft ook eigenaardige eischen en moet vooral in harmonie zijn met de omringende natuur. Zonderling hoekige villa's met leelijke zij- en achtergevels zijn er maar al te veel. Maar er zijn ook talentvolle bouwwerken. Ook in deze moet het zijn en blijven:

De ernst in kunst kan slechts bestaan
Waar hart en hoofd tezamen gaan.

In de apocriefe boeken, hoofdstuk 2 vers 22, staat: »in *haar* (dat is de wijsheid) is de geest, die verstandig, heilig, eenig, menigvuldig, scherpzinnig, behendig, welsprekend, rein, klaar, zacht, vriendelijk, ernstig, vrij, weldadig, menschlievend, vast, gewis en veilig maakt". Ik besluit met de verzekering, dat onze jonge kunstbroeders heel wat voorrechten genieten, vergeleken bij het vroegere onderwijs in de techniek. En nu:

Leef lang, bouw veel en eer vooral uw vad'ren streven,
Zoek in uw werk steeds naar d'eelste harmonie;
Geef kloek en trouw der kunst, in 't korte lieve leven,
De kracht, de waarheid, d'eenvoud en de poëzie.

Ten slotte hoop ik, dat gij Tollens' kaartspel of levenswoorden nooit op deze causerie zult toepassen, waar die voortreffelijke Rotterdamsche koopman dichter zoo vol geest en humor zeide:

»Menig vraagt en speelt in harten
En knopt niets dan schoppen in".

De Voorzitter bedankte de heeren Muijsken en Leliman voor het belangrijke, wat zij te zien en te hooren gaven, en beval de Afdeeling in hunne sympathie aan. Daverende toejuiching gaf het bewijs, dat de Voorzitter in den geest van alle leden had gesproken.

Ten slotte werden door den Voorzitter nog eenige monsters kunstmarmer ter bezichtiging aangeboden. Deze monsters: griotte d' Italie, levanto, sarancolin, rose de castille, vert campan, zijn afkomstig uit de fabriek van de Vennootschap Bruno & Co. te Luik. In platen van verschillende afmetingen wordt het vervaardigd met en zonder lijstwerk. Uitnemend is het geschikt voor wandbekleeding van vestibules, gangen, serres, badkamers, trapportalen, enz; ook voor kolommen, voetstukken voor beelden, schoorsteenmantels enz. wordt het toegepast. Algemeen is men van oordeel, dat dit kunstmarmer door zijne bedriegelijke nabootsing van de natuur en door zijne degelijke samenstelling, die de gebreken van echt marmer doet verdwijnen, eene goede toekomst tegemoet gaat. De prijzen zijn voor vakken zonder opgaaf van afmeting 6 gulden, met opgegeven afmetingen 7.5 gulden en voor lijstwerk 10 gulden den vierkanten meter.

AFDEELING GRONINGEN.

Vergadering van 25 Maart 1887.

Ter kennis van de leden werd gebracht een schrijven van het Bestuur der Amsterdamsche Afdeeling, met eenige exemplaren van het prospectus der prijsvragen, onlangs door deze Afdeeling vastgesteld.

De heer L. van Essen, tijdelijk leeraar in het rechtlijnig teekenen aan de Burgeravondschool te Groningen, werd met algemeene stemmen als lid der Afdeeling aangenomen.

De heer J. B. Jager gaf een beknopt overzicht van het leven en de werken van Michel Angelo Buonarotti en belderde zijne bijdrage door afbeeldingen op.

Daarna werd van gedachten gewisseld over onderwerpen van verschillenden aard, o. a. naar aanleiding van de bekende brochure van den ingenieur Tutein Nolthenius en die van den heer Moolenaar.

BOUWKUNST EN VRIENDSCHAP.

Vergadering van 31 Maart 1887.

De antwoorden, ingekomen op de beide door de Vereeniging voor de leden uitgeschreven prijsvragen, waren ter vergadering tentoongesteld. Voor eene monumentale brug over eene rivier van 135 M. breedte traden drie ontwerpen in het strijdperk, terwijl zich voor eene eenvoudige villa zonder torens of belvédères ten behoeve van een klein gezin vier mededingers hadden opgedaan. Behalve deze zeven ontwerpen was er nog een variante op een der plans voor de monumentale brug, waarbij, met behoud der hootdgedachte, eene andere oplossing was uitgewerkt.

De Commissie van beoordeeling voor de brug, bestaande uit de heeren Prof. E. Gugel, P. J. Weeldendenburg en W. C. van Goor, kende den eersten prijs (een gouden medaille met getuigschrift) met algemeene stemmen toe aan het ontwerp, ingezonden onder het motto *Wodan*, maar vond geene aanleiding den tweeden prijs, waarvoor een getuigschrift was uitgeloofd, aan een der beide andere antwoorden of aan de variante te geven.

De heeren P. J. Weeldenburg, T. L. Kanters en J. Muller, die de beoordeeling der ontwerpen van de villa op zich hadden genomen, waren van meening, dat de uitgeloofde prijzen niet konden worden toegekend; van de twee plans, die zich het meest onderscheiden, was het eene, in strijd met de bedoeling van het programma, te rijk behandeld en leed het andere aan minder goede indeeling van het plan. De Commissie stelde voor het eerstgenoemde plan met eene wijziging in *De Bouwmeester* op te nemen en aan het andere eene belooning van *f* 25 toe te kennen.

De heeren J. P. Stok Wz. en W. Stok Jr. zijn de ontwerpers van de bekroonde monumentale brug.

In behandeling komt de vraag naar eene eenvoudige wijze om de vervalsching van schelpkalk met stuifkalk of andere stoffen onmiddellijk te kunnen ontdekken.

Het Bestuur had heeren kalkbranders en andere belanghebbenden tot het bijwonen der vergadering uitgenoodigd en enkelen hadden daaraan gevolg gegeven; anderen hadden bericht gezonden, dat zij verhinderd waren aan de uitnoodiging te voldoen en weder anderen hadden schriftelijk van hunne belangstelling in dit onderwerp doen blijken.

Nadat de steller der vraag hare bedoeling had toegelicht, werd door een der uitgenoodigden op het groote belang van den bloei der kalkbranderijen gewezen.

Als slotsom van eene, door spreker gemaakte statistiek werd medegedeeld, dat 85% der waarde van de kalk betaald wordt aan arbeidsloon voor de verschillende verrichtingen. Schat men de productie op een millioen hectoliter, en stelt men den prijs van de kalk op slechts 40 cent, dan geeft dit de eerbiedwaardige som van ruim 3 ton gouds, alleen aan arbeidsloon.

Een andere belanghebbende, het eigenlijke punt in quaestie aanvattende, was van meening, dat vroeger het groote verschil in prijs tusschen schelpkalk en steenkalk aanleiding tot vermenging gegeven heeft, en dit bij het tegenwoordige geringe verschil in prijs minder voorkomt; dit neemt niet weg, dat de vraag van groot belang blijft, ook met het oog op onze nationale nijverheid. Spreker wees op het moeilijke om een afdoend antwoord te geven, vooral omreden niet alle schelpkalk van gelijke qualiteit is en dit afhankelijk is van de meer of minder goede soort schelpen, die gebrand worden. Er bestaat groot verschil tusschen de schelpen van Zuiderzee en Noordzee; de laatsten zijn op alle plaatsen niet van dezelfde hoedanigheid. Spreker gaf in het kort eene beschrijving van proeven, die eenige uitkomst hebben opgeleverd, en constateerde het noodzakelijke om, naast de te beproeven kalk, zuivere kalk onder het bereik te hebben. Mocht het tot het uitschrijven eener prijsvraag komen, dan achtte spreker het wenschelijk, dat ook zuivere practici hunne krachten aan de beantwoording zouden wijden.

Het bespreken der vraag, welke kalk de beste is en ot aan schelp- dan wel aan steenkalk de voorkeur moet gegeven worden, gaf aanleiding tot zeer tegenstrijdige antwoorden. Na toelichting van beide onderwerpen door verschillende sprekers, werd de vraag gesteld: moet er getracht worden in deze licht te verkrijgen door het uitschrijven eener prijsvraag, en zoo ja, in welken vorm? Verschillende meeningen werden geuit en leidden tot het besluit om twee prijsvragen uit te schrijven, en wel: 1°. door welk eenvoudig middel kan spoedig worden geconstateerd of schelpkalk met andere stoffen is vermengd? en 2°. welke kalk is beter, schelpkalk of steenkalk?

Komen er voldoende antwoorden in, dan zullen deze door den druk verspreid worden en voor de prijzen zullen de gelden bestemd worden, die reeds voor dit doel waren toegezegd en staande de vergadering vermeerderden. De som, die na aftrek van eenige onvermijdelijke kosten overblijft, zal zoodanig verdeeld worden, dat voor het antwoord op de eerste vraag $^{2}/_{3}$ en voor dat op de tweede $^{1}/_{3}$ wordt beschikbaar gesteld.

Eene uitvoerige discussie over de samenstelling der commissie van beoordeeling leidde tot het besluit, de deelnemers in de geldelijke bijdragen uit te noodigen personen te noemen, die daarvoor in aanmerking zouden kunnen komen en het Bestuur te machtigen daaruit eene keuze te doen.

De Voorzitter deelde nog mede, dat naar aanleiding van het besluit, in de voorgaande samenkomst genomen, om eene excursie naar Den Haag te doen, van den heer Lefèvre een schrijven is ontvangen, waarin hij zich bereid verklaart voor de leden eene séance te houden. Voor het regelen dezer excursie werd eene commissie van drie leden benoemd.

PRIJSVRAGEN.

De Afdeeling Leeuwarden van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst schreef twee prijsvragen uit; op de eene: een tramstation, werden *zeven*, en op de andere: eene afsluiting met schuifdeuren tusschen twee vertrekken, *tien* antwoorden ingezonden. In het verslag der vergadering, door deze Afdeeling den 11^den Maart jl. gehouden en voorkomende in *De Opmerker* van 19 Maart d. a. v., bladz. 94, zijn de motto's van deze antwoorden opgenoemd en komt de mededeeling voor, dat de heeren Moolenaar, Hazeu en Hubscher, allen te Groningen, als Jury zullen optreden.

Het ontwerp voor een tramstation, onder het motto *Friso* ingezonden, is bekroond en als vervaardiger heeft zich bekendgemaakt de heer K. L. Faber, opzichter bij de gemeentewerken te Leeuwarden.

Voor de tweede prijsvraag heeft geene bekroning kunnen plaatsvinden.

De Vereeniging Bouwkunst en Vriendschap te Rotterdam schreef mede twee prijsvragen uit en wel eene monumentale brug over eene rivier van 135 M. breedte en eene eenvoudige villa. Het ontwerp van de heeren J. P. Stok Wz. en W. Stok Jr., op de eerste prijsvraag ingezonden, werd met algemeene stemmen bekroond en voor de tweede prijsvraag werden geene prijzen toegekend. Voor verdere inlichtingen wordt naar het in deze courant opgenomen verslag der Vereeniging verwezen.

MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.

AFDEELING LEEUWARDEN.

Vergadering van Vrijdag 1 April 1887.

Bij het openen der vergadering richtte de Voorzitter een woord van welkom tot de nieuwe leden, de heeren Van Driesum en Jansen, beiden ter vergadering aanwezig, waarna de notulen der vorige bijeenkomst werden gelezen en vastgesteld.

De Voorzitter bood der Afdeeling een twintigtal keurig bewerkte diploma's aan, gephotolithographeerd naar een ontwerp, door het lid Faber geteekend; bij monde van den heer Rooseboom ontving de heer Noordendorp den dank der Vergadering voor deze attentie.

Het verslag der handelingen van de Afdeeling gedurende het jaar 1886 werd door het Bestuur ter tafel gebracht en onveranderd goedgekeurd, waarop den heer Van Wijngaarden het woord gegeven werd om de vraag te bespreken: *Welke is het eenvoudigste en tevens doelmatigste verwarmings-systeem, met afvoer van bedorven en aanvoer van frissche lucht, voor onze vertrekken, met gebruikmaking van kachels of haarden?*

Spreker trad in eenige algemeene beschouwingen, waarop bij het aanbrengen van elk ventilatie- en verwarmingstoestel moet gelet worden, en somde de voorwaarden op, waaraan een woon- of slaapkamer in verband met de gezondheid der bewoners moet beantwoorden. De wijze van af- en aanvoer, de benoodigde hoeveelheid en de hoedanigheid der lucht, wat het vochtigheidsgehalte aangaat, werden besproken en de vereischten genoemd, waaraan een goed ingerichte kachel of haard in de eerste plaats moet voldoen. Spreker stond stil bij eenige vrij goede oplossingen van dit vraagstuk, o. a. de kachel van Péclet, de verbeterde Duitsche vulkachel van Lammery en het nog meer geslaagde systeem Weigel, waarbij de toe- en afvoer van de verwarmde lucht beter geregeld kan worden. Eindelijk besprak de heer Van Wijngaarden de inrichting der haarden, waaronder die van Gaillard als goed geslaagd werd aangewezen om daarna te komen tot eene samenstelling van verwarming en luchtverversching, waarvan door den architect Breton melding wordt gemaakt in een onlangs verschenen nummer van de *Semaine des Constructeurs*.

Op voorstel van den heer Kramer werd spreker uitgenoodigd zijne belangrijke bijdrage, die door tal van duidelijke teekeningen werd opgehelderd, een of meer avonden op de leestafel ter visie te leggen, waartoe de heer Van Wijngaarden zich bereid verklaarde.

Het lid Dr. Mensinga deed hierop eenig mededeelingen omtrent door hem in practijk gebrachte hulpmiddelen, en zulks naar aanleiding van eene opmerking van den Voorzitter, dat het bezwaarlijk gaat in vele bestaande toestanden tot eene goede oplossing te komen.

De heer Ten Doesschate behandelde de vraag: *In welke gevallen en op welke gronden is betonfundeering onder bruggen, sluizen en andere bouwwerken aan te bevelen boven een gewone houten fundeering en hoe moet zij worden geconstrueerd?*

Na het geven van eene omschrijving van de verhouding der mortels voor beton, deelde spreker mede, dat dergelijke fundeeringen in hoofdzaak bij groote waterwerken worden aangebracht; voorts bij werken van kleineren omvang, als de gelegenheid tot afdammen ontbreekt, dat voor eene houten fundeering noodig is en ook voor fundeeringen, die hoog worden aangelegd. Voor de buitenfronten van sluizen wordt somwijlen eene betonfundeering gemaakt ter verzekering tegen grondschuiving of tegen paalworm. Verschillende samenstellingen van betonfundeeringen werden door spreker verklaard; naar aanleiding hiervan deed de Voorzitter de mededeeling, dat de onlangs afgebroken Nieuwe toren op een gemetselden voet rustte, die slechts 70 c.M. onder den beganen grond was aangelegd en dat deze zwakke fundeering vrij zeker de oorzaak was van de steeds toenemende helling van den toren.

In de pauze werd gelegenheid gegeven om de antwoorden te bezichtigen, ingezonden op de beide door de Afdeeling uitgeschreven prijsvragen; na afloop daarvan bracht het lid Baron rapport uit over de door hem genomen proeven met kalkolith, die over het algemeen niet voldeden aan de verwachting, die daarvan gekoesterd werd op grond van de circulaire van den heer Huinck. Een mengsel van kalkolith met water werd op een muur gestreken en was na 8 of 10 dagen nog vloeibaar, terwijl het in twee uren tijds moest zijn opgedroogd; het dekkend vermogen op hout is gebleken niet grooter te zijn dan dat van andere daartoe geschikte stoffen.

De Voorzitter richtte het woord tot den heer M. L. Faber, die zich had bekendgemaakt als inzender van het bekroonde ontwerp op de eerste prijsvraag en overhandigde hem het diploma der Afdeeling met den daaraan verbonden prijs van *f* 30. De heer Faber bracht woorden van dank voor de eervolle onderscheiding.

Het door de heeren Van Rietschoten en Houwens in den handel gebrachte ijzeren vlechtwerk, tot vervanging van plafond-beschrooting, werd door een der leden besproken, wien het na gedane proefneming voorhands gebleken was, dat het niet kan worden aanbevolen, wat de hoeveelheid specie en het arbeidsloon aangaat. Hij verklaarde zich bereid nieuwe proeven te nemen en daaromtrent rapport uit te brengen; de heer Baron nam op zich de granito, door het lid Fincke gefabriceerd, aan een onderzoek te onderwerpen.

Met een woord van dank aan de verschillende sprekers sloot de Voorzitter de talrijk bezochte bijeenkomst, die tevens de laatste van dit seizoen is; spreker uitte de beste wenschen voor den bloei der Afdeeling en het welzijn harer leden.

CORRESPONDENTIE.

In antwoord op de heden ontvangen briefkaart, postmerk Rotterdam, dient, dat de ruimte van ons blad niet toelaat verslagen te geven van de tentoonstellingen, prijsuitdeelingen en openbare lessen der Ambachtsscholen.

BINNENLANDSCHE BERICHTEN

LEEUWARDEN. In eene op 30 Maart jl. gehouden vergadering van de Vereeniging Nijverheid alhier, waren o. a. tentoongesteld de teekeningen, vervaardigd door volwassen werklieden op den winteravond-cursus van het Bisdomfonds. Deze cursus, in het jaar 1882 door den heer jhr. Mr. D. O. Engelen, als beheerder van genoemd fonds, opgericht en aanvankelijk met een 30tal leerlingen begonnen, telde dit jaar 78 deelnemers, terwijl nog een grooter aantal zich daartoe hadden aangemeld. Zij staat onder de leiding van den heer S. Baron, Directeur der Ambachtsschool, die daarbij terzijde wordt gestaan door de heeren H. van der Heij, N. van der Hoef en H. J. de Groot, allen leeraren aan deze inrichting, en den heer A. T. van Wijngaarden, hoofdopzichter der gemeentewerken. Daar de ambachten der verschillende leerlingen zeer uiteenloopen, is het onderwijs daarnaar geheel ingericht en wordt dit flink en practisch opgevat.

Uit deze tentoonstelling blijkt dan ook, dat de poging aan volwassenen iets te leeren, waartoe hun vroeger de gelegenheid onthrak en waaraan zij bij de beoefening van hun vak het allereerst behoefte hebben, niet alleen zeer goed is gelukt, maar bovendien door de werklieden zeer wordt gewaardeerd. Eere dan ook aan het loffelijk streven van den heer Engelen, die in weerwil van zijn vertrek naar elders het eens begonnen werk niet heeft afgebroken, overtuigd als hij was van de goede vruchten, die deze cursus reeds heeft afgeworpen; eere ook aan den ijverigen Directeur voor zijne zeker niet gemakkelijke taak.

'S-GRAVENHAGE. Bij Koninklijk besluit is R. A. van Sandick, laatstelijk ingenieur 3e kl. bij den Waterstaat en 's Lands burg. openb. werken in Ned.-Indië, thans met verlof hiertelande, op verzoek eervol uit 's Lands dienst ontslagen.

— Voor de kunstnijverheid-tentoonstelling, in 1888 te houden, is een uitvoerend comité benoemd, dat samen zal werken met een negentigtal mannen van naam in alle streken van het land om een tentoonstelling, een ieders belangstelling waardig, tot stand te brengen.

Een waarborgfonds van *f* 70,000 wordt geacht noodig te zijn en de bedoeling is dit kapitaal in kleine aandeelen van *f* 50 uit te geven.

Het voornemen bestaat een afzonderlijk gebouw in de Koekamp te 's-Hage voor de tentoonstelling op te richten. Donderdag heeft de eerste gecombineerde vergadering plaats gehad van de leden der tentoonstellings commissie met het comité van uitvoering, dat bestaat uit de heeren Dr. L. Mulder, Voorzitter, Mr. W. Storteubeker, Vice-voorzitter, A. E. van Kempen en Jhr. Mr. W. Th. Gevers Deynoot, Penningmeesters, A. W. Stortenbeker, Jhr. Mr. R. A. Klerck en M. M. Couvee Jr., Secretarissen.

DORDRECHT. Voor het Museum zijn twee portretten aangekocht en reeds ter bezichtiging gesteld; het eene van Ferdinand Bol (geboren te Dordrecht in 1616 en overleden te Amsterdam in 1680), is het portret van dien meester en het andere van Cornelis Bisschop of Busschop (geboren te Dordrecht in 1630 en aldaar overleden in 1674) het portret van een schilder en waarschijnlijk mede dat van den meester.

ARNHEM. Voor de vacceerende betrekking van hoofdopzichter bij de gemeentewerken, op eene jaarwedde van 1500 tot 1700 gulden, hebben zich niet minder dan 78 sollicitanten aangemeld. Voorts hebben 136 personen verzocht in aanmerking te komen voor de nieuwe betrekking van inspecteur der bouwpolitie, waaraan aanvankelijk een tractement van *f* 1000 verbonden is.

De benoeming, zoowel van den hoofdopzichter als den inspecteur der bouwpolitie, geschiedt door het college van B. en W., op voordracht van den Directeur der Gemeentewerken.

— Wij vestigen de aandacht op de circulaire, door den heer Fr. van de Loo Sr. dezer dagen verspreid. Heeft deze fabrikant zich door de nageperste waalsteenen, die op zijne fabriek te Bemmel bij Nijmegen vervaardigd worden, reeds naamgemaakt, het gebruik van deze steensoort zal zonder twijfel vermeerderen, nu er ook nageperste profiel- en siersteenen te bekomen zijn.

In de circulaire worden de nageperste waalsteenen, trottoirklinkers, sier- en profielsteenen omschreven, wat de afmetingen en kleuren aangaat, terwijl afbeeldingen der voorhanden profiel- en siersteenen en opgave der prijzen tot leiddraad strekken voor de bouwkundigen, die dit materiaal willen toepassen. De waarde der circulaire wordt verhoogd door de beschrijving der fabrikage, het rapport, te dier zake uitgebracht door de Maatschappij tot Bevoedering der Bouwkunst, de mededeelingen omtrent het weerstandsvermogen en het opnemen van water, de attesten van verschillende deskundigen en de lijst der agenten, die zich met den verkoop belasten.

Voor de Nederlandsche industrie is het streelend onder de attesten eene verklaring te vinden van den heer Th. van Glinborn te Emmerik, die den gevel van zijn woonhuis deed optrekken met steen van den heer Van der Loo en zich als volgt uitlaat: *uit keinem andern Steine wird sich ein so sauberes, schönes Mauerwerk herstellen lassen.*

GOUDA. In de volgende zitting van den Raad zal worden overgegaan tot de benoeming van een bockhouder-opzichter bij de fabrikage, waarvoor zich 37 sollicitanten hebben aangemeld. Aan acht der mededingers is een examen afgenomen, waarvan de uitkomsten ter visie van den Raad zijn gelegd.

VLAARDINGEN. De Vlaardingsche Waterleidingmaatschappij keert over het afgeloopen jaar een dividend van 3 pCt. aan de aandeelhouders uit. De toestand der Maatschappij is zeer gunstig.

MAASTRICHT. In navolging van zoovele andere groote steden, zal deze stad ook weldra hare drinkwaterleiding bezitten. Het machinegebouw met hoogdruk-reservoir zijn bijna voltooid en aan de buizenleiding in de stad wordt met ongewone kracht gearbeid, zoodat binnen weinige maanden de voltooiing mag worden te gemoet gezien.

Het nut van eene goede drinkwaterleiding is wijd en zijd verkondigd en ook hier genoegzaam bekend, maar van eene groote deelneming in het gebruik is men hier nog weinig verzekerd, omdat het drinkwater van de gewone welputten over het algemeen van goede qualiteit is en de kosten van aansluiting aan de drinkwaterleiding voor de gewone burgerij — die niets dan westersche eenvoud kent — nog al belangrijk zijn, zooals blijkt uit de voorwaarden, die dezer dagen verspreid zijn.

Volgens die voorwaarden kan een abonnement per jaar berekend worden als volgt:

woonhuis van 10 vertrekken . .	*f* 12.50
badinrichting	» 4.—
watercloset	» 3.—
gevelbesproeiing . . . . . ±	» 2.—
Samen	*f* 21.50

Bij een aanleg op bovenbedoelde wijze is zeker geen sprake van eenige weelde, maar alleen van datgene, wat in een goed burgergezin noodzakelijk is; niettemin vertegenwoordigt de abonnementsprijs, berekend tegen den penning 25, een gekapitaliseerd bedrag van ongeveer *f* 540.—, onverminderd de kosten van aanleg der leiding in het perceel van den abonnent. Het is te vreezen dat velen, die thans goed drinkwater hebben, tegen deze belangrijke uitgaven zullen opzien; van aanvragen tot aansluiting hoort men dan ook nog weinig spreken.

BENOEMINGEN.

De Gemeenteraad te Dordrecht benoemde tot adjunct-directeur bij de gasfabriek en hoogdruk-waterleiding den heer F. Hijner, directeur der gasfabriek te Hoogezand, met 13 stemmen; de heer R. Zijlstra Gzn., opzichter bij de gasfabriek te Utrecht, vereenigde 5 stemmen op zich.

— De ingenieur D. Drost, werkzaam bij den aanleg der Delftsche waterleiding, is belast met het toezicht op den aanleg der waterleiding te Kampen.

— De civiel-ingenieur J. E. H. Bakhuis, vroeger werkzaam bij de Panama-kanaalwerken, vertrekt binnenkort naar Noord-Amerika, waar hem het toezicht is opgedragen over de herstelling van de Leavenworthbrug (over de Missouri in Kansas), welke brug in Oct. j. l. gedeeltelijk door brand werd vernield.

ADVERTENTIEN.

OPENBARE AANBESTEDING.

BURGEMEESTER EN WETHOUDERS van *AMSTERDAM* zullen op

Zaterdag 9 April 1887,

des middags te 12 uur, op het Raadhuis, in het openbaar **aanbesteden**:

Het bouwen van eene Openbare Lagere School der 3de klasse voor Jongens en Meisjes, op een Terrein achter de Frans Halsstraat.

De voorwaarden dezer aanbesteding zijn uitsluitend te verkrijgen ter Stadsdrukkerij, tegen betaling van *f* 1.50 (met 2 teekeningen).

Inlichtingen worden gegeven ten kantore van den Stads-Architect, op het Raadhuis, kamer N°. 101, des ochtends van 10—12 uur.

Burgemeester en Wethouders voornoemd:

VAN TIENHOVEN.

De Secretaris,

LE JOLLE.

Amsterdam, 30 Maart 1887.

OPENBARE AANBESTEDING.

BURGEMEESTER EN WETHOUDERS VAN *ROTTERDAM* zijn voornemens op **Dingsdag den 19 April 1887**, des namiddags ten 1 ure, ten Raadhuize aldaar **aan te besteden:**

Het maken van een Administratie-Gebouw, Woning voor den Onder-Directeur en Woning voor den Hoofdbaas, ten behoeve van de uitbreiding der Gemeente-Gasfabriek aan den Oost-Zoedijk.

Bestek, voorwaarden en teekeningen liggen op de gewone dagen en uren ter kennisneming op de *Plaatselijke Secretarie* en het *Stads-Timmerhuis* te *Rotterdam*, en zijn tevens voor *f* 3,— verkrijgbaar bij Wed. P. VAN WAESBERGE en ZOON, Boekdrukkers, *Houttuin* n°. 78.

Nadere inlichtingen zijn te bekomen aan gemeld Timmerhuis. De aanwijzing in loco zal plaats hebben op Dingsdag den 12 April 1887, des voormiddags ten 11 ure.

Bekroond: Dusseldorp 1880. Weenen 1880. | **Gouden Medaille** Amsterdam 1883. | **Bekroond:** Frankfort a/M. 1881. Amsterdam 1882.

JOHANN ODORICO, Frankfort a/M.

FABRIEK VAN

Marmermozaïek en Terrazzo-vloeren, Glasmozaïek, Kunstmarmer en Cementuitvoeringen.

Succursales. **Amsterdam, Weenen, London, Boston.**

Opgericht 1830.

Eenig vertegenwoordiger voor *Nederland*

FERD. ENGERS, Amsterdam,

Heerengracht, bij de Oude Spiegelstraat n°. 335.

POLYCHROOM-CEMENT uitsluitend verkrijgbaar bij
Theod. Ferd. Bierhorst, eerste Nederl. Mozaïekfabrikant, Haarlem.

BECKER & BUDDINGH. — ARNHEM.
KONINKLIJKE FABRIEK VAN
WATERPAS-, HOEKMEET-
en andere
INSTRUMENTEN
voor INGENIEURS, ARCHITECTEN,
LANDMETERS, TEEKENAARS enz.
Geëmailleerd-ijzeren PEILSCHALEN,
WEEGWERKTUIGEN.

ENGELSCH CALQUEERLINNEN
van uitnemende kwaliteit, uit de voornaamste Engelsche Fabriek, expresselijk voor ons gefabriceerd en daarvoor met onze Firma gewaarmerkt; in rollen van 22 Meter, ter breedte van 0.77, 0.96 en 1.10 Meter.
Te verkrijgen, benevens alle andere **Teekenbehoeften** in het
Magazijn van Teeken en Bureaubehoeften voor Bouwkundigen,
van **Th. J. Dobbe en Zoon** Voorstraat H. 502/3 te *Utrecht*.

A. J. BACON & C°.
Ingenieurs, Aannemers van **Verwarming** en **Ventilatie, Gas-** en **Waterleidingen, Bouwmaterialen enz.**
BEKROOND met **Gouden, Zilveren en Bronzen Medailles.**
Overtoom N°. 239,
AMSTERDAM.
Inrichtingen voor openbare gebouwen, gestichten, woonhuizen, villa's, kantoren, enz.
Projecten en begrootingen worden kosteloos geleverd.

H. & J. SUYVER,
FABRIKANTEN VAN
STOOMKETELS en WERKTUIGEN,
op de Intern. Tentoonstelling te *Amsterdam* 1883 bekroond met
EERE-DIPLOMA (hoogste onderscheiding).
Hollandsche Tuin en Zeepaard,
Bickerstraat
AMSTERDAM.

NEUCHÂTEL ASPHALTE COMPANY LTD, LONDON.
Exploitatie der Mijnen van Val de Travers.
FABRIEK TE **AMSTERDAM** Beltweg N°. 3.
TRADE MARK.
NATUURL. ASPHALT VAN **VAL DE TRAVERS** ZWITSERLAND.
Gecomprimeerde Asphaltwegen en dito Dorschvloeren.
Werken in Asphalt-Mastiek voor Trottoirs, Skating-Rinks, Moutvloeren, Kelders.
Kolf- en Kegelbanen, Winkel- en Magazijnvloeren, Gangen, Veranda's, Brug- en Dakbedekkingen, Beton-Fundeeringen, Stallen enz. enz. enz.
Zindelijk, Vochtwerend, Ondoordringbaar, Geraaswerend.
Asphalt speciaal tot wering van vochtige muren.
Voor inlichtingen omtrent het leggen van **Vloeren, Bedekkingen** enz. gelieve men zich te adresseeren aan het Kantoor der fabriek, Beltweg 3, *Amsterdam*, of bij den Heer H. G. KNOOPS C.Czn., Beckstraat F. 62, te *Arnhem*.
De Directeur, **W. PATON WALSH.**

Hollandsche IJzeren SPOORWEG-MAATSCHAPPIJ.
De aanbesteding der onderhoudswerken op den spoorweg *Helder—Amsterdam* en *Zaandam—Enkhuizen*, volgens Bestek N°. 398, aangekondigd voor den 4den April 1887, wordt
UITGESTELD
tot den 19den April 1887.
De Administrateur.

Aanbesteding.
BURGEMEESTER en WETHOUDERS der Gemeente *ARNHEM* zullen **Dinsdag 19 April 1887**, 's voormiddags 11½ uur, in het openbaar ten Gemeentehuize
AANBESTEDEN:
Het afbreken van den bestaanden houten en het maken van een NIEUWEN STOEL van getrokken ijzer voor het klokkenspel in den Grooten Toren.
Begrooting ƒ 5000.
Aanwijzing Woensdag en Donderdag 13 en 14 April e. k., 's voormiddags 11 ure, ten Gemeentehuize, bureau Gemeentewerken; bestek met bijbehoorende teekeningen en gezegeld inschrijvingsbiljet tegen betaling van **ƒ 1** — nà 6 April e. k. — ter Secretarie verkrijgbaar.

GRINT.
Het Gemeentebestuur van *ZWOLLERKERSPEL* is voornemens op **Vrijdag 22 April** a. s., 's voormiddags te elf uur, op het Gemeentehuis aan de Nieuwe markt te *Zwolle*, **aan te besteden:**
De levering van 377 M³. grint, ten behoeve der kunstwegen.
De voorwaarden van aanbesteding kunnen op aanvrag kosteloos verkregen worden op het Gemeentehuis.

PHOTOLITHOGRAPHIE, PHOTOZINCOGRAPHIE
en Stéréotype-Inrichting
van G. J. THIEME, te Arnhem.
De ondergeteekende vestigt de aandacht op zijne inrichting voor **Photolithographie**, bijzonder geschikt voor de reproductie van **Plans, Teekeningen** enz. van HH. Architecten en Bouwkundigen; op die voor **Photozincographie** voor de reproductie van **Platen** en **Gravures**, ook van **Teekeningen** voor Boekwerken enz. ten dienste van HH. Uitgevers en op zijne **Stéréotype-Inrichting** voor HH. Drukkers, alles tot de minste prijzen.
Prospectussen met proeven van bewerking, worden op *franco* aanvrage gratis toegezonden.
G. J. THIEME.

DE LINT & C°.
Oostzeedijk **248**, *Rotterdam*.
VLOER- en WANDTEGELS,
TROTTOIR-, CEMENT- EN IJZERSTEENTEGELS.
Groote voorraden.

Nageperste
Gevel-, Sier- en Profielsteenen
VAN
FR. VAN DE LOO Sr, Bemmel bij Nijmegen.
Gouden Medaille Antwerpen 1885.
Eere-Diploma Groningen 1886.
Veel verminderde prijzen.

Gedrukt bij G. W. van der Wiel & C°., te Arnhem.

APRIL-FEESTEN TE AMSTERDAM

SCHETSEN VAN ENGE DER

VERSIER EN

Photolith. v G. J. Thieme, Arnhem.

TWEE-EN-TWINTIGSTE JAARGANG N°. 15. ZATERDAG 9 APRIL 1887.

De Opmerker

Orgaan van het Genootschap

ARCHITECTVRA ET AMICITIA

Weekblad voor Beeldende Kunst en Technische Wetenschap

A.M.W.

Redacteur-Uitgever F. W. VAN GENDT Jlz.
Adres voor Redactie en Administratie van het Weekblad en advertentiën: Bureau van *De Opmerker*, Driekoningenstraat 28, *Arnhem*.
Bureau der Redactie van *Architectura et Amicitia* JAN SPRINGER, C. B. POSTHUMUS MEYJES en A. W. WEISSMAN.
Stukken, deze Redactie betreffende, te adresseeren aan den Heer C. B. POSTHUMUS MEYJES, Kerkstraat 170 te *Amsterdam*
en al, wat de Administratie van het Genootschap betreft, aan den Heer F. J. BREMMER HZN., Reguliersgracht 74, te *Amsterdam*.

ABONNEMENT *f* 2.25 per 3 maanden of wel *tien gulden* per jaar, bij vooruitbetaling en franco toezending van dit bedrag. Voor het buitenland *f* 7.50 en Nederlandsch-Indië *f* 9.—, beiden bij vooruitbetaling.
ADVERTENTIËN zal 20 cent voor elken regel plaatsruimte en 10 cent voor een bewijsnummer, worden tot Vrijdagavond aangenomen.
AFZONDERLIJKE NOMMERS, bij contante betaling zal 15 cent per stuk en 25 cent per post, te bekomen aan het Bureau van *De Opmerker* te *Arnhem* en bij den Hoofd-correspondent JOH. G. STEMLER CZN., Boekhandelaar te *Amsterdam*.

MEDEDEELINGEN VAN HET GENOOTSCHAP.

Wegens de aanstaande koningsfeesten zal de 881ste gewone vergadering, in plaats van Woensdag 13 April, worden gehouden op Woensdag 20 April. De agenda hiervoor zal in het volgend nummer worden medegedeeld.

De volgende antwoorden zijn ingekomen op de 1ste gewone prijsvraag „Een decoratieve eerepoort op de brug over den Amstel, bij de Hoogesluis te Amsterdam": 1° La Patrie, 2° Vivat Rex, 3° Oranje boven, 4° 70, 5° 1817—1887, 6° Schets, 7° Amsterdam, 8° Tijdelijk, 9° Jo, 10° Pro Patria, 11° Amstel-hotel, 12° Triomph, 13° Spoed, 14° Vrijheid, 15° Rex, 16° 1817, 17° Oranje boven. Deze antwoorden zijn in de sociëteitszaal geëxposeerd.

Namens het Bestuur:
de 1ste-Secretaris,
F. J. Bremmer Hzn.

(A. et A.) DE APRILFEESTEN TE AMSTERDAM.

Hoewel de hoofdstad reeds op 19 Februari haar ingenomenheid met de feestviering van 's Konings zeventigsten geboortedag door het uitsteken van vlaggen en de andere „gebruikelijke" eerbewijzen had betuigd, wenschte zij nog op schitterender wijze haar ingenomenheid met het feest te doen blijken. Af-en-toe bestaat er een behoefte aan feestvieren; elke gelegenheid, die zich aanbiedt, wordt gretig aangegrepen. Amsterdam had in lang geen feest gehad en — spijt den mopperaars, die meenden dat het dwaasheid is om, zooals tegenwoordig geschiedt, iemands zeventigjarigen geboortedag met buitengewonen luister te vieren, en dat deze gewoonte haar ontstaan dankt aan het verplicht aftreden, waartoe de onverbiddelijke wet de hoogleeraren, wier jaren tot zevenmaal tien gestegen zijn, dwingt — spijt dezen mopperaars, heeft de stad, *die als keyserin de kroon draaght van Europe*, zich aangegord, om zich weer eens in al haar pracht te vertoonen.

Amsterdam is een stad, die zich meer dan andere, tot versiering leent. Reeds op zichzelf is zij schilderachtig; haar kronkelende grachten en nauwe straten geven haar iets pittoresks, dat vele andere plaatsen missen. Wel heeft de moderne wansmaak, helaas, reeds veel bedorven, maar er is nog genoeg over om het oog des kunstlievenden beschouwers te boeien.

Wie echter een stad als Amsterdam wil versieren, dient een man van smaak te wezen; meer dan elders valt daar een mingelukte decoratie onmiddellijk op ongename wijze in het oog. En, hoewel de bewoners der Amstelstad bijna allen door de wijkversieringen van hunne liefde voor het Vorstelijke Huis hebben blijkgegeven op eene wijze, die voor hun goeden wil getuigt, lang niet allen hebben tevens ook blijkgegeven van den goeden smaak, die in een stad, schilderachtig als Amsterdam, in de eerste plaats vereischt wordt.

Het is toch niet voldoende, wat staken in den grond te plaatsen, wat sparreboomen tusschen de straatkeien te steken of wat slingertjes van groen en lichtjes langs de boorden der grachten aan te brengen, ja zelfs niet om eerepoorten te bouwen, wier afmetingen meer dan gewoon zijn, om aan Amsterdam een passende versiering te geven. Wanneer een kunstenaarshand dit alles niet schikt en plooit, wanneer de conceptie eenvoudig aan den eerste den beste „timmerman en makelaar" wordt overgelaten, wordt geen geheel verkregen, dat der hoofdstad waardig is. Gelukkig hebben tal van versieringscommissiën dit ingezien, en het mag een verblijdend verschijnsel genoemd worden, dat vooral aan de jonge garde der bouwkunstenaars, die zich zoo gaarne en met zooveel succes op decoratief terrein beweegt, het maken der ontwerpen en de leiding der uitvoering is opgedragen.

Al is nog, op het oogenblik dat wij dit schrijven, lang niet alles gereed, en laat het zich aanzien, dat de meest omvangrijke versieringen eerst ter elfder ure

KONINKLIJK TECHNISCHE SCHOOL

voltooid zullen worden, wij kunnen toch reeds het een en ander omtrent de decoraties mededeelen, daar vele teekeningen, waarvan wij er enkele op bijgaande plaat weergeven, onzer verbeeldingskracht ter hulpe kwamen.

Voor wij onze bespreking beginnen, moge een enkel woord omtrent de eischen, waaraan een goede versiering onzes inziens voldoen moet, hier eene plaats vinden. Monumentaliteit, hoe gewenscht overigens bij bouwwerken, is bij een versiering niet op haar plaats. Een versiering moet den indruk van tijdelijkheid geven; het is dus, gelooven wij, verkeerd gezien, wanneer men haar te massief, te zeer als nabootsing der werkelijkheid maakt. Luchtig, vroolijk spelend moet zij zijn; alle zwaarmoedigheid dient vermeden. Sommigen onzer kunstenaars heeft hun neiging tot het monumentale parten gespeeld; zij hebben, hoeveel verdiensten hunne versieringsontwerpen overigens ook bezitten, niet genoeg aan Goethe's kernachtige uiting gedacht: *was glänzt ist für den Augenblick geboren.* Op het echte wat *der Nachwelt unverloren* blijft, komt het bij een versiering minder aan.

Beginnen wij onze besprekingen met de versiering, die op den Dam is aangebracht.

De Voorzitter des Genootschaps, de heer Jan Springer, heeft hier het ontwerp geleverd. Rondom het monument, dat reeds zoo lang door ieder kunstliefhebber naar een meer uit het centrum der stad gelegen plek gewenscht wordt, is een breed vierkant voetstuk getimmerd, waartegen vier bassins, waarin leeuwenkoppen water spuwen, zijn aangebracht. De bovenzijde van dat voetstuk (waarom schreven de dagbladen toch met zeldzame eenstemmigheid het on-Hollandsche sokkel?) is versierd met de wapens der provinciën, terwijl banieren het omgeven. Op het basement is een vierkant gedeelte aangebracht met nissen, waarin allegorische voorstellingen en zuilen, door groen omgeven. Acht monumentale standaards, ter hoogte van zeventien meter, met vlaggen en groen getooid, dragen cartels, waarin electrische lampen zullen worden aangebracht. Zoowel de middenversiering als de standaards zijn in rijke kleuren geschilderd.

De versiering van de Kalverstraat werd opgedragen aan ons medelid, den heer A. Salm G.Bz. Aan den Dam en aan de Munt staan twee zuilen met scheepssnebben, een navolging der Romeinsche *rostra*. Zij zijn acht meter hoog en decoratief beschilderd. Lantaarns, groen en bloemen dienen tot sieraad van deze zuilen. Langs de huizen zijn in de Kalverstraat guirlandes, met vlaggen versierd, die 's avonds *à giorno* verlicht zullen worden. Ook tachtig kronen met vetpotjes zullen ontstoken worden.

In de Reguliersbreestraat staat een eerepoort, eenigszins in Moorschen trant, met zeer massieve koepels, zuilen en beelden.

Op het Rembrandtplein is tegen het hek om het park een versiering aangebracht, voorstellende een muur met nissen en busten, door pilasters versierd en met een fronton, pinakels, leeuwen, banieren, enz.

Een sierlijke kiosk is op het Thorbecke-plein naar het ontwerp van ons medelid G. van Arkel verrezen. Rijk met groen en bloemen getooid en door standaards en wimpels omgeven, maakte deze kiosk, waarin het borstbeeld van den Koning geplaatst is, een zeer goeden indruk.

De versiering van de Utrechtschestraat voldoet ons minder. De standaards hebben wel iets van geornee rde telephoonpalen.

Ook die van de Vijzelstraat is niet, zooals wij die zouden wenschen. Men denkt, bij het beschouwen ervan, dadelijk aan versierde tralieliggers van een spoorwegbrug.

Het Frederiksplein prijkt met een decoratie, die door ons medelid E. Cuypers ontworpen is. In het midden van het grasperk is een obeliskvormige zuil, door planten omgeven, aangebracht. Standaards met vlaggen en groen, door guirlandes verbonden, omgeven het middenmotief.

De Hoogesluis is zonder tooi gelaten. Ter wederzijden zal men echter op den avond der illuminatie een zeer fraai uitzicht genieten. Aan de stadszijde ziet men dan de illuminatie, door de gemeente op de „magere brug" aangebracht. In den Buitenamstel ligt een sierlijke kiosk, door ons eerelid, den heer I. Gosschalk, ontworpen. Zij heeft den vorm van een zeskantigen tempel, bekroond door een groote lichtfontein. Rondom komen zes piramiden.

Begeven wij ons thans naar de Leidschepoort, die thans, in gewijzigden vorm, naar het ontwerp van ons eerelid, den heer P. J. H. Cuypers, herrezen is. Zij overspant met drie bogen de geheele brug en is twintig meter breed. Vier torens met kanteelingen en de tegenwoordig haast onvermijdelijke trapiesgevel sieren het bovendeel. Dat het aan een eerepoort van den bouwmeester van ons Rijks-museum niet aan heraldiek en symboliek zou ontbreken, was te verwachten. Voor wie minder in deze beide vakken thuis mochten wezen, laten wij een verklaring der ornementen volgen. In den gevel aan de stadszijde bevinden zich de wapens van den Koning en de Koningin, met de kwartieren van den Prins van Oranje. Rechts het Prinselijke wapenschild, zooals het door Prins Willem I werd gevoerd; vervolgens Nassau, Catzenellenbogen, Vianden, Dietz, Châlons, Oranje, Genève. Aan den anderen kant het wapen van Nederland in den topgevel, terwijl de overige acht vakken gevuld zijn met de voornaamste geslachtswapens welke 's Konings afstamming van het Keizerlijk geslacht van Karel den Groote aanduiden, als: Saksen, Engeland, Gelder, Lotharingen, Limburg, Vianden, Breda, Oranje-Nassau. In het midden van den top is de Nederlandsche vlag aangebracht; de oranjewimpel daarboven moet het opperste gezag in Nederland voorstellen. Op de torens van de vier hoeken is dit symbool omgeven door vier kleinere vlaggen, welke de eigenschappen voorstellen, die het gezag moeten besturen, als kracht, zachtmoedigheid, wijsheid en voorzichtigheid, gesymboliseerd door rood, wit, oranje en nog eens wit. Het zou te ver voeren, ons nog meer in deze symboliek te verdiepen: genoeg zij het, op te merken, dat zelfs de tinnen een symbolische beteekenis hebben.

De versiering op de Leidschestraat biedt weinig opmerkelijks. Ook de Heeren- en Keizersgrachten hebben niets beters weten te bedenken dan de van oudsher gebruikelijke guirlandes. Wij moeten echter de „Bocht" van de Heerengracht, dat aristocratisch gedeelte der stad bij uitnemendheid, uitzonderen. Is vaak aristocratie en smakeloosheid synoniem, hier hebben onze patriciërs bewezen, dat zij niet slechts *lieden van goeden wille*, maar ook *„abele gheesten"* zijn.

Niet tevreden met de gewone slingertjes, hebben zij den heer I. Gosschalk het ontwerp van een zeventiende-eeuwsche galjoot doen maken. Zooals het vaartuig daar thans ligt, maakt het, bij zijn lengte van 28 M. en zijn hoogte van 8 M. boven den waterspiegel, een kranig figuur. De spiegel is rijk versierd.

Het schip is als een werkelijk vaartuig van masten en tuig voorzien, en met groen en bloemen getooid. Op den avond der illuminatie worden al de hoofdlijnen verlicht en speelt een muziekkorps aan boord. Het schip is, ter eere onzer Prinses, Willemijntje gedoopt.

In de Plantage, nabij Artis, hebben de bewoners der omliggende buurten door den heer A. Salm GBz. een eerepoort doen oprichten, die bestaat uit twee torens, door een velum verbonden, waarop in gouden letters de woorden: Hulde van de Plantagebewoners; vlaggen, groen, enz. tooien het geheel.

Een tafereel uit het Amsterdam der zestiende eeuw, met den alouden Gasthuismolen en poort, geeft de Gasthuismolensteeg te zien.

De bewoners der Gelderschekade hebben een drietal torens in Moorschen trant opgericht, waarvoor het ontwerp van ons medelid, den heer H. Beijer Jr., afkomstig is. Ook de bewoners van de Marnixkade hebben zich geweerd en een eerepoort, naar het ontwerp van den heer W. J. D. Bodenkemper, doen bouwen.

Vermelden wij ten slotte, doch niet in de laatste plaats, de prachtige eerepoort, die de Bakkersbond nabij het Centraalstation doet oprichten. Het ontwerp hiervoor is door de kunstvaardige hand van ons medelid, den heer Henri Evers, vervaardigd. Het motief is dat van de triomfbogen, zooals zij in de oudheid gebruikelijk waren, doch met een trotschen koepel en vlaggemasten versierd.

Zooals wij reeds bij den aanvang zeiden, is nog lang niet alles voltooid en kan dit overzicht dus uiteraard niet dan onvolledig zijn, te meer, daar wij over tal van versieringen, waaruit meer goeden wil dan kunst sprak, moesten zwijgen. Wij stellen ons echter voor, indien wij nog het een en ander zien mochten, dat onze aandacht trekt, dit in het volgend nummer te vermelden.

Wij kunnen onze vakgenooten met vertrouwen aanraden, Amsterdam in de feestweek te bezoeken; vooral op den avond der illuminatie wacht hun een zeldzaam genot.

(A. et A.) DE FEESTGIDS.

Bij gebroeders Binger te Amsterdam is de officiëele feestgids voor de a s. week verschenen, een boekske, dat, zoo wat uitvoering als illustratie betreft, geroemd mag worden. Behalve alle aanwijzingen, die geen feestvierende missen kan, bevat de gids een aardig geschreven schetstje van een onzer jongere letterkundigen, die zich achter den doorzichtigen pseudoniem Rudolf Bernz verschuilt, terwijl de vaardige pen van wijlen Professor Aquarius, die thans niet meer van den areopagus naar het forum afdaalt, een zeer onderhoudende en met geschiedkundige en andere bijzonderheden gekruide beschrijving der feestversieringen geleverd heeft. De compleete muziekstukken, door de vierduizend kinderen den Oranjevorst toe te zingen, zijn mede in het boekje te vinden.

Het boekje ontleent zijn waarde voor hen, die de feesten niet mede kunnen maken, voornamelijk aan de illustratiën. De heer Gerard Muller zorgde o. a. voor een titelblad, de heer H. P. Berlage voor afbeeldingen van eenige eerepoorten en andere versieringen. Bijzonder munt uit de teekening, door den heer Jan Springer van de Dam-decoratie gemaakt. Ook de illustraties van den heer Wenckebach zullen met genoegen gezien worden.

Wij voorspellen aan de uitgevers een ruim debiet van het keurig uitgevoerde boekske.

(A. et A.) INGEZONDEN.

Aan de Redactie van De Opmerker.

In no. 14 van *De Opmerker* (2 April 1887) wordt ten aanzien van een plan tot restauratie van het Raadhuis te Brouwershaven beweerd, dat dit ontwerp door mij zou zijn goedgekeurd.

Dit is niet juist. Ik heb daarop onderscheiden aanmerkingen, welke ik den ontwerper heb verklaard.

Aangenaam ware het mij, dat hiervan in *De Opmerker* mededeeling werd gedaan.

Hoogachtend heb ik de eer te zijn,

uw dw. dienaar
VICTOR DE STUERS.

(A. et A.) *Geachte Redactie.*

Met veel voldoening vernam ik uit het laatste nommer van *De Opmerker*, dat de zoo hoog noodige restauratie van den Brouwershavenschen raadhuisgevel eindelijk ter hand genomen zal worden.

Het bijgevoegde restauratieplan echter geeft mij aanleiding daaromtrent eenige bemerkingen in het midden te brengen, waarvoor ik eenige ruimte verzoek.

Behalve de vraag, in het bijschrift gedaan omtrent den hoofdingang, welke ik ten volle beaam, vestig ik de aandacht op de stoep, welke in het restauratieplan de eenigszins barokke vormen der latere Noord-Nederlandsche Renaissance vertoont, welke weinig harmoniëeren met het fijne beeldhouwwerk en lijstwerk der tympans enz.

Verder heeft, door de op het plan aangegeven behandeling der kruistraceeringen met gebroken profielen, de geheele gevel een Gothisch cachet gekregen, hetwelk ten eenenmale vreemd is aan de nog bestaande gedeelten.

Hoewel de steenen kruisen zeker wel tot het oorspronkelijke plan behoord zullen hebben, waren deze in meer Renaissancen geest op te vatten geweest, hetzij met doorloopende profieleering of ongeprofileerd, zooals ze veelvuldig voorkomen in de werken van Vredeman de Vries.

Ook zullen zeker niet zoo vele horizontale lijstwerken ongebroken door den gevel hebben doorgeloopen; de benedenramen, waarvan de tympans geheel zijn bewaard, zijn gedekt door een lijstwerk, hetwelk ter weerszijden van het raam om een vlakken pilaster kornist, welke de fijn geprofileerde archivolte draagt (zie het détail nevens mijn schets van den gevel in *De Opmerker* van 26 September 1885). Denkt men

zich nu de steenen kruisen door de pilasters en het lijstwerk omsloten, zoo verkrijgt men een geheel ander karakter in de ordonnantie.

Een soortgelijke venstervorm bestaat nog aan het op hetzelfde blad geschetste poortgebouw aan de oude haven te Zieriksee, van 1559. Omtrent de bovenramen geldt hetzelfde.

Ook het veranderen van den top is mijns inziens niet te verdedigen; het bestaande middenvenster en de beide kleinere nissen hebben dezelfde omlijsting als de groote ramen; rond den jaartalsteen moet dan natuurlijk de archivolte aangebracht worden. Alleen de wijzerplaat is een invoegsel, waardoor de lijst daarboven is uitgebroken; van de beide lijstwerken bij den aanvang van den top moet naar mijn gevoelen alleen het onderste doorgetrokken worden.

Eindelijk is van de aangebrachte pinakels hetzelfde te zeggen als van de stoepbalusters en zouden de kogels, welke het bovengenoemde poortgebouw te dier plaatse vertoont, beter bij het geheel passen.

In hoever al de genoemde wijzigingen op de oude prent, waarvan in het bijschrift sprake is, voorkomen, kan ik niet beoordeelen, doch ik geloof, dat ieder mij zal toegeven, dat op zulke oude afbeeldingen de fijnheid van détails enz. gewoonlijk veel te wenschen overlaat, en men in ieder geval aan de nog bestaande resten een veel zekerder gids heeft. Mijn wensch is daarom, dat deze regelen mogen strekken om den gevel, welke vooral in zijn détails een fraai voorbeeld is van de sierlijke fijne vormen der vroeg-Renaissance, niet bij eene restauratie zijn oorspronkelijk karakter te doen verliezen.

Amsterdam, 5 April '87.

H. G. Jansen.

DE WATERKEERING DER STAD NIJMEGEN.

Nijmegen (de oude stad) is voor ongeveer negen tiende gedeelten ver boven de rivier gelegen, maar het overige een tiende deel kan bij zeer hooge rivierstanden onder water loopen.

Vroeger werd door de bewoners daarvan in de afdamming voorzien door middel van planken schuttingen en kleidammen, en met gewone zuigpompen werd het huis- en hemelwater, dat uit de stad kwam en zich bij hoog buitenwater natuurlijk achter de dammen verzamelde, overgepompt.

Bij den uitleg der stad, die in de laatste zeven jaar voltooid werd, is ook in dezen toestand een groote verbetering gebracht.

Allereerst heeft de gemeente gezorgd voor het ophoogen van een groot gedeelte der Waalkade tot die hoogte, dat zij als waterkeering dienen kan, wat ook van belang is voor de schepen en booten, die met hoogwater hier een even goede lig- en losplaats vinden als bij de laagste rivierstanden aan het andere deel der kade. Hierdoor maakt Nijmegen een gunstige uitzondering op de meeste plaatsen, aan rivieren gelegen. Er is bijna nergens zulk een ruime gelegenheid om bij alle waterstanden gemakkelijk te kunnen laden en lossen.

Waar die hooge kade langzamerhand in een lage overgaat, begint een waterkeerende muur, eerst van kleinere, dan van grootere afmetingen, hier en daar door een coupure, als doorgang dienende, opgehouden; deze muur vervolgt zijn weg tot aan een huis, aan het Rijk behoorende, en reikt overal met zijn kruin tot 14 M. boven A.P., d. i. een halve meter hooger dan de hoogst bekende waterstand bij open rivier.

In dit zooeven genoemde huis is de waterkeerende muur gemaakt van eveneens zeer soliede constructie; hij eindigt aan de voorzijde van dit gebouw tegen de voormalige Meipoort, die natuurlijk ook als doorgang opengehouden werd. Van daar volgt de muur weer zijn weg langs achter de Vischmarkt, tegen de huizen, die aan de Waalzijde uitgang hebben en komt bij de voormalige Kraan nabij de Grootestraat weer voor den dag als vrijstaanden muur. De lengte hiervan is niet groot, omdat er een kort eind verder weer een opening moest blijven voor een daar uitkomend straatje.

Van dezen doorgang gaat een recht eind muur door naar de Grootestraat, waarvoor eveneens een opening gebouden is; van daar werd de muur in één aaneengesloten geheel doorgetrokken tot aan de huizen van de Waalkade, gaat nog een eind weegs door vóór langs die huizen, tot hij weer dwars door een gemeentegebouw gebracht is in de achterliggende Steenstraat, waar de muur in een gewonen kistdam overgaat, die zich eindelijk weer in de hooger gelegen straten verliest.

Al de zooeven genoemde openingen worden bij hoog water gesloten met dubbele rijen planken met kleivulling. Deze dammen behoeven eerst geplaatst te worden bij een rivierstand van 12.60 M. + A. P., omdat de straten in die doorgangen en achter de dammen ook op die hoogte liggen. Bij den laatsten hoogen waterstand (11.85 M. + A. P.) zijn ze dus niet geplaatst geweest.

Aan het water, dat zich achter de nu gemetselde waterkeering van uit de hoogere stadsgedeelten verzamelen zou, moest ook een uitweg gegeven worden, en daarvoor is een groot riool met verschillende zijtakken gelegd, dat dit water naar een bassin voert, wat bij laagwater naar de rivier kan afvloeien, maar bij hooge rivierstanden wordt afgesloten. In dit geval begint de machinist van de pulsometers stoom te stoken en heeft hij de beschikking over 3 groote pulsometers, die, gedreven door 2 groote stoomketels, ongeveer zevenhonderd stère water in een uur tijds naar de Waal kunnen overbrengen.

Toch zou, als het lang hoogwater bleef en er veel regen viel, de toevloed van water wel eens zoo sterk kunnen worden, dat bij de groote uitbreiding, die de stad gegeven is, ook het pulsometerhuis met al zijn opvoerend vermogen te klein werd.

Hierin is gelukkig ook al weer voorzien. In het vorig jaar kwam n.l. een groot riool tot stand, dat dwars door de bovenstad loopt, hier al het water opvangt en door middel van een gegoten-ijzeren buis van 1.20 M. wijdte en ruim 300 M. lengte onder de lage stad door in de rivier brengt en dit ook bij de hoogst bekende standen loozen kan. Dit riool, dat een groote helling heeft, is zoo ruim aangelegd, dat het ook bij eene nog grootere uitbreiding van de stad voldoende capaciteit bezit. Het kan per minuut ongeveer 300 stère water afvoeren. Nog op twee andere plaatsen van de stad werden dergelijke ijzeren riolen gelegd, die, hoewel van veel kleinere afmeting, toch dienen om de pulsometers zooveel mogelijk te ontlasten en het water, dat van de hooge stad komt, in de Waal te brengen.

De geheele waterkeering is met zeer veel zorg gebouwd en niet slechts boven den grond, maar ver onder de oppervlakte van de straat is daarmede reeds begonnen. Een kleidam, ter dikte van ongeveer 1 M., werd zoo diep in den grond gewerkt, dat hij aansloot op een vaste kleilaag, waarvan men mag aannemen, dat zij eene groote uitgestrektheid bezit en voldoende waterdicht is. Overal werd deze kleilaag gevonden en daardoor een goede fundeergrond verkregen, behalve op dat gedeelte van de Waalkade, wat aan voortdurende verzakking onderhevig is.

Reeds kort na de voltooiing, bij het eerste laagwater, zakte de muur ongeveer één centimeter weg. Juist op de scheiding van de verzakking moest de muur wel afscheuren en hoewel door het Bestuur in het eerst nog gedraald werd, is eindelijk op die plaats ook een coupure in den muur gemaakt en is eene scheuring niet meer mogelijk.

Bij elk laagwater zakt de bodem steeds weer een à twee centimeters weg en neemt den muur en den daaronder liggenden kleidam mede, waardoor steeds minder water gekeerd kan worden, maar toch blijft alles voldoende dicht en vast. De muur vertoont nergens zelfs niet de geringste sporen van scheuren. Dit is te meer te verwonderen omdat de verzakking niet alleen naar beneden plaatsvindt, maar gepaard gaat met eene verschuiving naar de rivier; zakt de muur bijvoorbeeld 4 à 5 centimeter, dan schuift hij 1 centimeter naar de rivier.

De kleidam zal natuurlijk scheuren, maar deze herstelt zich gemakkelijk omdat hij zoo zwaar belast is en steeds in eenigszins vochtigen toestand verkeert.

Het eenige nadeelige gevolg, wat wij nu van de verzakking ondervinden, is, dat de muur nu en dan verhoogd zal moeten worden.

Nijmegen, 7 April 1887. W. C. Hofkamp.

PRIJSVRAGEN.

VEREENIGING TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST TE GRONINGEN.

Het programma der prijsvraag voor eene kleine villa, door deze Vereeniging uitgeschreven, is op bladz. 424 van den voorgaanden jaargang van *De Opmerker* te vinden. Het rapport der Jury over de 27 antwoorden is van den volgenden inhoud.

De Jury besloot met algemeene stemmen te rapporteeren als volgt:

Arbeid adelt. Een vrij goed ontwerp, indeeling doelmatig; het is echter niet een der ontwerpen, welke voor bekroning in aanmerking kunnen komen.

Variatie. Plattegronden niet oordeelkundig, gevels stijf.

Aestas. Een ontwerp met doelmatige indeeling; de architectuur der gevels is evenwel niet van eene breede opvatting.

Am See. Plattegrond-indeeling voor eene villa niet aanbevelenswaardig; de architectuur getuigt van weinig studie.

Prodium. Indeeling goed, de gevels maken geen aangenamen indruk en getuigen nog van te weinig studie.

Flora. Een uitmuntend ontwerp met eenvoudige, doelmatige indeeling; de gevels zijn smaakvol en het geheel maakt een aangenamen indruk.

Het ontwerp kan beschouwd worden als het type voor eene villa en heeft in hoofd- en onderdeelen veel oorspronkelijks; de teekeningen zijn net bewerkt.

Aumeke. Plattegrond-verdeeling gedrongen, hokkerig; de gevels, getuigende van studie, zijn onverdienstelijk; de perspectiefteekening rechtdradig.

(*?*). Een ontwerp met ondoelmatigen plattegrond (zie salon, ontvangkamer, haard in de vestibule); de gevels zijn goed geteekend, de proportie der torensamenstelling zwak, versiering sober. In de details gebrek aan eenheid in vormen.

1*ste*ling. Een vestibule ontbreekt; de entree is daardoor tochtig; de muren onvoldoende gesteund, de gevels getuigen van weinig studie; voor een eersteling is het echter een vrij goed ontwerp.

Schetsontwerp. Plattegrond ondoelmatig, spreekkamer misplaatst. Vier veranda's zeker te veel, toren te groot opgevat; teekeningen niet mooi, raamvormen gezocht.

Rusticana Vita. Indeeling eenvoudig en goed, de gevels maken geen aangenamen indruk.

Niet hebben enz. Een der gevels geheel als blinde muur te behandelen, verdient voor eene villa geene aanbeveling; wat minder ruimte voor de trappen zou het salon ten goede komen; de hoofdgevel is waarschijnlijk in hoofdzaak gekopiëerd en getuigt van weinig smaak, vooral blijkbaar uit de details; meerdere gevels ontbreken.

Excelsior. De schikking der vertrekken goed doordacht, de gevels getuigen van weinig architectonischen zin, de behandeling der teekeningen is goed.

't Wapen van Amsterdam. Indeeling goed, de gevels herinneren aan bekende stationsgebouwen en maken daardoor voor eene villa geen aangenamen indruk.

Rust roest. De ontwerper heeft blijkbaar zijn best gedaan, doch het ontwerp is onvoldoende.

Luctor et finvergo. Een goed geteekend ontwerp; indeeling vrij goed; de raamverdeeling laat nog al iets te wenschen over; overigens maakt het ontwerp geen onaangenamen indruk.

Regula. Het beschouwen van dit ontwerp ontlokte de verzuchting, dat zooveel tijd besteed werd aan het samenstellen van vormen zonder smaak.

Ziet daar. Dit ontwerp is zeker van een leerling; de moeite, eraan besteed, verdient waardeering.

H. Blijkbaar van een leerling, die nog goed moet studeeren om te kunnen meedoen.

Agricolantum. Plan goed ingedeeld, uitmuntend geteekend; detailvormen weinig oorspronkelijk; 't geheel is echter niet onverdienstelijk en kwam voor bekroning in aanmerking; de vormen zijn echter niet elegant en deden daardoor het ontwerp afbreuk.

Florida. Een vreemde eigenaardige combinatie; het dak is zonderling en zal tot velerlei lekkage aanleiding geven; de indeeling is niet overeenkomstig de eischen van huiselijkheid; 't geheel is niet artistiek doch bij al 't verkeerde niet onverdienstelijk.

Tot studie. Een goed ontwerp; de indeeling doelmatig, de vormen zijn smaakvol, de proportie goed; ook dit ontwerp kwam voor bekroning in aanmerking.

Volharding. Gevels goed geteekend, echter niet aantrekkelijk; planverdeeling ondoelmatig.

Ceres. Doelmatige planverdeeling; goed geteekend; de gevels hebben geene architectonische waarde.

N°. 1. Onbehaaglijke gevels, ondoelmatige indeeling.

Volharding II. Een gebrekkig ontwerp.

Odeur. Zeer artistiek geteekend; de teekenaar heeft blijkbaar meer werk gemaakt van de boomen dan van het teekenen der kapconstructie; door de manier van teekenen is van de details niet veel te zien; het geheel maakt een aangenamen indruk, 't is echter beter geschikt als illustratie van een tijdschrift dan voor eene bouwkundige teekening; zelfs de details zijn zoo artistiek behandeld, dat een beeldhouwer er moeilijk wijs uit kan worden.

De indeeling is goed. De hoofdindruk zoodanig, dat de Jury dit onderwerp voor eene tweede bekroning in aanmerking doet komen.

Aan 't eind harer taak meent de Jury te moeten opmerken, dat uit deze uitmuntend geslaagde prijsvraag wederom blijkt, hoeveel gebruik er van plaatwerken wordt gemaakt.

Heeft men smaak en vaardigheid, weet men puntgeveltjes, raamvormen, torentjes enz. tot een geheel te schikken, zoodat er eenige eenheid ontstaat, dan vervalt de rammelende indruk, die 't samenvoegen van velerlei motieven oplevert. Stijl verkrijgt men echter zoodoende nog niet.

Men beschouwe de standaardwerken als geschiedenis der vormen, de huidige ontwerpen van velerlei uit-

muntende projecten als vormentaal van den tegenwoordigen tijd, en trachtte zijne vermogens zoo te ontwikkelen, dat eigen gedachte, eigen gevoelen en daardoor oorspronkelijkheid uit de ontwerpen spreekt.

De beide ontwerpen *Flora* en *Odeur* zijn uitmuntende voorbeelden en getuigen van veel smaak, studie en kunstvaardigheid. De Jury geeft de Vereeniging in overweging, met den eersten prijs te bekronen het ontwerp *Flora* en met den tweeden prijs 't ontwerp *Odeur*.

De Jury voornoemd,
L. M. Moolenaar.
Joan A. Nieuwenhuis.
J. B. Jager.

Wij vernemen nader, dat als vervaardigers van de bekroonde ontwerpen zich hebben bekendgemaakt: van het ontwerp *Flora* de heer Th. A. H. van Harderwijk, te Utrecht (diploma en *f* 25.—) en van het ontwerp *Odeur* A. van de Sandt, te Rotterdam. (diploma). Blijkens achterstaande advertentie zal de tentoonstelling der ontwerpen plaatshebben op Dinsdag 13 April, op de bovenzaal van het Café Unie, te Groningen.

HET STADHUIS TE WOERDEN.

Onder bovenstaanden titel komt in *De Amsterdammer, Dagblad voor Nederland*, een merkwaardig uittreksel uit een particulier schrijven voor, dat hieronder volgt:

..... Ons oud en eerbiedwaardig stadhuis, een van de weinige aantrekkelijkheden — ge weet het — van ons stedeke, waarvoor teekenaars en oudheidliefhebbers expresselijk uit den trein stappen — hetgeen ze, zonder de wetenschap dat er een stadhuis bestond uit het midden der zestiende eeuw met zijn eigenaardige oorspronkelijke inrichting, zeker niet zouden doen — ons stadhuis heeft groot gevaar geloopen van voorgoed van den aardbodem te verdwijnen.

Maar daartegen heeft toch uw eerbare Raad gewaakt! hoor ik je uitroepen.

Gave de hemel, dat er hier zooveel kunstmin en welbegrepen eigenbelang bestond. Neen, hier had men het merkwaardige gebouwtje gaarne voor den grond geworpen, en er een recht en slecht nieuwerwetsch ding voor in de plaats gezet. Dat had immers weer wat werk in de wereld gebracht en de timmerman X en de metselaar IJ, die hier de publieke opinie voeden, hadden er een stuiver aan verdiend en meteen eens bewezen, dat ze voor dien ouden prulleboel wel wat beters in de plaats wisten te geven. En het Dagelijksch Bestuur was ook wel met eene verandering gediend. De kamer van meneer B was wel wat klein, meneer C. vond het stadhuis zoo somber; het was alsof er geschreven stond, dat Woerden zijn sieraad zou moeten missen. Doch men had gerekend buiten den referendaris voor zaken van kunst in den Haag. Toen hij er zich eenmaal mede ging bemoeien, ging het karretje van X en IJ niet meer op een zandweg. De burgemeester werd aan het Ministerie ontboden. Had hij een argument vóór de slooping, de referendaris had er telkens twee tegen, en ten slotte beloofde de burgervader in den Raad een voorstel te doen om het gebouw aan het Rijk over te dragen. Maar onze burgemeester was ook niet voor de poes en dacht den referendaris toch zijn zin niet te geven en hem te foppen met de afbraak van het gebouw in plaats van met het gebouw zelf. Burgemeester en andere openbare en bedekte voorstanders van de slooping hebben zich over dit listje wellicht niet weinig vroolijk gemaakt, zoo vroolijk, naar 't schijnt, dat het den referendaris ter oore kwam.

Daar breekt de dag der raadszitting aan.

Nog is heel de Raad niet binnen of de deur van de tribune (!) voor het publiek gaat open. Een korte breedgebouwde gestalte, op zijn deftigst aangekleed, de borst bedekt met ridder- en officierskruizen, een lijvige portefeuille onder den arm, stapt de zaal binnen en neemt op de voorste rij plaats. De raadsleden, over het ongewone schouwspel van zooveel schitterende verdienstelijkheid overbluft, durven elkander nauwelijks te vragen wie dat voorname personaadje is. Als deze den burgervader in het oog krijgt, blijft hij hem met de blikken volgen, waar de burgervader zich ook keert of wendt. De geheele vergadering was ervan onder den indruk. Niemand dorst vrijuit spreken, uit vrees van in tegenwoordigheid van dezen hoogen staatsdienaar een geweldige dommigheid te zeggen. Ieder snakte naar verruiming. Een luimeus denkbeeld bezielt den Voorzitter en de Raad gaat in geheime zitting over. Wat daar besproken en bepleit, voorgesteld en verworpen werd, weet ik niet, maar dit kan ik je zeggen, dat men niet tot de slooping heeft durven besluiten. Ik en niet weinigen met mij zijn van meening, dat zonder de doordringende blikken en de kruisen van den referendaris ons kostbaar raadhuis weldra tot de geschiedenis zou hebben behoord.

Alle oprechte Woerdenaars brengen daarom hulde aan den ijver, de volharding en den tact van Jhr. mr. V. de Stuers.

Stel gij als oud-inwoner van Woerden nu eens aan den Raad voor om hem het eereburgerschap der stad aan te bieden ....

BINNENLANDSCHE BERICHTEN

Amsterdam. De Jury voor het toekennen der bekroningen, uitgeloofd door het hoofdcomité voor de versieringen, bestaat uit de heeren Martin Kalff, I. Gosschalk, Ed. W. B. van Erven Dorens, A. Salm GBzn., W. B. G. Molkenboer, J. H. Maschhaupt, G. Muller, Jan Wenckebach, J. R. De Kruijff en H. P. Berlage Nz.

Haarlem. Het bestuur van de Duitsche Koloniale Vereeniging te Berlijn heeft zich gewend tot den Directeur van het Koloniaal Museum der Nederlandsche Maatschappij ter Bevordering van Nijverheid alhier, met verzoek om inlichtingen omtrent de oprichting en organisatie dezer instelling, daar de Vereeniging voornemens is een Duitsch koloniaal museum te vestigen. Een nieuw bewijs van den goeden naam, dien bovengenoemde Nederlandsche instelling zich ook in het buitenland heeft verworven.

— De heer Goteling Vinnis, leeraar in het hand- en rechtlijnig teekenen aan de hoogere burgerschool met 3jarigen cursus alhier, heeft den Gemeenteraad verzocht ontheven te worden van die betrekking.

Breda. De heer J. Schotel, ingenieur te Rotterdam, heeft ten overstaan van Burg. en Weth. het contract geteekend, waarbij hem wordt opgedragen het doen van de voorloopige werkzaamheden tot het onderzoeken van den heidegrond op de Seterschе Hoogten, het vervaardigen van een proefput en het ontwerpen van een *prise d'eau*, benevens het indienen van plans en begrooting tot het aanleggen eener hoogdruk-waterleiding. Zooals in de laatste raadsvergadering besloten is, zal de heer Schotel daarvoor eene vergoeding genieten van *f* 2000 en 5 pCt. der aanlegkosten, ingeval hem de aanleg der waterleiding wordt opgedragen, waardoor de bepaalde vergoeding vervalt.

Nieuw-Amsterdam. In eene vergadering, Woensdag te Dalen gehouden, werd de wenschelijkheid van het totstandkomen van eenen stoomtramweg Koevorden—Gieten besproken.

Deze lijn zou van Koevorden over Dalen, Nieuw-Amsterdam Emmen, Odoorn, Borger, Gasselte tot Gieten eene verbinding vormen tusschen de ontworpen lijnen Dedemsvaart—Koevorden en Assen—Wildervank.

De heeren J. E. Scholten, lid van de Provinciale Staten van Groningen, te Groningen; W. Tymes, burgemeester van Emmen; L. B. J. Dommers, burgemeester van Schoonebeek; J. W. van der Lely, burgemeester van Koevorden; G. L. Gratama, burgemeester van Sleen, en R. Oldenbanning, wethouder der gemeente Dalen, werden tot leden van een comité benoemd, waaraan de heer C. W. Snellebrand, civiel-ingenieur te Dalen, als Secretaris is toegevoegd. Aan dit comité werd opgedragen de noodige stappen te doen, ten einde den gewenschten stoomtramweg te verkrijgen.

— Het eerste nommer is verschenen van de *Nederlandsche Brandweercourant*, die, onder medewerking van verscheidene specialiteiten op het gebied van brandwezen, ingenieurs en architecten, wordt uitgegeven door den heer W. P. M. Penders te Grave. Deze courant verschijnt voorloopig eenmaal per maand en kost, bij vooruit betaling, *f* 2.30 per jaar.

BENOEMINGEN.

Tot directeur der gemeentereiniging te Vlaardingen is benoemd de heer Jb. Maarleveld, aldaar, op eene jaarwedde, gelijkstaande met 10 pCt. van de bruto-opbrengst der verkregen meststoffen.

CORRESPONDENTIE

Aan T. te R. Wij kunnen voorloopig aan de zaak niets doen. Het onderzoek wordt voortgezet.

ADVERTENTIEN.

OPENBARE AANBESTEDING.

BURGEMEESTER en WETHOUDERS van *AMSTERDAM* zullen op **Maandag 16 April 1887**, des middags te 12 uren, op het Raadhuis, in het openbaar **aanbesteden**

a. **Het bouwen van een kademuur langs den toegangsweg naar de Handelskade, van den doorgang onder de spoorwegbrug over de voorhaven van het Oosterdok, tot de brug over de binnenhaven der Handelskade, benevens het bouwen van een kademuur aan het einde der binnenhaven, met de gevorderde aard- en baggerwerken.**

b. **Het bouwen van steenen en houten wallen, en het gewoon onderhoud van en het verrichten van herstellingen aan:**
de steenen en houten wallen langs de grachten, enz.,
de riolen onder en de goten langs den openbaren weg, enz.,
de openbare waterplaatsen en de verschwaterbakken.

c **Het verrichten van baggerwerken in grachten, slooten en balkhavens binnen de gemeente Amsterdam, gedurende het jaar 1887.**

De voorwaarden dezer aanbesteding zijn uitsluitend te verkrijgen ter Stadsdrukkerij, tegen betaling van *f* 0.80 voor de sub *a* (met één teekening), *f* 0.85 voor de sub *b* en *f* 0.20 voor de sub *c* genoemde.

De inlichtingen worden gegeven, voor de sub *a* en *b* genoemde ten kantore van den Stadsingenieur, Raadhuis, kamer N°. 106, en voor de sub *c* genoemde op het Bureau der Stadsreiniging op den Oudezijds Voorburgwal 209, des ochtends van 10—12 uur.

Burgemeester en Wethouders voornoemd:
VAN TIENHOVEN.
De Secretaris,
LE JOLLE.
Amsterdam, 6 April 1887.

OOSTER STOOMTRAM-MAATSCHAPPIJ.
AANBESTEDING.

Maandag 18 April des voormiddags 11 uur zal ten kantore der Maatschappij te *Utrecht* worden **aanbesteed:**

Het leggen der sporen en het maken der verdere werken voor de Sectie Wageningen Utrechtsch-Geldersche grens. (lengte 3830 M.)

Bestek en teekening liggen ter visie in het Hotel de Wereld te *Wageningen* en ten kantore van den Ingenieur der Maatschappij J. SCHOTEL, Oostzeedijk 136 *Rotterdam*.

De aanwijzing in loco zal plaats hebben Dinsdag 12 April na aankomst van de Oosterstoomtram 12 uur van *Arnhem* ten 1.10 te *Wageningen*, aanvangende Hotel de Wereld aldaar.

Bestekken zijn verkrijgbaar bij de Boekverkoopers M. WIJT en ZONEN te *Rotterdam*, ad *f* 1 per stuk.

De Directie.

Aanbesteding.

BURGEMEESTER en WETHOUDERS der Gemeente *ARNHEM* zullen **Dinsdag 19 April 1887**, 's voormiddags 11½ uur, in het openbaar ten Gemeentehuize

AANBESTEDEN:

Het afbreken van den bestaanden houten en het maken van een NIEUWEN STOEL van getrokken ijzer voor het klokkenspel in den Grooten Toren.
Begrooting *f* 5000.

Aanwijzing Woensdag en Donderdag 13 en 14 April e. k., 's voormiddags 11 ure, ten Gemeentehuize, bureau Gemeentewerken; bestek met bijbehoorende teekeningen en gezegeld inschrijvingsbiljet tegen betaling van *f* 1 — nà 6 April e. k. — ter Secretarie verkrijgbaar.

De Nederlandsche CEMENTSTEENFABRIEK,
te VRUENBAN bij Delft,

hier te lande de oudste in dit vak, beveelt zich aan voor het **leveren** van **RIOLEN, BUIZEN, WATER-** en **BEERPUTTEN, GEVELWERK** en alle tot het **bouwvak** behoorende artikelen.

PHOTOLITHOGRAPHIE, PHOTOZINCOGRAPHIE en Stéréotype-Inrichting
van G. J. THIEME, te Arnhem.

De ondergeteekende vestigt de aandacht op zijne inrichtingen voor **Photolithographie**, bijzonder geschikt voor de reproductie van **Plans, Teekeningen** enz. van HH. Architecten en Bouwkundigen; op die voor **Photozincographie** voor de reproductie van **Platen** en **Grasures**, ook van **Teekeningen** voor Boekwerken enz. ten dienste van HH. Uitgevers en op zijne **Stéréotype-Inrichting** voor HH. Drukkers, alles tot de minste prijzen.

Prospectussen met proeven van bewerking, worden op *franco* aanvraag gratis toegezonden.
G. J. THIEME.

TENTOONSTELLING.

Op **Dinsdag 12 April** zéér belangrijke Tentoonstelling van de **27 ONTWERPEN** (p. m. 100 Teekeningen), van de ingekomen antwoorden op de prijsvraag „**Kleine Villa**", uitgeschreven door de Vereeniging tot bevordering der Bouwkunst te *Groningen*, op de bovenzaal van het Café Unie aan de Groote Markt te *Groningen*.

Het rapport der Jury zal ter inzage liggen.
Entrée vrij.

Nageperste Gevel-, Sier- en Profielsteenen
VAN
FR. VAN DE LOO Sr. Bemmel bij Nijmegen.

Gouden Medaille Antwerpen 1885.
Eere-Diploma Groningen 1886.
Veel verminderde prijzen.

KLOOS & VAN LIMBURGH
ROTTERDAM.
EIGENAARS van BASALTGROEVEN
in RIJNPRUISSEN.

Agenten van de Maatschappij van Quenast, van de Hardsteengroeven der Maatschappij St. Georges en van de Bonner Portland-cement Fabriek.
Handelaars in Basalt, Hardsteen, Bruinsteen,
Faconval-, porphier- en basaltkeien.

H. & J. SUYVER,
FABRIKANTEN VAN
STOOMKETELS en WERKTUIGEN,

op de Intern. Tentoonstelling te *Amsterdam* 1883 bekroond met
EERE-DIPLOMA (hoogste onderscheiding).
Hollandsche Tuin en Zeepaard, Bickerstraat
AMSTERDAM.

Door **P. GOUDA QUINT** te *Arnhem*, is aan de Inteekenaren verzonden:
de 16de en 17de aflevering van
Beknopt practisch Leerboek
DER
BURGERLIJKE EN WATER-BOUWKUNDE,
DOOR
B. F. PLASSCHAERT,
Leeraar aan de Burgeravondschool en de Hoogere Burgerschool te Delft.

Met **1675** in den tekst en op **40** uitslaande platen gedrukte figuren.

Deze afleveringen bevatten het slot van het **TWEEDE** deel: **WATERBOUWKUNDE**, waarmede het werk voltooid is.

De 40 uitslaande platen, in dit deel voorkomende, worden aan de Inteekenaren niet in rekening gebracht, maar *gratis* gegeven.

Een nette en doelmatige **Linnen Stempelband** voor dit deel is, evenals voor het eerste deel, tegen **60** Cts. verkrijgbaar.

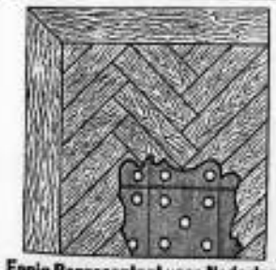

DAMMAN & WASHER, te Bruxelles.
Anciennes Maisons TASSON & WASHER et DAMMAN & CASSARD
Fabriek van rijke en eenvoudige Parketvloeren, Bureau- en Schoolmeubelen.
HYDROFUGE PARKETVLOEREN
Systeem DAMMAN & CASSARD.
Massieve en Tapijt-Parketvloeren.

Deze laatste zijn vooral op gewone, bestaande **houten vloeren** zeer gemakkelijk aan te brengen, daar zij met eene bijzondere lijm hierop bevestigd worden; zooals dessins worden reeds tot den prijs van af 8 francs per □ Meter geleverd.

Hoogste bekroningen op vele Tentoonstellingen.
PARIS 1867 en 1882 Eerediploma's. — AMSTERDAM 1883 Eerediploma. — ANTWERPEN 1885 Eerediploma.
Eenig Representant voor Nederland: THEOD. FERD. BIERHORST, Haarlem, Fabrikant van Marmer-MozaTek, Granito en Asphalt-Vloeren.

NEUCHÂTEL ASPHALTE COMPANY LTD, LONDON.

Exploitatie der Mijnen van Val de Travers.

FABRIEK TE AMSTERDAM Beltweg N°. 3.

TRADE MARK. VAL DE TRAVERS

NATUURL. ASPHALT VAN VAL DE TRAVERS ZWITSERLAND.

Gecomprimeerde Asphaltwegen en dito Dorschvloeren.

Werken in Asphalt-Mastiek voor Trottoirs, Skating-Rinks, Moutvloeren, Kelders.

Kolf- en Kegelbanen, Winkel- en Magazijnvloeren, Gangen, Veranda's, Brug- en Dakbedekkingen, Beton-Fundeeringen, Stallen enz. enz. enz.

Zindelijk, Vochtwerend, Ondoordringbaar, Geraaswerend Asphalt speciaal tot wering van vochtige muren.

Voor inlichtingen omtrent het leggen van **Vloeren, Bedekkingen** enz. gelieve men zich te adresseeren aan het Kantoor der fabriek, Beltweg 3, *Amsterdam*, of bij den Heer H. G. KNOOPS C.Ozn., Beekstraat F. 62, te *Arnhem*.

De Directeur, **W. PATON WALSH.**

B. HOLSBOER. - Arnhem.

Leverancier van Z. M. den Koning.

Fabriek en Magazijn van Instrumenten voor wetenschappelijk gebruik.

Bekroond voor Waterpas-, Hoekmeet- en andere instrumenten met Zilver 1868, 1881, 1883 (Internat. Tentoonst.)

Hoogste onderscheiding 1879.

EQUERRES, MEETKETTINGEN, BRIEF- en PAKKETBALANSEN, enz. enz.

BAKENS, ROTATIE- en INDUCTIE-TOESTELLEN, TELEGRAAF-APPARATEN, enz. enz.

BECKER & BUDDINGH. — ARNHEM.

KONINKLIJKE FABRIEK VAN

WATERPAS-, HOEKMEET- en andere INSTRUMENTEN voor INGENIEURS, ARCHITECTEN, LANDMETERS, TEEKENAARS enz.

Gelmailleerd-ijzeren **PEILSCHALEN,**

WEEGWERKTUIGEN.

JAN VAN DER POT, Scheepmakershaven No. 3, Rotterdam.

KYANISEERFABRIEK.

Het **kyaniseeren** is het eenigste afdoende middel tegen **verrotting** en **zwam.** De bewerking geschiedt geheel **reuk-** en **kleurloos.** Desverlangd bijlevering van hout.

Prima Engelsche Portland-cement merk „Wallsend"

van uitmuntende kwaliteit en tegen concurreerende prijzen.

Duitsche Portland-cement merk „Dijckerhoff & Söhne".

Belgische kluit- en hydraulische kalk.

Billijke prijzen en vrachten.

Kunstgraniet systeem Petitjean.

Prospectussen en prijscouranten worden op aanvraag franco toegezonden.

Gelieve op voornaam en adres te letten.

J. H. DE VRIES.

Decoratieschilder VAN Z. M. den Koning.

SPECIALITEIT IN

PIERRE-ORNÉE.

Nieuw versieringsmateriaal voor **bouwwerken,** bekroond met het **Eerediploma** (hoogste onderscheiding) op de **Internationale Tentoonstelling van Bouwmaterialen** en aanverwante artikelen te *Groningen*, in 1886.

Onovertreffbare vervanging van Sgraffito, biedt volkomen weerstand aan den invloed van ons klimaat, kan met het grootste succes worden gebezigd voor het **versieren van Pilasters, Friezen, Schilden, Borstweringen, Wandbekleedingen enz.,** wordt geleverd in alle gewenschte afmetingen, voor verzending geschikt, en des gewenscht **overeenkomstig** de **toekoning van den Architect.**

Monsterstukken worden op franco aanvrage gaarne ter bezichtiging toegezonden door den vervaardiger **J. H. DE VRIES,** te *Groningen* A-Kerkstraat, en door de Agenten:

Firma Brinck en Van Veen, Damrak 90 te *Amsterdam*.
J. van Eck en Zoon, Gierstraat te *Haarlem*.
A. E. Braat, Goudsche singel 98, te *Rotterdam*.
A. Singels Azn., Op de Vest, te *Dordrecht*.
H. C. Lathouwers, te *Vught* en *'s Bosch*.
A. de Morie, Achter-Twijnstraat, *Utrecht*.
C. Teunissen, Smitstraat, *Nijmegen*.
A. J. A. Andriessen, *Wageningen*.
S. J. H. Trooster, Terborgstraat, *Zwolle*.
S. A. Celtof, Tuinen, *Leeuwarden*.

Verklaringen van H.H. Bouwkundigen ter inzage, waaruit de doeltreffendheid reeds gedurende 2 jaren blijkt.

DE LINT & C°.

Oostzeedijk 248, Rotterdam.

VLOER- en WANDTEGELS, TROTTOIR-, CEMENT- EN IJZERSTEENTEGELS.

Groote voorraden.

A. J. BACON & C°.

Ingenieurs, Aannemers van **Verwarming** en **Ventilatie, Gas-** en **Waterleidingen, Bouwmaterialen enz.**

BEKROOND met **Gouden, Zilveren** en **Bronzen Medailles.**

Overtoom N°. 239, AMSTERDAM.

Inrichtingen voor openbare gebouwen, gestichten, woonhuizen, villa's, kantoren, enz.

Projecten en begrootingen worden kosteloos geleverd.

A. H. VAN BERGEN,

FABRIKANT TE

Heiligerlee, prov. Gron.

SPECIALITEIT IN

Nieuwe Constructie

BRANDSPUITEN.

TORENUURWERKEN EN

LUIDKLOKKEN,

op binnen- en buitenlandsche Tentoonstellingen bekroond.

ANTWERPEN 1885. EEREDIPLOMA.

Gouden en Zilveren Medailles.

Gedrukt bij G. W. van der Wiel & C°., te Arnhem

De Opmerker.

Orgaan van het Genootschap

ARCHITECTVRA ET AMICITIA

Weekblad voor Beeldende Kunst en Technische Wetenschap

A.W.W.

Redacteur-Uitgever F. W. VAN GENDT JGz.
Adres voor Redactie en Administratie van het Weekblad en advertentiën: Bureau van *De Opmerker*, Driekoningenstraat 28, *Arnhem*.
Bureau der Redactie van *Architectura et Amicitia* JAN SPRINGER, C. B. POSTHUMUS MEYJES en A. W. WEISSMAN.
Stukken, deze Redactie betreffende, te adresseeren aan den Heer C. B. POSTHUMUS MEYJES, Kerkstraat 170 te *Amsterdam*
en al, wat de Administratie van het Genootschap betreft, aan den Heer F. J. EKEMMER HZN., Regulierisgracht 74, te *Amsterdam*.

ABONNEMENT *f* 2.25 per 3 maanden of wel *ses gulden* per jaar, bij vooruitbetaling en franco toezending van dit bedrag. Voor het buitenland *f* 7.50 en Nederlandsch-Indië *f* 9.—, beiden bij vooruitbetaling.
ADVERTENTIEN 20 cent voor elken regel plaatsruimte en 10 cent voor een bewijsnummer, worden tot Vrijdagmiddag aangenomen.
AFZONDERLIJKE NOMMERS, bij contante betaling 12½ cent per stuk en 25 cent per plaat, te bekomen aan het Bureau van *De Opmerker* te *Arnhem* en bij den Hoofd-correspondent JOH. G. STEMLER CZN., Boekhandelaar te *Amsterdam*.

MEDEDEELINGEN VAN HET GENOOTSCHAP.

De 881ste gewone vergadering zal plaatsbebben op Woensdag 20 April, des avonds te 8 uren, in het American-hotel alhier.

De agenda voor deze vergadering is:

Mededeelingen voor het Bestuur;

Bijdrage van den Eere-voorzitter, den heer J. H. Leliman, met het motto van Goethe:

„In jedem lebt es, nicht Allen ist's bekannt.";

Kunstbeschouwing, te geven door den heer J. H. Leliman, met eigen compositiën.

Als kunstlievend lid is toegetreden de Vereeniging voor Vak en Kunst, te Dordrecht.

Namens het Bestuur:
De 1ste-Secretaris,
F. J. Bremmer Hzn.

DE SNEEUWPLOEG.

Voor het verwijderen der sneeuw van de rijbaan der publieke wegen wordt een sneeuwploeg gebruikt, waarvan de horizontale doorsnede den vorm van een gelijkbeenigen driehoek heeft; de afmeting der basis wordt bepaald naar de breedte der rijbaan en de lengte der zijden naar de grootte van den sneeuwlast, die verwijderd moet worden.

Is de sneeuwploeg in gang, dan wordt de sneeuw door den wigvormigen stand zijner zijden van de rijbaan afgeschoven en naar de kanten der baan gebracht, waar zij opgehoopt blijft liggen.

De kracht, die gevorderd wordt om den ploeg in beweging te brengen, is evenredig aan de grootte van den hoek, die de opstaande zijden aan de punt of den steven maken; deze hoek is de tophoek der horizontale doorsnede. De ploeg werkt als twee saamgevoegde keggen, zoodat de evenwichtsvoorwaarden van sneeuwlast en bewegende kracht uit die van het hellend vlak kunnen worden afgeleid.

Gewoonlijk zijn deze ploegen van dennen-, grenen- of eikenhout saamgesteld; zij bestaan uit twee zijden van 4 × 25 c.M. zwaarte, ter onderzijde voor het slijten van het hout met platte schenen beslagen en onderling gekoppeld door twee eveneens op haar kant staande dwarsplanken, de eene in het midden en de andere aan het achtereinde van den ploeg. De verbindingen zijn versterkt door hoekribbetjes of winkelhaken, en de dwarsplanken zijn over de lengte ter onderzijde naar de tonrondte van de baan afgewerkt.

Tusschen den steven van den ploeg en de eerste dwarsplank is een losse vloer aangebracht voor het opnemen van ballast; aan het achtereinde van den ploeg is een stuurboom gemaakt, bestaande uit een rib, die op de achterste dwarsplank steunt, door de tweede dwarsplank loenloopt en daar buiten met een houten sleutel is opgesloten. De stuurboom reikt tot ongeveer een meter buiten de achterste dwarsplank en werkt als hefboom van de eerste soort, als de achterste dwarsplank tot steunpunt dient, en als hefboom van de tweede soort, als de voorste dwarsplank daartoe bestemd wordt.

Bij de werking als hefboom der eerste soort wordt de steven van den ploeg en bij die, als hefboom van de tweede soort, het achterdeel daarvan omgezet.

De zitbank voor den voerman is, ongeveer in het midden van de lengte, op de staande zijden van den ploeg getimmerd. De houten sneeuwploeg, op deze wijze samengesteld, heeft gewoonlijk een breedte van 2.50 M. en eene lengte, over de as gemeten, van 2.70 M., zoodat de zijden aan den steven een hoek maken van bijna 50 graden.

Bij den ploeg behooren houten verlengstukken, die op ruwe wijze aan het achtereinde der zijden met gesloten oog en haak verbonden zijn, en waardoor de basis van den ploeg van 2.50 M. tot 3.40 M. vergroot wordt. Ieder der twee verlengstukken wordt vastgezet met eene horizontale schoorstang, die daaraan beweegbaar verbonden is en waarvan de haak in een oogijzer pikt, dat tegen den achterkant der achterste dwarsplank is aangebracht. Deze verlengstukken worden uitgezet, als de sneeuwlaag niet dik is, of wel bij de terugreis, als de zware sneeuwlaag op de heenreis reeds met smal spoor is doorploegd.

Een ouderwetsche sneeuwploeg, waarvan door mij gebruik werd gemaakt, was op deze wijze ingericht, maar daaraan ontbraken de verlengstukken van de zijden; hij had eene breedte van 2.90 M. bij eene aslengte van 2.60 M. en de hoek der zijden bedroeg aan den steven ruim 58 graden.

De zijden, van 4 cM. dikte, hadden de breedte of

hoogte van 20 cM. en waren over 1 M. lengte bij den steven tot 38 cM. hoogte opgeboeid. De practische waarde van deze opboeiing aan den steven is een raadsel, want bij het ploegen hoopt de sneeuw zich meer op aan de achter- dan aan de voorzijde.

De paarden, die den ploeg trekken, worden aangespannen met een los zwenghout, dat aan een haak bij den steven wordt ingepikt; gewoonlijk worden daarvoor twee paarden gebruikt. Eene bespanning aan een langen disselboom heeft het voordeel, dat beter gestuurd kan worden, waardoor de ploeg minder slingert en beter op de baan gehouden wordt. De paarden, met den disselriem aan het voореinde van den disselboom verbonden, kunnen door den voerman gemend worden en daardoor is het mogelijk den ploeg in de goede richting te houden.

Paarden, die kunstwegen beloopen, worden bij sneeuw of ijzel zoogenaamd *scherp gezet*; hiertoe worden nagels door de hoefijzers heen, in de hoeven geslagen of wel de kalkoenen der hoefijzers scherp uitgesmeed en verstaald. Dikwerf ook worden ijsschroeven in de hoefijzers gedraaid en bovendien voor zwaar trekkende paarden zoogenaamde verstaalde stooten of lippen aan den voorkant der hoefijzers aangebracht.

Stelt men zich voor de sneeuw zoo nauwkeurig mogelijk van de rijbaan weg te ruimen, dan kan dit door zwaar ballasten van den ploeg bereikt worden en zelfs tot op de grint of de steenen geschieden. Hierdoor wordt niet alleen een deel van de grint of het dekzand der baan van den weg naar de kanten geschoven, dat in geen geval kan worden goedgekeurd, maar ook de op scherp staande paarden worden in lastiger toestand gebracht dan wanneer een sneeuwlaagje van ± 3 c M. dikte op den weg wordt gespaard. In het laatste geval zullen zij van het scherp, om het even of dit nagels dan wel schroeven zijn, minder last hebben en den voerman minder schaden, wijl het scherp op de kale rijbaan ras stomp of bot wordt geloopen.

De paarden, die den ploeg door de onaangeroerde sneeuw trekken, hebben een bijzonder vermoeiend werk; een zwaar gebouwd trekpaard, aan langzamen gang gewoon, is voor dezen arbeid geschikt en kan het langer uithouden dan een paard, dat gewend is in draf het werk te doen.

De goedkoopste samenstelling van den sneeuwploeg geschiedt van dennenhout; grenen is ongeveer 25% duurder en voor eikenhout kan daarbij nog 50% gevoegd worden.

De hooge marktprijs van het hout, de voortdurende herstellingen en gedeeltelijke vernieuwingen van de samenstellende deelen, de lastige bespanning met een los zwenghout, en het streven om iets beters te bekomen dan het gebrekkige bestaande, brachten mij vóór een 25tal jaren op het denkbeeld een sneeuwploeg van plaatijzer te maken. De beide zijwanden van 0.45 M. hoogte en de drie dwars- of koppelstukken, waarvan het achterste op 2.66 M. uit den steven geplaatst, waren allen aan de onder- en bovenkanten en bij de verbindingen met hoekijzer versterkt; onder, tegen het benedenste hoekijzer der zijden, waren halfronde schenen geklonken, en de verlengstukken waren met 2 en 3 lidscharnieren verbonden. De zitbank voor den voerman en de losse ballastvloer waren in hoofdzaak, als voor den houten ploeg omschreven is, maar de stuurboom had 1.50 M. meerdere lengte en stak 2.50 M. buiten de achterste dwarsplaat uit, terwijl de bespanning voor een langen disselboom was ingericht.

Deze ploeg had ter achterzijde eene breedte van 2.62 M. en de zijden, die een hoek van nagenoeg 53° aan den steven vormden, hadden de lengte van 2.95 M., die met 1.05 M. verlengd en tot 4 M. gebracht konden worden, waardoor de mogelijkheid bestond de baan over 3.55 M. breedte schoon te maken.

Deze ijzeren ploeg is bijna 25 jaar oud en voldeed aan het zestal opvolgende ambtenaren, die daarmede moesten werken; hij bleef in gebruik en nimmer werd daaraan iets vernieuwd, hersteld of verbeterd. De practijk heeft het zegel gehecht aan de afmetingen, de samenstelling en de inrichting der bespanning, zoodat deze ploeg als voorbeeld tot navolging kan worden aanbevolen. Wij vermeenen, dat de ploeg, geheel gereed, niet meer heeft gekost dan *f* 125; dit vertegenwoordigt over den tijd, dat hij dienst heeft gedaan, $^1/_{25}$ van *f* 125, makende *f* 5 per winter, waaraan voor het onderhoud van verfwerk een klein bedrag moet worden toegevoegd. Hierbij komt, dat de ploeg thans nog in goeden staat verkeert.

Het bovenstaande biedt voldoende gegevens aan om een sneeuwploeg te ontwerpen en wij zijn van meening, dat hij als volgt moet worden samengesteld:

De vaste zijden van den ploeg zijn 3 M. lang en staan achter 2.70 M. uit elkander, zoodat de stevenhoek 53°30' bedraagt; zij hebben aan de einden de hoogte van 50 cM., zijn ter onderzijde 3 cM. concaaf afgewerkt en worden aan elkander gekoppeld door drie dwarsstukken, die opvolgend op 0.50 M., 1.20 M. en 2.45 M. afstand uit den steven geplaatst en achtereenvolgens ter onderzijde 5, 7 en 12 cM. concaaf bewerkt zijn. De steven is aan de onderzijde iets bijgerond om het stooten te voorkomen bij het passeeren van bruggen, waarbij het dek somtijds iets hooger of lager ligt dan het aansluitende vak der rijbaan. De dikte van het plaatijzer voor de zijden en dwarsstukken bedraagt 3 mM., en de daaraan, zoowel ter onder- als ter bovenzijde, geklonken hoekijzers hebben 4 cM. zijde en 5 mM. flensdikte. De verticale verbindingen bestaan uit dito hoekijzers aan de binnenzijde en laschplaten van 5 × 60 mM. zwaarte aan de buitenzijde van den ploeg. Aan de benedenhoekijzers der staande zijden worden aan den onderkant halfronde scheenijzers van 15 mM. radius geklonken.

De verlengstukken, die de lengte van 1 M. hebben, zijn van dezelfde hoogte, bewerking en zwaarte als de staande zijden van den ploeg, en ter onderzijde recht gelaten; zij worden met 2 en 3 lidscharnieren en losse pennen aan den ploeg verbonden en aan het achtereind dezer verlengstukken is, op de helft der hoogte, een laschplaat met dubbel oog geklonken, terwijl een dito stuk met 3 oogen op dezelfde hoogte tegen de achterzijde van het achterste dwarsstuk wordt aangebracht.

In het dubbel oog van het verlengstuk is vorksgewijze een stelijzer van 2 cM. diameter en 1.45 M. lengte met gesloten oogen bevestigd, zijnde dit ijzer aan 't ondereind voorzien van een omgesmeeden haak, lang 7 cM. De verlengstukken worden met den haak in de uiterste oogen gepikt en kunnen door de stelijzers in drie standen geplaatst worden, als:

1°. evenwijdig aan de as van den ploeg op 2.70 M. breedte;

2°. in de richting der staande zijden van den ploeg op 3.60 M. breedte en

3°. op het gemiddelde dezer beide standen of 3.15 M., door het ijzer in het middelste oog te bevestigen.

Aan den binnenkant der staande zijden van den ploeg zijn ijzeren tweearmige standaards geklonken, waarop voor den voerman een grenen zitbank van 1.45 M. lengte en 5 × 25 cM. zwaarte, met iepen rugleuning, bevestigd is. Tot dracht van den lossen grenen ballastvloer, die de dikte van 3 cM. heeft, zijn rondgaande hoekijzers van 35 mM. zijde en 5 mM. flensdikte geklonken, zoowel tegen het voorste en het middelste dwarsstuk, als tegen het daartusschen gelegen deel der staande zijden.

De iepen stuurboom van 4 M. lengte heeft 10 × 10 cM. zwaarte, is bij de handgreep op 7 cM. rondgeschaafd, reikt tot 2.5 meter buiten de achterste dwarsverbinding, rust hierop en gaat op een derde der hoogte, van boven gemeten, 0.2 M. door het middelste dwarsstuk. De stuurboom wordt bij het achter- en middeldwarsstuk door aangeklonken ijzeren beugels omsloten.

Aan den steven is met viervoudige veer een zwaanhals bevestigd, waarvan de kop, als beugel gesmeed, 0.75 M. boven den grond en 0.60 M. buiten den steven reikt; bovendien is tegen het voorste dwarsstuk en in de as van den ploeg een beugel geklonken, die 0.70 M. boven den grond reikt. Een iepen disselboom van 4.10 M. lengte wordt in deze beugels geplaatst en in den achtersten met een ijzeren pen opgesloten; de boom is aan de achterzijde 10 × 10 cM. zwaar en aan de voorzijde op 6.5 cM. dikte rondgeschaafd en met oogbeslag voor de disselriemen der paarden voorzien. De disselboom reikt tot 2.85 M. buiten den zwaanhals en heeft aan de achterzijde een iepen zweng of evenaar van 1.10 M. lengte met twee daaraan verbonden oosthouten, lang 0.80 M., voor de strengen der paarden.

Voor dit hout moet Zeeuwsch iepen genomen worden of wel esschen, maar dit is moeilijker te bekomen en alzoo duurder. Volgens onze berekening bedraagt het gezamenlijk gewicht van den ploeg aan getrokken, gesmeed en plaatijzer 380 K.G. en ligt het in de bedoeling den ploeg uit elkander te nemen en dan op te bergen. De samenstellende hoofddeelen kunnen met 16 moerboutjes in elkander gezet worden, waarvan 12 voor zij- en dwarsstukken, 2 voor den zwaanhals en 2 voor de zitbank.

Als de sneeuw los op den weg ligt ter dikte, overeenkomende met het bepaalde minimum voor eene verplichte afploeging, dan kan de rijbaan met dezen ploeg op de kale grint of de steenen, zelfs zonder aanbrengen van ballast, worden schoongemaakt. Daarbij doet zich echter het bezwaar op voor scherpstaande paarden; bovendien wordt het dekzand en de losse grint afgeploegd.

Het is niet uitvoerbaar met dezen ploeg eene laag sneeuw van 3 cM. op de rijbaan te laten liggen, want op plaatsen, waar de sneeuw iets vaster of dikker ligt, zal meer dan 3 cM. achterblijven.

Brengt men twee sleeschenen aan en wel evenwijdig aan elkander en aan de as, en zorgt men dat deze sleestukken 3 cM. onder het ondervlak van den ploeg reiken, dan rust de sneeuwploeg op de sleede vrij van den grond en kan door het aanbrengen van ballast eene laag sneeuw van 3 cM. dikte op de rijbaan achterblijven. Deze sleeschenen worden dan op 1.40 M. van elkander, overeenkomende met de breedte van het wielspoor van een gewoon rijtuig, geplaatst en de constructie van den ploeg laat niet toe, dat er minder dan 3 cM. sneeuw op den weg blijft liggen. Onder gelijke omstandigheden zal een sneeuwploeg van deze constructie minder trekkracht vorderen, daar de schenen in de richting van de as en van den weg zijn aangebracht.

Wordt de ploeg aan de sleeschenen zoodanig gekoppeld, dat de richting der laatste ten opzichte van de as door handenarbeid en met toepassing van eenig mechaniek kan worden gewijzigd, dan kan de ploeg evengoed, en zelfs beter, behandeld worden met een los zwenghout dan met een langen disselboom. Dit mechaniek zou moeten bestaan uit een kruk of greep, door middel van een tandsector werkende op een as, waarmede de sleestukken aan de vooreinden aan elkander gekoppeld zijn. De steven van den ploeg zal dan de richting moeten volgen, die door den man met de kruk wordt aangegeven en de stuurboom kan vervallen.

Mocht aan rollende beweging boven schuivende of glijdende de voorkeur worden gegeven, dan zouden de sleestukken vervangen kunnen worden door een raam, dat den ploeg draagt en voorzien is, ter voorzijde van een wiel nabij den steven in de richting van de as, en aan de achterzijde van twee wielen, op 0.7 à 0.8 M. ter wederzijde van de as, waardoor het spoor eene breedte van 1.4 à 1.6 M. verkrijgt. Worden de achterwielen gekoppeld aan een vaste as, loodrecht staande op de as van den ploeg, dan moet het voorwiel een losse as hebben, die door middel van een kruk horizontaal naar rechts of links kan gedraaid worden, in voege als dit bij een driewielige boerenkar en de tricycle plaatsvindt.

Om eene sneeuwlaag van 3 cM. dikte op den weg te behouden, moeten de wielen eveneens 3 cM. onder den ploeg reiken; het geven van een ruime middellijn aan de wielen verdient aanbeveling om het zwaartepunt van den ploeg zoo nabij mogelijk aan den grond te brengen, waardoor de vaste gang verzekerd wordt.

Wellicht zou een gecombineerd toestel, bestaande uit een los voorwiel en twee korte vaste sleestukken, de voorkeur verdienen.

Bestaat de mogelijkheid den ploeg door eene mechanische inrichting met menschenhand naar verkiezing te sturen, dan zou eraan gedacht kunnen worden de paarden achter den ploeg te spannen. De trekdieren bewegen zich dan op de vóór hen uit afgeploegde rijbaan, waardoor de nuttige werkkracht verhoogd wordt. De lange disselboom zou dan — inplaats van vóór — achter in den ploeg gestoken moeten worden en aan de kop, waar de disselriemen anders gegespt worden, zou het zwenghout moeten worden aangebracht. De paarden staan ten opzichte van ploeg en disselboom juist omgekeerd aangespannen als gewoonlijk en de laatste moet niet meer als *leidboom*, maar als *trekboom* dienst doen. De paarden staan met den kop nabij het achtereinde van den ploeg en de geschikste plaats voor den voerman is te voet achter het gespan.

De samenstelling van het achterdeel van den ploeg moet naar deze bedoeling gewijzigd worden, maar hiertegen is geen practisch bezwaar. De staande zijden kunnen zoodanig worden aangebracht, dat de paarden met het voordeel van het lichaam binnen de ploegwanden loopen, waarbij mag worden aangenomen, dat eene spanbreedte van 1.7 M. voor twee paarden voldoende is; de disselriemen kunnen op de gewone wijze aan den disselboom worden gegespt. Hierbij moet eraan gedacht worden het achtereinde van den disselboom iets lager bij den grond te brengen dan de borstriem der paarden, waaraan de strengen zijn bevestigd, ten einde bij het aanzetten en in gang houden van den ploeg te voorkomen, dat het vooreinde van den ploeg opwipt, al is dit niet licht mogelijk, doordien het achterdeel zwaarder is. Om den trekboom in den goeden stand te brengen, moet gelet worden op de plaatsing der beugels, waarin de boom wordt opgesloten.

Moet de ploeg met losse verlengstukken voorzien worden, dan verdient het de voorkeur ze schuivende langs de zijden, en niet draaiende, aan te brengen.

Maakt men gebruik van een los voorwiel, dan is het noodig dit zoodanig in te richten, dat het verticaal verstelbaar is; bij het beploegen van een grintbaan

zou het kunnen gebeuren, dat het paardenpad uitgeloopen was en in zulk geval is het raadzaam het wiel meer dan 3 cM. onder den ploeg te doen uitsteken; wordt dit niet gedaan, dan loopt men gevaar dat de ploeg zich vastwerkt. Deze voorzorg vervalt als het paardenspoor naar het profiel van den weg met klinkers bestraat is, zoo als door enkele besturen van polder- gemeente- en rijkswegen reeds begonnen werd.

Het bovenstaande wordt blootelijk als technische mededeeling gegeven; gaarne laat ik het uitwerken der denkbeelden en de toepassing daarvan aan anderen over.

Alkmaar, April 1887. J. G. Lugten.

NEDERLANDSCHE VEREENIGING VOOR TEEKENONDERWIJS.

Terwijl Dinsdag j.l. de laatste hand werd gelegd aan de talrijke versieringen, in de hoofdstad op kwistige wijze aangebracht om den Koning een waardige ontvangst te bereiden, hield de Nederlandsche Vereeniging voor Teekenonderwijs haar zevende algemeene vergadering in het gebouw der Maatschappij voor den Werkenden Stand. De heer Boersma opende de vergadering en gaf het woord aan den Secretaris, den heer Lako; aan het jaarverslag, door hem uitgebracht, ontleenen wij de mededeeling, dat de ontvangsten en uitgaven voor het Maandblad, door de Vereeniging uitgegeven, *f* 892.15 bedragen, dat dit blad vooruitgaat en medewerking in het redactioneel gedeelte ondervindt. In het jaarverslag wordt melding gemaakt van het schenken eener medaille aan de Vereeniging *Arti et Industriae* te 's-Hage voor eene door haar georganiseerde nationale vaktentoonstelling en voorts van een adres, door het Bestuur aan de Regeering gericht met verzoek tot invoering van het teekenonderwijs als verplicht leervak op de openbare lagere scholen.

In het aantal leden kwam geene groote verandering; de Vereeniging verloor door den dood twee verdienstelijke leden, de heeren Dr. H. Salverda en C. L. Brinkman en zes gewone leden bedankten voor het lidmaatschap, terwijl 25 nieuwe leden toetraden. De Vereeniging telt 2 eereleden, 10 donateurs en 188 gewone leden, terwijl de financiëele toestand gunstig mag genoemd worden; de ontvangsten, daaronder begrepen het saldo der vorige rekening, bedroegen *f* 1277.66 en de uitgaven *f* 784.42½.

De heeren J. D. Belmer en J. D. Huibers, die volgens rooster moesten aftreden, werden als leden van het Bestuur herkozen, waarna de voorstellen tot wijziging van enkele artikelen van het huishoudelijk reglement aan de orde gesteld werden. Na discussie en met eenige veranderingen werden deze voorstellen, door de leden F. J. Schikkinger, G. W. Skene, C. H. Helweg, J. C. van Rossum en A. C. Cramer Czn. ingezonden, aangenomen.

De heer Molkenboer nam den presidentszetel in en bracht rapport uit over de antwoorden, ingezonden op de prijsvraag naar een netten omslag voor het Maandblad; in strijd met het gevoelen van de Jury, die geene van de drie ingekomen antwoorden ter bekroning wenschte voor te dragen, om reden aan de gestelde eischen niet voldaan was, werd de premie toegekend aan het antwoord, onder het motto *Je Maintiendrai* ingezonden.

Een voorstel van het Bestuur om het gewone crediet voor het Maandblad van *f* 400 op *f* 550 te brengen, teneinde de redactie beter te salariëeren, werd aangenomen.

De heer J. B. Jager uit Groningen, die volgens de agenda de vraag zou inleiden: „of het wenschelijk is aan handlijnteekenen als vak van onderwijs aan burger-, ambachts- en teekenscholen eene afzonderlijke plaats in te ruimen? en zoo ja, op welke wijze dit moet worden ingericht?" stond zijn rede af aan het Maandblad om meer tijd beschikbaar te houden voor de behandeling van het volgende punt der agenda, namelijk het rapport der Commissie, benoemd door het Bestuur der Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst tot beantwoording der vraag: „Welke eischen dient men te stellen aan eene goede regeling van vakonderwijs voor de handwerkslieden in de bouwambachten?"

De heer F. Lz. Berghuis van Arnhem, die de inleiding van dit rapport op zich genomen had, vereenigde zich daarmede in hoofdzaak; al was daarin veel opgenomen, waarmede spreker het niet eens was, viel het niet te ontkennen dat de toestand van het onderwijs in het teekenen voor de handwerkslieden verbeterd werd. Spreker stelde de dagschool hooger dan de avondschool en was van meening, dat de eerste niet voor de concurrentie der laatste behoefde te vreezen. Op voorstel van een der leden werd besloten deze inleiding in het Maandblad op te nemen om den tegenstanders gelegenheid te geven de voordracht te bestrijden.

Nadat 's-Gravenhage was aangewezen voor het houden der volgende algemeene vergadering, sloot de Voorzitter deze bijeenkomst.

(A. et A.) DE VERSIERINGEN TE AMSTERDAM.

Konden wij, in ons vorig nummer, slechts enkele der versieringen, in de hoofdstad ter gelegenheid van 's Konings komst aangebracht, bespreken, thans, nu de feestweek bijna ten einde gespoed is, zij het ons vergund, nog het een en ander over den feestdos van Amsterdam in het midden te brengen.

Onze verwachting, dat de Dam, wat decoratie aangaat, de kroon zou spannen, is bewaarheid. Wij stonden werkelijk verrast, toen Dinsdagmorgen de schutting, om het monument geplaatst, als door een tooverslag verdween en de schitterende decoratie door de heldere voorjaarszon beschenen werd. Onze illustratie kon slechts een zeer onvolledig beeld van het schoon geheel geven, niet slechts wijl de kleuren een groot deel van het effect uitmaakten, maar ook daar het geïmiteerde rustica-werk, dat de ontwerper aanvankelijk als omlijsting voor de beelden geprojecteerd had, bij uitvoering door geschilderde bloem- en vruchtfestoenen vervangen was. De Nederlandsche Maagd prijkte in een schitterend vergulдsel, wat haar bepaald flatteerde. Ook de standaards om het monument maakten een bevallig effect. Bijzonder voldeden ons de magistraal geschilderde figuren op donkerblauwen grond. De eenige aanmerking, die wij op het schoone geheel zouden willen maken, is, dat de maagd wat nietig was voor den tamelijken massieven onderbouw. Daar was echter natuurlijk niets aan te veranderen, al zou de ontwerper met ons wellicht liever een quadriga op den top hebben gezien.

Het effect, dat de Kalverstraat als geheel maakte, was voornamelijk op den avond der illuminatie gunstig. De boven de straat zwevende lichtkronen misten haar effect niet, en wie zich Woensdagavond in de menigte gewaagd heeft, zal van het ensemble een gunstigen indruk hebben medegenomen, te meer daar de illuminatie, in de betrekkelijk nauwe straat tegen den wind beschut, zeer goed bleef branden.

De electrische verlichting van den Dam was schitterend; ook die op het Rokin voldeed uitmuntend, en vooral het gezicht door het poortje aan den Vijgendam was verrassend.

Bijzondere vermelding verdient de eerepoort op de

Reguliersbreestraat, naar het ontwerp van den architect J. de Haan opgetrokken. Al zou men eenige aanmerking kunnen maken op de wijze, waarop de kolomschachten aan de onderzijde in vaasvormen overgingen, en ook de koningskroon een weinig zwaar kunnen achten, het geheel voldeed toch door zijn schoone bloemversiering en zeer gunstige plaatsing. Ook de verlichting dezer poort slaagde zeer naar wensch.

De decoratie van het Rembrandtplein bleef beneden onze verwachting. De zeer stijve poppen, die den Koning en zijn voorzaten moesten verbeelden, muntten niet door bijzondere gelijkenis uit. Ook het decoratief met zijn gordijnen, die in de open lucht weinig pasten, kon ons niet bekoren.

Aangenaam van aspect was de kiosk op het Thorbeckeplein, vooral wegens de fraaie bloemversiering en smaakvolle beschildering. Over de verlichting was niet te oordeelen, daar zij grootendeels was uitgewaaid.

Dat de galjoot bij dag en bij avond vele toeschouwers lokken zou, was te voorzien. Zij werd algemeen bewonderd, en verdiende dit, al hoorde wij iemand, die waarschijnlijk de scheepsbouwkunst beoefende, aanmerkingen op de tuigage maken. Des avonds bleef de verlichting van het schip vrij goed branden; ook de lijn van lichtjes tegen den walmuur maakte een eigenaardig effect.

De poort aan de Leidschebrug was monumentaal, en de heraldieke beschildering welgeslaagd. Toch was de opmerking van een beschouwer, die meende, dat zij wat „recht op en neer" was, niet ongegrond. Wat meer gebogen lijnen zouden geen kwaad gedaan hebben.

Het effect van de kiosk in den Amstel heeft men niet kunnen zien, daar de lichtjes, wegens den hevigen wind, niet ontstoken zijn. De verlichting van de „Magere brug" hield den strijd met de elementen dapper vol, doch daar de boveneinden der obelisken uitgewaaid waren, was het schouwspel niet zoo schoon als anders.

De Jodenhoek leverde een zeer fraai aspect op, niet zoozeer wegens de artistieke waarde van de versieringen, als wel om de schilderachtigheid van de buurt zelve. Wie zich bij de Portugeesche synagoge plaatste en den blik door de Jodenbreestraat liet gaan, had, vooral tegen het vallen van den avond, een verrassend gezicht. Op den voorgrond zag men de pittoreske huizen, waartusschen zich festoenen van groen slingerden. Uit de zijstraatjes steeg blauwe rook, die den achtergrond in een geheimzinnig waas hulde. Denkt men zich nu den slanken Zuiderkerkstoren op den achtergrond en het geheel met vlaggen en feestvierende burgers gestoffeerd, dan kan men zich voorstellen, welk een *Augenschmaus* hier den kunstzinnigen beschouwer geboden werd.

Al willen wij den Jordaan geen schilderachtigheid ontzeggen, het tafereel was hier o. i. lang zoo aantrekkelijk niet. De versieringen getuigden voor het meerendeel van goeden wil, doch de smaak, waarvan zij blijk gaven, was niet altijd gekuischt.

De eerepoort aan het Centraalstation was, jammer genoeg, niet op tijd gereed. Later heeft men haar voltooid en wij moeten erkennen, dat zij toen een goed figuur maakte.

De versiering van de Damstraat, hoe goed gemeend ook, voldeed ons niet. De beide transparanten waren zeker niet door een onzer eerste meesters gepenseeld. Veel beter was de versiering van den Heiligeweg; door groen boven de straat, in verschillende vormen geschikt, was hier een goed geheel verkregen.

Het Kommandantshuis had zich weder in hetzelfde feestgewaad gestoken, waarover twee onzer meest bekende schrijvers over kunst in 1879 zoo met elkander aan het plukharen zijn geweest. Krasnapolsky had voor een zee van licht en een schat van bloemen gezorgd. Ook het overige decor van de zaal was smaakvol, al zouden wij eenige der linten, die van de glazen zoldering afhingen, liever door slingers van groen vervangen hebben gezien.

Onder al de boomen, die ter gelegenheid van het feest in Amsterdam's straten geplant waren, muntten bijzonder uit die van den Haarlemmerdijk, die van hoogopgaande stammen voorzien en dus niet zoo hinderlijk waren voor het verkeer, als op andere plaatsen het geval was.

De naald op het Frederiksplein had, in plaats van de ster, die haar volgens het oorspronkelijke plan zou bekronen, een tweetal electrische lampen aan den top, die met de vetlampjes, op het voetstuk geplaatst, een aardig gezicht opleverden. Ook het gevaarte dat in de Reguliersgracht was opgericht en welks lichten zeer goed bleven branden, voldeed goed. Streng van lijnen was de eerepoort in de Plantage; een tweetal torens, door een velum vereenigd, gaf hier een zeer imposant motief. Jammer was het, dat de verlichting ook hier door den fellen wind grootendeels mislukte.

Wij hebben nu eenige onzer indrukken, bij de versiering en verlichting gekregen, neergeschreven. Wij erkennen, dat wij lang niet alles gezien hebben; vooral op den avond der illuminatie, toen er niet gereden mocht worden (een zeer prijzenswaardige maatregel, die zeerveel tot den goeden afloop van den feestavond heeft bijgedragen), was het onmogelijk alles te zien.

Wij verklaren echter gaarne, dat wij nog nimmer Amsterdam zoo schoon versierd hebben gezien en dat het feest, dank zij de goede orde, die door de menigte zelf bewaard werd, zeer geslaagd mag heeten.

MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.

Afdeeling 's-Gravenhage.

Vergadering van Vrijdag 8 April 1887.

Na lezing der notulen, deelde de Voorzitter mede, dat het Bestuur eene uitnoodiging had ontvangen van de Vereeniging Arti et Industriae om de lezing bij te wonen, die Woensdag 6 dezer door den heer J. R. de Kruyff gehouden was over „invoer en eigen productie in de Kunstnijverheid"; het Bestuur had daaraan gevolg gegeven.

Voor de benoeming van een bestuurslid in de plaats van den heer Westra hadden 4 stemmingen en herstemmingen plaats, waarvan de uitslag was, dat de heer J. L. Boersma en W. B. van Liefland ieder 8 stemmen bekwamen; het lot besliste daarop ten voordeele van den heer J. L. Boersma.

De heer Morre vervolgde daarna zijne, in de vorige vergadering aangevangen, verhandeling over de trappen en sprak thans in het bijzonder over het verdrijven der treden.

Na eene inleiding, waarin spreker de fouten, die steeds gemaakt worden, door het verdrijven der treden van een gewone steektrap met kwart duidelijk aantoonde, deelde hij mede, dat de toenemende verbreedingen der treden hem ertoe gebracht hadden nauwkeurig na te gaan, hoe men practisch de rekenkunstige reeks, die deze verbreedingen vormt, behandeld heeft.

Daaruit was hem duidelijk geworden, dat men niet als gegevens aannam: 1°. de breedte der eerste trede tegen de spil, 2°. de normale breedte van eene trede der steek en 3°. de som der in het kwart te verdrijven treden, gemeten tegen de spil, maar bovendien nog eene trede bepaalde, waarbij het verdrijven ophield, inplaats van dit te bepalen na de uitkomst der reeks.

Men nam dan ook steeds een gegeven te veel, door

willekeurig te bepalen waar het verdrijven moet ophouden; door het oplossen der reeks naar de hiervoren genoemde gegevens, werd dit duidelijk, omdat daarbij bleek, dat even zooveel treden als het kwart bevat ook verdreven moeten worden.

Niet alleen geldt deze regel voor de genoemde trap maar voor alle trappen; spreker bewijst dit duidelijk door een trap met schalmgat, een trap in een zeer scheeve ruimte en door meer andere voorbeelden.

De schaal voor het verdrijven kan men maken op de gewone wijze, met dien verstande, dat de eerste en de laatste trede worden gebruikt als vereenigingspunten, en niet meer in het midden der schaal eene loodlijn, gelijk aan de gemiddelde breedte eener trede, wordt opgericht.

Eene constructie, die het overdragen der maten onnoodig maakt, en nog eene constructie voor het op schaal verdeelen, werden door spreker behandeld; zonder toelichtende teekening zijn deze constructies echter niet te omschrijven.

De Voorzitter zeide den heer Morre uit naam der Vergadering dank voor zijne hoogst interessante en leerrijke mededeelingen, waarmede de aanwezigen luide instemden.

Door een lid werd op de wenschelijkheid gewezen om de voordrachten van den heer Morre in ruimer kring te verspreiden, vooral ook omdat de werkman met deze wetenschap zeer veel nut kan doen. Sommige leden ondersteunden dit denkbeeld, dat door anderen echter bestreden werd, hoofdzakelijk omdat de leden der Afdeeling, elk in hunnen kring, het gehoorde kunnen verspreiden; en de roeping der Maatschappij toch niet kan zijn het publiek met het geleerde op de vergaderingen bekend te maken [1]).

De heer Morre kwam aan het eerste denkbeeld tegemoet door mede te deelen, dat hij, behalve de twee exemplaren der plaat, waar deze constructies op voorkomen en die behooren tot een werk, dat wordt gereproduceerd, nog een 30tal exemplaren ter beschikking der leden wil stellen; dit geschenk werd onder toejuiching aanvaard en den heer Morre daarvoor dankgezegd.

In verband met het besprokene, sprak de Voorzitter den wensch uit, dat de leden, die het geven van bijdragen op de vergaderingen waardeerden, hunnerzijds zich ook beschikbaar zouden stellen in het aanstaande seizoen een onderwerp te behandelen. Door vele leden wordt de lijst, die daartoe circuleert, onderteekend.

Met een woord van dank aan den Voorzitter voor de leiding der vergaderingen en voor de vele medewerking, door hem vooral in het geven van kunstbeschouwingen getoond, wordt deze laatste vergadering gesloten.

(1) Mijnheer de Redacteur, uw verslaggever veroorlooft zich de opmerking, dat bevordering der bouwkunst toch niet alleen kan bestaan in het „bevorderen" dier kunst bij de leden der Maatschappij en der Afdeelingen; hij gelooft dit te minder, omdat het publiek, zonder welks sympathie geen kunst kan bloeien, z. i. voorgelicht en met de bouwkunst bekendgemaakt moet worden; m. a. w. moet worden overtuigd, dat de bouwkunst een kunst is.

Dat nu practische wenken aan werklieden worden gegeven en hun constructies worden geleerd, die eigenaardig tot het vak behooren, in één woord, dat getracht wordt het ambacht, dat een integreerend deel der bouwkunst uitmaakt, te verbeteren, is naar mijne bescheiden meening werkelijk „bouwkunst bevorderen". Dit *kan*, en ik zou bijna durven zeggen *moet*, geschieden om de bouwkunst meer populair te maken.

BINNENLANDSCHE BERICHTEN

's-GRAVENHAGE. Bij Koninklijk besluit van 8 April 1887 no. 6 is eene commissie ingesteld tot het houden van een vergelijkend onderzoek van de bekwaamheid der candidaten, naar de betrekking van adspirant-ingenieur van den Waterstaat dingende, welke bestaat uit de heeren:

P. Caland, hoofdinspecteur van den Waterstaat, als voorzitter;
G. van Diesen, hoofdingenieur voor de rivieren;
A. M. K. W. Baron van Ittersum, hoofdingenieur van den Waterstaat in het 6de district;
Dr. G. J. Legebeke, hoogleeraar aan de Polytechnische school te Delft;
W. T. Koster, administrateur bij het Ministerie van Waterstaat, Handel en Nijverheid;
R. O. van Manen, ingenieur van den Waterstaat te Zutfen;
A. A. Bekaar, ingenieur van den Waterstaat te Maastricht, tevens secretaris.

— Volgens een bij de Regeering ingekomen bericht, zal van 1 Augustus 1888 tot 31 Januari 1889, te Melbourne, bij gelegenheid van het eeuwfeest der stichting van Nieuw Zuid-Wales, als eerste Britsche kolonie in Australië, eene internationale tentoonstelling worden gehouden van kunst, wetenschap, nijverheid en landbouw.

Tot het verkrijgen van inlichtingen worden belanghebbenden verwezen naar de navolgende instellingen, aan welke het programma dier tentoonstelling is toegezonden:

De Nederlandsche Maatschappij tot bevordering van nijverheid, te Haarlem.

De Vereeniging tot bevordering van fabrieks- en handwerksnijverheid in Nederland, te 's-Gravenhage.

De Centrale Vereeniging van Nederlandsche industrieelen, te Amsterdam.

De Vereeniging van en voor Nederlandsche industrieelen, te 's-Gravenhage.

— Wij vestigen de aandacht van belangstellenden in de prijsvraag, uitgeschreven door de Louisa-stichting te dezer stede, op eene in dit blad voorkomende advertentie. De ingekomen antwoorden op deze prijsvraag zijn van Zondag 17 tot en met Vrijdag 22 April, dagelijks van 's morgens 10 tot 's namiddags 4 uren, tentoongesteld in het Gebouw der Loge op den Fluweelen Burgwal.

GRONINGEN. De exploitatie van de waterleiding heeft over 1886 bevredigende uitkomsten opgeleverd; van de netto winst wordt *f* 4188.76 afgeschreven en het restant, ad 28 mille, is voldoende om aan de aandeelhouders 4 pCt. uit te deelen. In het verslag der Algemeene Vergadering, opgenomen in de *Nieuwe Groninger Courant* van Zaterdag 9 April, wordt melding gemaakt van eene zekere hoeveelheid VIERK. MEIER WATER, van Gemeentewege aan on- en minvermogende gezinnen verstrekt en de *Nieuwe Rotterdamsche Courant* van Zondag 10 April (3de blad) haast zich deze vreemdsoortige mededeeling over te nemen.

— De Vereeniging tot bestrijding van knoeierijen in den boterhandel heeft eene som van *f* 1000 uitgeloofd voor het opsporen en mededeelen van een nieuwe methode, om bijmengselen te ontdekken in de natuurlijke, van koemelk bereide, boter.

Bij deze prijsvraag zijn de volgende bijzonderheden gevoegd:

De methode moet tegenover andere reeds bekende, aan de volgende voorwaarden voldoen:

a. Zij moet scherp zijn en in staat stellen, om zelfs geringe hoeveelheden bijgemengd vet, van dierlijken of plantaardigen oorsprong eenigermate kwantitatief aan te toonen.

b. Zij moet zeker zijn, d. i. zij mag niet, ook niet onder bijzondere omstandigheden, aanleiding geven tot dwaling.

c. Zij moet eindelijk zijn eenvoudig en zonder de gecompliceerde hulpmiddelen van een chemisch laboratorium, ook zonder groote kosten, zoo mogelijk door leeken, die er mede geoefend zijn, ten uitvoer gebracht kunnen worden.

De prijs zal worden toegekend aan die methode, die volgens het oordeel der te benoemen Jury het best beantwoordt aan de eischen van scherpheid, zekerheid en eenvoud. De antwoorden, die de schriftelijke toelichting der methode bevatten, moeten geschreven zijn in de Nederlandsche, Fransche, Duitsche of Engelsche taal en voor 1 Januari 1888 worden opgezonden aan het adres van den Secretaris der Vereeniging, den heer J. Rinkes Borger te Leiden. De antwoorden moeten voorzien zijn van een kenspreuk en vergezeld van een gesloten naambriefje met dezelfde kenspreuk.

Het bekroonde antwoord wordt voor Nederland het eigendom der Vereeniging. De schrijver, wiens naam publiek wordt gemaakt, behoudt het recht om in het buitenland, door middel van octrooi of patent of op andere wijze, zijne methode tot eigen voordeel te exploiteeren. De niet-bekroonde antwoorden worden met het gesloten naambriefje uiterlijk op 1 April 1888 aan de opgegeven adressen teruggezonden.

DELFT. Zaterdag 9 dezer werd alhier de eerste algemeene vergadering gehouden van leden der Vereeniging van voorstanders eener Nederlandsche octrooiwet. Besloten werd de koninklijke goedkeuring te vragen op de statuten, ten einde zich te gelegener tijd met een adres tot de Regeering te wenden om den wederinvoer te vragen van de sedert 1869 afgeschafte octrooien voor uitvindingen en verbeteringen.

De Vereeniging telt 80 leden. Tot leden van het bestuur werden gekozen de heeren A. Huet, Voorzitter, alhier; Mr. Gerard W. Schimmel, Secretaris, Amsterdam; G. A. A. Middelberg, Amsterdam; Mr. C. Mirandolle, Rotterdam en H. W. Struve, Amsterdam.

MAASTRICHT. Men kan thans genoegzaam verzekerd zijn, dat ook Limburg weldra in het bezit zal komen van zijn eersten tramweg.

De concessie voor genoemden weg van Sittard over Heerlen naar de Locht, verleend aan de heeren Van der Slik en Cie, Van den Berg en Sarolea, is overgedragen aan J. Weier, bouwondernemer te Keulen, die de lijn van de Locht af langs Kerkrade met het station Kohlscheid van den Berg-Mark-spoorweg zal verbinden, voor welke laatste verbinding de vereischte concessie-aanvragen thans bij de betrokken Nederlandsche en Pruisische Regeeringen zijn ingediend.

De loop der lijn is als volgt bepaald:

van Sittard over Heerlen naar de Locht, over den rijksweg der 3de klasse;

van de Locht tot Kerkrade, over den bestaanden kolenspoorweg, en

van Kerkrade naar Kohlscheid, over particuliere gronden.

De lijn zal met normale spoorwijdte worden gebouwd en daardoor meer het karakter van locaalspoor, dan van tramspoorweg verkrijgen.

ZUTFEN. Met den aanleg van den spoorweg naar de haven wordt geregeld voortgewerkt, zoodat men zich weldra zal kunnen verheugen in de verbinding van het goederenstation met de Noorderhaven.

Het onderzoek van het drinkwater voor de waterleiding, op het Harenberg bij de Bronsbergen verkregen, is door de gezondheidscommissie geschied: zij heeft bevonden, dat het drinkwater uitstekend is. Men verwacht dat de definitieve concessie spoedig aan de heeren Van Wijk & Van de Gevel te Rotterdam zal worden verleend.

ZEVENBERGEN. De Raad heeft besloten geheel af te zien van den aankoop van de in de nabijheid der gemeente gelegen bouwterreinen, welke thans eigendom van den Staat zijn en vroeger tot de domeingoederen van wijlen Z. K. H. Prins Frederik behoorden. Deze terreinen zijn gunstig gelegen tot uitbreiding van het bebouwde deel der gemeente.

OOSTERHOUT. De Gemeenteraad heeft besloten, den prijs van het gas van 11 op 9 cent per M³. te verlagen.

— De heer T. Dalhuizen, directeur van de Stoomtramweg-maatschappij Oldambt-Pekela, heeft zijn ontslag aangevraagd.

BENOEMINGEN

Bij kon. besluit van den 12den April 1887 no. 13 is benoemd tot opziener der domeinen in Noordbrabant, A. Nugteren Az. thans opzichter der gemeentewerken te Dordrecht.

— Tot boekhouder-opzichter bij de fabrikage, te Gouda, is benoemd de heer C. J. T. Spruijt, aldaar.

CORRESPONDENTIE

Aan L. te A. Tot heden is omtrent de bedoelde zaak niets naders bekend. Wij moeten den uitslag van het onderzoek afwachten.

ADVERTENTIEN.

Hollandsche IJzeren SPOORWEG-MAATSCHAPPIJ.

Aanbesteding.

Op **Maandag 2 Mei 1887**, des namiddags ten twee ure, zal in Kamer N° 46 van het Centraal Administratiegebouw der Maatschappij aan het Droogbak te *Amsterdam* worden **aanbesteed**:

Volgens Bestek N°. 404.

Het leveren van 20000 stuks halfronde en 1500 stuks vierkante eikenhouten dwarsliggers in twee perceelen, en

Volgens Bestek N°. 405.

De levering van ongevoer 804 M³ eikenhout voor wissels.

Bestekken zijn tegen betaling van *f* 1.— per exemplaar te verkrijgen aan het Bureau van den Ingenieur van den Weg, Kamer N°. 154 van bovengenoemd Administratiegebouw.

De Administrateur.

Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen.

AANBESTEDING

(Voor rekening van den Staat.)

Op **Dinsdag den 26sten April 1887**, des namiddags ten 2 ure, aan het Centraalbureau der Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen bij de Moreelse Laan te *Utrecht*, van:

Bestek N°. 459.

Het maken en verplaatsen van den Onder- en Bovenbouw van Waterkranen, het opbreken, leveren en leggen van Gietijzeren Waterleidingen met toebehooren op het station Roosendaal.

De besteding geschiedt volgens § 61 van het bestek.

Het bestek ligt van den 12den April 1887 ter lezing aan het Centraalbureau bij de Moreelse Laan en aan het bureau van den Heer Sectie-Ingenieur H. E. BEUNKE te *Breda* en is op *franco* aanvraag aan genoemd Centraalbureau (Afd. Weg en Werken) te bekomen, tegen betaling van *f* **0.50**.

Inlichtingen worden gegeven aan het Centraalbureau (Afd. Weg en Werken).

De aanwijzing op het terrein zal geschieden den 19den April 1887 ten 10½ ure des voormiddags.

Utrecht, den 10den April 1887.

6300 meter draagbaar Spoor

met wissels en bijbehoorende **wagens**, geschikt voor verschillend gebruik, zijn door bijzondere omstandigheden, tot **buitengewoon goedkoope prijzen**, in partijen of geheel te koop.

Te bevragen bij **RICHARD KREUZIGER, BOCHUM (Westfalen) Kirchplatz.**

ENGELSCH CALQUEERLINNEN

van uitnemende kwaliteit, uit de voornaamste Engelsche fabriek, expresselijk voor ons gefabriceerd en daarom met onze Firma gewaarmerkt; in rollen van **22 Meter** ter breedte van 0.77, 0.96 en 1.10 Meter.

Te verkrijgen benevens **alle** andere **TEEKENBEHOEFTEN** bij TH. J. DOBBE en ZOON, **Magazijn van Teekenbehoeften voor Bouwkundigen**, te *UTRECHT*.

AANBESTEDING.

Rentambt *Zwaluwen*.

De **Rentmeester** in voormeld Rentambt, wonende te *Breda*, zal op **Donderdag den 21 April 1887**, des middags te twaalf uren, in het Veerhuis bij STAAN WALRAVEN te *Lage-Zwaluwe*, bij enkele inschrijving

AANBESTEDEN:

Het Maken van een Steenen en het Opruimen van een Houten Sluis in de Kade van den Polder „Kwistgeld" te Lage-Zwaluwe.

Het bestek is tegen betaling van *f* **0.25** te bekomen bij den Rentmeester voornoemd en ligt met de teekening ter inzage bij den opzichter van het in aanbouw zijnde Stoomgemaal in Schuddebeurs onder *Lage-Zwaluwe*.

Aanwijzing in loco op *Dinsdag* 19 *April* en op den dag der aanbesteding telkens des morgens te tien uren.

Inlichtingen te bekomen bij genoemden Rentmeester, den Ingenieur P. W. VAN GENDT te *Arnhem* en den Hoofdopzichter P. VAN DE ERVE te *Breda*.

Aanbesteding.

BURGEMEESTER en WETHOUDERS der Gemeente *ARNHEM* zullen **Dinsdag 19 April 1887**, 's voormiddags 11½ uur, in het openbaar ten Gemeentehuize

AANBESTEDEN:

Het afbreken van den bestaanden houten en het maken van een NIEUWEN STOEL van getrokken ijzer voor het klokkenspel in den Grooten Toren.

Begrooting *f* 5000.

Aanwijzing Woensdag en Donderdag 13 en 14 April e. k., 's voormiddags 11 ure, ten Gemeentehuize, bureau Gemeentewerken; bestek met bijbehoorende teekeningen en gezegeld inschrijvingsbiljet tegen betaling van *f* 1 — nà 6 April e. k. — ter Secretarie verkrijgbaar.

Ministerie van Financiën.

LANDSGEBOUWEN.

AANBESTEDING.

Op **Dinsdag, 10 Mei 1887**, des middags ten 12 ure, zal onder goedkeuring van den Minister van Financiën, aan het gebouw van genoemd Departement, worden **aanbesteed**:

Het onderhouden van en het doen van eenige herstellingen aan het Rijksgebouw te Groningen, waarin gevestigd zijn de kantoren van de hypotheken en het kadaster.

De bestelling geschiedt bij enkele inschrijving, volgens §§ 434 en 435 der Algemeene Voorschriften, vastgesteld bij beschikking van den Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid, dd. 12 September 1882, n°. 6, afdeeling Waterstaat A.

Het bestek ligt ter lezing aan het gebouw van het Ministerie van Financiën, aan het bureel der Landsgebouwen in het 1ste district te *'s Gravenhage*, aan het kantoor van de Hypotheken en het Kadaster te *Groningen*, alwaar het gratis verkrijgbaar is, en aan het gebouw van het Provincisal Bestuur te *Groningen*.

Inlichtingen worden gegeven door den Bouwkundige voor de Landsgebouwen in het 1ste district te *'s Gravenhage*.

Aanwijzing zal worden gedaan op Saturdag 30 April 1887, des voormiddags ten 11½ ure.

's Gravenhage, 1 April 1887.

De Minister van Financiën,
BLOEM.

Aanbesteding.

Het BESTUUR der SOCIETEIT »DE HEREENIGING" te *DEVENTER*, is voornemens, op **Donderdag 28 April e. k.**, des namiddags 2 uur, op een der Bovenzalen der Binnen-Societeit, **aan te besteden:**

Het bouwen van eene Buiten-Societeit over den IJssel bij Deventer.

Bestekken en teekeningen zijn van af Donderdag 14 April te bekomen aan het Buffet in de Binnen-Societeit à *f* 3.— per stel.

Aanwijzing zal geschieden op Woensdag 27 April, des voormiddags elf uur.

Aanbesteding.

BURGEMEESTER en WETHOUDERS der Gemeente *ARNHEM* zullen **Vrijdag 22 April 1887**, voormiddags 11½ uur, in het openbaar ten Gemeentehuize

AANBESTEDEN:

Het onderhoud van- en het maken van eenige verbeteringen aan het Rivierbad.

Aanwijzing Maandag 18 April e. k., ten Gemeentehuize bureau Gemeentewerken, 's voormiddags 10 ure; bestek met gezegeld inschrijvingsbiljet tegen betaling van **/ 0.50** ter Secretarie verkrijgbaar.

PHOTOLITHOGRAPHIE, PHOTOZINCOGRAPHIE en Stéréotype-Inrichting

van G. J. THIEME, te Arnhem.

De ondergeteekende vestigt de aandacht op zijne inrichting voor **Photolithographie**, bijzonder geschikt voor de reproductie van **Plans, Teekeningen** enz. van HH. Architecten en Bouwkundigen; op die voor **Photozincographie** voor de reproductie van **Platen** en **Gravures**, ook van **Teekeningen** voor Boekwerken enz. ten dienste van HH. Uitgevers en op zijne **Stéréotype-Inrichting** voor HH. Drukkers, alles tot de minste prijzen.

Prospectussen met proeven van bewerking, worden op *franco* aanvrage gratis toegezonden.

G. J. THIEME.

DE LINT & C°.

Oostzeedijk 248, Rotterdam.

VLOER- en WANDTEGELS.

TROTTOIR-, CEMENT- EN IJZERSTEENTEGELS.

Groote voorraden.

Louisa Stichting.

TENTOONSTELLING der ingekomen **Ontwerpen** op de prijsvraag **voor een nieuw Gebouw**, van **Zondag 17 tot en met Vrijdag 22 April 1887**, van des voormiddags 10 tot des namiddags 4 uur, in het gebouw der Loge (Fluweelen Burgwal) te *'s Gravenhage*.

Entrée 25 Cts.

Nageperste Gevel-, Sier- en Profielsteenen

VAN

FR. VAN DE LOO Sr, Bemmel bij Nijmegen.

Gouden Medaille Antwerpen 1885.
Eere-Diploma Groningen 1886.

Veel verminderde prijzen.

BECKER & BUDDINGH. — ARNHEM.

KONINKLIJKE FABRIEK VAN

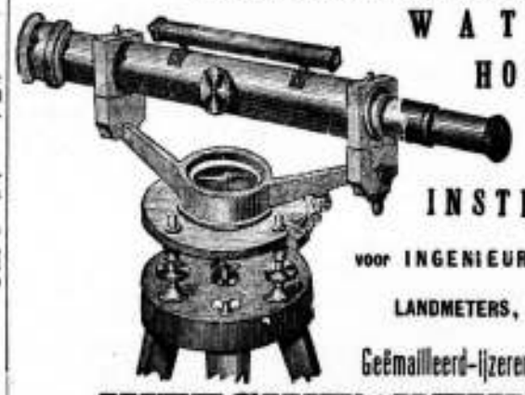

WATERPAS-, HOEKMEET- en andere **INSTRUMENTEN**

voor **INGENIEURS, ARCHITECTEN, LANDMETERS, TEEKENAARS** enz.

Geëmailleerd-IJzeren **PEILSCHALEN,**

WEEGWERKTUIGEN.

Bekroond:		Bekroond:
Dusseldorp 1880.	Gouden Medaille	Frankfort a/M. 1881.
Weenen 1880.	Amsterdam 1883.	Amsterdam 1882.

JOHANN ODORICO, Frankfort a/M.

FABRIEK VAN

Marmermozaïek en Terrazzo-vloeren, Glasmozaïek, Kunstmarmer en **Cementuitvoeringen.**

Succursales. **Amsterdam, Weenen, Londen, Boston.**

Opgericht 1830.

Eenig vertegenwoordiger voor *Nederland*

FERD. ENGERS, Amsterdam,

Heerengracht, bij de Oude Spiegelstraat n°. 335.

NEUCHÂTEL ASPHALTE COMPANY LTD, LONDON.

Exploitatie der Mijnen van Val de Travers.

FABRIEK TE **AMSTERDAM** Beltweg N°. 3.

TRADE MARK.

NATUURL. ASPHALT VAN **VAL DE TRAVERS** ZWITSERLAND.

Gecomprimeerde Asphaltwegen en dito Dorschvloeren.

Werken in Asphalt-Mastiek voor Trottoirs, Skating-Rinks, Moutvloeren, Kelders.

Kolf- en Kegelbanen, Winkel- en Magazijnvloeren, Gangen, Veranda's, Brug- en Dakbedekkingen, Beton-Fundeeringen, Stallen enz. enz. enz.

Zindelijk, Vochtwerend, Ondoordringbaar, Geraaswerend Asphalt speciaal tot wering van vochtige muren.

Voor inlichtingen omtrent het leggen van **Vloeren, Bedekkingen** enz. gelieve men zich te adresseeren aan het Kantoor der fabriek, Beltweg 3, *Amsterdam*, of bij den Heer H. G. KNOOPS C.Dzn., Beekstraat F. 63, te *Arnhem*.

De Directeur, **W. PATON WALSH.**

H. & J. SUYVER,

FABRIKANTEN VAN

STOOMKETELS EN WERKTUIGEN,

op de Intern. Tentoonstelling te *Amsterdam* 1883 bekroond met

EERE-DIPLOMA (hoogste onderscheiding).

Hollandsche Tuin en Zeepaard, Bickerstraat AMSTERDAM.

A. J. BACON & C°.

Ingenieurs, Aannemers van **Verwarming** en **Ventilatie, Gas-** en **Waterleidingen, Bouwmaterialen** enz.

BEKROOND met **Gouden, Zilveren** en **Bronzen Medailles.**

Overtoom N°. 230, AMSTERDAM.

Inrichtingen voor openbare gebouwen, gestichten, woonhuizen, villa's, kantoren, enz.

Projecten en begrootingen worden kosteloos geleverd.

Gedrukt bij G. W. van der Wiel & C°., te Arnhem.

De Opmerker.

Orgaan van het Genootschap

ARCHITECTVRA ET AMICITIA

Weekblad voor Beeldende Kunst- en Technische Wetenschap

A.W.W.

Redacteur-Uitgever F. W. VAN GENDT Jlz.
Adres voor Redactie en Administratie van het Weekblad en advertentiën Bureau van *De Opmerker*, Driekoningenstraat 28, *Arnhem*.
Bureau der Redactie van *Architectura et Amicitia* JAN SPRINGER, C. B. POSTHUMUS MEYJES en A. W. WEISSMAN.
Stukken, deze Redactie betreffende, te adresseeren aan den Heer C. B. POSTHUMUS MEYJES, Kerkstraat 170 te *Amsterdam* en al, wat de Administratie van het Genootschap betreft, aan den Heer F. J. BREMMER Hzn., Regulierstgracht 74, te *Amsterdam*.

ABONNEMENT *f* 2.25 per 3 maanden of wel *ten gulden* per jaar, bij vooruitbetaling en franco toezending van dit bedrag. Voor het buitenland *f* 7.50 en Nederlandsch-Indië *f* 9.—, beiden bij vooruitbetaling.
ADVERTENTIEN 20 cent voor elken regel plaatsruimte en 10 cent voor een bewijsnommer, worden tot Vrijdagavond aangenomen.
AFZONDERLIJKE NOMMERS, bij contante betaling 10 cent per stuk en 25 cent per plaat, te bekomen aan het Bureau van *De Opmerker* te *Arnhem* en bij den Hoofd-correspondent JOH. G. STEMLER Czn., Boekhandelaar te *Amsterdam*.

MEDEDEELINGEN VAN HET GENOOTSCHAP.

De 883ste gewone vergadering zal worden gehouden op Woensdag 27 April, des avonds te 8 uren, in het American-hotel op het Leidscheplein alhier.

De agenda voor deze vergadering is:

Mededeelingen van het Bestuur;

Bijdrage van den heer R. A. Heij;

Kunstbeschouwing, te geven door den heer A. Haselager;

Ballotage van den heer W. Scheepens, voorgesteld door de heeren J. Herman en R. Mentz, en van den heer Hanrath, voorgesteld door de heeren Jan Springer en F. J. Bremmer Hzn.

Als buitenlid is toegetreden de heer J. G. van den Berg, bouwkundige te Almeloo.

Door de Vereeniging tot Bevordering der Bouwkunst te Groningen zijn welwillend ter bezichtiging afgestaan de ingekomen antwoorden op de prijsvraag voor een kleine villa. Deze antwoorden zijn in de sociëteitszaal geëxposeerd.

Schetstocht, te houden op Zondag 1 Mei naar Amersfoort. Heeren leden der schetsclub worden verzocht zich te vereenigen aan het Centraalstation, des morgens te 9.50 en teekenbehoeften mede te brengen

Namens het Bestuur:
De 1ste-Secretaris,
F. J. Bremmer Hzn.

ARCHITECTURA ET AMICITIA.

Vergadering van den 20 April 1887.

Na afdoening van eenige huishoudelijke zaken, verkreeg de heer J. H. Leliman het woord tot het houden van zijne aangekondigde bijdrage Op zijne eigenaardige, geestige wijze besprak hij de schoonheidsleer in verband met de bouwkunst, en deelde daarbij mede het gevoelen der oudere en nieuwere wijsgeeren om met zijn eigen oordeel hierover te besluiten. Vervolgens stelde genoemde heer ter bezichtiging schetsen en ontwerpen van uitgevoerde en niet uitgevoerde bouwwerken, die met belangstelling werden bezichtigd. Nadat als nieuwe leden werden voorgesteld de heeren W. Scheepens en Hanrath, werd de vergadering gesloten.

(A. et A.) PRIJSVRAAG DER LOUISA-STICHTING TE 's-GRAVENHAGE.

Aan deelneming heeft het deze prijsvraag niet ontbroken. Niet minder dan 141 ontwerpen toch kwamen in, met de volgende motto's:

1 Zeshoek (*figuur*).
2 Collaborator.
3 Charitas.
4 H. J.
5 Plakzegel.
6 Amsterdam.
7 Etude (met variant).
8 Driehoek in cirkel (*fig*).
9 J. A. N. B.
10 Ars longa Vita brevis.
11 Geen zege zonder strijd.
12 L. S.
13 Doe wel en zie niet om.
14 Prins Frederik.
15 Ter beoordeeling.
16 Eenvoud.
17 Geheel of Niets.
18 Betsy.
19 Ars longa Vita brevis.
20 N°. 76.
21 Eenvoud.
22 Dée.
23 Weldoen is leven.
24 ——
25 Broederschap.
26 Broederplicht.
27 E. R.
28 Simplex.
29 Charité.
30 Opvoeding.
31 Louisa-Stichting.
32 L. S. (in driehoek).
33 Glück auf!
34 L. S. (in cirkel).
35 Hoop doet leven.
36 Louise.
37 Anna.
38 Nederland en Oranje.
39 Eenvoud.
40 Eenvoud.
41 Ernstig.
42 Hij reikt elk broederlijk de hand.
43 Isis.
44 Nocete Ipsum.
45 Lyra.
46 Cirkel met twee lijnen (*figuur*).
47 Benvenuto.
48 l'Architecture.
49 F. M.
50 Louisa-Stichting.
51 Soll das Werk den Meister loben?
52 Leais.
53 Grosso modo.
54 T.
55 Delta.
56 X.
57 Glück auf!
58 Simplicitas.
59 Verlichting.
60 Louisa.
61 Cirkel om driehoek.
62 Ontwerp.
63 Jachin en Boas.
64 Liefde sticht.
65 Doel, ik wacht u.
66 Eenvoudigheid is 't kenmerk van het ware.
67 Humaniteit.
68 En forgeant on devient forgeron.
69 Figuur van twee cirkels (geteekend).
70 Humanisme.
71 Een bescheiden plan.
72 L. S. (in ruit).
73 Weldadigheid.
74 Studie.

POLYTECHNISCHE

75 Bruderschaft.
76 Labor omnia tubi.
77 Maçonnerie.
78 Passer (*figuur*).
79 Eenvoud.
80 Zoo ik niet blijf een onbekende X,
Dan is mijn streven niet voor niks.
81 Eenvoud.
82 Hij, die op vaste gronden bouwt,
Heeft kans dat men zijn werk vertrouwt.
83 Dit dient U.
84 Le but.
85 Zelfkennis.
86 Arbeid Adelt.
87 Nelly.
88 L. S. (met variant).
89 Lieba.
90 5887.
91 Metselwerk Humaniteit.
92 15 Maart.
93 257.
94 Willem III.
95 Education.
96 Alziend Directeur.
97 Charité W. K. S.
98 San Martino.
99 Sphinx (met variant).
100 Wie denkt, overwint.
101 Un Louveton.
102 Simplicitas.
103 Caritas.
104 Bouwlust.
105 L. S.
106 Louisa-Stichting (met variant).
107 La Philantropie.
108 Hiram.
109 Eenvoud (in lijnen).
110 La Simplicité.
111 Simplex.
112 Aan de duinen.
113 Charitas.
114 Semper paratus.
115 La bien aimée.
116 Twee passers (*fig.*).
117 Tubal Kain.
118 Licht en lucht.
119 Studie.
120 Herinnering.
121 Zonder weelde.
122 Ancora in paro.
123 Spoedstuk.
124 Postzegel.
125 Charité.
126 Weldadigheid (met variant).
127 Wedstrijd.
128 Aletta.
129 Hiram.
130 Rust Roest.
131 Prins Frederik.
132 Bis dat, qui cito dat.
133 en 134 Salus huic domini.
135 Louise II.
136 Aardbol (*figuur*).
137 Twee vlaggen (*figuur*).
138 Aspasia.
139 Louisa.
140 Hiram.
141 G. H. I. S V.

De ontwerpen waren tentoongesteld in een ruime zaal van het gebouw der Loge, aan den Fluweelen Burgwal. Reeds bij den eersten aanblik werd het ons duidelijk, dat lang niet alle ingezonden ontwerpen meesterstukken waren, en dat veel werk van ongeoefenden aanwezig was. Zelfkennis schijnt een zeer moeilijke zaak; wij kunnen het ons anders niet begrijpen, hoe tal van ontwerpers ertoe gekomen zijn, de vruchten van hun potlood, pen of penseel in het openbaar te doen tentoonstellen. Welk persoon, die geen zin zonder spelfouten kan schrijven, zal ertoe komen een boekwerk uit te geven? Welk musicus zal een compositie de wereld durven inzenden, alvorens hij de regelen der harmonieleer voldoende kent? In de bouwkunst schijnt echter niemand er kwaad in te zien, aan prijsvragen mede te doen, al heeft hij niet de minste bouwkundige vorming genoten. Het gemis van goede bouwkundige scholen wordt bij een tentoonstelling als deze maar al te zeer gevoeld.

Men moet erkennen, dat de Jury geen moeite bij haar beoordeeling ontzien heeft. Daar het haar natuurlijk onmogelijk was, om van elk der 141 ontwerpen een beredeneerd verslag te geven, heeft zij de o. i. zeer gelukkige gedachte gehad, een register te doen opmaken, waarin de verdiensten en gebreken van ieder ontwerp door een enkele opmerking over eenige der meest belangrijke onderdeelen zijn aangetoond. Dit register heeft zij doen vergezeld gaan van een memorie, waarin zij de overwegingen, die haar bij het uitspreken van het oordeel geleid hebben, uitvoerig uiteenzet. Om onzen lezers een denkbeeld van het register te geven, laten wij een uittreksel daarvan, betrekking hebbende op de 27 plans, die ons het beste schenen, volgen.

Motto.	Plan.	Trappen.	Licht en lucht.	Indeeling.	Keuken.	Privaten.	Leerkamers.	Gymnasiek.	Slaapkamers.	Ziekenkamers.	Architectuur.
Willem III.	vrij.	uitmuntend.	zeer goed.	uitstekend	zeer goed.	zeer goed.	zeer goed.	goed.	zeer goed.	uitmuntend gelegen en ingericht.	groote verdienste.
H. I.	vrij.	goed.	goed, maar gangen donker.	verdienstelijk.	goed gelegen, maar klein.	goed.	goed.	goed.	zeer goed.	ongunstig gelegen.	verdienstelijk.
Charité L. H. S.	vol.	zeer goed.	goed.	verdienstelijk.	goed.	goed.	ongunstig gelegen.	goed.	goed.	ongunstig gelegen.	zeer verdienstelijk.
San Martino.	vol.	niet goed verlicht	niet voldoende.	gebrekkig.	niet goed gelegen.	voldoende.	deels goed.	goed.	onvoldoende.	ongunstig gelegen.	niet onverdienstelijk.
Sphinx.	vol.	ondoelmatig	voldoende.	niet onverdienstel.	goed.	goed.	goed.	niet onverdienstelijk.	goed.	goed gelegen.	niet onverdienstelijk.
La bien aimée.	vol.	goed.	voldoende.	wijdloopig.	ongunstig gelegen.	goed.	goed.	goed.	goed.	goed gelegen.	verdienstelijk.
Plakzegel.	vol.	goed.	redelijk voldoende.	wijdloopig.	niet met bijkeuken verbonden	goed.	goed.	goed.	goed.	ongunstig gelegen.	niet onverdienstelijk.
L. S.	vol.	goed.	goed.	niet onverdienstel.	goed.	goed.	ongunstig gel.	goed.	goed.	goed gelegen.	niet onverdienstelijk.
Prins Frederik.	vrij.	ongunstig verlicht.	onvoldoende.	gebrekkig.	niet goed gelegen.	slecht gelegen.	goed.	ongunstig gelegen.	goed maar ong. gelegen.	goed gelegen.	verdienstelijk.
Ter beoordeeling.	vol.	zeer goed.	zeer goed.	verdienstelijk.	goed.	goed.	goed.	goed.	goed.	goed.	niet onverdienstelijk.
Anna.	vol.	goed.	goed.	niet gelukkig.	goed.	ong. gel. en verlicht.	boven.	goed.	goed.	goed gelegen.	pover.
Eenvoud.	dit was niet na te gaan, daar het nummer der teekeningen in het rapport niet voorkwam.										
Ernstig.	vol.	goed.	voldoende.	middelmatig.	niet goed gelegen.	geen voldoende ventilatie.	ongunstig gelegen.	goed.	voldoende.	ongunstig gelegen.	middelmatig.
Charité.	vrij.	verlichting goed, minder gunstig gelegen.	goed.	verdienstelijk.	minder goed gelegen.	voldoende.	zeer goed.	goed.	goed.	ongunstig gelegen.	niet onverdienstelijk.

Motto.	Plan.	Trappen.	Licht en lucht.	Indeeling.	Keuken.	Privaten.	Leerkamers.	Gymnasiek.	Slaapkamers.	Ziekenkamers.	Architectuur.
Louisa.	vol.	zeer goed.	voldoende.	beknopt.	goed.	weinig.	voldoende.	voldoende.	goed.	goed gelegen.	verdienstelijk.
Reikt elkander enz.	vol.	voldoende.	voldoende.	gezocht.	te klein.	niet goed verlicht.	goed.	goed.	goed.	ongunstig gelegen.	zeer verdienstelijk.
Soli das Werk enz.	vol.	onvoldoende.	te veel hooglicht.	verdienstelijk.	te klein.	voldoende.	met hooglicht.	goed.	goed.	goed gelegen.	verdienstelijk.
Een bescheiden plan.	vol.	goed.	voldoende.	zeer goed.	goed.	zeer goed.	goed.	zeer goed.	zeer goed.	ongunstig gelegen.	middelmatig.
Motto X.	vrijstaand.	goed geplaatst, ong. verlicht.	voldoende.	tamelijk.	goed.	goed.	goed.	niet geslukkig.	zeer goed.	goed gelegen.	verdienstelijk.
Passer.	vol.	zeer goed.	zeer goed.	verdienstelijk.	goed.	zeer goed.	zeer goed.	watklein	zeer goed.	ongunstig gelegen.	verdienstelijk.
Alziend directeur.	vol.	goed.	zeer goed.	verdienstelijk.	goed.	goed.	ongunstig gelegen.	goed.	geen voordeelige vorm.	goed gelegen.	zeer verdienstelijk.
Zelfkennis.	vol.	goed.	goed.	wijdloopig.	goed.	goed.	goed.	goed.	goed.	goed.	verdienstelijk.
Education.	vol.	ongunstig geplaatst en verlicht.	voldoende.	gebrekkig.	goed maar klein.	goed.	te veel en te klein.	voldoende.	goed.	goed gelegen.	weinig verdienstelijk.
15 Maart.	vol.	goed.	voldoende.	tamelijk.	onvoldoende.	goed.	goed.	boven.	onvoldoende.	ongunstig.	niet onverdienstelijk.
—·—	vol.	goed.	goed.	verdienstelijk.	goed.	goed.	te klein.	goed.	goed.	ongunstig.	zeer verdienstelijk.
Lieba.	vrij.	goed.	voldoende.	wijdloopig.	voldoende.	laten te wenschen over.	goed.	goed.	goed.	ongunstig gelegen.	middelmatig.
La Philantropie.	vol.	goed.	goed.	niet onverdienstelijk.	goed.	voldoende.	ongunstig gelegen.	goed.	goed.	ongunstig gelegen.	verdienstelijk.

Wij geven nu slechts een uittreksel van de Juryuitspraak; men kan zich echter begrijpen, welk een werk haar een dergelijke beoordeeling heeft verschaft. Het is niet duidelijk, of practische dan wel esthetische gronden bij de uitspraak den doorslag gaven. Onder de ontwerpen, die zij *drie* punten waardig keurde en dus de beste achtte, vindt men er, wier verdienste in de plattegrondverdeeling schuilt, doch tevens vele, die zonder hun behaaglijk geveltje geen de minste waarde zouden hebben.

De meest verschillende oplossingen van den plattegrond zijn beproefd. De Jury heeft die ontwerpen het best geacht, die niet de volle breedte van het terrein innemen, doch ter wederzijde een strook tuingrond overlaten. Dat die strook tuingrond uitteraard niet breed kan zijn, heeft haar geen bezwaar geschenen; dat ook bij een dergelijke plan-indeeling de gangen in bijna volslagen duisternis gehuld worden, heeft haar, hoeveel waarde zij overigens aan lucht en licht hechten moge, niet gehinderd.

De talrijke ontwerpers, die aan de oplossing door een kwadraat om een binnenplaats, een U-vorm of een T-vorm de voorkeur hebben gegeven, hebben niet in haar geest gewerkt.

Op zeer strenge afzondering der seksen is bijzonder gelet; vandaar dan ook, dat zij die ontwerpen bekroond heeft, waar deze afscheiding reeds bijna aan de straatdeur begon. Zouden echter, in dit geval, twee ingangen niet wenschelijker zijn geweest? Het programma meldde hiervan niets.

Geven wij nu onzen indruk van het zeven-en-twintigtal bovengenoemd weer. De Grisebach-topjes, die wij bij vroegere gelegenheden zoo dikwijls te zien kregen, schijnen eenigszins uit de mode te raken; niet dat ze geheel verdwenen zijn, doch op het oogenblik waait de wind meer uit den Vlaamschen hoek. De officiëele bouwstijl toont zich slechts in een enkel ontwerp; Gothiek komt bijna niet voor.

Willem III heet het bekroonde plan, als vervaardigers waarvan zich de heeren J. Stok & Zn. te Rotterdam hebben bekendgemaakt. Het gebouw is symmetrisch ten opzichte van een lengte-as. De eene helft is voor de jongens, de andere voor de meisjes bestemd. De twee gangen, die tot de verschillende lokalen toegang geven, zullen slecht verlicht zijn, niettegenstaande het licht, dat men gepoogd heeft in de vloeren aan te brengen. De indeeling heeft, als men dit gebrek niet medetelt, wel verdienste.

Het uitwendige is met smaak behandeld, doch o. i. veel te rijk voor een stichting als deze.

De heer M. A. de Zwart te Voorburg heeft zich bekendgemaakt als de vervaardiger van het met den tweeden prijs bekroond ontwerp H. J.; zijn plattegrondverdeeling heeft een grooten familietrek met het eerstbekroonde ontwerp. Het nadeel van de zeer slecht verlichte corridors bestaat ook hier; de vestibule is hier nog kleiner dan bij het voorgaande ontwerp. De zeer gewone gevel-ordonnantie is het zeker niet geweest, die de schaal in het voordeel van dit ontwerp heeft doen overslaan.

Bij het beschouwen van de fraaie teekeningen, die ons de gedachten van den maker van *Charité L. H. S.* weergeven, krijgt men al zeer weinig den indruk van een gebouw, dat als stichting dienen moet. Men zoekt eer een concertgebouw, een casino of iets dergelijks achter deze rijke, in Duitschen geest (genre Kayser & v. Groszheim) behandelde gevels. Zelfs de zeer fraaie aquarel, bij het ontwerp gevoegd, kan ons met de verkeerde opvatting van den teekenaar niet verzoenen. De planverdeeling heeft hier een U-vorm; de lokalen zijn over het geheel goed geplaatst, doch het licht in de gangen is ook hier gering.

In het ontwerp *San Martino* zien wij de oplossing met een binnenplaats beproefd. Jammer is het, dat deze binnenplaats veel te klein is in vergelijking van het groot aantal vertrekken, dat erop uitkomt. Lucht en licht worden daardoor niet in zoo groote mate toegevoerd, als wel gewenscht zou zijn. De gevel

van dit ontwerp is zeer goed van karakter, en geeft wel den indruk van een gesticht.

De vervaardiger van *Sphinx* heeft den T-vorm voor zijn planverdeeling gekozen. Hij is er niet in geslaagd overal het vereischte licht te doen schijnen en heeft zich, door het gymnastieklokaal aan het einde van den tuin te plaatsen, een belangrijke afwijking van het programma veroorloofd. Ware de gevel wat minder hard gekleurd, dan zou hij een aantrekkelijker geheel opleveren. Bij uitvoering zouden de eenigszins aan den officiëelen bouwtrant herinnerende vormen niet slecht voldoen.

De ontwerper van *Charitas* heeft weder eene binnenplaats aangebracht, doch had daarbij de gelukkige gedachte, die aan eene zijde door een vleugel van slechts één verdieping te begrenzen, wat aan den toevoer van lucht en licht zeer bevorderlijk is. Het plan is overigens wel bestudeerd; ook de eenvoudige, doch degelijke gevel verdient een woord van lof.

Het ontwerp *La bien aimée* heeft, wat de planverdeeling betreft, groote overeenkomst met het voorgaande. Waarom de Jury hier het woord wijdloopig ter omschrijving van het plan gebruikt, is ons niet helder; met het gunstig oordeel, over het geheel geveld, vereenigen wij ons. Slechts dunken ons de topgevels van de min of meer Vlaamsche buitenordonnantie wat zwaar.

Als hoofdvorm van den plattegrond vertoont het ontwerp *Plakzegel* een T. De indeeling van het plan komt ons zeer practisch voor. De gevel is sober en toch waardig.

De planverdeeling van het ontwerp *L. S.* komt ons niet gelukkig voor; beter voldoet ons de gevel, al bejammeren wij het, dat hij niet door een vaardiger hand ten papiere is gebracht. Het ontwerp *Prins Frederik* heeft een niet onverdienstelijken gevel. De plattegrond ervan is niet kwaad; men ziet echter in de bovenste verdieping te veel muren, die op niets rusten, wat te vermijden ware geweest.

Verdienstelijk, wat plan-indeeling betreft, mag het ontwerp *Ter Beoordeeling* genoemd worden. De eenigszins Belgisch getinte gevel zou nog beter voldoen, indien de mansarde-bekapping door iets anders vervangen ware. Wij meenen het te mogen betwijfelen of het een gelukkig denkbeeld van den ontwerper van *Anna* geweest is, om twee binnenplaatsen aan te brengen. Daardoor is het plan onnoodig verbrokkeld. De gevel is aardig geteekend, doch zou bij uitvoering niet medevallen.

De plattegrond van het ontwerp *Eenvoud* heeft geen bijzondere verdienste. Wanneer wij het vermelden is het slechts om den gevel, die, schoon onsymmetrisch, toch een goeden indruk maakt en een passend karakter heeft.

De T-vorm vinden wij in het ontwerp $\frac{1}{1+1}$ terug. De indeeling is hier o. i. zeer goed. De gevel is in aardige Renaissancevormen gedacht en goed geteekend. Ook een variant, in Noordduitschen baksteenbouwstijl, is aanwezig. Het ontwerp, onder het motto *Charité* ingezonden, heeft een zeer goed geteekende gevel. Minder bevalt ons de plan-indeeling. De beide trappen vooral achten wij niet gunstig geplaatst.

De vervaardiger van het ontwerp *Reikt elkander broederlijk de hand* is waarschijnlijk iemand, die zijn vorming op een der bureau's van de officiëele bouwkunstenaars heeft genoten. De indeeling van het plan kan niet goed geacht worden; de verlichting van vele accessoires laat te wenschen over. De gevel is goed geteekend; ook het blad met détails is niet onaardig behandeld. Is het echter een gelukkig denkbeeld, dergelijke middeleeuwsche trappen in een interieur aan te brengen als dit? Zijn ook de kolossale poppen, naast den hoofdingang op zuilen geplaatst, wel fraai te noemen?

Het ontwerp *Louisa* verdient vermelding om zijn goeden plattegrond; dat, onder *Eenvoud II* ingezonden, heeft een goeden gevel.

Een zeer bekwaam teekenaar toont zich de vervaardiger van het ontwerp *Soll das Werk den Meister loben?* De plattegrondverdeeling is niet gelukkig te noemen. De eetzaal is zonder licht, want de kleine raampjes, die achter de kap van het gymnastieklokaal zijn aangebracht en waardoor de ontwerper op zijn doorsnede een felle lichtstraal laat vallen, zullen niet bij machte zijn dit lokaal van het noodige daglicht te voorzien.

De gevel is goed van karakter en met veel smaak ten papiere gebracht. Tot zelfs de rook, die uit den schoorsteen komt, is gestyliseerd.

Wat de Jury als de bijzondere verdiensten van het ontwerp *Een bescheiden plan* beschouwd heeft, is ons niet duidelijk. De drie kleine binnenplaatsen hadden, tot één vereenigd, meer lucht en licht toegevoerd. De gevel is zeer vervelend. Evenmin begrijpen wij ons, waarin de waarde schuilt van het ontwerp *X*. Misschien daarin, dat ook deze ontwerper ter wederzijde van het gebouw een strook tuingrond heeft gelaten? Deze strook, ter breedte van 1.50 M., moet echter al het licht aan de slaapzalen geven. Een flinke binnenplaats ware wel zoo hygiënisch geweest.

Het ontwerp *Passer* heeft als middelpunt van zijn plan de gymnastiekzaal, wat geen kwaad denkbeeld is. Was de gevel wat beter van verhouding, dan zou dit ontwerp nog meer voldoen.

Zelfkennis trekt aan door zijn keurig geteekende gevel; ook in den plattegrond vindt men goede gedachten. Van den ontwerper van *Alzieud Directeur* kan zeker, als van wijlen Sleur gezegd worden „practisch is hij." Niet tevreden met de toelichting, die zijn plan zelf geeft, heeft hij daarbij een reusachtig biljet geleverd, waarop in groote letters al de voordeelen van het ontwerp zijn opgesomd. 't Is echt Amerikaansch. Toch had o i. dit ontwerp, dat, moge ook het plan niet onberispelijk zijn, een goede gevel vertoont, dergelijke reclame niet noodig gehad.

Onder de best geteekende ontwerpen mag ook 15 *Maart* gerangschikt worden. Hoeveel studie zal echter deze kranige teekenaar nog moeten maken, voor hij op den naam van architect recht krijgt! Serieuzer behandeld is het ontwerp *In Philantropic*, eveneens het werk van een hoogst bekwaam teekenaar. Vermelden wij nog de ontwerpen *Education* en *Lieba*, dan hebben wij het merkwaardigste der tentoonstelling besproken.

Daar de grootte der lokalen niet was vastgesteld, is er groot verschil in de oppervlakte, door de ontwerpers bebouwd. Ware, althans van de voornaamste lokalen, de grootte opgegeven, de beoordeeling zou zeer vergemakkelijkt zijn geworden. De prijsuitschrijvers kunnen tevreden zijn; zij hebben werkelijk *l'embarras du choix* gehad.

Hoewel wij gaarne nog meerdere ontwerpen besproken zouden hebben, hadden wij daartoe geen gelegenheid. Reeds het beschouwen van 27 ontwerpen op één dag kost inspanning. Ook een verslaggever zegt *Homo sum*, en als hij zich den geheelen dag in het beschouwen van ontwerpen verdiept heeft, krijgt hij op het laatst meer trek in een glaasje *Franziskanerbräu* dan in architectonische composities.

TENTOONSTELLING VAN VOEDINGSMIDDELEN.

De hoofdcommissie heeft in overleg met het Bestuur van den „Nederlandschen Bakkersbond" de navolgende bepalingen gemaakt voor de tentoonstelling der voortbrengselen der brood-, koek- en beschuitbakkerij:

1. Voor deze afdeeling der tentoonstelling zal een gedeelte van het gebouw worden gereserveerd.

2. Ieder exposant zal ter vergoeding van plaatsruimte eene tegemoetkoming moeten betalen van *f* 5 per vierkanten meter voor den geheelen duur der tentoonstelling.

3. De tentoonstelling der voortbrengselen van de brood-, koek- en beschuitbakkerij zal, behalve de dagen dat de Jury werkzaam is, elke maand, gedurende 4 achtereenvolgende, later op te geven dagen gehouden worden. Hierdoor wenscht de hoofdcommissie tegemoet te komen aan het door sommigen geopperd bezwaar, dat men niet gedurende 4 maanden brood kan exposeeren.

Aan hen, die zulks verlangen, zal, tegen betaling van het in het reglement bepaalde bedrag voor plaatsruimte, vrijheid worden gegeven om afzonderlijk te exposeeren.

4. De ontvangst en het etaleeren der ingezonden voortbrengselen zullen geschieden in overleg met het Bestuur van den Nederlandschen Bakkersbond, bijgestaan door de Commissie voor de aanneming, opstelling en aflevering.

5. Telkenmale na het einde der expositie-dagen moeten de tentoongestelde voortbrengselen onmiddellijk verwijderd worden. Bij gebreke hiervan zal dit vanwege de hoofdcommissie geschieden, zonder dat zij voor eenige schade aansprakelijk is.

De hoofdcommissie looft als buitengewone prijs hare groote medaille in goud uit voor brood, dat „door samenstelling, voedingswaarde en door smakelijk blijven zich als een degelijk voedingsmiddel aanbeveelt en tevens door lagen prijs van grooten invloed kan zijn op de volksvoeding".

De inzending moet vergezeld gaan van eene omschrijving der bestanddeelen, waaruit het brood is saamgesteld, de wijze van bereiding en de kosten. Uit deze drie gegevens zal moeten blijken, of het brood werkelijk kan voldoen aan hetgene de hoofdcommissie in deze verlangt.

KONINKLIJK INSTITUUT VAN INGENIEURS.

Vergadering van 19 April 1887.

De vergadering werd door ruim honderd leden bijgewoond en te halftwaalf door den Voorzitter, den heer J. F. W. Conrad, geopend.

De notulen der vergadering van 8 Februari jl. waren aan de leden toegezonden. Niemand wenschte daarover het woord te voeren en zij werden mitsdien goedgekeurd.

Een aantal geschenken waren wederom ten behoeve van de boekerij ontvangen.

De Secretaris las een brief voor, aan Z. M. den Koning, beschermheer van het Instituut, bij gelegenheid van Hd. zeventigsten verjaardag, gericht. De lezing van dit schrijven en van het daarop namens Z. M. ontvangen antwoord, wordt met veel blijken van belangstelling aangehoord.

Van den hoofdingenieur van den waterstaat in het 9e district waren de gewone waarnemingen aan Den Helder ingekomen, loopende over de maanden Januari, Februari en Maart 1887, benevens de tabel der gemiddelden over 1851—1886 en over het jaar 1886.

Door den Secretaris werd voorlezing gedaan van de dezer dagen verspreide circulaire van het Bestuur der Zuiderzee-vereeniging. De Voorzitter deelde mede, dat de Raad van bestuur de behandeling van dit onderwerp aan de orde wenscht te stellen in de aanstaande Juni-vergadering, en noodigde de leden, die over de zaak wenschen te spreken, uit, daarvan vooraf mededeeling te willen doen aan den Raad, met juiste opgave van de door hen te behandelen punten, ter bevordering van een geregeld debat.

Van den Secretaris van *the Elizabeth Thompson Science Fund* was eene circulaire ontvangen, waaruit blijkt, dat sedert de oprichting vijf geldelijke ondersteuningen van verschillend bedrag aan onderscheidene wetenschappelijke instellingen en particulieren zijn verleend.

Van het lid A. T. L. Rouwenhorst Mulder was eene verhandeling ingekomen over de voornaamste havens, die in Japan gevonden worden, en van het lid C. A. Scheltema een tweetal mededeelingen, die in handen van commissiën gesteld werden om advies. Op gelijke wijze zal worden gehandeld met eene onlangs ontvangen mededeeling van het lid N. A. M. van den Thoorn, bevattende aanteekeningen en beschouwingen betreffende duin en strand aan de Noordwestzijde van het eiland Schouwen bij de zoogenaamde Oude Hoeve.

Van het Wiskundig Genootschap: „Een onvermoeide arbeid komt alles te boven" was het progamma der prijsvragen voor 1887 ontvangen, zoomede het programma van het zesde internationale congres voor hygiëne en demographie, dat in September dezes jaars te Weenen zal worden gehouden.

Het eerst werd het woord verleend aan het lid H. T. Schalken, majoor-ingenieur, die eene voordracht hield over het aanleggen van eenige aardewerken in slappe terreinen, met name in den Uithoornschen polder, te Diemerdam, enz., ten doel hebbende slappen grond te vervangen door zand, en zonder heiing daarop gebouwen te stichten. Deze mededeeling, door een aantal teekeningen op groote schaal toegelicht, gaf tot eene gedachtenwisseling met de leden J. P. de Bordes, J. M. Telders, J. W. Welcker, C. de Bruijn, W. F. Leemans en den Voorzitter aanleiding.

Met afwijking van de orde, bij het programma vastgesteld, werd alsnu door den President het eerst aan de orde gesteld de behandeling van de overkapping der sporen en perrons op het middengedeelte van het Centraal Personenstation te Amsterdam en het dienaangaande gesprokene door het lid N. H. Nierstrasz in de vergadering van 8 Februari jl. Nadat het lid N. T. Michaëlis eenige opmerkingen had gemaakt over de bewegingen der steunpunten van het gebouw af en naar het gebouw toe, werd het woord verleend aan het lid J. Leijds, die in eene zeer uitvoerige repliek trad van hetgeen in de vorige vergadering door het lid Nierstrasz was gesproken. Deze verdedigde zijne voorstellen, waardoor naar zijne wijze van zien een einde moest komen aan den toestand, zooals die thans bestaat, waaronder het publiek en de exploitatie van de spoorwegen evenzeer lijden. Het lid L. E. Asser gaf een middel aan de hand, waardoor zijns inziens op voldoende wijze technisch en zonder te groote kosten aan dien toestand een einde zou kunnen worden gemaakt, waaruit eene gedachtenwisseling met het lid L. J. Eymer ontstond, die het lid Leijds aanleiding gaf tot de opmerking, dat eerstgemelde de zaak wat al te optimistisch en laatstgenoemde haar wat al te pessimistisch voorstelde, wat de verzakking betreft. Zijns inziens zal ook hier wel de waarheid in het midden liggen, en zullen de middelen wel te vinden zijn om de zaak tot een goed einde te brengen.

Daarna werd het woord gevoerd door het lid C. L. R. E. Menges over eene door hem uitgedachte dynamometrische rem, door teekeningen op groote schaal en een modelletje toegelicht.

Daarop werd het woord verleend aan het lid A. Déking Dura, die eene zeer uitvoerige voordracht hield over het vermogen van de rivier de Vecht (Over-

ijsel) bij hooge waterstanden, door een aantal teekeningen en tabellen toegelicht, waarin hij wees op het belang van het berekenen van dat vermogen bij kleine riviertjes, waaromtrent de tot heden bekende cijfers aan juistheid te wenschen overlaten, en voortgezette waarnemingen alleszins wenschelijk zijn. Aan de daarop gevolgde discussie namen, behalve de President, de leden Welcker, A. M. K. W. Baron van Ittersum, J. van der Toorn en E. H. Stieltjes deel.

Ten slotte verkreeg het lid N. A. M. van den Thoorn het woord over het groenharthout en zijn wederstandsvermogen tegen den aanval van den paalworm, volgens waarnemingen in Zeeland; spreker trad in beschouwingen over hetgeen men onder groenharthout had te verstaan, over de gedachtenwisseling, daaromtrent onlangs in de vakbladen gevoerd, en vertoonde monsters van hout, tot zijn onderzoek in verband staande, waaruit bleek, dat omtrent de waarde van dit hout uit verschillend oogpunt nog geen absoluut besluit valt te trekken, eene reden te meer om te wenschen, dat weldra het proefstation voor het onderzoek van bouwmaterialen moge worden opgericht, welks vestiging thans op initiatief van de Nederlandsche Maatschappij ter bevordering van Nijverheid wordt voorbereid.

Deze mededeeling gaf aanleiding tot eene gedachtenwisseling, waaraan behalve de President, de leden J. van der Vegt en Welcker deelnamen.

Nadat eenige nieuwe leden waren aangenomen en andere als zoodanig waren voorgesteld, sloot de President te halfvijf uren de Vergadering.

MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.

AFDEELING ARNHEM.

Vergadering van Woensdag 20 April 1887.

Na de gebruikelijke voorlezing en goedkeuring der notulen wordt, in verband met de reeds in de vorige vergadering besproken plaatsing der Afdeelingsverslagen in het *Bouwkundig Weekblad*, besloten een schrijven aan het Hoofdbestuur te richten, dat, voor het geval de Redactie van dit blad blijft voortgaan die verslagen, welke door den Secretaris reeds zoo beknopt mogelijk worden gemaakt, in te korten, het Bestuur geen verslagen meer zenden zal.

Als afgevaardigde ter Meivergadering wordt gekozen de heer Stoeller en als plaatsvervanger de heer Boerbooms.

Laatstgenoemde heer deelt mede, dat hij in een oud huis hierterstede een zeer rijk gepolychromeerd plafond gevonden heeft en stelt voor, dat de Afdeeling eene prijsvraag uitschrijve voor de opmeting daarvan.

Een lid oppert het denkbeeld om dezen zomer eene excursie te houden: besloten wordt, dat daaromtrent tot 15 Mei aan het Bestuur plannen kunnen worden ingezonden.

De heer Scheltema geeft weder eene kunstbeschouwing, bestaande in eene collectie schetsen van oude gebouwen en ontwerpen, door hem vervaardigd; deze collectie wordt met belangstelling berichtigd en genoemden heer dankgezegd.

De vergadering wordt daarna gesloten.

BENOEMINGEN.

Voor de vacante betrekkingen bij de gemeentewerken te Arnhem werden de volgende heeren aanbevolen, als:

voor *hoofdopzichter*:

J. W. C. Tellegen, adjunct-ingenieur bij de Kon. Ned. Locaalspoorwegmaatschappij te Deventer, en B. Nijrink, hoofdopzichter bij idem te Deventer;

voor *inspecteur der bouwpolitie*:

P. Kaan, opzichter bij de Staatsspoorwegen te Enkhuizen, en W. J. de Groot, opzichter der gemeente Nieuweramstel;

voor *opzichter-teekenaar*:

M. W. Smeijtink, opzichter bij de Staatsspoorwegen te Arnhem, en M. Spaanderman Jr., opzichter bij de Genie te Millingen.

Door B. en W. zijn uit deze aanbevelingen tot hoofdopzichter, inspecteur der bouwpolitie en opzichter-teekenaar respectievelijk benoemd de heeren J. W. C. Tellegen, P. Kaan en M. W. Smeijtink.

BINNENLANDSCHE BERICHTEN

'S-GRAVENHAGE. De Minister van Binnenlandsche Zaken heeft ter algemeene kennis gebracht, dat de examens der Polytechnische school, vermeld onder B. en C in de artt. 60—65 van de wet op het middelbaar onderwijs, in de maand Juni a. s. te Delft zullen worden afgenomen.

— De tentoonstelling der 141 antwoorden, ingekomen op de door het Bestuur der Louisa-stichting uitgeschreven prijsvraag, wordt in dit nommer besproken. De eerste prijs werd toegekend aan de heeren J. Stok en Zoon, architecten te Rotterdam, en de tweede aan den architect M. A. de Zwart te Voorburg.

— Het Bestuur der Vereeniging van Nederlandsche Steenfabrikanten deelt in het verslag over 1886 mede, dat de pogingen tot het weren van 't gebruik van Duitsche steen geslaagd zijn.

De invoer daarvan is thans van zeer weinig beteekenis. Belgische steenen worden echter nog met groote hoeveelheden ingevoerd en vooral in Noord-Brabant, Zeeland en ook in Noord- en Zuid-Holland door bijzondere personen gebruikt.

Het verslag meldt wat het Bestuur gedaan heeft in 't belang der steenbakkerijen bij de aanbesteding van sluizen voor het Merwedekanaal en den herbouw van het badhuis te Scheveningen.

In 1886 zijn opgeheven of hebben niet gewerkt: 17 waalsteenfabrieken, 5 fabrieken aan Rijn en Vecht, 10 fabrieken in Groningen en Friesland, 5 fabrieken in Brabant en Limburg, 1 fabriek in Zeeland.

»Nog steeds blijft onze nijverheid", zoo eindigt het verslag, »die nog voor weinige jaren onder de meest bloeiende van Nederland mocht gerekend worden, haar kwijnend bestaan voortslepen. Wel zijn in enkele soorten de prijzen gestegen, doch van algemeene rijzing is nog geen sprake. Wat hiervan de oorzaak is? Er wordt nog steeds te veel geproduceerd; vraag en aanbod houden nog geen gelijken tred. Wat hieraan te doen? Allerlei middelen worden aan de hand gedaan. Men kan overeenkomsten sluiten, om slechts een zeker getal te fabriceeren, of om slechts gedurende een bepaalden tijd te werken, enz. De voortdurende bloei eener nijverheid kan echter niet door kunstmiddelen verkregen worden. Wij kunnen alleen herhalen wat wij in ons vorig verslag gezegd hebben. De behoefte aan steenen is aanzienlijk minder dan eenige jaren geleden. Vooruitzicht, dat hierin spoedig verandering zal komen, bestaat er niet. Produceer dus niet meer dan jaarlijks benoodigd is. Langs dien weg alleen kan onze industrie weder in normalen toestand geraken."

'S-BOSCH. Bij de ingezetenen circuleeren adressen aan den Gemeenteraad, de strekking hebbende om den Raad te verzoeken, dat hij besluite, geen nieuwe concessie te verleenen voor de exploitatie eener gasfabriek, maar die exploitatie na einde van de loopende overeenkomst in eigen beheer over te nemen.

Adressanten voeren als gronden voor hun verzoek aan: slechte hoedanigheid van het gas, grooter verbruik in den laatsten tijd van 25 pct., niettegenstaande zij niet meer pitten branden dan vroeger, en de wenschelijkheid, dat de groote winsten, die overal elders eigen-exploitatie voor de gemeentekas afwerpt, ook hier ten haren bate komen en niet ten deel vallen aan een particuliere onderneming.

ZIERIKSEE. De restauratiewerken van den St. Lieven-Monstertoren vorderen goed. Eenigen tijd geleden werden de noordwestelijke steunbeer en het statige schoone hoofdportaal voltooid en menigeen stond toen dit bijna geheel vernieuwde gedeelte opgetogen te aanschouwen; men kon zich zoo ongeveer een denkbeeld vormen van den grootschen indruk, dien het reusachtig monument in de laatste helft der XVde eeuw op het toen levende geslacht moet gemaakt hebben. Thans is ook het zuidwestelijke gedeelte voltooid en van den 50 M. hoogen steiger ontdaan. Dit gedeelte verkeerde in een minder bouwvalligen toestand, zoodat het mogelijk was het oude werk te herplaatsen en voor verder verval te bewaren. Daardoor biedt het aan een beschaafd en voor schilderachtige indrukken gevoelig oog een meer bevredigenden aanblik dan de geheel vernieuwde gedeelten. Thans is de steiger om het zuidoostelijk stuk geplaatst. De onooglijke quasi-klassieke bekapping — een staaltje van herstellingskunst en architectonischen smaak uit de eerste helft onzer eeuw — zal waarschijnlijk spoedig verdwijnen en door eene andere vervangen worden. De heer Margry, de kundige kenner van middeneeuwsche bouwkunst, staat ons borg, dat ook dit deel meer in overeenstemming met en in het karakter van het monument ontworpen zal worden.

AMSTERDAM. Burgemeester en Wethouders hebben den Raad een lijvig rapport gezonden omtrent de klachten over het groote gasverbruik onder de werking van de concessie aan de *Imperial Continental Gasassociation*. Het onderzoek naar de geuite klachten, waarvan de eerste van 24 November 1885 dagteekenen, werd door B. en W. opgedragen:

1°. aan den adsistent-ingenieur van het gasbureau, en 2°. aan eene commissie, bestaande uit den hoogleeraar Dr. van der Waals en de Directeuren der stedelijke gasfabrieken te 's-Hage en Leiden. De meening van laatstgenoemde commissie wordt aldus geresumeerd:

a. het vermeerderd verbruik wisselt af tusschen 20 à 28 pct;

b. het Imperial-gas heeft eene geringe lichtkracht en eene in zekere mate daarmede samenhangende kleine densiteit;

c. de geringe densiteit wordt veroorzaakt door te groote hoeveelheid waterstof, en is oorzaak van een vermeerderd verbruik, te schatten op 20 pct.;

d. het licht is tengevolge van dat vermeerderd verbruik waarschijnlijk grooter dan vroeger; en

e. de mate van vermeerdering der drukking en van verbruikstoename, die daaruit voortspruit, ontsnapt aan vaste regels.

B. en W. deelen verder mede, dat de Commissie hare gedachten heeft laten gaan over de middelen, die zouden kunnen worden aangewend, om het meerdere verbruik weg te nemen. Zij meent, dat zulks geschieden kan door de hoedanigheid van het gas te verbeteren. Als gas wordt geleverd met eene kleinere hoeveelheid waterstof, dus van hoogere densiteit en van hoogere lichtkracht, zal de kwaal in hoofdzaak zijn weggenomen.

Een ingesteld uitvoerig onderzoek, of de thans bij de photometrische proeven gebezigde standaard-brander, wel voldoet aan de omschrijving, die daarvan in artikel 15 der concessie is gegeven, heeft geleerd, dat dit niet het geval is. Die brander is geen »Normaal Argandbrander van Dumas" met 32 openingen in een cirkelomtrek van 17½ millimeter (middellijn), maar een brander, wel in dien geest vervaardigd, doch met toepassing van de zeer belangrijke wijzigingen, die daarin door den fabrikant Elster te Berlijn zijn aangebracht. Door velen wordt hij dan ook — en terecht — Elster-brander genoemd.

B. en W. hebben het voornemen den tot dusver gebezigden standaard-brander te vervangen door een brander, die overeenstemt met den door Regnault en Dumas in 1856 voorgestelden »bec-type", die 32 openingen in een cirkelomtrek van 17½ millimeter (middellijn) heeft en ingericht is voor een verbruik van 150 liter gas per uur. Aan den concessionaris is medegedeeld, dat de lichtsterkte van het gas op en na 1 Augustus a.s. aan dien brander zal worden getoetst.

Het gevolg ervan zal zijn, dat het gas na 1 Augustus eene hoogere lichtkracht zal moeten hebben, dan het tot nu geleverde.

ADVERTENTIEN.

Uit de hand te koop

een zeer gunstig gelegen en goed bekende **FABRIEK**, waarin verschillende **bouwmaterialen** worden vervaardigd; door hare gunstige ligging en ruime terreinen ook bijzonder geschikt tot het inrichten voor andere industrieën.

Te bevragen met franco brieven onder letters A W O aan het Algemeen Advertentiebureau van NIJGH & VAN DITMAR, *Rotterdam*.

OPENBARE AANBESTEDING.

BURGEMEESTER EN WETHOUDERS VAN *ROTTERDAM* zijn voornemens op **Vrijdag den 6 Mei 1887**, des namiddags ten 1 ure, ten Raadhuize aldaar in twee perceelen **aan te besteden:**

Het bouwen van twee Scholen aan de Van Speijkstraat, waarvan eene met twee Woningen.

Bestek, voorwaarden en teekeningen liggen van iedere school afzonderlijk op de gewone dagen en uren ter kennisneming op de *Plaatselijke Secretarie* en het *Stads-Timmerhuis* te *Rotterdam*, en zijn tevens elk voor *f* 1,— verkrijgbaar bij Wed. P. VAN WAESBERGE en ZOON, Boekdrukkers, *Houtkade* n°. 73.

Nadere inlichtingen zijn te bekomen aan gemeld Timmerhuis. De aanwijzing in loco zal plaats hebben op Donderdag den 28 April 1887, des voormiddags ten 11 ure.

Provinciale Waterstaat in Zuid-Holland.

Aanbesteding.

Op **Maandag den 9de Mei 1887**, des voormiddags ten 11½ ure. zal. onder nadere goedkeuring, door den Voorzitter, of een der Leden van het College van Gedeputeerde Staten der Provincie *Zuid-Holland*, en in bijzijn van den Hoofd-Ingenieur van den Provincialen Waterstaat in *Zuid-Holland*, aan het lokaal van het Provincaal Bestuur te *'s-Gravenhage*, worden **aanbesteed:**

Het ONDERHOUDEN van- en het doen van EENIGE HERSTELLINGEN aan de Gebouwen behoorende tot het huis, bewoond door den Heer Commissaris des Konings in Zuid-Holland, te 's-GRAVENHAGE, gedurende twee jaren, ingaande 1 Juni 1887, eindigende 31 Mei 1889.

RAMING *f* 3500.—.

Deze aanbesteding zal geschieden bij enkele inschrijving, overeenkomstig § 434 der Algemeene Voorschriften.

Het bestek ligt ter lezing aan het lokaal van het Provincaal Bestuur van *Zuid-Holland* te *'s-Gravenhage*, en is voorts, op *franco* aanvrage, tegen betaling der kosten, te bekomen bij de Boekhandelaarsfirma GEBROEDERS VAN CLEEF, Spui n°. 28*a*, te *'s-Gravenhage* en door hare tusschenkomst in de voornaamste gemeenten des Rijks.

Nadere inlichtingen zijn te bekomen bij den Hoofd-Ingenieur van den Provincialen Waterstaat in *Zuid-Holland* J. VAN DER VEGT te *'s-Gravenhage*.

De Gedeputeerde Staten der Provincie Zuid-Holland,

FOCK, *Voorzitter*.

F. TAVENRAAT, *Griffier*.

OPENBARE AANBESTEDING.

BURGEMEESTER EN WETHOUDERS VAN *AMSTERDAM* zullen op **Maandag 2 Mei 1887**, des middags te 12 uur, op het Raadhuis, in het openbaar **aanbesteden:**

a. **Het vergrooten van het Pathologisch Laboratorium der Universiteit.**

b. **De voortzetting van het Pneumatisch Buizennet, volgens het Liernurstelsel, in de wijk tusschen de Ruysdaelkade en den Amstel, en het leggen van hoofdbuizen met een reservoir langs en bij een blok huizen van de Maatschappij tot het verkrijgen van eigen woningen buiten de Raampoort.**

De voorwaarden dezer aanbesteding zijn uitsluitend te verkrijgen ter Stadsdrukkerij, tegen betaling van *f* 1 voor de sub *a* (met één teekening) en *f* 0,25 voor de sub *b* genoemde.

Inlichtingen worden gegeven, voor de sub *a* genoemde, ten kantore van den Stads-Architect Raadhuis, kamer N°. 101, en voor de sub *b* genoemde, Raadhuis Kamer N°. 106, des ochtends van 10—12 uur, gedurende de week welke der besteding voorafgaat.

Burgemeester en Wethouders voornoemd:

VAN TIENHOVEN.

De Secretaris,

LE JOLLE.

Amsterdam, 21 April 1887.

Inschrijving

OP

op DINSDAG 10 MEI 1887,

in het Timmerhuis te Rotterdam, naar de Levering

in drie perceelen van:

I. Afsluiters met Reservestukken;
II. Brandkranen met Reservestukken, en
III. Bijbehoorend Gietwerk voor Reservestukken van allerlei aard.

Alles ten dienste van de Drinkwaterleidingen.

De voorwaarden liggen, op de gewone dagen en uren, ter lezing op het bureau voor de Plantselijke Werken enz., in het Timmerhuis en zijn, met de daarbij behoorende teekening, tegen betaling van *f* 2—, verkrijgbaar bij Wed. P. VAN WAESBERGE en ZOON, Boekdrukkers aan den *Houtkade* n°. 73.

Provinciale Waterstaat in Zuid-Holland.

Aanbesteding.

Op **Maandag den 2de Mei 1887**, des voormiddags ten 11½ uren, zal, onder nadere goedkeuring, door den Voorzitter, of een der Leden van het College van Gedeputeerde Staten der Provincie *Zuid-Holland*, en in bijzijn van den Hoofd-Ingenieur van den Provincialen Waterstaat in *Zuid-Holland*, aan het lokaal van het Provincaal Bestuur te *'s-Gravenhage*, worden **aanbesteed:**

Het OPRUIMEN van de onvoltooide Spoorwegbrugwerken in het vaarwater „de Zijl" onder de Gemeente Leiderdorp.

Raming *f* 7500.—.

De aanbesteding zal geschieden bij enkele inschrijving, overeenkomstig § 434 der A. V.

Het bestek ligt ter lezing aan het lokaal van het Provincaal Bestuur van *Zuid-Holland* te *'s-Gravenhage*, en is voorts, op *franco* aanvrage, tegen betaling der kosten, te bekomen bij de boekhandelaarsfirma GEBROEDERS VAN CLEEF, Spui n°. 28*a*, te *'s-Gravenhage* en door hare tusschenkomst in de voornaamste gemeenten des Rijks.

Nadere inlichtingen, ook omtrent de kosten der besteding, zijn te bekomen bij den Hoofd-Ingenieur van den Provincialen Waterstaat in *Zuid-Holland*, J. VAN DER VEGT te *'s-Gravenhage*, terwijl aanwijzing in loco zal plaats hebben op Woensdag 27 April te voren, des 's morgens te 10 uur.

De Gedeputeerde Staten der Provincie Zuid-Holland,

FOCK, *Voorzitter*.

F. TAVENRAAT, *Griffier*.

DE LINT & C°.

Oostzeedijk 248, Rotterdam.

VLOER- en WANDTEGELS.

TROTTOIR-, CEMENT- EN KLEISTEENTEGELS.

Groote voorraden.

De Nederlandsche

CEMENTSTEENFABRIEK,

te VRIJENBAN bij Delft,

hier te lande de oudste in dit vak, bevolt zich aan voor het **leveren** van **RIOLEN, BUIZEN, WATER- en BEERPUTTEN, GEVELWERK** en alle tot het **bouwvak** behoorende artikelen.

SCHLEICHER & SCHÜLL,

DÜREN.

Alle unsere **ZEICHNENPAPIEREN, PAUSPAPIEREN** u. s. w. sind vorräthig, zum **Originalpreisen** bei Herrn Th. J. DOBBE & ZOON, *Utrecht*.

NEUCHÂTEL ASPHALTE COMPANY LTD, LONDON.

Exploitatie der Mijnen van Val de Travers.

FABRIEK TE **AMSTERDAM** Beltweg N°. 3.

TRADE MARK.

NATUURL. ASPHALT VAN **VAL DE TRAVERS** ZWITSERLAND.

Gecomprimeerde Asphaltwegen en dito Dorschvloeren.

Werken in Asphalt-Mastiek voor Trottoirs, Skating-Rinks, Moutvloeren, Kelders.

Kolf- en Kegelbanen, Winkel- en Magazijnvloeren, Gangen, Veranda's, Brug- en Dakbedekkingen, Beton-Fundeeringen, Stallen enz. enz. enz.

Zindelijk, Vochtwerend, Ondoordringbaar, Geraaswerend Asphalt speciaal tot wering van vochtige muren.

Voor inlichtingen omtrent het leggen van **Vloeren, Bedekkingen** enz. gelieve men zich te adresseeren aan het Kantoor der fabriek, Beltweg 3, *Amsterdam*, of bij den Heer H. G. KNOOPS C.Ozn., Beekstraat F. 62, te *Arnhem*.

De Directeur, **W. PATON WALSH.**

JAN VAN DER POT, Scheepmakershaven N°. 3, Rotterdam.

KYANISEERFABRIEK.

Het **kyaniseeren** is het eenigste afdoende middel tegen **vorrotting** en **zwam**. De bewerking geschiedt geheel **rook-** en **kleurloos**. Desverlangd bijlevering van hout.

Prima Engelsche Portland-cement merk „Wallsend" van uitmuntende kwaliteit en tegen concurreerende prijzen.

Duitsche Portland-cement merk „Dijckerhoff & Söhne".

Belgische kluit- en hydraulische kalk.

Billijke prijzen en vrachten.

Kunstgraniet systeem Petitjean.

Prospectussen en prijscouranten worden op aanvraag franco toegezonden.

Gelieve op voornaam en adres te letten.

BECKER & BUDDINGH. — ARNHEM.

KONINKLIJKE FABRIEK VAN

WATERPAS-, HOEKMEET- en andere **INSTRUMENTEN** voor **INGENIEURS, ARCHITECTEN, LANDMETERS, TEEKENAARS** enz.

Geëmailleerd-ijzeren **PEILSCHALEN,**

WEEGWERKTUIGEN.

B. HOLSBOER. - Arnhem.

Leverancier van Z. M. den Koning.

Fabriek en Magazijn van Instrumenten voor wetenschappelijk gebruik.

Bekroond voor Waterpas-, Hoekmeet- en andere instrumenten met Zilver 1868, 1881, 1883 (Internat. Tentoonst.) Hoogste onderscheiding 1879.

EQUERRES, MEETKETTINGEN, BRIEF- en PAKKETBALANSEN, enz. enz.

BAKENS, ROTATIE- en INDUCTIE-TOESTELLEN, TELEGRAAF-APPARATEN, enz. enz.

De ondergeteekenden hebben de eer te berichten, dat zij met 1 Mei e. k. te *Breda* zullen openen een

Fabriek van Stoom-timmerwerk,

onder de Firma **DIJKERMAN & BUIJZERD,** voorheen Gebr. DIJKERMAN.

De **fabriek van houtwol**, tot dusver door ondergeteekende te *Amsterdam* gedreven, wordt met denzelfden datum naar *Breda* overgebracht.

Zoowel voor de levering van timmerwerk in den ruimsten zin des woords, als van houtwol, bevelen zij zich beleefdelijk aan.

H. G. DIJKERMAN.
A. C. BUIJZERD.

A. J. BACON & Co.

Ingenieurs, Aannemers van **Verwarming** en **Ventilatie, Gas- en Waterleidingen, Bouwmaterialen enz.**

BEKROOND met **Gouden, Zilveren en Bronzen Medailles.**

Overtoom N°. 239,

AMSTERDAM.

Inrichtingen voor openbare gebouwen, gestichten, woonhuizen, villa's, sanatoren, enz.

Projecten en begrootingen worden kosteloos geleverd.

H. & J. SUYVER,

FABRIKANTEN VAN

STOOMKETELS en WERKTUIGEN,

op de Intern. Tentoonstelling te *Amsterdam* 1883 bekroond met

EERE-DIPLOMA (hoogste onderscheiding).

Hollandsche Tuin en Zeepaard,

Bickerstraat

AMSTERDAM.

KLOOS & VAN LIMBURGH

ROTTERDAM.

EIGENAARS van BASALTGROEVEN in RIJNPRUISSEN.

Agenten van de Maatschappij van Quenast, van de Hardsteengroeven der Maatschappij St. Georges en van de Bonner Portland-cement Fabriek.

Handelaars in Basalt, Hardsteen, Bruinsteen, Fauconval-, porphier- en basaltkeien.

PHOTOLITHOGRAPHIE, PHOTOZINCOGRAPHIE en Stéréotype-Inrichting

van G. J. THIEME, te Arnhem.

De ondergeteekende vestigt de aandacht op zijne inrichting voor **Photolithographie**, bijzonder geschikt voor de reproductie van **Plans, Teekeningen** enz. van HH. Architecten en Bouwkundigen; op die voor **Photozincographie** voor de reproductie van **Platen en Gravures**, ook van **Teekeningen** voor Boekwerken enz. ten dienste van HH. Uitgevers en op zijne **Stéréotype-Inrichting** voor HH. Drukkers, alles tot de minste prijzen.

Prospectussen met proeven van bewerking, worden op *franco* aanvrage gratis toegezonden.

G. J. THIEME.

Nageperste

Gevel-, Sier- en Profielsteenen

VAN

FR. VAN DE LOO Sr. Bemmel bij Nijmegen.

Gouden Medaille Antwerpen 1885.
Eere-Diploma Groningen 1886.

Veel verminderde prijzen.

Gedrukt bij G. W. van der Wiel & Co., te Arnhem.

De Opmerker.

Orgaan van het Genootschap

ARCHITECTVRA ET AMICITIA

Weekblad voor Beeldende Kunst en Technische Wetenschap

A.W.W.

Redacteur-Uitgever F. W. VAN GENDT JGz.
Adres voor Redactie en Administratie van het Weekblad en advertentiën: Bureau van *De Opmerker*, Drikoningenstraat 28, *Arnhem*.
Bureau der Redactie van *Architectura et Amicitia* JAN SPRINGER, C. B. POSTHUMUS MEYJES en A. W. WEISSMAN.
Stukken, deze Redactie betreffende, te adresseeren aan den Heer C. B. POSTHUMUS MEYJES, Kerkstraat 170 te *Amsterdam*
en al, wat de Administratie van het Genootschap betreft, aan den Heer F. J. BREMMER HZN., Prinsengracht 680, te *Amsterdam*.

ABONNEMENT *f* 2.25 per 3 maanden of wel *tien gulden* per jaar, bij vooruitbetaling en franco toezending van dit bedrag. Voor het buitenland *f* 7.50 en Nederlandsch-Indië *f* 9.—, beiden bij vooruitbetaling.
ADVERTENTIEN ad 20 cent voor elken regel plaatsruimte en 10 cent voor een bewijsnummer, worden tot Vrijdagavond aangenomen
AFZONDERLIJKE SOMMERS, bij contante betaling ad 15 cent per stuk en 25 cent per plaat, te bekomen aan het Bureau van *De Opmerker* te *Arnhem* en bij den Hoofd-correspondent JOH. G. STEMLER CZN., Boekhandelaar te *Amsterdam*.

MEDEDEELINGEN VAN HET GENOOTSCHAP.

Als gewone leden zijn aangenomen de heeren W. Scheepens en Hanrath, alhier.

Schetstocht, te houden op Zondag 1 Mei, naar Amersfoort. Heeren leden der schetsclub worden verzocht zich te verzamelen aan het Centraalstation, des morgens te 9.50.

Door de Vereeniging „Bouwkunst en Vriendschap" te Rotterdam zijn welwillend ter bezichtiging afgestaan de ingekomen antwoorden op de uitgeschreven prijsvragen. Deze zijn in de sociëteitszaal geëxposeerd.

Op Dinsdag 3 Mei a. s. wordt het adres van den 1ste Secretaris verplaatst van Reguliersgracht 74 naar Prinsengracht 680.

De Penningmeester is verhuisd van Oudezijds Achterburgwal 60 naar O.-Z. Achterburgwal 132.

Namens het Bestuur:
De 1ste-Secretaris,
F. J. Bremmer Hzn.

ARCHITECTURA ET AMICITIA.

Vergadering van den 27 April 1887.

Na afdoening van eenige huishoudelijke zaken, werd door den heer R. A. Heij eene voordracht gehouden over distributieleer. Spreker bepaalde zich daarbij tot de inrichting van concertzalen, die hij in de verschillende onderdeelen behandelde, daarbij als voorbeeld aanhalende de bestaande gebouwen, die doeltreffend gebleken waren.

Daarna gaf de heer Haselager eene kunstbeschouwing met de plaatwerken *Architectur Berlin's* van Hugo Licht en *Musterbuch für gräphische Gewerbe*, die door de aanwezige leden met belangstelling bezichtigd werden. Als nieuwe leden van het Genootschap werden met algemeene stemmen aangenomen de heeren W. Scheepens en Hanrath.

(A. et A.) ALLERLEI UIT AMSTERDAM.

De oplossing der beursquaestie, die in den aanvang des jaars aan de ongeduldige Amsterdamsche Gemeenteraadsleden „in de lente" werd toegezegd, schijnt werkelijk niet lang meer te zullen uitblijven.

Al moge het waar zijn, dat eene zwaluw nog geen lente maakt, men krijgt toch, zoodra men die reizigster uit zuidelijke streken ziet aankomen, een zomerachtig gevoel. En evenals die zwaluw de komst der lente voorafgaat, is thans ook een beursplan aan de oplossing der beursquaestie vooruitgevlogen. Mogen wij daaruit opmaken dat de oplossing der beursquaestie werkelijk in aantocht is?

Het beursplan is van de hand des heeren A. L. van Gendt, wiens denkbeelden ten opzichte van de beursquaestie onze lezers zich wellicht nog zullen herinneren. De ontwerper heeft eenige toelichting aan zijn teekening toegevoegd en verdiept zich tevens in becijferingen van de kosten, aan de verwezenlijking van zijn plan verbonden. Alvorens wij echter deze becijferingen toetsen, willen wij eerst voor hen, die zich geen duidelijke voorstelling van 's heeren Van Gendt's plannen meer kunnen maken, in korte woorden uiteenzetten, waarop zij neerkomen.

Over de Keizersgracht, ter hoogte van de Westermarkt, wil de ontwerper een brug slaan, de huizen tegenover de Westermarkt, tusschen de Heeren- en Keizersgracht staande, sloopen, de Warmoesgracht dempen en de Huiszittensteeg verbreeden. Daardoor verkrijgt hij een min of meer S-vormigen boulevard, die de (te dempen) Rozengracht met den Dam moet verbinden. Ten zuiden van dezen boulevard wil de ontwerper tusschen de Heeren- en Keizersgracht zooveel huizen sloopen, als voor den nieuwen beursbouw noodig zijn.

Het denkbeeld heeft, hoewel niet nieuw, zeker groote verdiensten, daar op deze wijze, behalve een breede verkeersweg, ook een beursterrein beschikbaar komt.

Zal echter de handel, gehecht als hij is aan een Beurs in de nabijheid van den Dam, wel een gebouw op de bovenaangewezen plek wenschen? Wij gelooven het niet. Dit komt ons echter nog als het minste bezwaar voor; van meer belang is het op te merken, dat de schrijver in zijn becijferingen van een al te groot optimisme blijkgeeft. Of zou hij ons in ernst willen

verzekeren, dat de bouwgrond, zooals hij becijfert, slechts *f* 95 per M² zal kosten? Wij gelooven, dat de gelukkige eigenaars van de te amoveeren perceelen, wanneer het plan mocht uitgevoerd worden, veel hoogere sommen zullen gaan eischen. Op de dubbeltjes-quaestie moeten ten slotte alle beursprojecten, die voor een ander terrein dan het gedempte Damrak bestemd zijn, afstuiten. Want hoe zal b. v. hier, waar men alleen voor grondaankoop ('s heeren Van Gendt's cijfer aanhoudende) bijna *f* 1,000,000 noodig heeft, een Beurs, die minstens *f* 2,000,000 moet kosten, nog rendabel kunnen zijn?

Van de Beurs tot het Centraal-station *il n'y a qu'un pas*. Wanneer zal dit gebouw, hetwelk thans van binnen met schilderwerk en vergulдsel prijkt, dat menige R.-K. kerk het zal benijden, toch eindelijk eens in gebruik genomen worden? Het licht, dat in de jongste vergadering van het Instituut over de bekapping-quaestie is ontstoken, was al zeer gering. De technici waren het ook allesbehalve eens, wat zeker op de buitenwereld een minder gunstigen indruk zal maken.

Dat men niet op de tegenwoordige penanten voortbouwen kan, gelooven ook wij. Met een nieuwe, doorloopende fundeering zijn nog al kosten gemoeid, en het is nog zeer problematiek of ook zelfs deze wel tegen den gronddruk bestand zal wezen. Iets dient er evenwel gedaan te worden, want als het houten hulpstation evenals het voormalige station van den Oosterspoorweg een prooi der vlammen mocht worden, zijn de Spoorwegmaatschappijen zonder dak.

Wie aan het Centraalstation denkt, herinnert zich onmiddellijk zijn ouderen broeder, het Rijks-museum. Men schijnt zelfs in officieele kringen het gebouw, zooals het oorspronkelijk was ingericht, niet de volmaaktheid zelve te vinden. Vooral in de Rembrandtzaal komt aan de „proeven" geen eind. Zoo heeft men thans, nu het zwarte velum als een rouwvlag boven de hoofden der bezoekers wuift, de zuidelijke wand, waartegen de „Nachtwacht" geplaatst is, met een trijpachtige, olijfkleurige stof bekleed, wat altijd beter staat dan de vroegere kale muur. Het koude noorderlicht is echter hiermede niet verbeterd. De reflectie op den vloer blijft hinderen; ook het harde goud en rood van het fries doet, als steeds, een mingewenschte concurrentie aan Rembrandt's rossig gulden tinten.

Onder de schilderijen, die wij vroeger niet zagen, merkten wij eene zeer interessante schilderij van Saenredam op, die een duidelijke voorstelling geeft van de thans verdwenen Sint-Mariakerk te Utrecht, welker schip met emporen een fraai voorbeeld was van Romaanschen stijl.

Om in het gebrek aan ruimte, dat zich thans reeds in het Museum gevoelen doet, te voorzien, heeft men de beide paviljoens ten oosten en ten westen, zoo goed en kwaad het ging, tot schilderijzalen ingericht. Gunstig hangen de stukken daar in de nauwe gangen, die men door schotten gevormd heeft, niet. De anatomiestukken en de verzameling Van de Poll, met haar twee zeer virtuose portretten van Frans Hals, hadden beter plaats verdiend. Zou men niet de talrijke prullen, uit het paviljoen te Haarlem afkomstig, in deze zalen kunnen hangen? Dan kwam er voor de XVII^de^-eeuwsche kunst meer goede plaats beschikbaar.

Hoogst wenschelijk zoude het ook zijn, dat de afschuwelijke lijsten, waarmede wijlen de heer Van der Hoop de heerlijke schilderijen zijner verzameling „versierd" heeft, door eenvoudige zwart-houten vervangen werden. Welk een geheel ander effect zouden zij maken! Men denke zich het „Jodenbruidje" in een zwarte lijst — hoeveel beter zou het coloriet dan doen.

Nu wij toch aan het praten over schilderkunst zijn geraakt, mogen wij wel met een enkel woord melding maken van de tentoonstelling, die thans in een der zalen van de Rijks-academie voor Beeldende kunst(en) aan de Stadhouderskade gehouden wordt. Men ziet daar de vruchten der studiereis, door de heeren van Looij en Dunselman, oud-leerlingen dier school, op 's Rijks kosten naar Spanje ondernomen.

Het Prado-museum heeft hun heel wat stof tot studie geleverd; vooral Velasquez, die slechts daar geheel te begrijpen is, heeft de beide jonge schilders aangetrokken en de kopieën naar „de Drinkers", „de Zinnelooze", „de Infant", „Moenippus" en „Aesopus" zijn met liefde bewerkt. Een paar studiën naar Murillo en ettelijke schetsen van landschap, volkstypen en architectuur zijn mede in de zaal aanwezig.

Wij, die nooit in Spanje geweest zijn, zouden meenen, dat de schetsen er niet „Spaansch" genoeg uitzien, dat van den rijkdom aan tinten en kleuren, die men zich bij de gedachte aan Spanje onwillekeurig voor den geest brengt, in de studiën slechts weinig is waar te nemen. Misschien is echter Spanje in werkelijkheid veel minder zonnig, dan de dichters ons wel willen wijsmaken.

Wij hopen, dat het succes, hetwelk aan deze tentoonstelling ten deel is gevallen, den schilders niet weerhouden zal, ook verder ernstige studie te maken. Terugkomend op den aanhef van deze causerie, roepen wij ook hen toe:

Una golondrina no hace verano!

W.

NOG EENS HET CENTRAAL-STATION TE AMSTERDAM.

Het zal menig landgenoot en vreemdeling, die bij de laatste koningsfeesten Amsterdam bezocht, voorzeker een raadsel geweest zijn, waarom alle drukte van het spoorwezen in de hoofdstad des Rijks wordt saamgedrongen in het enge keurslijf van een houten loods, temeer daar men slechts eenige stappen stadwaarts behoeft te gaan om het toekomstige station genoegzaam gereed voor zich te zien. Waarom, zoo vraagt menigeen zich af, staat daar dat groote gebouw zoo gansch nutteloos reeds meer dan een jaar? Wanneer zal het aan zijn bestemming beantwoorden en tot vertrek en ontvangst van alle gaande en komende treinen in de hoofdstad dienst doen?

Eindelijk schijnt in de technische wereld eenige beweging te ontstaan. Terecht acht men 't onverantwoordelijk een voor het verkeer onvoldoend hulpstation te gebruiken, terwijl het stationsgebouw slechts op de inwijding wacht.

Doch wat is de oorzaak van dit talmen? Zou het gebouw niet aan de verwachtingen voldoen? Doch neen, dit kan eerst blijken, als het eens in exploitatie komt.

De reden, — wij zien het als wij met Ooster- of Rijnspoor het nieuwe stationsgebouw voorbijsporen, en vernemen het uit de verslagen van het Koninklijk Instituut van onze Nederlandsche ingenieurs, — ligt in de groote ijzeren overkapping, die ten gevolge van den zoo overbekend slechten bouwgrond van ons stations-eiland gevaarloopt in de diepte te verdwijnen. Zoo hoort men en toch staat het reeds gestelde gedeelte nog overeind.

Wat komen er schrikwekkende artikelen in de dagbladen voor omtrent deze verzakking; wat al geleerdheid verkondigen onze ingenieurs, maar wie zal het juiste zeggen? Veel kan erover gesproken en geschreven worden, maar vóór alles is het noodig aan dezen toestand een einde te maken. Hoe komt ten lange laatste het stationsgebouw en de geheele inrichting ten dienste van het publiek? hoe en wanneer zal de Staat

eens rente gaan trekken van het enorme kapitaal, dat thans geheel renteloos ligt (1)?

Met schrik werden, nu ongeveer 1½ jaar geleden, de onrustbarende berichten gehoord over de waargenomen verzakkingen der penanten voor de overkapping; met blijdschap werd vernomen, dat deze nationaal-technische quaestie, zooals een der sprekers op de vergadering van het Instituut haar noemde, na langen tijd van geheimhouding in eenige publieke vergaderingen van deskundigen zou worden besproken. Dit is geschied. In drie vergaderingen van het Koninklijk Instituut van Ingenieurs is de stationsoverkapping van Amsterdam besproken en met welk resultaat?

Men durft het nauwelijks uitspreken: vooralsnog geen enkel.

Er zijn in de debatten van het Koninklijk Instituut van Ingenieurs drie stroomingen waar te nemen.

Een, die de thans bestaande fundeeringen met angst aanzien en voorstellen een geheel nieuwe fundeering te maken, in den vorm van zeer zware en massieve steenen pijlers, die op het vaste zand rusten, d. i. eene hoogte van ongeveer 30 M. bekomen, en voldoende stabiliteit en eigen gewicht hebben, om de kracht der schuivende grondmassa te weerstaan. Over deze pijlers zal dan een ijzeren bovenbouw worden gemaakt, waarop de verschillende kapspanten kunnen worden gesteld.

Dit plan, opgemaakt door de ingenieurs der tegenwoordige bekapping, de heeren Leyds en Eijmer en door hen besproken, zal den Staat het niet onaardig cijfer van ± zes ton gouds kosten.

Een ander standpunt wordt ingenomen door de voorstanders van het denkbeeld een tijdelijke overkapping te maken en af te wachten totdat de grond in rust komt, ofwel een zeer lichte overkapping, die op de dikke zandophooging kan rusten zonder bepaalde onderheiing en die bij eventueele verzakking gemakkelijk kan worden opgewonden. Dit denkbeeld werd geopperd door den heer ingenieur Nierstrasz en breedvoerig besproken in de vergadering van het Koninklijk Instituut.

Volgens dit plan zou het bestaande gedeelte der overkapping gesloopt en in twee deelen verplaatst worden naar Nijmegen en 's-Bosch, bij de daar te maken nieuwe stationsgebouwen. Zonder verbazing zal een ieder begrijpen, dat dit denkbeeld weinig steun vond bij de ingenieurs der tegenwoordige overkapping. Het is dan ook voor deze heeren niet bepaald streelend het werk, dat zij met zorg ontwierpen en waarvan het groote publiek de trotsche gedachte reeds door het opgestelde gedeelte heeft kunnen bewonderen, te zien afbreken en naar elders vervoeren.

De derde strooming onder de mannen der wetenschap was misschien de meest rationeele en zonder twijfel de meest economische voor de Staatskas.

Laat ons, zoo hoorden wij den heer ingenieur Asser op de laatste vergadering van het Koninklijk Instituut van Ingenieurs spreken, de bestaande bekappingswerken verder voortzetten; laat ons de kap afmaken. De afwijkingen der fundeeringpenanten zijn toch zoo weinig en zoo geleidelijk, dat er geen vrees kan bestaan voor plotselinge ongevallen. Laat ons de spanten van onderen zoodanig inrichten, dat zij in hun normalen stand kunnen worden gehouden, indien er nog kleine verzakkingen en schuivingen plaatsvinden en laat ons toch eindelijk het station voor het verkeer openstellen.

Wat wordt door deze beschouwing der zaak gewonnen?

Dit is in het oog loopend en zal een ieder bij eenig nadenken moeten toestemmen. Allereerst wordt er een einde gemaakt aan den allertreurigsten toestand, waarin de stationswerken zich thans voor vreemdeling en landgenoot voordoen. De half afgewerkte kap heeft reeds tot menig schampschot op de ontwerpers aanleiding gegeven.

Verder kan het station in exploitatie gebracht en hierdoor het reizend publiek geholpen worden; reeds te lang hebben de reizigers in een hulpgebouw zich de ongerieven en lasten van zulk een tijdelijken toestand moeten getroosten.

Ten slotte, en dit is een groote factor, waarop wij de aandacht van den Minister van Waterstaat en der leden van de beide Kamers der Staten-Generaal vestigen, is het voor den Staat van groot financieel belang ten spoedigste de kap te voltooien en het gebouw aan de exploiteerende Spoorwegmaatschappij over te geven. Dan eerst komt de Staat in het genot van *f* 13000 huur, door deze maatschappij te betalen en de rente over de zes ton gouds, die voor de nieuwe fundeeringplans worden gevraagd, blijft voorloopig bespaard.

Wel zullen er, zooals de ingenieur Eijmer op de laatste vergadering van het Instituut van Ingenieurs wellicht terecht opmerkte, versterkingen aan de kap moeten worden aangebracht, en dit misschien een ton gouds kosten, doch hierover waren alle aanwezigen en, zijn zelfs de andere ingenieurs van Staatsaanleg, het nog niet volkomen eens.

Verder kan de Staat, door het station spoedig te voltooien, een aanzienlijk bedrag uitsparen aan honoraria voor ingenieurs en ondergeschikten, door algeheele opheffing van het Bureau van aanleg van Staatsspoorwegen te Amsterdam, dat zijn raison d'être heeft verloren, zoodra het station met toebehooren aan de exploiteerende Maatschappij is overgegeven.

Zeer zeker zullen er bezwaren tegen het nu geheel voltooien der overkapping kunnen worden aangevoerd. Men zal wijzen op den gevaarlijken toestand van den bodem en wat niet al. Doch dan rijst de vraag: indien werkelijk de toestand zoo zorgwekkend is, moet dan

(1) Kosten van het Centraalstation te Amsterdam.

Bestek n°. 792.	*Fundeering.*	Aannemingssom.
	aanbesteed 23 Maart 1881, oplevering volgens bestek 1 Juni 1882; is opgeleverd 14 November 1881	*f* 329,400
	uitbetaalde premie voor te vroege oplevering.	10,000
Bestek n°. 838.	*Hoofdgebouw.*	
	aanbesteed 24 Mei 1882, oplevering volgens bestek: uitwendig 31 October 1884, het geheel 1 September 1885	1,275,000
	(gestelde boete voor iederen dag te late oplevering f 100).	
Bestek n°. 922.	*IJzeren Perronoverkapping.*	
	aanbesteed 10 September 1884, oplevering volgens bestek 15 Juni 1886	642,500
	(gestelde boete voor iederen dag te late oplevering f 100).	
Bestek n°. 928.	*Fundering voor de ijzeren perron-overkapping.*	
	aanbesteed 31 December 1884, opgeleverd 28 Augustus 1885	92,800
	(moest opgeleverd zijn volgens bestek 15 Juli 1885).	
	(gestelde boete voor iederen dag te late oplevering f 100).	
Bestek n°. 957.	*Opritten.*	
	aanbesteed 14 April 1886, oplevering volgens bestek 1 November 1886	38,637
	(gestelde boete voor iederen dag te late oplevering f 50).	
	Niet publiek besteed:	
	Het schilderen en decoreeren van het gebouw inwendig en	
	het maken der centrale verwarming te zamen ±	60,000
	Totaal	*f* 2,448,337

Van deze som is echter nog onbetaald gebleven het verder opstellen der ijzeren perron-overkapping; als hiervoor ongeveer *f* 48,000 wordt gerekend, dan heeft nu het stationsgebouw met aanhooren, *zonder perrons, gleuven* enz. reeds twee millioen vier honderdduizend gulden aan den Staat gekost.

Uit de hooge boeten voor te late oplevering der verschillende werken en uit het stellen van een premie voor het vroegtijdig opleveren der fundeeringen blijkt voldoende, dat ook de hooge spoorwegautoriteiten reeds in 1881 de dringende noodzakelijkheid inzagen, Amsterdam in den kortst mogelijken tijd een harer waardig stationsgebouw te geven.

Redactie.

het bestaande gedeelte kap niet ten spoedigste bij de overige deelen der bekapping netjes worden opgestapeld, in stede van de reizigers, die in de treinen eronder door rijden aan mogelijke verplettering bloot te stellen?

Is de kap geheel voltooid en mocht in het allerongunstigste geval na eenige jaren blijken, dat de verzakkingen te sterk worden en de toestand onhoudbaar is, dan nog zou het tijd genoeg zijn de voorgestelde nieuwe fundeeringen te maken en hierop de kap te doen rusten. Dit kan zeer goed worden uitgevoerd door, zooals de heer Asser voorstelde, het laatste perron met twee sporen ter gezamenlijke breedte van 14 meter gedurende dien tijd buiten exploitatie te brengen, in voege als dit bij verbouwingen en vernieuwingen van stations meestal moet plaatshebben.

Hoe het zij, het publiek belang eischt een spoedige oplossing dezer reeds te lang hangende quaestie over het Centraal Personenstation te Amsterdam.

Met volkomen recht vragen de Spoorwegmaatschappijen van den Staat een station, dat aan de eischen van den hedendaagschen tijd voldoet, en dat reeds in September 1885 door de aannemers werd opgeleverd en door de Staatsingenieurs werd goedgekeurd.

R.

ARTI ET INDUSTRIAE TE 's-HAGE.

Vergadering van Woensdag 20 April 1887.

De Vice-voorzitter opende de vergadering, waarna de heer J. Lankhout, door de heeren Van Nieukerken en Frowein voorgesteld, als werkend lid werd aangenomen en eenige huishoudelijke werkzaamheden werden afgedaan. De heer J. M. Nooijen verkreeg het woord tot het houden eener voordracht over „Japansche en Chineesche kunst".

Spreker ving aan met erop te wijzen, dat Japansche en Chineesche artikelen, doordien ze tegenwoordig bij belangrijken toevoer tegen billijke prijzen te verkrijgen zijn, in alle gezinnen zijn doorgedrongen. Nochtans zijn het wezen en de techniek der kunst van beide Oostersche volken weinig bekend, zoodat ze dikwerf verward worden, hoewel er een groot verschil in de kunstuitingen bestaat.

Terwijl de Chineesche kunst aan Oostersche opvatting van kleur groote grilligheid in vormen paart, die dikwerf niet van wanverhoudingen is vrij te pleiten, doet de Japansche kunst zich soberder in opvatting van kleur en vorm kennen. De Chineesche kunstvoorwerpen zijn overladen met kleine motieven, die menigmaal eene voorstelling uit het dagelijksch leven encadreeren, welk beeld somtijds in medaillonvorm gevat is. De Japanneezen daarentegen gebruiken meestal een enkel motief op effen grond of houden eene symmetrische verdeeling in 't oog. Bij de laatsten is dikwijls een enkel takje, op eene fond uitkomende, de eenige versiering van het geheele veld, daar waar de Chineezen geheele landschappen of andere voorstellingen gebruikt zouden hebben. Gelakte doozen en porselein kunnen hiervan getuigen.

De Japanneezen ontleenen voor hunne kunst ook wel motieven aan het landschap en het dagelijksch leven, maar de toepassing is veel eenvoudiger en strenger gestyleerd. Hier ziet men boogen eenvoud en spaarzame toepassing van motieven, daar overlading; hier groote soberheid en fijn gevoel van kleur, daar gezochte tegenstellingen, de Oostersche kunst kenmerkend.

De Japannees wint het op kunstgebied verre van den Chinees; het volkskarakter van den eerste is bezadigd, fijngevoelig en kalm, in tegenstelling van het ruwere en wufte van den laatste, dat zich ook in kunstuitingen niet loochent.

In de Chineesche kunst is de draak een zeer geliefd versieringsmotief. Hij is het symbool van den adel en wordt met meerdere klauwen afgebeeld, als hij hoogeren adel moet voorstellen; het wapen van den Keizer vertoont een purperen draak met zeven klauwen.

De tentvorm, ontleend aan de nomadische leefwijze hunner voorvaderen, vindt men in de bouwkunst en op kunstindustrieel gebied als motief voor vlakversiering toegepast.

Beider kunst heeft echter gemeen, dat zij meer dan bij eenig ander volk aan de natuur is getrouw gebleven. Wel zijn de daaraan ontleende motieven gestyleerd, doch op geheel verschillende wijze als bij andere volken plaatsheeft. Terwijl deze de toevalligheden, die de natuur geeft, vermijden, weten zij meesterlijk ervan partij te trekken, en juist hieraan ontleenen hunne kunstvoorwerpen de grootste aantrekkelijkheid. Ook in het 't meesterschap van teekening, dat ons boeit en waarbij het juist teruggeven der karakteristieke onderdeelen bijzonder treft.

Perspectief wordt in de wijze, waarop de landschappen zijn voorgesteld, niet gevonden, maar de verschillende plans zijn op eigenaardige wijze boven elkander geplaatst en dit doet niet hinderlijk aan, daar juist de toepassing der perspectief op doozen, presenteerbladen, vazen en dergelijke voorwerpen met het gezond verstand in strijd is.

Denkt men zich bij de verschillende eigenschappen, die hunne kunst karakteriseeren, een meesterschap van techniek op bijna ieder gebied, dan kan men zich een denkbeeld maken van de groote volmaaktheid, waarvan de kunstvoorwerpen getuigenis afleggen.

Meer dan veertig kunstvoorwerpen, als: vazen, schotels, doozen, waaiers, bronzen en gebakken aarden beeldjes, charivari's, kinderspeelgoed enz., werden door spreker ter tafel gebracht om de improvisatie te verduidelijken, waardoor het aantrekkelijke niet weinig verhoogd werd.

Na deze algemeene inleiding trad spreker meer in 't bijzonder op het gebied van elk der kunstindustrievakken, en wel in de eerste plaats op dat der lakwerken.

Op dit gebied staat de Japannees boven den Chinees; het lakwerk van den eerste is fijner en schooner, terwijl de ondergrond, waarop de dessins uitkomen, beter geacheveerd is. Het lakken, waarin de Japanneezen meesters zonder weerga zijn, vindt op de volgende wijze plaats.

Het lak, het sap van een boom, moet, na eenige malen op het voorwerp te zijn gebracht, uit zichzelf drogen; dit lakken geschiedt in werkplaatsen, op het water gebouwd, ten einde zooveel mogelijk het aankleven van stofdeelen te voorkomen. Houten voorwerpen worden eerst met vezelpapier beplakt om de nerf van het hout niet te doen doorschijnen. Het paarlmoer, dat dikwijls ingelegd bij de lakwerken voorkomt, wordt, nadat de keerzijde verzilverd is, in het natte lak gelegd. Polijsten en schuren heeft bij deze industrie bijna niet plaats en het gedroogde lak bezit den schoonen glans, die terecht onze bewondering wegdraagt. Door spreker werd eene doos getoond, die, na gelakt te zijn, boven den walm eener vlam is gehouden en hieraan de aangename kleureffecten en teekening te danken heeft, alsook doozen, waarvan de bodems in het natte lak door middel van een zeef met sapplicaat-goud zijn bestrooid.

Deze laatste doozen, die dikwijls in de vreemdste vormen voorkomen, zijn zeer gezocht en vertegenwoordigen de schoonste voorbeelden van Japansch lakwerk.

Hoewel bij het publiek de meening geldt, dat de aanraking van echt Japansch lakwerk met een brandenden sigaar, geen bladderen veroorzaakt, ried spreker aan dit niet te gelooven en deze proef achterwege te laten, als men het voorwerp op prijs stelt.

De heer Nooijen wees erop, dat men hiertelande getracht heeft dergelijke lakwerken te maken, en dat de techniek dan zeer verschillend is van die der Japanneezen. Waar deze het lak uit zichzelf doen drogen, geschiedt dit hier door middel van moffels, terwijl, in plaats van lak, teer en copalvernis als grondstoffen worden aangewend en, na met puimsteen te zijn geschuurd, de tripolisteen ter polijsting dienstdoet.

Terwijl de Japannees en Chinees de figuren, die en relief moeten voorkomen, door middel van fijne houtskool, op het natte lak gestrooid, verhoogt en daarna met sapplicaat-goud dekt, neemt men bij ons de toevlucht tot dikkop met krijt gemengd. Inplaats van houten voorwerpen wordt bij ons „papier maché" gebruikt.

Nadat spreker aldus gewezen had op 't verschil in techniek, waar sprake is Japansch lakwerk na te maken, deed hij uitkomen, dat pogingen daartoe schipbreuk zullen lijden. Eerstens is het voor onze fabrikanten onmogelijk in deugdelijkheid en prijs te kunnen concurreeren, en daar, waar het hun gelukt den Japannees nabij te komen, zijn ze te trots om mede te dingen. Het imiteeren dezer kunst vindt bij ons niet anders plaats dan bij voorwerpen, den Japannees of Chinees onbekend, als het lakken op ijzer, bijv. van kolenbakken, enz.

Porselein- en faience-werken hebben ook dezelfde trap van volmaaktheid bereikt. De vazen der Chineezen verschillen van die der Japanneezen daarin, dat de eersten steeds van een lossen houten voet voorzien en grillig van vorm zijn.

Hoever ook hier de techniek het gebracht heeft, kan menig gebakken vaatwerk bewijzen, door de gedeeltelijk los daarvan zich voordoende draak of andere figuurlijke voorstelling.

Het kostbare Kaga-porselein, waarop het ornement in bruin met goud is aangebracht en dat den naam ontleent aan een klein plaatsje in Japan, is zeer gezocht. Van dit Kaga-porselein was een stuk aanwezig, alsmede van de gebakken kleibeelden, die, met uitzondering van het gelaat, in kleur verglaasd zijn.

De schoone brons- en emailwerken werden nu behandeld, waarbij spreker bleef stilstaan bij het zoogenaamd „cloisonné."

Dit laatste is verkregen door op koperen voorwerpen de teekening der versiering met daarop gesoldeerd koperdraad aan te brengen. Hiertusschen wordt het email in vloeibaren toestand gegoten en daarna het oppervlak gelijk geschuurd en gepolijst.

De waaiers, vervaardigd van palmbladeren, die, van de punten ontdaan, met papier beplakt en daarna geschilderd zijn; de schoone zijden stoffen, zich kenmerkend door sterke tegenstelling van kleuren, en de gegraveerde paarlmoeren speelfiches, uitsluitend Chineesch fabrikaat, werden nog besproken.

De heer Nooijen eindigde met erop te wijzen, dat de kunst dezer beide volken in hooge mate onze aandacht verdient. Vooral de faience vindt prachtige navolgenswaardige voorbeelden; wat vlakversiering betreft kunnen zij in menig opzicht tot studie strekken.

De Voorzitter bracht spreker den dank der Vergadering voor deze even schoone als leerrijke mededeelingen.

Het voorstel van het Bestuur om de wekelijksche gezellige bijeenkomsten en kunstbeschouwingen, die totnogtoe als proef hadden plaatsgehad, te doen voortduren, werd met algemeene stemmen aangenomen, waarna deze laatste maandelijksche algemeene wintervergadering gesloten werd.

PRIJSVRAGEN.

KONINKLIJK NEDERLANDSCH HANDELS-MUSEUM.

Het Koninklijk Nederlandsch Handels-museum, gevolg gevende aan de aanvragen en afnemers uit de zuidelijk gelegen plaatsen van ons land, heeft het voornemen nog dit jaar een wedstrijd van ameublementen met tentoonstelling te houden in de gemeente Rotterdam, wanneer daarvoor genoegzame deelneming blijkt te bestaan. De Directie zal vóór 1 Juni bekendmaken of de deelneming voldoende is om dezen wedstrijd te doen doorgaan.

Blijkens de algemeene voorwaarden, opgenomen in de dezer dagen verspreide circulaire, worden vijf prijsvragen uitgeschreven voor:

1°. Een salon-ameublement, bestaande uit: een salonkast (bij voorkeur geen bonheur de jour), een salontafel, een canapétafeltje (étagère, penanttafel, speeltafel, console of dergelijke) een canapé, twee fauteuils (causeuses of dergelijke), zes stoelen, voor den détail-verkoopprijs van *f* 600.

2°. Een huiskamer- (d. i. eet- en woonkamer) ameublement, bestaande uit: een buffet (of als zoodanig bruikbaar meubel), een uittrektafel met minstens twee inlegbladen, een dressoir (dientafel, stommeknecht of dergelijke), twee fauteuils (voltaires of andere gemakkelijke stoelen), zes stoelen, voor den détail-verkoopprijs van *f* 350.

3°. Een twee-persoons slaapkamer-ameublement, bestaande uit: een twee-persoons ledikant, een waschtafel, een kast, (hang- of plankenkast, naar keuze der koopers), een nachtkastje, een tafel, vier stoelen, voor den détail-verkoopprijs van *f* 350 óf een lit-jumeau, een twee-persoons waschtafel met spiegel, een spiegelkast (hang- of plankenkast, naar keuze der koopers) twee nachtkastjes, een bidet, een tafel, vier stoelen, voor den détail-verkoopprijs van *f* 450.

Voor elk dezer drie prijsvragen worden uitgeloofd eene eerediploma met gouden medaille, ter waarde van *f* 50, en een diploma met zilveren medaille; daarenboven kan de Jury nog beschikken over een diploma met zilveren medaille voor een bijzonder verdienstelijk slaapkamer-ameublement in mahoniehout, zoo dit niet reeds in dezen wedstrijd bekroond is, alsmede op haar verlangen over een zeker aantal diploma's eerste graad voor bijzonder verdienstelijke onderdeelen van salon-, huiskamer- en twee-persoons slaapkamer-ameublementen.

4°. Een heeren-schrijftafel (cilinderbureau, bureau-ministre of dergelijke), den détail-verkoopprijs van *f* 150 niet te boven gaande.

5°. Een dames-schrijftafel (cilinderbureau, enz. enz.), den détail verkoopprijs van *f* 100 niet te boven gaande.

Voor ieder der beide laatste prijsvragen wordt een diploma met zilveren medaille uitgeloofd.

Ten aanzien der voorwaarden van deelneming en het reglement voor de beoordeeling der inzendingen wordt naar de circulaire verwezen, die met een bijhoorend formulier verkregen kan worden ten kantore van het Nederlandsch Handels-museum, Keizersgracht 133 te Amsterdam. Biljetten tot deelneming aan den wedstrijd worden vóór 10 Mei e. k. ingewacht.

MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.

Volgens mededeeling van het Bestuur der Maatschappij heeft de Jury voor de *eerste prijsvraag* (een turngebouw) aan het ontwerp van den heer F. W. M. Poggenbeek, te Amsterdam, eene premie van *f* 150 toegekend.

Verder zijn bekroond:

Voor de *tweede prijsvraag* (binnenbetimmering van een eetzaal) de heer Joseph Th. J. Cuijpers, architect en civiel-ingenieur te Amsterdam, en voor de *derde prijsvraag* (wachthuisje in een wandelpark) de heer N. Nelis, bouwkundige te Amsterdam.

MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.

Afdeeling Leiden.

Vergadering van Donderdag 28 April 1887.

Op deze buitengewone vergadering werd door den ingenieur M. Symons, uit Rotterdam, eene voordracht gehouden over de ontsmettingstoestellen van den lateren tijd.

Als inleiding deelde spreker het tweeledig doel van de gezondheidsleer mede; zij tracht den normalen, d. i. den gezondheidstoestand van den mensch, te bestendigen en in de tweede plaats middelen op te sporen om tot den normalen toestand terug te komen, zoodra zich afwijkingen voordoen. De taak van den gezondheids-ingenieur bestaat daarin, dat hij de middelen, welke de gezondheidsleer aanwijst, onder practische vormen brengt en voor toepassing geschikt maakt.

Is het volgens de gezondheidsleer noodzakelijk, dat in onze woonvertrekken eene bepaalde hoeveelheid lucht voor elk hoofd per uur wordt ingevoerd, dan moet de ingenieur zorgdragen, dat die toevoer op behoorlijke temperatuur geschiedt, zonder bij het instroomen last te veroorzaken. Hiermede is zijne taak niet ten einde; om de lucht behoorlijk te doen binnenstroomen, moet ook voor afvoer van bedorven lucht zorggedragen worden.

De laatste microscopische onderzoekingen van Dr. Koch hebben geleerd, hoe ziektekiemen, die de oorzaak van besmettelijke ziekten zijn, gedood kunnen worden, namelijk door ze aan den invloed van waterdamp van 100° Celsius eenigen tijd bloot te stellen. Het doel, met deze vernietiging beoogd, is het localiseeren van besmettelijke ziekten. Daartoe moeten de lijf- of bedgoederen, die met den patiënt in aanraking geweest zijn, aan heeten waterdamp worden blootgesteld. De goederen mogen niet worden beschadigd, daar men anders den eenvoudigen weg zou kunnen volgen ze te verbranden.

Spreker gaat de oudere methoden van desinfectie stilzwijgend voorbij om zich meer in het bijzonder te bepalen tot eene nadere omschrijving der ovens, die bestemd zijn om de goederen aan waterdamp van 100° Celsius bloot te stellen.

Verschillende Duitsche ingenieurs maken gebruik van ketels, waarin stoom van 4 atmosfeeren spanning wordt ontwikkeld, die in de desinfectie-ruimte stroomt, totdat de spanning tot 1½ atmosfeer gedaald is. De ketels, waarvan de Rotterdamsche ingenieurs Symons en Huygen zich bedienen, zijn daarom zoo eenvoudig, omdat stoom zonder spanning wordt toegepast. Men heeft geen machinist noodig, en evenmin concessie volgens de wet van 1875, kortom de behandeling is uiterst eenvoudig.

Dr. Wolfhügel te Berlijn is ook van meening, dat spanning niet volstrekt noodig is; stoomende waterdamp van 100° C. is volgens hem een vereischte en daaraan voldoet de oven van Symons en Huygen.

Hiertelande wordt de spannings-theorie in het bijzonder voorgestaan door den inspecteur van het geneeskundig staatstoezicht voor Noord-Holland, Dr. Duy te Amsterdam, gelijk uit een stukje blijkt, voorkomende in het Weekblad van het Nederlandsch Tijdschrift voor Geneeskunde. Daarin wordt eveneel gezegd, dat het desinfectie-proces voor ovens zonder spanning eenige uren duurt, terwijl uit de officieele proeven met den oven, door de ingenieurs Symons en Huygen voor rekening van de gemeente Utrecht gebouwd, blijkt dat de goederen slechts 1 uur en 20 minuten aan heeten waterdamp behoeven blootgesteld te worden, om zelfs de taaiste sporen van bacillen in een veeren kussen te dooden.

Een goede desinfectie-oven moet: *a.* twee deuren hebben, tegenover elkaar geplaatst; de eene voor het inbrengen, de andere voor het uithalen; *b.* zoo groot zijn dat een matras of ledikant daarin geplaatst kan worden; *c.* de goederen niet beschadigden en *d* zoodanig verwarmd zijn, dat men zekerheid heeft de goederen overal een temperatuur van 100° C. bereiken. Het verdient aanbeveling den oven zoodanig te plaatsen, dat de besmette goederen met de gereinigde niet in aanraking kunnen komen.

Er worden gewoonlijk twee soorten van ovens gebouwd; de groote voor aanzienlijke gemeenten, en de kleinere voor plaatsen van minder omvang en hospitalen. De kleine, waarin zelfs nog matrassen en bedstellen kunnen worden geplaatst, kosten *f* 1250.

De heer Symons lichtte de voordracht door vele teekeningen toe; van de gelegenheid, om den spreker inlichtingen te vragen, werd zuinschoots gebruikgemaakt.

Afdeeling Rotterdam.

Vergadering van Donderdag 28 April 1887.

De vergadering was slecht bezocht. De Voorzitter deelde mede, dat er ruim gebruik gemaakt was van de gelegenheid om de teekeningen van den heer Leliman te zien; voorts dat het Bestuur eene prijsvraag wilde uitschrijven voor de leden der Maatschappij en der Afdeelingen, welke prijsvraag zou bestaan uit een magazijn of winkelhuis met 2 vrije bovenhuizen, en waarvoor als prijs het getuigschrift der Afdeeling en *f* 40 zou worden uitgeloofd; inzending vóór of op den 1 September. Een langdurige discussie ontspon zich over de vraag of de Jury vooraf bekend zal worden gemaakt. Het resultaat daarvan was, dat de heer Beijderwellen zich zeer tegen het vooraf benoemen der Jury verklaarde, op grond, dat de richting der Juryleden invloed uitoefent op den stijl en de opvatting der ontwerpen; de heer Fol gaf aan het vooraf benoemen der Jury de voorkeur en de heer Weeldenburg achtte 't zelfs nuttig, dat de Jury ook het programma ter goedkeuring zou worden aangeboden; de Vergadering vereenigde zich met dezen wenk.

De heer Van der Linden bracht verslag uit als afgevaardigde ter Vergadering van het Hoofdbestuur met de Voorzitters en Secretarissen der Afdeelingen. Hij had daarvan een zeer aangenamen indruk ontvangen; het Bestuur der Maatschappij toonde zich bereid om de bezwaren en opmerkingen in overweging te nemen en dit gold vooral den achteruitgang der Afdeelingen onder de werking der nieuwe wet, tengevolge waarvan in Groningen, Den Haag en Rotterdam zelfs scheuring is ontstaan en nieuwe Vereenigingen opgericht zijn, waardoor vele goede krachten voor de Afdeelingen zijn verloren gegaan.

De Afdeeling Amsterdam had het voorstel gedaan om vóór de September-vergadering een bijeenkomst der Afdeelingen te beleggen, teneinde van gedachten te wisselen over de keuze van nieuwe Bestuursleden in de plaats van hen, die afgetreden en niet herkiesbaar zijn. Daar de in de Meivergadering aftredende Bestuursleden herkiesbaar zijn, kan dit voorstel nader overwogen worden.

Ook is ter sprake gekomen het vestigen van Kunstnijverheidsmusea in verschillende steden van ons land, waartoe het Museum te Haarlem afgietsels zou leveren van de voorwerpen, die zich aldaar bevinden.

Thans is aan de orde de benoeming van plaatsvervangers voor den Secretaris en den Penningmeester, zijnde de twee afgevaardigden voor de Algemeene Vergadering; benoemd werden de heeren Van der Linden en Beijderwellen. De Voorzitter deelde mede, dat het verslag van de Afdeeling over het afgeloopen jaar aan het Bestuur is verzonden.

Alsnu gaf de heer Beijderwellen een beschrijving, toegelicht door een groot aantal uitvoerige teekeningen van een ontworpen drinkwaterleiding te Katendrecht. De heer Köpcke, koopman en reeder te Rotterdam, heeft, als eigenaar van een villa aan den Dordtschen straatweg te Katendrecht, daartoe de opdracht verstrekt, aangezien geen welput aldaar drinkbaar water schijnt te kunnen opleveren. Ook is het gebleken, dat dak- en regenwater niet aan den eisch van goed en smakelijk water kunnen voldoen; vandaar de aanleg eener drinkwaterleiding, waarvoor eerst een hevelinrichting was ontworpen, daar de buis over den dijk moest gelegd worden. Hij deelde tot in bijzonderheden de voorzorgen mede, door hem bedacht om het afloopen van den hevel te voorkomen, waartoe hij in het midden van het hoogste punt een standpijp had gedacht, die, ontdaan van het schroefdeksel, kon dienen om den hevel te vullen nadat hij aan de beide einden *gelijktijdig* met kranen was afgesloten. Verschillende inrichtingen waren voorgesteld om te voorkomen, dat de onreinheden aan de oppervlakte van het water in de buis zouden dringen, terwijl een beweegbare inlaat met kogelsluiting aangebracht wordt om de inlaat onder de oppervlakte van het water te houden. Voor voldoende spuiing zal door middel van een standpijp worden gezorgd. De ontwerper ontveinsde zich niet, dat de mogelijkheid van teleurstelling bij een hevel van eene lengte van 700 meter zeer groot zou zijn en een aanhoudend en kostbaar toezicht daarvan het gevolg zou kunnen wezen.

Niettemin zou hij 't hebben gewaagd de inrichting tot stand te brengen, ware 't niet, dat hij door de hulp van de 8 betrokken polder-, dijks- en waterschaps- en andere besturen vergunning had gekregen om de buis door den dijk heen te graven, waardoor de hevelinrichting kon vervallen en de aanleg met vrij wat minder kosten en risico tot stand kan komen. De Voorzitter dankt den heer Beijderwellen voor zijne belangrijke voordracht en vertrouwde, dat de Afdeeling later nog iets zou vernemen omtrent het welslagen van het werk.

De heer Van der Linden vertoonde daarna verscheidene modellen van den filter Chamberland — systeem Pasteur — waarvan hij de voortreffelijkheid en eenvoudigheid, gevoegd bij minkostbaarheid, opnieuw doet uitkomen. Tot volmaking der zuivering van het water, heeft Pasteur thans de porseleinaarden bougies met kool gevuld, zoodat het mechanisch gezuiverde water met de kool in aanraking komt alvorens de bougie te verlaten, waardoor alsnu ook eene chemische zuivering plaats heeft. De kool zal zelden behoeven vernieuwd te worden, daar de chemische bestanddeelen, die erop achterblijven, door de lucht worden opgenomen zoodra de kool wordt gedroogd. Vooral de reinfilter wordt bijzonder aanbevolen, daar men op reis niet altijd zeker is goed drinkwater te verkrijgen.

Ten slotte wordt de Vergadering door den heer Nijenhuis ter bezichtiging aangeboden een Boijle's zelfwerkende luchtpompventilator, die zeer de aandacht trok, maar waarvan de prijs nog al hoog voorkwam.

Niets meer aan de orde zijnde, dankte de Voorzitter ook de heeren Van der Linden en Nijenhuis voor hetgeen zij hebben bijgedragen en werd deze laatste vergadering gesloten met eene opwekking om het volgende saizoen trouw de vergaderingen te bezoeken en stof te verzamelen om deze nuttig en aangenaam te doen zijn.

BINNENLANDSCHE BERICHTEN.

Amsterdam. In de op Woensdag gehouden gewone jaarlijksche algemeene vergadering van aandeelhouders der Maatschappij tot exploitatie van waterleidingen in Nederland waren vertegenwoordigd 127 aandeelen, recht gevende op 31 stemmen.

De Voorzitter las het verslag over het eerste boekjaar, waaraan wij de volgende hoofdpunten ontleenen ten aanzien van de verschillende waterleidingen, die thans door de maatschappij worden geëxploiteerd. Zij ving aan met de concessie voor de gemeenten Alkmaar, Zaanlandsche gemeenten, Gorichem en Slirdrecht.

De Alkmaarsche waterleiding werd 15 Nov. 1885 geopend. Tot ulto Dec. 1886 werden 392 contracten à *f* 8657.40 gesloten, eene som van *f* 3646.50 sedert het begin der exploitatie opbrengende, zoodat de gemeente Alkmaar *f* 8857.52 zal moeten bijpassen om het gegarandeerde bedrag te bekomen.

De Zaanlandsche werd 15 Februari 1886 geopend. In Zaandam werden 206 contracten gesloten, in Zaandijk 37, in Koog aan de Zaan 78, in Wormerveer 145, in Krommenie 26, in Beverwijk 40. Het resultaat was, dat, behalve door Beverwijk, dat haar gegarandeerd aandeel reeds dadelijk heeft gestort, door de verschillende gemeenten nog *f* 14057.27 is moeten worden gegeven.

De Gorichemsche werd 1 Aug. '86 geopend. Tot ulto Dec. werden 520 contracten gesloten, tot een jaarlijksch bedrag van *f* 6637.47, van af het begin der exploitatie *f* 1909.06 opbrengende, zoodat die gemeente over vijf maanden een bedrag van *f* 2614.27 als garantie moet bijpassen.

De Sliedrechtsche werd eerst 27 Dec. van het vorig jaar geopend en komt in dit verslag eerst pro memorie voor.

Aan waterverbruik is ontvangen *f* 48,215, waarvan de exploitatiekosten ad *f* 17,105.61 in mindering moeten worden gebracht, zoodat *f* 31,109.39 overblijft, opbrengende met *f* 18,901.85½, wegens geboekte rente, een totaal van *f* 50,011.24½, waaruit de Vergadering besloot 4% op de aandeelen uittekeeren.

Rotterdam. Blijkens eene in dit blad voorkomende advertentie worden sollicitanten opgeroepen voor de betrekking van hoofdleeraar in de bouwkunde aan de Academie van Beeldende Kunsten en Technische Wetenschappen alhier.

Groningen. Ingevolge ministerieele beschikking wordt met 1 Mei e. k. het bureau voor het vervaardigen van domeinkaarten alhier opgeheven en de teekenaar van rijks domeinen, tevens chef de bureau, de heer J. van Melle, overgeplaatst naar 's-Hertogenbosch. De teekenaar van rijks domeinen, de heer F. H. van Steensel van der Aa, blijft met dien datum werkzaam ten kantore van den ingenieur-verificateur van het kadaster aldaar.

Arnhem. De algemeene vergadering van aandeelhouders der Arnhemsche Tramwegmaatschappij heeft het dividend over 1886 bepaald op 5⅔ pCt.

Dordrecht, 28 April. Gisterenavond had de eerste bijeenkomst plaats van de onlangs opgerichte Vereeniging voor Vak en Kunst, en werd de daarmede verbonden bibliotheek van kunstnijverheid geopend. Door deze vereeniging met bibliotheek is voor Dordrecht's nijveren in een werkelijke behoefte voorzien, getuige ook de groote deelneming en de warme belangstelling, die de heer Steiner bij zijne pogingen tot oprichting van alle zijden mocht ondervinden, waardoor binnen betrekkelijk korten tijd het bestaan of liever het totstandkomen ervan verzekerd was. Reeds op den eersten avond was er gelegenheid met verschillende goede boek- en plaatwerken kennis te maken, terwijl de wanden van het lokaal met keur van platen uit *De Bouwmeester*, *Kunst en Industrie*, *l'Art pour Tous* enz. behangen waren. Wij hopen, dat de jeugdige inrichting door een steeds aangroeiend leidental en door voortdurende stoffelijke blijken van belangstelling in staat gesteld moge worden hare bibliotheek meer en meer uit te breiden om daardoor steeds een grooter verscheidenheid van goede en schoone voorbeelden aan hare leden, (de beoefenaars van Dordrecht's gewone- en kunstnijverheid) te kunnen aanbieden.

Aflevering 4 van *De Natuur* (uitgave van J. G. Broese) bevat:

Geschiedenis van het samengestelde microskoop (met fig.). — Het photographeeren van voorwerpen op grooten afstand (met fig.). — Over rottings-alkaloïden. — De Nijl en zijn overstroomingen (met fig.). — Levende organismen in hun betrekking tot verrotting en ziekte. — Natuur- en werktuigkundig allerlei (met fig.). — Het klimaat van den Congo-staat (met fig.). — Korte mededeeling. — Sterrenkundige opgaven. — Correspondentie. — Antwoorden. — Vragenbus.

ADVERTENTIEN.

H.H. REGENTEN van het GEREFORMEERD BURGERWEESHUIS te *Breda* zullen op **Zaterdag den 7den Mei a. s.**, des morgens ten 11 uren, in het Kothjhuis van Mej. de Wed. SEGERS in de Beigerstraat aldaar aanbesteden en aan den hoogstbiedende toewijzen.

Het sloopen van het oude bestaande Burgerweeshuis langs de Oude Vest en naast den voormaligen Schouwburg gelegen.

De aanwijzing in loco zal worden gegeven op Woensdag den 4 Mei a. s., des morgens ten tien uren, terwijl inlichtingen te bekomen zijn bij de heeren architecten P. VAN DE ERVE en A. C. BUIJZERD, beiden woonende te *Breda*.

Aanbesteding.

Op **Woensdag 11 Mei 1887**, zal in het lokaal »*Prascati*" in de Nes door den Architect G. W. VIXSEBOXSE namens zijnen Principaal in het openbaar worden **aanbesteed**:

Het bouwen van eene DIAMANTSLIJPERIJ op een terrein aan de Vondelkade te Amsterdam.

Bestek en teekeningen in lichtdruk zijn te verkrijgen van af Dinsdag 3 Mei e. k. bij den boekhandelaar Joh. G. Stemler Cz. Haarl. straat 2 te Amsterdam.

Aanwijzing op het terrein Vrijdag 6 Mei e. k. voormiddags elf uren.

Inlichtingen te verkrijgen bij den Architect, adres: Nicolaas Witsenkade N°. 1.

AANBESTEDING.

De architecten G. J. VAN GENDT en C. M. G. NIERAAD te *ARNHEM*, zullen op **Maandag 2 Mei 1887**, des voormiddags te 11 uren, in het Centraalgebouw in de Bakkerstraat, in het openbaar

AANBESTEDEN:

Het bouwen van eene Oranjerie met Kootshuis en bergplaatsen aan den Rosendaalschen weg te Arnhem.

Bestekken zijn tegen betaling van 25 Ct. verkrijgbaar ter drukkerij van den Heer J. J. COERS te *Arnhem*, terwijl de teekening ter visie ligt in het bestedingslokaal.

Aanwijzing in loco op Zaterdag 30 April des voormiddags te 11 uren en nadere inlichtingen verstrekken voornoemde architecten.

De architecten C. MUIJSKEN te *Amsterdam* en A. P. VAN DAM A.Wzn. te *'s Hage* zijn voornemens het Bestuur van de Naamlooze Vennootschap »Houtmaatschappij Plan C" te *Rotterdam* **aan te besteden:**

Den OPBOUW van het terrein, genaamd Plan C te Rotterdam, op de daartoe gereed gemaakte fundeeringen.

Het bestek met 20 teekeningen is van 4 Mei af tegen betaling van *f* 10.— verkrijgbaar bij de Heeren NIJGH & VAN DITMAR, Wijnhaven N°. 113.

De inschrijvingsbiljetten moeten worden ingeleverd op 23 Mei tusschen 10 en 12 uur aan het Hotel Coomans, boven achterzaal, te *Rotterdam*, terwijl op dienzelfden dag ten 12 ure de biljetten zullen worden geopend.

Inlichtingen worden gegeven den 18den Mei van 's morgens 10—5 uur op het terrein.

Hollandsche IJzeren

Spoorweg-Maatschappij.

AANBESTEDING.

Op **Maandag den 16 Mei 1887** des namiddags ten twee uren, zal in kamer N°. 46 van het Central Administratiegebouw der Maatschappij aan het Droogbak te *Amsterdam* worden **aanbesteed**:

Volgens Bestek N°. 393L.

Het veranderen en uitbreiden van den onderbouw met het maken en weder opruimen van eene HULPBAAN met HULPBRUG, het ophoogen en verbreeden van den SPOORWEG en het wijzigen van de SPOORINRICHTINGEN, alsmede het maken, leveren en opstellen van een PLAATIJZEREN BOVENBOUW, alles met bijbehoorende werken voor een SPOORWEGDRAAIBRUG over de Schiedamsche Schie te SCHIEDAM, in twee perceelen.

Raming perceel 1 *f* 90.000.
» » 2 » 28.000.

Bestekken met teekening zijn tegen betaling van *f* 2.— per exemplaar te verkrijgen aan het bureau van den Ingenieur van den Weg kamer N°. 154 van bovengenoemd Administratiegebouw.

Aanwijzing geschiedt als in het bestek wordt vermeld.

De Administrateur.

Academie van Beeldende Kunsten en Technische Wetenschappen
te ROTTERDAM.

Aan bovengenoemde inrichting zal worden aangesteld een **HOOFDLEERAAR** in **de Bouwkunde.**

Het aan die betrekking verbonden traktement is bepaald op *f* 3000.—. Zij, die hiervoor in aanmerking wenschen te komen, gelieven hunne aanvragen vóór 15 Mei e. k. franco in te zenden aan de Commissie van Onderwijs, in het gebouw der Academie, Coolvest *Rotterdam*, alwaar nadere inlichtingen verkrijgbaar zijn.

Het Bestuur der Academie.

PHOTOLITHOGRAPHIE, PHOTOZINCOGRAPHIE
en Stéréotype-Inrichting
van G. J. THIEME, te Arnhem.

De ondergeteekende vestigt de aandacht op zijne inrichting voor **Photolithographie**, bijzonder geschikt voor de reproductie van **Plans, Teekeningen** enz. van HH. Architecten en Bouwkundigen; op die voor **Photozincographie** voor de reproductie van **Platen** en **Gravures**, ook van **Teekeningen** voor Boekwerken enz. ten dienste van HH. Uitgevers en op zijne **Stéréotype-Inrichting** voor HH. Drukkers, alles tot de minste prijzen.

Prospectussen met proeven van bewerking, worden op *franco* aanvrage gratis toegezonden.

G. J. THIEME.

DE LINT & C°.
Oostzeedijk 248, Rotterdam.
VLOER- en WANDTEGELS,
TROTTOIR-, CEMENT- EN IJZERSTEENTEGELS.
Groote voorraden.

Nageperste
Gevel-, Sier- en Profielsteenen
VAN
FR. VAN DE LOO Sr. Bemmel bij Nijmegen.
Gouden Medaille Antwerpen 1885.
Eere Diploma Groningen 1886.
Veel verminderde prijzen.

BECKER & BUDDINGH. — ARNHEM.
KONINKLIJKE FABRIEK VAN

WATERPAS-,
HOEKMEET-
en andere
INSTRUMENTEN
voor INGENIEURS, ARCHITECTEN,
LANDMETERS, TEEKENAARS enz.
Geëmailleerd-ijzeren **PEILSCHALEN,**
WEEGWERKTUIGEN.

NEUCHÂTEL ASPHALTE COMPANY LTD, LONDON.
Exploitatie der Mijnen van Val de Travers.

FABRIEK TE AMSTERDAM
Beltweg N°. 3.

TRADE MARK.

NATUURL. ASPHALT VAN
VAL DE TRAVERS
ZWITSERLAND.

Gecomprimeerde Asphaltwegen en dito Dorschvloeren.
Werken in Asphalt-Mastiek voor Trottoirs, Skating-Rinks, Moutvloeren, Kelders.
Kolf- en Kegelbanen, Winkel- en Magazijnvloeren, Gangen, Veranda's, Brug- en Dakbedekkingen, Beton-Fundeeringen, Stallen enz. enz. enz.
Zindelijk, Vochtwerend, Ondoordringbaar, Geraaswerend
Asphalt speciaal tot wering van vochtige muren.

Voor inlichtingen omtrent het leggen van **Vloeren, Bedekkingen** enz. gelieve men zich te adresseeren aan het Kantoor der fabriek, Beltweg 3, *Amsterdam*, of bij den Heer H. G. KNOOPS C.Dzn., Beekstraat F. 62, te *Arnhem*.

De Directeur, W. PATON WALSH.

De ondergeteekenden hebben de eer te berichten, dat zij met 1 Mei e. k. te *Breda* zullen openen een

Fabriek van Stoom-timmerwerk,
onder de Firma **DIJKERMAN & BUIJZERD,**
voorheen GEBR. DIJKERMAN.

De **fabriek van houtwol**, totdusver door ondergeteekende te *Amsterdam* gedreven, wordt met denzelfden datum naar *Breda* overgebracht.

Zoowel voor de levering van timmerwerken in den ruimsten zin des woords, als van houtwol, bevelen zij zich beleefdelijk aan.

H. G. DIJKERMAN.
A. C. BUIJZERD.

A. J. BACON & C°.
Ingenieurs, Aannemers van **Verwarming** en **Ventilatie, Gas-** en **Waterleidingen, Bouwmaterialen enz.**
BEKROOND met **Gouden, Zilveren** en **Bronzen Medailles.**
Overtoom N°. 239,
AMSTERDAM.

Inrichtingen voor openbare gebouwen, gestichten, woonhuizen, villa's, kantoren, enz.
Projecten en begrootingen worden kosteloos geleverd.

Bouwterrein te koop.

Aan den Roermondschen weg te *Venloo* zijn eenige **goed gelegen BOUWTERREINEN** te Koop, van verschillende **breedten** en **diepten**, zeer geschikt voor den bouw van Heerenhuizen.

Te bevragen bij den heer H. VAN GASSELT, Mr. Timmerman, aldaar.

VERZAMELING
VAN
BEKROONDE ONTWERPEN,
door de Leden van het Genootschap
„Architectura et Amicitia",
gevestigd te AMSTERDAM.

Het groote debiet, aan **„DE BOUWMEESTER"** ten deel gevallen, doet den Uitgever vermoeden dat vele Intekenaren er belang in zullen stellen ook de **„BEKROONDE ONTWERPEN"** aan te schaffen, ten einde de door dit Genootschap bezorgde reeks van Platen volledig te bezitten, daar de bovengenoemde **„VERZAMELING"** door »DE BOUWMEESTER" vervangen is en hiermede als het ware **één** geheel uitmaakt. Hij biedt daartoe dit werk, zoolang de geringe voorraad strekt, tot de volgende prijzen aan:

in fraaie Portefeuille in plaats van *f* 14.60 voor *f* 7.
zonder de Portefeuille „ „ „ „ 12.— „ „6.

Deze **„Verzameling"** bestaat uit 36 Platen in Photo-lithographie, die een aantal verschillende belangrijke ontwerpen van velen der voornaamste Architecten bevatten en is uitgegeven in hetzelfde formaat als **„de Bouwmeester"**.

Arnhem. *De Uitgever* P. GOUDA QUINT.

H. & J. SUYVER,
FABRIKANTEN VAN
STOOMKETELS en WERKTUIGEN,
op de Intern. Tentoonstelling te *Amsterdam* 1883 bekroond met
EERE-DIPLOMA (hoogste onderscheiding).
Hollandsche Tuin en Zeepaard,
Bickerstraat
AMSTERDAM.

Gedrukt bij G. W. van der Wiel & Co., te Arnhem.

ARCHITECTURA ET AMICITIA.

De Opmerker
Orgaan van het Genootschap
ARCHITECTVRA ET AMICITIA
Weekblad voor Beeldende Kunst en Technische Wetenschap

A.W.

Redacteur-Uitgever F. W. VAN GENDT Rz.
Adres voor Redactie en Administratie van het Weekblad en advertentiën: Bureau van *De Opmerker*, Driekoningenstraat 28, *Arnhem*.
Bureau der Redactie van *Architectura et Amicitia* JAN SPRINGER, C. B. POSTHUMUS MEYJES en A. W. WEISSMAN.
Stukken, deze Redactie betreffende, te adresseeren aan den Heer C. B. POSTHUMUS MEYJES, Kerkstraat 170 te *Amsterdam*
en al, wat de Administratie van het Genootschap betreft, aan den Heer *F. J. BREMMER Hzn.*, Prinsengracht 680, te *Amsterdam*.

ABONNEMENT *f* 2.25 per 3 maanden of wel *zes gulden* per jaar, bij vooruitbetaling en franco toezending van dit bedrag. Voor het buitenland *f* 7.50 en Nederlandsch-Indië *f* 9.—, beiden bij vooruitbetaling.
ADVERTENTIEN 20 cent voor elken regel plaatsruimte en 10 cent voor een bewijsnommer, worden tot Vrijdagavond aangenomen
AFZONDERLIJKE NOMMERS, bij contante betaling 10 cent per stuk en 25 cent per plaat, te bekomen aan het Bureau van *De Opmerker* te *Arnhem* en bij den Hoofd-correspondent JOH. G. STEMLER CZN., Boekhandelaar te *Amsterdam*.

MEDEDEELINGEN VAN HET GENOOTSCHAP.

Het adres van den 1ste-Secretaris is verplaatst van Reguliersgracht 74 naar Prinsengracht 680 en dat van den Penningmeester van O.-Z. Achterburgwal 60 naar O.-Z. Achterburgwal 132.

Namens het Bestuur:
De 1ste-Secretaris,
F. J. Bremmer Hzn.

(A. et A.) SCHETSTOCHT NAAR AMERSFOORT.

Acht leden der schetsclub vereenigden zich Zondag 1 Mei des morgens te 9.50 aan het Centraalstation om een schetstocht te maken naar Amersfoort. Te 10.45 bereikten wij onze bestemming. De reis was kort gevallen door gezelligen kout en door al het moois, dat in vele schetsboeken te zien was en in den trein onder de leden had gecirculeerd. De zoo bekende *Koppelpoort* was het eerste punt waarheen wij, begunstigd door het schoonste weder, onze schreden richtten; zij werd van verschillende kanten bezichtigd en geschetst en na dezen arbeid begon de trek naar eenige versterkingen zich bij velen te doen gevoelen.

In het logement *De Vergulde Zwaan* werden daarna eenige ververschingen genuttigd; niet veel tijd werd echter aan deze bezigheid besteed en spoedig waren allen weer druk aan 't werk en schetsten achtereenvolgens eenige oude particuliere gebouwtjes, om daarna met eene schets van den 100 M. hoogen Lieve-Vrouwetoren te besluiten. De in wandeldreven herschapen vestingwallen boden menig aangenaam en schilderachtig plekje aan. De terugreis werd aanvaard onder algemeene tevredenheid over de excursie en als plaats van bestemming voor den volgenden schetstocht met algemeene stemmen Monnikendam gekozen. De reisgelegenheid en datum voor dezen schetstocht zullen nader in *De Opmerker* worden bekendgemaakt.

H.

(A. et A.) BIJ DE PLAAT.

In Maart 1885 werd door de Vereeniging tot bevordering der Bouwkunst, te Groningen, eene prijsvraag uitgeschreven voor een ontwerp van een voorgevel voor een woonhuis. Het programma dezer prijsvraag is in *De Opmerker* van 28 Maart 1885 te vinden. Bijgaand ontwerp werd met den derden prijs bekroond en is vervaardigd door den heer L. R. van Essen.

(A. et A.) PROEFSTATION TOT ONDERZOEK VAN BOUWMATERIALEN.

De commissie voor het totstandkomen van een proefstation tot onderzoek van bouwmaterialen heeft de volgende circulaire rondgezonden.

M. H.

Tengevolge van een besluit in de laatste Algemeene Vergadering der Nederlandsche Maatschappij ter bevordering van Nijverheid werd door het Hoofdbestuur eene commissie benoemd om na te gaan, op welke wijze het totstandkomen van een proefstation tot onderzoek van bouwmaterialen kon worden bevorderd.

De commissie meent dat, waar de industrie in het buitenland allerwege over dergelijke inrichtingen kan beschikken, het bezit van zulk een proefstation van het grootste belang is voor onze nijverheid. Ieder uwer zal stellig van tijd tot tijd behoefte gevoeld hebben aan de voorlichting, die alleen een goed georganiseerd proefstation kan geven.

Telkens toch ondervindt men hoe gering betrekkelijk onze kennis van de hiertelande gebruikte bouwmaterialen is, zoodat men bv. de eischen, waaraan goede gebakken steen moet voldoen, nog niet onder cijfers kan brengen. Eerst dan toch zal men scherp geformuleerde eischen kunnen stellen, waaraan de materialen moeten voldoen, zonder afhankelijk te zijn van het personeele inzicht van dengene, die met het opzicht belast is. Is dit, bij het thans meer en meer gevolgd wordende stelsel van uitbesteding, in het belang van den uitbesteder, niet minder is het in dat van den aannemer, die daarbij voldoende waarborg zal vinden tegen overdreven hooge eischen.

Groote gemeenten en waterschapsbesturen, die publieke werken uitvoeren, zouden op die wijze direct nut hebben van een proefstation. Een proefstation is

POLYTECHNISCHE SCHOOL

dus in het belang van den consument wenschelijk, maar ook voor den producent zal het van groot belang kunnen zijn. Dikwijls toch geschiedt het, dat een nieuwe industrie hiertelande erin slaagt een product te leveren, dat en in prijs en in qualiteit met het buitenlandsche kan concurreeren, maar toch groote moeite heeft om hiertelande debiet te vinden. Een der redenen is voorzeker het verklaarbaar wantrouwen, dat men heeft in de producten van een nieuwe industrie. Kon de fabrikant zijn product laten onderzoeken door een proefstation, dat het algemeen vertrouwen bezit, en daardoor bewijzen, dat zijn fabrikaat even deugdzaam is als dat van den buitenlander, dan was deze reden, waarom dikwijls de buitenlandsche industrie bevoordeeld wordt boven de binnenlandsche, opgeheven.

Uit deze weinige voorbeelden blijkt, hoe de oprichting van een proefstation wenschelijk is, zoowel in het belang van den producent als in dat van den consument.

Maar zal men er gebruik van maken? Vooral als antwoord op deze vraag spreekt de ervaring, die men daaromtrent in het buitenland opgedaan heeft. Nauwelijks was het nieuwe proefstation te Berlijn in werking of opdrachten van besturen en particulieren stroomden van alle zijden toe; in die mate, dat in het jaar 1884 het aantal onderzoekingen alleen voor particulieren 647 bedroeg, in 1885 was dit aantal reeds tot 900 gestegen. De beteekenis van deze hooge cijfers springt te meer in het oog, als men bedenkt, dat het proefstation geen zoogenaamde handelsanalyses verricht, en dat er onder anderen ook te Munchen en te Zurich beroemde proefstations bestaan. Zulk een proefstation wordt dus langzamerhand de vraagbaak voor handel en nijverheid; van daar zijn groot nut in het algemeen belang.

Maar wil een proefstation in die mate aan zijne roeping beantwoorden, dan moet het zich niet op den duur bepalen tot het onderzoek van bouwmaterialen, maar moet zijn werkkring breeder opgevat worden. Zoo zal bv. een spoorwegmaatschappij niet alleen een onderzoek van ijzer en staal verlangen, maar ook eene beoordeeling van de haar geleverde olie. Een andermaal wenscht men de vraag beantwoord te zien, welke eischen aan goed duurzaam papier kunnen worden gesteld, terwijl deze enkele voorbeelden tot elken tak van nijverheid zouden kunnen worden uitgebreid.

Het eventueel op te richten proefstation zal zich dus evenals in het buitenland moeten bezighouden met onderzoekingen, die ten doel hebben het vaststellen van de eischen, waaraan de verschillende materialen en producten zullen moeten voldoen; voorts met het verrichten van onderzoekingen ingevolge opdrachten van besturen en particulieren, tegen een vooraf vast te stellen tarief, zoodanig echter, dat soortgelijke inrichtingen, door particulieren opgericht, niet geschaad worden. Het zal wel geen nader betoog behoeven, dat door zulk eene inrichting ook de wetenschap bevorderd wordt. Het is hier de plaats niet om de inrichting van zulk een proefstation aan te geven. Doch zal aan bovenstaanden eisch voldaan kunnen worden, dan zal eene inrichting gevorderd worden, die in beginsel met de goed georganiseerde proefstations van den tegenwoordigen tijd, zooals bv. met dat te Berlijn, overeenkomt.

De kosten van zulk een proefstation, waar ook ijzer en staal beproefd kunnen worden, gaan particuliere krachten ten onzent verre te boven. Reeds daarom zou het wenschelijk zijn, dat zulk eene inrichting door den Staat worde opgericht. Ook heeft de oprichting van Staatswege voor: 1°. dat de onderzoekingen, die hoofdzakelijk een zuiver wetenschappelijk doel beoogen, meer op den voorgrond kunnen treden, dan wanneer het proefstation door particulieren was opgericht, 2°. dat de onpartijdigheid der proefnemingen voor particulieren ten alle tijde gewaarborgd blijft. De Staat is dus het aangewezen lichaam om zulk eene inrichting tot stand te brengen, te meer daar hij bovendien als groote verbruiker, haast in iederen afzonderlijken tak van dienst, er direct nut van zou trekken.

De aangewezen plaats voor de oprichting van het proefstation is volgens de meening der commissie Delft; omdat men daar, door die inrichting in organisch verband te brengen met de Polytechnische School, partij zou kunnen trekken van de wetenschappelijke krachten aan die inrichting verbonden, en tevens het proefstation dienstbaar zou kunnen maken voor het onderwijs der aanstaande ingenieurs en industriëelen. Wilde men reeds in den aanvang het proefstation zoo inrichten, dat het in allen deele aan zijne roeping zou beantwoorden, dan zouden de kosten wellicht een bezwaar kunnen opleveren. Het is daarom wenschelijk zich voorloopig te bepalen tot het onderzoek van bouwmaterialen, met inbegrip van dat van ijzer en staal; maar met deze beperking zullen de kosten voor aanleg en exploitatie van zulk een proefstation, in het eerste jaar nog eene uitgave van *f* 50,000 vorderen. Voorwaar een niet onbeteekenende som, maar zeker niet groot voor een zaak van algemeen belang, van onberekenbaar nut voor de nijverheid in ons vaderland.

Komt men, vooral in den tegenwoordigen tijd, bij de Regeering met het verzoek om voor zulk een geheel nieuwe zaak een aanmerkelijke som disponibel te stellen, dan dient wel overtuigend te worden aangetoond, dat de uitgave in het algemeen belang gevorderd wordt. In de eerste plaats moet blijken, dat de belanghebbenden zulk eene inrichting op prijs stellen en dit toonen door, niet alleen hun moreelen, maar ook financiëelen steun aan de zaak te schenken. Volgens de meening der commissie zou het bewijs van belangstelling overtuigend geleverd zijn, zoo de Maatschappij ter bevordering van Nijverheid eene som van minstens *f* 25,000, door bijdragen van belanghebbenden bijeengebracht, aan de Regeering kon aanbrengen als tegemoetkoming in de oprichtingskosten. Het kwam de commissie daarom wenschelijk voor, dat de Maatschappij zich dien financiëelen steun verzekerde, alvorens zich met een adres tot de Regeering te wenden.

Het hoofdbestuur der Maatschappij tot bevordering van Nijverheid meende in het belang van het totstandkomen van het proefstation, aan de commissie, die de zaak had voorbereid, te moeten opdragen „een poging te doen zedelijke en financiëele medewerking van belanghebbende lichamen te verkrijgen."

De commissie is daarom zoo vrij zich tot u te wenden met het verzoek, de wenschelijkheid der oprichting van een proefstation in ernstige overweging te willen nemen. Mocht u dan blijken, dat die oprichting ook in uw belang wenschelijk is, wil dan uwen zedelijken steun aan de zaak verleenen en het totstandkomen van het proefstation bevorderen door u bereid te verklaren te zijner tijd een *bijdrage* te leveren tot de som van minstens *f* 25,000, opdat die door de Nederlandsche Maatschappij ter bevordering van Nijverheid aan de Regeering worde aangeboden, indien deze binnenkort tot de oprichting van het proefstation overgaat. De commissie vertrouwt, dat de zaak gunstig door u zal worden opgenomen en dat zij het hierbij ingesloten formulier, zoo mogelijk vóór primo Juli aan het adres van den secretaris (Delft, Molslaan 33) ingevuld terug zal mogen ontvangen; want zoo ergens dan is voorzeker hier het: „Tua res agitur" van toepassing.

Betuigen de Nederlandsche industrie en de daarbij belanghebbenden door ruime bijdragen hunne sympathie voor zulk een proefstation, dan twijfelt de commissie niet of een adres der Nederlandsche Maatschappij ter bevordering van Nijverheid zal tot de oprichting van een proefstation leiden.

De commissie is daarom verplicht erop te wijzen, dat alleen bij krachtige en algemeene deelneming eene som van minstens *f* 25,000 bijeengebracht zal kunnen worden, en moet u alzoo met ernstigen aandrang verzoeken op milde wijze van uwe sympathie te doen blijken. Het spreekt echter alzoo van zelf, dat nevens de groote bijdragen ook iedere kleine welkom zal zijn.

Zij voegt hierbij ten slotte de hoop, dat door harmonisch samenwerken van groote en kleine belangen, elk naarmate zijner kracht, het gewenschte doel bereikt moge worden.

De Commissie:

J. F. W. Conrad, Inspecteur van 's Rijks Waterstaat, President der Maatschappij ter bevordering van Nijverheid, President der commissie.
B. Dyserinck, Lid van den Gemeenteraad te Amsterdam, Directeur der Maatschappij ter bevordering van Nijverheid.
J. M. Telders, Hoogleeraar aan de Polytechnische School te Delft, vertegenwoordiger van het Koninklijk Instituut van Ingenieurs.
N. H. Henket, Hoogleeraar aan de Polytechnische School te Delft, vertegenwoordiger van die school.
J. Kluit, Ingenieur van den Waterstaat te Amsterdam, vertegenwoordiger der „Maatschappij ter bevordering der Bouwkunst."
J. van Hasselt, Civiel-Ingenieur te Nijmegen, vertegenwoordiger van de „Vereeniging voor Burgerlijke Ingenieurs."
Th. G. Strengers, Architect te Amsterdam, vertegenwoordiger van het Genootschap „Architectura et Amicitia."
J. H. Backer, aannemer te Amsterdam, vertegenwoordiger der Aannemers-sociëteit „de Vereeniging."
F. H. van Malsen, Industriëel te 's-Gravenhage, vertegenwoordiger der „Vereeniging van Fabrieks- en Handwerksnijverheid."
Em. Korchlin, Industriëel te Rijswijk, vertegenwoordiger van de „Vereeniging van en voor Nederlandsche Industriëelen."
M. Symons, Civiel-ingenieur te Rotterdam, President van het Departement Rotterdam der Nederlandsche Maatschappij ter bevordering van Nijverheid.
Dr. W. D. Gratama, Secretaris van het Departement Delft der Nederlandsche Maatschappij ter bevordering van Nijverheid, Secretaris der commissie.

Bij deze circulaire is gevoegd een inschrijvingsbiljet, waarin de bepaling is opgenomen dat de bijdragen alléén verbindend zijn voor het geval dat het proefstation vóór 1 Januari 1890 in werking zij gebracht.

(A. et A.) DE OPLOSSING DER AMSTERDAMSCHE BEURSQUAESTIE.

Toen, in de jongste Amsterdamsche gemeenteraadszitting, de Voorzitter de mededeeling deed, dat het nieuwe beursproject bij B. en W. was ingekomen, hebben zeker maar weinigen gedacht, dat nog geen week daarna de voordracht betreffende den beursbouw reeds het licht zou zien. Met prijzenswaardigen spoed schijnt deze zaak behandeld te worden.

Het komt ons voor, dat de voordracht aan duidelijkheid weinig te wenschen overlaat en de vergelijkingen, die gemaakt worden met de afmetingen van bestaande gebouwen en straten wel geschikt zijn om zoowel vakmannen als leeken het oordeel te vergemakkelijken.

Wij zijn in de gelegenheid gesteld, het nieuwe ontwerp te bezichtigen. Het bestaat uit de navolgende teekeningen:

een plan van den beganegrond	op	1 : 200
„ „ „ de 1e verdieping	„	1 : 200
„ situatie	„	1 : 1000
de vier gevels	„	1 : 200
„ dwarsdoorsnede	„	1 : 100
„ lengtedoorsnede	„	1 : 200
een perspectief, van het uitwendige		
„ „ „ „ inwendige.		

De teekeningen zijn allen in lichte tinten gekleurd, en op ramen gespannen.

De plattegrond-indeeling van het ontwerp N°. 150, die zoowel door Jury als Handelscommissie de meest practische geacht was, heeft men in hoofdtrekken gevolgd, echter met niet onbelangrijke afwijkingen. De noteerzaal voor den effectenhandel heeft een andere ligging, het café is aan den noordoostelijken hoek geplaatst, de toegangen naar de graanbeurs zijn veranderd, en flinke vestiaires zijn bij de ingangen aangebracht. Door het anders rangschikken dezer lokalen en het weglaten van alle verloren ruimte, is het plan aanzienlijk ingekort, wat aan het esthetisch effect slechts ten goede zal komen.

De architectuur der gevels is een geheel andere als van het ontwerp N°. 150. In plaats van den achtkanten uitbouw, die men daar aan de Damzijde vond, is een groote topgevel, door twee torentjes geflankeerd, aangebracht. Deze topgevel vormt ook het middenmotief van den Damrakgevel, die daarenboven door twee spitsen en twee toppen op de eindpaviljoens verlevendigd wordt. De gevel aan de stationszijde wordt geheel beheerscht door het groote venster, dat erin aangebracht is; ook hier wordt de middenpartij door twee torens geflankeerd. De gevel aan de zijde van de Warmoesstraat vertoont dezelfde motieven als die aan het Damrak, doch eenigszins vereenvoudigd.

De groote lijnen, waardoor het ontwerp N°. 172 zich zoo gunstig onderscheidde, zijn in het nieuwe ontwerp, al is het minder Vlaamsch van detail, bewaard gebleven. Van de ordonnantie van La Rochelle is niets meer terug te vinden, of men zou het motief der kruiskozijnen als zoodanig moeten willen beschouwen.

Alle gevels zijn symmetrisch, met uitzondering van den gevel aan den Dam. Uit de perspectiefteekening blijkt echter, dat dit in werkelijkheid niet hinderen zal. Door de afwisseling van berg- en baksteen is een aangename kleurschakeering verkregen; hier en daar zijn beelden in nissen of als bekronings-motieven aangebracht.

De groote zaal is, overeenkomstig de wenschen van den handel, door twee groote bogen in drie deelen gescheiden, wat aan het esthetisch effect zeer ten goede komt. Zij heeft een galerij, die door Dorische zuilen, welker schachten van rood graniet zijn terwijl kapiteelen en basementen uit brons bestaan, gedragen worden.

Boven de galerij is een Korinthische pilasterorde aangebracht; bij de groote boogopeningen, die de zaal afdeelen, zijn deze pilasters door vrijstaande zuilen vervangen.

Een Korinthische kroonlijst met modillons draagt de ijzeren spanten, die den halven cirkel tot grondvorm hebben, en ongeveer op 6 M. hart op hart geplaatst zijn. De gedeelten van de zoldering, die niet door den lantaarn ingenomen worden, zijn in caissons afgedeeld.

De wandvlakken boven de groote boogopeningen

zijn met decoratief schilderwerk versierd. Ook in het attiek boven de kroonlijst zijn geschilderde cartels met opschriften geprojecteerd.

De perspectiefteekening van het inwendige geeft een zeer duidelijke voorstelling van het effect, dat de beurszaal maken zal. Blijkbaar zijn de teekeningen met liefde en zorg bewerkt, en heeft men vooral voor de eischen der practijk een open oog gehad.

De gedetailleerde begrooting, die een lijvig boekdeel vormt, laat aan uitvoerigheid niets te wenschen over.

Nu het verkrijgen van een vierkant, voor de Beurs geschikt terrein in het midden der stad meer en meer blijkt tot de vrome wenschen te behooren, zal er wel niet anders overschieten dan het oorspronkelijk daarvoor aangewezen terrein te gebruiken, daar de oude Beurs ten eenenmale onvoldoende is en het verkeer de sloopping daarvan dringend vordert. Het nieuwe beursplan voldoet aan alle eischen, die men in billijkheid stellen kan en zal, eenmaal uitgevoerd, een zeer goed figuur maken en een monumentale schepping zijn, waarop Amsterdam trotsch kan wezen.

(A. et A.) INGEZONDEN.

Mijnheer de Redacteur,

Verouroof mij een paar opmerkingen naar aanleiding van het verslag over de tentoongestelde ontwerpen der Louisa-stichting.

Uw verslaggever heeft zich, zooals zeer natuurlijk is, beperkt in zijne opmerkingen tot een enkel woord over eenige ontwerpen, die door hem worden genoemd. Dit is niet anders mogelijk; volgaarne stem ik dit toe, omdat ik zelf met aandacht vele ontwerpen heb bezien. Een paar opmerkingen troffen mij echter in zijn verslag, waarop ik even de aandacht wil vestigen.

Op eene zeer eigenaardige wijze noemt hij een „officiëelen bouwstijl". Zou hij misschien zoo goed willen zijn mij eenige kenmerken van dien stijl op te geven, want ze zijn mij niet bekend. Het scheen mij of die stijl uw verslaggevers cauchemar is, want naderhand komt hij bij het ontwerp „Hij reikt elk broederlijk de hand" er weder op terug en deelt mede, dat dit ontwerp waarschijnlijk komt van iemand, die zijne opleiding aan een der bureau's van de officiëele bouwkunstenaars heeft genoten.

Nu weet ik niet wat hem dit vermoeden aan de hand deed, tenzij het weder de „officiëele" schim was, die hem voor de oogen speelde, maar daarenboven zou ik meenen, dat het bij de beoordeeling van een ontwerp er niets mee te maken heeft waar de ontwerper zijne opleiding heeft genoten.

Ik kan hem echter verzekeren, dat de maker van het ontwerp zijne opleiding niet op een officiëel bureau ontving, en . . . dat hij mitsdien misslaat.

Verder geef ik hem in overweging, wanneer hij iets afkeurt, motieven aan te voeren; bepaalt hij zich tot een „dit of dat deugt niet", dan is zijn aanmerking waardeloos; tevens geef ik hem in overweging, alvorens hij trappen doopt met de naam van middeleeuwsch, dat hij zich goed op de hoogte stelt of die benaming juist is. 't Beste daartoe is eenige middeleeuwsche trappen te gaan bekijken.

Ten slotte geloof ik dat het raadzaam is, dat een verslaggever, die zich tevens als criticus opwerpt, de zaken goed onder de oogen ziet en beter doet weinig en goed te critiseeren dan vele stukken op *vage* gronden te veroordeelen.

Door deze laatste handelwijze bederft hij onze toch al niet veel gerespecteerde bouwkunst nog meer en stelt tevens een vakblad, dat uithoofde der degelijke critiek voor het publiek eene vertrouwbare uitspraak moet zijn, in een ongunstig daglicht.

Met de meeste hoogachting,

Uw dienstv. dienaar,
VAN NIEUKERKEN,
Architect.

Den Haag, 29 April 1887.

Inlichtingen omtrent den „officiëelen bouwstijl" zijn zeker te verkrijgen aan het Ministerie van Binnenlandsche Zaken. Daar ik den vervaardiger van het ontwerp in quaestie niet kende, meende ik uit zijn werk te mogen opmaken, dat hij een kweekeling van een onzer Rijksbouwmeesters was, een veronderstelling, waarin m. i. voor den betrokken persoon niets kwetsends kan liggen.

Hoewel ik den heer V. N. geloof waar hij mij verzekert, dat ik „misgeslagen" heb, moet ik toch verklaren eenigszins verwonderd te zijn over het feit hoe het mogelijk is, dat iemand, in geen betrekking tot de Rijkskunst staande, dit ontwerp geconcipiëerd heeft.

Gaarne had ik ieder ontwerp uitvoerig behandeld; mijn bestek gedoogde dit echter niet. Mij restte dus niets, dan aan de meest verdienstelijke ontwerpen een enkel woord te wijden. Zal een verslag niet een bloote opsomming van de ontwerpen zijn, dan moet de verslaggever zich wel *tant soit peu* „als criticus opwerpen". Dat hierdoor „de bouwkunst bedorven wordt" is een stoute bewering, die de heer V. N. na eenig nadenken stellig niet zal volhouden, evenmin als hij in ernst meenen kan, dat daardoor *De Opmerker* „in een ongunstig daglicht" wordt geplaatst. Wat is het moeilijk iedereen te voldoen.

De Verslaggever.

DE TENTOONSTELLING DER MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.

Evenals het vorig jaar heeft het Bestuur der Maatschappij ook thans eene tentoonstelling van teekeningen, betrekking hebbende op uitgevoerde of onuitgevoerde bouwwerken of onderdeelen daarvan, georganiseerd.

De opmerking is gemaakt, dat de deelneming ditmaal zoo groot niet is als bij een vroegere gelegenheid en dat een niet onbelangrijk deel van het ingezondene reeds vroeger bezichtigd kon worden. Dat er betrekkelijk zoo weinig nieuws te aanschouwen valt, is met het oog op den gedrukten toestand, waarin het bouwvak totdusverre bleef verkeeren, zeer begrijpelijk. Nieuwe bouwwerken worden niet veel meer gesticht en slechts weinig architecten gebruiken hun teekengereedschap als zij geen bepaalde bestelling krijgen.

Dat de tentoonstelling een aanschouwelijk beeld geeft van de hoogte, op het oogenblik door de architectuur in Nederland bereikt, kan men niet zeggen; de collectieve inzending op de tentoonstelling te Berlijn, hoewel nog niet zoo volledig als men dit zou hebben kunnen wenschen, gaf een beter overzicht van den tegenwoordigen stand der Nederlandsche bouwkunst.

Wij hopen voor de Maatschappij, dat bij een volgende gelegenheid de deelneming grooter zijn zal.

Wijden wij nu een enkel woord aan elk der 54 nummers, die de collectie uitmaken.

Onder n°. 1 vindt men ontwerpen voor muurbeschilderingen, voorstellende de beoefenaars van verschillende ambachten, vervaardigd door den heer G. Sturm en bestemd voor het Centraalstation te Amsterdam. Zij zijn breed geschilderd en over het algemeen goed van houding. De Duitsche nationaliteit van den vervaardiger verloochent zich echter niet. Vooral bij de vrouwefiguren, bijv. die voorstellende Nederland en Oost-Indië, of die welke hier en wijn moeten symboliseeren, mist men de elegance, die het werk van Fransche kunstenaars zoo aantrekkelijk maakt. Onze schilders, bijv. Witkamp of Van der Waaij zouden daarvan wat beters gemaakt hebben.

De heer H. P. Berlage Nz. toont zich in de afbeelding van het proeflokaal der firma Erven Lucas Bols te Berlijn een vaardig penteekenaar. Het ontwerp voor een diploma der Bakkerij-tentoonstelling behaagt ons minder; al geven wij toe, dat het een oorspronkelijk denkbeeld was, een der traveeën van het Paleis voor Volksvlijt als hoofdmotief te gebruiken, de wijze waarop de symbolische figuren en het verdere bijwerk daarmede in verband gebracht zijn voldoet ons niet. De schets voor een titelblad is wat overladen; wellicht is dit bij uitvoering beter geworden.

De heer Cuypers Jr. zond een schetsontwerp voor een villa, dat goed geteekend is, en geeft daarin blijk, de kunstinzichten zijns vaders te deelen. Een teekening voor een spijskaart doet tevens zien, dat hij zich gaarne en niet zonder succes op zuiver decoratief terrein beweegt.

Behalve een paar ontwerpen voor een kleinen stal te 's-Gravenhage hebben de teekeningen van Dr. P. J. H. Cuypers alle betrekking op den kerkbouw, het veld waarop hij de meeste lauweren behaalde. Vergelijken wij het hier gezondene bij de vroegere werken van den bouwmeester, dan moet ons de bekentenis van het hart, dat de soberheid, om niet te zeggen de nuchterheid, waartoe de kunstenaar in de laatste jaren — zij het dan door de uiterste consequentie in de toepassing zijner kunstleer, dan wel om andere redenen — vervallen is, ons geen vooruitgang dunkt. Men vergelijke bv. de hier afgebeelde nieuwe R.-K. kerk te Groningen of de kerk van den H. Dominicus te Amsterdam met de kerken te Eindhoven, te Breda, te Ouderkerk, of met de kerk van O. L. V. Ontvangenis te Amsterdam, en men zal begrijpen wat wij bedoelen. Het fijne, aan de Fransche vroeg-Gothiek ontleende ornement, dat aan de kerken van voorheen zulk een ongemeen cachet gaf, blijft thans achterwege of wordt door stijve geometrische vormen vervangen. Gelukkig mist de kerk te Groningen de vlakke bedekking, die de ontwerper in zijn Amsterdamsche Dominicuskerk heeft aangebracht, en die haar meer het aanzien van een zaal gegeven zou hebben. De hooge zeskante toren is, dunkt ons, met het oog op de stabiliteit overmatig slank.

Het ontwerp voor de bisschoppelijke grafkapel is met smaak in eenvoudige Romaansche vormen doorgevoerd. Bij dat, tot voltooiing van de kerk van O. L. V. Onbevlekte Ontvangenis zijn de torens wat te rank, vooral in vergelijking tot de nauwe straat, waarin zij geplaatst zijn. Een ontwerp voor een afsluithek in de kerk van het H. Hart en een ander ontwerp voor een tegelversiering in de kerk van Sint-Nicolaas (de Liefde) doen ons zien, dat deze beide nieuwe Amsterdamsche bedehuizen op waardige wijze versierd worden en dat de heer Cuypers een open oog voor onze kunstnijverheid heeft.

De teekening van het koorhek in de Nieuwe kerk te Amsterdam, door den heer G. W. Dysselhof, geeft op zeer artistieke wijze het drijfwerk van Lutma weer. Jammer is het, dat dezelfde hand, die zich in het detail van het hek zoo kunstvaardig toonde, het ensemble zoo slordig bewerkt heeft.

Een goed opmerker blijkt de heer L. J. Eymer te zijn. Al behooren zijn schetsjes uit het volksleven, die bij voorkeur op den Dam schijnen genomen te zijn, op een tentoonstelling als deze minder thuis, men ziet ze toch met genoegen. Waar de teekenaar buiten zijn eigenaardig kader treedt, zooals bij het gezicht op den Dam tijdens de Aprilfeesten, komt de dilettant uit den mouw kijken. Aan een voorstelling als deze had hij zich liever niet moeten wagen. *Ne forçons point notre talent* mogen wij hem met Boileau toeroepen.

De beide ontwerpen van den heer J. F. L. Frowein hebben wij vroeger al eens besproken; wij behoeven er dus niet op terug te komen. Gaarne vestigen wij echter de aandacht op zijn opmeting van het Weeshuis te Buren, een zeer interessant gebouw van 1613.

Een ontwerp voor een schoorsteen met kamerbetimmering is door den heer P. M. A. Huurman ingezonden. De vormen van de schouw schijnen ons toe weinig in overeenstemming te zijn met die der lambriseering en deurbekroningen. De aquarelmanier is echter niet onaardig.

Nieuwe ontwerpen zijn door den heer H. J. Jesse niet ingezonden. De fraaie wijze, waarop deze heer zijne penteekeningen weet te bewerken, is genoegzaam bekend, dan dat wij er nogmaals de aandacht op zouden moeten vestigen. Een nieuwe zijde van 's heeren Jesse's talent geeft ons een geschilderd paneel te zien, dat, zoo wat kleur als compositie aangaat, onmiskenbare verdienste heeft, en op gelukkige wijze de manier van Lecomte nabootst.

Een ontwerp van Kerkhoff en Du Rieu voor een heerenhuis met stal is niet onaardig bewerkt. Jurriaan Kok, die men als uitstekend penteekenaar kent, poogt nu ook als aquarellist lauweren te behalen. Zijn perspectiefteekening van een eetzaal te Scheveningen heeft nog iets groezeligs in de tinten; bij voortgezette studie kan men echter van Kok goede waterverfteekeningen verwachten.

Zijn de tinten van Kok wat vaal, de heer W. Kromhout Cz. heeft daarentegen de schreeuwendste kleuren op zijn, in Belgischen geest behandelde ontwerpen aangebracht. Rood, hardblauw, ja zelfs violet zijn met breed penseel daarop gesmeerd. Met wat minder kleur, wat meer kennis van den vorm en beter begrip van compositie kan deze ontwerper in het vervolg wellicht wat goeds leveren.

De fraaiste teekening, ter tentoonstelling aanwezig, is voor ons die, waarop de heer H. Leeuw Jr. de Kerkboog te Nijmegen heeft voorgesteld. Als penteekening kan zij met het beste werk der Engelschen, die in dezen kunsttak zeer hoog staan, wedijveren.

De collectie, door den heer J. H. Leliman gezonden, is reeds op zooveel vroegere tentoonstellingen te zien geweest, dat wij bij het meerendeel onzer lezers daarmede genoegzame bekendheid veronderstellen mogen. De heer M. T. Leijh, een leerling der Akensche Academie, heeft een tweetal ontwerpen geëxposeerd, die nog van weinig zelfstandigheid blijkgeven, en het flauwe coloriet en de droge vormen, aan Duitsch schoolwerk veelal eigen, bezitten.

Flauw van coloriet is ook de aquarel van den heer J. M. L. Lotz, voorstellende het herstelde Haagsche Raadhuis. De omtrekken zijn hier echter met buitengewone zuiverheid aangebracht.

Een ontwerp voor een grafsteen op het kerkhof te Noordwijk, door den heer J. H. A. Mialaret, verheft zich niet boven het peil der middelmatigheid.

De heer C. Muysken zond een ontwerp voor de Tent te 's-Gravenhage, dat een zeer eigenaardige planoplossing vertoont, doch waarvan de architectuur tamelijk droog is. Het coloriet van de aquarel, waarin het gebouw in perspectief voorgesteld is, kan niet gelukkig genoemd worden.

Een zeer bekwaam teekenaar is de heer E. J. Niermans. Zijn etsje is een waar juweeltje; ook zijn penteekeningen zijn zeer geslaagd.

Wij zouden het ontwerp van de heeren Sanders en Berlage voor de Tent te 's-Hage verkiezen boven dat van den heer Muysken, althans wat de architectuur der façades betreft. De planverdeeling komt ons minder gelukkig voor.

De heer A. van de Sandt toont in zijn schetsontwerp een rijke fantasie. „Snoeien" moet voor hem voorloopig het wachtwoord wezen.

Ofschoon de inzending van den heer J. J. Weve het laatst in den catalogus vermeld wordt, is zij volstrekt niet eene der minste. Voor ons behoort zij tot het interessantste wat de tentoonstelling aanbiedt. Niet alleen toont zich deze heer in de overbrugging van den Voerweg te Nijmegen een bekwaam ontwerper, doch hij heeft ook hart voor de monumenten uit het verledene, in de oude stad van Karel den Groote aanwezig. De Kerkboog en de Boterwaag, twee der belangwekkendste bouwwerken van Nijmegen, zijn met talent door hem hersteld. Een plan tot restauratie van de Latijnsche school wordt ons mede te zien gegeven. Zijn de beelden, die de ontwerper op de kroonlijst heeft aangebracht, daar oudtijds geweest? Is ook de wijze, waarop de zijgevel hersteld zal worden, wel de ware? Ziedaar twee vragen, die zich bij het bezichtigen van dit herstellingsproject aan ons voordeden, doch waarop wij, bij gebrek aan de noodige gegevens, geen antwoord geven kunnen.

De tentoonstelling der Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst verdient een drukker bezoek, dan haar ten deel valt. Mogen deze regelen daartoe iets bijdragen!

BOUWKUNST EN VRIENDSCHAP.

In den lees- en societeitsavond van 30 April zijn de bekroningen op de ten vorige jare door de Vereeniging uitgeschreven prijsvragen uitgereikt, en wel: voor het ontwerp van *eene monumentale brug* de gouden medaille met getuigschrift aan de heeren J. P. Stok Wz. en W. Stok Jr. Bij de uitreiking herinnerde de Voorzitter eraan, dat de firma J. Stok en Zoon mede als eerstbekroonde uit den kampstrijd voor de Louisastichting is te voorschijn getreden.

Voor de tweede prijsvraag *eene villa zonder toren* was door beoordeelaars de uitgelootde prijs niet toegekend; aan de vervaardigers van het beste ontwerp werd echter het getuigschrift der Vereeniging aangeboden; deze zijn de heeren J. Mestring en J. H. de Richemont.

Door de welwillendheid van de Vereeniging tot Bevordering der Bouwkunst te Groningen waren in het vergaderlokaal de 27 ingekomen antwoorden op de, door die Vereeniging uitgeschreven prijsvraag *eene kleine villa* tentoongesteld. De tweede bekroonde daarvan is de heer A. L. van de Sandt, lid onzer Vereeniging. Ook die bekroonde werd door den Voorzitter gelukgewenscht met zijn succes.

Na afloop dezer plechtigheid, herinnerde de Voorzitter aan de door hem, voor de leden onzer Vereeniging uitgeschreven prijsvraag tot het leveren van een ontwerp voor *een windwaai*, bestemd voor den watertoren te Zutfen, met aansporing tot ruime deelneming.

Ten slotte werden twee nieuwe leden aangenomen.

BINNENLANDSCHE BERICHTEN

's-GRAVENHAGE. In de commissie, belast met het afnemen der examens B, volgens de artt. 61—65 der wet van 2 Mei 1863 (*Staatsblad* n°. 50), zijn benoemd:

tot lid en voorzitter, J. A. Snijders C.Jzn., hoogleeraar aan de Polytechnische school;

tot leden: Dr. P. H. Schoute, hoogleeraar aan de Rijksuniversiteit te Groningen; Dr. H. Behrens, Dr. G. J. Legebeke, Dr. P. Zeeman Gz. en Dr. S. Hoogewerff, hoogleeraars aan de Polytechnische school; A. J. H. Beeloo, hoofdingenieur, adviseur voor scheepsbouw, te 's-Gravenhage; Dr. V. A. Julius, leeraar aan de hoogere burgerschool te Delft; P. Tétar van Elven, G. J. Morre, J. A. van der Kloes en A. E. Rahusen, leeraars aan de Polytechnische school.

— In den Gemeenteraad is dezer dagen de volgende motie aangenomen:

»De Raad besluit, aan den Raad van Bestuur der Academie van Beeldende Kunsten te kennen te geven, dat het Gemeentebestuur voor 't vervolg aan het verleenen van het subsidie de voorwaarde verbindt, dat een door den Gemeenteraad uit zijn midden te benoemen lid zal zitting nemen in den Raad van Bestuur en dat jaarlijks de begrooting der Academie aan den Gemeenteraad zal worden overgelegd."

— Door den Minister van Binnenlandsche Zaken is, onder dagteekening van 2 Mei, de volgende missive aan de Commissarissen des Konings gezonden:

»Van tijd tot tijd worden in den bodem van ons land opgravingen en ontdekkingen gedaan, welke voor de oudheidkunde van belang zijn. Somwijlen echter ontsnappen zij aan de aandacht der deskundigen en zijn zij in zulke gevallen voor de wetenschap verloren.

»Den Directeur van 's Rijks-museum van oudheden te Leiden, wiens aandacht op deze aangelegenheid is gevestigd, heb ik verzocht mij telken jare een verslag van zoodanige eventueele opgravingen en ontdekkingen te doen toekomen.

»Daartoe behoeft hij de medewerking van hen, die in de gelegenheid zijn hem de noodige gegevens te verstrekken.

»Teneinde zijn arbeid volledig en voor de wetenschap vruchtbaar te maken, en te voorkomen dat bij opgravingen alle deskundig onderzoek ontbreke en voorwerpen van oudheidkundige en kunstwaarde verloren gaan, heb ik de eer u uit te noodigen, de Burgemeesters in uwe provincie aan te schrijven om van elke opgraving of ontdekking als hier bedoeld, welke in hunne gemeente mocht plaats hebben, onverwijld aan dien Directeur mededeeling te doen, met bijvoeging van al de bijzonderheden, die daarop betrekking hebben."

AMSTERDAM. Onder dagteekening van 3 Mei j.l. hebben Burgemeester en Wethouders aan den Raad eene voordracht ingediend, strekkende om over te gaan tot den bouw eener Koopmansbeurs op het gedempte Damrak, overeenkomstig de bij de voordracht overgelegde plans. Plaatsgebrek belet ons deze belangrijke voordracht in haar geheel op te nemen. Wij stippen daaruit slechts aan, dat geen der bekroonde ontwerpen voor eene uitvoering in aanmerking kan komen. Vooral uithoofde van de groote kosten, aan de verwezenlijking dezer plans verbonden, kunnen B. en W. geen vrijheid vinden den Raad te adviseeren tot den bouw eener Beurs, overeenkomstig een dier ontwerpen, te besluiten. Het onderzoek naar de kosten, aan de uitvoering der projecten N°. 172 en 150 verbonden, heeft doen zien, dat die zouden bedragen:

voor het ontwerp N°. 172 ƒ 3,350,000
» » » » 150 » 3,000,000.

Volgens de gedetailleerde begrooting, bij de voordracht gevoegd, zullen de kosten van het gebouw thans ƒ 1,500,000 bedragen, terwijl voor meubileering, verlichtings- en verwarmingstoestellen, een bekleedingsmuur, aanleg van plantsoenen en wegen een bedrag van ƒ 300,000 in rekening wordt gebracht, zoodat de totale uitgave ƒ 1,800,000 zal bedragen. Tegenover deze uitgave berekenen B. en W. eene jaarlijksche bate van ƒ 110,000.

— De arbiters, die door partijen gekozen zijn ter zake van de vereffening van het geschil tusschen de Gemeente en de Omnibusmaatschappij over de bijdrage in de kosten voor de monumentale balustrade en de hydraulische inrichting der Hoogesluis, beslisten Donderdag jl. in het nadeel der Gemeente, wat haar ƒ 65,000 kost, aangezien appèl was buitengesloten.

's-BOSCH. Naar aanleiding van de aanstelling van een architect over de gebouwen en werken van de Godshuizen en de algemeene armen, kunnen wij mededeelen, dat de functiën van dezen ambtenaar tot heden steeds vervuld zijn door den gemeentearchitect en de gemeenteopzichters. Dit zal nu echter bij de werken buiten de gemeente bewarender worden door de uitbreiding, die de gebouwen hebben ondergaan. Men wil daarom een kundig opzichter aanstellen op een jaarwedde van ƒ 1000, met verbod om zonder toestemming van het College van Regenten andere werkzaamheden te verrichten.

De Gemeenteraad zal dezen ambtenaar benoemen uit twee, door het College aanbevolen personen.

ZUTFEN. Op 28 en 29 Juni zal hierterstede de 15de algemeene vergadering gehouden worden van de Vereeniging van gasfabrikanten in Nederland. Onder de punten van beschrijving komen de volgende voor:

Zou het niet wenschelijk wezen, dat de Vereeniging zich wendde tot heeren assuradeuren, om hun in overweging te geven eene lagere premie te berekenen voor de panden, waarin uitsluitend gas en geen petroleum wordt gebruikt?

Met welke kolensoorten heeft men sinds de laatste algemeene vergadering kennisgemaakt, en welke is de ondervinding, daarmede opgedaan?

Welke nieuwe branders verdienen aanbeveling?

Welke ondervinding heeft men omtrent de doelmatigheid van verschillende soorten van regeneratief-branders bij langdurig gebruik door gasverbruikers?

Welke ondervinding heeft men omtrent de werking van het tweeprijzenstelsel voor kook- en lichtgas?

Welke zijn de eischen voor eene doelmatige verwarming van lokalen door middel van gas?

Welke is de beste inrichting tot verwarming van kerken door middel van gas?

Welken invloed heeft de aanwezigheid van ammoniak op de lichtsterkte van het gas?

Verder zal de gasfabriek te Zutfen worden bezichtigd en zullen de werkzaamheden besloten worden met eenen gezamenlijken maaltijd te Ruurlo.

BENOEMINGEN.

Bij beschikking van den Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid zijn, met ingang van 1 Juli a.s., bij 's Rijks Waterstaat bevorderd:

tot opzichter 2de klasse J. Haringx, thans opzichter 3de klasse;

en tot opzichter 3de klasse J. Kooreman, thans opzichter 4de klasse.

— De Minister van Waterstaat heeft den heer D. Wisboom, civiel-ingenieur te Vucht, benoemd tot tijdelijk opzichter bij de werken tot verlegging van den Maasmond, op eene belooning van ƒ 90 per maand.

VACANTE BETREKKINGEN.

Te Groningen worden sollicitanten opgeroepen naar de betrekking van leeraar in het teekenen aan de Burgeravondschool. Jaarwedde ƒ 600. Adressen op zegel aan den Raad dier gemeente.

Gevraagd een ervaren bouwkundig opzichter of architect, op een jaarwedde van minstens ƒ 1000. Adres het College van Regenten over de Godshuizen en de algemeene armen, te 's Bosch, vóór 25 Mei. (Zie advertentie in no. 19.)

Aan de Academie van Beeldende Kunsten en Technische Wetenschappen, te Rotterdam, zal worden aangesteld een hoofdleeraar in de bouwkunde. Tractement ƒ 3000. Adres vóór 15 Mei aan de Commissie van onderwijs, in het gebouw der Academie. (Zie advertentie in no. 19.)

ADVERTENTIEN.

OPENBARE AANBESTEDING.

BURGEMEESTER EN WETHOUDERS VAN *ROTTERDAM* zijn voornemens op **Vrijdag den 20 Mei 1887**, des namiddags ten 1 ure, ten Raadhuize aldaar **aan te besteden:**

Het BOUWEN van een WOONHUIS aan de Oosterkade.

Bestek, voorwaarden en teekening liggen op de gewone dagen en uren ter kennisneming op de *Plaatselijke Secretarie* en het *Stads-Timmerhuis* te *Rotterdam*, en zijn tevens voor ƒ 1,— verkrijgbaar bij Wed. P. VAN WAESBERGE en ZOON, Boekdrukkers, *Houttuin* n°. 73.

Nadere inlichtingen zijn te bekomen aan gemeld Timmerhuis. De aanwijzing in loco zal plaats hebben op Dingsdag den 17 Mei 1887, des voormiddags ten 11 ure.

AANBESTEDING.

Op **Woensdag 1 Juni 1887**, des namiddags ten 3 uren, zal ten Koffiehuize van M. VAN DEN BIGGELAAR te *Oosb*, door H. B. HENDRIKS namens den WelEd. Heer ARN. S. VAN DEN BERGH, worden **aanbesteed:**

Het bouwen eener Villa met Serres, Veranda en Aanhoorigheden, op een terrein gelegen in de Molenstraat te Oosb, met bijlevering van alle materialen enz.

Bestek en teekeningen liggen ter inzage in voormeld Koffihuis van af 16 Mei e.k., en zijn alsdan te verkrijgen bij den Boekhandelaar J. A. ACKET aldaar, tegen ƒ 1.50 per exemplaar en compleet stel teekeningen 3 stuks ad ƒ 4.—

Aanwijzing zal geschieden op Dinsdag 31 Mei, 's namiddags 2 ure op het terrein, bijeenkomst bij M. VAN DEN BIGGELAAR.

DE LINT & C°.

Oosteedijk 248, Rotterdam.

VLOER- en WANDTEGELS.

TROTTOIR-, CEMENT- EN IJZERSTEENTEGELS.

Groote voorraden.

Academie van Beeldende Kunsten en Technische Wetenschappen te ROTTERDAM.

Aan bovengenoemde inrichting zal worden aangesteld een **HOOFDLEERAAR in de Bouwkunde.**

Het aan die betrekking verbonden traktement is bepaald op ƒ 3000.—. Zij, die hiervoor in aanmerking wenschen te komen, gelieven hunne aanvragen vóór 15 Mei e. k. franco in te zenden aan de Commissie van Onderwijs, in het gebouw der Academie, Coolvest *Rotterdam*, alwaar nadere inlichtingen verkrijgbaar zijn.

Het Bestuur der Academie.

De ondergeteekenden hebben de eer te berichten, dat zij met 1 Mei j. l. te *Breda* hebben geopend een

Fabriek van Stoom-timmerwerk en verplaatsbare houten Gebouwen,

onder de Firma **DIJKERMAN & BUIJZERD**, voorheen GEBR. DIJKERMAN.

De **fabriek van houtwol**, totdusver door eerstondergeteekende te *Amsterdam* gedreven, wordt met denzelfden datum naar *Breda* overgebracht.

Zoowel voor de levering van timmerwerk in den ruimsten zin des woords, als van houtwol, beveelen zij zich beleefdelijk aan.

H. G. DIJKERMAN.
A. C. BUIJZERD.

Publieke Aanbesteding.

BURGEMEESTER en WETHOUDERS der Gemeente *ECHT*, zullen op **Maandag den 16 Mei 1887**, 's namiddags ten 3 uur, **publiek aanbesteden:**

Het Bouwen eener nieuwe School met Onderwijzerswoning enz. in de kom der gemeente.

Bestek en teekeningen liggen van af den 8 Mei e. k. ter inzage op de Secretarie der gemeente en bij de architecten J. KAYSER te *Venlo* en JEAN SPEETJENS te *Roermond*, dewelke nadere inlichtingen zullen verstrekken.

De bestekken zijn verkrijgbaar gesteld aan ƒ 1,00 en de teekeningen aan ƒ 1.50 per exemplaar.

Aanwijzing in loco op den dag der besteding, 's middags juist 12 uur.

ECHT, den 29 April 1887.

Burgemeester en Wethouders,
L. WELTERS, *Burgemeester*.
A. INGENDAEL, *Secretaris*.

BOUWKUNDIGE.

Voor het uitoefenen van toezicht op het onderhoud van verschillende omvangrijke gestichten en voor het ontwerpen en uitvoeren van gebouwen en andere werken van eenvoudigen aard

WORDT GEVRAAGD
EEN ERVAREN
Bouwkundig Opzichter of Architect.

Jaarwedde minstens ƒ 1000.—.

Zij, die voor deze betrekking in aanmerking wenschen te komen, gelieven zich **vóór 25 Mei a. s.** schriftelijk te wenden tot en stukken en bescheiden toe te zenden aan het College van Regenten over de Godshuizen en de algemeene armen te *'s-Hertogenbosch*, Gasthuisstraat Wijk C. N°. 88.

Aanbesteding.

De architecten C. MUIJSKEN te *Amsterdam* en A. P. VAN DAM A.Wzn. te *'s-Hage* zijn voornemens om namens het BESTUUR van de Naamlooze Vennootschap »BOUWMAATSCHAPPIJ VAN C" te *Rotterdam* **aan te besteden:**

Den OPBOUW van het terrein, genaamd Plan C te Rotterdam, op de daartoe gereed gemaakte fundeeringen.

Het bestek met 20 teekeningen is van 4 Mei af tegen betaling van ƒ 10.— verkrijgbaar bij de Heeren NIJGH & VAN DITMAR, Wijnhaven N°. 113.

De inschrijvingsbiljetten moeten worden ingeleverd op 23 Mei tusschen 10 en 12 uur aan het Hotel COOMANS, boven achterzaal, te *Rotterdam*, terwijl op dienzelfden dag ten 12 ure de biljetten zullen worden geopend.

Inlichtingen worden gegeven den 18den Mei van 's morgens 10—3 uur op het terrein.

BECKER & BUDDINGH. — ARNHEM.

KONINKLIJKE FABRIEK VAN

WATERPAS-, HOEKMEET-

en andere

INSTRUMENTEN

voor INGENIEURS ARCHITECTEN, LANDMETERS, TEEKENAARS enz.

Geëmailleerd-ijzeren **PEILSCHALEN,**

WEEGWERKTUIGEN.

POLYCHROOM-CEMENT uitsluitend verkrijgbaar bij
Theod. Ferd. Bierhorst, eerste Nederl. Mozaïekfabrikant, Haarlem.

B. HOLSBOER. - Arnhem.
Leverancier van Z. M. den Koning.
Fabriek en Magazijn van Instrumenten voor wetenschappelijk gebruik.
Bekroond voor Waterpas-, Hoekmeet- en andere instrumenten
met Zilver 1868, 1881, 1883 (Internat. Tentoonst.)
Hoogste onderscheiding 1879.
EQUERRES, MEETKETTINGEN, BRIEF- en PAKKETBALANSEN, enz. enz.
BAKENS. ROTATIE- en INDUCTIE-TOESTELLEN. TELEGRAAF-APPARATEN, enz. enz.

NEUCHÂTEL ASPHALTE COMPANY LTD, LONDON.
Exploitatie der Mijnen van Val de Travers.
FABRIEK TE AMSTERDAM Beltweg N°. 3.
TRADE MARK. VALDE TRAVERS
NATUURL. ASPHALT VAN VAL DE TRAVERS ZWITSERLAND.
Gecomprimeerde Asphaltwegen en dito Dorschvloeren.
Werken in Asphalt-Mastiek voor Trottoirs, Skating-Rinks, Moutvloeren, Kelders.
Kolf- en Kegelbanen, Winkel- en Magazijnvloeren, Gangen, Veranda's, Brug- en Dakbedekkingen, Beton-Fundeeringen, Stallen enz. enz. enz.
Zindelijk, Vochtwerend, Ondoordringbaar, Geraaswerend.
Asphalt speciaal tot wering van vochtige muren.
Voor inlichtingen omtrent het leggen van Vloeren, Bedekkingen enz. gelieve men zich te adresseeren aan het Kantoor der fabriek, Beltweg 3, *Amsterdam*, of bij den Heer H. G. KNOOPS C.Ozn., Beekstraat F. 62, te *Arnhem*.
De Directeur, W. PATON WALSH

Bekroond: Dusseldorp 1880. Weenen 1880. Gouden Medaille Amsterdam 1883. Bekroond: Frankfort a/M. 1881. Amsterdam 1882.
JOHANN ODORICO, Frankfort a/M.
FABRIEK VAN
Marmermozaïek en Terrazzo-vloeren, Glasmozaïek, Kunstmarmer en Cementuitvoeringen.
Succursales. Amsterdam, Weenen, Londen, Boston.
Opgericht 1830.
Eenig vertegenwoordiger voor *Nederland*
FERD. ENGERS, Amsterdam,
Heerengracht, bij de Oude Spiegelstraat n°. 335.

JAN VAN DER POT, Scheepmakershaven N°. 3. Rotterdam.
KYANISEERFABRIEK.
Het kyaniseeren is het eenigste afdoende middel tegen verrotting en zwam. De bewerking geschiedt geheel rook- en kleurloos. Desverlangd bijlevering van hout.
Prima Engelsche Portland-cement merk „Wallsend"
van uitmuntende kwaliteit en tegen concurreerende prijzen.
Duitsche Portland-cement merk „Dijckerhoff & Söhne".
Belgische kluit- en hydraulische kalk.
Billijke prijzen en vrachten.
Kunstgraniet systeem Petitjean.
Prospectussen en prijscouranten worden op aanvraag, franco toegezonden.
Gelieve op voornaam en adres te letten.

Nageperste
Gevel-, Sier- en Profielsteenen
VAN
FR. VAN DE LOO Sr, Bemmel bij Nijmegen.
Gouden Medaille Antwerpen 1885.
Eere-Diploma Groningen 1886.
Veel verminderde prijzen.

De Nederlandsche
CEMENTSTEENFABRIEK,
te VRIJENBAN bij Delft,
hier te lande de oudste in dit vak, beveelt zich aan voor het leveren van RIOLEN, BUIZEN, WATER- en BEERPUTTEN, GEVELWERK en alle tot het bouwvak behoorende artikelen.

H. & J. SUYVER,
FABRIKANTEN VAN
STOOMKETELS EN WERKTUIGEN,
op de Intern. Tentoonstelling te *Amsterdam* 1883 bekroond met
EERE-DIPLOMA (hoogste onderscheiding).
Hollandsche Tuin en Zeepaard, Bickerstraat
AMSTERDAM.

KLOOS & VAN LIMBURGH
ROTTERDAM.
EIGENAARS van BASALTGROEVEN
in RIJNPRUISSEN.
Agenten van de Maatschappij van Quenast, van de Hardsteengroeven der Maatschappij St. Georges en van de Bonner Portland-cement Fabriek.
Handelaars in Basalt, Hardsteen, Bruinsteen,
Fauconval-, porphier- en basaltkeien.

PHOTOLITHOGRAPHIE, PHOTOZINCOGRAPHIE
en Stéréotype-Inrichting
van G. J. THIEME, te Arnhem.
De ondergeteekende vestigt de aandacht op zijne inrichting voor Photolithographie, bijzonder geschikt voor de reproductie van Plans, Teekeningen enz. van HH. Architecten en Bouwkundigen; op die voor Photozincographie voor de reproductie van Platen en Gravures, ook van Teekeningen voor Boekwerken enz. ten dienste van HH. Uitgevers en op zijne stéréotype-inrichting voor HH. Drukkers, alles tot de minste prijzen.
Prospectussen met proeven van bewerking, worden op *franco* aanvraag gratis toegezonden.
G. J. THIEME.

A. J. BACON & C°.
Ingenieurs, Aannemers van Verwarming en Ventilatie, Gas- en Waterleidingen, Bouwmaterialen enz.
BEKROOND met Gouden, Zilveren en Bronzen Medailles.
Overtoom N°. 239,
AMSTERDAM.
Inrichtingen voor openbare gebouwen, gestichten, woonhuizen, villa's, kantoren, enz.
Projecten en begrootingen worden kosteloos geleverd.

Gedrukt bij G. W. van der Wiel & Dº., te Arnhem.

De Opmerker.
Orgaan van het Genootschap
ARCHITECTVRA ET AMICITIA
Weekblad voor Beeldende Kunst- en Technische Wetenschap
A.M.W.

Redacteur-Uitgever F. W. VAN GENDT Jlz.
Adres voor Redactie en Administratie van het Weekblad en advertentiën: Bureau van *De Opmerker*, Driekoningenstraat 28, *Arnhem*.
Bureau der Redactie van *Architectura et Amicitia* JAN SPRINGER, C. B. POSTHUMUS MEYJES en A. W. WEISSMAN.
Stukken, deze Redactie betreffende, te adresseeren aan den Heer C. B. POSTHUMUS MEYJES, Kerkstraat 170 te *Amsterdam*
en al, wat de Administratie van het Genootschap betreft, aan den Heer F. J. BREMMER HZN., Prinsengracht 680, te *Amsterdam*.

ABONNEMENT *f* 2.25 per 3 maanden of wel *zes gulden* per jaar, bij vooruitbetaling en franco toezending van dit bedrag. Voor het buitenland *f* 7.50 en Nederlandsch-Indië *f* 9.—, beiden bij vooruitbetaling.
ADVERTENTIEN ad 20 cent voor elken regel plaatsruimte en 10 cent voor een bewijsnommer, worden tot Vrijdagavond aangenomen.
AFZONDERLIJKE NOMMERS, bij contante betaling ad 15 cent per stuk en 25 cent per plaat, te bekomen aan het Bureau van *De Opmerker* te *Arnhem* en bij den Hoofd-correspondent JOH. G. STEMLER CZN., Boekhandelaar te *Amsterdam*.

MEDEDEELINGEN VAN HET GENOOTSCHAP.

Als beitenlid is toegetreden de heer J. Bruin Wz. te Wormerveer.

Namens het Bestuur:
De 1ste-Secretaris,
F. J. Bremmer Hzn.

(A. et A.) BERICHT.

Naar aanleiding van het ongeteekend stuk, getiteld: „de oplossing der Amsterdamsche Beursquaestie", verklaren wij, dat de beschouwingen, daarin gehouden, geheel voor rekening blijven van den inzender. Door een vergissing werd het onder de initialen *A. et A.* opgenomen. Wij behouden ons voor om, wanneer de tentoonstelling der plans in het Museum Van der Hoop zal plaatsvinden, ons oordeel over de Beursquaestie uit te spreken. Totdusverre hebben wij nog geen reden om op onze, in 1885 geuite meening terug te komen.

Redactie.

(A. et A.) DE NIEUWE BEURS TE AMSTERDAM.

De groote verhuizingskoorts van den laatsten tijd, die zoo menig buitenman naar de stad dreef, en den oorsprong in een zucht naar weelde, — grozsinn — vindt, heeft ook Amsterdam aangetast.

De steeds toenemende bevolking der hoofdstad gevoelde zich weldra bekneld in haar oude muren. De woningnood werd steeds grooter en alras verrezen geheele wijken als een nieuwe gordel om de stad. De eigenaardige ligging der hoofdstad gedoogde slechts een gedeeltelijke uitbreiding. Het water, Amsterdam's grootste vriend en bondgenoot, de bron van zijn bestaan, de oorzaak van zijn schilderachtigen tooi, eischte dezelfde eerbiediging, welke het gedurende zulk een lang en schoon verleden was ten deel gevallen.

Het IJ scheen thans de grenspaal, waarop het „tot hiertoe en niet verder" gegrift stond. Geenszins! De uitbreidingswoede drong ook tot hiertoe door; de klimmende behoeften eischten steeds meer grond — en ter onzaliger ure werd het noodlottig vonnis over een der meest typische uitzichten der oude Amstelstad geveld.

Wat bekommerde zich toch de practische tijdgeest hierom? Hij eischte slechts bevrediging voor zijne behoeften; zoo ontstonden successievelijk de Handelskade en de Stationseilanden, en werd met den bouw van het Centraalstation de gemeenschap met een schoon verleden als door een reusachtige steenen barrière afgesloten.

Men behoeft hier niet te onderzoeken welke de gewichtige oorzaken geweest zijn, die dezen noodlottigen stap van hoogerhand konden wettigen. Gedane zaken nemen geen keer. Men bepale zich enkel tot het feit en de gevolgen ervan. Het Centraalstation, zoo bedroevend van conceptie, zoo verdienstelijk van uitvoering, is dus bestemd om *de* ingang van de stad te zijn. Het is bekend hoe thans, zelfs bij de meest bevoegde autoriteiten op technisch gebied, verschil van meening bestaat omtrent de voltooiing. Wat aan het water als met geweld ontrukt werd, schijnt het als een wrekende Nemesis thans weer terug te eischen en de toestand, waarin het gebouw zich bevindt, maakt eene exploitatie voor de naaste toekomst onmogelijk.

Intusschen, men twijfele er niet aan, of ook hier zal raad geschaft worden; moge de oplossing in korter of langer tijd plaatsvinden en met minder of meerder kosten gepaard gaan — zeker is het, dat het Centraalstation eens aan zijn bestemming zal overgegeven worden.

Wanneer dit tijdstip is aangebroken en het Centraalstation de centraal-ingang is, waardoor zoowel provinciaal als vreemdeling de stad binnenkomt, dan spreekt het van zelf, dat hier een nieuwe toestand ontstaat, die, zal hij een gezonde zijn, voldoening van dringende behoeften gebiedend vordert.

Wanneer een verkeer, dat thans over verschillende wegen verdeeld is, zich op één punt concentreert en als débouché slechts een hoofdweg bezit, dan mag men veilig aannemen, dat de circulatie aanmerkelijk zal toenemen. Deze vermeerdering van verkeer eischt ruime wegen, waarlangs een behoorlijken afvoer van menschen kan plaats vinden.

Beziet men den plattegrond van Amsterdam, dan valt het in 't oog, dat de hoofdweg, die tot het nieuwe station leidt en de hoofdader van verkeer tot de stad zijn zal, het Damrak heet.

Het Damrak zal de hoofdader van verkeer zijn, waarlangs de personen, die zich aan het tegenwoordige Hollandsche Station over Singel, Nieuwendijk,

en Prins-Hendrikkade verdeelen — zullen passeeren, om zich zoowel stad in- als uitwaarts te begeven.

Zijn dus, uit een practisch oogpunt, de eischen zeer groot, uit een esthetisch zijn ze niets minder.

Wanneer wij Nederlanders, die ons zoo dikwijls naar het buitenland begeven, eens goed rondzien wat in de laatste jaren in de voornaamste steden van Europa tot verfraaiing gedaan is, en we vergelijken dit met hetgeen in onze hoofdstad op dit gebied is verricht, dan hebben we reden om dubbel beschaamd te zijn.

Wanneer eene stad, die eens „als keyserin de kroon droegh van Europe", die met fierheid op haren schoonen boezem, op hare trotsche Heeren- en Keizersgrachten kan bogen, zich uitbreidt zooals zij door hare nieuwe wijken gedaan heeft, staat dit gelijk met eene adellijke jonkvrouw, wier welgevormde heupen door het sjovel kleed eener deerne omhuld worden. Dit is een zeer treurig verschijnsel! Zoo ooit, dan had hier „noblesse oblige" het devies moeten zijn

Waar zoo menige buitenlandsche stad van minderen rang, die niet over zulke machtige hulpbronnen beschikt en geen zoo schoon verleden bezit als Amsterdam, zich door haar jongste uitbreidingen eene Europeesche bekendheid verworven heeft, die haar het bezoek van vreemdelingen verzekert en nieuwe bronnen van welvaart opent, daar is men hier verplicht te wijzen op nieuwe wijken, die zelfs eene provinciestad tot oneer zouden verstrekken.

En thans staat men weer voor een gewichtig vraagstuk — een levensquaestie.

Het geldt hier de hoofdingang van onze stad.

Binnen weinige weken wellicht, zal de teerling geworpen zijn, die haar lot beslist.

Ter Secretarie is nedergelegd de voordracht van Burgemeester en Wethouders over de bijgevoegde plans. Een onderzoek hiervan, in hoeverre ze aan de gestelde eischen, minder als plattegrond, dan wel als situatie van het gebouw voldoen, is thans de bedoeling.

In de memorie van toelichting wordt gezegd:

„De verkeerswegen langs de nieuwe Beurs verkrijgen een breedte van 30 M. aan de westzijde en van 11 tot 20 M. aan de oostzijde", terwijl in een noot wordt toegevoegd: „Bij de eind-risalieten, die elk 12 M. lang zijn, is die breedte 25 M."

Onzes inziens geeft dit laatste cijfer de normale breedte van den verkeersweg aan.

Juist aan de uiteinden van het gebouw, waar de overgang tot breedere wegen plaatsvindt, is het verschil het meest merkbaar. Ten overvloede bevindt zich in het midden van den langen gevel een afzonderlijke entree voor den goederen-handel, zoodat dit middengedeelte weer vooruitspringt en ongeveer in dezelfde lijn van de eind-risalieten gelegen is.

De breedte van 30 M., in de memorie aangegeven, is dus een fictie; 25 M. zal de verkeersweg zijn en niet meer.

Overigens wordt in de memorie gezegd:

„Van verbouwing der bestaande Beurs kan in ernst geen sprake zijn. Het openbaar verkeer stelt eischen, die door het wegnemen van de uitspringende deelen aan de beide lange zijden van het gebouw niet te bevredigen zijn. Een doorgang ten westen van de bestaande Beurs, op het *smalste punt* 14 *M. breed* — en meer is aldaar niet te verkrijgen — is ten eenenmale onvoldoende." Hier wordt dus de kleinste afmeting als basis aangenomen.

De straat ten oosten der nieuwe Beurs komt als verkeersweg hier niet in aanmerking; alleen de eigenaars van de daar aanwezige perceelen hebben het aangename vooruitzicht, dat, bij eventueelen opbouw, hunne woningen voor dood verklaard worden. Slechts uit een esthetisch oogpunt heeft zij belang; we komen daarom straks hierop terug.

Indien nu de overgangs-periode, waarin men zich thans bevindt, voor een definitieven toestand zal hebben plaatsgemaakt en het Damrak de entree der stad geworden is, zal de breedte van 25 M. als hoofdverkeersweg absoluut onvoldoende zijn.

De ondervinding toch heeft geleerd, dat in de 40 jaren, die sedert den bouw der bestaande Beurs verloopen zijn, de verkeersweg ten westen — bij den aanleg zeker voor de toenmalige behoefte voldoende geacht — thans veel te smal blijkt. Neemt men aan, dat die verkeersweg om aan de *tegenwoordige eischen* te beantwoorden, in plaats van 14 M., de breedte van 25 M. zal moeten bedragen, dan is het nog al duidelijk, dat die straat van 25 M. breedte, door Burgemeester en Wethouders ter zijde van de nieuwe Beurs als hoofdweg ontworpen, voor *de toekomst* geheel onvoldoende zal zijn, in aanmerking genomen het grootere verkeer, veroorzaakt:

10. door de exploitatie van het Centraalstation;

20. door den aanleg van plantsoen voor de nieuwe Beurs, waarvan een toenemend bezoek der wandelaars het gevolg zal wezen;

30. door de toenemende ontwikkeling der stad en

40. door de plaatsing van een beursingang in den zijgevel van het gebouw.

De plaatsing der Beurs op het aangewezen terrein en volgens het plan van Burgemeester en Wethouders, zal dus in de naaste toekomst denzelfden toestand in het leven roepen, die thans bij de oude Beurs bestaat en die, ten koste van groote geldelijke offers, dringend verbetering eischt.

De vergelijking van het toekomstig Damrak met de Sarphatistraat, in de memorie van toelichting aangehaald, is niet juist. De Sarphatistraat, geheel uit het centrum gelegen en slechts als gedeeltelijk débouché van het Rijnspoorstation te beschouwen, heeft op verre na niet dezelfde eischen, die men aan het Damrak kan stellen. De breedte der Sarphatistraat *zou thans* voldoen, maar niet in de toekomst.

Is dus de plaatsing der Beurs op het Damrak uit een practisch oogpunt te verwerpen, van esthetische zijde zijn de bezwaren niet minder groot.

Na alle discussiën, die in den Gemeenteraad over den beursbouw hebben plaatsgehad en waarvan de internationale prijsvraag een gevolg geweest is, kan men aannemen, dat de nieuwe Beurs niet alleen in alle opzichten aan de eischen van den handel zal moeten voldoen, maar tevens een sieraad van de stad zal moeten zijn. Bij een gebouw van zulk een omvang zal het uiterlijk een monumentaal cachet moeten hebben en zijn de eischen, waaraan een monument behoort te voldoen, hier van kracht.

Die eischen zijn vele en groot.

Het monument, als hoogste kunstuiting, vordert in de eerste plaats, dat zijn plaatsing in verband met de omgeving eene rationeele zij; dat zijne conceptie om zoo te zeggen het schilderij is, waarvan de omgeving de omlijsting vormt. Zal de indruk gunstig zijn, dan is, vóór alles, ruimte noodig. Het monument, van grootere afmetingen en van rijker conceptie dan het woonhuis, boeit het oog in bijzondere mate; het is juist de tusschenruimte, die het contrast met de omgeving uitmaakt en de rust voor het oog herstelt. Ontbreekt deze, dan verkrijgt men den indruk als van een schilderij, door een te kleine lijst omvat.

Plaatst men zich nu in het toekomstig plantsoen vóór de nieuwe Beurs, met den rug naar den Dam gekeerd, dan aanschouwt men een vrijstaand gebouw, een monument, links door een straat van 25 M., rechts door een straat van 17 M. begrensd. De voorstelling is een scheeve. Dit gebrek wordt nog door de lijnen van het plantsoen, die natuurlijk denzelfden afstand van de omringende gebouwen zullen bewaren, verergerd en het monument zal dus een twijfelachtigen en onbevredigenden indruk maken, daar de rust verstoord is.

In het ontwerp is verder de hoofdgevel aan de Damzijde geplaatst. Vooreerst is deze conceptie onesthetisch. Een gebouw, waarvan de hoofdgevel in zoo ongunstige verhouding tot den zijgevel staat als hier, zal den indruk maken van een reuzenlichaam met een kinderhoofd. Ten overvloede staat dit hoofd nog scheef op den romp, daar de voorgevel niet symmetrisch is.

Deze symmetrie, een der eerste wetten voor een monument en waarnaar ook hier in de zijgevels gestreefd is, ze wordt in den hoofdgevel — het kapitale punt, la pièce de résistance — gemist. Dit is eene inconsequentie en een zwaar vergrijp tegen de wetten der schoonheidsleer, waarvan de ongunstige indruk het onvermijdelijk gevolg zal zijn.

De grootste grief, die men tegen het ontwerp kan aanvoeren, is niet deze. Het min of meer artistiek aanzien toch van een gebouw wordt door het groote publiek niet opgemerkt. Hoe treurig ook, de verklaring moet van het hart, dat de onverschilligheid hiertelande voor kunstzaken, bij geen enkel beschaafd volk gevonden wordt. De bouwwerken van den laatsten tijd bewijzen dit. Juist door hem, dien men in 't buitenland den naam van „der reiche Holländer" geeft, wordt het minst aan de kunst besteed. Het gevolg ervan is een minder ontwikkelde kunstsmaak bij het publiek, waardoor het minder artistiek aanzien van de nieuwe Beurs voor het grootste gedeelte van ondergeschikt belang wordt.

Een veel ernstiger bezwaar is, dat door den bouw der Beurs, volgens de plans van Burgemeester en Wethouders, de ingang der stad voor goed bedorven zal worden.

Het gaat toch niet aan, aan den ingang der stad dezen „sta-in-den-weg", zooals een der leden van den Gemeenteraad het met recht noemde, te plaatsen. Het is thans nog mogelijk om met betrekkelijk geringe kosten een fraaien ingang tot de stad te scheppen door het Damrak in een boulevard te veranderen. Alleen op deze wijze kan nog een schoone entree en verbindingsweg tot het Koninklijk Paleis verkregen worden.

Men late de gelegenheid om te verhelpen wat nog mogelijk is, niet voorbijgaan.

De Beurs in het midden van het Damrak! 't Is de kroon op het ontsieringswerk van de buitenwijken; 't is de nekslag voor alle toekomstige verfraaiing; 't is de toestand van iemand, dien de keel ten halve dichtgesnoerd wordt en die een verstikking nabij is.

Het plan W. P. W...., zoo ten onrechte door Burgemeester en Wethouders genegeerd, is de eenige goede oplossing van de Beursquaestie. Zelfs de leek kan het schoone van dit ontwerp, dat door onze voornaamste bouwkundigen en leden van de Jury in de Beursprijsvraag is toegejuicht, bij den eersten blik inzien. Het eenige bezwaar, dat ertegen kan worden aangevoerd, is de meerdere uitgave, door onteigening van eenige perceelen in de Warmoesstraat veroorzaakt. Die onteigeningskosten, volgens de statistiek der sedert 1879 in publieke veiling aangeslagen perceelen berekend, bedragen nog geen drie ton gouds. Men stelle deze som, door verhooging in waarde van de bewuste perceelen, echter op een half millioen. Zal dan de verbetering, die hierdoor ontstaat, deze extra-uitgave niet waard zijn?

Deze aanleg, met den Rokin-boulevard verlengd, zal voor Amsterdam zijn wat de Linden voor Berlijn, de Ring voor Weenen, de Boulevard des Italiens voor Parijs is; hij zal met de Heeren- en Keizersgrachten een trits van verkeerswegen in het centrum der stad vormen, waarop Amsterdam ongetwijfeld trotsch kan zijn.

Er wordt hierterstede met recht geklaagd over het weinig vreemdelingenverkeer. Maar is het dan te verwonderen, dat de vreemdeling ons land voorbijgaat? Men zegge niet: Amsterdam ligt niet aan de route. Waar iets interessants te zien is, maakt de tourist gaarne dit luttel omwegje.

De oorzaak ligt niet daarin. Waar andere steden van gelijken en minderen rang ruime voorsteden, schoone pleinen, fraaie boulevards en straten, grootsche monumenten, waterwerken en fonteinen als anderszins te zien geven — daar kunnen wij als nieuwe uitbreiding slechts op onooglijke buitenwijken, kazerneachtige straten, misvormde plekjes grond wijzen.

Men scherme toch niet met het versleten argument: „Amsterdam moet zijn eigenaardig cachet behouden". Natuurlijk moet het dit. Het zou barbaarschheid zijn de Heeren- en Keizersgrachten te willen dempen, maar dit neemt niet weg, dat, waar de gelegenheid bestaat om de stad te verfraaien op een wijze, die tot haren toenemenden bloei kan bijdragen — deze gelegenheid met beide handen moet aangegrepen worden, al is het ten koste van eenige geldelijke offers.

Er moet thans gedaan worden wat nog mogelijk is om verbetering in den kwijnenden toestand te brengen. De chauvinisten, die bij het woord boulevard dadelijk Haussman in den mond hebben en ons „naaperij van Parijs" naar het hoofd slingeren, ze moesten begrijpen, dat eene stad als Amsterdam niet steeds ongestraft op haren ouden roem kan teren, niet achterwege mag blijven — op straffe van uit het oog verloren te worden. Men is verplicht met den tijd mede te gaan, en wat in overig Europa tot verbetering is noodig geacht, moet ook hier gedaan worden.

Amsterdam is dit zoowel aan zijn verleden als aan zijn toekomst schuldig.

Eerst dan zal het woord van Vondel weer waarheid worden als hij zegt:

> Aan d'Amstel en aan 't Y daar doet zich heerlijck ope
> Zij die als keyserin, de kroon draeght van Europe.

De beursquaestie is vermoeiend; hare oplossing, hoe ook, is voor B. en W. het afschudden van een zwaar juk. Het is te verwachten, dat hare beslissing nabij is. Men overwege dus, alvorens een besluit te nemen. Er worde vooraf door B. en W. een onderzoek naar het plan W. P. W. ingesteld.

Ieder Amsterdammer, die gevoel voor het schoone heeft en dien de toekomst zijner stad ter harte gaat, zal er hun dankbaar voor zijn. E.

INGEZONDEN.

Aan de Redactie van het Weekblad *De Opmerker* te Arnhem.

Mijnheer de Redacteur,

In het verslag over de tentoonstelling der „Maatschappij tot bevordering der Bouwkunst", vervat in N°. 19 van 7 Mei l.l., wordt twijfel geopperd over de juistheid van opvatting der door mij geprojecteerde restauratie van de Latijnsche school te Nijmegen en wel met betrekking tot de beelden op de kroonlijst en de wijze waarop de zijgevel is ontworpen.

Gaarne geef ik aan uwen verslaggever toe, dat, zonder het bezit van bepaalde gegevens, bij beide oplossingen verschil van meening mogelijk en twijfel omtrent de juistheid der voorgestelde restauratie waarschijnlijk moet zijn. Gelukkig behoeven wij echter in

beide gevallen naar de waarheid niet lang te zoeken.

Dat de beelden op de kroonlijst er inderdaad geweest zijn, bewijst ons de bij Arckstée (geschiedenis van de oude stad der Batavieren) in gravure afgebeelde gevel, zooals die omstreeks het eerste vierdedeel der vorige eeuw nog aanwezig was. Op de kornissingen der kroonlijst zijn daar de rompen der voormalige beelden duidelijk aangegeven, gelijktijdig met de geschondene rompen der apostelbeelden ter hoogte van de 1ste verdieping, die zich thans nog in dienzelfden toestand bevinden. Daarenboven teekenen de geschiedschrijvers omtrent het gebouw op, dat het was versierd met de beelden der apostelen, kerkleeraars en engelen.

Behalve ter wederzijde van de hoofddeur bestaat aan het gebouw geen denkbare gelegenheid om de „engelen" te plaatsen dan op de kroonlijst, waarvan de kornissingen dan ook ander: geen zin zouden hebben. Uitsluitend als baldakijns boven de hoofden der apostelbeelden kunnen zij niet gedacht zijn geweest, al verrichten zij ook thans min of meer die functie. Dat de consoles, die zich twee aan twee naast den hoofdingang bevinden, als dragers voor de beelden der kerkleeraars hebben gediend, vindt een groote waarschijnlijkheid in een der vele posten, die in de oude stadsrekenboeken een vrij getrouw beeld geven van de geheele stichting van het gebouw, en waarbij de som genoemd wordt, betaald aan het maken van „vier doctoren".

Dit getal strookt met dat der draagpunten, terwijl deze beelden, aanmerkelijk kleiner zijnde dan alle overigen, afzonderlijk worden genoemd. Daar aan de uitdrukking „engelen", door latere geschiedschrijvers gebezigd, echter niet te veel waarde moet worden gehecht, heb ik de vrijheid gevonden voor de beelden op de kroonlijst afwisselend engelfiguren en kerkvaders te ontwerpen. Niet onwaarschijnlijk komt het mij voor, dat de beelden, die als engelen worden beschreven, de voorstellingen van de hoofddeugden zijn geweest.

Ten overvloede is het misschien niet onnuttig te wijzen op de beeldenrij, die de kroonlijst versierde van het, ongeveer uit den stichtingstijd der Latijnsche school stammende, huis van Maarten van Rossum te Arnhem.

Aan meer soortgelijke voorbeelden uit het tijdperk der vroeg-Renaissance ontbreekt het trouwens niet.

Wat nu de wijze betreft waarop de herstelling van den zijgevel is ontworpen, zoo zijn ook hier verscheidene bewijzen der juistheid voorhanden.

Zonder twijfel moet een oplossing, zoo uitsluitend in den geest der Fransche vroeg-Renaissance doorgevoerd, bij een eersten oogopslag reeds de aandacht trekken van ieder, die met de gebouwen uit het begin der 16de eeuw een weinig is vertrouwd. Het feit is er echter des te merkwaardiger om. Vooreerst kan schrijver dezes als ooggetuige opkomen voor het feit, dat, voor omstreeks een achttal jaren, nog het gedeelte van een der *à jour* bewerkte voluten op hare oorspronkelijke plaats aanwezig was.

Dit fragment is destijds uit voorzorg verwijderd, maar bewaard gebleven. Ofschoon het zeer veel geleden heeft (er is uitsluitend mergelsteen gebezigd voor alle sierwerken aan het gebouw), is de vorm nog voldoende herkenbaar om hierdoor tot een gestrekte S-vormige voluut te besluiten. Een eenvoudige gestrekte S-vorm echter ware een te magere vulling geweest voor de in verhouding vrij groote trappen, die den topgevel vormen. Ook zou bij die eenvoudige vorm moeilijk een gedeelte van een voluut kunnen bewaard zijn gebleven, waarom de vorm gekozen is, zooals die op mijn ontwerp is aangeduid en waarvan de Fransche vroeg-Renaissance voorbeelden aanwijst.

Als een vrij positief bewijs voor het *geajourceerde* der vullings-ornementen kan gelden, dat de staande pilastertjes, die de kanten der trappen bekleeden, ook op de dikte-zijden geheel met relief-beeldhouwwerk zijn bewerkt, en daarenboven nog de doken toonen ter plaatse waar de vullingen waren bevestigd. Niemand toch zal, dunkt mij, willen beweren, dat de vullingen later aangebracht zijn geworden in een bouwperiode, die geheel buiten die van het stichtingstijdperk der school viel.

Alleen deze aanname toch zou de oorspronkelijke vorm van den topgevel tot de hoofdlijnen van den trapjesgevel terug kunnen voeren. Op de reeds genoemde afbeelding bij Arckstée, is dit onderdeel eenigszins verwaarloosd, maar het karakter eener vulling, zooals door mij voor eene eventueele restauratie is aanbevolen, geenszins met de aanduiding dier gravure in strijd.

Ten slotte nog een opmerking. Omtrent het lot eener toekomstige restauratie van de Latijnsche school is niets beslist. De plans zijn niet het gevolg eener opdracht van de plaatselijke autoriteiten, maar alleen ten behoeve eener geschiedenis van de Renaissance te Nijmegen opgemaakt, welke, naar ik hoop, in het volgende jaar de gelegenheid zal hebben het licht te zien, en waarin op het hierboven gezegde uitvoeriger zal worden teruggekomen.

Met de meeste hoogachting,

J. J. Weve,
Ingenieur-architect.

Nijmegen, 8 Mei 1887.

Het doet mij genoegen, dat voor een restauratie, als door den heer Weve is voorgesteld, voldoende aanwijzingen voorhanden zijn. De bemerkingen werden door mij niet gemaakt uit louter bedilzucht; het ongewone der oplossing slechts trok mijne aandacht. Ik wensch allen gebouwen zulke conscientieuze herstellers als de heer Weve toe. *De verslaggever.*

BEURSPRAAT.

De Amsterdamsche beursquaestie is weer op het tapijt gekomen. De voordracht betreffende den beursbouw is dezer dagen door het Dagelijksch Bestuur der hoofdstad ingediend.

Hoewel de plans, die de stadsregeering heeft, nog niet eens publiek gemaakt zijn, hebben toch enkelen zich reeds geroepen gevoeld daarover den staf te breken. Ja zelfs een Vereeniging van beoefenaars der bouwkunst liet zich verleiden tot een protest, hoewel ook zij, naar het schijnt, al niet beter dan anderen op de hoogte der ingediende plans was. *Surtout pas trop de zèle*, zou Talleyrand zeggen.

Inmiddels heeft uw blad een, zij het dan ook klein tipje van den sluier, die over het nieuwe beursproject hangt, opgelicht.

Enfin, mogen wij den Voorzitter van den Raad gelooven, dan zal eerstdaags ook aan het *profanum vulgus* (altijd voorzooverre het een toegangskaart ten Raadhuize gehaald heeft) het beursontwerp in al zijn luister getoond worden.

Het is wel vreemd, dat de Beursquaestie te Amsterdam zoo langen tijd een open quaestie blijven moest. Dat de oude Beurs niet voldeed, begreep iedereen, die haar op een heeten Augustusmiddag bezocht had. Tot den bouw van een nieuwe Beurs werd echter nog zoo spoedig niet overgegaan, want dit zou in strijd geweest zijn met de bezadigdheid, waarvan wij Hollanders nu eenmaal het monopolie hebben.

Als goede kooplieden bekeken de raadsleden eerst eens de financiëele zijde van de zaak. De Beurs moest zichzelf bedruipen, dat sprak als een boek, en wijlen de heer Heynsius sprak dan ook geheel in den geest der vergadering, toen hij voorstelde, bij wijze van proef een beursbelasting in te voeren, om eens te zien wat de beursbezoekers wel aan jaarlijksche rente voor het te besteden kapitaal zouden kunnen opbrengen.

De beursbelasting kwam er, en de kooplieden hebben haar, ofschoon mopperende, nu reeds een jaar vier, vijf betaald, zonder dat er een nieuwe Beurs gebouwd werd. De stedelijke schatkist voer er echter wel bij.

De Raad beschouwde echter steeds den beursbouw als een eereschuld, die hij had af te doen, en om blijk te geven van den ernst, die hem bezielde, schreef hij .... een internationale prijsvraag uit voor een Beurs op het Damrak, dat hij inmiddels had laten dempen.

Wat gaf die prijsvraag een beweging in Europa, ja in de geheele wereld! Alle bouwkunstenaars, die meer talent dan bestellingen hadden, togen aan den arbeid, en met potlood, trekpen en penseel werden meesterstukken gewrocht, wier wedergade men totdusverre tevergeefs gezocht had. Een tweehonderdtal van die scheppingen bereikten in goeden welstand de Amstelstad en de inmiddels benoemde (natuurlijk internationale) Jury toog aan het werk.

Uit alle hoeken van Europa had men de grootste specialiteiten in de bouwkunst doen overkomen. Zij werden ontvangen, aan maaltijden genood, de stad rondgeleid en, de billijkheid gebiedt het te erkennen, zij besteedden ook eenigen tijd aan het beoordeelen der plans. Een cijferaar wist echter uit te rekenen, dat zij per teekening, voor hun oordeel, slechts 16 seconden noodig hadden!

Na behoorlijk „betoost" te zijn, trokken de specialiteiten weder naar huis, en zij namen den besten indruk mede van de *steinreiche Holländer*.

Deze bleven echter, zooals men dit noemt, met de gebakken peren zitten. Pas waren de Juryleden vertrokken of eenige Nederlandsche vakgenooten meenden een al te treffende gelijkenis te ontdekken tusschen het eerstbekroonde project en het Raadhuis te La Rochelle. Adressen werden ingezonden, het bouwkundig Nederland geraakte in beroering, men schreeuwde moord en brand. Daarvoor moest men nu een internationale prijsvraag uitschrijven om ten slotte niets dan kopie te krijgen!

Doch ook deze storm bedaarde en geruimen tijd sluimerde de beursquaestie weer. Eindelijk achtte het stadsbestuur het echter noodig om tot het uitreiken der premiën over te gaan, doch, als echt practische Hollandsche corporatie, deed het eerst een onderzoek naar de bouwsommen instellen. Zeer bevredigend was het resultaat van dit onderzoek niet, zoodat men de beide eerstbekroonde ontwerpers deed overkomen om wijzigingen in hun project aan te geven, opdat in vredesnaam de bouwsom maar eenigszins nabij het gestelde cijfer zou komen. Na eenig goochelen gelukte dit, en vonden Burgemeester en Wethouders vrijheid, den Raad tot het uitbetalen der premiën te adviseeren.

En weer rustte de beursquaestie, ofschoon de beursbelasting nog maar steeds betaald werd. Af en toe ging er een stem uit den Raad op om Burgemeester en Wethouders den beursbouw te herinneren, en eindelijk werden zij zoo in het nauw gebracht, dat ze beloofden, binnen drie maanden een nieuw beursontwerp te zullen indienen.

Gezegd moet het worden, zij hebben woord gehouden. Het oude terrein, dat door den Raad reeds tweemaal was aangewezen, werd in het nieuwe ontwerp als punt van uitgang genomen. In onteigening schijnen Burgemeester en Wethouders blijkbaar weinig heil te zien, en ze schijnen de tallooze ontwerpers van beurssituaties, die hun met statistieken hebben aangetoond, dat ze voor een prijsje, waar ze maar willen, een fraai vierkant terrein kunnen verkrijgen, al heel weinig geloof te schenken. Ze kennen hun volkje en weten, dat zij, die thans het hardst tegen het plaatsen van de Beurs op het Damrak schreeuwen, de eersten zouden zijn om te klagen, als de stadskas een paar millioen voor aankoop van bouwterrein fourneeren moest.

Wat veranderen toch de tijden, en de menschen met hen. Herinnert gij u nog hoe voor een jaar of zes geleden, toen de Internationale, Koloniale en Uitvoerhandel-tentoonstelling nog als een blij verschiet voor ons lag, en velen reeds van onze hoofdstad durfden zeggen: *Es ist ein klein Paris, und bildet seine Leute*, de *eischen van het verkeer* plotseling opdoken en het albeslissend argument werden voor de demping van heel wat waters? „Amsterdam wereldstad" was toen de leus. En gedempt werd er, dat het een lust was; advertentiezuilen, telephoonpalen, kiosken verrezen, weidsche *„grossstädtische"* ondernemingen werden op het getouw gezet

De gedempte grachten zien er thans dood en verlaten uit, van verkeer is weinig te bespeuren, een groot gedeelte der annonces van de advertentiezuilen worden door den ondernemer zelf daarop geplakt — slechts de telephoonpalen en kiosken zijn op den duur nuttig gebleken; de meeste der weidsche ondernemingen zijn te gronde gegaan, enkelen slepen een kwijnend bestaan voort.

Amsterdam heeft het moeten ondervinden, dat een stad geen wereldstad wordt op bevel, dat zij haar door historie en traditie verkregen karakter niet kan afschudden

Wel zijn de tijden veranderd. Waren het vroeger Burgemeester en Wethouders, die over eischen van het verkeer spraken, thans zwijgen zij erover, maar gaan er stemmen in de couranten op, die met dit argument zielen trachten te winnen. Zegt het Dagelijksch Bestuur, dat het een verkeersweg van de breedte van de Sarphatistraat langs de nieuwe Beurs voldoende acht — dan is het antwoord: geef ons een boulevard van 60 M.

Werd voorheen aan het Dagelijksch Bestuur verweten, dat het wat al te rooiaal met de stadsmiddelen omsprong thans is het een grief, dat ze anderhalf in plaats van vijf millioen voor den beursbouw overhebben. Doch de wethouder van Financiën zal, wanneer hij een blik in de schatkist slaat, ongetwijfeld, als hij muzikaal is, neuriën:

„Wie zal dat betalen, zoete lieve Gerritje"

Wij gelooven, dat de handel het best nog een jaar of wat met de oude Beurs zou willen doen, mits men de beursbelasting maar afschafte. Handelaars zijn nu eenmaal handelaars en hun onkostenrekening zien ze liefst zoo klein mogelijk.

Maar kan men het hun kwalijk nemen, dat ze waar voor hun geld eischen en dat ze, nu ze beursbelasting moeten betalen, ook een nieuwe Beurs verlangen. De opsomming der lokalen in de voordracht klinkt, voor wie thans de Beurs bezoekt, verlokkend genoeg. Of het gebouw door een Franschman een Duitscher of een Hollander gemaakt wordt, och, dat kan hun zoo weinig schelen!

Enfin, weldra zullen de burgers en buitenlieden met eigen oogen kunnen aanschouwen, wat men op het Damrak plaatsen wil. En dan komt de Raad aan het woord — er zal heelwat gedelibereerd en geredeneerd worden en ten slotte?

Er bestaat voorshands nog twijfel of de negentiende eeuw de Beurs nog zal zien. R.

BINNENLANDSCHE BERICHTEN.

's-GRAVENHAGE. Bij beschikking van den Minister van Staat, Minister van Binnenlandsche Zaken van 9 Mei 1887 n°. 1333[1], afdeeling Onderwijs is bepaald dat de commissie, belast met het afnemen der examens B volgens art. 60, en C volgent art. 61—65 der genoemde wet, voor het jaar 1887, zitting zal houden te Delft. In die commissie zijn benoemd:

tot lid en voorzitter, Dr. A. C. Oudemans Jr., hoogleeraar, directeur der Polytechnische school;

tot leden: Dr. G. J. Legebeke, Dr. C. A. Scheltema, Dr. C. M. Schols, J. A. Snijders C.Jzn., Dr. S. Hoogewerff, P. van der Burg, E. Gugel, J. M. Telders, H. A. Ravenek, Mr. B. H. Pekelharing, hoogleeraars aan de Polytechnische school; Dr. L. C. Levoir, A. Huet, J. A. van der Kloes, A. le Comte, leeraars aan de Polytechnische school; A. J. H. Beelo, hoofdingenieur, adviseur voor scheepsbouw te 's-Gravenhage; L. C. P. W Visser, hoofdingenieur der Marine, te Amsterdam; A. M. K. W. baron Van Ittersum, hoofdingenieur van den Waterstaat, te 's-Hertogenbosch; F. Ph. J. Mahieu, ingenieur voor het Stoomwezen der spoorwegdiensten, te 's-Gravenhage; A. C. Broekman, eerstaanwezend-ingenieur bij de Staatsspoorwegen, te 's-Hertogenbosch; J. Leyds, eerstaanwezend ingenieur bij de Staatsspoorwegen te Amsterdam; J. Cardinaal, leeraar aan de Rijkshoogere-burgerschool te Tilburg; F. J. Nieuwenhuis, architect te Utrecht.

— De Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid brengt ter kennis van belanghebbenden, dat in de tweede helft der maand Juni e. k. een vergelijkend onderzoek zal plaatshebben van candidaten, dingende naar een getuigschrift van voldoend afgelegd examen voor opzichter van 's Rijks waterstaat, volgens het onder dagteekening van 3 December 1886 vastgestelde programma, opgenomen in de *Staatscourant* van 4, 9 en 15 Januari jl. en verkrijgbaar bij Gebroeders van Cleef te 's-Gravenhage, tegen 5 cent het exemplaar.

Tot deelneming worden alleen toegelaten zij, die op 1 Januari 1887 den 21jarigen leeftijd reeds en den 30jarigen leeftijd nog niet zijn ingetreden.

Zij, die aan het vergelijkend onderzoek wenschen deel te nemen, moeten zich voor 1 Juni a. s. aanmelden aan het ministerie van Waterstaat, Handel en Nijverheid, met een op zegel geschreven verzoek, dat tevens moet bevatten nauwkeurige opgave van naam, voornaam, woonplaats en betrekking. Verdere bijzonderheden vermeldt de *Staatscourant*.

— Het comité van uitvoering voor de nationale tentoonstelling van oude en nieuwe kunstnijverheid, in Mei—October 1888 alhier te houden, heeft een rondschrijven verzonden, waarin erop gewezen wordt, dat de groote vooruitgang in andere landen op het gebied van kunstnijverheid velen in ons vaderland het wenschelijke heeft doen inzien, om den kunstzin in Nederland met alle gepaste middelen te steunen.

Het Departement 's-Gravenhage van de Nederlandsche Maatschappij ter bevordering van Nijverheid stelt zich te dien einde voor, een tot heden nog niet op zulke wijze ingerichte tentoonstelling van oude en nieuwe kunstnijverheid te houden, waardoor men zou kunnen vergelijken wat onze voorvaders in lang vervlogen eeuwen *konden* en wij in onzen tijd *kunnen* tot stand brengen.

Hoewel het comité van uitvoering zijnerzijds bereid is de beste pogingen aan te wenden om dit groote werk tot stand te brengen, is het overtuigd van de dringende behoefte aan krachtigen steun van allen, wien de ontwikkeling en de bloei der vaderlandsche kunstnijverheid ter harte gaan.

Daar nu de baten, die deze tentoonstelling kan opleveren, onzeker zijn, wenscht het comité een waarborgfonds bij elkaar te brengen, ten bedrage van minstens *zeventig duizend gulden*, in aandeelen ad *f* 50. In het rondschrijven worden zij, die dikwijls getoond hebben elk nuttig streven te willen bevorderen, dringend uitgenoodigd de zaak financieel te steunen.

AMSTERDAM. De plans, vanwege de gemeente ontworpen voor eene nieuwe Beurs op het Damrak, zullen eerlang in een der lokalen van het voormalig Museum-Van-der-Hoop voor het publiek worden tentoongesteld.

— De 55ste algemeene vergadering van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst zal op Woensdag 25 Mei, des avonds te 7 uren, in het maatschappelijk gebouw gehouden worden. Den daarop volgenden dag zal in hetzelfde lokaal, des voormiddags te elf uren, eene vergadering gehouden worden; volgens de agenda zal de heer Dr. P. J. H. Cuypers het woord voeren over ambachtsonderwijs, naar aanleiding van eenige in den laatsten tijd verschenen geschriften en de heer H. P. Berlage Nzn., over *Blijde inkomsten en steden in feesttooi*. Na afloop der vergadering zal een gemeenschappelijk bezoek aan het abattoir gebracht worden.

UTRECHT. De heer A. J. van Beek, architect, vroeger alhier, thans te Maarsen woonachtig, heeft aan den Gemeenteraad een adres ingezonden, waarin hij steun verzoekt voor het verkrijgen van eene onteigeningswet tot aanleg van eene straat, met de daaraan te bouwen huizen met tuin, ter geraamenlijke breedte van pl. m. 40 M., loopende, ingevolge het plan, van de Mariaplaats tot aan de Oudegracht bij de Hamburgerbrug.

Wanneer hij de verzekering van dien steun mag ontvangen, zal hij zich onmiddellijk beijveren een consortium in het leven te roepen, dat zich ten doel stelt een volledig plan van de te bouwen straat met woningen op te maken.

— Het is een treurig feit dat velen de voorkeur geven aan al, wat uit het buitenland komt, zelfs voor het geval dat het hiertelande even goed en dikwerf nog beter kan verkregen worden. De heer J. J. B. J. Bouvy te Dordrecht, die als eigenaar van de koninklijke Nederlandsche fabriek van gebogen glas eene eervolle plaats onder de industrieelen inneemt, heeft op dit gebied eene treurige ervaring opgedaan. Aan eene door hem verspreide circulaire ontleenen wij te dien opzichte de volgende zinsneden:

»Wij hadden het vorig najaar te Amsterdam een treurige erkenning der nationale nijverheid: Een zeer moeilijke, met allerlei figuren uitgesneden gebogen spiegelruit, voor eene voorname firma gemaakt hebbende en deze door een onzer employés doende plaatsen, bleek het dat voor dat werk meerdere gebogen geetste ruiten moesten geleverd worden. Op de vraag, waarom de andere ook niet bij ons besteld waren, werd ten antwoord gegeven, dat deze uit Parijs moesten komen, maar de door ons geleverde, na 5 maanden teleurstellend wachten, niet door Parijs kon gemaakt worden en dus bij ons besteld was. Eenige dagen later werd ons uit Brussel een glas gezonden om te buigen, met verzoek het daarna aan een adres te 's Hage te zenden; daar het ons uit de teekening en daarbij gezonden mal toescheen, dat die voor hetzelfde werk te Amsterdam bestemd was, is die omweg en risico kunnen bespaard worden, doordien de aannemer na kennisname goedvond, dat de zending direct naar Amsterdam plaats vond; ook deze had men na beproeving niet in het buitenland kunnen maken. Intusschen waren toch twee kleinere gebogen ruiten uit het buitenland aangekomen, waarvan een gebroken was en de tweede niet paste.

»Wij hebben toen de niet passende overgebogen en voor de gebrokene in enkele dagen eene andere geleverd, terwijl door de ordergeving naar het buitenland ongeveer 6 maanden zonder behoorlijke uitvoering waren verloopen."

Zou het niet wenschelijk zijn onze eigen industrie wat meer in bescherming te nemen?

DEVENTER. In de op Maandag gehouden vergadering van den Gemeenteraad is het contract met den heer H. Gruner te Bazel zoodanig gewijzigd, dat hij voor het maken van een voorloopig plan van eene waterleiding bij de overhandiging daarvan *f* 3500 zal ontvangen, en *f* 1500 drie maanden na het in exploitatie brengen der waterleiding, mits deze zoowel technisch als wat de hoedanigheid en hoeveelheid van het water aangaat, naar het oordeel van contractanten voldoet. Voor het geval dat na de aflevering van het plan niet binnen de 5 jaren tot het maken eener waterleiding wordt overgegaan, is de *f* 1500 niet verschuldigd.

Het wekt bevreemding, dat het maken van dit ontwerp aan een buitenlander is opgedragen, te meer daar in Nederland ook op dit gebied tal van deskundigen gevonden worden.

NUMANSDORP. De heeren D. Kluifhoofd, alhier; Mr. I. K. van Weel, te Oud-Beierland; A. Vink, te Klaaswaal; P. A. den Boer, te Barendrecht; A. K. van der Garden, te Gouda, en G. van de Gevel, te Rotterdam, hebben zich bereid verklaard als commissarissen op te treden voor de op te richten stoomtramweg-maatschappij Hoeksche Waard, waarvan het kapitaal *f* 300,000 zal bedragen.

Het doel der Maatschappij is de aanleg van stoomtramwegen door den Hoekschen Waard. De eerste lijn zal aanvangen te Numansdorp, over Middelsluis, Oudesluis, Klaaswaal, Stoutjesdijk (gemeenten Westmaas en Mijnsheerenland), met eenen zijtak van Crooswijk naar Oud Beierland, Godschalxoord, Heienoord, over den Blaakschen dijk, den nieuw aan te leggen toegangsweg en de provinciale brug naar het station van den Staatsspoorweg te Barendrecht.

HILVERSUM. De paardentram Hilversum—'s-Graveland is voltooid. Zondag geschiedt de proefrit, waaraan, behalve commissarissen en autoriteiten, eenige genoodigden zullen deelnemen.

BENOEMINGEN.

In plaats van den heer Nugteren — onlangs benoemd tot opzichter der Domeinen — is tot opzichter bij de Gemeentewerken te Dordrecht aangesteld de heer H. J. Brouwer, thans tijdelijk opzichter bij de rioleeringswerken. De jaarwedde bedraagt aanvankelijk *f* 800.

CORRESPONDENTIE.

Het artikel over de beste verhouding tusschen op- en aantrede van trappen zal in een volgend nommer worden opgenomen.

Provinciale Waterstaat VAN FRIESLAND.

AANBESTEDING.

Op **Vrijdag, den 27ste Mei 1887**, des namiddags ten een ure, zal in het gebouw van het Provinciaal Bestuur te *Leeuwarden*, overeenkomstig §§ 434 en 435 der A. V., bij *enkele inschrijving* worden **aanbesteed**:

De VERANDERING van de BRUGGEN over de GALAMADAMMEN, behoorende tot de verbetering van het grootscheepsvaarwater van STROOBOS naar STAVOREN en LEMMER (5e gedeelte).

Raming f 12630.

Het bestek ligt ter lezing in voornoemd gebouw. Gezegelde formulieren voor inschrijvingsbiljetten zijn tegen betaling van 25 cent en bestekken met teekeningen tegen betaling van *f* 1.50 op het bureau van den Prov. Hoofdingenieur verkrijgbaar.

De noodige aanwijzing wordt gedaan op **Dinsdag 24 Mei a. s.**, 's voormiddags 8 uur.

Voorts zijn nadere inlichtingen te bekomen bij den Hoofdingenieur van den Provincialen Waterstaat te *Leeuwarden*.

Leeuwarden, 12 Mei 1887.

De Commissaris des Konings in de Provincie Friesland,
VAN HARINXMA THOE SLOOTEN.

Ministerie van Financiën.

Aanbesteding, bij inschrijving, van 500 kub. meters onderhoudsgrint voor wegen, te leveren uitgelost op den wal aan de haven van de Noordschans en aan de Roodevaart binnen het Sas, te Klundert.

De inschrijvingsbiljetten moeten uiterlijk den 27 Mei 1887 des namiddags ten vijf ure ten kantore van den tijd. Rentmeester der Domeinen te *Klundert* ingeleverd zijn en worden aldaar den volgenden dag, 's namiddags te twee ure geopend.

Het bestek en de voorwaarden van aanbesteding liggen ter lezing ten kantore van den Rentmeester; inlichting en aanwijzing zijn te bekomen bij den Opziener der Domeinen te *Klundert*.

De tijd. Rentmeester,
F. H. H. BORRET.

Ministerie van Justitie.

Openbare aanbesteding.

Op **Woensdag den 1ste Juni 1887**, des namiddags ten 2 uur, zal in een der lokalen van het Departement van Justitie te *'s Gravenhage* op het Plein in het openbaar bij enkele inschrijving worden **aanbesteed**:

Het maken van een kaaimuur aan de haven te Middelburg langs het terrein van het Huis van bewaring aldaar.

Raming f 9900.

Het bestek met teekening ligt ter inzage op het Bureau van den Ingenieur-Architect voor de gevangenissen en rechtsgebouwen (alwaar tevens inlichtingen zijn te bekomen) en in het Huis van bewaring te *Middelburg*.

Aanwijzing op het terrein zal worden gegeven Vrijdag den 27 Mei 1887, des namiddags ten 1½ uur.

Bestekken met bijbehoorende teekening zijn van af 19 Mei n.s. op franco aanvrage tegen betaling der kosten ad *f* -.30 verkrijgbaar bij de GEBROEDERS VAN CLEEF, Boekhandelaars, Hofspui 28a te *'s-Gravenhage*.

's Gravenhage, den 10 Mei 1887.

De Minister van Justitie.
Voor den Minister
De Secretaris-Generaal,
P. J. VAN BELJMA.

HAARLEMMERMEER.

DIJKGRAAF EN HEEMRADEN VAN DEN *HAARLEMMERMEERPOLDER* zullen op **Vrijdag 20 Mei 1887**, des namiddags ten 1 ure, in de Poldersecretarie op den Jansweg te *Haarlem*, in het openbaar bij enkele inschrijving **aanbesteden**:

1e. **Het maken van een vergrootte steenkolenbergplaats aan den Leeghwater.**

2e. **Het vervangen van de twee houten bruggen No. 61 en 65 in den Polder door gemetselde gewelfbruggen.**

Bestekken zijn op franco aanvragen gratis verkrijgbaar ter Secretarie des Polders.

Inlichtingen zijn te verkrijgen bij den Hoofdopzigter te *Haarlem* en bij den Opzigter aan de *Leeghwater*.

Aanwijzing in loco op Dinsdag 17 Mei des middags ten 12 ure voor het sub 2 en des namiddags ten 2 ure voor het sub 1 genoemde werk.

Haarlem 9 Mei 1887.

Dijkgraaf en Heemraden voorzeid.
J. W. M. VAN DE POLL, *Dijkgraaf*.
J. C. VAN DE BLOCQUERIJ, *Secretaris*.

OPENBARE AANBESTEDING.

BURGEMEESTER EN WETHOUDERS van *AMSTERDAM* zullen op **Maandag 23 Mei 1887** des middags te 12 uur, op het Raadhuis, in het openbaar **aanbesteden**:

Het voortzetten der werken tot het maken van een Petroleumhaven in den Amsterdammer polder.

De voorwaarden dezer aanbesteding zijn uitsluitend te verkrijgen ter Stadsdrukkerij, tegen betaling van *f* 0.80 (met één teekening).

Inlichtingen worden gegeven ten kantore van den Stads-Ingenieur, Raadhuis, kamer N°. 106, des ochtends van 10—12 uur, gedurende de week welke der besteding voorafgaat.

Burgemeester en Wethouders voorzeid:
VAN TIENHOVEN.
De Secretaris,
LE JOLLE.

Amsterdam, 11 Mei 1887.

AANBESTEDING.

Op **Woensdag 1 Juni 1887**, des namiddags ten 3 uren, zal ten Koffiehuize van M. VAN DEN BIGGELAAR te *Oud*, door H. R. HENDRIKS namens den WelEd. Heer ARN. S. VAN DEN BERGH, worden **aanbesteed**:

Het bouwen eener Villa met Serres, Veranda en Aanhoorighoden, op een terrein gelegen in de Molenstraat te Osch, met bijlevering van alle materialen enz.

Bestek en teekeningen liggen ter inzage in voornoemd Koffiehuis van af 16 Mei e. k., en zijn alsdan te verkrijgen bij den Boekhandelaar J. A. ACKET aldaar, tegen *f* 1.50 per exemplaar en compleet stel teekeningen 3 stuks ad *f* 4.—

Aanwijzing zal geschieden op Dinsdag 31 Mei, 's namiddags 2 ure op het terrein, bijeenkomst bij M. VAN DEN BIGGELAAR.

Uitgaaf van J. B. WOLTERS, te *Groningen*.

BEKNOPT HANDBOEK VOOR

BURGERLIJKE BOUWKUNDE

DOOR

F. Lzn. BERGHUIS,
Directeur der Ambachtsschool te Arnhem.
Met 100 Figuren.
Prijs *f* 2.50.

Publieke Aanbesteding.

BURGEMEESTER en WETHOUDERS der Gemeente *ECHT*, zullen op **Maandag den 16 Mei 1887**, 's namiddags ten 3 uur, **publiek aanbesteden**:

Het Bouwen eener nieuwe School met Onderwijzerswoning ens. in de kom der gemeente.

Bestek en teekeningen liggen van af den 8 Mei e. k. ter inzage op de Secretarie der gemeente en bij de architecten J. KAYSER te *Venlo* en JEAN SPEETJENS te *Roermond*, dewelke nadere inlichtingen zullen verstrekken.

De bestekken zijn verkrijgbaar gesteld aan *f* 1.00 en de teekeningen aan *f* 1.50 per exemplaar.

Aanwijzing in loco op den dag der besteding, 's middags juist 12 uur.

ECHT, den 29 April 1887.

Burgemeester en Wethouders,
L. WELTERS, *Burgemeester*.
A. INGENDAEL, *Secretaris*.

GEMEENTE VRIES.

AANBESTEDING.

De BURGEMEESTER en WETHOUDERS van *Vries* zullen, op **21 Mei 1887**, des middags 12 uur, trachten **aan te besteden**:

a. **Het bouwen eener nieuwe School voor 100 leerlingen te Donderen.**
b. **Het verbouwen en vergrooten van de Scholen te Vries, Zeijen Tijnaarloo.**
c. **Het verbouwen der Scholen te Bunne en Oude-Molen.**

Alles met bijlevering van Materialen en het benoodigd Ameublement.

Aanwijs: 16 Mei te *Donderen* v.m. 11 uur en
» » te *Bunne* n.m. 2 uur.
17 » te *Zeijen* v.m. 11 uur.
» » te *Oude-Molen* n.m. 2 uur,
18 » te *Vries* v.m. 11 uur,
» » te *Tijnaarloo* n.m. 2 uur.

Van af 9 Mei Bestekken te verkrijgen per stel *f* 0.50 ter Secretarie te *Vries* en bij den Architect H. LUINGE te *Vries*.

Vries, 25 April 1887.

De Burgemeester,
C. PH. EBBINGE WUBBEN.
De Wethouder,
G. BOER.

A. J. BACON & Co.

Ingenieurs, Aannemers van **Verwarming en Ventilatie, Gas- en Waterleidingen, Bouwmaterialen enz.**

BEKROOND met **Gouden, Zilveren en Bronzen Medailles.**

Overtoom N°. 230, AMSTERDAM.

Inrichtingen voor openbare gebouwen, gestichten, woonhuizen, villa's, kantoren, enz.

Projecten en begrootingen worden kosteloos geleverd.

PHOTOLITHOGRAPHIE, PHOTOZINCOGRAPHIE en Stéréotype-Inrichting van G. J. THIEME, te Arnhem.

De ondergeteekende vestigt de aandacht op zijne inrichting voor **Photolithographie**, bijzonder geschikt voor de reproductie van **Plans, Teekeningen** enz. van HH. Architecten en Bouwkundigen; op die voor **Photozincographie** voor de reproductie van **Platen en Gravures**, ook van **Teekeningen** voor Boekwerken enz. ten dienste van HH. Uitgevers en op zijne **Stéréotype-Inrichting** voor HH. Drukkers, alles tot de minste prijzen.

Prospectussen met proeven van bewerking, worden op *free-co* aanvrage gratis toegezonden.

G. J. THIEME.

VERZAMELING
VAN
BEKROONDE ONTWERPEN,
door de Leden van het Genootschap
„Architectura et Amicitia",
gevestigd te AMSTERDAM.

Het groote debiet, aan **„DE BOUWMEESTER"** ten deel gevallen, doet den Uitgever vermoeden dat vele Inteekenaren er belang in zullen stellen ook de **„BEKROONDE ONTWERPEN"** aan te schaffen, ten einde de door dit Genootschap bezorgde reeks van Platen volledig te bezitten, daar de bovengenoemde **„VERZAMELING"** door »DE BOUWMEESTER" vervangen is en hiermede als het ware **één** geheel uitmaakt. Hij biedt daartoe dit werk, zoolang de geringe voorraad strekt, tot de volgende prijzen aan:

in fraaie Portefeuille in plaats van ƒ 14.60 voor ƒ 7.
zonder de Portefeuille „ „ „ „ 12.— „ „ 6.

Deze **„Verzameling"** bestaat uit 36 Platen in Photo-lithographie, die een aantal verschillende belangrijke ontwerpen van velen der voornaamste Architecten bevatten en is uitgegeven in hetzelfde formaat als **„de Bouwmeester"**.

Arnhem. *De Uitgever* P. GOUDA QUINT.

De ondergeteekenden hebben de eer te berichten, dat zij met 1 Mei j. l. te *Breda* hebben geopend een

Fabriek van Stoom-timmerwerk
en verplaatsbare houten Gebouwen,
onder de Firma **DIJKERMAN & BUIJZERD**,
voorheen Gebr. DIJKERMAN.

De **fabriek van houtwol**, tot dusver door eerstondergeteekende te *Amsterdam* gedreven, wordt met denzelfden datum naar *Breda* overgebracht.

Zoowel voor de levering van timmerwerk in den ruimsten zin des woords, als van houtwol, bevelen zij zich beleefdelijk aan.

H. G. DIJKERMAN.
A. C. BUIJZERD.

DE LINT & Co.
Oostzeedijk 248, Rotterdam.
VLOER- en WANDTEGELS,
TROTTOIR-, CEMENT- EN IJZERSTEENTEGELS.
Groote voorraden.

BECKER & BUDDINGH. — ARNHEM.
KONINKLIJKE FABRIEK VAN

WATERPAS-,
HOEKMEET-
en andere
INSTRUMENTEN
voor INGENIEURS ARCHITECTEN,
LANDMETERS, TEEKENAARS enz.
Geëmailleerd-ijzeren PEILSCHALEN,
WEEGWERKTUIGEN.

NEUCHÂTEL ASPHALTE COMPANY LTD, LONDON.
Exploitatie der Mijnen van Val de Travers.
FABRIEK TE AMSTERDAM Beltweg N°. 3.
TRADE MARK.

NATUURL. ASPHALT VAN VAL DE TRAVERS ZWITSERLAND.

Gecomprimeerde Asphaltwegen en dito Dorschvloeren.
Werken in Asphalt-Mastiek voor Trottoirs, Skating-Rinks, Moutvloeren, Kelders.
Kolf- en Kegelbanen, Winkel- en Magazijnvloeren, Gangen, Veranda's, Brug- en Dakbedekkingen, Beton-Fundeeringen, Stallen enz. enz. enz.

Zindelijk, Vochtwerend, Ondoordringbaar, Geraaswerend.
Asphalt speciaal tot wering van vochtige muren.

Voor inlichtingen omtrent het leggen van **Vloeren, Bedekkingen** enz. gelieve men zich te adresseeren aan het Kantoor der fabriek, Beltweg 3, *Amsterdam*, of bij den Heer H. G. KNOOPS C.Ozn., Beekstraat F. 62, te *Arnhem*.

De Directeur, W. PATON WALSH.

H. & J. SUYVER,
FABRIKANTEN VAN
STOOMKETELS EN WERKTUIGEN,
op de Intern. Tentoonstelling te *Amsterdam* 1883 bekroond met
EERE-DIPLOMA (hoogste onderscheiding).
Hollandsche Tuin en Zeepaard,
Bickerstraat
AMSTERDAM.

A. H. VAN BERGEN,
FABRIKANT TE
Heiligerlee, prov. Gron.
SPECIALITEIT IN
Nieuwe Constructie
BRANDSPUITEN.
TORENUURWERKEN
EN
LUIDKLOKKEN,
op binnen- en buitenlandsche Tentoonstellingen bekroond.
ANTWERPEN 1885. EEREDIPLOMA.
Gouden en Zilveren Medailles.

Nageperste
Gevel-, Sier- en Profielsteenen
VAN
FR. VAN DE LOO Sr. Bemmel bij Nijmegen.
Gouden Medaille Antwerpen 1885.
Eere-Diploma Groningen 1886.
Veel verminderde prijzen.

J. H. DE VRIES.
Decoratieschilder
VAN
Z. M. den Koning.
SPECIALITEIT
IN
PIERRE-ORNÉE.

Nieuw versieringsmateriaal voor **bouwwerken,** bekroond met het **Erediploma** (hoogste onderscheiding) op de **Internationale Tentoonstelling van Bouwmaterialen** en aanverwante artikelen te *Groningen*, in 1886.

Onovertrefbare vervanging van Sgraffito, biedt volkomen weerstand aan den invloed van ons klimaat, kan met het grootste succes worden gebezigd voor het **versieren van Pilasters, Friezen, Schilden, Borstweringen, Wandbekleedingen enz.,** wordt geleverd in alle gewenschte afmetingen, voor verzending geschikt, en des gewenscht **overeenkomstig** de **teekening van den Architect.**

Monsterstukken worden op franco aanvrage gaarne ter bezichtiging toegezonden door den vervaardiger **J. H. DE VRIES,** te *Groningen* A-Kerkstraat, en door de Agenten:

Firma Brinck en Van Veen, Damrak 90 te *Amsterdam*.
J. van Eck en Zoon, Gierstraat te *Haarlem*.
A. E. Brant, Goudsche singel 98, te *Rotterdam*.
A. Singels Azn., Op de Vest, te *Dordrecht*.
H. C. Lathouwers, te *Vught* en *'s Roeck*.
A. de Morie, Achter-Twijnstraat, *Utrecht*.
C. Teunissen, Smitstraat, *Nijmegen*.
A. J. A. Andriessen, *Winterswijk*.
S. J. H. Troester, Terborgstraat, *Zwolle*.
S. A. Collot, Tuinen, *Leeuwarden*.

Verklaringen van H.H. Bouwkundigen ter inzage, waaruit de doeltreffendheid reeds gedurende 2 jaren blijkt.

Gedrukt bij G. W. van der Wiel & Co., te Arnhem.

TWEE-EN-TWINTIGSTE JAARGANG N°. 21. ZATERDAG 21 MEI 1887.

De Opmerker.

Orgaan van het Genootschap

ARCHITECTURA ET AMICITIA

Weekblad voor Beeldende Kunst en Technische Wetenschap

A.W.W.

Redacteur-Uitgever F. W. VAN GENDT Jcz.
Adres voor Redactie en Administratie van het Weekblad en advertentiën: Bureau van *De Opmerker*, Driekoningenstraat 28, *Arnhem*.
Bureau der Redactie van *Architectura et Amicitia* JAN SPRINGER, C. B. POSTHUMUS MEYJES en A. W. WEISSMAN.
Stukken, deze Redactie betreffende, te adresseeren aan den Heer C. B. POSTHUMUS MEYJES, Kerkstraat 170 te *Amsterdam*
en al, wat de Administratie van het Genootschap betreft, aan den Heer F. J. BREMMER HZN., Prinsengracht 680, te *Amsterdam*.

ABONNEMENT ƒ 2.25 per 3 maanden of wel *tien gulden* per jaar, bij vooruitbetaling en franco toezending van dit bedrag. Voor het buitenland ƒ 7.50 en Nederlandsch-Indië ƒ 9.—, beiden bij vooruitbetaling.
ADVERTENTIEN tot 20 cent voor elken regel plaatsruimte en 10 cent voor een bewijsnummer, worden tot Vrijdagavond aangenomen.
AFZONDERLIJKE SOMMERS, bij contante betaling tot 15 cent per stuk en 25 cent per plaat, te bekomen aan het Bureau van *De Opmerker* te *Arnhem* en bij den Hoofd-correspondent JOH. G. STEMLER CZN., Boekhandelaar te *Amsterdam*.

MEDEDEELINGEN VAN HET GENOOTSCHAP.

Als buitenlid is toegetreden de heer Jb. Vredenduin te Zaandijk.

Het programma voor de 2e algemeene prijsvraag is in dit nommer opgenomen.

Namens het Bestuur:
De 1ste-Secretaris,
F. J. Bremmer Hzn.

ARCHITECTURA ET AMICITIA.

Als tweede algemeene prijsvraag voor het jaar 1886—1887 wordt uitgeschreven:

Een ontwerp van een Raadhuis.

Het gebouw wordt verondersteld te zijn gelegen op een plein en moet, ongerekend de voorsprongen, eene afmeting hebben van 15 bij 25 meter.

Het zal moeten bevatten:

Op den beganegrond.

Een ruime vestibule met trappenhuis.
Een loge met woning voor den portier.
Een politiebureau, bestaande uit spreekkamer, kamer voor den commissaris en inspecteur en wachtkamer voor de agenten, benevens twee suspectbokken.
Een kamer voor de brandweer met bergplaats voor twee brandspuiten.
Vertrekken voor den burgerlijken stand en bevolkingsbureau's.

Op de eerste verdieping

Een ruime vestibule of wachtzaal met trappenhuis.
Een raadzaal voor 25 à 30 leden met tribune voor het publiek.
Een vergaderkamer voor commissiën.
Een burgemeesterskamer met vertrek voor den bode.
Eene secretarie, bestaande uit een kamer voor den secretaris en bureau's voor de klerken.
Vertrekken voor het archief.

Op de tweede verdieping.

Een bureau voor den gemeentearchitect met teekenkamer.
Vertrekken voor de schutterij met bergplaatsen voor kleeding en wapens.
Vertrekken voor het stedelijk archief en museum.
Verder in den beganegrond en de verschillende verdiepingen de noodige privaten en bergplaatsen.

De stijl, waarin het gebouw moet worden ontworpen, is geheel vrijgelaten; de teekeningen mogen alleen in zwarte lijnen worden behandeld en niet worden opgewerkt of van omgeving voorzien.

Er worden verlangd:

De plans van den beganegrond en de verschillende verdiepingen op de schaal van 1 : 100.
De voor- en zijgevel, benevens eene doorsnede, op de schaal van 1 : 100.

Aan den vervaardiger van het der bekroning waardig gekeurd ontwerp zal worden uitgereikt het eervol getuigschrift van het Genootschap met een premie van vijf-en-zeventig gulden.

De inlevering der ontwerpen, met stipte inachtneming van art. 71 der wet en vergezeld van een correspondentie-adres, teneinde zoonoodig met den inzender te kunnen correspondeeren, moet geschieden vóór of op den 1e September 1887, ten huize van den 1ste-Secretaris, Prinsengracht 680 te Amsterdam.

Namens het Bestuur:
De 1ste-Secretaris,
F. J. Bremmer Hz.

(A. et A.) TENTOONSTELLING VAN HET GEMEENTE-ONTWERP DER NIEUWE BEURS TE AMSTERDAM.

Met belangstelling werd door de Nederlandsche architecten uitgezien naar het oogenblik, waarop zij het ontwerp voor de nieuwe Beurs, van gemeentewege op het Bureau van P. W. opgemaakt, zouden kunnen in oogenschouw nemen en van naderbij zien, wat B. en W. bij uitvoerige memorie van toelichting aan den Gemeenteraad voorstellen.

Alvorens tot de beschouwing van het officieele Beursproject over te gaan, wenschen wij een krachtig woord van protest uit te spreken tegen de handelwijze, die B. en W. van Amsterdam hebben gemeend in deze zaak te moeten volgen. Uitvoerig zou de geheele voordracht van B. en W. besproken, en zouden op juiste gronden de verschillende opvattingen weerlegd kunnen worden; het zou weinig moeite kosten om aan te toonen hoe deze geheele voordracht met een bepaalde voorliefde voor het officieele project is opgesteld ten koste van de twee eerstbekroonde ontwerpen, doch dit zou ons te ver leiden.

Wij wenschen slechts eene vraag aan ieder onbevooroordeeld deskundige in deze zaak te stellen.

Is het een billijke en nobele handelwijze tegenover de beide bekroonde ontwerpers om: 1° hunne projecten door het Bureau van P. W., dat aangewezen is om later zelf een ontwerp op te maken en dus niet onpartijdig kan zijn, te doen begrooten ten einde het bedrag van de bouwkosten vast te stellen, en: 2° hunne projecten te zien gebruiken om er een samenstelling van te maken, die als *officieel project* ter wereld kwam en door een spreker in de jongste vergadering der Kiesvereeniging Burgerplicht zeer terecht als een *lappendeken* werd gequalificeerd?

Er bestaat helaas geen auteursrecht op de werken der architecten, anders ware de handelwijze van B. en W. rechtens tegen te gaan, doch nu moet en zal er zeker een ernstig protest worden uitgesproken tegen het immoreele, dat deze zaak aankleeft.

Is het project-Cordonnier te duur voor uitvoering en niet geschikt voor vereenvoudiging, dan belaste men hem met de vervaardiging van een nieuw plan, doch make geen gebruik van zijn denkbeelden en van die der ontwerpers van N°. 150 om zelf een plan saam te stellen. Al is het project niet van plagiaat vrij te pleiten, het is en blijft een hoogst verdienstelijke compositie, en wij achten den heer Cordonnier wel degelijk in staat een schoon ontwerp voor uitvoering gereed te maken.

Beschouwen wij nu het tentoongestelde ontwerp van Burgemeester en Wethouders.

De planverdeeling is in massa geheel gevolgd naar het ontwerp N°. 150 (Groll, Ohmann) behoudens wijzigingen, die niet ten voordeele van de inrichting zijn. De vestibules zijn te klein en de dienstlokalen niet voldoende.

Het uit- en inwendige is een samenstel van de beide bekroonde ontwerpen, doch waar „Y" schoone verhoudingen en een juiste oplossing van den onsymmetrischen Damgevel vertoonde, wordt dit in het nieuwe ontwerp gemist. Waar „Y" de Beurszalen verlichtte door groote gekoppelde vensters in den zijgevel, dienen deze in het officiëele project slechts tot verlichting van kleine vertrekken en zijn de Beurszalen van bovenlicht voorzien. Er is dus een groote leugen in den gevel.

De gevel naar het Station heeft meer het karakter van een graanschuur dan van een graanbeurs.

Het inwendige is ook weder grootendeels op „Y" geïnspireerd, doch welk een oplossing voor de ijzeren bekapping! Waar deze in het ontwerp „Y" logisch een op zichzelf staand geheel vormt, komt zij hier zonder behoorlijken overgang of aansluiting uit de steenarchitectuur der zijwanden voort. De caisson-verdeeling van de kap achten wij zeer eentonig en van ongunstige conceptie.

Bij het resumeeren van onze korte beschouwingen moeten wij erkennen dat, al wordt de beperking van de bouwsom in aanmerking genomen, een meer artistieke en grootsche conceptie mogelijk ware geweest.

Met belangstelling zien wij de beslissing, door onze vroede vaderen Woensdag a. s. te nemen, tegemoet. Moge het een besluit zijn, waarop het nageslacht niet met ergernis zal terugzien.

DE BESTE VERHOUDING TUSSCHEN OP- EN AANTREDE VAN TRAPPEN.

In *De Opmerker* van 19 Maart 1887, N°. 12, werd het verslag opgenomen der vergadering, den 11den Maart 1887 door de Afdeeling *'s-Gravenhage* van de Maatschappij tot bevordering der Bouwkunst gehouden; naar aanleiding van de beste verhouding tusschen op- en aantrede van trappen komen daarin de volgende zinsneden voor:

„Een Weener Steinmetzmeister, genaamd Sederl, heeft na het nemen van proeven gedurende tal van jaren deze practische methode uitgevonden; eene vergelijking met de aan- en optreden van alle trappen, die gemakkelijk klimmen, bevestigt de juistheid dezer opgave.

„Toevallig wordt deze methode ook volkomen bevestigd door den uitslag van onderzoekingen, op dat gebied gedaan door den heer Jhr. Mr. A. Warrain, en uit diens nagelaten stukken door den heer Jhr. Ortt gepubliceerd in deel X der Bouwkundige Bijdragen".

Daar men, bij het lezen van 't bovenstaande, geneigd zou zijn te meenen, dat de methode van Sederl dezelfde is als 't geen door Jhr. Warin (en niet Warrain, zooals in 't verslag was vermeld) werd bekendgemaakt, is het wellicht goed het verschil tusschen beide systemen nader te omschrijven, temeer daar zoowel de uitkomsten als de manier, waarop beide deskundigen ertoe geraakt zijn, aanmerkelijk verschillen.

We zullen in korte woorden beider gedachtengang omschrijven, om daarna eene vergelijking tusschen de twee methoden te maken.

Sederl toont in zijn werk [1]) duidelijk aan, dat de tot nu toe algemeen gebruikelijke formule $b + 2h = c$ onjuist is, waarin b de aantrede en h de optrede van de trap voorstelt, terwijl c eene constante waarde van ongeveer 64 c.M. heeft.

Wanneer men van uit een punt O de lengte der aantrede b als abscis uitzet naar a en daarop loodrecht de ordinaat ab plaatst, waarvan de lengte met die der optrede h overeenstemt, dan geven de uiteinden b de meetkunstige plaats aan voor verschillende aan- en optreden. Volgens bovenstaande formule komen die te liggen in eene rechte lijn, die men vinden kan door $A\ O = 64$ c.M. en $O\ B = 32$ c.M. te nemen.

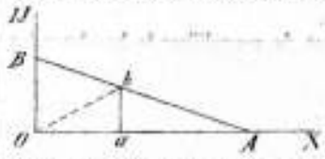

De hoek bOa geeft den hellingshoek van bedoelde traptrede aan; het stuk Ob noemen we de *lengte*.

Sederl toont nu op onweerlegbare gronden aan, dat bedoelde M.P. geen rechte lijn kan zijn. Verder redeneert hij als volgt:

Er moet eene zekere lijn bestaan, die de M.P. is voor de punten b van alle trappen, die bij eene bepaalde helling het gemakkelijkst te bestijgen zullen zijn. Het stuk langs de Y-as bepaalt hij door proeven, gedurende eene reeks van jaren genomen met vertikale ladders; hij vindt daarvoor als grenswaarden 190 en 220 m.M.; neemt aan 205 m.M. Verder behoudt hij als gemiddelden horizontalen pas 640 m.M. en neemt eindelijk eene in Weenen algemeen gebruikelijke en gemakkelijk gevonden trap van 316 m.M. aan- bij 153 m.M. optrede. Hierdoor legt hij zijne M.P. Daar deze geen rechte lijn is, probeert hij eene der kegelsneden, en wel de parabool „omdat deze zulk eene eenvoudige vergelijking heeft" [2]). Dewijl deze kromme, wanneer men haar top in B' legt, hare as langs OB laat vallen en ze verder door A' brengt, nagenoeg door het punt b van de aangenomen trap gaat, beschouwt hij dit als gunstig voorteeken voor de gedane keuze.

[1]) Ueber Treppen Construction. Ermittelung der Stufen-Dimensionen bei gegebenem Steigungswinkel auf Grund praktischer Erfahrungen. Wien. 1877. Friedrich Beck, Seilerstrasse 30.

[2]) Zie Sederl, Treppen Construction blz. 7.

Nu beschrijft hij proeven, genomen met 3 ladders, onder bepaalde hellingshoeken (tusschen 51° en 71°) opgesteld. De afstand der sporten is gegeven. Hij laat die door arbeiders beklimmen, en beoordeelen of deze den sportsafstand bij die helling gemakkelijk vinden; daarna berekent hij volgens de parabool bij welke helling deze sportsafstand de gewenschte is, en laat de ladder dan weer beklimmen. Uit de beoordeeling bleek, dat men in 't laatste geval de bestijging met meer gemak verrichtte.

Jhr. Mr. A. Warin gaf in 1841 in zijne *Bijdragen tot eenvoudige huisbouwkunde* [3]) zijne theorie, welke in 1856 door Jhr. Ortt van Schonauwen in de *Bouwkundige Bijdragen* dl. IX, 1e stuk, is medegedeeld.

Warin was eveneens tot de slotsom gekomen, dat de rechte lijn als M.P. niet juist was. Hij besloot, in tegenstelling met 'tgeen Sederl later deed, *eerst* door allerlei personen hun oordeel over verschillende bestaande trappen te doen uitspreken. Nadat hij deze had geteekend op meervermelde wijze, trok hij eene lijn, welke lengte van treden gaf, *kleiner* dan die welke proefondervindelijk *te groot* waren bevonden, en *grooter* dan die, welke na probeeren *te klein* bleken. Hij leidde dus de theorie geheel af uit de practische ervaring, te voren opgedaan. Nu vond hij dat eene ellips, met O als middelpunt, OA' en OB' als groote en kleine as, aan deze gestelde voorwaarde voldeed. Deze ellips ging juist door 2 punten, verkregen bij trappen, die door den beroemden meester der Renaissance, Palladio, als goed waren aanbevolen.

Een der bedoelde trappen had 0.3556 aan- bij 0.1778 M. optrede en de andere 0.5334 M. aan- bij 0.1185 M. optrede.

Berekent men van de ellips, door die punten gaande, de halve assen, dan vindt men daarvoor 0.641 en 0.214 M., vrij goed overeenstemmende met de waarden, door Sederl gevonden.

Gaan we nu over tot de vergelijkende beschouwing der beide methoden.

Bij die van Sederl valt op te merken:

1°. dat de keus van zijne modeltrap van 316 mM. aan- bij 153 mM. optrede niet gelukkig is te noemen, daar, zooals hij op blz. 18 van zijn werk zelf erkent, men zeer wel twee treden in één stap kan beklimmen. Hierdoor toont hij aan, dat deze aan- en optrede eene te kleine lengte voor die helling geven;

2°. dat zijne keuze voor de M. P., n.l. de parabool, eenigszins willekeurig is. Dat de vergelijking eenvoudig is, blijft waar; doch dit is geene omstandigheid, die bij een dergelijk practisch geval de waarschijnlijke juistheid der gekozen lijn zeer verhoogt. Hij had door zijne drie punten ook b.v. een cirkelboog kunnen leggen, welke kromme eveneens vele eenvoudige eigenschappen heeft, die hare constructie gemakkelijk maken.

3°. zijn de proeven met ladders en door werklieden genomen. Een ladder vereischt bij het beklimmen de hulp der handen; om gemakkelijk te beklimmen trappen te bekomen, zijn proeven met steil staande ladders nu juist niet de meest gewenschte, omdat de omstandigheden, waaronder men beide bestijgt, zoo verschillend zijn. Vooral voor trappen bij den huisbouw moet men bovendien te rade gaan met het oordeel van oude lieden en van vrouwen.

4°. van de drie genomen ladders was de sportafstand bij N°. 2 in elk geval te klein (198 mM.); zelfs bij verticalen stand. De proeven, hiermede genomen, geven dus geen ander resultaat, dan dat de grootste ordinaat van de kromme grooter dan 198 mM. moet zijn.

5°. van de beide andere ladders, werd de beklimming bij de berekende helling gemakkelijker bevonden dan bij de eerst in de proeven aangenomen. Dit toont alleen, dat de laatste standen beter waren dan de eerste. Om tot een juister resultaat te geraken had hij ze bij alle mogelijke hellingen moeten laten beklimmen, en dan daaruit de meest gewenschte moeten nemen. Dat dit geschied is, staat echter niet vermeld.

Door de beschreven proeven is dus een gering positief resultaat verkregen aangaande de beste verhouding voor *trappen* in den huisbouw. Hierbij gevoegd de omstandigheid, dat Sederl twee parabolen aanneemt, nl. één voor woonhuizen en één voor paleizen, dan vragen we ons af: Is de constitutie der paleizen bewonende menschen dan anders dan van zulke, die in gewone huizen verblijf houden? Hiermede erkent Sederl min of meer het onvolmaakte van zijne parabool.

Beschouwen we daarentegen de ellips van Warin. De waarde 0.214 M. voor de lengte, bij loodrechten stand, stemt met de proeven van Sederl overeen; de waarde 0.641 M. horizontaal met die van alle waarnemers. Verder is zijne ellips onbevooroordeeld getrokken, daar de verschillende opgemeten trappen *vooraf* waren gekeurd Voegen we daarbij de overeenkomst met de trappen, door Palladio goed bevonden, dan komt het ons voor, dat tegen deze wijze van oplossing geene bezwaren zijn in te brengen.

Wat de balans ook ten gunste van de ellips doet overslaan, is, dat verscheidene lengten, welke proefondervindelijk *te klein* zijn bevonden, nog *grooter* blijken te zijn dan de voor denzelfden hellingshoek daarmee overeenstemmende lengten bij de parabool.

Het ware te wenschen, dat de kennis aangaande de juistere theorie van Warin in grooter kring werd verbreid en dus meer algemeen werd toegepast.

21 April '87. O.

[3]) Amsterdam, Johannes Müller 1841.

BEURSPRAAT II.

„Het nieuwe beursontwerp is een prul!"

„Hebt u soms verstand van bouwkunst, mijnheer?"

„Dat nu juist niet, maar ik heb het in Burgerplicht door mijnheer De Kruyff hooren zeggen."

„Kent u dien heer misschien?"

„Och neen, maar het zal wel een knap man wezen, want anders had hij in Burgerplicht het woord niet gevoerd."

„Weet u ook wat hij als bouwmeester gepresteerd heeft?"

„Mijnheer, u vraagt me meer dan ik weet. Maar dat staat vast, het nieuwe beursontwerp is een prul."

Ziedaar een gesprek, dat in de zalen (?) van het voormalig Museum-Van der Hoop te Amsterdam, waar thans de beursontwerpen tentoongesteld zijn, gevoerd werd, toen wij daar vertoefden.

Werkelijk, onze verwachtingen waren niet hoog gespannen. Reeds lang vóór het ontwerp te zien was, had de pers zich in zeer afkeurenden zin uitgelaten, en nauwelijks waren de zalen van het Oudemanhuis geopend of alle courantenschrijvers veroordeelden de nieuwe vrucht met aandoenlijke eenstemmigheid. Zelfs het *Handelsblad*, anders gewoon het gezag door dik en dun te volgen, keek min of meer knorrig. Is dit alleen al niet voldoende, om zelfs het schoonste ontwerp te doen vallen?

En zonderling, iedere reporter schijnt thans verstand van de bouwkunst te hebben; — waar zou toch de school gelegen zijn, die ze bezochten? Dat gaat alles met een aplomb, alsof men over monumentale architectuur even gemakkelijk schrijft, als over het Kamerdebat, Dr. Kuyper of de Liberale Unie.

Onze verwachtingen waren dus gering. Wij zagen daar het arme, gesmaadde beursplan hangen, en het

keek ons aan, als wilde het zeggen: wat heb ik toch misdreven?

Verscheidene deskundigen of niet-deskundigen stonden er, levendig gesticuleerende, voor; een wees jeen ander hoe leelijk de gevels waren en hoe er van Cordonnier gestolen was (de man wees bij ongeluk naar Groll), en hield daar een uitvoerig betoog over „simmetrie" bij.

De heeren maakten eindelijk wat ruimte, en ook wij konden nu onze oogen den kost geven. Het eerst beschouwden wij de plattegronden, die de vorige kunstcritici beneden hun waardigheid hadden geacht, en het kwam ons voor, dat deze zeer verdienstelijk waren en in vele opzichten beter dan die van het ontwerp ter linkerzijde. Niet slechts was de asverdeeling overal goed doorgevoerd, maar het kwam ons ook voor, dat de flinke vestiaires een belangrijke aanwinst waren, dat de monsterzalen, het café en de schippershoek zeer practisch waren geplaatst en, wat nog het grootste voordeel scheen, dat de lengte van het geheel niet weinig was ingekort, hoewel geen der lokalen aanzienlijk aan oppervlak scheen verloren te hebben.

Daarna beschouwden wij de gevels, die, indien ze wat meer pretentieus behandeld waren, b. v. als die van *Mercaturae*, (die, als gold het een vergaderlokaal van „soozejalen", met het felste rood besmeerd zijn) het groote publiek stellig meer behagen zouden dan nu. *Point d'argent, point de suisses*: „wil men minder besteden, dan moet het ontwerp eenvoudiger worden", heeft ons „volijverig" Bureau van Publieke Werken (het epitheton is van den heer De Kruyff) gedacht.

De toren, aan Belgische raadhuizen ontleend, de doorhangende arcades van La Rochelle, de rijke detailleering *à l'instar* van Beijaert en Janlet, dit alles moest vervallen. Nu, het ontwerp is er niet minder Hollandsch op geworden. Beeldhouwwerk kon slechts spaarzaam aangewend worden, want het „bureau" begreep, dat beeldhouwwerk veel geld kost. Toch heeft het nog middelen weten te vinden, om den langen gevel door een flinken topgevel, in de manier van die der Handelsschool en van een gelukkig silhouet, te verlevendigen; van dit karakteristiek sieraad is ook voor den Damgevel op zeer effectvolle wijze partijgetrokken.

„Alles goed en wel", zei mijn buurman, „maar de Damgevel is toch niet symmetrisch." Zoo meent men dus in ernst, dat symmetrie het eerste vereischte voor een monument is? En het Erechtheion en de talrijke middeleeuwsche bouwwerken, om van die der XVIe-eeuwsche Renaissance maar te zwijgen, zijn zij minder monumentaal, omdat zij niet symmetrisch zijn?

„Maar kijk dan toch die vervelende noklijn eens aan!" Mij komt het voor, dat die nooit hinderen zal, wat in de voordracht op zeer heldere wijze uiteengezet is, want wanneer zal men die ooit in haar geheel in het gezicht krijgen? De perspectiefteekening doet reeds zien, hoe men, zelfs vlak bij de huizen staande, de noklijn onmogelijk in het oog kan krijgen.

„Vindt ge soms den gevel aan de stationszijde mooi?" Neen, die acht ik het minst geslaagd; al geef ik toe, dat het groote raam een noodzakelijk kwaad was, de bekroning had toch minder zwaar kunnen zijn.

„Het ontwerp is verwaterd van Cordonnier", zei mijnheer De Kruyff. Och, hij had wijzer gedaan om Cordonnier maar te laten rusten, want die schijnt het ware begrip van het mijn en dijn bij het concipieeren van zijn ontwerp niet gehad te hebben. Gelooft gij, dat de Jury het ontwerp *V* bekroond zou hebben, indien zij had geweten hoe het geïnspireerd was? „Neen, dat geloof ik niet."

„Maar het Bureau van Publieke Werken, „volijverig" als het is, beging toch eveneens een plagiaat", zult ge misschien anderen nazeggen. Mag hier echter wel van plagiaat gesproken worden, waar de Gemeente gebruik maakt van ontwerpen, die ze voor enorme sommen heeft aangekocht, en waarop geen der bekroonden eenig recht meer heeft? Of had men soms al die plans maar moeten laten liggen, zonder zich van het goede, dat zij bevatten, te bedienen?

„Daar kunnen wij lang over redeneeren; het zal mij intusschen benieuwen, hoe de beursquaestie afloopen zal." Het is waar, de oplossing is niet gemakkelijk. Zelfs al keurt men de plaats goed, wie moet dan het nieuwe ontwerp maken? De plattegronden van Cordonnier voldeden niet en het gaat toch niet aan om die van Groll & Ohmann aan hem als voorbeelden te geven. Nog minder zou het gaan Cordonnier te passeeren, want hoe dan ook, hij is nu eenmaal bekroond. Ook schijnt thans *Mercaturae* zijn aandeel van den buit te willen gaan eischen.

Een nieuwe prijsvraag dan? „Daarvan zal men, dunkt mij, vooreerst genoeg hebben."

Wie weet nu een oplossing der beursquaestie?

Niet allen tegelijk.

„Voorloopig is de oplossing nog ver te zoeken."

En wat zal de Raad doen?

R.

DE VERGADERING VAN BURGERPLICHT.

Het gebeurt zelden, dat uw verslaggever een vergadering van een Kiesvereeniging bijwoont. Daar hij niet bevoegd geacht wordt om als kiezer op het lot van zijn vaderland invloed uit te oefenen, heeft hij in den regel geen aanleiding om zich naar politieke bijeenkomsten te begeven.

Maar waar de Amsterdamsche beursquaestie behandeld werd, mocht hij natuurlijk niet ontbreken, en zoo ging hij op naar *Felix Meritis*, dat tegenwoordig niet zeer gelukkig zal zijn, daar het maar weinig verdienste heeft en bijna ineenzinkt.

Toch herinnert nog de gehoorzaal aan den ouden luister. In Nederlandsche en Latijnsche dichtmaat wordt het Genootschap bezongen, en de zware katheder, die reeds zoo menig redenaar een tijdlang boven het overig menschdom verhief, is nog aanwezig.

En voor dien katheder zat het Bestuur van Burgerplicht aan een lange, groene tafel. Jeugd en grijsheid zat daar in broederlijke eenheid naast elkander.

Op de ongemakkelijke bankjes, waar weleer het gehoor van den katheder-man plaatsnam, zaten nu de leden en geïntroduceerden. En ze rookten! De walm was haast zoo dik dat men hem snijden kon.

Daar viel de hamer. De Secretaris las de notulen en de Voorzitter nam het woord om haarfijn uiteen te zetten, hoe de beursquaestie in verschillende vergaderingen van de Kiesvereeniging behandeld was, en nauwkeurig aan te geven, wat de sprekers toen in het midden hadden gebracht. Dat was een streep door veler rekening; wilden zij nu niet voor inconsequent gehouden worden, dan moesten zij wel volharden bij het vroeger door hen gesprokene.

Wie verlangt nu het woord?

Een pijnlijk zwijgen volgt. Eindelijk vat de heer I. Gosschalk het woord op om te kennen te geven, dat de quaestie van alle kanten besproken is en er een gevoel van loomheid is te bespeuren. Hij hoopt, dat dit niet tot den Raad zal zijn overgeslagen, daar deze anders de voordracht wel eens aannemen kon. Voorts toont hij uitvoerig aan, dat het Damrak ongeschikt is voor den beursbouw, daar 24 M. te geringe breedte is voor het verkeer.

Hij acht het op zichzelf geen gebrek, dat een der gevels van het gemeenteontwerp niet symmetrisch is,

maar acht het wenschelijk een dergelijke onsymmetrische gevel van een toren te voorzien. Flinke onteigening lacht spreker wel toe — op de geldquaestie komt alles neer, en het zou hem niet afschrikken als de Gemeente eens flink in den zak moest tasten.

Weer volgt een stilzwijgen, en daar de aanwezigen blijkbaar wat beschroomd zijn, meent een der bestuurderen, de heer J. Voûte Czn., een goed voorbeeld te moeten geven door het woord te nemen.

Zweefde de vorige spreker af-en-toe in de hoogste hoogte der esthetica, deze blijft lager bij den grond. Op zeer gemoedelijken toon betoogt hij, dat de tegenwoordige Beurs voldoende is en dat de handel, die blijkens de verminderende beursbelasting achteruitgaat, aan een nieuwe Beurs volstrekt geen behoefte heeft. Hij keurt het af, dat voor de Beurs een „afzonderlijk potje" wordt gemaakt, en wil daarom den ouden „stain-den-weg" behouden, doch de „puisten" er afbreken. Eindelijk komt echter ook aan deze gemoedelijke, en wel voor de bevatting van het auditorium berekende redevoering een einde, en de heer Martin Wolff staat op, om lijnrecht het tegenovergestelde als de vorige spreker te beweren. Kort en zakelijk wordt door hem aangetoond, welke groote gebreken aan de oude Beurs kleven en hoe weinig comfort er te vinden is. De raming van Burgemeester en Wethouders acht hij zeer vertrouwbaar. Een nieuwe Beurs moet er komen, vooral sedert de gezondheidscommissie de atmospheer van de Beurs afgekeurd en zelfs verklaard heeft, dat, als er vier-en-twintig uren achtereen beurs gehouden werd, geen der beursbezoekers zou navertellen, welke zaken hij gemaakt had.

Ook deze spreker zweeg weer, en terwijl de aanwezigen, voorzooverre zij beursbezoekers waren, in stilte juichten, dat voorshands dit treurig lot hen nog niet wachtte, achtte de heer C. J. Hansen het noodig een zeer plastisch beeld van de ellende, die de hedendaagsche beursbezoekers moeten verduren, voor zijn hoorders te schetsen: *Entbehren sollst du, sollst entbehren*, dacht hij zeker met Goethe, toen hij als quintessens van zijn rede' de gedenkwaardige woorden uitte: „behelpen is het, behelpen."

Nu wijst de Voorzitter naar een plan, dat ter linkerzijde van de bestuurstafel op een ezel is opgesteld. Hij verklaart niet te begrijpen, hoe dat daar gekomen is, en uit het schuddend hoofdgebaar der andere bestuursleden meenen de aanwezigen te mogen opmaken, dat ook deze dit niet begrijpen.

Een jongmensch treedt echter naar voren. Het is de heer A. W. de Flines, die het plan op den ezel aan de vergadering voorstelt als het plan-Werker. Hij doet uitkomen, dat men door de verwezenlijking van dit plan, waarvoor 28 huizen aan de Warmoesstraat moeten afgebroken worden, een boulevard en een vierkant beursterrein verkrijgen zal. Ook begeeft hij zich nog in eenige beschouwingen om te betoogen, dat het plan rendeeren zal, en stelt nu de volgende motie voor:

„De vergadering acht het in het belang van Amsterdam den hoofdweg naar het Centraal-station vrij te houden en verlangt dus, vóór in de beursquaestie een nadere beslissing worde genomen, een onderzoek in te stellen naar de technische en financiëele uitvoerbaarheid van een Beurs, in verband met een boulevard naar het Centraal-station".

Nu rijst de heer J. R. de Kruyff erop. Hij begint met te betoogen, dat het Damrak zeer geschikt is als plaats voor beursbouw. Sprak de heer Gosschalk, de andere deskundige, van eischen van het verkeer, hij keurt met evenveel vuur een breedte van 50 of 60 M. voor een boulevard af. Gelukkig komt hij dus niet in strijd met de uitspraak van de Jury.

Klonk totdusverre de redevoering betrekkelijk mat, er begint meer leven in te komen als de heer De Kruyff een philippica begint uit te spreken tegen de wijze, waarop Burgemeester en Wethouders de beursquaestie willen oplossen. Zijn stem verheft zich, de woorden komen bijna sissende tusschen de tanden uit. Als hij, en dit gebeurt nog al eens, de woorden „het volijverig Bureau van Publieke Werken" uitspreekt, weet hij een accent van verachting te vinden, dat, kon een *marqué* dit op het tooneel nabootsen, het schellinkje in vervoering zou brengen.

Eerst, zegt hij, breekt men de vroegere plannen af, en van die afbraak bouwt men een nieuw plan. Een lappendeken, een grog is ontstaan, en nog wel slappe grog. Kon Hendrik de Keyser die deken of die grog zien, hij keerde zich in zijn graf om. De stijl is verwaterd naar Cordonnier, de ijzeren bogen behooren niet op de kroonlijst. En dan die granieten kolommen! (Hier klinkt sprekers taal meest zeer vlijmend.)

Hoe durft men het nieuwe plan naast de anderen tentoonstellen? Waar blijft het bouwkundig eigendomsrecht? De burgerij heeft recht op een meesterstuk. De Jury heeft, zoo zegt men, niet voldoende rekening gehouden met de bouwsommen, maar zij dacht niet, dat Amsterdam op een ton of wat kijken zou.

In geen stad, die aanspraak maakt op kunstbeschaving, zou een voordracht als deze zijn ingediend. Neemt de Raad dit plan aan, dan is de stad voorgoed gecompromitteerd. Men moet thans tegen de bekroonde ontwerpers zeggen: ziedaar, twee millioen, maak ons nu een plan.

Ook deze spreker had een motie; zij luidde:

„De vergadering, van oordeel dat het jongst ingediende beursplan geenszins beantwoordt aan de hooggespannen verwachting, door de internationale prijsvraag opgewekt, en in de beschaafde kunstwereld den goeden naam der Gemeente ernstig bedreigt, acht het vooralsnog noodzakelijk met een of meer der prijswinners in overleg te treden over de vervaardiging van een nieuw Beursplan, dat aan alle billijke eischen van den handel en van de beschikbare geldmiddelen voldoet."

Alle goede dingen bestaan in drieën, dacht de heer Voûte, en hij kwam ook met een motie van den volgenden inhoud voor den dag:

„De vergadering, van oordeel, dat het aanhangige beursplan zoowel plaatselijke als financiëele bezwaren oplevert, drukt den wensch uit, dat de Gemeenteraad goedvinde, de bestaande beurs, behoudens enkele noodzakelijke verbeteringen, voorloopig te bestendigen. Het bestuur wordt gemachtigd dezen wensch te brengen ter kennis van den Gemeenteraad".

Voor de variatie verdedigde de heer H. C. Veltman Jr. het ontworpen beursplan in welgekozen bewoordingen, waarbij echter bleek dat het vooral de practische zijde van het vraagstuk was, waarvoor spreker hart had.

Een komiek intermezzo, werd bezorgd door den heer H. H. Timmer, die met sterk Amsterdamsch accent eenige grappen over den tocht naast de nieuw ontworpen Beurs en het effect, dat die op de „doames" hebben zou, ten beste gaf.

Dat de vergadering hartelijk lachte, wie twijfelt eraan? Inmiddels werd de temperatuur steeds hooger en verlieten velen de zaal.

De heer Gosschalk brengt nu nog in het midden, dat de bestaande beurs zeer goed verbouwd kan worden en bestrijdt de inzichten van den heer De Kruijff in zake het beursterrein.

De heer De Flines verdedigt het plan verder nog met een enkel woord, doch daar de aanwezigen zich meer en meer verwijderen wordt het debat gesloten.

De eerste motie, die in stemming komt, is die van

den heer Voûte. Staat men op, dan is men ervoor. Daar iedereen naar het einde snakt, staan de meesten op en is de motie aangenomen. Terwijl velen zich nu verwijderen, doet de heer De Kruijff nog wanhopige pogingen om zijn motie in stemming te zien gebracht, doch de behoefte aan frissche lucht, die de aanwezigen gevoelen, is oorzaak, dat hij niet slaagt.

De vergadering werd daarna gesloten. Is de motie, die aangenomen is, werkelijk als ernstig gemeend te beschouwen?

DE HAVENWERKEN VAN GENUA.

Onder de havens, die in de laatste jaren zeer aan belangrijkheid hebben gewonnen, moet ook Genua genoemd worden. Vooral de aanleg van de Alpentunnels is aan de uitbreiding van het handelsverkeer in die havenplaats bevorderlijk geweest.

De haven heeft den vorm van een halven cirkel, waarvan de top naar het noorden gekeerd is en welks straal 800 M. bedraagt. Aan de zuidzijde is een kleine kaap aanwezig, zoodat de invaartwijdte, inplaats van 1600 M., slechts 1400 M. bedraagt. De geheele kom is door steile bergen omgeven. Het was dus niet gemakkelijk terrein voor de nieuwe haveninrichtingen te verkrijgen.

Tot het jaar 1057 vormde de bovenvermelde kaap de eenige beschutting voor de scheepvaart, en slechts het daarachter gelegen deel van de kom, de zoogenaamde *Porto franco*, werd als haven gebruikt. In dat jaar werd echter een landhoofd gebouwd, de *Molo vecchio*, dat 500 M. lengte heeft.

In den aanvang dezer eeuw werd tot den bouw van een nieuw landhoofd, de *Molo nuovo*, overgegaan, dat aan de westzijde van de haven beschutting zou geven; in 1836 was dit voltooid. In dezen toestand bleef de haven tot in 1876; het bleek toen, dat zij voor het toenemend verkeer totaal onvoldoende was.

Een project tot verbetering van de haven werd toen opgemaakt; de verwezenlijking van dit ontwerp, waaraan een bedrag van 26 millioen lire moest besteed worden, zou zeker langen tijd op zich hebben doen wachten, indien niet een Italiaansch edelman, de Hertog van Galliera, met zeldzaam geëvenaarde mildheid een bedrag van 20 millioen beschikbaar gesteld had. De Italiaansche Regeering nam de resteerende 6 millioen voor hare rekening, zoodat Genua een compleete moderne haveninrichting krijgt, die aan de burgerij geen centesimo kost. Hoe geheel anders handelt men in het buitenland dan bij ons, waar bekrompen provincialisme alles gedaan heeft om den bloei van Amsterdam als havenstad tegen te werken, en waar de gemeente alles zelf betalen moet.

In 1876 is met de uitvoering der werken een aanvang gemaakt en men rekent ze in 1888 in hoofdzaak voltooid te zullen hebben.

Daar hooge bergen de haven van Genua omringen, heeft men daar geen last van de zoo gevaarlijke landwinden, die onder den naam van *Mistral* en *Bora* bekend zijn. De zuidwestenwind echter veroorzaakt vaak zware stormen, zoodat de daarbij ontstaande zware golfslag de haven dikwijls onveilig maakt. Men heeft, om dit bezwaar op te heffen, een voorhaven aangelegd, die 117 H.A. oppervlakte heeft. Zij wordt gevormd door twee hoofden, die, aan hun uiteinde, een doorvaartwijdte van 500 M. openlaten. Mocht deze opening door de ondervinding te wijd blijken, dan stelt men zich voor haar tot 320 M. te vernauwen.

Daar de haven overal dicht ombouwd was, en het onteigenen der perceelen te groote kosten na zich zou slepen, heeft men er de voorkeur aan gegeven, het benoodigde oppervlak voor handelsinrichtingen door aanplemping te verkrijgen. Om zooveel mogelijk aanlegplaats te winnen heeft men hoofden, rechthoekig op de oude oeverlijn, aangebracht. De totale lengte der kaden, die beschikbaar zullen komen, bedraagt 9800 M. en de oppervlakte van de eigenlijke haven 110 H.A.

De hoofden, aan de oevers gebouwd, zijn 100 M. breed en 200 M. lang. Twee loodsen van 26 M. breedte zijn erop aangebracht; aan de waterzijde zoowel als aan de binnenzijde liggen rails, en in het midden een rijweg van 10 M. breedte.

De uitvoering der werken was betrekkelijk niet moeilijk, daar, zooals men weet, de getijbeweging in de Middellandsche Zee zoo goed als nul is. Ook steengroeven, die een uitstekend materiaal leveren, waren in de onmiddellijke nabijheid.

Bij den aanleg van kademuren en hoofden is een ruim gebruik gemaakt van beton, die uit 1 deel mortel en 2 deelen steengruis bestond. De mortel werd uit 1 deel kalk en 2 deelen puzzolaan-aarde bereid. Daar deze mortel slechts zeer langzaam verhardt, moesten de blokken minstens 3 maanden liggen eer zij gebruikt konden worden. Twee soorten van blokken zijn gebezigd. De eerste soort was 5 M. lang, 2 M. breed en 1.75 M. hoog en woog 38 ton; de tweede soort was 4 M. lang, 2 M. breed en 1.75 M. hoog en woog 30 ton. Dooreen genomen kostte een M³. beton 22 lire, waarbij dan nog kwam 8.40 lire voor transport.

De betonblokken zijn niet, zooals veeltijds geschied, onregelmatig door elkander gestort, doch in het verband op elkander gestapeld, een methode die uitstekend voldaan heeft. De kern van de havenhoofden wordt gevormd door groote steenklompen, die op elkander gestapeld zijn.

De kademuren bestaan onder water uit beton, boven water uit beton met hardsteen bekleed. Overal vóór deze kaden zal een waterdiepte van 8 M. aanwezig zijn. De kranen zijn allen hydraulisch en worden door de firma Tanett Walker te Leeds geleverd. Er komen 40 loopkranen van 1.5 ton en 3 vaste kranen van 10 ton draagvermogen.

De loodsen zijn naar alle zijden open. Zij bestaan uit drie spanningen van 7.70 M. en zijn uit ijzer geconstrueerd, terwijl zij afgedekt zijn door een kapbeschot met pannen; de bevloering zal met zandsteen uit Spezzia plaatsvinden.

Verdere bijzonderheden omtrent deze interessante havenwerken, alsook omtrent het verkeer te Genua, zijn in het laatste nummer van het *Zeitschrift für Bauwesen* te vinden. Talrijke afbeeldingen dragen veel tot verduidelijking van het medegedeelde bij.

BINNENLANDSCHE BERICHTEN

'S-GRAVENHAGE. De oprichting der Vennootschap »Haagsche Tramway-maatschappij" is tot stand gekomen. Het bestuur bestaat uit de heeren Ernest Urban, pres., J. Urban, beiden te Brussel, mr. Michiels van Verduijnen te 's-Hage M. C. van Hall te Amsterdam, en J. A. van Prehn te 's-Hage.

AMSTERDAM. In plaats van den afgetreden commissaris-generaal, den heer L. B. Wertheim, is tot mededirecteur van de *Internationale Kunstvereeniging* hierterstede benoemd de heer M. Schlesing, lid der firma Schlesing en Co.

— Volgens het dagblad *De Amsterdammer* heeft het besloten examen voor den rang van opzichter 4e klasse van den Waterstaat, waartegen door velen, en ook door het personeel van den Waterstaat geprotesteerd werd, een tragisch-comischen afloop gehad. Van de drie opzichters bij den aanleg van Staatsspoorwegen, die van hoogerhand voor het bedoelde examen waren aangewezen, trok een zich terug, omdat hij een andere betrekking kon verkrijgen, terwijl de kundigheden van de beide overigen door de commissie *ad hoc* onvoldoende werden bevonden. Tengevolge van dezen overwachten uitslag is thans het gewone examen voor den Waterstaat uitgeschreven, waaraan een ieder kan deelnemen, en dat door de gewone permanente commissie wordt afgenomen.

ADVERTENTIEN.

OPENBARE AANBESTEDING.

BURGEMEESTER EN WETHOUDERS VAN *ROTTERDAM* zijn voornemens op **Dingsdag den 7 Junij 1887**, des namiddags ten 1 ure, ten Raadhuize alsdaar **aan te besteden:**

Het Maken van eene Bemeteling voor Ovens, met IJzeren Vloer en verder toebehooren, in de vierde Stokerij der Gasfabriek aan den Oost-Zeedijk.

Bestek, voorwaarden en teekeningen liggen op de gewone dagen en uren ter kennisneming op de *Plaatselijke Secretarie* en het *Stads-Timmerhuis* te *Rotterdam*, en zijn tevens voor *f* 1.50 verkrijgbaar bij Wed. P. VAN WAESBERGE en ZOON, Boekdrukkers, *Hoogstraat* N°. 73.

Nadere inlichtingen zijn te bekomen aan gemeld Timmerhuis. De aanwijzing in loco zal plaats hebben op Donderdag den 2 Junij 1887, des voormiddags ten 11 ure.

De architect E. W. GEERLING zal namens zijn principaal in het openbaar doen

aanbesteden

op **Zaterdag 28 Mei a. s.: De verbouwing van een perceel op de O. Z. Achterburgwal N°. 160.**

Bestek en teekening liggen ter inzage van af Maandag a. s. aan het perceel, van 's morgens 9 tot 's middags 4 uren. Inlichtingen geeft hij aan het perceel dagelijksch van 's morgens 9 tot 10 uren.

AANBESTEDING

VOOR DEN OPBOUW VAN HET TERREIN GENAAMD PLAN C.

De Directie voor den bouw voornoemd geeft hierbij kennis, dat de in het bestek vermelde opleveringstermijnen met **drie** maanden zijn verlengd. Zie verder de staat van aanwijzing, ter viste liggende in de Directie-kest.

In verband hiermede is de dag van aanbesteding uitgesteld tot Dinsdag 31 Mei e.k. te 12 uren aan het Hotel COOMANS, bovenachtermal te *Rotterdam*.

De Nederlandsche
CEMENTSTEENFABRIEK,
te VRIJENBAN bij Delft,
hier te lande de oudste in dit vak, beveelt zich aan voor het **leveren** van **RIOLEN, BUIZEN, WATER- en BEERPUTTEN, GEVELWERK** en alle tot het **bouwvak** behoorende artikelen.

Nageperste
Gevel-, Sier- en Profielsteenen
VAN
FR. VAN DE LOO Sr. Bemmel bij Nijmegen.
Gouden Medaille Antwerpen 1885.
Eere-Diploma Groningen 1886.
Veel verminderde prijzen.

KLOOS & VAN LIMBURGH
ROTTERDAM.
EIGENAARS van BASALTGROEVEN
in RIJNPRUISSEN.
Agenten van de Maatschappij van Quenast, van de Hardsteengroeven der Maatschappij St. Georges en van de Bonner Portland-cement Fabriek.
Handelaars in Basalt, Hardsteen, Bruinsteen,
Fanconval-, porphier- en basaltkeien.

Ministerie van Financiën.

Aanbesteding, bij inschrijving, van 500 kub. meters onderhoudsgrint voor wegen, te leveren uitgelost op den wal aan de haven van de Noordschans en aan de Roodevaart binnen het Sas, te Klundert.

De inschrijvingsbiljetten moeten uiterlijk den 27 Mei 1887 des namiddags ten vijf ure ten kantore van den tijd. Rentmeester der Domeinen te *Klundert* ingeleverd zijn en worden aldaar den volgenden dag, 's namiddags te twee ure geopend.

Het bestek en de voorwaarden van aanbesteding liggen ter lezing ten kantore van den Rentmeester; inlichting en aanwijzing zijn te bekomen bij den Opziener der Domeinen te *Klundert*.

De tijd. Rentmeester,
F. H. H. BORRET.

AANBESTEDING.

Op **Woensdag 1 Juni 1887**, des namiddags ten 3 uren, zal ten Koffiehuize van M. VAN DEN BIGGELAAR te *Oss*, door H. R. HENDRIKS namens den WelEd Heer ARN. S. VAN DEN BERGH, worden **aanbesteed:**

Het bouwen eener Villa met Serres, Veranda en Aanhoorigheden, op een terrein gelegen in de Molenstraat te Oss, met bijlevering van alle materialen enz.

Bestek en teekeningen liggen ter inzage in voornoemd Koffiehuis van af 16 Mei e.k., en zijn alsdan te verkrijgen bij den Boekhandelaar J. A. ACKET aldaar, tegen *f* 1.50 per exemplaar en compleet stel teekeningen 3 stuks nil *f* 4.—

Aanwijzing zal geschieden op Dinsdag 31 Mei, 's namiddags 2 ure op het terrein, bijeenkomst bij M. VAN DEN BIGGELAAR.

NEUCHÂTEL ASPHALTE COMPANY LTD, LONDON.
Exploitatie der Mijnen van Val de Travers.
FABRIEK TE AMSTERDAM Beltweg N°. 3.
TRADE MARK. VAL DE TRAVERS
NATUURL. ASPHALT VAN VAL DE TRAVERS ZWITSERLAND.

Gecomprimeerde Asphaltwegen en dito Dorschvloeren.
Werken in Asphalt-Mastiek voor Trottoirs, Skating-Rinks, Mouwvloeren, Kelders.
Kolf- en Kegelbanen, Winkel- en Magazijnvloeren, Gangen, Veranda's, Brug- en Dakbedekkingen, Beton-Fundeeringen, Stallen enz. enz. enz.
Zindelijk, Vochtwerend, Ondoordringbaar, Geraaswerend.
Asphalt speciaal tot wering van vochtige muren.

Voor inlichtingen omtrent het leggen van **Vloeren, Bedekkingen** enz. gelieve men zich te adresseeren aan het Kantoor der fabriek, Beltweg 3, *Amsterdam*, of bij den Heer H. G. KNOOPS C.Dzn., Beekstraat F. 62, te *Arnhem*.
De Directeur, W. PATON WALSH.

Bekroond: Dusseldorp 1880. Weenen 1880. — Gouden Medaille Amsterdam 1883. — Bekroond: Frankfort a/M. 1881. Amsterdam 1882.
JOHANN ODORICO, Frankfort a/M.
FABRIEK VAN
Marmermozaïek en Terrazzo-vloeren, Glasmozaïek, Kunstmarmer en Cementuitvoeringen.
Succursales. Amsterdam, Weenen, Londen, Boston.
Opgericht 1830.
Eenig vertegenwoordiger voor *Nederland*
FERD. ENGERS, Amsterdam,
Heerengracht, bij de Oude Spiegelstraat n°. 335.

JAN VAN DER POT, Scheepmakershaven N°. 3, Rotterdam.
KYANISEERFABRIEK.
Het **kyaniseeren** is het eenigste afdoende middel tegen **verrotting** en **zwam**. De bewerking geschiedt geheel **reuk- en kleurloos**. Desverlangd bijlevering van hout.
Prima Engelsche Portland-cement merk „Wallsend"
van uitmuntende kwaliteit en tegen concurreerende prijzen.
Duitsche Portland-cement merk „Dijckerhoff & Söhne".
Belgische kluit- en hydraulische kalk.
Billijke prijzen en vrachten.
Kunstgraniet systeem Petitjean.
Prospectussen en prijscouranten worden op aanvraag, franco toegezonden.
Gelieve op voornaam en adres te letten.

De ondergeteekenden hebben de eer te berichten, dat zij met 1 Mei j. l. te *Breda* hebben geopend een

Fabriek van Stoom-timmerwerk
en verplaatsbare houten Gebouwen,
onder de Firma **DIJKERMAN & BUIJZERD**,
voorheen Gebr. DIJKERMAN.

De **fabriek van houtwol**, totdusver door eerstondergeteekende te *Amsterdam* gedreven, wordt met denzelfden datum naar *Breda* overgebracht.

Zoowel voor de levering van timmerwerk in den ruimsten zin des woords, als van houtwol, bevelen zij zich beleefdelijk aan.

H. G. DIJKERMAN.
A. C. BUIJZERD.

DE LINT & C°.
Oostzeedijk 248, Rotterdam.
VLOER- en WANDTEGELS,
TROTTOIR-, CEMENT- EN IJZERSTERNTEGELS.
Groote voorraden.

BECKER & BUDDINGH. — ARNHEM.
KONINKLIJKE FABRIEK VAN
WATERPAS-, HOEKMEET- en andere
INSTRUMENTEN
voor INGENIEURS ARCHITECTEN, LANDMETERS, TEEKENAARS enz.
Geëmailleerd-ijzeren PEILSCHALEN,
WEEGWERKTUIGEN.

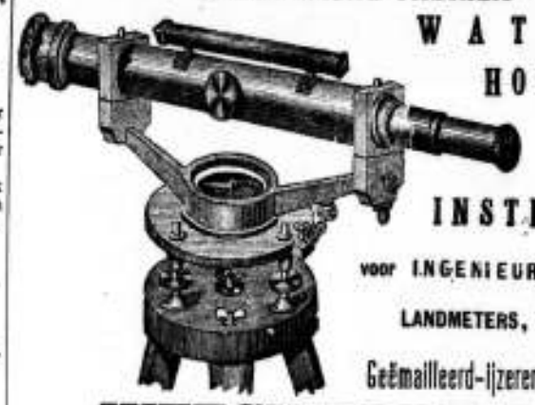

B. HOLSBOER. - Arnhem.
Leverancier van Z. M. den Koning.
Fabriek en Magazijn van Instrumenten voor wetenschappelijk gebruik.
Bekroond voor Waterpas-, Hoekmeet- en andere instrumenten
met Zilver 1868, 1881, 1883 (Internat. Tentoonst.)
Hoogste onderscheiding 1879.
EQUERRES, MEETKETTINGEN, BRIEF- en PAKKETBALANSEN, enz. enz.
BAKENS, ROTATIE- en INDUCTIE-TOESTELLEN, TELEGRAAF-APPARATEN, enz. enz.

A. J. BACON & C°.
Ingenieurs, Aannemers van **Verwarming** en **Ventilatie, Gas- en Waterleidingen, Bouwmaterialen enz.**
BEKROOND met **Gouden, Zilveren** en **Bronzen Medailles.**
Overtoom N°. 239, AMSTERDAM.
Inrichtingen voor openbare gebouwen, gestichten, woonhuizen, villa's, kantoren, enz.
Projecten en begrootingen worden kosteloos geleverd.

Bij de Firma J. H. VAN DE WEIJER, te *Groningen*, is van de pers gekomen de 1e Aflevering van:

KLEUR EN STIJL
in Woning, School en Werkplaats,
met een Voorwerk
De Plant in hare Ornementale Behandeling,
door
Th. M. M. VAN GRIEKEN.
Prijs bij Inteekening *f* 1.50, buiten inteekening *f* 2.— per Aflevering.
Men vrage het *Prospectus* en zie de 1e Aflevering.

H. & J. SUYVER,
FABRIKANTEN VAN
STOOMKETELS en WERKTUIGEN,
op de Intern. Tentoonstelling te *Amsterdam* 1883 bekroond met
EERE-DIPLOMA (hoogste onderscheiding).
Hollandsche Tuin en Zeepaard,
Bickerstraat
AMSTERDAM.

Door P. GOUDA QUINT. te *Arnhem*, is eene **nieuwe inteekening** opengesteld op:

BEKNOPT PRACTISCH LEERBOEK DER BURGERLIJKE EN WATER-BOUWKUNDE,
door B. F. PLASSCHAERT, Leeraar aan de Burgeravondschool en de Hoogere Burgerschool te Delft. Twee deelen, waarvan het eerste deel de Burgerlijke Bouwkunde bevat, met 1050 in den tekst gedrukte figuren, en het tweede deel de Water-Bouwkunde, met 625 in den tekst en op 40 uitslaande platen gedrukte figuren.

De Uitgever heeft, nu dit boek voltooid is, gemeend aan velen dienst te bewijzen door eene nieuwe inteekening te openen.

Deze nieuwe uitgave zal in 17 maandelijksche afleveringen à *f* 1.20, elk van 4 vellen druks, het licht zien. Aan de Inteekenaren worden, evenals zulks bij de eerste uitgave is geschied, de 40 uitslaande platen met omstreeks 600 figuren, tot de Water-Bouwkunde behoorende, *gratis* gegeven.

Voor hen, die het geheele werk liever in één ontvangen, is het mede terstond compleet verkrijgbaar en wel, naar verkiezing:

in 17 afleveringen . . . . . voor *f* 20.40
gebonden in 2 heel linnen stempelbanden . . . . . » » 23.—

Tevens is de Uitgever bereid bij deze gelegenheid gehoor te geven aan den veelvuldig uitgesproken wensch om de deelen ook *afzonderlijk* verkrijgbaar te stellen. Men zal het evenwel billijk vinden dat in dit geval de bovengenoemde 40 uitslaande platen, tot den zeer matigen prijs van 10 cts. de plaat, in rekening worden gebracht. Dientengevolge zullen de deelen van heden af afzonderlijk worden geleverd, en wel

het eerste deel: **BURGERLIJKE BOUWKUNDE**
in afleveringen . . . . . voor *f* 12.60
gebonden in heel linnen stempelband . . . . . » » 13.75
en het tweede deel: **WATER-BOUWKUNDE**
in afleveringen . . . . . » » 11.80
gebonden in heel linnen stempelband . . . . . » » 13.25

De deelen zijn te zwaar om ingenaaid te gebruiken, weshalve ze alleen in afleveringen of gebonden geleverd worden.

Eene **Proef-aflevering** is bij alle Boekhandelaren **gratis** verkrijgbaar.

PHOTOLITHOGRAPHIE, PHOTOZINCOGRAPHIE
en Stéréotype-Inrichting
van G. J. THIEME, te Arnhem.
De ondergeteekende vestigt de aandacht op zijne inrichting voor **Photolithographie**, bijzonder geschikt voor de reproductie van **Plans, Teekeningen** enz. van HH. Architecten en Bouwkundigen; op die voor **Photozincographie** voor de reproductie van **Platen en Gravures**, ook van **Teekeningen** voor Boekwerken enz. ten dienste van HH. Uitgevers en op zijne **Stéréotype-Inrichting** voor HH. Drukkers, alles tot de minste prijzen.
Prospectussen met proeven van bewerking, worden op *franco* aanvrage gratis toegezonden.
G. J. THIEME.

Uitgaaf van J. B. WOLTERS, te *Groningen*.

BEKNOPT HANDBOEK
voor
BURGERLIJKE BOUWKUNDE
door
F. Lan. BERGHUIS,
Directeur der Ambachtsschool te Arnhem.
Met 100 Figuren.
Prijs *f* 2.50.

Gedrukt bij G. W. van der Wiel & C°., te Arnhem.

TWEE-EN-TWINTIGSTE JAARGANG N°. 22. ZATERDAG 28 MEI 1887.

De Opmerker.

Orgaan van het Genootschap

ARCHITECTVRA ET AMICITIA

Weekblad voor Beeldende Kunst- en Technische Wetenschap

A.W.W.

Redacteur-Uitgever F. W. VAN GENDT JGz.
Adres voor Redactie en Administratie van het Weekblad en advertentiën: Bureau van *De Opmerker*, Drieknoningenstraat 28, *Arnhem*.
Bureau der Redactie van *Architectura et Amicitia* JAN SPRINGER, C. B. POSTHUMUS MEYJES en A. W. WEISSMAN.
Stukken, deze Redactie betreffende, te adresseeren aan den Heer C. B. POSTHUMUS MEYJES, Kerkstraat 170 te *Amsterdam*
en al, wat de Administratie van het Genootschap betreft, aan den Heer F. J. BREMMER HZN., Prinsengracht 680, te *Amsterdam*.

ABONNEMENT *f* 2.25 per 3 maanden of wel *zes gulden* per jaar, bij vooruitbetaling en franco toezending van dit bedrag. Voor het buitenland *f* 7.50 en Nederlandsch-Indië *f* 9.—, beiden bij vooruitbetaling.
ADVERTENTIEN ad 20 cent voor elken regel plaatsruimte en 10 cent voor een bewijsnommer, worden tot Vrijdagavond aangenomen.
AFZONDERLIJKE NOMMERS, bij contante betaling ad 15 cent per stuk en 25 cent per post, te bekomen aan het Bureau van *De Opmerker* te *Arnhem* en bij den Hoofd-correspondent JOH. G. STEMLER CZN., Boekhandelaar te *Amsterdam*.

MEDEDEELINGEN VAN HET GENOOTSCHAP.

Schetstocht naar Monnikendam op Zondag 5 Juni a. s. De leden der Schetsclub worden uitgenoodigd zich des morgens te negen uren te vereenigen aan de ligplaats der stoomboot Amsterdam—Edam, zijnde steiger 7 of 8, tegenover de perron-overkapping van het Centraalstation aan de De-Ruyterkade.

De 1ste-Secretaris zal zitting houden op Woensdag 1 Juni a. s., des avonds van acht tot tien uren, in het Sociëteitslokaal van het Genootschap, tot afgifte der niet bekroonde antwoorden op de prijsvragen 1885—1886, zijnde een centraal telephoonbureau, een schilderhuis, een Protestantsche dorpskerk en een café-restaurant.

Namens het Bestuur:
De 1ste-Secretaris,
F. J. Bremmer Hz.

(A. et A.) BERICHT.

Naar aanleiding van een artikel in *de Amsterdammer, Dagblad voor Nederland* van Dinsdag ll., stellen wij er prijs op te verklaren, dat naast de stukken, met A. et A. gemerkt en waarvan wij de verantwoordelijkheid dragen, onze kolommen ook steeds openstaan, waar het geldt een andere zienswijze te verdedigen dan de onze. Het zou van bekrompenheid getuigen, indien wij alles, wat niet in onzen geest geschreven is, onverbiddelijk uitsloten.

„Hoor en wederhoor" is steeds onze leus. *Red.*

MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.

Woensdag, den 25 Mei j.l., hield de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst de 55ste algemeene vergadering in het maatschappelijk gebouw. Deze vergadering, door een veertigtal leden bezocht, werd door den Voorzitter, den heer C. Muysken, met een welkomstgroet geopend. Hij gaf het woord aan den Secretaris, die een uitvoerig verslag uitbracht over de verrichtingen en den toestand der Maatschappij in het afgeloopen jaar, waaraan het volgende is ontleend:

Door de uitgegeven werken, waaronder het album der vijf bekroonde Beursontwerpen voor Amsterdam mag genoemd worden, is de Maatschappij in het buitenland meer bekend geworden. Zij werd onder anderen benoemd tot *Société correspondante* van de *Société centrale d'architecture de Belgique*.

Het aantal leden heeft sinds het vorige jaar weinig verandering ondergaan, en bedraagt thans 830. De heer G. E. V. L. van Zuylen, oud-kolonel der genie en voormalig hoofd-correspondent der Maatschappij in Nederlandsch-Indië, werd tot eerelid benoemd.

Na eene korte opsomming van het verhandelde op de in 1886 gehouden vergaderingen, werd omtrent de prijsvragen medegedeeld, dat op de eerste prijsvraag, die van een *Turngebouw*, 4 antwoorden inkwamen, waarvan dat van den heer Poggenbeek bekroond werd met *f* 150; op de tweede prijsvraag, een *binnenbetimmering van een eetzaal*, werden 7 antwoorden ingezonden, waarvan dat van den heer Jos. Th. J. Cuypers ten volle werd bekroond met de zilveren medaille der Maatschappij en *f* 100; op de derde prijsvraag, een *wachthuisje in een park*, kwamen 5 ontwerpen in, waarvan bekroond werd dat van den heer N. Nelis met de uitgeloofde bronzen medaille en *f* 50.

De ontwerpen der nieuw uitgeschreven prijsvragen zijn: I. een Protestansche kerk; II. eene binnenbetimmering van het bibliotheeklokaal in het gebouw der Maatschappij; III. een lantaarnpaal op een plein. De antwoorden worden ingewacht vóór 1 December van dit jaar.

Van het aanbod van het Bestuur, om geheel belangloos advies over gemeentewerken te geven, is reeds door de gemeentebesturen van Deventer en Dordrecht gebruikgemaakt.

Ten vorige jare werd het Bestuur uitgenoodigd advies te willen verstrekken over het restaureeren van het beroemde Raadhuis te Bolsward. De commissie, daartoe benoemd en bestaande uit den Voorzitter en den Secretaris der Maatschappij, bracht een omvangrijk rapport uit, dat tot basis zal strekken voor de dringende voorzieningen, die genomen moeten worden om het monument te behouden.

Onder de voornaamste tentoonstellingen mag, behalve de permanente tentoonstelling van bouwmaterialen in het gebouw der Maatschappij, die van inlandsch aardewerk en terra-cotta genoemd worden. Op deze tentoonstelling werden medailles der Maatschappij toege-

BOLSWARD

kend aan de fabriek Rozenburg te 's-Hage, Joost Thooft en Labouchère te Delft, Gebr. Tichelaar te Makkum, J. van Hulst te Harlingen en J. Schillemans te Utrecht.

De bemoeiingen van het Bestuur der Maatschappij in zake het ambachtsonderwijs liggen nog versch in het geheugen; ook die voor het opstellen van eene concept bouwverordening, die aan het bureau der Maatschappij tegen betaling van 50 cent verkrijgbaar is.

Voorts heeft het Bestuur eene commissie benoemd om te onderzoeken welke maatregelen kunnen worden aanbevolen om den hinderlijken rook in steden te bestrijden.

De Afdeelingen der Maatschappij, 9 in getal, verkeeren meerendeels in vrij bloeienden toestand.

Het verslag, waarvan het bovenstaande niet dan een kort uittreksel is, werd toegejuicht, en de Voorzitter bracht den heer Rieber dank voor de trouwe zorgen, in het afgeloopen jaar aan de Maatschappij besteed.

Bij afwezigheid van den Penningmeester werd het verslag over de geldmiddelen door den Secretaris uitgebracht; de balans sluit aan credit- en debetzijde met een bedrag van *f* 87,413.54 en wijst een kassaldo van *f* 32.96 aan. De heer Stoeller rapporteerde namens de commissie, dat de rekening en verantwoording in volkomen orde was bevonden, waarop den Penningmeester décharge verleend en der Commissie een woord van dank gebracht werd.

De Voorzitter wees de heeren Van der Goes, Van Lith en Berlage aan als leden der commissie tot stemopneming en deelde mede, dat voor de vacature *Metzelaar*, de heeren W. C. Metzelaar, J. R. de Kruijff en A. van Delden en voor de vacature *Cramer* de heeren H. Cramer, J. J. Weve en E. Gugel als candidaten waren aangewezen. De aftredende bestuurders werden met groote meerderheid herkozen; de heer Cramer, ter vergadering aanwezig, verklaarde zich bereid opnieuw zitting te nemen en den heer Metzelaar zal van zijne benoeming kennis worden gegeven.

Op voorstel van den heer Van der Linden werd de aftredende Voorzitter bij acclamatie als zoodanig herkozen; de heer C. Muysken verklaarde zich bereid die betrekking te aanvaarden, te meer daar hij volgens de bepalingen der wet een volgend jaar moet aftreden en dan niet herkiesbaar is.

De conclusiën van het rapport der beoordeelaars van de prijsvragen, waarvan het jaarverslag van den Secretaris reeds melding maakte, werden voorgelezen, waarop de uitreiking der belooningen aan de bekroonden plaatsvond. Onder hartelijke bewoordingen overhandigde de Voorzitter den behaalden prijs aan den heer F. W. M. Poggenbeek, om daarna de onderscheiding, den heer Joseph Th. J. Cuypers ten deel gevallen, aan zijn vader, het Bestuurslid Dr. P. J. H. Cuypers, ter hand te stellen De derde prijswinner, de heer N. Nelis, is evenmin ter vergadering tegenwoordig.

Bij het uitreiken der medailles, aan de heeren J. J. Weve, J. F. L. Frowein en J. M. L. Lotz op de jaarlijksche tentoonstelling van Bouwkunst toegekend, blijkt, dat alleen de heer Frowein ter vergadering is verschenen, waarop de Voorzitter hem de onderscheiding, onder het uitspreken van een gelukwensch, aanbiedt.

Bij de behandeling der begrooting voor 1888 herhaalde de heer Leliman het vroeger gedaan verzoek om op het ontwerp, dat den leden wordt toegezonden, voor elke rubriek ook het bedrag te vermelden, dat werkelijk besteed is. Dit zou het overzicht vergemakkelijken en gelegenheid geven een kijkje achter de schermen te nemen. Gaat spreker de posten der begrooting na, dan betreurt hij 't, dat voor contributiën een lager bedrag is uitgetrokken; hij acht de uitgaven, voor tijdschrift en weekblad aangewezen, te hoog en geeft in overweging bij anderen te informeeren, als de loopende contracten geëindigd zijn. De som van *f* 400 voor prijsvragen is te gering en als men daarbij bedenkt, dat aan Cordonnier *f* 10,000 werd uitbetaald, dan komt verhooging van dezen post, vooral in het belang van jeugdige concurrenten, billijk voor. Spreker wenscht de toelagen aan de Afdeelingen in te trekken, waartoe in 1890 bij de wetsherziening mogelijkheid bestaat; dat bedrag toch heeft voor de Afdeelingen weinig waarde en kan beter besteed worden, o a. voor onderwijs, waarvoor *f* 50 bestemd is. De tractementen en pensioenen tot een bedrag van *f* 2900 zijn hoog; de geheele begrooting is *f* 16,470, zoodat de administratiekosten ruim 17% bijdragen. Het onderhoud van het gebouw daarentegen, op *f* 200 geraamd, is zuinig en het verdient overweging het armoedig plafond van de vergaderzaal eenigszins te verfraaien. De belasting zou naar de meening van den heer Leliman minder kunnen bedragen, als de fiscus gewezen werd op het doel van het maatschappelijk gebouw; ook met den sluitpost heeft hij om het geringe bedrag geen vrede. Spreker betreurde het, dat het Bestuur zich in de beursquaestie partij heeft gesteld, want de eerste stap leidt tot een tweede en als de Gemeenteraad het verzoek tot de Maatschappij richtte om advies, dan zouden daaruit kosten kunnen voortvloeien, die niet bestreden kunnen worden uit de *f* 144, voor onvoorziene uitgaven geraamd. Het is daarom, dat spreker het Bestuur vrijheid wil geven tot overschrijving van posten.

De heer Knuttel is omtrent de inmenging van het Bestuur in de beursquaestie van een ander gevoelen dan de heer Leliman, en betuigt adhesie aan zijne handelwijze, waarop de heer Leliman antwoordde, dat hij de goede bedoelingen van het Bestuur erkent, maar het blijft afkeuren dat het zich partij heeft gesteld in eene zaak, die reeds zoovele partijen heeft.

In antwoord op de bemerkingen van den heer Leliman op de begrooting bracht de Voorzitter in het midden, dat het denkbeeld omtrent opgave der werkelijk besteede gelden een punt van overweging kan uitmaken; voorts dat de post, voor contributiën uitgetrokken, weinig verminderd is, als daarbij niet alleen op de gewone, maar ook op de buitengewone en kunstlievende leden gelet wordt. De som van *f* 4500 voor weekblad en tijdschrift moge hoog voorkomen, in vergelijking tot het totaalcijfer is zij het niet, want de honoraria der medewerkers zijn daaronder begrepen; dat er voor prijsvragen niet meer is uitgetrokken, ligt in hoofdzaak aan het besluit der Vergadering, waarbij het toekennen van medailles op den voorgrond werd gesteld. Hoe wenschelijk het voor het budget moge zijn om de toelagen aan de Afdeelingen af te schaffen, vergete men niet, dat deze Afdeelingen teere plantjes zijn; is er voor onderwijs ditmaal *f* 50 uitgetrokken, in het afgeloopen jaar werd voor het rapport omtrent het vakonderwijs ongeveer *f* 600 betaald, zoodat de zuinigheid in acht genomen moet worden. De bewering omtrent het hooge bedrag van tractementen en pensioenen werd niet gedeeld; verleden jaar gaf de heer Leliman zelfs te kennen, dat eene verhooging wenschelijk was en wat nu het zuinige onderhoud van het gebouw en het noodzakelijke van een passend plafond in de vergaderzaal aangaat, diene als antwoord, dat men moet roeien met de riemen, die men heeft. Aan den wenk om pogingen in het werk te stellen tot verlaging van het bedrag der belasting zal gevolg gegeven worden, al betwijfelt het Bestuur, dat dit tot het beoogde doel zal leiden. Ten slotte bracht de Voorzitter in het midden, dat de verdediging der handelwijze van het Bestuur in de beursquaestie na het door den heer Knuttel gesprokene zeer gemakkelijk valt. Er bestaat verschil tusschen het uitspreken van eene meening en het stellen van partij; het behartigen van de belangen der bouwkunstenaars is de taak der Maatschappij en zwijgen zou onverantwoordelijk zijn.

De heer Leliman bleef in zijne repliek den achteruitgang van het aantal gewone leden betreuren, wees op het getal der niet-betalers en vestigde de aandacht op het contract met den uitgever van weekblad en tijdschrift, dat wellicht op meer voordeelige wijze kon gesloten worden en waartoe een onderzoek werd aanbevolen. Dat er voor de beantwoording eener prijsvraag *f* 50 wordt uitgeloofd, strekt niet om mededinging te bevorderen en dat er slechts *f* 50 voor onderwijs kan bestemd worden, noemt spreker ignoble; heeft het rapport *f* 600 gekost, dan zou voor onderwijs wel 6 mille mogen besteed worden.

De heer Dr. P. J. H. Cuypers vestigde er de aandacht op, dat de vorige spreker de handeling van het Bestuur opzichtens het bedrag van den begrootingspost voor onderwijs op eene wijze heeft aangeduid, die hem noopt spreker te verzoeken dit woord in te trekken.

De heer Leliman antwoordde, dat de Maatschappij de begrooting vaststelt en niet het Bestuur; voorts dat door hem niets kwetsends bedoeld is. Nadat de heer Van Malsen als zijne meening te kennen gaf, dat de heer Leliman het geincrimineerde woord nu van het Bestuur naar de Maatschappij heeft geslingerd, waartegen hij protest aanteekent, repliceerde de heer Leliman, dat het woord in den goeden zin bedoeld was om de wanverhouding tusschen het belang van den post en de daarvoor uitgetrokken som aan te duiden, maar dat hij dit wilde terugnemen, als dit aanstoot geeft.

De begrooting werd zonder hoofdelijke stemming aangenomen, waarop de aandeelen 288, 266, 46, 208 en 10 der geldleening door de heeren Van Malsen en Noordendorp werden uitgeloot.

Omtrent het houden van de September-vergadering deelde de Voorzitter mede, dat bij het Bestuur het denkbeeld is overwogen ditmaal naar eene plaats te gaan, waar geene Afdeeling gevestigd is, b. v. naar Nijmegen of Maastricht. De heer Leliman kon zich hiermede vereenigen, maar wees op de bepalingen der wet, die dit schijnen te verbieden. Nu er namen genoemd werden van plaatsen, waar geene Afdeelingen bestaan, achtte de heer Van Lith zich bevoegd daaraan Dordrecht toe te voegen. De Voorzitter was van meening dat het Bestuurslid, te Dordrecht wonende, zich zou doen gelden, als deze plaats voor het houden van de September-vergadering werd aangewezen. De heer P. J. H. Cuypers wilde dit denkbeeld niet bestrijden, maar achtte een bezoek aan plaatsen, waar men minder gemakkelijk komt, meer geschikt; als zoodanig komen Nijmegen en Maastricht in aanmerking als een paar oude steden, waar veel beziens-waardigs is en ook in lateren tijd veel gedaan werd. De heer Van Malsen begreep de bedoeling van het voorstel, maar drukte zijne vrees uit dat de vergadering slecht bezocht zou worden; in dit opzicht zou Dordrecht de voorkeur verdienen, als daartegen geen bezwaar bestaat met het oog op de wet. Nadat de heer Veth de keuze van Nijmegen had aanbevolen, werd door de heeren Cuypers en Van Malsen van gedachte gewisseld over de vraag, of eene afwijking der wetsbepalingen mocht worden toegestaan, waarna de heer Leliman op het gelukkige denkbeeld kwam te Arnhem te vergaderen en dan eene excursie naar Nijmegen te maken, waarmede de Vergadering zich vereenigde.

De heer Van der Linden deed namens vele leden de vraag of een voorstel tot wetsverandering in de aanstaande September-vergadering zou kunnen behandeld worden; hij deed dit met het oog op de omstandigheid, dat eene behandeling in Mei d. a. v. de zaak te lang zou ophouden. De Voorzitter antwoordde dat het Bestuur geen bezwaar heeft en het sommwijlen gewenscht kan zijn overeenkomstig het verlangen van den voorsteller te handelen.

De heer De Haan deelde het voornemen mede om een voorstel in te dienen tot het brengen van eene verandering in de wet, waardoor de verplichte aftreding van den Voorzitter in het volgende jaar zou worden ingetrokken; hij deed een beroep op de leden om deze zaak te ondersteunen.

De heer Leliman bracht hulde aan het Bestuur, uitte den wensch dat vele leden gratis zouden medewerken aan weekblad en tijdschrift en richtte eenige waardeerende woorden tot den Secretaris, waarna de vergadering gesloten werd.

Op Donderdag 26 Mei te elf uren werd de algemeene vergadering voortgezet met eene voordracht van Dr. P. J. H. Cuypers over ambachtsonderwijs. Spreker ving aan met te wijzen op het feit, dat de verwaarloozing van den handwerksman, met betrekking tot de kennis van zijn vak, samengaat met verbreking van maatschappelijke banden. De Fransche omwenteling had veel goeds tot stand gebracht, maar ook kwaad gedaan door het vernielen van heilrijke instellingen. Mannen van vooruitgang betreuren de afschaffing der gilden, die van af de dertiende eeuw bestonden. De opheffing der gilden heeft die leemte in den maatschappelijken toestand teweeggebracht, waaruit het socialisme is ontkiemd. Groot en ernstig was de fout, die door opheffing der gilden in 1791 begaan werd, daar zij de desorganisatie van het handwerk na zich sleepte. Geen Kamers van Koophandel, geen bouw- of politie-verordeningen hebben de leemten, door die opheffing ontstaan, kunnen aanvullen. Ook de richting van onzen tijdgeest scheen deel te hebben in den achteruitgang van het ambachtswezen: het denkbeeld van baas te zijn bezielt ieder, zonder dat men zich een denkbeeld wil vormen van hetgeen vereischt wordt om inderdaad „meester" te zijn.

Spreker gaf daarna een kort overzicht van de inrichting van het gildewezen en wees daarbij op het heilrijke dier instelling. Dat men algemeen begint te erkennen, dat een andere toestand moet worden in het leven geroepen, blijkt uit hetgeen in Duitschland en België en ook in ons land tot reorganisatie van het handwerk wordt gedaan. Toch geldt het hier een der moeilijkst op te lossen problemen — veel moeilijker dan de schrijvers van zoovele in den laatsten tijd verschenen brochures over deze zaak schijnen te meenen. Spr. leverde daarna eene critiek op verschillende aangeprezen middelen, o.a. op die, door den schrijver van het vlugschrift: „Geen ambachtsscholen, maar ambachtswerkplaatsen" in overweging gegeven. De schrijver blijkt een idealist te zijn, die alle harten naar zijn eigen rekent en den handwerksman hoog genoeg stelt om door vrijwillige samenwerking tot een beteren toestand te komen; volgens hem is de tijdgeest oorzaak en zijn algemeene regelen niet noodig. De leidende geest moet uitgaan van erkende vakmannen, die de zucht voor goedkoop en slecht werk bestrijden. Maar waar die mannen te vinden en de werkplaatsen op te richten, zooals schrijver ze wenscht? Het denkbeeld der inrichting is vaag en na het doorlezen der brochure komt men tot de gevolgtrekking, dat de werkplaats optreedt als controleerende macht en dat in den Raad van Bestuur elk vak vertegenwoordigd wordt. Spreker wijst de gebreken en het onmogelijke van dit stelsel aan,

waarbij *aannemen* ook als een der vakken is aangewezen. De onderscheiding van leerlingen, candidaten en meesters vindt bestrijding, vooral daar in het Bestuur ook leerlingen kunnen worden opgenomen; over de verplichtingen der leden wordt los en luchtig gedacht, zoo ook over de bepalingen van het loon, dat naar de behoefte van den tijd zou geregeld worden en dan nog wel in overleg met candidaten en leerlingen.

Spreker heeft op dit punt andere meeningen. Verder deze zijne eigen meening ontwikkelende, komt hij tot de slotsom, dat zoolang de bazen zelven niet ontwikkeld genoeg zijn om hunne ondergeschikten op te leiden, de Staat moet tusschenbeide treden. Waar de leemte algemeen gevoeld wordt, moet ook een algemeen middel ter verbetering worden aangewend. Elk ambt heeft zijne scholen, zijne officiëele opleiding voor officieren, advocaten, enz. Zoo worde het ook met het oog op onzen handwerksstand.

Spr. wenscht dus de invoering van Staatswege van verplicht teekenonderwijs op de lagere scholen; teekenonderwijs, toegepast op het ambacht, in de kleine gemeenten; ambachtsavondscholen en ambachtsdagscholen in grootere gemeenten. Dan eene wet op den verplichten leertijd, eene wet regelende de plichten en de verantwoordelijkheid der bazen, der ouders en voogden. Men heeft tegenwoordig den mond vol van de rechten des volks — het wordt tijd ook eens te denken aan de plichten, die elk voor zich te behartigen heeft om die rechten waardig te worden.

De heer J. F. Metzelaar werd bang voor de door den heer Cuypers aangeprezen denkbeelden van hervorming; werd op Frankrijk en Duitschland gewezen, dan moest ook gedacht worden aan de middelen, in die landen in practijk gebracht om het handelsverkeer aan banden te leggen. Spreker was van meening dat denkende koppen den vrijen handel huldigen en dat bescherming slechts enkelen kan verrijken. Hij verwachtte daarvan niets; de arbeid moet vrij zijn, evenals het protectionisme in den handel moet worden geweerd; de huidige toestand is een abnormale, vooral in de groote steden, en de tijd zal ook hierin het remedie brengen. Aan hen, die het land bereizen en vele plaatsen bezoeken, is het bekend, dat het ambacht op het platteland niet is achteruit gegaan; in de steden, die sedert den aanleg van spoorwegen en door zucht naar genot zich in groote mate hebben uitgebreid, vindt men tal van werklieden, door de bouwwoede daarheen gelokt, die het handwerk niet verstaan. Eene wederinvoering der gilden zou alleen dienen om enkele menschen rijk te maken en de groote misbruiken, die vroeger plaatsvonden, opnieuw in het leven te roepen. Het is op deze gronden, dat spreker de gilden niet terugwenscht en evenmin groote verwachting heeft van opgevoerd teekenonderwijs; de ambachtsman moet in het maken van uitslagen geoefend worden en het hoog klimmen is verkeerd, want practische ervaring moet hoofdzaak blijven.

De heer Leliman sloot zich bij den voorgaanden spreker aan, want de practijk moet den boventoon behouden. De critiek op het vlugschrift trok hem minder aan, sedert de quaestie van het vakonderwijs behandeld werd in het rapport, dat den Minister van Binnenlandsche Zaken is aangeboden en hij hoopte dat subsidie door den Staat zal worden gegeven. Spreker verklaarde zich tegen de gilden en wees erop, dat er veel gedaan is om den toestand van den werkman te verbeteren en tal van ambachtsscholen de kiem vormen voor degelijk onderwijs; er zouden nog meer scholen en werkplaatsen moeten worden opgericht, maar waar dan te blijven met al het werk, dat kinderwerk is en blijft?

De heer Van Malsen bracht in het midden, dat de heer Cuypers geenszins bedoeld kan hebben — althans dit was hem niet gebleken — de gilden weder in te voeren. Alleen was gezegd, dat bij de verdwijning der gilden daarvoor niets in de plaats was gekomen. Het is toch een feit, dat de ambachtsman geen ander onderwijs geniet als dat op de lagere school gegeven wordt volgens een programma, door onderwijzers opgesteld, en dit is het begin van het kwaad.

Dit zou door teekenonderwijs verholpen kunnen worden, maar spreker schroomt op gebreken te wijzen, wijl men zich daardoor het verwijt van tegenstander van het onderwijs op den hals haalt. Wat het huidige teekenonderwijs betreft, spreker was met de richting niet ingenomen. Het werd niet practisch genoeg gegeven, niet genoeg in verband met de verschillende vakken; de ambachtsman moet leeren de teekeningen te begrijpen en doet hij dit, dan staat hij hooger dan zij, die zich tot teekenen bepalen. Practische werkplaatsen zijn onnoodig en dikwerf oorzaak van onhebbelijke concurrentie met bazen; alleen ten koste van veel geld kunnen zij in het leven gehouden worden, en wat zij voortbrengen zijn kasplanten. Het rapport der Commissie geeft de beste oplossing aan de zaak, mits daarbij tevens het verband tusschen meesters en knechts beter geregeld wordt. Bestaat er een goed stelsel voor opleiding van leerlingen, dan zullen de patroons zich beijveren daarvan geschikte werklieden te maken en aan den tegenwoordigen toestand, waarbij het werkvolk eene vlottende bevolking is, komt een einde.

De heer Van der Linden brak een lans voor de ambachtsscholen en kwam tegen het denkbeeld van den vorigen spreker op, dat de leerlingen kasplanten zijn. De scholen kennende, zou de heer Van Malsen een ander oordeel vellen, want het teekenonderwijs is practisch en alles is ingericht om handwerkslieden, en niet teekenaars en opzichters, te kweeken.

De heer Van Malsen bracht in herinnering, dat hij op het bezwaar gewezen had over het onderwijs te spreken; hij is niet tegen ambachtsscholen, mits goed ingericht en zoodanig, dat ze bestaan kunnen. Het voorbeeld, door de Hollandsche IJzeren Spoorwegmaatschappij gegeven om leerlingen op te leiden en waarop door een der aanwezigen gewezen werd, is hem bekend, maar deze zaak was gemakkelijk te regelen, daar de Maatschappij voor zich zelve en niet bij concurrentie werkt

De heer De Haan wilde de jongelieden, die de ambachtsschool verlaten, ter verdere opleiding aan de bazen toevertrouwen.

Den heer Cuypers was het aangenaam, dat de heer Van Malsen hem beschermd had bij de vooronderstelde voorliefde voor de gilden, waaruit hij de gevolgtrekking maakt niet onduidelijk gesproken te hebben; het was een Fransch schrijver, die de meening was toegedaan en spreker verlangde daarvoor wettelijke bepalingen. Let men op de werking der gilden, dan kan niet ontkend worden dat zij banden vormden, waardoor veel goeds tot stand kwam, al moet toegestemd worden, dat er ook misbruiken bestonden. Spreker heeft alleen de noodzakelijkheid betoogd van eene regeling der betrekking tusschen meester en leerling; eene regeling, die het handwerksvak op vastere grondslagen vestigt dan hedentendage het geval is.

De Voorzitter bedankte den heer Cuypers voor de gehouden voordracht en juichte het toe, dat de brochure van een vakman besproken is, waarop den heer Leliman het woord gegeven werd om zijne vreugde te betuigen voor de concessies, door den heer Cuypers gedaan; het staat spreker voor den geest dat in de voordracht de gilden wel degelijk werden teruggewenscht en hiertegen moest hij zich verklaren. Onderwijs is onmisbaar; al werd daaraan veel gedaan, er blijft nog veel te doen overig.

Alvorens de pauze in te stellen, wijdde de heer Leliman een woord van hulde aan het oudste lid der Maatschappij, den heer B. Blanken, oud-architect, die trots zijne 88 jaren, met een kleinzoon de vergadering bijwoonde.

Na heropening hield de heer H. P. Berlage Nzn. een voordracht over blijde inkomsten en steden in feesttooi.

Naar aanleiding van het jongste feest, in Neêrlands hoofdstad gehouden, stelde spreker de vraag of het feestkleed, dat zij had aangetrokken, smaakvol is geweest? Te dien einde veroorlooft hij zich een kleine inleiding om speciaal te spreken over bekleeding. In het antieke huis werden rijke gordijnen tusschen de zuilen der zuilenhal opgehangen en werd aan de draperie groote beteekenis gehecht; spreker gaf verschillende beschrijvingen van fraaie versieringen der tempels in Griekenland en Egypte, van gecostumeerde optochten bij de volken der Oudheid gehouden, en in het bijzonder van het vierjaarlijksch feest te Athene.

Het materiëele gedeelte der versiering was hetzelfde als hedentendage, omdat de geheele decoratieve versiering der monumenten slechts tijdelijk en alleen voor het feest was berekend. Spreker deed daarna eenige mededeelingen omtrent de feesten en optochten bij de oude Romeinen, die evenzeer door sierlijkheid uitmunten; hij doorliep aan de hand der geschiedenis de middeleeuwen en bracht vervolgens zijn hoorders in het zonnig Italië bij de blijde inkomst van Paus Leo X, bij den intocht van Prins Kardinaal Ferdinand in Antwerpen en die van den Graaf van Leicester in Amsterdam.

Bij deze stad stilstaande, besprak hij terloops de verschillende aldaar gehouden feesten tot aan het jaar 1849 en vermeldde den intocht van den Koning in het jaar 1861, na den watersnood.

De versiering is in het zuiden van Italië, waar de zon aan alles kleur en leven geeft, gemakkelijker dan in ons land. Voor Amsterdam vooral is het zeer moeilijk een passend feestkleed te vinden wegens haar eigenaardige schoonheid, die in de hoogste mate schilderachtig, maar in het geheel niet monumentaal is.

In het Zuiden zijn wel is waar de kleuren gloeiender, maar zij zijn door de rustige lijnen der monumentale architectuur verdeeld en laten zich beter bekleeden dan de schilderachtige Renaissance van het Noorden. Wanneer men de veelkleurige baksteengevels met de bergsteenfaçades van het Zuiden vergelijkt, dan is reeds de moeilijkheid van de versiering der eersten niet twijfelachtig. Geen tapijten, zooals in het Zuiden, zijn hier mogelijk, alleen het groen kan het tegen de bonte geveltjes uithouden, waarbij onze vlag, omdat ze wat hard van kleur is, krachtig kan medewerken.

Het ligt dus, volgens spreker, voor de hand dat de hoofdmomenten der versiering niet aan de gebouwen moeten aangebracht worden, maar daarvan geïsoleerd; zijn in een stad groote perspectieven, monumentale lijnen aanwezig, dan is de decoratieve versiering van dat perspectief aan te bevelen.

Met uitzondering van de drie groote grachten, is Amsterdam bijzonder arm aan monumentale lijnen.

Kleine perspectievische inkijkjes zijn echter in tamelijk grooten getale in Amsterdam aanwezig, zooals de Heiligeweg en de Vijzelstraat, die bij de jongste feesten uitstekend waren versierd. Spreker moet ook mededeelen, dat de versieringen in de Jordaan tot de beste konden gerekend worden.

In ieder geval is het zeker, dat men een kunstenaar noodig heeft, ook voor de eenvoudigste versieringen. Het is niet genoeg met een burgermans smaak voor den dag te komen; dat hebben de Heeren- en Keizersgrachten bewezen, want daar zijn geen kunstenaars aan het werk geweest.

Spreker vereenigde zich met het gevoelen der Jury, die aan het monument op den Dam en de Galjoot den eersten prijs heeft toegekend. Afgescheiden van de uitvoering waren zij de beste decoraties, omdat zij in verband met de omgeving goed waren opgevat. Overal trouwens waar triomfpoorten, obelisken enz. zijn opgericht, hebben de ontwerpers blijkgegeven van begrip voor decoratieve kunst.

Gecontinueerde decoraties in straten, op grachten of pleinen, waar geene monumentale perspectief bestaat, moeten veroordeeld worden. Een der vermakelijkste voorbeelden was o. a. het Rembrandtsplein, dat, behalve de kermisachtige uitvoering, ook als decoratie niets beduidde.

Zal het gestoleerde decoratief aan alle eischen voldoen, dan moet het ook op zichzelf een kunststuk zijn.

A priori zijn alle triomfpoorten enz. af te keuren, die b. v. in klassieken stijl met geschilderde nabootsing van bergsteen zijn opgetrokken. Hare architectuur moet zeer decoratief worden behandeld, dus polychroom, desnoods geheel geschilderd; een beetje al te barok kan geen kwaad.

Spreker wees daartoe o. a. naar de decoratie van het monument op den Dam. Deze verborg een leelijke kern, maar was als tijdelijk monument uitstekend opgevat, want de vormen waren voor het materiaal passend, en de kleuren zeer decoratief; een bewijs hoe goed de bouwmeester, die zelfs zoo ver ging de bekroningsfiguur te vergulden, en de decorateur hebben samengewerkt.

Daarna trad spreker nog in eenige beschouwingen over de eischen van verlichting en meent, dat bij de jongste verlichting Amsterdam veel meer partij van het water had kunnen trekken; daardoor slaagden de verlichtingen van de galjoot en van den tempel in den Amstel zoo volkomen. De verlichting der bruggen is wenschelijk en als 't ware aangegeven voor Amsterdam; voor gebouwen acht spreker de verlichting van de architectonische lijnen de beste.

Spreker eindigde de belangrijke voordracht met de hoop belangstelling gewekt te hebben en ontving den dank van den Voorzitter, waarmede de Vergadering met applaus instemde.

De heer Noordendorp besprak het schrijven, door het Bestuur aan Burgemeester en Wethouders van Rotterdam gezonden en opgenomen in het *Bouwkundig Weekblad* van 23 April; de inhoud van den brief strookt niet met de conclusie van het rapport over het vakonderwijs en z. i. is er weinig goeds te wachten, als er gehandeld wordt in afwijking met een rapport, waarmede de Vergadering zich vereenigd heeft.

De heer Leliman bracht het gisterenavond door hem gesprokene in herinnering en herhaalde dat de Maatschappij zich boven de partijen moet stellen om invloed uit te oefenen; wordt heden tegengesproken, wat gisteren werd vastgesteld, dan breken wij de zaak af. Spreker wil geen afkeurend oordeel vellen, maar acht den maatregel van het Bestuur slecht gekozen.

De Voorzitter verdedigde de handelwijze van het Bestuur en was van meening, dat de bedoeling niet goed begrepen werd. In den brief werden 5 punten geformuleerd en werd het aanbod gedaan de bezwaren tegen de reorganisatie van het onderwijs aan de Academie nader te motiveeren, waarvoor bij het afzenden de tijd ontbrak; daarbij was geene sprake zich partij

te stellen, maar wel van het uitspreken eener meening

Ook de heer Van der Linden was van gevoelen, dat de afkeuring van het onderwijs aan de ambachtsscholen met deze zaak niets te maken had, waarop de heer Cuypers den inhoud van den brief verdedigde. Een poging van den heer Van Malsen om de interpellatie in te trekken, mocht niet gelukken; de heer Noorderdorp had geenszins de bedoeling het Bestuur eenig verwijt te maken, maar achtte zich tgerechtigd om zijn gevoelen uit te spreken, nu hij zich met het adres aan Burgemeester en Wethouders niet kon vereenigen. Ook de heer Leliman bleef bij de meening, dat ingrijpende zaken door de leden moeten beslist worden, waarop de Voorzitter te kennen gaf, dat het de voorkeur verdiende om beschuldigingen tegen het Bestuur behoorlijk te formuleeren.

Aan de orde is het schrijven van het Hoofdbestuur der Vereeniging tot Bevordering van Fabrieks- en Handwerksnijverheid in Nederland over organisatie van wedstrijden voor handwerkslieden, waaromtrent door den Voorzitter werd medegedeeld, dat zedelijke steun toegezegd en een zilveren medaille aangeboden is.

De circulaire der Nederlandsche Maatschappij tot Bevordering van Nijverheid omtrent de oprichting van een proefstation gaf aanleiding tot discussie; het voorstel van het Bestuur om, met het oog op den stand der geldmiddelen, geen geld beschikbaar te stellen en het nemen van initiatief aan de leden over te laten, ondervond tegenspraak bij de heeren Klinkhamer en Van Malsen. Naar aanleiding van het gesprokene door laatstgenoemde, werden de leden in de gelegenheid gesteld van hunne belangstelling in het proefstation te doen blijken, waaraan staande de vergadering begin van uitvoering werd gegeven.

De heer Frowein besprak de samenstelling der jury voor de beoordeeling der prijsvragen van de Maatschappij en wenschte daarin verandering te maken, waarop de Voorzitter antwoordde, dat art. 13 der wet bepaalde voorschriften geeft, die in acht genomen worden; bij de gelegenheid, die in 1890 openstaat veranderingen in de wet te brengen, kan dit punt in overweging genomen worden.

Op voorstel van het Bestuur werd de heer Henri Beyaert, architect te Brussel, tot eerelid benoemd.

De heer Leliman sprak eenige welwillende woorden tot het Bestuur en de vertegenwoordigers der pers, waarna de Voorzitter de vergadering sloot met de mededeeling, dat de leden aan het abattoir gewacht werden.

BEURSPRAAT III.

De beursstorm duurde voort. De „knollen voor citroenen", die de heer De Kruijff reeds in Burgerplicht verkocht had, bood hij het publiek ook in een dagblad en in een technisch blad aan. Men heeft dus van de knollen zijn bekomst kunnen krijgen, wellicht er zich zelfs een indigestie aan kunnen eten.

Ook in uwe kolommen is over de tentoonstelling der beurs-ontwerpen een enkel woordje gezegd. Trok het onderwerp uwe redactie niet aan? Ik bespeurde althans niets van het scherp vernuft, dat in den regel uwe critieken pleegt te kenmerken. Was misschien het gevoel van matheid en loomheid, waarvan de heer Gosschalk in Burgerplicht gewaagde, ook bij u aanwezig?

Uw critiek was kort, dit dient gezegd te worden. Toch geloof ik, dat het wel zijn nut gehad zou hebben, indien gij de „juiste gronden", waarop gij de beurs-voordracht zoudt kunnen weerleggen, niet aan de openbaarheid onttrokken had. Er had in het debat van de aanstaande Raadszitting door velen, die minder op de hoogte van technische quaesties zijn, zulk een dankbaar gebruik van gemaakt kunnen worden. Nu zal het Dagelijksch Bestuur denken, dat gij u van de quaestie met een Jantje-van-Leiden hebt willen afmaken.

Niet gelukkig achtte ik ook uw eerste argument gekozen. Gij zegt daar, dat de deskundigen der gemeente, die aangewezen waren om later zelf een ontwerp op te maken en dus niet onpartijdig konden zijn, de begrooting van kosten der bekroonde ontwerpen gemaakt hebben, en gij keurt dit als onbillijk en niet nobel af. Uit de voordracht schijnt echter te blijken, dat de heeren Cordonnier, Groll en Ohmann gelegenheid hebben gehad, over die begrooting hun oordeel uit te spreken, ja, dat hun zelfs verloofd is, bezuinigingen aan te brengen. Indien dit nu zoo is, waar blijft dan uw argument?

Beter is uw tweede argument. Al zal het natuurlijk niet aan dezulken ontbreken, die betoogen, dat de Gemeente geen de minste verplichting meer heeft tegenover de beide bekroonden (is het niet zonderling, dat men, hoewel toch Cordonnier alleen bekroond is, steeds blijft spreken van de beide bekroonden?), gij zult met uw pleidooi voor het auteursrecht bij velen instemming vinden

Kort is uw beschouwing over het nieuwe plan. Had gij u van de plattegronden wel mogen afmaken met de banale phrase, die gij daaraan wijdt? Waar in de voordracht de grootte der lokalen uitvoerig is opgegeven, had gij, om indruk te maken, moeten aangeven welke „dienst-lokalen" te klein zijn. Gij zoudt dan der oppositie een zeer krachtig wapen in handen gegeven hebben.

Schoone verhoudingen laten zich niet onder cijfers brengen, en men zal u dus niet kwalijk nemen, dat gij uwe opinie over de meer of minder goede proportie van het nieuwe project niet door bewijzen staaft. Over smaak valt niet te twisten.

Voor meer tegenspraak vatbaar is uw bewering, dat er in den gevel een leugen is, een denkbeeld, door u van den Burgerplicht-redenaar overgenomen. Bedrieg ik mij niet, dan was er in de groote vensters een forsche lijst aangebracht, die voor ieder duidelijk maakte, dat men twee verdiepingen voor zich had.

Gij weet, dat ik tegen den gevel aan de stationszijde belangrijke bezwaren heb; toch zou ik uwe bewering, dat zij het karakter van een „graanschuur" heeft, niet gaarne onderschrijven. Er zijn wel betere *boumots* uit uw welversneden pen gevloeid.

Duister is uw betoog over de ijzeren bekapping. Waarin schuilde de logica van de kapconstructie van Cordonnier? Was het, dat daar de spanten op een zeer dun ijzeren kolommetje geplaatst waren, een constructie, die door de smalheid der galerijen noodzakelijk werd? Bij het nieuwe ontwerp, met breede galerijen, ware iets dergelijks niet toe te passen geweest. Gij schijnt het, met den Burgerplicht-redenaar, een groote fout te achten, dat de kroonlijst der zaal, waar zij boven de pilasters kornist, de ijzeren spanten draagt. Is die bekapping dan, uit een esthetisch oogpunt, niet behoorlijk ondersteund, en geeft de kroonlijst niet een behoorlijke afsluiting aan de zaalwanden? Herinner u eens de Romeinsche thermen; daar komt het tongewelf uit een kroonlijst voort. Wij maken geen tongewelven meer, doch mogen wij nu de ijzeren spanten, die het vervangen, niet evenals de Romeinen, op een kroonlijst plaatsen? Er waren meer gegronde aanmerkingen te maken geweest.

De caisson is, al sedert de grijze oudheid, de typische zoldering-versiering geweest. Is zij dan nu plotseling „van ongunstige conceptie" geworden? Gelooft gij werkelijk, dat dakbeschot op daksparren, zooals in het ontwerp Cordonnier, een rijker effect zou hebben opgeleverd? Stel u eens voor, welk een drukkend effect een dergelijke donkere vlakte zou maken!

Bij het resumeeren van mijn korte beschouwingen moet ik dus erkennen, dat een meer degelijke en grondige critiek mogelijk ware geweest. Uit den aard der zaak zal in dit geval aan het oordeel van vakbladen groote waarde worden gehecht. Jammer is het daarom, dat de beide bouwkundige weekbladen de zaak zoo oppervlakkig, ik zou haast zeggen zoo *en bagatelle*, behandelen.

Van een bespreking der practische waarde van het ingediende plan is geen sprake. Toch zullen in een Nederlandschen Gemeenteraad eenige practische betoogen meer gehoor vinden dan alle opmerkingen over plagiaat, auteursrecht, logische concepties en dergelijken.

De Beurs moet in de practijk voldoen, zij moet alle lokalen bevatten, die de handel noodig heeft, en zoo min mogelijk kosten; dat is zoowat de gedachtengang, die een practisch raadslid zal hebben. De esthetische zijde van de quaestie zal hem koud laten.

Bedriegen wij ons niet, dan zal de beursquaestie nu weldra beëindigd worden. Op welke wijze, zal de tijd leeren. De sluizen der beurspraat hebben nu reeds lang genoeg opengestaan. *Claudite jam, rivos.*

R.

BUITENLANDSCHE BERICHTEN.

Woensdag avond is de Opéra Comique te Parijs een prooi der vlammen geworden. Volgens de laatste berichten bedraagt het aantal dooden meer dan 160.

BINNENLANDSCHE BERICHTEN

'S-GRAVENHAGE. De Gemeenteraad heeft eene subsidie van *f* 5000 toegestaan ten behoeve van de in 1888 alhier te houden nationale tentoonstelling van oude en nieuwe kunstnijverheid.

AMSTERDAM. De beursquaestie brengt de pennen in beweging; thans is weder eene brochure geschreven, getiteld: *Het Gemeenteplan of niets!* De schrijver wenscht voorloopig bestendiging van den bestaanden toestand, een weinig verfraaiing en inmiddels onderzoek naar de mogelijkheid om eene Beurs te bouwen zonder belemmering van den toegang naar het Centraalstation.

— Woensdag j.l. vierde de kunstschilder C. Springer zijn zeventigsten verjaardag. De jubilaris ontving vele blijken van belangstelling, o. a. van het bestuur van *Arti et Amicitiae* en van de Vereeniging *Arte et Amicitia*.

— Door het Amsterdamsche Departement der Nederlandsche Maatschappij ter Bevordering van Nijverheid werd besloten voor een bedrag van *f* 50 deel te nemen in het waarborgfonds der te 's-Hage te houden tentoonstelling van oude en nieuwe kunstnijverheid; een gelijk bedrag werd toegestaan voor het waarborgfonds voor de tentoonstelling van gastoestellen.

— De algemeene vergadering van de Maatschappij tot bevordering der Bouwkunst werd deze week gehouden; de opkomst der leden was betrekkelijk gering en het ontbrak aan voldoende deelneming voor den maaltijd, zoodat deze ditmaal geen plaats vond. Het meerendeel der leden, die de vergadering Donderdag bezochten, brachten een bezoek aan het abattoir.

— Men schrijft uit 's-Gravenhage aan het *U. D.*:

»Het plan van een nieuw academiegebouw te Utrecht is door de autoriteiten in het vak zorgvuldig nagegaan en, naar ik heb vernomen, zijn er zoovele bezwaren tegen geopperd, dat het wel nooit zal worden uitgevoerd. Aan de Regeering zou namelijk zijn geadviseerd een geheel nieuw plan, dat al gereed is, aan te nemen en de uitvoering daarvan te gelasten.

»Dit plan is, zooals niet anders was te verwachten, ontworpen door de bekende raadslieden der Regeering, die ten volle haar vertrouwen genieten."

MIDDELBURG. In de algemeene vergadering, door de Vereeniging *Kunstmin* gehouden, werd medegedeeld dat de laatste tentoonstelling eene bate van ongeveer *f* 400 had opgeleverd, dat op die tentoonstelling voor *f* 1700 aan schilderijen voor het Museum was aangekocht en dat voor aankoop op de volgende expositie, die over 3 jaar gehouden zal worden, *f* 3000 voor dit doel kan besteed worden.

MAASTRICHT. De tentoonstelling van kerkornementen, die Zondag j.l. geopend werd, onderscheidt zich door de ingezonden rijke voorwerpen, welke bestemd zijn om als geschenken te dienen bij gelegenheid van 's pausen priester-jubileum. De tentoonstelling lokt vele bezoekers.

— Het burgerlijk armbestuur heeft in zijne jongste zitting besloten, over te gaan tot de aanbesteding van de verbouwing van het gesticht Calvariënberg. De kosten van dit werk zijn op *f* 265,000 geraamd.

HAARLEM. Woensdag j.l. werd in de zitting van den Gemeenteraad het rapport ter tafel gebracht van B. en W. in zake de beschuldiging, door het raadslid Mr. R. H. J. Gallandat Huet tegen den gemeente-architect en de ambtenaren van het bureau van openbare werken ingebracht. De conclusie, door het Dagelijksch Bestuur voorgesteld, strekte om te verklaren dat de ingebrachte beschuldigingen ongegrond zijn. Het kwam echter niet tot eene beslissing; met 11 tegen 10 stemmen werd de volgende motie aangenomen:

»De Raad, overwegende dat bij B. en W. en niet bij hem, Raad, klachten en beschuldigingen zijn ingebracht, en dat het aan B. en W. staat om ten aanzien dier beschuldigingen zoodanige besluiten te nemen als zij geraden zullen oordeelen, verklaart, dat er vooralsnog geene termen zijn tot het nemen eener beslissing, en verwijst de zaak naar B. en W."

'S-HERTOGENBOSCH. Voor de vacceerende betrekking van bouwkundige bij de Godshuizen, waaraan eene jaarwedde van *f* 1000 verbonden is, hebben zich 115 sollicitanten aangemeld.

— Aflevering 5 van *De Natuur* (uitgave van J. G. Broese te Utrecht) bevat:

Iets over de spinnen (met fig.). — Een nieuw bad voor het galvanisch verzilveren. — De coendoe (met fig.). — Geschiedenis van het samengestelde mikroskoop (met fig.). — Nog eens het noordsch diluvium. — Photographische revolver van Fetter (met fig.). — Levende organismen in hun betrekking tot verrotting en ziekte. — Natuur- en werktuigkundig allerlei (met fig.). — Het voortbrengen en overbrengen van beweegkracht door middel van electriciteit. — Korte mededeelingen. — Sterrenkundige opgaven. — Correspondentie. — Vragenbus. — Antwoorden.

BENOEMINGEN

Tot directeur der waterleiding te Maastricht is benoemd de heer De Backer, van Rotterdam.

Tot eerelid van de Maatschappij tot bevordering der Bouwkunst is, in de algemeene vergadering te Amsterdam, benoemd de heer Henri Beijaert, architect te Brussel.

CORRESPONDENTIE

Aan H. te M. De door U toegezonden bijdrage zal in een volgend nommer worden opgenomen.

ADVERTENTIEN.

Op het Bureau van eenen **Architect** te *'S-GRAVENHAGE* bestaat, tegen billijke condities, gelegenheid tot plaatsing van een

VOLONTAIR

ter opleiding.

Brieven franco: Bureau *Opmerker*, motto Volontair.

AANBESTEDING.

Op **Woensdag 1 Juni 1887**, des namiddags ten 3 uren, zal ten Koffiehuize van M. VAN DEN BIGGELAAR te *Oss*, door H. R. HENDRIKS namens den WelEd Heer ABR. S. VAN DEN BERGH, worden **aanbesteed**:

Het bouwen eener Villa met Serres, Veranda en Aanhoorigheden, op een terrein gelegen in de Molenstraat te Oss, met bijlevering van alle materialen enz.

Bestek en teekeningen liggen ter inzage in voormeld Koffiehuis van af 16 Mei e.k., en zijn alsdan te verkrijgen bij den Boekhandelaar J. A. ACKET aldaar, tegen *f* 1.50 per exemplaar en compleet stel teekeningen 3 stuks ad *f* 4.—

Aanwijzing zal geschieden op Dinsdag 31 Mei, 's namiddags 2 ure op het terrein, bijeenkomst bij M. VAN DEN BIGGELAAR.

Aanbesteding.

BURGEMEESTER en WETHOUDERS der Gemeente *ARNHEM* zullen **Dinsdag 7 Juni 1887**, 's voormiddags 11½ uur, in het openbaar ten Gemeentehuize

AANBESTEDEN:

Het onderhouden van en het verrichten van eenige vernieuwingen aan verschillende gebouwen, het bouwen van een WAAGGEBOUWTJE en bijbehoorende inrichtingen op de Varkensmarkt, en het uitvoeren van eenige verdere werken.

Aanwijzing Dinsdag en Woensdag 31 Mei en 1 Juni a. s., 's voormiddags 10 ure ten Gemeentehuize, bureau Gemeentewerken, alwaar de teekeningen ter inzage liggen; bestek met gezegeld inschrijvingsbiljet tegen betaling van *f* 0.50 ter Secretarie verkrijgbaar.

H. & J. SUYVER,

FABRIKANTEN VAN

STOOMKETELS en WERKTUIGEN,

op de Intern. Tentoonstelling te *Amsterdam* 1883 bekroond met

EERE-DIPLOMA (hoogste onderscheiding).

Hollandsche Tuin en Zeepaard, Bickerstraat AMSTERDAM.

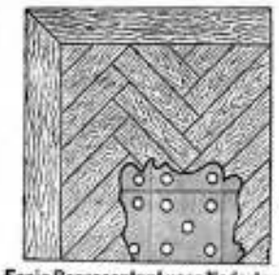

DAMMAN & WASHER, te Bruxelles.
Anciennes Maisons TASSON & WASHER et DAMMAN & CASSARD
Fabriek van rijke en eenvoudige Parketvloeren, Bureau- en Schoolmeubelen.
HYDROFUGE PARKETVLOEREN
Systeem DAMMAN & CASSARD.
Massieve en Tapijt-Parketvloeren.
Deze laatste zijn vooral op gewone, bestaande **houten vloeren** zeer gemakkelijk aan te brengen, daar zij met eene bijzondere lijm hierop bevestigd worden; mooie dessins worden reeds tot den prijs van af 8 francs per □ Meter geleverd.
Hoogste bekroningen op vele Tentoonstellingen.
PARIS 1867 en 1882 Eerediploma. — AMSTERDAM 1883 Eerediploma. — ANTWERPEN 1885 Eerediploma.
Eenig Representant voor Nederland: THEOD. FERD. BIERHORST, Haarlem, Fabrikant van Marmer-Mozaïek, Granito en Asphalt-Vloeren.

NEUCHÂTEL ASPHALTE COMPANY LTD, LONDON.
Exploitatie der Mijnen van Val de Travers,
FABRIEK TE AMSTERDAM Beltweg N°. 3.
TRADE MARK. VALDE TRAVERS
NATUURL. ASPHALT VAN VAL DE TRAVERS ZWITSERLAND.
Gecomprimeerde Asphaltwegen en dito Dorschvloeren.
Werken in Asphalt-Mastiek voor Trottoirs, Skating-Rinks, Moutvloeren, Kelders.
Kolf- en Kegelbanen, Winkel- en Magazijnvloeren, Gangen, Veranda's, Brug- en Dakbedekkingen, Beton-Fundeeringen, Stallen enz. enz. enz.
Zindelijk, Vochtwerend, Ondoordringbaar, Geraaswerend.
Asphalt speciaal tot wering van vochtige muren.
Voor inlichtingen omtrent het leggen van **Vloeren, Bedekkingen** enz. gelieve men zich te adresseeren aan het Kantoor der fabriek, Beltweg 3, *Amsterdam*, of bij den Heer H. G. KNOOPS C.Ozn., Beekstraat F. 62, te *Arnhem*.
De Directeur, W. PATON WALSH

BECKER & BUDDINGH. — ARNHEM.
KONINKLIJKE FABRIEK VAN
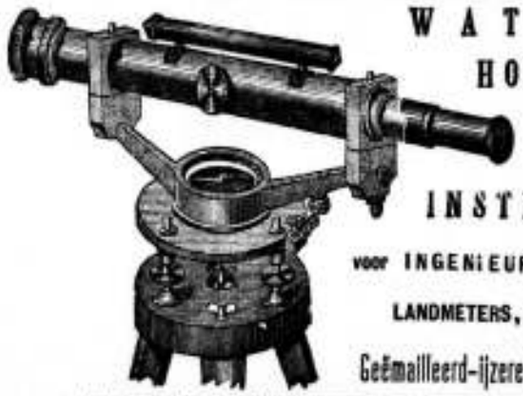
WATERPAS-, HOEKMEET- en andere INSTRUMENTEN voor INGENIEURS ARCHITECTEN, LANDMETERS, TEEKENAARS enz.
Geëmailleerd-ijzeren PEILSCHALEN,
WEEGWERKTUIGEN.

Bij de Firma J. H. VAN DE WEIJER, te *Groningen*, is van de pers gekomen de 1e Aflevering van:
KLEUR EN STIJL
in Woning, School en Werkplaats,
met een Voorwerk
De Plant in hare Ornementale Behandeling,
DOOR
Th. M. M. VAN GRIEKEN.
Prijs bij Inteekening *f* 1.50, buiten inteekening *f* 2.— per Aflevering.
Men vrage het *Prospectus* en zie de 1e Aflevering.

DIJKERMAN & BUYZERD
SPECIALITEIT
in verplaatsbare Houten Gebouwen
BREDA.

PHOTOLITHOGRAPHIE, PHOTOZINCOGRAPHIE
en Stéréotype-Inrichting
van G. J. THIEME, te Arnhem.
De ondergetekende vestigt de aandacht op zijne inrichting voor **Photolithographie**, bijzonder geschikt voor de reproductie van **Plans, Teekeningen** enz. van HH. Architecten en Bouwkundigen; op die voor **Photozincographie** voor de reproductie van **Platen** en **Gravures**, ook van **Teekeningen** voor Boekwerken enz. ten dienste van HH. Uitgevers en op zijne **Stéréotype-inrichting** voor HH. Drukkers, alles tot de minste prijzen.
Prospectussen met proeven van bewerking, worden op *franco* aanvrage gratis toegezonden.
G. J. THIEME.

A. J. BACON & Co.
Ingenieurs, Aannemers van **Verwarming** en **Ventilatie, Gas- en Waterleidingen, Bouwmaterialen enz.**
BEKROOND met Gouden, Zilveren en Bronzen Medailles.
Overtoom N°. 230, AMSTERDAM.
Inrichtingen voor openbare gebouwen, gestichten, woonhuizen, villa's, kantoren, enz.
Projecten en begrootingen worden kosteloos geleverd.

DE LINT & Co.
Oostzeedijk 248, Rotterdam.
VLOER- en WANDTEGELS,
TROTTOIR-, CEMENT- EN IJZERSTEENTEGELS.
Groote voorraden.

Nageperste
Gevel-, Sier- en Profielsteenen
VAN
FR. VAN DE LOO Sr, Bemmel bij Nijmegen.
Gouden Medaille Antwerpen 1885.
Eere-Diploma Groningen 1886.
Veel verminderde prijzen.

Uitgave van J. B. WOLTERS, te *Groningen*.
BEKNOPT HANDBOEK
VOOR
BURGERLIJKE BOUWKUNDE
DOOR
F. Lzn. BERGHUIS,
Directeur der Ambachtsschool te Arnhem.
Met 100 Figuren.
Prijs *f* 2.50.

Gedrukt bij G. W. van der Wiel & Co., te Arnhem.

TWEE-EN-TWINTIGSTE JAARGANG N°. 23. ZATERDAG 4 JUNI 1887.

De Opmerker

Orgaan van het Genootschap

ARCHITECTVRA ET AMICITIA

Weekblad voor Beeldende Kunst en Technische Wetenschap

A.W.V.

Redacteur-Uitgever F. W. VAN GENDT Jr.
Adres voor Redactie en Administratie van het Weekblad en advertentiën: Bureau van *De Opmerker*, Driekoningenstraat 28, *Arnhem*.
Bureau der Redactie van *Architectura et Amicitia* JAN SPRINGER, C. B. POSTHUMUS MEYJES en A. W. WEISSMAN.
Stukken, deze Redactie betreffende, te adresseeren aan den Heer C. B. POSTHUMUS MEYJES, Kerkstraat 170 te *Amsterdam*
en al, wat de Administratie van het Genootschap betreft, aan den Heer F. J. BREMMER Hzn., Prinsengracht 680, te *Amsterdam*.

ABONNEMENT *f* 2.25 per 3 maanden of wel *zes gulden* per jaar, bij vooruitbetaling en franco toezending van dit bedrag. Voor het buitenland *f* 7.50 en Nederlandsch-Indië *f* 9.—, beiden bij vooruitbetaling.
ADVERTENTIEN ad 20 cent voor elken regel plaatsruimte en 10 cent voor een bewijsnummer, worden tot Vrijdagavond aangenomen.
AFZONDERLIJKE NOMMERS, bij contante betaling ad 15 cent per stuk en 25 cent per post, te bekomen aan het Bureau van *De Opmerker* te *Arnhem* en bij den Hoofd-correspondent JOH. G. STEMLER Czn., Boekhandelaar te *Amsterdam*.

MEDEDEELINGEN VAN HET GENOOTSCHAP.

Schetstocht naar Monnikendam op Zondag 5 Juni. De leden der Schetsclub worden uitgenoodigd zich des morgens te 9 uren te vereenigen aan de ligplaats der stoomboot Amsterdam—Edam, zijnde steiger 7 of 8 tegenover de perron-overkapping van het Centraalstation aan de De-Ruyterkade.

Namens het Bestuur:
De 1ste-Secretaris,
F. J. Bremmer Hz.

(A. et A.) REISINDRUKKEN.

Door LEONARD A. SPRINGER.

Toevallige omstandigheden maakten, dat ik mij, een paar weken geleden, onverwachts en onvoorbereid op weg begaf naar Dresden, de hoofdstad van het koninkrijk Saksen, waar een Internationale Tuinbouwtentoonstelling zou gehouden worden. Zij, die weten wat Duitschland op dit gebied vermag, voorspelden zich van deze tentoonstelling veel goeds. Saksen is bekend om zijn gezond en heerlijk klimaat.

Een geboren Sakser zegt dan ook:

Sachsen licht so gemüthlich (1)
Nicht zu nordlich und nicht zu südlich.

Daar ik eerst nog te Zutfen zaken had te verrichten, vertrok ik des avonds 8.05 uur vandaar, om per nachttrein het doel van mijnen tocht te bereiken. Een nachtelijke spoortocht geeft niet veel te zien. Elk station is in 't duister gehuld en, nu de maan ons van haar licht verstoken liet, gaf het landschap ook niet veel op te merken. Mijn medereizigers in de coupé en ik maakten het zich zoo gemakkelijk mogelijk en, dank zij de goede inrichting, waren bijna allen in gerusten slaap. Te Hanover moest ik overstappen. Eigenaardig is zoo'n nachtelijke halte; men ziet allerlei gedaanten op de perrons heen en weer loopen, de meesten half slaperig en in allerlei nacht-toiletten. Ingestegen, slaapt men spoedig weder in, om tegen den morgen, door het stilhouden bij een of ander station, wakker te worden.

Het landschap geeft niet veel te zien. Zacht golvend bouwland, waarop hier en daar het winterkoren den aanstaanden zomer aankondigt, en dit blijft zoo tot men Dresden nadert; men ziet dan aan beide zijden hooge begroeide heuvelen, waartegen de van zandsteen gebouwde huizen en villa's schilderachtig uitkomen en een deel der bonte lijst vormen van het vruchtbare Elbedal. Eindelijk stoomt men het Leipziger station te Dresden binnen en staat men weldra te midden van commissionnairs en huurrijtuigen.

De eerste indruk, dien men van Dresden krijgt, is niet gunstig. De huizen zijn allen van zandsteen gebouwd en door den tijd en den rook zwart geworden Vooral het oudere gedeelte ziet er onooglijk uit; men mist er de schilderachtige plekjes uit onze Hollandsche steden. Er zit dan ook niet veel kleur in die vervuilde huizen met hunne zwarte leiendaken. Zelfs het *Japanische Palais* (vroeger het Hollandsche paleis) met zijn bekoperd dak maakt er geene uitzondering op. De groene kleur van de laag koperoxyde is de eenige kleurschakeering die men ziet. Het paleis staat op de Kaiser-Wilhelms-Platz in Neustadt en is gebouwd in 1717 door Jean de Bodt, Knöfler en Pöppelmann.

Sedert 1786 is het voor museum ingericht. Het is een monumentaal gebouw, in Renaissancen, eenigszins barokken stijl opgetrokken. De kappen der zijvleugels doen echter denken aan iemand, wiens hoed te wijd is. Waarom het den naam van Japansch paleis gekregen heeft, bleek mij nergens uit. Thans bevat het de koninklijke openbare bibliotheek en de antiquiteiten-verzameling.

Dicht bij dit paleis, op de Marktplatz, staat het standbeeld van Augustus de Sterke, aan wien Dresden veel bouwwerken te danken heeft, en die bij zijn dood een groot aantal kinderen, maar nog grooter aantal schulden achterliet.

Het standbeeld stelt hem voor zittende op een steigerend paard; het is geheel verguld geweest, doch thans hier en daar wat afgesleten. Het maakt geen aangenamen indruk, vooral door het noodeloos zware voetstuk.

Achter dit monument ontwaart men de Augustusbrug, die Neustadt met Altstadt verbindt en een schoon gezicht op de beide deelen der stad en den breeden Elbestroom oplevert.

Bij het betreden van Altstadt krijgt men dadelijk een beteren indruk van Saksen's hoofdstad. Het prachtige koninklijke hoftheater, het *Zwinger*, het koninklijke paleis met de hofkerk vormen een rij schoone gebouwen.

(1) Zij spreken de ü uit als ii.

Er is hier veel passage, zoodat men rechts moet houden, wat iedereen ook doet, en wee dengene, die uit den stroom verdwaalt in de tegenovergestelde richting, want de eerste de beste bijt hem toe: *rechtshalten*. Schrijver dezes ondervond dit zelf, want als echt Amsterdammer dwaalde hij naar de overzijde en hield *niet* rechts.

Het nieuwe hoftheater is een pachtig gebouw en maakt met het ruime voorplein een grootsch effect. Over de architectonische waarde durf ik mij als leek niet uitlaten, doch het maakte op mij een diepen indruk, die nog vermeerderd werd, toen ik later dezen tempel der kunst binnentrad en mijn oogen rust vonden in de smaakvol gedecoreerde en zacht verlichte zaal.

Het gebouw maakt als „Neubau" een goed figuur tegenover de barokke vormen van de slotkerk en het *Zwinger*.

Dit laatste gebouw, dat Dresden ook aan August de Sterke te danken heeft, is volgens de plans van Pöppelmann opgetrokken en een waar toonbeeld van den grilligen kunstzin uit het laatst der 17de en begin der 18de eeuw. Voor het geven van groote feesten gebouwd, herbergt het thans de wetenschap en ernstige kunst.

Hier bevindt zich het wereldberoemd schilderijenmuseum, en met recht zijn Dresden's bewoners trotsch op hunne bezitting. Gastvrij staan vier dagen der week de deuren voor iedereen open en kan rijk en arm genieten.

Het gedeelte, waar de schilderijen tentoongesteld zijn, is van later tijd, doch het vult het ontbrekende der Zwinger-gebouwen aan. Naar mijne leekengedachte is de verlichting der zalen uitstekend en hoewel het op den dag, dat ik het museum bezocht, hard regende en het licht dus niet sterk was, kon men de schilderijen goed zien. Wat daartoe ook medewerkt is de betrekkelijke eenvoud, waarmede de zalen gedecoreerd zijn. Niets leidt den toeschouwer af, geen noodelooze draperieën, geen grillige en schreeuwende ornementen of hoogdravende, zalvende spreuken. Men komt daar om schilderijen te zien en voor niets anders. Doch wil men al het schoons zien, wat daar te vinden is, dan raad ik ieder aan op één dag hoogstens 2 of 3 zalen te bezoeken; 't is anders te vermoeiend. Men duizelt van al die schoone voorbeelden der Italiaansche, Spaansche, Duitsche, Hollandsche en Vlaamsche scholen, maar hiervan eene beschrijving te geven, vereischt een vaardiger pen dan van schrijver dezes. In den linkervleugel van het gebouw vindt men aan het uiteinde twee kleine kabinetten. Men komt daar eerst, nadat men de meeste zalen doorloopen heeft, doch dit verhoogt nog den indruk, dien men reeds heeft, wanneer men de eerste binnentreedt. Gewend aan zalen, vol schoone schilderstukken, wordt men getroffen door den eenvoud en de stilte, die daar heerschen.

Midden in de zaal, die zonder bovenlicht is, staat bij het raam het beroemde schilderij, het wereldberoemde Sixtina, van Raphaël. Het oog, dat gewend is aan de meerendeels door den tijd donker geworden schilderijen, wordt verkwikt door de frischheid, welke deze schilderij, door de eeuwen heen, bewaard heeft. Reeds de wijze, waarop dit kunstgewrocht tentoongesteld is, maakt op de onkundige beschouwers den indruk, dat hier iets bijzonders, iets buitengewoons voor hen staat, en men wordt onwillekeurig gedwongen tot bewondering.

Niets leidt u af, ook de lijst niet, die, overvloedig geornementeerd, toch de aandacht niet aan de schilderij onttrekt. Geen ander kunstvoorwerp is in deze kleine zaal te vinden dan het portret van den schilder, een kleine gravure, boven de sofa.

In dienzelfden geest zijn in een andere zaal een paar schilderijen van Hans Holbein opgesteld, wat pleit voor den rechtmatigen eerbied, dien de Duitscher koestert voor den stamvader zijner nationale kunst.

Het groote binnenplein van het *Zwinger* is in regelmatigen stijl aangelegd, wat zeker te prijzen is, daar een aanleg in landschapsstijl hier bepaald misplaatst zou zijn; toch zijn er nog zooveel betweters, die beweren willen dat elke tuin een stukje wilde natuur moet wezen. Jammer echter is het, dat men de ornering wel wat te eenvoudig opgevat en niet meer in overeenstemming met de weelderige vormen van het gebouw gewerkt heeft. Ornementbedden met versieringen uit de 17e en 18e eeuw zouden hier goed op hun plaats geweest zijn en men had uitstekend kunnen profiteeren van de fontein en andere waterwerken, waarvan de overblijfselen nog ruimschoots voorhanden zijn. Het standbeeld van August de Rechtvaardige, dat hier een plaats gekregen heeft, is volstrekt geen hinderpaal. De Duitsche tuinarchitect is evenwel te veel volgeling van Schinkel om zich in een anderen regelmatigen stijl te kunnen bewegen, dan die door laatstgenoemde uit de oude Italiaansche Renaissance afgeleid en ingevoerd is.

Het koninklijk slot in de nabijheid geeft uitwendig niet veel meer te zien dan een muurschildering of liever teekening, die men aangebracht heeft op een blinden muur in de Augustusstrasse. Deze teekening is van kolossalen omvang en stelt een historischen optocht voor van alle vorsten, die totheden over Saksen geregeerd hebben. Zoo ik zeide, is het meer een teekening dan schilderij en het doet den aanschouwer denken aan een reusachtige gravure op lichtbruin papier. De figuren zijn uitstekend en correct, doch eenigszins droog geteekend.

Niet ver hiervandaan is nog een der schoonste overblijfselen der vroeg-Renaissance te vinden en wel de poort van het Johanneum. Zij vormt met haar schoone, fijne ornementen een eigenaardige tegenhangster van de grillige vormen van het *Zwinger*.

Na al dit bewonderen krijgt men dorst, maar in de nabijheid is een goede gelegenheid om deze kwaal, waaraan men in Duitschland veel te lijden heeft, te genezen, want op de nabijgelegen Brühlsche terrassen is een goed restaurant, waar men onder het drinken van een glas Lager of Münchener kan uitrusten; van deze hoogte heeft men een prachtig uitzicht op de Elbe en hare oevers en op het drukke verkeer der Augustusbrug

Om er te komen moet men een hooge breede trap bestijgen, maar die moeite getroost men zich gaarne, al was het maar om de vier beeldgroepen te bewonderen, waarvan er twee aan het boven- en twee aan het benedeneinde der balustrade staan. Zij stellen Morgen, Dag, Avond en Nacht voor en zijn door Prof. Schilling ontworpen, in zandsteen uitgevoerd en sedert weinige jaren verguld.

Monumenten en standbeelden vindt men hier natuurlijk in overvloed, het een al schooner dan het andere, en Dresden heeft, evenals bijna alle plaatsen in Duitschland, een *Sieges-Denkmal* voor hare 99 gesneuvelde zonen in den oorlog van 1870—71. Dit monument is een prachtwerk, door den beeldhouwer Robert Henze ontworpen en uitgevoerd.

Van restaurants gesproken, men behoeft er te Dresden niet naar te zoeken; zij zijn ontelbaar en het een is al sierlijker dan het andere. Een der meest gezochte *Kneipe* is de *Welt-Société*, een zeer smal, doch onmogelijk lang lokaal, waar een eeuwigdurende mist van tabaksrook hangt. De wanden zijn met allerlei tafereelen beschilderd, waarin natuurlijk herauten en *Bier-Mädl's* in oud-Duitsch costuum de hoofdrol spelen; de bijschriften verkondigen zonder uitzondering in dichterlijke bewoordingen den lof van het bier en trachten u aan het verstand te brengen, dat er geen grooter genot bestaat dan een eeuwigdurenden dorst te hebben en geen grooter deugd dan de grootst mogelijke hoeveelheid gerstenat te kunnen drinken.

Zoo gaandeweg komt men langs de Pragerstrasse, in de nieuwe uitbreiding van Dresden-Altstadt. In het voorbijgaan ontwaart men den monumentalen ingang van het Panorama. *Dresden wird Weltstadt* en moest dientengevolge ook een panorama hebben. Het doek stelt den slag van St.-Privat voor, en dit onderwerp is gekozen, omdat de Saksers daar de hoofdrol gespeeld hebben.

Links den hoek om en de wandelaar is in de Wienerstrasse en heeft den voet gezet op het gebied der Dresdener *High-life*. Hier is geen aaneengesloten rij huizen, maar een aaneenschakeling van villa's, door tuinen omzoomd. Zoo ook de zijstraten, die naar de *Burgerwiese* en de *Grosse Garten* voeren. Zonder onderscheid zijn allen in klassieken stijl gebouwd, wat wel eenigermate eentonig is, vooral omdat voor allen zandsteen als bouwmateriaal gebruikt is. Daartegenover staat, dat er een zekere aristocratische rust heerscht.

(*Wordt vervolgd.*)

DE DRINKWATERLEIDING TE MAASTRICHT.

De aanleg van een drinkwaterleiding maakte te Maastricht, evenals in vele andere plaatsen van ons land, in de laatste jaren een punt van ernstige beschouwingen uit.

Wordt Maastricht met omgeving door zijne schilderachtige ligging, boven vele andere plaatsen van ons land, door de natuur bevoordeeld, zeker is dit het geval ten opzichte van het drinkwater, want overal vindt men tusschen de vette leem- of kleilagen een ruimen kiezel- en zandbodem, die overvloedig en uitmuntend drinkwater oplevert.

En toch gingen weinige jaren geleden van verschillende zijden stemmen op over de ongeschiktheid van het drinkwater. Openbare en niet-openbare putten en pompen werden door deskundigen onderzocht en velen werden voor de gezondheid schadelijk bevonden en ten bewijze daarvan met een geschilderd opschrift *ongeschikt voor drinkwater* voorzien.

Het is hier de plaats niet om te onderzoeken waaraan die plotselinge beweging haar ontstaan te danken had, en waarom vele van de bovenbedoelde opschriften thans zijn weggenomen en het water van bijna alle openbare pompen wederom ongestoord en zonder waarschuwing wordt gebruikt.

Het mag echter wel gezegd worden, dat de hierboven bedoelde beweging de eerste stap was, om bij het vele goede water, dat de natuur ons schenkt, nog in het bezit der waterleiding te worden gesteld; dat bezit moet iedereen met dankbaarheid aanvaarden, want al heeft men thans vele welwaterputten met goed drinkwater, toch is de onderstelling niet gewaagd, dat het tijdstip weldra zal aanbreken, waarop deze niet meer aan de gestelde eischen zullen beantwoorden. Men denke aan de uitbreiding, die de stad tengevolge van de slechting der vestingwerken ondergaat; men vergete daarbij niet, dat de eischen ten opzichte van gemak en weelde met den dag grooter worden en dat de waterleiding belangrijke diensten kan bewijzen niet alleen bij brandonheilen, maar ook voor straatbesproeiing, fonteinen en badkamers. De aanleg van de waterleiding, waarvan de officiëele opening op Zondag 22 Mei plaatshad, moet als eene groote weldaad beschouwd worden zoowel in het belang van hygiëne als verfraaiing.

Zooals men weet werd de concessie voor den aanleg en de exploitatie der drinkwaterleiding verleend aan de heeren Van de Gevel en Van Wijk en door dezen overgedragen aan de Rotterdamsche Waterleiding-Maatschappij.

De boringen, op verschillende punten rondom de stad verricht, leidden tot de uitkomst, dat het beste water te verkrijgen is in het uitgestrekte onder eene zachte helling gelegen veld tusschen den rechter Maasoever en de aanschietende hooge bergketen.

De putten en het pompstation werden daarom gebouwd aan den teen der voormalige vestinggronden ten zuiden der voorstad Wijk en het water wordt van daar, door een syphonduiker onder de Maas, opgevoerd naar een op den linker Maasoever, op den St.-Pietersburg gebouwd hoog-reservoir, dat op ongeveer 90 M. + A.P. gelegen is. Door deze hooge ligging wordt voor het hoogst gelegen gedeelte der stad nog een druk van 25 à 30 M. verkregen, zoodat de levering van water voor huishoudelijke of industriëele doeleinden hierdoor belangrijk wordt bevorderd en bij het uitbreken van brand veel voordeel aanbiedt.

Voor de officiëele opening waren des morgens te 10 uren de leden van den Gemeenteraad en eenige burgerlijke en militaire autoriteiten aan het pompstation genoodigd, waar zij door de Directie der Maatschappij ontvangen werden. Na eene toespraak door den heer Van de Gevel, werden de pompen door den Burgemeester in beweging gesteld, waarna een gedenksteen in een der gevels van de gebouwen geplaatst en eene oorkonde door de aanwezigen onderteekend werd.

Te halfwaalf werden de genoodigden per rijtuig gebracht naar het nieuw aangelegde Villa-park buiten de voormalige St.-Pieterspoort, waar het eerste water in een opzettelijk daarvoor vervaardigden beker door het dochtertje van den stads-ingenieur aan den Burgemeester werd aangeboden; vervolgens werd eene fontein in werking gesteld, eene brandkraan geopend en vroolijk dartelende waterstralen stegen onder luide toejuichingen van eene ontelbare menigte omhoog.

Te vijf uren waren autoriteiten en genoodigden aan een keurigen maaltijd in de redoute-zaal vereenigd en de feestelijkheden werden gesloten door illuminatie, vuurwerk en muziekuitvoering in het Villa-park en op het Vrijthof. Jammer dat onmeedoogenlooze onweersbuien het genot van deze laatste feestvreugde grootendeels kwamen verstoren.

Ten slotte zal een enkel woord van waardeering hier wel gepast zijn voor de directie der Waterleiding-maatschappij en haar personeel, de verschillende leveranciers, aannemers en allen die hebben medegewerkt om een zoo belangrijk werk in weinige maanden, zonder de minste stoornis en op eene naar ieders oordeel flinke wijze tot stand te brengen.

INLICHTING OP BESTEKKEN.

(*Ingezonden.*)

In de aankondigingen der besteding van gemeentewerken worden de gegadigden, tot het verkrijgen van inlichtingen omtrent de juiste bedoelingen der bestekbepalingen, zonder uitzondering verwezen naar den architect of den directeur der gemeentewerken; dit geschiedt zelfs in groote gemeenten, waar de architect of directeur tal van hoofd- en subalterne opzichters onder zich heeft.

Polderbesturen, maatschappijen en particulieren volgen dit goede voorbeeld, maar de besturen van Provinciën en Staat houden zich niet aan dezen regel. Zij verwijzen nu eens naar den hoofd- of eerstaanwezend-ingenieur, maar dikwerf bovendien naar de betrokken hoofd- en inferieure opzichters. Bestaat er voor deze afwijking wel reden? Is het eerste voldoende,

dan moet de verwijzing naar de opzichters als overtollig worden aangemerkt.

De meest geschikte persoon om inlichtingen te geven omtrent de zakelijke bedoeling van het bestek is zonder twijfel de ingenieur, die het werk ontwierp en het bestek opmaakte, want naar zijn plan moet het werk worden gemaakt.

De onder den ingenieur geplaatste opzichters zijn de aangewezen personen voor de leiding van het practische, het constructieve deel der uitvoering; de hoofdleiding en de verklaring van het ontwerp moeten buiten hunne onmiddelijke bemoeiingen blijven en daaronder behoort het geven van inlichtingen omtrent de bedoelingen van het bestek.

In de aankondigingen wordt ook melding gemaakt van den tijd, waarop de aanwijzing ter plaatse zal worden gehouden en in vele gevallen wordt daaraan de bepaling toegevoegd, op welk punt met de aanwijzing begonnen zal worden. Is het werk zeer uitgebreid en wordt de plaatselijke aanwijzing door verschillende personen der directie op nagenoeg denzelfden tijd gegeven, dan kunnen de gegadigden niet voldoende van de aanwijzing profiteeren, wijl ze zich toch slechts op één plaats kunnen bevinden en niet allen confraters hebben om hen te vertegenwoordigen.

Andere directiën verzuimen de onmisbare toevoeging van tijd en plaats van samenkomst voor de aanwijzing op te geven, en dit is voor gegadigden, die met de gewoonten van de besteders niet bekend zijn, zeer lastig, daarbij tijdroovend en oorzaak van het vermeerderen der reiskosten.

Het komt raadzaam voor, dat in deze zaak wat meer rekening wordt gehouden met de bevoegdheid en bekwaamheid der personen, die voor het geven van inlichting en het doen van aanwijzing worden aangewezen, en dat ook op de belangen der gegadigden gelet wordt, waardoor besparing van tijd en reiskosten ontstaat.

R., Mei '87. P. P.

EEN WEINIG CRITIEK.

(Ingezonden.)

Alle mededingers naar de Louisa-stichtings-prijsvraag, die niet geslaagd zijn, hebben hunne stukken terug ontvangen met een afdruk van het juryrapport. Evenals dit met zoowat alle prijsvragen de gewoonte is, zijn daaronder mopperaars, die meenen, dat zij iets beters geleverd hebben dan de beide uitverkorenen.

Willen zij zich overtuigen of de Jury of wel zijzelven het mis hebben, dan vinden zij in de tabel een middel om tot de wetenschap daarvan te komen. Doch daar het niet zoo heel gemakkelijk is, om uit vele, zoowel goed- als afkeurende woorden een zuiver en ook vergelijkbaar totaal te vormen, zullen zij zich de moeite moeten getroosten de woorden in een anderen vorm om te zetten. Het eenvoudigste middel is om de woorden in cijfers te veranderen; b.v., zij noemen alles wat *minder* dan *voldoende* gecoordeeld wordt 0; *voldoende, goed* — met een de waarde van dat woord *verkleinende* toevoeging —, *niet onverdienstelijk* en dergelijken 1; *goed* 2; *zeer goed* 3; *verdienstelijk* 4; *zeer verdienstelijk* 5 en *uitmuntend* 6. De som van die cijfers geeft hun een gemakkelijke en onderling vergelijkbare maatstaf van het oordeel der Jury.

Om echter in dit geval niet tot een misschien eenigszins valsche gevolgtrekking te komen, raden wij aan het cijfer voor de *architectuur* afgezonderd te houden van de overigen, en wel omdat een voor uitvoering geschikt ontwerp verlangd werd, waarbij het *plan* meer gewicht in de schaal legt dan de *gevel*. Vooral is dit goed in het onderwerpelijk geval, omdat een *eenvoudig* gebouw werd verlangd.

Is deze operatie verricht, dan vindt hij, *alleen voor de inrichting*, de volgende uitkomsten. De 51 plans met één kruisje zijn waard van 2 tot 14; de 74 met 2 kruisjes van 3 tot 25 en de 16 met drie kruisjes, van 8 tot 35 punten (1).

Beschouwt de cijferaar nu deze getallen met aandacht, dan zijn hem enkele verrassingen bereid. Vooreerst zal hij zien, dat, waar plans met 14 punten het slechts tot één kruisje hebben kunnen brengen, aan anderen met niet meer dan 3, 4, 6 en meer punten twee kruisjes zijn toegekend, en waar aan plans met 25 punten slechts recht op twee kruisjes is gegeven, een plan met niet meer dan 8 punten het tot drie kruisjes bracht.

Vervolgens zal hij ontdekken dat er *zestig* plans met twee kruisjes zijn, die de plans met één kruisje in puntenaantal *niet* overtreffen en dat, behalve n°. 94 (het eerst bekroonde), *geen* der plans met drie kruisjes meer punten heeft dan het hoogste met twee kruisjes. Hierbij mag echter niet verzwegen worden, dat de 5 hoogste met twee kruisjes, volgens de Jury, te duur zijn, hetgeen invloed op het niet toekennen van het derde kruisje kan gehad hebben. Boven die 5 staat echter één plan, dat aan dat euvel niet mank gaat, met 19 punten; 8 met drie kruisjes hebben het niet zoover kunnen brengen.

Wij zullen de bespottelijke bewering niet uitspreken, dat, als 14 punten slechts één kruisje waard zijn, twee kruisjes geen mindere waarde mogen vertegenwoordigen dan 15; maar dat 3 en 4 punten daarvoor wel in aanmerking komen en er *zestig* plans met minder dan 14 punten zijn, schijnt toch wat erg bevreemdend, welke bevreemding niet minder wordt als men aan een plan, met slechts 8 punten, drie kruisjes niet toegewezen.

De cijferaar zal verder bemerken, dat het aantal punten bijna geregeld met 1 toeneemt; slechts vijfmaal is het 2; tusschen de twee laagsten met drie kruisjes is het 5 (van 8 op 13) en tusschen de twee hoogsten 10 (van 25 op 35). Dit laatste ziende zal hij het uitroepingsteeken achter *uitmuntend* in de kolom »opmerkingen" bij n°. 94 billijken.

Ten slotte ziet hij nog, dat het tweede bekroonde plan, n°. 4, het niet hooger heeft gebracht dan tot 17 punten, hetgeen beteekent dat 8 ontwerpen met twee- en, behalve n°. 94, 8 met drie kruisjes een hooger aantal, tot 25, hebben.

Heeft de cijferaar van deze excursie genoeg, dan ga hij terug naar het begin van het rapport en merke daar op welke eischen de Jury stelt. Heeft hij op de tentoonstelling n°. 94 (n°. 4 laten wij rusten) eenigszins goed gememoriseerd, dan zal hij die eischen met de wijze, waarop daaraan is voldaan, kunnen vergelijken.

Onder het hoofd *indeeling* wordt geëischt: goede afscheiding tusschen de jongens- en meisjes-afdeeling; geregelde circulatie; ruime vestibules en gangen, niet bemoeilijkte surveillance.

Een muur van p. m. 25 M. lang, door de beide verdiepingen gaande en zonder eenige opening kan een aan de volmaaktheid grenzende afscheiding genoemd worden; doch de vraag is gewettigd of dezelfde muur niet een lastige sta-in-den-weg is voor een gemakkelijke circulatie en de niet gewenschte omslachtigheid sterk in de hand werkt; bovendien zal hij de surveillance in hooge mate belemmeren. Een dubbel surveilleerend personeel kan noodig zijn, omdat in de eene helft van het gebouw niet alleen niet kan *gezien* maar zelfs niet kan *gehoord* worden wat in de andere geschiedt. Mogen gangen van p. m. 1.75 M. breed, hier *ruim* genoemd worden? Waar zijn de ruime vestibules? zeker niet vóór de trappen, waar zij in een gesticht zoo noodig zijn. Kunnen die trappen zelf *ruim* genoemd worden?

Licht en lucht. Waar is de *ruime toevoer* van *direct* licht in de gangen te vinden? Boven uit de tweede-, beneden uit de derde hand, alleen aan de einden iets versterkt door eenig zijlicht. De gevolgen van deze armelijke inrichting liggen voor de hand. Steeds zullen die gangen kil en somber zijn, want nimmer zal daarin een enkele vervroolijkende en verwarmende zonnestraal kunnen doordringen.

Leerkamers. Sterk is de aandacht gevestigd op de gelegenheid om twee of meer lokalen tijdelijk tot eene ruime zaal te vereenigen. Of de vereeniging van de regentenkamer, een leerkamer en het gymnastieklokaal tot één ruimte gelukkig gedacht is, betwijfelen wij. Behalve de pijpenlade-vorm, zal de verschillende afwerking die ervoor vereischt wordt, zelfs geen dragelijk geheel vormen. Het zal toch niet te veel geëischt zijn, dat de regentenkamer iets fraaier afgewerkt wordt dan de andere lokalen, en een van de wanden daarvan zal weggenomen moeten kunnen worden.

Gymnastiek. Hierbij had de Jury een voldoende grootte, behoorlijken vorm en vooral de ligging op het oog. Of eene kamer van 6 × 6 M. oppervlakte en p. m. 4 M. hoogte van *voldoende grootte* is, mag betwijfeld worden. Hoe kunnen daarin toestellen geplaatst en gehangen worden zonder elkander in het gebruik te hinderen, en waar is dan de nog noodige vloeroppervlakte voor andere exercitiën. Wij, tenminste, denken voor een gymnastieklokaal in een gesticht als dit, aan geheel iets anders. De vierkante vorm acht de Jury zelf niet geschikt, blijkens hare afkeurende bemerking bij n°. 26. Op gunstige ligging kan dit lokaal ook geen aanspraak maken.

In verband met dit lokaal willen wij op iets anders wijzen. De opengelaten ruimten langs de beide zijden van het gebouw zullen, bij den minsten wind, tochtkokers zijn; zij zijn dus niet geschikt te achten voor speelplaatsen en zullen ongetwijfeld ook ongunstig op de achter het gebouw liggende ruimte werken. Het gevolg hiervan is, dat alle open grond veel minder goed aan het doel zal beantwoorden, dan wanneer het terrein langs eene zijde geheel bebouwd is. Door dien ongunstigen toestand zullen de kinderen veel meer in huis moeten blijven spelen dan bij eene andere bebouwing, en waar moeten zij in dat geval dan blijven? Zou een flink, ruim gymnastieklokaal dan niet van groote waarde zijn.

Slaapkamers. Aan een gemakkelijk toezicht hechtte de Jury groote waarde. Hoe het mogelijk zal zijn, dat directeur en directrice uit hunne slaapkamers, die door de trapruimten van de slaapkamers der kinderen gescheiden zijn, een gemakkelijk toezicht kunnen houden, dat, zoo ergens, *hier* in de hoogste mate noodig is, is niet best te vatten.

Wagen wij nogmaals een uitstapje op het gebied der cijfers. Van 28 projecten zegt de Jury dat zij niet voor *f* 63000 te maken zijn. Nu doet zich de vraag voor welken weg de Jury heeft ingeslagen om tot deze uitspraak te komen. Al de begrootingen na te rekenen en met de teekeningen te confronteeren, zou een arbeid zijn, die niet van haar te eischen is. De veronderstelling mag dus gewaagd worden, dat zij den meer gebruikelijken weg heeft ingeslagen, door een zekere som per M². inhoud van het gebouw te stellen en naar de uitkomst daarvan haar oordeel uit te spreken. Maar nu weet elke practicus, dat die uitkomst slechts eene waarheid bij benadering is en volstrekt niet juist, wanneer op ongelijke grootheden eenzelfde norm wordt toegepast.

Verduidelijken wij dit door een concreet geval te stellen. Nemen wij een norm aan van *f* 8 per M². Of de Jury hetzelfde cijfer heeft aangenomen of een ander, doet niets ter zake, omdat de uitkomst vergelijkenderwijze dezelfde blijft.

Bij de ontwerpen hebben wij gymnastieklokalen met zeer van elkander afwijkende grootten gezien. Bij n°. 94 heeft dit lokaal een inhoud van p. m. 6 × 6 × 4 = 144 M². en zal, ad *f* 8, in deze begrooting voorkomen voor *f* 1152. Er waren ook die zeker 100 M². oppervlakte hebben, en daarbij eene hoogte van 6 M. stellende, zouden deze *f* 4800 moeten kosten. Aangenomen dat het cijfer voor n°. 94 juist is, dan zal geen zaakkundige willen beweren, dat dit ook het geval is voor het groote lokaal.

Om tot een zuiverder begrooting der kosten te komen, moet berekend worden wat voor ieder lokaal gevorderd wordt aan wanden, vloer, plafond, korijnen met ramen of deuren, betimmering en doen wij dit met aanneming van voor het grooter lokaal iets zwaardere afmetingen, dan vinden wij dat de bouwkosten tot elkander staan als 8 : 5, waaruit volgt, dat door de Jury voor het groote lokaal *f* 1800 te veel is gerekend, een bedrag, dat bij vele opgegeven begrootingssommen zeer geschikt is aan eenig project den naam van *te duur* te geven, zonder dat dit werkelijk zoo is, terwijl het tevens, tengevolge van den onjuisten maatstaf, van nadere beoordeeling is buitengesloten.

Ten slotte wil de cijferaar nog op iets geheel nieuws in het artikel »prijsvragen" de aandacht vestigen. Het is de eerste keer, dat hij in een Juryrapport de namen der bekroonden heeft aangetroffen. Hoe kan dat? Er blijft, zoo oppervlakkig beschouwd, niets anders over dan te denken dat de Jury, behalve de teekeningen en andere stukken, ook de naambrieven in haar bezit heeft gehad. Mocht dit werkelijk zoo zijn geweest, dan gelooft hij dat zeer afkeurenswaard te mogen noemen.

(1) Waar twee ontwerpen van een hand zijn, tellen zij hier ook voor twee.

☛ De Redactie werd tot heden verhinderd aan bovenstaand stuk plaatsruimte te verleenen.

DE BEURSQUAESTIE.

Het voorstel, door B. en W. der hoofdstad aan den Gemeenteraad gedaan omtrent den bouw van eene nieuwe Beurs, heeft meermalen een onderwerp van discussie uitgemaakt. Vakmannen en leeken hebben zich beijverd hunne zienswijze bloot te leggen, zoodat het niet aan oordeelvellingen ontbroken heeft.

Ook de Jury, die de antwoorden op de uitgeschreven prijsvraag voor de Beurs beoordeelde, heeft gemeend hare zienswijze kenbaar te moeten maken.

De heeren Dr. P. J. H. Cuypers, architect der Rijksmuseumgebouwen, te Amsterdam.

L. H. Eberson, architect-en-chef van Z. M. den Koning, te Arnhem.

J. R. de Kruyff, architect en directeur van de Rijksschool voor kunstnijverheid, te Amsterdam.

J. C. Raschdorff, koninkl. architect en professor aan de technische Hoogeschool, te Berlijn.

Freiherr F. von Schmidt, K. K. Oberbaurath en professor aan de Academie van Beeldende Kunsten, te Weenen.

P. Sédille, architect van het Gouvernement en Vicepresident van de Centrale Maatschappij van architecten te Parijs.

R. Phené Spiers, architect, directeur der Bouwkundige afdeeling aan de Koninklijke Akademie te Londen, en J. J. van Ysendyck, architect te Brussel.

allen leden van de Jury voor de prijsvraag, is, naar aanleiding van de voordracht van Burgemeester en Wethouders van 3 Mei j.l. N°. 212 in zake den beursbouw, aan den Gemeenteraad van Amsterdam een in 't Fransch gesteld adres ingediend, waarvan de vertaling luidt als volgt:

De ondergeteekenden, die in 1885 de eer hadden door u te worden benoemd, tot Juryleden ter beoordeeling van de ingekomen antwoorden op de uitgeschreven prijsvraag voor den bouw eener nieuwe Koopmansbeurs te Amsterdam, hebben kennis genomen van het voorstel van Burgemeester en Wethouders der gemeente Amsterdam, dato 3 Mei N°. 212, waarbij de Gemeenteraad wordt uitgenoodigd Burgemeester en Wethouders te machtigen tot het nemen van de noodige maatregelen voor den bouw eener nieuwe Beurs, volgens de bij het voormeld voorstel overgelegde plans.

In de toelichting, die het voorstel vergezelt, wordt gezegd, dat vermits de ontwerpen Y en 150 niet geheel voldoen aan de eischen van de belanghebbende autoriteiten, Burgemeester en Wethouders hebben gemeend van de bekroonde ontwerpen te moeten afzien, om te trachten langs een anderen weg aan de behoeften te voldoen, door n.l. een plan te vervaardigen, dat, aan de eischen van den handel beantwoordende, tevens kan worden uitgevoerd zonder overschrijding van het bedrag, voor den bouw eener nieuwe Beurs toegestaan.

Uit voormelde toelichting blijkt den ondergeteekenden niet het minst, dat de Gemeenteraad pogingen heeft aangewend om met een der bekroonde kunstenaars in overleg te treden ter bereiking van het doel, waarvoor de prijsvraag werd uitgeschreven.

Wanneer men nu de plans, die bij het voorstel van Burgemeester en Wethouders gevoegd zijn, met de bekroonde vergelijkt, dan springt het terstond in het oog, hoe men in velerlei opzichten van de laatste heeft gebruikgemaakt, om tot de samenstelling te geraken van de eerstgemelde plans, waarnaar men zich voorstelt de nieuwe Beurs te bouwen.

Daar het ontwerp van Burgemeester en Wethouders van geene onderteekening is voorzien en de toelichting nergens van een vervaardiger spreekt, zoo zou men daaruit kunnen besluiten, dat dit werk zijn ontstaan te danken heeft aan de Afdeeling „Publieke Werken" der gemeente.

Wanneer dit het geval is, vraagt de Jury of de vervaardigers der bekroonde ontwerpen toegestemd hebben om over hunne plans te beschikken en, zoo dit niet het geval is, moet de Jury opmerken, dat dit dan toch had behooren plaats te hebben, omdat in dergelijk geval het auteursrecht geëerbiedigd moet worden.

De geest, het doel van den wedstrijd zou op zulke wijze miskend worden.

Het overheerschend denkbeeld bij het uitschrijven der prijsvraag was, en blijft nog altijd hetzelfde, namelijk, dat aan een der bekroonde kunstenaars de uitvoering van zijn ontwerp zou worden opgedragen, indien voldoende bleek, dat de vervaardiger een bouwkundige was, bekwaam genoeg, om een monument van zoo groote waarde uit te voeren.

De ontwerpen, die in de eerste plaats werden bekroond, laten hieromtrent geen twijfel over; de ondergeteekenden nemen derhalve de vrijheid de aandacht van den Gemeenteraad op dit punt te vestigen en te verzoeken, dat van den weg, bij het uitschrijven van den internationalen wedstrijd ingeslagen, niet zal worden afgeweken.

Zij vertrouwen ten volle, dat de Gemeenteraad de

wetten der kunst en der internationale eer niet zal schenden, door toe te stemmen in de oprichting van een monument, dat niet uit één denkbeeld is voortgesproten en dat dus de noodige eenheid mist

Het aangeboden ontwerp bestaat uit de brokstukken van twee kunstwerken, die den onverdeelden bijval van internationale kunstenaars hebben verworven.

Het uitschrijven der prijsvraag voor de Beurs te Amsterdam werd door alle kunstenaars begroet als eene heuglijke gebeurtenis, waardig om door gemeentebesturen en andere collegiën, geroepen tot het oprichten van belangrijke werken, gevolgd te worden.

Voor de eer der gemeente Amsterdam en ter bescherming van de rechten der kunstenaars in het algemeen, verzoeken de ondergeteekenden den Gemeenteraad van Amsterdam, Burgemeester en Wethouders uit te noodigen de inlichtingen te verstrekken die noodig zijn om de zekerheid te erlangen, dat de vervaardigers der bekroonde ontwerpen van elk auteursrecht hebben afgezien, en dat zij hebben toegestemd in de omwerking hunner ontwerpen, alvorens een beslissing te nemen omtrent den bouw eener nieuwe Beurs, volgens de laatst aangeboden plans.

Bovendien liet de heer P. Sédille zijn handteekening vergezeld gaan van de volgende nota:

„De ondergeteekende oordeelt, dat de ontwerper van het plan Y, die al de gewenschte waarborgen aanbiedt als architect, kunstenaar en uitvoerder, belast moet worden met de wijziging van *zijn* plan, ten einde de eischen van den handel te vereenigen met de beschikbare geldmiddelen en aan hem de uitvoering behoort te worden opgedragen van dat plan, hetwelk aan de stad Amsterdam tot eer zal strekken.

„Alle wijzigingen, in dit plan aangebracht zonder medewerking van den ontwerper, kunnen alleen *slechte* resultaten opleveren, het voorgestelde en beoogde doel ten volle onwaardig."

BUITENLANDSCHE BERICHTEN.

Uit München wordt gemeld, dat twee heeren dezer stad, de electro-technici Mestern en Helldobler, eene telephoon uitgevonden hebben, welke het gesproken woord in eigenaardig schrift op scheikundig geprepareerd papier overbrengt. Naar de *Frankfurter Zeitung* verneemt, zal deze uitvinding spoedig ten algemeenen nutte worden aangewend.

— Den 21sten Mei j.l. werd de buste van Semper in de vestibule van het Polytechnicum te Zurich onthuld; zij is door Rich. Kisslings gebeiteld, stelt den grooten architect in den bloei des levens voor en is van treffende gelijkenis. Bij de onthulling werd de feestrede door professor Dasius uitgesproken.

BINNENLANDSCHE BERICHTEN

's-Gravenhage. Volgens mededeelingen, in verschillende bladen voorkomende, zal de heer Van den Bergh, Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid, uiterlijk 10 Juni naar Ems vertrekken om, op aanraden van zijnen geneesheer, eene gezondheidskuur te ondergaan.

De Minister blijft bij zijn voornemen wegens gezondheidsredenen af te treden, maar wenscht de aanvrage om ontslag eerst in te zenden, zoodra er zekerheid bestaat, dat een opvolger kan worden aangewezen.

Amsterdam. Donderdag jl. werd de jaarlijksche algemeene vergadering gehouden van de *Vereeniging tot het vormen eener openbare verzameling van hedendaagsche kunst te Amsterdam.*

Aan het verslag ontleenen wij, dat de verzameling door aankoop met twee stukken verrijkt werd en wel: 1°. met de schilderij van L. Lingeman, *De Wapensmid*, die voor eenen betrekkelijk zeer lagen prijs door een der mede-bestuurders aan de Vereeniging werd afgestaan; 2°. met een fraai stuk van A. Mauve, *Schapen in het Duin.*

Het getal der schilderijen is thans tot vijf-en-vijftig gestegen, waarvan vijftig aan de Vereeniging in eigendom toebehooren en voor *f* 104,500 zijn verzekerd.

Met een jaarlijksch inkomen, dat thans niet meer bedraagt dan ruim *f* 2300, is het geen wonder, dat de verzameling zich maar zeer langzaam uitbreidt. Immers behoort men in aanmerking te nemen, dat het doel der Vereeniging niet is, voor weinig geld veel aan te koopen, — noch ook om jonge talenten door aankoop van nog onrijpe kunstwerken vooruit te helpen.

Het verslag wordt besloten met de mededeeling, dat de Vereeniging binnenkort een kostbaar geschenk te wachten staat. Door de vereerders van onzen voortreffelijken Bosboom werd, als huldeblijk bij gelegenheid van des schilders 70sten jaardag, de vervaardiging van diens buste in marmer aan den heer Bart van Hove opgedragen, en werd dat kunstwerk, hetwelk in grootte overeenkomt met het borstbeeld van Chs. Rochussen, dat reeds de verzameling versiert, aan de Vereeniging ten geschenke aangeboden.

De aftredende bestuursleden, de heeren H. J. de Marez Oyens, S. W. Josephus Jitta, C. Schoffer en J. Wurfbain werden herkoren.

Uit de door den Penningmeester afgelegde rekening en verantwoording blijkt, dat de ontvangsten bedragen hebben *f* 4136, en de uitgaven *f* 4010, waaronder *f* 3700 voor aankoop van schilderijen.

— De bouwmeester L. Cordonnier, wiens naam naar aanleiding van het nieuwe Beursplan meer op den voorgrond is getreden, ontving zijne eerste opleiding van zijn vader, den architect J. B. Cordonnier, te Rijssel, oud-leerling van de *Ecole des Beaux-Arts* te Parijs.

Na onder zijn toezicht ook de eerste schreden op den weg der practijk gezet te hebben — hij werd o. a. belast met de uitvoering van het *Asile d'Aliénés* te Armentières, een werk van ongeveer twee millioen frank — bezocht hij insgelijks de *Ecole des Beaux-Arts*, die hij als kweekeling eerste klasse, begiftigd met de groote medaille, verliet. Intusschen had hij reeds eene plaats verworven ten bureele van den bekenden architect André, bij wien hij vijf jaar werkzaam bleef.

Ondanks zijne studiën, vond hij tijd mede te dingen in eenige prijskampen, en telkens met gelukkigen uitslag. Zoo behaalde hij eene onderscheiding aan de Academie van Lyon en op de groote Fransche tentoonstelling van kunstnijverheid. Bij den wedstrijd voor den *grand prix* te Parijs verwierf hij den eersten prijs en bovendien nog een prijs voor een ontwerp (*prix de composition*)

Na nog eenigen tijd zich te Parijs aan de practijk gewijd te hebben, vestigde de heer Cordonnier zich in 1881 te Rijssel, waar hij zelfstandig optrad. Behalve een aantal werken van kleinen omvang, bouwde hij het Stadhuis te Loos (Vlaamsche Renaissance), eene kerk te Merville (in Romaansch-Byzantijnschen stijl), een kerk te Candry (veertiende-eeuwsche Gothiek) en het stadhuis te Madeleine-lès-Lille, waarvoor een wedstrijd was uitgeschreven.

Uit deze korte schets blijkt, dat de heer Cordonnier zijne kunst ernstig beoefend heeft en ook op het gebied der practijk zijne sporen reeds heeft verdiend. (*Handelsblad.*)

Rotterdam. Evenals ten vorige jare, zijn de vereenigde societeits- en leesavonden van *Bouwkunst en Vriendschap* en *Kunstvlijt* ook nu weder met een gezellig, flink bezocht avondje gesloten. Met een kort woord door den Voorzitter van Bouwkunst en Vriendschap geopend zijnde, werden door verschillende leden muzikale- en meer of minder luimige declamatorische voordrachten, waaronder een oorspronkelijke, ten beste gegeven, tusschen welke de heer W. Stok Jr. de aanwezigen vergastte met het geven van zeer toegejuichte en goedgeslaagde proeven van snelteekenen. De avond werd besloten met een geanimeerd biljartconcours, na afloop waarvan de Voorzitter van *Kunstvlijt* met zeer gepaste toespraken aan de overwinnaars de behaalde prijzen overhandigde, welke bestonden in plastische- en andere kunstwerken, gedeeltelijk door leden daarvoor aangeboden.

Utrecht. In de laatste zitting van den Gemeenteraad werd het vraagstuk van den overweg van den Rijnspoorweg behandeld. Er was eene motie ingediend, houdende dat de Raad Burgemeester en Wethouders zal uitnoodigen de onderhandelingen met de Regeering te hervatten omtrent de wijze en voorwaarden, waarop de verbetering van de communicatie met den Leidschenweg aan den overweg over den Rijnspoorweg zal kunnen tot stand komen. In behandeling gebracht, staakten over deze motie de stemmen, zoodat zij een volgenden keer opnieuw ter tafel gebracht moet worden.

Deventer. De aandeelhouders in de Deventer Schouwburgvereeniging hebben besloten tot verbouwing van de schouwburgzaal over te gaan. De kosten zijn geraamd op ongeveer *f* 15,000.

Bergen-op-Zoom. De Raad besloot geen gevolg te geven aan het voorstel van den heer Delhaise om van zijnentwege de gemeente-gasfabriek te exploiteeren. Van gemeentewege zal nu eene aanmerkelijke uitbreiding aan de fabriek worden gegeven, waartoe — om naar behooren in den dienst van het gasverbruik te kunnen voorzien — eene dadelijke uitgave wordt vereischt van *f* 57,000.

CORRESPONDENTIE

Aan het artikel over de laatst gehouden Algemeene Vergadering van het *Verein Deutscher Zement-Fabrikanten* zal in een volgend nummer plaatsruimte worden afgestaan.

ADVERTENTIEN.

OPENBARE AANBESTEDING.

BURGEMEESTER EN WETHOUDERS van *AMSTERDAM* zullen op **Maandag 13 Juni 1887**, des middags te 12 uur, op het Raadhuis, in het openbaar **aanbesteden:**

Het maken van een STALGEBOUW voor 120 Paarden, twee Voorgebouwen, Ziekenstal, Smederij en bijbehoorende werken op een terrein aan de Bilderdijkkade tusschen de Potgieter-, Tollens- en Kinkerstraten, ten behoeve van den dienst der Stads-reiniging.

De voorwaarden dezer aanbesteding zijn uitsluitend te verkrijgen ter Stadsdrukkerij, tegen betaling van *f* 2.50 (met 3 teekeningen).

Inlichtingen worden gegeven ten kantore van den Stads-Architect, Raadhuis, kamer N°. 101, des ochtends van 10—12 uur, gedurende de week welke der besteding voorafgaat.

Burgemeester en Wethouders voornoemd:
VAN TIENHOVEN.
De Secretaris,
LE JOLLE.

Amsterdam, 1 Juni 1887.

Hollandsche IJzeren SPOORWEG-MAATSCHAPPIJ.

Aanbesteding.

Op **Maandag den 13 Juni 1887**, des namiddags ten twee ure, zal in Kamer N° 46 van het Centraal Administratiegebouw der Maatschappij aan het Droogbak te *Amsterdam* worden **aanbesteed**, volgens Bestek N°. 406,

Het maken van twee dubbele steenen Wachterswoningen en drie dubbele Woningen van drijfsteen-regelwerk aan den spoorweg Amsterdam—Rotterdam met bijbehoorende werken in twee perceelen.

Raming perceel 1 *f* 9400 en „ 2 „ 13,800.

Bestekken zijn tegen betaling van *f* 1.50 per exemplaar te verkrijgen aan het Bureau van den Ingenieur van den Weg, Kamer 154 van bovengenoemd Centraal Administratiegebouw, alwaar ook inlichtingen zijn te verkrijgen.

De Administrateur.

Openbare Aanbesteding.

De architecten G. J. VAN GENDT en C. M. G. NIERAAD, te *ARNHEM*, zullen op **Vrijdag 10 Juni 1887**, des voormiddags te 11 uren, in het Centraalgebouw te *Arnhem*, **aanbesteden:**

Het verrichten van verschillende herstellingswerken aan- en het bewoonbaar maken van het woonhuis aan de Rijnkade N°. 36 te Arnhem, voor rekening van de erven van den Heer Mr. A. A. J. C. SINKEL.

Het bestek is ad 30 cents verkrijgbaar ter drukkerij van den Heer COERS te *Arnhem*, terwijl aanwijzing in loco wordt gegeven Dinsdag en Woensdag 7 en 8 Juni, des voormiddags van 10 tot 12 uren.

Nadere inlichtingen ten kantore van voornoemde Architecten.

AANBESTEDING.

Op **Zaterdag 18 Juni 1887**, des voormiddags ten 11 ure, zal ten koffehuize van Mej. de Wed. SEGERS, Reigerstraat te *Breda*, door H.H. Regenten van het Gereformeerde Burger Weeshuis worden

aanbesteed:

Het bouwen van een nieuw GEREFORMEERD BURGER WEESHUIS, met bijkomende werken, op een terrein gelegen aan de Oude Vest te Breda, met bijlevering van alle materialen enz.

Inlichtingen zijn te bekomen bij de Heeren P. VAN DE ERVE Jzn. en A. C. BUIJZERD, architecten te *Breda*.

Bestek en teekening zijn op franco aanvrage en tegen betaling van *f* 2.50 te verkrijgen bij de architecten en bij den dagelijkschen opzichter A. C. VERBOEVEN aan het bestaande Weeshuis.

Aanwijzing in loco zal geschieden op Maandag 13 Juni 1887, des voormiddags ten 10½ ure.

A. J. BACON & Co.

Ingenieurs, Aannemers van **Verwarming en Ventilatie, Gas- en Waterleidingen, Bouwmaterialen enz.**

BEKROOND met **Gouden, Zilveren** en **Bronzen Medailles.**

Overtoom N°. 230, AMSTERDAM.

Inrichtingen voor openbare gebouwen, gestichten, woonhuizen, villa's, kantoren, enz.

Projecten en begrootingen worden kosteloos geleverd.

Aanbesteding.

BURGEMEESTER en WETHOUDERS der Gemeente *ARNHEM* zullen **Dinsdag 7 Juni 1887**, 's voormiddags 11½ uur, in het openbaar ten Gemeentehuize

AANBESTEDEN:

Het onderhouden van en het verrichten van eenige vernieuwingen aan verschillende gebouwen, het bouwen van een WAAGGEBOUWTJE en bijbehoorende inrichtingen op de Varkensmarkt, en het uitvoeren van eenige verdere werken.

Aanwijzing Dinsdag en Woensdag 31 Mei en 1 Juni a. s., 's voormiddags 10 ure ten Gemeentehuize, bureau Gemeentewerken, alwaar de teekeningen ter inzage liggen; bestek met gezegeld inschrijvingsbiljet tegen betaling van *f* 0.50 ter Secretarie verkrijgbaar.

DIJKERMAN & BUYZERD

SPECIALITEIT

in verplaatsbare Houten Gebouwen

BREDA.

De Nederlandsche

CEMENTSTEENFABRIEK,

te VRIJENBAN bij Delft,

hier te lande de oudste in dit vak, beveelt zich aan voor het **leveren** van **RIOLEN, BUIZEN, WATER-** en **BEERPUTTEN, GEVELWERK** en alle tot het **bouwvak** behoorende artikelen.

JAN VAN DER POT, Scheepmakershaven N°. 3, Rotterdam.

KYANISEERFABRIEK.

Het **kyaniseeren** is het eenigste afdoende middel tegen **verrotting** en **zwam.** De bewerking geschiedt geheel **reuk-** en **kleurloos.** Desverlangd lijflevering van hout.

Prima Engelsche Portland-cement merk „Wallsend"

van uitmuntende kwaliteit en tegen concurreerende prijzen.

Duitsche Portland-cement merk „Dijckerhoff & Söhne".

Belgische kluit- en hydraulische kalk.

Billijke prijzen en vrachten.

Kunstgraniet systeem Petitjean.

Prospectussen en prijscouranten worden op aanvraag franco toegezonden.

Gelieve op voornaam en adres te letten.

NEUCHÂTEL ASPHALTE COMPANY LTD, LONDON.

Exploitatie der Mijnen van Val de Travers.

FABRIEK TE AMSTERDAM Beltweg N°. 3.

TRADE MARK. VALDE TRAVERS

NATUURL. ASPHALT VAN VAL DE TRAVERS ZWITSERLAND.

Gecomprimeerde Asphaltwegen en dito Dorschvloeren.

Werken in Asphalt-Mastiek voor Trottoirs, Skating-Rinks, Moutvloeren, Kelders.

Kolf- en Kegelbanen, Winkel- en Magazijnvloeren, Gangen, Veranda's, Brug- en Dakbedekkingen, Beton-Fundeeringen, Stallen enz. enz. enz.

Zindelijk, Vochtwerend, Ondoordringbaar, Geraaswerend.

Asphalt speciaal tot wering van vochtige muren.

Voor inlichtingen omtrent het leggen van **Vloeren, Bedekkingen** enz. gelieve men zich te adresseeren aan het Kantoor der fabriek, Beltweg 3, *Amsterdam*, of bij den Heer H. G. KNOOPS C.Ozn., Beekstraat F. 62, te *Arnhem*.

De Directeur, **W. PATON WALSH.**

Aanbesteding.

BURGEMEESTER en WETHOUDERS van *'S-HERTOGENBOSCH* zullen op **Donderdag 16 Juni 1887** voormiddag 10 uro, ten Raadhuize aldaar *bekenden andere goedkeuring door den gemeenteraad* bij enkele inschrijving

Aanbesteden:

Het uitvoeren van werken tot veranderen der inrichting van de lokalen op de verdieping van het gebouw de Korenbeurs en andere daarmede in verband staande werken.

Het bestek ligt ter inzage op het Raadhuis te *'s-Hertogenbosch* en is verkrijgbaar bij den Gemeente-Architect J. M. NABBE alsdaar, tegen betaling van *f* 0.75.

Aanwijzing in loco zal plaats hebben op Maandag 13 Juni e. k., voormiddag 10 uro.

De inschrijvingsbiljetten moeten voor 3 uro des namiddags van den dag, dien der aanbesteding voorafgaande, in de ten Raadhuize daartoe gestelde bus gestoken zijn.

Inlichtingen zijn te bekomen bij den Gemeente-Architect voornoemd.

's-Hertogenbosch 1 Juni 1887.

Burgemeester en Wethouders voornoemd,
De Burgemeester,
v. d. DOES DE WILLEBOIS.
De Secretaris,
J. N. G. SASSEN

DE LINT & C°.

Oostzeedijk 248, Rotterdam.

VLOER- en WANDTEGELS,
TROTTOIR-, CEMENT- EN IJZERSTERKTEGELS.
Groote voorraden.

KLOOS & VAN LIMBURGH

ROTTERDAM.
EIGENAARS van BASALTGROEVEN
in RIJNPRUISSEN.
Agenten van de Maatschappij van Quenast, van de Hardsteengroeven der Maatschappij St. Georges en van de Bonner Portland-cement Fabriek.
Handelaars in Basalt, Hardsteen, Bruinsteen,
Fauconval-, porphier- en basaltkeien.

H. & J. SUYVER,

FABRIKANTEN VAN
STOOMKETELS en WERKTUIGEN,
op de Intern. Tentoonstelling te *Amsterdam* 1883 bekroond met
EERE-DIPLOMA (hoogste onderscheiding).
Hollandsche Tuin en Zeepaard,
Bickerstraat
AMSTERDAM.

Polychroom-cement

is het goedkoopste materiaal,
zoowel voor bepleistering, die volkomen tegen den invloed van het weer bestand is, als voor voegwerk. *Hoofddepot bij*
Theod. Ferd. Bierhorst te Haarlem.
Actieve Agenten en Vertegenwoordigers gevraagd.

Bijzondere voordeelen:

1°. De bepleistering is gelijk van toon en lichtgrijs, in de kleur van Bentheimersteen;
2°. Geen uitwasseming van kalk of silicaat;
3°. Geene bij gebruik van gewoon cement voorkomende windscheurtjes;
4°. Eene bepleistering met Polychroom-cement kan beschilderd worden 4 of 5 weken nadat zij aangebracht is. De beschildering kan het afwasschen verdragen.

Zie *De Opmerker* N°. 41 van den vorigen en N°. 2 van dezen jaargang.

B. HOLSBOER. - Arnhem.

Leverancier van Z. M. den Koning.
Fabriek en Magazijn van Instrumenten voor wetenschappelijk gebruik.
Bekroond voor Waterpas-, Hoekmeet- en andere instrumenten met Zilver 1868, 1881, 1883 (Internat. Tentoonst.)
Hoogste onderscheiding 1879.
EQUERRES, MEETKETTINGEN, BRIEF- en PAKKETBALANSEN, enz. enz.
BAKENS. ROTATIE- en INDUCTIE-TOESTELLEN, TELEGRAAF-APPARATEN, enz. enz.

Bij de Firma J. H. VAN DE WEIJER, te *Groningen*, is van de pers gekomen de 1e Aflevering van:

KLEUR EN STIJL

in Woning, School en Werkplaats,
met een Voorwerk
De Plant in hare Ornementale Behandeling,

DOOR
Th. M. M. VAN GRIEKEN.
Prijs bij Intekening *f* 1.50, buiten intekening *f* 2.— per Aflevering.
Men vrage het *Prospectus* en zie de 1e Aflevering.

BECKER & BUDDINGH. — ARNHEM.

KONINKLIJKE FABRIEK van
WATERPAS-, HOEKMEET- en andere
INSTRUMENTEN
voor INGENIEURS ARCHITECTEN,
LANDMETERS, TEEKENAARS enz.
Geëmailleerd-ijzeren **PEILSCHALEN,**
WEEGWERKTUIGEN.

Bekroond: Dusseldorp 1880. Weenen 1880.
Gouden Medaille Amsterdam 1883.
Bekroond: Frankfort a/M. 1881. Amsterdam 1882.

JOHANN ODORICO, Frankfort a/M.

FABRIEK VAN
Marmermozaïek en Terrazzo-vloeren, Glasmozaïek,
Kunstmarmer en **Cementuitvoeringen.**
Succursales. **Amsterdam, Weenen, Londen, Boston.**
Opgericht 1830.
Eenig vertegenwoordiger voor *Nederland*
FERD. ENGERS, **Amsterdam,**
Heerengracht, bij de Oude Spiegelstraat n°. 335.

PHOTOLITHOGRAPHIE, PHOTOZINCOGRAPHIE en Stéréotype-Inrichting van G. J. THIEME, te Arnhem.

De ondergeteekende vestigt de aandacht op zijne inrichting voor **Photolithographie,** bijzonder geschikt voor de reproductie van **Plans, Teekeningen** enz. van HH. Architecten en Bouwkundigen; op die voor **Photozincographie** voor de reproductie van **Platen en Gravures,** ook van **Teekeningen** voor Boekwerken enz. ten dienste van HH. Uitgevers en op zijne **Stéréotype-inrichting** voor HH. Drukkers, alles tot de minste prijzen.

Prospectussen met proeven van bewerking, worden op *franco* aanvrage gratis toegezonden.

G. J. THIEME.

Gedrukt bij G. W. van der Wiel & Co., te Arnhem

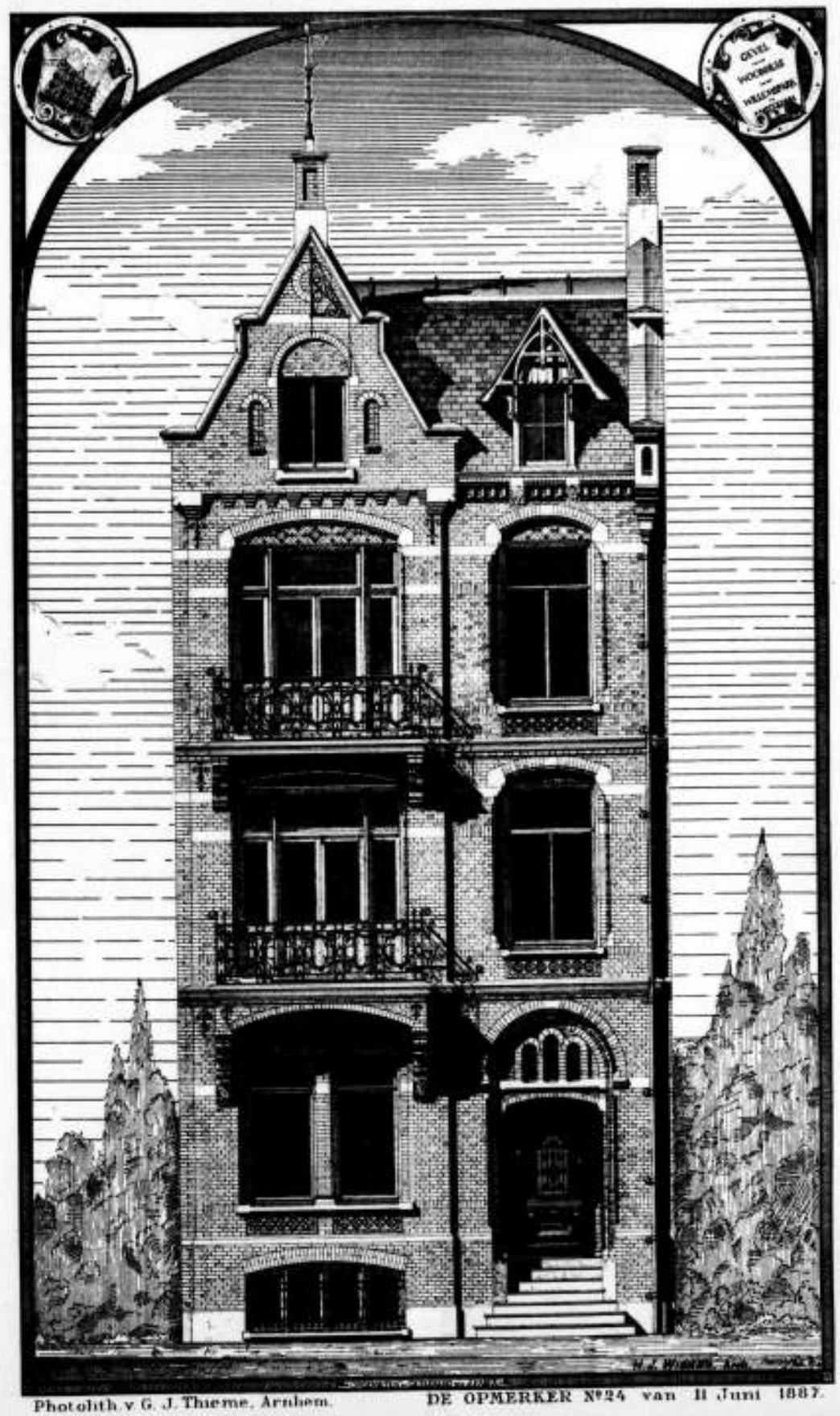

Photolith. v. G. J. Thieme, Arnhem. DE OPMERKER N°24 van 11 Juni 1887.

De Opmerker.
Orgaan van het Genootschap
ARCHITECTVRA ET AMICITIA
Weekblad voor Beeldende Kunst en Technische Wetenschap

A.W.W.

Redacteur-Uitgever F. W. VAN GENDT JGz.
Adres voor Redactie en Administratie van het Weekblad en advertentiën: Bureau van *De Opmerker*, Driekoningenstraat 28, *Arnhem*.
Bureau der Redactie van *Architectura et Amicitia* JAN SPRINGER, C. B. POSTHUMUS MEYJES en A. W. WEISSMAN.
Stukken, deze Redactie betreffende, te adresseeren aan den Heer C. B. POSTHUMUS MEYJES, Kerkstraat 170 te *Amsterdam*
en al, wat de Administratie van het Genootschap betreft, aan den Heer F. J. BREMMER HZN., Prinsengracht 680, te *Amsterdam*.

ABONNEMENT *f* 2.25 per 3 maanden of wel *tien gulden* per jaar, bij vooruitbetaling en franco toezending van dit bedrag. Voor het buitenland *f* 7.50 en Nederlandsch-Indië *f* 9.—, beiden bij vooruitbetaling.
ADVERTENTIEN zal 20 cent voor elken regel plaatsruimte en 10 cent voor een bewijsnommer, worden tot Vrijdagavond aangenomen.
AFZONDERLIJKE NOMMERS, bij contante betaling zal 15 cent per stuk en 25 cent per post, te bekomen aan het Bureau van *De Opmerker* te *Arnhem* en bij den Hoofd-correspondent JOH. G. STEMLER CZN., Boekhandelaar te *Amsterdam*.

MEDEDEELINGEN VAN HET GENOOTSCHAP.

883ste Buitengewone vergadering, te houden op Woensdag 15 Juni, des avonds te acht uren, in het Sociëteitslokaal in Maison Stroucken.

De agenda voor deze vergadering luidt:
Benoeming van een Bestuurslid.

De 1ste-Secretaris verzoekt heeren inzenders van de onderstaande antwoorden op prijsvragen hun correspondentie-adres op te geven, teneinde de ontwerpen aan de eigenaars te kunnen terugzenden:
Centraal telephoonbureau, motto *A. et A.*
Protestantsche dorpskerk, motto *Abraham.*
Café-restaurant, motto *Prosit.*
De overige niet-bekroonde ontwerpen zijn afgegeven of aan de correspondentie-adressen teruggezonden.

Namens het Bestuur:
De 1ste-Secretaris,
F. J. Bremmer Hz.

BIJ DE PLAAT.

De met dit nommer verzonden plaat stelt den gevel voor van een woonhuis in het Willemspark te Amsterdam, opgetrokken in berg- en baksteen volgens het ontwerp van den architect H. J. Wigman aldaar, opgemeten en geteekend door den heer J. Faber.

(A. et A.) DE SCHETSTOCHT.

Door het prachtigste weder begunstigd, vertrokken de deelnemers aan den schetstocht laatstleden Zondag per stoomboot naar Monnikendam. De vorige dag had zich gekenmerkt door vele regenbuien en de vrees doen ontstaan voor het mislukken van het doel der voorgenomen reis. Gelukkig bleek deze vrees ongegrond te zijn en recht opgeruimd over de weersverandering, voer men te 9 uren van de De-Ruijterkade af. Een zachte wind bracht frischheid aan en het schoone panorama van Amsterdam's IJ-kant miste ook thans zijn uitwerking niet. Toen de boot aan „'t Schouw" gekomen was, kondigde de conducteur met luider stemme aan, dat passagiers voor Monnikendam moesten overstappen.

Met een kleinere stoomboot zette men nu de reis langs Waterland verder voort, terwijl tal van schilderachtige plekjes het oog boeiden. Het gezicht van Broek-in-Waterland, het eens zoo beroemde dorp, werd door de leden eenparig pittoresk genoemd. Wij mochten gedurende dit traject de eer en het genoegen smaken van het gezelschap van een hooggeacht kunstlievend lid van het Genootschap; eene aangename causerie over gerestaureerde gebouwen verhoogde het genot en het nut van den tocht.

Voor wij eraan dachten was Monnikendam bereikt, en, aan wal stappende, werden wij van verschillende kanten bestormd met aanzoeken van varensgezellen, die ons naar Marken wilden overzetten. Sommigen meenden zelfs invloed te moeten uitoefenen door de mededeeling, dat de overtocht zou geschieden met een spiksplinternieuwe boot, doch alle aanbiedingen waren vruchteloos, want Marken was bij alle leden reeds bekend. De kerk viel nu allereerst in 't oog. Besloten werd echter het bezoeken daarvan tot na de godsdienstoefening uit te stellen.

De speeltoren, een toren met klokkenspel van het oude, thans gesloopte stadhuis, werd het eerst geschetst. Wij waren hiermede nog bezig, toen Monnikendam's stille straten plotseling werden verlevendigd door eene groote schare kerkgangers, die huiswaarts keerden en beurtelings bij een onzer stil hielden om hunne op- en aanmerkingen op milde wijze ten beste te geven. Telkens achtten zij het goed ons mede de deelen „dat die speultoren wat dikwijls werd uitgeteekend", en gaven vervolgens als hunne overtuiging te kennen, dat het toch wel een mooi stuk moest zijn, maar dat ze geloofden „dat we veul last zouden hebben om het klokkenspul goed op papier te brengen". Na nog eenige oordeelvellingen omtrent de meerdere of mindere gelijkenis onzer in wording zijnde schetsen, gingen de nieuwsgierigen langzaam uiteen en verdwenen zij in de kronkelende straten der Goudzeestad.

Wij brachten vervolgens den geveltop van een woonhuis, staande in *de Zerken*, en andere merkwaardigheden op het papier om daarna met een bezoek aan de kerk te besluiten.

De kerk is gebouwd in laat-Gothischen stijl en bevat een koorhek uit de 16e eeuw in gemengd Gothische en Renaissance vormen. Verder een doopvont in Romaanschen stijl, waarschijnlijk afkomstig van een klooster op Marken, en een gedenkteeken voor Jan

Nieuwenhuizen, stichter der Maatschappij tot Nut van 't Algemeen. De preekstoel is uit de 17e eeuw, evenals de aan de noordzijde der kerk aangebouwde kosterswoning.

Intusschen was de beschikbare tijd verstreken en spoedden wij ons naar de boot, die daarop terstond vertrok. Nog langen tijd werd eene nabetrachting gehouden over het behaaglijk en schilderachtig aanzien, dat Monnikendam te genieten geeft.

Met algemeene stemmen werd daarna Alkmaar als de volgende plaats van bestemming gekozen. De wensch werd daarbij uitgesproken, dat de leden die verhinderd waren bij dezen tocht tegenwoordig te zijn (naar wij later vernamen kwamen twee leden te laat aan den steiger) een volgende maal gelegenheid zouden vinden blijk te geven van hunne belangstelling en goeden wil. De volgende reisgelegenheid zal nader in *De Opmerker* worden gepubliceerd. H.

(A. et A.) REISINDRUKKEN.

Door LEONARD A. SPRINGER.

(Vervolg en slot van bladz. 179.)

Van uit de Wienerstrasse komt men door de Gellerstrasse in het park „Bürgerwiese", een smalle strook grond, die evenwel zeer goed is aangelegd en waar men allerliefste gezichtspunten heeft, vooral thans in 't voorjaar, nu alles in vollen bloei staat en een warm zonnetje de wandelaars verkwikt. De Bürgerwiese sluit zich aan het Koninklijk Park „Der Grosse Garten", aan. Dit park behoort tot een oud paleis, dat door August de Sterke gebouwd, doch nu als museum ingericht is. Hoewel thans geheel in landschapstijl aangelegd, draagt de Grosse Garten nog tal van teekenen van den regelmatigen stijl der 17de eeuw. Rechte lanen, de oude langwerpig vierkante vijver, een paar prachtige witmarmeren beeldengroepen, spelende centauren, en een paar enorme vazen dringen ons met de gedachten naar het weelderige hof van den wellustigen Augustus. Daar het terrein zeer vlak is en het paleis op gelijke hoogte als de omgeving ligt, zal het oude park wel nooit den indruk gemaakt hebben, als anderen uit dien tijd, waar terrassen en groote breede trappen afwisseling teweegbrachten.

De onmiddellijke omgeving van het paleis is ook nu in regelmatigen stijl aangelegd, doch de lage ligging van het gebouw maakt, dat er geen samenhang is; het heeft 't voorkomen alsof het daar voorloopig is neergezet. Alleen aan de zijde van den vijver komt het paleis goed voor, geflankeerd door Lombardische populieren, die door hunne rijzige houding een aangenaam contrast vormen met het weinig variante silhouet van het gebouw. In de benedenverdieping wordt thans een prachtige verzameling van kerkelijke oudheden bewaard, voornamelijk uit de middeleeuwen, doch ook uit het vroeg-Renaissance tijdperk. Een wel wat zonderlinge en tegenstrijdige lotswisseling: in de benedenlokalen, waar vroeger zeker zeer weinig aan godsdienst gedacht zal zijn, worden thans bijna uitsluitend zaken, aan godsdienst gewijd, bewaard. Waar vroeger de vroolijke lach van levenslustige jonkers en jonkvrouwen klonk, heerscht thans een sombere stilte, en de enkele bezoeker raakt dermate onder den indruk van hetgeen hem hier omgeeft, dat hij onwillekeurig fluisterend spreekt of voorzichtig de voeten neerzet om geen gerucht te maken; de stilte wordt slechts nu en dan afgebroken door de voetstappen van den zich vervelenden oppasser. 't Is of het erop ingericht is alles te verwijderen, wat gerucht kan maken; de weetgierige bezoeker behoeft niets aan den oppasser te vragen, want bij elk voorwerp zijn in druk alle gewenschte verklaringen gevoegd, een maatregel, die m. i. zeer verstandig is, want men is thans zeker van de geschiedkundige waarde der zaken, terwijl een oppasser zijn geleerde les dikwijls allerzonderlingst dooreen haspelen kan.

In de nabijheid van dit paleis had de Commissie voor de Internationale Tuinbouwtentoonstelling haar zetel opgeslagen. De Koning van Saksen, eigenaar van de Grosse Garten, had een deel van dit park ter harer dispositie gesteld, waar zij naar goedvinden kon handelen. Zij heeft dan ook ruimschoots van die vergunning gebruikgemaakt. Onder leiding van den tuinarchitect M. Bertram te Blasewitz heeft het terrein een belangrijke verandering ondergaan. Een groote vijver werd gegraven, nieuwe wegen werden aangelegd, gebouwen opgetrokken, in één woord, alles ingericht alsof het voorgoed zoo blijven moest, en .... 't was slechts voor een tentoonstelling, die niet langer dan 8 dagen zou duren. Na afloop daarvan keert alles weer in zijn vorige positie terug. Alleen aan de gebouwen kon men zien, dat alles slechts van tijdelijken aard was; de architect was bovendien zoo optimistisch en zoo zeker van mooi droog weder geweest, dat hij aan mogelijke regenbuien niet gedacht had. De meeste gebouwen waren met linnen in plaats van met glas of hout afgedekt. Het linnen was ongelukkig niet geolied, zoodat het onvoldoende het licht, maar des te meer den regen doorliet. Aanvankelijk hield het weder zich goed, maar juist de twee laatste dagen voor de opening, den tijd, dat het meest ingezonden en dus het hardst gewerkt werd, regende het somwijlen zoo geweldig, als de grootste pessimist niet had durven voorspellen. Zoowel in het hoofdgebouw als onder den blooten hemel moest met de parapluie boven het hoofd gewerkt worden, terwijl de kleibodem, waarover men geen vloer gelegd had, weldra in een modderpoel verkeerde. Voor ons land, waar men zeer spoedig geneigd is blindelings te volgen wat in 't buitenland gedaan wordt, is dit een goede vingerwijzing om niet *alles* van den vreemde over te nemen.

Overigens mag men niet dan met lof over de tentoonstelling spreken; alles was goed geregeld, het terrein was met de grootst mogelijke weelde ingericht en men had moeite noch geldelijke bezwaren ontzien. Men had slechts één gedachte, n. m.: een tentoonstelling te organiseeren, die van alle kanten bezichtigd mocht worden. Dit had ook gunstigen invloed op de inzenders, die deden wat zij konden om hunne inzendingen zoo in te richten, dat alles één geheel vormde.

Hier keek men niet op eenige onkosten, als het ten gerieve van 't publiek of de inzenders kon zijn, en dit is een zeer verstandige maatregel, daar het een beter bezoek doet verwachten dan de kleingeestige zuinigheid, die bij ons meestal betracht wordt, en waarmede men een batig slot der rekening denkt te verkrijgen. „Zuinigheid bedriegt de wijsheid" is een spreekwoord, dat bij onze tentoonstellingen dikwijls bewaarheid wordt.

Voor kunst en litteratuur was een afzonderlijk, in Moorschen stijl gebouwd paviljoen opgetrokken, en zelden heb ik op eene tentoonstelling zoovele teekeningen op 't gebied der tuinarchitectuur gezien als hier. Voor de prijsvraag: een ontwerp van den aanleg op de Kaiser-Wilhelms-Platz en omgeving te Dresden, waren 24 plans ingezonden.

Voor de prijsvraag: een botanische tuin te Dresden, 6 ontwerpen.

Wat de 1ste betreft hiervoor waren zeer goede, maar ook zeer slechte projecten ingekomen; mij trokken vooral aan de ontwerpen van Lothar Abel uit Weenen en van M. Bertram uit Blazewitz. Er waren plans bij, klaarblijkelijk door bouwkundigen ingezonden, zooals duidelijk te zien was uit het overmatig gebruik maken van passer en lineaal, eene onpractische groepeering en weinig doorzichten. Zelfs de slingerende paden waren door cirkelbogen geconstrueerd, waardoor men in werkelijkheid slechte lijnen verkrijgt. De meeste ontwerpers hebben terecht begrepen, dat de omgeving van het Japansche paleis in regelmatigen stijl aangelegd moest worden, en onder het werk van dezen vond men de beste ontwerpen.

Verder waren een groot aantal diverse ontwerpen ingezonden, waaronder slechts zeer weinig van buitenlanders, die dadelijk te herkennen zijn temidden der Duitschers, welke allen volgens een bepaald systeem werken en wier plans allen den stempel van één school dragen. Een Duitsch parkontwerp is dadelijk te herkennen niet alleen aan de manier van teekenen, maar vooral ook aan de opvatting voor den loop der wegen, als anderszins.

Dat er zoovele teekeningen ingezonden waren, was voortgesproten uit het feit, dat er een congres zou gehouden worden door de volgelingen van G. Meijer, om het voor en tegen van de *Meijersche Schule* te bespreken. Daar de *Meijersche Schule* de algemeen aangenomen richting voor de Duitsche tuinarchitectuur is, was deze dan ook met slechts weinige uitzonderingen (b.v. die van L. Abel en de weinige vreemdelingen) bij uitstek vertegenwoordigd.

Wat zal dit congres bepalen? Zal het bepaalde regels aanwijzen, waarnaar men te werken heeft? Zal men 't wagen in Duitschland met Meijer te breken? Het zal wel gaan als met alle congressen; na veel over en weer praten en resoluties nemen, gaat elk naar huis en volgt toch den eenmaal ingeslagen weg, zonder zich verder aan de congresbesluiten te storen, en weldra is men het geheele congres vergeten.

Hoe de uitslag der prijsvragen is, heb ik totheden niet vernomen, doch veilig is aan te nemen, dat alle prijzen in Duitschland zijn gebleven. Men heeft daar zooveel voorliefde voor de Meijersche school, dat de Jury, allen Duitschers, wel in dien geest uitspraak zal gedaan hebben (*).

Wat er alzoo verder op de tentoonstelling te zien was, zijn meest zaken, welke voor bespreking meer in een tuinbouw- dan in bouwkundig weekblad tehuis behooren, doch voor hen onder de bouwkundige lezers, die met toezicht over rijks-, gemeente- en polderwegen belast zijn, mag niet onvermeld gelaten worden een systeem van ondergrondsche besproeiing van boomen langs macadam- en grintwegen. Dit systeem, door den heer Degenhardt, Stadt-gärten director te Dresden, ingevoerd, is reeds sinds 9 jaar aldaar met goed succes in gebruik. Het is het tegenovergestelde van draineeren en wordt van draineerbuizen (zeer poreuse aarden buizen) gemaakt. Ik hoop gelegenheid te vinden later op deze zaak terug te komen.

(*) De thans eerst verschenen officiëele lijst der bekroningen beantwoordt aan de verwachting; uitsluitend Duitschers zijn bekroond.

ERRATA.

In het eerste gedeelte van dit artikel, voorkomende in het vorige nommer, zijn eenige fouten ingeslopen, als:
Pag. 177, 1ste kolom, 21ste regel v. o. staat: *licht*, lees *liegt*.
» » 1ste » 2de » » » » waarop hier en daar het winterkoren den aanstaanden zomer aankondigt, lees: waarop hier en daar het *doorgroeiend* winterkoren enz.

DE REUZENBEELDEN VAN BAMIAN.

In *De Opmerker* van 1 en 8 Augustus 1885 komt onder den titel van „Hooge personages" eene beschrijving voor van de grootste en merkwaardigste reuzenbeelden, die in de verschillende rijken en landen gevonden worden. De ontdekking, die sedert de Russisch-Afghaansche grensquaestie door Europeanen is gedaan in een gebied, dat tot dien tijd slechts zelden door hen werd betreden, heeft belangrijke wetenswaardigheden aan het licht gebracht, die waard zijn beschreven te worden.

Het bestaan van de groote beelden van Bamian was lang aan Indische oudheidkenners bekend, maar juiste en vertrouwbare gegevens waren totdusverre niet aanwezig. De commissie tot regeling van de Afghaansche grensquaestie heeft, onder meer, ook deze belangrijke zaken aan het licht gebracht. Teneinde deze politieke quaestie te kunnen oplossen, waren de leden der commissie verplicht met de grensbewakers het land in alle richtingen te doorkruisen, ten einde topographische kaarten van deze zoo goed als onbekende streken te kunnen vervaardigen. Op een verkenningstocht door de Koh-i-Baba of keten van de Paropamisus, drong men oostwaarts langs de Heri-Rud-vallei, nabij Obeh, door en bereikte Bamian, een plaats, die tot dien tijd door geen ander Europeaan bezocht was; wellicht heeft alleen de reiziger Ferrier het westelijk gelegen deel bezocht. Aan kapitein Maitland komt echter de eer toe, het eerst schetsen der overblijfselen van muurschilderingen in nissen en holen dezer streek gemaakt te hebben. Bamian ligt aan den weg van Kabul naar Balkh, die door den Paropamisus loopt, en ongeveer 8500 Eng. voet boven de oppervlakte van de zee. De rotsen zijn een conglomeraat van zachte- of speksteen. Waarschijnlijk reeds in de eerste eeuwen van de christelijke jaartelling werden door Boeddhistische monniken, holen in deze zachte rotssteen uitgehouwen; over verscheidene mijlen strekken zich deze holen in groot aantal uit en noordwaarts treft men langs den weg naar Haibak talrijke groepen ervan aan. Naar de overblijfselen te oordeelen, die men in het dal van Jellalabad vindt, zijn dit niet de eenige kloosters geweest, maar zal er ook een soort van gebouwen gestaan hebben.

De Chineesche pelgrim Hwen Tsang schrijft, dat, toen hij omstreeks 630 na Chr., Bamian bezocht, daar tien kloosters met duizend monniken waren en dat het een koninkrijk was; thans ziet men alleen de plek, waar zich de holen en de reuzenbeelden, als overblijfselen van het Boeddhisme, bevinden. Geen sporen, die steden, dorpen of koninkrijken aanduiden, zijn, voorzoover men weet, gevonden. Alleen bespeurt men overblijfselen van de zeer oude stad Ghalgula, welke door Dsjengis-khan in de 13e eeuw verwoest werd en waarvan op zijn streng bevel geen levende ziel, man, vrouw of kind, gespaard werd. Niets bleef dan de oude ruïnen. Waarschijnlijk is Ghalgula de hoofdstad geweest en Bamian de voorstad. Aldus verzekert Hwen Tsang en hij voegt daarbij, dat de groote beelden noordoostelijk van de koningsstad stonden. Hoewel Alexander de Groote, van Bactrië uit naar Indië trekkend, de Paropamisusketen nabij Bamian passeerde, maken de geschiedschrijvers volstrekt geen melding van de beelden. Men zou dus mogen onderstellen, dat zij toen nog niet bestonden en het zou te verwonderen zijn, als het Boeddhisme toen reeds zoover verspreid was. Na Hwen Tsang werden de beelden slechts zeer terloops door latere reizigers besproken en daaronder waren krijgsgevangenen uit den eersten Afghaanschen oorlog. De laatste berichten deelt Dr. Yavorski mede, die in 1878 de expeditie naar Kabul vergezelde.

De beelden staan thans bekend als Sal Sal, Schah Mameh en Bacheh (het kind). De Hindoes, waarvan er eenige in Afghanistan gezworven hebben, hebben met betrekking tot deze beelden hunne eigene legenden. Alle vreemde zaken, wat natuur of kunst betreft, die zij in Indië ontmoetten, schreven zij toe aan de macht van Panch-Pandu-Ke-Bhai (de vijf Pandu-broeders) en de

groote beelden, die zij te Bamian vonden, konden, volgens hun inzicht, niet anders dan door de helden van de Mahabarata voortgebracht zijn.

Te Bamian zijn vijf beelden, waarvan drie in nissen, die rondom de beelden in de rots zijn uitgehouwen, zoodat de beelden in de nis uit de rots zijn gespaard. De hoogte van het grootste beeld is door de reizigers verschillend geraamd, van 100 tot 150 Eng. voet. Door meting met een theodoliet bleek de hoogte 173 voet te zijn, dat is 29 voet minder dan de Londensche zuil, 3 voet minder dan de Nelsonzuil op Trafalgar-square, 122 voet hooger dan de Memnonbeelden aan de boorden van den Nijl en de beelden van den tempel van Ipsamboel, en 53 voet hooger dan de beroemde kolossus van Rhodus geweest is.

Het nieuwe beeld der Vrijheid te New-York is 105 voet hoog, zonder den opgeheven arm en de toorts mede te rekenen, zoodat het groote beeld van Bamian 68 voet hooger is dan het Vrijheidsbeeld.

Zeer waarschijnlijk is het Bamianbeeld verguld geweest en zijn de plooien van het gewaad in stuc opgelegd.

De overlevering te Bamian zegt, dat de Mahomedaansche soldaten van Timur, op hun weg ter verovering van Indië, de afgoden tot mikpunt hunner pijlen gebruikten en dat de troepen van Nadir-Schah een artillerievuur op hen richtten. De beschadigde toestand, waarin de onderste ledematen van het beeld verkeeren, zouden voor de waarheid van dat verhaal getuigen. In het beeld zijn kleine gaten, die men gelooft aangebracht te zijn voor de houten balkstukken tot ondersteuning van het stuc. Daar de Mahomedanen vijanden van afgoden zijn en deze gaarne vernielen, zoo moet de stuc-bekleeding ten tijde van het Boeddhisme geschied zijn. Aan den voet van het beeld vindt men ingangen voor trappen en gaanderijen, die naar den top ervan leiden. Hwen Tsang zegt uitdrukkelijk, dat het een Boeddhabeeld is en dit weerspreekt het vermoeden van velen, dat het van vóór het tijdperk van het Boeddhisme zou dagteekenen. Het geheele voorkomen van de beelden wijst op Boeddhistische afkomst, getuige de lange ooren en de plooien van het kleed.

Het tweede groote beeld is 120 voet hoog.

Het derde beeld is omstreeks 50 of 60 voet hoog, maar is zeer vervallen. Het vierde is een zittend beeld en de meeste holen daaromheen worden door menschen bewoond. Het vijfde beeld staat bijna op een mijl afstands van de andere beelden.

Hwen Tsang beschrijft ook nog een slapenden Boeddha van 1000 voet lengte, maar dit is zeker een vergissing, waartoe misschien een uitgestrekte steenmassa aanleiding gegeven heeft; daaromtrent zegt de legende, dat deze massa het versteende lichaam van een slang of draak zou zijn. Anderen meenen, dat het Boeddha's ingaan tot de Nirvana (den Boeddhisten-hemel) voorstelt. De nissen en de holen waren oorspronkelijk beschilderd en duidelijke sporen zijn daarvan nog aanwezig.

In de vallei zijn Afghaansche woningen verspreid.

De Muzelmansche legende zegt, dat de twee grootste beelden Lat en Moenat waren; de grootste was de mannelijke en de andere de vrouwelijke afgod, waaraan door Hwen Tsang de naam van Sakya Boeddha gegeven wordt. Deze Hwen Tsang schijnt echter niet met alles volkomen op de hoogte te zijn geweest, want hij spreekt van in verschillende gedeelten gegoten stukken, die tezamen verbonden, bevestigd en op elkander geplaatst zijn, waardoor het groote beeld den vorm verkreeg, dien het thans heeft. Dit is echter onmogelijk te rijmen met het feit, dat de plooien van het kleed in stuc zijn uitgevoerd, hetgeen niet geschied zou zijn, wanneer het alleen een blok was geweest, dat dienen moest om de metalen ringen of gegoten-metalen platen te dragen, en evenmin heeft men sporen gevonden van gaten voor bouten, waaraan de metalen platen bevestigd konden geweest zijn. Wel komen zulke gaten aan het vierde beeld voor, maar daaraan zijn geen teekenen van een kleed waar te nemen. Men mag dus aannemen, dat dit beeld wel met metaalplaten was voorzien en dat Hwen Tsang bij zijne beschrijving de beelden met elkander verward heeft. Het tweede beeld kan door middel van daarin aangebrachte trappen en galerijen bestegen worden en wel zóó, dat men boven het hoofd uitkomt. De hoogte is van hier nauwkeurig gemeten en bedroeg juist 120 voet.

VEREENIGING VAN VOORSTANDERS EENER NEDERLANDSCHE OCTROOIWET.

Op de eerste algemeene vergadering, den 9 April 1887 te Delft gehouden, werden de statuten vastgesteld der Vereeniging van Voorstanders eener Nederlandsche Octrooiwet. Het Bestuur, bestaande uit de heeren A. Huet, Voorzitter; Mr. Gerard W. Schimmel, Secretaris-penningmeester; G. A. A. Middelberg, Mr. C. A. Mirandolle en H. W. E. Struve, heeft belangstellenden eene circulaire gezonden van den volgenden inhoud.

De zaak, waarop wij hier uwe aandacht vestigen, is van algemeen Nederlandsch belang, ten nauwste verwant met den bloei en de ontwikkeling onzer nijverheid.

In 1869 werd de gebrekkige wet van 25 Januari 1817 „omtrent het verleenen van uitsluitende rechten op uitvindingen en verbeteringen van voorwerpen van Kunst- en Volksvlijt", afgeschaft en sedert door geen andere vervangen. Sinds dat jaar wordt het recht des uitvinders hiertelande niet meer beschermd en rekent een ieder zich vrij alles ongestraft na te maken, wat een ander zich vaak met opoffering van veel tijd, kosten en inspanning heeft verworven.

De voorstanders dezer afschaffing geloofden daarmede aan de nijverheid een dienst bewezen te hebben en voorspelden luide door hunne eerste aanvoerders, dat een tijdperk van bloei onzer nijverheid, van nu af verlost van een knellenden band, onvermijdelijk moest volgen.

Wel bestaat er ook hiertelande eene bescherming van het handels- en fabrieksmerk, maar deze betreft alleen het merk en den naam van den handelaar of fabrikant, geenszins het fabrikaat zelf, en zij kan dus den uitvinder volstrekt niet baten.

Daarentegen wordt de arbeid van den letterkundige beschermd en bestaat er een wet tot regeling van het auteursrecht, den zoogenaamden *letterkundigen eigendom*, waardoor het recht des schrijvers gedurende vijftig jaren na de eerste uitgave wordt beschermd; maar eene bescherming — zij het dan ook van veel korter duur, tien of vijftien jaren — van den arbeid des uitvinders, den zoogenaamden *industriëelen eigendom*, werd tot-nog-toe, na de afschaffing van bovengenoemde wet, overbodig geacht.

De noodzakelijke gevolgen van dien toestand hebben zich niet doen wachten. Deze gevolgen waren maar al te zeer lijnrecht tegenovergesteld aan die, welke de afschaffers van de oude octrooiwet voorspeld hadden. Waar de prikkel van stoffelijk voordeel ontbreekt, verflauwt de lust tot den arbeid; in een tijdperk van algemeenen vooruitgang op technisch en wetenschappelijk gebied is Nederland achtergebleven en in het land, waar in vroeger eeuwen zeer belangrijke uitvindingen zijn gedaan, zoekt men onder het tegenwoordige geslacht tevergeefs naar een enkelen naam, die tegelijk zou kunnen genoemd worden met de groote uitvinders in het buitenland gedurende de laatste twintig jaren. Waar nieuwe industrieën haren krachtigsten grondslag missen, verdwijnt het vertrouwen van het kapitaal in binnenlandsche industriëele ondernemingen en verflauwt de ondernemingsgeest.

In bijna alle beschaafde landen, in Frankrijk, Engeland, Duitschland, België, Spanje en Portugal, Rusland, Zweden en Noorwegen, Oostenrijk, Denemarken, de Vereenigde Staten van Noord-Amerika, Engelsch-Indië, zelfs in Brazilië, Mexico en Japan wordt het recht des uitvinders erkend en de industriëele eigendom door het stelsel van octrooien beschermd, *onverschillig welke politiek er overigens op het gebied van handel en nijverheid wordt gevolgd.* In Engeland werd nog in 1883 de bestaande wet zoodanig ten voordeele der uitvinders gewijzigd, dat, terwijl in de eerste negen maanden van 1883 onder de oude wet 4,656 aanvragen inkwamen, dit aantal gedurende de correspondeerende maanden van het volgende jaar 13,012 bedroeg.

Het bevorderen der belangen van den Nederlandschen uitvinder en het doen totstandkomen eener octrooiwet ter bescherming van den intellectueelen eigendom op industriëel gebied in Nederland en de Nederlandsche bezittingen en Koloniën is het doel onzer Vereeniging. Daartoe is de samenwerking noodig van alle belangstellenden, niet alleen van hen, die zelf uitvinders of industriëelen zijn, maar ook van hen, die direct of indirect belang hebben bij den bloei onzer Nijverheid en een onrecht zien tegenover de edelste klasse van arbeiders, in het niet beschermen van de vruchten van hun arbeid.

Innig overtuigd van de wenschelijkheid eener zoo spoedig mogelijke invoering van een goede Nederlandsche octrooiwet, hebben wij de eer u uit te noodigen met ons samen te werken en door toezending van nevensgaand inschrijvingsbiljet aan den Secretaris-penningmeester onzer Vereeniging van uwe belangstelling te doen blijken en u als gewoon lid of donateur te doen inschrijven.

Wij wenschen de jeugdige Vereeniging veel succes op haar loffelijk pogen en deelen hieronder hare statuten mede. Zij luiden als volgt:

Art. 1. De Vereeniging van voorstanders eener Nederlandsche Octrooiwet is gevestigd te Amsterdam en wordt opgericht voor den tijd van 29 jaren of zooveel korter als zal blijken noodig te zijn, in te gaan op 1 Januari 1887.

Art. 2. Het doel der Vereeniging is het bevorderen der belangen van Nederlandsche uitvinders en het doen totstandkomen eener octrooiwet ter bescherming van den intellectueelen eigendom op industriëel gebied in Nederland en de Nederlandsche bezittingen en Koloniën.

Art. 3. De leden der Vereeniging zijn gewone leden of donateurs.

Zoowel personen als corporatiën kunnen gewone leden of donateurs der Vereeniging zijn. De laatste worden door een uit haar midden te benoemen en schriftelijk aan te wijzen persoon in de Vereeniging vertegenwoordigd.

De gewone leden betalen eene jaarlijksche contributie van *twee gulden vijftig cents*, waarover in den loop van het jaar beschikt wordt.

Donateurs zijn zij, die meer dan twee gulden vijftig cents per jaar aan de Vereeniging bijdragen.

Art. 4. Het vereenigingsjaar vangt aan op den 1ste Januari en eindigt den 31ste December van elk jaar.

Art. 5. Leden, die voor het lidmaatschap wenschen te bedanken, geven daarvan vóór 1 November kennis aan den Secretaris der Vereeniging, waardoor hun lidmaatschap met 31 December van dat jaar eindigt.

Art. 6. Het Bestuur bestaat uit minstens twee en hoogstens vijf leden, gekozen uit de leden der Vereeniging, die voor één jaar benoemd, doch telkens weder herkiesbaar zijn.

Art. 7. Elk jaar wordt vóór of in de maand October te Amsterdam of nader te bepalen plaats een algemeene vergadering van leden gehouden.

In deze vergadering wordt voorzien in de vacatures van het Bestuur en wordt tevens rekening en verantwoording afgelegd over het afgeloopen jaar.

Algemeene vergaderingen van leden worden voorts gehouden:

a. Zoo dikwijls als het Bestuur zulks noodig acht;

b. Op schriftelijke aanvrage bij het Bestuur van minstens vijf leden. Het Bestuur is alsdan verplicht binnen zes weken de vergadering bijeen te roepen.

De algemeene vergaderingen worden minstens 14 dagen te voren door aankondiging in een of meer nieuwsbladen bekendgemaakt en de leden voorts minstens acht dagen vóór het houden der vergadering aan het door hen opgegeven adres opgeroepen.

Art. 8. In alle vergaderingen worden de besluiten door de aanwezigen bij volstrekte meerderheid van stemmen genomen.

Bij staking van stemmen beslist de Voorzitter.

Stemmingen over personen geschieden bij gesloten briefjes, bij staking beslist het lot.

Art. 9. Veranderingen in de statuten kunnen alleen plaatshebben in een algemeene vergadering van leden, die met de voorgenomen veranderingen minstens 14 dagen te voren in kennis worden gesteld.

KONINKLIJK INSTITUUT VAN INGENIEURS.

Vergadering van 9 Juni.

Na opening der vergadering, door den Vice-president H. S. J. Rose, werden de notulen, die aan de leden gedrukt toegezonden waren, goedgekeurd.

Ter tafel was het ingelijks gedrukt verslag der werkzaamheden van het Instituut gedurende het Instituutsjaar 1886—1887, hetwelk tot geene opmerkingen aanleiding gaf.

Mede lag ter tafel de rekening en verantwoording van de inkomsten en uitgaven over gemeld jaar, vergezeld van de daarbij behoorende bescheiden. De Vice-president deelde mede, dat gedurende de pauze voor de leden gelegenheid zou bestaan die stukken na te zien en te onderzoeken.

Wederom was een groot aantal geschenken ingekomen.

Door den Raad van bestuur was op den oproepingsbrief aan de leden het voorstel gedaan om uit de kas van het Instituut eene bijdrage van *f* 500 te bestemmen als tegemoetkoming in de kosten van oprichting van een proefstation tot onderzoek van bouwmaterialen te Delft. Dit voorstel werd door het lid J. M. Telders, die namens het Instituut in de voorbereidende Commissie zitting heeft, op kernvolle wijze ingeleid, ontwikkeld en aangeprezen. Het werd daarop, zonder beraadslaging, bij acclamatie aangenomen.

Van den hoofdingenieur van den Waterstaat in het 9de district was een brief ingekomen, ten geleide van eenen staat der weerkundige- en waterwaarnemingen te Helder, gedurende de maand April 1887 gedaan, die op de gewone wijze zal worden openbaar gemaakt.

Door het lid C. L. Lambrechtsen was eene beschrijving van de oeverafschuiving aan den calamiteusen Vlietepolder op 28 October 1886 ingezonden, die evenals eene van de leden J. van Hasselt en J. de

Koning ontvangen beschrijving van het voor eenige jaren gebouwde stoomgemaal voor het polderdistrict „De Lymers" in handen van eene commissie is gesteld om advies.

Op gelijke wijze zal worden gehandeld met eene studie van het lid M. E. de Wildt over den aanleg van de brug voor spoorweg- en gewoon verkeer bij Deventer, in de lijn Apeldoorn—Deventer van de Koninklijke Nederlandsche Locaalspoorweg-maatschappij, in verband met de rivier den IJsel.

Het eerst werd het woord verleend aan het lid J. W. Welcker, die eene zeer uitvoerige, door talrijke teekeningen toegelichte voordracht hield over het lichten van zeeschepen, waarin hij historische bijzonderheden mededeelde omtrent hetgeen met de schepen *Anastasia*, de *Etheltwin*, de *Austral*, de *Scharpioen* en de *Brombletye* had plaatsgehad, en vooral in beschouwingen trad over het zoogenaamde opboeien, dat verreweg de voorkeur verdient wegens den zoo wenschelijken spoed en de mindere kostbaarheid; waarbij hooge lof werd toegezwaaid aan hetgeen bij de *Scharpioen* door de duikers van den *Nordischen Bergungs-Verein* van Hamburg, eene equipage van krachtige Noren en Finnen, is verricht. Hij spoorde ten slotte aan, dat men zou trachten op dit gebied in Nederland het voorbeeld, in den vreemde gegeven, na te volgen.

Na de pauze werd het woord gevoerd door het lid W. F. Leemans, die in aansluiting aan hetgeen door het lid Welcker ten slotte was gezegd, erop wees, dat reeds te Rotterdam eene *Berging-maatschappij* is opgericht met een kapitaal van *f* 250,000, waarop onder dagteekening van 26 April jl. de koninklijke bewilliging is verkregen; daarna gaf hij nog eenige bijzonderheden betreffende de gezonken schepen *Brambletye* en *Ville de Victoria*.

Het lid N. Th. Michaëlis wees erop, dat het bedoelde denkbeeld van het lichten reeds in 1874 hiertelande zijne toepassing had gevonden bij het lichten van eenen ijzeren brugpijler, die in de Maas gezonken was.

De Vice-president herinnerde aan hetgeen in de vorige vergadering was medegedeeld omtrent eene circulaire van het Dagelijksch Bestuur der Zuiderzee-vereeniging, en deed door den Secretaris eenen brief aan dat Bestuur voorlezen, ten antwoord strekkende op een schrijven van den Raad van Bestuur van het Instituut.

Het woord werd alsnu verleend aan het lid P. C. van Kerckhoff, die eene uitvoerige, door teekeningen en kaarten toegelichte voordracht hield, waarin hij in historische beschouwingen trad over de veranderingen in het vermogen der Noordhollandsche zeegaten, vooral ook in betrekking tot het thans aanhangige vraagstuk van eene gedeeltelijke drooglegging der Zuiderzee.

Deze voordracht gaf tot eene zeer breedvoerige en belangrijke wisseling van gedachten aanleiding, in verband met het vroeger ingezonden en aan de leden bekende rapport van de technische ingenieurs der Zuiderzee-vereeniging, de leden J. van der Toorn en C. Lely.

Wegens het vergevorderde uur moesten twee voordrachten tot eene volgende vergadering worden verdaagd.

Tot leden van den Raad van Bestuur werden gekozen de heeren W. H. Hubrecht, N. Th. Michaëlis en G. E. V. L. van Zuylen.

BINNENLANDSCHE BERICHTEN

'S-GRAVENHAGE. Naar wij vernemen is de koninklijke commissie, belast met het onderzoek naar de mogelijkheid van den aanleg van eene haven te Scheveningen, daarmede roover gereed, dat de verschillende afdeelingen hare taak hebben volbracht, zoodat de Secretaris zich thans bezighoudt met het opmaken van het eindrapport.

Zijn wij wel ingelicht, dan zou het onderzoek gekeerd hebben, dat de aanleg van zulk eene haven voor particuliere rekening hoogst bezwaarlijk is, daar zelfs zonder inbegrip der kosten voor de defensie-werken en de renten van het kapitaal, de uitgaven de inkomsten verre zouden overtreffen.

Zoodra het rapport gereed zal zijn, zal de commissie bijeengeroepen worden, om de conclusien vast te stellen en tot eene beslissing te komen, of op andere wijze de zaak tot stand te brengen.

— Bij beschikking van den Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid wordt, met ingang van 1 Augustus 1887, de Rijksopziener op de Spoorwegdiensten J. G. Starck, belast met het dagelijksch toezicht op den dienst der spoorwegen: Utrecht—Arnhem—Pruisische grens, Utrecht—Harmelen—Rotterdam en Gouda—'s-Gravenhage, Utrecht als standplaats aangewezen.

— De navolgende studenten der Polytechnische School zijn, tot hunne practische vorming, gedurende de zomermaanden door den Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid als buitengewoon opzichter aangesteld, te weten:

J. de Jong, bij de havenwerken te Lemmer;
J. F. Quant, bij de uit te voeren werken aan de Zuidwillemsvaart;
P. C. Swemer, bij de werken aan de sluis No. 16 der Zuidwillemsvaart;
G. J. van Swaaij, bij den bouw eener ijzeren draaibrug over de Noordervaart;
W. F. Druyvesteijn, bij de werken te Petten;
J. P. Wijtenhorst, bij het verrichten van stroommetingen, peilingen, enz. ten dienste der verbeteringswerken van het Krabbegat;
Ch. C. Coomans, bij de werken van het kanaal door Zuid-Beveland;
G. D. Uittien, bij de werken op de Waal;
J. J. Braam, bij het maken van kribben in de Lek;
P. A. Jelles, bij de verruiming van den bovenmond der Nieuwe Merwede;
J. Straatman, bij de doorgraving van de Piekenwaard;
W. H. Kloppenburg, J. P. Textor, H. C. J. Strengnaerts en J. van Stolk, bij de werken tot verbetering van den Waterweg van Rotterdam naar zee;
F. W. L. de Sturler en J. Werder, bij de omlegging van den Oosterspoorweg.
N. C. Kist, bij het maken van het noordelijk gedeelte der voorhaven in het open IJ.
H. Thorn Prikker, bij het doen eener zandstorting voor den te bouwen syphon in het open IJ bij Zeeburg;
P. Hekmeijer en D. A. Koster, bij den aanleg van een gedeelte kanaal van nabij den Leidschen tot in den Vaartschen Rijn;
A. Ph. K. D. van Malsen, bij het maken van verschillende kunstwerken en een gedeelte kanaal bij den Leidschen Rijn;
G. Rooseboom, bij den aanleg van het zuidelijk deel der werken binnen den Merwedijk te Gorichem;
M. Corstius Sissingh, bij den aanleg van het noordelijk deel der werken te Gorichem;
P. J. Boreel, bij de in aanleg zijnde spoorwegbrug en keersluis over en in de haven van Vlaardingen.
J. W. Th. van Oyen, bij de uitvoering der aarde- en kunstwerken van den spoorweg tusschen Schiedam en Maassluis;
F. M. E. L. Kerstens, bij de uitvoering der werken wegens het maken van gebouwen enz. op de stations Drunen en Vlijmen; en
D. H. S. ten Cate, bij de verbouwing van het stationsgebouw te Zwolle.

HAARLEM. Burgemeester en Wethouders hebben bij advertentie in de *Haarlemsche Courant* eene verklaring afgelegd, naar aanleiding der beschuldigingen, door het raadslid, den heer Mr. R. H. J. Gallandat Huet, zoo ten overstaan van den Burgemeester als van hun College en den Gemeenteraad, ingebracht tegen den architect over de werken en gebouwen der gemeente, de ambtenaren, geplaatst aan het bureau van gemeentewerken, en den opzichter over de gemeentereiniging. Na aanvoering van verschillende bekende punten, luidt dat stuk verder als volgt:

Overwegende, dat aan B. en W. ook na kennis genomen te hebben van eene door den heer Gallandat Huet voornoemd in de openbare raadsvergadering van 25 Mei jl. schriftelijk gedane mededeeling betreffende den verkoop van grond aan het Waaigat, waarin een gemeente-riool zou zijn gelegen, en na inzage genomen te hebben van een schrijven van den kachelsmid W. van Cuijk alhier, betreffende het onderhoud van de kachels in de school aan het Molenpad,

geenszins gebleken is, dat de bijzondere aanklachten tegen den gemeente-architect en den opzichter over de gemeentereiniging gegrond zijn, evenmin als de algemeene beschuldigingen, uitgebracht tegen de ambtenaren, verbonden aan het bureau van gemeentewerken;

overwegende, dat alzoo het vertrouwen, hetwelk het Dagelijksch Bestuur der gemeente steeds gehad heeft en noodzakelijk behoort te hebben in de ambtenaren, die belast zijn met eenen arbeid, waarbij in de eerste plaats eerlijkheid vereischt wordt,

geenszins is geschokt, en dus het gunstig oordeel onverzwakt is gebleven, dat B. en W. door een gestadig toezien op de handelingen dier ambtenaren bij het uitvoeren van vele openbare werken, waarmede tonnen gouds gemoeid waren, verkregen hadden;

overwegende, dat het scherpe toezicht, hetwelk de heer Gallandat Huet, volgens zijne eigene verklaring, gedurende vele jaren op de handelingen van den gemeente-architect heeft gehouden, het gunstig oordeel van B. en W. bevestigt, aangezien de tegen den architect ingebrachte beschuldigingen ongegrond zijn bevonden;

overwegende, dat het belang der gemeente medebrengt, dat de onomkoopbaarheid en eerlijkheid harer ambtenaren boven alle verdenking verheven zijn;

Verklaren,

dat hun vertrouwen in de eerlijkheid en onomkoopbaarheid van den gemeente-architect en de ambtenaren, verbonden aan het bureau van de gemeente-werken, benevens van den opzichter over de gemeente-reiniging, is ongeschokt;

zullende zoo in het belang der gemeente, als tot herstel in eer en goeden naam van de beschuldigde ambtenaren dit besluit door plaatsing in de *Oprechte Haarlemsche Courant* ter algemeene kennis worden gebracht, terwijl een exemplaar zal worden uitgereikt aan den gemeente-architect, den opzichter over de gemeente-reiniging, aan den eerstgenoemde tevens ter mededeeling aan de ambtenaren, geplaatst aan het bureau van gemeentewerken.

— De Gemeenteraad heeft in behandeling genomen een voorstel van Burg. en Weth. om voor de restauratie van de Groote- of Sint Bavokerk gedurende een achttal jaren eene subsidie te verleenen van *f* 1000 's jaars, zoolang met die restauratie van Rijkswege geregeld wordt voortgegaan. Tot toelichting diene, dat de Raad in Juni 1875 besloot gedurende 10 jaren eene jaarlijksche bijdrage van *f* 1000 ten behoeve der restauratie te verleenen. Die termijn is verstreken, en thans stelde het Rijk zijne subsidie afhankelijk van de bijdrage der gemeente.

De voordracht van Burg. en Weth. werd zonder hoofdelijke stemming aangenomen, nadat de heer De Kanter op inlichtingen had aangedrongen betreffende de wijze, waarop de voor de restauratie bestemde gelden waren besteed en omtrent hetgeen er gerestaureerd was, waarop de heer Kist antwoordde, dat, over de 10 jaren dat er gesubsidieerd en gerestaureerd is, uitstekend is boekgehouden, en de raadsleden uitnoodigde daarvan kennis te nemen. Uit de mededeelingen van den heer Van der Steur bleek, dat in de verstreken 10 jaren het koor en het schip der kerk gerestaureerd waren, en dat het thans de transepten zou gelden.

ROTTERDAM. De heer Henri Evers, architect te Amsterdam, is benoemd tot hoofdleeraar in de bouwkunst aan de Academie voor Beeldende Kunsten en Technische Wetenschappen alhier.

UTRECHT. In de laatstgehouden zitting van den Gemeenteraad is de vraag gedaan, hoe het met het universiteitsgebouw staat en uit het antwoord van het Dagelijksch Bestuur bleek, dat er nieuwe plans van de Regeering waren ontvangen en dat deze besproken zullen worden in eene Commissie, die 15 dezer zal bijeenkomen. In deze Commissie zullen zitting nemen van wege Curatoren de heeren Roell, Royaards van Scherpenzeel en Mr. Baert, en namens het Gemeentebestuur Mr. Boer en Mr. Royaards van den Ham.

Er komt dus een weinig leven in deze zaak; waarschijnlijk zal het plan van Prof. E. Gugel en den architect C. Vermeys ruimte moeten maken voor een Regeeringsontwerp, zooals reeds vroeger voorspeld werd.

NIJMEGEN. De zoogenaamde Polmolen, die op den ouden vestingwal nabij het Kronenburgerpark staat en den laatsten tijd meer algemeen bekend stond onder den naam van *Sanssouci*, is door den Gemeenteraad overgenomen van den heer F. J. v. d. Waarden c. s., die hem bij openbare veiling voor ongeveer *f* 6000 gekocht hadden. De gemeente heeft daarvoor een bouwterrein van 800 M², in de nabijheid van den molen afgestaan, zoodat weldra de laatste hinderpaal voor de regelmatige uitbreiding der stad zal verdwijnen.

ADVERTENTIEN.

OOSTER STOOMTRAM-MAATSCHAPPIJ.
AANBESTEDING.

Op **Maandag 20 Juni 1887**, des middags ten 12 uur zal aan het Bureau der Maatschappij te *UTRECHT* worden **aanbesteed:**

Het bouwen van eene Remise en van zeven woningen te Rhenen.

Bestek en teekeningen liggen ter inzage in het Hotel Altena te *Rhenen* en bij den heer J. Schotel, Ingenieur-Architect te *Rotterdam*, (Oostzeedijk) bij wien tevens nadere inlichtingen zijn te bekomen.

Bestekken en teekeningen zijn, tegen betaling van *f* 1.— per bestek en *f* 1.50 per stel teekeningen verkrijgbaar, zoover de voorraad strekt, bij de boekverkoopers M. Wijt & Zonen te *Rotterdam*.

Aanwijzing in loco zal plaats hebben op **Woensdag 15 Juni a. s.** des namiddags ten een uur (verzamelplaats bij het kruispunt Ooster Stoomtram en Staatsspoorweg te *Rhenen*).

De Directie.

Aanbesteding.

BURGEMEESTER en WETHOUDERS der Gemeente *ARNHEM* zullen **Dinsdag 28 Juni 1887**, 's voormiddags 11½ uur, in het openbaar ten Gemeentehuize

AANBESTEDEN:

Het Bouwen van eene SCHOOL voor Openbaar Lager Onderwijs aan den Rozendaalschen weg. Begrooting *f* 37600.

Aanwijzing Maandag en Dinsdag 20 en 21 Juni a. s., 's voormiddags 10 uur, op het terrein van den bouw; bestek met gevraagd inschrijvingsbiljet en bijbehoorende teekeningen tegen betaling van *f* 1.— ter Secretarie verkrijgbaar; inlichtingen worden gegeven ten Gemeentehuize, bureau Gemeentewerken.

OPENBARE AANBESTEDING.

BURGEMEESTER EN WETHOUDERS van *BERGEN OP ZOOM* zullen op **Zaterdag den 18 Juni 1887**, des namiddags ten twee uure, ten Raadhuize aldaar in het openbaar bij enkele inschrijving in twee perceelen

aanbesteden:

Het leveren van
1°. 81500 stuks groskeiën, en
2°. 73000 „ straatklinkers
(Waalvorm.)

Het bestek en voorwaarden liggen van heden af op de gewone dagen ter secretarie voor belanghebbenden ter inzage en zijn tegen betaling van 25 cents alaar verkrijgbaar.

Bergen op Zoom, 8 Juni 1887.

Burgemeester en Wethouders,
A. J. L. de ROOCK.
De Secretaris,
L. M. MAGNEE.

AANBESTEDING.

Op **Zaterdag 18 Juni 1887**, des voormiddags ten 11 ure, zal ten koffehuize van MEJ. DE WED. SEGERS, Beigerstraat te *Breda*, door H.H. Regenten van het Gereformeerde Burger Weeshuis worden

aanbesteed:

Het bouwen van een nieuw GEREFORMEERD BURGER WEESHUIS, met bijkomende werken, op een terrein gelegen aan de Oude Vest te Breda, met bijlevering van alle materialen enz.

Inlichtingen zijn te bekomen bij de Heeren P. VAN DE ERVE Jzn. en A. C. BUIJZERD, architecten te *Breda*.

Bestek en teekening zijn op franco aanvrage en tegen betaling van *f* 2.50 te verkrijgen bij de architecten en bij den dagelijkschen opzichter A. C. VERHOEVEN aan het bestaande Weeshuis.

Aanwijzing in loco zal geschieden op Maandag 13 Juni 1887, des voormiddags ten 10½ ure.

Aanbesteding.

BURGEMEESTER en WETHOUDERS van *'S-HERTOGENBOSCH* zullen op **Donderdag 16 Juni 1887** voormiddag 10 ure, ten Raadhuize aldaar *bekwamen andere goedkeuring door den gemeenteraad* bij enkele inschrijving

Aanbesteden:

Het uitvoeren van werken tot veranderen der inrichting van de lokalen op de verdieping van het gebouw de Korenbeurs en andere daarmede in verband staande werken.

Het bestek ligt ter inzage op het Raadhuis te *'s-Hertogenbosch* en is verkrijgbaar bij den Gemeente-Architect J. M. NABBE aldaar, tegen betaling van *f* 0.75.

Aanwijzing in loco zal plaats hebben op Maandag 13 Juni e. k., voormiddag 10 ure.

De inschrijvingsbiljetten moeten voor 3 ure des namiddags van den dag, dien der aanbesteding voorafgaande, in de ten Raadhuize daartoe gestelde bus gestoken zijn.

Inlichtingen zijn te bekomen bij den Gemeente-Architect voornoemd.

's-Hertogenbosch 1 Juni 1887.

Burgemeester en Wethouders voornoemd,
De Burgemeester,
V. D. DOES DE WILLEBOIS.
De Secretaris,
J. N. G. SASSEN

DE LINT & C°.

Oostzeedijk 248, Rotterdam.

VLOER- en WANDTEGELS,

TROTTOIR-, CEMENT- EN IJZERSTEENTEGELS.

Groote voorraden.

Speciale Inrichting
tot het maken van
LICHTDRUKKEN.

Copieën van teekeningen, geteekend op Calqueerpapier.
of idem op linnen, in lichtdruk.

1°. Is de **GOEDKOOPER** dan **PHOTOLITHOGRAPHIE.**
2°. Is de bewerking zoer **SNEL.**
3°. Zijn **FOUTEN** of **ABUIZEN** in het overbrengen **ONMOGELIJK.**
4°. Men is geheel vrij in het te bestellen aantal.

Inlichtingen en Conditie bij den Boekhandelaar JOH. G. STEMLER Czn. *Amsterdam*.

Voorhanden: **Lichtdruk papier, idem toestellen** (in verschillende afmetingen) en **zinken spoelbakken.** Alsmede ruime sorteering **Teeken-, Doortrekpapier** en **doortreklinnen.**

BECKER & BUDDINGH. — ARNHEM.
KONINKLIJKE FABRIEK VAN
WATERPAS-, HOEKMEET- en andere INSTRUMENTEN
voor INGENIEURS ARCHITECTEN, LANDMETERS, TEEKENAARS enz.
Geëmailleerd-ijzeren **PEILSCHALEN**,
WEEGWERKTUIGEN.

NEUCHÂTEL ASPHALTE COMPANY LTD, LONDON.
Exploitatie der Mijnen van Val de Travers.
FABRIEK TE **AMSTERDAM** Beltweg N°. 3.
TRADE MARK.
NATUURL. ASPHALT VAN **VAL DE TRAVERS** ZWITSERLAND.
Gecomprimeerde Asphaltwegen en dito Dorschvloeren.
Werken in Asphalt-Mastiek voor Trottoirs, Skating-Rinks, Moutvloeren, Kelders.
Kolf- en Kegelbanen, Winkel- en Magazijnvloeren, Gangen, Veranda's, Brug- en Dakbedekkingen, Beton-Fundeeringen, Stallen enz. enz. enz.
Zindelijk, Vochtwerend, Ondoordringbaar, Geraaswerend.
Asphalt speciaal tot wering van vochtige muren.
Voor inlichtingen omtrent het leggen van **Vloeren, Bedekkingen** enz. gelieve men zich te adresseeren aan het Kantoor der fabriek, Beltweg 3, *Amsterdam*, of bij den Heer H. G. KNOOPS C.Ozn., Boekstraat F. 62, te *Arnhem*.
De Directeur, W. PATON WALSH.

A. J. BACON & C°.
Ingenieurs, Aannemers van **Verwarming** en **Ventilatie, Gas-** en **Waterleidingen, Bouwmaterialen** enz.
BEKROOND met **Gouden, Zilveren** en **Bronzen Medailles.**
Overtoom N°. 239, AMSTERDAM.
Inrichtingen voor openbare gebouwen, gestichten, woonhuizen, villa's, kantoren, enz.
Projecten en begrootingen worden kosteloos geleverd.

H. & J. SUYVER,
FABRIKANTEN VAN
STOOMKETELS EN WERKTUIGEN,
op de Intern. Tentoonstelling te *Amsterdam* 1883 bekroond met
EERE-DIPLOMA (hoogste onderscheiding).
Hollandsche Tuin en Zeepaard, Bickerstraat AMSTERDAM.

Magazijn van Teekenbehoeften voor Bouwkundigen van Th. J. DOBBE EN ZOON te Utrecht.
Voorradig nog slechts enkele exemplaren:
Storm van 's Gravesande, Bouwkunde, met Atlas geheel compleet, in zeer goeden staat:
voor slechts ƒ12.00.
Storm Buysing, Waterbouwkunde, met Atlas insgelijks geheel compleet; één zeer goed Exemplaar:
voor slechts ƒ20.00.
In ons Magazijn is tevens te verkrijgen: extra best **Calqueerlinnen** expresselijk voor onze Firma vervaardigd en gewaarmerkt.
Tevens **alle** soorten **Teekenpapieren** van CARL SCHLEICHER & SCHüLL te *Düren*, voor de Fabriekspryzen. Benevens de ruimste keuze van alle **Teeken-** en **Bureaubehoeften** voor groote werken.

DIJKERMAN & BUYZERD
SPECIALITEIT
in verplaatsbare Houten Gebouwen
BREDA.

PHOTOLITHOGRAPHIE, PHOTOZINCOGRAPHIE en Stéréotype-Inrichting
van G. J. THIEME, te Arnhem.
De ondergeteekende vestigt de aandacht op zijne inrichting voor **Photolithographie,** bijzonder geschikt voor de reproductie van **Plans, Teekeningen** enz. van HH. Architecten en Bouwkundigen; op die voor **Photozincographie** voor de reproductie van **Platen** en **Grasures,** ook van **Teekeningen** voor Boekwerken enz. ten dienste van HH. Uitgevers en op zijne **Stéréotype-inrichting** voor HH. Drukkers, alles tot de minste prijzen.
Prospectussen met proeven van bewerking, worden op *franco* aanvrage gratis toegezonden.
G. J. THIEME.

A. H. VAN BERGEN,
FABRIKANT TE
Heiligerlee, prov. Gron.
SPECIALITEIT IN
Nieuwe Constructie
BRANDSPUITEN.
TORENUURWERKEN EN **LUIDKLOKKEN,**
op binnen- en buitenlandsche Tentoonstellingen bekroond.
ANTWERPEN 1885. EEREDIPLOMA.
Gouden en Zilveren Medailles.

J. H. DE VRIES.
Decoratieschilder VAN Z. M. den Koning.
SPECIALITEIT IN
PIERRE-ORNÉE.
Nieuw versieringsmateriaal voor **bouwwerken,** bekroond met het **Eerediploma** (hoogste onderscheiding) op de **Internationale Tentoonstelling van Bouwmaterialen** en aanverwante artikelen te *Groningen*, in 1886.
Onovertrefbare vervanging van Sgraffito, biedt volkomen weerstand aan den invloed van ons klimaat, kan met het grootste succes worden gebezigd voor het **versieren van Pilasters, Friezen, Schilden, Borstweringen, Wandbekleedingen enz.,** wordt geleverd in alle gewenschte afmetingen, voor verzending geschikt, en des gewenscht **overeenkomstig** de **teekening van den Architect.**
Monsterstukken worden op franco aanvrage gaarne ter bezichtiging toegezonden door den vervaardiger **J. H. DE VRIES,** te *Groningen* A-Kerkstraat, en door de Agenten:
Firma Brinck en Van Veen, Damrak 90 te *Amsterdam*.
J. van Eck en Zoon, Gierstraat te *Haarlem*.
A. E. Braat, Goudsche singel 98, te *Rotterdam*.
A. Siegels Azn., Op de Vest, te *Dordrecht*.
H. C. Lathouwers, te *Vught* en *'s Bosch*.
A. de Morie, Achter-Twijnstraat, *Utrecht*.
C. Teunissen, Smitstraat, *Nijmegen*.
A. J. A. Andriessen, *Winterwijk*.
S. J. H. Troostèr, Terborgstraat, *Zwolle*.
S. A. Coltof, Tuinen, *Leeuwarden*.
Verklaringen van H.H. Bouwkundigen ter inzage, waaruit de deugdzaamheid reeds gedurende 2 jaren blijkt.

Gedrukt bij G. W. van der Wiel & C°., te Arnhem.

De Opmerker.
Orgaan van het Genootschap
ARCHITECTVRA ET AMICITIA
Weekblad voor Beeldende Kunst en Technische Wetenschap

Redacteur-Uitgever F. W. VAN GENDT JGz.
Adres voor Redactie en Administratie van het Weekblad en advertentiën: Bureau van *De Opmerker*, Driekoningenstraat 28, *Arnhem*.
Bureau der Redactie van *Architectura et Amicitia* JAN SPRINGER, C. B. POSTHUMUS MEYJES en A. W. WEISSMAN.
Stukken, deze Redactie betreffende, te adresseeren aan den Heer C. B. POSTHUMUS MEYJES, Kerkstraat 170 te *Amsterdam*
en al, wat de Administratie van het Genootschap betreft, aan den Heer F. J. BREMMER HZN., Prinsengracht 680, te *Amsterdam*.

ABONNEMENT ƒ2.25 per 3 maanden of wel *vier gulden* per jaar, bij vooruitbetaling en franco toezending van dit bedrag. Voor het buitenland ƒ7.50 en Nederlandsch-Indië ƒ9.—, beiden bij vooruitbetaling.
ADVERTENTIEN ad 20 cent voor elken regel plaatsruimte en 10 cent voor een bewijsnommer, worden tot Vrijdagavond aangenomen.
AFZONDERLIJKE NOMMERS, bij contante betaling ad 15 cent per stuk en 25 cent per plaat, te bekomen aan het Bureau van *De Opmerker* te *Arnhem* en bij den Hoofd-correspondent JOH. G. STEMLER CZN., Boekhandelaar te *Amsterdam*.

MEDEDEELINGEN VAN HET GENOOTSCHAP.

Heeren Leden wordt bericht:

1°. dat de heer Jan Springer ontslag heeft genomen als Bestuurder en als lid der Commissie van Redactie van het Genootschap;

2°. dat de heeren A. W. Weissman en C. B. Posthumus Meyjes ontslag hebben genomen als leden der Commissie van Redactie van het Genootschap;

3°. dat in plaats van den heer Henri Evers, die wegens vertrek als Bestuurder is afgetreden, is gekozen de heer A. C. Bleys, architect alhier;

4°. dat de 88ste buitengewone vergadering zal worden gehouden op Woensdag den 22 Juni a. s., des avonds te 8 uren, in het societeitslokaal van het Genootschap.

De agenda voor deze vergadering luidt:

Verkiezing van een Bestuurslid in de plaats van den heer Jan Springer.

Verkiezing van twee leden der Commissie van Redactie in de plaats van de aftredende leden, de heeren A. W. Weissman en C. B. Posthumus Meyjes.

5°. dat is overleden de heer J. C. Springer Jr., in leven buitenlid van het Genootschap.

Namens het Bestuur:
De 1ste-Secretaris,
F. J. Bremmer Hzn.

DE OPENING VAN HET NEDERLANDSCH MUSEUM.

In tegenwoordigheid van de commissie van toezicht over het Rijks-museum, het bestuur van het Koninklijk Oudheidkundig Genootschap en enkele genoodigden, werd laatstleden Zondag het Nederlandsch Museum door den Minister van Binnenlandsche Zaken, den heer Mr. J. Heemskerk Az., vergezeld van den Referendaris der afdeeling „Kunsten en Wetenschappen", Jhr. Mr. Victor de Stuers, geopend.

Het heeft betrekkelijk langen tijd geduurd, eer tot de opening der benedenvertrekken van het Rijks-museum, voor deze verzameling bestemd, werd overgegaan; waaraan dit is toe te schrijven, herinnert men zich. De Tweede Kamer toch, verstoord, dat door de afdeeling „Kunsten en Wetenschappen" wel wat eigendunkelijk gehandeld werd, stond een paar jaren geleden den post, op de begrooting voor het Nederlandsch Museum uitgetrokken, niet toe. Ten slotte liet zij zich echter vermurwen, en zoo is dan thans het Museum, aan het hoofd waarvan de heer David van der Kellen staat, voor het publiek opengesteld.

Het hoofddenkbeeld, dat bij de inrichting van het Nederlandsch Museum heeft voorgezeten, is geweest den bezoeker een overzicht te geven van de kerkelijke en burgerlijke bouwkunst in Nederland, van de IXe tot de XVIIIe eeuw. Op zichzelf verdient een inrichting als deze lof, doch het is niet te ontkennen, dat de verzameling, waarop zij wordt toegepast, al op zeer groote volledigheid zal moeten bogen, wil men een dusdanige rangschikking naar behooren kunnen doorvoeren.

Zeer volledig nu kan men de verzameling van het Nederlandsch Museum, hoe belangrijk zij overigens zij, nu juist niet noemen. Wat zij aan oudheden van de IXe tot de XIVe eeuw bezit, heeft niet veel te beteekenen; dit is niet te verwonderen, wanneer men bedenkt, dat in ons geheele vaderland de meubelen, kerksieraden enz. uit dit tijdperk betrekkelijk zeldzaam zijn, daar eerst met het begin der XVe eeuw de welvaart in deze streken begon toe te nemen.

Het is dus te begrijpen, dat men, vooral bij de inrichting van de vertrekken, die de periodes vóór de XVe eeuw vertegenwoordigen, tot surrogaten van oudheden zijn toevlucht heeft moeten nemen, iets wat door een oudheidkundige, die zijn vak op streng wetenschappelijke wijze beoefent, zal afgekeurd worden. Waartoe, zal hij vragen, de groote ruimte, die thans wordt ingenomen door vertrekken, opgetrokken in den stijl van een periode, waaruit het Museum zoo goed als geen voorwerpen bezit, niet liever bestemd voor een ander doel, en de voorwerpen, die men heeft, soort bij soort gerangschikt, om vergelijkende studie mogelijk te maken? Waartoe het publiek, dat in de archeologie nog zeer onervaren is, in den waan gebracht, dat het werkelijk oudheden ziet, wanneer een groot gedeelte daarvan slechts namaak is? Waartoe vertrekken quasi in verschillende stijlen ingericht, wanneer men toch slechts een zeer flauw denkbeeld van den indruk, dien de monumenten maken, kan geven, daar

de betrekkelijk geringe hoogte der zalen, vooral in de afdeeling kerkelijke kunst, een onoverkomelijke hinderpaal is, zoodat bv. de slanke gewelven der XIIIe en XIVe eeuw hier in zeer gedrukten vorm moeten voorgesteld worden? Waartoe zalen ingericht met een wandbetimmering uit het begin en een zoldering uit het laatst der XVIIe eeuw, die slechts kunnen dienen om aan het groote publiek zeer verwarde denkbeelden van stijl te geven?

Deze en meer andere, soortgelijke bedenkingen zullen zeker tegen de wijze van inrichting gemaakt worden. Men zal echter moeten toegeven, dat, moge de rangschikking ook al niet wetenschappelijk zijn, zij er toch wel op berekend is, om op het groote publiek indruk te maken, en dat de plaatsing der voorwerpen doorgaans met veel smaak is geschied.

De eerste zaal, die men betreedt, is gevolgd naar de door Karel de Groote te Maastricht gebouwde kapel. Deze kapel maakt met een daarboven gelegen koepelzaal, die hier naast de Rembrandtzaal is aangebracht, één geheel uit en is nog thans in de Sint-Servaaskerk te Maastricht aanwezig.

Slechts één antiquiteit is in dit vertrek aanwezig, n.l. een tympan van de thans gesloopte abdij te Egmond, welk fragment, uit het laatst der X^de eeuw afkomstig, langen tijd in den tuin van het Trippenhuis te Amsterdam gelegen heeft. Overigens is alles nabootsing; het altaar is gevolgd naar een voorbeeld te Maastricht, de deur naar een Fransche kerkdeur, het schilderwerk naar handschriften uit de kerk te Susteren, de Kon. Bibliotheek te 's-Gravenhage, naar oude stoffen, enz.

De volgende zaal is gevolgd naar motieven van de kerk te 's-Hertogenrade, en van de St.-Servaaskerk te Maastricht; de eerste in 1108 gewijd, de tweede bijna een eeuw vroeger. Het schilderwerk is meerendeels naar uitheemsche voorbeelden uit de XI^de en XII^de eeuw gevolgd. Oudheden bevat deze zaal niet; slechts een afgietsel van de beroemde reliquieënkast uit de St.-Servaaskerk te Maastricht is aanwezig.

Daarnaast vindt men een zaal, gevolgd naar motieven van de Munsterkerk te Roermond. Het meerendeel der schilderwerken is ontleend aan handschriften, de kathedraal te Chartres, enz. Een afgietsel van het bekende grafmonument van Gerard van Nassau en zijn gemalin, in de Munsterkerk aanwezig, staat in deze zaal.

Fragmenten uit de Domkerk te Utrecht moeten, in de daarnaastgelegen zaal, den bezoeker een denkbeeld geven van den bouwtrant uit het midden der XIIIde eeuw. Hier doet zich het gemis aan de noodige hoogte sterk gevoelen; de slanke verhoudingen van Utrechts hoofdkerk komen geenszins tot haar recht. Het schilderwerk en de vensterornneeringen zijn naar voorbeelden uit het buitenland gevolgd.

Ook in de volgende zaal, waar fragmenten van de St.-Nicolaas- of Bovenkerk te Kampen en van de St.-Michielskerk te Zwolle den indruk van de bouwkunst der XIVde eeuw geven moeten, is het gemis van hoogte hinderlijk. De hier geplaatste oudheden, een uit een Duitsche kerk afkomstig vleugelaltaar, banken uit de gesloopte O. L. Vrouwekerk te Edam, en de zeer merkwaardige paneelen van het orgel te Naarden, behooren in deze zaal niet thuis; zij zouden, om geen anachronisme te zijn, naar de XVde eeuwsche zaal moeten verhuizen.

De merkwaardige baksteen-architectuur van de kerk te Aduard heeft de motieven geleverd voor een afzonderlijk vertrek, dat overigens naar uitheemsche, doch ongeveer gelijktijdige motieven gedecoreerd is.

De XVde-eeuwsche zaal is saamgesteld uit motieven der kerk te Wouw, St.-Lebuinus te Deventer, de kerk te Hulst en die te Ransdorp. De wandschilderingen, die nog niet geheel voltooid zijn, worden gevolgd naar overblijfselen uit Nederlandsche kerken. In deze zaal zijn geplaatst de zeer interessante predikstoel, afkomstig uit de kerk te Uden, en een paar koperen platen, afkomstig van een graf te Gouda.

De kerkbouw der XVIIde eeuw wordt vertegenwoordigd door een zaal, in het midden waarvan een Ionische kolom geplaatst is, en waarin overigens, behalve het model van een monument voor den admiraal Tromp, niets aanwezig is. Tegen een der wanden ziet men muurschilderingen nagebootst, zooals ze in de St.-Laurenskerk te Rotterdam te vinden zijn. De vensters prijken met glazen, afkomstig van de Oosterkerk te Hoorn, en van het convent van Sint-Agatha. Een venster zal nog gevuld worden met een glas, afkomstig uit de kerk te Oostburg.

De burgerlijke bouwkunst wordt in de overige zalen weergegeven. De eerste zaal, die men betreedt, vertoont een nabootsing van de zoldering in het Raadhuis te Sluis, en een afgietsel van den bekenden XVe-eeuwschen schoorsteen in het raadhuis te Bergen-op-Zoom. Eenig XVe-eeuwsch houtwerk en een paar gobelins uit de XVIIe eeuw zijn mede in dit vertrek aanwezig. In deze, evenals in alle volgende zalen, zijn zeer doeltreffende vitrines aangebracht, waarin de kleinere voorwerpen door de goede zorgen van den heer De Neufville met veel zaakkennis gerangschikt zijn.

Het raadhuis te Zwolle heeft de motieven voor de volgende zaal geleverd. Behalve deze nabootsingen vindt men in deze zaal nog eenig XVe-eeuwsch houtwerk, fragmenten van het zoogenaamde Huis van Alva te Amsterdam, uit het begin der XVIIe eeuw, een paar beeldjes uit de XVe eeuw enz.

Het zou ons te ver voeren om op al de bijzonderheden, in de verdere vertrekken aanwezig, te wijzen.

Vermelden wij nog het vertrek, waar de interessante XVIe-eeuwsche schoorsteenmantel en de fraaie betimmering, uit Enkhuizen afkomstig, doch op niet zeer oordeelkundige wijze gerestaureerd, aanwezig zijn en de kamer, waarin de zeer interessante betimmering uit Dordrecht van 1626 geplaatst is, dan meenen wij het meest belangrijke van de inrichting van het Nederlandsch Museum te hebben aangestipt.

DE BEURSQUAESTIE.

In de Raadsvergadering van Woensdag e. k. wordt het beursvraagstuk aan de orde gesteld. Burgemeester en Wethouders hebben getracht in eene nota aan den Raad de bezwaren te wederleggen, die van verschillende zijden tegen het laatst door hen ingediend ontwerp van eene nieuwe Beurs zijn ingebracht.

Ook de nota van den heer Mr. D. Josephus Jitta, lid van den Gemeenteraad, die den Raad met zijne zienswijze in kennis stelde, wordt besproken. Wij ontleenen aan dit stuk het volgende:

„Toen de ondergeteekende de eer had tot lid van den Raad te worden benoemd, vond hij de Beursquaestie, na vele en langdurige onderzoekingen en beraadslagingen, door een raadsbesluit opgelost, zoo het heette bij wijze van transactie, en wel ten voordeele van het terrein op het thans gedempte Damrak, tusschen Papen- en Oudebrug. De ondergeteekende zoude zeker het genomen besluit willen eerbiedigen, indien het z. i. ook maar eenigszins draaglijk was; maar hoe gaarne hij ook in den Raad de meer bescheiden stelling inneemt, die bij den nog korten duur van zijn lidmaatschap past, hij acht het plicht, op te komen tegen de stichting van een gebouw, waarvan hij het totstandkomen op die plaats als eene ramp voor onze gemeente moet beschouwen.

„In zijne veroordeeling van het thans ingediende plan, ook ten aanzien van het terrein, staat de ondergeteekende niet alleen."

De heer Jitta geeft daarna een kort historisch overzicht der quaestie, ten blijke, dat in den Raad zelf, indien men de stemmingen over de verschillende ter tafel gebrachte plans zuiver beoordeelt, het thans gehandhaafde terrein steeds grooten tegenstand heeft ontmoet.

„Ook buiten den Raad heeft de meening der burgerij zich steeds luider en luider tegen het aangewezen terrein verklaard, en toen het anonieme plan bekend werd, kwam in eene vergadering, door de Kiesvereeniging *Burgerplicht* opzettelijk voor de behandeling van de Beursquaestie belegd, de meerderheid tot de conclusie, dat dan liever voorloopig in het geheel geene nieuwe Beurs moest worden gemaakt."

Tot de vraag komende: wat dan geschieden moet? „De tegenwoordige Beurs behouden, al of niet verbouwd? Eene nieuwe Beurs met vrijhouding van het Damrak?" komt de heer Jitta tot het besluit:

„Er moet een Beursplan worden ontworpen, waarbij aan het Damrak zoodanige breedte wordt gelaten, dat het meest uitgebreide voetgangers- en rijtuigenverkeer naar en van het station ongestoord kan plaats vinden. Onder de plannen, die in vroegere tijden zijn aanbevolen, zijn er vele, die aan dat vereischte beantwoorden, plannen die geheel los waren van het Damrak of zelfs van de omgeving van den Dam. Die plans zijn echter bekendgemaakt vóór den 18^den October 1882, zij zijn dus mede door den Raad in overweging genomen en te licht bevonden. Zulks kan niet gezegd worden van de plannen van latere dagteekening, die van het denkbeeld van den Damrak-boulevard uitgaan."

De heer Jitta toetst daarna 1°. de plans van W. P. W. en 2°. het plan-Van Rijsse.

Van het plan W. P. W. zegt de heer Jitta „dat de verwezenlijking ervan, tegenover het gemeenteplan, geene noemenswaardige vermeerdering van kosten zoude medebrengen, of althans geene zoodanige, dat het behoud van den stations-boulevard daardoor te duur zou zijn gekocht. De kosten van het dempen van het thans nog aan het Damrak aanwezige water kunnen niet bij de kosten van het plan in rekening gebracht worden; die demping acht ik toch vroeg of laat onvermijdelijk, zooals hierboven is gezegd; bij het maken van eenen monumentalen gevel aan de Oudebrug, volgens het gemeenteplan, is eene bebouwing van het later te dempen gedeelte van het Damrak niet wel mogelijk.

„Voor de verwezenlijking van het plan-Van Rijsse wordt een veel uitgebreider onteigening gevorderd. Daarbij moet men echter in aanmerking nemen, dat een aanzienlijk gedeelte van den verkregen grond niet voor den Beursbouw noodig is, maar voor de allesziins wenschelijke verruiming van den Dam. De verbeterde inrichting van het stationsplein, door den heer Van Rijsse aan zijn plan vastgeknoopt, brengt zeker aanzienlijke kosten mede; de vraag echter of die kosten niet in elk geval, misschien vroeger dan men denkt, zullen moeten worden gemaakt, zoude ik niet ontkennend durven beantwoorden.

„Ik ontveins mij geenszins — zegt ten slotte de heer Jitta — dat het den Raad moeilijk moet vallen, na eenen woordenstrijd, die vele jaren heeft geduurd, na zoovele vruchtelooze pogingen, opnieuw het *non-liquet* uit te spreken, maar het ten deze betrokken gemeentebelang is m. i. te ernstig om mij te veroorloven het stilzwijgen te bewaren. Sedert het nemen van het besluit van 1882 is een vrij groote tijd verstreken; de omstandigheden zijn niet meer dezelfde; de samenstelling van den Raad heeft veranderingen ondergaan; de demping van het Damrak heeft de leden en de burgerij in staat gesteld beter de gevolgen van het besluit te overzien; de prijsvraag heeft meer licht over de waarde van het terrein voor den Beursbouw verspreid. Men herinnere zich slechts hetgeen ten aanzien van den gasthuisbouw is geschied."

En hoewel hij „alvorens te weten in hoeverre zijne denkbeelden ondersteund worden, geen bepaald voorstel wenscht te doen: in welke richting zulk een voorstel zich zoude bewegen, is uit het voorafgaande duidelijk."

KLEI ALS BOUWMATERIAAL.

In Amerika wordt sedert betrekkelijk korten tijd klei als bouwmateriaal gebruikt; deze grondstof bezit vele voordeelen boven andere materialen en is bovendien aanmerkelijk lager in prijs. In den vorm van terra cotta wordt de klei veelvuldig en tot verschillend doel aangewend. Reeds in de oudste tijden werden de steden, zooals Babylon en anderen, grootendeels van klei gebouwd door er blokken of tegels van te maken, die met een weinig kleispecie aan elkander verbonden werden. Bovendien werd de klei dikwijls voor de pottenbakkerij gebezigd, welke tak van nijverheid een belangrijken bloei en eene uitgebreide toepassing bereikte, niettegenstaande de hulpmiddelen en gereedschappen, tot dit vak behoorend, zeer eenvoudig waren. Thans wordt ook in Engeland de klei voor verschillende doeleinden gebezigd; o. a. heeft men te Brighton en Tunbridge Wells trottoirs van gebakken klei vervaardigd, die zeer goed voldoen en een aangename afwisseling in kleur met de eentonig grauwe rijwegen vormen. Waar zware lasten over de wegen vervoerd moeten worden, is de klei weinig geschikt, daar elk uit klei vervaardigd materiaal aan afschilfering en verbrokkeling onderhevig is. Aan invloed van het weder bleek het materiaal uitmuntend weerstand te bieden, en bij regen en wind is de groote poreusheid oorzaak, dat de oppervlakte spoedig opdroogt. Steenen, van klei vervaardigd, zijn goedkoop en kunnen met geringe kosten en moeite door nieuwe vervangen worden. De prijs is veel lager dan van graniet, dat buitendien het nadeel heeft op den duur glad te worden. Voor rioolwerken en afdekking is de klei zeer geschikt en voor draineerbuizen is zij een uitmuntend materiaal. Misschien worden in vervolg van tijd de hoofdbuisleidingen voor aanvoer van water en gas nog eens uit klei vervaardigd; goed verglaasde wanden zijn volkomen in staat de anders poreuse buizen geheel ondoordringbaar te maken. Bij riolen behoeft geen vrees voor vertering of aangroeien te bestaan, dat bij ijzeren buizen, door inwerking van vocht, gassen, zuren, vetten enz., wel het geval is. Aarden buizen zullen dan ook beter dan ijzeren voldoen op plaatsen, waar schadelijke dampen, of vochten uit werkplaatsen, moeten afgevoerd worden.

Bij de toepassing van aarden buizen voor eene waterleiding bestaat geen gevaar voor verontreiniging van het water door schadelijke metaaldeeltjes, die velerlei kwalen en ziekten veroorzaken en kan het water in zuiverder toestand afgeleverd worden. Ook als leiding voor heet water en heete lucht is de aarden buis voor de gezondheid boven de ijzeren buis te verkiezen. Kachels van zachte steen of vuurklei geven meer gelijkmatige hitte en verspreiden geen ongezonde en onaangename lucht, zooals dikwijls bij sterk verhit ijzer wordt waargenomen. Ook onderstelt men, dat de afvoerpijpen voor het hemelwater in plaats van de gewone leelijke modellen, die men overal aantreft, door gekleurd aardewerk vervangen kunnen worden en zich

dan beter en aangenamer voor het oog zullen voordoen. Op sommige plaatsen wordt in de onmiddellijke nabijheid van bouwwerken natuurlijke steen aangetroffen en deze is goedkooper dan gebakken steen, zoodat de eerste, ter wille der zuinigheid, boven de laatste verkozen wordt. Wel-is-waar zal gebakken steen altijd meer vocht opslurpen dan natuurlijke, gehouwen steen, maar toch biedt de gebakken steen geruimen tijd weerstand tegen vocht. Buitendien zijn er afdoende middelen om muren van baksteen tegen vocht te beveiligen, maar op gehouwen steen zouden deze middelen moeilijk toe te passen zijn.

Bij ondervinding is gebleken, dat metselsteen beter bestand is tegen den vernielenden invloed van het vuur dan andere steensoorten. Te Boston verteerden en verschamperden de sterke granieten gebouwen door de hevige hitte, nog vóór de vlammen hen bereikten, terwijl die van gebakken steen naar verhouding veel langer weerstand boden.

Een ander soort van aardewerk, dat zeer geschikt is voor versiering, zijn de tegels. Tegen een goedkoopen onderbouw van gewone baksteen vormen de tegels een zeer schilderachtige bekleeding; wanneer zij verglaasd zijn, slurpen zij weinig of geen vocht op, terwijl zij, als dakbedekking, goed bestand zijn tegen temperatuurswisselingen. Stemmen zij in kleur overeen met de muren van het gebouw en worden zij aangebracht op een steil dak en op den nok, dan vormen zij een schoon geheel. Terracotta wordt in verband met baksteen veelvuldig toegepast en beschouwd als een duurzaam en artistiek bouwmateriaal. Als afdekking van borstweringen is het een zeer geschikte stof, die weinig verweert en door de temperatuur niet spoedig beschadigd wordt. Vele schoone gebouwen verkrijgen eene volledige ornementering in terracotta, vooral in Philadelphia, waar men eene beste kleisoort in den omtrek der stad vindt. Baksteen van rijken toon, gevormd en geperst en in zwarte cement gemetseld, door afdekkingen, vertandingen en paneelen van terracotta versierd, vormen dikwijls de aangenaamste en fraaiste gebouwen in de steden. Er bestaat echter groot onderscheid in de soorten van klei, die voor het bakken gebruikt worden. Een slecht en zuinig gebakken materiaal zal slecht en leelijk, maar een goed doorbakken stof zal duurzaam en aangenaam voor het gezicht zijn. Engelsche baksteen van de vorige eeuw heeft een bijzondere hechtheid. Vele oude gebouwen in Philadelphia en groote gebouwen in den omtrek, die vóór het Wereldcongres gebouwd werden, zijn nog in voortreffelijken staat. Behalve dat de mortel een weinig verweerd is, vertoonen zij geen enkel teeken van verval. Hoe menig bouwwerk is sedert dien tijd reeds tot stof vergaan!

FABRIEK VAN DE FIRMA DIJKERMAN & BUIJZERD TE BREDA.

In dezen tijd, waarin de klachten over malaise in handel en nijverheid aan de orde van den dag zijn, zal het den lezers van *De Opmerker* belang inboezemen, een en ander te vernemen omtrent een nieuw in werking gestelde fabriek, die wij dezer dagen het genoegen hadden te bezichtigen: wij bedoelen de fabriek van houtbewerking en houtwol, te Breda onder de firma Dijkerman en Buyzerd, voorheen Gebr. Dijkerman, gedreven.

In deze fabriek, die allergunstigst in de onmiddellijke nabijheid van het spoorwegstation Breda gelegen is, werden sinds eenige jaren tal van verplaatsbare houten gebouwen van allerlei aard vervaardigd, tot welke speciale industrie de heer B. Dijkerman, een van de leden der vroegere firma Gebr. Dijkerman, sedert enkele maanden overleden, het initiatief had genomen. Thans hebben de nieuwe firmanten aan deze fabrikage ook een andere, die van de vervaardiging van houtwol, toegevoegd; de eerste Nederlandsche houtwolfabriek, vroeger te Amsterdam gevestigd en aldaar door den heer H. G. Dijkerman in den aanvang van 1884 geopend, werd door hen overgenomen en met 1 Mei van dit jaar naar Breda overgebracht. Een bezoek aan de fabriek gaf ons een zeer gunstigen indruk van de levensvatbaarheid der industrie, die de heeren Dijkerman en Buyzerd uitoefenen. Het fabrieksgebouw, ter grootte van ± 500 M². ongerekend de annexen, en met een flink omliggend terrein, is zeer practisch ingericht; een flinke werkplaats voor timmerlieden met de noodige ruimte voor het opstellen van onderhanden zijnde werkstukken is ter zijde van de houtbewerkingsmachinerie aanwezig, en een gezicht in die werkplaats geeft een prettigen indruk, die veel van de jonge firma doet verwachten. Onnoodig mag het geacht worden, de lezers te onderhouden over machinale houtbewerking in het algemeen en verplaatsbare houten gebouwen in het bijzonder, de noodige kennis daarvan mag bij hen verondersteld worden. Genoeg zij het op te merken, dat de inrichting van de fabriek der firma D. & B. hen in staat stelt, om bestellingen in dit genre spoedig en goed uit te voeren; de veeljarige ondervinding van een der leden van de tegenwoordige en de vroegere firma geeft allen waarborg aan de strengste eischen te kunnen voldoen.

Met bijzonder veel genoegen maakten wij kennis met de houtwolfabrikage en met belangstelling vernamen wij, hoe het kleine plantje, na de tentoonstelling van '83 te Amsterdam gezet, zich allengs, zij het ook met zeer veel moeite, tot een boompje heeft ontwikkeld, dat met de jaren in groei toeneemt. De machinerie voor dit fabrikaat is de bezichtiging overwaard; de houtwol-schaafmachine zal den meesten lezers bekend zijn, de pers echter is van latere constructie en speciaal voor dit artikel naar een nieuw systeem in Nederland vervaardigd. Bij ons bezoek aan de fabriek was de vraag naar houtwol zoo groot, dat slechts met moeite alle orders konden worden uitgevoerd.

De bezwaren, aan de invoering van ieder nieuw handelsartikel onafscheidelijk verbonden, schijnen dus voor de houtwol langzamerhand overwonnen te zijn, en, naar ons werd medegedeeld, wordt dit materiaal meer en meer voor de meest uiteenloopende doeleinden gebruikt, o. a. voor emballage, voor opvulling van bedden en matrassen en stoffeering, voor filtratie, als poetsmiddel, ter opvulling van plafonds, enz. Na de bijna vierjarige ondervinding, die de heer Dijkerman heeft verkregen, is het verrassend de resultaten te vernemen van de inspanning, waarmede de houtwol als handelsartikel in Nederland is geïntroduceerd; wij hopen en vertrouwen van harte, dat het deze firma gelukken zal het bewijs te leveren, hoe ook in dezen moeilijken tijd het „go ahead" nog niet verleerd is, en wij wenschen, dat in elken tak harer industrie voorspoed op het werk der firma moge rusten.

Wij wekken tevens gaarne onze Nederlandsche architecten en industriëelen op om, waar het pas geeft, deze firma te steunen.

MOSSTEENEN.

Omtrent dit nieuwe materiaal, dat weldra in ons land ingevoerd zal worden, knnnen wij onzen lezers het volgende mededeelen.

De mossteen is het lichtste bouwmateriaal en het beste isoleer-middel, dat bestaat. Zij heeft een specifiek gewicht van 0.1 en is dus twintigmaal lichter dan gewone baksteen en driemaal lichter dan kurksteen. Het materiaal is geschikt: 1°. voor bekleeding van koude en vochtige muren, en plafonds, 2°. voor opvulling van holle muren; een vierkante meter muur van mossteen, dik 11 c.M., weegt slechts 12 K.G.; dezelfde oppervlakte van klinkers 240 K.G.

De mossteen wordt bovendien met goed gevolg gebruikt voor de afsluiting van het geluid en voor de wering van warmte, koude en vocht. Naar ons medegedeeld werd, bestaat er tot heden geen betere en goedkoopere bouwstof, die voor dit doel gebezigd kan worden.

De mossteenen kunnen met gips samengevoegd en opgemetseld worden; zij zijn ook vuurvast verkrijgbaar, zoodat zij bij eene aanraking met vuur, niet branden. Door dompeling in een bad van koolteer worden zij waterdicht. Water doet aan hunne uitstekende eigenschappen geen schade. Worden zij toevallig vochtig of nat, dan is het voldoende ze te laten drogen. Met eene handzaag kan het materiaal gemakkelijk bewerkt worden.

De heeren E. en P. Rottsieper te Ronsdorf zullen het nieuwe fabrikaat in ons land invoeren. Naar wij vernemen is de prijs ervan als volgt:

		dik 50 m.M.	dik 23 m.M.
per 1000 stuks,	22 × 11 c.M.,	*f* 35.—	*f* 20.—
„ „ „	vuurvast	„ 40.—	„ 26.—
in platen, per M²	. . . . .	„ 2.20	„ 1.60
„ „ „	„ vuurvast . .	„ 2.50	„ 1.90

BOUWKUNST EN VRIENDSCHAP.

Op de prijsvraag voor een windvaan op den watertoren te Zutfen zijn vier antwoorden ingekomen. Een der gestelde eischen was, dat zij symbolisch moest aantoonen de tegenwoordige bestemming van den toren en zijn vroegere, namelijk die van vestingtoren. De beoordeelaars, de heeren A. Spoon, C. M. Droogleever Fortuyn en C. W. Hoogendijk, gewagen in hun rapport van alle antwoorden met lof. De beide door hen het best geoordeelde ontwerpen zijn vervaardigd door de heeren J. P. Stok Wzn. en W. Stok Jr. Het met den eersten prijs bekroonde ontwerp zal worden uitgevoerd.

BUITENLANDSCHE BERICHTEN.

De banieren op de Kunsttentoonstelling te Venetie hangen half-stok; Favretto's schilderijen zijn met zwarte kransen en krip omhangen, en de geheele stad betreurt het verlies van den kunstenaar, die op 38jarigen leeftijd, in de volle kracht van zijn talent, aan eene kwaadaardige ziekte is bezweken.

BINNENLANDSCHE BERICHTEN

's-GRAVENHAGE. Met ingang van 1 Augustus wordt de hoofdingenieur bij 's Rijks werf te Willemsoord, J. C. Jansen, belast met de betrekking van hoofdingenieur voor algemeene diensten. Voorts worden met dien datum de hoofdingenieurs L. C. P. W. Visser van Amsterdam naar Willemsoord, en J. W. Calten van Hellevoetsluis naar Amsterdam overgeplaatst, terwijl de ingenieur der 1ste klasse C. L. Loder geplaatst wordt als hoofd van het vak van scheepsbouw bij 's Rijks werf te Hellevoetsluis.

— De Commissie, ingesteld tot het houden van een vergelijkend onderzoek van candidaten dingende naar een getuigschrift van voldoend afgelegd examen voor opzichter van 's Rijks waterstaat, bestaat uit de heeren: J. F. W. Conrad, inspecteur van den Waterstaat, Voorzitter; A. L. de Bruyn Kops, hoofdingenieur van den Waterstaat te Arnhem; J. F. Metelaar Sr., architect te Scheveningen; N. van Eek, leeraar aan de H. B. school te 's-Hage; P. H. Kemper, ingenieur van den Waterstaat te Utrecht; K. E. van Rijsinge, hoofd eener school te 's-Hage en F. Doffegnies, ingenieur van den Waterstaat te 's-Hage.

— De heer Jhr. J. R. T. Ortt, oud-hoofdinspecteur van den Waterstaat, is op 70jarigen leeftijd in de residentie overleden.

— De Commissie, die zich tot taak stelde een gedenkteeken op het graf van wijlen den architect H. P. Vogel te plaatsen, is met haar arbeid gereed. Zij stelt zich voor dit gedenkteeken, op de begraafplaats Eik-en-Duinen opgericht, Donderdag e. k. aan de kinderen van wijlen den heer Vogel over te dragen.

— De heer P. Tirion, gemeente-architect te 's-Gravenhage, mocht deze week den dag herdenken, waarop hij vóór 25 jaren in dienst van de gemeente trad; het ontbrak den jubilaris niet aan bewijzen van belangstelling.

AMSTERDAM. Maandag j.l. hebben Burg. en Weth. met den gemeente-secretaris en den directeur der publieke werken een langdurig bezoek gebracht aan de tweede gasfabriek der *Imperial*, in de Linnaeusstraat en, geleid door den technischen directeur der Maatschappij, den heer J. Pazzani, tot in de kleinste bijzonderheden het in- en uitwendige der trotsche fabriekagebouwen in oogenschouw genomen.

— Verleden Zondag werd het Nederlandsch Museum van Geschiedenis en Kunst, dat deel uitmaakt van ons Rijksmuseum, voor het publiek toegankelijk gesteld. Tot de eerste bezoekers behoorden de Minister van Binnenlandsche Zaken, de heer P. van Eeghen, Voorzitter van het Kon. Oudheidkundig Genootschap, dat zijne verzameling aan het Museum heeft afgestaan, de heeren J. A. Sillem, J. H. Maschhaupt en Jhr. Dr. J. Six, leden van de commissie van toezicht op het Rijksmuseum, de wethouder Driessen, de bouwmeester P. J. H. Cuypers, Jhr. Mr. Victor de Stuers en de heer David van der Kellen, de directeur dezer afdeeling, die zich met de rangschikking der voorwerpen had belast.

— In het *Orgaan van den Nederlandschen Schildersbond* wordt een ernstige klacht geuit tegen het opdragen van werk, dat aan Nederlanders gerust kan worden toevertrouwd, aan vreemdelingen.

Ditmaal vindt de klacht haar grond in de uitvoering door vreemdelingen van het decoratie-schilderwerk aan het nieuwe schouwburggebouw te Rotterdam, waar ook het beeldhouwwerk door Brusselaars verricht en zeer ongelukkig uitgevallen is.

Wenschelijk komt het daarom voor, schrijft genoemd orgaan, dat, zoodra aan een lid van den Schildersbond werken op het gebied der decoratieve kunst ter oore komen, daarvan aan het Bestuur worde mededeeling gedaan, ter voorkoming dat de uitvoering aan vreemde handen worde toevertrouwd.

— Woensdagavond hield de *Horlogemakers-Vereeniging »Christiaan Huijgens"* haar jaarlijksche algemeene vergadering. Vóór het openen der vergadering, werden door de aanwezigen met veel belangstelling teekeningen en werkstukken bezichtigd, vervaardigd door leerlingen der vakschool. Deze is een met 3-jarigen cursus en gevestigd ten huize van den heer Addicks. Zij is gesplitst in twee afdeelingen A. en B. De laatste is alleen voor theoretisch onderwijs. De leerlingen dezer afdeeling krijgen ook les in wis- en natuurkunde. De leerlingen der school zijn ongeveer van dertien tot zestien jaar oud. Het onderwijs wordt gegeven door de heeren Addicks, directeur; Apol en Schilling.

Uit het verslag, door het schoolbestuur uitgebracht, bleek dat de school op 4 Januari 1886 met 5 leerlingen voor Afdeeling A en 6 voor Afdeeling B opende. Het aantal leerlingen klom in de laatste Afdeeling zelfs tot 19, maar daalde toch ook weder. In den loop van het jaar hebben 5 leerlingen uit Afdeeling A de school verlaten; één werd wegens wangedrag weggestuurd, een ander moest de school verlaten buiten zijn schuld en drie kozen het beroep van diamantslijper.

Op de prijsvraag voor een »cilinder échappement" in den vorm van een kleinen regulateur en door gewichtjes gedreven, waren 7 antwoorden ingekomen. De eerste prijs werd toegekend aan het antwoord *Time is money*, de premie aan het stuk werk met het motto *De kunst is lang, het leven kort*. Voorts werden nog drie getuigschriften uitgereikt.

— De Tentoonstelling van voedingsmiddelen werd Woensdag onder begunstiging van schoon weder, op feestelijke wijze geopend. De Voorzitter van het hoofdcomité, A. J. C. J. S. Bergsma, hield de openingsrede en de burgemeester bracht hulde aan den ijver en de volharding der mannen, die de zaak totstandbrachten. Wij hopen op de tentoonstelling in een volgend nummer terug te komen.

UTRECHT. Donderdag jongstleden werd te Utrecht eene vergadering van industriëelen gehouden, ter bespreking van maatregelen tot bescherming der Nederlandsche nijverheid. Zij werd gepresideerd door den heer J. C. van Marken.

Nadat een aantal sprekers zich voor beschermende maatregelen hadden verklaard, en slechts twee, de heeren Stork uit Hengeloo en Van Beuningen uit Utrecht, voor vrijen handel zich hadden uitgesproken, werden vier verschillende moties voorgesteld.

De motie van het comité luidt:

»De vergadering van Nederlandsche industriëelen, gehouden te Utrecht 16 Juni 1887, gehoord de mededeelingen van de vertegenwoordigers uit verschillende takken van nijverheid;

Van oordeel, dat de Nederlandsche nijverheid in ernstig gevaar is gebracht door de handelspolitiek, die in het buitenland wordt gevolgd;

Besluit aan eene commissie van industriëelen op te dragen:

1. Voor elken bedreigden tak van nijverheid in het bijzonder

de gegevens te verzamelen, die dat gevaar duidelijk in het licht stellen;

2. deze gegevens openbaar te maken;

3. in eene volgende openbare bijeenkomst, te houden vóór 1 September a. s., maatregelen voor te stellen, die door de Nederlandsche industrieelen kunnen genomen of bevorderd worden, ten einde in het algemeen nationaal belang het dreigend gevaar af te weren.

De heer Janssen, van Schiedam, stelde voor ook den landbouw in de motie op te nemen. Na eenige gedachtenwisseling werd besloten, den landbouw als tak van nijverheid te beschouwen.

De motie van het comité werd aangenomen met algemeene stemmen, behalve die van den heer Stork, en aan het comité werd overgelaten, de commissie van onderzoek te benoemen.

's-HERTOGENBOSCH. De Raad zal eerlang te beslissen hebben over de vraag, of voor de exploitatie van de gasfabriek het contract met den tegenwoordigen concessionaris, de firma Wed. J. B. de Brouwer & C°., zal worden verlengd, ofwel eene gemeente gasfabriek zal worden opgericht. De firma Brouwer heeft in een adres d.d. 15 Juni, hare voorstellen, voor de verlenging van de concessie gedaan, nader toegelicht. Zij stelt eenen gasprijs van 6 cent per M³, met de belofte eener vermindering tot 5 cent, zoodra het jaarlijksch gasverbruik 1,300,000 M³ bedraagt en in ieder geval van 1 Januari 1889 af. Voorts zal h. i. bij den voorgestelden contractsvorm de gemeente hare volle vrijheid voor de toekomst behouden en volkomen zekerheid hebben omtrent eenen goed ingerichten dienst.

— De voordracht voor bouwkundige bij de Godshuizen alhier, door het College van regenten aan den Gemeenteraad ingezonden, bestaat uit de heeren:

1. A. Sluis, opzichter bij den aanleg van Staatsspoorwegen te Kesteren.

2. Th. Klompers, opzichter bij de gemeentewerken te 's-Hertogenbosch.

3. E. de Wolf, opzichter bij de gemeentewerken te Breda.

Wij brengen hierbij in herinnering, dat zich voor deze betrekking 115 sollicitanten aangemeld hebben.

HAARLEM. Het raadslid Mr. R. H. J. Gallandet Huet, die vrij ongemotiveerde beschuldigingen inbracht tegen de ambtenaren aan het bureau van de gemeentewerken in het algemeen, en tegen den architect en den opzichter der reiniging in het bijzonder, schijnt minder voldaan met het door Burgemeester en Wethouders te dier zake genomen en openbaar gemaakte besluit, waarvan de inhoud in het jongstverschenen nommer van dit weekblad voorkomt. In de laatstgehouden vergadering van den Gemeenteraad is een schrijven van genoemd lid ingekomen, inhoudende behalve nog eenige beschouwingen, een voorstel om de instructien voor genoemde ambtenaren eenigszins te wijzigen ten aanzien van het aannemen van geschenken, het houden van kopie van alle uitgaande stukken enz.

Het stuk werd om advies in handen van Burgemeester en Wethouders gesteld.

DELFT. Voor het examen B aan de Polytechnische School hadden zich aangemeld 89 candidaten, waarvan 8 zich teruggetrokken. Geslaagd zijn:

B 1. eerste gedeelte art. 61—62—64, de heeren: E. A. van Arcken, H. L. van Hooff, K. den Tex, J. G. Fikken; art. 63—64 F. W. 't Hooft, M. F. Onnen, W. A. Beukers, R. Borger, J. C. du Cloux, F. H. Eijdman, J. Franco, F. van der Goot, W. A. C. de jonge, H. P. Maas Geesteranus, A. N. van Meerten, A. H. R. C. D. Pereira, C. M. Roessingh Udink, H. L. van Tets, M. Triebels, A. van der Vies, F. Beyerinck; art. 64—65, S. J. Vermaes.

B 2, volledig examen art. 61—62, de heeren: F. Th. Engel, W. S. G. F. Post, E. L. Prevoo; art. 61—62—64, W. F. Druijvesteijn, K. P. Huenges, A. A. W. H. Konig, F. C. Nauta, W. F. Stoel, G. J. van Swaaij, P. C. Swemer, H. Thorn Prikker, J. J. F. C. Visser, D. A. Koster, J. de Jong; art. 63—64, M. Westerbaan Muurling, J. de Beurs, M. G. de Gelder, M. E. H. C. Bongaerts, J. H. Verhoeff; art. 63, G. J. Bosman.

B, volledig examen art. 64, de heeren: G. J. G. van Caspel, J. W. C. Diepenheim, F. C. Dufour, J. Muysken, Tan Tjoen Liang, A. H. F. Hartevelt, F. J. H. M. Thijs, A. Th. Baert, F. L. F. La Chapelle, W. Engelenburg, J. Hardeman, W. de Hoog, W. Huijgens, P. Joosting, P. J. A. de Wildt; art. 64—65, J. de Koning Knijff.

DORDRECHT. Aan het dezer dagen uitgebrachte jaarverslag der Vereeniging Dordrechtsch Museum ontleenen wij het volgende.

Het aantal leden vermeerderde met zes en bedraagt nu 91. Het aantal bezoekers, niet-leden, bedroeg 4409, zijnde ongeveer 1000 minder dan in 85/86. Dit verminderd bezoek moet echter niet beschouwd worden als een bewijs van onverschilligheid voor de blijvende verzamelingen der Vereeniging, maar is toe te schrijven aan de buitengewone belangstelling, die Giron's doek *De twee zusters* (in September 1885 tijdelijk geëxposeerd) van de zijde van het groote publiek mocht ondervinden. In die maand toch bezochten 3330 niet-leden het museum, waardoor het eindcijfer in 85/86 het getal van 5367 bereikte. Van de 100 kaarten voor kosteloos bezoek, die door het Bestuur maandelijks beschikbaar gesteld werden, is voor nog geen derde deel gebruikgemaakt — geen bewijs dus van groote belangstelling in beeldende kunst bij den arbeidenden stand. Het aantal schilderijen werd met 7 vermeerderd; 2 stukken ontving men als legaat terwijl de vijf overigen door aankoop verkregen werden.

Hoewel daaronder geen werken van den 1ste rang voorkomen, verdienen de aangekochte stukken toch ten volle eene plaats in het Museum, daar zij gemaakt zijn door meesters, die hetzij te Dordrecht geboren zijn, of er gedurende geruimen tijd gewerkt hebben. De verzameling oudheden betreffende Dordrecht werd ook dit jaar weer met verschillende voorwerpen verrijkt.

— Volgens de *Zwolsche Courant* circuleerde dezer dagen bij het personeel van den aanleg van Staatsspoorwegen eene missive van wege den Minister van Waterstaat, waarin werd gevraagd, welke opzichters zich wenschten op te geven om geplaatst te worden bij de werken aan het Merwede-kanaal op een bezoldiging van hoogstens *f* 110 's maands. Zij zouden den titel voeren van buitengewoon opzichter, terwijl de betrekking eveneens van tijdelijken aard is.

HELDER. De nijverheids-tentoonstelling, welke van 12 tot 19 dezer alhier wordt gehouden, is op plechtige wijze, in tegenwoordigheid van vele autoriteiten en belangstellenden, door den Voorzitter der regelings-commissie, den heer T. Mooij, geopend. Tal van proeven op het gebied van kunstnijverheid zijn ter mededinging naar de uitgeloofde prijzen ingezonden en geven aan de expositie bijzonder veel aantrekkelijks. Van de gelegenheid tot het bezoeken der tentoonstelling wordt dan ook druk gebruikgemaakt.

IJLPENDAM. De Gemeenteraad heeft besloten tot herstelling van den toren in het tot de gemeente behoorende dorp Purmerland. Aan dit monumentale bouwstuk waren vóór eenige jaren reeds belangrijke sommen verwerkt, destijds onder leiding van de Commissie van Rijks-adviseurs voor de monumenten van geschiedenis en kunst.

BENOEMINGEN

Bij koninklijk besluit van 10 Juni n°. 45 is, met ingang van 1 Augustus a. s., bevorderd, tot ingenieur der 1ste klasse, de ingenieur der 2de klasse bij de directie der Marine te Amsterdam, J. F. van Beek.

— Bij Koninklijk besluit van 10 Juni 1887 no. 19 is, met ingang van 1 Juli a. s., W. K. Ducroix benoemd tot adspirant-ingenieur van den Rijkswaterstaat.

— De Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid heeft aan den opzichter van den Waterstaat 2e klasse *J. A. v. d. Kallen*, met ingang van 1 Juli a. s. op verzoek, uithoofde van lichaamsgebreken, eervol ontslag verleend, behoudens aanspraak op pensioen.

— In de op 11 Juni te Delft gehouden vereenigde vergadering van Delfland werd benoemd tot Secretaris-rentmeester van dat hoogheemraadschap de heer J. Post van der Burg, Secretaris-rentmeester van de Krimpenerwaard.

ADVERTENTIEN.

Vereeniging tot bevordering van Fabriek- en Handwerks-Nijverheid in Nederland.

Afdeeling 's-GRAVENHAGE.

Tentoonstelling

VAN

GASTOESTELLEN

voor **verwarming, verlichting** en **drijfkracht**

te houden in de maand **September a.s.**

Opgave van deelneming wordt verzocht en circulaires worden op aanvrage toegezonden door den Directeur der Gasfabriek en de Secretarissen

P. F. W. MOUTON,
Voorzitter van de Kamer van Koophandel, en
VAN NIEUKERKEN,
Architect.

De Nederlandsche

CEMENTSTEENFABRIEK,

te VRUENBAN bij Delft.

hier te lande de oudste in dit vak, beveelt zich aan voor het **leveren** van **RIOLEN, BUIZEN, WATER-** en **BEERPUTTEN, GEVELWERK** en alle tot het **bouwvak** behoorende artikelen.

AANBESTEDING.

Op **Zaterdag den 9den Juli 1887**, zullen de Architekten J. STOK & ZOON, te *Rotterdam* namens H.H. Regenten der LOUISA-STICHTING te *'s-Gravenhage*, aldaar **aanbesteden:**

Het maken van een GEBOUW, ten behoeve van bovengenoemde inrichting.

Bestek en teekeningen zullen van af Maandag den 27sten Juni a.d. *f* 3 verkrijgbaar zijn ten kantore van bovengenoemde architekten, en te *'s Gravenhage* aan het Gebouw der Louisa-Stichting, Bezuidenhout 14.

Aanbesteding.

Door den Architect A. J. JOLING zal, namens zijne Prinsipalen, op **Maandag den 27sten Juni 1887**, in het Hôtel VLIETLAAN te *Rotterdam*, worden **aanbesteed:**

1e. Het sloopen der Oude-, en
2e. het bouwen van een nieuwe Villa „Bellevue" aan de Kookstraat No. 11 te Bussum.

Aanwijzing op het terrein den 21sten Juni 1887, 11 ure voormiddag. Bestek met 2 teekeningen zijn van af Maandag 20 Juni ad *f* 1.50 p. exempl. te verkrijgen bij den Boekhandelaar JOH. G. STEMLER Cz. te *Amsterdam*. Verdere inlichtingen geeft de Architect, adres: Nieuwendijk No. 9 te *Amsterdam*.

De Ontvanger der REGISTRATIE en DOMEINEN te *BREDA*, zal in het Koffiehuis bij H. JONKERS Groote Markt te *Breda*, ten overstaan van den Notaris KUYPERS bij inzet op **Maandag 27 Juni 1887**, en finaal op **Maandag 11 Juli 1887** telkens des voormiddags te 10 uren in het openbaar

VERKOOPEN:

Eenige PERCEELEN geslechten Vestinggrond onder BREDA, begrensd door de MIDDENLAAN, de NIEUWE DIESTSTRAAT, den WESTBINNENSINGEL en de GASTHUISSTRAAT, zijnde bouwblok 5, verdeeld in 17 KAVELS.

Voorwaarden, perceelsbeschrijving met kaart zijn voor 25 cent te verkrijgen ten kantore van voormelden Ontvanger, bij wien ook nadere inlichtingen te bekomen zijn.

Aanwijzing geeft de Hoofdopzichter VAN DE ERVE te *Breda*.

Aanbesteding.

Op **Vrijdag 1 Juli 1887**, des voormiddags te elf ure zal de architect J. WOLBERS wonende te *HEEMSTEDE*, namens zijn principaal den Welëdelt Gestr. Heer Mr. W. H. SMIT Notaris en Advocaat te *HEEMSTEDE*, in het logement van den Heer N. TIL aldaar

Aanbesteden:

Het bouwen van eene Villa op een terrein gelegen aan de Heeren- of Kerklaan onder de gemeente Heemstede.

Inlichtingen zijn te bekomen bij bovengenoemden architect.

Bestek en teekeningen liggen ter inzage van af Woensdag 22 Juni in genoemd logement en zijn van af dien datum op franco aanvrage te verkrijgen tegen betaling van *f* 2.50 bij den boekhandelaar H. N. MUL, Kruisstraat te *Haarlem*.

Aanwijzing in loco op Zaterdag 25 Juni des voormiddags te 10½ uur.

Aanbesteding.

BURGEMEESTER en WETHOUDERS der Gemeente *ARNHEM* zullen **Dinsdag 28 Juni 1887**, 's voormiddags 11½ uur, in het openbaar ten Gemeentehuize

AANBESTEDEN:

Het Bouwen van eene SCHOOL voor Openbaar Lager Onderwijs aan den Rosendaalschen weg.
Begrooting *f* 37000.

Aanwijzing Maandag en Dinsdag 20 en 21 Juni a. s., 's voormiddags 10 ure, op het terrein van den bouw; bestek met gevraagd inschrijvingsbiljet en bijbehoorende teekeningen tegen betaling van *f* 1.— ter Secretarie verkrijgbaar; inlichtingen worden gegeven ten Gemeentehuize, bureau Gemeentewerken.

DIJKERMAN & BUYZERD
SPECIALITEIT
in verplaatsbare Houten Gebouwen
BREDA.

OPENBARE
AANBESTEDING.

BURGEMEESTER en WETHOUDERS VAN *ROTTERDAM* zijn voornemens op **Dingsdag den 28 Junij 1887**, des namiddags ten 1 ure, ten Raadhuize aldaar **aan te besteden:**

Het BOUWEN van twee Schoollokalen met toebehooren bij de School aan de van Oldenbarneveltstraat.

Bestek, voorwaarden en teekening liggen op de gewone dagen en uren ter kennisneming op de *Plaatselijke Secretarie* en het *Stads-Timmerhuis* te *Rotterdam*, en zijn tevens voor *f* 1,— verkrijgbaar bij Wed. P. VAN WAESBERGE en ZOON, Boekdrukkers, *Hoofdstuis* n°. 73.

Nadere inlichtingen zijn te bekomen aan gemeld Timmerhuis. De aanwijzing in loco zal plaats hebben op Donderdag den 23 Junij 1887, des voormiddags ten 11 ure.

VERKOOPING.

De Notaris W. C. BEHTLINGK te *Nijmegen*, zal op **Donderdagen 30 Juni** en **14 Juli 1887**, telkens 's avonds te 7 uur *precies*, in het Hôtel St. CHRISPINUS aan de Oude Stadsgracht aldaar,

Veilen en zonder beraad Verkoopen:

I. Het **Buitengoed „STADZICHT"**, gelegen op het Hoogeveld onder *Hatert*, aan den Postweg, tegenover het Buiten van den Heer BAHLMANN, op 20 minuten van *Nijmegen*, bestaande uit **Heerenhuis** met grooten goed aangelegden **Tuin, Bosch** met Wandelwegen, benevens **Boerenwoning** en **Bouwland**, groot 7.97.50 H.A.

Gemiddelde zuivere opbrengst der vier laatste jaren, behalve het Houtgewas, *f* 621.

Aanvaarding: het Houtgewas dadelijk, de Gebouwen, Tuinen en een gedeelte van het Bouwland onderscheidenlijk 1 Mei 1888 en 22 Februari te voren, en de overige Bouwlanden in genot van pacht Kerstmis a. s.

II. Een perceel **Wei-** en **Hooiland**, gelegen in den **Ooipolder**, aan den Bandijk, groot 5.95.90 H.A., waaronder ongeveer 50 Aren **Water**.

Te aanvaarden na afloop van het Weiseizoen over het loopende jaar.

Nadere inlichtingen zijn verkrijgbaar ten Kantore van den Notaris BEHTLINGK te *Nijmegen*.

Aanbesteding.

Op **Maandag den 4den Juli 1887**, des middags te *twaalf* ure, zal door Burgemeester en Wethouders der gemeente *Leiden*, op het Raadhuis aldaar **Aanbesteed** worden:

De Verbouwing der Meisjesschool 2e klasse aan de Breestraat
en
Levering van bijbehoorende Meubelen
in Twee perceelen.

Het bestek en de teekeningen liggen ter inzage en overname aan de Stads-timmerwerf, op elken werkdag, de besteding voorafgaande, van 's morgens te 9 uur tot 's namiddags te 4 uur, en zijn aldaar zoolang de voorraad strekt à *f* 1.50 per stel verkrijgbaar.

Aanwijzing in loco zal worden gehouden op Zaterdag 25 en Woensdag 29 Juni a. s., telkens des namiddags te twee ure.

Verdere inlichtingen en inzage van detailteekeningen, ten kantore van den Gemeentearchitect.

OPENBARE
AANBESTEDING.

BURGEMEESTER EN WETHOUDERS VAN *SCHIEDAM*, zijn voornemens op **Donderdag, den 23en Junij a. s.**, des middags ten 12 ure, ten Raadhuize aldaar, in het openbaar **aan te besteden**, de levering van:

60,000 stuks Quenast- of Ben-Ahin KEIJEN;
150,000 vlakke en 50,000 getrokken STRAATKLINKERMOPPEN;
pl. m. 1000 kub. meter zuiver scherp RIVIER-ZAND en 1000 kub. meter PLAAT-ZAND;
eenige HOUTWAREN;
benevens het VERVEN van eenige GEBOUWEN en BRUGGEN.

De **bestekken** liggen **dagelijks**, met uitzondering van den Zondag, voor de belanghebbenden ter inzage op de Stads-Timmerwerf en zijn, tegen betaling van **15 Cents** per exemplaar, op de Gemeente-Secretarie verkrijgbaar.

Schiedam, den 14 Junij 1887.

De Burgemeester en Wethouders voornoemd,
P. J. VAN DIJK VAN MATENESSE.
De Secretaris,
A. W. MULDER.

Bekroond:		Bekroond:
Dusseldorp 1880.	Gouden Medaille	Frankfort a/M. 1881.
Weenen 1880.	Amsterdam 1883.	Amsterdam 1882.

JOHANN ODORICO, Frankfort a/M.

FABRIEK VAN

Marmermozaïek en Terrazzo-vloeren, Glasmozaïek, Kunstmarmer en **Cementuitvoeringen.**

Succursales, **Amsterdam, Weenen, Londen, Boston.**

Opgericht 1830.

Eenig vertegenwoordiger voor *Nederland*

FERD. ENGERS, Amsterdam,
Heerengracht, bij de Oude Spiegelstraat n°. 335.

Magazijn van Teekenbehoeften

VOOR BOUWKUNDIGEN

van Th. J. DOBBE EN ZOON te Utrecht.

Extra best **Calqueerlinnen,** expresselijk voor onze Firma vervaardigd en gewaarmerkt. Tevens alle soorten **Teekenpapieren** van CARL SCHLEICHER & SCHüLL te *Düren*, voor de **fabriekaprijzen.** Benevens eene ruime keuze van alle **Teeken-** en **Bureaubehoeften** voor groote werken.

JAN VAN DER POT, Scheepmakershaven No. 3, Rotterdam.
KYANISEERFABRIEK.
Het **kyaniseeren** is het eenigste afdoende middel tegen **verrotting** en **zwam.** De bewerking geschiedt geheel **reuk-** en **kleurloos.** Desverlangd bijlevering van hout.
Prima Engelsche Portland-cement merk „Wallsend"
van uitmuntende kwaliteit en tegen concurreerende prijzen.
Duitsche Portland-cement merk „Dijckerhoff & Söhne".
Belgische kluit- en hydraulische kalk.
Billijke prijzen en vrachten.
Kunstgraniet systeem Petitjean.
Prospectussen en prijscouranten worden op aanvraag franco toegezonden.
Gelieve op voornaam en adres te letten.

BECKER & BUDDINGH. — ARNHEM.
KONINKLIJKE FABRIEK VAN
WATERPAS-, HOEKMEET-
en andere
INSTRUMENTEN
voor INGENIEURS ARCHITECTEN, LANDMETERS, TEEKENAARS enz.
Geëmailleerd-ijzeren **PEILSCHALEN,**
WEEGWERKTUIGEN.

B. HOLSBOER. - Arnhem.
Leverancier van Z. M. den Koning.
Fabriek en Magazijn van Instrumenten voor wetenschappelijk gebruik.
Bekroond voor Waterpas-, Hoekmeet- en andere instrumenten
met Zilver 1868, 1881, 1883 (Internat. Tentoonst.)
Hoogste onderscheiding 1879.
EQUERRES, MEETKETTINGEN, BRIEF- en PAKKETBALANSEN, enz. enz.
BAKENS, ROTATIE- en INDUCTIE-TOESTELLEN, TELEGRAAF-APPARATEN, enz. enz.

NEUCHÂTEL ASPHALTE COMPANY LTD, LONDON.
Exploitatie der Mijnen van Val de Travers.
FABRIEK TE AMSTERDAM Beltweg No. 3.
TRADE MARK. VALDETRAVERS
NATUURL. ASPHALT VAN **VAL DE TRAVERS** ZWITSERLAND.
Gecomprimeerde Asphaltwegen en dito Dorschvloeren.
Werken in Asphalt-Mastiek voor Trottoirs, Skating-Rinks, Moutvloeren, Kelders.
Kolf- en Kegelbanen, Winkel- en Magazijnvloeren, Gangen, Veranda's, Brug- en Dakbedekkingen, Beton-Fundeeringen, Stallen enz. enz. enz.
Zindelijk, Vochtwerend, Ondoordringbaar, Geraaswerend.
Asphalt speciaal tot wering van vochtige muren.
Voor inlichtingen omtrent het leggen van **Vloeren, Bedekkingen** enz. gelieve men zich te adresseeren aan het Kantoor der fabriek, Beltweg 3, *Amsterdam*, of bij den Heer H. G. KNOOPS C.Ozn., Beekstraat F. 62, te *Arnhem*.
De Directeur, **W. PATON WALSH.**

DE LINT & Co.
Oostzeedijk 248, Rotterdam.
VLOER- en WANDTEGELS,
TROTTOIR-, CEMENT- EN IJZERSTEENTEGELS.
Groote voorraden.

H. & J. SUYVER,
FABRIKANTEN VAN
STOOMKETELS EN WERKTUIGEN,
op de Intern. Tentoonstelling te *Amsterdam* 1883 bekroond met
EERE-DIPLOMA (hoogste onderscheiding).
Hollandsche Tuin en Zeepaard,
Bickerstraat
AMSTERDAM.

A. J. BACON & Co.
Ingenieurs, Aannemers van **Verwarming en Ventilatie, Gas- en Waterleidingen, Bouwmaterialen enz.**
BEKROOND met **Gouden, Zilveren en Bronzen Medailles.**
Overtoom No. 239,
AMSTERDAM.
Inrichtingen voor openbare gebouwen, gestichten, woonhuizen, villa's, kantoren, enz.
Projecten en begrootingen worden kosteloos geleverd.

KLOOS & VAN LIMBURGH
ROTTERDAM.
EIGENAARS van BASALTGROEVEN
in RIJNPRUISSEN.
Agenten van de Maatschappij van Quenast, van de Hardsteengroeven der Maatschappij St. Georges en van de Bonner Portland-cement Fabriek.
Handelaars in Basalt, Hardsteen, Brainsteen,
Faneonval-, porphier- en basaltkeien.

PHOTOLITHOGRAPHIE, PHOTOZINCOGRAPHIE en Stéréotype-Inrichting
van G. J. THIEME, te Arnhem.
De ondergeteekende vestigt de aandacht op zijne inrichting voor **Photolithographie,** bijzonder geschikt voor de reproductie van **Plans, Teekeningen** enz. van HH. Architecten en Bouwkundigen; op die voor **Photozincographie** voor de reproductie van **Platen en Gravures,** ook van **Teekeningen** voor Boekwerken enz. ten dienste van HH. Uitgevers en op zijne **Stéréotype-Inrichting** voor HH. Drukkers, alles tot de minste prijzen.
Prospectussen met proeven van bewerking, worden op *franco* aanvrage gratis toegezonden.
G. J. THIEME.

Speciale Inrichting
tot het maken van
LICHTDRUKKEN.
Copieën van teekeningen, geteekend op Calqueerpapier of linnen, in lichtdruk, werkende met 5 toestellen, verschillende grootte.
1°, 35% **GOEDKOOPER** dan **PHOTOLITHOGRAPHIE.**
2°, **BEWERKING ZEER SNEL.**
3°, **FOUTEN** of **ABIJZEN ONMOGELIJK.**
4°, **AANTAL** naar **WILLEKEUR.**
Inlichtingen en Conditie, bij den Boekhandelaar JOH. G. STEMLER Czn. *Amsterdam.*
Voorhanden: **Lichtdrukpapier, idem toestellen** (in verschillende afmeting) en **zinken spoelbakken.** Ruime sortering **Teeken-, Doortrekpapier en Doortreklinnen.**

Gedrukt bij G. W. van der Wiel & Dz., te Arnhem.

De Opmerker
Orgaan van het Genootschap
ARCHITECTVRA ET AMICITIA
Weekblad voor Beeldende Kunst en Technische Wetenschap

Redacteur-Uitgever F. W. VAN GENDT JGz.
Adres voor Redactie en Administratie van het Weekblad en advertentiën: Bureau van *De Opmerker*, Driekoningenstraat 28, *Arnhem*.
Bureau der Redactie van *Architectura et Amicitia* JAN SPRINGER, C. B. POSTHUMUS MEYJES en A. W. WEISSMAN.
Stukken, deze Redactie betreffende, te adresseeren aan den Heer C. B. POSTHUMUS MEYJES, Keizerstraat 170 te *Amsterdam*
en al, wat de Administratie van het Genootschap betreft, aan den Heer F. J. BREMMER HZN., Prinsengracht 680, te *Amsterdam*.

ABONNEMENT *f* 2.25 per 3 maanden of wel *zes gulden* per jaar, bij vooruitbetaling en franco toezending van dit bedrag. Voor het buitenland *f* 7.50 en Nederlandsch-Indië *f* 9.—, beiden bij vooruitbetaling.
ADVERTENTIEN à 20 cent voor elken regel plaatsruimte en 10 cent voor een herhalingsnummer, worden tot Vrijdagavond aangenomen.
AFZONDERLIJKE NOMMERS, bij contante betaling à 15 cent per stuk en 25 cent per plaat, te bekomen aan het Bureau van *De Opmerker* te *Arnhem* en bij den Hoofd-correspondent JOH. G. STEMLER CZN., Boekhandelaar te *Amsterdam*.

MEDEDEELINGEN VAN HET GENOOTSCHAP.

1°. Op de buitengewone vergadering, gehouden Woensdag 22 dezer, is besloten de verkiezing van een bestuurslid en van twee leden der Redactie voorloopig uit te stellen.

2°. Schetstocht op Zondag 3 Juli a. s., naar Alkmaar. Vertrek des morgens te 9.33 van het Centraalstation.

Namens het Bestuur:
De 1ste-Secretaris,
F. J. Bremmer Hzn.

(A. et A.) ALGEMEENE REGELEN BIJ DE SAMENSTELLING VAN TUINEN

door F. J. BREMMER HZN.

Zoodra bij het ontwerpen van tuinen de kunst aan de natuur te hulp komt, moeten twee hoofdzaken in het oog gehouden worden, en wel ten eerste het nut en ten tweede de afmeting.

Onder nut verstaat men het betrekkelijk gemak van al de onderdeelen, die het verblijf van den bezitter aangenaam en gemakkelijk maken, volgens zijn smaak en den staat van zijn vermogen. Onder afmeting wordt verstaan de verhouding der voorwerpen waarbij de beschouwer meer naar den oogenblikkelijken indruk, dan naar wiskundige berekening oordeelt. Hierbij moet men de voorwerpen niet zien uit een oogpunt van werkelijkheid, maar meer in verband met het geheel; zoodanig dat men ze kan verwijderen, vereenigen of geheel wegnemen, al naargelang van het effect, dat men zich in zijne verbeelding voorstelt. De ware tuinarchitect moet in zijne verbeelding den uitslag zien van hetgeen hij zich voorstelt te maken.

Men moet zich minstens dertig jaren vooruit denken, zijne gedachten niet bepalen bij het onmiddellijk effect der veranderingen, die men aanbrengt, maar ze geheel met het oog van den schilder beschouwen en daarbij in het oog houden, dat de voorwerpen klein of groot schijnen naargelang van de afmeting der zaken, die in de onmiddellijke nabijheid staan.

De wet, dat de schijnbare afmeting der voorwerpen vermindert in verhouding tot den afstand, vormt den grondslag voor iedere versiering in den tuinaanleg. Als toepassing ervan kan men b.v., om de oppervlakte van eene waterpartij denkbeeldig te vergrooten, er eene brug over aanbrengen met verscheidene bogen, of in eene weide klein vee laten loopen, want zoowel als de afstand een groot voorwerp klein doet schijnen, zoo zal ook een klein voorwerp het perspectief vergrooten.

Behalve deze komen ook nog de gezichtswetten in aanmerking. Zoo zal men b.v., wanneer men een monument aanschouwt, zoodanig dat het geheel begrepen is in een hoek van 30° tusschen den top en de oogas, slechts een indruk krijgen van grootschheid, maar om de afmetingen en de details te bewonderen, moet men een weinig teruggaan. Wie zich daarvan wil overtuigen beschouwe eens monumentale gebouwen, b.v. kerken, gelegen in nauwe straten of op kleine pleinen.

Behalve de hoogte komt ook de breedte van het gezichtsveld in aanmerking. Deze laatste is natuurlijk veel grooter, daar ze gemakkelijk den halven cirkelomtrek omvat. Bij het plaatsen van een landhuis moeten de gezichtshoeken met zorg gekozen worden, daar er slechts één punt is, dat alle voordeelen van het gezicht tegelijk te genieten geeft. Indien het huis te dicht of te ver bij dit punt geplaatst is, of in eene scheeve richting, indien men geen rekening houdt met de hoogte boven het terrein, de inwendige distributie, de grootte der vensters enz., zal men altijd teleurstelling in het eindeffect ondervinden.

De plaatsing van den toeschouwer met betrekking tot den vorm van den bodem heeft ook grooten invloed. Een toeschouwer, geplaatst aan den voet van een hoogen berg, zal zich geen denkbeeld van den grootschen vorm kunnen maken, omdat de verschillende deelen elkander in zijn gezichtslijn bedekken, terwijl een ander, op een hoogte geplaatst, den berg zich zal zien verheffen op zulk een wijze, dat dit schouwspel hem steeds treffen zal. Zoo kan eene vlakte op een heuvel en een heuvel op eene vlakte gelijken al naargelang van het punt, waarop de toeschouwer geplaatst is.

Ook de waterpartijen oefenen een grooten invloed uit op het perspectief. Hierbij komt vooral de wet in aanmerking, dat de hoek van inval gelijk is aan den hoek van terugkaatsing.

Het gezicht van een landschap verandert naargelang van 't soort licht, dat het beschijnt, namelijk of het verlicht wordt door de op- of ondergaande zon. Zoo zullen boomen, bosschen, grasperken, waterpar-

tijen, ver verwijderde bergen het schoonste effect geven als ze van achteren verlicht zijn, terwijl huizen, bruggen, wegen, bebouwde velden, verwijderde dorpen het voordeeligst uitkomen bij eene verlichting van voren.

Men kan hieruit de gevolgtrekking maken, dat het voor den tuinarchitect van het hoogste belang is, alvorens zijn plan vast te stellen, het terrein op verschillende uren van den dag te bestudeeren.

Het opnieuw in herinnering brengen van de wetten der natuur was vooral noodig, om de grondbeginselen der samenstelling van tuinen te verduidelijken en te komen tot de leer van het schoone.

Het schoone geeft ons een denkbeeld van eenheid en verhouding, in afwijking van het eigenlijke pittoresque. Voornamelijk zal de kunstenaar het schoone zoeken in den vorm of de lijnen, in de kleur, in de samenvoeging of scheiding der voorwerpen, in de harmonie of in de tegenstellingen.

De vorm wordt bepaald door den omtrek, de zachte overgangen van het terrein, de lengte en sierlijke kromming van lanen, een oordeelkundige keus van boomen, geschikt voor het klimaat en den grond, door de vereeniging van den stijl der versieringen met die van het hoofdgebouw. De kleur vindt hij door de vereeniging van verschillend loof in verband met den herfst, door de overeenkomst der nieuwe beplantingen met de algemeene tint van het omringend landschap, door eene oordeelkundige plaatsing van gewassen met blijvend loof bij de woning, maar vooral door den grondtoon van het gebouw en de beplanting met bloemen daaromheen.

Vóór alles moet er waarschijnlijkheid bestaan, indien men de volmaaktheid wil bereiken en tegelijk het oog en het verstand wil voldoen. Ieder voorwerp kan zijn eigen schoon bezitten, maar allen moeten medewerken om het effect van het geheel te voltooien en de verscheidenheid der détails mag nooit het algemeen karakter schaden. Zoo b. v. is het een dwaasheid op een vlak terrein overdreven veel rotsen en valleien aan te brengen of kunstmatige vijvers in een landschap, waar geen water is, monumentale hekken met vergulde versieringen in een park, waar slechts gejaagd wordt. Die fouten, welke maar al te veel begaan worden, moeten bij een man van smaak niet voorkomen.

Het aanbrengen van versieringen is zeker wel het moeilijkste gedeelte van de taak van den ontwerper; het ideaal toch kan de kunstenaar niet bereiken. Daarbij is het hoogst zeldzaam, dat hij een ander voor zijne eigene denkbeelden geheel zal winnen. Steeds moet hij rekening houden met de geldquaestie, de neigingen en eischen van den bezitter, die natuurlijk verlangt, dat zijn eigendom hem bevalt en voldoet aan hem, zijne familie en vrienden en in verhouding is tot zijn maatschappelijken stand en vermogen.

De een leeft b. v. stil en teruggetrokken en verkiest de schaduw der bosschen boven een open landschap, de ander verlangt een onberispelijk uiterlijk voor zijn tuin en vooral pracht in de versieringen; deze zoekt bovenal het landelijke, gene de wilde natuur in hare oorspronkelijke ruwheid. Al deze voorwaarden zal de ontwerper in overweging moeten nemen en zijne denkbeelden ernaar wijzigen, zonder daarbij af te zien van zijn eigen oordeel of dit door slechten smaak op te offeren.

Bij het ontwerpen van een park of tuin, hetzij groot of klein, heeft men ook te letten op de omgeving en den afstand tot een bevolkte streek. Men moet daarbij mogelijke wijzigingen van het omliggend terrein voorzien en zich daarvan vooruit doen inlichten; allicht zou men zich een aardig uitzicht benomen zien door een onhandigen of onbeleefden buur. Op de eene plaats zal de veiligheid niets te wenschen overlaten en het niet noodig zijn het park af te sluiten, op eene andere plaats zullen daarvoor wel degelijk voorzorgen moeten genomen worden. Wat de plantenkeus betreft, deze zal niet minder moeilijk zijn, daar in groote steden de rook een vijand van den plantengroei is.

Een der algemeene regelen, welke men vooral niet uit het oog verliezen moet, is de samenwerking der kunst met de nabootsing der natuur. Men moet niet vergeten, dat een tuin is en blijft een kunstwerk, waaraan onafscheidelijk verbonden zijn denkbeelden van nut, gemak en genoegen; hij moet tegelijkertijd herinneren zoowel aan de beschaving als aan de natuur. Nu zeggen sommigen wel, dat men de hand van den mensch er niet meer in moet terugvinden en dat de grootste kunst daarin bestaat de kunst zelve te bemantelen, maar deze meening is een verkeerd beginsel. De bescheiden invloed der kunst moet zich doen gevoelen en zij moet zich nauw met de natuur vereenigen; dat geeft den aangenaamsten indruk bij de samenstelling van tuinen. Hoe groot een park ook is, men zal steeds de uitgestrektheid ervan zoeken te vermeerderen. Zelden heeft men duizende bunders te zijner beschikking, waar de verbeelding vrijen teugel kan vieren en men een geheele streek als een enkele tuin kan behandelen. Slechts enkele voorbeelden bestaan daarvan, als b. v. Blenheim in Engeland, en in Frankrijk de parken van Ermenonville en Mortefontaine; zij zijn echter zeer schaars, daar de verdeeling van het grondbezit met den dag toeneemt en er haast geen jaar voorbijgaat of er verdwijnt, ook in ons land, een of ander prachtig landgoed.

In de meeste gevallen heeft men te doen met parken van middelbare grootte, waarbij aan de verbeelding moet tegemoetgekomen worden door de afsluiting zooveel mogelijk te bedekken. Hierbij is natuurlijk geen sprake van stadstuinen, waarbij de ruimte geheel gevuld moet worden zonder dat die fictie in aanmerking komt.

De schijnbare uitgestrektheid kan men verkrijgen, door verschillende middelen afzonderlijk of tegelijkertijd toe te passen. De voornaamste bestaan hierin, de grenzen zooveel mogelijk uit te wisschen, zoodanig, dat de toeschouwer het geheele landschap onafgebroken kan omvatten met het oog. Indien de woning op een verheven punt ligt en de afsluiting is geplaatst in een diepte aan de andere zijde, dan is niets gemakkelijker dan deze geheel onder het bosch en door boomgroepen en laag hout te doen verdwijnen. Bij open ruimte kan men ook met voordeel gebruikmaken van een sloot of gracht of een greppel, indien men dicht bij den te verbergen rand is. Andere middelen zijn een weelderige maar toch laag gehouden heg, rasterwerk, geplaatst op den bodem van een sloot, en muren, verborgen door struiken of klimop. Nog meer kan men het effect verhoogen door vorm en kleur van de grensbeplanting geheel in overeenstemming te brengen met de natuur van het aangrenzende landschap, hetzij door kunstmiddelen, hetzij dat het terrein zelf de middelen daartoe aanbiedt. De grootte der grasperken en eene oordeelkundige omlijsting ervan brengen veel tot een goed resultaat bij, want men zou dwalen door te meenen, dat uitgestrekte onafgebroken ruimten een denkbeeld van grootschheid geven.

Zoo zullen boomgroepen, op goed berekende afstanden geplaatst, evenals de coulissen op het tooneel, het vergezicht, door de verscheidenheid en opvolging der verlichting, zeer bevorderen.

Behalve het in 't gezicht brengen van het omliggend landschap, is het ook dikwijls noodig, sommige gedeelten aan het gezicht te onttrekken. Een landelijke hut, eene ruïne, oude brug, boerderij, zelfs al zijn ze

onregelmatig, kunnen aan het totaal effect veel bijbrengen; men kan ze in het plan opnemen, mits ze op zeer verren afstand gelegen zijn; in de nabijheid echter dient men ze onverbiddelijk te maskeeren, ook al hadden zij decoratieve waarde, want de uitgestrektheid van het gezicht wordt er ten zeerste door belemmerd. Het zal niet altijd mogelijk zijn ze uit alle punten van het park aan het oog te onttrekken, maar voor de voornaamste punten, als de vensters van salon en eetzaal, het midden der veranda en het voorplein van het huis, is dit toch bepaald noodzakelijk.

Een zeer aangenaam effect verkrijgt men als op zulke pittoresque gezichten het oog speciaal gevestigd wordt, door middel van behendig aangebrachte doorsnijdingen en uitgehakte openingen in het bosch. Nog treffender resultaat verkrijgt men door die opening een architectonischen vorm te geven, waarvan het profiel dienst doet als de lijst bij een schilderij. Als voorbeelden daarvan noemen wij het park van Brooklyn bij New-York, waar men een schoon landschap ziet door de boogopening van een brug; vervolgens te Fountains-Abbey, in het noorden van Yorkshire; op den top van een heuvel, zeer dicht beplant met oude beuken, vindt men plotseling een houten deur. Wordt deze opengeworpen, dan heeft men, in een lijst gevat, het prachtigste panorama over de rivier, hare watervallen, en de indrukwekkende ruïnes van de oude abdij. In de nabijheid van Haarlem op Elswout vindt men een dergelijk voorbeeld: een gezicht op St.-Bavo door de laan.

Wat het perspectief ook zeer bevordert is het beplanten der oevers van waterpartijen. Niets is naakter dan een uitgestrekt grasveld, onafgebroken doorgaande tot de oevers van een vijver of meertje, terwijl hier en daar verspreide boomgroepen het oog van den toeschouwer geleiden en hem een denkbeeld van eenheid geven, zonder den indruk van naaktheid achter te laten. Daarbij moet men de waterpartij steeds in de lengte te zien geven, het effect is dan veel volmaakter.

Hiermede is genoegzaam besproken, wat op te merken valt met betrekking tot het perspectief; wij kunnen nu overgaan tot de behandeling der verschillende onderdeelen van de algemeene grondbeginselen.

1°. De soorten van tuinen.

Ieder landschap, hetzij natuurlijk of door menschenhanden gewijzigd, heeft zijn eigenaardig karakter. Dat karakter moet men eerbiedigen, en elke poging om het te hervormen zal ijdel blijken en tegen het doel indruisen. De meest samengestelde kunstwerken en uitgebreide beplantingen geven slechts een middelmatig effect van het geheel, als het landschap zeer uitgebreid is. Men moet dus iedere streek volgens haar eigen karakter behandelen. Een schrijver van de laatste eeuw maakte eens een belachlijke reeks van landschappen, als edele, rijke, sierlijke, weelderige, wilde, strenge, rustige, frissche, eenvoudige, landelijke, wijsgeerige, en meer van die kinderachtigheden. Het is voldoende drie voorname soorten te onderscheiden:

het edele of grootsche karakter;
het vroolijke karakter;
het pittoresque of wilde karakter.

Het edele karakter bestaat in berg-panorama's, zeegezichten, landschappen, bezaaid met reusachtige ruïnes, groote rivieren met schoone oevers; dat karakter beveelt den ontwerper de meest mogelijke soberheid in zijne kunstwerken. Zijn doel daarbij moet zijn er de grootheid en kalmte van te doen eerbiedigen. Moet hij den stijl van het gebouw ermede in harmonie brengen, dan zal hij indrukwekkende vormen gebruiken; een verheven en bevallig silhouet als het een grillig landschap betreft, eenvoudige en zuiver horizontale lijnen daarentegen, als het landschap vlak en de horizon uitgestrekt is. Indien hij beplantingen aanbrengt, dan zullen die bestaan in groote en weinig talrijke boschpartijen, geschikt om naakte gedeelten te bekleeden of leelijke uitzichten te bedekken. Vooral aan zeeoevers moet men dien regel in het oog houden en het terrein niet overladen met geïsoleerde boomen.

Bij een groot landgoed zal de vereeniging van de architectuur met den tuinbouw het gelukkigst effect teweegbrengen. Rechtlijnige lanen, regelmatige verdeelingen, terrassenaanleg en bloemperken van zuivere teekening zullen aan het monumentaal gebouw meer luister bijzetten en een rationeelen overgang vormen tusschen het gebied der natuur en der bouwkunst.

In de tweede plaats hebben wij genoemd het vroolijk karakter. Dit is het meest gezocht voor landelijke verblijfplaatsen en past uitnemend bij het karakter van rustige huiselijke schoonheid. Tot die categorie behooren de parken van middelbare grootte, gelegen te midden van vruchtbare akkers en bosschen en alle bronnen van gemak en genoegen bezittende, die de natuur zoo ruimschoots aanbiedt.

Deze parken hebben hun eigen karakter, dat men steeds kan behouden; overal kan men kwistig versiering aanbrengen, ook in de nabijheid der woning, mits nergens verwarring of overlading plaatsheeft. De gebogen lijn is er regel, vermenging van natuur en kunst kan men zonder aanmatiging toonen, aan de een de beschaving aan de ander de grilligheid ontleenende, en tezamen een aangenaam geheel voor het oog doen ontstaan.

Men moet echter de variatie niet zoeken in de kleur of vorm der voorwerpen, maar meer in de groepeering der omtrekken en vooral ook in het keurig en netjes onderhouden der onderdeelen.

Ten laatste het pittoresque karakter, wat men ook wel kan noemen het wilde karakter. Dit spruit direct uit de natuur voort; het kan de kunst wel te hulp roepen, maar de vreemde inmenging moet zich nooit doen gissen. Zoo kan de artist een schoone boom tot zijn recht doen komen door hem te bevrijden van het lage hout, waarin hij verborgen is; hij neemt de struiken weg, die den toegang tot een natuurlijke grot verbergen, en brengt rotsen, die in den grond verborgen waren, te voorschijn. Geen lijnen of symmetrie maar onregelmatigheid is hoofdzaak; overal hoeken en tegenstellingen, een onafgebroken wildernis, vreemde effecten, dit zijn de regels voor dit soort van landschappen.

Is het karakter van het geheel vastgesteld, dan kan de ontwerper overgaan tot den stijl, waarin hij zijn plan vervaardigen zal.

Onder stijl verstaat men den indruk, dien de menschelijke hand geeft aan de samenstelling van een park of tuin, hetzij de bouw- of wiskunst er de basis van vormen, hetzij dat nabootsing van het natuurlijk landschap hem heeft geïnspireerd of eene vermenging van beide heeft plaatsgehad. Daaruit volgen dus drie categorieën: 1e de geometrische, 2e de landelijke, 3e de composiete stijl.

De geometrische stijl, regelmatig of symmetrisch, gewoonlijk genoemd Fransche stijl, maar ten onrechte, komt voort uit de oudheid, werd verbeterd door de Renaissance en kwam tot zijn hoogsten bloei in de 17e eeuw, onder Le Nôtre. Hij heeft verklaarde tegenstanders, die zoover gaan van te zeggen dat symmetrie geboren is uit de luiheid en ijdelheid. Dit is echter in vele opzichten te betreuren, daar in sommige gevallen, bv. bij openbare tuinen, de stijl zeer goed toegepast kan worden. De fout schuilt gewoonlijk niet in den stijl zelf, maar in het ontwerp, dat geen stijl bezit. Zoodra het erop aankomt een

symmetrischen tuin te ontwerpen, neemt de architect liniaal en passer en spitst zich op het vinden van combinaties van lijnen, die volstrekt geen betrekking hebben op de historische waarheid en het bouwkundig tijdperk van het gebouw, waarbij ze worden aangebracht. Alleen de studie van hetgeen Mollet, Le Blond, Le Nôtre en zijne opvolgers hebben verricht, kan de overtuiging vestigen, dat die stijl werkelijk waarde bezit. Totnogtoe is hij zoo goed als geheel verdrongen door den landelijken stijl, die bijna de geheele tuinbouwkunst overheerscht. Deze stelt zich ten doel de vereeniging der wilde natuur met een kunst, die er de aantrekkelijke zijden van doet uitkomen. Hier is het doel, dat men bereiken wil, altijd hetzelfde; men heeft geen tijdperk in acht te nemen, geen herinneringen te bewaren, geen oude documenten op te zoeken. Indien men slechts den goeden smaak in het oog houdt, kan de goede uitslag van het ontwerp niet twijfelachtig zijn. De stijl der landelijke tuinen hangt slechts af van het land zelf, van het klimaat, van de gewoonten van een volk en vooral ook van den artist. Ieder kunstenaar van talent bezit zijn eigenaardig kenmerk, zoodat het voor een vakman niet moeilijk is om op het eerste gezicht te zeggen, wie de ontwerper is van dit of dat park.

De composiete of gemengde stijl ontstaat uit een oordeelkundige vermenging van beide eerstgenoemde stijlen, onder zekere gunstige voorwaarden. Aan dezen behoort de toekomst der tegenwoordige tuinbouwkunst.

Sedert lang gaat Engeland reeds voor met herhaalde proefnemingen in dien geest, maar het is slechts een ongelukkig huwelijk in plaats van eene gelukkige vereeniging der beide stijlen.

Bij dezen stijl is vooral noodig een nauwlijks merkbare overgang van de architectonische behandeling tot die, waar de natuur geheel optreedt. Dat daarvoor een grondige algemeene kennis moet aanwezig zijn, behoeft wel geen betoog, maar tevens zal de artist ook vooral te strijden hebben tegen de eischen van zijn principaal.

Mannen van smaak, die reeds bewezen hebben een grondige studie van dezen stijl gemaakt te hebben, geven daarbij de volgende voorschriften aan.

De tuin moet als het ware den landelijken voorhof uitmaken van het daarin gelegen gebouw. Indien uw gevel eenvoudig is, de vertrekken meer gemakkelijk dan mooi of rijk, zal een overvloed van bloemen, op verschillende wijze gegroepeerd en aangebracht, u het schoonste middel aan de hand doen om het voortbrengsel der architectuur met den tuinbouw te vereenigen. Maar indien de façade rijk is versierd, indien de vertrekken edele en grootsche afmetingen hebben, zoo heeft het gebouw een breede voeting noodig. Men verlangt dan een grootsch aangebrachte terrassenaanleg, beschaduwd door boomgroepen, waartusschen de borstweringen met hare balusters het oog aangenaam boeien en als het ware eene voortzetting vormen van den rijkdom van het ameublement in het gebouw. Dank zij die scheppingen der kunst, zult gij aan uw gebouw een harmonisch supplement toevoegen, dat er de schoonheid van verhoogt.

De nu nog heerschende school in den tuinbouw zou men het best kunnen vergelijken met wat men in de letterkunde de school der realiteit noemt en daarvoor moet men zich in den tuinbouw vooral wachten. Men moet niet te veel in zijn ontwerp naar waarheid streven; waarheid is goed, maar er zit gewoonlijk te weinig poëzie in; geeft men er te veel aan toe, dan is het gedaan met onze onafhankelijkheid en zullen we weldra een dom, onstuimig streven zien om alle bevallige nabootsing der natuur omver te werpen en er de eentonige en vervelende tuinen van den ouden tijd voor in de plaats te stellen.

Zoo sprak de bekwame Vitet, die niet lang genoeg leefde om de vervulling zijner wenschen te aanschouwen, want gelukkig begint men tegenwoordig de juistheid van zijn betoog in te zien; men is in de goede richting werkzaam; getuige de schoone parkaanleg in groote steden van Engeland, Frankrijk en Amerika en meer op bescheiden wijze in ons land.

Hiermede kunnen we de bespreking van den stijl besluiten en een nieuw onderdeel, de keus van eene landelijke verblijfplaats, behandelen.

(Wordt vervolgd.)

DE VOEDINGSTENTOONSTELLING.

Wanneer men de passage door het Rijks-museum thans doorgaat, na aan de tourniquets zijn obool geofferd te hebben, ziet men, ter plaatse waar in 1883 de door olifanten getorste gevel van het hoofdgebouw der Koloniale Tentoonstelling stond, de façade van het lokaal, dat thans een deel van de Voedingstentoonstelling herbergt.

Het moet gezegd worden, dat deze gevel heel wat beter harmoniëert met onzen kunsttempel, dan de quasi-marmeren façade van vroeger. Wel is, door sommige puristen, aanmerking gemaakt op de flauwe helling, die aan den tusschen de torens geplaatsten topgevel gegeven is, doch deze hadden moeten bedenken, dat de bouwmeester, die gedwongen was de spanten van het vroegere gebouw te gebruiken, hier geen keus had, daar het een alles behalve fraai gezicht opleveren zou wanneer de helling van het dak met die van den topgevel verschild had.

De gevel is met zorg en smaak gedetailleerd; de toon van de baksteen is zeer gelukkig weergegeven en ook de hoektorens zijn bevallig van silhouet. Het geheel doet den bouwmeester A. Salm GBz. alle eer aan.

Treedt men het gebouw binnen, dan gevoelt men zich eenigszins teleurgesteld. Men heeft nog de tentoonstelling van 1883 in gedachte, die zoo velerlei te aanschouwen gaf, en thans ziet men bijna niets dan voedingsmiddelen, en nog eens voedingsmiddelen.

Het zien van voedingsmiddelen kan soms iets van een Tantalus-kwelling hebben, soms echter ook zeer vervelen, doch nimmer kan het gerekend worden tot de esthetische genoegens te behooren. Men zal het mij dus vergeven, indien ik in een blad als dit, de etalages van al of niet gevulde vaten, blikken, flesschen, doozen enz. met stilzwijgen voorbijga, hoeveel streelends voor het meest verwende verhemelte zij overigens ook mogen bevatten.

De grootste aantrekkelijkheid van de tentoonstelling is zeker het marktplein, naar teekeningen van den schilder C. Springer aan de oostzijde van het tentoonstellingsgebouw daargesteld. Voor hen, die zich in dezen tijd, nu ieder over oud-Hollandschen stijl den mond vol heeft, een juist denkbeeld van den bouwtrant der XVIde en XVIIde eeuw willen maken, is een bezoek aan het marktplein zeer leerzaam. Men ziet daar geveltypen uit allerlei perioden, beginnende met de houten huisjes uit den aanvang der XVIde eeuw en eindigende met de barokke gevelkrullen, die omstreeks 1700 in zwang waren.

Het hoofdgebouw van het marktplein is een navolging van de Waag te Hoorn, een gebouw, uitsluitend van gehouwen steen opgetrokken en dus wel eenigszins eentonig, vergeleken bij de gevels, die afwisselend bak- en bergsteen vertoonen. De trap, die terzijde van dit gebouw is aangebracht, vindt men bij het origineel niet.

De markt moest ook een raadhuis hebben; uit de vele voorbeelden, die nog aanwezig zijn, heeft men dat te Woerden gekozen en het met zorg nagebootst. Zelfs de kaak is niet vergeten en de top, die bij het origineel ontbreekt, is gerestaureerd. Tal van aardige geveltjes sluiten zich daarbij aan; uit alle streken des lands zijn de beste bijeengegaard, zoodat een geheel verkregen is, dat in hooge mate interessant genoemd mag worden.

De interieurs der huizen zijn, uit den aard der zaak minder „stijlgerecht" dan het uitwendige. De moderne behoeften lieten zich hier niet wegcijferen; slechts hier en daar kon men, zonder al te groote concessiën aan hedendaagsche gebruiken, een vrij getrouw beeld van het verledene leveren.

Men heeft overigens wel zijn best gedaan om den ouden tijd zooveel mogelijk te doen herleven. Een viertal hellebardiers in XVII-eeuwsch gewaad zitten aan de poort; of zij zich in hun kleed wel bijzonder thuisgevoelen, betwijfel ik echter. Ook verscheidene verkoopers en verkoopsters hebben, door min of meer geslaagd antiek kostuum, tot het volmaken der illusie mede willen werken.

Dat ook de rijmkunst, waarin onze voorvaderen zoozeer hebben uitgemunt, door hunne negentiende-eeuwsche nabootsers niet vergeten zou worden, was te begrijpen.

Zoo zingt de dichter, die in „'t Hollantse wapen" tabak verkoopt:

Pitje, patje, poe!
Die hyer trou Toeback koopt, kryght Sondaegs 'n pypie toe.

Een zangziek koekbakker laat aldus zijn dichtader vloeien:

Waer sul-je in dit lant
Noch beter koecken soecken
Dan in dees winckel? want
Hier vin je Bussinks koeken.

De koek schijnt trouwens een onderwerp te wezen, dat dichters aantrekt, althans „de koeketer van J. van Delft te Zardam" laat zich aldus uit:

Men hoeft nu tot Amsterdam op de Nijendijck niet te gaan
Om Confyte koeck of Boerebedrieghers te halen;
Je mot-ze daar also duer als by my betalen
Maer je hoefft hier geen quartier aen de toombanck te staan
En se sellen je daer niet en beter berechten dan ick doe,
Want die hier een Schellincks koeck koopt
Krygt een half blancks korsje toe.

Doch ook een boekverkooper, die met zijn winkel tusschen tal van drankhuisjes verzeild is geraakt, is als poëet opgetreden. „In den gulden passer" heeft hij boven zijn magazijn geschreven en hij geeft zijn bezoekers den volgenden, welgemeenden raad:

De wijn, die gij hier coopt, mijn vriendt,
Moet oock steeds matigh toegediendt,
Wilt gij u niet bedroeven.
Hij brengt U wel niet van de been,
Maer voert U wis naer 't Dolhuys heen,
Als gij te veel wilt proeven.

Zoo zijn er nog andere dichtstukken aan deze bloemlezing toe te voegen. Ik meen echter mijn lezers door dit weinige een denkbeeld van de tentoonstellings-poëzie te hebben gegeven.

De muziektent, midden op het marktplein, was een noodzakelijk kwaad. Stond zij daar echter niet, het geheel zou nog aanmerkelijk aan schilderachtigheid winnen. Ook wat meer lommer zou gewenscht zijn; overdag kan het, bij zonneschijn, op de markt tropisch wezen. Boomen groeien echter niet op bevel.

Des avonds vooral is het marktplein gezellig. Menig bezoeker vleit zich dan in een der drankwinkeltjes neer, steekt een pasgekochte gouwenaar op, en voelt zich, bij de tonen der zeer moderne muziek, in de XVIIe eeuw verplaatst.

En de liefhebberij om goede sier te maken, onzen voorvaderen zoo eigen, zooals uit de talrijke schutters- en regentstukken blijkt, is ook hun nakroost bijgebleven. Menigeen gebruikt zooveel „voedingsmiddelen", dat de hellebardiers, gedachtig aan de negentiende-eeuwsche drankwet, een bezoegd gelaat toonen.

Het is zeker een verblijdend verschijnsel, dat de Nederlanders, die vroeger niets goed vonden dan wat uit het buitenland kwam, thans weer meer hart beginnen te krijgen voor hun eigen verleden, voor hun eigen oude kunst. Tot meerdere waardeering daarvan zal dit marktplein ongetwijfeld bijdragen.

Over het nut van de Voedingstentoonstelling zelve wordt zeer verschillend geoordeeld. Zij, die met Molière zeggen:

Il faut manger pour vivre, et non pas vivre pour manger,

zullen in een tentoonstelling als deze slechts weinig behagen scheppen. Toch zal het marktplein hen, hopen wij, met de tentoonstelling verzoenen. Het esthetisch genot, dat op een tentoonstelling als deze, anders ontbroken zou hebben, vindt men in het aanschouwen van het marktplein, dat telkens aardige kijkjes en nieuwe bijzonderheden oplevert.

In ieder geval hoop ik, dat het groote verkeer, hetwelk men van de tentoonstelling verwacht, niet uit zal blijven, en dat het marktplein, hetgeen thans nog, door de schaarschte der bezoekers, vooral overdag, een Hollandsch Pompeji lijkt, spoedig te klein zal zijn, om de talrijke bezoekers te bevatten.

PRIJSVRAGEN.

De Vereeniging tot bevordering der Bouwkunst te Groningen schrijft de navolgende prijsvraag uit:

a. Er wordt verlangd een ontwerp voor *een boerderij voor bouw- en weiland* groot 50 HA., waarvan 25 HA. groenland en 25 HA. bouwland.

b. Het woonhuis moet bevatten: 4 kamers, keuken, bijkeuken en kelder.

c. Verder moet het ontwerp bevatten de noodige stallen voor paarden, koeien, varkens enz., benevens bergplaats voor hooi, graan en de noodige gelegenheid voor zuivelbereiding en tot bewaring van mest en wat verder voor eene volledige boerderij wordt vereischt.

d. Er worden verlangd: een situatie op eene schaal van 1 à 1000; de noodige plattegronden, doorsneden en opstanden op eene schaal van 1 à 100; een memorie van toelichting.

Een memorie van toelichting

e. Er wordt uitgeloofd het diploma der Vereeniging met prijs van *f* 40.— voor het best gekeurde ontwerp en het diploma met *f* 20.— voor het daaropvolgende.

f. De met den prijs en premie bekroonde ontwerpen worden het eigendom der Vereeniging.

g. De Jury van beoordeeling zal bestaan uit 3 leden der Vereeniging en 2 leden buiten de Vereeniging, door het Bestuur aan te wijzen, terwijl de namen der Juryleden minstens ééne maand voor de inzending der ontwerpen in de vakbladen zullen worden bekendgemaakt.

h. Alle ontwerpen zullen voor de leden en belangstellenden worden tentoongesteld te Groningen, Amsterdam en Rotterdam.

i. De ontwerpen worden vrachtvrij ingewacht vóór of op den 1sten December 1887 door den Secretaris der Vereeniging.

k. Aan deze prijsvraag kunnen deelnemen alle bouwkundigen in Nederland.

l. Elk ontwerp moet gemerkt zijn met een spreuk of teeken en voorzien van een naambriefje, waarop dat teeken van buiten is herhaald, met een correspondentie-adres.

m. De niet bekroonde stukken zullen worden terug bezorgd.

INGEZONDEN.

Aan de Redactie van De Opmerker

In het artikel „de opening van het Nederlandsch Museum" (*Opmerker* van 18 Juni 1887 n°. 25) lees ik, dat men zich herinnert, waaraan het is toe te schrijven dat het betrekkelijk langen tijd geduurd heeft, eer tot de opening van de benedenvertrekken in het Rijksmuseum, bestemd voor het Nederlandsch Museum, werd overgegaan. „De Tweede Kamer toch, verstoord, „dat door de Afdeeling Kunsten en Wetenschappen wel „wat eigendunkelijk gehandeld werd, stond een paar „jaren geleden den post, op de begrooting voor het „Nederlandsch Museum uitgetrokken, niet toe. Ten „slotte liet zij zich echter vermurwen".

Ik heb hierop twee aanmerkingen te maken. Voorcerst dat het geen zin heeft te spreken van eigendunkelijke handelingen van de Afdeeling Kunsten en Wetenschappen: deze Afdeeling kan, evenmin als eenige andere, een handeling verrichten; elke beslissing wordt door den Minister genomen, niet door de Afdeeling.

Ten tweede merk ik op, dat de Tweede Kamer nooit de op de begrooting voor het Nederlandsch Museum uitgetrokken gelden heeft geweigerd. Er is dan ook geen aanleiding geweest om haar te vermurwen.

Met de plaatsing dezer regelen in *De Opmerker* zal de Redactie verplichten

Den Haag, haren dv. dn.
21 Juni 1887. VICTOR DE STUERS.

BUITENLANDSCHE BERICHTEN.

De Jury, belast met het beoordeelen der twee nieuwe ontwerpen voor het standbeeld van Victor Driessens, ingezonden door twee van de drie kunstenaars, die mededongen, heeft eenstemmig den prijs toegekend aan het ontwerp van den heer Frans Joris, van Antwerpen.

BINNENLANDSCHE BERICHTEN

'S-GRAVENHAGE. Bij kon. besluit zijn bij den staf der genie benoemd: tot luit.-kol. de majoor H. T. Schalken, van dien staf, toegevoegd aan den inspecteur van het wapen; tot majoor de kapt. P. C. Kool, mede van dien staf, werkzaam bij het Departement van Oorlog.

— De Minister van Financiën heeft aan het uitvoerend comité der tentoonstelling van oude en nieuwe kunstnijverheid, in 1888 alhier te houden, den Koekamp afgestaan, om daar het tentoonstellingsgebouw op te richten.

— De Minister van Waterstaat heeft den Rijksopziener A. J. Hendriks te Amersfoort het dagelijksch toezicht opgedragen op den dienst van den weldra te openen spoorweg Dieren—Apeldoorn—Het Loo en ontheven van het toezicht op den spoorweg Zutfen—Winterswijk, waarmede de Rijksopziener B. A. van Dorp te Zutfen belast wordt.

— Door de firma Champigneulle fils de Paris et Cie., glasschilders te Parijs (*rue Notre Dame des Champs* 96), zijn aan het Rijks-museum te Amsterdam ten geschenke aangeboden drie vensters in beschilderd glas, die thans geplaatst zijn in de Afdeeling kerkelijke kunst no. 174, XIIIde-eeuwsche bouwkunst.

Deze vensters zijn getrouwe reproducties van gebrand glasschilderwerk uit de XIIIde eeuw, thans nog aanwezig in de Kathedraal van Chartres en bekend onder den naam van *la belle verrière de Notre Dame*.

Het zijn twee gekoppelde lancetbogen onder een roosvenster. De eerste twee hebben ieder 3 vakken in medaillon en bevatten de voorstellingen: 1°. Christus bekoord door Satan; 2°. Christus sprekende tot zijne discipelen; 3°. Christus met Maria op weg naar de bruiloft van Cana; 4°. de bruiloft van Cana (gebrek aan den wijn); 5°. Maria zegt aan de dienaren de kruiken met water te vullen; 6°. Christus spreekt den zegen uit over de gevulde kruiken; en 7°. (in het roosvenster) de bruidegom drinkt den nieuwen wijn.

Deze vensters zijn voor deze afdeeling van het Nederlandsch Museum van bijzondere waarde, omdat wij in ons vaderland geen enkel overblijfsel van ingebrand geschilderd glas uit de XIIIde eeuw meer bezitten; de firma Champigneulle fils de Paris et Cie. was in de zeldzame gelegenheid, zulk eene getrouwe reproductie te leveren, wijl haar indertijd is opgedragen geweest de vensters van Chartres alle te reinigen en te herstellen.

Ter zake dit geschenk is, bij koninklijk besluit van 17 Juni 1887 No. 13, aan den heer Ch. Champigneulle fils de zilveren medaille, ingesteld bij koninklijk besluit van 5 Mei 1877 No. 32, toegekend, als blijk van waardeering zijner belangstelling in 's rijks wetenschappelijke en kunstverzamelingen.

(*St. Ct.*)

— Naar wij vernemen, is bij de onderhandsche aanbesteding van de stoomtramlijn Duinstraat–Kurhaus van de Hollandsche IJzeren Spoorweg-maatschappij dit werk gegund aan den heer Goedhardt, te Sliedrecht, voor de som van *f* 58,000. Het werk moet opgeleverd worden met Mei van het volgend jaar.

De lijn loopt van de Duinstraat door het zoogenaamde Kolenslag naar de villa van den heer Bronckhorst, waarvoor een vijftiental huisjes moeten worden afgebroken, vandaar langs het talud en den lagen straatweg aan het strand tot voor het *Hôtel Garni*, waar een gebouwtje zal worden opgericht.

— Het Ministerie van Koloniën heeft besloten tot het doen aanmaken van ontsmettings-ovens voor den dienst in Atjeh en op andere plaatsen. Weldra zullen de eerste ovens, van de firma De Jongh & Co. te Oudewater, derwaarts worden afgezonden.

— Donderdag-namiddig verzamelden zich tal van vrienden en vereerders van den heer H. P. Vogel, in leven architect en onder-directeur van de Academie van Beeldende Kunsten op de begraafplaats Eiken-Duinen, om getuige te zijn van eene eenvoudige, indrukwekkende plechtigheid. Toen na het afsterven van den heer Vogel het denkbeeld rijpte een gedenkteeken op het graf van den beminden man te plaatsen, werd eene commissie geconstitueerd en aan hare ijverige bemoeiingen heeft men het te danken, dat aan dit denkbeeld gevolg gegeven werd. De architect Mondt, Voorzitter dier Commissie, droeg met eene korte, gevoelvolle rede het gedenkteeken aan de familie over, waartoe verscheidene vrienden en vereerders zich naar den doodenakker hadden begeven.

De kunstschilder J. G. Vogel, broeder van den overledene, betuigde namens diens kinderen en ook voor zichzelf diep gevoelden dank voor dit bewijs van waardeering en vriendschap aan den overledene, en voegde daaraan woorden van dank tot allen, die medegewerkt hadden tot het oprichten van dit gedenkteeken, dat door zijn schoonen eenvoud uitmunt.

Eene afbeelding van het ontwerp, door den architect Henri Evers te Amsterdam als antwoord ingezonden op de uitgeschreven prijsvraag en der bekroning waardig gekeurd, komt op bladz. 193 van den voorgaanden jaargang voor. Het gedenkteeken is in lichte zandsteen uitgevoerd door den heer Kool, terwijl het welgelijkend borstbeeld geboetseerd werd door den heer J. Ph. Koelman en in brons gegoten door de heeren Enthoven en Zoon.

AMSTERDAM. Woensdag jl. behandelde de Raad een voordracht van B. en W., waarin zij machtiging verzoeken om over te gaan tot den bouw van eene Koopmansbeurs op het gedempte Damrak overeenkomstig het daarbij overgelegde plan; omtrent verschillende adressen en de nota van het raadslid Mr. P. Josephus Jitta, naar aanleiding van die voordracht ingekomen, werd tevens door B. en W. preadvies uitgebracht.

De Raad besloot, conform het voorstel van den heer Van Eeghen, om de voordracht van B. en W. met alle plans, ook die van anderen bij den Raad ingekomen en bekend aan en in het beriet van het gemeentebestuur, toe te zenden aan de Kamer van Koophandel, teneinde daarover advies uit te brengen en de behandeling van de voordracht tot het inkomen van dit advies uit te stellen.

GRONINGEN. Het Gemeentebestuur heeft bij den Raad eene voordracht ingediend tot voorloopige vaststelling van een plan voor den aanleg eener nieuwe veemarkt. De oppervlakte hiervan zal ongeveer 1.73 HA. bedragen en ruimte bieden voor 1500 runderen, 300 kalfkoeien, 100 tot 150 vette kalveren, 3500 tot 4000 schapen en lammeren en 500 tot 600 varkens, terwijl de paardenmarkten daar tevens kunnen gehouden worden. De kosten van dit werk zijn geraamd op *f* 180,000.

ZAANDAM. De Gemeenteraad heeft zonder hoofdelijke stemming genoegen genomen met een voorstel van Burg. en Weth. om door den gemeente-architect, in overleg met een speciaal waterbouwkundige, een plan te doen onderzoeken, door de Zaansche Kamer van Koophandel ingediend, om een geheel nieuwe sluis te maken, die voor groote schepen gelegenheid geeft de Zaan op te varen.

De vermoedelijke kosten van te onteigenen perceelen er buiten gelaten, zou die sluis *f* 125,000 kosten tegen *f* 450,000 van het vorige plan.

Tot dit nieuwe voorstel gaan B. en W. over, daar zij tot-nutoe de medewerking van de eigenaren der bestaande sluis, het College der uitwaterende sluizen, niet hebben kunnen verkrijgen.

'S-HERTOGENBOSCH. De Gemeenteraad heeft met algemeene stemmen besloten eene gasfabriek te bouwen en in eigen beheer te exploiteeren. Het voornemen bestaat de fabriek te bouwen buiten de Vuchterpoort met een productievermogen van 1,500,000 M³, dat tot 2,200,000 M³ kan worden uitgebreid. Volgens de berekening van den ingenieur adviseur worden de kosten van oprichting begroot op *f* 428,000 en zal er, als de gasprijs op 7 cent per stère bepaald wordt, voor de gemeente een winst van *f* 15000 per jaar overblijven, als onder de uitgaven worden opgenomen 1°. vier percent rente van het benoodigde kapitaal; 2°. twee percent van idem voor aflossing en 3°. eene uitkeering aan de gemeente van *f* 12000 per jaar voor het beschikbaar stellen van terrein, het buizennet enz.

KAMPEN. De Gemeenteraad heeft opnieuw een subsidie van *f* 11,000 toegestaan tot voortzetting der herstelling van de Bovenkerk; ook de kerkelijke gemeente geeft een som van gelijk bedrag, terwijl het Rijk *f* 22,000 beschikbaar stelt.

— Aflevering 6 van *De Natuur* (uitgave van J. G. Broese te Utrecht) bevat:

Iets over de spinnen (met fig.). — Het klimaat van den Congo-staat (met fig.). — Zouden de planten gevoel hebben?... — De photographische hoed (met fig.). — De microphoon in dienst van de waterleiding (met fig.). — Een nieuwe momentsluiting. — Natuurkundige proeven met eenvoudige toestellen (met fig.). — Geschiedenis van het samengestelde microskoop (met fig.). — Korte mededeelingen. — Sterrenkundige opgaven. — Correspondentie. — Antwoorden. — Vragenbus.

BENOEMINGEN

In de zitting, den 21 Juni door den Gemeenteraad van 's-Hertogenbosch gehouden, werd de benoeming van een bouwkundig opzichter bij de Godshuizen aan de orde gesteld. Bij de eerste stemming bekwamen de heeren A. Sluis 8, Th. J. Klompers 7 en E. de Wolf 1 stem en bij de tweede vrije stemming verkregen de heeren A. Sluis en Th. J. Klompers elk 8 stemmen. Toen de herstemming denzelfden uitslag gaf, besliste het lot ten voordeele van Th. J. Klompers, thans opzichter bij de gemeentewerken. De benoeming geschiedde voor den tijd van één jaar op een tractement van *f* 1000.

ADVERTENTIEN.

Vereeniging tot bevordering van Fabriek- en Handwerks-Nijverheid in Nederland.
Afdeeling 's-GRAVENHAGE.

Tentoonstelling
VAN
GASTOESTELLEN
voor **verwarming, verlichting** en **drijfkracht**
te houden in de maand **September a.s.**

Opgave van deelneming wordt verzocht en circulaires worden op aanvrage toegezonden door den Directeur der Gasfabriek en de Secretarissen

P. F. W. MOUTON,
Voorzitter van de Kamer van Koophandel, en
VAN NIEUKERKEN,
Architect.

EEN BOUWKUNDIGE
theor: en pract: ontwikkeld: voorzien van de **beste** referentiën, oud 47 jaar, thans Directeur eener Inrichting, zoekt in het binnen- of buitenland eene betrekking, welke een fatsoenlijk bestaan oplevert. Brieven met N°. 7286, Bureau Woning-Gids, Rembrandtsplein 17, *Amsterdam*.

Aanbesteding Bussum.
Villa „BELLEVUE".
De aanbesteding geschiedt ingevolge het bestek op **Dinsdag den 28ste Juni 1887.**

OPENBARE AANBESTEDING.
BURGEMEESTER EN WETHOUDERS van *BERGEN OP ZOOM* zullen op **Zaterdag den 2 Juli 1887**, des middags 12 ure ten Raadhuize alsdaar, ten behoeve der Gemeente-Gasfabriek in het openbaar, bij enkele inschrijving in drie perceelen **aanbesteden**:
het leveren en plaatsen van
1°. Een verticale Stoomketel van 10 vierkante meter verw. oppervlak en 6 atm. overdruk.
2°. Een horizontale Stoommachine van 4 P.K.
3°. Een ijzeren Dak met Ventilatiekap.
Het bestek (zonder teekeningen) is op franco aanvraag tegen betaling van vijftig cents per exempl. ter Secretarie verkrijgbaar, terwijl bestek en teekeningen van heden af op de gewone dagen en uren alsdaar voor belanghebbenden ter inzage liggen.
Bergen op Zoom 10 Juni 1887.
Burgemeester en Wethouders voornoemd,
A. J. L. de BOOCK.
De Secretaris,
L. M. MAGNÉE.

HERBESTEDING.
BURGEMEESTER en WETHOUDERS der Gemeente *ARNHEM* zullen **Vrijdag 1 Juli 1887**, 's voormiddags 11½ uur, in het openbaar ten Gemeentehuize **HERBESTEDEN:**
Het onderhouden van en het verrichten van eenige vernieuwingen aan verschillende gebouwen, het bouwen van een WAAGGEBOUWTJE en bijbehoorende inrichtingen op de Varkensmarkt, en het uitvoeren van eenige verdere werken, in 4 perceelen.
Aanwijzing Zaterdag 25 Juni a.s., 's voormiddags 10 ure, ten Gemeentehuize, Bureau Gemeentewerken; bestek met gezegeld inschrijvingsbiljet tegen betaling van *f* 0.50, of alleen van de bijlage met gezegeld inschrijvingsbiljet à *f* 0.25, ter Secretarie verkrijgbaar.

AANBESTEDING.
Op **Zaterdag den 9de Juli a.s.** zullen de Architecten J. STOK & ZOON, te *ROTTERDAM*, namens heeren Regenten der Louisastichting te *'S GRAVENHAGE*, aldaar
aanbesteden:
Het maken van een GESTICHT ten behoeve van bovengenoemde Stichting.
Bestek en teekeningen zijn tegen betaling van *f* 3.— verkrijgbaar aan het gebouw der Stichting Beaulieuhout 14, *den Haag*, alsmede bij bovengenoemde architecten, die van af den 30ste Juni, iederen werkdag van 1 tot 4 ure aan belanghebbenden de noodige inlichtingen ten hunnen kantore zullen verstrekken.

VERKOOPING.
De Notaris W. C. BOHTLINGK te *Nijmegen*, zal op **Donderdagen 30 Juni** en **14 Juli 1887**, telkens 's avonds te 7 uur precies, in het Hôtel St. CRISPINUS aan de Oude Stadsgracht alsdaar,
Veilen en zonder beraad Verkoopen:
1. Het **Buitengoed „STADZICHT"**, gelegen op het Hoogeveld onder *Hatert*, aan den Postweg, tegenover het Buiten van den Heer BAHLMANN, op 20 minuten van *Nijmegen*, bestaande uit **Heerenhuis** met grooten goed aangelegden **Tuin, Bosch** met Wandelwegen, benevens **Boerenwoning** en **Bouwland**, groot 7.97.50 H.A.
Gemiddelde zuivere opbrengst der vier laatste jaren, behalve het Houtgewas, *f* 621.
Aanvaarding: het Houtgewas dadelijk, de Gebouwen, Tuinen en een gedeelte van het Bouwland onderscheidenlijk 1 Mei 1888 en 22 Februari te voren, en de overige Bouwlanden in genot van pacht Kerstmis n. a.
II. Een perceel **Wei- en Hooiland**, gelegen in den **Oolpolder**, aan den Bandijk, groot 5.95.80 H.A., waaronder ongeveer 50 Aren **Water**.
Te aanvaarden na afloop van het Weiseizoen over het loopende jaar.
Nadere inlichtingen zijn verkrijgbaar ten Kantore van den Notaris BOHTLINGK te *Nijmegen*.

Ministerie van Justitie.
Openbare aanbesteding.
Op **Dinsdag den 12de Juli 1887**, des namiddags ten 2 ure, zal in een der lokalen van het Departement van Justitie te *'s Gravenhage* op het Plein, in het openbaar bij enkele inschrijving worden **aanbesteed:**
Het bouwen van een Rechtsgebouw en achtergelegen Huis van Bewaring te Zutphen.
Raming *f* 105.500.
Het bestek met teekeningen en détails ligt ter inzage in de Raadkamer van het Rechtsgebouw te *Zutphen* van des morgens 9 ure tot des namiddags 4 ure, terwijl inlichtingen zijn te bekomen bij den Ingenieur Architect voor de gevangenissen en rechtsgebouwen te *'s-Gravenhage*.
Aanwijzing zal worden gegeven in het lokaal waar de teekeningen ter inzage liggen op Donderdag den 7 Juli 1887, des namiddags ten 2 uur.
Bestekken met teekeningen zijn op franco aanvrage tegen overmaking der kosten ad *f* 2.65 verkrijgbaar bij de GEBROEDERS VAN CLEEF, Boekhandelaars, Hofspui 28a te *'s-Gravenhage*.
's Gravenhage, den 22 Juni 1887.
De Minister van Justitie
Voor den Minister
De Secretaris-Generaal,
P. J. VAN BELJMA.

De Ontvanger der REGISTRATIE en DOMEINEN te *BREDA*, zal in het Koffiehuis bij H. JONKERS Groote Markt te *Breda*, ten overstaan van den Notaris KUYPERS bij inzet op **Maandag 27 Juni 1887**, en finaal op **Maandag 11 Juli 1887** telkens des voormiddags te 10 uren in het openbaar
VERKOOPEN:
Eenige PERCEELEN geslachten Vestinggrond onder BREDA, begrensd door de MIDDENLAAN, de NIEUWE DIESTSTRAAT, den WESTBINNENSINGEL en de GASTHUISSTRAAT, zijnde bouwblok 5, verdeeld in 17 KAVELS.
Voorwaarden, perceels-beschrijving met kaart zijn voor 25 cent te verkrijgen ten kantore van voornoemden Ontvanger, bij wien ook nadere inlichtingen te bekomen zijn.
Aanwijzing geeft de Hoofdopzichter VAN DE ERVE te *Breda*.

POLYCHROOM-CEMENT uitsluitend verkrijgbaar bij
Theod. Ferd. Bierhorst, eerste Nederl. Mozaïekfabrikant, Haarlem.

BECKER & BUDDINGH. — ARNHEM.
KONINKLIJKE FABRIEK VAN
WATERPAS-, HOEKMEET-

en andere
INSTRUMENTEN
voor INGENIEURS ARCHITECTEN,
LANDMETERS, TEEKENAARS enz.
Geëmailleerd-ijzeren PEILSCHALEN,
WEEGWERKTUIGEN.

NEUCHÂTEL ASPHALTE COMPANY LTD, LONDON.
Exploitatie der Mijnen van Val de Travers.
FABRIEK TE AMSTERDAM Beltweg N°. 3.
TRADE MARK. VAL DE TRAVERS
NATUURL. ASPHALT VAN VAL DE TRAVERS ZWITSERLAND.
Gecomprimeerde Asphaltwegen en dito Dorschvloeren.
Werken in Asphalt-Mastiek voor Trottoirs, Skating-Rinks, Moutvloeren, Kelders.
Kolf- en Kegelbanen, Winkel- en Magazijnvloeren, Gangen, Veranda's, Brug- en Dakbedekkingen, Beton-Fundeeringen, Stallen enz. enz. enz.
Zindelijk, Vochtwerend, Ondoordringbaar, Geraaswerend.
Asphalt speciaal tot wering van vochtige muren.
Voor inlichtingen omtrent het leggen van Vloeren, Bedekkingen enz. gelieve men zich te adresseeren aan het Kantoor der fabriek, Beltweg 3, *Amsterdam*, of bij den Heer H. G. KNOOPS C.Ozn., Beekstraat F. 62, te *Arnhem*.
De Directeur, W. PATON WALSH.

Door P. GOUDA QUINT, te *Arnhem*, is aan de Inteekenaren verzonden:
DE BOUWMEESTER.
ONTWERPEN, SCHETSEN en DETAILS
VAN
Hedendaagsche en Oude Kunst en Voorwerpen van Kunstnijverheid, benevens Antwoorden op Prijsvragen.
UITGEGEVEN DOOR
het Genootschap »ARCHITECTURA ET AMICITIA", gevestigd te *Amsterdam*, en F. W. VAN GENDT J.Gz., Architect te *Arnhem*.
DERDE jaargang, EERSTE en TWEEDE aflevering.
Deze uitgave heeft ten doel om achtereenvolgens eene verzameling van het merkwaardigste, dat in ons Vaderland op het gebied der Bouwkunde en Versieringskunst bestaat of uitgevoerd wordt, tot stand te brengen.
Jaarlijks verschijnen 6 afleveringen, elk van 6 platen in Photo-lithographie, met beschrijving, titelblad en register.
Prijs per jaargang bij inteekening ƒ 8.—; voor de Leden van het Genootschap »ARCHITECTURA ET AMICITIA" ƒ 6.—.
De EERSTE en TWEEDE jaargang worden nog tot denzelfden prijs geleverd aan hen, die op den DERDEN jaargang inteekenen.
Mede is thans verkrijgbaar eene
LINNEN PORTEFEUILLE voor den eersten en tweeden jaargang. Prijs ƒ 2.25.
IDEM » » derden » vierden » » » 2.25.

DIJKERMAN & BUYZERD
SPECIALITEIT
in verplaatsbare Houten Gebouwen
BREDA.

PHOTOLITHOGRAPHIE, PHOTOZINCOGRAPHIE
en Stéréotype-Inrichting
van G. J. THIEME, te Arnhem.
De ondergeteekende vestigt de aandacht op zijne inrichting voor Photolithographie, bijzonder geschikt voor de reproductie van Plans, Teekeningen enz. van HH. Architecten en Bouwkundigen; op die voor Photozincographie voor de reproductie van Platen en Gravures, ook van Teekeningen voor Boekwerken enz. ten dienste van HH. Uitgevers en op zijne Stéréotype-Inrichting voor HH. Drukkers, alles tot de minste prijzen.
Prospectussen met proeven van bewerking, worden op *franco* aanvrage gratis toegezonden.
G. J. THIEME.

DE LINT & Co.
Oostzeedijk 248, Rotterdam.
VLOER- en WANDTEGELS,
TROTTOIR-, CEMENT- EN KLINKERSTEENTEGELS.
Groote voorraden.

Speciale Inrichting
tot het maken van
LICHTDRUKKEN.
Copieën van teekeningen, geteekend op Calqueerpapier of linnen, in lichtdruk.
werkende met 5 toestellen, verschillende grootte.
1°, 30% GOEDKOOPER dan PHOTOLITHOGRAPHIE.
2°, BEWERKING ZEER SNEL.
3°, FOUTEN of ABUIZEN ONMOGELIJK.
4°, AANTAL naar WILLEKEUR.
Inlichtingen en Conditie, bij den Boekhandelaar JOH. G. STEMLER Czn. *Amsterdam*.
Voorhanden: Lichtdrukpapier, idem toestellen (in verschillende afmeting) en zinken spoelbakken. Buitne sortteering Tooken-, Doortrekpapier en Doortrekkinnen.

H. & J. SUYVER,
FABRIKANTEN VAN
STOOMKETELS EN WERKTUIGEN,
op de Intern. Tentoonstelling te *Amsterdam* 1883 bekroond met
EERE-DIPLOMA (hoogste onderscheiding).
Hollandsche Tuin en Zeepaard, Bickerstraat
AMSTERDAM.

A. J. BACON & Co.
Ingenieurs, Aannemers van Verwarming en Ventilatie, Gas- en Waterleidingen, Bouwmaterialen enz.
BEKROOND met Gouden, Zilveren en Bronzen Medailles.
Overtoom N°. 230,
AMSTERDAM.
Inrichtingen voor openbare gebouwen, gestichten, woonhuizen, villa's, kantoren, enz.
Projecten en begrootingen worden kosteloos geleverd.

Gedrukt bij G. W. van der Wiel & Co., te Arnhem.

De Opmerker.
Orgaan van het Genootschap
ARCHITECTURA ET AMICITIA
Weekblad voor Beeldende Kunst en Technische Wetenschap
A.W.

Redacteur-Uitgever F. W. VAN GENDT JGz.
Adres voor Redactie en Administratie van het Weekblad en advertentiën: Bureau van *De Opmerker*, Driekoningenstraat 28, *Arnhem*.
Bureau der Redactie van *Architectura et Amicitia* JAN SPRINGER, C. B. POSTHUMUS MEYJES en A. W. WEISSMAN.
Stukken, deze Redactie betreffende, te adresseeren aan den Heer C. B. POSTHUMUS MEYJES, Kerkstraat 170 te *Amsterdam* en al, wat de Administratie van het Genootschap betreft, aan den Heer F. J. BREMMER HZN., Prinsengracht 680, te *Amsterdam*.
ABONNEMENT ƒ 2.25 per 3 maanden of wel *ten gulden* per jaar, bij vooruitbetaling en franco toezending van dit bedrag. Voor het buitenland ƒ 3.50 en Nederlandsch-Indië ƒ 9.—, beiden bij vooruitbetaling.
ADVERTENTIËN zal 20 cent voor elken regel geplaatst worden en 10 cent voor een herhalingsnummer, worden tot Vrijdagavond aangenomen.
AFZONDERLIJKE NOMMERS, bij contante betaling zal 15 cent per stuk en 25 cent per stuk, te bekomen zijn aan het Bureau van *De Opmerker* te *Arnhem* en bij den Hoofd-correspondent JOH. G. STEMLER Czn., Boekhandelaar te *Amsterdam*.

(A. et A.) ALGEMEENE REGELEN BIJ DE SAMENSTELLING VAN TUINEN

door F. J. BREMMER HZN.

(*Vervolg en slot van pag.* 204)

Gewoonlijk brengen de meeste menschen een gedeelte van hun leven buiten door; de een bewoont het goed, hem als erfdeel nagelaten, anderen kiezen zich eene landelijke verblijfplaats uit. Die keus is gewoonlijk eene zeer ingewikkelde zaak, waarbij de mensch zich meestal meer door het gevoel dan door het verstand laat leiden. De tuinarchitect moet echter de omstandigheden, die op deze keus van invloed zijn, nagaan en onderzoeken, om daarna tot een wijs besluit te komen. De voornaamste beschouwing, die alle anderen voorgaat is deze, dat hij het verblijf beziet uit het oogpunt hoe het zal worden na de versiering en den aanleg, d. w. z. hij moet zich in zijne gedachten een dertigtal jaren later verplaatsen, zoodat de beplantingen, die hij zich voorstelt aan te brengen, den vollen wasdom bereikt hebben. Hij moet daarbij niet alleen in het oog houden het effect van zijn eigen werk, maar ook dat van de natuur.

Zelden is de keus geheel vrij; financiëele omstandigheden, verschillende belangen, oude herinneringen enz. doen gewoonlijk hun invloed gelden, terwijl men ook rekening heeft te houden met den smaak, de gewoonten en de maatschappelijke positie van den bezitter. Zoo zullen b.v. menschen, die veel gereisd hebben, eene pittoreske ligging verlangen; zij, die uit een bergland geboortig zijn, zich niet kunnen schikken in een vlak, weinig heuvelachtig terrein; landbouwers elke wilde, onrustige natuuraanleg weigeren, terwijl geldmannen of groote kooplieden, die het grootste gedeelte van hun leven in groote steden hebben doorgebracht, zich niet kunnen voegen in de stille eenzaamheid van het buitenleven.

Men moet dus wel degelijk de gewoonten en voorkeur van den bezitter raadplegen, anders zullen de vindingrijkste versieringen onmachtig zijn om hem het verblijf aangenaam te maken.

Het programma, dat men volgen moet, bestaat hierin om alle mogelijke afleiding aan de bezitters te bezorgen. Van den edelman en bankier tot den kleinen koopman toe, ieder wil gaarne zijn eigen nestje hebben. De eerste een kasteel te midden van uitgestrekte gronden, de tweede een landhuis in een sierlijk park, de derde een chalet met bescheiden tuintje en kleinen boomgaard. Dat streven naar het buitenleven en eigen grondbezit is zeer te loven en een gevolg van de gemakkelijke, snelle en goedkoope vervoermiddelen van den tegenwoordigen tijd. Vooral te Londen en Parijs en ook te Amsterdam treft men iederen zomerdag reizigers aan, die niet schromen 10, 15 of 20 mijlen af te leggen om in de stad hunne zaken te verrichten en op het etensuur terug te keeren.

Heeft men zich van het karakter des bezitters genoegzaam op de hoogte gesteld, dan komen de volgende voorwaarden en omstandigheden nog in aanmerking.

1°. het omringende landschap; 2°. de toegankelijkheid; 3°. het klimaat; 4°. de vorm en de natuur van den bodem; 5°. de verschillende gezichtpunten; 6°. de waterpartijen; 7. de verschillende constructies; 8°. de pittoreske versieringen; 9°. de laatste en niet de minste: de geldquaestie.

In de eerste plaats dus het omringende landschap.

Reeds vroeger is gezegd dat er eenheid van karakter moet bestaan tusschen den nieuwen aanleg en het omringende landschap. Men moet echter ook de mogelijkheid in het oog houden, dat die eenheid verbroken kan worden. Zoo kan een spoorweg in de onmiddellijke nabijheid in exploitatie gebracht worden of eene onteigening ten algemeenen nutte als het zwaard van Damocles het terrein boven het hoofd hangen; het oprichten van een fabriek, de verandering in den loop van het water, het aanleggen van steengroeven in schoone rotsmassa's zijn omstandigheden, die een nauwkeurige studie van het district noodzakelijk maken. De nabijheid van een groote stad is vooral een gevaarlijke hinderpaal. De toeneming der bevolking, het oprichten van lange rijen arbeiderswoningen in de omstreken, waarbij schadelijke gassen en dampen ontstaan, als het terrein onder den heerschenden wind ligt — voor dit alles moet men zich bij de keus van een terrein in bevolkte streken wapenen. Is het mogelijk zijn verblijf te kiezen te midden van uitgestrekte terreinen, die aan groote grondbezitters toebehooren, of tot mededingers te hebben oude rijke familiën, aan grond en tradities gehecht, dan heeft men alle zekerheid voor de toekomst en kunnen de werkzaamheden zonder gevaar aangevangen worden.

POLYTECHNISCHE BIBLIOTHEEK DELFT

Is het terrein gelegen aan een rivier, zee of groot meer of eene berghelling, dan is het van het grootste gewicht, dat er niet de minste scheiding door wegen of dergelijken bestaat of ontstaan kan. Dit is zelfs zoo belangrijk, dat de waarde der landgoederen aan de meren van Como en Lugano in Italië geheel van die voorwaarde afhangt. De groote helling, waardoor de eene bezitter over den ander heenziet, doet het gewicht van deze voorwaarde uitkomen. Door onderlinge schikking kan aan dien regel veel tegemoetgekomen worden, zooals b.v. te Newport geschiedt, eene zeeplaats aan de kust der Vereenigde Staten. Daar hebben de bezitters van villa's, gelegen aan de golf, vanwaar men een prachtig panorama heeft, zich verbonden geen boomen te planten, die het gezicht zouden kunnen belemmeren. Zij hebben zelfs een weg tusschen hunne eigendommen en den oever vrijgelaten, waardoor het publiek zich vrij langs hunne terreinen kan bewegen, zonder dat het eenige schade aan het uitzicht doet. Dezelfde vrijheid van uitzicht moet gezocht worden bij den aanleg van publieke parken, boulevards en alle plaatsen, waar het aanliggend zoowel als het verafgelegen terrein een voorname rol speelt in het landschap en bijgevolg van invloed is op de waarde der bezitting.

In de tweede plaats hebben we genoemd de hoogte van het terrein en de gemakkelijkheid om het te bereiken. Onder hoogte moet men hier verstaan, niet de absolute hoogte boven het oppervlak der zee, maar de verheffing van de bewoonde plaats boven het gemiddeld niveau van het omringende land. Men heeft b.v. bezitters, die de voorliefde voor bergen zoo ver drijven, dat zij hunne tenten opslaan op zeer ontoegankelijke punten, verscheidene honderden meters boven de naburige vlakten en van alle zijden aan den wind blootgesteld. In Midden-Europa zijn de aangenaamste buitenverblijven gelegen op eene hoogte van 200 à 300 meter boven het oppervlak der zee. Die ligging oefent een beslissenden invloed op de gezondheid uit. Zoo zal in bergachtige streken een huis, gelegen in een vallei, blootgesteld zijn aan damp en mist en aan overstrooming in den winter, waarvan koortsen het gevolg kunnen zijn. Vele oude bezittingen zijn gebouwd aan het water of zelfs in het water, hetgeen men aan de overblijfselen van kasteelen ten tijde van het leenstelsel nog kan zien. Ze maken gewoonlijk een schoon effect, maar eene navolging ervan verdient met het oog op de gezondheid geen aanbeveling.

Wat de gemakkelijkheid der toegangen betreft, zoo komen daarbij in aanmerking de toegang van buiten en de toegang tot de woning. Het is nauwlijks noodig erop te wijzen, dat het zeer noodzakelijk is een terrein te kiezen, waar de communicatie snel, gemakkelijk en druk bezocht is. Eene streek, ver verwijderd van de bewoonde wereld, zal weinig bezoekers trekken. Indien de bezitting groot en schoon is en zich dicht bij een station bevindt, dan zal ze zulk eene groote waarde verkrijgen, dat men gerust kostbare versieringen kan aanbrengen zonder te vreezen, dat bij verkoop de prijs merkbaar zal dalen.

Andere, dikwijls gewichtige quaesties zijn: of de kerk en het postkantoor dichtbij zijn gelegen, of men niet te dicht bij de koen van het dorp ligt, waarvan de bewoners dikwijls een soort van inquisitie over iemands doen en laten vormen, en meer omstandigheden, die men niet altijd naar zijn wil kan regelen, zoodat men gewoonlijk den toestand nemen moet zooals hij is.

De hoofdtoegang tot de woning zelve is het voorwerp van veel zorg Hij behoort vooreerst zeer gemakkelijk te zijn. Niets is onaangenamer dan een lange, slecht onderhouden weg met groote helling, die den bezoeker op weinig gastvrije wijze tot zijne bestemming brengt. Reeds bij den ingang trachte men een behoorlijk denkbeeld te geven van het landgoed; daarom vooral ruime toegangen, gemakkelijk voor paarden en voetgangers en onberispelijk onderhouden. De eerste indruk is dikwijls een beslissende en daarom moet men de bezoekers reeds vóór hun aankomst weten te winnen.

In Frankrijk liggen de meeste groote landgoederen aan den weg geheel open, zonder eenige afsluiting; hekwerken worden meer gebruikt in Engeland, België, Duitschland en Nederland. Daar wordt de oprijlaan met zorg onderhouden en bewoont gewoonlijk de poortwachter of tuinman een smaakvol huisje aan den ingang. In Frankrijk staat het gebouw meestal op een bezand plateau, met de toegangsweg geplaatst aan de voorzijde. De hoofdgevel, aan de zuid- of zuidwestzijde, ligt geheel in groen en bloemen, de zoogenaamde privaattuin van den bezitter, alleen in verbinding met de vertrekken.

De maximumhelling van een toegangsweg mag niet meer zijn dan 8 c. M. per M.; eene grootere helling geeft ligt aanleiding tot gevaar. Bestaan er, behalve de hoofdweg, nog meer toegangswegen tot het huis, b.v. voor het keukendepartement, dan behandele men die zóó, dat ze niet in het oog vallen. Hinderlijk bij den aanleg zijn vooral de publieke wegen over een groot landgoed; als het eenigszins mogelijk is, moet men ze, zij het ook met groote geldelijke offers, trachten op te heffen. Mogen sommigen al zeggen, dat ze het landschap bij druk verkeer vervroolijken, daar staat tegenover, dat de vrijheid der bewoners van het landgoed er grootendeels door verloren gaat, en deze vrijheid is toch de meest aangename zijde van het buitenleven.

In de derde plaats hebben we het klimaat genoemd. De heerschende wind en de vochtigheid der lucht toch zijn van invloed op den groei van boomen en planten. Daarom trachte men de woning zooveel mogelijk te beschutten op het zuidwesten, westen en noordwesten, eensdeels voor fellen regen en wind in het voor- en najaar, anderdeels voor de hevige zonnewarmte in den zomer.

Is de bezitting dicht bij een groote stad gelegen, dan is het niet raadzaam dat ze zich bevindt onder den heerschenden wind, daar rook en andere dampen het verblijf ondraaglijk zullen maken, wanneer de woning ten minste niet zeer hoog ligt. De beste plaats is in het zuiden der stad; eigenaardig is het echter, dat in alle groote steden de villa's en tuinen op het westen liggen.

Indien men te kiezen had, zou het 't beste zijn de generale helling van het terrein te maken naar het zuidoosten en de hoofdgevel evenwijdig aan die richting, met den toegang aan de noordzijde. Het gebouw komt dan in den gunstigsten toestand met betrekking tot gezondheid, warmte, beschutting en licht, terwijl het gezicht van de zonzijde nooit onderbroken kan worden.

Na het klimaat komen in aanmerking de vorm en natuur van den bodem. De vorm van het terrein kan vlak, gebogen, hol of bol zijn. Is het terrein vlak, dan ware het dwaasheid een terrassenaanleg te ontwerpen, wat slechts een bewijs zou zijn van slechten smaak. In zulk een geval verdient het aanbeveling de woning in het midden van den aanleg te plaatsen en te voorzien van een flink soubasement, waarbij aan twee zijden een breede stoep voor plaatsing van planten en bloemen. Heeft het vlakke terrein hier en daar eenige verhevenheden, in harmonie met het karakter van het geheele landschap, dan kan ook het aanbrengen van waterpartijen een schoon effect teweegbrengen.

Wordt de woning op een heuvel geplaatst, dan moeten de afmetingen der gevels ermede in harmonie zijn; lange gevels maken de omringende ruimte te nauw, en het gebouw schijnt dan als het ware op een te zwak pedestal te staan. Het grondplan der woning moet zich dus schikken naar den vorm van het terrein. Heeft men eene doorgaande helling van het noorden naar het zuiden, dan moet deze voor de plaats der woning onderbroken worden. Daartoe brengt men een plateau aan, zoodanig, dat het op een gemakkelijke en smaakvolle wijze versierd kan worden.

Is de grondvorm bol, zoodat het geheele park als het ware een heuvel vormt, dan is de plaats der woning gemakkelijk aangewezen. Daarbij zijn boomgroepen echter onmisbaar, want niets is onbevalliger dan een huis op een naakten heuvel. Dit soort van parken verveelt echter zeer spoedig, daar men met een enkelen oogopslag alles kan overzien en zij geen gelegenheid tot nieuwe gezichtspunten geven.

De holle vorm is zeker wel de meest ongunstigste; de vochtigheid hoopt zich in het laagste gedeelte op en maakt de woning ongezond; de gezichtspunten van beneden naar boven, missen alle bevalligheid, en men verstikt als het ware in een gat zonder lucht.

Wat de natuur van den bodem betreft, is de kleigrond, vermengd met teelaarde en kalkhoudende stoffen, de gewenschte samenstelling voor den grond. De klei toch is door hare poreusheid en vetheid het beste groeimiddel voor planten. Beantwoordt de ondergrond niet aan die goede eigenschappen, dan is het gedaan met elke schoone en duurzame beplanting. Daartoe behoort b. v. zware grint of een steenachtige bodem en veen (Haagsche Bosch).

Wat ik hier op het oog heb, is natuurlijk alleen boombeplanting; voor den landbouwer geldt weer een geheel andere samenstelling. Het behandelen der eigenschappen van elke aardsoort is hier echter minder op zijn plaats en behoort ook meer tot het hoofdstuk beplanting. Van meer belang is de beschouwing over de schuilplaatsen, boomen en gezichtspunten. De natuurlijke schuilplaatsen zijn de levensvoorwaarden voor eene landelijke bezitting. Men kan twee soorten onderscheiden: de vorm of beweging van het terrein en de boomen. Reeds vroeger is gezegd, dat de beste plaatsing van eene woning is van het zuiden naar het zuidoosten. Heeft men daarbij nu het voordeel dat een natuurlijke heuvel of berg haar beschermt tegen de westewinden of in het algemeen tegen den heerschenden wind, dan kan men gerust aannemen, dat de plaatsing uitstekend is. Zelfs al zijn de heuvels niet onmiddellijk bij de woning, maar op een kleinen afstand gelegen, dan moet men deze beschutting toch in waarde houden.

Ontbreekt zulk een natuurlijk middel, dan blijven slechts de boomen over. Boomen maken de grootste bekoorlijkheid der natuur uit; ze trekken ons aan door hunne meestal schoone vormen en kleurschakeering. Als schuilplaats tegen den heerschenden wind is hunne tegenwoordigheid zeer noodzakelijk; zij vormen een scherm tegen den storm, breken den wind en beschutten en steunen de woning. Ook hun schaduw is van groote waarde. Hoevele tuinen heeft men niet, waar jaren noodig zijn om jonge boomen genoegzaam te doen ontwikkelen, en waar een geheel geslacht voorbijgaat alvorens men van hun schaduw kan genieten. Daarom moet men vooral oude boomen in waarde houden; het is altijd gemakkelijk ze om te hakken. Zij geven aan een tuin den stempel der waardigheid en oudheid, die eerbied afdwingt, en verschaffen den tuinarchitect het middel om een overgang tot stand te brengen tusschen het nieuwe en het oude.

Kan men de woning plaatsen te midden van oude boomen, dan is het zelfs van het hoogste belang, alle vroeger genoemde regelen ervoor te doen wijken, want bescherming tegen den wind gaat boven alles, zelfs boven de schoone gezichtspunten. Wel moeten deze het buitenleven aangenaam maken, maar wat heeft men eraan, wanneer ze niet nauw verbonden zijn met het comfort en de eischen van het dagelijksch leven. Schaduw en beschutting geven de waarde aan een schoon uitzicht. Repton was zoo doordrongen van die noodzakelijkheid, dat hij den raad gaf om bij de keus van een terrein liever een zeer ongunstigen dag te kiezen, om daardoor zich niet te laten verleiden door het bedrieglijk effect van een verwijderd landschap, dat door een zomerzon beschenen wordt.

Bestaan er echter geen bezwaren, dan kan men aan de schoone gezichtspunten het belangrijk aandeel geven, waarop ze terecht aanspraak hebben. De voornaamste moeten van uit het huis zichtbaar zijn. Vooral bij waterpartijen is dit noodzakelijk, mits men dan de regels in acht neemt, vroeger reeds gemeld. Hare oneindige variatiën geven een voortdurende bekoorlijkheid. Hier komen ze voor als een spiegelend meer met schilderachtige oevers, daar stroomt het langzaam en waardig voort naar het bed der rivier, of bruist met zilverachtig geluid over de rotsen. Ze zijn nooit misplaatst en bieden een steeds verniewd genot aan. Zij passen dan ook bij elke ligging, geven het meest aantrekkelijk gedeelte van de bezitting en zetten gloed en leven bij aan het meest matte gedeelte van een landschap. Men gevoelt als bij instinct, dat ze voor de planten zijn wat het bloed is voor het menschelijk wezen, de eerste voorwaarde, het onmisbaar element voor het leven.

Het is dus overbodig te zeggen, dat een terrein met zulk een kleinood, en dat tevens voldoet aan de vroeger genoemde eischen, boven elk ander te verkiezen is.

Toch mag men de eischen der gezondheid niet over het hoofd zien, daar sommige streken, waar overvloedig water is, door den moerassigen bodem onbewoonbaar zijn. De wetenschap weet echter daaraan tegemoet te komen, hetzij door draineeren, of beplanting, en een vroeger ongezonde streek in een gezond lustoord te herscheppen. Is de woning reeds in de nabijheid van het water of aan den oever zelf geplaatst, dan kan de architect de gezichtspunten wijzigen, door er versieringen aan toe te voegen; het is echter beter, als geen historisch of oudheidkundig belang het belet, het huis te verplaatsen naar een hooger gelegen terrein. Is men geheel meester van de plaatsing, dan is de eerste zorg een goede watertoevoer te bezorgen aan het huis en verdere gebouwen, boomgaard en bloementuinen, zonder hulp van kunstwerken of machines. Het best is dus een terrein in de nabijheid van hooger gelegen bronnen, zoodat een geleidelijke toevoer van water kan plaatshebben. Wat de esthetische zijde betreft, kan ik verwijzen naar hetgeen vroeger is gezegd omtrent regelen voor reflectie en het lichteffect. Daaruit volgt, dat men het gezichtspunt altijd moet nemen naar het oosten of naar het noorden van eene beplanting, gelegen tusschen de ondergaande zon en een waterpartij, voor den beschouwer geplaatst. Is er veel water op een terrein, dan zal men gemakkelijk het karakter behouden door eene matige verdeeling aan te brengen, daarbij steeds met zachte en schoone lijnen werkende. Is er sprake van kunstmatigen aanleg, dan moet men zeer voorzichtig te werk gaan, want waarschijnlijkheid is hier het kapitale punt, die de groote wet vormt van eenheid en harmonie in alle deelen. Maak de afmetingen in zulk een geval edel en grootsch en de toestand zoo normaal, dat nooit het verstand aarzelt ze goed te keuren als het oog ze schoon vindt. Een Engelsch tuinarchitect zegt, dat hoewel het water slechts op de laagst gelegen plaatsen bassins vormt, het toch

verkeerd zou zijn geen waterpartij op hooger gelegen plaatsen aan te brengen en wel op dezen grond, dat men dikwijls bergstroomen vindt, gevoed door meren op den top der bergen gelegen, en dus de natuur de juistheid van zijne stelling rechtvaardigde. Die redeneering is echter valsch. Want hoewel het meer Blanc op den berg Cenis en het meer Oo in de Pyreneeën op groote hoogte liggen en een bekoorlijk gezicht opleveren, zoo moet men niet vergeten, dat deze afmetingen bezitten en onder omstandigheden bestaan, die het een mensch niet gegeven is na te bootsen. De voorbeelden, die we aan de natuur ontleenen, moeten geen uitzonderingen zijn maar volgens de gewone wetten ontstaan. Door aldus niet den verstandigen middenweg te bewandelen vervalt men tot buitensporigheid en slechten smaak. Slechts onder zekere omstandigheden kan men bassins op hooger gelegen terrein aanbrengen, en dan alleen om als reservoirs te dienen en de oevers geheel maskeerende zoodat het geen deel uitmaakt van de versiering. Eene zeer geschikte gelegenheid tot het aanbrengen van waterpartijen biedt zich aan als er in een park moerassige plekken bestaan. Heeft men zich dan door boringen overtuigd dat er wellen of bronnen zijn, die genoeg water bezitten om den vijver te voeden, dan moet niet geaarzeld maar onmiddellijk tot de ontgraving overgaan worden. De uitkomende grond kan dan dienen tot ophooging van het laaggelegen terrein en men zal het dubbele voordeel verkrijgen van een schoone waterpartij geschikt voor visch enz. en de streek gezonder te hebben gemaakt. Er moet echter voor gezorgd worden het water niet te dicht langs de woning te leiden, daar de uitdampingen en vochtigheid de waarde zeer zouden verminderen.

Hiermede is de quaestie van het water bij de keus van een buitenverblijf voldoende besproken en kunnen we overgaan tot een ander onderdeel: de verschillende bouwwerken. Deze zijn tweeërlei: óf men moet een bestaand gebouw verfraaien, óf de beste plaats voor een nieuw zoeken.

Oude bouwwerken bestaan gewoonlijk in een oud huis van historische of hooge architectonische waarde, een heerenhuis of een boerenwoning. Onder die drie vormen kunnen oude gebouwen meer of minder gewicht in de schaal leggen en dikwijls schoonheid van omgeving en gemak voor den bewoner over het hoofd doen zien. Restauratie is echter in het algemeen slechts goed te keuren als de omgeving zelf fraai is en gelegenheid geeft tot versiering; roep dan vrij in zulk een geval de kunst te hulp, en herstel met de bekwaamheid en getrouwheid van een Viollet-le-Duc in Frankrijk of Scott in Engeland, dergelijk bouwwerk. Het omringende terrein moet dan tevens een overgangstijl bezitten tusschen het oude en nieuwe gedeelte; ge zult dan een verblijf verkrijgen, waarin ge alles vereenigd hebt: de herinneringen van het verledene en den smaak van het tegenwoordige. Verkeert men in het geval, dat een geheel nieuw gebouw verlangd wordt en de keus van plaatsing vrij is, dan rust de verantwoordelijkheid voor het welslagen van het geheel op den architect. Hier treden vooral de beschouwingen over perspectief op den voorgrond, verder het karakter van het omliggend landschap, de middelen van gemeenschap enz. Men kan daarbij de vraag stellen welke afmetingen, welke stijl, welk silhouet bij eene bepaalde streek behooren. Het antwoord hierop kan zijn: bij een heuvelachtig terrein, gelegen in de noordelijke streken, zal een scherp grillig silhouet en de kleur der baksteen bijzonder passen; in het zuiden daarentegen een massief silhouet, vlakke daken, eenvoudige klassieke lijnen; een enkele toon hetzij wit of bleekgeel, zal bijzonder goed uitkomen tegen de kleur der lucht; in bergstreken zullen houtconstructies en chaletvormen bijzonder op hun plaats zijn; in de nabijheid van een groote stad zal eene modern huis, weelderig versierd, meer overeenkomen met den rijkdom der omringende bevolking. Hoe ook, smaak en bekwaamheid van den artist zullen hier de juiste keus moeten doen, en hoewel men nimmer aan het oordeel van het groote publiek kan voldoen, zoo zorge men toch dat de meerderheid er gunstig over denkt.

Tot de pittoreske versieringen van een park behooren molens, ruïnes, rotsen, watervallen, oude boomen enz. Die versieringen kunnen reeds bestaan of geheel nieuw worden aangebracht. In het eerste geval wordt de keus van een landelijke verblijfplaats voornamelijk beheerscht door het aantal en de variëteit dezer ornementen, indien ten minste andere voorwaarden reeds zijn vervuld. Het is dikwijls onmogelijk alle pittoreske gezichtspunten tegelijk te overzien, en dit is ook gelukkig, daar anders niets verrassends meer overblijft; daaruit volgt echter, dat men het middelpunt van het park moet kiezen daar, waar de belangrijkste gezichten zich voordoen. Brengt men kunstmatige versieringen aan, zoo moeten ze beredeneerd zijn, aangezien het altijd gevaarlijk blijft, nieuwe elementen aan een natuurtooneel toe te voegen, indien men niet geheel zeker is van het goede effect, dat zij zullen teweegbrengen. Zoo is b. v. het gezicht van eene splinternieuwe ruïne in een park iets bijzonder stuitends, hoe groot het talent van den nabootser ook zijn moge. Een voorbeeld van dien aard vindt men in het park van de villa Pallavicini te Genua, waar een muur wordt voorgesteld, gehavend door de projectielen van een batterij, op de tegenovergelegen rots opgesteld, en vanwaar men de ledige graven ziet der dapperen, die verondersteld worden bij de verdediging gesneuveld te zijn. Als tweede voorbeeld zou men in ons land kunnen wijzen op de rotspartij in de Diergaarde te Rotterdam, die mij altijd als een onding voorkwam, vooral op zulk een vlak terrein, dat hoegenaamd niet geaccidenteerd is. Nog sterker voorbeeld vindt men te Beauce bij Anneau, in Frankrijk. Daar heeft een bezitter, wiens park geheel vlak is, tusschen korenvelden verschillende versierselen aangebracht, als een geheel rood geschilderd dorp, een molen, een toren en eene ruine, welke ornementen, zelf verwonderd zich te midden van het koren te bevinden, slechts ten doel hebben uit de vensters van het kasteel gezien te kunnen worden. Van hier tot de geschilderde decoraties in parken is slechts één schrede en toch wordt van dit misbruik veelvuldig gebruikgemaakt.

De les, die we uit het bovengenoemde kunnen trekken, is deze: pittoreske versierselen moeten bijzaak blijven, nooit hoofdzaak worden en steeds ondergeschikt zijn aan de vroeger genoemde meer belangrijke voorwaarden van versiering. In de laatste plaats is bij de keus van een terrein genoemd de financiëele quaestie. Deze is zeker een der gewichtigste, vooral voor den bezitter zelve, die zijn landelijk verblijf natuurlijk in verhouding moet brengen tot den toestand van zijn beurs. Niet alzoo echter voor den architect, die hem met raad en daad moet bijstaan. Deze moet voor alles blijven architect.

Dit in acht nemende, moet hij op de meest artistieke wijze partij trekken van de eenvoudige middelen, die hem ten dienste staan. Kan hij beschikken over een groot fortuin en daardoor zonder aarzelen de voor hem toepasselijke hulpmiddelen der industrie en weelde te hulp roepen, dan moet hij ongetwijfeld daarvan gebruikmaken zonder zich bij de moeilijkheden van uitvoering op te houden; het eindresultaat moet dan ook de gebruikte middelen waardig zijn. Zelfbeheersching en eerlijkheid zijn dus twee eigenschappen, die bij den waren artist moeten voorzitten. Weegt bij hem de geldquaestie het zwaarst, tien tegen een, dat het werk, hetwelk uit zijne handen komt, slecht is. Dit misbruik komt tegenwoordig echter weinig voor, daar de verdeeling der groote kapitalen het kleinere grondbezit heeft doen aangroeien ten koste van het groote. In Frankrijk verdwijnen de groote landgoederen meer en meer; slechts in Engeland, waar het recht van eerstgeboorte geldt, vindt men nog zulke bezittingen in ongeschonden staat. Wat hier gezegd is voor particulier grondbezit, geldt ook voor publieke parken en tuinen. De fondsen van den staat of de stad zijn aan dezelfde regelen onderworpen en eene wijze spaarzaamheid is ook hier van toepassing. Groote steden geven soms groote sommen uit voor verfraaiing der stad, zoowel in- als uitwendig, om daardoor den vreemdeling tot zich te trekken of de waarde van naburige terreinen hoog te doen stijgen; sommigen is dit gelukt, anderen gaan onder een schuldenlast gebukt door het verkeerd beleid der vroede vaderen.

Het hierboven medegedeelde is vrij gevolgd naar het werk van André: *l'Art des Jardins*, dat veel belangrijks op het gebied van tuinarchitectuur bevat.

UIT HET BUITENLAND.

Dikwijls wordt er bij ons geklaagd over de minder fraaie wijze, waarop men bij het uitbreiden der steden te werk gaat, en dan tevens de meening geuit, dat men in het buitenland op veel grootscher manier pleegt te handelen.

Dat echter ook daar niet alles goud is, wat er blinkt, blijkt uit een redevoering, onlangs door den afgevaardigde Adolf Siegmund in het Lagerhuis te Weenen gehouden. Wij laten uit deze belangrijke redevoering, die in haar geheel in het *Wochenschrift des Oesterreichischen Ingenieur- und Architecten-vereins* is opgenomen, eenige aanhalingen volgen.

„Er werden bij de nieuwe bebouwing van Weenen een menigte fouten begaan, die ik mij veroorloven zal in het kort mede te deelen. Niet ik heb ze ontdekt, maar ze zijn door een groot aantal vakmannen opgemerkt.

„De *Schwarzenbergplatz* is tot zeer geringe afmetingen teruggebracht, en de *Carlskirche*, het meesterstuk van Fischer van Erlach, de parel der Weener Renaissance, is geheel ombouwd. Had zij in een andere stad gestaan, men zou gansche rijen huizen hebben afgebroken om haar goed in het oog te doen vallen. Hier daarentegen heeft men een architectonisch prachtstuk, dat er op berekend is uit de verte gezien te worden, geheel door huizen aan het oog onttrokken.

„Verder ziet men tusschen de groote reeks van prachtgebouwen plotseling rijen van zeer onaanzienlijke huizen, die o. a. de oorzaak zijn, dat het *Justizpalast* in een hoek verstopt is moeten worden.

Het *Abgeordnetenhaus* is op het drukste punt van den Ring geplaatst, zoodat men veel last van het straatrumoer heeft en sprekers, met slechts zwakke stemmiddelen begaafd, volkomen onverstaanbaar worden. Het prachtige Raadhuis ligt daarentegen op een plek, die betrekkelijk ver van het centrum van het Weener verkeer verwijderd is. Men heeft zoo weinig naar een vast plan gewerkt, dat men thans niet weet, waar men de gedenkteekenen voor Mozart en Radetsky zal plaatsen, dat er voor het Volkstheater, naar welks opening zoo verlangd wordt, geen plek meer over is, en men er reeds van spreekt, om het eenige park in een drukt bevolkt stadsdeel, als bouwterrein daarvoor te bestemmen.

„Ook een vast plan van bebouwing voor de nieuwere gedeelten van Weenen, op het totstandkomen waarvan reeds *Hofrath* Exner zoo welsprekend heeft aangedrongen, laat nog steeds op zich wachten."

Is het ook daar niet *tout comme chez nous?*

VEREENIGING VAN GASFABRIKANTEN.

De vijftiende algemeene vergadering van deze Vereeniging werd Dinsdag en Woensdag j.l. te Zutfen gehouden onder voorzitterschap van den heer J. A. François, uit Dordrecht. Er werd onder anderen een rapport uitgebracht van de commissie tot onderzoek van den verificateur van Giroud, waarvan de conclusie luidde, dat dit toestel zeer nuttig werkt als contrôle op de werking van één gasfabriek, maar niet kan dienen als middel tot vergelijking tusschen de lichtsterkte van het gas van verschillende gasfabrieken.

De uitgeloofde belooning ad *f* 100 voor de beste oorspronkelijke bijdrage aan het Tijdschrift van de Vereeniging, *Het Gas*, werd toegekend aan den heer Van Rossum du Chattel, van Venloo.

De heeren C. T. Salomons en François werden als redacteuren van genoemd tijdschrift herkozen.

Naar aanleiding van de voorbereiding der wetsherziening, welke in 1888 moet plaatshebben, werd besloten: 1°. dat de Vereeniging zal blijven eene Vereeniging van gasfabrikanten, zoodat water- en electrotechnici hunne belangen niet in de Vereeniging zullen vertegenwoordigd zien; 2°. dat de Vereeniging niet onder hare bemoeiingen zal opnemen de zorg om bekwame gasdirecteuren en gasingenieurs te vormen.

Omtrent den gasweger van den heer Fr. Lux gaven de heeren François en Van der Horst zeer gunstige getuigenissen, welke de heer C. T. Salomons aan toevallige omstandigheden toeschrijft, daar, volgens laatstgenoemde, de gasweger geen waarborgen oplevert voor de juistheid van de verkregen resultaten. De bedenkingen tegen het toestel, door den heer Salomons geuit, zijn geheel op theoretische beschouwingen gegrond.

De heer Chamu, van Parijs, gaf in deze vergadering eene zeer belangrijke beschouwing over fabrieksregulateurs, in verband met de schommelingen, welke zoo nu en dan bij enkele dezer toestellen voorkomen.

Onder anderen werd in deze vergadering behandeld de quaestie of het wenschelijk is, dat de inschrijvingen voor kolen aan de gasfabrieken geheim blijven. Uit de mededeeling van kolenhandelaars bleek, dat deze in hun belang geheimhouding wenschen. Verder bleek, dat ook vele gasdirecteuren geheimhouding in het belang der gasfabrieken achten.

Tot leden van de commissie van de wetsherziening werden benoemd de heeren Van Erp Taalman Kip, C. T. Salomons, Van der Horst en Breunissen Troost.

Na deze vergadering, volgde een diner in het *Grand Hotel-du-Soleil*, waar de traditioneele geest van internationale harmonie onder de leden der Vereeniging werd gehandhaafd.

Een concert in de Buitensociëteit gaf tevens gelegenheid de volgende nieuwe of veel verbeterde systemen van gasverlichting te waardeeren door aanschouwing: Siemen's omgekeerde regeneratief-brander, Danischevsky regeneratief, Schülke d°., Wenham d°., Sugg's Chromartre-brander d°., Siemen's kransbrander. De groote verscheidenheid dezer verbeterde toepassingen van het gas geeft teekenen van gezonde levenskracht, en van de ijverige bemoeiingen van den heer De Breuk, directeur van de gasfabriek te Zutfen, om voor de gasindustrie te rechtvaardigen het devies: *Nous maintiendrons!*

In de vergadering op Woensdag werd, naar aanleiding van de zeer gunstige financiëele resultaten van de uitgave van het tijdschrift der Vereeniging, *Het Gas*, besloten aan elk der redacteuren een bewijs van waardeering aan te bieden.

Het oordeel van de Vergadering over den verplaatsbaren, natten, zelfregistreerenden drukkingaanwijzer was zeer gunstig. De aanwijzing van dit toestel is zuiverder dan die van den drogen „systeem Brouardel."

Het oordeel van den heer Ketjen van Amsterdam omtrent het verwerken van het ammoniakwater aan de gasfabriek zelve, luidde, dat dit, vooral voor groote gasfabrieken, maar meestal ook voor kleinere, aanbeveling verdient. Een vraagpunt, waarbij vooral de gasverbruikers belang hebben, luidde: „Welke ondervinding heeft men omtrent de doelmatigheid van verschillende soorten van regeneratiefbranders bij langdurig gebruik bij gasverbruikers?"

De heer Ulrici toonde aan, dat slechte ervaringen bij de toepassing van Siemens' regeneratiefbranders hoofdzakelijk moeten geweten worden aan het achterwege laten van den regulateur. Volgens dezen spreker is bij de regeneratief-verlichting in het algemeen, en bij die van Siemens in het bijzonder, een regulateur aan den brander onontbeerlijk. Ten slotte somt de heer Ulrici een groot aantal gevallen op, in welke de Siemens-lampen vele jaren achtereen geregeld gebruikt werden, zonder dat schoonmaken noodig was.

De heer C. T. Salomons releveert, dat Siemens de eerste is geweest, die door afdoende proeven heeft aangetoond, welke groote voordeelen de recuperatie, toegepast op gasverlichting, oplevert, en die bovendien het resultaat dezer proeven in de practijk heeft benuttigd. Gewoonlijk is echter een baanbreker op het gebied der industrie in eene minder voordeelige positie dan degenen, die hem volgen. De eerste regeneratiefbranders van Siemens hadden gebreken, welke eerst bij de dagelijksche toepassing in het licht kwamen, en waardoor de Siemens-lampen bij sommigen min of meer in discrediet kwamen. De vele verbeteringen, welke Siemens in de regeneratief-lampen aanbracht, konden den eersten slechten indruk niet geheel uitwisschen, terwijl de talrijke navolgers van Siemens, die van diens vinding partijtrokken, dadelijk de klippen konden vermijden, waarop Siemens bij zijn eersten brander gestrand was. De heeren Symons en Huijgen te Rotterdam hebben spreker in staat gesteld de vele verbeteringen op te sommen, welke Siemens in zijne lampen heeft aangebracht, waardoor alle gebreken der oudere lampen zijn opgeheven. Bovendien zijn verscheidene nieuwe, zeer oorspronkelijke toepassingen van het regeneratief-systeem door Siemens in den handel gebracht; één van deze toepassingen was in de Buitensociëteit in werking te zien.

De heeren Mulder en Asselbergs hebben ongunstige ervaring van de oudere Siemens' regeneratiefbranders opgedaan, terwijl daarentegen de ervaring van den heer Van der Horst in alle deelen gunstig is. Deze laatste wijt de ongunstige ervaring van sommigen vooral aan het niet toepassen van den onmisbaren regulateur; de Siemens-lamp met ventilatie acht spreker verkieslijk boven de Wenham-lamp. Verscheidene sprekers deelen gunstige resultaten van de toepassing der Wenham-lampen mede, naar aanleiding waarvan de heer Boudewijnse van Middelburg waarschuwt tegen den namaak dezer lampen hiertelande; de nagemaakte Wenham-lampen staan volgens spreker ver achter bij de echte.

De toepassing van andere regeneratielampen is nog te recent om te kunnen beoordeelen of zij na langduriger gebruik blijven voldoen.

Het vraagstuk van het tweeprijzenstelsel (één prijs voor koken en verwarmen, en één voor verlichting) geeft aanleiding tot uitvoerige discussie. Over het algemeen is men van oordeel, dat het tweeprijzenstelsel slechts aanbeveling kan verdienen voor kleinere plaatsen, waar de gasprijs hoog is. Waar echter de algemeene gasprijs reeds laag is, zou uit den aard van de zaak het verschil tusschen den prijs voor verlichting- en kookgas slechts gering kunnen zijn, waardoor het doel van het tweeprijzenstelsel, aanmoediging van het toepassen van gas tot verwarmen en koken, gemist wordt. Tot bevordering van het gasverbruik wordt ten zeerste aanbevolen: de levering van goed gas tegen lagen prijs; bevordering van doelmatige toepassing van het gas door tentoonstellingen van verlichting- en kooktoestellen; het verstrekken van inlichtingen aan gasverbruikers en het bevorderen van doelmatige, ruime leidingen in de huizen.

De heer Niermeyer brengt ter sprake den noodlottigen afloop van verschillende schouwburgbranden, en meent, dat het verlies van vele menschenlevens veelal moet geweten worden aan het heerschende vooroordeel, dat bij brand zoo spoedig mogelijk de gastoevoer moet gesloten worden, uit vrees voor explosie en voor voeding van den brand. Spreker releveert, dat door het openlaten van de kraan bij brand nooit explosie kan ontstaan, en dat het voeden van den brand door uitstroomend gas niet van zoo groote beteekenis kan zijn. Men mag dus niet tot het sluiten van de gaskraan overgaan, voordat men zeker is, dat de gasverlichting niet meer noodig is, om menschen in het brandende perceel gelegenheid te geven den weg naar de uitgangen te vinden.

De Vergadering vereenigt zich met de beschouwingen van den heer Niermeyer en neemt eene, in den geest van het bovenvermelde gestelde, conclusie aan.

Na de sluiting van de vergadering begaven de leden zich naar de gasfabriek en bezichtigden deze onder de leiding van den directeur, den heer H. R. de Breuk.

Met een rijtoer naar De Steeg en eenen gemeenschappelijken maaltijd in *Den Engel* was het programma afgeloopen, waarna velen nog eenigen tijd in *Quisisana* gezellig bijeenbleven. (*N. R. C.*)

MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.

AFDEELING ARNHEM.

Buitengewone vergadering van 24 Juni 1887.

Blijkens een schrijven van het hoofdbestuur zal het archief der Afdeeling voortaan ontvangen de verschillende werken der Maatschappij, als het *Bouwkundig Weekblad*, het *Tijdschrift*, de uitgave van oude bestaande gebouwen, en de verslagen met de bekroonde prijsvragen.

Door de Rotterdamsche Afdeeling was ingezonden een ontwerp-voorstel tot wijziging van eenige artikelen der wet van de Maatschappij, opgemaakt door een vergadering van afgevaardigden uit de Afdeelingen.

Dit voorstel, handelende over Afdeelings-leden, werd aangenomen doch met verzoek om de redactie te wijzigen.

Naar aanleiding van het op de vorige vergadering besproken voorstel tot het houden van schetstochten, werd besloten tot eene excursie op 6 Juli a. s., naar Heeswijk bij den Bosch, tot een bezoek aan het kasteel aldaar.

Na berichtiging van een monster mossteen werd deze vergadering op de gebruikelijke wijze gesloten.

BINNENLANDSCHE BERICHTEN

'S-GRAVENHAGE. De ingenieur van den Waterstaat Doffegnies te 's Hage is overgeplaatst bij de werken van het Merwedekanaal, en de ingenieur van den Waterstaat Van Kerckhoff, thans werkzaam bij de Merwede-werken te Vreeswijk, naar het 9de district, standplaats Amsterdam, terwijl de nieuwbenoemde adsp.-ingenieur van den Waterstaat Du Croix is toegevoegd aan den inspecteur van den Waterstaat in de 2de inspte 's-Hage.

— De opzichter van den Waterstaat 2de klasse J. A. van der Kallen is op zijn verzoek, uithoofde van lichaamsgebreken, eervol ontslagen en zal op pensioen worden gesteld.

'S-GRAVENHAGE. De Gemeente werd deze week overvallen met eene dagvaarding van de koopers op grondrente van grond aan de Paleisstraat, de heeren Hoos en Lamet, om zich te hooren veroordeelen tot betaling van *f* 24.682.50, wegens vergoeding van schade, welke zij beweren geleden te hebben door den bouw eener kerk tegenover hunne villa.

De koopers hebben daar villa's laten bouwen en beweren, dat zij die lusthuizen niet kunnen verhuren wegens de nabijheid van het bedehuis.

Zonder grond gaan zij echter tot hunne vordering niet over, want tot staving van hunnen eisch om schadeloosstelling, beroepen zij zich op de verkoopvoorwaarden, waaruit, volgens hen, duidelijk zou blijken dat de uit te geven grond alleen mocht worden bebouwd met wereldsche gebouwen als villa's, en niet met stichtelijke huizen als kerken.

Er ligt dus een zeer belangwekkend proces in het verschiet, waartoe het zonder twijfel zal komen, aangezien de Gemeente zich tegen de dagvaarding zal verweren, op raad van eene rechtskundige Commissie uit den Gemeenteraad.

— In eenige dagbladen komt een bericht voor omtrent de oprichting van eene nieuwe badplaats te Loosduinen, waartoe een overeenkomst gesloten zou zijn tusschen de eigenaren van duingronden aldaar en den architect Van Sluyters en waarvan eerstdaags het volledig programma zou worden vastgesteld. Er is echter niet dan eene kleine stap in die richting gedaan door aan het strand bij Kijkduin eene nette inrichting te vestigen voor de ontvangst van gezelschappen, die bij de rijtoeren door het Westland dikwijls aan het Loosduinsche strand komen vertoeven.

Er is tegenwoordig op allerlei gebied zooveel concurrentie, dat men betwijfelen moet of badplaatsen in dezen tijd van malaise onder de winstgevende ondernemingen gerangschikt kunnen worden.

HAARLEM. Aan de uitnoodiging om de portretten van Frans Hals en de reproducties zijner werken, welke naar aanleiding van het 25-jarig bestaan van het Stedelijk Museum alhier zijn tentoongesteld, te komen bezichtigen, is door velen voldaan. Behalve eenige gemeentelijke autoriteiten, werden onder de aanwezigen opgemerkt de Ministers Heemskerk en Bloem, benevens de Commissarissen des Konings in Noord- en Zuid-Holland, de heeren Jhr. Schorer en Fock, de referendaris der Afdeeling Kunsten en Wetenschappen aan het Departement van Binnenlandsche Zaken, Jhr. Mr. V. de Stuers, enz.

Na met een kort woord van welkom door den Burgemeester in de Raadzaal te zijn ontvangen, begaven de genoodigden zich naar het Museum, waar de keurige collectie door allen met groote belangstelling werd bewonderd.

— De verzameling van het Broekerhuis is in haar geheel gekocht door mevr. de Wed. Lopez Suasso alhier. Voor het publiek wordt het Broekerhuis, dat eerlang onder den hamer komt, nu gesloten.

BENOEMINGEN

Bij het korps van den Waterstaat zijn met ingang van 1 Juli j. l., bevorderd:

tot opzichter 2de klasse O. A. Koorevaar, thans opzichter 3de klasse;

tot opzichter 5de klasse J. C. Baumann, thans opzichter 4de klasse.

— Tot directeur van den stoomtramdienst Vlissingen—Middelburg is benoemd de heer Jos. Steilaert, van Luik, en zulks tot vervanging van den heer A. van de Capellen, die zijn ontslag gevraagd had.

ADVERTENTIEN.

De **ONROERENDE GOEDEREN** onder *HATERT & OOI*, in vorige Couranten breeder omschreven, zijn **ingezet** en **verhoogd** als volgt:

1. Het Buitengoed **„Stadzicht"**, op het Hoogeveld onder *Hatert*, met 200 hoogen op . . . . . *f* **3080**
2. De **Bouwlanden** ten Westen van Perc. 1, tegenover KLEIN GELDERSHOF, met 100 h. op . . . . . *f* **6100**
   De Massa van 1 en 2, met 150 h. op . . . . . *f* **10950**
3. Het **Wei-** en **Hooiland** in den *Oolpolder*, »HET GESLECHTE FORT", met 100 h. op . . . . . *f* **9000**

De **toeslag** zal plaats hebben **Donderdag 14 Juli e.k.** 's avonds 7 uur, in het Hôtel STE. CRISPINUS, aan de Oude Stadsgracht, te *Nijmegen*.

Verhoogingen worden aangenomen en nadere inlichtingen zijn verkrijgbaar ten kantore van den Notaris W. C. BEHTLINGK te *Nijmegen*.

BURGEMEESTER EN WETHOUDERS van *EINDHOVEN* zijn voornemens op **Woensdag den 13 Julij a. s.** des namiddags ten 3 uren op het Gemeentehuis in het openbaar **aan te besteden:**

Het maken van een vaste Brug met Keibestrating over de Dommel.

De plaatselijke aanwijzing zal geschieden, des Maandags den 11 Julij, des namiddags ten 3 ure.

Bestek en teekeningen liggen ter inzage ter Secretarie en zijn aldaar verkrijgbaar van af den 3 Julij tegen betaling van *f* 1.50.

Bouwterrein te koop.

Aan den Roermondschen weg te *Venloo* zijn eenige **goed gelegen BOUWTERREINEN** te Koop, van verschillende **breedten** en **diepten**, zeer geschikt voor den bouw van Heerenhuizen.

Te bevragen bij den heer H. VAN GASSELT, Mr. Timmerman, aldaar.

KRAMER'S

Technologisch Woordenboek in 4 talen.

Engelsch, Fransch, Duitsch en Hollandsch.

Groot formaat, nieuwste uitgaaf in fraaien band, gaaf en onbeschadigd zijn slechts een paar Ex. te bekomen à *f* 5.00 in het **Magazijn van Teekenbehoeften voor Bouwkundigen** van **Th. J. DOBBE en ZOON** te *UTRECHT*.

☞ **Alle technische termen in de 4 talen voorkomende**, worden daarin verklaard.

Ministerie van Justitie.

Openbare Aanbesteding.

Op **Dinsdag den 12 Juli 1887** des namiddags ten 2 ure zal in een der lokalen van het Departement van Justitie te *'s Gravenhage* op het Plein, in het openbaar bij enkele inschrijving worden **aanbesteed:**

Het bouwen van een Huis van bewaring te Nijmegen.
Raming *f* 11000.

Het bestek met teekeningen en details ligt ter image in het Hotel GEURTS in de Molenstraat te *Nijmegen*, terwijl inlichtingen zijn te bekomen bij den Ingenieur-Architect voor de gevangenissen en rechtsgebouwen te *'s Gravenhage*.

Aanwijzing zal worden gegeven in het lokaal waar het bestek en teekeningen ter inzage liggen op Vrijdag den 8 Juli 1887, des voormiddags ten 11½ ure.

Bestekken met teekeningen zijn op franco aanvrage tegen betaling van *f* 0.50 verkrijgbaar bij de GEBROEDERS VAN CLEEF, Boekhandelaars, Hofspui 28a te *'s-Gravenhage*.

's Gravenhage, den 29 Juni 1887.

De Minister van Justitie
Voor den Minister
De Secretaris-Generaal,
P. J. VAN BEIJMA.

VERZAMELING
VAN
BEKROONDE ONTWERPEN,
door de Leden van het Genootschap
„Architectura et Amicitia",
gevestigd te AMSTERDAM.

Het groote debiet, aan **„DE BOUWMEESTER"** ten deel gevallen, doet den Uitgever vermoeden dat vele Inteekenaren er belang in zullen stellen ook de **„BEKROONDE ONTWERPEN"** aan te schaffen, ten einde de door dit Genootschap bezorgde reeks van Platen volledig te bezitten, daar de bovengenoemde **„VERZAMELING"** door »DE BOUWMEESTER" vervangen is en hiermede als het ware één geheel uitmaakt. Hij biedt daartoe dit werk, zoolang de geringe voorraad strekt, tot de volgende prijzen aan:

in fraaie Portefeuille in plaats van *f* 14.60 voor *f* 7.
zonder de Portefeuille „ „ „ „ 12.— „ „ „ 6.

Deze **„Verzameling"** bestaat uit 36 Platen in Photo-lithographie, die een aantal verschillende belangrijke ontwerpen van velen der voornaamste Architecten bevatten en is uitgegeven in hetzelfde formaat als **„de Bouwmeester"**.

Arnhem. *De Uitgever* P. GOUDA QUINT.

DIJKERMAN & BUYZERD
SPECIALITEIT
in verplaatsbare Houten Gebouwen
BREDA.

Bekroond:		Bekroond:
Dusseldorp 1880.	Gouden Medaille	Frankfort a/M. 1881.
Weenen 1880.	Amsterdam 1883.	Amsterdam 1882.

JOHANN ODORICO, Frankfort a/M.

FABRIEK VAN

Marmermozaïek en Terrazzo-vloeren, Glasmozaïek, Kunstmarmer en **Cementuitvoeringen.**

Succursales. **Amsterdam, Weenen, Londen, Boston.**

Opgericht 1830.

Eenig vertegenwoordiger voor *Nederland*

FERD. ENGERS, Amsterdam,
Heerengracht, bij de Oude Spiegelstraat n°. 335.

NEUCHÂTEL ASPHALTE COMPANY LTD, LONDON.

Exploitatie der Mijnen van Val de Travers.

FABRIEK TE **AMSTERDAM** Beltweg N°. 3.

TRADE MARK.

NATUURL. ASPHALT VAN **VAL DE TRAVERS** ZWITSERLAND.

Gecomprimeerde Asphaltwegen en dito Dorschvloeren.
Werken in Asphalt-Mastiek voor Trottoirs, Skating-Rinks, Moutvloeren, Kelders.
Kolf- en Kegelbanen, Winkel- en Magazijnvloeren, Gangen, Veranda's, Brug- en Dakbedekkingen, Beton-Fundeeringen, Stallen enz. enz. enz.

Zindelijk, Vochtwerend, Ondoordringbaar, Geraaswerend Asphalt speciaal tot wering van vochtige muren.

Voor inlichtingen omtrent het leggen van **Vloeren, Bedekkingen** enz. gelieve men zich te adresseeren aan het Kantoor der fabriek, Beltweg 3, *Amsterdam*, of bij den Heer H. G. KNOOPS C.Ozn., Beekstraat F. 62, te *Arnhem*.

De Directeur, W. PATON WALSH.

JAN VAN DER POT, Scheepmakershaven No. 3, Rotterdam.

KYANISEERFABRIEK.

Het **kyaniseeren** is het eenigste afdoende middel tegen **verrotting** en **zwam**. De bewerking geschiedt geheel **reuk-** en **kleurloos**. Desverlangd bijlevering van hout.

Prima Engelsche Portland-cement merk „Wallsend" van uitmuntende kwaliteit en tegen concurreerende prijzen.

Duitsche Portland-cement merk „Dijckerhoff & Söhne".

Belgische kluit- en hydraulische kalk.

Billijke prijzen en vrachten.

Kunstgraniet systeem Petitjean.

Prospectussen en prijscouranten worden op aanvraag franco toegezonden.
Gelieve op voornaam en adres te letten.

BECKER & BUDDINGH. — ARNHEM.

KONINKLIJKE FABRIEK VAN

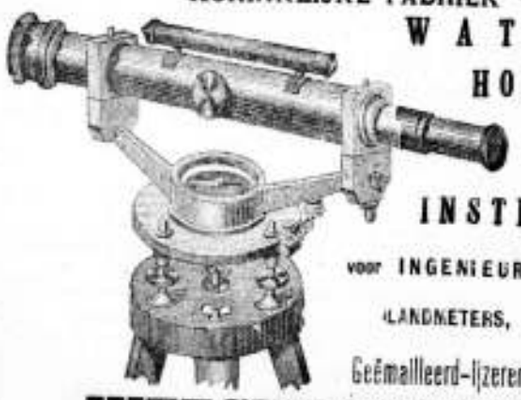

WATERPAS- HOEKMEET- en andere **INSTRUMENTEN,** voor INGENIEURS ARCHITECTEN LANDMETERS, TEEKENAARS enz.

Geëmailleerd-ijzeren **PEILSCHALEN,**

WEEGWERKTUIGEN.

B. HOLSBOER. - Arnhem.

Leverancier van Z. M. den Koning.

Fabriek en Magazijn van Instrumenten voor wetenschappelijk gebruik.

Bekroond voor Waterpas-, Hoekmeet- en andere instrumenten met Zilver 1868, 1881, 1883 (Internat. Tentoonst.)

Hoogste onderscheiding 1879.

EQUERRES, MEETKETTINGEN, BRIEF- en PAKKETBALANSEN, enz. enz.
BAKENS. ROTATIE- en INDUCTIE-TOESTELLEN. TELEGRAAF-APPARATEN, enz. enz.

Speciale Inrichting tot het maken van LICHTDRUKKEN.

Copieën van teekeningen, getrokken op Calqueerpapier of linnen, in lichtdruk, werkende met 5 toestellen, verschillende grootte.

1°, 35% **GOEDKOOPER** dan PHOTOLITHOGRAPHIE.
2°, **BEWERKING ZEER SNEL.**
3°, **FOUTEN** of **ABUIZEN ONMOGELIJK.**
4°, **AANTAL** naar **WILLEKEUR.**

Inlichtingen en Conditie, bij den Boekhandelaar JOH. G. STEMLER Czn. *Amsterdam*.
Voorhanden: **Lichtdrukpapier, idem toestellen** (in verschillende afmeting) en **zinken spoolbakken.** Ruime sorteering **Teeken-, Doortrekpapier** en **Doortrek-linnen.**

H. & J. SUYVER,

FABRIKANTEN VAN

STOOMKETELS EN WERKTUIGEN,

op de Intern. Tentoonstelling te *Amsterdam* 1883 bekroond met

ZERE-DIPLOMA (hoogste onderscheiding).

Hollandsche Tuin en Zeepaard,
Bickerstraat
AMSTERDAM.

DE LINT & Co.

Oostzeedijk 248, Rotterdam.

VLOER- en WANDTEGELS.
TROTTOIR-, CEMENT- EN IJZERSTEENTEGELS.
Groote voorraden.

A. J. BACON & Co.

Ingenieurs, Aannemers van **Verwarming** en **Ventilatie, Gas-** en **Waterleidingen, Bouwmaterialen enz.**

BEKROOND met **Gouden, Zilveren** en **Bronzen Medailles.**

Overtoom N°. 239,
AMSTERDAM.

Inrichtingen voor openbare gebouwen, gestichten, woonhuizen, villa's, kanteren, enz.
Projecten en begrootingen worden kosteloos geleverd.

PHOTOLITHOGRAPHIE, PHOTOZINCOGRAPHIE en Stéréotype-Inrichting van G. J. THIEME, te Arnhem.

De ondergeteekende vestigt de aandacht op zijne inrichting voor **Photolithographie,** bijzonder geschikt voor de reproductie van **Plans, Teekeningen** enz. van HH. Architecten en Bouwkundigen; op die voor **Photozincographie** voor de reproductie van **Platen en Gravures,** ook van **Teekeningen** voor Boekwerken enz. ten dienste van HH. Uitgevers en op zijne **Stéréotype-Inrichting** voor HH. Drukkers, alles tot de minste prijzen.

Prospectussen met proeven van bewerking, worden op *franco* aanvrage gratis toegezonden.

G. J. THIEME.

KLOOS & VAN LIMBURGH

ROTTERDAM.

EIGENAARS van BASALTGROEVEN in RIJNPRUISSEN.

Agenten van de Maatschappij van Quenast, van de Hardsteengroeven der Maatschappij St. Georges en van de Bonner Portland-cement Fabriek.
Handelaars in Basalt, Hardsteen, Bruinsteen,

Faluenval-, porphier- en basaltkeien.

Gedrukt bij G. W. van der Wiel & Co., te Arnhem.

De Opmerker.

Orgaan van het Genootschap

ARCHITECTVRA ET AMICITIA

Weekblad voor Beeldende Kunst en Technische Wetenschap

A.W.

Redacteur-Uitgever F. W. VAN GENDT Jlc.
Adres voor Redactie en Administratie van het Weekblad en advertentiën: Bureau van *De Opmerker*, Driekoningenstraat 28, *Arnhem*.
Bureau der Redactie van *Architectura et Amicitia* JAN SPRINGER, C. B. POSTHUMUS MEYJES en A. W. WEISSMAN.
Stukken, deze Redactie betreffende, te adresseeren aan den Heer C. B. POSTHUMUS MEYJES, Kerkstraat 170 te *Amsterdam*
en al, wat de Administratie van het Genootschap betreft, aan den Heer F. J. BREMMER Hzn., Prinsengracht 680, te *Amsterdam*.

ABONNEMENT *f* 2.25 per 3 maanden of wel *zes gulden* per jaar, bij vooruitbetaling en franco toezending van dit bedrag. Voor het buitenland *f* 7.50 en Nederlandsch-Indië *f* 9.—, beiden bij vooruitbetaling.
ADVERTENTIEN 20 cent voor elken regel plaatsruimte en 10 cent voor een bewijsnummer, worden tot Vrijdagavond aangenomen.
AFZONDERLIJKE NOMMERS, bij contante betaling 12½ cent per stuk en 25 cent per plaat, te bekomen aan het Bureau van *De Opmerker* te *Arnhem* en bij den Hoofd-correspondent JOH. G. STEMLER Czn., Boekhandelaar te *Amsterdam*.

MEDEDEELINGEN VAN HET GENOOTSCHAP.

Aan de leden wordt bericht, dat de heer A. C. Bleys zijne benoeming tot bestuurslid heeft aangenomen.

Namens het Bestuur:
De 1ste-Secretaris,
F. J. Bremmer Hzn.

BREMEN.

Onder de Duitsche steden, die weinig door toeristen bezocht worden, daar hare ligging in de zandige laagvlakte de reizigers, die het slechts om natuurschoon te doen is, niet aantrekt, behoort ook de vrije Hanzestad Bremen. Slechts wie door handelsbelangen geroepen wordt, onderneemt den tocht daarheen, en toch is deze stad ook voor hen, die oog hebben voor schilderachtigheid en zich door fraaie oude bouwwerken voelen aangetrokken, in de hoogste mate belangwaardig.

Bremen is slechts een betrekkelijk kleine plaats, daar het maar weinig meer dan honderdduizend inwoners telt, dus nog minder dan 's-Gravenhage. De indruk, dien men dan ook van Bremen krijgt, is, dat het een stille stad is. Terwijl men in Hamburg, evenals in Rotterdam, door de geheele stad de drukte van het handelsverkeer waarneemt, heerscht in Bremen meer de voorname stilte, die men in sommige gedeelten van Amsterdam, met name de Heeren- en Keizersgrachten opmerkt. Evenals in deze laatste stad het handelsverkeer aan het Y ver van het centrum plaatsvindt, bepaalt zich ook het grootste gedeelte van den zeer aanzienlijken wereldhandel van Bremen tot Bremerhaven, een plaats op 55 KM. van den mond der Wezer gelegen, en in 1827 door den burgemeester Johann Smidt gesticht.

Slechts tot Bremerhaven is de Wezer voor groote zeeschepen bevaarbaar. De goederen worden daar in lichters overgeladen en dan naar Bremen gebracht. Men is echter op het oogenblik bezig, de Wezer door leidammen, doorgravingen enz. afdoende te verbeteren, zoodat men verwacht, dat binnen weinige jaren schepen van 5 M. diepgang tot Bremen zullen kunnen doorvaren. Het ontwerp voor deze Wezer-verbetering is door den *Oberbau-director* L. Franzius opgemaakt; de kosten, daaraan verbonden, zullen ongeveer *f* 18.000,000 bedragen en geheel door Bremen betaald worden, dat echter tevens zich het recht voorbehouden heeft, tolgelden van de schepen, die van de verbeterde rivier gebruikmaken, te mogen heffen.

Bremen ligt voor het grootste gedeelte aan de oostzijde van de Wezer; het daargelegen stadsdeel, de *Altstadt*, bestond reeds ten tijde van Karel de Groote als visschersdorp, en werd in 788 de zetel van een aartsbisschop. Van 1618 tot 1620 werd de stad aan de overzijde van de Wezer naar het westen uitgebreid, en ontstond de zoogenaamde *Neustadt*.

De *Altstadt* vooral heeft veel overeenkomst met een Nederlandsche stad, niet zoozeer met de steden van Holland, want daarvoor ontbreekt het water, dat aan die plaatsen zulk een eigenaardig karakter geeft, doch zij heeft vele punten, die aan Utrecht, Deventer Kampen of een der andere eng-gebouwde steden van het voormalig Sticht herinneren. De kerken, allen op een met boomen begroeid plein, dat vroeger als kerkhof dienstdeed, de Markt met haar raadhuis en talrijke antieke gevels, de nauwe straten, vol van de schoonste voorbeelden der XVIde- en XVIIde-eeuwsche Renaissance, dit alles doet aan steden uit onze oostelijke provinciën denken. Ook iets van de Hollandsche zindelijkheid wordt in Bremen gevonden; de huizen staan beter in de verf dan in de meeste andere Duitsche steden, en zijn over het algemeen met meer zorg onderhouden dan anders bij onze oostelijke naburen het geval is.

De veldkeien, die men in vele straten vindt, herinneren aan Amersfoort of Deventer; de met een keur van boomen beplante bolwerken, die men te Bremen gelukkig niet „genormaliseerd" heeft, overtreffen in schoonheid die van Utrecht of Arnhem en vormen een zeer fraaie overgang tusschen de oude stad en de nieuwe uitbreiding; aan deze bolwerken, die de namen *Contrescarpe* en *Wall* dragen, wonen de rijke Bremer handelaars; de huizen zijn meestal betrekkelijk eenvoudig van uiterlijk en vertoonen maar zelden architectonisch schoon. De Bremer kooplieden hebben dit met hun Hollandsche vakgenooten gemeen, dat zij niet van uiterlijk vertoon houden. Een blik door de openstaande vensters doet echter zien, dat, mogen ook de gevels der huizen eenvoudig zijn, het interieur met alle comfort, soms zelfs met verfijnde weelde, is ingericht.

Ieder, die Bremen bezoekt, zal wel in de eerste

plaats zijn schreden naar de Markt richten. Deze Markt, in het zuidelijke deel der *Altstadt* gelegen, levert een der bekoorlijkste architectonische gezichten op, die ergens te vinden zijn. Aan de noordzijde staat het Raadhuis, met zijn sierlijke topgevels en rijke arcade, waarachter zich de spits van de Lieve-Vrouwekerk verheft en waarvoor de oude steenen Rolandzuil geplaatst is. Oostelijk daarvan ligt de Domkerk, met haar zeer oude, half vervallen gevels, en daarnaast de Beurs, die, al moge zij ook niet juist de vormen vertoonen, die men in een omgeving als deze zou wenschen, toch niet al te zeer tegen het gehcel vloekt. De zuidzijde van de Markt wordt ingenomen door de oude *Schutting*, het gebouw, waar de *Handelskammer* bijeenkomt, en door een paar fraaie, oude geveltjes; ook aan de westzijde van de Markt ontbreekt het niet aan gevels, die, ofschoon gerestaureerd, toch nog veel van hun ouden luister hebben behouden.

Wie de Markt bekeken heeft, zal wel in de eerste plaats het Raadhuis in oogenschouw nemen en zijn onderzoek waarschijnlijk met den beroemden Bremer *Rathskeller* beginnen. Deze kelder is eene van de grootste merkwaardigheden van Bremen en heeft reeds menige dichterpen in beweging gebracht. Terecht mocht Heine zingen:

»Glücklich der Mann, der den Hafen erreicht hat,
Und hinter sich liess das Meer und die Stürme
Und warm und ruhig sitzet
Im guten Rathskeller zu Bremen."

In den *Rathskeller*, waar geen andere ventilatie is, dan de XVII-eeuwsche bouwmeesters noodig achtten, is het, althans bij zomeravond, warm genoeg, en rustig is het er ook. De eerzame Bremers, die als echte kenners den wijn proeven en daar geurige havana's bij rooken, zijn er de menschen niet naar om spektakel te maken.

Langs een smalle trap, daalt men in den kelder af, die, althans in dat gedeelte, waar het *profanum vulgus* wordt toegelaten, geen het minste sieraad heeft. Goede wijn behoeft geen krans, hebben Bremen's burgervaderen zeker gedacht. Aan de achterzijde van den kelder is een afgeschoten gedeelte; langs een der wanden vindt men kamertjes, geheel op dezelfde wijze ingericht als die van onze poffertjeskramen. Wie van afzondering houdt, kan zich daarin met zijn gezelschap den wijn laten voordienen.

Zoolang Bremen bestaat, schijnt het stadsbestuur erop bedacht geweest te zijn, te zorgen, dat het der burgerij niet aan een goeden dronk ontbrak. De *Rathskeller* toch is al van ouds een stads-instelling geweest, en nog thans waakt een onafzetbaar senator ervoor, dat slechts de uitstekendste Rijnwijn in den kelder komt. Deze magistraatspersoon heeft, dunkt ons, een groote verantwoordelijkheid; zijne Bremers zijn te goede wijnproevers, dan dat hij een loopje met hen zou kunnen nemen. Nu, wanneer wij mogen oordeelen naar den *Assmannshäuser* die ons voorgezet werd, gelooven wij, dat de burgerij met haar wijn-senator tevreden mag zijn.

Wanneer wij daar straks zeiden, dat de kelder geen sieraad heeft, hebben wij buiten de vaten gerekend. Velen dezer zijn met rijk snijwerk versierd, dat beschilderd en verguld is.

Om het heilige der heiligen van den Bremer *Rathskeller* te zien, moet men wachten totdat er een genoegzaam aantal belangstellenden bijeen is. Is dit, naar het oordeel van den keldermeester het geval, dan steekt hij een lantaarn aan en, zooals Heine zingt:

»Erschliessen sich die Pforten des Heils,
Wo die zwölf Apostel, die heilgen Stockfisser
Schweigend predigen, und doch so verständlich
Für alle Völker."

De twaalf apostelen zijn namelijk twaalf vaten, die zeer ouden wijn, naar men wil voor een deel nog uit de XVIIe eeuw, bevatten. Slechts bij feestelijke gelegenheden wordt dit edel vocht aan gasten der stad Bremen aangeboden.

Is men deze kelder doorgegaan, dan komt men in den *Rosenkeller*, dus genoemd naar een geschilderde roos, die tegen het gewelf is aangebracht. De bijzonder oude wijn, die hier bewaard wordt, heet rozenwijn.

»Das ist die Rose der Rosen
Je älter sie wird, je lieblicher blüht sie."

Hadden de senatoren vroeger iets in geheime zitting te behandelen, dan verlieten zij de raadzaal, daalden in den kelder af, lieten zich een fijn glas wijn inschenken en beraadslaagden naar hartelust. Dat die besprekingen dikwerf lang duurden, laat zich begrijpen, en menige Nederlandsche gemeenteraad zou, dunkt ons, had hij een dergelijken kelder, nog meer geheime zittingen houden, dan thans. Wat *sub rosa*, d. i. onder de roos, besproken werd, moest geheim blijven.

Een tweetal andere compartimenten van den kelder, die getoond worden, zijn een paar jaar geleden in den hedendaagschen Duitschen smaak gerestaureerd en met verdienstelijk schilderwerk getooid. Zij dienen voor de ontvangst van aanzienlijke gasten. Ten slotte wordt men gebracht in het deel van den kelder, dat zich onder de voormalige Beurs, naast het Raadhuis gelegen, bevindt. Daar wordt de wijn bewaard, die voor dagelijksch gebruik dient en die bestaat uit het beste van elk gewas.

Eindelijk keert men in het gedeelte van den kelder, dat voor de ontvangst van het publiek bestemd is, terug, en kan men weer ondervinden:

»Wie die Welt so traulich und lieblich
Im Römerglas sich wiederspiegelt,
Und wie der wogende Mikrokosmus
Sonnig hinabfliesst ins durstige Herz."

Toch raden wij niemand aan, zoolang te blijven zitten als Heine, die blijkbaar niet erg frisch meer was, toen de *brave Rathskellermeister von Bremen* hem weer aan het daglicht bracht, anders zou hij zich niet hebben uitgelaten als volgt:

»Die glühende Sonne dort oben
Ist nur eine rothe, betrunkene Nase,
Die Nase des Weltgeists,
Und um die rothe Weltgeistnase
Dreht sich die ganze, betrunkene Welt."

Wie dergelijke natuurbeschouwingen houdt, zal, dunkt ons, aan het architectonisch schoon van de overige deelen van het Raadhuis niet veel meer gehad hebben.

Het Raadhuis werd begonnen in 1405, door den meester-metselaar Salomo. Van het werk, door dien bouwmeester uitgevoerd, vindt men overblijfselen aan de beide zijgevels. Merkwaardig is daarbij een erker aan de noordwestzijde om het rijke, door een zekeren meester Johann uitgevoerde beeldhouwwerk; ook een viertal beelden onder troonhemels, die de namen van beroemde mannen uit de klassieke oudheid dragen, zijn interessant. Het schoonste sieraad van het gebouw is de zuidelijke gevel, die van 1609 tot 1612 door Lüder van Bentheim in zijn tegenwoordigen toestand gebracht werd. De verdieping gelijkstraats wordt ingenomen door een arcade van elf traveeën, rijk met beeldhouwwerk versierd en met een opengewerkte borstwering gedekt. Boven de drie middelste traveeën verheft zich een prachtige gevel van twee verdiepingen, door een zeer eleganten top gekroond. Twee kleinere toppen bevinden zich ter wederzijde daarvan. De vroegere Gothische vensters heeft de bouwmeester door Renaissance kruiskozijnen met frontons vervangen, doch de oude beelden onder Gothische baldakijns, voorstellende den Duitschen keizer en de zeven keurvorsten, heeft hij

behouden. Door de afwisseling van bak- en bergsteen heeft dit gebouw een sterk Nederlandsch karakter.

Zeer bezienswaardig is ook het inwendige van het Raadhuis. Men gaat een eenvoudige wenteltrap op en komt dan in een zaal van 39 M. lang, 13 M. breed en 9 M. hoog. De zoldering bestaat uit zware binten, van sleutelstukken voorzien, doch eenigszins doorgebogen. Ieder dezer binten is rijk beschilderd. Daartusschen ziet men, tegen de zoldering, de medaillonportretten van vele Duitsche keizers. Aan den eenigen wand der zaal, die geen vensters heeft, vindt men een drietal poortjes, die zeer rijk, in den trant van het begin der zeventiende eeuw, gedetailleerd zijn; voorts verscheidene oude schilderijen van groote afmetingen, doch geringe kunstwaarde, een beeld van Burgemeester Smidt, en een, in deze omgeving slecht passend en zeer pretentieus, modern schilderij, voorstellende den slag bij Loigny, 2 December 1870, een gevecht, waarin de Bremers zich, naar het schijnt, bijzonder onderscheiden hebben.

Aan de overzijde van de zaal is de zoogenaamde Gildekamer, die op de Markt uitziet en die geheel uit rijkbesneden eikenhout vervaardigd is. Een wenteltrap, gebeeldhouwd met een rijkdom, die alle beschrijving te boven gaat, voert naar dit vertrek. De stijl dezer snijwerken is geheel die van den gevel van Lüder van Bentheim en heeft zeer veel overeenkomst met het Nederlandsche werk van dien tijd. Oude modellen van schepen zijn aan de zoldering dezer zaal opgehangen en geven haar een ongemeen cachet.

Het overige van het Raadhuis, het zoogenoemde *Stadthaus*, heeft niets belangrijks. Het was voorheen de woning der aartsbisschoppen van Bremen, maar is in den aanvang dezer eeuw op weinig sierlijke wijs verbouwd.

Gaan wij nu de *Domshof* over, dan komen wij aan de Domkerk, het oudste en grootste kerkgebouw der stad. Zij is aan Sint-Pieter gewijd, wat in een stad als Bremen, die haar opkomst aan de visscherij dankt, zeer natuurlijk is. De oudste gedeelten, die thans nog aanwezig zijn, behooren tot het gebouw, dat bisschop Adalbert von Wettin in 1049 gesticht heeft, en dat gevolgd was naar de domkerk van Benevente. Toen deze kerk in den aanvang der XIIe eeuw voltooid was, had zij den vorm van een basiliek, met hoofdschip, zijschepen, kruisschip, oost- en westkoor, beiden rechthoekig afgesloten en van krypten voorzien, benevens twee torens aan de westzijde. De schepen waren door vierhoekige pijlers van elkander gescheiden en de kerk was, althans wat het middenschip betreft, niet overwelfd. De gewelven, die men thans daar ziet, zijn in het laatst der XIIIe eeuw aangebracht.

In den aanvang der zestiende eeuw werd het noordelijk zijschip afgebroken en vervangen door een ander, dat dezelfde hoogte als het middenschip heeft, rijke stergewelven bezit en aan een Nederlandschen bouwmeester, Hendrik van Zutphen, wordt toegeschreven.

De zuidelijke toren is in 1638 ingestort, de noordelijke, die zeer hoog moet geweest zijn, werd in 1658 door den bliksem getroffen en verloor toen zijn spits, die sedert door een koepeltje van niet zeer fraai silhouet vervangen is.

De geheele kerk is van Bremer zandsteen, d. i. de steen, die tusschen Minden en Bremen aan de Wezer gebroken en langs de rivier naar de stad gevoerd wordt, gebouwd. Het gebouw bevat vele grafmonumenten uit het laatst der XVIde en het begin der XVIIde eeuw, die de eenigszins forsche vormen van de Duitsche Renaissance dier dagen vertoonen. Opmerkenswaardig achtten wij voorts het rijke, laat-Gothische oxaal, dat in het voormalige westkoor is opgesteld, en waarachter zich thans het orgel bevindt. Dat orgel behoeft bij de beste instrumenten van Europa niet achter te staan en geeft aan de Luthersche godsdienstoefening, waarbij een uitstekend zangkoor medewerkt, een groote aantrekkelijkheid. Voorts verdienen nog een koperen doopvont uit de XIde eeuw en eenige fraaie XVIIde-eeuwsche kaarskronen de aandacht.

Wij werden ook nog gebracht naar den *Bleikeller*, een gewelf, waar indertijd de looden platen van de torenkappen gereed gemaakt werden en dat, sedert, de eigenschap behouden heeft, lijken, die er ingebracht worden, tot mummies te doen uitdrogen. Onze begeleidster, die met het volste recht onder de *beautés* van Bremen geteld mocht worden, verklaarde ons bij iedere doodkist, die daar stond, wie er in lag. De uitgeteerde, verwrongen gelaatstrekken der dooden, waaronder zich Engelsche gravinnen, Zweedsche generaals en andere eens hooggeplaatste personen bevonden, maakten een sterk contrast met het aanvallig uiterlijk onzer leidsvrouw.

De kruisgang, die zich aan de zuidzijde der Domkerk bevindt, benevens de daarmede verbonden voormalige kapittelzaal zijn thans, met behoud van den Gothischen stijl, die zij vertoonden, tot een museum, een sociëteit en winkelhuizen verbouwd. De hof, die door de kruisgang wordt omsloten, en die, volgens de traditie, met aarde uit het heilige land gevuld is, dient thans tot tuin voor de sociëteitsbezoekers.

Westelijk van den Dom ligt de Beurs, een gebouw, opgetrokken van 1861—64 door den architect Heinrich Muller, ter vervanging van de oude Beurs, een bouwwerk uit het begin der vorige eeuw, zonder architectonische waarde, naast het Raadhuis gelegen en thans voor een ander doel gebruikt. Wat de architect van de nieuwe Beurs ertoe gebracht heeft, aan de Markt, waar men niets dan Renaissance gebouwen ziet, een quasi-Gothisch bouwwerk te plaatsen, was ons niet duidelijk. Een gebouw in den trant van het Raadhuis ware hier zeker meer gepast geweest. Het schijnt echter, dat de Bremer architecten voor de Renaissance hunner stad weinig voelen, doch al naargelang van de academiën, waar zij gestudeerd hebben, aan *schulgerechte* Gothische of min of meer Hellecnsch getinte, Italiaansche Renaissance composities de voorkeur hebben gegeven.

De plattegrond van het beursgebouw is zeer goed bestudeerd. De beurszaal is ongeveer quadratisch van vorm, doch maakt het effect alsof zij langwerpig was, daar zij uit een hoog middenschip en vier lage zijschepen bestaat, zoodat zij geheel den indruk van een middeleeuwsche kerk maakt, te meer daar overal de spitsboog is toegepast, de zijschepen overwelfd zijn en alle details aan de Fransche vroeg-Gothiek ontleend zijn. Ter plaatse, waar men het priesterkoor verwachten zou, bevindt zich echter de effectenhoek, en daarnaast het telegraafkantoor en eenige bureau's.

De wand boven de ruimten, voor den effectenhandel bestemd, wordt ingenomen door een groot fresco-schilderij, dat de kolonisatie der Oostzeeprovinciën door den handel voorstelt, en met zijn vele bisschoppen en andere geestelijken wel in dit interieur past.

Naast den hoofdingang, die aan een der zijgevels gelegen is, vindt men een leeszaal en een trap naar de verdieping. De wanden dezer trap zijn met zeer karakteristieke, doch eenigszins harde fresco's versierd, die den Bremer handel op zinrijke wijs symbolisch voorstellen. De bovenlokalen, die allen van de galerij toegankelijk zijn, bestaan uit monsterzalen, kantoren en een groote zaal, waar de *Bürgerschaft*, een lichaam dat wel eenige overeenkomst heeft met onze gemeenteraden, vergadert.

Aan de oostzijde van de eigenlijke beurszaal vindt men een gebouw, dat kantoorlokalen bevat, door een passage van de Beurs gescheiden is, doch in stijl met het beursgebouw overeenkomt. De vorm van dit gebouw gelijkt wel eenigszins op dien van het koor eener kerk. De kooromgang dient als corridor, de kapellen zijn kantoren; ter plaatse, waar het altaar zou moeten staan, is een fraaie halfcirkelvormige trap aangebracht. In den kelder is een restaurant.

Het uitwendige van de Beurs is uit lichtgele baksteen en Obernkirchner zandsteen opgetrokken. Kleurschakeering vertoont het gebouw niet, daar de kleuren van zandsteen en baksteen zoo goed als ineensmelten. De detailleering doet zien, dat de bouwmeester een volgeling der nieuwere Hanoversche school is. Het minst geslaagd achten wij de bekapping, die uit betrekkelijk lage mansardes bestaat, wat niet best bij den Gothischen stijl past. (*Wordt vervolgd.*)

BIJ DE PLAAT.

Onder de grafteekenen, die zich in de Sint-Eusebius- of Groote kerk te Arnhem bevinden, komt aan dat van Joost Sasbout, tegen de noordzijde van den koorafsluitmuur aangebracht, althans wat kunstwaarde betreft, de eerste plaats toe.

Joost Sasbout stamde af van een oud aanzienlijk Hollandsch geslacht; zijn vader was onderscheidene malen Burgemeester van Delft, in welke stad hij in 1487 geboren werd. Na vele jaren deel te hebben uitgemaakt van het hof van Holland en van dat van Friesland, werd hij door Karel V in 1543 tot kanselier van Gelderland benoemd. Hij was gehuwd met Catharina van der Meer en stierf den 14den November 1546 te Haarlem. Zijn stoffelijk overschot werd in de Eusebiuskerk te Arnhem bijgezet.

Het monument, ter zijner gedachtenis opgericht, is een der schoonste voortbrengselen onzer vroeg-Renaissance. Het vertoont in zijn details een zoo groote overeenkomst met den beroemden schoorsteen in het Raadhuis te Kampen, dat wij niet aarzelen, het als een werk van denzelfden Colijn van Camerijck, die deze schouw beitelde, aan te merken. Waarschijnlijk heeft die meester bij zijn terugreis naar Vlaanderen, zich eenigen tijd te Arnhem opgehouden en is hem toen de opdracht tot het maken van dit gedenkteeken gedaan.

De verhoudingen zijn zeer schoon; het beeldhouwwerk, ofschoon met verf bedekt, verraadt groot meesterschap; vooral de liggende jonge vrouw met het half vergane lijk daarnaast munten uit door natuurlijkheid. De stijl der ornementen toont, evenals die van den schoorsteen te Kampen, duidelijk, dat de beeldhouwer een Vlaming was.

Het monument, in zandsteen gehouwen, is vrijwel bewaard gebleven; slechts een gedeelte van den ondersten saterkop, eenige fragmenten der lijsten, de beide consoles op de bovenkroonlijst en een paar stukken van de bekroning ontbreken. Zij zijn waarschijnlijk verloren gegaan, toen het gewelf van het hooge koor instortte en ook het monument van Hertog Karel van Gelder deerlijk gehavend werd. Een arm van het geraamte is waarschijnlijk door kwaadwilligen afgebroken.

In onze afbeelding is het monument, naar analogie van den Kamper schoorsteen gerestaureerd, voorgesteld.

Het opschriftbord, dat thans in gouden letters op rooden grond met een deel van Corinthen XV prijkt, is waarschijnlijk eerst na de Hervorming aangebracht. Wellicht vindt men daarachter thans nog overblijfselen van het relief, dat daar eens aanwezig was.

Onder dit opschriftbord staat:

Hier leijt begraven Joes Sasbout
Cantzler des Furstendoms Gelre
Ende Graefschaps Zutphen ende starf
Den XIIIJ den November anno XVcXLVI

en daarnaast:

Anno XVcLX den VIII November starf
Joncvrou Catarina van der Meer
Sijn huijsvrou en leijt begraven
In den Hage in Hollant.

Nog lager staat het grafschrift, dat de kanselier zelf vervaardigde:

Siste gradu. Quod es ipse fui. Fortassis eris eras
Quod sum, cadaver putridu.
Olim Jodocus ens Sasbout. Me misit in auras
Delft Clara pars Bataviae.
Ter denis patriae causas decidimus anis
Pars consili haud in gloria.
Deinde et pacatis praeses jus Ceasare Gelris
Dixi jubente Carolo.
Quid tituli, quid opes, quid nüc prudetia prodet,
Mors sulla miscet infimis.
Sola manet virtus homini post funera. Solam
Dum vivis hanc ama. Vale.
Vivus sibi scripsit.
Vixit an LIX mes VIII
Obiit MDXLVI Novemb XIV

hetwelk vertaald, ongeveer luidt:

Sta stil. Wat gij zijt ben ik geweest.
Misschien zult gij morgen zijn wat ik ben, een vergaan lijk.
Eens was ik Joost Sasbout. Delft, een beroemde plaats in Holland, zag mij geboren worden.
Dertig jaren besliste ik als een niet onwaardig lid van den Raad over de zaken van het vaderland.
Daarna heb ik, in naam van Keizer Karel, als kanselier van Gelderland recht gesproken.
Wat baten nu titels, wat rijkdommen, wat verstand?
De dood maakt zelfs het hoogste lang.
Slechts de deugd des menschen blijft na zijn dood. Bemin haar dus zoolang gij leeft. Wees gegroet.
Terwijl hij leefde heeft hij dit voor zichzelf geschreven.
Hij leefde negen-en-vijftig jaren, acht maanden en tien dagen.
Hij stierf den 14 November 1546.

A. W. Weissman.

BOND VAN NEDERLANDSCHE PAN- EN TEGEL-FABRIKANTEN.

Op Zaterdag, den tweeden dezer maand, werd in eene zaal van het *Haagsche Koffiehuis*, te Utrecht, de eerste algemeene jaarvergadering gehouden van den Bond van Nederlandsche pan- en tegel-fabrikanten.

Deze bond, betrekkelijk kort geleden opgericht, heeft tot bestuur de volgende heeren: D. J. van Wijk (Geldermalsen), president; C. Stolp (Valkenburg bij Leiden), vice-president; P. J. Mulder C.Wz. (Utrecht), secretaris; D. R. Oostveen (Utrecht), penningmeester; en als commissarissen de hh. J. Fontein Tuinhout (Harlingen), B. van Wijk (Woerden), C. A. Zelvelder (Woerden).

De Voorzitter, de heer D. J. van Wijk, opende de vergadering met een hartelijke toespraak, waarin hij de hoop uitsprak, dat de Bond spoedig blijken zou aan het doel te beantwoorden en elk der leden daartoe het zijne zal bijdragen, alsmede dat zij, die thans nog geen lid zijn, daardoor aangemoedigd zullen worden om toe te treden, en zoodoende mede te werken tot behartiging van elkanders en eigen belangen.

Een viertal punten ter beraadslaging en behandeling waren voor deze vergadering aan de orde gesteld en maakten het onderwerp van uitvoerige gedachtenwisseling uit. Omtrent het eerste punt: *het aankoopen van brandstoffen en bloc bij publieke inschrijving* werd erop gewezen, dat men breken moet met de gewoonte, om ieder voor zich de noodige brandstof op te doen, en trachten moet ertoe te komen, dat alle leden van den Bond opgave doen van hetgeen zij voor brandstoffen noodig hebben. De belangrijke hoeveelheid hierdoor te verkrijgen, zal ertoe kunnen leiden om de levering volgens inschrijving te doen plaatshebben, en zoowel steenkolen als turf direct te betrekken, zonder aankoopen bij of door tusschenpersonen te doen. Dit voorstel, goed uiteengezet en grondig toegelicht, werd met algemeene stemmen aangenomen.

Het tweede punt, door den heer Zelvelder ingeleid, had betrekking op de *middelen om tot meerdere winst te geraken*, waartoe men niet komen moet door hoogere prijzen te bedingen, maar door vermindering van productie-kosten. Hiertoe kan b. v. strekken het nemen van gemeenschappelijke proeven met de eene of andere nieuwe machine, van wier goede uitkomsten men niet geheel zeker is en wier aankoop voor één lid te bezwarend zou zijn, althans voor de proefneming. Men kan zich

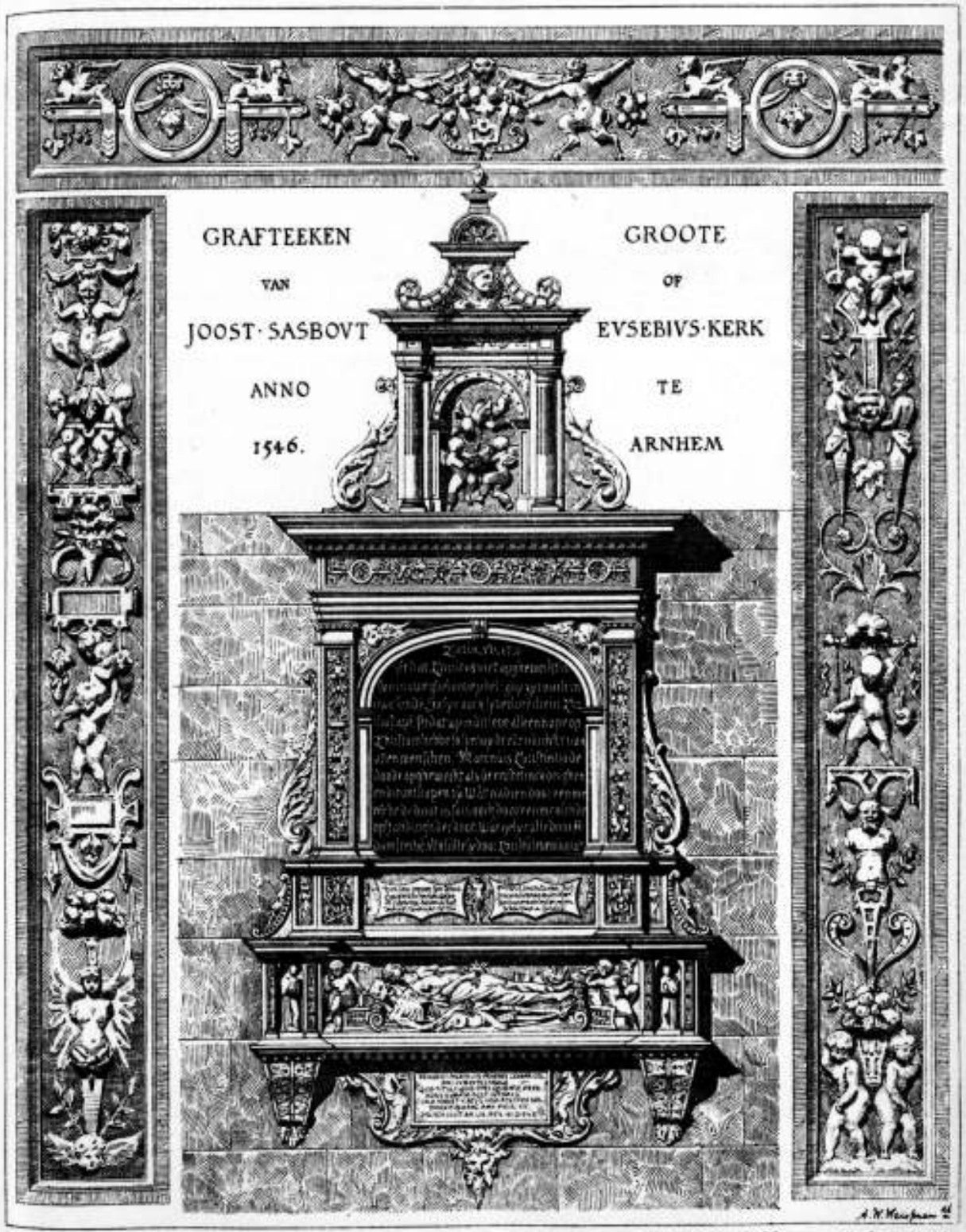

Photolith. v G. J. Thieme, Arnhem.

op een of ander punt doen voorlichten door mannen, die zich speciaal met het onderzoek of de studie van iets hebben bezig-gehouden. Zoo is op voorstel van den Voorzitter besloten, den heer J. J. van Oordt, directeur van het Technisch bureau te Arnhem, uit te noodigen, over een bepaald onderwerp te komen spreken, d. i. in eene nadere bijeenkomst der leden zijne meening te komen uiteenzetten, bezwaren daaromtrent op te lossen, vragen en nadere inlichtingen te beantwoorden, enz.

Reeds op deze vergadering kwam het nut van gemeenschappelijke bespreking uit, toen een der leden den anderen wees op eene kleine machine, bij hem in gebruik; de daaraan verbonden voordeelen werden uiteengezet, de kosten opgegeven en ook aangetoond welke kleine gebreken alsnog moesten worden weggenomen, waarop bij het maken van een dergelijk toestel kan gedacht worden. In zulke middelen ligt de mogelijkheid, om zonder druk op de afnemers, d.i. zonder prijsverhooging van het fabrikaat, meer winst te behalen; dit logenstraft dus van zelf de vrees bij hen, die nog niet tot het lidmaatschap van den Bond zijn toegetreden, als zou men, als in vroegere jaren, zich voornamelijk verbinden en aaneensluiten om zooveel mogelijk hooge en uniforme leveringsprijzen vast te stellen.

Punt 3, *inkorting van het crediet*, werd door de Vergadering vooral als zeer wenschelijk voorgesteld. Men zal dan ook trachten te bereiken dat vooral bij aannemingen de verkoopen op vaste, korte termijnen worden gedaan.

Het vierde punt betreft *het rondzenden van vertrouwelijke mededeelingen aan de leden van den Bond, omtrent de meerdere of mindere soliditeit der afnemers.* Het nuttige van den maatregel werd erkend, en algemeen zag men er een middel in dat tot bevorderdering van wederzijdsche belangen leiden kan.

Eene niet onbelangrijke zaak, die in den laatsten tijd tot vrij wat gedachtenwisseling heeft geleid, n.l. het wenschelijke of niet wenschelijke van beschermende rechten, kwam daarop aan de orde. Over het algemeen verklaarde de Vergadering zich niet voor protectie en zag zij meer belang in het vrijhandelsstelsel; het stelsel der reciprociteit werd wenschelijk geacht. Duitschland b.v. wil op Holl. pannen een invoer-belasting leggen van *f* 2; welnu, wederkeerig zij dit ook het geval tegenover de Duitsche pannen; bestaat zulk eene aanleiding niet, dan houde men zich onzerzijds aan vrijen handel.

De beslissing evenwel is aangehouden, en besloten om naar de volgende, reeds voorgenomen vergadering van protectionisten twee afgevaardigden te zenden, met vrij mandaat. Tot afgevaardigden zijn gekozen de heeren D. van Oostveen en P. J. Mulder, beiden van Utrecht.

Er werd besloten de gelegenheid open te stellen tot het vormen van onderafdeelingen, die wenschelijk zijn, omdat de belangen van de eene landstreek dikwijls zoo verschillen of afwijken van de andere. Waar dus de algemeene belangen soms plaatselijke bezwaren zouden kunnen opleveren, zullen deze door het vormen van afdeelingen worden opgeheven.

Eene kleine wijziging werd in het Bestuur gebracht door de benoeming van den heer H. M. A. de Kanter, te Alfen aan den Rijn, tot commissaris.

Als plaats voor het houden der volgende algemeene vergadering werd weder Utrecht aangewezen.

TAXATIE VAN BRANDSCHADE.

(*Ingezonden.*)

Mijnheer de Redacteur,

De Directeur-generaal der Maatschappij »Zeebad Scheveningen" heeft dezer dagen, blijkens de dagbladen, in eene vergadering van aandeelhouders durven verklaren, dat hij mij van plichtverzuim heeft beschuldigd.

De Directeur-generaal bepaalt zich bij het woord »plichtverzuim", — zonder aan te wijzen, waarin dit zou hebben bestaan.

Opdat het publiek kunne oordeelen, wensch ik eene verduidelijking te geven.

Vanwege assuradeuren was een deskundige tot taxatie der door en tengevolge van den brand van 1 September j.l. aan de gebouwen toegebrachte schade benoemd; vanwege de gemeente, de verzekerde, werd ik als deskundige ten zelfden einde gekozen.

Nu is, ik moet het erkennen, dadelijk en voortdurend een verschil van gevoelen tusschen den Directeur-generaal en mij gebleken omtrent hetgeen in deze mijn plicht was.

De Directeur-generaal meende steeds, dat de door de verzekerde gemeente gekozen taxateur verplicht was het schadecijfer zoo hoog mogelijk ten bate der verzekerde op te drijven.

Was dit werkelijk mijn plicht, dan moet ik erkennen dien schromelijk te hebben verzuimd.

Maar ik meende en ik meen nog, dat de taxateur, onverschillig door wien hij benoemd is, moet begrooten de werkelijk geleden brandschade en dat ik dus uit mijne benoeming vanwege de verzekerde gemeente geene aanleiding moest of zelfs mocht nemen om hooger te taxeeren, dan ik in gemoede vermeende door assuradeuren wegens brandschade verschuldigd te zijn.

Bij dit ons verschil van gevoelen moge het oordeel van den Directeur-generaal doen zien, dat hij geen middel onbeproefd laat om zijne Maatschappij te bevoordeelen, — minstens schijnt het echter ongepast, dat hij mijne te goeder trouw volgehouden tegenovergestelde meening eenvoudig als plichtverzuim brandmerkt.

Ware ik voor zijn aandrang bezweken, had ik hooger getaxeerd, dan ik werkelijk de schade oordeelde te bedragen, — ik zou meenen, dat ik juist dan aan mijn plicht als eerlijk man had te kort gedaan, en ik zal het mij steeds tot een eer rekenen, zoo de Directeur-generaal hierin een grief tegen mij blijft zoeken.

Ik wijs nog op enkele bijzonderheden.

De Directeur-generaal verlangde o. a., dat ik zou begrooten ter algeheele vergoeding voor de terrasbeyloering aan de zeezijde, nieuwen muziektempel, id. gascandelabres; aan de landzijde geheele vergoeding voor de omloopende galerij met bogen, ijzeren binten en bevloering enz., te zamen tot een bedrag van eenige tienduizenden guldens.

Deze opvatting heb ik onmiddellijk gewraakt, en verklaarde ik zulke onereuse begrooting niet te kunnen doen, omdat mij de taak was opgedragen om de brandschade vast te stellen, en daarvoor de vergoeding te bepalen en niet om vergoeding te eischen voor wat geene schade had geleden, terwijl ik tevens mijne overtuiging uitsprak, dat, als ik met zulke voorstellen aankwam, de taxateur der assurantie-maatschappijen alle reden had, om met mij niet tot eene minnelijke regeling der schade te willen komen.

Daar mij nu bij mijne benoeming door heeren Burgemeester en Wethouders was opgedragen om de expertise te volbrengen met den meesten tact, meende ik des te meer het belang der gemeente (die zeker niet meer dan vergoeding der werkelijke brandschade verlangde) hooger te moeten stellen, dan den wil van den Directeur-generaal van het Kurhaus.

Door vele belangrijke expertises, die ik meen naar behooren te hebben volbracht, wist ik hoe moeilijk het is, hoeveel zorg er wordt vereischt, hoeveel onafhankelijkheid, eerlijkheid en standvastigheid daarbij worden gevorderd, en begreep ik dit bepaaldelijk ook hier voor oogen te moeten houden, waar ik tegenover den taxateur van acht buitenlandsche maatschappijen alleen stond. Van den aanvang af stelde ik dus in deze mijn gedragslijn vast, onafhankelijk van alle invloeden, waardoor ik meende aan mijn plicht tekort te doen.

Over de grondslagen der wijze van taxatie was ik het nu ook spoedig met den door assuradeuren benoemden taxateur — dank zij diens eerlijk optreden — eens.

Bestek en teekeningen van den opbouw van het Kurhaus en alle mogelijke en noodige gegevens, door de assurantie-maatschappijen ons verstrekt, gaven ons voldoende aanwijzingen om, was het soms niet dan na zwaren strijd, tot overeenstemming te komen, terwijl, waar wij dit noodig oordeelden, inlichtingen en opgaven aan den Directeur-generaal werden gevraagd.

De door mij ten overvloede aan den Burgemeester overgelegde, en op officieele gegevens berustende begrooting bewijst, dat het Kurhaus voor de getaxeerde waarde bij aanbesteding in zijn vroegeren toestand ruim te herbouwen was.

Dit wordt bevestigd door de mededeeling van »alleszins bevoegde zijde" in het *Dagblad* van 21 April ll.:

»Dat het werk thans is aangenomen door den heer Henkenhaf, »architect van den eersten opbouw, en voor het bedrag »der taxatie, echter niet alleen, om het te brengen in den »staat, zooals het is geweest, maar ook daarin aan te brengen »alle verbeteringen, die het Gemeentebestuur heeft voorge»schreven." (Zie ook handelingen van den Gemeenteraad, dato 5 October 1886, no. VI.)

Wat nu te denken van de verklaring van den Dir.-generaal in zijn verslag:

»Dat het cijfer der schadevergoeding voor het gebouw zoo »laag is, dat hij zich niet ruim kan bewegen, en er »meer geld voor de wederoprichting moet worden besteed, dan »door de assuradeuren is vergoed."

Daarvan wijt hij aan mij de schuld!

Dat hij zich niet ruim kan bewegen, is mogelijk, maar dat de brandschade — en hierop alleen komt het aan — volledig vergoed is, wordt door genoemde mededeeling in het »Dagblad" reeds voldoende bewezen.

Als men bovendien weet, dat de Directeur-generaal eenige muren, die door ons als experts waren afgekeurd, en dus door assuradeuren zijn vergoed, (welke muren waren gespaard, en bijgevolg welke waren afgekeurd, is door mij in een afzonderlijke bijlage den 17n September 1886 aan den heer Burgemeester en den Directeur-generaal officieel medegedeeld) evenwel heeft laten staan, dan moet bij behoorlijke uitvoering, in plaats van een tekort, een aanzienlijk cijfer zijn overgehouden.

Toen ik mijne taak had volbracht, en een cijfer van *f* 322 863 was overeengekomen voor te vergoeden schade aan de gebouwen, heeft de Directeur-generaal goedgevonden, de uitbetaling,

door de Gemeente, te doen weigeren van mijne zeer matige vordering van *f* 1000, als loon der expertise.

Ik werd daardoor genoodzaakt het Hoofd van het Gemeentebestuur te dagvaarden tot betaling dier vordering.

De Directeur-generaal — zeer begrijpelijk — bevreesd voor een procedure, die ik evenwel gaarne had gevoerd, om ons verschil van beschouwingen over recht en plicht in het licht te kunnen stellen, gaf — vóór den rechtsdag, — den Burgemeester verlof om mijne vordering te voldoen, maar durfde hierbij de bewuste aanklacht voegen, waarin hij mij van plichtverzuim beschuldigde.

Waarom dat quasi plichtverzuim niet gebezigd, niet durven berigen als verdediging in rechten tegen mijne vordering?

De in het verslag van den Directeur-generaal geroemde coulante afdoening door assuradeuren, het erkende gevolg daarvan: het tijdig gereed zijn van den wederopbouw, is dan ook te danken aan werkelijke plichtsbetrachting en werkelijke behartiging door mij van de belangen der Gemeente, die niet kon verlangen hoogere schadevergoeding dan haar toekwam, en die door overdreven begrooting mijnerzijds zeker niet zou zijn gebaat, maar in een proces met assuradeuren zoude zijn gewikkeld, die zeker niet bereid zouden zijn bevonden elk cijfer te betalen, door den Directeur-generaal begeerd, al lag daarin niet schadevergoeding, maar voordeel en profijt ter gelegenheid van den brand.

Aan elk onbevooroordeelde nu het oordeel, hoe de beschuldiging van plichtsverzuim, mij door den Directeur-generaal naar het hoofd geworpen, moet worden gequalificeerd!

Met de opname dezer regelen, mijnheer de Redacteur, zult gij zeer verplichten

UEd. dw. dienaar
J. VAN LITH Jr.

's-Hage, 5 Juli 1887.

BINNENLANDSCHE BERICHTEN

's-GRAVENHAGE. Bij Kon. besluit van 3 Juli 1887 n°. 31 is, met ingang van 11 Juli 1887:

1°. eervol ontslag verleend aan den heer J. G. van den Bergh, op zijn daartoe gedaan verzoek, als Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid, met dankbetuiging voor de vele en gewichtige diensten door hem aan den Koning en aan den lande bewezen;

2°. benoemd tot Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid de heer J. N. Bastert, lid van de Staten van Utrecht, te Maarseveen;

3°. de Minister van Marine F. C. Tromp ontheven van de waarneming der functien van Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid, hem tijdelijk opgedragen bij Kon. besluit dd. 7 Juni 1887 n°. 4, met dankbetuiging voor de gedurende die waarneming aan den lande bewezen diensten.

— Bij Koninklijk besluit van 3 Juli 1887 n°. 42 is, met ingang van 1 October 1887, aan de hoofdingenieurs der 1ste klasse van 's Rijks waterstaat, J. de Kruyff en L. J. du Celliée Muller, op hun daartoe gedaan verzoek, een eervol ontslag verleend als zoodanig, onder dankbetuiging voor de goede diensten door hen aan den lande bewezen.

— Door den Minister van Marine, tijdelijk belast met de waarneming der functien van Minister van Waterstaat, is, onder dagteekening van 6 dezer, n°. 25, de volgende circulaire verzonden aan de Commissarissen des Konings in de provincien:

»Volgens eene missive van den Minister van Binnenlandsche Zaken van 4 Juli 1864, n°. 355, vermeld bij Mr. Van Oosterwijk, aanteekeningen op de gemeentewet, bl. 772, behoort het geven van voorschriften omtrent rooiing eigenaardig tot de taak der plaatselijke besturen, hetgeen niet wegnam, dat, wanneer ten aanzien van Rijkswegen andere bepalingen noodig mochten schijnen, deze van regeeringswege konden worden gesteld.

»Door eenen uwer ambtgenooten wordt mijne aandacht gevestigd op het gemis van algemeene politie-bepalingen, waarbij het bouwen binnen zekeren afstand van Rijkswegen aan eene vanwege het openbaar gerag vast te stellen rooilijn is onderworpen, en op de omstandigheid, dat sommige gemeentebesturen van meening zijn, dat gemeentelijke verordeningen niet op Rijkswegen van toepassing zijn.

»Na overleg met den Minister van Binnenlandsche Zaken heb ik de eer u erop te wijzen, dat, zoolang daarin niet is voorzien, de plaatselijke bepalingen omtrent rooiing ook voor het bouwen langs Rijkswegen van toepassing zijn, en u te verzoeken, de plaatselijke besturen hieraan, zooveel noodig, te herinneren."

AMSTERDAM. De werkzaamheden voor den bouw van het Kon. Ned. Circus Oscar Carré aan den Binnen-Amstel, zullen Maandag 11 Juli a. s., tot kapshoogte zijn gevorderd.

Op 12 April l. l. werd de eerste spade in den grond gestoken, zoodat in drie maanden tijds dit kolossale werk als uit den grond is verrezen. Wat dit zeggen wil, moge blijken uit eenige afmetingen en hoeveelheden, welke hier volgen.

De breedte aan de straat bedraagt 39 M., die aan de achterzijde 47 M. en de diepte 36 M., van welk oppervlak circa 470 M² in het water moest worden opgebouwd. De hoofdmuren moesten tot aan de kapgebinten, overeenkomende met 19.20 M. + A.P., worden opgehaald.

Nadat de oude gebouwen waren gesloopt, ondervonden de fundeeringwerken eenige vertraging, doordien vele oude fundamenten van molens, wallen en regenbakken, alle proefstukken van den bekenden solieden geest onzer voorvaderen, moesten worden opgeruimd; daarna kon worden overgegaan tot het slaan van 1540 palen en het verder gereedmaken der fundeering.

Voor den opbouw moesten worden verwerkt 3 millioen metselsteen en daaraan evenredige hoeveelheden hout, ijzer en natuurlijke steen. Iederen dag moest ruim een schoepslading Waalsteen verwerkt worden.

Alleen door de grootste krachtsinspanning is het mogelijk geweest dit resultaat te bereiken en bestaat nu alle kans het gebouw nog dit jaar gereed te zien. Zooals bekend is, werden de werken, onder leiding van de architecten Vuijk en Van Rossem, door den heer B. van Buuren uitgevoerd.

Het bovenstaande moge tot bewijs strekken dat ook in Nederland groote bouwwerken in een minimum van tijd kunnen totstandgebracht worden; de reputatie onzer aannemers is trouwens al ver over de grenzen bekend.

Of dergelijke wijze van werken echter in het belang der bouwkunst, en vooral in dat der bouwambachten, de meest gewenschte is, blijft eene andere vraag en het ware te wenschen, dat de werkgevers niet dan bij hooge noodzakelijkheid de uitvoerders tot zulk overhaast werk verplichtten.

— De ingenieur van den Waterstaat heeft geadverteerd, dat de diepte van de Keulschevaart tusschen Amsterdam en Weesp van dien aard is, dat niet langer schepen met 2.10 M. diepgang kunnen worden toegelaten. Het maximum is nu gesteld op 1.85 meter. Hieruit blijkt voldoende hoe de Amsterdamsche handel zich moet behelpen.

— Dinsdag den 12en Juli a. s., te 10½ uren, komt voor het Gerechtshof alhier in behandeling het hooger beroep, ingesteld door de Utrechtsche aannemers F. W. van Vloten en K. Koers tegen een vonnis van de Arrondissements-rechtbank te Utrecht van 14 Febr. jl., waarbij beiden veroordeeld zijn tot 14 dagen gevangenisstraf wegens valschheid in een inschrijvingsbiljet en gebruikmaking van het valsche stuk.

— Van den klocken voorgevel van het concertgebouw is een fraaie photographische afbeelding verschenen, vervaardigd door den photograaf Oosterhuis, Stadhouderskade. In den winkel van de firma Buffa, Kalverstraat, is zij tentoongesteld. Dat ze daar bij velen den wensch tot ingebruikstelling van dit groousche en doelmatig ingerichte gebouw zal opwekken, is zonder twijfel, maar ze moge er ook een woordje spreken tot zoovelen, die zonder bezwaar het vereischte kapitaal konden helpen voltooien en het totdusver nog niet deden. Het duurt waarlijk te lang voor een muzieklievende stad als Amsterdam. (*N. v. d. D.*)

ROTTERDAM. De meubeltentoonstelling, te houden vanwege het Kon. Ned. Handelsmuseum, zal plaatshebben van 3 September tot en met 2 October a. s. in de groote bovenzaal en restauratiezaal der Societeit *Harmonie* (*Doelen*). Tot heden zijn ingeschreven 37 ameublementen, 21 heeren- en 9 damesbureau's en eenige losse meubelstukken, van 28 fabrikanten.

Er zal nog plaats zijn voor hoogstens een 4tal ameublementen.

ARNHEM Er bestaat uitzicht, dat de infirmerie aan den Eusebiusbuitensingel binnen een paar jaar wordt opgeruimd, waardoor dit deel der stad aanzienlijk verbeterd kan worden. Deze infirmerie is eigendom der stad, maar in bruikleen bij het Departement van Oorlog, dat tegen afstand van een vrij terrein nabij Klarenbeek en eene bijdrage van *f* 50,000 in de kosten voor eene nieuwe infirmerie zich alsnu bereid heeft verklaard de beschikking over het oude gebouw aan de Gemeente te geven. De Gemeenteraad heeft zich met dit denkbeeld vereenigd, dat alsnu aan de goedkeuring van de Wetgevende Macht moet worden onderworpen.

GRONINGEN. De Raad behandelde Zaterdag jl. eene voordracht van B. en W. tot voorloopige vaststelling van een plan van den aanleg eener nieuwe veemarkt op het vroeger daarvoor aangewezen terrein van de thans ontruimde mestvaalt, dat zou moeten worden vergroot door aankoop van een perceel grond, aan de Provincie behoorende. Op voorstel van een, der leden werd echter besloten de voordracht aan te houden en B. en W. uit te noodigen, inmiddels een onderzoek in te stellen naar de mogelijkheid en de wenschelijkheid om de veemarkt te vestigen op een terrein, gelegen ten noordwesten van het station.

— Wij verwijzen naar een in dit blad opgenomen verslag van den Bond van Nederlandsche pan- en tegelfabrikanten. Het bestuur van dezen Bond schijnt in goede handen te zijn; wordt op den ingeslagen weg voortgegaan, dan kan veel gedaan worden tot bevordering van eene industrie, die steeds zoo hoog stond in ons vaderland. Samenwerking van alle fabrikanten is echter noodig om dit doel te bereiken.

BENOEMINGEN.

De civiel-ingenieur Snethlage is benoemd tot hoofdingenieur bij de Ned.-Zuidafrikaansche Spoorwegmaatschappij.

ADVERTENTIEN.

Opzichter-Teekenaar.

Te *Arnhem* wordt onmiddelijk op eene bezoldiging van *f* 70 à *f* 80 's maands gevraagd een **BEKWAAM OPZICHTER**, goed kunnende detailleeren en geschikt om een werk goed uittevoeren.

Deze betrekking is voor den tijd van 6 maanden, doch kan wellicht van langeren duur zijn.

Alleen op buitengewoon goede referentiën van bekende architecten zal worden acht geslagen.

Brieven *franco* onder N°. 608 aan DE JONGH'S Advertentiebureau *Arnhem*.

OPENBARE AANBESTEDING.

BURGEMEESTER EN WETHOUDERS van *AMSTERDAM*, zullen op **Maandag 18 Juli 1887**, des middags te 12 uren, op het Raadhuis, in het openbaar **aanbesteden**:

a. **Het bouwen van een RIOOL, kruisende de 2e Bilderdijkstraat, gaande door de 1e Helmersstraat, deels in de Gemeente Amsterdam, deels in die van Nieuwer-Amstel, en het graven van een SLOOT in het verlengde van dat riool tot en in de 2e dwarsstraat, in het bouwplan van de Naamloose Vennootschap „Overtoom" onder Nieuwer-Amstel;**

b. **Het leveren en stellen van 8 stuks 2-persoons geslagen ijseren URINOIRS met toebehooren.**

De Voorwaarden dezer Aanbesteding zijn uitsluitend te verkrijgen ter Stadsdrukkerij, tegen betaling van *f* 0.20 voor de sub *a* en *f* 0.20 voor de sub *b* genoemde.

Inlichtingen worden gegeven ten kantore van den Stads-Ingenieur, Raadhuis kamer N°. 106, des ochtends van 10—12 uur gedurende de week welke der besteding voorafgaat.

Burgemeester en Wethouders voornoemd,
VAN TIENHOVEN.
De Secretaris,
LE JOLLE.

Amsterdam, 6 Juli 1887.

Ten overstaan van Mr. N. VAN HASSELT, notaris te *GRONINGEN*, zullen op **Woensdag den 13 Juli 1887**, dadelijk na afloop van de Domeinveiling, in het Concerthuis in de Poelestraat te *GRONINGEN*, publiek worden

verkocht:

4 PERCEELEN BOUWTERREIN.

Perceel I, groot 1 are, 35 c.A., Sectie H 1685 gedeeltelijk, gelegen aan de Lijnbaanstraat.

Perceel II, groot 1 Are, 35 c.A., Sectie H 1685 gedeeltelijk, gelegen als perceel I.

Perceel III, groot 1 A., 92 c.A., Sectie H 1677 gedeeltelijk, gelegen aan de Oosterhaven.

Perceel IV, groot 1 A., 94 c.A., Sectie H 1677 gedeeltelijk, gelegen als perceel III.

Mr. N. VAN HASSELT, *notaris*.

BURGEMEESTER EN WETHOUDERS van *EINDHOVEN* zijn voornemens op **Woensdag den 13 Julij a. s.** des namiddags ten 3 uren op het Gemeentehuis in het openbaar **aan te besteden**:

Het maken van een vaste Brug met Keibestrating over de Dommel.

De plaatselijke aanwijzing zal geschieden, des Maandags den 11 Julij, des namiddags ten 3 ure.

Bestek en teekeningen liggen ter inzage ter Secretarie en zijn aldaar verkrijgbaar van af den 3 Julij tegen betaling van *f* 1.50.

De Notaris W. C. BÖHTLINGK te *Nijmegen* zal op **Donderdag 14 Juli e. k.** 's avonds 7 uur in het Hôtel ST. CRISPINUS aan de Oude Stadsgracht aldaar, bij toeslag zonder beraad **verkoopen**:

1. Het **Buitengoed „STADZICHT"**, op het Hoogeveld onder *Hatert*, 20 min. van *Nijmegen*, in massa ingezet op . . *f* 10650.

2. De **WEIDE „Het geslechte Fort"** in de Oei, ingezet op . . . . . *f* 1000.

Verhoogingen worden aangenomen en nadere inlichtingen zijn verkrijgbaar ten Kantore van voornoemden Notaris.

Op **Maandag den 25ste Juli 1887**, des middags te *twaalf* ure, zal door Burgemeester en Wethouders der gemeente *Leiden*, op het Raadhuis aldaar **aanbesteed** worden:

Het maken en plaatsen van twee ijseren Ophaalbruggen met bijkomende werken.

In twee perceelen.

Bestek en teekeningen liggen ter inzage en overname aan de Stadstimmerwerf, op elken werkdag, de bestelling voorafgaande, van 's morgens te 9 ure tot 's namiddags te 4 ure, en zijn aldaar zondag de voorraad strekt, à *f* 1.50 per stel verkrijgbaar.

Aanwijzing in loco zal worden gehouden op Maandag den 18 Juli a. s., des namiddags te twee uur, beginnende bij de Gepekte brug over den Ouden Rijn.

Verdere inlichtingen en inzage van detailteekeningen bij den Gemeente-architect.

AANBESTEDING.

BURGEMEESTER EN WETHOUDERS der Gemeente *HUISSEN* bij *ARNHEM* zullen op **Donderdag 14 Juli e. k.** des namiddags ten half drie ure in het openbaar ten Gemeentehuize **aanbesteden**:

Het leveren en leggen van Cementen riolen en daarmede in verband staande werkzaamheden.

Het bestek en de teekeningen liggen ter inzage op het Raadhuis, terwijl afdrukken van het bestek tegen betaling van *f* 0.25 verkrijgbaar zijn ter drukkerij van den heer G. J. THIEME te *Arnhem*.

Openbare Verkooping
BIJ INSCHRIJVING

door den ONTVANGER DER REGISTRATIE EN DOMEINEN te *DELFT* op **Dinsdag 26 Juli 1887**, des voormiddags te 10 ure in het Hotel LUBBECHTS (vroeger SCHAAP) achter het Stadhuis te *Delft*,

VAN
buiten dienst gestelde
Militaire en Hospitaal-Goederen,

voorhanden te *Delft*, als:

Paardenhaar, Leder, geslagen en gegoten IJzer, Koper en andere Metalen, Houten Voorwerpen, Dekens, Lakens, Quadranten, enz.

De verkaveling komt met eenige inlichtingen voor in de verkoopsnotitiën, die op *franco* aanvrage gratis te bekomen zijn door tusschenkomst van elken Ontvanger der Registratie en Domeinen.

Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen.

AANBESTEDING
(Voor rekening van den Staat).

Op **Dinsdag den 19de Julij 1887**, des namiddags ten 2 ure, aan het Centraalbureau der Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen bij de Moreelse Laan te *Utrecht*, van:

Bestek N°. 469.

Het maken, uitbreiden, wijzigen, verplaatsen en opruimen van gebouwen en inrichtingen met daarmede in verband staande werken op het station ROOSENDAAL.

Raming *f* 79000.—.

De besteding geschiedt volgens § 173 van het bestek.

Het bestek ligt van den 4den Julij 1887 ter lezing aan het Centraalbureau bij de Moreelse Laan en aan het bureau van den Heer Sectie-Ingenieur H. E. BEUNKE te *Breda* en is op *franco* aanvraag aan genoemd Centraalbureau (Afd. Weg en Werken) te bekomen, tegen betaling van *f* 2.—.

Inlichtingen worden gegeven aan het Centraalbureau (Afd. Weg en Werken).

De aanwijzing op het terrein zal geschieden den 11den Julij 1887 ten 12 ure des middags.

Utrecht, den 3den Julij 1887.

DIJKERMAN & BUYZERD
SPECIALITEIT
in verplaatsbare Houten Gebouwen
BREDA.

W. WEIMER,
56 WARMOESSTRAAT AMSTERDAM.

Atelier tot het vervaardigen van in lood gezet glas voor **Kerkramen** en **Apartementwerk. Beschilderd en gebrand Glas. Diaphanie** (imitatie beschilderd glas).

Eene ruime sortering Monsters en Teekeningen steeds voorhanden.

Eenig Etablissement in *Amsterdam*. Concurreerende prijzen met het Buitenland.

Op alle plaatsen worden Agenten gevraagd.

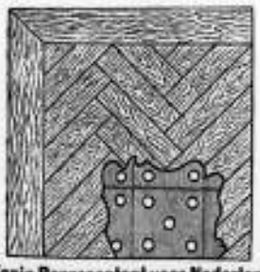

DAMMAN & WASHER, te Bruxelles.
Anciennes Maisons TASSON & WASHER et DAMMAN & CASSARD
Fabriek van rijke en eenvoudige Parketvloeren, Bureau- en Schoolmeubelen.
HYDROFUGE PARKETVLOEREN
Systeem DAMMAN & CASSARD.
Massieve en Tapijt-Parketvloeren.

Deze laatste zijn vooral op gewone, bestaande **houten vloeren** zeer gemakkelijk aan te brengen, maar zij met eene bijzondere lijm hierop bevestigd worden; mooie dessins worden reeds tot den prijs van af 8 francs per □ Meter geleverd.

Hoogste bekroningen op vele Tentoonstellingen.

PARIS 1867 en 1882 Eerediploma. — AMSTERDAM 1883 Eerediploma. — ANTWERPEN 1885 Eerediploma.

Eenig Representant voor Nederland: THEOD. FERD. BIERHORST, Haarlem, Fabrikant van Marmer-Mozaïek, Granito en Asphalt-Vloeren.

DE LINT & C°.
Oostzeedijk 248, Rotterdam.
VLOER- en WANDTEGELS,
TROTTOIR-, CEMENT- EN IJZERSTEENTEGELS.
Groote voorraden.

A. H. VAN BERGEN,
FABRIKANT TE
Heiligerlee, prov. Gron.
SPECIALITEIT IN
Nieuwe Constructie
BRANDSPUITEN.
TORENUURWERKEN
EN
LUIDKLOKKEN,
op binnen- en buitenlandsche Tentoonstellingen bekroond.
ANTWERPEN 1885. EEREDIPLOMA.
Gouden en Zilveren Medailles.

A. J. BACON & C°.
Ingenieurs, Aannemers van **Verwarming en Ventilatie, Gas- en Waterleidingen, Bouwmaterialen enz.**
BEKROOND met **Gouden, Zilveren en Bronzen Medailles.**
Overtoom N°. 239,
AMSTERDAM.
Inrichtingen voor openbare gebouwen, gestichten, woonhuizen, villa's, kantoren, enz.
Projecten en begrootingen worden kosteloos geleverd.

PHOTOLITHOGRAPHIE, PHOTOZINCOGRAPHIE
en Stéréotype-Inrichting
van G. J. THIEME, te Arnhem.
De ondergeteekende vestigt de aandacht op zijne inrichting voor **Photolithographie**, bijzonder geschikt voor de reproductie van **Plans, Teekeningen** enz. van HH. Architecten en Bouwkundigen; op die voor **Photozincographie** voor de reproductie van **Platen en Gravures**, ook van **Teekeningen** voor Boekwerken enz. ten dienste van HH. Uitgevers en op zijne **Stéréotype-Inrichting** voor HH. Drukkers, alles tot de minste prijzen.
Prospectussen met proeven van bewerking, worden op *franco* aanvrage gratis toegezonden.
G. J. THIEME.

BECKER & BUDDINGH. — ARNHEM.
KONINKLIJKE FABRIEK VAN
WATERPAS-
HOEKMEET-
en andere
INSTRUMENTEN,
voor INGENIEURS ARCHITECTEN,
LANDMETERS, TEEKENAARS enz.
Geëmailleerd-ijzeren **PEILSCHALEN,**
WEEGWERKTUIGEN.

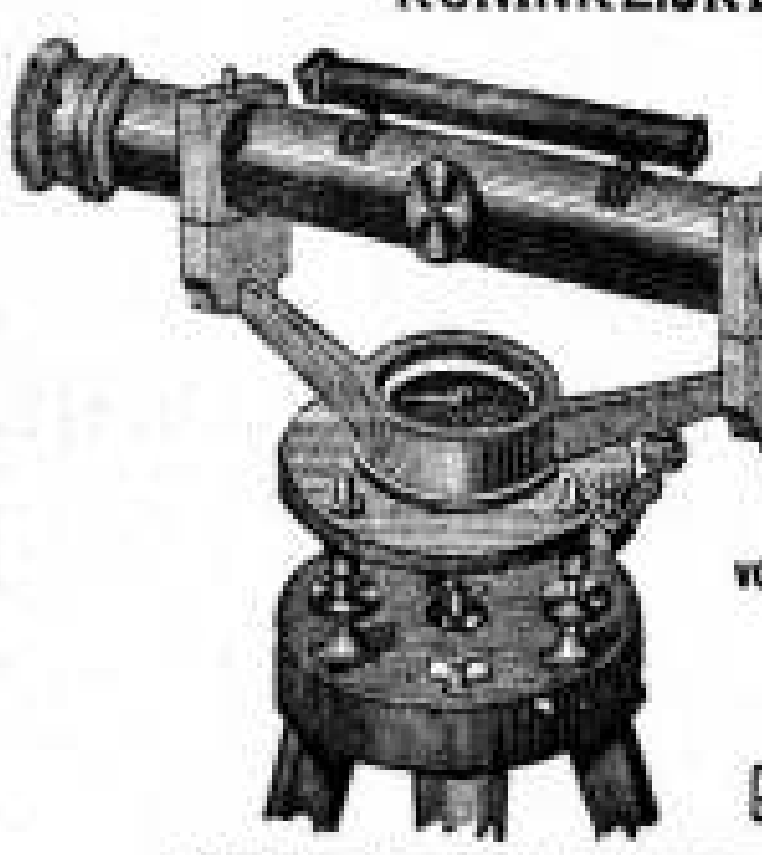

NEUCHÂTEL ASPHALTE COMPANY L^TD, LONDON.
Exploitatie der Mijnen van Val de Travers,
FABRIEK
TE
AMSTERDAM
Beltweg N°. 3.
TRADE MARK.
VAL DE TRAVERS
NATUURL. ASPHALT
VAN
VAL DE TRAVERS
ZWITSERLAND.
Gecomprimeerde Asphaltwegen en dito Dorschvloeren.
Werken in Asphalt-Mastiek voor Trottoirs, Skating-Rinks, Moutvloeren, Kelders.
Kolf- en Kegelbanen, Winkel- en Magazijnvloeren, Gangen, Veranda's, Brug- en Dakbedekkingen, Beton-Fundeeringen, Stallen enz. enz. enz.
Zindelijk, Vochtwerend, Ondoordringbaar, Geraaswerend.
Asphalt speciaal tot wering van vochtige muren.
Voor inlichtingen omtrent het leggen van **Vloeren, Bedekkingen** enz. gelieve men zich te adresseeren aan het Kantoor der fabriek, Beltweg 3, *Amsterdam*, of bij den Heer H. G. KNOOPS C.Ozn., Beekstraat F. 62, te *Arnhem*.
De Directeur, **W. PATON WALSH.**

Stoomfabriek van gedreven en geslagen
ZINK- en KOPERWERKEN.
KLIJN, TISSOT & C°.
Amsterdam. Nieuwe Teertuinen 16.
Vervaardigen **Ornamenten** naar elk ontwerp of teekening. Inrichting voor het **galvaniseeren** van ijzer. Etalage van verschillende monsters op de Permanente Tentoonstelling van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst *Amsterdam*.

J. H. DE VRIES.
Decoratieschilder
VAN
Z. M. den Koning.
SPECIALITEIT
IN
PIERRE-ORNÉE.
Nieuw versieringsmateriaal voor **bouwwerken,** bekroond met het **Eerediploma** (hoogste onderscheiding) op de **Internationale Tentoonstelling van Bouwmaterialen** en aanverwante artikelen te *Groningen*, in 1886.
Onovertrefbare vervanging van Sgraffito, biedt volkomen weerstand aan den invloed van ons klimaat, kan met het grootste succes worden gebezigd voor het **versieren van Pilasters, Friezen, Schilden, Borstweringen, Wandbekleedingen enz.,** wordt geleverd in alle gewenschte afmetingen, voor verzending geschikt, en des gewenscht **overeenkomstig** de **teekening van den Architect.**
Monsterstukken worden op franco aanvrage gaarne ter bezichtiging toegezonden door den vervaardiger **J. H. DE VRIES,** te *Groningen* A-Kerkstraat, en door de Agenten:
Firma Brinck en Van Veen, Damrak 90 te *Amsterdam*.
J. van Eck en Zoon, Gierstraat te *Haarlem*.
A. E. Braat, Goudsche singel 98, te *Rotterdam*.
A. Singels Azn., Op de Vest, te *Dordrecht*.
H. C. Lathouwers, te *Vught* en *'s Bosch*.
A. de Morie, Achter-Twijnstraat, *Utrecht*.
C. Teunissen, Smitstraat, *Nijmegen*.
A. J. A. Andriessen, *Winterswijk*.
S. J. H. Trooster, Terborgstraat, *Zwolle*.
S. A. Coltof, Tuinen, *Leeuwarden*.
Verklaringen van H.H. Bouwkundigen ter inzage, waaruit de deugdzaamheid reeds gedurende 2 jaren blijkt.

H. & J. SUYVER,
FABRIKANTEN VAN
STOOMKETELS EN WERKTUIGEN,
op de Intern. Tentoonstelling te *Amsterdam* 1883 bekroond met
EERE-DIPLOMA (hoogste onderscheiding).
Hollandsche Tuin en Zeepaard,
Bickerstraat
AMSTERDAM.

Speciale Inrichting
tot het maken van
LICHTDRUKKEN.
Copieën van teekeningen, geteekend op Calqueerpapier of linnen, in lichtdruk, werkende met 5 toestellen, verschillende grootte.
1°, 3/4^e, **GOEDKOOPER** dan **PHOTOLITHOGRAPHIE.**
2°, **BEWERKING ZEER SNEL.**
3°, **FOUTEN** of **ABUIZEN ONMOGELIJK.**
4°, **AANTAL** naar **WILLEKEUR.**
Inlichtingen en Conditie, bij den Boekhandelaar JOH. G. STEMLER Czn. *Amsterdam*.
Voorhanden: **Lichtdrukpapier, idem toestellen** (in verschillende afmeting) en **zinken spoelbakken.** Ruime sorteering **Teeken-, Doortrekpapier** en **Doortreklinnen.**

Gedrukt bij G. W. van der Wiel & C°., te Arnhem.

De Opmerker
Orgaan van het Genootschap
ARCHITECTURA ET AMICITIA
Weekblad voor Beeldende Kunst en Technische Wetenschap

AMW.

Redacteur-Uitgever F. W. VAN GENDT Jlz.
Adres voor Redactie en Administratie van het Weekblad en advertentiën: Bureau van *De Opmerker*, Driekoningenstraat 28, *Arnhem*.
Bureau der Redactie van *Architectura et Amicitia* JAN SPRINGER, C. B. POSTHUMUS MEYJES en E. DAMEN.
Stukken, deze Redactie betreffende, te adresseeren aan den Heer C. B. POSTHUMUS MEYJES, Kerkstraat 170 te *Amsterdam*
en al, wat de Administratie van het Genootschap betreft, aan den Heer F. J. BREMMER HZN., Prinsengracht 680, te *Amsterdam*.

ABONNEMENT *f* 2.25 per 3 maanden of *vel en gulden* per jaar, bij vooruitbetaling en franco toezending van dit herleg. Voor het buitenland *f* 7.50 en Nederlandsch-Indië *f* 9.—, beiden bij vooruitbetaling.
ADVERTENTIEN ad 20 cent voor elken regel plaatsruimte en 10 cent voor een bewijsnommer, worden tot Vrijdagavond aangenomen.
AFZONDERLIJKE NOMMERS, bij contante betaling ad 15 cent per stuk en 25 cent per plaat, te bekomen aan het Bureau van *De Opmerker* te *Arnhem* en bij den Hoofd-correspondent JOH. G. STEMLER CZN., Boekhandelaar te *Amsterdam*.

MEDEDEELINGEN VAN HET GENOOTSCHAP.

Den leden wordt bericht, dat de heer Jan Springer, als Bestuurslid en lid der Commissie van Redactie herbenoemd in de vergadering van 15 Juni jl., deze functiën weder heeft aanvaard.

Als buitenlid is toegetreden de heer J. G. van Gendt A.Lzn., te Kralingen.

Namens het Bestuur:
De 1ste-Secretaris,
F. J. Bremmer Hzn.

(A. et A.) DE SCHETSTOCHT.

Op Zondag 3 Juli vertrokken de deelnemers aan den schetstocht op den bepaalden tijd per spoortrein van het Centraalstation. Het weder was gunstig en daarom besloot men te Heiloo uit te stappen en wandelend de reis naar Alkmaar voort te zetten. Toen de overal stoppende trein van het door den veldslag van 1799 welbekende dorp Castricum was vertrokken, waren wij weldra te Heiloo. Deze plaats heette vroeger Heiligloe (heilige plaats), waarschijnlijk omdat Willebrord er eene kerk heeft gesticht. In de nabijheid van een der kerken vindt men den Willebrordusput, zoo men zegt op het gebed van Willebrordus ontsprongen, en een eind verder in het bosch het plekje „de Preekstoel", waar Willebrordus het Evangelie zou verkondigd hebben (680). Na het bezichtigen van deze merkwaardigheden en eene wandeling door het uitgestrekte landgoed Nijenburg, werd een oogenblik te Heiloo in „de Rustende Jager" vertoefd, waar een verfrisschende dronk verkwikking bracht en vanwaar de wandeling verder werd voortgezet. Spoedig werd nu het Alkmaarderhout en kort daarna Alkmaar bereikt. Eenige leden voorzagen zich thans van de bekende Alkmaarsche panlatten, tot groot vermaak van Alkmaar's jeugd, in wier magen dit bouwmateriaal, dat eene sterke overeenkomst met koek vertoonde, spoedig verdween. Onder den aanhef van: „leve de panlatten", besloot de jeugd dit bedrijf. Nu trok men Alkmaar binnen. De stad telt 14,500 inwoners. Sommigen meenen, dat zij haar naam ontleent aan de vele meren, thans polders, die haar omringden. Anderen vermoeden, dat de naam is afgeleid van Alic mare, dat is heilige plaats van het meer.

In een brief van 1083 wordt meldinggemaakt van een tol te dier stede, dien Graaf Dirk II aan de abdij van Egmond in de 10e eeuw geschonken had. In 1116 heetten de inwoners der plaats „burgers" (cives Alcmariensis) en omstreeks 1143 was hier eene munt. Herhaaldelijk had de stad te lijden van de burgeroorlogen, die Nederland in de middeneeuwen teisterden, vooral toen zij de zijde koos van „Vrou Jakob" (Jacoba van Beieren); ook in den strijd tusschen het Kaas-en-Broodvolk (1491). Alkmaar is in de geschiedenis hoofdzakelijk bekend door de dappere verdediging tegen de Spaansche troepen, in 1573. Van hier ging de triomfkreet uit „van Alkmaar begint de victorie". Het geuzenliedje zong:

> Ze noemden de stad een vuilniskuil
> Met schimpen en verachten,
> Maar kregen den mond zoo vol van 't vuil,
> Dat ze er deerlijk in versmachtten.

Het ontzet wordt jaarlijks herdacht. Op 8 October 1873, de 300e verjaardag, werd dit buitengewoon plechtig en feestelijk gevierd en een besluit genomen ter oprichting van een monument in het plantsoen. Dit monument, genaamd Alcmaria Victrix, werd 9 October 1876 onthuld. Het sierlijk Victoriabeeld is het ontwerp van den heer Stracké te Amsterdam en staat op een hoog pedestal, waarop o. a. het wapen van Haarlem gebeiteld is.

De stad is regelmatig en net gebouwd. De Markt is in 1561 door aankoop en onteigening van vele huizen zeer vergroot. De Vroedschap besteedde hiervoor *f* 3000, eene voor dien tijd aanzienlijke som.

De leden der Schetsclub bezochten allereerst de Groote kerk, oorspronkelijk den heiligen Laurens toegewijd. Voorheen stonden op deze plaats twee kerken, waarvan de eene in het midden der 14e eeuw reeds een kersspelkerk was. De toren van de St.-Laurenskerk viel in 1468, tien jaren na zijne voltooiing om en beschadigde beide kerken zoodanig, dat men ze afbrak en ééne nieuwe bouwde. Twee begijntjes werden door dit ongeluk verpletterd. De nieuwe kerk, genaamd de Groote kerk, gebouwd in Gothischen stijl, werd in 1521 ingewijd. Een schilderij van de vorige kerk is hier aanwezig, verder nog eene schilderij van 1504, in 7 afdeelingen, voorstellende de zeven werken van barmhartigheid. De kerk heeft twee orgels. Het kleine,

in laat-Gothischen stijl, is van 1511 en vervaardigd door Hans van Coblenz. Het groote orgel is in 1645 gemaakt naar het ontwerp van Jacob van Campen, met deuren, waarvan de buitenzijde beschilderd is door Cesar van Everdingen, en die den triumf van Koning Saul na het verslaan van Goliath door David voorstellen. Verder verdienen koorhek, preekstoel, banken enz. vermelding. Eene hooggelegen zerk wijst de plaats aan, waar de ingewanden liggen van Graaf Floris V, in 1296 vermoord. In het zuiderkruis bevindt zich een koperen grafplaat, gegraveerd in gemengd-Gothischen en Renaissancen stijl en behoorende bij het graf van Pieter Claess. Palinc, ridder van Jeruzalem, vroedschap en meermalen Burgemeester van Alkmaar, overleden in 1546, en zijne vrouw Josina van Foreest, overleden in 1541. Deze plaat is afgebeeld in de *Kronyk van het Historisch Genootschap te Utrecht*, jaargang 1859.

Nadat eenige schetsen van het inwendige der kerk waren genomen, bracht men een bezoek aan het Stadhuis. Dit gebouw, gelegen in de Langestraat, werd in 1509 begonnen en in 1520 in Gothischen stijl voltooid. De gevel is eenige jaren geleden gerestaureerd, waarbij de steenen kruistraceeringen niet zeer gelukkig door houten zijn vervangen. Achter het Stadhuis in de Schoutenstraat bevindt zich het Stedelijk Museum met merkwaardige schilderijen van het beleg van 1573; schutterstukken van Cesar van Everdingen, Zacharias Paulusz, e. a.; schilderijen van Maarten Heemskerk, De Grebber, V. d. Heck, W. v. de Velde, Honthorst, Brandon, Portman, Plas, Bosboom e. a.; wapens en vaandels uit den tijd van het beleg, strafwerktuigen, gefigureerde mopsteenen, gevelsteenen en andere merkwaardigheden. Van deze zalen kwam men in de zalen van het Stadhuis, en daar werden achtereenvolgens bezichtigd: de gehoorzaal der Rechtbank, de Prinsenzaal, de kleine Raadzaal met fraaie balkstukken en de zoogenaamde Blauwe kamer met keurig bewerkte kasten uit de verschillende perioden der Renaissance. Intusschen begon zich de trek naar eenige versterkingen te doen gevoelen en alvorens den tocht verder voort te zetten, namen de leden hun intrek in het hotel „de Burg" op het Hof, waar alles zich uitstekend liet smaken en waar de hotelhouder, de heer Spijkerman, den ouden roem der Noord-Hollandsche kaas handhaafde. Van hier ging het naar het bekende Waaggebouw. Koning Filips II gaf in 1557 toestemming tot het bouwen der Waag en in 1569 gaf de bisschop van Haarlem verlof om het gasthuis naar eene andere plaats over te brengen tot „vermeerderinghe van de Koninklyke Majesteyts Wage." De voorgevel werd in 1582 voltooid. In 1581 had Willem van Oranje de inkomsten der Waag aan de stad geschonken. In 1597 bouwde men den toren met het kunstig klokkenspel. Bij elken klokslag ziet men vier ruitertjes te voorschijn komen, waarboven een trompetter, die dan een deuntje blaast.

Ruim eene eeuw na den bouw bemerkte men, dat de toren naar den zuidwestkant begon over te hellen. In 1715 werd hij daarom grootendeels vernieuwd. Het geheele gebouw werd eenige jaren geleden op zeer verdienstelijke wijze gerestaureerd.

Nu ging het naar het Diaconie-oudemannen- en vrouwenhuis met toren en poort — vroeger het Witte Begijnhof of St.-Annaklooster. Naast dit gebouw bevindt zich het Proveniershuis van Johan van Nording de Jonge (Huis van Achten). Deze gebouwen, dateerende uit de 16e en begin der 17e eeuw, werden in de schetsboeken opgenomen. Alvorens naar het station terug te keeren werd besloten de overige 16e- en 17e-eeuwsche gebouwen vluchtig in oogenschouw te nemen. Aan dit plan was juist een begin van uitvoering gegeven toen een loodgieter en zinkwerker, de heer C. Ooievaar, de deur van zijn werkplaats opende en het oog terstond viel op de artistieke houtskoolteekeningen, door dien loodgieter-kunstenaar op de witte muren van zijn werkplaats aangebracht. De vervaardiger noemde de namen van eenige algemeen bekende Alkmaarsche typen, die hier waren geconterfeit. De trekken waren in enkele lijnen zoo karaktervol, dat geen oogenblik aan de gelijkenis getwijfeld werd. Dezelfde kunstenaar stelde daarna een groote collectie snijwerk ter bezichtiging, door hem op stukken zeeschuim uitgevoerd. De groote verdienste werd algemeen erkend. Een ieder, die Alkmaar bezoekt, verzuime niet even een kijkje te nemen in den loodgieterswinkel van C. Ooievaar, Schapensteeg 27.

Intusschen was de tijd van vertrek gekomen en waren de deelnemers aan den tocht ten 5.5 weder op weg naar Amsterdam.

Algemeen was men over het uitstapje voldaan.

Als volgende plaats van bestemming werd thans ten tweeden male Amersfoort gekozen. De reden daarvan is, dat wegens de vertrekuren der treinen bij den eersten tocht op 1 Mei j. l., de tijd niet toeliet alle merkwaardigheden op te nemen of te schetsen.

De volgende reisgelegenheid zal nader in *De Opmerker* worden gepubliceerd.

H.

BREMEN.

(Vervolg en slot van pag. 220.)

Aan de zuidzijde van de Markt staat een gebouw uit het midden der XVI^de^ eeuw, dat den eigenaardigen naam van *Schütting* draagt. Naar men wil, heeft het dien naam van het geschut, dat bij feestelijke gelegenheden daarvóór geplaatst werd om vreugdeschoten te doen. Reeds voor driehonderd jaren diende het, evenals thans nog, tot kantoor voor de overlieden van de koopmanschap. Het gebouw bestaat geheel uit zandsteen; de gevel aan de Markt heeft kruiskozijnen, die nog Gothisch geprofileerd zijn. De kroonlijst met haar balustrade en rijk gebeeldhouwd dakvenster daarentegen hebben fijne Renaissance vormen. De noordelijke zijgevel heeft een laat-Gothischen trapjesgevel met fialen, de zuidelijke zijgevel een rijken vroeg-Renaissancen top. Men zal zich over dit verschil van vormen niet verbazen als men weet, dat het gebouw in 1537 begonnen werd, doch pas in 1597 voltooid was.

De woonhuisgevels aan de Markt zijn zeer interessant. Die aan de zuidzijde heeft lage verdiepingen, een goed geproportionneerden top met obelisken en een erker, die, naar den stijl te oordeelen, in het midden der XVIII^de^ eeuw aan het huis is toegevoegd. De verdeeling van berg- en baksteen is zeer gelukkig; het ornement, vooral dat van den topgevel, is echter niet edel van stijl.

De gevels aan de westzijde zijn in later tijd deels gerestaureerd, deels vernieuwd. Door hun fraaie verhoudingen en goede detailleering dragen zij veel tot verfraaiing van het Marktplein bij.

Voor het Raadhuis staat het Roland-beeld, het karakteristieke symbool van Bremen's vrijheid. Het is van zandsteen, staat op een laag voetstuk en heeft de kolossale hoogte van 6 meter. Roland steunt tegen een pijler, die in een Gothisch baldakijn overgaat. Het beeld is, in zijn tegenwoordige gedaante, in 1404 opgericht, ter vervanging van een ouder beeld. Roland heeft in de rechterhand een zwaard en aan den linkerarm een schild, waarop de volgende woorden, die meer Nederlandsch dan Duitsch klinken:

Vrijheit do ick ju openbar
Die Carl, en mannich Vorst vorwar
Deser Statt gegeven hat,
Des danket Gode, is min radt.

Verlaten wij nu de Markt in oostelijke richting dan komen wij, langs de Beurs, op de *Domshaide*, waar ons aanstonds het standbeeld van Gustaaf Adolf in het oog valt. Dit beeld was naar Steinhäuser's ontwerp te Munchen gegoten en voor Gothenburg bestemd. Het schip, waarmede het in 1854 naar zijn bestemming vervoerd zou worden, strandde echter bij Helgoland, en hoewel het beeld geborgen werd, weigerden de Gothenburgers het in ontvangst te nemen, daar een vinger van de rechterhand gebroken was. Dertien Bremer handelaars kochten toen het beeld voor een prijsje, deden de vinger er weer aan maken en boden het, dus gerestaureerd, aan de stad ten geschenke aan. Zeker is men wel nergens op zoo goedkoope wijze aan een standbeeld gekomen. Groote kunstwaarde heeft het werk van Steinhäuser niet, doch het geeft een gewenscht middenpunt aan het anders kale plein.

Aan de *Domshaide* staat ook het nieuwe post- en telegraafkantoor, een der vele reusachtige gebouwen, sedert het bestaan van het nieuwe keizerrijk Duitschland door *Postmeister* Stephan in aanzijn geroepen. De bouwmeester ervan, C. Schwatlo, heeft het prijzenswaardige voornemen gehad, een gebouw te willen ontwerpen, dat in overeenstemming zou zijn met het karakter der Bremer architectuur uit de XVII^de^ eeuw. De tradities der oudere Berlijnsche school hebben hem hierbij echter in den weg gestaan, en zoo maakt het gebouw, trots zijn vijf groote topgevels en zijn afwisselende berg- en baksteenlagen, volstrekt niet den indruk van een Bremer Renaissancen gevel, daar de details al de drooghеid der Berlijnsch-Helleensche vormen vertoonen. De binnenplaats, waar de bouwmeester zich onafhankelijk van de Bremer omgeving bewegen kon, maakt een aangenamen indruk; al zal niet ieder met de Berlijnsch-Bovenitaliaanschen terracotta-stijl, die daar is toegepast, dwepen, men zal hier toch de eenheid vinden, die men aan de gevels mist.

Door de *Dechanatstrasse*, waar het gymnasium in Helleensch-Renaissance vormen onze aandacht trekt, komen wij nu in de *Klosterkirchenstrasse*, in de nabijheid waarvan de *Johanniskirche* gelegen is. Deze kerk is in de XIII^de^ en XIV^de^ eeuw voor de Franciskaner-broeders in Gothischen stijl gebouwd. Zij bestaat uit een schip met zijschepen van vijf traveeën, en een koor van twee traveeën, zonder omgang en met een halven tienhoek gesloten.

Het uitwendige is een goed voorbeeld van de Noordduitsche baksteen-architectuur; twee torens, overhoeks geplaatst, staan ter wederzijde van den westelijken gevel; een klein klokketorentje is boven het koordak geplaatst. Het inwendige is door den architect Härtel fraai gerestaureerd. De kerk wordt thans door de katholieken gebruikt.

Niet ver van dit kerkgebouw zien wij in een zijstraatje een vrijwel bewaard woonhuis uit den vroeg-Gothischen tijd; daar huizen uit deze periode zeer zeldzaam zijn, heeft dit geveltje voor de kunsthistorie groote waarde. De gevel bestaat uit groote baksteenen; slechts om de vensters, die twee aan twee naast elkander in slanke boognissen zijn aangebracht, is zandsteen aanwezig. Sommigen zijn echter weggebroken en door moderne ramen vervangen.

Gaan wij nu nog een paar straten door, dan komen wij aan de Wezer, die daarterplaatse een vrij aanzienlijke breedte heeft. Aan de overzijde ziet men de gebouwen der waterleiding, waarbij de watertoren, eenigszins in den trant der middeleeuwsche burchten opgetrokken, in het oog valt.

Langs de prachtige bolwerken noordwaarts gaande, zien wij, bij het voormalige *Osterthor* de *Kunsthalle*, en bij het *Bischofsthor* den stadsschouwburg, beide geheel vrijstaande, droog-klassieke gebouwen. Misschien dat de pracht der inwendige inrichting van den schouwburg den bezoeker voor de minder aanzienlijke vormen van buiten schadeloosstelt; om hierover te kunnen oordeelen zou men echter gedurende het speelseizoen het gebouw moeten bezoeken.

Wij blijven nu de bolwerken volgen tot het *Ansgariithor*, waar de *Reichsbank*, een flink gebouw in den trant der bekende Berlijner banken, ons een oogenblik doet stilstaan, om de fraaie, op de kroonlijst geplaatste groep, voorstellende Bremen in de gedaante van een jonge vrouw, en de Wezer, als krachtige stroomgod, te bewonderen.

Het *Kriegerdenkmal*, wat verder in het plantsoen geplaatst, en dat zoomin in Bremen als in eenige andere Duitsche stad ontbreekt, toont ons den traditioneelen infanterist, die met een zeer krijgshaftig gebaar een vaandel zwaait; dat de beeldhouwer Keil erin geslaagd is, de voor plastische behandeling niet zeer geschikte moderne soldatenkleeding op artistieke wijs weer te geven, zouden wij niet durven beweren.

Door het *Stephanithor* bereiken wij nu het westelijkste deel der *Altstadt*, waar de nieuwe havenwerken zich bevinden, die de moeite der bezichtiging wel waard zijn.

Deze havenwerken, die in 1888 voltooid moeten zijn, hebben hun ontstaan te danken aan de aansluiting van Bremen aan het Duitsche tolgebied. Totdusverre was Bremen van de beschermende rechten, die de quintessens van Bismarck's handelspolitiek uitmaken, verschoond gebleven, en betaalden de Bremers voor hun dagelijksche consumptie-artikelen aanmerkelijk minder dan hunne andere Duitsche broeders. Dit was echter den Berlijnschen fiscus een doorn in het oog, en, hoezeer noode, moesten de Bremers erin toestemmen, dat zij bij het tolgebied werden aangesloten. Om echter den Bremer handel, die op het vrijhandelstelsel gebaseerd is, niet geheel onmogelijk te maken, werd aan de stad toegestaan een groot entrepotdok te bouwen. De kosten, aan dit dok verbonden, bedragen 18 millioen gulden, waarvan het Duitsche Rijk *f* 7,200,000 voor zijn rekening neemt.

Het dok heeft een lengte van 1800 M. en een breedte van 120 M., en is 6.80 M. onder Bremer peil diep. De kademuren zijn loodrecht opgetrokken, en op heimasten gefundeerd. De bovenkant dekzerk bevindt zich op 5 M. boven Bremer peil. De kademuren zijn van baksteen in portland-cementspecie gemetseld; zij zijn als spouwmuren behandeld en de spouw is met betonspecie opgevuld. In de muren is een kanaal uitgespaard, dat dient om de leiding der hydraulische inrichting op te nemen. Deze kademuren zijn voor het grootste gedeelte voltooid.

Het dok staat, zonder sluis, met de Wezer in verbinding, zoodat aanmerkelijk getijverschil der rivier ook daar aanwezig zal zijn. Met het oog daarop heeft men langs de kademuren drie-hoog ringen aangebracht, die ongeveer 30 M. uit elkaar zijn geplaatst.

De verdere inrichtingen van dit dok zijn nog pas begonnen. Er worden 10 loodsen voor transito-verkeer opgericht, die een gezamenlijke oppervlakte van 72000 M² zullen hebben. De loodsen worden ven steen gebouwd, krijgen een hoogte van 4.50 M. en worden met gegolfd, gegalvaniseerd plaatijzer gedekt. Bovendien worden nog houtloodsen, ter grootte van 6000 M² opgetrokken.

Zeven pakhuizen, van ongeveer 9000 M² oppervlak ieder, zijn voor het bewaren van koopmansgoederen bestemd. De verdieping-hoogten, van vloer tot vloer

zijn: kelder 2.75 M., begane-grond 4.50 M., 1ste en 2de verdieping ieder 3.50 M., 3de verdieping 5 M. De gangen hebben 3 M. breedte, verbinden de voor- en achterzijde der gebouwen, en liggen 28 M. uit elkaar. Afzonderlijke, brandvrije trappen zijn aangebracht. Elke zolder kan door wanden van gegolfd plaatijzer in zoovele afdeelingen gescheiden worden als men wenscht.

De muren worden uit baksteen opgetrokken en de kelders overwelfd. De stijlen zullen, evenals de onderslagbalken, van getrokken ijzer geconstrueerd worden, doch de vloeren enz. uit hout bestaan. De bekapping wordt met leien gedekt.

Graanpakhuizen, ter oppervlakte van 5100 M². met daarbij behoorende elevators, zijn mede geprojecteerd, evenals wijnkelders, aan wier verlichting bijzondere zorg besteed zal worden. De hijschtoestellen worden allen door waterkracht bewogen; er worden aangebracht 3 vaste kranen van 1500 KG., 1 vaste kraan van 4000 KG., 2 vaste kranen van 10000 KG., 44 loopkranen, 40 kranen in de pakhuizen, 40 elevators in de pakhuizen, 2 kolentippen, 40 windassen en 2 kaapstanders.

Daar de Wezerverbetering pas in 1892 voltooid zal zijn, kan het dok eerst dan voor diepgaande schepen dienst doen. De verschillende gebouwen zullen daarom geleidelijk opgetrokken worden.

Wij keeren nu naar de stad terug en bezien eerst de *Stephani-kirche*, die op een heuvel gebouwd is en uit de 13e eeuw dagteekent. Zij is herhaalde malen verbouwd en heeft thans drie evenhooge schepen en rechthoekig gesloten koor. De vormen zijn eenvoudig; slechts eenige grafteekens en een paar koperen kaarskronen zijn de bezichtiging waard. De toren is modern.

Langs de noordzijde van de kerk gaande, bereiken wij de *Langen-strasse*, waar zich de meeste kantoren van Bremen bevinden. Talrijke en dikwijls zeer fraaie Renaissance gebouwen geven aan deze straat een ongemeen cachet. Onder deze bouwwerken komt aan het zoogenaamde *Kornhaus* van 1591 en de Stadswaag van 1587, wat kunstwaarde aangaat, de eerste plaats toe. De overeenkomst dezer beide gebouwen met de Nederlandsche architectuur is zeer in het oog vallend. Wij werpen nog een enkelen blik op de *Martini-kirche*, die aan het einde der *Langen-strasse*, bijna onmiddellijk aan de Wezer gebouwd is. Zij is een kerk met drie evenhooge schepen uit het laatst der XIVe eeuw. Ten noorden van den toren ziet men een interessant relief uit de XIVe eeuw, op zeer naieve wijze de kruisiging voorstellende.

Door een paar zijstraten komen wij nu in de *Oberstrasse* de voornaamste winkelstraat van Bremen, die ons naar de *Ansgarii-kirche* brengt. De heilige Ansgarius, waarnaar deze kerk haar naam draagt, heeft het eerst het Christendom te Bremen en Hamburg gepredikt.

De kerk heeft nog enkele overblijfselen uit den Romaanschen tijd, doch is overigens uit de Gothische periode; zij heeft drie schepen en het koor eindigt, zooals bij de meeste Bremer kerken, rechthoekig. Zij bevat een fraaie orgelbetimmering uit het begin der XVIIe eeuw en eenige goede koperen kaarskronen. Het gebouw is voor een groot gedeelte tusschen onaanzienlijke huisjes besloten, zoodat het uitwendige niet tot zijn recht komt. De toren, die, wat het onderste gedeelte betreft, nog tot de middeleeuwen behoort, heeft een Renaissance spits, in 1590 voltooid en bijna 102 M. hoog.

Tegenover de kerk staat het *Gewerbehaus*, een gebouw, van 1619—1621 voor het gild der lakenkoopers geheel in Bremersteen opgetrokken. Het heeft een rijk gebeeldhouwd portiek en twee goed geproportionneerde topgevels. Bij een restauratie heeft de daarmede belaste architect, een trouw volgeling der Hanoversche school, het zonderlinge denkbeeld gehad, voor het inwendige van het gebouw den middeleeuwschen baksteenstijl toe te passen.

Een ander architect, die aan ditzelfde plein het nieuwe Spaarbankgebouw optrok, koos daarvoor de Italiaansche Renaissance, zooals die thans in Duitschland begrepen wordt. Al is dit gebouw goed gedetailleerd, met zijn zware bossages en forsche kroonlijst maakt het toch in deze omgeving een zeer vreemd effect.

Gaan wij thans de *Hundestrasse* door, dan bereiken wij de *Sögestrasse*, die eenige goede XVIIe-eeuwsche gevels bezit, waarna de *Schüsselkorb* ons brengt naar de Domshof, op den hoek waarvan een gebouw in Italiaanschen Renaissance-stijl onze aandacht trekt. Hoewel de naam Museum, die dit gebouw draagt, zou doen vermoeden, dat het tot het bewaren van kunstschatten dient, is dit toch niet het geval. In dit gebouw is namelijk de Sociëteit van Bremen gevestigd, die met al het comfort van den hedendaagschen tijd is ingericht. Men vindt daar een ruime bibliotheekzaal, biljart-, speel-, eetzalen enz.

De *Domshof* leidt ons weder naar de Markt, ons punt van uitgang. Wij gaan echter achter het Raadhuis om, en bereiken zoo de *Liebfrauenkirche*, die op een met boomen begroeid pleintje, in de onmiddellijke nabijheid van de Markt, gelegen is. Deze kerk heeft een gevel uit de 11e eeuw, met twee torens, waarvan de zuidelijke met een hooge spits prijkt, die met een zachte kromming westwaarts gebogen is, wat een vreemd gezicht oplevert. De kerk is in overgangsstijl gebouwd en had voorheen vier evenhooge schepen; het zuidelijk schip is echter thans tot gemeenteschool ingericht. Van buiten heeft het gebouw goede baksteengevels; het inwendige vertoont fraai smeedwerk en een predikstoel in Renaissance-stijl, uit het laatst der XVIIe eeuw.

Wij zijn thans weer op de Markt gekomen, en hebben het voornaamste wat den architect, die Bremen bezoekt, interesseert, besproken.

Het zou voor Hollandsche bouwmeesters zeer aanbevelenswaard zijn, een excursie naar Bremen te ondernemen. Indien het gezelschap eenigszins talrijk was, zou men, met betrekkelijk geringe kosten, een stoomboot kunnen huren en de reis over zee kunnen doen, wat bij fraai weder hoogst aangenaam zijn zou. Daar men des nachts op de boot verblijven kon, zouden de hotel-kosten kunnen vervallen. Een dag of drie zouden voldoende zijn om al wat de oude Hanzestad interessants oplevert, te kunnen zien.

A. W. Weissman.

DE PETROLEUMHAVEN IN DEN AMSTERDAMMER POLDER.

De bestaande Petroleum-handelsinrichting aan den noordelijken oever van het IJ, welke langs geenen spoorweg bereikt kan worden, is opgericht in 1867, krachtens vergunning, door den Gemeenteraad van Buiksloot verleend den 10den Januari 1867. In 1877 ging dit etablissement, bij de uitbreiding der gemeente aan de overzijde van het IJ, tot haar grondgebied over. Het geheele terrein is eene particuliere onderneming, verhuurd tot den 31sten Augustus 1892.

Voor den steeds zich uitbreidenden, belangrijken petroleumhandel is deze inrichting niet meer voldoende en zij zal weldra hare beteekenis verliezen, zoodra de nieuwe haven, overeenkomstig de eischen van den tegenwoordigen tijd ingericht, in gebruik zal zijn genomen.

De thans in aanleg zijnde en geheel in overleg met den handel geprojecteerde Petroleumhaven is gelegen in den Amsterdammer Polder op ongeveer 1½ kilometer van de Houthaven. De as heeft een gebogen (hoefijzer-) vorm; hierdoor worden twee ingangen verkregen, waardoor bij brand de niet aangetaste schepen met weinig gevaar kunnen verwijderd worden. De bodem der voltooide haven, gelegen op 8.20 M. ÷ A.P., zal een ontwikkelde lengte, in de as gemeten, van 970 M. verkrijgen bij eene breedte van 140 M. Op het kanaalpeil (0.50 M. + A.P.) zal de oppervlakte ruim 14 hectare bedragen.

Aanvankelijk wordt slechts het oostelijk deel der haven op de volledige breedte en diepte aangelegd, terwijl het westelijk gedeelte zal voorzien worden van een vaargeul ter breedte van 30 M. in den op 8.20 M. ÷ A.P. gelegen bodem.

De twee havenmonden zullen dus beide gemaakt en in gebruik gesteld worden, terwijl alleen het oostelijk deel der haven voor de exploitatie in gereedheid gebracht wordt.

Langs de buitenste opslagplaats zullen 6 transatlantische schepen ligplaats vinden, het middeneiland van dien kant biedt voor twee dito schepen ligging aan, en ten overvloede kunnen er aan de in de as gelegen dukdalven nog 4 van deze schepen gemeerd worden, welke dan moeten lossen op zolderschuiten of lichters. Er zal dus voorloopig te zamen, behalve de noodige ruimte voor zolderschuiten, lichters, rijnschepen enz. plaats zijn voor 12 groote schepen, meer dan voldoende voor den tegenwoordigen handel, terwijl voor eventueele uitbreiding gelegenheid genoegzaam aanwezig is.

Langs den buitenomtrek wordt de haven omringd door een 60 M. breed emplacement, vormende het terrein van opslag en waarop de lossing kan plaats vinden, de manipulatie vóór de entreposeering kan geschieden, de transportsporen zullen gelegd en de loodsen gebouwd worden. Het 70 M. breede middeneiland kan eveneens tot opslagterrein benut worden. De opslagterreinen worden met den buitenomtrek aangelegd op 1 M. + A.P.

Langs het voorloopig te maken deel der haven kunnen 8 loodsen worden gebouwd, waarvan 4 elk lang 125 M. en breed 30 M.; 2 elk lang 100 M. en breed 30 M. en 2 elk lang 100 M. en breed 20 M. De tusschenruimten der loodsen bedragen dan 20 M. breedte, voldoende voor de gemeenschap en veiligheid.

Tengevolge het gevoelen van de deskundigen zijn er geen steigers voor de schepen ontworpen; inplaats daarvan zullen er „stoelen" gemaakt worden met z. g. „uithouder-spieren". Hiermede bekomen de schepen een vaste ligplaats en kunnen zij lossen door middel van eenvoudige „loopspieren", zooals elders en alhier aan het Galgenveld plaatsheeft.

Elk der twee havenmonden verkrijgt in den bodem een breedte van 30 M.; zij worden waaiersgewijze met den bodem der haven en met de vaargeul van het Noordzeekanaal vereenigd; zoodoende wordt het binnenkomen en uitgaan der schepen zoo gemakkelijk mogelijk gemaakt.

De oppervlakte van de geheele inrichting bedraagt ongeveer 31 hectare. De kosten van aanleg met inbegrip der kooppenningen der gronden, van den Amsterdammer Polder aangekocht, zullen ongeveer vijf ton gouds bedragen.

In het begin van 1886 is met de uitvoering van dit werk begonnen. Het eerste bestek, wegens het maken van de omtrekdijken, welke de haven van het overig deel van den polder moeten scheiden, werd aanbesteed op den 1sten Februari van dat jaar.

De nieuwe waterkeerende dijk, lang 1471 M., is met 3 M. kruinbreedte opgewerkt tot 1 M. + A. P. en gesteund door wederzijdsche taluds van 3 op 1; terwijl de dijken tot vorming van den binnenomtrek der haven, lang 2012 M., met 1 M. kruinbreedte, binnenbeloop van 3 op 1 en buitenbeloop van 2 op 1, insgelijks zijn gebracht tot 1 M. + A. P.

Deze werken, met inbegrip van een nieuwen grintweg lang 1335 M., breed 9 M., ter vervanging van den afgesneden grintweg langs den onderdijk, hebben eene uitgave van *f* 70,925 gevorderd. Zij zijn den 1sten Maart van dit jaar voor de tweede maal in goeden staat opgeleverd.

Vervolgens werd op 1 November 1886 aanbesteed, voor een som van *f* 86,800, het bouwen van de 4 landhoofden met de ijzeren afsluitbalken, welke de haven ingeval van brand moeten afsluiten. Dit werk, dat op den 1sten Juni j.l. voltooid had moeten zijn, heeft eenige vertraging ondervonden, doch dezer dagen wordt de eerste oplevering tegemoet gezien.

De overige werken werden den 23sten Mei j.l. uitbesteed voor de som van *f* 172,500. Deze bestaan in:

a. Het uitdiepen van de haven (oostelijk gedeelte) voor petroleumschepen en het maken van bermen langs het buitenbeloop van den omtrekdijk;

b. het verruimen van den bodem van het Noordzeekanaal voor- en wederzijds der beide invaarten en van den bodem aan de noordzijde van het kanaal;

c. het maken der opslagterreinen;

d. het verdedigen van den buitenberm en het talud der haven tegen golfslag;

e. het heien der wrijf- en meerpalen en het maken der haventrappen.

Deze werken moeten den 1sten October 1888 worden opgeleverd en hiermede zijn de werken der haven voltooid.

Aan het particulier initiatief zal het bouwen der loodsen voor den opslag van petroleum worden overgelaten, terwijl de aanleg van spoorwegen òf door de Gemeente òf door een geconcessioneerde spoorwegmaatschappij zal gemaakt worden. In het eerste geval wordt tegen een vast te stellen jaarlijksche retributie de exploitatie aan een der spoorwegmaatschappijen opgedragen. Hieromtrent worden onderhandelingen gevoerd. (*D. v. N.*)

PRIJSVRAGEN.

KALENDER.

Het Bestuur der Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst nodigt heeren leden der Maatschappij uit tot het inzenden van ontwerpen voor een wandkalender voor het jaar 1888.

Voor deze prijsvraag vijn de volgende voorwaarden vastgesteld:

I. De inzenders zijn geheel vrij wat betreft de compositie. De wijze van uitvoering der teekening moet zoodanig zijn, dat eene photolithographische reproductie mogelijk is. Deze reproductie sluit niet uit, het gebruik maken van twee kleuren van inkt. Wenscht de ontwerper dat hiervan zal worden gebruikgemaakt, dan moeten deze kleuren in de teekening worden aangegeven.

Het ontwerp moet van dien aard zijn, dat de daarin voorkomende allegorische voorstellingen en emblemen toepasselijk zijn op de bouwkunst, of op deze en de aanverwante kunsten.

De naam der Maatschappij en het jaartal 1888 moeten in het oog loopend en duidelijk in het ontwerp voorkomen [1].

II. Ten behoeve der reproductie zijn de volgende voorwaarden verbindend:

De ontwerpen moeten geteekend zijn op een blad wit papier, ter grootte van 60 bij 45 cM.

De daarop voorkomende teekening mag geen grooter oppervlak beslaan dan hetwelk besloten is tusschen een rechthoek, waarvan de eene zijde 45, de andere 30 cM. lang is.

In het ontwerp moet ruimte overblijven voor de opgave der dagen; het staat den ontwerper vrij daartoe één ruimte te

[1]. Reproducties van den Kalender 1887 kunnen tegen betaling van 25 cents aan het gebouw der Maatschappij worden afgehaald.

nemen ter grootte van 22 bij 11 cM. of 2 ruimten van 11 bij 11 cM.

III. De ontwerpen moeten worden ingezonden uiterlijk op 20 September 1887 a. s. aan het bureau der Maatschappij, Marnixstraat 402 te Amsterdam.

Zij moeten van een spreuk of motto zijn voorzien en begeleid door een verzegeld couvert, bevattende naam en woonplaats van den ontwerper.

Buiten op het couvert moet hetzelfde motto geplaatst zijn, met een correspondentie-adres.

IV. Voor het beste ontwerp, waardiggekeurd om te worden gereproduceerd als plaat in het eerste nummer van het *Bouwkundig Weekblad* 1888, wordt eene belooning uitgeloofd van *f* 25.

V. Als Jury van beoordeeling treden op de leden van de Redactie van het *Bouwkundig Weekblad*.

VI. Alle ingekomen ontwerpen zullen na de verschijning van den Kalender, in Januari 1888, gedurende minstens 14 dagen worden tentoongesteld in het maatschappelijk gebouw. Het rapport der Jury zal daarbij ter lezing liggen.

Het bekroonde ontwerp blijft het eigendom der Maatschappij.

Na het sluiten der Tentoonstelling zullen de niet bekroonde ontwerpen aan de correspondentie-adressen worden teruggezonden.

Het Bestuur der Maatschappij,
C. MUYSKEN, *Voorzitter*.
C. T. J. LOUIS RIEBER, *Secretaris*.

WINKELGEBOUW.

De Afdeeling Rotterdam van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst vraagt ontwerpen voor een winkelgebouw (magazijn van voorwerpen van kunst of smaak). De straat is breed ruim 25 M. en het rechthoekig bouwterrein is gedacht met den voorgevel naar het noordwesten, breed 12 M. en diep 24 M., aan de drie zijden door andere gebouwen belend.

De hoogte van den winkelvloer is 0.15 M. boven het trottoir.

De beganegrond moet bevatten:

een groot magazijn met kantoor en spreekkamer, een pakkamer, bergplaatsen, privaten, een zit- en eetkamer voor het magazijnpersoneel; deze laatste met een lift uitkomende in de keuken van het bovenhuis, bestemd voor den magazijnhouder.

Boven het magazijn twee bovenhuizen, ieder met afzonderlijken opgang, waarvan het eene moet bestemd worden voor den magazijnhouder. De woning moet bevatten:

een kelder voor provisie en brandstoffen, een salon met woonkamer, keuken, drie slaapkamers, badkamer, dienstbodenkamer en de noodige vertrekken voor 4 inwonende bedienden.

Het andere bovenhuis moet bevatten:

een kelder voor provisie en brandstoffen, een salon met woonkamer, keuken, 3 à 4 slaapkamers, badkamer, dienstbodenkamer en kleinen zolder.

Voorts beide bovenhuizen te voorzien van de vereischte privaten, kasten en verdere gemakken.

De voorgevel moet in baksteen worden ontworpen met toepassing van graniet, hard- en zandsteen, en het geheele ontwerp, bij een flinke opvatting, getuigen van goeden smaak en solide constructien, ook met het oog op brandgevaar.

Alle teekeningen in zwarte lijnen uit te voeren, geschikt voor photolithographische reproductie.

De teekeningen moeten voorstellen:

Een voorgevel, de platte gronden, langs- en dwarsdoorsneden op eene schaal van 1 à 100.

De voornaamste details van den voorgevel op eene schaal van 1 à 20.

Aan den vervaardiger van het beste en der bekroning waardig gekeurde ontwerp wordt uitgeloofd het getuigschrift der Afdeeling met een premie van *vijftig gulden*.

Algemeene bepalingen

Art. 1. De mededinging is opengesteld voor de leden van de Maatschappij tot bevordering der Bouwkunst en voor de leden van al hare Afdeelingen.

Art. 2. Alle ontwerpen moeten vóór of op 1 November 1887 franco worden ingezonden aan het adres van den Secretaris der Afdeeling, Noordsingel 61.

Art. 3. Het gewone schrift op de teekeningen en van de daarbij te voegen toelichtende beschrijving mag niet door den ontwerper geschreven zijn.

Art. 4. Alle stukken moeten met een spreuk of motto geteekend zijn en vergezeld gaan van een brief, bevattende den naam en de woonplaats van den ontwerper, die tevens de vervaardiger der teekeningen moet zijn. Buiten op den brief moet hetzelfde motto en een kennelijk teeken tot terugvordering gesteld zijn.

Art. 5. De ingezonden ontwerpen worden in handen gesteld van eene Commissie, bestaande uit de heeren J. H. Leliman, C. Muysken en H. P. Berlage Nzn.

Het rapport door deze Commissie opgemaakt, wordt ter vergadering, tegelijk met de tentoonstelling der ontwerpen, voor belanghebbenden ter kennisneming nedergelegd en zal in het *Bouwkundig Weekblad* worden medegedeeld.

Art. 6. De bekroonde teekeningen blijven het eigendom der Afdeeling Rotterdam.

De niet bekroonde zullen *vóór* 31 Januari 1888 franco aan het opgegeven adres worden toegezonden.

Art. 7. Het Bestuur kan op voorstel van de Commissie van beoordeeling eervolle vermeldingen toekennen.

Aldus vastgesteld Juni 1887.

De Commissie van Beoordeeling:
J. H. LELIMAN.
C. MUYSKEN.
H. P. BERLAGE NZN.

Het Bestuur der Afdeeling:
H. CRAMER *Voorzitter*.
G. J. VAN DER GOES, *Secretaris*.

VERKOOP VAN BOUWTERREIN.

VEILING VAN GESLECHTE VESTINGGRONDEN TE BREDA.

Op Maandag j.l. had de definitieve veiling plaats van 17 perceelen geslechten vestinggrond te Breda, die den 27 Juni j.l. waren ingezet, en tezamen het bouwvlak vormen, dat door de Middenlaan, de Nieuwe-Dieststraat, den Westbinnensingel en de Gasthuisstraat is ingesloten. Deze kavels werden ingezet en afgemijnd als volgt:

kavel	1	ad	11	A.	77	Ca.	inzet	*f*	1830	gem.	*f*	2550
»	2	»	6	»	97	»	»	»	1000	»	»	1550
»	3	»	8	»	38	»	»	»	1240	»	»	1515
»	4	»	8	»	38	»	»	»	1240	»	»	1440
»	5	»	8	»	37	»	»	»	1050	»	»	1110
»	6	»	8	»	37	»	»	»	925	»	»	1100
»	7	»	6	»	97	»	»	»	625	»	»	850
»	8	»	11	»	74	»	»	»	1210	»	»	1485
»	9	»	12	»	11	»	»	»	1550	»	»	3050
»	10	»	9	»	77	»	»	»	1050	»	»	1060
»	11	»	12	»	33	»	»	»	1220	»	»	1320
»	12	»	12	»	85	»	»	»	1225	»	»	1295
»	13	»	13	»	25	»	»	»	1130	»	»	1150
»	14	»	13	»	68	»	»	»	1250	»	»	1250
»	15	»	11	»	66	»	»	»	1010	»	»	1010
»	16	»	11	»	37	»	»	»	1100	»	»	1190
»	17	»	8	»	04	»	»	»	875	»	»	965
							Totaal inzet	*f*	19570		*f*	23890

Bovendien werd ingeschreven:

voor de kavels	7 en 8					ad	*f*	2500
» » »	1 tot 5 en 9 tot 13					»	»	16670
» » »	16 en 17					»	»	2300
» » »	1 en 9					»	»	3000

Gegund werden de kavels 1, 2, 3, 4, 5, 6, 9 en 17 en de inschrijving voor 7 en 8.

GESLECHTE VESTINGGRONDEN TE GRONINGEN.

De veertien perceelen bouwterrein, Woensdag j.l. in veiling gebracht, zijn in de onmiddellijke nabijheid van de geamoveerde Steentilpoort gelegen en konden de volgende prijzen opbrengen:

Kavel	1	ad	6	A.	91	Ca.	voor	*f*	7450
»	2	»	3	»	21	»	»	»	2600
»	3	»	6	»	90	»	»	»	3700
»	4	»	2	»	70	»	»	»	1735
»	5	»	2	»	—	»	»	»	1400
»	6	»	2	»	25	»	»	»	1360
»	7	»	2	»	25	»	»	»	1310
»	8	»	2	»	—	»	»	»	1060
»	9	»	4	»	38	»	»	»	2750
»	10	»	6	»	48	»	»	»	3875
»	11	»	3	»	10	»	»	»	1150
»	12	»	3	»	10	»	»	»	1125
»	13	»	4	»	03	»	»	»	1625
»	14	»	3	»	02	»	»	»	1200
							te zamen	*f*	32540

Alleen de perceelen 5 en 9 werden gegund; omtrent de anderen, waarvan het bod beneden den door den Minister van Financiën vastgestelden prijs bleef, is de beslissing van dien Minister voorbehouden. De gegunde kavels 5 en 9 brachten respectievelijk *f* 7 en *f* 6.28 per centiare op.

BINNENLANDSCHE BERICHTEN

'S-GRAVENHAGE. De Minister van Binnenlandsche Zaken brengt ter kennis van hen, die het examen ter verkrijging van het diploma van geëxamineerd en bevoegd landmeter wenschen af te leggen, dat zij zich daartoe vóór 15 Augustus schriftelijk bij het Departement van Binnenlandsche Zaken moeten aanmelden. Zie verder *Staatscourant* van 15 dezer.

AMSTERDAM. Het Kon. Ned. Handelsmuseum zal van 15 November tot 31 December van dit jaar eene nationale tentoonstelling houden van toilet-, rook-, bureau- en zakartiken. De artikelen moeten door Nederlanders vervaardigd, op de tentoonstelling geprijsd en voor deze prijzen *en détail* verkrijgbaar zijn. Het Handelsmuseum stelt als prijzen beschikbaar: twee eerediploma's met gouden medaille, 14 diploma's met zilveren medaille en een door de Jury te bepalen aantal diploma's eerste, tweede en derde graad.

AMSTERDAM. Op 27 Juli a. s. zullen naar Transvaal vertrekken voor den aanleg van spoorwegen de ingenieurs Groll en Van IJsendijk en de adjunct-ingenieurs Van Lennep, Steinmetz en Van der Meulen.

— In eenige bladen doet het bericht de ronde, dat dezer dagen bespreekingen hebben plaats gehad tusschen den heer De Beaumont, eigenaar van de *Koninklijke wapenfabriek* te Maastricht, en den heer Beijerinck, directeur van de Maatschappij *De Atlas* te Amsterdam, waardoor vooruitzicht zou bestaan tot vereeniging dezer beide rubrieken. Dit zou voor de nijverheid in het algemeen en vele belanghebbenden in 't bijzonder eene welkome gebeurtenis zijn.

HEILIGERLEE. Vrijdag den 7den dezer had aan de klokkengieterij van den heer A. H. van Bergen de gieting plaats van twee metalen torenklokken, welke gieting zuiver en goed gelukte. Beide klokken prijken met schoone opschriften en attributen en een ervan is bestemd voor de provincie Gelderland. Daarbij moet een ijzeren klokstoel geleverd worden, volgens een nieuw systeem ingericht, benevens een torenuurwerk met 4 wijzerplaten c. a.

— Dezer dagen had een beperkte wedstrijd plaats voor de verbouwing van het Walhalla-theater te Berlijn, waartoe drie architecten van naam werden uitgenoodigd. Aan het ontwerp van den architect G. Schnitger te Oldenburg, een der buitenleden van het Genootschap Architectura et Amicitia, werd de voorkeur gegeven en alles wordt voorbereid om de belangrijke verbouwing, die op ruim 200,000 mark geraamd wordt, in de tijdruimte van 1 Mei tot 15 Augustus 1888 in uitvoering te brengen.

BENOEMINGEN.

Tot tijdelijk muntmeester aan 's Rijks munt is benoemd de heer H. van den Wall Bake, civiel-ingenieur te Amsterdam.

— Door den Minister van Binnenlandsche Zaken is met ingang van 16 Juli 1887, benoemd tot buitengewoon opzichter bij den bouw eener Rijks hoogere burgerschool te Venloo, J. A. Schlicker, thans te Leiden.

— Het toezicht op het maken van het kanaal, gedeelte St.-Anthoniedijk—Nichtevecht van het Merwede-kanaal, is onder de leiding van den ingenieur J. Kluit te Amsterdam opgedragen aan den ingenieur Doffegnies; voorts zijn bij dat werk benoemd tot tijdelijk hoofdopzichter: H. C. van der Hoorn, thans opzichter 1e kl. bij den aanleg van staatsspoorwegen; tot tijdelijke opzichters: A. de Kreuk, J. G. Reijnders, J. van de Lijke en J. van der Velde.

ADVERTENTIEN.

Aanbesteding.

Op **Vrijdag 29 Juli 1887**, zal door den Architect A. A. ANDRIES te *'S HAGE* in het openbaar worden aanbesteed het bouwen van:

Zeven Winkelhuizen met afzonderlijke bovenwoningen in de Nieuwe Prinsestraat, en een benedenhuis met tuin en dubbel bovenhuis in de Nobelstraat te 'S-GRAVENHAGE.

De aanwijzing ter plaatse zelve zal geschieden op Maandag 25 Juli a. s.

Bestekken en teekeningen zijn verkrijgbaar tegen betaling van *f* 2.50 per stel, ten kantore van genoemden Architect, Amsterdamsche Veerkade N°. 37, alwaar tevens alle gewenschte inlichtingen te bekomen zijn.

Een Jongmensch

bekwaam in het **bouwvak**, zoek plaatsing als **TEEKENAAR** of **OPZICHTER-TEEKENAAR** tegen billijke belooning.

Adres met *franco* brieven Letter **L**, bureau van *De Opmerker*.

AANBESTEDING.

De DIJKSTOEL van het POLDERDISTRICT *de Cereal van de Oost* zal **Maandag 18 Juli 1887**, ten 3 ure in het Gerechtshuis aan den Voorweg in het openbaar

aanbesteden:

Het afdammen en droogmalen van de Meersluis gedurende den tijd benoodigd voor het onderzoek en voor het eventueel herstellen van den sluisvloer.

Inlichtingen geven de Ingenieurs J. VAN HASSELT en DE KONING te *Nijmegen* Donderdag 14 en Zaterdag 16 Juli tusschen 1 en 4 uur, verder de dijkopzichter MONDY aan de Meersluis.

Aanwijzingen aan de Sluis Maandag 18 Juli te 9 uur.

H. & J. SUYVER,
FABRIKANTEN VAN
STOOMKETELS EN WERKTUIGEN,
op de Intern. Tentoonstelling te *Amsterdam* 1883 bekroond met
EERE-DIPLOMA (hoogste onderscheiding).
Hollandsche Tuin en Zeepsaard,
Bickerstraat
AMSTERDAM.

Hollandsche IJzeren SPOORWEG-MAATSCHAPPIJ.

Aanbesteding.

Op **Maandag den 1ste Augustus aanstaande**, des namiddags ten twee ure, zal in Kamer 46 van het Central Administratiegebouw der Maatschappij aan het Droogbak te *Amsterdam* worden **aanbesteed**.

Volgens Bestek N°. 403:

Het maken van een GEBOUW voor WAGENMAKERIJ, eene HOUTLOODS en verdere werken, op het terrein van de werkplaats te Haarlem.

Begrooting *f* 43.200.

Volgens Bestek N°. 409:

Het maken van FUNDEERINGEN voor WEEGBRUGGEN op de stations Amsterdam (Rietlanden), Leiden, Rotterdam, Hugowaard, Noordscharwoude, Wormerveer, Bovenkarspel, Hilversum, Apeldoorn, Utrecht en den Haag, met bijkomende werken in elf perceelen.

Totaalbegrooting *f* 11.980.

Bestekken met teekeningen zijn tegen betaling van *f* 2.— per exemplaar van den 22ste Juli a. s. af te verkrijgen aan het Bureau van den Ingenieur van den Weg, Kamer 154 van bovengenoemd Administratiegebouw, alwaar ook inlichtingen zijn te verkrijgen.

De Administrateur,

DIJKERMAN & BUYZERD
SPECIALITEIT
in verplaatsbare Houten Gebouwen
BREDA.

Kerk-Verwarming.

HEEREN aanleggers voor **Kerk-verwarming** kunnen bij den Koster der Ev. Luth. Oudekerk te *Amsterdam* een ontwerp bekomen, waarbij voor de uitwerking **3 Premiën** worden uitgeloofd.

Op **Maandag den 25ste Juli 1887**, des middags te *twaalf* ure, zal door Burgemeester en Wethouders der gemeente *Leiden*, op het Raadhuis aldaar **aanbesteed** worden:

Het maken en plaatsen van twee ijzeren Ophaalbruggen met bijkomende werken.
In twee perceelen.

Bestek en teekeningen liggen ter inzage en overname aan de Stadstimmerwerf, op elken werkdag, de bestelling voormiddag, van 's morgens te 9 ure tot 's namiddags te 4 ure, en zijn aldaar zoolang de voorraad strekt, à *f* 1.50 per stel verkrijgbaar.

Aanwijzing in loco zal worden gehouden op Maandag den 18 Juli a. s., des namiddags te twee ure, beginnende bij de Gepekte brug over den Ouden Rijn.

Verdere inlichtingen en inzage van detailteekeningen bij den Gemeente-architect.

OPENBARE AANBESTEDING.

BURGEMEESTER EN WETHOUDERS van *AMSTERDAM*, zullen op **Maandag 25 Juli 1887**, des middags te 12 uren, op het Raadhuis, in het openbaar **aanbesteden**:

a. **Het vernieuwen van de VASTE BRUG N°. 89 over de Lijnbaansgracht vóór de Weteringstraat.**
Het maken van twee gemetselde WALHOOFDEN met Vleugelmuren en daarbij behoorende werken voor de vernieuwing der Ophaalbrug N°. 142 over de Lijnbaansgracht vóór de Willemstraat.
Beide met de levering van daartoe noodige materialen.
b. **Het RIOLEEREN van eenige straten in de gemeente.**

De Voorwaarden dezer Aanbesteding zijn uitsluitend te verkrijgen ter Stads-drukkerij, tegen betaling van *f* 0.25 voor de sub *a* en *f* 0.30 voor de sub *b* genoemde.

Inlichtingen worden gegeven, voor de sub *a* genoemde ten kantore van den Stads-Architect, aan den Stads-timmertuin, en voor de sub *b* genoemde ten kantore van den Stads-Ingenieur, Raadhuis kamer N°. 106, des ochtends van 10—12 uur.

Burgemeester en Wethouders voornoemd,
VAN TIENHOVEN.
De Secretaris,
LE JOLLE.

Amsterdam, 14 Juli 1887.

Bekroond: Dusseldorp 1880. Weenen 1880. | **Gouden Medaille** Amsterdam 1883. | **Bekroond:** Frankfort a/M. 1881. Amsterdam 1882.

JOHANN ODORICO, Frankfort a/M.

FABRIEK VAN

Marmermozaïek en Terrazzo-vloeren, Glasmozaïek, Kunstmarmer en Cementuitvoeringen.

Succursales. **Amsterdam, Weenen, Londen, Boston.**

Opgericht 1830.

Eenig vertegenwoordiger voor *Nederland*

FERD. ENGERS, Amsterdam,
Heerengracht, bij de Oude Spiegelstraat n°. 335.

DE LINT & C°.

Oostzeedijk 248, Rotterdam.

VLOER- en WANDTEGELS,
TROTTOIR-, CEMENT- EN IJZERSTEENTEGELS.
Groote voorraden.

A. J. BACON & C°.

Ingenieurs, Aannemers van **Verwarming en Ventilatie, Gas- en Waterleidingen, Bouwmaterialen enz.**

BEKROOND met **Gouden, Zilveren en Bronzen Medailles.**

Overtoom N°. 239, AMSTERDAM.

Inrichtingen voor openbare gebouwen, gestichten, woonhuizen, villa's, sanatoren, enz.
Projecten en begrootingen worden kosteloos geleverd.

KLOOS & VAN LIMBURGH

ROTTERDAM.

EIGENAARS van BASALTGROEVEN in RIJNPRUISSEN.

Agenten van de Maatschappij van Quenast, van de Hardsteengroeven der Maatschappij St. Georges en van de Bonner Portland-cement Fabriek.
Handelaars in Basalt, Hardsteen, Bruinsteen,
Faconval-, porphier- en basaltkeien.

Speciale Inrichting tot het maken van LICHTDRUKKEN.

Copieën van teekeningen, geteekend op Calqueerpapier of linnen, in lichtdruk, verkrijgbaar met 5 toestellen, verschillende grootte.

1°, 33% **GOEDKOOPER** dan **PHOTOLITHOGRAPHIE.**
2°, **BEWERKING ZEER SNEL.**
3°, **FOUTEN** of **ABIJZEN ONMOGELIJK.**
4°, **AANTAL** naar **WILLEKEUR.**

Inlichtingen en Conditie, bij den Boekhandelaar JOH. G. STEMLER Czn. *Amsterdam.*
Voorhanden: **Lichtdrukpapier, idem toestellen** (in verschillende afmeting) en **zinken spoelbakken.** Ruime sorteering **Teeken-, Doortrekpapier** en **Doortreklinnen.**

BECKER & BUDDINGH. — ARNHEM.

KONINKLIJKE FABRIEK van

WATERPAS-HOEKMEET- en andere **INSTRUMENTEN,**

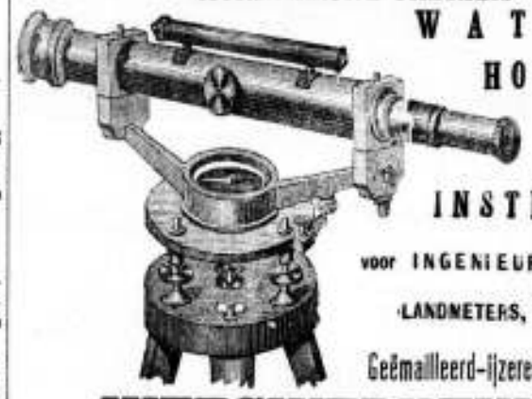

voor INGENIEURS ARCHITECTEN, LANDMETERS, TEEKENAARS enz.

Geëmailleerd-ijzeren **PEILSCHALEN,**

WEEGWERKTUIGEN.

NEUCHÂTEL ASPHALTE COMPANY LTD, LONDON.

Exploitatie der Mijnen van Val de Travers.

FABRIEK TE **AMSTERDAM** Beltweg N°. 3.

TRADE MARK.

NATUURL. ASPHALT VAN **VAL DE TRAVERS** ZWITSERLAND.

Gecomprimeerde Asphaltwegen en dito Dorschvloeren.
Werken in Asphalt-Mastiek voor Trottoirs, Skating-Rinks, Moutvloeren, Kelders.
Kolf- en Kegelbanen, Winkel- en Magazijnvloeren, Gangen, Veranda's, Brug- en Dakbedekkingen, Beton-Fundeeringen, Stallen enz. enz. enz.

Zindelijk, Vochtwerend, Ondoordringbaar, Geraaswerend. Asphalt speciaal tot wering van vochtige muren.

Voor inlichtingen omtrent het leggen van **Vloeren, Bedekkingen** enz. gelieve men zich te adresseeren aan het Kantoor der fabriek, Beltweg 3, *Amsterdam*, of bij den Heer H. G. KNOOPS C.Ozn., Beekstraat F. 62, te *Arnhem*.

De Directeur, **W. PATON WALSH.**

B. HOLSBOER. - Arnhem.

Leverancier van Z. M. den Koning.

Fabriek en Magazijn van Instrumenten voor wetenschappelijk gebruik.

Bekroond voor Waterpas-, Hoekmeet- en andere instrumenten met Zilver 1868, 1881, 1883 (Internat. Tentoonst.)
Hoogste onderscheiding 1879.

EQUERRES, MEETKETTINGEN, BRIEF- en PAKKETBALANSEN, enz. enz.
BAKENS. ROTATIE- en INDUCTIE-TOESTELLEN, TELEGRAAF-APPARATEN, enz. enz.

JAN VAN DER POT, Scheepmakershaven N°. 3, Rotterdam.

KYANISEERFABRIEK.

Het **kyaniseeren** is het eenigste afdoende middel tegen **verrotting** en **zwam.** De bewerking geschiedt geheel **reuk-** en **kleurloos.** Deeverlangd bijlevering van hout.

Prima Engelsche Portland-cement merk „Wallsend" van uitmuntende kwaliteit en tegen concurreerende prijzen.

Duitsche Portland-cement merk „Dijckerhoff & Söhne".

Belgische kluit- en hydraulische kalk.

Billijke prijzen en vrachten.

Kunstgraniet systeem Petitjean.

Prospectussen en prijscouranten worden op aanvraag franco toegezonden.
Gelieve op voornaam en adres te letten.

Stoomfabriek van gedreven en geslagen ZINK- en KOPERWERKEN.

KLIJN, TISSOT & C°.

Amsterdam. Nieuwe Teertuinen 16.

Vervaardigen **Ornamenten** naar elk ontwerp of teekening. Inrichting voor het **galvaniseeren** van ijzer. Etalage van verschillende monsters op de Permanente Tentoonstelling van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst *Amsterdam.*

PHOTOLITHOGRAPHIE, PHOTOZINCOGRAPHIE en Stéréotype-Inrichting van G. J. THIEME, te Arnhem.

De ondergeteekende vestigt de aandacht op zijne inrichting voor **Photolithographie,** bijzonder geschikt voor de reproductie van **Plans, Teekeningen** enz. van HH. Architecten en Bouwkundigen; op die voor **Photozincographie** voor de reproductie van **Platen** en **Gravures,** ook van **Teekeningen** voor Boekwerken enz. ten dienste van HH. Uitgevers en op zijne **Stéréotype-Inrichting** voor HH. Drukkers, alles tot de minste prijzen.

Prospectussen met proeven van bewerking worden op *franco* aanvrage gratis toegezonden.

G. J. THIEME.

Gedrukt bij G. W. van der Wiel & Co., te Arnhem.

TWEE-EN-TWINTIGSTE JAARGANG N°. 30. ZATERDAG 23 JULI 1887.

De Opmerker.

Orgaan van het Genootschap

ARCHITECTVRA ET AMICITIA

Weekblad voor Beeldende Kunst en Technische Wetenschap

A.W.W.

Redacteur-Uitgever F. W. VAN GENDT Jr.
Adres voor Redactie en Administratie van het Weekblad en advertentiën: Bureau van *De Opmerker*, Driekoningenstraat 28, *Arnhem*.
Bureau der Redactie van *Architectura et Amicitia* JAN SPRINGER, C. B. POSTHUMUS MEYJES en E. DAMEN.
Stukken, deze Redactie betreffende, te adresseeren aan den Heer C. B. POSTHUMUS MEYJES, Kerkstraat 170 te *Amsterdam* en al, wat de Administratie van het Genootschap betreft, aan den Heer F. J. BREMMER HZN., Prinsengracht 680, te *Amsterdam*.

ABONNEMENT *f* 2.25 per 3 maanden of wel *ses gulden* per jaar, bij vooruitbetaling en franco toezending van dit bedrag. Voor het buitenland *f* 3.50 en Nederlandsch-Indië *f* 9.—, beiden bij vooruitbetaling.
ADVERTENTIEN 20 cent voor elken regel plaatsruimte en 10 cent voor een bewijsnummer, worden tot Vrijdagavond aangenomen.
AFZONDERLIJKE NOMMERS, bij contante betaling 10 cent per stuk en 25 cent per plaat, te bekomen aan het Bureau van *De Opmerker* te *Arnhem* en bij den Hoofd-correspondent JOH. G. STEMLER CZN., Boekhandelaar te *Amsterdam*.

MEDEDEELINGEN VAN HET GENOOTSCHAP.

885ste Buitengewone vergadering, te houden op Woensdag den 27 Juli, des avonds te half negen, in het American-hotel, op het Leidscheplein alhier.

De agenda voor deze vergadering luidt:

1. Mededeelingen van het Bestuur.
2. Verkiezing van twee leden voor de Commissie van Redactie.

In verband met art. 95 der wet worden door het Bestuur de volgende candidaten gesteld:

G. van Arkel, H. G. Jansen, A. Reijding en G. H. Zeeman.

Als buitenlid is toegetreden de heer G. Pierneeb, bouwkundige te Pretoria, Transvaalsche Republiek.

Namens het Bestuur:
De 1ste-Secretaris,
F. J. Bremmer Hzn.

KUNSTNIJVERHEID.

Er behoort moed toe, den tocht naar de Rijksschool voor Kunstnijverheid te ondernemen: wij kunnen ons voorstellen, dat menigeen, halverwege de allesbehalve gemakkelijke wenteltrap gekomen, teruggekeerd is. Wie echter den tocht ten einde toe voortgezet en bijgende en blazende de zolderverdieping van het Rijks-museum bereikt heeft, zal zich zijner moeite niet beklaagd hebben.

In de school is thans het werk van eenige harer leerlingen tentoongesteld. Men komt allereerst in een langwerpig vertrek, waarin de vele en fraaie afgietsels, die bij de lessen gebruikt worden, bewaard worden en treedt dan in een zaal, waar de vruchten van het onderwijs uitgestald zijn.

Het werk van iederen leerling is zooveel mogelijk bijeengeschikt; men kan onmiddellijk zien, dat met den bijzonderen aanleg van ieder, in verband met het door hem gekozen vak, op voldoende wijze is rekening gehouden. Het werk van een aanstaand decoratieschilder herkent men aanstonds van dat van een toekomstig ornement-beeldhouwer of kunstsmid.

De studie van het menschbeeld schijnt bij het onderwijs een voorname plaats in te nemen. Tot op zekere hoogte kan men dit slechts goedkeuren; immers de studie van het samenstel des menschelijken lichaams is voor elk grondig teekenonderwijs onmisbaar. Gaat men echter aan een school als deze niet te ver, wanneer men de leerlingen portretten laat teekenen of schilderen, die, uit den aard der zaak, middelmatig moeten uitvallen? Zij toch, die de hoogere kunst willen beoefenen, behoeven niet naar de Kunstnijverheidsschool te gaan; zij vinden aan de Rijksacademie al het onderwijs wat een kunstenaar noodig heeft. Ware de tijd, aan het vervaardigen dezer portretstudiën gewijd, aan de compositie van stijlvolle ornementen (waaraan men hiertelande nog zooveel behoefte heeft) besteed, wij hadden hem, met het oog op het doel der school, wel zoo nuttig gebruikt geacht.

Er is overigens in de zaal zeer veel te zien, dat de aandacht verdient. Vooral het werk der aanstaande decoratieschilders trok ons aan. Wij zagen daar menig niet onverdienstelijk stilleven, verscheidene goede schilderstudies naar pleister. Wel zou het coloriet aan „fijnschilders" niet altijd bevallen, doch men mag niet uit het oog verliezen, dat de decoratie andere eischen stelt dan het doek of paneel. Zeer geslaagd achtten wij een naturalistisch behandeld bloemfestoen op gouden grond.

De studiën naar pleister zijn meerendeels uitmuntend; bij voorkeur hebben ook zij het menschbeeld ten onderwerp, doch wellicht maakten de leerlingen ook ornementstudies, die echter in portefeuille gebleven zijn.

Vermelding verdient het werk eener dame, die met groot talent de in- en uitheemsche flora afbeeldde, of tot zeer geslaagde ornement-composities wist te verwerken. Zij zal, bij het beschilderen van aardewerk of porselein, uitstekende diensten kunnen bewijzen.

Zelfstandige composities der overige leerlingen zijn wel aanwezig, doch zij nemen een betrekkelijk ondergeschikte plaats in. Het schijnt op de school meer het doel te zijn, bij de leerlingen een goeden grond te leggen, waarop zij later verder kunnen bouwen, dan wel hen in een bepaalde richting te willen leiden. Het individueele van elk leerling blijft dus bewaard.

Jammer is het, dat aan een inrichting als deze geen werkplaatsen verbonden zijn, waar ook anderen dan schilders de techniek van hun vak kunnen leeren. Zooals de school nu is ingericht, zou men haar eerder een teeken-, schilder- en boetseerschool dan een kunst-

nijverheidsschool mogen noemen. Waarschijnlijk is de beperkte ruimte op de zolders van het Museum, in welk gebouw werkplaatsen overigens moeilijk geduld zouden kunnen worden, de oorzaak van het ontbreken dier ateliers geweest. Kan de Kunstnijverheidschool eens een eigen lokaal betrekken, dan zal in dat gemis zeker voorzien worden. Wat baat het toch of men al een zeer stijlvol stuk smeedwerk weet te teekenen, indien men de gave mist het in ijzer uit te voeren?

Daar ook eenige schetsboeken der leerlingen ter inzage liggen, kan men zich een denkbeeld vormen van de wijze, waarop de leer van het ornement aan de school onderwezen wordt. Voornamelijk aan de oostersche kunst, voor den decorateur van zoo onschatbare waarde, schijnt de noodige tijd besteed te worden.

Ook de toekomstige beeldhouwers hebben bij voorkeur hunne krachten aan het menschbeeld beproefd. Wij hopen, dat zij dikwijls de gelegenheid mogen hebben hunne verkregen vaardigheid in practijk te brengen maar gelooven, dat zij in den regel reeds blij zullen kunnen zijn, als hun het modelleeren van ornementen wordt opgedragen. Wij vertrouwen, dat zij ook daarin de vereischte bekwaamheid toonen zullen.

In een afzonderlijk vertrek is het werk der leerlingen van de Kunstnaaldwerkschool tentoongesteld. Het was ons natuurlijk niet gegeven, de meerdere of mindere technische volkomenheid van het daar tentoongestelde met kennis van zaken te beoordeelen. De vermelding van den aan de vervaardiging der werkstukken besteeden tijd, die bij elk stukje kant enz. gevoegd is, deed ons echter een hoogen dunk krijgen van het geduld der werksters. Indien ons een opmerking geoorloofd ware, zou het deze zijn, dat wij het een zeer gelukkig denkbeeld achten, de schoone en toch zoo eenvoudige composities van Hans Sibmacher weer in de hedendaagsche dames-tapisserie te willen invoeren.

Wij verlaten nu de Kunstnijverheidsschool en begeven ons naar hare zusterinrichting in de Frans-Halsstraat, die zich onder het patronaat van niemand minder dan Artus Quellijn gesteld heeft. Hier behoeft men niet veel trappen te klimmen om de tentoonstellingszalen te bereiken, en ook het onderwijs blijft er lager bij den grond dan in het Museum. Sticht het daarom minder nut? Wij gelooven het niet.

Het teekenonderwijs is hier zeer goed ingericht. Men laat de leerlingen eerst vlakornementen teekenen, geeft ze dan blokken en allerlei voorwerpen uit het dagelijksch leven in de meest verschillende standen, om hun krachten te beproeven, en eerst dan worden ze in de mysteriën van het pleisterteekenen ingewijd. Aan dit pleisterteekenen wordt bijzondere zorg besteed. Met eenvoudige ornementen beginnende, klimmen de leerlingen allengs tot de meer samengestelde, als kapiteelen en dergelijken op, en eerst als zij die behoorlijk teekenen kunnen, wordt hun veroorloofd hunne krachten aan een kop of torso te beproeven. De blonde pleistertoon wordt bijna zonder uitzondering door de leerlingen uitstekend getroffen, wat wel voor het onderwijs pleit. Wij zagen o. a. een torso en een buste naar een oud-Italiaansch meester, die met zeer veel gevoel behandeld waren.

In de schilderklasse merkten wij, behalve eenige pleisterstudies en eenige zeer goede vlakornementen, ook een paar stillevens op, waarvan sommigen van talent getuigden.

Het lijnteekenwerk stelde onze verwachtingen teleur. Wij begrepen niet, hoe het mogelijk is, dat men jongelieden, die nog zelfs geen zuivere lijn ten papiere brengen kunnen, groote architectonische composities laat copiëeren, waarbij hunne volslagen onbekendheid met de eenvoudigste architectonische details op hinderlijke wijze aan den dag komt. Waarom deze leerleerlingen niet liever enkele details zóó te laten teekenen dat zij ze begrijpen? Het komt ons voor, dat dit nuttiger voor hen zou zijn dan het vervaardigen van penteekeningen, die nog ver boven hun kracht gaan, en waaraan slechts iemand, die door jarenlange studie vormenkennis verworven heeft, zich met succes kan wagen. Ook zou het aanbeveling verdienen, den leerlingen, eer zij schaduwen in hunne teekeningen aanbrachten, eerst de schaduwbeschrijving te onderwijzen. Nu heeft ieder op zijne wijze de schaduwen van kroonlijsten, kapiteelen enz., zoo goed en kwaad het ging, aangebracht. Het lijnteekenen zal op geheel andere wijze ingericht moeten worden, wil het voor de leerlingen eenig nut opleveren. Ook hier dient met het elementaire begonnen te worden, en eerst als de leerlingen dit in hunne macht hebben, kan men tot het meer ingewikkelde overgaan. Waar een soliede grondslag ontbreekt, kan geen gebouw verrijzen.

In de boetseerklasse zagen wij enkele goede ornementstudiën, geheel berekend voor leerlingen, zooals de Quellinus-school ze heeft. De studies naar antieke beelden zijn hun echter blijkbaar nog te zwaar.

Vatten wij de indrukken, bij het bezoeken der beide inrichtingen verkregen, samen, dan moeten wij erkennen, dat zij, ieder op hare wijze, met succes in het belang onzer te lang verwaarloosde kunstnijverheid werkzaam zijn. Mogen de vruchten van het onderwijs weldra aan onze gevels en ook in onze binnenkameren waarneembaar zijn!

BORROMINI.

Langen tijd is de Barokstijl als een verval-periode der bouwkunst beschouwd. Sinds eenige jaren begint men tot het inzicht te komen, dat ook deze kunstuiting groote verdiensten gehad heeft, en worden de werken van Bernini en Borromini niet meer met verachting aangezien. Omtrent laatstgenoemden kunstenaar, die als het ware als de verpersoonlijking van het streven der Barokperiode kan aangemerkt worden, wenschen wij een en ander mede te deelen.

Borromini werd in 1599 te Bissone bij Milaan geboren. Omtrent zijne jeugd en de wijze, waarop hij onderricht genoten heeft, is slechts weinig bekend. Een tijdlang is hij onder de leiding van Bernini bezig geweest, maar reeds spoedig ging hij zijn eigen weg.

Het eerste zelfstandige werk, dat aan Borromini wordt toegeschreven, is de kleine kerk *San Carlo alle quattro fontane* te Rome, die in 1640 begonnen werd. Zij staat op een zeer beperkt, onregelmatig terrein, dat, naar men aanvankelijk meende, voor een fraai bouwwerk geheel ongeschikt was. Borromini wist echter zijne tijdgenooten tot de hoogste bewondering te stemmen, door op dit ongunstig terrein een zeer pittoresk en toch grandioos kerkgebouw op te trekken.

Als plattegrond gaf hij aan de kerk een ovalen vorm, aan de beide zijden door een ondiepe nis uitgebreid. De gebogen grondlijnen van dit plan bekleedde hij met forsche Korinthische zuilen; de kroonlijsten, die zij dragen, volgen geheel de gebogen lijnen van den plattegrond. Vensters zijn niet aangebracht; het licht komt slechts door een lantaren, op een koepel geplaatst, binnen.

Is dus in het interieur geen enkele rechte lijn, ook aan den gevel heeft Borromini die zooveel mogelijk trachten te vermijden. Door zijn uit- en inbuigende deelen maakt hij eenigszins den indruk van de bekende antieke commodes. De gevel bestaat uit twee verdiepingen, die echter met het inwendige van het gebouw in geen verband staan. De onderste verdieping heeft vier zuilen, waartusschen twee-hoog nissen in den ingang zijn aangebracht. Deze nissen zijn zuiver decoratief. De kroonlijst boven deze zuilen volgt de gebogen lijnen van den gevel. De bovenste vier zuilen hebben ook weer nissen, die geheel decoratief opgevat zijn, tusschen zich. De gebogen kroonlijst, die zij dragen, is in het midden afgebroken en vervangen door een ovaal schild, dat door twee engelfiguren gedragen wordt. Een toren is, op niet zeer organische wijze, aan de linkerzijde van den gevel aangebracht.

Wanneer men deze beschrijving van het bouwwerk leest, zal men waarschijnlijk meenen, dat het een zeer onrustigen indruk moet maken. Toch is dit niet het geval, daar Borromini er zeer goed in geslaagd is, voor alle onderdeelen de passende verhoudingen te kiezen, zoodat een hoogst aantrekkelijk geheel verkregen is. Bij den eersten aanblik krijgt men geenszins den indruk van overlading; eerst bij nadere beschouwing merkt men de veelheid der motieven op. Men bespeurt eerst dan, dat Borromini, zonder zich om de, door de traditie geijkte, constructieve beteekenis te bekommeren, elk bouwdeel eenvoudig als decoratief motief gebezigd heeft. Zijn eenig streven is blijkbaar geweest, geen enkel detail zoo te maken, als zijn voorgangers gedaan hebben. De zuilen zijn slechts, evenals de kroonlijsten, aangebracht om een schaduw-effect te verkrijgen. Om de regels van Vignola of zijn tijdgenooten heeft Borromini zich niet in het minst bekreund. Zijn werk is integendeel veeleer een protest tegen de schoolregels, in het laatst der XVIe eeuw opgesteld.

Nieuwe denkbeelden zijn ook in overvloed te vinden aan het tweede belangrijke werk, dat Borromini te Rome schiep, den gevel van het *Oratorio di San Filippo Neri*. Ook van dezen gevel is de plattegrond een gebogen lijn, uit verschillende cirkelsegmenten samengesteld. De gevel is bekleed met twee pilasterorden, waarvan de onderste een zeer vreemde, geheel willekeurige kapiteelvorm vertoont, de bovenste daarentegen zich meer bij den traditioneelen Korinthischen pilastervorm aansluit. De architraaf van de onderste pilasterorde is telkens afgebroken, om plaats te verkrijgen voor zeer origineel gevormde vensters. Ook de bekroning der deur-omgeving is zeer vreemd, maar het meest zonderlinge van het geheele bouwwerk is wel het fronton, dat den gevel bekroont en uit twee rechte en twee gebogen gedeelten is samengesteld. De geheele gevel is op effect berekend; door sterk relief, kornissingen, enz. is dit nog versterkt.

Het derde hoofdwerk van Borromini is de koepel van *San Ivo alla Sapienza*, in 1660 begonnen. Dit koepelgebouw heeft als plattegrond een gelijkzijdigen driehoek, waarvan de uiteinden afgestompt zijn. Aan iedere zijde is een half-cirkelvormige nis aangebracht.

Boven deze nissen begint het koepelgewelf, dat uit zes ribben, met daartusschen aangebrachte gewelfschilden bestaat. Van deze constructie is aan de buitenzijde echter niets te zien, daar zij door een hoogen tambour, die als plattegrond een uit zes cirkelsegmenten bestaande figuur heeft, voor het oog verborgen wordt. De koepel eindigt in een zeer rijk gevormde lantaren, die met zuilen en allerlei sieraad getooid is. Het is onmogelijk zich een rijker, meer afwisseling opleverend ontwerp dan dit te denken. Slechts een meester, die zijn geheele kunst beheerschte, kon zich aan een dergelijk bouwwerk, afwijkende van alles wat men totdusverre aanschouwd had, wagen. Onder minder bekwame hand was een gebouw als dit al spoedig belachlijk geworden.

De drie, door ons genoemde gebouwen karakteriseeren Borromini's streven. Evenals Bernini was hij er steeds op uit, nieuwe vormen te scheppen, en hij voerde met zijn beroemden tijdgenoot een zoo scherpe concurrentie, dat hij hem, waar het maar mogelijk was, trachtte door de buitensporigste composities te overvleugelen. Dat de beide kunstenaars nu juist niet in innige vriendschap verkeerden, laat zich begrijpen. Borromini was zoo jaloersch op de eer, waarmede zijn mededinger op lateren leeftijd overladen werd, dat hij zich, van ergernis daarover, in 1667 van kant maakte.

Borromini was een uiterst hartstochtelijke natuur. Die hartstocht spreekt zich in zijn kunst uit; rust is haar vreemd — slechts leven en beweging kent zij. Om dien hartstochtelijken trek hebben velen haar als een ziekelijke kunst beschouwd. Zij is echter, vooral in onzen tijd, nu men zoo gaarne een nieuwe XIX^de^-eeuwsche kunst zou zien geboren worden, wel waard bestudeerd te worden. Telkens vindt men er schoonheden in, zooals slechts een genie ze scheppen kan; telkens bespeurt men een geestig trekje, dat bewijst welk een meester in de kunst Borromini was.

Borromini behoorde niet tot de gelukkigen, die er behagen in scheppen kalm langs gebaande wegen te wandelen. Hij was niet tevreden met het bestaande, en zocht zich nieuwe wegen; ook hij moest echter ondervinden, dat het één mensch niet gegeven is een nieuwen stijl te scheppen, maar dat hij er hoogstens toe kan bijdragen, om in gemeenschap met anderen, een nieuwe richting in de kunst langzamerhand tot stand te brengen.

DE WATERLEIDINGSWERKEN TE PARIJS.

Op de hygiëne-tentoonstelling te Parijs trok de afdeeling, die de verschillende toestellen tot waterverschaffing voor den publieken dienst te Parijs bevatte, de grootste aandacht. Het meest in het oog liep een groote glazen bak, gevuld met water en gesteld boven een nog grooter ijzeren waterreservoir. Beide reservoirs zijn elk in drie gelijke ruimten afgedeeld. In de overeenkomstige afdeelingen wordt door afzonderlijke buisleidingen water uit de Ourcq, Vanne en Seine aangevoerd en de inhoud voortdurend aangevuld en afgeleid, waardoor men een duidelijk overzicht van den graad van zuiverheid dezer drie wateren bekomt en op het eerste gezicht terstond een vergelijking kan maken. Het onderscheid is verre van twijfelachtig in het tegen het daglicht geplaatste glazen, volkomen doorschijnend reservoir, maar nog beter kan men de vergelijking maken in de drie afdeelingen van het ijzeren reservoir, die inwendig wit geschilderd zijn en zeven voet diepte hebben. Het water van de Ourcq heeft een kleurtje als van waterige erwtensoep, dat van de Vanne is azuurblauw en doet aan de Zwitsersche meeren denken, terwijl dat van de Seine geelachtig grijs is. Op deze wijze krijgt men een zeer juist begrip van de vergelijkende reinheid van het water, dat tot particulier en publiek gebruik in Parijs verschaft wordt. De Parijzenaar hoopt, dat het Gemeentebestuur erin slagen zal, tot uitsluitend privaat gebruik, bronwater te verschaffen, inplaats van het onzuiver Seine- en Ourcqwater, dat reeds op het eerste gezicht walging doet ontstaan en toch voor een groot deel in de publieke behoefte voorziet. De Parijsche waterleiding bestaat uit twee takken, één voor algemeen nut, voor straten en keukens, en één voor huiselijk gebruik. De heer Belgrand beweerde reeds bij den aanleg dezer groote waterwerken, dat de verminderende zuiverheid der meeste rivieren en de toenemende behoeften van het publiek weinig goed succes beloofden, zoolang voor huiselijk gebruik geen bronwater werd verschaft. Ook beweerde hij dat op den afstand, waarop Parijs van de omliggende hoogten verwijderd ligt, het moei-

lijk, zoo niet onuitvoerbaar zou zijn, genoegzaam bronwater voor elk gebruik aan te voeren. De hoogte van de Parijsche huizen eischt buitendien een sterke drukking, terwijl de groote afstand en de uitgebreidheid van het buizen- en stratennet eenige malen daags vermindering van drukking in de hoofdbuizen geeft, tengevolge waarvan vele bovenverdiepingen dikwijls zonder water zouden blijven. Het werd derhalve noodzakelijk geacht, den aanvoer van water voor privaatgebruik te beperken, daar het op sommige oogenblikken zou kunnen gebeuren, dat hydraulische elevators plotseling op halve hoogte stil bleven staan en de straal van een brandspuit de nok of het dak van een brandend perceel niet bereikte. Voor eigen, particulier gebruik wordt het water uit de Dhuis en de Vanne getrokken, dat in de omstreken van Parijs het zuiverste is. Het water wordt met veel zorg opgevangen en verzameld in groote reservoirs, waarboven met turf overdekte velden gelegen zijn. Dichte waterleidingswerken van cirkel- of ovaalvormige gedaante in doorsnede, voorzien van mangaten, houden het water zoo frisch, dat het na een reis van 48 uur volkomen onveranderd in Parijs aankomt en nauwelijks één enkele graad in temperatuur verschilt. Tot publiek gebruik wordt het water door het Ourcq-kanaal uit de Seine door zes stoomwerktuigen opgepompt. Het Marnewater wordt opgevoerd door de werken van St.-Maur, terwijl artesische putten mede water verschaffen. Het water van de Dhuis en Vanne is uitmuntend zuiver, zeer weinig kalkhoudend en voor allerlei doel geschikt; de lage temperatuur maakt het voor huiselijk gebruik zeer geschikt. In dit water kon Dr. Miquel slechts 62 kiemen aantoonen tegen 2000 in het Seine-water en de heer Albert Levy heeft aangetoond, dat het zuurstofgehalte in Vanne-water, twee dagen bewaard, constant bleef of vermeerderde, terwijl dat van de Seine zeer verminderde, een zeker bewijs, dat er dierlijk leven in het laatste aanwezig is. Dit is niet het geval met rivier- en Ourcq-water.

Het water, dat naar Parijs door leidingen wordt gevoerd, wordt in 17 reservoirs opgevangen, die een gezamenlijken inhoud van 11,655,600 kubieke voet hebben en op hoogten van 150 tot 440 voet gelegen zijn. Zij zijn allen, uitgezonderd die van de Ourcq en de Seine, open, waardoor het water koel en helder blijft. Van uit deze reservoirs loopen de hoofdbuizen, die allen van gegoten ijzer, met ringverbindingen, zijn gemaakt. De meesten zijn in de riolen gelegen, zoodat zij nagezien, de lekken gestopt en alle verbindingen gemaakt kunnen worden zonder dat men behoeft te graven. Vervolgens verspreidt zich het water door daartoe expresselijk bestemde buizen. Het laaggelegen deel van Parijs wordt voorzien van Ourcq- en Vannewater, het middendeel van Seine- en Vannewater en het hoogste gedeelte door Dhuis- en Vannewater. Buitendien kunnen deze verschillende districten elkander aanvullen, doordien men het water door stoomwerktuigen op en neder kan persen. Wanneer des winters het privaat gebruik geringer is, komt het overtollige ten voordeele van het publiek verbruik. Des zomers, of bij eventueele ongelukken, vervangt het Seine-water, dat te Ivry wordt opgepompt, dat van de Vanne, terwijl het water van de Vanne, te La Vilette opgepompt, voor dat van de Dhuis in de plaats treedt.

Dagelijks wordt te Parijs aangevoerd:

Bronwater van Vanne en Dhuis	4,205,000	kub.	voet
Ourcq-kanaalwater	3,880,000	„	„
Seine-water	6,000,000	„	„
Marne-water	2,900,000	„	„
te zamen	16,985,000	„	„

of bijna 48 gallons per hoofd.

In eene brochure merkt de heer Bechmann op, dat het bronwater onuitputtelijk is en de toevoer grooter dan de behoefte, maar de bovengegeven getallen zijn gemiddelden en op sommige dagen, vooral bij bijzondere warmte, is het een maximum, waaraan voldaan moet worden. Zoo is er dus toch in één opzicht nog eene onvolkomenheid, en wel als wij letten op de groote verbruiksvermeerdering, die ontstaan zal door het verzwijgen van privaatputten in Parijsche huizen. Twee jaar geleden werden uitstekende bronnen verkregen voor het oostelijk en westelijk deel der stad en deze alleen kunnen 4,200,000 kubieke voet water van 16° aanvoeren. De buizennetten daartoe zijn in aanleg en men berekent, dat in 1889 Parijs 230 millioen kubieke voet water voor haar 2,200,000 inwoners of omstreeks 66 gallons per hoofd zal kunnen leveren. In 1789, een eeuw geleden, kon men slechts 280,000 kubieke voet water voor een bevolking van 600,000 zielen leveren, of 2½ gallon per hoofd en, inplaats van de 85 fonteinen, die water verbruikten, en de 455 kostelooze en betalende afnemers, die toen bestonden, zullen in 1889 17,000 openbare toestellen en 70,000 geabonneerden bediend moeten worden. Bovendien werd het water toen per „gang" (één gang = 2 emmers) tegen 5 francs verkocht, waarvoor men nu slechts 30 centimes betaalt. Een huisgezin van 3 personen kan voor 16.2 francs een kraan bekomen en voor 20 francs per jaar een meter. Kortom Parijs, dat vóór 20 jaar geleden zuinig voorzien werd van water, en thans nog niet van een hoeveelheid voorzien wordt, die een groote stad behoeft, is nu reeds het best van alle Europeesche steden voorzien; wat de publieke dienst en het huiselijk gebruik aangaat, neemt het de eerste plaats onder alle Europeesche steden in.

Deze inlichtingen verstrekte de heer Bechmann en zij toonen nauwkeurig den tegenwoordigen stand der watervoorziening aan. Zijne pogingen, die hij gedurende verscheidene jaren zonder ophouden gedaan heeft, zijn verwezenlijkt onder leiding van de heeren Belgrand, Alphand en Couche en de dubbele waterleiding vormt een der belangrijkste eigenaardigheden van den dienst. Natuurlijk zijn de beide gedeelten van dit systeem van elkander afhankelijk, zoodat de eene dienst den anderen hulp kan verleenen, in geval van stoornis of gebrek. Als wij de andere watersoorten, die Parijs worden binnengevoerd, onderzoeken, gevoelen wij eenige vrees bij de gedachte aan eenige aanvulling of vermenging in de hoofdbuizen. De directie verklaart, dat zulk een vermenging nimmer geschiedt en wij kunnen dat aannemen, maar een vervanging aan het eene soort van water door het andere is in sommige gevallen onvermijdelijk. Als een ongeluk of eenige stoornis ontstaat, of als 's zomers de bronnen ontoereikend zijn, wordt het Seinewater voor een korten tijd in plaats van het Vannewater geleverd in sommige wijken, doch niet, dan nadat het aan het publiek door de nieuwsbladen is aangekondigd. Het gebeurt echter zeer zelden, dat zoo iets voorkomt. In 1885 ontbrak slechts gedurende tien dagen het benoodigd water, zoodat het noodzakelijk was op sommige punten ander water aan te voeren. Toch is het zeer jammer, dat de hoofdbuizen, zij het ook voor slechts korten tijd, door het onzuiver Seinewater doorstroomd worden.

Een geheele afdeeling van de waterleidingstentoonstelling wordt ingenomen door een reusachtig model, dat de verschillende methoden van waterverversching in Parijs voorstelt. Het beslaat een geheel trottoir, dat zich boven den vloer verheft en met een optrapje bereikt wordt. Langs dit verhoogde trottoir loopt de rijweg en daaronder ziet men een hoofdbuis met haar vertakkingen, waaraan een brandkraan, een waterstandkraan en kranen voor wasschen en besproeien zijn aangebracht. De bezoekers krijgen dus een duidelijke voorstelling van de wijze, waarop het water voor verschillende doeleinden onder den publieken weg wordt aangevoerd, tot besproeiing, schoonvegen en brand. Zoo ziet men in het trottoir een riool-mangat met een veiligheidsinrichting, eene vinding van den heer Boutillier, hoofd-inspecteur van bruggen en wegen. Deze inrichting dient tot het voorkomen van ongelukken en verhindert, dat personen in het mangat vallen. Het bestaat uit een metalen ring, waaraan opgaande stangen zijn verbonden die, tusschen zich in, draadwerk bevatten. Het gewicht bedraagt slechts 13 ℔, zoodat het gemakkelijk door één man kan verplaatst worden. Het buizennet is thans te Parijs uitgebreider dan van eenige andere stad ter wereld. Londen alléén wordt door negen maatschappijen voorzien, wier buisleidingen onafhankelijk van elkaar zijn, zoodat er als het ware negen verschillende steden bediend moeten worden, die elk op zichzelf gelijkstaan met een stad van den tweeden rang. Natuurlijk is het in een stad als Parijs zeer moeilijk om lekken te ontdekken en abuizen in de afzonderlijke beweegbare deelen te bemerken of op te sporen, of zóó spoedig stoornissen te vinden, om er bijtijds in te voorzien. Het is daarom zeer belangrijk, op elk oogenblik te kunnen weten of alles in orde is en of de drukking ergens lager is dan zij moest zijn. Om hierin zekerheid te kunnen verkrijgen plaatste de directie, vóór omstreeks drie en een half jaar, drukkings-meterstations, die het zoeken naar lekken gemakkelijker moesten maken en als contrôle dienden op de beweegbare deelen. Deze stations bestaan uit een drukkingsmeter, die bevestigd is aan een lantaarnpaal en in het riool verbonden is met een toestel, bestaande uit twee boven elkaar geplaatste cilinders van dik glas, onderling gescheiden door een diaphragma van caoutchouc, die een ondergeschikt deel uitmaakt tusschen de stijgkolom en de vertakking, en in verbinding staat met de hoofdbuis. Een geelkoperen bus beschermt het glas tegen beschadiging en vormt een voortdurende controle op den toestand der diaphragma, welke horizontaal moet blijven, zoolang het toestel gewoon werkt. Daar de diaphragma enkel als een afscheiding tusschen twee in evenwicht staande kolommen vocht te beschouwen is, volgt zij alleen de bewegingen, die in de drukkingsbuis ontstaan. Zulke bewegingen in water zijn natuurlijk onmerkbaar en elke waarneembare verandering van de diaphragma is een teeken van een lek in de vertakking, welke eindigt bij den drukkingswijzer, die een vermeerdering aantoont en een onderzoek gebiedt. Het toestel is bevestigd aan een lantaarnpaal, waaraan een gegoten ijzeren wijzerplaat verbonden, die galvanisch verkoperd is en beschermd wordt door een draadkastje, waardoor de drukking in de hoofdbuis kan afgelezen worden. Voorspringende plaatjes, die deel uitmaken van de sierlijke wijzerkast, geven de gesteldheid van het water, het nummer van het station, de diameter van de hoofdbuis en de respectieve hoogten van de laatsten, van den bodem en de aslijn van de drukkingspijp aan.

Een ander belangrijk toestel is dat, hetwelk men uitgedacht heeft om een gat in de hoofdbuis te boren, terwijl die buis onder drukking is en waarmede men op elke plaats een nieuwe vertakking kan maken, zonder den toevoer van water te staken. De kraan, die de nieuwe aansluiting moet vormen, wordt in de hoofdbuis opgesloten terwijl het gat geboord wordt, zoodat de aansluiting geschiedt zonder een druppel water te verspillen. Gedurende de boring vallen de weinige ijzerkrulletjes van het boren in de hoofdbuis en worden door het water weggespoeld. Natuurlijk is het aantal van zulke kranen in een stad als Parijs zeer talrijk, maar nog veel grooter is het aantal dier kranen in de huizen voor de verschillende behoeften en het dagelijksch gebruik. Het water wordt thans geleverd per kraan of per meter, doch staat als het ware onder toezicht van politie. Het betalen tegen een vast tarief per kraan was vroeger voor huiselijk gebruik algemeen in zwang, maar gaf aanleiding tot zooveel geschil en misbruik, dat dit systeem geheel verlaten is, behalve voor kamers, waaromtrent overeengekomen is, dat de kranen niet voortdurend zullen vloeien.

De verschillende soorten van kranen, die thans in gebruik zijn, kan men op de tentoonstelling bezichtigen. Daaronder is er een van nieuwe constructie, eene uitvinding van den heer Chameroy. Zij is ingericht als volgt: het deksel of de dop, die zich bovenaan tot afsluiting bevindt, wordt afgenomen en stang met zuiger en tevens de klep verwijderd. Zoowel de klep als haar draagplaat worden zorgvuldig gereinigd en de geheele kraan aan een koppelingsschroef van de waterleiding geschroefd. Een glas water wordt in de kraan gegoten om de onderste kamer te vullen, de klep wordt daarna ingebracht, waarna de bovenste holte of kamer opnieuw gevuld wordt; daarna wordt de zuiger ingebracht, zoodat zij overeenstemt met het hoogste peil van de kraan en het overtollige water ontsnapt door de bovenste monding. Nu wordt de kruk, die den zuiger beweegt, neergedrukt en de dop aangeschroefd. Deze handelwijs is onvermijdelijk om de lucht, die de kamer bevat, te verwijderen, want, zonder die voorzorg, zouden stootende schokken plaats hebben. Als de kraan op deze wijze is gevuld en geplaatst, is het voldoende de kruk neer te duwen, om water te krijgen. Wordt de stroom afgebroken, dan heft men de kruk op om weder dezelfde hoeveelheid water te doen toevloeien. Door het neerdrukken van de kruk worden de stang en de zuiger neergedrukt, waardoor het water de drukking overplant op den lager gelegen zuiger, die aan de onderzijde breeder en kegelvormig is. Door de daling ontstaat voor het water gelegenheid, door de kraantuit af te vloeien. De veer onder den kegelvormigen zuiger dwingt dien, langzaam te rijzen, zoodat het water in de bovenste holte moeilijk door de kleine klep kan wegvloeien, die den weg meer of minder volkomen afsluit. Heeft het water een minuut noodig, om uit de holte weg te vloeien, dan zal een hoeveelheid water gedurende denzelfden tijd gelegenheid hebben onder de drukking van de waterleiding langs den kegelvormigen zuiger en door den kraanbek af te vloeien. Om nu te zorgen, dat bij alle verschillende drukkingen dezelfde hoeveelheid zal afvloeien, wordt een beweegbare buis, met openingen voorzien, in de monding gebracht om de snelheid van het water te regelen naar de drukking, waarmede de kruk wordt bewogen. Zoodoende kan het water naar believen en zonder controle worden afgetapt. Het is echter voor geabonneerden onmogelijk een voortdurende waterstraal te bekomen. Elke krukbeweging geeft slechts 14 tot 18 liter water, terwijl men elke toevloeiing naar willekeur kan doen ophouden door eenvoudig de kruk op te heffen. Door de kruk langzaam te bewegen, kan de snelheid van den toevoer mede geregeld worden en dus tevens de hoeveelheid water. De kraan kan dus nimmer grooter toevloed geven, dan waarvoor zij bestemd is, en wel, onafhankelijk van den stand van de kruk.

BOEKBEOORDEELING.

Beknopt practisch leerboek der Burgerlijke en Waterbouwkunde, door B. F. Plasschaert, leeraar aan de Burgeravondschool en de Hoogere Burgerschool te Delft. Uitgave van P. Gouda Quint, te Arnhem.

Reeds eenige malen vond ik in vakbladen aanbevelingen van het „Beknopt practisch Leerboek der Burgerlijke en Waterbouwkunde, van B. F. Plasschaert", maar deze waren geschreven door deskundigen, die reeds lang het vak beoefenen, en handelden voornamelijk over het eerste gedeelte van de uitgave, namelijk de Burgerlijke Bouwkunde.

Thans is het geheele werk voltooid. Ik heb het eenige malen doorgewerkt en dus ruimschoots gelegenheid gehad kennis te nemen van den inhoud. Daardoor gevoel ik mij in staat, het werk ten opzichte van andere bestaande boekwerken te beoordeelen. Deze beoordeeling gaat uit van een geheel ander standpunt dan van genoemde heeren deskundigen, daar ik een nog jong beoefenaar der bouwkunde ben, maar, zoowel in de practijk als op een onlangs afgelegd examen, de bruikbaarheid en den practischen zin van het werk in hooge mate mocht ondervinden, redenen waarom ik niet kan nalaten, andere jongelui, die het werk niet in hun bezit mochten hebben of het niet kennen, aan te raden er inzage van te nemen.

Ik stel mij voor, door enkele grepen uit de Waterbouwkunde, het gezegde nader toe te lichten.

Vond men reeds in de Burgerlijke Bouwkunde vele constructiën en beschrijvingen, voor het dagelijksch leven direct van toepassing, in niet mindere mate is dit het geval met de Waterbouwkunde.

Zoo vindt men in aflevering 12 o. a. eene beschrijving van rivieren, de wijze van opmeten, peilen en waterpassen, zooals het bij den Waterstaat gebruikelijk is; eene beknopte beschrijving van de daarbij in gebruik zijnde instrumenten, enz. Indien men op de aldaar beschreven wijze werkt, kan men zeker zijn goed te zullen uitkomen.

Door de hierop volgende beschrijving van de verschillende soorten van sluizen, verkrijgt men daarvan een goed inzicht, dat zeer verhelderd wordt door de omschrijving van de onderdeelen, *zóó en detail*, als men in niet vele werken vindt. Dit hoofdstuk eindigt met een opstel over stuwen.

In de nu volgende hoofdstukken geeft de schrijver eene beschrijving van beschoeiingen en bekleedingsmuren, met de wijze van construeeren, de gewoonlijk toegepast wordende afmetingen voor de onderdeelen en de wijze van berekenen ervan.

De laatste afleveringen 16 en 17 bevatten verhandelingen over reeden, havens, kanalen, het doel en de voeding dezer laatste, enz.

Wegen, duikers en bruggen behandelt de schrijver op eene manier, die den beginner in 't vak genoegzaam op de hoogte brengt; welke wegen in bijzondere omstandigheden het meest te verkiezen zijn, welke de vereischten zijn, waaraan de wegen in 't algemeen moeten voldoen, welke hunne constructie en welk het verkieslijkste materiaal is, enz. doet de schrijver op duidelijke en beknopte wijze uitkomen.

Verder geeft de schrijver in genoegzame verscheidenheid de meest voorkomende constructiën van houten en ijzeren bruggen, zoowel vaste als beweegbare, hare fundeering en bovenbouw; de zeeweringen met verschillende verdedigingsmiddelen van oevers en dijken, als strandhoofden, paalwerken, steenglooiingen, enz., terwijl de uitgave besloten wordt met eene beschrijving van polders en droogmakerijen.

Het geheele werk is vol van opmerkingen, die den opzichter te pas komen, o. a. over heiwerken, behandeling van metselwerken, fundeeringen, enz.; van de meest verschillende werken vindt men begrootingen van kosten en de wijze van begrooten.

Ook aan de hoedanigheden en keuring der bouwmaterialen werd reeds in de Burgerlijke Bouwkunde een groote plaatsruimte afgestaan.

Den uitgever komt alle lof toe voor de flinke uitvoering, zoo van den druk als van de in den tekst voorkomende figuren; hij geeft bovendien bij de uitgave veertig uitslaande platen, die niet in rekening gebracht worden.

Het is jammer, dat de waarschijnlijk te groote uitgebreidheid, die het werk verkreeg, den schrijver deed besluiten, het aan het einde wat te bekorten. De rijswerken, zulk een voornaam onderdeel der waterbouwkunde, worden hier wel wat stiefmoederlijk behandeld. Van eene beknopte uitgave is wel-is-waar niet meer te vergen, maar wij hopen dat de schrijver ertoe moge besluiten ons ook daarvan eens een betrekkelijk volledige beschrijving te geven; wij twijfelen niet, of deze zou door velen met graagte gekocht worden.

Ik eindig met den wensch, dat dit schrijven ertoe moge leiden, dat velen zich met het hierbedoelde werk bekend maken.

K.

EEN IJZEREN ZUIL NABIJ DELHI IN HINDOSTAN.

Nabij Delhi in Hindostan verheft zich een massief ijzeren zuil, van omstreeks 40 centimeter diameter, tot 22 voet boven den grond. Omtrent de diepte van deze zuil onder den grond is niets met zekerheid bekend en de geleerden zijn het daarover totdusverre nog niet eens kunnen worden. Sommige meenen, dat de zuil 26 voet in den grond steekt, terwijl een ander beweert, dat de ingegraven diepte slechts weinige voeten bedraagt en het uiteinde raapvormig is. Hoe dit ook zij, het is een groot raadsel, hoe zulk een zwaar ijzeren gevaarte vervaardigd is in een tijdperk, dat na onderzoek gebleken is overeen te komen met de 3e eeuw van onze christelijke jaartelling. Het zou nog zeer te betwijfelen vallen, of men in den tegenwoordigen tijd en met behulp van onze moderne machines en stoomkracht, een dergelijk proefstuk zou kunnen vervaardigen en oprichten. De stoomkracht was toch zeker nog niet aan de oude Hindoes bekend en hunne werktuigkundige kennis stelde hen zeker niet in de gelegenheid, zich van zulke vernuftig ingerichte werktuigen te bedienen als wij. De zuil is van gesmeed ijzer en wel van ijzer van het beste soort; zij vertoont, niettegenstaande haren hoogen ouderdom, nergens eenig spoor van roest. Een ingegrifte beschrijving, in Sanskriet-letterteekens, noemt de zuil de „zegezuil van Raja Dhawa in het jaar 310 (van onze jaartelling), die zijn onsterflijken roem aan zijn zwaard te danken had." Andere inschriften, maar allen van latere dagteekening, geven geen verdere inlichtingen omtrent dit stukje smeedwerk. Brahmaansche overleveringen geven aan, dat de zuil in de 6e eeuw werd opgericht. Hoe dit ook zij, zij staat onwrikbaar vast en heeft zelfs weerstand geboden aan het kanon van Nadir Shah, die erop liet vuren, doch niet zonder er duidelijke sporen van de kogels op achter te laten.

BINNENLANDSCHE BERICHTEN.

's-GRAVENHAGE. De heer J. L. Cluijsenaer, Secretaris der Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen, is door den Koning benoemd tot ridder in de orde van den Nederlandschen Leeuw.

— In de *Staatscourant* van 23 Juli zijn de statuten opgenomen van de Naamlooze Vennootschap *De Nederlandsche Zuid-Afrikaansche Spoorwegmaatschappij* te Amsterdam. Wij ontleenen daaraan, dat het maatschappelijk kapitaal is vastgesteld op twee millioen gulden, verdeeld in aandeelen van duizend gulden, en dat voor den tijd van tien jaren als Directeuren zijn benoemd de heeren R. W. J. C. van den Wall Bake en J. L. Cluijsenaer.

De Maatschappij stelt zich ten doel den bouw en de exploitatie van eenen spoorweg in de Zuid-Afrikaansche Republiek, van de grenzen van het Portugeesch gebied in de richting van Pretoria.

De Maatschappij is bovendien bevoegd:

1. Tot den bouw en de exploitatie van andere spoorwegen, verlengingen of zijtakken in de Zuid-Afrikaansche Republiek of aangrenzende landen, waarvoor haar door de regeeringen concessie mocht worden verleend.

2. Tot het maken van inrichtingen en tot het oprichten en exploiteeren van ondernemingen, welke tot bevordering van het verkeer op de spoorwegen nuttig of voor het uitoefenen der exploitatie noodig zijn.

AMSTERDAM. Voor de loterij der Voedingstentoonstelling is als eerste prijs aangekocht het door de heeren Vos en Legrand tentoongestelde eetkamer-ameublement.

— Aan de *Rijksschool voor Kunstnijverheid* zijn de vier eerste eind-diploma's van den vierjarigen cursus, na een gunstig afgelegd eind-examen toegekend aan: mej. H. W. Beijerinck, voor de studie der ceramiek en textile industrie; T. van der Laars, voor de decoratieve schilderkunst; Th. W. Nieuwenhuis, voor de studie der metaalbewerking, in het bijzonder voor kunstsmeedwerk; L. Zijl, voor de beeldhouwkunst.

Het eind-examen na den driejarigen cursus in Kunstnaaldwerk is met goed gevolg afgelegd door de dames: I. M. de Groot, E. W. van 't Hooft en M. E. Mohrman; en na een theoretisch eind examen zijn tot het tweede deel van den vierjarigen cursus toegelaten de heeren A. van Busschbach (decoratieve schilderkunst); J. B. A. Bieg-nolé, (id.); L. J. T. Camman, (decoratieve beeldhouwkunst); M. Zwollo (id.).

De voornaamste studies en werkstukken, door al de genoemde leerlingen gedurende hun verblijf aan de school gemaakt, zijn van Maandag 18 Juli tot en met Zondag 24 Juli dagelijks van 10—4 uur in een der schoollokalen in het Rijks-museum voor alle belanghebbenden tentoongesteld.

ROTTERDAM. De Groote Schouwburg aan den Coolsingel heeft in veiling opgebracht de som van *f* 107,694, nl. de 6 perceelen grond aan den Coolsingel *f* 76174, de 7 perceelen grond aan de Nieuwe Kerkstraat *f* 21920, de schouwburg met loodsen voor afbraak *f* 8100 en de koffiekamer voor afbraak *f* 1500. De volgende week heeft de afslag plaats.

DORDRECHT. De heer Paul Leroi, directeur en hoofdredacteur van den *Courrier de l'Art* te Parijs, bood het Museum alhier ten geschenke aan: vijf fraaie etsen naar schilderijen van Aelbert Cuyp en Nicolaas Maes, door Jacquemart, Greux, Bocourt, Flameng en Mordant. Deze zullen, na geëncadreerd te zijn, eerlang in het Museum worden geplaatst.

MAASTRICHT. Dezer dagen is, in tegenwoordigheid van Belgische ingenieurs van den Waterstaat, de eerste steen gelegd voor de nieuwe brug over de grensscheidende Maas te Maaseik. Zooals indertijd werd medegedeeld, hebben ook de Provinciale Staten van Limburg voor dat werk eene subsidie van *f* 8151 toegestaan.

PURMEREND. Op het laatst gehouden Congres der Nederlandsche Maatschappij tot Bevordering van Nijverheid werd de wenschelijkheid van eene octrooiwet besproken. Dit onderwerp werd ingeleid door den heer Haaxman van het Departement 's-Hage, die een overzicht van de geschiedenis der zaak gaf om daarna op de noodzakelijkheid der invoering te wijzen en dit door voorbeelden toe te lichten. Eene door hem voorgestelde motie werd niet ontvankelijk verklaard, omdat de Maatschappij een prijsvraag uitschrijft voor een goede octrooiwet.

Eene motie, om met betrekking tot den stand dezer zaak bij de Maatschappij over te gaan tot de orde van den dag, werd aangenomen.

— Te Antwerpen is de schilder N. de Keijser, honorair directeur van de Academie van Fraaie Kunsten, die o. a. de fresco's aan den ingang van het Museum maakte, overleden.

Door burgemeester en schepenen aldaar is de volgende proclamatie uitgevaardigd:

»De stad Antwerpen betreurt den dood eens meesters, die langer dan een halve eeuw aan het hoofd der Nationale School heeft gestaan en bijna 25 jaar lang de Koninklijke Academie van Schoone Kunsten alhier waardiglijk heeft bestuurd."

Nicaise de Keyser werd den 26sten Augustus 1813 geboren. Zijn schilderwerken, veelal historiestukken, onderscheiden zich door een fraai coloriet. Zeer bekend zijn van zijn schilderijen *Het afscheid van Rubens en Van Dijck* en *De school van Rafaël*.

— De heer Buurke, gemeente-architect en opzichter van het Beneden-verlaat te Veendam, is Zondagmiddag, bij het toezien naar een kleine reparatie aan de sluisdeuren, door het breken van een touw in de diepe kolk gevallen. Door de terstond verleende hulp van den heer J. Rijnberg en diens bediende werd hij uit zijn levensgevaarlijken toestand op het droge gebracht. (*N. v. d. D.*)

— Aan den civiel-ingenieur S. R. Smit is eervol ontslag verleend als ingenieur bij de IJsel-stoomtrammaatschappij.

Aflevering 7 van *De Natuur* (uitgave van J. G. Broese te Utrecht) bevat:

De laktokrit (met fig.). — Iets over de spinnen (met fig.). — Een »Paradise Lost" (met fig.). — Een paar nieuwtjes op het gebied van electrische huistelegraphie (met fig.). — Geschiedenis van het samengestelde mikroskoop (met fig.). — De photogrammetrie (met fig.). — Een eenvoudig mikro-telefoonstation (systeem Middé Giltay) (met fig.). — De photographie zonder objectief (met fig.). — Duinen. — Korte mededeeling. — Sterrenkundige opgaven. — Correspondentie. — Vragenbus.

VACANTE BETREKKINGEN.

Het Bestuur der Ambachtsschool te Middelburg vraagt tegen 1 September een leeraar in het timmeren en bouwkundig teekenen, op eene jaarwedde van *f* 800. Zich aan te melden vóór 28 Juli bij den Secretaris H. J. E. Gerlach te Middelburg.

BERICHT.

Aan de aanvragen tot het bekomen van afzonderlijke nommers van »*De Opmerker*" zal steeds worden voldaan, als de kosten daarvan worden overgemaakt. Het kleine bedrag van 15 cent per nommer en 25 cent per plaat laat niet toe, dat daarover wordt gedisponeerd, terwijl de gelden franco zullen worden teruggezonden voor het geval, dat de aangevraagde nommers niet voorhanden zijn.

AANBESTEDING.

op 8 Augustus e. k.

VAN

Metselwerk, Timmerwerk, Smidswerk, Verfwerk, in massa en perceelen, van eene nieuw te bouwen FABRIEK, waaraan 1.350.000 steenen te vermetselen zijn.

Teekening en bestek liggen van af 1 Augustus e. k. ter inzage op de IJzergieterij »*Falconnoord*" bij *Terborg*, terwijl alle inlichtingen worden verstrekt door den Architect den Heer HEEZEN te *Terborg*.

NED. RHIJNSPOORWEG.

AANBESTEDING

van het maken van een RIOOL bij K.M.p. 24.835, station den Haag.

Bestek en teekeningen liggen ter inzage aan het bureau van den Ingenieur van den Weg te *Utrecht* en bij den Stationchef te *Den Haag*, bij wie ook exemplaren ad *f* 1 verkrijgbaar zijn. Aanwijzing in loco Vrijdag 22 Juli 1887, v.m. 11 uur.

Inschrijvingsbiljetten moeten bij de Directie te *Utrecht* vrachtvrij bezorgd zijn uiterlijk 26 Juli a. s. Opening den 27 d. a. v. ten 11 uur, in een der lokalen van het Stationsgebouw *Den Haag*.

Het Polderbestuur van Driel

in den Bommelerwaard zal op **Maandag den 25 Juli 1887**, des avonds ten 7 ure, in het Logement den Engel te *DRIEL*, publiek

AANBESTEDEN:

Het leveren van 500 steren Grind op den Dorpsbol aldaar.

HET BESTUUR.

Bouwterrein te koop.

Aan den Roermondschen weg te *Venlo* zijn eenige **goed gelegen BOUWTERREINEN** te Koop, van verschillende **breedten** en **diepten**, zeer geschikt voor den bouw van Heerenhuizen.

Te bevragen bij den heer H. VAN GASSELT, Mr. Timmerman, aldaar.

VERZAMELING

VAN

BEKROONDE ONTWERPEN,

door de Leden van het Genootschap

„Architectura et Amicitia",

gevestigd te AMSTERDAM.

Het groote debiet, aan **„DE BOUWMEESTER"** ten deel gevallen, doet den Uitgever vermoeden dat vele Inteekenaren er belang in zullen stellen ook de **„BEKROONDE ONTWERPEN"** aan te schaffen, ten einde de door dit Genootschap bezorgde reeks van Platen volledig te bezitten, daar de bovengenoemde **„VERZAMELING"** door »DE BOUWMEESTER" vervangen is en hiermede als het ware één geheel uitmaakt. Hij biedt daartoe dit werk, zoolang de geringe voorraad strekt, tot de volgende prijzen aan:

in fraaie Portefeuille in plaats van *f* 14.60 voor *f* 7.
zonder de Portefeuille „ „ „ „ 12.— „ „6.

Deze **„Verzameling"** bestaat uit 88 Platen in Photo-lithographie, die een aantal verschillende belangrijke ontwerpen van velen der voornaamste Architecten bevatten en is uitgegeven in hetzelfde formaat als **„de Bouwmeester"**.

Arnhem. *De Uitgever* P. GOUDA QUINT.

Bouwkundig Teekenaar.

Gevraagd om **onmiddelijk** in dienst te treden een **Bouwkundig Teekenaar**, grondig ervaren in detailleeren, enz.

Franco brieven letters **I. Y. K.** aan het Advertentiebureau van NIJGH en VAN DITMAR, te *Amsterdam*.

Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen.

AANBESTEDING

(Voor rekening van den Staat).

Op **Dinsdag den 2den Augustus 1887**, des namiddags ten 2 ure, aan het Centraalbureau der Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen bij de Moreelse Laan te *Utrecht*, van:

Bestek N°. 461.

Het maken van eene WATERBEZORGING aan het Station Tilburg.

Raming *f* 6650.—.

De besteding geschiedt volgens § 61 van het bestek.

Het bestek ligt van den 18den Juli 1887 ter lezing aan het Centraalbureau bij de Moreelse Laan en aan het bureau van den Heer Sectie-Ingenieur te *Breda* en is *op franco* aanvraag aan genoemd Centraalbureau (Afd. Weg en Werken) te bekomen, tegen betaling van *f* 0.50.

Inlichtingen worden gegeven aan het Centraalbureau (Afd. Weg en Werken) en door den Sectie-Ingenieur voornoemd.

De aanwijzing op het terrein zal geschieden den 26sten Juli 1887 ten 11 ure des voormiddags.

Utrecht, den 15den Juli 1887.

ATELIER

tot het vervaardigen van

IN LOOD GEZET GLAS,

voor Kerkramen en Apartementwerk.

Beschilderd en gebrand glas Diaphanie (imitatie beschilderd glas). Eene ruime sorteering Monsters en Teekeningen steeds voorhanden. Eenig etablissement in *Amsterdam*. Concur. prijzen met het Buitenland. Op alle plaatsen worden agenten gevraagd.

Adres: W. WEIMER, 56 *Warmoesstraat*, *Amsterdam*.

DIJKERMAN & BUYZERD

SPECIALITEIT

in verplaatsbare Houten Gebouwen

BREDA.

Stoomfabriek van gedreven en geslagen ZINK- en KOPERWERKEN.

KLIJN, TISSOT & C°.

Amsterdam. Nieuwe Teertuinen 16.

Vervaardigen **Ornamenten** naar elk ontwerp of teekening. Inrichting voor het **galvaniseeren** van ijzer. Etalage van verschillende monsters op de Permanente Tentoonstelling van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst *Amsterdam*.

A. J. BACON & C°.

Ingenieurs, Aannemers van **Verwarming** en **Ventilatie, Gas-** en **Waterleidingen, Bouwmaterialen enz.**

BEKROOND met **Gouden, Zilveren** en **Bronzen Medailles.**

Overtoom N°. 239,

AMSTERDAM.

Inrichtingen voor openbare gebouwen, gestichten, woonhuizen, villa's, kantoren, enz.

Projecten en begrootingen worden kosteloos geleverd.

NEUCHÂTEL ASPHALTE COMPANY LTD, LONDON.

Exploitatie der Mijnen van Val de Travers.

FABRIEK TE **AMSTERDAM** Beltweg N°. 3.

TRADE MARK.

NATUURL. ASPHALT VAN **VAL DE TRAVERS** ZWITSERLAND.

Gecomprimeerde Asphaltwegen en dito Dorschvloeren.

Werken in Asphalt-Mastiek voor Trottoirs, Skating-Rinks, Moutvloeren, Kelders.

Kolf- en Kegelbanen, Winkel- en Magazijnvloeren, Gangen, Veranda's, Brug- en Dakbedekkingen, Beton-Fundeeringen, Stallen enz. enz. enz.

Zindelijk, Vochtwerend, Ondoordringbaar, Geraaswerend.

Asphalt speciaal tot wering van vochtige muren.

Voor inlichtingen omtrent het leggen van **Vloeren, Bedekkingen** enz. gelieve men zich te adresseeren aan het Kantoor der fabriek, Beltweg 3, *Amsterdam*, of bij den Heer H. G. KNOOPS C.Ozn., Beekstraat F. 62, te *Arnhem*.

De Directeur, **W. PATON WALSH.**

BECKER & BUDDINGH. — ARNHEM.

KONINKLIJKE FABRIEK VAN

WATERPAS-

HOEKMEET-

en andere

INSTRUMENTEN,

voor **INGENIEURS ARCHITECTEN, LANDMETERS, TEEKENAARS enz.**

Geëmailleerd-ijzeren **PEILSCHALEN,**

WEEGWERKTUIGEN.

PHOTOLITHOGRAPHIE, PHOTOZINCOGRAPHIE en Stéréotype-Inrichting van G. J. THIEME, te Arnhem.

De ondergeteekende vestigt de aandacht op zijne inrichting voor **Photolithographie**, bijzonder geschikt voor de reproductie van **Plans, Teekeningen** enz. van HH. Architecten en Bouwkundigen; op die voor **Photozincographie** voor de reproductie van **Platen** en **Grasures**, ook van **Teekeningen** voor Boekwerken enz. ten dienste van HH. Uitgevers en op zijne **Stéréotype-Inrichting** voor HH. Drukkers, alles tot de minste prijzen.

Prospectussen met proeven van bewerking, worden op *franco* aanvrage gratis toegezonden.

G. J. THIEME.

H. & J. SUYVER,

FABRIKANTEN VAN

STOOMKETELS EN WERKTUIGEN,

op de Intern. Tentoonstelling te *Amsterdam* 1883 bekroond met

EERE-DIPLOMA (hoogste onderscheiding).

Hollandsche Tuin en Zeepaard, Bickerstraat

AMSTERDAM.

DE LINT & C°.

Oostzeedijk 248, Rotterdam.

VLOER- en WANDTEGELS,

TROTTOIR-, CEMENT- EN IJZERSTEENTEGELS.

Groote voorraden.

Speciale Inrichting tot het maken van LICHTDRUKKEN.

Copieën van teekeningen, geteekend op Calqueerpapier of linnen, in lichtdruk, werkende met 5 toestellen, verschillende grootte.

1°, 35% **GOEDKOOPER** dan **PHOTOLITHOGRAPHIE.**
2°, **BEWERKING ZEER SNEL.**
3°, **FOUTEN** of **ABUIZEN ONMOGELIJK.**
4°, **AANTAL** naar **WILLEKEUR.**

Inlichtingen en Conditie, bij den Boekhandelaar JOH. G. STEMLER Czn. *Amsterdam*.

Voorkanten: **Lichtdrukpapier, idem toestellen** (in verschillende afmeting) en **zinken spoelbakken.** Ruime sorteering **Teeken-, Doortrekpapier** en **Doortreklinnen.**

Gedrukt bij G. W. van der Wiel & Dz., te Arnhem.

De Opmerker.

Orgaan van het Genootschap

ARCHITECTVRA ET AMICITIA

Weekblad voor Beeldende Kunst en Technische Wetenschap

A.W.W.

Redacteur-Uitgever F. W. VAN GENDT JGz.
Adres voor Redactie en Administratie van het Weekblad en advertentiën: Bureau van *De Opmerker*, Driekoningenstraat 28, *Arnhem*.
Bureau der Redactie van *Architectura et Amicitia* JAN SPRINGER, C. B. POSTHUMUS MEYJES en E. DAMEN.
Stukken, deze Redactie betreffende, te adresseeren aan den Heer C. B. POSTHUMUS MEYJES, Kerkstraat 170 te *Amsterdam*
en al, wat de Administratie van het Genootschap betreft, aan den Heer F. J. BREMMER HZN., Prinsengracht 680, te *Amsterdam*.

ABONNEMENT *f* 2.25 per 3 maanden *of wel zes gulden* per jaar, bij voorafbetaling en franco toezending van dit bedrag. Voor het buitenland *f* 7.50 en Nederlandsch-Indië *f* 9.—, beiden bij vooruitbetaling.
ADVERTENTIEN 20 cent voor elken regel plaatsruimte en 10 cent voor een bewijsnummer, worden tot Vrijdagavond aangenomen.
AFZONDERLIJKE NOMMERS, bij contante betaling 12½ cent per stuk en 25 cent per plaat, te bekomen aan het Bureau van *De Opmerker* te *Arnhem* en bij den Hoofdcorrespondent JOH. G. STEMLER Czn., Boekhandelaar te *Amsterdam*.

MEDEDEELINGEN VAN HET GENOOTSCHAP.

1°. Het Bestuur heeft zich geconstitueerd als volgt:
Jan Springer, Voorzitter.
E. Damen, Vice-voorzitter.
F. J. Bremmer Hzn., 1ste-Secretaris.
A. C. Bleys, 2de-Secretaris.
J. A. v. d. Sluys Veer, Penningmeester.
Ed. Cuypers, Bibliothecaris-archivaris.

2°. Tot leden der Commissie van Redactie zijn gekozen de heeren H. G. Jansen en A. Reyding.

3°. De Penningmeester zal in het begin dezer week overgaan tot het innen der contributiën van de gewone leden (2de halfjaar) en van die der nieuwe buiten- en kunstlievende leden.

4°. Tot kunstlievend lid is benoemd de heer A. W. de Flines, alhier, en als buitenlid de heer P. L. Leusden, te Utrecht.

5°. Op Zondag 7 Augustus a. s. zal een schetstocht ondernomen worden naar Amersfoort. Vertrek des voormiddags te 9.15 uren van het Centraalstation.

6°. De excursie zal plaatshebben, op Zondag 21 Augustus a. s., naar Oudewater. De leden, die hieraan wenschen deel te nemen, worden uitgenoodigd zich zoo spoedig mogelijk aan te melden bij den heer H. G. Jansen alhier.

Namens het Bestuur:
De 1ste-Secretaris,
F. J. Bremmer Hzn.

ARCHITECTURA ET AMICITIA.

Vergadering van Woensdag 27 Juli 1887.

De vergadering werd door den Voorzitter, den heer Jan Springer, geopend met een kort woord van dankzegging voor zijn herbenoeming als Voorzitter. Hij verontschuldigde zich wegens drukke bezigheden de herbenoeming niet eerder te hebben aangenomen, was van meening hieromtrent niet dan na rijp beraad een besluit te mogen nemen, en eindigde met den wensch uit te spreken, dat de leden, op wier aandringen hij voornamelijk tot dit besluit was gekomen, ook in het vervolg in ruime mate van hunne belangstelling zouden doen blijken door hem in zijn taak ter zijde te staan.

De heer A. C. Bleijs, als nieuw bestuurslid ter vergadering aanwezig, wordt alsnu door den Voorzitter als zoodanig geïnstalleerd.

De heer Bleijs drukt in enkele welgekozen woorden zijn erkentelijkheid uit voor de onderscheiding, hem door het Genootschap bewezen en verklaart, voorzooverr tijd en krachten hem zullen ten dienste staan, deze gaarne aan de belangen des Genootschaps te zullen wijden.

Hierna worden door den 1ste-Secretaris de notulen der vorige vergadering gelezen en deze goedgekeurd.

Ingekomen is een schrijven van den heer A. W. de Flines, waarin deze verzoekt als kunstlievend lid te worden aangenomen; op voorstel van den Voorzitter wordt hieraan bij acclamatie gevolg gegeven.

Over enkele zinsneden, voorkomende in een ingekomen schrijven van den heer I. Gosschalk, ontstaat eenige discussie; er wordt besloten, met handhaving van vroegere besluiten, den brief voor kennisgeving aan te nemen.

Naar aanleiding van een ingekomen schrijven van den heer H. G. Jansen verklaart de Voorzitter, in antwoord op eene daarin gestelde vraag, dat alle platen, die in *De Opmerker* worden opgenomen, aan de goedkeuring der Commissie van Redactie moeten worden onderworpen.

De Voorzitter stelt vervolgens voor den heer C. B. Posthumus Meyes, bij zijn uittreden uit de Redactiecommissie, namens het Genootschap een brief van dankbetuiging te doen toekomen voor de vele werkzaamheden, door dien heer gedurende geruimen tijd in verschillende functiën voor het Genootschap verricht, welk voorstel met algemeene instemming begroet wordt. De Voorzitter voegt hieraan toe, dat alle pogingen, om dezen heer van zijn besluit terug te brengen, vruchteloos zijn geweest.

Alsnu is aan de orde het verkiezen van twee leden der Redactie-commissie; de Voorzitter zegt, dat de namen der candidaten genoegzaam bekend kunnen worden geacht en verzoekt tot stemming te willen overgaan; de heeren A. Reijding en H. G. Jansen, als zoodanig gekozen, verklaren de benoeming aan te nemen.

De heer Ed. Cuypers brengt een exemplaar van den catalogus der bibliotheek ter tafel, dat met ingenomenheid ontvangen wordt.

Op een vraag van den heer Heij omtrent het jaarverslag wordt door het Bestuur geantwoord dat het verslag in bewerking is.

Nadat nog eene lijst tot deelneming aan de excursie naar Oudewater op 21 Augustus a. s. heeft gecirculeerd, waarop staande de vergadering door een 16tal leden wordt geteekend, sluit de Voorzitter de bijeenkomst.

IJSELSTEIN.

Wie in de kunst van het verledene belangstelt, vindt dikwijls in kleine plaatsjes meer van zijn gading dan hij aanvankelijk zou vermoeden. Ook het stedeke IJselstein, dat de meesten mijner lezers waarschijnlijk alleen door de beoefening der aardrijkskunde van Nederland zullen kennen, loont de moeite van een bezoek wel.

Daar tusschen Utrecht en IJselstein een geregelde stoombootdienst onderhouden wordt, is het plaatsje gemakkelijk te bereiken. De stoomboot volgt eerst den Vaartschen Rijn, wiens belommerde oevers een zeer aangenaam gezicht opleveren; de betrekkelijk drukke scheepvaart, welke er plaatsvindt, toont, van hoeveel belang het totstandkomen van een goede verbinding met den Rijn voor Amsterdam is. Nu worden de vaartuigen zeer belemmerd door de spoorwegbrug bij Utrecht, en zijn daarenboven genoodzaakt de nauwe stadsgracht te volgen, om door de Weerdsluis in de maar al te grillig kronkelende Vecht te komen.

Bij Jutfaas, welks prachtige, geheel van baksteen gebouwde, nieuwe R.-K. kerk thans met de sierlijke laat-Gothische orgelkast uit de Nieuwezijds-kapel te Amsterdam prijkt, verlaat de stoomboot den Vaartschen Rijn, om, door een kleine sluis, in den Hollandschen IJsel te komen. Deze IJsel wordt in de aardrijkskunde ten onrechte als een rivier aangemerkt. Hij heeft kronkels genoeg en is ook met rivierwater uit de Lek gevuld, maar is door sluizen afgesloten, zoodat hij geen strooming heeft. De IJseloevers, die door fraai geboomte omzoomd worden, zijn op vele punten zeer schilderachtig, vooral waar hier en daar een geestig molentje of goed onderhouden boerewoning uit het malsche groen komt kijken.

Reeds bij Jutfaas ontwaart men de beide torens van IJselstein; daar de rivier echter talrijke bochten maakt, duurt het langer dan men aanvankelijk denkt, eer men het plaatsje bereikt.

IJselstein ligt ten zuiden van den IJsel, in de Lopikerwaard. De naamsoorsprong is duidelijk, daar stein of steen van oudsher de beteekenis van slot of sterkte heeft; de stad ontleent dus haar naam, aan een sterkte, aan de IJseloevers gebouwd. In de middeleeuwen heeft zij een niet onbelangrijke rol gespeeld; zij was toen de hoofdplaats van eene baronnie, eveneens IJselstein genaamd, die herhaalde malen een twistappel tusschen de graven van Holland en de bisschoppen van Utrecht geweest is.

De eerste baron, waarvan de geschiedenis melding maakt, was Gijsbrecht van Aemstel, de vader van den bekenden heer van Aemstel, die de hoofdpersoon van Vondel's vermaard treurspel is. Het schijnt, dat deze eerste baron het gezag der bisschoppen van Utrecht erkende, en dat ook zijn zoon Arent, die hem opvolgde (daar Gijsbrecht, zijn broeder, in ballingschap verkeerde) met die kerkvorsten in goede verstandhouding geleefd heeft. Arent stierf in 1298 en zijn zoon Gijsbrecht volgde hem op; deze kreeg twist met graaf Jan van Holland, die het kasteel van IJselstein innam en Gijsbrecht in ballingschap zond. In 1308 werd echter zijn zoon Arent weder in het bezit der baronnie hersteld. Zijn eenige dochter Guyotte, de laatste afstammelinge van het huis van Aemstel, huwde met Jan van Egmont, zoodat de heerlijkheid op dit vermaard geslacht overging. In het bezit der Egmonts bleef de baronnie, totdat zij, door het huwelijk van prins Willem I van Oranje met Anna van Egmont, overging op het huis van Oranje-Nassau, dat de heerlijkheid tot 1795 bezeten heeft.

Zagen wij reeds, dat het huis van Aemstel niet in het ongestoord bezit van IJselstein bleef, ook de heeren van Egmont hadden dikwijls last van de Hollandsche graven. In 1415 sloeg hertog Willem van Beieren, graaf van Holland, het beleg voor de stad, nam haar in en verbande Willem van Egmont. Deze waagde in 1417 een aanslag op de stad, doch moest voor Jacoba van Beieren wijken, waarop de Hoekschen de plaats bijna geheel verwoestten. Later werden de oude heeren echter in het bezit hunner baronnie hersteld.

In 1466 ondernamen de Gelderschen een plundertocht naar IJselstein; toen zij zich echter met hun buit naar Gorkum begaven, in de verwachting, dat Philips de Goede hun bedrijf zou goedkeuren, zagen zij zich daarin bedrogen. Philips toch deed hen gevangen nemen en te 's-Gravenhage ter dood brengen. De verhouding tusschen de Hollandsche graven en de heeren van IJselstein schijnt in dezen tijd een zeer goede geweest te zijn, immers toen de bisschop van Utrecht en de hertog van Kleef in 1482 een poging waagden om de baronnie te bemachtigen, werd dit opzet door de hulp, die de Hollanders aan Frederik van Egmont verleenden, verijdeld.

De stad IJselstein heeft slechts weinig omvang; zij strekt zich, als een langwerpig vierkant, aan den linkeroever van den IJsel uit. Het eerste gebouw, dat in het oog valt, als men het plaatsje over de IJselbrug betreedt, is de Hervormde kerk, die op een lommerrijk plein gelegen is. Zij was weleer aan Sint-Nicolaas toegewijd en moet gebouwd zijn ter vervanging van eene andere, die buiten de stad stond. Ofschoon vermeld wordt, dat zij in 1310, op verzoek van heer Gijsbrecht, namens Bisschop Guy van Henegouwen gewijd werd, schijnt van dit oorspronkelijk gebouw niet veel meer over te zijn. Waarschijnlijk heeft het kerkgebouw bij de herhaalde belegeringen, die de stad te verduren had, veel geleden. De stijlvormen van sommige gedeelten wijzen althans op herstellingen, die in de XVe eeuw hebben plaatsgevonden.

De kerk heeft een middenschip, kruisschip en zijschepen. Het koor en de kooromgang zijn met drie zijden van den achthoek gesloten. Het middenschip is slechts weinig hooger dan de zijschepen, zoodat het geen afzonderlijke vensters heeft. De zijschepen van het koor zijn breeder dan die van het schip; één dak dekt de drie schepen. Aan de zuidzijde van het koor ligt eene sacristie. Iedere travee van het koor heeft een groot venster, waarboven zich telkens een topgevel met hogels en kruisbloem bevindt; de traveeën van het schip hebben kleinere vensters en geen topgevels. Alle venstertraceeringen ontbreken. De zuilen zijn rond, hebben lijstkapiteelen en achthoekige voetstukken.

De toren, aan de westzijde, doch niet in de as der kerk geplaatst, is, wat de twee onderste verdiepingen aangaat, een van de zeldzame bouwwerken uit de eerste helft der XVIe eeuw, die Nederland bezit. Een jaartal is er niet op waar te nemen, doch wij gelooven niet veel mis te tasten, wanneer wij den bouwtijd van dit deel tusschen 1530 en 1540 stellen.

Het onderste, vierkante deel vertoont boven elkander een Dorische en Ionische pilasterorde. De eigenaardige, vrije opvatting der klassieke orden, die der vroeg-Renaissance eigen was, vindt men ook hier terug. De pilasters, kroonlijsten, enz. zijn in zandsteen uitgevoerd; ook de eigenaardig gevormde deuromlijsting en de omgeving der nissen, die tusschen de pilasters aangebracht zijn, bestaan gedeeltelijk uit zandsteen. Het overige van den toren bestaat uit baksteen. De bovenste verdieping van het vierkante deel des torens schijnt vóór de Hervorming niet voltooid, ofwel later, en dan nog zeer slecht, gerestaureerd te zijn. De pseudo-Korinthische kapiteelen, die zij vertoont, zijn weinig fraai.

Het bovendeel van den toren, naar het schijnt in de XVIIe eeuw gebouwd, is achtkant, en met een Dorische orde versierd; een opengewerkte spits van hout, met lood bekleed, bekroont het geheel.

Het koor is thans van het schip afgescheiden door een houten beschot, waartegen de XVIe-eeuwsche predikstoel geplaatst is. Deze predikstoel prijkt met zeer fraai ornement en heeft veel overeenkomst met die te Delft, te 's-Gravenhage, in de Jacobskerk te Utrecht, enz. Hij verdiende wel van de verf, die hem thans bedekt, ontdaan te worden. Ook de fraaie kaarskronen zijn waard bezichtigd te worden.

In het koor ziet men twee graftomben. De westelijke is die van Aleid van Kuilenburg, echtgenoote van Frederik van Egmont, in 1471 overleden. Deze tombe is echter vermoedelijk eerst geruimen tijd daarna vervaardigd, immers de stijl der ornementen wijst op de periode tusschen 1530 en 1550. De tombe is van toetssteen en heeft een forsch geprofileerd basement en deklijst. Aan ieder der lange zijden ziet men vijf fraai gebeeldhouwde driekwart-kolonnetten van witte steen, waartusschen vier nissen met pedestallen aangebracht zijn, waarop vroeger beelden gestaan hebben, die thans verdwenen zijn, doch waarvan men de dookgaten nog ziet. Aan de voorzijde is in hautrelief een engelfiguur uitgehouwen, die het wapen van Aleid van Kuilenburg houdt; aan de achterzijde vindt men het door een helm met baronnekroon gedekte wapen van Frederik van Egmont, haar echtgenoot.

Op de tombe is Aleid in witte steen uitgehouwen. Naar middeneeuwsch gebruik ligt zij, met het hoofd naar het oosten, op een rijk geborneerd kleed. Het hoofd rust op een kussen, dat eveneens met fijn ornement bedekt is, de handen zijn omhoog geheven, de voeten steunen tegen een hond. Twee kinderfiguren knielen aan het hoofdkussen. De zoom van het gewaad der doode is met sierlijk ornement getooid. Op de tombe staat:

HIER LEET BEGRAVEN DIE
.....AELIT DOCHTER VĀ CVLEBORCH VROV
VĀ YSSELSTEYN DIE STERF
ANº. XIVᶜ LXXL DE XXI DACH JVLY.

De titels zijn door de patriotten weggehakt.

De stijl der ornementen is zeer schoon; middeleeuwsche overblijfselen vindt men aan de tombe niet, zoodat het ons voorkomt, dat zij niet vóór 1530 vervaardigd kan zijn, dus pas vijftig jaren na den dood van Aleid. Misschien is zij ter vervanging van een vroegere Gothische opgericht. Mocht echter, bij het onderzoek van archieven, blijken dat zij nog vóór 1530 is uitgevoerd, dan zouden wij hier een der oudste voortbrengselen der Nederlandsche Renaissance voor ons zien.

De andere tombe was weleer in het noordelijk kruisschip geplaatst, doch is in 1857 door de goede zorgen van het Utrechtsch Genootschap naar het koor overgebracht en hersteld. Zij is veel lager, doch breeder dan de vorige, en vertoont twee ridders en twee edelvrouwen, die om en om naast elkander liggen. Boven hunne hoofden is een troonhemel, in den smaak der XIVde eeuw aangebracht, die, bij de liggende figuren, een eenigszins zonderling effect maakt.

Deze tombe is geheel van toetssteen, en een zeer fraai voorbeeld van de beeldhouwkunst uit de tweede helft der XIVe eeuw. De beelden stellen blijkens de wapenschilden, boven hunne hoofden geplaatst, voor: Gijsbrecht van Aemstel met zijne vrouw Berta van Heukelom, die het slot IJselstein een jaar tegen graaf Johan verdedigde en hun zoon Arent, die zijn herstel in de baronnie aan zijn huwelijk met de dochter van bisschop Guy van Henegouwen, Maria, die naast hem ligt, te danken had.

Aan de westzijde van het koor ziet men nog twee zerken, waarvan één vroeger met koper ingelegd is geweest. Men kan nog duidelijk onderscheiden, dat zij met een mans- en vrouwefiguur geprijkt heeft. De andere is in laat-Gothischen trant gebeeldhouwd en dekt, blijkens het opschrift, het stoffelijk overschot van Aleid van Kuilenburg.

Westwaarts van de kerk ligt, tusschen hoog geboomte, het aloude slot van IJselstein, dat herhaalde malen herbouwd is. Gaat men de brug over en de voorpoort door, dan komt men op het slotplein, waar nog fragmenten van een laat-Gothische open galerij en een portiek in denzelfden stijl te zien zijn. Ook eenige overblijfselen van een kapel aan de N.O.-zijde, en van drie torens aan de westzijde, zijn nog aanwezig. Het schoonste gedeelte van het slot is wel de traptoren aan de noordoostzijde, die in rijke, laat-Gothische vormen geornaerd is en met kruisgewelven prijkt, wier wedergade slechts schaars bij ons te lande gevonden wordt. De bogen van dezen toren hebben den vorm van den zoogenaamden Tudorstijl. Vermoedelijk is deze traptoren na de verwoesting, waaraan het slot in 1466 blootstond, opgetrokken.

Gaan wij nu verder westwaarts, dan wordt onze aandacht getrokken door de nieuwe R.-K. kerk, naar de plannen van den bouwmeester Tepe opgetrokken, en der voltooiing nabij. Opmerkelijk is, dat aan dit kerkgebouw in het geheel niet van gehouwen steen gebruik is gemaakt, doch slechts de Vechtsche steenen, door de beide fabrieken te IJselstein vervaardigd, gebezigd zijn.

Bij deze kerk rechtsom slaande, komen wij in de voornaamste straat, die het stedeke van het westen naar het oosten doorsnijdt. Hier zien wij allereerst een geveltje van 1595, dat een waar meesterstuk van metselkunst genoemd mag worden. Een weinig verder, aan een klein pleintje, ligt het raadhuis, dat door een elegant, zeskant torentje, op het dak geplaatst, gekroond wordt. Naar den nog goedbewaarden zijgevel te oordeelen moet dit gebouw, dat uit de eerste helft der zestiende eeuw afkomstig schijnt te zijn, zeer fraai geweest zijn. In 1838 heeft men echter de onzalige gedachte gehad, den voorgevel te bepleisteren, zoodat veel van het pittoresk effect verloren is gegaan.

Een prent uit de achttiende eeuw, in Thirion's *tegenwoordige Staat* opgenomen, doet ons het gebouw in zijn oorspronkelijken luister aanschouwen. Met betrekkelijk weinig kosten zou de gevel weer in zijn ouden toestand teruggebracht kunnen worden.

Hier en daar ziet men nog gevels, die in de vullingen boven de vensters vlechtwerken vertoonen, welke veel overeenkomst hebben met die van het naburig Oudewater, in 1884 door ons in dit blad afgebeeld.

Een gevel van 1630, met trapjes, banden en blokken van bergsteen, is in vrij goeden staat bewaard. Eigenaardig is het, dat bij dezen gevel op de symmetrie slechts weinig acht gegeven is; de vensteropeningen zijn echter met zooveel smaak verdeeld, dat dit geenszins hinderlijk is. Ook een overblijfsel van een der voormalige stadspoorten, zonder architectonische waarde, is nog te zien.

Wij meenen in het bovenstaande de merkwaardigheden, die IJselstein binnen zijne grenzen omvat, kortelijk te hebben aangestipt en hopen, dat deze wei-

nige mededeelingen aanleiding mogen geven, dat menig vakgenoot het stille stadje met een bezoek vereert.

A. W. Weissman.

JAN VAN BEERS.

De schilderijen en studiën van Jan van Beers, die thans in de kunstzaal van het Amsterdamsch Panoramagebouw tentoongesteld zijn, mogen onder het meest belangwekkende gerekend worden, dat wij in den laatsten tijd te aanschouwen kregen.

Men herinnert zich hoe de schilder, die aanvankelijk aan historische onderwerpen de voorkeur gaf, vóór een jaar of tien geheel van richting veranderde, en er zich op ging toeleggen de Parijsche en Londensche *demi-mondaines* en haar omgeving af te malen. Tegelijkertijd veranderde hij ook zijn schildertrant; de breede manier van voorheen moest wijken voor een penseelsbehandeling zoo fijn en geacheveerd, dat zij dikwerf de miniatuurschilders der vorige eeuw in herinnering brengt.

Van de schilderijen der oudere periode is er slechts een aanwezig; het heeft een oude vrouw ten onderwerp die met breede penseelstreken in al haar afzichtelijkheid is geconterfeit. Geen enkele bijzonderheid is over het hoofd gezien; de schilder heeft zelfs ten duidelijkste doen zien, dat de oude dame aan een verkoudheid lijdende is. Het sterke, van achteren invallende licht is overigens met het grootste meesterschap weergegeven.

Jan van Beers heeft een afschuw van het alledaagsche; hij streeft steeds naar iets bijzonders, doch vervalt, juist daardoor, dikwerf in het bizarre. Het ontbreekt natuurlijk niet aan dezulken, die deze vreemdsoortigheden aan een zucht om tot elken prijs opzien te baren, toeschrijven. Het komt ons echter voor, dat iemand met zooveel talent dergelijke reclame best missen kan.

Men ziet het der dames, die voor den schilder geposeerd hebben, aan, dat zij nu juist niet tot de hoogste kringen der maatschappij behooren. Ook het meerendeel der afgebeelde heeren kan niet tot de *élite* (althans naar den geest) gerekend worden. Sommige paneeltjes zouden, indien zij in het *Journal Amusant* of een dergelijk blad gereproduceerd werden, stellig succes hebben. Als ernstig gemeend zou men veel van het tentoongestelde niet kunnen beschouwen, wanneer niet aan de onzinnigste onderwerpen evenveel zorg en talent besteed was als aan de meer serieuze.

Verschillende kaders, gevuld met zeer kleine landschapsstudiën zijn mede aanwezig. Enkelen dezer hebben wel „stemming"; bij anderen schijnt de kunstenaar een charge op de impressionnisten te hebben willen leveren. Bij allen is een streven waar te nemen, om van het traditioneele af te wijken.

Onder de groote schilderijen zijn er verscheidene, die van een haast onbegrijpelijke technische vaardigheid getuigen. Een daarvan geeft een Engelsch huzaar te zien, naast een dienstmeisje op een bank in een park gezeten. Het felroode buis van den huzaar en het katoenen japonnetje van het meisje zijn met groote bedrieglijkheid nagebootst; de fond is minder gelukkig behandeld. Geen enkel detail is verwaarloosd, doch de uitvoerigheid schaadt hier niet.

Even zorgvol is een andere schilderij, waarop een *lawn-tennis*-speler aan de zijde van een jeugdige schoone is voorgesteld, behandeld. Toch komt het ons voor, dat zij beneden de vorige moet gesteld worden; het achevé dreigt hier in geliktheid te zullen overgaan.

Flirtation noemt de schilder een doek, waarop een jonge dame is afgebeeld in zittende houding, met een jeugdigen *swell* aan haar zijde. Ook dit stuk is knap gedaan; wij wijzen slechts op de voortreffelijke wijze, waarop het galapak van den jongen man is afgebeeld, op de zorgvolle en toch niet kleingeestige manier, waarmede de verschillende onderdeelen van het dames-toilet geschilderd zijn.

Het werk van de zeventiende-eeuwsche Hollandsche schilders heeft den schilder voor den geest gestaan, toen hij *Little Jack Horner* conterfeitte. Het knaapje is geheel in het grijs, en leunt tegen een antieken stoel. De achtergrond wordt gevormd door een tamelijk hard, effen rood, een kleur, die van Beers gaarne aanwendt, en die, zonderling genoeg, hier niet hindert. Het aanvallig kopje van het knaapje is uitmuntend van coloriet; de kanten kraag en het fluweelen buis doen, wat zorgvuldige en toch breede penseelvoering betreft, voor geen zeventiende-eeuwschen kunstenaar onder.

Wat Van Beers als portretschilder vermag, doet hij ons in het afbeeldsel van zijn vriend Peter Benoit, den bekenden Vlaamschen toondichter, zien. De kop, de handen en verdere accessoires brengen Holbein, of misschien nog meer diens te vroeg overleden navolger Bastien-Lepage in herinnering. Wij hebben niet het voorrecht, den heer Benoit te kennen; het komt ons echter voor, dat de gelijkenis uitstekend moet zijn. Jammer is het, dat de al te uitvoerige behandeling van den achtergrond aan de rust in de schilderij eenige afbreuk doet.

Ook de bekende schilderij *La Sirène*, die indertijd, vergissen wij ons niet, in de kunstzaal der Koloniale Tentoonstelling van 1883 prijkte, zien wij hier terug. Er wordt de kapitale prijs van 18,000 francs voor gevraagd. Wij kunnen niet zeggen, dat deze schilderij ons bij hernieuwde kennismaking meeviel. Zij bracht ons te zeer eene gekleurde photographie in herinnering.

Het zou ons te ver voeren, al de staande, zittende of liggende vrouwefiguren, die Van Beers ons te zien geeft, te bespreken. Toch mogen wij wel op enkelen de aandacht vestigen. In *Le mal du pays* staat eene dame tegen een hooischelf geleund, terwijl men op den achtergrond eene equipage ziet wachten. Aan de dame en de hooischelf spreidt de kunstenaar de volle mate van zijn geduldig talent tentoon. Op de vrouwefiguur valt het volle licht; waarschijnlijk om haar beter te doen uitkomen, heeft de schilder zich laten verleiden om den achtergrond wat te donker te maken. Eene andere schilderij stelt eene *courtisane* voor, in haar rijtuig gezeten. Zonderling genoeg ziet men het rijtuig bijna geheel, doch wordt het hoofd van den koetsier door de lijst aan het oog onttrokken. Waarschijnlijk had de kunstenaar eerst de dame geschilderd en bracht hij er, later pas, het rijtuig omheen. Of zou het hoofd van den koetsier met opzet weggelaten zijn? Aan de onderdeelen is ook hier weer het volste recht gedaan.

Wij spraken er straks reeds van, dat verscheidene onderwerpen, door den schilder behandeld, uitstekend in het kader van een humoristisch tijdschrift zouden passen.

Hiertoe behooren de clowns, jockeys, harlequins, pierrots en andere kunstenmakers, die Van Beers op uiterst geestige wijze heeft afgebeeld. Ook de parodieën op het in onze dagen gebruikelijke dames- en heerencostuum, die van een scherpe opmerkingsgave blijk geven, mogen hieronder gerangschikt worden. In deze stukjes viert de kunstenaar aan zijn zonderlingste luimen bot. Wij wijzen bijvoorbeeld op de personen geheel in het rood, of op de zotskap met een afschuwelijk menschengezicht, ook al weder op een hardrooden fond en met het bijschrift *à Sarah Bernhard*. Overal toont Van Beers echter zijn kolossale virtuositeit.

De schilderijen van Van Beers zullen niet zeer in den smaak vallen van hen, die „stemming" het hoogste in de kunst achten, en die eenige los daarheen geworpen vegen van een kunstenaar, die geen behoorlijke pleisterkop zou kunnen teekenen, voor het hoogste, dat bereikt kan worden, verklaren. Zij echter, die meenen dat een kunstenaar zoo goed als ieder ander zijn vak behoort te verstaan en zich behoorlijk rekenschap van den vorm moet kunnen geven, zullen de schilderijen in het Panoramagebouw met genoegen zien. Al zullen zij niet alle buitensporigheden, die Van Beers zich veroorloofde, goedkeuren, zij zullen toch in het uitgestalde werk een schilder herkennen, dien het met zijn kunst ernst is en die zich niet over de details heenzet, doch aan ieder onderdeel de noodige zorg besteedt. Om zoo te kunnen schilderen, moet men langdurige studiën gemaakt hebben.

De onderwerpen, die Van Beers behandelt, zijn wel wat eentonig; men zou eindelijk *toujours la femme* willen uitroepen. Zoolang echter *das ewig weibliche* ons blijft aantrekken, kan Van Beers van een belangstellend publiek verzekerd zijn. Pittore.

IETS OVER HOUTCEMENTDAKEN.

In *De Opmerker* van 7 Februari 1885 werd van mijne hand een artikel opgenomen over het „asphalt en zijne toepassing als bouwmateriaal" en daarbij tevens eene beschrijving gegeven van de houtcementdaken.

In aansluiting aan deze laatste beschrijving en als antwoord op de vele vragen, in den laatsten tijd omtrent deze daken gedaan, acht ik het niet ondienstig het volgende — vóór eenigen tijd door de *Deutsche Bauzeitung* medegedeeld — onder de aandacht van het publiek te brengen.

Bij het leggen van houtcementdaken moet men het volgende in het oog houden:

1°. De plankenvloer, waarop het dak wordt aangebracht, moet zooveel mogelijk gelijk van dikte zijn, en de planken zoo smal mogelijk genomen worden.

2°. De beste isoleerlaag is asphaltpapier, aan de uiteinden 10 à 15 cM. over elkaar gelegd; daardoor wordt het doorsijpelen van het houtcement voorkomen. Het strooien van zand tusschen den vloer en de eerste gewone papierlaag is niet alleen overbodig, maar vooral in ons klimaat om redenen, die gemakkelijk te raden zijn, niet aan te bevelen. De piëteit tegenover den uitvinder, zegt de *Deutsche Bauzeitung*, moet niet zoo ver gaan, dat men al zijne aanwijzingen gedachteloos navolgt. De verbeteringen, door langdurige ervaring aangebracht, moeten natuurlijk toegepast worden.

3°. De zinken lijsten ter beschutting van het zand en de grint moeten op 4 à 5 cM. afstand van de goot geplaatst worden; de gaatjes in deze lijsten, voor afvoer van het hemelwater, moeten op gelijken afstand en niet te hoog worden aangebracht; zij mogen niet te groot zijn. De lijsten tegen opstaande zijden — schoorsteenen, luiken enz. — moeten 10 à 12 cM. hoog en op het dak 15 à 16 cM. breed zijn. Zij mogen alleen op den houten vloer en niet tegen de muren worden bevestigd.

4°. Ter beschutting is eene laag zand en grint van eenige centimeters dikte veldoende. Wordt het dak beloopen, dan neme men de zandlaag iets dikker, daar het anders kon gebeuren dat de steentjes doorgetrapt worden en de bovenste huid houtcement beschadigen. Toevoeging van leem of klei aan de grint is wel aan te bevelen, maar geen vereischte.

5°. Men gebruike vooral goed houtcement en veroorlove geene toevoeging van teer, wat dikwijls gebeurt. Er bestaan in Duitschland meer dan 25 houtcement-fabrieken; de prijzen der eene zijn soms het dubbele van die der andere; proeven met een onbekend materiaal zijn gevaarlijk en kostbaar, getuigen de Parijsche asphaltwegen.

Haarlem, Juli 1887. Theod. Ferd. Bierhorst.

DE NIAGARA ALS BRON VAN ARBEIDSKRACHT.

In een tijd, waarin men uit alles nut of voordeel zoekt te trekken, en vooral in een land als Amerika, waar niets heilig is wanneer er geld te verdienen valt, en waar zelfs de schoonste en verhevenste landschappen door groote advertentiën, bij wijze van reclame, ontsierd worden, waar men de machtigste rotswanden als een aanplakbord, te midden van den weelderigsten plantengroei, en de schoonste vergezichten met adressen voor de meest alledaagsche huishoudelijke artikelen ziet prijken en waar men met arendsblikken naar eene gelegenheid uitziet om een altaar voor den hooggeëerden Mammongod op te richten, daar is het geen wonder, dat men iset grootste der natuurwonderen van het merkwaardige Amerika niet ongemoeid kon laten en daarin een prachtige geldmakerij zag. Reeds voor vele jaren begreep men, dat de watermassa van de vallen der Niagara een onbenut kapitaal van groote waarde vertegenwoordigt en sedert heeft men berekend, dat de daardoor verloren gaande kracht gelijkstaat met een vermogen van zeven millioen paardekracht, een arbeidsvermogen, dat een kapitaal van ettelijke millioenen dollars zou vereischen, als men een daaraan gelijkstaande kracht door middel van stoommachines in het leven wilde roepen. Zulk een winstderving was den practischen Amerikaan een gruwel en spoedig waren alle couranten in de Vereenigde-Staten om 't zeerst erover uit tegen een dergelijken onhoudbaren toestand te protesteeren. Slechts weinige jaren later deed men een ernstige proef om een deel van de waterkracht der Niagara nuttig werkzaam te doen zijn en daartoe legde men een kanaal van bijna een mijl lengte van Port Day tot op zeker punt beneden den waterval aan. De uitslag dezer proefneming was zóó gunstig, dat zich thans een veel grooter en machtiger onderneming, „de Niagara-tunnel en krachtmaatschappij", gevormd heeft, teneinde de zaak op zoo groot mogelijke schaal voort te zetten. Het plan dezer Maatschappij komt in het kort hierop neer om een onderaardsche tunnel te maken, die van de water-oppervlakte beneden den val door de vaste rotsen dringt tot aan de boven-Niagara omstreeks een mijl boven den val, waar een hoofdmonding van 120 voet verkregen wordt; vervolgens loopt de tunnel evenwijdig met de rotswanden van de rivier over anderhalve mijl lengte op een gemiddelde diepte van 100 voet onder de oppervlakte van den grond en op een afstand van 400 voet van het bevaarbaar water van de rivier, waarmede de tunnel door middel van zijtunnels in verbinding stelt. De hoofdtunnel wordt cirkelvormig en tot Port Day toe 30 voet in middellijn. Vervolgens zal de middellijn verminderen naar verhouding van het aantal molens, die in beweging gebracht moeten worden, terwijl aan het andere einde de doorsnede evengroot zal zijn als de kruis- of dwarstunnels, die te dier plaatse daarin uitmonden. Tusschen Port Day en het boveneind van de tunnel moet het grondgebied van de stad uitgebreid worden in dier voege, dat de straten rechthoekig op de hoofdtunnel liggen Men berekent, dat de op deze wijze verkregen kracht gelijk zal staan aan 260,000 paardekracht, hetgeen overeenkomt met een vermogen van vijfhonderd paardekracht aan circa vierhonderd fabrieken. Men heeft er tevens zorg voor gedragen dat een voldoende strook grond langs de rivier aanwezig blijft om het zooeven genoemde aantal fabrieken en molens te kunnen oprichten. Er wordt berekend, dat de beschikbare kracht het gezamenlijk krachtvermogen van Holyoke, Lowell, Minneapolis, Cohoes, Lewiston en Laurence zal overtreffen. Ook zullen bij deze fabrieken spoorwegen en zijsporen aangelegd worden, die haar in verbinding stel-

len met alle belangrijke noordelijke spoorwegen, terwijl het Erie-kanaal, op zeven mijlen afstand, met de rivier verbonden wordt en voor goederenvervoer beschikbaar is. De gezamenlijke kosten van dit plan worden op 800,000 tot 1 millioen dollars geraamd, terwijl men voornemens is een leger van tienduizend Italiaansche werklieden daarbij aan het werk te zetten. Hoewel de vervulling van dit plan zeer zeker enorme voordeelen zal afwerpen, zoo is het toch zeer te betreuren, dat een natuurgewrocht, dat zijne wederga niet vindt, op deze wijze dienstbaar gemaakt wordt aan speculatiezucht, gouddorst en Mammon-dienst der kinderen van de 19de eeuw. Weinig tijds geleden heeft het nog heel wat moeite gekost het publiek van de verschillende afpersingen, die sommige kleine grondeigenaars zich veroorloofden, te verlossen en men kon op de Amerikaansche zijde geen blik slaan zonder minstens een halven dollar aan elk grondeigenaar te offeren; thans zal het niet lang meer duren of een vloed van fabrieksinrichtingen, treinen enz. zal een bezoek aan de Niagara-vallei onmogelijk maken. Het beroemde en voor de wetenschap zoo nuttig Yellowstone-park, is met veel moeite als publiek volksterrein behouden, maar de tot in de verste oorden der wereld beroemde Niagara-watervallen zullen aan de bewondering der menschheid onttrokken worden.

VARIA.

Reizende scheepsdokken. Men heeft het denkbeeld geopperd reizende scheepsdokken te maken. Ofschoon uit den aard der zaak een scheepsdok niet zulk een groote vaartsnelheid kan hebben als een stoomboot van de tegenwoordige constructie, omdat een dok nimmer op snelheid van vaart gebouwd zal worden, zoo is het toch zeer wel mogelijk van haven tot haven te stoomen.

De heer Rennie wil daartoe de machines gebruiken, welke dienen om het dok leeg te pompen en het te dokken schip te doen rijzen. Ofschoon zulk een dok door genoemden heer geraamd wordt op een uitgaaf van 100,000 £, zou het aanmaken van een dergelijke inrichting ongetwijfeld voordeelig zijn, daar men thans op elke havenplaats van eenige beteekenis een drijvend dok moet hebben om schepen, die averij bekomen hebben, terstond te kunnen herstellen. Een drijvend, reizend dok, zooals de heer Rennie voorstelde, zou in de behoeften van veel havenplaatsen voorzien en een geheele kust bevaren kunnen om overal, waar het vereischt wordt, dienst te doen.

Een of twee reizende scheepsdokken zouden voor menige havenplaats belangrijke bezuiniging kunnen verschaffen en voor een zeevarende mogendheid heelwat kosten kunnen uitwinnen. Het denkeeld is zeer eenvoudig. Waarschijnlijk is het wel de groote eenvoudigheid, die niet reeds eerder dit denkbeeld heeft doen ontstaan.

BOEKAANKONDIGING.

Electrotechnische bibliotheek. De electriciteit in het maatschappelijk leven. Leidraad tot zelfonderricht. Uitgave van C. L. Brinkman, te Amsterdam.

Bij genoemden uitgever is eene proef-aflevering verschenen van *De electriciteit in het maatschappelijk leven.* Hij is voornemens achtereenvolgens eene reeks van onderwerpen daarover het licht te doen zien, die bijzonder met het oog op de behoeften der practijk zullen worden bewerkt. De verzameling zal het geheele gebied der toegepaste electriciteitsleer in op zichzelf staande afdeelingen behandelen. Elk onderwerp vormt een afgesloten geheel, maar tevens staan allen met elkaar in verband. Ook aan de eischen der theorie zal voldaan worden door eenige afzonderlijk daarover handelende deelen.

Het werk zal verschijnen in afleveringen van 4 vel druks à 16 pagina's. De prijs per vel druks bedraagt slechts *f* 0.12½. Het boekje ziet er aanlokkelijk uit. Illustratiën, papier en letter werken samen om het een aangenaam en prettig uitzicht te geven.

BINNENLANDSCHE BERICHTEN

's GRAVENHAGE. De Nederlandsche Regeering heeft den heer J. J. van Kerkwijk, lid van de Tweede Kamer der Staten-Generaal, benoemd tot haren vertegenwoordiger op het congres van afgevaardigden van verschillende landen en gedelegeerden van spoorwegmaatschappijen, dat van 17 tot 25 September e. k. te Milaan zal plaatshebben.

— Bij koninklijk besluit is de heer J. G. van den Bergh, laatstelijk Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid, bevorderd tot commandeur in de orde van den Nederlandschen Leeuw.

— Bij Koninklijk besluit is, met ingang van 1 September e. k., de hoofdingenieur der Marine, adviseur voor scheepsbouw, A. J. H. Beeloo op de meest eervolle wijze ontheven van het hem opgedragen onderwijs in de scheepsbouwkunde aan de Polytechnische school te Delft, en is den ingenieur der Marine 2de klasse H. Cop tot 1 Januari 1888 opgedragen zich met dat onderwijs te belasten.

— Naar wij vernemen, is een van de eerste bestuursmaatregelen van den Minister van Waterstaat enz. geweest, het uitvoering geven aan eene toezegging, door zijn voorganger aan de Staten-Generaal gedaan, n.l. om het personeel, bij den aanleg van Staatsspoorwegen werkzaam, belangrijk in te krimpen. Zijn onze inlichtingen juist, dan heeft een derde van dat personeel thans officieel aanschrijving ontvangen, dat na 1 Januari 1887 hunne diensten niet meer gevorderd worden en zij op dien datum eervol zullen worden ontslagen.

AMSTERDAM. Het comité voor de Nederlandsch-Vaticaansche tentoonstelling maakt bekend, dat de inzendingen, die Nederland zullen vertegenwoordigen op de tentoonstelling in het Vaticaan, bij gelegenheid van het gouden priester-jubilé van paus Leo XIII, van af 26 Augustus e. k. te bezichtigen zijn in de localen van het universiteitsgebouw, en wel in die zalen, waar eertijds het schilderijen-museum-Van der Hoop gehuisvest was.

— Volgens de mededeeling, door Directeuren der Maatschappij tot Bevordering van Nijverheid op het Congres te Purmerend gedaan, was op dat oogenblik *f* 3315 toegezegd voor de aan de Regeering aan te bieden som voor het oprichten van een proefstation voor bouwmaterialen. Die som is gering in vergelijking met het bedrag van *f* 25000, dat men bijeen hoopte te brengen en de gevolgtrekking is niet gewaagd, dat dit geld niet zal verkregen worden. Wel-is-waar heeft het Gemeentebestuur van Dordrecht dezer dagen *f* 100 toegestaan, en zal dit voorbeeld nog wel door anderen gevolgd worden, maar het ontbrekende bedrag is te aanzienlijk.

UTRECHT. In de op Donderdag gehouden zitting van den Gemeenteraad werd de vraag gedaan of er naar aanleiding van de laatste onderhandelingen met den Minister ook iets kon worden medegedeeld over het nieuwe universiteitsgebouw. Het antwoord van den Voorzitter was vrij onbestemd; de brief van den Minister, Maandag j.l. ontvangen, was nog niet eens ter kennis van alle leden van het College gebracht. Door tal van ingezetenen wordt met belangstelling den verderen loop der zaak afgewacht.

NIJMEGEN. Omtrent de vernietiging van het besluit van Gedeputeerde Staten der provincie Gelderland, d.d. 3 Juni '85, n°. 62, houdende goedkeuring van een ontwerp voor eene verbeterde waterlossing in de polderdistricten Rijk van Nijmegen en Maas en Waal, deelt de *Nijmeegsche Courant* het volgende mede:

Het Bestuur van het Waterschap voor de gecombineerde waterlossing der polderdistricten Rijk van Nijmegen en Maas en Waal had destijds — ter voldoening aan het reglement op die waterlossing — aan Gedeputeerde Staten van Gelderland een plan tot verbetering dier waterlossing ter goedkeuring opgezonden, welk plan door den hoofdopzichter W. Brandsma, te Kapelle-aan-den-IJsel, was vervaardigd. Deze inzending aan Gedeputeerde Staten geschiedde evenwel met de uitdrukkelijke bepaling van het Bestuur, dat de uitvoering van het plan voorloopig moest achterwege blijven, omdat wegens den achteruitgang van den landbouw, de groote kosten aan de uitvoering van het plan verbonden, in de tegenwoordige tijdsomstandigheden te drukkend zijn voor de grondeigenaren; het Bestuur wenscht daarom in nader overleg te treden met Gedeputeerde Staten omtrent den tijd der uitvoering. De meeste dorpspolders, in het Waterschap gelegen, hadden bezwaren tegen het plan en dienden deze bij Gedeputeerde Staten in.

Dit College keurde echter het plan goed en gelastte terstond de uitvoering.

Tegen het besluit van dadelijke uitvoering kwam het Bestuur en tegen het besluit tot goedkeuring kwamen de dorpspolders in beroep bij den Koning. Die zaak werd bij den Raad van State in de openbare vergadering van 8 Juni jl. behandeld. Voor het bestuur en voor de dorpspolders, in het Rijk van Nijmegen gelegen, trad als gemachtigde op Mr. G. J. Berkhoff, advocaat alhier, terwijl voor de dorpspolders, in het polderdistrict Maas en Waal gelegen, optrad Mr. A. Pijnacker Hordijk, advocaat te Tiel, die beiden het besluit van Gedeputeerde Staten bestreden. Er waren echter ook grondeigenaren, en wel ten getale van 29, aan wier hoofd stond de graaf Van Rechteren van Appeltern, die handhaving van het besluit van Gedeputeerde Staten verlangden. Ook die grondeigenaren hadden eenen gemachtigde, namelijk Mr. B. M. Vlielander Hein, advocaat te 's-Gravenhage, naar de voormelde vergadering van den Raad van State gezonden tot ondersteuning van gemeld besluit. De Koning heeft evenwel, zooals hierboven is gemeld, het besluit van Gedeputeerde Staten vernietigd.

GOES. Met ingang van 1 October wordt bij de werken van het kanaal door Zuid-Beveland een tweede vaste opzichter van den Rijkswaterstaat geplaatst ter standplaats Wemeldinge, waarvoor is aangewezen de opzichter N. Visser, thans te Sluis, welke standplaats wordt opgeheven.

In verband daarmede is aan den buitengewonen opzichter C. Snijder te Hansweerd eervol ontslag verleend.

— In Augustus worden door de firma I. Lempertz Söhne te Koulen verkocht de rijke kunstverzamelingen, nagelaten door Freiherr Hans von Zwierlein, uit Geisenheim. Hiertoe behooren 190 geschilderde glazen, meest afkomstig van opgeheven kloosters uit de Rheingau. Te oordeelen naar het schrift op de spreukbanden dagteekenen deze schilderwerken meest van 1556, 1606, 1614, 1641 tot 1707; enkelen zijn ouder, tot uit de 13de eeuw zelfs.

Verder zijn er 300 schilderijen, meest uit de oud-Duitsche school, o. a. twee van Albrecht Dürer, een van Holbein en een van Lukas Cranach, maar ook eenige van Italiaansche en Nederlandsche meesters, en verscheidene fraaie aquarellen. Ook oude meubels en porselein, vooral Meissensch, een »Olijfberg" van gedreven zilver, eene groote kruisiging (de vleeschdeelen in zilver, het overige van hout) trekken zeer de aandacht.

ZEIST. De Raad dezer gemeente heeft besloten de gasfabriek in eigen beheer te nemen.

BENOEMINGEN.

Bij ministerieele beschikking van 29 Juli is F. L. van der Pol, met ingang van 1 Augustus 1887, op zijn verzoek, eervol ontslag verleend als opzichter van het Nederlandsch museum van geschiedenis en kunst te Amsterdam, en is met ingang van denzelfden datum als zoodanig benoemd C. Segaar.

BERICHT.

Aan de aanvragen tot het bekomen van afzonderlijke nommers van „*De Opmerker*" zal steeds worden voldaan, als de kosten daarvan worden overgemaakt. Het kleine bedrag van 15 cent per nommer en 25 cent per plaat laat niet toe, dat daarover wordt gedisponeerd, terwijl de gelden franco zullen worden teruggezonden voor het geval, dat de aangevraagde nommers niet voorhanden zijn.

De Administratie vestigt er de aandacht op, dat van de jaargangen 1884, 1885 en 1886 nog eenige volledige exemplaren voorhanden zijn. De prijs bedraagt per jaargang in losse bladen *f* 4.—,
ingebonden „ 4.80.

CORRESPONDENTIE

Aan R. te A. In den loop der volgende week zal aan uw verzoek voldaan worden.

ADVERTENTIEN.

Bouwterrein te koop.

Aan den Roermondschen weg te *Venloo* zijn eenige **goed gelegen BOUWTERREINEN** te Koop van verschillende **breedten** en **diepten**, zeer geschikt voor den bouw van Heerenhuizen.

Te bevragen bij den heer H. VAN GASSELT, Mr. Timmerman, aldaar.

VERZAMELING VAN
BEKROONDE ONTWERPEN,
door de Leden van het Genootschap
„Architectura et Amicitia",
gevestigd te AMSTERDAM.

Het groote debiet, aan **„DE BOUWMEESTER"** ten deel gevallen, doet den Uitgever vermeenen dat vele Intekenaren er belang in zullen stellen ook de **„BEKROONDE ONTWERPEN"** aan te schaffen, ten einde de door dit Genootschap bezorgde reeks van Platen volledig te bezitten, daar de bovengenoemde **„VERZAMELING"** door »DE BOUWMEESTER" vervangen is en hiermede als het ware één geheel uitmaakt. Hij biedt daartoe dit werk, zoolang de geringe voorraad strekt, tot de volgende prijzen aan:
in fraaie Portefeuille in plaats van *f* 14.60 voor *f* 7.
zonder de Portefeuille „ „ „ „ 12.— „ „ 6.

Deze **„Verzameling"** bestaat uit 36 Platen in Photo-lithographie, die een aantal verschillende belangrijke ontwerpen van velen der voornaamste Architecten bevatten en is uitgegeven in hetzelfde formaat als **„de Bouwmeester"**.

Arnhem. *De Uitgever* P. GOUDA QUINT.

Mr. A. J. DE SITTER, Notaris te *WINSCHOTEN*, zal, voor de NEDERLANDSCHE MAATSCHAPPIJ TOT EXPLOITATIE VAN ONROERENDE GOEDEREN te *ARNHEM*, op **Vrijdag 12 Augustus 1887**, 's namiddags te 3½ uur in het hôtel WAGHO te *Nieuwe Schans*, publiek

VERKOOPEN:

Zeven perceelen Bouwterrein en Tuingrond.

te zamen groot 93 Are, 17 centiare, gelegen te *Nieuwe Schans*, afkomstig van de gesloopte vestingwerken, aldaar.

Eene omschrijving der perceelen zal, met de voorwaarden van verkoop, 6 dagen bovenens, ter lezing liggen ten huize van verkoop.

KLOOS & VAN LIMBURGH
ROTTERDAM.
EIGENAARS van BASALTGROEVEN
in RIJNPRUISSEN.

Agenten van de Maatschappij van Quenast, van de Hardsteengroeven der Maatschappij St. Georges en van de Bonner Portland-cement Fabriek.
Handelaars in Basalt, Hardsteen, Bruinsteen,
Faconval-, porphier- en basaltkeien.

Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen.

Aanbesteding.

(Voor rekening van den Staat).

Op **Dinsdag den 16de Augustus 1887**, des namiddags ten 2 ure, aan het Centraalbureau der Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen bij de Moreelse Laan te *Utrecht*, van:

Bestek N°. 462.

Het wijzigen der rijtuigenloods en het maken van gebouwen voor den dienst der Posterijen enz. op het station ROOSENDAAL.

Raming *f* 13000.—.

De besteding geschiedt volgens § 91 van het bestek.

Het bestek ligt van den 26sten Juli 1887 ter lezing aan het Centraalbureau bij de Moreelse Laan en aan het bureau van den Heer Sectie-Ingenieur te *Breda* en is op *franco* aanvraag aan genoemd Centraalbureau (Afd. Weg en Werken) te bekomen, tegen betaling van *f* 1.00.

Inlichtingen worden gegeven aan het Centraalbureau (Afd. Weg en Werken).

De aanwijzing op het terrein zal geschieden den 3den Augustus 1887 ten 11 ure des voormiddags.

Utrecht, den 25sten Juli 1887.

JAN VAN DER POT, Scheepmakershaven N°. 3, Rotterdam.
KYANISEERFABRIEK.

Het **kyaniseeren** is het eenigste afdoende middel tegen **verrotting** en **zwam**. De bewerking geschiedt geheel **reuk-** en **kleurloos**. Deeverlangd bijlevering van hout.

Prima Engelsche Portland-cement merk „Wallsend"
van uitmuntende kwaliteit en tegen concurreerende prijzen.

Duitsche Portland-cement merk „Dijckerhoff & Söhne".
Belgische kluit- en hydraulische kalk.

Billijke prijzen en vrachten.

Kunstgraniet systeem Petitjean.

Prospectussen en prijscouranten worden op aanvraag franco toegezonden.
Gelieve op voornaam en adres te letten.

HOUTCEMENTDAKEN, bestaande uit 1 laag asphalt en 3 lagen gewoon papier,

levert:

THEOD. FERD. BIERHORST,
HAARLEM.

Bij 100 vierkante meter grondvlakte:
147 M² Pannendak
118 » Leiendak en slechts
104 » Houtcementdak.

Het Houtcementdak kan wel het dak der toekomst, ook voor ons land, genoemd worden. Zulke daken, 50 jaren geleden vervaardigd, hebben zich zonder de **minste reparatie** goed gehouden. **Bijzondere voordeelen** zijn: dat het dak geheel vlak is, de lokalen er onder volkomen droog, in den zomer koel en in den winter warm zijn.

(Zie de uitvoerige beschrijving in *De Opmerker* van 7 Februari 1885).

Door het opbrengen van zand en grint wordt het doorslaan van koude en warmte voorkomen.

Zekerheid tegen brandgevaar, groote stabiliteit bij storm of hagelslag. Geen onderhoudskosten.

BECKER & BUDDINGH. — ARNHEM.

KONINKLIJKE FABRIEK VAN

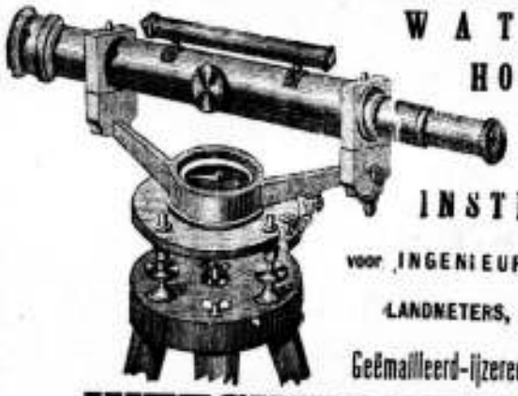

WATERPAS-
HOEKMEET-
en andere
INSTRUMENTEN,
voor INGENIEURS ARCHITECTEN,
LANDMETERS, TEEKENAARS enz.
Geëmailleerd-ijzeren **PEILSCHALEN,**
WEEGWERKTUIGEN.

NEUCHÂTEL ASPHALTE COMPANY LTD, LONDON.

Exploitatie der Mijnen van Val de Travers.

FABRIEK TE AMSTERDAM Beltweg N°. 3.

TRADE MARK.

NATUURL. ASPHALT VAN VAL DE TRAVERS ZWITSERLAND.

Gecomprimeerde Asphaltwegen en dito Dorschvloeren.
Werken in Asphalt-Mastiek voor Trottoirs, Skating-Rinks, Moutvloeren, Kelders.
Kolf- en Kegelbanen, Winkel- en Magazijnvloeren, Gangen, Veranda's, Brug- en Dakbedekkingen, Beton-Fundeeringen, Stallen enz. enz. enz.

Zindelijk, Vochtwerend, Ondoordringbaar, Geraaswerend Asphalt speciaal tot wering van vochtige muren.

Voor inlichtingen omtrent het leggen van **Vloeren, Bedekkingen** enz. gelieve men zich te adresseeren aan het Kantoor der fabriek, Beltweg 3, *Amsterdam*, of bij den Heer H. G. KNOOPS C.Dzn., Beekstraat F. 62, te *Arnhem*.

De Directeur, W. PATON WALSH.

B. HOLSBOER. - Arnhem.

Leverancier van Z. M. den Koning.

Fabriek en Magazijn van Instrumenten voor wetenschappelijk gebruik.

Bekroond voor Waterpas-, Hoekmeet- en andere instrumenten met Zilver 1868, 1881, 1883 (Internat. Tentoonst.)
Hoogste onderscheiding 1879.

EQUERRES, MEETKETTINGEN, BRIEF- en PAKKETBALANSEN, enz. enz.
BAKENS, ROTATIE- en INDUCTIE-TOESTELLEN, TELEGRAAF-APPARATEN, enz. enz.

DIJKERMAN & BUYZERD
SPECIALITEIT
in verplaatsbare Houten Gebouwen
BREDA.

PHOTOLITHOGRAPHIE, PHOTOZINCOGRAPHIE
en Stéréotype-Inrichting
van G. J. THIEME, te Arnhem.

De ondergeteekende vestigt de aandacht op zijne inrichting voor **Photolithographie**, bijzonder geschikt voor de reproductie van **Plans, Teekeningen** enz. van HH. Architecten en Bouwkundigen; op die voor **Photozincographie** voor de reproductie van **Platen en Gravures**, ook van **Teekeningen** voor Boekwerken enz. ten dienste van HH. Uitgevers en op zijne **Stéréotype-Inrichting** voor HH. Drukkers, alles tot de minste prijzen.

Prospectussen met proeven van bewerking, worden op *franco* aanvrage gratis toegezonden.

G. J. THIEME.

Stoomfabriek van gedreven en geslagen ZINK- en KOPERWERKEN.

KLIJN, TISSOT & Co.
Amsterdam. Nieuwe Teertuinen 16.

Vervaardigen **Ornamenten** naar elk ontwerp of toekening. Inrichting voor het **galvaniseeren** van ijzer. Etalage van verschillende monsters op de Permanente Tentoonstelling van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst *Amsterdam*.

H. & J. SUYVER,
FABRIKANTEN VAN
STOOMKETELS en WERKTUIGEN,
op de Intern. Tentoonstelling te *Amsterdam* 1883 bekroond met
EERE-DIPLOMA (hoogste onderscheiding).
Hollandsche Tuin en Zeepaard, Bickerstraat
AMSTERDAM.

A. J. BACON & Co.
Ingenieurs, Aannemers van **Verwarming en Ventilatie, Gas- en Waterleidingen, Bouwmaterialen enz.**
BEKROOND met **Gouden, Zilveren en Bronzen Medailles.**
Overtoom N°. 239,
AMSTERDAM.

Inrichtingen voor openbare gebouwen, gestichten, woonhuizen, villa's, kantoren, enz.
Projecten en begrootingen worden kosteloos geleverd.

DE LINT & Co.
Oostzeedijk 248, Rotterdam.
VLOER- en WANDTEGELS,
TROTTOIR-, CEMENT- EN IJZERSTEENTEGELS.
Groote voorraden.

Gedrukt bij G. W. van der Wiel & Co., te Arnhem.

De Opmerker.
Orgaan van het Genootschap
ARCHITECTVRA ET AMICITIA
Weekblad voor Beeldende Kunst en Technische Wetenschap

A.W.

Redacteur-Uitgever F. W. VAN GENDT Jr.
Adres voor Redactie en Administratie van het Weekblad en advertentiën: Bureau van *De Opmerker*, Driekoningenstraat 28, *Arnhem*.
Bureau der Redactie van *Architectura et Amicitia* JAN SPRINGER, H. G. JANSEN en A. REIJDING.
Stukken, deze Redactie betreffende, te adresseeren aan den Heer A. REIJDING, Stadhouderskade 4 te *Amsterdam*,
en al, wat de Administratie van het Genootschap betreft, aan den Heer F. J. BERHMER HEN., Prinsengracht 680, te *Amsterdam*.

ABONNEMENT *f* 2.25 per 3 maanden of wel *zes gulden* per jaar, bij vooruitbetaling en franco toezending van dit bedrag. Voor het buitenland *f* 7.50 en Nederlandsch-Indië *f* 9.—, beiden bij vooruitbetaling.
ADVERTENTIEN 20 cent voor elken regel plaatsruimte en 10 cent voor een herhaalnummer, worden tot Vrijdagavond aangenomen.
AFZONDERLIJKE NOMMERS, bij contante betaling 15 cent per stuk en 25 cent per post, te bekomen aan het Bureau van *De Opmerker* te *Arnhem* en bij den Hoofd-correspondent JOH. G. STEMLER CZN., Boekhandelaar te *Amsterdam*.

(A. et A.)

EEN WOORD AAN ONZE LEZERS.

Uit de officiëele mededeelingen in dit nommer zullen onze lezers gezien hebben, dat het permanent Bureau van Redactie van Architectura et Amicitia gedeeltelijk in andere handen is overgegaan.

Wij achten ons verplicht in enkele woorden de beteekenis van dit feit toe te lichten.

De redenen dan voor deze mutatiën moeten grootendeels worden gezocht in de dubbelzinnige houding, gedurende de jongste phase van de beursquaestie door ons blad aangenomen, toen daarin meeningen werden verdedigd, waarmede de groote meerderheid onzer leden, zooals gebleken is, niet instemde, als zijnde geheel in strijd met de antecedenten van ons orgaan.

Wij moeten dus beginnen met te verklaren, dat de beschouwingen, in den laatsten tijd in dit blad opgenomen en waarin het nieuwe gemeente-project voor den beursbouw op het Damrak werd aangeprezen, een bloot persoonlijke opinie behelsden, waarmede de meerderheid onzer leden, zooals gezegd, niet meeging.

Daar op het oogenblik de beursquaestie weder een stadium van rust is ingetreden, achten wij het onnoodig er nu in den breede over uit te weiden, ons evenwel voorbehoudende, bij eventueele heropening der debatten, onze stem te doen hooren.

Overigens zijn wij van meening het programma, bij den aanvang der campagne ontwikkeld, nog steeds als onzen leiddraad te kunnen beschouwen.

Architectura et Amicitia heeft in de laatste jaren aanmerkelijk aan kracht en prestige gewonnen; het ledental, voornamelijk dat der buitenleden, is zeer toegenomen; voor deze laatsten en ook voor de correspondeerende zustervereenigingen is het Weekblad de voornaamste band geworden, die hen met het Genootschap in contact brengt.

Het is dus niet te veel gezegd wanneer wij beweren, dat *De Opmerker* den belangstellenden steun verdient van allen, wien den bloei van het Genootschap ter harte gaat, ten einde het blad meer en meer aan zijne roeping te doen beantwoorden.

De Redactie hoopt harerzijds steeds de aandacht te vestigen op alles wat naar hare meening den lezers kan interesseeren; voor de vraagstukken van den dag, voor die van kunsthistorischen en niet het minst voor die van technischen aard, zullen wij beurtelings uwe aandacht vragen, doch het spreekt van zelf dat, om zulk een uitgebreid arbeidsveld eenigszins voldoende en vooral niet eenzijdig te bewerken, uwe medewerking in de ruimste mate gewenscht en vereischt wordt.

Wij roepen met te meer vertrouwen den steun en de medewerking van allen in, sinds zich in den laatsten tijd de belangstelling in den inhoud van ons blad op meer dan éene wijze geuit heeft.

Mochten eventueel sommige beschouwingen geen onverdeelde instemming vinden, zoo zal niets ons aangenamer zijn dan plaats te verleenen aan de opinies van anderen; kan het toch nooit de roeping van een orgaan zijn axioma's te willen verkondigen, *ons* blad voornamelijk moet de plaats zijn, waar de kunst- en vakvraagstukken worden overwogen en zoo mogelijk tot klaarheid gebracht. Daarom zij het herhaald: ieders opinie, mits vrij van bijoogmerken, vinde hier zijn uiting.

TECHNISCHE HOGESCHOOL

Ten slotte wenschen wij nogmaals de aandacht te vestigen op het oogenschijnlijk eenigszins dubbelzinnig karakter, dat de uitgave van *De Opmerker* kenmerkt: *alleen die stukken, welke met A. et A. zijn gemerkt, blijven voor rekening van het Genootschap;* de andere categorie heeft haar recht van bestaan, doordien zij aan personen, buiten het Genootschap staande, de vrije uiting van hunne meeningen verzekert en ook voor wetenswaardigheden, niet bepaaldelijk tot ons programma behoorende, ruimste openstelt, doch wij herhalen, ons niet voor deze rubriek te kunnen aansprakelijk stellen.

Ook het tijdschrift *De Bouwmeester*, hetwelk zich blijkbaar meer en meer in de sympathie der vakgenooten mag verheugen, hopen wij op denzelfden voet voort te zetten, steeds strevende naar veelzijdigheid zoo van stof als van medewerkers. Wij bevelen ook dit orgaan in uwe belangstelling en medewerking aan.

En hiermede aanvaarden wij onze taak; moge onze bemoeiingen voor de belangen onzer kunst en voor die harer beoefenaars in den uitgebreidsten zin met uw aller steun niet geheel zonder vrucht blijven.

DE REDACTIE.

MEDEDEELINGEN VAN HET GENOOTSCHAP.

Aan de leden wordt bericht:

1°. dat tot leden van het permanent Bureau van Redactie gekozen zijn de heeren H. G. Jansen en A. Reijding.

2°. dat voortaan alle stukken, de Redactie van A. et A. betreffende, moeten worden gezonden aan den heer A. Reijding, Stadhouderskade 4, Amsterdam.

3°. dat als buitenlid is toegetreden de heer M. van der Vlerk Jr. te Utrecht.

4°. dat de excursie zal plaatshebben op Zondag 21 Augustus a.s. naar Oudewater. De leden, die hieraan wenschen deel te nemen, worden uitgenoodigd zich zoo spoedig mogelijk aan te melden bij den heer H. G. Jansen, Utrechtsche straat 116, alhier.

Namens het Bestuur:
De 1ste-Secretaris,
F. J. Bremmer Hzn.

HENDRIK DE KEIJSER. (*)

De Nederlandsche schilders der XVIde en XVIIde eeuw hebben in den laatsten tijd aan tal van kunstgeleerden de stof geleverd voor critische en biografische studiën; omtrent de beoefenaars der bouwkunst, die de tijdgenooten dier meesters waren en waarvan enkelen althans evenveel recht op onze waardeering hebben als de broeders van Sint Lucas, is slechts schaarsch iets medegedeeld.

Wij behoeven ons hierover niet te verwonderen.

De voortbrengselen van penseel en etsnaald zijn aan geen plaats gebonden en, over geheel Europa verspreid, verkondigen zij alom den roem der Nederlandsche schilderschool. De XVIIde-eeuwsche bouwwerken daarentegen zijn, behalve aan enkele kunstlievende landgenooten, slechts bekend aan de zeldzame vreemdelingen, die zich een reis naar ons schilderachtig vaderland getroosten, om zich met nog iets anders dan het bezoeken van musea onledig te houden. Wel worden in de laatste jaren goed geslaagde afbeeldingen van oude bouwwerken in het licht gezonden, doch de waardeering der bouwkunst eischt een zekere technische vorming, die bij het groote publiek niet gevonden wordt. De XVIIde-eeuwsche bouwkunstenaars ondervinden dan ook niet de belangstelling, die zij verdienen. De meeste inwoners onzer stad, die toch dagelijks de voortbrengselen van een man als Hendrik de Keijser kunnen bewonderen, kennen dien kunstenaar zelfs niet bij name. Terwijl een, helaas weinig fraaie straat de heugenis aan Jacob van Campen en Daniel Stalpaert levendig houdt, wacht Hendrik de Keijser totdusverre te vergeefs op dergelijk huldeblijk.

Hendrik de Keijser, die in 1567 te Utrecht geboren werd, ontving zijne vorming in de tweede helft der XVIde eeuw, een eeuw, die, trots de woelingen die in staat en kerk plaatsvonden, voor de kunst van zooveel gewicht was, door de overgang van de Gothiek tot de Renaissance. Vooraf dus een enkel woord over de kunstgeschiedenis dezer eeuw.

Het waren de graveurs, die hiertelande de nieuwe kunst voor het eerst toepasten. De oudste prenten van Nederlandschen oorsprong, die met Renaissance ornementen versierd zijn, dragen het jaartal 1509 en zijn afkomstig van Lucas van Leyden; het zijn tafereelen uit de passie, in koper geëtst. Ook de Amsterdamsche meester Jacob Corneliszoon van Oostzanen toont in zijn houtsneden van 1512, voorstellende de zeven weeën van Maria, en in zijn passie van 1517 reeds eenige kennis van den nieuwen stijl. Beter nog van behandeling, wat den stijl der Renaissance ornementen betreft, zijn de houtsneden van zijn hand, in 1520 verschenen. Zoowel Lucas van Leyden als Jacob Corneliszoon waren echter nog te veel aan de Gothische traditie gehecht, dan dat zij die plotseling konden verlaten. Eerst in de werken, die Lucas na zijn reis naar Vlaanderen gemaakt heeft, treedt de Renaissance onvermengd op.

De beeldhouwers waren de eersten, die het voorbeeld, door de graveurs gegeven, volgden. Het koorhek te Naarden, dat, hoewel het nog vele Gothische motieven bevat, toch reeds duidelijk de Renaissance vormen doet zien, draagt het jaartal 1531. Het herinnert sterk aan de composities van Jacob Cornelisz.

Jan Terwen, die van 1538—1542 de koorbanken in de Groote kerk te Dordrecht vervaardigde, volgt den zoogenaamden François-premier stijl, en weet zijn werk van de Gothische elementen geheel vrij te houden. De onbekende meester, die van 1542—1572 het prachtige koorhek te Enkhuizen beeldhouwde, heeft ongetwijfeld, in tegenstelling met de kunstenaars, die wij totdusverre noemden en die de Renaissance eerst uit Frankrijk en Vlaanderen leerden kennen, Italië bezocht, en daar zijn smaak gevormd.

Ook het koorhek te Abkoude, het monument te Vianen en de Bredasche monumenten wijzen op Italiaanschen invloed. Het werd trouwens, toen het tegen de helft der XVIde eeuw liep, onder de kunstenaars gewoonte, Italië te gaan bezoeken, en zich op de werken van Rafael, Michel-Angelo en andere groote meesters te gaan inspireeren. Even goed als Pieter Aertsen, Jan Schorel en Maarten van Heemskerk na de Italiaansche reis hunne schilderstukken met prachtige Renaissance gebouwen stoffeerden, begonnen ook de beeldhouwers, uit het zuiden teruggekeerd, de meesterwerken der Italiaansche kunst na te volgen.

(*) Dit opstel, voorgelezen in de eerste vergadering, die het Koninklijk Oudheidkundig Genootschap den 14den Februari in het herrezen Muntgebouw hield, wordt met vergunning van Bestuurderen van dit lichaam afgedrukt.

De beoefenaars der bouwkunst houden tot diep in de XVIde eeuw met taaie volharding aan de Gothische tradities vast. Wel brengen zij hier en daar Renaissance détails aan, zooals bij het noordelijk kruisschip van de Nieuwe kerk te Amsterdam, dat vóór 1536 voltooid werd, den toren te IJselstein en ook aan het huis van Maarten van Rossum te Zalt-Bommel, dat den bouwmeester van ons Rijks-museum zijn venstermotief geleverd heeft, doch de constructiewijze is nog geheel de middeleeuwsche. Zelfs aan het Raadhuis te Nijmegen, in 1554 gebouwd, en aan het Sint-Jansgasthuis te Hoorn, dat het jaartal 1563 in den gevel draagt, is duidelijk te zien, dat de bouwmeesters het juist begrip der Renaissance nog niet hadden.

Eerst nadat Pieter Coeck van Aelst „in d'Italiaensche spraeck ervaren wesende," zooals Van Mander zegt, „de Boecken van Sebastiaen Serlii in onse spraeck vertaald hadde," kwam hierin verandering. Dit werk, in 1553 door Maeyken Verhulst, weduwe van Pieter Coeck, uitgegeven, was van grooten invloed en werd zoozeer gezocht, dat er nog in 1606 een herdruk noodig was, die Cornelis Claesz, boekverkooper op het Water „in 't Schrijfboeck" te Amsterdam bezorgde.

„Door desen ernstigen arbeydt," zegt Van Mander, „is de verdwaelde Const van Metselrye in het licht ghebracht en op den rechten wech geholpen; soo dat men de dinghen die van Pollio Vitruvio doncker beschreven syn, lichtelyk verstaen can." Hij voegt daar echter tevens bij: „Dus is door Pieter Coeck de rechte wyze van bouwen opghecomen. Dan 't is moeylyck, datter weder een nieuwe vuyl moderne op syn Hoogduytsch in ghebruyck is gecomen, die wy qualyck los sullen worden: doch in Italien nimmer meer aenghenomen sal wesen", waarmede hij blijkbaar het oog heeft op de zeer barokke vormen, die in Duitschland door Wendel Dietterlin in den smaak kwamen, en die men ook hier in het laatst der XVIde eeuw begon na te bootsen.

Het eerste gebouw in ons land, waaraan men den invloed van Coeck's werk kan bespeuren, is het Stadhuis te 's-Gravenhage. De gevel van 1564 heeft een zuiver antieke Dorische kroonlijst, waarboven postamenten, die fijn gedetailleerde Ionische pilasters dragen, gedeeltelijk in baksteen gemetseld. De lijsten, die de verdiepingen van den toren scheiden, zijn ook antiek geprofileerd. De postamenten onder de Ionische pilasters zijn met fijn beeldwerk versierd en de klauwstukken naast den topgevel rijk bewerkt. De gevel van 1565 is rijker. De benedenste verdieping heeft frontons boven de vensters, de daarop volgende goed geproportioneerde Dorische pilasters, waarboven rijkversierde kraagsteenen een Dorische kroonlijst, die vooruitspringt, dragen. De Ionische pilasters van 1564 zijn hier vervangen door driekwart kolommen van gehouwen steen, waartusschen een open arcade met balustrade is aangebracht.

In de onrustige periode, die de Nederlanden van 1565 tot 1585 doorleefden, vond de bouwkunst slechts weinig gelegenheid, zich te doen gelden. Toch was in die periode een meester werkzaam, die door zijn werk, zij het ook meer als teekenaar dan als uitvoerend bouwmeester, een grooten invloed had op de kunst van zijn tijd en op Hendrik de Keijser in het bijzonder, namelijk Hans Vredeman de Vries.

Deze kunstenaar, die uit Leeuwarden naar Antwerpen kwam en, om het krijgsrumoer te ontvluchten, jaren lang in Duitschland rondzwierf, om eindelijk in Noord-Nederland eenige rust te vinden, heeft een groot aantal perspectievische afbeeldingen van gebouwen, kolomorden, graftomben, meubelen, enz. uitgegeven, waarbij hij, in tegenstelling met andere Vlaamsche meesters, als Pieter Coeck en Cornelis Floris, die een meer strenge opvatting der kunst hadden, van zeer barokke neigingen blijk geeft.

Het is jammer, dat ons zoo weinig bijzonderheden omtrent De Keijser's jeugd bekend zijn. Wel schrijft De Bray, dat zijn vader Cornelis de Keijser kistenmaker, d. i. meubelmaker was, en dat „'t schijnt of door sulckx onse konstenaer toegangh tot de Bouwkonste ghekregen heeft", doch omtrent zijn leermeesters vermeldt hij niets anders, dan dat de beeldhouwer Cornelis Bloemaert, de vader van den schilder Abraham Bloemaert, daarvan de voornaamste was.

Wat Van Mander van dezen Cornelis Bloemaert verhaalt, doet ons zien, dat ook deze kunstenaar de veelzijdigheid, die zoovele XVIe-eeuwsche meesters kenmerkte, niet miste, immers hij noemt hem „een constigh Beeldt-snijder, Architect en Inghenieur". Cornelis Bloemaert schijnt met Frans Floris, en dus wellicht ook met zijn broeder Cornelis Floris, bevriend te zijn geweest. Overigens zegt Van Mander slechts van hem, dat hij was „gheboren te Dordrecht, van waer hy is ghewecken, (niet willende sekeren Eedt doen) en quam om 't ontcomen 's Lants aenstaende beroerten, niet zonder quade aventueren te Gorricum. Van Gorricum trock Bloemaert met zijn huysghesin tot 's-Hertogenbosch en van daer 't Utrecht".

Omtrent hetgeen Cornelis Bloemaert als kunstenaar gepresteerd heeft, blijkt dus niets. Ook van De Keijser wordt ons vóór zijn Amsterdamsche periode niets anders gemeld, dan dat hij werd „in 't Beeld-houwen seer uytnemende, ende gantsch vast in 't Boetseeren". De Keijser schijnt zich dus aanvankelijk vooral als beeldhouwer naam gemaakt te hebben.

In 1591 was De Keijser reeds te Amsterdam gevestigd, waar hij toen het poortersrecht kocht en met Beijken van Wilder, Pietersdochter, trouwde. Misschien is onze bouwmeester met zijn leermeester Cornelis Bloemaert, die in 1591 tot stads-ingenieur benoemd werd, van Utrecht naar Amsterdam gekomen. Bloemaert bleef hier echter niet lang, maar vertrok reeds na zeven maanden.

Het schijnt, dat De Keijser's talenten reeds spoedig in zijn nieuwe woonstede gewaardeerd werden, althans hij werd in 1595 tot stads-steenhouwer en beeldsnijder benoemd; in ditzelfde jaar ontving Cornelis Cornelisz. Danckerts zijn aanstelling tot stads-metselaar.

Het eerste werk, dat De Keijser gemaakt heeft in zijn nieuwe betrekking, waaraan het vrij wonen in een huis op de Stads-steenhouwerswerf, destijds op den hoek van den Groenenburgwal en de Staalstraat gelegen, verbonden was, schijnt de poort van het tuchthuis, aan den Heiligenweg, geweest te zijn, immers in de kroniek van Staets vinden wij dat „in dat jaar gemaeckt het Tuchthuys is". Hier had De Keijser gelegenheid zijn talent als bouwmeester en beeldhouwer tentoon te spreiden.

Deze poort, die thans nog aanwezig is, en waarop in de XVIIIe eeuw de groep van Ziesenis, die daarbij zoo goed past, geplaatst is, toont ons aanstonds den bouwtrant, waaraan De Keijser in zijn geheel verder leven getrouw bleef. Een zekere smaak voor het barok, doch tevens goede verhoudingen en flink sprekende profielen en krachtig werkend relief zijn het kenmerk van den stijl, die zich onmiddellijk aan den trant van Vredeman de Vries aansluit.

In de drie volgende jaren had De Keijser het niet druk; er wordt althans geen werk van beteekenis, in dien tijd door hem vervaardigd, vermeld.

In 1599 bouwde hij de huizen aan den Vijgendam, achter het tegenwoordige Kommandantshuis gelegen en in den aanvang dezer eeuw gesloopt. Gelukkig is van

de zeer fraaie ordonnantie een opmeting bewaard gebleven. Ook in het volgende jaar was onze bouwmeester niet werkeloos; hij ontwierp toen de schilderachtige gevels ter wederzijden van het poortje op den Vijgendam, welke gevels, ofschoon zeer verminkt, nog heden aanwezig zijn.

Was hetgeen De Keijser totdusverre schiep, van betrekkelijk ondergeschikt belang geweest, in 1603 werd hem opgedragen, een nieuwe kerk te ontwerpen, die aan het eind van den Groenenburgwal op een ruim erf ten zuiden der Hoogstraat verrijzen zou. Nog in hetzelfde jaar werd met het heiwerk dezer kerk, die later de Zuiderkerk genoemd werd, een begin gemaakt. De bouw vorderde echter maar langzaam, zoodat het kerkgebouw eerst den 22 Mei 1611 in gebruik genomen kon worden. Ter herinnering aan dit feest werd in den toren een gedenksteen gemetseld. Het bouwen van den toren duurde tot 1614, welk jaartal in gulden letteren boven de wijzerplaten is aangebracht. De kerk had eerst den naam van Sint-Janskerk gekregen (vanwaar nog de naam Santstraat) doch daar dit den Hervormden ijveraars te „Paepsch" scheen, werd de naam in Zuiderkerk veranderd.

De kerk bestaat uit drie schepen, waarvan het middenste het wijdste en tevens het hoogst is. Aan beide zijden is zij door gevels afgesloten; een koornis of andere uitbouw ontbreekt. Rondboogvensters met eenvoudige traceeringen en radvensters dienen om het inwendige licht te verschaffen. De zijschepen, door Dorische kolommen van het hoofdschip gescheiden, hebben vierkant afgesloten vensters; ieder zijschip heeft echter twee kruisschepen, elk met een rondboogvenster voorzien. Deze kruisschepen zijn door balustrades afgedekt; de steunbeeren voor de gewelven zijn zeer massief, en afwisselend door driehoekige of segmentvormige frontons afgedekt. De toren, die aan den zuidwesthoek van de kerk gevonden wordt, is een waar meesterstuk en zijn bevallig silhouet verleent aan tal van Amsterdamsche stadsgezichten schilderachtigheid. Vooral het gezicht langs den Groenenburgwal is beroemd.

Het onderste deel van den toren is in zeer massief metselwerk opgetrokken; hoekblokken en nissen van bergsteen vormen hier het eenig sieraad. Deze onderbouw wordt door een forsche, sterk overspringende lijst, die op consoles rust, afgesloten. Op deze lijst staan balustrades van bergsteen; de verdieping daarboven, insgelijks van gehouwen steen, is achtkant. De vier hoeken, die overblijven, zijn zeer ingenieus door vrijstaande Ionische kolommen met hoofdgestel aangevuld.

Boven dit hoofdgestel is de toren geheel van hout; de grondvorm blijft achtkant, doch de uitbouwingen voor de wijzerplaten geven een aangename afwisseling. Het bovendeel, dat het speelwerk bevat, is zeer rank, en wordt op hoogst elegante wijze door een peer, naar XVIde-eeuwsch gebruik, gekroond.

Een der beide poorten van het kerkhof, dat zich eertijds ten oosten van de kerk bevond, is nog aanwezig. Op verschillende wijze zijn daar symbolen des doods aangebracht, o. a. een door een lijkkleed overdekte baar, waarop het wapen van St. Lucas en een troffel te zien zijn. Toen de Zuiderkerk gereed was versierde men haar met geschilderde glazen. Een glas, voorstellende den slag van Gibraltar, werd door de admiraliteit, de andere glazen door vijftien gilden geschonken. Deze glazen werden omstreeks 1660 weer verwijderd, omdat de kerk, wegens de ombouwing die inmiddels had plaatsgevonden, zoo donker was, dat men er niet meer in kon lezen. Waar de glazen toen beland zijn, is onbekend, doch een teekening van dat met den zeeslag bestaat nog. De glazen te Edam, die uit de Oosterkerk te Hoorn en de XVIIde-eeuwsche glazen te Gouda kunnen eenig denkbeeld geven hoe de glazen der Zuiderkerk geweest zijn.

In 1605 ontwierp De Keijser het nieuwe Bushuis, dat wij thans, al is de gevel met een smaaklooze pleisterlaag bedekt, nog als Militiezaal aan den Singel zien dienst doen. De vorm van het oude Bushuis, op den hoek van den Kloveniersburgwal en de Hoogstraat, dat toen voor de O.-I. Compagnie werd ingericht, is ook bij het nieuwe gebouw gevolgd. Vandaar, dat de hoofdlijnen der gevels dezelfde zijn, al verschilt de ornementatie van het oude arsenaal, van 1551—54 gebouwd, met die van het nieuwe. Nog in hetzelfde jaar werd ook het schilderachtig binnenplein aan het tot O.-I. huis ingericht oude Bushuis toegevoegd. Ook hierin is de bouwtrant van De Keijser duidelijk te herkennen.

Toen men in 1606 het besluit had genomen om de Montalbaans- en Haringpakkerstorens, die voor de verdediging der stad nutteloos geworden waren, niet te doen sloopen, werd aan De Keijser opgedragen, deze beide torens van een opengewerkte houten spits te voorzien. De Montalbaanstoren kan nog thans ten bewijze strekken, op hoe uitstekende wijze de stadssteenhouwer zich van zijn taak kweet. De Haringpakkerstoren, die in 1829 gesloopt is, had veel overeenkomst met den Montalbaanstoren.

Het jaar 1608 kenmerkte zich door de eerste-steenlegging van de Beurs, waartoe De Keijser de plans gemaakt had. De plechtigheid geschiedde den 29en Mei door Hendrik, den jongsten zoon van den voorzittenden Burgemeester Hooft. Den 1en Augustus 1613 werd de eerste bijeenkomst der kooplieden op de Beurs gehouden. Vooral van de zijde van het Rokin gezien leverde deze Beurs, in 1838 gesloopt, een zeer schilderachtig gezicht op. De „sluis", die zich daarvoor bevond, de beide uitbouwen en de elegante torenspits vormden daar een zeer schoon geheel. In 1668 werd deze toren afgebroken en slechts de houten spits op het beursdak weder opgericht.

De gevels, die, ofschoon verminkt, thans nog aan de westzijde van de voormalige Beurssteeg aanwezig zijn, en wier toppen tot het meest barokke behooren, dat door De Keijser ontworpen is, zijn in 1612 gebouwd.

Met den bouw van de Haarlemmerpoort werd in 1615 aangevangen. Hoewel De Keijser hier zich niet geheel van zijn vroegeren stijl heeft losgemaakt, toont dit poort-ontwerp toch een monumentaliteit, die men, behalve aan de Zuiderkerk, bij geen enkel van 's meesters vroegere werken vindt. De sierlijke toren kroonde het geheel op waardige wijze. Met veel talent heeft de bouwmeester de moeilijkheden, aan den krommen plattegrond, dien de poort om krijgskundige redenen hebben moest, verbonden, weten te boven te komen. Terzelfder tijd toen het kunstloos nageslacht de Haringpakkerstoren en de oude Beurs deed verdwijnen, is ook de Haarlemmerpoort gesloopt

Onder de werken, die in 1616 voltooid werden, worden genoemd de Stadsbank van leening en de Jan-Roodepoortstoren. De lombard, waartoe een gebouw uit de XVIe eeuw „bekwaam" gemaakt werd, gaf den stadsbeeldhouwer gelegenheid om het fraaie poortje in de Lombardsteeg te maken. Zoo door zijn sierlijke proportiën als zijn fraai relief-beeldhouwwerk munt dit poortje uit, en het zou zeker verdienen, evenals de poortjes van het Tuchthuis en van de Zuiderkerk, gereinigd te worden van de dikke verflaag, waarmede het bedekt is.

De Jan-Roodepoortstoren was, evenals de Montalbaans- en Haringpakkerstorens, een gedeelte van de oude vestingwerken Het afbreken van den stadhuistoren, die zeer bouwvallig geworden was, gaf aanleiding ook den Jan-Roodepoortstoren van een spits, met uurwerk en slagklok, te doen voorzien. De Keijser had hier niet, als bij zijn andere torenverbouwingen, den ronden vorm van het XVe-eeuwsche versterkingswerk behouden, doch, misschien omdat de toren wat zwak was, hem van een vierkante ommetseling voorzien. De spits werd echter weer achtkant ontworpen, en de overgang tot de vierkante basis gevormd door vrijstaande Dorische zuilen, zooals bij den Zuiderkerkstoren door Ionische geschiedde.

De Jan-Roodepoortstoren was pas in het jaar 1617 voltooid. In datzelfde jaar werd de Sint-Anthoniespoort tot waaggebouw vertimmerd. De Keijser vond hier weer gelegenheid zijn beeldhouwerskunst aan een viertal poortjes tentoon te spreiden; de symbolen der gilden zijn op zeer geschikte wijze aangebracht.

In 1618 maakte onze bouwmeester onder meer ook het Aalmoezeniershuis aan den Singel, waarin later de latijnsche school gevestigd werd, die thans, als gymnasium, naar de Weteringschans is verhuisd. Ook hier werd weder een fraai gebeeldhouwd poortje door den meester aangebracht.

Nadat De Keijser in 1619 nog een der torens van de voormalige Regulierspoort, waaraan hij vroeger reeds een wachthuis gebouwd had, van een opengewerkte spits voorzag, gewerd hem in 1620 de opdracht tot het maken van het meest monumentale bouwwerk, waaraan zijn naam verbonden is, namelijk de Westerkerk. Nog in hetzelfde jaar werd met den bouw een begin gemaakt en de eerste steen door Willem de Vrij gelegd.

De kerk staat op een zeer ruim plein; slechts aan de noordzijde heeft zij eenige weinig fraaie aanbouwsels, die hoe eer hoe liever verwijderd moesten worden. Zij is dus van alle kanten goed te zien, waardoor zij meer effect maakt dan haar oudere zuster, de Zuiderkerk. De toren is juist in de bocht der Prinsengracht mede zeer goed geplaatst,

De kerk heeft den vorm van een basiliek met twee kruisschepen. Zij heeft slechts zes traveeën, waarvan er twee door de kruisschepen worden ingenomen, zoodat zij betrekkelijk kort is; aan de oostzijde is zij rechthoekig afgesloten. De kolommen, waarop de gewelven rusten, zijn van de Toskaansche orde, op de wijze der Gothische bundelzuilen drie aan drie vereenigd. Boven de bogen der zijschepen bevindt zich in het middenschip en de kruisschepen nog een pilasterorde. De vensters zijn door segmentvormige boogvormen afgesloten; de traceeringen vertoonen den rondboog.

De steunbeeren zijn, wegens de steenen gewelven, beneden zeer massief; tegen de gevels van het hoofdschip en de kruisschepen zijn zij door Ionische kolommen vervangen. Zeer eigenaardig gevormde consoles en frontons geven aan de daarboven geplaatste topgevels een ongemeen cachet. De liefhebberij voor fraai gebeeldhouwde poortingangen heeft De Keijser ook hier niet kunnen verloochenen. De poortjes aan de zuid- en oostzijden, die, daar zij vroeger toegang gaven tot het kerkhof, met de symbolen des doods voorzien zijn, kunnen als goede voorbeelden van zijn eigenaardig talent beschouwd worden. Waarschijnlijk zal Hendrik de Keijser, die reeds in het volgende jaar stierf, van deze poortjes slechts het model gemaakt hebben, en is de uitvoering ervan onder toezicht van zijn zoon Pieter, die hem in zijn ambt opvolgde, geschied. Eerst in 1631 was de kerk voltooid; de volbouwing van den toren vond pas in 1638 plaats.

Het onderste gedeelte van den Westerkerkstoren, die 86 M. hoog is, bestaat evenals dat van den Zuiderkerkstoren, uit baksteen, slechts spaarzaam met gehouwen steen versierd en van nissen en galmgaten voorzien. Een balustrade sluit dit onderste gedeelte, dat geheel onafhankelijk van de architectuur van het kerkgebouw behandeld is, af. De verdieping die dan volgt, is van bergsteen, op de hoeken met Dorische kolommen, die echter niet vrijstaan, en aan de vier zijden met gebeeldhouwde Amsterdamsche wapens versierd. De lijst, die deze verdieping afdekt, levert door haar forschen sprong en gebogen fries een zeer fraai silhouet.

Het verdere gedeelte van den toren is van hout, met lood bekleed. Volgens het oorspronkelijk ontwerp van De Keijser zou het achtkant, zonder bepaalde kolomorden, dus op de wijze van den Zuiderkerkstoren geworden zijn. De klassieke neigingen, die echter de Nederlandsche architectuur na 1630 kreeg, waren oorzaak, dat van het oorspronkelijk ontwerp werd afgeweken, en een Ionische en Korinthische orde op de Dorische geplaatst werden, zoodat de spits vierkant bleef. De keizerskroon, die De Keijser als bekroning ontworpen had, bleef echter behouden.

In hetzelfde jaar ontwierp onze bouwmeester nog een kleinere kerk, de Noorderkerk geheeten. Zij is achtkant in plan en haar steenen gewelven rusten op vier zware Dorische kolommen. De geheele kerk is met spaarzame aanwending van ornement ontworpen. De vier gevels hebben ieder twee vensters en zijn door een balustrade afgedekt; de kap boven de gevels is als welfdak behandeld. Tusschen de twee hoofdschepen, die elkaar rechthoekig kruisen, zijn de lagere zijschepen, die driehoekig in plattegrond zijn, aangebracht. De kerk is dus een centraalbouw naar Italiaansche wijze. Boven het kruis staat een met lood bekleed torentje.

Wij hebben totdusverre alleen De Keijser's werkzaamheid als Amsterdamsch stads-steenhouwer en bouwmeester besproken. Hij was echter ook voor particulieren werkzaam; daar wij echter reeds in *het Amsterdamsche woonhuis van 1500—1800* (*) zijn verdienste als particulier architect in het licht gesteld hebben, kunnen wij er thans over zwijgen.

Doch ook buiten Amsterdam werden 's kunstenaars talenten gewaardeerd. Reeds in 1601 werd hem opgedragen, het grafteeken van Dr. Pieter Hoogerbeets in de Groote kerk te Hoorn te maken. Het komt ons waarschijnlijk voor, dat zich de werkzaamheid van De Keijser in Westfriesland hiertoe niet bepaald heeft.

De overeenkomst van den gevel der Oosterkerk te Hoorn en die van het voormalig Muntgebouw te Enkhuizen met De Keijser's ontwerpen is zoo groot, dat het ons zeer waarschijnlijk voorkomt, dat ook de teekening dezer beide façades van zijn hand is.

In 1616 gewerd hem een nog meer vereerende opdracht, en wel om in de Groote kerk te Delft een grafteeken te maken voor „Zijn Excellentie den Prince van Oraignen, hoog loffelijker memorie". Dit grafteeken, welks prachtige uitvoering nog thans de aandacht van ieder kunstliefhebber trekt, is zeker het fraaiste werk, door De Keijser als bouwmeester en beeldhouwer gemaakt. Moge men ook in de houding der beelden en in de ordonnantie der frontons de neiging tot het barokke, die De Keijser steeds bijbleef, waarnemen, toch munt het geheel uit door het technische meesterschap, waarvan het blijk geeft.

Toen De Keijser stierf was het monument nog niet voltooid, want toen des bouwmeesters weduwe in 1621 haar testament maakte, bepaalde zij, dat haar zoon Pieter al zijns vaders artistieke nalatenschap zou ontvangen, „mits conditie, dat den voorsz. Pieter, haren

(*) Amsterdam, Ten Brink en De Vries, 1885.

sone, daerteghen gehouden sal sijn tot voordeele van haren gemeynen huyse ten effecte te brengen met synen arbeydt de begraeffenisse van voorsz. zijn Ex^cie van Oraignen tot Delff."

Ook het beeld van Erasmus, door De Keijser voor de stad Rotterdam geboetseerd, was toen nog niet gereed, want Pieter was ook verplicht „het beeldt van Erasmus metten toebehooren van desen, voor sooveel daaraan noch souden mogen resteren, op te maecken."

Een van de laatste ontwerpen, die De Keijser maakte, was dat voor het stadhuis te Delft, welk gebouw in 1619 door brand ten deele verwoest was. Bij den gevel van dit gebouw heeft De Keijser, om de bovenste pilasters langer te kunnen maken, de kroonlijst boven de vensters door een open balustrade vervangen. Hij kwam tot deze origineele oplossing, daar hij van de overgebleven deelen van het bestaande gebouw gebruik moest maken. De gevel past zeer goed bij de overige middeleeuwsche vormen van het gebouw.

De beroemdheid, die De Keijser bij zijn leven genoot, was oorzaak dat na zijn dood zijn voornaamste ontwerpen onder den titel „Architectura Moderna" werden in het licht gegeven. Bij deze afbeeldingen is, onder meer, ook een levensbeschrijving van den kunstenaar, door Salomon de Bray, gevoegd. Daaruit blijkt, dat De Keijser met Hendrik Goltzius, Abraham Bloemaert, den zoon van zijn vroegeren leermeester, en den „wonderen" Cornelis Ketel bevriend was. Dat hij met den laatste in zeer nauwe betrekking gestaan moet hebben, blijkt ook daaruit, dat hij als getuige onder Ketel's testament, van 21 December 1610, vermeld staat. Zijn naam luidt daar *Henrick de Caizar*, en hij wordt vermeld als „architect deser stede", een titel, die hem officiëel niet toekwam.

Van Mander zegt, als hij de werken van Ketel opnoemt: „Onder ander isser oock de Tronie van den zeer const-rijcken Beeldtsnijder Hendrick de Keijser, Bouwmeester der stadt Amsterdam". In 1599 „quam Ketel" (zonderling genoeg) „in den sin eenen lust te schilderen sonder pinceelen metter hand. Hij maakte op deze wijs 's ghelijcks den uijtnemenden Beeldtsnijder De Keijser, voorheen met den Pinceelen tot een apostel ghedaen".

De Keijser schijnt dus ook bij zijn kunstbroeders in hoog aanzien gestaan te hebben. Omtrent zijn karakter zegt De Bray: „Hij was een man in zijn manieren niet groots, heel goet-aerdigh en vreedsaam, en gantsch willigh en bereydt om yder met zijn konste en wetenschap behulpig te zijn en voort te helpen, waerdoor hij dan bij allen lieden van meerder en minder staets zeer is bemint geweest. Oock is hij gheweest een sonderlingh liefhebber van 't vaderland en de Godsdienst gansch toeghedaen en voorts in 't geheel een man van goeden Burgerlicken leven".

Het beeld, dat de Bray ons van hem schetst, is dus geheel dat van den onbaatzuchtigen, bescheiden kunstenaar.

In den laatsten tijd is hier en daar twijfel geopperd, of Hendrik de Keijser werkelijk de ontwerper geweest is van alles, wat hierboven als van zijne hand afkomstig genoemd is. Was reeds vroeger het vermoeden uitgesproken, dat ook Cornelis Danckerts, zijn ambtgenoot, als stads-metselaar aan het ontwerpen geweest was, de meening is ook uitgesproken, dat Hendrik Jacobsz. Staets, als stadstimmerman en ambtgenoot van De Keijser, ontwerpen gemaakt heeft, o. a. dat van de Noorderkerk.

Wij gelooven echter, dat geen deskundige aan het auteursrecht van De Keijser zal twijfelen. Al wat hij ontworpen heeft, draagt zoozeer zijn eigen stempel, dat er geen reden is, om een stads-metselaar of stads-timmerman, beiden voortreffelijke practici, doch voorzoover bekend is volstrekt geen kunstenaars, een deel van zijn lauweren toe te kennen. Uit al zijn ontwerpen spreekt de beeldhouwer; plastisch effect is het in de eerste plaats, waarnaar De Keijser streeft. Hij ontwerpt niet, als de meeste architecten, op een plat vlak, doch perspectievisch, zooals een beeldhouwer in de ruimte denkt. Vandaar dat zijn torenspitsen zulk een fraai geheel opleveren, en dat ook zijn poortingangen zoo goed voldoen. Iemand, die geen beeldhouwer was, zou zoo iets niet geconcipiëerd hebben.

Wil men De Keijser iets als een fout toerekenen, dan kan het slechts dit zijn, dat hij in zijn architectonische concepties soms wat te barok werd, daar hij, als beeldhouwer, van sterk gebogen lijnen hield.

In het testament, dat zijn weduwe maakte, wordt gesproken van „de navolgende beelden, als een Cupido met de Psyche, het conterfeitsele van syn Ex^cie den Prince van Oraignen, vijff gebootseerde kinderkens, den Mercurius, een paertken, den Laocoon, drije gebootseerde anathomien van Menschen en 't model van de begraeffenis (d. i. grafstede) van de voorsz zijn Ex^cie van Oraignen." Daar elke nadere omschrijving ontbreekt, is het moeilijk uit te maken, of al deze modellen van De Keijser zelf afkomstig zijn. Al wat betrekking heeft op de Prins van Oranje is natuurlijk door den kunstenaar zelf geboetseerd; het model, waarvan hier gesproken wordt, is wellicht dat, hetwelk thans op het Amsterdamsch archief bewaard wordt; het is zeer waarschijnlijk, dat ook de „vijff gebootseerde kinderkens" en de „drije gebootseerde anathomien", misschien ook het „paertken" van De Keijser's hand waren. De Cupido met de Psyche, de Mercurius en de Laocoon zullen waarschijnlijk kopieën van antieken geweest zijn, die De Keijser bij zijn studiën gebruikte.

De Keijser stierf den 15 Mei 1621 te Amsterdam „hebbende al vorens omtrent een maendt het bedde gehouden, en aen de koorts sieck geweest."

Zooals wij reeds zeiden, volgde zijn oudste zoon Pieter hem als stads-steenhouwer op. De tweede zoon, Thomas, werd aanvankelijk ook voor bouwmeester opgeleid, maar legde zich later op de schilderkunst toe en werd de bekende meester, wiens portretstukken thans zoo bewonderd worden.

A. W. Weissman.

(A. et A.) EEN PRIJSVRAAG.

De Moniteur des Arts deelt mede, dat de uitvoerende Macht der Argentijnsche Republiek een wetsvoorstel heeft ingediend bij het Congres, betreffende de oprichting van een Paleis voor de wetgevende Macht (het Congres).

Voor het bouwen werd een som van acht millioen piasters of twintig millioen gulden toegestaan.

Er zal een internationale prijsvraag voor de plans worden uitgeschreven. Architecten van alle landen zullen daaraan mogen deelnemen.

De vertegenwoordigers der Republiek in den vreemde zullen speciale instructies ontvangen, ten einde hen in staat te stellen aan belanghebbenden alle inlichtingen te verschaffen, die voor het bestudeeren der ontwerpen noodig mochten blijken.

Plans en begrootingen moeten ingezonden worden bij de legatie der Argentijnsche Republiek in ieder land, vóór den 1en April 1888.

Er zullen twee ontwerpen bekroond worden.

De eerste prijs is thans bepaald op 40,000 *piasters* (*f* 100,000); *de tweede op* 10,000 *piasters* (*f* 25,000).

Het zijn ontzaglijk hooge beloningen; prijzen in geld, zooals ze misschien nog nooit bij een prijsvraag beloofd werden. Het spreekt van zelf, dat wij geen bemoeiingen zullen ontzien om onze lezers tijdig nadere inlichtingen aangaande dezen wedstrijd te verschaffen.

BINNENLANDSCHE BERICHTEN

Amsterdam. De heer Ph. Zilcken heeft de door de Maatschappij *Arti et Amicitiae* uitgeschreven prijsvraag van eene ets zoodanig beantwoord, dat zijn werk door de jury den eersten prijs, *f* 1200, waardig is gekeurd. Deze prijs werd met de meerderheid van één stem toegekend; de premie viel ten deel aan den heer C. L. Dake, van wien een afdrukken van de bekroonde plaat voor *f* 200 werden aangekocht om te doen dienen als prijzen voor de in 1888 te houden verloting der Vereeniging tot Bevordering van Beeldende Kunsten.

Des heeren Zilcken's ets stelt voor »een kerkgang te Freiburg, naar Matthijs Maris; die van den heer Dake »de guitaarspeelster" naar een schilderij door hemzelven.

— (*A. et A.*) De illuminatie van het 17e-eeuwsche marktplein der Voedingstentoonstelling — 't heeft meer van een architectuur-tentoonstelling — slaagde op den avond van 2 Augustus voortreffelijk, dank zij het prachtige weer en de algemeene deelneming der exposanten.

Het was een fantastisch schouwspel de grillige omtrekken en uitsteken der gebouwtjes door vurige lijnen te zien begrensd, waarboven zich hier en daar nog een onverlichte top of een dakvlak in den rossen gloed afteekende en allerlei Rembrandtieke effecten te voorschijn riep.

De beste wijze van illumineeren bleek ook hier weer te zijn, de architectonische lijnen te volgen; bij het gebouw van de brouwerij De Hooiberg (Waag van Hoorn) werd hiermede zelfs een monamentaal effect verkregen; jammer dat men niet nog een paar daklijnen en dakkapellen verlicht had. Ook het paviljoen van de pers (Raadhuis van Woerden) trok terecht de algemeene aandacht wegens zijne schitterende verlichting, waarbij ook uitsluitend de hoofdlijnen waren gevolgd. Het gezicht van de overzijde langs de typige rij kleine geveltjes, waarbij weer de stijlvolle verlichting van de gebouwtjes der Amstel brouwerij, Bavaria, Kemmerich's bouillon, de stadspoort enz. bijzonder in het oog viel, was betooverend schoon.

De fraaie gevel van het hoofdgebouw was jammer genoeg niet verlicht, evenmin de minder fraaie muziektent. Het behoeft nauwelijks gezegd te worden, dat de Oud-Hollandsche vetglaasjes zonder uitzondering voor de verlichting dienst deden.

De duizende bezoekers hebben ongetwijfeld een onvergetelijken indruk meegenomen van het fraaie schouwspel; moge het publiek er ook uit geleerd hebben, dat de bouwkunstenaar de aangewezen persoon is, tot wien het zich bij dergelijke versieringen in de eerste plaats te wenden heeft.

— De commissie van toezicht op de Rijks-Academie van Beeldende Kunsten heeft den Minister van Binnenlandsche Zaken medegedeeld, dat de jonge P. Pander, die in 1885 bekroond werd in den wedstrijd in de beeldhouwkunst, zoover hersteld is, dat hij waarschijnlijk tegen het begin van September uit het Burgerziekenhuis alhier, waar hij bijna twee jaren werd verpleegd, zal kunnen ontslagen worden.

Aan den heer P. Pander is daarop bij Koninklijk besluit, voor het tijdvak van 1 September 1887 tot 31 Augustus 1888, een jaargeld van *f* 1200 verleend, om hem in de gelegenheid te stellen zich in de beeldhouwkunst buitenslands te volmaken.

— In verschillende dagbladen komt het bericht voor, dat de concessie voor den aanleg van spoorwegen in de Transvaal thans definitief is aanvaard door de concessionarissen (de heeren Van den Wall Bake en Cluijsenaer) en gelijktijdig overgedragen aan de Nederlandsche Zuid-Afrikaansche Spoorweg-Maatschappij, welke het waarborgkapitaal van *f* 100.000 in contanten heeft gestort.

— In de *Nieuwe Rotterdamsche Courant* is een uitvoerig stuk opgenomen onder den titel van *De stichting van het Rijks-Museum*. De lijdensgeschiedenis wordt uitvoerig beschreven en het ontbreekt niet aan tal van bijzonderheden, wat de wording van het ontwerp betreft, maar van de kosten wordt weinig of niets medegedeeld. En toch zou het velen belang inboezemen te weten hoeveel geld aan deze stichting is ten koste gelegd; globale berekeningen brengen dat cijfer op drie millioen of het drievoud der aanvankelijk vastgestelde som van één millioen.

Leeuwarden. De concessie voor het aanleggen en exploiteeren eener waterleiding, indertijd door den Gemeenteraad aan de heeren Th. A. van den Brook te Amsterdam en G. W. van Barneveld Kooy Jr. te Haarlem verleend, zal tot uitvoering komen. De concessie is overgedragen aan eene op te richten naamlooze vennootschap, die den naam zal dragen van »Leeuwarder Waterleiding-maatschappij", en waarbij de heer C. Ph. Metelerkamp als hoofd-directeur zal optreden. Het werk zal aan de concessionarissen worden opgedragen, die den heer H. P. N. Halbertsma, ingenieur te Rotterdam, met het maken der ontwerpen en de leiding der werkzaamheden hebben belast, terwijl de uitvoering zal worden gecontroleerd door een van wege de maatschappij te benoemen ingenieur. Het maatschappelijk kapitaal bedraagt *f* 650.000, dat geheel is verzekerd en ten volle door Nederlanders is genomen.

De *prise d'eau* zal zijn de Paenster Ee, bij het Pikmeer, onder Grouw. Zeer spoedig zal met het werk een aanvang worden gemaakt; men vleit zich de waterleiding met den aanvang van 1889 in gebruik te kunnen stellen.

Groningen. Voor de betrekking van tweeden leeraar in het rechtlijnig en bouwkundig teekenen aan de burgeravondschool alhier, is alleen de heer P. van der Wint van Amsterdam door Burgemeester en Wethouders aanbevolen. De benoeming zal door den Raad in de eerstvolgende zitting geschieden.

Arnhem. In den loop deser maand zal het veertigjarig bestaan van Musis Sacrum op feestelijke wijze herdacht worden. Het was op den 14 Augustus 1847, dat het hulpgebouw voor het Neêrrijnsch-Nederlandsche zangersfeest, thans uitmakende de groote zaal van Musis Sacrum, werd ingewijd en het pleit voor de degelijke constructie, naar het ontwerp van wijlen den architect H. W. Fromberg uitgevoerd, dat de zaal aan den tand des tijds weerstand heeft geboden. Hoevele gebouwen, in de laatste jaren opgericht, staan in deugdelijkheid bij dit hulpgebouw ten achter.

Omtrent de veranderde inrichting van Musis Sacrum, die meermalen een punt van bespreking in den Gemeenteraad uitmaakte, verneemt men niets en de voorspelling is niet gewaagd dat het nog lang bij het oude zal blijven.

Wageningen. Op de 36ste algemeene vergadering van de Vereeniging ter Bevordering van Fabrieks- en Handwerksnijverheid in Nederland had gedachtenwisseling plaats over de vraag: naar welke voorschriften van algemeenen aard dient de aanbesteding en uitvoering van werken te geschieden? De inleider, de heer Tutein Nolthenius te 's-Hertogenbosch, vestigde de aandacht op de volgende stellingen:

I. Het voorschrift der Pruisische regeering: »bij belangrijke werken zijn de leveringen en de uitvoeringen naar de betrokken takken van handel en nijverheid te splitsen en afzonderlijk aan te besteden", verdient in het algemeen navolging. Niet minder de daaropvolgende bepaling: »Aldus gevormde perceelen zijn bij grooten omvang opnieuw te splitsen." Het doel dezer voorschriften zal echter niet weinig bevorderd worden, indien tegelijker tijd de Fransche bepaling wordt overgenomen: De aannemer is maandelijks af te betalen.

II. Slechts bij uitzondering is over te gaan tot eene aanbesteding *à forfait*. Waar de omvang der leveringen of uitvoeringen niet van te voren met voldoende juistheid kan bepaald worden, is derhalve volgens prijs-eenheden aan te besteden.

III. In plaats van zich volledige vrijheid van handelen voor te behouden, behoort de werkgever zich te verbinden om onvoorwaardelijk het werk aan hem te gunnen, die het laagst beneden de raming inschrijft. Geen andere dan geschikte personen zijn derhalve tot de mededinging toe te laten.

IV. De taak der borgen behoort zich te bepalen tot het vergoeden der schade, welke de werkgever lijdt, wanneer de aannemer zijne verplichtingen niet is nagekomen. Deze aansprakelijkheid der borgen is daarenboven te beperken tot een in het bestek te noemen maximum-bedrag.

V. Evenmin als de werkgever gehouden is aan het aanbod tot voortzetting der werkzaamheden door de erfgenamen-aannemers, evenmin behoort de werkgever die erfgenamen tot voortzetting te kunnen verplichten. Het contract behoort derhalve rechtens door den dood van den aannemer te zijn ontbonden.

VI. Bij particuliere werken zijn de geschillen tusschen het technisch beheer en den aannemer te berechten door één scheidsman, hiertoe gezamenlijk door werkgever en aannemer aan te wijzen.

Bij openbare werken is die berechting aan eene permanente commissie op te dragen.

— Dezer dagen kwam te Rotterdam in veiling de groote schouwburg in 15 perceelen, welke aan de verschillende kopers werden toegewezen tot een gezamenlijk bedrag van *f* 111,224. In trekgeld stonden zij gezamelijk op *f* 107,694.

— De stoomtram van Velp naar Dieren werd Zaterdag j.l. feestelijk geopend en den volgenden dag voor het publiek in dienst gesteld.

Enkhuizen. De officieele proefrit heeft plaats gevonden van de paardentram van hier naar Lutjebroek, deel makende van de lijn Hoorn—Enkhuizen.

ADVERTENTIEN.

DE LINT & C°.
Oosterdijk 248, Rotterdam.
VLOER- en WANDTEGELS,
TROTTOIR-, CEMENT- EN LAVERSTEENTEGELS.
Groote voorraden.

A. J. BACON & C°.
Ingenieurs, Aannemers van Verwarming en Ventilatie, Gas- en Waterleidingen, Bouwmaterialen enz.
BEKROOND met Gouden, Zilveren en Bronzen Medailles.
Overtoom N°. 230,
AMSTERDAM.
Inrichtingen voor openbare gebouwen, godshuizen, woonhuizen, villa's, kantoren, enz.
Projecten en begrootingen worden kosteloos geleverd.

POLYCHROOM-CEMENT uitsluitend verkrijgbaar bij
THEOD. FERD. BIERHORST, Eerste Nederlandsche Mozaïekfabrikant, Haarlem,

Mr. A. J. DE SITTER, Notaris te *WIJK BIJ DUURSTEDE*, zal, voor de NEDERLANDSCHE MAATSCHAPPIJ TOT EXPLOITATIE VAN ONROERENDE GOEDEREN te *ARNHEM*, op **Vrijdag 12 Augustus 1887**, 's namiddags te 3½ uur in het hôtel WAGHO te *Nieuwe Schans*, publiek

VERKOOPEN:

Zeven perceelen Bouwterrein en Tuingrond.

te zamen groot 93 Are, 17 centiare, gelegen te *Nieuwe Schans*, afkomstig van de geslopte vestingwerken, aldaar.

Eene omschrijving der perceelen zal, met de voorwaarden van verkoop, 6 dagen bevorens, ter lezing liggen ten huize van verkoop.

H. & J. SUYVER,
FABRIKANTEN VAN
STOOMKETELS EN WERKTUIGEN,
op de Intern. Tentoonstelling te *Amsterdam* 1883 bekroond met
EERE-DIPLOMA (hoogste onderscheiding).
Hollandsche Tuin en Zeepaard, Bickerstraat
AMSTERDAM.

PHOTOLITHOGRAPHIE, PHOTOZINCOGRAPHIE en Stéréotype-Inrichting van G. J. THIEME, te Arnhem.

De ondergeteekende vestigt de aandacht op zijne inrichting voor **Photolithographie**, bijzonder geschikt voor de reproductie van **Plans, Teekeningen** enz. van HH. Architecten en Bouwkundigen; op die voor **Photozincographie** voor de reproductie van **Platen en Gravures**, ook van **Teekeningen** voor Boekwerken enz. ten dienste van HH. Uitgevers en op zijne **stéréotype-inrichting** voor HH. Drukkers, alles tot de minste prijzen.

Prospectussen met proeven van bewerking, worden op *franco* aanvrage gratis toegezonden.
G. J. THIEME.

Bekroond: Dusseldorp 1880. Weenen 1880. — Gouden Medaille Amsterdam 1883. — Bekroond: Frankfort a/M. 1881. Amsterdam 1882.
JOHANN ODORICO, Frankfort a/M.
FABRIEK VAN
Marmermozaïek en Terrazzo-vloeren, Glasmozaïek, Kunstmarmer en Cementuitvoeringen.
Succursales. Amsterdam, Weenen, Londen, Boston.
Opgericht 1830.
Enig vertegenwoordiger voor *Nederland*
FERD. ENGERS, Amsterdam,
Heerengracht, bij de Oude Spiegelstraat n°. 335.

BECKER & BUDDINGH. — ARNHEM.
KONINKLIJKE FABRIEK VAN

WATERPAS-HOEKMEET- en andere INSTRUMENTEN,
voor INGENIEURS ARCHITECTEN, LANDMETERS, TEEKENAARS enz.
Geëmailleerd-ijzeren **PEILSCHALEN,**
WEEGWERKTUIGEN.

NEUCHÂTEL ASPHALTE COMPANY LTD, LONDON.
Exploitatie der Mijnen van Val de Travers.
FABRIEK TE **AMSTERDAM** Beltweg N°. 3.
TRADE MARK.
NATUURL. ASPHALT VAN **VAL DE TRAVERS** ZWITSERLAND.
Gecomprimeerde Asphaltwegen en dito Dorschvloeren.
Werken in Asphalt-Mastiek voor Trottoirs, Skating-Rinks, Moutvloeren, Kelders.
Kolf- en Kegelbanen, Winkel- en Magazijnvloeren, Gangen, Veranda's, Brug- en Dakbedekkingen, Beton-Fundeeringen, Stallen enz. enz. enz.
Zindelijk, Vochtwerend, Ondoordringbaar, Geraaswerend Asphalt speciaal tot wering van vochtige muren.
Voor inlichtingen omtrent het leggen van **Vloeren, Bedekkingen** enz. gelieve men zich te adresseeren aan het Kantoor der fabriek, Beltweg 3, *Amsterdam*, of bij den Heer H. G. KNOOPS C.Ozn., Beekstraat F. 62, te *Arnhem*.
De Directeur, W. PATON WALSH.

DIJKERMAN & BUYZERD
SPECIALITEIT in verplaatsbare Houten Gebouwen
BREDA.
Stoomfabriek van gedreven en geslagen ZINK- en KOPERWERKEN.
KLIJN, TISSOT & C°.
Amsterdam. Nieuwe Teertuinen 16.
Vervaardigen **Ornamenten** naar elk ontwerp of teekening. Inrichting voor het **galvaniseeren** van ijzer. Etalage van verschillende monsters op de Permanente Tentoonstelling van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst *Amsterdam*.

Bij D. MIJS te *Tiel* is verschenen:
PERSPECTIEF.
LEERBOEK voor hen, die studeeren voor de akte handteekenen lager onderwijs of voor de hoofdakte, ten dienste van bouwkundigen en ten gebruike op teekenscholen,
door **F. Lz. BERGHUIS.**
Met 57 tusschen den tekst gedrukte Figuren.
Prijs ƒ 1,60.

Gedrukt bij G. W. van der Wiel & C°., te Arnhem.

De Opmerker.
Orgaan van het Genootschap
ARCHITECTVRA ET AMICITIA
Weekblad voor Beeldende Kunst en Technische Wetenschap
A.M.W.

Redacteur-Uitgever F. W. VAN GENDT Jr.
Adres voor Redactie en Administratie van het Weekblad en advertentiën: Bureau van *De Opmerker*, Driekoningenstraat 28, *Arnhem*.
Bureau der Redactie van *Architectura et Amicitia* JAN SPRINGER, H. G. JANSEN en A. REIJDING.
Stukken, deze Redactie betreffende, te adresseeren aan den Heer A. REIJDING, Stadhouderskade 4 te *Amsterdam*,
en al, wat de Administratie van het Genootschap betreft, aan den Heer F. J. BREMMER HZN., Prinsengracht 680, te *Amsterdam*.

ABONNEMENT ƒ 2.25 per 3 maanden of wel *zes gulden* per jaar, bij vooruitbetaling en franco toezending van dit bedrag. Voor het buitenland ƒ 7.50 en Nederlandsch-Indië ƒ 9.—, beiden bij vooruitbetaling.
ADVERTENTIEN ad 20 cent voor elken regel plaatsruimte en 10 cent voor een bewijsnommer, worden tot Vrijdagavond aangenomen.
AFZONDERLIJKE NOMMERS, bij contante betaling ad 15 cent per stuk en 25 cent per plaat, te bekomen aan het Bureau van *De Opmerker* te *Arnhem* en bij den Hoofd-correspondent JOH. G. STEMLER CZN., Boekhandelaar te *Amsterdam*.

MEDEDEELINGEN VAN HET GENOOTSCHAP.

Op Zondag 21 Augustus zal eene excursie worden gehouden naar Oudewater. De leden, die hieraan wenschen deel te nemen, worden uitgenoodigd zich zoo spoedig mogelijk aan te melden bij den heer H. G. Jansen, Utrechtschestraat 116, alhier.

Heeren deelnemers aan de excursie worden verzocht zich op Zondag 21 Augustus, des morgens te acht uren, te verzamelen op het Rokin, bij de aanlegplaats der Havenstoombootdienst.

Namens het Bestuur:
De 1ste-Secretaris,
F. J. Bremmer Hzn.

(A. et A.) SCHETSTOCHT NAAR AMERSFOORT.

Op Zondag 7 Augustus, des morgens te 9.15 uren, vertrokken de leden der Schetsclub van het Centraalstation en bereikten Amersfoort te 10.4 uren. Een onzer geachte buitenleden was aldaar aan het station om met ons den dag door te brengen. Wat de eerste maal in dit seizoen niet was opgenomen, werd nu in teekening gebracht. Allereerst was dit het geval met een topgevel in de Krankeledenstraat en vervolgens met eenige andere oude geveltjes; daarna ging het naar de Groote- of St.-Joriskerk. De dienst was nu juist geëindigd, zoodat eene bezichtiging ongehinderd kon geschieden. Al dadelijk trok het hoofdportaal de aandacht. Het vertoont zeer rijke, laat-Gothische vormen. Het juiste jaar, waarin dit portaal gebouwd is, kan niet met zekerheid worden bepaald. De kerk is in 1248 gebouwd en den 25sten September van dat jaar ingewijd door Otto van Holland, zes-en-dertigste bisschop van Utrecht. In 1340 is zij voor het grootste gedeelte verbrand, doch later weder opgebouwd. Men zegt, dat het voornemen bestaan heeft, deze kerk aan de westzijde van den toren zoo groot te maken als aan de oostzijde, zoodat dan de toren in het midden zou gestaan hebben, doch dat dit is belet door Maarten van Rossum, die in 1543 de stad bemachtigde en al de gelden en voorwerpen van waarde medenam. Johannes van Diest, vijf-en-veertigste bisschop van Utrecht, had in 1337 de kerk tot een collegiale kerk verheven, met een kapittel, bestaande uit: een deken, een schatmeester, een zangmeester en tien kanunniken. Niet minder dan vijftig altaren waren toen aanwezig en zetten aan de kerk een grooten luister bij.

In 1614 hebben de gezamenlijke gilden der stad fraaie glazen en naderhand koperen kaarskronen van drie transen boven elkander aan de kerk geschonken. Hiervan is echter niets meer over. Vele ramen zijn zelfs dichtgemetseld.

Een laat-Gothisch oksaal, geheel in steen gebeiteld, is een prachtig gedenkteeken van den kunstzin onzer voorvaderen. Het platform hierboven diende vroeger om het Evangelie te lezen, doch in 1636 is daar een orgel aangebracht, gemaakt door Gultus Germansen en diens zoon German Gultussen. In 1726 is het grootendeels vernieuwd. Door deze plaatsing is een deel van de rijkbewerkte balustrade van het platform opgeofferd. De deuren en twee der traveeën zijn voorzien van eene paneelvulling, bestaande uit zeer schoone, oorspronkelijke, koperen balusters met maaswerk, uit de eerste periode der Renaissance. In den hoek van 't noorderportaal, naast het koor, vindt men een klein gedenkteeken, waarschijnlijk door Quellinus vervaardigd, boven het graf van den bouwmeester Jacob van Campen. Na eenige schetsen genomen te hebben, verlieten de leden de kerk, bezichtigden nog eenige schilderachtigde geveltjes en gebruikten daarna eenige versterkingen in het café „de Poort van Cleve", welks bediening en consumtie alle aanbeveling verdienen. De Koppelpoort, de Lieve-Vrouwe-toren en eenige andere gebouwen waren reeds bij eene vorige gelegenheid geschetst, en daarom werd besloten eene wandeling te maken naar den Amersfoortschen berg, die een prachtig panorama te genieten geeft. Ten slotte werden nog eenige gezellige oogenblikken doorgebracht op de bovenzaal van het hotel en café aldaar, waar een der leden zich voor de piano plaatste en het bondslied van Architectura door allen uit volle borst werd aangeheven. Vandaar ging het weder stadswaarts. Een wandeling langs de voormalige vestingwallen, in wandeldreven herschapen door den tuinbouwkundige

De Redactie van Architectura et Amicitia stelt zich alleen verantwoordelijk voor den inhoud van stukken, gewaarmerkt met de initialen A. et A.

Zocher, loonde wel de moeite en menig schilderachtig plekje trok aller aandacht.

Onder algemeene tevredenheid werd de terugreis naar Amsterdam aanvaard. Aan elk liefhebber van oude gebouwen en natuurschoon zij een bezoek aan Amersfoort en den Amersfoortschen berg ten zeerste aanbevolen. H.

(A. et A.) DE TENTOONSTELLING DER HOLLANDSCHE TEEKEN-MAATSCHAPPIJ.

Donderdag 4 dezer werd in de hoofdzaal der Academie van Beeldende kunsten, Princessegracht te 's-Gravenhage, de 12e jaarlijksche tentoonstelling van aquarellen en teekeningen in het bijzijn van enkele genoodigden geopend.

Een honderdtal aquarellen, voor het meerendeel van bekende artisten, waaronder ook buitenlanders, versieren de wanden der smaakvol gedecoreerde zaal. Recht tegenover den ingang hangt een kleurrijke pastel van Thérèse Schwartze, die tusschen al het grijs en droevig bruin van de landschappen een vroolijk, levendig rustpunt geeft; daarboven vormen Oostersche sierplanten scherpe silhouetten tegen den roodbruin getinten wand.

Aan den zijwand rechts, in het midden een paar fraaie Mesdag's, geflankeerd door interessante doeken van Tholen. De linksche zijwand heeft als centraalpunt de warm getinte en sterk sprekende aquarel van Bisschop, en aan weerszijden, eenigszins daarvan verwijderd, de twee kolossale waterverfschilderijen van Bosboom. Ziedaar hoe de commissie voor de tentoonstelling met kennis en smaak ook aan decoratieve eischen heeft voldaan bij de plaatsing der schilderstukken.

De aquarellen van A. Achini (Milaan), evenals die van de andere Italianen, die geëxposeerd hebben, zijn wonderlijk van kleur; onmiskenbare élegance in houding der figuren en kleur-combinatie gaat hier gepaard met groote onwaarheid van tint. Mogen sommige dezer schilderijen ook al uitmunten door zorgvuldige — schoon niet kinderachtige — détailstudie, merkwaardige juistheid van weergave, waar het geldt stoffen na te bootsen of de uitdrukking van een gelaat verrassend natuurlijk te doen zijn, zij kunnen hem, die dikwijls werk van onze Nederlandsche meesters ziet, niet dan uit een oogpunt van curiositeit bekoren.

Hollandsche landschappen, zooals die weergegeven worden door V. d. Sande Bakhuizen of Mev. Bilders—van Bosse, trekken ons meer aan. Van de laatstgenoemde is o. a. een „Avond in het bosch" ter tentoonstelling aanwezig, die als kleurstudie zeer de aandacht verdient. De boomgroepen op den achtergrond schijnen wel wat vormloos en vreemd van contour, als kleurmassa's missen zij evenwel haar effect niet.

C. Bisschop zond een prachtig Hindeloopensch binnenhuis, op zijn eigenaardige, pittige wijs in de verf gezet en bijzonder aantrekkelijk om het schitterende, rijke lichteffect.

Het „Prentenkijkstertje" van D. Bles, een fraai figuurtje uit den Rococotijd, is stil van kleur; het is bekoorlijk en gracieus van houding, en zonder pretentie geteekend.

Blommers heeft een gezicht van Scheveningen tentoongesteld, vol beweging, met een aantal figuren gestoffeerd. De vischmanden zijn op het strand geledigd, terwijl visschers met hunne vrouwen daaromheen geschaard staan.

Van Bosboom trekken twee groote aquarellen, intérieurs van kerken, terecht ieders aandacht. Meesterlijk, op de schijnbaar nonchalante, maar inderdaad weldoordachte wijze van dezen meester behandeld, geven zij ons een rijkdom van tonen en lichteffecten te aanschouwen, zooals wij ze bij weinig andere schilders aantreffen.

Duchattel exposeerde keurige landschappen, waarin wij de natuur op die oogenblikken aanschouwen, dat zij ons door haar melankolieke bekoorlijkheid poëtisch stemt; de natuur, schoon in haar reinen eenvoud, indrukwekkend in haar stille kleurwisselingen.

Eenigszins in denzelfden geest zijn Gabriël's landschappen, maar hier toont alles waziger, somberder, bijna onheilspellend.

De koppen van een St.-Bernards- en een St.-Hubertushond, aquarellen op natuurlijke grootte van O. Eerelman, zijn treffend natuurlijk; de behandeling verraadt ongewone geoefendheid.

„Herinnering" van Jan van Essen geeft ons een jonge dame in het wit te aanschouwen, tegen een vreeslijk donkeren achtergrond. Het gelaat verraadt weinig leven en is bijna conventioneel geschaduwd; enkele détails zijn zeer veronachtzaamd: b.v. de parasol en de hand, die haar vasthoudt; zooals ze op de aquarel schijnen, kan de schilder ze in werkelijkheid niet hebben waargenomen.

De aquarellen van Harpignies munten meer uit door de gemakkelijke behandeling en de zindelijkheid, waarmee gewerkt is — altijd in vergelijking met de producten onzer Nederlandsche meesters — dan door groote aantrekkelijkheid of waarheid in kleur.

Josef Israëls zond twee schilderstukken, waarvan „De voorlezing": een meisje, dat haar zieke moeder, die te bed ligt, voorleest uit den Bijbel, het meest onze attentie trok. In deze teekening geeft de schilder weer blijk van zijn groot meesterschap over vorm en kleur — vooral kleur. Terwijl bijna alle andere binnenhuizen, die ter expositie aanwezig zijn — daar zijn er van Kever, Valkenburg e. a., — weinig perspectief hebben en zwaar, onooglijk toonen met hunne schakeeringen van bruinzwarte en fletsblauwe tinten, leeft Israëls' aquarel voor ons en in het duister van het weinigje bleek daglicht, dat in het vertrekje binnendringt, onderscheiden we duidelijk de gelaatsuitdrukkingen der figuren, droevig en mat als de hoofdtoon van de voorstelling.

Een prachtig slootje met eenden van W. Maris verdient evenzeer onze bewondering als de drie groote aquarellen van Mauve: schapen op de hei, onder verschillend licht en verschillende omstandigheden gezien, nu eens bij de schaapskooi, als zij 's avonds van de hei terugkeeren, dan weer grazend bij sombere lucht of op een zonnigen dag langs een stoffigen zandweg trekkend, maar altijd met dezelfde juistheid in toon en kleur door den schilder weergegeven.

E. van der Meer zond drie prachtige landschappen, meesterlijk van factuur en met ruim perspectief. Zijn manier doet denken aan Corot, zijn waarheid in kleur en toon aan de beste onzer Hollandsche meesters.

De studies van H. W. Mesdag geven ons prachtige zeegezichten te aanschouwen, wellicht eenigszins zonderling van kleur voor hem, die niet dagelijks de zee op verschillende momenten ziet, maar overweldigend schoon door hun diepte en grootschheid.

F. P. ter Meulen stelt aquarellen ten toon, waaruit ten volle blijkt met hoeveel nauwkeurigheid deze schilder vooral de kleur in de natuur bestudeert. Zoowel zijn „Zandkarretje op het duin", als „Schelpvisschers" doen aan Mauve denken. Nog meer zou o. i. de laatstgenoemde schilderij voldoen, als de zandgrond wat stiller was gehouden en niet het oog afleidde van de eigenaardige silhouetten der langzaam voortrijdende karretjes.

Clara Montalba toont in haar „Visschersvaartuigen te Venetië" een eigenaardig decoratief talent te bezitten. De kleuren en tonen zijn niet natuurlijk, eerder conventioneel met hun grond van *stil de grain;* toch gelooven wij, dat de schilderij, in het groot uitgevoerd, als versiering een ontzettend rijken indruk zou maken.

Tony Offermans heeft een aquarel ingezonden naar zijn schilderij van de driejaarlijksche Tentoonstelling: „De koopman in oudheden", o. i. minder gelukkig dan de schilderij zelf. Zijn „Boerendeel" munt uit door een mooie, pikante verlichting.

„De aquarellist" van D. Oyens geeft ons een schilder te zien, die, met de hand boven de oogen, het hoofd in den nek, zijn tot volkomenheid gerakend werk beschouwt. Het gezicht valt gedeeltelijk in de schaduw, het bovendeel van de hand is sterk verlicht; daar heeft de schilder weer gelegenheid gehad zijn eigenaardige koude vleeschtinten aan te brengen en met de grillige verlichting veel effect te maken. Hoewel zij goed bewerkt zijn, bevalt ons toch het schilderwerk van dezen kunstenaar beter dan zijn teekeningen, die eenigszins onrustig schijnen.

„De diligence" van Rochussen is in de fletse tinten gehouden en met de prachtig geteekende figuren gestoffeerd, die het werk van dezen meester gewoonlijk kenmerken.

Over mej. Schwartze's „Een boeiend boek" is ook onder de artisten maar een roep: „de schilderij is even boeiend!" Het coloriet is buitengewoon schitterend, en de mooie meisjeskop is flink, breed behandeld.

Swan's „Drinkende leeuwen" kregen wij vroeger reeds te zien.

Zeer veel succes hebben op deze tentoonstelling Tholen's „Zandkuil", en „In de Scheveningsche boschjes", beide heuvelachtige terreinen, slechts schaarsch met jonge boompjes begroeid. Een groot aantal personen zijn bij het felle zonlicht op het zand gelegerd of verpoozen onder de kanten schaduwen van het jeugdig groen. De tafereeltjes zijn met een sterk bijziend oog bekeken, maar zijn zoo vol beweging en ontzettend waar van kleur en toon, dat men het dommelige der omtrekken gaarne over 't hoofd ziet ter wille van de overige goede eigenschappen der schilderijen.

Weissenbruch's natte wijze van wasschen, die van dichtbij gezien, zijn aquarellen niet ten goede komt, is ook in zijn hier geëxposeerde doeken niet gunstig voor het effect. Op een flinken afstand gezien, treft ons echter de nauwkeurigheid, waarmee de natuur is waargenomen en weergegeven.

Zilcken's „Muilen", een zonderling stilleven, trok ons minder aan dan zijn „Wintergezicht", dat evenals gewoonlijk bestaat uit een besneeuwden weg met enkele knotwilgen erlangs en een huisje of iets dergelijks in 't verschiet. Het schilderstuk geeft ons echter wel den indruk van *plein air.* A. R.

(A. et A.) EEN BRUG OVER HET IJ.

In *De Ingenieur* van 6 Augustus vindt men een curieus project met plaat, voor de overbrugging van het IJ.

De ontwerper, Mr. Gerard W. Schimmel, zegt in de toelichting, dat het middenste, draaiende gedeelte 15 M. boven de waterspiegel is gedacht. Om deze vrij aanzienlijke hoogte te bereiken, zijn aan beide einden der draaibrug, midden in het IJ, breede ronde torens, beter te vergelijken bij gashouders, geprojecteerd, waaromheen zich, op ijzeren consoles rustende, eene 13.5 M. breede weg slingert. Hierdoor wordt wel-iswaar de helling verminderd, doch ook de af te leggen weg aanzienlijk verlengd. Tusschen de torens en de oevers zijn vaste bruggen gedacht, met eene helling van 1 op 40.

De torens hebben een middellijn van 44 M., behalve nog de wegen eromheen; zij zouden dienst kunnen doen voor het plaatsen van lifts enz. in het midden, terwijl aan den buitenomtrek kantoren, winkels enz. zijn gedacht.

De ontwerper ziet geen bezwaar in de uitvoerbaarheid dezer gevaarten, want zegt hij: „alles is betrekkelijk. Een kurketrekker staat tot een wenteltrap als een wenteltrap tot de hier bedoelde torens, en de bouw van den Eiffeltoren te Parijs is evengoed mogelijk als het stellen van een kiosk op den Dam." Wie nu nog niet overtuigd is moet maar wachten tot het werk voltooid is.

De uitvoerbaarheid zal echter wel niet het hoofdbezwaar zijn, hoewel wij de constructie der wegen, die buitenom loopen en over 13,5 M. breedte, 3 hoog boven elkander, alleen door consoles worden gedragen, waarop dan nog aan den buitenrand de aansluitende bruggen moeten rusten, wel wat gewaagd achten.

Het feit echter, dat men, om de plaats die de torens beslaan dwars over te steken, voor elken toren ongeveer een halven kilometer moet in de rondte loopen, plus de twijfelachtige rentabiliteit van ruimten, voor koffiehuizen, kantoren enz. midden op het IJ, doet ons de vrees koesteren, dat het ontwerp nog niet zoo heel spoedig „tot de merkwaardigheden van Amsterdam" zal behooren.

(A. et A.) DE UNIVERSITEITSGEBOUWEN TE UTRECHT.

In het voorlaatste nommer van *De Opmerker* wordt uit Utrecht geschreven, dat de Burgemeester in de l.l. gehouden Raadszitting zich vrij onbestemd uitliet op eene vraag omtrent den stand van zaken der Universiteits-ontwerpen.

Zonder nog te kunnen beweren, dat het ontwerp van prof. Gugel en den gemeente-architect Vermeijs genegeerd wordt, kunnen we toch met zekerheid mededeelen, dat op de bureau's van den heer Lokhorst, bouwkundige van de Rijksgebouwen voor onderwijs te 's-Hage, een ontwerp in Gothischen stijl voor de Utrechtsche Universiteit gemaakt is, naar schetsen van dr. P. J. H. Cuypers en dat men bezig is met het detailleeren van dit ontwerp.

Aangezien het teekenpersoneel op genoemde bureau's tegenwoordig volop werk heeft met het uitwerken der plans voor Rijks-hoogere-burgerscholen en andere gebouwen voor onderwijs, moeten er waarschijnlijk gegronde redenen bestaan om tevens het Utrechtsche Universiteitsgebouw gereed te hebben, waarmede men dan wellicht op den geschikten tijd voor den dag komt.

Het moet den Stichtenaren dus niet verwonderen als in plaats van het ontwerp, waarvan *Het Utrechtsch Dagblad* in het feestnommer van verleden jaar eene afbeelding gaf, een middeleeuwsch gebouw de vrucht van hun offervaardigheid wordt.

(A. et A.) TECTORIUM.

In *De Opmerker* van 19 Februari j.l., werd melding gemaakt van het nieuwe, licht doorlatende bedekkingsmateriaal, dat onder bovenstaande benaming in den handel is gebracht. Tegenover de voordeelen van waterdichtheid, buigzaamheid, lichtheid en verspreiding van het licht bij tempering der direct invallende zonnestralen, stond een bedenkelijk gebrek, n.l. groote brandbaarheid.

Bij onderzoek van eenige uitgevoerde constructies met dit materiaal bleek ons overigens, dat genoemde goede eigenschappen niet overdreven waren voorgesteld; alleen moet eenige zorg aan de waterdichte afdekking worden besteed, zooals dit trouwens bij elke wijze van dakbedekking een vereischte is.

De voorloopige resultaten waren waren echter zeer bevredigend. In een groot lokaal, dat alleen door een met tectorium belegd bovenlicht verlicht werd, was gedurende de laatste warme dagen niet alleen het felle licht aangenaam getemperd, doch ook van de ondraaglijke warmte, welke anders dergelijke lokalen schier onbewoonbaar maakt, was weinig te bespeuren. Wat ons echter trof, was de kleverige oppervlakte van het materiaal, die o. i., met het oog op de reinheid, een bezwaar moet opleveren.

Zooals bekend is, staat in het Engelsche park der Voedingstentoonstelling eene kiosk, geheel met tectorium bekleed en gedekt.

Dezer dagen gewerd ons een monster van een soortgelijke stof, die, nevens de goede eigenschappen van het bovengenoemde materiaal, vrij zou zijn van de gebreken. Bij de vuurproef bleek ons, dat, hoewel niet tegen vuur bestand, het materiaal geen vlam vatte en dus in dit opzicht boven het oude de voorkeur verdient; ook was de oppervlakte harder en dus minder kleverig en waren de verschillende kleuren, welke ons vertoond werden, bijzonder fraai en helder.

De prijs varieert tusschen *f* 3.75 en *f* 4.50 per M². De heer J. Hamers alhier is met de agentuur belast. Mochten sommigen onzer lezers reeds ondervinding met dit materiaal hebben opgedaan, dan zal het ons aangenaam zijn de resultaten daarvan te vernemen.

HET PANAMA-KANAAL.

Er komen weder ongunstige berichten aangaande den staat der werken van het Panama-kanaal. Hoewel men ze, daar zij van Amerikaansche en Engelsche zijde komen, niet zonder voorbehoud als waar mag aannemen, hebben zij wellicht toch een kern van waarheid in zich.

Engineering wijdt in zijn laatste nummer eene beschouwing aan de werken van het Panama-kanaal, die zeker de aandacht verdient.

De heer De Lesseps, zegt het blad, doet weder een beroep op de vaderlandsliefde zijner landgenooten, om hem in zijn grootsche onderneming te steunen. Zal dit beroep het gewenschte gevolg hebben? De jaarvergadering der Panama-Maatschappij, op 21 Juli ll. gehouden, heeft de aandeelhouders in staat gesteld over den toestand, waarin dat lichaam verkeert, een oordeel uit te spreken. De totale uitgave bedroeg, op het einde van Juni des vorigen jaars, bijna 290 millioen gulden, terwijl er nog een bedrag van ruim 60 millioen gulden in kas was. In 1886 werd er een leening van 240 millioen nominaal gesloten, doch daar men haar slechts tegen 55 percent plaatsen kon, leverde zij maar 122 millioen op.

Op het einde van Juni 1887 was er nog slechts ruim 75 millioen in kas, zoodat men weder een leening van 240 millioen wil sluiten, om andermaal 122 millioen machtig te worden. Men verkrijgt dus, als de tegenwoordige leening geplaatst is, een schuldenlast van meer dan 800 millioen gulden. Men kan begrijpen, dat de aandeelhouders tegenover zulke cijfers eenigszins huiverig worden, te meer, daar nog volstrekt niet te voorzien is, wanneer en met welk bedrag het kanaal voltooid zal zijn.

Om hun een hart onder den riem te steken, heeft de heer De Lesseps in de vergadering eenige mededeelingen gedaan omtrent het te verwachten verkeer. Dit was door het Internationaal Congres voor het Panama-kanaal, dat in 1879 plaatsvond, geschat op 7,000,000 ton, doch de heer De Lesseps verzekerde, dat dit cijfer 16,000,000 ton zou bedragen, hoewel er geen enkele reden is, die aanleiding geeft om dergelijke vermeerdering te verwachten.

De heer De Lesseps voegde echter bij deze mededeeling: „*Il est certain qu'aucune puissance humaine ne saurait nous garantir contre l'imprévu qui réside dans les mystères geologiques du massif central*," met andere woorden, dat het nog zeer onzeker is, of het kanaal wel ooit voltooid zal worden. Deze taal vormt een sterk contrast met de optimistische verzekering, dat het kanaal in 1889 voltooid zou zijn, een mededeeling, door den heer De Lesseps nog in het vorige jaar herhaald.

Welke zijn nu de geologische mysteriën, waarvan de heer De Lesseps spreekt? Het is niet gemakkelijk, dit na te gaan, daar slechts weinig technici aan de streek met haar doodelijk klimaat een bezoek brengen, en de Maatschappij zelve erover zwijgt. Een van de weinige personen, die de streek in den laatsten tijd bezochten, is de heer Rogers, een luitenant der Noord-Amerikaansche Marine. Hij wijst erop, dat de officieele opgaaf van den te verplaatsen grond 105 millioen kubieke meter bedraagt, doch dat er reden is om te gelooven, dat dit cijfer 120 à 150 millioen zal zijn. Van deze hoeveelheid zijn ruim 30 millioen M³ verwerkt, waarvan bijna 12 millioen M³ in 1886. Deze cijfers zijn ontleend aan de rekeningen, door de aannemers ingediend, en niet verkregen door metingen in het werk zelf. Dat op deze wijze fictieve cijfers ontstaan, is duidelijk; immers al den grond, die van de boorden in het kanaal schuift en weder verwijderd wordt, rekent men nu mede. Het totaalcijfer wordt zoodoende wel hoog, doch men krijgt geen denkbeeld van de vordering van het werk.

Ernstige moeilijkheden zijn bij de doorgraving van den landrug bij Culebra ondervonden. Deze doorgraving moet een diepte van 105 M. verkrijgen, met hellingen van 1 op 1. Hoewel nu de ingraving nog bij lange na niet voltooid is, beweegt zich de grond van een der oevers naar het kanaal toe. De verschuiving bedraagt reeds 0.30 M. per jaar. Hoe de toestand zal worden, als men dieper komt, is nog niet te voorzien; dit zal het geologisch mysterie zijn, waarvan de heer De Lesseps gewaagt.

De heer Rogers is geen deskundige; het is dus van belang, ook de meening van den Amerikaanschen ingenieur Jameson te vernemen. Deze stelt het bedrag van den te verplaatsen grond vast op 122 millioen M³ en rekent, dat een bedrag van 675 millioen noodig zal zijn om het kanaal in acht jaar te voltooien.

Ook een brochure van den heer Beyeler, een Zwitsersch ingenieur, die een tijdlang aan het kanaal werkzaam was, verdient de aandacht. Deze becijfert de te verplaatsen grondmassa op 131 millioen M³, waarvan 16 millioen ontgraven zijn, die een bedrag van 252 millioen gulden vereischt hebben, zoodat 1 M³ grondverplaatsing het enorm hooge cijfer van bijna *f* 16 vereischt heeft.

Even belangrijk zijn de mededeelingen van luitenant Kimball, in 1885 afgevaardigd door de Regeering der Vereenigde-Staten, om de werken te inspecteeren. Als officieel persoon was hij beter dan anderen in de gelegenheid alles te zien en inlichtingen te verkrijgen. Jammer is het, dat zijn rapport pas onlangs openbaar gemaakt is, en dus een deel van zijn waarde verloren heeft, daar het niet meer actueel genoemd worden kan.

Toen hij de werken bezocht, stond hij verbaasd over de primitieve wijze, waarop een groot deel van de ontgraving geschiedde. Pikhouweel, schop en kruiwagen waren de voornaamste werktuigen. Vele baggerwerktuigen werkten niet en er was groot gebrek aan hulpspoor, om den uitgegraven grond te kunnen vervoeren. Hij wijst ook op de moeilijkheden, die de werkzaamheden ondervinden door de Rio Grande, een rivier, die aan de zijde van de Stille Zuidzee het kanaal eenige malen kruist. Deze rivier is, in een rechte lijn, aan de noordzijde van het kanaal afgeleid. Toen, in den herfst, dit werk voltooid was, begonnen de oevers door de hevige tropische regens af te schuiven, daar zij op een schuine laag van vette klei rusten. Wellicht zal deze afschuiving voortduren, en het daarstellen van een andere afleiding der Rio Grande noodzakelijk maken. Waarschijnlijk is dit een ander van de geologische mysteries.

Een der moeilijkste werken van het kanaal is de groote dam te Gamboa, die dienen moet om de rivier Chagres tijdens het seizoen der tropische regens in bedwang te houden. Deze dam is 1000 M. lang en bijna 50 M. hoog. De rivier Chagres volgt het tracé van het kanaal en kruist dit niet minder dan 27 maal; zij heeft geheel het karakter van een bergstroom. Bij laagwater is zij 60 M. breed en 2 M. diep, doch in den regentijd krijgt zij soms een breedte van 450 M. en een diepte van 8 M.; zij is dan twaalf maal zoo breed als het kanaal, en even diep. Er kan dus geen quaestie van wezen, haar in het kanaal te doen uitloozen. Zij moet aan de zuidzijde van het kanaal naar den Atlantischen Oceaan worden afgeleid, wil het kanaal niet geheel onbruikbaar worden. Alle ingenieurs, wier advies gevraagd is, hebben dan ook den dam te Gamboa als een *conditio sine qua non* voor het kanaal verklaard. Toch heeft de heer De Lesseps in de vergadering van 21 Juli medegedeeld, dat men zuinigheidshalve den dam zal laten vervallen.

Een andere bezuiniging, even onverklaarbaar als deze, is toen ook in overweging gegeven, namelijk het doen vervallen van de sluizen te Panama. Hier is een getijdeverschil van ruim twee meter; aan den Atlantischen Oceaan daarentegen bestaat zoo goed als geen verschil van getijden. De vloedgolf zou zich dus ongehinderd door het kanaalprofiel kunnen bewegen, doch het kanaal zou tevens onbruikbaar worden als men de sluizen te Panama weglaat. Er kan dus geen sprake van zijn, dat de bewering van den heer De Lesseps ernstig gemeend is.

Het is niet te ontkennen, dat de moeilijkheden voor de ingenieurs gaan beginnen, juist terzelfder tijd, dat het crediet der Maatschappij begint te verminderen. De intresten van het tegen 50% verkregen kapitaal moeten steeds ten volle betaald worden, en of het werk wordt voortgezet of niet, men moet steeds nieuwe leeningen sluiten, zal geen faillietverklaring voor de deur staan.

Toch zal het kanaal wel voltooid worden; dit is eenvoudig een quaestie van geld. Zoodra de steun van het Fransche Gouvernement verkregen is, behoeft er aan de voltooiing niet meer getwijfeld te worden. Het streven van de Maatschappij is dan ook daarheen gericht om, het koste wat het wil, een smalle strook water tusschen beide Oceanen te verkrijgen, opdat de eer van Frankrijk opgehouden worde en het Gouvernement zich genoopt voele, het aanvankelijk met succes (?) bekroonde werk te voltooien en in exploitatie te brengen. Welke waarde zullen dan echter de kanaalaandeelen hebben?

Al moge het waar zijn, dat bovenstaande beschouwingen wat pessimistisch zijn, zij verdienen toch de aandacht. Zij doen zien met welke moeilijkheden zelfs mannen als een De Lesseps bij het daarstellen van groote werken te kampen hebben.

OVERPRODUCTIE.

Vooral in Duitschland worden in de laatste jaren klachten aangeheven over het steeds toenemend getal geleerden en kunstenaars, die trots alle inspanning, zich geen plaats aan den maaltijd des levens kunnen verwerven, omdat men hunne diensten niet behoeft, en die dus moeten vervallen tot hetgeen onze oostelijke naburen met de veelzeggende benamingen van *Künstler-* of *Gelehrten-Proletariat* bestempelen. De kunstacademiën gaan steeds voort schilders en beeldhouwers te leveren, de universiteiten reiken jaarlijks aan tal van doctoren in alle mogelijke faculteiten haar bul uit, de technische hoogescholen zorgen telkens weer voor een nieuwen voorraad van ingenieurs en architecten, en die allen voeren een verwoeden kamp om een der weinige open plaatsen te bemachtigen. Slechts enkelen zijn zoo gelukkig; de overigen moeten, voorzooverre zij althans niet met „tijdelijke" middelen gezegend zijn, op een wijze aan den kost zien te komen, die al zeer weinig met den titel, waarop zij recht hebben, in overeenstemming is.

Ook ten onzent is de toestand weinig beter. Wel is er voor doctoren in de medicijnen nog plaats, doch slechts op betrekkelijk onaanzienlijke dorpen; in de steden van eenig belang neemt men reeds een bedenkelijken overvloed van medicijnmeesters waar. Met de jonge advocaten is het slechter gesteld; de balie is ruim voorzien, zoodat voor de meesten een baantje, en soms een vrij nederig baantje, de eenige uitkomst is.

In de technische wereld is ten onzent de toestand wel het slechtst. Het aantal al of niet gediplomeerde technici in ons vaderland is, op dit oogenblik, buiten kijf te groot, en toch neemt het elk jaar nog toe. Men behoeft slechts het pas verschenen Amsterdamsch adresboek op te slaan, om zich hiervan te overtuigen. Niet minder dan 65 ingenieurs en 133 architecten vindt men daar opgeteld. Onder dit aantal komen nog niet eens allen voor, daar wij verscheidene niet onbekende namen misten. Deze technici zijn te verdeelen in verschillende rubrieken. Allereerst heeft men dezulken, voor wien hun titel niet veel meer is dan een *epitheton ornans*. Dit zijn degenen, die niet van hun vak behoeven te leven en wien het vrijwel onverschillig kan zijn, of zij werk hebben of niet. Verder heeft men er, voor wien hun beroep het middel van bestaan is, en die, 't zij in een ambtelijke betrekking, 't zij voor particulieren werkzaam, van de vruchten, die de arbeid hun opbrengt, leven moeten. Eindelijk vindt men nog een aantal, die, ofschoon als aannemer of opzichter gevestigd, zich onder den meer voornaam klinkenden titel van architect of ingenieur in de kolommen van het adresboek hebben doen opnemen. Wanneer men nu de namen van dit tweehonderdtal technici leest, zou men wanen, dat in een stad als Amsterdam tal van nieuwe stichtingen ontworpen en uitgevoerd worden, en toch is dit geenszins het geval. Het is dan ook te begrijpen, dat een goed deel van deze vakmannen de grootste moeite hebben om hun dagelijksch brood te verdienen.

Zoo is de toestand te Amsterdam, en in de andere plaatsen van Nederland, die voor technici in aanmerking komen, is het niet beter gesteld. Men denke slechts aan het ontzaglijk groot aantal sollicitanten, dat zich zelfs voor de minste betrekking aanmeldt, en waaronder er zich bevinden, wien het aan de schoonste getuigschriften, soms zelfs aan oude adelbrieven, niet ontbreekt. Men herinnere zich de onvermoeide schaar van deelnemers aan prijsvragen, die zich, door den nood gedrongen, op elke prijsuitschrijving, hoe slecht zij ook wezen moge en hoe sterk de vakbladen haar ook hebben afgekeurd, als op een welkome prooi werpt.

De strijd des levens is dus voor vele beoefenaars der bouwkunst of der ingenieurs-wetenschappen zeer zwaar. Menigeen, die pas van de een of andere polytechnische school gekomen, met zijn diploma in den

zak, gemeend had wonderen te zullen doen, benijdt thans zijn vroegere studiegenooten, als het hun gelukt, een opzichters-betrekking bij den Provincialen Waterstaat, bij gemeentewerken of iets dergelijks machtig te worden. Anderen, wier talenten en kunde hun de bevoegdheid zouden geven, als uitvoerend bouwmeester op te treden, achten zich gelukkig als zij erin slagen, een plaatsje aan de teekentafel van een meer door de fortuin begunstigd vakgenoot te verwerven, al grieft het hen natuurlijk, dat zij een ander met hunne veeren moeten laten pronken.

De lectuur van de advertentiekolommen onzer dag- en weekbladen is in menig opzicht leerrijk voor hen, die zich een juist denkbeeld willen maken van de vooruitzichten, die tegenwoordig in de technische vakken bestaan. Ingenieurs, architecten, opzichters enz. bieden zich genoeg aan, doch wanneer leest men een advertentie, waarbij een eenigszins winstgevende technische betrekking aangeboden wordt? Een dergelijke annonce kan, met het volste recht, een witte raaf genoemd worden. Slechts de oproepingen van provinciale of gemeentebesturen vormen oasen in de woestijn. Meestal zijn zij echter niet anders dan luchtspiegelingen, in de wildernis zulke gewone natuurverschijnselen, daar de oproepingen meestal slechts pro forma geschieden en de keus van den gewenschten persoon, vaak voor zij geplaatst werden, is geschied.

Het pad van den jeugdigen technicus is dus wel met doornen bestrooid en de teleurstellingen, die hij ondervindt, zijn vele. Wanneer zij, die het voornemen hebben als architect of als ingenieur op te treden, dit in tijds bedachten, en liever een ander vak kozen, zou de toestand langzamerhand verbeteren, vooral wanneer ook de malaise, die thans in alle vakken heerscht, eindelijk eens wat begint te verminderen.

Ook in de technische vakken geldt de spreuk, dat velen geroepen, doch weinigen uitverkoren zijn. Wie behooren onder die uitverkorenen? Het zijn diegenen, die hun vak niet uit sleur beoefenen, maar in wien werkelijk het *feu sacré* woont. Men zou nu wanen, dat het publiek zich in de eerste plaats tot deze uitverkoren schaar wendt, doch dit is, helaas, niet het geval. Hoe kan een technicus, hoe bekwaam hij ook zij, toonen wat hij vermag, indien hij geen opdracht krijgt? Hij, die het meeste te doen heeft, is in de oogen van het publiek (dat, van de oudste tijden af, nu juist niet door bijzondere scherpzinnigheid heeft uitgemunt) ook tevens de bekwaamste, al dankt hij zijn werk meer aan zijn relaties dan aan talenten. Zoo komt het, dat vele zeer bekwame architecten onbekend blijven en gedwongen worden een kommervol bestaan te leiden.

Er heerscht overproductie, ook in de technische vakken. Het aanbod overtreft de vraag verre en het verbroken evenwicht kan slechts dan hersteld worden, wanneer het aantal onzer architecten en ingenieurs meer in overeenstemming gebracht wordt met de behoefte. Zij, wier advies gevraagd wordt door jongelingen, die van plan zijn de een of andere technische loopbaan te kiezen, zullen weldoen, hen daarop te wijzen. Het verloren evenwicht moet geleidelijk hersteld worden: geschiedt het plotseling, dan kan dit niet dan de noodlottigste gevolgen na zich slepen.

X.

BOEKAANKONDIGING.

Schetsen van dieren, door J. E. Helge, uitgegeven door het Nederlandsch Onderwijzers-genootschap. C. L. Brinkman te Amsterdam.

De uitgever C. L. Brinkman te Amsterdam had de beleefdheid een exemplaar te zenden van het werk, dat onder bovenstaanden titel is uitgegeven en waarvan de zestiende druk het licht ziet. Al ligt het minder op onzen weg dit werk te bespreken, omreden de inhoud niet gerekend kan worden te behooren tot de onderwerpen, die in *De Opmerker* behandeld worden, vermeenen wij op het feit te mogen wijzen, dat er reeds 150,000 exemplaren gedrukt en verkocht zijn. Dit verraadt eene meer dan gewone belangstelling en deze is gewettigd als men zich de moeite geeft met het werkje nader kennis te maken; het is zeer geschikt voor de jeugd, die daardoor kennis van de natuur verkrijgt en tot nadenken gedrongen wordt.

Het boekje telt 154 bladzijden in 8°, heeft tal van houtsneden en kost niet meer dan 25 cent.

INGEZONDEN.

Naar aanleiding van het eerste artikel der nieuwe Redactie van *Architectura et Amicitia* verzoek ik u beleefd eenige ruimte.

Heeft *De Opmerker* onder de vorige Redactie, voorzooverre het Genootschap voor dit blad aansprakelijk was, eene dubbelzinnige houding aangenomen? De nieuwe Redactie verzekert dit. Waarop grondt zij echter haar bewering?

Ik wil, om de quaestie te vereenvoudigen, voor een oogenblik, met haar, aannemen, dat het verdedigen van het plan, door de gemeente Amsterdam voor de nieuwe Beurs opgemaakt, strijdig is met de antecedenten van het orgaan. Nu is eene dergelijke verdediging, als het er eene is, alleen gevoerd in het artikel van 7 Mei, dat echter, blijkens de mededeeling van 14 Mei, bij vergissing onder de initialen A. et A. geplaatst werd en *waarvoor de Redactie zich niet aansprakelijk stelde.*

Verder is het bedoelde ontwerp door haar nergens „aangeprezen", ja veeleer, en zelfs in tamelijk krasse bewoordingen, afgekeurd. *Nadrukkelijk werd dus uitgesproken, dat de meerderheid der Redactie van A. et A. tegen het bedoelde ontwerp was.*

Voor artikelen, niet onder de initialen A. et A. opgenomen, droeg de vroegere Redactie evenmin de verantwoordelijkheid, als de tegenwoordige zulks doet.

Amsterdam, 8 Aug. 1887. A. W. Weissman.

(A. et A.)

De meening, dat *De Opmerker* een dubbelzinnige houding heeft aangenomen in zake het Beursontwerp der gemeente Amsterdam, blijft geheel voor rekening der „nieuwe" Redactie (die nog voor het meerendeel bestaat uit de personen, welke het vorig jaar daarin zitting hadden). De groote meerderheid der leden van *Architectura et Amicitia* is het trouwens in dit opzicht met de Redactie eens.

Een *officieel orgaan* van het Genootschap *moet* op ieder onbevooroordeeld lezer een ongunstigen indruk maken, als daarin denkbeelden worden ontwikkeld, die lijnrecht met elkaar in strijd zijn, wanneer althans de artikelen, waarin die verschillende meeningen worden geuit, ongeteekend zijn.

Wij zouden den inzender op afdoende wijs kunnen antwoorden, indien wij een document wilden publiceeren, dat een helder licht over deze zaak zou verspreiden. Wij achten dit echter vooralsnog niet noodzakelijk, omdat wij daardoor wellicht meer zouden geven dan den schrijver van het ingezonden stuk aangenaam was.

De Redactie.

BINNENLANDSCHE BERICHTEN.

's-Gravenhage. Z. M. heeft benoemd tot landmeter 1e klasse bij het kadaster Lindeman, te Zutfen, thans 2e klasse; tot landmeter 2e klasse Upmeijer, te Assen, thans 3e klasse; tot landmeter 3e klasse Van Gelder, te Leeuwarden, thans 4e klasse; tot landmeter 4e klasse Schoonenberg te Amsterdam, thans adspirant.

— Bij het laatstgehouden examen voor opzichter van 's Rijks Waterstaat hadden zich 69 candidaten aangemeld, waarvan 8 werden vrijgesteld van het voorloopig examen, omreden zij in het bezit waren van het diploma van voldoend afgelegd eindexamen aan eene hoogere burgerschool met driejarigen cursus. Van de 61 overblijvenden werden 26 candidaten afgewezen.

Aan het eindexamen namen 43 candidaten deel, waarvan 24 slaagden, aan wie het getuigschrift van voldoend afgelegd examen voor opzichter van 's Rijks Waterstaat kon worden uitgereikt (en wel naar alphabetische volgorde) aan: F. E. Artes te Dordrecht, A. H. van Bebber te Doesburg, W. C. van der Beeke te Amsterdam, J. Benkelman te Zwartewaal, H. Bokma te Helder, T. C. Bolger te Utrecht, C. E. van der Bult te Pannerden, M. Coeterier te Amsterdam, H. Dijkstra te Nieuwolda, C. E. Enthoven te Rokanje, M. in 't Hont te Vlaardingen; D. J. de Jongh te Geertruidenberg, W. M. Jordaan te Utrecht, F. W. K. de Klerk te Nieuweramstel, F. A. Kloppert te Dordrecht, L. Kniphorst te Maassluis, O. Lofvers te Bedum, P. Müller te Haarlem, J. H. Rouwenhorst Jr. te Harderwijk, H. Scholtens te Utrecht, P. Schotel te Dordrecht, J. Vreedenburgh te Rotterdam, J. C. Winterwerp Czn. te Groningen, W. Wolters te Adorp.

Haarlem. De „Vereeniging van locaalspoorwegen en tramwegen in Nederland" houdt a. s. Zaterdag te 11 uren een algemeene vergadering in het Hotel Funckler alhier.

ADVERTENTIEN.

AANBESTEDING.

De firma JOHANNES VERMEULEN en ZOON te *Waspik*, is voornemens **aanbesteden:**

Het belangrijk vergrooten harer HOOIPERS, op Maandag den 22 Augustus e. k., des voormiddags ten elf uro, ten Herbergo van A. Boeser, te Waspik.

Bestek en teekening liggen van af Zondag, den 14den Augustus, in voormelde Herberg ter inzage.

Inlichtingen geeft de Heer C. VAN SETEEN, bouwkundige te *Geertruidenberg*; aanwijzing in loco Zaterdag den 20 Augustus, des voormiddags ten tien uro.

A. J. BACON & Co.

Ingenieurs, Aannemers van **Verwarming en Ventilatie, Gas- en Waterleidingen, Bouwmaterialen enz.**

BEKROOND met **Gouden, Zilveren en Bronzen Medailles.**

Overtoom N°. 230, AMSTERDAM.

Inrichtingen voor openbare gebouwen, gestichten, woonhuizen, villa's, kantoren, enz. Projecten en begrootingen worden kosteloos geleverd.

Aanbesteding.

Op **Woensdag 24 Augustus 1887**, des namiddags ten 3 ure, zal ten Koffiehuize van de Wed. MARINUS KUIJTE te *Oesh*, voor de Weled. Heeren SIMON VAN DEN BERGH aldaar worden

AANBESTEED:

Het bouwen van een Dubbel Woonhuis op een terrein, gelegen in de Molenstraat te Oesh, met bijlevering van alle Arbeidsloonen, Materialen, Transporten enz.

Het Bestek en de Teekeningen liggen ter inzage in bovengenoemd Koffiehuis vanaf Donderdag 18 Augustus e. k. en zijn te bekomen — Bestek met twee Teekeningen — ad ƒ 2.50 per stel ter Boek- en Courantdrukkerij van J. A. ACKET te *Oesh*.

Aanwijzing zal gedaan worden op den dag dier der Besteding voorafgaande des namiddags ten 3 uro, door H. R. HENDRIKS Bouwkundige te *Oesh*, bij wien ook de noodige inlichtingen te bekomen zijn.

TER OVERNAME aangeboden eene **in volle werking zijnde**

METAALGIETERIJ & KUNSTSMEDERIJ

te AMSTERDAM. Benoodigd kapitaal ± ƒ 30.000.

Reflecteerenden adresseeren zich onder motto „FABRIEK" aan het Ned. Advertentiebureau Rokin 2 Amsterdam.

VERZAMELING VAN

BEKROONDE ONTWERPEN,

door de Leden van het Genootschap

„Architectura et Amicitia",

gevestigd te AMSTERDAM.

Het groote debiet, aan **„DE BOUWMEESTER"** ten deel gevallen, doet den Uitgever vermoenen dat vele Inteekenaren er belang in zullen stellen ook de **„BEKROONDE ONTWERPEN"** aan te schaffen, ten einde de door dit Genootschap bezorgde reeks van Platen volledig te bezitten, daar de bovengenoemde **„VERZAMELING"** door »DE BOUWMEESTER" vervangen is en hiermede als het ware **één** geheel uitmaakt. Hij biedt daartoe dit werk, zoolang de geringe voorraad strekt, tot de volgende prijzen aan:

in fraaie Portefeuille in plaats van ƒ 14.60 voor ƒ 7.
zonder de Portefeuille „ „ „ „ 12 — „ „6.

Deze **„Verzameling"** bestaat uit 36 Platen in Photo-lithographie, die een aantal verschillende belangrijke ontwerpen van velen der voornaamste Architecten bevatten en is uitgegeven in hetzelfde formaat als **„de Bouwmeester".**

Arnhem. *De Uitgever* P. GOUDA QUINT.

DE LINT & Co.

Oostzeedijk 248, Rotterdam.

VLOER- en WANDTEGELS,

TROTTOIR-, CEMENT- EN IJZERSTEENTEGELS.

Groote voorraden.

DIJKERMAN & BUYZERD

SPECIALITEIT

in verplaatsbare Houten Gebouwen

BREDA.

Bruine en witte Steen voor Rotswerken, Andernasche Lava- en Greussener Tuffsteen,

LEVERT

THEOD. FERD. BIERHORST, Haarlem.

Fabrikant van ITALIAANSCHE MOZAIK-, HOUTEN-, PARKET- en ASPHALTVLOEREN.

OPENBARE AANBESTEDING.

BURGEMEESTER EN WETHOUDERS van *AMSTERDAM*, zullen op **Maandag 22 Augustus 1887**, des middags te 12 uren, op het Raadhuis, in het openbaar **aanbesteden:**

Het verlengen van de waterloopen onder het Leidscheplein, met het verbreeden van dit plein naar de zijde van de Lijnbaansgracht en het bouwen van een Kademuur met walverbreeding langs een deel van de Zuidwestzijde van de gezegde gracht.

De Voorwaarden dezer Aanbesteding zijn uitsluitend te verkrijgen ter Stads-drukkerij, tegen betaling van ƒ 0.75 (met eene teekening).

Inlichtingen worden gegeven, ten kantore van den Stads-Ingenieur, Raadhuis kamer N°. 106, des ochtends van 10—12 uur, gedurende de week welke der besteding voorafgaat.

Burgemeester en Wethouders voornoemd:
DRIESSEN,
Weth.
De Secretaris,
LE JOLLE.

Amsterdam, 11 Augustus 1887.

A. H. VAN BERGEN,

FABRIKANT TE

Heiligerlee, prov. Gron.

SPECIALITEIT IN

Nieuwe Constructie

BRANDSPUITEN.

TORENUURWERKEN

EN

LUIDKLOKKEN,

op binnen- en buitenlandsche Tentoonstellingen bekroond.

ANTWERPEN 1885. EEREDIPLOMA.
Gouden en Zilveren Medailles.

H. & J. SUYVER,

FABRIKANTEN VAN

STOOMKETELS EN WERKTUIGEN,

op de Intern. Tentoonstelling te *Amsterdam* 1883 bekroond met

EERE-DIPLOMA (hoogste onderscheiding).

Hollandsche Tuin en Zeepaard, Bickerstraat
AMSTERDAM.

KLOOS & VAN LIMBURGH

ROTTERDAM.

EIGENAARS van BASALTGROEVEN

in RIJNPRUISSEN.

Agenten van de Maatschappij van Quenast, van de Hardsteengroeven der Maatschappij St. Georges en van de Bonner Portland-cement Fabriek.

Handelaars in Basalt, Hardsteen, Bruinsteen,

Faurouval-, porphier- en basaltkeien.

Bij D. MIJS te *Tiel* is verschenen:

PERSPECTIEF.

LEERBOEK voor hen, die studeeren voor de akte handteekenen lager onderwijs of voor de hoofdakte, ten dienste van bouwkundigen en ten gebruike op teekenscholen,

door **F. Lz. BERGHUIS.**

Met 57 tusschen den tekst gedrukte Figuren.

Prijs ƒ 1,60.

NEUCHÂTEL ASPHALTE COMPANY LTD, LONDON.

Exploitatie der Mijnen van Val de Travers.

FABRIEK TE **AMSTERDAM** Beltweg N°. 3.

TRADE MARK.

NATUURL. ASPHALT VAN **VAL DE TRAVERS** ZWITSERLAND.

Gecomprimeerde Asphaltwegen en dito Dorschvloeren.

Werken in Asphalt-Mastiek voor Trottoirs, Skating-Rinks, Moutvloeren, Kelders.

Kolf- en Kegelbanen, Winkel- en Magazijnvloeren, Gangen, Veranda's, Brug- en Dakbedekkingen, Beton-Fundeeringen, Stallen enz. enz. enz.

Zindelijk, Vochtwerend, Ondoordringbaar, Geraaswerend.

Asphalt speciaal tot wering van vochtige muren.

Voor inlichtingen omtrent het leggen van **Vloeren, Bedekkingen** enz. gelieve men zich te adresseeren aan het Kantoor der fabriek, Beltweg 3, *Amsterdam*, of bij den Heer H. G. KNOOPS C.Ozn., Beckstraat F. 62, te *Arnhem*.

De Directeur, **W. PATON WALSH.**

JAN VAN DER POT, Scheepmakershaven No. 3, Rotterdam.

KYANISEERFABRIEK.

Het **kyaniseeren** is het eenigste afdoende middel tegen **verrotting** en **zwam**. De bewerking geschiedt geheel **reuk- en kleurloos**. Desverlangd bijlevering van hout.

Prima Engelsche Portland-cement merk „Wallsend"

van uitmuntende kwaliteit en tegen concurreerende prijzen.

Duitsche Portland-cement merk „Dijckerhoff & Söhne".

Belgische kluit- en hydraulische kalk.

Billijke prijzen en vrachten.

Kunstgraniet systeem Petitjean.

Prospectussen en prijscouranten worden op aanvraag franco toegezonden.

Gelieve op voornaam en adres te letten.

BECKER & BUDDINGH. — ARNHEM.

KONINKLIJKE FABRIEK VAN

WATERPAS- HOEKMEET- en andere INSTRUMENTEN,

voor INGENIEURS ARCHITECTEN, LANDMETERS, TEEKENAARS enz.

Geëmailleerd-ijzeren **PEILSCHALEN,**

WEEGWERKTUIGEN.

B. HOLSBOER. - Arnhem.

Leverancier van Z. M. den Koning.

Fabriek en Magazijn van Instrumenten voor wetenschappelijk gebruik.

Bekroond voor Waterpas-, Hoekmeet- en andere instrumenten met Zilver 1868, 1881, 1883 (Internat. Tentoonst.)

Hoogste onderscheiding 1879.

EQUERRES, MEETKETTINGEN, BRIEF- en PAKKETBALANSEN, enz. enz.

BAKENS, ROTATIE-, en INDUCTIE-TOESTELLEN, TELEGRAAF-APPARATEN, enz. enz.

Stoomfabriek van gedreven en geslagen ZINK- en KOPERWERKEN.

KLIJN, TISSOT & Co.

Amsterdam. Nieuwe Teertuinen 16.

Vervaardigen **Ornamenten** naar elk ontwerp of teekening. Inrichting voor het **galvaniseeren** van ijzer. Etalage van verschillende monsters op de Permanente Tentoonstelling van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst *Amsterdam*.

W. WEIMER,

56 Warmoesstraat, Amsterdam.

ATELIER tot het vervaardigen van in lood gezet glas voor kerkramen en appartementwerk.

Eenig etablissement in *Amsterdam*. Concurreerende prijzen met het Buitenland. Eene nieuwe sorteering monsters en teekeningen steeds voorhanden.

Magazijn van Spiegel- en Vensterglas,

en daarmede in verband staande artikelen.

PHOTOLITHOGRAPHIE, PHOTOZINCOGRAPHIE en Stéréotype-Inrichting van G. J. THIEME, te Arnhem.

De ondergeteekende vestigt de aandacht op zijne inrichting voor **Photolithographie**, bijzonder geschikt voor de reproductie van **Plans, Teekeningen** enz. van HH. Architecten en Bouwkundigen; op die voor **Photozincographie** voor de reproductie van **Platen en Gravures**, ook van **Teekeningen** voor Boekwerken enz. ten dienste van HH. Uitgevers en op zijne **Stéréotype-Inrichting** voor HH. Drukkers, alles tot de minste prijzen.

Prospectussen met proeven van bewerking, worden op *franco* aanvrage gratis toegezonden.

G. J. THIEME.

J. H. DE VRIES.

Decoratieschilder VAN Z. M. den Koning.

SPECIALITEIT IN

PIERRE-ORNÉE.

Nieuw versieringsmateriaal voor **bouwwerken,** bekroond met het **Erediploma** (hoogste onderscheiding) op de **Internationale Tentoonstelling van Bouwmaterialen** en aanverwante artikelen te *Groningen*, in 1886.

Onovertrefbare vervanging van Sgraffito, biedt volkomen weerstand aan den invloed van ons klimaat, kan met het grootste succes worden gebezigd voor het **versieren van Pilasters, Friezen, Schilden, Borstweringen, Wandbekleedingen enz.**, wordt geleverd in alle gewenschte afmetingen, voor verzending geschikt, en des gewenscht **overeenkomstig** de **teekening van den Architect.**

Monsterstukken worden op franco aanvrage gaarne ter bezichtiging toegezonden door den vervaardiger **J. H. DE VRIES**, te *Groningen* A-Kerkstraat, en door de Agenten:

Firma Brinck en Van Veen, Damrak 90 te *Amsterdam*.
J. van Eck en Zoon, Gierstraat te *Haarlem*.
A. E. Braat, Goudsche singel 98, te *Rotterdam*.
A. Singels Azn., Op de Vest, te *Dordrecht*.
H. C. Lathouwers, te *Vlaardingen* en *'s Bosch*.
A. de Morie, Achter-Twijnstraat, *Utrecht*.
C. Teunissen, Smitstraat, *Nijmegen*.
A. J. A. Andriessen, *Winterswijk*.
S. J. H. Trooster, Terborgstraat, *Zwolle*.
S. A. Coltof, Tuinen, *Leeuwarden*.

Verklaringen van H.H. Bouwkundigen ter inzage, waaruit de dengdenaamheid reeds gedurende 2 jaren blijkt.

Gedrukt bij G. W. van der Wiel & Co., te Arnhem.

De Opmerker.

Orgaan van het Genootschap

ARCHITECTVRA ET AMICITIA

Weekblad voor Beeldende Kunst- en Technische Wetenschap

A.W.W.

Redacteur-Uitgever F. W. VAN GENDT Jr.
Adres voor Redactie en Administratie en advertentiën: Bureau van *De Opmerker*, Driekoningenstraat 28, *Arnhem*.
Bureau der Redactie van *Architectura et Amicitia* JAN SPRINGER, H. G. JANSEN en A. REIJDING.
Stukken, deze Redactie betreffende, te adresseeren aan den Heer A. REIJDING, Stadhouderskade 4 te *Amsterdam*,
en al, wat de Administratie van het Genootschap betreft, aan den Heer F. J. BREMMER Hzn., Prinsengracht 680, te *Amsterdam*.

ABONNEMENT *f* 2.25 per 3 maanden of wel *zes gulden* per jaar, bij vooruitbetaling en franco toezending van dit bedrag. Voor het buitenland *f* 7.50 en Nederlandsch-Indië *f* 9.—, beiden bij vooruitbetaling.

ADVERTENTIEN à 20 cent voor elken regel plaatsruimte en 10 cent voor een bewijsnummer, worden tot Vrijdagavond aangenomen.

AFZONDERLIJKE NOMMERS, bij constante betaling à 15 cent per stuk en 25 cent per post, te bekomen aan het Bureau van *De Opmerker* te *Arnhem* en bij den Hoofd-correspondent JOH. G. STEMLER CZN., Boekhandelaar te *Amsterdam*.

MEDEDEELINGEN VAN HET GENOOTSCHAP.

Aan de leden wordt in herinnering gebracht, dat de inlevering van de antwoorden op de tweede algemeene prijsvraag: „Een Raadhuis" moet geschieden vóór of op den 1sten September a. s., ten huize van den 1ste-Secretaris, Prinsengracht 680.

Namens het Bestuur:
De 1ste-Secretaris,
F. J. Bremmer Hzn.

(A. et A.)

K. G. PFANNSCHMIDT.

De particuliere correspondent van *Het Vaderland* te Berlijn schrijft het volgende: Karel Gottfried Pfannschmidt, de laatste talentvolle vertegenwoordiger der klassieke of liever Corneliaansche richting op het gebied der kunst, is op 68-jarigen leeftijd te Berlijn gestorven. Geboren den 15 September 1819 te Mühlhausen in Thuringen, ontving hij het eerste teekenonderwijs van den goed geschoolden Dettman. Er werd in Duitschland jaren lang niets gedaan ter ontwikkeling der genialiteit; des te meer geschiedde voor de grondige studie en de harmonische opleiding. Vandaar, dat zoovele kleine plaatsen uitstekende teekenonderwijzers bezaten, die intellectueel hoog genoeg stonden om hun onderwijs in verband te kunnen brengen met de overige vakken. Vandaar, dat zoovele leeraren der wetenschap er prijs op stelden met de kunst bekend te worden, die stoffen behandelde, waarmede zich ook de geest kon bezighouden. De opvoeding genoot van dit elkander de hand reiken de beste vruchten; kunst en wetenschap bloeiden; beiden vermeden het buitensporige, bleven binnen de haar aangewezen grenzen en kweekten den klassieken geest aan. Pfannschmidt vatte spoedig neiging op voor de religieuse kunst. Op 16-jarigen leeftijd ging hij naar Berlijn om in het atelier van Eduard Daege, den bekwamen leerling van Wach, met de eigenlijke studie der kunst te beginnen. Zijn eerste zelfstandige arbeid behandelde den „Intocht in Jeruzalem" en Schadow roemde naar aanleiding van dit stuk Pfannschmidt's phantasie en talent voor compositie en teekening.

Van beiden legde hij nog krachtiger getuigenis af, toen hij de schilderijen voor de gerestaureerde „Liebfrauenkirche" te Halberstadt te ontwerpen en uit te voeren kreeg. Voor kleur bezat hij niet dezelfde gave en zijn coloriet heeft nooit veel bijval gevonden. Zes jaren bleef hij bij Daege; daarna zocht hij zijn heil in München, bij Cornelius. Toen Friedrich-Wilhelm IV Peter Cornelius naar Berlijn riep, om aan de kunst nieuwe wegen te wijzen, volgde Pfannschmidt den genialen meester. Later werd hem het onderwijs in de compositie aan de Academie der Beeldende Kunsten te Berlijn toevertrouwd en twintig jaren was hij een sieraad van deze instelling. Toen, met Anton von Werner, de decoratieve en paradekunst in de hoofdstad haar intocht hield, meende men Pfannschmidt te kunnen ontberen, maar voor de compositie en de teekening was er geen talent te vinden, dat instaat was hem te vervangen. Beschuldigd van eenzijdigheid in de beoordeeling van aankomende realistische en impressionistische talenten, bewees hij, dat geen der door hem beoordeelden voor den prijs naar Rome en voor ondersteuning van Staatswege in aanmerking kon komen, omdat zij niet in de verste verte aan matige eischen der kunst voldeden. Niet de richting, maar het kunnen had hij aan zijn oordeel ten grondslag gelegd en dit was te gering, te weinig belovend. Als leeraar verantwoordelijk voor zijn handelwijze en als kunstenaar verplicht beheersching der stof te verlangen, moest hij grondige en ernstige studie eischen. Pfannschmidt kreeg gelijk.

Pfannschmidt's godsdienstige richting heette in de laatste jaren verouderd; zijn cartons werden als antiquiteiten behandeld. De Jury der Berlijnsche tentoonstelling was desniettemin verplicht hem in 1885 voor zijn cyclus: „Het Onze Vader" de groote gouden medaille toe te kennen.

Hij kon niet voorbij gezien worden en hij liet zich niet op zij zetten. Pfannschmidt hielp Kaulbach bij de uitvoering van diens „Thurmbau zu Babel" in het Museum te Berlijn. In 1851 schilderde hij het „H. Avondmaal" in de kapel van het Berlijnsche residentieslot. Tafereelen uit de kerkgeschiedenis ontwierp hij voor de „Paulskirche" te Schwerin, en de „Mariën-

De Redactie van Architectura et Amicitia stelt zich alleen verantwoordelijk voor den inhoud van stukken, gewaarmerkt met de initialen A. et A.

kirche" te Barth, in Pommeren. Altaarschilderijen ontwierp hij voor de Kathedralen te Koningsbergen en te Brandenburg, voor de „Matthäi"- en „Zwölf-Apostelkirche" te Berlijn. Met de uitvoering van al deze ontwerpen werd hij belast. De Keizer droeg hem op: „De aanbidding der wijzen uit het Oosten" voor de Domcandidatens te Berlijn. Naar zijn cartons werden de geschilderde glazen in de Nicolaï-kerk te Berlijn vervaardigd. De Berlijnsche „National-gallerie" bestelde bij hem „Mozes gevonden". Uit den laatsten tijd dagteekenen een „Grablegung Christi" en „die Frauen am Grabe"; onvoltooid zijn gebleven: „David met de harp" en een „H. Cecile", voor de kerk te Demmin. In 1883 benoemde hem de theologische faculteit der Berlijnsche universiteit tot doctor honoris causa in de theologie. Uit dankbaarheid voor deze onderscheiding bood hij haar een compositie aan: „Das Wehen des Gerichtes, Weckstimmen aus der H. Schrift". Pfannschmidt was een zeer vruchtbaar kunstenaar; hij bleef trouw aan de historische traditie en verachtte al hetgeen naar effect of reclame uitzag. Voor een edele opvatting zocht hij den schoonen vorm, en die vorm werd door onvermoeiden arbeid steeds nader gebracht aan hetgeen hem als ideaal voor den geest zweefde. De critiek van den dag waagde zich zelden aan zijne werken, want een talent van den eersten rang, dat zijn kunst beheerscht en daarbij bescheiden blijft, zoodat het noch ophoudt te leeren, noch ernaar streeft anderen den voet te lichten, boezemt onwillekeurig te veel eerbied in, om door het slijk gesleurd te worden. Pfannschmidt was door en door protestant en zocht zijn geloof in zijn compositie te belijden. Dit verleent aan zijne werken zekere nuchterheid, die in het Noorden niet onaangenaam aandoet.

Een hartkwaal maakte een einde aan zijn nuttig leven. Pfannschmidt, de ideale en vrome vertegenwoordiger der religieuse kunst, die kennis van den godsdienst met geloof verbond, werd naar zijn laatste rustplaats geleid; Uhden, de realistische en moderne vertegenwoordiger der religieuse kunst, een gewezen officier, houdt zijn intocht in de residentie. De eerstgenoemde richtte het oog naar omhoog en zocht den mensch op te heffen; de laatstgenoemde spant den boog naar beneden en verplaatst den beschouwer in de omgeving van den hedendaagschen loon-arbeider in eenige fabriekstad, om in zijn materieel lijden de oplossing te zoeken van hetgeen ons gemoed bezighoudt. De eerstgenoemde vertegenwoordigde het harmonisch kunnen en gelooven van een op behoud en veredeling bedacht geslacht; de laatstgenoemde vertegenwoordigt het zoeken en vragen van onzen tijd.

(A. et A.) DE OPLOSSING DER CRISIS TE SÈVRES.

De crisis in de porseleinfabriek te Sèvres heeft een eind genomen door de benoeming van den heer Th. Deck tot directeur en van den heer Husson-Fleury, bekend onder den *nom de plume* van Champfleury, tot adjunct-directeur. De vroegere directeur Lauth verkreeg, als erkenning zijner verdiensten, den titel van eerebestuurder.

Theodor Deck, een geboren Elzasser, was allereerst leerling bij den kachelfabrikant Hügelin, te Straatsburg, reisde als „gezel" geheel Duitschland door, vertoefde langen tijd te Weenen en vestigde zich sedert 1851 te Parijs. Een zijner lievelingsdroomen was het weervinden van de kleuren der Perzische faïences, wat hem na jarenlange onderzoekingen gelukte.

Het door hem gevonden turkooisblauw is als Deck's blauw bekend. De namen van de eerste Fransche kunstenaars vinden wij van dien tijd onder de medewerkers van Deck. Nadat hij in 1874 zijne *cloisonné's* op aardewerk had vervaardigd, in 1878 zijn prachtige voorwerpen met figuren op goudgrond had tentoongesteld, gold hij voor den eersten ceramicus zijns tijds. Sints 1880 gaf hij van hetzelfde meesterschap blijk, met betrekking tot het porselein en maakte hij werkstukken, die veel overeenkomst hadden met het Oud-Chineesch, o. a. een *celadon*, in den geest van het Chineesche *pi-ti*.

Deck is officier van het Legioen van Eer; hij was vroeger reeds lid van den Raad voor veredeling in Sèvres. Thans deelt ieder den verblijdenden wensch, dien de minister Spuller uitsprak, toen hij den directeur in zijn nieuw tehuis binnenleidde, n. l., dat hij de beroemde nationale fabriek weder tot haar oude hoogte zou weten te verheffen.

(A. et A.) CARMONA.

Op een kilometer afstand van de Arabische poort te Sevilla (Spanje) heeft men den nekropolis der oude stad Carmona ontdekt. Vele eeuwen vóór Christus waren de bewoners dezer stad de beschaafdste van geheel Iberië; men beweert zelfs dat hunne wetten in verzen geschreven waren. Bij de jongste opgravingen heeft men daarterplaatse een groote hoeveelheid munten gevonden. Tusschen de velden der *Steengroeven* en *Olijfboomen* heeft men een groot aantal grafkamers gevonden, uitgehouwen in de rotsen. Nissen, die in de zijwanden zijn aangebracht, bevatten de asch-urnen.

De zolderingen dezer kamers zijn afwisselend plat of gewelfd. Een of meer ovens zijn binnen of buiten de vertrekken geplaatst: daar had de lijkverbranding plaats. De asch werd opgeborgen in urnen van donkere klei.

Men heeft in deze graven eindelijk nog gevonden: een spiegel met handvat, een lamp met hengsel, een traankruik, een bronzen beeld, stukken ijzer, waarvan de bestemming onbekend is gebleven, vazen voor drankoffers, vaten, overblijfselen van een maaltijd en eindelijk offerkanalen, die het buitenste deel in verband brachten met het binnenste.

(A. et A.) DE VERBOUWING VAN HET PALEIS VOOR VOLKSVLIJT.

Bij de beweging, sedert eenigen tijd ontstaan om het Paleis voor Volksvlijt te Amsterdam meer winstgevend te maken, was het duidelijk, dat binnenkort zij, die in dezen het initiatief hadden genomen, plannen zouden overleggen om tot dat doel te geraken.

Dezer dagen was de gelegenheid opengesteld die ontwerpen te bezichtigen.

Zooals men weet, bestaat het Paleis voor Volksvlijt uit twee zalen, rechts en links van den ingang, twee achterzalen met twee nevenzalen, op dezelfde wijze gelegen, en de groote, tochtige, ongezellige middenzaal.

Deze laatste zal bij den koepel in twee deelen geplitst worden, waarvan het eene deel, zooals ook nu reeds het geval is, met 1100 zitplaatsen voor tooneel- en operavoorstellingen, het andere deel, verrijkt met eene vestiaire, een *bar* enz., voor concerten bestemd is en ruimte aanbiedt voor 3000 hoorders. De bestaande foyer blijft zijne bestemming behouden en verbonden aan deze zaal, terwijl de schouwburgzaal tegen den oostelijken eindgevel een koffiekamer ontvangt.

De toegang voor het publiek blijft voor beide lokalen door den bestaanden hoofdingang, die geen wijzigingen schijnt te ondergaan, hoewel toch reeds meermalen bij drukke gelegenheden de groote ongeschiktheid daarvan gebleken is.

Van de voorzalen wordt die aan de linkerzijde veranderd en ingericht tot een café-concert met 470 zitplaatsen, niet overgroot tooneel, kleedkamers in het sousterrain, koffiekamer, ingangen voor de artisten en het publiek, welke laatste ingang echter niet in het midden van den gevel is gelegen.

De rechterzaal heeft een ingang in het midden, toegang gevende tot een vestibule met grootsche trap naar een entresol. Aan de eene zijde vindt men een biljartzaal, aan de andere zijde een café-restaurant, vanwaar, door de vestibule, de biljartzaal bediend moet worden.

Boven deze beide lokalen zijn zes ateliers aangebracht, welke hun licht ontvangen door de bestaande glazen bovenkap. Ten slotte is de zaal, gelegen achter het voor tooneelvoorstellingen bestemde gedeelte, met de nevenzaal aangewezen voor permanente tentoonstellingen van kunst en kunstindustrie. Er blijft nog één zaal disponibel voor feesten, enz. en van den tuin zal, met behoud van het bestaande, een *Kurgarten* gemaakt worden met kiosken, tot verkoop van mineraalwater ingericht.

De doorsneden over het café-concert en café-restaurant geven een goeden indruk van die zalen. De architectuur is evenwel geïnspireerd door de moderne Duitsche Renaissance en dus weinig in overeenstemming met het geheele gebouw. Het profiel van het gewelfde plafond in het café-concert is voor een betrekkelijk smalle zaal misschien minder gelukkig.

Aan het uitwendige van het Paleis wordt niets veranderd, wat zeer gelukkig is. Of de zijverlichting van de beide voorzalen, wanneer zij tot hare verschillende doeleinden zijn ingericht, voldoende zal zijn, is twijfelachtig.

Van een versiering der groote zaal is niets aangegeven; toch heeft deze er misschien wel de grootste behoefte aan. Wanneer men daar passend decoratief-schilderwerk aanbracht, zoodat het oog niet steeds moest rusten op de kale wanden, zou reeds in enkele opzichten voldaan zijn aan hedendaagsche eischen.

Als, wat met 't oog op grooter rentabiliteit zeker wel geschieden zal, meerdere lokalen tegelijkertijd in gebruik genomen moeten worden, zal het waarschijnlijk noodig blijken, grooter voorzorgen te nemen tegen het doordringen van het geluid. Vooral de afscheiding tusschen tooneel- en concertzaal schijnt onvoldoende; de andere scheidingen bestaan uit twee halfsteensmuren, met geluidwerende stof opgevuld.

De zeer artistiek bewerkte plannen zijn onderteekend door de heeren E. Breman en J. J. L. ten Kate Jr. en op 't oogenblik om rapport verzonden aan den adviseur van het Bestuur van het Paleis voor Volksvlijt, den ingenieur-architect A. L. van Gendt.

De kosten van de geheele nieuwe inrichting volgens dit project zijn, met inbegrip van het meubilair, geraamd op *f* 95,000.

IETS OVER DEN GOTHISCHEN KERKBOUW IN NEDERLAND.

Terwijl de monumenten der Nederlandsche Renaissance in de laatste jaren meer en meer de aandacht trekken, en het niet aan afbeeldingen en beschrijvingen daarvan ontbreekt, is de belangstelling in de kerkgebouwen, die ten tijde der middeleeuwen hiertelande in zoo grooten getale ontstaan zijn, bij de vakmannen niet groot.

Slechts onze verdienstelijke referendaris voor schoone kunsten en zijn medestanders wijden aan deze overblijfselen van het verledene hun aandacht. Niet tevreden met het doen opmeten, beschrijven en instandhouden daarvan, blijkt hun belangstelling ook uit de talrijke welgemeende, zij het dan ook niet algemeen toegejuichte restauratieprocessen, waaraan zij velen onzer oude kerkgebouwen onderwierpen.

Dat onze vakmannen voor den Gothischen kerkbouw onverschillig zijn, moet zeker voor een goed deel worden toegeschreven aan het gemis van litteratuur over dit onderwerp. De boeken, die de Fransche en Duitsche Gothiek behandelen, vindt men in iedere vakbibliotheek, doch geschriften over Nederlandsche Gothiek zal men er tevergeefs zoeken. Toch ontbreekt het niet geheel aan litteratuur over dit onderwerp. Zeer verdienstelijk zijn vooral de studiën over den Nederlandschen kerkbouw door Mr. F. N. Eyck tot Zuylichem, die, ofschoon de bouwkunst niet beoefenende, toch van een, bij een niet-deskundige zeldzame, opmerkingsgave blijkgeeft, en wiens mededeelingen, hoewel in een niet altijd even verstaanbaren vorm gegoten, voorzooverre wij in de gelegenheid waren ze te controleeren, ons meestal juist gebleken zijn.

De opstellen, door Rudolf Redtenbacher een jaar of tien geleden in *Rombergs Zeitschrift* geplaatst, leveren ook zeer veel belangrijk materiaal, daar de schrijver, in zijn hoedanigheid van teekenaar bij de Rijks-adviseurs, in de gelegenheid was met menig kerkgebouw nauwkeurig kennis te maken, waarbij de grondige studie, die hij van den middeleeuwschen kerkbouw gemaakt had, hem uitnemend te pas kwam. Jammer is het echter, dat door het onverwacht vertrek van Redtenbacher zijn mededeelingen zeer onvolledig moesten blijven. Zij hebben toch reeds goede gevolgen gehad; in de laatste uitgave van *Lübkes Geschichte der Architectur* is, naar aanleiding van de opstellen in *Rombergs Zeitschrift*, aan de middeleeuwsche bouwkunst in Nederland een vrij uitvoerige beschouwing gewijd, die gunstig afsteekt bij de weinige zeer oppervlakkige mededeelingen der vroegere uitgaven.

Toen de eerste afleveringen van de „Mededeelingen der Rijks-adviseurs" verschenen, koesterden wij de hoop, dat dit werk een welkome studiebron voor de middeleeuwsche bouwkunst-geschiedenis zou worden. Deze uitgave werd echter te spoedig gestaakt, dan dat onze hoop verwezenlijkt mocht worden.

De middeleeuwsche kerken van Nederland kunnen, wat architectonisch schoon aangaat, wel-is-waar niet wedijveren met de trotsche bedehuizen van Frankrijk, Duitschland of Engeland, doch zij hebben, hoe verminkt en gehavend zij soms zijn mogen, toch zooveel eigenaardigs, dat zij eene nadere bestudeering wel verdienen.

Wij wenschen het een en ander omtrent den bouwtrant der middeleeuwsche kerken hiertelande op te merken, in de hoop dat velen zich geroepen zullen voelen, om onze, uit den aard der zaak onvolledige, mededeelingen aan te vullen of te verbeteren.

Beschouwen wij, in de eerste plaats, den plattegrondvorm, dien de Nederlandsche kerken uit de periode der Gothiek vertoonen.

Men kan, in het algemeen, deze gebouwen verdeelen in twee hoofdsoorten, nl. kerken met een hoog middenschip en lage zijschepen, en kerken met evenhooge schepen. Voorbeelden van de eerste soort zijn de St.-Maartens- of Domkerk te Utrecht, de St.-Janskerk te 's-Hertogenbosch, de St.-Catharinakerk te Amsterdam, de St.-Bavokerk te Haarlem, enz.; evenhooge schepen vindt men in de St.-Michielskerk te Zwolle, de St.-Stevenskerk te Nijmegen, de St.-Gommaruskerk te Enkhuizen, de St.-Nicolaaskerk te Monnikendam, de N.Z.-Kapel te Amsterdam, de St.-Jacobskerk te Utrecht, de Lieve-Vrouwekerk te Vianen, de St.-Cunerakerk te Reenen, enz.

Heeft een kerk een hoog middenschip en lage zijschepen, dan is dit reeds in de plattegrondteekening

te zien, daar in den regel althans het middenschip dan breeder is dan de zijschepen, terwijl, bij drie evenhooge schepen, de breedte van deze drie schepen meestal ongeveer gelijk is. Uitzonderingen zijn de St.-Maria-Magdalenakerk te Goes, die, ofschoon een hoog middenschip bezittende, toch schepen van gelijke breedte heeft en de Lieve-Vrouwekerk te Kampen, welker schepen evenhoog, doch ongelijk van breedte zijn.

De wijze, waarop het koor is afgesloten, is bij de Nederlandsche kerken zeer verschillend. Het volledige systeem der Fransche kathedralen, met veelhoekig gesloten koor, kooromgang en radiante, polygone koorkapellen vindt men in de St.-Janskerk te 's-Hertogenbosch, de St.-Catharinakerk te Amsterdam, de St.-Willebrordskerk te Hulst en de St.-Stevenskerk te Nijmegen. Het koor der St.-Maartenskerk te Utrecht heeft polygone kapellen, dat der St.-Nicolaaskerk te Kampen, der Lieve-Vrouwekerk te Dordrecht en der St.-Walburgskerk te Zutfen vierkante kapellen om den kooromgang. Deze kapellen maken echter met den omgang als het ware een geheel uit. De St.-Pieterskerk te Brouwershaven bezit om den kooromgang, die negen zijden heeft, vijf kapellen, die geheel vrij van elkander zijn. Ook de thans gesloopte Lebuinuskerk te Zieriksee bezat kapellen om den kooromgang.

Algemeen gebruikelijk is de veelhoekige koorsluiting, met of zonder omgang. Een rechthoekig afgesloten koor komt slechts zelden voor, bv. aan de (thans verbouwde) St.-Walburgskerk te Arnhem, die men in haar oorspronkelijken staat in de verzameling „Nederlandsche Tafereelen" afgebeeld ziet.

Kerken met veelhoekige koorsluiting en kooromgang, doch zonder radiante kapellen, zijn: de St.-Nicolaaskerk te Amsterdam, de Lieve-Vrouwekerk te Breda, de St.-Pancraskerk en de St.-Pieterskerk te Leiden, de St.-Nicolaaskerk te IJselstein, de St.-Vituskerk te Naarden, de St.-Jacobskerk in Den Haag, de St.-Bavokerk te Haarlem, de St.-Ursulakerk te Delft, de N.Z.-Kapel te Amsterdam, de St.-Eusebiuskerk te Arnhem, de St.-Laurenskerk te Rotterdam, de St.-Lebuinuskerk te Deventer, de St.-Laurenskerk te Alkmaar, enz. De kooromgang heeft meestal dezelfde breedte als de zijschepen.

Vele kerken, die een schip met zijschepen bezitten, hebben een veelhoekig gesloten koor zonder omgang. Hiertoe behooren: de Lieve-Vrouwekerk te Kampen, de St.-Bavokerk te Aardenburg, de St.-Hyppolytuskerk te Delft, de St.-Cunerakerk te Reenen, de St.-Maartenskerk te Zalt-Bommel, de St.-Catharinakerk te Heusden, de Lieve-Vrouwekerk te Vianen, de St.-Maartenskerk te Franeker, de St.-Joriskerk te Amersfoort, de St.-Laurenskerk te Weesp, de St.-Catharinakerk te Utrecht, benevens de meeste dorpskerken.

Hebben de kerken drie evenhooge schepen, dan vertoonen zij soms drie koornissen, als bij de St.-Michielskerk te Zwolle en de St.-Jacobskerk te Utrecht; ook eindigt het middenschip alleen wel in een absis, zooals bij de St-Nicolaaskerk te Edam, de afgebrande St.-Janskerk te Hoorn, de St.-Nicolaaskerk te Monnikendam en de Lieve-Vrouwekerk te Hoorn. De zijschepen zijn dan recht afgesloten. Bij de St.-Gommaruskerk te Enkhuizen omvat de koornis de drie schepen.

Ofschoon niet zeer talrijk, komen er toch ook kerken met twee evenhooge schepen voor, als de Broederenkerk te Kampen, de St.-Nicolaaskerk te Vollenhoven, de Abdijkerk te Middelburg, de St.-Pancraskerk te Enkhuizen en de (thans gesloopte) Lieve-Vrouwekerk te Edam.

Wanneer het koor polygoon gesloten is, geschiedt dit dikwijls met drie of vijf zijden van den achthoek. Deze vorm wordt aangetroffen aan de St.-Cunerakerk te Reenen, de St.-Jacobskerk te Utrecht, de St.-Nicolaaskerk te IJselstein, de St.-Catharinakerk te Heusden, de Broederenkerk te Kampen, de St.-Nicolaaskerk te Vollenhoven enz.

Grootere kerken worden met vijf of zeven zijden van den twaalfhoek gesloten, b.v. de St.-Maartenskerk te Utrecht, de St.-Janskerk te 's-Hertogenbosch; een enkele maal ook wel met drie zijden van den zeshoek, b.v. de St.-Bavokerk te Haarlem. Ook vijf zijden van den tienhoek worden gebruikt, b.v. aan de St.-Vituskerk te Naarden, de St.-Maria-Magdalenakerk te Goes, de St.-Nicolaaskerk te Kampen, de St.-Catharinakerk te Amsterdam, enz. Zes zijden van den twaalfhoek worden bijna nooit gebruikt; Eyck van Zuylichem vermeldt, dat de St.-Maartenskerk te Groningen een dergelijke koorsluiting heeft.

Wanneer er een kooromgang aanwezig is, heeft deze meestal denzelfden grondvorm als het koor. Er zijn echter op dezen regel ook uitzonderingen. De St.-Bavokerk te Haarlem heeft een koor van drie zijden van den zeshoek, en een kooromgang, bestaande uit negen zijden van den achttienhoek; de St.-Eusebiuskerk te Arnhem vertoont een koor, met drie zijden van den achthoek gesloten, doch een omgang, die vijf zijden van den tienhoek als grondvorm heeft; de St.-Maartenskerk te Harderwijk heeft een koor, gevormd uit zeven zijden van den twaalfhoek en de omgang bestaat uit negen zijden van den zestienhoek.

Bij basilieken vindt men, gewoonlijk ter wederzijde van het middenschip, een zijschip, welk getal zich echter somtijds verdubbelt, b.v. bij de St.-Maartenskerk te Utrecht, de St.-Nicolaaskerk te Kampen, de St.-Catharinakerk te Amsterdam, de St.-Janskerk te 's-Hertogenbosch, de St.-Janskerk te Gouda, enz. Als bijzonderheid vermelden wij de St.-Cunerakerk te Reenen, die aan de noordzijde één, aan de zuidzijde twee zijschepen heeft.

Eenige kerken, in den Romaanschen of vroeg-Gothischen tijd als basilieken aangelegd, zijn in de XVe eeuw tot kerken met drie evenhooge schepen vervormd, b.v. de St.-Lebuinuskerk te Deventer, de St.-Walburgskerk te Zutfen en de St.-Joriskerk te Amersfoort. Een enkele maal, b.v. aan de St.-Nicolaaskerk te IJselstein, zijn de zijschepen slechts weinig lager dan het middenschip, zoodat dit laatste geen afzonderlijke vensters heeft.

Een kruisschip is bij de Nederlandsche kerken geen zeldzaamheid; toch ontbreekt het niet aan kerken, die een transept missen, als de St.-Gommaruskerk te Enkhuizen, de Broederenkerk te Kampen, de St.-Nicolaaskerk te Monnikendam, de St.-Maartenskerk te Franeker, de N.Z.-kapel te Amsterdam, de St.-Laurenskerk te Weesp, enz. Soms is het kruisschip van zijschepen voorzien, b.v. bij de St.-Pancraskerk te Leiden en de St.-Stevenskerk te Nijmegen.

Behalve de reeds door ons genoemde kapellen aan het koor der kerken, komen nog andere uitbouwingen voor. In de eerste plaats vermelden wij kapellen langs het schip, die men o.a. vindt in de St.-Janskerk te 's-Hertogenbosch, de St.-Nicolaaskerk te Amsterdam, de St.-Stevenskerk te Nijmegen, de Lieve-Vrouwekerk te Dordrecht, de St.-Laurenskerk te Rotterdam, enz.

Verder is meestal een sacristie aanwezig, die, hetzij zooals bij de St.-Maartenskerk te Utrecht, aan de noordzijde, ofwel, zooals bij de St.-Bavokerk te Haarlem, aan de zuidzijde van het koor gelegen is.

Ook kapellen naast het kruisschip komen voor; in de Lieve-Vrouwekerk te Kampen vindt men ze, polygoon gesloten, aan de oostzijde, in de St.-Catharinakerk te Amsterdam aan de westzijde van het transept.

Afzonderlijk uitgebouwde portalen, soms met een vertrek daarboven, dat door middel van een traptorentje bereikt wordt, komen aan het grootste gedeelte der Nederlandsche kerken voor, b.v. aan de St.-Michielskerk te Zwolle, de St.-Joriskerk te Amersfoort, de St.-Nicolaaskerk te Kampen, de St.-Bavokerk te Haarlem, de St.-Laurenskerk te Weesp, de St.-Nicolaaskerk te Edam, de St.-Nicolaaskerk te IJselstein, enz.

De Nederlandsche kerken uit het Gothische tijdperk zijn dikwerf van een toren aan de westzijde voorzien. Twee torens aan de westzijde, zooals men bij tal van buitenlandsche kerken vindt, treft men in ons vaderland slechts aan bij de St.-Walburgskerk te Arnhem. Meestal staat de toren in de as van het middenschip; er zijn echter voorbeelden, dat hij voor een der zijschepen staat, zooals aan de St.-Lebuinuskerk te Deventer, die waarschijnlijk voor twee torens aangelegd is, en aan de St.-Nicolaaskerk te IJselstein.

Meestal zijn de torens niet voltooid; slechts enkelen hebben de hoogte bereikt, die geprojecteerd was, al zijn de bovenste deelen soms eerst aangebracht, toen de Gothische stijl reeds hiertelande verlaten was, b.v. de torens der Lieve-Vrouwekerk te Amersfoort, der St.-Cunerakerk te Reenen, der St.-Ursulakerk te Delft, der Lieve-Vrouwekerk te Breda, der St.-Maartenskerk te Utrecht.

Het onderste deel dezer torens is vierkant; het bovendeel is achtkant en doorluchtig en was bestemd, door een spits bekroond te worden. Somtijds is de plattegrond der torens een zeshoek, waarvan men voorbeelden vindt in die van de St.-Jacobskerk in Den Haag en in die van de Abdijkerk te Middelburg.

Van vele torens is slechts het onderste, vierkante deel in den Gothischen tijd gereed gekomen, b.v. aan de St.-Walburgskerk te Zutfen, de Lieve-Vrouwekerk te Dordrecht, de St.-Lievenskerk te Zieriksee, de St.-Eusebiuskerk te Arnhem, de St.-Lebuinuskerk te Deventer, de St.-Janskerk te Wijk-bij-Duurstede, de St.-Laurenskerk te Rotterdam, enz.

De meeste torens in ons vaderland hebben een houten, met leien gedekte spits. Steenen spitsen komen zelden voor; men vindt ze alleen aan de St.-Hippolytuskerk te Delft en te Heemskerk. De houten spitsen van vele torens zijn slechts als nooddaken te beschouwen, daar verreweg het meerendeel der torens niet voltooid zijn. Eigenaardig is de torenafdekking bij vele Friesche kerken; men ziet daar namelijk een zadeldak tusschen twee topgevels, een vorm, die ook aan den toren te Oudewater aangetroffen wordt.

Opmerking verdienen voorts de opengewerkte spitsen uit den laatsten tijd der Gothiek, die in een tulpvorm eindigen. Een fraai voorbeeld dezer bekroning, die in Holland vooral vrij algemeen is, levert de toren der Bakenesserkerk te Haarlem op.

Torens boven het kruis der kerk komen ook voor; zij zijn in den regel zeer klein, geheel van hout, en met lood en leien gedekt, b.v. bij de St.-Pancraskerk te Alkmaar, de St.-Nicolaaskerk en de St.-Catharinakerk te Amsterdam, de St.-Pieterskerk en de St.-Pancraskerk te Leiden, enz. Een zeer groote, in de rijkste vormen der laat-Gothiek gebouwde toren boven het kruis, van hout en met lood bekleed, treft men aan bij de St.-Bavokerk te Haarlem; ook de St.-Janskerk te 's-Hertogenbosch bezat weleer zulk een toren. Een steenen toren boven het kruis vindt men in ons vaderland slechts aan de St.-Willebrordskerk te Hulst. Bij kerken, die geen toren hebben, als b.v. de St.-Gommaruskerk te Enkhuizen, is een houten klokhuis gebouwd. Een dergelijk klokhuis vond men vroeger ook bij de St.-Bavokerk te Haarlem, daar de toren boven het kruis niet geschikt was tot het opnemen der zware luidklokken. (*Wordt vervolgd.*)

VUURVASTE BEDEKKING VOOR PLAFONDS EN GEWELVEN, NAAR HET SYSTEEM RABITZ.

In *De Opmerker* van 18 December 1886 deelt de heer A. R. Freem, architect te Arnhem, den uitslag mede van eene door hem genomen proef om den ondergrond van een plafond te vervaardigen van ijzergaas, gespannen op gevernist bandijzer. Daar deze proef geen voldoend resultaat gaf, vroeg ik ten overvloede den heer Freem nog om nadere inlichtingen. Daaruit bleek, dat het ijzergaas veel te zwak en de mazen te groot waren, zoodat het materiaal niet sterk genoeg gespannen kon worden; ook de mortel kon slechts met zeer veel moeite ertegen aangebracht worden.

Door mij wordt thans eene bedekking voor plafonds en gewelven, naar het systeem Rabitz, geleverd. Deze bedekking is in Duitschland reeds sedert jaren met veel succes toegepast en gaat door hare deugdelijkheid eene goede toekomst tegemoet.

Bij groote besparing van ruimte, zeer spoedig opdrogen en gering gewicht, geeft deze constructie volkomen zekerheid tegen brandgevaar.

Plafonds en gewelven kunnen tot op afstanden van 20 meter vrijdragend aangebracht worden. Een feestzaal in het Ministerie van Binnenlandsche zaken te Berlijn en de Appolonia-Krippe te Düren zijn met gewelven ter lengte van 19 M. en 6 à 9 M. breedte voorzien.

Nadat het draadweefsel horizontaal of in den vorm der gewelven gespannen en sterk aangetrokken is, wordt daartegen eene bijzonder geprepareerde massa ter dikte van $2\frac{1}{2}$ à 3 c.M. aangebracht. Deze wordt spoedig hard en wit, zoodat verdere bepleistering onnoodig is; het gewicht is ± 30 KG. per vierkanten meter.

Geluidwerende tusschenmuren van 5 cM. dikte en isoleerwanden voor vochtige muren van 2 à 3 cM. kunnen van dit materiaal vervaardigd worden, hetzij hangend aan de plafondbalken of wel staande tusschen de muren. Deze wanden zijn vrij sterk; men kan daarin zelfs spijkers slaan en daaraan voorwerpen van 20 KG. zwaarte ophangen. Een □ meter weegt 62 KG.

Na twee of drie weken is de massa droog en geschikt om behangen te worden, dus zeer doelmatig in ons vochtig klimaat.

THEOD. FERD. BIERHORST.

BUITENLANDSCHE BERICHTEN.

(A. et A.) De nieuwe intendant der koninklijke schouwburgen te Berlijn, graaf Hochberg, die reeds meerdere bewijzen gaf van de ideale opvatting van zijn ambt, is tegenwoordig erop bedacht, om der beeldende kunsten een ruimer plaats bij de regie in te ruimen, dan tot heden het geval was. Hij heeft daartoe een Raad van bijstand gevormd, bestaande uit drie bekende Berlijner schilders, n.l. Prof. Eugen Bracht, landschapschilder; Konrad Dielitz, portretschilder, en August von Heyden, historieschilder. Zij zullen den Generaal-intendant ter zijde staan bij het in scène zetten van nieuwe drama's enz. op het koninklijk tooneel. Men zal hierbij, in tegenstelling met de Meiningers, die hoofdzakelijk werk maken van pracht en historische trouw der costumes en décors, in de eerste plaats streven naar artistieke volmaaktheid in de voorstelling, ten einde de werking van het stuk te ondersteunen.

Met den aanvang van het nieuwe seizoen zal de Raad van bijstand officieel zijn werkkring beginnen; bij de laatste nieuwe opvoeringen heeft men zijn invloed reeds kunnen waarnemen.

(A. et A.) Over de sommen, die aan de verschillende kunstenaars, met het decoratieve schilderwerk in het bekende Tuighuis belast, zijn uitbetaald, bericht een Berlijnsche correspondent het volgende:

Prof. Gesellschap ontvangt voor het groote koepelfries, voor de vier muurschilderingen onder den koepel en de vier medaillons op de pendentifs te samen 500,000 mark; de vervaardigers der vier groote wandtafereelen in de Koningshalle, Anton von Werner, Bleibtreu en de onlangs gestorven Camphausen, ontvingen voor elk tafereel 30,000 mark; dezelfde som ontvangen

ook de schilders der groote veldslagen in de Veldheershalle: Jansen, Bleibtreu, Steffeck, Knackfuss, Hunters, Limmler, Schuch en Vogel, die onlangs hiertoe de opdracht kregen. Voor het laatste tafereel der *Ruhmeshalle*: »Frederik de Groote houdt eene toespraak tot zijn generaals vóór den slag bij Leuthen", is eene besloten prijsvraag uitgeschreven tusschen de schilders Arthur Kampf, Röber en Limmler, allen uit Dusseldorf, en Hugo Vogel uit Berlijn. Zij zijn uitgenoodigd tot het inzenden van schetsen en ontvangen hiervoor ieder 500 mark.

(A. et A.) De Zwitsersche Volksraad heeft het, door den Bondsraad aangenomen, wetsvoorstel bekrachtigd, om jaarlijks een som van 100,000 francs in de Staatsbegrooting op te nemen, voor uitgaven, de kunst betreffende.

In de nadere toelichting voor de verdeeling van dit fonds leest men:

De Regeering interesseert zich voor de ondersteuning en verheffing der Zwitsersche kunst door het houden van periodieke, nationale kunst-tentoonstellingen, door het stichten van nationale monumenten en het verleenen van subsidies aan dergelijke stichtingen, door aankoop van belangrijke, nationale kunstvoorbrengselen tot versiering van openbare Staatsgebouwen of tot verrijking van Staats- of Kantonnale verzamelingen.

BINNENLANDSCHE BERICHTEN

'S-GRAVENHAGE. Bij Koninklijk besluit van 12 Augustus 1887, n°. 28, is:

1°. aan den heer J. Verloop Cz., op zijn verzoek, eervol ontslag verleend uit zijne betrekking als lid der Permanente Militaire Spoorweg-commissie;

2°. tot lid der genoemde commissie benoemd de heer C. W. Verloop, ingenieur-werktuigkundige der Nederlandsche Rijnspoorweg-maatschappij.

— Bij Koninklijk besluit van 18 Augustus 1887, n°. 19, is aan E. Dubois, op zijn verzoek, met ingang van 1 September 1887, eervol ontslag verleend als leeraar bij de Normaalschool voor teekenonderwijzers en bij de school voor Kunstnijverheid te Amsterdam.

AMSTERDAM. In de vestibule van het gebouw der Maatschappij tot bevordering der Bouwkunst zijn de oorspronkelijke programma's aangeplakt van de internationale prijsvraag voor ontwerpen van aanplakbiljetten, diploma's, medailles, enz. ten behoeve van de tentoonstelling van Kunsten en Wetenschappen, die in 1888 te Brussel gehouden zal worden. Er blijft echter weinig tijd beschikbaar, daar de inzending der antwoorden vóór 15 September e. k. moet plaats vinden.

— Een opzichter, bij een der werken van den Staat op eene maandelijksche bezoldiging van *zeventig* gulden aangesteld, deelt ons mede, dat hij op zijn verzoek met den vijftienden der loopende maand een eervol ontslag bekomen heeft en de meening was toegedaan, dat hem over Augustus een halve maand tractement competeerde. Groot was daarom zijn verwondering, toen hem werd te kennen gegeven, dat hij over f 32.66[5] kon beschikken; becijferingen brachten hem tot de ontdekking, dat dit bedrag overeenkwam met 14 dagen tractement tegen den maatstaf van f 70 in de dertig dagen. De vraag is niet ongepast of de Staat recht heeft zóó te handelen; bij een particulier ingenieur of architect zou nimmer de gedachte opkomen om afrekeningen van tractement, waarvan het maandelijksche bedrag is vastgesteld, per dag te doen geschieden. Het te behalen voordeel van f 2.33[5] is bovendien zoo gering, dat het op onzen financieelen toestand geen invloed kon uitoefenen.

ROTTERDAM. In de laatstgehouden zitting van den gemeenteraad is door de commissie voor de gemeente-gasfabriek gerapporteerd, dat het buizennet van de *Imperial* thans geheel is afgesneden en de levering dezer fabriek geëindigd, zijnde de regeling op de meest royale wijze tot stand gekomen. De voorzitter wenschte de gemeente geluk, dat deze zaak op zoo voorspoedige wijze geregeld is kunnen worden.

In diezelfde zitting is een adres ingekomen van de Wed. J. van de Putten & Zn., waarin dezen aandringen dat de gemeente bij openbare aanbestedingen erop lette, dat niet te laag wordt ingeschreven, waarvan het gevolg is dat de aannemers niet aan hunne verplichtingen kunnen voldoen, zooals onlangs nog de aannemer Sjerp, hetgeen voor de gemeente slechts nadeel en kosten na zich sleept.

MAASTRICHT. De stads-ingenieur, de heer Brender à Brandis, heeft den Gemeenteraad geadviseerd betrekkelijk de veranderingen, die aan de schouwburgzaal kunnen worden aangebracht, ten einde brandgevaar te voorkomen of althans te verminderen. Al is het gevaar, bij de tegenwoordige inrichting, niet groot, acht de heer Brender in de eerste plaats noodig, dat de berging van decoratiën buiten den schouwburg geschiedt. Hij wenscht hiervoor een pand in de nabijheid van den schouwburg beschikbaar gesteld en beide gebouwen door eene brug verbonden te zien. Die brug zou dan ook bij eventueelen brand tot reddingsmiddel kunnen dienen. Voorts wil hij balkons, loggia's, ijzeren ladders, brandkranen, een openslaand dak enz. aangebracht hebben, en beveelt hij het gebruik van electrische verlichting ten zeerste aan. De kosten van een en ander worden door hem op f 23,000 geraamd. Het rapport is in handen gesteld van twee huishoudelijke commissiën uit den Raad om daarop te dienen van advies.

— De Gemeenteraad heeft eene subsidie van f 15,000 verleend ten behoeve der herstellingswerken aan de monumentale O.-L.-Vr.-kerk, waarvan de kosten op f 100,000 zijn geschat, en eene toelage van f 300 voor reparatiën aan het Israëlietisch kerkgebouw, waarvan de kosten op f 700 zijn geraamd.

GRONINGEN. De heer Joan A. Nieuwenhuis heeft met 1 October e. k. eervol ontslag gevraagd uit zijne betrekking van hoofdopzichter bij de gemeentewerken.

LEEUWARDEN. De Gemeenteraad besloot het bouwterrein, vrijgekomen door afgraving van een bastion, den vroegeren Zuidwesterdwinger, in 21 perceelen publiek te verkoopen, overeenkomstig het door Burgemeester en Wethouders aangeboden plan van verkaveling.

— Op 50jarigen leeftijd is de architect H. R. Stoett alhier, na eene langdurige ongesteldheid, ontslapen. De overledene heeft tal van gebouwen in het noorden des lands ontworpen en uitgevoerd, en was sinds 1868, toen de oprichting der burger dag- en avondschool plaatsvond, leeraar in het rechtlijnig teekenen aan die inrichting.

ARNHEM. Met het oog op brandgevaar is de schouwburg aan de waterleiding aangesloten met een buis van 8 c. M. middellijn, waardoor de straal water, die men ten allen tijde beschikbaar heeft, even groot en krachtig is als op de meeste plaatsen in de stad uit de brandkranen.

MIDDELBURG. De vereeniging *Uit het volk — voor het volk* heeft het voornemen in 1888 of 1889 eene provinciale tentoonstelling van nijverheid te houden, misschien verbonden met een wedstrijd voor handwerkslieden.

— Men verzoekt ons het volgende op te nemen:

Zaterdag den 2 Juli l.l. had op uitnoodiging van het Gemeentebestuur te Apeldoorn in het Oranjepark een publieke wedstrijd met brandspuiten plaats. Daaraan namen deel een brandspuit van den heer Belder te Amsterdam en een van den heer Van Bergen te Heiligerlee. De proefnemingen bestonden eerst als aanjager en daarna als zuig- en persspuit met een en twee stralen werkende. Ofschoon de cilinders der brandspuit van den heer Belder 16 c. M. en die van den heer Van Bergen 14 c. M. in diameter waren, bleek toch, dat de brandspuit van den heer Van Bergen als aanjager meer water gaf en als zuig- en persspuit grootere straal op verderen afstand kon werpen met minder krachtaanwending.

De heer Belder bepaalde de prijs van zijn spuit met toebehooren op f 650 en de heer Van Bergen idem met toebehooren op f 1000. In de Raadsvergadering van 5 Juli gaf een lid als zijne meening te kennen, dat het verschil van beide spuiten groot was; de constructie van de spuit des heeren Van Bergen achtte hij uiterst soliede; van zwelling of krimping was geen sprake, het schoonmaken uiterst gemakkelijk en de gegoten-koperen luchtketel van zeer soliede qualiteit. Alles is goed afgewerkt en de spuit werkt zeer gemakkelijk.

Genoemd raadslid adviseerde deze spuit te nemen. Dit voorstel in stemming gebracht, werd met meerderheid van stemmen aangenomen.

ENKHUIZEN. De Gemeenteraad heeft den directeur der gasfabriek te Zwolle, den heer J. J. Mollema, uitgenoodigd als adviseur op te treden bij de raadscommissie, die benoemd is tot het uitbrengen van verslag omtrent het al of niet wenschelijke van eigen exploitatie der gasfabriek boven verlenging der bestaande concessie.

— Aflevering 8 van *De Natuur* (uitgave van J. G. Broese te Utrecht) bevat:

De photogrammetrie (met fig.). — Rudolf Falb en zijne theorieën (met fig.). — Iets over boomkikvorschen (met fig.). — Eenvoudige kunststukjes (met fig.). — Duinen (met fig.). — Geschiedenis van het samengestelde microscoop (met fig.). — Afbrekingsvonken (met fig.). — Korte mededeelingen. — Sterrenkundige opgaven. — Correspondentie.

CORRESPONDENTIE.

Aan A. te B. De toegezonden bijdrage ligt ter uwer beschikking; zij is ongeschikt voor dit blad.

ADVERTENTIEN.

CARTON PIERRE-ORNAMENTEN

voor **Binnenmuren en Plafonds** in alle stijlen, aangebracht in **gewone** grondkleur als alle andere kleuren, ook in **brons** en **verguld**, worden vervaardigd en tot billijke prijzen geleverd door de

Stoom Spiegelfabriek van
Gebr. KOCH,
Plantage Fransche laan 32/34.

Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen.

Aanbesteding.

(Voor rekening van den Staat).

Op **Dinsdag den 6den September 1887**, des namiddags ten 2 ure, aan het Centraalbureau der Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen bij de Moreelse Laan te *Utrecht*, van:

Bestek N°. 463.

Het maken van eene goederenbergplaats en het wijzigen en uitbreiden van sporen en wissels met bijkomende werken op het station Tegelen.

Raming f 3930.—.

De besteding geschiedt volgens § 68 van het bestek.

Het bestek ligt van den 19den Augustus 1887 ter lezing aan het Centraalbureau bij de Moreelse Laan en aan het bureau van den Heer Sectie-Ingenieur te *Venlo* en is op *franco* aanvraag aan genoemd Centraalbureau (Afd. Weg en Werken) te bekomen, tegen betaling van **f 1.00.**

Inlichtingen worden gegeven aan het Centraalbureau (Afd. Weg en Werken) en bij den Sectie-Ingenieur voornoemd.

De aanwijzing op het terrein zal geschieden den 29sten Augustus 1887, ten 10½ ure des voormiddags.

Utrecht, den 18den Augustus 1887.

Aanbesteding.

De architecten G. J. VAN GENDT en C. M. G. NIERAAD te *ARNHEM*, zullen op **Donderdag 25 Augustus 1887**, des voormiddags te 11 uren, in het Centraalgebouw te *Arnhem*, namens hunne principaal in het openbaar

aanbesteden:

Eene belangrijke verbouwing van het perceel N°. 1, gelegen aan den Jansbuitensingel te Arnhem.

De bestekken zijn tegen betaling van 50 cents te bekomen ter drukkerij van den Heer Coers te *Arnhem*, terwijl de teekeningen ter visie liggen in het bestedingslokaal.

Aanwijzing in loco op Dinsdag 23 Augustus 1887, des voormiddags te 11 uren en nadere inlichtingen worden verstrekt ten kantore der architecten VAN GENDT en NIERAAD voornoemd.

Aanbesteding.

BURGEMEESTER en WETHOUDERS van *Enkhuizen* zullen op **Donderdag den 8sten September 1887**, des namiddags één ure, op het Raadhuis in het openbaar **aanbesteden:**

Het maken en stellen van een ijzeren Lichtopstand op den Zuidelijken havendam, ter vervanging van den houten Lichtopstand aldaar.

(Raming f 5000.)

Het bestek met teekening ligt ter gemeentesecretarie ter inzage, en is aldaar op franco aanvrage verkrijgbaar tegen betaling van f 1 per exemplaar.

De aanwijzing zal geschieden op Dingsdag 30 Augustus 1887.

Inlichtingen zijn te bekomen bij den gemeente-opzichter der gemeentewerken te *Enkhuizen*.

Enkhuizen, 15 Augustus 1887.

Burgemeester en Wethouders voornoemd,
HARTKAMP.
De Secretaris,
H. VLASVELD.

DIJKERMAN & BUYZERD
SPECIALITEIT
in verplaatsbare Houten Gebouwen
BREDA.

OPENBARE AANBESTEDING.

BURGEMEESTER en WETHOUDERS van *AMSTERDAM* brengen bij deze ter kennis van belanghebbenden, dat in het Bestek N°. 33, voor het verlengen van de *Waterloopen onder het Leidscheplein, met het verbreeden van dat Plein enz.*, de volgende wijzigingen worden gebracht:

In § 7, 2de alinea, zal gelezen worden in stede van een maand „veertien dagen."

In § 33 wordt de opleveringstermijn in plaats van 15 November 1887, verlengd tot „31 December 1887."

Burgemeester en Wethouders voornoemd,
DRIESSEN, *Weth.*
De Secretaris,
LE JOLLE.

Amsterdam, 17 Augustus 1887.

A. J. BACON & C°.

Ingenieurs, Aannemers van **Verwarming en Ventilatie, Gas- en Waterleidingen, Bouwmaterialen enz.**

BEKROOND met **Gouden, Zilveren** en **Bronzen Medailles.**

Overtoom N°. 239,
AMSTERDAM.

Inrichtingen voor openbare gebouwen, gestichten, woonhuizen, villa's, zaanteren, enz.

Projecten en begrootingen worden kosteloos geleverd.

Aanbesteding.

Op **Woensdag 24 Augustus 1887**, des namiddags ten 3 ure, zal ten Koffiehuize van de Wed. MARINUS KUIJTE te *Osch*, voor de WelEd. Heeren SIMON VAN DEN BERGH aldaar worden

AANBESTEED:

Het bouwen van een Dubbel Woonhuis op een terrein, gelegen in de Molenstraat te Osch, met bijlevering van alle Arbeidsloonen, Materialen, Transporten enz.

Het Bestek en de Teekeningen liggen ter inzage in bovengenoemd Koffiehuis vanaf Donderdag 18 Augustus e. k. en zijn te bekomen — Bestek met twee Teekeningen — ad f 2.50 per stel ter Boek- en Courantdrukkerij van J. A. ACKET te *Osch*.

Aanwijzing zal gedaan worden op den dag dien der Besteding voorafgaande des namiddags ten 3 ure, door H. R. HENDRIKS Bouwkundige te *Osch*, bij wien ook de noodige inlichtingen te bekomen zijn.

H. & J. SUYVER,
FABRIKANTEN VAN
STOOMKETELS EN WERKTUIGEN,
op de Intern. Tentoonstelling te *Amsterdam* 1883 bekroond met
EERE-DIPLOMA (hoogste onderscheiding).
Hollandsche Tuin en Zeepaard,
Bickerstraat
AMSTERDAM.

NEUCHÂTEL ASPHALTE COMPANY L^TD, LONDON.

Exploitatie der Mijnen van Val de Travers.

FABRIEK TE **AMSTERDAM** **Beltweg N°. 3.**

TRADE MARK.

NATUURL. ASPHALT VAN **VAL DE TRAVERS** **ZWITSERLAND.**

Gecomprimeerde Asphaltwegen en dito Dorschvloeren.

Werken in Asphalt-Mastiek voor Trottoirs, Skating-Rinks, Moutvloeren, Kelders.

Kolf- en Kegelbanen, Winkel- en Magazijnvloeren, Gangen, Veranda's, Brug- en Dakbedekkingen, Beton-Fundeeringen, Stallen enz. enz. enz.

Zindelijk, Vochtwerend, Ondoordringbaar, Geraaswerend.

Asphalt speciaal tot wering van vochtige muren.

Voor inlichtingen omtrent het leggen van **Vloeren, Bedekkingen** enz. gelieve men zich te adresseeren aan het Kantoor der fabriek, Beltweg 3, *Amsterdam*, of bij den Heer H. G. KNOOPS C.Dzn., Beekstraat F. 62, te *Arnhem*.

De Directeur, **W. PATON WALSH.**

Bekroond: Dusseldorp 1880. Weenen 1880.

Gouden Medaille Amsterdam 1883.

Bekroond: Frankfort a/M. 1881. Amsterdam 1882.

JOHANN ODORICO, Frankfort a/M.

FABRIEK VAN

Marmermozaïek en Terrazzo-vloeren, Glasmozaïek,
Kunstmarmer en **Cementuitvoeringen.**

Succursales. **Amsterdam, Weenen, Londen, Boston.**

Opgericht 1830.

Eenig vertegenwoordiger voor *Nederland*

FERD. ENGERS, Amsterdam,
Heerengracht, bij de Oude Spiegelstraat n°. 335.

Feuerprobe des feuerfesten Decken- und Wand-Putz (Patent Rabitz)

sowie zwei anderer Deckenputzarten nebst Eisenblechwand, welche in drei vor dem Hahnenthor in Köln massiv erbauten Häuschen angebracht waren, wobei folgende Resultate zu verzeichnen sind.

Zeit.	Raum I.	Raum II.	Raum III.
	Balkenlage **ohne Schutzdecke**, mit Deckenputz aus doppeltem Rohrgewebe (Patent Stauss & Ruff) mit Kalkmörtelputz versehen. Der untere Raum war mit Hobelspähnen und ca. 10 Ctnr. Brennholz gefüllt.	Balkenlage, unter welcher, 2 cm entfernt, ein Eisendrahtgewebe, frei hängend, angebracht, das durch Hakennägel mit den Balken verbunden war. Das Drahtgewebe beiderseitig mit einer Mörtelmasse versehen (Patent Rabitz). Seitenwand, wie Decke construirt, eine Thüröffnung mit 3 m/m starkem Eisenblech versehen. Ueber dem Deckenputz lagen trockene Hobelspähne. Der untere Raum war mit Hobelspähnen und ca. 10 Ctnr. Brennholz gefüllt.	Balkenlage **mit Schutzdecke** aus Stankhölzern und Lehm versehen. Decke, wie hier ortsüblich, aus Spalierlatten mit Kalkmörtel hergestellt. Der untere Raum war mit Hobelspähnen und ca. 10 Ctnr. Brennholz gefüllt.
3 Uhr 29 M.	**Das Brennholz wurde angezündet.**		
3 » 34 »	———	Die eiserne Thür war heiss, während die Patentwand sich von aussen noch kalt anfühlte. Ein an die eiserne Thür gelehntes Stück Holz fing nach 7 Minuten Feuer und brannte.	———
3 » 39 »	Die Decke brannte in der Mitte durch. Das Feuer wurde gelöscht.	———	———
4 » 32 »	———	———	Die Decke brannte durch. Das Feuer wurde gelöscht.
4 » 45 »	———	Das Feuer im Häuschen wurde gelöscht, hierbei Patentwand und Decke mit einem 14 m/m starken vollen Strahl bespritzt. Decke und Wand hatten sich im Innern und Aussern gut erhalten. Hobelspähne, die von Anfang an auf der Decke gelegen hatten, waren unversehrt und fühlten sich nur lauwarm an, während die Decke heiss war.	———

Zu bemerken bleibt, dass die drei, zu dem Zweck der Feuerprobe kürzlich neu aufgeführten Gebäude im Mauerwerk und Putz feucht, namentlich die Schutzdecke über Raum III nass war.

Köln, den 4 Februar 1882. **Die Beobachtungs-Commission:**
Gez. **Mechelen**, Reg.- u. Baurath. **Nagelschmidt**, Baumeister. **von König**, Polizei-Präsident.
Homburg, Eisenbahn-Bau- u. Betriebs-Inspector. **H. Esser**, Maurermeister. **Brüllow**, Brand-Director.

Decken, Wände und Gewölbe, System-Rabitz liefert **THEOD. FERD. BIERHORST, Mozaïekfabrikant, Haarlem.**
N.B. Man verlange, unter Einsendung genauer Zeichnungen oder Skizzen, specielle Kostenanschläge, da die Construction im Preise sehr viel mitspricht.

DE LINT & C°.

Oostzeedijk 248, Rotterdam.
VLOER- en WANDTEGELS,
TROTTOIR-, CEMENT- EN IJZERSTEENTEGELS.
Groote voorraden.

PHOTOLITHOGRAPHIE, PHOTOZINCOGRAPHIE
en Stéréotype-Inrichting
van G. J. THIEME, te Arnhem.

De ondergeteekende vestigt de aandacht op zijne inrichting voor **Photolithographie**, bijzonder geschikt voor de reproductie van **Plans, Teekeningen** enz. van HH. Architecten en Bouwkundigen; op die voor **Photozincographie** voor de reproductie van **Platen** en **Gravures**, ook van **Teekeningen** voor Boekwerken enz. ten dienste van HH. Uitgevers en op zijne **Stéréotype-Inrichting** voor HH. Drukkers, alles tot de minste prijzen.

Prospectussen met proeven van bewerking, worden op *franco* aanvrage gratis toegezonden.

G. J. THIEME.

Bij D. MIJS te *Tiel* is verschenen:

PERSPECTIEF.

LEERBOEK voor hen, die studeeren voor de akte handteekenen lager onderwijs of voor de hoofdakte, ten dienste van bouwkundigen en ten gebruike op teekenscholen,
door **F. Lz. BERGHUIS.**
Met **57** tusschen den tekst gedrukte Figuren.
Prijs ƒ 1,60.

BECKER & BUDDINGH. — ARNHEM.

KONINKLIJKE FABRIEK van

WATERPAS-
HOEKMEET-
en andere
INSTRUMENTEN,
voor **INGENIEURS ARCHITECTEN,**
LANDMETERS, TEEKENAARS enz.
Geëmailleerd-ijzeren **PEILSCHALEN,**
WEEGWERKTUIGEN.

Stoomfabriek van gedreven en geslagen ZINK- en KOPERWERKEN.
KLIJN, TISSOT & C°.
Amsterdam. Nieuwe Teertuinen 16.

Vervaardigen **Ornamenten** naar elk ontwerp of teekening. Inrichting voor het **galvaniseeren** van ijzer. Etalage van verschillende monsters op de Permanente Tentoonstelling van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst *Amsterdam*.

OPRUIMING

tot zeer lage prijzen van eene groote hoeveelheid **PORTLANDCEMENT TEGELS,** in verschillende **dessins** en **kleuren.**

Zeer geschikt voor fabrieks-lokalen en andere groote lokaliteiten.

Te bevragen onder letters S M S, aan het Algemeen Advertentie-bureau van NIJGH & VAN DITMAR, *Rotterdam*.

Gedrukt bij G. W. van der Wiel & C°., te Arnhem.

TWEE-EN-TWINTIGSTE JAARGANG N°. 35. ZATERDAG 27 AUGUSTUS 1887.

De Opmerker.

Orgaan van het Genootschap

ARCHITECTVRA ET AMICITIA

Weekblad voor Beeldende Kunst en Technische Wetenschap

A.W.W.

Redacteur-Uitgever F. W. VAN GENDT JGz.
Adres voor Redactie en Administratie van het Weekblad en advertentiën: Bureau van *De Opmerker*, Driekoningenstraat 28, *Arnhem*.
Bureau der Redactie van *Architectura et Amicitia* JAN SPRINGER, H. G. JANSEN en A. REIJDING.
Stukken, deze Redactie betreffende, te adresseeren aan den Heer A. REIJDING, Stadhouderskade 4 te *Amsterdam*,
en al, wat de Administratie van het Genootschap betreft, aan den Heer F. J. BREMMER HZN., Prinsengracht 680, te *Amsterdam*.

ABONNEMENT ƒ 2.25 per 3 maanden of wel *tien gulden* per jaar, bij vooruitbetaling en franco toezending van dit bedrag. Voor het buitenland ƒ 7.50 en Nederlandsch-Indië ƒ 9.—, beiden bij vooruitbetaling.
ADVERTENTIEN ad 20 cent voor elken regel plaatsruimte en 10 cent voor een bewijsnommer, worden tot Vrijdagavond aangenomen.
AFZONDERLIJKE NOMMERS, bij contante betaling ad 15 cent per stuk en 25 cent per plaat, te bekomen aan het Bureau van *De Opmerker* te *Arnhem* en bij den Hoofd-correspondent JOH. G. STEMLER CZN., Boekhandelaar te *Amsterdam*.

MEDEDEELINGEN VAN HET GENOOTSCHAP.

Aan de leden wordt in herinnering gebracht, dat de inlevering van de antwoorden op de tweede algemeene prijsvraag: „Een Raadhuis" moet geschieden vóór of op den 1 September a. s., ten huize van den 1ste-Secretaris, Prinsengracht 680.

Namens het Bestuur:
De 1ste-Secretaris,
F. J. Bremmer Hzn.

(A. et A.) DE EXCURSIE NAAR OUDEWATER.

Een twee-en-twintigtal gewone en kunstlievende leden des Genootschaps verzamelde zich in den ochtend van 21 Augustus aan het Rokin, om de traditioneele zomer-excursie mee te maken.

Nadat allen aan boord waren en een genoegzame voorraad mondbehoefte was ingescheept, stak men van wal en doorkliefde het vaartuig den Binnenamstel, waar de talrijke fraaie stadsgezichten opnieuw de aandacht der reizigers boeiden. Het weder, dat zich in den beginne niet al te gunstig liet aanzien, gaf in den verderen loop van den dag weinig reden tot klagen en werd in den namiddag en des avonds bij den terugtocht zelfs schoon.

Het eerste doel van de reis was Nieuwersluis, waar de boot zou blijven liggen; dit watertochtje was als gewoonlijk *the great attraction* van den dag, zoodat de goede stemming niet lang op zich liet wachten.

Nu ging het *full speed* den Buitenamstel op, waar men de aandacht moest verdeelen tusschen het fraaie, wijkende panorama, dat de stad aanbood, en het schilderachtige riviergezicht, dat de bevallig kronkelende Amsteloevers te aanschouwen gaven. Diemerbrug en Diemen waren spoedig voorbij, waar men terloops opmerkte, dat het fameuse Zwitsersche hotel van zijn gansch dozijn torenspitsjes ontdaan was. Weesp was nu weldra bereikt; er werd echter niet langer stilgelegen dan noodig was om te schutten; verder ging het weer het Gein door, waar ieder geheel oog was voor de fraaie punten, die men bij elke bocht van het vaarwater gewaar wordt; het waterzonnetje, dat nu en dan doorbrak, gaf er de meest eigenaardige tint aan, zoodat men telkens een schilderij van onze meest bekende meesters meende te aanschouwen. Hoewel de Vecht niet meer die aantrekkingskracht voor liefhebbers van het buitenleven schijnt te bezitten als bijv. in den tijd onzer grootouders, zal de minnaar van natuurschoon toch zeker aan hare, met ouderwetsche buitens en schilderachtige dorpen bezoomde oevers, verre de voorkeur geven boven menige streek, waar de hedendaagsche mode heentrekt en hare goedkoope villa's bouwt in eene omgeving, die meestal van de eerste vereischten voor een fraai buitenverblijf, nl. water- en schaduwpartijen, verstoken is.

Wat hiervan zij, een tochtje per stoomboot zal zich stellig niemand beklagen en onze reizigers genoten volop van de schoone natuur. De nieuwe werken voor de Vechtwaterleiding werden terloops nog bezichtigd; de zeer hooge watertoren, hoewel eenvoudig behandeld, doet aan eene Italiaansche campanilla denken, waarbij echter de spitse helm minder gemotiveerd schijnt; de overige gebouwen vertoonen een geheel ander karakter.

Te ruim 12 uren was Nieuwersluis bereikt en daar de trein ons eerst een uur later verder zou voeren, werd de tusschentijd besteed aan een krachtige lunch.

Het traject, dat nu volgde, moest per spoor worden afgelegd en hoewel dit lang niet zooveel afwisseling bood als de scheepstocht, was onder gezelligen kout Gouda bereikt eer iemand eraan dacht.

Een klein halfuur oponthoud werd hier besteed, hoofdzakelijk om den fraaien Raadhuisgevel te bewonderen; algemeen was men opgetogen over dit heerlijke Gothische bouwwerk, dat zeker tot de bevalligste scheppingen behoort, van hetgeen die stijl hiertelande heeft voortgebracht. Ook de rijkversierde 17de-eeuwsche stoep, die zeer goed bij het geheel past, werd in détails bewonderd.

Vandaar zou de stoomtram ons naar de plaats van bestemming brengen en nadat van het bekende Goudsche gebak eenige voorraad was ingeslagen, bracht ons dit vervoermiddel in drie kwartier te Oudewater. Ook deze weg was weer vol afwisseling; de baan volgt den Hollandschen IJsel langs de dorpen Haastrecht en Goejanverwelle en kronkelt zich in de onmogelijkste bochten langs vruchtboomgaarden en hofsteden.

De Redactie van Architectura et Amicitia stelt zich alleen verantwoordelijk voor den inhoud van stukken, gewaarmerkt met de initialen A. et A.

Men maakte de opmerking, dat de spoorwegen bijna overal in Nederland bij voorkeur de eentonigste streken doorsnijden, hetgeen den vreemdeling een geheel verkeerd idee onzer natuur moet geven. Zoodra toch trekt men niet zijwaarts langs vaarten of wegen het land in, of het landschap verkrijgt een geheel ander aanzien.

Het stille landstadje betredende, werden wij al spoedig getroffen door de vele pittoreske kijkjes, die de vrij nauwe en bochtige straten telkens aanbieden. Op sommige punten waant men zich, bij het beschouwen der grillig gegroepeerde achterhuizen met hunne bouwvallige uitstekken en aanbouwsels, in eene middeneeuwsche stad verplaatst. Toch ontwaarden wij al spoedig, dat veel van hetgeen den oudheid-minnaar of kunstbeoefenaar belang had ingeboezemd, in de laatste tijden gesloopt is. Het is echter niet moeilijk zich eene voorstelling te maken van hetgeen dit plaatsje in de 17de eeuw geweest is; alle gevels toch vertoonen een sterk plaatselijk cachet, zooals in meer Oud-Hollandsche steden het geval en voor de Nederlandsche Renaissance bijzonder kenmerkend is.

In het begin der 17de eeuw schijnt Oudewater zijn bloeiperiode beleefd te hebben; alle gevels toch, op eene enkele uitzondering na, dateeren uit dien tijd. Men zou echter geneigd zijn ze eene halve eeuw ouder te schatten, daar de Gothische traditie nog overal merkbaar is. Het vermoeden is daarom gewettigd, dat bij het bekende beleg en de daarop gevolgde inname en moord door de Spanjaarden, in 1575, de stad grootendeels is verwoest en men bij den wederopbouw de oude motieven heeft gevolgd.

Evenals in Dordrecht, is het voornaamste sieraad van de gevels het kunstige metsel- en smidswerk; de ramen zijn veelal omlijst met fijn geprofileerde, ovale bogen, waarin dan kunstig samengestelde vullingen van roode en gele baksteen, soms nog met witte steen vermengd, de tympans vormen. De geveltoppen bestaan uit trapjes met steenen dekstukken, met een schroefvormig gemetseld halfzuiltje in het midden.

Als effectvolle friesversiering merkten wij nog op een paar, in Vlaamsch verband gemetselde friezen, waarin de koppen vervangen waren door diamantkoppen in witte steen. Ook het klassieke fronton komt als vensterbekroning voor, bijv. aan het zoogenaamde huis van Arminius op de Markt en ook aan een huis in de Wijdstraat. Bij dit laatste is het fronton nog met een fries voorzien, op bovengenoemde wijze gemetseld en met drie triglyphen ingedeeld, wat een zeer sierlijk geheel geeft; jammer, dat het overige van den gevel veranderd is.

De gevel van het Raadhuis vertoont hetzelfde type als de woonhuisgevels, doch is herkenbaar aan de groote stoep en een daktorentje. Men was juist bezig het gebouw te restaureeren, waaraan door het Rijk *f* 3000 wordt bijgedragen.

De gevels worden zoogoed als geheel vernieuwd, zonder eenige verandering in de ordonnantie; boven de bovenramen worden echter frontons aangebracht, zooals die op eene oude teekening voorkomen; overigens worden de oude cartels en verdere versieringen in witte steen, na van de verflaag te zijn ontdaan, weer geplaatst; ook de kruisvensters met luiken en in lood gevatte ruiten zijn behouden. Inwendig biedt het gebouw weinig bezienswaardigs.

Hetzelfde is het geval met de kerk, waarin letterlijk niets meer voorhanden is, dat een bezoek loont; bovendien is het gebouw uitwendig met een nuchtere pleisterlaag overdekt en maakt het niet den minsten indruk.

De toren echter is voor eenige jaren vrij goed hersteld; hij heeft een rechthoekigen grondvorm, is geheel van baksteen opgetrokken en met gemetselde traceeringen versierd; de helm vertoont den vrij zeldzamen vorm van een zadeldak, terwijl de klokken zijn gehuisvest in een soort van dakvenster.

Tegenover het huis van Arminius werd onze aandacht getrokken door een geveltje, dat nog geheel zijn oorspronkelijk karakter had behouden en in zijn verhoudingen en details een waar meesterstuk mag heeten. De onderpui bestaat uit eene rij bovenlichten, door houten consoles ingedeeld, welke met prachtig snijwerk versierd zijn; de ramen der bovenverdiepingen hebben de reeds genoemde omlijsting met profielsteenen, waartusschen fraai gesmeede ankers zijn aangebracht.

Het trof ons hoe ijverig de bewoners erop uit zijn hunne gevels te schilderen en al mogen de kleuren soms wel wat hard zijn, zoo deden zij toch in de meeste gevallen de vormen en versieringen beter uitkomen.

Enkele nieuwere bouwwerken werden met belangstelling bezichtigd, waaronder de Katholieke kerk, voor eenige jaren door den architect Margry gebouwd. Het is een Gothische baksteenbouw, die vooral inwendig door aangename verhoudingen en goede détails het oog boeit. Wij zagen verder in de kerk nog een fragment van een oude communiebank, geheel overdekt met fraai houtsnijwerk, in den weelderigen stijl uit het laatst der 17de eeuw; men zeide ons, dat het uit de oude kerk afkomstig en nu bestemd was voor een klooster te Megen; het ware misschien meer gewenscht, dat het fraaie stuk of een afgietsel ervan in eene openbare verzameling werd geplaatst, daar in Nederland de voortbrengselen van kerkelijke kunst uit dit tijdperk, in tegenstelling met België, hoogst zeldzaam zijn.

Ook de nieuwe gemeenteschool is een flink gebouw; men heeft daarbij niet zonder succes getracht, de motieven der oude gevels toe te passen. Nog namen wij een in aanbouw zijnde Katholieke stichting in oogenschouw, eveneens van den architect Margry; de gevels beloven, door toepassing der middeleeuwsche vormen, een waardig en passend karakter te zullen verkrijgen.

Na ons overtuigd te hebben, dat niets was vergeten, werd het tijd om aan het diner te denken; alvorens echter hiertoe over te gaan, begaf het gezelschap zich naar een buiten de stad gelegen tuin, waar ons verdienstelijk kunstlievend lid, de heer P. J. Dekema, de gelegenheid gunstig achtte om alle deelnemers aan den tocht in één groep te photographeeren. Ongetwijfeld zal deze plaat, waarvan wij reeds eene welgeslaagde proef mochten aanschouwen, voor allen een aangenaam souvenir aan den tocht zijn en heeft de heer Dekema aanspraak op onze erkentelijkheid voor de moeite en zorg, daaraan welwillend door hem besteed.

Nu ging het weer terug naar de stad, waar het middagmaal ons reeds wachtte; na zulk een vermoeienden dag laat het zich denken, dat de tafel een vreeselijken aanval te verduren had en al was het nu ook geen koningsmaal, dat Oudewater ons bood, de opgewektheid werd er niet te minder om. Spoedig klonken de toosten links en rechts, waarbij natuurlijk de goede geest in het Genootschap, welke zich in den laatsten tijd weer zoo krachtig heeft doen gelden, in de eerste plaats herdacht werd, en de beste wenschen voor de toekomst werden geuit. Het uur van vertrek riep ons echter te midden der feestvreugde weer naar buiten en wij scheidden van het plaatsje in de overtuiging, dat ook deze excursie voor allen langen tijd in aangename herinnering zal blijven.

De terugtocht geschiedde op dezelfde wijze als de heenreis. Te circa 9 uren kon de boot Nieuwersluis verlaten en na nog eenige uren onder een prachtigen sterrenhemel, in opgewekte stemming op het water te hebben vertoefd, werd na middernacht Amsterdam bereikt.

ARCHITECTURA ET AMICITIA.

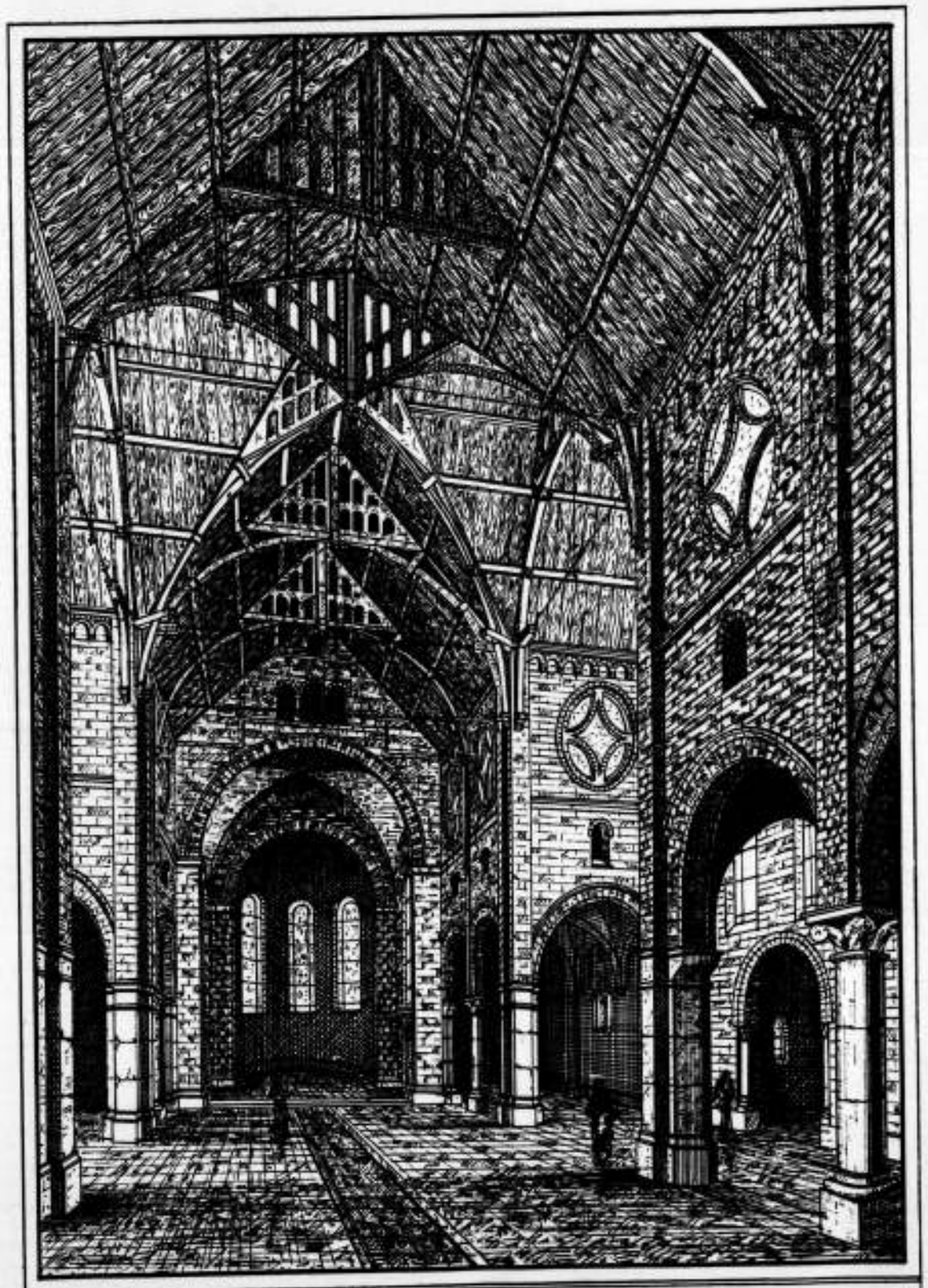

R·K·KERK S^T ODULPHUS TE ASSENDELFT·
A·C·BLEYS· BOUWM^R·

Photolith. v G. J. Thieme, Arnhem. DE OPMERKER N° 35 van 27 Augustus 1887.

BIJ DE PLAAT.

De bij dit nommer gevoegde plaat stelt voor het inwendige van de in aanbouw zijnde R.-K. kerk te Assendelft.

Genoemde kerk, in Romaanschen stijl gebouwd, staat op een paalfundeering, waarvoor palen van 14 en 16 M. lengte zijn geslagen; de buitenmuren zijn opgetrokken in Nederlandsche baksteen, hier en daar, voorzooverre het versieringen en afdekkingen betreft, afgewisseld door witte groefsteen.

De binnenmuren der kerk zijn gemetseld in grijze kunstzandsteen (dubbele Waalvorm) en gevoegd; de kolommen, met basementen en kapiteelen van gepolijst marmer (St.-Anne), de kruisgewelven der zijbeuk eveneens gemetseld in grijze kunstzandsteen en gevoegd, terwijl eenige banden enz. op de binnenmuren en gewelven in kleuren geschilderd zijn ten einde een harmonisch geheel te verkrijgen met de gepolychromeerde houten bekapping, welke in de kerk zichtbaar is en de plaats van gewelf of plafond vervangt.

De voornaamste vensters worden bezet met geschilderd gebrand glas, mede in Romaanschen stijl, de overige vensters worden voorzien van gewoon glas in lood.

(A. et A.) DE PERRON-OVERKAPPING VAN HET NIEUWE CENTRAALSTATION.

Met de fundeering van de overkapping achter het Centraalstation is men nu zoover gevorderd, dat een der penanten bij wijze van proef van eene versterkte fundeering is voorzien en binnen enkele dagen geheel opgemetseld zal zijn.

Hiertoe werd het penant N°. 29 (van west naar oost gerekend) aangewezen, omdat daarin de meeste zetting was waargenomen en dus kon geacht worden in de ongunstigste omstandigheden te verkeeren.

Nadat het metselwerk en de houten fundeering waren weggebroken, werden er bij de 21 stuks bestaande palen van 17 M. lengte, nog 28 stuks van 25 M. lengte geheid, hetgeen door die kolossale afmetingen eigenaardige bezwaren had.

De heer J. Kooy, die het werk onderhands had aangenomen, wist evenwel zijne hulpmiddelen zoo doeltreffend in te richten, dat de inheiing van die lange palen ongestoord tot op de volle diepte kon plaatshebben en wel met behulp van een Morrisonhei, waarvan de stoomcilinder, op de paal geplaatst, 120 slagen per minuut gaf en waarmede het mogelijk bleek alle palen op stuit in te drijven.

De uitslag van deze beheiing kan als gunstig worden aangemerkt, ja zoo bevredigend, dat wij met grond mogen verwachten, dat nu onverwijld wordt voortgegaan met eene dergelijke versterking aan al de penanten, die daarvoor nog in aanmerking komen.

Bij beschouwing van het belangrijke opstel met teekening over de fundeering van deze overkapping, in het *Tijdschrift van het Kon. Instituut van Ingenieurs* 1886—1887, 3de aflevering 1ste gedeelte, komt men tot de overtuiging, dat bij de penanten aan de beide uiteinden (waarbij ook de meeste onder de 16 reeds gestelde spanten) geen noemenswaardige zetting is waargenomen en de versterking dus alleen zal behoeven te worden toegepast op ruim de helft der penanten.

Nu de oplossing schijnt gevonden te zijn, mag verwacht worden, dat met den meest mogelijken spoed de nog veel omvattende werkzaamheden voor de algeheele voltooiing ter hand genomen zullen worden. Wanneer in het voorjaar met het opstellen der overkapping kan worden voortgegaan, rest nog de omlegging van sporen en wissels, wat voor een zoo uitgebreid emplacement nog een groot werk op zichzelf is en waarmede geruime tijd gemoeid kan zijn.

Het is daarom te wenschen, dat van overheidswege alles worde in het werk gesteld om de voorbereiding en uitvoering der nog te verrichten werkzaamheden te bespoedigen, opdat het kostbare gebouw niet langer renteloos sta en het publiek eindelijk eens het ongerieflijke en gevaarlijke houten gebouw zal zien verdwijnen.

Wij vertrouwen dan ook, dat de termijn van Mei 1889, in de dagbladen genoemd als die waarop de ingebruikstelling kan worden tegemoet gezien, wel voor eenige inkorting vatbaar is, zoo men namelijk niet met nieuwe moeilijkheden te kampen heeft.

(A. et A.) HET STOPPEN VAN EENE WEL BIJ HET MAKEN EENER BETONFUNDEERING.

Een niet dagelijks voorkomend geval, dat mij gebeurde bij het maken van de betonfundeering eener keersluis, is misschien wel waard in breeder kring bekend te worden.

De omheiing waarbinnen de keersluis met betonkoffer gebouwd moest worden, bestond uit één geploegden damwand van 20 cM. dik, terwijl de dampalen 30 cM. in het vierkant waren. Midden door den koffer was eene damwand-rij geslagen, die als schermwand dienstdeed; genoemd scherm reikte tot de halve hoogte van de te storten betonlaag, die 2 meter dik was en gestort werd in twee lagen, elk van één meter.

De wijze van betonstorten geschiedde in het natte, met den bekenden betonkoker en den kipbak.

Het beton bestond uit 6 deelen waterkalk, 7 deelen tras, 5 deelen rivierzand en 18 deelen brikken. De specie werd vooraf in den mortelmolen bereid en daarna met de brikken gemengd. Deze methode heeft dit voor, dat de specie beter aan de brikken hecht en er bij het storten minder kalkslib ontstaat dan bij het direct mengen van de droge specie met de brikken.

Nadat het beton gestort was, werden de werkzaamheden gedurende eenige weken gestaakt, om de versteening van het beton volkomen te doen plaatshebben. Daarna werd met het watermalen aangevangen, om vervolgens met het metselen te beginnen.

Alles ging voorspoedig; de damwand was volkomen dicht en het water was binnen weinige dagen verwijderd; maar toen het water bijna tot op de betonlaag was weggemalen, zagen wij eene vrij krachtige wel die zich een weg door de betonlaag had gebaand.

Het beton was prachtig en hard als metaal; hoe kon deze wel zich daardoor een weg gebaand hebben?

Bij het gedeeltelijk wegbreken van het beton rondom de wel, bleek het, dat het water over niet meer dan de oppervlakte van één dM². de specie had medegevoerd en de brikken dus kaal waren; voorts dat het water in eene rechte lijn door de laag opsteeg. Hoe dit zich had toegedragen meen ik op de volgende wijze te kunnen verklaren.

Zooals ik zeide, was de damwand volkomen waterdicht en wel zoo, dat wij gedurende het storten eene opening moesten maken, om het overtollige water, dat binnen den damwand ontstond, af te voeren.

Toen de betonstorting was afgeloopen, geraakte door een toeval deze opening dicht. Het water buiten den damwand was later geregeld iets hooger dan daarbinnen, waardoor de betonlaag natuurlijk een zekere opwaartsche drukking had te weerstaan, zoodat de wel door de nog niet verharde specie zich een weg baande.

De vraag was nu: hoe de wel te stoppen? De gewone wijze: het plaatsen van buizen op de wel, kon niet worden toegepast. Wij bereikten ons doel evenwel op de volgende wijze: Over de wel werd een

zeil gelegd van ± 8 M². oppervlakte en wel zoodanig, dat de wel zich in het midden eronder bevond. Onder het zeil werd een laag mospapier gelegd, dat dienen moest om het zeil op de ongelijke beton-oppervlakte en bij belasting met het metselwerk waterdicht te doen aansluiten; alleen een strook van 10 cM. breedte, vanaf het midden naar een der zijkanten, werd niet met mospapier belegd; hier had dus het welwater gelegenheid tot afvloeien.

Nu werd begonnen met het optrekken van het metselwerk in portland-cement en wel van buiten af naar het zeil toe tot een hoogte van minstens 12 lagen; het zeil werd vervolgens aan drie zijden ingemetseld tot alleen de strook van ± 10 cM. breedte overbleef, welke in dezelfde richting doorliep tot aan de binnenzijde van den damwand en rondom met vallende tanden was uitgespaard. Het water kon nu alleen zijn uitweg vinden langs deze sleuf onder het zeil door.

Nadat dit metselwerk versteend en geen oppersing of uitspoeling meer te vreezen was, werd het overgebleven driezijdige prisma volgemetseld en wel met dit gevolg, dat het gelukte de wel volkomen te stoppen.

L. J. R.

(A. et A.) INGEZONDEN.

Mijnheer de Redacteur,

Ik wensch even terug te komen op de laatste mededeeling in *De Opmerker* betreffende het nieuwe Rijksuniversiteitsgebouw te Utrecht, te meer omdat uw bericht in de meeste groote dagbladen is overgenomen.

Ik laat de quaestie zelve rusten, m. a. w. ik blijf geheel buiten de voorkeur voor het plan Gugel-Vermeys of het zoogenaamde regeeringsontwerp; maar waar ik bepaald op wil wijzen, is op de onjuiste bewering dat het laatstgenoemde plan *naar schetsen van den heer Dr. P. J. H. Cuypers* op het bureau van den rijksbouwkundige Van Lokhorst werd uitgevoerd.

Die bewering trok mij aan, en ik geloof dat mijne informatiën juist zijn indien ik mededeel, dat de heer Dr. P. J. H. Cuypers in dezen geheel buiten de zaak staat.

M. a. w., dat de rijksbouwkundige Van Lokhorst in dit geval *alleen* de man is wien, indien het ontwerp uitmunt, de eer toekomt, indien het geen toejuiching verdient, de afkeuring treft.

Nu zal het mij groot genoegen doen wanneer alle bladen, die uw bericht overnamen, ook zoo goed willen zijn, deze misschien weinig beteekenende, maar om der waarheid wille wel beduidende mededeeling over te nemen.

Ik betuig u mijnen dank voor de plaatsing.

X.

Welke van beide lezingen het naaste bij de waarheid komt doet weinig tot de hoofdzaak af. Het vermelde feit, dat van regeeringswege een ontwerp voor de Utrechtsche Universiteit in bewerking is, waarvoor een plan, door particuliere architecten vervaardigd, moet wijken, schijnt juist te zijn.

De Redactie.

IETS OVER DEN GOTHISCHEN KERKBOUW IN NEDERLAND.

(Vervolg en slot van pag. 269.)

De Nederlandsche kerken uit den Gothischen tijd zijn slechts zelden van steenen gewelven voorzien. De meening is uitgesproken, dat de minder vertrouwbare ondergrond dikwijls het maken van gewelven belet heeft. Het komt ons voor, dat deze verklaring tamelijk gezocht is en dat men de gewelven meestal weggelaten heeft, om de hooge kosten, die zij met zich brachten, te vermijden. Onder de kerken, die geheel van steenen gewelven voorzien zijn, noemen wij: de St.-Maartenskerk te Utrecht, de St.-Cunerakerk te Reenen, de St.-Janskerk te 's-Hertogenbosch, de St.-Maartenskerk te Groningen, de St.-Jacobskerk te Utrecht, de Buurtkerk te Utrecht, de St.-Maartenskerk te Zalt-Bommel, de Lieve-Vrouwekerk te Breda, de Lieve-Vrouwekerk te Dordrecht, de St.-Walburgskerk te Arnhem, de St.-Nicolaaskerk te Kampen, de Lieve-Vrouwekerk te Kampen, de St.-Michielskerk te Zwolle, de St.-Joriskerk te Amersfoort, de St.-Eusebiuskerk te Arnhem, de St.-Lebuinuskerk te Deventer, de St.-Walburgskerk te Zutfen, de Lieve-Vrouwekerk te Harderwijk en de St.-Catharinakerk te Utrecht.

Bij eenige kerken zijn alleen de zijschepen en de kooromgang gewelfd, b.v. de St.-Catharinakerk te Amsterdam, de St.-Bavokerk te Haarlem (die ook een gewelf boven het kruis heeft), de St.-Pancraskerk te Leiden, de St.-Vituskerk te Naarden, de St.-Ursulakerk te Delft, de St.-Laurenskerk te Rotterdam en de St.-Laurenskerk te Alkmaar.

Naar de tanden, uitgespaard voor de niet tot uitvoering gekomen luchtbogen, te oordeelen, heeft men bij de St.-Bavokerk te Haarlem en de St.-Pancraskerk te Leiden wel het voornemen gehad, ook in het middenschip steenen gewelven te maken, doch is men later van dit denkbeeld teruggekomen.

Wanneer houten gewelven aanwezig zijn, heeft men, ter hoogte van hunne geboorte, zware eikenhouten binten van muur tot muur aangebracht. Deze binten rusten op muurstijlen, waarmede zij door middel van sleutelstukken en karbeels verbonden zijn. De muurstijlen rusten óf op de kapiteelen der zuilen tusschen de schepen, b.v. bij de St.-Nicolaaskerk te IJselstein, óf op afzonderlijke muurzuiltjes, b.v. bij de St.-Catharinakerk te Amsterdam. Ook kraagsteenen worden wel tot hunne ondersteuning gebezigd. Bij de houten gewelven van de St.-Bavokerk te Haarlem zijn de kapgebinten boven de kruin aangebracht, en dus niet zichtbaar.

De steenen gewelven zijn in den regel kruisgewelven, en onderscheiden zich dikwerf door sterk gebogen gewelfschilden. Bij kerken uit de XVe eeuw komen ook netgewelven voor, b.v. in de St.-Janskerk te 's-Hertogenbosch, de St.-Bavokerk te Aardenburg en de St.-Eusebiuskerk te Arnhem.

De houten gewelven zijn soms kruisgewelven, b.v. in de St.-Nicolaaskerk te Amsterdam; tongewelven, b.v. in de St.-Vituskerk te Naarden of ook wel netgewelven, zooals in de St.-Bavokerk te Haarlem.

Het beschilderen der steenen of houten gewelven schijnt gebruikelijk geweest te zijn. In de St.-Nicolaaskerk te Kampen zijn nog fragmenten van schilderwerk op de steenen gewelven van het koor aanwezig; een zeer goed voorbeeld van de beschildering van een houten gewelf ziet men in de St.-Vituskerk te Naarden. Ook het koor der St.-Laurenskerk te Alkmaar prijkte, tot voor korten tijd, met dergelijk schilderwerk.

Bij de kerken met steenen gewelven treft men zware steunbeeren, soms ook luchtbogen aan. Het komt voor, dat deze luchtbogen twee hoog aanwezig zijn, bv. aan de St.-Janskerk te 's-Hertogenbosch, of ook, dat zij, ofschoon de kerk gewelven van steen heeft, geheel ontbreken en ook nimmer bedoeld zijn, bv. bij de St.-Nicolaaskerk te Kampen. De steunbeeren zijn bij de kerken der XIIIe en XIVe eeuw tamelijk eenvoudig. In de XVe eeuw begint men ze rijker te behandelen, en worden zij met traceeringen, consoles, baldakijns, fialen (die dan overhoeks geplaatst worden) en ornementwerk versierd. Deze rijkere tooi vindt echter alleen bij die kerken plaats, waar gehouwen

steen het grootste gedeelte der constructie vormt. De steunbeeren der kerken, die geheel uit baksteen gebouwd zijn, blijven, ook in den laatsten tijd der Gothiek, eenvoudig van vormen. Rijk versierde steunbeeren ziet men aan den toren der kerk te Woudrichem, den toren der Lieve-Vrouwekerk te Amersfoort, de St.-Janskerk te 's-Hertogenbosch, de St.-Catharinakerk te Amsterdam, den toren der St.-Ursulakerk te Delft, enz. Soms staan de steunbeeren inwendig, bv. in de Lieve-Vrouwekerk te Vianen, de St.-Jacobskerk te 's-Hage, enz.

De zuilen der Nederlandsche kerken uit den Gothischen tijd zijn in den regel rond. Betrekkelijk zelden zijn zij van kleinere zuiltjes of schalken tot dracht der gewelfribben voorzien. Deze geprofileerde zuilen ziet men in de St.-Maartenskerk te Utrecht, de St.-Catharinakerk te Amsterdam, de St.-Nicolaaskerk te Kampen, de St.-Cunerakerk te Reenen, de St.-Janskerk te 's-Hertogenbosch, de St.-Jacobskerk te Utrecht, de Buurtkerk te Utrecht, de St.-Maartenskerk te Zalt-Bommel, de Lieve-Vrouwekerk te Vianen, de St.-Michielskerk te Zwolle, de St.-Joriskerk te Amersfoort, de N.Z.-Kapel te Amsterdam, de St.-Eusebiuskerk te Arnhem, de St.-Stevenskerk te Nijmegen, de St.-Maartenskerk te Harderwijk, enz. Onder de kerken met ronde zuilen noemen wij: de St.-Nicolaaskerk te Amsterdam, de Lieve-Vrouwekerk te Breda, de St.-Pancraskerk te Leiden, de St.-Gommaruskerk te Enkhuizen, de Lieve-Vrouwekerk te Hoorn, de St.-Nicolaaskerk te Edam, de Pieterskerk te Leiden, de St. Pancraskerk te Enkhuizen, de St.-Laurenskerk te Alkmaar, de St.-Vituskerk te Naarden, de St.-Laurenskerk te Rotterdam, de St.-Nicolaaskerk te IJselstein, de St.-Bavokerk te Haarlem, de St. Laurenskerk te Weesp, de St.-Jacobskerk in Den Haag, de St. Nicolaaskerk te Monnikendam, de Lieve-Vrouwekerk te Dordrecht, de St.-Nicolaaskerk te Elburg, de Lieve-Vrouwekerk te Kampen, de St.-Janskerk te Schiedam, de Bakenesserkerk te Haarlem, de St. Ursulakerk te Delft, de St.-Maartenskerk te Franeker, de St.-Janskerk te Gouda, de St.-Maartenskerk te Bolsward, enz.

De geprofileerde zuilen gaan soms, zonder kapiteelen, in de gewelfribben en boogprofielen over, b.v. in de St.-Janskerk te 's-Hertogenbosch; een dergelijke aanleg wijst op den laatsten tijd der Gothiek. Bij andere kerken hebben de zuiltjes, die de gewelfribben dragen, kapiteelen, en worden de overigen door de voortzetting der boogprofielen gevormd, hetwelk men o. a. waarneemt aan de St.-Maartenskerk te Utrecht, de St.-Cunerakerk te Reenen, de St.-Jacobskerk te Utrecht, de Buurtkerk te Utrecht, de St.-Maartenskerk te Zalt-Bommel, de St.-Michielskerk te Zwolle, de St.-Eusebiuskerk te Arnhem, de St.-Stevenskerk te Nijmegen, enz. In de Lieve-Vrouwekerk te Vianen vindt men geprofileerde zuilen, die lijstwerk in plaats van kapiteelen vertoonen. In de St.-Catharinakerk en in de N. Z.-kapel te Amsterdam zijn geprofileerde zuilen aanwezig, die, behalve onder de gewelfribben, ook onder de boogprofielen kapiteelen vertoonen.

Zijn de zuilen rond, dan hebben zij kapiteelen; slechts in het koor der St.-Bavokerk te Haarlem en in de St.-Nicolaaskerk te IJselstein neemt lijstwerk de plaats dezer kapiteelen in. Soms hebben de kapiteelen geen versiering, b.v. in het schip der St.-Jacobskerk te 's-Gravenhage of in de Broederenkerk te Zutfen. Meestal zijn zij echter van een, twee of drie kransen van bladen voorzien, een enkele maal ook met fantastische diervormen getooid, b.v. in de St.-Vituskerk te Naarden. De abacus heeft meestal denzelfden grondvorm als het basement der zuil.

Het basement der geprofileerde zuilen is veelhoekig in plan; daarop komen dan de basementen der afzonderlijke geledingen samen. In den laatsten tijd der Gothiek worden de basementen der geprofileerde zuilen met spiraalvormige cannelures, ruiten en dergelijke, aan de Romaansche versieringskunst herinnerende ornementen voorzien, b.v. in de St.-Eusebiuskerk te Arnhem, de St.-Stevenskerk te Nijmegen en in de St.-Catharinakerk te Amsterdam.

Ook de ronde zuilen gaan in een veelhoekig basement over, dat achthoekig is in de St.-Nicolaaskerk te Amsterdam, de Lieve-Vrouwekerk te Breda, de St.-Nicolaaskerk te IJselstein, de Lieve-Vrouwekerk te Dordrecht, de St.-Bavokerk te Haarlem, de St.-Laurenskerk te Rotterdam, de St.-Vituskerk te Naarden, de St.-Laurenskerk te Weesp, de St.-Ursulakerk te Delft, de St.-Janskerk te Gouda, de St.-Laurenskerk te Alkmaar, enz. De tienhoek wordt gevonden bij de basementen in de St.-Pancraskerk te Leiden, twaalfhoekige basementen treft men in de St.-Pieterskerk te Leiden aan, ronde in de Lieve-Vrouwekerk te Kampen. De overgang van het veelhoekig basement tot de ronde zuilschacht wordt gevormd door een torus.

De pijlers in het kruis der kerk zijn soms gevormd uit vier halfronde pilasters, b.v. in de St.-Bavokerk te Haarlem, of geprofileerd zooals in de St.-Maartenskerk te Utrecht en de St.-Janskerk te 's-Hertogenbosch.

Sommige kerken hebben een triforium, d. i. een smalle galerij boven de bogen van het middenschip. Men vindt dit in de St.-Maartenskerk te Utrecht, de St.-Janskerk te 's-Hertogenbosch, de St.-Maartenskerk te Zalt-Bommel en de St.-Maria-Magdalenakerk te Goes; in vele kerken is het triforium door een reeks van nissen vervangen; soms ontbreken ook deze.

De vensters der Gothische kerken hebben hiertelande voor het meerendeel hunne traceeringen verloren. De traceeringen, die nog bestaan, vertoonen over het algemeen rijke flamboyant-vormen. De strengere stijl der Gothiek ziet men nog bij de vensters der St.-Maartenskerk te Utrecht en de kerk te Meersen in Limburg. Flamboyant-vormen treft men aan in de vensters der Lieve-Vrouwekerk te Breda, in het noorder transept der St.-Janskerk te 's-Hertogenbosch, de St.-Michielskerk te Zwolle, het noorder transept der St.-Bavokerk te Haarlem, de St.-Laurenskerk te Alkmaar, de St.-Catharinakerk te Amsterdam, enz. Bij de St.-Maartenskerk te Utrecht en de St.-Janskerk te 's-Hertogenbosch zijn aan de buitenzijde frontalen boven de vensters aangebracht, die rijk met traceeringen versierd zijn. In vele kerken zullen oorspronkelijk glasschilderingen de vensters versierd hebben. Geen enkel overblijfsel van middeleeuwsche glasschilderkunst bleef echter in onze kerken bewaard. De glazen in de St.-Janskerk te Gouda en de St.-Nicolaaskerk te Amsterdam zijn reeds in den trant der Renaissance bewerkt. Voor de vensters is niet slechts de spitsboog, doch in den lateren tijd der gothiek ook de paanderboog en de halve cirkelvormige afdekking gebruikelijk.

De meer of minder rijke versiering der kerkgebouwen hangt voornamelijk af van het materiaal, waarin zij geconstrueerd zijn. Kerken, die hoofdzakelijk van gehouwen steen gebouwd zijn, hebben meestal de rijkste versieringen, b.v. de St.-Maartenskerk te Utrecht, de St.-Janskerk te 's-Hertogenbosch, enz. Toch zijn er ook enkele kerken, die, ofschoon ze voor een groot deel uit groefsteen bestaan, nochtans zeer eenvoudig zijn, b.v. de St.-Pieterskerk te Leiden, of de St.-Laurenskerk te Alkmaar.

De zuilen zijn bij schier alle kerken van gehouwen steen; ook de bogen tusschen de schepen, de gewelfribben en de venster-omlijstingen bestaan dikwijls uit

dit materiaal. In de XVde eeuw was het zeer gebruikelijk, om de buitenmuren der kerkgebouwen, als ze van baksteen waren, van banden van bergsteen te voorzien; ook op de hoeken der steunbeeren werden dan blokjes van die steen aangebracht. Voorbeelden van dezen bouwtrant ziet men aan de St.-Laurenskerk te Rotterdam, de St.-Catharinakerk te Amsterdam, den toren te Ransdorp, de St.-Nicolaaskerk te Edam, het portaal der St.-Michielskerk te Zwolle, enz. De wanden van het inwendige der kerken waren meestal voor bepleistering aangelegd.

Is tufsteen aan eene Gothische kerk gebruikt, dan is die dikwijls afkomstig van de Romaansche kerk, ter vervanging waarvan zij gebouwd werd.

In de XIIIde en XIVde eeuw werd ook Bentheimer zandsteen, trachiet van den Drachenfels of Limburgsche mergelsteen gebezigd. Eerst in de XVde eeuw wordt ook de Belgische blauwe kalksteen gebruikt.

Van het Gothische kerkmeubilair is hiertelande slechts betrekkelijk weinig overgebleven. Zondert men het IJselsteinsche grafmonument uit, dan kan men zeggen, dat alles tot de XVde of XVIde eeuw behoort.

Als voorbeelden noemen wij slechts: de predikstoel in de St.-Nicolaaskerk te Kampen, de koorbanken te Bolsward, de H.-Geestbank, een gedeelte van den predikstoel, de lezenaar, de koorbanken en het koorhek in de St.-Bavokerk te Haarlem, de paneelen van het orgel der St.-Vituskerk te Naarden, thans in het Rijks-museum, het orgel der N.Z.-Kapel te Amsterdam, thans te Jutfaas, de koorbanken in de St.-Nicolaaskerk te Amsterdam, de koorafsluitingen in de St.-Laurenskerk te Weesp en de St.-Jacobskerk te Utrecht, het oksaal in de St.-Joriskerk te Amersfoort, een bank in de St.-Pancraskerk te Enkhuizen, de banken der St.-Nicolaaskerk te Edam, thans in het Rijks-museum, de doopvonten in de St.-Janskerk te 's-Hertogenbosch en de St-Walburgskerk te Zutfen, de koorbanken in de Lieve-Vrouwekerk te Breda, enz. Wat kort voor de hervorming vervaardigd werd, toont reeds den stijl der Renaissance.

A. W. Weissman.

BINNENLANDSCHE BERICHTEN

's-Gravenhage. Bij Koninklijk besluit van 15 Augustus zijn, met intrekking van de daaromtrent bestaande bepalingen, vastgesteld de volgende bijzondere voorwaarden voor benoembaarheid tot technische betrekkingen bij den waterstaat en de burgerlijke openbare werken in Nederlandsch-Indie, en regelen betreffende de uitzending van personeel uit Nederland voor zoodanige betrekkingen:

Artikel 1. Bij den waterstaat en de burgerlijke openbare werken in Indie zijn benoembaar: *a.* tot adspirant-ingenieur en de hoogere ingenieursrangen: Zij, die het diploma hebben van civiel-ingenieur, bedoeld bij artikel 61 der wet van 2 Mei 1863 (*Nederlandsch Staatsblad* n°. 501); *b.* tot architect: 1°. Zij, die voldaan hebben aan de vereischten hieronder sub *c*, 1°, of 2°. aangewezen, en daarenboven hebben voldaan aan het examen overeenkomstig het bij dit besluit gevoegd programma B; Zij, die het diploma hebben van architect of bouwkundig ingenieur, bedoeld bij artikel 62 der wet van 2 Mei 1863 (*Nederlandsch Staatsblad* n°. 30); 3°. Zij, die benoembaar zijn tot adspirant-ingenieur; *c* tot opzichter: 1°. Zij, die hebben voldaan aan het examen overeenkomstig het bij dit besluit gevoegd programma A, nadat zij: òf den cursus voor eene ambachtsschool of andere inrichting tot vorming voor ondergeschikte betrekkingen, met de waterbouwkunde of burgerlijke bouwkunde in verband staande, met goed gevolg doorloopen hebben of, blijkens door hen over te leggen verklaringen van de meesters bij wie zij gewerkt hebben, voldoende kennis hebben verworven van het ambacht van timmerman; of, eindelijk, gedurende minstens drie jaren werkzaam geweest zijn bij de uitvoering van waterstaats- of bouwwerken, blijkens door hen over te leggen verklaringen van degenen, die de uitvoering van de werken hebben geleid; 2°. Zij, die met goed gevolg hebben afgelegd het examen voor opzichter bij den rijkswaterstaat in Nederland; 3°. Zij, die benoembaar zijn tot architect.

Artikel 2. Zij, die bij het in werking treden van dit besluit bij den waterstaat en de burgerlijke openbare werken eene der in artikel 1 genoemde betrekkingen bekleeden of bekleed hebben of in het bezit zijn van een diploma van benoembaarheid daartoe, krachtens vroeger geldende bepalingen verkregen, worden beschouwd aan de eischen, bij artikel 1 voor dieselfde betrekking gesteld, voldaan te hebben, met dien verstande evenwel, dat zij, die krachtens de vroegere bepalingen alleen benoembaar zijn tot opzichter der 3de of der 2de klasse, niet tot opzichter der 1ste klasse kunnen benoemd worden, tenzij zij hebben voldaan aan het examen overeenkomstig het bij het besluit gevoegd programma A.

Artikel 3. De examens volgens de bij het besluit gevoegde programma's A en B worden afgenomen in Nederland en Nederlandsch-Indie door commissien, die in Nederland telkens wanneer daaraan behoefte bestaat, zullen worden benoemd door onzen Minister van Kolonien, en in Nederlandsch-Indie zullen worden benoemd volgens voorschriften, uit te vaardigen door den Gouverneur-generaal.

Artikel 4. Voorzoover het personeel voor den waterstaat en de burgerlijke openbare werken niet in Nederlandsch-Indie kan worden gevonden, wordt het door Onzen Minister van Kolonien derwaarts uitgezonden en ter beschikking van den Gouverneur-generaal gesteld.

Artikel 5. Eene uitzending heeft plaats dan nadat uit een van Regeeringswege ingesteld geneeskundig onderzoek is gebleken van een gezond lichaamsgestel en vrijdom van gebreken, die voor den dienst in Nederlandsch-Indie ongeschikt maken.

Artikel 6. Aan de zending uit Nederland zijn, behalve overtocht voor gouvernementsrekening op den voet der daaromtrent geldende bepalingen, verbonden de volgende voordeelen:

1°. voor hen, die bestemd zijn om tot adspirant-ingenieur te worden benoemd:

a. eene voorloopige bezoldiging van *f* 150 (eenhonderd vijftig gulden) 's maands;

b. eene gratificatie voor uitrusting, ten bedrage van *f* 3000;

2°. voor hen, die bestemd zijn om tot architect te worden benoemd:

a. eene voorloopige bezoldiging van *f* 100 's maands;

b. eene gratificatie voor uitrusting ten bedrage van *f* 1000;

3°. voor hen, die bestemd zijn om tot opzichter te worden benoemd:

a. eene voorloopige bezoldiging van *f* 60 's maands;

b. eene gratificatie voor uitrusting ten bedrage van *f* 500.

De voorloopige bezoldigingen gaan in met den dag van inscheping naar Nederlandsch-Indie.

Artikel 7. Zij, die door Onzen Minister van Kolonien ter beschikking van den Gouverneur-generaal worden gesteld om te worden benoemd tot eene der in dit besluit genoemde betrekkingen, verbinden zich tot teruggave van alle gelden, welke ten behoeve van hen zijn voldaan ter zake van overtocht en van gratificatie voor uitrusting, indien zij binnen den tijd van vijf jaren na aankomst in Nederlandsch-Indie anders dan tengevolge van welbewezen ziels- of lichaamsgebreken, buiten eigen toedoen ontstaan, uit 's lands dienst worden ontslagen, of indien zij niet binnen den hun aangewezen tijd naar Nederlandsch-Indie vertrekken.

Artikel 8. Dit besluit treedt in werking met de afkondiging in Nederland door plaatsing in de *Nederlandsche Staatscourant* en in Nederlandsch-Indie door opneming in het *Staatsblad* van Nederlandsch-Indie.

— Bij beschikking van den Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid is aan den rijksopziener op de spoorwegdiensten A. J. Hendriks, te Amersfoort, mede opgedragen het dagelijksch toezicht op den dienst van de sectie Het Loo—Epe, van den spoorweg Apeldoorn—Hattem, met ingang van den dag, waarop die sectie voor het openbaar verkeer zal worden geopend.

— Omtrent de opening der tentoonstelling ter viering van het gouden priesterschap van Paus Leo XIII, ontleenen wij aan de *N. R. C.* het onderstaande:

De tentoonstelling werd Vrijdag j.l. te 11 uren in het universiteits-gebouw te Amsterdam geopend, waar de kostbaarheden, in drie zalen verzameld, gerulmen tijd voor het publiek tegen geringe entree ter bezichtiging zullen worden gesteld.

Eene dezer zalen wordt hoofdzakelijk ingenomen door voorwerpen uit het aartsbisdom Utrecht; eene andere door kostbaarheden uit het bisdom van Haarlem, terwijl in de derde zaal tal van zaken uit de overige bisdommen bijeengevoegd en tentoongesteld zijn en men in elk der drie zalen een altaar aantreft, door katholieken uit Roermond, Haarlem en Hilversum ingezonden, en waarvan het eerste vervaardigd werd onder toezicht van den heer Margry te Rotterdam, het tweede onder leiding van de heeren Cuypers en Stoltzenberg te Roermond, en het derde onder toezicht van den kunstschilder Brouwer.

Bij een vluchtigen blik in het ronde wordt het oog dadelijk getroffen door eene schoone marmeren pieta van den heer Strackè te Haarlem, alsmede door een kunstgewrocht in brons, een statuet van Paus Adriaan VI, naar een model van prof. Strackè te 's-Bosch vervaardigd.

Tal van kostbare met goud gestikte kerkelijke priesterkleederen (*paramenta*) en eene menigte minder kostbare ten gebruike der missionarissen, treft men hier aan, meest alle echt artistiek in kunst-naaldwerk uitgevoerd

Twee kapitale schilderijen trekken bijzonder de aandacht, nl. de aflaat van Portiuncula door Philippeau, en »Christus geeft de sleutelmacht aan Petrus over", door Anton Sterck.

Onder de vele kunstdrijfwerken verdient vooral de aandacht een levensgroote buste (medaillon) in brons van Z. H. Paus Leo XIII, terwijl onder tal van schoone beeldhouwwerken dat van V. d. Geld te 's-Bosch, onder het glasschilderwerk, dat van Nicolas te Roermond met eere mogen vermeld worden. Talloose fraaie, zeldzame en dikwijls hoogst kostbare boekwerken zullen door kenners en liefhebbers om strijd als preciosa bewonderd worden, terwijl dames hare studie zullen kunnen maken van het uiterst fijn linnen, dat over altaargewaden in groote menigte aanwezig is.

De officiéele opening door den heer J. F. Vrugt, vicarisgeneraal van het bisdom Haarlem, werd voorafgegaan door eene rede van prof. Jansen uit Rijsenberg, die een exposé gaf van de tentoonstelling.

Onder de genoodigden waren leden van het Dagelijksch Bestuur van Amsterdam, vele hooge R.-K. geestelijken van heel het land, benevens tal van geestelijken en bestuursleden van katholieke instellingen van Amsterdam. Na de plechtige opening werd eene wandeling door de zalen gedaan.

De catalogus bevat 645 nommers. De voorwerpen blijven tot 18 September tentoongesteld en worden vervolgens naar Rome opgezonden, om op den jubileumdag, 31 December, met alle geschenken der geheele katholieke wereld aan den Paus te worden aangeboden, om de behoeftige kerken van de noodige kerksieraden te voorzien.

Deze expositie zal dus een deel uitmaken van de wereldtentoonstelling, op 1 Januari 1888 in het Vaticaan te openen.

Groningen. Het verzoek van den heer J. A. Nieuwenhuis om met ingang van 1 October eervol ontslag te bekomen als hoofdopzichter der gemeentewerken, werd door den Raad in zijne zitting van 20 deser ingewilligd.

Kampen. De heer W. G. Boele heeft bij den Gemeenteraad een voorstel ingediend om den heer Dr. J. Reicher, als directeur der gemeente-gasfabriek, op wachtgeld te stellen en die betrekking te vereenigen met die van directeur der waterleiding.

Deventer. De schilderijen-tentoonstelling alhier wordt op 4 September geopend.

Bergen-op-Zoom. Naar aanleiding van het rapport der Commissie, belast met het onderzoek naar de meest practische middelen om in den slechten toestand van het drinkwater tedezerstede verbetering te brengen, is in den Gemeenteraad met algemeene stemmen besloten tot het verleenen van een krediet van *f* 2100 tot het doen van boringen.

— In 1886 had de stad Brussel prijzen uitgeloofd voor de beste gaskachels. De Jury had vier eischen na te gaan: zekerheid tegen brand en ontploffing, bruikbaarheid is sanitair opzicht, voordeelige exploitatie en goed werk; 23 exposanten dongen naar de prijzen. In de 1ste groep (gaskachels voor de verwarming van lokalen) werd het kachelsysteem Wybaum met 6000 fr. bekroond; in de 2de (gaskooktoestellen) bekwam niemand eenen prijs; in de 3de (de 2 g. Rechauds) verkreeg het systeem Wobbe (tentoongesteld door M. Blind) eenen prijs van 1000 fr.

BENOEMINGEN.

In de plaats van den op verzoek eervol ontslagen directeur der Ambachtsschool te Middelburg, tevens leeraar in het rechtlijnig teekenen en timmeren, den heer H. J. Ganderheijden, is benoemd de heer R. Geldof te Middelburg.

Met den benoemde waren tot het afleggen van bewijzen van bekwaamheid uitgenoodigd de heeren De Zeeuw, te Rotterdam; Arendse, te Zierikzee; Mudde, te Goes, en Haeck, te Kralingen.

— De Gemeenteraad te Groningen benoemde in zijne zitting van 20 dezer den heer P. van der Wint, te Amsterdam, tot tweeden leeraar in het rechtlijnig en bouwkundig teekenen aan de Burgeravondschool.

— Bij beschikking van den Minister van Staat, Minister van Binnenlandsche Zaken van 25 Augustus 1887, n°. 2579 afd. O., is voor het tijdvak van 1 September 1887 tot en met 31 December 1888 benoemd tot adsistent voor de scheikunde aan de Polytechnische school te Delft, A. P. van der Kolf, te Rotterdam.

ADVERTENTIEN.

AANBESTEDING.

D. GELISBEEK MOLENAAR, Architect, zal op **Woensdag 31 Augustus 1887**, voormiddags 11 uur publiek **aanbesteden** in het Koffiehuis DE HARMONIE, te *Arnhem*:

Het verbouwen van een PERCEEL in de Koningstraat, voor rekening van den Heer L. Cohen.

De Teekeningen liggen in voornoemd Koffiehuis ter inzage. Bestekken zijn verkrijgbaar à *f* 0.50 per stuk bij de Boekhandelaren GEBR. COHEN, Rijnstraat te *Arnhem*.

Aanbesteding.

STEENGLOOIING!

Het BESTUUR van het Waterschap »*Mijnsheerenland van Moerkerken*" zal op **Vrijdag 9 September 1887**, v. m. elf ure in het koffiehuis van L. VAN DONGEN a/h. Scheffersplein te *Dordrecht* **aanbesteden:**

Het maken en leveren eener BAZALTGLOOIING langs den oever der rivier „De Oudemaas", ten westen der haven te Puttershoek, ter lengte van 225 M.

Het bestek ligt van af Woensdag 31 Augustus 1887 ter inzage in het koffiehuis »DE SINT JOBIS" te *Puttershoek*.

Inlichtingen bij den Fabriek-Landmeter H. BELJERS te *Puttershoek*, door wien op Woensdag 7 September 1887 des n. m. 3 ure de aanwijzing zal geschieden.

De inschrijvings-biljetten moeten worden bezorgd ten huize van den Dijkgraaf den Heer H. P. DE KAT VAN HARDINXVELD, in de Wijnstraat te *Dordrecht* daags vóór de besteding.

AANBESTEDING.

De Architect M. K. SMIT te *Dieren*, zal op **Maandag 5 September e. k.**, des nam. te *vijf ure*, in het lokaal der Jongelings-Vereeniging aan den Rijksstraatweg te Dieren, **aanbesteden:**

Het bouwen van eene PASTORIE aldaar.

Bestek en teekeningen liggen van Maandag 29 Aug. ter inzage op genoemde plaats. Locale aanwijzing Donderdag a. s. des voorm. elf uur.

Billetten inzenden uiterlijk twee uur vóór de besteding bij den Architect voornoemd.

VERZAMELING

VAN

BEKROONDE ONTWERPEN,

door de Leden van het Genootschap

„Architectura et Amicitia",

gevestigd te AMSTERDAM.

Het groote debiet, aan **„DE BOUWMEESTER"** ten deel gevallen, doet den Uitgever vermoeden dat vele Inteekenaren er belang in zullen stellen ook de **„BEKROONDE ONTWERPEN"** aan te schaffen, ten einde de door dit Genootschap bezorgde reeks van Platen volledig te bezitten, daar de bovengenoemde **„VERZAMELING"** door »DE BOUWMEESTER" vervangen is en hiermede als het ware één geheel uitmaakt. Hij biedt daartoe dit werk, zoolang de geringe voorraad strekt, tot de volgende prijzen aan:

in fraaie Portefeuille in plaats van *f* 14.60 voor *f* 7.
zonder de Portefeuille „ „ „ „ 12.— „ „6.

Deze **„Verzameling"** bestaat uit 36 Platen in Photo-lithographie, die een aantal verschillende belangrijke ontwerpen van velen der voornaamste Architecten bevatten en is uitgegeven in hetzelfde formaat als **„de Bouwmeester"**.

Arnhem. *De Uitgever* P. GOUDA QUINT.

OPENBARE AANBESTEDING.

BURGEMEESTER EN WETHOUDERS van *AMSTERDAM* zullen op **Maandag 5 September 1887**, des middags te 12 uur, op het Raadhuis, in het openbaar **aanbesteden**:

a. **Het bouwen van eene OPENBARE LAGERE SCHOOL der 1e klasse, voor 600 kinderen, op een terrein aan de Kattenburgervaart.**

b. **Het bouwen van een KADEMUUR langs de De Ruyterkade (Oosterhoofd) van de Zwem- en Badinrichting aldaar, tot de brug over de Oostelijke doorvaart tusschen de Stationseilanden.**

De voorwaarden dezer Aanbesteding zijn uitsluitend te verkrijgen ter Stadsdrukkerij, tegen betaling van *f* 2 voor de sub *a* (met 3 teekeningen) en *f* 0,50 voor de sub *b* (met 1 teekening) genoemde.

Inlichtingen worden gegeven, voor de sub *a* genoemde ten kantore van den Stads-Architect, Raadhuis kamer N°. 101, en voor de sub *b* genoemde ten kantore van den Stads-Ingenieur, Raadhuis kamer N°. 98, gedurende de week welke der besteding voorafgaat.

Burgemeester en Wethouders voornoemd:
DRIESSEN,
Wethouder.
De Secretaris,
LE JOLLE.

Amsterdam, 25 Augustus 1887.

Bouwterrein te koop.

Aan den Roermondschen weg te *Venloo* zijn eenige **goed gelegen BOUWTERREINEN** te Koop van verschillende **breedten** en **diepten**, zeer geschikt voor den bouw van Heerenhuizen.

Te bevragen bij den heer H. VAN GASSELT, Mr. Timmerman, aldaar.

BECKER & BUDDINGH. — ARNHEM.

KONINKLIJKE FABRIEK VAN

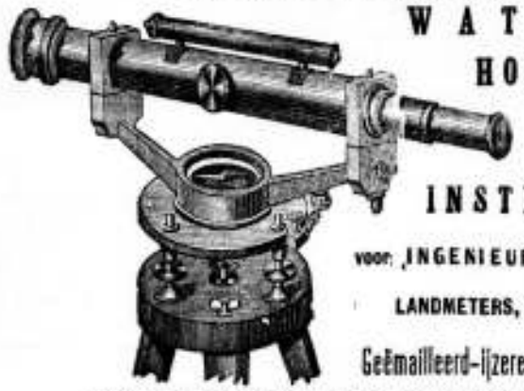

WATERPAS- HOEKMEET- en andere INSTRUMENTEN, voor INGENIEURS ARCHITECTEN, LANDMETERS, TEEKENAARS enz.

Geëmailleerd-ijzeren **PEILSCHALEN,**

WEEGWERKTUIGEN.

JAN VAN DER POT, Scheepmakershaven No. 3. Rotterdam.

KYANISEERFABRIEK.

Het **kyaniseeren** is het eenigste afdoende middel tegen **verrotting** en **zwam.** De bewerking geschiedt geheel **rouk-** en **kleurloos.** Desverlangd bijlevering van hout.

Prima Engelsche Portland-cement merk „Wallsend" van uitmuntende kwaliteit en tegen concurreerende prijzen.

Duitsche Portland-cement merk „Dijckerhoff & Söhne".

Belgische kluit- en hydraulische kalk.

Billijke prijzen en vrachten.

Kunstgraniet systeem Petitjean.

Prospectussen en prijscouranten worden op aanvraag franco toegezonden.

Gelieve op voornaam en adres te letten.

NEUCHÂTEL ASPHALTE COMPANY LTD, LONDON.

Exploitatie der Mijnen van Val de Travers.

FABRIEK TE **AMSTERDAM** Beltweg N°. 3.

TRADE MARK.

NATUURL. ASPHALT VAN **VAL DE TRAVERS** ZWITSERLAND.

Gecomprimeerde Asphaltwegen en dito Dorschvloeren.

Werken in Asphalt-Mastiek voor Trottoirs, Skating-Rinks, Moutvloeren, Kelders.

Kolf- en Kegelbanen, Winkel- en Magazijnvloeren, Gangen, Veranda's, Brug- en Dakbedekkingen, Beton-Fundeeringen, Stallen enz. enz. enz.

Zindelijk, Vochtwerend, Ondoordringbaar, Geraaswerend Asphalt speciaal tot wering van vochtige muren.

Voor inlichtingen omtrent het leggen van **Vloeren, Bedekkingen** enz. gelieve men zich te adresseeren aan het Kantoor der fabriek, Beltweg 3, *Amsterdam*, of bij den Heer H. G. KNOOPS C.Ozn., Boekstraat F. 62, te *Arnhem*.

De Directeur, W. PATON WALSH.

B. HOLSBOER. - Arnhem.

Leverancier van Z. M. den Koning.

Fabriek en Magazijn van Instrumenten voor wetenschappelijk gebruik.

Bekroond voor Waterpas-, Hoekmeet- en andere instrumenten met Zilver 1868, 1881, 1883 (Internat. Tentoonst.) Hoogste onderscheiding 1879.

EQUERRES, MEETKETTINGEN, BRIEF- en PAKKETBALANSEN, enz. enz.

BAKENS, ROTATIE- en INDUCTIE-TOESTELLEN, TELEGRAAF-APPARATEN, enz. enz.

DIJKERMAN & BUYZERD

SPECIALITEIT in verplaatsbare Houten Gebouwen

BREDA.

A. J. BACON & Co.

Ingenieurs, Aannemers van **Verwarming** en **Ventilatie, Gas-** en **Waterleidingen, Bouwmaterialen enz.**

BEKROOND met **Gouden, Zilveren** en **Bronzen Medailles.**

Overtoom N°. 239, AMSTERDAM.

Inrichtingen voor openbare gebouwen, gestichten, woonhuizen, villa's, kantoren, enz.

Projecten en begrootingen worden kosteloos geleverd.

PHOTOLITHOGRAPHIE, PHOTOZINCOGRAPHIE en Stéréotype-Inrichting

van G. J. THIEME, te Arnhem.

De ondergeteekende vestigt de aandacht op zijne inrichting voor **Photolithographie,** bijzonder geschikt voor de reproductie van **Plans, Teekeningen** enz. van HH. Architecten en Bouwkundigen; op die voor **Photozincographie** voor de reproductie van **Platen en Gravures,** ook van **Teekeningen** voor Boekwerken enz. ten dienste van HH. Uitgevers en op zijne **Stéréotype-inrichting** voor HH. Drukkers, alles tot de minste prijzen.

Prospectussen met proeven van bewerking, worden op *franco* aanvrage gratis toegezonden.

G. J. THIEME.

DE LINT & Co.

Oosteeidijk 248, Rotterdam.

VLOER- en WANDTEGELS,

TROTTOIR-, CEMENT- EN IJZERSTEENTEGELS.

Groote voorraden.

Stoomfabriek van gedreven en geslagen ZINK- en KOPERWERKEN.

KLIJN, TISSOT & Co.

Amsterdam. Nieuwe Teertuinen 16.

Vervaardigen **Ornamenten** naar elk ontwerp of teekening. Inrichting voor het **galvaniseeren** van ijzer. Etalage van verschillende monsters op de Permanente Tentoonstelling van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst *Amsterdam*.

H. & J. SUYVER,

FABRIKANTEN VAN

STOOMKETELS EN WERKTUIGEN,

op de Intern. Tentoonstelling te *Amsterdam* 1883 bekroond met

EERE-DIPLOMA (hoogste onderscheiding).

Hollandsche Tuin en Zeepaard, Bickerstraat AMSTERDAM.

KLOOS & VAN LIMBURGH

ROTTERDAM.

EIGENAARS van BASALTGROEVEN

in RIJNPRUISSEN.

Agenten van de Maatschappij van Quenast, van de Hardsteengroeven der Maatschappij St. Georges en van de Bonner Portland-cement Fabriek.

Handelaars in Basalt, Hardsteen, Bruinsteen, Fauconval-, porphier- en basaltkeien.

Gedrukt bij G. W. van der Wiel & Co., te Arnhem.

De Opmerker.

Orgaan van het Genootschap

ARCHITECTVRA ET AMICITIA

Weekblad voor Beeldende Kunst en Technische Wetenschap

A.W.

Redacteur-Uitgever F. W. VAN GENDT Rz.
Adres voor Redactie en Administratie van het Weekblad en advertentiën Bureau van *De Opmerker*, Driekoningenstraat 28, *Arnhem*.
Bureau der Redactie van *Architectura et Amicitia* JAN SPRINGER, H. G. JANSEN en A. REIJDING.
Stukken, deze Redactie betreffende, te adresseeren aan den Heer A. REIJDING, Stadhouderskade 4 te *Amsterdam*,
en al, wat de Administratie van het Genootschap betreft, aan den Heer F. J. EKEMMER Hzn., Prinsengracht 680, te *Amsterdam*.

ABONNEMENT *f* 2.25 per 3 maanden of wel *tien gulden* per jaar, bij vooruitbetaling en franco toezending van dit bedrag. Voor het buitenland *f* 3.50 en Nederlandsch-Indië *f* 9.—, beiden bij vooruitbetaling.

ADVERTENTIEN 20 cent voor elken regel plaatsruimte en 10 cent voor een bewijsnummer, worden tot Vrijdagavond aangenomen.

AFZONDERLIJKE NOMMERS, bij contante betaling 20 cent per stuk en 25 cent per post, te bekomen aan het Bureau van *De Opmerker* te *Arnhem* en bij den Hoofd-correspondent Jos. G. STEMLER Czn., Boekhandelaar te *Amsterdam*.

MEDEDEELINGEN VAN HET GENOOTSCHAP.

Vergadering van de Schetsclub op Maandag den 5den September, des avonds te halfnegen, in Maison Stroucken alhier.

886ste gewone Vergadering, te houden op Woensdag den 7den September, des avonds te acht uren, in het American hotel op het Leidscheplein alhier.

De agenda voor deze vergadering luidt:

1°. Mededeelingen van het Bestuur.

2°. Bijdragen, te geven door den heer Th. G. Strengers.

3°. Verkiezing van een Bestuurslid wegens het aftreden van den 1ste-Secretaris, den heer F. J. Bremmer Hz.

4°. Uitschrijven van een prijsvraag.

Op de prijsvraag voor een Raadhuis zijn 7 antwoorden ingekomen onder de volgende motto's:

O; Architectura A? . . . . .; W; Studio; Perseveranza; Adelante en 99, welke ontwerpen in de sociëteitszaal zijn geëxposeerd.

Namens het Bestuur:
De 1ste-Secretaris,
F. J. Bremmer Hzn.

(A. et A.) ENGELSCHE SMAAK.

Engeland en de Engelschen zijn in al hun uitingen een onuitputtelijke bron van waarnemingen, zoowel wegens de verscheidenheid, die zij onder een soort van eentonigheid verbergen, als om het verschil, dat hen kenmerkt bij een vergelijking met de Franschen of eenig ander volk.

Engeland weet overigens zeer goed, dat men het zooveel aandacht schenkt en is zichzelf bewust van den zonderlingen indruk, dien het op een ieder maakt. Terwijl Duitschland niets wil dan „Alt-Deutsch", richt Engeland zijn blikken op het zoogenaamde esthetische, het fantastische, het origineele. Toiletten, meubels, juweelen, alles beantwoordt aan dit ijverig nagestreefd doel; het is een dwaasheid, een buitensporigheid, noem het waanzin! Dikwijls is het grappig, somtijds bekoorlijk; enkele malen is het belachlijk en leelijk.

Voornamelijk wordt dit bewaarheid met betrekking tot de gebouwen, waarin de Engelschen, sints korten tijd, de meest onverwachte effecten trachten te brengen. De tegenwoordige huizen in Engeland verschillen ten eenenmale van de woningen van voor twintig jaar. In de voorsteden en omstreken van Londen verdwijnt langzamerhand de treurige regelmaat der oneindige terrassen; men wil thans alleen landhuisjes uit den tijd van koningin Anna: daken van roode pannen, nauwe en hooge vensters, rez-de-chaussée's met groote vakken, buitengalerijen van hout met een vierdubbele laag wit bedekt, olijfkleurige deuren met wonderlijke kloppers, Chippendale-ameublementen: sterk maar stijf. In de tuinen laat men alleen esthetische bloemen toe: zonnebloemen, pioen-rozen en reseda en tegen de muren klimplanten: wijngaard, jasmijn en klimop. Dit alles ziet er verleidelijk en coquet uit: een echt operettedecoratief met geschilderd *carton-pierre*.

Er is in den laatsten tijd een roman verschenen: *Nelly Webster*, waarin deze verandering nauwkeurig beschreven wordt en waarin de Engelsche zeden met zorg zijn bestudeerd door een schrijver, die waarschijnlijk lang in Engeland heeft vertoefd. De heer Léon Jolivard — aldus luidt de naam van den schrijver van *Nelly Webster* — schildert ons een geheel dorp, dat streng beantwoordt aan de zooeven besproken verandering. Dit dorp, gelegen aan een der bochten van de Theems, heet Bedford-Park; het is de prototype van de geliefkoosde architectuur van koningin Anna. Het arme mensch kan er niets aan doen en zal zeker niet op dit wereldrond terugkomen om ernaar te kijken. Van het *public-house* „The Tabard" tot de kleinste villa, is alles in denzelfden barokken stijl opgetrokken, half-Engelsch, half-Hollandsch. De kerk is zelfs niet aan deze esthetisch-Nederlandsche namaak ontsnapt en de gebedenboeken, ten gebruike der geloovigen, zijn in rococostijl uitgevoerd, met elzevier-letter gedrukt op papier, dat door chemische middelen geel gekleurd is.

Als men het uit den spoortrein ziet, zegt Léon Jolivard, gelijkt dit dorp met zijn scharlaken baksteenen op een bouquet klaprozen te midden van het dicht gebladerte der oude boomen, die het beschermen. Het is een doolhof van wegen, omzoomd met opzichtige

De Redactie van Architectura et Amicitia stelt zich alleen verantwoordelijk voor den inhoud van stukken, gewaarmerkt met de initialen A. et A.

huisjes, die aanspraak maken op *chic* met hun lichtschermen van Japansch papier voor de ruiten, met hun kleine gordijntjes, die door linten van blauwe zijde opgenomen zijn en hun groote Chineesche lantarens, onbeholpen aan ijzerdraad bengelend, dat met groote spijkers aan den muur bevestigd is. Het schijnt dat het esthetisch is, en, wanneer het dit niet is, is 't toch *fashionable* en dat is voldoende.

Om het tafereel te volmaken moet men er evenwel de personen bij zien. Men moet, zegt de heer Jolivard, een vrij beroep uitoefenen of tot den artistieken adel behooren om het recht te hebben zijn penaten te Bedford-park te vestigen. En dan de toiletten!

Het is geen dame vergund zich daar naar haar eigen smaak te kleeden; neen, men duldt er slechts de aartsvaderlijke *preraphaëlitische* japonnen, poëtisch, excentriek, appelgroen, *brun puce*, *ponceau*, hemelsblauw, oranje en zwart, gesneden zooals de kleeren van onze overgrootmoeders; er is zelfs, in Regent-street, een groot modemagazijn, dat de specialiteit is voor stoffen, nuancen, halsdoeken en hoeden, parapluies en parasols à la Bedford-park. Het gehucht heeft ook zijn gepatenteerden schoenmaker, die schoenen verkoopt met blauwe poefjes en gele veters en laarsjes met vergulde lelietjes-van-dalen.

Wij Nederlanders gaan misschien ook te zeer dien weg op. Wij dwepen met het 17e-eeuwsch — en dit is verklaarbaar, — zoo zelfs, dat sommigen ervan droomen weldra met wambuis, korte broek en flambard met veeren te wandelen langs de nieuwerwetsche scheppingen in Oud-Hollandschen stijl. Is deze teruggang een gril of een bewijs van onvermogen? Latere geslachten mogen daarover oordeelen; vooralsnog is het vrijwel zeker, dat wij niet zoover zullen gaan als de Engelschen en gezond verstand genoeg zullen bezitten om te begrijpen dat, door overdrijving, iedere goede neiging schadelijk of belachlijk wordt.

(A. et A.) HET NIEUWE SCHERM IN DEN STADS-SCHOUWBURG TE AMSTERDAM.

Met de opening van het winterseizoen in den Grooten Schouwburg te Amsterdam heeft men het fraaie scherm van Stortenbeker, dat de sporen zijner dienstjaren zichtbaar droeg, door een ander gordijn vervangen van de hand der heeren Grootveld en Maandag. De hoofdkleur van het scherm is grijsbruin in twee nuancen: donkere ornementen op een lichten grond. Aan de zijden en van boven wordt het ten deele verborgen door geschilderde roode draperieën, terwijl van onderen en aan weerskanten van het hoofdvlak zich een breede lijst vertoont, bestaande uit vruchtenguirlandes tusschen scherp sprekende vergulde banden. Aan den onderrand hangt eindelijk een symmetrisch verdeelde lambrequin, tusschen welks deelen zich groote kwasten vertoonen op een achtergrond van dunne zilveren franje. In het midden van het doek is een groot medaillon aangebracht, gestoffeerd met een aantal kinderfiguren; in den benedenrand zijn, aan de hoeken, de portretten van Vondel en Von Weber en, in het midden, het Amsterdamsch wapen geplaatst.

Of de gemeente-architecten geraadpleegd zijn bij de keuze van dit ontwerp weten wij niet, evenmin om welke redenen de decorateur Stortenbeker de gunst der bestuurderen schijnt verbeurd te hebben; hij heeft toch vaak, o. a. bij de binnendecoratie van den schouwburg en bij de compositie van het vorig scherm, doorslaande bewijzen zijner bekwaamheid gegeven. Hoe dit zij, het doet ons leed dat in onze fraaie schouwburgzaal geen beter ontworpen voordoek is opgehangen, dan wij er thans aanschouwen. Als men het ornement beziet, komt men tot de overtuiging, dat de makers van het doek in dit opzicht niet bijzonder uitmunten. Wat men van de teekening en de kleur der figuren in het medaillon zeggen moet, kan slechts ongunstig luiden; de omlijsting daarvan is onsmaakvol en overladen. Het stadswapen daar beneden is bijzonder primitief van omtrek, en de cartouche-vorm, waarin het prijkt, op zijn minst genomen onbevallig; over de schildhouders zullen wij maar zwijgen.

Wij missen in de geheele compositie die fijne kleur en zorgvuldige detailleering, waardoor het vorig doek juist zoo volkomen in harmonie was met de architectuur en de kleur van de zaal. Het blijkt alweer dat men niet altijd goeddoet het ontwerpen van belangrijke deelen van een gebouw aan tooneeldecorateurs op te dragen.

(A. et A.) CLAUDE BALLIN (1615—1678).

De biografen van Fransche kunstenaars uit de 18de eeuw ondervinden bij hunne studiën van het leven en de werken der artisten menigmaal moeilijkheid. Omtrent den eerstgenoemden factor ontbreken dikwijls de noodige bijzonderheden bijna geheel, zoodat de schrijver zich uitsluitend tot de behandeling van het werk moet bepalen. Voor den zilversmid van Lodewijk XIV is het tegenovergestelde het geval; hier ontbreekt het werk — wij kennen het althans slechts door enkele voorbeelden en gravuren, die gelukkigerwijs nog bewaard zijn gebleven.

De zilversmeedkunst, die in alle tijdperken der Fransche kunstgeschiedenis op zoo hooge trap stond, kennen wij bijna uitsluitend door geschreven of geteekende overleveringen; de kunstwerken zelf zijn bijna allen verdwenen. Het weinige, dat evenwel in musea of particuliere verzamelingen die kunst vertegenwoordigt, doet ons ten zeerste het verlies van de groote massa kunstvoorwerpen betreuren, die de Fransche ateliers hebben voortgebracht.

Van de middeleeuwen tot de regeering van Lodewijk XIV heeft de zilversmeedkunst verschillende phasen doorloopen; alle eigenaardige kenmerken daarvan met juistheid op te geven is helaas niet mogelijk, daar de bewijsstukken door verschillende oorzaken verdwenen zijn. Deze oorzaken zijn hoofdzakelijk de oorlogen tijdens de hervorming, de noodlottige gebeurtenissen van den laatsten tijd der regeering van Lodewijk XIV en eindelijk de Revolutie. Op een menigte plaatsen, waar in de 16de en 17de eeuw de Protestanten meester waren, werden de schatten der kerken vernield of verspreid. Het is bijna ongelooflijk, zegt Deville in zijn *Tombeaux de la Cathédrale de Rouen*, dat de calvinisten, die in de XVIde eeuw een oogenblik in Normandië heerschten, in de Kathedraal van Rouaan meer verwoestingen aanrichten, dan de „niveleurs" van 1793.

Nadat zij de standbeelden der grafmonumenten en de tomben zelf hadden vernield, lichtten zij alle koperen graven, die zich in de kerk bevonden, om te zien of er schatten in verborgen waren. Zij rukten zelfs de stukken koper, die verschillende graven en kerken tot versiering dienden, van hun plaats.

In alle steden, waar zij het gezag in handen kregen, werd op dusdanige wijze gehandeld en vonden tallooze stukken smeedwerk hun weg naar den smeltkroes.

Onder Lodewijk XIV, en meer bepaald gedurende de eerste jaren zijner regeering, brachten een aantal kunstenaars van groot talent, wier gaven wij kunnen beoordeelen naar de verzamelingen van ontwerpen, die zij ten dienste hunner vakgenooten uitgaven, werken voort, die voorbeelden zijn van keurigen smaak, wonderen van elegante vormgeving en kunstvolle bewerking; ongelukkigerwijze noodzaakten de onherstelbare ramp van den oorlog den Koning tegen het einde zijner regeering, den 5den December 1689, het besluit te nemen al het zilversmeedwerk, dat in de kamers dienstdeed en de massief-zilveren meubels der salons te Versailles naar de Munt te doen overbrengen; hoeveel meesterstukken toen versmolten zijn om de tijdelijke en betrekkelijk onbeteekenende hulpbron van drie millioen in 't leven te roepen, is niet na te gaan.

Eindelijk kwam de Revolutie; de vernietiging van de schatten van Saint-Denis en andere Fransche kerken werd voor de geschiedenis der zilversmeedkunst, wat voor de Oudheid de brand der Alexandrijnsche bibliotheek was. Het waren de adelbrieven van zijn industriëele kunst, die Frankrijk toen zelf verwoestte.

In de ramp van 1689 ging bijna het geheele werk onder van Claude Ballin, wiens levensgeschiedenis wij in korte trekken zullen verhalen.

Claude Ballin, die misschien het best het ideaal verwezenlijkte van den buitensporigen rijkdom, dien Lodewijk XIV zich dacht, werd in 1615 te Parijs geboren. Hij was de zoon van een gunstig bekend zilversmid, Pierre Ballin in N.-Boisvin. Men zegt, dat hij de teekenkunst alleen bestudeerde in zijns vaders werkplaats met het nateekenen van gravuren naar de schilderijen van Poussin en zich vervolgens bekwaamde op teekenscholen, die verschillende particulieren bij zich aan huis hielden, daar in dien tijd noch de *Académie de peinture et de sculpture*, noch de *Manufacture Royale des Gobelins* bestond.

Ballin legde zich niettemin met ijver op het smeedvak toe, werkte met groote volharding, zoo zelfs, dat hij op negentienjarigen leeftijd vier groote zilveren schotels vervaardigde, waarop de vier hoofdtijdperken der wereld waren voorgesteld. Men beschouwde deze schotels als meesterstukken en vond ze zoo schoon, dat zij eenigen tijd daarna, volgens een tijdgenoot van den kunstenaar, werden vergulд.

Kardinaal Richelieu, zegt zijn eerste biograaf (1) kocht deze schotels, waarop Ballin er vier vazen bij maakte, geheel in overeenstemming met vorm en teekening der schotels. Sarrazin, een beeldhouwer van talent uit dien tijd, stond verbaasd over de gaven van een zoo jong mensch als Ballin en liet hem verscheiden zilveren bas-reliefs drijven, o. a. *De droomen van Pharao*, die van zeldzame schoonheid moeten geweest zijn.

Ballin werd tevens belast met het emailleeren van den eersten degen en den eersten *hausse-col* (2), die de jeugdige Lodewijk XIV droeg. Hij voerde tevens het beeld van den schutspatroon van St.-Rémy uit, dat de koning aan de kerk van Reims bij zijn kroning ten geschenke gaf. Hij maakte eveneens voor Anna van Oostenrijk een gouden spiegel van groote waarde; eindelijk vervaardigde hij voor verschillende kerken te Parijs, Saint-Denis en Pontaine werken van bewonderenswaardige schoonheid.

Claude Ballin was vijf-en-twintig jaar, toen hij den 31sten Januari 1640 te Saint-Gervais huwde met Suzanna Guillain.

De versiering der tuinen van Le Nôtre te Versailles vereischte het veelvuldig gebruik van decoratieve vazen. Zij zijn er nog in grooten getale aanwezig van marmer en brons; zij karakteriseeren volkomen den stijl van Lodewijk XIV en onderscheiden zich niet door eenvoud en zuiverheid van lijnen, maar worden opmerkelijk door een zekeren fijn gekuischten smaak, die den rijkdom en overvloed van ornementen beheerscht. Het meerendeel der bronzen vazen, die door de kunstcritici het meest worden gewaardeerd, is van de hand van Claude Ballin en gegraveerd door Lepantre, in 1673.

Maar de fraaiste werken, die onder de leiding van Colbert voor den Koning werden uitgevoerd, waren zilveren tafels, waarvan het drijf- en beeldhouwwerk — zoo massief als de meubels waren — tienmaal meer waarde had dan het materiaal zelf. Het waren toortsdragers of groote guéridons van acht à negen voet hoog, bestemd voor het dragen van candelabers of girandoles, groote vazen om oranjeboomen in te planten en groote draagbaren om ze naar willekeur te verplaatsen, kommen, kandelaars, spiegels, alle werken, waarvan de pracht, de sierlijkheid en de goede smaak, zeker beter dan iets anders kunnen dienen om een juist denkbeeld te geven van de grootheid van den Vorst, die de voorwerpen in het leven had doen roepen. Zij werden gesmolten om de onkosten van den krijg te dekken. Frankrijk verloor daarmee eenige der grootsche scheppingen van de 17e eeuw en een eeuwigdurend monument voor zijn nationalen roem, een werk, dat tegenover de kunstuitingen der Oudheid en der latere eeuwen had gesteld kunnen worden.

In de *Curiosités de l'Eglise de Paris* door Gueffier, noemt de schrijver onder meer voorwerpen, tot geschenken bestemd: een zilververgulde zon van een gewicht van 300 karaat, gemodeleerd door Philippe Bertrand, naar teekeningen van Robert de Cotte, en uitgevoerd door Claude Ballin. Het was een gift van Mssre. Antoine de la Poite, kanunnik van de kerk van Parijs, geboren den 16den Februari 1627 en gestorven den 24sten December 1710.

De inventaris der voorwerpen, die in de werkplaats van den beroemden schrijnwerker Boule verbrandden, vermeldt: „Trois chapiteaux d'ordre corinthien, de 9 à 10 pouces de haut, dont un fait par Claude Ballin, et les deux autres par Duval."

Delaunay, een zilversmid van veel talent en uitstekend teekenaar, die gehuwd was met een nicht van Claude Ballin, heeft de gelukkige gedachte gehad, teekeningen te maken van de schoone werken van Ballin, alvorens zij in den smeltkroes verdwenen en de verzameling gravuren, die hij ons heeft nagelaten, is althans een troost voor de verzamelaars, tegelijkertijd echter een bron van keurige motieven voor de hedendaagsche vakgenooten.

Na den dood van Varin, directeur van de munten in Frankrijk en graveur van de stempels dezer munten, in 1672, benoemde de koning Claude tot „directeur des balances des médailles et des jetons", een betrekking, die hij tot zijn dood waarnam (22 Januari 1678).

In het doodregister van Saint-Germain l'Auxerrois heeft de heer Emile Cardon de volgende aanteekening gevonden:

„Le mardi 25 Janvier 1678, fut inhumé Claude Ballin, Marchand Orpheuvre ordinaire du Roy, garde de sa Monnoye du Moulin, aux Galleries du Louvre aagé de soixante trois ans, décédé le 22 à minuit, et pris rue des Orties." Was geteekend Michel Ballin de Launay.

Michel Ballin was een broer van Claude, wiens zoon, evenzoo genaamd als zijn oom, zilversmid van Lodewijk XV was; deze stierf in de Galeries du Louvre den 18den Maart 1754, in den ouderdom van 93 jaar. Men verwarde hem dikwijls met zijn oom. Volgens Dussieux (*Les Artistes français à l'étranger*) zou Claude Ballin II vooral voor 't buitenland gewerkt hebben. De hoven van Portugal, Spanje, Italië, Saksen, Beieren, Rusland, Prins Eugenius, de Sultan van Turkije zelfs bezaten belangrijke werken van dezen Ballin den tweede.

Claude Ballin, de eerste, had voornamelijk voor den

(1) *Charles Perrault.* Les hommes illustres qui ont paru en France pendant ce siècle. — Paris, 1696; 2 vol. in fo.

(2) Halsbedekking van metaal.

Koning en de kerken gewerkt; toch bezaten enkele particuliere woonhuizen werken van hem en, behalve de bronzen van Versailles, zijn zij het, die ons op dit oogenblik een denkbeeld doen krijgen van de schoonheid der verloren gegane werken.

Het karakter van Ballin's werken is — merkwaardig genoeg in dien tijd van Italiaanschen invloed — eigenaardig Fransch; aan het einde der studie, door Charles Perrault aan hem gewijd, wijst deze er met zekeren nadruk op, dat Ballin nooit Parijs verlaten had: „hetgeen", zegt hij, „doet zien hoe groot de dwaling is van hen, die denken, dat slechts zij in de schoone kunsten uitmunten, die eenige jaren in Italië hebben doorgebracht."

De opmerking is zeer zeker zeldzaam in dien tijd.

(A. et A.) BEELDHOUWKUNST.

Ons medelid, de beeldhouwer E. van den Bossche, heeft weder een kunstwerk voltooid.

Aan den fraaien gevel, welke op den Nieuwendijk door den architect G. van Arkel voor het nieuwe photographische atelier van den heer Greiner wordt gebouwd, is door den heer Van den Bossche een kinderfries gebeiteld, dat de reeds gevestigde reputatie van zijn atelier op dit gebied met glans handhaaft.

Het fries stelt de verschillende bewerkingen voor, die een photographische afdruk moet ondergaan alvorens in het album eene plaats te vinden. Het moeilijke vraagstuk om zulk een onderwerp te idealiseeren, mag voortreffelijk geslaagd heeten.

Een aantal kleine jongens ziet men, op de komisch-naieve manier van doen aan zulke kleuters eigen, bezig met de verschillende werkzaamheden, terwijl het laatste groepje in een portret-album bladert.

Ook de fraaie vullingen aan pilasters en venster-borstweringen, door den heer Crevels met veel smaak en finesse in vroeg-Renaissance vormen gemodelleerd, verdienen vermelding.

Wij hopen eerlang eene afbeelding van den gevel in onze uitgaven te kunnen opnemen.

(A. et A.) IETS OVER VERGLAASDE MUURTEGELTJES.

Wat is de oorzaak dat tegeltjes, welke aan de buitenlucht blootgesteld zijn, vaak scheuren en bladderen? Deze vraag werd mij gesteld ten opzichte van een met tegeltjes bezet portiek, waarvan de meeste gesprongen waren.

Ik hoop den lezer van dit opstel geen ondienst te bewijzen door de voornaamste eigenschappen (welke gedeeltelijk uit Karmarsch' „Technologie" geput zijn) en de vermoedelijke oorzaak van het bersten mede te deelen.

De kleine witte of gekleurde muurtegeltjes moeten zijn vlak, fijn en goed gesloten van korrel, hard doorbakken, helder klinkend, zuiver van kleur, gelijk van maat en zuiver afgesneden.

Het glazuur moet vooral goed uitgesmolten ofwel fraai uitgevloeid zijn, en dus een gladde, van rimpels, tranen en andere verhevenheden vrije, glanzige oppervlakte zonder blaasjes opleveren, voorts overal even zwaar en niet te dik aangebracht zijn, vast op de steen hechten en niet de onder den naam van haarbersten of spronger bekende fijne scheurtjes vertoonen.

Deze haarbersten hebben hoofdzakelijk hun ontstaan te danken aan het gering gehalte van loodoxyde in het glazuur. Bij aanwezigheid van veel loodoxyde wordt het glazuur snelvloeiend, van weinig of geen loodoxyde traagvloeiend.

Wil men traagvloeiend glazuur toepassen, dan moet het te verglazen voorwerp goed doorbakken zijn, daar het glazuur zich anders niet met de gebakken klei verbindt. Op ordinair fabrikaat wordt loodvrij glazuur te duur; het glazuur van echt porselein is de meest volkomen soort van loodvrij glazuur, zeer hard en traagvloeiend, doch juist wegens de laatste eigenschap niet te gebruiken op voorwerpen, welke bij geringe hitte gebakken worden; het bestaat in den regel uit dezelfde stoffen als het porselein zelf, doch met ruimer verhouding van vloeimiddelen (bijv. porseleinscherven, kwarts en gips of krijt); meermalen bereidt men het uit kwarts- en veldspaath.

Men kan de glazuren in de volgende hoofdsoorten onderscheiden:

a. Doorschijnend loodglazuur, waarin hoofdzakelijk lood-oxyde het vloeimiddel is, dat met kiezel en kleiaarde tot een glasachtige massa samensmelt; het is zeer dunvloeibaar, doch verbindt zich zeer innig met de kleispecie;

b. Ondoorschijnend wit of tinglazuur, ook wel email genaamd, dat hoofdzakelijk gebezigd wordt voor faience (majolica), witte kachels, enz.;

c. Loodvrij glazuur, dat voornamelijk voor porselein en pottebakkerswaren gebruikt wordt.

De grondstoffen der verschillende glazuren worden meestal afzonderlijk tot een poeder gestampt, daarna vermengd, met water tot een brij geroerd, tusschen de steenen van den glazuurmolen herhaaldelijk gemalen en ten laatste door een zeef gegoten, ten einde grove deeltjes te verwijderen.

Het opbrengen van 't met water tot eene pap verdund glazuur geschiedt doorgaans nadat de waar reeds gebakken is; de droge kleispecie zuigt het water in en de glazuurstofjes blijven op de oppervlakte kleven.

In eenige weinige gevallen strooit men het glazuurpoeder droog op de bevochtigde waar. De voorwerpen worden vervolgens voor de tweede maal gebakken, waarbij de glazuurdeeltjes smelten en een glasachtige laag op de specie vormen.

Bij verglaasde tegels of plavuizen wordt dikwijls het glazuur dadelijk door begieting op de luchtdroge waar aangebracht, omdat men zoodoende met een enkel baksel tot het doel geraakt. Deze wijze van handelen verdient echter over het algemeen geen aanbeveling; de waar wordt daardoor gewoonlijk te flauw gebakken, tenzij men een genoegzaam traagvloeiend glazuur gebruike.

Van hoeveel belang een goed aangebracht glazuur is, is overbekend.

De tegels van het genoemde portiek zijn aan verschillende proeven onderworpen, als: verhitting en daarna plotselinge afkoeling, inwerking van zuren enz. De uitslag was, dat de tegels als zeer goed te beschouwen waren. De oorzaak van het afschilferen laat zich mijns inziens, op de volgende wijze verklaren.

De tegels waren in de maand October aangebracht en de hiervoor gebezigde specie was geenszins slecht te noemen; men had evenwel verzuimd de aansluitingsvlakken te voegen of zuiver passend te slijpenen het gevolg daarvan was, dat de tusschenruimten met water, dat uit de vochtige muren zakte, of met gesmolten sneeuw werden opgevuld. Daar het bekend is, dat water tijdens het bevriezen sterk uitzet, laat zich de oorzaak van het afschilferen lichtelijk verklaren.

Een paar tegels, welke ik uit genoemd portiek heb doen sloopen, gaven mij hiervan het beste bewijs; niet alleen was het glazuur verticaal gescheurd, maar in doorsnede was waar te nemen, dat het met een gedeelte van den tegel ook horizontaal was losgemaakt, wel een bewijs van de kracht, waarmede het bevriezende water trachtte naar buiten te dringen.

In het meest beschutte gedeelte van het portiek waren de tegels gaaf gebleven, hetgeen mij in mijne zienswijze nog versterkte.

L. J. R.

(A. et A.) *H. JÄGER'S* „GARTENKUNST UND GÄRTEN, SONST UND JETZT".

Zijn in ons land boeken over tuinarchitectuur en hare geschiedenis een zeldzaamheid, in Duitschland schijnt het een geliefkoosd onderwerp te zijn. Geen jaar gaat voorbij of er verschijnt een boek op dat gebied. Nauwlijks zijn de werken van J. v. Falcke, *Der Garten, ihre Kunst und Kunstgeschichte*, en Tuckermann's *Die Gärten der Italienische Renaissance-zeit* verspreid, of een nieuw werk verschijnt, dat trachten wil het publiek te doen zien, hoe de tuinen er vroeger uitzagen en wat zij heden zijn.

H. Jäger, *Hofgarten-inspector* te Eisenach, de bekende tuinbouwkundige, behandelt in dit werk meer uitvoerig, wat hij vroeger in zijn *Lehrbuch der Gartenkunst* in 't kort vermeldde.

Het prospectus deed veel goeds verwachten en aflevering 1 beschaamde deze verwachting niet, maar aflevering 3 doet den indruk wel wat verminderen. Waren over 't algemeen de beschouwingen over de tuinen der Oudheid en die der Italiaansche Renaissance door goede gravures toegelicht, hoofdstuk 5 laat in dat opzicht veel te wenschen over. Waar de schr. de Fransche vroeg-Renaissance behandelt, geeft hij ons Fontainebleau en St.-Germain-en-Laye te zien, zooals deze parken door Le Nôtre veranderd zijn. Waarom geen afbeeldingen gegeven der oude Fransche tuinen, zooals zij te vinden zijn in de werken van Androuet Ducerceau (1579) en Claude Mollet [1]) (1651) en anderen. Zeldzaam zijn deze werken zeker, maar er bestaan reeds zooveel reproducties, dat het waarlijk niet moeilijk zou zijn geweest er eenigen te verkrijgen.

In aflevering 5, hoofdstuk 6, *Die Gärten im sogenannten holländischen Stil*, komt de aap uit den mouw en wordt het duidelijk, hoe weinig de schrijver op de hoogte is van onze oude en nieuwe tuinen en parken.

Wel-is-waar schijnt hij enkele oude prenten gezien te hebben, doch wat hij bij enkelen zag, neemt hij als algemeene toestand aan en is daarenboven in tegenspraak met de illustraties, waarvan hij zich bedient.

De eerste prent, die hij geeft — het park van Willem van Nassau, behoorende tot het zoogenaamde huis te Zeist — is al onjuist. Bij het maken van de gravures naar een halven plattegrond in Le Rouge's *Les nouveaux jardins à la mode* (1779), heeft de teekenaar gedacht, dat de andere helft evenzoo was.

Hij vergiste zich echter, de linkerzijde was geheel anders gedetailleerd. Bovendien plaatst hij het bij Den Haag en noemt J. v. d. Groen den ontwerper der broderie-parterres, waarvoor evenwel de bewijzen niet voorhanden zijn.

„Groote tuinen waren er weinig, de kleinen geleken op elkander als zusters," zegt Jäger.

't Is waar, wij hadden geen parken als die van Versailles, Schönbrunn en andere, maar ook geen vorsten, die het volk uitzogen. Toch kunnen wij plaatsen aanwijzen, die wel genoemd mogen worden. Dat de ontwerpen allen op elkander zouden gelijken, is een bewijs, dat de schrijver weinig plattegronden bestudeerd heeft. Een ander bewijs hiervoor is ook zijn bewering, dat alle Hollandsche tuinen als een schaakbord verdeeld waren.

't Is eigenaardig hoe hij de Hollandsche tuinen van de eerste helft der 17de eeuw, van de laatste helft dier eeuw en het begin der 18de eeuw met elkander verwart en dooreenhaspelt.

Als een verschilpunt met den echt Franschen stijl noemt Jäger het ontbreken van stervormig uiteenloopende wegen, en juist in Holland was bijna geen buitenplaats of park van eenig belang of het had zijn *sterrebosch*.

Wat hij van Rijswijk verhaalt is ook niet juist, doch dit is minder zijn schuld, dan wel van de omstandigheid, dat men tijdens den vrede van Rijswijk de oude plaat van Floris à Berkenrode een nieuwen, met de tijdsomstandigheden overeenkomenden, titel gegeven heeft.

Op bladz. 184 komt het misplaatste Duitsche *Selbstgefühl* voor den dag als hij schrijft: „Deze kleine tuinen waren een zeldzaam mengsel van leelijke en nuttige dingen, spaarzaam met werkelijke sieraden getooid. De zuinige Hollander offert moeilijk het nuttige op en voelt den wansmaak van zulke verbindingen niet.

Nog *heden* zijn er *zulke tuinen* en waar de zoogenaamde Engelsche tuinen zich verspreid hebben, zijn ook heden nog die kleinere tuinen, zelfs de openbare plantsoenen, zonder eenig verband met de schoonheid der natuur. *Uitgezonderd zijn eenige hoogschen omwattende parken en nieuwere door Duitschers aangelegde landschapsparken.*"

Ergo, bekwame Hollandsche tuinarchitecten zijn er niet en ook niet geweest.

Maar het slot van zijn hoofdstuk is zeker al heel fraai en doet zien, dat de schrijver nooit in Holland is geweest of op de gewone manier der vreemdelingen op alles slechts een vluchtigen blik geslagen en klakkeloos overgeschreven heeft wat toeristen — de slechtste beoordeelaars van een streek, waar zij doorheen vliegen — van Holland gelieven te vertellen. Op blz. 190 lezen wij dan:

„Daar wij hier van Holland afscheid nemen, omdat *zijn tuinen weinig door den nieuweren tijd gewijzigd zijn* — ofschoon er eenige bestaan, die in landschapsstijl ontworpen heeten, maar dit evenwel niet zijn, daar de regelmatigheid van den ouden stijl overal doorheen schemert — zoo volgt hier een oordeel van Repton, den beroemdsten Engelschen landschapsarchitect, over de Hollandsche tuinen uit het laatst der 18e eeuw."

Hier volgt een beschrijving van een dier kleingeestige tuintjes, die het langst bewaard zijn gebleven.

Nu vraag ik wat te zeggen van een boek, waaruit blijkt dat de schrijver, zonder eigen onderzoek, maar overschrijft wat anderen hem verteld hebben, of uit zeer weinig vertrouwbare bronnen heeft geput.

Toen ik kennis maakte met het prospectus van het werk en daarin, door de opgegeven gravures, bemerkte, dat, evenals in andere buitenlandsche werken, over Holland weer iets extra moois te zien en te lezen zou worden gegeven, heb ik den schrijver aangeboden hem eenige goede gravures en zoo noodig andere gegevens te zenden, doch het aanbod werd afgeslagen, en wat ik vreesde, geschiedde dan ook.

Wat zijn oordeel over de nieuwere aanleggen betreft is het niet te verwonderen, dat dit ten koste van vroegere en hedendaagsche vakmannen, niet schitterend is. Zelfs schijnt hij in Holland weinig of niets gezien te hebben, doch daar hij vernomen heeft, dat Petzold en andere zijner landslieden (?) somtijds naar Holland geroepen werden om daar te komen werken, schijnt hij van gedachte te zijn geweest, dat *alles*, wat werkelijk goed is, door *Duitschers* is gemaakt.

Buitendien heeft men te doen met een ziekteverschijnsel, waarvoor geen geneesmiddel schijnt te bestaan. 't Is een soort van hartkwaal, die den lijder steeds doet haken naar vreemden en zoodanig op het geheugen werkt, dat landgenooten vergeten worden en men niet eens weet, dat zij bestaan of bestaan hebben.

Lieden, door deze ziekte nog niet aangetast, worden zoodanig door anderen bewerkt, dat elk goed

[1]) Dit werk is eerst verschenen, toen de richting in de kunst eene andere wending nam.

verschijnsel vóór het zich heeft kunnen doen gelden onderdrukt wordt.

Tot zoover mijn beschouwingen over de vijf eerste afleveringen van het boek, welks titel boven dit stuk geplaatst is. Zij omvatten ongeveer het 1e gedeelte, den regelmatigen stijl. De later nog te verschijnen afleveringen zullen den landschapstijl in zijn verschillende toestanden behandelen; hierover later.

Veel nieuwe gezichtspunten zijn totnogtoe niet in het boek te vinden. Het is een aaneenschakeling van hetgeen reeds vroeger in andere Duitsche werken behandeld werd.

Doch evenals andere, zal ook dit zijn weg wel vinden en is een zekere mate van succes gewaarborgd.

LEONARD A. SPRINGER.

(A. et A.) DE VATICAANSCHE TENTOONSTELLING.

De verslaggevers hebben in deze tentoonstelling een bewijs gezien van de ontwikkeling onzer kunstnijverheid en om 't zeerst werd in verschillende bladen de kunstwaarde der ingezonden voorwerpen geroemd. Men heeft ongetwijfeld gegronde redenen voor die lofspraak gehad: men sta ons echter toe het niet geheel en al eens te zijn met die beschouwingen. Er zijn op deze expositie wel-is-waar voorwerpen, die fraai ontworpen en uitgevoerd zijn, wij noemen o. a. het altaar van de heeren Cuypers en Stoltzenberg; het titelblad van het album: Neerlandia Catholica, van den heer Cuypers; de schilderij en de teekeningen van den schilder Philippeau, die ondanks hare geringe waarheid in kleur, een goeden indruk maken; de beeldhouwwerken van F. L. Stracké e. a., maar over 't geheel onderscheiden zich de overige inzendingen niet door eigenschappen, waaruit gevolgtrekkingen konden zijn te maken ten gunste van de trap van ontwikkeling, waarop onze hedendaagsche kunstnijverheid staat. Met zeer weinige uitzonderingen is b. v. het borduur- en tamboereerwerk op de kerkgewaden niet buitengewoon fraai van compositie en het is zeer de vraag of de stoffen met ingeweven ornementen van Nederlandsch fabrikaat zijn. Het beeldhouwwerk — de talrijke smakeloos gekleurde Mariabeelden en kleinere statuetten, de vullingen van altaarpaneelen — zij zijn zoo droog en levenloos gemodeleerd, men mist er zoo ten eenenmale de bekoorlijkheid der middeneeuwsche beeldgroepen in, dat het ons onbegrijpelijk voorkomt hoe architecten van talent dergelijke producten goedkeuren. Het is ook verwonderlijk, dat de 14de- en 15e-eeuwsche voorbeelden niet met meer ijver bestudeerd worden: zeer zeker zou men dan betere resultaten verkrijgen. De miskelken, die in grooten getale aanwezig zijn, vertoonen ook weinig verscheidenheid in de versieringsmotieven; de ontwerpers hebben zich althans niet veel moeite gegeven oorspronkelijke composities te leveren: het schijnt alsof allen van elkaar geleend hebben.

In de banieren is niet bijzonder veel pracht tentoon gespreid; zij zijn bijna alle hoogst eenvoudig van conceptie; andere nog slecht uitgevoerd daarenboven. Een in een groote vergulde lijst gevatte, in penteekening uitgevoerde opdracht, moet den Italianen geen hoogen dunk geven van onze bedrevenheid in die kunst; het werk mist alle zekerheid van lijn en is kinderachtig uitgevoerd.

Er is *veel* gegeven en dit verheugt ons ter wille van het doel; men zegge echter niet, dat de kunstnijverheid in zoo hooge mate bevorderd wordt door een tentoonstelling als deze.

BUITENLANDSCHE BERICHTEN.

— (A. et A.) Om den grooten staatsprijs voor de architectuurafdeeling aan de Berlijner Kunst-academie, bestaande in een stipendium van 6000 mark voor een tweejarige reis naar Italië, benevens 600 mark voor reiskosten, wordt op het oogenblik door vier studenten gedongen, die tot den hoofdwedstrijd zijn toegelaten.

Het onderwerp is dit jaar: een museum voor beeldende kunsten, voor eene stad van ongeveer 50,000 inwoners. De inlevering der ontwerpen moet vóór den 8sten October geschieden, waarna de bekroning in de tweede helft van November zal plaatsvinden.

— (A. et A.) Op het kleine eiland Tranenworth (Chiemsee) waar iedereen zomer een aantal schilders hunne tenten opslaan, vertoeft dit jaar ook Felix Possart, wiens werk ten vorige jare te Amsterdam zooveer de aandacht trok. Hij werkt daar aan eene schilderij, welke het tegenoverliggende eiland Herrenworth met het lustslot Herrenchiemsee in avondverlichting ten onderwerp heeft.

— (A. et A.) De Berlijnsche schilder prof. Woldemar Friedrich, heeft van het Ministerie van Eeredienst de opdracht ontvangen, om de aula van het nieuwe Gymnasium te Wittenberg met een groote muurschildering te versieren; eene episode uit den hervormingstijd zal het onderwerp zijn.

Voor de uitvoering is een bedrag van 20 à 25,000 mark uitgetrokken.

BINNENLANDSCHE BERICHTEN

'S-GRAVENHAGE. Het waarborgfonds voor de Kunstnijverheidstentoonstelling van 1888 is volgens mededeeling van het uitvoerend comité 200 goed als volteekend. Onder de laatste inteekenaars behooren de prins en prinses Von Wied.

De opgaaf van de inzending van voorwerpen moest volgens artikel 4 van het programma vóór 1 September geschieden; op veelvuldig verlangen is de termijn van aangifte echter verlengd tot 1 November 1887.

AMSTERDAM. In het gebouw der Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst werd Zaterdag 27 Augustus de jaarlijksche algemeene zomervergadering gehouden der Vereeniging van burgerlijke ingenieurs. De notulen, de rekening en verantwoording van de geldmiddelen werden achtereenvolgens behandeld en goedgekeurd.

Eene door eenige leden der Vereeniging voorgestelde wijziging der statuten kon de in die statuten vereischte meerderheid niet erlangen.

In plaats der aftredende bestuursleden Jhr. O. J. A. Repelaar van Driel en Dr. E. F. van Dissel, werden de heeren J Schroeder van der Kolk en W. H. Hubrecht, gekozen.

Op voorstel van het bestuur werd besloten eene bijdrage van *f* 200 beschikbaar te stellen voor het door de Maatschappij tot Bevordering van Nijverheid gewenschte proefstation voor bouwmaterialen in Nederland.

— Volgens *De Amsterdammer*, *Dagblad voor Nederland*, bestaat het plan om het zeventiende-eeuwsche Marktplein of een gedeelte daarvan over te brengen naar de tentoonstelling, het volgende jaar te Brussel te houden. Het plan gaat o. a. uit van den heer Colinet, vroeger directeur van de Quellinusschool te Amsterdam, thans te Antwerpen woonachtig, een der heeren, die het initiatief genomen hebben van de Antwerpsche wereldtentoonstelling.

SNEEK. Door den heer H. P. N. Halbertsma, ingenieur te Rotterdam, is eene circulaire verspreid met daarbij behoorende inschrijvingsbiljetten voor het aanleggen van een drinkwaterleiding, waaraan hierterstede behoefte is.

VACANTE BETREKKINGEN.

Bij den Provincialen Waterstaat in Gelderland wordt gevraagd een hoofdopzichter der derde klasse, op een jaarwedde van *f* 1600 en vergoeding voor reis- en verblijfkosten. Verzoekschriften op zegel vóór 20 September a. s. aan Gedeputeerde Staten.

BENOEMINGEN.

— Bij beschikking van den Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid zijn, met ingang van 15 September aanstaande, benoemd tot opzichter van den Waterstaat 4de klasse I. C. Winterwerp Cz. en H. Bokma.

— De Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid heeft benoemd tot buitengewoon opzichter:

a. bij het bouwen van eene scheepvaartsluis aan het Oude Maasje, nabij Keizersveer, de heeren D. J. de Jongh en L. M. J. Kooremans, te 's-Bosch, ieder op eene maandelijksche belooning van *f* 70;

b. bij het bouwen van eene dubbele uitwaterings- en inlaatsluis aan het Oude Maasje, nabij Keizersveer: de heeren J. J. Fourdraine te Lage-Zwaluwe, en J. A. van Dalsen, te 's-Bosch op eene maandelijksche belooning van *f* 70 en van *f* 65.

— Bij Koninklijk besluit van 18 Augustus 1887, N°. 28, is, met ingang van 1 September e. k., voor den tijd van één jaar, als leeraar in de geniewetenschappen bij de Koninklijke Militaire Academie benoemd, de eerste luitenant G. B. H. F. Alpherts, van het wapen der genie in Nederlandsch-Indië, thans met verlof hiertelande.

— Bij Koninklijk besluit van den 26sten Augustus 1887, N°. 26, zijn bij het kadaster benoemd:

tot landmeter 1ste klasse F. A. Claessen, te 's-Gravenhage, thans 2de klasse:

tot landmeter 2de klasse C. Geyl, te Zwolle, thans 3de klasse,

tot landmeter 3de klasse P. Hunse, te Groningen, thans 4de klasse;

tot landmeter 4de klasse Th. J. Hondius, te Utrecht, thans adspirant.

ADVERTENTIEN.

Hollandsche IJzeren SPOORWEG-MAATSCHAPPIJ.

Aanbesteding.

Op **Maandag den 19den September aanstaande**, des namiddags ten twee ure, zal in Kamer 46 van het Centraal Administratiegebouw der Maatschappij aan het Droogbak te *Amsterdam* worden **aanbesteed**:

Volgens bestek No. 411: Het maken van een DOORGANG met GEMETSELDE LANDHOOFDEN, IJZEREN KOLOMMEN en BOVENBOUW in den RIJSWIJKSCHEN STRAATWEG met bijkomende werken te DEN HAAG. In TWEE perceelen.
Raming f 33,900 perceel EEN en f 18,500 perceel TWEE.

Bestekken met teekening zijn tegen betaling van *f* 2.— per exemplaar te verkrijgen aan het Bureau van den Ingenieur van den Weg, Kamer 154 van bovengenoemd Administratiegebouw, alwaar ook inlichtingen zijn te verkrijgen.

De Administrateur.

OPENBARE AANBESTEDING.

BURGEMEESTER EN WETHOUDERS van *AMSTERDAM* zullen op **Maandag 12 September 1887**, des middags te 12 uur, op het Raadhuis, in het openbaar **aanbesteden**:

Het bouwen van twee openbare lagere scholen der 1e klasse, op een terrein aan de Da Costastraat hoek Potgieterstraat.

De voorwaarden dezer Aanbesteding zijn uitsluitend te verkrijgen ter Stadsdrukkerij, tegen betaling van *f* 2.50 (met 4 teekeningen).

Inlichtingen worden gegeven ten kantore van den Stads-Architect, Raadhuis kamer N°. 101, des ochtends van 10—12 uur, gedurende de week welke der besteding voorafgaat.

Burgemeester en Wethouders voornoemd:
VAN TIENHOVEN.
De Secretaris,
A. v. d. ELST Az. l. s.

Amsterdam, 1 September 1887.

Aanbesteding.

BURGEMEESTER en WETHOUDERS van *'S-HERTOGENBOSCH* zullen op **Donderdag 15 September 1887**, voormiddag 10 ure, ten Raadhuize aldaar bij enkele inschrijving

Aanbesteden:

Het opruimen van ondiepten in de westelijke gracht, deel uitmakende van de rivier de Dommel.

Het bestek ligt ter inzage op het Raadhuis te *'s-Hertogenbosch* en is verkrijgbaar bij den Gemeente-architect J. M. NABBE aldaar, tegen betaling van *f* 0.50.

Aanwijzing in loco zal plaats hebben op Zaterdag 10 September e. k., voormiddag 10 ure, te beginnen nabij het bastion Deuteren aan den Vughteruitgang en verder tot de rivier de Dieze.

De inschrijvingsbiljetten moeten vóór 3 ure des namiddags van den dag dien der aanbesteding voorafgaande, in de ten Raadhuize daartoe gestelde bus gestoken zijn.

Inlichtingen zijn te bekomen bij den Gemeente architect voornoemd.

's-Hertogenbosch 1 Sept. 1887.

Burgemeester en Wethouders voornoemd,
De Burgemeester,
v. d. DOES DE WILLEBOIS.
De Secretaris,
J. N. G. SASSEN

Bouwterrein te koop.

Aan den Roermondschen weg te *Venloo* zijn eenige **goed gelegen BOUWTERREINEN** te Koop van verschillende **breedten** en **diepten**, zeer geschikt voor den bouw van Heerenhuizen.

Te bevragen bij den heer H. VAN GASSELT, Mr. Timmerman, aldaar.

VERZAMELING
VAN
BEKROONDE ONTWERPEN,
door de Leden van het Genootschap
„Architectura et Amicitia",
gevestigd te AMSTERDAM.

Het groote debiet, aan **„DE BOUWMEESTER"** ten deel gevallen, doet den Uitgever vermoeden dat vele Inteekenaren er belang in zullen stellen ook de **„BEKROONDE ONTWERPEN"** aan te schaffen, ten einde de door dit Genootschap bereegde reeks van Platen volledig te bezitten, daar de bovengenoemde **„VERZAMELING"** door »DE BOUWMEESTER" vervangen is en hiermede als het ware **één** geheel uitmaakt. Hij biedt daartoe dit werk, zoolang de geringe voorraad strekt, tot de volgende prijzen aan:

in fraaie Portefeuille in plaats van *f* 14.60 voor *f* 7.
zonder de Portefeuille „ „ „ „ 12.— „ „ 6.

Deze **„Verzameling"** bestaat uit 36 Platen in Photo-lithographie, die een aantal verschillende belangrijke ontwerpen van velen der voornaamste Architecten bevatten en is uitgegeven in hotzelfde formaat als **„de Bouwmeester"**.

Arnhem. *De Uitgever* P. GOUDA QUINT.

Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen.

AANBESTEDING

(Voor rekening van den Staat).

Op **Dinsdag den 13den September 1887**, des namiddags ten 2 ure, aan het Centraalbureau der Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen bij de Moreelse Laan te *Utrecht*, van:

Bestek N°. 464.

Het afbreken der in regelwerk uitgevoerde buitenwanden, benevens de scheidingswanden tusschen middengebouw en vleugels van af de verdieping van het Hoofdgebouw en het vervangen daarvan door gemetselde ringmuren en buitenmuren met daarmede in verband staande werken, op het station OLDENZAAL.

De besteding geschiedt volgens § 57 van het bestek.

Het bestek ligt van den 30sten Augustus 1887 ter lezing aan het Centraalbureau bij de Moreelse Laan en aan het bureau van den Heer Sectie-Ingenieur te *Zutfen* en is op *franco* aanvraag aan genoemd Centraalbureau (Afd. Weg en Werken) te bekomen, tegen betaling van *f* 1.00.

Inlichtingen worden gegeven aan het Centraalbureau (Afd. Weg en Werken).

De aanwijzing op het terrein zal geschieden den 6den September 1887 ten 12 ure des middags.

Utrecht, den 29sten Augustus 1887.

Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen.

Aanbesteding.

(Voor rekening van den Staat).

Op **Dinsdag den 13den September 1887**, des namiddags ten 2 ure, aan het Centraalbureau der Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen bij de Moreelse Laan te *Utrecht*, van:

Bestek N°. 465.

Het afbreken van wachtershuisjes en het maken van wachterswoningen met eenige daarmede in verband staande werken ten behoeve van den spoorweg BREDA—BOKSTEL.

Raming *f* 28000.—.

De besteding geschiedt volgens § 76 van het bestek.

Het bestek ligt van den 27sten Augustus 1887 ter lezing aan het Centraalbureau bij de Moreelse Laan en aan het bureau van den Heer Sectie-Ingenieur te *Breda* en is op *franco* aanvraag aan genoemd Centraalbureau (Afd. Weg en Werken) te bekomen, tegen betaling van *f* 1.00.

Inlichtingen worden gegeven aan het Centraalbureau (Afd. Weg en Werken) en bij den Sectie-Ingenieur voornoemd.

De aanwijzing op het terrein zal geschieden den 5den September 1887, ten 1 ure des namiddags te Gilze-Rijen.

Utrecht, den 25sten Augustus 1887.

SCHLEICHER & SCHÜLL'S
Teekenpapieren enz.

Te verkrijgen voor de **FABRIEKSPRIJZEN** (zonder verhooging van vracht of rechten) in het Magazijn van **Teekenbehoeften** voor **Bouwkundigen** van:

Th. J. DOBBE en ZOON te Utrecht.

☛ **Uitmuntend LICHTDRUKPAPIER en LICHTDRUKPREPARAAT uit de beste Fabrieken.**

Stoomfabriek van gedreven en geslagen ZINK- en KOPERWERKEN.
KLIJN, TISSOT & Co.
Amsterdam. Nieuwe Teertuinen 16.

Vervaardigen **Ornamenten** naar elk ontwerp of teekening. Inrichting voor het **galvaniseeren** van ijzer. Etalage van verschillende monsters op de Permanente Tentoonstelling van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst *Amsterdam*.

Openbare Verkooping

in het Hof van Holland, te *Hilversum*, op **Donderdag 22 September 1887** bij Opbod en Afslag, en op **Donderdag 29 September 1887** bij Toeslag, telkens des middags te 12 uren, door de Notarissen P. G. LASONDER, te *Hilversum*, en F. VAN HOUTEN, te *Amsterdam*:

Van den **Horstermeerpolder en aangrenzende Bezittingen** in de Meeruiterdijksche en Blijkpolders, alles onder de gemeente *Nederhorst den Berg*, aan de rivier De Vecht, provincie *Noord-Holland*, groot omgeveer 690 Heet.;

zijnde de Horstermeerpolder, met uitzondering van **Wei-, Bouw- en Griendlanden, Boerderijen** en **diverse Bouwmanswoningen**, twee in goeden staat zijnde en uitstekend werkende **Stoomgemalen**, dezelfs **Bedijkingen, Waterloozingen, Bruggen** en verdere toebehooren, en den weg aan de zuidzijde van de vroeger zoogenaamde Drecht, zijnde de Polder doorsneden van goede **Grintwegen**, uitgaande gevende zoowel naar *Overmeer*, gemeente *Nederhorst den Berg*, aan de Vecht, als over den Heerenweg naar *'s-Graveland*.

Alles te zamen ter oppervlakte van 610 Hectaren, 73 Aren;

tot welk Perceel nog behoort onder *Ankeveen* een **Perceeltje**, groot 8 Aren, 30 Cent., en *Kortenhoef* een **Perceeltje**, groot 2 Aren, 90 Cent.

VOORTS:

in den Meeruiterdijkschen Polder, eene **Boerderij** met **toebehooren** en diverse **Griend- en andere Landen**, benevens de vroeger zoogenaamde **Drecht**, loopende tot *Overmeer*; groot 8 Hectaren, 17 Aren, 44 Centiaren;

en in den Blijkpolder eene **Boerderij** met afzonderlijke **Woning** en diverse **Gras-, Griend- en Bouwlanden**, met **Water** en verder **toebehooren**; te zamen groot 68 Hectaren, 68 Aren, 41 Centiaren.

De Perceelen worden geveild bij zoodanige combinatiën en op de Voorwaarden als bij Notitiën zullen worden omschreven, in tijds bij genoemde Notarissen te verkrijgen.

PHOTOLITHOGRAPHIE, PHOTOZINCOGRAPHIE
en Stéréotype-Inrichting
van G. J. THIEME, te Arnhem.

De ondergeteekende vestigt de aandacht op zijne inrichting voor **Photolithographie**, bijzonder geschikt voor de reproductie van **Plans, Teekeningen** enz. van HH. Architecten en Bouwkundigen; op die voor **Photozincographie** voor de reproductie van **Platen en Gravures**, ook van **Teekeningen** voor Boekwerken enz. ten dienste van HH. Uitgevers en op zijne **Stéréotype-inrichting** voor HH. Drukkers, alles tot de minste prijzen.

Prospectussen met proeven van bewerking, worden op *franco* aanvrage gratis toegezonden.

G. J. THIEME.

NEUCHÂTEL ASPHALTE COMPANY LTD, LONDON.

Exploitatie der Mijnen van Val de Travers.

FABRIEK TE **AMSTERDAM** Beltweg N°. 3.

TRADE MARK.

NATUURL. ASPHALT VAN **VAL DE TRAVERS** ZWITSERLAND.

Gecomprimeerde Asphaltwegen en dito Dorschvloeren.
Werken in Asphalt-Mastiek voor Trottoirs, Skating-Rinks, Moutvloeren, Kelders.
Kolf- en Kegelbanen, Winkel- en Magazijnvloeren, Gangen, Veranda's, Brug- en Dakbedekkingen, Beton-Fundeeringen, Stallen enz. enz. enz.

Zindelijk, Vochtwerend, Ondoordringbaar, Geraaswerend.
Asphalt speciaal tot wering van vochtige muren.

Voor inlichtingen omtrent het leggen van **Vloeren, Bedekkingen** enz. gelieve men zich te adresseeren aan het Kantoor der fabriek, Beltweg 3, *Amsterdam*, of bij den Heer H. G. KNOOPS C.Ozn., Beekstraat F. 62, te *Arnhem*.

De Directeur, **W. PATON WALSH.**

BECKER & BUDDINGH. — ARNHEM.

KONINKLIJKE FABRIEK VAN

WATERPAS-
HOEKMEET-

en andere

INSTRUMENTEN,

voor INGENIEURS ARCHITECTEN, LANDMETERS, TEEKENAARS enz.

Geëmailleerd-ijzeren **PEILSCHALEN,**

WEEGWERKTUIGEN.

DE LINT & Co.

Oostzeedijk 248, Rotterdam.

VLOER- en WANDTEGELS,
TROTTOIR-, CEMENT- EN IJZERSTEENTEGELS.
Groote voorraden.

H. & J. SUYVER,

FABRIKANTEN VAN
STOOMKETELS EN WERKTUIGEN,
op de Intern. Tentoonstelling te *Amsterdam* 1883 bekroond met
EERE-DIPLOMA (hoogste onderscheiding).
Hollandsche Tuin en Zeepaard, Bickerstraat
AMSTERDAM.

A. J. BACON & Co.

Ingenieurs, Aannemers van **Verwarming en Ventilatie, Gas- en Waterleidingen, Bouwmaterialen enz.**
BEKROOND met **Gouden, Zilveren en Bronzen Medailles.**
Overtoom N°. 230,
AMSTERDAM.

Inrichtingen voor openbare gebouwen, gestichten, woonhuizen, villa's, kantoren, enz.
Projecten en begrootingen worden kosteloos geleverd.

Bekroond: Dusseldorp 1880. Weenen 1880. — **Gouden Medaille** Amsterdam 1883. — **Bekroond:** Frankfort a/M. 1881. Amsterdam 1882.

JOHANN ODORICO, Frankfort a/M.

FABRIEK VAN

Marmermozaïek en Terrazzo-vloeren, Glasmozaïek,
Kunstmarmer en **Cementuitvoeringen.**

Succursales. **Amsterdam, Weenen, Londen, Boston.**
Opgericht 1830.
Eenig vertegenwoordiger voor Nederland
FERD. ENGERS, Amsterdam,
Heerengracht, bij de Oude Spiegelstraat n°. 335.

Gedrukt bij G. W. van der Wiel & Co., te Arnhem.

Photolith. v. G. J. Thieme, Arnhem.

TWEE-EN-TWINTIGSTE JAARGANG N°. 37. ZATERDAG 10 SEPTEMBER 1887.

De Opmerker

Orgaan van het Genootschap

ARCHITECTVRA ET AMICITIA

Weekblad voor Beeldende Kunst- en Technische Wetenschap

A.W.

Redacteur-Uitgever F. W. VAN GENDT Jr.
Adres voor Redactie en Administratie van het Weekblad en advertentiën: Bureau van *De Opmerker*, Driekoningenstraat 28, *Arnhem*.
Bureau der Redactie van *Architectura et Amicitia* JAN SPRINGER, H. G. JANSEN en A. REIJDING.
Stukken, deze Redactie betreffende, te adresseeren aan den Heer A. REIJDING, Stadhouderskade 4 te *Amsterdam*,
en al, wat de Administratie van het Genootschap betreft, aan den Heer J. A. VAN DER SLUYS VEER, O. Z. Achterburgwal 132, te *Amsterdam*.

ABONNEMENT *f* 2.25 per 3 maanden of wel *f* 9.— per jaar, bij vooruitbetaling en franco toezending van dit bedrag. Voor het buitenland *f* 7.50 en Nederlandsch-Indië *f* 9.—, beiden bij vooruitbetaling.
ADVERTENTIËN tot 20 cent voor elken regel plaatsruimte en 10 cent voor een herhalingsnummer, worden tot Vrijdagavond aangenomen.
AFZONDERLIJKE NOMMERS, bij contante betaling tot 15 cent per stuk en 25 cent per post, te bekomen aan het Bureau van *De Opmerker* te *Arnhem* en bij den Hoofd-correspondent JOH. G. STEMLER CZN., Boekhandelaar te *Amsterdam*.

MEDEDEELINGEN VAN HET GENOOTSCHAP.

1°. Wegens het bedanken van den heer F. J. Bremmer Hzn., zal het bestuurslid, de heer J. A. v. d. Sluys Veer, O.-Z. Achterburgwal 132, tijdelijk de functie van 1ste-Secretaris waarnemen.

2°. Tot kunstlievend lid is aangenomen de heer G. S. Reehorst, leeraar aan de Hoogere Burgerschool te Bergen-op-Zoom.

3°. Als 2e gewone prijsvraag is uitgeschreven een titelvignet voor den kalender van het Genootschap voor het jaar 1888, waarvan het programma later zal worden medegedeeld.

4°. Voor heeren deelnemers aan de excursie naar Oudewater zal op Zaterdag 17 September, 's avonds 8½ uren, aan het Sociëteitslokaal een afdruk van de photographische groep verkrijgbaar zijn.

Namens het Bestuur:
De 1ste-Secretaris a. i.,
J. A. v. d. Sluys Veer.

(A. et A.) BIJ DE PLAAT.

Het vorig jaar werd door het Genootschap tot de oprichting van een schetsclub besloten.

Gedurende de zomermaanden werden door die club schetstochten naar verschillende plaatsen ondernomen, waarvan uitvoerige verslagen in dit blad werden geplaatst.

De bij dit nommer gevoegde plaat bevat eenige schetsen, op die tochten vervaardigd.

H. G. JANSEN.

ARCHITECTURA ET AMICITIA.

Vergadering van Woensdag 7 September 1887.

Na opening der vergadering door den Voorzitter, werden de notulen gelezen en goedgekeurd.

Aan de orde is het kiezen van een nieuw bestuurslid, in plaats van den heer F. J. Bremmer Hzn., die bedankt heeft. Op voorstel van den Voorzitter wordt besloten, wegens regeling van bestuursaangelegenheden, deze verkiezing uit te stellen tot de volgende vergadering; tegelijkertijd kan dan de verkiezing plaatsvinden van de bestuursleden, die in Juni l.l. hunne functie nedergelegd hebben.

De heer Th. G. Strengers gaf eene kunstbeschouwing van het plaatwerk: Racinet, *l'Ornement polychrome* (2e gedeelte).

Als prijsvraag wordt gekozen: een titelvignet voor den kalender van 1888, waarvoor een prijs van *f* 25 wordt uitgeloofd.

Als kunstlievend lid is aangenomen de heer G. S. Reehorst te Bergen-op Zoom; als gewoon lid wordt voorgesteld, door de heeren Jan Springer en J. A. van der Sluys Veer, de heer M. A. Hendrickx en door de heeren Jan Springer en Vixseboxse, de heer A. van Kleeff.

Na eenige huishoudelijke besprekingen wordt de vergadering gesloten.

(A. et A.) DE TEEKENSCHOOL VAN *FELIX MERITIS.*

In *Felix Meritis* bezichtigden wij dezer dagen weder de tentoonstelling van teekeningen, die door de leerlingen der teekenschool in het afgeloopen jaar werden gemaakt. Er blijkt ook thans uit, dat er onder de hoofdleiding des heeren I. H. A. E. de Vries met vlijt wordt gewerkt en zoowel den directeur als de leeraren, de heeren M. W. van der Valk (leeraar in het pleisterteekenen), Herman J. de Vries (leeraar in het bouwkundig teekenen en de perspectief), A. C. Cramer Nz. (leeraar in het plaatteekenen), G. W. Dijsselhoff (leeraar in het pleister- en plaatteekenen en stijl- en ornementleer) en J. F. Deuffer Wiel (adsistent bij het rechtlijnig teekenen), mogen wij onzen lof niet onthouden over de wijze, waarop zij het onderwijs geven, en de resultaten daarvan. Vooral de bouwkundige teekeningen munten uit door flinke behandeling, in 't oog vallende zuiverheid van lijn en nauwkeurige bewerking; van gewasschen teekeningen zijn eveneens een aantal voorbeelden ter tentoonstelling aanwezig, die smaakvol en zonder pretentie zijn opgewerkt: eigenschappen, die o. i. niet genoeg gewaardeerd kunnen worden. Een teekening naar pleister (laat-Gothisch lijstwerk) scheen ons zeer juist van toon; de overige proeven op dit gebied waren bepaald te donker in de

De Redactie van Architectura et Amicitia stelt zich alleen verantwoordelijk voor den inhoud van stukken, gewaarmerkt met de initialen A. et A.

TECHNISCHE HOGESCHOOL DELFT

eigen schaduw- en slagschaduw-partijen op het pleister. Verschillende teekeningen van beginners, naar voorbeelden van Molkenboer e. a., deden zien, dat de grondslagen voor een degelijke studie van de teekenkunst hier niet worden verwaarloosd.

(A. et A.) ACHT DAGEN IN WEENEN. (1)

Wie de keizerstad aan de Donau in jaren niet gezien heeft en heden de Ringstrasse betreedt, wier kolossale monumentale gebouwen thans alle voltooid zijn, wordt verrast door den aanblik van bijna overweldigende grootschheid en pracht.

Geen enkele stad in geheel Europa biedt den beschouwer perspectievische gezichtspunten van dezelfde imponeerende werking aan, als wanneer men bijv. van de Opera, langs de Kunst-academie, de museumgebouwen nadert, die in hunne trotsche hoogheid de majesteit der volmaakte kunst schijnen te bezitten, en vervolgens voor het Parlementsgebouw staande, waaraan de adel van den Griekschen stijl de hooge bestemming aanduidt, daarachter het rijzige Raadhuis ontwaart met zijne slanke torens en tinnen, als symbolen van burgerlijken trots, uit schilderachtige boomgroepen verrijzende. Of wanneer men zich naar het elegante Paleis van Justitie wendt en de Universiteit bewondert, een zetel der wetenschap, wiens wedergade in pracht men overal elders te vergeefs zal zoeken. Daarboven verheffen zich nog in de verte de torens der Votivkerk. Dit gebouw is bekoorlijker dan alle andere moderne Gothische bouwwerken en vertoont nergens de somberheid, die anders den stijl pleegt te kenmerken: het verzinnelijkt alleen het lieflijke en rein menschelijke van het Christendom.

Tegenover al deze monumenten zien wij het, ten minste uitwendig, pas voltooide Burgtheater als prachtvolle afsluiting van het, door sierlijke boompartijen, monumenten, breede straatperspectieven en elegante woonhuizen gevormde, onvergelijkelijk geheel. Door groote verscheidenheid in stijl en rijke decoratie met meestal voortreffelijk beeldhouwwerk, zijn de tallooze gezichtspunten veel schooner en schilderachtiger dan men ze in eenige stad ter wereld bij zulke nieuwe en tegelijkertijd ontstane stadsgedeelten aantreft. Noch de Parijsche Place de l' Opéra, noch het gezicht op den Theems voor het Parlementshuis te Londen, noch de Via Vittorio-Emmanuele in Rome of de Linden te Berlijn kunnen zich daarmede meten; wat de kunstwaarde hunner gebouwen betreft, is dit zelfs in lange na niet het geval.

Wanneer men nu bedenkt, dat al deze reuzenwerken in de laatste dertig jaren zijn gesticht, in een tijdperk dus, gedurende hetwelk Oostenrijk meermalen dreigde ten gronde te gaan, staat men verbaasd over de levenskracht van dit, zoo dikwijls als stervende aangekondigd land, dat dit alles kon tot stand brengen in een tijdperk, waarin ieder ander zelfs de gedachte aan zulke scheppingen zou verbannen hebben. Wat hebben in dit tijdperk b.v. het rijke, republikeinsche Frankrijk of het nog rijkere Engeland gesticht? Weinig openbare gebouwen van beteekenis. Wat kan verder Italië aanwijzen, of zelfs het Duitsche Rijk?

Het dient ook opgemerkt te worden, dat deze grootsche scheppingen alleen haar ontstaan danken aan den Duitschen geest, daar noch Czechen en Polen, noch Magyaren of Italianen, ook zelfs het minste aandeel eraan kunnen doen gelden; evenmin aan de overige destijds in Weenen gestichte bouwwerken, waaronder de bijna te monumentale woonpaleizen als het *Zierervhof* van König, de fraaie Duitsche-Renaissance huizen aan de Stephansplaats, die naast het Raadhuis, van Neumann enz., de voornaamste zijn. Men moet dit uitsluitend beschouwen als uitingen van Duitschen geest en Duitsche werkkracht, die zich in een andere richting, ook op de velden van Sedan en Metz, openbaarden. Het mag daarom voorbarig heeten te twijfelen aan Oostenrijks toekomst, zoolang namelijk de geest, die hier zooveel grootsch tot stand bracht, levendig blijft.

De bezoeker van het tegenwoordig Berlijn daarentegen krijgt den indruk van zelfbewuste kracht en energie; van een ondernemend man, die overtuigd is dat hem eene schitterende toekomst wacht, daar hij alles aan eigen arbeid te danken heeft; die zich voet voor voet alles veroveren moet, heden de karige natuur, morgen de vijandige menschheid bestrijdende. Dit veroorzaakt daar het trotsche gevoel van eigenwaarde, dat ons bij iedere schrede treft, en dat de eens zoo eentonige stad tot eene der schoonste, zeker tot eene der best bestuurde heeft gemaakt. Weenen geeft integendeel den indruk van een ouden aristocraat, die een groot vermogen erfde en dit thans door wijsheid en grootschen zin tracht te vermeerderen. Toch dragen alle veranderingen aldaar een bepaald modern karakter, hemelsbreed verschillend van de vroegere toestanden; zij dienen de wetenschappen, de kunsten en naast de vroeger alleenheerschende aristocratie der geboorte, ook die van het geld. Uit alles spreekt echter opgewekte levenslust, onverwoestbare schoonheidszin. In Berlijn leeft men om te werken, in Weenen werkt men om te genieten; dit onderscheidt beide steden even treffend als het ons duidelijk aantoont, aan welke van beiden de toekomst behoort. In Berlijn toch ontwaart men allerwegen vooruitgang, terwijl op het oogenblik in Weenen, zoo niet achteruitgang, dan toch zeker eene tijdelijke stilstand is waar te nemen. Daarbij verliest de Oostenrijksche monarchie gaandeweg haar Duitsch karakter, zoodat Weenen niet meer als vroeger het middelpunt van Oostenrijk is, terwijl juist Berlijn langzamerhand het groote centrum van Duitsche beschaving gaat worden. Zeer karakteristiek is ook het feit, dat, toen beide steden een groote uitbreiding ondernamen, Berlijn met een hoofdwacht, Weenen echter met een Operagebouw begon en met het Burgtheater naar het schijnt eindigt, terwijl in Berlijn de beweging nog in vollen gang is. In München begon de bouwperiode eens met de Glyptotheek en eindigde met de Kunstacademie. Dit teekent, want in München is de kunst alles, in Weenen zeer veel, in Berlijn bijna niets, dat wil zeggen: zij is daar slechts het werktuig der macht; het karakter van den Staat is daar nog vóór alles militair. In Weenen bemerkt men het militaire element nauwlijks, waar men het in Berlijn bij iedere schrede ontmoet en het zich in de gunst des volks verheugt, daar ieder soldaat was, is of worden moet.

Des te duidelijker treedt in Weenen het meer artistieke karakter der bevolking op den voorgrond, haar gevoel voor het schoone op ieder gebied. Kunnen dus de Berlijnsche monumenten de vergelijking met de nieuwe Weener prachtgebouwen niet doorstaan, zoo zijn deze laatsten ook den toch al niet spaarzamen Staat, op verbazende sommen te staan gekomen. Voornamelijk geldt dit van het Burgtheater. Dit meesterstuk van Hasenauer kan in zijn elegante en levendige vormenspraak als de beste uiting van Weener geest en smaak beschouwd worden. De eerste eisch van een monumentaal werk: dat het den stempel van zijn tijd en van de bevolking draagt, in wier midden het ontstaan is, wordt door geen der Weener gebouwen

(1) Onder dezen titel komt in *Kunst für Alle* een studie over Weenen voor van den bekenden Münchener kunstcriticus Friedrich Pecht, waaraan wij het volgende ontleenen.

op zoo meesterlijke wijze vervuld. Wij herinneren ons niet nauwkeurig, hoe groot het aandeel geweest is dat Semper aan het ontwerp gehad heeft; het staat echter vast, dat niemand dan Hasenauer, die een echte Weener is, het gebouw dat luchthartig Weener cachet kan hebben verleend, die zonnige opgewektheid erover kan hebben uitgestort, welke wij eveneens bij de werken van Mozart, Schwind, Makart, Passini, Ferstel en Weyr aantreffen. Het is alsof er bij de beschouwing der aangename verhoudingen en levendig bewogen vormen, eene aanstekelijke vroolijkheid van het gebouw uitgaat, gelijk aan de onbezorgde opgeruimdheid, die de schoone Weener vrouwen uit de oogen straalt.

De indeeling van het theater herinnert dikwijls aan den schouwburg te Dresden, behoudens de beide hoofdtrappen, die hier in de breede vleugelgebouwen gelegen zijn; doch waar de laatste in zijn uiterlijk den hoogen ernst vertoont, die de tragische muze betaamt, vindt men in den Weener schouwburg meer de comedie uitgedrukt, het moderne conversatiestuk, ja het echte Weener tooverdrama. Boven den portaalbouw troont als de heerscher, die hier gebiedt, Apollo tusschen Thalia en Melpomene, door Kundmann streng en edel uitgevoerd. Vlak eronder echter, trekt Bacchus met eene zoo uitgelaten schaar bacchanten voorbij, dat men geneigd wordt te gelooven, dat deze hier de ware gebieder is, dien allen huldigen, terwijl zijn broeder slechts een soort eere-president voorstelt. Dit schoone werk van Weyr draagt juist hetzelfde specifiek Weener karakter als het gebouw van Hasenauer, zijne bevallige vrouwen zijn even zeker aan de Donau geboren als de godinnen van Makart, en dit juist verzekert haar de onsterflijkheid.

Zoogoed als in de litteratuur van den nieuweren tijd de locale kleur, ja zelfs de dialect-poëzie van een Fritz Reuter, Kobell, Gottfried Keller en anderen, nieuwe wegen opende en eene zeer gewenschte frischheid bracht, geldt dit in niet mindere mate voor de taal der beeldende kunsten. Ook zij ontleent slechts verjongde krachten aan scherpere karakteristiek, door uitdrukking van het nationale en provinciale karakter. Hetgeen Menzel, Enhuber, Knaus en voornamelijk Makart en Defregger in die richting geleverd hebben, is een wezenlijke aanwinst voor de Duitsche kunst, zooals men ze weinig bij andere natiën zal aantreffen. Dat die locale karakterschildering, welke voornamelijk aan den nieuweren tijd haar ontstaan dankt, ook voor de beeldhouwkunst, ja zelfs de bouwkunst doorgaat, bewijst het tegenwoordige Weenen. Zoo bewonderden wij bij den strengen idealist Kundmann, vier schoone Victoria's voor de Musea, die niet slechts het triomfeerende voortreffelijk en verschillend genuanceerd uitdrukten, doch ook haren opgang voor een groot deel daaraan dankten, dat zij alle echte Weener kinderen waren. Dit vergroot de geloofwaardigheid en levendigheid van zulk een figuur ongelooflijk en is verre te verkiezen boven de eeuwige reproducties van den antieken gipskop. Zoo ziet men hier ook de juist voltooide marmerstatue van Grillparzer, waarbij de dichter zoo goed vereenzelvigd met den echt Oostenrijkschen bureaucraat uit Metternich's tijd is voorgesteld, dat zij juist daaraan haar grootste aantrekkingskracht ontleent. Iets dergelijks kon de kunst der Renaissance of der Gothiek, geprest als zij was in den dienst der kerk, nooit voortbrengen, hoogstens een enkele maal binnensmokkelen.

Men hoort steeds van den buitengewonen steun en de bescherming gewagen, welke het Christendom de kunst verleend heeft, zonder dat echter ooit van den ongehoorden dwang wordt melding gemaakt, waaraan de kunst was onderworpen ten opzichte van de conventioneele aandacht en onderwerping, deemoed of vrome schijnheiligheid, die zij steeds moest uitdrukken. Men kan geheele galerijen doorwandelen voor men een enkele maal eene poging tot het uitdrukken van andere gemoedstoestanden gewaarwordt. De uitdrukking van vroomheid is daar even versteend conventioneel, als de stereotiepe glimlach van de Egyptische en oud-Grieksche figuren. Terwijl men in Italië tijdens de Renaissance alle lusten botvierde, met gift of dolk zich van zijn tegenstander ontdeed, kortom niets minder dan godsdienstig was, beschuurde men in de schilderkunst niets dan vroomheid; evenzoo in Duitschland; de nakomeling zou allicht tot de slotsom komen, dat beide volkeren niets te doen hadden dan bidden, terwijl zij in werkelijkheid er nooit minder aan gedacht hebben als juist in dien tijd; dit gaat zoo voort tot het einde der achttiende eeuw, waarop alleen de Nederlandsche school van na de Hervorming eene weldadige uitzondering maakt.

Moet het daarom niet als een kolossale vooruitgang begroet worden, dat de hedendaagsche kunst andere onderwerpen kiest, zich de uitdrukking van het nationale leven en zijn idealen ten doel stelt?

Dit idee nu is, zooals reeds werd opgemerkt, in Hasenauer's Burgtheater meer dan in eenig ander der nieuwere Weener monumenten, tot uitdrukking gebracht. De vormen der laat-Renaissance zijn er op geniale wijze aangewend, om het tegenwoordige Weener karakter met frissche bevalligheid en tegelijk met de voorname schoonheid, die aan een Hoftheater past, op schitterende wijze te verzinnelijken. Het inwendige is in dit opzicht in volkomen harmonie met het uitwendige. Aan iederen practischen eisch is op kunstvolle wijze voldaan. Voornamelijk de vestibule en het groote trappenhuis zijn meesterwerken van edele decoratieve kunst, evenzoo de toeschouwersruimte, wier plafond op onovertroffen wijze plastische- en kleurendecoratie vereenigt. In dit opzicht, de doelmatige en artistieke verbinding dezer beide kunsten, overtreft Hasenauer al zijne tijdgenooten en bereikt voornamelijk daardoor zulk een volkomen effect; nergens toch wordt het oog getroffen door eene ledige plek of eene onharmonische kleur. Van het genoemde plafond is het plastische gedeelte eveneens en zeer voortreffelijk door Weyr geboetseerd en hoewel de schilderwerken van Hynais — zoo wij ons goed herinneren de dichtkunst van de XVIde tot de XIXde eeuw in vier groepen voorstellende — niet de waarde van Weyr's reliefs bezitten, zoo maken zij toch geen storenden indruk.

In den foyer ontmoet men echter een schilderstalent van den eersten rang: eene antieke tooneelvoorstelling van Gustav Klimt, een nog zeer jong kunstenaar. Misschien is hij geroepen de plaats van Makart te vervullen, wiens verlies in Weenen nog steeds gevoeld wordt. In kleur en teekening vertoont hij reeds een sterk individueele richting van treffende schoonheid, misschien in de vrouwen-typen hier en daar nog wat weekelijk van karakter. De stoutheid en originaliteit zijner aan de Spanjaarden herinnerende kleuren en de geestigheid en vastheid der teekening, werken verrassend.

Wie dadelijk zoo schitterend en zelfstandig optreedt, heeft gewis eene groote toekomst, mits hij zichzelf trouw blijft. Ook Klimt's broeder Ernst, die met Karzer, Franz Matsch en anderen aan den foyer medewerkte, geeft blijk van veel talent. Vermelding verdient, dat beiden slechts de Kunstnijverheidsschool, nimmer echter de Academie bezocht hebben.

Voor de plastische- en kleurdecoratie van het gebouw, die zoo rijk is, dat zij een juisten maatstaf mag

heeten van de trap, waarop de decoratieve kunst tegenwoordig in Weenen staat, waren nog eene menigte kunstenaars werkzaam, doch wij zouden de hier gestelde grenzen belangrijk moeten overschrijden, indien wij alle kunstwerken wilden bespreken; een groot deel is trouwens nog niet gereed of nog bedekt.

Dat tegen brandgevaar de meest uitgebreide voorzorgsmaatregelen genomen zijn, laat zich denken. Hout is bijna niet gebezigd, trappen en uitgangen zijn even talrijk als ruim en gemakkelijk. Tegen plichtverzuim, lichtzinnigheid of sleur kunnen natuurlijk de beste maatregelen hun doel missen; in ieder geval kan het gevaar tot een minimum beperkt worden.

Terwijl het Burgtheater uitwendig geheel voltooid is, ontbreekt aan het inwendige der natuur-historische- en kunstmusea nog zoo veel, dat jaren zullen verloopen voor de gebouwen kunnen geopend worden. De zalen zijn echter bijna allen gereed en geven, evenals alles wat Hasenauer maakt, den indruk van fijnen smaak. Van vestibule en trappenhuis, die de voornaamste punten der architectonische conceptie moeten worden, is nog pas de ruwe opbouw gereed, daar tot heden het theater alle krachten des bouwmeesters in beslag nam.

Het grootsche Maria-Theresia-monument is daarentegen geheel gereed; alleen moeten de bronzen figuren nog worden opgesteld; men verbeidt vol verwachting de voltooiing, om te kunnen oordeelen, hoe dit reuzen-monument zal uitvallen. Hetgeen wij in het atelier van Zumbusch van de modellen zagen, spant de verwachting hoog door de stoute opvatting, voornamelijk van de vier groote ruiterfiguren op de hoeken. Zumbusch heeft met veel talent deze periode der Oostenrijksche geschiedenis bestudeerd en haar karakter weergegeven.

De Oostenrijksche Regeering heeft, door het stichten van groote bouwwerken en de onbekrompen versiering ervan met schilder- en beeldhouwwerken, getoond, dat zij zich hare verplichtingen jegens de kunst veel beter bewust was, dan dit in het overige Duitschland gewoonlijk het geval is, waar men al wonder wat gedaan denkt te hebben, wanneer men, zooals te Berlijn, enkele malen onzinnige sommen voor oude fragmenten uitgeeft. Eene regeering moet de kunst van haren tijd steunen, niet die van het verleden en alleen reeds de herboren kunstnijverheid in Oostenrijk, welke in de schitterende bouwperiode haar school vond, heeft de groote uitgaven meer dan productief gemaakt.

Des te treuriger is het echter in de tegenwoordige omstandigheden gesteld met den steun van het publiek. Terwijl bij de laatste tentoonstelling te München voor een bedrag van 600,000 mark verkocht werd en te Berlijn zelfs over het millioen, bereikte het totaal der aankoopen hier nauwelijks fl. 30,000, waarvan nog het grootste deel voor rekening van den Keizer en van den Staat kwam. En dat in een stad, waar de geboorte- en geld-aristocratie van een groot rijk zich concentreert! Het is daarom niet te verwonderen, dat de meeste Oostenrijksche kunstenaars naar den vreemde gaan en er bijv. meer Weener schilders in München te vinden zijn dan in de schaduw der Stephanskerk. Daarbij wordt echter in andere dingen nog een kolossale luxe tentoongespreid; dit wekt natuurlijk verbittering. Er is in de kunstkringen der eens zoo vroolijke stad een geest van mismoedigheid waar te nemen, die haar uiterlijk opvallend veranderd heeft: het pessimisme toch is voor de kunst de onvruchtbaarste stemming.

Bij de kunstkoopers bijv. ziet men tegenwoordig bijna niets anders dan zeer middelmatige Fransche werken, hoogst zelden een Duitsch kunstproduct tentoongesteld. In de boekwinkels eveneens slechts Zola en Daudet, met enkele Slavische of Engelsche werken, doch meest Fransche opschriften; het is of men de eigen kunstuitingen niet meer aan het licht durft te brengen. Een grooter gebrek aan nationalen zin is dan ook moeilijk denkbaar.

En toch bezit Weenen nog heden alle elementen voor een hernieuwd bloeitijdperk; zelfs in de tegenwoordige gedrukte omstandigheden ware nog veel te doen, zoo men slechts moedig de vaan der eigen kunst wilde ontplooien.

Het moet ook ieder opvallen, hoe weinig vreemdelingen men hier ziet. Terwijl München en Dresden ermede overstroomd worden, zijn hier zelfs de wonderschoone stad, de prachtige omgeving, de rijke verzamelingen, het beminnelijke volkskarakter, ja niet eens de schoone vrouwen in staat hen aan te trekken; de hotelprijzen zijn dan ook zoo hoog, dat niemand gaarne lang blijft of zonder oorzaak hierheen komt. Het Weener bier is voortreffelijk, misschien nog beter dan het Münchener; het kost echter dubbel zooveel en wordt daarom door het laatste overal verdrongen. Doch wij zouden ons in bijzaken verdiepen en, wat als lof bedoeld was, door bedilzucht verkleinen; welke stad toch kan zich ten opzichte der bovengenoemde aantrekkelijkheden met Weenen meten. Berlijn staat hierin evenver bij Weenen ten achter, als het de keizerstad in koenen ondernemingsgeest en streng plichtgevoel vooruit is.

Niemand kan door de Ringstrasse gaan, zonder eerbied te gevoelen voor den geest, die zulke bewonderenswaardige werken in het leven riep. Bovendien geeft ons de snelheid, waarmede de stad, dank zij het sanguinische, luchthartige karakter harer bevolking, na vernietigende slagen zich steeds weder ophief, den besten waarborg, dat Weenen hare plaats aan de spits der Duitsche beschaving weer zal gaan innemen, zelfs wanneer het Staten-verbond, dat men Oostenrijk noemt, werkelijk mocht uiteenspatten.

Zijn niet Hanover, Kassel, Wiesbaden en Frankfort eerst werkelijk tot ontwikkeling gekomen, nadat zij van residenties in vrije, geheel op zichzelf staande gemeenten herschapen waren? Hoeveel meer moet dit niet het geval zijn met Weenen, waar deze stad alreeds betere werken dan elders tot stand bracht en uit eigen kracht putte; de gebouwen van Ferstel en Hasenauer, beide Weeners, leveren daarvan het bewijs. De Votivkerk en de Universiteit van den eerstgenoemde, evenals de Musea en het Burgtheater van den andere zijn van den echten Weener geest doortrokken; nergens beter uit zich de gezonde zinnelijkheid en levenslust, de schoonheidszin en gratie van het volkskarakter. Het Raadhuis, hoewel eene hoogst achtenswaardige schepping, dat zijne bestemming als middelpunt van het gemeenteleven met bewonderenswaardige koenheid en consequentie uitspreekt, vertolkt toch meer den Zwabischen geest zijns scheppers dan die der burgerschap, welks verheven symbool het is.

Hetzelfde is van Hansen's Parlementsgebouw te zeggen, welks tweeslachtig wezen misschien den geest des Staats, doch zeker niet dien der stad uitspreekt; het kon n.l. evengoed in Petersburg of Parijs als in Weenen staan, daar het niet den minsten samenhang vertoont met de plaats waar het ontstond. De kunstwerken behooren evenzeer nationaliteit te vertoonen als de menschen.

In de beeldhouwkunst ontdekt men dezelfde stroomingen als in de architectuur. Kundmann en Weyr verpersoonlijken de beide hoofdrichtingen van streng edele en vroolijk zinnelijke opvatting even karakteristiek, als Ferstel en Hasenauer in de bouwkunst zulks doen. Van de eerste hebben de figuren van Tegethoff, Grillparzer, Schubert en Anastasius Grün, benevens zijne meer ideale scheppingen als de figuren der kunstindustrie en der bouwkunst of zijne Victoria's hetzelfde specifiek Weener karakter, hetwelk nog sterker overheerscht in den Bacchustocht en de tallooze figuren van den laatsten, die voor de musea bestemd zijn.

Semper, Schmidt en Zumbusch vormen den overgang tot den strengeren Duitschen geest, die Weenen nooit geheel verloochenen kan zonder wuft en oppervlakkig te worden. Zijn de Duitschers allicht droog en hard, zoo worden de Weeners, als zij aan zichzelf worden overgelaten, spoedig barok en weelderig. Wanneer men het aandeel van Semper en Hasenauer aan hunne gemeenschappelijke werken wilde bepalen, ware dit, dunkt ons, het beste daarmede uit te drukken, dat de eerste de beenderen en de tweede het vleesch eromheen geleverd heeft.

Voor die neiging tot losbandigheid in den Weener smaak, is de Metternichsche periode een waarschuwend voorbeeld. Het spelend vernuft en de vroolijke onbevangenheid waren toen spoedig ontaard in karakterloosheid en dartele wuftheid; arlequin en de zoo geliefde travestieën, spottend met al wat edel en voornaam was, zijn echte Weener scheppingen uit dit tijdperk.

De schilderkunst is tegenwoordig zeker de minst begunstigde kunst in de Oostenrijksche hoofdstad. Zooals wij reeds opmerkten hebben de grootste talenten zich bijna alle elders gevestigd; men behoeft Defregger, Karger, Simm, Math. Schmidt, Willroider, Jettel, Munkaczy, Payer en Hynais slechts te noemen om dit te bewijzen. Of het gelukken zal de gaping, door het verlies van Makart en Canon ontstaan, weer aan te vullen, wie kan het weten? De laatste had ten minste in Angeli een navolger en of het Klimt gelukt Makart's plaats in te nemen, dit zal de toekomst moeten leeren, want nergens is, bij zooveel overvloed van talent, de kunst meer blootgesteld aan allerlei tegenstrijdige invloeden, dan juist in Oostenrijk met zijn groot rassenverschil, waar ieder oogenblik de wind uit een anderen hoek waait. Op het oogenblik is de Fransche invloed bepaald overheerschend.

Één feit kan men echter met genoegen constateeren, dat namelijk de jongste schildersgeneratie weer bij voorkeur hare onderwerpen begint te kiezen uit het Weener volksleven, dat een overvloed van kostelijke typen daarvoor biedt. Men moet deze werklieden, kleine kooplieden en ambtenaars gezien hebben, hoe zij zich op Zondag, met vrouwen en kinderen naar buiten spoeden en, alle dagelijksche zorgen vergetende, in de prachtige omstreken volksfeesten, bals of picknicks improviseeren, om een flauw begrip van de naïeve vroolijkheid en de onverstoorbare opgeruimdheid van dit volkje te krijgen. Men bemerkt ook niets van den haat der arbeidersklasse tegen alle andere standen, zooals bijv. te Berlijn.

De Oostenrijker is over het geheel veel tevredener en gemoedelijker dan de Berlijner of Münchener, en de natuurlijke gratie en goede smaak der vrouwen, benevens de gulle vroolijkheid en frischheid der kinderen, doen het overige, om zulk een Zondag op het land bij Weenen tot een waren feestdag te maken; overal hoort men muziek, gezang en gelach en ziet men slechts menschen, die van het oogenblik genieten. De schilder vindt hier bij iedere schrede, in die uit alle deelen der monarchie saamgestroomde menigte, de prachtigste motieven.

Men hoort steeds met ophef van het Romeinsche of Venetiaansche volksleven gewagen en merkt niet op, dat het Oostenrijksche evenveel, zoo niet meer verscheidenheid oplevert. Dat de jonge Weener kunstenaars dit eindelijk beginnen in te zien, kan slechts het succes hunner scheppingen ten goede komen en daarom verwachten wij veel van deze jonge school, nu zij eindelijk het schoone in haar omgeving leert zoeken en opmerken. Den Weeners willen wij ten slotte slechts dit ééne toewenschen: Wees uzelf in alles, want daaraan hangt uwe toekomst. Slechts wie zichzelf trouw blijft, kan ook anderen voorgaan! H. G. J.

(A. et A.) BEELDHOUWKUNST.

Reeds circa 1½ jaar is het hoofdgebouw van het nieuwe Centraalstation ten gebruike gereed. Door de onverhoopte moeilijkheden, bij de perronoverkapping ondervonden, waarvan in het voorlaatste nommer van dit blad gewaagd werd, kon het tot heden nog niet in gebruik worden genomen.

Zooals dit bij monumentale gebouwen dikwijls voorkomt, waren enkele onderdeelen nog niet afgewerkt; gelukkig heeft men den langen tijd van gedwongen stilstand niet ongebruikt voorbij laten gaan, zoodat, wanneer eenmaal het publiek toegang verkrijgt tot het gebouw, het dit zal kunnen beschouwen tot in de geringste details.

Een der grootste beeldhouwwerken, de kolossale basreliefs aan de torens, zijn dezer dagen onthuld en zullen later het oog van menig reiziger treffen.

De schoone conceptie en uitvoering, de groote afmetingen en de vaardige oplossing van technische moeilijkheden, die onwillekeurig doen denken aan menig kunststukje uit de middeleeuwen, toen een gewoon werkman dikwijls meer kunstenaar was dan zij, die zich thans daarvoor uitgeven, al die eigenschappen stempelen dit werk tot een der merkwaardigste van dien aard, in den laatsten tijd in Nederland voortgebracht. De velden, ter grootte van 5.50 M. bij 6.25 M., zijn in de breedte door sierlijke colonnetten en in de hoogte door een vlakken band met inscriptie en een lijst, aansluitend met de kapiteelen en met sierlijk bladornement behakt, in drie deelen verdeeld.

In de onderste vakken zijn medaillons aangebracht, waarin door figuren zijn voorgesteld: in den oostelijken toren Welvaart, Verbroedering en Beschaving, en in den westelijken Electriciteit, Nijverheid en Stoom.

In de middenvelden zijn de colonnetten in den steen vrijstaand uitgehouwen, wat een geestig effect maakt en gelegenheid gaf op deze vakken doorgaande allegorische voorstellingen te beitelen, waardoor wij op den eersten toren Handel en Zeevaart en op den tweeden Landbouw en Veeteelt te zien krijgen. Ieder vak wordt afgesloten door krachtig geprofileerde halfcirkelbogen, waarvan de profielen omgaan en de geheele velden als 't ware omlijsten.

De daardoor ontstane ruimten zijn gevuld met meer dan levensgroote in haut-relief aangebrachte busten van Apollo, Ceres en Vulcanus aan de eene zijde en van Mercurius, Minerva en Neptunus aan de andere zijde, terwijl de vakken van ondergeschikt belang met fijn ornement zijn bewerkt.

Het beeldhouwwerk is uitgevoerd door den heer Van Langendonck te Amsterdam, naar modellen ontworpen en geboetseerd door Prof. Fr. Vermeijlen te Leuven, welke modellen, evenals die van alle overige beeldhouwwerken, in het Rijks-museum geplaatst worden. Z.

BINNENLANDSCHE BERICHTEN

(A. et A.) AMSTERDAM. Op het Israëlietisch kerkhof te Muiderberg werd Woensdag jl. een grafmonument onthuld, door eenige vereerders aan de nagedachtenis van den verleden jaar overleden tooneeldirecteur, den heer A. van Lier, gewijd.

Het monument vertoont bij den strengen eenvoud in conceptie, die vooral op den doodenakker past, edele verhoudingen; het bestaat uit eene omfloerste urn, gedragen door een Dorische zuil op pedestal.

Ontwerper van het gedenkteeken is de heer J. Bernard Springer, terwijl de talentvolle beeldhouwer, de heer Bart van Hove, voor de uitvoering heeft zorggedragen.

— Met eenig ongeduld wordt het rapport tegemoetgezien der Commissie, die door den Koning benoemd werd om een onderzoek in te stellen naar de vereischten van een haven voor visschersschepen te Scheveningen, naar de kosten van den aanleg daaraan verbonden, en naar de wijze, waarop aan zoodanig werk uitvoering zou kunnen worden gegeven. Vandaar dat dezer dagen met belangstelling in het eerste blad van de *Nieuwe Rotterdamsche Courant* van 6 dezer een uittreksel van dit rapport gelezen werd. Het maakte een vreemden indruk, toen den volgenden dag in deze courant een brief werd opgenomen, waarin de Voorzitter dier Commissie de verklaring aflegde, dat het rapport nog niet was vastgesteld.

ARNHEM. De Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst heeft het programma voor hare 50ste algemeene vergadering, die hierterstede gehouden zal worden, bekendgemaakt. De eigenlijke vergadering zal spoedig afgeloopen zijn; zij wordt te elf uren geopend en het voornemen bestaat reeds te halféén per stoomboot naar Nijmegen te gaan om daar tal van merkwaardige bouwwerken in oogenschouw te nemen en te half-zeven per stoomboot naar Arnhem terug te keeren. Al boedt een riviertocht van Arnhem naar Nijmegen in het schoone jaargetijde een eigenaardig genot aan, betwijfelen wij of het einde van de Septembermaand daartoe te verkiezen is. Daarbij komt, dat de heen- en terugreis per boot eene tijdruimte van minstens vier uren vordert en dat in het gunstigste geval slechts vier uren beschikbaar blijven om te Nijmegen te vertoeven. Het ligt voor de hand, dat vele leden, wien het werkelijk te doen is om Nijmegen een bezoek te brengen, van den spoorweg gebruik zullen maken.

— Voor sollicitanten naar de vacceerende betrekking van hoofdopzichter bij den Provincialen Waterstaat in Gelderland is het van belang zich op de hoogte te stellen van het verhandelde in de laatstgehouden zomervergadering van Provinciale Staten. De wijziging, door Gedeputeerde Staten alstoen in den dienst van den Provincialen Waterstaat voorgesteld, betrof in hoofdzaak de verwisseling van den titel van ingenieur tegen dien van hoofdopzichter. Werd dit voorstel aangenomen, dan behoefde niet voorzien te worden in de vacature, ontstaan door het overlijden van den ingenieur Böhtlingk en kon de oproeping van sollicitanten voor de betrekking van hoofdopzichter geschieden.

Uit de discussie blijkt, dat vele leden de voorkeur gaven aan de benoeming van een ingenieur, om het even of hem dien titel dan wel dien van adjunct-ingenieur gegeven zou worden: zij verlangden een man van wetenschappelijke ontwikkeling en een tweetal amendementen werden voorgesteld. Het eerste strekte om het woord »hoofdopzichter" door »adjunct-ingenieur" te vervangen en het tweede om te bepalen, dat de hoofdopzichter moet zijn een ingenieur, in Nederland gediplomeerd"; beide amendementen werden echter met groote meerderheid verworpen, waarna het voorstel van Gedeputeerde Staten met 42 tegen 15 stemmen werd aangenomen.

Sollicitanten naar de betrekking van hoofdopzichter behoeven alzoo het diploma van ingenieur niet te bezitten; al bestaat omtrent dit punt zekerheid, schijnen vele leden der Provinciale Staten de meening te zijn toegedaan, dat het de voorkeur verdient een ingenieur als hoofdopzichter aan te stellen. Ten slotte wordt in herinnering gebracht, dat de laatstbenoemde opzichter bij den Provincialen Waterstaat het diploma van ingenieur bezit; de vooruitzichten voor kundige opzichters, die werkelijk bekwaamheid bezitten om bij Staat, Provincie of Gemeente te worden aangesteld, verminderen met den dag.

MAASTRICHT. In eene buitengewone zitting der Provinciale Staten van Limburg is de overeenkomst goedgekeurd met de Regeering betreffende het onderhoud der rijkswegen 2de klasse Roermond—Horn en Heerle—Sittard. Bij die overeenkomst wordt bepaald, dat de provincie de voormelde wegen weder in onderhoud neemt en daarvoor gedurende 7 jaren zal genieten het abonnementsbedrag, dat zij tot heden ontving, verhoogd met de helft der geraamde vernieuwingskosten van de drie houten doorlaatbruggen in den grooten weg Roermond—Horn, en zulks tot het maximum van ƒ 1500 per jaar.

ASSEN. Gedeputeerde Staten hebben aan de Provinciale Staten voorgesteld, de bezoldigingen voor het vaste personeel van den Provincialen Waterstaat te bepalen op de navolgende minima en maxima:

voor den hoofdingenieur van ƒ 2500 tot ƒ 3500; voor den hoofdopzichter van ƒ 1200 tot ƒ 1600; voor den opzichter van ƒ 1000 tot ƒ 1400; voor den bureau-ambtenaar van ƒ 500 tot ƒ 800.

In de toelichting van dit voorstel wordt gezegd, dat de voorgestelde minima rekening houden met de tegenwoordige tijdsomstandigheden en geene vermindering toelaten; de maxima overtreffen de bezoldigingen, die de waterstaatsambtenaren op dit oogenblik genieten, respectievelijk met ƒ 500, ƒ 200, ƒ 400, (na 1 Januari 1888 ƒ 300) en ƒ 300.

De verhooging wordt wenschelijk geacht, niet omdat het in de bedoeling ligt in de eerste tijden eenig voorstel tot verhooging van bezoldigingen te doen, maar omdat veranderde tijdsomstandigheden, langdurige dienst of buitengewone verdiensten die verhooging wenschelijk kunnen maken, terwijl de regeling, rekening houdende met de financieele krachten, nog altijd blijft beneden de bedragen, voor gelijk doel in andere provincien toegekend.

BERGEN-OP-ZOOM. De Gemeenteraad heeft een commissie uit zijn midden benoemd, ten einde bij den Minister van Waterstaat aan te dringen op een subsidie in de kosten van verbetering van den toestand der haven.

— Dezer dagen wordt naar West-Indië vervoerd een nieuw torenuurwerk en een metalen luidklok met stoel en toebehooren, vervaardigd in de fabriek van den heer A. H. van Bergen, te Heiligerlee. Het uurwerk is goed afgewerkt. De constructie is pengang met remontoir en compensatieslinger. Op het uurwerk zijn twee koperen verticale waaiers geplaatst, waarvan de eene dienst doet als remontoir en de andere voor het slagwerk dient.

De torenklok is van fijn metaal en van nieuwe constructie; zij zal voor slagwerk en als luidklok dienst doen.

Alles is nagenoeg geheel van koper en metaal vervaardigd, dat met het oog op de eischen van het klimaat te Paramaribo noodzakelijk was. De heer Van Bergen ontving uit laatstgenoemde plaats de bestelling, een bewijs dat zijn fabrikaat ook in de Kolonieën op prijs gesteld wordt.

VACANTE BETREKKINGEN.

Bij den Provincialen Waterstaat in Gelderland wordt gevraagd een hoofdopzichter der derde klasse op eene jaarwedde van ƒ 1600 en vergoeding van reis- en verblijfkosten. Verzoekschriften op zegel vóór 20 September a. s. aan Gedeputeerde Staten te zenden.

BENOEMINGEN

— Uit de alphabetische voordracht voor de benoeming van een adsistent bij het rechtlijnig teekenen aan de Burgeravondschool te Middelburg, luidende: W. van Enst, adsistent-leeraar aan de R. H. B. S., J. Knol, teekenaar aan de Commerciecompagnie, L. Kuiler, opzichter bij 's Rijks Waterstaat en A. Langejan, onderwijzer aan school A, werd de heer L. Kuiler door den Gemeenteraad met 9 stemmen benoemd. De heer J. Knol verkreeg 4 stemmen.

— Tot leeraar in het handteekenen aan de burgeravondschool te Alkmaar is benoemd de heer R. E. J. Roeterink aldaar.

CORRESPONDENTIE.

Het artikel »de kortste spoorwegverbinding tusschen Amsterdam en de Belgische grens" wordt in een volgend nommer opgenomen.

Bouwterrein te VENLOO.

Bouwterreinen van verschillende afmetingen, zeer geschikt voor den bouw van beerenhuizen, beschikbaar. Adres H. VAN GASSELT, Mr. Timmerman, aldaar.

KLOOS & VAN LIMBURGH
ROTTERDAM.
EIGENAARS van BASALTGROEVEN
in RIJNPRUISSEN.
Agenten van de Maatschappij van Quesnast, van de Hardsteengroeven der Maatschappij St. Georges en van de Bonner Portland-cement Fabriek.
Handelaars in Basalt, Hardsteen, Bruinsteen,
Fauconval-, porphier- en basaltkeien.

H. & J. SUYVER,
FABRIKANTEN VAN
STOOMKETELS en WERKTUIGEN,
op de Intern. Tentoonstelling te *Amsterdam* 1883 bekroond met
EERE-DIPLOMA (hoogste onderscheiding).
Hollandsche Tuin en Zeepaard,
Bickerstraat
AMSTERDAM.

Vereeniging ter bevordering van Fabrieks- en Handwerksnijverheid in Nederland.
Afdeeling 's-GRAVENHAGE.
Tentoonstelling
VAN
GASTOESTELLEN
tot drijfkracht, verwarming en verlichting
te 's Gravenhage, Kazernestraat 42.

De Tentoonstelling is geopend van **Zondag 11 September** tot en met **Vrijdag 30 September** a. s. van des morgens 10 tot des middags 5 uur en des avonds van 8 tot 10 uur.

De toestellen worden op aanvrage der bezoekers beproefd.

Dagelijks bestaat gelegenheid tot het nuttigen van spijzen, die in tegenwoordigheid van het publiek op de kookfornuizen bereid zijn.

De gasmotoren met de daaraan verbonden machines zijn steeds in werking te zien.

ENTRÉE Donderdags ƒ 0.50, Zondags ƒ 0.10, de overige dagen der week ƒ 0.25.

De leden der Vereeniging ter bevordering van Fabrieks- en Handwerksnijverheid in Nederland hebben op vertoon van hun diploma vrijen toegang tot de tentoonstelling

Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen.

Aanbesteding.

(Voor rekening van den Staat).

Op **Dinsdag den 20ste September 1887**, des namiddags ten 2 ure, aan het Centraalbureau der Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen bij de Moreelse Laan te *Utrecht*, van:

Bestek Nº. 466.

Het gedeeltelijk opruimen van de voormalige brugwachterswoningen en het maken van een gebouw tot woningen voor drie beambten, bij de brug over de Waal nabij ZALT-BOMMEL.

De besteding geschiedt volgens § 52 van het bestek.

Het bestek ligt van den 5den September 1887 ter lezing aan het Centraalbureau bij de Moreelse Laan en aan het bureau van den Heer Sectie-Ingenieur H. E. BEUNKE te *Breda* en is op *franco* aanvraag aan genoemd Centraalbureau (Afd. Weg en Werken) te bekomen, tegen betaling van ƒ 0.50.

Inlichtingen worden gegeven aan het Centraalbureau (Afd. Weg en Werken).

De aanwijzing op het terrein zal geschieden den 12den September 1887 ten 11 ure, des voormiddags, Station *Zalt-Bommel*.

Utrecht, den 2den September 1887.

NOTARIS NIERSTRASZ

zal **Donderdag 22 September 1887**, 's voorm. 10 ure, ten Koffiehuize in het COMMER-GEBOUW te *MAASTRICHT*, in één zitting, **definitief** zonder voorbehoud van herad, aan de meestbiedenden op den **geboden inzetprijs van 5800 gulden verkoopen:**

Het BOUWTERREIN

gelegen buiten de voormalige St.-Martenspoort te *Wijk—Maastricht* tusschen de Boterfabriek en de Zinkwitfabriek, en grenzende aan de rivier de Maas, aan de terreinen en goederenloodsen van de Aken—Maastrichter Spoorweg-Maatschappij en aan het eigendom van den Heer LEOP. VAN BENEDEN.

Voormeld perceel, waarover loopt de publieke kunstweg naar *Limmel*, heeft vroeger deel gemaakt der vestinggronden, is nog voorzien van meerdere kazematten of bergplaatsen, en thans kadastraal ingedeeld als hooiland, sectie C nº. 595, ter grootte van 3 Hectaren, 26 Aren, 90 Centiaren;

hetzelve is in pacht bij F. SCHIRNBACH, tot 1 November e. k. en alsdan te aanvaarden.

Het perceel, dat door zijne situatie bij uitnemendheid geschikt is voor een fabriek of handelsonderneming, wordt **één**st in massa, **daarna** in kavels geveild; de voordeeligste uitkomst dier beide veilingen zal zijn **definitief**.

Ten Kantore van Notaris NIERSTRASZ liggen de verkoopsvoorwaarden, het eigendomsbewijs en eene kaart van het perceel ter inzage, en kan aanwijzing op het terrein worden aangevraagd.

AANBESTEDING.

De Architect A. VAN DEN BOOGAARD, zal op **Woensdag den 21 September** a. s., 's avonds om 8 uur, namens den Heer JOS. LAANE te *Maastricht*, in het Café van den Heer H. FAAZEN te *Nijmegen*

AANBESTEDEN:

Het BOUWEN van een BIERBROUWERIJ met MOUTERIJ, WOONHUIS, STAL enz.

De Teekeningen liggen ter inzage in genoemd Café en zijn gedrukte bestekken à ƒ 0.60 te bekomen van af 11 September bij den Architect A. VAN DEN BOOGAARD te *Nijmegen*.

Aanwijzing op het terrein op Maandag den 19 September 's morgens negen uur.

Hollandsche IJzeren SPOORWEG-MAATSCHAPPIJ.

Aanbesteding.

Op **Maandag den 19den September aanstaande**, des namiddags ten twee ure, zal in Kamer 46 van het Centraal Administratiegebouw der Maatschappij aan het Droogbak te *Amsterdam* worden **aanbesteed:**

Volgens bestek No. 411: Het maken van een DOORGANG met GEMETSELDE LANDHOOFDEN, IJZEREN KOLOMMEN en BOVENBOUW in den RIJSWIJKSCHEN STRAATWEG met bijkomende werken te DEN HAAG. In TWEE perceelen.

Raming ƒ 33,600 perceel ÉÉN en ƒ 18,500 perceel TWEE.

Bestekken met teekening zijn tegen betaling van ƒ 2.— per exemplaar te verkrijgen aan het Bureau van den Ingenieur van den Weg, Kamer 134 van bovengenoemd Administratiegebouw, alwaar ook inlichtingen zijn te verkrijgen.

De Administrateur.

AANBESTEDING.

BURGEMEESTER en WETHOUDERS der Gemeente *ARNHEM* zullen **Dinsdag 20 September 1887**, 's voormiddags 11½ ure, in het openbaar ten Gemeentehuize

aanbesteden:

Bestek Nº. 20.

1e perc. Het leveren en stellen van 176 stuks Schoolbanken en Tafels, elk voor 2 kinderen;

IIe perc. Het leveren en stellen van Schoolborden, Kapstokken, Jalousiën en verschillende andere kleine houten voorwerpen;

IIIe perc. Het leveren en stellen van 8 kachels met ommanteling, Pijpen, Gruisbakken enz.

Alles gereed voor het gebruik op te leveren vóór 31 Januari '88.

De besteding geschiedt voor elk der drie perceelen afzonderlijk.

Bestek Nº. 21.

Het maken van Klinkerbestratingen en van Trottoirs met levering van Klinkers, Niedermendiger Trottoirbanden en verdere Materialen.

Aanwijzing: voor bestek No. 20 Woensdag 14 September '87, 's nam. 2 uur, in School No. 5 aan de Prinsessestraat; voor bestek No. 21 Donderdag 15 September '87, 's voorm. 11 ure, ten Gemeentehuize, Bureau Gemeentewerken.

Bestek met gezegeld inschrijvingsbiljet tegen betaling van ƒ 0.50 ter Secretarie verkrijgbaar. Inlichtingen worden gegeven ten Gemeentehuize, Bureau Gemeentewerken.

DE LINT & Cº.
Oostzeedijk 248, Rotterdam.
VLOER- en WANDTEGELS,
TROTTOIR-, CEMENT- EN IJZERSTEENTEGELS.
Groote voorraden.

Waterleiding te Leeuwarden.

AANBESTEDING.

Op **Woensdag den 21ste September 1887**, des middags ten 12 ure, zal de Ingenieur H. P. N. HALBERTSMA, namens de Heeren TH. A. VAN DEN BROEK en G. W. VAN BARNEVELD KOOY Jr., in de Herberg van KLANDERIJ" te *Leeuwarden*, in het openbaar **aanbesteden:**

Bestek Nº. 2. **Het maken van de Bezinkbakken, de Filters, het Machine- en Ketelgebouw met toebehooren, den Voetweg, de Kolenloods en eenige verdere werken, ten behoeve van de waterleiding te Leeuwarden, op en nabij het terrein der pomp- en filterwerken, gelegen in de gemeente Grouw.**

Bestek Nº. 3. **Het maken van den Watertoren te Leeuwarden, met de levering van de benoodigde materialen, met uitzondering van eenige ijzerwerken, waaronder het reservoir.**

zoowel ieder Bestek afzonderlijk, als beide Bestekken te zamen.

Bestekken en teekeningen zijn verkrijgbaar aan het bureau van den Ingenieur voornoemd, Zuidblaak 26 *Rotterdam*, alwaar dagelijks, voormiddags 10—12 ure, inlichtingen zijn te bekomen. De prijs van Bestek Nº. 2 met 4 teekeningen bedraagt ƒ 5.— en die van Bestek Nº. 3 met 1 teekening ƒ 2.—.

De aanwijzing op de betreffende bouwterreinen zal geschieden Dinsdag 20 September e. k., voor Bestek Nº. 3 te *Leeuwarden*, vooren. 9 ure, en voor Bestek Nº. 2 te *Grouw*, midd. 12 ure.

A. J. BACON & Cº.
Ingenieurs, Aannemers van **Verwarming** en **Ventilatie, Gas- en Waterleidingen, Bouwmaterialen enz.**
BEKROOND met Gouden, Zilveren en Bronzen Medailles.
Overtoom Nº. 239,
AMSTERDAM.
Inrichtingen voor openbare gebouwen, gestichten, woonhuizen, villa's, kantoren, enz.
Projecten en begrootingen worden kosteloos geleverd.

A. H. VAN BERGEN,
FABRIKANT TE
Heiligerlee, prov. Gron.
SPECIALITEIT IN
Nieuwe Constructie
BRANDSPUITEN.
TORENUURWERKEN
EN
LUIDKLOKKEN,
op binnen- en buitenlandsche Tentoonstellingen bekroond.
ANTWERPEN 1885. EEREDIPLOMA.
Gouden en Zilveren Medailles.

B. HOLSBOER. - Arnhem.
Leverancier van Z. M. den Koning.
Fabriek en Magazijn van Instrumenten voor wetenschappelijk gebruik.
Bekroond voor Waterpas-, Hoekmeet- en andere instrumenten met Zilver 1868, 1881, 1883 (Internat. Tentoonst.)
Hoogste onderscheiding 1879.
EQUERRES, MEETKETTINGEN, BRIEF- en PAKKETBALANSEN, enz. enz.
BAKENS, ROTATIE- en INDUCTIE-TOESTELLEN, TELEGRAAF-APPARATEN, enz. enz.

SCHLEICHER & SCHÜLL'S

Teekenpapieren enz.

Te verkrijgen voor de **FABRIEKSPRIJZEN** (zonder verhooging van vracht of rechten) in het Magazijn van **Teekenbehoeften** voor **Bouwkundigen** van:

Th. J. DOBBE en ZOON te Utrecht.

Uitmuntend **LICHTDRUKPAPIER** en **LICHTDRUKPREPARAAT** uit de beste Fabrieken.

BECKER & BUDDINGH. — ARNHEM.

KONINKLIJKE FABRIEK VAN

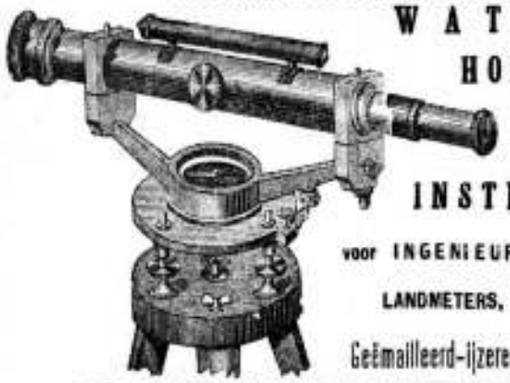

WATERPAS-

HOEKMEET-

en andere

INSTRUMENTEN,

voor INGENIEURS ARCHITECTEN,

LANDMETERS, TEEKENAARS enz.

Geëmailleerd-ijzeren **PEILSCHALEN,**

WEEGWERKTUIGEN.

JAN VAN DER POT, Scheepmakershaven No. 3, Rotterdam.

KYANISEERFABRIEK.

Het **kyaniseeren** is het eenigste afdoende middel tegen **verrotting** en **zwam.** De bewerking geschiedt geheel **reuk-** en **kleurloos.** Desverlangd **blijvering** van hout.

Prima Engelsche Portland-cement merk „Wallsend"

van uitmuntende kwaliteit en tegen concurreerende prijzen.

Duitsche Portland-cement merk „Dijckerhoff & Söhne".

Belgische kluit- en hydraulische kalk.

Billijke prijzen en vrachten.

Kunstgraniet systeem Petitjean.

Prospectussen en prijscouranten worden op aanvraag franco toegezonden.

Gelieve op voornaam en adres te letten.

NEUCHÂTEL ASPHALTE COMPANY LTD, LONDON.

Exploitatie der Mijnen van Val de Travers.

FABRIEK TE **AMSTERDAM** Beltweg N°. 3.

TRADE MARK.

NATUURL. ASPHALT VAN **VAL DE TRAVERS** ZWITSERLAND.

Gecomprimeerde Asphaltwegen en dito Dorschvloeren.

Werken in Asphalt-Mastiek voor Trottoirs, Skating-Rinks, Moutvloeren, Kelders.

Kolf- en Kegelbanen, Winkel- en Magazijnvloeren, Gangen, Veranda's, Brug- en Dakbedekkingen, Beton-Fundeeringen, Stallen enz. enz. enz.

Zindelijk, Vochtwerend, Ondoordringbaar, Geraaswerend

Asphalt speciaal tot wering van vochtige muren.

Voor inlichtingen omtrent het leggen van **Vloeren, Bedekkingen** enz. gelieve men zich te adresseeren aan het Kantoor der fabriek, Beltweg 3, *Amsterdam*, of bij den Heer H. G. KNOOPS C.Ozn., Beekstraat F. 62, te *Arnhem*.

De Directeur, **W. PATON WALSH.**

Stoomfabriek van gedreven en geslagen ZINK- en KOPERWERKEN.

KLIJN, TISSOT & Co.

Amsterdam. Nieuwe Teertuinen 16.

Vervaardigen **Ornamenten** naar elk ontwerp of teekening. Inrichting voor het **galvaniseeren** van ijzer. Etalage van verschillende monsters op de Permanente Tentoonstelling van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst *Amsterdam*.

PHOTOLITHOGRAPHIE, PHOTOZINCOGRAPHIE en Stéréotype-Inrichting

van G. J. THIEME, te Arnhem.

De ondergeteekende vestigt de aandacht op zijne inrichting voor **Photolithographie,** bijzonder geschikt voor de reproductie van **Plans, Teekeningen** enz. van HH. Architecten en Bouwkundigen; op die voor **Photozincographie** voor de reproductie van **Platen en Gravures**, ook van **Teekeningen** voor Boekwerken enz. ten dienste van HH. Uitgevers en op zijne **Stéreotype-Inrichting** voor HH. Drukkers, alles tot de minste prijzen.

Prospectussen met proeven van bewerking, worden op *franco* aanvrage gratis toegezonden.

G. J. THIEME.

W. WEIMER,

56 Warmoesstraat, Amsterdam.

ATELIER tot het vervaardigen van in lood gezet glas voor kerkramen en apartementwerk.

Eenig etablissement in *Amsterdam*. Concurreerende prijzen met het Buitenland. Eene nieuwe sortéering monsters en teekeningen steeds voorhanden.

Magazijn van Spiegel- en Vensterglas,

en daarmede in verband staande artikelen.

J. H. DE VRIES.

Decoratieschilder VAN **Z. M. den Koning.**

SPECIALITEIT IN

PIERRE-ORNÉE.

Nieuw versieringsmateriaal voor **bouwwerken,** bekroond met het **Eerediploma** (hoogste onderscheiding) op de **Internationale Tentoonstelling van Bouwmaterialen** en aanverwante artikelen te *Groningen*, in 1886.

Onovertreffbare vervanging van Sgraffito, biedt volkomen weerstand aan den invloed van ons klimaat, kan met het grootste succes worden gebezigd voor het **versieren van Pilasters, Friezen, Schilden, Borstweringen, Wandbekleedingen enz.,** wordt geleverd in alle gewenschte afmetingen, voor verzending geschikt, en des gewenscht **overeenkomstig** de **teekening van den Architect.**

Monsterstukken worden op franco aanvrage gaarne ter bezichtiging toegezonden door den vervaardiger **J. H. DE VRIES**, te *Groningen* A-Kerkstraat, en door de Agenten:

Firma Brinck en Van Veen, Damrak 90 te *Amsterdam*.
J. van Eck en Zoon, Gierstraat te *Haarlem*.
A. E. Braat, Goudsche singel 98, te *Rotterdam*.
A. Singels Azn., Op de Vest, te *Dordrecht*.
H. C. Lathouwers, te *Vught* en *'s Bosch*.
A. de Morie, Achter-Twijnstraat, *Utrecht*.
C. Teunissen, Smitstraat, *Nijmegen*.
A. J. A. Andriessen, *Winterwijk*.
S. J. H. Trooster, Terborgstraat, *Zwolle*.
S. A. Coltof, Tuinen, *Leeuwarden*.

Verklaringen van H.H. Bouwkundigen ter inzage, waaruit de dengdaamheid reeds gedurende 2 jaren blijkt.

Gedrukt bij G. W. van der Wiel & Co., te Arnhem.

TWEE-EN-TWINTIGSTE JAARGANG N°. 38. ZATERDAG 17 SEPTEMBER 1887.

De Opmerker.

Orgaan van het Genootschap

ARCHITECTVRA ET AMICITIA

Weekblad voor Beeldende Kunst- en Technische Wetenschap

Redacteur-Uitgever F. W. VAN GENDT JGz.
Adres voor Redactie en Administratie van het Weekblad en advertentiën: Bureau van *De Opmerker*, Drukkersingestraat 28, *Arnhem*.
Bureau der Redactie van *Architectura et Amicitia* JAN SPRINGER, H. G. JANSEN en A. REIJDING.
Stukken, deze Redactie betreffende, te adresseeren aan den Heer A. REIJDING, Stadhouderskade 4 te *Amsterdam*,
en al, wat de Administratie van het Genootschap betreft, aan den Heer J. A. VAN DER SLUYS VEER, O. Z. Achterburgwal 132, te *Amsterdam*.

ABONNEMENT *f* 2.25 per 3 maanden of wel *tien gulden* per jaar, bij vooruitbetaling en franco toezending van dit bedrag. Voor het buitenland *f* 7.50 en Nederlandsch-Indië *f* 9.—, beiden bij vooruitbetaling.

ADVERTENTIEN 2d 20 cent voor elken regel plaatsruimte en 10 cent voor een bewijsnommer, worden tot Vrijdagavond aangenomen.

AFZONDERLIJKE NOMMERS, bij contante betaling 2d 15 cent per stuk en 25 cent per plaat, te bekomen aan het Bureau van *De Opmerker* te *Arnhem* en bij den Hoofd-correspondent JOH. G. STEMLER CZN., Boekhandelaar te *Amsterdam*.

MEDEDEELINGEN VAN HET GENOOTSCHAP.

887e gewone vergadering, te houden op Woensdag 21 September, des avonds te acht uren, in het American-hotel op het Leidscheplein alhier.

De agenda voor deze vergadering luidt:

1°. Mededeelingen van het Bestuur.

2°. Ballotage van de heeren M. A. Hendrickx en N. van Kleef (1).

3°. Verkiezing van drie bestuursleden, in plaats van de heeren E. Damen, F. J. Bremmer Hzn. en J. A. v. d. Sluys Veer. De heer J. A. v. d. Sluys Veer stelt zich herkiesbaar.

4°. Bijdrage van den heer A. N. Godefroy.

Namens het Bestuur:
De 1ste-Secretaris a. i.,
J. A. v. d. Sluys Veer.

(1) In het verslag der vergadering van 7 September, opgenomen in het voorgaande nommer, is de naam van den heer N. van Kleef abusievelijk opgegeven als A. van Kleeff.

(A. et A.) DE NIEUWE SCHOUWBURG TE ROTTERDAM.

Donderdag j.l. werd de nieuwe schouwburg te Rotterdam met eene feestvoorstelling geopend, nadat het Bestuur verleden Dinsdagavond de vertegenwoordigers der pers in de gelegenheid had gesteld het gebouw in al zijn deelen te bezichtigen. De architect, de heer J. Verheul, leidde de aanwezigen in het gebouw rond en verstrekte op welwillende wijze alle noodige inlichtingen.

't Is misschien onnoodig een beschrijving van den gevel mede te deelen; toch wenschen we erop te wijzen, hoe hier met eenvoudige middelen een fraai effect verkregen is. Over de verschillende zijdelingsche uitbouwen en de architectuur der bovenste verdiepingen domineert een rijk versierd avant-corps van twee verdiepingen, dat in verband gebracht is met den doorrit en op duidelijke wijze het rijkste, belangrijkste deel van het gebouw (na de zaal) aanwijst: den foyer. Het geheel wordt bekroond door een hoofdgestel met fronton, gedragen door de zuilen der hoofdverdieping. Tympan en hoekpunten van het fronton zijn op passende wijze met beeldhouwwerk versierd.

Treden wij thans het gebouw binnen door de hoofdingangen. Wij merken dan op, dat afzonderlijke deuren zijn aangebracht voor de bezoekers, die per rijtuig komen, en voor de voetgangers. Zij geven alle toegang tot de hoofdvestibule, een zeer ruime zaal van eenvoudige, doch smaakvolle samenstelling, waarin de opschriften, betrekking hebbende op de stichting, en de openingen der bureau's (aan de eene zijde voor de Nederlandsche voorstellingen, aan de andere zijde ten dienste van het Duitsche opera-gezelschap) de voornaamste versieringen uitmaken. Drie groote arcaden geven van dit vertrek toegang tot de contrôle-vestibule, die rechthoekig van grondvorm is, door glazen deuren in den achterwand in gemeenschap staat met de benedenste der gangen — die rondom de hoofdzaal loopen en door alle verdiepingen gaan — en aan de zijden de 4.50 M. breede staatsietrappen vertoont, die naar de hoofdverdieping leiden. De toegang tot deze trappen is op monumentale wijze versierd door op de eerste treden staande kolommen, die zeer rijk gedoreerd en door een los om de twee zuilen geslingerd kleurrijk tapijt hare al te groote deftigheid eenigszins verliezen. Dit gedeelte van het gebouw maakt een alleraangenaamsten indruk.

In de benedenste der om de schouwburgzaal loopende corridors, eveneens toegankelijk van de contrôle-vestibule, treffen we de trappen aan, die naar de zoogenaamde parterre-verdieping leiden. Zij zijn van geringere afmeting dan de hoofdtrappen, doch de opgang van beiden is in de onmiddellijke nabijheid gelegen van deuren, die met de straat gemeenschap hebben — hetgeen met het oog op brandgevaar zeer te prijzen valt. Voor de bovenverdiepingen zijn buitendien afzonderlijke trappen aangebracht.

In de schouwburgzaal zijn ongeveer 1250 zitplaatsen, waarvan de afmetingen ons bij onderzoek zeer voldoende voorkwamen. Tevens wordt tengevolge van den vorm der zaal (veel meer half-cirkelvormig dan bv. de stadsschouwburg te Amsterdam) het gezicht op het tooneel van alle plaatsen aanzienlijk vergemakkelijkt.

De architectuur van de tooneelopening, die rechthoekig is (met afgeronde hoeken), is niet, zooals in veel Fransche schouwburgen, onmiddellijk in verband ge-

De Redactie van Architectura et Amicitia stelt zich alleen verantwoordelijk voor den inhoud van stukken, gewaarmerkt met de initialen A. et A.

bracht met de ordonnantie van de zaal, maar als het voornaamste onderdeel, afzonderlijk behandeld. De loges d'avant-scène zijn gevat tusschen twee groote zuilen, wier lengte door talrijke verdeelingen gebroken is. De borstweringen der galerijen loopen verder als sterk sprekende, slechts hier en daar door cartouchevormen verdeelde lijstwerken, langs den zaalwand, waar zij zich scherp afteekenen tegen de donkerroode tint van meubels en wandvlakken.

Het plafond, dat zich uit de zaal-ordonnantie ontwikkelt door een menigte arcaden, die de koofvormige aanloop van 't plafond doorbreken, is schitterend van compositie en uitvoering.

Hoewel wij plafonds met open luchten, perspectievische balustrades en realistisch gegroepeerde figuren uit een oogpunt van stijl afkeuren, verdient deze samenstelling (van den heer A. Marque te Brussel) bijzondere waardeering. Aan de zijde van het tooneel troont op een wereldbol Rotterdam, een gekleede vrouwefiguur; langs beide zijden van de zaal stroomen de gepersonifiëerde kunsten toe, rechts muziek, links tooneelspel, om hare hulde te betuigen aan de stad, die ze op zoo luisterrijke wijze herbergde. Genieën met lauwerkransen in de hand en gezeten op gevleugelde paarden, kinderfiguren, die rozenguirlanders strengelen, emblemen van de stad zijn op smaakvolle wijs voor en achter de hoofdgroepen aangebracht.

Tegenover het tooneel vertoont het plafond de samenstrooming van Maas en Rotte in twee kolossale, naakte figuren, gezeten op rotsen. Kleur en teekening van het geheel maken een hoogst gunstigen indruk.

Midden in het plafond, als centrum van den in verguld zaagwerk behandelden grooten ventilator, hangt de kolossale gaskroon, een meesterlijk ontwerp van den heer Verheul en een waardig ornement voor de fraaie schouwburgzaal. De kroon is geheel verguld en draagt een grooten rijkdom van ornement tusschen de 321 branders, die zaal en plafond als met een zee van licht overgieten.

De foyer levert een verrassenden aanblik op, als men uit de zaal komt. Was in de laatstgenoemde het rood overheerschend — ook het scherm bestaat geheel uit roode draperieën, die achter een rijken lambrequin zijn opgehangen — in den foyer en de twee, aan de dwarszijden gelegen salons doorloopt de kleur der decoratie allerlei tinten van licht-crème tot donkerbruin. De hoofdzaal vertoont langs de wanden een zeer rijke pilaster-ordonnantie, die ook en detail zeer origineel en goed uitgewerkt is. De koofvormige overgang van wand tot plafond is met fraai ontworpen schilderwerk versierd; de caisson-zoldering schittert van het goud en niet minder door de overige lichte kleuren, waarmee de architect gewerkt heeft. De portières, op zeer eenvoudige wijze in verband gebracht met de architectuur van de zaal en de paneelen (nagemaakt gobelin), voorstellende de vier wereldeelen en Muziek en Dans, vormen aangename rustpunten in den weelderigen ornementalen rijkdom.

De salons aan weerszijden — de eene in donkere, de andere in lichte bruine kleuren behandeld — zijn eveneens met kwistige hand versierd. De decorateur A. Marque heeft hiervoor paneelen geschilderd; in het eene salon naturalistische bloemen op lichtgekleurd satijn, in het andere bloemen en vogels op een ruwe goudstof. Zoo deze werken al weinig in harmonie zijn met de architectuur, toch getuigen zij van hoogst origineele opvatting en eigenaardigen chic.

Het schilderwerk in de trappenhuizen, paneelen met acht muzen — in geschilderde nissen van rijke ordonnantie — is zeer harmonieus en aangenaam van kleur; blauwe en grijsbruine tinten voeren er den boventoon.

De rookzaal, eerst in den laatsten tijd bij het gebouw ontworpen, is van zeer groote uitgebreidheid. Ook zij is goed van verhoudingen en fraai gedétailleerd.

Op de constructie van het gebouw, dat een waardig monument van Rotterdam zal blijven, en de verwarming en ventilatie zal misschien later in dit blad worden teruggekomen. A. Reyding.

(A. et A.) TUINBOUWKUNST.

Het Gemeentebestuur van Deventer is voornemens een gedeelte van de terreinen der voormalige vestingwerken door een plantsoenaanleg te verfraaien.

Wij waren in de gelegenheid de hiervoor door den heer Leonard A. Springer, tuinarchitect te Amsterdam, vervaardigde plans te bezichtigen en kunnen daarvan het volgende mededeelen:

Er is van de natuurlijke gesteldheid van het terrein zooveel mogelijk partij getrokken en de aanwezige oude boomen zijn, waar het kon, gespaard. De singelgracht slingert zich van af het station der Staatsspoorwegen in bevallige bochten langs het terrein; een der vroegere ravelijnen, een eilandje in die gracht, is door bruggen met de oevers verbonden. Op het andere oude ravelijn, thans een schiereiland, waarvan het hoogste punt zich 6,50 M. boven den waterspiegel verheft, is een verversching sgebouwtje geprojecteerd, vanwaar men een fraai uitzicht op den geheelen aanleg zal kunnen genieten.

De aanleg is overigens, zooals voor de hand lag, in landelijken stijl gehouden, met uitzondering van een gedeelte aan den IJsel, dat in de toekomst voor bebouwing is bestemd. De architect heeft hier, zeer terecht, de richting der geprojecteerde hoofdwegen aangehouden, zoodat bij latere bebouwing weinig verandering in het plan behoeft te worden gemaakt. Op het kruispunt van twee hoofdwegen is een rond-point gedacht, dat ook later kan behouden blijven.

De geheele aanleg omvat een terrein van ongeveer 9 hektare. Wanneer het fraaie plan is uitgevoerd, zal Deventer ongetwijfeld een aantrekkelijk punt rijker zijn geworden, waardoor veel vergoed wordt van hetgeen aldaar, evenals in meer andere plaatsen, van het pittoreske der oude vestingwerken is verloren gegaan.

Wie met de schoone omgeving van Utrecht, Middelburg of Alkmaar bekend is, weet, welk een dankbaar motief tot verfraaiing dergelijke oude vestingwerken aanbieden. Menige grootere gemeente, waar de overgang tusschen stad en land door vervelende rechtlijnige singels gevormd wordt, mag plaatsen als Deventer zulk een aanleg benijden.

Wij hopen dan ook dat het plan spoedig tot uitvoering moge komen.

(A. et A.) DE KORTSTE SPOORWEG-VERBINDING TUSSCHEN AMSTERDAM EN DE BELGISCHE GRENS.

Zeer velen uit de hoofdstad zullen wel eens, hetzij voor zaken hetzij voor genoegen, een spoorreisje gemaakt hebben van Amsterdam naar Antwerpen, en zeker hebben de meesten de route gevolgd langs den Hollandschen spoorweg en verder, via Rotterdam en Dordrecht, naar Rozendaal, daar de reis per Rijnspoor, zonder overstappen, niet anders mogelijk is dan via Utrecht—'s-Hertogenbosch—Tilburg—Breda—Rozendaal, of via Utrecht—Geldermalsen—Gorichem—Dordrecht, en niemand zeggen zal dat dit de kortste route is. Was het Rijnspoor in Rotterdam aan het Staatsspoorwegnet aangesloten, de reis van Amsterdam naar Dordrecht zou aanmerkelijk korter zijn dan per Hollandsche spoor. Beschouwt men evenwel de kaart van Nederland dan zal men zien, dat ook deze combinatie nog niet de kortste verbinding is voor het internationale spoorwegverkeer tusschen Amsterdam en België.

Wanneer men van Amsterdam naar Antwerpen eene rechte lijn trekt, dan ziet men, dat de spoorweg Antwerpen—Dordrecht vrijwel daarmede overeenkomt, evenzoo het gedeelte Rijnspoor Amsterdam—Oudewater, doch dat juist het gedeelte Oudewater—Dordrecht eraan ontbreekt, om die lijn tot een geheel te vereenigen. Het is te verwonderen, dat hierop bij het ontwerpen der Staatsspoorwegen niet het oog gevallen is, en, zoo men eraan gedacht heeft, moeten ongetwijfeld geldige redenen tegen den bouw van dien weg bestaan hebben. Onnoodig scheen men het te achten, de hoofdstad des Rijks direct aan het Staatsspoorwegnet te verbinden: door den bouw van de lijn Oudewater—Dordrecht ware dit te verdedigen geweest, daar, op die wijze, de kortste verbinding van Amsterdam met Antwerpen was tot stand gekomen. Niemand toch zal ontkennen, dat de reis via Rotterdam en 's-Hage veel te lang is voor een direct internationaal verkeer. Misschien werd deze lijn te kostbaar geacht door den bouw van twee bruggen, namelijk één over de Lek, nabij Schoonhoven of een ander punt in de nabijheid, en één over den Hollandschen IJsel nabij Oudewater; dit konden echter geen onoverkomelijke bezwaren geweest zijn, daar vroeger reeds veel grootere en meer kostbare bruggen gemaakt zijn. Voor het verkeer over de Merwede kon men gebruikmaken van de reeds bestaande brug bij Baanhoek, en, wat verder de te doorloopen streek betreft, deze is onzes inziens genoegzaam bevolkt om het bestaan van zulk eene lijn te rechtvaardigen, hoewel de vraag der *kortste* internationale verbinding het meest op den voorgrond moet staan. Het verschil in afstand tusschen Amsterdam—Dordrecht langs deze lijn en langs den Hollandsch-ijzeren-spoorweg bedraagt, globaal gemeten, 30 KM. of ongeveer 45 à 50 minuten sporens per sneltrein — naar onze meening wel de moeite waard om in aanmerking te komen. Wordt de lijn door den Staat gemaakt, dan kan de aansluiting aan den Rijnspoorweg te Oudewater geen bezwaren opleveren, daar dit reeds op meer plaatsen het geval is.

Bovengenoemde beschouwingen achtte ik belangrijk genoeg om in een vakblad besproken te worden; misschien komen zij dan onder de oogen van personen, die omtrent de algemeene waarde van zulk eene lijn nieuwe gezichtspunten kunnen openen. Mij komt het voor, dat het de moeite waard is, de uitvoerbaarheid — waaraan ik niet twijfel — te onderzoeken. Luidt het oordeel over dit plan gunstig, dat dan de Staat of de directie van den Rijnspoorweg de noodige stappen doe om het tot stand te brengen.

Nu men bezig is het personeel der Staatsspoorwegen in te krimpen, ware het zeker goed hiermede niet voort te gaan voordat dit plan voltooid en de hoofdstad des Rijks langs een rechte lijn en niet langs een slingerweg met Antwerpen en Brussel verbonden is. Het axioma van den kortsten afstand tusschen twee punten diende in dit geval zeker wel in acht genomen te worden. S.

(A. et A.) OVERPRODUCTIE.

Ingezonden.

Reeds dadelijk na het lezen van het aldus getitelde artikel in *De Opmerker* van 13 Augustus j. l., was het mijn voornemen hierop terug te komen, niet met het doel den heer X. op de vingers te tikken, doch alleen om op dit schrijven door te gaan, omdat het werkelijk hoog noodig is verandering te brengen in den toestand, daarin besproken.

De vruchten dezer overproductie blijven niet uit. Zooals wij hebben kunnen opmerken maakt het Rijk reeds aanstalten van dezen ongezonden toestand te profiteeren. Het zal notabene bouwkundige opzichters naar Nederlandsch-Indië zenden tegen een bezoldiging van *f* 60, zegge zestig gulden, in de maand. Hoewel er gesproken wordt van eene voorloopige bezoldiging, heeft men volstrekt geen zekerheid dat deze spoedig zal verhoogd worden; evenzoo moet men afwachten hoeveel deze verhooging zal bedragen. Tevens verbindt men zich, evenals een koloniaal, voor den tijd van vijf jaren, want 't is bijna ondenkbaar dat hij, die ertoe moet besluiten voor *f* 720 per jaar naar Indië te gaan, kans zal zien, om, wanneer het hem daar niet bevalt (wat met zulk een „hoog" salaris niet geheel en al onmogelijk is) de genoten *f* 500 voor uitrusting plus de kosten van overtocht terug te betalen. Het eenige middel om dan naar Holland terug te keeren is zich een zielsziekte op den hals te halen, zoodat men, volgens artikel 7 van het Koninklijk besluit, in de termen valt van vrijstelling der teruggave.

De heer X noemt het „feit": er zijn te veel bouwkundigen. Gaarne had ik er de oorzaak van willen vernemen. Tevens geeft hij den raad, jongelui bij het kiezen van een technisch vak onder het oog te brengen, dat het volstrekt het vak niet is, om na volbrachte studie het leven onbezorgd in te gaan.

Ik ben zoo vrij den heer X. te herinneren, dat voor een deel de architecten zelf er de oorzaak van zijn. Het eigenbelang brengt dit mede, want hoe meer leerlingen op het bureau, hoe beter de inkomsten.

't Is volstrekt niets ongewoons bij een architect vijf, zes of meer jongelieden aan te treffen, die ook „architect" moeten worden. Op deze wijze wordt de overproductie kostelijk in de hand gewerkt. Nu zal ik volstrekt niet beweren, dat alle architecten zoo handelen, doch de meesten houden volstrekt geen rekening met de behoefte, zoodat hoe langer hoe meer het aanbod de vraag zal overtreffen.

Een even groot aandeel in het ontstaan dezer overproductie hebben naar mijne meening de ambachtsscholen. De leerlingen dezer scholen blijven geen ambachtslieden; hoewel het doel dezer scholen is de Maatschappij van goede werklieden te voorzien, doen zij dit niet. Dit is volstrekt niet te laken in de leerlingen, want het *moet* ieders doel zijn zich te verbeteren en op te heffen, doch de besturen der scholen moeten de vakken meer in overeenstemming brengen met de behoeften. Er is wel behoefte aan goede werklieden en 't zou dus beter zijn deze aan te kweeken; zij, wier doel het is architect te worden, moeten dan eene andere gelegenheid zoeken zich te bekwamen.

Gaat alles voort zooals het nu is, dan zal natuurlijk ook het aantal aannemers spoedig verdubbelen, en moet deze ramp er nog bijkomen, dan gaat het er natuurlijk al zeer schoon uitzien; de eigenbouwers blijven dan ook niet uit en bij slot van rekening zullen alleen de meesters in de rechten (die volgens X nu nog niet veel te doen hebben, ook al door overproductie) er wel bij varen en handen vol werk hebben om de faillissementen te regelen, iets wat nu gelukkig nog een „zeldzaamheid" is.

Doch in ernst, 't is te hopen dat er op de eene of andere wijze een eind aan kan worden gemaakt.

Mochten mannen, die steeds vol ijver zijn het vakonderwijs te verbeteren, ook eens rekening houden met de behoefte en doeltreffende plannen beramen om, zooals de heer X zegt, zoo geleidelijk mogelijk een eind te maken aan deze overproductie.

L. W. B.

De meening, dat de architecten voor een deel zelf de schuld zijn aan de overproductie, door het opleiden van leerlingen, kunnen wij niet deelen. Zoolang er architecten moeten zijn, dient er ook gelegenheid tot opleiding te bestaan.

Voor dien tak van onderwijs wordt hiertelande (de Polytechnische school te Delft uitgenomen) al zeer gebrekkig gezorgd, en het ligt voor de hand dat, evenals in vroegere tijden, de leerling zich daarom tot den meester zal wenden om zich voor het vak zijner keuze te bekwamen, vooral ook in geval hij de kosten eener wetenschappelijke opleiding niet dragen kan.

Dat de architecten, die leerlingen opleiden, zich rekenschap zouden kunnen geven hoe groot de behoefte aan architecten is op het tijdstip, dat de leerlingen hunne studiën voltooid hebben, is eenvoudig onmogelijk; zij kunnen hun hoogstens na een zeker tijdsverloop hun gevoelen zeggen over de meerdere of mindere geschiktheid voor het vak hunner keuze, en zijn dit, naar ons oordeel, ook verplicht.

De ambachtsscholen moeten het eveneens ontgelden; deze inrichtingen schijnen tegenwoordig voor velen de oorzaak van veel kwaad te zijn, ofschoon wel niemand zal beweren, dat de toestand vóór de oprichting der ambachtsscholen beter was dan tegenwoordig. Men dient echter op te merken: 1°. dat de overproductie van werkkrachten voor den ambachtsstand al niet minder groot is dan die voor technische betrekkingen; 2°. dat jongelieden uit de minder gegoede klasse het steeds hoogerop zullen zoeken of zij al dan niet het geluk hebben gehad eene ambachtsschool te kunnen bezoeken — hetgeen volstrekt niet te misprijzen valt.

De ambachtsscholen zijn gesticht met het doel om het peil van de bouwambachten te verheffen. Nu bestaat tot heden nog slechts voor een zeer klein deel der aankomende werklieden de gelegenheid die scholen te bezoeken, zoodat het gros in dezelfde ongunstige omstandigheden blijft verkeeren als voor twintig jaren. Is het daarom te verwonderen, dat de weinigen, die daar iets meer hebben geleerd, zich door verdere studie een weg zoeken te banen tot hooger? Te meer daar, zooals reeds is gezegd, de gelegenheid tot opleiding voor opzichter of architect in de meeste plaatsen des lands ontbreekt en in ieder geval zeer kostbaar is.

Het is niet de inrichting dier scholen, waaraan het hoofdzakelijk hapert, doch het feit dat nog zoo weinigen ervan kunnen profiteeren. RED.

DE TENTOONSTELLING VAN GASTOESTELLEN TE 's-GRAVENHAGE.

Keer op keer doen zich de moeilijkheden meer gevoelen eene tentoonstelling tot stand te brengen, vooral wanneer de nijverheid daarin eene hoofdrol speelt. Dit wekt weinig verwondering, wanneer men de groote kosten nagaat, welke de inzenders, zelfs bij kostelooze plaatsruimte, te dragen hebben om hunne inzending op de plaats van bestemming opgesteld te krijgen en zooveel mogelijk voor het publiek aantrekkelijk te maken. Deze kosten blijven meestal, vooral in de eerste tijden, onvergoed en zelfs na verloop van tijd worden zij slechts indirect gedekt.

Toch zijn de tentoonstellingen zeer nuttig; in de eerste plaats omdat zij het maken van eene vergelijking in den toestand van een tak der nijverheid mogelijk maken, en ten tweede, omdat het publiek met de beste en nieuwste fabrikaten op de hoogte wordt gebracht.

De Gas-tentoonstelling te 's-Gravenhage nu levert wel geen maatstaf voor den stand der gasindustrie hiertelande, doch wel voor de hoogte, welke die industrie in het algemeen heeft bereikt, en gerust kan men hieraan toevoegen, dat op dit gebied Nederland eene slechts zeer ondergeschikte plaats inneemt. De meeste inzendingen komen wel van inlandsche industriëelen, doch deze treden slechts als vertegenwoordigers der buitenlandsche fabrikanten op.

De tentoonstelling is uitstekend geslaagd, dank zij vooral de krachtige medewerking van den directeur der Haagsche Gasfabriek, den heer J. E. M. Kros, wiens vele relatiën met buitenlandsche fabrikanten hunne deelneming verzekerde. De tentoonstelling gaat uit van de Haagsche afdeeling der Vereeniging ter Bevordering van Fabrieks- en Handwerksnijverheid in Nederland, die eene Commissie daarvoor in het leven riep, waaruit een Comité van uitvoering gevormd werd, bestaande uit de heeren: Mr. C. A. van der Kemp, Voorzitter; P. F. W. Mouton en J. J. van Nieukerken, Secretarissen; Th. C. A. Vemer, Penningmeester en J. E. M. Kros. De heeren Mouton Jr. en Kros Jr. namen een zeer groot deel der werkzaamheden, van af den tijd dat de inzendingen begonnen, voor hunne rekening.

De eerste zaal der tentoonstelling bevat alles, wat op badverwarming betrekking heeft; het algemeene stelsel is een ketel, omringd van of doorsneden met kanalen, waarin of waardoor de gasvlammen spelen. Het water, uit leiding of reservoir, wordt door dien ketel heengeleid en sneller of langzamer verwarmd, naarmate de watertoevoer minder of meer en het verwarmingsoppervlak grooter of kleiner is. Een aantal badkachels in verschillende vormen zijn aanwezig, waarvan sommigen tevens eene ruimte bezitten tot het verwarmen van linnengoed en anderen ook tot gewone kamerverwarming dienst kunnen doen. De inzenders zijn de heeren George Wilson te 's-Gravenhage; A. M. de Blauw & C°. aldaar; Gebr. Boudewijnse te Middelburg; R. S. Stokvis te Rotterdam; allen als vertegenwoordigers van buitenlandsche firma's.

De heer H. J. Wolter uit Amersfoort stelde in dezelfde zaal een serre-verwarmer tentoon, waarbij het water, door gas verwarmd, door een groot aantal kanalen circuleert en waarvan de practische afsluiting der buizen, die uit den aard der zaak naargelang van omstandigheden kan worden gewijzigd, zeer veel aanbeveling verdient.

Het is opmerkelijk, welk uitgebreid gebruik van het gas wordt gemaakt. In de afdeeling „nuttige artikelen voor gasverbruikers" vindt men allerlei toepassingen, zoowel dienstig voor de huishouding als voor verschillende vakken, o. a. eene practische verwarming van soldeerbouten, door het daarop werken van eene gasvlam, die zooveel vergroot of verkleind kan worden als noodig is om de afkoeling van den bout te beletten; eene vervanging van den spiritusbrander door eenen bout, waar het gas door een aanzienlijken luchttoevoer wordt aangejaagd; eene verf afbrander, waar het gas de oude methode van brandende kolen achter een rooster en dergelijken, op hoogst gemakkelijke wijze vervangt. Kleine toestellen om metalen te smelten voor proef, verwarmers voor den lijmpot, voor soldeerlepels, voor strijkijzers en een aantal toepassingen meer, allen ten goede komende aan de nijverheid, zijn aanwezig.

Naast dit vertrek wordt de aandacht van den bouwkundige meer geboeid door werktuigen, die door een gasmotor in beweging worden gebracht. De motor zelf is eene inzending van Julius Lüchau te Amsterdam; de werktuigen, die in beweging worden gebracht, zijn uit de fabriek van E. Kiessling & Co. te Hannover. Meer algemeen bekend zijn daarvan de cilinderzaag en de schaafmachine; een werktuig echter, gedoopt met den naam van „Universal-Abrichthobel- und Füge machine" is minder bekend. Door het stellen van bijtels met een bepaald profiel, die met bliksemsnelheid

ronddraaien, wordt een paneel in alle gewenscht richtingen doorploegd met bossingen en schaven, die een hoogst verrassend effect maken en herinneren aan de samengestelde paneel-verdeelingen, welke men in onze 17de-eeuwsche meubels dikwijls aantreft. Ook vierkante balusters worden op deze machine, wanneer het hout van dikte en breedte is, in een oogenblik tijds vervaardigd.

De opmerking van den verslaggever van het *Dagblad van Zuid-Holland* moet men volkomen beamen: dat deze werktuigen geen bemoedigenden indruk geven aan den handwerksman; den timmerman en meubelmaker zou waarlijk de lust ontgaan zich in te spannen om de kunst op zijn ambacht meer toe te passen', wanneer hij zich het werk, zoo uitstekend gemaakt, door eene machine uit de handen ziet nemen. Concurrentie daarmede is ten eenenmale onmogelijk, vooral wat den prijs betreft.

Nog is een werktuigje aanwezig om profielen volgens allerlei bochten en krommingen te schaven. Het effect daarvan is verrassend en ook hierop is bovenstaande opmerking volkomen van toepassing.

Op de binnenplaats treft men een voor ons land nieuw werktuig aan: een smeedhamer, door gas in beweging gebracht. De zware slagen trillen door het geheele gebouw en toch is één kubieke meter gas genoegzaam voor 3500 slagen; bij lichte slagen wordt dit aantal met ongeveer 1000 verhoogd. Door de firma Landré en Glinderman is dit werktuig, volgens het stelsel Tancyer, het eerst in Nederland geëxposeerd. De arbeid wordt daarbij, evenals bij de gasmotoren, tengevolge eener ontploffing verricht. Met onwederstaanbaar geweld wordt de hamer op het aanbeeld geslagen en de kracht, die wordt uitgeoefend, zal waarschijnlijk niet veel minder zijn dan die van een stoomhamer van gelijke afmetingen.

Wanneer de gasprijzen in het algemeen wat verlagen, dreigt het gas een even machtigen concurrent van den stoom te worden als de electriciteit voor het gas belooft te zijn.

Gasmotoren volgens verschillende stelsels drijven in een volgend lokaal een aantal werktuigen. Een daarvan, elegant van vorm en loopende zonder eenig geraas, doet volgens het systeem Benz en C°. de ontploffing plaatshebben door een electrische vonk, opgewekt door een dynamo, die in beweging gebracht wordt door dezelfde machine. Het voordeel van dezen motor is, dat de onaangename lucht van den gewonen ontsteker voorkomen wordt.

Het stelsel van alle deze motoren is gelijk; de ontploffing van lucht met gas veroorzaakt den arbeid. Bij de motoren van Korting te Hannover, Mignon & Rouart, en Langen & Wolf te Weenen heeft de afsluiting van lucht en gas plaats door kleppen; bij die van Fetu-Defise te Luik, ingezonden door de Maatschappij voor electriciteit te 's Hage, door schuiven; de eene motor heeft een liggenden, de andere een staanden cilinder, waarin de ontploffing plaatsvindt. Door de Koninklijke Fabriek van stoom- en andere werktuigen te Amsterdam is een motor ingezonden met koelvat, aan die fabriek vervaardigd; het voordeel hiervan is dat, evenals bij een stoommachine, voortdurend hetzelfde water kan worden gebruikt, terwijl dit bij andere machines verloren gaat. Tengevolge daarvan neemt deze motor dan ook meer plaats in beslag dan andere, een gebrek dat meestal echter zeer weinig beteekent, omdat de condensor ook op eenigen afstand van den motor kan worden geplaatst.

Op twee dezer machines zijn door den heer G. Wilson te 's-Hage werktuigen geplaatst tot het snijden en ombuigen van ijzeren platen.

Door den heer D. W. van Rennes te Utrecht is een roteerende gasmoter (stelsel-Otto) en een heete luchtmachine ingezonden, de laatste geschikt tot het drijven van eene naaimachine.

Misschien hebben deze werktuigen, beschouwd uit het oogpunt van den bouwkundige, weinig waarde; toch valt niet te ontkennen, dat hunne toepassing van zoo grooten invloed op het handwerk is, dat ook de bouwkundige zich gedrongen gevoelt, met aandacht de vorderingen, op dat gebied gemaakt, te volgen, omdat zij ingrijpend werken op alle vakken, die met de bouwkunst in verbinding staan.

In een volgend nummer volgen eene aanstipping van de voornaamste warmtebronnen, die aanwezig zijn, en een enkel woord over de prachtige modellen tot het onderzoeken, maken en controleeren van gas, die in de modelkamers zijn tentoongesteld.

VARIA.

De groote klok van den Keulschen Dom. Volgens officieële mededeelingen heeft de groote of keizersklok voor den Keulschen Dom een gewicht van 27,000 KG. en de klepel eene zwaarte van 800 KG.

De hoogte van de klok bedraagt 14½ voet, de middellijn aan den rand 11½ voet. Zij is vervaardigd uit twee-en-twintig op de Franschen veroverde kanonnen, waarbij nog 5000 KG. tin werd gevoegd. Zij werd gegoten door Andreas Hamm uit Frankenthal, die 21,000 mark voor gietloon ontving. De beide andere groote klokken, die tot den Dom behooren, dragen de namen: *Preciosa* en *Speciosa* (kostbare en schoone); aan de groote klok werd de naam gegeven van *Gloriosa* (roemrijke). Het randschrift van de keizersklok vermeldt: „Willem, de grootmachtigste Keizer der Duitschers en koning der Pruisen, gedachtig aan 's hemels hulp, die hem verleend werd en waardoor hij den vorigen Franschen oorlog tot een zegenrijk einde bracht en het Duitsche rijk vestigde, veroverde kanonnen op de Franschen, welke bestemd werden tot het gieten van een klok, die opgehangen moest worden in de wonderschoone kathedraal, die toen hare voltooiing naderde".

Eene voorstelling van den H Petrus, de schutspatroon van de kerk, staat op de zijde en daaronder is een vierregelig vers in middeleeuwsche schriftteekens, een gebed, dat, wanneer vrome zielen ten hemel stijgen, bij het vernemen van den klank der klok de bewaker der hemelpoorten die poorten van het hemelhuis wijd moge openen. Aan de andere zijde is een zesregelig vers in het Duitsch, dat vertaald als volgt luidt:

„Ik word de keizersklok genaamd en verkondig de eer des Keizers. Op den heiligen klokketoren ben ik geplaatst en bid voor het Duitsche rijk; dat vrede en bescherming het steeds door God geschonken worden.

BUITENLANDSCHE BERICHTEN.

(A. et A.) Een ruiterstandbeeld van Washington, hetwelk te Berlijn naar het model van prof. Siemering in brons gegoten is, werd in den nacht van 24 Augustus bij fakkellicht door Berlijns straten vervoerd, om van daar naar Hamburg en vervolgens naar zijn bestemmingsoord, Philadelphia, te worden ingescheept. Buitengewone moeilijkheden waren aan dit werk verbonden, niet alleen wegens het kolossale gewicht van 200 centenaars, maar vooral ook door den grooten omvang der houten kist, waarin het vervoer plaatshad. Deze toch was niet minder dan 2.75 M. hoog, bij een grondvlak van meer dan 6 M².

(A. et A.) Voor de restauratie der eerwaardige Sebalduskerk te Neurenberg, een der schoonste middeleeuwsche monumenten van Beieren, heeft de prins-regent eene som van 10,000 mark beschikbaar gesteld.

(A. et A.) Het Genootschap van beeldende kunsten te Weenen heeft aan de magistratuur teekeningen, benevens photographieen naar het model, van een grafmonument voor Hans

Makart overgelegd. Het ontwerp hiervoor was vervaardigd door den beeldhouwer Edmund Hellmer en de magistraat heeft reeds het ontwerp bij den Gemeenteraad ter uitvoering aanbevolen. Zoo zal dan eerlang in het cerepark van de groote begraafplaats, waar tot heden slechts een steenblok met het opschrift »Hans Makart" het graf van den grooten kunstenaar aanwijst, een waardig gedenkteeken verrijzen. Het ontwerp vertoont een sarcophaag, die boven de dekaerk van het graf geplaatst is. Hierop staat een genius, het medaillonportret des kunstenaars omhoog houdende, waaromheen kleinere geniecn met lauwerkransen gegroepeerd zijn. Het altaarvormig monument eindigt van boven in een archivolt, welks tympan met eene schelpvorm gevuld is; uit deze schelp ontwikkelt zich een vaasvorm met afhangende festons. De grafsteen is in syeniet, het beeldhouwwerk in brons gedacht.

(A. et A.) Den Münchener beeldhouwer Otto Lang is, door de familie, het maken van een grafmonument opgedragen voor den onlangs overleden stichter der groote geschutfabrieken te Essen, Alfred Krupp.

Op de markt te Essen zal tegelijk met het eerstgenoemde monument een standbeeld voor den beroemden industrieel worden opgericht, waarvan de kosten (60,000 mark) door de gemeente zullen gedragen worden en waarvan de uitvoering aan den beeldhouwer prof. Schaper is toevertrouwd.

(A. et A.) De nieuwe Duitsche Schouwburg te Praag is zoover gereed, dat hij einde September in gebruik kan worden genomen. De orkestruimte is geheel als die in den Bayreuther schouwburg ingericht; zij ligt zeer diep en is voor een derde gedeelte overdekt. Het tooneel is van ijzer, terwijl het gehecle gebouw electrisch verlicht wordt.

(A. et A.) Met 1 Januari 1888 worden de volgende Parijsche schouwburgen electrisch verlicht, als: Operagebouw, Comédie Française, Odéon, Vaudeville, Palais-royal, Gymnase, Renaissance, Porte Saint-Martin, Ambigu, Folies Dramatiques, Nouveautés, Châtelet, Variétés.

(A. et A.) Van bevriende zijde ontvingen wij het uitvoerige programma der in 1888 te Barcelona te houden internationale wereldtentoonstelling.

Zij zal den 8ᵉⁿ April 1888 worden geopend en zes maanden duren.

De gebouwen zullen worden opgericht in het Stadspark en het geheele terrein zal eene oppervlakte van 465,000 M² beslaan. De tentoonstelling zal omvatten landbouw, nijverheid, handel, zeevaart, onderwijs, wetenschap, schoone kunsten, archeologie, electriciteit, mijnwezen, enz. Bovengenoemd uitvoerig programma zal voor heeren leden op de Société itszaal van het Genootschap ter inzage liggen.

BINNENLANDSCHE BERICHTEN

'S-GRAVENHAGE. Bij beschikking van den Minister van Staat, Minister van Binnenlandsche Zaken, van 14 September 1887, nº. 2888¹, Afdeeling Onderwijs, is bepaald: dat de commissie, belast met het examineeren van hen, die eene akte van bekwaamheid wenschen te verkrijgen tot het geven van middelbaar onderwijs in hand- en rechtlijnig teekenen en boetseeren, voor het jaar 1887 zitting zal houden te Amsterdam;

is aan die commissie tevens opgedragen het examineeren van hen, die in 1887 de akten van bekwaamheid verlangen voor het handteekenen, bedoeld in artikel 65*bis* der wet tot regeling van het lager onderwijs, en zijn benoemd:

tot lid en voorzitter dier commissie: W. B. G. Molkenboer, directeur der Rijksnormaalschool voor teekenonderwijzers, te Amsterdam;

tot leden:

C. P. Holst Gzn., J. D. Huibers en J. Versluys, leeraren aan de Rijksnormaalschool voor teekenonderwijzers, te Amsterdam;

J. R. de Kruyff, directeur der Rijksschool voor Kunstnijverheid, te Amsterdam;

F. Lz. Berghuis, directeur der Ambachtsschool, te Arnhem;

E. F. W. Kerling, hoofdleeraar aan de Academie van Beeldende Kunsten, te 's-Gravenhage;

B. W. Wierink, leeraar aan de Kweekschool voor onderwijzers en onderwijzeressen, te Amsterdam;

Dr. C. Kerbert, leeraar aan de Kweekschool voor onderwijzers en onderwijzeressen, te Amsterdam;

R. Witte, werktuigkundig ingenieur der artillerie-stapel- en constructiemagazijnen, te Delft;

A. T. Gips, leeraar aan de Rijks-hoogere-burgerschool te Bergen-op-Zoom;

H. P. Berlage, leeraar aan de Quellinusschool, te Amsterdam;

A. G. Schull, onderwijzer aan de Rijkskweekschool voor onderwijzers en leeraar aan de Koninklijke school voor nuttige en beeldende kunsten, te 's-Hertogenbosch.

— Nederland en Luxemburg zullen de volgende heeren als afgevaardigden op het Internationale Spoorweg-congres te Milaan zenden: 1°. de *Regeering*: het lid der Tweede Kamer J. van Kerkwijk; 2°. de *Noordbrabantsch-Duitsche spoorweg*: den Voorzitter van den Raad van bestuur, Kerstens, den Directeur Voorhoeve en den Secretaris Rijperman; 3°. de *Nederlandsche Staatsspoorwegen*: den chef der exploitatie Engeringh den chef ingenieur Kalff en het lid der Spoorwegcommissie Perk; 4°. de *Hollandsche Spoorwegmaatschappij*: het lid van den Bestuursraad Van der Vliet en den administrateur Van Hasselt; 5°. de *Nederlandsche Rijnspoorwegmaatschappij*: den ingenieur Verloop.

— Een tweejarig verlof naar Europa, wegens ziekte, is verleend aan de opzichters 1e klasse bij den Waterstaat en 's Lands burgerlijke openbare werken H. Brauns en A. L. W. Heldring.

(A. et A.) AMSTERDAM. De Nieuwedijk is een fraai geveltje rijker geworden; het is geplaatst voor het huis, waarin de photographische ateliers des heeren A. Greiner zijn gevestigd.

De drie verdiepingen van den gevel rusten op twee arcadenbogen, in 't midden geschraagd door een groen-granieten zuil met koperen kapiteel, basement en versieringen. De Zwickvullingen en pilasters van deze ordonnantie zijn rijk met beeldhouwwerk versierd. Hierboven het fries met kinderfiguren en de medaillonportretten van Daguerre en Niepce, ontworpen en gebeiteld door den heer E. van den Bossche (zie ons nommer van 3 September j.l.). De vensters van 1ᵉᵉ en 2ᵈᵉ verdieping zijn onderling verbonden door borstweringen, gevuld met ornementen, waartusschen de wapens van Nederland en Amsterdam prijken. De vensters der 2ᵈᵉ verdieping dragen frontons, die van de 3ᵈᵉ étage zijn ontworpen in den geest der Italiaansche tweelichten. Een statige kroonlijst sluit het geheel af, dat in de détails herinnert aan de Fransche bouwstijlen van de eerste helft der 16ᵈᵉ eeuw. Architecten van dit gebouw zijn de heeren Wilkens en Van Arkel.

ROTTERDAM. Door de deelnemers aan den derden nationalen wedstrijd van meubelfabrikanten (wier inzendingen gedurende de maand September alhier zijn tentoongesteld) zijn tot juryleden gekozen de heeren (in alphabetische volgorde): F. de Bruyn, lid der firma Wed. J. de Bruyn en Zoon, te Arnhem; C. H. Eckhart, lid der firma C. H. Eckhart, te Rotterdam; Henri Evers, architect en hoofdleeraar aan de Academie te Rotterdam.

De Jury heeft de volgende bekroningen toegekend:

I. *Salon-ameublementen.* Diploma met gouden medaille, aan E. W. Frederiks, Zutfen; Diploma met zilveren medaille D. J. Bomhof, Zwolle; idem Gebroeders Monsieur, Steenwijk.

II. *Huiskamer-ameublementen.* Eere-Diploma met gouden medaille aan E. G Engelen D.Gzn., Kampen; Dipl. met zilveren medaille, I. G. van Hulzen, idem.

III. *Slaapkamer-ameublementen.* Diploma met gouden medaille, aan C. Kiezel, Rotterdam; Diploma met zilveren medaille, E. W. Frederiks, Zutfen.

IV. *Heeren-schrijftafels.* Diploma met zilveren medaille, aan E. G. Engelen D.Gzn, Kampen; Diploma J. G. van Hulzen, Kampen.

V. *Dames-schrijftafels.* Diploma met zilveren medaille aan E. G. Engelen D.Gzn, Kampen; Diploma P. van Bergen, Gennep.

FRANEKER. De herstellingswerken van het Raadhuis zijn gedurende dezen zomer weder een groot deel gevorderd. De steigers, thans nog voor de noordelijke helft van den oostelijken gevel staande, zullen spoedig verwijderd worden.

Nu de voornaamste geveltoppen weder den oorspronkelijken vorm vertoonen en solied opgemetseld zijn, terwijl de witte verflaag van de zandsteen verwijderd is, bewondert een ieder de schoone verhoudingen van den bouw. Zelfs in den haveloozen toestand van voor eenige jaren, trok ons Raadhuis de aandacht, niet alleen van Nederlandsche, maar ook van verscheidene buitenlandsche kunstenaars, die schetsen en kleinere opmetingen daarvan in Engeland en Duitschland hebben uitgegeven.

In sterkere mate wordt thans de behoefte gevoeld om de overblijvende deelen van den oostelijken gevel en den zuidelijken geveltop te herstellen, de kruisramen en schilderachtige luikjes overal aan te brengen en enkele kleinere onderdeelen naar behooren te restaureeren. Wordt onze verwachting nieteleurgesteld, dan zal in den volgenden zomer het werk volt tooid zijn.

GRONINGEN. De geruchten omtrent het verplichte staken der werkzaamheden aan den toren van de nieuwe R.-K. kerk alhier zijn van allen grond ontbloot; zoowel kerk als toren zijn hecht en soliede gebouwd, zoodat niets het afwerken van de torenspits zou in den weg staan, ware het niet, dat het minder gunstige weder zijn invloed doet gevoelen. Daar de aannemer nog ruimschoots tijd heeft om het werk op den gestelden tijd in gereedheid brengen, wordt het werk aan de torenspits nu en dan gestaakt als het sterk waait.

WORMERVEER. Tot deskundigen voor de taxatie van de gasfabriek zijn benoemd: door Burgemeester en Wethouders de heer P. Polet te Middelburg; door de heeren Schretlen en Swaan de heer D. van der Horst, te Leiden; en door beiden de hoer J. J. Roelants te Schiedam.

VACANTE BETREKKINGEN.

— Leeraar in het rechtlijnig en bouwkundig teekenen aan de Burger dag- en avondschool te Leeuwarden. Jaarwedde *f* 700. Adres den burgemeester vóór 24 September.

— Bij den Provincialen Waterstaat in Gelderland wordt gevraagd een hoofdopzichter der derde klasse op eene jaarwedde van *f* 1600 en vergoeding van reis- en verblijfkosten. Verzoekschriften op zegel vóór 20 September a. s. aan Gedeputeerde Staten te zenden.

— Hoewel het tijdstip van 1 October, waarop de heer Joan A. Nieuwenhuis eervol ontslag als hoofdopzichter bij de gemeentewerken te Groningen gevraagd en verkregen heeft, met rassche schreden nadert, is er nog niets bekend omtrent de wijze, waarop in deze vacature zal voorzien worden. Zijn de bekomen inlichtingen juist, dan zal zelfs voor het geval, dat een hoofdopzichter mocht worden aangesteld, de bezoldiging op een lager cijfer worden bepaald dan de heer Nieuwenhuis genoot, die, behalve eene jaarwedde van *f* 1500, nog *f* 250 ontving als hoofdopzichter der brandweer.

CORRESPONDENTIE.

Aan B. te R. De zaak is van te persoonelen aard.

ADVERTENTIEN.

Bouwterrein te VENLOO.

Bouwterreinen van verschillende afmetingen, zeer geschikt voor den bouw van heerenhuizen, beschikbaar. Adres H. VAN GASSELT, Mr. Timmerman, alhaar.

H. & J. SUYVER,

FABRIKANTEN VAN

STOOMKETELS en WERKTUIGEN,

op de Intern. Tentoonstelling te *Amsterdam* 1883 bekroond met

EERE-DIPLOMA (hoogste onderscheiding).

Hollandsche Tuin en Zeepaard, Bickerstraat AMSTERDAM.

VERZAMELING

VAN

BEKROONDE ONTWERPEN,

door de Leden van het Genootschap

„Architectura et Amicitia",

gevestigd te AMSTERDAM.

Het groote debiet, aan **„DE BOUWMEESTER"** ten deel gevallen, doet den Uitgever vermoeden dat vele Inteekenaren er belang in zullen stellen ook de **„BEKROONDE ONTWERPEN"** aan te schaffen, ten einde de door dit Genootschap bezorgde reeks van Platen volledig te bezitten, daar de bovengenoemde **„VERZAMELING"** door »DE BOUWMEESTER" verrangen is en hiermede als het ware één geheel uitmaakt. Hij biedt daartoe dit werk, zoolang de geringe voorraad strekt, tot de volgende prijzen aan:

in fraaie Portefeuille in plaats van *f* 14.60 voor *f* 7.
zonder de Portefeuille „ „ „ „ 12.— „ „ 6.

Deze **„Verzameling"** bestaat uit 36 Platen in Photo-lithographie, die een aantal verschillende belangrijke ontwerpen van velen der voornaamste Architecten bevatten en is uitgegeven in hetzelfde formaat als **„de Bouwmeester"**.

Arnhem. *De Uitgever* P. GOUDA QUINT.

Waterleiding te Leeuwarden.

AANBESTEDING.

Op **Woensdag den 21ˢᵗᵉⁿ September 1887**, des middags ten 12 ure, zal de Ingenieur H. P. N. HALBERTSMA, namens de Heeren Th. A. VAN DEN BROEK en G. W. VAN BARNEVELD KOOY Jr., in de Herberg „DE KLANDERIJ" te *Leeuwarden*, in het openbaar **aanbesteden**:

Bestek Nº. 2. **Het maken van de Bezinkbakken, de Filters, het Machine- en Ketelgebouw met toebehooren, den Voetweg, de Koolenloods en eenige verdere werken, ten behoeve van de waterleiding te Leeuwarden, op en nabij het terrein der pomp- en filterwerken, gelegen in de gemeente Gronw.**

Bestek Nº. 3. **Het maken van den Watertoren te Leeuwarden, met de levering van de benoodigde materialen, met uitzondering van eenige ijzerwerken, waaronder het reservoir.**

zoowel ieder Bestek afzonderlijk, als beide Bestekken te zamen.

Bestekken en teekeningen zijn verkrijgbaar aan het bureau van den Ingenieur voornoemd, Zuidblaak 26 *Rotterdam*, alwaar dagelijks, voormiddags 10—12 ure, inlichtingen zijn te bekomen. De prijs van Bestek Nº. 2 met 4 teekeningen bedraagt *f* 5.— en die van Bestek Nº. 3 met 1 teekening *f* 2.—.

De aanwijzing op de betreffende bouwterreinen zal geschieden Dinsdag 20 September e. k., voor Bestek Nº. 3 te *Leeuwarden*, voorm. 9 ure, en voor Bestek Nº. 2 te *Grouw*, midd. 12 ure.

AANBESTEDING.

BURGEMEESTER en WETHOUDERS der Gemeente *ARNHEM* zullen **Dinsdag 20 September 1887**, 's voormiddags 11½ ure, in het openbaar ten Gemeentehuize

aanbesteden:

Bestek Nº. 20.

Ie perc. Het leveren en stellen van 176 stuks Schoolbanken en Tafels, elk voor 2 kinderen;

IIe perc. Het leveren en stellen van Schoolborden, Kapstokken, Jalousiën en verschillende andere kleine houten voorwerpen;

IIIe perc. Het leveren en stellen van 8 kachels met ommanteling, Pijpen, Gruisbakken enz.

Alles gereed voor het gebruik op te leveren vóór 31 Januari '88.

De besteding geschiedt voor elk der drie perceelen afzonderlijk.

Bestek Nº. 21.

Het maken van Klinkerbestratingen en van Trottoirs met levering van Klinkers, Niedermendiger Trottoirbanden en verdere Materialen.

Aanwijzing: voor bestek No. 20 Woensdag 14 September '87, 's nam. 2 uur, in School No. 5 aan de Prinsessestraat; voor bestek No. 21 Donderdag 15 September '87, 's voorm. 11 ure, ten Gemeentehuize, Bureau Gemeentewerken.

Bestek met gevoegd inschrijvingsbiljet tegen betaling van *f* 0.50 ter Secretarie verkrijgbaar. Inlichtingen worden gegeven ten Gemeentehuize, Bureau Gemeentewerken.

Belangrijke Openbare Verkooping

van ruim 434 Hectaren

uitmuntende VEENGRONDEN en goed in cultuur gebrachte BOUW- en WEILANDEN.

De Notaris H. J. H. VAN DER HEIJDEN, gevestigd te *Mijdrecht*, zal op **Donderdag den 29 September 1887 bij Inzet** en **Donderdag 13 October 1887 bij Afslag**, telkens 's morgens 11 uur, in het Logement van J. VAN VULPEN, te *Wilnis*, ten verzoeke van de **Maatschappij van Landbezit, in liquidatie**, in het openbaar **VERKOOPEN:**

de aan gezegde Maatschappij in eigendom behoorende, ruim 434 Hectaren beste en zeer winstgevende VEENGRONDEN, en goede in cultuur gebrachte BOUW- en WEILANDEN; allen gelegen in den polder „Groot Mijdrecht", onder de gemeenten Wilnis, Vinkeveen en Waverveen.

Van deze Veiling zullen 8 dagen vóór den dag van Inzet afzonderlijke notitiën, inhoudende beschrijving der perceelen in Combinatiën met Teekeningen en Veilingevoorwaarden, op franco aanvrage ten Kantore van genoemden Notaris te verkrijgen zijn.

De Aanwijzing der Gronden zal op verzoek geschieden door de Opzichters der Maatsch.: J. VAN DER WENDE, te *Waverveen*, en CORNELIS VAN DER LAAN, te *Wilnis*.

Bekroond: Dusseldorp 1880. Weenen 1880. | **Gouden Medaille** Amsterdam 1883. | **Bekroond:** Frankfort a/M. 1881. Amsterdam 1882.

JOHANN ODORICO, Frankfort a/M.

FABRIEK VAN

Marmermozaïek en Terrazzo-vloeren, Glasmozaïek, Kunstmarmer en Cementuitvoeringen.

Succursales. **Amsterdam, Weenen, Londen, Boston.**

Opgericht 1830.

Eenig vertegenwoordigen voor *Nederland*

FERD. ENGERS, Amsterdam, Heerengracht, bij de Oude Spiegelstraat n°. 335.

NOTARIS NIERSTRASZ
zal **Donderdag 22 September 1887**, 's voorm. 10 ure, ten Koffiehuize in het COMEDIE-GEBOUW te *MAASTRICHT*, in ééne zitting, **definitief** zonder voorbehoud van beraad, aan de meestbiedenden op den **geboden inzetprijs** van **5000** gulden **verkoopen:**

Het BOUWTERREIN

gelegen buiten de voormalige St.-Martenspoort te *Wijk-Maastricht* tusschen de Boterfabriek en de Zinkwitfabriek, en grenzende aan de rivier de Maas, aan de terreinen en goederenloodsen van de Aken—Maastrichter Spoorweg-Maatschappij en aan het eigendom van den Heer LEOP. VAN BENEDEN.

Voormeld perceel, waarover loopt de publieke kunstweg naar *Lanaal*, heeft vroeger deel gemaakt der vestinggronden, is nog voorzien van meerdere kazematten of bergplaatsen, en thans kadastraal ingedeeld als hooiland, sectie C nº. 505, ter grootte van 3 Hectaren, 26 Aren, 90 Centiaren;

hetzelve is in pacht bij F. SCHIRNBACH, tot 1 November e. k. en alsdan te aanvaarden.

Het perceel, dat door zijne situatie bij uitnemendheid geschikt is voor een fabriek of handelsonderneming, wordt **eérst** in massa, **daarna** in kavels geveild; de voordeeligste uitkomst dier beide veilingen zal zijn **definitief**.

Ten Kantore van Notaris NIERSTRASZ liggen de verkoopsvoorwaarden, het eigendomsbewijs en eene kaart van het perceel ter inzage, en kan aanwijzing op het terrein worden aangevraagd.

Stoomfabriek van gedreven en geslagen ZINK- en KOPERWERKEN.

KLIJN, TISSOT & Cº.

Amsterdam. Nieuwe Teertuinen 16.

Vervaardigen **Ornamenten** naar elk ontwerp of teekening. Inrichting voor het **galvaniseeren** van ijzer. Etalage van verschillende monsters op de Permanente Tentoonstelling van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst *Amsterdam*.

A. J. BACON & Cº.

Ingenieurs, Aannemers van **Verwarming** en **Ventilatie, Gas- en Waterleidingen, Bouwmaterialen enz.**
BEKROOND met **Gouden, Zilveren en Bronzen Medailles.**

Overtoom Nº. 230,
AMSTERDAM.

Inrichtingen voor openbare gebouwen, gestichten, woonhuizen, villa's, kantoren, enz.
Projecten en begrootingen worden kosteloos geleverd.

Theod. Ferd. Bierhorst te Haarlem,
Eerste Nederlandsch Mozaïekfabrikant,

levert naar het systeem Rabitz:

1º. Vlakke en gewelfde plafonds voor elke overspanning en belasting en in alle vormen; bij brand zoowel onder als boven vuurvast en niet afdroppelend.
2º. Dunne, vuurvaste, vrijstaande wanden; ook in hoekige vormen, zelfs ingericht tot draacht van plafonds. Lichte, warmte- en geluidwerende muren. Vuurvaste deuren en vensterblinden.
3º. Kolommen en kolom-bekleedingen; onbrandbare, warmte- en vochtwerende bedekkingen van alle aan water en vuur blootgestelde constructies.
4º. Lichte, vuurvaste trappen, portalen voor vrijdragende steenen trappen.
5º. Geheele dakbedekkingen met inbegrip van goten en afvoerpijpen. Vuurvaste en waterdichte onderlagen voor leien-, houtcement- en metalen daken. Dakplaten voor isoleering van schoorsteenen in brandbare daken. Afdaken van bijzonder brandvrije constructie.
6º. Duurzame holle lijsten tot de grootste afmeting.
7º. Brandvrije en moeilijk te doorbreken omkleedingen van bank-, kantoor- en archieflokalen.
8º. Dunne en droge scheidsmuren, zwembassins, badkuipen en waterreservoirs voor wasch- en badinrichtingen.
9º. Operatie-zalen, die gemakkelijk reingehouden en gedesinfecteerd kunnen worden. Complete ziekenbarakken.
10º. Duurzame aanleg van bouwwerken in vulcanische en tropische gewesten, bestand tegen den invloed van den bodem en het nestelen van ongedierte.
Zie de korte beschrijving en het procesverbaal van eene te Keulen genomen vuurproef, opgenomen in *De Opmerker* nº. 34 van 20 Augustus 1887.

N.B. Men vrage, onder toezending der teekeningen, opgave van kosten, daar de prijzen sterk uiteenloopen bij de verschillende bouwconstructies.

NEUCHÂTEL ASPHALTE COMPANY LTD, LONDON.

Exploitatie der Mijnen van Val de Travers.

FABRIEK te **AMSTERDAM** Beltweg Nº. 3. — TRADE MARK. — **NATUURL. ASPHALT** van **VAL DE TRAVERS** ZWITSERLAND.

Gecomprimeerde Asphaltwegen en dito Dorschvloeren.
Werken in Asphalt-Mastiek voor Trottoirs, Skating-Rinks, Moutvloeren, Kelders.
Kolf- en Kegelbanen, Winkel- en Magazijnvloeren, Gangen, Veranda's, Brug- en Dakbedekkingen, Beton-Fundeeringen, Stallen enz. enz. enz.

Zindelijk, Vochtwerend, Ondoordringbaar, Geraaswerend.
Asphalt speciaal tot wering van vochtige muren.

Voor inlichtingen omtrent het leggen van **Vloeren**, **Bedekkingen** enz. gelieve men zich te adresseeren aan het Kantoor der fabriek, Beltweg 3, *Amsterdam*, of bij den Heer H. G. KNOOPS C.Gzn., Beekstraat F. 62, te *Arnhem*.
De Directeur, **W. PATON WALSH.**

BECKER & BUDDINGH. — ARNHEM.

KONINKLIJKE FABRIEK van

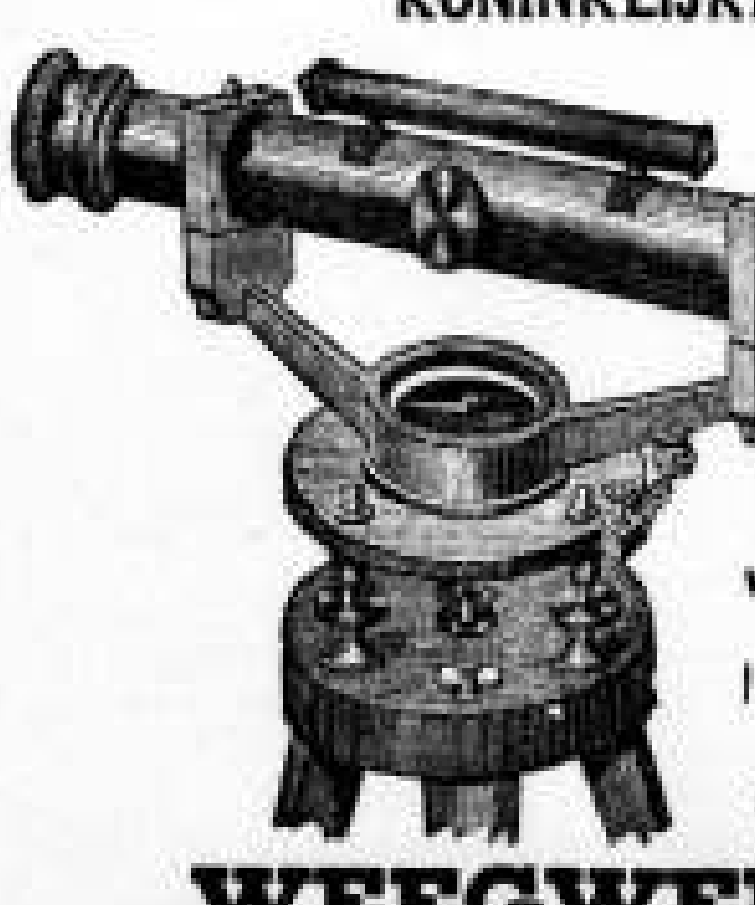

WATERPAS- HOEKMEET- en andere **INSTRUMENTEN,**
voor **INGENIEURS ARCHITECTEN, LANDMETERS, TEEKENAARS enz.**
Geëmailleerd-ijzeren PEILSCHALEN,
WEEGWERKTUIGEN.

PHOTOLITHOGRAPHIE, PHOTOZINCOGRAPHIE en Stéréotype-Inrichting van G. J. THIEME, te Arnhem.

De ondergeteekende vestigt de aandacht op zijne inrichting voor **Photolithographie**, bijzonder geschikt voor de reproductie van **Plans**, **Teekeningen** enz. van HH. Architecten en Bouwkundigen; op die voor **Photozincographie** voor de reproductie van **Platen** en **Gravures**, ook van **Teekeningen** voor Boekwerken enz. ten dienste van HH. Uitgevers en op zijne **Stéréotype-Inrichting** voor HH. Drukkers, alles tot de minste prijzen.
Prospectussen met proeven van bewerking, worden op *franco* aanvrage gratis toegezonden.
G. J. THIEME.

DE LINT & Cº.
Oostzeedijk 248, Rotterdam.
VLOER- en WANDTEGELS,
TROTTOIR-, CEMENT- EN IJZERSTEENTEGELS.
Groote voorraden.

Gedrukt bij G. W. van der Wiel & Cº., te Arnhem.

De Opmerker
Orgaan van het Genootschap
ARCHITECTURA ET AMICITIA
Weekblad voor Beeldende Kunst en Technische Wetenschap

A.W.W.

Redacteur-uitgever F. W. VAN GENDT JGz.
Adres voor Redactie en Administratie van het Weekblad en advertentiën: Bureau van *De Opmerker*, Driekoningenstraat 28, *Arnhem*.
Bureau der Redactie van *Architectura et Amicitia* JAN SPRINGER, H. G. JANSEN en A. REIJDING.
Stukken, deze Redactie betreffende, te adresseeren aan den heer A. REIJDING, Stadhouderskade 4, te *Amsterdam*, en al, wat de Administratie van het Genootschap betreft, aan den heer G. A. ZEEMAN, Leidschestraat 60, te *Amsterdam*.

ABONNEMENT ƒ 2.25 per 3 maanden *of wel tien gulden* per jaar, bij vooruitbetaling en franco toezending van dit bedrag. Voor het buitenland ƒ 7.50 en Nederlandsch-Indië ƒ 9.—, beiden bij vooruitbetaling.
ADVERTENTIËN ad 20 cent voor elken regel plaatsruimte en 10 cent voor een bewijsnummer, worden tot Vrijdagavond aangenomen.
AFZONDERLIJKE NOMMERS, bij contante betaling ad 15 cent per stuk en 25 cent per plaat, te bekomen aan het Bureau van *De Opmerker* te *Arnhem* en bij den Hoofd-correspondent JOH. G. STEMLER CZN., Boekhandelaar te *Amsterdam*.

MEDEDEELINGEN VAN HET GENOOTSCHAP.

1º. Tot gewone leden zijn aangenomen de heeren M. A. Hendrickx en het buitenlid N. van Kleef, en als buitenlid de heer A. Wamsteeker, te Rotterdam.

2º. Als gewone leden zijn voorgesteld de heer L. C. van Houten, buitenlid, door de heeren Tymon Meijer en Jan Springer, en de heer W. M. Reijerse door de heeren Vixseboxse en Piet Springer.

3º. Tot bestuursleden zijn gekozen de heeren A. C. Boerma, J. A. v. d. Sluys Veer en G. A. Zeeman.

4º. Het bestuur heeft zich geconstitueerd als volgt:
Jan Springer, Voorzitter;
A. C. Bleijs, Vice-voorzitter;
G. A. Zeeman, 1e-Secretaris;
A. C. Boerma, 2e-Secretaris;
J. A. v. d. Sluys Veer, Penningmeester;
Ed. Cuijpers, Bibliothecaris tevens Archivaris.

Namens het Bestuur:
De 1ste-Secretaris,
G. A. Zeeman.

ARCHITECTURA ET AMICITIA.

Vergadering van 21 September 1887.

De vergadering werd bijgewoond door 27 gewone en 3 kunstlievende leden.

Na voorlezing en goedkeuring van de notulen der vorige vergadering, wordt door den Secretaris mededeeling gedaan van een ingekomen schrijven van Mevr. Hamer, waarin aan het Genootschap kennis wordt gegeven van het overlijden van haren echtgenoot, den heer P. J. Hamer, in leven eerelid des Genootschaps. Op voorstel van den Voorzitter wordt besloten het schrijven met een brief van rouwbeklag te beantwoorden.

Vervolgens wordt door den Voorzitter medegedeeld, dat door het Bestuur een schrijven is gericht aan de Directie van het American hotel, waarin voorstellen tot het huren van een lokaal worden gedaan; spreker kan hieraan toevoegen, dat reeds besprekingen hebben plaatsgehad, zoodat deze zaak zoo goed als beklonken is en met 1 Januari het nieuwe lokaal in gebruik zal genomen worden.

Aan de deelnemers der excursie naar Oudewater werd daarop een exemplaar overhandigd van de photographie, door het kunstlievend lid Dekema vervaardigd en namens dezen heer ten geschenke aangeboden. De Voorzitter roemde ten zeerste de goede eigenschappen der afdrukken en betuigde, namens de Vergadering, den schenker dank.

De heeren N. van Kleef en M. A. Hendrickx worden daarna tot gewone leden aangenomen.

Vervolgens is aan de orde het verkiezen van nieuwe bestuursleden in plaats van de heeren F. J. Bremmer en E. Damen, welke heeren niet meer in aanmerking wenschen te komen. De heer J. A. v. d. Sluys Veer stelt zich herkiesbaar. Namens het bestuurslid E. Cuypers, die niet tegenwoordig kan zijn, deelt de Voorzitter mede, dat genoemde heer zijne functie in het Bestuur zal blijven waarnemen. Tot candidaten worden hierop gekozen de heeren J. A. v. d. Sluys Veer, G. A. Zeeman, A. C. Boerma, Leon. A. Springer, E. van den Bossche en Tymon Meyer. Uit deze candidaten worden tot bestuursleden gekozen de heeren J. A. v. d. Sluys Veer, G. A. Zeeman en A. C. Boerma.

De Voorzitter spreekt namens de Vergadering den heer E. Damen een woord van dank toe voor al hetgeen hij gedurende meer dan tien jaar in verschillende bestuursfunctiën voor het Genootschap gedaan heeft en uit daarbij den wensch, dat de heer Damen in het vervolg met dezelfde toewijding voor het Genootschap zal werkzaam zijn. Deze woorden worden met toejuiching begroet en evenzoo het voorstel om een brief van dankbetuiging aan den heer F. J. Bremmer te richten.

Wegens het vergevorderde uur werd de aangekondigde bijdrage tot een volgende vergadering uitgesteld.

Ten slotte worden als gewone leden voorgesteld de heeren L. C. van Houten en W. M. Reijerse, waarna de vergadering gesloten wordt.

De Redactie van Architectura et Amicitia stelt zich alleen verantwoordelijk voor den inhoud van stukken, gewaarmerkt met de initialen A. et A.

(A. et A.) IETS OVER SCHOONHEIDSLEER, VOORNAMELIJK MET BETREKKING TOT DE BOUWKUNST

door

W. Stok Jr.

Voor sommigen zullen deze beschouwingen oud nieuws bevatten, doch velen bouwkunstenaars zal het zeker niet onwelkom zijn eenige regelen der esthetiek of schoonheidsleer, vooral op 't gebied der Bouwkunst, in beknopten zin, te zien ontwikkeld. De meesten toch zijn, door gebrek aan tijd, verhinderd de dikke boeken, die er over dat onderwerp geschreven zijn, te bestudeeren, terwijl anderen er tegen op zien aan zoo'n werk te beginnen. Toch is het een zeer belangrijke studie; hoevele menschen zijn er niet, zelfs onder hen, wier vak onder de kunstvakken kan gerekend worden, die geen antwoord kunnen geven op de vraag: „Wat is kunst"? „Wat is schoonheid"? Hoevelen maken geen fouten tegen die leer, die door mannen in 't leven geroepen, of liever verder ontwikkeld is, wier werken ons borg zijn, voor de juistheid hunner opvatting, wier hoog ontwikkelde kunstzin door iedereen bewonderd wordt, in één woord door mannen als Schiller, Göthe, Lessing, Winkelmann, Viollet-le-Duc, Herder, enz.? We zullen ons niet ophouden met na te gaan hoe Plato, de vader der esthetiek, reeds omstreeks 450 j. v. C. over dit onderwerp dacht, noch hoe zich die leer langzamerhand ontwikkelde, doch ons alleen bepalen bij de tegenwoordige meeningen daaromtrent. Ik wil echter niet beweren, dat men geen groot kunstenaar zijn kan, zonder die regelen te hebben bestudeerd; want, Michel Angelo, Rembrandt en meer groote genieën zullen zich wel nooit daarmede hebben opgehouden en toch worden hunne kunstvoortbrengselen tot op den huidigen dag bewonderd; zij hebben het dan ook niet noodig, het is hen ingeschapen; onbewust passen zij de esthetische regels toe.

De meeningen omtrent de verdeeling der kunsten zijn verschillend; de een verdeelt de kunst in twee hoofdgroepen, beeldende- en toonkunst, en groepeert de overige takken van kunst in onderafdeelingen, terwijl de ander ze alle naast elkaar plaatst en aan elk evenveel aandacht schenkt. Er is dan ook geen haarfijne afscheiding tusschen de kunsten te maken, omdat de eene soms een gedeelte van de andere omvat, bijv. de schilderkunst omvat vorm en kleur; toonkunst is niet alleen muziek, tooneelspeelkunst en dichtkunst behooren ook tot haar domein; bouwkunst paart zich nu en dan met schilder- en beeldhouwkunst, enz. Deze verdeeling is echter van ondergeschikt belang, daarom zullen wij liever overgaan tot het bepalen van wat kunst eigenlijk is.

Het is zeer moeilijk eene goede definitie te geven van hetgeen men onder kunst verstaat; Duitsche schrijvers weten soms omschrijvingen te geven, die zoo verheven zijn, dat zijzelf ze misschien alleen begrijpen. Eene meer eenvoudige geeft Viollet-le-Duc die zegt: „kunst is een ingeschapen drift, eene behoefte van den geest, die, om zich te doen verstaan, verschillende vormen bezigt; wie er nu in slaagt een vorm te scheppen, die dezelfde gedachten, welke hij daarbij gehad heeft, ook bij zijns gelijken opwekt, is een kunstenaar en zijn werk is een kunstgewrocht."

De ruwe mensch dus, die zich een woning bouwde of groef, in een gevecht een verscheurend dier of een zijner naburen door moed en kracht overwon en daarvan — natuurlijk op primitieve wijze — eene voorstelling op de wanden zijner hut maakte, zoodat zijne kinderen daaruit konden zien, dat hun vader een dapper en sterk man was, die man uit de begin-periode van het menschdom was, volgens bovenstaande definitie, een kunstenaar, ofschoon nog op zeer lagen trap staande. Hieruit is de gevolgtrekking te maken, dat alle kunst nog niet schoon behoeft te zijn. Niemand toch zal willen beweren, dat het Indische afgodsbeeld, met zijn afzichtelijken kop, vele armen, slagtanden, enz., schoon te noemen is en toch schuilt er kunst in. De ontwerper begreep, dat zijn god geen gewoon mensch was, zoodat hij hem de menschelijke gedaante niet kon geven. Hij trachtte er dus een vorm aan te geven, die nog niet bestond, en schiep zich, door samenvoeging van verschillende vormen uit de natuur, een god, dien bij hem de ideeën, die men toenmaals daaraan vastknoopte, te voorschijn riepen. Daarbij plaatste hij zijn beeld op de een of andere afgelegen plaats, waar men niet kon komen, dan nadat men verscheidene donkere ruimten was doorgegaan, zoodat het geheel als van zelf iets geheimzinnigs en verhevens verkreeg. Dezelfde gedachte, die de kunstenaar bij het scheppen van zijn beeld gevoelde, vond nu ook ingang bij zijne medemenschen, wanneer zij deze plaats bezochten om hunne godsdienstoefeningen te houden. Zij zien hunne godheid aan als een bovennatuurlijk wezen en dit beeld, dat niets van den gewonen mensch of de hun bekende dieren heeft en bovendien nog geplaatst is in eene mysterieuse omgeving, beantwoordt volkomen aan het idee van „godheid". De kunstenaar zelf zal later slechts met huivering zijn eigen werk naderen en in zijne schepping de godheid zelve meenen te aanschouwen.

Daaruit blijkt ten duidelijkste, dat het kunst is, wanneer de ontwerper heeft een stoffelijken vorm aan zijne gedachten gegeven en deze gedachten zijn bij zijne medemenschen, bij het aanschouwen van zijn werk, ook opgewekt.

Wanneer wij de oude oude pyramiden van Egypte beschouwen, zien wij dat zij bestaan uit een vierhoekig grondvlak en vier opstaande driehoeken, die zich in één punt vereenigen. Waarom de Egyptische bouwmeester juist het vierhoekig grondvlak gebruikt heeft, wordt duidelijk, wanneer men de beteekenis nagaat, die de Ouden aan sommige getallen hechtten. Het getal „een", als grondbeginsel van alle getallen, duidde het Oorspronkelijk Wezen, de Godheid, aan. „Twee" is het natuurlijk teeken van de tegenstelling, dus het mannelijk tegenover het vrouwelijk element, het schimmenrijk of het verblijf der dooden tegenover dat der levenden, al wat vergankelijk is tegenover het eeuwige. Het getal „drie" (de driehoek) wijst op het goddelijke en de goddelijke scheppingen; bij de Indiërs b.v. verzinnelijkt het den Schepper, den Onderhouder en den Verwoester, bij de Phenicièrs het licht, het vuur en de vlam, bij de Grieken, hemel, aarde en water, enz. Het getal „vier", is het getal der natuur, het geheel van alles wat geschapen is, de geheele wereld. „Vijf" is beschouwd als de ziel der wereld. Het getal „zeven" stelt de harmonie voor, die er tusschen het goddelijke (drie) en het natuurlijke (vier) bestaat. „Tien" vereenigt alle eenheden in zich en wordt dus beschouwd als het zinnebeeld der volkomenheid. „Twaalf" geeft eene vereeniging aan, waarvan de godheid het middelpunt uitmaakt, een geheel, dat zich volgens goddelijk bevel beweegt. Men heeft in de Oudheid dan ook twaalf planeten, vervolgens twaalf maanden, twaalf uren, twaalf apostelen, enz.

Het grondvlak der pyramide bestaat uit een vierhoek en wijst dus op de natuur, de wereld, terwijl de 4 driehoeken op het goddelijke duiden, dat zich boven het aardsche verheft. Aangezien de eerste bouwmeesters priesters waren, kan men begrijpen, dat deze hunne godsdienstige begrippen ook in hunne werken doorvoerden, zooals uit de pyramiden blijkt. De Ouden beschouwden de bouwkunst als eene goddelijke kunst, waarvan de ontdekking werd toegeschreven aan de godheid zelve of indirect aan hare vertegenwoordigers, de priesters. De Indiërs erkenden dan ook Brahma als eersten bouwmeester, de Egyptenaren Osiris, de Babyloniërs en Chaldeërs Oannes, terwijl de Grieken in Vesta de godin zagen, die de bouwkunst had uitgevonden.

De Egyptische bouwmeesters brachten dus de gedachten, die zij hadden, bij het bouwen van een pyramide in een stoffelijken vorm; hunne medemenschen begrepen bij het zien van die grootsche gevaarten wat de bouwmeesters daarmede bedoelden; hieruit kan men dus de gevolgtrekking maken, dat ook de pyramiden als kunstwerken zijn te beschouwen.

De heiligdommen bij alle oude volken waren eveneens uitingen van kunst. Zij moesten de woningen der godheid voorstellen en aangezien men veronderstelde, dat het heelal hare oorspronkelijke woning was, gaf men ook het karakter van grootheid en grootschheid aan de tempels. Men bereikte dat doel door kolossale afmetingen en het aanbrengen van voorstellingen van zon, maan en sterren in het inwendige.

Het is opmerkelijk hoeveel menschen, die overigens goed ontwikkeld zijn, een slecht begrip hebben van onze bouwkunst. De meesten weten, dat zij tot de schoone kunsten gerekend moet worden, doch het „waarom" weten zij niet. Dat verschijnsel is niet alleen waar te nemen bij leeken, maar, hoe vreemd ook, bij hen, die men tegenwoordig zoo ras met den naam van „kunstenaar" bestempelt, n.l. de kunstschilders. Het spreekt van zelf, dat ik hiermede niet bedoel de geheele categorie schilders tezamen, maar ik durf toch beweren, dat er een massa onder hen zijn, die eenigszins van uit de hoogte op de architectuur neerzien, zonder eigenlijk te weten, wat zij is of wat zij beoogt. Het komt voornamelijk, zooals Viollet-le-Duc opmerkt, omdat tegenwoordig iedere kunst zich in een engen kring beweegt, dien zij niet mag overschrijden zonder bij het publiek in ongenade te vallen. Heeft iemand zich toegelegd op landschapschilderen en heeft hij zich daarin eenigen naam verworven, dan zal het in niemands hoofd opkomen, hem het schilderen van een portret op te dragen. In de meeste gevallen zal hij het ook niet kunnen en dat is toe te schrijven aan hemzelf. Hij heeft zich eenmaal een weg afgebakend en wijkt daar niet van af. Wanneer al een schilder zoo bekwaam is, dat hij zich op alle terreinen der schilderkunst gemakkelijk bewegen kan, dan valt het slechts een enkelen in, ook eens iets van de andere kunsten, al is het dan ook maar theoretisch, te bestudeeren en de bouwkunst is dan nog meestal 't laatst aan de beurt.

Over 't algemeen houden zich de tegenwoordige schilders heel weinig of in 't geheel niet met theorie op; zij bepalen zich slechts tot hetgeen streng binnen de grenzen van hun vak gelegen is en, zoodra zij de harmonie der kleuren eenigszins verstaan en eenige technische vaardigheid verkregen hebben, gelooven zij ver genoeg te zijn; zij bekommeren zich niet over conceptie, en dit bewijzen hunne schilderijen ten duidelijkste. Vandaar dan ook, dat men op tentoonstellingen of kunstbeschouwingen, op weinige uitzonderingen na, niets anders te aanschouwen krijgt, dan alledaagsche onderwerpen. Hiermede wil ik niet zeggen, dat in een van die zaken niet evenveel schoonheid kan gelegen zijn als in eene historische of mythische voorstelling, doch de laatste zouden toch wel wat meer vertegenwoordigd kunnen worden en getuigen, als zij goed zijn uitgevoerd, mijns inziens van meer scheppingsvermogen en diepere studie dan de stillevens, die tegenwoordig aan de orde van den dag zijn, omdat zij alles in zich vereenigen: gedachte, verlichting, kleur en teekening.

(Wordt vervolgd.)

(A. et A.) HET GRAFMONUMENT VOOR MEVROUW BOSBOOM-TOUSSAINT.

Den 18den September jl. werd op de algemeene begraafplaats van 's-Gravenhage een gedenkteeken onthuld, aan de nagedachtenis der beroemde schrijfster gewijd en door hare vereerders opgericht. Het monument, ontworpen door de heeren J. Bernard Springer en Bart van Hove, bestaat uit een in Renaissance-geest ontworpen ordonnantie, die, een nis omlijstend, aan het hoofdeinde der zerk is geplaatst. Op een met bossage-werk en een cartouche versierden sokkel verheffen zich vier zuilen, die in verband gebracht zijn met de betrekkelijk eenvoudig behandelde nis. Het onderste gedeelte van de schachten der kolommen is rijk versierd; de kapiteelen zijn vrij eenvoudig gehouden. Het hoofdgestel bevat eene rijke friesversiering met consolen, die gesluierde koppen dragen; de bovenste leden der kroonlijst gaan over in een segmentboog, die een met beeldhouwwerk versierde ruimte omsluit. Acroteriën in den vorm van vazen en een obelisk verheffen zich daarboven als eindigingsvormen.

In de nis is een gekleede vrouwefiguur geplaatst: een treurende Muze. Zij is volkomen in harmonie met de overige deelen van de compositie, die zeer goede verhoudingen vertoont en als een waardige hulde aan de nagedachtenis der talentvolle vrouw kan beschouwd worden.

Het geheel is in hardsteen uitgevoerd; enkele détails, ook het vrouwebeeld, zijn van wit marmer.

DE TENTOONSTELLING VAN GASTOESTELLEN TE 's-GRAVENHAGE.

(Vervolg en slot van pag. 301.)

Een vernuftig werktuig tot het ontdekken van lekken in gasleidingen is ingezonden door den heer G. Wilson te 's-Gravenhage. Een weinig zeepwater, gestreken op de verbindingen der buizen, verraadt een lek door het ontstaan van luchtbellen, wanneer een perspomp op de leidingen gezet wordt.

Daarnevens is een compleet model van een oliegasfabriek opgesteld. Zooals bekend is, distilleert men oliegas door het verhitten van zeer goedkoope olie tot zij in gasvorm overgaat. Dit ruwe gas wordt gezuiverd door het door kalk en ijzeroxyde te leiden en daarna in een gashouder verzameld, die de bewaarplaats van het gas is, van waar het door leidingen op de gewone wijze naar de plaats gebracht wordt, die men verlichten wil. De eenvoudige bereiding van dit gas maakt het zeer bruikbaar op kleine plaatsen, waar eene gewone gasfabriek te veel kosten zou eischen. De prijs per M^3 is echter nog aanmerkelijk duurder, hoewel de lichtsterkte het gewone gas overtreft.

Een groot vertrek is voor verwarming gereserveerd. Haarden en kachels volgens alle stelsels zijn voorhanden, o. a. ook de kachel naar het stelsel van den ingenieur Wybauw, die korten tijd geleden op de Brusselsche tentoonstelling met den eersten prijs en 6000 fr. werd bekroond. Uitwendig is zeer weinig van de deugdelijkheid dier haarden te bespeuren; alleen bemerkt men, dat de warmte door verschillende buizen circuleert, en voor opslorping van den waterdamp gezorgd is, waardoor de onaangename lucht, die een gasvuur ontwikkelt, grootendeels voorkomen wordt. Om zooveel mogelijk warmte te doen uitstralen eindigt het eigenlijke lichaam van den haard overal in strookjes dun metaal.

Ofschoon misschien ver achterstaande bij den haard Wybauw, is het stelsel van Kutscher te Leipzig, door den heer W. J. Stokvis te Arnhem ingezonden, voor den niet-ingewijde veel duidelijker. De warmte wordt hier langs schuin geplaatste kanalen geleid, die in het

vertrek uitmonden. Voor oplossing van den waterdamp is mede gezorgd. Oppervlakkig is door haren meer aangenamen vorm de kachel Wybauw beter voor onze woon- en pronkvertrekken geschikt dan die van Kutscher, welke laatste voor kantoor- of schoolkachel schijnt bestemd te zijn.

Over de verschillende haarden uit te weiden zou in dit blad onvruchtbaar zijn. Die van Arden Hill, Fletcher en Van der Borcht, respectievelijk vertegenwoordigd door Gebrs. Boudewijnse te Middelburg, W. J. Stokvis te Arnhem, A. M. de Blauw en C°. te 's-Gravenhage, mogen minder zuinig zijn, zij voldoen beter op het oog wat vormen betreft en sommigen zien er, wanneer zij branden, door de asbest bollen werkelijk gezellig uit.

De meest onaangename vorm, dien men aan een kachel geven kan, is wel die van een schilderij, staande op een ezel. Hoe men op dat idee gekomen kan zijn, is misschien wel voor ieder een geheim, behalve voor den uitvinder. Hieruit echter is duidelijk merkbaar, dat de schoonheidsbegrippen bij den industriëel al zeer weinig ontwikkeld zijn en dat bij de allereerste opleiding van kinderen waarlijk wel meer werk tot het krijgen van gezonde begrippen te dien opzichte mag worden gemaakt; op later leeftijd zou dan wel niemand zoo dwaas zijn om van een kachel een schilderij te willen maken.

De fornuizen en andere toestellen om te koken, bakken en braden mogen zeer belangrijk zijn, den bouwkundige bieden zij weinig aantrekkelijks aan. Velen zijn vernuftig uitgedacht en bieden groote gemakken aan in de huishouding; vooral de gelijkmatige warmte, die zij verspreiden, zal voor allen, die veel koken, wel een uitkomst zijn.

Langzamerhand wordt alles zoo gemakkelijk gemaakt, dat de kunst om iets te verrichten tot een minimum, misschien wel tot nul gereduceerd wordt. Aan een oven is o. a. een uurwerkje verbonden, dat aangeeft wanneer het vleesch gaar zal zijn, dat men aan een spit in dien oven braadt. De zandlooper, dien men bij het eieren-koken raadpleegt, komt onwillekeurig bij het aanschouwen van dat werktuigje in de gedachten. Als door het determineeren en vergemakkelijken van alle vakken en kunsten, de kunst zelve en de poëzie de wereld ook maar niet uitgaan! Op deze tentoonstelling is daar echter nog geen vrees voor; de Münchener Kind'l heeft daar althans een restaurant opgeslagen, waar alles te verkrijgen is om zelfs verloren moed weder te doen terugvinden.

Een vertrek is bestemd voor photometrie; de verschillende stelsels, thans in gebruik, zijn door Alex. Wright & C°. te Londen tentoongesteld. De eerste photometer, van Letheby-Bunsen, berust op de verlichting van een scherm, waarop een vetvlek. Aan den eenen kant door een gasvlam en aan den anderen door een Engelsche normaalkaars verlicht, moet de vetvlek onzichtbaar zijn. De verhouding der afstanden van het scherm tot de kaars en de gasvlam bepaalt de lichtsterkte van het gas.

De Lowejet-photometer bepaalt de lichtsterkte door op een gasmeter en een manometer na te gaan welke druk en welke hoeveelheid gas noodig is om een vlam van bepaalde hoogte te verkrijgen.

De twee overige photometers, die van Foucault, berustende op de sterkte der schaduw van een staafje, dat door gas en door een Carcel-olielamp verlicht wordt, en de photometer van Giroud kunnen wij stilzwijgend voorbijgaan.

In twee vertrekken zijn modellen opgesteld, die betrekking hebben op het vervaardigen, zuiveren en onderzoeken van het gas. Enkele werktuigen, aldaar geëxposeerd door den heer G. Wilson, voor het aanleggen van buisleidingen, zijn zeer belangrijk. Een daarvan is dienstig om een gat in eene leiding te boren, op te zuiveren en een draad daarin te snijden; om de leidingen van afgesneden buizen af te sluiten, zijn kogelvormige zakken van gutta percha en andere stoffen tentoongesteld, die met lucht worden opgeblazen en de leiding vullen.

In alle vertrekken zijn verder branders van allerlei inrichting tentoongesteld. De regeneratieve branders, steunende op de verwarming van het gas voor het verbrandt, zijn, ofschoon niet nieuw, door hunne zuinigheid en de vastheid van het licht het meest aan te bevelen. De Wenham-lamp is eene kleine wijziging van den gewonen regeneratieven brander.

Eene verdere omschrijving van deze tentoonstelling te geven ligt niet op het gebied van den bouwkundige. Het zij genoeg hier op de voornaamste zaken gewezen te hebben; een bezoek is in allen deele aan te raden vooral om zich met de nieuwste vindingen op de hoogte te stellen; men zal zeker niet onbevredigd het gebouw verlaten. De groote welwillendheid, die door de deskundigen van de gasfabriek aan ieder bezoeker betoond wordt door het geven van alle mogelijke toelichtingen, kan als voorbeeld strekken voor vele andere tentoonstellingen.

PRIJSVRAGEN.

PRIJSVRAAG VOOR EEN GEBOUW TEN DIENSTE DER VOLKSVERTEGENWOORDIGING TE BUENOS AIRES.

Door de regeering van de Argentijnsche Republiek is het volgende wetsontwerp goedgekeurd.

Art. 1. De Uitvoerende Macht zal een internationalen wedstrijd uitschrijven voor plans ten dienste van den bouw van een paleis voor de Volksvertegenwoordiging.

Art. 2. In het programma zal vermeld moeten worden:

1°. De grootte van het terrein voor bebouwing.

2°. De prijs van het gebouw, welke de som van 8 millioen pesos (40 millioen franken) niet te boven zal mogen gaan.

Art. 3. De Minister van Binnenlandsche Zaken zal de volgende gegevens ter beschikking van belanghebbenden stellen:

1°. De details der verschillende bureau's voor de voorzitters der beide Kamers.

2°. De eenheidsprijzen der bouwmaterialen en werkloonen in de Republiek, vastgesteld door de landsingenieurs.

3°. De schaal en het aantal der teekeningen en plans.

Art. 4. De ontwerpers der ingeleverde plans moeten zich onderwerpen aan de gestelde voorwaarden, en al de te verwerken materialen en de noodige werkloonen volgens de eenheidsprijzen van de lands-ingenieurs berekenen. Zij moeten een begrooting van kosten overleggen.

Art. 5. Plans en bestek moeten, verzegeld, vóór 1 April 1888 in handen zijn gesteld van den Minister van Binnenlandsche Zaken. Zij moeten onderteekend zijn met een pseudoniem of voorzien van eenig motto of teeken; daarbij moet gevoegd zijn een gesloten couvert, waarin de naam van den ontwerper is vermeld. Dit couvert zal geopend worden nadat de uitslag van den wedstrijd bekend zal zijn gemaakt.

De buitenlandsche mededingers zullen hunne plans met begrooting, in verzegeld couvert, kunnen overleggen aan een gezantschap der Argentijnsche Republiek, uiterlijk op 1 Maart 1888. Het gezantschap zal ze onmiddellijk aan den Minister van Binnenlandsche Zaken opsturen.

Art. 6. Op 1 April 1888 zullen de plans en begrootingen ontpakt worden; zij zullen in het publiek worden tentoongesteld. Op denzelfden dag zal de Wetgevende Macht een Jury benoemen, belast met de beoordeeling der ingezonden plans. Deze Jury zal vóór 1 Juni 1888 moeten vaststellen aan welke plans de eerste en de tweede prijs kan worden toegekend.

Art. 7. Aan den vervaardiger van het met den eersten prijs bekroonde ontwerp zal een bedrag van 200,000 frs. worden toegekend; aan dien van het met den tweeden prijs bekroonde, een van 50,000 frs.

Art. 8. De bekroonde plans worden het eigendom van den Staat. De ontwerper van het met den eersten prijs bekroonde plan moet die detail- en constructie teekeningen overleggen, die hem zullen worden gevraagd, en wel binnen zes maanden nadat zijn ontwerp voor uitvoering is aangenomen.

Art. 9. De Wetgevende Macht behoudt zich het recht voor, de uitvoering te doen plaats hebben onder beheer van architecten uit de Republiek of door hen, die zij daartoe zal kiezen, zonder dat zij de goedgekeurde plans zal kunnen wijzigen, uitgezonderd in de onderdeelen.

Art. 10. De Uitvoerende Macht zal de Volksvertegenwoordiging bij gelegenheid der volgende zittingen kennisgeven van den uitslag van den wedstrijd.

Art. 11. De Uitvoerende Macht is gemachtigd de uitgaven te doen voor het in werking stellen dezer wet.

NATIONALE TENTOONSTELLING VAN OUDE EN NIEUWE KUNSTNIJVERHEID.

Het Comité van Uitvoering der in het hoofd dezes genoemde tentoonstelling heeft aan het verzoek van vele belangstellenden voldaan en den datum voor de inzending der bewijzen van deelneming tot 1 November e.k. verlengd. Wij brengen in herinnering, dat tot deze tentoonstelling behooren:

1°. Voortbrengselen van nieuwe Nederlandsche kunstnijverheid.

2°. Voortbrengselen van Nederlandsche kunstnijverheid uit vroegere tijden.

3°. Tot opluistering: schilderijen van oude en hedendaagsche meesters.

En dat het doel der tentoonstelling is om te doen zien:

Wat de Nederlandsche kunstnijverheid eenmaal was.

Wat ze thans is.

Wat ze in de toekomst belooft te worden.

De tentoonstelling zal van Mei tot October 1888 te 's-Gravenhage gehouden worden en de navolgende groepen omvatten, als:

Groep 1. Kunst, toegepast op de versiering van gebouwen, bevattende werken in steen, kunststeen, marmer, terra-cotta, pleister, enz.

Groep 2. Kunst, toegepast op de stoffeering van gebouwen, bevattende werken in hout, machinaal timmeren meubelwerk, meubelen, kunstdraaiwerk, spiegel- en schilderijlijsten in hout, carton-pierre en aanverwante grondstoffen, decoratief schilderwerk, glasschildering, behangselpapier, enz.

Groep 3. Kunst, toegepast op de bewerking der onedele metalen, bevattende werken in gegoten en gesmeed ijzerwerk, koper, lood, zink, brons, tin, enz.; ciseleer- en emailleerwerk op wapens, haarden en kleine huishoudelijke voorwerpen, enz.

Groep 4. Kunst, toegepast op de bewerking der edele metalen en gesteenten, bevattende werken in goud en zilver; emailleerwerk, bijouteriën, gevatte juweelen, enz.

Groep 5. Kunst, toegepast op glas- en aardewerk, bevattende voorwerpen in aardewerk, porselein, glas, glasgravure, email, enz.

Groep 6. Kunst, toegepast op stoffen voor kleeding en huishoudelijk gebruik, als tapijten, voortbrengselen in wol, linnen, enz.; borduurwerk in zijde en goud, vrouwelijke handwerken, enz.

Groep 7. Kunst, toegepast op vervoermiddelen, als rijtuigen, sleden, tuigen, enz.

Groep 8. Kunst, toegepast op voorwerpen van allerlei aard: ivoor, paarlemoer, schelpen, enz.

Groep 9. Kunst, toegepast op de graphische kunsten. Hout-, steen- en metaal-gravure, lettervormen en stempels, calligraphie, boek- en wapenversiering, photographie, oleo- en chromolithographie, enz.

Groep 10. Kunst, toegepast op lederwerk, boekbinderswerk, lederen galanterieën, behangsels, enz.

Groep 11. Middelen ter verspreiding van kunstzin en goeden smaak, als gips-afgietsels, onderwijsmethoden en leermiddelen.

Wij ontleenen voorts aan het programma, dat de kosten, aan het tentoonstellen verbonden, ten laste van den inzender komen en berekend worden als volgt:

ƒ 25 per vierkanten meter of minder vrije ruimte in de middengalerij voor voorwerpen, die van alle zijden moeten bezichtigd worden.

ƒ 10 per vierkanten meter salonruimte.

ƒ 15 per vierkanten meter of minder tafelruimte of grondvlak, met één meter diepte bij drie meter hoogte of, zoo mogelijk, meer.

ƒ 3.50 per vierkanten meter of minder wandvlakte.

ƒ 3. per vierkanten meter of minder in de open lucht op het tentoonstellings-terrein.

Voor voortbrengselen van oude kunstnijverheid, die door de eigenaars voor de tentoonstelling tijdelijk welwillend worden afgestaan, wordt geen plaatshuur betaald en deze worden na het sluiten der tentoonstelling franco teruggezonden. Zij worden geassureerd, volgens taxatie van deskundigen, voor rekening van het Comité van Uitvoering. Het assureeren daarentegen van voorwerpen van nieuwe kunstnijverheid moet door de inzenders voor hunne rekening geschieden.

De voorwerpen moeten vóór of uiterlijk op 15 Maart 1888 aan het Comité van Uitvoering vrachtvrij zijn ingezonden en worden zoo spoedig doenlijk aan de eigenaars teruggezonden, komende de kosten van inpakking en verzending voor hunne rekening.

Elk inzender, die genegen is een of ander voorwerp tegen den op te geven prijs aan particulieren of aan de Verlotings-commissie te verkoopen, zal zulks uitdrukkelijk op zijn biljet moeten vermelden. Hij zal dan geacht worden de beschikking over die voorwerpen aan het Comité over te laten, zullende over de gelden der verkochte voorwerpen veertien dagen na de sluiting der tentoonstelling en na aftrek van 5 pCt. provisie, bij den eerste-Penningmeester van genoemd Comité kunnen worden beschikt.

Na bekomen machtiging zal er eene verloting plaats hebben van daarvoor op de tentoonstelling aangekochte voorwerpen.

Het Comité van Uitvoering doet aan den Minister van Binnenlandsche Zaken eene voordracht tot benoeming eener Jury, om te beoordeelen welke onderscheidingen aan de inzenders zullen worden toegekend.

Er zullen diploma's van gouden, zilveren en bronzen medailles worden uitgereikt, benevens, op voorstel der Jury, eere-diploma's.

Inzenders, tot Jury-leden benoemd, blijven buiten mededinging.

Tot opluistering der tentoonstelling zullen uitnoodigingen geschieden ter bekoming van schilderijen van oude en hedendaagsche meesters en van andere kunstvoorwerpen.

Op franco aanvraag zijn bij den eerste-Secretaris

van het Comité van Uitvoering inlichtingen, programma's, invullingslijsten, enz. te bekomen.

— Ook het programma voor inzendingen op het terrein is openbaar gemaakt; die inzendingen omvatten kunst, toegepast op versiering van tuinen en parken, als:

Groep I: *a.* fonteinen, vazen, beelden enz.; *b.* cascades en grotten van rotssteenblokken en werken of versieringen in kurk enz.; *c.* serres, oranjerieën, koepels, wintertuinen, veranda's, loofgangen, woningen voor tuinlieden en boschwachters en andere rustplaatsen; en meubleering van een en ander, in hout, metalen, rottan- en rietsoorten; *d.* het aanleggen van bloemperken; *e.* het aanleggen van fonteinen en vijvers.

Groep II: teekeningen van aanleg van parken en tuinen van vroegeren en tegenwoordigen tijd.

De kosten aan het tentoonstellen verbonden, die door den inzender moeten worden gedragen, zijn *f* 3 voor elke vierkanten meter terreinsruimte.

Aan heeren bloemisten en bloemkweekers wordt, voorzoover het beschikbare terrein uitreikt, kosteloos het noodige terrein afgestaan tot het tentoonstellen van bloemen en planten, naargelang van elk jaargetijde.

ALLERLEI.

Het korps ingenieurs van 's Rijks Waterstaat zag den laatsten tijd met ongeduld naar de promotie uit en, nu zij heeft plaats gehad, zijn velen teleurgesteld. Het eervol ontslag, aan twee hoofdingenieurs der 1ste klasse op hun verzoek verleend, wettigde het vermoeden, dat in de verschillende rangen een tweetal plaatsen moest worden bezet. Aan die illusie is de bodem ingeslagen, daar de hoofdingenieur J. van der Toorn, wien verleden jaar onbepaald verlof verleend werd, bij den Waterstaat terugkeert en tot hoofdingenieur der 1ste klasse bevorderd is. De heer Van der Toorn schijnt de voorkeur te geven aan de betrekking van hoofdingenieur in een der districten boven die van hoofd van het technisch onderzoek bij de Zuiderzee-maatschappij, wellicht daar zij financiëel minder gesteund wordt dan aanvankelijk verwacht werd.

Voor de betrekking van hoofdopzichter bij den Provincialen Waterstaat in Gelderland, op eene jaarwedde van *f* 1800, hebben zich 37 personen aangemeld. Dit getal is betrekkelijk gering, wellicht tengevolge van de discussiën, in de laatste zomervergadering der Provinciale Staten gehouden, waarbij eenige sprekers op den voorgrond stelden, dat een gediplomeerd ingenieur tot deze betrekking moest worden benoemd.

De Gemeenteraad van Ierseke heeft een kloek besluit genomen door het schrappen van den post van *f* 300, als jaarwedde van den gemeente-architect op de begrooting van 1888 uitgetrokken. De meerderheid beschouwde zoodanig ambtenaar als overtollig, nu de voornaamste bouwwerken waren afgeloopen, al achtte de Voorzitter dit niet in overeenstemming met de achtbaarheid van den Raad, die verleden jaar tot de benoeming van een gemeente-architect besloot. Wellicht zal dit voorbeeld navolging vinden, daar het in de meeste gemeenteraden niet aan personen ontbreekt, die althans in hun oog volkomen op de hoogte zijn om verschillende technische quaestiën te beoordeelen.

MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.

AFDEELING LEEUWARDEN.

Vergadering van Vrijdag 16 September 1887.

Met een hartelijk welkom opent de Voorzitter, de heer J. E. G. Noordendorp, deze eerste winteravondbijeenkomst en spreekt daarbij den wensch uit, dat de vergaderingen, in dit seizoen te houden, even gezellig en nuttig mogen zijn als de vroegere. Hij wijdt daarna eenige zeer waardeerende woorden aan het voor eenige weken overleden bestuurslid, den heer H. R. Stoett, wiens ervaring op bouwkundig gebied zoo vaak ten goede kwam aan deze Afdeeling.

De notulen worden gelezen en vastgesteld en hierop overgegaan tot de regeling der werkzaamheden voor de volgende bijeenkomsten, waarbij de heeren Noordendorp, Kramer, Ten Doesschate, Van Wijngaarden, Dr. Meursinge en Baron zich bereid verklaarden een lezing te zullen houden of eene bijdrage te leveren.

Ter vervanging van wijlen den heer Stoett, wordt als bestuurslid gekozen de heer Baron, die zich bereid verklaarde deze benoeming te aanvaarden.

Vervolgens wordt door dit lid, naar aanleiding van eene vroeger daarover gehouden bespreking, nader rapport uitgebracht omtrent de door hem genomen proeven met kalkolith; hij spreekt daarbij als zijne meening uit, dat dit materiaal in enkele gevallen met voordeel andere bekende verfstoffen kan vervangen en wel voornamelijk als grondlaag, ofschoon de goede eigenschappen, als zoodanig in het prospectus door den heer Huinck vermeld, hem ietwat overdreven voorkomen; bij de genomen proeven toch was gebleken, dat het op oude, verweerde muren, wanneer die vochtig waren — doorgaans eene eigenschap van dergelijke muren — niet kon worden aangebracht.

Bij het gebruik op nieuw pleisterwerk bleek het eveneens ongeschikt, daar het kalkolith niet alleen niet opdroogde, maar na verloop van eenigen tijd van de daarmede bestreken oppervlakten gedeeltelijk was afgedropen.

Is dus een eerste vereischte, dat muur- of pleisterwerk geheel droog is, vooraleer deze vloeistof daarop kan worden verwerkt, dan kunnen met evenveel succes en weinig kosten lijmverf of andere bekende goedkoope verfstoffen worden gebruikt. Ook als grondverf voor buitenwerk komt het spreker niet zoo bijzonder geschikt voor, omdat kalkolith in water gemakkelijk oplost en men dus bij regen genoodzaakt zou kunnen zijn het geverfde opnieuw over te gronden.

Wat het plamuursel van dien naam betreft, dit achtte de heer Baron in enkele gevallen, vooral bij kleine vlakken, beter geschikt, ofschoon hieraan dezelfde gebreken kleven; bovendien is het door zijne taaiheid niet gemakkelijk te verwerken.

Het lid Van Wijngaarden, die eveneens eenige proeven had genomen met kalkolith, zegt daarbij dezelfde ervaringen te hebben opgedaan als door den heer Baron zijn medegedeeld.

Door den heer P. van de Wint, lid der Commissie voor het opmeten en in teekening brengen van oude Nederlandsche gebouwen, was ingezonden eene teekening van den voorgevel der »Korenmeterswacht" te Franeker, welke teekening aan het Bestuur der Maatschappij zal worden toegezonden; op voorstel van den Voorzitter zal genoemden heer, niet ter vergadering aanwezig, schriftelijk worden dankgezegd.

Het lid Dr. Meursinge stelt het maken van dergelijke afbeeldingen zeer op prijs en zegt gaarne eene geldelijke bijdrage toe voor het maken van photographische afbeeldingen van de oude gebouwen, voornamelijk de kerken, in de voormalige Middelzee gelegen, waarop de Voorzitter onder dankbetuiging voor de welwillendheid van genoemd lid mededeelt, dat de Maatschappij geene photographieën, maar teekeningen op groote schaal verlangt om deze door reproductie aan hare leden te kunnen toezenden.

Nadat vervolgens nog door den Voorzitter mededeeling is gedaan, dat het Bestuur de bekende wijziging van art. 52 der wet heeft voorgesteld en de heer Meursinge het tijdschrift *Nieuwste Uitvindingen und Erfahrungen* ten behoeve der leestafel heeft toegezegd, wordt deze eerste bijeenkomst gesloten.

BINNENLANDSCHE BERICHTEN

'S-GRAVENHAGE. Bij Koninklijk besluit is aan L. J. de Celliée Muller, eervol ontslagen hoofdingenieur 1e klasse van 's Rijks Waterstaat te Haarlem, een pensioen verleend ten bedrage van *f* 3000 's jaars.

— Door den Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid zijn op 19 September de volgende beschikkingen genomen:

Met ingang van 1 November aanstaande zijn belast:

de hoofdingenieur A. J. Brevet, thans belast met den dienst in het 11e district, met den dienst in het 7e district ter standplaats Maastricht;

de hoofdingenieur J. van der Toorn, met den dienst in het 11e district ter standplaats Middelburg;

de ingenieur 1e klasse W. H. Hubrecht, thans te 's-Gravenhage, met de waarneming van den dienst van hoofdingenieur in het 8e en 9e district, ter standplaats Haarlem.

Voor het tijdsverloop van 1 October tot 1 November is de dienst van hoofdingenieur opgedragen:

in het 7e district aan den ingenieur 2e klasse A. A. Bekaar;

in het 8e district aan den ingenieur 1e klasse Th. Bleckmann;

in het 9e district aan den ingenieur 2e klasse J. W. Welcker.

De benoemde hoofdingenieur W. F. Leemans blijft tijdelijk belast met den dienst in het 6e rivierarrondissement.

De na te noemen ingenieurs zullen dienst doen als volgt:

de ingenieur 1e klasse H. E. de Bruyn, thans te Leeuwarden, in het 10e district ter standplaats 's-Gravenhage;

de ingenieur der 3e klasse N. A. M. van der Thoorn, thans te Goes, in het 2e district, ter standplaats Leeuwarden;

de ingenieur 3e klasse J. G. Emerins, thans te 's-Bosch, in het 11e district, ter standplaats Goes.

— Op de tentoonstelling te Havre zijn bekroond voor ingezonden scheepsmodellen:

met de gouden medaille, de Nederlandsche Stoomboot-maatschappij, fabriek voor scheepsbouw, enz. te Fijenoord (directeur de heer W. M. Visser).

met de zilveren medaille, de Maatschappij *De Maas*, te Schoonderloo, scheepsbouw, enz. (directeuren de heeren Lucardie en Croll).

— Aan A. Stoop, ingenieur 2e klasse bij het mijnwezen in Nederlandsch-Indië is, buiten bezwaar van den lande, een binnenlandsch verlof voor den tijd van drie jaren verleend.

— Het weinige jaren geleden gebouwde panoramagebouw aan het Bezuidenhout is voor afbraak toegewezen aan den hoogsten inschrijver, den heer A. Korteweg, aannemer alhier, voor *f* 4200.

LEEUWARDEN. De winteravond-cursus der teekenschool, opgericht door den heer Jhr. Mr. D. O. Engelen, als beheerder van het Bisdomfonds, is Maandag 19 dezer aangevangen met 93 leerlingen van 18 tot 40 jaar, waaronder een twintigtal meisjes.

Het meerendeel der leerlingen bestaat uit timmerlieden, ververs en smeden; enkelen beoefenen het vak van meubelmaker, steenhouwer en stucadoor.

UTRECHT. Het Gemeentebestuur heeft thans den Raad volledige mededeelingen gedaan omtrent de stichting van het Universiteitsgebouw. De leden van den Gemeenteraad hebben een vrij lijvig boekdeel ontvangen, waarin de briefwisseling voorkomt, deels met den Minister van Binnenlandsche Zaken gevoerd over de tusschen het Rijk en de Gemeente te sluiten overeenkomst, deels met Curatoren der Universiteit over het plan van het te stichten gebouw. Deze zaak zal weldra in eene openbare zitting van den Raad behandeld worden en het is te hopen, dat dan de redenen ontvouwd worden, waaraan de vertraging te wijten is. De ingezetenen, die ertoe bijdroegen om een Universiteitsgebouw vanwege de Gemeente te doen stichten, kunnen met recht vorderen, dat er licht ontstoken wordt, te meer daar reeds in Januari 1886 het maken van een ontwerp met begrooting van kosten aan de heeren E. Gugel, hoogleeraar te Delft, en C. Vermeijs, architect en directeur der gemeentewerken, werd opgedragen.

NIJMEGEN. Door den Gemeenteraad is besloten aan het Kronenburgerpark eenige uitbreiding te geven, waartoe men thans in staat is door aankoop van het terrein, waarop de molen Sans-souci heeft gestaan. De kosten daarvan zijn geraamd op *f* 6500.

VENLOO. Met de werkzaamheden voor de aan te leggen drinkwaterleiding in deze gemeente is een begin gemaakt. Het aanvoerpunt werd in de kortst mogelijke nabijheid van de stad gevonden, en wel 2½ hoog gelegen, dat men bijna geen machinale drukking noodig heeft. Men stelt zich voor met het geheele werk nog binnen een jaar gereed te zijn.

BENOEMINGEN.

— Bij Koninklijk besluit van 18 September 1887 n°. 6 is, met intrekking van het Koninklijk besluit van 26 September 1886 n°. 28, bepaald, dat, te rekenen van 1 November a. s., de hoofdingenieur van den Waterstaat J. van der Toorn weder in dienst bij den Waterstaat zal optreden.

— Bij het korps van den Waterstaat zijn, krachtens Koninklijk besluit van 18 September 1887 n°. 7, met ingang van 1 November a. s.:

bevorderd: tot hoofdingenieur der 1e klasse J. van der Toorn en L. A. Reuvens, thans hoofdingenieurs der 2e klasse;

benoemd tot hoofdingenieur der 2e klasse W. F. Leemans, thans ingenieur der 1e klasse; en

bevorderd tot ingenieur der 1e klasse J. W. Welcker, thans ingenieur der 2e klasse; tot ingenieur der 2e klasse Jhr. C. J. de Jong van Beek en Donk, thans ingenieur der 3e klasse, en tot ingenieur 3e klasse, H. Wortman, thans adspirant-ingenieur.

— Tot ingenieur van de Leeuwarder Waterleiding-maatschappij is benoemd de heer H. G. Levert, oud-ingenieur van 's Rijks Waterstaat in Nederlandsch-Indië.

CORRESPONDENTIE.

Herhaalde malen ontvangen wij aanvragen om afzonderlijke nommers, zonder dat de daaraan verbonden kosten in postzegels worden toegezonden. Tot bevordering der geregelde verzending verzoeken wij beleefdelijk voor elk nommer 15 cent en voor iedere plaat 25 cent in postzegels bij de aanvrage te voegen.

De Administratie.

Aflevering 9 van *De Natuur* (uitgave van J. G. Broese te Utrecht) bevat:

De radiometer als photographische posemeter (met fig.). — Strandwouden (met fig.). — Iets over den zuigsnuit der steekmug (met fig.). — De Trans-Kaspische spoorweg en zijn beteekenis (met fig.). — De reus van Tula (met fig.). — De photographie bij nacht (met fig.). — Iets over de massage. — Sterrenkundige opgaven. — Correspondentie. — Vragenbus.

ADVERTENTIEN.

TE KOOP!

Een **CENTRIFUGAALPOMP** op wielen met boom, voor één paard, met 3 meter **Zuigbuis** en **Voetklep.** Prijs *f* **300,** bij C. STEFFELAAR, te *Velzen.*

Bouwterrein te VENLOO.

Bouwterreinen van verschillende afmetingen, zeer geschikt voor den bouw van heerenhuizen, beschikbaar. Adres H. VAN GASSELT, Mr. Timmerman, aldaar.

MONUMENT

op het Graf van Wijlen Mevrouw

A. L. G. BOSBOOM-TOUSSAINT.

Photographische Afbeeldingen worden tegen overmaking van het bedrag franco gezonden door de Boekh. A. VAN HOOGSTRATEN & ZOON, 11 Plaats, te *'s-Gravenhage.*

Prijs folioformaat *f* **1.40.**
» Cabinet » » **0.80.**

AANBESTEDING

EENER

KERK met TWEE TORENS.

HET R. K. PAROCHIAAL KERKBESTUUR VAN DEN H. JOZEF TE *TILBURG* is voornemens in bijzijn van den daartoe gelasten Architect H. J. VAN TULDER op **MAANDAG 24 OCTOBER 1887,** des voormiddags ten 11 ure, onder nadere goedkeuring, in 't Koffiehuis van 't Hôtel DE GOUDEN APPEL, bij den Heer BROX op den Heuvel te *Tilburg,*

publiek aan te besteden:

Het voltooien door verlenging der in 1872 gedeeltelijk gebouwde St. Josefkerk en het daaraan bouwen van twee torens met de levering van alle materialen, benevens het restaureeren van het bestaande gedeelte zooals dit in 't gedrukte bestek is omschreven en bedoeld.

De bestelling geschiedt bij enkele inschrijving volgens artikel 18 van het bestek, zullende de aanwijzing in loco worden gedaan op **Maandag 17 October e. k.;** de bijeenkomst is ten 11 ure, in boven vermeld Koffiehuis.

Nadere informatiën zijn te bekomen bij den Architect H. J. VAN TULDER, Spoorlaan 872 te *Tilburg,* alwaar, behalve de ontwerp-teekeningen, nog meerdere teekeningen op grootere schaal dagelijks van des voormiddags 10 tot 12 en des namiddags van 2 tot 3 ure, uitgezonderd des Zondags, te bezichtigen zijn.

De bestekken zijn, zoolang de voorraad strekt, op franco aanvrage onder toezending van *f* 1.50 verkrijgbaar vanaf 10 October e. k. bij den drukker en boekhandelaar WILLEM BERGMANS te *Tilburg.*

HAARLEMMERMEERPOLDER.

DIJKGRAAF EN HEEMRADEN VAN DEN *HAARLEMMERMEERPOLDER* zullen op **Donderdag den 13 October 1887,** ter Secretarie des Polders op den Jansweg te *Haarlem,* des namiddags te een ure, in het openbaar bij enkele inschrijving **aanbesteden:**

Het maken en opstellen van een Stoomketels met bijbehoorende Stoomkast, voor het Pompwerktuig de Cruquius, nabij Heemstede.

Het bestek met de teekeningen is op franco aanvragen tegen betaling van *f* 2,50 verkrijgbaar aan de Poldersecretarie.

Inlichtingen zijn verkrijgbaar bij den Hoofdopzigter des polders te *Haarlem.*

Aanwijzing in loco op **Dinsdag den 4de October** des namiddags te twee ure.

Haarlem, 20 September 1887.

Dijkgraaf en Heemraden voornd.:
J. W. M. VAN DE POLL, *Dijkgraaf.*
J. C. VAN DE BLOCQUERIJ, *Secretaris.*

DE LINT & Co.

Oostzeedijk 248, Rotterdam.

VLOER- en WANDTEGELS,

TROTTOIR-, CEMENT- EN IJZERSTEENTEGELS.

Groote voorraden.

H. & J. SUYVER,

FABRIKANTEN VAN

STOOMKETELS EN WERKTUIGEN,

op de Intern. Tentoonstelling te *Amsterdam* 1883 bekroond met

EERE-DIPLOMA (hoogste onderscheiding).

Hollandsche Tuin en Zeepaard,
Bickerstraat
AMSTERDAM.

JAN VAN DER POT, Scheepmakershaven N°. 3, Rotterdam.

KYANISEERFABRIEK.

Het **kyaniseeren** is het eenigste afdoende middel tegen **verrotting** en **zwam.** De bewerking geschiedt geheel **rook-** en **kleurloos.** Desverlangd bijlevering van hout.

Prima Engelsche Portland-cement merk „Wallsend"
van uitmuntende kwaliteit en tegen concurreerende prijzen.

Duitsche Portland-cement merk „Dijckerhoff & Söhne".

Belgische kluit- en hydraulische kalk.
Billijke prijzen en vrachten.

Kunstgraniet systeem Petitjean.
Prospectussen en prijscouranten worden op aanvraag franco toegezonden.
Gelieve op voornaam en adres te letten.

NEUCHÂTEL ASPHALTE COMPANY LTD, LONDON.

Exploitatie der Mijnen van Val de Travers.

FABRIEK TE AMSTERDAM Beltweg N°. 3.

TRADE MARK. VALDE TRAVERS

NATUURL. ASPHALT VAN VAL DE TRAVERS ZWITSERLAND.

Gecomprimeerde Asphaltwegen en dito Dorschvloeren.
Werken in Asphalt-Mastiek voor Trottoirs, Skating-Rinks, Moutvloeren, Kelders.
Kolf- en Kegelbanen, Winkel- en Magazijnvloeren, Gangen, Veranda's, Brug- en Dakbedekkingen, Beton-Fundeeringen, Stallen enz. enz. enz.
Zindelijk, Vochtwerend, Ondoordringbaar, Geraaswerend.
Asphalt speciaal tot wering van vochtige muren.
Voor inlichtingen omtrent het leggen van **Vloeren, Bedekkingen** enz. gelieve men zich te adresseeren aan het Kantoor der fabriek, Beltweg 3, *Amsterdam*, of bij den Heer H. G. KNOOPS C.Ozn., Beekstraat F. 62, te *Arnhem*.
De Directeur, **W. PATON WALSH.**

BECKER & BUDDINGH. — ARNHEM.

KONINKLIJKE FABRIEK VAN WATERPAS-HOEKMEET-

INSTRUMENTEN,
voor INGENIEURS ARCHITECTEN, LANDMETERS, TEEKENAARS enz.
Geëmailleerd-ijzeren **PEILSCHALEN,**
WEEGWERKTUIGEN.

B. HOLSBOER. - Arnhem.
Leverancier van Z. M. den Koning.
Fabriek en Magazijn van Instrumenten voor wetenschappelijk gebruik,
Bekroond voor Waterpas-, Hoekmeet- en andere instrumenten met Zilver 1868, 1881, 1883 (Internat. Tentoonst.)
Hoogste onderscheiding 1879.
EQUERRES, MEETKETTINGEN, BRIEF- en PAKKETBALANSEN, enz. enz.
BAKENS. ROTATIE- en INDUCTIE-TOESTELLEN, TELEGRAAF-APPARATEN, enz. enz.

Vereeniging ter bevordering van Fabrieks- en Handwerksnijverheid in Nederland.
Afdeeling 's-GRAVENHAGE.
Tentoonstelling VAN GASTOESTELLEN
tot **drijfkracht, verwarming** en **verlichting** te 's Gravenhage, Kazernestraat 42.

De Tentoonstelling is geopend van **Zondag 11 September** tot en met **Vrijdag 30 September** a. s. van des morgens 10 tot des middags 5 uur en des avonds van 8 tot 10 uur.
De toestellen worden op aanvrage der bezoekers beproefd.
Dagelijks bestaat gelegenheid tot het nuttigen van spijzen, die in tegenwoordigheid van het publiek op de kookfornuizen bereid zijn.
De gasmotoren met de daaraan verbonden machines zijn steeds in werking te zien.
ENTRÉE Donderdags *f* 0.50, Zondags *f* 0.10, de overige dagen der week *f* 0.25.
De leden der Vereeniging ter bevordering van Fabrieks- en Handwerksnijverheid in Nederland hebben op vertoon van hun diploma vrijen toegang tot de tentoonstelling

PHOTOLITHOGRAPHIE, PHOTOZINCOGRAPHIE en Stéréotype-Inrichting van G. J. THIEME, te Arnhem.

De ondergeteekende vestigt de aandacht op zijne inrichting voor **Photolithographie,** bijzonder geschikt voor de reproductie van **Plans, Teekeningen** enz. van HH. Architecten en Bouwkundigen; op die voor **Photostnecographie** voor de reproductie van **Platen en Gravures,** ook van **Teekeningen** voor Boekwerken enz. ten dienste van HH. Uitgevers en op zijne **Stéréotype-Inrichting** voor HH. Drukkers, alles tot de minste prijzen.
Prospectussen met proeven van bewerking, worden op *franco* aanvrage gratis toegezonden.
G. J. THIEME.

A. J. BACON & C°.
Ingenieurs, Aannemers van **Verwarming** en **Ventilatie, Gas-** en **Waterleidingen, Bouwmaterialen enz.**
BEKROOND met **Gouden, Zilveren** en **Bronzen Medailles.**
Overtoom N°. 239, AMSTERDAM.
Inrichtingen voor openbare gebouwen, gestichten, woonhuizen, villa's, kantoren, enz.
Projecten en begrootingen worden kosteloos geleverd.

KLOOS & VAN LIMBURGH
ROTTERDAM.
EIGENAARS van BASALTGROEVEN in RIJNPRUISSEN.
Agenten van de Maatschappij van Quenast, van de Hardsteengroeven der Maatschappij St. Georges en van de Bonner Portland-cement Fabriek.
Handelaars in Basalt, Hardsteen, Bruinsteen, Faluenaal-, porphier- en basaltkeien.

Stoomfabriek van gedreven en geslagen ZINK- en KOPERWERKEN.
KLIJN, TISSOT & C°.
Amsterdam. Nieuwe Teertuinen 16.
Vervaardigen **Ornamenten** naar elk ontwerp of teekening. Inrichting voor het **galvaniseeren** van ijzer. Etalage van verschillende monsters op de Permanente Tentoonstelling van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst *Amsterdam*.

Gedrukt bij G. W. van der Wiel & C°., te Arnhem.

De Opmerker.

Orgaan van het Genootschap

ARCHITECTVRA ET AMICITIA

Weekblad voor Beeldende Kunst- en Technische Wetenschap

A.W.N.

Redacteur-uitgever F. W. VAN GENDT Jcz.
Adres voor Redactie en Administratie van het Weekblad en advertentiën: Bureau van *De Opmerker*, Driekoningenstraat 28, *Arnhem*.
Bureau der Redactie van *Architectura et Amicitia* JAN SPRINGER, H. G. JANSEN en A. REIJDING.
Stukken, deze Redactie betreffende, te adresseeren aan den heer A. REIJDING, Stadhouderskade 4, te *Amsterdam*,
en al, wat de Administratie van het Genootschap betreft, aan den heer G. A. ZEEMAN, Leidschestraat 60, te *Amsterdam*.

ABONNEMENT *f* 2.25 per 3 maanden of wel *zes gulden* per jaar, bij vooruitbetaling en franco toezending van dit bedrag. Voor het buitenland *f* 7.50 en Nederlandsch-Indië *f* 9.—, beiden bij vooruitbetaling.
ADVERTENTIEN tot 20 cent voor elken regel plaatsruimte en 10 cent voor een bewijsnommer, worden tot Vrijdagavond aangenomen.
AFZONDERLIJKE NOMMERS, bij contante betaling tot 15 cent per stuk en 25 cent per plaat, te bekomen aan het Bureau van *De Opmerker* te *Arnhem* en bij den Hoofd-correspondent JOH. G. STEMLER CZN., Boekhandelaar te *Amsterdam*.

MEDEDEELINGEN VAN HET GENOOTSCHAP.

Vergadering van de Schetsclub op Maandag 3 October, des avonds te half negen, in Maison Stroucken alhier.

888ste gewone vergadering, te houden op Woensdag 5 October, des avonds te acht uren, in het American Hotel, op het Leidsche plein alhier.

De agenda voor deze vergadering luidt:

1°. Mededeelingen van het Bestuur.
2°. Ballotage van de heeren L. C. van Houten en W. M. Reijerse.
3°. Bijdrage van den heer A. N. Godefroy.

Namens het Bestuur:
De 1ste-Secretaris,
G. A. Zeeman.

(A. et A.)

PIETER JOHANNES HAMER.

De man, wiens overlijden reeds in het vorige nommer met een enkel woord werd vermeld, bereikte den leeftijd van 75 jaren.

In een tijd, toen van beoefening der bouwkunst als kunst nog weinig sprake was, ontving hij, tegelijk met zijn vriend J. F. Metzelaar, zijne opleiding als timmerman aan den winkel van Van Kempe Valk, te Rotterdam. Hier legde hij den grondslag voor den uitstekenden naam als practicus, dien hij later bij allen, die met hem in aanraking kwamen, bezat.

Voor ongeveer vijftig jaar werd hij te Amsterdam benoemd als opzichter der gebouwen van de Hervormde Gemeente; als zoodanig verbouwde hij o. a. eenige diaconie-scholen en ontwierp den bijbouw nevens de Nieuwe Kerk op den Dam.

Zijn grootste werkzaamheid ontwikkelde hij echter bij den bouw van arbeiderswoningen.

Toen vóór ongeveer dertig jaren eenige vermogende stadgenooten den bouw van gezonde arbeiderswoningen op groote schaal ondernamen, was Hamer naast Leliman degene, die met de uitvoering belast werd. In de plaats van onbewoonbare krotten, die tot dat einde in verschillende buurten werden gekocht en gesloopt, verrezen honderden ruime en gerieflijke werkmanswoningen. Wij noemen slechts de blokken aan de Haarlemmerpoort, Huydecoperstraat, Weststraat en Concordia, waarvan de meeste zijn beschreven en afgebeeld in het XXste deel der Bouwkundige Bijdragen.

Wat betreft doelmatige inrichting en practische planverdeeling zijn deze ontwerpen ten volle de aandacht waard van allen, die zich met het moeilijke vraagstuk van arbeiderswoningen bezighouden.

Eindelijk verdient nog vermelding het door Hamer gebouwde familiegebouw terzijde van het Oudemannen- en vrouwenhuis aan den Amstel, dat eveneens uitmunt door gerieflijke indeeling en solide constructie.

Eenvoud en degelijkheid waren de grondtrekken van zijn karakter, en ook in alles wat hij construeerde, tot in de minste onderdeelen, reikte zijne zorg voor eene goede uitvoering.

De overledene was vele jaren als bestuurder van de Maatschappij tot bevordering der Bouwkunst werkzaam; tot 1880 fungeerde hij als penningmeester.

Het Genootschap Architectura et Amicitia telde hem onder zijne eereleden en, hoewel hij de laatste jaren lijdende was, verliezen wij in hem een belangstellend vriend en raadsman.

Zijne assche ruste in vrede.

(A. et A.)

PROF. GRAEF'S „MÄRCHEN".

De bekende schilderij, die door den Berlijnschen professor tijdens zijne gevangenschap werd voltooid, „Märchen", is thans in een der bijzalen van het Paleis voor Volksvlijt te Amsterdam tentoongesteld. Aanvankelijk historie-schilder, legde prof. Graef zich in den laatsten tijd meer op de studie van het naakt toe. Hij verloochent zijn eerste genre evenwel niet, getuige het sprookje, dat de schilder verzon als grondslag voor de conceptie der naakte meisjesfiguur, die ons „Märchen" te aanschouwen geeft.

Eene schoone koningsdochter is door een boozen toovenaar in een visch veranderd; haar minnaar, een jonge prins, verkreeg de gedaante van een raaf. Zoodoende zullen ze, hij in de lucht, zij in 't water, steeds gescheiden blijven. Maar eens in 't jaar mag de prinses

De Redactie van Architectura et Amicitia stelt zich alleen verantwoordelijk voor den inhoud van stukken, gewaarmerkt met de initialen A. et A.

POLYTECHNISCHE SCHOOL

haar vischachtig hulsel verlaten en zich als vroeger op de aarde bewegen. De kunstenaar heeft de schoone in dit oogenblik op zijn doek trachten weer te geven.

Tusschen bloemen en waterplanten, nauwelijks het glinsterend nat ontglipt, ontdoet de jonkvrouw zich van de vischhuid, die nog slechts gedeeltelijk aan haren linkervoet hecht. Een raaf (de minnaar der jonge vorstin) biedt haar daarbij de behulpzame hand.

Een buitengewone bekoring verleent de jeugd van het op de schilderij voorgestelde meisje aan de compositie. Prachtig van vormen, kuisch in houding en blikken, een ontluikende knop, vertoont zich het lichaam der vorstin aan onze blikken. Het is den schilder mogen gelukken haar ons als levend voor de oogen te tooveren. Zijn vleeschtinten zijn krachtig, schoon, met de warme hooge lichten, afkomstig van de zonnestralen, die het beeld beschijnen, en de koude fletsblauwe reflexen, die het omringend groen op de maagdelijke gestalte te voorschijn roept. De figuur is massief, niet doorschijnend en odeur-achtig zooals Makart's naaktbeelden — maar de uitvoering heeft den schilder een bovenmenschelijke poging gekost. Hij werkt moeilijk, we zien het aan zijn schetsen, aan zijn overige schilderijen: „Die vier Elementen", kent breede behandeling noch handigheid en heeft toch een naaktfiguur aangedurfd als „Märchen". Het pleit voor des schilders wilskracht, dat het werk hem gelukt is. Toch gelooven we, dat het beeld zou winnen als de omgeving rustiger, knapper geschilderd ware, en de behandeling breeder, gemakkelijker scheen.

A. R.

ARCHITECTURA ET AMICITIA.

Als tweede gewone prijsvraag voor het jaar 1887 wordt uitgeschreven:

Een titelvignet op den kalender voor het jaar 1888.

De afmetingen, binnen den rand, zijn 7½ bij 12 cM.

De behandeling in zwarte inkt, geschikt voor photolithographie.

Aan den vervaardiger van het der bekroning waardig gekeurd ontwerp zal worden uitgereikt een premie van twintig gulden.

De inlevering der ontwerpen, met stipte inachtneming van art. 71 der wet en vergezeld van een correspondentie-adres, ten einde zoo noodig met den ontwerper te kunnen correspondeeren, moet geschieden vóór of op den 1ste November 1887, ten huize van den 1ste-Secretaris, Leidschestraat n°. 60, te Amsterdam.

Namens het Bestuur:
De 1ste-Secretaris,
G. A. Zeeman.

(A. et A.) DE UTRECHTSCHE UNIVERSITEIT.

De in druk verschenen stukken betreffende het te stichten Universiteitsgebouw te Utrecht, tusschen de betrokken autoriteiten gewisseld, geven de noodige opheldering omtrent deze vrij ingewikkelde quaestie.

Wij achten het van belang deze zaak, waarop in dit blad reeds meermalen de aandacht werd gevestigd, eenigszins uitvoerig te behandelen en geven daarom een overzicht van de voornaamste daarin voorkomende bijzonderheden.

Zooals men zich herinneren zal werd, bij gelegenheid van het 50ste lustrum der Hoogeschool, door den Utrechtschen Gemeenteraad besloten, als blijvend aandenken aan- en duurzaam bewijs van de belangstelling der Gemeente in de Universiteit, van gemeentewege een gebouw te stichten, dat de thans voor het universitair onderwijs nog ontbrekende lokalen zou bevatten. Met het oog op de reeds gebleken deelneming van particuliere zijde werd besloten, dat een derde der kosten door andere belangstellenden zou worden gedragen.

Dientengevolge werd in de raadszitting van 21 Januari 1886 aan de heeren prof. E. Gugel te Delft en C. Vermeijs, gemeente-architect te Utrecht, het maken van een ontwerp definitief opgedragen.

Bij een schrijven van Burgemeester en Wethouders aan den Minister van Staat, Minister van Binnenlandsche Zaken, werd ZEx. met deze besluiten in kennis gesteld; van het voornemen om de op te maken plans, alvorens ze aan den Gemeenteraad ter goedkeuring aan te bieden, ter kennisneming en overweging aan den Minister toe te zenden, werd tevens melding gemaakt.

In antwoord hierop verklaart de Minister, met ingenomenheid het voornemen tot stichting van een Universiteitsgebouw vernomen te hebben en een ontwerpcontract, waarin de verhouding te dezer zake tusschen het Rijk en de Gemeente wordt geregeld, te gemoet te zien.

Uit de volgende stukken blijkt, dat het gevraagde ontwerp-contract door het Gemeentebestuur aan den Minister is toegezonden, en dat in sommige punten verschil van gevoelen bestaat.

De Minister verlangt namens het Rijk, dat *eerst* over de schenking of het geven in bruikleen zal worden gecontracteerd en *vervolgens*, dat de te maken plans aan de goedkeuring der Regeering zullen worden onderworpen; hij stelt in dien geest een nieuw ontwerpcontract op.

Het Gemeentebestuur kan hiermede geen genoegen nemen, zooals blijkt uit een schrijven van 10 Mei 1887, waarin het volgende voorkomt:

> Tegen den in het nieuw ontwerp gekozen vorm, overeenkomst van bruikleening, bestaat bij ons geen bezwaar; doch het is onze bedoeling, dat deze overeenkomst niet eerder worde gesloten, dan nadat de dezerzijds opgemaakte plannen en bestek door Uwe Excellentie goedgekeurd en daarna door den Gemeenteraad vastgesteld zullen zijn. De vaststelling van het plan en bestek wenschten wij derhalve aan de overeenkomst, doch deze aan de aanbesteding te zien voorafgaan. Daardoor zal worden vermeden, dat de Gemeente zich tot het stichten van het gebouw bij contract verbinde, hetgeen in strijd zou zijn met hetgeen werkelijk bedoeld wordt: vrijwillige stichting van het gebouw door de Gemeente krachtens Raadsbesluit van 21 November 1885, terwijl dat gebouw als een feestgave ten behoeve van de Utrechtsche Universiteit door het Rijk van de Gemeente wordt aangenomen.
>
> Alvorens echter de Gemeente den bouw doet aanvangen, behoort zij de zekerheid te verkrijgen, dat het gebouw door den Staat tot het beoogde doel in gebruik en onderhoud zal worden genomen.
>
> Uit het bovenstaande vloeit de door ons voorgestelde volgorde van zelve voort:
>
> 1°. vaststelling van plannen en bestek;
> 2°. sluiting der overeenkomst tusschen den Staat en de Gemeente;
> 3°. aanbouw van het Universiteitsgebouw en overgave daarvan aan den Staat.

De Minister blijft echter bij schrijven van 16 Mei '87 op de door hem voorgestelde redactie aandringen. Wij lezen in dien brief de volgende zinsneden:

> Immers het geldt hier de regeling van de verhouding tusschen de Gemeente, welke vrijwillig belooft een gebouw te stichten en in bruikleening af te staan, en het Rijk, dat vrijwillig door het in bruikleening aannemen van zoodanig gebouw medewerkt tot het verwezenlijken van de bedoeling der Gemeente. De wensch om eene feestgave te schenken is de aanleidende oorzaak tot het tot stand komen der nieuwe te regelen verhouding, doch de regeling dier verhouding, hetzij de mildheid der Gemeente besta in een afstand in eigendom, hetzij die zich uite in een afstand in bruikleening, kan niet anders dan door eene overeenkomst geschieden, waarbij de eene partij zich verbindt tot de schenking of den afstand in bruikleening, de andere tot de aanneming van het aangebodene. Het karakter van vrijwilligheid gaat daarbij geenszins verloren, want de overeenkomst zelve wordt door beide partijen vrijwillig aangegaan, doch het is duidelijk dat, zooals in elke overeenkomst, tegenover de verbintenis om aan te nemen staat die om aan te bieden.

Het antwoord van het Gemeentebestuur (27 Mei '87) bevat o. a. het volgende:

> Een hoofdbezwaar blijft tegen art. 1. Bij ons laatste schrijven namen wij reeds de vrijheid aan Uwe Excellentie ons gevoelen kenbaar te maken, dat de vaststelling van het plan en bestek van het te stichten Universiteitsgebouw aan het sluiten dezer overeenkomst behoort vooraf te gaan. Dat gevoelen is ook door de nauwgezette overweging van hetgeen daartegen in uw bovenaangehaald schrijven van 16 Mei ll. werd aangevoerd, niet kunnen gewijzigd worden; en wij gevoelen ons daarom verplicht, er zoomaals bij Uwe Excellentie op aan te dringen, dat het door ons voorgestelde tijdstip voor het aangaan dezer overeenkomst — zoodra mogelijk na de vaststelling van plan en bestek — moge worden aangenomen.
>
> Er valt niet aan te twijfelen, dat zoowel de Raad onzer Gemeente als ons College, in overeenstemming met den wensch onzer geheele burgerij, zoo spoedig mogelijk tot de stichting van het Universiteitsgebouw verlangt over te gaan, en allereerst in overleg met Uwe Excellentie plan en bestek vast te stellen van dat gebouw, dat, zoodra het gereed is, als feestgave ten behoeve van de Utrechtsche Universiteit ter beschikking van den Staat zal worden gesteld.
>
> Zucht tot bespoediging, overleg en samenwerking zal dus dezerzijds niet ontbreken.
>
> Maar, Uwe Excellentie gelieve wel te overwegen, dat wij, ook tegenover al onze U bekende medestichters, verplicht zijn daaraan te blijven vasthouden, dat er voor de Gemeente noch aanleiding, noch eene enkele reden van zuiver belang bestaat, om zich contractueel tot die stichting te verbinden.
>
> De taak, welke wij hebben uit te voeren, brengt mede, dat wij het karakter van vrijwillige aanbieding dezer feestgave ongeschonden moeten trachten te bewaren. Daarmede zou, o. i. het aangaan dezer contractueele verbintenis geheel in strijd zijn.

Beide partijen houden voet bij stuk. Welke redenen de Regeering had om, voor het aanvaarden eener feestgave, zulke quaestiën van schijnbaar ondergeschikt belang op te werpen, zal spoedig blijken.

Inmiddels was een ontwerp Gugel-Vermeijs reeds lang gereed; dit werd door het Gemeentebestuur aan den Minister ter inzage gezonden, waarbij de wensch werd geuit, dat het bij ZEx. instemming mocht vinden en vooral, wat de aansluiting met de bestaande Rijks-universiteitsgebouwen betrof, geen bezwaren mocht ontmoeten en tot een spoedig en bevredigend overleg tusschen de gemeente-bouwmeesters en den rijksbouwkundige, belast met de zorg voor de bestaande gebouwen, zou mogen leiden (schrijven van 28 Mei 1886.

De Minister antwoordt dat hij, ter beoordeeling van het ontwerp, een programma van eischen noodig acht en zich te dien einde tot Curatoren der Universiteit heeft gewend.

Het Gemeentebestuur is van meening, dat in het ingediende *avant-projet* het „programma van eischen" als het ware is opgenomen en dat het de ontwikkeling bevat „der voornemens van het Bestuur en van de ingezetenen der Gemeente".

Uit eene missive van 21 Januari 1886 van het College van Curatoren aan het Gemeentebestuur blijkt overigens, dat genoemd College door het Gemeentebestuur om advies was gevraagd ten aanzien van de ontbrekende localiteiten. In dit stuk, waarbij de gevraagde inlichtingen worden verstrekt, lezen wij o. a. het volgende:

> Met het oog op de lessen in de kunstgeschiedenis acht de litterarische faculteit het wenschelijk dat, indien er, desnoods op de zolderverdieping, ruimte kan gevonden worden, daarvan een gedoolte worde ingeruimd voor een lokaal met licht van boven, waarin beelden of pleistervoorwerpen geborgen of opgesteld kunnen worden. Bij ons College is de overtuiging van de noodzakelijkheid van zoodanig vertrek nog niet gevestigd.

Omtrent het ingediende plan werd vervolgens door den Minister advies gevraagd aan den Senaat en aan het College van Curatoren. Het hiervolgend schrijven, door dit College dato 5 November 1886 aan het Gemeentebestuur gezonden, leert, op welke wijze den rijksbouwkundige voor de gebouwen van onderwijs gelegenheid verschaft werd om een nieuw plan op het tapijt te brengen:

> Wij hadden de eer U bij onzen brief van 3 Juli 1886, n°. 199, te berichten, dat de Minister het advies van den Senaat en van ons College had gevraagd over het voorloopig plan van een monumentaal Universiteitsgebouw, door U bij brief van 28 Mei, n°. 56, aan Zijne Excellentie toegezonden.

Het advies van den Senaat werd in 't laatst van Juli aan de Regeering medegedeeld. Ten behoeve van het door ons uit te brengen advies riepen wij de voorlichting in van den rijksbouwkundige voor de gebouwen van onderwijs, den raadsman van ons College in aangelegenheden van bouwkundigen aard. Tot het vragen van die voorlichting bestond te meer aanleiding, omdat de Minister tevens verlangde een overzicht van de bestemming, later te geven aan de lokalen van het voormalige Politiehuis met de daarnevens gebouwde pedelswoning.

De rijksbouwkundige gaf ons de gevraagde voorlichting in den vorm eener teekening (met variante), vergezeld van een verklarende memorie en van een *programma van eischen* voor den bouw. Laatstgenoemd stuk strekt ter voldoening aan 't verlangen des Ministers, U bij brief van 24 Februari, n°. 412 O, kenbaar gemaakt en herhaald in onzen brief van 3 Juli. Wij aarzelen niet aan dit programma, opgesteld met inachtneming der wenschen, door den Senaat in zijne adviezen 6 Januari en 9 Juli geformuleerd, onze goedkeuring te verleenen. Het zal tot grondslag moeten strekken voor de vaststelling van het definitieve bouwplan, het valt de leemte aan, welke alsnog in de behandeling dezer aangelegenheid bleef bestaan. Volgens nadere mededeeling van den rijksbouwkundige moet dit programma nog worden aangevuld met de vermelding van een *electrische schelgeleiding*, welke nevens gas- en waterleiding in het gebouw noodzakelijk is te achten.

De wijziging van het voorloopig plan, in de teekening voorgesteld, komt ons voor ernstige overweging te verdienen. Bij de mondelinge toelichting van die teekening, door den rijksbouwkundige verstrekt, vernamen wij, dat er zog geen overleg tusschen uwe deskundigen en den rijksbouwkundige heeft plaats gehad. Voor het welslagen der plannen meenen wij, dat zoodanig overleg niet alleen in hooge mate wenschelijk is, maar ook in 't belang eener spoedige afdoening der zaak wellicht gevorderd wordt. Immers het is de bedoeling van het Gemeentebestuur, het te stichten gebouw aan het Rijk in gebruik en in onderhoud te geven, alsmede om het in verband te brengen en tot één geheel te vormen met de aanwezige academische localiteiten. Uwe deskundigen zelven hebben in hunnen brief van 24/26 Februari de noodzakelijkheid van overleg met de Regeering „vóór de vaststelling van een definitief ontwerp" erkend; de Minister heeft die noodzakelijkheid voorzien en U bij brief van 24 Februari medegedeeld, dat ede rijksbouwkundige voor de gebouwen van onderwijs door hem was uitgenoodigd uwe bouwmeesters zooveel noodig en mogelijk van raad te dienen bij de samenstelling der bouwplannen."

Genoemde ambtenaar is steeds bereid met de heeren prof. Gugel en den architect, directeur der Utrechtsche gemeentewerken Vermeijs, op door hen te bepalen tijd en plaats in overleg te treden.

Aan de spoedige vaststelling van een definitief ontwerp zal het stellig bevorderlijk zijn, indien dit overleg plaats heeft vóór dat het advies van ons College aan den Minister wordt gezonden. Wij nemen daarom de vrijheid, U bij dezen de teekeningen uwer deskundigen, alsmede die van den rijksbouwkundige met de toelichting en het programma van eischen te doen toekomen, met beleefd verzoek, het bovenbedoeld overleg tusschen de bouwkundigen alsnog te willen bevorderen.

De stichting van het Universiteitsgebouw is voor het Gemeentebestuur eene aangelegenheid van te groot gewicht, dan dat het noodig zoude zijn op het wenschelijke eener spoedige behandeling dezer zaak te wijzen.

Wij verzoeken de bijgaande stukken na gemaakt gebruik terug.

Op verzoek van het Gemeentebestuur zijn hierop de gemeente-architecten met den rijksbouwkundige in nader overleg getreden. Zij rapporteeren hierop aan het Gemeentebestuur, dat zij van het rapport of advies, door den rijksbouwkundige aan Curatoren uitgebracht, kennis genomen en hieruit gezien hebben, dat omvang en inhoud van het programma voor het nieuw te stichten gebouw aanmerkelijk zijn gewijzigd. Na breedvoerige beschouwing van de voorgestelde wijzigingen, doen de gemeente-architecten het schrijven vergezeld gaan van een schetsontwerp, waarin met wijziging van het door den Gemeenteraad goedgekeurde ontwerp, aan het laatste programma door hen zooveel mogelijk is voldaan. Het slot van het stuk luidt als volgt:

> Tot verdere toelichting van het gewijzigde plan en naar aanleiding van eenige in het rapport aan heeren Curatoren voorkomende beschouwingen, achten wij ons tot de volgende korte opmerkingen verplicht.
>
> Wat de situatie van het gebouw, of meer bepaald de richting van den voorgevel betreft, blijven wij van meening, dat het uit een oogpunt van welstand een bepaald vereischte is, den voorgevel van het gebouw haaks op den zijgevel der Domkerk te plaatsen. Deze dispositie, waarbij tevens de hoofdas van het nieuwe gebouw evenwijdig loopt met de as van het voornaamste onderdeel van het oude gebouw — het groote auditorium — is even natuurlijk als rationeel; elke andere oplossing ware, ook onder de gegeven omstandigheden, veeleer als vreemd en gezocht te beschouwen.

Een streven, om daardoor de Universiteit en den Dom weer elkander in verband te brengen", is ons daarbij even vreemd gebleven, als aan alle bouwmeesters van het verleden en heden, die, bij den aanleg van de pleinen en straten onzer steden, gebouwen van het meest uiteenloopende karakter steeds in haakschen richting tegen elkander plaatsten en deze schikking als van-zelfsprekend beschouwden.

Ook bij het ontwerpen eener groote vestibule bevonden wij ons geheel in overeenstemming met de algemeene theorie en practijk, en de mededeeling, dat zulk eene dispositie alleen bij schouwburgen en concertzalen op hare plaats is, was voor ons even vreemd als verrassend en zal moeilijk met voorbeelden te staven zijn. Wanneer men de statige rocks van gebouwen, voor hoogescholen van universitair of technisch onderwijs, in onze dagen opgericht, overziet, is men veeleer genegen het tegenovergestelde als juist aan te nemen. Niet alleen hebben de meeste dezer inrichtingen veel grootschere vestibules en hoofdtrappen als in schouwburgen en concertzalen doorgaans worden aangetroffen, maar vele daarvan, zooals de hoogescholen te Weenen, Straatsburg, Berlijn, München, Zürich, enz., en zelfs het kleine Athene en nog kleinere Kiel — van Engelsche en Amerikaansche voorbeelden niet te gewagen — zijn juist om hunne indrukwekkende toegangen en vestibules beroemd. En toch werden deze gebouwen niet als monumentale feestgaven opgericht, maar hebben zij hunne stichting aan de zorg der regeeringen te danken, om aan deze hoogescholen niet alleen het vereischte aantal collegezalen te bezorgen, maar hen ook in gebouwen te vestigen, die ook overigens aan de hooge bestemming en waardigheid dezer inrichtingen beantwoorden.

Slechts noode en door uw College daartoe uitdrukkelijk gemachtigd, moeten wij dus tot eene opoffering der vestibule te moeten overgaan. Zij strookt volgens onze bescheiden meening niet alleen met de bestemming en het monumentale karakter van het gebouw, maar komt ons ook voor het verkeer in het algemeen en voornamelijk als éénige waardige toegang tot het groote auditorium hoogst wenschelijk voor. Ook de Commissie uit den Academischen Senaat heeft destijds deze opvatting gedeeld.

Wij kunnen niet nalaten tevens op te merken, dat ook door een supprimeeren van de vestibule, het zeer moeilijk zal zijn op het beschikbare terrein eene behoorlijk verlichte groote collegezaal van den omvang van het kleine auditorium te ontwerpen. Is reeds voor gewone vertrekken, welke slechts van één zijde licht ontvangen, eene diepte van ± 9 M. een uiterst zeldzaam voorkomend maximum, te recht wordt reeds deze diepte door alle deskundigen voor collegezalen als te groot en onhoeltreffend beschouwd, terwijl het ontwerpen van nog diepere zalen geen redelijken zin heeft.

Behalve de in het rapport gevraagde tweede trap, die van de benedenverdieping tot den zolder doorloopt, hebben wij het wenschelijk geacht, de in het oorspronkelijk project ontworpen trap, die van den corridor der bovenverdieping naar den zolder toegang geeft, te behouden, terwijl onder deze trap de zolderruimte boven de kruisgang toegankelijk is.

De gevraagde uitgang naar den tuin is in het midden van het gebouw onder de hoofdtrap geprojecteerd, terwijl tot kelder wel eene der vele kelderruimten, die onder het huis van den heer Ram worden aangetroffen, zal kunnen worden ingericht.

Met de meeste hoogachting, van het Gemeentebestuur voornoemd,
de dienstw. dienaren,
E. Gugel.
C. Venderus.

Den 3 Februari d.a.v. bericht het Gemeentebestuur aan het College van Curatoren, onder bijvoeging van het nieuwe ontwerp, dat, ingevolge de conferentie tusschen den rijksbouwkundige en de gemeente-architecten, door laatstgenoemden een gewijzigd plan is ingediend, waarin aan bijna alle wenschen en bezwaren van den rijksbouwkundige is voldaan. „Ofschoon", heet het verder, „reeds het eerstingezonden ontwerp, hetwelk door den Gemeenteraad werd goedgekeurd, al datgene bevatte, wat òf door uw College òf door den Academischen Senaat noodig was gekeurd, en de meerdere bouwkosten, welke de thans voorgedragen wijzigingen tengevolge zullen hebben, op 4 à 5000 gulden worden geraamd, zijn wij echter, om deze stichting zooveel mogelijk te doen strekken tot bevordering van alle daarbij betrokken Universiteitsbelangen, bereid, dit gewijzigd ontwerp, indien het de instemming van den Minister verwerft, aan den Gemeenteraad ter goedkeuring voor te dragen."

Hierop werd 18 Mei 1887 het navolgende geantwoord:

Naar aanleiding van een brief des Ministers van Staat, Minister van Binnenlandsche zaken, over het bouwplan van het te stichten Universiteitsgebouw, heeft onze vergadering besloten:

1°. aan eene Commissie uit haar midden, bijgestaan door den Secretaris, op te dragen met eene Commissie uit het College van Burgemeesters en Wethouders van Utrecht ter zake in overleg te treden, ten einde in verband met de thans aanwezige gegevens een ontwerp-Universiteitsgebouw te doen tot stand komen, dat naar haar inzien voor goedkeuring door de verschillende autoriteiten vatbaar ware;

2°. van dit besluit spoedig, onder overlegging van alle beschikken, kennis te geven aan heeren Burgemeester en Wethouders van Utrecht, met uitnoodiging ook hunnerzijds eene Commissie te benoemen;

3°. den wensch uit te spreken, dat meerbedoeld ontwerp vóór 10 Juni e. k. aan het College van Curatoren worde ingezonden.

Wij hebben de eer van het bovenstaande mededeeling te doen en U te verzoeken ons te berichten of uw College bereid is op de voorgestelde wijze tot bevordering van het door ons allen gewenschte doel werkzaam te zijn.

Als Commissieleden onzerzijds zullen optreden de heeren Mr. H. Roijaards van Scherpenzeel en Jhr. Mr. J. Röell.

Uit al het voorgaande blijkt genoegzaam, welken weg de Regeering uitwil. Al toonde het Gemeentebestuur zich bereid om aan de wenschen en bezwaren van de Regeering tegemoet te komen, steeds werd er iets anders gewenscht. Dat het College van Curatoren in dezen slechts een lijdelijke rol vervult, zal wel voor ieder duidelijk zijn.

De missive van den rijksbouwkundige aan den Minister, dato 27 April 1887, waarin advies wordt gegeven over het nieuwe plan Gugel-Vermeijs, is van den volgenden inhoud:

Met belangstelling heb ik de hiertij teruggaande stukken, voor welke Uwe Excellentie mijn advies vraagt, nagegaan.

Het nieuwe schets-ontwerp van de heeren Gugel en Vermeijs is een gevolg van de conferentie, welke den 16den December des vorigen jaars plaats had, en waartoe ik mij, overeenkomstig uwer Excellentie's lastgeving van den 24sten Februari te voren, gereed had gehouden.

Uit de stukken blijkt, dat heeren Curatoren tegen dit schetsontwerp verschillende bedenkingen hebben. Ik deel die bedenkingen en neem mijne opmerkingen het best te doen kennen door het toelichtend schrijven der heeren bouwmeesters, dat het plan vergezelt, op den voet te volgen.

De mededeeling, in den aanvang dezes briefs vorkomend, dat het door mij ontworpen programma van eischen aanmerkelijke wijziging gebracht zou hebben in het oorspronkelijk programma, is minder juist. Er bestond geen oorspronkelijk programma van eischen; het eerste, thans ingetrokken avant-projet was opgemaakt naar onvolledige gegevens, en het was, uitsluitend om verdere moeilijkheden en openthoud te coupeeren, dat ik het programma opstelde, in de eerste plaats gebaseerd op de critiek, door den Senaat op bedoeld avant-projet gemaakt.

Ik merk overigens op, dat, voorzoover ik weet, thans nog geen programma van eischen door Uwe Excellentie is vastgesteld, terwijl, naar ik hoorde, Uwe Excellentie zich tegenover de gemeente Utrecht deze goedkeuring heeft voorbehouden.

Wat verder aangaande de afmetingen der lokalen gezegd wordt, is evenmin geheel juist. Op het eerste avant-projet waren geene schoorsteenen aangegeven en de plaats die deze innemen, de ruimte die er voor kachels, stookgereedschappen en de circulatie moet vrijgehouden worden, deden mij nader onderzoeken welke afmetingen voor de lokalen wenschelijk zouden zijn; daardoor kwam ik tot de overtuiging, dat zij in 't algemeen grooter behoorden te wezen dan ze waren ontworpen, en op de conferentie heb ik gezegd, dat men, wat de in het programma vermelde afmetingen betrof, niet aan een paar centimeters gebonden was.

Nog opmerkend, dat heeren Curatoren er geen bezwaar in zien een collegekamer minder te maken dan het programma opgeeft, kan ik de beschouwingen over dit stuk verder laten rusten, om over te gaan tot de mededeelingen betreffende het nieuwe schetsplan zelve. Met genoegen constateerde ik het streven naar samenwerking, waarvan blijk gegeven wordt. Uit bladzijde 3 dezer brief zien wij, dat de heeren bouwmeesters het nieuwe schets-ontwerp inzenden om daardoor de objectieve beoordeeling van het vraagstuk en de van alle zijden gewenschte vaststelling van een definitief bouwplan te bevorderen. Ook hebben zij mijnen wenk, om het voorgevelvlak niet te zeer door sprongen te versnipperen, opgevolgd en verwachten daarvan thans zelve de beste resultaten.

Over de onderdeelen van het plan wordt verder niet in alle bijzonderheden gesproken: slechts wordt melding gemaakt van de pedelskamer, de gewijzigde inrichting der privaten en pissoirs, en van de redenen waarom de bouwmeesters vasthouden aan de plaatsing van het gebouw haaks op den zijgevel der Domkerk en aan het behoud der groote vestibule.

De afmetingen der pedelskamer zijn te klein. De ontwerpers beoefen dit ook en stellen daarom voor er de naast gelegen ruimte bij te trekken. Dit zou ook wenschelijk zijn om de lichtverzorging, want als de kruisgang met glas wordt gedicht, zooals het voornemen is, zal de intensiteit des lichts door het tweede glasoppervlak vrijwat verminderen.

De ligging van de pedelskamer acht ik overigens ongunstig; zij is circa 22 M. van de trap verwijderd; voor den inwendigen dienst is het echter uit den aard der zaak een gemak als dit vertrek dicht bij de trap gelegen is.

Tegen de gewijzigde dispositie van privaten en pissoirs is geen bedenking; er is thans goed voor de aeratie gezorgd.

Voor de ontworpen plantsing van het gebouw haaks op den zijgevel der Domkerk worden geene eigenlijke argumenten aangevoerd; alleen wordt verzekerd dat die plantsing even natuurlijk als rationeel is en elke andere oplossing onder de gegeven omstandigheden als vreemd en gezocht is te beschouwen. Voorts, dat het niet de bedoeling is de kerk en Universiteit met elkander in verband te brengen en dat alle bouwmeesters gebouwen van het meest uiteenloopend karakter immer haaks tegen elkander plaatsten als iets dat van zelf sprak.

Indien dit laatste zoo is, dan is het jammer dat de ontwerpers dien weg juist hier niet ingeslagen hebben en in plaats van het gebouw met zijn dwarsmuren haaks tegen de kruisgang te zetten, als zijnde het gebouw, waartegen gebouwd wordt en waarmede het in onmiddellijk doorloopende verbinding zal zijn, de as van het op 16 M. afstand daarachter en geheel terzijde gelegen auditorium als uitgangspunt voor de rooiing hebben gekozen. Het kon niet missen of het vreemde en de gezochtheid dezer schikking moesten zich aan het plan wreken en dit is geschied op eene wijze die niet slechts de schoonheid, maar vooral de *doelmatigheid* van het ontwerp heeft benadeeld.

De deur, uitkomende in de kruisgang en gelegen in de hoofdas der vestibule, verraadt onverbiddelijk den scheeven stand, juist op de plaats, die het meest de aandacht zal trekken. Naast die deur heeft men een muur moeten metselen om verder de georing te verbergen en op de bovenverdieping is men zelfs genoodzaakt geweest dien muur over eene lengte van 16 M. te vervolgen. Evenals iemand, die eene onwaarheid zegt, eene tweede onwaarheid moet zeggen om de eerste waarschijnlijk te maken, geraakte men hier van het een in het ander. In de niet onaanzienlijke ruimte, welke door dien muur te loor ging, is een trap gemaakt, die geheel overbodig is en, gelijk ook door heeren Curatoren is opgemerkt, een beletsel voor de lichttoetreding op dat gedeelte van de gang, terwijl in de kap eene verhooging gemaakt zou moeten worden om met die trap behoorlijk op den zolder te geraken, daar de zolderborstwering slechts circa 1.30 M. hoog is.

Tegenover al deze technische andeelen staat geen enkel voordeel. Immers de zeer geringe afwijking van de assen der kerk en van de Universiteit zal voor den beschouwer der gevels geheel onmerkbaar zijn.

Voor de noodzakelijkheid van het behoud eener groote vestibule wordt aangevoerd, dat alle Universiteitsgebouwen eene groote vestibule hebben, en dit wordt met een aantal voorbeelden gestaafd.

Deze voorbeelden kunnen gemakkelijk vermeerderd worden, maar zullen nimmer kunnen bewijzen, dat het maken eener groote vestibule bij het onderwerpelijke plan op den voorgrond moet staan.

Hadden de ontwerpers het mandaat op een ruim terrein een geheel nieuw en zeer groot Universiteitsgebouw te ontwerpen, dan zou eene ruime vestibule, *passend bij den gekozen bouw*, iets zijn dat van zelf sprak, maar dat is hier geenszins het geval. Burgemeester en Wethouders zelven hebben heeren Curatoren schriftelijk medegedeeld, dat het te stichten Academiegebouw slechts aanvulling van al het bestaande beoogt en dat men bovenal bedoeld heeft het erlangen van eenige geschikte faculteitskamers en collegevertrekken.

Burgemeester en Wethouders staan hier op het juiste standpunt, en indien de ontwerpers zich daarvan gehouden hadden, zou dit het plan ten goede gekomen zijn, terwijl thans de goede ligging der pedelskamer en de doelmatigheid van den open doorgang zijn opgeofferd aan deze vestibule, die nagenoeg $\frac{1}{5}$ van het geheele grondvlak beslaat; eene verhouding welke zeker overdreven te achten is.

Voor een openbaren doorgang, op welks behoud zooveel prijs gesteld wordt, is de ontworpene te smal; het is een bepaalde fout, dat het nieuwe gebouw niet behoorlijk in verband met de daarachter gelegen kloostergang ontworpen is, zoodat deze publieke doorgang haiten de as van het gevelvlak staat, waartegen hij zich moet aansluiten. Dit geeft niet slechts een misstand, dien de ontwerpers hebben getracht te doen verdwijnen door aan een gedeelte van de gang een cirkelvormig grondplan te geven, maar door die dispositie loopt dit steegje gevaar een anti-hygiënisch buen retire te worden.

De verdere beschouwing van het ontwerp geeft mij de volgende opmerkingen in de pen:

Van de hoofdtrap heeft slechts de eerste traparm voldoende breedte, de beide andere traparmen en het bordes zijn bekrompen. Men vergisse zich hier niet. Eene dispositie als de hier ontworpene is goed als men over ruime afmetingen kan beschikken, welke veroorlooft trappen en bordessen breed aan te leggen; hier echter heeft men een beperkte ruimte en het daarin persen van eene schikking, die om ruimen aanleg vraagt, zal geenszins het effect maken, dat men er van verwacht, en met de naar verhouding reusachtige vestibule een in 't oog loopend contrast vormen. (In mijn ontwerp is de hoofdtrap *overal* 2 M. breed en heeft het bordes eene breedte van 4 M. bij eene diepte van 2.30 M.)

De uitgang naar den tuin wordt door de wijze, waarop de trap aangelegd is, daarbij veel minder gunstig, ja zelfs lastig in het gebruik.

Het maken van een vallicht ter verlichting van de zijgang is iets, waartoe men in ons klimaat slechts noode moet overgaan als er geen stand licht verkregen kan worden. Zulk een vallicht, ingesloten door hooge muren, is, met het oog op sneeuw, dooi, condensatie, enz., immer in ongunstige conditie: ook zal deze lichtverzorging voor de zijgang ternauwernood voldoende blijken.

Op de bovenverdieping zal de lichttoetreding op de gang zeer gebrekkig zijn en evenzoo in de wachtkamer. Van deze verlichting, die door dakvensters, geplant op het dak van de kruisgang moet verkregen worden, heeft men zich blijkbaar niet wel rekenschap gegeven. De overbodige zoldertrap, waarvan ik hierboven melding maakte, zal slechts vergunnen 2 dakvensters te openen om de gang te verlichten; daarbij zal het niet mogelijk zijn de jassen- en de pedelskamer op dezelfde wijze licht te verschaffen, omdat het plaatsen van een dakvenster in dien hoek onmogelijk is, als men de beide eerste dakvensters voor de gang wil behouden. Door de laatstgenoemde vertrekken licht te geven, zou het noodig zijn een der twee dakvensters, die het licht in de gang werpen, op te offeren en, dat doende, zal de lichttoetreding op de gang nagenoeg nul zijn.

De wachtkamer der examinandi, het zoogenaamde zweetkamertje, het lokaal dat waarlijk wel het aangenaamst gelegen en ingericht mocht zijn, is juist in deze opzichten het meest misleid. Zonder eenig uitzicht te gunnen, zal het alleen licht ontvangen van twee dakvensters boven de kruisgang.

Het kabinetje dankt zijn ontstaan niet aan een daaraan uitgedrukte behoefte, maar is een overbodig lokaal, dat ontstaan is uit de dispositie van het plan, dat anders op die plaats geen bebouwing zou hebben.

De collegekamer boven de zijgang zal niet tot de aangename en evenmin tot de goed verlichte vertrekken behooren, gelegen als zij is op korten afstand van de twee hooge muren van het groot auditorium en de kruisgang, die de vrije toetreding van lucht en licht belemmeren.

De pedel-concierge woont in den Domtrans. Ik had daarom langs den muur van het groot auditorium een trap ontworpen, wat van veel gemak was voor den inwendigen dienst. Door het supprimeeren van die trap wordt de afstand, die de concierge heeft af te leggen om de bovenverdieping van het gebouw te bereiken, met circa 17 M. vermeerderd.

De ruimte boven den uitgang naar den tuin dient voor niets en kan ook niet worden bereikt, noch gebruikt; die ruimte is daar alleen, omdat men zich genoodzaakt achtte den buitenmuur door te trekken.

De ontwerpers merken op, dat het ook door het supprimeeren van de vestibule zeer moeilijk zal zijn op het beschikbaar terrein eene behoorlijk verlichte groote collegezaal van den omvang van het klein auditorium te ontwerpen, en voegen eraan toe dat het ontwerpen van zalen dieper dan 9 M. geen redelijken zin heeft. Dat zalen, dieper dan 9 M., volkomen recht van bestaan hebben, als grondvlak en hoogte eenan gevreuredigd zijn, zal wel geen nader betoog behoeven, want talrijk zijn de goede zalen, die nog dieper zijn; en daar Uwe Excellentie van mij een ontwerp wenscht te ontvangen van de wijze, waarop mijne denkbeelden met behoud van een openbaren doorgang zouden te verwezenlijken zijn, heb ik onderzocht hoe dit ware te bereiken en bevonden, dat juist het supprimeeren der onnoodige vestibule de gelegenheid zal geven niet slechts om eene nog ruimere en uitstekend verlichte collegezaal te maken, maar ook om de openbare doorgang de eenvoudigste en doelmatigste dispositie te geven.

Als bewijs daarvan heb ik de eer Uwe Excellentie hierbij het ontwerp aan te bieden, dat van mij verwacht wordt.

Na al het hierboven vermelde, zal het overbodig kunnen heeten omtrent dit ontwerp in nadere bijzonderheden te treden. Men behoeft de beide plannen slechts met elkander te vergelijken om reeds bij den eersten oogopslag te zien, dat het gewrongene en gezochte en daardoor ondoelmatige, dat het schetsontwerp der beide Bouwmeesters aankleeft, in mijn ontwerp wordt vermeden, doch alles zich uit de bestaande toestanden natuurlijk ontwikkelt.

In mijn advies aan heeren Curatoren heb ik mij uitsluitend bepaald tot de quaestie der doelmatigheid. Trouwens een gebouw wordt niet in de eerste plaats gesticht om mooi gevonden, maar om gebruikt te worden.

Heeren Curatoren hebben evenwel in hun schrijven aan Uwe Excellentie ook de quaestie van den stijl aangeroerd en ofschoon zij pertinent verklaren zich niet door esthetische gronden te zullen laten weerhouden om het aannemen der feestgave in den aangeboden vorm aan te bevelen, zoo de stijl slechts niet te kort doet aan de bruikbaarheid, hebben zij echter met volkomen juistheid mijn gevoelen aangaande den stijl, dien het gebouw hebben moet, teruggegeven.

Het te stichten gebouw, Burgemeester en Wethouders hebben het uitdrukkelijk verklaard, beoogt slechts aanvulling van al het reeds bestaande, en daarmede is van zelve de weg aangewezen, dien men omtrent de behandeling der vormen te bewandelen heeft.

Aanvulling van al het reeds bestaande immers heeft het best plaats in den stijl van het bestaande, zoodat, gelijk heeren Curatoren opmerken, door aansluiting van het nieuwe aan het oude

een harmonisch geheel verkregen wordt. Hoe inniger die aansluiting, hoe beter het doel zal worden bereikt en hoe gelukkiger de gezonde zin, in de verklaring van Burgemeester en Wethouders gelegen, tot zijn recht zal komen. En daarom is het te betreuren, dat de ontwerpers de gelukkige gedachte van Burgemeester en Wethouders niet als natuurlijk punt van uitgang hebben gebezigd en, in plaats van aanvulling van het bestaande te beogen, een gebouw hebben ontworpen, dat volstrekt geen rekenschap houdt met de bestaande monumentale gebouwen, doch zich in zijne vormbehandeling juist geheel en al daarvan afscheidt.

Hierdoor wordt het een gebouw, geheel in disharmonie met de geheele omgeving, waarvan het feitelijk toch slechts een deel uitmaakt en waaraan het, trots al de aangewende pogingen, pogingen waardoor, gelijk ik hierboven heb aangetoond, de doelmatigheid niet weinig geleden heeft, nolens volens gebonden is.

Er is geen goede reden aan te toonen voor het stichten van een gebouw in Renaissancestijl, waar dit — zooals hier — moet geplaatst worden te midden van Gothische bouwwerken, welke onder de fraaiste van ons land te rekenen zijn, en te minder waar het nieuwe gebouw met een dier Gothische gebouwen in intieme verbinding moet komen. Door, zooals de ontwerpers deden, willekeurig een anderen stijl te kiezen, hebben zij niet alleen de doelmatigheid op vele punten opgeofferd — ik merk ook op dat de door den gekozen stijl geboden plaatsing der vensters aan den voorgevel voor de lichttoetreding ongunstig is, — maar ook zal inwendig ter plaatse waar het nieuwe gebouw tegen het oude aansluit, in de profileering en in alle vormen en decoratieve motieven eene ware disharmonie ontstaan.

Wanneer Uwe Excellentie het verlangt, zal ik nader aantoonen op welke wijze het uit- en inwendige, qua architectuur, het best zou kunnen worden behandeld.

Mijn ontwerp beslaat ongeveer 65 M² minder oppervlakte dan dat der heeren Gugel en Vermeijs, en de bouwkosten behoeven niet hooger te zijn.

De rijksbouwkundige voor de gebouwen
van onderwijs enz.

J. VAN LOKHORST.

Dit rapport werd door Burgemeester en Wethouders aan de gemeentebouwmeesters toegezonden, waarop door hen onder dagteekening van 15 Juni het volgende werd geantwoord:

Wij erkennen de ontvangst van uw schrijven van 20 Mei, waarin, onder mededeeling van een rapport van den rijksbouwkundige voor het onderwijs aan Z. Excellentie den Minister van Staat, Minister van Binnenlandsche Zaken, betreffende het door ons d.d. 12 Januari 1887 ingediende ontwerp, door Uwedelachtbaren de vraag tot ons gericht wordt, of wij, naar aanleiding van dat stuk of uit eigen overwegingen wijzigingen in ons ontwerp alsnog wenschelijk achten.

Bij het rapport van den rijksbouwkundige is tevens gevoegd een uitgewerkt project met eenigszins gewijzigde planverdeeling, waarin de heer Lokhorst zijn eigen denkbeelden over het door de gemeente Utrecht te stichten Universiteitsgebouw, zelfs wat den opstand betreft, ontwikkelt.

Hoewel wij, nu de rijksambtenaar voor het onderwijs ons als concurrent tegenover staat, eene objectieve en onpartijdige critiek op ons ontwerp moeilijk konden verwachten, gaat de inhoud van dat stuk, wat eenzijdigheid van redeneering en wat den toon betreft, zoodanig alle perken te buiten, dat bij ons in de allereerste plaats de vraag rees, of wij — ook andere omstandigheden in aanmerking genomen — in een twistgeschrijf tot eene wederlegging van dat rapport zouden moeten treden. Daarbij komt, dat de inhoud van verschillende stukken, die in het rapport zijn aangehaald, ons vreemd is gebleven.

Ook ligt het volstrekt niet op onzen weg plannen van anderen te beoordeelen, en toch is het bijna onmogelijk, bij de verdediging van ons ontwerp en bij de bestrijding van het advies, het project van den heer Lokhorst buiten bespreking te laten.

Alleen de overweging, dat wij onzerzijds zelfs *den schijn* van berusting in- of instemming met de in dit rapport verkondigde stellingen behoorden te vermijden, en dat eene eenigszins *gemotiveerde* beantwoording der ons gestelde vragen van zelve tot eene bespreking en wederlegging van het rapport aanleiding moest geven, kon ons doen besluiten ons aanvankelijk voorgenomen stilzwijgen te breken. Wij zullen dus trachten met de meest mogelijke kalmte, de beweringen van het rapport aan de feiten te toetsen. Zonder ons in eene eigenlijke contra-critiek van het project van den heer rijksbouwkundige te begeven, zullen wij dit ontwerp slechts voorzooverre bij onze besprekingen betrekken, als ons noodzakelijk blijkt, om de juistheid en objectiviteit van diens advies ook voor niet-deskundigen in het rechte daglicht te plaatsen.

Tegenover de bewering van het rapport, dat er geen oorspronkelijk programma van eischen bestond, staat het feit, dat zooals U bekend is, onze opdracht was gebaseerd op het schrijven van heeren Curatoren d.d. 21 Januari 1886, dat als bijlage bevatte een brief van den Senaat der Rijksuniversiteit, d.d. 6 Januari, in welke laatste o. a. de wenschen van de enkele faculteiten nopens de inrichting van het nieuwe academiegebouw waren geformuleerd. Tevens was in het laatste schrijven mededeeling gedaan van de benoeming eener vaste Bouwcommissie uit den Senaat, *waarmede wij dan ook de eer hadden nader te confereeren en de indeeling van het plan te bespreken en vast te stellen.* Of de inhoud van beide brieven, die de gegevens voor het avant-projet bevatten, al of niet in overleg met de raadslieden der Regeering was opgemaakt, is ons onbekend.

Tot de belangrijkste onder de wijzigingen, die in het oorspronkelijke programma van eischen naderhand werden gebracht, behoorde zonder twijfel die, dat het aantal der gevraagde collegekamers van drie tot vijf werd opgevoerd, terwijl het nu wederom tot een viertal is teruggebracht.

Tot de bijzonderheden van het advies van den heer rijksbouwkundige over ons plan overgaande, ontmoeten wij in de eerste plaats de verschillende aanmerkingen op de grootte, verlichting en ligging der pedelskamer.

Dit vertrek, waarvan gezegd wordt, dat het te klein zij, beslaat in ons plan eene oppervlakte van ± 10 M²; in het ontwerp van den heer rijksbouwkundige daarentegen ± 14 M². Waarom nu eene pedelskamer juist ± 14 M² (3.7 × 3.8) moet beslaan, kunnen wij niet vatten. Hoewel wij in onze toelichting opmerkten, dat het vertrek desvereischt kon worden uitgebreid, achten wij de afmetingen, ook bij die van het plan van den heer rijksbouwkundige vergeleken, niettemin voldoende. Wij kunnen niet nalaten hierbij op te merken, dat in het advies van den Secretaris van den Senaat, tevens lid der Bouwcommissie, den heer J. d'Aulnis de Bourouill, hetwelk tot de ons verstrekte stukken behoort, omtrent het pedelsbureau was verlangd, dat dit vertrek liefst zoo *klein mogelijk* zij, *„daar de pedellen anders bij hun werkzaamheid overlast hebben van de studenten, die zich zonder noodzaak in hunne kamer ophoopen.“* Deze opmerking is zeer juist en kan door elders opgedane ondervindingen worden bevestigd.

Nog veel meer bevreemdend en inderdaad onbegrijpelijk is het verwijt, dat dit vertrek in ons plan zonder uitbreiding slechts gebrekkig zoude verlicht zijn! — „want, als de kruisgang met glas wordt gedicht, zooals het voornemen is, zal de intensiteit des lichts door het tweede glasoppervlak vrij wat verminderen.“

Deze grief wederlegt zichzelf eenvoudig door de opmerking, dat de oppervlakte van het glasraam ongeveer *even groot* is als de vlakke inhoud van de kamer, namelijk ± 10 M². Volgens een algemeen erkenden stelregel is het voor de goede verlichting van gewone vertrekken voldoende, wanneer de oppervlakte der lichtramen $^1/_5$—$^1/_6$ van het grondvlak van het vertrek beslaat. De intensiteit des lichts kan dus nog heel wat verminderen, *vóórdat de lichtverzorging onvoldoende kan worden genoemd.*

De heer rijksbouwkundige heeft bij het nederschrijven van zijn verwijt stellig niet erop gelet, dat zijn 16 M. lange en 4 M. breede hoofdgang (oppervlakte 64 M²) alleen direct licht ontvangt door ééne deur en één venster van gelijke afmetingen als het raam van het pedelsbureau, *en die beide ook op de kruisgang uitkomen.*

De andere bronnen van lichtverzorging, die bovendien geen rechte voortplanting van het licht gedoogen, kunnen, meer bepaald voor het voorste gedeelte van die gang, nauwelijks in aanmerking komen. Wanneer nu de aanmerking op de onvoldoende verlichting van het kleine pedelskamertje inderdaad waarheid bevatte, dan zoude de hoofdgang van het zoozeer geprezen ontwerp van den rijksbouwkundige in een droevig halfdonker gehuld zijn.

Eindelijk wordt in het rapport ook de *ligging* der pedelskamer ondoelmatig geacht. Wij nemen de vrijheid, tegenover deze onjuiste bewering onze meening te plaatsen, die ook met de algemeen erkende en gangbare begrippen en opvattingen beter strookt. Zij komt daarop neder, dat de ligging eener pedelskamer vlak bij den ingang en vlak tegenover de hoofdtrap met het gezicht op deze en den hoofdgang, als de *denkbaar gunstigste* is te beschouwen. Alle deze vereischten worden bij de pedelskamer in het project van den heer rijksbouwkundige *gemist*, die op een hok uitkomt, dat een soort van *inham* van de hoofdgang vormt *en daardoor zoo slecht geplaatst is, als het maar eenigszins mogelijk is.* De grootere afstand van ons pedelbureau tot de hoofdtrap kan te minder in aanmerking komen, als voor den dienst op de bovenverdieping eene afzonderlijke pedelskamer is ingericht.

Wat *de situatie van het gebouw* betreft, zoo moeten wij het standpunt blijven handhaven, dat wij van het begin af hebben ingenomen en in ons schrijven van 12 Januari nader hebben toegelicht; daarop nederkomende *dat de voorgevel van het nieuwe Universiteitsgebouw haaks op den zijgevel van de Domkerk behoort geplaatst te worden.*

Het verwijt, dat wij tegen onze eigen stelling zouden hebben gehandeld, terwijl wij de dwarsmuren van het nieuwe gebouw niet haaks op de kruisgang hebben ontworpen, is eene van de vele ficties, die het rapport bevat. Deze dwarsmuren zijn *binnenmuren en van deze hebben wij nooit gesproken.* Het eene heeft met het andere niets te te doen. Onze dwarsmuren staan hunnerzijds, zooals het behoort, haaks op den buitenmuur.

Nog vermassender en meer dan zonderling klinkt het daarop volgende verwijt: „Het kon niet missen of het vreemde en de gezochtheid dezer schikking moesten zich aan het plan wreken en dit is geschied op eene wijze, die niet slechts de schoonheid, maar vooral de *doelmatigheid* van het ontwerp heeft benadeeld“ . . . .

„De deur, uitkomende in de kruisgang en gelegen in de hoofdas der vestibule verraadt onverbiddelijk den scheeven stand juist op de plaats, die het meest de aandacht trekt.“

Welk een kostelijke bijdrage tot illustratie van het spreekwoord van den splinter en den balk, heeft de adviseur in deze beide zinsneden geleverd. Zooals zoo vele malen, komt hier wederom duidelijk uit, hoe voor de beoordeeling van beide plannen telkens een andere maatstaf wordt aangewend. *Of komt in het plan* van den heer rijksbouwkundige de scheeve (niet rechthoekige) stand van zijn frontgebouw tegen de muren van de zuidelijke kruisgang en tegen de hoofdas van het groote auditorium niet nog *oneindig veel duidelijker en onverbiddelijker* — en, wat schoonheid betreft — *op eene werkelijk stuitende wijze* — uit in *de gebroken muren van de zijgang en de scheeve hoeken, waarin de beide gangen elkander ontmoeten!* Wat beteekent, daarbij vergeleken, het verschil van eenige decimeters in de diepte der beide dagzijden eener deur?

Juist om een dergelijken, onmiddellijk in het oog loopenden, *groven* misstand, die het plan van den heer rijksbouwkundige aankleeft, te vermijden, hebben wij aan de beide gangmuren, zooals het behoort, een evenwijdig beloop gegeven. Deze handelwijze is te meer gerechtvaardigd, omdat het oude metselwerk van de kruisgang immers toch eene nieuwe bekleeding vereischt. Een op zichzelf staande muur verdient zelfs in velerlei opzichten de voorkeur boven eene bekleeding, die tegen het oude metselwerk zonder spouw is aangemetseld. Wanneer men vervolgens leest: „Naast de deur heeft men een muur moeten metselen om verder de goering te verbergen“ en men slaat een blik op het *„Variante-schetsplan“* van den heer adviseur, *waar ook bij de aansluiting van zijn ontworpen gebouw aan het auditorium en de Senaatskamer in beide verdiepingen de goering door voorgemetselde muren is verborgen*, dan heeft men ook hier wederom eene treffende illustratie van de waarde en van het karakter der op ons plan uitgeoefende critiek.

De hierbij te pas gebrachte fraaie gelijkenis laten wij dan ook voor wat zij is; zij komt ons voor verloren op verschillende redeneeringen van den adviseur dan te dier plaatse toepasselijk te zijn.

Tegen het vervallen der zoldertrap, wanneer deze overbodig wordt geacht, bestaat natuurlijk onzerzijds geen bezwaar. De nu reeds voldoende verlichting van de bovengang zal dan volgens den wensch van heeren Curatoren nog aanmerkelijk kunnen worden versterkt.

In zijne beoordeeling van ons eerste schetsontwerp werd door den heer rijksbouwkundige de volgens onze meening onjuiste stelling verkondigd: dat *vestibules* bij Universiteitsgebouwen over het algemeen niet op haar plaats zijn, maar dat eene *dergelijke „disposition“* alleen bij schouwburgen en concertzalen thuis behoorde.

Nadat wij in ons antwoord de onjuistheid zijner stelling door eene reeks van voorbeelden hebben aangewezen, verklaart hij zich heden in staat de door ons vermelde voorbeelden gemakkelijk te kunnen vertienvoudigen!

Ook tegenover zijne nieuwe bewijsvoering — waartegen wij terloops opmerken, dat de vestibule niet alleen een onderdeel van het nieuwe gebouw, maar van het toekomstige geheel uitmaakt, waartoe voornamelijk ook het groote auditorium en de Senaatskamer behooren — meenen wij onze oorspronkelijke zienswijze te moeten behouden. *Ook de meerderheid der Bouwcommissie uit den Senaat heeft zich destijds met deze onze opvatting vereenigd* en was op den aanleg eener ruime vestibule gesteld.

Wat den *publieken doorgang* betreft, kunnen wij niet toegeven, dat hij te smal ontworpen is. De doorgang heeft 3 M. breedte, de deuren zijn 2 M. wijd, *welke afmeting overeenkomt met die der deuren, welke op de oostzijde van de kruisgang gemeenschap geven met de straat*, genaamd „achter den Dom“. Voorts merken wij op, dat de deur van den doorgang, in de kruisgang uitkomende, *natuurlijk* in de as der betreffende travée komt te liggen, terwijl de kleine afwijking in het plan alleen aan eene onnauwkeurigheid van den teekenaar is toe te schrijven. De aanmerkingen op de gebroken richting van den geprojecteerden doorgang en den cirkelvormigen omgang klinken meer dan bevreemdend uit den mond van den vervaardiger van een plan, *waarin der hoofdgang, die toegang geeft tot het groote auditorium en de Senaatskamer eene haakvormige kronkeling is gegeven, dewijl de binnenplaats als een lastige „sta-in-den-weg“ in den hoofdcorridor voor de helft van diens breedte vooruitspringt.*

Deze oplossing is zoo beneden alle critiek, dat reeds daardoor het onvolprezen plan in de oogen van den onpartijdigen deskundige veroordeeld is. Natuurlijk bestaat bij ons geen bezwaar, de dwarsmuren in onzen publieken doorgang desvereischt te doen vervallen.

Wij zullen de verdere beschouwingen van den heer rijksbouwkundige niet tot in de nietigste kleinigheden volgen, te minder omdat de aanmerkingen ongeveer alle van hetzelfde gehalte zijn. Wij zullen ons dus alleen tot de wederlegging der voornaamste van de ingebrachte bezwaren beperken. Daaronder rangschikken wij in de eerste plaats de aanmerkingen op de *hoofdtrap*, *„waarvan slechts de eerste traparm voldoende breedte (2 M.) heeft, de beide andere traparmen en het bordes zijn bekrompen.“* Hoe? Eene *dubbele* trap met twee armen van ± 1.5 M. breedte, die alzoo bij het beklimmen der verdieping en bij het afdalen eene splitsing van het verkeer toelaat, zal voor de communicatie niet gemakkelijker en geriefelijker zijn dan een enkele traparm van 2 M. breedte? Eene gezamenlijke lengte der treden van ± 3 M. meer bekrompen dan eene lengte van 2 M.! In deze stelling heeft de moed van den onpartijdigen beoordeelaar zonder twijfel zijn toppunt bereikt.

Uit een esthetisch oogpunt nemen wij de vrijheid op te merken, dat ook voor dezulken, die nooit in de gelegenheid waren soortgelijke trappen te zien, slechts weinig verbeeldingskracht vereischt is, om te beseffen, dat de indruk ook voor de geprojecteerde afmetingen nog grootsch en indrukwekkend moet zijn. Na de opgedane ondervinding zullen wij ons onthouden, voorbeelden te noemen. Door het 3 M. breede en 4 M. lange bovenlicht zal niet alleen de trap zelf, maar zullen ook de hoofdgangen in beide verdiepingen *overvloedig* licht ontvangen. De verlichting in het verbeterde plan door een zijdelings op het bordes uitkomend raam is, hierbij vergeleken, niet alleen uiterst armoedig, maar ook uit een esthetisch oogpunt meer dan gebrekkig.

Evenals bij zoovele andere aan- en opmerkingen van den heer rijksbouwkundige, zijn ook zijne beschouwingen over de *verlichting* soms *lijnrecht in strijd* met de feitelijke toestanden. Zoo o. a. bij de bewering, dat verlichting van de zijgang der benedenverdieping in ons ontwerp ternauwernood voldoende zal blijken.

Wanneer men nu erop let, dat deze zijgang door eene 3.5 M. breede en ± 5 M. hooge boogopening met het *daghelder* verlichte portaal vóór het groote auditorium en de Senaatskamer gemeenschap heeft, dan kan de gemaakte aanmerking elken deskundige slechts een glimlach ontlokken. De lichtverzorging van genoemd portaal geschiedt toch door een vallicht, dat bij 16.5 M² oppervlakte meer dan $^1/_3$ van den vlakken inhoud der grondvlakte van het lokaal beslaat en op eene hoogte van slechts ± 6 M. is geplaatst!

De verlichting mag dus met alle recht schitterend en daghelder worden genoemd.

In het ontwerp van den heer adviseur geschiedt de lichtverzorging der genoemde lokalen door middel van *indirect* bovenlicht met behulp van een binnenplaats van ± 25 M². oppervlakte, die van ± 15 M. hooge muren is omgeven! . . . . Ook de lichttoetreding in de gang, in de jassenkamer en in de wachtkamer van de bovenverdieping zal geenszins gebrekkig kunnen worden genoemd, *wanneer men eene de daklichten van liggende, weinig boven het dakvlak verheven glasramen gebruik maakt, zooals o. a. aan het Rijksmuseum en aan het nieuwe Centraalstation zoo ruimschoots zijn toegepast.* De in het ontwerp van den rijksbouwkundige voorkomende, op het dak van den kruisgang geplaatste *dakvensters* zijn hier natuurlijk als ondoelmatig te verwerpen, *omdat zij het licht onderscheppen*, in plaats van het onbelemmerden toegang te verschaffen. Ook het plaatsen van de door ons bedoelde glasramen in den inspringenden hoek van de kruisgang kan geen bezwaren opleveren.

Dat de collegekamer der bovenverdieping, ondanks den op een afstand van ± 4.5 M. gelegen topgevel van het groote auditorium goed verlicht zal zijn, kan aan vele analoge gevallen worden nagegaan. De ondergeteekende neemt de vrijheid de middenzaal der bibliotheek van de Polytechnische School als voorbeeld aan te halen, die op een steeg van slechts 3.4 M. uitkomt, terwijl juist tegenover de zaal een ± 7 M. breede huisgevel verrijst, die twee verdiepingen hooger is opgetrokken. Deze zaal is zeer goed verlicht en heeft vele jaren door tot collegekamer gediend.

Niets staat overigens in den weg, om zoowel de gang als de collegekamer en de wachtkamer voor examinandi *op de meest schitterende wijze met vallicht te verzorgen*, waaraan voor collegekamers en lokalen van soortgelijke bestemming door velen zelfs de voorkeur wordt gegeven.

Dat de afkeer van de toepassing van vallicht, waartoe men volgens het gevoelen van den heer rijksbouwkundige in ons klimaat slechts noode moet overgegaan, niet door alle deskundigen *en het minst door de eerste raadslieden der Regeering wordt gedeeld*, blijkt uit de overvloedige toepassing dezer constructie aan de twee belangrijkste monumentale gebouwen, die in onze dagen van staatswege zijn uitgevoerd. Wij bedoelen het Rijksmuseum en het Centraalstation, beide te Amsterdam. Bij het eerste gebouw is van dakramen en glazen plafonds op zoo ruime schaal partij getrokken, als in geen enkel schilderijenmuseum, zelfs in veel gunstiger luchtstreken, tot nog toe ook in de verste verte is geschied. En toch heeft men nog in den nieuwsten tijd schilderij-galerijen alleen met zijlicht ingericht, zooals o. a. in de door Hansen gebouwde Kunstacademie te Weenen.

Bij den bouw van het geheel vrijliggende Centraalstation te Amsterdam zag men zelfs geen bezwaar, sommige in de *benedenverdieping* gelegen vertrekken — het koninklijke salon — door de *bovenverdieping* heen uit eene hoogte van ± 14 M. van bovenlicht te voorzien.

In onze conferentie opperde de heer rijksbouwkundige zelfs ernstige bezwaren tegen het bovenlicht van de hoofdtrap in ons ontwerp, dat te dier plaatse toch in alle opzichten gerechtvaardigd is. En toch heeft de voornaamste raadsman der Regeering bij den bouw van de geheel vrijstaande dienstwoning van den Directeur van het Rijksmuseum de hoofdtrap zonder dwingende omstandigheden met bovenlicht ontworpen en uitgevoerd. Ook het Bestuur der Maatschappij tot bevordering der Bouwkunst zag er niet het minste bezwaar in, het maatschappelijk gebouw door eene hoofdtrap met bovenlicht op te luisteren, evenmin als de voor dien bouw benoemde afzonderlijke jury van deskundigen.

Dat ook een vallicht, gedeeltelijk besloten tusschen hooger opgaande muren, zoo kan worden samengesteld, dat het tegen sneeuw,

dooi en condensatiewater bestand is, zal wel geen deskundige willen ontkennen. Bovendien verkeert zulk een bovenlicht zelfs in zooverre in eene gunstige positie, als de nadeeligste invloed, namelijk de storm, geweerd is.

Tot de meest kenschetsende onderdeelen van het geheele advies van den heer rijksbouwkundige behoort zonder twijfel het betoog over bewoerde *misdeeling van het zoogenaamde „zweetkamertje"*, wat ligging en inrichting betreft. Wij kunnen volstaan met de opmerking, dat het aan deze zeer ruime wachtkamer grenzende kabinet *evenzeer* een uitzicht gaat op straat als de bekrompen wachtkamer in des heeren adviseurs ontwerp — daargelaten of dergelijke gelegenheid tot verstrooiing voor vertrekken van deze bestemming vereischt of zelfs gewenscht is. Aan beide opvattingen is in ons ontwerp voldaan. Of nu het kabinet zooals de heer rijksbouwkundige doet voorkomen, als het ware bij toeval of bij ongeluk is ontworpen of niet, doet stellig niets ter zake.

Den eisch, om ter wille van den concierge, op een afstand van ± 17 M. van de hoofdtrap, nog eene *derde trap* aan te leggen, achten wij te ongerijmd en buitensporig, om tot inwilliging daarvan te adviseeren. Tot juiste beoordeeling van „het gemak voor den inwendigen dienst", dat men van deze diensttrap in werkelijkheid zich kon beloven, is het voldoende te constateeren, *dat alleen de dienst in twee van de zeven bovenzalen* daardoor eenige verlichting zou ondervinden, *terwijl voor den dienst in alle andere lokalen geenerlei gemak zoude worden verkregen*. Ook in de zoo grootsch en weelderig ingerichte hôtels van onzen tijd veroorlooft men zich, zelfs ter wille van vele honderden logeergasten, zulk een weelde niet, als hier wordt voorgesteld. Voor ons ontwerp ware de inrichting van een derde trap bovendien daarom *volkomen doelloos*, omdat juist de beide, bij deze „verbetering" betrokken vertrekken onmiddellijk bij de hoofdtrap hunne toegangen hebben en de distributie van onze bovenverdieping zoo uiterst beknopt en eenvoudig is. Het labyrinth van gangen en portalen, waardoor vooral de bovenverdieping van het plan van den heer rijksbouwkundige zich kenmerkt, is in onze planverdeeling gelukkig vermeden.

Hoewel onze vroeger uitgesproken meening, dat het ontwerpen van collegezalen van meer dan 9 M. diepte, *die slechts van eene zijde licht ontvangen*, geen redelijken zin heeft, door den steller van het rapport wordt ontkend, is onze opvatting niettemin de juiste en wordt zij door de theorie en de practijk van ons vak volkomen bevestigd.

Ziehier eenige gegevens, geschikt om onze zienswijze toe te lichten en te bevestigen.

Hoogescholen:		Diepte der collegekamers:
Koningsbergen,	6.5 M.	
Straatsburg,	7.5 M.	(er zijn afmetingen van 8.5 en 14.5, doch dan zijn die lokalen van 2 of 3 zijden verlicht).
Rostock,	6.5 M.	
Kiel,	5.7 M.	
Athene,	7 à 7.5 M.	
Weenen,	6, 5 en 9 M.	(er zijn grootere auditoriën van 12.2 M. diepte, doch deze zijn van 2 zijden verlicht).
Muenchen (Polyt. School),	7.5 M.	(er zijn lokalen van 9.5, 10.5, 11.5 en 13.5 M., doch deze zijn van 2 of 3 zijden verlicht).
Zurich,	7.5 M.	
Brunswijk (Polyt. School),	7.5 à 8 M.	(11.5 M. komt voor bij licht van 2 zijden)
Aken » »	8 M.	(10 » idem idem)
Dresden » »	7 à 8.6 M.	(11 » idem idem)
Berlijn » »	8.6 M.	(11.8 » idem idem)
Lemberg » »	6.2 à 8.3 M.	(11 » idem idem)
Weenen (Academie),	7 M.	

Dat het 10.4 diepe kleine auditorium in het ontwerp van den rijksbouwkundige, dat slechts van eene zijde licht ontvangt, *uitstekend* zoude verlicht zijn, moeten wij dan ook ten sterkste betwijfelen.

Of er aan een zoo groot tweede auditorium, waarvoor volgens het plan van den heer rijksbouwkundige meer dan *een zesde* deel van het te bebouwen terrein wordt ingenomen, werkelijk behoefte bestaat, *blijkt ons noch uit het aangehaalde schrijven van heeren Curatoren, noch uit den brief van den Senaat der Rijksuniversiteit.* De eenige aanduiding, op dit lokaal betrekking hebbende, vinden wij in het reeds vermelde schrijven van den Secretaris van den Senaat, aldus luidende: „*Wat zekerlijk wenschelijk zoude zijn*, is dat er minstens één lokaal zij, waarin 50 toehoorders goed plaats kunnen vinden, een lokaal geschikt voor voordrachten van populairen aard, zooals allicht bij de litterarische of theologische, mogelijk ook bij de juridische faculteit, voorkomen; een soort van „*Klein auditorium*", waar zoowel voor een groot getal toehoorders ruimte is, als gelegenheid voor hen tot het maken van schriftelijke aanteekeningen nopens het gehoorde"...

Het rapport van den heer rijksbouwkundige eindigt met de minder juiste opmerking, dat zijn ontwerp ongeveer 65 M² minder beslaat dan het onze, waaruit gevolgtrekkingen omtrent de bouwkosten worden afgeleid.

Volgens onze berekening beslaat de bebouwde oppervlakte van ons ontwerp ± 705 M² en die van het ontwerp van den heer rijksbouwkundige ± 670 M². Het verschil is dus ± 35 M², *maar de geheele opmerking en vergelijking beteekent wederom niets, dewijl men voorbijgaat of verzwijgt, dat in ons ontwerp een gedeelte van het gebouw, beslaande ± 95 M², slechts ééne verdieping hoog is opgetrokken, zoodat de elakke inhoud der benedenverdieping slechts ± 614 M². bedraagt.*

En hiermede eindigen wij onze beschouwingen over de tegen ons ontwerp ingebrachte bezwaren, waarin wij tevens uwe vraag, of en in hoeverre de inhoud der ons medegedeelde stukken wijziging van ons ontwerp alsnog wenschelijk doet voorkomen, meenen te hebben beantwoord.

Wij vertrouwen in deze onze beschouwingen te hebben aangetoond, dat niet over ons ontwerp, maar wel over het advies van den heer rijksbouwkundige het verwijt van „*gezochtheid*" en „*gewrongenheid*" en — om geen minder parlementaire uitdrukking te gebruiken — van *verregaande eenzijdigheid* met volle recht kan worden uitgesproken.

E. Gugel.
C. Vermeijs.

Bij dit rapport was het volgende stuk gevoegd:

NOTA

betreffende den stijl van het nieuwe Universiteitsgebouw.

Wat den stijl van het gebouw betreft, gingen wij bij het ontwerpen van ons plan van de overweging uit, dat de herleving der klassieke oudheid op taalkundig en wetenschappelijk gebied, en daarmede de ontwikkeling en de bloei der Universiteiten, met de gelijktijdige hervorming op het gebied der beeldende kunsten zoo nauw in verband staan, dat de keuze van den Renaissancestijl voor het nieuw te stichten monument als van zelve is aangewezen.

De stichting van een Universiteitsgebouw der XIXde eeuw in Gothischen stijl achten wij nauwelijks eene mindere anomalie als de oprichting van een Gothischen schouwburg, waaraan wel nog niemand gedacht heeft.

Ook de omstandigheid, dat het gebouw in de onmiddellijke nabijheid van den Dom is gelegen, kan, naar onze opvatting, de keuze van stijl niet influenceeren, want nog nooit hoorden wij de stelling verdedigen, dat in de omgeving van een Gothisch kerkgebouw, hoe verheven ook als kunstwerk en eerbiedwaardig als monument, alle andere gebouwen, onafhankelijk van hunne bestemming en van den tijd hunner stichting, ook in Gothischen stijl behoorden te worden opgetrokken. Kruisgangen, kloostergebouwen, kapittelhuizen en pastorieën verkeeren natuurlijk ten dien opzichte in eene geheel andere verhouding.

Bij alle gebouwen van andere strekking diene men zelfs den schijn eener soortgelijke verhouding tot het kerkgebouw te vermijden.

Verder van de veronderstelling uitgaande, dat het nieuwe Universiteitsgebouw zooveel eenigszins mogelijk een eigenaardig geheel, en op zich zelve staand monument diende te vormen, beschouwden wij het ondoenlijk de kruisgang, hetzij in haar geheel, hetzij in een harer onderdeelen, als een organisch bestanddeel aan het nieuwe gebouw te verbinden. Met het oog hierop kwam het ons zelfs wenschelijk voor, den hoofdingang tot het groote auditorium uit de kruisgang, waar hij zich nu bevindt, naar het nieuwe gebouw te verplaatsen en wel in de lengte-as van deze zaal, tegenover het spreekgestoelte, gelijk in ons plan door eene nis is aangeduid.

Het is daarom, dat de lengte-as van het groote auditorium tevens als as van onze hoofdgang is aangehouden, welke gang zoowel met de groote vestibule als met de hoofdtrap — en door deze met de faculteitskamers — eene even franje als doeltreffende gemeenschap heeft. Wij maken ons geen illusies, dat aan de verwezenlijking van ons denkbeeld voorshands niet nog groote hinderpalen in den weg staan. Want, hoewel in het gewijzigde plan van den heer rijksbouwkundige onze distributie, ondanks de vele voorgewende gebreken, in hoofdtrekken geheel is overgenomen, heeft men door de verregaande verminking van deze hoofdgang de afkeur tegen ons denkbeeld op zeer duidelijke wijze te kennen gegeven.

Wij voegen er ter loops bij, dat wij ook in de overige wijzigingen onzer planverdeeling — met name in de veranderde ligging der pedelskamer, in de verandering van den vorm en van de verlichting der hoofdtrap, in het inlasschen eener binnenplaats en in de bijvoeging van een derde trap — veeleer eene vermindering der waarde van ons plan, dan eene verbetering vermeenen te zien.

Ook uit een algemeen esthetisch oogpunt komt het ons ondoenlijk voor een middeneeuwsche kruisgang tot een harmonisch onderdeel van een negentieneeuwsch Universiteitsgebouw te verheffen. En omgekeerd schijnt het ons toe, dat het kostbare monument van middeneeuwsche kerkelijke kunst van zijn karakter en van zijne eigenaardige bekoorlijkheid veel zoude verliezen, door geheel of gedeeltelijk, aan een modern gebouw van niet kerkelijke bestemming geannexeerd te worden.

Wij zouden dus veeleer tot eene nog scherpere afscheiding van kloostergang en Universiteit, dan tot eene ineensmelting van beiden adviseeren.

Dat ook de beide voornaamste lokalen van het bestaande gebouw op den stijl van het te stichten monument geen toongevenden invloed kunnen uitoefenen, komt ons voor voor de hand te liggen. Het groote auditorium is Gothisch, de Senaatskamer daarentegen niet. Beide zalen danken hare beteekenis veeleer aan de geschiedkundige dan aan eene werkelijke en hooge kunstwaarde, en kunnen dus te meer in een nieuw gebouw worden opgenomen zonder in

stijl daarmede overeen te komen, wat trouwens, met het oog op beiden tegelijk, onmogelijk is.

Delft, 14/15 Juni 1887. E. GUGEL
Utrecht, 15 Juni 1887. C. VERMEIJS.

In de begeleidende memorie van toelichting van Burgemeester en Wethouders aan den Raad, wordt betreffende de volgorde der bepalingen in het ontwerp-contract nog het volgende gezegd:

Niet dan na den Minister wederom op den ongunstigen indruk te hebben gewezen, welke de verklaring maken zou, dat het Universiteitsgebouw alleen dan door de Regeering ten gebruike der Universiteit zal worden aangenomen, wanneer de Gemeente zich vooraf tot stichting en aanbieding rechtens verplicht zal hebben, verklaarden wij (brief van 21 Juni 1887, bijlage 11), dat wij, niettegenstaande onze zeer ernstige bezwaren, toch, indien de medewerking der Hoogere Regeering daarvan afhankelijk bleef, ten einde het tot stand komen der stichting niet te vertragen, aan uwe vergadering zullen voorstellen — gelijk wij bij deze de eer hebben te doen — in dit opzicht aan 's Ministers verlangen te voldoen, en derhalve uwe goedkeuring daaraan te verleenen, dat reeds nu deze overeenkomst worde gesloten, alvorens omtrent de bouwplannen zelve overeenstemming is verkregen. Wij merken hierbij op, dat het nu reeds aangaan der overeenkomst — al blijft dit dan ook in onze oogen minder gepast en minder wenschelijk — toch slechts weinig practisch nadeel kan opleveren, indien maar ten 1ste uit het contract duidelijk blijkt, dat het bouwplan en het bestek van wege de Gemeente, door de bouwmeesters der Gemeente en niet door de rijksbouwmeesters, zal worden opgemaakt; en ten 2de, de opgaven van de eischen, waaraan het te stichten gebouw zal moeten voldoen, indien die alsnog zullen worden gemaakt, in gemeen overleg tusschen Regeering en Gemeentebestuur vóór het sluiten der overeenkomst worden vastgesteld.

De bepaling, waarvan hier sprake is, dat plan en bestek door de Gemeentebouwmeesters van gemeentewege en *niet* door de rijksbouwmeesters zullen worden opgemaakt, hebben wij echter niet in de door Burgemeester en Wethouders voorgestelde ontwerp-overeenkomst kunnen vinden.

Verder lezen wij in die memorie, dat de gemengde Commissie, bedoeld in het schrijven van 18 Mei 1887 van Curatoren aan Burgemeester en Wethouders (zie boven) en samengesteld uit het College van Curatoren en uit het College van Burgemeester en Wethouders, reeds twee bijeenkomsten heeft gehouden en als uitslag harer overwegingen aan Curatoren heeft te kennen gegeven, dat door hen *het gewijzigd plan der gemeentebouwmeesters wordt aanbevolen.*

Door Burgemeester en Wethouders wordt vervolgens aan den Raad voorgesteld te besluiten:

A. aan den Minister van Staat, Minister van Binnenlandsche mede te deelen, dat uwe vergadering, kennis genomen hebbende van de geheele briefwisseling te dezer zake door Z. E. en ons College gevoerd, bereid is in deze beide opzichten aan 's Ministers verlangen te voldoen (contractueele regeling dier verhouding vóór de vaststelling van het bouwplan en vaststelling van een program van eischen);

B. ons te machtigen, na vaststelling van een program van eischen, door Z. E. en uwe vergadering goedgekeurd, met Z. E. te sluiten de overeenkomst, waarvan het ontwerp hiernevens is gevoegd.

Hoewel de slotbeschouwingen van Burgemeester en Wethouders een nogal optimistischen geest ademen, is, naar onze meening, na al het voorgevallene en de geringe uitkomsten, tot heden verkregen, nog lang niet alle onzekerheid omtrent de wijze van uitvoering van het Universiteitsgebouw geweken.

Het Gemeentebestuur van Utrecht heeft, in het geheele verloop dezer zaak, blijkens de gewisselde stukken, een zeer juist en consequent gehandhaafd standpunt ingenomen, en wij aarzelen niet, om de oorzaak der betreurenswaardige vertraging in de verwezenlijking van eene grootsche gedachte, uitsluitend aan de Regeering te wijten.

Hoewel wij tot heden nog geen der projecten mochten aanschouwen, zijn ons de namen der mannen, aan wie de gemeente Utrecht het stichten van een blijvende herinnering aan het 50ste lustrum der Hoogeschool heeft opgedragen, eene genoegzame waarborg, dat aan de grootsche gedachte ook eene grootsche uitvoering verzekerd is.

(A. et A.) IETS OVER SCHOONHEIDSLEER, VOORNAMELIJK MET BETREKKING TOT DE BOUWKUNST.

(*Vervolg en slot van pag. 307.*)

DOOR
W. STOK JR.

Velen meenen dat de wetenschap niets met de kunst te maken heeft, doch dit is eene valsche voorstelling. Zeker behoeft zich de kunst door de wetenschap geene voorschriften te laten maken; zij heeft haar zelfstandig doel, evenals de wetenschap zulks heeft; maar hoe meer ontwikkeld de kunstenaar is, des te meer wordt zijn gevoel verfijnd en zijn ziel geneigd tot ontvangen en verwerken van indrukken in hoogeren zin, m. a. w. des te meer scheppingsvermogen zal hij bezitten. Dat scheppingsvermogen is de oorsprong van alle kunsten; zonder dat is er geen kunst mogelijk; het is 't gevoel, dat in ieder mensch zetelt. Met dit vermogen, ook wel fantasie genaamd, mag de kunstenaar de werkelijkheid altijd overvleugelen, indien hij slechts zorgdraagt niet zoover te gaan, dat zijne compositiën het verstand van den beschaafden mensch schokken.

Ik wil hier de quaestie buiten laten, of de schepping van den mensch 20,000 of 100,000 jaren v. Chr. heeft plaatsgehad, iets waarover de geleerden het, geloof ik, nog niet eens zijn; zeker is het echter, dat de eerste mensch zich evenmin om kunst bekommerd heeft, als tegenwoordig een aap of ander dier zulks doet. De eerste menschen trachtten slechts door het maken van een ruwe hut, uit boomstammen, zich te beschermen tegen het klimaat en de aanvallen van wilde dieren. Dat is dus nog geen kunst, maar veeleer het voldoen aan eene natuurlijke behoefte. Deze behoefte, die de mensch met het dier, dat in holen leefde, gemeen had, sproot voort uit het „voelen", dat een van de drie hoofdverrichtingen is van de ziel. De beide anderen zijn „denken" en „willen". Deze verrichtingen hebben haar ontstaan te danken aan indrukken van buiten. In dezen zin heeft ook de plant gevoel, bijv. de zonnebloem wordt getroffen door het licht der zon en volgt haren loop, doch is zich dit niet bewust. Het dier, hooger geplaatst zijnde, ondervindt de werking van het klimaat, het gevoelt dit; doch het geeft zich daarvan rekenschap en het „denken" vangt aan. De mensch echter weet deze gewaarwordingen te ontwikkelen en hooger op te heffen. Hij neemt niet alleen waar met zijne zintuigen, doch ook met zijn geestvermogen en daardoor komt hij o. a. tot het gevoel voor het schoone. Dit schoonheidsgevoel is de voorname factor bij den kunstenaar; ontbreekt hem dit, dan zullen zijne kunstvoortbrengselen op den laagsten trap van ontwikkeling blijven staan. De kunst kan dientengevolge verschillende graden van ontwikkeling verkrijgen, totdat zij eindelijk aan den hoogsten eisch voldoet, n.l. schoonheid. Deze schoonheid bestaat hieraan, dat de kunstuiting, zoowel van gedachte, vorm, als materiaal, tot volkomen leven is gebracht, d. i. zoo idealistisch mogelijk opgevat. Wanneer we dus van eene schoone kunst spreken, moet zij aan bovengenoemde voorwaarden voldoen. De bouwkunst voldoet daaraan dan ook in hooge mate. Zij wil wel geen leven in haar voortbrengselen hebben, zooals dit met de nabootsende kunsten het geval is, maar haar doel is toch gewaarwordingen op te wekken, gewaarwordingen van ernst en grootschheid, soms ook van vroolijkheid, enz., welke zij in haren stoffelijken vorm idealiseert.

Men ziet dus, dat men, om den naam van kunstenaar in de ware beteekenis van het woord te verdienen, niet meer behoeft te bezitten dan de weinige gaven, die de ruwe en onbeschaafde man in de eerste tijdperken van het menschdom of de vervaardiger van het Indisch afgodsbeeld bezat; evenwel is het slechts weinigen gegeven den hoogsten trap in de kunst te bereiken, d. i. werken vol schoonheid te scheppen. Daarvoor zijn buitengewone gaven, diepe studie en groote werkkracht noodig. Het is niet gemakkelijk te beoordeelen of een kunststuk, hetzij een schilderstuk, een beeldhouwwerk, een muziekstuk, een gedicht of een bouwwerk, schoon te noemen is, en men moet wel degelijk studie van ieder genre gemaakt hebben om alle détails te kunnen waardeeren. De kunsten staan echter in een zoo nauw verband met elkaar, dat iemand, begaafd met schoonheidsgevoel, bijv. die de gedachten begrijpt, welke een schilder in een schilderij heeft willen leggen en zich dus in den geestelijken toestand kan verplaatsen, waarin de kunstenaar was toen hij het werk vervaardigde — dat zoo iemand ook iets zal gevoelen bij het aanschouwen van een kunstwerk op een ander gebied.

De kunst is de uiting van het gevoel in den een of anderen vorm, de schilder doet het door middel van zijn coloriet of teekening, de dichter door woorden, de beeldhouwer en bouwkunstenaar door steen, ijzer, hout, enz., de toonkunstenaar door de menschelijke stem en instrumenten. Zij moeten ten slotte echter dezelfde werking uitoefenen, doch door middel van de eene kunst zal dit gemakkelijker te bereiken zijn dan met de andere. De toonkunst is wel de kunst, waarvoor de meeste menschen gevoel hebben; daarop volgt de schilderkunst, daarna de dichtkunst, dan de beeldhouwkunst en eindelijk de bouwkunst. Dit is voornamelijk te zoeken in het feit, dat in elk der kunsten een gedeelte is, waarover iedereen kan oordeelen, dat meer in ieders bereik ligt, en een gedeelte dat hooger staat en alleen begrepen kan worden door hen, die er dieper in doorgedrongen zijn. Dit laatste gedeelte nu wordt het meest in de bouwkunst gevonden. Iemand, die weinig muzikaal ontwikkeld is, wordt opgewekt door een vroolijke wals van Strausz, terwijl eene sonate van Mozart of Beethoven hem koud laat. Een schilderij, dat een landschap voorstelt, door een vroolijk zonnetje beschenen en waar alles leven en opgewektheid aanduidt, is voor de meesten aantrekkelijker dan de „Nachtwacht" van Rembrandt. Hetzelfde kan ongeveer gezegd worden van een gedicht, een beeldhouwwerk of een bouwwerk; echter worden de voorbeelden respectievelijk schaarscher. Uitgezonderd de menschen, die zonder den minsten kunstsmaak alle zaken willen beoordeelen, zal het iemand, die weinig op kunstgebied ontwikkeld is, gemakkelijker vallen de gedachten van een muziekstuk te begrijpen, dan die van een bouwwerk, omdat de muziek een grooter deel bevat, dat direct op het gevoel werkt.

Toch zullen er maar weinigen zijn, die niet getroffen worden door het inwendige van den Keulschen Dom; men moet geheel gevoelloos zijn, wanneer men niet door een gevoel van ernst en grootschheid bevangen wordt, als de tonen van het orgel door die ruimten zweven, om nog beter de verheven gedachten te doen begrijpen, waarmede de schepper van dat bouwwerk bezield was. Daarin heeft men een van de vele voorbeelden, dat de bouwkunst aan de vroeger genoemde stelling omtrent schoonheid beantwoordt.

Twee kunsten kunnen dus samensmelten om de schoonheid van de eene of van de andere nog meer te doen uitkomen.

Een gebouw moet in de eerste plaats uitdrukken zijne bestemming, en ook het materiaal, waarvan het vervaardigd is, mag niet in tegenspraak daarmede zijn. Een kolossaal bouwwerk, dat bestemd is om als monument te dienen, moet massief en zwaar zijn; dan zal het een gevoel van ernst bij ons opwekken, welke door geene kunst in zulk een hooge mate te verkrijgen is. Gaat men daarentegen aan een groot werk — zooals bijv. de steenen toren van ongeveer 300 M. hoog, die men van plan is in België, als pendant van den ijzeren toren in Parijs, te bouwen — den Zwitserschen houtbouw verbinden, dan zal de hoogte van den bouw op den eersten aanblik ons gemoed wel aangrijpen, doch dat zal bij nadere beschouwing bijna geheel te loor gaan, want hout mag zich voor constructie en decoratie van een vroolijk landhuisje of een feesttent leenen, het past volstrekt niet aan een gebouw, dat in de eerste plaats monumentaal moet zijn, m. a. w. door grootschheid van vorm en stevige materialen moet imponeeren. De Eiffel-toren te Parijs is in dat opzicht veel gelukkiger; zijn geheele vorm is massief en het materiaal (ijzer), dat niet zoo gemakkelijk in monumentale vormen is toe te passen als steen, zal toch weinig aan den grootschen indruk schaden.

De laatste en wel niet het minst op den voorgrond tredende factor, waarmede de bouwkunst bovendien te maken heeft is „geld". Zonder geld kan de bouwmeester zijn ontwerp, al is het nog zoo schoon, niet tot uitvoering brengen en dikwijls wordt hij daarom, helaas, genoodzaakt zijn ontwerp te besnoeien, zoodat het veel van zijne oorspronkelijke waarde verliest. Dit zal een dichter, toonkunstenaar, schilder of beeldwer slechts zelden gebeuren, omdat de materialen, die zij gebruiken, betrekkelijk niet zooveel geld eischen. Nu zou men kunnen volstaan met prachtige teekeningen te laten zien, om daardoor te trachten den leek in verrukking te brengen, doch ongelukkigerwijze heeft hij daarvan weinig of geen begrip; hij wil alles in werkelijkheid zien. Een bouwkundige teekening is voor hem als een muziekstuk, dat op een blad papier geschreven staat; hij kan over geen van beiden oordeelen alvorens het uitgevoerd is. De tuinarchitect is in dat opzicht niet gelukkiger; ook hij heeft veel geld noodig om zijne ontwerpen tot werkelijkheid te brengen.

Zooals uit bovenstaande beschouwingen blijkt, die meerendeels ontleend zijn aan werken, door groote mannen geschreven, is de bouwmeester, die begaafd is met het talent om ware schoonheid in zijne werken te brengen, evengoed een groot kunstenaar, als een componist, een dichter, een schilder, een beeldhouwer, die door zijne werken de geheime snaren der ziel weet aan te roeren. Laten we dus hopen, dat, evenals de toonkunst, de schilderkunst, de dichtkunst en de beeldhouwkunst achtereenvolgens de kunsten zijn, waaraan over 't algemeen bijzonder de aandacht gewijd wordt, ook de bouwkunst eenmaal in de oogen van iedereen die plaats worde toegekend, welke haar naast hare zusteren toekomt.

INGEZONDEN.

In het verslag der laatstgehouden vergadering van de Afdeeling Leeuwarden der Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst, opgenomen in n°. 39 van uw geacht blad, komt het rapport voor omtrent de proeven, door den heer S. Baron genomen met kalkolith.

Ofschoon wij met genoegen daaruit ontwaren, dat, terwijl de slechte uitkomst der eerste proeven met kalkolith door den heer Baron, zooals wij steeds hebben beweerd, uitsluitend te wijten was aan verkeerde behandeling van of onvoldoende bekendheid met het preparaat, de nieuwe en deugdelijke proeven het oordeel van dien heer reeds ten gunste hebben gewijzigd, mogen wij ons de opmerking niet onthouden, dat de heer B. meer goede eigenschappen van kalkolith verlangt te ontdekken dan die wij opsommen.

Het schijnt dat de heer B. ons ondanks in het prospectus ziet de aanbeveling van kalkolith als middel tegen vochtige muren, niettegenstaande daarvan door ons geen woord is gezegd.

De heer Baron acht voorts, behoudens in sommige gevallen, waarin kalkolith en kalkolithplamuur met succes kan worden toegepast, het gebruik minder wenschelijk, omdat deze stoffen in water oplosbaar zijn — iets, wat ons prospectus ook vermeldt.

Ieder deskundige zal beseffen, dat deze oplosbaarheid geen werkelijk bezwaar genoemd kan worden en verdwijnt zoodra de verf of het vernis is aangebracht.

Uit de vele attesten betreffende ons artikel meenen wij geene betere keuze te kunnen doen dan het volgende, ons den 13 September 1887 uit Amsterdam toegezonden:

„Ter voldoening aan uw verzoek kan ik u mededeelen, dat ik sedert 3 jaar kalkolith gebruikt heb, steeds met goed gevolg op muren, plafonds en zinkwerk. G. H. Heinen, decoratieschilder, Binnenamstel".

Door vriendelijke opname van het bovenstaande in uw eerstvolgend nommer zal u ons zeer verplichten.

Hoogachtend,

uw dv. dienaren,

Rotterdam, 28 Sept. '87. HENRI HUINCK & COMP.

BINNENLANDSCHE BERICHTEN

's-GRAVENHAGE. Door den Minister van Binnenlandsche Zaken zijn in de commissie tot het examineeren van hen, die het diploma van geëxamineerd en beëedigd landmeter verlangen, voor het jaar 1887 benoemd: tot lid en voorzitter Dr. Ch. M. Schols, hoogleeraar aan de Polytechnische School te Delft, en tot leden de heeren: H. van Goudoever, inspecteur der registratie en domeinen te 's-Gravenhage, A. W. E. Kwisthout ingenieur-verificateur van het kadaster te Roermond, Dr. C. A. Scheltema, hoogleeraar aan de Polytechnische School te Delft en A. le Comte, leeraar aan de Polytechnische School te Delft.

— Volgens het ontwerp der Staatsbegrooting voor 1888 zal het scheepsbouwkundig onderwijs aan de Polytechnische school voortaan niet meer gegeven worden door een hoofd-ingenieur der Marine, maar door een hoogleeraar, waarvoor eene jaarwedde van *f* 4000 is uitgetrokken. Daarentegen vervalt de toelage van *f* 2000, die aan den met het onderwijs belasten hoofd-ingenieur en aan den eersten teekenaar van 's-Rijks werf totdusver werden uitgekeerd.

AMSTERDAM. Van de 22 kandidaten, die deezer dagen het examen voor de Rijks-academie van Beeldende Kunsten hebben afgelegd, zijn er 10 tot den met October te openen cursus toegelaten: 7 mannelijke en 3 vrouwelijke kweekelingen.

— Op de prijsvraag voor een kalender, uitgeschreven door de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst, en waarvan het programma op bladz. 229 van dit weekblad voorkomt, zijn zes antwoorden ingekomen, onder de volgende motto's: *Jo vivat*, *Florence*, *Paplanta*, *Het Noorden*, *La Vie* en *Hora Ruit*. De Redactie van het Bouwkundig weekblad zal als Jury optreden.

ARNHEM. Plaatsruimte noodzaakt ons slechts enkele woorden te wijden aan de 36ste algemeene vergadering der Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst, die Donderdag 29 September gehouden werd in het gebouw der Maatschappij tot Nut van 't Algemeen, alhier. Overeenkomstig het preadvies van het bestuur werd zonder hoofdelijke stemming besloten tot wijziging van de wet, waardoor tegemoet gekomen wordt aan de bezwaren, verbonden aan art. 32 dier wet; een voorstel tot wijziging van art. 17, ingediend door den heer J. de Haan en 208 medeleden, werd zonder hoofdelijke stemming verworpen door het aannemen van het preadvies, waarbij het brengen van verandering werd ontraden.

De tocht per stoomboot naar Nijmegen en van daar terug naar Arnhem, werd door goed weder begunstigd, zoodat er een aangename stemming heerschte. De gelegenheid om aan boord het ontbijt en het middagmaal te gebruiken werd door allen op prijs gesteld en toen de boot te ruim acht uren te Arnhem terugkeerde en de leden, alvorens zich in verschillende richtingen te verspreiden, afscheid namen, getuigden allen, dat de dag wèl besteed was geworden. De heer J. J. Weve, die de leden door Nijmegen rondleidde en het Bestuur van de Afdeeling Arnhem, dat de voorbereidende maatregelen nam, verdienen een woord van dank voor de vele moeiten, die zij zich gegeven hebben. Het uitvoerig verslag zal in een volgend nommer worden medegedeeld.

BERICHT.

Bij herhaling vestigt de Administratie er de aandacht op, dat afzonderlijke exemplaren van *De Opmerker* slechts worden toegezonden tegen *voorafbetaling* van 15 cent per courant en 25 cent per plaat. De kosten kunnen in postzegels bij de aanvrage gevoegd worden, want het bedrag is in den regel te klein om daarover te beschikken.

DE ADMINISTRATIE.

BENOEMINGEN

— Tot tijdelijk opzichter bij de werken voor den aanleg van het Merwedekanaal is benoemd de heer W. P. H. Lammertsen, thans buitengewoon opzichter bij den aanleg van Staatsspoorwegen te 's-Hertogenbosch.

— Voor de betrekking van leeraar in het handteekenen aan de Burgeravondschool te Utrecht zijn door Burgemeester en Wethouders aanbevolen de heeren Wijbe Reijinga, teekenonderwijzer te Harlingen, en A. J. Nieuhuis, teekenonderwijzer te Leiden. Eerstgenoemde werd door den Raad benoemd op eene jaarwedde van *f* 500.

CORRESPONDENTIE.

De uitgebreidheid van het artikel over de Universiteit te Utrecht is oorzaak, dat vele stukken en berichten moeten worden terzijde gelegd.

ADVERTENTIEN.

MONUMENT
op het Graf van Wijlen Mevrouw
A. L. G. BOSBOOM-TOUSSAINT.
Photographische Afbeeldingen worden tegen overmaking van het bedrag franco gezonden door de Boekh. A. VAN HOOGSTRATEN & ZOON, 11 Plaats, te *'s-Gravenhage*.
Prijs folioformaat *f* 1.40.
» Cabinet » » 0.80.

Bouwterrein te VENLOO.
Aan den Boermondschen weg zijn eenige **goed gelegen BOUWTERREINEN** te Koop, zeer geschikt voor den bouw van heerenhuizen.
Te bevragen bij den Mr. Timmerman H. VAN GASSELT, te *Venloo*.

A. J. BACON & C°.
Ingenieurs, Aannemers van **Verwarming** en **Ventilatie, Gas-** en **Waterleidingen, Bouwmaterialen enz.**
BEKROOND met **Gouden, Zilveren** en **Bronzen Medailles.**
Overtoom N°. 239,
AMSTERDAM.
Inrichtingen voor openbare gebouwen, gestichten, woonhuizen, villa's, kantoren, enz.
Projecten en begrootingen worden kosteloos geleverd.

OPENBARE AANBESTEDING.
BURGEMEESTER EN WETHOUDERS VAN *ROTTERDAM* zijn voornemens op **Dingsdag den 18 October 1887**, des namiddags ten 1 ure, ten Raadhuize alhaar **aan te besteden:**
Het maken, leveren en opstellen van de hydraulic-mains, afvoerbuizen, enz., in de vierde Stokerij ten behoeve van de gemeentegasfabriek aan den Oost-Zeedijk.
Bestek, voorwaarden en teekeningen liggen op de gewone dagen en uren ter kennisneming op de *Plaatselijke Secretarie* en het *Stads-Timmerhuis* te *Rotterdam*, en zijn verkrijgbaar bij Wed. P. VAN WAESBERGE en ZOON, boekdrukkers *Hoofdstr.* n°. 73, tegen betaling van *f* 2.—.
Nadere inlichtingen zijn te bekomen aan gemeld Timmerhuis, terwijl de aanwijzing in loco zal plaats hebben op Donderdag den 13 October 1887, des voormiddags ten 11 ure.

Bekroond: Dusseldorp 1880. Weenen 1880. **Gouden Medaille** Amsterdam 1883. **Bekroond:** Frankfort a/M. 1881. Amsterdam 1882.
JOHANN ODORICO, Frankfort a/M.
FABRIEK VAN
Marmermozaïek en Terrazzo-vloeren, Glasmozaïek, Kunstmarmer en **Cementuitvoeringen.**
Succursales. **Amsterdam, Weenen, Londen, Boston.**
Opgericht 1830.
Eenig vertegenwoordiger voor *Nederland*
FERD. ENGERS, Amsterdam,
Heerengracht, bij de Oude Spiegelstraat n°. 335.

AANBESTEDING

EENER

KERK met TWEE TORENS.

Het R. K. PAROCHIAAL KERKBESTUUR van den H. JOZEF te *TILBURG* is voornemens in bijzijn van den daarmee gelasten Architect H. J. VAN TULDER op **MAANDAG 24 OCTOBER 1887,** des voormiddags ten 11 ure, onder nadere goedkeuring, in 't Koffiehuis van 't Hôtel de Gouden Appel, bij den Heer BROX op den Heuvel te *Tilburg*,

publiek aan te besteden:

Het voltooien door verlenging der in 1872 gedeeltelijk gebouwde St. Jozefkerk en het daaraan bouwen van twee torens met de levering van alle materialen, benevens het restaureeren van het bestaande gedeelte zooals dit in 't gedrukte bestek is omschreven en bedoeld.

De besteding geschiedt bij enkele inschrijving volgens artikel 18 van het bestek, zulkende de aanwijzing in loco worden gedaan op **Maandag 17 October e. k.**; de bijeenkomst is ten 11 ure, in boven vermeld Koffiehuis.

Nadere informatiën zijn te bekomen bij den Architect H. J. VAN TULDER, Spoorlaan 872 te *Tilburg*, alwaar, behalve de ontwerp-teekeningen, nog menigvuldige teekeningen op grootere schaal dagelijks van des voormiddags 10 tot 12 en des namiddags van 2 tot 5 ure, uitgezonderd des Zondags, te bezichtigen zijn.

De bestekken zijn, zoolang de voorraad strekt, op franco aanvrage onder toezending van *f* 1.50 verkrijgbaar vanaf 10 October e. k. bij den drukker en boekhandelaar WILLEM BERGMANS te *Tilburg*.

PHOTOLITHOGRAPHIE, PHOTOZINCOGRAPHIE en Stéréotype-Inrichting van G. J. THIEME, te Arnhem.

De ondergeteekende vestigt de aandacht op zijne inrichting voor **Photolithographie,** bijzonder geschikt voor de reproductie van **Plans, Teekeningen** enz. van HH. Architecten en Bouwkundigen; op die voor **Photozincographie** voor de reproductie van **Platen en Grauures,** ook van **Teekeningen** voor Boekwerken enz. ten dienste van HH. Uitgevers en op zijne **Stéréotype-Inrichting** voor HH. Drukkers, alles tot de minste prijzen.

Prospectussen met proeven van bewerking, worden op *franco* aanvrage gratis toegezonden.

G. J. THIEME.

DE LINT & C°.

Oostzeedijk 248, Rotterdam.

VLOER- en WANDTEGELS,

TROTTOIR-, CEMENT- EN IJZERSTEENTEGELS.

Groote voorraden.

J. MENDES DA COSTA & D. ZIJL.

MODELEURS

voor alle vakken van

Kunstnijverheid.

Uitvoering in steen en hout.

NATUURAFGIETSELS.

ATELIER:

Nieuwe Prinsengracht 73 Amsterdam.

Ontwerpen, Schetsen en Gipsafgietsels zijn in het gebouw der Maatschappij tot Bevordering van Bouwkunst, te bezichtigen.

Polychroom-cement

is het goedkoopste materiaal,

zoowel voor bepleistering, die volkomen tegen den invloed van het weer bestand is, als voor roegwerk. *Hoofddepot bij*

Theod. Ferd. Bierhorst te Haarlem.

Actieve Agenten en Vertegenwoordigers gevraagd.

Bijzondere voordeelen:

1°. De bepleistering is gelijk van toon en lichtgrijs, in de kleur van Bentheimersteen;
2°. Geen **uitwasseming** van **kalk** of **silicaat;**
3°. Geene bij gebruik van gewoon cement voorkomende windscheurtjes;
4°. Eene bepleistering met Polychroom-cement kan beschilderd worden 4 of 5 weken nadat zij aangebracht is. De beschildering kan het afwasschen verdragen.

Zie De Opmerker N°. 41 van den vorigen en N°. 2 van dezen jaargang.

BECKER & BUDDINGH. — ARNHEM.

KONINKLIJKE FABRIEK van WATERPAS-HOEKMEET-

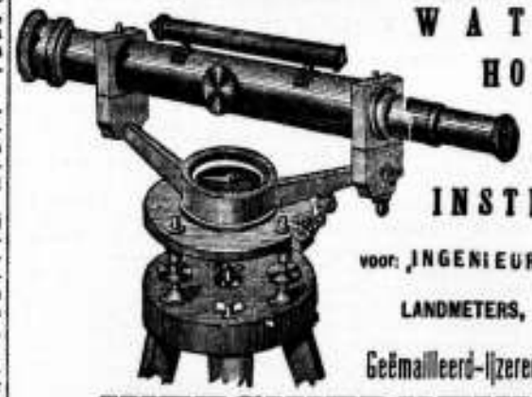

en andere

INSTRUMENTEN,

voor: INGENIEURS ARCHITECTEN,

LANDMETERS, TEEKENAARS enz.

Geëmailleerd-ijzeren **PEILSCHALEN,**

WEEGWERKTUIGEN.

NEUCHÂTEL ASPHALTE COMPANY L^TD, LONDON.

Exploitatie der Mijnen van Val de Travers.

FABRIEK te **AMSTERDAM** Beltweg N°. 3.

NATUURL. ASPHALT van VAL DE TRAVERS ZWITSERLAND.

Gecomprimeerde Asphaltwegen en dito Dorschvloeren.

Werken in Asphalt-Mastiek voor Trottoirs, Skating-Rinks, Moutvloeren, Kelders.

Kolf- en Kegelbanen, Winkel- en Magazijnvloeren, Gangen, Veranda's, Brug- en Dakbedekkingen, Beton-Fundeeringen, Stallen enz. enz. enz.

Zindelijk, Vochtwerend, Ondoordringbaar, Geraaswerend.

Asphalt speciaal tot wering van vochtige muren.

Voor inlichtingen omtrent het leggen van **Vloeren, Bedekkingen** enz. gelieve men zich te adresseeren aan het Kantoor der fabriek, Beltweg 3, *Amsterdam*, of bij den Heer H. G. KNOOPS C.Ozn., Beekstraat F. 62, te *Arnhem*.

De Directeur, W. PATON WALSH.

H. & J. SUYVER,

FABRIKANTEN VAN

STOOMKETELS en WERKTUIGEN,

op de Intern. Tentoonstelling te *Amsterdam* 1883 bekroond met

EERE-DIPLOMA (hoogste onderscheiding).

Hollandsche Tuin en Zeepaard, Bickerstraat AMSTERDAM.

Stoomfabriek van gedreven en geslagen ZINK- en KOPERWERKEN.

KLIJN, TISSOT & C°.

Amsterdam. Nieuwe Teertuinen 16.

Vervaardigen **Ornamenten** naar elk ontwerp of teekening. Inrichting voor het **galvaniseeren** van ijzer. Etalage van verschillende monsters op de Permanente Tentoonstelling van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst *Amsterdam*.

Gedrukt bij G. W. van der Wiel & C°., te Arnhem.

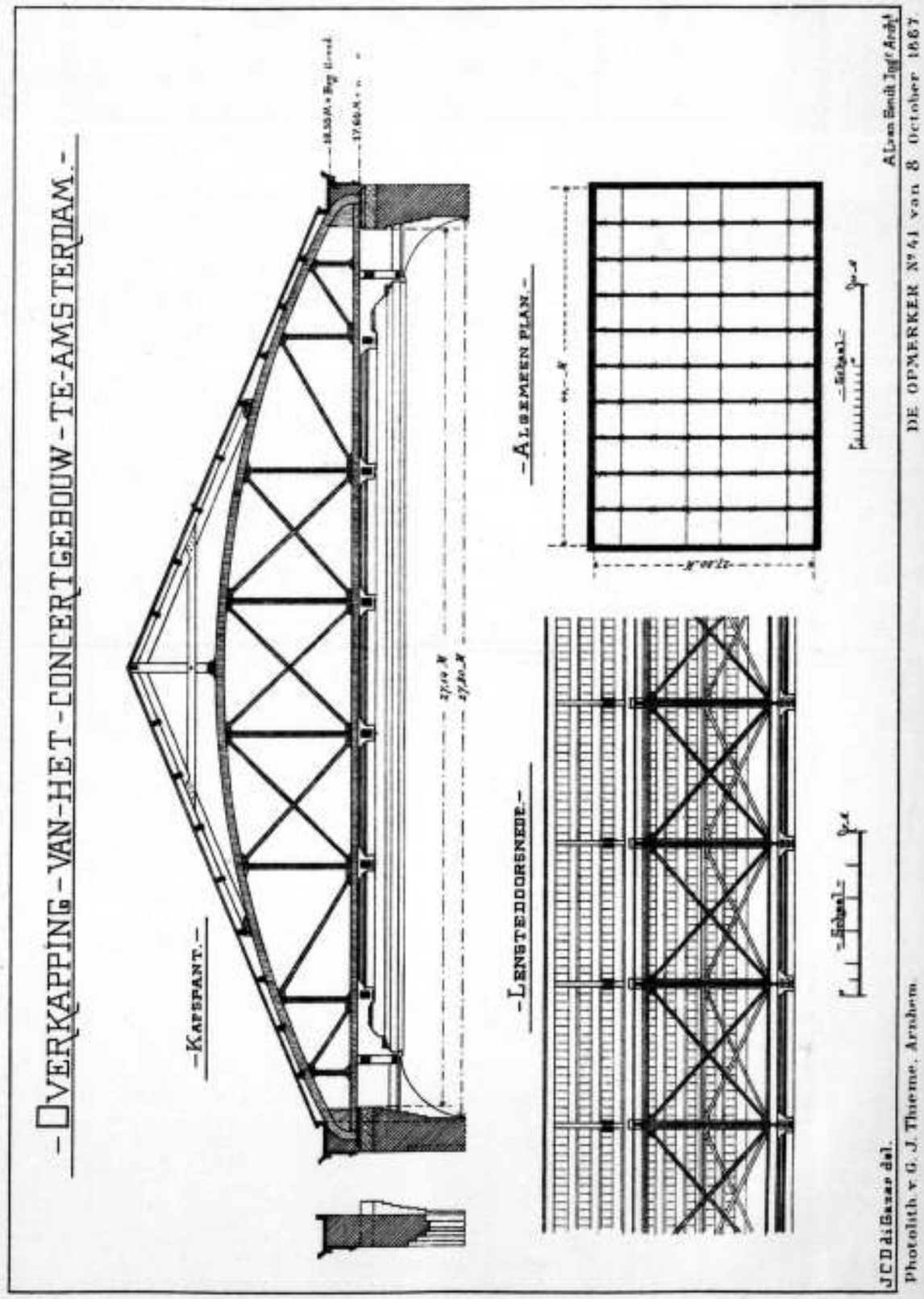

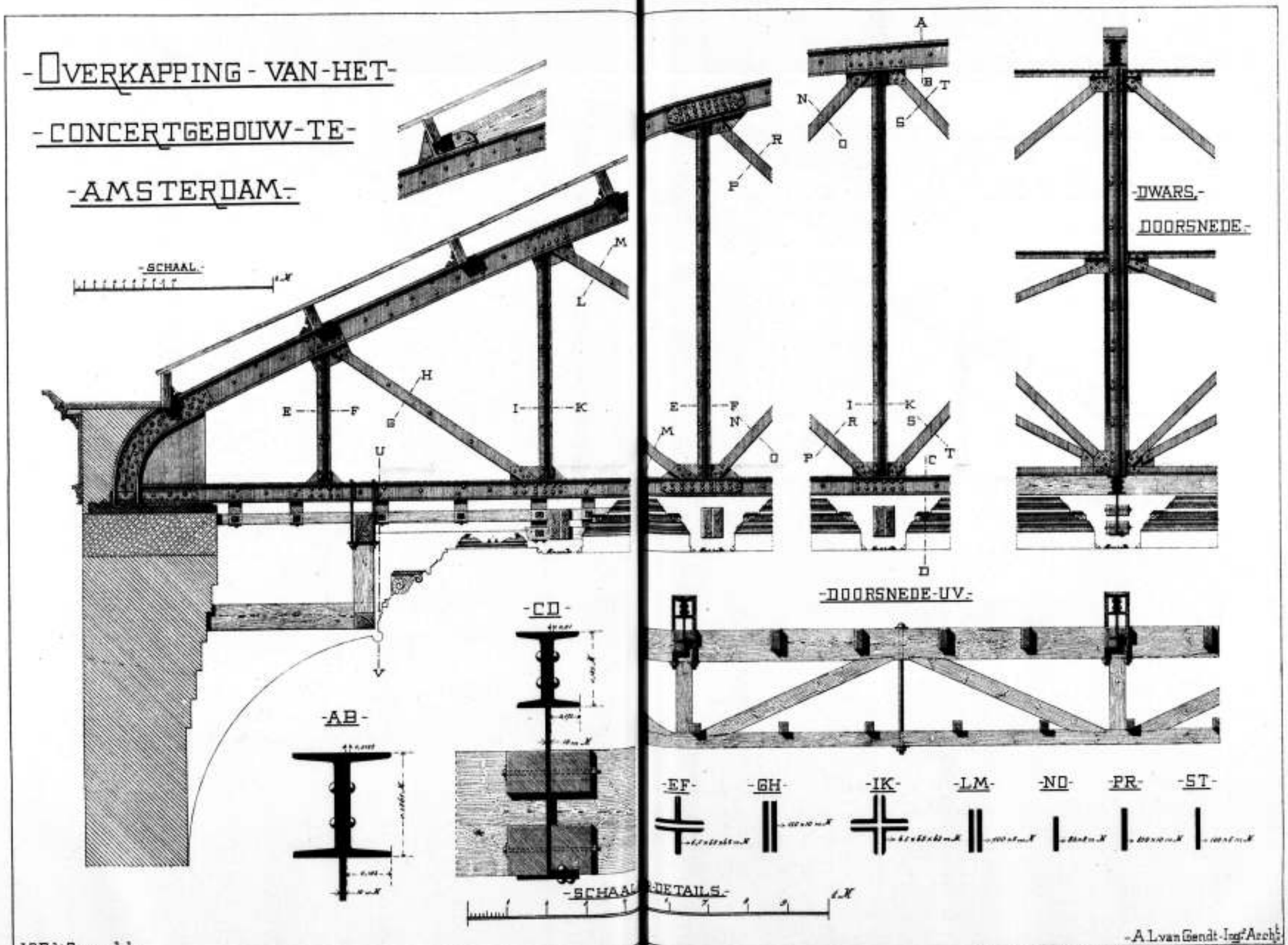

J.C.D. di Gazar-del.-

-A.L. van Gendt-Ingr. Archt.-

Photolith. v. G. J. Thieme, Arnhem

TWEE-EN-TWINTIGSTE JAARGANG N°. 41. ZATERDAG 8 OCTOBER 1887.

De Opmerker

Orgaan van het Genootschap

ARCHITECTVRA ET AMICITIA

Weekblad voor Beeldende Kunst- en Technische Wetenschap

A.M.W.J.

Redacteur-uitgever F. W. VAN GENDT Jzn.
Adres voor Redactie en Administratie van het Weekblad en advertentiën:
Bureau van *De Opmerker*, Driekoningenstraat 28, *Arnhem*.
Bureau der Redactie van *Architectura et Amicitia* JAN SPRINGER, H. G. JANSEN en A. REIJDING.
Stukken, deze Redactie betreffende, te adresseeren aan den heer A. REIJDING, Stadhouderskade 4, te *Amsterdam*,
en al, wat de Administratie van het Genootschap betreft, aan den heer G. A. ZEEMAN, Leidschestraat 60, te *Amsterdam*.

ABONNEMENT *f* 2.25 per 3 maanden of wel *tien guldens* per jaar, bij vooruitbetaling en franco toezending van dit bedrag. Voor het buitenland *f* 3.50 en Nederlandsch-Indië *f* 9.—, beiden bij vooruitbetaling.
ADVERTENTIËN à 20 cent voor elken regel plaatsruimte en 10 cent voor een bewijsnummer, worden tot Vrijdagavond aangenomen.
AFZONDERLIJKE NOMMERS, bij contante betaling à 15 cent per stuk en 25 cent per post, te bekomen aan het Bureau van *De Opmerker* te *Arnhem* en bij den Hoofd-correspondent JOH. G. STEMLER CZN., Boekhandelaar te *Amsterdam*.

MEDEDEELINGEN VAN HET GENOOTSCHAP.

1°. Als gewoon lid is aangenomen de heer W. M. Reijerse en het buitenlid L. C. van Houten.

2°. Als buitenlid is toegetreden de heer M. A. C. Hartman, te Arnhem.

Namens het Bestuur:
De 1ste-Secretaris,
G. A. Zeeman.

ARCHITECTURA ET AMICITIA.

Vergadering van 5 October 1887.

Na opening der vergadering door den Voorzitter, werden de notulen gelezen en goedgekeurd.

De Voorzitter installeert hierna het nieuwe lid N. van Kleef en de nieuwe Bestuursleden; hij spreekt verder een woord van welkom tot de heeren E. van den Bossche en F. J. Bremmer Hzn., die sinds kort van een reis naar Italië zijn teruggekeerd.

Als leden van de Commissie der zaaldecoratie in het nieuwe sociëteitslokaal worden benoemd veertien leden, die alle hunne benoeming aannemen.

Door verhindering van den aangekondigden spreker geeft de Voorzitter eene kunstbeschouwing, bestaande uit de plaatwerken: *Le Nouvel Opéra à Paris*, *Architecture de l'époque Louis XVI* en *le Château Marly le Roi*.

De heer Prosper Delin stelt verder de leden in de gelegenheid kennis te maken met de afbeelding van den gevel van het onlangs geopende Vlaamsche Theater te Brussel.

Als gewone leden worden aangenomen de heeren L. C. van Houten en W. M. Reijerse.

Als gewoon lid wordt voorgesteld de heer A. H. Hartkamp, door de heeren Piet Springer en Karel Meyer.

Na eenige huishoudelijke besprekingen wordt de vergadering gesloten.

(A. et A.) DE BEKAPPING VAN HET CONCERTGEBOUW TE AMSTERDAM.

(Met 2 platen.)

Bij den bouw van het Concertgebouw deed zich de niet alledaagsche vraag voor, op hoedanige wijze een doelmatige en economische overkapping van de zaal kon worden tot stand gebracht, die, bij 27.80 meter vrije spanning, tevens de gelegenheid aanbood om daaronder een doorgaand gecaissoneerd plafond veilig aan te brengen.

De spanten, die ten getale van 9 op een onderlingen afstand van 4.40 meter zijn gesteld, bestaan elk als het ware uit een ijzeren ligger, waarop de spantvorm door houtconstructie wordt verkregen, zooals op de plaat is voorgesteld.

De kracht van het spant wordt voor een groot deel bevorderd door de boogvormige koppeling van den boven- en den onderrand aan de uiteinden, die tevens de dakhelling ten goede komt.

De boven- en onderrand bestaan uit twee [ijzers (dubbele-hoekijzers), waartusschen de verticalen worden gevat en waartusschen in den onderrand tevens hangende platen zijn aangebracht, die tot dracht van de uitgetimmerde caissonbalken dienen.

Deze [ijzers steunen inwendig de uiteinden van de vloerbalken.

De boogvorm van deze [ijzers werd verkregen door ze overlangs in het midden door te snijden ofwel af te boren (zooals op de plaat met een stippellijn is aangetoond) en met platen ter wederzijde, na de buiging, opnieuw te koppelen.

Boven elk steunpunt is een glijdplaat met verzonken koppen onder het spant geklonken, die op een gegotenijzeren schoen in een hardsteenen plaat rust.

De spanten zijn onderling op 4 plaatsen door ijzeren kruizen gekoppeld en eveneens door de houten doorloopende gordingen.

Elk spant weegt ongeveer 6680 KG., terwijl voor de geheele kap met de dwarskoppelingen 67,500 KG. ijzer werd verwerkt.

Omtrent de qualiteit van het te gebruiken ijzer zijn de navolgende bepalingen toegepast:

„Het getrokken ijzer moet goed zijn geweld, taai

De Redactie van Architectura et Amicitia stelt zich alleen verantwoordelijk voor den inhoud van stukken, gewaarmerkt met de initialen A. et A.

en niet breukig, warm en koud smeedbaar; op de breuk moet het een zilverkleurige, gelijke vezel vertoonen.

„Het ijzer voor de bouten moet van de beste soort zijn.

„De getrokken-ijzeren staven voor de bekappingen zoo ook het rondijzer, voor de nagels bestemd, moeten zonder te breken of te scheuren koud omgebogen kunnen worden, totdat de beide einden over de geheele lengte evenwijdig met elkander loopen op een afstand, overeenkomende met de dikte der staaf.

„Elk been van het [, L en T ijzer zal, op den hoek doorgehakt, dezelfde proef moeten weerstaan.

„De platen moeten zoowel koud als roodheet op een afstand van 6 millimeter van den kant kunnen geponst worden, zonder te scheuren.

„Het getrokken ijzer moet in de richting, waarin het geplet is, bij uitrekking, zonder te scheuren of te breken, gedurende 15 minuten eene belasting kunnen weerstaan van 36 KG. per mM.² der oorspronkelijke doorsnede.

„De gaten voor de bouten in de bekapping mogen niet geponst, maar moeten geboord worden. Onmiddellijk na de goedkeuring van het klinkwerk, moeten alle naden en voegen met mastiek waterdicht gevuld worden.

„De fabrikant levert van elke soort ijzer voor de kappen eene voldoende overlengte voor de te nemen proeven."

De ijzerwerken voor deze bekapping werden gemaakt aan de werkplaatsen van de *Société anonyme de Travaux-Dyle et Bacalan*, te Leuven, en werden met de meeste zorg uitgevoerd en opgesteld.

Nadat een der spanten op het werk was ineengeklonken, werd dit aan een gelijkmatig verdeelde belasting van 24,000 KG. onderworpen.

De grootste doorbuiging bedroeg 5½ millimeter, die na 2 uren onveranderd bleef en na het wegnemen der belasting geheel verdween.

Amsterdam, Sept. 1887. A. L. VAN GENDT.

(A. et A.) EEN TERUGBLIK OP DE BERLIJNSCHE JUBILEUM-TENTOONSTELLING.

De financiëele resultaten der groote tentoonstellingen hebben tot heden gewoonlijk veel te wenschen overgelaten. Meestal stond men bij het einde voor een niet onaanzienlijk tekort.

De groote kunsttentoonstelling, ten vorige jare van af 23 Mei tot 31 October te Berlijn gehouden, maakt hierop eene gunstige uitzondering, waarop de Berlijnsche Academie met trots kan terugzien.

Het is daarom niet van belang ontbloot een kort statistiek overzicht te geven van die tentoonstelling, waarvan wij aan een Duitsch tijdschrift eenige bijzonderheden ontleenen. Zooals bekend is, omvatte het programma drie hoofdafdeelingen namelijk:

1o. de beeldende kunsten van den tegenwoordigen tijd;

2o. de historische kunst;

3o. de decoratieve kunst.

De hoeveelheid der inzendingen overtroffen, dank zij de bemoeiingen van het Bestuur der Academie, verre de verwachting. Behalve in de historische afdeeling werden ingezonden: 1375 olieverfschilderijen, 239 aquarellen en pastels, 101 etsen, koper- en houtgravures, 301 beeldhouwwerken en 307 architectonische projecten.

De historische afdeeling alleen omvatte 444 olieverfschilderijen, eene verzameling gravures enz. van 64 verschillende meesters, 105 beeldhouwwerken, 100 architectonische ontwerpen, alsmede een groot aantal teekeningen van verschillende kunstenaars.

Van decoratieve kunst, welke voor de eerste maal eene afzonderlijke groep op een academische kunsttentoonstelling vormde, waren van 233 inzenders 401 kunstvoorwerpen ingekomen.

Op het gebied der beeldende kunsten was Duitsch land uit den aard der zaak het sterkst vertegenwoordigd; 1019 kunstenaars hadden 1429 werken ingezonden; hiervan kwamen 404 inzenders met 607 werken voor Berlijn, 249 met 328 werken voor München, 126 met 163 werken voor Düsseldorf, 54 kunstenaars met 69 werken voor Dresden, 31 met 43 werken voor Weimar en 155 kunstenaars met 219 werken voor het overige Duitschland.

Van buitenlandsche kunstenaars zonden 126 uit Oostenrijk-Hongarije 252 werken in, uit Engeland 114 met 152 werken, 92 Italiaansche kunstenaars zonden 132 werken, 68 Hollandsche en 64 Belgische kunstenaars respectievelijk 147 en 70 werken, vervolgens komen 34 Denen met 35 werken, 32 Russische kunstenaars met evenzooveel werken, 25 in Frankrijk vertoevende kunstenaars zonden 29 werken, uit Zweden en Noorwegen kwamen van 18 kunstenaars 19 werken in, 13 Spanjaarden verschenen met 15 werken, terwijl Zwitserland door 8 kunstenaars met 11 werken vertegenwoordigd was.

De verzekeringswaarde der tentoongestelde kunstwerken bedroeg ruim 14,370,000 mark, waarvan door de voornaamste assurantie-maatschappijen slechts 8 à 9 millioen kon gedekt worden.

De aangegeven waarde bedroeg voor schilderijen 7,740,000 mark, voor aquarellen, etsen, enz. 590,000 mark, voor beeldhouwwerken 1,420,000 mark, voor architectonische ontwerpen 240,000 mark, voor werken van decoratieve kunst 1,865,000 mark en eindelijk voor die der historische afdeeling 2,515,000 mark.

In buitengewone mate mocht zich deze tentoonstelling in de gunst van het publiek verheugen; gedurende de 162 dagen, die zij geopend was, werd zij door 1,161,461 betalende personen bezocht, waarbij niet zijn gerekend de houders van abonnements-kaarten voor den geheelen duur geldig, waarvan er 10,100 werden uitgegeven; de exposanten, benevens de leden der Academie hadden steeds vrijen toegang. Het drukste bezoek viel voor in de maanden Juni en Juli. In Mei werd entree betaald door 48,398 personen, in Juni door 241,466, in Juli door 244,776, in Augustus door 230,988 en in October door 181,388 personen.

Het gemiddelde cijfer van betalende bezoekers per dag bedroeg 7169. Voor de maanden Juni en Juli was dit respectievelijk 8048 en 7896, voor October slechts 6046. Het totaal bedrag der entreegelden beliep 661,153 mark.

Aan de tentoonstelling was verder eene verloting van kunstwerken verbonden. Uitgegeven werden 500,000 loten, welker verkoop, dank zij de verspreiding over meest alle Duitsche Staten, vrijwel gelukte.

Het Bestuur der Academie had alle loten tegen vaste rekening aan een generaal-agent overgedragen.

Er werden in het geheel 948 kunstwerken tot een totaalprijs van 884,422 Mark verkocht en wel:

320 schilderijen in olieverf . .	voor M.	731,125
66 beeldhouwwerken	„ „	121,110
114 werken van decoratieve kunst .	„ „	10,739
363 gravuren, etsen enz.	„ „	17,848
benevens 85 uitgaven op kunstgebied	„ „	3,600

De som, welke aan de Kunstacademie uit de opbrengst der verloting en uit den verkoop van kunstwerken ten goede kwam, bedroeg 49,000 mark. Het recht van uitgave van den tentoonstellingscatalogus bracht 20,000 mark op; hierbij gerekend eenige kleinere baten, benevens de staats- en gemeentesubsidies, beliepen de totale ontvangsten de som van 932,000 mark tegen

762,000 mark aan uitgaven, zoodat een batig saldo van 170,000 mark kon worden vastgesteld.

Hoewel met dit cijfer nog niet eens het geheele waarborgkapitaal gedekt is, mag het resultaat toch buitengewoon gunstig genoemd worden, wanneer men bijv. in aanmerking neemt, dat ongeveer 400,000 mark moest worden besteed aan het maken van nevengebouwen en aan de decoratie van de ontvangzaal. Er werden 13 groote en 60 kleine gouden medailles voor kunst uitgereikt en 1 gouden medaille voor wetenschap; voorts werd het werk van 99 kunstenaars eervol vermeld.

Tot blijvende herinnering aan de tentoonstelling heeft de curator der Academie, de minister Dr. Von Gossler een kostbaar geschenk aan de Academie aangeboden. Het bestaat uit een gedenkplaat, in het midden waarvan een afbeelding voorkomt van den overwinnaar, naar prof. Siemering's statue, door E. Bastannier in émail-schilderwerk uitgevoerd; hierboven zijn door M. Hazeroth de reliefbeeltenissen van Frederik de Groote en van keizer Wilhelm in steen gesneden; het geheel is omlijst door een rand van ebbenhout met zilveren ornement en ingelegde steenen.

Ook de Kunstacademie heeft herinneringsteekens aan de tentoonstelling doen vervaardigen, in de eerste plaats door de uitgave van een werk met handteekeningen van haren vroegeren directeur, Gottfried Schadow, terwijl verder een bronzen herinneringsmedaille is geslagen op den stempel der groote gouden medaille voor kunst, waarvoor prof. Friedrich Schaper het model leverde.

Deze herinneringsteekens zijn uitgereikt aan hen, die het welslagen der zaak op eenigerlei wijze hebben bevorderd, benevens aan de voornaamste begunstigers en medewerkers.

Ten slotte zij vermeld, dat de overschietende gelden ten goede komen aan het tentoonstellingsfonds der Academie, uit hetwelk behoeftige kunstenaars, die regelmatig aan de academische tentoonstellingen hebben deelgenomen, of wel hunne nagelaten betrekkingen onderstand genieten. Alleen reeds om der wille van dit schoone doel ware het te wenschen, dat alle verdere tentoonstellingen der Academie, op even schitterende uitkomsten kunnen wijzen als de Jubileum-tentoonstelling van het vorige jaar.

(A. et A.) PRIJSVRAGEN.

Voor den bouw van een nieuwen schouwburg te Stokholm is eene prijsvraag uitgeschreven, waarvan het programma door Z. M. den koning van Zweden is vastgesteld. Behalve de noodige teekeningen tot toelichting van het ontwerp, wordt eene berekening van kosten verlangd. De inzending der antwoorden moet uiterlijk op 30 November e. k. geschieden aan het adres van het Kongl. öfver-Intendents Embetet te Stokholm, waar het programma met eene bijbehoorende teekening op aanvrage te bekomen is. Ingevolge de bepalingen van dit programma worden een eerste prijs van *tweeduizend kronen* een tweede van *vijftienhonderd kronen* en een derde van *duizend kronen* uitgeloofd, en bovendien eene som van vijftienhonderd kronen beschikbaar gesteld om zoo noodig verdienstelijke oplossingen van de prijsvraag, waaraan geen der drie prijzen kan worden toegekend, te kunnen aankoopen. De beoordeeling geschiedt door het Kongl. öfver-Intendents Embetet en den directeur der koninklijke schouwburgen.

Het programma, door de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst uit het Zweedsch vertaald en voor belangstellenden verkrijgbaar gesteld, is van onderstaanden inhoud en de daarbij behoorende teekening ligt in de sociëteitszaal van het Genootschap Architectura et Amicitia ter inzage van de leden.

NIEUWE KONINKLIJKE SCHOUWBURG TE STOKHOLM.

PROSPECTUS.

Men wenscht den nieuwen schouwburg bij voorkeur op de plaats van den tegenwoordigen te bouwen en daarbij grootere of kleinere gedeelten van den ouden te gebruiken, voorzoover dit kan geschieden zonder het doel — de aanwinst van een schouwburg, die alleszins aan de eischen des tijds beantwoordt — uit het oog te verliezen. De mededingers hebben intusschen ook vrijheid plannen in te zenden, waarbij de verplaatsing van het gebouw naar een ander terrein wordt verondersteld, een bouwterrein dat ter beschikking der Regeering is of kan worden gesteld, en dat voor het beoogde plan doelmatiger mocht blijken.

Bij het plan voor den nieuwen schouwburg op het terrein van den tegenwoordigen, zal men rekening hebben te houden met het volgende:

dat de façade van het oude gebouw op het Gustaaf-Adolfsplein ongeschonden blijve;

dat de naar het oosten gelegen zijde van het gebouw eene monumentale en waardige façade bekome, die, evenals de façaden aan Strömgatan en Arsenalsgatan, uit een bouwkundig oogpunt beschouwd, met de hoofdfaçade op het Gustaaf-Adolfsplein zal moeten overeenstemmen;

dat het tooneel in het oostelijk gedeelte van het gebouw moet worden aangebracht en de hoofdingang voor de schouwburgbezoekers zich op het Gustaaf-Adolfsplein moet bevinden, met bij-ingangen van Strömgatan en van Arsenalsgatan;

dat de muren in het noordelijk gedeelte van het gebouw, die nog in bruikbaren staat zijn, voor den nieuwen schouwburg moeten behouden blijven, voorzoover dit niet hinderlijk zal zijn aan eene nieuwe inrichting, terwijl men de binnenmuren van het zuidelijk gedeelte volstrekt niet zal behoeven te ontzien, daar dit om zijn bouwvalligen staat eene algeheele herbouwing vordert; en

dat, in die mate als dit kan geschieden zonder beperking der doelmatige inrichting van de, voor de werkzaamheden aan den schouwburg noodige vertrekken, gelegenheid wordt gewenscht tot het aanbrengen van winkels of verkooplokalen, waarvan de huur eene aanmerkelijke bijdrage tot versterking der schouwburgkas zou kunnen opleveren.

De nieuwe schouwburg zal de volgende, voor de daaraan verbonden werkzaamheden benoodigde lokalen moeten bevatten:

Ruime *vestibules*, met van daar opgaande breede trappen naar het parket en de loges; namelijk twee afzonderlijke trappen naar elken rang;

eene afzonderlijke *vestibule* en trap naar de koninklijke loge;

twee *plaatsbureau's*, ieder met eene afmeting van circa 150 vierk. voet;

de *schouwburgzaal* voor, met het parket en de loges teramen geteld, ongeveer 1300 personen, met ruime zitplaatsen en gemakkelijke ingangen;

de *koninklijke loges* tegenover het tooneel: één voor de koninklijke familie en één voor het gevolg;

foyer voor de koninklijke familie, afmeting circa 500 vierk. voet en daaraan grenzende:

een *kleiner vertrek* met *toilette*;

een *kleine kamer* met *toilette* naast de loge voor het gevolg;

foyer voor het publiek, bij voorkeur één groote zaal van circa 4000 vierk. voet afmeting of anders twee, op verschillende verdiepingen gelegen, zalen, ieder ten naastenbij 2500 vierk. voet groot;

een *klein buffet* voor iederen rang;

closets voor iederen rang, voor heeren en dames afzonderlijk;

corridors van minstens 12 voet breedte;

plaats voor het orkest, met een ingang van beide kanten;

foyer voor de leden van het orkest, tevens tot bewaarplaats van instrumenten, muziekboeken en lessenaars ingericht, circa 1000 vierk. voet groot;

lokalen voor de administratie van den schouwburg, bestaande uit de *wachtzaal* circa 600 vierk. v. afmeting,

Kamer voor *de secretarissen*	»	300	»	»
» » *den hoofddirecteur*	»	400	»	»
» » *den huish. directeur*	»	300	»	»
» » *den kassier en penningm.*	»	300	»	»

een of meer *bibliotheek-kamers*, die, aan elkander grenzende, teramen eene afmeting van 1500 à 2000 vierk. voet beslaan;

een afzonderlijk portaal en trap-opgang naar de administratie- en bibliotheek-kamers leidende.

Het tooneel van de volgende afmetingen:

breedte circa 100 voet en diepte 82 voet, met een uitbreiding naar den achtergrond van circa 30 voet breedte en 14 voet diepte; hoogte van den vloer tot aan den zolder 87 voet, en naar beneden, gerekend van den tooneelvloer tot op den grond van den kelder, 35 voet; de breedte bij de opening van het scherm 40 voet.

Magazijnen voor coulissen en achtergronden, groot genoeg om alle decoraties te bergen, die uit verschillende, gemakkelijk te vereenigen verdiepingen moeten bestaan, zoodat men desnoods over hoogten van 70 voet kan beschikken;

een *magazijn voor decoratieve voorwerpen*, circa 600 vierk. voet;
» » » toestellen tot chemische verlichting » 325 » »
» » » electrische verlichting » 325 » »
» » » lampen » 100 » »
bovengenoemde magazijnen zullen alle naast of in de nabijheid van het tooneel moeten liggen.

Het volgend aantal *kleedkamers*:

5	voor *eerste* acteurs, iedere kamer circa	125	vierk.	voet.
5	» » actrices	125	»	»
5	» *tooneelspeelers*	125	»	»
5	» *tooneelspeelsters*	125	»	»
2	» *vreemde artisten*, als gasten	200	»	»
3	» *eerste danseurs*	125	»	»
1	» *eerste danseurs*	150	»	»
2	» *danseurs van den tweeden rang*	150	»	»
2	» *mannelijke koristen*	275	»	»
4	» *vrouwelijke* »	250	»	»
2	» dito dito	175	»	»
1	» *mannelijke statisten*	250	»	»
1	» *vrouwelijke* »	500	»	»
3	» *mannelijke figuranten*	150	»	»
2	» *vrouwelijke* »	500	»	»
3	» dito dito	150	»	»
2	» compareerenden	450	»	»
1	» mannelijke leerlingen aan het tooneel	150	»	»
1	» vrouwelijke idem	150	»	»
1	» mannelijke leerlingen aan het ballet	150	»	»
1	» vrouwelijke idem	500	»	»
1	» muzikanten op het tooneel enz.	200	»	»
foyer voor de artisten ongeveer		1000	»	»
» » het koor		800	»	»
zaal voor repetities, onderwijs enz.		2000	»	»
met daarbij behoorenden *foyer*		500	»	»
muziekzaal voor artisten		900	»	»
een *muziekzaal voor leerlingen*		200	»	»
oefenzaal voor het koor		2000	»	»
dito » » ballet		2000	»	»
teeken- en modelkantoor		600	»	»
kamer voor den tooneel-intendant		200	»	»
» » » *balletmeester*		150	»	»
» » » *dirigent van het koor*		150	»	»
» » » *regisseur*		100	»	»
» » » *machinemeester*		100	»	»
» » *de opzichters der verlichting*		100	»	»
» » *den brandmeester*		100	»	»
» » *de pruikenmakers* enz.		125	»	»

Portierskamer in den vorm van een keuken of kamer aan de eene zijde van het tooneel;
een portiersloge van minderen omvang aan den daartegenovergestelden kant;
tien eenvoudige schrijfkamers ten gebruike der machinisten, op verschillende plaatsen aangebracht en ook op de verschillende verdiepingen van het tooneel: ieder van ten naastenbij 30—40 vierk. voet;
communicatie-trappen van steen of ijzer;
closets voor de onderscheidene afdeelingen, verscheidene op elke verdieping.

De volgende *lokalen*, die op de zolders kunnen worden aangebracht:

werkplaats voor den décoratief	circa	5000	vierk. v.	groot.
kamer voor den decoratieschilder	»	350	» »	»
werkplaats voor den meubelmaker met daarbij behoorende gelegenheid tot berging van materiaal	»	4000	» »	»
werkplaats voor den schilder van attributen	»	700	» »	»
naai-atelier voor de heeren-garderobe	»	1200	» »	»
een atelier voor het naaien van dames-garderobe	»	650	» »	»
twee knip- en paskamers,	ieder circa	300	» »	»
costuummagazijnen,	tezamen	5000	» »	»
kamer voor het materiaal der costumes	circa	200	» »	»
twee pak- en expeditiekamers voor garderobe	»	200	» »	»

een magazijn voor de attributen, 200 ruim als de gelegenheid dit zal toelaten, maar 200 groot mogelijk.

Woningen voor:

den huishoudelijken directeur	van 5	kamers en keuken,
» *machinemeester en decoratiefbewaarder*	» 3	»
» *regisseur en opzichter over de attributen*	» 3	»
» *brandmeester*	» 2	»
» *opzichter over de verlichting*	» 2	»
» *opzichter over de heerengarderobe*	» 2	»
de opzichtster over de damesgarderobe	» 2	»
den machinist bij de verwarmingleiders	» 2	»

eenige *eenvoudige woningen* voor vuurwerkers, stokers, schoonmaaksters enz. met de voor de bewoners bijzonder ingerichte kelders, closets enz.; de toegang tot die woningen moet zooveel mogelijk bestaan uit trappen, geheel onafhankelijk van de naar het tooneel of naar de zalen leidende trappen;
en eindelijk, naarmate de ruimte van het gebouw dit mogelijk maakt, verschillende *reservekamers*, tot later gebruik.

Voorts moet er worden gerekend op de noodige ruimte voor de electrische verlichting van het tooneel, nl. voor de toestellen daarvoor; voor warmteleiding met waarborgen tegen brandgevaar; voor de ventilatie; voor een kleine werkplaats, waar mechanische toestellen kunnen staan enz. enz.

De teekeningen der mededingers moeten bestaan uit:
plans van kelders, souterrain, parket en loges, benevens van de op gelijke hoogte met deze liggende lokalen;
opgaven, die de verschillende hoogten der zalen, van het tooneel en van de woningen duidelijk te kennen geven; en
uit de *façades* aan de verschillende zijden van den schouwburg; al deze teekeningen en ontwerpen moeten worden uitgevoerd volgens de schaal van 0,5 dec. duim, per 10 voet. [1])

Bovendien zal nog eene korte beschrijving worden ingewacht, behelzende rechtvaardiging van belangrijke inrichtingen en wijzigingen, in het nieuwe gebouw aan te brengen, terwijl een kleine perspectief-teekening daaraan moet worden toegevoegd. Deze laatste zal, indien de plek waar het tegenwoordig schouwburggebouw staat tot bouwterrein wordt voorgesteld, van de Norrbro moeten worden genomen.

De teekeningen moeten uiterlijk den 30sten November van het loopende jaar worden ingezonden aan het adres:

Kongl. Öfver-Intendents Embetet, Stockholm,
»*Drottninggatan N°. 36 B.*"

Elke zending moet verzegeld en met een opschrift, den inhoud vermeldende, voorzien zijn.

De door mededingers ingezonden ontwerpen of beschrijvingen mogen niet met den naam van den inzender worden geteekend; zij moeten van een toepasselijk motto of merkteeken zijn voorzien, dat ook op den omslag moet staan van een tweede, verzegeld stuk, waarop naam en woonplaats van den inzender worden vermeld.

Voor prijzen is eene som van zesduizend kronen beschikbaar gesteld, namelijk:

Een eerste prijs van 2000 kronen
» tweede » » 1500 »
» derde » » 1000 »
benevens 1500 » om, ingeval daartoe aanleiding bestaat, te worden gebruikt tot het aankoopen van verdienstelijke inzendingen, die geen prijs verwierven.

De met een prijs bekroonde inzendingen en teekeningen blijven het eigendom der Zweedsche Regeering en kunnen door deze naar goedvinden worden aangewend.

Niet bekroonde en door de Regeering niet aangekochte ontwerpen kunnen, na afloop der beoordeeling, tegen eene quitantie worden afgehaald op het »Kongl. öfver-Intendents Embetet".

[1]) De oorspronkelijke tekst luidt: i skala 0,5 dec. tum lika med 10 fot". Dit is woordelijk vertaald: Schaal van 0,5 dec. duim gelijkstaande met 10 voet.

(A. et A.) WEDSTRIJD IN DE SCHILDERKUNST IN 1887.

Gedurende weinige dagen waren in de Rijks-academie voor beeldende kunsten alhier, de werkstukken tentoongesteld, door mededingers aan bovengenoemden wedstrijd ingezonden.

De onderwerpen voor dit jaar waren:

1°. *Nausikäa en Ulysses.* (Nausikäa, met haar bevallige vriendinnen aan de oevers der zee spelende en stoeiende, ziet op eens een naakte mannengestalte op haar toekomen. Het is Ulysses, die met zijn schip vergaan en door de zee op het strand is neergeworpen. Het gejubel der meisjes wekte hem en hij waagt het hare hulp in te roepen. Behalve Nausikäa, vluchten alle meisjes weg. Zij hoort den vreemdeling aan en berispt hare speelnooten.)

2°. *Elektra zet Orestes aan tot wraak op Clytemnestra;* Goethe's Iphigenia in Tauris, Act III, Sc. I. (In buitenlandsche kleedij verschijnen Orestes en Pylades te Mycene, en doen zich voor als kwamen zij om de doodstijding van Orestes te brengen. Hun doel is evenwel den dood van Agamemnon te wreken. Elektra, die een ongelukkig leven leidt, wijst Orestes de plek, waar zijn vader het leven heeft moeten laten. Onuitwischbare sporen van bloed zijn sprekende teekenen van de gruweldaad. Zij wijst Orestes op de gevaren, die de kinderen te duchten hebben van een ontaarde moeder als Clytemnestra. Eindelijk drukt zij hem een dolk in de hand.)

Er waren ingezonden vier schilderijen van de heeren P. Ph. Rink (van Oosterhout); D. Lewenstein (van Amsterdam); P. C. de Moor (van Rotterdam) en Govaerts (van Maastricht).

De totaal-indruk van het tentoongestelde was dit jaar niet bijzonder schitterend; hiertoe mag bijgedragen hebben de omstandigheid, dat men de schoone kopieën van Van Looy en Dunselman, naar werken uit Spaansche en Italiaansche verzamelingen, in dezelfde zaal had geëxposeerd, maar ook vooral de armelijke en onoordeelkundige wijze, waarop de geheele zaal was ingericht.

Bij afzonderlijke beschouwing der doeken bemerkte men al spoedig, dat de taak der Jury ditmaal niet moeilijk moet zijn geweest; het verschil in kwaliteit en opvatting is zoo groot, dat schier bij den eersten aanblik de betrekkelijke waarde der schilderijen in het oog valt.

De eerstbekroonde schilderij (gouden medaille), die van den heer P. Ph. Rink, is in academischen stijl behandeld; aan de teekening is veel zorg besteed, de kleuren zijn in fijnen toon gehouden en doen meer aan een aquarel dan aan een olieverfschilderij denken.

De heer P. C. de Moor (accessit) heeft meer naar krachtig coloriet en pikante tegenstelling van licht en bruin gestreefd, waardoor echter compositie en teekening minder tot haar recht zijn gekomen; overigens mag het stuk eene aantrekkelijke schilderij heeten.

De vervaardiger van de schilderij, als n°. 5 aangeduid, heeft hetzelfde onderwerp als de heer Rink gekozen, nl. Nausikäa en Ulysses. Waar de laatste echter zijne figuren in het volle zonlicht plaatst, laat de auteur van n°. 5 de handeling plaatsgrijpen in eene schaduwrijke omgeving; kleur en teekening in dit stuk zijn zeer middelmatig, ofschoon er veel zorg aan besteed schijnt.

Het tweede onderwerp „Elektra zet Orestes aan tot wraak op Clytemnestra", was door den heer De Moor behandeld en eveneens door den vervaardiger van n°. 8; de groote moeilijkheden van dit onderwerp zijn door den heer De Moor grootendeels ontgaan door zijne wijze van behandeling; in de perspectief zijn eenige onjuistheden waar te nemen.

Nog minder goeds is te zeggen van n°. 8; de geheele voorstelling is conventioneel en het tegendeel van klassiek; gelaatsuitdrukkingen en poses zijn karikatuurachtig overdreven, het costuum van Elektra is stijf gedrapeerd, dat van Orestes daarentegen goed geschilderd.

Hopen wij ten slotte dat de verwachtingen, waartoe de verdiensten in de bekroonde werken aanleiding geven, niet worden beschaamd en een volgend jaar het peil der inzendingen dat van dit jaar zal overtreffen.

(A. et A.) TENTOONSTELLING VAN DECORATIEF SCHILDERWERK.

Een tusschen gesmeed-ijzeren dragers hangend bord, dat bij het bloemperk voor het American-hotel te Amsterdam is geplaatst, noodigt de voorbijgangers uit tot een kijkje op de tentoonstelling van decoratief schilderwerk, georganiseerd door de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst.

Met het oog op de hooge vlucht, die de decoratieve schilderkunst in de laatste jaren hiertelande heeft genomen en het aantal talentvolle beoefenaars, dat zij telt, valt het denkbeeld eener tentoonstelling, waar de beste voortbrengselen op dat gebied bijeengebracht zijn, zeer zeker te roemen. Als men de zaal binnentreedt, trekken allereerst de goed bestudeerde kopieën naar Italiaansche meesters en naar Rembrandt, door N. van der Waaij, de aandacht; het diepe, warme coloriet van de meesters der Renaissance is in deze studiën op voortreffelijke wijze weergegeven. Het figuurschilderen wordt door den heer Van der Waaij en zijn medewerker Witkamp over het geheel genomen met veel succes beoefend; dit blijkt o.a. uit de decoratieve figuren „Kunst en Industrie" (wandbeschildering) en het als schilderij behandeld plafond, ter tentoonstelling aanwezig. Gemakkelijk gedaan, juist van vorm en aangenaam, pittig in waterverf geschetst, getuigen deze ontwerpen voor den ernst, waarmede de schilders hun taak hebben opgevat en voor hun meesterschap over den vorm. De kleuren der wandbeschildering, omlijst door een marmeren ordonnantie, zijn zeer stil gehouden; het naakt en de fijne strakke plooien der dunne kleederen met hare grijsgele schaduwpartijen, benevens enkele vroolijk gekleurde attributen, waren hoofdmotieven voor de welgeslaagde decoratie.

Het plafond huldigt de eigenaardig Fransche opvatting van zwevende figuren in een fraaie wolkenmassa, die men waarneemt door de met een balustrade omgeven zolderopening, waarachter kinderfiguren, half verscholen, eveneens het schouwspel gadeslaan. Ofschoon uit een oogpunt van stijl moeilijk verdedigbaar, heeft een dergelijk plafond veel aantrekkelijks, wanneer de groepeering der figuren smaakvol, de teekening correct en de kleuren aangenaam zijn — en aan deze eischen is door de samenstellers voldaan. De behandeling der waterverfstudie verdient in alle opzichten geroemd te worden.

De heer Willy Martens stelt een dergelijk plafond tentoon — een schets in olieverf. Een wulpsche vrouwefiguur, met thyrsosstaf en reehuid, ligt op een rustbed van glinsterend witte wolken in het luchtruim uitgestrekt; vroolijke kinderfiguren omzweven haar. Deze schets is zeer vluchtig, de vormen zijn slechts vaag aangeduid; als kleurcompositie schijnt dit ontwerp niet onverdienstelijk.

Prof. G. Sturm zond photographieën van zijn cartons voor de tegel-sgraffito's, die de gevels van het Rijks-museum zullen versieren. Een rijkdom van figuren, in 17e-eeuwsche kleederdracht voortreffelijk geteekend, zijn, in een optocht met heraulten en zegewagens, deftig en bedachtzaam gegroepeerd. Het geheel is rijk, decoratief en met zorg bestudeerd: of men echter al het schoone dier kunstwerken zal kunnen genieten, wanneer zij zich op de aangewezen plaats bevinden, betwijfelen wij sterk. Het in paneelen verdeelde fries toch is behandeld als een soort van vlakversiering, de figuren zijn voor het meerendeel alleen in omtrek aangegeven; zal daardoor niet een onrustig effect worden teweeggebracht, dat het nauwkeurig bezien der prachtige details eenigermate tegengaat? Als decoratief onderdeel zullen de reusachtige schilderijen hunne werking niet missen, maar zal men de moeite en de kunst niet betreuren, verspild aan composities, die, eenmaal op haar plaats in het bouwwerk aangebracht, niet tot haar recht komen? De overige studiën van prof. Sturm zijn eveneens zeer interessant; de ernstige, bijna sombere opvatting der figuren met hun zware, gespierde vormen is een eigenaardigheid van den schilder, die velen bij de beschouwing zijner werken treft. Evenzoo het sterk sprekend Duitsch karakter der figuren en van hunne behandeling. *Nationale* kunst is dit — trots de groote artistieke eigenschappen van het werk — *niet*.

Van de door den heer A. F. Gips uitgevoerde kindergroepjes zijn photographieën tentoongesteld; losheid in de compositie concurreert hier met geestige vinding. Zijn schetsen van een wandvlak van een balzaal en een plafond van een schouwburgzaal, verdienen even-

zeer de aandacht; de eerstgenoemde vooral is vroolijk, origineel van kleur en samenstelling.

De heer Sluijterman stelt een goed ontworpen wandvlak in Rococostijl tentoon, en vervolgens nog eenige projecten voor de versiering van caisson-zolderingen, benevens photographieën van de uitgevoerde paneelen.

Van den heer Andréa zijn een studie in olieverf naar damasten draperieën en andere goed uitgevoerde versieringen aanwezig. De op naturalistischen grondslag ontworpen friezen en paneelen vertoonen een goed gedachte verdeeling en juiste styleering. Waarschijnlijk compositie's van leerlingen der kunstnijverheidschool [1]), verdienen deze uitingen eener nieuwe stijlrichting ten zeerste de aandacht; niemand zal de vinding, die in de compositie's schuilt, ontkennen, evenmin zal men aanmerking maken op de uitvoering, die bij sommige dezer studies niets te wenschen overlaat; of zij echter als „schoon geheel" algemeen zullen bevredigen, blijft vooralsnog de groote vraag.

De heer Jesse stelt eenige kleurstudie's tentoon en de heer G. H. Bauer schetsen voor sgraffito's. De laatste zijn niet alle met dezelfde zorg ontworpen; de friesversiering met ruiters o. a. kan onmogelijk als ernstig werk beschouwd worden: daarvoor zijn de figuren te zeer misteekend en is de behandeling te hard, te onbeholpen. De nagemaakte gobelin-fries, eveneens door Bauer geëxposeerd, is met het oog op het doel niet onaardig ontworpen. De samenstellers zullen evenwel zelf moeten erkennen, dat hun product te veel glimt, te grof, niet fluweelachtig genoeg is om voor gobelin te worden aangezien; wij raden ze ten sterkste de door Marque nagemaakte gobelins in den foyer van den Rotterdamschen schouwburg in oogenschouw te gaan nemen, dan zal het verschil hun duidelijk worden.

Delftsche tegeltablcau's, nagemaakt in porselein, een aantal kleine tegeltjes, voorgesteld door één porseleinen tegel, waarop men, kinderachtig genoeg, een verdeeling in vakken heeft gemaakt, zijn weinig verkwikkelijke producten. Men kan ze echter hier aanschouwen. Het ornement van de randen is mager en de compositie weinig verdienstelijk: in een der randen is verder de fraaie figuur van Gips (diploma Bakkerijtentoonstelling) overgenomen; de kleur dezer tegels gelijkt niet in het minst op die van het Delftsch.

Eindelijk zijn nog ter tentoonstelling aanwezig photographieën van fraaie, met decoratief schilderwerk versierde vestibulen.

Enkele inzendingen zijn onbesproken gebleven; zij behooren echter niet tot de belangrijkste en men vindt er een aantal voorbeelden bij van de onvervalschte huisschilders-ornementiek.

[1]) Toen wij de tentoonstelling bezochten was nog geen catalogus aanwezig.

(A. et A.) MASTIEK VOOR LABORATORIA.

Een mastiek, dat goed tegen zuren bestand is en daarom voor werktafels en zuurkasten in laboratoria een goede plaats vindt, is misschien niet van algemeene bekendheid.

Het wordt gemaakt uit een mengsel van 6 KG. duinzand, 2 KG. gewasschen krijtwit, 0.15 KG. goudglit en 0.55 KG. gekookte lijnolie.

Zand en krijt moeten goed droog worden gezift, vervolgens worden de droge bestanddeelen goed dooreengemengd, waarna men door langzame toevoeging van de olie een lijvig deeg verkrijgt, gereed om te verwerken.

De laag wordt ter dikte van 1½ à 2 cM. aangebracht en moet goed worden aangestampt.

VEREENIGING TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST TE GRONINGEN.

Vergadering van Zaterdag 1 October 1887.

Op de gewone maandelijksche vergadering, door deze Vereeniging gehouden, werden eenige afleveringen van het werk Iets over kleur en stijl, van den heer Van Grieken, met belangstelling berichtigd, terwijl tot leden van de jury voor de beoordeeling der uitgeschreven prijsvraag »eene boerderij" benoemd werden de heeren Bos, Huurman en Kruisinga.

De heeren Haseu, Kruisinga en Wibbelink, resp. 1ste-Secretaris, Penningmeester en Bibliothecaris der Vereeniging, brachten achtereenvolgens hunne jaarverslagen uit. Wij teekenen daaruit aan, dat 7 nieuwe leden toetraden, terwijl de Vereeniging door verschillende oorzaken 11 leden verloor; dat de ontvangsten in het afgeloopen boekjaar *f* 382.37½ bedroegen en de uitgaven *f* 333.91½, zoodat er een batig saldo is van *f* 48.46. Tot het nazien der rekening van den Penningmeester werden door het bestuur de heeren Schwitters en Huurman aangewezen.

Daarna werd de verkiezing van een nieuw bestuur aan de orde gesteld, daar volgens het reglement alle bestuursleden aftreden, maar terstond herkiesbaar zijn. Op voorstel van den heer Huurman, waarmede alle leden krachtig instemden, werd de Voorzitter, de heer Moolenaar, bij acclamatie herkozen. Na gehouden stemming werden de heeren Haseu, Hoekzema, Kruisinga, De Vries en Wibbelink herkozen en de heer Peddemors in plaats van den heer Nijhuis tot bestuurder benoemd. Na verkoop van eenige weekbladen bij opbod, werd de vergadering gesloten.

VARIA.

Middel tegen het ontsporen van sneltreinen op gladde rails. De Hinckleysche locomotievenfabriek te Boston, in de Vereenigde-Staten van Amerika, heeft een nieuw systeem van locomotieven onderhanden, dat zich van het oude in hoofdzaak onderscheidt, doordat het slechts één enkel stel drijfwielen bezit en tot het bereiken van een verhoogde snelheid is ingericht. Eene Maatschappij te Boston heeft zulk een locomotief voor eene proefneming besteld en is voornemens de zoogenaamde bliksemtrein „de vliegende Yankee" op de lijn Boston—Maine daarmede te doen loopen. Bij dit systeem zijn groote veranderingen aangebracht en vele verbeteringen van niet gering belang toegepast. Ook tegen het doorslaan van de drijfwielen bij het aanzetten van beweging, het slepen of glijden der wielen over de rails en over het algemeen tegen het „niet pakken" zijn maatregelen genomen, die het gevaar van ontsporen sterk verminderen. Een straal droog zand zal door sterk saamgeperste lucht over de rails vóór de drijfwielen gespoten worden, eene vinding, die op vele Engelsche spoorwegen in gebruik is en thans bij wijze van proef op de Chicago—Barlington- en Quincijlijn wordt toegepast. Daar het op de rail gespoten zand bij middelmatige snelheid onmiddellijk onder het drijfwiel geraakt, kan het niet van de rails door wind, regen of trilling verwijderd worden. Proeven in Engeland hebben bewezen, dat het zand van grooten invloed is op de geschiktheid van het éénstel drijfwielensysteem.

BINNENLANDSCHE BERICHTEN

's-HAGE. Het cijfer, op de begrooting van Waterstaat uitgetrokken voor onderstand aan ambtenaren bij den aanleg der Staatsspoorwegen, die in 1888 zullen worden ontslagen, bedraagt *f* 26,000. Die onderstanden zullen worden toegekend volgens Kon. besluit aan hen, die er aanvraag om doen. Zij, die minder dan 10 jaar dienst hebben, blijven buiten aanmerking. Door de overigen wordt onderstand genoten gedurende hoogstens ⅔ van den tijd, dien zij in dienst zijn geweest. Het bedrag zal bepaald worden op niet meer dan de helft der laatst genoten bezoldiging, tot een maximum van *f* 1500.

— Zaterdag 1 October heeft aan het bureau van het uitvoerend comité der te 's-Hage te houden tentoonstelling van oude en nieuwe kunstnijverheid de opening plaatsgehad van de inschrijvingen voor het maken en leveren in leengebruik van een *stel* van het tentoonstellingsgebouw, zijnde gevel en decoratief hieronder niet begrepen.

Het werk is gegund aan C. J. van Roode Jr., als zijnde in verband met den opgegeven prijs per M². schotwerk en tafels de laagste inschrijver.

AMSTERDAM. De examens voor de akte in teekenen middelbaar en lager onderwijs zijn 26 Sept. jl. begonnen; zij worden gehouden in het Rijks-museum te Amsterdam in enkele der lokalen van de Rijksnormaalschool voor teekenonderwijzers. Zij zijn voor het publiek toegankelijk en zullen duren tot 3 December.

Voor hen, die de akte verlangden voor M. O. M². (rechtlijnig teekenen en de perspectief) en O. (boetseeren) is het examen begonnen 26 Sept. en liep eergisteren ten einde. Voor de eerste akte hadden zich opgegeven 17 candidaten, een is niet opgekomen; 4 trokken zich gedurende het examen terug en geslaagd zijn de heeren: J. H. A. M. Bianchi, te 's-Gravenhage; H. J. Caners te Ravenstein; J. Haag te Amsterdam; J. B. van Haaren, te Rotterdam; P. M. A. Herrmann te Amsterdam; N. W. Lit te Groningen; J. L. M. Lauweriks, te Roermond.

Voor de akte O waren er vier candidaten. De akte is uitgereikt aan de heeren C. Bruyn Jr., te Zaandam, en J. H. Schröder, te Amsterdam.

ASSEN. Voor de betrekking van gemeente-architect (jaarwedde *f* 900) hebben zich 76 sollicitanten aangemeld, onder welke zelfs twee ingenieurs.

BENOEMINGEN.

— Bij Koninklijk besluit van 30 September 1887 n°. 21 is Dr. J. F. van Bemmelen, adsistent bij het Museum van Natuurlijke Historie te Utrecht, voor het tijdvak van 1 October 1887 tot en met 31 Juli 1888, benoemd tot leeraar bij de Normaalschool voor Teekenonderwijzers en bij de school voor Kunstnijverheid te Amsterdam.

— Tot tijdelijk opzichter-teekenaar bij de gemeentewerken te Nieuweramstel is met ingang van 10 October a. s. benoemd de heer H. van Someren, thans dagelijksch opzichter bij den bouw eener school te Ossendrecht.

ADVERTENTIEN.

OPENBARE AANBESTEDING.

BURGEMEESTER en WETHOUDERS van *AMSTERDAM*, zullen op **Maandag 17 October 1887**, des middags te 12 uur, op het Raadhuis, in het openbaar **aanbesteden:**

a. **Het vernieuwen in ijzer van de brug N°. 229 over den Zwanenburgwal vóór de Zwanenburgerstraat en bijbehoorende werken.**

b. **De levering van bijna 50 ton Balkijzer voor de brug N°. 229 over den Zwanenburgwal vóór de Zwanenburgerstraat.**

c. **Het leveren van Hardsteenwerk.**

De Voorwaarden dezer Aanbesteding zijn uitsluitend te verkrijgen ter Stads-drukkerij, tegen betaling van *f* 1.— voor de sub *a* (met één teekening), *f* 0.50 voor de sub *b* (met één teekening aangehecht) en *f* 0.50 voor de sub *c* genoemde (met één teekening aangehecht).

Inlichtingen worden gegeven, voor de sub *a* en *b* genoemde ten Kantore van den Stads-Architect, Raadhuis kamers N°. 96 en 102, en voor de sub *c* genoemde ten Kantore van den Stads-Ingenieur, Raadhuis Kamer N°. 93, des ochtends van 10—12 uur, gedurende de week welke der besteding vooraf gaat.

Burgemeester en Wethouders voornoemd:
VAN TIENHOVEN.
De Secretaris,
LE JOLLE.

Amsterdam, 6 October 1887.

Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen.

AANBESTEDING
(Voor rekening van den Staat).

Op **Dinsdag den 18den October 1887**, des namiddags ten 2 ure, aan het Centraalbureau der Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen bij de Moreelse Laan te *Utrecht*, van:

Bestek AX.

Levering van stalen spoorstaven, stalen lasch- en eindplaten, stalen schroefbouten en ijzeren haakhouten, ten behoeve van het tweede spoor tusschen KRUININGEN en MIDDELBURG.

Bestek AY.

Levering van eikenhouten dwarsliggers en van eikenhout voor wissels en kruisingen, ten behoeve van het tweede spoor tusschen KRUININGEN en MIDDELBURG.

De besteding geschiedt volgens art. 22 resp. art. 12 van het bestek.

De bestekken liggen van den 5den October 1887 ter lezing aan het Centraalbureau bij de Moreelse Laan en aan het bureau van den Heer Sectie-Ingenieur H. E. BEUNKE te *Breda* en zijn op *franco* aanvraag aan genoemd Centraalbureau (Afd. Weg en Werken) te bekomen, tegen betaling van *f* 0.50 per stuk.

Inlichtingen worden gegeven aan het Centraalbureau (Afd. Weg en Werken).

Utrecht, den 3den October 1887.

Notaris VAN ITTERSUM te *Vianen*, zal ten verzoeke van de Firma: »MIJNLIEFF en Cº." aldaar, op **Woensdag 26 October 1887**, 's middags om 12 uur, in het Logement »HET ZWIJNSHOOFD", te *Vianen*, **publiek verkoopen:**

Eene in volle werking zijnde

Fabriek van Pannen en Plavuizen,

gunstig gelegen aan het Kanaal van *Amsterdam* naar de Merwede, (Sectie *Vianen—Gorinchem*) onder de gemeente *Vianen*, met **Bouw-, Weiland** en **Hakhout**, geheel groot 11.3848 H.

De opstal bestaat uit **3 Ovens, 5 groote Droogloodsen, Directeurswoning, 11 Arbeiderswoningen, Wagenhuis** en **Paardenstal.**

De massa der perceelen staat slechts op *f* 15700.—.

Stoomfabriek van gedreven en geslagen ZINK- en KOPERWERKEN.

KLIJN, TISSOT & Cº.

Amsterdam. Nieuwe Teertuinen 16.

Vervaardigen **Ornamenten** naar elk ontwerp of teekening. Inrichting voor het **galvaniseeren** van ijzer. Etalage van verschillende monsters op de Permanente Tentoonstelling van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst *Amsterdam*.

A. J. BACON & Cº.

Ingenieurs, Aannemers van **Verwarming en Ventilatie, Gas- en Waterleidingen, Bouwmaterialen enz.**

BEKROOND met **Gouden, Zilveren en Bronzen Medailles.**

Overtoom N°. 239, AMSTERDAM.

Inrichtingen voor openbare gebouwen, gestichten, woonhuizen, villa's, kantoren, enz.

Projecten en begrootingen worden kosteloos geleverd.

AANBESTEDING
EENER
KERK met TWEE TORENS.

HET R. K. PAROCHIAAL KERKBESTUUR VAN DEN H. JOZEF TE *TILBURG* is voornemens in bijzijn van den daarmee gelasten Architect H. J. VAN TULDER op **MAANDAG 24 OCTOBER 1887,** des voormiddags ten 11 ure, onder nadere goedkeuring, in 't Koffiehuis van 't Hôtel DE GOUDEN APPEL, bij den Heer BROX op den Heuvel te *Tilburg*,

publiek aan te besteden:

Het voltooien door verlenging der in 1872 gedeeltelijk gebouwde St. Jozefkerk en het daarnaa bouwen van twee torens met de levering van alle materialen, benevens het restaureeren van het bestaande gedeelte zooals dit in 't gedrukte bestek is omschreven en bedoeld.

De besteding geschiedt bij enkele inschrijving volgens artikel 18 van het bestek, zullende de aanwijzing in loco worden gedaan op **Maandag 17 October e. k.**; de bijeenkomst is ten 11 ure, in boven vermeld Koffiehuis.

Nadere informatiën zijn te bekomen bij den Architect H. J. VAN TULDER, Spoorlaan 872 te *Tilburg*, alwaar, behalve de ontwerp-teekeningen, nog menigvuldige teekeningen op grootere schaal dagelijks van des voormiddags 10 tot 12 en des namiddags van 2 tot 5 ure, uitgezonderd des Zondags, te bezichtigen zijn.

De bestekken zijn, zoolang de voorraad strekt, op franco aanvrage onder toezending van *f* 1.50 verkrijgbaar vanaf 10 October e. k. bij den drukker en boekhandelaar WILLEM BERGMANS te *Tilburg*.

PHOTOLITHOGRAPHIE, PHOTOZINCOGRAPHIE en Stéréotype-Inrichting

van G. J. THIEME, te Arnhem.

De ondergeteekende vestigt de aandacht op zijne inrichting voor **Photolithographie,** bijzonder geschikt voor de reproductie van **Plans, Teekeningen** enz. van HH. Architecten en Bouwkundigen; op die voor **Photozincographie** voor de reproductie van **Platen en Gravures**, ook van **Teekeningen** voor Boekwerken enz. ten dienste van HH. Uitgevers en op zijne **Stéréotype-Inrichting** voor HH. Drukkers, alles tot de minste prijzen.

Prospectussen met proeven van bewerking, worden op *franco* aanvrage gratis toegezonden.

G. J. THIEME.

KLOOS & VAN LIMBURGH
ROTTERDAM
EIGENAARS van BASALTGROEVEN
in RIJNPRUISSEN.

Agenten van de Maatschappij van Quonast, van de Hardsteengroeven der Maatschappij St. Georges en van de Bonner Portland-cement Fabriek.

Handelaars in Basalt, Hardsteen, Bruinsteen,

Faconval-, porphier- en basaltkeien.

W. WEIMER,

56 Warmoesstraat, Amsterdam.

ATELIER tot het vervaardigen van in lood gezet glas voor kerkramen en apartementwerk.

Eenig etablissement in *Amsterdam*. Concurreerende prijzen met het Buitenland. Eene nieuwe sorteering monsters en teekeningen steeds voorhanden.

Magazijn van Spiegel- en Venstergias,

en daarmede in verband staande artikelen.

BECKER & BUDDINGH. — ARNHEM.
KONINKLIJKE FABRIEK VAN
WATERPAS-
HOEKMEET-
en andere
INSTRUMENTEN,
voor INGENIEURS ARCHITECTEN,
LANDMETERS, TEEKENAARS enz.
Gedmailleerd-ijzeren **PEILSCHALEN,**
WEEGWERKTUIGEN.

B. HOLSBOER. - Arnhem.
Leverancier van Z. M. den Koning.
Fabriek en Magazijn van Instrumenten voor wetenschappelijk gebruik.
Bekroond voor Waterpas-, Hoekmeet- en andere instrumenten
met Zilver 1868, 1881, 1883 (Internat. Tentoonst.)
Hoogste onderscheiding 1879.
EQUERRES, MEETKETTINGEN, BRIEF- en PAKKETBALANSEN, enz. enz.
BAKENS, ROTATIE- en INDUCTIE-TOESTELLEN, TELEGRAAF-APPARATEN, enz. enz.

JAN VAN DER POT, Scheepmakershaven N°. 3, Rotterdam,
KYANISEERFABRIEK.
Het **kyaniseeren** is het eenigste afdoende middel tegen **verrotting** en **zwam.** De bewerking geschiedt geheel **reuk-** en **kleurloos.** Desverlangd bijlevering van hout.
Prima Engelsche Portland-cement merk „Wallsend"
van uitmuntende kwaliteit en tegen concurreerende prijzen.
Duitsche Portland-cement merk „Dijckerhoff & Söhne".
Belgische kluit- en hydraulische kalk.
Billijke prijzen en vrachten.
Kunstgraniet systeem Petitjean.
Prospectussen en prijscouranten worden op aanvraag franco toegezonden.
Gelieve op voornaam en adres te letten.

NEUCHÂTEL ASPHALTE COMPANY LTD, LONDON.
Exploitatie der Mijnen van Val de Travers.
FABRIEK TE AMSTERDAM Beltweg N°. 3.
TRADE MARK. VAL DE TRAVERS
NATUURL. ASPHALT VAN VAL DE TRAVERS ZWITSERLAND.
Gecomprimeerde Asphaltwegen en dito Dorschvloeren.
Werken in Asphalt-Mastiek voor Trottoirs, Skating-Rinks, Moutvloeren, Kelders.
Kolf- en Kegelbanen, Winkel- en Magazijnvloeren, Gangen, Veranda's, Brug- en Dakbedekkingen, Beton-Fundeeringen, Stallen enz. enz. enz.
Zindelijk, Vochtwerend, Ondoordringbaar, Geraaswerend.
Asphalt speciaal tot wering van vochtige muren.
Voor inlichtingen omtrent het leggen van **Vloeren, Bedekkingen** enz. gelieve men zich te adresseeren aan het Kantoor der fabriek, Beltweg 3, *Amsterdam*, of bij den Heer H. G. KNOOPS C.Ozn., Beekstraat F. 62, te *Arnhem*.
De Directeur, **W. PATON WALSH.**

DE LINT & C°.
Oostzeedijk 248, Rotterdam.
VLOER- en WANDTEGELS,
TROTTOIR-, CEMENT- EN IJZERSTEENTEGELS.
Groote voorraden.

H. & J. SUYVER,
FABRIKANTEN VAN
STOOMKETELS EN WERKTUIGEN,
op de Intern. Tentoonstelling te *Amsterdam* 1883 bekroond met
EERE-DIPLOMA (hoogste onderscheiding).
Hollandsche Tuin en Zeepaard,
Bickerstraat
AMSTERDAM.

A. H. VAN BERGEN,
FABRIKANT TE
Heiligerlee, prov. Gron.
SPECIALITEIT IN
Nieuwe Constructie
BRANDSPUITEN.
TORENUURWERKEN
EN
LUIDKLOKKEN,
op binnen- en buitenlandsche Tentoonstellingen bekroond.
ANTWERPEN 1885. EEREDIPLOMA.
Gouden en Zilveren Medailles.

J. H. DE VRIES.
Decoratieschilder
VAN
Z. M. den Koning.
SPECIALITEIT
IN
PIERRE-ORNÉE.
Nieuw versieringsmateriaal voor **bouwwerken,** bekroond met het **Eerediploma** (hoogste onderscheiding) op de **Internationale Tentoonstelling van Bouwmaterialen** en aanverwante artikelen te *Groningen*, in 1886.
Onovertreffbare vervanging van Sgraffito, biedt volkomen weerstand aan den invloed van ons klimaat, kan met het grootste succes worden gebezigd voor het **versieren van Pilasters, Friezen, Schilden, Borstweringen, Wandbekleedingen enz.,** wordt geleverd in alle gewenschte afmetingen, voor verzending geschikt, en den gewenscht **overeenkomstig** de **teekening van den Architect.**
Monsterstukken worden op franco aanvrage gaarne ter bezichtiging toegezonden door den vertegenwoordiger **J. H. DE VRIES,** te *Groningen* A-Kerkstraat, en door de Agenten:
Firma Brinck en Van Voen, Damrak 90 te *Amsterdam*.
J. van Eck en Zoon, Gierstraat te *Haarlem*.
A. E. Braat, Goudsche singel 98, te *Rotterdam*.
A. Singels Azn., Op de Vest, te *Dordrecht*.
H. C. Lathouwers, te *Vught* en *'s Bosch*.
A. de Morie, Achter-Twijnstraat, *Utrecht*.
C. Teunissen, Smitstraat, *Nijmegen*.
A. J. A. Andriessen, *Winterswijk*.
S. J. H. Troester, Terborgstraat, *Zwolle*.
S. A. Celtel, Tuinen, *Leeuwarden*.
Verklaringen van H.H. Bouwkundigen ter inzage, waaruit de deugdzaamheid reeds gedurende 2 jaren blijkt.

Gedrukt bij G. W. van der Wiel & Dº., te Arnhem.

De Opmerker.
Orgaan van het Genootschap
ARCHITECTVRA ET AMICITIA
Weekblad voor Beeldende Kunst en Technische Wetenschap
A.W.W.

Redacteur-uitgever F. W. VAN GENDT Jr.
Adres voor Redactie en Administratie van het Weekblad en advertentiën: Bureau van *De Opmerker*, Driekoningenstraat 28, *Arnhem*.
Bureau der Redactie van *Architectura et Amicitia* JAN SPRINGER, H. G. JANSEN en A. REIJDING.
Stukken, deze Redactie betreffende, te adresseeren aan den heer A. REIJDING, Stadhouderskade 4, te *Amsterdam*,
en al, wat de Administratie van het Genootschap betreft, aan den heer G. A. ZEEMAN, Leidschestraat 60, te *Amsterdam*.

ABONNEMENT *f* 2.25 per 3 maanden of wel *ten gulden* per jaar, bij vooruitbetaling en franco toezending van dit bedrag. Voor het buitenland *f* 7.50 en Nederlandsch-Indië *f* 9.—, beiden bij vooruitbetaling.
ADVERTENTIËN ad 20 cent voor elken regel plaatsruimte en 10 cent voor een bewijsnummer, worden tot Vrijdagavond aangenomen.
AFZONDERLIJKE NOMMERS, bij contante betaling ad 15 cent per stuk en 25 cent per plaat, te bekomen aan het Bureau van *De Opmerker* te *Arnhem* en bij den Hoofd-correspondent JOH. G. STEMLER CZN., Boekhandelaar te *Amsterdam*.

MEDEDEELINGEN VAN HET GENOOTSCHAP.

889ste gewone vergadering, te houden op Woensdag den 19den October, des avonds te acht uren, in het American Hotel op het Leidscheplein alhier.

De agenda voor deze vergadering luidt:

1°. Mededeelingen van het Bestuur.
2°. Installatie der nieuwe leden.
3°. Ballotage van den heer A. H. Hartkamp, voorgesteld door de heeren Piet Springer en Karel Meijer.
4°. Bijdrage van den heer H. G. Jansen.
5°. Kunstbeschouwing door den heer H. J. Wigman.

Namens het Bestuur:
De 1ste-Secretaris,
G. A. Zeeman.

(A. et A.) DE VLAAMSCHE SCHOUWBURG TE BRUSSEL.

Met grooten luister werd op den avond van 1 October de nieuwe Vlaamsche schouwburg te Brussel ingewijd. Het gold dan ook een triomf der Vlaamsche beweging, die slechts behaald was na jaren van inspanning; geen wonder, dat den hoofdpersonen, in de eerste plaats den populairen burgemeester Buls en niet minder den talentvollen architect Jean Baes, schitterende ovaties ten deel vielen.

Het is niet gemakkelijk om zonder afbeeldingen een juiste beschrijving van het gebouw te geven; vooral het uitwendige wijkt geheel en al af van het gewone type.

Het meest in het oogvallend in de ordonnantie zijn de ijzeren balkons welke, vier verdiepingen hoog, correspondeerende met even zoovele galerijen, langs beide zijgevels van het gebouw zijn aangebracht; de voorsprong dezer balkons wordt naar boven telkens minder, zoodat het geheel eenigszins den indruk van eene Indische pagode teweegbrengt.

De voorgevel is in drie traveeën ingedeeld, welke op de hoogte van den hoofdfoyer groote halfcirkelvormige glasvelden bevatten, met eene kleinere deur in het midden, zooals men dit bij Fransche voorbeelden dikwijls aantreft. Drie busten, waarbij ook die van Vondel voorkomt, dienen tot bekroning der deuren.

De détails vertoonen Vlaamsche vormen; in hoofdvormen en groepeering is echter in de eerste plaats rekening gehouden met de eischen der practijk, wat echter, dank zij den goeden smaak en de grootsche fantasie van den ontwerper, juist oorzaak is geweest van eene zeer origineele en schilderachtige oplossing. Hardsteen, zandsteen en ijzer zijn de voornaamste materialen, aan het uitwendige toegepast.

Het gebouw aan den hoofdgevel binnentredende, komt men door een peristyle in de trapzaal, welke vierkant van grondvorm is; ter weerszijden van het controle-bureau voeren breede trapvleugels naar de benedenloges en naar den foyer. Deze foyer is zeer rijk in Vlaamsche-renaissancen geest gedecoreerd; de grondtoon is donkerrood, waarop de wapens en deviezen, waarmede de wanden versierd zijn, en vooral het faïence en porselein zeer gunstig uitkomen; aan de beide korte einden zijn de, in eikenhout betimmerde, buffetten geplaatst, eveneens met fraai aardewerk versierd; de verlichting geschiedt door middel van zeer artistiek bewerkte kronen van gesmeed ijzer. Ook deze zaal wijkt geheel af van het gewone type van een schouwburgfoyer. Een foyer voor de mindere rangen bevindt zich vlak erboven en is uit den aard der zaak minder weelderig van uitvoering.

De toeschouwersruimte bevat, zooals reeds is gezegd, vier hoog galerijen, die allen onmiddellijk met de ijzeren balkons aan de gevels in verband staan; deze galerijen eindigen op zekeren afstand van den tooneelwand. De architect heeft aan deze schikking (waarbij wel eenige plaatsruimte verloren gaat) de voorkeur gegeven, ten einde de rijke en smaakvol ontworpen omlijsting der tooneelopening geheel tot haar recht te doen komen. Deze oplossing van het moeilijke vraagstuk omtrent de aansluiting der galerijen aan de tooneelopening, is zeker nieuw; of ze echter navolging vinden zal, durven wij betwijfelen. Onder de galerijen zijn nog baignoires aangebracht en de hak is verder ingedeeld op de gewone wijze in stalles en parket.

Ook de grondkleur van deze zaal is rood; de borstweringen van alle galerijen zijn versierd met cartouches, waarop spreuken en rijmen voorkomen; deze soort decoratie is hier wel wat overdreven, want men telt meer

De Redactie van Architectura et Amicitia stelt zich alleen verantwoordelijk voor den inhoud van stukken, gewaarmerkt met de initialen A. et A.

dan zestig zulke opschriften; de lichtkronen zijn ook in gesmeed ijzer uitgevoerd.

Het orkest is, evenals te Bayreuth, onzichtbaar; de voetlichten zijn niet aan den rand van het tooneel, doch op de afscheiding tusschen de orkest- en de toeschouwersruimte geplaatst, zoodat het licht door reflectors, over de hoofden der muzikanten, op het tooneel wordt geworpen.

Verlichting en acustiek moeten goed voldaan hebben.

(A. et A.) EEN BOUWKUNDIG PROCES.

Donderdag j.l. werd door de 2de kamer der Arrondissements-rechtbank, alhier, uitspraak gedaan in een geding, hetwelk een, voor bouwkundigen niet onbelangrijke, rechtsvraag behandelde.

In aanmerking nemende hoe in de laatste jaren de bouwkundige processen in aantal toenemen en hoe menigeen, zich in de practijk bewegende en volkomen op de hoogte meenende te zijn van zijn taak als bouwmeester of uitvoerder, zich dikwijls eensklaps in quaestiën gewikkeld ziet, waarvoor hij zich met alle zaakkennis en de beste bedoelingen gewapend, niet kan wachten, achten wij het niet ondienstig zooveel mogelijk de aandacht van vakgenooten op de voorkomende gevallen te vestigen.

Wij laten hier een kort overzicht van de quaestie volgen:

In het voorjaar van 1885 werd door den architect W. aanbesteed: het bouwen van vier huizen voor rekening van S. voor $^3/_4$, G. voor $^1/_4$ en den architect W. voor $^1/_4$ gedeelte. Het werk werd echter niet gegund en met onderling goedvinden werd besloten, dat het in eigen beheer door den architect W., voor gemeenschappelijke rekening, zou worden uitgevoerd tegen overeengekomen honorarium.

Men kwam verder overeen, dat de bouwsom *f* 60,000 niet te boven zou gaan, zonder dat echter een schriftelijk contract in dien zin werd opgemaakt.

Naargelang de bouw vorderde, werd door S. en G. hun aandeel ad $^3/_4$ en $^1/_3$ in de bouwsom bijgedragen, hetwelk echter niet voldoende bleek te zijn om de huizen geheel te voltooien; zij weigerden echter meer te betalen dan de overeengekomen som. De architect W. wees hun op het feit, dat in het vroeger gemaakte bestek posten voorkwamen, welke door de directie geleverd zouden worden, als schoorsteenmantels, balkonhekken, versierde ankers, parketvloeren enz. en dat dus het bedrag hiervan onder alle omstandigheden eene extra rekening tengevolge zou gehad hebben, terwijl bovendien door S. en G. tijdens den bouw verschillende veranderingen en meerdere leveringen waren gelast, die eveneens de rekening hadden verhoogd.

W. verlangde dus betaling volgens rekening, terwijl S. en G. de mondelinge overeenkomst als een contract van aanneming wilden beschouwd zien en dus niet meer wilden betalen dan het maximum van hun gedeelte van *f* 60,000, en vandaar het proces.

In eerste instantie werd door de Rechtbank beslist (18 Nov. '86), dat de gedaagden S. en G. verplicht waren de rekening te accepteeren en er dus van een contract van aanneming geen sprake was. De rekening werd hierop aan gedaagden beteekend met de mededeeling, dat alle bescheiden voor de rekening en verantwoording ter griffie waren gedeponeerd.

De rekening en verantwoording werd nu wel door een der gedaagden nagegaan, maar de rekening werd niet betwist. De zaak werd daarna nogmaals aanhangig gemaakt, waarbij door gedaagden een onderzoek der rekening en verantwoording door deskundigen werd gevraagd en bovendien nogmaals het beginsel werd gehandhaafd, dat hier van geen rekening en verantwoording kon sprake zijn. Door den eischer werden hierop verschillende gronden aangevoerd, waaruit blijken moest, dat door gedaagden groote afwijkingen van het vroeger opgemaakte bestek waren gelast; ten overvloede werd door den eischer een getuigenverhoor aangeboden, ten einde te bewijzen, dat gedaagden tijdens den bouw, evenmin als eischer, de vroegere overeenkomst nog van kracht beschouwden.

Het deskundig onderzoek werd door den eischer bestreden op grond, dat gedaagden zich door deskundigen hadden kunnen doen voorlichten bij het inzien der rekening en verantwoording.

De Rechtbank vereenigde zich met de laatste zienswijze, verwierp het deskundig onderzoek en gelastte het aangeboden getuigenverhoor op 16 December e.k.

De eind-uitspraak hopen wij later mede te deelen.

Voor den eischer trad op Mr. Goseling en voor de gedaagden Mr. Haas.

(A. et A.) DE SCHRIJNWERKERSLIJM EN HARE TOEPASSING.

Als men op het gebied van materialenkennis voortwerkt, ontmoet men bouwstoffen, die een minder gewichtige plaats innemen, doch niet stilzwijgend voorbijgegaan mogen worden. Als een zoodanig artikel beschouw ik de lijm, die voor onze betimmeringen zoo onontbeerlijk is.

Ik hoop den welwillenden lezer dan ook geen ondienst te doen door over dit onderwerp een en ander mede te deelen, en wensch hiermede een tweeledig doel te bereiken, n.l. uitbreiding van het vak der materialenkennis en meerdere voorlichting van den werkman bij de behandeling van de te verwerken bouwstoffen.

Behalve uit eigen ervaring, spruiten de volgende mededeelingen uit verschillende werken over technologie voort.

De schrijnwerkerslijm wordt uit verschillende stoffen bereid, zooals: afval van gedroogde, uitgelooide huiden en perkament, runderpooten, oude handschoenen enz. Deze stoffen worden met den naam van lijmgoed bestempeld.

De allereerste bewerking, die het lijmgoed ondergaat, is het kalken, welke behandeling moet dienen om het tegen bederf te vrijwaren. Daartoe blijft het gedurende 2 of 3 weken in kalkmelk gedompeld, onder gedurig omroeren; daarna wordt het lijmgoed met koud water gewasschen om de kalk te verwijderen. [1])

Met het koken en vormen van de lijm wordt daarna aangevangen; dit vooral vereischt veel oplettendheid, daar de lijm, door langdurig koken, de eigenschap verliest in de koude te stollen. [2])

De lijmziederij heeft boven een open vuur of door middel van stoom plaats. De eerste methode is het meest in gebruik en zal kort worden omschreven. In een fornuis zijn twee ketels naast elkander ingemetseld; de eerste, die onmiddellijk verwarmd wordt en het hoogst is geplaatst, dient tot het verwarmen van het water, dat, bij de bewerking, gebruikt wordt. De tweede, waarin de lijm gekookt wordt, verwarmt men door de verbrandingsproducten van den vorigen ketel. Deze ketel is van een dubbelen, met gaten doorboorden bodem voorzien, zoodat het lijmgoed niet met den sterk verwarmden ketelwand in aanraking kan komen. Lager nog dan deze ketel, is een derde geplaatst, welke dient om de lijm te klaren en de onzuiverheden te doen bezinken.

De lijmketel wordt allereerst met lauw water gevuld; men brengt daarin vervolgens het lijmgoed, waarna de inhoud zoo snel mogelijk aan het koken gebracht wordt. Het lijmgoed lost daarbij langzamerhand op. Er vormt zich een schuim, dat spoedig verwijderd wordt. Onder gedurig omroeren zet men het verwarmen voort totdat de vloeistof zacht kookt. Men onderzoekt of de lijm gaar is, door van tijd tot tijd, enkele druppels op een porseleinen schoteltje te doen vallen. Stollen deze tot een vaste massa, dan is de lijm gereed. Men vermindert dan het vuur, voegt een weinig aluin aan de lijm toe, laat haar een half uur in rust en doet haar vervolgens in den klaarketel overgaan. Nadat de onzuiverheden bezonken zijn, tapt men de vloeistof af, door middel van een kraan in de nabijheid van den bodem. Wat het eerst uit de kraan loopt, is eenigszins troebel en wordt afzonderlijk opgevangen; het overige brengt men over in houten kastjes van 15 cM. lengte en 4 cM. breedte, welke 7.5 tot 10 cM. diep zijn. Nadat de lijm gestold is, verwijdert men haar uit de vormen, snijdt haar, om het drogen te bevorderen, met een fijn koperdraad in bladen van 1 cM. dik en droogt haar vervolgens op een in een raam gespannen netwerk.

De bladen, welke de indrukken van het net aannemen, worden daarna aan een hoek doorboord en aan touwen geregen, waaraan zij zoolang blijven tot zij volkomen droog zijn.

Dit is de beste Hollandsche of Vlaamsche lijm, die zeer weinig gekleurd is; door de omschreven wijze van behandeling te herhalen, verkrijgt men de schrijnwerkerslijm, welke iets meer gekleurd is.

Goede schrijnwerkerslijm vertoont uitwendige eigenschappen, waarnaar zij bij den inkoop kan beoordeeld worden. Zij moet gelijkmatig bruinachtig geel of lichtbruin, zonder vlekken, blinkend, klaar doorschijnend, hard en bros zijn, in de lucht droog blijven, bij 't buigen bot afknappen en glazig blinkende breukvlakken vertoonen; in koud water, zelfs na verscheiden dagen, louter opzwellen en kleverig worden, zonder zich op te lossen. Breekt zij in schilfers, dan bevat zij onvolkomen gekookte, peesachtige deelen, hetgeen echter (wanneer het niet al te sterk het geval is) geen reden is haar af te keuren.

Legt men de lijm 24 uren lang in een ruime hoeveelheid water van ongeveer 15°, dan zwelt zij aanmerkelijk en zuigt eene hoeveelheid water op, welke het vijf- tot zesvoudige van haar eigen gewicht bedraagt. Hoe grooter samenhang en veerkracht de lijm in dezen gesmolten toestand vertoont, des te vaster bindt zij bij 't gebruik, en hoe grooter de vermeerdering in gewicht is, des te voordeeliger is zij, d. i. des te verder reikt men met een bepaald gewicht aan lijm toe, des te dunner laat zij zich uitstrijken.

Bij het koken van lijm zij opgemerkt, dat een rookend vuur schadelijk op de lijm inwerkt en door lang koken haar bindend vermogen vermindert.

Het aaneenlijmen van stukken hout dient met groote oplettendheid gepaard te gaan. De lijmnaad moet fijn en nauwelijks te onderscheiden zijn; een dikke lijmnaad geeft niet alleen een slecht aanzicht, maar maakt de verbinding ook minder hecht. Men strijkt de lijm, welke noch te dun noch te dik mag zijn, snel, behoorlijk heet, dun en gelijkmatig op de oppervlakte van de houtstukken uit, klemt deze met de lijmtang of den sergeant vast aaneen, en laat ze in dien toestand totdat de lijm gedroogd is. Op vlakken, die met de tandschroef eenigszins ruw gemaakt zijn, hecht de lijm beter dan op zeer gladde oppervlakten, vooral wanneer het hout een dicht weefsel vertoont. Op eindelingsch hout vat zij bij het uitstrijken gewoonlijk niet zoo goed als op draadsch hout; men komt hieraan tegemoet, door het vlak vooraf met knoflook of brandewijn te bevochtigen.

Voordeelig is 't de te lijmen voorwerpen vooraf aan de warmte van de zon of kachel bloot te stellen. De werkplaats mag in ieder geval niet koud zijn.

Blijkens proeven kan men, bij goed aaneengelijmde platte vlakken de volgende cijfers aannemen voor de krachten, die noodig zijn om twee oppervlakten van 1 mM² van elkaar te scheuren.

A. Indien eindelingsch hout op eindelingsch hout gelijmd is:

Roodbeuken	1.5	KG.
Haagbeuken	1.01	„
Eiken	1.22	„
Dennen	1.05	„
Eschdoorn	1.—	„

B. Indien draadsch hout op draadsch hout ligt:

Haagbeuken	0.79	KG.
Roodbeuken	0.78	„
Eschdoorn	0.63	„
Eiken	0.55	„
Dennen	0.24	„

Deze getallen zijn natuurlijk slechts bij benadering juist en aan zeer aanmerkelijke wijzigingen onderhevig; zij zijn afhankelijk van den aard der lijm, den toestand van den dampkring enz.

Ten slotte zij nog opgemerkt dat, indien gelijmde voorwerpen aan vocht worden blootgesteld, een toevoeging van gekookte lijnolie, in de heete, niet te dunne lijm geroerd, voordeelig werkt.

L. J. R.

[1]) Het behandelen met kalkmelk geschiedt, volgens Dr. Max Zaengerle, een autoriteit op chemisch gebied, met het doel de vetdeelen en andere zelfstandigheden los te maken, af te zonderen (*weg te bringen*). *Red.*

[2]) Het stollen bij bekoeling kan ook worden voorkomen door toevoeging van een geringe hoeveelheid salpeterzure en zinksulfaat. Hierdoor blijft de bekoelde lijm (schakellijm) evenwel hare hechtende eigenschappen behouden. *Red.*

(A. et A.) INGEZONDEN.

De heeren G. H. Bauer & Zoon schrijven ons het volgende:

»In uw laatste nommer wordt onze inzending van »geschilderd weefsel" op de tentoonstelling der Maatschappij tot bevordering van Bouwkunst »gobelin-imitatie" genoemd, en als zoodanig beoordeeld.

Het door ons ingezondene is eene proeve van decoratieve beschildering van grof weefsel, waarbij wij getracht hebben het idee van imitatie geheel buiten te sluiten".

Indien wij bij ons bezoek aan de tentoonstelling van een catalogus waren voorzien geweest, zou het misverstand niet plaatsgehad hebben. De mededeeling van den inzender doet onze beoordeeling te niet. Eenvoudig als »beschilderd weefsel" beschouwd, derft de inzending o. i. hare eigenaardige verdiensten.

Red.

DE UTRECHTSCHE UNIVERSITEIT.

In het nommer van 1 October j.l. (bladz. 314—321) werden de verschillende stukken besproken, die omtrent het te stichten Universiteitsgebouw te Utrecht door het Gemeentebestuur aan den Raad waren medegedeeld.

Op dezen vrij lijvigen bundel is een vervolg verschenen en den Raad toegezonden bij brief van den 6den dezer maand N°. 38, luidende als volgt:

„Alzoo wij het noodig achten, dat Uwe vergadering bij de behandeling onzer voordracht van den 25sten Augustus l.l., N°. 119, in zake het Universiteitsgebouw geheel op de hoogte zij van den huidigen stand dier zaak, hebben wij de eer U hiernevens een afschrift van de brieven over te leggen, welke daarover nog nader zijn gewisseld. Zij betreffen bijna uitsluitend het program van eischen voor den bouw.

„Bij schrijven van den 31sten Augustus l.l. (bijlage 1 en 1*bis*) gaf Zijne Excellentie den Minister van Staat, Minister van Binnenlandsche Zaken toe, dat dat program vóór het sluiten der overeenkomst worde vastgesteld, en zond Zijne Excellentie ons een ontwerpprogram ter behandeling.

„Tegen den inhoud van dat ontwerp bestonden bij ons verscheidene gewichtige bedenkingen, welke ons zouden weerhouden, dat ontwerp onveranderd aan Uwe vergadering ter goedkeuring voor te dragen.

„Ofschoon wij de onderhandeling over deze zaak met den Minister niet wenschen te voeren, alvorens door U omtrent onze voordracht van 25 Augustus jl. eene beslissing zal zijn genomen, meenden wij toch reeds dadelijk enkele onzer voornaamste bezwaren aan Zijne Excellentie te moeten kenbaar maken.

„Wij deden zulks bij schrijven van 27 September ll. (bijlage 2), en traden tevens over den inhoud van het vast te stellen program in overleg met onze Bouwmeesters (bijlage 3). Van deze ontvingen wij den brief van den 30sten September ll. (bijlage 4), waarin met evenveel klem als vroeger, maar nog uitvoeriger de gronden worden uiteengezet, waarop hunne keus van den Renaissancestijl voor het te stichten gebouw steunt.

„Over den overigen inhoud van het ontwerp-program wordt dit overleg door ons voortgezet, en indien onze voordracht van 25 Augustus jl. door U wordt aangenomen, dan zullen wij, na daarover met den Minister voornoemd te hebben onderhandeld, zoo spoedig mogelijk aan het oordeel Uwer vergadering het program van eischen onderwerpen, hetwelk naar onze meening aan de overeenkomst zal kunnen worden gehecht."

Eerlijk gesproken, de lezing der stukken geeft geen groot denkbeeld van de handelingen der Regeering en den indruk, dat de voorbereiding voor den bouw van het Universiteitsgebouw op kleingeestige wijze bemoeilijkt wordt. Doordien het Gemeentebestuur niet schroomde de gevoerde briefwisseling in druk te verspreiden, kan een oordeel geveld worden en raadpleegt men de artikelen, daarover in de vakbladen en tal van couranten geschreven, dan wordt de Regeering steeds in het ongelijk gesteld; een enkel ingezonden en niet ondertekend stuk in de *Nieuwe Rotterdamsche Courant* maakt daarop uitzondering.

Onder de dagblad-artikelen trekt dat van den architect F. J. Nieuwenhuis, in het *Utrechtsch provinciaal en stedelijk Dagblad* van 12 dezer geplaatst, meer bijzonder de aandacht omreden de schrijver, als lid van den Utrechtschen Gemeenteraad, zich volledig op de hoogte der quaestie kon stellen en als vakman gerechtigd is een oordeel te vellen. In dat stuk, verspreid in den vooravond van den dag, waarop de voordracht van Burgemeester en Wethouders omtrent het Universiteitsgebouw in den Raad behandeld werd, wordt erop gewezen, dat op kunstgebied geen bewijs mogelijk is en de autoriteit van de kundigsten heerscht. De heer N. schrijft daaromtrent:

»Tegenover een niet deskundig publiek is het dus goed erop te wijzen, welke zijde de autoriteit toekomt. Zal dit zijn aan de zijde van den rijksbouwkundige, een betrekkelijk jongmensch, die van opzichter en teekenaar plotseling tot zijn tegenwoordige betrekking promoveerde, en van wiens bekwaamheden wij hierterstede alleen kunnen wijzen op het archiefgebouw op den Drift, een bouw, waartegen zelfs in der tijd de Maatschappij tot bevordering der Bouwkunst bij den Minister protesteerde? of aan de zijde van den man, die, door de Regeering zelve midden uit een gevulde loopbaan uit het buitenland geroepen, gedurende bijna een kwart eeuw door dieselfde Regeering belast is geweest met de vorming en opleiding van de door den Staat gediplomeerde bouwmeesters, van wiens leerlingen bij de internationale beursprijsvraag in Amsterdam 2 plannen van de 200 het tot de tweede besloten prijsvraag — waartoe slechts 5 plannen werden toegelaten — brachten en één bijna den hoogsten prijs behaalde, die den bouwmeester van de Rotterdamsche opera en zoovele anderen, die reeds hun sporen verdienden, onder zijne leerlingen telt?'

De heer Nieuwenhuis vestigt er de aandacht op, dat de brieven van den Minister een treurig licht werpen over het standpunt, dat de Regeering op bouwkundig gebied inneemt en eindigt het artikel met de volgende zinsneden, die de vakmannen gaarne zullen onderschrijven.

»Zelfs bij het ten gebruike aanbieden van een bouwwerk, wordt niet gevraagd naar Rijksbelang, naar Universiteitsbelang, integendeel, de *wenschen* van den Minister (in deze hoogst eenzijdig door een groep Rijksambtenaren voorgelicht) zijn toonaangevend en ook daar, waar deze wenschen in lijnrechten strijd zijn met de wenschen van de aanbieders, (die toch nota bene eigenaars blijven) hebben deze te zwichten voor die wenschen, alleen omdat de Afdeeling »Kunsten en Wetenschappen" nu eenmaal door dik en dun hare officieele inzichten op bouwkundig gebied, ten koste van wat ook, wil doen zegepralen.

»O, Thorbecke, te lang heb ik uwe wijze woorden: *Kunst is geen regeeringszaak* miskend. Oneindig veel beter is het, dat de Regeering zich niet met de kunst bemoeit dan dat zij hare geheele macht en invloed tot werktuig van eene eenzijdige richting (al mag die op zichzelve groote verdiensten hebben) doe dienen.

»Wanneer in *dezen* strijd de Regeering de zegepraal mocht behalen, wat is dan de toekomst van den privaat-architect? Wanneer zoo gehandeld wordt tegenover den Rijkshoogleeraar in de schoone bouwkunst, wat staat dan minderen in kennis en aanzien te wachten! Vrijheid zijne denkbeelden te uiten in woord of schrift waarborgt ons de grondwet; zulks te doen op bouwkundig gebied wordt aan de wenschen (of willekeur) van een Minister overgelaten".

§§ De Gemeenteraad, die de voordracht omtrent het Universiteitsgebouw in de zittingen van Donderdag en Vrijdag behandelde, nam het volgende besluit:

De Raad der gemeente Utrecht,

kennis genomen hebbende van de geheele, tusschen Z. Exc. den Minister van Staat, Minister van Binnenlandsche Zaken en het College van Burgemeester en Wethouders dezer gemeente gevoerde briefwisseling ter zake van het alhier aan het Munsterkerkhof, onder medewerking van de ingezetenen der gemeente en de Staten van het gewest, van gemeentewege te stichten Universiteitsgebouw:

overwegende, dat het Gemeentebestuur zich niet kan verbinden tot het stichten van een gebouw, dat aan alle, nader door den Minister vast te stellen, eischen voldoet;

wenschende evenwel aan het tweeledig verlangen van den Minister voornoemd te voldoen, om allereerst zoowel eene overeenkomst tot regeling van de verhouding tusschen den Staat en de gemeente Utrecht in zake het nieuwe Universiteitsgebouw, als een program van eischen voor dien bouw en eerst daarna het bouwplan zelf vast te stellen;

overtuigd van de hooge belangstelling van Z. Exc. den Minister voornoemd in het tot stand komen dezer door de gemeente en het gewest als feestgave ten behoeve der Rijks-universiteit te Utrecht aan den Staat aangeboden stichting;

wenschende de voortzetting van het gemeen overleg met Z. Exc. den Minister voornoemd omtrent den voorgenomen aanbouw;

Besluit aan Burgemeester en Wethouders op te dragen:

A. aan Z. Exc. den Minister voornoemd mede te deelen, dat de Gemeenteraad overwegende bezwaren heeft tegen het sluiten der overeenkomst, door Z. Exc. voorgesteld bij schrijven van 25 Juli 1887, n°. 1966, Afdeeling O;

B. Z. Exc. in het belang van het tot stand komen der voorgenomen stichting te verzoeken, zich te willen vereenigen met het hiernevensgaande ontwerp der tusschen den Staat en de gemeente Utrecht te dezer zake te sluiten overeenkomst.

ONTWERP-OVEREENKOMST.

De Minister van Binnenlandsche Zaken, handelende namens den staat der Nederlanden,

ter eenre en Burgemeester en Wethouders van Utrecht, handelende voor de gemeente,

hiertoe gemachtigd bij besluit van den Gemeenteraad van , goedgekeurd bij dat van Gedeputeerde Staten van Utrecht van , van welke besluiten afschriften aan deze overeenkomst zijn gehecht, ter andere zijn overeengekomen als volgt:

Art. 1. Contractante ter andere, wenschende ter gelegenheid van het feest van het 250jarig bestaan der Utrechtsche Universiteit door eene feestgave hare belangstelling in deze instelling te betoonen en te haren behoeve behoorlijke lokalen beschikbaar te stellen, verbindt zich, aan het Munsterkerkhof op de terreinen, thans ingenomen door het gebouw van het Leesmuseum en door het daaraan zuidwaarts grenzende huis, binnen 3 jaren na de goedkeuring, bedoeld in artikel 2, eenen aanvang te maken met de stichting van een nieuw gebouw, en dit gebouw, hetwelk gemeente-eigendom blijft, aan contractant ter eenre ten behoeve der Rijksuniversiteit te Utrecht kosteloos in bruikleening af te staan.

Art. 2. Contractant ter eenre verbindt zich bovenbedoeld gebouw in bruikleening aan te nemen, mits het gebouw zij overeenkomstig de door contractanten in gemeen overleg vastgestelde opgave van eischen, waarvan een afschrift aan deze overeenkomst is vastgehecht, en de door contractante ter andere opgemaakte en door contractant ter eenre goedgekeurde plannen en bestek.

Art. 3. Contractant ter eenre neemt van het oogenblik, dat het nieuwe gebouw hem zal zijn overgedragen, het onderhoud, het schoonhouden en de verlichting daarvan op zich, alsmede de lasten, welke daarop mochten rusten.

Hij is bevoegd daaraan op rijkskosten al de vertimmeringen, verbouwingen of veranderingen uit te voeren, naar zijn oordeel noodig om het voor het hooger onderwijs bestemde gebouw aan zijne bestemming te doen beantwoorden.

Contractant ter eenre verbindt zich den doorgang voor voetgangers langs de zuidzijde van de Domkerk open te houden, in den regel dagelijks van 7½ uren des morgens tot 10 uren des avonds, en dien te onderhouden, schoon te houden en te verlichten.

Art. 4. Zoodra het bovenbedoeld nieuw gebouw niet langer voor de te Utrecht gevestigde Rijksuniversiteit wordt gebruikt, zal het op de eerste aanvrage van contractante ter andere te harer vrije beschikking worden gesteld in den staat, waarin het zich alsdan zal bevinden, zonder dat contractante ter andere zal gehouden zijn tot het betalen, of gerechtigd zijn tot het vorderen van eenige vergoeding uit welken hoofde ook.

Art. 5. Het nieuwe gebouw wordt, zoolang de bruikleening duurt, door contractante ter andere tot een nader overeen te komen bedrag bij een of meer door contractant ter eenre goed te keuren brandverzekeringmaatschappijen tegen brandgevaar verzekerd.

De verzekeringspremie wordt jaarlijks door contractant ter eenre aan die ter andere terugbetaald.

Art. 6. Indien het nieuwe gebouw door brand of eenig ander onheil geheel of gedeeltelijk vernietigd wordt, is contractant ter eenre bevoegd het op zijne kosten weder op te bouwen en het herstelde gebouw op den voet van deze overeenkomst in bruikleening te houden, terwijl contractante ter andere alsdan verplicht is aan contractant ter eenre de schadevergoeding uit te keeren, welke te dezer zake door de brandverzekeringmaatschappijen zal uitbetaald zijn.

Gaat contractant ten eenre niet binnen 5 jaren tot den wederopbouw over, dan is hij gehouden het erf en de overblijfselen van het gebouw op de eerste aanvrage ter beschikking te stellen van contractante ter andere.

Art. 7. Van weerszijden wordt overeengekomen, dat geen gebruik zal worden gemaakt van de rechten, bedoeld in de artikelen 1788 en 1789 Burgerlijk Wetboek.

Art. 7*bis*. Deze overeenkomst is van rechtswege ontbonden, indien de bij artikel 2 vermelde goedkeuring van plannen en bestek door contractant ter eenre niet binnen één jaar na de indiening daarvan mocht zijn verkregen.

Art. 8. Alle kosten op deze overeenkomst vallende, met uitzondering van die van zegel, zijn ten laste van contractant ter eenre.

Aldus overeengekomen en in dubbel opgemaakt en ondertekend te 's-Gravenhage en te Utrecht.

MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST

AFDEELING LEIDEN EN OMSTREKEN.

Vergadering van 7 October 1887.

Vóór den aanvang van de vergadering werden de leden door den heer J. P. de Koning met het plaatwerk *Architectonische Studien-Blätter* in kennis gesteld, dat met veel belangstelling werd bezichtigd. Daarna opende de Voorzitter de vergadering met een hartelijk welkom. Vertrouwende op de medewerking en den steun, zoowel der jongere als oudere leden, zal het Bestuur trachten op den ingeslagen weg voort te gaan, opdat de zoo aangename verhouding onderling moge blijven bestaan en door behandeling van degelijke onderwerpen aan het doel der Afdeeling zal kunnen worden voldaan.

Nadat de notulen der vorige vergadering waren gelezen en goedgekeurd, bracht de Secretaris verslag uit van het wetenschappelijk uitstapje naar Utrecht, door eenige leden in de maand Augustus ondernomen.

Allereerst werd herinnerd het bezoek aan de Nederlandsche zinkpletterij, loodgieterij, en pijpen-perserij van den heer Hamburger. Met de grootste welwillendheid werden de leden door den eigenaar rondgeleid en kon het fabriceeren van zink, lood, pijpen enz. tot in de kleinste bijzonderheden worden nagegaan. Na eene kleine verpoozing ten kantore van den heer Hamburger, verlieten de leden hoogst voldaan deze belangrijke fabriek. Vervolgens werden onder leiding van den heer J. T. Kok, hoofdoprichter der gemeentewerken en bestuurslid der Utrechtsche Afdeeling, nog enkele bouwwerken, waaronder de »Oorspronggebouw" bezichtigd, om daarna een bezoek te brengen aan de Koninklijke fabriek van zink- en bronswerken en verwarmingstoestellen van de heeren L. Schutz & Zn. te Zeist. Met zeer veel belangstelling maakte men met deze inrichting kennis en algemeen was men van oordeel, dat de zuiverheid van bewerking niets te wenschen overliet. Na een kijkje genomen te hebben in Doorn, vereenigde men zich op de terugreis te Driebergen aan een gemeenschappelijken disch, waar menige toost uitgebracht en den heer J. T. Kok dankgezegd werd voor zijne beste regeling en goede zorgen.

Vervolgens brachten de heeren Ad. Achterberg en G. van Driel verslag uit over de Mei- en September-vergaderingen der Maatschappij. Beide verslagen waren met zorg bewerkt.

Door de firma Rottsieper te Ronsdorf (Rijn-Pruissen) waren een paar monsters mossteen gezonden. Genoemde steen is, volgens de fabrikanten, zeer aan te bevelen voor bekleeding van koude en natte wanden, tot opvulling van zoogenaamde Brabantsche muren, voor de afsluiting van geluid en tot afsluiting en wering van warmte, koude en vocht. Over de uitstekende eigenschappen was men het volstrekt niet eens, terwijl de heer Looman nog opmerkte, dat die steenen ook in ons land vervaardigd worden en wel voor minder prijs, zoodat men dus in dit opzicht het buitenland kan voorbijgaan.

Aan de orde wordt gesteld de behandeling van de volgende vraag, in de brievenbus gevonden:

Wanneer een nieuw bouwwerk voor de raming van den architect wordt aangenomen, doch het blijkt dat het werk 50% meer kost, welke meerdere kosten, door verschillende omstandigheden veroorzaakt, niet of meer hadden voorkomen kunnen worden; naar welk bedrag mag dan de architect volgens recht en billijkheid zijne provisie berekenen?

De beantwoording van deze vraag lokte eene levendige discussie uit en werd van zooveel standpunten beschouwd, dat men aan geen einde dreigde te zullen komen. Ten slotte werd op voorstel van den Secretaris het antwoord aldus geformuleerd en met algemeene stemmen aangenomen: »Wanneer het blijkt dat het overschrijden der begrootingssom, zijn oorzaak vindt in onnoodige opvoeringen van den architect, dan is het zeker niet billijk indien bij van die meerdere som betaling erlangt."

Verschillende heeren verklaarden zich bereid tot het vervullen van een spreekbeurt, waarop besloten werd de vragen uit de brievenbus: *Welke verfstoffen zijn te verkiezen zoowel voor binnen- als voor buitenwerk en hoe keurt men ze, e. d. vergulden eronder begrepen?* en *Heeft iemand reeds eenige ondervinding van gekpaniseerd koud?* in de volgende vergadering te behandelen.

Dat de Afdeelingen voortaan leden mochten aannemen, die slechts afdeelingslid der Maatschappij behoeven te zijn, ad *f* 1.— werd met sympathie begroet. Al dadelijk werden 5 nieuwe leden voorgesteld en gingen verschillende plaatselijke leden tot de nieuwe rubriek over.

De motie van den heer Van Ruyven, luidende: »de Vergadering noodigt het Bestuur uit den heer Van der Kamp te verzoeken zijn geheimgehouden plan tot het opruimen van den nu verdwenen duiker uit den ouden Singel, te onthullen", werd met algemeene stemmen aangenomen.

Na eene opwekking aan de jongere leden tot medewerking aan de prijsvraag *Een gevel voor een heerenhuis*, werd de bijeenkomst gesloten.

AFDEELING 'S-GRAVENHAGE.

Vergadering van Vrijdag den 14 October.

De Voorzitter opent deze vergadering met een woord van welkom aan de leden. De afgevaardigden naar de algemeene vergaderingen brengen daarna verslag uit van het op die bijeenkomsten behandelde.

De heer K. M. Kuijk wordt als lid voorgesteld en met algemeene stemmen aangenomen.

In plaats van den heer H. L. Boersma, die voor het lidmaatschap van het Bestuur bedankt heeft, wordt de heer W. B. van Liefland gekozen.

Voor de Commissie tot verzameling van stukken voor het Weekblad, enz. is door de heeren Lorrie en Cramers de oude huizinge Torenzicht bij Poeldijk in het Westland opgemeten en geteekend. Deze opmeting is tentoongesteld en verwierf een zeer verdiend woord van lof voor de zeer knappe behandeling van het werk. Op uitnoodiging van het lid der Commissie, den heer Van Liefland, deelt de heer Lorrie enkele bijzonderheden, deze behuizinge betreffende, mede; hieruit blijkt, dat bijna alle merkwaardige gebouwen, in handen van particulieren, als er geen goede genius de hand over uitstrekt, gevaar loopen dat ze instorten. De heer Van Liefland voegt hieraan toe, dat de teekeningen in handen van den gemeente-archivaris zullen worden gesteld met beleefd verzoek de archeologische bijzonderheden, die van dit gebouw bekend zijn, aan de Commissie te willen opgeven.

De heer J. Mutters Jr. verkrijgt daarop het woord over het onderwerp »Iets over de inrichting van hotels." Spreker geeft in korte trekken de geschiedenis der hedendaagsche hotels, hoe zij van ouds verblijfplaatsen waren voor de reizenden of in gebruik bij de gilden tot het houden hunner vergaderingen, en komt daarna van zelve tot de reusachtige inrichtingen, die, tengevolge der steeds meer toenemende communicatie tusschen de landen onderling, aan deren tijd zijn eigen geworden.

Uit de verschillende eischen, welke voor de diverse hotels, als bad- en kurhuizen, pensionhotels, passantenhuizen enz. gesteld moeten worden, leidt hij de inrichting der onderdeelen af, als grootte van kamers, salons, enz. De eigenaardigheden, die elk land bezit, treden hier op den voorgrond, zoodat bijv. een hotel in Amerika, waar de reizigers, die somtijds dagen in den trein doorbrengen, geheel anders ingericht moet zijn dan de hotels in groote plaatsen van Europa. Zoo behoort bijna bij elke logeerkamer in Amerika een badkamer, terwijl in Europa één badkamer voor een aanzienlijk getal logeerkamers gerekend wordt. Ook de gecombineerde vertrekken als salon met slaapkamer, badkamer enz. zijn minder eigen aan Europa dan aan Noord-Amerika, waar deze indeeling op den voorgrond treedt. Teekeningen en platen van verscheiden groote hotels lichten die aanwijzingen nader toe.

De verhouding der ruimten voor logeerkamers, dienstvertrekken, gangen enz., wordt daarna door spreker beschouwd, elk op zichzelf voor de verschillende soorten van hotels; daarop

aan eetzalen, salons, rookkamers, damessalons en de afzonderlijke vertrekken voor den dienst een overzicht gewijd en van de maten, die voor de verschillende deelen gewenscht zijn, een overzicht gegeven.

De grootsche inrichting van menig buitenlandsch hotel blijkt voor hen, die zich niet persoonlijk daarvan hebben overtuigd, uit de kolossale sommen, welke voor die gebouwen besteed zijn en die voor de groote inrichtingen te Parijs, Weenen, Frankfort a/M. en andere plaatsen 1 à ƒ 2,000,000 beloopen. Eene afleiding voor de prijzen per M³ van sommige hotels voegt spreker hieraan toe.

Ook de constructie, versiering en verwarming wordt met enkele woorden behandeld. Vooral wordt op de zorgen gewezen, welke voor veiligheid bij brandgevaar in acht genomen moeten worden, door het maken van gemetselde of ijzeren trappen met gewelven daarboven, om het versperren dier trappen te voorkomen; het aanleggen van waterleidingen op elke verdieping, zoodanig, dat de verschillende kamers ter blussching bij ontstaan van brand zeer gemakkelijk kunnen worden bereikt, terwijl voorts gewezen wordt op het hoogst gevaarlijke van houten afschietingen tusschen de vertrekken en van getimmerde lift-afscheidingen.

Spreker sluit zijne merkwaardige mededeelingen met het doen circuleeren van plannen en opstanden der grootste hotels in Europa.

Na eenig debat tusschen enkele leden over sommige onderdeelen, de inrichting betreffende, wordt, onder dankbetuiging aan den heer Mutters, voor de belangrijke lezing, waarmede hij het seizoen heeft ingeleid, de vergadering gesloten.

VARIA.

Onderzoek van teekenpapier. In de *Deutsche Banzeitung* van 12 October jl. komt den uitslag voor van de proeven, genomen door het Koninklijk technisch proefstation te Berlijn—Charlottenburg, met het papier der firma Eugen Hoesch & Orthaus te Düren. Dit onderzoek betrof niet alleen de stevigheid, den weerstand tegen kneuzing, de soort en de lijm, maar ook de geschiktheid van het papier voor teekenwerk, wasschen, verven en radeeren. Daar vooral het laatste van belang is, achten wij het niet ondienstig onzen lezers hiervan den uitslag mede te deelen.

Ten einde door vergelijking met eene andere papiersoort van den uitslag van het onderzoek partij te kunnen trekken, werden twee papiersoorten uit bovengenoemde fabriek en een monster Whatman-papier beproefd.

De uitslag was:

a dat alle papiersoorten met de trekpen goed bewerkt konden worden;

b dat het papier van bovengenoemde firma beter geradeerd kan worden dan het Whatmanpapier;

c dat het trekken van lijnen op de geradeerde plaatsen bij alle soorten evengoed kon geschieden;

d dat de sporen, overgebleven bij het wegwasschen van lijnen, bij het Whatmanpapier sterker waren dan bij de andere soorten;

e dat het trekken van lijnen op gewasschen plaatsen bij alle soorten evengoed ging;

f dat bij het gebruik van verf, geen der soorten vlekken vertoonde, en voorts

dat de uitkomsten, verkregen bij wegradeeren, wegwasschen en opnieuw verven van dezelfde plaatsen, bij het papier der firma gunstiger waren dan bij het Whatmanpapier.

BUITENLANDSCHE BERICHTEN.

— (A. et A.) Een kolossaal dioscurenstandbeeld is onlangs bij Baia (het oude Bajal) opgegraven. Het is driemaal levensgroot en meesterlijk van uitvoering.

Hoewel het beeld in stukken werd gevonden (hoofd en beenen zijn van de romp gescheiden), is het gemakkelijk te restaureeren, daar alle fragmenten aanwezig zijn; zelfs neus, kin en teenen zijn ongeschonden, evenals de fraaie haardos, die het schoone ovaal van het voorhoofd omlijst; alleen een paar vingers zijn beschadigd.

De dioscuren staan recht overeind, met de chlamys van den schouder over den gebogen linkerarm afvallende; overigens is het beeld geheel naakt.

Dit werk behoort ongetwijfeld tot de beste periode van het Keizerrijk en verraadt Grieksche techniek.

BINNENLANDSCHE BERICHTEN

DORDRECHT. De Gemeenteraad heeft op een der laatste dagen van de voorgaande maand het besluit genomen om de Easton & Anderson's *Revolving Water-Purifier*, die sinds Augustus 1886 op proef gebruikt werd bij de hoogdrukwaterleiding, ten behoeve van die inrichting voor ƒ 16781.56 aan te koopen van de heeren R. S. Stokvis en Zonen te Rotterdam. Daar mededeelingen betreffende waterleidingen in onzen tijd opmerkzaamheid verdienen, achten wij het niet ondienstig eenige omschrijving van bovengenoemden *Purifier* te geven.

Tengevolge van het boven verwachting groote tal van aansluitingen werden de bezinkvijvers en filters te klein om het benoodigde water voldoende te doen bezinken en filtreeren. Herhaalde onderzoekingen van het water, ten aanzien van het gehalte aan organische stoffen, leidden tot de wetenschap, dat de snelheid van filtratie van 2,100 M³ op 1 M² oppervlakte vijver niet mocht overschreden worden en dat eene mindere snelheid in 't algemeen wenschelijk moet geacht worden. Om dit doel te bereiken, zonder tot een kostbare uitbreiding der vijvers over te gaan, werd gebruik gemaakt van de oxydeerende werking van ijzer op de organische bestanddeelen van het water. Proeven, sedert eenigen tijd hier en daar genomen, toonden aan, dat het onzuivere water, zoodra het in innige aanraking werd gebracht met ijzer, eene groote hoeveelheid daarvan opneemt en dit bij de daarop volgende zandfiltratie weder afzet; het bleek bij onderzoek, dat het gehalte aan organische stoffen in het gefiltreerd water sterk verminderd en de ammoniak geheel verwijderd was, terwijl de schadelijke microben geheel en al vernietigd waren. Naar aanleiding van proeven, te Antwerpen genomen, kwamen de heeren Easton en Anderson op het denkbeeld draaiende cilinders met ijzer te vullen en het te zuiveren water daardoor te persen. De berichten over de verkregen resultaten waren zoo verrassend en gunstig, dat de directeur der waterleiding daarin aanleiding vond die heeren te raadplegen en de vraag te stellen of de toepassing van hunne uitvinding eene snellere filtratie zou bevorderen, om daardoor de kosten voor uitbreiding van bezinkvijvers en filters te vermijden. De Gemeenteraad keurde het denkbeeld goed om de proef met deze nieuwe bewerking te nemen; de leveranciers garandeerden dat het water, met hun *Revolving-Purifier* behandeld, zonder bezinken gezuiverd en daarna gefiltreerd kon worden met een snelheid van 4 kub. meter op 1 vierk. meter zand-oppervlakte. De proefneming, in den loop van het vorige jaar begonnen, gelukte, na het aanbrengen van verschillende verbeteringen en wijzigingen, volkomen, zoodat met ongeveer ƒ 20 000 hetzelfde doel bereikt wordt, als door uitbreiding van vijvers en filters met eene uitgave van ƒ 150,000 zou verkregen worden.

De werking van den *Purifier* is zeer beziens waardig en de exploitatie-kosten zijn zeer gering. De gewone machine pompt het water op en perst het met een snelheid van 4000 liter per minuut in den *Purifier*, een draaienden zwaren hollen cilinder, die met ongeveer 2000 kilo ijzer (in den vorm van ponsdopjes) gevuld en van binnen voorzien is van schoepvormige borden om het ijzer voortdurend in beweging te houden. Door de voortdurende beweging, waarin het ijzer verkeert, en de aanhoudende schuring der ijzerdeeltjes onderling wordt alle roest van de oppervlakte verwijderd gehouden, zoodat het ijzer steeds werkzaam blijft, en men alleen zorg moet dragen van tijd tot tijd ijzer daaraan toe te voeren, om tegemoet te komen aan de hoeveelheid, die als ijzeroxyde met het water wordt meegevoerd. De drukking, waaronder het water uit den *Purifier* komt, wordt aangewend om eene turbine in beweging te brengen, die op haar beurt het geheele toestel drijft, waardoor deze beweging geene extra uitgave vordert. Bij het verlaten van den *Purifier* is het water sterk bezwangerd met ijzer, dat door den invloed der lucht moet worden neergeslagen, waartoe het water, zoodra het den *Purifier* verlaat, door middel van een *Blower* (een soort luchtperstoestel) kunstmatig met dampkringslucht in aanraking wordt gebracht. Vervolgens stroomt het door een breede open ijzeren goot van aanzienlijke lengte, die van eenige schotten voorzien is; de golvende beweging, daardoor aan het water medegedeeld, is bevorderlijk om meer waterdeeltjes aan de lucht bloot te stellen. Uit die goot stort het water zich over eene, met cokes bedekte trap op het filterbed.

ARNHEM. De Gemeenteraad heeft den prijs van het gas, te beginnen met 1 Januari e. k., op 6½ cent per stère gebracht.

GOUDA. De heeren A. J. Krieger, ingenieur te Medemblik, en P. J. Hofman, waterbouwkundige te Gouderak, hebben hunne concessie-aanvraag ter zake eener verbinding Gouda—Gorichem teruggebracht tot de aanvraag om concessie voor eenen locaalspoorweg Gouda—Haastrecht—Stolwijk—Ilergambacht—Ammerstol—Schoonhoven. De voor het onderzoek der lijn verschijnte plans en bescheiden zijn aan de Regeering ingezonden.

VERVOLG DER BERICHTEN.

'S-GRAVENHAGE. De *Staatscourant* bevat de statuten der naamlooze vennootschap: »Noordwijksche Duin exploitatie-maatschappij" te Noordwijk.

Zij is gevestigd te Noordwijk en wordt aangegaan voor vijf-en-twintig jaren, ingaande veertien dagen na het verlijden der akte van oprichting; zij stelt zich tot doel, het in exploitatie brengen van gronden, gelegen in en nabij de gemeente Noordwijk, het stichten, verhuren en verkoopen van villa's en verder al datgene, wat daarmede in verband staat.

Het kapitaal van ƒ 60,000 is verdeeld in tweehonderd-veertig aandeelen van tweehonderd-vijftig gulden; ƒ 40,000 daarvan is geplaatst, waaronder ƒ 34,000 door inbreng van onroerende goederen door de »Maatschappij Noordwijk tot exploitatie van duingronden" (in liquidatie).

Voor de eerste maal zijn tot directeuren benoemd de heeren Z. Deenik en W. Langhout Gzn., beiden wonende te Amsterdam en E. de Groot, wonende te Noordwijk De eerste als voorzitter, de laatste als secretaris-administrateur.

De secretaris-administrateur moet woonachtig zijn te Noordwijk en houdt te zijnen huize het kantoor der Vennootschap.

AMSTERDAM. Door de *Meubelmakerspatroons-vereeniging* zal een adres aan den Gemeenteraad worden ingediend, waarin zij bezwaren aanvoert tegen de subsidie van vierduizend gulden, welke B. en W. voorstellen aan de Quellinusschool te verleenen.

Zij grondt haar bezwaren op het feit, dat genoemde school werkt met leerlingen, die betalen, en, gesubsidieerd door stad, staat en provincie, met particulieren handel drijft in meubilair, door welke concurrentie adressanten als belasting betalende burgers in hun zaken meenen benadeeld te worden. Zij oordeelen dat daardoor het doel van genoemde school en van de daaraan verstrekte subsidiën wordt over het hoofd gezien.

— Het aardige gebouwtje van *Pitje Patje Poe* (den heer Th. A. Petit) op het Marktplein zal na de sluiting der Tentoonstelling van voedingsmiddelen ter opluistering dienen van den tuin van den heer Cramerus te Hilversum.

ROTTERDAM. Een groot bouwplan is in aantocht, doordien de buitenplaats van den heer Van den Gevel, aan de Verlengde Kruiskade, werd aangekocht om door woonhuizen vervangen te worden.

Volgens een bouwplan van den architect Van Wijk, zullen daar een honderdtal huizen verrijzen, die, tegen een huurprijs van ƒ 350 's jaars, na 25 jaren geheel het eigendom van de huurders zullen zijn.

LEEUWARDEN. Op de voordracht voor leeraar in het rechtlijnig teekenen aan de Burgerdag- en avondschool zijn geplaatst de heeren S. Baron, Directeur van- en N. van der Hoef, leeraar aan de ambachtsschool, aldaar.

BENOEMINGEN.

— Door den Minister van Koloniën is de heer C. J. van Loon gesteld ter beschikking van den Gouverneur-Generaal van Nederlandsch-Indië, om te worden benoemd tot ingenieur der derde klasse bij den dienst van het mijnwezen daartelande.

— Tot leeraar in het bouwkundig teekenen aan de Burgeravondschool te Alkmaar is benoemd de heer K. Bakker Dz. aldaar.

— De heer E. Hagoort, bureel-ambtenaar van 's Rijks waterstaat te Neuzen is, met ingang van 1 November a. s. eervol ontslagen uit zijne betrekking en in diens plaats is benoemd de heer J. C. Heijblom aldaar.

ADVERTENTIEN.

AANBESTEDING

EENER

KERK met TWEE TORENS.

HET R. K. PAROCHIAAL KERKBESTUUR VAN DEN H. JOZEF TE *TILBURG* is voornemens in bijzijn van den daartoe gelasten Architect H. J. VAN TULDER op

MAANDAG 24 OCTOBER 1887,

des voormiddags ten 11 ure, onder nadere goedkeuring, in 't Koffiehuis van 't Hôtel DE GOUDEN APPEL, bij den Heer BROX op den Heuvel te *Tilburg*,

publiek aan te besteden:

Het voltooien door verlenging der in 1872 gedeeltelijk gebouwde St. Jozefkerk en het daaraan bouwen van twee torens met de levering van alle materialen, benevens het restaureeren van het bestaande gedeelte zooals dit in 't gedrukte bestek is omschreven en bedoeld.

De besteding geschiedt bij enkele inschrijving volgens artikel 18 van het bestek, zullende de aanwijzing in loco worden gedaan op **Maandag 17 October e. k.**; de bijeenkomst is ten 11 ure, in boven vermeld Koffiehuis.

Nadere informatiën zijn te bekomen bij den Architect H. J. VAN TULDER, Spoorlaan 872 te *Tilburg*, alwaar, behalve de ontwerp-teekeningen, nog meerigvuldige teekeningen op grootere schaal dagelijks van des voormiddags 10 tot 12 en des namiddags van 2 tot 5 ure, uitgezonderd des Zondags, te bezichtigen zijn.

De bestekken zijn, zoolang de voorraad strekt, op franco aanvrage onder toezending van ƒ 1.50 verkrijgbaar vanaf 10 October e. k. bij den drukker en boekhandelaar WILLEM BERGMANS te *Tilburg*.

OPENBARE AANBESTEDING.

BURGEMEESTER EN WETHOUDERS van *AMSTERDAM*, zullen op **Maandag 24 October 1887**, des middags te 12 uur, op het Raadhuis, in het openbaar **aanbesteden:**

a Het maken van een Gebouw voor Vaccine-Inrichting aan de Lijnbaansgracht bij de Muiderpoort.

b Het maken van een Gebouw voor de Geneeskundige Armenverzorging op een terrein nabij de Weteringschans.

De Voorwaarden dezer Aanbesteding zijn uitsluitend te verkrijgen ter Stads-drukkerij, tegen betaling van ƒ 1 voor de sub *a* en ƒ 1 voor de sub *b* genoemde (elk met één teekening).

Inlichtingen worden gegeven ten Kantore van den Stads-Architect, Raadhuis, Kamer N°. 101, des ochtends van 10—12 uur.

Burgemeester en Wethouders voornoemd:
VAN TIENHOVEN.
De Secretaris,
LE JOLLE.

Amsterdam, 13 October 1887.

STAHLWERK „AUGUSTFEHN"

te AUGUSTFEHN.

Fabriceert als **Specialiteit:**

Bouten en Staal voor Baggermachines.

Uitsluitende vertegenwoordigers voor Nederland: **VAN DEN HONERT & PUNT**, Kalkmarkt 7, **Amsterdam.**

H. & J. SUYVER,

FABRIKANTEN VAN

STOOMKETELS EN WERKTUIGEN,

op de Intern. Tentoonstelling te *Amsterdam* 1883 bekroond met

EERE-DIPLOMA (hoogste onderscheiding).

Hollandsche Tuin en Zeepaard, Bickerstraat

AMSTERDAM.

LIFTS voor Spijzen en Goederen.

Oudste fabriek van hydraulische

LIFTS.

F. WITTE,

Berlin S. W., Leipzigerstrasse 59.

LIFTS voor Personen.

Bouwterrein te VENLOO.

Aan den Roermondschen weg zijn eenige **goed gelegen BOUWTERREINEN** te Koop, zeer geschikt voor den bouw van heerenhuizen.

Te bevragen bij den Mr. Timmerman H VAN GASSELT, te *Venloo*.

DE LINT & C°.

Oostzeedijk 248, Rotterdam.

VLOER- en WANDTEGELS,

TROTTOIR-, CEMENT- EN IJZERSTEENTEGELS.

Groote voorraden.

Bekroond:	Gouden Medaille	Bekroond:
Dusseldorp 1880.	Amsterdam 1883.	Frankfort a/M. 1881.
Weenen 1880.		Amsterdam 1882.

JOHANN ODORICO, Frankfort a/M.

FABRIEK VAN

Marmermozaïek en Terrazzo-vloeren, Glasmozaïek, Kunstmarmer en Cementuitvoeringen.

Succursales. **Amsterdam, Weenen, London, Boston.**

Opgericht 1830.

Eenig vertegenwoordigers voor *Nederland*

FERD. ENGERS, Amsterdam,

Heerengracht, bij de Oude Spiegelstraat n°. 335.

Theod. Ferd. Bierhorst te Haarlem,
Eerste Nederlandsch Mozaïekfabrikant,
levert naar het systeem Rabitz:

1°. Vlakke en gewelfde plafonds voor elke overspanning en belasting en in alle vormen; bij brand zoowel onder als boven **vuurvast** en niet **afdroppelend.**
2°. Dunne, vuurvaste, vrijstaande wanden; ook in hoekige vormen, zelfs ingericht tot dracht van plafonds. Lichte, **warmte-** en **geluidwerende** muren. Vuurvaste deuren en vensterblinden.
3°. Kolommen en kolom-bekleedingen; **onbrandbare**, warmte- en vochtwerende bedekkingen van alle aan water en vuur blootgestelde constructies.
4°. Lichte, vuurvaste traptreden, portalen voor vrijdragende stoenen trappen.
5°. Geheele dakbedekkingen met inbegrip van goten en afvoerpijpen. Vuurvaste en waterdichte onderlagen voor leien-, houtcement- en metalen daken. Dakplaten voor isoleering van schoorsteenen in brandbare daken. Afdaken van bijzonder brandvrije constructie.
6°. Duurzame holle lijsten tot de grootste afmeting.
7°. Brandvrije en moeilijk te doorbreken omkleedingen van bank-, kantoor- en archieflokalen.
8°. **Dunne** en **droge scheidsmuren,** zwembassins, badkuipen en waterreservoirs voor wasch- en badinrichtingen.
9°. Operatie zalen, die gemakkelijk reingehouden en gedesinfecteerd kunnen worden. Complete ziekenbarakken.
10°. Duurzame aanleg van bouwwerken in **vulcanische** en **tropische** gewesten, bestand tegen den invloed van den bodem en het nestelen van ongedierte.

Zie de korte beschrijving en het procesverbaal van eene te Keulen genomen vuurproef, opgenomen in *De Opmerker* **n°. 34 van 20 Augustus 1887.**

N.B. Men vrage, onder toezending der teekeningen, opgave van kosten, daar de prijzen sterk uiteenloopen bij de verschillende bouwconstructies.

NEUCHÂTEL ASPHALTE COMPANY LTD, LONDON.
Exploitatie der Mijnen van Val de Travers.

FABRIEK TE **AMSTERDAM** Beltweg N°. 3.

TRADE MARK. VALDETRAVERS

NATUURL. ASPHALT VAN **VAL DE TRAVERS** ZWITSERLAND.

Gecomprimeerde Asphaltwegen en dito Dorschvloeren.
Werken in Asphalt-Mastiek voor Trottoirs, Skating-Rinks, Moutvloeren, Kelders.
Kolf- en Kegelbanen, Winkel- en Magazijnvloeren, Gangen, Veranda's, Brug- en Dakbedekkingen, Beton-Fundeeringen, Stallen enz. enz. enz.

Zindelijk, Vochtwerend, Ondoordringbaar, Geraaswerend
Asphalt speciaal tot wering van vochtige muren.

Voor inlichtingen omtrent het leggen van **Vloeren, Bedekkingen** enz. gelieve men zich te adresseeren aan het Kantoor der fabriek, Beltweg 3, *Amsterdam*, of bij den Heer H. G. KNOOPS C.Ozn., Beekstraat F. 62, te *Arnhem*.

De Directeur, W. PATON WALSH.

BECKER & BUDDINGH. — ARNHEM.
KONINKLIJKE FABRIEK VAN WATERPAS-HOEKMEET-

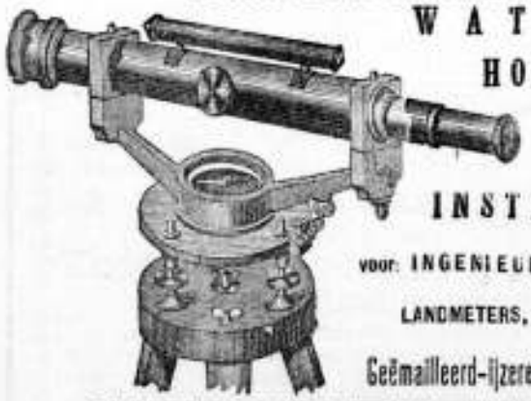

en andere

INSTRUMENTEN,

voor: INGENIEURS ARCHITECTEN, LANDMETERS, TEEKENAARS enz.

Geëmailleerd-ijzeren **PEILSCHALEN,**

WEEGWERKTUIGEN.

A. J. BACON & C°.
Ingenieurs, Aannemers van **Verwarming** en **Ventilatie, Gas-** en **Waterleidingen, Bouwmaterialen enz.**
BEKROOND met **Gouden, Zilveren** en **Bronzen Medailles.**
Overtoom N°. 239,
AMSTERDAM.
Inrichtingen voor openbare gebouwen, gestichten, woonhuizen, villa's, kantoren, enz.
Projecten en begrootingen worden kosteloos geleverd.

Stoomfabriek van gedreven en geslagen ZINK- en KOPERWERKEN.
KLIJN, TISSOT & C°.
Amsterdam. Nieuwe Teertuinen 16.
Vervaardigen **Ornamenten** naar elk ontwerp of teekening. Inrichting voor het **galvaniseeren** van ijzer. Etalage van verschillende monsters op de Permanente Tentoonstelling van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst *Amsterdam*.

PHOTOLITHOGRAPHIE, PHOTOZINCOGRAPHIE en Stéréotype-Inrichting van G. J. THIEME, te Arnhem.
De ondergeteekende vestigt de aandacht op zijne inrichting voor **Photolithographie,** bijzonder geschikt voor de reproductie van **Plans, Teekeningen** enz. van HH. Architecten en Bouwkundigen; op die voor **Photozincographie** voor de reproductie van **Platen en Gravures,** ook van **Teekeningen** voor Boekwerken enz. ten dienste van HH. Uitgevers en op zijne **Stéréotype-Inrichting** voor HH. Drukkers, alles tot de minste prijzen.
Prospectussen met proeven van bewerking, worden op *franco* aanvrage gratis toegezonden.
G. J. THIEME.

Bij P. GOUDA QUINT, te *Arnhem*, ziet heden het licht:

Alphabetisch Register
DOOR
A. REYDING,
Ingenieur-Architect,
OP DE
GESCHIEDENIS VAN DE BOUWSTIJLEN IN DE HOOFDTIJDPERKEN DER ARCHITECTUUR, door EUGEN GUGEL, Hoogleeraar voor de Bouwkunst aan de Polytechnische School te Delft. Met 831 in den tekst gedrukte figuren en 6 staalgravuren. Tweede, veel vermeerderde en bijgewerkte druk.

Prijs van het **ALPHABETISCH REGISTER** *f* 0.50
» » » **COMPLEETE WERK**, met het Register, ingenaaid in 2 deelen. » 24.50
gebonden in half marokko geurhtband, bovenmede verguld, in koker. » 28.—

Dit met groote zorg bewerkte **REGISTER** geeft in alphabetische orde een overzicht van de talrijke namen van personen, gebouwen, monumenten, enz., welke in het werk voorkomen, en is even onmisbaarlijk als de Lijst van technische termen, die het reeds bevat. Het doet niet alleen den grooten rijkdom van onderwerpen, die in het werk behandeld worden, in volle mate uitkomen, vooral omdat alle gelijksoortige gebouwen en monumenten onder een hoofd vereenigd zijn, maar verhoogt er ook de waarde van voor den gebruiker, daar het hem het opzoeken gemakkelijk, in vele gevallen eerst daardoor mogelijk maakt. De uitgever vertrouwt door de uitgave van het Register alle bezitters van dit belangrijke werk te hebben verplicht, en te meer daar hij het voor een hoogst geringen prijs verkrijgbaar heeft gesteld.

Gedrukt bij G. W. van der Wiel & C°., te Arnhem.

Byvoegfe

Arch

VAN HETGEE

Maana

De steeds toenem
waarin dit Tyc
gedachte eene gelukkig
verspreide uitgevoerde
der hedendaagsche bou

De reeds versch
zyne ontwerpen een le

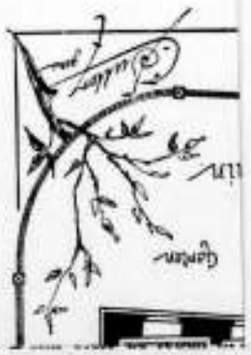

De Redactie van Architectura et Amicitia stelt zich alleen verantwoordelijk voor den inhoud van stukken, gewaarmerkt met de initialen A. et A.

Theod. Ferd. Bierhorst te Haarlem,
Eerste Nederlandsch Mozaïekfabrikant,
levert naar het systeem Rabitz:

1°. Vlakke en gewelfde plafonds voor elke overspanning en belasting en in alle vormen; bij brand zoowel onder als boven **vuurvast** en niet **afdroppelend.**
2°. Dunne, vuurvaste, vrijstaande wanden; ook in hoekige vormen, zelfs ingericht tot dracht van plafonds. Lichte, **warmte- en geluidwerende** muren. Vuurvaste deuren en vensterblinden.
3°. Kolomsom en kolom-bekleedingen; **onbrandbare**, warmte- en vochtwerende bedekkingen van alle aan water en vuur blootgestelde constructies.
4°. Lichte, vuurvaste trappen, portalen voor vrijdragende steenen trappen.
5°. Geheele dakbedekkingen met inbegrip van goten en afvoerpijpen. Vuurvaste en waterdichte onderlagen voor leien-, houtcement- en metalen daken. Dakplaten voor isoleering van schoorsteenen in brandbare daken. Aflaten van bijzonder brandvrije constructie.
6°. Duurzame holle lijsten tot de grootste afmeting.
7°. Brandvrije en mooilijk te doorbreken omkleedingen van bank-, kantoor- en archiefkokalen.
8°. **Dunne en droge scheidsmuren**, zwembassins, badkuipen en waterreservoirs voor wasch- en badinrichtingen.
9°. Operatie zalen, die gemakkelijk reinghouden en geheelinfecteerd kunnen worden. Complete ziekenbarakken.
10°. Duurzame aanleg van bouwwerken in **vulcanische** en **tropische** gewesten, bestand tegen den invloed van den bodem en het nesteln van ongedierte.

Zie de korte beschrijving en het proces-verbaal van eene te Koulen genomen vuurproef, opgenomen in *De Opmerker* **n°. 34 van 20 Augustus 1887.**
N.B. Men vrage, onder toezending der teekeningen, opgave van kosten, daar de prijzen sterk uiteenloopen bij de verschillende bouwconstructies.

NEUCHÂTEL ASPHALTE COMPANY LTD, LONDON.
Exploitatie der Mijnen van Val de Travers.

FABRIEK TE **AMSTERDAM** Beltweg N°. 3.

TRADE MARK.

NATUURL. ASPHALT VAN **VAL DE TRAVERS** ZWITSERLAND.

Gecomprimeerde Asphaltwegen en dito Dorschvloeren.
Werken in Asphalt-Mastiek voor Trottoirs, Skating-Rinks, Moutvloeren, Kelders.
Kolf- en Kegelbanen, Winkel- en Magazijnvloeren, Gangen, Veranda's, Brug- en Dakbedekkingen, Beton-Fundeeringen, Stallen enz. enz. enz.

Zindelijk, Vochtwerend, Ondoordringbaar, Geraaswerend
Asphalt speciaal tot wering van vochtige muren.

Voor inlichtingen omtrent het leggen van **Vloeren, Bedekkingen** enz. gelieve men zich te adresseeren aan het Kantoor der fabriek, Beltweg 3, *Amsterdam*, of bij den Heer H. G. KNOOPS C.Ozn., Beekstraat F. 62, te *Arnhem*.
De Directeur, **W. PATON WALSH.**

BECKER & BUDDINGH. — ARNHEM.
KONINKLIJKE FABRIEK VAN
WATERPAS-HOEKMEET-
en andere
INSTRUMENTEN,
voor: INGENIEURS ARCHITECTEN, LANDMETERS, TEEKENAARS enz.
Geëmailleerd-ijzeren **PEILSCHALEN,**
WEEGWERKTUIGEN.

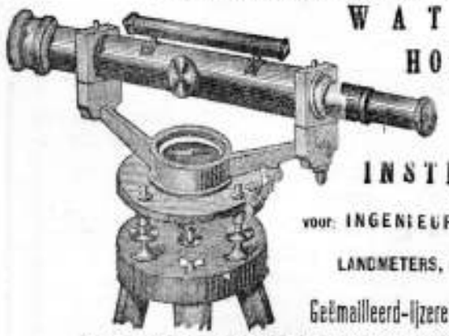

A. J. BACON & Co.
Ingenieurs, Aannemers van **Verwarming** en **Ventilatie, Gas- en Waterleidingen, Bouwmaterialen enz.**
BEKROOND met **Gouden, Zilveren** en **Bronzen Medailles.**
Overtoom N°. 239, AMSTERDAM.
Inrichtingen voor openbare gebouwen, gestichten, woonhuizen, villa's, kantoren, enz.
Projecten en begrootingen worden kosteloos geleverd.

Stoomfabriek van gedreven en geslagen ZINK- en KOPERWERKEN.
KLIJN, TISSOT & Co.
Amsterdam. Nieuwe Teertuinen 16.
Vervaardigen **Ornamenten** naar elk ontwerp of teekening. Inrichting voor het **galvaniseeren** van ijzer. Etalage van verschillende monsters op de Permanente Tentoonstelling van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst *Amsterdam*.

PHOTOLITHOGRAPHIE, PHOTOZINCOGRAPHIE en Stéréotype-Inrichting van G. J. THIEME, te Arnhem.
De ondergeteekende vestigt de aandacht op zijne inrichting voor **Photolithographie,** bijzonder geschikt voor de reproductie van **Plans, Teekeningen** enz. van HH. Architecten en Bouwkundigen; op die voor **Photozincographie** voor de reproductie van **Platen en Gravures,** ook van **Teekeningen** voor Boekwerken enz. ten dienste van HH. Uitgevers en op zijne **Stéréotype-inrichting** voor HH. Drukkers, alles tot de minste prijzen.
Prospectussen met proeven van bewerking, worden op *free* co aanvrage gratis toegezonden.
G. J. THIEME.

Bij P. GOUDA QUINT, te *Arnhem*, ziet heden het licht:

Alphabetisch Register
DOOR
A. REYDING,
Ingenieur-Architect,
OP DE
GESCHIEDENIS VAN DE BOUWSTIJLEN IN DE HOOFDTIJDPERKEN DER ARCHITECTUUR, door EUGEN GUGEL, Hoogleeraar voor de Bouwkunst aan de Polytechnische School te Delft. Met 831 in den tekst gedrukte figuren en 6 staalgravuren. Tweede, veel vermeerderde en bijgewerkte druk.

Prijs van het **ALPHABETISCH REGISTER** ƒ 0,50
» » » **COMPLEETE WERK**, met het Register, ingenaaid in 2 deelen, » 24,50
gebonden in half marokko pnchtband, bovensnede verguld, in koker. » 28,—

Dit met groote zorg bewerkte **REGISTER** geeft in alphabetische orde een overzicht van de talrijke namen van personen, gebouwen, monumenten, enz., welke in het werk voorkomen, en is even onontbeerlijk als de Lijst van technische termen, die het reeds bevat. Het doet niet alleen den grooten rijkdom van onderwerpen, die in het werk behandeld worden, in volle mate uitkomen, vooral omdat alle gelijksoortige gebouwen en monumenten onder een hoofd vereenigd zijn, maar verhoogt er ook de waarde van voor den gebruiker, daar het hem het opzoeken gemakkelijk, in vele gevallen eerst daardoor mogelijk maakt. De uitgever vertrouwt door de uitgave van het Register alle bezitters van dit belangrijke werk te hebben verplicht, en te meer daar hij het voor een hoogst geringen prijs verkrijgbaar heeft gesteld.

Gedrukt bij G. W. van der Wiel & Co., te Arnhem.

Byvoegsel van „de Opmerker" van Zaterdag den 15. October 1887.

UITGAVE VAN J. ENGELHORN TE STUTTGART.

Architektonische Rundschau

SCHETSEN

VAN HETGEEN DE BOUWKUNST IN RUIMSTEN ZIN TE ZIEN GEEFT

BYEENVERZAMELD DOOR

Ludwig Eisenlohr en **Carl Weigle**
ARCHITECTEN.

4. Jaargang 1888.

Maandelyks verschynt ***eene*** *aflevering. — Prys per aflevering* ***Een gulden.***

PROSPECTUS.

De steeds toenemende deelname der vakgenooten pleit het welsprekendste voor de werkelyke behoefte waarin dit Tydschrift voorziet. — Het bewyst ons dat de aan deze uitgaaf ten grondslag liggende gedachte eene gelukkige was, namelyk om een orgaan te leveren dat eene verzameling biedt der zoo talryk verspreide uitgevoerde bouwwerken en daardoor een geschikt en volledig overzigt geeft van het streven der hedendaagsche bouwkunst.

De reeds verschenen jaargangen bevatten een rykdom van onderwerpen, die den bouwmeester voor zyne ontwerpen een leiddraad, voor de jongere vakgenooten een belangryk en onmisbaar middel voor hunne studien vormt. De zeer geringe prys bovendien maakt deelname voor ieder mogelyk.

De met de grootste zorg en met het oog op het practisch nut gekozen inhoud der **Architektonische Rundschau** bevat:

Kerkgebouwen, Kasteelen, Raadhuizen of andere openbare gebouwen, stads-, woon- en winkelhuizen, villa's, tuinhuizen en tuin-architectuur, monumenten, fonteinen, vestibules, portalen en verschillende andere gedeelten van bouwwerken enz.

Terwyl wy met dit omvangryk programma geen deel der bouwkunst kunnen overslaan, gelooven wy toch in het belang onzer inteekenaren te handelen door in hoofdzaak die gebouwen op te nemen, waartoe de werkkring van den bouwmeester zich het meeste bepaalt, en daarvan vooral goede en talryke voorbeelden te geven, die reeds uitgevoerd, tevens hun practisch nut hebben. — Daarvoor mogten wy tot heden het eenstemmig gunstig oordeel der vakbladen ontvangen.

De eerste aflevering is verschenen en wordt na ontvangst van een gulden ter kennismaking gezonden door den boekhandelaar **H. Eisendrath, Rokin 119** te **Amsterdam.**

De uitgever
J. Engelhorn te **Stuttgart.**

INTEEKENBILLET.

De ondergeteekende wenscht te ontvangen van den boekhandelaar **H. Eisendrath** te **Amsterdam**
1 Ex. **Architektonische Rundschau 1888.**
compleet in 12 afleveringen à fl. 1. —
Ex. — id. — jaargang I. II. III. à fl. 12. —
Jedere jaargang bevat 96 platen op het papier en formaat van dezen prospectus.
Naam: *Woonplaats:*

(Doorhalen wat niet verlangd wordt.)

Proefblad van de „Architektonische Rundschau".

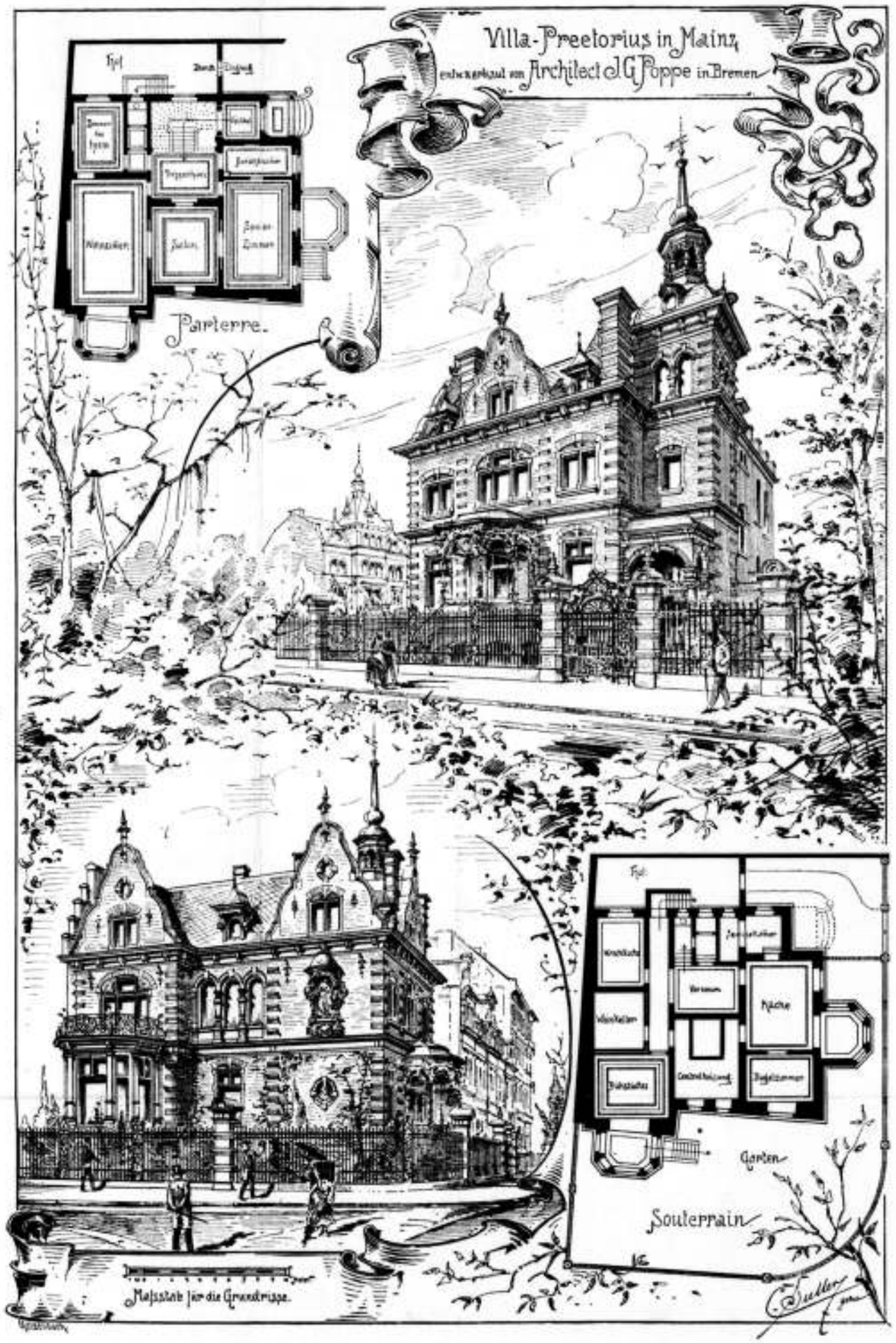

TWEE-EN-TWINTIGSTE JAARGANG N°. 43. ZATERDAG 22 OCTOBER 1887.

De Opmerker
Orgaan van het Genootschap
ARCHITECTURA ET AMICITIA
Weekblad voor Beeldende Kunst en Technische Wetenschap

A.M.W.

Redacteur-uitgever F. W. VAN GENDT Jr.
Adres voor Redactie en Administratie van het Weekblad en advertentiën: Bureau van *De Opmerker*, Driekoningenstraat 28, *Arnhem*.
Bureau der Redactie van *Architectura et Amicitia* JAN SPRINGER, H. G. JANSEN en A. REIJDING.
Stukken, deze Redactie betreffende, te adresseeren aan den heer A. REIJDING, Stadhouderskade 4, te *Amsterdam*,
en al, wat de Administratie van het Genootschap betreft, aan den heer G. A. ZEEMAN, Leidschestraat 60, te *Amsterdam*.

ABONNEMENT *f* 2.25 per 3 maanden of wel *tien gulden* per jaar, bij vooruitbetaling en franco toezending van dit bedrag. Voor het buitenland *f* 7.50 en Nederlandsch-Indië *f* 9.—, beiden bij vooruitbetaling.
ADVERTENTIEN ad 20 cent voor elken regel plaatsruimte en 10 cent voor een bewijsnommer, worden tot Vrijdagavond aangenomen.
AFZONDERLIJKE NOMMERS, bij contante betaling ad 15 cent per stuk en 25 cent per post, te bekomen aan het Bureau van *De Opmerker* te *Arnhem* en bij den Hoofd-correspondent JOH. G. STEMLER CZN., Boekhandelaar te *Amsterdam*.

MEDEDEELINGEN VAN HET GENOOTSCHAP.

1°. Als lid der Vak- en Vragen-commissie zijn benoemd de heeren J. Ingenohl en A. C. Boerma en tot rapporteur de heer L. J. Rijnink.

2°. Als gewoon lid is aangenomen de heer A. H. Hartkamp.

3°. Tot beoordeelaars van de prijsvragen, uitgeschreven in het jaar 1887, zijn gekozen de heeren A. N. Godefroy, H. P. Berlage en Henri Evers.

4°. De inlevering der ontwerpen voor een titelvignet op den kalender voor het jaar 1888, moet geschieden vóór of op den 1sten November 1887 aan het adres van den 1ste-Secretaris, Leidschestraat n°. 60, Amsterdam.

Namens het Bestuur:
De 1ste-Secretaris,
G. A. Zeeman.

ARCHITECTURA ET AMICITIA.

Vergadering van 19 October 1887.

Na opening van de vergadering door den Voorzitter, werden de notulen gelezen en goedgekeurd.

De Voorzitter deelt mede, dat tot leden van de Vak- en Vragen-commissie zijn benoemd de heeren J. Ingenohl en A. C. Boerma en tot rapporteur de heer L. J. Rijnink

De heer A. H. Hartkamp wordt daarna met algemeene stemmen als gewoon lid aangenomen, waarop de aangekondigde spreker voor dezen avond, de heer H. G. Jansen, het woord verkrijgt, en eene lezing houdt over lettervormen en manuscriptversiering, door vele schoone platen toegelicht.

Door de welwillendheid van den heer H. G. Jansen zal deze redevoering in het Orgaan opgenomen worden.

De heer H. J. Wigman geeft vervolgens een kunstbeschouwing van de *Peintures décoratives du Nouvel Opéra de Paris* en van *l'Architecture Indienne*, terwijl bovendien de afbeeldingen der bekroonde ontwerpen voor den nieuwen gevel voor den Dom te Milaan circuleerden.

De heer Prosper Delin stelt de leden in staat kennis te maken met eenige platen als nieuwe proeven van zincographie.

De heer Leliman richt daarna eenige waardeerende woorden tot den spreker en de nieuwe bestuurderen; hij brengt in herinnering, hoeveel het Genootschap aan vroegere bestuurders verplicht is en spreekt den wensch uit, dat de jongste bestuursverandering de oorzaak moge zijn van een opbeurenden en verfrisschenden geest onder de leden.

Tot beoordeelaars van de prijsvragen, uitgeschreven in het jaar 1887, worden benoemd de heeren A. N. Godefroy, H. P. Berlage en H. Evers.

Als gewoon lid wordt voorgesteld de heer H. J. Buré, door de heeren J. C. D. di Gazar en G. A. Zeeman.

Na installatie der nieuwe leden, de heeren W. M. Reijerse en L. C. van Houten, en onder aankondiging van de heeren J. A. van der Sluijs Veer en E. van den Bossche als sprekers voor de volgende bijeenkomst, wordt de vergadering gesloten.

(A. et A.) DE SAINTE-CHAPELLE TE PARIJS.

Er is een opmerking, die de Parijzenaars, voorzooverre zij wegens hunne bezigheden in de buurt van den Boulevard du Palais vertoeven, en die de vreemdelingen zeker allen hebben gemaakt. De Sainte-Chapelle, een der kunstigst geciseleerde juweelen in de écrin van Parijs, is voortdurend van steigerwerken omringd. Conterforten, glasruiten, beeldhouwwerk, dit alles ziet men door de openingen, die de steigers vrijlaten. Sints vijftig jaar zit het gebouw aldus in een kooi en thans brengt men weer groote massa's versch hout aan om nieuwe steigers te maken en te herstellen wat door den regen verrot is!

Niets is zoo vreeselijk voor een monument als wanneer het in de handen valt van architecten en commissies, die het tot elken prijs willen herstellen. Zoodra er maar eerst een steigertje omheen staat, is het minstens voor een eeuw geborgen. Het geldt ontbreekt meestal om de restauratie op grooten voet te ondernemen en ze spoedig ten einde te brengen.

Dit is ook het geval met de Sainte-Chapelle, waaraan men reeds sinds 1837 restaureert.

De Redactie van Architectura et Amicitia stelt zich alleen verantwoordelijk voor den inhoud van stukken, gewaarmerkt met de initialen A. et A.

fblad van de „Architektonische Rundschau".

WEEGWERKTUIGEN.

Gedrukt bij G. W. van der Wiel & Co., te Arnhem.

De Opmerker.
Orgaan van het Genootschap
ARCHITECTVRA ET AMICITIA
Weekblad voor Beeldende Kunst en Technische Wetenschap

A.W.W.

Redacteur-uitgever F. W. VAN GENDT JGz.
Adres voor Redactie en Administratie van het Weekblad en advertentiën:
Bureau van *De Opmerker*, Driekoningenstraat 28, *Arnhem*.
Bureau der Redactie van *Architectura et Amicitia* JAN SPRINGER, H. G. JANSEN en A. REIJDING.
Stukken, deze Redactie betreffende, te adresseeren aan den heer A. REIJDING, Stadhouderskade 4, te *Amsterdam*,
en al, wat de Administratie van het Genootschap betreft, aan den heer G. A. ZEEMAN, Leidschestraat 60, te *Amsterdam*.

ABONNEMENT *f* 2.25 per 3 maanden of wel *ses gulden* per jaar, bij voorafbetaling en franco toezending van dit bedrag. Voor het buitenland *f* 7.50 en Nederlandsch-Indië *f* 9.—, beiden bij vooruitbetaling.
ADVERTENTIEN tot 20 cent voor elken regel plaatsruimte en 10 cent voor een bewijsnummer, worden tot Vrijdagavond aangenomen.
AFZONDERLIJKE NOMMERS, bij contante betaling tot 15 cent per stuk en 25 cent per plaat, te bekomen aan het Bureau van *De Opmerker* te *Arnhem* en bij den Hoofd-correspondent JOH. G. STEMLER CZN., Boekhandelaar te *Amsterdam*.

MEDEDEELINGEN VAN HET GENOOTSCHAP.

1°. Als lid der Vak- en Vragen-commissie zijn benoemd de heeren J. Ingenohl en A. C. Boerma en tot rapporteur de heer L. J. Rijnink.

2°. Als gewoon lid is aangenomen de heer A. H. Hartkamp.

3°. Tot beoordeelaars van de prijsvragen, uitgeschreven in het jaar 1887, zijn gekozen de heeren A. N. Godefroy, H. P. Berlage en Henri Evers.

4°. De inlevering der ontwerpen voor een titelvignet op den kalender voor het jaar 1888, moet geschieden vóór of op den 1sten November 1887 aan het adres van den 1ste-Secretaris, Leidschestraat n°. 60, Amsterdam.

Namens het Bestuur:
De 1ste-Secretaris,
G. A. Zeeman.

ARCHITECTURA ET AMICITIA.

Vergadering van 19 October 1887.

Na opening van de vergadering door den Voorzitter, werden de notulen gelezen en goedgekeurd.

De Voorzitter deelt mede, dat tot leden van de Vak- en Vragen-commissie zijn benoemd de heeren J. Ingenohl en A. C. Boerma en tot rapporteur de heer L. J. Rijnink

De heer A. H. Hartkamp wordt daarna met algemeene stemmen als gewoon lid aangenomen, waarop de aangekondigde spreker voor dezen avond, de heer H. G. Jansen, het woord verkrijgt, en eene lezing houdt over lettervormen en manuscriptversiering, door vele schoone platen toegelicht.

Door de welwillendheid van den heer H. G. Jansen zal deze redevoering in het Orgaan opgenomen worden.

De heer H. J. Wigman geeft vervolgens een kunstbeschouwing van de *Peintures décoratives du Nouvel Opéra de Paris* en van *l'Architecture Indienne*, terwijl bovendien de afbeeldingen der bekroonde ontwerpen voor den nieuwen gevel voor den Dom te Milaan circuleerden.

De heer Prosper Delin stelt de leden in staat kennis te maken met eenige platen als nieuwe proeven van zincographie.

De heer Leliman richt daarna eenige waardeerende woorden tot den spreker en de nieuwe bestuurderen; hij brengt in herinnering, hoeveel het Genootschap aan vroegere bestuurders verplicht is en spreekt den wensch uit, dat de jongste bestuursverandering de oorzaak moge zijn van een opbeurenden en verfrisschenden geest onder de leden.

Tot beoordeelaars van de prijsvragen, uitgeschreven in het jaar 1887, worden benoemd de heeren A. N. Godefroy, H. P. Berlage en H. Evers.

Als gewoon lid wordt voorgesteld de heer H. J. Buré, door de heeren J. C. D. di Gazar en G. A. Zeeman.

Na installatie der nieuwe leden, de heeren W. M. Reijerse en L. C. van Houten, en onder aankondiging van de heeren J. A. van der Sluijs Veer en E. van den Bossche als sprekers voor de volgende bijeenkomst, wordt de vergadering gesloten.

(A. et A.) DE SAINTE-CHAPELLE TE PARIJS.

Er is een opmerking, die de Parijzenaars, voorzooverre zij wegens hunne bezigheden in de buurt van den Boulevard du Palais vertoeven, en die de vreemdelingen zeker allen hebben gemaakt. De Sainte-Chapelle, een der kunstigst geciseleerde juweelen in de écrin van Parijs, is voortdurend van steigerwerken omringd. Conterforten, glasruiten, beeldhouwwerk, dit alles ziet men door de openingen, die de steigers vrijlaten. Sints vijftig jaar zit het gebouw aldus in een kooi en thans brengt men weer groote massa's versch hout aan om nieuwe steigers te maken en te herstellen wat door den regen verrot is!

Niets is zoo vreeselijk voor een monument als wanneer het in de handen valt van architecten en commissies, die het tot elken prijs willen herstellen. Zoodra er maar eerst een steigertje omheen staat, is het minstens voor een eeuw geborgen. Het geldt ontbreekt meestal om de restauratie op grooten voet te ondernemen en ze spoedig ten einde te brengen.

Dit is ook het geval met de Sainte-Chapelle, waaraan men reeds sinds 1837 restaureert.

De Redactie van Architectura et Amicitia stelt zich alleen verantwoordelijk voor den inhoud van stukken, gewaarmerkt met de initialen A. et A.

HERHALING VAN BEELD
DUPLICATE IMAGE

Zij naderde ongeveer hare voltooiing, toen de Commune uitbarstte. Daar de vlammen van den brand van het Paleis van Justitie het gebouw te dichtbij blakerden, was men genoodzaakt de spits van den toren, de crête van het dak, den geveltop der façade, de pinakels, die de conterforten van den zuidkant bekronen, de balustrade, die ze verbindt, en sommige deelen van de wimbergen der traveeën te restaureeren. De „Commission des Monuments", die hare aandacht en zorgen aan zoovele schoonheden der Fransche hoofdstad moet schenken, kan jaarlijks voor dit doel slechts geringe toelagen verleenen op het totale budget der herstellingen.

In verschillende termijnen heeft zij 80,000 frcs. gegeven, en deze som is langzamerhand voor het bestemde doel gebruikt. Voor de uitvoering van nieuwe werken heeft dezelfde Commissie een som van 50,000 frcs. toegestaan. De bekende architect Boeswelwald hoopt, dank zij deze tegemoetkoming, spoedig de steigerwerken te kunnen verlagen en de herstelde gedeelten vrij te doen zien. Men schat de kosten van de geheele restauratie op minstens 300,000 francs. Het zal dus nog vrij lang duren, alvorens men de Sainte-Chapelle in haar volle pracht zal kunnen bewonderen.

(A. et A.) DE BASTILLE
OP DE PARIJSCHE TENTOONSTELLING VAN 1889.

Men weet, dat onlangs het besluit werd genomen, ter gelegenheid van 't honderdjarig jubileum van 1789, te Parijs een kopie van de Bastille op te richten.

Het groote werk is thans voltooid. De vesting met de straten, die haar omgaven, zijn onder de leiding van den architect Colibert in haar waarachtige vormen en kleuren verrezen. De schilders zijn bezig de laatste hand aan de sombere tinten van het schilderwerk der muren en kanteelen te leggen, terwijl de beeldhouwers de decoratiewerken aan de gevels der huizen ten einde brengen.

Wanneer men de *Porte de la Conférence* doorgaat, die op de *Avenue de Suffren* is geplaatst, bemerkt men dadelijk het *Hotel de Mayenne*, dat thans voor een deel door een broederschool is ingenomen. Een weinig verder bevindt zich de Protestantsche Mariakerk. Om in de Bastille te komen, moet men de *Porte de l'Arsenal* doorgaan en de ophaalbrug passeeren. Daar recht tegenover zal een tuin worden aangelegd, waarin de „Brasserie de Santerre" zal worden geplaatst.

De voornaamste winkels in de nabijheid der Bastille zijn met veel nauwkeurigheid weergegeven. Zeer merkwaardig is het „stalletje" van den „écrivain public", voorzien van een geel geschilderd uithangbord, waarop men leest: „Au tombeau des secrets". Evenzoo op de herberg van den „Lion d'or": „Céans on loge à pied".

Achter deze herberg wil men de groote melkerij van Trianon herbouwen.

(A. et A.) ONEDELE CONCURRENTIE.

Uit een artikel, onder bovenstaanden titel voorkomende in de *Amsterdamsche Courant* van 14 October jl., nemen wij het volgende over:

Eenige meubelmakers-patroons zullen aan den Gemeenteraad van Amsterdam een adres richten om te protesteeren tegen het verleenen van eene jaarlijksche subsidie van *f* 4000 aan de Quellinusschool.

Men weet, dat die heeren daartoe gekomen zijn door de wijze, waarop de Quellinusschool hun een concurrentie aandoet, die zij hoogst onbillijk achten.

In hoeverre de meubelmakers in hun recht zijn, wenschen wij aan te toonen.

Vooraf eenige toelichting omtrent het doel der school.

In haar reglement leest men wij:

»De Kunstnijverheid-teekenschool »Quellinus" heeft ten doel, de beoefening der teekenkunst te bevorderen in hare practische toepassing op de Nijverheid in haar geheelen omvang. Zij gaat uit van eene Vereeniging, opgericht onder medewerking van het Departement *Amsterdam* der Maatschappij tot bevordering van Nijverheid".

Een schoon doel inderdaad, waarop wij herhaaldelijk de aandacht vestigden. Meer wetenschappelijk ontwikkelde werklieden en werkbazen te vormen was steeds hoofdzaak, en de school vond dan ook van vele zijden den steun, waarop zij recht had.

Zoo geniet zij jaarlijks de volgende subsidiën:

van het Rijk	*f* 4000.
» de Provincie	» 2000.
» » Stad	» 4000.

Behalve deze vaste bijdragen, genoot zij b. v. in 1885, zooals wij in de begrooting der school voor dat jaar (zie het verslag) lazen — (een later verslag is nog niet in druk verschenen):

Aan jaarlijksche bijdragen	*f* 1200,
» schoolgelden	» 2000,
» giften, schenkingen en andere baten	» 1500,

Men zal bij het lezen van deze cijfers niet beweren, dat het haar aan geldelijken steun ontbrak.

De belasting-betalende burgerij droeg daartoe de niet geringe som van *f* 10.000 bij.

Zien wij nu wat volgens haar reglement aan de school onderwezen wordt:

Art. 1 zegt:

»Aan de Kunstnijverheid-teekenschool wordt onderricht gegeven in het lijntoekenen uit de vrije hand op zwart bord; het rechtlijnig teekenen met behulp van instrumenten; het handteekenen naar draadfiguren en gipsafgietsels; het kleuren van vlak-ornementen; het teekenen met sapverf (aquarelleeren); het bouwkundig teekenen en het maken van kleinere ontwerpen; het boetseeren; het maken van afgietsels; het beeldhouwen in hout en steen; het schilderen naar pleisterafgietsels en naar het stilleven; het porseleinschilderen; de proportieleer van den mensch; de ontleedkunde van den mensch; de vlakke en beschrijvende meetkunde; de doorzichtkunde; de stijl- en schoonheidsleer; de kunstgeschiedenis en de ornementleer."

Altemaal vakken, waaruit blijkt dat de school streeft naar het vormen van ontwikkelde werklieden, doch vooral bazen. Ook blijkt eruit, dat aan de practijk al heel weinig wordt gedaan en dat er hoegenaamd geen sprake is van het »meubelmakersvak."

In het jaarverslag van '84 komt dan ook slechts een leerling op de 69 voor, die tot meubelmaker werd opgeleid.

Lezen we verder, dan zien wij echter dat de school in dat jaar uitvoerde voor particulieren en genootschappen de volgende tot het meubelvak behoorende werken: 15 lijsten voor schilderijen in het Rijksmuseum; een compleet salon-ameublement in eikenhout en nog een volledig salon-ameublement.

Van tal van andere werkzaamheden der school opgedragen, waarbij bepaald beeldhouwwerk genoemd wordt, zwijgen wij.

Men zou hieruit reeds voldoende mogen afleiden, dat aan de school bepaald een meubelmakerswerkplaats verbonden is en de school meubelmakersknechts in dienst heeft. 't Is toch moeilijk aan te nemen, dat al dat werk door dien »eenen" leerling zou vervaardigd zijn.

Doch niet alleen particuliere bestellingen voert de school uit. Zij gaat verder en schrijft openlijk bij aanbestedingen van meubelen in. Zoo werd haar o. a. als minste inschrijfster opgedragen het ameublement voor de groote zaal voor het Muntgebouw, waar het Oudheidkundig Genootschap vergadert.

Ook dezer dagen werd haar bij inschrijving een dergelijk werk gegund voor een particulier op de Keizersgracht.

Is 't nu wonder, dat de meubelmakers daartegen protesteeren?

Volstrekt niet!

De school toch treedt in de eerste plaats buiten haar werkkring. Zij, die volgens de wet van '69 geen patent behoeft te betalen, met enkele scholieren werkt en de lasten niet draagt, waaronder de meubelmakerspatroon gebukt gaat, zou op die wijze alle concurrentie onmogelijk maken.

Bovendien is het onoorlijk te concurreeren met burgers, die hun belasting betalen, m. a. w. bijdragen tot de subsidie, waarvan de school geniet.

De belastingbetalende meubelmaker doet zich door het subsidieeren der school met zijn eigen geld, in den vorm van belasting, zelve een ongerijmde mededinging aan.

En dat in een tijd, waarin de nijverheid zulk een zware strijd heeft te strijden.

Aan die practijken, waarvan wij den naam maar liefst niet noemen, doet ons Gemeentebestuur, ja zelfs het Rijk mede.

Het is niet meer dan billijk, dat daaraan paal en perk worde gesteld.

Zeer terecht wenden de meubelmakerspatroons zich nu tot den Raad, om de subsidie van *f* 4000, op de gemeentebegrooting voorkomende, aan de school te weigeren. Zij hebben, als belastingbetalenden, volkomen het recht dit te eischen.

Wij vertrouwen dan ook, dat er leden in onzen Raad gevonden zullen worden, die de billijkheid van dien eisch inzien.

Toch zouden wij het voor de school betreuren.

In plaats van weigering zouden wij liever zien dat de Raad, wanneer de begrooting aan de orde komt, aan het verleenen van de subsidie het verbod tot inschrijving bij aanbestedingen verbond en alle concurrentie met de particuliere nijverheid uitsloot.

Het Dagelijksch Bestuur dient er dan tevens aan herinnerd te worden, dat het geen pas geeft op die wijze met het geld van de burgerij om te springen en de belastingbetalenden concurrentie aan te doen. Ook de regeering van den Staat en de Provincie hebben bij het verleenen van subsidie zich aan dezelfde bepalingen te houden.

Wil de Quellinusschool de sympathie en den steun van de nijverheid blijven behouden — waarvan zij het dan toch hebben moet — dan dient zij zich op dit punt zoo spoedig mogelijk te herzien en zich uitsluitend tot het onderwijs te bepalen.

Ten slotte nog een vraag aan het Departement *Amsterdam* der Maatschappij ter Bevordering van Nijverheid, dat vele meubelmakers onder zijne leden telt:

»Meent het, dat het als patroon van de Quellinusschool, door deze te doen concurreeren tegen de meubelmakers, de nijverheid bevordert?"

Een ander middel tot verbetering van den bestaanden toestand zou zijn, een aan de subsidie te verbinden bepaling, waarbij het *werken voor patroons niet* — het *optreden als patroon wel* werd verboden.

In dien geest zijn sommige artikelen in de reglementen der ambachtsscholen gesteld en we hebben nooit klachten vernomen over eenige concurrentie, welke die scholen den particulieren zouden aandoen.

De quaestie, aangeroerd in het artikel der *A. C.*, is van veel belang voor onze Nederlandsche nijverheid: het is daarom èn voor de school èn voor de meubelmakers te hopen, dat de Amsterdamsche Gemeenteraad het adres in ernstige overweging neme!

(A. et A.) DE FORTH-BRUG.

Voor hen, die minder bekend zijn met de plaatselijke gesteldheid van Schotland, is een blik op de kaart voldoende om op te merken, dat de rivier de Forth, na de stad Sterling te zijn voorbij gestroomd, zich onmiddellijk verbreedt en een kom vormt, die beneden Burnesland, waar het water van verschillende nevenrivieren zich erin ontlast, als binnenhaven een geschikte ligging aanbiedt voor schepen van den grootsten diepgang. Reeds sedert eeuwen was Queensferry de aangewezen plaats voor het vervoer van reizigers en goederen tusschen Edinburg en de noordoostelijke provinciën. Tot op heden geschiedt dit vervoer te water, doch binnenkort zal, na de voltooiing van het reusachtige werk, bekend onder den naam van de Forthbrug, eene vaste verbinding per spoor tusschen de provinciën Fife en Midlothian tot stand komen.

Wij noemden de Forth-brug een reusachtig werk; enkele vergelijkingen met andere groote werken zullen voldoende zijn om te doen erkennen, dat dit niet te veel gezegd is. De kokers van de Brittanian-brug over de Menia Straits b.v. hebben eene lengte, die slechts weinig meer bedraagt, dan één vierde van de lengte der liggers, die voor de Forth-brug gebezigd worden.

Het vlak van de rails dezer brug verheft zich even hoog boven den waterspiegel als de koepel der Albert-hall boven den beganen grond, terwijl het hoogste punt van den bovenbouw zich nog ongeveer tweehonderd voet boven het hoogste gedeelte der St.-Paul zal verheffen.

De grootte der overspanning is ongeveer gelijk aan den afstand tusschen Piccadilly en Buckingham-palace over Greenpark te Londen (ongeveer 1700 voet of 520 M.) Het geheele gevaarte, uit eene gecompliceerde staalconstructie bestaande, weegt niet minder dan 15000 ton Eng. (1,524,000 K.G.)

Bij deze constructie heeft men een type gevolgd, dat totnogtoe weinig in Engeland bekend was, doch, hoe primitief dan ook, reeds door Chineezen en zelfs door wilde volken is aangegeven; het is nl. de z. g. n. cantilever- of bracket-methode. De wilden toch kiezen zich twee boomen ter weerszijden van de rivier, waarvan de uitstekende takken dienstdoen als cantilever, verbinden beide uiteinden met lianen, uit gras met touw omwoeld bestaande, en de gemeenschap tusschen beide zijden der rivier is gevonden.

Ongeveer op dezelfde wijze is de 1700 Eng. voet breede doorlaat der Forth-brug overspannen en wel door een compound-constructie, bestaande uit twee cantilevers of brackets en een centraal-ligger.

De heer Bakker gaf van dit cantilever-systeem bij zijne lezing in de „Royal Institution" op 20 Mei l.l., eene zeer aanschouwelijke voorstelling. Hij plaatste twee mannen in zittende houding op stoelen, met uitgestrekte armen, ondersteund door stokken, welke onder tegen den stoel werden gedrukt en als zoodanig de plaats vervullende der zoogenaamde cantilevers.

De hoofdligger stelde men voor door een korten stok, gelegd over den naar het midden gerichten arm van elken man, en de verankering door touwen, die zich strekten tusschen de buitenwaarts gerichte armen en eenige steenen. Wanneer nu een vracht werd aangebracht door een gewicht op den middenligger te plaatsen, zouden de armen der mannen en de verankeringstouwen in spanning komen en de stokken en stoelpooten een groote drukking ondervinden. Om deze voorstelling in miniatuur te vergrooten tot hare werkelijke proportiën moet men zich voorstellen, dat de stoelen ½ mijl van elkander verwijderd zijn en de hoofden der mannen zich 360 voet boven den grond verheffen, terwijl hunne armen een reusachtig stalen latwerk voorstellen en de stokken stalen kokers zijn van 12 voet diameter.

Er zijn drie hoofdpijlers, bekend onder de namen van *Fife-pijler*, *Inch Carvi* en *Queensferry-pijler*.

Op ieder dezer pijlers zijn geweldig groote cantilevers opgericht, die zich ter weerszijden uitstrekken. De Fife-pijler is gebouwd met behulp van dammen, en zelfs dit betrekkelijk eenvoudige werk is met zeer veel moeilijkheden ten uitvoer gebracht. De andere pijlers zijn opgericht met behulp van caissons van geslagen ijzer van 70 voet in diameter bij eene hoogte van 50 tot 60 voet.

De heer Bakker schetste de gevaren, waaraan het werkvolk blootstaat bij den bouw van dergelijke bruggen. Zoo bezweek onlangs een caisson door den uitwendigen druk van het water, waardoor twee menschen het leven verloren.

Iets dergelijks gebeurde ook te St.-Petersburg in 1876 op de bedding der Newa, waar zich de slik een weg baande tot de werkkamers tengevolge van de plotselinge verzakking van den caisson, waardoor zeven menschen, die zich in die werkkamer bevonden, om het leven kwamen. De samengeperste lucht in den caisson werkt bovendien nadeelig op de gezondheid der arbeiders, zoodat zij slechts een beperkt aantal uren kunnen werken.

Wij besluiten met de opmerking, dat, om dit werk

ten uitvoer te brengen, een leger van 3500 man met een evenredig getal ingenieurs geëmployeerd zijn.

Alles, met uitzondering van het walsen der stalen platen, wordt op de plaats zelve ten uitvoer gebracht; derhalve zijn er honderden stoom-, hydraulische en andere machines in werking.

(A. et A.) BOUW VAN LOKALEN VOOR GODSDIENSTOEFENING.

In de *Kerkbode* komt de volgende mededeeling voor:

„Het Bestuur van de Vereeniging Kerkelijke kas maakt aan de gemeente bekend, dat in de laatste vergadering besloten is:

„1°. dat bij het bouwen van lokalen voor godsdienstoefening bestemd, de weg van concurrente plannen zal worden ingeslagen.

„2°. dat nu reeds de vraag tot architecten, leden van de Vereeniging, wordt gebracht of zij genegen zijn, na aanwijzing, hunne plannen tot een en ander in te leveren.

„3°. dat zij, die zulks wenschen, zich daartoe schriftelijk moeten aanmelden bij den ondergeteekende vóór Dinsdag 11 October, des middags 12 uur.

„4°. dat aan hen, die zich hebben aangemeld, spoedig van wege de subcommissiën der verschillende secties opgave zal worden gedaan van tijd en plaats, waarop de aanwijzing van hetgeen verlangd wordt, zal geschieden.

„5°. dat volgens het huishoudelijk reglement leden van de Vereeniging zijn „allen die, hetzij volgens eenig van den kerkeraad afkomstig bewijsstuk in het lidmatenboek van de kerk zijn ingeschreven" en „die, hetzij door mondelinge of schriftelijke verklaring, hetzij door het bezoeken eener algemeene vergadering, hetzij door het geven eener vrijwillige bijdrage voor de kas der Vereeniging, blijkbaar als lid wenschen te worden aangemerkt".

H. Bijleveld,
Keizersgracht 633. *Secretaris*

PRIJSVRAGEN.

De Vereeniging tot bevordering van Bouwkunst te Groningen maakt belanghebbenden bekend, dat de antwoorden op de door haar uitgeschreven prijsvraag: Een Boerderij voor Bouw- en Weiland, groot 50 H.A. enz. (1), vóór of op den 1sten December e. k. vrachtvrij worden ingewacht bij den Secretaris der Vereeniging.

De namen der Juryleden zijn:

A. Waalkens te Blijham,
O. W. Reindersma te Ureterp, } landbouwers.
P. M. A. Huurman,
W. Bos, } leden der Vereeniging.
J. N. Kruisinga,

De Afdeeling *Leiden en Omstreken* der Maatschappij tot bevordering der Bouwkunst vraagt ontwerpen van een gevel voor een heerenhuis. Het programma luidt als volgt:

De breedte van den gevel is bepaald op 8 M. De vloer van de verdieping gelijkstraats ligt 50 cM. boven de straat; vervolgens is de bovenkant der eerste verdieping 4.20 M. en voor de tweede verdieping 3.80 M.

Men verlangt een opstandteekening en eene doorsnede, beiden op de schaal van 1 à 50.

De stijl is vrijgelaten. De teekeningen, in zwarte lijnen uit te voeren, geschikt voor photolithographische reproductie.

De medewerking aan deze prijsvraag is alleen voor de leden der Afdeeling opengesteld en de Jury bestaat uit het Bestuur, bijgestaan door de heeren D. E. C. Knuttel en J. Roem.

(1) Zie voor het programma *De Opmerker* no. 26 van 23 Juni jl.

ALLERLEI.

— De veronderstelling, dat voor de vacceerende betrekking van hoofdopzichter bij den Provincialen Waterstaat in Gelderland een gediplomeerd ingenieur zal benoemd worden, schijnt juist te zijn. Althans op de aanbeveling, door Gedeputeerde Staten opgemaakt, komen slechts civiel-ingenieurs voor; de vraag rijst of het niet de voorkeur verdiend had in de oproeping te vermelden, dat alleen gediplomeerde ingenieurs in aanmerking konden komen. De discussiën, in de laatst gehouden zomervergadering van Provinciale Staten gevoerd, gaven toch den indruk dat een civiel-ingenieur verlangd werd en het is hieraan meer dan waarschijnlijk te wijten, dat zich niet meer dan 37 sollicitanten hebben aangemeld. Werd vroeger, en enkele malen met eenig recht, geklaagd dat zoogenaamde „onbevoegden" zich bezighielden met het maken van ontwerpen en het leiden der uitvoering van werken, die tot den werkkring van den ingenieur behoorden, thans zijn de borden verhangen en vele ingenieurs aarzelen niet een betrekking van opzichter aan te nemen. Wij betwijfelen of dit in het algemeen belang is en houden ons overtuigd, dat de practische kennis, die van een opzichter gevorderd wordt, niet door studie maar wel door ondervinding verkregen kan worden.

— In den Gemeenteraad te Haarlem hebben deze week minder aangename dicussiën plaatsgevonden naar aanleiding van een voorstel van den heer Rethaan Macaré om Burgemeester en Wethouders uit te noodigen tot het herzien van de instructiën van den gemeente-architect en van de beide gemeente-opzichters. Het Dagelijksch Bestuur achtte dit onnoodig, waarop eene warme discussie ontstond over de vraag of dit als eene *motie van orde* dan wel als een *nieuw voorstel* moest beschouwd worden. De schijnbaar eenvoudige zaak van het herzien der instructie gaf aanleiding tot scherpe uitvallen; de discussiën, vroeger in den Raad gevoerd over de beschuldigingen, door den heer Mr. Gallandet Huet ingebracht tegen den gemeente-architect en de ambtenaren van het bureau van openbare werken, werden opgerakeld en de rust keerde weder, toen de heer Huet op de gelukkige gedachte kwam zijn mandaat als lid van den Raad neder te leggen en de zaal te verlaten. Onzes inziens had de heer H. dit besluit reeds in de Meimaand moeten nemen, toen het rapport van Burgemeester en Wethouders ter tafel gebracht en het voorstel gedaan werd om te verklaren, dat de ingebrachte beschuldigingen ongegrond waren.

— Deze week geen nieuws omtrent den bouw van de nieuwe Universiteit te Utrecht. Met ongeduld wordt naar de door den Minister te nemen beslissing uitgezien.

VARIA.

Het tenrails-spoorsysteem. Dit systeem, het Lartigue-systeem genaamd, bestaat in een reeks wagens, door een speciaal daartoe vervaardigde locomotief of door een of meer paarden voortgetrokken. De trein loopt op één enkele rail, die enkele voeten boven den grond ligt. Het systeem is sedert 1883 in verschillende landen van Europa en Afrika in gebruik geweest en nabij Victoria-street Westminster is zulk een lijn in werking te zien. De hoofdinrichting van het systeem, hoofdzakelijk tot militaire-, landbouw- of fabrieksdoeleinden geschikt, is de volgende. De lijn of de weg, die gemakkelijk draagbaar is, bestaat uit één rail van zeer platten vorm, welke zeer grooten weerstand biedt aan loodrechten druk maar gemakkelijk buigbaar is volgens een waterpas vlak. Boven den grond wordt deze rail door schooren of schragen ondersteund, die van hoekijzer of een anderen, grooten weerstand biedenden ijzervorm vervaardigd zijn. Het boven- of draagvlak dezer schragen wordt aan de rail geklonken en het ondereind rust op een slaper of ondersteuningsplaat, waarop het stevig bevestigd is, terwijl de slaper eenvoudig op den grond rust en van onbepaalden vorm of soort kan zijn. Wanneer de omstandigheden het eischen, kunnen houten of ijzeren pennen door in de slapers vervaardigde gaten in den grond gedreven worden om verschuiving door stooten of trillen te voorkomen. Voor het passeeren van een stroom kunnen enkele zeer lichte pijlers gemaakt of ook twee stevige draadkabels gespannen worden, tot ondersteuning van de schragen; moet een vallei doorsneden worden, dan kan de lijn terstond over de kloof gebracht worden of langs een zigzag-weg naar beneden loopen; de verschillende deelen kunnen door bochten van slechts 10 voet straal verbonden worden. Het is zelfs mogelijk hellingen van 1 op 17 te gebruiken. Moeten de lijnen dienen tot vervoer van passagiers, dan is het noodzakelijk maatregelen te nemen tegen het slingeren der wagens. De wagens hebben twee wielen met gleuven, die over de rails voortrollen, en zijn overigens ingericht al naar het doel, waartoe zij bestemd zijn. De personenwagens en de locomotieven zijn voorzien van horizontaal gegroefde wielen, die over zijsporen, aan de schragen verbonden, loopen.

In Rusland werd dit spoor zoowel voor troepenvervoer als voor het transport van gewonde krijgslieden gebruikt. In de Pyreneën wordt het voor het vervoer van oer en erts gebezigd. Te Westminster bracht men een korte lijn voor het vervoer van personen in exploitatie; in Algerië en Tunis wordt er gebruik van gemaakt tot vervoer van esparto (gras). De grootste voordeelen van deze soort van spoorweglijnen zijn de buitengewone eenvoudigheid en de uiterst gemakkelijke draagbaarheid; aan de ongelijkheid van den bodem kan door schragen van verschillende lengte tegemoet gekomen worden. Voor beweegkracht kan men zoowel electriciteit, paardekracht als stoom bezigen.

MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.

AFDEELING LEEUWARDEN.

Vergadering van 14 October 1887.

Na het lezen van de notulen der vorige bijeenkomst, deelt de Voorzitter mede, dat het Bestuur tengevolge van de wijziging van art. 52 der wet, waartoe in de onlangs gehouden algemeene vergadering besloten werd, de contributie voor de afdeelingsleden op ƒ 4.— heeft gesteld.

Daarna wordt rapport uitgebracht over de brochure van den heer Tutein Nolthenius, betreffende het wijzigen van eenige artikelen der Algemeene Voorschriften. Zooals bekend is, zag deze brochure het licht naar aanleiding van het adres van drie Aannemersvereenigingen, te Amsterdam, aan de Kamer van Koophandel aldaar, en van meer dergelijke lichamen.

De conclusie van het uitvoerig rapport strekte om het Bestuur der Maatschappij uit te noodigen nieuwe Algemeene Voorschriften te ontwerpen, uitsluitend toepasselijk voor de burgerlijke bouwkunde, en daarvoor eene Commissie, bestaande uit architecten en aannemers, te benoemen. Ten einde met dit rapport nader kennis te maken, werd besloten het aan de leden in druk rond te deelen; in eene volgende vergadering kan het dan behandeld en zoo mogelijk eene beslissing genomen worden.

De Voorzitter houdt daarna eene voordracht over het spoelstelsel en de rioleering van Brussel. Spreker zet uiteen op welke beginselen het spoelstelsel rust en op welke wijze het rioolwater voor den landbouw benuttigd kan worden, hetzij door inundatie, bevloeiing, besproeiing enz., welke methoden in bijzonderheden worden toegelicht, evenals de rioleering van steden, die haar water op eene rivier lozen; de resultaten, daarmede verkregen te Berlijn, Parijs, Zürich, Londen enz., worden in het breede opgenoemd. Uit tal van rapporten, door bevoegde deskundigen in deze plaatsen opgemaakt, bleken de groote bezwaren, aan dit stelsel verbonden. Vervolgens wordt de technische zijde van het rioolstelsel te Brussel uitvoerig besproken en door duidelijke teekeningen toegelicht. Na eene verklaring van het rioolnet, waarmede in 1852 een begin werd gemaakt, gaf spreker eene uiteenzetting van den aanleg der groote rioolwerken en de daarmede verbonden collecteurs, sinds 1874 aangevangen en tot eene gezamenlijke lengte van 17,700 M. voltooid. Ten slotte worden de door hydraulische werktuigen bewogen sluis- en pompwerken tot doorspoeling der hoofdriolen verklaard en de wijze, waarop de reiniging van het rioolnet geschiedt, uiteengezet. Spreker eindigt met eene omschrijving van de wijze van verbranding der rioolgassen en van de groote pompwerktuigen tot opvoering van het rioolwater voor besproeiing der uitgestrekte zandvlakte bij Loo en Penthy.

Nadat het lid Dr. Meursinge den spreker namens allen dankgezegd heeft, wordt de druk bezochte vergadering gesloten.

ASPHALT-BEVLOERING.

Hoewel er bij ons te lande weinig belangstelling voor de publieke zaak gevonden wordt, maken de gemeente-begrootingen daarop uitzondering. De reden dier belangstelling ligt voor de hand, en is grootendeels bezorgdheid voor het aandeel, dat in de belastingen gedragen moet worden. Daarbij vallen de uitgaven, die eene gemeente moet maken, beter onder het bereik van het waarnemingsvermogen van elk belanghebbende en ontbreekt het dikwerf niet aan voorlichting der plaatselijke bladen.

Een der belangrijkste uitgaven, waarmede alle gemeenten te kampen hebben, om het even of zij onder de groote of kleine moeten gerangschikt worden, is die voor bestrating. Omtrent dit punt is het laatste woord nog niet gezegd; klachten worden van alle zijden vernomen, maar de middelen tot verbetering worden niet genoemd.

Al is de aanleg eener asphalt-bevloering kostbaar, uit het oogpunt der kosten van onderhoud verdient zij voor wegen, die een moerassigen ondergrond hebben en waar druk verkeer plaatsvindt, aanbeveling. In *De Amsterdammer, Dagblad voor Nederland*, komen eenige hoofdartikels voor over de begrooting der hoofdstad voor het volgende jaar, waarin ook de wijze van aanleg en onderhoud der wegen besproken wordt. Wij halen daaruit de volgende zinsneden aan:

„Hoe lastig, hoe slecht en hoe geldverslindend de keibestrating ten onzent is, — met weet het; dat te eeniger tijd, op den duur, het zóó lang reeds met den gunstigsten uitslag beproefde asphalt het van de keibestrating zal winnen, men weet het evenzeer, maar toch men knoeit maar voort, als ware de deugdelijkheid, men kan zeggen de onontbeerlijkheid, van het asphalt bij onzen drassen bodem nog eene quaestie — en als kostte dit talmen ons niet, bij al het verdriet, nog bovendien een schat van geld.

„Asphalt veroorzaakt geen gedruisch.

„Asphalt is gemakkelijk voor voetgangers en bestuurders van handkarren.

„Asphalt geeft een zindelijk pad.

„Asphalt is zeer goedkoop in onderhoud.

„Tegenover al deze voordeelen, die waarlijk niet

gering zijn, staat *geen enkel* nadeel, tenzij de door dezen beweerde en door genen ontkende moeilijkheid, die het asphalt bij het gebruikelijk hoefbeslag voor paarden oplevert. En nu zullen zeker de honderdduizenden bewoners, voetgangers, en de duizenden mannen en vrouwen, die hun handkarren over oneffen keiën moeten voorttrekken, niet gedwongen worden te wachten op een voor hen in elk opzicht begeerlijk plaveisel, tot de rijtuighoudende en rijtuigverhurende burgers een nieuw hoefbeslag hebben gekozen.

„Amsterdam moet zijn bestrating vernieuwen, en na de mislukte proeven met houtbestrating, kan alleen asphalt als de toekomstige, algemeen toe te passen bodembedekking in aanmerking komen. Amsterdam heeft dus noodig: een reorganisatie van zijn bestratingsdienst."

BUITENLANDSCHE BERICHTEN.

(A. et A.) Grootsche toebereidselen worden gemaakt voor een schitterend winterfeest van de Düsseldorfsche kunstwereld.

De ruime zalen van het concertgebouw zullen tot een jaarmarkt ingericht worden, alwaar de meest verschillende volksrassen elkander ontmoeten en een keur van vrouwelijke schoonheden, in nationale kleederdrachten, den bezoekers in hare Russische theesalons, Italiaansche osteria's en andere typische ververschingslokalen ontvangen zullen.

Er zal tevens voor de meest verschillende vermakelijkheden als volksfeesten, kluchten en arlequinades gezorgd worden. Bijzondere zorg zal aan de decoratie en costumes besteed worden, hetgeen dan ook van een Kunstenaars-vereeniging als de *Malkasten* wel niet anders te verwachten is.

Het middelpunt der jaarmarkt zal door eene tentoonstelling van teekeningen en aquarellen der Düsseldorfsche kunstenaars gevormd worden, welke voor verloting bestemd zijn en waaronder zich kunstwerken van den eersten rang bevinden.

Ook een salon voor afgewezenen zal niet ontbreken; het belooft een kostelijke gelegenheid te worden voor de uiting van kunstenaarshumor en satire, in de voorstelling van de onmogelijkste materiën en behandelingswijzen. Bovendien zal een Düsseldorfsch kunstenaarsalbum verkocht worden.

Tijdens den duur van het feest zullen dagelijks van 5—10 uur tooneelvoorstellingen gegeven worden, waarbij, afgewisseld door de werkzaamheden van acrobaten en ballet-danseressen, de beroemdste *Bummelstücke* der *Malkasten* zullen opgevoerd worden.

Onder leiding van Erdmanns zijn kunstenaars als Jansen, Kröner, Bosch en vele anderen, in een afzonderlijk gedeelte bezig een tentoonstelling te organiseeren van eene menigte phantastische en komische invallen en parodieën, door de kunstenaarsbent bijeengebracht.

Het geheel belooft dus een even artistiek als vroolijk feest te zullen worden en er behoeft nauwelijks aan getwijfeld te worden, dat het succes even schitterend zal zijn als de belangelooze toewijding voor zijne feesten beroemden Düsseldorfschen kunstkring zulks verdient, hetgeen zeer te wenschen is, daar de opbrengst zal aangewend worden ten bate van een liefdadig doel, het kunstenaars-ondersteuningsfonds.

BINNENLANDSCHE BERICHTEN

'S-GRAVENHAGE. Bij den Waterstaat in Nederlandsch Indie zijn:

Benoemd: tot opzichter 1ste klasse, de opzichter 2de klasse J. C. W. F. Ditmarsch; tot opzichter 2de klasse, de opzichter 3de klasse C. G. J. Gersen; tot opzichter 3de klasse, de gepasp. serg.-majoor-opnemer bij den topografischen dienst J. J. van der Rest.

Overgeplaatst: Van Tebing-Tingi naar Taiang Padang (Palembang), de opzichter 1ste klasse D. van Marion; van Bandong (Preanger-Regentschappen) naar Laboean Deli (Sumatra's oostkust, de opzichter 3de klasse H. F. Meeng; van Klatten (Soerakarta) naar Ampel (Soerakarta), de opzichter 3de klasse C. R. F. van Leeuwen; van Tandjong Balei (Sumatra's oostkust) naar de Directie, de waarn. adjunct-ingenieur J. F. de Gijselaar.

Geplaatst: Bij de Directie en vandaar overgeplaatst naar Tandjong Balei (Sumatra's oostkust), de benoemde opzichter 1ste klasse C. de Vink.

Eervol ontslagen: de opzichter 2de klasse J. Visser.

Ingetrokken: De tijdelijke toevoeging aan den chef der zevende Waterstaatsafdeeling van den opzichter 1ste klasse C. van Wijk.

— Bij den dienst der Staatsspoorwegen op Java zijn:

Eervol ontslagen als overcompleet: de ingenieur 2de klasse A. E. Wijss, de werktuigkundig-ambtenaar 2de klasse C. H. W. Linck en de opzichter 1ste klasse W. F. van der Kemp.

— Door den Inspecteur-Generaal, chef van den dienst der Staatsspoorwegen, is:

Benoemd: tot opzichter 3de klasse N. Ch. Frohn.

Eervol ontslagen wegens ziekte: de opzichter 3de klasse J. C. Asman, onder toekenning van wachtgeld.

Verleend: een tweejarig verlof naar Europa wegens ziekte aan den hoofdingenieur J. K. Kempees.

— Door het Bestuur der Vereeniging van Burgerlijke Ingenieurs is eene Commissie van vijf leden ingesteld tot herziening der algemeene voorschriften (A. V.), vooral ten behoeve van particuliere en gemeentelijke werken, enz.

Tot deze Commissie zijn benoemd de heeren:

A. Deking Dura, hoofdingenieur van den Provincialen Waterstaat van Overijsel, Voorzitter;

J. Kluit, ingenieur van 's Rijks Waterstaat bij de werken van het kanaal van Amsterdam naar de Merwede;

J. van Hasselt, civiel-ingenieur, lid der firma Van Hasselt en De Koning te Nijmegen;

R. P. J. Tutein Nolthenius, ingenieur van 's Rijks Waterstaat bij de werken tot verlegging van den Maasmond;

D. E. C. Knuttel, directeur der gemeentewerken te Leiden.

AMSTERDAM. Er is een begin gemaakt met het afbreken van het van binnen met tegels zoo rijk gedecoreerde chocoladehuis van de heeren Van Houten te Weesp, waartoe de speciale tentoonstellingsarchitect van die firma, de heer Guillaume-Wijnen, van Antwerpen, is aangekomen. Het gebouw zal opnieuw verrijzen op de internationale tentoonstelling, welke in het volgende jaar te Glasgow zal worden gehouden.

HAARLEM. Door den Gemeenteraad werd besloten aan het Rijksmuseum en aan het Museum van Kunstnijverheid eenige bouwdeelen af te staan, verkregen door amotie van school C en bestaande in schoorsteenmantels, moer-, strijk- en kinderbalken, sleutelstukken, frontespice enz.

ARNHEM. Op de door Gedeputeerde Staten van Gelderland opgemaakte aanbeveling voor de betrekking van hoofdopzichter van den Provincialen Waterstaat komen voor de heeren I. Hendriks als 1ste, F. L. S. T. Baron van Tuyll van Serooskerken als 2de, en M. Reijers als 3de candidaat, allen civiel ingenieur.

ASSEN. In de op 14 October j.l. gehouden raadszitting is ingekomen eene door B. en W. opgemaakte aanbeveling voor de betrekking van stadsbouwmeester alhier, bestaande uit 5 personen, in volgorde geplaatst naargelang van het inkomen der sollicitatiestukken. Die 5 personen zijn de heeren R. Rijkhoek Jz., te Hoorn; J. Smallenbroek te Dwingeloo, T. Boonstra adjunct-bouwmeester te Assen; L. Reitsma te Koudum; L. J. Looisen te Deventer.

In de volgende raadszitting zal eene keuze geschieden.

EDAM. De Gemeenteraad heeft zich met algemeene stemmen vereenigd met het voorstel van Burgemeester en Wethouders om eene nieuwe gasfabriek te bouwen, tenzij de concessionarissen (gebroeders Zimmer & Co.) bereid zijn de fabriek met al haar toebehooren aan de gemeente te verkoopen voor ƒ 10,000 en onder voorwaarde, dat de koop zou ingaan 1 Januari 1888.

De loopende concessie eindigt den 1sten September 1888.

MIDDELBURG. Het rapport, door Burgemeester en Wethouders in zake de drinkwaterleiding den Raad aangeboden, is in handen der Commissie van Financiën gesteld. De heer Th. Stang te 's-Gravenhage, die als deskundige het Gemeentebestuur voorlicht, heeft zich bereid verklaard alle voor de uitvoering vereischte plans en bestedingstukken voor de som van ƒ 6000 te leveren; het opportoezicht gedurende den aanleg en het eerste jaar der exploitatie daaronder begrepen. De heer Stang verbindt daaraan de voorwaarde, dat gedurende den aanleg en op kosten der Gemeente aan hem worden toegevoegd een adsistent-ingenieur op eene wedde van ƒ 100 's maands en twee of drie opzichters, allen door hem aan te wijzen, en waarvan de totale uitgave de som van ƒ 4000 niet zal te bovengaan.

VERVOLG DER BERICHTEN.

LEEUWARDEN. Het College van Brandmeesters deed vóór eenigen tijd aan het Dagelijksch Bestuur het voorstel om in de vacature, ontstaan door het overlijden van den opperbrandmeester, de architect H. R. Stoett, te voorzien door den adjunct-opperbrandmeester J. E. G. Noordendorp als zoodanig te benoemen. De heer N., tevens directeur der gemeentewerken, had zich deze voordracht laten welgevallen en was van meening, dat hem de daaraan bij verordening verbonden vergoeding voor tijdverlies, enz. zou worden uitbetaald en dat hij zich de vrijheid mocht voorbehouden de betrekking al dan niet te aanvaarden. Het Gemeentebestuur was van een ander gevoelen en stelde den Raad voor de instructie van den directeur der gemeentewerken met de volgende zinsnede te verrijken: »Indien echter de directeur »der gemeentewerken door B. en W. wordt »benoemd tot opperbrandmeester, dan is »hij *verplicht* die benoeming aan te nemen en de betrekking waar te nemen, »zonder dat daarvoor bijzondere vergoeding »wordt genoten."

De Raad vond dezen maatregel van dwang en zuinigheid al te kras en verwierp het voorstel met groote meerderheid van stemmen.

FRANEKER. Het eerste gedeelte der restauratiewerken van den gevel van het stadhuis te Franeker is thans ten einde gebracht. Zij betroffen den noordelijken gevel en het noordelijk gedeelte van den oostelijken gevel. Het geraamde bedrag ad ƒ 6500 is echter met pl. m. ƒ 1000 overschreden, daar men genoodzaakt was de beide topgevels geheel af te breken en weder op te bouwen, waarop bij de begrooting niet was gerekend. Het bekende fraaie aanzien van het stadhuis is door de genoemde restauratie reeds niet weinig verhoogd.

BENOEMINGEN.

— Z. M. heeft benoemd tot landmeter bij het kadaster: 1e klasse H. ten Oever, te Haarlem, thans 2e klasse; 2e klasse F. Polee, te Heerenveen, thans 3e klasse; 3e klasse J. K. Crucq te Zaandam, en R. de Cock Rouaan te Roermond, thans 4e klasse; 4e klasse W. J. de Haan, te Breda, en J. Sak te Amsterdam, thans adspirant-landmeters.

— De civiel-ingenieur E. Haverkamp is werkzaam gesteld bij de Maxwell-Land-Grant-Maatschappij te Dever in Noord-Amerika.

— De opzichter van fortificatiën 3e klasse, de heer K. van Zaane te Terneuzen, is bevorderd tot opzichter 2e klasse bij dezen tak van dienst.

— Tot buitengewoon opzichter bij de zeewerken in Noord Holland, is benoemd de heer Jn. Faber te Kallantsoog.

— Tot directeur der gemeente-gasfabriek te Edam is benoemd de heer A. W. Reijnders, architect.

VACANTE BETREKKINGEN.

Dijkgraaf en Hoogheemraden van Delfland noodigen hen, die alsnog in aanmerking wenschen te komen voor de met 1o. Januari 1888 openstaande betrekking van Ingenieur van Delfland uit, om zich vóór of op 10 November 1887 bij gezegeld verzoekschrift aan te melden ter secretarie van het Hoogheemraadschap in het Gemeenlandshuis te Delft.

CORRESPONDENTIE.

In het antwoord aan de firma Bauer te 's-Hage (opgenomen in ons vorig nommer) is een zinstorende drukfout geslopen. In den laatsten regel daarvan is per abuis »derft" in plaats van »heeft" gedrukt.

ADVERTENTIEN.

Bouwterrein te VENLOO.

Aan den Roermondschen weg zijn eenige **goed gelegen BOUWTERREINEN** te Koop, zeer geschikt voor den bouw van heerenhuizen.

Te bevragen bij den Mr. Timmerman H. VAN GASSELT, te *Venloo*.

Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen.

AANBESTEDING

(Voor rekening van den Staat).

Op **Dinsdag den 8sten November 1887**, des namiddags ten 2 ure, aan het Centraalbureau der Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen bij de Moreelse Laan te *Utrecht*, van:

Bestek No. 469.

Het maken van een magazijntje voor olie en lampen en het inrichten van het voormalig stovenlocaal tot gereserveerde privaten op het station Breda. Raming ƒ 1800.

De besteding geschiedt volgens § 62 van het bestek.

Het bestek ligt van den 21sten October 1887 ter lezing aan het Centraalbureau bij de Moreelse Laan en aan het bureau van den Heer Sectie-Ingenieur H. E. BEUNKE te *Breda* en is op *franco* aanvraag (per brief) aan genoemd Centraalbureau (Afd. Weg en Werken) te bekomen, tegen betaling van **ƒ 0.50.**

Inlichtingen worden gegeven aan het Centraalbureau (Afd. Weg en Werken).

De aanwijzing op het terrein zal geschieden den 1sten November 1887 ten 10 ure, des voormiddags.

Utrecht, den 19den October 1887.

AANBESTEDING.

De Architect D. SEMMELINK te *Nijmegen* zal op **Zaturdag 5 November 1887**, 's middags om 3 uur in het Café HET VALKHOF publiek **aanbesteden**:

Het afbreken van perceel No. 29 aan de Groote Markt te Nijmegen en het wederopbouwen van een Winkelhuis met Bovenwoning en Werkplaats.

Gedrukte Bestekken zijn van af 27 October ad ƒ 0.50 te verkrijgen bij H. C. A. THIEME'S BOEKHANDEL.

De Teekeningen liggen van af dien datum in genoemd Café ter inzage.

Aanwijzing op Woensdag 2 November 's morgens om 10 uur.

Inlichtingen geeft bovengenoemde Architect.

OPENBARE AANBESTEDING.

BURGEMEESTER EN WETHOUDERS van *AMSTERDAM* zullen op **Maandag 31 October 1887**, des middags te 12 uren, op het Raadhuis, in het openbaar **aanbesteden**:

a. **Het verbouwen van het Binnen-Gasthuis;**

b. **De levering van ca. 213 ton balkijzer ten behoeve van de verbouwing van het Binnen-Gasthuis.**

De voorwaarden dezer aanbesteding zijn uitsluitend te verkrijgen ter Stadsdrukkerij, tegen betaling van ƒ 5.— voor de sub *a* (met 8 teekeningen) en ƒ 0,75 voor de sub *b* genoemde (met ééne teekening aangehecht).

Inlichtingen worden gegeven ten kantore van den Stads-Architect, Raadhuis kamer no. 101, des ochtends van 10—12 uur.

Burgemeester en Wethouders voornoemd:
DRIESSEN, *Weth.*
De Secretaris,
LE JOLLE.

Amsterdam, 18 October 1887.

AANBESTEDING.

HEEREN REGENTEN VAN HET R. K. MAAGDENHUIS TE *AMSTERDAM* zijn voornemens aan te besteden op **Dinsdag 15 November** a.s., des namiddags te **1 uur**, in het lokaal *'t Goeleinck*, Singel 530:

Het bouwen van het St-Elisabethgesticht voor ongeneeslijke Zieken, aan de Mauritskade te Amsterdam.

De gedrukte Teekeningen en het Bestek liggen van 2 November e.k. af ter inzage in het lokaal van aanbesteding en zijn à ƒ 10 het stel verkrijgbaar ten Kantore van den Bouwmeester A. C. BLEIJS, Haarlemmer Houttuinen 79 te Amsterdam. Inlichtingen zijn te verkrijgen ten Kantore des Bouwmeesters voornoemd en in het lokaal van aanbesteding van 7 tot 15 November, des namiddags van 1 tot 4 uur.

AANBESTEDING.

Het Bestuur der Vereeniging »*De Kerkelijke Kas*" alhier is voornemens, om op **Vrijdag 28 October 1887** 's middags 3 uur in het openbaar bij enkele inschrijving **AAN TE BESTEDEN:**

Het VERBOUWEN van perceel Kerkstraat No. 109 alhier.

Bestekken zijn tegen betaling van **f 1.—** verkrijgbaar bij den Boekhandelaar J. A. WORMSER, Heerengracht bij de Warmoesgracht. Teekeningen liggen ter inzage van 's morgens 9 tot 's middags 4 uur in 't gebouw Keizersgracht 566.

Inlichtingen worden verstrekt door de Architecten Gebr. MEIJER. Aanwijzing in loco op Woensdag 26 October 's middags ten 2 uur.

Amsterdam, 18 October 1887.

Namens het Bestuur,
De Gecommitteerden van District V.
Dr. A. KUIJPER, *Voorzitter.*
J. J. GREVERS, *Thesaurier.*
S. J. SEEFAT, *Scriba.*

Stoomfabriek van gedreven en geslagen ZINK- en KOPERWERKEN.

KLIJN, TISSOT & Co.

Amsterdam. Nieuwe Teertuinen 16.

Vervaardigen **Ornamenten** naar elk ontwerp of teekening. Inrichting voor het **galvaniseeren** van ijzer. Etalage van verschillende monsters op de Permanente Tentoonstelling van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst *Amsterdam*.

STAHLWERK „AUGUSTFEHN"

te AUGUSTFEHN.

Fabriceert als **Specialiteit:**

Bouten en Staal voor Baggermachines.

Uitsluitende vertegenwoordigers voor Nederland: **VAN DEN HONERT & PUNT**, Kalkmarkt 7, **Amsterdam.**

DE LINT & Co.

Oostzeedijk 248, Rotterdam.

VLOER- en WANDTEGELS,

TROTTOIR-, CEMENT- EN IJZERSTEENTEGELS.

Groote voorraden.

H. & J. SUYVER,

FABRIKANTEN VAN

STOOMKETELS EN WERKTUIGEN,

op de Intern. Tentoonstelling te *Amsterdam* 1883 bekroond met

EERE-DIPLOMA (hoogste onderscheiding).

Hollandsche Tuin en Zeepaard,

Bickerstraat

AMSTERDAM.

BECKER & BUDDINGH. — ARNHEM.

KONINKLIJKE FABRIEK VAN

WATERPAS-
HOEKMEET-
en andere
INSTRUMENTEN,
voor INGENIEURS ARCHITECTEN, LANDMETERS, TEEKENAARS enz.
Geëmailleerd-ijzeren PEILSCHALEN,
WEEGWERKTUIGEN.

B. HOLSBOER. - Arnhem.

Leverancier van Z. M. den Koning.

Fabriek en Magazijn van Instrumenten voor wetenschappelijk gebruik.

Bekroond voor Waterpas-, Hoekmeet- en andere instrumenten met Zilver 1868, 1881, 1883 (Internat. Tentoonst.)

Hoogste onderscheiding 1879.

EQUERRES, MEETKETTINGEN, BRIEF- en PAKKETBALANSEN, enz. enz.

BAKENS. ROTATIE- en INDUCTIE-TOESTELLEN, TELEGRAAF-APPARATEN, enz. enz.

NEUCHÂTEL ASPHALTE COMPANY LTD, LONDON.

Exploitatie der Mijnen van Val de Travers.

FABRIEK TE AMSTERDAM Beltweg N°. 3.

TRADE MARK.

NATUURL. ASPHALT VAN VAL DE TRAVERS ZWITSERLAND.

Gecomprimeerde Asphaltwegen en dito Dorschvloeren.

Werken in Asphalt-Mastiek voor Trottoirs, Skating-Rinks, Mouwvloeren, Kelders.

Kolf- en Kegelbanen, Winkel- en Magazijnvloeren, Gangen, Veranda's, Brug- en Dakbedekkingen, Beton-Fundeeringen, Stallen enz. enz. enz.

Zindelijk, Vochtwerend, Ondoordringbaar, Geraaswerend Asphalt speciaal tot wering van vochtige muren.

Voor inlichtingen omtrent het leggen van **Vloeren, Bedekkingen** enz. gelieve men zich te adresseeren aan het Kantoor der fabriek, Beltweg 3, *Amsterdam*, of bij den Heer H. G. KNOOPS C.Ozn., Beekstraat F. 62, te *Arnhem*.

De Directeur, W. PATON WALSH.

JAN VAN DER POT, Scheepmakershaven N°. 3, Rotterdam.

KYANISEERFABRIEK.

Het **kyaniseeren** is het eenigste afdoende middel tegen **verrotting** en **zwam**. De bewerking geschiedt geheel **rook- en kleurloos**. Desverlangd bijlevering van hout.

Prima Engelsche Portland-cement merk „Wallsend" van uitmuntende kwaliteit en tegen concurreerende prijzen.

Duitsche Portland-cement merk „Dijckerhoff & Söhne".

Belgische kluit- en hydraulische kalk.

Billijke prijzen en vrachten.

Kunstgraniet systeem Petitjean.

Prospectussen en prijscouranten worden op aanvraag franco toegezonden.

Gelieve op voornaam en adres te letten.

Bij P. GOUDA QUINT, te *Arnhem*, ziet heden het licht:

Alphabetisch Register

DOOR

A. REYDING,

Ingenieur-Architect,

OP DE

GESCHIEDENIS VAN DE BOUWSTIJLEN IN DE HOOFDTIJDPERKEN DER ARCHITECTUUR, door EUGEN GUGEL, Hoogleeraar voor de Bouwkunst aan de Polytechnische School te Delft. Met 831 in den tekst gedrukte figuren en 6 staalgravuren. Tweede, veel vermeerderde en bijgewerkte druk.

Prijs van het ALPHABETISCH REGISTER *f* 0.50

" " " COMPLEETE WERK, met het Register, ingenaaid in 2 deelen, " 24.50

gebonden in half marokko prachtband, bovensnede verguld, in koker. " 28.—

Dit met groote zorg bewerkte **REGISTER** geeft in alphabetische orde een overzicht van de talrijke namen van personen, gebouwen, monumenten, enz., welke in het werk voorkomen, en is even onontbeerlijk als de Lijst van technische termen, die het reeds bevat. Het doet niet alleen den grooten rijkdom van onderwerpen, die in het werk behandeld worden, in volle mate uitkomen, vooral omdat alle gelijksoortige gebouwen en monumenten onder een hoofd vereenigd zijn, maar verhoogt er ook de waarde van voor den gebruiker, daar het hem het opzoeken gemakkelijk, in vele gevallen eerst daardoor mogelijk maakt. De uitgever vertrouwt door de uitgave van het Register alle bezitters van dit belangrijke werk te hebben verplicht, en te meer daar hij het voor een hoogst geringen prijs verkrijgbaar heeft gesteld.

KLOOS & VAN LIMBURGH

ROTTERDAM.

EIGENAARS van BASALTGROEVEN in RIJNPRUISSEN.

Agenten van de Maatschappij van Quenast, van de Hardsteengroeven der Maatschappij St. Georges en van de Bonner Portland-cement Fabriek. Handelaars in Basalt, Hardsteen, Bruinsteen, Fauconval-, porphier- en basaltkeien.

A. J. BACON & Co.

Ingenieurs, Aannemers van **Verwarming en Ventilatie, Gas- en Waterleidingen, Bouwmaterialen enz.**

BEKROOND met **Gouden, Zilveren en Bronzen Medailles.**

Overtoom N°. 239, AMSTERDAM.

Inrichtingen voor openbare gebouwen, godshuizen, woonhuizen, villa's, kantoren, enz.

Projecten en begrootingen worden kosteloos geleverd.

PHOTOLITHOGRAPHIE, PHOTOZINCOGRAPHIE en Stéréotype-Inrichting van G. J. THIEME, te Arnhem.

De ondergeteekende vestigt de aandacht op zijne inrichting voor **Photolithographie**, bijzonder geschikt voor de reproductie van **Plans, Teekeningen** enz. van HH. Architecten en Bouwkundigen; op die voor **Photozincographie** voor de reproductie van **Platen en Gravures**, ook van **Teekeningen** voor Boekwerken enz. ten dienste van HH. Uitgevers en op zijne **Stéréotype-Inrichting** voor HH. Drukkers, alles tot de minste prijzen.

Prospectussen met proeven van bewerking, worden op *franco* aanvrage gratis toegezonden.

G. J. THIEME.

Gedrukt bij G. W. van der Wiel & Co., te Arnhem.

De Opmerker

Orgaan van het Genootschap

ARCHITECTVRA ET AMICITIA

Weekblad voor Beeldende Kunst en Technische Wetenschap

A.W.

Redacteur-uitgever F. W. VAN GENDT JGz.
Adres voor Redactie en Administratie van het Weekblad en advertentiën: Bureau van *De Opmerker*, Driekoningenstraat 28, *Arnhem*.
Bureau der Redactie van *Architectura et Amicitia* JAN SPRINGER, H. G. JANSEN en A. REIJDING.
Stukken, door Redactie betreffende, te adresseeren aan den heer A. REIJDING, Stadhouderskade 4, te *Amsterdam*,
en al, wat de Administratie van het Genootschap betreft, aan den heer G. A. ZEEMAN, Leidschestraat 60, te *Amsterdam*.

ABONNEMENT *f* 2.25 per 3 maanden of wel *ses gulden* per jaar, bij vooruitbetaling en franco toezending van dit bedrag. Voor het buitenland *f* 7.50 en Nederlandsch-Indië *f* 9.—, beiden bij vooruitbetaling.
ADVERTENTIEN zal 20 cent voor elken regel plaatsruimte en 10 cent voor een bewijsnommer, worden tot Vrijdagavond aangenomen.
AFZONDERLIJKE NOMMERS, bij contante betaling zal 15 cent per stuk en 25 cent per plaat, te bekomen aan het Bureau van *De Opmerker* te *Arnhem* en bij den Hoofd-correspondent JOH. G. STEMLER CZN., Boekhandelaar te *Amsterdam*.

BERICHT.

Het nieuwe Genootschapsjaar vangt aan met 1 Januari 1888. Zij, die vóór dien datum als gewoon, buiten- of kunstlievend lid tot het Genootschap toetreden, zijn voor het nog loopende jaar van de betaling der contributie vrijgesteld en ontvangen de tot 1 Januari verschijnende nommers van *De Opmerker* zonder bijbetaling. De contributie voor gewone (d. i. te Amsterdam woonachtige) leden bedraagt *f* 12.—, die voor buitenleden *f* 7.50 en voor kunstlievende leden *f* 10.— per jaar. Zij ontvangen daarvoor wekelijks *De Opmerker* en verder alle gedrukte stukken, en betalen voor het plaatwerk *De Bouwmeester*, waarvan de particuliere prijs *f* 8.— bedraagt, slechts *ses gulden* per jaargang.

HET BESTUUR.

MEDEDEELINGEN VAN HET GENOOTSCHAP.

1°. De inlevering der ontwerpen voor een titelvignet op den kalender voor het jaar 1888 moet geschieden vóór of op den 1sten November 1887 aan het adres van den 1ste-Secretaris, Leidschestraat N°. 60, Amsterdam.

2°. 890ste gewone vergadering, te houden op Woensdag den 2den November, des avonds te acht uren, in het American Hotel op het Leidscheplein alhier.

De agenda voor deze vergadering luidt:

a. Mededeelingen van het Bestuur.

b. Installatie van nieuwe leden.

c. Ballotage van den heer H. J. Buré, voorgesteld door de heeren J. C. D. di Gazar en G. A. Zeeman.

d. Uitschrijven van een prijsvraag.

e. Bijdrage van de heeren E. van den Bossche en J. A. van der Sluys Veer.

f. Kunstbeschouwing door den heer H. J. Wigman.

Namens het Bestuur:
De 1ste-Secretaris,
G. A. Zeeman.

(A. et A.) 's-GRAVENHAGE.

Evenals vele andere steden, die zich in eene zekere mate van, althans schijnbare, welvaart mogen verheugen, heeft zich Den Haag in de laatste jaren aanmerkelijk uitgebreid. Gedeeltelijk is dit toe te schrijven aan de gebreken der oude woningen in het centrum der stad, maar voornamelijk is de vermeerdering van de bevolking er de oorzaak van. En hoewel er in de nieuwe wijken in 't oogloopend veel huizen te huur „hangen", geeft het bevolkingsregister toch op onwederlegbare wijze de verzekering, dat het zielental aanmerkelijk is toegenomen en is dat „hangen" alleen het bewijs van het verschil tusschen vraag en aanbod.

Een groot deel van de nieuwe bevolking heeft aan de westzijde der stad een thuis gevonden en men behoeft slechts uit den spoortrein een blik te slaan op de onafzienbare rijen huizen, om een denkbeeld te krijgen van de uitbreiding, zooals die hier wordt opgevat. Men heeft dan tevens de overtuiging, dat het uiterlijk der stad door dezen uitleg niet veel belangrijker geworden is, en dat alles, wat er op esthetisch gebied te zien valt, op het terrein der gewone speculatiebouwkunst thuis behoort.

Zeer ironisch klinken de weidsche namen der meesters onzer oud-Hollandsche schilderschool, die men aan de straten verbonden heeft, wanneer men let op het absoluut gemis aan schilderachtigheid dezer bouwwerken.

Het natuurlijk gevolg van zulk een uitbreiding is in de eerste plaats een vrij merkbaar isolement, —

De Redactie van Architectura et Amicitia stelt zich alleen verantwoordelijk voor den inhoud van stukken, gewaarmerkt met de initialen A. et A.

niet alleen omdat de bevolking door de betrekkelijk groote verwijdering van het centrum der stad, niet gemakkelijk kan deelnemen aan al wat dit aan vermakelijkheden enz. aanbiedt — maar, wat erger is, de zielespijs moet te ver gehaald worden, en het is, vooral in de tegenwoordige tijden van twijfel en ongeloof, hoogst bedenkelijk om de goê-gemeente de noodige tegemoetkomingen te ontzeggen bij de aankweeking en het behoud der godsvrucht.

Alzoo dachten zeer waarschijnlijk de voorgangers der R.-K. en Ned.-Hervormde eerediensten, althans in de nabijheid van bovengenoemde nieuwe wijken wordt voor ieder dezer gezindten eene kerk gebouwd.

Van het station der Hollandsche Spoorwegmaatschappij komende, valt ons allereerst de R.-K. kerk in 't oog. Naar de plannen van den bekenden architect Margry wordt het gebouw in vroeg-Gothischen stijl opgetrokken. Het is nog niet voltooid, maar de steigers worden reeds weggebroken, zoodat men kan zien dat de architect, evenals bij vele zijner vroegere werken, een spaarzaam gebruik van gehouwen steen gemaakt heeft en hij bij voorkeur gebakken steen toepaste.

De kerkruimte bestaat uit een hoofdbeuk, breed tusschen de kolommen 12 M., bij eene lengte tot het altaar van 47 M., en twee zijbeuken ter breedte van 7 M., terwijl het transept nog 7 M. daarbuiten steekt. Het koor heeft een veelhoekigen grondvorm. Wat het uiterlijk aan kleurschakeering mist, wordt ruimschoots vergoed door het silhouet. Aan de noordzijde verheft zich de toren tot een hoogte van circa 80 M., waarvan bijna de helft voor rekening der spits komt. De nok, die 28 M. boven de straat ligt, wordt boven het transept onderbroken door een klein klokketorentje. De verschillende lokalen bij het koor en de doopkapel, die bij den hoofdingang ligt, zijn afzonderlijk afgedekt, hetzij door torens of door lager liggende daken, terwijl boven de zijbeuken ranke luchtbogen het hooger opgaande middenschip steunen. Een en ander maakt een zeer fraai effect en vertoont enkele verrassende lichteffecten.

De neiging of de noodzakelijkheid om ook het koor met luchtbogen te schoren, komt op in het oog loopende wijze in botsing met de beperkte ruimte van het bouwterrein. De bogen toch staan zoo steil, dat de afstand aan het ondereind nauwelijks een meter bedraagt, waarom er veel goede wil toe behoort om er schoren in te zien.

Het zou zeer zeker te wenschen zijn, dat het terrein tusschen de kerk en den Stationsweg niet bebouwd werd, ofschoon men mettertijd de verleiding moeilijk weerstand zal kunnen bieden, om zulk kostbaar terrein rentegevend te maken.

Langs de Hoekade ontwaart men op korten afstand een gebouwtje, eveneens in vroeg-Gothischen stijl, dat door zijn afmetingen eenigszins de aandacht trekt, ofschoon men niet zoo dadelijk zeggen zal dat het ook een kerk is. Wellicht doet de nabijheid van bovengenoemd monument daaraan veel toe. We zien hier de „zesde kerk" voor de Nederduitsch-Hervormde gemeente.

Bescheiden van afmetingen en eenvoudig in hare onderdeelen, staat zij daar als het bewijs, dat de Hervormde eeredienst geen gebouwen behoeft, als de indrukwekkende godshuizen der R.-K. christenbroeders. Dit gebouw bewijst echter nog meer, nl. dat zelfs een nederige tempel als deze nog te veel is en het kost heel wat moeite om de gelden bijeen te krijgen, die noodig zijn om, nu het gebouw voltooid is, dit ook op de meest bescheiden wijze te meubileeren. Wanneer men de bekrompen middelen van den bouwpatroon in acht neemt, zal men hier en daar de verklaring vinden van den eenvoud en de zuinigheid, die de bouwmeester, de heer H. W. A. Croiset van Uchelen, betracht heeft om zijn doel te bereiken.

De plattegrond der kerk is die van een langwerpig vierkant, lang 31 M. en breed tusschen de pijlers 12 M. Aan beide zijden is eene verbreeding van 3 M., die gelegenheid gaf om gaanderijen aan te brengen. Het middenschip is door twee pijlers in drie gelijke deelen verdeeld, waardoor de plaatsing der drie ramen in de zijgevels aangewezen wordt.

Deze ramen vormen aan de buitenzijden de assen van drie gelijke traveeën, die er veel toe bijdragen, de zijgevels voor eentonigheid te bewaren. De achterwand heeft eene uitbouw, die bij eene R.-K. kerk het koor zou genoemd worden; ze is afgesloten door vijf zijden van den achthoek. Aan weerszijden hiervan zijn, evenals op de hoeken van den voorgevel, trappen voor de galerijen, die den architect aanleiding gaven er torenachtige uitbouwen voor te maken en zoodoende het silhouet van het gebouw te verlevendigen.

De lange noklijn wordt door een klein klokketorentje, dat dicht bij den voorgevel staat, een weinig gebroken.

De voorgevel is als het minst gelukkig geslaagd te beschouwen. De hoofdingang is op wel wat krachtige wijze tot dien rang verheven en de zware afdekking met de kolossale hogels van het naar voren staande entree-front hadden wel iets minder forsch behandeld kunnen worden.

De binnenzijde der kap is weggetimmerd door het houten plafond, dat in gewelfvorm de ruimte begrenst.

De drie traveeën der zijgevels zijn ook in het plafond doorgevoerd, waardoor hallen ontstaan zijn. De zoldering is eenvoudig gepolychromeerd.

Dit kerkgebouw is een der eerste werken van eenig belang van zijn ontwerper en hoewel we bezwaarlijk zouden durven beweren, dat hij hiermede zijne sporen verdiend heeft, willen we hem toch gaarne de verzekering onzer waardeering geven. M.

(A. et A.) DE SCHILDERIJENTENTOONSTELLING IN „ARTI ET AMICITIAE".

I.

Niet minder dan 279 doeken prijken thans weder in de goedverlichte zalen van *Arti et Amicitiae* en met een zekere voldoening kan men constateeren, dat de groote aantrekkelijkheid der tentoonstelling hoofdzakelijk gelegen is in de werken van jongere kunstenaars; de ouderen toch schitteren door hun afwezigheid of door werken, die ons modern oog als knutselwerk voorkomen. Er is een tijd geweest, dat de werken dier ouderen bewonderd werden, een tijd, toen men het zorgvuldig detailleeren meer op prijs stelde dan het nauwkeurig weergeven van hoofdvormen en lichteffecten. De ouderen, het moet gezegd worden, waren in de eerste plaats teekenaars, de jongere kunstenaars zijn coloristen; iedere categorie heeft haar gebreken. En zoo vaak de ouderen de juiste weergave van kleuren en tonen verwaarloosden, wordt door het jongere geslacht de teekening uit het oog verloren.

Breitner zond een portret ten voeten uit van mevr. Frenkel—Bouwmeester als Francillon. Haar handen rusten op een piano, waar zij ruggelings tegen leunt. Met het hoofd op de borst, de zware sleep van het zijden kleed als een barricade voor haar voeten, staat de tooneelspeelster daar stil na een van die bruske bewegingen, die haar op 't tooneel zoozeer eigen zijn. Deze houding is uitstekend weergegeven: het vage, onbestemde schilderwerk zou eenigszins in overeenstemming te brengen zijn met het talent van mevr. Frenkel; hier en daar wijst het verrassende glanspunten aan, op andere plaatsen is het óf weinig belangwekkend en eentonig, óf

geheel buiten de waarheid. Het hoofd der figuur heeft in ons oog tot nog toe geen vleeschtinten, zelf geen behoorlijken vorm aangenomen; het scheen ons gekleurde stopverf en die indruk veranderde niet, hoe lang wij er ook naar staarden.

Toch heeft de schilderij o. i. meer aantrekkelijks dan het portret van mej. Juliette Roos, door Gerard Muller. Velen beschouwers geeft dit doek niet juist weer, wat de persoonlijkheid van mej. Roos, voorzooverre men haar op 't tooneel zag, origineel maakt, n. l. het ingénue, het kinderlijk-coquette. Hier schijnt het vroolijke „bakvischje" een volwassen vrouw. De teekening is wel geacheveerd, maar het coloriet is zeer somber; bovendien komen ons de schaduwpartijen van de japon niet bijzonder juist voor.

Het portret door J. Veth heeft zeer goede eigenschappen; het gelijkt uitstekend en vergissen wij ons niet, dan is in de afbeelding het karakter van den persoon, dien zij voorstellen moet, voortreffelijk tot uitdrukking gekomen. De verlichting is hoogst eenvoudig en er is volstrekt niet op effect gewerkt; dit maakt de schilderij belangwekkender, maar verhoogt de aantrekkelijkheid niet. Hetzelfde geldt van het portret van Dr. J. A. Fles, door denzelfden schilder.

De portretten door mej. Th. Schwartze zijn niet alle van gelijke hoedanigheid. Dat van den heer Hofdijk is in ieder geval te rood; het portret van Dr. P. J. H. Cuypers komt ons voor met meer zorg te zijn behandeld. Maar ook hier zijn de roode tinten overheerschend.

Oldewelt zond een levensgroot mansportret (kniestuk), dat flink behandeld en uitstekend van gelijkenis kan genoemd worden.

Het portret van den Commissaris des Konings in Limburg, van H. Windhausen, is tot in de kleinste détails uitgewerkt, maar draagt al de kenmerken van „besteld werk". Naar waarheid in kleur en naar een juiste weergave der stoffen schijnt de schilder niet met den noodigen ernst gestreefd te hebben; de schilderij kan beter doorgaan voor het afbeeldsel eener wassen figuur dan van een menschelijke buste. Het is een genre, dat meestal zeer goed past in galerijen van familieportretten.

Het portret van den heer V., door A. Boudewijns, munt niet uit door groote waarheid. Het schijnt ons droog en stijf, bijna wiskunstig in de vormen en onbeteekenend wat het coloriet betreft.

(Wordt vervolgd.)

(A. et A.) BEELDHOUWKUNST.

In het atelier van de bekende beeldhouwers Van den Bossche & Crevels, was deze week een kunstwerk tentoongesteld hetwelk, zoowel wat origineele vinding als meesterlijke uitvoering betreft, ten volle een gang naar den Amsteldijk loonde.

Bij gelegenheid van de vijf-en-twintigjarige ambtsvervulling van Dr. R. F. Hart te Nieuweramstel, in Maart j.l., werd door een groot aantal vrienden en vereerders besloten, den alom geachten geneesheer een huldeblijk aan te bieden.

Bovengenoemd kunstwerk, waarvan in Maart nog slechts het gipsmodel gereed was, is thans in brons gegoten; de voorstelling is aan de dagelijksche praktijk van den medicus ontleend en vertoont den dokter staande naast een in den stoel liggenden zieken man, wiens pols hij onderzoekt; een meisje ligt in bedroefde houding naast den zieke geknield, terwijl een jongeling met angstig vragenden blik van achter den stoel naar den dokter opziet.

De standen en de groepeering der figuren zijn zeer geslaagd; de gelaatsuitdrukkingen, vooral de kop van den zieke en die van den dokter, welke laatste ook door groote gelijkenis uitmunt, zijn met veel meesterschap behandeld; de moderne gekleede jas van den dokter kan geen ideaal voor een beeldhouwer zijn, maar toch zou men bij beschouwing van deze prachtige mannenfiguur in twijfel geraken of een ander kleedingstuk in dit geval beter effect zou hebben teweeggebracht. De losse onderkleeding van den zieke en de over hem uitgespreide pels zijn eveneens met veel gevoel en smaak behandeld; het geheel, op ongeveer een derde der natuurlijke grootte uitgevoerd, vormt, van alle zijden gezien, een zeer schoone groep, waartoe ook niet weinig bijdraagt de onberispelijke uitvoering van het gietwerk door de *Compagnie des Bronzes* te Brussel.

De methode, die hierbij gevolgd werd, is betrekkelijk nieuw en door de *Compagnie des Bronzes* uitgevonden; zij geeft het voordeel, dat het ciseleeren en retoucheeren geheel achterwege kan blijven, daar alle, tot zelfs de nietigste, détails van het model in het gietwerk teruggevonden worden; daarentegen kan men slechts één afgietsel van denzelfden vorm krijgen, daar deze steeds verloren gaat; men noemt daarom de methode *à cire perdue*.

Wij wenschen ten slotte den heer Van den Bossche een welverdiend succes toe met zijn zeer geslaagden kunstarbeid en twijfelen niet of de fraaie groep zal zoowel den gehuldigde als al degenen die ertoe bijdroegen, tot bewondering stemmen.

NATIONALE WEDSTRIJD VAN VERWARMINGSTOESTELLEN.

De Jury, verkozen door de deelnemers aan den nationalen wedstrijd van verwarmingstoestellen (kachels), die gedurende de maand October gehouden wordt in het Koninklijk Nederlandsch Handelsmuseum te Amsterdam, is samengesteld uit de heeren H. A. L. Blok, O. G. Bunjes en M. Eichelberg. Zij heeft de volgende bekroningen toegekend:

De uitgeloofde gouden medaille ter waarde van *f* 50 voor salonhaarden aan den insluithaard van Gebrs. van Vuure te Alkmaar.

De uitgeloofde zilveren medaille aan den buffethaard van de wed. W. Jansen te Zwolle.

Bovendien heeft zij eene extra bronzen medaille toegekend aan de wed. J. W. F. Kraus te Rotterdam, voor haren insluithaard met verwarmingsbuizen.

De uitgeloofde zilveren medaille voor huiskamerkachels aan de huiskamer-insluitkachels van G. H. Oberink, firma Tiel, te Amsterdam.

De uitgeloofde bronzen medaille aan de haardkachel van C. A. Auping, te Groningen.

De uitgeloofde gouden medaille ter waarde van *f* 50 voor keukenfornuizen van *f* 40 tot *f* 120, aan het keukenfornuis van *f* 120, van J. F. Rijkhart, te Amsterdam.

De uitgeloofde zilveren medaille aan het keukenfornuis van *f* 110, van J. van Ouwel te Amsterdam.

De uitgeloofde zilveren medaille voor keukenfornuizen tot *f* 40 werd niet uitgereikt, doch daarentegen eene bronzen medaille aan de fornuizen van H. Alink te Amsterdam en G. J. Reesink, te Arnhem, en zulks op grond dat deze bij de beoordeeling een gelijk aantal punten verwierven.

Daarenboven heeft zij toegekend: bronzen medailles aan Möhlmann & Drieman te Amsterdam, voor een stel kolen- en turfbak van *f* 16, en aan A. J. van IJzer te Amsterdam, voor een stel dito dito van *f* 12.50.

Voorts heeft de Jury gemeend, dat, hoewel de verschillende soorten van gegoten spaarkachels in dezen wedstrijd niet konden mededingen, omdat de in art. 4 van het jury-reglement genoemde min of meer deug-

delijke en soliede bewerking niet het werk der inzenders is, terwijl bij deze kachels in het algemeen de elegante vorm aan doelmatigheid is opgeofferd, zoo heeft zij buitengewone diploma's toegekend aan:

de spaarkachels van E. Smit Jzn. te Heerenveen, voor verbeteringen door hem daaraan sedert zijne vorige bekroning aangebracht;

aan de wed. J. T. Hunck & Zoon te Amsterdam, voor hunne regulateurkachels, welke zich in allen deele gunstig onderscheiden van de uit Duitschland in concurrentie met deze ingezonden kachels.

Ten slotte heeft zij nog gemeend eene eervolle vermelding te moeten doen van de spaarkachels van Gebrs. van Vuure te Alkmaar, waarin het systeem van den heer Smit is gevolgd, terwijl de plaatijzeren mantel aan het geheel een aangenamer uiterlijk verleent dan bij de kachels van den heer Smit van gelijken prijs het geval is.

MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.

Afdeeling Amsterdam.

Vergadering van 21 October 1887.

Na opening der vergadering werd medegedeeld, dat twee van de antwoorden, ingekomen op de prijsvraag voor eene ijstent, naar het oordeel der Jury, voor eene bekroning in aanmerking kunnen komen, en wel de ontwerpen, ingezonden onder de motto's *Luctor et Emergo* en *Sport*. Daar echter beide inzenders de gestelde eischen niet voldoende hebben in het oog gehouden, werd de uitgeloofde prijs aan elk voor de helft toegewezen. De vervaardigers bleken te zijn de heeren W. M. Smijtink, te Arnhem, en P. H. Scheltema, te Nijmegen.

Daarna hield de heer Jos. Th. J. Cuypers, in aansluiting op zijne in het vorig seizoen geleverde bijdrage, eene voordracht over Noord-duitschen baksteenbouw, door een groot aantal teekeningen en photographieën toegelicht. De voordracht strekte hoofdzakelijk tot aanbeveling van baksteen, welk nationaal fabrikaat boven de buitenlandsche baksteen verre de voorkeur verdient.

De heer H. Moens deelde daarna eenige opmerkingen mede, door hem bij een bezoek aan het stedelijk abattoir gemaakt. De wijze, waarop de afvoer van bloed en slachtwater zou moeten geschieden, kwam hem voor eene zóó groote inrichting, die twee millioen gekost heeft, onvoldoende voor. Het riool toch, van 1500 meter lengte, heeft eene onvoldoende doorsnede vooral voor stoffen, waarvan verdikking te verwachten is. Bovendien betreurde hij het, dat dit afvoerkanaal van aanzienlijke lengte onbeheid in een drassigen bodem was gelegd.

De heer Moens wees er voorts op, dat door den heer Reesse indertijd eene voordracht was gehouden over zijn fabrikaat: portland-cement. Den heer Moens was het bij ondervinding gebleken, dat het cement, wat hoedanigheid betreft, met het buitenlandsche fabrikaat zeer goed kan concurreeren, waarmede hij de vergadering in kennis stelde en waarop door den Voorzitter werd opgemerkt, dat den heer Reesse door de Afdeeling reeds een certificaat voor zijn cement was uitgereikt.

Afdeeling Groningen.

Vergadering van Vrijdag 21 October 1887.

Na afdoening der gewone huishoudelijke zaken, verkrijgt de heer B. J. Boswinkel het woord over den Westinghouse-rem. Hij stelt voorop, dat dit werktuig enkel besproken zal worden naar aanleiding van een hem gedaan verzoek, omdat, naar zijne meening, deze vergadering niet de plaats is voor behandeling van een onderwerp, dat tot de bouwkunst in geene betrekking staat.

Spreker vangt daarna aan met erop te wijzen hoe omstreeks tien jaren geleden, de Westinghouse-rem in Engeland in toepassing kwam, aldra tegenstand ondervond, maar overwon, zoodat hij tegenwoordig, hoewel hier en daar gewijzigd, nagenoeg allerwegen wordt aangewend. Vervolgens treedt hij in eene beschouwing van het remwerktuig in al zijn onderdeelen en geeft eene heldere verklaring van de samenstelling en werking van dit zoo vernuftig gedacht en hoogst nuttig middel om de spoortreinen in betrekkelijk korten tijd tot staan te brengen.

De heer Boswinkel had waarlijk de bescheiden opmerking, hoe hij tot de behandeling van het onderwerp was gekomen, achterwege kunnen laten, want de algemeene aandacht, waarmede hij werd aangehoord, de inlichtingen, omtrent een en ander nog gevraagd, zoomede nog de dank, hem bij monde van den Voorzitter gebracht, waren hem bewijs te over, dat zijne moeite zeer op prijs werd gesteld en hij aller belangstelling had opgewekt.

De heer J. de Vries toont van zijn pierre ornée een der tympanvullingen, bestemd voor eene hierterstede in aanbouw zijnde broodfabriek, en geeft daarmede opnieuw bewijs van zijn vaardigheid in de bewerking van dit gaandeweg meer in toepassing komend versieringsmateriaal. Flink en krachtig vertoonen de grijze figuren zich op den bruinen achtergrond. Dat de duurzaamheid van het pierre ornée niet behoeft gewantrouwd te worden, bleek genoegzaam uit stukken, die, hoezeer op alle mogelijke wijzen gedurende meer dan drie achtereenvolgende jaren aan den invloed van weder en wind blootgesteld, niets van hun vastheid hadden verloren, terwijl de verschillende lagen zelfs met den beitel niet waren te scheiden; de kleuren schenen onveranderd.

De Voorzitter vestigt de aandacht op het werk: *Studiën en Compositionen* van Jean Stauffacher, te Parijs, waarvan de 1e aflevering is uitgekomen. Onder belofte, dat hij de leden bij de volgende vergadering in de gelegenheid zal stellen daarmede kennis te maken, wijst hij bij voorbaat op de richting, die de heer Stauffacher, bij de samenstelling van het ornement naar het planten- en insectenleven, inslaat; hoe getrouw en weinig gestileerd deze de natuur teruggeeft, waaraan het dan ook den naam van „naturalistisch ornement" ontleent.

De heer J. Molenaar wil, onbekend als hij met het werk is, nog geen oordeel vellen, maar vreest toch, dat de heer Stauffacher allicht al te naturalistisch zal worden. De richting, waarin hier tegenwoordig gewerkt wordt, laat hij zien uit eenige aan de Academie Minerva gemaakte teekeningen. Hij wenscht bij gelegenheid iets, naar aanleiding van des Voorzitters mededeelingen over bedoeld werk, te zeggen.

Daarna geeft de Voorzitter den indruk te kennen, dien hij bij zijn bezoek, in vereeniging met meerdere leden der Afdeeling, onlangs aan Groningen's Ambachtsschool gebracht, van deze inrichting heeft verkregen, waaruit blijkt, dat hij in sommige opzichten met den leergang, en met den leertijd van drie jaren, z. i. te lang, zich niet wel kan vereenigen.

Bij de hieropvolgende zeer geanimeerde discussiën, waaraan de heer E. Riepma, vroeger leeraar aan de Ambachtsschool te Arnhem, doch sedert kort directeur der Groninger Ambachtsschool, deelneemt, verschillen de andere leden met den Voorzitter van gevoelen, tot ten slotte de nagenoeg algemeene verklaring volgt, dat de school onder haar tegenwoordige leiding in eene vrij goede richting werkt.

De heer Riepma, ter vergadering geïntroduceerd, wordt met algemeene stemmen als lid der Afdeeling aangenomen.

De heer P. van der Wint, teekenleeraar aan de Burger-avondschool, geeft zijn wensch te kennen om als lid toe te treden.

De kunstbeschouwing en leestafel zijn op den eersten Zondag, volgende op de vergadering, voor het publiek kosteloos toegankelijk gesteld, evenals dit ten vorigen jare geschiedde.

Afdeeling Rotterdam.

Vergadering van 27 October 1887.

De Voorzitter opent de vergadering met een woord van welkom in het nieuwe seizoen. De notulen worden onveranderd goedgekeurd, onder dankzegging aan den Secretaris, den heer Van der Goes. Deze brengt het verslag ter tafel van de algemeene vergadering te Amsterdam, dat voor kennisgeving wordt aangenomen. De heer Nijenhuis brengt verslag uit van de algemeene vergadering te Arnhem en den tocht naar Nijmegen. Veel schoons werd daar genoten en hij brengt hulde aan de goede zorgen der Afdeeling Arnhem en inzonderheid aan den heer J. J. Weve, ingenieur-architect te Nijmegen, voor de groote welwillendheid, den leden betoond bij de bezichtiging van zoovele merkwaardigheden.

De Voorzitter deelt mede, dat het veelbesproken art. 52 der wet veranderd is, waarmede hij de Maatschappij en de Afdeelingen gelukwenscht. Die wensch werd bekrachtigd door de aanneming van 3 nieuwe leden, waarvan 2 afdeelingsleden.

De heer H. van der Linden Dzn. vestigde er de aandacht op, dat steeds doorloopende closets en pissoirs eene belangrijke hoeveelheid water verslinden en dat dit vooral duidelijk wordt, wanneer door een meter het verbruik van het water wordt gecontroleerd. Dit heeft hem ertoe geleid om eene inrichting toe te passen, die, ofschoon in meer saamgestelden vorm, in het buitenland in gebruik is. Men kan daardoor de waterverspilling belangrijk tegengaan en de hoeveelheid water, die men wenscht te gebruiken, zelf bepalen. Boven een closet of pissoir plaatst men een reservoir van ± 10 L. inhoud, waarin zich een zeker toestel bevindt en dat gevuld wordt door een kraantje, hetwelk men zeer juist moet regelen en dat met een fijne straal loopt. Op bepaalde tijden, om de 5, 10 of 15 minuten, ontlast zich de inhoud van dit bakje in closet of pissoir met groote snelheid, vult zich daarna weder om op een bepaalden tijd weder leeg te loopen, en dit vullen en leegloopen duurt zoolang als de kraan geopend is.

Het toestel, waarvan de werking door spreker door een model werd aangetoond, is hoogst eenvoudig en geheel vrij van mechanische inrichtingen.

Deze proef, die zeer goed slaagde, verwierf de goedkeuring der Vergadering. De heer Huitink heeft soortgelijke toestellen in het buitenland gezien en keurt ze vooral goed voor scholen en andere openbare gebouwen.

Alsnu houdt de heer A. E. Braat eene voordracht over beproeving van tras in het algemeen en over het onderzoek van gloeiverlies in het bijzonder. Deze rede werd met aandacht gevolgd; de beperkte ruimte, waarover wij beschikken kunnen, laat echter, tot ons leedwezen, niet toe, haar op te nemen; wij moeten volstaan met de vermelding, dat de proeven, die in de vergadering werden genomen, naar wensch slaagden; de toestellen, daartoe gebruikt, waren dan ook zeer practisch.

De Voorzitter, de heer Cramer, stelde monsters pannen, tegels, gaatjessteenen, profielsteenen, enz., van de firma Dericks en Geldens te Druten, tentoon. Vooral de profielsteenen waren zeer schoon.

Niets meer aan de orde zijnde, werd de vergadering onder een opwekkend woord van den Voorzitter gesloten.

VARIA.

— Op Sicilië treft men in steile rotswanden, voornamelijk in de nabijheid der oudste steden, gelegen in het oostelijk gedeelte des eilands, tallooze holen aan, waarvan de ingang een rechthoekig vierkant vormt. Van binnen loopen vier wanden in schuine richting opwaarts uit een veelal langwerpig vierkanten vloer met een horizontaal dak, zoodat daardoor de gedaante van een stompe piramide ontstaat. Algemeen beschouwde men ze als de verblijfplaatsen van Troglooyten of holbewoners in lang vervlogen eeuwen. Anderen zagen er grafkamers in, op grond van de overeenkomst in vorm met grafkamers, in vroeger eeuwen in Egypte gebruikelijk. Beslecht door bewijzen in tastbaren vorm kon de strijd niet worden, want hoewel tallooze „kamers" waren doorzocht, steeds waren zij ledig bevonden.

Eindelijk is men tot de oplossing gekomen van dit raadsel. Een dergelijke kamer is ontdekt, waarvan de ingang door neergestorte aarde en rotsblokken voor het oog onzichtbaar was geworden. Een plaat van kalksteen sloot den ingang. Daar binnen trof men aan overblijfselen eens menschen, een schedel en andere gebeenten. Blijkbaar had men den doode in zittende houding tegen den wand geplaatst, met het gelaat naar het oosten gericht. Aan de voeten stonden zeven stuks aarden vaatwerk, in gedaante en versierselen overeenkomende met de Egyptische voorwerpen, gevonden aan de kust van Klein-Azië. Verscheiden voorwerpen bleken volkomen overeen te stemmen met vaatwerk, opgedolven in Histarlik. Het eenige voorwerp van metaal bestond in een bronzen ring, 36 millimeter in doorsnede. Groot is het aantal dier kamers in de nabijheid der oudste steden als bij Motyka, thans Modica, Herbesios, thans Sortino, Neston, nu Noto, Thapsus, thans Magnisi, enz. Zij wijzen derhalve duidelijk, naar de *Weser Zeitung* mededeelt, op een zeer ouden Egyptischen invloed.

— Bij de voortzetting der ontgravingen te Pompeji heeft men dezer dagen een zeer merkwaardige ontdekking gedaan. Er is een houten kist uit de aschlaag te voorschijn gebracht, gevuld met heelkundige instrumenten. Vele daarvan wijken zeer weinig af van de werktuigen, nog hedentendage in gebruik bij heelkundigen. Van den rijkdom en den kunstzin der voormalige bewoners dier bedolven stad zijn tevens nieuwe bewijzen gedurende de jongstverloopen dagen aan het licht gebracht. Behalve een aantal gouden lijfsieraden, zijn gevonden, naar de mededeeling der *Frankforter Zeitung*, vier groote zilveren urnen, acht wijd geopende vazen en vier schalen, allen van zilver, rijk versierd met lofwerk en figuren van dieren, benevens een marmeren beeldhouwwerk, voorstellende Jupiter gezeten op zijn troon, 'twelk wegens de voortreffelijke bewerking hoog verdient te worden geroemd.

BUITENLANDSCHE BERICHTEN.

(A et A.) Men schrijft ons uit Brussel:

Het is nog lang niet zeker, dat bij de tentoonstelling, die alhier het volgende jaar zal plaatshebben, ook eene afdeeling voor schoone kunsten zal ingericht worden, ofschoon reeds lang eene commissie voor die afdeeling benoemd is. Als reden wordt genoemd het samenvallen met de periodieke tentoonstelling van schoone kunsten, waarvoor in 1888 Antwerpen volgens rooster is aangewezen en van welke volgorde men moeilijk kan afwijken.

Er is echter nog geen definitief besluit genomen; wel spreekt men van een plan om, wanneer de tentoonstelling doorgaat, uit de ingezonden werken eene keuze te doen van 300 schilderijen, 300 beeldhouwwerken en een zeker aantal architectonische ontwerpen. Er zouden dan geene bekroningen toegekend, doch alleen een prijs van 15,000 francs onder de gezamenlijke exposanten bij loting verdeeld worden.

Wat er van deze zonderlinge combinatie, die eer aan de vindingrijkheid van een ondernemend kruidenier dan aan die van eene commissie voor schoone kunsten doet denken, waar is, zal spoedig blijken en in dit blad worden vermeld.

(A. et A.) BRUSSEL. Het succes der Nijverheidstentoonstelling schijnt verzekerd. Men ziet zich reeds verplicht de oppervlakte te vergrooten. De afdeeling Engeland alleen zal 20000 M² beslaan. Dagelijks komen nog aanvragen om plaatsruimte en men is reeds begonnen 's nachts te werken.

(A. et A.) De heer De la Censerie, gemeentearchitect van Brugge, is benoemd tot ridder van de Leopoldsorde. De laatst verschenen aflevering van *l' Emulation* bevat afbeeldingen van de door hem aldaar gebouwde normaalschool, waarin hij de pittoriske vormen der 15e-eeuwsche Bruggesche Gothiek heeft toegepast.

BINNENLANDSCHE BERICHTEN

'S-GRAVENHAGE. Door het uitvoerend comité voor de nationale tentoonstelling van oude en nieuwe kunstnijverheid, in 1888 alhier te houden, is besloten eene wijziging te brengen in het programma, die zeker den inzenders genoegen zal geven.

Terwijl aanvankelijk was bepaald, dat de bekroonden diploma's zouden ontvangen van verschillende waarden, is thans besloten, dat die onderscheidingsteekenen zullen bestaan in gouden (verguld zilveren), zilveren en bronzen medailles, allen geslagen op den eigen stempel van het comité. De bekroonden zullen hunne medailles in natura ontvangen.

— De burgerlijke maatschap *Bouwlust* alhier, eigenares van een terrein, gelegen tusschen de Hoefkade en den Parallelweg van de Hollandsche Spoorwegmaatschappij, groot ongeveer 57,000 centiaren, heeft den Gemeenteraad een adres doen toekomen, waarin zij als haar voornemen te kennen geeft, dat terrein als bouwgrond in exploitatie te willen brengen, doch een terrein, groot ongeveer 17,000 centiaren, grenzende aan genoemden Parallelweg in reserve heeft, om daarop een abattoir te stichten met al de daarbij behoorende gebouwen, volgens reeds ontworpen plannen en teekeningen.

Adressanten meenen dat eene dergelijke inrichting hierterstede dringend noodig is en wijzen erop, dat niet alleen in alle groote steden van Europa, maar zelfs ook te 's-Hertogenbosch, Maastricht, enz. abattoirs bestaan, die gunstig werken, terwijl de ligging zoo nabij het Hollandsche Spoor, waarmede het meeste slachtvee wordt aangevoerd van de veemarkten te Delft, Leiden en Rotterdam, het terrein in ieder opzicht voor het beoogde doel aanbevelenswaardig maakt.

In hoofdzaak is gevolgd het plan van het Rotterdamsche abattoir.

De maatschap wenscht van den Raad te vernemen, of de gemeente genegen zou zijn aan haar of aan eene te vestigen naamlooze vennootschap de uitsluitende concessie te verleenen tot het in exploitatie brengen van een abattoir, in verband met eene daartoe vast te stellen stedelijke verordening, waarbij het slachten in genoemde inrichting verplichtend gesteld wordt. Zij is evenwel ook bereid, indien de gemeente zelf een abattoir zou wenschen te stichten, het terrein voor eene nader over een te komen som af te staan.

— Voor den bouw van eene schutsluis ten noordoosten van de Noordzeesluizen te IJmuiden — met verbindingskanalen oost- en westwaarts met het Noordzeekanaal en met het buitenkanaal — en den aanleg van eene haven bezuiden het buitenkanaal en daarmede gemeen liggende, zullen ten algemeenen nutte, in het publiek belang en ten name van den Staat, ter uitvoering van de wet van 31 Mei 1887, onteigend worden de eigendommen, aangeduid in de plans en kaarten, welke ingevolge art. 12 der wet van 28 Augustus 1851 op de secretarie der gemeente Velzen ter inzage van een ieder hebben gelegen en nader omschreven zijn in de *Staatscourant* No. 251.

— Naar men verneemt, zullen de ingenieurs van den waterstaat G. A. Escher, thans te Gorichem, en J. C. Ramaer, thans te Kampen, met 1 December a. s. onderling van standplaats verwisselen.

— Bij beschikking van den Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid van 28 October jl. is aan den rijksopziener op de spoorwegdiensten J. J. Brutel de la Rivière, te Amsterdam, mede opgedragen het dagelijksch toezicht op den dienst van den locaalspoorweg van Hoorn naar Medemblik, met ingang van den dag, waarop die spoorweg voor het openbaar verkeer zal worden geopend.

AMSTERDAM. Na een langen rusttijd zijn de werkzaamheden voor de nieuwe fundeering der ijzeren bekapping van het nieuwe Centraalstation weder opgevat.

— Aan het examen voor de akte Middelbaar Onderwijs (handteekenen en perspectief) namen 24 candidaten, waaronder 13 dames, deel.

Geslaagd zijn: de dames J. J. Bleuland van Oordt, te Voorburg; S. P. Fokker, te Middelburg; M. W. V. Keuchenius, te 's-Gravenhage; F. B. Mundhenk, te Amsterdam; T. A. I. Prins, te Kampen; F. Wartema, te Amsterdam; B. G. Westendorp, te Kampen; A. M. IJsselman, te Amsterdam, en de heeren: H. F. M. J. Steffelaar, te Rotterdam; M. C. T. Vermeulen, te Breda; H. J. de Vries, te Amsterdam; F. van Werkum, te Groningen; A. P. H. J. van Weezel Errens, te 's-Gravenhage.

De examens voor de akten Middelbaar Onderwijs zijn hiermede afgeloopen; die voor de akte, lager onderwijs handteekenen, zijn begonnen en daartoe hebben zich niet minder dan 128 candidaten aangemeld.

— De bekende plaat van Joh. Braakensiek, uitgegeven door den Volksbond, met het onderschrift: *Ach! vader, niet meer!* is opnieuw verschenen, nu op getint papier gedrukt. De keurige bewerking en de geringe prijs van tien cent zullen de verspreiding zeker in de hand werken en zoodoende het goede doel bevorderen.

Aan den uitgever C. L. Brinkman komt voor deze fraaie plaat groote lof toe.

ROTTERDAM. Den 6den October j.l. hield de Vereeniging Bouwkunst en Vriendschap de eerste vergadering in dit seizoen, die, behalve aan gezellig samenzijn, hoofdzakelijk gewijd was aan mededeelingen van het Bestuur. In deze vergadering was ter bezichtiging gesteld een ontwerp van 100 woonhuizen, ontworpen door den heer J. C. van Wijk, ten behoeve eener cooperatieve bouwvereeniging, en eene perspectief-teekening van den heer A. van de Sandt.

In de vergadering van 20 October trad de heer R. A. Heij, te Amsterdam, als spreker op. Deze heer behandelde het onderwerp: Polders en polderbemalingen en lichtte zijne voordracht door eene ruime verzameling teekeningen, kaarten en platen toe. Binnenkort hopen wij van deze belangrijke lezing een uittreksel te geven.

UTRECHT. De Commissie uit de burgerij tot bevordering van de stichting van het nieuwe universiteitsgebouw heeft in hare vergadering van Zaterdagavond 22 dezer besloten aan het Dagelijksch Bestuur der Gemeente hare volledige instemming te betuigen met de wijze, waarop het de onderhandelingen met de Regeering heeft gevoerd, en tevens den wensch uitgesproken, dat Burgemeester en Wethouders zullen blijven vasthouden aan de tot dusver gevolgde gedragslijn.

ZWOLLE. De Raad besloot de gewone subsidie aan de practische ambachtsschool te verhoogen tot *f* 1100, en over 1888 eene buitengewone subsidie toe te kennen van *f* 700, benevens eene bijdrage van *f* 700 in de oprichtingskosten.

DEVENTER. In de zitting, op 24 dezer door den Raad gehouden, bracht de commissie *ad hoc* rapport uit over het plan van den heer L. A. Springer, te Amsterdam, voor den aanleg van een plantsoen op een deel der voormalige vestingwerken. De conclusie strekt dit plan uit te voeren en zoo spoedig mogelijk tot de aanbesteding van het grondwerk over te gaan. Op voorstel van den heer W. Zaalberg werd besloten het ontwerp ter bezichtiging van het publiek te stellen.

ZUTFEN. De Gemeenteraad heeft, ingaande 1 Januari a. s., den prijs van het gas op 6½ cent per stère, en het salaris van den directeur der gasfabriek van *f* 1800 op *f* 2000 gebracht.

SCHIEDAM. De heer M. van Erkel heeft, wegens hoogen leeftijd, aan den Gemeenteraad eervol ontslag verzocht uit zijn betrekking als architect dezer gemeente.

Op voorstel van Burgemeester en Wethouders, in overleg met de Commissie van fabricage — en zulks met eenparige stemmen van de leden van beide commissiën — besloot de Raad, in aanmerking nemende den hoogen leeftijd van den adressant en het groot aantal jaren, dat hij de gemeente trouw en eerlijk heeft gediend, den heer Van Erkel op zijn verzoek eervol ontslag te verleenen uit zijne betrekking van architect dezer gemeente, in te gaan den 1sten Januari a. s., of zoodra zijn opvolger in dienst zal zijn getreden, met toekenning van het bedrag zijner volle jaarwedde tot pensioen, onder verplichting van nog gedurende één jaar de gemeente van advies te dienen.

Een woord van hulde aan den Schiedamschen Gemeenteraad, die dit besluit met algemeene stemmen nam.

WAGENINGEN. Burg. en Weth. dezer gemeente hebben den Raad voorgesteld, op een verzoek van de heeren D. Stronck te Rotterdam en Jhr. Grotenhuis tot Onstein te Arnhem tot concessie voor eene waterleiding alhier, afwijzend te beschikken. In de zitting van 27 dezer werd conform het voorstel besloten.

OOSTERBEEK. De Raad behandelde deze week het vreemdsoortig verzoek van den heer J. van Kerchoirlé, waarin het wenschelijke van het maken eener passage van de Weverstraat naar den Utrechtschen straatweg betoogd en eene rentegarantie ad 3 pct. van het benoodigde kapitaal ad *f* 110,000 aan de gemeente gevraagd werd. Met algemeene stemmen werd daarop afwijzend beschikt.

— Aflevering 10 van *De Natuur* (uitgave van J. G. Broese te Utrecht) bevat:

De astronomische photographie (met fig.). — Iets over de massage. — Microfoon Mix en Genest (met fig.). — Lucifers. — Physiologische werking van den electrischen stroom. — De mensch in beweging (met fig.). — De grenzen van het reukvermogen. — Natuur- en werktuigkundig allerlei (met fig.). — Een electrische schel met langzamen slag (met fig.). — De steenkool. — Korte mededeelingen. — Sterrenkundige opgaven. — Correspondentie. — Vragenbus. — Antwoorden.

BENOEMINGEN.

— De Minister van Waterstaat heeft benoemd tot buitengewoon opzichter bij de werken tot verlegging van den Maasmond de heeren A. J. C. Plaat te Geertruidenberg, en J. H. Gombert, te 's-Hertogenbosch, op eene bezoldiging respectievelijk van *f* 80 en *f* 65 's maands.

— Tot leeraar in het teekenen aan de Burgerdag- en avondschool te Leeuwarden werd door den Gemeenteraad aangesteld de heer S. Baron, directeur der Ambachtsschool aldaar.

— Tot leeraar in het boetseeren aan de gem. teekenschool te Zwolle is benoemd J. A. C. Klysen, aldaar.

ADVERTENTIEN.

Bouwkundig Teekenaar.

Er biedt zich aan een jongmensch als **bouwkundig teekenaar, opzichter**, of iets dergelijks. Goede getuigschriften staan ten dienste. Brieven *franco* onder letter N, aan het bureau van dit blad.

Aanbesteding.

De heer W. BOTTENBERG, Directeur der Oud-Beierlandsche Hoogdruk Waterleiding-Maatschappij, zal namens COMMISSARISSEN op **Vrijdag 4 November 1887**, des namiddags een ure, op een der Bovenzalen van het Logement *De Oude Hoorn* te *Oud-Beierland* **aanbesteden:**

Het ophoogen van het terrein der Pomp- en Filterwerken, Hei- en Betonfundeering, Toegangsweg en Beschoeiing.

Bestek en teekening zijn tegen betaling van *f* 1.50 op *franco* aanvrage te bekomen bij den Architect F. A. DE JONGH te *Schiedam* en den Directeur dier Waterleiding te *Oud-Beierland*.

Inlichtingen geven genoemde Directeur en Architect.

Aanwijzing op het terrein bij de fabriek van de heeren SMIT en BOTTENBERG te *Oud-Beierland*, op den dag der aanbesteding, des morgens 10 ure.

AANBESTEDING.

Op **Zaterdag den 5den November 1887**, 's middags om 12 uur, zal ten huize van den Heer J. H. VERMEULEN, in het Café »VEENHUIS" *Waalkade*, publiek worden **aanbesteed:**

Het afbreken van een gebouw aan de Nonnenplaats te Nijmegen en het wederopbouwen tot tabaksfabriek, voor rekening van de WelEdele Heeren Gebrs. NOORDUIJN.

Bestekken zijn van af 31 October ad *f* 0.50 op hun kantoor verkrijgbaar.

De teekeningen liggen van af dien datum in genoemd Café ter inzage.

Aanwijzing op Donderdag 3 November voormiddags ten 11 uur. Inlichtingen geeft KNOOPS Jn., *Betoustraat* 15.

Bouwterrein te VENLOO.

Aan den Roermondschen weg zijn eenige **goed gelegen BOUWTERREINEN** te Koop, zeer geschikt voor den bouw van heerenhuizen.

Te bevragen bij den Mr. Timmerman H. VAN GASSELT, te *Venloo*.

Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen.

AANBESTEDING

(Voor rekening van den Staat).

Op **Dinsdag den 22sten November 1887**, des namiddags ten 2 ure, aan het Centraalbureau der Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen bij de Moreelse Laan te *Utrecht*, van:

Bestek No. 467.

Het leggen der tweede spoorbaan tusschen de stations Kruiningen en Middelburg, het wijzigen en uitbreiden der sporen en wissels op de tusschengelegen stations en het verrichten van bijkomende werken, ten behoeve van den spoorweg van ROOSENDAAL naar VLISSINGEN.

Raming *f* 210500,—.

De besteding geschiedt volgens § 83 van het bestek.

Het bestek ligt van den 31sten October 1887 ter lezing aan het Centraalbureau bij de Moreelse Laan en aan het bureau van den Heer Sectie-Ingenieur H. E. BEUNKE te *Breda* en is op *franco* aanvraag (per brief) aan genoemd Centraalbureau (Afd. Weg en Werken) te bekomen, tegen betaling van ***f* 2.50**.

Inlichtingen worden gegeven aan het Centraalbureau (Afd. Weg en Werken).

De aanwijzing op het terrein zal geschieden den 14den November 1887 ten 8½ ure, des voormiddags te *Kruiningen*.

Utrecht, den 26sten October 1887.

Aanbesteding.

BURGEMEESTER en WETHOUDERS van *'S-HERTOGENBOSCH* zullen op **Dinsdag 15 November 1887**, voormiddag 10 ure, ten Raadhuize aldaar, bij enkele inschrijving **aanbesteden:**

1. **Het verrichten van Grondwerken ten behoeve der stedelijke Gasfabriek, op het terrein aan de westzijde van den straatweg van 's-Bosch naar Vucht.**
2. **Het maken van twee Kuipen voor Gashouders.**

Het bestek met teekening van ieder werk ligt ter inzage op het Raadhuis te *'s-Hertogenbosch* en is verkrijgbaar bij den Gemeente-Architect J. M. NABBE aldaar, tegen betaling van *f* 1.50 per stel.

Aanwijzing in loco zal plaats hebben op Dinsdag 8 November e. k., voormiddag 11 ure.

De inschrijvingsbiljetten moeten vóór 3 uur des namiddags van den dag, dien der aanbesteding voorafgaande, in de ten Raadhuize daartoe gestelde bus gestoken zijn.

Inlichtingen zijn te bekomen bij den Gemeente-Architect voornoemd.

's-Hertogenbosch, 26 Oct. 1887.

Burgemeester en Wethouders voornoemd,
De Burgemeester,
v. d. DOES DE WILLEBOIS.
De Secretaris,
J. N. G. SASSEN

DE LINT & Co.

Oosterdijk 248, Rotterdam.

VLOER- en WANDTEGELS,

TROTTOIR-, CEMENT- EN IJZERSTEENTEGELS.

Groote voorraden.

Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen.

Aanbesteding

(Voor rekening van den Staat).

Op **Dinsdag den 15den November 1887**, des namiddags ten 2 ure, aan het Centraalbureau der Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen bij de Moreelse Laan te *Utrecht*, van:

Bestek No. 468.

Het maken van een hoofdgebouw met daarmede in verband staande werken op de halte Grubbenvorst-Klooster.

Raming *f* 2830,—.

De besteding geschiedt volgens § 62 van het bestek.

Het bestek ligt van den 26sten October 1887 ter lezing aan het Centraalbureau bij de Moreelse Laan en aan het bureau van den Heer Sectie-Ingenieur H. VAN DER KUN en is op *franco* aanvraag (per brief) aan genoemd Centraalbureau (Afd. Weg en Werken) te bekomen, tegen betaling van ***f* 0.50**.

Inlichtingen worden gegeven aan het Centraalbureau (Afd. Weg en Werken).

De aanwijzing op het terrein zal geschieden den 8sten November 1887 ten 11½ ure, des voormiddags.

Utrecht, den 24sten October 1887.

AANBESTEDING.

HEEREN REGENTEN VAN HET R. K. MAAGDENHUIS TE *AMSTERDAM* zijn voornemens aan te besteden op **Dinsdag 15 November** a.s., des namiddags te **1 uur**, in het lokaal *d'Geelvinck*, Singel 530:

Het bouwen van het St-Elisabethgesticht voor ongeneeslijke Zieken, aan de Mauritskade te Amsterdam.

De gedrukte Teekeningen en het Bestek liggen van 2 November e.k. af ter inzage in het lokaal van aanbesteding en zijn à *f* 10 het stel verkrijgbaar ten Kantore van den Bouwmeester A. C. BLEIJS, Haarlemmer Houttuinen 79 te Amsterdam. Inlichtingen zijn te verkrijgen ten Kantore des Bouwmeesters voornoemd, dagelijks van 9 tot 5 uur, en in het lokaal van aanbesteding van af 7 tot 15 November, des namiddags van 1 tot 4 uur, bij den Hoofd-opzichter J. OLTHUIS.

AANBESTEDING.

De Architect D. SEMMELINK te *Nijmegen* zal op **Zaterdag 5 November 1887**, 's middags om 3 uur in het Café HET VALKHOF publiek **aanbesteden:**

Het afbreken van perceel No. 29 aan de Groote Markt te Nijmegen en het wederopbouwen van een Winkelhuis met Bovenwoning en Werkplaats.

Gedrukte Bestekken zijn van af 27 October ad *f* 0.50 te verkrijgen bij H. C. A. THIEME'S BOEKHANDEL.

De Teekeningen liggen van af dien datum in genoemd Café ter inzage.

Aanwijzing op Woensdag 2 November 's morgens om 10 uur.

Inlichtingen geeft bovengenoemde Architect.

STAHLWERK „AUGUSTFEHN"

te AUGUSTFEHN.

Fabriceert als **Specialiteit:**

Bouten en Staal voor Baggermachines.

Uitsluitende vertegenwoordigers voor Nederland: **VAN DEN HONERT & PUNT**, Kalkmarkt 7, **Amsterdam.**

HOUTCEMENTDAKEN, bestaande uit 1 laag asphalt = en 3 lagen gewoon papier,

levert:

THEOD. FERD. BIERHORST,
HAARLEM.

Bij 100 vierkante meter grondvlakte:
147 M² Pannendak
118 » Leidendak en slechts
104 » Houtcementdak.

Het Houtcementdak kan wel het dak der toekomst, ook voor ons land, genoemd worden. Zulke daken, 10 jaren geleden vervaardigd, hebben zich zonder de **minste reparatie** goed gehouden. **Bijzondere voordeelen** zijn: dat het dak geheel vlak is, de lokalen er onder volkomen droog, in den zomer koel en in den winter warm zijn.

Door het opbrengen van zand en grint wordt het doorslaan van koude en warmte voorkomen.

Zekerheid tegen brandgevaar, groote stabiliteit bij storm of hagelslag. Geen onderhoudskosten.

NEUCHÂTEL ASPHALTE COMPANY LTD, LONDON.

Exploitatie der Mijnen van Val de Travers.

FABRIEK TE **AMSTERDAM** Beltweg N°. 3.

TRADE MARK.

NATUURL. ASPHALT VAN **VAL DE TRAVERS** ZWITSERLAND.

Gecomprimeerde Asphaltwegen en dito Dorschvloeren.

Werken in Asphalt-Mastiek voor Trottoirs, Skating-Rinks, Moutvloeren, Kelders.

Kolf- en Kegelbanen, Winkel- en Magazijnvloeren, Gangen, Veranda's, Brug- en Dakbedekkingen, Beton-Fundeeringen, Stallen enz. enz. enz.

Zindelijk, Vochtwerend, Ondoordringbaar, Geraaswerend Asphalt speciaal tot wering van vochtige muren.

Voor inlichtingen omtrent het leggen van **Vloeren, Bedekkingen** enz. gelieve men zich te adresseeren aan het Kantoor der fabriek, Beltweg 3, *Amsterdam*, of bij den Heer H. G. KNOOPS C.Dzn., Beekstraat F. 62, te *Arnhem*.

De Directeur, **W. PATON WALSH.**

H. & J. SUYVER,
FABRIKANTEN VAN
STOOMKETELS EN WERKTUIGEN,
op de Intern. Tentoonstelling te *Amsterdam* 1883 bekroond met
EERE-DIPLOMA (hoogste onderscheiding).
Hollandsche Tuin en Zeepaard,
Bickerstraat
AMSTERDAM.

A. J. BACON & Co.
Ingenieurs, Aannemers van **Verwarming en Ventilatie, Gas- en Waterleidingen, Bouwmaterialen enz.**
BEKROOND met **Gouden, Zilveren en Bronzen Medailles.**
Overtoom N°. 239, AMSTERDAM.
Inrichtingen voor openbare gebouwen, gestichten, woonhuizen, villa's, kantoren, enz.
Projecten en begrootingen worden kosteloos geleverd.

BECKER & BUDDINGH. — ARNHEM.
KONINKLIJKE FABRIEK VAN
WATERPAS-HOEKMEET-

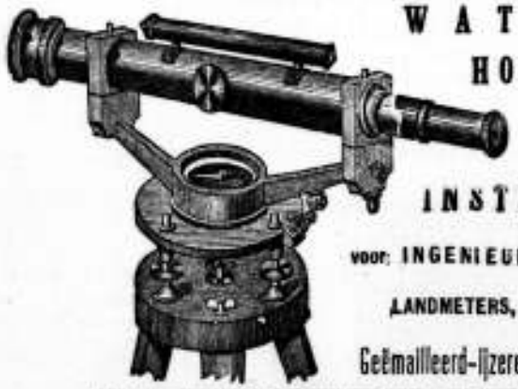

en andere
INSTRUMENTEN,
voor: INGENIEURS ARCHITECTEN, LANDMETERS, TEEKENAARS enz.
Geëmailleerd-ijzeren **PEILSCHALEN,**
WEEGWERKTUIGEN.

PHOTOLITHOGRAPHIE, PHOTOZINCOGRAPHIE en Stéréotype-Inrichting
van G. J. THIEME, te Arnhem.
De ondergeteekende vestigt de aandacht op zijne inrichting voor **Photolithographie,** bijzonder geschikt voor de reproductie van **Plans, Teekeningen** enz. van HH. Architecten en Bouwkundigen; op die voor **Photozincographie** voor de reproductie van **Platen en Gravures,** ook van **Teekeningen** voor Boekwerken enz. ten dienste van HH. Uitgevers en op zijne **Stéréotype-Inrichting** voor HH. Drukkers, alles tot de minste prijzen.
Prospectussen met proeven van bewerking, worden op *franco* aanvrage gratis toegezonden.
G. J. THIEME.

Stoomfabriek van gedreven en geslagen ZINK- en KOPERWERKEN.
KLIJN, TISSOT & Co.
Amsterdam. Nieuwe Teertuinen 16.
Vervaardigen **Ornamenten** naar elk ontwerp of teekening. Inrichting voor het **galvaniseeren** van ijzer. Etalage van verschillende monsters op de Permanente Tentoonstelling van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst *Amsterdam*.

Bij P. GOUDA QUINT, te *Arnhem*, ziet heden het licht:

Alphabetisch Register
DOOR
A. REYDING,
Ingenieur-Architect,
OP DE
GESCHIEDENIS VAN DE BOUWSTIJLEN IN DE HOOFDTIJDPERKEN DER ARCHITECTUUR, door EUGEN GUGEL, Hoogleeraar voor de Bouwkunst aan de Polytechnische School te Delft. Met 831 in den tekst gedrukte figuren en 6 staalgravuren. Tweede, veel vermeerderde en bijgewerkte druk.

Prijs van het **ALPHABETISCH REGISTER** *f* 0.50
» » » **COMPLEETE WERK**, met het Register, ingenaaid in 2 deelen. » 24.50
gebonden in half marokko prachtband, bovensnede verguld, in koker. » 28.—

Dit met groote zorg bewerkte **REGISTER** geeft in alphabetische orde een overzicht van de talloose namen van personen, gebouwen, monumenten, enz., welke in het werk voorkomen, en is even onontbeerlijk als de Lijst van technische termen, die het reeds bevat. Het doet niet alleen den grooten rijkdom van onderwerpen, die in het werk behandeld worden, in volle mate uitkomen, vooral omdat alle gelijksoortige gebouwen en monumenten onder een hoofd vereenigd zijn, maar verhoogt er ook de waarde van voor den gebruiker, daar het hem het opzoeken gemakkelijk, in vele gevallen eerst daardoor mogelijk maakt. De uitgever vertrouwt door de uitgave van het Register alle bezitters van dit belangrijke werk te hebben verplicht, en te meer daar hij het voor een hoogst geringen prijs verkrijgbaar heeft gesteld.

Gedrukt bij G. W. van der Wiel & Dz., te Arnhem.

De Opmerker.

Orgaan van het Genootschap

ARCHITECTVRA ET AMICITIA

Weekblad voor Beeldende Kunst- en Techniſche Weetenſchap

A.M.W.

Redacteur-uitgever F. W. VAN GENDT JGz.
Adres voor Redactie en Administratie van het Weekblad en advertentiën: Bureau van *De Opmerker*, Driekoningenstraat 28, *Arnhem*.
Bureau der Redactie van *Architectura et Amicitia* JAN SPRINGER, H. G. JANSEN en A. REIJDING.
Stukken, deze Redactie betreffende, te adresseeren aan den heer A. REIJDING, Stadhouderskade 4, te *Amsterdam*,
en al, wat de Administratie van het Genootschap betreft, aan den heer G. A. ZEEMAN, Leidschestraat 60, te *Amsterdam*.

ABONNEMENT *f* 2.25 per 3 maanden of wel *ses gulden* per jaar, bij vooruitbetaling en franco toezending van dit bedrag. Voor het buitenland *f* 7.50 en Nederlandsch-Indië *f* 9.—, beiden bij vooruitbetaling.
ADVERTENTIEN ad 20 cent voor elken regel plaatsruimte en 10 cent voor een bewijsnommer, worden tot Vrijdagavond aangenomen.
AFZONDERLIJKE NOMMERS, bij contante betaling ad 15 cent per stuk en 25 cent per plaat, te bekomen aan het Bureau van *De Opmerker* te *Arnhem* en bij den Hoofd-correspondent Joh. G. STEMLER Czn., Boekhandelaar te *Amsterdam*.

BERICHT.

Het nieuwe Genootschapsjaar vangt aan met 1 Januari 1888. Zij, die vóór dien datum als gewoon, buiten- of kunstlievend lid tot het Genootschap toetreden, zijn voor het nog loopende jaar van de betaling der contributie vrijgesteld en ontvangen de tot 1 Januari verschijnende nommers van *De Opmerker* zonder bijbetaling. De contributie voor gewone (d. i. te Amsterdam woonachtige) leden bedraagt *f* 12.—, die voor buitenleden *f* 7.50 en voor kunstlievende leden *f* 10.— per jaar. Zij ontvangen daarvoor wekelijks *De Opmerker* en verder alle gedrukte stukken, en betalen voor het plaatwerk *De Bouwmeester*, waarvan de particuliere prijs *f* 8.— bedraagt, slechts *zes gulden* per jaargang.

HET BESTUUR.

MEDEDEELINGEN VAN HET GENOOTSCHAP.

1°. Als gewoon lid is aangenomen de heer H. J. Buré; als buitenlid de heeren Joh. Bekker te Rotterdam, J. Gielen te Nijmegen, W. Mulder te Brussel en A. van Driesum te Leeuwarden en als kunstlievend lid de heeren A. Volmer en Ant. Kip, beiden te Amsterdam;

2°. Als lid van het Bestuur heeft ontslag aangevraagd de heer E. Cuypers;

3°. Op de prijsvraag voor een titelvignet van den kalender 1888 zijn ingekomen 10 antwoorden, onder de motto's; *Cà d'Oro; Proc; K. A. L.; U; A C.; Elk meent zijn uil een valk te zijn; Sensible; Kronos; Saturnus* en *Sinistre*, welke ontwerpen in de sociëteitszaal zijn geëxposeerd;

4°. In het sociëteitslokaal zijn door den heer A. C. Bleijs ter bezichtiging gesteld de teekeningen en het bestek van het St.-Elizabethsgesticht, waarvan dezer dagen de aanbesteding zal plaatshebben;

5°. De heer H. G. Jansen, lid der Redactie, is verhuisd naar Overtoom 25, Nieuweramstel;

6°. Als 3e algemeene prijsvraag is uitgeschreven een hoofdingang voor een consulaat, waarvan het programma later zal worden medegedeeld;

7°. Vergadering van de Schetsclub op Maandag den 7 November, des avonds te halfnegen, in Maison Stroucken alhier.

Namens het Bestuur:
De 1ste-Secretaris,
G. A. Zeeman.

ARCHITECTURA ET AMICITIA.

Vergadering van 2 November 1887.

De Voorzitter opent de vergadering, waarna de notulen worden gelezen en goedgekeurd.

De 1e-Secretaris doet mededeeling van de ingekomen en verzonden bescheiden, waaronder voorkomt eene missive van den heer E. Cuypers, die ontslag aanvraagt als lid van het bestuur.

Na de installatie van den heer A. H. Hartkamp en de ballotage van den heer H. J. Buré, die met algemeene stemmen als gewoon lid wordt aangenomen, krijgt de heer E. v. d. Bossche het woord. Spreker behandelt in een boeiende beschrijving zijn reis naar Rome, die hij, in gezelschap van den heer A. C. Bleijs, dezen zomer mocht ondernemen; staat achtereenvolgens stil bij de verschillende plaatsen, op de reis aangedaan, als Arnhem, Keulen, Mainz, Würzburg en Neurenburg, bespreekt de bijzonderheden dier steden en eindigt voor dezen avond, na vooral van laatstgenoemde stad de beroemde inwoners, standbeelden en openbare bronnen met voorliefde beschreven te hebben.

De heer J. A. v. d. Sluijs Veer, als 2e spreker in deze vergadering aangekondigd, geeft daarna een interessante beschouwing over ijzer en ijzerconstructies, toegelicht door eenige duidelijke teekeningen. Spreker wijst in de eerste plaats op den grooten invloed van gietijzer bij de eerste toepassingen van dit materiaal in de vorige eeuw, om daarna over te gaan tot eene meer

De Redactie van Architectura et Amicitia stelt zich alleen verantwoordelijk voor den inhoud van stukken, gewaarmerkt met de initialen A. et A.

gedétailleerde beschrijving van het gesmeed en getrokken ijzer, die thans bij bekappingen, bruggen enz. het gietijzer geheel verdrongen hebben.

Beide sprekers staan hunne redevoeringen welwillend af ter opname in het Orgaan.

De kunstbeschouwing bestond uit *Le nouvel Hôtel de Ville de Paris*, afgestaan door den heer H. J. Wigman; eenige platen van het Vrijheidsbeeld en de brug tusschen New-York en Brooklijn, afgestaan door den heer C. Oosterbaan; eene collectie zeer belangrijke photographieën uit Groningen, van den heer J. A. v. d. Sluijs Veer, terwijl nog door den heer A. C. Bleijs ter bezichtiging waren gesteld het bestek en de teekeningen van het St.-Elisabethsgesticht te Amsterdam.

Na eenige huishoudelijke besprekingen wordt hierop de vergadering gesloten.

SCHILDERIJEN-TENTOONSTELLING IN „ARTI ET AMICITIAE".

(A. et A.) II.

Van de landschappen wenschen wij alleen de belangrijkste te bespreken.

Het gezicht op een hei in Drente, van D. Wiggers, een landschap met enkele boomgroepen op den achtergrond, maakt een gunstigen, ofschoon somberen indruk; geboomte en grond komen ons gelukkiger voor dan de lucht.

Vreemd van kleur zijn de uitheemsche landschappen van Graaf O. van Bijlandt, „gezicht op Posilippo bij Napels" — waarin de heldere, vroolijke Italiaansche tinten domineeren en het warme geel met het zachte blauw ineensmelt — en het zeegezicht van A. Norman „svolvar in de Lofoden", een schilderij, waarop de grijze tinten overheerschend zijn en slechts een bleeke lichtstreep in de verte de zwaarmoedige kleuren breekt.

„Zomermiddag", van J. H. Wijsmuller, is weinig meer dan een studie; het schijnt ons juist van kleur te zijn, maar bij de behandeling der boomgroepen is de breede schilderwijze eenigszins overdreven of verkeerd toegepast; de stof is hier zeer zeker niet uitgedrukt.

M. W. van der Valk's schilderij „Nacht" is niet gunstig geplaatst; zij hangt zeer hoog en glinstert zeer sterk. Wij zijn benieuwd te weten wat er eigenlijk op dit doek te zien is.

De schilderij van L. Apol, „Decembermorgen", heeft goede eigenschappen; de smeltende sneeuw op den voorgrond en het verschiet zijn ongetwijfeld uitstekend waargenomen. De dikwijls al te breede wijze van werken der jongere schilders heeft ons oog aan een krachtiger toets, aan een minder conventioneele opvatting gewend en dit is misschien de reden, waarom wij Apol's werk niet ten volle kunnen genieten. De groote zorg, die aan de détails is besteed, maakt bovendien de schilderij onrustig, een gebrek, dat slechts ten deele door de figuren gecompenseerd wordt.

De fletse, melkachtige kleuren van het landschap in Normandië, van Willy Martens, hebben tot de vreemdste opmerkingen aanleiding gegeven. Ook ons komen de violette schaduwen en het aschgroen eenigszins overdreven voor. Zou de studie der theorie van de kleurenleer geleid hebben tot deze vreemde wijze van zien?

Bij uitstek fraai is het landschap van H. W. Jansen: een heuvelachtige streek, hier en daar met dicht geboomte begroeid, gezien onder een fel zonlicht, waarschijnlijk op een zomermorgen. Prachtig gekozen is het oogenblik, dat de schilder op zijn doek weergeeft: zoo harmonisch van kleur en bekoorlijk van tegenstellingen tusschen licht en bruin, zoo flink behandeld zijn slechts weinig schilderijen op deze tentoonstelling. „De haven te Doesburg" van denzelfden schilder is niet genoeg afgewerkt om den beoogden indruk te maken; hier en daar ziet men doek en verf, en ondanks de vreemde kleuren-combinatie, die aantrekkelijk is, wordt geen illusie opgewekt.

Een keurig schilderstukje is de „Heldere dag in Maart", van M. Gidding. Een met boomen beplante weg leidt naar de kruin van een dijk, die zich scherp afteekent tegen de matbleeke kleur van den horizon. De scherpe silhouetten der boomtoppen en van een huisje verlevendigen het geheel. Het schilderijtje getuigt van een zeer juist waarnemingsvermogen en van veel gevoel voor kleur.

Ongeveer dezelfde eigenschappen kunnen we aan J. H. F. C. Nachtweh's „Morsig weer" toekennen. Ofschoon de schilderij niet van belangrijken omvang is en de figuren op betrekkelijk groote schaal zijn geteekend, herkent men onmiddellijk onder de voorgestelde omstandigheden een welbekende buurt van Rotterdam, op de meest karakteristieke wijze met figuren gestoffeerd — dit alles treffend van teekening en kleur.

P. J. C. Gabriël's doeken, „Voorheen achter de kerk te Oosterbeek" (vroege morgen) en „Aan de Rijnkanten te Oosterbeek" (morgendauw), zijn op de bekende gevoelvolle wijs van dezen schilder behandeld; ook hier toont hij zich weer meester in het weergeven van die oogenblikken in de natuur, wanneer de atmosfeer schijnt over te gaan in het water en alles helder, wazig schijnt te baden in den ijlen dauw.

Het landschap van Mevr. Bilders—van Bosse is flink behandeld, doch bezit slechts weinig aantrekkelijkheid; wij missen hier vooral diepte en relief.

„Tegen den morgen", van Ch. Dankmeijer, is zeer nevelachtig; de figuurtjes, die op het land bezig zijn, vertoonen zich onbestemd in den nog niet opgetrokken dauw. Het kwam ons, wat toon betreft, zeer geslaagd voor.

„Bij de berkjes", van Mej. Arina Hugenholtz, is niet onverdienstelijk; het natuurtafereel is eenigszins droog opgevat. Meer kleur en leven spreekt er uit J. Akkeringa's „Scheveningsche boschjes", terwijl het landschap van W. B. Tholen boven de beide vorige verheven staat. Laatstgenoemde schilderij geeft ons een lichteffect van de zon door weinig bebladerde boomen te aanschouwen, dat met zorg bestudeerd is.

De stadsgezichten van J. C. H. Klinkenberg werpen geen nieuw licht op zijn oorspronkelijk talent. Het valt niet te loochenen, dat de telkens wederkeerende oranje lichteffecten in het verschiet iets gekunstelds hebben, dat met onze moderne kunstopvatting niet te vereenigen is.

J. van de Sande Bakhuyzen zond een prachtige zonsondergang aan het Kanaal. Zeer zeker is ook dit doek van gemaniereerdheid niet vrij te pleiten; toch bekoort het ons oog, behalve door de warme, aangename tinten, door de waarheid in kleur en toon van de geheele voorstelling. Zoo zullen velen het Kanaal gezien hebben; bij het beschouwen der schilderij wordt die impressie weer opgewekt en vergeet men, dat de schilder misschien te veel idealiseerde.

Als nu iemand, die „Het binnenvallen der visschersschepen te Scheveningen" van Mesdag ziet, de zee in al hare gedaante- en kleurwisselingen niet kent, zal hij zich moeilijk rekenschap kunnen geven van den indruk, dien het doek op hem maakt — en dit is bij verschillende werken van dezen meester het geval. De kalme zee met de steeds woelende branding, de vlakke waterlagen, die het strand naderen en zich rimpelend terugtrekken, zijn voor ons oog prachtig weergegeven, zoo ook de langzaam wiegelende pinken, die het doel harer reis bereikt hebben. De helderblauwe, witbe-

Lettervormen.

Photolith. v G. J. Thieme, Arnhem.

DE OPMERKER N°45 van 5 November 1887.

wolkte lucht gaf ons niet genoeg den indruk van een welvend uitspansel; zij gaf ons wel diepte, geen ruimte te aanschouwen.

Een heerlijk ondergaand zonnetje wordt tentoongesteld door E. van der Meer; het doek is krachtig behandeld en vertoont niets van het alledaagsche, dat gewoonlijk de voorstelling van een dergelijk natuurtafereel kenmerkt.

„De Werf", een groote schilderij van Th. de Bock, toont ons dien schilder in zijn volle kracht. Eenige gebouwen en boomen teekenen zich donker, „unheimisch" tegen de grijze, donkere lucht af; in de verte doet een glinsterende lichtstreep den valen toon van het landschap nog sterker uitkomen. Het bewogen watervlak, dat flauw en golvend de vormen van boomen en gebouwen weerkaatst, spreidt zich rondom de eenzame werf uit en wordt onheilspellend door zijn groote uitgestrektheid.

N. Bastert heeft een „Beukenlaantje" geëxposeerd, dat prachtig van kleur is en om de schoone vormen van het landschap behaaglijk aandoet. Zijn „Pruissebergen", waar de schilder een pikant lichteffect heeft willen weergeven, bevielen ons minder. De wolkenmassa's wijken niet, maar schijnen op die schilderij slechts enkele voeten van den bodem verwijderd.

A. Mauve is in zijn „Dorpshoekje" ten deele van zijn vroegere wijze van werken afgeweken. Toch kunnen we ook hier den schilder ten volle appreciëeren en hindert ons de photographische nauwkeurigheid niet, waarmee het landschap is weergegeven.

F. P. ter Meulen's „Kudde schapen in het duin" vertoont weer de zilverachtige lichtglanzen op figuren en planten, die zijn werk steeds eigen zijn en daaraan een geheel oorspronkelijk karakter verleenen.

Kever's „Moestuintje" geeft ons een aardig plekje te aanschouwen, waar een vrouwtje bezig is met het plukken van groenten. Het schilderijtje is aangenaam van kleur: misschien valt er op de teekening van de figuur wel wat af te dingen.

Een vrouwtje, dat werkt op een veld achter een boerenwoning, die dicht omsloten is door appelboomen met laag reikend gebladerte, is voorgesteld op een schilderij van Geo. Poggenbeek. De donkere en toch frissche toon van het groen doet het oog weldadig aan; het geheel maakt een gunstigen indruk.

Weissenbruch's „Landschap in de omstreken van Nieuwkoop", enkele kale boomen en een huisje aan den oever van een stroom, gezien onder het afwisselend glinsteren en verduisteren van een onstuimige lucht, zijn met meesterhand door den schilder op het doek gebracht.

De gebroeders W. en J. Maris leverden beiden een landschap; de eerste een plas met de traditioneele koeien (een kleurengamma, dat boeit en tegelijk juist schijnt), de laatstgenoemde een vreemde voorstelling: „Na den regen". Een jager te paard sjokt langs de bocht van een weg, die aan een breeden stroom gelegen is. De schilder heeft het oogenblik willen voorstellen, dat het weer „opklaart" en is hierin o. i., wat de lucht betreft, uitmuntend geslaagd. Het water van de rivier kon in ons oog nooit los worden van de verf, hoeveel moeite wij ook deden in de schilderij te zien, wat verscheiden kunstenaars erin zagen: „het meesterstuk der tentoonstelling". Het water bleef voor ons donkere verf, door geel-witte korstachtige strepen gebroken. Zoo kwamen ons eveneens de modderige grond met het beslikte groen en de twee witte toetsen van dezelfde kleur der lichtstrepen in het water onwaar, in elk geval *te* vluchtig aangeduid voor.

(*Wordt vervolgd.*)

OVER LETTERVORMEN EN MANUSCRIPTVERSIERING.

Voordracht, gehouden 19 *October* 1887,
door H. G. JANSEN.
(A. et A.) (*Met een plaat.*)

Het uitdrukken van denkbeelden door zichtbare teekens is een van de eerste uitingen eener ontluikende beschaving.

Teneinde de herinnering te bewaren aan groote daden, of om de wetten en gebruiken der godsvereering te boekstaven, ontstond de behoefte tot ontwikkeling eener geschreven taal.

De uitvinding der schrijfkunst wordt in de overleveringen van alle volken tot de oudste tijden opgevoerd, toen de menschheid nog met hoogere wezens in betrekking stond; slechts de goden konden eene zoo heerlijke gave aan het menschdom schenken; geen wonder derhalve, dat de ontwikkeling der schrijfkunst in nauw verband stond met de kunstontwikkeling in het algemeen, vooral daar, waar de vormen van den godsdienst tot gestadige beoefening dier kunst aanleiding gaven.

Ook voor de christelijke kunst was, met het oog op de voorname plaats, die de Heilige Schrift bij den godsdienst innam, de ontwikkeling der schrijfkunst van groote beteekenis; de lettervormen en manuscriptversieringen hebben in dit tijdperk merkwaardige vervormingen ondergaan, waarvan wij in de volgende regelen een beknopt overzicht zullen geven. De lettertypen, op nevensgaande plaat tot toelichting voorgesteld, zijn aan verschillende werken op dat gebied ontleend.

De oudste overblijfselen van christelijke kunst en beschaving moeten te Rome worden gezocht; het Christendom ontstond daar te midden van het Romeinsche Keizerrijk, dat toenmaals den hoogsten trap van macht en luister bereikt had.

Geen wonder, dat het nieuwe geloof, hoewel in strenge levensopvatting zich geheel van de weelderige Romeinsche beschaving afwendende, toch in de eerste uitingen van den zin voor het schoone, nog geheel van den antieken geest doordrongen was. Door de bloedige vervolgingen der Romeinsche keizers gedwongen om zich schuil te houden, werden de catacomben (verlaten steengroeven, tot begraafplaatsen ingericht,) de verzamelplaats der geloovigen en bleven dit van den tijd der Apostelen tot de verovering van Rome door de Gothen.

In deze onderaardsche gewelven moeten wij de eerste sporen van Christelijke kunst zoeken; de graven der martelaren werden met opschriften en zinnebeeldige voorstellingen versierd, waarvan de oudste overblijfselen nog aan de thermen en Pompejaansche kamerversieringen herinneren; later worden het afbeeldingen van Christus, Maria of de Apostelen. De letters der opschriften zijn in de wanden ingehakt. Eene eigenaardigheid bestaat hierin, dat bij de namen van personen, de letters onder elkander in plaats van naast elkander geplaatst zijn. Symbolische teekens komen ook veel voor, als het kruis (als symbool van het christelijk geloof), de driehoek voor de Drieëenheid, het anker voor de hoop enz.

De lettervorm, welke voor deze opschriften gebezigd werd, is het gewone Latijnsche type, hetwelk nog hedentendage de grondvorm is voor alle lettervormen, die in de beschaafde wereld in gebruik zijn.

Alvorens nu over te gaan tot de vermelding van de verschillende vervormingen en versieringen, die deze lettervorm in den loop der eeuwen ondergaan heeft, willen wij eerst in korte trekken den oorsprong ervan

nagaan. Men dient hiervoor ver in de Oudheid op te klimmen.

In de meeste oude talen werd een letterteeken gebruikt om een geheel woord aan te duiden; men denke aan de Chineesche karakters, het Egyptische hiëroglyphen-, het Chaldeeuwsche spijker- en het Mexicaansche knoopenschrift.

Het beeldschrift is de grond van ieder schrijfstelsel. Men maakte eene teekening van het voorwerp, dat men wenschte aan te duiden; door de handigheid der schrijvers worden dan die beelden langzamerhand vereenvoudigd tot enkele trekken, waarin dikwijls het oorspronkelijke beeld moeilijk te onderscheiden is. De meeste oude volken hebben het echter in de ontwikkeling hunner schrijftaal niet verder gebracht.

In het Sanskriet, in het Hebreeuwsch en in den laatsten vorm van het Egyptische schrift worden de woorden naar de klanken teruggegeven, doch terwijl door de hiëroglyphen niet slechts één maar meer geluiden of klanken worden aangeduid, staat bij de Semieten de afbeelding slechts ter aanduiding van de eerste letter des woords. Daardoor verkreeg men voor iedere stembuiging eene letter, die haren naam ontleende aan het daardoor voorgestelde voorwerp.

Men heeft getracht in den oorspronkelijken vorm der Hebreeuwsche letters het beeld terug te vinden van het voorwerp, waarnaar de letters genoemd werden. Uit den oudsten vorm van A (Hebreeuwsch: aleph, dat is rund,) zou de ruwe vorm van een stierekop herkenbaar zijn enz. Aan dergelijke verklaringen, waarmede zich de fantasie van vele oudheidkundigen bij voorkeur bezighoudt, kan echter weinig waarde worden toegekend. Ten onzent is, in het begin dezer eeuw, door Bilderdijk eene andere verklaring van het ontstaan van de grondvormen der letters ontwikkeld. Volgens dit stelsel zouden de letters afbeeldingen zijn der spraakwerktuigen, die bij het uitspreken van den klank voornamelijk gebruikt worden; zoo verbeeldt de B (de stok moet men als een aanhangsel beschouwen) het profiel der beide lippen, op het oogenblik dat zij zich zullen openen tot het uitspreken van den klank; de L, ook weer zonder den stok, den vorm van de slingerende tong; de T, eveneens de tong, wanneer zij tegen de tanden gedrukt wordt, enz. Hoe vernuftig oogenschijnlijk ineengezet, kan men ook dit stelsel als niet veel meer dan een spel der verbeelding beschouwen.

Het Hebreeuwsche alphabet had van het begin af 22 letters; men schreef van de rechter naar de linker zijde. De Phenicièrs hadden, gelijk uit oude munten blijkt, ook cijferteekens, doch de Hebreërs bezigden ter aanduiding van getallen de letters van het alphabet.

Nadat eerst het schrijfstelsel den weg naar het Zuiden had genomen en alreeds den grondslag der Indische, Arabische en Koptische letters uitmaakte, werd het door Phenicische zeevaarders — volgens de overlevering door Cadinus en zijne tochtgenooten — naar het Westen overgebracht.

De Grieken bedienden zich aanvankelijk van de Phenicische letters, doch van lieverlede veranderden zij, met de uitspraak, ook de gedaante der letterteekens; voornamelijk de Ioniërs, die een tijdlang de naburen der Phenicische kolonisten waren, hielden zich hiermede bezig; de naam „Phenicische schrijfteekens" bleef echter terecht bestaan.

Herodotus verhaalt, dat hij nog zulke oude Cadmeïsche schrifturen in den tempel van den Ismenischen Apollo te Thebe, in den drievoet gegraveerd, gezien heeft.

De oude Semietische namen der letters ondergingen in het Grieksch slechts geringe wijzigingen; aleph werd alpha, bet: beta enz. In het algemeen behield het Grieksche alphabet de rangschikking van het Semietische; het getal letters werd op 24 gebracht, waarbij later nog eenige letterteekens voor verdubbeling van medeklinkers gevoegd werden. Het is hoogst merkwaardig, de langzame gedaanteverwisseling van sommige letters na te gaan.

De gedaante Z, zeta, b. v., vinden wij volkomen in het Phenicische terug, eveneens de A, die in het Phenicische alphabet slechts op zijde staat.

Evenals de Semietische volken, schreven ook de Grieken oorspronkelijk van rechts naar links.

Niets van het aldus geschrevene is tot ons gekomen, doch de oudste opschriften vertoonen het zoogenaamde *Boestrephos* (ploegschrift), dat een overgang vormt tot het van links naar rechts loopende schrift. Deze zonderlinge benaming is afkomstig van den tred der ploegossen, die heen en weder over den akker gaan. De eerste regel werd namelijk van rechts naar links, de tweede van links naar rechts, de derde weder van rechts naar links geschreven en zoo vervolgens.

De Romeinen ontvingen hun alphabet van de Grieken, door bemiddeling van de Grieksche volksplantingen, die in het zuiden van Italië, het zoogenaamde Groot-Griekenland, gevestigd waren.

De stad Cumae schijnt ten deze zeer belangrijk te zijn geweest; aldaar bestaan opschriften, wier letters eene zeer groote overeenkomst met de Latijnsche hebben en het midden houden tusschen de Grieksche en de Latijnsche typen. De vormen werden van lieverlede gewijzigd, waardoor ze eindelijk de tegenwoordige gedaante verkregen. Door verschillende opschriften kunnen wij bijv. de verandering der B nagaan (fig. 1). De tweede figuur is eenvoudig eene omzetting der eerste, tengevolge van de veranderde richting van het schrift.

Daar intusschen de taal der Romeinen veel harder was dan de Grieksche, werden onderscheiden Grieksche letters gebruikt ter aanduiding van een geheel anderen klank: zoo ontstond V uit T, en diende tevens ter aanduiding van de eerst later ontstane U. Terwijl in het Grieksch de F een zeer flauw W-geluid aanwijst, dat later in het geheel niet meer geschreven wordt, duidden de Romeinen door dezelfde letter den veel scherperen medeklinker F aan. Later onderscheidde men eene harde en eene zachte C en voegde voor de laatste nog een trekje eraan toe, waaruit de G ontstond.

De meeste letters als A, B, K, M, N en O zijn volkomen gelijk aan de Grieksche; zij hebben hare gedaanten getrouwelijk bewaard, gelijk dan ook hun klank in beide talen dezelfde is.

In Noord-Europa werd het Latijnsche lettertype door de Romeinen gebracht. Zij leerden het alphabet aan de Germaansche vorsten en priesters; het volk bleef er echter onbekend mede, waarom het runenschrift genoemd werd, (runa = geheim). De stof, waarop geschreven werd, was steeds van den grootsten invloed op de vervorming, die de letters in ieder letterstelsel ondergingen; geen wonder dat de steen, het metaal en het hout, waarop de Germanen schreven, de letters hoekiger maakten, terwijl het papier en het perkament der Romeinen ronde en sierlijke vormen veroorloofden; bovendien waren de gereedschappen, met welke de letters in de rotsen werden gebeiteld, zeer onvolkomen. In hout gesneden runen zijn niet bewaard gebleven; eveneens zijn vischbeenderen, voor hetzelfde doel gebezigd, en boomschors, waarop *Odin* minnerunen schreef, slechts uit oude liederen en verhalen bekend. Daarentegen zijn van de kolossale steenblokken, die als altaren in heilige wouden werden opgericht, of de graven van Germaansche helden sierden, nog vele voorhanden, die met runenschrift bedekt zijn.

Er bestonden drie Germaansche runen-alphabets: het Noorsche, het Angelsaksische en het Duitsche; zij wijken slechts in kleinigheden van elkander af en wijzen alle op gelijken oorsprong.

Sommige letters in het Noorsche alphabet, dat het naast aan het oorspronkelijke staat, vertoonen de grootste overeenkomst met de Latijnsche; zoo krijgt B alleen spitse hoeken; hetzelfde is het geval met D, en met R; de I blijft onveranderd; evenzoo laten zich de overige letters, zij het ook met meer moeite, tot het oorspronkelijk Latijnsch alphabet terugbrengen.

Dit runen-alphabet dankte eene belangrijke verandering aan den Gothischen bisschop Ulphilas, die in de tweede helft der vierde eeuw uit de runen en de Grieksche letters een nieuw alphabet samenstelde en daarmede zijne vermaarde bijbelvertaling schreef. Bij deze verandering gaf Ulphilas voornamelijk acht op het veranderde schrijfgereedschap: perkament en pennen. Zijne letters waren bestemd voor het schrijven der runen, in tegenstelling van het insnijden of graveeren, met een scherp werktuig. Hij herkende voorts de verwantschap tusschen het Grieksch-Romeinsche schrift en het west-Gothische runenschrift en beijverde zich, door eenige kleine veranderingen, meer afgeronde lettertypen te verkrijgen, waarbij het Latijnsche schrift hem steeds tot voorbeeld verstrekte; hij nam zelfs Grieksche vormen over wanneer de runen-letter hem minder geschikt voorkwam tot het uitdrukken van een bepaald geluid.

Onder de overblijfselen dezer Gothische schrijftaal is het voornaamste de zoogenoemde *codex argenteus*, het zilveren (dat is met verzilverde letters voorziene) handschrift te Upsala, een fragment der Gothische bijbelvertaling van Ulphilas. Het bestaat uit purperkleurig perkament, met gouden en zilveren letters bezet; verder worden te Napels en op andere plaatsen oud-Gothische handschriften bewaard.

In de achtste eeuw was het Latijnsche letterschrift in Duitschland en aangrenzende landen algemeen doorgedrongen; beschaafden versmaadden zelfs de taal en het schrift hunner voorvaderen en oefenden zich in het Latijn.

In het Noorden hield zich het runenschrift lang staande, omdat zich het heidendom hardnekkig tegen de voortschrijdende christelijke beschaving verzette. Toen deze laatste echter eindelijk zegepraalde, werden de runen voor heidensche tooverteekens aangezien, zoodat er een verbod uitging ze te gebruiken en het Latijnsche alphabet, door de priesters, met alle kracht werd ingevoerd.

Het Latijnsche letterschrift wordt in twee soorten onderscheiden: het *majuscule* en het *minuscule*. Het eerste omvat alle zoogenoemde groote letters, welke weder in kapitaal en in unciaal schrift verdeeld worden; het laatste de kleine, waarin men recht en liggend minuscuul schrift onderscheidt. Het kapitaal schrift vertoont de letter in haar eenvoudigsten vorm, zooveel mogelijk uit rechte lijnen samengesteld; het wordt gebruikt voor en dankt ook zijn ontstaan aan de monumentale opschriften in steen of metaal; het werd later bij de boekdrukkunst om diezelfde eigenschappen veelvuldig toegepast.

Het unciale schrift, zou men het geschreven kapitaal schrift kunnen noemen, het neemt meer buigzame, voor het oog aangename vormen aan, en wordt door de fantasie des schrijvers soms zoodanig vervormd, dat er de duidelijkheid wel eens onder lijdt. Het unciaal is het gewone schrift der oudste manuscripten; het kapitaal komt daarin zeer zelden, meestal slechts in sommige woorden, voor. Uit het majuscule schrift is het minuscule ontstaan; dit zijn de kleine letters in rechten of cursieven vorm.

Van de V^de^ tot de VIII^ste^ eeuw gebruikte men het unciale of geschreven kapitaal schrift, van de VIII^ste^ tot de XII^de^ eeuw het ronde minuscule schrift met kapitale beginletters en van de XII^de^ tot de XVI^de^ eeuw het hoekige minuscule of nieuw-Gothische schrift.

Het zou ons te ver voeren, zoo wij alle vervormingen wilden nagaan, die de schrijfwijze bij de verschillende Europeesche volken in die tijden heeft ondergaan; evenals de uitspraak der talen in verschillende landstreken tot het ontstaan van allerlei dialecten aanleiding gaf, ontwikkelt zich ook het schrift bij sommige volken op eigenaardig afwijkende wijze. Het Longobardische schrift verschilt van het Frankische, het Angelsaksische van het west-Gothische. Van alle schrijfwijzen uit het eerste tijdvak is het Longobardische het vlugste. Het Merovingische schrift is hard en stijf en vol verkortingen. Het ronde minuscule schrift van het tweede tijdvak is veel eenvoudiger en duidelijker, de letters naderen hier het meest haren oorspronkelijken vorm; men noemt dit schrift het Karolingische. Het zoogenaamde Gothische of monnikenschrift is genoegzaam bekend; de voortbrengselen der schrijfkunst uit dit tijdperk behooren ontegenzeglijk tot het volkomenste, wat op dit gebied is voort gebracht.

Het was geen toeval dat juist de monniken zich op deze kunst met den meesten ijver toelegden. Het pausdom stond destijds op het toppunt zijner grootheid en de macht der kerk had alle kunsten aan zich cijnsbaar weten te maken. Wanneer een schrijver soms dagen lang aan één enkele letter zat te werken, geschiedde dit *ad majorem Dei gloriam*.

Na deze uitweiding vatten wij den draad van de geschiedenis der manuscriptversiering weder op.

Van de oudste Christenen zijn behalve de opschriften op de graven der martelaren en eenige zeer primitief uitgevoerde, zoogenaamde prentbijbels, geene letterkundige overblijfselen bekend. Voor het vervolg der christelijke kunstgeschiedenis, levert nu het Grieksche of Byzantijnsche keizerrijk de stof. Schitterende oostersche pracht was meer het karakter der Byzantijnsche kunst, dan smaakvolle eenvoud en zin voor schoone vormen; vandaar dat bij de manuscripten, die ons uit dien tijd bekend zijn, minder eene artistieke versiering, dan wel kostbare uitvoering op den voorgrond treedt.

Men schreef op purper perkament met vergulde letters van eenigszins afwijkenden vorm (fig. 2). Slechts enkele malen werden arabesk-vormige randversieringen toegepast, waarvan de plantenmotieven de stijve symmetrische vormen vertoonen, die aan het Byzantijnsche ornement meestal eigen zijn; de grond van zulke randen was verguld. Versierde aanvangsletters komen niet voor; wel werden sommige handschriften met geschilderde miniaturen versierd, doch deze steeds op een afzonderlijk blad bij den tekst gevoegd; zij behelsden conventioneele voorstellingen van bijbelsche onderwerpen.

Van manuscript-versiering, in den zin dien wij aan dit woord hechten, was dus in die oud-Christelijke kunstperiode nog weinig sprake. Wij moeten dan ook, om den oorsprong en de ontwikkeling van dien kunsttak na te gaan, den blik naar het Noorden wenden. Den Germaanschen volksstammen komt de eer toe, deze kunst vrij van den invloed der antieke traditie te hebben ontwikkeld.

Terwijl in Zuid- en Midden-Europa de christelijke kunst op antieken en Byzantijnschen grondslag voortbouwde, bestond in Noord-Europa reeds een geheel oorspronkelijke stijl, die zich voornamelijk in de manuscript-ornementiek geuit heeft.

Van de Keltische bevolking van Ierland bestaan nog overblijfselen van groote druïden-tempels en steenen grafzerken uit den heidenschen voortijd, waarop versieringen voorkomen, die wij in de latere manuscriptversieringen der Iersche monniken terugvinden.

Het is genoegzaam zeker, dat het Christendom reeds lang vóór de aankomst van Augustinus vasten voet in Engeland verkregen had, ja zelfs, dat de leer der vroegere Britsche Christenleeraars in menig opzicht van die van Augustinus afweek. Paus Gregorius zond te dien einde verscheidene exemplaren van de Heilige Schrift naar Engeland, waarvan er tegenwoordig nog twee bestaan, nl. in de Universiteitsbibliotheken te Oxford en te Cambridge. Deze in Italië geschreven Evangelieboeken, zijn in het toenmaals aldaar gebruikelijke ronde handschrift geschreven, zonder eenige versiering; zelfs de hoofdletters, bij den aanvang der Evangeliën, onderscheiden zich nauwlijks van het overige schrift; slechts zijn de eerste twee regels met rooden inkt geschreven en is vóór ieder Evangelie (alleen dat van Lucas is behouden) het beeld van den Evangelist in zittende houding voorgesteld. De meeste Italiaansche handschriften uit dien tijd zijn even arm aan versieringen.

Hoe geheel verschillend echter zijn de oudste manuscripten van Keltischen oorsprong, die omstreeks dien tijd op de Britsche eilanden geschreven werden. Hoewel de oudsten ervan geen jaartal dragen, zoo vindt men toch gewoonlijk den naam des schrijvers genoemd, waardoor men ongeveer den tijd van ontstaan kan vaststellen. Men kan aannemen, dat van de VI^de^ tot de X^de^ eeuw de verschillende Evangelieboeken, waarvan nog veel is bewaard gebleven, ontstaan zijn. Een ander en stellig bewijs voor den hoogen ouderdom dezer autographiën levert de beroemde verzameling van Angelsaksische vrijheidsbrieven in het Britsche museum, welke van af de helft der VII^de^ eeuw tot aan de Normandische verovering dateeren en die, hoewel eenigszins losser geschreven dan genoemde Evangeliën, toch onmiskenbaar in denzelfden tijd zijn ontstaan.

Het is ook bekend hoe door Iersche en Angelsaksische leeraars het Christendom in het overige Europa werd verkondigd en overal kloosters door hen werden gesticht; de beroemdste stichting van dien aard, het klooster St.-Gallen, werd in het leven geroepen door den Ierschen missionaris Gallus. Nog heden worden in dit klooster eenige der oudste manuscripten van Europa, benevens brokstukken van rijk versierde banden, allen op de Britsche eilanden vervaardigd, als reliquiën van den schutspatroon des kloosters vereerd.

Evenzoo wordt het Evangelieboek van Bonifacius te Fulda met vrome zorg bewaard.

In Würzburg bezit men het Evangelie van den Ierschen monnik Kilian, hetwelk met zijn bloed geverfd in zijn graf werd gevonden en jaarlijks op den, aan dien heilige gewijden gedenkdag, op het altaar der kathedraal wordt tentoongesteld.

Al deze handschriften, welke van vóór het einde der negende eeuw dagteekenen, vertoonen eene geheel oorspronkelijke versieringswijze, welke men bij geene schrifturen van andere herkomst aantreft; daarentegen valt in het oog, dat in de volgende kunstperioden, voornamelijk in den Romaanschen stijl, de Keltische invloed zeer merkbaar in de ornementiek op den voorgrond treedt en veel meer dan de klassieke richting op de vormontwikkeling der middeneeuwsche kunst van invloed is geweest.

Het Keltische ornement is herkenbaar aan de totale afwezigheid van plantenvormen; van acanthus is nergens een spoor te ontdekken. Het patroon is meestal geometrisch en samengesteld uit platte banden, die als ingewikkelde vlechtwerken of spiraalvormen met groote zorg zijn ontworpen en onberispelijk uitgevoerd. Fantastische diervormen, als slangen, honden, vogels, en enkele malen ook menschelijke gestalten, treft men veelal aan, evenals het band-ornement, kunstig ineengevlochten en meestal van overdreven lengte-afmetingen (fig. 3). In sommige der schoonste handschriften, bijv. in die van Lindesfarne en St.-Chad, en in eenige manuscripten van St.-Gallen is tegenover den aanvang van ieder Evangelie een soort titelvignet aangebracht, bestaande uit eene menigte van dergelijke motieven, die samen eene prachtige, kruisvormige teekening te aanschouwen geven. Bewonderenswaardig is de ingewikkelde compositie en niet minder het enorme werk, aan de nauwkeurige uitvoering besteed; zelfs met een vergrootglas is geen enkele onregelmatigheid in de teekening te ontdekken, terwijl toch met al die uitvoerigheid, een volkomen harmonisch effect verkregen is.

Ook waren de beginletters van ieder Evangelie met veel zorg versierd; in de oudste voorbeelden werden zij met een netwerk van roode punten omgeven; fig. 4 vertoont een letter uit het Evangelie van Lindesfarne uit de VII^de^ eeuw. Fig. 5 moet een letter Q voorstellen in den vorm van een lang, hoekig dier, ontleend aan het psalmboek van Ricemarchus; fig. 6 geeft een slotvignet uit het Evangelie van Mac Durnan, eveneens uit ineengestrengelde diervormen samengesteld. Zulk een initiaal besloeg dikwijls het grootste gedeelte van de eerste bladzijde, waarop dan nog eenige letters ter grootte van ongeveer 2 cM. volgden.

De ornementen waren steeds in kleuren behandeld; door de verschillende tinten der banden en dierfiguren op zwarten of gekleurden grond werden de schoonste effecten bereikt. Over den oorsprong van deze oud-Christelijke kunstuitingen heeft lang verschil van gevoelen bestaan. Men heeft toch in Scandinavië en in Midden-Europa voorwerpen gevonden, welke denzelfden stijl van versiering vertoonden, doch nauwkeurige onderzoekingen hebben bewezen, dat Ierland als de bakermat dier kunst moet beschouwd worden, vanwaar ze door de missies over geheel Noord-Europa verspreid werd. Ook de Saksers, welke als heidenen in Engeland kwamen en het land in bezit namen, hadden bij hun komst geen eigen ornementstijl; zij hebben de Keltische vormen overgenomen. Met meer grond zou men aan Romeinschen invloed kunnen denken; hunne mozaïekwerken, waarvan nog vele overblijfselen in Engeland gevonden worden, zijn dikwijls in zeer ingewikkelde patronen ontworpen, die echter bij nadere beschouwing weinig overeenkomst met het Keltische ornement vertoonen. In Ierland zijn bovendien de Romeinen nooit geweest. Daarentegen staat het vast, dat de Frankische kunstenaars ten tijde van Karel de Groote menige kenmerkende eigenaardigheid aan den Keltischen ornementstijl hebben ontleend; zij waren echter ook met de antieken bekend en voegden er de acanthus en andere bladvormen aan toe, waardoor de schoonste combinatiën ontstonden (fig. 7). Een voorbeeld van dien aard is de bijbel van St.-Denis in de *Bibliothèque nationale*, te Parijs.

(*Wordt vervolgd.*)

(A et A.) DE BEURSQUAESTIE.

De Kamer van Koophandel behandelde in hare zitting van Vrijdagavond de beursquaestie. Door eene Commissie van vier leden was een rapport uitgebracht, dat door den Secretaris werd voorgelezen. De Commissie verklaart, alleen het plan van Burgemeester en Wethouders te hebben onderzocht, als zijnde, wat indeeling betrof, in overeenstemming met het plan Groll-Ohmann, terwijl bij het plan Cordonnier de na te noemen gebreken in veel sterker mate aangetroffen worden.

De hoofdbezwaren tegen het plan van Burgemeester en Wethouders zijn: 1° de langgerekte vorm der beurszaal, waardoor groot tijdverlies voor de bezoekers ontstaat, wegens den grooten afstand, die telkenmale moet worden afgelegd wanneer men zich naar verschillende afdeelingen verplaatsen wil; dit zal bovendien nog bezwaarlijk worden door de drukte, die op sommige punten, bijv. bij post- en telegraafkantoor, telephoon enz. zal zijn; 2° de mindere oppervlakte, in het nieuwe plan voor goederen- en graanhandel bestemd. De Vereeniging voor den effectenhandel heeft zich afzonderlijk tot den Raad gewend met een adres, waarbij zij de geprojecteerde ruimte voor den effectenhandel voldoende acht, doch de Commissie meent, dat de Kamer, de belangen van den goederen- en graanhandel vooral niet minder mag tellen. Bij vergelijking der afmetingen met de tegenwoordige ruimte blijkt, dat na aftrek van onbruikbare hoeken, de beschikbare oppervlakte ca. 3808 M² bedraagt tegen 3940 M² bij de bestaande Beurs, met inbegrip van de Korenbeurs.

In détails tredende, werd voornamelijk bemerking gemaakt op de veel te geringe ruimte, voor den telephoon bestemd (50 M.); ook voor het café, dat in het plan van Burgemeester en Wethouders 192 M² groot is, wordt minstens 250 M² noodig geacht. Het telegraafkantoor achtte men met het oog op de nabijheid van het hoofdkantoor aan de Warmoesstraatzijde misplaatst en voor het postkantoor werden op advies van den directeur directe toegangen naar buiten noodig geacht; ook de breedte der toegangen inwendig was niet voldoende.

Bovendien miste men een leeszaal of kaartenkamer in de onmiddellijke nabijheid van de beurszaal; die, op de eerste verdieping, was voor dadelijk gebruik onder beurstijd te afgelegen. Omtrent de verlichting van de ruimte voor den graanhandel (door een lantaarn van 12 M. op een hoogte van 28 M.) wenschte de Commissieg een beslist oordeel uit te spreken, doch zij vestigde de bijzondere aandacht van het Dagelijksch Bestuur op dit punt. Ook betreurde de Commissie het ontbreken van beschikbare ruimten voor den koffiehandel enz., en wees erop, dat, hoewel al deze vergrootingen, zoo zij mogelijk waren, eene verhooging van de bouwsom zouden tengevolge hebben, zij evenzeer tot verhooging der inkomsten zouden leiden.

Daar echter aan de Damrak-zijde de mogelijkheid geheel was buitengesloten, aan de geopperde bezwaren, zoowel van te weinig ruimte als van te smallen grondvorm, te voldoen en bovendien de straatbreedte aan het Damrak op de smalste punten reeds tot 28.50 M. was verminderd, moest de Commissie tot hare teleurstelling in ongunstigen zin rapporteeren over de ingekomen plans en den Raad in overweging geven een geschikter terrein van meer vierkanten vorm te zoeken.

De heer Hartsen vreest, dat de conclusie van het rapport aanleiding zal geven, dat de beursbouw voor zeer langen tijd van het tooneel zal verdwijnen. De heer Heldring gelooft, dat het gewenscht is in dit rapport, in plaats van het afgekeurde terrein, een beter aan te wijzen en stelt in dien geest een amendement voor, doelende op het terrein, te verkrijgen door onteigening van de perceelen aan de Warmoesstraat. De heer Scholten acht het beter *geen* nieuwe Beurs te bouwen dan een slechte.

De heer Hendrickx verklaart, als lid der Commissie, zich met het amendement Heldring te kunnen vereenigen. De heer Hijmans verklaart zich ertegen.

Het amendement wordt met 15 tegen 2 en ten slotte het geheele rapport met 16 tegen één stem aangenomen.

MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.

AFDEELING LEIDEN EN OMSTREKEN.

Vergadering van 28 October 1887.

De 146ste vergadering werd voorafgegaan door de kunstbeschouwing van het plaatwerk *l'Architecture privée du XIX siècle. Décorations, peintes de César Daly*, door den Secretaris ter beschikking gesteld. Nadat de notulen der vorige vergadering waren voorgelezen en goedgekeurd, werd aan den heer G. van Driel het woord gegeven tot het houden zijner voordracht getiteld: »Bezoek aan Nijmegen".

Naar aanleiding van het uitstapje, na afloop van de najaarsvergadering der Maatschappij, had spreker het plan opgevat om van al het beziens-waardige, wat deze merkwaardige stad den bouwkundige aanbiedt, een en ander mede te deelen. Tot aanvulling zijner voordracht had hij gebruik gemaakt van een werkje van B. ter Haar en een paar opstellen uit het *Bouwkundig Weekblad*. Spreker ving aan met eenige mededeelingen omtrent oorsprong, naam, geschiedenis en ligging der in den laatsten tijd zoo verfraaide stad. Dagteekenen Leiden, Utrecht en andere plaatsen van de komst der Romeinen, die er hunne legerplaatsen vestigden, met Nijmegen is het waarschijnlijk anders gegaan. De naam Nijmegen (Numagen) wijst haar Gallischen oorsprong aan. De Galliers hebben, bij de uitbreiding hunner grenzen naar het noorden, eerst aan de Maas en later aan de Waal een *magen* of plaats gesticht; ter onderscheiding van eerstgenoemde plaats, het tegenwoordig stadje Megen, werd aan de sterkte aan de Waal den naam van Numagen, nieuwe plaats, gegeven. Andere schrijvers beweren echter, dat het van Romeinschen oorsprong is, daar Julius Cesar op de plaats van het tegenwoordige Valkhof een burcht bouwde. Vervolgens ging spreker de geschiedenis der stad na, herinnerde aan de Spaansche overheersching, aan de belegering door Prins Maurits, in 1591, aan het beschieten der stad door de Franschen, in 1672, en aan het belegeren en nemen dezer sterke veste in 1794 door Fransche troepen. Na dien tijd werd zij nog steeds als sterke vesting, een meesterstuk van den vestingbouwkundige Coehoorn, geroemd. De stad was tot hare ontmanteling in 1879 niet aangesloten bij het Nederlandsche spoorwegnet, doch op dit tijdstip veranderde alles als door een tooverslag. Dank zij de ruime beurs van het Stedelijk Bestuur, voorgelicht door talentvolle mannen als Rosseels, Coepijn en Brouwer, is de oude veste schooner dan ooit herrezen en op waardige wijze gemoderniseerd.

Overgaande tot de behandeling der merkwaardigste bouwwerken, volgt spreker den weg, welke de leden der Maatschappij met hunnen mentor, den gemeente-architect J. J. Weve, aflegden. Het eerste bezoek gold het Raadhuis, welks fraaie gevel van het jaar 1554 dagteekent en onlangs door den architect Cuypers gerestaureerd werd.

Na eene bespreking van het uit- en inwendige van dit gebouw, waarbij de fraaie schepenbank en andere merkwaardigheden niet werden vergeten, werd de wandeling vervolgd naar het Valkhof, waarvan spreker de geschiedenis mededeelde en het architectonisch schoon ervan ten duidelijkste liet uitkomen. Van het Valkhof bracht hij ons naar de brug over den Voerweg, die het Valkhof met het Kelfkensbosch verbindt. Deze brug is een keurig ontwerp van den heer Weve en opgedragen aan de leden van de Commissie voor den uitleg van de stad. Het ijzeren afsluithek op de brug is een juweeltje van smeedwerk. Toch zou, naar sprekers opvatting, een minder fijn gedetailleerd hek meer passend in die grootsche omgeving geweest zijn. Vervolgens leidde de heer Van Driel zijne aandachtige hoorders naar de Belvédère, den Kerkboog, de Apostolische school, de Waag en de St.-Stevenskerk, waarvan eveneens uitvoerige beschrijvingen worden gegeven. Ten slotte behandelde spreker den nieuwen uitleg der stad, besprak de parken, de nieuwe villa's, die, voor het meerendeel ontworpen door één architect, niet van eentonigheid en gelijkvormigheid zijn vrij te pleiten. Een paar landhuizen daartusschen, van jeugdige Nijmeegsche architecten, maken eene gunstige uitzondering en zijn werkelijk fraaie ontwerpen. Na nog een blik geslagen te hebben op het gebouw der waterleiding, de electrische verlichting der Waalkade en het nieuwe Gymnasium, een ontwerp van den gemeente-architect, riep spreker de herboren rijksstad, waarvan verschillende photographieën en een plattegrond waren tentoongesteld, een hartelijke salve toe.

Na dankbetuiging van den Voorzitter aan den heer Van Driel voor zijne belangrijke voordracht, werd het woord gegeven aan den heer J. van der Pot te Rotterdam, die eenige mededeelingen wenschte te doen over het kyaniseeren van hout. Spreker bracht in herinnering, dat het kyaniseeren zijn naam ontleent aan den uitvinder Kyan, een Engelschman, die in 1832 patent nam. Het kyaniseeren van hout is eene drenking dier stof in eene oplossing van kwikzilver-sublimaat in water. Gedurende de onderdompeling neemt het hout zooveel kwikzilver op als zich scheikundig kan verbinden met de eiwitstoffen in het hout, waardoor die stoffen het rottend vermogen verlieren, omdat de zuurstof uit de lucht niet meer kan inwerken. Het bladhout moet veertien dagen en het naaldhout tien

dagen in de oplossing vertoeven. Dat van inpersen in het hout geen sprake zijn kan, laat zich verklaren, daar alsdan in het hout meer sublimaat zou worden gebracht dan zich met de eiwitstoffen kan verbinden; daardoor blijft vrij kwikzilver in het hout over, wat zeer gemakkelijk verdampt en dus onder omstandigheden zeer gevaarlijk zou kunnen worden. Vloeren waarop veel gelocpen wordt, zullen, wanneer ze gekyaniseerd zijn, veel minder slijten; dit is, zeide spreker, in vele Duitsche fabrieken bewezen. Dat het gekyaniseerde hout niet schadelijk voor de gezondheid is, had de heer Van der Pot onderzocht, door een stukje van dat hout, aan spanen gestoken, in een flesch met water acht dagen te laten trekken, daarna een vol uur te koken, en het vervolgens nog acht dagen te laten trekken. Dit water bleek bij scheikundig onderzoek geen kwikzilver of andere schadelijke bestanddeelen te bevatten. Na de mededeeling, dat bij zacht hout het vocht er dieper intrekt en dus geen eiken- of grenenhout behoeft genomen te worden, zegt hij, dat het aanbeveling verdient, alle gaten, keepen enz. vooraf gereed te maken, omdat bij latere bewerking het niet-gekyaniseerde bloot komt. Ook is het gekyaniseerde hout lastig te bewerken, daar het gereedschap dadelijk bot wordt.

Nadat nog vele discussiën over dit onderwerp waren gevoerd en het bleek, dat men door middel van zwavelwaterstof kon nagaan of hout gekyaniseerd was, werd het woord gegeven aan den heer W. van Dam, ten einde de vraag uit de brievenbus, betreffende »verfstoffen voor binnen- en buitenwerk" te beantwoorden.

Na de vraag gesplitst te hebben, ging spreker over tot de behandeling van gewoon, glanzig en dof werk, om met hout- en marmersoorten te eindigen.

Voor gewoon binnenwerk in lichte kleuren is zinkwit, (de eerste laag met een gedeelte loodwit) met standhoudende kleuren op de verlangde tint gebracht en met goede lijnolie aangemaakt, het beste. Omtrent de kwaliteit van de olie, dat een hoofdvereischte is, kan alleen de ondervinding uitspraak doen. Het zinkwit van Vieille Montagne was, volgens den heer Van Dam, het beste. Maar ook een onderzoek van deze stof of zij aan alle vereischten voldoet, is zeer moeilijk.

Voor glanswerf werd vroeger Kremserwit gebruikt, aangemaakt met gebleekte lijnolie of papaverolie. Dit werd lang te voren gewreven en moest door minstens een jaar gereed gestaan te hebben, glansrijk worden. Deze verf, zegt spreker, is de beste die er ooit geweest is, doch is door de standolie geheel verdrongen, welke stof zich veel gemakkelijker laat bewerken en goedkooper is. Ook de deugd der standolie is alleen bij ondervinding uit te maken.

Het dof verfwerk werd vroeger gemaakt van loodwit en zinkwit, aangemaakt met $^1/_2$ lijnolie en $^1/_2$ terpentijnolie; later deed men het met $^1/_3$ standolie en $^2/_3$ terpentijnolie. Tegenwoordig zijn verschillende matverven in den handel, doch de meeste schilders maken ze naar hun eigen vinding, de een iets beter dan de ander.

Voor het schilderen van wit marmer is de beste verfstof Kremserwit met papaverolie; alle overige marmer- en houtsoorten moeten met oliesaus behandeld worden, uitgezonderd het notenhout, dat men 't beste met waterverf kan namaken. Daar al deze werken gevernist worden, hangt de deugdelijkheid geheel af van de te bezigen vernissen. Het keuren daarvan is, volgens spreker, voor den werkbaas onmogelijk en hangt geheel af van de soliditeit der leveranciers.

Bij buitenverfwerk is voor lichte kleuren loodwit beter dan zinkwit; met standhoudende kleuren vermengd, geeft dit een goed materiaal.

Het loodwit kan, al is het scheikundig zuiver bevonden, toch niet van de beste kwaliteit zijn; de wijze van bewerking doet veel aan de deugdelijkheid af.

Overgaande tot het vergulden, behandelt spreker vervolgens het bladgoud, antimoniumgoud, rozenbalgoud en dukatengoud en wijst er ten slotte op, dat te veel op de deugdelijkheid van de verfstoffen en te weinig op de toepassing gelet wordt. Men dient vooral te zorgen, dat de voorwerpen, die geverfd moeten worden goed droog zijn; dat nieuwe ramen en deuren tweemaal geverfd worden, alvorens ze in het gebouw pasklaar te maken, terwijl het zeer wenschelijk is een deuren, als ze gehangen zijn, onmiddellijk in een droog lokaal over te brengen ten einde ze te doen plamuren en verven. (1)

Nadat nog enkele vragen der leden door den heer Van Dam waren beantwoord, ontving hij bij monde van den Voorzitter den dank der Vergadering.

Na de behandeling van eenige huisboudelijke werkzaamheden werden 7 nieuwe leden aangenomen en gingen 20 plaatselijke leden tot de rubriek »afdeelingsleden" over.

De heer Adr. J. van Achterberg bracht nog de quaestie ter sprake betreffende het Utrechtsch academiegebouw en de Regeering; hij was van meening dat het wenschelijk zou zijn indien de Afdeeling zich dienaangaande liet hooren. Na de opmerking van enkele leden, dat de quaestie nog aanhangig was, werd besloten een afwachtende houding aan te nemen.

Voor het sluiten der vergadering bracht de Voorzitter, de heer W. Kok, in herinnering, hoe het juist 10 jaar geleden was, dat nu wijlen de heer Schaap met eenige heeren de Afdeeling oprichtte; spreker voegde daaraan eenige waardeerende woorden toe, die met applaus begroet werden, waarna de vergadering gesloten werd.

(1) Een schrijven van den heer H. Hulsack te Rotterdam over verfstoffen, bijzonder over kalkolith, was te laat ingekomen en zal zoo mogelijk in de volgende vergadering worden behandeld.

AFDEELING ARNHEM.

Vergadering van 28 October 1887.

De eerste winterbijeenkomst wordt door den Voorzitter geopend met een opwekking om meer belangstelling in de Afdeeling te toonen; geschiedt dit niet, dan zullen de vergaderingen haar nut geheel verliezen.

De notulen der vorige vergadering worden goedgekeurd en de Secretaris brengt daarna verslag uit omtrent den tocht naar het kasteel Heeswijk, bij 's-Bosch.

De Voorzitter brengt vervolgens verslag uit van het verhandelde op de algemeene vergadering in Mei ll. en verwijst voor de daar gehouden voordrachten der heeren Dr. P. J. H. Cuypers en H. P. Berlage naar *De Opmerker*.

Daarna wordt het huishoudelijk reglement, betrekking hebbende op de afdeelingsleden, gewijzigd en een rooster voor de werkzaamheden der Afdeeling gemaakt, waarop de heer Boerbooms de leden in kennis stelt met photographieën uit Münster en Keulen.

De beantwoording der in de vraagbus gevonden vraag: »Hoe kan de kwaliteit van schelpkalk onderzocht of vervalsching aangetoond worden", wordt uitgesteld tot de volgende vergadering.

HET UNIVERSITEITSGEBOUW TE UTRECHT.

Aan het voorloopig verslag van de Tweede Kamer over de Staatsbegrooting ontleenen wij in zake het nieuwe Universiteitsgebouw, te Utrecht, het volgende:

Wat de Rijks-universiteit te Utrecht betreft, ook hier waren vele leden tegen de uitbreiding van het getal hoogleeraren gestemd.

De houding der Regeering werd besproken in zake de stichting van het Universiteitsgebouw te Utrecht. Wat thans door de burgerij van Utrecht, door de stedelijke en gewestelijke Regeering geheel vrijwillig wordt gedaan, is, zoo werd opgemerkt, iets dat, zoo de aangeboden gebouwen noodig zijn, van Staatswege zou behooren te geschieden. Is de Regeering van de noodzakelijkheid van dezen aanbouw overtuigd, dan had zij het haar aangeboden geschenk met beide handen moeten aangrijpen en alleen moeten vragen, of het gebouw kon geacht worden aan zijne bestemming te beantwoorden en of de onderhoudskosten daarvan niet bovenmatig hoog konden worden geacht. Meende zij daarentegen, dat een universiteitsgebouw overtollig of voor het oogenblik althans minder gewenscht was, dan had zij zich buiten de zaak kunnen houden en de beslissing omtrent het onderhoud enz. zich kunnen voorbehouden. Vrij algemeen was men echter van oordeel, dat de Regeering noch het een, noch het andere had gedaan, maar uitsluitend door het opeenstapelen van zwarigheden de zaak, die zij in beginsel scheen toe te juichen, op de lange baan schoof en het Gemeentebestuur wilde noodzaken op eene wijze te bouwen, welke door dat Bestuur niet werd gewenscht.

Van andere zijde werd de houding der Regeering verdedigd en de meening uitgesproken, dat Burgemeester en Wethouders van Utrecht voornamelijk oorzaak waren van de vertraging, die in het tot stand komen dezer zaak viel waar te nemen.

Algemeen waren intusschen de leden, die zich omtrent deze aangelegenheid uitlieten, van oordeel, dat de verhooging van dit artikel voor aankoop van meubilair en verwarming en schoonhouden van het nieuwe gebouw behoorde te vervallen.

BOUWKUNST EN VRIENDSCHAP.

Vergadering van 3 November 1887.

Het doel dezer bijeenkomst was het vaststellen der prijsvragen voor 1888. Alvorens hiertoe over te gaan, werd uit de Vereeniging medewerking toegezegd, om wettelijke bepalingen te helpen tot stand brengen tegen het hinderlijke rooken der schoorsteenen, als gevolg van onvoldoende verbranding van rook, en het uitwerpen der schadelijke bestanddeelen uit fabrieken en schoorsteenen.

Na eenige discussie over het al of niet vaststellen van een voorloopig Bestuur, ving men aan met de ingekomen onderwerpen der prijsvragen te behandelen. Bij stemming werd besloten als eerste prijsvraag uit te schrijven het tweede nommer van de agenda, zijnde: „Een plan voor een concert- en feestgebouw voor eene stad als Rotterdam", en daaraan als belooning voor de goede oplossing te verbinden de gouden medaille der Vereeniging; en als 2de prijsvraag: „Eene monumentale fontein, tevens dienende voor plaatsing van een electrisch uurwerk met verlichting, ter herinnering aan de vereeniging van Rotterdam met Delftshaven."

BUITENLANDSCHE BERICHTEN.

(A. et A.) 18 October jl. had in het nieuwe raadhuis te Wiesbaden de eerste zitting van den Gemeenteraad plaats.

Het monumentale gebouw, ontworpen door prof. Hauberrisser te Munchen, is in sterk middeleeuwsch getinte Duitsche Renaissance vormen uitgevoerd.

Vooral de 60 M. lange façade aan de marktplaats is indrukwekkend van hoofdlijnen en rijk van détails; de middenpartij is door zuilenstellingen en door een machtig balkon gekarakteriseerd en bekroond met een, door torenhelmen geflankeerden topgevel. Vier steenen figuren, de voornaamste burgerdeugden: kracht, vlijt, gerechtigheid en milddadigheid voorstellende, versieren het balkon. Op de zijgevels zijn kolossale busten van Aesculaap en Hygieia geplaatst, als symbolen van de geneeskrachtige bronnen van Wiesbaden. Als bekroning van den hoofdgevel en als wachter der stad staat hoog in de lucht een in koper gedreven banierdrager.

BINNENLANDSCHE BERICHTEN

'S-GRAVENHAGE. De heer F. W. Leemans, hoofdingenieur van den Waterstaat 2e klasse, is door den Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid belast met den dienst der werken tot verbetering van den Waterweg langs Rotterdam naar zee.

— Op de laatste algemeene vergadering der Vereeniging Arti et Industriae werd besloten tot het uitschrijven van twee prijsvragen:

1°. Een ornementeel gebeeldhouwd paneel uit één stuk hout gestoken, niet grooter dan 1 M. bij 0.60 M. en niet kleiner dan 0.50 M. bij 0.30 M. Het houten paneel, indien gedeeltelijk afgewerkt, moet vergezeld gaan van het model in pleister, naar boetseerwerk afgegoten. Ontwerp en uitvoering moeten van dezelfde hand zijn. De keuze van houtsoort en stijl is geheel vrij. Kopieën blijven buiten beoordeeling. Als 1e prijs wordt uitgeloofd ƒ 75 en eene verg.-zilv. med., als 2e pr. ƒ 25 en eene zilv. med., als 3e prijs een getuigschrift.

2°. Eene teekening voor een ornementeel gebeeldhouwd paneel, bestemd ter uitvoering in hout of steen, bepaaldelijk bij de inzending te vermelden. Kopieën komen niet in aanmerking. De teekening moet zoodanig behandeld zijn, dat de beeldhouwer haar voor de uitvoering geheel kan volgen. Als 1e prijs wordt uitgeloofd: een verguld-zilveren medaille, als 2e prijs een zilveren medaille, als 3e een getuigschrift.

Eene commissie van beeldhouwers was voor het opstellen dezer prijsvragen aan het Bestuur toegevoegd. De bewering, dat slechts weinigen een absoluut goede teekening ter uitvoering als beeldhouwwerk kunnen afleveren, gaf tot de laatste prijsvraag aanleiding. De programma's der prijsvragen zullen ruim verspreid worden en voor ieder, die tot mededinging genegen is, zijn zij bij den Secretaris der Vereeniging gratis verkrijgbaar.

De benoeming der Jury door de mededingers zelve komt ons eene schrede op den gooden weg voor, om voor altijd aan het gehaspel over de jury's een einde te maken.

Later wordt ook in dit blad de prijsvraag nader omschreven.

De tijd van inlevering is zoo bepaald, dat de werkstukken en teekeningen na afloop der bekroningen op de tentoonstelling van Oude en Nieuwe Kunstnijverheid, het volgende jaar te 's-Gravenhage te houden, kunnen worden geexposeerd.

AMSTERDAM. Woensdag den 9den November a. s. zal in een der zalen voor moderne kunst in het Rijksmuseum het door den heer Bart van Hove gebeeldhouwde borstbeeld van den schilder Bosboom door de Commissie, die dit plan ontwierp en uitvoerde, aan het Bestuur, van dat Museum worden overgedragen. De plechtigheid zal geleid worden door mr. G. van Tienhoven, Eerevoorzitter van genoemde Commissie.

UTRECHT. Aan den heer E. von Saher, directeur der kunstnijverheidsschool te Haarlem, is het vervaardigen opgedragen van het beeldhouwwerk, dat den voorgevel der nieuwe artillerie-kazerne alhier zal versieren. Het zal in hardsteenen (pierre la Rochette) worden uitgevoerd en bestaan uit een groot fries met kinderfiguren, aanval en verdediging voorstellende, en twee cartouches met wapens en jaartal.

LEEUWARDEN. In de op 3 November j.l. gehouden eerste wintervergadering van het Friesch Genootschap van geschied-, oudheid- en taalkunde trad als spreker op de heer Ds. M. E. van der Meulen, te Bolsward. De *Leeuwarder Courant* deelt daaromtrent o. a. het volgende mede.

Sprekers vestigde aandacht zijner hoorders op de kunst, zooals deze, in het tijdvak ná de Hervorming, in Bolsward en door Bolswarders werd beoefend. Met vertrouwen ging hij tot zijn auditorium spreken, wat het onderwerp betreft, want, wel verre dat met het eindigen van het Gothieke tijdperk ook de kunst in Bolsward haar graf zou hebben gevonden en alléén leven in de schoone overblijfselen, die hij vroeger had besproken, behoort deze stad tot eene „dier talrijke kleinere plaatsen in ons vaderland — gelijk Georg Galland met recht schrijft — welke zich in de XVIe en XVIIe eeuw, juist in tegenstelling met de toen uit een bouwkundig oogpunt weinig beteekenende groote steden, Amsterdam, Rotterdam en Utrecht, met volle eigenaardigheid, vol zelfbewustheid en trots hebben ontwikkeld." De beitel van den steenhouwer, het mes van den kunstsnijder, het graafijzer van den graveerder in koper, de schrijfstift van den dichter, de teekenpen van den bouwkundige, dit alles werkte samen om kunststukken in het leven te roepen, die bewijzen, dat ook in het tijdperk der Renaissance, evenzeer als in dat der Gothiek, in deze kleine landstad mannen woonden, met gevoel en aanleg voor kunst, — eene burgerij leefde, die hunne talenten waardeerde en aanwakkerde; zoodat de naam dezer stad met eere verdient te worden genoemd te midden van hare zusteren in dit gewest en nog steeds landgenoot en vreemde 't geen hier gewrocht is komen bewonderen, terwijl de werken harer graveurs eene eereplaats bekleeden in de kunstverzamelingen van bijzondere personen en musea.

Spr. stond alsnu in de eerste plaats stil bij de grafzerken, in de Kleine, zoowel als in de Groote Kerk in grooten getale voorhanden en van welke alleen reeds van die in de Martinikerk Henri Havard zei: „Ik zou tien bladzijden noodig hebben, om ze op te tellen." Spr. kwam tot de conclusie, dat vele dezer steenen ongetwijfeld reeds tot het tijdperk vóór de Hervorming behooren, en dat alzoo ook toen reeds bekwame beeldhouwers in Bolsward hebben gewoond. Hij behandelde meer in het bijzonder een tweetal steenen, tot het Protestantsche tijdperk behoorende, de eene van 1620, de andere van 1710 of iets vroeger, en trad in eene uitvoerige beschrijving van deze beide kunststukken, het eene zoowel als het andere een mausoleum. Vooral ook door 't geen de Martinikerk aanbiedt, kwam spreker tot het besluit, dat de eeuw, die hij besprak, voor Bolsward een tijdvak was, waarin verscheidene mannen leefden, die ongetwijfeld ieder het zijne bijdroegen om iets grootsch of schoons tot stand te brengen, waardoor in jongelingen en mannen uit elken stand lust en ijver voor menig handwerk werden gewekt,

talent werd aangemoedigd, genie werd ontdekt. Tal van groote mannen, uit Bolsward zelf en uit vreemde landen, liet spreker hierbij op den voorgrond treden, waarbij hij tevens erop wees, wat zij in verschillende opzichten hadden gewrocht, inzonderheid ook in de Martinikerk.

Hierna kwam spreker tot het groote sieraad van Bolsward: het beroemde stadhuis. Van den bouw zelf, wie de ontwerper is geweest, wie het ontwerp hebben uitgevoerd, weet men niets. Alleen is bekend, dat dit stadhuis het oude vervangt, dat in 1474 gebouwd en in 1614 werd afgebroken, en dat de president-burgemeester Reynier Harings den 11 April van laatstgenoemd jaar den eersten steen van het nieuwe heeft gelegd. Beschouwt men het stadhuis in zijn geheel, altijd blijkt het, dat er een bouwmeester is, die eene geheel oorspronkelijke opvatting heeft en uitwerkt. Het is, naar 't spreker voorkomt, in de bouwkunde geheel eenig, een eigenaardig type der Renaissance, en terecht zegt Galland, dat er geen twijfel kan bestaan, of wij hebben hier te doen met „einen ungewöhnlich noblen Geist in den Dispositionen und Ausbildung der Ganzen". Gelijk het doel, waartoe zijne stichting moest dienen, samengesteld was en veelvoudig, — want het zou zijn een magistraatsgebouw, een plaats voor rechtspraak, een waag en koopmansbeurs, zoo heeft de bouwmeester ook zelfstandig en oorspronkelijk uit Rome en Griekenland genomen, wat hem paste, en dit in den Hollandsch-Frieschen stijl verwerkt. Spreker beschreef het prachtige gebouw en de schoone détails, waaraan het zoo buitengewoon rijk is. Uit bouwkundig oogpunt moge het eenigszins tot het barokke, het grillige overhellen, in esthetisch opzicht is er nergens wansmaak; er is een kwistige overvloed, maar volstrekt geen overlading. In latere jaren voelde de magistraat zich nog eens opgewekt, iets bij te brengen tot hetgeen in zijn oog kon dienen tot versiering van het schoone raadhuis; sedert 1765 is er niets van beteekenis aan gedaan. Dit is hier en daar, uit- en inwendig dan ook zeer goed te zien, en daarom verdient het dankbare vermelding en warme toejuiching, dat de tegenwoordige Raad wederom de wenschelijkheid heeft uitgesproken, om dit schoone gebouw in zijn vroegeren luister te doen herstellen en hiermede te voldoen aan de ernstige verplichting, welke op het nageslacht rust, dat zulk een monumentaal gedenkstuk van de voorvaderen heeft geërfd.

DEVENTER. De Gemeenteraad besloot, ingaande 1 Januari a. s., den gasprijs met 1 cent per stère te verlagen; voorts om een nieuw wandelpark aan te leggen naar het plan van den heer Leonard A. Springer te Amsterdam.

KAMPEN. Een voorstel tot verlaging van den gasprijs van 8 op 7 ct. per stère werd door den Gemeenteraad aangenomen.

ZEVENBERGEN. De Raad nam het besluit den prijs van het gas met 2 cent per M³. te verminderen en op 10 cent te brengen. Dit besluit was noodzakelijk wegens het toenemend gebruik van petroleum.

WOERDEN. Op de door den Gemeenteraad vastgestelde begrooting van inkomsten en uitgaven voor den dienst van 1888 is een bedrag van *f* 20,000 uitgetrokken voor den bouw van een nieuw raadhuis.

TIEL. Op voorstel van Burgemeester en Wethouders heeft de Gemeenteraad aan den heer C. P. Metelerkamp, te Amsterdam, voor twaalf maanden voorloopige concessie verleend tot aanleg en exploitatie voor eigen rekening van eene waterleiding in deze gemeente. De kosten van boringen en het opmaken van plans zullen door den heer Metelerkamp worden gedragen, en de gemeente zal verplicht zijn daarvoor *f* 2000 te betalen, bijaldien zij binnen vier jaar na afloop der voorloopige concessie tot den aanleg voor eigen rekening besluit en van het aangegeven plan gebruik maakt.

STEENBERGEN. Door den heer F. A. de Jongh, ingenieur te Schiedam, is bij het gemeentebestuur concessie aangevraagd voor het leggen en exploiteeren eener drinkwaterleiding in deze gemeente. Volgens de gedetailleerde teekeningen, die de aanvrager heeft ingediend, zal het water verkregen worden uit »De Wiel", alwaar ook de watertoren zal verrijzen.

— De Jury der te Parijs gehouden tentoonstelling van voorwerpen betreffende de spoorwegen, heeft de hoogste belooning, *diplome d'honneur*, toegekend aan den heer J. W. Post, ingenieur der Maatschappij tot exploitatie van Staatsspoorwegen, wegens door hem geëxposeerde dwarsliggers met verbindingsdeelen.

— Professor Fr. Ewerbeck te Aken, heeft onlangs de Karolingische kapel te Nijmegen in de *Deutsche Bauzeitung* uitvoerig beschreven. Hij deelt mede, dat het keizerlijk paleis te Nijmegen in 774 door Karel de Groote gesticht, in 1155 onder Barbarossa in hoofdzaken veranderd en tevens vergroot werd, terwijl het reeds vroeger door Lodewijk de Vrome bij de valkenjacht werd gebruikt, vanwaar de naam het Valkhof gekomen is. Van het paleis, dat in 1796 aan den meestbiedende verkocht werd, is niets meer over, gelijk men weet. Slechts de ruïne van het kerkkoor, dat met Heisterbach verwant is, staat nog, en daarnevens gedeeltelijk de Karolingische kapel, welker aanleg in hoofdzaak overeenkomt met den Dom te Aken, maar veel eenvoudiger van vormen is.

Volgens Ewerbeck is van de oudste gedeelten slechts weinig over en hebben de voortreffelijk aangelegde gewelven en de emporium-openingen van het middenruim in den loop der eeuwen vele veranderingen ondergaan.

BENOEMINGEN.

— De Minister van Binnenlandsche Zaken heeft G. J. Boswinkel, buitengewoon opzichter bij de verbouwing der Rijks-lagere school te Willemsoord, met ontheffing van gemelde betrekking, benoemd tot buitengewoon opzichter bij de verbouwing der Rijks-lagere school III in Kolonie VII te Frederiksoord (gemeente Vledder).

— Tot gemeente-architect te Assen, is benoemd de heer T. Boonstra, adjunct-bouwmeester aldaar.

— In de zitting der Provinciale Staten van Gelderland op 3 November is benoemd tot hoofdopzichter bij den provincialen waterstaat de heer H. Hendriks, civiel-ingenieur te Almeloo, met 34 van de 57 stemmen. De heer Baron Van Tuyll van Serooskerken verkreeg 21 en de heer Reigers 2 stemmen.

— Tot opzichter der veenderijen in de provincie Utrecht is door Gedeputeerde Staten dier provincie benoemd de heer C. de Vries, te Wilnis, in de plaats van zijn overleden vader.

ADVERTENTIEN.

AANBESTEDING.

Op **Zaterdag den 12den November 1887**, des middags ten twaalf ure, zullen de architecten E. SCHELTEMA H.Gz., wonende te *Haarlem* (Mauritsstraat N°. 3), en J. WOLBERS te *Heemstede*, namens hunnen principaal, den WelEd. Heer M. J. TIELE, in het Koffiehuis van den Heer VAN TIL, mede wonende in laatstgenoemde plaats, **aanbesteden:**

Het bouwen van eene VILLA op de Buitenplaats „Sooka Brontie", gelegen onder de Gemeente Heemstede, aan den 's Gravenhaagschen Straatweg en Prinsenlaan.

Bestek en teekeningen zijn à *f* 3.— per stel verkrijgbaar bij de Boekhandelaars DE ERVEN LOOSJES te *Haarlem*.

Aanwijzing in loco op Woensdag 9 November e. k. des voormiddags ten elf ure.

Nadere inlichtingen bij de architecten bovengenoemd.

BURGEMEESTER EN WETHOUDERS van *SCHIEDAM* roepen op sollicitanten naar de betrekking van

ARCHITECT

der Gemeente, waaraan eene jaarwedde verbonden is van *f* 2500.— benevens **vrije woning.** De benoemde zal met 1 Januarij 1888 in functie moeten treden.

Op zegel gestelde verzoekschriften worden *franco* ingewacht bij den Burgemeester, vóór **15 November a. s.**

Leeuwarder Waterleiding.

Aanleg der Werken.

SOLLICITANTEN naar de betrekking van **Eersten Opzichter** bij de **Pomp- en Filterwerken** te *GROUW* worden verzocht zich vóór Dinsdag 8 November schriftelijk aan te melden bij den Ingenieur H. P. N. HALBERTSMA, Berlikumer Markt C 19, te *Leeuwarden*, onder bijvoeging van getuigschriften en vermelding van den datum, waarop zij in dienst kunnen treden. Salaris *f* 100 tot *f* 110 per Maand.

Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen.

Aanbesteding

(VERNIEUWINGSFONDS).

Op **Dinsdag den 22sten November 1887**, des namiddags ten 2 ure, aan het Centraalbureau der Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen bij de Moreelse Laan te *Utrecht*, van:

Bestek N°. 116.

Levering van eiken wisselhout en eiken brugliggers, in 6 perceelen, ten behoeve van het Vernieuwingsfonds der Staatsspoorwegen.

De besteding geschiedt volgens art. 12 van het bestek.

Het bestek ligt van den 1sten November 1887 ter lezing aan het Centraalbureau bij de Moreelse Laan en aan de bureaux van de Heeren Sectie-Ingenieurs L. J. DE SONNAVILLE te *Groningen*, W. J. KLERK DE REUS te *Meppel*, M. J. VAN DUIJL te *Zutfen*, F. SASSEN te *Nijmegen*, H. VAN DER KUN te *Venlo*, en is op *franco* aanvraag (per brief) aan genoemd Centraalbureau (Afd. Weg en Werken) te bekomen, tegen betaling van *f* 0.50 per stuk.

Inlichtingen worden gegeven aan het Centraalbureau (Afd. Weg en Werken).

Utrecht, den 29sten October 1887.

Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen.

AANBESTEDING

(VERNIEUWINGSFONDS.)

Op **Dinsdag den 22sten November 1887**, des namiddags ten 2 ure, aan het Centraalbureau der Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen bij de Moreelse Laan te *Utrecht*, van:

Bestek N°. 117.

Levering van stalen spoorstaven, stalen lasch- en onderlegplaten, stalen schroefbouten en ijzeren haakbouten, in twee perceelen, ten behoeve van den spoorweg LUIK—LIMBURG.

Bestek N°. 118.

Levering van eiken dwarsliggers, in vijf perceelen, ten behoeve van den spoorweg LUIK—LIMBURG.

Bestek N°. 119.

Levering van eikenhout voor wissels en kruisingen, ten behoeve van den spoorweg LUIK—LIMBURG.

De besteding geschiedt resp. volgens de artt. 9 en 21 van de bestekken.

De bestekken liggen van den 1sten November 1887 ter lezing aan het Centraalbureau bij de Moreelse Laan en aan het bureau van den Heer Sectie-Ingenieur CH. BENSON te *Luik* en zijn op *franco* aanvraag (per brief) aan genoemd Centraalbureau (Afd. Weg en Werken) te bekomen, tegen betaling van *f* 0.50 per stuk.

Inlichtingen worden gegeven aan het Centraalbureau (Afd. Weg en Werken).

Utrecht, den 29sten October 1887.

KLOOS & VAN LIMBURGH

ROTTERDAM.

EIGENAARS van BASALTGROEVEN

in RIJNPRUISSEN.

Agenten van de Maatschappij van Quensat, van de Hardsteengroeven der Maatschappij St. Georges en van de Bonner Portland-cement Fabriek.

Handelaars in Basalt, Hardsteen, Bruinsteen,

Fauconval-, porphier- en basaltkeien.

Aanbesteding.

BURGEMEESTER en WETHOUDERS van *'S-HERTOGENBOSCH*, zullen op **Dinsdag 15 November 1887**, des voormiddags 10 ure, ten Raadhuize aldaar, bij enkele inschrijving

AANBESTEDEN:

Het opruimen van ondiepten in de westelijke Gracht, deel uitmakende van de rivier de Dommel.

Het bestek ligt ter inzage op het Raadhuis te *'s-Hertogenbosch* en is verkrijgbaar bij den Gemeente-Architect J. M. NABBE aldaar, tegen betaling van *f* 0.50.

Aanwijzing in loco zal plaats hebben op Dinsdag 8 en Vrijdag 11 November e. k., telkens des voormiddags 10 ure, te beginnen nabij den Havenmond.

De inschrijvingsbiljetten moeten vóór 3 uur des namiddags van den dag, dien der aanbesteding voorafgaande, in de ten Raadhuize daartoe gestelde bus gestoken zijn.

Inlichtingen zijn te bekomen bij den Gemeente-Architect voornoemd.

's-Hertogenbosch, 3 Nov. 1887.

Burgem. en Weth. voornoemd,

De Burgemeester,

V. D. DOES DE WILLEBOIS.

De Secretaris,

J. N. G. SASSEN.

Stoomfabriek van gedreven en geslagen ZINK- en KOPERWERKEN.

KLIJN, TISSOT & Cie.

Amsterdam. Nieuwe Teertuinen 16.

Vervaardigen **Ornamenten** naar elk ontwerp of teekening. Inrichting voor het **galvaniseeren** van ijzer. Etalage van verschillende monsters op de Permanente Tentoonstelling van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst *Amsterdam*.

STAHLWERK „AUGUSTFEHN"

te AUGUSTFEHN.

Fabriceert als **Specialiteit:**

Bouten en Staal voor Baggermachines.

Uitsluitende vertegenwoordigers voor Nederland: **VAN DEN HONERT & PUNT**, Kalkmarkt 7, **Amsterdam.**

Aanbesteding.

BURGEMEESTER en WETHOUDERS van *'S-HERTOGENBOSCH* zullen op **Dinsdag 15 November 1887**, voormiddag 10 ure, ten Raadhuize aldaar, bij enkele inschrijving

aanbesteden:

1. **Het verrichten van Grondwerken ten behoeve der stedelijke Gasfabriek, op het terrein aan de westzijde van den straatweg van 's-Bosch naar Vucht.**
2. **Het maken van twee Kuipen voor Gashouders.**

Het bestek met teekening van ieder werk ligt ter inzage op het Raadhuis te *'s-Hertogenbosch* en is verkrijgbaar bij den Gemeente-Architect **J. M. NABBE** aldáár, tegen betaling van *f* 1.50 per stel.

Aanwijzing in loco zal plaats hebben op Dinsdag 8 November e. k., voormiddag 11 ure.

De inschrijvingsbiljetten moeten vóór 3 uur des namiddags van den dag, dien der aanbesteding voorafgaande, in de ten Raadhuize daartoe gestelde bus gestoken zijn.

Inlichtingen zijn te bekomen bij den Gemeente-Architect voornoemd.

's-Hertogenbosch, 26 Oct. 1887.

Burgemeester en Wethouders voornoemd,

De Burgemeester,

V. D. DOES DE WILLEBOIS.

De Secretaris,

J. N. G. SASSEN

PHOTOLITHOGRAPHIE, PHOTOZINCOGRAPHIE en Stéréotype-Inrichting

van G. J. THIEME, te Arnhem.

De ondergeteekende vestigt de aandacht op zijne inrichting voor **Photolithographie,** bijzonder geschikt voor de reproductie van **Plans, Teekeningen** enz. van HH. Architecten en Bouwkundigen; op die voor **Photozincographie** voor de reproductie van **Platen en Gravures,** ook van **Teekeningen** voor Boekwerken enz. ten dienste van HH. Uitgevers en op zijne **stéréotype-inrichting** voor HH. Drukkers, alles tot de minste prijzen.

Prospectussen met proeven van bewerking, worden op *franco* aanvrage gratis toegezonden.

G. J. THIEME.

STOOMFABRIEK VOOR TIMMERWERK,

GEBR. VAN MALSEN. - Den Haag.

Vuren-, Grenen-, Eiken-, Noten- of **Mahoniehouten Lijsten.** Profielen naar verkiezing. **Deuren, Ramen Lambriseeringen, Deurbekroningen** en **complete Betimmeringen** in alle houtsoorten, worden op bestelling in korten tijd geleverd, van goed gedroogd hout. **Beeldhouwwerk in hout. Versiering van deuren, lijsten** en **geheele vertrekken** met **carton pierre,** volgens teekeningen. **Eikenhouten, Teakhouten** en andere **blanke Buitendeuren. Schooltafels, Parketvloeren, Intarsias,** enz.

Bekroond:		Bekroond:
Dusseldorp 1880.	Gouden Medaille	Frankfort a/M. 1881.
Weenen 1880.	Amsterdam 1883.	Amsterdam 1882.

JOHANN ODORICO, Frankfort a/M.

FABRIEK VAN

Marmermozaïek en Terrazzo-vloeren, Glasmozaïek, Kunstmarmer en Cementuitvoeringen.

Succursales. **Amsterdam, Weenen, Londen, Boston.**

Opgericht 1830.

Eenig vertegenwoordiger voor *Nederland*

FERD. ENGERS, Amsterdam,

Heerengracht, bij de Oude Spiegelstraat n°. 335.

BECKER & BUDDINGH. — ARNHEM.

KONINKLIJKE FABRIEK VAN

WATERPAS-

HOEKMEET-

en andere

INSTRUMENTEN,

voor INGENIEURS ARCHITECTEN,

LANDMETERS, TEEKENAARS enz.

Geëmailleerd-ijzeren **PEILSCHALEN,**

WEEGWERKTUIGEN.

JAN VAN DER POT, Scheepmakershaven N°. 3, Rotterdam.

KYANISEERFABRIEK.

Het **kyaniseeren** is het eenigste afdoende middel tegen **verrotting** en **zwam.** De bewerking geschiedt geheel **rook-** en **kleurloos.** Desverlangd bijlevering van hout.

Prima Engelsche Portland-cement merk „Wallsend"

van uitmuntende kwaliteit en tegen concurreerende prijzen.

Duitsche Portland-cement merk „Dijckerhoff & Söhne".

Belgische kluit- en hydraulische kalk.

Billijke prijzen en vrachten.

Kunstgraniet systeem Petitjean.

Prospectussen en prijscouranten worden op aanvraag franco toegezonden.

Gelieve op voornaam en adres te letten.

NEUCHÂTEL ASPHALTE COMPANY LTD, LONDON.

Exploitatie der Mijnen van Val de Travers.

FABRIEK TE **AMSTERDAM** Beltweg N°. 3.

TRADE MARK.

NATUURL. ASPHALT VAN **VAL DE TRAVERS** ZWITSERLAND.

Gecomprimeerde Asphaltwegen en dito Dorschvloeren.

Werken in Asphalt-Mastiek voor Trottoirs, Skating-Rinks, Moutvloeren, Kelders.

Kolf- en Kegelbanen, Winkel- en Magazijnvloeren, Gangen, Veranda's, Brug- en Dakbedekkingen, Beton-Fundeeringen, Stallen enz. enz. enz.

Zindelijk, Vochtwerend, Ondoordringbaar, Geraaswerend.

Asphalt speciaal tot wering van vochtige muren.

Voor inlichtingen omtrent het leggen van **Vloeren, Bedekkingen** enz. gelieve men zich te adresseeren aan het Kantoor der fabriek, Beltweg 3, *Amsterdam*, of bij den Heer H. G. KNOOPS C.Ozn., Beekstraat F. 62, te *Arnhem*.

De Directeur, **W. PATON WALSH.**

B. HOLSBOER. - Arnhem.

Leverancier van Z. M. den Koning.

Fabriek en Magazijn van Instrumenten voor wetenschappelijk gebruik.

Bekroond voor Waterpas-, Hoekmeet- en andere instrumenten met Zilver 1868, 1881, 1883 (Internat. Tentoonst.)

Hoogste onderscheiding 1879.

EQUERRES, MEETKETTINGEN, BRIEF- en PAKKETBALANSEN, enz. enz.

BAKENS, ROTATIE- en INDUCTIE-TOESTELLEN, TELEGRAAF-APPARATEN, enz. enz.

A. J. BACON & C°.

Ingenieurs, Aannemers van **Verwarming** en **Ventilatie, Gas-** en **Waterleidingen, Bouwmaterialen enz.**

BEKROOND met **Gouden, Zilveren** en **Bronzen Medailles.**

Overtoom N°. 239, AMSTERDAM.

Inrichtingen voor openbare gebouwen, gestichten, woonhuizen, villa's, stantoren, enz.

Projecten en begrootingen worden kosteloos geleverd.

DE LINT & C°.

Oosteeidijk 248, Rotterdam.

VLOER- en WANDTEGELS,

TROTTOIR-, CEMENT- EN IJZERSTEENTEGELS.

Groote voorraden.

H. & J. SUYVER,

FABRIKANTEN VAN

STOOMKETELS EN WERKTUIGEN,

op de Intern. Tentoonstelling te *Amsterdam* 1883 bekroond met

EERE-DIPLOMA (hoogste onderscheiding).

Hollandsche Tuin en Zeepaard, Bickerstraat AMSTERDAM.

BOUWKUNDE BOUWKUNDE
BOUWKUNDE BOUWKUNDE
BOUWKUNDE BOUWKUNDE

ƒ 7.90 in plaats van ƒ 21.20.

BOUWKUNDE. Neen, nooit gehoord:

Een geheel nieuw prachtig werk over **Burgerlijke Bouwkunde,** pas verschenen, het fraaie werk van MOREE, **Burgerlijke Bouwkunde, constructie der onderdeelen van gebouwen.** Dit groote werk, vooral over trappen en innerlijke bouworde, is voor een korten tijd verschenen en kostte ƒ 21.20. Het bestaat uit een flink deel tekst of beschrijving, benevens een groot folio schuifportefeuille met 59 groote dubbele platen waarop ruim 1100 figuren met detailteekeningen en plattegronden duidelijk worden weergegeven.

De schrijver zegt: de constructieleer der onderdeelen van gebouwen beheerscht in hooge mate de duurzaamheid en de werken van elk gebouw, enz., en verder een boekwerk, dat de constructie van alle onderdeelen der gebouwen zoo volledig behandelt, dat het **werkman, baas, studeerende** en **architect in alle opzichten bevredigt.** Dit practisch, uitgebreid, nieuw bouwkundig werk, onmisbaar voor elk die met het bouwvak te maken heeft, verkoopen wij tijdelijk uit voor den ongeloofljken spotprijs van slechts ƒ 7.90. De geheele voorraad van dit kolossaal architectonisch boek (de atlas in schuifportefeuille er bij) is slechts 162 exempl., die, omdat het een der practische boeken is die er op dit gebied zijn, spoedig zullen zijn uitverkocht. Iedere Timmerman, elke studeerende, ieder particulier die met bouwkunde in aanraking komt, zal er schatten van nut uit kunnen putten. Spoed, spoed dus voor dit eenig nooit anders voorkomend aanbod. Uitsluitend bij **GEBR. COHEN,** te *Arnhem* of *Nijmegen*, tegen zending van een postwissel, waarop staat **Bouwkunde. Ad Notam.** Indien men *franco* toezending verlangt, kost dit, omdat het circa 5 kilo weegt, 25 cents extra. Hierop bij de toezending van den postwissel te rekenen, ƒ 7.90 of *franco* ƒ 8.15.

Gedrukt bij G. W. van der Wiel & C°., te Arnhem.

De Opmerker.

Orgaan van het Genootschap

ARCHITECTVRA ET AMICITIA

Weekblad voor Beeldende Kunst- en Technische Wetenschap

A.W.W.

Redacteur-uitgever F. W. VAN GENDT Rz.
Adres voor Redactie en Administratie van het Weekblad en advertentiën: Bureau van *De Opmerker*, Driekoningenstraat 28, *Arnhem*.
Bureau der Redactie van *Architectura et Amicitia* JAN SPRINGER, H. G. JANSEN en A. REIJDING.
Stukken, deze Redactie betreffende, te adresseeren aan den heer A. REIJDING, Stadhouderskade 4, te *Amsterdam*,
en al, wat de Administratie van het Genootschap betreft, aan den heer G. A. ZEEMAN, Leidschestraat 60, te *Amsterdam*.

ABONNEMENT ƒ 2.25 per 3 maanden of wel *ses gulden* per jaar, bij vooruitbetaling en franco toezending van dit bedrag. Voor het buitenland ƒ 7.50 en Nederlandsch-Indië ƒ 9.—, beiden bij vooruitbetaling.
ADVERTENTIEN 20 cent voor elken regel plaatsruimte en 10 cent voor een bewijsnommer, worden tot Vrijdagvoud aangenomen.
AFZONDERLIJKE NOMMERS, bij contante betaling 15 cent per stuk en 25 cent per plaat, te bekomen aan het Bureau van *De Opmerker* te *Arnhem* en bij den Hoofd-correspondent JOH. G. STEMLER CZN., Boekhandelaar te *Amsterdam*.

BERICHT.

Het nieuwe Genootschapsjaar vangt aan met 1 Januari 1888. Zij, die vóór dien datum als gewoon, buiten- of kunstlievend lid tot het Genootschap toetreden, zijn voor het nog loopende jaar van de betaling der contributie vrijgesteld en ontvangen de tot 1 Januari verschijnende nommers van *De Opmerker* zonder bijbetaling. De contributie voor gewone (d. i. te Amsterdam woonachtige) leden bedraagt ƒ 12.—, die voor buitenleden ƒ 7.50 en voor kunstlievende leden ƒ 10.— per jaar. Zij ontvangen daarvoor wekelijks *De Opmerker* en verder alle gedrukte stukken, en betalen voor het plaatwerk *De Bouwmeester*, waarvan de particuliere prijs ƒ 8.— bedraagt, slechts *ses gulden* per jaargang.

HET BESTUUR.

MEDEDEELINGEN VAN HET GENOOTSCHAP.

1°. 891ste gewone vergadering, te houden op Woensdag 16 November, des avonds te 8 uren, in het American Hôtel op het Leidscheplein alhier.

De agenda voor deze vergadering luidt:

a. Mededeelingen van het Bestuur;

b. Installatie van het nieuwe lid, den heer H. J. Buré;

c. Verkiezing van een bestuurslid, wegens het aftreden van den heer E. Cuypers;

d. Bijdrage en kunstbeschouwing, te geven door den heer J. C. D. di Gazar.

2°. Tot buitenlid is aangenomen de heer C. Israel, te Apeldoorn.

3°. De heer A. N. Godefroy heeft bedankt voor zijne benoeming tot lid der Jury ter beoordeeling der prijsvragen. In zijn plaats is benoemd de heer W. Springer, die, evenals de heeren H. P. Berlage en Henri Evers, de benoeming heeft aangenomen.

4°. De heer J. Ingenohl heeft zijn benoeming tot lid der Vak- en Vragen-commissie aangenomen.

Namens het Bestuur:
De 1ste-Secretaris,
G. A. Zeeman.

(A. et A.) OVER LETTERVORMEN EN MANUSCRIPTVERSIERING. (*)

Voordracht, gehouden 19 October 1887,
door H. G. JANSEN.
(Vervolg van blads. 362.)

In het Karolingische tijdperk begint de Noordsch-christelijke beschaving zich baan te breken. Door Karel den Groote wordt niet alleen het nieuwe geloof overal verspreid, doch tegelijkertijd de volksontwikkeling ter hand genomen, voornamelijk door bemiddeling der monniksorden, die zich langzamerhand over geheel Europa uitbreiden. De schrijfkunst wordt in de kloosters ijverig beoefend, in de eerste plaats natuurlijk in de Heilige Schriften, wier hooge waarde men door sierlijke en zorgvuldige calligraphische uitvoering huldigde. In tegenstelling met de oud-Christelijke en Byzantijnsche handschriften, waaraan afzonderlijke miniaturen werden toegevoegd en waarvan de tekst geheel onversierd bleef, ontwikkelt zich in het Noorden de manuscript-versiering direct uit de schrijfkunst; schrijver en schilder zijn één persoon, de omtrekken der teekening zijn met de pen getrokken en vervolgens gekleurd.

Voor de afbeelding van bijbelsche voorstellingen worden gewoonlijk de typen der oudere kunst gevolgd, getuige een Evangelie, dat Godescale voor Karel den Groote en zijne gemalin Hildegard schreef; aanleiding

(*) De hierbij behoorende plaat werd bij het vorige nummer verzonden.

De Redactie van Architectura et Amicitia stelt zich alleen verantwoordelijk voor den inhoud van stukken, gewaarmerkt met de initialen A. et A.

hiertoe gaf o. a. de door Karel den Groote bevolen vergelijking van den Bijbel met oude handschriften, teneinde eene beteren tekst samen te stellen, alsook de geschriften, welke van uit Rome naar de Noordsche Christenen werden gezonden; vooral de titelvignetten, waarop Christus of de Evangelisten zijn afgebeeld, verraden meestal de oud-Christelijke traditie.

Bij de voorstelling van niet-gewijde tafereelen echter, komt de eigen fantasie der Noordsche kunstenaars aan het licht; waar zij in vluchtige penteekeningen gevechten of landelijke tafereelen voorstellen, bespeurt men scherpe waarneming der natuur, dikwijls overdreven van uitdrukking, doch steeds duidelijk voorgesteld. Het beroemde Utrechtsche psalmboek, in Engeland in de tweede helft der negende eeuw geschreven, is het beste type van dit genre. Overigens is van den oorsprong van de meeste handschriften uit dien tijd nog weinig bekend; wij weten slechts, dat in verscheidene voorname kloosters als te Tours, te Metz en te St.-Gallen, de manuscript-versiering ijverig beoefend werd.

In de Romaansche periode worden hoofdzakelijk de beginletters versierd, die meestal eene buitengewone afmeting verkrijgen.

De oudste voorbeelden bestaan uit ineengeslingerde banden, waarvan de uiteinden met bladvormen zijn versierd (fig. 8); later wordt de grondvorm der letter door fantastische diervormen aangegeven, waaromheen zich dan spiraalvormige ranken slingeren; in dit type vindt men fraai gestileerde initialen, die in latere perioden niet overtroffen zijn; de compositie is, hoewel ingewikkeld, toch goed te overzien en het vlak goed verdeeld; ook de kleuren zijn meestal in volmaakte harmonie. Bij de oudste voorbeelden is de grond verguld, bij de latere gekleurd. Fig. 9 vertoont een initiaal uit een Duitsch manuscript van de XI^{de} eeuw (in de *Bibliothèque nationale* te Parijs); de grond is verguld, het ornement in kleuren behandeld. Ook het bekende werk van Van IJsendijck (litt. E, fol. 1) geeft eenige fraaie voorbeelden van Romaansche initialen uit een Luikschen bijbel van de XI^{de} eeuw.

Een zeer groot aantal dergelijke handschriften is nog behouden en geeft ons een goed overzicht van de ontwikkeling van den stijl. In fig. 10 is een sierlijk alphabet uit de XII^{de} eeuw voorgesteld; het Grieksche karakter der versiering wijst op zuidelijke afkomst.

Niet lang echter bleven deze goede eigenschappen bewaard; reeds in de dertiende eeuw wordt de compositie gezocht en geeft zij een verwarden indruk.

In de Gothiek verdringen de levendiger vormen van het ornement langzamerhand de vlakke bandvullingen van den Romaanschen stijl.

De beginletter is niet langer het voornaamste motief der versiering; meestal wordt de geheele tekst in een rand van gestileerde of naturalistisch behandelde bladvormen ingesloten. Deze randen werden allengs van meer beteekenis; aanvankelijk samengesteld uit eene rechtopgaande staaf, waarom zich bladranken slingeren, worden zij later breeder en dicht ineen bezet met bladvormen en bloemen, met eene staaf of lijn tot afsluiting. Kleinere misboeken worden in de XIV^{de} eeuw veelal versierd met architectonisch gestileerde randen van druiven- of eikenbladeren, die dan dikwijls prachtige miniaturen omsluiten. Ook de wijze van uitvoering wordt allengs rijker; men streeft naar het nabootsen van het relief en van de ronding der ornementvormen; de totdusverre gevolgde manier van omtrekken in zwarte lijnen, waartusschen later de kleuren worden aangebracht, is hiervoor minder geschikt en langzamerhand begint de schilderkunst zich in de manuscriptversiering te doen gelden, totdat men eindelijk het karakter en de grenzen van het kunsthandschrift geheel uit het oog verloor.

Toen de versieringskunst zich eenmaal op dit terrein gewaagd had, geraakte zij steeds verder van het ideale spoor af; de getrouwe realistische nabootsing van plant- en diervormen, met gebruikmaking van alle middelen, die de schilderkunst aanbiedt, vallen samen met het verval van den stijl op ieder ander gebied.

In de voorstellingen van bijbelsche figuren blijft men zich echter houden aan de Karolingische en oud-Christelijke typen.

Door de eenheid des geloofs en de uitsluitende beoefening van dezen kunsttak door de monniksorden, die geene nationaliteit kenden, ontmoet men weinig verschil in de werken, die in dezen tijd in de verschillende deelen van het Christelijke Europa vervaardigd zijn. In Duitschland en Spanje, in Frankrijk, in de Nederlanden en in Engeland, overal wordt in de tallooze kloosters, die voornamelijk door de Benedictijners en de Cistercenzers allerwegen gesticht werden, de miniatuurversiering met ware geestdrift beoefend; ieder klooster had zijn schrijfkamer, waar de kostbare perkamenten vervaardigd en bewaard werden (fig. 11—14 zijn voorbeelden van geschreven initialen uit de 15de eeuw).

Toch vertoonen de Italiaansche manuscripten eenig stijlverschil met de Noordelijke. De beginletter is daar steeds van het zuiver Latijnsche type en omgeven met rijk-gekleurde, dicht ineengeslingerde stengels op gouden grond; deze versieringswijze, die in de XII^{de} eeuw aldaar algemeen verspreid was, werd in de XV^{de} opnieuw in toepassing gebracht.

Over het algemeen kan men zeggen, dat, evenals in de Italiaansch-Gothische architectuur de klassieke traditie steeds merkbaar bleef, dit ook in de miniatuurversiering het geval was.

Met de uitvinding der boekdrukkunst in het midden der XV^{de} eeuw, begint een nieuw tijdperk in de versieringskunst. Bleven toch vroeger de handschriften, om de groote kosten van uitvoering, uitsluitend binnen het bereik der geestelijkheid en der meergegoeden, door deze zegenrijke uitvinding werden de voortbrengselen der letterkunde naar alle richtingen verspreid.

De strijdvraag, aan wien de eer der uitvinding toekomt, is voor ons onderwerp van minder belang. Gedurende de XV^{de} eeuw gold Johann Gutenberg, van Mainz, vrij algemeen voor den uitvinder en eerst in het laatst der XVI^{de} eeuw werd hem die eer van Hollandsche zijde betwist, waarbij men hem zelfs een bedrieger noemde, die zijn meester L. J. Coster bestolen en zich met de geroofde gereedschappen te Mainz als drukker gevestigd had. Het verhaal van de uitvinding door Coster is genoegzaam bekend. Zijn eerste drukwerk moet de *„Spieghel onser behoudenisse"* geweest zijn; in plaats van de oorspronkelijke houten letters zou hij weldra looden, en eindelijk tinnen gebruikt hebben; ook beweert de legende, dat de letters later in wijnkannen werden omgesmolten, waarmede meester Laurens naar het schijnt beter vertrouwd was dan met de nieuwe kunst; althans na de eerste drukken uit de XV^{de} eeuw (de Hollandsche drukken uit dien tijd dragen geen datum), schijnt de kunst in Nederland gedurende geruimen tijd weinig beoefend te zijn geweest.

Wat betreft de artistieke versiering van drukwerken, moeten wij den blik het eerst naar Duitschland richten. Hetzij Gutenberg leerling van Coster of van een ander is geweest, toen hij in Mainz zijn eerste werk voltooide, was hij zijn kunst volkomen meester. Er bestaan van hem drukken uit 1442, nl. de „Doctrinale" van Gallus en de verhandelingen van Petrus Hispanus. Een ander zeer bekend werk van hem is de 42-regelige bijbel met voorrede van Hieronymus van 1455; de letters zijn van het Gothische type en de drie eerste regels zijn rood gedrukt. De beginletter heeft geheel het karakter van die der manuscripten; zij is in een vierkant veld geplaatst en met acanthus-vormen in goud en blauw geornneerd; uitloopende hoekversieringen omlijsten den tekst, alles in den laat-Gothischen stijl. Tengevolge van geldelijke moeilijkheden vertrok Gutenberg naar Straatsburg, doch keerde spoedig naar Mainz terug, alwaar hij in 1457 het *Catholicon* drukte met klein-Gothische letter (fig. 17 geeft lettertypen van Gutenberg).

Een zekere Faust, die Gutenberg geld had voorgeschoten en van zijne geldverlegenheid misbruik moet hebben gemaakt, richtte, toen hij de kunst machtig was, met zijn schoonzoon Schöffer eveneens eene drukkerij te Mainz op en drukte daar in 1457 het beroemde *„Psalterium"*.

Het is in groot folio op perkament gedrukt en met fraaie beginletters versierd. Het volgende groote werk van Faust en Schöffer was getiteld *Guilelmi Durandi Rationale divinorum officiorum;* het was een meesterstuk van typographie en besloeg 160 bladzijden. Om het *Catholicon* van Gutenberg te overschaduwen, drukten Faust en Schöffer, met nieuwe gesneden en gegoten letters, een *Biblia sacra latina vulgatae*, in 2 groote folio deelen. Dit werk, met de prachtig uitgevoerde wapenschilden der drukkers versierd en op perkament met fraaie gekleurde en vergulde beginletters gedrukt, werd 14 Augustus 1462 voltooid. Er zijn nog 70 exemplaren van bewaard gebleven.

Niet lang daarna werd Mainz des nachts door Adolf van Nassau overrompeld; bij den brand werd de drukkerij van Faust en Schöffer vernield, hunne werklieden verspreidden zich en maakten de kunst allerwegen bekend.

Naast Mainz en Straatsburg waren in het laatst der XV^{de} en in het begin der XVI^{de} eeuw nog verschillende Duitsche steden als Bamberg, Leipzig, Neurenberg, Keulen, Spiers, Esslingen, enz. beroemd om hare drukkerijen. Aanvankelijk droegen alle versieringen een Gothisch karakter, doch toen de Renaissancevormen zich in de werken der kleinkunst begonnen te vertoonen, werden ook spoedig de typographische versieringen van den nieuwen geest doordrongen. Door de medewerking van de grootste Duitsche kunstenaars uit dit tijdvak, genaakte de boekdrukkunst op een hoogen trap. Holbein, Dürer, Joost Amman en anderen teekenden sier-alphabetten, titelbladen en slotversieringen. Bij de beginletters vinden wij twee wijzen van versiering toegepast. Dürer en Holbein teekenden de letter in zuiver Latijnsch kapitaal in een vierkant veld en vulden het veld vervolgens met kinderfiguren en ornementvormen. Voorbeelden hiervan zijn het kinder- en het doodendans-alphabet van Holbein (fig. 18). In Dürer's werken bemerkt men bij sommige het Gothische karakter van de werken zijns meesters, Wohlgemuth, terwijl bij anderen de zuivere Italiaansche stijl gevolgd is (fig. 19). Een andere wijze van versiering werd bereikt door het ornement direct uit de letter te doen ontspringen, waartoe dan aan den grondvorm van de letter een losser gedaante verleend werd; de fraaie krullen, die als een sierlijk vlechtwerk om en door de letter geslingerd zijn, doen denken aan de sierlijke gesmeed-ijzeren paneelvullingen uit dien tijd (fig. 20). Ook de fraai gecomponeerde arabeskvormen voor slot- en titelvignetten van Theodor de Bry verdienen vermelding.

Door Duitschers werd de boekdrukkunst naar Italië overgebracht, alwaar ze zich snel ontwikkelde. In 1467 werden te Rome de klassieke werken der Romeinsche schrijvers in het licht gegeven; in verschillende Italiaansche steden bestonden toen reeds drukkerijen, voornamelijk te Venetië, waar in de XV^{de} eeuw meer boeken gedrukt werden dan in alle andere Italiaansche steden te zamen. Johann von Speier wordt als de eerste drukker te Venetië genoemd; van zijn broeder Wendelin is eveneens voortreffelijk werk bewaard; later maakt zich Nicolaas Jenson uit Tours verdienstelijk door verbetering der lettertypen (characteres Veneti). Ook wordt van drie geboren Haarlemmers als drukkers in Italië melding gemaakt, n.l.: Nicolaas Pieters te Padua (1476), Hendrik van Haarlem te Bologna (1480) en Gerardus van Haarlem te Florence (1488).

Nog lang na de invoering der drukkunst bleef het in Italië gebruikelijk, de initialen en titelvignetten van overigens gedrukte werken, uit de hand erop aan te brengen; daarom vinden wij in dien tijd nog vele manuscriptschilders werkzaam, ook wijst in de Renaissance tijd de drukkunst nog niet dadelijk op alle vakken der litteratuur werd toegepast.

In de beroemde, ten jare 1499 te Venetië gedrukte *Etymologion Magnum*, herinneren de vormen der typographische versieringen aan den stijl der Oostersche en Byzantijnsche kunstwerken, die voornamelijk aldaar van grooten invloed op alle kunstuitingen geweest is. Menige beginletter zou door denzelfden kunstenaar kunnen gestoken zijn, die de versieringen op de gedamasceerde metaalwerken uit dat tijdperk graveerde (fig. 21). De Toscaansche bijbel van 1538 daarentegen, vertoont tallooze voorbeelden van conventioneele navolging der beeldhouwwerken uit het Cinque-cento tijdvak, waaraan de Florentijnsche kerken bijzonder rijk waren. Men ontmoet in de titelbladen en tekstversieringen navolgingen van den arabesken-stijl, ja zelfs kopieën van de werken der figuurschilderkunst uit dezen tijd; overigens zijn in de beginletters de meest verschillende compositiën waar te nemen (fig. 22).

Ook Frankrijk werd spoedig met de nieuwe kunst bekend; de eerste drukkerij werd te Parijs in de *Sorbonne* gesticht door Ulrich Gering, Martin Crantz en Michael Friburger, die er in 1470 reeds Gasparin's *Pergamentes Epistolarium opus* uitgaven; daarna neemt het aantal drukkerijen snel toe en in den aanvang der XVI^{de} eeuw drukte Gilles Gourmont met een nieuw lettertype, hetwelk heden algemeen aangenomen is en „garmond" genaamd wordt, Hebreeuwsche en Grieksche werken. Ook Lyonsche drukkerijen waren beroemd om hare fraaie en zorgvuldig uitgevoerde werken.

Tot den aanvang der XVI^{de} eeuw gebruikte men Gothische versieringen. Na de Italiaansche oorlogen van Frans I evenwel kwamen ook bij dezen kunsttak Renaissancevormen in zwang. Voornamelijk de schoone Venetiaansche drukwerken dienden tot model en werden slaafsch gekopiëerd (fig. 23).

Geoffroy Fory was degene, die met de door hemzelf ontworpen sierletters en vignetten en vooral ook door zijne schoone banden, aan den stijl een nationaal cachet gaf (omstreeks 1520). Zijn ornementen, meest bloemen en bladvormen, soms in verbinding met figuurlijke voorstellingen, zijn gewoonlijk in lijnen behandeld (fig. 24), bij initialen meestal wit op zwarten grond en *niet* geschaduwd.

In de volgende phasen der Fransche Renaissance, tot aan het baroktijdperk toe, zijn de verschillende stijlperiodes in de typographische versieringen gemakkelijk te herkennen; de Fransche drukwerken uit dien tijd zijn zeer beroemd om de smaakvolle versiering en uitvoering.

Vermaarde drukkers zijn: Macé Bonhomme van Lyon (1558), Jean Palier en Regnault Chauldière van

Parijs enz. Voorbeelden van initialen uit de Henri II-, Henri IV- en Louis XIII-perioden zijn resp. fig. 25, 26 en 27.

Ook in Nederland bestonden in het laatst der XVde en het begin der XVIde eeuw verschillende drukkerijen. Jacob Bellaert gaf te Haarlem in 1484—86 eenige werken uit, waaronder *Der siele troest* (126 bladzijden) en *Summe le roy of des coninex summe*, van 200 bladz. druks. Nog vroeger vinden wij melding gemaakt van *Ketelaar en de Leempt* te Utrecht. Lucas van Leyden was een der eerste vervaardigers van houtsneden, die dikwijls in den tekst gedrukt werden.

Op het einde der XVI^de^ eeuw werd de boekdrukkunst tengevolge van den 80-jarigen oorlog, in de noordelijke Nederlanden weinig meer beoefend.

In Antwerpen echter, dat destijds de stapelplaats van den wereldhandel was, bloeide de drukkunst ongemeen.

Het was vooral de drukkerij van Plantin Moretus, door Christoffel Plantijn omstreeks 1570 gesticht, die gedurende anderhalve eeuw eene groote beroemdheid genoot. Deze hoogstmerkwaardige inrichting, welke zeker aan de meeste lezers bekend zal zijn, en die vooral ook uit een architectonisch oogpunt zeer interessant mag genoemd worden, geeft beter dan de uitvoerigste beschrijving een begrip van de hoogte, waarop de boekdrukkunst in de XVIe en XVIIe eeuw stond. Door het Belgisch Gouvernement werden de gebouwen in 1876 tot Museum ingericht, zoodat een overzicht vergund is van de luxe en den artistieken geest, waarmede het bedrijf beoefend werd. Bij het doorwandelen der zalen, werkplaatsen en magazijnen, die alle in den schilderachtigen Vlaamsche-Renaissancen stijl zijn ingericht en den beschouwer de omgeving in vroeger tijden volkomen te binnen brengt, verwondert men zich niet, dat een Willem de Zwijger de gast van de Plantijns geweest is, of dat Rubens als vriend in het huis verkeerde en verschillende portretten van zijn hand de artistieke vertrekken opluisteren.

Niet minder interessant is de inventaris, die nog volledig bewaard is; tallooze lettertypen van de meest verschillende vormen, zeldzame platen en teekeningen van de hand der eerste meesters leeren ons hoe de meesterstukken van typographie, die van uit deze inrichting over geheel Europa verspreid werden, ontstaan zijn en hoeveel zorg aan alle onderdeelen der uitvoering besteed werd.

De beginletters zijn in de meest verschillende typen voorhanden; men vindt ze van Italiaansch- en van Duitsch-Gothischen vorm, terwijl sommigen aan de krullen der schrijfveder hun ontstaan verschuldigd schijnen (fig. 28—35).

Vermelding verdient nog een type van Belgische initialen in den bekenden stijl van Vredeman de Vries. Het gildeboek van het Antwerpsch St.-Lucasgilde werd door Cornelis de Vriendt versierd met verschillende van deze groteske fantastische vormen (fig. 36).

Ook Theodoor de Bry heeft een alphabet van dergelijke beginletters uitgegeven.

In de XVII^de^ eeuw geraakte de drukkunst in de meeste staten van Europa in verval, hetgeen eensdeels een gevolg was van de bescherming, die het bedrijf van de zijde der vorsten ondervond, waardoor de prikkel der mededinging werd weggenomen, en anderdeels van den vrijheiddoodenden geest, die bijna geheel Europa, ons Vaderland uitgezonderd, beheerschte. De in de XVII^de^ en XVIII^de^ eeuw in het buitenland uitgegeven werken getuigen van het grootste verval der kunst; vooral in Duitschland was het treurig gesteld; de werken, daar in dien tijd uitgekomen, zijn slecht gezet, slecht gedrukt met bijna geheel afgesleten, ongelijke letters en daarbij was het papier van slechte hoedanigheid.

Ons Vaderland alleen maakte op het algemeene verval der 200 nuttige kunst eene gunstige uitzondering. Door de groote en, voor dien tijd ongekende, mate van staatkundige en godsdienstige vrijheid, die hier heerschte, werd Holland als het ware de marktplaats der vrije gedachte.

De handelsgeest onzer vaderen verzuimde niet om van dit voordeel partij te trekken, zoodat in de XVII^de^ en het begin der XVIII^de^ eeuw, door de Nederlandsche drukkerijen eene reeks van kostbare werken op ieder letterkundig gebied werden afgeleverd, wier aantal niet minder dan de onberispelijke en degelijke uitvoering ons verbaasd doen staan. De boekhandel verzond de voortbrengselen der Nederlandsche pers naar alle oorden der beschaafde wereld en won daarmede groote schatten.

De roem, dien onze drukkerijen destijds genoten, was niet onverdiend.

De namen van Elsevier, Blaeu, Paetz, Covens, Mortier en anderen behoeven wij ons slechts te herinneren, om hiervan overtuigd te zijn. Nog zijn de voortbrengselen hunner persen, in weerwil van de verbazende vorderingen, die de typographische kunst vooral in de laatste jaren gemaakt heeft, alom gezocht en gelden als onovertroffen modellen van artistiek en deugdzaam drukwerk, waarvoor hooge prijzen betaald worden.

De versieringen en vignetten hebben veel overeenkomst met de Plantijnsche. Sierlijke beginletters werden in groote verscheidenheid toegepast en gewoonlijk rood gedrukt (fig. 36 en 37). Een reeks van meesters in de kunst van plaat- en houtsnijden, als Goltzius, Van Doetecum, Van Landerzeel en anderen, leverden titelbladen, prenten en vignetten, terwijl bij de uitvoering noch de eischen van oud-Hollandsche degelijkheid, noch die van goeden smaak uit het oog werden verloren.

Ook de schoonschrijfkunst vond in dit tijdvak vlijtige beoefening; de schrijfmeesters hadden de plaats der vroegere kloosterbroeders ingenomen en wisten met de veeren pen fraaie proeven van hun talent te leveren; vooral het Hollandsche schrift uit de XVII^de^ eeuw is belangrijk om den sierlijken en stijlvollen vorm (fig. 39).

Het Duitsche zoogenaamde fractuur-schrift is in zijn oorspronkelijken vorm eveneens zeer opmerkelijk (fig. 40), doch wordt veelal overladen met krullen, waardoor de grondvorm soms onherkenbaar is.

In den nieuweren tijd begint de smaak voor artistiek drukwerk en letterschrift weer te herleven, waarbij de stijlvolle producten uit vroegere eeuwen eene onuitputtelijke bron van studie vormen.

SCHILDERIJEN-TENTOONSTELLING IN „ARTI ET AMICITIAE".

(A. et A.) III. (*Slot.*)

Onder de genre-stukken bevinden zich de opmerkelijkste doeken, die ter tentoonstelling aanwezig zijn. Er staat tegenover, dat de minst geslaagde werken ook juist tot deze categorie behooren.

Het successtuk van de tentoonstelling is ongetwijfeld „Vioolstudie", van J. Maris. Een, in donker fluweel gekleed, blond knaapje staat viool te spelen en is blijkbaar ijverig bezig met pogingen, om zijn instrument die tonen te ontlokken, welke zijn muziekblad hem aanwijzen. De houding van het knaapje is buitengewoon juist opgemerkt en zeer gracieus; kleuren en toon van de schilderij zijn harmonisch en juist getroffen, zij trekken den beschouwer, ondanks hun somberheid, aan. Het is, o. i., jammer, dat de schilder geen aanleiding heeft kunnen vinden tot een juistere weergave van het papier, dat op den muzieklessenaar ligt. Het is 't lichtste punt van de schilderij en valt

altijd het eerst in het oog, dat bij den bestaanden toestand, watten in plaats van papier meent te aanschouwen.

Een ander belangrijk doek is de „Vischmarkt", van J. Ed. Frankfort. Het zijn vier origineele jodentypen, de beide oude mannen, die visch schoon maken, en de twee vrouwen, die ter markt komen. Bovendien is er zulk een levendige, forsche kleurenharmonie in het doek, dat het ons aangenaam aandoet tusschen al de sombere Maartstemmingen, morsige weeren en buiige luchten, waarvan de tentoonstelling krioelt. Hier zien wij tintelend leven weergegeven door een kunstenaar, wiens technische vaardigheid bijzonder hoog staat. Het doek is breed geschilderd, zonder overdrijving en zonder dat de vormen er nadeel van ondervinden. Een kleine aanmerking is deze, dat de figuren te zeer schijnen te poseeren.

Een zeer schel lichteffect geeft ons D. Oyens' „Kinderbewaarplaats" te aanschouwen. Een aantal kinderen liggen in de meest verschillende houdingen in een groote krib te slapen. Door een raam ter zijde valt het sterke morgenlicht op de bonte groep. Deze schilderij heeft veel aantrekkelijks: de houdingen der kinderen zijn juist waargenomen en de kleuren met het eigenaardige meesterschap aangebracht, dat doorgaans D. Oyens' doeken vertoonen.

De „Kunstbeschouwing" en „Ongeduldig", van G. H. C. Overman: twee knaapjes in verschillende houding onder verschillend licht gezien, blijven in ons oog te vlak, nemen te weinig relief aan, dan dat we er geheel mede zouden kunnen zijn ingenomen. De lichten en schaduwen schijnen wel juist te zijn aangebracht, ook de teekening — en deze vooral — is onberispelijk, maar we missen in deze werken de kracht, waardoor een schilderij tot den toeschouwer spreken en hem illusie verschaffen moet.

Alb. Neuhuys' „Grootje, 'n bloem!" geeft ons geen nieuwen blik in des schilders oorspronkelijk talent, maar bevestigt de gunstige meening, die men zich daaromtrent naar aanleiding zijner vroegere werken gevormd heeft. De geringe hoogte-afmeting van het stukje werkt bij deze schilderij o. i. eenigszins ongunstig.

De figuurstudiën van N. van der Waay zijn prachtig geteekend en krachtig in kleur behandeld. De groote vrouwefiguur vooral is zeer aantrekkelijk van kleur; velen vinden de opvatting te decoratief; in ieder geval blijkt zij zoer ernstig te zijn. Wanneer men ziet hoeveel studie de schilder van tinten en vormen heeft gemaakt en hoe hij ze op meesterlijke wijze weet weer te geven, komt men tot de slotsom, dat men hier met het werk van een zeer oorspronkelijk talent te doen heeft.

Jac. van Looij's „Elsje" doet aan den indruk denken, dien de schilderij van het kinderlijkje in Zola's „l'Oeuvre" maakte. Er moge veel kunst en veel kunstvaardigheid in deze schilderij liggen, zij stoot den beschouwer af. Het gelaat van het aan godsdienstwaanzin lijdende meisje is akelig en zeer zeker niet schoon. De zeldzame, doch niet onwaarschijnlijke verlichting is wel in overeenstemming met het onderwerp.

J. Hoijnck van Papendrecht's „Les van tamboers en pijpers der mariniers" is nauwkeurig van teekening, maar, evenals zijn ander doek, „Lappen en naaien aan boord", komt het ons buitengewoon flets van kleur voor.

Van de stillevens wenschen wij de aandacht te vestigen op mej. S. Robertson's „Atelier" en op de stillevens van mej. Alice Ronner. In de eerstgenoemde schilderij ligt veel waarheid; de natuur blijkt met zorg bestudeerd te zijn, terwijl het niet boven de krachten der kunstenares gaat haar op hoogst oorspronkelijke wijze weer te geven.

Mej. A. Ronner's doeken boeien inzonderheid wegens de krachtige, breede manier van behandeling. „Aus einem Guss" zijn de fraai gerangschikte stillevens op het doek gebracht. Geen aarzeling, geen zoeken naar kleuren of tinten spreekt uit dit werk; met flinken, juisten toets is het geheel in elkaar gezet en zonder de gedachte aan een fout afgemaakt.

Niet ten onrechte hebben Jan van Essen's „Leeuwen" de aandacht getrokken, maar ondanks het goede schilderwerk ziet men te duidelijk, dat men hier met als renteniers levende leeuwen uit Artis te doen heeft: zij schijnen te poseeren.

„Une question brulante", van denzelfden schilder, is een geestige voorstelling van een kleinen hond, die met een brandend eindje sigaar speelt. Ook van dit schilderstukje verdient de techniek allen lof.

Van de beeldhouwwerken vermelden wij het elegante salonfiguurtje van Henri J. Teixeira de Mattos: „Welnu?" en zijn welgelijkend, krachtig behandeld portret. Het kinderkopje („Jonge Italiaan") van Ed. Jacobs is niet zonder verdienste, maar bezit ook geen groote eigenschappen.

Eindelijk trekken het fraaie Domplan voor Milaan, van H. P. Berlage, de ontwerpen van J. H. Leliman en de keurige etsjes van E. Stark terecht de algemeene aandacht.

RECHTSZAKEN.

(A. et A.)

Het rechtsgeding tusschen de gemeente Amsterdam en den heer J. Gerritsz, wegens het door laatstgenoemde, zonder vergunning van Burgemeester en Wethouders bouwen en hebben van perceelen aan de Nassaukade alhier, zal zeker door alle belanghebbenden bij de bouwvakken met aandacht gevolgd worden.

De conclusie toch, door den advocaat-generaal l.l. Maandag in den Hoogen Raad genomen, strekt tot vernietiging van het vonnis der Arrondissements-rechtbank, waarbij de heer Gerritsz in het ongelijk is gesteld, en bekrachtiging van het vonnis van den kantonrechter, waarbij de heer G. van alle rechtsvervolging ontslagen is.

Wordt deze conclusie door den Hoogen Raad bekrachtigd, dan is hiermede uitgemaakt, dat het Dagelijksch Bestuur onbevoegd is om over de bepalingen der, door den Gemeenteraad vastgestelde, bouwverordening zelfstandig te beslissen, tot het geven of weigeren van vergunningen tot bouwen.

Wel is de Gemeenteraad gerechtigd om eene verordening op het bouwen in het leven te roepen, doch de bepaling in art. 295 der Amsterdamsche bouwverordening van 1 Februari 1887, inhoudende het verbod om zonder vergunning van Burgemeester en Wethouders te bouwen, is in strijd met de algemeene wet van 1851, welke alleen en uitsluitend de reglementeerende macht aan den Gemeenteraad toekent.

Ook werd door de verdediging het feit aangevoerd, dat de verschillende verbalen, opgemaakt wegens het bouwen zonder vergunning, allen dateeren na den 1ste Februari, terwijl ten processe gebleken was, dat met den bouw reeds in September 1886 was aangevangen en beklaagde's handelingen na 1 Februari slechts de voortzetting en voltooiing waren van den in September aangevangen en schier geheel voleindigden bouw, zoodat, bij veroordeeling, aan de gemeenteverordening eene met de wet strijdende terugwerkende kracht zou worden gegeven.

Het weigeren van eene gevraagde vergunning tot bouwen zou dus in het vervolg slechts bij Raadsbesluit kunnen plaatshebben.'

Voor den beklaagde trad op Mr. Ph. A. Haas Azn. alhier. De uitspraak van het arrest van den Hoogen Raad is bepaald op 28 November aanstaande.

(A. et A.) IN HET RIJKSMUSEUM.

In een der zalen van de „Vereeniging tot het vormen van eene verzameling van hedendaagsche kunst", in het Rijksmuseum, had Woensdag 9 November de onthulling en overdracht plaats van eene, door Bart van Hove gebeitelde, buste van den kunstschilder Bosboom.

Toen op 18 Februari ll. de gevierde meester zijn 70sten verjaardag herdacht, werd door een aantal zijner vrienden en vereerders tot het aanbieden van dit huldeblijk besloten, hetwelk door den Voorzitter van bovengenoemde Vereeniging, den heer C. P. van Eeghen, namens haar werd aanvaard met de verzekering, dat aan Bosboom's beeld steeds eene eereplaats zal worden gegeven en het, zoolang de Vereeniging bestaat, in eere zal worden gehouden, opdat ook het nageslacht de herinnering aan dezen grooten man ten voorbeeld moge strekken.

De plechtigheid werd bijgewoond door een aantal kunstenaars, als: Mesdag, Bisschop, Israëls, Rochussen, Greive, enz. en door Prof. Donders, benevens verschillende autoriteiten. Ook de Burgemeester voerde het woord bij de overdracht.

Het borstbeeld is van ongeveer dezelfde proportie als dat van Rochussen en evenals dit, op een fraai bewerkt marmeren voetstuk geplaatst.

De artistieke kop is vol uitdrukking weergegeven en moet goed van gelijkenis zijn. Over de moderne gekleede jas heeft de beeldhouwer een los omgehangen mantel aangebracht, zooals bij de buste van Rochussen, doch, naar het ons voorkwam, van minder zware stof en minder klassiek gedrapeerd. Het geheel is zeker niet alleen eene schoone hulde aan een groot kunstenaar, doch ook eene ongezochte en passende versiering voor de zaal, waarin het geplaatst is.

De verzameling van moderne kunst, in dit gedeelte van het Rijksmuseum gehuisvest, is onlangs met eenige hoogst merkwaardige doeken verrijkt.

Al gaat de uitbreiding van deze verzameling niet zoo snel als men wel zou wenschen, zoo wordt dit, dank zij den fijnen smaak, die bij de aankoopen der Vereeniging voorzit, door het gehalte der stukken ruimschoots vergoed.

Het eerst wordt de aandacht getrokken door de oostersche kleurenpracht van een schilderij van Benjamin Constant, Keizerin Theodora, uit de comedie van Sardou, voorstellende. De kunstliefde van den heer Van Eeghen verrijkte de verzameling met dit prachtstuk der moderne Fransche school.

Eene andere parel der verzameling is ongetwijfeld de zee van Mesdag. Ofschoon dit stuk niets te zien geeft dan lucht en water, is hier, door de voorstelling van verheven natuurschoon, zulk een onstoffelijk en betoverend effect bereikt, dat men moeilijk van den indruk, dien dit grootsche schouwspel teweegbrengt, kan scheiden. Zoolang de Hollandsche kunst op mannen als Mesdag en Bosboom kan wijzen, is haar eene eervolle plaats in de moderne kunst verzekerd. Een hernieuwd bezoek aan dit gedeelte van het Museum zij daarom ieder aanbevolen.

PRIJSVRAGEN

Door de Vereeniging Arti et Industriæ te 's-Gravenhage zijn de volgende prijsvragen uitgeschreven:

1e Prijsvraag. Een ornementeel gebeeldhouwd paneel uit een stuk hout gestoken, niet grooter dan 1 meter bij 0.60 meter en niet kleiner dan 0.50 bij 0.30 M.

Het houten paneel, indien gedeeltelijk afgewerkt, moet vergezeld gaan van het model in pleister, naar boetseerwerk afgegoten. Ontwerp en uitvoering moeten van dezelfde hand zijn.

De keuze van houtsoort en stijl is geheel vrij.

Kopieën blijven buiten beoordeeling.

Als 1e prijs wordt uitgeloofd ƒ 75 en een vergulde zilveren medaille, als 2e prijs ƒ 25 en een zilveren medaille en als 3e prijs een getuigschrift.

2e Prijsvraag. Een teekening voor een ornementeel gebeeldhouwd paneel, bestemd ter uitvoering in hout of steen, bepaaldelijk bij de inzending te vermelden.

Kopieën komen niet in aanmerking.

De teekening moet zoodanig behandeld zijn, dat de beeldhouwer haar voor de uitvoering geheel kan volgen.

Als 1e prijs wordt uitgeloofd een verguld-zilveren medaille, als 2e prijs een zilveren medaille en als 3e prijs een getuigschrift.

Algemeene bepalingen:

1. De mededinging is opengesteld voor leden en niet-leden der Vereeniging.

2. De inzendingen moeten vóór of op den 1sten Mei 1888 franco zijn geschied aan het adres van den Secretaris M. Nooijen, Korte-Houtstraat 20, den Haag. Stukken, die later worden ontvangen, zullen ongeopend teruggezonden worden. De terugzending der voorwerpen en teekeningen zal franco geschieden vóór den 1sten Juni 1888. De ingezonden stukken worden na afloop van deze prijsvragen nog aangenomen op de aanstaande tentoonstelling van Kunstnijverheid, in 1888 te 's-Gravenhage te houden, mits aan de Commissie dier tentoonstelling vóór ultimo November 1887 daarvan kennis worde gegeven, met opgaaf der benoodigde plaatsruimte.

3. Het gewone schrift op de inzendingen en dat van de mogelijk daarbij te voegen toelichtende beschrijvingen mag niet van den vervaardiger zelf zijn.

4. Alle stukken moeten met een spreuk of motto geteekend zijn en vergezeld gaan van een verzegelden brief, waarin de naam en woonplaats van den vervaardiger vermeld staan. Buiten op den brief moet behalve dat motto een kennelijk teeken tot terugvordering gesteld zijn, benevens een correspondentie-adres.

5. Alle ingezonden stukken worden in handen gesteld van eene Jury, waarvan 2 leden door de inzenders en 1 lid door de Vereeniging worden aangewezen en bij meerderheid van stemmen worden gekozen. Ieder inzender wordt verzocht aan den Secretaris bij de toezending der stukken, in gesloten couvert en onderteekend met zijn motto, een briefje te zenden met de namen van de twee personen, die hij als juryleden wil aangewezen zien.

6. De werkstukken en teekeningen zullen worden tentoongesteld in een lokaal te 's-Gravenhage.

7. Het Jury-rapport zal bij de tentoonstelling der stukken ter inzage worden gelegd. Tevens zal dit rapport in eenige bladen worden medegedeeld.

8. Van de bekroonde stukken zullen, voor het archief der Vereeniging, photographieën of teekeningen worden gemaakt. Het bestuur heeft het recht van die stukken photolithographische reproductiën in het licht te geven.

BINNENLANDSCHE BERICHTEN

's-Gravenhage. Blijkens eene oproeping van den Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid, voorkomende in de *Staatscourant* van 8 dezer, zal in de maand December een vergelijkend onderzoek plaats vinden tot vervulling der betrekking van adspirant-ingenieur van den waterstaat. Tot dit onderzoek worden toegelaten Nederlanders, die een voldoend examen als civiel-ingenieur hebben afgelegd aan de Polytechnische school te Delft, mits zij op 1 Januari 1888 niet onder zijn dan 28 jaar.

Haarlem. Voor de betrekking van opzichter over de gasverlichting alhier, zijn door B. en W. aan den Raad aanbevolen de heeren J. W. Holterman, te Amsterdam; H. Muller van Voorst, te Leiden; H. C. Prinsen Geerligs, te Amsterdam.

Tilburg. In den Gemeenteraad werd door den Voorzitter medegedeeld, dat de onderzoekingen en boringen, door den heer Salbach gedaan voor aanleg van eene drinkwaterleiding de gewenschte uitkomst niet hebben gehad. Eene aanvraag om concessie tot aanleg en exploitatie eener drinkwaterleiding in deze gemeente, van den heer W. Bottenberg, directeur der Oud-Beierlandsche Waterleidingmaatschappij, F. A. de Jongh architect te Schiedam, en L. A. Schic, werktuigkundig-ingenieur te Schiedam, vergezeld van plan en beschrijving, werd in handen gesteld der bestaande Commissie voor de drinkwaterleiding en ter visie voor de leden gelegd.

(A. et A.) Deventer. Heden werd de brug over den IJsel bij Deventer, gebouwd door de Koninklijke Nederlandsche Local-spoorwegmaatschappij, in tegenwoordigheid der betrokken autoriteiten beproefd. Genoemde brug is ingericht voor enkel spoor, met ter weerszijden een weg voor voertuigen, terwijl aan de buitenzijden der hoofdliggers voetpaden gemaakt zijn, die op consoles rusten. Zij bestaat uit acht overspanningen van 37.61 M. en drie van 68.71 M. De volgens bestek veroorloofde doorbuiging was respectievelijk op 18 en 30 mM. bepaald. De proeftrein bestond voor de kleine overspanningen uit drie, en voor de groote uit vijf locomotieven met tenders. Bij de eerste werd 9 mM. en bij de laatste 13 mM. doorbuiging waargenomen, die na de ontlasting tot 0,5 mM. was gereduceerd.

Arnhem. Op zijn verzoek is aan den heer F. L. S. F. Baron van Tuyll van Serooskerken eervol ontslag verleend als opzichter 3e klasse van den Provincialen Waterstaat in Gelderland.

Utrecht. Er is hierterstede een commissie benoemd om den architect Van Ileek te steunen in zijne pogingen om door aanleg van een breede straat het centrum der stap te verbeteren.

ADVERTENTIEN.

OPENBARE AANBESTEDING.

BURGEMEESTER en WETHOUDERS van *AMSTERDAM*, zullen op **Maandag 21 November 1887**, des middags te 12 uur, op het Raadhuis, in het openbaar **aanbesteden:**

Het Bouwen van Administratie-Kantoren en van 2 Beltbazen-Woningen, op het Terrein bestemd voor Asch- en Vuilnisbelt, aan de Kostverloren Wetering.

De voorwaarden dezer aanbesteding zijn uitsluitend te verkrijgen ter Stadsdrukkerij, tegen betaling van ƒ 1 (met één teekening).

Inlichtingen worden gegeven ten kantore van den Stads-Ingenieur, op het Raadhuis, kamer N°. 93, des voormiddags van 10—12 uur, gedurende de week, welke der besteding vooraf gaat.

Burgemeester en Wethouders voornoemd:
VAN TIENHOVEN.
De Secretaris,
LE JOLLE.

Amsterdam, 10 November 1887.

H. & J. SUYVER,
FABRIKANTEN VAN
STOOMKETELS en WERKTUIGEN,
op de Intern. Tentoonstelling te *Amsterdam* 1883 bekroond met
EERE-DIPLOMA (hoogste onderscheiding).
Hollandsche Tuin en Zeepaard,
Bickerstraat
AMSTERDAM.

Ministerie van Financiën.
Ontmanteling van Groningen.

OPENBARE AANBESTEDING.

De ONTVANGER der REGISTRATIE G. A. en DOMEINEN te *GRONINGEN* zal op **Maandag den 28 November 1887**, des middags te 12 uren, in het Koffiehuis van VEENING, aan de Groote Markt te *Groningen*, in het openbaar

aanbesteden:

Het slechten van het oostelijk gedeelte der voormalige Linie op de hoogte van HELPMAN bij GRONINGEN.

N.B. **De te verwerken hoeveelheid grond bedraagt ongeveer 6500 M³.**

De besteding geschiedt bij enkele inschrijving.

Het Bestek met teekening ligt ter inzage aan de kantoren der Registratie en Domeinen te *Appingedam*, *Winschoten* en *Groningen* en is aan laatstgemeld kantoor van 9 November 1887 af tegen betaling van ƒ 1.— per exemplaar te bekomen.

De aanwijzing in loco wordt gegeven op Zaterdag den 26 November 1887, des voormiddags te 11 uren.

Nadere inlichtingen zijn te bekomen bij den Opzichter voor de Ontmantelingswerken G. ROS te *Groningen*.

Ter overname gevraagd

BOUWKUNDIGE BIJDRAGEN van af Dl. 14 tot en met Dl. 26 en **BOUWKUNDIG TIJDSCHRIFT** tot jaargang 1882.

Brieven franco onder N°. 309 met prijsopgave aan den Boekhandelaar H. N. MUL te *Haarlem*.

DE LINT & C°.
Oostzeedijk 248, Rotterdam.
VLOER- en WANDTEGELS,
TROTTOIR-, CEMENT- EN IJZERSTEENTEGELS.
Groote voorraden.

BOUWKUNDE BOUWKUNDE
BOUWKUNDE BOUWKUNDE
BOUWKUNDE BOUWKUNDE
ƒ 7.90 in plaats van ƒ 21.20.

BOUWKUNDE. Neen, nooit gebeurd! Een geheel nieuw net-echtig werk over **Burgerlijke Bouwkunde**, pas verschenen, het fraaie werk van MOHRE, **Burgerlijke Bouwkunde, constructie der onderdeelen van gebouwen.** Dit groote werk, vooral over trappen en inwendige bouworde, is voor een korten tijd verschenen en kostte ƒ 21.20. Het bestaat uit een flink deel tekst of beschrijving, benevens een groot folio schuifportefeuille met 59 groote dubbele platen waarop ruim 1100 figuren met detailteekeningen en plattegronden duidelijk worden weergegeven.

De schrijver zegt: de constructieleer der onderdeelen van gebouwen beheerscht in hooge mate de duurzaamheid en de werken van elk gebouw, enz., en verder een boekwerk, dat de constructie van alle onderdeelen der gebouwen zoo volledig behandelt, dat het **werkman, baas, studeerende** en **architect in alle opzichten bevredigt.** Dit practisch, uitgebreid, nieuw bouwkundig werk, onmisbaar voor elk die met het bouwvak te maken heeft, verkoopen wij tijdelijk uit voor den ongeloofelijken spotprijs van slechts ƒ **7.90**. De geheele voorraad van dit kolossaal architectonisch boek (de atlas in schuifportefeuille er bij) is slechts 162 exempl., die, omdat het een der practische boeken is die er op dit gebied zijn, spoedig zullen zijn uitverkocht. Iedere Timmerman, elke studeerende, ieder particulier die met bouwkunde in aanraking komt, zal er schatten van zal uit kunnen putten. Spoed, spoed dus voor dit eenig nooit anders voorkomend aanbod. Uitsluitend bij **GEBR. COHEN**, te *Arnhem* of *Nijmegen*, tegen zending van een postwissel, waarop staat **Bouwkunde. Ad Notam.** Indien men *francs* toezending verlangt, kost dit, omdat het circa 5 kilo weegt, 25 cents extra. Hierop bij de toezending van den postwissel te rekenen, ƒ **7.90** of *francs* ƒ 8.15.

CARL SCHLEICHER & SCHÜLL'S Teekenpapieren

zijn voorradig en verkrijgbaar voor de **originecle** prijzen zonder verhooging voor **vracht** en **rechten** in het Magazijn van teekenbehoeften voor Bouwkundigen van

Th. J. DOBBE en ZOON — te Utrecht.

NEUCHÂTEL ASPHALTE COMPANY LTD, LONDON.
Exploitatie der Mijnen van Val de Travers.

FABRIEK TE **AMSTERDAM** Beltweg N°. 3.

TRADE MARK. VALDE TRAVERS

NATUURL. ASPHALT VAN **VAL DE TRAVERS** ZWITSERLAND.

Gecomprimeerde Asphaltwegen en dito Dorschvloeren.
Werken in Asphalt-Mastiek voor Trottoirs, Skating-Rinks, Mouwvloeren, Kelders.
Kolf- en Kegelbanen, Winkel- en Magazijnvloeren, Gangen, Veranda's, Brug- en Dakbedekkingen, Beton-Fundeeringen, Stallen enz. enz. enz.

Zindelijk, Vochtwerend, Ondoordringbaar, Geraaswerend.
Asphalt speciaal tot wering van vochtige muren.

Voor inlichtingen omtrent het leggen van **Vloeren, Bedekkingen** enz. gelieve men zich te adresseeren aan het Kantoor der fabriek, Beltweg 3, *Amsterdam*, of bij den Heer H. G. KNOOPS C.Ozn., Beekstraat F. 62, te *Arnhem*.

De Directeur, **W. PATON WALSH.**

Vuurvaste Wanden, Plafonds en Gewelven,

naar het systeem RABITZ, levert

THEOD. FERD. BIERHORST, Mozaïekfabrikant, Haarlem.

Voordeelen:

Zekerheid tegen **BRANDGEVAAR**, vrij van **Schouren, Vocht, Huiswam.** Het weert **ongedierte** en voorkomt **miasmen** en **contagiën.** Groote besparing van ruimte, Spoedige opdroging. Vrijdragende wanden kunnen reeds na 14 dagen worden behangen.

Isoleerwanden tegen vochtige muren enz.

Plafonds en Gewelven kunnen tot op afstanden van **30** meter vrijdragend worden aangebracht.

Zie het Proces-verbaal van onze te Keulen genomen vuurproef, opgenomen in „De Opmerker" N°. 34 van 20 Aug. '87.

A. J. BACON & C°.

Ingenieurs, Aannemers van **Verwarming** en **Ventilatie, Gas-** en **Waterleidingen, Bouwmaterialen enz.**

BEKROOND met **Gouden, Zilveren** en **Bronzen Medailles.**

Overtoom N°. 230,

AMSTERDAM.

Inrichtingen voor openbare gebouwen, godshuizen, woonhuizen, villa's, kantoren, enz.

Projecten en begrootingen worden kosteloos geleverd.

PHOTOLITHOGRAPHIE, PHOTOZINCOGRAPHIE en Stéréotype-Inrichting van G. J. THIEME, te Arnhem.

De ondergeteekende vestigt de aandacht op zijne inrichting voor **Photolithographie,** bijzonder geschikt voor de reproductie van **Plans, Teekeningen** enz. van HH. Architecten en Bouwkundigen; op die voor **Photozincographie** voor de reproductie van **Platen** en **Gravures,** ook van **Teekeningen** voor Boekwerken enz. ten dienste van HH. Uitgevers en op zijne **Stéréotype-Inrichting** voor HH. Drukkers, alles tot de minste prijzen.

Prospectussen met proeven van bewerking, worden op *franco* aanvrage gratis toegezonden.

G. J. THIEME.

Stoomfabriek van gedreven en geslagen ZINK- en KOPERWERKEN.

KLIJN, TISSOT & C°.

Amsterdam. Nieuwe Teertuinen 16.

Vervaardigen **Ornamenten** naar elk ontwerp of teekening. Inrichting voor het **galvaniseeren** van ijzer. Etalage van verschillende monsters op de Permanente Tentoonstelling van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst *Amsterdam.*

A. H. VAN BERGEN,

FABRIKANT TE

Heiligerlee, prov. Gron.

SPECIALITEIT IN

Nieuwe Constructie

BRANDSPUITEN.

TORENUURWERKEN

EN

LUIDKLOKKEN,

op binnen- en buitenlandsche Tentoonstellingen bekroond.

ANTWERPEN 1885. EEREDIPLOMA.

Gouden en Zilveren Medailles.

STAHLWERK „AUGUSTFEHN"

te AUGUSTFEHN.

Fabriceert als **Specialiteit:**

Bouten en Staal voor Baggermachines.

Uitsluitende vertegenwoordigers voor Nederland: **VAN DEN HONERT & PUNT,** Kalkmarkt 7, **Amsterdam.**

W. WEIMER,

56 Warmoesstraat, Amsterdam.

ATELIER tot het vervaardigen van in lood gezet glas voor kerkramen en appartementwerk.

Eenig stablissement in *Amsterdam.* Concurreerende prijzen met het Buitenland. Eene nieuwe sorteering monsters en teekeningen steeds voorhanden.

Magazijn van Spiegel- en Vensterglas,

en daarmede in verband staande artikelen.

J. H. DE VRIES.

Decoratieschilder

VAN

Z. M. den Koning.

SPECIALITEIT

IN

PIERRE-ORNÉE.

Nieuw versieringsmateriaal voor **bouwwerken,** bekroond met het **Erediploma** (hoogste onderscheiding) op de **Internationale Tentoonstelling van Bouwmaterialen** en aanverwante artikelen te *Groningen,* in 1886.

Onovertreffbare vervanging van Sgraffito, bleibt volkomen weerstand aan den invloed van ons klimaat, kan met het grootste succes worden gebezigd voor het **versieren van Pilasters, Friezen, Schilden, Borstweringen, Wandbekleedingen enz.,** wordt geleverd in alle gewenschte afmetingen, voor verzending geschikt, en des gewenscht **overeenkomstig de teekening van den Architect.**

Monsterstukken worden op franco aanvrage gaarne ter bezichtiging toegezonden door den vervaardiger **J. H. DE VRIES,** te *Groningen* A-Kerkstraat, en door de Agenten:

Firma Brinck en Van Voss, Damrak 90 te *Amsterdam.*
J. van Eck en Zoon, Gierstraat te *Haarlem.*
A. E. Brust, Goudsche singel 98, te *Rotterdam.*
A. Singels Azn., Op de Vest, te *Dordrecht.*
H. C. Lathouwers, te *Vught* en *'s Bosch.*
A. de Morie, Achter-Twijnstraat, *Utrecht.*
C. Teunissen, Smitstraat, *Nijmegen.*
A. J. A. Andriessen, *Winterswijk.*
S. J. H. Trooster, Terborgstraat, *Zwolle.*
S. A. Collot, Tuinen, *Leeuwarden.*

Verklaringen van H.H. Bouwkundigen ter inzage, waaruit de deugdzaamheid reeds gedurende 2 jaren blijkt.

BECKER & BUDDINGH. — ARNHEM.

KONINKLIJKE FABRIEK VAN

WATERPAS-

HOEKMEET-

en andere

INSTRUMENTEN,

voor **INGENIEURS ARCHITECTEN, LANDMETERS, TEEKENAARS enz.**

Geëmailleerd-ijzeren **PEILSCHALEN,**

WEEGWERKTUIGEN.

Voor gelegenheid wordt TE KOOP aangeboden: **Een Ex.**

Storm van Gravesande, Burgerlijke en militaire Bouwkunde,

geheel compleet; **text** en **atlas van 63 platen** voor slechts *f* **11.25.**

Verkrijgbaar in het Magazijn van teekenbenoeften voor Bouwkundigen van

Th. J. DOBBE en ZOON — Utrecht.

Gedrukt bij G. W. van der Wiel & Op., te Arnhem.

De Opmerker.

Orgaan van het Genootschap

ARCHITECTVRA ET AMICITIA

Weekblad voor Beeldende Kunst en Technische Wetenschap

A.M.W.

Redacteur-uitgever F. W. VAN GENDT Rz.
Adres voor Redactie en Administratie van het Weekblad en advertentiën: Bureau van *De Opmerker*, Drieknoningenstraat 28, *Arnhem.*
Bureau der Redactie van *Architectura et Amicitia* JAN SPRINGER, H. G. JANSEN en A. REIJDING.
Stukken, deze Redactie betreffende, te adresseeren aan den heer A. REIJDING, Stadhouderskade 4, te *Amsterdam*,
en al, wat de Administratie van het Genootschap betreft, aan den heer G. A. ZEEMAN, Leidschestraat 60, te *Amsterdam.*

ABONNEMENT *f* 2.25 per 3 maanden *of* wel *ses gulden* per jaar, bij vooruitbetaling en franco toezending van dit bedrag. Voor het buitenland *f* 7.50 en Nederlandsch-Indië *f* 9.—, beiden bij vooruitbetaling.

ADVERTENTIEN ad 20 cent voor elken regel plaatsruimte en 10 cent voor een bewijsnommer, worden tot Vrijdagavond aangenomen.

AFZONDERLIJKE NOMMERS, bij contante betaling ad 15 cent per stuk en 25 cent per post, te bekomen aan het Bureau van *De Opmerker* te *Arnhem* en bij den Hoofd-correspondent JOH. G. STEMLER CZN., Boekhandelaar te *Amsterdam.*

BERICHT.

Het nieuwe Genootschapsjaar vangt aan met 1 Januari 1888. Zij, die vóór dien datum als gewoon, buiten- of kunstlievend lid tot het Genootschap toetreden, zijn voor het nog loopende jaar van de betaling der contributie vrijgesteld en ontvangen de tot 1 Januari verschijnende nommers van *De Opmerker* zonder bijbetaling. De contributie voor gewone (d. i. te Amsterdam woonachtige) leden bedraagt *f* 12.—, die voor buitenleden *f* 7.50 en voor kunstlievende leden *f* 10.— per jaar. Zij ontvangen daarvoor wekelijks *De Opmerker* en verder alle gedrukte stukken, en betalen voor het plaatwerk *De Bouwmeester*, waarvan de particuliere prijs *f* 8.— bedraagt, slechts *zes gulden* per jaargang.

HET BESTUUR.

MEDEDEELINGEN VAN HET GENOOTSCHAP.

1°. Tot lid van het Bestuur is gekozen de heer R. A. Heij.

2°. Als gewoon lid is aangenomen het buitenlid de heer W. Oldewelt, vroeger reeds gewoon lid, en als kunstlievend lid de heer J. J. P. Thüring.

Namens het Bestuur:
De 1ste-Secretaris,
G. A. Zeeman.

ARCHITECTURA ET AMICITIA.

Vergadering van Woensdag 16 November 1887.

Na opening der vergadering door den Voorzitter, worden de notulen gelezen en goedgekeurd.

De Voorzitter installeert het nieuwe lid, den heer H. J. Buré, en stelt daarop aan de orde de verkiezing van een lid van het Bestuur. Uit de candidaten, de heeren Heij en Walle, wordt eerstgenoemde gekozen.

Hierna verkrijgt de heer Di Gazar het woord.

Spreker had tot onderwerp gekozen de geschiedenis van den bruggenbouw en behandelde achtereenvolgens, na op eenige der oudste bruggen bij de Egyptenaren en Chineezen gewezen te hebben, de houten en steenen bruggen der Grieken en Romeinen en die der verschillende volkeren in de middeleeuwen, hier en daar gekruid met enkele wetenswaardige bijzonderheden.

Als kunstbeschouwing laat de heer Di Gazar circuleeren het 2e deel van het *Musterbuch für graphische Gewerbe* en *Künstlerheim.*

Nadat de heeren W. Oldewelt als gewoon en J. J. P. Thüring als kunstlievend lid zijn aangenomen, en eenige huishoudelijke besprekingen hebben plaatsgehad, wordt de vergadering gesloten.

ARCHITECTURA ET AMICITIA.

Als 3de algemeene prijsvraag voor het jaar 1887 wordt uitgeschreven:

De ingang (porte-cochère) van een Nederlandsch Consulaatgebouw in een der buitenlandsche hoofdsteden van den 1sten rang.

De hoogte van den ingang is 4.50 M. en de breedte 2.20 M.

Wordt verlangd een aanzicht, benevens horizontale en verticale doorsneden, alles op de schaal van 1 : 10 en in zwarte-inktlijnen te behandelen.

Aan den vervaardiger van het der bekroning waardig gekeurd ontwerp zal worden uitgereikt eene premie van *vijftig gulden* (*f* 50), en aan dien van het daaropvolgende ontwerp een premie van *vijf-en-twintig gulden* (*f* 25).

De inlevering der ontwerpen, met stipte inachtneming van art. 71 der wet en vergezeld van een correspondentie-adres, teneinde zoo noodig met den inzender te kunnen correspondeeren, moet geschieden vóór of op den 13den December 1887, aan het adres van den 1ste-Secretaris, Leidschestraat n°. 60, te Amsterdam.

Namens het Bestuur:
De 1ste Secretaris,
G. A. Zeeman.

De Redactie van Architectura et Amicitia stelt zich alleen verantwoordelijk voor den inhoud van stukken, gewaarmerkt met de initialen A.M.W.

POLYTECHNISCHE SCHOOL

(A. et A.) BOYLE AND SON'S SYSTEEM VAN VERSCHE-LUCHTVERWARMING DOOR MIDDEL VAN GAS.

Het luchtverwarmingstoestel volgens onderstaande schets is van groote waarde bevonden als eenvoudig en tegelijk goedkoop middel om in een vertrek versche lucht te voeren, die een gezonde en aangename temperatuur geeft. Deze luchtverwarmer wordt gebezigd in gevallen, waar centraalverwarming met stoom of heet water moeilijk kan worden toegepast.

Fig. 1.

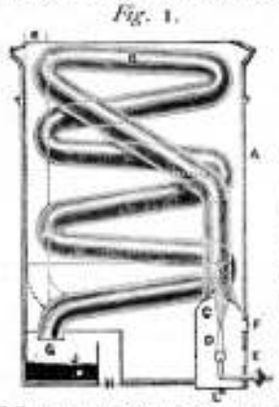

De inrichting bestaat uit een koperen of ijzeren pijp van ongeveer 4 centimeter middellijn, geplaatst in een Boyle's luchtaanvoerkoker in den vorm van een kastje (bracket). Deze pijp is zigzagvormig gebogen ten einde door het kastje (bracket) van boven tot onder heen en weer te kruisen en zoo de binnenkomende lucht herhaaldelijk daar langs te doen strijken op haar weg door de bracket naar het te ventileeren vertrek. Deze zigzagvormige buis begint bij een van 't inwendige der bracket afgesloten ruimte, waarin een „Bunsen"-gasbrander is geplaatst, waarvan de vlam in deze buis optrekt. De warmte deelt zich mede aan de geheele lengte van de pijp, waarvan het uiteinde kan uitloopen in een condensatiebakje, eveneens op den bodem van de bracket geplaatst, of wordt geleid naar een schoorsteen of afvoerkanaal, zooals op nevenstaande doorsnede door de gestippelde lijnen wordt aangewezen. Indien de pijp uitloopt in den condensatiebak, wordt de damp daar gecondenseerd en met een klein buisje afgevoerd door den buitenmuur; alle verbrandingsproducten worden geabsorbeerd en onschadelijk gemaakt door een laag kool op den bodem van den bak. Deze kool moet eens per maand of eens per twee maanden ververscht worden, alnaargelang men het toestel meer of minder gebruikt. Figuur 1 vertoont de inrichting, waarvan de verklaring is als volgt:

Fig. 2.

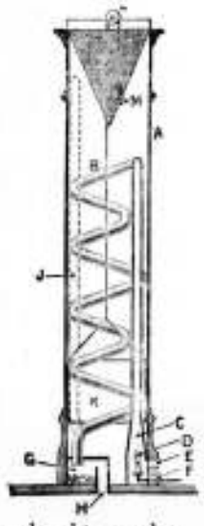

A inlaatkastje van gegalvaniseerd ijzer, 60 × 40 × 15 centimeter in afmeting. Deze brackets kunnen in overeenstemming met de betimmering of decoratie van het vertrek gebracht worden. Het bovengedeelte van de bracket moet 1.75 M. boven den vloer worden geplaatst.

B koperen of ijzeren pijp, 4 centimeter diameter.

C kamer, waarin D Bunsen-brander.

E opening, afgesloten met geperforeerd zink ter zijde van de bracket voor toevoer van lucht naar den brander.

F kleine opening met schuifsluiting waardoor het gas wordt aangestoken.

G condensatiebak.

H opening in den bodem van den condensatiebak, om de circulatie in de verwarmingspijp te onderhouden.

J pijp ter afvoering van gecondenseerde damp.

K voortzetting van de pijp naar schoorsteen of afvoerkanaal.

L losse bodem in de vlamkamer om het toestel schoon te maken.

Waar de toestellen tegen houtwerk aankomen, kan alle gevaar voor brand vermeden worden door de brackets te voorzien van een dubbelen wand en de tusschenruimte op te vullen met asbest of andere isoleerende stoffen. Met deze toestellen kan lucht van 30° Fahrenheit binnengevoerd worden op een temperatuur van 130°, en ten bewijze, dat het een van de goedkoopste verwarmingsmethoden is die bekend zijn, is het voldoende te vermelden, dat de kosten van het gas, noodig om binnentredende lucht van 40 graden 60 graden in temperatuur te verhoogen 1¼ cent per uur bedragen bij een luchtaanvoer door de bracket van 510 M³ per uur. In de Reform Club te Londen zijn deze toestellen, in vereeniging met de Boyle's ventilators, met veel succes toegepast. Tal van proeven, aldaar genomen, hebben geleerd, dat het toestel niet alleen nuttig is voor verwarming van aangevoerde versche lucht in verband met ventilatie (volgens Boyle is zonder een goede aanvoer van versche lucht *geen tochtvrije* ventilatie mogelijk), maar dat het ook dient ter verwarming van het geheele vertrek. Bij onderzoek bevond men, dat de lucht-aanvoer 453 M³ per uur bedroeg bij een bracket-afmeting van 60 × 40 × 15 centimeter, waarvan ⅓ ruimte werd ingenomen door de verwarmingspijpen. Het is van belang hier erop te wijzen, dat de resultaten, hiermede verkregen, gunstiger zijn dan bij die inrichtingen, waarbij op kunstmatige wijze lucht in een vertrek wordt binnengevoerd door middel van waterwaaiers, spreiders enz., die niet alleen kostbaar en lastig in het onderhoud zijn, maar die ook wegens hun afmetingen een onbehaaglijk groote plaats innemen. De toestellen zijn voorzien van reguleerkleppen en schilden, die de aangevoerde warme lucht afleiden van den wand van het vertrek en door deze afleidende richting beletten, dat de kleur van de wanden door de warme lucht wordt aangedaan. Zij kunnen ook voorzien worden van eene inrichting om de intredende lucht te filtreeren en van stof en vuil te zuiveren, zooals in fig. 2 te zien is. De toestellen zijn niet duur. De prijzen variëeren van 36 tot 60 gulden, alnaargelang van grootte en materiaal. Zij zijn in tal van gebouwen in Engeland toegepast, zooals o. a het stadhuis te Londen, de Lloyds, de Royal Exchange, Reform Club, Dartmoorgevangenis enz. en voldoen uitstekend.

Fig. 2 toont het systeem, toegepast op een bracket van 1.75 M. hoog. Het systeem kan in verschillende vormen voor verschillende toestanden en gevallen worden gewijzigd.

Hoofdagent voor deze toestellen is de heer Jan Hamer, Kerkstraat 286, Amsterdam.

R. A. Heij.

A. et A.) HET TURNGEBOUW.

Het turngebouw, thans te Amsterdam in aanbouw, zal heden den 19den November feestelijk worden geopend. Hoewel het geheele gebouw nog niet voltooid is, zal het toch reeds de turners kunnen ontvangen, die er van nu af geregeld hunne oefeningen zullen houden.

Het gebouw beslaat eene oppervlakte van ruim 1300 M², en is gelegen tusschen de Marnixstraat en de Leidschekade. De hoofdgevel, die de beide ingangen voor de turnzalen bevat, heeft eene lengte van 55.75 M.; de gevel in de Marnixstraat en die aan de Leidschekade meten elk 24 M.

Er zijn twee turnzalen, die, zoowel wat ruimte als inrichting betreft, geheel aan elkander gelijk zijn. Deze zalen zijn onderling gescheiden door een verplaatsbare afscheiding, zoodat bij gymnastiekuitvoeringen enz. de geheele ruimte kan worden in gebruik genomen.

De zaal is alsdan 39 M. lang, 13 M. breed en 9⅓ M. hoog, voorzien van een rondloopende galerij, breed 1.30 M., door ruime trappen met de ingangportalen verbonden en die, zoowel op gewone oefeningsavonden als bij uitvoeringen, voor toeschouwersruimte dienst zal kunnen doen. Aan de voorzijde der galerij bevinden zich de zuiltjes, uit welker bovenbetimmering het plafond zich welft, dat met een vlak middengedeelte, aan beide zijden cirkelvormig in die betimmering eindigt. Het plafond is geheel met Amerikaansch grenenhout betimmerd en vertoont in de friezen boven de genoemde zuiltjes oude Hollandsche spreuken, toepaselijk op de lichaamsontwikkeling.

Ook de rondloopende lambriseeringen en de galerij, zoowel als de ramen en deuren met hunne betimmering, zijn in Amerikaansch grenenhout uitgevoerd, waarvan de schuine kanten in verschillende kleuren zijn afgezet.

Tusschen de beide ingangportalen voor de turnzalen, bevindt zich langs den langen gevel een uitgebouwde gang, die voor berging van de turntoestellen dient en door gemetselde bogen, in den gevelmuur uitgespaard, in directe gemeenschap staat met de zalen.

Bij elk der zalen is een ruime kleedkamer, onmiddellijk gemeenschap hebbende met de ingangportalen; een dezer kleedkamers bevindt zich aan de Leidschekade in het sousterrain van de aan die zijde gebouwde woonhuizen; de andere — aan de zijde van de Marnixstraat — op de hoogte van de galerij, daar in het sousterrain aldaar een restaurant-bierkelder is ingericht.

De kleedkamers zijn van zeer voldoende waschinrichting, berging voor kleederen enz. en verder van alle gemakken, zooals privaten, urinoirs enz. voorzien.

De woning voor den concierge bevindt zich aan de Leidschekade.

De restaurant-bierkelder is aan de zijde van de Marnixstraat voor het publiek toegankelijk; een daarbijgelegen, door bogen afgescheiden, clubkamer kan echter ook van uit het ingangportaal voor de turnzalen worden bereikt. Bovendien kan het buffet in directe gemeenschap met de turnzalen worden gebracht door middel van eene opening in de lambriseering, zoodat bij festiviteiten van uit het buffet de zalen gemakkelijk kunnen worden bediend.

Evenals in de turnzalen is ook in den bierkelder, de kleedkamers, enz. alles met Amerikaansch grenenhout betimmerd.

Voorts bevat het gebouw nog, behalve eene woning voor den pachter van den bierkelder, *zeven* woningen, nl. *drie* aan de Marnixstraat en *vier* aan de Leidschekade, welke alle aan particulieren zullen worden verhuurd.

De fundeering en rioleering van het gebouw werden aangenomen door den heer W. H. Struijs alhier, voor *f* 10660; de opbouw door den heer H. R. Hendriks te Os, voor *f* 59990. Het geheele gebouw moet 1 Januari a.s. worden opgeleverd.

Het geheel maakt van buiten gezien, door zijn schilderachtige groepeering en afwisselend silhouet, een aangenamen indruk en steekt gunstig af bij de monotone huizenrijen der omliggende nieuwe wijken.

Het hoofdmateriaal aan de gevels is Groninger baksteen van helroode kleur, terwijl voor lijstwerken is gebruik gemaakt van profielsteen van dezelfde kleur en op enkele plaatsen van witte steen. De daken zijn met zwart-verglaasde pannen gedekt, met uitzondering van de lage gedeelten, waar leien zijn toegepast. Al het houtwerk is blank Amerikaansch grenenhout.

Ook het inwendige, voorzoover het reeds voltooid is, maakt een zeer gunstigen indruk; alles is blijkbaar met veel zorg en goeden smaak gedetailleerd en de behandeling scheen ons, voor het doel van het gebouw, bijzonder passend toe.

Het lijdt geen twijfel of de gymnasten zullen heden ten hoogste voldaan hun fraai tehuis inwijden en voorzeker zal het daarbij den architecten, de heeren Karel Muller en Jonas Ingenohl, niet aan blijken van waardeering ontbreken.

Wij hopen in de gelegenheid te zijn, bij de geheele voltooiing van het gebouw, de teekeningen in onze uitgave te kunnen publiceeren.

VEREENIGING ARTI ET INDUSTRIAE TE 's-HAGE.

Vergadering van 10 *November* 1887.

Na afdoening van eenige werkzaamheden van huishoudelijken aard, is aan de orde de lezing van den Voorzitter, den heer J. J. van Nieukerken, die tot onderwerp had gekozen »Overzicht van het gildewezen; wat is daarvan bruikbaar in onzen tijd?"

Spreker had de keuze van het onderwerp gevonden in de belangstelling, die sedert eenige jaren aan het handwerk en den handwerksman werd geschonken en was van oordeel, dat in de geschiedenis van het gildewezen menige wenk te vinden is, die nog voor den tegenwoordigen tijd van waarde kan zijn. Daarna werd het ontstaan en de geschiedenis van het gildewezen in breede trekken geschetst, alsook de omstandigheden, die samengewerkt hebben om deze eeuwenoude en krachtige instelling ten gronde te richten.

Van het ontstaan der gilden is de tijd niet met zekerheid te bepalen. Reeds zeer vroeg werden vereenigingen van handwerkslieden bij de Romeinen aangetroffen, nu eens door de Romeinsche Keizers toegelaten of geduld, om later weder geheel vernietigd te worden. Onder Alexander Servius werden zij weder georganiseerd en bevestigd, doch later opnieuw ontbonden, tot eindelijk onder Keizer Justinianus hunne rechten en verplichtingen wettelijk geregeld werden, waarna zij voorgoed eene plaats in de Romeinsche maatschappij innamen.

Van dezen tijd af wordt de aaneensluitende schakel in de geschiedenis gemist; zij verschijnen weder onder de regeering van Karel den Groote, maar treden eerst in de XIIe eeuw als geregelde ambachtsgilden in onderscheidene plaatsen op den voorgrond.

Van ontzaglijken invloed op den bloei van het gildewezen waren de kruistochten; door de groote uitbreiding, die de steden toen ondergingen, ontwikkelde zich het handwerk op eene wijze, die de voorgaande tijdvakken verre achter zich liet.

Na dezen tijd werd de invloed van het gildewezen op het handwerk scherper geteekend en is eene geregelde ontwikkeling waar te nemen, terwijl ook zijn invloed op den staatkundigen gang van zaken niet gering was, zóó zelfs, dat menig edelman de gunst der gildebroeders zocht te verwerven.

Ieder gilde bestond uit overlieden, gildebroeders, knechts en leerlingen. De benoeming der overlieden moest door de overheid geschieden of door deze worden goedgekeurd. De gildebroeders of meesters in het gilde hadden de meesterproef afgelegd, en de leerlingen moesten een zekeren leertijd hebben doorgebracht, alvorens tot het meesterschap te worden toegelaten.

Een ieder, die deze proeve van bekwaamheid niet had geleverd, werd van het gilde uitgesloten, waardoor beunhazerij en onzivere concurrentie werd te keer gegaan en de waarborg bestond, dat steeds goed werk geleverd werd. Dat op deze wijze het ambacht zelf in groot aanzien kwam en het kunsthandwerk werd gehaat, hetgeen van zelve leidde tot groote waardeering van den kunstenaar, behoeft nauwlijks nader betoogd.

Ieder gilde had voorts zijne kas, waaruit oude gildebroeders, weduwen, weezen en zieken werden ondersteund, en waaruit gedeeltelijk ook de kosten van jaarlijksche maaltijden werden bestreden. Later werd deze laatste bepaling gewijzigd, aangezien het bleek, dat de jaarlijksche maaltijden soms op te groote schaal werden aangelegd.

De inkomsten der kas bestonden uit periodieke inlagen en uit het bedrag, dat tot het doen der meesterproef moest worden gestort.

Ook de boeten, gesteld op het ongerechtigd uitoefenen van een ambacht, kwamen ten bate der kas. De overlieden hadden toezicht op de leerlingen en zorgden voor het uitkeeren van ondersteuningen en het keuren der proefstukken. Niet alleen de ambachten, maar ook de handel was in het gildewezen opgenomen.

Na verschillende bijzonderheden uitvoerig medegedeeld te hebben, staat spreker vervolgens stil bij de oorzaken, die tot de geheele opheffing van het gildewezen hebben geleid. De vele gebreken, die de maatschappij in de vorige eeuw aankleefden, waren oorzaak dat men afdoende verbeteringen in het leven meende te moeten roepen, en ook het uitsluitingstelsel, dat der gilden eigen was, moende te moeten opheffen.

Het eerst werd in Frankrijk op last van koning Lodewijk XVI een onderzoek ingesteld naar de middelen tot verbetering der volkswelvaart, waarvan het gevolg was, dat de opheffing van het gildewezen in de Fransche hoofdstad werd afgekondigd. Een merkwaardig pleidooi tegen het geheele stelsel werd door den staatsman Turgot voor die opheffing geleverd. Kort daarop volgde de afschaffing door geheel Frankrijk en in 1798, toen ons land zoo ruimschoots deelde in de troebelen, die Frankrijk beroerden, moesten ook de gilden het hier misgelden, en volgde hunne opheffing.

Nadat spreker aldus het gildewezen in zijn geheel den toehoorders voor den geest had gehaald, stond hij nog stil bij de verschillende pogingen, die in het werk waren gesteld om de goede eigenschappen, welke het gildewezen bleek te bezitten, weder in werking te brengen. Men begon in te zien dat, niettegenstaande de vele gebreken, die het gildewezen aankleefden, het toch ook veel goeds bevatte.

Reeds in 1806 kwamen Graaf van Soden en in denzelfden tijd de hoogleeraar Jacob met een voorstel voor den dag om de genootschappen der gilden weder op te richten en een ieder onder overlegging van een proefstuk daarbij toe te laten; hij voegde hieraan tevens toe, dat elkeen tot zoovele gilden kon toetreden als waartoe hij de bekwaamheden bezat.

De gilden werden dus gemist, hetgeen ook blijkt dat in 1818 door het Zeeuwsch Genootschap van Wetenschappen een prijsvraag over dit onderwerp werd uitgeschreven, die, door Prof. Tydemann beantwoord, met den gouden eereprijs werd bekroond.

Ook door de Academie van Schoone Kunsten te Brussel werd in 1827 een prijsvraag uitgeschreven, tot onderwerp hebbende: »Onderzoek naar de vestiging en geschiedenis der gilden".

Later werden nog van verschcidene kanten pogingen in het werk gesteld den bestaanden toestand te verbeteren, overtuigd als men was, hoever het ambacht gezonken en hoezeer de kunstuiting daarin verminderd was. Spreker wees verder op de verschillende corporatiën, die pogingen hebben aangewend de eigenschappen der gilden weder in te voeren, doch gewijzigd naar den eisch van onzen tijd. Als resultaat hiervan kan men wijzen op een verbeterd ambachtsonderwijs, alsook op de pogingen om eene verbetering in de opleiding van leerlingen in het ambacht te verkrijgen, en op het aangaan van contracten tusschen patroons en leerlingen.

Verscheidene instellingen, als levensverzekeringen, ondersteuningskassen, enz. hebben in de tegenwoordige maatschappij de plaats der gildefondsen ingenomen.

Spreker sloot zijne lezing met eene vergelijking te maken tusschen de nieuwe stelsels en het oude, die z. i. niet in het voordeel van onzen tijd was, omdat het beheer uit de handen der vaklieden in die van particuliere maatschappijen is overgegaan; hij eindigde met den wensch, dat men de kroon thans ook op het werk zou zetten door die schoonste wet van het gildewezen ook weder voor onzen tijd in het leven te roepen, namelijk het afleggen der meesterproef. Daar, waar de regeering zich in deze zaak niet mengt, moeten de verschillende vereenigingen en maatschappijen de handen ineen slaan, om eene instelling weder in 't leven te roepen, die kan strekken tot verheffing van ambacht en ambachtsstand.

De Vice-voorzitter bedankte den heer Van Nieukerken namens de Vergadering voor zijne interessante lezing.

Daarna deed de heer Servaas van Rooijen het voorstel eene buitengewone vergadering te beleggen om, in vereeniging met andere corporatien, dit hoogstbelangrijk onderwerp nader te bespreken.

MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST

Afdeeling 's-Gravenhage.

Vergadering van 11 November 1887.

Nadat door den Voorzitter op de wijzigingen in de wet gewezen en een nieuw lid met algemeene stemmen aangenomen was, werd door het lid J. J. van Nieukerken eene lezing gehouden, getiteld: »Overzicht van het gildewezen; wat is daarvan bruikbaar in onzen tijd?" Voor het verslag dezer lezing verwijzen wij naar het verhandelde in de vergadering der Vereeniging Arti et Industriae, in dit nommer opgenomen.

Afdeeling Leeuwarden.

Vergadering van Vrijdag 11 November 1887.

Na de lezing der notulen bracht de Voorzitter, alvorens tot de behandeling van de punten der agenda over te gaan, de bij het Bestuur ingekomen vraag ter tafel: »Bestaat er ook een middel om een vóór enkele maanden, door te veel olien bedorven gevel de frissche kleur der steen en die der voegen weer te geven?" Verschillende middelen worden daartoe genoemd; het lid Van Wijngaarden brengt de door hem genomen proeven met het »paint remover" in herinnering, waarvan hij in de vergadering van 12 November 1886 de resultaten heeft medegedeeld; genoemd lid meent, dat dit materiaal den steller der vraag het gewenschte middel aan de hand doet.

Hierop was aan de orde de behandeling van het in de vorige bijeenkomst uitgebracht rapport, betreffende de door verschillende corporaties gewenschte wijzigingen in de Algemeene Voorschriften; na eene zeer geanimeerde discussie, waaraan verschillende leden deelnamen, zoowel wat de onderdeelen als de strekking betrof, werd met eenparige stemmen de conclusie aangenomen, om bij het Bestuur der Maatschappij aan te dringen, dat door genoemd lichaam, als daarvoor bij uitstek aangewezen door de verschillende krachten, die daarin zijn vertegenwoordigd, het initiatief worde genomen om speciaal voor burgerlijk-bouwkundige werken algemeene voorschriften daar te stellen, die door eene Commissie uit de leden der Maatschappij kunnen worden geformuleerd en waarin belanghebbenden van beide partijen zijn vertegenwoordigd.

Daarna wordt het woord gegeven aan het lid Kramer, die »de kunst in onze huizen" wenscht te behandelen. Spreker begint met erop te wijzen, dat de uiterlijke vorm van onze woonhuizen veelal afhangt van wettelijke voorschriften omtrent rooilng, hoogte enz. en van de omgeving, waarin zij worden geplaatst, terwijl het inwendige meer onze persoonlijke inzichten weergeeft, zelfs zóó, dat inrichting en stoffeering van invloed zijn op onze meening omtrent den bewoner, omdat, behalve op de eerste voorwaarden betreffende ruimte en saniteit, daarbij gelet moet worden op den smaak en de bijzondere behoeften van den bewoner, in overeenstemming met zijne afkomst, middelen en relatien. Vervolgens toont spreker de verschillende wijzen van inwendige decoratie aan, die gesplitst wordt in vaste versiering, welke aan de architectuur van het huis is verbonden, en mobiele versiering, die meer den smaak der bewoners weergeeft; vorm en kleur moeten daarbij samengaan.

Vervolgens wordt het groote verschil van verkregen effect aangewezen door het gebruik van de horizontale of verticale lijn en de gebroken lijn, ook bij het plaatsen van meubelen en ornementen, waarna ten slotte de wijze van lichttempering, de groote invloed van den vorm van het vertrek en de keuze der kleuren, zoomede de plaatsing van spiegels enz. en de stijlvormen der meubelen behandeld worden.

Door tal van platen en teekeningen lichtte spreker de verschillende punten zijner voordracht toe, die met belangstelling werd gevolgd en waarvoor hem bij monde van den Voorzitter de dank der Vergadering werd gebracht.

BOUWKUNST EN VRIENDSCHAP.

Vergadering van 17 November 1887.

Omtrent de gehouden bijeenkomst van leden der Maatschappij tot bevordering van Nijverheid, de Afdeeling Rotterdam van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst, de Vereeniging Bouwkunst en Vriendschap en de Vereeniging voor Fabrieks- en Handwerksnijverheid, wordt door den Secretaris verslag uitgebracht. Het onderwerp der bespreking was »de rookvrije verbranding", waarvan wij in dit nommer een afzonderlijk verslag geven.

Daarna trad de heer C. B. Posthumus Meijjes, architect te Amsterdam, op, om zijne »reisindrukken uit Italie" mede te deelen, opgedaan op eene in den afgeloopen zomer gedane reis.

Het is niet wel mogelijk van deze even zaakrijke als uitvoerige voordracht het meest belangrijke in een beknopt resumé weer te geven. Aan de beschrijving van den indruk, die natuur en kunst in Noord- en Midden-Italie op den reiziger maakte, paarde spreker een soms zeer uitvoerige beschrijving en mededeeling van geschiedkundige bijzonderheden van een tal van kerken met hare klokketorens en campo-santo's, wereldlijke en particuliere gebouwen, die te Milaan, Pavia, Genua, Pisa, Florence, Rome en Venetie worden aangetroffen; hij vergat daarbij niet hetgeen nog van het oude Rome bestaat in herinnering te brengen en de grootsche havenwerken van Genua te vermelden. Spreker verduidelijkte zijne voordracht door het doen rondgaan eener uitgebreide collectie op flinke schaal genomen photographische afbeeldingen van de voornaamste der besproken bouwwerken. De talrijke hoorders betuigden dan ook door luide toejuiching den spreker hunne ingenomenheid met zijne verhandeling.

De heer Henri Huinck stelde ter besichtiging eenige monsters van hout, met kalkolith bestreken, en waarover gevernist en geschilderd. Door het eenmaal bestrijken met kalkolith worden de poriën van het hout gevuld, waardoor reeds de eerste daarover aangebrachte verflaag goed dekt; daardoor wordt dit verfwerk veel goedkooper dan het op de gewone wijze behandelde. Een enkele vernislaag, over het kalkolith aangebracht, doet de kleurschakeringen in het hout op eene verrassende wijze uitkomen en veroorzaakt daardoor een zeer aangenamen indruk, waardoor deze bewerking in veel gevallen boven het gebruiken van blank hout te verkiezen is. Kalkolith, door vernis of verf gedekt, is voor den invloed van vocht gevrijwaard.

ROOKVRIJE VERBRANDING.

Dit belangrijke onderwerp werd den 16 November l.l. in het lokaal »Irene" te Rotterdam behandeld in eene vergadering, bijeengeroepen door het Departement Rotterdam der Nederlandsche Maatschappij van Nijverheid, de Afdeeling Rotterdam van de Maatschappij tot bevordering der Bouwkunst, de Vereeniging Bouwkunst en Vriendschap en de Vereeniging voor Fabrieks- en Handwerksnijverheid. De heer M. Symons, civiel-ingenieur, leidde de discussien in met eene beschouwing over de verspilling van brandstof, die onafscheidelijk gepaard gaat met niet-rookvrije verbranding, en over de verontreiniging van den dampkring door honderdduizenden schoorsteenen. Het ideaal om dien toestand te verbeteren zou natuurlijk zijn het verbod om de schoorsteenen voor iets anders te laten dienen dan voor trekking, zoodat voortaan geen »zwarte vlag" meer aan een schoorsteen zou mogen gezien worden. Volgens spreker zou niets gemakkelijker zijn dan zoo'n toestand in het leven te roepen. Hij gaf aan de Maatschappij tot bevordering der Bouwkunst de eer het initiatief in deze belangrijke zaak te hebben genomen en wel op uitnoodiging van den heer De Haan. In hoeverre het nu mogelijk zou blijken om een verbodsbepaling, in deze ook voor stoomschepen en heimachines, in 't leven te roepen, laat hij ter zijde. Voor stoomschepen zou eene internationale regeling moeten gemaakt worden, maar voor heimachines is te Amsterdam het branden van cokes met succes voorgeschreven, hetgeen vooral te waardeeren is voor bewoners van nieuwe wijken, waar gedurig wordt bijgebouwd, zoodat deze bewoners soms jaren lang dien last ondervinden. Het is met deze zaak als met eene ziekte, waarvan de dokter de oorzaak moet opsporen en de diagnose vaststellen. De oorzaak is hier ongetwijfeld: slechte brandstof, en de kwaal bestaat in het roekeloos verbranden van brandstof. En het is niet alleen een plicht van zuinigheid, maar bovenal van gezondheid en zindelijkheid, die ons moet bezielen om het vraagstuk der rookvrije verbranding zoowel voor particulieren als industrieelen tot oplossing te brengen.

En de middelen liggen voor de hand: men behoeft n.l. slechts cokes of gas te branden. Spreker noemt vier soorten van rookaanbrengers: 1°. de vuurhaarden van de schoorsteenen, 2°. de stoomschepen op stroom, 3°. de verplaatsbare stoommachines, zooals spoor- en tramlocomotieven, stoomheimachines en locomobilen in het algemeen, 4°. de woonhuizen. Stel voor een stad als Rotterdam, 30,000 huizen en 4 schoorsteenen per huis, dit maakt 120,000 schoorsteenpijpen. Nu is bij de wet van 1875 bepaald, dat verlof moet worden aangevraagd voor het bouwen van fabrieken enz., maar wat beteekent het voorschrift om een schoorsteen 25 meter hoog te maken? De stofdeeltjes vallen immers toch neer; zij verspreiden zich in een grooteren kring, naarmate de schoorsteen hooger is. Maar de lucht wordt er in elk geval door verontreinigd; waarom toch is men overal in de weer om zuiver water te verkrijgen en niet om zuivere lucht in te ademen? Lucht *moet* iedereen inademen; zij moet dus zoo zuiver mogelijk zijn. Daarom zijn gasvuren zeer aanbevelenswaardig, want deze geven geen rook. Voor stoomschepen zou eene internationale regeling kunnen vaststellen, dat cokes als brandstof werden gebruikt. Ook zou het gebruik van cokes in de woonhuizen reeds eene belangrijke schrede in de goede richting zijn. Cokes vatten wel moeilijk vlam, maar zij geven veel warmte en ontegenzeglijk geeft het branden van gas velerlei gemak.

Het gas voor verwarming is echter te duur; daarom bestaat te Brussel het systeem om het gas overdag goedkooper dan 's avonds te leveren. Op 1 Januari 1885 waren er 951 en aan het einde van dit jaar 2800 abonnenten; het verbruik bedraagt over dag één zevende gedeelte van dat des avonds. De gasmeters in Brussel werken op twee verschillende drukkingen en hebben 2 wijzerplaten. Een der leden maakte de opmerking, dat het voordeel, voor de *verwarming*, des avonds ophoudt, zoodra de grootere drukking, voor de *verlichting*, begint, hetgeen de inleider toestemde. Ook herinnert hij aan het in Duitschland veel gebruikt wordende watergas, gestookt uit cokes. Het is niet lichtgevend, tensij het door magnesiadraden wordt geleid en zulk gas kost 2 cents per M³ Ten slotte beveelt de inleider centrale verwarming aan, waardoor een geheel huis met gangen en trappen met een enkel hectoliter cokes per dag kan verwarmd worden. Hierbij spaart men de plaatsruimte, die anders ingenomen wordt door schoorstoenen, haarden, kachels en verdere benoodigdheden, terwijl de bediening zeer weinig tijd en toezicht vordert. De Gemeente kan hier voorgaan, want onbegrijpelijk is 't, dat in een Raadhuis, Museum en dergelijke gebouwen, die een aantal zalen en vertrekken inhouden, even zoovele schoorsteenen zich bevinden, die ieder afzonderlijke bediening noodig maken, veel vuil in de vertrekken door de kachels enz. teweegbrengen, het brandgevaar verhoogen enz. Weg dus met den kolenbak; zulk een voorwerp moest althans niet bij een Gemeentebestuur in gebruik zijn.

De heer Salomons, Directeur van de Imperial Continental Gas Association te Rotterdam, is 't eens met den inleider, dat de vraag: hoe rookvrije verbranding verkregen kan worden, beantwoord moet worden door: gas en cokes. Proeven hebben in Engeland doen zien, dat cokesvuren meer stoom teweegbrengen dan steenkolen. Alléén dient de inrichting van den vuurhaard eenigszins gewijzigd te worden. Het gas kan vooral in de keuken voordeel opleveren, want de tijd voor de bereiding is korter, de smaak beter, de bereidingswijze zeker en geheel afhankelijk van de hitte, die men eensklaps kan verhoogen en verminderen. Hij beveelt ook het watergas aan, vooral voor fabrieken en voor motoren, waardoor vele stoommachines konden vervallen. Steenkolen geven dikwijls verstoppingen in de kanalen der vuurhaarden. Hij erkent, dat gasverwarming duurder is, maar dit weegt op tegen vele voordeelen. De heer Fol deelt als zijne ervaring op het gebied van gasverwarming mede, dat hij in een Fletcher's-gashaard een halve M³ gas per uur verstookt. Hij bezit thans 3 gashaarden, die hij successievelijk heeft gekocht, omdat ze hem zeer voldeden, vooral doordien er aan die haarden een afvoerbuis is, die in een schoorsteen uitkomt, terwijl een sleutel het te groote warmteverlies regelt. Hij acht een gasvuur vooral daár voordeelig, waar tapijten, meubelen, gordijnen, plafonds, papier, teekeningen en dergelijke gemakkelijk te beschadigen voorwerpen aanwezig zijn, en door het gemakkelijk ontsteken, temperen en dichtdraaien voorkomt men het gevaar, den last, het ruimteverlies, de stof en de kosten, die onafscheidelijk zijn verbonden aan het vuuraanmaken, poken of rakelen, plaatsen van kachels, kolenbakken, haardstellen, enz., het aanhoudend borstelen en schoonmaken van kleeden en meubelen, verven, witten, wasschen van gordijnen enz. Op grond van een en ander beweert hij, dat in salons, toekenkamers en dergelijke vertrekken gasvuren voordeelig zijn, vooral door de indirecte voordeelen, die zij opleveren.

Een der aanwezigen beveelt aan het branden van chemische houtskolen, die, met andere stoffen vermengd, in den vorm van briquetten, veel nut bewijzen en geen rook ontwikkelen. De heer Bekking heeft niet zulke gunstige resultaten van gasvuren en betreurt 't, dat de prijs te hoog is (te Rotterdam 7 cent per M³). De heer Plate gelooft niet, dat er dwang zou kunnen uitgeoefend worden om den industrieelen te beletten steenkolen te gebruiken. Het eigenbelang moet hun aantoonen, waarom zij geen steenkool moeten bezigen; hij vraagt, hoe het gas onder de ketels gebracht moet worden om groote massa's stoom voort te brengen.

De heer Salomons zegt, dat de heer Plate den inleider verkeerd heeft begrepen. De industrieelen moeten hun eigen gas maken (of watergas aanwenden) en generatoren, die de steenkolen in gas omzetten, zijn daartoe noodig. Ook bestrijdt hij de meening, dat het gas met lucht vermengd moet worden. Het gas kan zeer volkomen verbranden, zonder dat 't met lucht vermengd wordt. Voorts betoogt hij het nuttige om aan gashaarden een afvoerbuis naar beneden te maken, ten einde het neerslaan van den waterdamp te beletten, die soms in de afvoerbuizen lekken doet ontstaan, vooral wanneer de lengte van de buis groot en een gedeelte horizontaal is. Ook merkt hij op, dat wanneer het gas voor de verwarming te goedkoop werd, er een groote overproductie van cokes zou komen, waardoor dan weder dat verlies den prijs van het gas zou omhoog voeren.

De heer De Haan acht 't bezwaarlijk om te veroedenen, dat alle brandstof rookvrij moet zijn en vraagt, welke ondervinding men dienaangaande te Londen heeft opgedaan. De heer Hischemöller beveelt antracietkolen aan, omdat deze geen rook geven; cokes acht hij te duur, daar 1½ HL. gelijkstaan met 1 HL. steenkolen, hetgeen echter de heer Salomons tegenspreekt door op 't verschil in gewicht tusschen cokes en steenkolen te wijzen.

De heer Houwens (firma Rietschoten & Houwens) zegt, dat de meeste vuurhaarden onoordeelkundig worden aangelegd en de ketels niet goed worden ingemetseld. Hij heeft dit zeer dikwijls ondervonden en bespreekt verder de beide Rotterdamsche stoomgemalen, die een tijdlang beproefd hebben cokes te branden, maar toch weder tot steenkolen zijn teruggekeerd. De heer Salomons releveert, dat Siemens heeft aangetoond, dat bij verwarming geen vlam mag ontstaan. Deze ingenieur heeft ook een bijzonder systeem van ketelbemetseling, waarbij de vlam nergens den ketel raakt. De heer Symons antwoordt nog den heer De Haas, dat te Londen 11 gemeenten autonomisch naast elkander staan, zoodat daar geen eenheid is te verkrijgen, maar in Dresden bestaat eene verordening, waarvan aan iedere woning een exemplaar kosteloos is uitgereikt. Ook wijst hij op de groote kosten voor de Gemeente om de asch op te halen, waarvoor menschen, paarden, wagens, stallen, bergplaatsen enz. noodig zijn. In de Rijnprovincien, waar men afval van cokes bijna voor niets kan krijgen, wordt veel watergas gemaakt.

Alsnu stelt de heer Symons voor het bureau, samengesteld uit de Besturen der vier Vereenigingen, permanent te verklaren, teneinde het gesprokene nader te overwegen, een onderzoek in te stellen en daarvan casu quo later aan de gecombineerde Vergadering te rapporteeren. Na een woord van dank voor de talrijke opkomst, sluit de Voorzitter de vergadering.

BUITENLANDSCHE BERICHTEN.

(A. et A.) Naar de *Deutsche Bauzeitung* bericht, heeft ook de derde prijsvraag voor een paleis van justitie te Rome nog niet tot een eindresultaat geleid.

De Jury, bestaande uit den Minister van Justitie als Voorzitter en de architecten Scala van Venetie, Tagliaferri van Brescia, Partini van Siena, Micheli van Pisa, Schioppa van Napels

en Gui, Sacconi en Viviani van Rome, heeft uit de zeven bij den laatsten wedstrijd gekozen ontwerpen, die van Prof. Ernesto Basile te Rome en van Prof. Guglielmo Calderini te Perugia als de besten erkend en den vervaardigers opgedragen, uiterlijk 28 November a. s., definitieve ontwerpen in te zenden. Dit zal dus de vierde prijskamp zijn; hopen wij, dat deze nu eindelijk tot eene volledige bekroning en tot de keuze van den bouwmeester zal voeren. De einduitslag zal later vermeld worden.

(A. et A.) Betreffende het bericht, dat in de vorige week in de bladen voorkwam, als zouden in de remise van een landgoed, in de nabijheid van Moskau, cartons ontdekt zijn van schilderijen van Rafael, wordt uit Berlijn aan de *Illustr. Zeitung* geschreven, dat deze, zooals reeds bij eene vroegere „ontdekking" gebleken was, niet echt zijn, doch door de vroegere bezitster, gravin Jaquschinsky, als kopieën in Stockholm zijn gekocht.

(A. et A.) In de vorige maand werd te Konstantinopel de eerste kunsttentoonstelling van de sedert 1882 aldaar bestaande *Ecole des Beaux Arts* geopend. Zij bevat c^a 100 nummers, grootendeels van Turksche kweekelingen dier inrichting en verdeeld over schilderkunst, beeldhouwkunst en architectuur. Vooral de bouwkunstige ontwerpen moeten zeer interessant zijn.

(A. et A.) Te Weenen is, door samenwerking van kunstenaars en vermogende kunstvrienden, een internationaal *Künstlerheim* gesticht.

Het doel der stichting is tweeledig: men stelt zich voor om, 1°. door overal verspreide correspondenten de belangen der kunstenaars, door den verkoop van werken enz., voor te staan, en 2°. om een fonds te stichten, ten einde bij ziekte of ouderdom aan de leden onderstand te verleenen.

De middelen worden bijeengebracht door drie categorieën van leden, te weten: stichters, donateurs en contribueerende leden.

De Vereeniging heeft zich gevestigd in de Schleifmühlgasse 8 en men vleit zich, dat deze stichting niet alleen de amicale geest onder de Weener kunstenaars zal aankweken, doch ook dat de lokalen een welkom *pied à terre* zullen worden voor de vele vreemde kunstenaars, die Weenen bezoeken.

— De ontwerpen voor aanplakbiljetten, diploma's en medailles, evenals de teekeningen voor de in den tuin op te richten gebouwen, welke gezonden werden aan het Uitvoerend Comité van de groote tentoonstelling, in 1888 te Brussel te houden, zijn tentoongesteld in een der zalen van het hotel, Paleizenstraat 22, te Brussel.

In het laatst van deze maand zal de uitslag bekend worden.

BINNENLANDSCHE BERICHTEN

's-GRAVENHAGE. Deelden wij in de voorgaande week mede, dat weldra een vergelijkend onderzoek naar de bekwaamheid der candidaten, naar de betrekking van adspirant-ingenieur van den Waterstaat dingende, zou worden ingesteld, thans kunnen wij berichten, dat de commissie, bij Koninklijk besluit van 16 November jl. N°. 16, is samengesteld uit de heeren:

P. Caland, hoofdinspecteur van den Waterstaat, als Voorzitter;
G. van Diesen, hoofdingenieur voor de rivieren;
A. van Hooff, hoofdingenieur, belast met den algemeenen dienst van den Waterstaat;
Dr. G. J. Legebeke, hoogleeraar aan de Polytechnische school te Delft;
Dr. C. A. Scheltema, hoogleeraar aan de Polytechnische school te Delft;
W. T. Koster, administrateur bij het Ministerie van Waterstaat, Handel en Nijverheid;
P. H. Kemper, ingenieur van den Waterstaat te Utrecht;
A. Keurenaer, ingenieur van den Waterstaat te Hoorn, tevens Secretaris.

— De Regeering heeft voorgesteld *f* 7000 subsidie toe te kennen voor de nationale tentoonstelling van kunstnijverheid, in 1888 te 's-Gravenhage te houden.

— Bij Koninklijk besluit is met ingang van 1 Januari 1888 aan Jhr. C. A. E. A. van Panhuijs, op zijn verzoek, eervol ontslag verleend als Rijkscommissaris bij de Maatschappij tot exploitatie van Staatsspoorwegen, met dankbetuiging voor de door hem in die betrekking den lande bewezen diensten.

— Bij beschikking van den Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid zijn, met ingang van 1 December 1887: *a.* bevorderd: tot opzichter van den waterstaat 2de klasse S. Klaassen, thans opzichter 3de klasse; tot opzichter van den waterstaat 3de klasse J. de Vries, thans opzichter 4de klasse; *b.* is benoemd tot opzichter van den waterstaat 4de klasse F. E. Artes, te Dordrecht.

ASSEN. Door Provinciale Staten van Drente werden de minima en maxima der bezoldiging van het vast personeel voor den Provincialen Waterstaat vastgesteld als volgt: Voor den hoofdingenieur van *f* 2000 tot *f* 3000; voor den hoofdopzichter van *f* 1000 tot *f* 1400; voor den opzichter van *f* 800 tot *f* 1200; voor den bureau-ambtenaar *f* 400 tot *f* 700.

SCHIEDAM. Voor de vacante betrekking van architect der gemeente hebben zich 99 sollicitanten aangemeld.

— Wij vernemen, dat op de voordracht van ingenieur van Delfland staan de heeren W. de Man en jhr. O. J. A. Repelaer van Driel.

— Bij Koninklijk Besluit is aan eene commissie een onderzoek opgedragen naar de wenschelijkheid eener wijziging van de bepalingen tot voorkoming van aanvaringen op de rivieren; tot leden dier commissie zijn benoemd de heeren H. S. J. Rose, inspecteur van den Waterstaat in de 2e inspectie, tevens Voorzitter; W. F. Leemans, hoofdingenieur van den Waterstaat te Rotterdam; J. Spanjaard, kapitein ter zee tit., te Vlissingen; A. de Bruyne kapt.-luit. ter zee tit. te Rotterdam, tevens Secretaris; Mr. W. A. Baron van Verschuer, raad-adviseur bij het Departement van Waterstaat; Mr. E. N. Rahusen, adv. en disp. te Amsterdam; Aug. M. Hendrichs, lid van de Kamer van koophandel en fabr. te Amsterdam; J. P. N. Lacardi, lid van de Kamer van koophandel en fabr. te Rotterdam; U. O. de Jong, lid van het hoofdbest. der schippersvereeniging *Schuttevaer*; en C. F. Cramer, Secretaris der Vereeniging tot behartiging van de stoomvaartbelangen in Nederland.

VACANTE BETREKKINGEN.

Bij den Provincialen waterstaat in Gelderland zal worden benoemd een opzichter der 3e klasse op eene jaarwedde van *f* 1200 en vergoeding van reis- en verblijfkosten. Inzending van verzoekschrift met stukken van aanbeveling vóór 1 December e. k. aan Gedeputeerde Staten.

— Aan de stedelijke gasfabriek te Leiden wordt verlangd een opzichter der straatverlichting op eene jaarwedde van *f* 800. Aanmelding in persoon bij den Directeur vóór of op 25 November e. k.

ADVERTENTIEN.

Bouwterrein te VENLOO.

Aan den Roermondschen weg zijn eenige **goed gelegen BOUWTERREINEN** te koop, zeer geschikt voor den bouw van heerenhuizen.

Te bevragen bij den Mr. Timmerman H. VAN GASSELT, te *Venlo*.

DE LINT & C°.

Oostzeedijk **248**, *Rotterdam.*

VLOER- en WANDTEGELS,

TROTTOIR-, CEMENT- EN IJZERSTEENTEGELS.

Groote voorraden.

PHOTOLITHOGRAPHIE, PHOTOZINCOGRAPHIE en Stéréotype-Inrichting van G. J. THIEME, te Arnhem.

De ondergeteekende vestigt de aandacht op zijne inrichting voor **Photolithographie**, bijzonder geschikt voor de reproductie van **Plans, Teekeningen** enz. van HH. Architecten en Bouwkundigen; op die voor **Photozincographie** voor de reproductie van **Platen en Gravures**, ook van **Teekeningen** voor Boekwerken enz. ten dienste van HH. Uitgevers en op zijne **Stéréotype-Inrichting** voor HH. Drukkers, alles tot de minste prijzen.

Prospectussen met proeven van bewerking, worden op *franco* aanvrage gratis toegezonden.

G. J. THIEME.

Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen.

Aanbesteding

(VERNIEUWINGSFONDS).

Op **Dinsdag den 6^den December 1887**, des namiddags ten 2 ure, aan het Centraalbureau der Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen bij de Moreelse Laan te *Utrecht*, van:

Bestek N°. 120.

Leveren en inkopen van eikenhouten dwarsliggers, in tien perceelen, ten behoeve van het Vernieuwingsfonds der Staatsspoorwegen.

De besteding geschiedt volgens art. 12 van het bestek.

Het bestek ligt van den 18^den November 1887 ter lezing aan het Centraalbureau bij de Moreelse Laan en aan het bureau van de Heeren Sectie-Ingenieurs L. J. DE SONNAVILLE te *Groningen*, W. J. KLERK DE REUS te *Meppel*, M. J. VAN DUIJL te *Zutfen*, F. SASSEN te *Nijmegen*, H. E. BEUNKE te *Breda*, W. HOEUFFT te *Rotterdam* en H. VAN DER KUN te *Venlo* en zijn op *franco* aanvraag (per brief) aan genoemd Centraalbureau (Afd. Weg en Werken) te bekomen, tegen betaling van *f* 0.50 per stuk.

Inlichtingen worden gegeven aan het Centraalbureau (Afd. Weg en Werken).

Utrecht, den 16^den November 1887.

Hollandsche IJzeren SPOORWEG-MAATSCHAPPIJ.

Aanbesteding.

Op **Maandag den 5^den December a. s.**, des namiddags ten twee ure, zal in Kamer N°. 46 van het Central Administratiegebouw der Maatschappij aan het Droogbak te *Amsterdam* worden **aanbesteed** volgens bestek N°. 415.

Het maken van den onderbouw, en het maken, leveren en opstellen van den bovenbouw eener draaischrijf van 13.50 M. middellijn op het stations emplacement den Haag, in twee perceelen.

Raming *f* 3200 perceel een. en *f* 4200 perceel twee.

Bestekken met teekening zijn tegen betaling van *f* 1.50 per exemplaar te verkrijgen aan het Bureau van den Ingenieur van den Weg, Kamer 154 van bovengenoemd Administratiegebouw, alwaar ook inlichtingen zijn te verkrijgen.

Aanwijzing zal geschieden, als in het bestek is bepaald. *De Administrateur.*

Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen.

AANBESTEDING

(VERNIEUWINGSFONDS).

Op **Dinsdag den 6^den December 1887**, des namiddags ten 2 ure, aan het Centraalbureau der Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen bij de Moreelse Laan te *Utrecht*, van:

Bestek N°. 108.

Leveren en inkopen van platte eikenhouten dwarsliggers, in vier perceelen, ten behoeve van het Vernieuwingsfonds der Staatsspoorwegen.

De besteding geschiedt volgens art. 12 van het bestek.

De bestekken liggen van den 18^den November 1887 ter lezing aan het Centraalbureau bij de Moreelse Laan en aan het bureau van de Heeren Sectie-Ingenieurs H. E. BEUNKE te *Breda*, W. HOEUFFT te *Rotterdam* en H. VAN DER KUN te *Venlo* en zijn op *franco* aanvraag (per brief) aan genoemd Centraalbureau (Afd. Weg en Werken) te bekomen, tegen betaling van *f* 0.50 per stuk.

Inlichtingen worden gegeven aan het Centraalbureau (Afd. Weg en Werken).

Utrecht, den 16^den November 1887.

Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen.

Aanbesteding.

Op **Dinsdag den 29sten November 1887**, des namiddags ten 2 ure, aan het Centraalbureau der Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen bij de Moreelse Laan te *Utrecht*, van:

Bestek N°. 471.

Het maken van drie SEINHUIZEN op het station Roosendaal.

De besteding geschiedt volgens § 79 van het bestek.

Het bestek ligt van den 18^den November 1887 ter lezing aan het Centraalbureau bij de Moreelse Laan en aan het bureau van den Heer Sectie-Ingenieur H. E. BEUNKE te *Breda* en is op *franco* aanvraag (per brief) aan genoemd Centraalbureau (Afd. Weg en Werken) te bekomen, tegen betaling van *f* 0.50.

Inlichtingen worden gegeven aan het Centraalbureau (Afd. Weg en Werken).

De aanwijzing op het terrein zal geschieden den 24sten November 1887 ten 11 ure, des voormiddags.

Utrecht, den 16^den November 1887.

Provinciale Waterstaat VAN FRIESLAND.

AANBESTEDING.

Op **Dinsdag, den 29sten November 1887**, des namiddags ten een ure, zal in het gebouw van het Provinciaal Bestuur te *Leeuwarden*, overeenkomstig §§ 434 en 435 der A. V., bij *enkele inschrijving* worden **aanbesteed**:

De Doorsnijding van den Rijksstraatweg bij AKKRUM en het maken van eene Draaibrug, Wachterswoning en bijkomende werken.

Raming *f* 28175.

Het bestek ligt ter lezing in voormeld gebouw. Gezegelde formulieren voor inschrijvingsbiljetten zijn tegen betaling van 25 en bestekken tegen betaling van *f* 1.50 op het bureau van den Prov. Hoofdingenieur verkrijgbaar.

Nadere noodige aanwijzing wordt gedaan op 28 November e. k. des voormiddags 11.5 ure te *Akkrum*.

Voorts zijn nadere inlichtingen te bekomen bij den Hoofdingenieur van den Provincialen Waterstaat te *Leeuwarden*.

Leeuwarden, 15 November 1887.

De Commissaris des Konings in de Provincie Friesland,
VAN HARINXMA THOE SLOOTEN.

Stoomfabriek van gedreven en geslagen ZINK- en KOPERWERKEN.

KLIJN, TISSOT & C°.

Amsterdam. Nieuwe Teertuinen 16.

Vervaardigen **Ornamenten** naar elk ontwerp of teekening. Inrichting voor het **galvaniseeren** van ijzer. Etalage van verschillende monsters op de Permanente Tentoonstelling van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst *Amsterdam*.

Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen.

AANBESTEDING

(VERNIEUWINGSFONDS).

Op **Dinsdag den 6^den December 1887**, des namiddags ten 2 ure, aan het Centraalbureau der Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen bij de Moreelse Laan te *Utrecht*, van:

Bestek N°. 106.

Levering van stalen tandplaten met klemwiggen, in twee perceelen, ten behoeve van het Vernieuwingsfonds der Staatsspoorwegen.

De besteding geschiedt volgens art. 16 van het bestek.

Het bestek ligt van den 18^den November 1887 ter lezing aan het Centraalbureau bij de Moreelse Laan en aan het bureau van de Heeren Sectie-Ingenieurs H. E. BEUNKE te *Breda*, W. HOEUFFT te *Rotterdam* en H. VAN DER KUN te *Venlo* en is op *franco* aanvraag (per brief) aan genoemd Centraalbureau (Afd. Weg en Werken) te bekomen, tegen betaling van *f* 0.50 per stuk.

Inlichtingen worden gegeven aan het Centraalbureau (Afd. Weg en Werken).

Utrecht, den 16^den November 1887.

H. & J. SUYVER,

FABRIKANTEN VAN

STOOMKETELS EN WERKTUIGEN,

op de Intern. Tentoonstelling te *Amsterdam* 1883 bekroond met

ZERE-DIPLOMA (hoogste onderscheiding).

Hollandsche Tuin en Zeepsard, Bickerstraat AMSTERDAM.

Vloeibare O. I. Inkt

in **prima** qualiteit. Algemeen **met goed succes** in gebruik. Voorradig in het Magazijn van teekenbenoeften voor Bouwkundigen van

Th J. DOBBE en ZOON — Utrecht.

Bekroond: Dusseldorp 1880. Weenen 1880. — **Gouden Medaille** Amsterdam 1883. — **Bekroond:** Frankfort a/M. 1881. Amsterdam 1882.

JOHANN ODORICO, Frankfort a/M.

FABRIEK VAN

Marmermozaïek en Terrazzo-vloeren, Glasmozaïek, Kunstmarmer en Cementuitvoeringen.

Succursales. **Amsterdam, Weenen, Londen, Boston.**

Opgericht 1830.

Eenig vertegenwoordiger voor *Nederland*

FERD. ENGERS, Amsterdam, Heerengracht, bij de Oude Spiegelstraat n°. 335.

STOOMFABRIEK VOOR TIMMERWERK,

GEBR. VAN MALSEN. – Den Haag.

Vuren-, Grenen-, Eiken-, Noten- of Mahoniehouten Lijsten. Profielen naar verkiezing. **Deuren, Ramen Lambriseeringen, Deurbekroningen en complete Betimmeringen** in alle houtsoorten, worden op bestelling in korten tijd geleverd, van goed gedroogd hout. **Beeldhouwwerk in hout. Versiering van deuren, lijsten en geheele vertrekken** met **carton pierre**, volgens teekeningen. **Eikenhouten, Teakhouten** en andere **blanke Buitendeuren. Schooltafels, Parketvloeren, Intarsias**, enz.

B. HOLSBOER. - Arnhem.
Leverancier van Z. M. den Koning.
Fabriek en Magazijn van Instrumenten voor wetenschappelijk gebruik.
Bekroond voor Waterpas-, Hoekmeet- en andere instrumenten
met Zilver 1868, 1881, 1883 (Internat. Tentoonst.)
Hoogste onderscheiding 1879.
EQUERRES, MEETKETTINGEN, BRIEF- en PAKKETBALANSEN, enz. enz.
BAKENS, ROTATIE- en INDUCTIE-TOESTELLEN, TELEGRAAF-APPARATEN, enz. enz.

BECKER & BUDDINGH. — ARNHEM.
KONINKLIJKE FABRIEK VAN
WATERPAS-
HOEKMEET-
en andere
INSTRUMENTEN,
voor INGENIEURS, ARCHITECTEN,
LANDMETERS, TEEKENAARS enz.
Geëmailleerd-ijzeren PEILSCHALEN,
WEEGWERKTUIGEN.

JAN VAN DER POT, Scheepmakershaven No. 3, Rotterdam.
KYANISEERFABRIEK.
Het **kyaniseeren** is het eenigste afdoende middel tegen **verrotting** en **zwam.** De bewerking geschiedt geheel **reuk-** en **kleurloos.** Desverlangd bijlevering van hout.
Prima Engelsche Portland-cement merk „Wallsend"
van uitmuntende kwaliteit en tegen concurreerende prijzen.
Duitsche Portland-cement merk „Dijckerhoff & Söhne".
Belgische kluit- en hydraulische kalk.
Billijke prijzen en vrachten.
Kunstgraniet systeem Petitjean.
Prospectussen en prijscouranten worden op aanvraag franco toegezonden.
Gelieve op voornaam en adres te letten.

NEUCHÂTEL ASPHALTE COMPANY LTD, LONDON.
Exploitatie der Mijnen van Val de Travers.
FABRIEK TE AMSTERDAM Beltweg No. 3.
TRADE MARK. VALDE TRAVERS
NATUURL. ASPHALT VAN VAL DE TRAVERS ZWITSERLAND.
Gecomprimeerde Asphaltwegen en dito Dorschvloeren.
Werken in Asphalt-Mastiek voor Trottoirs, Skating-Rinks, Moutvloeren, Kelders.
Kolf- en Kegelbanen, Winkel- en Magazijnvloeren, Gangen, Veranda's, Brug- en Dakbedekkingen, Beton-Fundeeringen, Stallen enz. enz. enz.
Zindelijk, Vochtwerend, Ondoordringbaar, Geraaswerend.
Asphalt speciaal tot wering van vochtige muren.
Voor inlichtingen omtrent het leggen van **Vloeren, Bedekkingen** enz. gelieve men zich te adresseeren aan het Kantoor der fabriek, Beltweg 3, *Amsterdam*, of bij den Heer H. G. KNOOPS C.Ozn., Beekstraat F. 62, te *Arnhem*.
De Directeur, W. PATON WALSH.

A. J. BACON & Co.
Ingenieurs, Aannemers van **Verwarming** en **Ventilatie, Gas-** en **Waterleidingen, Bouwmaterialen enz.**
BEKROOND met **Gouden, Zilveren** en **Bronzen Medailles.**
Overtoom No. 230, AMSTERDAM.
Inrichtingen voor openbare gebouwen, gestichten, woonhuizen, villa's, kantoren, enz.
Projecten en begrootingen worden kosteloos geleverd.

STAHLWERK „AUGUSTFEHN"
te AUGUSTFEHN.
Fabriceert als **Specialiteit:**
Bouten en Staal voor Baggermachines.
Uitsluitende vertegenwoordigers voor Nederland: **VAN DEN HONERT & PUNT,** Kalkmarkt 7, **Amsterdam.**

KLOOS & VAN LIMBURGH
ROTTERDAM.
EIGENAARS van BASALTGROEVEN
in RIJNPRUISSEN.
Agenten van de Maatschappij van Quensat, van de Hardsteengroeven der Maatschappij St. Georges en van de Bonner Portland-cement Fabriek.
Handelaars in Basalt, Hardsteen, Bruinsteen,
Faconval-, porphier- en basaltkeien.

BOUWKUNDE BOUWKUNDE
BOUWKUNDE BOUWKUNDE
BOUWKUNDE BOUWKUNDE
f **7.90** in plaats van *f* **21.20.**
BOUWKUNDE. Neen, neen, **neen!** gebeurd!
Een geheel nieuw prachtig werk over **Burgerlijke Bouwkunde,** pas verschenen, het fraaie werk van MOERE, **Burgerlijke Bouwkunde, constructie der onderdeelen van gebouwen.** Dit groote werk, vooral over trappen en inwendige bouworde, is voor een korten tijd verschenen en kostte *f* 21.20. Het bestaat uit een flink deel tekst of beschrijving, benevens een groot folio schuifportefeuille met 59 groote dubbele platen waarop ruim 1100 figuren met detailteekeningen en plattegronden duidelijk worden weergegeven.
De schrijver zegt: de constructieleer der onderdeelen van gebouwen beheerscht in hooge mate de duurzaamheid en de werken van elk gebouw, enz., en verder een boekwerk, dat de constructie van alle onderdeelen der gebouwen zoo volledig behandelt, dat het **werkman, baas, studeerende** en **architect in alle opzichten bevredigt.** Dit practisch, uitgebreid, nieuw bouwkundig werk, onmisbaar voor elk die met het bouwvak te maken heeft, verkoopen wij tijdelijk uit voor den ongeloofelijken spotprijs van slechts *f* **7.90.** De geheele voorraad van dit kolossaal architectonisch boek (de atlas in schuifportefeuille er bij) is slechts 162 exempl.', die, omdat het een der practische boeken is die er op dit gebied zijn, spoedig zullen zijn uitverkocht. Iedere Timmerman, elke studeerende, ieder particulier die met bouwkunde in aanraking komt, zal er schatten van nut uit kunnen putten. Spoed, spoed dus voor dit eenig nooit anders voorkomend aanbod. Uitsluitend bij **GEBR. COHEN,** te *Arnhem* of *Nijmegen*, tegen zending van een postwissel, waarop staat **Bouwkunde. Ad Notam.** Indien men *francs* toezending verlangt, kost dit, omdat het circa 5 kilo weegt, 25 cents extra. Hierop bij de toezending van den postwissel te rekenen, *f* 7.90 of *francs f* 8.15.

Gedrukt bij G. W. van der Wiel & Co., te Arnhem.

De Opmerker.
Orgaan van het Genootschap
ARCHITECTVRA ET AMICITIA
Weekblad voor Beeldende Kunst en Technische Wetenschap
A.M.W.

Redacteur-uitgever F. W. VAN GENDT JGz.
Adres voor Redactie en Administratie van het Weekblad en advertentiën: Bureau van *De Opmerker*, Driekoningenstraat 28, *Arnhem*.
Bureau der Redactie van *Architectura et Amicitia* JAN SPRINGER, H. G. JANSEN en A. REIJDING.
Stukken, deze Redactie betreffende, te adresseeren aan den heer A. REIJDING, Stadhouderskade 4, te *Amsterdam*,
en al, wat de Administratie van het Genootschap betreft, aan den heer G. A. ZEEMAN, Leidschestraat 60, te *Amsterdam*.

ABONNEMENT *f* 2.25 per 3 maanden of wel *zes gulden* per jaar, bij vooruitbetaling en franco toezending van dit bedrag. Voor het buitenland *f* 7.50 en Nederlandsch-Indië *f* 9.—, beiden bij vooruitbetaling.
ADVERTENTIEN ad 20 cent voor elken regel plaatsruimte en 10 cent voor een bewijsnommer, worden tot Vrijdagavond aangenomen.
AFZONDERLIJKE NOMMERS, bij contante betaling ad 15 cent per stuk en 25 cent per plaat, te bekomen aan het Bureau van *De Opmerker* te *Arnhem* en bij den Hoofd-correspondent JOH. G. STEMLER CZN., Boekhandelaar te *Amsterdam*.

BERICHT.

Het nieuwe Genootschapsjaar vangt aan met 1 Januari 1888. Zij, die vóór dien datum als gewoon, buiten- of kunstlievend lid tot het Genootschap toetreden, zijn voor het nog loopende jaar van de betaling der contributie vrijgesteld en ontvangen de tot 1 Januari verschijnende nommers van *De Opmerker* zonder bijbetaling. De contributie voor gewone (d. i. te Amsterdam woonachtige) leden bedraagt *f* 12.—, die voor buitenleden *f* 7.50 en voor kunstlievende leden *f* 10.— per jaar. Zij ontvangen daarvoor wekelijks *De Opmerker* en verder alle gedrukte stukken, en betalen voor het plaatwerk *De Bouwmeester*, waarvan de particuliere prijs *f* 8.— bedraagt, slechts *zes gulden* per jaargang.

HET BESTUUR.

MEDEDEELINGEN VAN HET GENOOTSCHAP.

1°. 892ste gewone vergadering, te houden op Woensdag 30 November, des avonds te 8 uren, in het American-hotel op het Leidscheplein alhier.
De agenda voor deze vergadering luidt:
a. Mededeelingen van het Bestuur;
b. Mededeeling en expositie der teekeningen van het St.-Elisabethsgesticht, door den heer A. C. Bleys;
c. Bijdrage van den heer L. J. Rijnink;
d. Kunstbeschouwing, te geven door de heeren H. J. Wigman en W. M. Reijerse;

2°. De heer R. A. Heij heeft de benoeming tot bestuurslid aangenomen en zal zich voorloopig belasten met de functie van Bibliothecaris en Archivaris.

3°. Op Zondag den 11 December, des morgens te 10 uren, is voor de leden de gelegenheid opengesteld tot bezichtiging van het nieuw Centraalstation. Leden, die hiervan gebruik wenschen te maken, gelieven daarvan kennis te geven aan den 1ste-Secretaris, vóór of op Vrijdag den 9 December. Hun, die zich na dien datum of in 't geheel niet aanmelden, zal de toegang worden geweigerd.

Namens het Bestuur:
De 1ste-Secretaris,
G. A. Zeeman.

(A. et A.)

LOUIS GALLAIT.

In den nacht van Zaterdag op Zondag jl. overleed de Belgische schilder Louis Gallait, tengevolge eener hartkwaal, waaraan hij sinds langen tijd lijdende was en die, in de laatste maanden reeds, een spoedigen afloop deed vermoeden.

Daar de schilder den 10den Mei 1810 te Doornik werd geboren, bereikte hij den ouderdom van meer dan 77 jaren.

Hij begon zijn artistieke studiën in zijn geboorteplaats, onder de leiding van een kunstenaar van veel verdienste, wien hij steeds groote achting toedroeg: Hennequin, leerling van David en grootvader van den onlangs overleden schrijver van de vaudeville *Bébé*. Hij zette ze voort en voltooide ze te Parijs, waar hij verscheidene jaren doorbracht. Men was toen in den bloeitijd van de romantiek, en de eerste schilderijen van Gallait zijn dan ook niet vrij van den invloed, dien de meesters van dat tijdvak op zijn verbeelding en zijn palet uitoefenden. „Karel V doet afstand van den troon", waarin men sporen vindt van den invloed van Delacroix, Delaroche en Devéria, is het meesterstuk van deze eerste periode zijns levens; de grootsche opvatting van dit meesterstuk, waarin hij zich een volgeling der groote kunstenaars van zijn tijd toonde, deed zien dat hij nog slechts weinig behoefde om op zijn beurt tot den rang van meester op te klimmen.

De Redactie van Architectura et Amicitia stelt zich alleen verantwoordelijk voor den inhoud van stukken, gewaarmerkt met de initialen A. et A.

Gallait was 31 jaar oud toen hij met het groote doek, dat hij op den Salon te Parijs tentoonstelde, het Legioen van Eer verwierf. Men weet, dat de schilderij op dit oogenblik in het Musée moderne te Brussel is geplaatst, nadat zij langen tijd de groote vergaderzaal van het Gerechtshof, in het vroegere Paleis van Justitie, had versierd.

Van dit oogenblik schept de schilder een aantal werken, waarin zijn persoonlijkheid zich op zoo treffende wijze uit, dat zij zijn naamteekening nauwelijks behoeven. Wij bedoelen de serie van de Graven van Egmont en Hoorne. Een daarvan, „De onthoofden", bevindt zich in het Museum van Doornik, een ander, „De laatste oogenblikken", in het Museum te Berlijn. In dien tijd voltooide hij een zijner meest populaire schilderijen: „Kunst en vrijheid", en de schilderij „Het bezoek van Montaigne aan Tasso", thans het eigendom van Koning Leopold.

De veelbesproken schilderij „De pest te Doornik" was de laatste poging van dit vruchtbare talent, een roemrijke proeve van zijn kunst, die hij op zoo hoogen ouderdom nog ten volle meester was.

Gallait is in menige buitenlandsche verzameling vertegenwoordigd. Wij hebben het Museum van Berlijn reeds genoemd. Het Luxembourg heeft zijn „Job en zijn Vrienden" en het Museum van Versailles bezit zijn „Slag bij Cassel", „Boudewijn tot keizer van Constantinopel gekroond", en de „Inneming van Antiochië", waarvan de schets een juweel is.

Ofschoon Gallait zich in hoofdzaak aan de historieschilderkunst wijdde, mogen zijn verdiensten als portretschilder niet gering geacht worden, en wanneer men de lijst naging van de beroemde personen, zoo mannen als vrouwen, die op de eer gesteld zijn geweest door hem op 't doek gebracht te worden, zou men tot verrassende resultaten komen.

Nadat hij achtereenvolgens lid van de *Académie royale de Belgique*, *Associé étranger de l'Institut de France* — waartoe de *Académie des Beaux-Arts* hem den 20ºª Januari 1870 verkoos in plaats van den grooten Duitschen kunstenaar Overbeck — was geworden, beloonde men den schilder voor eenige jaren met het grootkruis der Leopolds-orde.

Als kunstenaar, in den waren zin des woords, stelde de schilder niet alleen belang in zijn eigen kunst, maar interesseerde hij zich voor alle uitingen van het schoone, in welken vorm ook. Hij was een hartstochtelijk liefhebber van de muziek en de „loge infernale" van de Monnaie telde hem geruimen tijd onder hare leden. Hij was evenzeer een minnaar van de letterkunde en sprak er over met smaak, met geest, met die gekuischte juistheid, die de overheerschende trek scheen van dit geheel en al aan grootsche, decoratieve scheppingen gewijde karakter. Wie den ouden meester van nabij gekend hebben, weten welken sympathieken indruk zijn omgang met de menschen maakte. Wanneer wij zeggen ouden meester, bedoelen wij daarmee geenszins dat de zorgen van het leven grooten invloed op zijn persoonlijkheid hadden uitgeoefend; ondanks zijn sneeuwwit haar en zijn grijzen baard scheen hij jong. Zelfs zijn gestalte maakte, ofschoon klein, den indruk groot te zijn. De levenskracht van zijn talent, de lange lijst zijner werken, de glans van zijn roem zullen zeer zeker niet weinig tot dit vreemde verschijnsel van moreel gezichtsbedrog hebben meegewerkt. Zelfs de dood van Gallait is een bedriegelijke schijn. Zulk een meester behoort tot de onsterfelijken.

(A. et A.) DE INGESTORTE TOREN TE GELDROP.

In het dorp Geldrop bij Eindhoven stond, nog voor eenige maanden, midden op het eenvoudige, door een muur omgeven kerkhof, eene kerk met toren; voorzeker een primitieve toestand, waaraan echter zekere poëzie niet te ontzeggen was.

Uit een bouwkundig oogpunt was de kerk van weinig beteekenis, uit een practisch oogpunt ondoelmatig, daar ze te klein was voor de gemeente. Reeds lang bestond het plan een nieuwe kerk te bouwen; eenige architecten leverden in besloten wedstrijd plannen in, waarop zij tot heden, na jaren wachtens, nog geen beslist antwoord ontvingen. Gedurende dit tijdperk van talmen, besloot men voorloopig een noodkerk te bouwen, om daarna de oude kerk te sloopen; met een en ander werd een aldaar gevestigd timmerman belast.

Zoo weinig beteekenend de kerk zelve was, zoo flink zag de toren eruit, behoudens eene verticale scheur, aan de noordzijde langs den traptoren. Het plan was dan ook den toren te behouden, reden waarom men, alvorens de kerk *geheel* te sloopen, den toren verankerde volgens orders van een architect; de ankering werd uitgevoerd door den reeds genoemden timmerman. Een paar bogen van de schipmuren liet men staan, *quasi* om den toren te steunen tot de ankering voltooid was.

Twee maanden nadat de ankering gereed was, stortten, op Zondag 30 October 1887, des namiddags circa twee uren, de noord- en westgevels van den kolossalen toren in, met zich voerende alle balklagen, klokken, torenuurwerk, spits enz., kortom niets overlatende dan de zuid- en westgevels, welke daarenboven aan de zuidzijde zwaar ontzet zijn.

De toren, dagteekenende uit de helft der 15e eeuw, had vroeger een zeer hooge spits; in 1627 woei deze met een storm eraf en kwam door het dak in de kerk terecht, welke ramp aan tachtig menschen het leven kostte. Dank zij de zorgen van twee Geldropsche heeren en het helder inzicht, dat zij in den toestand van den toren hadden, waren de klokkenluiders op het oogenblik van de ramp — Zondag 30 October 1887 — niet in den toren aanwezig; juist een oogenblik te voren waren zij door genoemde heeren gewaarschuwd. Ware dit niet gebeurd, er zouden wellicht vijf menschen het leven bij hebben ingeschoten. De man echter, die met den toestand goed bekend moest zijn, had nog kort te voren verklaard, dat er hoegenaamd geen gevaar bestond, waarom dan ook des Zondagsmorgens nog de klokken geluid werden. En dit alles niettegenstaande veertien dagen te voren reeds een van de nieuwe ankers gesprongen was, reeds brokken metselwerk bij den traptoren hadden losgelaten, en sedert acht dagen het torenuurwerk was blijven stilstaan! Moet hier aan lichtzinnigheid of onwetendheid gedacht worden?

Wat toch zijn de redenen, dat de toren is ingestort, nadat daarin omtrent twaalf ankers waren aangebracht, en terwijl de bouwkundigen zoo zwoeren op de soliditeit van den toren? Het ongeluk had niet plaats wegens den grooten ouderdom van het bouwwerk, zooals men geliefde te verhalen, want hiertegen pleiten:

ten *eerste*: de menigte brokken metselwerk van 2 à 3 M² inhoud, die van een hoogte van 35 M. zijn neergestort en in hun geheel beneden zijn gekomen:

ten *tweede*: het puin, dat grootendeels uit heele en halve steenen bestaat en niet verbrijzeld is tot gruis;

ten *derde*: de hardheid van de metselspecie;

ten *vierde*: de twee nog bestaande gevels van den toren, die niettegenstaande de hoogte van 37 M. staande zijn gebleven.

Hoewel de toren dus niet wegens zijn ouderdom is ingestort, schijnt toch het vertrouwen, dat de beide deskundigen in de bestaande torenzijden schijnen te stellen, onverantwoord, daar zij nalieten schoren als anderszins aan te brengen, ter voorkoming van verdere

ARCHITECTURA ET AMICITIA.

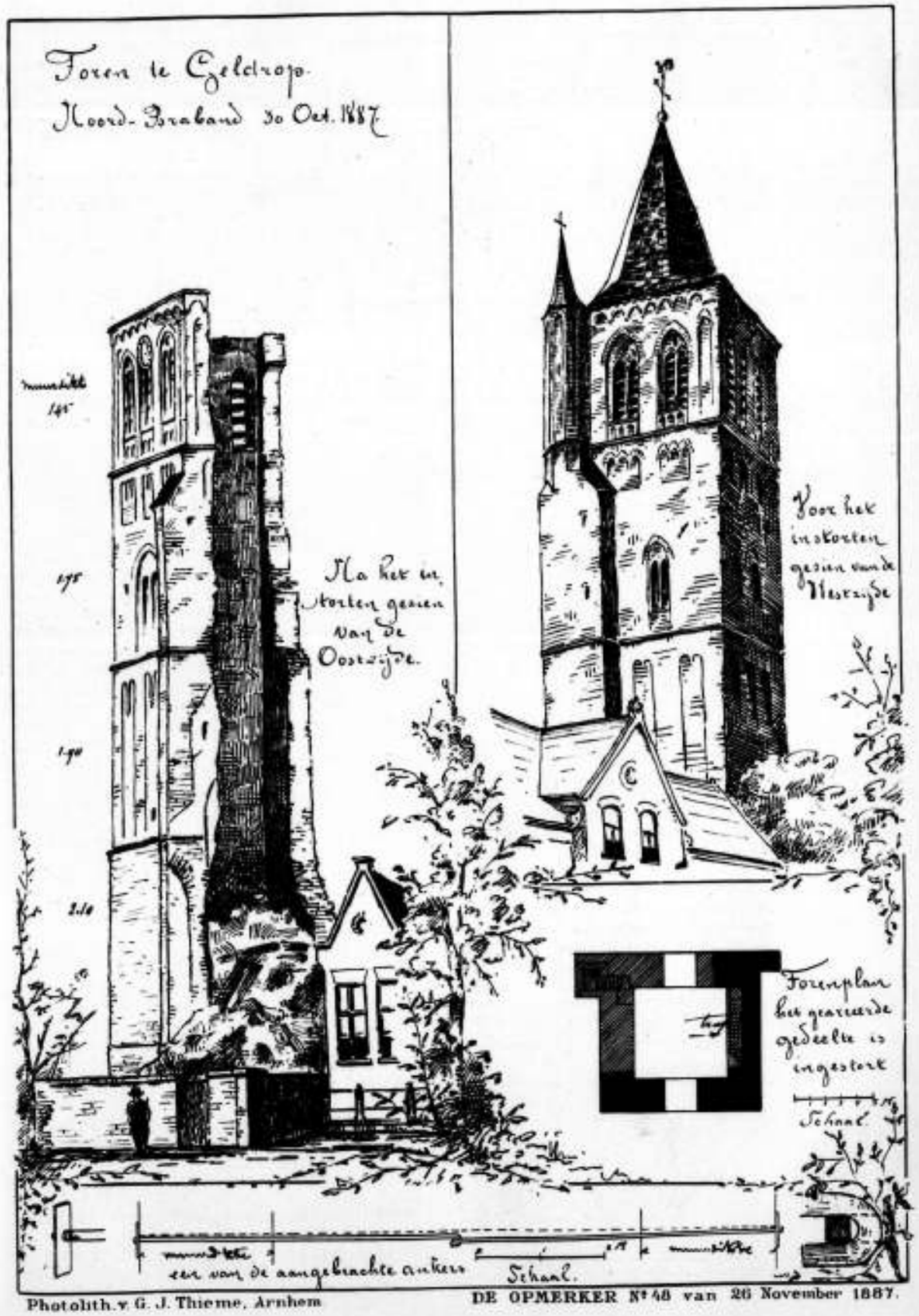

Photolith. v. G. J. Thieme, Arnhem DE OPMERKER Nº 48 van 26 November 1887.

instorting of tegen verwoesting door stormweder, zwaren wind enz.

De toren is tien M. in het vierkant en 37 M. hoog; de benedenmuren hebben 2.10 M., die der 1e verdieping 1.90 M., der 2e verdieping 1.75 M. en der 3e verdieping 1.45 M. zwaarte. Zij waren goed gemetseld met nog zeer harde specie en van voldoend doorbakken steen. In de zuid- en vooral in de noordzijde langs de torentrap liep een scheur van boven tot onder, daarenboven was de toren door den traptoren op den hoek verzwakt, evenals de zuidzijde, waarin sinds eenige jaren in de muurdikte een trap naar het zangkoor was uitgehakt. Er was dus eene verzwakking der muren op twee plaatsen. Het eerste werk, alvorens de kerk zelf te sloopen, had dus moeten zijn, herstelling der verbroken muurwerken, vooral onder aan den voet des traptorens en wel op flinke wijze. De balklagen waren gedeeltelijk vermolmd, de daarbijbehoorende ankers verroest; kortom, al het houtwerk (eikenhout) had vernieuwd en opnieuw geankerd behooren te worden. De torenmuren hadden, vóór het afbreken der kerk, op de vier hoeken met uiterst stevige schoren (drie- of viervoudige) gestut behooren te worden. Op enkele plaatsen had men de torenmuren zorgvuldig kunnen ankeren met ankers van 70 à 100 mM. zware trekkers, zeer zware schieters met moeren enz., zooals een verzwakte toren met muren van 2 M. dikte vereischt.

Niets van dit alles is gedaan; integendeel, de oude kerkmuren heeft men bij groote gedeelten doen vallen, iets wat ook al niet heilzaam was voor de gescheurde torenmuren, en in den kolossalen toren heeft men 12 à 14 ankers aangebracht, bestaande uit trekkers van vierkant ijzer van 38 mM. zijde en schieters lang 0.50 M., zwaar 20 bij 80 mM., waarin een geponsd gat tot doorlating van den trekker, die aan één der einden van moer en schroef voorzien was. Deze veel te lichte ankers bestonden ieder nog uit twee gedeelten, in 't midden met open haken in elkander gehaakt. Het in doorsnede vierkante ijzer droeg dus alleen op de scherpe kanten, en de enkele moer was niet bij machte het anker strak te spannen. Een en ander is tot verduidelijking op bijgaande teekening aangegeven. Één van de in het midden sterk doorhangende ankers was na de ineenstorting nog in zijn geheel aanwezig en de andere waren als rietjes afgeknapt; één der schieters was op het geponsde gat sterk omgebogen.

Dat de ankers, daargelaten nog of zij zorgvuldig en op de juiste plaatsen waren aangebracht, te geringe afmetingen bezaten — vierkant ijzer van acht-en-dertig millimeters zijde — zal zeker ieder deskundige toegeven; nut hebben de ankers in 't geheel niet gedaan, veeleer hebben zij de stabiliteit verminderd, tengevolge van de menigte gaten, die men door muren van circa 2 M. dikte (24 of 28maal) heeft moeten hakken. Het is nog niet zoo zeker dat de toren, die voorzeker op schoonheid kon bogen en uit de goede periode der Gothiek afkomstig was, door een beter of een in kunstwaarde daarmede gelijkstaand werk zal vervangen worden. Uitgenomen de spits, die slechts als een noodkap dienst deed, was de kolossus een sieraad voor de gemeente; hij getuigde van schoonheidszin, offervaardigheid en geloof der Geldropsche voorvaderen.

Aan de rockeloosheid, onbedachtzaamheid en onkunde van de deskundigen onzer eeuw, heeft Geldrop het verlies van dien dierbaren reliek en groote financiëele schade daarenboven te wijten.

Aan de twee heeren, die op den 30 October l.l. een wakend oog in 't zeil hielden, en, niettegenstaande de geruststellende verzekeringen van den deskundige, het klokluiden op dat oogenblik verboden, hebben de klokluiders het behoud van hun leven te danken.

Het is te hopen, dat de met dit werk belaste deskundigen toch eenmaal mogen leeren, dat ook andere menschenlevens dan de hunne waarde hebben; alleen kunnen zij zich verheugen in een land te wonen, waar zulke roekeloosheid straffeloos kan gepleegd worden. (1) Ware zoo iets voorgevallen, bijv. in Duitschland, den architect ware voorzeker zijn brevet van bekwaamheid ontnomen. (2) Dat ten onzent hierop geen acht wordt geslagen, pleit niet voor vrijheid, maar getuigt van ordeloosheid.

Nader vernemen wij, dat met het weghalen van het puin een steen van den toren op het hoofd van een voerman neerkwam, zoodat deze in een bedenkelijken toestand verkeert. Het is te hopen, dat bij den bouw der nieuwe kerk Geldrop gelukkiger moge zijn.

Ter gelegener tijd denken wij op den kerkbouw en het concours terug te komen. S.

POLDERS EN POLDERBEMALINGEN (*).

Reeds tijdens de regeering der Graven van Holland begonnen deze het indijken van laaggelegen gronden aan te moedigen, dat echter zonder eenig onderling verband geschiedde en uitsluitend bevordering van persoonlijke en plaatselijke belangen ten doel had. Die eerste dijken waren niet veel meer dan zomerkaden; zij, die hen legden bleven er de bezitters van en verkregen rechten op de ingedijkte landen, de *polders*, doch zij moesten de dijken onderhouden. Zoo ontstond het *dijkrecht*, dat alleen door den Graaf werd verleend, die zich ook het hoogste gezag voorbehield, zelfs toen bijzondere ambtenaren waren aangesteld, met het toezicht belast, nl. de *dijkgraven*. Men beweert, dat het Maiendijkje bij Leiden het oudste in Holland is. In de Krimpenerwaard zijn mede dijken van vroege dagteekening.

Willem II en Floris V waren in Holland de eerste, die maatregelen namen in het belang der dijken en dat van den waterstaat in het algemeen. De laatste deed ook een dijk van Amerongen naar Schoonhoven leggen. Daarna was het vooral de Ruwaard Albrecht, later Graaf, die zich aan dit onderwerp gelegen liet liggen. De meeste polders zijn waarschijnlijk na 1600 ontstaan.

Toen de groote *waterschappen* werden gevormd, kwam er meer verband in de zaak. Naarmate de regeering krachtiger werd, richtte zij er meerdere op en verleende hen groote macht, ja zelfs de bevoegdheid van rechtspleging bij overtreding der bepalingen van het waterschap. In Holland zijn Woerden (1322) en de Zwijndrechtsche waard (1332) waarschijnlijk de oudste.

Door het brengen van het waterniveau beneden het maaiveld, kromp de droger wordende grond in en slonk soms zelfs vrij belangrijk, zoodat de poldergronden langs den Ouden Rijn en den IJsel, die met een dikke laag rivierklei bedekt waren, daalden zelfs tot 2 M. onder A.P.

---

(1) In het nieuwe strafwetboek vinden wij o. a. de volgende artikelen:
Art. 307. Hij, aan wiens schuld de dood van een ander te wijten is, wordt gestraft met gevangenisstraf of hechtenis van ten hoogste negen maanden.

Art. 308. Hij, aan wiens schuld te, wijten is dat een ander zwaar lichamelijk letsel bekomt of zoodanig letsel, waaruit tijdelijke ziekte of verhindering in de uitoefening zijner ambts- of beroepsbezigheden ontstaat, wordt gestraft met gevangenisstraf of hechtenis van ten hoogste zes maanden.

Art. 309. Indien de in dezen titel omschreven misdrijven worden gepleegd in de uitoefening van eenig ambt of beroep, kan de straf met een derde worden verhoogd, kan ontzetting worden uitgesproken van de uitoefening van het beroep, waarin het misdrijf is gepleegd en kan de rechter de openbaarmaking zijner uitspraak gelasten.

(2) § 330 van het Duitsche strafwetboek bepaalt, dat met gevangenisstraf of geldboete gestraft wordt hij, die bij de leiding van een bouwwerk zondigt tegen de algemeen erkende regelen der bouwkunst, zoodat daardoor gevaar voor anderen ontstaat.

(*) Beknopt verslag van eene lezing, gehouden door den heer R. A. Heij, in eene vergadering van de Vereeniging Bouwkunst en Vriendschap te Rotterdam.

In de omstreken van Delft en ten noorden van Schiedam is de grond over eene groote oppervlakte met eene kleilaag bedekt, waarschijnlijk afkomstig van het oude binnenmeer bij Rotterdam, hetwelk in gemeenschap met de zee stond. De bodem aldaar bestaat afwisselend uit lagen veen en zeeklei. In vele dezer polders is het veen ter dikte van 2.50 tot 4 M. afgegraven, waardoor zeer diepe plassen gevormd zijn. Voorheen rustte bij deze wijze van vervening, *plasvervening* genoemd, op de eigenaars niet de verplichting om de gevormde plassen droog te maken. Thans wordt bij iedere vervening die verplichting opgelegd. Om de kosten daarvan te bestrijden, moet uit de opbrengst der turf een slikfonds gevormd en een waarborgfonds gestort worden, voor behoorlijke vervening, omdijking en op peil malen.

Niet alle plassen zijn op die wijze ontstaan. Er zijn namelijk plassen of meren, zooals het vroegere Haarlemmermeer, de Zuidplas en vele meren in Noord-Holland, die met andere wateren in gemeenschap stonden, waaruit het veen, door de werking der stormen, geheel of gedeeltelijk is losgeslagen en weggedreven. Thans zijn zij drooggemaakt, niet alleen om de aanwinst van den grond, maar omdat zij meer en meer een gevaar worden voor hunne omgeving, zooals onder anderen met het Haarlemmermeer het geval was, dat bij een hevigen storm in November 1836 zoo ver buiten zijne oevers trad, dat Amsterdam met overstrooming bedreigd werd. Ruim eene maand daarna liep het aan het andere einde over en zette 8000 HA. land en een gedeelte van Leiden onder water.

Een *droogmakerij* is niets anders dan een drooggelegde, door de natuur of vervening gevormde plas, somtijds van belangrijke diepte, 3.75 tot 5 M. onder A.P. Na de droogmaking klinkt de grond nog in, vooral als er nog fijn veen, zoogenoemde meermolm, op den bodem ligt.

Men ziet hieruit, dat de polders op tweeërlei wijzen worden gevormd. Een droogmakerij is altijd een polder, maar een polder niet altijd een droogmakerij, doch een door kaden of dijken ingesloten stuk land, zonder vrije watergemeenschap naar buiten.

De diepste droogmakerijen liggen in Zuid-Holland en Amstelland. De diepste zijn de Prins-Alexander- en de Zuidplaspolders, 5 tot 5.75 M. onder A.P., en de Mijdrechtsche droogmakerij in Utrecht, 5 tot 5.50 M. onder A.P. De oudste in Zuid-Holland is, de Zoetermeersche meerpolder, die in 1614 werd drooggelegd. In Noord-Holland dagteekenen de oudste uit het midden der XVI^de^ eeuw. De belangrijkste kwamen tot stand tijdens de opkomst der Republiek, van 1610 tot 1650. In Friesland is de oudste droogmakerij het Warregaastermeer (1683).

De hoogte, waarop men het water in de slooten wenscht te houden, wordt aangegeven door den naam *zomerpeil*. In verband met de diepte en den aard der plantenwortels, is dat peil voor weiland van 0.30 tot 0.50 M., en voor bouwland van 0.80 tot 1 M. beden het maaiveld gelegen. Betrekkelijk A.P. ligt het zomerpeil van den Prins-Alexanderpolder 6.30 M. daaronder; in den Mijdrechtschen polder 6 M., in den polder Nieuwkoop 5.80 M., in den Zuidplaspolder 5.61 M.

Voor de droogmaking is het noodig, dat de plas door een dijk wordt ingesloten. Door het uitgraven der specie daarvoor, wordt aan de buitenzijde eene ringvaart gevormd. Gelijktijdig worden de bemalingswerktuigen opgericht. Zoodra de grond begint boven te komen, wordt een begin gemaakt met het *verkavelen*, dat is het graven of baggeren van tochten en slooten, die den polder in kavels splitsen. De tochten dienen later tot afvoer van het water naar de bemalingswerktuigen. Zij zijn van 8 tot 12 M. breed. In de tochten komt het water door tochtslooten van 6 tot 8 M. breed. Dwars daarop komen, op afstanden van 100 tot 200 M., de 3.50 tot 5 M. breede kavelslooten, die met de tochtsloten de grootte der kavels bepalen. Tusschen de kavelslooten komen de 3 tot 4 M. breede scheid- of heinslooten, die de kavels in drie of vier perceelen verdeelen en eindelijk daartusschen de 1 M. breede *gruppen*, welke ten doel hebben het zakken van het water uit den bodem te bevorderen. Deze verdeelen de perceelen in akkers. De gezamenlijke oppervlakte van tochten en slooten moet $^1/_{10}$ van die des polders zijn. Het laatste werk is het zoogenoemde *zwartmaken*, zijnde het neerslaan van het opgekomen onkruid, dat met den grond uit de slooten overdekt en daarna bezaaid moet worden.

De eerste zorg voor een polderland is, dat het water, hetwelk daarop valt, kan worden verwijderd, en het maaiveld, tenminste gedurende den tijd van bebouwing en beweiding, voldoende daarboven verheven blijft. Het is echter niet alleen regen en sneeuw, die dat water aanvoeren, want op vele plaatsen geschiedt dit ook door *kwel*, dat is het water, dat tengevolge van den grint- of zandachtigen aard van den bodem onder de dijken, daardoor kwelt en in den polder uitkomt. Somtijds is ook tijdens uitvoering van het werk de kwel zeer groot en daardoor hinderlijk, zooals bij de droogmaking van het Haarlemmermeer in ruime mate is ondervonden.

Over een geheel jaar gerekend is er dikwijls evenwicht tusschen regen en verdamping, somtijds overtreft de laatste den regen, doch in sommige tijden van het jaar is de regen veel grooter dan de verdamping en dan worden de polders met water bezwaard. Er kan namelijk 15 tot 20 mM. regen per dag vallen, tegen eene verdamping van hoogstens 5 tot 6 mM. Omtrent de kennis van dit onderwerp zijn wij veel verplicht aan de sedert 1743 gedane waarnemingen op den huize Swanenburg, bij Amsterdam. Na 1870 zijn deze in den Haarlemmermeerpolder voortgezet. Daaruit blijkt, dat in de maanden April tot Augustus de verdamping doorgaans den gevallen regen overtreft, doch van September tot Maart valt gem. 208 mM. regen meer dan de verdamping bedraagt. Het is dit water, dat vóór April geloosd moet worden. De loozingsmiddelen moeten echter niet naar deze gemiddelden worden ingericht, maar naar de grootste hoeveelheid, die verwacht kan worden en die somtijds in deze maanden 281 mM. heeft bedragen.

Om zich voor te stellen wat in een polder regenval beteekent, stellen wij het geval dat in een etmaal de regen 1 mM. de verdamping overtreft. Een mM. hoogte geeft 10 M³ per HA. of 10,000 M³ waterlast op 1000 HA., hetgeen gelijk staat met ongeveer 7 M³ per minuut. Daar nu één paardekracht eener stoommachine gelijk is aan 75 KG. per seconde of 4500 KG. per minuut = 4.5 M³ water, 1 M. hoog opgevoerd, dan kan hiernaar berekend worden hoeveel kracht zulk een werktuig moet ontwikkelen om in elk geval den polder op peil te kunnen houden. Bedraagt de hoeveelheid regen in plaats van een, 10 mM. meer dan de verdamping, dan moet de kracht van het werktuig ook tienmaal grooter zijn. Tegenwoordig rekent men gewoonlijk 12 p. k. per 1000 HA. bij een opvoerhoogte van 1 M.

Het maken van een ontwerp voor bemalingswerktuigen vereischt in de eerste plaats de vaststelling van het vermogen, dat men wil aanwenden. De weg tot bepaling daarvan is het eerst aangewezen door den ingenieur G. Simons in zijn nota van 1838, over de stoombemaling van den Haarlemmermeerpolder, en daarna door hem en den ingenieur A. Greve in de verhandeling over de stoombemaling van polders en droogmakerijen, in 1844 uitgegeven door het Bataafsch Genootschap te Rotterdam. Daarin wordt vastgesteld voor eene polderbemaling op vrijen boezem: één windmolen van 25 M. vlucht, voor 650 tot 700 HA., bij een hoogteopvoer van 1 M.; terwijl 1 p.k. wordt opgegeven voor 130 HA. tot dezelfde hoogte, dus 5 p.k. voor 650 HA. Voor bemaling op gesloten boezem wordt dezelfde kracht gevorderd voor 550 tot 600 HA. Wij zien hieruit, dat het vermogen van een grooten windmolen gelijkgesteld wordt met 5 tot 6 p.k., hoewel zulk een molen met goeden wind 10 en meer p.k. kan uitoefenen. Het gemiddeld gering vermogen, dat voor windmolens mag aangenomen worden, is een noodzakelijk gevolg van de onzekerheid of de beweegkracht werkelijk beschikbaar zal zijn als die noodig is. Volgens waarnemingen in Schieland, zouden aldaar per jaar slechts 130 bruikbare winddagen voorkomen.

Het vermogen der werktuigen voor den Haarlemmermeerpolder van 1080 p.k. voor 18100 HA., bij een opvoerhoogte van 5 M., is gelijk aan 1 p.k. voor 90 HA. 1 M. hoog opgevoerd. Dit is voldoende voor een afvoer van 23 cM. per maand. Het mag als voldoende aangenomen worden voor de drooglegging der gronden aan het einde van het winterseizoen. Wil men echter op alle eventualiteiten voorbereid zijn, dan zou een vermogen, berekend naar de week, waarin de meeste regen gevallen is, vereischt worden. De eenige moeilijkheid bij dit vraagstuk is vast te stellen hoever men wil gaan. Door vergelijking van verschillende verslagen over de stichting van stoomgemalen ziet men, dat de eischen steeds hooger zijn gesteld. In de Beemster is gerekend op een afvoer van 24 cM. per maand. Het is mogelijk, dat zij opgevoerd wordt tot 1 cM. per dag. Voor een polder van 1000 HA. zou dit zijn 100,000 M³ afvoer per etmaal, waarvoor een werktuig van 15.5 p.k. wordt gevorderd voor elke M. opvoerhoogte. Gewoonlijk rekent men thans daarvoor 12 p.k. voor normalen toestand, doch gewijzigd naar den bijzonderen aard van den grond, de meer of minder groote kwel of andere plaatselijke toestanden.

Ter bepaling van het vermogen van een stoomwerktuig moet men bekend zijn: 1°. met de grootte van den zuiger; 2°. met den door den zuiger afgelegden weg, dat is: het dubbele van de lengte van den zuigerslag (heen en terug), vermenigvuldigd met het aantal omwentelingen van de kruk per seconde; 3°. met den nuttigen stoomdruk: dat is de druk, die overblijft na aftrek van hetgeen verbruikt wordt door schadelijke tegenstanden in het werktuig zelf. Het product van deze factoren gedeeld door 75 geeft het aantal p.k. bij 1 M. opvoerhoogte. Het is niet mogelijk met juistheid de verspilde kracht voor het in beweging brengen van het werktuig en het overwinnen der wrijving te bepalen, zoodat daarvoor een gemiddeld verlies wordt aangenomen. Het is duidelijk, dat het meest volkomen afgewerkte werktuig bij het gebruiken van den vroeger aangenomen regel daarvoor een grooter effectief vermogen zal bezitten dan het door de rekening aangetoonde gemiddelde. Voor het vermogen van een werktuig van lagen druk neemt men gewoonlijk 0.49 per cM³ en voor het aantal zuigerslagen het minimum van dat, hetwelk men zich voorstelt dat gedaan kan worden. Voor het berekenen van het effectief vermogen zal men steeds den indicateur moeten raadplegen.

Bij de ketels moet het verwarmings-oppervlak geëvenredigd zijn aan de hoeveelheid stoom, die ontwikkeld moet worden. De ondervinding leert, dat het verwarmins-oppervlak minstens zooveel M² moet bedragen als het aantal paardekrachten, die het werktuig uitoefent. Beter is het voor elke paardekracht 1.30 M² te stellen.

Het eerste stoomwerktuig voor wateropvoer is in ons land door Steven Hoogendijk, stichter van het Bataafsch Genootschap te Rotterdam, opgericht in den Blijdorperpolder aldaar. Het werkte het eerst voor de leden van het Genootschap den 12^den^ Augustus 1776 en den 11^den^ September voor de stedelijke Regeering. De beweegkracht was uitmuntend, doch de pompen geraakten telkens onklaar. De voornaamste reden, dat deze zaak mislukte, moet aan de inrichting der wateropvoerings-werktuigen worden toegeschreven. De door Hoogendijk ontworpen pompen waren veel te zwak.

Gelukkiger slaagde daarna Rhijnse Lieve Brouwer, die op de buitenplaats Groenendaal bij Heemstede een stoomwerktuig maakte om water op te pompen ter bevochtiging van dorre zandgronden.

De proef in den Blijdorperpolder werd gevolgd door de stichting van een stoomwerktuig in de Mijdrechtsche droogmakerij en iets later in de Krimpenerwaard. De toenmalige groote kostbaarheid, die voornamelijk in de duurte der brandstoffen bestond, was de oorzaak dat het gebruik niet algemeen werd. Men bleef dus bij den windwatermolen. De latere verbeteringen in de stoomwerktuigen, gepaard aan het veel goedkooper worden der brandstof, hebben echter een geheele omkeering in de verhouding tusschen wind- en stoombemaling teweeggebracht. Sedert de droogmaking van het Haarlemmermeer is de toekomst voor de stoombemaling beslist. De dubbel- en enkelwerkende Cornwallis-machines, daarbij toegepast, worden niet meer gebruikt, maar de voorkeur is gegeven aan werktuigen met draaiende kruk, waarbij men van een standvastige lengte der zuigerslagen verzekerd is, iets dat bij balansmachines minder gemakkelijk te berekenen is.

Het bewijs geleverd te hebben der mogelijkheid van stoombemaling door pompen, met een kolenverbruik — zij het dan ook onder gunstige omstandigheden — van 1.5 KG. per paardekracht, is de schoone uitkomst van den arbeid, door Hoogendijk begonnen, door Sepkens en Simons bij het Haarlemmermeer voortgezet en door Fijnje in het Westerstoomgemaal te Rotterdam voltooid. Daardoor is een cijfer gegeven, waarnaar bij stoombemaling moet blijven gestreefd. Van hoe groot belang het verkrijgen van dien maatstaf is, zal men inzien wanneer men bedenkt dat thans reeds meer dan 14,000 paardekrachten werkzaam zijn voor de bemaling onzer landerijen. Het kolenverbruik voor de meeste bedraagt nog minstens 3 KG. per paardekracht en vordert eene jaarlijksche uitgaaf van 7 ton, die, bij een norm van 1.5 KG. met de helft zou verminderd worden.

Het *scheprad* is zoo goed als zeker van Hollandsche vinding en het eerst bij windmolens toegepast. Bij het gewone scheprad is een vaste opleider en wordt alleen de voortstuwer in beweging gebracht; gelijke inrichting treft men bij den vijzel aan. De afmeting van het rad is direct afhankelijk van de hoogte van opvoer. Bij hoogen opvoer wordt dus een groot rad gevorderd. Het *pomprad*, in 1868 door Overmars uitgevonden, is de belangrijkste wijziging die het scheprad heeft ondergaan. De naam pomprad heeft zijn oorsprong hierin, dat de uitvinder bedoelde het scheprad zoodanig te verbeteren, dat het de voordeelen verkreeg van de pomp zonder de heen-en-weergaande beweging van den zuiger. De opleider werd in het benedenwater verlengd en aan de zijde van het bovenwater verlaagd, zoodat voor- en achterzijde ongeveer op dezelfde hoogte kwamen. Door een waterdichte trommel werd de waterkrul tot eene ringvormige ruimte herleid, die door ruime toegangen gemeenschap had met het boven- en

benedenwater. De waterdichte aansluiting van den trommel tegen de krimpmuren werd verkregen door houten ringen. De trommel wordt door de dompeling in het water naar boven gelicht, waardoor de druk en wrijving in de kussenblokken vermindert. De *tasting* is standvastig zoolang de beneden-waterstand niet lager wordt dan een bepaald peil. Bij gegeven buiten-middellijn, kan de opvoerhoogte belangrijk vergroot worden, doordien de trommel als waterkeering dient. In de polders Van der Eijgen, Empel en Meerwijk, 1880—1881, heeft het pomprad een zeer goede toepassing gevonden.

Deze polders loozen op de Dieze, die sinds 1860 van de Maas is afgesloten door een sluis te Crevecoeur. De waterstanden op den Diezeboezem hangen af van de gelegenheid tot loozing op de Maas met haar standverschil van 2.50 tot 5.25 M. boven A.P. De waterstand in den polder behoort te zijn 2 M. boven A.P. doch hij kan tot 4 M. stijgen. Onder zulke omstandigheden kan het gebruik van het gewone scheprad niet tot goede uitkomsten leiden. Door den hoogen binnenwaterstand wordt de tasting en dus de waterlast van het rad te groot; bij hoogen binnen- en lagen buitenstand, zouden de hooge opleiders aanleiding geven, dat natuurlijke afvoer door het rad verhinderd of in ieder geval, het water te hoog opgevoerd werd. Een lage opleider met een wachtdeur in drie hoogten zou in dit bezwaar kunnen voorzien. De constante tasting en lage opleider van het pomprad zijn dus hier op hun plaats, terwijl de waterdichte trommel waterkeering verzekert en de werking mogelijk maakt bij buitenwaterstanden, hooger dan de as, die op 4.20 M. boven A.P. ligt, en die hier werkelijk voorkomen. Een en ander verklaart volkomen, dat het pomprad hier voldoet. Ook het stoomwerktuig werkt voordeelig, aangezien het kolenverbruik volgens den indicateur 1 KG. per p.k. is. De verhouding van het vermogen in opgevoerd water tot het indicateurvermogen is gemiddeld 0.54, waarbij de hoogte van opvoer afwisselt van 1.26 tot 2 M.

De verschillende nuttige toepassingen, die van het scheprad gemaakt zijn, doen de vraag rijzen of het niet het meest geschikte werktuig voor stoombemaling is, ook met het oog op de aanlegkosten, die wel een der hoofdredenen zullen zijn voor zijn menigvuldig gebruik. Onder de 40 zulke bemalingen, door den heer Korevaar gebouwd, vindt men van 25 tot 300 M^3 per minuut, met opvoerhoogten van 1 M. tot 3.60 M. Uit de opgave van sommige is af te leiden een kolenverbruik van 2.87 KG. per p.k., een cijfer, iets hooger dan dezelfde heer met zuig- en perspompen verkreeg, doch lager dan met vijzels. Er zijn echter bezwaren. Een minimum brandstofverbruik van 1.5 KG. zal er hoogstwaarschijnlijk nimmer mede bereikt worden; werktuigen van 10 tot 12 M. middellijn voor een opvoerhoogte van 2 tot 3 M. en waarbij een gewicht van 35,000 tot 40,000 KG. in beweging is om per seconde 3 tot 5 M^3 water op te voeren, mogen niet beschouwd worden als het beste, dat de werktuigbouwkunde kan leveren.

Zoolang de windbemaling uitsluitend werd toegepast, had de vijzel daarvoor hare verdiensten bij hooge opbrengst en bij geringe verandering in den stand van het buitenwater, die niet meer dan 0.50 M. kon bedragen. Bij te hoogen stand keert de vijzel het water niet, doch bij lagen stand moet het water hooger dan noodig is worden opgevoerd. Hierbij komt de onvermijdelijke lange as, waarvan als voorbeeld kan dienen die van het Nootdorpsche bovengemaal, die 14 M. lang is. Bij niet hoogen opvoer wint de vijzel het van het gewone scheprad. Ook de omstandigheid, dat bij het gebruik van vijzels er in elke gang een of twee molens minder kunnen zijn, gold als een groot voordeel, dat andere nadeelen op den achtergrond dreef.

De oud-Hollandsche waterwerktuigen hebben twee onbetwistbare voordeelen; zij hebben geen kleppen en vorderen geen heen- en teruggaande beweging, doch nu wij over pompen kunnen beschikken, ingericht niet alleen voor elken hoogteopvoer, maar ook te gebruiken bij een zeer veranderlijken stand van het bovenwater, is er geen enkele reden meer om aan een minder volkomen werktuig de voorkeur te geven.

In de centrifugaalpomp bezitten wij een werktuig, dat geen der nadeelen van de oude werktuigen aankleeft, gepaard aan hunne voordeelen. Eerst in 1848 werd de centrifugaalpomp van Apol bekend. Met nog twee andere typen, die van Gwyne en Bessemer, was zij in 1851 op de wereldtentoonstelling te Londen. Een groot gemak voor de toepassing is, dat zij door de fabrikanten met waarborg voor de verlangde wateropbrengst geleverd werden, zelfs met bepaling van een maximum kolenverbruik. Hij, die een gemaal moet bouwen, heeft niets te doen dan de hoofdzaken op te geven en hij ontvangt van den fabrikant prijsopgaaf en teekening van de ruimte, waarop bij het ontwerpen van het gebouw gerekend moet worden. Deze omstandigheid maakt het verklaarbaar, dat het gebruik van centrifugaalpompen bij polderbemalingen zoo groot is.

Somtijds wordt bij deze pomp de afvoerbuis hevelvormig gemaakt tot beneden den laagsten stand van het bovenwater, dat de bruikbaarheid bij veranderlijke standen daarvan zeer bevordert. Als matige brandstofverbruiker kan deze pomp in gevallen van geringe opvoerhoogte echter niet aanbevolen worden.

Welk werktuig in het vervolg het aangewezene zal zijn, daarover is men het nog lang niet eens. Niet onwaarschijnlijk echter is het, dat de *pompen* de grootste rol zullen gaan vervullen, hetzij in den vorm van verbeterde centrifugalen, hetzij in die van verbeterde zuig- of zuig- en perspompen.

MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.

AFDEELING ARNHEM.

Vergadering van 23 November 1887.

Na goedkeuring der notulen maakt een der leden de opmerking, dat de klacht over weinige belangstelling der leden in de Afdeeling is ter harte genomen, zooals blijkt uit de opkomst van 7 leden; hij geeft echter zijne verwondering te kennen, dat van het Bestuur alleen de Voorzitter en de Secretaris aanwezig zijn, terwijl slechts door een der afwezige Bestuursleden kennis is gegeven, dat hij de vergadering niet kon bijwonen.

Hierna werden bezichtigd de antwoorden op de in 1885 door de Maatschappij uitgeschreven prijsvragen, zijnde:

Een turngebouw: 4 ontwerpen;
Binnenbetimmering voor een eetzaal: 5 ontwerpen;
Wachthuisje in een stedelijke wandelplaats: 5 ontwerpen.

De gestelde vraag: »Hoe kan de kwaliteit van schelpkalk beoordeeld of vervalsching geconstateerd worden" werd door den Voorzitter in behandeling genomen.

Spreker schetst in het begin zijner rede hoe de steenkalk uit de groeven wordt gedolven, en hoe door de scheikunde de middelen aan de hand worden gedaan om de verschillende elementen, waaruit een stof bestaat, aan te toonen. Soms wordt echter te veel van de chemie gevorderd. Zoo bestaan alle kalksoorten o. a. uit calcinen in verbinding met zuurstof, maar het is niet te constateeren of de kalk uit de lagen van het Juragebergte afkomstig of uit bezinkingen of tertiaire kalk bestaat.

Kalkoxyde komt in de natuur niet voor; alle kalk is minder of meer koolzure kalk, die gebrand moet worden om de witte stukken op te leveren, die aan allen bekend zijn en waarvan men het kalkhydraat maakt. Dit kalkhydraat is echter alleen door bijvoeging van zand tot een bindend mengsel te maken, dat zich innig met steen kan verbinden. De keuze van het zand speelt hierbij een voorname rol, alsook het water, gebruikt tot menging van den mortel. Humusstoffen, chloornatrium en chloorkalium zijn zeer nadeelig in het water.

Nadat spreker nog eenige wetenswaardigheden omtrent de verschillende kalksoorten heeft medegedeeld, oordeelt hij het voor eene beantwoording der vraag noodig, om vele kalksoorten te onderzoeken.

Een monster van 10 gram schelpkalk was door hem opgelost in salpeterzuur en gaf slechts een onoplosbaar overschot van ± 10%, bestaande uit zand en steen. Dezelfde hoeveelheid kluitkalk, in salpeterzuur opgelost, gaf een restant, hoofdzakelijk bestaande uit kiezelzuur.

Voor het aantoonen van phosphorzure zouten in de schelpkalk kan men gebruik maken van molybdeenzure ammonia. Spreker geeft als zijne meening te kennen, dat deze proeven gelegenheid geven om te onderzoeken of de kalk, welke men gebruikt, al of niet bijmengselen heeft, maar geeft daarbij den raad zich tevens voor alle zekerheid van de plaats van herkomst te vergewissen.

Den Voorzitter werd door de aanwezigen voor de gegeven wenken dankgezegd.

BINNENLANDSCHE BERICHTEN

's-GRAVENHAGE. Aan den Minister van Waterstaat is door eenige eigenaren van basaltgroeven aan den Rijn een adres gericht, waarin zij hun leedwezen betuigen, dat in § 1 van het bestek n°. 170 van den Waterstaat (o. a. inhoudende: »het bouwen van twee schutsluizen, elk bestaande uit 2 gemetselde sluishoofden, vereenigd door een schutkolk met muren van gebakken steen") zuilenbasalt voor dien bouw wordt buitengesloten.

Bij vorige requesten der verschillende baksteenfabrikanten, bewaarden de adressanten het stilzwijgen en meenden zij voor hunne belangen nog niet te moeten opkomen, aangezien zij begrepen, dat zuilenbasalt niet uitsluitend voorgeschreven kon worden, en zij ook daarvoor geene bescherming verlangden. Het gevolg der beweging, door steenfabrikanten op touw gezet, was dan ook in vele gevallen, dat in de bestekken voor den bouw van muren het gebruik der beide bouwstoffen, zuilenbasalt en baksteen, facultatief werd gesteld. Van dien weg is thans afgeweken, en adressanten verzoeken nu den Minister, hierin alsnog verandering te brengen en evenals vroeger ook nu facultatief te stellen zuilenbasalt of baksteen. Zij houden zich overtuigd, dat deze bepaling in het belang zou zijn van den Staat, omdat dan daardoor toch ruimere concurrentie ontstaat. Zij brengen verder nog onder 's Ministers aandacht, dat voor de basaltindustrie steeds ons land een der grootste débouchés oplevert, en bij het grootste deel der staatswerken dan ook basalt wordt vereischt of als metselzuilen, kopzuilen, zetsteen, zinksteen enz., en zij wijzen op het nadeelig gevolg, dat uitsluiting van metselzuilen noodzakelijk zou moeten hebben. Indien toch metselzuilen voor groote muren, dus bij groote hoeveelheden, voortaan door baksteen worden vervangen, en de basaltgroeven dus hare zuilen in veel mindere hoeveelheden slechts kunnen afleveren, moet dit van grooten invloed zijn op de prijzen der andere soorten basalt. Alzoo zou bescherming van de baksteenindustrie zeer zeker groot indirect nadeel voor den Staat gaan opleveren. Ook de Rijnvaart hangt met den basaltafvoer zoo nauw te zamen, dat ook hierop te wijzen aan adressanten niet ongepast voorkomt.

Van dit adres is aan de Tweede Kamer der Staten-Generaal kopie gezonden, met een adres, waarin gezegd wordt, dat het mondeling antwoord, door adressanten van den Minister bij de aanbieding van hun request hierop verkregen, voor hen meer dan onbevredigend was; immers de minister gaf hun te kennen, in deze aangelegenheid geen steun aan hen te willen verleenen, aangezien hij met het oog op de vele belangen der baksteenindustrie deze meende te moeten bevorderen.

Deze zienswijze van den Minister gaf hun alzoo weinig moed om hunnen wensch te verkrijgen, en doet hen voor verdere staatswerken vreezen, dat de Minister denzelfden weg zou bewandelen, wat voor den Staat groot nadeel en voor hen, basalthandelaren, die hunne uitgebreide exploitatien aan den Rijn hebben, eene groote ramp zou zijn.

AMSTERDAM. Het Bestuur van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst heeft zich tot den Minister van Binnenlandsche Zaken gewend inzake de stichting van een Universiteitsgebouw en zijn leedwezen uitgedrukt, dat sommige voorwaarden van het door de Regeering gewenschte programma, als het voorschrijven van een bepaalden stijl, een belemmering zijn van de vrije kunstuiting der bouwmeesters, die door het Gemeentebestuur van Utrecht zijn gekozen om het plan te ontwerpen.

Dit adres is in het *Bouwkundig Weekblad* opgenomen.

ZUTPHEN. De heeren G. Van Visser en C. Pels Rijcken hebben zich tot den Minister van Waterstaat gewend, om eene concessie te verkrijgen voor den aanleg en de exploitatie van eenen paardentramweg, aanvangende op de Markt alhier en loopende eenerzijds langs de IJselkade, over de brug voor voertuigen en voetgangers over de rivier de IJsel, langs den straatweg tot in de bebouwde kom van de gemeente Brummen, en anderzijds over de Houtmarkt door de Sprong-, Beuker- en Laarstraten, langs den Rijksweg tot het logement van den heer G. J. Hunderlink Den. te Warnsveld. (*N. R. C.*)

(A. et A.) Den 21 November overleed te Alkmaar de heer W. F. du Croix, in leven gemeente-architect aldaar, welke functie gedurende meer dan 30 jaren door hem bekleed werd.

Behalve aan vele belangrijke bouwwerken als scholen, het burgerweeshuis enz., welke onder zijne leiding tot stand kwamen, blijft ook 's mans naam verbonden aan de omvangrijke restauratie van het raadhuis en aan die van het bekende waaggebouw. Vooral de gevel van laatstgenoemd bouwwerk, een van de parelen der Nederlandsche Renaissance, is met veel zorg en goeden smaak bijna geheel vernieuwd, en mag als model genoemd worden van eene goed geslaagde restauratie.

De overledene bereikte den ouderdom van 58 jaren en mocht zich in de algemeene achting zijner medeburgers verheugen.

ADVERTENTIEN.

Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen.

AANBESTEDING
(VERNIEUWINGSFONDS).

Op **Dinsdag den 6den December 1887**, des namiddags ten 2 ure, aan het Centraalbureau der Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen bij de Moreelse Laan te *Utrecht*, van:

Bestek N°. 132.

Levering van stalen dwarsliggers met bevestigingsdeelen, in drie perceelen, ten behoeve van het Vernieuwingsfonds der Staatsspoorwegen.

De besteding geschiedt volgens art. 22 van het bestek.

Het bestek ligt van den 23sten November 1887 ter lezing aan het Centraalbureau bij de Moreelse Laan en aan de bureaux van de Heeren Sectie-Ingenieurs W. J. KLERK DE REUS te *Meppel*, M. J. VAN DUIJL te *Zutfen* en H. VAN DER KUN te *Venlo* en is op *franco* aanvraag (per brief) aan genoemd Centraal-bureau (Afd. Weg en Werken) te bekomen, tegen betaling van *f* 0.50 per stuk.

Inlichtingen worden gegeven aan het Centraalbureau (Afd. Weg en Werken).

Utrecht, den 22sten November 1887

OPENBARE AANBESTEDING.

BURGEMEESTER EN WETHOUDERS van *AMSTERDAM*, zullen op **Maandag 5 December 1887**, des middags te 12 uur, op het Raadhuis, in het openbaar **aanbesteden:**

Het bouwen van eene Openbare Lagere school der 4e klasse voor jongens aan de Marnixstraat nabij het Leidscheplein.

De voorwaarden dezer aanbesteding zijn uitsluitend te verkrijgen ter Stadsdrukkerij, tegen betaling van *f* 1.— (met twee teekeningen).

Inlichtingen worden gegeven ten kantore van den Stads-Architect, Raadhuis kamer n°. 101, des ochtends van 10—12 uur, gedurende de week, welke der besteding voorafgaat.

Burgemeester en Wethouders voornoemd:
VAN TIENHOVEN.
De Secretaris,
LE JOLLE.

Amsterdam, 25 November 1887.

A. J. BACON & Co.

Ingenieurs, Aannemers van **Verwarming en Ventilatie, Gas- en Waterleidingen, Bouwmaterialen enz.**

BEKROOND met **Gouden, Zilveren en Bronzen Medaillen.**

Overtoom N°. 239, AMSTERDAM.

Inrichtingen voor openbare gebouwen, gestichten, woonhuizen, villa's, kantoren, enz.

Projecten en begrootingen worden kosteloos geleverd.

Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen.

AANBESTEDING
(VERNIEUWINGSFONDS).

Op **Dinsdag den 6den December 1887**, des namiddags ten 2 ure, aan het Centraalbureau der Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen bij de Moreelse Laan te *Utrecht*, van:

Bestek N°. 105.

Levering van stalen of ijzeren tirefonds, ten behoeve van het Vernieuwingsfonds der Staatsspoorwegen.

De besteding geschiedt volgens art. 18 van het bestek.

Het bestek ligt van den 20sten November 1887 ter lezing aan het Centraalbureau bij de Moreelse Laan en aan de bureaux van de Heeren Sectie-Ingenieurs H. E. BEUNKE te *Breda*, W. HOEUFFT te *Rotterdam* en H. VAN DER KUN te *Venlo* en is op *franco* aanvraag (per brief) aan genoemd Centraalbureau (Afd. Weg en Werken) te bekomen, tegen betaling van *f* 0.50 per stuk.

Inlichtingen worden gegeven aan het Centraalbureau (Afd. Weg en Werken).

Utrecht, den 18den November 1887.

Bouwterrein te VENLOO.

Aan den Boermondschen weg zijn eenige **goed gelegen BOUWTERREINEN** te Koop, zeer geschikt voor den bouw van heerenhuizen.

Te bevragen bij den Mr. Timmerman H. VAN GASSELT, te *Venlo*.

Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen.

Aanbesteding

(VERNIEUWINGSFONDS).

Op **Dinsdag den 6den December 1887**, des namiddags ten 2 uro, aan het Centraalbureau der Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen bij de Moreelse Laan te *Utrecht*, van:

Bestek N°. 121.

Levering van stalen laschplaten, stalen eindplaten, stalen schroefbouten en ijzeren haakbouten, in drie perceelen, ten behoeve van het Vernieuwingsfonds der Staatsspoorwegen.

De besteding geschiedt volgens art. 17 van het bestek.

Het bestek ligt van den 20sten November 1887 ter lezing aan het Centraalbureau bij de Moreelse Laan en aan de bureaux van de Heeren Sectie-Ingenieurs W. J. KLERK DE REUS te *Meppel*, M. J. VAN DUIJL te *Zutfen* en H. E. BEUNKE te *Breda* en is op *franco* aanvraag (per brief) aan genoemd Centraalbureau (Afd. Weg en Werken) te bekomen, tegen betaling van *f* **0.50** per stuk.

Inlichtingen worden gegeven aan het Centraalbureau (Afd. Weg en Werken).

Utrecht, den 18den November 1887.

Hollandsche IJzeren SPOORWEG-MAATSCHAPPIJ.

Aanbesteding.

Op **Maandag den 5de December a.s.**, des namiddags ten twee ure, zal in Kamer N°. 46 van het Central Administratiegebouw der Maatschappij aan het Droogbak te *Amsterdam* worden **aanbesteed** volgens bestek N°. 415.

Het maken van den onderbouw, en het maken, leveren en opstellen van den bovenbouw eener draaischrijf van 13.50 M. middellijn op het stations emplacement den Haag, in twee perceelen.

Raming *f* 3200 perceel een.
en *f* 4200 perceel twee.

Bestekken met teekening zijn tegen betaling van *f* 1.50 per exemplaar te verkrijgen aan het Bureau van den Ingenieur van den Weg, Kamer 154 van bovengenoemd Administratiegebouw, alwaar ook inlichtingen zijn te verkrijgen.

Aanwijzing zal geschieden, als in het bestek is bepaald. *De Administrateur.*

Den 1sten **December** a. s. hoopt de heer **J. G. LUGTEN,** *opzichter van den Waterstaat* te *Alkmaar*, zijn

25-JARIG JUBILÉ

te vieren. Wij vertrouwen, dat het hem op dien gedenkwaardigen dag niet aan belangstelling zal ontbreken.

ERNEST VRIENDEN.

Stoomfabriek van gedreven en geslagen ZINK- en KOPERWERKEN.
KLIJN, TISSOT & Co.
Amsterdam. Nieuwe Teertuinen 16.

Vervaardigen **Ornamenten** naar elk ontwerp of teekening. Inrichting voor het **galvaniseeren** van ijzer. Etalage van verschillende monsters op de Permanente Tentoonstelling van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst *Amsterdam*.

H. & J. SUYVER,
FABRIKANTEN VAN
STOOMKETELS en WERKTUIGEN,
op de Intern. Tentoonstelling te *Amsterdam* 1883 bekroond met
EERE-DIPLOMA (hoogste onderscheiding).
Hollandsche Tuin en Zeepaard,
Bickerstraat
AMSTERDAM.

STAHLWERK „AUGUSTFEHN"
te AUGUSTFEHN.
Fabriceert als **Specialiteit:**
Bouten en Staal voor Baggermachines.
Uitsluitende vertegenwoordigers voor Nederland: **VAN DEN HONERT & PUNT,** Kalkmarkt 7, **Amsterdam.**

Metrisch-eingetheiltes Skizzirpapier
N°. 106
in rollen von **0.70 × 10** Meter aus dem Fabrik der Herren **CARL SCHLEICHER & SCHÜLL** in **Duren**, liefern, speziell
Th. J. DOBBE en ZOON — in Utrecht.

NEUCHÂTEL ASPHALTE COMPANY LTD, LONDON.
Exploitatie der Mijnen van Val de Travers.

FABRIEK TE AMSTERDAM Beltweg N°. 3.

TRADE MARK.

NATUURL. ASPHALT VAN VAL DE TRAVERS ZWITSERLAND.

Gecomprimeerde Asphaltwegen en dito Dorschvloeren.
Werken in Asphalt-Mastiek voor Trottoirs, Skating-Rinks, Moutvloeren, Kelders.
Kolf- en Kegelbanen, Winkel- en Magazijnvloeren, Gangen, Veranda's, Brug- en Dakbedekkingen, Beton-Fundeeringen, Stallen enz. enz. enz.
Zindelijk, Vochtwerend, Ondoordringbaar, Geraaswerend.
Asphalt speciaal tot wering van vochtige muren.

Voor inlichtingen omtrent het leggen van **Vloeren, Bedekkingen** enz. gelieve men zich te adresseeren aan het Kantoor der fabriek, Beltweg 3, *Amsterdam*, of bij den Heer H. G. KNOOPS C.Ozn., Beekstraat F. 62, te *Arnhem*.

De Directeur, **W. PATON WALSH.**

BECKER & BUDDINGH. — ARNHEM.
KONINKLIJKE FABRIEK VAN
WATERPAS- HOEKMEET-

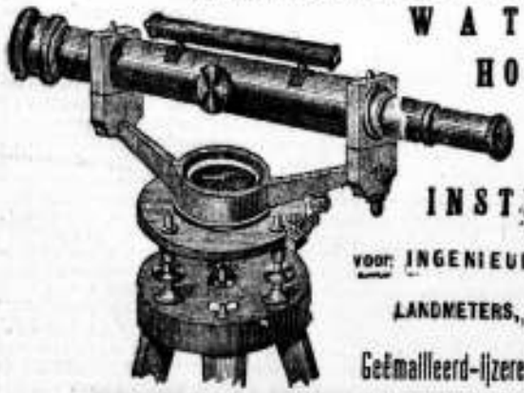

en andere INSTRUMENTEN,
voor INGENIEURS ARCHITECTEN, LANDMETERS, TEEKENAARS enz.
Geëmailleerd-IJzeren PEILSCHALEN,
WEEGWERKTUIGEN.

DE LINT & Co.
Oostzeedijk 248, Rotterdam.
VLOER- en WANDTEGELS,
TROTTOIR-, CEMENT- EN IJZERSTEENTEGELS.
Groote voorraden.

PHOTOLITHOGRAPHIE, PHOTOZINCOGRAPHIE en Stéréotype-Inrichting van G. J. THIEME, te Arnhem.

De ondergeteekende vestigt de aandacht op zijne inrichting voor **Photolithographie,** bijzonder geschikt voor de reproductie van **Plans, Teekeningen** enz. van HH. Architecten en Bouwkundigen; op die voor **Photozincographie** voor de reproductie van **Platen en Gravures,** ook van **Teekeningen** voor Boekwerken enz. ten dienste van HH. Uitgevers en op zijne **Stéréotype-Inrichting** voor HH. Drukkers, alles tot de minste prijzen.

Prospectussen met proeven van bewerking, worden op *franco* aanvraag gratis toegezonden.

G. J. THIEME.

Gedrukt bij G. W. van der Wiel & Co., te Arnhem.

De Opmerker.
Orgaan van het Genootschap
ARCHITECTVRA ET AMICITIA
Weekblad voor Beeldende Kunst en Technische Wetenschap

A.W.v.D.

Redacteur-uitgever F. W. VAN GENDT JGz.
Adres voor Redactie en Administratie van het Weekblad en advertentiën: Bureau van *De Opmerker*, Driekoningenstraat 28, *Arnhem*.
Bureau der Redactie van *Architectura et Amicitia* JAN SPRINGER, H. G. JANSEN en A. REIJDING.
Stukken, deze Redactie betreffende, te adresseeren aan den heer A. REIJDING, Stadhouderskade 4, te *Amsterdam*,
en al, wat de Administratie van het Genootschap betreft, aan den heer G. A. ZEEMAN, Leidschestraat 60, te *Amsterdam*.

ABONNEMENT *f* 2.25 per 3 maanden of wel *tien gulden* per jaar, bij vooruitbetaling en franco toezending van dit bedrag. Voor het buitenland *f* 7.50 en Nederlandsch-Indië *f* 9.—, beiden bij vooruitbetaling.
ADVERTENTIEN ad 20 cent voor elken regel plaatsruimte en 10 cent voor een herhaalnummer, worden tot Vrijdagavond aangenomen.
AFZONDERLIJKE NOMMERS, bij contante betaling ad 15 cent per stuk en 25 cent per plaat, te bekomen aan het Bureau van *De Opmerker* te *Arnhem* en bij den Hoofd-correspondent JOH. G. STEMLER CZN., Boekhandelaar te *Amsterdam*.

BERICHT.

Het nieuwe Genootschapsjaar vangt aan met 1 Januari 1888. Zij, die vóór dien datum als gewoon, buiten- of kunstlievend lid tot het Genootschap toetreden, zijn voor het nog loopende jaar van de betaling der contributie vrijgesteld en ontvangen de tot 1 Januari verschijnende nommers van *De Opmerker* zonder bijbetaling. De contributie voor gewone (d. i. te Amsterdam woonachtige) leden bedraagt *f* 12.—, die voor buitenleden *f* 7.50 en voor kunstlievende leden *f* 10.— per jaar. Zij ontvangen daarvoor wekelijks *De Opmerker* en verder alle gedrukte stukken, en betalen voor het plaatwerk *De Bouwmeester*, waarvan de particuliere prijs *f* 8.— bedraagt, slechts *zes gulden* per jaargang.

HET BESTUUR.

MEDEDEELINGEN VAN HET GENOOTSCHAP.

1e. Tot Eerelid van het Genootschap is benoemd de heer A. W. van Dam, te Rotterdam.

2e. Tot buitengewoon correspondeerend lid voor de overzeesche bezittingen in Oost-Indië is benoemd de heer C. W. Hoffmann, kapitein-ingenieur O.-I. L.

3e. 893e gewone vergadering, te houden op Woensdag 7 December, des avonds te 8 uren, in het American hotel op het Leidscheplein alhier.

De agenda voor deze vergadering luidt:

a. Mededeelingen van het Bestuur;

b. Verkiezing van eene commissie van 3 leden (art. 41) ter verificatie der begrooting;

c. Bijdrage van den heer E. Cuypers;

d. Kunstbeschouwing, te geven door de heeren H. J. Wigman en W. M. Reijerse.

4e. De eerstvolgende vergadering der Schetsclub zal, in plaats van 5 December, gehouden worden op Maandag 12 December, des avonds te halfnegen, in Maison Stroucken.

De agenda voor deze vergadering luidt:

a. Het maken van prijsschetsen, waarvoor zijn uitgeloofd één eerste en één tweede prijs;

b. Het verkiezen van twee bestuursleden.

5e. Op Zondag den 11 December, des morgens te 10 uren, is voor de leden de gelegenheid opengesteld tot bezichtiging van het nieuw Centraalstation. Leden, die hiervan gebruik wenschen te maken, gelieven daarvan kennis te geven aan den 1ste-Secretaris, vóór of op Vrijdag den 9 December. Hun, die zich na dien datum of in 't geheel niet aanmelden, zal de toegang worden geweigerd.

6e. Aan de leden wordt in herinnering gebracht, dat de inlevering der ontwerpen voor de 3e algemeene prijsvraag, een ingang van een Nederlandsch consulaatgebouw, moet geschieden vóór of op den 13den December 1887, aan het adres van den 1ste-Secretaris.

Namens het Bestuur:
De 1ste-Secretaris,
G. A. Zeeman.

HULDEBLIJK AAN A. W. VAN DAM,

afgetreden hoofdleeraar in de bouwkunst aan de Academie van Beeldende Kunsten en Technische Wetenschappen (A. et A.) te ROTTERDAM.

Het huldebetoon, door eene groote schare oud-leerlingen aan hunnen alom geachten oud-leeraar in de bouwkunst gebracht, is een te dankbaar onderwerp, dan dat niet het orgaan van een Genootschap, grootendeels uit jonge beoefenaars dier kunst bestaande, zulks met ingenomenheid zou vermelden.

Dit moet te meer het geval zijn, wanneer de gehuldigde niet alleen of voornamelijk als leeraar, maar

De Redactie van Architectura et Amicitia stelt zich alleen verantwoordelijk voor den inhoud van stukken, gewaarmerkt met de initialen A. et A.

ook als kunstenaar en baanbreker eener nieuwe richting, na een tijdperk van algeheel verval der kunst, eene hoogst eervolle plaats onder de levende meesters inneemt.

Wij gelooven daarom onzen lezers, waaronder ongetwijfeld vele oud-leerlingen van den meester gevonden worden, geen ondienst te doen met hier, nevens de vermelding van het huldebetoon, een kort overzicht van 's mans leven en werken te laten volgen.

Anthony Willem van Dam werd te 's-Hage den 2den Januari 1815 geboren. Door het verlies van beide ouders, op nog zeer jeugdigen leeftijd in het Burgerweeshuis aldaar opgenomen, werd hij door Regenten dier inrichting, die zijnen grooten aanleg hadden opgemerkt, op elfjarigen leeftijd naar de Fundatie der Vrouwe van Renswoude, te 's-Hage, overgeplaatst.

Eene zorgvuldige opvoeding viel hem in deze schoone stichting, die reeds zoovele beroemde mannen had voortgebracht, ten deel, terwijl hij tegelijkertijd het eerste onderricht in het vak zijner keuze aan de Haagsche Academie ontving.

De Belgische onlusten deden hem op 15-jarigen leeftijd besluiten, de studiën tijdelijk te staken en tot verdediging van den vaderlandschen grond mede uit te trekken. Teruggekeerd, doorliep hij met het beste gevolg de verschillende klassen der Academie, alwaar door hem, nevens verschillende prijzen, ook de zilveren rijksmedaille behaald werd.

Toen in 1837 aan de Academie van Beeldende Kunsten te Amsterdam de wedstrijd gehouden werd voor den grooten prijs, door Koning Willem I ingesteld en waaraan het stipendium voor eene vierjarige kunstreis verbonden was, dong Van Dam mede; hij behaalde den palm der overwinning met het ontwerp van een krankzinnigengesticht, en begaf zich allereerst naar Parijs om gedurende twee jaren zijne studiën voort te zetten onder leiding van den architect Labrouste, bouwmeester van de Bibliothèque St. Geneviève.

Van Parijs trok de jonge kunstenaar over Zwitserland naar het klassieke land der kunst en bezocht achtereenvolgens de voornaamste Italiaansche kunstcentra, overal de monumenten uit verschillende tijdperken opmetende en bestudeerende.

Bij het bezoeken van Paestum en andere plaatsen, waar Grieksche tempelruïnen gevonden worden, ontwaakte bij hem de lust om naar Griekenland over te steken en, hoewel het programma der reis zulks niet vermeldde, bleek de verzoeking hem te groot en bezocht hij nu ook achtereenvolgens de voornaamste Grieksche monumenten.

Vermelding verdient nog de bijzonderheid, dat het toeval hem op reis in kennis bracht met Theophil Hanzen; met dezelfde geestdrift voor de klassieken bezield, reisden beide jongelieden een tijdlang samen en sloten een vriendschapsband, die de tijd nog niet heeft kunnen verzwakken. Mocht Hanzen later het voorrecht te beurt vallen, zijne ideeën op de meest grootsche wijze te kunnen belichamen, terwijl bij de scheppingen van Van Dam economie gewoonlijk artikel 1 van het programma was, in liefde voor de idealen hunner jeugd zijn zij elkander gelijk gebleven.

Kort na zijn terugkeer in het vaderland werd Van Dam bekroond bij de prijsvraag voor den bouw der Zuiderkerk te Rotterdam; ook de uitvoering van dit werk werd hem opgedragen en van dien tijd af aan vestigde hij zich te Rotterdam als architect en werd ook weldra benoemd als hoofdleeraar voor de bouwkunst aan de Academie van Beeldende Kunsten en Technische Wetenschappen aldaar.

Voor de Zuiderkerk had Van Dam Gothische vormen gekozen, en belangrijk is vooral de plattegrond — een achthoekige centraalbouw, aan vier zijden met veelhoekige absiden uitgebouwd — benevens de koene kapconstructie, waaruit de toren zonder verdere ondersteuning zich verheft. Na voltooiing van dit gebouw werd de architect door Koning Willem III tot ridder van de Eikenkroon benoemd.

Van verschillende door hem gebouwde heerenhuizen te Rotterdam zijn vooral de in edelen klassieken stijl behandelde interieurs belangrijk.

Als architect der Diergaarde heeft hij deze inrichting met tal van fraaie karakteristieke bouwwerken verrijkt. Vooral merkwaardig is het groote palmenhuis om de grootsche ijzerconstructie van den koepel. Ook het monumentale Sociëteitsgebouw werd door hem, in verbinding met den architect C. Muysken, ontworpen.

Vele fabrieksgebouwen als de Heinekensbrouwerij, de brouwerij „de Oranjeboom" enz. kwamen onder zijne leiding tot stand.

Verder verdienen nog vermelding de verbouwing van den grooten schouwburg, benevens eene gansche reeks van kleinere bouwwerken als winkelhuizen en dergelijke.

Als mensch mag Van Dam zich steeds in de meest algemeene achting zijner medeburgers verheugen; zijne onafhankelijkheid van karakter, gepaard aan afkeer van alles, wat naar vertooning zweemt, doen hem kennen als de man uit één stuk, die zich steeds, zonder aanzien des persoons, door de beginselen der striktste rechtvaardigheid laat leiden.

Geen wonder derhalve, dat bij zijn aftreden als leeraar, na eene bijna 40-jarige loopbaan, door een aantal zijner nog te Rotterdam gevestigde oud-leerlingen het plan werd opgevat om den gevierden meester een blijk van hulde en waardeering aan te bieden, en dat dit voornemen terstond met bijval door de overal verspreide leerlingen werd begroet.

De hiertoe gevormde commissie, bestaande uit de heeren: C. W. van Vleuten, Voorzitter, H. Cramer, G. J. van der Goes, H. A. Lieuwens, G. J. Morre, J. Verheul Dzn., H. W. Veth, J. J. Vormer, H. Wakkie, P. A. Weeldenburg, J. J. C. de Wijs en H. van der Linden Dz., Secretaris-Penningmeester, besloot een gouden eerepenning te doen vervaardigen, die jl. Zaterdag werd aangeboden.

In zijne toespraak tot den heer Van Dam, deed de Voorzitter der Commissie uitkomen, dat de oud-leerlingen, die zijne lessen gevolgd hebben, zich gedrongen gevoelden, hem uit dankbaarheid voor het van hem genoten onderwijs, een blijvend aandenken te schenken. Dat dit niet vroeger is geschied, was voor een deel te wijten aan de moeilijkheid om die oud-leerlingen over een tijdvak van 35 jaren op te sporen. Alléén toch van de laatste jaren, waren de namen bekend. Indien dus de een of andere oud-leerling niet tot deelneming mocht uitgenoodigd zijn, dan is dit onwillekeurig geschied. Daarentegen strekte 't spreker tot groote vreugde te kunnen verklaren, dat ieder, die erover werd aangesproken, met geestdrift het denkbeeld toejuichte, voorwaar een bewijs: hoe allen den bekwamen en humanen man hoogachten.

Over de keus van het aandenken heeft men zich lang beraden. Men wenschte, zooals de Voorzitter zich uitdrukte, hem iets aan te bieden, *hem waardig*, *hem welgevallig*. Men meende niet beter te kunnen doen dan een *Gouden Eerepenning* te doen vervaardigen met zijn beeltenis en een toepasselijk opschrift, terwijl bronzen afslagen voor de deelnemers verkrijgbaar zouden zijn. „Hebben wij als leerlingen", zoo sprak de Voorzitter, „in uwe klasse steeds om de medaille moeten strijden, dat wij er dan u nu eene aanbieden, als een bewijs onzer dankbare hulde en waardeering voor hetgeen wij van u hebben geleerd." Verder deelde spreker nog mede, dat de hoogst artistieke omlijsting van het portret, vóór in het album, ontworpen en geteekend is door het medelid der Commissie, den heer J. Verheul Dzn. In dit album, waarin de namen der deelnemers ten getale van 130 alphabetisch zijn vermeld, bevindt zich eene oorkonde, die het doel van het geschenk omschrijft en door de leden der Commissie is onderteekend.

De heer Van Dam aanvaarde met ingenomenheid het aandenken. Hij zag er een bewijs in, dat zijne leerlingen zijn onderwijs hadden gewaardeerd en thans, aan den avond van zijn leven gekomen, zal het hem eene aanleiding te meer zijn, om te denken aan die genoegelijke avonden, toen hij onderwijs gaf.

Vóórdat de Commissie uiteenging, richtte de heer G. J. Morre, leeraar aan de Polytechnische School te Delft, nog eenige hartelijke woorden tot den heer Van Dam.

Spreker is overtuigd, dat de heer Van Dam, al moge men meenen, dat hij — ontheven van de waarlijk dikwijls bezwarende taak om na inspannend dagwerk des avonds nog onderwijs te geven — het rustig zal hebben, meermalen met weemoed vervuld zal zijn op die avonden, waarop hij vroeger onder zijne leerlingen placht te verkeeren.

Met groote opgewektheid toch gaf hij altijd onderwijs en nimmer heeft iemand onzer waargenomen, dat de meester, hoewel vermoeid of wellicht onder den invloed van ernstige zaken of teleurstellingen, die zeker ieder bouwmeester op zijn weg ontmoet, zulks toonde bij het geven van zijn lessen, of voor zijne leerlingen afgetrokken of minder humaan was.

Behalve deze voortreffelijke hoedanigheid zijn zijne leerlingen veel aan hem verplicht voor de degelijke grondslagen, door hem gelegd.

In den tegenwoordigen tijd maakt zich de ernstige bouwmeester wel eens ongerust voor de toekomst van onze kunst, nu er zooveel waarde wordt gehecht aan het schilderachtige aanzicht van het geheel en de decoratieve behandeling van het détail, terwijl de breede opvatting der lijnen en de schoone verhoudingen daardoor dikwijls op den achtergrond geraken.

Maar aan Van Dam hebben wij te danken, dat de hoofdzaken en de ware beginselen in onze kunst niet gemakkelijk zullen worden voorbijgezien, en hoe hoog ook decoratie en bekleeding van het détail in onze schatting zij, deze ons niet mogen overvleugelen.

„Laat het u, geachte leermeester," zoo eindigde de spreker, „eene voldoening zijn, in de vele kalme levensjaren, die wij u toewenschen, dat uwe opvattingen der architectuur ons niet alleen zullen bijblijven, maar ook naar onze beste krachten zullen worden voortgeplant door woord en daad."

Het Genootschap Architectura et Amicitia, heeft in de l.l. Woensdag gehouden vergadering, vooral ook met het oog op hetgeen het jongere geslacht aan den heer Van Dam verplicht is, op voorstel van het Bestuur met eenparige stemmen besloten, den verdienstelijken bouwkunstenaar het eerelidmaatschap aan te bieden.

Ook een woord van hulde aan de Commissie voor haar initiatief en voor de uitstekende leiding der zaak, vinde hier zijne plaats..

Uiten wij ten slotte den wensch, dat de waardige man nog zeer geruimen tijd zijne plaats in de kunstwereld mag blijven innemen.

H. G. J.

ARCHITECTURA ET AMICITIA.

Vergadering van Woensdag 30 November 1887.

Na opening der drukbezochte vergadering door den Voorzitter, worden de notulen gelezen en onveranderd goedgekeurd.

De Voorzitter installeert daarna het nieuwe bestuurslid, den heer R. A. Hey, en stelt voor den heer C. W. Hoffmann te benoemen tot buitengewoon correspondent voor de overzeesche bezittingen in Nederlandsch-Indië. Met algemeene stemmen wordt hiertoe besloten.

De heer L. J. Rijnink verkrijgt vervolgens het woord tot het houden zijner bijdrage. Als onderwerp had spreker gekozen het caoutchouc, zijne behandeling en toepassing. Na erop gewezen te hebben, dat de Indianen reeds eeuwen lang met de eigenschappen van het caoutchouc bekend waren en die ten hunnen voordeele wisten aan te wenden; hoe zij de grondstof verzamelden door insnijdingen in stammen en takken, en door hun ruwe handelwijze de boomen uitputten, voert spreker zijn hoorders in gedachten rond in de Amsterdamsche caoutchoucfabriek van de firma Pompe en C°.

In deze fabriek, geheel met electrisch licht verlicht, wordt het ruwe caoutchouc, waarvan verschillende monsters ter bezichtiging gesteld waren, eerst gekookt en daarna gewasschen of gezuiverd; door vermenging met zinkwit, krijt of zwavel wordt het vervolgens geschikt gemaakt tot het vervaardigen van voorwerpen.

Spreker behandelt uitvoerig de vervaardiging van pakking, kleppen, slangen, ballen, banden enz., wijst erop hoe met ontzettende kracht de dunne lagen met tusschenlagen van linnen of katoen op elkander geperst worden en eindigt zijne leerzame bijdrage met een kort woord over het gutta-percha en zijn eigenschappen, zoo geheel verschillend van die van het caoutchouc.

De Voorzitter brengt, namens de Vergadering, een woord van dank aan den heer Rijnink, die zijne bijdrage welwillend voor opneming in het Orgaan afstaat.

De heer A. C. Bleys houdt daarna eene causerie over het onlangs aanbesteed St.-Elisabethsgesticht te Amsterdam, opgehelderd door interessante perspectieven, schetsen en bestekteekeningen. Na de inrichting verklaard te hebben van het gesticht, dat voorloopig 3260 M² oppervlakte beslaat en 163 bedden zal bevatten, doet de heer Bleys eenige mededeelingen van zijn ondervinding bij het bezoeken van verschillende inrichtingen van dien aard in het buitenland. Vooral de Fransche gestichten en wel die te Parijs — het Hotel Dieu, de Menilmontant — worden door spreker zeer geroemd en verre verkozen boven soortgelijke inrichtingen in Duitschland of België.

De Voorzitter dankt den heer Bleys voor zijne aangename causerie, die later volledig met eenige teekeningen in het Orgaan zal worden opgenomen.

Het voorstel van het Bestuur om den heer A. W. van Dam te Rotterdam tot Eerelid van het Genootschap te benoemen, wordt met toejuiching aangenomen.

Wegens het vergevorderde uur wordt de aangekondigde kunstbeschouwing tot een volgende bijeenkomst uitgesteld en hierop de vergadering gesloten.

(A. et A.)

DE CIRCUS-CARRÉ

De totdusverre gevolgde gewoonte om belangrijke bouwwerken, tijdens den bouw of na de voltooiing, in dit blad te bespreken, verplicht ons, ook aan den nieuwen Circus-Carré, ontworpen door de architecten Vuyk en Van Rossem, de noodige aandacht te wijden.

Ware het omvangrijke gebouw onder de categorie van utiliteitsbouwwerken te rangschikken, wij zouden kunnen volstaan met eene beschouwing omtrent practische bruikbaarheid en constructieve beteekenis; nu echter het gebouw bestemd is om aan de behoefte

aan gepaste ontspanning van de bevolking eener groote stad te voldoen, en ons het woord „circus" onwillekeurig de gelijkmatige bouwkunstige meesterwerken der klassieke oudheid voor den geest roept, terwijl bovendien, door kwistige toepassing van architectonische en decoratieve versieringen, kennelijk gestreefd is naar iets meer dan eene bergplaats van menschen en paarden, zijn wij wel verplicht bij eene bespreking van het werk met de eischen der bouwkunst, in de ware beteekenis van het woord, te rade te gaan.

De vreemdeling, die Amsterdam van deze zijde binnentreedt, pleegt, de Hoogesluis bereikt hebbende, bewonderend stil te staan, ten einde links en rechts van het panorama te genieten, hetwelk de schilderachtige Amsteloevers te aanschouwen geven. Het stadsgezicht met zijne bruggen, sluizen, kruisende grachten en twee der schoonste stadstorens op den achtergrond, is terecht Europeesch beroemd.

De nieuwe circus is hieraan echter een motief komen toevoegen, dat den totalen indruk geheel wijzigt. Zooals het logge kapgevaarte van het gebouw boven alle omringende huizen uitsteekt en het geheele tafereel beheerscht, zou men wanen een gashouder of ander symbool van moderne industrie gewaar te worden.

Nadert men het gebouw, zoo wordt de eerste indruk belangrijk gewijzigd; de kap wordt minder zichtbaar en de façade vraagt onze aandacht. In Renaissance vormen ontworpen, is de parterre-verdieping als sousbasement in rustiek blokwerk behandeld, waarop eene Korinthische pilasterstelling, door de beide volgende verdiepingen heengaande, geplaatst is. Boven de kroonlijst is nog eene attiekverdieping aangebracht, door kleinere pilasters ingedeeld.

Doch ook eene andere bijzonderheid moet den beschouwer, en wel inzonderheid den Amsterdammer, onmiddellijk treffen.

Terwijl toch, op alle andere punten der gemeente, door het stadsbestuur den oorlog wordt verklaard aan alle uitbouwsels, stoepen, kelderingangen, enz., ja zelfs het leggen van eene enkele trede buiten de rooilijn in de breedste straat of op de stilste gracht niet wordt toegestaan, is hier voor de exploitatie van een gebouw voor publieke vermakelijkheden, gelegen aan een hoofdgracht, waar een vrij druk handelsverkeer heerscht, vergunning verleend tot het uitbouwen van een overdekten ingang, die ca. 1.50 M. over het trottoir vooruitspringt.

Zulke inconsequentiën komen ons onverklaarbaar voor; wellicht zal in de toekomst, wanneer „de eischen van het verkeer" het genomen besluit mochten doen betreuren, het verloren terrein door aanplemping aan de waterzijde herwonnen moeten worden.

Bedoelde uitbouw vormt het midden-risaliet van den gevel; op de hoogte der pilasterstelling wordt hier door kolommen een overdekt balkon gevormd, terwijl op de hoogte der attiekverdieping de gevelmuur massief is uitgebouwd.

De hoofdlijnen van den gevel zijn vrij goed van verhouding; het midden-risaliet is echter in proportie tot het geheel wat mager en het bekronende fronton, dat op de onbeduidende pilasters der attiek-verdieping rust, verliest zich minder fraai in het bolle kapvlak.

De ornementale details vertoonen eene storende ongelijkheid van schaal en zijn meerendeels niet fraai van teekening. Van de frontonvulling is vanaf de straat weinig te zien. Bijna de geheele gevel, en ook de versieringen, zijn in portland-cement uitgevoerd.

Op de hoogte der eerste verdieping is langs de geheele lengte van den gevel een brandvrij balkon aangebracht, door twee ijzeren trappen, die niet tot de schoonheid van het geheel bijdragen, met de straat verbonden.

Bij de planverdeeling is blijkbaar niet gestreefd naar eene architectonische oplossing; gegeven was een rechthoekig terrein; hierin is een cirkel getrokken, waaromheen concentrische cirkels de verschillende rangen afdeelen. In de overschietende hoeken zijn trappen, retiraden, enz. ingedeeld, terwijl de onregelmatige oppervlakten, die dan nog overbleven, voor corridors bestemd zijn.

Boven de hoogste zitplaatsen verheft zich de vierhoek van den buitenwand der zaal in onharmonisch contrast met den ronden grondvorm; in den vorm der zoldering is evenmin eenige harmonie met het grondplan te bespeuren.

Ware de cirkelvorm in buitenwand en dak volgehouden, ongetwijfeld had dit eene betere architectonische oplossing tengevolge gehad en het uitwendig aanzien had hierbij slechts kunnen winnen. Eene koepelvormige bedekking van de voornaamste ruimte, in den geest van die van het Panorama in de Plantage, had, bij een beter silhouet van het geheel, vooral ook meer cachet en karakter aan het gebouw verleend dan de versiering met eenige paardekoppen.

De verdeeling der zitplaatsen kwam ons goed geslaagd voor; op alle rangen is het renperk goed te overzien. De hoogste bankenrij is dan ook ruim 14 M. boven het grondvlak verheven, zoodat het wel een ietwat angstig gezicht is, van daar af in de diepte neer te zien, te meer daar de banken niet van leuningen zijn voorzien.

Of echter de uitgangen, vooral die voor de hoogste rangen, voldoende zijn, zouden wij niet zoo gaaf kunnen toestemmen. Naar wij vernamen, waren tijdens den bouw, tot nog in de laatste dagen, door de brandweer verschillende veranderingen in het plan bevolen, teneinde meerdere veiligheid bij brandgevaar te verzekeren. Waarom worden echter de plans, bij de aanvrage om vergunning tot bouwen, niet van gemeentewege, ook met het oog op veiligheid bij brandgevaar onderzocht? men zou dan de eventueel noodige veranderingen in de plans kunnen gelasten en de vergunning eerst verleenen, wanneer hieraan voldaan was; wellicht ware dan ook eene andere oplossing te vinden geweest, in plaats van de onooglijke ijzeren trappen aan den voorgevel.

De architectonische versieringsvormen in de zaal munten niet uit door fraaie conceptie en verhouding; aan de lange zijden der zaal worden bovendien de pilasterstellingen en lijstwerken op de plompste wijze onderbroken door de daartegen eindigende bankenrijen.

Het decoratieve schilderwerk is zoo beneden alle critiek, dat wij ons van de moeite verschoond kunnen achten, er eene gedetailleerde beschrijving van te geven. Had men kunnen besluiten tot eene beschilddering in eenvoudige vlakke tinten, wellicht had alsdan de zaal door hare kolossale afmetingen eenigen indruk teweeggebracht. Thans is iedere blik op deze tafereelen eene beleediging voor den goeden smaak, en het zou alsnog aanbeveling verdienen, deze gruwelen zoo spoedig mogelijk onder eene dekkende laag te doen verdwijnen.

Hierbij komt nog, dat men voor het vervaardigen van dit werk heeft gemeend de hulp van het buitenland te moeten inroepen; naar wij vernamen, was het afkomstig uit het atelier van A. Bredon te Berlijn.

Ongetwijfeld zullen de architecten, die eene zware taak te vervullen hadden, evenmin als wij het schilderwerk schoon noemen en zullen er zeker andere invloeden zijn werkzaam geweest, welke zoovele Nederlanders, die tot iets beters in staat waren, hebben doen voorbijgaan.

De foyers en restauratiezalen zijn eenvoudig ingericht.

Aan de paardestallen scheen ons veel zorg te zijn besteed; zij zijn ruim en goed verlicht en van steenen, gewelfde zolderingen voorzien.

Het gebouw zal met stoom verwarmd worden; de verlichting der zaal geschiedt door eenige gaskronen van eenvoudigen vorm.

Uit alles blijkt, dat met te groote overhaasting is gewerkt, want al mag het een kunststukje genoemd worden, om in zoo weinig tijds een gebouw van die afmetingen te doen verrijzen, de kunst wordt er voorzeker niet mede gediend.

Wij hebben gemeend onze beschouwingen omtrent de artistieke beteekenis eener groote stichting in de hoofdstad des Rijks, waar dagelijks aan landgenoot en vreemdeling een feest voor de oogen wordt bereid, niet achterwege te mogen houden. De bouwkunst toch, meer dan een der zusterkunsten, de maatstaf zijnde, waaraan de beteekenis eener natie wordt getoetst, zal weinig bevorderd worden door beschouwingen als die, welke haar *gewoonlijk* door de pers, als voorlichtster van het publiek, gewijd worden.

Vermelden wij ten slotte nog, dat het werk werd uitgevoerd door den heer B. van Buuren en het voornamelijk aan zijn voortvarendheid is te danken geweest, dat het gebouw in zoo'n minimum van tijd kon voltooid worden.

MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.
AFDEELING LEIDEN EN OMSTREKEN.

Vergadering van 25 November 1887.

De 147ste vergadering kenmerkte zich door eene belangrijke kunstbeschouwing. Aan de wanden der zaal was tentoongesteld eene prachtige collectie etsen van Unger, naar Frans Hals enz., welwillend beschikbaar gesteld door den heer A. W. Sijthoff te Leiden. Deze etsen, die om hare kunstwaarde ten hoogste worden geroemd, werden door alle aanwezigen met de meeste belangstelling besehtigd.

Nadat de vergadering met een woord van welkom aan de nieuwe leden geopend was, werden de notulen gelezen en goedgekeurd, en vervolgens het woord gegeven aan den heer P. J. Groen om de tentoongestelde etsen toe te lichten.

De heer Groen kweet zich op onderhoudende, opwekkende wijze van deze taak. Na een inleidend woord, splitste hij zijne toelichting in vier deelen en behandelde achtereenvolgens: het etsen, de etser, de stukken van den schilder, waarnaar de etsen genomen zijn, en ten slotte het een en ander uit het leven van Frans Hals. Spreker zeide, dat er drie manieren zijn om op koper te etsen, n.l. 1° de aquatinta manier, 2° het etsen in relief en 3° de etstypographia, en gaf eene juiste verklaring van die verschillende wijzen.

De uitvinder der etskunst is niet bekend. Een der oudste bekende etsen is de »Heilige Hieronymus", door Albrecht Dürer, van het jaar 1512. Vooral Hollandsche en Vlaamsche meesters hebben deze kunst beoefend, en onder deze heeft inzonderheid Rembrandt schoone etsen geleverd. In Frankrijk wordt de naam van Callot, in Engeland die van Hogarth, op het gebied dier kunst met lof vermeld.

Spreker betreurde het, dat onder de vele verdienstelijke kunstenaars op het gebied der etskunst, geen Nederlanders konden genoemd worden, die met zulk een kunstvaardigheid, met zulk een niet te evenaren talent, de etsnaald hanteerden, die met zooveel gevoel en uitdrukking het werk van groote meesters reproduceerden als de Oostenrijksche Prof. William Unger; hij vooral wist met de meeste nauwkeurigheid en genialiteit door zijn keurige etsen de kunstenaarswereld in verrukking te brengen en zijne etsen zijn nog door niemand geevenaard, veel minder overtroffen. Vervolgens besprak de heer Groen de verschillende stukken van Frans Hals, om daarna eenige trekken en bijzonderheden uit het leven van dien schilder ten beste te geven, waarbij in herinnering werd gebracht onder welke omstandigheden het portret van Anthonie van Dijck door Frans Hals geschilderd werd en wederkeerig dat van laatstgenoemde door Van Dijck op het paneel werd te voorschijn gebracht.

Spreker eindigde met een welverdiend woord van hulde te brengen aan den heer A. W. Sythoff, die met de kostbare uitgave dezer etsen het meest doorslaande bewijs heeft geleverd, dat liefde voor de kunst de grootste drijfveer voor deze onderneming is geweest. Genoemde etsen (10 stuks in portefeuille) zijn te verkrijgen ad *f* 7.50.

Na dankzegging aan den heer Groen voor zijne degelijke toelichting, verkreeg de heer C. R. van Ruyven het woord, die, om de woorden van den heer Groen te bezigen, een einde zou maken aan diens lange toelichting door te *remmen*". De heer Van Ruyven, die meermalen reeds over het spoorwegwezen het een en ander had medegedeeld, toonde ook nu de rechte man op de rechte plaats te zijn. Spreker ving aan met in herinnering te brengen hoe het remmen, iets van zoo groot belang ook in het maatschappelijk leven, vroeger in zijn werk ging, dat wil zeggen omslachtig en hoogst zelden met goeden uitslag. Bij het remmen zijn er drie zaken, die vooral de aandacht verdienen, n.l. de bediening, het toestel en de remkracht: hij maakte twee vormen van het toestel duidelijk, n.l. sleepende en rollende remmen, en behandelde daarna de nuttige uitvinding van den Amerikaan George Westinghouse in verband met het door spreker uitgevonden toestel, waaraan den naam van »Veiligheids- (waarschuwings-) koppeling voor spoortreinremmen" gegeven is. Door deze koppeling, welke thans bij enkele maatschappijen in proef is genomen, kan men zich overtuigen of de verbindingen al dan niet in orde zijn. Heeft er een verruim plaats gehad, dan wordt het treinpersoneel gewaarschuwd door een schel fluitje. Deze veiligheidskoppeling waarschuwt altijd, dat wil zeggen wanneer ze niet gekoppeld en de kraan gesloten is. Bijgevolg kan in een trein nooit ongemerkt een kraan gesloten zijn, noch een kraan gesloten worden, want de normale stand der kranen is *open* en een gesloten kraan *waarschuwt*.

Luide toejuiching was het antwoord, dat de heer Van Ruysen op zijne belangrijke voordracht ontving, welke door verschillende teekeningen en modellen op duidelijke wijze toegelicht werd.

Alsnu was de reglementsherziening aan de orde. Na eenige discussie werd het artikel, betreffende het Bestuur, gewijzigd als volgt. »Jaarlijks, na afloop van de December-vergadering, treden twee leden en om de drie jaar één lid van het Bestuur af. Zij zijn niet dan na één jaar herkiesbaar."

Daarna werd met algemeene stemmen besloten adhesie te betuigen aan het Bestuur der Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst in zake het Utrechtsche Universiteitsgebouw.

De behandeling der vraag uit de brievenbus: »op welke wijze kan men den toestand van den werkbaas verbeteren?" en eene bespreking van een ingezonden stuk in het *Leidsche Dagblad* betreffende de bouwverordening in deze gemeente, werden wegens het gevorderde uur tot de volgende vergadering uitgesteld.

VEREENIGING ARTI ET INDUSTRIAE TE 'S-GRAVENHAGE.

Vergadering van 29 November 1887.

Na afdoening van eenige huishoudelijke werkzaamheden hield de heer J. Verheul uit Rotterdam eene voordracht over den door hem gebouwden schouwburg.

Met het zeer opmerkzame publiek doorliep hij in gedachten het geheele gebouw en stond stil bij de voornaamste punten, die in een schouwburg de aandacht verdienen, o. a. de maatregelen bij brandgevaar, bluschmiddelen, verwarming en ventilatie, decoratie, tooneelapparaten enz.

Eene beschrijving van het gebouw werd reeds vroeger in dit blad gegeven [1]), zoodat wij daarbij niet nader zullen stilstaan.

De heer Verheul ontving voor zijn zeer interessante mededeelingen den hartelijken dank van den Voorzitter, die de leden der Vereeniging in de medewerking van den heer Verheul aanbeval om gezamenlijk een bezoek aan dien schouwburg te mogen brengen.

UTRECHTSCHE UNIVERSITEIT.

De heer Dr. P. J. H. Cuypers, Onder-voorzitter van het Bestuur der Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst, heeft in een tegen-adres aan den Minister van Binnenlandsche Zaken de redenen ontvouwd, waarom door hem niet kon worden ingestemd met den inhoud van het adres van het Bestuur der Maatschappij, waarvan in het laatste nommer van dit Weekblad met een enkel woord onder de berichten gesproken werd. Dit tegen-adres is in het *Bouwkundig Weekblad* opgenomen en heeft aanleiding gegeven tot eene bestrijding door den heer F. J. Nieuwenhuis te Utrecht, welk stuk mede in dit weekblad geplaatst is.

Terwijl Dr. Cuypers tegenover zijn medeleden in het Bestuur der Maatschappij eene handelwijze van de Regeering verdedigt, die door de groote meerderheid der bouwkunstenaars wordt afgekeurd, staat de correspondentie van het Gemeentebestuur met den Minister niet stil.

B. en W. hebben den Raad mededeeling gedaan van de briefwisseling, door hen met den Minister gevoerd over het Universiteitsgebouw in October en November 1887.

Het raadsbesluit van 14 October jl. is door B. en W. bij schrijven van 18 October aan den Minister gezonden. Hierop werd, dd. 8 November, het navolgende antwoord ontvangen van den Minister:

[1]) Zie *De Opmerker* van 17 September jl. N°. 38.

's-Gravenhage, 8 November 1887.

Na overweging van uw nevenvermeld schrijven en met stilzwijgen voorbijgaande, dat door u, niettegenstaande mijn schrijven van 7 October ll., afd. O., n°. 3100, aan den Gemeenteraad een ander ontwerp is voorgelegd, dan waaromtrent mijne instemming verkregen was, heb ik de eer u te berichten, dat ik moet blijven volharden in mijn verlangen, dat de overeenkomst worde gesloten, vóórdat het programma wordt vastgesteld. Volgaarne bereid zooveel inschikkelijkheid te betoonen als 's lands belang bij deze zaak toelaat, heb ik geen bedenking dat in het ontwerp-contract, u toegezonden bij mijn schrijven van 25 Juli 1887, n°. 1996, afd. O., art. 2 gelezen worde als volgt:

»Contractant ter eenre zal bovenbedoeld gebouw in bruik»leening aannemen, mits het voldoe aan de vooraf door hem »goedgekeurde opgave van eischen, plannen en bestekken, »die door den contractant ter andere zoo spoedig mogelijk »daartoe zullen worden ingediend".

Ik ben voorts bereid in dat contract op te nemen de bepaling, geformuleerd in art. 8 van de laatstelijk door u bij uw schrijven van 18 October ll., n°. 48 ingezonden concept-overeenkomst.

De Minister van Staat,
Minister van Binnenlandsche Zaken,
HEEMSKERK.

B. en W. hebben dit schrijven beantwoord bij brief van 25 November. Hoezeer waardeerende, dat de Minister op twee punten zich bereid verklaarde aan 's Raads verlangen toe te geven, betuigen B. en W. hun leedwezen, dat er verschil van inzicht blijft bestaan omtrent een hoofdpunt, daar de Minister verklaart te blijven volharden in het verlangen om de sluiting der overeenkomst aan de behandeling en vaststelling van het program van eischen te doen voorafgaan. Nogmaals wijzen B. en W. den Minister op de volkomen billijkheid van 's Raads verlangen, om geen overeenkomst te sluiten dan met gelijktijdige vaststelling van het program van eischen. Slechts noode heeft de Raad zich bereid verklaard: 1°. om zich contractueel te verbinden tot stichting van het universiteitsgebouw, voordat het bouwplan zou zijn vastgesteld; 2°. nog een program van eischen met den Minister te gaan vaststellen, nadat reeds geruimen tijd geleden een ontwerp ter goedkeuring is aangeboden, dat overeenkomstig de adviezen van curatoren en senaat was opgemaakt, en na overleg met den rijks-bouwkundige was gewijzigd. Maar aan den eisch, die thans aan den Raad wordt gedaan, om zich tot de stichting te verbinden, alvorens zelfs omtrent de grondslagen en hoofdtrekken van den bouw overeenstemming zij verkregen, kan noch mag deszerzijds worden toegegeven. Het mag van den Raad niet worden gevergd, dat hij zich verbinde tot stichting van een gebouw, waarvan niet dan de bestemming bekend is, en waarvan omvang en inrichting geheel van nadere onderhandelingen afhankelijk zullen zijn. Dat die eisch de grens van redelijkheid overschrijdt, kan in ernst niet worden ontkend; want noch met de belangen van het hooger onderwijs, noch met eenig ander rijksbelang kan het in strijd worden geacht, dat men zich eerst over de hoofdtrekken tracht te verstaan van hetgeen waartoe men zich gaat verbinden, allerminst hier, waar men zonder bijdrage van het Rijk ten behoeve van de Rijks-universiteit een monumentaal gebouw wil gaan stichten.

Burg. en Weth. blijven nog steeds vertrouwen, dat de Minister de billijkheid van 's Raads verlangen zal erkennen; zij verzoeken Z.Exc. beleefd maar met den meesten aandrang, zich alsnog met de eerste 2 artikelen der door den Raad goedgekeurde ontwerp-overeenkomst te willen vereenigen.

»Mochten — zoo schrijven Burg. en Weth. — onverhoopt overwegende bezwaren daartegen bij Uwe Excellentie blijven bestaan, dan zullen wij, ten einde onzerzijds geen enkel mogelijk middel om tot overeenstemming te geraken te verzuimen, hoewel noode, toch ons bereid verklaren, om aan den Raad voor te stellen zich met het door Uwe Excellentie gewijzigde artikel 2 der ontwerp-overeenkomst te vereenigen, indien

het zij door vooraf te voeren onderhandelingen omtrent het program van eischen tusschen Uwe Excellentie en ons college overeenstemming is verkregen,

het zij Uwe Excellentie ons de verzekering wil geven, dat er van regeeringswege, ook later, niet op zal worden aangedrongen, dat in het program van eischen bepalingen worden opgenomen, welke in strijd zijn met een der vier volgende punten:

1. de ontworpen vestibule,
2. de ontworpen richting van den voorgevel,
3. de bevoegdheid van den Gemeenteraad om over den te kiezen stijl te beslissen,
4. het niet opnemen in het program van bepalingen omtrent het inzenden van bouwkundige teekeningen en omtrent de soort en de hoedanigheid der materialen.

De overige inhoud van het program blijft in dit geval onaangeroerd, en de beslissing daarover voor latere onderhandelingen voorbehouden.

Bij de eerste drie punten zijn, naar onze overtuiging, uitsluitend de belangen der Gemeente betrokken; aan het vierde moeten wij vasthouden met het oog op het vertrouwen, waarop ons Bestuur en onze bouwmeesters aanspraak mogen maken, terwijl voor de rijksbelangen door uwe Excellentie bij de beoordeeling der bestekken zal kunnen worden gezorgd.

Wel is waar weten wij niet, of de Raad termen zal kunnen vinden om zich met één dezer beide voorstellen te vereenigen, maar toch schroomt ons College niet op eigen verantwoordelijkheid eene uiterste poging te wagen, ten einde omtrent de te sluiten overeenkomst het met Uwe Excellentie eens te worden.

Indien noch het raadsbesluit van 14 October jl., noch een dezer bemiddelende voorstellen de goedkeuring Uwer Excellentie kan verwerven, dan zal, naar onze welgevestigde overtuiging, tot ons diep leedwezen voor den Gemeenteraad geen middel overblijven, om aan den wensch der burgerij en van de Staten van het gewest uitvoering te geven. Moge het aan Uwe Excellentie niet onmogelijk voorkomen, dat te verhoeden.

BUITENLANDSCHE BERICHTEN.

— Voor het bouwen van een Centraalstation te Keulen is thans een prijsvraag uitgeschreven, welke vóór 25 Februari e. k. beantwoord moet worden. Alleen Duitsche bouwmeesters zijn tot mededinging toegelaten. De uitgeloofde prijzen bedragen 2000 tot 5000 mark. De grootste moeilijkheid bij de beantwoording bestaat daarin, dat het gebouw in de nabijheid van den Dom en de Rijnbrug komt te staan en dus met die beide merkwaardige en grootsche werken in overeenstemming behoort te zijn.

(A. et A). Te Dusseldorf heeft zich een comité gevormd tot het stichten van een gedenkteeken voor Henrich Heine. Het Stadsbestuur heeft zich bereid verklaard om voor dit doel een terrein in den *Hofgarten* kosteloos af te staan. Volgens globale raming zullen de kosten c. a. 50,000 mark bedragen. Baron Gustaaf Heine te Weenen, een neef des dichters, heeft het Comité reeds een bedrag van 1000 mark doen toekomen.

(A. et A). Een nieuw gedenkteeken voor Voltaire is onlangs op de binnenplaats van de mairie van het 9de arrondissement te Parijs onthuld. Het standbeeld, door den beeldhouwer Lambert uitgevoerd, stelt Voltaire op jeugdigen leeftijd voor.

BINNENLANDSCHE BERICHTEN

's-GRAVENHAGE. Bij beschikking van den Minister van Waterstaat, is bepaald dat, met ingang van 1 Januari 1888, de ingenieur van den Waterstaat der 3e klasse A. E. Kempees, zal dienst doen in het 9e district, ten einde werkzaam te zijn onder den arrondissements-ingenieur C. de Bruyn, te Amsterdam.

— Bij beschikking van den Minister van Waterstaat, is bepaald dat, met ingang van 1 Januari 1888, de opzichter van den Waterstaat 4e klasse A. Maas zal dienstdoen in het 11e district en de opzichter 3e klasse L. Kuiler in het 6e district.

(A. et A.) AMSTERDAM. De Hooge Raad heeft Maandag jl. het vonnis vernietigd der rechtbank alhier, houdende veroordeeling van den heer J. Gerrits Jr., wegens het bouwen zonder vergunning van Burgemeester en Wethouders, en bevestigde het vonnis van het vierde kantongerecht alhier, waarbij requirant was ontslagen van rechtsvervolging. Op deze zaak, in *De Opmerker* van 12 November jl. besproken, hopen wij in een volgend nummer terug te komen.

— De aannemers van de fundeering voor de bekapping achter het nieuwe Centraalstation hebben besloten de werkzaamheden dag en nacht voort te zetten, ten einde de premie te behalen, aan een vroegere aflevering verbonden. Het terrein wordt daartoe verlicht door eene electrische lamp, die ver boven het station uitsteekt, en de aandacht trekt van hen, die zich op het Damrak bevinden.

BENOEMINGEN.

— Met ingang van 1 Januari a. s. is de adspirant-ingenieur van 's Rijks waterstaat R. H. Gockinga te Maassluis bevorderd tot ingenieur 3e klasse.

— *De Tijd* meldt, dat de ingenieur Wierda, onlangs naar de Zuid-Afrikaansche Republiek vertrokken, in dienst van den Staat en denkelijk aan het hoofd van openbare werken zal komen.

— Door de vereenigde vergadering van Delfland werd met algemeene stemmen tot ingenieur van Delfland benoemd de heer W. de Man.

— De heer Jhr. C. D. A. G. Everts, adjunct-ingenieur bij den aanleg van Staatsspoorwegen te Sneek, is met 1 Dec. e. k. benoemd tot adjunct-ingenieur bij de werken tot verlegging van den Maasmond.

ADVERTENTIEN.

DE LINT & C°.
Oostzeedijk 248, Rotterdam.
VLOER- en WANDTEGELS,
TROTTOIR-, CEMENT- EN IJZERSTEENTEGELS.
Groote voorraden.

MINISTERIE VAN JUSTITIE.

OPENBARE AANBESTEDING.

Op **Zaterdag 17 December 1887**, des namiddags ten *twee uren*, zal in een der Lokalen van het Departement van Justitie te *'S-GRAVENHAGE*, in het openbaar, bij enkele inschrijving, worden **aanbesteed:**

Het driejarig onderhoud, aanvangende 1 Januari 1888 en eindigende 31 December 1890, van:

Het Paleis van Justitie, het Huis van Bewaring en de Strafgevangenis te ARNHEM.
De Strafgevangenis te ZUTPHEN.
Het Rechtsgebouw en Huis van Bewaring te TIEL.
Het Hoog Militair Gerechtshof, het Rechtsgebouw en de Strafgevangenis te UTRECHT.
Het gebouw te AMERSFOORT, waarin het Kantongerecht en de Kantoren van de Hypotheken en het Kadaster gevestigd zijn.
Het Rijksopvoedingsgesticht te MONTFOORT.
De Strafgevangenis en het Huis van Bewaring te ROTTERDAM.
Het Huis van Bewaring te DORDRECHT.
De Strafgevangenis te Gorinchem.
De Strafgevangenis en het Huis van Bewaring te 'S-GRAVENHAGE.
Het Kantongerechtsgebouw te LEIDEN.

De Aanbesteding geschiedt in 18 Perceelen.

Bestekken liggen ter lezing in bovengenoemde gebouwen en op het Bureau van den Ingenieur-Architect voor de Gevangenissen en Rechtsgebouwen te 's-Gravenhage, en zijn tegen betaling van *f* 1.25 op *franco* aanvrage verkrijgbaar bij de GEBROEDERS VAN CLEEF, Boekhandelaars, Spui N°. 28a te *'s-Gravenhage*.

Aanwijzing zal geschieden voor de Gebouwen te Zutphen, Tiel, Utrecht en Rotterdam, beginnende bij de Cellulaire Gevangenissen, den 12n December 1887, des namiddags ten 1½ ure.

Voor de Gebouwen te 's-Gravenhage den 13n December 1887: des voorm. ten 11 ure voor het Huis van Bewaring; des nam. ten 1½ ure voor de Strafgevangenis.

Voor de Gebouwen te Arnhem den 13n December 1887: voor het Paleis van Justitie des voorm. ten 11 ure, daarna voor het Huis van Bewaring, en des nam. ten 1½ ure voor de Strafgevangenis.

Voor de Gebouwen te Leiden, Montfoort en Dordrecht den 13n December 1887 des voorm. ten 11 ure.

Voor de Gebouwen te Amersfoort en Gorinchem den 14n December 1887 des voorm. ten 11 ure.

Inlichtingen zijn te bekomen bij den Ingenieur-Architect voor de Gevangenissen en Rechtsgebouwen te 's-Gravenhage, en voorts:

Voor de werken aan het Paleis van Justitie en het Huis van Bewaring te Arnhem, bij den Opzichter W. A. Nicola aldaar.

Voor die aan de Strafgevangenis te Arnhem, bij den Opzichter A. R. From aldaar.

Voor die te Zutphen, bij den Opzichter F. H. Ettiger aldaar.

Voor die te Tiel, bij den Opzichter G. A. Scholten aldaar.

Voor die te Utrecht, Amersfoort en Montfoort, bij den Hoofd-Opzichter P. Kreber te Utrecht.

Voor die te Rotterdam, Dordrecht en Gorinchem, bij den Hoofd-Opzichter G. J. van der Goes te Rotterdam.

Voor die aan de Strafgevangenis te 's-Gravenhage, bij den Opzichter W. Molenbroek aldaar.

Voor die aan het Huis van Bewaring te 's-Gravenhage, bij den Opzichter J. H. Pfeiffer aldaar.

En voor die te Leiden, bij den Opzichter J. Boem aldaar.

De Minister van Justitie,
Voor den Minister,
De Secretaris-Generaal,
P. J. VAN BEIJMA.

STAHLWERK „AUGUSTFEHN"
te AUGUSTFEHN.
Fabriceert als **Specialiteit:**
Bouten en Staal voor Baggermachines.
Uitsluitende vertegenwoordigers voor Nederland: **VAN DEN HONERT & PUNT**, Kalkmarkt 7, **Amsterdam.**

A. J. BACON & C°.
Ingenieurs, Aannemers van **Verwarming** en **Ventilatie, Gas- en Waterleidingen, Bouwmaterialen enz.**
BEKROOND met **Gouden, Zilveren** en **Bronzen Medailles.**
Overtoom N°. 239, AMSTERDAM.
Inrichtingen voor openbare gebouwen, gestichten, woonhuizen, villa's, kantoren, enz.
Projecten en begrootingen worden kosteloos geleverd.

H. & J. SUYVER,
FABRIKANTEN VAN
STOOMKETELS en WERKTUIGEN,
op de Intern. Tentoonstelling te *Amsterdam* 1883 bekroond met
EERE-DIPLOMA (hoogste onderscheiding).
Hollandsche Tuin en Zeepaard, Bickerstraat AMSTERDAM.

Stoomfabriek van gedreven en geslagen ZINK- en KOPERWERKEN.
KLIJN, TISSOT & C°.
Amsterdam. Nieuwe Teertuinen 16.
Vervaardigen **Ornamenten** naar elk ontwerp of teekening. Inrichting voor het **galvaniseeren** van ijzer. Etalage van verschillende monsters op de Permanente Tentoonstelling van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst *Amsterdam*.

KLOOS & VAN LIMBURGH
ROTTERDAM.
EIGENAARS van BASALTGROEVEN in RIJNPRUISSEN.
Agenten van de Maatschappij van Quenast, van de Hardsteengroeven der Maatschappij St. Georges en van de Bonner Portland-cement Fabriek.
Handelaars in Basalt, Hardsteen, Bruinsteen, Faluenval-, porphier- en basaltkeien.

Polychroom-cement
is het goedkoopste materiaal,
zoowel voor bepleistering, die volkomen tegen den invloed van het weer bestand is, als voor voegwerk. *Hoofddepot bij*
Theod. Ferd. Bierhorst te Haarlem.
Actieve Agenten en Vertegenwoordigers gevraagd.
Bijzondere voordeelen:
1°. De bepleistering is gelijk van toon en lichtgrijs, in de kleur van Bentheimersteen;
2°. Geen **uitwaseming** van **kalk** of **silicaat**;
3°. Geene bij gebruik van gewoon cement voorkomende windscheurtjes;
4°. Eene bepleistering met Polychroom-cement kan beschilderd worden 4 of 5 weken nadat zij aangebracht is. De beschildering kan het afwasschen verdragen.
Zie De Opmerker N°. 41 van den vorigen en N°. 2 van dezen jaargang.

Bekroond: Dusseldorp 1880. Weenen 1880. — **Gouden Medaille** Amsterdam 1883. — **Bekroond:** Frankfort a/M. 1881. Amsterdam 1882.
JOHANN ODORICO, Frankfort a/M.
FABRIEK VAN
Marmermozaïek en Terrazzo-vloeren, Glasmozaïek, Kunstmarmer en Cementuitvoeringen.
Succursales. **Amsterdam, Weenen, Londen, Boston.**
Opgericht 1830.
Eenig vertegenwoordiger voor *Nederland*
FERD. ENGERS, Amsterdam,
Heerengracht, bij de Oude Spiegelstraat n°. 335.

STOOMFABRIEK VOOR TIMMERWERK,
GEBR. VAN MALSEN. – Den Haag.
Vuren-, Grenen-, Eiken-, Noten- of Mahoniehouten Lijsten. Profielen naar verkiezing. **Deuren, Ramen Lambriseeringen, Deurbekroningen** en **complete Betimmeringen** in alle houtsoorten, worden op bestelling in korten tijd geleverd, van goed gedroogd hout. **Beeldhouwwerk in hout. Versiering van deuren, lijsten** en **gehoele vertrekken** met **carton pierre**, volgens teekeningen. **Eikenhouten, Teakhouten** en andere **blanke Buitendeuren. Schooltafels, Parketvloeren, Intarsias**, enz.

JAN VAN DER POT, Scheepmakershaven No. 3, Rotterdam.

KYANISEERFABRIEK.

Het **kyaniseeren** is het eenigste afdoende middel tegen **verrotting** en **zwam**. De bewerking geschiedt geheel **rook-** en **kleurloos**. Desverlangd bijlevering van hout.

Prima Engelsche Portland-cement merk „Wallsend"
van uitmuntende kwaliteit en tegen concurreerende prijzen.

Duitsche Portland-cement merk „Dijckerhoff & Söhne".

Belgische kluit- en hydraulische kalk.

Billijke prijzen en vrachten.

Kunstgraniet systeem Petitjean.

Prospectussen en prijscouranten worden op aanvraag franco toegezonden.
Gelieve op voornaam en adres te letten.

BECKER & BUDDINGH. — ARNHEM.

KONINKLIJKE FABRIEK VAN

WATERPAS-

HOEKMEET-

en andere

INSTRUMENTEN,

voor: INGENIEURS ARCHITECTEN,

LANDMETERS, TEEKENAARS enz.

Geëmailleerd-ijzeren PEILSCHALEN,

WEEGWERKTUIGEN.

B. HOLSBOER. - Arnhem.

Leverancier van Z. M. den Koning.

Fabriek en Magazijn van Instrumenten voor wetenschappelijk gebruik.

Bekroond voor Waterpas-, Hoekmeet- en andere instrumenten
met Zilver 1868, 1881, 1883 (Internat. Tentoonst.)
Hoogste onderscheiding 1879.

EQUERRES, MEETKETTINGEN, BRIEF- en PAKKETBALANSEN, enz. enz.
BAKENS, ROTATIE- en INDUCTIE-TOESTELLEN, TELEGRAAF-APPARATEN, enz. enz.

NEUCHÂTEL ASPHALTE COMPANY LTD, LONDON.

Exploitatie der Mijnen van Val de Travers.

FABRIEK TE AMSTERDAM Beltweg N°. 3.

TRADE MARK.

NATUURL. ASPHALT VAN VAL DE TRAVERS ZWITSERLAND.

Gecomprimeerde Asphaltwegen en dito Dorschvloeren.
Werken in Asphalt-Mastiek voor Trottoirs, Skating-Rinks, Moutvloeren, Kelders.
Kolf- en Kegelbanen, Winkel- en Magazijnvloeren, Gangen, Veranda's, Brug- en Dakbedekkingen, Beton-Fundeeringen, Stallen enz. enz. enz.

Zindelijk, Vochtwerend, Ondoordringbaar, Geraaswerend.

Asphalt speciaal tot wering van vochtige muren.

Voor inlichtingen omtrent het leggen van **Vloeren, Bedekkingen** enz. gelieve men zich te adresseeren aan het Kantoor der fabriek, Beltweg 3, *Amsterdam*, of bij den Heer H. G. KNOOPS C.Czn., Beukstraat F. 62, te *Arnhem*.

De Directeur, **W. PATON WALSH.**

Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen.

AANBESTEDING
(VOOR REKENING VAN DEN STAAT).

Op **Dinsdag den 20ste December 1887**, des namiddags ten 2 ure, aan het Centraalbureau der Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen bij de Moreelse Laan te *Utrecht*, van:

Bestek N°. 470.

Het maken van eene militaire los- en laadplaats, het leggen van een losspoor en het verrichten van bijkomende werken op het station ROOSENDAAL.

Raming *f* 7400.—.

De besteding geschiedt volgens § 54 van het bestek.

Het bestek ligt van den 28sten November 1887 ter lezing aan het Centraalbureau bij de Moreelse Laan en aan het bureau van den Heer Sectie-Ingenieur H. E. BEUNKE te *Breda* en is op *franco* aanvraag aan genoemd Centraal-bureau (Afd. Weg en Werken) te bekomen, tegen betaling van ***f* 0.50.**

Inlichtingen worden gegeven aan het Centraalbureau (Afd. Weg en Werken).

De aanwijzing op het terrein zal geschieden den 13den December 1887 ten 11 ure, des voormiddags.

Utrecht, den 26sten November 1887

Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen.

AANBESTEDING
(VOOR REKENING VAN DEN STAAT).

Op **Dinsdag den 20ste December 1887**, des namiddags ten 2 ure, aan het Centraalbureau der Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen bij de Moreelse Laan te *Utrecht*, van:

Bestek N°. 472.

Het maken van steigers en een uitwijkspoor langs de haven op het station BEDUM.

Raming *f* 2050.—.

De besteding geschiedt volgens § 39 van het bestek.

Het bestek ligt van den 28sten November 1887 ter lezing aan het Centraalbureau bij de Moreelse Laan en aan het bureau van den Heer Sectie-Ingenieur L. J. DE SONNAVILLE te *Groningen* en is op *franco* aanvraag aan genoemd Centraalbureau (Afd. Weg en Werken) te bekomen, tegen betaling van ***f* 0.50.**

Inlichtingen worden gegeven aan het Centraalbureau (Afd. Weg en Werken) en bij den Sectie-Ingenieur voornoemd.

De aanwijzing op het terrein zal geschieden den 13den December 1887 ten 11 ure, des voormiddags.

Utrecht, den 26sten November 1887.

PHOTOLITHOGRAPHIE, PHOTOZINCOGRAPHIE en Stéréotype-Inrichting van G. J. THIEME, te Arnhem.

De ondergeteekende vestigt de aandacht op zijne inrichting voor **Photolithographie**, bijzonder geschikt voor de reproductie van **Plans, Teekeningen** enz. van HH. Architecten en Bouwkundigen; op die voor **Photozincographie** voor de reproductie van **Platen en Gravures**, ook van **Teekeningen** voor Boekwerken enz. ten dienste van HH. Uitgevers en op zijne **Stéréotype-inrichting** voor HH. Drukkers, alles tot de minste prijzen.

Prospectussen met proeven van bewerking worden op *franco* aanvrage gratis toegezonden.

G. J. THIEME.

Gedrukt bij G. W. van der Wiel & Co., te Arnhem.

De Opmerker.

Orgaan van het Genootschap

ARCHITECTVRA ET AMICITIA

Weekblad voor Beeldende Kunst en Technische Wetenschap

A.W.W.

Redacteur-uitgever F. W. VAN GENDT Jr.
Adres voor Redactie en Administratie van het Weekblad en advertentiën: Bureau van *De Opmerker*, Driekoningenstraat 28, *Arnhem*.
Bureau der Redactie van *Architectura et Amicitia* JAN SPRINGER, H. G. JANSEN en A. REIJDING.
Stukken, deze Redactie betreffende, te adresseeren aan den heer A. REIJDING, Stadhouderskade 4, te *Amsterdam*,
en al, wat de Administratie van het Genootschap betreft, aan den heer G. A. ZEEMAN, Leidschestraat 60, te *Amsterdam*.

ABONNEMENT *f* 2.25 per 3 maanden of wel *zes gulden* per jaar, bij vooruitbetaling en franco toezending van dit bedrag. Voor het buitenland *f* 7.50 en Nederlandsch-Indië *f* 9.—, beiden bij vooruitbetaling.
ADVERTENTIEN zal 20 cent voor elken regel plaatsruimte en 10 cent voor een bewijsnommer, worden tot Vrijdagavond aangenomen.
AFZONDERLIJKE NOMMERS, bij contante betaling zal 15 cent per stuk en 25 cent per plaat, te bekomen aan het Bureau van *De Opmerker* te *Arnhem* en bij den Hoofd-correspondent JOH. G. STEMLER CZN., Boekhandelaar te *Amsterdam*.

BERICHT.

Het nieuwe Genootschapsjaar vangt aan met 1 Januari 1888. Zij, die vóór dien datum als gewoon, buiten- of kunstlievend lid tot het Genootschap toetreden, zijn voor het nog loopende jaar van de betaling der contributie vrijgesteld en ontvangen de tot 1 Januari verschijnende nommers van *De Opmerker* zonder bijbetaling. De contributie voor gewone (d. i. te Amsterdam woonachtige) leden bedraagt *f* 12.—, die voor buitenleden *f* 7.50 en voor kunstlievende leden *f* 10.— per jaar. Zij ontvangen daarvoor wekelijks *De Opmerker* en verder alle gedrukte stukken, en betalen voor het plaatwerk *De Bouwmeester*, waarvan de particuliere prijs *f* 8.— bedraagt, slechts *zes gulden* per jaargang.

HET BESTUUR.

MEDEDEELINGEN VAN HET GENOOTSCHAP.

1e. Tot leden der Commissie tot verificatie der begrooting zijn benoemd de heeren J. C. D. di Gazar, J. van den Ban en Tymon Meijer.

2e. Vergadering der Schetsclub op Maandag 12 December, des avonds te halfnegen, in Maison Stroucken.

De agenda voor deze vergadering luidt:

a. Het maken van prijsschetsen, waarvoor zijn uitgeloofd één eerste en één tweede prijs;

b. Het verkiezen van twee bestuursleden;

Heeren leden der Schetsclub worden dringend uitgenoodigd op deze vergadering tegenwoordig te zijn.

3e. Aan de leden wordt in herinnering gebracht, dat de inlevering der ontwerpen voor de 3e algemeene prijsvraag, een ingang van een Nederlandsch consulaatgebouw, moet geschieden vóór of op den 13den December 1887, aan het adres van den 1ste-Secretaris.

4e. Als buitenlid is toegetreden de heer A. H. Zinsmeister, te Rotterdam.

Namens het Bestuur:
De 1ste-Secretaris,
G. A. Zeeman.

(A. et A.)

LOOD OF ZINK?

I.

Bovenstaande vraag zal menig bouwkundige zich bij de uitvoering van een werk stellen; goedkoop en goed werk is zeker voor den bouwmeester het meest gewenscht. Ik stel mij voor in dit opstel aan te toonen in hoeverre men ten opzichte van het gebruik van lood of zink kan en mag gaan. Vooraf neem ik evenwel de vrijheid eenige beschouwingen omtrent de samenstelling enz. in herinnering te brengen.

Het lood was reeds zeer vroeg als bouwmateriaal bekend, zooals o. a. uit de Gallo-Romaansche bouwwerken blijkt. Tijdens de regeering der Merovingers werden in Frankrijk geheele gebouwen, kerken en paleizen met lood gedekt [1]).

In de middeleeuwen werd de loodgieterij een werkelijke kunst, zoodat het lood toen, behalve in de bouwkunst, nog voor het vervaardigen van kunstwerken werd gebezigd. Het lood, dat toen gebruikt werd, was minder gezuiverd en bevatte meer zilver en arsenicum dan het tegenwoordige, waardoor het duurzamer was.

Slechts zelden komt het lood gedegen voor, maar het maakt een bestanddeel uit van meer dan twintig mineralen, zooals: loodglans, looderts, loodvitriool, enz.

[1]) Wie hieromtrent uitvoeriger wenscht te worden ingelicht, verwijzen wij naar het interessante werkje van K. B. Hofman: *Das Blei bei den Völkern des Alterthums*, Berlin C. Habel (Sammlung gemeinverständlicher, wissenschaftlicher Vorträge). *Red.*

De Redactie van Architectura et Amicitia stelt zich alleen verantwoordelijk voor den inhoud van stukken, gewaarmerkt met de initialen A. et A.

Hiervan is alleen het eerste voor de metallurgie van beteekenis.

De methoden, die voor het winnen van het lood uit de ertsen gevolgd worden, zijn zeer menigvuldig en een volledige beschrijving daarvan zou ons niet alleen te ver voeren, maar tevens in dit blad niet thuis behooren. Wij zullen de voornaamste eigenschappen van het metaal omschrijven, om ze later aan die van zink te toetsen.

Het lood is een blauwachtig-wit metaal, dat vrij goed pletbaar is, doch niet tot draad kan getrokken worden: looddraad wordt, evenals looden buizen, door persen verkregen. Het smelt bij 262° à 335° C., terwijl het soortelijk gewicht voor het lood in den handel, van 11.300 tot 11.370 bedraagt; in zuiveren toestand echter is het soortelijk gewicht 11.445. Door hameren neemt het specifiek gewicht niet toe.

Vreemd zal voor de meesten de mededeeling zijn, dat het lood zacht genoeg is om door insecten te worden aangetast (o. a. door de houtwesp, *Sirex gigas*, waarvan de aanwezigheid in looden kogels in de Fransche arsenalen is bewezen). Tot nu toe is dit bij geen ander metaal voorgekomen.

De volstrekte vastheid van 't lood is zeer gering; zij bedraagt voor gegoten lood gemiddeld 0.95 K.G., voor geplette bladen 0.82 tot 1.72 K.G., voor draad 2.13 tot 2.32 K.G. op 1 mM².

Versch afgeschaafde of doorgesneden oppervlakten vertoonen een sterken glans, doch door de inwerking van de lucht oxydeert het lood en geraakt het overdekt met een dunne huid (lood-onderoxyde), welke gaandeweg nog meer zuurstof en bovendien koolzuur opneemt, en allengs in een laag van poedervormig, los aaneenhangend koolzuur-loodoxyde overgaat.

Veel sneller volgt de oxydatie bij smelting onder vrijen toevoer van lucht; hierbij verkrijgt men de bekende loodasch, die door gloeiing langzamerhand geel loodoxyde, en vervolgens door onafgebroken voortgezette zwakke gloeiing onze menie voortbrengt.

Wanneer het regenwater langs daken stroomt, die gedeeltelijk met lood bekleed zijn, of door buizen van dit metaal wordt geleid, dan neemt het niet zelden lood op en kan de aanleiding zijn tot gevaarlijke ongesteldheden. Dit lood kan op drie wijzen in het water geraken: 1°. wanneer bladeren of andere organische stoffen in de goten vallen, geven zij, bij hunne verrotting, steeds eene zekere hoeveelheid vrij zuur, dat het lood oplost; deze loodverbinding wordt later door het regenwater weggespoeld; 2°. wanneer zeewater aan de zonnehitte op een vlak strand is blootgesteld, wordt een deel van het daarin voorkomende chloormagnesium ontleed, onder vorming van vrij zoutzuur. Dit laatste wordt door het regenwater opgenomen, dat daardoor de eigenschap verkrijgt om het lood aan te tasten; 3°. op plaatsen, waar het lood tegelijkertijd met water en lucht in aanraking is, vormt zich zeer snel loodhydroxyd, dat in water eenigszins oplosbaar is. Regenwater kan derhalve door aanraking met looden daken of pijpen, eene niet onaanzienlijke hoeveelheid lood opnemen; de verbruiker zal dus goed doen met van tijd tot tijd een onderzoek naar het loodgehalte te doen instellen.

Het lood beveelt zich tot de volgende doeleinden aan: bekleeding van hoek- en kilkepers, legeringen en dakvensters, dakbedekkingen van gebouwen met platen, bekleeding van torens, stortbakken, syphons, water-closets, pompen, brugbedekkingen enz.

Vooral wordt het toegepast bij de aansluiting met muren, die, het dakbeloop volgende, slechts eenige cM. boven het dak uitsteken. De groote buigzaamheid van het metaal laat toe, dat het flink op de dakbedekkingen (de golvingen van deze volgende) kan worden neergedreven, zonder dat daarbij de verbinding met het muurwerk iets heeft te lijden.

Bij het afdekken met lood heeft men er vooral voor te zorgen, dat de lappen of overhangende einden zoodanig zijn omgeslagen, dat de wind, en vooral de sneeuw, het water niet in de naden kan drijven en ook het water niet door capillaire werking kan opgezogen worden. Men moet dus, even als bij de keuze van linksche of rechtsche pannen, bij het omslaan van het voetlood, rondom een schoorsteen bijv. wel degelijk de richting der heerschende winden in aanmerking nemen, en er voor zorgen, dat er op die richting geen naden vallen; evenzoo zal men het lood, dat bijv. in eene goot vrij afhangt, niet tegen de wanden daarvan moeten aandrijven. Bij het aansluiten met muren wordt het voetlood aan eene zijde zorgvuldig ingemetseld; maakt de voegrichting met het af te dekken vlak een hoek, dan werkt men met strooken, die, al naarmate de voegrichting dit aanwijst, trapsgewijze ingemetseld en zoodanig over elkaar geslagen worden, dat het water bij het afdruipen niet in de naden kan dringen. In enkele gevallen zal men tot het soldeeren der naden moeten besluiten, ofschoon men dit liefst tracht te ontgaan.

Bij het aansluiten met houten voorwerpen, wordt het deklood eenvoudig tegen deze opgedreven en gespijkerd, waarbij men door het geven van een doelmatigen vorm aan de betimmering of door de spijkerkoppen met soldeer te dekken, zooveel mogelijk moet trachten het water èn van de naad, èn van de spijkers af te houden.

Moet het dak aan ijzeren voorwerpen aansluiten, dan zal men, ter verkrijging van die aansluiting, lood, en in geen geval zink moeten aanwenden, wegens den chemischen invloed, dien het ijzer in vereeniging met vocht op het zink uitoefent. Dergelijke voorwerpen, zooals ijzeren schoorsteenen, enz., dienen dan van een flens voorzien te zijn, waartegen men desgevorderd het lood zoodanig kan bevestigen, dat de naden gedekt blijven.

Een in den laatsten tijd nog al eens voorkomend geval is het bekleeden van het houtwerk van een toren met lood; uit den aard der zaak vloeit voort, dat het hout moet bekleed worden aan alle zijden, die aan den invloed van het weder zijn blootgesteld. Bij deze bekleeding begint men aan het benedenste gedeelte van de stijlen, kolommen, pilasters enz. en laat de volgende plaat ongeveer 10 cM. over de voorgaande heendekken, zoodat het water evenals bij een dakbedekking van de eene plaat op de andere stroomt. Het soldeeren van naden moet alleen in die gevallen plaatsvinden, waarbij het niet mogelijk is de verbinding op een andere wijze te doen geschieden; anders moet men als regel aannemen, dat het lood overal moet worden gespijkerd. Om den invloed van het rekken en krimpen van het metaal zooveel mogelijk onschadelijk te maken, is het noodig dat de te bezigen looden platen niet te groot zijn; het ontstaan van scheuren wordt daardoor in veel gevallen voorkomen.

De toepassing van lood voor bedekking bij houten bruggen met keibestrating verdient de voorkeur boven die van zink. Ter vermijding van groote kosten past men tegenwoordig de volgende constructie toe. Onder de deksteenen wordt lood en onder de bestrating zink gebezigd; de aansluiting van het lood met het zink mag niet gesoldeerd worden, doch moet door middel van een roeflat plaats hebben. De reden, waarom het lood juist onder de deksteenen aangebracht moet worden, heeft tot grond dat kalk sterk op zink inwerkt. (Zooals bekend is worden genoemde deksteenen met mortel ondermetseld en verder van de noodige ankers en krammen voorzien). Bij een onlangs gesloopte oude brug heb ik hiervan een sterk voorbeeld gezien; het zink onder de deksteenen was tot de dikte van een blad schrijfpapier gereduceerd of geoxydeerd en bovendien vol gaten, terwijl het zink, dat met zand gedekt was geweest, niet noemenswaard had geleden. Men had hier geen roeflat toegepast en dientengevolge was het zink achter de deksteenen over de geheele lengte vaneen gescheurd.

Het lood in den handel wordt meestal onderscheiden in drieponds-, vierponds-, enz., waarmede bedoeld wordt het gewicht in oude ponden per vierkante Rijnlandsche voet. Toor de herleiding tot het gewicht per M², zie men Bernoulli's Vademecum, pag. 90, 4de druk.

Bij het onderhoud van de gemeentegebouwen te Amsterdam wordt het volgende soldeer toegepast;

voor nieuwe loodwerken: drie deelen lood en één deel tin;

voor herstellingen of het dichtsoldeeren van lekkages in oude of bestaande loodwerken: vier deelen lood en één deel tin; terwijl dit moet worden verwerkt als gesmolten soldeer en met ijzeren bouten;

voor pompwerken, privaattrechters en dergelijke werken, benevens voor alle zinkwerken: twee deelen lood en één deel tin.

Het scheuren van lood langs de soldeernaden vloeit uit de omstandigheid voort, dat er op de naad een betrekkelijk groote hoeveelheid metaal is aangebracht, hetwelk bij rekken en krimpen geen gelijken tred houdt met het lood; om dit gebrek te voorkomen wordt in den laatsten tijd het soldeeren met de waterstoflamp toegepast, door gewone dampkringslucht aangeblazen. Bij deze methode wordt geen gebruik gemaakt van het gewone soldeer, maar wordt de verbinding van de looden platen verkregen door het aan elkander smelten van de beide stukken, waarbij als vloeimiddel een dun strookje lood of fijn geschrapt lood gebezigd wordt; de vlam van de lamp wordt langzaam over den te soldeeren naad voortbewogen en door het voortdurend afsmelten van het vloeimiddel worden de beide looden platen innig met elkander verbonden. Het is duidelijk dat bij deze wijze van soldeeren over het geheele oppervlak van de gootbekleeding een gelijkmatige trekking en krimping plaats vindt, terwijl het scheuren langs of bij de soldeernaden niet kan plaatsvinden, omdat deze uit hetzelfde metaal bestaan en dus de geheele bekleeding als het ware uit één plaat is samengesteld.

In een volgend artikel hoop ik het zink en zijne eigenschappen te behandelen, en daarna het voor en tegen van beide metalen, als bouwstof beschouwd, te vergelijken.

L. J. R.

(*Wordt vervolgd.*)

ARCHITECTURA ET AMICITIA.

Vergadering van Woensdag 7 December 1887.

Na opening van de vergadering door den Voorzitter, worden de notulen gelezen en onveranderd goedgekeurd.

Onder de ingekomen stukken was een schrijven van den heer A. W. van Dam te Rotterdam, die in hartelijke bewoordingen zijn benoeming tot Eerelid aanvaardde.

Tot leden der Commissie tot verificatie der begrooting voor het jaar 1888 werden benoemd de heeren J. C. D. di Gazar, J. van den Ban en Tymon Meijer.

De heer Cuypers, verhinderd zijnde de aangekondigde bijdrage te houden, gaf daarvoor in de plaats eene kunstbeschouwing van een werk over Pompeji.

Voorts gaven de heeren Wigman en Reijerse de aangekondigde kunstbeschouwing, eerstgenoemde van *Motifs historiques de César Daly* en laatstgenoemde van het werk *l'Art décoratif*.

Na eenige huishoudelijke mededeelingen van Voorzitter en Penningmeester over de leening, wordt de vergadering gesloten.

(A. et A.) EENE KUNSTNIJVERHEIDSTENTOONSTELLING.

De te Dordrecht gevestigde „Vereeniging voor Vak en Kunst" is voornemens in Februari 1888 te dier plaatse eene tentoonstelling te houden van voortbrengselen der kunstnijverheid.

Uit het programma, dat wij hieronder in zijn geheel laten volgen, blijkt, dat de inzending alleen voor leden en begunstigers der Vereeniging is opengesteld en er geen plaatshuur zal worden in rekening gebracht.

De geheele uitsluiting van niet-leden zou voor ons geen reden tot aanbeveling zijn, ware dit bezwaar niet grootendeels opgeheven door de bepaling, dat het lidmaatschap, tegen betaling van slechts *f* 2.50 per jaar, voor ieder toegankelijk is.

Bekroningen worden naar het schijnt niet uitgeloofd, waar zeker veel voor, doch ook veel tegen te zeggen is.

Ook trof ons de bepaling, dat het Bestuur, hoewel zooveel mogelijk voor de voorwerpen zullende zorgdragen, zich evenwel niet aansprakelijk stelt voor beschadiging, van welken aard ook. Het komt ons voor, dat het Bestuur eener tentoonstelling om meer dan eene reden, althans voor brandassurantie moet zorgdragen, al zou voor dit doel eene vaste percentage der aangegeven waarde van de inzenders geheven worden.

Overigens verdient het streven der Vereeniging, waarvan de heer J. A. Smits van Nieuwerkerk het Eerevoorzitterschap bekleedt, aller waardeering en steun.

Het organiseeren van vaktentoonstellingen in welvarende provinciesteden als Dordrecht, moet heilzaam werken op de ontwikkeling en den bloei onzer nationale kunstnijverheid. Wij uiten daarom den wensch, dat in het volgend jaar, nevens de meesterwerken uit vroegere tijden, waarop de aloude stad van Jan van Terwen en Aelbert Cuyp kan bogen, eene rijke oogst van fraaie inzendingen een aantrekkingspunt te meer moge zijn voor bezoekers der schilderachtige, echt Oud-Hollandsche stad, en het Bestuur der „Vereeniging voor Vak en Kunst", in een schitterend succes der tentoonstelling, stof tot voldoening voor zijn streven moge vinden.

Het programma luidt als volgt:

Art. 1. De tentoonstelling zal gehouden worden in een daartoe geschikt gebouw en voor het publiek geopend zijn voor den tijd van minstens 6 dagen.

Art. 2. De inzending op deze tentoonstelling is uitsluitend vrij voor leden en begunstigers der Vereeniging.

Art. 3. Ter opluistering kunnen werken van oude kunstnijverheid worden ingezonden.

Art. 4. De opgaaf van inzending, met vermelding der groep, waarin men wenscht in te zenden, alsmede van de plaatsruimte, die verlangd wordt, moet geschieden, vóór ultimo December 1887, door franco toezending van het ingevulde biljet, model no. 1, aan den Secretaris, den heer H. E. van der Kaa, Van-Strijsingel no. 1, te Dordrecht.

Art. 5. Het Bestuur behoudt zich het recht voor te beoordeelen, of de voorwerpen al of niet voor deze tentoonstelling geschikt zijn.

Art. 6. De dag van inzending der voorwerpen, het gebouw waarin de tentoonstelling gehouden zal worden, alsmede de dag voor het terughalen der voorwerpen, zal nader en bijtijds bekendgemaakt worden.

Art. 7. Het Bestuur zal zooveel mogelijk voor de voorwerpen zorgdragen, zonder zich evenwel voor beschadiging, van welken aard ook, aansprakelijk te stellen.

Art. 8. Geen plaatshuur zal van de inzenders verlangd worden; voor plaatsing en weghaling zal echter iedere inzender aansprakelijk zijn.

Art. 9. Leden en begunstigers hebben vrijen toegang. Niet-leden tegen een later te bepalen entree.

Art. 10. Het Bestuur behoudt zich het recht voor uitspraak te doen in alle gevallen, waarin niet of onvoldoende bij dit programma voorzien is.

Art. 11. De tentoonstelling zal zich bepalen tot de navolgende groepen, te weten:

Groep I. Ontwerpen van gebouwen en kunst, toegepast op hunne versiering, bevattende werken in steen, marmer, terra-cotta, sgraffito, enz.

Groep II. Kunst, toegepast op de stoffeering van gebouwen, als: werken in hout, timmer- en meubelwerken, kunstdraaiwerk, spiegel- en schilderijlijsten, decoratief schilderwerk, glasschildering, behangselpapier, enz.

Groep III. Ontwerpen voor den aanleg van tuinen, alsmede voorwerpen tot hunne versiering, als vazen, beeldgroepen, fonteinen, mandwerken, bloemdragers, enz.

Groep IV. Kunst, toegepast op de bewerking van onedele metalen, bevattende werken in ijzer, koper, lood, zink, blik, brons, tin, enz.

Groep V. Kunst, toegepast op de stoffen voor kleeën huishoudelijk gebruik, als tapijten, voortbrengselen in wol, linnen, borduurwerk, vrouwelijke handwerken.

Groep VI. Kunst, toegepast op het vervoermiddel, in hoofdzaak narresleden, tuigen enz.

Groep VII. Kunst, toegepast op de graphische kunsten; hout-, steen- en metaalgravure, lettervormen, stempels en wapenversiering. Photographie, oleo- en chromolithographie, calligraphie, enz.

Groep VIII. Kunst, toegepast op lederwerk, boekbinderswerk enz.

Groep IX. Middelen ter verspreiding van kunstzin en goeden smaak, als gipsafgietsels, onderwijs-methode en leermiddelen.

Groep X. Kunst, toegepast op porselein en aardewerk, als beschilderde vazen, schotels en tegelwerk.

Wij vernemen, dat de ruime lokalen van Musis Sacrum voor het houden der tentoonstelling gratis zijn afgestaan.

(A. et A.) VERGUNNING TOT BOUWEN.

Overeenkomstig de conclusie van den advocaat-generaal (zie ons nummer van 3 December) heeft de Hooge Raad der Nederlanden den 28 November ll. vonnis gewezen in de zaak van den heer J. Gerrits Jr.

Hiermede is dus uitgemaakt, dat Burgemeester en Wethouders de bevoegdheid missen tot het geven van voorschriften omtrent het stichten van bouwwerken en ook tot het weigeren eener gevraagde vergunning tot bouwen, zoo deze namelijk niet is gegrond op een door den Gemeenteraad vastgestelde verordening in het belang van openbare orde, veiligheid en gezondheid.

Art. 625 van het Burgerlijk Wetboek zegt, dat de eigendom vrij is, *zoolang hij niet door wetten en openbare verordeningen, door de bevoegde macht daargesteld, wordt beperkt.*

Als *bevoegde macht* tot het maken van verordeningen wordt blijkens dit vonnis alleen erkend de Gemeenteraad, waaruit volgt, dat alle bestaande verordeningen op het bouwen, welke door deze lichamen zijn vastgesteld en door Gedeputeerde Staten zijn goedgekeurd, van kracht blijven.

De gevolgtrekking, door sommige bladen naar aanleiding van dit vonnis gemaakt, dat voortaan geen vergunning tot bouwen behoeft aangevraagd te worden, en ieder op eigen grond geheel vrij is om te bouwen of te verbouwen op wat wijze hij verkiest, is dus onjuist.

Vreemd mag het echter genoemd worden, dat in al den tijd, gedurende welke bouwverordeningen in werking zijn, nog aan niemand het onwettige van het eigenmachtig optreden van Dagelijksche Besturen in deze is opgevallen en dat een proces over deze quaestie alle instantiën moest doorloopen (de vrijspraak van den kantonrechter berustte op andere gronden), alvorens door den rechter het voorgenoemde artikel van het Burgerlijk Wetboek werd toegepast.

(A. et A). INGEZONDEN.

Den Haag, 2 December 1887.

Weledele heer Redacteur,

Zou er niet een beetje zoogenaamd kunst- en vliegwerk voor noodig zijn om het omvervallen van een huis te voorkomen, waar de geheele bovenbouw rust op een boog met eene spanning van 5.2 M., waarvan de tegendruk aan eenen kant bestaat uit een pilaster van ± 2½ steen.

Heusch, ik zou bang zijn erin te wonen.

Beziet de twee gevelontwerpen, plaat 10 van *De Bouwmeester* eens. Aldaar zult u een dergelijk ontwerp vinden van den heer Weissman.

Misschien kan het, omdat zoo men zegt „alles kan", maar ik geloof dat niet velen het zouden durven maken.

Bouwmeesters teekenen immers niet, wat zij niet maken kunnen?

Het huisje heet „in de Son". Zou de heer Weissman misschien de inteekenaren „in de Son" willen zetten?

Hoogachtend, weledele heer, na dank voor de toegestane plaatsruimte,

Uw dienstv. dienaar,
V. Nieukerken.

Heeft de heer V. N. plan om het gebouw, welks gevel hij boven bespreekt, te doen uitvoeren, dan geef ik hem gaarne bij deze de verzekering, dat hij het veilig kan betrekken. Waar het geldt, een winkelpui te ontwerpen, die (en dat is de algemeene eisch der neringdoenden) zooveel mogelijk glas moet bevatten, zijn nog veel stouter constructies uitgevoerd, die zich allen uitstekend gehouden hebben. Niet zonder reden wordt onze eeuw de *ijzeren* eeuw genoemd.

A. W. W.

HET CENTRAALSTATION VOOR ELECTRISCHE VERLICHTING TE LUBECK.

In het vorig jaar werd door de gemeente Lubeck tot de oprichting van een centraalstation voor electrische verlichting besloten, en omstreeks half November van dit jaar was het geheel reeds zoover gereed, dat de werktuigen gedreven konden worden.

Het station is opgericht met het doel om de inwoners voor de verlichting hunner woonhuizen en winkels den noodigen electrischen stroom te leveren. Het gebouw staat in het midden der stad, heeft eene lengte van 34.5 bij eene breedte van 13.6 M. en is voorzien met een vrijdragend dak met uitmuntend bovenlicht en ventilatie. Het ketelhuis is van het machinelokaal gescheiden door een massieven muur. Het bevat drie stoomketels (patent Heine) elk met 70 M² verwarmingsoppervlak. In het machinelokaal zijn 2 werktuigen van 150 paardekracht en een hulpwerktuig van 50 paardekracht geplaatst. De machines brengen 6 dynamo's in beweging, die, bij 600 omwentelingen per minuut, elk een stroom van 350 ampères en een kracht van 120 volts ontwikkelen kunnen, voldoende voor 4200 gloeilichten met eene lichtsterkte van 16 normaalkaarsen.

Het ontwerp is van de firma A. Schuckert te Neurenburg en de werken zijn onder de leiding van haren ingenieur, den heer Köhn, uitgevoerd. De machinerieën, kabels enz. werden door verschillende fabrieken geleverd.

De electrische stroom is dag en nacht te verkrijgen en zal door den electriciteitsmeter per ampère-uren berekend worden. Reeds zijn alle in de nabijheid van het station gelegen magazijnen, winkels enz., zoo ook de openbare bureau's, aangesloten.

De kosten van den geheelen aanleg beloopen, met inbegrip van de verlichting der haven-pakhuizen, 360,000 mark.

VEILING VAN BOUWTERREIN.

Op Donderdag 1 December jl. had te Groningen eene veiling plaats van geslechte vestinggronden. De opbrengst daarvan was als volgt:

Massa der kavels	1—4,	groot	15.91 A,	*f*	3080
„ „ „	5—11	„	31.76 „	„	2750
kavel	12	„	2.91 „	„	2810
„	13	„	2.99 „	„	2250
„	14	„	3.97 „	„	2850
„	15	„	3.96 „	„	2800
„	16	„	2.96 „	„	2050
„	17	„	2.96 „	„	2025
„	18	„	2.95 „	„	1910
„	19	„	6.07 „	„	5360
„	20	„	1.45 „	„	1135
„	21	„	1.53 „	„	1135
„	22	„	2.03 „	„	1600
„	23	„	2.03 „	„	1630
„	24	„	1.52 „	„	1175
„	25	„	1.52 „	„	1280
„	26	„	1.52 „	„	1285
„	27	„	2.90 „	„	2585
„	28	„	3.42 „	„	4800
„	29	„	3.36 „	„	5225
„	30	„	4.76 „	„	4800
	Te zamen		1.02.48 HA	*f*	54535

Gegund werden de kavels 12, voorts 20 tot en met 30. Omtrent de gunning der overige kavels is de beslissing van den Minister van Financiën voorbehouden.

Ten aanzien van de opgebrachte prijzen valt op te merken:

dat de kavels 1 tot 11 aan de overzijde van het verbindingskanaal Boterdiep—Damsterdiep gelegen zijn, en wel de vier eersten aan den singelweg en de zeven anderen van den publieken weg verwijderd. De eerste vier kavels golden gemiddeld 194 en de zeven volgende 87 cent per centiare;

dat acht kavels (12—19) aan den Radesingel, samen groot 28.77 are *f* 22055 of gemiddeld *f* 7.66 konden opbrengen, terwijl de acht daaraan belendende kavels (20 tot 27), uitkomende aan den Radebinnensingel en eene oppervlakte van 14.50 are beslaande, *f* 11825 of gemiddeld *f* 8.16 per centiare golden. De reden van den hoogeren prijs der kavels aan den Radebinnensingel boven die aan den breeden Radesingel ligt in de diepte der kavels, die voor de eerstgenoemden ongeveer 17 M. en voor de anderen 33 M. bedraagt;

dat de twee perceelen aan den Ubbo-Emmiussingel (28 en 29) tot eene gezamenlijke grootte van 6.78 are voor *f* 10025 verkocht werden, overeenkomende met een middenprijs van *f* 14.79 en

dat de grond aan de Westerkaai (kavel 30) *f* 10.09 per centiare kon opbrengen.

PRIJSVRAGEN.

MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.

Op het drietal prijsvragen, uitgeschreven door de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst en waarvan het programma is opgenomen in *De Opmerker* 1887, bldz. 12, zijn in het geheel elf antwoorden ingekomen, als:

1ste VRAAG: *Eene Protestantsche kerk*:
Anna, 6 teekeningen met memorie.

2de VRAAG: *Binnenbetimmering van een bibliotheek*:

Certosa	3	teekeningen	met	memorie.
Ars	4	„	„	„
Teyler	3	„	„	„
Kunst en Nijverheid	3	„	„	„

3de VRAAG: *Lantaarnpaal*:

La fin couronne l'oeuvre	1	teekening.
Maneschijn	1	„
Niet verloren, geen moed verloren	1	„
Licht is leven	1	„
Perugia	1	„
Sansovino	1	„

bij de vier laatstgenoemde antwoorden is een memorie gevoegd.

VEREENIGING TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST TE GRONINGEN.

In antwoord op de prijsvraag voor een boerderij, uitgeschreven door de Vereeniging tot Bevordering der Bouwkunst te Groningen, (Zie *De Opmerker* blz. 205) zijn dertien ontwerpen ingekomen onder de volgende motto's:

Snippertijd.
La fin couronne l'oeuvre.
Ora et Labora.
Nederland.
Pan.
Quot capita tot sensus.
Landlust.
P. M. A.
Sedilla.
Nijverheid.
Eendracht.
Entreprise.
Seebach.

GEMEENTEBESTUUR TE VALKENBURG.

De couranten hebben dezer dagen het bericht verspreid, dat de gemeente Valkenburg het voornemen heeft een door haar aangekocht perceel van het landgoed „Palanka" tot marktplaats in te richten en dat wel naar de eischen des tijds met wegen, riolen, kiosk enz. Om dit denkbeelp te verwezenlijken, besloot de Gemeenteraad bouwkundigen op te roepen tot het inzenden van plans en begrootingen, waarop de volgende uitnoodiging in eenige bladen verscheen:

GEMEENTE VALKENBURG.
LIMBURG.

H.H. Ingenieurs, Architecten, en Bouwkundigen worden bij deze ter kennis gebracht, dat de gemeente voornemens is op een terrein ter grootte van 1.10 HA. aan te leggen een Open plein of Marktplein met Kiosk, Wegen, Riolen, enz.

Plans en bestek met begrooting voor dit werk worden ingewacht vóór den 15den December 1887.

Het door den Gemeenteraad goedgekeurd en aangenomen plan zal eene premie worden toegekend van *f* 75.

Het tweede plan eene premie van *f* 25.

De niet aangenomen plans zullen ter dispositie blijven van de inzenders.

Het door den Gemeenteraad aangenomen plan zal bij de aanbesteding de gebruikelijke percenten genieten.

Aanwijzing in loco elken dag tot 10 December ter Secretarie.

Uit ontvangen mededeelingen blijkt, dat de gemeente van een landgoed, in de onmiddellijke nabijheid van het stadje gelegen, een perceel weiland heeft aangekocht en dit tot marktplein wil inrichten. Van een programma, waarnaar de plans moeten worden ingericht; is geen sprake en evenmin van eene commissie van beoordeeling; waarschijnlijk zal de Gemeenteraad zich met die taak belasten. Van betrouwbare zijde werd vernomen, dat aan de uitvoering van het geheel niet meer dan vier duizend gulden mag worden ten koste gelegd en dat het terrein, om eene goede afwatering te verkrijgen, belangrijk moet worden omgewerkt, zoodat er voor de kiosk weinig geld beschikbaar zal blijven.

Het zal onnoodig zijn bouwkundigen het deelnemen aan dezen wedstrijd te ontraden; het gebrek aan een programma strekt tot bewijs, dat de personen, die de prijsvraag uitschrijven, niet het minste verstand van dergelijke zaken hebben. Daarbij komt, dat de tijdsruimte tusschen het oogenblik, dat de advertentie hare intrede in de wereld deed, en den gestelden termijn van inlevering der ontwerpen op 15 December e. k., zeer kort is en dat de belooning van *f* 75 te eenenmale onvoldoende is. Er wordt niet alleen een ontwerp, maar ook bestek en begrooting verlangd en aan de beantwoording zijn kosten verbonden, daar de aanwijzing ter secretarie geschiedt en men zich ter plaatse moet begeven om inlichtingen te verzamelen en de noodige opnemingen en opmetingen te doen.

Waarom heeft het Gemeentebestuur van Valkenburg verzuimd een deskundige te raadplegen? Ware dit geschied, dan had de Gemeenteraad zich niet belachelijk gemaakt.

VEREENIGING TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.

Vergadering van 3 December 1887.

Deze te Groningen gevestigde Vereeniging hield Zaterdag hare maandelijksche vergadering in het café »de Unie". Na lezing der notulen deelde de Voorzitter mede, dat op de uitgeschreven prijsvraag, het ontwerp eener boerderij, ingekomen waren 13 antwoorden onder de volgende motto's:

1. *Snippertijd*, 2. *La fin couronne l'oeuvre*, 3. *Ora et labora*, 4. *Nederland*, 5. *Pan*, 6. *Quot capita tot sensus*, 7. *Landlust*, 8. *P. M. A.*, 9. *Sedilla*, 10. *Nijverheid*, 11. *Eendracht*, 12. *Entreprise*, 13. *Seebach*.

De heeren V. d. Veen bouwkundige, en Bach, leeraar aan Minerva, werden met algemeene stemmen als leden der Vereeniging aangenomen.

In plaats van den architect V. d. Veen, die zijne benoeming tot lid van de Commissie voor materialenkennis en constructieleer niet had aangenomen, werd de heer Van Elmpt gekozen, die de benoeming aannam.

De heer De Jong bracht daarna, namens de Commissie, rapport uit over de in de vorige vergadering ingekomen vraag: »is er iets nieuws in het rioolstelsel van den heer Prins, zooals dit in het *Groninger Weekblad* is ontwikkeld?" De Commissie was van meening, dat het stelsel niets dan onkunde toont; op voorstel van den heer Hoekzema werd besloten het rapport tot een volgende vergadering aan te houden en der Commissie op te dragen, het rapport door eene teekening toe te lichten. De beantwoording der drie overige, in de vorige vergadering ingekomen vragen werd eveneens aangehouden tot de volgende vergadering.

In beginsel werd besloten tot het uitschrijven eener nieuwe prijsvraag; uit de vijf, door het Bestuur voorgestelde ontwerpen werd dat voor een vaste muziektent gekozen.

De heer Peddemors gaf eene kunstbeschouwing, bestaande in een twaaftal afdrukken in gips van eikenhouten paneeltjes uit het Raadhuis te Oudenaarde, uit den bloeitijd der Hollandsche Renaissance, voorts twee pilasters Fransche Renaissance Louis XII, en een paar schetsen van Quellinus, den beeldhouwer van het Amsterdamsche Raadhuis. De heer Hoekzema stelde een aantal platen uit »Architecture privée au XIXème siècle sous Napoléon III" ter bezichtiging.

BOUWKUNST EN VRIENDSCHAP.

Vergadering van 8 December 1887.

Na de behandeling van eenige huishoudelijke zaken, doet de heer C. M. Droogleever Fortuijn het voorstel, dat door de Vereeniging een adres van adhesie aan dat van het Bestuur van de Maatschappij tot bevordering der Bouwkunst, in zake het Utrechtsche Universiteitsgebouw, aan den Minister van Binnenlandsche Zaken zal worden gezonden en dat wel gemeenschappelijk met andere vereenigingen.

Na uitvoerige discussiën wordt besloten tot het indienen van een zelfstandig adres en het Bestuur opgedragen, andere vereenigingen tot aansluiting uit te noodigen.

BUITENLANDSCHE BERICHTEN.

Vóór eenigen tijd stortte te St. Petersburg gedurende het afbreken van het panoramagebouw de ijzeren lichtkoepel in, welke ramp het leven kostte aan 6 of 7 arbeiders, die in den koepel bezig waren met het uit elkander nemen der ijzeren constructie. De onder den koepel werkende lieden konden zich, door de kreten gewaarschuwd, redden. De cirkelvormige zaal had eene doorsnede van 42.68 en eene hoogte van 29.87 M. De dakconstructie was naar het systeem van Schwedler. Een ijzerhandelaar had het gebouw voor afbraak gekocht; bij het afbreken was geen deskundig toezicht, maar behalve dit, was ook het ijzeren geraamte in het midden van het dak veel te zwak. Naar de ligging der neergestorte ijzerstukken te oordeelen, schijnt na het wegnemen der kruisankers en eenige sparren, eene draaling om de as van den koepel plaats gehad te hebben, waarop eene instorting natuurlijk niet kon uitblijven.

BINNENLANDSCHE BERICHTEN

AMSTERDAM. Het Hoofdbestuur der Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst heeft zich, in aansluiting met een reeds vroeger door kunstkenners en kunstvrienden aan de volksvertegenwoordiging gezonden adres, per request tot de Tweede Kamer gewend, om aan te dringen op de wederinstelling eener Commissie van Rijks-adviseurs.

»Opdat evenwel", zegt het Bestuur, »de werkkring eener dergelijke Commissie niet weder — gelijk die der vorige — worde verlamd, geeft het Bestuur der Maatschappij eerbiedigelijk in overweging, een college in het leven te doen roepen, dat in het laatste ressort den Minister ter zijde staat, onafhankelijk van elken anderen ambtenaar, wiens invloed — als die van den tegenwoordigen referendaris der Afdeeling Kunsten en Wetenschappen — verderfelijk kan zijn voor den bloei der Nederlandsche bouwkunst".

— De heeren H. Cramer, J. Kluit, C. Muijsken, F. J. Nieuwenhuis, T. Sanders, Th. G. Schil en H. W. Veth, leden van het Bestuur der Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst, hebben aan den Onder-voorzitter, Dr. P. J. H. Cuypers het volgende schrijven gericht:

De ondergeteekenden, leden van het Bestuur der Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst, door uw schrijven dd. 22 November 1887 in kennis gesteld van uw tegen-adres aan Z. Exc. den Minister van Staat en van Binnenlandsche Zaken, dat ten doel heeft de redenen te ontvouwen, die u niet konden doen instemmen met den inhoud van het adres, door het Bestuur der Maatschappij aan denzelfden Minister ingediend op 18 November 1887, gevoelen zich genoopt op te komen tegen uwe in deze zaak aangenomen houding.

Zij zijn van oordeel, dat gij, om uw gevoelen kenbaar te maken, op andere wijze hadt behooren op te treden dan als Onder-voorzitter van het college, dat het genoemd adres van 18 November jl., *met algemeene stemmen — behalve die van u —* heeft ingediend.

De geheel onjuiste conclusie van uw adres, als zouden aan de adressen van het Bestuur der Maatschappij, verzonden 9 December 1882 en 18 November 1887, geen gezonde beginselen ten grondslag liggen, lsten zij aan de beoordeeling van ieder onpartijdig vakgenoot. Zij gevoelen zich alleen verplicht u in herinnering te brengen, dat het eerstgenoemde adres meer bepaaldelijk gekant was tegen het eenzijdig doordrijven eener bepaalde richting, die door eene macht als die der Regeering wordt voorgestaan, — het in de tweede plaats genoemde, tegen het ontnemen van de vrije uiting van het kunstgevoel aan den bouwmeester, in algemeenen zin.

Zij geven u tevens de verzekering, dat zij geheel instemmen met de motieven, door hun medelid, den heer F. J. Nieuwenhuis, aangevoerd, ter weerlegging van uw tegen-adres aan Z.Exc. den Minister.

ROTTERDAM. De Gemeenteraad besloot tot aanleg van den verbindingsweg tusschen de Schiekade (Oostzijde) en den Noordsingel. Tot dat doel worden eigendommen van den heer Ficq, achter *Zomerhof*, groot 1.71.89 HA. aangekocht voor *f* 75,000. Voorts is in beginsel besloten tot overneming van de heeren Zaaijer c.s. van zeven straten langs den Noordsingel voor *f* 11,500. De gezamenlijke som van *f* 186,500 voor dit stratenplan zal bestreden worden uit den post voor aanleg van straten enz.; het bouwplan zal in het begin van het volgend jaar worden uitgevoerd.

ARNHEM. Voor de betrekking van opzichter der 3e klasse van den provincialen waterstaat in Gelderland hebben zich 70 sollicitanten aangemeld.

OLDENZAAL. In de op Dinsdag jl. gehouden Raadsvergadering is besloten het contract met de gasfabriek voor 20 jaren te verlengen, onder voorwaarde, dat het aanleggen van gaspijpen, zoowel als het plaatsen en verplaatsen van lantaarns, op kosten der gasfabrikanten geschiedt en aan de Gemeente het gas geleverd wordt à 15½ per uur.

De Gemeente verbindt zich daarentegen het aantal lantaarns binnen twee jaren aanmerkelijk uit te breiden en op 80 te brengen.

SCHIEDAM. In de laatst gehouden zitting van den Gemeenteraad werd door den Voorzitter mededeeling gedaan, hoe bij vorige benoemingen van een gemeente-architect was gehandeld en werden door hem, namens B. en W., de volgende twee vragen gesteld:

1°. verlangt de Raad dat al de adressanten aan een te houden examen zullen worden onderworpen? of:

2°. wenscht de Raad eene nominatie van zes personen op te maken, om daaruit in eene volgende zitting eene keuze te doen? De behandeling van dit onderwerp gaf natuurlijk aanleiding tot discussie, waarbij zelfs door een der leden werd voorgesteld het vastgestelde tractement gedurende de eerste drie jaren met *f* 500 te verminderen en op *f* 2000 te brengen. Dit voorstel werd door geen enkel lid ondersteund en kon derhalve geen punt van beraadslaging uitmaken. De eerste vraag omtrent een te houden examen werd met algemeene stemmen ontkennend beantwoord; de tweede vraag daarentegen vond algemeene sympathie. In de volgende zitting zal de Raad bijgevolg eene nominatie van 6 personen opmaken om daaruit in eene volgende bijeenkomst eene benoeming te doen. De Voorzitter gaf tevens reeds nu te kennen dat, indien geen bijzondere omstandigheden hem dit zouden beletten, hij voornemens is de genoemde twee vergaderingen te houden op Vrijdagen 16 en 23 December.

ZWOLLE. Bij de behandeling van een voorstel tot oprichting van een gemeentelijk slachthuis heeft de Raad besloten Burg. en Weth. uit te noodigen, een onderzoek in te stellen omtrent de plaats en de kosten van een alhier op te richten en te exploiteeren abattoir.

ALKMAAR. De prijs van het gas voor huishoudelijk gebruik is op 6 cent per stère bepaald.

— Aangaande de vacature, ontstaan door het overlijden van den gemeente-architect Du Croix, vernemen wij, dat het Gemeentebestuur in de courant heeft doen aankondigen, dat de betrekking voorloopig zou worden waargenomen door den heer De Vries, opzichter der gemeentewerken. Voorts wordt ons medegedeeld, dat de Raad weldra zal vergaderen om het tractement en de instructie voor den nieuwen titularis te regelen en dat daarna sollicitanten zullen worden opgeroepen.

ADVERTENTIEN.

Bouwterrein te VENLOO.

Aan den Boermondschen weg zijn eenige **goed gelegen BOUWTERREINEN** te Koop, zeer geschikt voor den bouw van heerenhuizen.

Te bevragen bij den Mr. Timmerman H. VAN GASSELT, te *Venloo*.

DE BOUWKUNDIGE die in April 1887 te *Ede*, provincie Gelderland, heeft opgenomen een woonhuis, gebouwd voor G. EIJLANDER en J. GAZENBEEK, beide wonende te *Ede*, wordt **beleefdelijk maar dringend** verzocht zijn adres aan een van deze personen ten spoedigste op te geven.

Vereeniging voor Vak en Kunst.

TENTOONSTELLING van KUNSTNIJVERHEID

TE DORDRECHT.

De opgaven van inzendingen moeten ultimo December ingezonden zijn bij den Heer **H. E. VAN DER KAA**, Secretaris, te *Dordrecht*.

Inschrijving

op

Vrijdag 30 December 1887,

des voormiddags ten 11 ure,

TEN KANTORE VAN DE

Gemeente-Gasfabrieken Oost-Zeedijk, naar de LEVERING van:

Getrokken IJzeren pijpen en Fittings, Vertint Looden Buizen, Rood en Geel Koperen Pijp en Bladkoper, Roodkoperen Lantaarns, Koperen Hoofdkranen, Koperen Fittings en Branders, Houten Rozetten, Lampenglazen, Porceleinen Kappen, Lantaarn- en andere ruiten, Snij-, Pijp- en Sockettangen, Gashaken, Houtschroeven, Draadnagels en klinknagels, Moerbouten, Viilen, Bordpapier, Stalen Schoppen, Lijn- en Patentolie, Vet, Zeep en Kaarsen, Loodwit, IJzer- en Loodmenie, Lampkatoen, Poetslappen, Poetskatoen, Sponzen, Zeemvellen, Borstelwerk, Kwasten, Schiemansgaren, Snuit van Vlas, Striktouw, Hennep, Houtskolen, Rottingmanden, Bezems, Kluitkalk, Smeê-, Plaat- en Bandijzer, Gegoten IJzerwerk, Lantaarnpalen en Lantaarnstoeltjes, Zakken, Stokerswanten en andere Magazijngoederen; ten dienste der Gemeente-Gasfabrieken te Rotterdam.

De Voorwaarden liggen, op de gewone dagen en uren, ter lezing op het kantoor der Gemeente-Gasfabrieken, Oost-Zeedijk, en zijn voor den prijs van 25 cents, verkrijgbaar bij Wed. P. VAN WAESBERGE EN ZOON, Boekdrukkers aan den Houttuin N°. 73, alwaar ook de gezegelde inschrijvingsbiletten tegen betaling van 22½ cent verkrijgbaar zijn.

VERZAMELING

VAN

BEKROONDE ONTWERPEN,

door de Leden van het Genootschap

„Architectura et Amicitia",

gevestigd te AMSTERDAM.

Het groote debiet, aan **„DE BOUWMEESTER"** ten deel gevallen, doet den Uitgever vermoeden dat vele Inteekenaren er belang in zullen stellen ook de **„BEKROONDE ONTWERPEN"** aan te schaffen, ten einde de door dit Genootschap bezorgde reeks van Platen volledig te bezitten, daar de bovengenoemde **„VERZAMELING"** door »DE BOUWMEESTER" vervangen is en hiermede als het ware één geheel uitmaakt. Bij biedt daartoe dit werk, zoolang de geringe voorraad strekt, tot de volgende prijzen aan:

in fraaie Portefeuille in plaats van *f* 14.60 voor *f* 7.
zonder de Portefeuille „ „ „ „ 12.— „ „6.

Deze **„Verzameling"** bestaat uit 36 Platen in Photo-lithographie, die een aantal verschillende belangrijke ontwerpen van volen der voornaamste Architecten bevatten en is uitgegeven in hetzelfde formaat als **„de Bouwmeester"**.

Arnhem. *De Uitgever* P. GOUDA QUINT.

Openbare Aanbesteding.

BURGEMEESTER en WETHOUDERS der Gemeente *UTRECHT* zijn voornemens op **Zaterdag den 17de December 1887**, des namiddags ten **één ure**, in het openbaar ten Raadhuize **aan te besteden:**

1°. **Het doen van vernieuwingen aan- en het eenjarig onderhoud van de Sluis enz. te Vreeswijk.**
2°. **Idem idem, Straatweg met bijbehoorende werken van Utrecht naar Vreeswijk.**
3°. **Idem idem, Sluis te Nieuwersluis en jaagpad van daar tot voorbij Hinderdam.**
4°. **Idem idem, Jaagpad met bijbehoorende werken van Utrecht tot nabij Woerden.**
5°. **Het leveren van de volgende materialen:**

1e	perceel,	Utrechtsche Straatklinkers.
2e	»	IJssel » »
3e	»	Waal » »
4e	»	Harde vl. Utrechtsche klinkers (drielingen.)
5e	»	Utrechtsche metselsteenen.
6e	»	Kalk, tras en portl. cement.
7e	»	Lekmnd.
8e	»	Heidezand.
9e	»	Hardst. trottoirbanden en dekstceenen.
10e	»	» roosterramen met ijzeren rooster.
11e	»	Grenen, vuren en dennenhout.
12e	»	Eikenhout.
13e	»	Verfwaren.
14e	»	Olie en petroleum.
15e	»	Borstelwerk.
16e	»	Glas
17e	»	IJzer, ijzerkramerijen en gereedschap.
18e	»	Dakpannen en tegels.
19e	»	Touwwerk.
20e	»	Boomen, heesters, bloemstruiken en bloemen.

Alles voor den dienst 1888.

De bestekken en voorwaarden liggen van af Woensdag den 7 December e. k. ter inzage aan het Bureau der gemeentewerken Achter Klarenburg en zijn aldaar, zoomede ten Raadhuize (Afdeeling Financiën) en bij de Boekhandelaren VAN TERVEEN & ZOON van af voorn. datum, verkrijgbaar gesteld tegen betaling van *f* 0.25 per exemplaar (franco per post *f* 0.28).

Monsters en modellen zijn te bezichtigen aan het Stadsmagazijn Achter Klarenburg en verdere inlichtingen aldaar te bekomen.

Utrecht, 3 December 1887.

De Secretaris der Gemeente Utrecht
DE WATTEVILLE.

STAHLWERK „AUGUSTFEHN"

te AUGUSTFEHN.

Fabriceert als **Specialiteit:**

Bouten en Staal voor Baggermachines.

Uitsluitende vertegenwoordigers voor Nederland: **VAN DEN HONERT & PUNT**, Kalkmarkt 7, **Amsterdam.**

A. J. BACON & Co.

Ingenieurs, Aannemers van **Verwarming en Ventilatie, Gas- en Waterleidingen, Bouwmaterialen enz.**

BEKROOND met **Gouden, Zilveren en Bronzen Medailles.**

Overtoom N°. 239,
AMSTERDAM.

Inrichtingen voor openbare gebouwen, gestichten, woonhuizen, villa's, kantoren, enz.
Projecten en begrootingen worden kosteloos geleverd.

De ondergeteekenden berichten hiermede, dat zij tot hunnen vertegenwoordiger voor *Nederland* voor den verkoop van

dennen bestekhout

hebben aangesteld, den Heer JAN VAN DER POT te *Rotterdam*.

Hôfen a/d Enz i/h Schwarzwald
KRAUTH & C°.

Mij refereerende aan bovenstaande advertentie, heb ik de eer mij bijzonder aan te bevelen tot het leveren van **dennen bestekhout** tot concurreerende prijzen, en teeken in afwachting Uwer aangename aanvragen

Hoogachtend
Uw Dw. Dienaar,
JAN VAN DER POT.

Stoomfabriek van gedreven en geslagen ZINK- en KOPERWERKEN.

KLIJN, TISSOT & C°.
Amsterdam. Nieuwe Teertuinen 16.

Vervaardigen **Ornamenten** naar elk ontwerp of teekening. Inrichting voor het **galvaniseeren** van goor. Etalage van verschillende monster op de Permanente Tentoonstelling van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst *Amsterdam*.

H. & J. SUYVER,
FABRIKANTEN VAN
STOOMKETELS en WERKTUIGEN,
op de Intern. Tentoonstelling te *Amsterdam* 1883 bekroond met
EERE-DIPLOMA (hoogste onderscheiding).
Hollandsche Tuin en Zeepaard, Bickerstraat
AMSTERDAM.

PHOTOLITHOGRAPHIE, PHOTOZINCOGRAPHIE en Stéréotype-Inrichting van G. J. THIEME, te Arnhem.

De ondergeteekende vestigt de aandacht op zijne inrichting voor **Photolithographie**, bijzonder geschikt voor de reproductie van **Plans, Teekeningen** enz. van HH. Architecten en Bouwkundigen; op die voor **Photozincographie** voor de reproductie van **Platen en Gravures**, ook van **Teekeningen** voor Boekwerken enz. ten dienste van HH. Uitgevers en op zijne **Stéréotype-Inrichting** voor HH. Drukkers, alles tot de minste prijzen.

Prospectussen met proeven van bewerking, worden op *franco* aanvrage gratis toegezonden.
G. J. THIEME.

DE LINT & C°.
Oostzeedijk 248, Rotterdam.
VLOER- en WANDTEGELS,
TROTTOIR-, CEMENT- EN LUIERSTEENTEGELS.
Groote voorraden.

W. WEIMER,
56 Warmoesstraat, Amsterdam.

ATELIER tot het vervaardigen van in lood gezet glas voor kerkramen en apartementwerk.

Eenig etablissement in *Amsterdam*. Concurreerende prijzen met het Buitenland. Eene nieuwe sorteering monsters en teekeningen steeds voorhanden.

Magazijn van Spiegel- en Vensterglas.
en daarmede in verband staande artikelen.

J. H. DE VRIES.
Decoratieschilder
VAN
Z. M. den Koning.
SPECIALITEIT
IN
PIERRE-ORNÉE.

Nieuw versieringsmaterial voor **bouwwerken**, bekroond met het **Eerediploma** (hoogste onderscheiding) op de **Internationale Tentoonstelling van Bouwmaterialen** en aanverwante artikelen te *Groningen*, in 1886.

Onovertrefbare vervanging van Sgraffito, biedt volkomen weerstand aan den invloed van ons klimaat, kan met het grootste succes worden gebezigd voor het **versieren van Pilasters, Friezen, Schilden, Borstweringen, Wandbekleedingen enz.**, wordt geleverd in alle gewenschte afmetingen, voor verzending geschikt, en des gewenscht **overeenkomstig de teekening van den Architect.**

Monsterstukken worden op franco aanvrage gaarne ter bezichtiging toegezonden door den vervaardiger **J. H. DE VRIES**, te *Groningen* A-Kerkstraat, en door de Agenten:

Firma Brinck en Van Vees, Damrak 90 te *Amsterdam*,
J. van Eck en Zoon, Gierstraat te *Haarlem*,
A. E. Brsat, Goudsche singel 98, te *Rotterdam*.
A. Singels Azn., Op de Vest, te *Dordrecht*.
H. C. Lathouwers, te *Vught* en *'s Bosch*.
A. de Morie, Achter-Twijnstraat, *Utrecht*.
C. Teunissen, Smitstraat, *Nijmegen*.
A. J. A. Andriessee, *Wintersvijk*.
S. J. H. Trooster, Terborgstraat, *Zwolle*.
S. A. Collef, Tuinen, *Leeuwarden*.

Verklaringen van H.H. Bouwkundigen ter inzage, waaruit de deugdzaamheid reeds gedurende 2 jaren blijkt.

NEUCHÂTEL ASPHALTE COMPANY LTD, LONDON.
Exploitatie der Mijnen van Val de Travers,
FABRIEK TE AMSTERDAM Beltweg N°. 3.

NATUURL. ASPHALT VAN VAL DE TRAVERS ZWITSERLAND.

Gecomprimeerde Asphaltwegen en dito Dorschvloeren.
Werken in Asphalt-Mastiek voor Trottoirs, Skating-Rinks, Moutvloeren, Kelders.
Kolf- en Kegelbanen, Winkel- en Magazijnvloeren, Gangen, Veranda's, Brug- en Dakbedekkingen, Beton-Fundeeringen, Stallen enz. enz. enz.

Zindelijk, Vochtwerend, Ondoordringbaar, Geraaswerend Asphalt speciaal tot wering van vochtige muren.

Voor inlichtingen omtrent het leggen van **Vloeren, Bedekkingen** enz. gelieve men zich te adresseeren aan het Kantoor der fabriek, Beltweg 3, *Amsterdam*, of bij den Heer H. G. KNOOPS C.Ozn., Beckstraat F. 62, te *Arnhem*.

De Directeur, W. PATON WALSH.

BECKER & BUDDINGH. — ARNHEM.
KONINKLIJKE FABRIEK VAN WATERPAS- HOEKMEET-

en andere
INSTRUMENTEN,
voor INGENIEURS, ARCHITECTEN, LANDMETERS, TEEKENAARS enz.
Geëmailleerd-ijzeren **PEILSCHALEN,**
WEEGWERKTUIGEN.

A. H. VAN BERGEN,
FABRIKANT TE
Heiligerlee, prov. Gron.
SPECIALITEIT IN
Nieuw Constructie
BRANDSPUITEN.
TORENUURWERKEN
EN
LUIDKLOKKEN,
op binnen- en buitenlandsche Tentoonstellingen bekroond.
ANTWERPEN 1885. EEREDIPLOMA.
Gouden en Zilveren Medailles.

Gedrukt bij G. W. van der Wiel & Co., te Arnhem.

De Opmerker.
Orgaan van het Genootschap
ARCHITECTVRA ET AMICITIA
Weekblad voor Beeldende Kunst en Technische Wetenschap
A.M.W.

Redacteur-uitgever F. W. VAN GENDT JGz.
Adres voor Redactie en Administratie van het Weekblad en advertentiën: Bureau van *De Opmerker*, Driekoningenstraat 28, *Arnhem*.
Bureau der Redactie van *Architectura et Amicitia* JAN SPRINGER, H. G. JANSEN en A. REIJDING.
Stukken, deze Redactie betreffende, te adresseeren aan den heer A. REIJDING, Stadhouderskade 4, te *Amsterdam*,
en al, wat de Administratie van het Genootschap betreft, aan den heer G. A. ZEEMAN, Leidschestraat 60, te *Amsterdam*.

ABONNEMENT *f* 2.25 per 3 maanden of wel *een gulden* per jaar, bij vooruitbetaling en franco toezending van dit beding. Voor het buitenland *f* 7.50 en Nederlandsch-Indië *f* 9.—, beiden bij vooruitbetaling.
ADVERTENTIEN 20 cent voor elken regel plaatsruimte en 10 cent voor een bewijsnummer, worden tot Vrijdagavond aangenomen.
AFZONDERLIJKE NOMMERS, bij contante betaling à 15 cent per stuk en 25 cent per plaat, te bekomen aan het Bureau van *De Opmerker* te *Arnhem* en bij den Hoofd-correspondent JOH. G. STEMLER CZN., Boekhandelaar te *Amsterdam*.

MEDEDEELINGEN VAN HET GENOOTSCHAP.

1e. 32ste Algemeene, tevens 894ste vergadering, te houden op Woensdag 22 December, *des avonds te 7½ uren*, in het American hotel, alhier.

De agenda voor deze vergadering is:

a. Openingsrede van den Voorzitter;
b. Mededeelingen van het Bestuur;
c. Verslag over het afgeloopen jaar van den 1ste-Secretaris;
d. Idem idem van den 2de-Secretaris;
e. Rekening en verantwoording van den Penningmeester;
f. Verslag van de Verificatie-commissie;
g. Behandeling der begrooting voor het jaar 1888;
h. Verslag van den Bibliothecaris a. i.;
i. Idem der Lokaalcommissarissen;
k. Idem van den Secretaris der Schetsclub;
l. Verkiezing van 2 bestuursleden in plaats van de heeren Jan Springer en G. A. Zeeman, die volgens rooster moeten aftreden (herkiesbaar);
m. Verkiezing van den Voorzitter;
n. Verkiezing van een Redacteur in plaats van den heer A. Reyding, die volgens rooster moet aftreden (herkiesbaar);
o. Verkiezing van 3 Lokaalcommissarissen voor de heeren E. van den Bossche (herkiesbaar), H. G. Jansen en R. A. Heij.

2e. Bij het prijsschetsen in de vergadering der Schetsclub, op Maandag 12 December j. l., behaalde de heer J. C. D. di Gazar den eersten en de heer H. G. Jansen den tweeden prijs. Als onderwerp was opgegeven een dakvenster.

De schetsen zullen op de Algemeene Vergadering ter bezichtiging worden gesteld.

De aftredende bestuursleden werden herkozen.

3e. Van de gelegenheid tot het bezichtigen van het nieuw Centraalstation, werd door ruim *vijftig* leden gebruik gemaakt.

4e. Op de 3e algemeene prijsvraag voor een ontwerp van een ingang voor een Nederlandsch consulaatgebouw, zijn ingekomen 11 antwoorden, onder de navolgende motto's:

1. *Pro Patria*; 2. *Oranje boven*; 3. *Luctor*; 4. *Consul*; 5. *R. S.*; 6. *Geen tijd meer*; 7. *Michiel Agnolo*; 8. *Courage*; 9. *Hopeloos*; 10. 99; 11. 13 *December*.

De teekeningen zijn in het sociëteitslokaal geëxposeerd.

5e. Als buitenlid is toegetreden de heer J. B. van Haaren te Rotterdam.

Namens het Bestuur:
De 1ste-Secretaris,
G. A. Zeeman.

(A. et A.) HET MODERNE WOONHUIS.

door

H. W. A. CROISET VAN UCHELEN (*).

Voorzeker is en blijft het een moeilijk vraagstuk, den mensch eene woning te verschaffen, geheel beantwoordende aan alle eischen, welke men daaraan gevoeglijk stellen kan. Niet alleen is het de practijk, welke ons hare voorschriften geeft, maar ook tegen de wetten der esthetica en hygiëne mag bij het ontwerpen niet worden gezondigd. Inzonderheid zijn het de laatstgenoemde, welke niet altijd de haar toekomende waardeering ondervinden, waarbij meestal de materiëele belangen en persoonlijke inzichten van dezen of genen bouwheer bezwaren opleveren.

Er is dan ook zeker geen onderwerp, dat een grondig onderzoek en degelijke studie meer waardig is, dan juist ons woonhuis, het dagelijksch verblijf van den mensch, waar het grootste gedeelte des levens wordt doorgebracht.

Wat toch trekt, onder alle wisselingen en beslommeringen van het leven, ons het meeste aan? wat vaagt de rimpels, die het voorhoofd ontsieren, weg om plaats te maken voor meer kalme indrukken en genoeglijker stemming? en wat stelt het *dolce far niente* in plaats voor het rusteloos werken en zwoegen?

Het is ons „*te huis*", dat heiligdom voor elken stand en rang, waarvan het gemis somtijds méér wordt betreurd dan eenige andere zaak in ons maatschappelijk leven.

Mogen alzoo de volgende mededeelingen, waarbij in

(*) Voordracht, gehouden naar aanleiding van het plaatwerk *Malerische Innenräume moderner Wohnungen* von Ferd. Luthmer (Frankfort, a/M., 1885), in de Vereeniging *Architectura* te 's-Gravenhage.

De Redactie van Architectura et Amicitia stelt zich alleen verantwoordelijk voor den inhoud van stukken, gewaarmerkt met de initialen A. et A.

korte trekken een overzicht gegeven wordt van de woningen in den nieuwen tijd, zooals die, naargelang van zeden en gewoonten zijn ingericht, een spoorslag zijn om daarvan, vooral met het oog op inrichting en versiering, en hetgeen daarbij in het bijzonder behoort te worden in acht genomen, te maken: het ideaal onzer wenschen, het middenpunt onzer samenleving, het aangenaam en gezellig „*te huis.*"

In de eerste plaats wijden wij dan eene korte beschouwing aan het vrijstaande woonhuis, de villa, om daarna de *stadshuizen* en meer in het bijzonder de *huurhuizen* te bespreken.

Wij bepalen ons hierbij natuurlijk tot een algemeen overzicht, daar het te ver zoude leiden de verschillende soorten en genre's elk in het bijzonder te bespreken, en wel voornamelijk tot het *vrijstaande woonhuis.*

Het vrijstaande woonhuis wordt in de meeste gevallen slechts door één gezin bewoond en komt in hoofdzaak den grondvorm van een regelmatig of ook een langwerpig vierkant nabij, waarbij aan- en uitbouwen, terrassen of erkers den meest eigenaardigen indruk geven.

Een eerste vereischte is, dat het gebouw in harmonie met de omgeving wordt ontworpen, zoodat het b.v. bij een rijk gestoffeerd landschap aanbeveling verdient eene te strenge symmetrie te vermijden en door eene meer bevallige of schilderachtige groepeering en een gunstig silhouet met de omringende natuur in harmonie te blijven.

Ofschoon minder algemeen, wordt het vrijstaande woonhuis ook wel ingericht tot huisvesting van meer dan één gezin, waarbij door een ruime gang of somtijds door twee elkander kruisende gangen, het gebouw in afzonderlijke gedeelten wordt gesplitst. Bij ons te lande wordt in zulk een geval liever de toevlucht genomen tot het aan elkander bouwen, zoogenaamd „koppelen" van enkele woonhuizen, waarbij het geheel als villa wordt behandeld. Om meer dan ééne reden verdient het laatste de voorkeur en gelukkig worden dan ook de eerstgenoemde soort van villa's slechts zelden meer aangetroffen. Bij de meeste villa's is in het midden van het plan eene vestibule aangebracht, die door tochtdeuren van de eigenlijke entree is gescheiden, en doorgaans wordt verlicht door een aangrenzend trappenhuis, of door een bovenlicht. Het streven in den laatsten tijd om deze vestibules zoo klein mogelijk te maken, zonder nochtans aan het geheel te schaden, de hoofdvertrekken, tot het verkeer bestemd, daarin zooveel mogelijk te doen uitkomen en tevens de meer ondergeschikte vertrekken, als: keuken, dienstbodenkamers, garderobe, enz. eene goede gemeenschap te verzekeren, is in vele gevallen bijzonder gelukkig opgelost.

Meerendeels bevatten deze gebouwen slechts twee verdiepingen, waarbij de begane-grond als *bel-étage* of hoofdverdieping optreedt, terwijl op de bovenverdieping de slaap- of logeerkamers, badkamertjes enz. zijn ingedeeld.

Soms doet zich het geval voor, dat de bovenverdieping direct onder het dak is aangebracht, waarbij dan de schuinte der dakvlakken door diepe nissen bij de ramen, of kasten is betimmerd. Het valt echter niet te ontkennen, dat op den duur eene dergelijke verblijfplaats voor den nacht schadelijk op de gezondheid der bewoners werkt, en daarbij ook tegen de voorschriften der hygiëne wordt gezondigd. Hieraan is echter met eenige meerdere kosten tegemoet te komen door het aanbrengen van isoleerende wanden en plafonds. Zooals reeds gezegd is, worden op den begane-grond slechts de ontvang- en woonvertrekken ingedeeld, terwijl de keuken, provisie-, wijn- en brandstoffenkelders in een sousterrain zijn gelegen; de keuken wordt ook wel in haar geheel uitgebouwd. De spreekkamer, in kleine woningen tevens als kamer van den heer des huizes dienstdoende, behoort zoo na mogelijk bij den ingang of de vestibule te worden ontworpen en kan in vele gevallen als antichambre bij het salon dienst doen. Zooveel mogelijk zijn de kamers onderling in gemeenschap, eene reeks vormende, waarvan het salon het middenpunt uitmaakt; in Duitschland en Engeland is het eene vaste gewoonte, der huis- of kinderkamer een afzonderlijk verblijf voor de vrouw des huizes toe te voegen.

In vele gevallen dient het salon tevens tot eetzaal voor bijzondere gelegenheden en slechts in grootere huizen wordt hieraan eene eereplaats toegekend; deze eetzaal is dan in gemeenschap met eene dessertkamer, welke in gemakkelijke verbinding staat met de keuken; b.v. door middel van eene daartoe aangebrachte *lift*, die dan ook slechts zelden direct in de eetzaal uitkomt.

Bovendien worden in deze grootere villa's nog vele andere vertrekken aangetroffen, waarvan het niet mogelijk is in 't algemeen de plaats aan te geven, zoo als biljart- en danszalen, rooksalons, muziekkamers en dergelijke.

Het verdient aanbeveling op de slaapverdieping eene afzonderlijke ontbijtkamer te ontwerpen, welke in gemeenschap behoort te zijn met de daaraan grenzende slaapvertrekken; ook het streven in den laatsten tijd om in de huizen eigen badkamers te maken, welke hier zeer eenvoudig, dáár op grooter voet, met smaak en weelde worden ingericht, moet als zeer nuttig worden aangemerkt.

Naast vele andere gemakken behoort op elke verdieping ook een gemakkelijk te bereiken, behoorlijk ingericht privaat te zijn ingedeeld; voor de dienstboden wordt een afzonderlijk privaat aangelegd. Ten opzichte van de ligging der vertrekken is het noodzakelijk erop te letten, dat de eetkamer, met het oog op de koelte in den zomer, zoo mogelijk aan het noorden of oosten moet zijn gelegen, tenzij deze met eene noodzakelijk op het zuiden gelegen *serre* of plantenhuis in verbinding staat, wat een aangenamen indruk teweegbrengt. Ook de slaapkamers moeten zooveel mogelijk naar het zuiden worden aangebracht. In het algemeen zijn onze moderne woningen en bijgevolg hare inwendige ruimten niet meer van die groote afmetingen en verhoudingen als waarvan het verleden ons nog zoo menig voorbeeld biedt. Bij vertrekken wordt dit gemis wel-is-waar eenigszins vergoed door de schuifdeuren of porte-brisées, waardoor als het ware twee of meer vertrekken tijdelijk één geheel uitmaken, doch hiertegenover staat, dat daaraan dan ook eene groote, dikwijls de eenige flinke wandvlakte wordt opgeofferd, waardoor het plaatsen van groote meubelstukken of het aanbrengen van schilderijen, tropeeën en dergelijken bezwaarlijk wordt.

Uit een en ander blijkt ten duidelijkste met hoevele gegevens en bijzondere omstandigheden, waarvan hier slechts enkele werden aangestipt, de bouwmeester rekening te houden heeft bij het samenstellen van zijn project en hoe niet alleen in eene goede *indeeling*, maar ook in *ligging* en *vorm* der verschillende ruimten, de verdienste van een plan gelegen kan zijn.

Laat ons thans overgaan tot eene korte beschouwing der *stadshuizen*, in hoofdzaak de *huurhuizen*, zooals zij bij verschillende natiën, op hare eigen wijze ingericht met het oog op heerschende zeden en gewoonten, in groote steden het meest voorkomen.

Slechts zelden vindt men onder de stadshuizen vrijstaande gebouwen; de reden hiervan moet worden gezocht in de dichte bevolking der steden en de hooge prijzen der terreinen, hetgeen bij den speculatiebouw het groote zwaartepunt uitmaakt. Veelal zijn zij dan

ook gelegen in die wijken, waar ternauwernood een enkel plantsoen de reeksen van opeenvolgende gebouwen onderbreekt en het vermoeide oog van den wandelaar een welkome oase aanbiedt; een gelukkige uitzondering hierop zijn de boulevards, welke hoofdzakelijk in grootere steden worden aangetroffen.

Op zichzelf reeds is het deze aaneenschakeling, welke eene verandering in de indeeling teweegbrengt, waarbij toch de benoodigde ruimten in meerdere hoogte of in meerdere diepte van het gebouw moeten worden gevonden. In de meeste gevallen zijn twee of drie kamers achter elkander gelegen; daar het licht slechts aan vóór- en achterzijde kan toetreden, wordt bij *drie* achter elkaar gelegen vertrekken aan het middenvertrek een ondergeschikte bestemming gegeven en richt men het tot ontvang-, dessert-kamer, badkamer, enz. in.

Zooals wij reeds opmerkten, is het, bij eene geringe breedte der bouwterreinen, dikwijls noodzakelijk door eene groote diepte aan het gebouw de vereischte oppervlakte te geven, waarbij men voor licht en lucht de toevlucht tot binnenplaatsen en lantaarns nemen moet, hetgeen echter om gezondheidsredenen geene aanbeveling verdient.

Vooral in Engeland, met name in Londen, is zulks het geval, daar de prijs der bouwgronden er afhankelijk is van de breedte der gevels, welke zelden eene maat van 8 meter overschrijdt.

In ons land komt het zelden voor, dat huurhuizen door meer dan drie gezinnen bewoond worden. En trachtte men ook een enkele maal in navolging van anderen, in één gebouw eene combinatie van meer woningen tot stand te brengen, dan werden deze al spoedig door de spotzieke menigte met den naam van „ark" bestempeld.

In Duitschland, Engeland en Frankrijk daarentegen worden huurhuizen niet alleen van zes tot acht verdiepingen hoog opgetrokken, maar worden deze alle, de bovenste zelfs, door verschillende gezinnen bewoond.

Een hoofdingang, bij de Duitsche huurpaleizen dikwerf uit kostbare materialen opgetrokken of rijkelijk met beeldhouwwerken versierd, geeft ons toegang tot het gebouw, waar in een grootsche vestibule of trappenhuis de hoofdtrappen gelegen zijn, die meestal van steen of uit andere brandvrije materialen zijn samengesteld. Op elke verdieping bereikt men een ruim portaal, waarop de gangen der woningen uitkomen, die, naarmate men hooger klimt, in dezelfde verhouding als de vertrekken, steeds eenvoudiger en kleiner worden; somtijds is tot de hoofdverdieping een afzonderlijke trap aangebracht.

De meest treffende tegenstellingen vindt men in deze gebouwen, waar rijkdom en armoede onder hetzelfde dak huisvesten!

Van de portalen bereikt men de gangen der woningen, welke, bij de hoofdverdiepingen, weder door een vestiaire bereikt worden. Aan de straatzijde komen hierop uit die vertrekken, welke tot het verkeer met de buitenwereld bestemd zijn en die niet zelden door rijke decoratiën, fraaie betimmeringen, als anderszins uitmunten. Aan de achterzijde daarentegen liggen de meer huishoudelijke vertrekken, de slaapkamer, keuken en somtijds ook de eetkamer, met hunne aanhoorigheden en gemakken.

Kenmerkend is het verschillend karakter der naties in de inrichting der woningen en in het uiterlijke daarvan uitgesproken. Waar de Duitscher zooveel mogelijk met zijne middelen woekert om zijn verblijf een voornaam en weelderig uitwendig aanzien te verleenen, valt dit streven bij den Franschman reeds minder op te merken, terwijl op enkele uitzonderingen na, bij Engelschen en Hollanders hiervan bijna geen spoor te vinden is.

Ook in het inwendige van zijn woning tracht de Duitscher zooveel mogelijk effect te maken door het aanbrengen van betimmeringen, decoratiën en andere architectonische versieringen, geheel in overeenstemming met het uitwendig karakter van het gebouw.

Dit praalvertoon strekt zich echter niet verder uit dan tot die vertrekken, welke door den aard hunner bestemming, het publiek onder de oogen komen, terwijl aan de meer huishoudelijke niet alleen eene ondergeschikte plaats is toegekend, maar deze dikwijls geheel aan het overige opgeofferd en van de eenvoudigste versiering verstoken zijn.

Bij het Fransche woonhuis is hetzelfde streven, wat het inwendige betreft, op te merken, waarbij ons vaak de fraaiste voorbeelden van versiering zijn gegeven.

Wat de indeeling aangaat, zoo merken wij op dat eene eereplaats, naast salon en eetzaal, aan boudoir en hoofdslaapkamer is toegewezen en ook aan deze beide vertrekken de uiterste zorg wordt besteed. De oorsprong hiervan moeten wij zoeken in het bloeitijdperk van barok en rococo, het vervaltijdperk der zeden, waarin de slaapkamer en het boudoir hun intiem karakter verloren; in den tijd, dat het hof den toon aangaf, den tijd, dat een madame de Pompadour hare gunstelingen tot in boudoir en slaapvertrek liet naderen en deze tot ontvangzalen werden verheven.

In tegenstelling met den Duitscher, die aan het rustieke, somtijds zwaarmoedige karakter de voorkeur geeft, kan de Franschman zijne ingewortelde voorliefde voor het meer met zijnen aard overeenstemmende barok en rococo niet verloochenen en zelfs in de meest stijlvolle scheppingen der Renaissance van den laatsten tijd, vinden wij hare lijnen en motieven terug; het algemeen bekende en beroemde Operagebouw te Parijs levert ons hiervan o. m. het bewijs.

De Engelschman, het *my own self* getrouw, tracht de gerietlijkheden en versieringen, schoon bij de huurhuizen meestal tot het allernoodzakelijkste beperkt, door zijne geheele woning aan te brengen, zonder deze tot de ontvangkamers te bepalen. De architectonische versiering draagt daarbij veelal een eenvoudig doch degelijk karakter.

Ook het onafhankelijke, dat zijne geheele persoonlijkheid kenmerkt, doet zich bij de inrichting zijner woningen gelden; elk huisgezin bewoont een afzonderlijk afgerond geheel, hetzij dat de vertrekken in verschillende, dan wel in eenzelfde verdieping worden ingedeeld. Het laatste is voornamelijk het geval met *die* huizen, waar de hoofdingang leidt tot een ruime, gewoonlijk overdekte binnenplaats; van dáár leiden dan ijzeren trappen tot de zich op elke verdieping bevindende omloopende gaanderijen of balkons, waarop weder de buitendeuren der afzonderlijke woningen uitkomen. Op deze wijze worden de meeste hedendaagsche huurhuizen in Engeland en ook in Amerika ingericht. Bij de Hollandsche woonhuizen, die tot verblijf van meer dan één gezin moeten strekken, heeft men, ofschoon op eene andere wijze, eveneens naar op zichzelf staande woningen gestreefd en wel voornamelijk door het aanbrengen van afzonderlijke ingangen en trappen tot elke verdieping. Bij de huurhuizen in het algemeen, waar met zooveel gegevens rekening moet gehouden worden, getuigt menig vernuftig uitgedachte indeeling van den practischen geest des ontwerpers. Buiten deze verdienste van het meerendeel onzer woningen, blijft ons slechts over om uit een esthetisch oogpunt te constateeren, dat, hoewel ook in den laatsten tijd daarbij pogingen ter verbetering worden aangewend, nog veel in die richting valt te doen. De meeste gebouwen toch missen elke uit- en inwendige versiering en nog, waar die spaarzaam is aangewend, geschiedt dit meestal op

eene wijze, die duidelijk aantoont hoe slecht het wezen en de toepassing der versieringskunst wordt verstaan.

De middelen ter bestrijding van dit feit, waarin wij bij onze oostelijke naburen ver achter staan, zullen wij hier nochtans buiten beschouwing laten.

Na aldus in korte trekken te hebben nagegaan het eigenaardig karakter en de indeeling van het woonhuis bij verschillende volkeren, willen wij ons vervolgens een beeld trachten te vormen van het middenpunt onzer samenleving, het ideaal van onze woning als het aangenaam en gezellig tehuis. Ook de inrichting daarvan en de versiering, in tal harer uitingen, openbaart ons veelal het karakter des bewoners; terecht zegt daarom een geestig schrijver: „Toon mij uwe woning en ik zal u zeggen wat gij zijt!" *(Slot volgt.)*

(A. et A). INGEZONDEN.

's-Hage, den 15 December 1887.

Weledele heer Redacteur,

Wilt u mij toestaan den heer Weissman nog een enkel woord te antwoorden op zijn toelichting, in antwoord op mijn vraag, naar de constructie van zijn huis »In de Son."

Door ZEds. verzekering, dat ik dat gebouw *met den grooten boog zonder voldoenden wederstand* veilig zal kunnen betrekken, wanneer ik het wil doen uitvoeren, wordt mijne bewering niet te niet gedaan, dat de architect daar zoogenaamd kunst- en vliegwerk zal moeten gebruiken. Thans neem ik de vrijheid hier de bewering nog aan toe te voegen, dat architectuur geen kunst- en vliegwerk mag zijn en mitsdien ZEds. »constructie" uit een architectonisch oogpunt bepaald afkeuring verdient.

Voorts beroept de heer Weissman zich op den eisch van neringdoenden om voor een winkelpui zooveel mogelijk glasoppervlakte te hebben.

Volkomen juist. Maar waarom, geachte heer, laat u dan dien onbestaanbaren *boog* niet weg, die uw glasoppervlak juist vermindert en de winkel bovendien donkerder zal maken. Uw doel is natuurlijk dien boog slechts als wassen neus te gebruiken en de overspanning feitelijk door ijzeren balken in architraaf of fries te doen plaats hebben. Laat dan die onoordeelkundige uiterlijke constructie ook maar weg, en doe mij ten slotte het genoegen eene dergelijke constructie toch niet onder de »stoute constructies" te rangschikken. Eene overspanning van 5.2 M. met ijzeren balken behoort daar immers niet toe en een boog van 5.2 M. zonder voldoenden wederstand is niet bestaanbaar, dus ook geen »stoute constructie."

Hiermede heb ik mijn gevoelen gezegd. Ik bedank u, weledele heer Redacteur, vriendelijk voor de mij geschonken plaatsruimte en teeken met de meeste hoogachting

Uw dienstv. dienaar,
Van Nieukerken.

UNIVERSITEITSGEBOUW.

De strijd, tusschen den Minister van Binnenlandsche Zaken en het Gemeentebestuur van Utrecht gevoerd, is voor het oogenblik overgebracht naar den boezem van het Bestuur der Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst. Toen Bestuurders dier Maatschappij den Minister hun leedwezen betoogden, dat een bepaalde stijl voor het Universiteitsgebouw was voorgeschreven, waardoor de vrije kunstuiting der bouwmeesters belemmerd werd, zond de Onder-voorzitter Dr. P. J. H Cuijpers een tegen-adres, dat door den architect F. J. Nieuwenhuis te Utrecht bestreden werd. De heeren H. Cramer, J. Kluit, C. Muijsken, F. J. Nieuwenhuis, T. Sanders, Th. G. Schill en H. W. Veth hebben daarop Dr. Cuijpers het onbetamelijke onder het oog gebracht om in het tegen-adres als Onder-voorzitter van het Bestuur der Maatschappij op te treden en hunne instemming betuigd met het schrijven van hun medelid F. J. Nieuwenhuis. (Zie bladz. 406.) Het daarop gegeven antwoord is van den volgenden inhoud:

> Aan de heeren H. Cramer, J. Kluit, C. Muysken, F. J. Nieuwenhuis, T. Sanders, Th. G. Schill, H. W. Veth, leden van het Bestuur der Maatschappij tot bevordering der Bouwkunst.

In een schrijven van 5 December jl. aan mij gericht, door mij den 8sten ontvangen, en waarvan gij hebt gemeend afdrukken te moeten verspreiden, wordt uwe meening uitgesproken, dat ik op andere wijze had behooren op te treden dan als Onder-voorzitter van het Bestuur der Maatschappij, om kenbaar te maken, dat ik niet kon instemmen met het adres, dat gemeld Bestuur met algemeene stemmen, in strijd met de mijne, aan den Minister van Staat, Minister van Binnenlandsche Zaken inzond.

Gaarne had ik vernomen op welke andere wijze ik naar uw oordeel hadde behooren op te treden; zoolang mij zulks niet wordt medegedeeld, kan ik de door mij gekozen wijze niet verwerpelijk achten.

Wat mij daarentegen wel verwerpelijk voorkomt, is de wijze waarop door u in het thans verspreide geschrift gepoogd wordt de schromelijke inconsequentie te verbergen, die er bestaat tusschen het adres van het Bestuur der Maatschappij van 9 December 1882 en dat van 18 November 1887.

Ik heb er den Minister op gewezen, dat in 1887 ten behoeve van de ontwikkeling der bouwkunst gevraagd werd, dat de Regeering aan den architect *de vrije uiting van zijn kunstgevoel zou laten*, terwijl daarentegen in 1882 wegens »den kunststroom van het vaderland" erop werd aangedrongen dat niet alleen *de door mij in de Bouwkunst voorgestane kunstrichting door de Regeering zou worden tegengegaan, maar zelfs dat de bouw van het aangevangen Centraalstation te Amsterdam zou worden gestaakt, en dat dit gebouw zou worden gewijzigd.*

Tevergeefs tracht uw laatste schrijven van 5 December 1887 te doen gelooven dat het adres van het Bestuur van 9 Dec. 1882 niet de door mij in het licht gestelde strekking had en slechts meer bepaaldelijk »gekant was tegen het eenzijdig doordrijven eener bepaalde richting, die door eene macht als die der Regeering werd voorgestaan."

Gij drukt alleen het adhaesie-adres van 1882 af, maar om de ware bedoeling ervan te doen verstaan, ware het noodig geweest, ook het adres zelf mede te deelen, waarvan het Bestuur destijds verzekerde, dat het zijne instemming wegdroeg. Ik zal dit klein verzuim herstellen. Het adres, dat in 1882 de adhaesie van het Bestuur erlangde, zeide:

»De ondergeteekenden meenen het aan den kunststroom van hun vaderland verplicht te zijn, de aandacht der Nederlandsche Volksvertegenwoordiging op de deerniswaardige gevolgen van het onweerssprookbare feit te vestigen, dat nu sedert verscheiden jaren reeds, van landswege eene richting in de Bouwkunst gevolgd wordt, even eenzijdig als verderfelijk. Zonder in het minst te willen miskennen, integendeel ten volle waardeerend, de groote verdiensten in grootschen en smaakvollen kerkbouw van den bouwkunstenaar, door wien die richting voornamelijk gehuldigd wordt, mogen zij zich niet ontveinzen, dat de toepassing zijner kerkbouw-beginselen ook op den wereldlijken bouwstijl niet anders dan schadelijk werken kan en herhaaldelijk reeds gewerkt heeft.

Zij willen hier echter niet aanvoeren, wat ten deze reeds in verschillende gebouwen misdaan is, *maar richten zich uitsluitend met het doel tot u, het nog niet volvoerde op dien verkeerden weg in zijn uitvoering te beletten en het door beter te vervangen* tevens de middelen aan de hand doende, die naar hun bescheiden oordeel, zulk eene eenzijdigheid voor het vervolg zullen voorkomen . . . . . .

Zij betreuren het, dat het ontwerp van een dergelijk gebouw — dat van het Centraalstation te Amsterdam — slechts eenige weken vóór de aanbesteding door de bestek-teekeningen meer publiek is gemaakt, *zoodat wellicht voor eene* GEHEELE *omwerking geen gelegenheid meer bestaat. Intusschen komt hun* IN ELK GEVAL, *de benoeming eener commissie wenschelijk voor, om te onderzoeken, in hoeverre er verandering in zou zijn aan te brengen* om het minder in tweestrijd te doen zijn met zijne bestemming. Ziedaar dus het eerste verzoek, waarmee zij zich met eerbiedigen vaderlandslievenden drang tot u wenden.

»Het tweede is: die Regeering door doeltreffende maatregelen tevens een einde te doen maken aan het verder volgen der gewraakte richting in 's Lands wereldlijken bouwstijl."

Ieder, die *niet* met twee maten meet, zal erkennen dat het Bestuur der Maatschappij in 1882 derhalve adhaesie schonk aan een adres, verzoekende dat de Regeering zekere kunstrichting zou wraken en tegengaan en zelfs een belangrijk bouwwerk, volgens die denkbeelden van kunst ontworpen en aangevangen, voor zooveel mogelijk nog zou doen omwerken.

Met het volste recht mocht ik erop wijzen dat deze houding in volslagen strijd is met die van het jongste adres van November 1887, waar gevraagd wordt dat de Kunstenaar volstrekt niet worde belemmerd in zijn »vrije kunstuiting", »in de vrije uiting van zijn kunstgevoel; waardoor zijne werken een eigen en sprekend karakter kunnen aannemen."

Amsterdam, 9 December 1887. P. J. H. Cuypers.

Ook in de Tweede Kamer der Staten-Generaal heeft de Regeering zeer gegronde aanmerkingen moeten vernemen op de houding, door het Ministerie van Binnenlandsche Zaken aangenomen tegenover de plannen voor het nieuwe Academiegebouw, dat te Utrecht als een geschenk der gemeente zal opgericht worden. Het is te hopen, dat die aanmerkingen doel zullen treffen. De pressie, die in deze zaak van zekere zijde werd uitgeoefend, is werkelijk niet te verdedigen. Juist dit aanwijzen eener bepaalde kunstrichting als officieele bouwstijl is het, wat Thorbecke zoo goed veroordeeld heeft in de rede, waarin hij de veelal verkeerd begrepen woorden sprak: »kunst is geen Regeeringszaak".

MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.

Afdeeling 's-Gravenhage.

Vergadering van Vrijdag den 9 December 1887.

Het eerste gedeelte van den avond werd gewijd aan huishoudelijke werkzaamheden en na lezing en goedkeuring der notulen deelde de Voorzitter mede:

dat de bekroonde antwoorden op de prijsvragen der Maatschappij binnen eenigen tijd op eene kunstbeschouwing zullen worden tentoongesteld;

dat door het Hoofdbestuur *f* 25 was bestemd als belooning voor het opmeten en in teekening brengen van de huizinge Torenzicht, bij Poeldijk, door de heeren Cramers en Lorrie;

dat door de Afdeeling het volgende jaar weder prijsvragen zullen worden uitgeschreven en daarvoor eene som op de begrooting zal worden uitgetrokken.

De heer M. Nooyen, als lid voorgesteld, wordt met algemeene stemmen aangenomen.

De heeren P. Tirion, Secretaris, en G. H. Bauer, Penningmeester, moeten volgens rooster aftreden; eerstgenoemde is herkiesbaar, laatstgenoemde niet.

De heer Van Nieukerken betreurt het ten zeerste, dat in dit speciale geval de Penningmeester niet herkiesbaar is. Hij is van meening, dat de leden slechts met leede oogen de plaats van den heer Bauer door een ander zullen zien innemen dan de nestor dezer Afdeeling, die zoovele jaren het penningmeesterschap waarnam, die steeds op zijn post was en onder wiens medebestuur de Afdeeling gebloeid heeft. Hij zou gaarne het voorstel willen doen op deze wetsbepaling, ter kwader ure genomen, terug te komen en, mocht dit niet mogelijk zijn, den heer G. H. Bauer tot eerelid van het Bestuur te benoemen.

De Vergadering geeft door luide toejuichingen blijk in te stemmen met het voorstel des heeren Van Nieukerken. De Voorzitter geeft de verzekering, dat het Bestuur dit in overweging zal nemen en een volgende keer naar bevinding zal handelen.

De heer P. Tirion wordt als Secretaris herkozen en, in de plaats van den heer Bauer, de heer F. Stoltefaa benoemd.

Tot Voorzitter wordt de heer F. H. van Malsen met algemeene stemmen herkozen en tot leden der Commissie van redactie worden de aftredende leden, de heeren Looisen, Moerre en Van Lietland, herkozen.

De rekening en verantwoording van den Penningmeester wordt daarop nagezien door de heeren De Vriendt, Looisen en Van Nieukerken. De heer De Vriendt bedankt den Penningmeester voor het uitstekend beheer der fondsen, waarop de heer E. Kriens het woord verkrijgt tot het houden zijner voordracht over »de steenwerkers oorkonde en de gebruiken van het gildewezen".

Nimmer, mijnheer de Redacteur, heb ik als verslaggever voor zwaarder taak gestaan dan thans om u een kort overzicht over die lezing te geven. De heer Kriens begon met zich te bewegen in de alleroudste overleveringen, de vereenigingen van ambachtslieden betreffende, en deelde uit die tijden zoovele bijzonderheden mede, dat ik den plicht om geregelde aanteekeningen te houden niet meer vervullen kon. Wij waarden gezamenlijk rond in de nevelen der mystiek, in de voorschriften voor geheimhouding der kunsten, in de talloos vele gebruiken der beoefenaren en in de herkenningstoekenen, die tot verbinding der vakken onderling schenen te bestaan.

Bij de Romeinen moet eene brigade van werklieden bestaan hebben, die de alles overmeesterende Romeinsche legioenen vooruittrok om gebouwen enz. op te richten; van daar dat de Romeinsche bouwkunst zich zoover uitbreidde.

Onder Constantijn de Groote (4e eeuw) verrezen tal van Christelijke kerken, tot wier opbouw de gilden, die ook in het Romeinsche Rijk, doch onder anderen naam bestonden, werden opgeroepen; dat we later de Germanen omringd zien door oude Romeinsche monumenten, is ook aan den invloed dier Romeinsche gilden toe te schrijven.

Spreker beschrijft daarop het ontstaan der gilden en de daarmede gepaard gaande ontwikkeling der bouwkunst in Groot-Brittanje en later ook in Gallië en de overige deelen van het vaste land; stipt aan hoe in de 6e eeuw na Chr. de bouwkunst in scholen en kloosters bloeide en tracht verder de Romaansche kunst der 11e eeuw te ontwikkelen uit de Romeinsche bouwkunst, gecombineerd met bestanddeelen uit andere kunsten.

Spreker deelt daarop mede hoe bij den bouw der Domkerken te Hildesheim en tal van andere monumenten uit dien tijd, den steenwerkersbond, toen meer bekend als de zoogenaamde bouwhutten, die werken in handen had, en hoe de Gothische bouwkunst zelfs in haren bloei door die mystieke bouwhutten werd uitgeoefend; dat alle onderdeelen zoowel als hoofdpartijen aan vaste wetten en regelen gebonden waren, hoe zelfs de bouwmeester van den Straatsburger Dom, Sabine di Steinbuch, in 1276 lid van dien bond uitmaakte; kortom met talrijke bijzonderheden, die lang niet algemeen bekend zijn, werden de aandachtige hoorders door spreker ingelicht.

Nadat spreker aldus in weinig tijds de mystiek der bouwkunst had doorloopen, werden de hoorders ten slotte nog bekendgemaakt met eene serie van misschien wel 100 bepalingen, die elk lid van den Steenwerkersbond moest kennen en in acht nemen, alvorens hij in dien bond kon opgenomen worden en waarvan de meesten troffen door hare sterk sprekende gelijkenis op de voorschriften der vrijmetselaren, anderen de lachspieren der toehoorders zoo sterk in beweging brachten, dat van alle kanten een onderdrukt gegiggel oprees, zoodat zelfs onze hoogst ernstige Voorzitter, noch onze Secretaris, noch zelfs spreker zich goed konden houden.

Na afloop der lezing, bracht de Voorzitter den heer Kriens zijnen warmen dank voor de zeer ingewikkelde rede en de Vergadering betuigde algemeen groote instemming door een daverende toejuiching.

Van een opengesteld debat maakte slechts de heer Morre gebruik om den heer Kriens inlichtingen te vragen over de bronnen, waaruit hij deze talrijke bijzonderheden had geput. De heer Kriens noemde eenige werken op, waarvoor de heer Morre hem bedankte.

Niets meer aan de orde zijnde, sloot de Voorzitter deze laatste hoogst aangename bijeenkomst des jaars.

Afdeeling Groningen.

Vergadering van Vrijdag 9 December 1887.

Met algemeene stemmen werden aangenomen als gewoon lid de heer N. W. Lit Jr. en als kunstlievend lid de heer F. H. Bach.

Met 12 van de 14 stemmen werd de heer P. M. A. Huurman verkozen tot Voorzitter, ter vervanging van den heer J. B. Jager, die sedert de oprichting der Afdeeling, in 1884, als zoodanig heeft gefungeerd en die thans aan de beurt van aftreden is.

Op voorstel van den heer K. Hoekzema werden tot bestuursleden herkozen de heeren H. Raammaker, 2e-Secretaris, en B. J. Boswinkel, Bibliothecaris. Na eenig beraad lieten de benoemden zich de keuze welgevallen.

Statuten en huishoudelijk reglement werden aangevuld, naar aanleiding van de gewijzigde wet der Maatschappij, ter zake het opnemen van afdeelingsleden. De contributie voor dusdanige leden werd bepaald op *f* 5.00.

Daarna werd vastgesteld de begrooting van inkomsten en uitgaven voor het dienstjaar 1888.

Met het oog op het tekort in de kas over het loopende jaar, werd overwogen, of het niet geraden zou zijn van de leden eene afdeelingscontributie te heffen, iets wat totdusverre niet is geschied, omdat men tot heden meende, dat met de contributien van donateurs en andere inkomsten de gewone uitgaven zouden zijn te bestrijden. Na eenige discussie werd besloten bij de leden eene inteekeningslijst te doen circuleeren voor vrijwillige bijdragen tot delging van het tekort.

Aan de orde kwam nu het punt der agenda. »Diploma voor gezellen in bouwambachten", reeds in eene vorige vergadering door den heer Jager ingeleid. Deze wees erop, hoe in sommige plaatsen in Duitschland aan leerlingen en gezellen bij verschillende bouwambachten, nadat zij voldoende bewijzen van bekwaamheid in hun vak, zoo theoretisch als practisch, hebben afgelegd, diploma's worden uitgereikt en meende dat pogingen moeten worden aangewend om ook hier tot dat resultaat te komen.

Besloten werd tot benoeming eener commissie ter fine van onderzoek en rapport. Als leden dier commissie zijn aangewezen de heeren Jager, Hoekzema, Raammaker, Huurman en Sips.

Afdeeling Leeuwarden.

Vergadering van Vrijdag 9 December 1887.

Na lezing der notulen, werden tot lid van het Bestuur herbenoemd de heeren A. J. Rooseboom en J. Vonk en als lid der Commissie voor de verzameling van teekeningen enz. de heeren A. T. van Wijngaarden, N. van der Hoef en P. van de Wint. Door den Penningmeester werd vervolgens rekening en verantwoording van het gehouden beheer gedaan.

De Voorzitter wekte de leden op om jonge vakgenooten aan te sporen tot de Afdeeling toe te treden; het lidmaatschap wordt thans door de kleinere contributie gemakkelijk gemaakt.

Daar de spreker van den avond door bijzondere omstandigheden verhinderd was, hield de Voorzitter eene causerie over den aanleg van waterleidingen, in het bijzonder over die in onze gemeente, waarvoor hij den dank der Vergadering verwierf.

In deze bijeenkomst waren tentoongesteld de bekroonde ontwerpen der door de Maatschappij in 1885 uitgeschreven prijsvragen.

BINNENLANDSCHE BERICHTEN

Schiedam. In zijne zitting van 16 deser heeft de Gemeenteraad uit de sollicitanten voor de betrekking van gemeente-architect de volgende nominatie opgemaakt: A. W. Bos, 1e-luitenant der genie te Utrecht; A. D. Heederik, civiel-ingenieur te Schiedam; W. C. A. Hofkamp, hoofdopzichter der gemeentewerken te Nijmegen; W. H. Kam, gemeente-architect te Amersfoort; A. Nolen, civiel-ingenieur te Rotterdam en J. M. A. Zoetmulder, civiel-ingenieur te Raamsdonk. De benoeming uit dit zestal zal waarschijnlijk op Vrijdag 23 deser geschieden.

Aflevering 11 van *De Natuur* (uitgave van J. G. Broese te Utrecht) bevat:

De astronomische photographie (met fig.). — De Doode Zee en de groote Syrische breuklijn (met fig.). — Het photographisch-astronomisch congres (met fig.). — De steenkool (met fig.). — Een Amerikaansche wijzerthermometer (met fig.). — Aardbeziën en frambozen (met fig.). — Sterrenkundige opgaven. — Correspondentie.

BENOEMINGEN.

— Bij Beschikking van den Minister van Binnenlandsche Zaken zijn benoemd voor het jaar 1888 tot adsistenten aan de Polytechnische school te Delft, voor de waterbouwkunde J. Kraus, aldaar; voor de natuurkunde H. Doijer Dz. aldaar; voor de werktuigleer en werktuigbouwkunde N. C. H. Verdam aldaar; voor de bouwkunde G. Krommer, bouwkundig ingenieur te 's-Gravenhage.

— Tot hoofdopzichters bij de Leeuwarder waterleiding zijn benoemd de heeren A. Wamsteker en J. van Unnik; de eerste bij de pomp- en filterwerken te Grouw en de tweede bij het buizennet te Leeuwarden.

— De heer J. W. Holterman te Amsterdam is benoemd tot opzichter over de gasverlichting te Haarlem.

— Gedeputeerde Staten van Zeeland hebben in hunne vergadering van 16 dezer tot ingenieur van den Provincialen Waterstaat, ter standplaats Terneuzen, benoemd de heer J. A. J. Sibmacher Zijnen, thans opzichter 1ste klasse te Kolijnsplaat.

VACANTE BETREKKINGEN.

De gemeente Alkmaar verlangt een architect en rooimeester, op eene jaarwedde van *f* 2000. (*Zie advertentie.*)

ADVERTENTIEN.

Vereeniging voor Vak en Kunst.
TENTOONSTELLING van KUNSTNIJVERHEID
TE DORDRECHT.

De opgaven van inzendingen moeten ultimo December ingezonden zijn bij den Heer **H. E. VAN DER KAA,** Secretaris, te *Dordrecht.*

Aanbesteding.

Namens zijn principaal zal de Architect A. R. FEEEM te *ARNHEM*, op den **5 Januari 1888**, 's namiddags 2 uur, in het Café VAN DE BURG te *Apeldoorn* **aanbesteden**:

Het verbouwen van een perceel te Apeldoorn tot drie Winkelhuizen met bovenwoningen.

Teekeningen liggen ter visie in het lokaal der besteding.

Bestekken zijn tegen betaling van *f* 0.50 te verkrijgen bij den Heer PLOEGMAN te *Apeldoorn.*

Inlichtingen te verkrijgen bij den Architect.

Aanwijzing in loco den 3den Januari 1888, voormiddags 10 uur.

DE LINT & Co.

Oostzeedijk 248, Rotterdam.
VLOER- en WANDTEGELS,
TROTTOIR-, CEMENT- EN IJZERSTEENTEGELS.
Groote voorraden.

Stoomfabriek van gedreven en geslagen ZINK- en KOPERWERKEN.

KLIJN, TISSOT & Co.
Amsterdam. Nieuwe Teertuinen 16.

Vervaardigen **Ornamenten** naar elk ontwerp of teekening. Inrichting voor het **galvaniseeren** van ijzer. Etalage van verschillende monster op de Permanente Tentoonstelling van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst *Amsterdam.*

Provincie Zuid-Holland.

Aanbesteding.

Op **Dinsdag den 27sten December 1887**, des voormiddags ten 11½ uren, zal, onder nadere goedkeuring, door den Voorzitter, of een der Leden van het College van Gedeputeerde Staten der Provincie *Zuid-Holland*, en in bijzijn van den Hoofd-Ingenieur van den Provincialen Waterstaat in *Zuid-Holland*, aan het lokaal van het Provinciaal Bestuur te *'s-Gravenhage*, worden **aanbesteed**:

Het ONDERHOUD der HAVEN van Stellendam van 1 Januari 1888 tot ultimo April 1890.

Raming *f* 15,400.—.

De aanbesteding zal geschieden bij enkele inschrijving, overeenkomstig § 431 der A. V.

Het bestek zal ter lezing liggen aan het lokaal van het Provinciaal Bestuur van *Zuid-Holland* te *'s-Gravenhage*, en is voorts, op *franco* aanvrage, tegen betaling der kosten, te bekomen bij de boekhandelaars firma GEBROEDERS VAN CLEEF, Spui no. 28a, te *'s-Gravenhage* en door hunne tusschenkomst in de voornaamste gemeenten des Rijks.

Nadere inlichtingen, ook omtrent de kosten der besteding, zijn te bekomen bij den Hoofd-Ingenieur van den Provincialen Waterstaat in *Zuid-Holland*, J. VAN DER VEGT, te *'s-Gravenhage*, terwijl aanwijzing in loco zal plaats hebben op Woensdag 21 December 1887 des voormiddags te 11½ ure.

De Gedeputeerde Staten der Provincie Zuid-Holland,
FOCK, *Voorzitter.*
F. TAVENRAAT, *Griffier.*

SOLLICITANTEN naar de betrekking van **ARCHITECT** en **ROOIMEESTER** der gemeente *ALKMAAR*, aan welke betrekking in eens af eene jaarwedde van *f* 2000 zal verbonden zijn, worden verzocht, zich vóór 1 Januari 1888 bij op zegel geschreven verzoekschrift te wenden tot het gemeentebestuur van *Alkmaar*. Aan den te benoemen titularis zal een lokaal voor teekenen enz. aangewezen worden in een gemeentegebouw waarvan het schoonhouden, de verwarming en verlichting voor zijne rekening komen.

De ondergeteekenden berichten hiermede, dat zij tot hunnen vertegenwoordiger voor *Nederland* voor den verkoop van

dennen bestekhout

hebben aangesteld, den Heer JAN VAN DER POT te *Rotterdam.*

Hüfen a/d Enz i/d Schwarzwald
KRAUTH & Co.

Mij refereerende aan bovenstaande advertentie, heb ik de eer mij bijzonder aan te bevelen tot het leveren van **dennen bestekhout** tot concurreerende prijzen, en teeken in afwachting Uwer aangename aanvragen

Hoogachtend
Uw Dw. Dienaar,
JAN VAN DER POT.

Aanbesteding.

BURGEMEESTER en WETHOUDERS der Gemeente *ARNHEM* zullen **Vrijdag 30 December 1887**, 's voormiddags 11½ ure, in het openbaar ten Gemeentehuize **aanbesteden**:

Bestek No. 5.
Het onderhouden van en het verrichten van eenige VERNIEUWINGEN aan verschillende Gemeentewerken gedurende het jaar 1888.

Bestek No. 11.
Het onderhouden van de PLANTSOENEN der Gemeente en het verrichten van eenige andere werkzaamheden gedurende het jaar 1888.

Bestek No. 15.
Het onderhouden van en het verrichten van eenige verdere WERKZAAMHEDEN aan verschillende Gemeentegebouwen en Inrichtingen gedurende het jaar 1888.

Aanwijzing voor bestek 5 Woensdag 21 December; voor bestek 11 Donderdag 22 December en voor bestek 15 Vrijdag 23 December e. k.; telkens des voormiddags 11 ure, Bureau Gemeentewerken, alwaar teekeningen ter inzage liggen; bestekken met gezegelde inschrijvingsbiljetten tegen betaling van *f* **0.50** per stel verkrijgbaar.

Bekroond: Dusseldorp 1880. Weenen 1880.	**Gouden Medaille** Amsterdam 1883.	Bekroond: Frankfort a/M. 1881. Amsterdam 1882.

JOHANN ODORICO, Frankfort a/M.
FABRIEK VAN
Marmermozaïek en Terrazzo-vloeren, Glasmozaïek, Kunstmarmer en Cementuitvoeringen.
Succursales. **Amsterdam, Weenen, Londen, Boston.**
Opgericht 1830.
Eenig vertegenwoordiger voor *Nederland*
FERD. ENGERS, Amsterdam,
Heerengracht, bij de Oude Spiegelstraat no. 335.

STOOMFABRIEK VOOR TIMMERWERK,
GEBR. VAN MALSEN. - Den Haag.

Vuren-, Grenen-, Eiken-, Noten- of **Mahoniehouten Lijsten.** Profielen naar verkiezing. **Deuren, Ramen Lambriseeringen, Deurbekroningen** en **complete Betimmeringen** in alle houtsoorten, worden op bestelling in korten tijd geleverd, van goed gedroogd hout. **Beeldhouwwerk in hout. Versiering van deuren, lijsten** en **geheele vertrekken** met **carton pierre,** volgens teekeningen. **Eikenhouten, Teakhouten** en andere **blanke Buitendeuren. Schooltafels, Parketvloeren, Intarsias,** enz.

NEUCHÂTEL ASPHALTE COMPANY Ltd, LONDON.

Exploitatie der Mijnen van Val de Travers.

FABRIEK te **AMSTERDAM** **Beltweg No. 3.** — TRADE MARK. — **NATUURL. ASPHALT** van **VAL DE TRAVERS ZWITSERLAND.**

Gecomprimeerde Asphaltwegen en dito Dorschvloeren.
Werken in Asphalt-Mastiek voor Trottoirs, Skating-Rinks, Moutvloeren, Kelders.
Kolf- en Kegelbanen, Winkel- en Magazijnvloeren, Gangen, Veranda's, Brug- en Dakbedekkingen, Beton-Fundeeringen, Stallen enz. enz. enz.

Zindelijk, Vochtwerend, Ondoordringbaar, Geraaswerend.
Asphalt speciaal tot wering van vochtige muren.

Voor inlichtingen omtrent het leggen van **Vloeren, Bedekkingen** enz. gelieve men zich te adresseeren aan het Kantoor der fabriek, Beltweg 3, *Amsterdam*, of bij den Heer H. G. KNOOPS C.Ozn., Bakkerstraat F. 62, te *Arnhem.*

De Directeur, **W. PATON WALSH.**

JAN VAN DER POT, Scheepmakershaven No. 3, Rotterdam.
KYANISEERFABRIEK.

Het **kyaniseeren** is het eenigste afdoende middel tegen **verrotting** en **zwam.** De bewerking geschiedt geheel **reuk-** en **kleurloos.** Desverlangd bijlevering van hout.

Prima Engelsche Portland-cement merk „Wallsend"
van uitmuntende kwaliteit en tegen concurreerende prijzen.
Duitsche Portland-cement merk „Dijckerhoff & Söhne".
Belgische klint- en hydraulische kalk.
Billijke prijzen en vrachten.
Kunstgraniet systeem Petitjean.
Prospectussen en prijscouranten worden op aanvrage franco toegezonden.
Gelieve op voornaam en adres te letten.

BECKER & BUDDINGH. — ARNHEM.

KONINKLIJKE FABRIEK van **WATERPAS- HOEKMEET-** en andere **INSTRUMENTEN,** voor **INGENIEURS ARCHITECTEN, LANDMETERS, TEEKENAARS** enz.

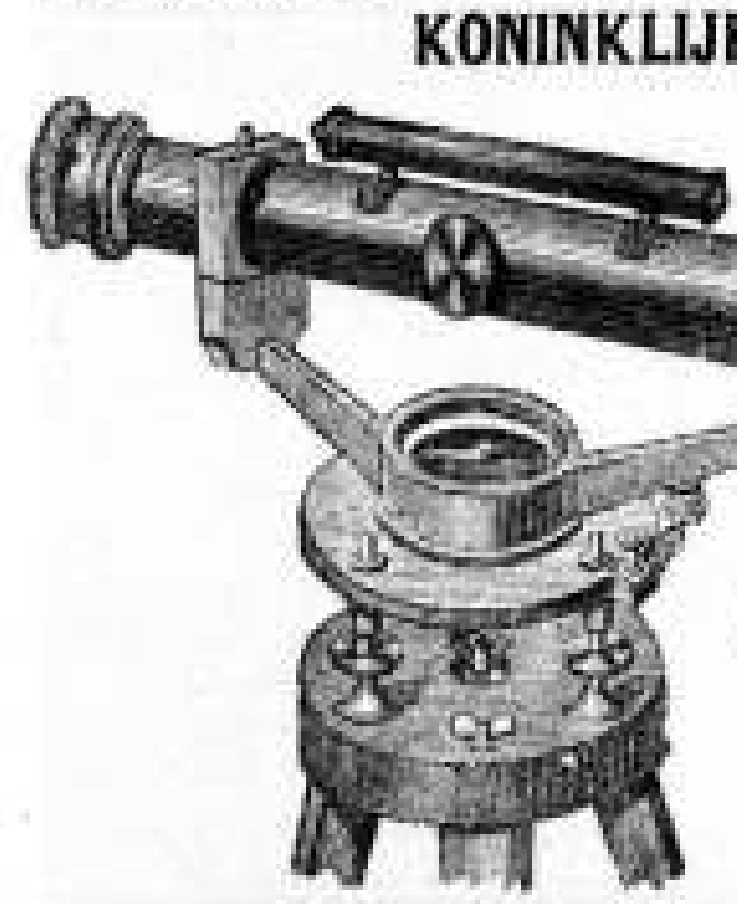

Geëmailleerd-ijzeren **PEILSCHALEN,**
WEEGWERKTUIGEN.

B. HOLSBOER. - Arnhem.
Leverancier van Z. M. den Koning.
Fabriek en Magazijn van Instrumenten voor wetenschappelijk gebruik.
Bekroond voor Waterpas-, Hoekmeet- en andere instrumenten met Zilver 1868, 1881, 1883 (Internat. Tentoonst.)
Hoogste onderscheiding 1879.
EQUERRES, MEETKETTINGEN, BRIEF- en PAKKETBALANSEN, enz. enz.
BAKENS, ROTATIE- en INDUCTIE-TOESTELLEN, TELEGRAAF-APPARATEN, enz. enz.

Inschrijving

op
DINSDAG 27 DECEMBER 1887,
in het Timmerhuis te Rotterdam,
naar de levering van:

Tegels, Dakpannen, Kannenbuizen, Pleister, Tras, Portland Cement, Touwwerk, Hennep, Snuit van Vlas, Teer, Bruinwerk, Mos, Strookdweilen, Blokmakerswerk, Borstelmakerswerk, Sponzen, Groen Laken, Tochtvriesch, Grijs Linnen, Behangsel-Linnen, Afneemdoeken, Wollen- en Linnen Dweilen, Gordijnlinnen, Grondpapier, Singel, Meubelkoord, Band, Jaloeziebband-ladder, Glazen Ballons, Lampenglazen, Zeemvellen, Leder, Patent-Olie, Groene Zeep, Kaarsen, Amerikaansche Reuzel, Vet (roet), Poetskatoen, Lampenkatoen, Turf, Houtskolen, Bezems, Boenders, Manden, Zink, Lood, Looden- en Vertind Looden Buizen, Metalen Main- en Tapkranen, Spijkers, IJzerwaren, Kolenbakken, Staal, Verfwaren en Vensterglas.

De voorwaarden liggen, op de gewone dagen en uren, in het Timmerhuis ter lezing en zijn, tegen betaling van 25 Cents verkrijgbaar bij Wed. P. VAN WAESBERGE EN ZOON, Boekdrukkers aan den *Houttuin* no. 73 alwaar tevens de in te vullen gezegelde inschrijvingsbiljetten, tegen betaling van 22½ Cents per stuk, te bekomen zijn.

Inschrijving

op
Vrijdag 30 December 1887,
des voormiddags ten 11 ure,
TEN KANTORE VAN DE
Gemeente-Gasfabrieken Oost-Zeedijk,
naar de **LEVERING** van:

Getrokken IJzeren pijpen en Fittings, Vertint Looden Buizen, Rood en Geel Koperen Pijp en Bladkoper, Roodkoperen Lantaarns, Koperen Hoofdkranen, Koperen Fittings en Branders, Houten Rozetten, Lampenglazen, Porceleinen Kappen, Lantaarn- en andere ruiten, Snij-, Pijp- en Sockettangen, Gashaken, Houtschroeven, Draadnagels en klinknagels, Moerbouten, Vijlen, Bordpapier, Stalen Schoppen, Lijn- en Patentolie, Vet, Zeep en Kaarsen, Loodwit, IJzer- en Loodmenie, Lampkatoen, Poetslappen, Poetskatoen, Sponzen, Zeemvellen, Borstelwerk, Kwasten, Schiemansgaren, Snuit van Vlas, Striktouw, Hennep, Houtskolen, Rottingmanden, Bezems, Kluitkalk, Smee-, Plaat- en Bandijzer, Gegoten IJzerwerk, Lantaarnpalen en Lantaarnstooltjes, Zakken, Stokerswanten en andere Magazijngoederen; ten dienste der Gemeente-Gasfabrieken te Rotterdam.

De Voorwaarden liggen, op de gewone dagen en uren, ter lezing op het kantoor der Gemeente-Gasfabrieken, Oost-Zeedijk, en zijn voor den prijs van 25 cents, verkrijgbaar bij Wed. P. VAN WAESBERGE EN ZOON, Boekdrukkers aan den Houttuin No. 73, alwaar ook de gezegelde inschrijvingsbiljetten tegen betaling van 22½ cent verkrijgbaar zijn.

Inschrijving

op *DINSDAG* 27 *DECEMBER* 1887,
in het Timmerhuis te Rotterdam,
naar de **LEVERING** van

Getrokken en Vlakke Waalklinkers, Waalhardgrauw, Straatklinkers uit Utrecht of van de Maas, IJssel Straatplavei en Beste harde IJssel Ondersteen, Escaussijnsch steenen Trottoirbanden, Luikschen Kluitkalk, Doornikschen Waterkalk, **Gres-Keien, Porphijr-Keien, Ben Ahin-Keien, Niedermendiger Lava-Keien, Steenslag van natuurlijken steen, Grof Grind, Grindzand, Eiken-, Grenen-, Dennen- en Vuren Timmerhout, Gegoten IJzeren Straatsyphons en Straatberrieranden, Staaf- Band en Plaatijzer.**

De voorwaarden liggen, op de gewone dagen en uren, in het Timmerhuis ter lezing, en zijn, tegen betaling van 25 cents, verkrijgbaar bij Wed. P. VAN WAESBERGE EN ZOON, Boekdrukkers aan den Houttuin n°. 73, alwaar tevens de in te vullen gezegelde inschrijvings-biljetten, tegen betaling van 22½ cents per stuk, te bekomen zijn.

PHOTOLITHOGRAPHIE, PHOTOZINCOGRAPHIE en Stéréotype-Inrichting van G. J. THIEME, te Arnhem.

De ondergeteekende vestigt de aandacht op zijne inrichting voor **Photolithographie**, bijzonder geschikt voor de reproductie van **Plans, Teekeningen** enz. van HH. Architecten en Bouwkundigen; op die voor **Photozincographie** voor de reproductie van **Platen en Gravures**, ook van **Teekeningen** voor Boekwerken enz. ten dienste van HH. Uitgevers en op zijne **Stéréotype-Inrichting** voor HH. Drukkers, alles tot de minste prijzen.

Prospectussen met proeven van bewerking, worden op *franco* aanvrage gratis toegezonden.

G. J. THIEME.

Voor BOUWKUNDIGEN, METSELAARS en TIMMERLIEDEN.

Harros (B.), De behandeling en samenstelling der voornaamste **METSELWERKEN** en van den aanleg van vuurbanden voor industrie en fabriekswezen. Een practisch handboek voor Architecten, Aannemers, Opzichters, Bazen, jongere Bouwkundigen en Ambachtslieden. Voor Nederland bewerkt door F. W. VAN GENDT JGz. 2de druk, omgewerkt en vermeerderd met de nieuwste toepassingen op dit gebied door D. H. HAVERKAMP. Met ± 400 tusschen den tekst gedrukte afbeeldingen. *f* 4.75.

Harros (B.), De samenstelling der voornaamste **TIMMERWERKEN.** Practisch handboek voor Ambachtslieden. Voor Nederland bewerkt door J. G. VAN GENDT Jn. Tweede herziene en naar de zesde Duitsche uitgave vermeerderde druk. Met 309 afbeeldingen tusschen den tekst. *f* 2.50.

Verkrijgbaar bij de Uitgevers TEN BRINK & DE VRIES, te *AMSTERDAM*, en in alle Boekwinkels door het geheele Rijk.

Belangrijke prijsvermindering GLOEDNIEUWE WERKEN.
BOUWKUNDIGE- en TEEKEN-PORTEFEUILLE.

BURGERLIJKE BOUWKUNDE MOORE, Burgerlijke Bouwkunde, **constructie der onderdeelen van gebouwen.** Dit groote werk, **vooral over trappen** en inwendige bouwerde, is voor een korten tijd verschenen **en kostte *f* 21.20.** Het bestaat uit een flink deel tekst of beschrijving, benevens een groot folio schrijfportefeuille met 59 groote dubbele platen, waarop ruim 1100 figuren met detailteekeningen en plattegronden duidelijk worden weergegeven. De schrijver zegt: de constructieleer der onderdeelen van gebouwen beheerscht in hooge mate de duurzaamheid en de werken van elk gebouw, enz., en verder een boekwerk, dat de constructie van alle onderdeelen der gebouwen zoo volledig behandelt, dat het werkman, baas, studeerende en architect in alle opzichten bevredigt. Dit practisch, uitgebreid, nieuw bouwkundig werk, onmisbaar voor elk die met het bouwvak te maken heeft, **verkoopen wij tijdelijk uit voor den ongelooflijken spotprijs van slechts *f* 7.90.** Iedere Timmerman, elke studeerende, ieder particulier, die met bouwkunde in aanraking komt, zal er schatten van nut uit kunnen putten.

TEEKENMETHODE. Groote Portefeuille met TEEKENPLATEN, BRAET VAN UEBERFELDT en BING. Voorbeelden voor Teekenonderwijs ten behoeve van Middelbaar en Lager Onderwijs en eigen oefening, 50 groote Teekenvoorbeelden 55 bij 57 Ned. dm. in groote portefeuille.

Voorbeelden voor Draadfiguren, Lichamen met Schaduwen, Ornamenten, Pleisteralgietsels, Studien naar het Menschenbeeld, Ornamentstudien, Bladvormen, Rozetten, Palmetten, Arabesken enz. enz., eene keurige collectie Teekenstukken, te zamen in een groot folio portefeuille. Wij bezitten slechts een gering aantal van zulk een zeldzaam voorkomende schoone verzameling Teekenvoorbeelden, die wij toevallig uit het fonds van den Heer C. L. BRINKMAN te *Amsterdam* in handen kregen. Voor Teeken- en Ambachtscholen, voor beoefenaars der Teekenkunde, voor jongelieden om zich te oefenen is dit een extra gelegenheid en als die laatste partij verkocht is, zal menigeen het dubbele ja het 3-dubbele willen geven om ze te bezitten.

De prijs is *f* 15.50 nu slechts *f* 6.75.

Uitsluitend verkrijgbaar bij GEBR. COHEN, te *Arnhem* of te *Nijmegen*, tegen zending van een postwissel, waarop staat »Bouwkunde" of »Teekenportefeuille". **Wie de beide folio plaatwerken samen neemt betaalt slechts *f* 13.50 in plaats *f* 36.70.** De verzending geschiedt goed verpakt, franco overal heen.

Wetenschappelijk kostbaar werk.

KARMARSCH. Mechanische technologie, de kennis der bedrijfsleer. Het handboek van Dr. KARL KARMARSCH naar den 5den geheel omgewerkten druk door Dr. ERNST HARTIG en vertaald door G. KUIPER Kzn, de 2 royaal 8o deelen, elk een circa 1000 pag. compressen druk, voor slechts *f* 10.— in plaats van *f* 21.60,
Niet gebonden in 2 vette banden voor slechts . . . . . » 12.50.

Hoogst kostbaar werk voor allen, die een vak uitoefenen en daarin vooruit willen komen.

De hooge waarde toch van dit werk voor allen *die zich tot meester in hun vak willen vormen*, is onbetwistbaar en verschaft bij het raadplegen daarvan groote ontwikkeling en daardoor vermeerdering van inkomsten.

Het verwerken van de Metalen. — IJzer, — Staal, — Koper, — Zink, — Tin, — Lood, — Brons, — Nieuw-zilver, — Aluminium, — Zilver, — Goud, — Platina, enz. enz. — *Zinkgieterij*, — *Loodgieterij*, — Galvanoplastiek, — *Snoeden en Platten*, — *Het afwerken, verfraaien, vernieren, afmeten, verbinden, in vorm brengen en voltooien van Metalen voorwerpen.* — De hulpmiddelen en werktuigen, — *Het verwerken van hout.* — Eigenschappen van het hout en de verschillende houtsoorten, — Schilder- en Verfwerk, — Wagenmaken, — Mandenmaken, — Beeldhouw- en Draaierswerk, — *Het spinnen en weven*, — *Vervaardiging van papier*, — Vergulden en Verzilveren, — Vernissen enz. — *De vervaardiging van glas en aardewerk*, enz. enz.

Met een enkelen oogopslag zal werkman, fabrikant, handelsman en warenkenner in dit werk voortbrengselen en arbeid besproken vinden. Bekwame vakmannen kunnen er zeker van zijn in dit werk hoogst belangrijke mededeelingen aan te treffen, die ten goede moeten komen en hunne praktische ondervinding volmaken. In de gang der werkzaamheden in volgorde en zoodoende de grondstof voor elk vak breed en duidelijk omschreven, *zelfs de handgreep* bij het benoodigd gereedschap is in dit voor elk fabrikant en werkman onmisbaar werk niet vergeten. De uitstekendste mannen op nijverheidsgebied verrijkten den inhoud van dit werk met wenken en raadgevingen door jarenlange ondervinding opgedaan. Het mag dan ook, na het beleven van *dezen vijfden druk*, als volmaakt handboek voor fabrikant en werkman aangemerkt worden.

Ook is er aan toegevoegd een voor velen dienstige Fransche, Duitsche, Engelsche en Hollandsche benamingslijst van alle er in voorkomende woorden, zoodat het register als *viertalig technisch woordenboek* tevens dienst doet.

Een klein getal van dit eenigst te verkrijgen uitgebreide, het nieuwste voor elk fabrikant onmisbare werk, is nog te krijgen voor *f* 10 in plaats *f* 21.60, gebonden *f* 12.50, tegen zending van postwissel waarop staat *Karmarsch*, bij GEBR. COHEN, Magazijnen van Goedkoope Boeken te *Arnhem* of te *Nijmegen*.

STAHLWERK „AUGUSTFEHN"
te AUGUSTFEHN.
Fabriceert als **Specialiteit:**
Bouten en Staal voor Baggermachines.
Uitsluitende vertegenwoordigers voor Nederland: **VAN DEN HONERT & PUNT,** Kalkmarkt 7, **Amsterdam.**

H. & J. SUYVER,
FABRIKANTEN VAN
STOOMKETELS en WERKTUIGEN,
op de Intern. Tentoonstelling te *Amsterdam* 1883 bekroond met
EERE-DIPLOMA (hoogste onderscheiding).
Hollandsche Tuin en Zeepaard,
Bickerstraat
AMSTERDAM.

KLOOS & VAN LIMBURGH
ROTTERDAM.
EIGENAARS van BASALTGROEVEN
in RIJNPRUISSEN.
Agenten van de Maatschappij van Quenast, van de Hardsteengroeven der Maatschappij St. Georges en van de Bonner Portland-cement Fabriek.
Handelaars in Basalt, Hardsteen, Bruinsteen,
Fauconval-, porphier- en basaltkeien.

Gedrukt bij G. W. van der Wiel & Co., te Arnhem.

De Opmerker.

Orgaan van het Genootschap

ARCHITECTVRA ET AMICITIA

Weekblad voor Beeldende Kunst en Technische Wetenschap

A.W.W.

Redacteur-uitgever F. W. VAN GENDT JGz.
Adres voor Redactie en Administratie van het Weekblad en advertentiën: Bureau van *De Opmerker*, Driekoningenstraat 28, *Arnhem*.
Bureau der Redactie van *Architectura et Amicitia* JAN SPRINGER, H. G. JANSEN en A. REIJDING.
Stukken, deze Redactie betreffende, te adresseeren aan den heer A. REIJDING, Stadhouderskade 4, te *Amsterdam*,
en al, wat de Administratie van het Genootschap betreft, aan den heer G. A. ZEEMAN, Leidschestraat 60, te *Amsterdam*.

ABONNEMENT *f* 2.25 per 3 maanden of wel *tien gulden* per jaar, bij vooruitbetaling en franco toezending van dit bedrag. Voor het buitenland *f* 7.50 en Nederlandsch-Indië *f* 9.—, beiden bij vooruitbetaling.
ADVERTENTIEN ad 20 cent voor elken regel plaatsruimte en 10 cent voor een bewijsnummer, worden tot Vrijdagavond aangenomen.
AFZONDERLIJKE NOMMERS, bij contante betaling ad 15 cent per stuk en 25 cent per plaat, te bekomen aan het Bureau van *De Opmerker* te *Arnhem* en bij den Hoofd-correspondent JOH. G. STEMLER CZN., Boekhandelaar te *Amsterdam*.

MEDEDEELINGEN VAN HET GENOOTSCHAP.

1°. Tot lid van het Bestuur zijn herkozen de heeren Jan Springer en G. A. Zeeman.

Tot Voorzitter is bij acclamatie herkozen de heer Jan Springer.

2°. Tot lid der Redactie is herkozen de heer A. Reijding.

3°. Tot Lokaalcommissaris zijn gekozen de heeren E. van de Bossche, J. C. D. di Gazar en H. J. Walle.

4°. Van de rentelooze leening, ten behoeve van de stichting der Bibliotheek, zijn uitgeloot de aandeelen N°°. 40, 26, 20, 29 en 1.

5°. Als kunstlievend lid zijn aangenomen de heeren Henri Jansen en H. Gomperts.

6°. Als gewoon lid worden voorgesteld door de heeren Prosper Delin en Jan Springer, de heer Jean Goossens, en door de heeren C. Oosterbaan en R. Mentz, de heer D. Sutherland.

Namens het Bestuur:
De 1ste-Secretaris,
G. A. Zeeman.

ARCHITECTURA ET AMICITIA.

32ste *Algemeene, tevens* 894de *vergadering van* 22 *December* 1887.

De Voorzitter opent de vergadering met een toespraak, waarin hij een terugblik slaat op het afgeloopen jaar en de gebeurtenissen, aan het Genootschap overkomen, behandelt. Hij vestigt de aandacht op het feit, hoezeer de leden met energie ernaar gestreefd hebben, de vaan van het Genootschap hoog te houden, dankt den Eere-voorzitter en de leden voor hun steun in de moeilijke tijden en eindigt zijn rede met den wensch voor een hernieuwd, gezond en krachtig leven in den eervollen werkkring van het Genootschap.

De Eere-voorzitter, de heer J. H. Leliman, vraagt daarna het woord om zijn groote ingenomenheid te betuigen met de redevoering van den Voorzitter. Hij wenschte deze woorden in het bezit te zien van alle leden en betuigt gaarne bij voortduring zijn steun aan het Genootschap.

De Voorzitter verzoekt den 1ste-Secretaris de notulen der vorige vergadering te lezen, welke onveranderd worden goedgekeurd.

Hierna wordt mededeeling gedaan van ingekomen en uitgebrachte stukken, waaronder een schrijven van de Vereeniging Bouwkunst en Vriendschap te Rotterdam, waarbij instemming wordt gevraagd met een door deze Vereeniging in te dienen request aan den Minister van Binnenlandsche Zaken, naar aanleiding van de Utrechtsche Universiteits-quaestie.

Dit punt werd uitvoerig besproken door den Voorzitter, den Eere-voorzitter en den heer H. G. Jansen; men was van gevoelen dat door de uitvoerige beschouwingen in het Orgaan de meening van het Genootschap omtrent deze zaak genoegzaam was uiteengezet, terwijl men bovendien het nut van dergelijke requesten in twijfel trok.

Op voorstel van den heer A. Reijding werd besloten dit schrijven voor kennisgeving aan te nemen en over te gaan tot de orde van den dag.

Vervolgens wordt het woord gegeven aan den 1ste-Secretaris tot het uitbrengen van het jaarlijksch verslag, waaraan wij het volgende ontleenen.

Het aantal eereleden verminderde met één, door het overlijden van den heer P. J. Hamer, doch door de benoeming van den heer A. W. van Dam te Rotterdam bleef het onveranderd.

Het Bestuur was in den aanvang van het jaar samengesteld als volgt: J. H. Leliman, Eere-voorzitter; Jan Springer, Voorzitter; E. Damen, Vice-voorzitter; F. J. Bremmer, 1ste-Secretaris; Henri Evers, 2de-Secretaris; J. A. v. d. Sluys Veer, Penningmeester; E. Cuypers, Bibliothecaris.

Thans bestaat het uit de navolgende heeren: J. H. Leliman, Eere-voorzitter; Jan Springer, Voorzitter, A. C. Bleys, Vice-voorzitter; G. A. Zeeman, 1ste-Secretaris; A. C. Boerma, 2de-Secretaris; J. A. v. d. Sluys Veer, Penningmeester; R. A. Hey, Bibliothecaris a. i.

Het permanent bureau der Redactie bestond op 1 Januari 1887 uit de heeren: Jan Springer, C. B. Posthumus Meyjes en A. W. Weissman en bestaat thans

De Redactie van Architectura et Amicitia stelt zich alleen verantwoordelijk voor den inhoud van stukken, gewaarmerkt met de initialen A. et A.

uit de heeren: Jan Springer, H. G. Jansen en A. Reijding. In de Commissie van Redactie kwamen verder de veranderingen, gevorderd door de wijzigingen in het Bestuur.

In de plaats van de leden der Commissie ter oplossing van vragen en behandeling van bepaalde vakken, de heeren J. H. T. Löning en Henri Evers, die zich buiten Amsterdam vestigden, werden gekozen de heeren Ingenohl en A. C. Boerma.

Het Bestuur der Schetsclub onderging geen verandering.

Het aantal buitengewone correspondeerende leden werd met 1 vermeerderd, door de benoeming van den heer C. W. Hoffman, majoor der genie, tot correspondent voor Oost-Indië.

Het aantal gewone leden bedraagt 106; dat der buitenleden 224; dat der kunstlievende leden 23; dat der donateurs 14. Totaal 367.

In het jaar 1887 werden gehouden 20 vergaderingen, waarin 13 sprekers optraden en door 20 leden plaatwerken ter kunstbeschouwing werden afgestaan.

De in de vraagbus gevonden vragen zijn allen door de daartoe bestemde Commissie opgelost.

Uitgeschreven werden de volgende prijsvragen:

1°. *Een odeontheater*, waarop 5 antwoorden;

2°. *Een decoratieve eerepoort*, waarop 17 antwoorden;

3°. *Een raadhuis*, waarop 7 antwoorden;

4°. *Een titelvignet voor den kalender*, waarop 10 antwoorden en

5°. *Een ingang voor een Consulaat*, waarop 11 antwoorden inkwamen, die allen in handen zijn gesteld der Commissie van beoordeeling, bestaande uit de heeren W. Springer, H. P. Berlage en Henri Evers.

De excursie had dit jaar plaats naar Oudewater.

Aan verschillende uitnoodigingen gaf het Bestuur gevolg.

De sociëteit van het Genootschap zal met 1 Januari a.s. gevestigd worden in een der zalen van het American Hotel. Tot het versieren der nieuwe sociëteit werd benoemd een Commissie, bestaande uit 14 leden.

Met een woord van opwekking aan de leden besloot de 1ste-Secretaris zijn verslag.

De 2de-Secretaris brengt nu zijn verslag uit omtrent de werkzaamheden der Vak- en Vragencommissie en der Commissie van Redactie. Omtrent deze laatste Commissie wijst hij op de groote veranderingen, welke zij in den loop van dit jaar onderging, en de oorzaken daarvan.

Thans krijgt de Penningmeester het woord, die, na eenige bijzonderheden betreffende de gesloten leening medegedeeld te hebben, zijne rekening en verantwoording over 1887 doet. Deze bedraagt in ontvangst en uitgaaf eene som van *f* 4809.88, sluitende met een batig saldo van *f* 62.02½. De Commissie van Verificatie, bij monde van den heer Di Gazar, verklaart deze rekening in orde bevonden te hebben en stelt voor den Penningmeester te déchargeeren. Dienovereenkomstig wordt besloten.

De begrooting van het volgend jaar, in hoofdsom voor ontvangst en uitgaaf *f* 4333.02½ bedragende, wordt daarna onveranderd goedgekeurd.

Met daverende toejuiching begroette de Vergadering het bericht des Penningmeesters, dat staande de vergadering de leening van *f* 2000, in aandeelen van *f* 20 á 2½%, volteekend was door den Eere-voorzitter, den heer J. H. Leliman.

De Voorzitter dankte hierop in hartelijke bewoordingen den heer Leliman voor zijn grooten steun, waarop door den heer Leliman in een humoristische rede hulde werd gebracht aan de groote verdiensten van den heer Jan Springer ten opzichte van het Genootschap. In de hoop dat het Bestuur op den ingeslagen weg moge doorgaan en nog langen tijd zijn functie moge waarnemen, eindigt spreker met den wensch voor den bloei van het Genootschap.

De Bibliothecaris-archivaris a.i. deelt vervolgens mede, dat het afgetreden Bestuurslid, de heer E. Cuypers, belooft heeft nog in het jaar 1887 aan het eerste gedeelte van art. 42 der wet te zullen voldoen, en dat daarvan naar hij hoopt in een volgend jaarverslag zal kunnen worden melding gemaakt; spreker geeft voorts eene opgave van de tijdschriften, dit jaar voor den leescirkel verzonden, van hetgeen op de leestafel der Sociëteit ter lezing lag, en van de geschenken, die door verschillende leden voor leestafel of voor bibliotheek werden afgestaan.

De Secretaris der Schetsclub doet mededeeling van de werkzaamheden der Club gedurende het afgeloopen jaar en van het toetreden van eenige nieuwe leden. Met het oog op het leerzame dezer werkzaamheden beveelt hij de Schetsclub ten zeerste bij de leden aan.

De heer H. G. Jansen brengt daarna namens de Lokaalcommissarissen verslag uit. Hij brengt in herinnering hetgeen gedaan werd en uit den wensch, dat in het geringe bezoek der Sociëteit verbetering moge te constateeren zijn, wanneer deze met 1 Januari a. s. wordt overgebracht naar het American Hotel.

Bij de thans volgende stemmingen over de aftredende bestuursleden worden de heeren Jan Springer en G. A. Zeeman herkozen. Onder daverende toejuiching wordt de heer Jan Springer tevens herkozen als Voorzitter.

Eveneens wordt als lid der Redactie herkozen de heer A. Reyding.

Tot Lokaalcommissaris worden gekozen de heeren E. van den Bossche, J. C. D. di Gazar en H. J. Walle.

Van de leening ten behoeve der bibliotheek werden uitgeloot de Nos. 40, 26, 29, 20 en 1.

Als kunstlievend lid werden aangenomen de heeren Henri Jansen en J. Gomperts. Tot gewoon lid werden voorgesteld door de heeren Prosper Delin en Jan Springer, de heer Jean Goossens, en door de heeren C Oosterbaan en R. Mentz, de heer D. Sutherland.

Onder dankzegging aan de leden voor hunne tegenwoordigheid, sluit hierop de Voorzitter de vergadering.

(A. et A.) HET MODERNE WOONHUIS.

door

H. W. A. CROISET VAN UCHELEN.

(*Vervolg en slot van pag.* 412).

Daar is over 't algemeen op het gebied der inwendige versiering nog eene zekere onbeslistheid, een zeker onbestemd strijden, om zich los te maken van den ouden sleur en de afgezaagde motieven, ook in verband met de aanwending van, nu eenmaal gebruikelijke, materialen, tinten en kleuren. Het komt daarom niet ondienstig voor enkele hoofdregels, die bij deze versiering voornamelijk gelden, nader te ontwikkelen.

In de eerste plaats moet, bij de toepassing eener versiering op elk gebied, rekening worden gehouden met het karakter, dat zij dragen zal, wisselende met de bestemming van het gebouw en de verschillende eigenschappen der ruimten en vertrekken.

Op de meest eigenaardige wijze uit zich dit karakter in den stijl en de behandeling zijner vormen, en juist daarin ligt de groote gave van den kunstenaar, dat hij met dezelfde stijlmotieven, in verschillende toepassingen en combinatiën, datgene weet weer te geven, waarmede de eigenaardige bestemming van elke ruimte in het bijzonder wordt uitgedrukt.

Naast tal van voorbeelden, welke het verleden en het tegenwoordige ons bieden, behoeven wij daartoe geen ander richtsnoer dan den goeden smaak en het gezond verstand, de beide hoofdfactoren, waarop de kunstuitingen van den nieuweren tijd gegrondvest zijn.

Als een ruim en nieuw arbeidsveld, voor den bouwkunstenaar in het bijzonder, zullen wij dan leeren kennen de verschillende ruimten en vertrekken, hunne verhoudingen, hun vorm en verlichting, hunne kleuren, decoratie en stoffage.

Met eene weldoordachte vereeniging van deze bestanddeelen bezielt de meester zijn werk en oefent den gewenschten invloed uit op onze gedachten, indrukken en stemming. Dat van een goede harmonie alles afhankelijk is, willen wij met een enkel voorbeeld nader aantoonen en hebben daarbij eene vergelijking op het oog van twee der beroemdste gebouwen, die aan hetzelfde doel gewijd zijn en door verschil van indruk en opvatting een zoo karakteristiek contrast vormen; namelijk de *Domkerk* te Keulen en de *Basilica van Sint-Pieter* te Rome.

Wanneer wij tusschen de schaduwen zijner talrijke zuilen den Dom betreden, dan is het alsof de gansche buitenwereld voor ons niet meer bestaat; nietig klein gevoelt men zich tegenover den geest van het oneindige, die uit alles tot ons spreekt, terwijl eene geheimvolle stilte den indruk nog versterkt. *Een* gevoel is het, dat ons overheerscht bij deze mengeling van effecten, waarbij het licht in kleuren, de kleuren in licht worden omgezet, namelijk dat van een heilig oord te hebben betreden. In al hare vormen en lijnen, haar tal van motieven, uit zij die ééne gedachte, welke de kunstenaar daarin zoo meesterlijk wist neder te leggen; overal ontvangen wij den indruk dier grootsche vormen en afmetingen, zoowel in het middenschip als in de menigte kapellen en kooren; alles herinnert aan het verheven doel dezer schepping van het genie, waarbij ook het halfschemer en de kleurmengeling in hunne mystiek de uitwerking niet missen.

De indruk, dien het oog ontvangt, plant zich voort in de ziel des aanschouwers, die, opziende naar de gewelven van het middenschip, de onzichtbare kracht niet doorgrondt, welke die massa's in hunne duizelingwekkende hoogten samenbindt.

Hoe geheel anders is het gevoel, dat ons beheerscht in den Sint-Pieter te Rome.

Het middenschip, in zijne reusachtige verhoudingen eenen heirweg gelijk, voert ons, ondanks ons zelven, steeds naar dat punt heen in hetwelk de hoofdgedachte van het gebouw geheel is neergelegd, en het machtige tongewelf trekt onzen blik naar die plaats met onwederstaanbare kracht, waar de duisternis voor de kracht van een bovenaardsch licht moet terug wijken.

De indruk, hierdoor teweeggebracht, beheerscht ons volkomen en ook hier is de buitenwereld voor ons gesloten; doch het bovennatuurlijke, het verhevene trekt niet aan op deze plaats, waar het grootsche door het groote is vervangen en onze ziel een vergelden voor vergeven bewust wordt.

Geenszins ontvangen wij hier den indruk, welke ons in den Dom overmeestert, van de enorme afmetingen des gewrochts, gewoon als we zijn, alle afmetingen aan die van ons zelve te toetsen.

Hoe klein toch komen ons die plaatsen voor, waar wij als kind vertoefden en wat ons destijds eene buitenplaats met heuvels en dalen, boomen en hindernissen toescheen, blijkt thans een bloementuin van middelmatige grootte. Dit was het ook wat Schiller bedoelde toen hij nederschreef: „Kind! uw wieg gelijkt u eene onmetelijke zee; wordt mensch, en de geheele wereld zult gij te klein vinden!"

Het oog zoekt steeds ter vergelijking een voorwerp, dat, dienstbaar aan den mensch, dienen kan om onwillekeurig de grootte van het geheel te doen uitkomen en te schatten. In de gansche ruimte van den Sint-Pieter zoekt men te vergeefs zulk een voorwerp en het oog ziet zetel noch biechtstoel in het breede middenschip, tot dat het eindelijk, aan den voet eener zuil, een marmer wijwaterbekken gewaar wordt, dat door zwevende cherubijnen wordt gedragen. Maar ziet! een menschelijke gestalte nadert het bekken en eensklaps komen we tot de overtuiging, dat het bekken als eene ruime badkuip zou kunnen dienst doen en elke kinderfiguur de grootte van een volwassen mensch overtreft

Zoo is het met elk detail, elk kerkgeraad, dat ons eene maatstaf tot vergelijking en schatting van de ontzettende afmetingen zou kunnen zijn, en wij geraken dan ook eerst tot het volle bewustzijn daarvan, wanneer, bij eene der hoogtijden, het middenschip met tienduizenden menschen is bevolkt, die nog steeds de reuzenruimte niet schijnen te vullen.

Daarentegen getuigen de middeneeuwsche bouwwerken van het voortdurend streven des bouwmeesters, om telkens de grootte van het menschelijk wezen in herinnering te brengen en de afmetingen der ruimten daardoor recht te doen wedervaren.

Wel blijkt dus, dat met den vorm der ruimte, ook afmeting en verhouding, licht en kleuren, hare werking beheerschen. Indien men drie even groote vertrekken beschouwt, waarvan het eene met een donkerkleurig of houten plafond, het tweede, met een evenzeer vlak, doch met zeer vele ornementen versierd plafond, en het derde met een gewelf overdekt is, dan zal men opmerken dat deze ruimten ons voorkomen als geheel verschillend van afmeting. Zoo heeft een ons aangenaam vertrek b.v. eene maat van 6 meter lengte bij 4.50 meter diepte of breedte, en 3.70 meter hoogte, terwijl een ander vertrek, waarvan de verhouding der afmetingen dezelfde blijft, bij ons eene even aangename gewaarwording opwekt. Deze gewaarwording uit zich het meest daarin, dat wij ons wel bevinden en het geheel geen storenden indruk achterlaat, terwijl, wanneer in eene naburige kamer de maten zijn veranderd, wij zulks aan eene minder aangename opwelling gewaar worden. Wordt het vertrek langer, zonder verandering der diepte of hoogte, zoo zien wij daarin eene pijpenlade of kegelbaan. De hoogte oefent op de verhouding eener kamer den gewichtigsten invloed uit en juist deze is het, welke, ook van den gevel afhankelijk, in de meeste gevallen niet naar verhouding genomen wordt; meestal toch zijn er belangrijke bezwaren, b.v. door de hoogte der ramen, waardoor het niet mogelijk is eene wanverhouding door het aanbrengen van een figuratief plafond te verhelpen.

In zulke gevallen komt ons echter de versieringskunst te hulp, over tal van middelen beschikkende, om een schadelijken indruk weg te nemen of te verminderen. Het eenvoudigste voorbeeld van zulk een gezichtsbedrog is aldus: men neme een zuiver vierkant stuk wit papier en verdeele het in gelijke deelen of kolommen, welke om den andere, met zwart worden ingevuld. Het papier toont ons dan hooger of breeder toe, naarmate men de streepen in de lengte of in de breedte beschouwt; de slotsom hiervan is gemakkelijk af te leiden, het blijft ons slechts over de toepassing eenigszins nader toe te lichten.

Daar wij de hoogte der vertrekken als eene hoofdzaak aanduidden, van welke de indruk afhankelijk is, zal het bij eene niet goede verhouding het beste zijn, den bezoeker omtrent den aanvang van het plafond te misleiden. Men bereikt dit b.v. bij te hooge vertrekken door eene afsluiting of kroonlijst langs den wand, op eenigen afstand van het plafond, aan te brengen en door middel van eene flinke koof of hollijst, een overgang

te bewerkstelligen. Hetzelfde effect, waarbij de kamer lager toont, bereikt men door het vlak boven de lijst in dezelfde kleur of in hetzelfde materiaal te behandelen als het plafond. Omgekeerd kan men een ruimte schijnbaar *verhoogen*, indien een fries of rand langs de wanden in dezelfde kleur op het plafond wordt voortgezet.

Er valt tevens hierbij op te merken, dat bij dit alles de grootte der deur- en vensteropeningen en de hoogte der borstwering onder de ramen, ook wel die eener lambriseering, grooten invloed doen gelden. In de meeste gevallen worden de eerste te groot gemaakt, waardoor niet alleen de hoogte der verdieping schijnbaar verminderd wordt, maar eene welkome gelegenheid tot het aanbrengen eener versiering wordt benomen; ook doet eene hooge borstwering onder de ramen de geheele kamer gedrukt schijnen, terwijl daarentegen eene lage borstwering een lichten, vriendelijken indruk verzekert.

Licht is leven! Maar wat is leven zonder warmte, zonder gevoel, zonder bezieling? Het is licht zonder kleur. Daarom geen leven zonder warmte, geen licht zonder kleur.

Hoe geheel verschillend toch werkt het op onze stemming en gedachten, als wij des morgens de gouden zonnestralen door het, met wingerdloof omslingerde, venster zien binnentreden en alles licht en leven ademt; of, dat in hetzelfde vertrek des anderen daags het matgrauw, door een bewolkten hemel flauw weergekaatste licht zwaarmoedig, traag naar binnendringt.

Een kamer van langwerpigen grondvorm b.v. zal warm, vriendelijk en zelfs feestelijk zijn, wanneer het licht gelijkmatig door in de *lange* zijde aangebrachte vensters binnentreedt, en kunnen wij een zoodanig vertrek met tamelijk donkerkleurige tapijten en behang bekleeden, terwijl nog steeds aan de overstaande lange zijde voldoende licht zal zijn, om de voorwerpen goed te doen uitkomen; zulk een kamer is bijzonder geschikt tot een kortstondig verblijf en een vroolijk verkeer met de buitenwereld.

Tot versiering ontbreekt ons echter eene goede tegenstelling van licht en schaduw, die nog minder wordt, wanneer ook in meerdere wanden ramen aanwezig zijn, in welk geval de kamer voor een schilderachtige decoratie geheel onbruikbaar is en veel meer op een lantaarn gaat gelijken.

De atelier-verlichting komen wij reeds meer nabij, wanneer de vensters niet meer gelijkmatig over de volle breedte zijn verdeeld, maar door het aanbrengen van een flink drielicht of erker, een enkele lichtbron ontstaat, die met volle kracht hare stralen vereenigt op het midden der ruimte en de zich aan beide zijden bevindende hoeken slechts flauwer verlicht. Reeds bij den eersten aanblik komt ons deze wijze van verlichting meer karaktervol voor, nu daarbij de tegenstelling, dat is de speling van licht en schaduw, mede in het spel getreden is.

Meer nog verkrijgt de ruimte een schilderachtig aanzien, wanneer het licht aan de *korte* zijde invalt, de tegenoverliggende zijden meer in het duister laat en de beide zijwanden op nog scherper, effectvoller wijze verlicht, zoodat de voorwerpen daardoor als het ware naar voren treden.

Een alles behalve ondergeschikte rol spelen de vensters, als middel van verkeer met de buitenwereld, in onze woonvertrekken; de houten tusschenroeden en stijlen der ramen worden daaraan dikwijls opgeofferd, niettegenstaande aan de architectuur der gevels zulks niet immer ten goede komt. Ternauwernood kwam het bij enkelen in zwang, om die al te beduidende rol der groote ramen en spiegelruiten door middel van beschilderd glas te verminderen, of men deed dit zoo welkome middel ter versiering als eene zinlooze navolging der oudheid voorkomen. Het is echter een groot misverstand, in deze wijze van versiering, die op het gebruik van kleine, door lood verbonden glasruiten berust, een bewijs van de onbeholpenheid onzer voorvaderen te willen zoeken. Ware dit zoo, dan liet zich de herhaling hiervan, voor het gezond verstand niet verontschuldigen.

Zoeken wij den oorsprong van deze toepassing dieper, dan meenen wij dien te moeten vinden in het meer huiselijke karakter onzer voorzaten, welke niet die levendige belangstelling koesterden voor alles, wat op de straten voorviel, waarin toch wel het zwaartepunt bij het aanwenden der vlekkelooze spiegelruiten gelegen is.

In den ruimsten zin is de toepassing der kleur aan mode onderhevig en ook thans zijn ze nog niet geheel verdwenen, die voorbeelden en overblijfselen eener krijtachtige versiering, welke tot vóór een twintigtal jaren als de hoogste uiting van een verfijnden smaak gold.

Met de witkwast werden alle kleuren en beschilderingen onmeedoogend bedekt en geweerd en werd dezelfde kleurloosheid volgehouden bij het beschilderen van deuren en vensters, lambrizeeringen en betimmeringen; ja, zelfs de decoratieschilder trachtte in de zoogenaamde „witjes" nog eens het pleisterrelief te herhalen. Tot in huisraad en kleeding, getuigen het damast, kristal en porselein der feesttafel, evenals de bal- en zomertoiletten der schoonen, werd het vlekkelooze wit als de hoogste kunstuiting gehuldigd. Onze tijd kan er zich echter op beroemen in ruime mate de toepassing der kleuren in onze woonhuizen te hebben binnengeleid. Voorzeker komt den schilder en anderen kunstenaars de eer daarvan het meeste toe, waar zij, door het leveren van eene menigte voorbeelden, op de richting onzer moderne versiering een grooten invloed hebben uitgeoefend.

Men onderscheidt bij het aanwenden der kleuren in hoofdzaak eene sterke en zwakke uiting, alnaarmate de versiering uit heele tonen of gebroken tinten is samengesteld. Bij de nieuwere richting zijn het meestal de laatsten, die de hoofdrol spelen en het is aan geen twijfel onderhevig, dat ook deze haren oorsprong voornamelijk aan het schilders-atelier danken, waar op de meest verrassende wijze, eene schoone mengeling van kleureffecten, als het ware onwillekeurig wordt betracht.

De Oostersche volken weten op bewonderenswaardige wijze gebruik te maken van veelkleurige, uit heele tonen samengestelde versieringen; door ons wordt echter in het algemeen meer de *één*kleurige toegepast, waarnaar dan ook onze kamers met den naam van roode, blauwe, groene kamer, enz. worden bestempeld.

De kleur van het behang of van het schilderwerk der wanden geeft daarbij den *heerschenden* toon aan, terwijl in ondergeschikte, daarbij passende tinten, de tapijten, meubelstoffen, zelfs gordijnen kunnen worden behandeld.

Het spreekt van zelf, dat overigens voor de kracht of *diepte* der kleuren, hare waarde of samenstelling, geene bepaalde voorschriften zijn te volgen, maar het hierbij het meest op den goeden smaak aankomt.

Waar wij trachtten aan te toonen, dat verhouding en afmeting, licht en kleur, de niet belichaamde factoren zijn, die, elk in 't bijzonder, medewerken tot het bereiken van het ideaal der inwendige decoratie, willen wij ten slotte aan de tastbare vormen daarvan nog een enkel woord wijden.

Stellen wij de architectonische versiering, welke, als het ware vereenzelvigd met den bouw, een onderdeel daarvan uitmaakt, aan de éene zijde, en de stoffage in den meest uitgebreiden zin ter andere, zoo merken wij het groote onderscheid tusschen deze beiden onmiddellijk op. De architectonische decoratie toch ontstaat tegelijk met het gebouw zelf, de ontwerper ervan is de bouwmeester, die de versiering, tot meerdere bezieling van zijn werk, niet tot den gevel beperkt, maar haar in vestibule en trappenhuis, salon en boudoir doorvoert.

De mobilaire versiering daarentegen wordt aan het voltooide bouwwerk toegevoegd en is slechts los aan wand of plafond verbonden; elke bewoner verandert haar naar believen en de heerschende smaak, de wisselende mode, doen hierbij het meest haren invloed gelden.

Bij de architectonische decoratie bekleedt het plafond de eerste plaats, daar wij, een vertrek binnentredende, onwillekeurig het eerst onzen blik naar boven richten. Na het plafond volgen de wanden en ten laatste de vloer, welke slechts in het buitenland eene meer architectonische behandeling wordt waardig gekeurd, terwijl bij ons te lande meer in zwang is de vloeren der vertrekken geheel met tapijten te beleggen; zelfs gangen en portalen worden op die wijze bekleed. Voorzeker biedt het plafond het meest vrije veld voor versiering, waar de kunstenaar zijne gave kan tentoonspreiden.

In onze woningen worden slechts zelden gewelfde plafonds aangetroffen, doch het meest komt hier nabij het reeds vroeger besproken plafond, waarbij, door middel van eene koofvormige lijst, de overgang tot het vlakke gedeelte wordt bewerkstelligd. Het holle gedeelte biedt daarbij eene zeer welkome gelegenheid tot versiering aan.

Dit geeft ons een geleidelijke overgang tot de zoogenaamde spiegelgewelven der Renaissance, welke in ruimeren zin tot decoratie zijn geschikt, waarbij het middenvlak, de eigenlijke spiegel, met figuren als anderszins beschilderd kan worden; wij herinneren slechts aan de bekende „*Aurora*" van *Guido Reni*, welke een zoodanige beschildering is.

Ook bij vlakke plafonds treft men eene groote verscheidenheid aan, zooals die, welke door middel van elkander kruisende balken, aan de caissonverdeeling der antieken ontleend zijn en in lateren tijd, door willekeurige indeeling in verschillende figuren en vakken, een nog grootere afwisseling van vormen tentoonspreiden.

Ook de verdeeling met kinderbalken, welke door zoogenaamde moerbinten worden gedragen, waarbij dan de tusschenvlakken in kleuren kunnen worden behandeld, brengt een aangenamen ofschoon eenigszins zwaarmoedigen indruk teweeg, en werd door onze voorvaderen veelvuldig toegepast als eene weinig kostbare en redegevende versiering; en eindelijk vermelden wij nog de vlakke in pleister gemaakte bedekkingen, waarvan de nieuwere tijd wel de ruimste toepassing maakt. 't Rococo was het, dat ons van deze laatste vele voortreffelijke proeven achterliet, waarbij de techniek ons vooral bewondering afdwingt; tal van figuren en ornementen werden tusschen de lijsten en verdeelingen op kwistige wijze uitgespreid en alles uit de hand, op de plaats zelve, vervaardigd, hetwelk de kunstwaarde ervan niet weinig verhoogt.

Door beschildering dezer stuc-plafonds, waarbij men, naarmate het karakter zulks medebrengt, nu eens verschillende houtsoorten nabootst, dan weder door vlakke tinten of meer vrije ornementatie het eigenlijke materiaal tracht te verbloemen, verkrijgt men een meer aangenamen indruk, welke, mits in overeenstemming met de omgeving, het gemis van echte materialen vergoedt.

De wandversiering biedt eene niet zoo groote verscheidenheid als het plafond, ofschoon nu eens door het aanbrengen van eene pilasterverdeeling, welke het meest in grootere vertrekken, bal- en feestzalen wordt toegepast, dan weder door eene vaksgewijze verdeeling, welke zich het meest eigent tot het aanbrengen van decoratie- of behangwerk, of wel het plaatsen van lambrizeeringen en betimmeringen, verschillende indrukken worden teweeggebracht.

Bij eene pilasterverdeeling zijn het de tusschenvelden, die eene welkome gelegenheid tot versiering aanbieden, doch waarbij men erop bedacht moet zijn, de meubelen in dier voege te plaatsen, dat de pilasters, als hoofddeelen der architectuur, geheel zichtbaar blijven en eene omgaande lambrizeering het onderling verband tusschen deze figuratieve steunpunten doet uitkomen.

Van de vakvullingen, waar deze als op zichzelf staande versieringen zijn toegepast, hebben slechts het barok en het rococo een veelvuldig gebruik gemaakt, waarbij deze vakken nu eens met vaste spiegels, dan weder met bas-reliefs of ornering door schilderwerk werden opgeluisterd.

Bij het toepassen van lambrizeeringen of betimmeringen dient men vooral datgene in het oog te houden, wat vroeger door ons reeds werd opgemerkt, namelijk dat het *te* dikwijls herhalen en *te* sterk uitspreken der horizontale lijnen, de kamers een gedrukt aanzien geeft. Het spreekt van zelf, dat ook hierbij menigvuldige middelen ter versiering den kunstenaar niet ontbreken, als daar zijn: beeldhouwwerk, intarsiën, plateelwerk en dergelijke.

Voor de vloeren staan ons niet zooveel middelen ten dienste, daar voor de vertrekken slechts houten parketten aan den eisch voldoen; doch voor vestibules en gangen zijn het marmer, gebakken tegels, mozaïek of terrazzo, het laatste eene navolging der Italianen, zeer geschikte middelen tot het daarstellen van een architectonisch geheel.

Evenwel moet hierbij steeds in het oog worden gehouden, dat een vloer dient om te worden betreden, en alzoo nimmer mag versierd zijn, noch met menschelijke figuren of eenig voortbrengsel der levende natuur, noch met die vlakornementen, bij welker aanblik men bevreesd is bij elken stap den voet aan den uitstekenden punt van een teerling te kwetsen.

Gronden aan te geven, volgens welke meubelen geplaatst, sieraden en stoffage aangebracht moeten worden, ligt niet in onze bedoeling en moet ook eene onmogelijkheid geacht worden, waar deze steeds wisselen met de grootte der ruimten, den vorm der wandverdeeling, deuren en vensters en tal van andere gegevens.

Hierdoor juist wordt elke ruimte een afzonderlijk geval ter oplossing, waarbij de persoonlijke smaak en het gebruikmaken van toevallig verkregen effecten de hoofdrol spelen.

In den laatsten tijd vooral, streeft men ernaar, aan onze vertrekken dat bevallig en schilderachtig aanzien te geven, dat steeds de groote aantrekkelijkheid van het atelier is geweest; hierbij wordt echter dikwijls op overdreven wijze gezondigd tegen de, toch steeds zoo belangrijke, wetten der symmetrie.

Het toeval en het gevoel beheerschen daarbij den uitslag, die noch door oefening noch door studie kan worden bereikt.

Een groote rol spelen, bij den indruk welke men ontvangt, ook de venstergordijnen en portières, die, behalve tot wering van tocht of tempering van licht, ook tot de versiering dienen mede te werken, maar

hierbij moet in het oog gehouden worden, dat zij niet in strijd mogen zijn met de architectonische vormen. In burger-woonhuizen, waar de vertrekken kleiner zijn en toch elk voor zich enkele deuren en vensters bezit, is het niet aan te raden al deze openingen met gordijnen of draperieën te behangen. Liefst zien wij de gordijnen, overeenkomstig hunne bestemming, van eene zware, althans schijnbaar zware stof vervaardigd, terwijl zij met eene voering van complementaire kleur behooren te zijn voorzien.

Somtijds hangt men ze, zonder lambrequin of kap, aan zichtbare metalen ringen, hetgeen een prettigen indruk maakt. Zoo zal, waar het licht door de meer en meer in zwang komende kanten gordijnen of vitrages binnenvalt, eene aangename breking der koude lichtstralen verkregen worden, op welken grond zelfs de grootste tegenstander van het wit, in de decoratie het gazen gordijn duldt en deze kleurloosheid recht laat wedervaren.

Naast de stoffage, vormen de meubelen de niet aan plaats gebonden decoratie, waarvan elk onderdeel, zoo tafel als kast, stoel als sofa, tot zelfs in de eenvoudigste vormen, elk het zijne bijdraagt tot de versiering en samenstelling van het geheel.

Niet in de kostbaarheid van een voorwerp, maar in den vorm daarvan, is de waarde gelegen en met vreugde moeten de pogingen worden begroet die worden aangewend, om, zich dezen stelregel ten nutte makende, ons meer stijlvolle meubelen te verschaffen en ons eindelijk vrij te maken van de gruwelijk vervelende serie-magazijnmeubelen, die niets zijn dan afgezaagde, misvormde en karakterlooze nabootsingen van den, in ieder geval veel hooger staanden, stijl van Lodewijk XV. Over de groepeering der meubelen langs den wand, kunnen wij alleen nog opmerken, dat de bovenkanten der meubelen het meest in het oog springen en met deze krachtige, architectonische lijnen, bepaald decoratieve effecten worden bereikt. In het algemeen moet men daarbij betrachten eene trapsgewijze plaatsing der hoofdmeubelen, hetgeen daarom niet wegneemt, dat een laag en sierlijk meubelstuk tusschen twee hoogere geplaatst, eveneens een aangenamen indruk verzekert.

Van meer gewicht nog is het groepeeren van schilderijen, waarbij eene onvermijdelijke symmetrie moet worden in acht genomen, ofschoon ook hier niet noodzakelijk is dat twee, op zichzelf staande groepen, aan weerszijden eener deur of meubelstuk, elkander volkomen gelijk zijn.

Hetzelfde geldt voor de overige wanddecoratiën, van beeldhouwwerken, als kunstmatige groepen, tropeeën en étagères. Deze laatste verdienen wel eenige meerdere aandacht, daar zij, op de hoogte van ons oog aangebracht, eene aantrekkelijke, in het oog loopende plaats zijn, waar de kunstige, kleine sieraden en snuisterijen tegen den donkeren achtergrond van het behang beter uitkomen dan ergens anders.

Ook hierbij moet men zich voor overlading wachten en eene te groote eenzijdigheid van vorm en materiaal vermijden, allicht zou anders zulk een collectie aan een winkel-etalage herinneren, wat natuurlijk niet gewenscht is.

Zoo hebben wij dan getracht een algemeen overzicht te geven van de inwendige versiering onzer woonhuizen, zooals die behoorde te zijn; want het zijn slechts weinigen, die aan al deze eischen beantwoorden. Aan de *éene* zijde is het gebrek aan doorzicht, gemis van studie en ervaring; aan de andere zijde financiëele bezwaren, ook wel gehechtheid en vasthouden aan het traditioneele, die eene gelukkige en juiste combinatie van genoemde bestanddeelen, bij de inrichting en versiering van onze gebouwen in den weg staan. Op *ons* rust de verplichting om daarbij de vooroordeelen eener kortzichtige menigte te bestrijden, en de overtuiging ingang te doen vinden, dat vele gerieflijkheden nog door hen worden ontbeerd, die van het „te huis" nog méér konden maken: het rustpunt voor den man, een lustoord voor de vrouw en eene gezelligen, innigen en herinneringsvollen band voor het geheele gezin.

MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.

Afdeeling Rotterdam.

Vergadering van Donderdag 22 December 1887.

De notulen der vorige vergadering worden onveranderd goedgekeurd. In de plaats der heeren Ed. G. A. Fol en Roovers, die niet herkiesbaar zijn, werden tot lid van het Bestuur benoemd de heeren A. Wakkie en A. E. Braat.

Op voorstel van den Voorzitter wordt besloten de rekening en verantwoording in Januari over te leggen aangezien 't in December te laatstig is met het oog op de in te komen rekeningen. De Penningmeester legt de begrooting over voor het jaar 1888, sluitende in ontvangst en uitgaaf met een bedrag van *f* 537. Daaruit blijkt, dat voor het verslag der werkzaamheden ± *f* 60 aan den drukker wordt betaald. Op voorstel van den heer Ed. G. A. Fol wordt besloten dien post met *f* 40 te verminderen en de heer Beijderwellen, die den post voor prijsvragen wenschte verhoogd te zien, kon er zich, evenals de Vergadering, zeer mede vereenigen dat deze daardoor van *f* 60 op *f* 100 kon worden gebracht. De Voorzitter deelde mede, dat den leden een reglements-wijziging zou worden gezonden, die noodig is door de wetsverandering van de Maatschappij. Van Arti et Industriae te 's-Gravenhage zijn ingekomen de prijsvragen uitgeschreven voor leden en niet-leden dier Vereeniging (1). Van de Afdeeling Amsterdam der Maatschappij de door haar uitgeschreven prijsvragen: 1° een Bier- en kothehuis met uitzichttoren in een park, prijs *f* 60 en het getuigschrift der Afdeeling; 2° een schriftelijke oplossing van het vraagstuk: »Hoe zal onze woonkamer het best verlicht, verwarmd en geventileerd worden?" prijs idem met *f* 30.

Op de prijsvraag voor een winkelhuis met 2 bovenhuizen, uitgeschreven door onze Afdeeling is één antwoord ingekomen, waaraan de prijs van *f* 50 doch niet het getuigschrift is toegekend. Alzoo eene gedeeltelijke bekroning. De Jury bestond uit de heeren J. H. Leliman, C. Muijsken en H. P. Berlage. Uit haar rapport blijkt, dat ze 't betreurt dat er slechts één antwoord is ingekomen, waardoor geen vergelijking bestaat. De planverdeeling is goed. De twee bovenhuizen boven den winkel veroorzaken echter constructieve moeilijkheden, die de ontwerper niet heeft opgelost.

De meeste scheidingsmuren (allen van Brabantsch werk) hebben geene steunpunten. Alles met ijzeren binten te willen doen is te bezwaarlijk. De architectuur van den voorgevel is niet onverdienstelijk en getuigt voor zin voor verhouding en pittoreske architectuur. De Jury waarschuwt echter tegen eene quasi-geniale manier van teekenen, waardoor een ontwerp er aardig kan uitzien, terwijl toch de architectuur weinig degelijke vormen doet zien. De detailteekening bewijst dit. Toch kan niet ontkend worden dat, bij goede studie, de ontwerper spoedig een verdienstelijk ontwerp zal kunnen leveren. De torenbouw is *coute qui coute* aangebracht. De oplossing is dan ook zeer gezocht. De spits wordt namelijk over haar geheele lengte door het schuine dakvlak doorsneden. Resumeerende stelt de Jury voor *niet* het getuigschrift der Afdeeling maar wel de uitgeloofde premie van *f* 50 toe te kennen. Het Bestuur, zich hiermede vereenigende, heeft den ontwerper gevraagd of hij met een gedeeltelijke bekroning tevreden is, waarop toestemmend antwoord werd ontvangen. Daarna heeft de opening van den naambrief plaatsgehad en bleek de vervaardiger te zijn de heer Thomas A. H. van Harderwijk te Utrecht.

In de zaal waren, behalve de antwoorden op de prijsvragen door de Maatschappij in 1885 uitgeschreven, ook tentoongesteld eenige houtschilderingen door middel van kallkolith. De heer Huinck verklaarde de belangrijke voordeelen, aan het gebruik van dit materiaal verbonden.

Voorts waren geëxposeerd monsters van parketvloeren, diverse soorten van spiegelglas, versierde tegels, ornementen van carton-pierre, ijzeren luiken enz.

Na dankzegging aan den heer Huinck voor de verschillende voorwerpen, door hem geëxposeerd, en het in verband daarmede gesprokene, sloot de Voorzitter de vergadering.

BINNENLANDSCHE BERICHTEN

Amsterdam. De brief, door Dr. P. J. H. Cuypers gezonden aan de heeren Cramer, Kluijt, Muysken, Nieuwenhuis, Sanders, Schill en Veth, leden van het Bestuur der Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst, en opgenomen in het nommer van 17 dezer, is door laatstgenoemde heeren beantwoord; in dit korte schrijven wordt duidelijk aangetoond dat er geen sprake kan zijn van inconsequentie van het Bestuur en te kennen gegeven, dat hiermede de discussie als geëindigd beschouwd zal worden. Voorwaar een verstandig besluit.

— Wij vestigen de aandacht van architecten en bouwondernemers op eene in dit blad voorkomende advertentie betreffende het Noordzeebad Zandvoort. Hun wordt op gemakkelijke voorwaarden de gelegenheid aangeboden grond te koopen en villa's te bouwen, waartoe, naar wij vernemen, de eigenaars zijn overgegaan, om in de groote behoefte, die er in het badseizoen aan woningen bestaat, te voorzien.

— Op het laatst der voorgaande week hebben 29 opzichters, bij den aanleg der spoorwegen werkzaam, aanschrijving ontvangen, dat zij met primo Januari definitief uit hunne betrekking ontslagen zijn.

— De uitgever C. L. Brinkman kondigt een zeer belangrijke uitgave aan, nl. een *Geïllustreerd Bouwkundig Woordenboek*, onder hoofdredactie van de ingenieurs-architecten Th. G. Schill en D. H. Haverkamp, met medewerking van W. Badon Ghijben kapitein-ingenieur, C. L. Loder C.Ln., ingenieur 1e kl. bij de marine, en anderen.

Alkmaar. Omtrent de vacature van gemeente-architect vernemen wij, dat de Voorzitter van den Gemeenteraad hulde bracht aan de nagedachtenis van den onlangs overleden architect Willem Frederik du Croix, die op 59jarigen ouderdom uit zijnen belangrijken werkkring door den dood aan zijne betrekkingen, de gemeente en vele vrienden ontrukt werd en wiens naam steeds met eere zal worden genoemd door tijdgenoot en nazaat, zoolang de verschillende bouwwerken, door den overledene ontworpen en gesticht, getuigenis afleggen van zijne bekwaamheid en degelijke kennis. Spreker deed het voorstel deze woorden, als de uitdrukking van den Raad, in de notulen op te nemen en daarvan mededeeling te doen aan de weduwe.

Nadat hiertoe met algemeene stemmen besloten was, werd het voorstel behandeld om den nieuw te benoemen architect en rooimeester niet langer genot van vrije woning, met vrijdom van personeele belasting alsmede vrij gebruik van vuur en licht toe te kennen, maar in eens af eene jaarwedde van *f* 2000 te verleenen en hem voor zijne woning te laten zorgen. Dit voorstel werd met 12 tegen 2 stemmen aangenomen, waarna met algemeene stemmen besloten werd bij de sollicitatie uitdrukkelijk te bepalen, dat den nieuwen titularis een lokaal in eenig gemeentegebouw voor teekenkamer enz. zal worden aangewezen, waarvan de kosten van schoonhouden, verlichting en verwarming voor zijne rekening komen. In de instructie is het verbod opgenomen om eenige openbare betrekking te vervullen of voor particuliere personen, met of zonder belooning, als architect, ingenieur of opzichter werkzaam te zijn.

BENOEMINGEN.

— De Gemeenteraad te Schiedam benoemde Vrijdag jl. tot gemeente-architect den heer A. Nolen, civiel ingenieur te Rotterdam, met 11 der 18 stemmen. Op den heer J. M. A. Zoetmulder, civiel-ingenieur te Raamsdonk, werden 4, op den heer W. H. Kam, gemeente-architect te Amersfoort, 2 stemmen en op den heer W. C. A. Hofkamp te Nijmegen 1 stem uitgebracht.

— Met toestemming van den Minister van Waterstaat is de adspirant-ingenieur J. van Heurn door het bestuur van het waterschap N. O. Noord-Brabant benoemd tot technisch adviseur van dat waterschap.

— De heer C. Franken, terreis-opzichter aan het station van de Hollandsche IJzeren Spoorwegmaatschappij te 's-Hage, is benoemd tot ambtenaar aan de gemeentegasfabriek aldaar.

(1) Men zie hiervoor *De Opmerker* van 12 November j. l.

Stoomfabriek van gedreven en gelagen ZINK- en KOPERWERKEN.
KLIJN, TISSOT & C°.
Amsterdam. Nieuwe Teertuinen 16.
Vervaardigen **Ornamenten** naar elk ontwerp of teekening. Inrichting voor het **galvaniseeren** van ijzer. Etalage van verschillende monster op de Permanente Tentoonstelling van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst *Amsterdam*.

H. & J. SUYVER,
FABRIKANTEN VAN
STOOMKETELS EN WERKTUIGEN,
op de Intern. Tentoonstelling te *Amsterdam* 1883 bekroond met
EERE-DIPLOMA (hoogste onderscheiding).
Hollandsche Tuin en Zeepaard,
Bickerstraat
AMSTERDAM.

NEUCHÂTEL ASPHALTE COMPANY LTD, LONDON.
Exploitatie der Mijnen van Val de Travers.
FABRIEK TE **AMSTERDAM** Beltweg N°. 3.
TRADE MARK.

NATUURL. ASPHALT VAN **VAL DE TRAVERS** ZWITSERLAND.
Gecomprimeerde Asphaltwegen en dito Dorschvloeren.
Werken in Asphalt-Mastiek voor Trottoirs, Skating-Rinks, Moutvloeren, Kelders.
Kolf- en Kegelbanen, Winkel- en Magazijnvloeren, Gangen, Veranda's, Brug- en Dakbedekkingen, Beton-Fundeeringen, Stallen enz. enz. enz.
Zindelijk, Vochtwerend, Ondoordringbaar, Geraaswerend.
Asphalt speciaal tot wering van vochtige muren.
Voor inlichtingen omtrent het leggen van **Vloeren, Bedekkingen** enz. gelieve men zich te adresseeren aan het Kantoor der fabriek, Beltweg 3, *Amsterdam*, of bij den Heer H. G. KNOOPS C.Ozn., Beekstraat F. 62, te *Arnhem*.
De Directeur, **W. PATON WALSH.**

Vloeibare O. I. Inkt
in **prima** qualiteit. Algemeen **met good succes** in gebruik. Voorradig in het Magazijn van teekenbehoeften voor Bouwkundigen van
Th J. DOBBE en ZOON — Utrecht.

BECKER & BUDDINGH. — ARNHEM.
KONINKLIJKE FABRIEK VAN
WATERPAS-
HOEKMEET-
en andere

INSTRUMENTEN,
voor INGENIEURS ARCHITECTEN,
LANDMETERS, TEEKENAARS enz.
Geëmailleerd-ijzeren **PEILSCHALEN,**
WEEGWERKTUIGEN.

Metrisch-eingetheiltes Skizzirpapier
N°. 106
in rollen von 0.70 × 10 Meter aus dem Fabrik der Herren **CARL SCHLEICHER & SCHÜLL** in **Duren**, liefern, speziell
Th. J. DOBBE en ZOON — in Utrecht.

Bouwterrein te VENLOO.

Aan den Roermondschen weg zijn eenige **goed gelegen BOUWTERREINEN** te Koop, zeer geschikt voor den bouw van heerenhuizen.

Te bevragen bij den Mr. Timmerman H. VAN GASSELT, te *Venlo*.

Vereeniging voor Vak en Kunst.

TENTOONSTELLING van KUNSTNIJVERHEID TE DORDRECHT.

De opgaven van inzendingen moeten ultimo December ingezonden zijn bij den Heer **H. E. VAN DER KAA**, Secretaris, te *Dordrecht*.

CARL SCHLEICHER & SCHÜLL'S Teekenpapieren

zijn voorradig en verkrijgbaar voor de **origineele** prijzen zonder verhooging voor **vracht** en **rechten** in het Magazijn van teekenbenoeften voor Bouwkundigen van

Th. J. DOBBE en ZOON — te Utrecht.

NOORDZEEBAD ZANDVOORT.

AANBIEDING voor ARCHITECTEN en BOUWONDERNEMERS.

Aan den **Boulevard BARNAERT**, — die langs zee loopt en 20 Meter breedte heeft, — en aan de daarachter gelegen **Doktor Mezgerstraat**, — 18 Meter breed, — wordt de **bouw** geprojecteerd van **12 tot 24 HUIZEN of VILLA's** in verscheidene vakken te verdeelen.

Iedere VILLA moet, behalve Keuken, Kelder en Bergplaatsen bevatten: een **Salon, een Woonkamer, een Eetkamer en drie of vier Slaapkamers.**

Voor elke VILLA worden aan den Boulevard Barnaert meestal minstens 240 en aan de Doctor Mezgerstraat van 144 tot 180 vierkante Meters terrein beschikbaar gesteld, die op verlangen vermeerderd kunnen worden.

Het TERREIN wordt tegen een vasten, matigen prijs verkocht, de Koopsom kan desverlangd als **eerste Hypotheek à 4 % rente 's jaars op het terrein gevestigd blijven, onder verband van den grond en hetgeen daarop gebouwd wordt.**

Daarenboven zijn de Eigenaren van het Terrein bereid om op den uit te voeren bouw en naarmate deze vordert, 50 % van het bedrag der door of namens hen nagezien kostenraming voor te schieten, die alsdan, met de hierboven genoemde Hypotheek, de totale Hypotheeksom vormen, welke tegen een jaarlijksche rente van 4% op terrein en gebouwen wordt gegeven.

De Geldgevers verbinden zich om de hypotheek in de eerste tien jaren niet op te zeggen; daarentegen staat het den Eigenaren der Huizen vrij haar te allen tijde af te lossen.

Zooals de ervaring heeft geleerd, is de weêrgesteldheid aan zee gewoonlijk zóó, dat behoudens enkele uitzonderingen, gedurende den winter met bouwen kan worden voortgegaan.

Kaarten der Terreinen zijn à *f* 0.30 verkrijgbaar bij den Heer W. R. BLANKENBERG, Heerengracht 136, *Amsterdam*, aan wien men ook de schriftelijke aanmeldingen onder het opschrift »Bouw van Villa's te Zandvoort" gelieve te adresseeren en bij wien de verdere condities te bevragen zijn.

Belangrijke prijsvermindering GLOEDNIEUWE WERKEN.

BOUWKUNDIGE- en TEEKEN-PORTEFEUILLE.

BURGERLIJKE BOUWKUNDE MOREE, Burgerlijke Bouwkunde, **constructie der onderdeelen van gebouwen.** Dit groote werk, **vooral over trappen** en inwendige bouwwerken, is voor een korten tijd verschenen **en kostte *f* 21.20.** Het bestaat uit een flink deel tekst of beschrijving, benevens een groot folio schuifportefeuille met 59 groote dubbele platen, waarop ruim 1100 figuren met detailteekeningen en plattegronden duidelijk worden weergegeven. De schrijver regt: de constructieleer der onderdeelen van gebouwen beheerscht in hooge mate de duurzaamheid en de werken van elk gebouw, enz., en verder een boekwerk, dat de constructie van alle onderdeelen der gebouwen zoo volledig behandelt, dat het werkman, baas, studeerende en architect in alle opzichten bevredigt. Dit practisch, uitgebreid, nieuw bouwkundig werk, onmisbaar voor elk die met het bouwvak te maken heeft, **verkoopen wij tijdelijk uit voor den ongelooflijken spotprijs van slechts *f* 7.90.** Iedere Timmerman, elke studeerende, ieder particulier, die met bouwkunde in aanraking komt, zal er schatten van nut uit kunnen putten.

TEEKENMETHODE. **Groote Portefeuille met TEEKENPLATEN,** BRAET VAN UEBERFELDT en BING. Voorbeelden voor Teekenonderwijs ten behoeve van Middelbaar en Lager Onderwijs en eigen oefening, 50 groote Teekenvoorbeelden 55 bij 57 Ned. dm. in groote portefeuille.

Voorbeelden voor Draadfiguren, Lichamen met Schaduwen, Ornamenten, Pleisteratgietsels, Studies naar het Menschenbeeld, Ornamentstudien, Bladvormen, Rozetten, Palmetten, Arabesken enz. enz., eene keurige collectie Teekenstukken, te zamen in een groot folio portefeuille. Wij bezitten slechts een gering aantal van zulk een zeldzaam voorkomende schoone verzameling Teekenvoorbeelden, die wij toevallig uit het fonds van den Heer C. L. BRINKMAN te *Amsterdam* in handen kregen. Voor Teeken- en Ambachtscholen, voor beoefenaars der Teekenkunde, voor jongelieden om zich te oefenen is dit een extra gelegenheid en als die laatste partij verkocht is, zal menigeen het dubbele ja het 3-dubbele willen geven om ze te bezitten.

De prijs is *f* 15.50 nu slechts *f* 6.75.

Uitsluitend verkrijgbaar bij GEBR. COHEN, te *Arnhem* of te *Nijmegen*, tegen zending van een postwissel, waarop staat »Bouwkunde" of »Teekenportefeuille". **Wie de beide folio plaatwerken samen neemt betaalt slechts *f* 13.50 in plaats *f* 36.70.** De verzending geschiedt goed verpakt, franco overal heen.

De ondergeteekenden berichten hiermede, dat zij tot hunnen vertegenwoordiger voor *Nederland* voor den verkoop van

dennen bestekhout

hebben aangesteld, den Heer JAN VAN DER POT te *Rotterdam*.

Hoffen a/d Enz i/h Schwarzwald
KRAUTH & C°.

Mij refererende aan bovenstaande advertentie, heb ik de eer mij bijzonder aan te bevelen tot het leveren van **dennen bestekhout** tot concurreerende prijzen, en teeken in afwachting Uwer aangename aanvragen

Hoogachtend
Uw Dw. Dienaar,
JAN VAN DER POT.

Aanbesteding.

BURGEMEESTER en WETHOUDERS der Gemeente *ARNHEM* zullen **Vrijdag 30 December 1887**, 's voormiddags 11½ uur, in het openbaar ten Gemeentehuize **aanbesteden:**

Bestek N°. 5.
Het onderhouden van en het verrichten van eenige VERNIEUWINGEN aan verschillende Gemeentewerken gedurende het jaar 1888.

Bestek N°. 11.
Het onderhouden van de PLANTSOENEN der Gemeente en het verrichten van eenige andere werkzaamheden gedurende het jaar 1888.

Bestek N°. 15.
Het onderhouden van en het verrichten van eenige verdere WERKZAAMHEDEN aan verschillende Gemeentegebouwen en Inrichtingen gedurende het jaar 1888.

Aanwijzing voor bestek 5 Woensdag 21 December; voor bestek 11 Donderdag 22 December en voor bestek 15 Vrijdag 23 December e. k.; telkens des voormiddags 11 uur, Bureau Gemeentewerken, alwaar teekeningen ter inzage liggen; bestekken met gezegelde inschrijvingsbiljetten tegen betaling van *f* 0.50 per stel verkrijgbaar.

STAHLWERK „AUGUSTFEHN"

te AUGUSTFEHN.
Fabriceert als **Specialiteit:**
Bouten en Staal voor Baggermachines.
55
Uitsluitende vertegenwoordigers voor Nederland: **VAN DEN HONERT & PUNT**, Kalkmarkt 7, **Amsterdam.**

DE LINT & C°.

Oosterdijk 248, Rotterdam.
VLOER- en WANDTEGELS,
TROTTOIR-, CEMENT- EN IJZERSTEENTEGELS.
Groote voorraden.

PHOTOLITHOGRAPHIE, PHOTOZINCOGRAPHIE en Stéréotype-Inrichting van G. J. THIEME, te Arnhem.

De ondergeteekende vestigt de aandacht op zijne inrichting voor **Photolithographie,** bijzonder geschikt voor de reproductie van **Plans, Teekeningen** enz. van HH. Architecten en Bouwkundigen; op die voor **Photozincographie** voor de reproductie van **Platen en Gravures,** ook van **Teekeningen** voor Boekwerken enz. ten dienste van HH. Uitgevers en op zijne **Stéréotype-Inrichting** voor HH. Drukkers, alles tot de minste prijzen.

Prospectussen met proeven van bewerking, worden op *franco* aanvrage gratis toegezonden.

G. J. THIEME.

Gedrukt bij G. W. van der Wal & C°., te Arnhem.

Bijvoegsel van „De Opmerker" van Zaterdag 24 December 1887.

AMSTERDAM, 12 December 1887.

De Commissie voor likwidatie der Naamlooze Vennootschap FABRIEK VOOR METAALBEHANDELING, vroeger J. N. SCHELTEMA, *alhier*, bericht dat de navolgende boek- en plaatwerken, behoorende tot het archief der Vennootschap voornoemd, door haar **te koop worden aangeboden.**

De werken zijn te bezichtigen alle werkdagen van 's morgens 10—1 ure, ten kantore der Commissie voornoemd, Keizersgracht bij de Beerenstr. 302, terwijl schriftelijke opgave van de prijzen die men voor elk der afzonderlijke werken of deelen wenscht te besteden, aldaar vóór 1 Januari 1888 ingewacht worden. De hoogste biedingen worden aangenomen, en de koopen in de eerste week van Januari tegen betaling afgeleverd

HOLLANDSCH.

1. Nederlandsche Gemeentewapens, of Wapenboek der Gemeenten, Heerlijkheden, Waterschappen, enz. enz., door Mr. W. J. Baron D'ABLAING VAN GIESSENBURG, *'s Gravenhage*, MARTINUS NIJHOFF, *1862*.

1 deel Noord Nederland
1 „ Zuid Nederland (België)

eenvoudig gebonden. Geheel compleet.

FRANSCH.

2. l'Architecture Feronnière. Recueil de planches gravées à l'usage de tous ceux qu'intéressent la construction en fer et la serrurerie d'Art. Exemples de constructions et d'ornementations anciennes et modernes. Publié sous la direction de M. FRANCOIS HUSSON, Architecte. *Paris*, A. LEVY, Editeur, *1873*.

Geheel compleet 41 platen met toelichting, in stevig linnen portefeuille.

3. Grammaire de l'ornement, par OWEN JONES, *112* planches. *Londres*, BERNARD QUARITCH, *1865*.

Fraai gebonden, verguld op snede.

4. Matériaux et Documents d'Architecture, classés par ordre alphabétique A. RAGUENET, directeur fondateur, CH. CLAESEN, *Liége, Paris, Berlin*, Editeur. Livraisons *1* à *137*.

(Hiervan ontbreken afleveringen *4, 5, 23, 32, 41, 52, 58, 96, 100* (half), *102, 123, 125, 126, 130* en *131* (half).

Allen in één cartonnen omslag.

5. l'Art pour tous. Encyclopédie de l'art industriel et décoratif. E. REISER fondateur, CH. SAUVAGEOT, directeur, chez Vve A. MOREL & Co., *Paris*.

Jaargangen *1—23, 1861—1884*, geheel compleet in 9 ingemaakte deelen, en de laatste jaargang in titelblad.

6. Décorations intérieures et Meubles des Époques Louis XIII en Louis XIV, Reproduits d'après les compositions de Crispin de Passe, Paul Vredeman de Vries, Sébastian Serlius, Berain, etc. etc., Planches gravées à l'eau forte par Adams. Editon A. MOREL & Co., *Paris 1861/62*.

Livraison *1* (planches *1—4*)
„ *3* à *6* („ *9—24*)

Compleet in *5* omslagen.

7. Meubles réligieux et civils, conservés dans les principaux monuments et musées de l'Europe. — Moyen age, la Renaissance, règnes des Louis XIII, XIV, XV et XVI.

Composé de *150* planches, gravées ou litographiées de format grand in *4°*, tirés à *2* teintes. *Paris.* A. Lévy Fils.

Hiervan zijn de volgende in goeden staat verkeerende nummers aanwezig: *14—16, 18, 25—31, 33—90,* in elf eenigszins beschadigde omslagen.

8. Les Métaux Ouvrés, emploi du fer, de la fonte, du cuivre, du zinc, dans la construction et la décoration. Publié par un comité d'Architectes, de Serruriers, de Maitres de Forges etc. contenant: Balcons, Rampes, Marquises, Grilles etc., Serrurerie simple et d'art, Constructions en fer, fer forgé, cuivre, bronze etc. *Paris* chez J. Justin Stoeck, Graveur Editeur.

Troisième année *1884*, planches *145—216* compleet
Quatrième „ *1885*, „ *217—288* „
Cinquième „ *1886*, „ *289—312* et *331—360*
(hier aan ontbreken dus de Nos. *313—330*).
du Sixième année *1887*, „ *361—366* (livraison de Janvier).

DUITSCH.

9. Gewerbehalle, Organ für den Fortschritt in allen Zweigen der Kunstindustrie. Redigirt von Wilhelm Baumer und Julius Schnorr, Verlag van J. Engelhorn, Stuttgart.

1e en 2e	Jaargang	*1863—1864, 1*	deel gebonden
3e „ 4e	„	*1865—1866, 1*	„ „
7e „ 8e	„	*1869—1870, 1*	„ „
9e „ 10e	„	*1871—1872, 1*	„ „
11e „ 12e	„	*1873—1874, 1*	„ „
13e „ 14e	„	*1875—1876, 1*	„ „

10. Gewerbehalle, Organ für den Fortschritt in allen Zweigen der Kunstindustrie. Redigirt von Adolf Schill, Architect in *Stuttgart*. Verlag van J. Engelhorn.

15e Jaargang *1877*, geheel compleet.
16e „ *1878*, mankeeren platen, Nos. *44, 71* en *80*.
Tevens ontbreken eenige afleverings-omslagen.

11. Eisenwerke oder Ornamentik, der Schmiedekunst des Mittelalters, und der Renaissance, von Dr. J. H. Hefner Alteneck, director der Bayerischen National Museums, Verlag von Herm. Keller, *Frankfurt a/M. 1870.*

Compleet in *84* platen met omschrijving en chronologisch register, in half linnen omslag.

12. Ornamentik für Schlosser und Architekten. Darstellung von Kunst- und Schmiedearbeiten, alter und neuer Zeit. *4°* Verbesserte und Vermehrte Auflage. *120* Tafeln und *14* Bogen Details, von E. Puls, *Berlin*, und A. Pertzel, *Gera*, Verlag von H. Kabitz, *Gera* und *Leipzig 1881*. Gebonden.

ENGELSCH.

13. Floriated Ornaments, a Series of *31* designs by A. Welby Pugin, *London*, Chatto & Winders *1875*. Fraai gebonden.

Voorts:

14. Chemisch-technische Bibliothek Band XXIX Bronzenwaaren Fabrikation.
„ „ „ XXXIV Künstlichen Düngmittel.
„ „ „ XXXV Die Zinkogravure.
„ „ „ XXXVIII Die Galvanoplastik.
Handbuch der Galvanoplastik von Dr. F. Binder.
Katechismus der Galvanoplastik von Georg Seelhorst.
Metallotechnik von Joh. Rhein.
Der Geübte Bronzeur von Joh. Rhein.
Electro-Metallurgie par Ch. Alker.
Leerboek der Verlakkunst van William Thomson door Th. G. Entrup Bavink.

15. *1* Portefeuille met ± *425* losse teekeningen, gravures, calques enz. Schetsen enz. enz.

16. Schetsboek der fabriek.

Typ. J. H. van Burg, Rokin 60, Amsterdam.

verzending geschiedt goed verpakt, franco overal heen.

Gedrukt bij G. W. van der Wiel & Co., te Arnhem.

De Opmerker.
Orgaan van het Genootschap
Architectura et Amicitia
Weekblad voor Beeldende Kunst en Technische Wetenschap
A.M.W.

Redacteur-uitgever F. W. VAN GENDT JGz.
Adres voor Redactie en Administratie van het Weekblad en advertentiën Bureau van *De Opmerker*, Driekoningenstraat 28, *Arnhem*.
Bureau der Redactie van *Architectura et Amicitia* JAN SPRINGER, H. G. JANSEN en A. REIJDING.
Stukken, deze Redactie betreffende, te adresseeren aan den heer A. Reijding, Stadhouderskade 4, te *Amsterdam*,
en al, wat de Administratie van het Genootschap betreft, aan den 1ste Secretaris, American Hotel, te *Amsterdam*.

ABONNEMENT *f* 2.25 per 3 maanden of wel *zes gulden* per jaar, bij vooruitbetaling en franco toezending van dit bedrag. Voor het buitenland *f* 7.50 en Nederlandsch-Indië *f* 9.—, beiden bij vooruitbetaling.
ADVERTENTIEN 20 cent voor elken regel plaatsruimte en 10 cent voor een bewijsnommer, worden tot Vrijdagavond aangenomen.
Afzonderlijke nommers, bij contante betaling 10 cent per stuk en 25 cent per plaat, te bekomen aan het Bureau van *De Opmerker* te *Arnhem* en bij den Hoofd-correspondent Joh. G. Stemler Czn., Boekhandelaar te *Amsterdam*.

MEDEDEELINGEN VAN HET GENOOTSCHAP.

1°. De 895ste Vergadering zal gehouden worden op Woensdag 4 Januari a. s., des avonds te 8 uren, in het American Hotel alhier.

De agenda voor deze vergadering luidt:

a. Mededeelingen van het Bestuur;

b. Ballotage van den heer Jean Goossens, voorgesteld door de heeren Jan Springer en Prosper Delin, en van den heer D. Sutherland, voorgesteld door de heeren C. Oosterbaan en R. Mentz;

c. Bijdrage en kunstbeschouwing van den heer Leonard A. Springer;

d. Uitschrijven van eene prijsvraag;

e. Bepaling der keuze van boekwerken voor den leescirkel, ingevolge art. 78 der Wet.

2. Stukken, de administratie van het Genootschap betreffende, moeten voortaan gezonden worden aan het adres van den 1ste-Secretaris, American Hotel alhier.

3. Met 1° Januari wordt het Societeitslokaal verplaatst van Maison Stroucken naar het American Hotel.

Namens het Bestuur:
De 1ste-Secretaris,
G. A. Zeeman.

Aan heeren leden, die wenschen te worden opgenomen in den leescirkel, wordt verzocht dat zij zich aanmelden bij den Bibliothecaris a. i., Singel 192.

Tevens wordt bekendgemaakt, dat alle portefeuilles van den leescirkel, ingevolge art. 85 der Wet, in de eerstvolgende dagen zullen worden opgehaald en de circulatie gedurende acht dagen zal worden gestaakt.

De Bibliothecaris-archivaris a. i.
R. A. Heij.

(A. et A.)

LOOD OF ZINK?

II.

(*Vervolg en slot van pag.* 403.)

Hoewel zinkertsen reeds langen tijd bekend waren, werd eerst in de voorgaande eeuw begonnen het metaal (zink) uit de ertsen te bereiden en het in de bouwkunst toe te passen, waar het thans zulk een belangrijke plaats inneemt.

Het is een blauwachtig wit metaal, dat vrij hard is en op de breukvlakte eene krisstallijne structuur bezit. Het soortelijk gewicht bedraagt 7.03 tot 7.20. Bij gewone temperatuur is het vrij broos, doch tusschen 100 en 150° kan het gemakkelijk gehamerd en geplet worden; bij koude is het materiaal zoo broos, dat de arbeider vaak genoodzaakt is het te verwerken zink vooraf te verwarmen. Bij 210° wordt het opnieuw broos en kan het in een vijzel worden stukgestooten. Het smelt bij 420° en is in heldere roodgloei-hitte vluchtig. Wanneer de damp van zink met lucht in aanraking komt, verbrandt hij, met een zeer lichtgevende blauwachtige vlam, tot zinkoxyde.

Als het zink aan de lucht is blootgesteld wordt het met een dunne grijze laag oxyde bedekt, die de daaronder gelegen deelen voor verdere oxydatie beveiligt; in water oxydeert het zeer langzaam. Vandaar dat het zink gebruikt wordt, om daarmede andere metalen te bekleeden.

In de meeste zuren lost het zink geheel op, onder ontwikkeling van waterstofgas; het spoedigst geschiedt dit echter in zout- en zwavelzuur; zelfs aan de meest verdunde zuren kan zink geen weerstand bieden.

Het zink, dat voor dakbedekking gebruikt wordt, verkrijgt, na verloop van eenigen tijd, een eigenaardige broosheid, die niet zoozeer aan een scheikundige werking der lucht moet worden toegeschreven dan wel aan eene verandering van moleculaire samenstelling, die waarschijnlijk veroorzaakt wordt door de uitzetting en inkrimping, zoowel als door de trilling, waaraan het metaal voortdurend is blootgesteld en waardoor de bladerige structuur in een korrelige overgaat.

Het zink bevat meest altijd kleine hoeveelheden van vreemde metalen, zooals koper, ijzer, lood enz.; van al deze stoffen oefent het lood den schadelijksten in-

De Redactie van Architectura et Amicitia stelt zich alleen verantwoordelijk voor den inhoud van stukken, gewaarmerkt met de initialen A. et A.

POLYTECHNISCHE SCHOOL

vloed uit; hoe meer lood het zink bevat des te brozer wordt dit metaal.

Volgens Elliot en Stoune bevatten eenige zinksoorten de volgende looddeelen:

Amerikaansch zink	ruim	0.8	pct. lood.
Belgisch	„ bijna	0.3	„ „
Engelsch	„ ruim	1.0	„ „
Silezisch	„ bijna	1.5	„ „

Het Belgische zink is dus volgens bovengenoemde opgave het meest te verkiezen.

De uitzetting in de lengte is vrij aanzienlijk en wisselt af van 0.0029 tot 0.1031 voor een temperatuursverhooging van 0 tot 100° C. Het grootste getal geldt voor de uitzetting der richting, waarin de pletting heeft plaatsgevonden.

Het zink wordt uit de ertsen door middel van distillatie verkregen. De volgende ertsen zijn de belangrijkste:

1°. Galmei of kalamijnsteen. Het meeste zink wordt uit dit erts verkregen.

2°. Zinkblende. Bevat in den regel ijzer, arsenik en cadmium.

3°. Kiezelgalmei. Komt meestal in de nabijheid van zinkspaath voor.

De gemiddelde zinkproductie der laatste jaren geeft de volgende cijfers:

Duitschland	58,000,000	K.G.
België	42,000,000	„
Groot-Brittanië	21,000,000	„
Vereenigde-Staten	10,000,000	„
Frankrijk	5,000,000	„
Rusland	4,000,000	„
Oostenrijk	2,000,000	„
Spanje	1,850,000	„
Zweden	1,250,000	„
Italië	400,000	„
Zwitserland	100,000	„

De toepassingen van het zink zijn vele en nemen met den dag toe. Wegens zijne duurzaamheid, gering soortelijk gewicht en lagen prijs, verdringt het meer en meer het lood voor het bedekken van platten en daken. Wegens zijne lage smelt-temperatuur is het uiterst geschikt tot allerlei gietwerk en het bedekken van ijzer (galvaniseeren). Met andere metalen levert het zeer belangrijke alliages, zooals geelkoper, tombak, nieuwzilver en andere. Verder dient het, in den vorm van fijn poeder, als verfstof en is het de grondstof tot bereiding van zinkvitriool, zinkwit, zinkchromaat en andere belangrijke verbindingen.

Voor dakbedekking wordt het zink in twee verschillende toestanden gebruikt: als bladzink en als gegoten zink in den vorm van dakpannen. Het bladzink vindt echter de meeste toepassing, zoowel om het gemak, dat het bij gebruik oplevert, als om de goedkoopheid. Een chronologisch overzicht van de verschillende dekmethoden, die sedert de invoering van het zink zijn toegepast zou zeker belangrijk zijn, maar ons hier te ver voeren. Het zal voldoende zijn in groote trekken de gebreken op te sommen, die enkele van deze methoden aankleven.

Bij de eerste toepassing van het zink soldeerde men de naden op alle zijden aan elkander, zoodat de geheele bedekking als één metaalplaat was te beschouwen. De treurige gevolgen lieten niet lang op zich wachten, want, tengevolge van het groot uitzettingsvermogen, sprongen de soldeernaden los, het metaal scheurde langs deze open en er waren voortdurend herstellingen noodig, waardoor het gebrek eer toenam dan verbeterde.

Spoedig kwam men tot de overtuiging dat zink zich vrij moet kunnen uitzetten en inkrimpen en werd de verbinding met felzen toegepast. Deze felzen grepen als haken in elkander, zoodat een doorgaande verbinding tusschen alle platen der bedekking mogelijk was.

De bevestiging der platen op het dakbeschot geschiedde op de volgende wijze: aan het ondereinde van het dakbeschot werden op verschillende plaatsen koperen of vertind-ijzeren klampen bevestigd en wel zoodanig, dat op de breedte van iedere plaat twee van deze klampen komen; de platen van de onderste rij der bedekking werden ook aan het ondereinde omgefelst en grijpen met dezen omgebogen kant achter de klampen; het boveneinde van de plaat werd op het dakbeschot vastgeschroefd. Met de daaropvolgende platen werd op dezelfde wijze voortgegaan.

De aard van het metaal gedoogde echter deze bewerking niet; het was daarvoor nog te hard en te broos, tengevolge waarvan het spoedig in de ombuigingen scheurde en onherstelbare schade veroorzaakt werd. Het verwarmen van de bladen, vóór het felzen, moest dan ook streng worden toegepast.

De vorderingen, welke in de bereidingsmethode van het metaal gemaakt werden, brachten er het hare toe bij om een geschikte wijze van bewerking te ontdekken.

Men boog toen de zinkbladen aan de zijden ongeveer 5 c.M. rechthoekig om, plaatste ze op het dakbeschot, met tusschenruimten van 2 cM., naast elkander en overdekte deze openingen met zinkstrooken, die aan beide zijden rechthoekig omgebogen en met schroeven op het dakbeschot bevestigd werden; aan het boveneinde werd ieder blad met twee spijkers op het dakbeschot bevestigd en het volgende blad dekte met het ondereinde ongeveer 10 cM. het voorgaande. Nu kon het metaal zich vrij bewegen en men vermeende dan ook dat deze wijze van bedekking geen gebreken bezat; het opwaaien van de bladen, het opzuigen en indringen van water en sneeuw bij hevige buien deed echter ondervinden, dat er nog verbeteringen waren aan te brengen. De thans meestal gevolgde methoden zijn, na vele proefnemingen, daaruit voortgevloeid.

De tegenwoordige methode met de zoogenaamde roefflatten is genoegzaam bekend om verdere omschrijving overbodig te maken; alleen zij opgemerkt dat het verkieslijker is smalle, dan breede zinkbladen toe te passen. De zinkbladen van den gewonen vorm hebben een lengte van 1.88 M. bij een breedte van 0.64, 0.84 of 0.94 M. De breedte kan echter tot ruim 1 meter en de lengte tot 3.25 M. gebracht worden.

Het materiaal van den handel wordt verdeeld in nummers, welke van 6 tot 20 loopen en waarvan het gewicht 2.34 tot 12.23 KG. per M² bedraagt De zinkbladen van n°. 1 tot 5 en n°. 21 tot 26 worden slechts zelden gebruikt en zijn ook duurder dan de gewone zinkbladen.

De bovenstaande gegevens zijn naar het Belgisch kaliber, dat vrij algemeen is aangenomen. Volgens het Fransch kaliber zijn al de nummers één hooger, dus b.v. n°. 16 Belgisch = n°. 17 Fransch.

Na de bovengenoemde wijzen van bedekking met vlakke zinkbladen, komt nu het eerst in aanmerking de bedekking met zoogenaamde zinkruiten.

De bedekking met zinkruiten is bijna zoo oud als de bedekking met vlakke platen, want spoedig nadat men had ondervonden dat het aan elkaar soldeeren van de zinkbladen niet de gewenschte dichtheid tengevolge had, beproefde men deze door middel van kwadraatvormige bladen te verkrijgen, die overhoeks werden geplaatst en de breedte van het zinkblad tot zijde hadden.

Deze bladen werden aan twee zijden, ter breedte van ongeveer 4 cM., naar boven omgefelsd en aan de beide andere zijden evenveel naar beneden, terwijl de felzen van de onderzijde in die van de bovenzijde der onderliggende ruiten werden geschoven, waardoor men het aan elkander soldeeren van de naden voorkwam. Om de zinkruiten aan de dakbeschieting te bevestigen maakte men gebruik van haken, die om de naar boven gebogen zijde been grepen en op het dakbeschot werden gespijkerd, waardoor het afzakken en afwaaien van de ruiten werd voorkomen.

Nu kon ieder blad zijn neiging tot rekken en krimpen zonder gevaar volgen; er was dus een groote verbetering in dit opzicht gekomen, maar er bestond een ander bezwaar, dat niet onopgemerkt mocht blijven. De naad tusschen de beide felzen van iedere ruit, op de plaats van aansluiting gevormd, zoowel aan den boven- als onderhoek, was open en gaf het regenwater gelegenheid, om bij windjacht enz. tusschen de ruiten te dringen en zich een weg te banen achter de bedekking. Het soldeeren van deze naden gaf even weinig baat als tal van andere hulpmiddelen en men kwam tot de overtuiging, dat deze wijze van bedekken voor daken met flauwe hellingen niet met goed gevolg was toe te passen. In later tijd is men echter weder tot het gebruik van zinkruiten teruggekeerd en heeft men getracht door verschillende middelen het binnendringen van het regenwater te beletten; in de eerste plaats is dit gevonden door den vorm van de ombuigingen of felzen te wijzigen.

Voor een bedekking met zinkruiten is het aan te bevelen deze vlak en niet te groot te nemen, omdat men daardoor de meeste zekerheid voor eene solide bedekking verkrijgt. Versierde zinkruiten verminderen wel de eentonigheid van aspect, doch zijn uit het oogpunt van soliditeit mede niet aan te bevelen. Door het drijven in de verschillende vormen is het metaal hard en broos geworden, terwijl de vezel van richting is veranderd, waardoor het vermogen om gelijkmatig te rekken en te krimpen is verminderd; hierbij komt nog, dat de ruiten bijna altijd kleine scheurtjes of bersten bezitten, die er gedurende de bewerking zijn ingekomen en die na de bewerking hoe langer zoo grooter worden, tengevolge van de werking, waaraan het metaal bijna voortdurend is blootgesteld.

Omtrent het gebruik van zink voor bekleeding van dakgoten valt het volgende op te merken. Is er bij bekleeding met looden platen op gewezen, dat het soldeeren van de stuitnaden een gevaar voor de soliditeit opleverde, zoo is dit bij het gebruik van zink nog veel meer het geval. Door de sterke uitzetting en samentrekking, waaraan het zink bij verandering van temperatuur is blootgesteld, loopt men groot gevaar dat bij eenigszins lange goten de soldeernaden losspringen en aanleiding geven tot voortdurende reparatiën. Indien er slechts aan het eene einde van de dakgoot gelegenheid bestaat om het hemelwater af te voeren, is het eenige middel om het bovengenoemde gebrek te voorkomen, dat de verbinding der bladen zoo solide mogelijk plaatshebbe en er zorg voor gedragen worde, dat het metaal zich zoo vrij mogelijk kan bewegen; bestaat echter gelegenheid om aan beide einden van de goot een afvoerbuis aan te brengen, dan doet men veel beter de gootbekleeding in twee deelen te verdeelen en ieder gedeelte aan het einde afzonderlijk af te sluiten. Tusschen de einden van de goten laat men dan een ruimte van 4 à 5 cM. en overdekt deze met een roef; het is duidelijk dat het metaal zich nu beter zal kunnen bewegen dan indien de geheele bekleeding aan elkander gesoldeerd was; want niet alleen dat dan het gewicht van alle zinkbladen te zamen moet worden verplaatst, maar ook de wrijving moet worden overwonnen en in de meeste gevallen kunnen de soldeernaden deze kracht niet weerstaan, terwijl door het verdeelen van de bekleeding deze kracht meer dan de helft minder wordt.

Veel zou nog over verschillende zaken met betrekking tot de zinkconstructiën kunnen worden gezegd, maar na het medegedeelde ziet men weldra in, dat bij elke constructie dezelfde regel geldt: men dient n. l. het metaal zóó te bewerken dat het aan zijn neiging tot uitzetten en krimpen kan voldoen en het soldeeren alleen in de hoogste noodzakelijkheid toe te passen.

Als gietmateriaal bekleedt het zink een veel gewichtiger plaats dan lood. Men bediende zich vroeger van het zink slechts zelden tot vervaardiging van gietwerk, waartoe het dan ook, wegens zijn groote broosheid in onbewerkten toestand, alleen met aanmerkelijke beperkingen te bezigen is.

In den jongsten tijd heeft evenwel de zinkgieterij een veel grooter uitbreiding ondergaan, doordien zij gedeeltelijk tot het gieten van architectonische versierselen: zuilen, vazen en dergelijke. gebruikt wordt. Voor dit laatste geval bezigt men steeds dubbele vormbakken, waarin met fijn, niet al te vet zand gevormd wordt, terwijl deze zandvormen vóór het gieten niet gedroogd worden.

Het zink laat zich met een zeer glad oppervlak gieten en geeft alle fijne omtrekken van 't model terug. Al naar de grootte wordt aan het gietsel 2 tot 7 mM. dikte gegeven. Men vindt het meestal verkieslijk, sterk uitgezonken of geheel holle gietwerken te vermijden, uit vrees dat het stollend zink bij de samentrekking, door den tegenstand van de daarin besloten kern, zou kunnen scheuren. Men giet dus voorwerpen van aanmerkelijke grootte, en zelfs ronde holle stukken bijaldien deze klein zijn, in twee of meer deelen, welke men later door middel van den soldeerbout en gewoon week soldeer (uit tin en lood) aaneen soldeert. Deze methode heeft blijkbaar het voordeel, dat slechts onderdeelen kunnen mislukken. Giet men over een kern, dan maakt men deze, al ware 't slechts omdat de stof meer toegeeft, liever uit zand dan uit leem, en bezigt wel eens de kunstgreep, in 't binnenste van de kern een ijzeren staaf of iets dergelijks aan te brengen en die er dadelijk na den afloop van 't gieten weer uit te trekken, opdat de daardoor hol geworden kern gemakkelijk voor het bij de stolling zich samentrekkend metaal zou kunnen plaatsmaken. Buisvormige, holle voorwerpen van geringe middellijn en tamelijk dikken rand kunnen intusschen zonder bezwaar over een ijzeren, slechts uiterst dun met leem bestreken kern gegoten worden.

Door in den vorm gevlijde, naar eisch gebogen einden ijzerdraad, welke door het zink omsloten worden, kan men bovendien gegoten zinken voorwerpen versterken.

Voor kunstgietsels moet het voordeelig zijn ongeveer 5% tin toe te voegen. De modellen van zinken gietwerken worden naar oorspronkelijke modellen uit hout, gips enz. uit zink gegoten. Om b. v. voor een standbeeld, dat in gips gemodelleerd is, het zinken model te maken, wordt het gipsen beeld met een fijne zaag, of met een dubbel ineengedraaide fijnen draad van messing, op met oordeel te kiezen plaatsen doorgesneden; de stukken worden in zand gevormd en wel zoodanig dat de afgietsels hol, overeenkomstig de vooruitbepaalde wanddikte, uitvallen. Bij 't soldeeren worden de te vereenigen stukken zoo dichtsluitend mogelijk naast elkander gelegd; vervolgens strijkt men verdund zoutzuur met een penseel van buiten over de naden, houdt er tevens een gewoon stuk tinsoldeer (half tin, half lood) van de rugzijde tegen, en laat verder door den heeten soldeerbout de naden volvloeien.

Voor het gebruik van zink als gietmateriaal vind ik de volgende alliages aangegeven:

a. met koper 1 tot 12 dln. op 100 deelen;

b. met gietijzer ¼ tot 2, op 100;

c. 91 1/3 zink, 8 koper, 1/3 gietijzer; of 97 zink, 2 1/2 koper, 1/2 gietijzer;
d. 91 zink, 8 koper, 1 lood;
e. 90 zink, 8 koper, 1 gietijzer, 1 lood;
f. 68 zink, 21 tin, 11 koper,
g. 63 zink, 11 tin, 20 lood, 6 koper;
h. 70 zink, 12 tin, 11 lood, 7 koper.

Genoemde mengsels geven geen grof kristallijne breuk en zijn dus minder broos, oxydeeren niet zoo spoedig als zuiver zink en kunnen beter gevijld worden, aangezien het vijlsel de vijltanden niet opvult.

In het kort saamgevat komt men tot de volgende resultaten betreffende het gebruik van lood of zink:

1ste. Zink is wegens den geringeren prijs boven lood te verkiezen.

2de. Een goede zinkbedekking behoeft minder geregeld onderhoud dan een loodbedekking, daar lood (zonder dat daartoe de constructie onvoldoende behoeft te zijn) steeds scheurtjes vertoont, welke door den tijd en andere omstandigheden ontstaan.

3de. Daar, waar drinkwater van de daken opgevangen wordt, is het raadzaam zoo weinig mogelijk lood toe te passen.

4de. Het lood beveelt zich aan door duurzaamheid en den meerderen weerstand, dien het aan zuren biedt.

5de. Daar, waar het metaal met metselwerk in aanraking komt, is lood te verkiezen boven zink, daar kalk op lood weinig of geen invloed heeft.

6de. Aansluitingen met ijzer moeten mede met lood en niet met zink geschieden, daar ijzer op zink chemisch inwerkt.

Ik besluit dit opstel met de mededeeling, dat daarin behalve de resultaten van eigen ervaring, ook uitkomsten, die anderen omtrent dit onderwerp gaven, zijn neergelegd. L. J. R.

(A. et A.) SCHILDERWERK OP TECTORIUM.

Reeds meermalen werd in dit blad gewag gemaakt van tectorium, als vulling voor lichtopeningen in plaats van glas, en gewezen op de aanbevelingswaardige eigenschappen van dit materiaal.

In Engeland heeft men den laatsten tijd het tectorium decoratief versierd op de wijze van geschilderd glas, hetgeen tot verrassende uitkomsten heeft geleid.

Terwijl toch bij de glasschilderkunst met het branden en de daardoor voroorzaakte verandering in de opgebrachte tinten rekening gehouden moet worden, zoodat de techniek van dit kunstvak eene groote mate van geoefendheid en ondervinding vereischt, kan het beschilderen van tectorium op dezelfde wijze als eene wandbeschildering bewerkt en kunnen alle kleur effecten met de gewone middelen bereikt worden.

In het pas voltooide houten hulpkerkje buiten de Haarlemmerpoort is door den heer J. J. P. Thüring eene vensteropening op bovengenoemde wijze versierd. De figuur van Maria Magdalena is er levensgroot en ten voeten uit afgebeeld en vertoont een rijkdom van tinten als men ze op doek niet beter kan verlangen, terwijl het doorvallend licht het effect natuurlijk nog verhoogt.

Voor dit doel wordt aan de fabrieken een fijner soort tectorium vervaardigd, bekend onder den naam *duroline*, terwijl ook doorschijnende verfsoorten, expresselijk voor dit procédé bestemd, in Engeland in den handel zijn gebracht.

Blijkt het aldus vervaardigde schilderwerk genoegzame duurzaamheid te bezitten, zoo zal het ongetwijfeld ook hiertelande navolging vinden, wijl het door ieder schilder kan worden vervaardigd als ware het eene doek- of wandschildering, terwijl ook de veeltijds leelijke looden strooken kunnen vermeden worden.

(A. et A.) UIT DE SLEUTELSTAD.

Bij het einde van het jaar grijpen vele journalisten de gelegenheid aan om een overzicht te geven van het meest merkwaardige, dat in den jaarkring heeft plaatsgevonden. Voorvallen op economisch, socialistisch of dergelijk gebied worden in den breede besproken, terwijl mededeelingen omtrent het peil der kunstvakken in 't algemeen, om niet te spreken van onze nationale kunst, tot de zeldzaamheden behooren. Het groote publiek schenkt daaraan weinig aandacht en toch valt het niet te loochenen, dat vooruitgang op kunstgebied ons aller sympathie ten volle verdient.

Nu kunnen wel-is-waar gevolgtrekkingen over den vooruitgang, den stilstand en het verval der kunsten niet getrokken worden uit hetgeen in eene zoo korte spanne tijd is gebeurd en verdient het aanbeveling tijdperken van minstens een kwart eeuw te raadplegen, maar dit neemt niet weg, dat het overzicht over een enkel jaar bouwstoffen kan leveren.

Verspreiding van goede afbeeldingen der bouwwerken van onze naburen kan de hier gevolgde richting wijzigen; prijsvermindering van een of ander materiaal kan invloed uitoefenen en dikwerf wordt een bouwwerk, door een man van gezag uitgevoerd, de prototype van eene reeks volgenden, want ook op kunstgebied is de spreuk van toepassing „leeringen wekken, maar voorbeelden strekken". Vooral in provinciesteden kan een minder goedgeslaagd bouwwerk bedenkelijke gevolgen hebben; het publiek is daar, zoo mogelijk nog minder bevoegd dan in de centra der beschaving om het gehalte te bepalen van iets, wat als kunstproduct wordt aangeboden en om het kaf van het koren te onderscheiden. De architect, die zich tegen den heerschenden smaak verzet, loopt gevaar dat hem gemis van smaak wordt ten laste gelegd.

In zulke plaatsen is het, dat kunst regeeringszaak kan worden. Hij toch, die aan het hoofd der gemeentewerken gesteld wordt, is door zijn positie veelal een autoriteit, die men blindelings vertrouwt en wiens goede smaak soms boven verdenking staat. Groot is de invloed, dien zoo iemand kan uitoefenen, ver strekkend zijn de gevolgen van een uiting van zijn kunstgevoel, en in veler ooren klinkt zijn beoordeeling van het een of ander op esthetisch gebied als orakeltaal.

Geen wonder is 't dan ook, dat eene persoonswisseling in deze, onder de gewichtigste plaatselijke gebeurtenissen gerekend moet worden.

In den laatsten tijd is dit menigmaal gebleken en hoewel de belangstelling van het publiek zich nu en dan op eenigszins vreemde wijze openbaart, is 't toch eenigermate bevredigend, dat het zich niet onverschillig toont voor de keus van den man, die niet alleen de openbare werken zoo zuinig mogelijk moet aanleggen en onderhouden, maar ook dient te zorgen dat het uiterlijk dezer werken geschikt zij om daar, waar het noodig is, een beschavenden invloed uit te oefenen op den smaak der burgerij, en het voorbeeld te geven op hoedanige wijze minkostbaarheid met de eischen der schoonheidsleer is overeen te brengen.

De benoemingen van den laatsten tijd hebben blijk gegeven, dat men van de vruchten van het onderwijs aan de Polytechnische school goede verwachtingen heeft. Verklaarbaar is 't ook, dat het diploma van ingenieur in veler oog een zekeren waarborg geeft voor degelijkheid en practischen zin; komt daar nog bij dat de bezitter van zoo'n diploma, door te Delft nog een jaar langer college te loopen, den titel van bouwkundig ingenieur of architect heeft verworven, dan lijdt 't geen twijfel of zoo iemand is voor gemeentearchitect de aangewezen man.

De gemeente, die een zoodanig hoofd voor hare publieke werken kan krijgen, meent te mogen verwachten, binnen een niet te groot tijdsverloop den weldadigen invloed ervan te ondervinden.

Toen dan ook te Leiden, na het overlijden van den heer Schaap, een civiel en bouwkundig ingenieur diens plaats innam, waren de verwachtingen hoog gespannen en was men overtuigd, dat de gemeentegebouwen voortaan aan hoogere eischen van smaak zouden kunnen beantwoorden.

Reeds spoedig zou het bewijs geleverd worden in hoeverre die verwachtingen vervuld werden. Op een der beste standen, aan de Breestraat, moest een nieuw schoolgebouw verrijzen, waardoor dit punt eene niet overbodige versiering zou kunnen verkrijgen.

Nu het gebouw, wat het uiterlijk betreft, nagenoeg voltooid en van de steigers ontdaan is, wordt het mogelijk zich van het kunstgevoel van den ontwerper een denkbeeld te vormen. Nu en dan ziet men belangstellenden op de stoep van de tegenover het gebouw liggende huizen een rustig plaatsje innemen, om *à tête reposé* zich een oordeel te vormen en erover te disputeeren. De bewoners dier huizen zouden uit de afgeluisterde gesprekken eene eigenaardige verzameling volksbeoordeelingen kunnen aanleggen. Ze zouden er de conclusie uit trekken, dat in het oog van hem, die veel waarde hecht aan de bewering, dat *vox populi* ook *vox Dei* is, de gemeentearchitect weinig kans heeft het koninkrijk der hemelen deelachtig te worden.

Zooals altijd, is echter het oordeel van het publiek tamelijk overdreven, zoowel als er iets te prijzen als te laken valt.

Ziet men evenwel uit een architectonisch oogpunt, dan kan in de eerste plaats geconstateerd worden, dat het gebouw allerminst op een schoolgebouw gelijkt. Dat de ontwerper het hiermede niet eens is, blijkt o. a. uit het ontbreken van een opschrift, waardoor de bestemming van het gebouw vermeld wordt. Onder de bestaande schoolgebouwen zijn er velen, die wel voorzien zijn van eene zoodanige aanwijzing, maar die, zonder dat, door hun uiterlijk geen twijfel omtrent de bestemming toelaten. Het karakter van een schoolgebouw, waarvan zoovele voortreffelijke voorbeelden voorhanden zijn, is hier geheel miskend.

Voor hen, die het bedoelde gebouw niet gezien hebben, zij hier vermeld dat het twee verdiepingen heeft, beide voor schoollokalen ingericht. De gevel is symmetrisch; aan beide zijden der deur zijn twee ramen. De middenpartij is afzonderlijk behandeld, komt iets vooruit en wordt bekroond door een klein topgeveltje, dat op twee draagsteenen is overgebouwd. De roode kleur der baksteen wordt door zandsteenen banden wat getemperd. De lichtopeningen zijn vierkant; die der benedenverdieping zijn bekroond door halfcirkelvormige strekken met vlechtwerk gevuld; de ramen van de verdieping hebben strekken, die van boven een kromme lijn tot omtrek hebben, ongeveer zooals dit aan de Vleeschhal te Haarlem is toegepast; ze zijn echter veel te laag in verhouding hunner lengte.

De deuropening is aan de bovenzijde halfcirkelvormig en door een zandsteenen archivolt gedekt. Daarboven ontwikkelt zich uit een zandsteenen plaat, die als fries kan beschouwd worden, een vrij forsch fronton. De fries is in het midden versierd door eene voortzetting van den middelsten sluitsteen der archivolt, waarvan op naïeve wijze is gebruikgemaakt om het huisnommer erop te beeldhouwen. Aan beide zijden is de fries sterk versmald volgens eene holle lijn, om gelegenheid te hebben, in de daardoor ontstane gaten, een paar halve bollen tegen den gevel te plaatsen. De stabiliteit van het fronton heeft er schijnbaar zeer door geleden en het maakt den indruk alsof de zware steenen massa balanceert.

Het topgeveltje, dat boven de kroonlijst uitsteekt en waarvoor een groot dakvlak den achtergrond uitmaakt, wordt op in 't oog loopende wijze vernietigd door vier kolossale houten dakvensters. Bedenkt men, dat het een schoolgebouw is en de zolder bijna totaal ongebruikt blijft, dan is 't duidelijk, dat de dakvensters alleen voor versiering zijn aangebracht; waarschijnlijk uit vrees van niet genoeg effect te maken, treden ze zóó op den voorgrond, dat ze den geheelen gevel beheerschen en zeer ongemotiveerd de aandacht trekken.

De motieven der Hollandsche Renaissance, die in den gevel toegepast zijn, mogen ieder afzonderlijk den welstand van „oude bestaande gebouwen" bevorderen, hier vormen ze zulk een slecht ensemble en missen ze zoo totaal eenige proportie, dat ze eene parodie op de Hollandsche Renaissance schijnen.

Voor den ontwerper zou de nabijheid van de Studenten-sociëteit „Minerva" eene voortzetting geacht kunnen worden van Prof. Gugel's lessen, aan de Polytechnische school genoten, wat betreft goede verhoudingen en doelmatige versiering.

De lust om iets nieuws te zoeken heeft hem echter parten gespeeld en hoewel dit zijn eigenaardige verdiensten heeft, mag 't toch wel wat gewaagd genoemd worden om op deze manier dien lust bot te vieren en komt ons als van zelf den wensch op de lippen, dat de Leidenaren de nu geopenbaarde officiëele kunst niet als maatstaf zullen nemen voor de beoordeeling van de moderne bouwkunst in 't algemeen, en dat in het nieuwe jaar eene omkeer ten goede moge plaats vinden. Voorzeker mag het eene troost heeten, dat te Leiden particuliere architecten gevonden worden, die welgeslaagde proeven afleggen van goeden smaak en degelijke studie. R.

BOUW VAN LOKALEN VOOR GODSDIENSTOEFENING.

Ten vervolge op de mededeeling van het Bestuur van de Vereeniging Kerkelijke Kas te Amsterdam, opgenomen in het nommer van 22 October jl., bladz. 344, dient dat uit de ontwerpen, ingezonden voor den bouw van de kerk op de Keizersgracht, onder de motto's: *Prediker II: 6 (A en B); Bouwkunst; Tavcum Habita* en *Soli Deo Gloria*, op voorstel van de Jury het laatste is gekozen, en dat met den ontwerper over de uitvoering daarvan in overleg zal worden getreden. Bij opening van het naambriefje bleek de ontwerper te zijn de heer Salm Sr., architect te Amsterdam.

ARTI ET INDUSTRIAE.

Vergadering van Woensdag 28 December 1887.

Onder het voorzitterschap van den heer Van Nieukerken, hield bovengenoemde Vereeniging eene bijeenkomst, waarin enkele huishoudelijke aangelegenheden geregeld werden.

De Voorzitter trad in eene beknopte herhaling van de door hem gehouden voordracht over het gildewezen en deed de vraag, of het niet raadzaam ware thans weer het stelsel te omhelzen van het dingen naar het meesterschap in een vak. In den tijd der gilden werd niemand tot eene dergelijke vakvereeniging toegelaten zonder vooraf voor de „overlieden" eene proeve zijner bekwaamheid te hebben afgelegd. Tegenwoordig neemt ieder een vak ter hand zonder bewezen te hebben de daartoe vereischte bekwaamheden machtig te zijn, hetgeen zeer ten nadeele strekt van de kunstnijverheid.

Spreker ontvouwde, dat er natuurlijkerwijze geene sprake kan zijn iemand te beletten een vak te beginnen, daar zulks eene ongerijmdheid zou zijn in een vrij land; de bedoeling was, dat de vakvereeniging, die het onderzoek instelde, bescherming zou verleenen aan hen, die blijken van bekwaamheid gaven.

In deze ingrijpende zaak mocht *Arti et Industriae* het initiatief niet nemen; alle kunst- en nijverheids-corporatiën moesten tot hare oplossing medewerken, waartoe eene algemeene bijeenkomst van gedelegeerden van genoemde corporatiën moest worden opgeroepen om de wederinvoering van het meesterschap te bespreken.

Na discussie werd de volgende motie, door het Bestuur voorgesteld, aangenomen:

»De vereeniging *Arté et Industriæ*, gehoord de debatten in de vergadering van 28 December 1887, besluit alle vereenigingen en corporatien, die met het handwerk in betrekking staan, uit te noodigen tot het instellen van een onderzoek, in hoeverre het wenschelijk is, den handwerksman de gelegenheid te openen tot het afleggen eener proeve van bekwaamheid in zijn vak, door toekenning van het meesterschap aan patroons en werklieden.

Aan alle corporatien, tot het handwerk in betrekking staande, zal een uitnoodiging worden gericht om over de zaak van gedachten te wisselen.

De heer M. Nooijen, Secretaris der Vereeniging, hield daarna een voordracht over de verschillende kunstuitingen in het ambacht onder de regeering van Lodewijk XVI. Onder Lodewijk XV waren twee richtingen waar te nemen; de eene, grillig van lijn, en de andere meer naar het klassieke overhellende, waaruit de stijl Lodewijk XVI gesproten is. De algemeene kenmerken bestonden in eenvoud, voorliefde voor de rechte lijn en soberheid van versiering; de toen ter tijde begonnen opgravingen te Herculanum en Pompeji, gepaard aan de bestudeering der antieken, waren daarbij van invloed.

Spreker wees op den overgang van den stijl Lodewijk XV in dien van Lodewijk XVI bij de tuinen van het Trianon, vestigde de aandacht op de voorliefde van Koningin Marie Antoinette voor het landelijke, waardoor herderstaf, hoed, enz., als motieven ter versiering werden aangebracht en gaf eene beschrijving van het fabriekaat der fabriek te Sèvres, om daarna de voorwerpen in terra cotta en ten slotte ook de kleederdracht te bespreken.

Na het houden van deze belangrijke rede, die door vaardig op het bord gemaakte schetsen werd toegelicht, ontstond eene gedachtenwisseling van spreker met de heeren Kerling en Frowein.

De Voorzitter bracht den heer Nooijen den dank der Vergadering en deelde mede, dat de heer Kerling voor de eerstvolgende kunstbeschouwing eene door hem vervaardigde decoratie op doek welwillend had afgestaan.

BERICHT.

Aan heeren geabonneerden wordt in herinnering gebracht, dat de prijs van het weekblad *f* 2.25 per drie maanden bedraagt en daarover tegen het midden van elk kwartaal beschikt wordt.

De abonnementsprijs voor het geheele jaar wordt tot *zes gulden* teruggebracht, als dit bedrag vóór den eersten Februari 1888 *vrachtvrij en zonder eenige korting hoegenaamd*, wordt toegezonden aan de Administratie van *De Opmerker* te Arnhem.

Afzonderlijke nommers zijn, voorzoover de voorraad strekt, steeds te bekomen bij de Administratie van *De Opmerker* te Arnhem en bij den heer Joh. G. Stemler Czn., boekhandelaar in de Haarlemmerstraat, te Amsterdam. De prijs bedraagt 15 cent per nommer en 25 cent per plaat.

Geabonneerden, die als buitenlid tot het Genootschap *Architectura et Amicitia* willen toetreden, wordt in hun belang verzocht, daarvan ten spoedigste kennis te geven aan den 1ste-Secretaris, American-Hotel, te Amsterdam. Zij betalen eene jaarlijksche contributie van *f* 7.50, ontvangen *De Opmerker* gratis en kunnen het plaatwerk *De Bouwmeester* voor *zes gulden* per jaargang bekomen.

BINNENLANDSCHE BERICHTEN

's-GRAVENHAGE. De Nederlandsche Maatschappij voor electriciteit en metallurgie alhier heeft aangevangen met de afbraak van perceelen, in verband met de oprichting van een centraal station voor electrische verlichting aan den Hofsingel. Poginge worden aangewend om nog in het eerste halfjaar van 1888 een ruim deel der residentie van electrisch licht te voorzien.

— Bij Koninklijk besluit van 30 dezer is, met ingang van 1 Januari 1888, aan J. J. Rube, op zijn verzoek, eervol ontslag verleend uit de betrekking van opzichter der 2de klasse voor het stoomwezen.

AMSTERDAM. De prijskamp in de beeldhouwkunst zal den 4 Juni e. k. in het gebouw der Rijks-academie van Beeldende Kunsten alhier een aanvang nemen. Het examen wordt ten overstaan der Commissie van toezicht in het openbaar, onder leiding van den directeur, afgenomen door Mr. H. P. G. Quack, hoogleeraar aan de Universiteit, J. A. Alberdingk Thijm, hoogleeraar aan de Rijks-academie van Beeldende kunsten, Dr. C. Kerbert, lector aan de Universiteit, B. Wijnveld, hoogleeraar aan genoemde academie, J. Versluijs, leeraar aan de Rijks-normaalschool voor Teekenonderwijzers en S. Altmann, hoogleeraar aan genoemde Academie, allen te Amsterdam. Zij, die het examen met goeden uitslag hebben afgelegd, worden tot den wedstrijd toegelaten; de Commissie van toezicht vormt de Jury voor den wedstrijd en doet zich voorlichten door den directeur, den hoogleeraar F. Stracké en den heer B. van Hove, welke deskundigen aan de Commissie een beredeneerd schriftelijk rapport indienen.

De wedstrijd bestaat in het modelleeren van een beeld en een schetsontwerp voor een basrelief. De Jury geeft voor elk van beide drie onderwerpen op, waaruit de mededinger eene keuze doet.

De Jury doet uitspraak tusschen 22 September en 20 October. Zij beslist of en aan wien de prijs, bestaande in een gouden eerepenning, en het accessit, bestaande in een zilveren eerepenning, zal worden toegekend en uitgereikt.

De bekroonde beeldhouwwerken blijven het eigendom der Academie.

Hij, die den gouden eereprijs is waardig gekeurd en blijken heeft gegeven van groot talent en buitengewonen aanleg, kan, op gemotiveerde aanbeveling der Commissie van toezicht, door den Koning hoogstens gedurende vier achtereenvolgende jaren met een jaargeld van *f* 1200 worden begunstigd, ten einde hem in de gelegenheid te stellen zich in de beeldhouwkunst te volmaken.

— Op het schrijven door de 7 Bestuursleden van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst aan den heer Dr. P. J. H. Cuypers, waarvan in ons vooegaand nommer met een enkel woord melding werd gemaakt, is het volgende antwoord ingekomen:

Aan de heeren H. CRAMER, J. KLUIT, C. MUYSKEN, F. J. NIEUWENHUIS, T. SANDERS, TH. G. SCHILL, H. W. VETH, *leden van het Bestuur der Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst.*

Ik ben u dankbaar voor uwe inlichtingen omtrent de qualiteit, waarin ik, naar uw gevoelen, mijne, van die van de meerderheid van het Bestuur der Maatschappij afwijkende meening, aan den Minister van Staat, Minister van Binnenlandsche Zaken, hadde behooren kenbaar te maken.

Uw gevoelen, dat ik mij had moeten betitelen: »hoewel Ondervoorzitter", inplaats van »Ondervoorzitter", kan ik niet deelen. Overigens komt het mij voor, dat dit punt van gering gewicht is.

Van grooter gewicht is het feit, waarop ik wees, dat, terwijl het Bestuur thans optreedt voor de »vrije-kunstuiting" van den architect, het in 1882 de verzekering gaf van zijne instemming met de strekking van een adres, waarvan de duidelijk uitgesproken strekking was, den architect in zoodanige mate de vrijheid zijner kunstuiting te ontzeggen, dat hem zelfs een onder zijn leiding in uitvoering zijnd bouwwerk zou worden uit handen genomen. Daar ik die architect was, zweeg ik toen.

Tevergeefs merkt gij thans op, dat in het Bestuur van 1882 niet alle leden zitting hadden, welke het heden vormen. Indien gij zelven niet voeldet, dat er solidariteit is tusschen beide Besturen, hadt gij u de moeite kunnen besparen het Bestuur van 1882 te verdedigen. In die verdediging zijt gij niet gelukkig. Uwe bewering dat het adres van 1882 alleen wilde tegengaan de alléénheerschappij van staatswege van eene zekere richting in de kunst, is met de bewoordingen der adressen volkomen in strijd. Uwe andere bewering, dat het Bestuur door meer bepaaldelijk — het Bestuur zeide niet »uitsluitend" zooals gij thans voorgeeft — aan te dringen op de wederinstelling eener commissie van rijksadviseurs, de overige punten van het adres der zich noemende »kunstkenners en kunstvrienden" buitensloot, is geen oogenblik houdbaar.

Om het verwijt van inconsequentie, dat ik met recht deed, te ontgaan, moest gij kunnen aantoonen, niet alleen dat het Bestuur in 1882 zweeg, maar dat het in plaats van een adres van adhesie te zenden, in ronde bewoordingen was opgekomen tegen de duidelijk uitgesproken bedoeling van het adres der »kunstminnaars." Doch het feit, dat het met zoovele woorden instemming betuigde, maakt uw pogen ijdel om te doen gelooven, dat het Bestuur, zooals gij thans zegt »nooit" eraan gedacht zou hebben »eenig kunstenaar in zijne kunstuiting in het minst te willen belemmeren."

Van het tegendeel is ieder onpartijdige overtuigd.

Met dit slotwoord wensch ik ook gaarne de discussie over dit onderwerp te eindigen.

Amsterdam, 20 December 1887. P. J. H. CUYPERS.

Er bestaat nu kans dat de debatten voor goed gesloten worden.

— Aan de Afdeeling der Publieke Werken is men druk bezig met het gemeentebeursplan »om te werken", opdat het eerstdaags in een eenigszins »gewilden" vorm in den Raad behandeld zal kunnen worden. (*D. v. N.*)

GRONINGEN. In de hierterstede gehouden vergadering van steenfabrikanten is besloten, tengevolge grootendeels algemeene opruiming van den voorraad, de prijzen der diverse steensoorten te verhoogen en het Bestuur op te dragen, ter kennis van belanghebbenden te brengen, dat deze voor de vier hoofdsoorten zijn vastgesteld als volgt: vlakke klinkers per 1000 *f* 16, gevelhardgrauw *f* 15, gevelrood *f* 12, 1ste soort mondsteen *f* 11, de andere soorten in verhouding.

HAARLEM. Voor de betrekking van leeraar in het teekenen aan de Hoogere Burgerschool en aan de Burger-avondschool alhier zijn door Burgemeester en Wet houders aan den Raad aanbevolen: 1°. J. Z. van Dijck, te Brielle; 2°. J. E. C. de Man, te Almeloo; 3°. H. J. de Vries, te Amsterdam.

DORDRECHT. Aan de gemeente gasfabriek wordt met 1 Januari a. s. de prijs van het gas van 8 cent op 7 cent per M³ gebracht.

VENLOO. Met ingang van 1 Januari e. k. heeft de Gascommissie den prijs van het gas, dat gebruikt wordt voor koken, gasmotoren en in het algemeen als beweegkracht, gesteld op 6 cent per kub. meter. De prijs voor verlichting blijft onveranderd op 9 cent.

— Het kasteel te IJselstein is voor afbraak verkocht aan den heer D. de Vries, te Weesp, voor *f* 4802.

FRANEKER. Naar aanleiding van het besluit van de Tweede Kamer om voor de restauratie van het Raadhuis alsnog *f* 2000 op de begroting te plaatsen, werd door den Raad in beginsel besloten tot eene geldleening van *f* 2000, mede voor die restauratie, die echter later zal worden opgenomen in eene leening tot conversie van een gedeelte der gemeenteschuld. Op voorstel van den Voorzitter, Mr. Wichers Wierdsma, werd bij acclamatie besloten aan de heeren Lieftinck en Schimmelpenninck v. d. Oye, leden der Tweede Kamer, dank te betuigen voor de moeite, door hen aangewend tot het verleenen der subsidie, en hun daarbij te zenden eene photographie van het gerestaureerde gedeelte van het Raadhuis.

— Aflevering 12 van *De Natuur*) uitgave van J. G. Broese te Utrecht) bevat:

Nieuwe microfonen (met fig.). — Aardbeziën en frambozen (met fig.). — Photographie en vervalsching (met fig.). — Hoogtemeting van vliegers (met fig.). — Het electrische licht en de gezondheid. — Natuurkundige proeven met eenvoudige toestellen (met fig.). — Korte mededeelingen. — Natuur- en werktuigkundig allerlei (met fig.). — Sterrenkundige opgaven. — Correspondentie. — Vragenbus.

VACANTE BETREKKINGEN.

In de gemeente Leek (Groningen) worden gevraagd 4 dagelijksche opzichters bij de te bouwen scholen en onderwijzerswoningen, op een salaris van *f* 40 per maand. Aanbieding in persoon Dinsdag 3 of Woensdag 4 Januari e. k., van 10 tot 1 uren, ter secretarie te Leek.

BENOEMINGEN.

— Tot opzichter 3de klasse bij den Provincialen Waterstaat in Gelderland is benoemd de heer R. Nijsink, hoofdopzichter bij de Locaalspoorwegmaatschappij »Koning Willem III".

— Den heer Boogaard, dijkmeester voor het noordelijk traject van Drechterland wordt met 1 Februari a. s., wegens voortdurende ongesteldheid, pensioen verleend.

In diens plaats is benoemd de opzichter van den Rijkswaterstaat P. Bakker te Petten, sedert jaren belast met het toezicht over de belangrijke zeewerken en duinbeplantingen aldaar. Tengevolge van deze benoeming heeft genoemde heer tegen 1 Februari a. s. ontslag uit den Rijksdienst gevraagd.

ADVERTENTIEN.

STOOMFABRIEK VOOR TIMMERWERK,
GEBR. VAN MALSEN. – Den Haag.

Vuren-, Grenen-, Eiken-, Noten- of **Mahoniehouten Lijsten.** Profielen naar verkiezing. **Deuren, Ramen Lambrizeeringen, Deurbekroningen** en **complete Betimmeringen** in alle houtsoorten, worden op bestelling in korten tijd geleverd, van goed gedroogd hout. **Beeldhouwwerk in hout. Versiering van deuren, lijsten** en **geheele vertrekken** met **carton pierre,** volgens teekeningen. **Eikenhouten, Teakhouten** en andere **blanke Buitendeuren. Schooltafels, Parketvloeren, Intarsias,** enz.

BECKER & BUDDINGH. — ARNHEM.
KONINKLIJKE FABRIEK VAN
WATERPAS-
HOEKMEET-

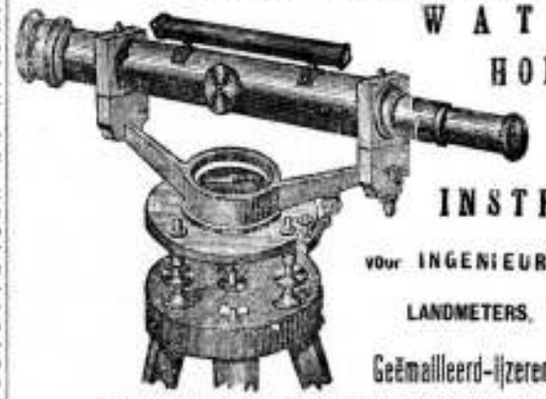

en andere
INSTRUMENTEN,
voor INGENIEURS ARCHITECTEN,
LANDMETERS, TEEKENAARS enz.
Geëmailleerd-ijzeren **PEILSCHALEN,**
WEEGWERKTUIGEN.

Vloeibare O. I. Inkt
in **prima** qualiteit. Algemeen **met goed succes** in gebruik. Voorradig in het Magazijn van teekenbehoeften voor Bouwkundigen van
Th J. DOBBE en ZOON — Utrecht.

JAN VAN DER POT, Scheepmakershaven No. 3. Rotterdam.
KYANISEERFABRIEK.
Het **kyaniseeren** is het eenigste afdoende middel tegen **verrotting** en **zwam.** De bewerking geschiedt geheel **reuk-** en **kleurloos.** Desverlangd bijlevering van hout.
Prima Engelsche Portland-cement merk „Wallsend"
van uitmuntende kwaliteit en tegen concurreerende prijzen.
Duitsche Portland-cement merk „Dijckerhoff & Söhne".
Belgische kluit- en hydraulische kalk.
Billijke prijzen en vrachten.
Kunstgraniet systeem Petitjean.
Prospectussen en prijscouranten worden op aanvraag franco toegezonden.
Gelieve op voornaam en adres te letten.

CARL SCHLEICHER & SCHÜLL'S Teekenpapieren
zijn voorradig en verkrijgbaar voor de **originneele** prijzen zonder verhooging voor **vracht** en **rechten** in het Magazijn van teekenbehoeften voor Bouwkundigen van
Th. J. DOBBE en ZOON — te Utrecht.

Een jong mensch,
ervaren in het **Bouwkundig Teekenen,** zoekt eene betrekking. Reflecteerende gelieven zich te wenden onder letter L aan het bureau van dit blad.

RECHTLIJNIG TEEKENEN.
Wordt gevraagd een **LEERAAR,** om een jongelig Bouwkundige voor het **examen in het Teekenen te bekwamen.**
Brieven onder letters **D. P.** aan het Bureau der *Prov. Noordbr. en 's-Hertogenbosche Courant.*

Bouwterrein te VENLOO.

Aan den Roermondschen weg zijn eenige **goed gelegen BOUWTERREINEN** te koop, zeer geschikt voor den bouw van heerenhuizen.

Te bevragen bij den Mr. Timmerman H. VAN GASSELT, te *Venlo*.

PHOTOLITHOGRAPHIE, PHOTOZINCOGRAPHIE en Stéréotype-Inrichting van G. J. THIEME, te Arnhem.

De ondergeteekende vestigt de aandacht op zijne inrichting voor **Photolithographie**, bijzonder geschikt voor de reproductie van **Plans, Teekeningen** enz. van HH. Architecten en Bouwkundigen; op die voor **Photozincographie** voor de reproductie van **Platen** en **Gravures**, ook van **Teekeningen** voor Boekwerken enz. ten dienste van HH. Uitgevers en op zijne **Stéréotype-Inrichting** voor HH. Drukkers, alles tot de minste prijzen.

Prospectussen met proeven van bewerking, worden op *franco* aanvrage gratis toegezonden.

G. J. THIEME.

KLOOS & VAN LIMBURGH

ROTTERDAM.

EIGENAARS van BASALTGROEVEN

in RIJNPRUISSEN.

Agenten van de Maatschappij van Quenast, van de Hardsteengroeven der Maatschappij St. Georges en van de Bonner Portland-cement Fabriek.

Handelaars in Basalt, Hardsteen, Bruinsteen,

Fanconval-, porphier- en basaltkeien.

DE LINT & C°.

Oostzeedijk 248, Rotterdam.

VLOER- en WANDTEGELS,

TROTTOIR-, CEMENT- EN IJZERSTEENTEGELS.

Groote voorraden.

Stoomfabriek van gedreven en geslagen ZINK- en KOPERWERKEN.

KLIJN, TISSOT & C°.

Amsterdam. Nieuwe Teertuinen 16.

Vervaardigen **Ornamenten** naar elk ontwerp of teekening. Inrichting voor het **galvaniseeren** van ijzer. Etalage van verschillende monster op de Permanente Tentoonstelling van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst *Amsterdam*.

H. & J. SUYVER,

FABRIKANTEN VAN

STOOMKETELS EN WERKTUIGEN,

op de Intern. Tentoonstelling te *Amsterdam* 1883 bekroond met

EERE-DIPLOMA (hoogste onderscheiding).

Hollandsche Tuin en Zeepaard, Bickerstraat

AMSTERDAM.

Belangrijke prijsvermindering GLOEDNIEUWE WERKEN.

BOUWKUNDIGE- en TEEKEN-PORTEFEUILLE.

BURGERLIJKE BOUWKUNDE MOBRE, Burgerlijke Bouwkunde, **constructie der onderdeelen van gebouwen.** Dit groote werk, **vooral over trappen** en innerlijke bouworde, is voor een korten tijd verschenen **en kostte ƒ 21.20.** Het bestaat uit een flink deel tekst of beschrijving, benevens een groot folio schuifportefeuille met 59 groote dubbele platen, waarop ruim 1100 figuren met detailteekeningen en plattegronden duidelijk worden weergegeven. De schrijver zegt: de constructieleer der onderdeelen van gebouwen beheerscht in hooge mate de duurzaamheid en de werken van elk gebouw, enz., en verder een boekwerk, dat de constructie van alle onderdeelen der gebouwen zoo volledig behandelt, dat het werkman, baas, studeerende en architect in alle opzichten bevredigt. Dit practisch, uitgebreid, nieuw bouwkundig werk, onmisbaar voor elk die met het bouwvak te maken heeft, **verkoopen wij tijdelijk uit voor den ongelooflijken spotprijs van slechts ƒ 7.90.** Iedere Timmerman, elke studeerende, ieder particulier, die met bouwkunde in aanraking komt, zal er schatten van nut uit kunnen putten.

TEEKENMETHODE. Groote Portefeuille met TEEKENPLATEN, BRAFT VAN UEBERFELDT en BING. Voorbeelden voor Teekenonderwijs ten behoeve van Middelbaar en Lager Onderwijs en eigen oefening, 50 groote Teekenvoorbeelden 55 bij 57 Nod dm. in groote portefeuille.

Voorbeelden voor Drazdfiguren, Lichamen met Schaduwen, Ornamenten, Pleisterafgietsels, Studies naar het Menschenbeeld, Ornamentstudien, Bladvormen, Rozetten, Palmetten, Arabesken enz. enz., eene keurige collectie Teekenstukken, te zamen in een groot folio portefeuille. Wij bezitten slechts een gering aantal van zulk een zeldzaam voorkomende schoone verzameling Teekenvoorbeelden, die wij toevallig uit het fonds van den Heer C. L. BRINKMAN te *Amsterdam* in handen kregen. Voor Teeken- en Ambachtscholen, voor beoefenaars der Teekenkunde, voor jongelieden om zich te oefenen is dit een extra gelegenheid en als die laatste partij verkocht is, zal menigeen het dubbele ja het 3-dubbele willen geven om ze te bezitten.

De prijs is ƒ 15.50 nu slechts ƒ 6.75.

Uitsluitend verkrijgbaar bij GEBR. COHEN, te *Arnhem* of te *Nijmegen*, tegen zending van een postwissel, waarop staat »Bouwkunde" of »Teekenportefeuille". **Wie de beide folio plaatwerken samen noemt betaalt slechts ƒ 13.50 in plaats ƒ 36.70.** De verzending geschiedt goed verpakt, franco overal heen.

Metrisch-eingetheiltes Skizzirpapier

N°. 106

in rollen von **0.70 × 10** Meter aus dem Fabrik der Herren **CARL SCHLEICHER & SCHÜLL** in **Duren**, liefern, speziell

Th. J. DOBBE en ZOON — in Utrecht.

NEUCHÂTEL ASPHALTE COMPANY LTD, LONDON.

Exploitatie der Mijnen van Val de Travers.

FABRIEK TE **AMSTERDAM** **Beltweg N°. 3.**

TRADE MARK. VAL DE TRAVERS

NATUURL. ASPHALT VAN **VAL DE TRAVERS** ZWITSERLAND.

Gecomprimeerde Asphaltwegen en dito Dorschvloeren.

Werken in Asphalt-Mastiek voor Trottoirs, Skating-Rinks, Moutvloeren, Kelders.

Kolf- en Kegelbanen, Winkel- en Magazijnvloeren, Gangen, Veranda's, Brug- en Dakbedekkingen, Beton-Fundeeringen, Stallen enz. enz. enz.

Zindelijk, Vochtwerend, Ondoordringbaar, Geraaswerend.

Asphalt speciaal tot wering van vochtige muren.

Voor inlichtingen omtrent het leggen van **Vloeren, Bedekkingen** enz. gelieve men zich te adresseeren aan het Kantoor der fabriek, Beltweg 3, *Amsterdam*, of bij den Heer H. G. KNOOPS C.Czn., Beckstraat F. 62, te *Arnhem*.

De Directeur, W. PATON WALSH.

B. HOLSBOER. - Arnhem.

Leverancier van Z. M. den Koning.

Fabriek en Magazijn van Instrumenten voor wetenschappelijk gebruik.

Bekroond voor Waterpas-, Hoekmeet- en andere instrumenten met Zilver 1868, 1881, 1883 (Internat. Tentoonst.)

Hoogste onderscheiding 1879.

EQUERRES, MEETKETTINGEN, BRIEF- en PAKKETBALANSEN, enz. enz.

BAKENS, ROTATIE- en INDUCTIE-TOESTELLEN, TELEGRAAF-APPARATEN, enz. enz.

STAHLWERK „AUGUSTFEHN"

te AUGUSTFEHN.

Fabriceert als **Specialiteit:**

Bouten en Staal voor Baggermachines.

Uitsluitende vertegenwoordigers voor Nederland: **VAN DEN HONERT & PUNT**, Kalkmarkt 7, **Amsterdam.**

Gedrukt bij G. W. van der Wiel & Co., te Arnhem.

BIJVOEGSEL VAN

DE OPMERKER

van ZATERDAG 1 JANUARI 1887.

AANKONDIGINGEN VAN AANBESTEDINGEN.

Maandag, 3 Jan.

Utrecht, te 11 uren, door den architect W. J. van Vogelpoel, in het Haagsche koffiehuis op het Vreeburg: het aanvveeren van een huis, staande en gelegen in de Hamburgerstraat, wijk A no. 537, aldaar, en het bouwen van een huis. Aanw. gehouden.

's-Hage, te 11½ uren, door het ministerie van binnenl. zaken, aan het gebouw van het prov. best.: het onderhouden van- en het doen van herstellingen en vernieuwingen aan de gebouwen der Rijks-hoogere-burgerschool te Gouda, van den dag der goedkeuring van de aanbesteding tot en met 31 Dec. '88. Inl. bij den rijksbouwkundige voor de onderwijsgebouwen enz., te 's-Hage, en den hoofdopzichter der universiteitsgebouwen K. de Boer Hz., te Leiden. Aanw. gehouden. Raming ƒ 2310.

Amsterdam, te 12 uren, door burg. en weth.:

1o. het leveren van steenkolen ten behoeve van stoomwerktuigen der gemeente ged. '87/

2o. het stellen van trottoirbanden en leveren van steenhouwersarbeid ged. '87.

Inl. bij den stadsingenieur, raadhuiskamer no. 106.

's-Hage, te 1 uur, door burg. en weth.: het maken van een gedeelte walmuur langs de haven ten zuiden der Hangbrug te Scheveningen. Aanw. gehouden.

's-Hage, te 1 uur, door burg. en weth.: het leveren van verschillende houtwaren, benoodigd ged. '87.

Rotterdam, te 2 uren, door de architecten Muller en Droogleever Fortuijn, voor rekening van G. Vogel: het afbreken van 10 huisjes aan de Eerste- en Tweede-Deergaardestraat en het daarterplaatse bouwen van 4 woonhuizen. Aanw. gehouden.

Deurne (N.-B.), te 3 uren, in het oteł de Gouden Leeuw:

1o. het bouwen van een winkelhuis met aanhoorigheden, voor G. Koopman;

2o. het bouwen van een huis, geschikt voor alle nering voor Jos. van de Mortel & Co. Aanw. te 2 uren.

Dinsdag, 4 Jan.

Rotterdam, te 1 uur, door burg. en weth.: het bouwen van eene school aan de Broedestraat. Inl. aan het stadstimmerhuis. Aanw. gehouden. (*Zie advert. in n°.* 51.)

Woensdag, 5 Jan.

Maasluis, te 12 uren, door burg. en weth.: het met zand ophoogen van een terrein en de verder uit te voeren aardewerken, tot het maken van een algemeene begraafplaats. Aanw. gehouden.

Ter-Apeler-Veenen (Gron.), te 12 uren, door het bestuur van het waterschap Ter-Apeler-Veenen, ten Verlaatshuize: het maken en leggen van een groodp imp onderlangs den 2en Valtermond, in de ter weerszijden liggende wegen. Bilj. inzenden 4 Jan., ten Verlaatshuize Ter-Apeler-Verlaat. Aanw. gehouden.

Leiden, te 1 uur: het bouwen van vier burgerwoonhuizen aan den Soeterwoudschen singel. Inl. bij den architect Jacobus van der Heijden. Aanw. 4 Jan., te 12 uren.

Reden (Geld.), te 1 uur, door burg. en weth.:

1o. het verbreeden en verharden van den weg, loopende uit den Harderwijkerweg naar de kapsaats en het station van den Kon. Ned. Localaalspoorweg te Laag-Soeren, benevens het dichten der slooten langs genoemden weg;

2o. het leveren der leandstoffen voor de openbare scholen en het gemeentehuis, in 3 perceelen en in massa;

3o. het leveren der grint voor de wegen, in 3 perceelen;

4o. het onderhoud der schoolgebouwen met meubilair en der onderwijzerswoningen; het schoonmaken der schoolgebouwen en meubilair en het leveren van schoolbanken en eenig meubilair, in 9 perceelen. Bilj. inzenden te 12 uren.

Groesbeek (Geld.), door burg. en weth.: het verbouwen der openbare school, aldaar.

Maasluis, door burg. en weth.: de levering van 170,000 Waalklinkers en 100,000 IJsseltonnen, franco op den wal. Inl. bij den gemeente-architect R. P. Stuivinga.

Donderdag, 6 Jan.

Groenw, te 11½ uren, door burg. en weth. van Idaarderadeel:

1o. het bouwen eener openbare lagere school met 3 lokalen te Reerdabuinum;

2o. het bouwen eener openbare lagere school met 1 lokaal te Friens;

3o. het leveren van de voor bovengenoemde nieuwe schoolvertrekken benoodigde meubels.

Aanw. gehouden. Inl. bij den gemeentebouwkundige.

Haarlem, te 2½ uren, door het departement van binnenl. zaken, aan het gebouw van het prov. best.: het onderhouden van en het doen van herstellingen en vernieuwingen aan de gebouwen der Rijks-academie van Beeldende Kunsten te Amsterdam, van den dag der goedkeuring van de aanbesteding tot en met 31 December 1888. Inl. bij den rijksbouwkundige voor de onderwijsgebouwen enz., te 's-Hage, en den hoofdopzichter der universiteitsgebouwen K. de Boer Hzn., te Leiden. Aanw. gehouden. Raming ƒ 3200.

Haarlem, te 2½ uren, door het ministerie van binnenl. zaken, aan het gebouw van het prov. best.: het onderhouden van- en het doen van herstellingen en vernieuwingen aan de Rijks-museumgebouwen, te Amsterdam, van den dag der goedkeuring van de aanbesteding tot 31 Dec. '88. Inl. bij den architect der Rijks-museumgebouwen, te Amsterdam. Aanw. gehouden. Raming ƒ 6000.

Haarlem, te 2½ uren, door het ministerie van binnenl. zaken, aan het gebouw van het prov. best.: het onderhouden en herstellen van het plantsoen om de Rijks-museumgebouwen te Amsterdam en het leveren en planten van planten, van den dag der goedkeuring van de aanbesteding tot 31 Dec. '88. Inl. bij den architect der Rijks-museumgebouwen, te Amsterdam. Aanw. gehouden. Raming ƒ 1560.

Drachten (Fr.), ten huize van A. de Graaf: het bouwen eener huizinge tegenover het Noorder kerkhof.

Oudkerk (Fr.), door K. S. Miedema: het afbreken eener oude- en wedroplobouwen eener nieuwe boerenhuizing met schuur, nabij Bartlehiem onder Oudkerk. Inl. bij den architect K. van der Meulen, aldaar. Aanw. gehouden.

Nieuweramstel, (N.-H.), door het bestuur der maatsloose vennootschap Overtoom: het bouwen van een ijzeren ophaalbrug en den onderbouw van een 2e brug over het kanaal in den Stads- en Geldhuispolder.

Vrijdag, 7 Jan.

Groningen, te 12 uren, door het ministerie van binnenl. zaken, aan het gebouw van het prov. best.: het onderhouden van- en het doen van herstellingen en vernieuwingen aan de gebouwen der Rijks-hoogere-burgerschool te Groningen, van den dag der goedkeuring van de aanbesteding tot en met 31 Dec. '88. Inl. bij den rijksbouwkundige voor de onderwijsgebouwen enz., te 's-Hage, en den hoofdopzichter der universiteitsgebouwen J. C. Hubscher, te Groningen. Aanw. gehouden. Raming ƒ 3540.

Groningen, te 12 uren, door het ministerie van binnenl. zaken, het gebouw van het prov. best.: het onderhouden van- en het doen van eenige vernieuwingen en herstellingen aan de gebouwen der Rijks-universiteit te Groningen, van den dag der goedkeuring van de aanbesteding tot en met 31 Dec. '87. Inl. bij den rijksbouwkundige voor de onderwijsgebouwen enz., te 's-Hage, en den hoofdopzichter der universiteitsgebouwen J. C. Hubscher, te Groningen. Aanw. gehouden. Raming ƒ 8500.

Sappemeer, te 3 uren, door A. C. Mulder, in het hotel Struvé: het afbreken eener oude en het bouwen eener nieuwe behuizing. Aanw. 3 Jan., te 10 uren.

Kornjum (Fr.), door den architect F. Brouwer: het afbreken der oude boerenbehuizing op Indijk onder Boxum, bewoond door de Wed. Veenstra, en het bouwen eener stelphuizing enz., aldaar, met bijlevering der materialen. Aanw. 3 Jan., te 1 uur.

Maandag, 10 Jan.

Buitlehem, te 10 uren, door regenten over het rijks-opvoedingsgesticht »de Kruisberg": de levering van ijzer, gaardraad, blik, klinknagels, banca-tin, smeekolen en grijze bever, voor den arbeid der verpleegden in voormeld gesticht, ged. '87.

Rotterdam, te 2 uren, door den architect J. Verheul Dz., namens de vereeniging Rotterdamsche Schouwburg: het maken van een bijgebouw aan den nieuwen schouwburg in de Aert-van-Nesstraat, aldaar. (*Zie advert.*)

Tilburg, te 6 uren, door regenten van het R.-K. gasthuis, op de bovenzaal van het koffiehuis van de Wed. J. B. Mariuus: het bouwen van een St.-Josefgesticht.

Sneek, te 8 uren, bij den logementhouder S. Hoogerhuis: het gedeeltelijk afbreken en het bouwen van een huis aan den Oosterdijk. Inl. bij den architect H. A. Boursma. Aanw. 6 Jan., te 10 uren.

Dinsdag, 11 Jan.

Deventer, te 10 uren, door burg. en weth.:

1o. de levering van 200 privaattonnen van gegalvaniseerd plaatijzer;

2o. idem van 3 vuilnisbakken van idem idem

Abkoude (Utr.), te 12 uren, door het R.-K. kerkbestuur, in het café de Wakende Haan, bij M. Vaars: het bouwen van een kerk en toren, sacristie, kapellen enz. Inl. bij den architect A. Tepe, te Utrecht. Aanw. 10 Jan., te 12 en 11 Jan., te 11 uren.

Kahauw (Utr.), te 2 uren, door het R.-K. parochiaal kerkbestuur, in de herberg van G. van der Boek: het maken, leveren en stellen van 36 eikenhouten kerkbanken.

Hoofdplaat (Zeel.), te 3 uren, door het best. der waterkeering van den calamiteusen Hoofdplaatpolder, in de directiekeet: het maken van werken tot verdediging van den oever in peilraai I. Aanw. 4 en 7 Jan. van 10—12 uren. Raming ƒ 56,385.

Woensdag, 12 Jan.

Schalkwijk (Utr.), te 11 uren, door het best. van het waterschap Schalkwijk, in het Gemeentehuis: het leveren en planten van 286 eikenbomnen.

Amsterdam, te 1 uur, door het ministerie van koloniën, in een der lokalen van de Maatschappij tot Nut van 't Algemeen: de levering van diverse benoodigdheden, in 41 perceelen.

Overloon (N.Br.), te 3 uren, door het R.-K. kerkbestuur:

1o. het bouwen van een nieuwen toren en het herstellen van het dak der kerk;

2o. het bouwen van een muur om het kerkhof en het herstellen van het buitenwerk van het oude gedeelte der kerk en van de ramen aan de noordzijde.

Inl. bij den architect C. Franssen, te Tegelen. Aanw. 12 Jan., te 10 uren.

Vrijdag, 14 Jan.

Lemmer, door F. O. Sieswijk: eene groote vertimmering aan het huis, bewoond door W. A. de Jong, te Oosterzee. Inl. bij den opzichter J. A. Visser, te Echten.

Zaterdag, 22 Jan.

Zuidzande (Zeel.), te 2 uren, door de commissie van den grintweg van Nieuwvliet naar Sluis, met een zijtak naar Retranchement: de levering van de benoodigde grint en brikken en het onderhouden van den weg, in 2 perceelen, van 1 Mei '87—30 April '88.

Bouwterrein te VENLOO.

Aan den Roermondschen weg zijn eenige **goed gelogen BOUWTERREINEN** te Koop, zeer geschikt voor den bouw van heerenhuizen.

Te bevragen bij den Mr. Timmerman H. VAN GASSELT, te *Venloo*.

PHOTOLITHOGRAPHIE, PHOTOZINCOGRAPHIE en Stéréotype-Inrichting

van G. J. THIEME, te Arnhem.

De ondergeteekende vestigt de aandacht op zijne inrichting voor **Photolithographie**, bijzonder geschikt voor de reproductie van **Plans**, **Teekeningen** enz. van HH. Architecten en Bouwkundigen; op die voor **Photozincographie** voor de reproductie van **Platen en Gravures**, ook van **Teekeningen** voor Boekwerken enz. ten dienste van HH. Uitgevers en op zijne **Stéréotype-Inrichting** voor HH. Drukkers, alles tot de minste prijzen.

Prospectussen met proeven van bewerking, worden op *franco* aanvrage gratis toegezonden.

G. J. THIEME.

KLOOS & VAN LIMBURGH

ROTTERDAM.

EIGENAARS van BASALTGROEVEN

in RIJNPRUISSEN.

Agenten van de Maatschappij van Quenast, van de Hardsteengroeven der Maatschappij St. Georges en van de Bonner Portland-cement Fabriek.

Handelaars in Basalt, Hardsteen, Bruinsteen,

Fauconval-, porphier- en basaltkeien.

DE LINT & Co.

Oostzeedijk 248, Rotterdam.

VLOER- en WANDTEGELS.

TROTTOIR-, CEMENT- EN IJZERSTEENTEGELS.

Groote voorraden.

Stoomfabriek van gedreven en geslagen ZINK- en KOPERWERKEN.

KLIJN, TISSOT & Co.

Amsterdam. Nieuwe Teertuinen 16.

Vervaardigen **Ornamenten** naar elk ontwerp of teekening. Inrichting voor het **galvaniseeren** van ijzer. Etalage van verschillende monster op de Permanente Tentoonstelling van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst *Amsterdam*.

H. & J. SUYVER,

FABRIKANTEN VAN

STOOMKETELS EN WERKTUIGEN,

op de Intern. Tentoonstelling te *Amsterdam* 1883 bekroond met

EERE-DIPLOMA (hoogste onderscheiding).

Hollandsche Tuin en Zeepaard, Bickerstraat

AMSTERDAM.

Belangrijke prijsvermindering GLOEDNIEUWE WERKEN.

BOUWKUNDIGE- en TEEKEN-PORTEFEUILLE.

BURGERLIJKE BOUWKUNDE MORRE, Burgerlijke Bouwkunde, **constructie der onderdeelen van gebouwen.** Dit groote werk, **vooral over trappen** en innerlijke bouworde, is voor een korten tijd verschenen **en kostte ƒ 21.20.** Het bestaat uit een flink deel tekst of beschrijving, benevens een groot folio schuifportefeuille met 59 groote dubbele platen, waarop ruim 1100 figuren met detailteekeningen en plattegronden duidelijk worden weergegeven. De schrijver zegt: de constructieleer der onderdeelen van gebouwen beheerscht in hooge mate de duurzaamheid en de werken van elk gebouw, enz., en verder een boekwerk, dat de constructie van alle onderdeelen der gebouwen zoo volledig behandelt, dat het werkman, baas, studeerende en architect in alle opzichten bevredigt. Dit practisch, uitgebreid, nieuw bouwkundig werk, onmisbaar voor elk die met het bouwvak te maken heeft, **verkoopen wij tijdelijk uit voor den ongeloofelijken spotprijs van slechts ƒ 7.90.** Iedere Timmerman, elke studeerende, ieder particulier, die met bouwkunde in aanraking komt, zal er schatten van nut uit kunnen putten.

TEEKENMETHODE. **Groote Portefeuille met TEEKENPLATEN,** BRAET VAN UEBERFELDT en BING. Voorbeelden voor Teekenonderwijs ten behoeve van Middelbaar en Lager Onderwijs en eigen oefening, 50 groote Teekenvoorbeelden 55 bij 57 Ned. dm. in groote portefeuille.

Voorbeelden voor Draadfiguren, Lichamen met Schaduwen, Ornamenten, Pleisteralgietsels, Studien naar het Menschenbeeld, Ornamentstudien, Bladvormen, Rozetten, Palmetten, Arabesken enz. enz., eene keurige collectie Teekenstukken, te zamen in een groot folio portefeuille. Wij bezitten slechts een gering aantal van zulk een zeldzaam voorkomende schoone verzameling Teekenvoorbeelden, die wij toevallig uit het fonds van den Heer C. L. BRINKMAN te *Amsterdam* in handen kregen. Voor Teeken- en Ambachtscholen, voor beoefenaars der Teekenkunde, voor jongelieden om zich te oefenen is dit een extra gelegenheid en als die laatste partij verkocht is, zal menigeen het dubbele ja het 3-dubbele willen geven om ze te bezitten.

De prijs is ƒ 15.50 nu slechts ƒ 6.75.

Uitsluitend verkrijgbaar bij GEBR. COHEN, te *Arnhem* of te *Nijmegen*, tegen zending van een postwissel, waarop staat »Bouwkunde" of »Teekenportefeuille". **Wie de beide folio plaatwerken samen neemt betaalt slechts ƒ 13.50 in plaats ƒ 36.70.** De verzending geschiedt goed verpakt, franco overal heen.

Metrisch-eingetheiltes Skizzirpapier

N^r. 106

in rollen von **0.70 × 10** Meter aus dem Fabrik der Herren **CARL SCHLEICHER & SCHÜLL** in **Duren**, liefern, speziell

Th. J. DOBBE en ZOON — in Utrecht.

NEUCHÂTEL ASPHALTE COMPANY L^TD, LONDON.

Exploitatie der Mijnen van Val de Travers.

FABRIEK TE **AMSTERDAM** **Beltweg N°. 3.**

TRADE MARK. VAL DE TRAVERS.

NATUURL. ASPHALT VAN **VAL DE TRAVERS** ZWITSERLAND.

Gecomprimeerde Asphaltwegen en dito Dorschvloeren.

Werken in Asphalt-Mastiek voor Trottoirs, Skating-Rinks, Moutvloeren, Kelders.

Kolf- en Kegelbanen, Winkel- en Magazijnvloeren, Gangen, Veranda's, Brug- en Dakbedekkingen, Beton-Funderingen, Stallen enz. enz. enz.

Zindelijk, Vochtwerend, Ondoordringbaar, Geraaswerend.

Asphalt speciaal tot wering van vochtige muren.

Voor inlichtingen omtrent het leggen van **Vloeren**, **Bedekkingen** enz. gelieve men zich te adresseeren aan het Kantoor der fabriek, Beltweg 3, *Amsterdam*, of bij den Heer H. G. KNOOPS C.Ozn., Bakkerstraat F. 62, te *Arnhem*.

De Directeur, W. PATON WALSH.

B. HOLSBOER. - Arnhem.

Leverancier van Z. M. den Koning.

Fabriek en Magazijn van Instrumenten voor wetenschappelijk gebruik.

Bekroond voor Waterpas-, Hoekmeet- en andere instrumenten met Zilver 1868, 1881, 1883 (Internat. Tentoonst.)

Hoogste onderscheiding 1879.

EQUERRES, MEETKETTINGEN, BRIEF- en PAKKETBALANSEN, enz. enz.

BAKENS, ROTATIE- en INDUCTIE-TOESTELLEN, TELEGRAAF-APPARATEN, enz. enz.

STAHLWERK „AUGUSTFEHN"

te AUGUSTFEHN.

Fabriceert als **Specialiteit:**

Bouten en Staal voor Baggermachines.

Uitsluitende vertegenwoordigers voor Nederland: **VAN DEN HONERT & PUNT**, Kalkmarkt 7, **Amsterdam.**

Gedrukt bij G. W. van der Wiel & Co., te Arnhem.

BIJVOEGSEL

VAN

DE OPMERKER

van ZATERDAG 1 JANUARI 1887.

AANKONDIGINGEN

VAN

AANBESTEDINGEN.

Maandag, 3 Jan.

Utrecht, te 11 uren, door den architect W. J. van Vogelpoel, in het Haagsche koffiehuis op het Vreeburg: het amoveeren van een huis, staande en gelegen in de Hamburgerstraat, wijk A no. 537, aldaar, en het bouwen van een huis. Aanw. gehouden.

's-Hage, te 11½ uren, door het ministerie van binnenl. zaken, aan het gebouw van het prov. best.: het onderhouden van- en het doen van herstellingen en vernieuwingen aan de gebouwen der Rijks-hoogereburgerschool te Gouda, van den dag der goedkeuring van de aanbesteding tot en met 31 Dec. '88. Inl. bij den rijksbouwkundige voor de onderwijsgebouwen enz., te 's-Hage, en den hoofdopzichter der universiteitsgebouwen K. de Boer Hz., te Leiden. Aanw. gehouden. Raming ƒ 2410.

Amsterdam, te 12 uren, door burg. en weth.:

1o. het leveren van steenkolen ten behoeve van stoomwerktuigen der gemeente gedurende '87;

2o. het stellen van trottoirbanden en leveren van steenhouwersarbeid ged. '87.

Inl. bij den stadsingenieur, raadhuiskamer no. 106.

's-Hage, te 1 uur, door burg. en weth.: het maken van een gedeelte walmuur langs de haven ten zuiden der Hangbrug te Scheveningen. Aanw. gehouden.

's-Hage, te 1 uur, door burg. en weth.: het leveren van verschillende houtwaren, benoodigd ged. '87.

Rotterdam, te 2 uren, door de architecten Muller en Drooglever Fortuijn, voor rekening van G. Vogel: het afbreken van 10 huisjes aan de Eerste- en Tweede-Diergaardestraat en het daartерplaatse bouwen van 4 woonhuizen. Aanw. gehoude.

Deurne (N.-B.), te 3 uren, in het otel de Gouden Leeuw:

1o. het bouwen van een winkelhuis met aanhoorigheden, voor G. Koopman;

2o. het bouwen van een huis, geschikt voor alle nering voor Jos. van de Mortel & Co. Aanw. te 2 uren.

Dinsdag, 4 Jan.

Rotterdam, te 1 uur, door burg. en weth.: het bouwen van eene school aan de Breedestraat. Inl. aan het stadstimmerhuis. Aanw. gehouden. (*Zie advert. in n°. 51.*)

Woensdag, 5 Jan.

Maassluis, te 12 uren, door burg. en weth.: het met zand ophoogen van een terrein en de verder uit te voeren aardewerken, tot het maken van een algemeene begraafplaats. Aanw. gehouden.

Ter-Apeler-Veenen (Gron.), te 12 uren, door het bestuur van het waterschap Ter-Apeler-Veenen, ten Verlaatshuize: het maken en leggen van een grondpomp onderlangs den 2en Valtermond, in de ter weerszijden liggende wegen. Bilj. inzenden 4 Jan., ten Verlaatshuize Ter-Apeler-Verlaat. Aanw. gehouden.

Leiden, te 1 uur: het bouwen van vier burgerwoonhuizen aan den Zoeterwoudschen singel. Inl. bij den architect Jacobus van der Heijden. Aanw. 4 Jan., te 12 uren.

Heden (Geld.), te 1 uur, door burg. en weth.:

1o. het verbreeden en verharden van den weg, loopende uit den Harderwijkerweg naar de losplaats en het station van den Kon. Ned. Locaalspoorweg te Laag-Soeren, benevens het dichten der slooten langs genoemden weg;

2o. het leveren der brandstoffen voor de openbare scholen en het gemeentehuis, in 3 perceelen en in massa;

3o. het leveren der grint voor de wegen, in 3 perceelen;

4o. het onderhoud der schoolgebouwen met meubilair en der onderwijzerswoningen; het schoonmaken der schoolgebouwen en meubilair en het leveren van schoolbanken en eenig meubilair, in 9 perceelen. Bilj. inzenden te 12 uren.

Groesbeek (Geld.), door burg. en weth.: het verbouwen der openbare school, aldaar.

Maassluis, door burg. en weth.: de levering van 170,000 Waalklinkers en 100,000 IJsselsteenen, franco op den wal. Inl. bij den gemeente-architect R. P. Stuivinga.

Donderdag, 6 Jan.

Grouw, te 11½ uren, door burg. en weth. van Idaarderadeel:

1o. het bouwen eener openbare lagere school met 3 lokalen te Roordahuizum;

2o. het bouwen eener openbare lagere school met 1 lokaal te Friens;

3o. het leveren van de voor bovengenoemde nieuwe schoolvertrekken benoodigde meubels.

Aanw. gehouden. Inl. bij den gemeentebouwkundige.

Haarlem, te 2½ uren, door het departement van binnenl. zaken, aan het gebouw van het prov. best.: het onderhouden van en het doen van herstellingen en vernieuwingen aan de gebouwen der Rijks-academie van Beeldende Kunsten te Amsterdam, van den dag der goedkeuring van de aanbesteding tot en met 31 December 1888. Inl. bij den rijksbouwkundige voor de onderwijsgebouwen enz., te 's-Hage, en den hoofdopzichter der universiteitsgebouwen K. de Boer Hzn., te Leiden. Aanw. gehouden. Raming ƒ 3200.

Haarlem, te 2½ uren, door het ministerie van binnenl. zaken, aan het gebouw van het prov. best.: het onderhouden van- en het doen van herstellingen en vernieuwingen aan de Rijks-museumgebouwen, te Amsterdam, van den dag der goedkeuring van de aanbesteding tot 31 Dec. '88. Inl. bij den architect der Rijks-museumgebouwen, te Amsterdam. Aanw. gehouden. Raming ƒ 6000.

Haarlem, te 2½ uren, door het ministerie van binnenl. zaken, aan het gebouw van het prov. best.: het onderhouden en herstellen van het plantsoen om de Rijks-museumgebouwen te Amsterdam en het leveren en planten van planten, van den dag der goedkeuring van de aanbesteding tot 31 Dec. '88. Inl. bij den architect der Rijks-museumgebouwen, te Amsterdam. Aanw. gehouden. Raming ƒ 1560.

Drachten (Fr.), ten huize van A. de Graaf: het bouwen eener huizinge tegenover het Noorder kerkhof.

Oudkerk (Fr.), door K. S. Miedema: het afbreken eener oude- en wederopbouwen eener nieuwe boerenhuizing met schuur, nabij Bartlehiem onder Oudkerk. Inl. bij den architect K. van der Meulen, aldaar. Aanw. gehouden.

Nieuweramstel, (N.-H.), door het bestuur der naamlooze vennootschap Overtoom: het bouwen van een ijzeren ophaalbrug en den onderbouw van een 2e brug over het kanaal in den Stads- en Godshuispolder.

Vrijdag, 7 Jan.

Groningen, te 12 uren, door het ministerie van binnenl. zaken, aan het gebouw van het prov. best.: het onderhouden van- en het doen van herstellingen en vernieuwingen aan de gebouwen der Rijks-hoogereburgerschool te Groningen, van den dag der goedkeuring van de aanbesteding tot en met 31 Dec. '88. Inl. bij den rijksbouwkundige voor de onderwijsgebouwen enz., te 's-Hage, en den hoofdopzichter der universiteitsgebouwen J. C. Hubscher, te Groningen. Aanw. gehouden. Raming ƒ 3540.

Groningen, te 12 uren, door het ministerie van binnenl. zaken, het gebouw van het prov. best.: het onderhouden van- en het doen van eenige vernieuwingen en herstellingen aan de gebouwen der Rijks-universiteit te Groningen, van den dag der goedkeuring van de aanbesteding tot en met 31 Dec. '87. Inl. bij den rijksbouwkundige voor de onderwijsgebouwen enz., te 's-Hage, en den hoofdopzichter der universiteitsgebouwen J. C. Hubscher, te Groningen. Aanw. gehouden. Raming ƒ 8500.

Sappemeer, te 3 uren, door A. C. Mulder, in het hotel Struvé: het afbreken eener oude en het bouwen eener nieuwe behuizing. Aanw. 5 Jan., te 10 uren.

Kornjum (Fr.), door den architect F. Brouwer: het afbreken der oude boerenbehuizing op Indijk onder Bozum, bewoond door de Wed. Veenstra, en het bouwen eener stelphuizing enz., aldaar, met bijlevering der materialen. Aanw. 3 Jan., te 1 uur.

Maandag, 10 Jan.

Doetinchem, te 10 uren, door regenten over het rijks-opvoedingsgesticht »de Kruisberg": de levering van ijzer, ijzerdraad, blik, klinknagels, banca-tin, smeekolen en grijze bever, voor den arbeid der verpleegden in voormeld gesticht, ged. '87.

Rotterdam, te 2 uren, door den architect J. Verheul Dz., namens de vereeniging Rotterdamsche Schouwburg: het maken van een bijgebouw aan den nieuwen schouwburg in de Aert-van-Nesstraat, aldaar. (*Zie advert.*)

Tilburg, te 6 uren, door regenten van het R.-K. gasthuis, op de bovenzaal van het koffiehuis van de Wed. J. B. Marinus: het bouwen van een St.-Jozefgesticht.

Sneek, te 8 uren, bij den logementhouder S. Hoogerhuis: het gedeeltelijk afbreken en het bouwen van een huis aan den Oosterdijk. Inl. bij den architect H. A. Buursma. Aanw. 6 Jan., te 10 uren.

Dinsdag, 11 Jan.

Deventer, te 10 uren, door burg. en weth.:

1o. de levering van 200 privaattonnen van gegalvaniseerd plaatijzer;

2o. idem van 3 vuilnisbakken van idem idem

Abkoude (Utr.), te 12 uren, door het R.-K. kerkbestuur, in het café de Wakende Haan, bij M. Vaars: het bouwen van een kerk en toren, sacristie, kapellen enz. Inl. bij den architect A. Tepe, te Utrecht. Aanw. 10 Jan., te 12 en 11 Jan., te 11 uren.

Kabauw (Utr.), te 2 uren, door het R.-K. parochiaal kerkbestuur, in de herberg van G. van der Hoek: het maken, leveren en stellen van 36 eikenhouten kerkbanken.

Hoofdplaat (Zeel.), te 3 uren, door het best. der waterkeering van den calamiteusen Hoofdplaatpolder, in de directiekeet: het maken van werken tot verdediging van den oever in peilraai I. Aanw. 4 en 7 Jan. van 10—12 uren. Raming ƒ 56,385.

Woensdag, 12 Jan.

Schalkwijk (Utr.), te 11 uren, door het best. van het waterschap Schalkwijk, in het Gemeentehuis: het leveren en planten van 286 eikenboomen.

Amsterdam, te 1 uur, door het ministerie van koloniën, in een der lokalen van de Maatschappij tot Nut van 't Algemeen: de levering van diverse benoodigdheden, in 41 perceelen.

Overloon (N.-Br.), te 3 uren, door het R.-K. kerkbestuur:

1o. het bouwen van een nieuwen toren en het herstellen van het dak der kerk;

2o. het bouwen van een muur om het kerkhof en het herstellen van het buitenwerk van het oude gedeelte der kerk en van de ramen aan de noordzijde.

Inl. bij den architect C. Franssen, te Tegelen. Aanw. 12 Jan., te 10 uren.

Vrijdag, 14 Jan.

Lemmer, door F. O. Sleeswijk: eene groote vertimmering aan het huis, bewoond door W. A. de Jong, te Oosterzee. Inl. bij den opzichter J. A. Visser, te Echten.

Zaterdag, 22 Jan.

Zuidzande (Zeel.), te 2 uren, door de commissie van den grintweg van Nieuwvliet naar Sluis, met een zijtak naar Retranchement: de levering van de benoodigde grint en brikken en het onderhouden van den weg, in 2 perceelen, van 1 Mei '87—30 April '88.

HERHALING VAN BEELD
DUPLICATE IMAGE

AFLOOP
VAN
AANBESTEDINGEN.

's-Hage, 22 Dec., voor rekening der gemeente: 1o. het afbreken van het oude tolhuis aan het kanaal; ingekomen 3 bilj., als:
H. Jongenburger, te Waddinksveen, f 120
W. Begelinger, » 's-Hage, » 79
A. Korteweg, » Zevenbergen, » 61
2. het leveren, leggen en herleggen van trottoirbanden.

	leveren p. M¹	leggen p. M¹	herleggen p. M¹
J. C. de Graaff, 's-Hage,		f 0.4798	f 0.2898
E. Janssen, Luik,	f 1.70		
H. Jongenburger, Waddinksveen,		0.64	0.39
L. Philips, 's-Hage,	1.69^{5}	0.69	0.36
L. Goffin, Luik,	1.81$^{7}/_{10}$		
V. Noorden en Schweerzel, Rotterdam,	1.82		
H. J. Bosman, idem	1.89		
J. B. Petit, Breda,	1.67$^{3}/_{10}$		
F. Bodson, Mook,	1.93		
C. de Graaff, 's-Hage,		0.48	0.30
E. Cesseaux & fils & Co., Namèche,	1.69^{5}		

Haarlem, 23 Dec., onder beheer van het ministerie van binnenl. zaken: 1o. het onderhouden van- en het doen van herstellingen en vernieuwingen aan de leerschool en het teekenlokaal, behoorende bij de Rijks-kweekschool voor onderwijzers, te Haarlem, van 1 Jan. '87 tot en met 31 Dec. '88; ingekomen 4 bilj., als:
D. A. Braakenburg, te Haarlem, f 1748
J. S. v. Velthuijzen » idem » 1744.80
J. P. A. Nelissen, » idem » 1730
B. Hagen, » idem » 1725
Raming » 1910
2o. het onderhouden van- en het doen van eenige herstellingen aan de gebouwen van het Paviljoen »Welgelegen", te Haarlem, van 1 Jan. '87 tot en met 31 Dec. '88; ingek. 6 bilj., als:
J. H. Daudeij, te Haarlem, f 5977
D. A. Braakenburg, » idem » 5090
J. P. A. Nelissen, » idem » 5079
B. Hagen, » idem » 4980
J. v. Eck & Zn., » idem » 4932
J. S. v. Veldhuijzen, » idem » 4872.90
Raming » 5400
3o. het onderhouden van- en het doen van herstellingen en vernieuwingen aan 's Rijkskweekschool voor vroedvrouwen te Amsterdam, van 1 Jan. '87 tot en met 31 Dec. '88; ingek. 6 bilj., als:
Renaud en Boeljon, te Amsterdam, f 2300
A. Paans, » idem » 2200
A. Aalders, » idem » 1998
H. J. Lochtenberg, » idem » 1775
F. G. Degenhardt, » idem » 1759
J. Oldigs, » idem » 1753
Raming » 2225
Zuid-Drachten (Fr.), 23 Dec.: het bouwen van een woonhuis voor L. de Graaf, onder beheer van den architect D. D. Duursma, te Drachten; ingekomen 16 bilj., als:
M. Zandstra, te Drachten, f 3846
F. v. d. Veen, » idem » 3700
W. v. d. Velde, » idem » 3636
T. G. v. Manen, » idem » 3595
S. Kijlstra, » idem » 3586
K. Tolman, » Boornbergum, » 3581
R. A. v. d. Veen, » Terwispel, » 3510
D. Oosterbaan, » Drachten, » 3500
D. Beek, » idem » 3497
H. Hendriks, » idem » 3486
A. R. v. d. Veen, » Terwispel, » 3480
M. Wibbelink, » Drachten, » 3457
P. Vonk, » Ureterp, » 3444
K. v. d. Veen, » Drachten, » 3280
De Vroeg, » Terwispel, » 3278
J. Wibbelink, » Drachten, » 3270
gegund.
Arnhem, 24 Dec., voor rekening der gemeente: 1o. het driejarig onderhoud der pompen; ingek. 4 bilj., als:
ged. 3 jaren
J. H. Bruns, f 1535
H. Onck, » 1470
A. Pitlo, » 1399
E. A. Loeffen, » 1366
In beraad gehouden.
2o. het onderhoud der gemeentewerken, ged. '87; ingek. 14 bilj., als:
H. v. d. Sand, f 6187
J. de Ruijter, » 5989
G. J. Lucassen, » 5897
Gebr. v. Daalen, » 5894
W. A. R. Kok, » 5334
J. P. Welsing, f 5198
M. P. Vale, » 4945
W. Wissing, » 4930
G. H. v. d. Heijden, » 4900
J. W. Janssen, » 4837
B. Bolder, » 4830
L. B. Hasselbach Jr., » 4775
Th. Elbers, » 4753
W. H. de Haan, » 4700
gegund.
3o. het onderhoud der bestratingen, ged. '87, met de levering van keien, klinkers en ironbricks; ingek. 9 bilj., als:
Gebr. v. Daalen, f 15,883
H. v. d. Sand, » 14,690
J. de Ruijter, » 14,631
W. Wissing, » 14,555
J. Terwindt, Westervoort, » 14,150
L. B. Hasselbach Jr., » 13,825
M. P. Vale, » 13,500
G. H. v. d. Heijden, » 12,877
W. H. de Haan, » 11,994
gegund.
4o. het onderhoud der plantsoenen en beplantingen der gemeente, ged. '87; ingekomen 8 bilj., als:
G. J. Lucassen, f 8450
Gebr. v. Daalen, » 8340
W. Wissing, » 7990
J. de Ruijter, » 7700
G. H. v. d. Heijden, » 7620
M. P. Vale, » 7420
G. J. Nijveldt, » 7412
W. H. de Haan, » 6700
gegund.
Oldehove, 24 Dec.: het bouwen van een gemeentehuis, onder beheer van den architect H. Schotanus, te Zuidhorn; ingek. 8 bilj., als:
R. Wieringa, te Ulrum, f 3250
H. Wessels, » Bedum, » 2897
R. Kooi, » Zuidhorn, » 2643
J. Huizinga, » Oldehove, » 2481
F. Zuiderveen, » Zuidhorn, » 2457
H. Vogelzang, » Oldehove, » 2421
J. Sipkens, » Niehove, » 2359
P. Westerhuis, » Oldehove, » 2328
's-Bosch, 24 Dec.: het doen van verbeteringen aan de schietbanen op de legerplaats bij Vucht, onder beheer der genie, te 's-Bosch; ingek. 4 bilj.; als:
A. W. v. d. Linde, te 's-Bosch, f 1857
A. Sanders, » idem » 1787
Ph. H. Dirks, » idem » 1767
Th. A. v. Ravenstein, » idem » 1715
De minste inschr. is als aannemer voorgedragen.
Raming f 2000
Zwolle, 24 Dec.: het onderhouden van de Rijkswerken en het uitvoeren van onderscheidene werken op het eiland Schokland, prov. Overijsel, onder beheer van het ministerie van waterstaat enz.; ingek. 12 bilj., als:
H. H. Smith, Almerum, f 31,000
J. Otten, Meppel, » 28,940
F. Alersen, Steenwijk, » 28,200
C. F. Seidel, Vollenhove, » 27,800
C. v. d. Plas, Hardinxveld, » 27,318
R. Schreuders, Kolhorn, » 26,985
C. Bos Az., Dordrecht, » 26,890
F. J. Schaafsma, Harlingen, » 26,850
A. v. d. Tak, Goedereede, » 26,600
F. G. Scheltema, Nes-op-Ameland, » 26,421
P. M. de Vries, Lemmer, » 26,183
A. Bos en A. Graaff, Helder, » 24,280
Raming f 27,550 per jaar.
St.-Maartensdijk, 24 Dec.: de levering van dijkmaterialen, ten behoeve van het waterschap St.-Maartensdijk, ged. 7 jaren; het brab. rijs, den haringband, de Walchersche staken en het riet per 100 bos en de eiken perkoenpalen per 100 stuks; ingekomen 4 bilj., als:
A. Gouverneur, Oudenbosch, rijs f 2.09, haringband f 15.96.
J. Mouwisse, Oud-Gastel, rijs f 2.13, haringband f 14.30, Walchersche staken f 15.90, eiken perkoenpalen, f 17.30.
J. Hack, Oud-Gastel, rijs f 2.30, haringband f 18.— Walchersche staken f 16.— eiken perkoenpalen f 14.95.
C. Bolier, Scherpenisse, rijs f 2.20, haringband f 16.80, Walchersche staken f 16.90, eiken perkoenpalen f 15.50, riet f 16.90.
Leeuwarden, 24 Dec.: het vernieuwen der tolhuizen no. 1 onder Huizum en no. 2 onder Roordahuizum, behoorende tot den Rijksweg van Leeuwarden naar de Overijselsche grens; ingek. 9 bilj.; minste inschr. A. Smidt, te Huizum, voor f 5500. Raming f 5690.
Oosterbeek, 24 Dec.: het bouwen van een woon- en winkelhuis voor G. van Kraanen, onder beheer van den bouwkundige J. van Bark; ingekomen 8 bilj., als:
A. Hilhorst, te Oosterbeek, f 4220
H. Busser en J. C. Langelaar, » idem » 3999
D. Frederiks, » idem » 3823
W. Salomons, » idem » 3798
H. W. Oldenhave, » idem » 3740
W. J. Elferick en S. Nijdam, » Arnhem, » 3450
Gebr. Geerlings, » Oosterbeek, » 3139
W. Degen, » idem » 2959.70
gegund.
Genemuiden, 24 Dec.: 1o. het onderhoud ged. '87 van de gemeente-eigendommen.
Bestek no. 1; timmerwerk, ingek. 7 bilj., als:
T. Mol, te Genemuiden, f 2300
B. J. v. d. Steeg, » idem » 1995
E. Schipper, » idem » 1933
H. Brouwer, » idem » 1979
C. Hulleman, » idem » 1898
I. W. v. d. Haar, » idem » 1698
A. Bekendam, » idem » 1684
Bestek no. 2; metselwerk, ingek. 5 bilj., als:
H. Hagedoorn, te Genemuiden, f 450
W. Riezebos, » idem » 444
J. Heutink, » idem » 443
J. T. v. Dijk, » idem » 422
C. Heutink, » idem » 416
Bestek no. 3; verfwerk; ingek. 4 bilj., als:
J. Estie, te Genemuiden, f 444.75
E. Kroeskop, » idem » 425
H. Elbers, » idem » 378.75
W. v. d. Wetering, » idem » 374
2o. het onderhoud ged. '87 van de eigendommen van het Provisoor- en Armfonds; ingek. 4 bilj., als:
J. W. v. d. Haar, te Genemuiden, f 489
A. Bekendam, » idem » 484
C. Hulleman, » idem » 399
H. Brouwer, » idem » 391
Middelburg, 24 Dec.: het uitvoeren der bedijking van buitengrachten, gelegen in het Axelsche gat, onder Neuzen; ingek. 10 bilj., als:
J. Lindenberg, f 45,878
C. J. Hartog, » 44,380
D. Bolier, » 41,400
C. D. Bolier, » 40,043
C. v. d. Hooft en D. Thelens, » 36,680
A. v. d. Berk en I. Kools, » 34,300
L. Brouwer, » 30,815
B. den Exter v. d. Brink, » 29,875
C. de Wilde, » 29,675
P. J. Verlint, » 28,500
Workum, 24 Dec.: het onderhoud der gemeentewerken en gebouwen, ged. '87; ingek. 19 bilj.; minste inschr. voor timmer- en metselwerk waren:
perc. 1, J. S. Dijkstra, f 564
» 2, A. D. Untema, » 57
» 3, S. J. Bastien, » 350
» 4, H. Stuur, » 719
verfwerk, Sj. Postma, » 353
Alles gegund.
Amsterdam, 27 Dec.: het dempen van slooten en het ophoogen van een deel van de gedempte slooten in aansluiting met de omgelegen gronden, tot vorming van een terrein voor den bouw van stallen voor den stads-reinigingsdienst; ingek. 5 bilj., als:
M. W. Schröder, te Amsterdam, f 65,000
P. Zaen, » Ammerstol, » 63,000
J. Kooij, » Amsterdam, » 54,900
C. v. Boven, » Nieuweramstel, » 35,800
C. J. Hartogh, » Amsterdam, » 34,980
Leiden, 27 Dec.: het onderhoud van verschillende werken, behoorende tot Zijldijk en Leiderdorpschen weg, ged. 4 achtereenvolgende jaren; ingek. 14 bilj.;
per jaar
hoogste inschr. N. Bink, Leiden, f 1675
minste » Iz. v. d. Kamp, idem » 853
gegund.
2o. het onderhoud van de Spanjaardsbrug met de pachterswoning, ged. 3 achtereenvolgende jaren; ingek. 9 bilj.;
per jaar
hoogste inschr. W. v. d. Drift, Leiden, f 580
minste » Iz. v. d. Kamp, idem » 297
gegund.
Edam, 27 Dec.: het verbouwen van een bestaand perceel op den Schepenmakersdijk, voor D. ten Doesschate, onder beheer van den architect A. H. D. Rupe; ingek. 6 bilj., als:
D. Takkenberg, f 2400
C. J. Eelting, » 1999
K. v. d. Poorten, » 1950
J. Groot Az., » 1791
J. D. Kramer, » 1788
J. S. Oosterhoorn, » 1788
gegund.
Raming f 1810
Wageningen, 27 Dec., voor rekening der gemeente: 1o. het leveren van brandstoffen;

minste inschr. firma B. Hanenberg, te Wageningen, kachelkolen per 100 KG. f 0.90
» gruis » » » » 0.64
korte turf » » stuks » 0.38
lange » » » » » 0.43
gegund.
2o. het doen van baggerwerk in de gracht; minste inschr. G. van Lent, Opheusden, f 62. Gegund.
3o. het onderhoud der gemeentegebouwen, ged. '87; minste inschr. J. Goossen, Wageningen, f 783. Gegund.
4o. het onderhoud der stadspompen, ged. 3 jaar; minste inschr. F. Barbier, Wageningen, f 186.67 per jaar. Gegund.
5o. het maken van eene bergplaats bij de mestpluis; minste inschr. H. A. J. Popping, Wageningen, f 98. Gegund.
6o. het maken van eene afscheiting met latten voor de brandladders; minste inschr. dezelfde, f 99. Gegund.
Franeker, 27 Dec.: het afbreken van een heerenhuis aan de Voorstraat en van een wagenhuis aan het Noord, en het terplaatse bouwen van een weeshuis, ingericht voor 22 kinderen, onder beheer van den architect H. H. Stoett Fz., te Leeuwarden; ingek. 18 bilj., als:
Kalt, te Ureterp, f 39,494
C. IJsbrandy, » Franeker, » 38,050
W. Annema, » idem » 37,777
S. Hoogeveen, » Dokkum, » 36,600
Y. d. Molen, » Buitenpost, » 35,634
Timmenga, » Oosterend, » 34,364
V. d. Meer, » Harlingen, » 33,987
H. Eldering, » Suameer, » 33,787
J. Nijdam, » Franeker, » 33,778
J. S. v. d. Steeg, » Hardegarijp, » 33,480
P. du Bois, » Franeker, » 33,274
J. Bos, » Twijzel, » 33,247
H. v. d. Heide, » Leeuwarden, » 31,879
Bekhuis en Damstra, » idem » 31,736
Westra, » Arum, » 31,640
S. A. Nieuwland, » Marrum, » 30,884
Schwaner, » Leeuwarden, » 29,648
H. Janssen en W. Altena, » idem » 28,849
gegund.
's-Hage, 27 Dec.: 1o. het verbreeden der singelgrachten langs den Noordwal en den Zuidbinnensingel, benevens het bouwen van een walmuur; ingek. 9 bilj., als:

	perc. 1	perc. 2	perc. 3
J. H. de Swart & Zn., 's-Hage,	f 5490	f 5165	f 3935
H. v. Bergen Henegouwen, idem	5600	5700	4700
A. de Waard, idem	5575	5080	4500
G. v. d. Drift, idem	5600	4806	4500
J. de Bruijn, idem	5780	4910	4300
H. Jongenburger, Waddinksveen,	5650	5336	4400
J. Roodenrijs, 's-Hage,	6900	7400	5840
F. Roest, idem	6000	5900	5160
J. C. de Graaff, idem	4998	4793	3761

Massa, ingek. 2 bilj., als:
J. v. d. Vlugt Jr., te 's-Hage, f 15,980
J. H. de Swart & Zn., » idem » 14,485
2o. de levering van gegoten-ijzeren straatkolken; minste inschr. Maatsch. ijzergieterij de Prins van Oranje, te 's-Hage, voor f 2519.93.
3o. het onderhouden der openbare pompen, ged. '87; minste inschr. J. Claus, te 's-Hage, voor f 1065.
Hoogeveen, 27 Dec.: 1o. het weder in orde maken van eene gedeeltelijk afgebrande boerderij van A. Pen, te Hollandscheveld, (onderhands); minste inschr. A. Niehuis, te Hoogeveen, f 1650.
2o. het wederopbouwen van een afgebrand woonhuis met schuur van de erven Bruins Slot te Hollandscheveld, (onderhands); minste inschr. J. Jecker, te Hoogeveen, f 850.
Amsterdam, 28 Dec., onder beheer der marine: het maken van eene werkplaats met ketelhuis en eene wachterswoning met bijbehoorende werken aan het zijkanaal F, van het Noordzeekanaal; minste inschr. C. Eijsvogel, te Aarlanderveen, voor f 21,712.
3o. het vernieuwen van een gedeelte der houten loopbrug in het marinedok van 's Rijkswerf; minste inschr. J. J. Boekholts, te Amsterdam, voor f 5555.
Amsterdam, 28 Dec.: het bouwen eener stoomdiamantslijperij, onder beheer van den architect J. B. Wijnstok Jr.; ingek. 17 bilj., als:
Berns, f 18,496
Van Dijk & Co., » 17,098
Van Damme, » 14,880
Rijks, » 14,880
Kuipers, » 14,860
W. Greve, » 14,616
A. Paans, » 14,116
Morison, » 13,965
Zeevat, f 13,854
Aalders, » 13,822
Rijnierse, » 13,800
Paans, » 13,000
Raaijmakers, » 12,980
Diepenbroek, » 12,733
De Haan, » 12,700
Struis, » 12,300
Eijsvogel, » 11,967
Rotterdam, 28 Dec.: de levering van bouwmaterialen voor de gemeente, in 28 perceelen; minste inschr. waren:
Perc. 1, getrokken Waalstraatklinkers, H. Terwindt, Arnhem, f 11.17.
Perc. 2, vlakke Waalstraatklinkers, N. Terwindt Doornenburg, f 11.27.
Perc. 3, vlakke Waalklinkers, J. de Haas, Rhenen, f 11.24.
Perc. 4, Waalhardgrauw, dezelfde, f 10.24.
Perc. 5, » boerengrauw, H. Terwindt, Arnhem, f 8.74.
Perc. 6, Utrechtsche straatklinkers (drielingen) N. Brunt Nz., Barwoutswaarder, f 8.75.
Perc. 7, IJselstraatplavei, P. v. 't Hoff Stolk, Ouderkerk a/d. IJsel, f 4.79.
Perc. 8, beste harde IJselondersteen, J. v. Holst, idem f 4.83.
Alles per 1000 stuks.
Perc. 9, escaussijnsche-steenen trottoirbanden, D. v. Ameijden v. Duijn & Zn., Rotterdam, f 1.80^{5} per meter.
Perc. 10, Luiksche kluitkalk, J. F. de Vogel, Rotterdam, f 972 in massa.
Perc. 11, grèskeien, F. Defoin, Andenne, groot 10/16 cM. f 47.50 en 10/24 cM. f 71.
Perc. 12, porfierkeien, E. Janssen en Burlion Luik, f 132.
Perc. 13, Ben-Ahinkeien, F. Defoin, Andenne, f 53.50.
Perc. 14, Niedermendiger lavakeien, erven H. Trip, Rotterdam, f 46.38.
Alles per 1000 stuks.
Perc. 15, steenslag van natuurlijke steen, Kloos en Van Limburgh, Rotterdam f 4.56.
Perc. 16, grof grint, H. Verheij, Werkendam, f 1.48.
Perc. 17, grintzand, P. Botter, Krimpen a/d. IJsel, f 1.08.
Alles per M³.
Perc. 18, eiken delen en ribben, A. v. Stolk & Zn., Rotterdam, f 2285.08.
Perc. 19, eiken roeden, lang 13 M., Eindhoven & Zn., Zwolle, f 820.
Perc. 20, eiken roeden, lang 18 M., J. Damen, Koten, f 1275.
Perc. 21, grenenhout, W. S. v. d. Wetering & Co., Rotterdam, f 3901.10.
Perc. 22, dennenhout, dezelfden, f 4366.60.
Perc. 23, vurendelen, dezelfden, » 6156.60.
Perc. 24, Noordsche hulsems, B. Loos & Zn., Rotterdam, f 1140.
Perc. 25, straatsyphons, 345 KG., H. H. Baijer, idem f 1458.
Perc. 26, idem 185 KG., dezelfde, f 412.50.
Perc. 27, straatberriebanden, dezelfde, f 389.
Perc. 28, ijzer, Betz & Co., Rotterdam, f 2525.98.
Alles in massa.
Hoogeveen, 28 Dec.: het onderhouden van eenige gemeentewerken in 9 perceelen; ingek. 2 bilj., als:
J. Scholtemeijer, te Hoogeveen, f 1055
A. Niehuis, » idem » 973
Raming » 1013
Assen, 28 Dec.: het onderhouden van- en het doen van herstellingen en vernieuwingen aan de Rijks-hoogere-burgerschool te Assen, van 1 Jan. '87 tot en met 31 Dec. '88; ingek. 6 bilj., als:
D. B. Wiering, f 1297
A. de Vries, » 1277
G. B. Broekema, » 1260
H. Winters, » 1237
G. v. d. Grampel, » 1236
H. Jalvingh en H. Smallenbroek, » 1172
Raming » 1282
Margraten (Limb.), 28 Dec.: het maken van de aardebanen en verschillende kunstwerken ten behoeve van drie aan te leggen kiezelwegen in de gemeente Margraten; ingek. 4 bilj., als:
F. Straatman, te Linne, f 5798
E. Dupuits, » Wijlré, » 5900
H. Ummels, » Maastricht, » 5743
A. Prevoo, » Margraten, » 5420
Raming » 6300
Gegund onder voorbehoud der goedkeuring van den gemeenteraad.
Maastricht, 28 Dec.: het bouwen eener villa buiten de voormalige St. Pieterspoort, (herbesteding); minste inschr. Halkin, te Luik, voor f 9225.
Groningen, 28 Dec.: de verbouwing van een pakhuis, van T. Brukker, onder beheer van den architect J. P. Hazeu; ingek. 9 bilj., als:
A. Doedens, te Groningen, f 1943
M. Scheen, » idem » 1869
E. W. Wietsema, » idem » 1845
N. Küper, » idem » 1675
J. de Vries, » idem » 1632
K. v. d. Laan, » idem » 1368
H. Berends, » idem » 1315
A. v. Dijk, » idem » 1299
H. Maas, » idem » 1283
Het werk is gegund aan A. v. Dijk.
's-Hage, 29 Dec., onder beheer van het ministerie van waterstaat, enz.: 1o. het maken van het noordelijk deel der werken te Gorinchem; ingek. 10 bilj., als:
L. J. v. d. Steenhoven, Dordrecht, f 667,000
H. Th. Wiegerink, Groenloo, » 619,279
R. Voordendag Az., Dordrecht, » 613,000
G. A. v. Hattem, Sliedrecht, » 605,000
A. Volker Lz., Sliedrecht, » 597,800
J. Kooij, Amsterdam, » 582,700
N. v. Haaren, 's-Bosch, » 559,800
S. H. Fortuin, Scheveningen, » 558,500
W. P. de Vries, Roesum, » 556,409
A. v. d. Meijden Az., Hardinksveld en T. Swets Tz., Ameide, » 524,987
Raming » 678,000
2o. het maken van de aardebaan, de kunstwerken, overgangs- en eenige verdere werken voor het gedeelte van de Gravenlandsche kade nabij Schiedam tot den oostelijken oever van den Boonervliet, van den spoorweg Rotterdam—Hoek-van-Holland, in twee perceelen en in massa.
Perc. 1, ingek. 2 bilj.;
C. J. Hartog, Amsterdam, en F. W. Dekker, Sliedrecht, f 415.000
G. Keij, Rotterdam, » 412.000
Raming » 360,300
Perc. 2, ingek. 2 bilj., als:
M. C. de Jong P.Mz., Sliedrecht, f 424.500
G. A. v. Hattem, idem » 438.000
Raming » 460 500
Massa, ingek. 1 bilj., van A. Volker Lz., Sliedrecht en P. A. Bos, Gorichem, f 820,800
Arnhem, 29 Dec.: het verbouwen van een woonhuis aan de Utrechtschestraat, onder beheer van de architecten Van Gendt en Nieraad; ingek, 9 bilj., als:
D. A. Roskam, f 5877
Gebr. v. Daalen, » 5698
L. Hasselbach Jr., » 5297
C. H. Hopf en W. A. Welling, » 5121
J. A. G. Teegel, » 5121
J. P. Welsing, » 4640
W. Wissing Sz., » 4550
J. Hummels » 4489
J. Th. Rutten, » 3979
gegund aan W. Wissing Sz.
Leeuwarden, 29 Dec.: het bouwen der boerenplaats onder Marrum (Fr.), onder beheer van den architect H. H. Stoett Fz.; ingekomen 10 bilj., als:
M. A. Holwerda, te Hijum, f 13,940
E. L. Hiemstra, » Hallum, » 13,878
J. S. Melleuma, » Marrum, » 13,654
J. S. v. d. Steeg, » Hardegarijp, » 13,598
F. Dubous, » Oudebiltzijl, » 13,498
S. J. Fokkens, » Britsum, » 13,400
P. W. Hoogterp, » Holwerd, » 13,400
Joh. v. Dijk, » Blija, » 13,385
J. Jansma, » Hallum, » 12,980
M. v. d. Molen, » Buitenpost, » 12,944
gegund.
Leeuwarden, 29 Dec.: voor rekening der gemeente: 1o. bestek no. 1, herstellingen aan de schoolgebouwen, schoolmeubelen en onderwijzerswoningen ged. '87; ingek. 5 bilj., als:
D. Swijn, te Leeuwarden, f 4005
H. Arends, » idem » 3335
H. Beekman, » idem » 3293
J. Fransen, » idem » 3265
K. Ketelaar, » idem » 3012
gegund.
2o. Bestek no. 2, herstellingen aan verschillende gemeentegebouwen en meubelen ged. '87, in drie perceelen. Perc. 1, ingek. 6 bilj., als:
D. Swijn, te Leeuwarden, f 430
L. Kniepstra, » idem » 400
H. Arends, » idem » 368
M. Ferwerda, » idem » 358
J. Fransen, » idem » 312
J. v. d. Horst, » idem » 309
gegund.
Perc. 2, ingek. 7 bilj., als:
D. Swijn, te Leeuwarden, f 2118
L. Kniepstra, » idem » 1780
H. Arends, » idem » 1700
M. Ferwerda, » idem » 1548
J. Fransen, » idem » 1448
K. Ketelaar, » idem » 1396
J. v. d. Horst, » idem » 1365
gegund.

Perc. 3, ingek. 6 bilj., als:

D. Suwijn,	te Leeuwarden,	ƒ 2280
M. Ferwerda,	» idem	» 2248
K. Ketelaar,	» idem	» 2085
L. Kniepstra,	» idem	» 2020
H. Arends,	» idem	» 2185
J. Fransen,	» idem	» 1994

gegund.

3o. Bestek no. 3, schoonhouden en witten van gebouwen ged. '87, in zes perceelen.

Perc. 1, ingek. 6 bilj., als:

J. v. d. Werff,	te Leeuwarden,	ƒ 208
C. W. Finke,	» idem	» 198
H. v. d. Werff,	» idem	» 196
J. H. Willers,	» idem	» 195
J. G. Schumacher,	» idem	» 177
G. Jellema,	» idem	» 165

gegund.

Perc. 2, ingek. 5 bilj., als:

J. v. d. Werff,	te Leeuwarden,	ƒ 431
J. H. Willers,	» idem	» 390
A. v. d. Werff,	» idem	» 369
C. W. Finke,	» idem	» 348
G. Jellema,	» idem	» 335

gegund.

Perc. 3, ingekomen 5 bilj., als:

J. H. Willers,	te Leeuwarden,	ƒ 275
J. v. d. Werff,	» idem	» 220
C. W. Finke,	» idem	» 212
A. v. d. Werff,	» idem	» 208
G. Jellema,	» idem	» 189

gegund.

Perc. 4, ingekomen 4 biljetten als:

J. v. d. Werff,	te Leeuwarden,	ƒ 580
C. W. Finke,	» idem	» 520
A. v. d. Werff,	» idem	» 405
G. Jellema,	» idem	» 333

gegund.

Perc. 5, ingekomen 5 biljetten als:

G. Jellema,	te Leeuwarden,	ƒ 524
J. v. d. Werff,	» idem	» 430
A. v. d. Werff,	» idem	» 398
J. G. Schumacher,	» idem	» 327
C. W. Finke,	» idem	» 320

gegund.

Perc. 6, ingek. 5 bilj., als:

C. W. Finke,	te Leeuwarden,	ƒ 278
J. v. d. Werff,	» idem	» 275
A. v. d. Werff,	» idem	» 268
G. Jellema,	» idem	» 201
J. G. Schumacher,	» idem	» 197

gegund.

4o. Bestek no. 4, onderhoud der openbare pompen, ged. '87; ingek. 4 bilj., als:

J. Arends,	te Leeuwarden,	ƒ 535
F. v. Krugten,	» idem	» 479.80
C. Simmer,	» idem	» 444
J. H. Faber,	» idem	» 410

gegund.

5o. Bestek no. 5, levering van zand ged. '87, ingek. 1 bilj. van G. D. Wesselius voor ƒ 0.61 per stère.

6o. Bestek no. 6, 1o. de levering van 50.000 Friesche bakklinkert; ingek. 6 bilj., als:

		p. mille
K. G. Feringa,	te Leeuwarden,	ƒ 11.98
R. en J. de Ruiter,	» Harlingen,	» 11.39
Stienstra en Cool,	» idem	» 11.00
J. v. Hulst	» idem	» 11.00
Faber en Zoon,	» idem	» 10.49
V. d. Meij en Vermeulen,	» Leeuwarden,	» 10.24

gegund.

2o. de leving van 50.000 Friesche gele machinale klinkers; ingek. 1 bilj., van J. van Hulst, te Harlingen, voor ƒ 11.74 per mille; gegund.

Bergen-op-Zoom, 29 Dec.: de levering van boomen voor de gemeente; gegund werden:

780 Tilia Argentea horizontalis ad ƒ 130, Carrière te 's-Hage.

100 Ulmus Campestris latifolia ƒ 60, Brocker & Co., te Lunteren.

243 Ulmus Campestris latifolia ƒ 82, Wed. Joh. Arends, te Opheusden.

282 Acer platanoides ƒ 110, A. M. van Glabbeek te Teteringen.

64 Aesculus hypocastanum ƒ 52, P. A. v. d. Bom, te Oudenbosch.

64 Tilia platyphylla ƒ 55, Wed. Joh. Arends te Opheusden.

63 Quercus robur ƒ 45, J. G. v. d. Bom te Oudenbosch.

Alles per 100 stuks.

Harderwijk, 30 Dec.: het bouwen van eene werkplaats en droogschuur voor mattenmakerij, voor de vereeniging tot wering van bedelarij door werkverschaffing; ingek. 5 bilj., als:

J. Kok,	te Harderwijk,	ƒ 5290
Geerling Visch,	» idem	» 5288
M. de Lange,	» idem	» 5270
J. H. Rouwenhorst,	» idem	» 5106
H. v. d. Toorn,	» idem	» 4368

gegund.

Arnhem, 31 Dec.: het vierjarig onderhoud van het Apeldoornsche kanaal, ged. '87—'90; ingek. 12 bilj., als:

J. v. d. Braak,	te Apeldoorn,	ƒ 25,800
F. E. Terwindt,	» Pannerden,	» 25,000
H. J. Eijkelboom,	» Apeldoorn,	» 24,880
P. Bell,	» Zwolle,	» 24,800
J. H. v. Heezewijk,	» Lobit,	» 24,500
H. A. Pannen,	» West-Pannerden,	» 24,400
A. Kraaijeveld,	» Sliedrecht,	» 24,400
F. W. Geurden,	» Apeldoorn,	» 24,220
J. Westering,	» Epe,	» 24,200
J. H. Hoijink,	» Pannerden,	» 24,100
Firma G. J. Cazmiggelt & Zn.,	» Brummen,	» 23,980
R. A. v. d. Bergh,	» Pannerden,	» 23,900
Raming		» 23,000

Arnhem, 31 Dec.: het aanbrengen eener beplanting met opgaande lindebomen langs het 10de perceel der Rijks-groote-wegen in Gelderland; ingek. 5 bilj., als:

W. Geurts Azn.,	te Ophemden,	ƒ 748
L. Zeevat	» Oosterbeek,	» 715
Z. C. Bischoff Tulleken	» Heerde,	» 660
H. J. te Siepe,	» Winterswijk,	» 648
H. J. Kaak,	» Silvolde,	» 640
Raming		» 730

Nagekomen Afloopen.

Amsterdam, 22 Dec.: het verbouwen van de Passage-centraal op de Prins-Hendrikkade no. 20 en 21 te Amsterdam tot hotel en café, onder beheer van den ingenieur-architect A. L. van Gendt (onderhands); ingek. 19 bilj., als:

H. R. Hendriks,	te Os,	ƒ 63,440
L. C. Schaade,	» Amsterdam,	» 63,270
Staal en Haalmeijer,	» idem	» 62,936
De Zwaan en Koper,	» idem	» 62,800
J. C. Koffieberg,	» idem	» 62,600
P. Groenhoff en A. G. Haak,	» idem	» 61,800
D. Cerlijn en A. J. de Haan,	» idem	» 60,980
Oosterink en Schut,	» idem	» 58,900
W. G. v. Berkum,	» idem	» 57,780
F. Ligthart,	» Nieuweramstel,	» 57,540
J. W. H. v. Staa,	» Amsterdam,	» 56,500
Croijff en Schouten,	» idem	» 54,980
G. Boon,	» idem	» 54,800
C. J. Maks Jz.,	» idem	» 54,688
Timmer en Furstner,	» idem	» 54,400
A. J. v. Liemt,	» idem	» 53,880
B. v. Buuren,	» idem	» 51,440
K. J. B. v. Damme,	» idem	» 51,165
H. J. Meekers,	» idem	» 49,677

gegund.

BIJVOEGSEL
VAN
DE OPMERKER
van ZATERDAG 8 JANUARI 1887.

AANKONDIGINGEN
VAN
AANBESTEDINGEN.

Maandag, 10 Jan.

Doetichem, te 10 uren, door regenten over het rijks-opvoedingsgesticht »de Kruisberg": de levering van ijzer, ijzerdraad, blik, klinknagels, banca-tin, smeerkolen en grijze bever, voor den arbeid der verpleegden in voormeld gesticht, ged. '87.

Breda, te 10 uren, ten kantore der mouterij, aan den Oosterhoutschen straatweg: de opbouw der stoombierbrouwerij »de drie Hoefijzers."

Amsterdam, te 12 uren, door burg. en weth.: het aanplempen van een waterplakte in den Kwakerspoel bij de Potgietersstraat en het terrein van den houtzaagmolen »de Boterton" voor den bouw van twee openbare lagere scholen 1e klasse. (Herbesteding. *Zie advert. in n°.* 2.)

Amsterdam, te 12 uren, door burg. en weth.:

1o. het bouwen van walbeschoeiingen om en van loodsen, compost- en beerputten enz., bij en op het terrein voor de nieuwe asch- en vuilnisbelt aan de Kostverloren Wetering;

2o. het verbouwen van de voormalige Stadstehuis-bibliotheek aan de Heerengracht no. 40, tot openbare lagere school 5o klasse voor jongens;

3o. het leveren van Andernachsche keien. (*Zie advert. in n°.* 2.)

's-Hage, te 1 uur, door burg. en weth.: het leveren van 325.000 stuks porfierkeien, ten dienste der gemeente, ged. '87.

Hulst (Zeel.), te 11½ uren, door het bestuur van den Kruispolder, in de Koning van Engeland:

1o. de levering van p. m. 180 M³ onderhoudsgrint;

2o. het vervoer van p. m. 140 M³ grint.

Vlissingen, te 2 uren, in het hotel de Commerce: het bouwen van een winkelhuis en een woonhuis aan het Betje-Wolffsplein, aldaar. Inl. bij den architect G. A. Horsten, te Bergen-op-Zoom.

Rotterdam, te 2 uren, door den architect J. Verheul Dz., namens de vereeniging Rotterdamsche Schouwburg: het maken van een bijgebouw aan den nieuwen schouwburg in de Aert-van-Nesstraat, aldaar. (*Zie advert. in n°.* 1.)

Tilburg, te 6 uren, door regenten van het R.-K. gasthuis, op de benzaal van het koffiehuis van de Wed. J. B. Mariens: het bouwen van een St.-Josefgesticht.

Sneek, te 8 uren, bij den logementhouder S. Hoogerhuis: het gedeeltelijk afbreken en het bouwen van een huis aan den Oosterdijk. Inl. bij den architect H. A. Buursma. Aanw. gehouden.

Dinsdag, 11 Jan.

Deventer, te 10 uren, door burg. en weth.:

1o. de levering van 200 privaattonnen van gegalvaniseerd plaatijzer;

2o. idem van 3 vuilnisbakken van idem idem

Abkoude (Utr.), te 12 uren, door het R.-K. kerkbestuur, in het café de Wakende Haan, bij M. Vaars: het bouwen van een kerk en toren, sacristie, kapellen enz. Inl. bij den architect A. Tepe, te Utrecht. Aanw. 10 Jan., te 12 en 11 Jan., te 11 uren.

Hillegom (N.-H.), te 12 uren, het uitdiepen van de Vossenvaart, lang ruim 1200 strekkende M. Inl. bij Jac. Busman en J. Veldh. van Zanten, te Hillegom. Aanw. 10 en 11 Jan., te 10 uren.

Kahuw (Utr.), te 2 uren, door het R.-K. parochiaal kerkbestuur, in de herberg van G. van der Hoek: het maken, leveren en stellen van 36 eikenhouten kerkbanken.

Hoofdplaat (Zeel.), te 3 uren, door het best. der waterkeering van den calamiteusen Hoofdplantpolder, in de directiekeet: het maken van werken tot verdediging van den oever in petraai I. Aanw. gehouden. Raming ƒ 56,385.

Breda, te 7 uren, door den architect J. A. Oomes, in het koffiehuis van de Wed. J. Segers, Reigerstraat: het daarstellen der metsel-, stukadoor- en hardsteenwerken tot het bouwen van twee woonhuizen met hovenkwartieren, op een terrein gelegen aan de Korte Markstraat, aldaar. Aanw. gehouden.

Woensdag, 12 Jan.

Schalkwijk (Utr.), te 11 uren, door het best. van het waterschap Schalkwijk, in het Gemeentehuis: het leveren en planten van 280 eikenbomen.

Amsterdam, te 1 uur, door het ministerie van koloniën, in een der lokalen van de Maatschappij tot Nut van 't Algemeen: de levering van diverse benoodigdheden, in 41 perceelen.

Overloon (N.Br.), te 3 uren, door het R.-K. kerkbestuur:

1o. het bouwen van een nieuwen toren en het herstellen van het dak der kerk;

2o. het bouwen van een muur om het kerkhof en het herstellen van het buitenwerk van het oude gedeelte der kerk en van de ramen aan de noordzijde.

Inl. bij den architect C. Franssen, te Tegelen. Aanw. 12 Jan., te 10 uren.

Donderdag, 13 Jan.

Sneek, te 11 uren, door het dijksbestuur van Wijmbritseradeels c.a. Contributie-zeedijken bij Ids. Bouma: het vernieuwen en herstellen van werken aan de zeeweringen der Contributie, in acht perceelen, alsmede de levering van:

1950 Noordsche grenen palen;
535 M. eiken gording;
160 last Drentsche stoen;
200 M³ brik;
6000 bos Gaasterlandsche rijs, en
2000 rongen.

Aanw. 10 Jan., te 11 uren. Bilj. inzenden vóór 13 Jan.

Westervoort (Geld.), te 11 uren, door burg. en weth.: het verbouwen eener school tot woning. Aanw. 10 Jan., te 10½ uren.

Hengelo (Ov.), te 6 uren, door de heeren Blenken, in het logement Wilbrink aan de Markt:

1o. het bouwen van een woonhuis;

2o. het bouwen van twee woningen op terreinen, gelegen aan den Oldenzaalschen straatweg. Aanw. te 3 uren.

Groningen, te 8 uren, door den architect K. Hoekema, in het koffiehuis »de Unie" aan de Groote Markt: het gedeeltelijk afbreken van een pakhuis in de Broedegang, tusschen de Folkinge- en Haddingestraat en het bouwen van een kaetshuis met paardenstal en boerenwoning. Aanw. gehouden. Bilj. inzenden één uur vóór de besteding.

Vrijdag, 14 Jan.

Willemsoord, te 11 uren, door de directie der marine: de werkzaamheden tot het onderhouden van de dok-, sluis- en andere waterwerken van het maritieme etablissement Willemsoord. Inl. bij den hoofdingenieur der marine, aldaar. Aanw. 12 en 13 Jan., te 10 uren.

's-Hage, te 1 uur, door burg. en weth.: het onderhouden ged. '87 van eenige schoolgebouwen met de daartoebehoorende woningen en schoolmeubelen. Aanw. 10 Jan., te 10 uren.

Grijpskerk, te 5 uren, door burg. en weth., bij T. Pelt, aldaar: het bouwen van een gemeentehuis met conciergewoning. Aanw. 14 Jan., te 1 uur.

Drachten (Fr.), te 8 uren, ten kantore van den notaris P. C. Simon: het bouwen van een woonhuining voor P. C. Simon, notaris te Drachten.

Lemmer, door F. O. Siesenzijk: eene groote vertimmering aan het huis, bewoond door W. A. de Jong, te Oosterzee. Inl. bij den opzichter J. A. Visser, te Echten.

Zaterdag, 15 Jan.

Witmarsum, te 11 uren, door burg. en weth. van Wonseradeel:

1o. het uitvoeren van eenige werken aan- en om het ged. '87 onderhouden van de scholen met meubelen enz., de onderwijzerswoningen en verschillende aan de gemeente behoorende gebouwen;

2o. het leveren van grint en puin voor het onderhoud der kunstwegen in de gemeente.

Maandag, 17 Jan.

Amsterdam, te 12 uren, door burg. en weth.:

1o. het verbouwen van de openbare lagere school der 2e klasse letter E. in de Marnixstraat, tot eene school voor 320 kinderen;

2o. het gereedmaken van een terrein, bestemd voor speel- en wandelplaats, aan de Linnaeusstraat, in den Overamstelschen polder.

Inl. voor de werken sub 1, bij den stadsarchitect, raadhuiskamer no. 101, en voor de werken sub 2, bij den stadsingenieur, raadhuiskamer no. 106. (*Zie advert. in n°.* 2.)

Amsterdam, te 3 uren, in het café de Roode Leeuw: het maken van een tuingebouw met annexe woonhuizen enz., aan de Marnixstraat en Leidschekade. Inl. bij de architecten Karel Muller en Jonas Ingendhl. Aanw. 13 Jan., te 2 uren. (*Zie advert. in n°.* 2.)

Horst (L.), te 3 uren, door burg. en weth.:

1o. het bouwen eener nieuwe school voor lager onderwijs met corridor, privaten en bergplaats;

2o. het bouwen eener nieuwe onderwijzerswoning met privaat en bergplaats, en al de voor dat werk benoodigde materialen enz., in het gehucht Amerika, gem. Horst.

Inl. bij den architect Corbeij, te Roermr. Aanw. 17 Jan., te 11 uren.

Dokkum, door de aannemers Vollmer en Erack: het verven en beglazen van het nieuw te bouwen badhuis op Schiermonnikoog, in 2 perceelen en in massa.

Dinsdag, 18 Jan.

Utrecht, te 2 uren, door de maatschappij tot expl. van Staatsspoorwegen, aan het centraalbureau: Bestek no. 111, de levering van stalen spoorstaven, stalen laschplaten, stalen eindplaten en ijzeren haak- en schroefbouten, ten behoeve van het vernieuwingsfonds der Staatsspoorwegen. Inl. aan het centraalbureau en bij de sectie-ingenieurs W. J. Klerk de Reus, te Meppel, en H. E. Beunke, te Breda. (*Zie advert. in n°.* 2.)

's-Hage, te 2 uren, door het ministerie van justitie: 1o. Bestek no. 2, de leverantie van houtwaren, metselmaterialen, verfwaren, glas en kwasten, ten behoeve van de strafgevangenis te Leeuwarden, in 3 perceelen;

2o. Bestek no. 3, de leverantie van houtwaren, metselmaterialen, verfwaren, glas en kwasten, ten behoeve van de strafgevangenis te Leiden, in 3 perceelen;

3o. Bestek no. 4, de leverantie van houtwaren, ten behoeve van het Rijksopvoedingsgesticht te Alkmaar, in 1 perceel.

4o. Bestek no. 5, de leverantie van houtwaren, metselmaterialen, verfwaren, glas en kwasten, ten behoeve van het Rijksopvoedingsgesticht te Doetichem, in 3 perceelen;

5o. Bestek no. 6, de leverantie van houtwaren, metselmaterialen, verfwaren, glas en kwasten, ten behoeve van de Rijkswerkinrichting te Hoorn, in 3 perceelen;

6o. Bestek no. 7, de leverantie van houtwaren, metselmaterialen, verfwaren, glas en kwasten, ten behoeve van de Rijkswerkinrichtingen te Veenhuizen, in 5 perceelen;

7o. Bestek no. 8, de leverantie van houtwaren, metselmaterialen, verfwaren, glas en kwasten, ten behoeve van het Rijksgesticht te Ommerschans, in 5 perceelen.

Inl. bij den ingenieur-architect voor de gevangenissen en rechtsgebouwen te 's-Hage.

Donderdag, 20 Jan.

Hengelo (Ov.), te 1 uur, door C. T. Stork & Co., in het Beursgebouw: de verbouwing van hunne kantoren. Aanw. te 10 uren.

Zaterdag, 22 Jan.

Rotterdam, te 11 uren, door den architect J. Verheul Dz., in het Zuid-Hollandsch koffiehuis: de overdekking van den tuin, behoorende tot het Zuid-Hollandsch koffiehuis. (*Zie advert. in n°. 2.*)

Zuidzande (Zeel.), te 2 uren, door de commissie van den grintweg van Nieuwvliet naar Sluis, met een zijtak naar Retranchement: de levering van de benoodigde grint en brikken en het onderhouden van den weg, in 2 perceelen, van 1 Mei '87—30 April '88.

Maandag, 24 Jan.

Lemmer, door het dijksbestuur van het waterschap de Zeven-Grietenijen-en-Stad-Sloten:

1o. de levering van palen en gordingen, in 8 perceelen;

2o. het onderhoud van de rijwegen van het waterschap, ged. '87, in 3 perceelen;

3o. het uitvoeren van drie kleine perceelen aardewerk, ten westen Zandvoorderhoek;

4o. het vergrooten van de hooiopslagplaats bij Schoterzijl, het afzagen en uitwegen van paalwerk in Broedschar en het maken van een steenen voeting, aldaar.

Dinsdag, 25 Jan.

'sHage, te 1 uur, door het ministerie van koloniën, in het gebouw Kazernestraat no. 3, de levering van: perc. 1 en 2, verzinkt ijzerdraad no. 5; perc. 3, ijzeren haakvormige isolatordragers.

Legemeer (Fr.), door het dijksbestuur van het waterschap de Zeven-Grietenijen-en-Stad Sloten, bij Bielkema op het Huisterheide: de levering van riviergrint, brik, zeegrint, kalkkiezel enz., in verschillende perceelen.

Woensdag, 26 Jan.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het onderhoud van de schutsluis en bijbehoorende werken te Vianen, prov. Zuid-Holland, behoorende tot de werken voor den aanleg van een kanaal ter verbinding van Amsterdam met de Merwede. Inl. bij den hoofdingenieur Wellan, te Utrecht, en den ingenieur Escher, te Gorichem. Aanw. 19 Jan., te 11 uren. Raming *f* 2480.

Donderdag, 27 Jan.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van koloniën: de levering van stalen spoorstaven met ijzeren eindverbindingen, haaknagels en stalen moerringen ten dienste der Staatsspoorwegen op Java.

Woensdag, 2 Febr.

Harlingen, te 12 uren, door het dijksbestuur van het waterschap der Vijf-deelen-zeedijken-buitendijks, in het koffiehuis de Nederlanden: de levering van 160 stuks rongen van $7^{5}/_{10}$ HG.
200 " " " 6 "
2900 " " " 5 "

Bilj. inzenden één uur vóór de aanbesteding, ter secretarie van het waterschap.

Op onbepaalden datum.

IJselmonde: eene herbouwing bij de bouwhoeve de Langelaan, te IJselmonde. Aanw. 10 Jan., te 10 uren.

Prijsopgaaf gevraagd van 12,000 stuks ironbricks, groot $15^{1}/_{2}$ × 31 cM. Monsters en aanbiedingen bij den gemeente-architect te Nijmegen, tot 5 Febr. (*Zie advert. in n°. 2.*)

AFLOOP
VAN
AANBESTEDINGEN.

Medemblik, 22 Dec.: het maken van de grond- en kunstwerken, het leggen van spoorbanen en wissels en het uitvoeren van eenige andere werken, onder beheer van den ingenieur A. J. Krieger, ten behoeve van den localspoorweg Medemblik—Hoorn (herbesteding); ingekomen 21 bilj., als:

H. Dinkler, Buiksloot,	*f* 130.499
C. J. Kalis, IJmuiden,	" 124,700
C. v. Boven, Nieuweramstel,	" 106,870
L. Brouwer, Gouda,	" 105,940
R. A. Wiegerink, Groenloo en T. E. Terwindt, Pannerden,	" 103.800
J. G. Huisman, Nijmegen,	" 103,000
J. v. Oijen Pz. en A. Geldens, idem	" 98,790
A. Terwind, West-Pannerden,	" 95,500
L. Brand Dz., Giessendam,	" 94,896
W. A. Swets, Hardinksveld,	" 91,570
N. Hoogendoorn, Giessendam,	" 91,200
C. Bos, Haarlemmermeer,	" 88,856
H. Schuijt, Alkmaar en C. de Ruiter, Hardinksveld,	" 87,878
A. v. d. Meijden, Hardinksveld,	" 84,566
P. Boekhout, Medemblik,	" 83,999
J. Hoogendijk, idem	" 83,789
H. Vollewens en M. Zuidweg, Hoorn,	" 83,654
J. Gijselaar, Medemblik,	" 82,180
J. Tool, Wognum,	" 79,973
H. L. Casseller en G. Bleeker, Staveren,	" 78,846
A. J. Schouten, Gouda,	" 75,364

gegund

Drachten, 30 Dec.: het maken van een verdieping op het woonhuis van den notaris W. van Blom, onder beheer van den architect D. D. Douwsma; ingekomen 10 bilj., als:

W. v. d. Velde,	te Drachten,	*f* 2447
J. Wibbelink,	" idem	" 2278
M. Wibbelink,	" idem	" 2224
K. A. v. d. Veen,	" idem	" 2137
D. Beek,	" idem	" 2121
S. Kijlstra,	" idem	" 2093
D. Oosterbaan,	" idem	" 2087
H. Hendriks,	" idem	" 2049
J. Duursma,	" idem	" 2021
T. v. Manen,	" idem	" 1977

gegund.

Arnhem, 30 Dec., voor rekening der gemeente: 1o. het bouwen van een brandspuithuisje, het doen van eenige verbouwingen aan het politiebureau en het maken van twee openbare waterplaatsen; ingek. 7 bilj., als:

	a en *b*	*a*, *b* en *c*
B. Bokler,	*f* 1890	*f* 2780
G. J. Lucassen,	1820	2700
J. de Ruijter,	1919	2699
H. v. d. Sand,	1760	2680
W. A. R. Kok,	1798	2647
L. Hasselbach Jr.,	1749	2622
A. Jas,	1679	

In beraad gehouden.

2o. het verbeteren van eenige wegen in de gemeente, en het uitvoeren van eenige andere werkzaamheden; ingek. 5 bilj.; als:

	perc. 1	perc. 2
G. H. v. d. Heijden,	*f* 520	*f* 3640
J. Terwindt Az.,	475	3125
W. H. de Haan,	430	2544
L. R. Hasselbach Jr.,	410	3200
M. P. Vale,	408	3000

gegund.

Amsterdam, 30 Dec.: het bouwen van 5 heerenhuizen zonder bijlevering van ijzerwerk en schoorsteenmantels, onder beheer van den architect A. Salm G.Bz.; ingek. 32 bilj., als:

R. C. Dorlas,	*f* 86,686
Voskuil,	" 85,977
H. de Haan,	" 84,600
Hanzen,	" 84,286
G. Woud,	" 82,882
Greeve,	" 82,852
A. Paans,	" 81,300
R. Cruijff,	" 79,840
Van Dartelen,	" 79,420
E. R. Helle,	" 78,900
J. Kampman,	" 78,870
J. F. Prinzler,	" 78,500
Rietmijder & Zn.,	" 78,363
K. J. R. v. Dammen,	" 77,770
A. J. v. Lieunt,	" 75,900
Cerlijn en De Haan,	" 74,980
C. J. Maks,	" 74,784
H. J. Meekers,	" 74,120
Sproenhoff en Hank,	" 73,780
B. Heijink,	" 73,500
Warners,	" 73,489
B. v. Buuren,	" 72,984
Oosterink en Schut,	*f* 72,690
Cruijf en Schouten,	" 72,440
W. H. Struijs,	" 72,300
Zeevat,	" 72,245
W. L. Leibrandt,	" 70,960
J. Koster,	" 69,938
Raaijmakers,	" 68.700
Kuipers,	" 68,440
Aalders,	" 67,830
Rijnlerse,	" 66,600

Amsterdam, 30 Dec.: het bouwen van 2 perceelen aan den Singel en de Spuistraat, voor de coöperatieve Winkelvereeniging, district Amsterdam der vereeniging Eigen Hulp; ingek. 12 bilj., als:

H. J. en G. Haandriksman,	te Amsterdam,	*f* 21,200
F. Luijten,	" idem	" 19,412
P. Groenhoff en A. G. Hank,	" idem	" 16,427
A. Aalders,	" idem	" 15,200
A. J. v. Lieunt,	" idem	" 14,950
D. H. Zeevat,	" idem	" 14,920
F. Raaijmakers,	" idem	" 14,800
H. J. Meekers,	" idem	" 14,719
W. H. Struijs,	" idem	" 14,600
W. Boom,	" idem	" 14,400
C. J. Maks Jz.,	" idem	" 14,280
H. v. Buuren,	" idem	" 14,160

Gouda, 31 Dec.: het bouwen van een bouwmanswoning en aanhooren in den polder Willens bij Gouda, onder beheer van den architect C. P. W. Dessing Pz.; ingek. 6 bilj., als:

H. J. Nederhorst,	te Gouda,	*f* 8000
W. Bokhoven,	" idem	" 7886
W. v. Ingen,	" Bodegraven,	" 7740
D. J. Mertens & Co.,	" Krimpen a/d. Lek,	" 7160
C. Groenendijk,	" Gouda,	" 7000
L. v. Doest,	" idem	" 6888

Sneek, 31 Dec.: de jaaronderhoudswerken aan gemeentegebouwen enz.; minste inschr. waren:

perc. 1, J. de Graaf,	Sneek	*f*	185
" 2, dezelfde,	idem	"	147
" 3, dezelfde,	idem	"	451
" 4, dezelfde,	idem	"	508
" 5, Th. Visser,	idem	"	62
" 6, J. de Graaf,	idem	"	82
" 7, J. Schotanus,	idem	"	170
" 8, T. v. d. Steele,	idem	"	980
" 9, J. de Graaf,	idem	"	148
" 10, Th. Visser,	idem	"	1223
" 11, J. Rienstra,	idem	voor 14 en 16 cent per M² bestrating.	

" 12, A. Gaasterland, te Wieuwerd:
a. gebouwen, *f* 167.70
b. bruggen, " 222

Alles gegund.

Apeldoorn, 31 Dec.: het bouwen van een gesticht met schoolgebouwen voor de R.-K. gemeente; ingek. 10 bilj.; minste inschrijver J. Radstaak, te Apeldoorn, voor *f* 11,640, aan wien het werk is gegund.

's-Bosch, 31 Dec.: het driejarig onderhoud der werken van de Zuid-Willemsvaart, voor het gedeelte in deze provincie; minste inschrijvers A. de Kort en H. J. Dekkers, te Baardwijk, voor *f* 37,399 per jaar.

's-Hage, 3 Jan.: het onderhouden van- en het doen van herstellingen en vernieuwingen aan de gebouwen der Rijks-hoogere burgerschool te Gouda, ged. '87 en '88; ingek. 7 bilj., als:

J. de Jong Wz.,	te Gouda,	*f* 2398
W. Bokhoven,	" idem	" 2275
P. Vermeer Jz.,	" idem	" 2221
H. J. Nederhorst,	" idem	" 2200
P. A. Burghout,	" idem	" 2189
C. J. Koot,	" idem	" 2048
C. P. W. Dessing,	" idem	" 1978

Amsterdam, 3 Jan., voor rekening der gemeente: 1o. het leveren van steenkolen, ten behoeve van stoomwerktuigen der gemeente, ged. '87; ingek. 4 bilj., als:

		per 1000 KG.
De Ned. steenk. Handelsvereeniging von Thenen, Hagedoorn Jr. & Co., Amsterdam,	1o.	*f* 6.30
	2o.	" 5.70
Kampf en Hollinder, Ruhrort,	1o.	" 6.15
	2o.	" 5.59
B. Hagedoorn & Zn., Amsterdam	1o.	" 6.37
	2o.	" 5.95
T. v. d. Bach firma T. v. d. Bach & Co., Arnhem,	1o.	" 6.90
	2o.	" 5.75

2o. het stellen van trottoirbanden en leveren van steenhouwersarbeid, ged. '87.

J. Bosse Jr.,	*a.* *f* 0.42	*b.* *f* 0.23
W. A. Brenning,	*a.* " 0.46	*b.* " 0.24

Utrecht, 3 Jan.: het amoveeren van een huis in de Hamburgerstraat te Utrecht en het bouwen van een huis, onder beheer van den architect W. J. van Vogelpoel; ingek. 10 bilj., als:

W. A. G. Jansen,	te Utrecht,	*f* 9487
J. H. de Borst,	" idem	" 8600
J. v. Schaik,	" idem	" 8269
D. L. v. Kent,	" idem	" 7900
J. H. de Vos,	" idem	" 7859
Th. C. Oostveen,	" idem	" 7800
K. J. v. Baaren,	" idem	" 7787
H. Vermeer,	" idem	" 7640
H. J. Stalker,	" idem	" 7277
H. v. Zeeland,	" idem	" 6692

Rotterdam, 3 Jan.: het afbreken van 10 huisjes aan de Eerste- en Tweede-Diergaardestraat en het bouwen van 4 woonhuizen, onder beheer van de architecten Muller en Droogleever Fortuijn; ingek. 7 bilj., als:

Mac Lean en Soetermeer,	te Rotterdam,	*f* 25.800
H. Brouw,	" idem	" 24.571
H. W. Visser,	" idem	" 24,500
G. Polt Jr.,	" idem	" 24,493
R. Hooijkaas & Zn.,	" idem	" 23,985
Gouverne en Doon	" idem	" 22.449
H. J. Herman & Zn.,	" idem	" 22,222.22

gegund.

1 biljet van onwaarde.

's-Hage, 3 Jan., voor rekening der gemeente: 1o. het doortrekken van de walbekleeding langs de haven te Scheveningen; ingek. 7 bilj., als:

F. Roest,	te 's-Hage,	*f* 3290
J. de Bruijn,	" idem	" 3255
A. de Waard,	" idem	" 3250
G. v. d. Drift,	" idem	" 3209
H. Jongenburger,	" Waddinksveen,	" 3150
J. H. de Swart & Zn.,	" 's-Hage,	" 2979
Th. Langerak,	" idem	" 2800

2o. het leveren van verschillende houtwaren, ged. '87; minste inschr. Van Gech, te 's-Hage, voor *f* 6151.

Rotterdam, 4 Jan.: het bouwen van eene school aan de Breedestraat; ingek. 15 bilj., als:

A. v. d. Spiegel, Rotterdam,	*f* 35,000
M. v. Linschoten, Kralingen,	" 34,444
H. J. Heman & Zn., Rotterdam,	" 33,333
J. de Puij, idem	" 32,998
K. Visser, idem	" 32,500
H. Stelwagen, idem	" 32,500
M. v. d. Spek, Hilligersberg,	" 32,258.97
S. P. Zijlmans, Brinnoeden,	" 32,230
W. Zonneveld, Kralingen,	" 31,840
P. G. Winter, idem	" 31,773
A. Looijmans, Rotterdam,	" 31,719
C. J. v. Tussenbroek, idem	" 31,430
L. de Neef Lz., Brielle,	" 30,777
W. G. C. Hilkes, Rotterdam,	" 29,800
A. P. P. Hoef, Kralingen,	" 28,790

gegund.

Elburg, 4 Jan.: het maken van een nieuw gebouw tot berging van steenkolen enz., benevens een werkplaats, kantoor en waschhok, voor de gasfabriek; ingekomen 6 bilj., als:

H. A. Buitenhuis,	te Nunspeet,	*f* 1675
J. Sipkes,	" Elburg,	" 1589
Wildeman,	" Oldebroek,	" 1494
J. Pruis,	" Elburg,	" 1399
D. Juffer,	" Oldebroek,	" 1378
L. de Ruiter,	" Elburg,	" 1360

Berghaeren (Limb.), 4 Jan.: het bouwen eener R.-K. parochiekerk met toren; ingekomen 7 bilj., als:

J. Klijn, Maastricht,	*f* 19,227.68
Kortenraad, Meersen,	" 17,911
Limpens, Maastricht,	" 16,260
Bollen, Uchoven (België),	" 15,999
Groenendaal 's-Hage,	" 15,489
Ubachs, Nieuwstad,	" 15,440
Mestrom, Maasbracht,	" 14,954

Groesbeek, 5 Jan.: het verbouwen der openbare school; ingek. 5 bilj., als:

R. Driessen,	te Groesbeek,	*f* 4278
J. v. Ginkel c. s.,	" Nijmegen,	" 3779
W. Verheetren,	" Groesbeek,	" 3642
H. Steijntjes,	" idem	" 3579
W. Nillesen c. s.,	" idem	" 3242

Beden, 5 Jan., voor rekening der gemeente: 1o. het onderhoud der schoolgebouwen, in 9 perceelen; minste inschr. waren:

perc. 1, J. P. E. v. Doorn, Velp,	*f* 300
" 2, dezelfde,	" 160
" 3, dezelfde,	" 190
" 4, G. Beede, Beden,	" 72
" 5, F. Kraaijenbrink, Steeg,	" 64
" 6, dezelfde,	" 199
" 7, L. Enklaar, Dieren,	" 256.30
" 8, dezelfde,	" 83.20
" 9, B. Stoltenberg,	" 59

Alles gegund.

2o. de levering van brandstoffen voor de scholen; minste inschr. waren:

perc. 1 en 2, M. W. ter Linde, Velp, het gruis per Hl. *f* 0.62
" 3, Stenderts, Dieren, " 0.59

gegund.

3o. het leveren der grint voor de wegen; minste inschr. waren:

		per stère
perc. 1,	G. J. Boveld, Beilen,	f 1.80
» 2,	dezelfde,	» 1.29
» 3,	H. J. Straker, Dieren,	» 1.23

gegund.

Herkenbosch, 5 Jan.: de herstellingswerken aan de monumentale kerk, aldaar, onder beheer van den architect J. Kaijser, te Venloo; ingek. 5 bilj., als:

J. v. Groenendaal,	te 's-Hage,	f 14,997
H. de la Roy,	» Kessel,	» 13,595
Ger. Mostrum,	» Maasbracht,	» 12,389
M. Pollaart,	» Maasniel,	» 11,520
W. Verstraelen,	» St.-Odiliënberg,	» 10,750

Leiden, 5 Jan.: het bouwen van vier burgerwoonhuizen aan den Soeterwoudschen singel, onder beheer van den architect Jacobus van der Heijden; ingek. 15 bilj., als:

H. A. v. Wouw, 's-Hage,	f 21,696
Kooreman en Peereboom, Leiden,	» 17,600
G. Haasnoot, Katwijk,	» 17,400
A. v. 't Riet, Leiden,	» 17,227
K. Haasnoot, Katwijk,	» 16,900
Wilh. v. d. Drift, Leiden,	» 16,640
N. Bink, idem	» 16,390
G. v. Lent, Amsterdam,	f 16,312
A. v. d. Boogaard, Stompwijk,	» 16,200
C. v. Diest, Koudekerke,	» 16,100
P. J. Christianse, Leiden,	» 16,025
J. Sirag, idem	» 15,996
P. Hasselbach, idem	» 15,981
J. Christianse, idem	» 15,960
Chr. E. Verhaaff, idem	» 14,969

gegund.

Maassluis, 5 Jan., voor rekening der gemeente: 1o. het met zand ophoogen van een terrein en de verder uit te voeren werken voor den aanleg eener algemeene begraafplaats; ingek. 18 bilj., als:

Corn. de Groot, Sliedrecht,	f 29,000
M. Veltenaar, Maassluis,	» 24,975
Jac. Lagendijk, Hellevoetsluis,	» 24,910
A. de Borst, Papendrecht,	» 24,648
T. Klein, Sliedrecht,	» 24,292
W. v. Spronse, Monster,	» 24,100
J. v. Heist en Sonneveld, Vlaardingen,	» 23,950
W. Lohn, Kralingen,	» 23,480
M. Bot, Vlaardingen,	» 22,900
B. de Waard, Nieuwenhoorn,	» 22,500
H. de Jong, Ammerstol,	» 22,109
C. Zane, idem	» 21,700
C. Versteeg, Hardinksveld,	» 21,140
J. v. vuren, Zalt-Bommel,	» 19,690
W. Sonneveld, Kralingen,	» 18,643
A. v. d. Vlies, Hardinksveld,	» 17,962
C. de Ruiter, idem	» 17,900
C. de Jong, idem	» 16,400

Gunning aangehouden.

2o. de levering van 170,000 Waalklinkers en 100,000 IJselsteen; per mille

Waalklinkers, hoogste inschr. A. de Graaff, Maassluis,	f 13.85
minste inschr. A. Mos, Arnhem,	» 11.23
IJselsteen, hoogste inschr. J. v. Heist,	» 6.60
minste inschr. P. v. 't Hoffstolk, Ouderkerk a/d. IJsel,	» 5.98

Haarlem, 6 Jan., onder beheer van het ministerie van binnenl. zaken: 1o. het onderhouden van de Rijksacademie van Beeldende Kunsten te Amsterdam, ged. '87 en '88; ingek. 7 bilj., als:

J. Poot,	te Amsterdam,	f 3100
J. v. d. Hoeven,	» idem	» 2989
H. Creuwel,	» idem	» 2980
J. Morison,	» idem	» 2798
H. J. Lochtenberg,	» idem	» 2700
J. Oldigs,	» idem	» 2498
G. Woud,	» idem	» 2442
Raming		» 3200

2o. het onderhouden van- en het doen van herstellingen en vernieuwingen aan de Rijksmuseumgebouwen te Amsterdam, van den dag der goedkeuring van de aanbesteding tot 31 Dec. '88; minste inschr. J. Morison, te Amsterdam, voor f 5150
Raming » 6000

3o. het onderhouden en herstellen van het plantsoen aan de Rijks-museumgebouwen te Amsterdam, en het leveren en plaatsen van planten, van den dag der goedkeuring van de aanbesteding tot 31 Dec. '88; minste inschr. O. A. G. Kauffmann, te Nieuwer-Amstel, f 1140
Raming » 1500

Grouw, 6 Jan., voor rekening van de gemeente Idaarderadeel: 1o. het bouwen eener openbare school met 3 lokalen, te Roordahuizum; ingek. 14 bilj., als:

A. Smit,	te Leeuwarden,	f 8459
B. W. de Boer,	» Warga,	» 7885
J. Bos,	te Twijzel,	f 7423
Sijbrandi,	» Wirdum,	» 7345
J. Kok,	» idem	» 7278
C. de Vroeg,	» Terwispel,	» 7127
A. Damsma,	» Irnsum,	» 6935
S. Kamstra,	» Warga,	» 6925
R. v. d. Veen,	» Terwispel,	» 6664
S. A. Nieuwland,	» Marssum,	» 6624
J. Elsenga,	» Gorredijk,	» 6569
S. de Boer,	» Lippenhuizen,	» 6562
L. v. Kampen,	» Akkrum,	» 6316
K. v. d. Schaaf,	» Terhorne,	» 6346

gegund.

2o. het bouwen eener openbare school met 1 lokaal te Friens; ingek. 13 bilj., als:

M. Kok,	te Wirdum,	f 4125
A. Smit,	» Leeuwarden,	» 3900
J. Bos,	» Twijzel,	» 3797
H. v. d. Veen,	» Grouw,	» 3624
C. de Vroeg,	» Terwispel,	» 3577
S. A. Nieuwland,	» Marssum,	» 3570
A. v. d. Veen,	» Terwispel,	» 3547
M. A. Bouw,	» Grouw,	» 2446
L. v. Kampen,	» Akkrum,	» 2390
S. A. Kamstra,	» Warga,	» 3347
A. Damsma,	» Irnsum,	» 3037
J. Elsenga,	» Gorredijk,	» 3165
J. Riemersma,	» Friens,	» 2828

gegund.

3o. het leveren der meubelen voor bovengenoemde scholen; ingek. 12 bilj., als:

A. Smit,	te Leeuwarden,	f 1027
C. de Vroeg,	» Terwispel,	» 878
J. Bos,	» Twijzel,	» 723
R. v. d. Veen,	» Terwispel,	» 700
D. Oosterbaan,	» Gorredijk,	» 694
D. v. d. Werf,	» Bolsward,	» 689
B. de Vries,	» Stiens,	» 664
H. v. d. Veen,	» Grouw,	» 649
M. Bouma,	» Akkrum,	» 646
L. v. Kampen,	» idem	» 624
Tjibbe Hiemstra,	» Grouw,	» 617
W. R. Steenhuizen,	» Roordahuizum,	» 598

gegund.

Oudkerk, 7 Jan.: het afbreken eener oude en wederopbouwen eener nieuwe boerenbehuizing met schuur, nabij Bartlehiem onder Oudkerk, onder beheer van den architect K. van der Meulen; ingek. 9 bilj., als:

J. v. Dijk,	te Blija,	f 8770
R. v. d. Lee,	» Arum,	» 8769
S. Hogeveen,	» Dokkum,	» 8596
J. H. Gros,	» Wijns,	» 8390
J. S. v. Steeg,	» Hardegarijp,	» 7872
J. H. Eldring,	» Sumaer,	» 8080
A. Hiekma,	» Bergum,	» 7788
A. S. Visser,	» Tjerkwerd,	» 7722
J. v. d. Wal,	» Eestrum,	» 7069
Raming		» 8000

Hilversum, 7 Jan.: het schoonhouden van straten en ophalen van asch en vuilnis voor den tijd van vijf jaren; ingekomen 5 bilj., als:

		per jaar: perc. 1	perc. 2	massa
L. v. d. Brul, Hilversum,			f 974	f 4325
R. Mouw,	idem			4196
L. v. Putten,	idem		1480	4100
H. v. d. Brink,	idem	f 3049	1344	3994
L. v. d. Brink,	idem	2095	1320	3944

Nagekomen Afloopen.

Ruinerwold, 31 Dec.: het vergrooten van het gemeentehuis enz.; minste inschr. waren Wed. G. J. Smilde, te Ruinerwold en J. Emmink Az., te Meppel, voor f 3058.99.

BIJVOEGSEL

VAN

DE OPMERKER

van ZATERDAG 15 JANUARI 1887.

AANKONDIGINGEN VAN AANBESTEDINGEN.

Maandag, 17 Jan.

Gorinchem, te 11 uren, door voorzitter en heemraden van het waterschap de Overwaard, in de Doelen:

1o. het onderhoud der bruggen en verdere werken van den Overwaard, voor den tijd van vier achtereenvolgende jaren;

2o. het bouwen van een vaste brug over de Smoutjesvliet te Peursum, ter vernieuwing van de Kerperbrug.

Inl. bij den fabriek C. A. Verheij, op het Ebhout, gemeente Nieuw-Lekkerland.

Amsterdam, te 12 uren, door burg. en weth.:

1o. het verbouwen van de openbare lagere school der 2e klasse letter E, in de Marnixstraat, tot eene school voor 320 kinderen;

2o. het gereedmaken van een terrein, bestemd voor speel- en wandelplaats, aan de Linnaeusstraat, in den Overamstelschen polder.

Inl. voor de werken sub 1, bij den stadsarchitect, raadhuiskamer no. 101, en voor de werken sub 2, bij den stadsingenieur, raadhuiskamer no. 108. (*Zie advert. in n°. 2.*)

's-Hage, te 1 uur, door burg. en weth.:

1o. het bouwen van kantoren enz., ten behoeve der gemeentegasfabriek in de Kazernestraat;

2o. het maken eener voetbeschoeiing met steenglooiing langs een gedeelte der Koninginnegracht;

3o. het leggen van een riool door een gedeelte van de Parkstraat en het geheel verstraten van den rijweg.

's-Hage, te 1 uur, door burg. en weth.: de levering van Rijnsche eiken ribben en grenen rioolschalen, benoodigd ged. '87.

Amsterdam, te 3 uren, in het café de Roode Leeuw: het maken van een torengebouw met annexe woonhuizen enz., aan de Marnixstraat en Leidschekade. Inl. bij de architecten Karel Muller en Jonas Ingenohl. Aanw. gehouden. (*Zie advert. in n°. 2.*)

Horst (L.), te 3 uren, door burg. en weth.:

1o. het bouwen eener nieuwe school voor lager onderwijs met corridor, privaten en bergplaats;

2o. het bouwen eener nieuwe onderwijzerswoning met privaat en bergplaats, en al de voor dit werk benoodigde materialen enz., in het gehucht Amerika, gem. Horst.

Inl. bij den architect Corbeij, te Reuver. Aanw. 17 Jan., te 11 uren.

St.-Annaparochie, te 4 uren, door burg. en weth.:

1o. het gewoon en buitengewoon onderhoud aan de gemeente-gebouwen en werken ged. het 1e halfjaar van '87, in 5 perceelen;

2o. het uitvoeren van verf-, behang- en witwerken, in 9 perceelen.

St.-Annaparochie (Fr.), te 4 uren, door het gemeentebestuur van het Bildt: het leveren en over de wegen verspreiden van 1100 stère grint.

Tilburg, te 6 uren, door regenten van het R.-K. gasthuis, op de bovenzaal van het koffiehuis van de Wed. J. B. Marinus: het bouwen van een St.-Jozefgesticht.

Dokkum, door de aannemers Vollmer en Erich: het verven en beglazen van het nieuw te bouwen badhuis op Schiermonnikoog, in 2 perceelen en in massa.

Dinsdag, 18 Jan.

Utrecht, te 2 uren, door de maatschappij tot expl. van Staatsspoorwegen, aan het centraalbureau: Bestek no. 111, de levering van stalen spoorstaven, stalen laschplaten, stalen eindplaten en ijzeren haak- en schroefbouten, ten behoeve van het vernieuwingsfonds der Staatsspoorwegen. Inl. aan het centraalbureau en bij de sectie-ingenieurs W. J. Klerk de Reus, te Meppel, en H. E. Beunke, te Breda. (*Zie advert. in n°. 2.*)

's-Hage, te 2 uren, door het ministerie van justitie: 1o. Bestek no. 2, de leverantie van houtwaren, metselmaterialen, verfwaren, glas en kwasten, ten behoeve van de strafgevangenis te Leeuwarden, in 3 perceelen;

2o. Bestek no. 3, de leverantie van houtwaren, metselmaterialen, verfwaren, glas en kwasten, ten behoeve van de strafgevangenis te Leiden, in 3 perceelen;

3o. Bestek no. 4, de leverantie van houtwaren, ten behoeve van het Rijksopvoedingsgesticht te Alkmaar, in 1 perceel.

4o. Bestek no. 5, de leverantie van houtwaren, metselmaterialen, verfwaren, glas en kwasten, ten behoeve van het Rijksopvoedingsgesticht te Doetinchem, in 3 perceelen;

5o. Bestek no. 6, de leverantie van houtwaren, metselmaterialen, verfwaren, glas en kwasten, ten behoeve van de Rijkswerkinrichting te Hoorn, in 3 perceelen;

6o. Bestek no. 7, de leverantie van houtwaren, metselmaterialen, verfwaren, glas en kwasten, ten behoeve van de Rijkswerkinrichtingen te Veenhuizen, in 5 perceelen;

7o. Bestek no. 8, de leverantie van houtwaren, metselmaterialen, verfwaren, glas en kwasten, ten behoeve van het Rijksgesticht te Ommerschans, in 5 perceelen.

Inl. bij den ingenieur-architect voor de gevangenissen en rechtsgebouwen te 's-Hage.

Zwolle, te 2 uren, in het hotel Voskamp in de Voorstraat: het bouwen van een woonhuis aan de Rhijnvis-Feithlaan, voor C. Meijer. Aanw. 11 Jan., te 10 uren.

Kampen, te 2 uren, door regenten der gast- en proveniershuizen, in het Buitengasthuis: het maken van bruggen en hekken, aldaar.

Woensdag, 19 Jan.

Utrecht, te 1 uur, door het bestuur van de fundatie de Eleëmosijne en Oud-Munster, ten stadhuize: het bouwen van 10 nieuwe woningen aan de Verlengde-Weistraat, nabij de Tulpstraat. Aanw. gehouden.

Klarenbeek (Geld.), te 3 uren, het bouwen van een burgerwoning.

Donderdag, 20 Jan.

Kuik (N.-Br.), te 11 uren, door burg. en weth. van Kuik en St.-Agatha: het restaureeren van een gedeelte van den voorgevel van het raadhuis (in hoofdzaak Triersch zandsteenwerk). Inl. bij den bouwkundige J. Werten. Aanw. 20 Jan., te 10 uren.

Hengeloo (Ov.), te 1 uur, door C. T. Stork & Co., in het Bourgegebouw: de verbouwing van hunne kantoren. Aanw. te 10 uren.

Barendrecht (Z.-H.), te 3 uren, door N. R. Barendregt, in het koffiehuis van H. van den Bergh: het bouwen van eene landbouwerswoning met schuur en afzonderlijk staand kootshuis, op een terrein aan den Vaardijk, aldaar. Aanw. gehouden.

Vrijdag, 21 Jan.

Zwolle, te 12 uren, door het prov. best.: het onderhoud van de gebouwen van het prov. best., aldaar, ged. '87 en '88. Aanw. gehouden.

's-Hage, te 1 uur, door het ministerie van waterstaat enz.: het onderhouden en herstellen van het Rijkspostgebouw te Alkmaar, ged. '87—'89. Inl. bij den rijksbouwmeester, te 's-Hage, en den opzichter bij de landsgebouwen G. J. Wijndels de Jong, te Amsterdam. Aanw. gehouden. Raming f 660.

Zaterdag, 22 Jan.

Rotterdam, te 11 uren, door den architect J. Verheul Dz., in het Zuid-Hollandsch koffiehuis: de overdekking van den tuin, behoorende tot het Zuid-Hollandsch koffiehuis. (*Zie advert. in n°. 2.*)

Apeldoorn, te $1\frac{1}{2}$ uren, in het café van den Burg: het bouwen van een winkel- en woonhuis in de Dorpstraat. Aanw. gehouden.

Zuidzande (Zeel.), te 2 uren, door de commissie van den grintweg van Nieuwvliet naar Sluis, met een zijtak naar Retranchement: de levering van de benoodigde grint en brikken en het onderhouden van den weg, in 2 perceelen, van 1 Mei '87—30 April '88.

IJzendijke, te 2 uren, door het best. van den polder Angelina, in het hotel »la Porte d'or": het maken van werken tot verdediging van den oever van den Angelinapolder. Aanw. 21 Jan., te 12 uren.

Maandag, 24 Jan.

Heerenveen, te 11 uren, bij W. J. van der Duijm: het doen van eene belangrijke vergrooting eener heerenplaats onder Terwispel bij den Uilesprong, bewoond door J. Jager. Aanw. 17 Jan., te 11 uren.

Huizum, te 11 uren, door burg. en weth. van Leeuwarderadeel: het gewone en buitengewone onderhoud van gemeentewerken, ged. het 1e halfjaar van '87, in 7 perceelen. Inl. bij den gemeenteopzichter L. R. Wesselius.

's-Hage, te $11\frac{1}{2}$ uren, door het ministerie van binnenl. zaken, aan het gebouw van het prov. best.: het onderhouden van- en het doen van herstellingen aan de gebouwen van de Rijks-universiteit te Leiden, van den dag der goedkeuring van de aanbesteding tot en met 31 Dec. '87. Inl. bij den rijksbouwkundige voor de onderwijsgebouwen enz., te 's-Hage, en den hoofdopzichter der universiteitsgebouwen, te Leiden. Aanw. 17 Jan., te 10 uren. Raming f 29,500.

Amsterdam, te 12 uren, door burg. en weth.:

1o. het maken van vloeren in de slachthuizen der algemeene slachtplaats in de Stadsrietlanden;

2o. het leveren van houten voorwerpen voor de algemeene slachtplaats in de Stadsrietlanden;

3o. het maken van steigers en afsluitingen voor de algemeene slachtplaats en veemarkt in de Stadsrietlanden.

Inl. aan het technisch bureau op het terrein. (*Zie advert. in n°. 2.*)

Lemmer, door het dijksbestuur van het waterschap de Zeven-Grietenijen-en-Stad-Sloten:

1o. de levering van palen en gordingen, in 3 perceelen;

2o. het onderhoud van de rijwegen van het waterschap, ged. '87, in 3 perceelen;

3o. het uitvoeren van drie kleine perceelen aardewerk, ten westen Zandvoorderhoek;

4o. het vergrooten van de hooiopslagplaats bij Schoterzijl, het afzagen en uitwegen van paalwerk in Breedschar en het maken van een steenen voeting, aldaar.

Dinsdag, 25 Jan.

'sHage, te 1 uur, door het ministerie van koloniën, in het gebouw Kazernestraat no. 3, de levering van: perc. 1 en 2, verzinkt ijzerdraad no. 5; perc. 3, ijzeren haakvormige isolatordragers.

Nieuwveen, te 3 uren, in het logement van de Wed. T. van Vliet: het bouwen van een woonhuis met schuur en hooiberg, op de hofstede, bewoond door J. van Leeuwen, in den polder Zevenhoven, onder Mijdrecht. Inl. bij den architect E. G. Wentink, te Schalkwijk. Aanw. 25 Jan., te 12 uren.

Legemeer (Fr.), door het dijksbestuur van het waterschap de Zeven-Grietenijen-en-Stad Sloten, bij Hielkema op het Huisterheide: de levering van riviergrint, brik, zeegrint, kalkkiezel enz., in verschillende perceelen.

Woensdag, 26 Jan.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het onderhoud van de schutsluis en bijbehoorende werken te Vianen, prov. Zuid-Holland, behoorende tot de werken voor den aanleg van een kanaal ter verbinding van Amsterdam met de Merwede. Inl. bij den hoofdingenieur Wellan, te Utrecht, en den ingenieur Escher, te Gorichem. Aanw. 19 Jan., te 11 uren. Raming f 2380.

Donderdag, 27 Jan.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van koloniën: de levering van stalen spoorstaven met ijzeren eindverbindingen, haaknagels en stalen moerringen, ten dienste der Staatsspoorwegen op Java.

Vrijdag, 28 Jan.

Nijmegen, door burg. en weth.: de levering van het voor het overlaatveer ged. '87 benoodigde hout.

Zaterdag, 29 Jan.

Rotterdam, te 12 uren, door het bestuur der Rotterdamsche vereeniging voor gymnastiek- en zwemscholen, in het café Fritschy: het daarstellen van een drijvende zwem- en badinrichting, te leveren op de Maas, bij de Boompjes beneden de Willemsbrug, te Rotterdam. Inl. bij den architect W. C. Coepijn. (*Zie advert. in n°. 3.*)

Sneek, 's avonds 8½ uren, bij R. van Driessen: het afbreken van een oud en het bouwen van een nieuw heerenhuis. Inl. bij den architect F. Swart, te Sneek.

Maandag, 31 Jan.

Rotterdam, te 12 uren, door den provincialen inspecteur der directe belastingen: het onderhouden van- en het verrichten van eenige herstellingen aan de Rijksgebouwen der invoerrechten te Hoek-van-Holland, van af den dag der kennisgeving van de goedkeuring der aanbesteding tot 31 Dec. '89. Inl. bij den rijksbouwmeester te 's-Hage en den opzichter bij de landsgebouwen: J. Bartels, te Rotterdam. Aanw. 24 Jan., te 1 uur.

Dinsdag, 1 Febr.

Utrecht, te 2 uren, door de maatschappij tot exploitatie van Staatsspoorwegen, aan het centraalbureau: Bestek no. 446, het verrichten van grondwerken, het leggen en wijzigen van sporen en wissels en het uitvoeren van eenige bijkomende werken, ten behoeve van de uitbreiding der werkplaats op het station Zwolle. Inl. aan genoemd bureau en bij den sectie-ingenieur W. J. Klerk de Reus, te Meppel. Aanw. 24 Jan., te 1 uur. (*Zie advert. in n°. 3.*)

Woensdag, 2 Febr.

Harlingen, te 12 uren, door het dijksbestuur van het waterschap der Vijf-deelen-zeedijken-buitendijks, in het koffiehuis de Nederlanden: de levering van 560 stuks rongen van $7^{5}/_{16}$ HG.

200 » » » 6 »

2900 » » » 5 »

Bilj. inzenden één uur vóór de aanbesteding, ter secretarie van het waterschap.

Woensdag, 9 Febr.

Harlingen, te 12 uren, door het dijksbestuur van het waterschap der Vijf-deelen-zeedijken-buitendijks, in het koffiehuis de Nederlanden: het aanleggen van eene steenglooiing over eene lengte van 143.45 M. en het daarnevens verzwaren van den zeedijk, terzelfder lengte, tusschen Harlingen en Surig, steen 50 à 49. Inl. bij den opzichter J. R. Posthuma, te Almenum, aan den zeedijk bij Harlingen. Aanw. 7 Febr., te 1 uur.

Woensdag, 23 Febr.

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het maken van de gebouwen en eenige andere werken op de stations Drunen en Vlijmen voor het gedeelte Baardwijk—'s-Bosch van den spoorweg Zwaluwe—'s-Bosch. Inl. bij den eerstaanwezend-ingenieur der Staatsspoorwegen, te 's-Bosch. Aanw. 15 en 16 Febr., te 11 uren. Raming ƒ 98,000.

Prijsopgaaf gevraagd van 12,000 stuks ironbricks, groot 15¼ × 31 cM. Monsters en aanbiedingen bij den gemeente-architect te Nijmegen, tot 5 Febr. (*Zie advert. in n°. 2.*)

Nagekomen Afloopen.

Helder, 14 Jan., voor rekening der gemeente: 1o. het driejarig onderhoud der gem. bestratingen van 1 Jan. '87—31 Dec. '89; ingek. 11 bilj., als:

S. Tool,	te Wognum,	ƒ 21,950
De Waard en Wijker,	» Helder,	» 21,860
J. F. Philips,	» idem	» 21,500
S. Krijnen,	» idem	» 21,400
P. Spruit,	» idem	» 20,987
W. Varkenvisser,	» Nieuweramstel,	» 20,759
Gebr. Klein,	» Helder,	» 20,454
D. de Vries,	» idem	» 20,240
A. Vos Rz.,	» Amsterdam,	» 19,830
J. S. Jansen,	» Helder,	» 19,649
G. Moorman,	» idem	» 19,590

2o. het onderhoud van gemeentegebouwen, bruggen enz., ged. '87, (zonder het verven en teeren); ingekomen 14 bilj., als:

H. Peeters,	te Helder,	ƒ 4810
A. Vos Rz.,	» Amsterdam,	» 4800
G. Moorman,	» Helder,	» 4760
Steijaard en V. d. Plas,	» idem	» 4750
P. Spruit,	» idem	» 4693
H. Bakker,	» idem	» 4610
A. Graaff,	» idem	» 4495
J. Duinker,	» idem	» 4444
W. de Jong,	» idem	» 4390
S. Krijnen,	» idem	» 4347
De Waard en Wijker,	» idem	» 4298
J. F. Philips,	» idem	» 4249
A. Korff,	» idem	» 3752
J. Korff,	» idem	» 3667

3o. verf- en teerwerk aan gebouwen, bruggen enz.; ingekomen 12 bilj., als:

J. de Vries,	te Helder,	ƒ 820
F. Boon,	» idem	» 786
A. Breet,	» idem	» 781
J. Bethlehem,	» idem	» 731
P. Bierenbroodspot,	» idem	» 730
G. Moorman,	» idem	» 730
J. v. Brederode,	» idem	» 728
H. de Wit,	» idem	» 719
A. Korff,	» idem	» 696
J. Pronk,	» idem	» 694
W. Tielrooij,	» idem	» 694
J. Hoogerduijn,	» idem	» 628

Willemsoord, 14 Jan.: de werkzaamheden tot het onderhouden van de dok-, sluis- en andere waterwerken van het maritieme etablissement Willemsoord; ingek. 14 bilj., als:

A. Bets,	te Helder,	ƒ 13,020
Gebr. Jansen,	» idem	» 13,000
P. Spruit,	» idem	» 12,994
S. Krijnen,	» idem	» 12,300
A. Graaff,	» idem	» 12,000
C. Bos Az.,	» Dordrecht,	» 12,000
A. Bos,	» Helder,	» 11,948
Gebr. Klein,	» idem	» 11,898
De Waard en Wijker,	» idem	» 11,798
P. Duinker,	» Amsterdam,	» 11,600
G. D. v. Doorn,	» idem	» 11,474
B. Boon,	» Helder,	» 11,250
A. Vos Rz.,	» idem	» 10,998
G. Moorman,	» idem	» 10,994

AFLOOP
VAN
AANBESTEDINGEN.

Arnhem, 20 Dec., voor rekening der gemeente-gasfabriek: 1o. de levering van magazijngoederen; minste inschr. waren:

Perc. 1, getr.-ijzeren, compositie- en koperen pijpen, fittings enz. R. S. Stokvis & Zn., Rotterdam.

Perc. 2, smeedijzer en plaatijzer, H. L. van Perlstein, Arnhem.

Perc. 3, spijkers, schroeven, roodkoper enz., dezelfde.

Perc. 4, giet- en gelagen ijzer, Rogier Nerinex Richter, Bergen-op-Zoom.

Perc. 5, glaswerk, G. J. de Waal, Arnhem.

» 6, kalk, A. W. Lensink, idem

» 7, verfwaren, borstelwerk enz., R. W. Storm, Utrecht.

Perc. 8, olie, vet en kaarsen, J. L. H. Smits & Co., Amsterdam.

Perc. 9, poetskatoen, dezelfde.

» 10, touwwerk enz., J. L. Bennist, idem.

» 11, diverse stelen, handspaken enz. H. K. Bosman, Arnhem.

Perc. 12, mandenwerk, M. Jansen, idem.

Alles gegund.

2o. de levering van gegoten-ijzeren gas-buizen, hulpstukken en syphons; minste inschr. Van den Berg & Co., Amsterdam; gunning aangehouden.

3o. het onderhoud der gebouwen van de gasfabriek; minste inschr. J. H. de Vries, Arnhem; gegund.

4o. het lossen en vervoeren van Duitsche en Engelsche gaskolen alsmede van kluitkalk; minste inschr. J. G. de Bruijn, Arnhem; gegund.

5o. het maken van een loswal tegen de glooiing van den Westervoortschen dijk; minste inschr. J. Terwindt, Westervoort; gunning aangehouden.

Kornjum, 7 Jan.: het afbreken der oude boerenbehuizinge te Bozum en het bouwen van eene nieuwe stelphuizing enz., met bijlevering der materialen, onder beheer van den architect F. Brouwer; ingek. 20 bilj., waarvan 2 te laat; minste inschr. G. Lanting, te Deersum, voor ƒ 11,933. Gegund.

Groningen, 7 Jan., onder beheer van het ministerie van binnenl. zaken: 1o. het onderhouden van- en het doen van eenige vernieuwingen en herstellingen aan de gebouwen der Rijksuniversiteit te Groningen, van den dag der goedkeuring van de aanbesteding tot en met 31 Dec. '87; ingekomen 9 bilj., als:

J. Poelman,	ƒ 8950
J. Werkman,	» 8796
E. W. Wietsema,	» 8778
T. Y. Jelsma,	» 8748
Ph. Hindriks,	» 8689
J. de Vries,	» 8565
A. de Vries,	» 8548
J. H. Muller,	» 8455
A. Schreuder Jr.,	» 8418
Raming	» 8800

1 biljet van onwaarde.

2o. het onderhouden van- en het doen van herstellingen en vernieuwingen aan de gebouwen der Rijks-hoogere-burgerschool te Groningen, van den dag der goedkeuring van de aanbesteding tot 31 Dec. '88; ingek. 9 bilj., als:

J. Poelman,	ƒ 4159
J. Werkman,	» 4127
J. de Vries,	» 3966
T. Y. Jelsma,	» 3787
A. Schreuder Jr.,	» 3725
J. H. Muller,	» 3698
H. J. L. Walker,	» 3694
J. Versteeg,	» 3580
E. W. Wietsema,	» 3485
Raming	» 3540

1 biljet van onwaarde.

Vlissingen, 8 Jan.: de onderhoudswerken aan de gemeente-eigendommen, ged. '87, in 8 perceelen.

1o. Perc. 1, 2 en 3, het onderhoud der gebouwen enz., kaaimuren, beschoeiingen, bruggen enz. en schoolgebouwen; ingek. 2 bilj., als:

D. Bijl,	ƒ 4997
Jos. Monjé,	» 4909

2o. Perc. 4, het onderhoud van plantsoen en wegen; ingek. 3 bilj., als:

W. de Dries,	ƒ 560
A. J. Witte,	» 350
J. Huibrechtse,	» 413

3o. Perc. 5, het onderhoud der kachels; ingek. 3 bilj., als:

E. J. Borden,	ƒ 360.20
D. Krug,	» 355.34
Gebr. Koppejan,	» 346.50

4o. Perc. 6, het straatwerk; ingekomen 2 bilj., als:

	per M.
J. Huibrechtse,	ƒ 0.14
P. Tavenir,	» 0.13

5o. Perc. 7, het vervoer, J. P. Huibrechtse en J. Poppe, tot diverse prijzen, terwijl de laagste inschr. nog onbekend is.

6o. Perc. 8, het schilderwerk; ingek. 4 bilj., als: P. G. Laernoes, voor ƒ 167 2e afd.;

A. C. Mos,	ƒ 481
A. M. Luitweiler,	» 314
A. Barting,	» 244

alle drie voor de drie afdeelingen.

Amsterdam, 8 Jan.: het bij- en verbouwen van het perceel no. 71 aan de Kalverstraat, onder beheer van den architect W. Langhout Gz.; ingek. 27 bilj.;

hoogste inschr. ƒ 28,200

minste » J. Gorter, Amsterdam, » 19,789

Hoogezand, 8 Jan.: het bouwen van een gemeentehuis; minste inschr. Gebr. Wolrich, te Hoogezand, voor ƒ 7495.

Sappemeer, 10 Jan.: het afbreken eener oude- en het bouwen eener nieuwe behuizing, voor A. C. Mulder; ingekomen 7 bilj., als:

J. E. Wolrich,	te Hoogezand,	ƒ 9690
Haikens,	» Appingedam,	» 9380
Gebr. Dieders,	» Foxham,	» 8976
Daanje,	» Noordbroek,	» 8398
Buurke,	» idem	» 8236
M. Thijms,	» Sappemeer,	» 7876
H. Vos,	» idem	» 7783

's-Hage, 10 Jan.: de levering van 325,000 stuks porfierkeien (herbesteding); ingek. 1 biljet van Kloos en van Limburgh, te Rotterdam,

voor ƒ 49.84 per 1000, $^{18}/_{24}$ cM.

» 74.79 » » , $^{18}/_{24}$ »

Sneek, 10 Jan.: het gedeeltelijk afbreken en het wederopbouwen van een huis met bovenverdieping aan den Oosterdijk, onder beheer van den architect H. A. Buursma; ingekomen 5 bilj., als:

J. de Graaf,	te Sneek,	ƒ 2570
T. J. v. d. Steel,	» idem	» 2540
M. Bondema,	» idem	» 2380
C. H. Visser,	» idem	» 2142
Th. H. Visser,	» idem	» 1940

gegund.

Leiden, 10 Jan.: het bouwen van een woonhuis, onder beheer van den architect W. C. Mulder; ingek. 12 bilj.; als:

J. Meijer,	te Leiden,	ƒ 4242
A. Verhoog Jz.,	» idem	» 4222
W. v. d. Drift,	» idem	» 4160
J. Christiaanse,	» idem	» 4020
H. J. Shots,	» idem	» 3995
P. Gestman,	» idem	» 3900
K. Harderman,	» idem	» 3870
G. Splinter,	» idem	» 3850
H. de Jongh,	» idem	» 3826
N. Pikot,	» idem	» 3680
N. Hink,	» idem	» 3616
J. Sirag,	» idem	» 3350

Rotterdam, 10 Jan.: het maken van een bijgebouw aan den nieuwen schouwburg in de Aert-van-Neestraat, onder beheer van den architect J. Verheul Dz.; ingek. 7 bilj., als:

M. A. J. Taverne,	te 's-Hage,	ƒ 44,142
Hilkes,	» Rotterdam,	» 41,860
Vink en Van Prooijen,	» idem	» 36,980
G. Bakkus,	» idem	» 35,980
H. J. Heijman & Zn.,	» idem	» 35,494
B. Hooijkaas,	» idem	» 34,985
H. Stelwagen,	» idem	» 32,350

Vlissingen, 10 Jan.: het bouwen van een winkelhuis en een woonhuis aan het Betje-Wolffplein, aldaar; ingek. 5 bilj., als:

J. M. v. Ditmars,	ƒ 11,950
P. L. v. Miert,	» 11,944
D. Bijl,	» 11,893
P. v. Beers,	» 11,500
C. Maters,	» 11,250

Amsterdam, 10 Jan., voor rekening der gemeente: 1o. het bouwen van loodsen enz., op het terrein van de nieuwe vuilnisbelt, achter het Pompstation van het Liernurstelsel; ingek. 25 bilj., als:

C. J. Maks en Boekholts,	ƒ 140,680
P. Schmidt en Hermans,	» 140,000
E. H. Helle,	» 139,800
F. Ligthart,	» 139,000
W. Grave, Buiksloot,	» 138,490
L. Vlasman,	» 138,138
H. J. Meekers,	» 138,000
P. v. Essen,	» 136,777
K. J. B. v. Damme,	» 134,800
R. Voordendag,	» 133,400
B. Deutekom,	» 133,333
J. Kooij,	» 132,740
C. Maks,	» 129,800
R. C. Dorlas,	» 128,346
B. v. Buuren,	» 127,760
Cruijff en Schouten,	» 126,358
J. Koster,	» 125,856
B. A. Wiegerink en Terwindt,	» 125,400
C. H. Fermin,	» 124,939
G. D. v. Doorn,	» 123,600
H. Dinklaar,	» 123,100
A. Vos Hz.,	» 122,946
J. Kalis,	» 121,900
W. H. Struijs,	» 121,000
P. Duinker,	» 120,447

2o. het aanplempen van een gedeelte der Kwakerspoel (herbesteding); ingek. 6 bilj., als:

C. v. Boven,	ƒ 23,900
W. Goedkoop,	» 23,000
G. B. v. Doorn,	» 19,700
C. J. Hartog,	» 19,700
L. Pot,	» 18,400
P. Zaan Hz.,	» 17,683

3o. het leveren van Andernachsche keien; ingek. 3 bilj., als:

F. Michels,	ƒ 1.86²	voor 7500 M²
dezelfde,	» 1.99²	» 7000 »
W. Goedkoop,	» 2.10	per M².

4o. het verbouwen der openbare lagere school 2e klasse, voor jongens, in het voormalig Bibliotheekgebouw aan de Heerengracht; ingek. 19 bilj., als:

E. H. Helle,	ƒ 8500
H. W. A. Paans,	» 8280
F. Luiten,	» 7700
A. v. Wenveen,	» 7500
J. F. Prenzler,	» 7500
A. Paans,	» 7100
W. H. Struijs,	» 6930
H. C. Dorlas,	» 6911
A. Aalders,	» 6887
Cruijf en Schouten,	» 6880
W. J. v. Berkum,	» 6683
K. J. B. v. Damme,	» 6665
D. H. Zeevat,	» 6621
B. Cruijff,	» 6560
F. Raaijmakers,	» 6380
P. Goedkoop,	» 6280
G. Woud,	» 5975
J. Oldigs,	» 5857
R. Repko,	» 4689

Assen, 10 Jan.: het bouwen van een huis met 4 woningen, voor mej. M. Hazelaar, onder beheer van den architect G. Stel; ingekomen 15 bilj., als:

J. Wiering,	te Assen,	ƒ 2673
E. Lamberts,	» idem	» 2649
G. Winters,	» idem	» 2647
H. J. Broekema,	» idem	» 2545
C. v. Zoelen,	» idem	» 2532
H. J. Diehlman,	» idem	» 2523
H. de Vries,	» idem	» 2493
D. Nessingh,	» idem	» 2490
H. Smallenbroek,	» idem	» 2468
H. Jalving,	» idem	» 2454
G. B. Broekema,	» idem	» 2419
J. Jonker,	» idem	» 2294
D. B. Wiering,	» idem	» 2280
J. P. Broekema,	» idem	» 2273
J. Stevens,	» idem	» 1940

gegund.

Winschoten, 11 Jan.: het bouwen eener overdekte loods voor keienklopperij, met bijlevering van materialen, arbeidsloonen enz.; ingek. 7 bilj., als:

H. Musse,	te Winschoten,	ƒ 915
J. Dik,	» idem	» 864
M. Plas,	» idem	» 844
G. Heikens Gz.,	» idem	» 823
J. J. IJzer,	» idem	» 747
P. Ravensberg,	» idem	» 719
K. de Grooth,	» idem	» 689

gegund.

Hoofdplaat, 11 Jan.: het maken van werken tot oeververdediging van den calamiteusen Hoofdplaatpolder; ingek. 18 bilj., als:

A. M. Langeveld, Hardinksveld,	ƒ 59,500
A. Boer, Sliedrecht,	» 58,825
L. Kalis, idem	» 57,905
Abr. v. d. Beek, Zaamslag,	» 57,000
P. Monjé, Breskens,	» 56,730
C. v. d. Plas, Hardinksveld,	» 56,065
M. v. d. Hoek, Neuzen,	» 55,400
J. Leijs, 's Heer-Arendskerke,	» 54,900
J. Lindenberg, Wemeldinge,	» 54,634
P. J. Visser, Hansweerd,	» 54,598
C. D. Bolier, Scherpenisse,	» 54,293
C. Boskam, Sliedrecht,	» 53,825
P. A. v. d. Velde, Neuzen,	» 53,400
J. Jansen, idem	» 53,285
J. Tollenaar, idem	» 53,100
B. den Exter v. d. Brink, Krabbendijke,	» 52,710
J. v. Eck, Hardinksveld,	» 52,384
C. de Wilde, Krabbendijke,	» 52,380
Raming	» 56,385

Abkoude, 11 Jan.: het bouwen van eene R.-K. kerk met toren, sacristie, kapellen enz., onder beheer van den architect A. Tepe, te Utrecht;

ingek. 25 bilj., als:

Kluarwater,	te Bussum,	ƒ 109,000
Andriessen,	» Hilversum,	» 108,500
Jansen,	» Utrecht,	» 93,240
Van Rassel,	» idem	» 91,689
Dessing,	» Gouda,	» 91,600
Vermeer,	» Zevenbergen,	» 91,300
A. v. Dommelen,	» Nijmegen,	» 90,999
A. Peters,	» Zenderen,	» 90,500
Benning,	» Kuilenburg,	» 88,500
Mulders,	» Ruamdonksveer,	» 87,500
Wenting,	» Alkmaar,	» 87,390
L. Struijcken,	» Groningen,	» 86,980

Hillegom, 11 Jan.: het uitdiepen van de Vossenvaart over ruim 1200 M.; ingeschreven als volgt:

Woonplaats en inschrijvers.	met de specie perc. 1	perc. 2	perc. 3	massa	zonder specie perc. 1	perc. 2	perc. 3	massa
A. Sonneveld, Haarlem,	—	—	—	ƒ 1820	—	—	—	ƒ 1920
De Vaal Gouda,	—	—	—	800	—	—	—	1200
Kromhout, Bennebroek,	—	—	—	960	—	—	—	1080
A. Trouwer, Hillegom,	—	—	—	—	ƒ 575	ƒ 175	ƒ 130	875
A. Trijling, Rotterdam,	—	—	—	—	—	—	—	3223
P. Degenaar, Haarlemmerm.,	—	—	—	—	675	150	130	955
A. Goossens, idem	ƒ 485	ƒ 120	ƒ 128	736	—	—	—	902
C. Degenaar, idem	—	—	—	—	674.40	80.25	125	879.75
J. Vinke, idem	—	—	—	—	587.17	229.67	132.17	949.01
P. de Koekoek, idem	—	—	—	—	660	180	200	980
J. de Groot, idem	623.40	100	65	790.50	—	—	—	—

Kahauw, 11 Jan.: de levering van 36 eikenhouten banken voor de R.-K. kerk, te Kahauw; ingek. 27 bilj., als:

J. C. v. Reijssen en J. P. M. Nelissen, Haarlem,	ƒ 2173
D. H. v. Kent, Utrecht,	» 2160
A. J. v. Kleef, Lequikkapel,	» 1979
A. v. Zuilen, Hoenkoop,	» 1910
J. M. Wolff, Utrecht,	» 1842
J. Benting, Abkoude,	» 1743
J. Bouwman Jz., IJsselstein,	» 1728
A. Poet, idem	» 1590
J. A. Dumolin, Vianen,	» 1578
C. Nieslan, Utrecht,	» 1540
J. v. Groenendaal, 's-Hage,	» 1535
C. P. W. Dessing, Gouda,	» 1529
J. Th. de Vos, Hoogland,	» 1524
J. Gasse, Harmelen,	» 1469
N. Strien, Lopik,	» 1448
H. Peltenburg, Schoonhoven,	» 1441
H. v. Beteren, Harmelen,	» 1438
G. v. Beeswijk, Everdingen,	» 1420
H. de Groot, IJsselstein,	» 1410
A. v. Noord, idem	» 1400
C. D. Hoornenburg, idem	» 1396
C. v. d. Berg, Boskoop,	» 1368
L. G. Struijcken, Gellicum,	» 1275
F. M. H. Jansen, Rampt,	» 1249
P. Brûlée, Langerak,	» 1245
A. Maarschalkerweerd, Amsterdam,	» 1169
J. Jansen, Schoonhoven,	» 938

gegund.

Breda, 11 Jan.: het metsel-, stukadoor-, en hardsteenwerk, benoodigd tot het bouwen van twee woonhuizen met bovenkwartieren op een terrein, gelegen aan de Korte Markestraat, onder beheer van den architect J. A. Onnes; aangenomen door A. Klemans & Co., te Prinsenlage, voor ƒ 2850.

Overloon, 12 Jan.: het bouwen van een toren, en het herstellen van het dak der R.-K. kerk enz., onder beheer van den architect C. Franssen, te Tegelen; ingek. 11 bilj., als:

J. v. d. Weerde,	te Altfort,	ƒ 7870
A. Jansen,	» Beugen,	» 7227
H. Kerstjens,	» Sambeek,	» 7060
J. H. Heinraats,	» Afferden,	» 7027
H. de la Roy,	» Kessel,	» 7025
J. Groenendaal,	» 's-Hage,	» 6871
L. Steffels,	» Tegelen,	» 6649
J. Yorkink,	» Kessel,	» 6480
Arn. Korting,	» Bergen,	» 6461
A. Lichtervelt,	» idem	» 6222
Jos. Wijnhoven,	» Vierlingsbeek,	» 6206

Bokkum, 12 Jan.: het onderhoud der gemeentegebouwen, bruggen en werken, ged. het 1e halfjaar '87.

Perc. 1, gemeentehuis; ingek. 7 bilj., als:

H. P. de Vries,	ƒ 80
J. T. v. d. Mei,	» 78
S. R. v. d. Werff,	» 76
Wed. A. J. v. d. Werff,	» 75
G. H. Vollmer,	» 69
H. de Jong,	» 60
S. Hoogeveen, gegund.	» 48
Raming	» 87

Perc. 2, schoven 1. o.; ingek. 8 bilj., als:

S. R. v. d. Werff,	ƒ 108
G. H. Vollmer,	» 102
J. T. v. d. Mei,	ƒ 100
H. P. de Vries,	» 100
H. de Jong,	» 97
D. G. v. d. Werff,	» 94
Wed. A. J. v. d. Werff,	» 93.84
S. Hoogeveen, gegund.	» 92
Raming	ƒ 98

Perc. 3, overige gebouwen en bruggen; ingek. 8 bilj., als:

H. P. de Vries,	ƒ 480
S. R. v. d. Werff,	» 420
D. G. v. d. Werff,	» 392
H. de Jong,	» 366
Wed. A. J. v. d. Werff,	» 354
G. H. Vollmer,	» 344
J. T. v. d. Mei,	» 340
S. Hoogeveen, gegund.	» 210
Raming	» 445.40

Perc. 4, steenwallen; ingek. 8 bilj., als:

W. A. J. v. d. Werff,	ƒ 230
H. de Jong,	» 230
H. P. de Vries,	» 223
S. R. v. d. Werff,	» 206
D. G. v. d. Werff,	» 198
G. H. Vollmer,	» 179
J. T. v. d. Mei,	» 175
S. Hoogeveen, gegund. Raming	ƒ 236

Amsterdam, 12 Jan.: de levering van diverse benoodigdheden, voor rekening van het ministerie van koloniën; minste inschr. waren:

Perc. 1. 11,000 KG. afval van katoen, J. L. H. Smits & Co., Amsterdam, ƒ 5562.20.

Perc. 2. 3850 M. nieuw linnen, Van Dooren en Van der Heyden, Bokstel, ƒ 977.90.

Perc. 3, 3763 M. drilling, Ankersmit & Co., Deventer, ƒ 728.07½.

Perc. 4, zeilgaren, Zeilmaker & Co., Amsterdam, ƒ 2211.

Perc. 5, kommaliewantsgaed, Van der Meulen & Co., idem 348.32½.

Perc. 6, gereedschap, C. Willemsz, idem ƒ 1737.70.

Perc. 7, tang- en sluitwerk, dezelfde, ƒ 2363.60.

» 8, gasfittings, R. S. Stokvis & Zn., Rotterdam, ƒ 105.68.

Perc. 9, divers staal, Hotz & Co., idem ƒ 1871.63.

Perc. 10, diverse ijzer en ijzerdraad, Dikema en Chabot, idem, ƒ 8719.65.

Perc. 11, plaatijzer, dezelfden, ƒ 7207.65.

» 12, ijzeren haken en kousen, J. B. Prieur, Amsterdam, ƒ 126.89.

Perc. 13, 25 schoepsmasserijen, A. Martens, Delft, ƒ 1342.

Perc. 14, 45 ijzeren waterkisten voor 1000 lit., Th. Lemm, Kralingen, ƒ 2008.50.

Perc. 15, houtschroeven, Van den Berg & Co., Amsterdam, ƒ 717.37½.

Perc. 16, schroef- en moerbouten en klinkragels, P. v. Thiel & Zn., Beek-en-Donk, ƒ 1937.71.

Perc. 17, draadnagels, dezelfden, ƒ 704.94.

» 18, spijkers, H. de Heus & Zn., Rotterdam, ƒ 1257.92.

Perc. 19, draad- en plaatkoper, koperen spijkers en koperseldoer, dezelfden, ƒ 4883.87.

Perc. 20, lood en loden pijpen, R. S. Stokvis & Zn., Rotterdam, ƒ 475.12½.

Perc. 21, 7200 KG. zink in bladen, Surie en Lingeman, Amsterdam, ƒ 1470.96.

Perc. 22. 9 M³ linden- en 1 M³ peronhout, De Goederen & Zn., Linschoten, ƒ 777.

Perc. 23, schoepgieters, sloepriemen en haakstelen, B. Schilte & Zn., IJsselstein, ƒ 1643.20.

Perc. 24, diverse leidersoorten, J. A. G. Wessels, Utrecht, ƒ 3015.60.

Perc. 25, verlichtingsmiddelen, Becht en Dyserinck, Amsterdam, ƒ 881.20.

Perc. 26, dek- en patentglazen, dezelfden, ƒ 1084.40.

Perc. 27, 3000 KG. gem. loodwit, G. Greve, Utrecht, ƒ 720.

Perc. 28, 14,500 KG. loodmenie, Gebr. Abrahams, 's-Hage, ƒ 2549.25.

Perc. 29, 14,500 KG. idem dezelfden, ƒ 2538.25.
» 30, 12,000 » » » » 2118
» 31, 12,500 » » Vissering en Lely, Amsterdam, ƒ 2117.50.
» 32, 5,000 » zinkgrijs, H. J. Klijn de Jongh, Amsterdam, ƒ 962.

Perc. 33, 1000 boekjes dakstengoud, De Boer en Van der Schuijt, idem ƒ 744.

Perc. 34, verfwaren, Gilhuijs & Co., idem ƒ 1314.35.

Perc. 35, verfwaren, Hoogeweg en V. Zameren, idem ƒ 740.15.

Perc. 36, 9000 KG. gek. lijnolie, F. Alberdingk & Zn., idem ƒ 2285.10.

Perc. 37, puklinnen, Vissers en Eijcken, Geldrop, ƒ 1371.

Perc. 38, 12,000 M. dril, J. Elias, Strijp, ƒ 4332.
» 39, soldeer en koper, H. J. Klijn de Jongh, Amsterdam, ƒ 589.20.

Perc. 40, lederwerk, D. P. de Booy, 's-Bosch, ƒ 5054.37½.

Perc. 41, lederwerk, T. M. v. Grinsven, idem ƒ 10,582.90.

Westervoort, 13 Jan.: het verbouwen eener school tot woning, voor rekening der gemeente; ingek. 7 bilj., als:

M. Horsting en W. J. G. Gripman, Arnhem,	ƒ 4180
J. Mulder, idem	» 3723
H. A. v. d. Sanden, Arnhem en H. Snoklaers, Duiven,	» 3542
E. F. ten Bosch, Westervoort,	» 3293
L. Jansen, idem	» 3058
H. J. Masselink, Arnhem,	» 2979
W. A. Kok, idem	» 2763

Haarlem, 13 Jan.: het stellen van 3 bij de gemeente voorhanden portland-cementputten, het leggen van 70 M. riool van portland-cement, het leveren en leggen van 95 M. hardsteenen trottoirbanden, het maken van zinkputten met spruiten, het leggen van bestratingen aan de Kinderhuisvest, de Nieuwegracht, het Nassauplein, de ged. Kraaienhorstergracht, de Plantage en de ged. Oudegracht, te Haarlem, in twee perceelen.

Perc. 1, ingekomen 8 bilj., als:

C. Bos,	te Haarlemmermeer,	ƒ 11,388
H. Londin,	» Haarlem,	» 10,994
G. P. J. Beccari,	» idem	» 10,796
Th. J. Verzijlbergh,	» idem	» 10,500
S. B. Peijra,	» idem	» 10,450
C. Roseijn,	» idem	» 10,448
H. C. v. d. Velden,	» idem	» 10,200
Wed. A. Reijnders Jz.,	» idem	» 10,097
Raming		» 10,493

Perc. 2, ingekomen 8 biljetten als:

H. C. v. d. Velden,	te Haarlem,	ƒ 4000
G. P. J. Beccari,	» idem	» 3873
H. Londin,	» idem	» 3661
C. Bos,	» Haarlemmermeer,	» 3634
C. Roseijn,	» Haarlem,	» 3386
S. B. Peijra,	» idem	» 3225
Th. J. Verzijlbergh,	» idem	» 3200
Wed. A. Reijnders Jz.,	» idem	» 3193
Raming		» 2900

Nog niet gegund; uitspraak a. s. Donderdag.

Hengelo (Ov.), 13 Jan., voor rekening van de heeren Blenken: 1o. het bouwen van een woonhuis, onder beheer van den architect J. Moll; minste inschr. Wesselink, te Hengelo, voor ƒ 6270.

2o. het bouwen van 2 woningen, onder beheer van denzelfden architect; minste inschr. Van den Berg, te Hengelo, ƒ 2796.

Hengelo (Ov.), 13 Jan.: het bouwen van 2 woningen voor W. E. Kolk, onder beheer van den architect J. Moll; minste inschrijver H. J. Frantsen, te Hengelo, voor ƒ 2100.

BIJVOEGSEL
VAN
DE OPMERKER
van ZATERDAG 22 JANUARI 1887.

AANKONDIGINGEN VAN AANBESTEDINGEN.

Maandag, 24 Jan.

Heerenveen, te 11 uren, bij W. J. van der Duijm: het doen van eene belangrijke vergrooting eener boerenplaats onder Terwispel bij den Ullesprong, bewoond door J. Jager. Aanw. gehouden.

Huizum, te 11 uren, door burg. en weth. van Leeuwarderadeel: het gewone en buitengewone onderhoud van gemeentewerken, ged. het 1e halfjaar van '87, in 7 perceelen. Inl. bij den gemeenteopzichter L. B. Wesselius.

Arnhem, te 11 uren, door de architecten G. J. van Gendt en C. M. G. Nierstad, in het koffiehuis van Hermsen, aan de Nieuwe Kraan: het bouwen van een winkelhuis met afgesonderlijke woning aan de Koningstraat en van 3 winkelhuizen aan de Klarenstraat, aldaar, in 2 perc. Aanw. gehouden.

's-Hage, te 11½ uren, door het ministerie van binnenl. zaken, aan het gebouw van het prov. best.: het onderhouden van- en het doen van herstellingen aan de gebouwen van de Rijks-universiteit te Leiden, van den dag der goedkeuring van de aanbesteding tot en met 31 Dec. '87. Inl. bij den rijksbouwkundige voor de onderwijsgebouwen enz., te 's-Hage, en den hoofdopzichter der universiteitsgebouwen, te Leiden. Aanw. gehouden. Raming ƒ 29,000.

Amsterdam, te 12 uren, door burg. en weth.:

1o. het maken van vloeren in de slachthuizen der algemeene slachtplaats in de Stadsrietlanden;

2o. het leveren van houten voorwerpen voor de algemeene slachtplaats in de Stadsrietlanden;

3o. het maken van steigers en afsluitingen voor de algemeene slachtplaats en veemarkt in de Stadsrietlanden.

Inl. aan het technisch bureau op het terrein. (*Zie advert. in n°.* 3.)

Leiden, te 12 uren, door burg. en weth.:

1o. het leveren van bouwmaterialen enz. in 15 perc.;

2o. de levering van 60 tweepersoons schoolbanken.

Groningen, te 12½ uren, door burg. en weth.: het maken en leveren van 11 stuks schoolbanken voor de beide hulpscholen.

's-Hage, te 1 uur, door burg. en weth.:

1o. het onderhouden en gedeeltelijk vernieuwen ged. '87 van de straat-, grint-, schelp- en puinwegen;

2o. het verlengen van de Rijswijksche straat;

3o. het rioleeren van een gedeelte van den weg langs het Kanaal.

Kapelle (Zeel.), te 3 uren, door F. Koopman Jz., bij J. Lodewijk: het bouwen eener nieuwe graanschuur en gevolgen, op zijn hofstede, aldaar. Aanw. één uur vóór de besteding.

Horst (L.), te 3 uren, door burg. en weth.:

1o. het bouwen eener nieuwe school voor lager onderwijs met corridor, privaten en bergplaats;

2o. het bouwen eener nieuwe onderwijzerswoning met privaat en bergplaats, en al de voor dit werk benoodigde materialen enz., in het gehucht Amerika, gem. Horst.

Inl. bij den architect Corbeij, te Rouver. Aanw. 24 Jan., te 11 uren.

Lemmer, door het dijksbestuur van het waterschap de Zevende Grietenijen-en-Stad-Sloten:

1o. de levering van palen en gordingen, in 8 perceelen;

2o. het onderhoud van de rijwegen van het waterschap, ged. '87, in 3 perceelen;

3o. het uitroeren van drie kleine perceelen aardewerk, ten westen Zandvoorderhoek;

4o. het vergrooten van de hooigoslagplaats bij Schoterzijl, het afzagen en uitwegen van paalwerk in Broedschar en het maken van een steenen voeting, aldaar.

Dinsdag, 25 Jan.

Zwolle, te 11 uren, door H. Blankvoort, bij Brouwer in de Roode Leeuw: het bouwen van een nieuw boerenwoonhuis. Aanw. 20 Jan., te 10 uren.

Elburg (Geld.), te 12 uren, door burg. en weth.: het vergrooten van de 2e openbare school met onderwijzerswoning, aldaar. Aanw. gehouden.

'sHage, te 1 uur, door het ministerie van koloniën, in het gebouw Kazernestraat no. 3, de levering van: perc. 1 en 2 verzinkt ijzerdraad na. 5; perc. 3, ijzeren haakvormige isolatordragers.

Nieuweveen, te 3 uren, in het logement van de Wed. T. van Vliet: het bouwen van een woonhuis met schuur en hooiberg, op de hofstede bewoond door J. van Leeuwen, in den polder Zevenhoven, onder Mydrecht. Inl. bij den architect E. G. Westink, te Schalkwijk. Aanw. 25 Jan., te 12 uren.

Midwolde (Gron.), te 3 uren, door burg. en weth.: het bouwen van een werkhuis onder bijlevering van alle materialen. Aanw. te 11 uren.

Soestdijk (Utr.), door den intendant van het koninklijk particulier Domein: het bouwen van een smederij met bramdspuithuis op genoemd Domein, in de nabijheid van het koninklijk particulier paleis. Bilj. inzenden vóór 25 Jan., te 11 uren, op het bureau van den intendant.

Legemeer (Fr.), door het dijksbestuur van het waterschap de Zevende Grietenijen-en-Stad Sloten, bij Hielkema op het Huisterheide: de levering van riviergrint, brik, zeegrint, kalkkiezel enz., in verschillende perceelen.

Woensdag, 26 Jan.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het onderhoud van de schutsluis en bijbehoorende werken te Vianen, prov. Zuid-Holland, behoorende tot de werken voor den aanleg van een kanaal ter verbinding van Amsterdam met de Merwede. Inl. bij den hoofdingenieur Wellan, te Utrecht, en den ingenieur Escher, te Gorichem. Aanw. gehouden. Raming ƒ 2380.

Donderdag, 27 Jan.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van koloniën: de levering van stalen spoorstaven met ijzeren eindverbindingen, haaknagels en stalen moerringen, ten dienste der Staatsspoorwegen op Java.

Beetsterzwaag (Fr.), te 11 uren, door burg. en weth. van Opsterland: de levering van pl. m. 378 stère riviergrint en 40,000 vlakke straatklinkers, Waalvorm, in 2 perc. Inl. bij den gemeenteopzichter.

Beetsterzwaag (Fr.), te 11 uren, door de commissie van beheer over den kunstweg Bergum—Heerenveen, ten gemeentehuize: de levering van pl. m. 350 M³ grint en 204,000 vlakke straatklinkers, Waalvorm, in 2 perc. Inl. bij den opzichter van genoemden kunstweg.

Groningen-Opelnde, te 8 uren: het bouwen van een nieuwe stelplaatsing. Inl. bij J. van der Molen, te Buitenpost.

Vrijdag, 28 Jan.

's-Hage, te 1 uur, door het ministerie van waterstaat enz.: het onderhoud en het doen van eenige herstellingen aan het Rijkspost- en telegraafgebouw te Amsterdam, ged. '87, '88 en '89. Inl. bij den rijksbouwmeester in het 1e district, te 's-Hage en den opzichter der landsgebouwen G. J. Wijndels de Jongh, te Amsterdam. Aanw. gehouden. Raming ƒ 7826.

's-Hage, te 1 uur, door het ministerie van waterstaat enz.: het onderhouden van- en het verrichten van eenige herstellingen aan het Rijkspostgebouw te Haarlem, ged. '87, '88 en '89. Inl. bij den rijksbouwmeester in het 1e district, te 's-Hage, en den hoofdopzichter der landsgebouwen G. J. Wijndels de Jongh, te Amsterdam. Aanw. 24 Jan., te 11 uren. Raming ƒ 1086.

's-Hage, te 1 uur, door het ministerie van waterst. enz.: het onderhouden en herstellen van het post- en telegraafgebouw te Dordrecht, van den dag der kennisgeving van de goedkeuring van de aanbesteding, tot en met 31 Dec. '89. Inl. bij den rijksbouwmeester in het 2e district, te 's-Hage, en den opzichter der landsgebouwen J. Bartels, te Rotterdam. Aanw. gehouden. Raming ƒ 2100.

Muiderberg, te 1 uur, door kerkvoogden der Ned. Herv. gemeente, in het hotel «het Rechthuis": het verbouwen van de pastorie der Ned. Herv. gemeente, met bijlevering van alle materialen. Inl. bij den architect G. W. Vixseboxse, te Amsterdam. Aanw. 26 Jan., te 1 uur.

Nijmegen, door burg. en weth.: de levering van het voor het overlaatreer ged. '87 benoodigde hout.

Zaterdag, 29 Jan.

Rotterdam, te 12 uren, door het bestuur der Rotterdamsche vereeniging voor gymnastiek- en zwemscholen, in het café Fritschy: het daarstellen van een drijvende zwem- en badinrichting, te leveren op de Maas, bij de Boompjes benoden de Willemsbrug, te Rotterdam. Inl. bij den architect W. C. Coepijn. (*Zie advert. in n°.* 5.)

Varseveld (Geld.), te 3 uren, door den architect Kroeftenberg, ten huize van D. W. Grutterink, nament Jhr. W. Strick van Linschoten: het bouwen van een woonhuis, in massa en perc.

Bergum, te 4 uren, door burg. en weth. van Tietjerksteradeel: het bouwen van een brandspuithuisje met prison, te Bergum, benevens de levering van 128 palen voor de veemarkt. Aanw. 27 Jan., te 11 uren.

Sneek, 's avonds 8½ uren, bij R. van Driessen: het afbreken van een oud en het bouwen van een nieuw heerenhuis. Inl. bij den architect F. Swart, te Sneek.

Bergen-op-Zoom, door Joh. D. A. la Rivière: het bouwen van een boutmagazijn, zonder levering van hout en pannen. Inl. bij den architect R. H. C. van Someren. Aanw. gehouden.

Kruiningen (Zeel.), door burg. en weth.: de levering, vrij op den wal aan de Schoorsche brug, van 50 M³ grint van 3—6 cM. en 450 M³ grint van 1—3 cM.

Leeuwarden, door den aannemer T. Hilarius Wz.: het verven enz., van het sociëtgebouw nabij het academisch ziekenhuis en van de dienaargoederenloods en park nabij het station, beiden te Groningen.

Maandag, 31 Jan.

Rotterdam, te 12 uren, door den provincialen inspecteur der directe belastingen: het onderhouden van- en het verrichten van eenige herstellingen aan de Rijksgebouwen der inneerrechten te Boek-van-Holland, van af den dag der kennisgeving van de goedkeuring der aanbesteding tot 31 Dec. '89. Inl. bij den rijksbouwmeester te 's-Hage en den opzichter bij de landsgebouwen J. Bartels, te Rotterdam. Aanw. 24 Jan., te 1 uur.

Foudgum (Fr.), 's avonds 9 uren, door den president-kerkvoogd der Herv. gemeente: het bouwen eener nieuwe pastorie, ten dienste der Herv. gemeente van Foudgum en Baard. Inl. bij K. Keuning, te Ternaard. Aanw. 27 Jan., te 11 uren.

Dinsdag, 1 Febr.

Utrecht, te 2 uren, door de maatschappij tot exploitatie van Staatsspoorwegen, aan het centraalbureau: Bestek no. 446, het verrichten van grondwerken, het leggen en wijzigen van sporen en wissels en het uitvoeren van eenige bijkomende werken, ten behoeve van de uitbreiding der werkplaats op het station Zwolle. Inl. aan genoemd bureau en bij den sectie-ingenieur W. J. Klerk de Reus, te Meppel. Aanw. 24 Jan., te 1 uur. (*Zie advert. in n°.* 3.)

Woensdag, 2 Febr.

Harlingen, te 12 uren, door het dijksbestuur van het waterschap der Vijf-deelen-zevendijken-buitendijks, in het koffiehuis de Nederlanden: de levering van 540 stuks rongen van 7⁰/₁₀ HG.

200	»	»	»	6	»
2000	»	»	»	5	»

Bilj. inzenden één uur vóór de aanbesteding, ter secretarie van het waterschap.

Stompwijk (Z.-H.), door N. Olsthoorn: het amoveeren van het bestaande en het wederopbouwen van een woning met stalling. Inl. bij P. C. Dessing, te Stompwijk. Aanw. 25 Jan., te 10 uren.

Donderdag, 3 Febr.

Wateren (Dr.), op den huize Zorgvliet, door Mr. L. G. Verwer: de ombouwing c.a. van een stoomboterfabriek te Elsloo. Inl. bij den architect H. Vrijburg, te Oosterwolde (Fr.).

Vrijdag, 4 Febr.

Dinxperloo (Geld.), te 12 uren, door de commissie voor christelijk school-onderwijs, in de catechiseerkamer naast de pastorie der Herv. gemeente: het bouwen eener school met onderwijzerswoning. Aanw. te 11 uren.

Zaterdag, 5 Febr.

Borkeloo, te 1 uur, in het koffiehuis van H. D. Elbrink, voor rekening van J. H. Wijers:

1o. het verbouwen van de villa Mijn Rust met koetshuis, stalling en tuinmanswoning;

2o. het bouwen van een nieuw heerenhuis naast het vroegere logement »de Schuur". Aanw. 29 Jan., te 10 uren.

Nieuwerkerk (Zeel.), door het bestuur van den polder de Vier Bannen in Duiveland: de levering van 700 M³ grove onderhoudsgrint voor den wal, waarvan 350 M³. te Stevensluis onder Nieuwerkerk en 350 M³ aan den zeedijk onder Ouwerkerk tegenover de Willemsbrug, te leveren vóór 1 Juni '87. Bilj. inzenden vóór 5 Febr., aan den dijkgraaf van genoemden polder F. Bouman.

Maandag, 7 Febr.

Bolsward, door het dijksbestuur van Wonseradeels Zuiderzeedijken: de levering van 700 grenen palen à 62 dM.; 800 idem à 53 dM.; 880 idem à 35½ dM.; 40 zware eiken gordingen; 30 lichte idem; 70 ondermaatsche idem; benevens 20 lasten balsteen. Bilj. inzenden vóór 7 Febr.

Dinsdag, 8 Febr.

Utrecht, te 2 uren, door de maatschappij tot expl. van Staatsspoorwegen, aan het centraalbureau: Bestek no. 483, het maken van eene douaneloods met daarmede in-verband-staande werken te Roozendaal. Inl. aan genoemd bureau en bij den sectie-ingenieur H. E. Beunke, te Breda. Aanw. 27 Jan., te 11 uren. Raming ƒ 87,800. (*Zie advert. in n°. 4.*)

Woensdag, 9 Febr.

Drachten (Fr.), te 11 uren, door burg. en weth. van Smallingerland:

1o. het verbouwen der Boornbuurtschool, te Drachten;

2o. het maken eener separatieschutting enz., in de school aan den straatweg te Z.-Drachten.

Inl. bij den gemeente-bouwmeester. Aanw. 5 Febr., te 5 uren, aanvangende aan het werk sub 1o.

Harlingen, te 12 uren, door het dijksbestuur van het waterschap der Vijf-deelen-zeedijken-buitendijks, in het koffiehuis de Nederlanden: het aanleggen van eene steenglooiing over eene lengte van 145.45 M. en het daarnevens verzwaren van den zeedijk, ternzelfder lengte, tusschen Harlingen en Surig, steen 30 à 40. Inl. bij den opzichter J. H. Posthuma, te Almenum, aan den zeedijk bij Harlingen. Aanw. 7 Febr., te 1 uur.

Heerenveen, ten kantore van K. Wierda: eene belangrijke vertimmering aan de boerenbehuizing, bewoond door H. van Dijk, te Hempens. Inl. bij M. K. de Jong, te Oldeboorn. Aanw. 1 Febr., te 11 uren.

Donderdag, 17 Febr.

Sommelsdijk, te 6½ uren, door dijkgraaf en gezworenen van de polders het Oudeland enz.: de voor bovengenoemde polders in '87 benoodigde 460 M³ onderhoudsgrint.

Vrijdag, 18 Febr.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het verrichten van eenige werkzaamheden in het gebouw voor het ijkwezen te Maastricht en het onderhouden van dat gebouw, van af den dag der kennisgeving van de gunning van het werk tot en met 31 Dec. '89. Inl. bij den rijksbouwmeester in het 2e district, te 's-Hage, en den hoofdopzichter der landsgebouwen J. J. G. Hinkes, te Breda. Aanw. 11 Febr., te 12 uren. Raming ƒ 790.

Woensdag, 23 Febr.

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het maken van de gebouwen en eenige andere werken op de stations Drunen en Vlijmen voor het gedeelte Baardwijk—'s-Bosch van den spoorweg Zwaluwe—'s-Bosch. Inl. bij den eerstaanwezend-ingenieur der Staatsspoorwegen, te 's-Bosch. Aanw. 15 en 16 Febr., te 11 uren. Raming ƒ 98,000.

Op onbepaalden datum.

Hillegom (Z.-H.), door den architect Jb. Guldemond: het bouwen van een gebouw, ingericht tot wagenhuis, paardenstal en bergplaats, op de bloemisterij van Gebr. Van Til, buurt Weerestein, aldaar.

Prijsopgaaf gevraagd van 12,000 stuks ironbricks, groot 15½ × 31 cM. Monsters en aanbiedingen bij den gemeente-architect te Nijmegen, tot 5 Febr. (*Zie advert. in n°. 2.*)

AFLOOP
VAN
AANBESTEDINGEN.

Groningen, 13 Jan.: het gedeeltelijk afbreken van een pakhuis, en het bouwen van een koetshuis met stalling, kantoor en bovenwoning onder beheer van den architect K. Hoekzema; ingekomen 19 bilj., als:

N. v. Huizen,	ƒ 4686
D. Janssen,	» 4656
L. Oldenburger,	» 4270
T. Y. Jelsma,	» 4183
D. Dalmolen,	» 4180
J. Haupt,	» 4123
D. Doojes,	» 4076
J. H. Muller,	» 4044
D. S. Diddens,	» 3987
G. Meulink,	» 3972
E. W. Wietzema,	» 3968
J. de Vries,	» 3935
E. Peters,	» 3877
J. S. Visser,	» 3809
F. Roders,	» 3795
M. Scheen,	» 3733
H. Janssen,	» 3720
H. Berends,	» 3617
H. Maas,	» 3588

Drachten, 14 Jan.: het bouwen van een woonhuis voor P. C. Simon, onder beheer van den architect D. D. Duursma; ingekomen 16 bilj.; als:

O. Offringa,	te Haulerwijk,	ƒ 9888
W. v. d. Velde,	» Drachten,	» 8875
M. Wibbelink,	» idem	» 8849
T. Beek,	» idem	» 8779
A. v. d. Wijk,	» Lippenhuizen,	» 8777
P. Vonk,	» Ureterp,	» 8542
S. Kijlstra,	» Drachten,	» 8578
B. Bloembergen,	» Rottevalle,	» 8485
D. Beek,	» Drachten,	» 8442
J. Wibbelink,	» idem	» 8431
D. Oosterbaan,	» idem	» 8387
R. A. v. d. Veen,	» Terwispel,	» 8229
De Vroeg,	» idem	» 8167
H. Eldering,	» Suameer,	» 8163
K. A. v. d. Veen,	» Drachten,	» 8160
J. Kl. Duursma,	» idem	» 8142

's-Hage, 14 Jan.: het onderhoud van scholen en onderwijzerswoningen te 's-Hage en Scheveningen; ingekomen 10 bilj., als:

	's-Hage	Scheveningen
F. P. de Haas,	ƒ 20,000	ƒ 5400
A. Stigter,	19,000	
R. v. Bergen Henegouwen,	18,999	
W. P. Teeuwisse,	18,900	4273
W. Korrebijn,	17,500	4420
J. v. Lith Jr.,	18,000	3500
W. Franke,	16,825	4450
H. E. de Haan,		4220
J. de Niet Az.,		3567
W. Ch. Kuiper,		3470

Lemmer, 14 Jan.: eene vertimmering der boerenhuizing en herberg »'t Wapen van Lemsterland", te Oosterzee; minste inschr. L. S. v. d. Molen, te Oosterzee, voor ƒ 2870.

Grijpskerk, 14 Jan.: het bouwen van een gemeentehuis met conciergewoning, onder beheer van den architect Viets, te Zuidhorn; ingek. 15 bilj., als:

T. Y. Jelsma,	te Groningen,	ƒ 2933
J. Haupt,	» idem	» 2929
J. H. Muller,	» idem	» 2921
E. W. Wietzema,	» idem	» 2846
Sikkens,	» Niehove,	» 2562
Meijer,	» Grijpskerk,	» 2540
Formsma,	» idem	» 2524
Schreuder,	» idem	» 2477
Vogelzang,	» Oldehove,	» 2417
Gros,	» Garijp,	» 2400
Westra,	» Burum,	» 2372
Jac. Huizinga,	» Oldehove,	» 2369
Zuidersma,	» Zuidhorn,	» 2287
Kooi,	» idem	» 2237
J. Dijkstra,	» Niezijl,	» 2188

gegund.

Breda, 17 Jan.: het maken van den opbouw op de reeds gemaakte fundeeringen voor een stoombierbrouwerij, voor F. H. M. Smits van Waesberghe, onder beheer van den architect A. Verlegh; ingek. 8 bilj., als:

J. J. Kooijmans,	te Dordrecht,	ƒ 58,897
C. Bastiaansen,	» Bergen-op-Zoom,	» 49,168
A. du Vijn,	» Dordrecht,	» 48,300
C. Mulders,	» Raamsdonksveer,	» 45,448
J. P. Kleiner,	» Breda,	» 45,000
A. Millenaar,	» idem	» 43,794
Th. Kessels,	» idem	» 38,670
A. Verhagen & Zn.,	» idem	» 36,799

gegund.

St.-Annaparochie, 17 Jan.: 1o. het onderhoud de gemeentewerken, ged. het 1e halfjaar van '87; gegund werden:

a. Timmerwerken.

perc. 1,	T. R. Bijlsma, St.-Annaparochie,	ƒ 308
» 2,	D. Wetterauw, St.-Jacobiparochie,	» 495
» 3,	W. Boonsma, Vrouwenparochie,	» 163
» 4,	W. Prins, Oudebildtzijl,	» 128
» 5,	D. Wetterauw, St.-Jacobiparochie,	» 110

b. Verfwerken.

perc. 1,	T. Turkstra, Vrouwenparochie,	ƒ 155
» 2,	dezelfde,	» 45
» 3,	G. Hortsma, St.-Jacobipar.,	» 15
» 4,	J. v. d. Baan, Oudebildtdijk,	» 7.49
» 5,	A. v. d. Meulen, St.-Annapar., met het lot tegen L. Dubour, Vrouwenparochie,	» 37
» 6,	T. Turkstra, Vrouwenparochie,	» 40
» 7,	L. Dubour, idem	» 9
» 8,	dezelfde, idem	» 7
» 9,	T. Turkstra, idem	» 292.36

2o. het leveren en over de wegen verspreiden van 1100 stère grint; ingek. 3 bilj., als:

H. Keijzer,	te Leeuwarden,	ƒ 4065
J. Doelstra,	» Rinsumageest,	» 3982.50
W. Prins,	» Oudebildtzijl,	» 3894

gegund.

Amsterdam, 17 Jan.: het maken van een turngebouw met annexe woonhuizen enz., aan de Marnixstraat en Leidschekade, onder beheer van de architecten Karel Muller en Jonas Ingenohl; ingek. 30 bilj., als:

Joh. Bulterman,	te Amsterdam,	ƒ 97,300
W. Scholten,	» idem	» 96,800
Kampman,	» idem	» 93,700
H. C. Dorlas,	» idem	» 93,237
Van Berne,	» idem	» 90,230
Van Voorthuijsen,	» idem	» 89,900
J. F. Prenzler,	» idem	» 89,000
D. H. Zeevat,	» idem	» 88,400
H. W. A. Paans,	» idem	» 85,500
Roeloffsen en Haak,	» idem	» 84,580
W. H. Struijs,	» idem	» 84,300
A. Aalders,	» idem	» 84,200
W. Leibbrandt,	» idem	» 83,770
W. Voskuijl,	» idem	» 83,734
Knipper en Vree,	» idem	» 83,400
C. Rietsnijder,	» idem	» 83,200
Van Dartelen,	» idem	» 82,840
H. Rietsnijder & Zn.,	» idem	» 80,636
J. Koster,	» idem	» 79,629
E. R. Kuipers,	» idem	» 78,740
G. Woud,	» idem	» 77,777
E. H. Bells,	» idem	» 77,600
W. Greve,	» Buiksloot,	» 77,580
A. Paans,	» Amsterdam,	» 76,830
K. J. B. v. Damme,	» idem	» 76,390
Cruijff en Schouten,	» idem	» 74,780
F. A. Warners,	» idem	» 73,960
W. v. Buren,	» idem	» 73,451
Raaijmakers,	» idem	» 67,700
H. R. Hendriks,	» Os,	» 59,990

Smilde, 17 Jan.: het bouwen eener boerenbehuizinge met schuur, voor D. B. Vrieze (herbesteding); ingek. 5 bilj., als:

Joh. Brands,	te Smilde,	ƒ 2589
A. J. Diehlman,	» Assen,	» 2493
C. v. Zoelen,	» idem	» 2487
H. Vissinga,	» Smilde,	» 2274
T. de Beer,	» idem	» 2199

gegund.

Tilburg, 17 Jan.: het bouwen van een St.-Josefsgesticht, onder beheer van den bouwkundige J. de Beer; ingekomen 20 bilj., als:

C. v. Eyck Timmermans,	te Tilburg,	ƒ 44,100
F. Blomjous,	» idem	» 44,090
H. v. Gorp,	» idem	» 43,440
H. Manders,	» idem	» 43,000
J. C. v. Pelt,	» idem	» 42,711
J. W. v. d. Schoot en Gustenhoven,	» idem	» 42,282
A. de Graaf,	» idem	» 42,087
P. B. Clerkx,	» idem	» 41,928
J. C. Broeders,	» idem	» 40,100
H. C. Lepelaars,	» idem	» 40,000
L. v. Berk-Oppermans,	» idem	» 39,950
W. A. Claassen,	» idem	» 39,940
C. Hoestermans en v. d. Aa,	» idem	» 39,885
Joh. Brouwers,	» idem	» 39,800
Jac. v. Gorp,	» idem	» 39,760
N. v. Gils & Zonen,	» idem	» 39,650
M. Reijnen,	» idem	» 39,330
P. v. Riel,	» idem	» 38,934
J. P. v. Riel,	» idem	» 38,909
P. H. Versteinen,	» Oosterwijk,	» 38,268

Amsterdam, 17 Jan., voor rekening der gemeente: 1o. het verbouwen van de openbare lagere school 2e klasse letter E, in de Marnixstraat; ingek. 22 bilj., als:

P. Groenhoff en Haak,	ƒ 23,480
W. Voskuijl,	» 21,387
G. Woud,	» 21,213
A. Paans,	ƒ 21,200
A. Aalders,	» 21,150
H. R. Hendriks, Os,	» 20,890
K. J. B. v. Damme,	» 20,462
W. J. v. Derkum,	» 20,370
Cruijff en Schouten,	» 19,950
H. de Haan,	» 19,900
J. Koster,	» 19,500
F. Luijten,	» 19,380
D. H. Zeevat,	» 19,338
J. J. Vissers,	» 19,300
W. H. Struijs,	» 19,200
W. Raman,	» 19,120
R. Repko,	» 18,997
F. A. Warners,	» 18,967
J. F. Prenzler,	» 17,500
Knipper en Vree,	» 17,080
A. v. Wensveen,	» 16,980
H. C. Dorlas,	» 16,786

2o. het dempen van een terrein, bestemd voor speel- en wandelplaats, aan de Linnaeusstraat; ingek. 4 bilj., als:

W. Goedkoop,	ƒ 11,700
A. v. Brummelen,	» 9,876
A. Claessen,	» 9,315
C. v. Boven,	» 7,930

Gorinchem, 17 Jan., voor rekening van het waterschap de Overwaard: 1o. het onderhoud der bruggen, ged. '87—'90; ingek. 4 bilj., als:

A. Brandwijk,	te Giesen-Nieuwkerk,	ƒ 1125
D. J. de Klein,	» Arkel,	» 983
B. de Zwart,	» Giessendam,	» 945
J. R. Briedé,	» Streefkerk,	» 888

2o. het bouwen van eene vaste brug over de Smoutjesvliet te Peursum, ter vernieuwing van de Kerperbrug; ingek. 8 bilj., als:

J. Maasland,	te Goudriaan,	ƒ 2960
A. Brand,	» Arkel,	» 2899
J. L. de Jongh,	» Ameide,	» 2486
Joh. Briedé,	» Goudriaan,	» 2448
J. Kamsteeg,	» Giessendam,	» 2367
J. R. Briedé,	» Streefkerk,	» 2239
A. Brandwijk,	» Giesen-Nieuwkerk,	» 2140
B. de Zwart,	» Giessendam,	» 2088

's-Hage, 17 Jan., voor rekening der gemeente: 1o. het bouwen van kantoren voor de gasfabriek; ingek. 13 bilj., als:

B. Nieuwenhuizen,	te 's-Hage,	ƒ 32,733
A. Paardenkooper,	» idem	» 31,000
M. Donk,	» idem	» 30,123
Gebr. Houtman,	» idem	» 29,999
M. L. v. Spanje,	» idem	» 29,999
W. P. Teeuwisse,	» idem	» 29,880
J. L. Werders Jr.,	» idem	» 29,130
P. v. Vliet C.Jz.,	» idem	» 29,000
A. Stichter,	» idem	» 28,950
A. Korteweg,	» Zevenbergen,	» 28,000
F. P. de Haas,	» 's-Hage,	» 27,874
V. Bergen Henegouwen,	» idem	» 27,777
J. v. Lith Jr.,	» idem	» 25,600

2o. het maken van een steenglooiing langs de Koninginnegracht; ingek. 10 bilj., als:

J. de Bruijn, 's-Hage,	ƒ 4850
M. L. v. Spanje, idem	» 4625
G. Keij, Rotterdam,	» 4525
F. Roest, 's-Hage,	» 4464
P. Kraijenveld, idem	» 4450
M. Bot, Vlaardingen,	» 4400
P. v. Vliet C.Jz., 's-Hage,	» 4199
C. M. Roozenburg, Naaldwijk,	» 3800
A. de Waard en J. C. Diercks, 's-Hage,	» 3600
H. Jongenburger, Waddinxveen,	» 3280

3o. het rioleeren en herleggen der bestrating van een gedeelte der Parkstraat; ingekomen 7 bilj., als:

M. Bot, Vlaardingen,	ƒ 4730
C. M. Roozenburg, Naaldwijk,	» 4100
P. Kraijenveld, 's-Hage,	» 3990
M. L. v. Spanje, idem	» 3950
J. de Bruijn, idem	» 3585
G. Keij, Rotterdam,	» 3550
H. Jongenburger, Waddinxveen,	» 3460

4o. de levering van Rijnsche eiken ribben en grenen rioolschalen, benoodigd ged. '87; minste inschr. waren: voor de eiken ribben, L. A. Vreeburg, te Delft, voor ƒ 1801; en voor de grenen rioolschalen, J. C. Vreeburg, te 's-Hage, voor ƒ 737.50.

's-Hage, 18 Jan., onder beheer van het ministerie van justitie: 1o. de levering van houtwaren, metaalmaterialen, verfwaren, glas en kwasten, ten behoeve van de strafgevangenis te Leeuwarden, in 3 perceelen; minste inschr.:

perc. 1, T. W. Overmeer & Zn., Leeuwarden, ƒ 37.90

» 2, Y. der Meij en Vermeulen, idem » 478.50

» 3, J. Houwink Gz., Sneek, » 120.09

2o. de leverantie van houtwaren, metaalmaterialen, verfwaren, glas en kwasten, ten behoeve van de strafgevangenis te Leiden, in 3 perceelen; minste inschr.:

perc. 1, Gebr. v. Heeken, Leiden, ƒ 482.90
» 2, A. Bruining Voorschoten, » 445.20
» 3, J. Houwink Gz., Sneek, » 231.99

8o. de leverantie van houtwaren, ten behoeve van het rijksopvoedingsgesticht te Alkmaar, in 1 perceel; minste inschr. J. van der Kamp & Co., te Leiden, voor ƒ 481.04.

4o. de leverantie van houtwaren, metselmaterialen, verfwaren, glas en kwasten, ten behoeve van het rijksopvoedingsgesticht te Deutichem, in 3 perceelen; minste inschr.:
perc. 1, G. H. Hoesting G.Jz. & Co., Deutichem, ƒ 371.99
» 2, Van Duisen en Jellema, Leeuwarden, » 415.95
» 3, J. Houwink Gz., Sneek, » 217.99

5o. de leverantie van houtwaren, metselmaterialen, verfwaren, glas en kwasten, ten behoeve van de rijkswerkinrichting te Hoorn, in 3 perceelen; minste inschr.:
perc. 1, Gebr. v. Heeken, Leiden, ƒ 206.50
» 2, F. W. Stoel, Alkmaar, » 517.75
» 3, J. Houwink Gz., Sneek, » 101.99

6o. de leverantie van houtwaren, metselmaterialen, verfwaren, glas en kwasten, ten behoeve van de rijkswerkinrichtingen te Veenhuizen, in 5 perceelen; minste inschr.:
perc. 1, B. Loos & Zn., Blokzijl, ƒ 5966
» 2, J. v. Bruggen, Groningen, » 1360
» 3, Van Duisen en Jellema, Leeuwarden, » 527
» 4, J. Houwink Gz., Sneek, » 779.99
» 5, dezelfde, » 81.99

7o. de leverantie van houtwaren, metselmaterialen, verfwaren, glas en kwasten, ten behoeve van het rijksgesticht te Ommerschans, in 5 perceelen; minste inschr.:
perc. 1, B. Loos & Zn., Blokzijl, ƒ 1288
» 2, F. ten Zijthoff & Zn., Deventer, » 330
» 3, F. W. Stoel, Alkmaar, » 562.90
» 4, J. Houwink Gz., Sneek, » 451.99
» 5, dezelfde, » 42.90

Deventer, 18 Jan.: het verven en teren der spoorwegbrug (onderhands); gegund aan G. H. Ankersmit, te Deventer, het verven voor ƒ 6883 en het teren voor ƒ 1950.

Utrecht, 18 Jan.: de levering van stalen spoorstaven, stalen laschplaten, stalen eindplaten en ijzeren haak- en schroefbouten, (Bestek no. 111), voor de Maatschappij tot exploitatie van Staatsspoorwegen:

Inschrijvers en Woonplaats.	perc. 1	perc. 2	perc. 3
Carnmin & Co., Thy-le-Chatan,	ƒ 197.849	—	—
Société anonyme des Aciéries d'Angleur, Renory,	191.857	—	—
Rheinsche Stahlwerke, Meidrich bij Ruhrort,	189.906	—	—
Bolckow Vaughan & Co., Middlesbro,	196.628	—	—
Georgs Marien Bergwerks und Hüttenverein, Osnabrück,	188.288	—	—
Gesellschaft für Stahl-Industrie, Bochum,	192.556.60	—	—
John Cockerill, Seraing,	189.590	—	—
Hoerder Bergwerks und Hüttenverein, Hoerde,	185.334.44	—	—
Société anonyme des Aciéries de France, Isbergues,	171.616	—	—
Botz & Co., Rotterdam,	—	ƒ 4100	ƒ 5787.50
C. W. Hasenclever Söhne, Dusseldorf,	—	—	6300
Société anonyme des forges et ateliers de Sonelle, Seneffe,	—	4307	5512
N. Nicaise, Marcinelle,	—	4096	5454
Société anonyme de boulonneries de la Croyère, La Croyère,	—	4340	5622
H. S. Stokvis & Zonen Rotterdam,	—	4140	5929
Société anonyme de construction La métallurgique, Brussel,	—	4442	7368
Van Kalck fils, Marcinelle,	—	5340	5808
Fried. Beijersmann, Hagen,	—	4512	—

Utrecht, 19 Jan.: het bouwen van tien vrije woningen, ten behoeve van de fundatie de Elcénaesgne van Oud-Munster; ingekomen 12 bilj., als:

Corn. v. Straaten,	te Utrecht,	ƒ 13,800
A. C. Vink,	» idem	» 13,719
K. J. Rugsch v. Dugteren,	» idem	» 13,496
H. M. de Kok,	» idem	» 13,338
Andr. Michaël,	» Aalburg(N.-Br.),	» 13,000
Jac. Schouten J. J. de Gilde,	» Vianen,	» 12,837.40
Joh. v. Schaik,	» Utrecht,	» 12,782
W. A. G. Jansen,	» idem	» 12,432
Jac. de Vos,	» idem	» 12,397
E. Wiltens,	» idem	» 12,297
Jac. de Kruif,	» idem	» 11,970
H. Vermeer,	» idem	» 11,840

gegund.

Bussum, 19 Jan.: het bouwen van een winkelhuis te Bussum, onder beheer van den architect J. F. Everts; ingek. 6 bilj., als:

G. Tonnisse,	te Hilversum,	ƒ 3000
W. Schipper,	» Bussum,	» 2964
E. J. Jurriens,	» Naarden,	» 2725
C. v. Norren,	» Bussum,	» 2696
M. v. d. Beijden,	» idem	» 2526
E. v. Klaarwater,	» idem	» 2460

gegund.

Hengelo (Ov.), 20 Jan.: de verbouwing van de kantoren der heeren C. T. Stork & Co.; ingek. 6 bilj., als:

W. v. Leeuwen,	te Hengelo,	ƒ 11,900
J. H. Boenk,	» idem	» 10,935
J. Brummelhuis,	» idem	» 10,709
A. H. M. Wesselink,	» idem	» 10,440
F. Rietman,	» Diepenheim,	» 10,304
A. Sieverink,	» Groenlo,	» 10,140

De gunning in bemad gehouden.

Kuik (N.-Br.), 20 Jan., voor rekening der gemeente: het restaureeren van een gedeelte van den voorgevel van het raadhuis; ingek. 4 bilj., als:

Joh. Heijmeets,	te Afferden,	ƒ 435
J. H. Smits,	» Kuik,	» 429
H. Tourney,	» idem	» 400
Joh. Teunissen,	» Nijmegen,	» 399

Gegund aan H. Tourney, als zijnde inwoner der gemeente.

Zaandam, 20 Jan., voor rekening der gemeente: 1o. het onderhoud van de straat- en grintwegen, ged. '87; ingek. 10 bilj., als:

C. v. Soest,	te Beverwijk,	ƒ 7990
J. Cotes,	» Wognum,	» 7900
P. Vens,	» Zaandam,	» 7708
J. A. Vens,	» idem	» 7625
K. Vens,	» idem	» 7600
J. Leguit Jr.,	» idem	» 7400
J. de Vries,	» Purmerend,	» 7250
C. v. d. Hukl,	» Sloten,	» 7102
D. Verlaan & Zn.,	» Zaandam,	» 6972
W. Varkevisser,	» Nieuweramstel,	» 6900.90

Gunning aangehouden.

2o. het onderhoud van drie sluizen, ged. '87; ingek. 3 bilj., als:

J. Leguit Jr.,	te Zaandam,	ƒ 1750
D. Verlaan & Zn.,	» idem	» 1696
A. Brugman,	» idem	» 1490

gegund.

3o. de levering van houtwaren; ingekomen 8 bilj., als:

A. de Lange & Zn.,	te Westzaan,	ƒ 765
Arent de Lange Jr.,	» Zaandam,	» 749
H. v. d. Stadt Cz.,	» idem	» 721.82
F. en G. Gras,	» idem	» 711
Gebr. Endt,	» idem	» 682.42
H. v. Schouwenburg,	» idem	» 669.21
D. Simons,	» idem	» 668
Schuddeboom en Mijsberg,	» idem	» 679.49

gegund.

Barendrecht, 20 Jan.: het bouwen van een landbouwerswoning met schuur en afzonderlijk staand koetshuis, voor N. R. Barendregt; ingek. 21 bilj., als:

R. v. d. Loeg,	Barendrecht,	ƒ 16,155
R. v. d. Berg,	's-Gravendeel,	» 16,000
P. v. Buren,	Charlois,	» 16,000
L. Visser Jz.,	's-Gravendeel,	» 15,926
A. Bijl Dz.,	idem	» 15,221
J. D. Schmidt Pz.,	Dordrecht,	» 15,191
C. v. d. Wiel,	Dubbeldam,	» 14,974
J. Uiterlinde,	Ijsselmonde,	» 14,967
W. v. Ingen,	Bodegraven,	» 14,900
P. Sliedrecht,	Ijsselmonde,	» 14,719
W. v. Renswoude,	Charlois,	» 14,700
G. v. Otterloo,	Waddinxveen,	» 14,700
H. Weda en G. Pijl,	Oud-Beierland,	» 14,686
M. v. d. Spek,	Moerkapelle,	» 14,340
Klaas Visser,	Rotterdam,	» 14,290
Joh. Kooi,	Dubbeldam,	» 14,222
Corn. Bothof,	Zwijndrecht,	» 14,200
W. de Boo,	Dordrecht,	» 13,940
		» 13,700

D. J. Mertens en A. Fews, Krimpen a/d. Lek, ƒ 13,469
A. Reinevelt, Vlaardingen, » 13,234
M. Broekmitter, Oostendam, » 11,495

Neuzen, 20 Jan.: het afbreken en bouwen van twee woonhuizen in de Lange Noordstraat, voor H. en A. H. Donse; ingek. 6 bilj., als:

P. A. Miele,	te Nemen,	ƒ 5120.75
M. Klaassen,	» idem	» 4980
A. Klaassen Jz.,	» idem	» 4798
J. Kolijn,	» idem	» 4596
M. D. de Putter,	» idem	» 4454
A. Verlinde,	» idem	» 3600

Het werk is aan den heer De Putter gegund, daar de laagste inschr. verzocht had buiten aanmerking te blijven.

's-Hage, 21 Jan.: het onderhouden en herstellen van het Rijkspostgebouw te Alkmaar; ingek. 3 bilj., als:

J. A. v. Goenhuysen,	te Alkmaar,	ƒ 580
J. J. Bosch,	» idem	» 575
N. v. d. Voort,	» idem	» 545
Raming		» 660

Zwolle, 21 Jan.: het onderhoud van de gebouwen van het provinciaal bestuur, te Zwolle, ged. '87 en '88; ingek. 7 bilj., als:

G. Schutte,	te Zwolle,	ƒ 2974
F. Disselhoff,	» idem	» 2886
L. Meijer,	» idem	» 2702
H. J. Hardon,	» idem	» 2786
G. v. Unen,	» idem	» 2740
G. Kamphuis,	» idem	» 2557
K. A. v. d. Berg,	» idem	» 2537
Raming		» 3113

Abkoude. Het bouwen eener Katholieke kerk is gegund aan Th. Neiboer, te Oosterbeek, voor ƒ 82,845.

BIJVOEGSEL
VAN
DE OPMERKER
van ZATERDAG 29 JANUARI 1887.

AANKONDIGINGEN VAN AANBESTEDINGEN.

Maandag, 31 Jan.

Rotterdam, te 12 uren, door den provincialen inspecteur der directe belastingen: het onderhouden van- en het verrichten van eenige herstellingen aan de Rijksgebouwen der invoerrechten te Hoek-van-Holland, van af den dag der kennisgeving van de goedkeuring der aanbesteding tot 31 Dec. '89. Inl. bij den rijksbouwmeester te 's-Hage en den opzichter bij de landsgebouwen J. Bartels, te Rotterdam. Aanw. gehouden.

Amsterdam, te 12 uren, door burg. en weth.: het afbreken van een houten loods (tijdelijk schoolgebouw), thans staande op een terrein nabij de kazerne Oranje-Nassau, en het in gewijzigden vorm weder stellen van deze loods op een terrein aan de Achtergracht bij het Frederikplein.

's-Hage, te 1 uur, door burg. en weth.:
1o. het onderhouden ged. '87, van eenige gebouwen, wacht- en brandspuithuizen;
2o. het rioleeren en gedeeltelijk bestraten van de Bazarlaan;
3o. het verhoogen en weder in profiel brengen van het Oranjeplein.

Deventer, te 6 uren, voor H. Scheffer, ten huize van den koffiehuishouder F. F. Birckenhauer: het bouwen van een woonhuis aan den weg van de Voorstad naar de brouwerij bij Deventer.

Groningen, te 8 uren, door den architect J. P. Hazen, voor rekening van J. Pik: het afbreken eener oude en het bouwen van een nieuwe heerenbehuizing met bijgebouwtje in de Hofstraat, aldaar. Aanw. gehouden.

Foudgum (Fr.), 's avonds 9 uren, door den president-kerkvoogd der Herv. gemeente: het bouwen eener nieuwe pasterie, ten dienste der Herv. gemeente van Foudgum en Baard. Inl. bij K. Keuning, te Ternaard. Aanw. gehouden.

Krabbendijke (Zeel.), ter gemeente-secretarie: de levering van p. m. 850 M³ onderhoudsgrint, ten behoeve der gemeente.

Dinsdag, 1 Febr.

Goor (Ov.), te 12 uren, door de Twentsche Stoombleekerij, in het hotel de Engel: het maken van verschillende onderhoudswerken aan de fabriksgebouwen der Twentsche stoombleekerij, aldaar. Aanw. gehouden.

Sneek (Dr.), te 12 uren, door het waterschap de Zeven Blokken, ten huize van de Wed. Heman: het opruimen van de Jonkersbrug over de Hoofdvaart.

Utrecht, te 2 uren, door de maatschappij tot exploitatie van Staatsspoorwegen, aan het centraalbureau: Bestek no. 446, het verrichten van grondwerken, het leggen en wijzigen van sporen en wissels en het uitvoeren van eenige bijkomende werken, ten behoeve van de uitbreiding der werkplaats op het station Zwolle. Inl. aan genoemd bureau en bij den sectie-ingenieur W. J. Klerk de Reus, te Meppel. Aanw. gehouden. (*Zie advert. in* n°. 3.)

Nijeveen (Dr.), te 2 uren, door J. Mulder: het bouwen van een boerenbehuizing. Aanw. 1 Febr., te 12 uren.

Venloo, door burg. en weth.: de levering van 3 à 400 strekkende M. trottoirbanden in hardsteen, hoog 0.27 breed 0.20.

Woensdag, 2 Febr.

Harlingen, te 12 uren, door het dijksbestuur van het waterschap der Vijf-deelen-zeedijken-buitendijks, in het koffiehuis de Nederlanden: de levering van 660 stuks rongen van $7^{3}/_{10}$ HG.
200 » » » 6 »
2200 » » » 5 »
Bilj. inzenden één uur vóór de aanbesteding. ter secretarie van het waterschap.

Maassluis (Z.-H.), te 12 uren, op de bovenzaal van het koffiehuis Bellevue, aan de haven: het bouwen van een vereenigingslokaal voor de afdeeling Maassluis en omstreken van den Nederlandschen Protestantenbond. Inl. bij den architect A. Dirkzwager, te Rotterdam.

Gouda, te 1 uur, door burg. en weth.: het doen van herstellingen en vernieuwingen aan den onder- en bovenbouw der ijzeren brug over de rivier de IJssel, onder de gemeente Gouda, nabij Stolwijkersluis, in 2 perceelen.

Stompwijk (Z.-H.), door N. Osthoorn: het aanvoeren van het bestaande en het wederopbouwen van een woning met stalling. Inl. bij P. C. Dessing, te Stompwijk. Aanw. gehouden.

Boedekenskerke (Zeel.), door burg. en weth.: de levering van 250 M³ onderhoudsgrint, vrij op de losplaats aan de haven, vóór 1 April.

Donderdag, 3 Febr.

St.-Philipsland (Zeel.), te 2 uren, door F. W. J. A. Biel Campo, genaamd Camp, te 's-Hage, in de herberg van de Wed. J. A. Mol: het bouwen van een nieuw woonhuis op het hof Frederiksburg, in den Anna-Jacobspolder, aldaar. Inl. bij den architect A. le Clercq, te Kruiningen. Aanw. te 11 uren.

Wateren (Dr.), op den huize Zorgvliet, door Mr. L. G. Verwer: de omboowing c. a. van een stoomboterfabriek te Elsloo. Inl. bij den architect R. Vrijburg, te Oosterwolde (Fr.).

Vrijdag, 4 Febr.

Kralingscheveer, te 11 uren, in het café Van den Akker: het afbreken en het bouwen eener nieuwe vischmarkt te Kralingscheveer. Inl. bij A. Langejan, te Kralingen.

Dinxperlo (Geld.), te 12 uren, door de commissie voor christelijk schoolonderwijs, in de catechiseerkamer naast de pastorie der Herv. gemeente: het bouwen eener school met onderwijzerswoning. Aanw. te 11 uren.

Breda, te 6 uren, door het burgerlijk armbestuur, in zijn vergaderlokaal in de Molenstraat: het afbreken van 13 woningen enz. en het bouwen van 8 woonhuizen, 3 achterwoningen en eene commissiekamer, aan de Oude Vest en in de Molenstraat. Aanw. 1 Febr., te 11 uren.

Wouterswoude (Fr.), bij B. van der Zwaag: het afbreken eener oude en het opbouwen van eene nieuwe voorhuizing met aanverwante werken. Aanw. 1 Febr.

Zaterdag, 5 Febr.

Ouddorp (Z.-H.), te 10 uren, door het bestuur van den polder het Oudeland, gemeente Ouddorp: de levering van 350 stère onderhoudsgrint.

Buitenpost, te 11 uren, door den burg. van Achtkarspelen:
1o. het bouwen van eene nieuwe brug in den straatweg te Hauwhuis, nabij het dorp Surhuisterveen;
2o. het verrichten van vernieuwingen en verbeteringen aan het schoolgebouw te Drogeham.
Inl. bij den gemeentearchitect, te Buitenpost. Aanw. 3 Febr., te 10 uren.

Borkeloo, te 1 uur, in het koffiehuis van H. D. Eltrink, voor rekening van J. H. Wijers:
1o. het verbouwen van de villa Mijn Rust met koetshuis, stalling en timmermanswoning;
2o. het bouwen van een nieuw heerenhuis naast het vroegere logement »de Schuur". Aanw. gehouden.

Nieuwerkerk (Zeel.), door het bestuur van den polder de Vier Bannen in Duiveland: de levering van 700 M³ grove onderhoudsgrint voor den wal, waarvan 350 M³, to Stavenisse onder Nieuwerkerk en 350 M³ aan den noordelijk einder Ouwerkerk tegenover de Willemsbrug, te leveren vóór 1 Juni '87. Bij. inzenden vóór 5 Febr., aan den dijkgraaf van genoemden polder F. Bouman.

Maandag, 7 Febr.

Leeuwarden, door burg. en weth. van Leeuwarderadeel: de levering van 1250 stère grove gewassehen riviergrint. Inl. bij den gemeenteopzichter L. B. Wesselius, te Buitenen.

Holward, door het dijksbestuur van Wonseradeels Zuiderzeedijken: de levering van 700 greenen palen à 62 dM.; 800 idem à 53 dM.; 880 idem à 35 dM.; 40 zware eiken goedingen; 30 lichte idem; 70 cedermaatsche idem; benevens 20 lasten halsteen. Bij. inzenden vóór 7 Febr.

St.-Jacobiparochie, door A. D. Wassenaar: het bouwen van een huis met schuur en bijgebouwtje aan den Koudenweg, onder St.-Jacobiparochie. Inl. bij D. Keuning, te St.-Annaparochie. Aanw. 3 Febr., te 1 uur.

Dinsdag, 8 Febr.

Zwolle, te 11 uren, in de Nieuwe Stadsherberg: het verbouwen van kantoren en pakhuizen in de Nieuwstraat, aldaar. Aanw. 2 Febr., te 2 uren.

Utrecht, te 2 uren, door de maatschappij tot expl. van Staatsspoorwegen, aan het centraalbureau: Bestek no. 483, het maken van eene douaneloods met daarmede in verband staande werken te Roosendaal. Inl. aan genoemd bureau en bij den sectie-ingenieur H. E. Beunke, te Breda. Aanw. gehouden. Raming ƒ 37,800. (*Zie advert. in* n°. 4.)

Woensdag, 9 Febr.

Drachten (Fr.), te 11 uren, door burg. en weth. van Smallingerland:
1o. het verbouwen der Boerenbuurtschool, te Drachten;
2o. het maken eener separatieschutting enz., in de school aan den straatweg te Z.-Drachten.
Inl. bij den gemeente-bouwmeester. Aanw. 1 Febr., te 5 uren, aanvangende aan het werk sub 1o.

Harlingen, te 12 uren, door het dijksbestuur van het waterschap der Vijf-deelen-zeedijken-buitendijks, in het koffiehuis de Nederlanden: het aanleggen van eene steenglooiing over eene lengte van 143.45 M. en het daarstatens verzwaren van den zeedijk, terzelfder lengte, tusschen Harlingen en Surig, steen 50 à 40. Inl. bij den opzichter J. R. Posthuma, te Almenum, aan den zeedijk bij Harlingen. Aanw. 7 Febr., te 1 uur.

Heerenveen, ten kantore van K. Wierda: eene belangrijke vertimmering aan de boerenbehuizing, bewoond door H. van Dijk, te Hempens. Inl. bij M. K. de Jong, te Oldeboorn. Aanw. 1 Febr., te 11 uren.

Vrijdag, 11 Febr.

's-Hage, te 1 uur, door het ministerie van waterstaat enz.: het leveren van ijzer-, zink- en koperwerk, pajoserollen enz. Inl. bij den inspecteur, chef van het technisch beheer der Rijkstelegraaf.

Zaterdag, 12 Febr.

Ternaard (Fr.), te 12 uren, door het best. van den Ternaarderpolder, in de herberg van K. Keuning: de herstelling en bestrating van een gedeelte buitenglooiing van den zeedijk van den Ternaarderpolder, met bijlevering van de benoodigde steen. Inl. bij den provincialen opzichter T. van Veen, te Dokkum. Aanw. 11 Febr., te 11 uren. (*Zie advert. in* n°. 5.)

Retslawier (Fr.), door het dijksbest. van Oostdongeradeel, bij H. Elzenga: het verbreeden der steenen voeting met bestrating aan den dijk, nevens den Ganzepolder onder Anjum, en het maken van twee gedeelten voeting van zuilenbasalt met bestratingen aan den dijk in Wartnawiel. Aanw. 10 Febr., te 11 uren.

Donderdag, 15 Febr.

Utrecht, te 2 uren, door de maatschappij tot expl. van Staatsspoorwegen, aan het centraalbureau: Bestek no. 112, het leveren van stalen dwarsliggers met bevestigingsplaten, ten behoeve van het vernieuwingsfonds der Staatsspoorwegen. Inl. bij den sectie-ingenieur W. J. Klerk de Reus, te Meppel, en H. Beunke, te Breda, en aan genoemd centraalbureau. (*Zie advert. in* n°. 5.)

Utrecht, te 2 uren, door de maatschappij tot expl. van Staatsspoorwegen, aan het centraalbureau: Bestek no. 113, het leveren en inkepen van eikenhouten dwarsliggers, ten behoeve van het vernieuwingsfonds der Staatsspoorwegen, in 4 perceelen. Inl. bij de sectie-ingenieurs W.

J. Klerk de Reus, te Meppel, en H. E. Beunke, te Breda, en aan genoemd centraalbureau. (*Zie advert. in n°.* 5.)

Utrecht, te 2 uren, door de maatschappij tot expl. van Staatsspoorwegen, aan het centraalbureau: Bestek no. 114, het leveren van eikenhout en eiken dwarsliggers ten behoeve van het vernieuwingsfonds der Staatsspoorwegen, in 6 perceelen. Inl. bij de sectie-ingenieurs W. J. Klerk de Reus, te Meppel, en H. E. Beunké, te Breda, en aan genoemd centraalbureau. (*Zie advert. in n°.* 5.)

Donderdag, 27 Febr.

Leiderdorp, te 12 uren, door burg. en weth.: het gedeeltelijk afbreken en verlagen van de Boersberg, alsmede het leveren en stellen van een ijzeren ophaalbrug met ditо vast gedeelte en het vernieuwen en herstellen der kei- en klinkerbestrating. Inl. bij den architect J. Goldberg, te Hazerswoude. Aanw. 10 Febr., te 11 uren.

Semmelsdijk, te 6½ uren, door dijkgraaf en gezworenen van de polders het Oudeland enz.: de voor bovengenoemde polders in '87 benoodigde 460 M³ onderhoudsgrint.

Vrijdag, 28 Febr.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het verrichten van eenige werkzaamheden in het gebouw voor het ijkwezen te Maastricht en het onderhouden van dat gebouw, van af den dag der kennisgeving van de gunning van het werk tot en met 31 Dec. '89. Inl. bij den rijksbouwmeester in het 2e district, te 's-Hage, en den hoofdopzichter der landsgebouwen J. J. G. Rinkes, te Breda. Aanw. 11 Febr., te 12 uren. Raming *f* 700.

Maandag, 24 Febr.

Kollum, te 12 uren, door den burg. van Kollumerland: de levering van 950 M³ grint, ten dienste der kunstwegen in die gemeente.

Dinsdag, 22 Febr.

Rotterdam, te 11 uren, ten kantore der gemeente-gasfabrieken, Oostzedijk: de levering van:

1o. 32,000.000 KG. Engelsche gaskolen;

2o. 24,000.000 » Westfaalsche gaskolen. (*Zie advert. in n°.* 5.)

Rotterdam, te 11 uren, ten kantore der gemeente-gasfabrieken, Oostzedijk: de levering van 546.000 KG. Luiksche kluitkalk. (*Zie advert. in n°.* 5.)

Woensdag, 23 Febr.

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het maken van de gebouwen en eenige andere werken op de stations Drunen en Vlijmen voor het gedeelte Baardwijk—'s-Bosch van den spoorweg Zwaluwe—'s-Bosch. Inl. bij den eerstaanwezend-ingenieur der Staatsspoorwegen, te 's-Bosch. Aanw. 15 en 16 Febr., te 11 uren. Raming *f* 98,000.

Birkeland (Z.-H.), door het bestuur van den grintweg Ouddorp—Sommelsdijk en andere besturen, op het gemeentehuis: de levering van 1330 M³ onderhoudsgrint.

Prijsopgaaf gevraagd van 12.000 stuks ijzerbricks, groot 18½ × 31 cM. Monsters en aanbiedingen bij **den gemeente-architect te Nijmegen**, tot 5 Febr. (*Zie advert. in n°.* 2.)

AFLOOP
VAN
AANBESTEDINGEN.

Arnhem, 17 Jan.: het afbreken van perceel no. 77 in de Rijnstraat, te Arnhem, en het daarop plaatse bouwen van een winkelhuis met bovenwoning, voor rekening van de directie der Ned. Herv. gemeente, onder beheer van de architecten Van Gendt en Nieraad (onderhands); ingekomen 3 bilj., als:

Lensink,	te Arnhem,	*f* 7188
Gebr. v. Daalen,	» idem	» 6788
Liefting,	» idem	» 6739

gegund.

Nieuw-Amsterdam, 20 Jan.: het afbreken eener hulpkerk en het bouwen eener pastorie voor de Chr. Ger. gemeente; ingekomen 5 bilj., als:

J. M. v. Buiten,	te Nieuw-Amsterdam,	*f* 3700
R. Postma,	» idem	» 3695
F. Brinks,	» idem	» 3407
A. Lingbeek,	» idem	» 3867
A. v. Veen Jr.	» Vries,	» 2598

gegund.

Hilversum, 21 Jan.: het bouwen van twee winkelhuizen onder een dak, voor E. de Wit Tz., onder beheer van den architect J. Rietbergen; ingekomen 9 bilj., als:

J. Bijlard,	te Hilversum,	*f* 7640
J. Brundel,	» idem	» 7422
R. v. Rhijn,	» idem	» 7323
J. C. T. Zweersaardt,	» idem	» 7324
D. Kuiper,	» idem	» 6890
W. Swaan,	» idem	» 6850
R. Mouw,	» idem	» 6846
J. N. Swaan,	» idem	» 6700
J. v. d. Brul,	» idem	» 6790

Wonseradeel, 22 Jan.: de levering van grint en puin aan de gemeente; minste inschr. waren:

800 stère grint te Bolsward, Makkum en Tjerkwerd, A. Vos, te Zwartsluis, à *f* 2.60.

50 stère grint te Pingjum, J. H. de Boer, aldaar, à *f* 3.05.

30 stère grint te Burgwerd, H. G. Steensma, te Lemmer, à *f* 2.79.

120 stère grint op Hiemert en aan de Hiemerterlaan, S. Zandstra, te Arum, à *f* 2.90.

50 stère puin op Hiemert en 50 stère puin aan de Hiemertenlaan, P. Ferwerda, te Leeuwarden, resp. à *f* 2.50 en *f* 2.75.

Alles per stère, franco op den wal.

IJsendijke, 22 Jan.: het maken van werken tot verdediging van den Angelinapolder; ingek. 11 bilj., als:

P. de Vriend,	te Borssele,	*f* 5960
A. v. d. Beek,	» Zaamslag,	» 5970
M. v. d. Hoek,	» Neuzen,	» 5940
R. E. v. d. Brink,	» Krabbendijke,	» 5799
C. de Wilde,	» Kattendijke,	» 5790
Jac. Meertens,	» Neuzen,	» 5603
J. de Bree,	» Hoek,	» 5560
H. Klaassen,	» Zaamslag,	» 5494
A. Tholens,	» Neuzen,	» 5469
J. Jansen,	» idem	» 5448
P. Monjé,	» Breskens,	» 5353
Raming		» 5495

Zuidzande, 22 Jan.: het onderhoud van den grintweg Sluis—Nieuwvliet, met een zijtak naar Retranchement, voor den tijd van één jaar, met ingang van 1 Mei a. s.; minste inschrijver A. Foudraine, te Goes, voor *f* 3195.

Rotterdam, 22 Jan.: de overdekking van den tuin, behoorende bij het Zuid-Hollandsch koffiehuis, onder beheer van den architect J. Verheul Dz.; ingek. 4 bilj.:

hoogste inschr.	A. Plena, Rotterdam,	*f* 23,867
minste »	P. Hooijkaas, idem	» 21,785

's-Hage, 24 Jan., voor rekening der gemeente: 1o. het verlengen van de Rijswijksche straat; ingek. 11 bilj., als:

V. Bergen Henegouwen,	te 's-Hage,	*f* 3909
C. M. Roozenburg,	» Naaldwijk,	» 3900
G. Keij,	» Rotterdam,	» 3240
P. Kraaijeveld,	» 's-Hage,	» 3154
A. v. Kekum,	» Gouda,	» 3100
A. de Waard & Co.,	» 's-Hage,	» 3020
P. v. Vliet,	» idem	» 2999
R. Jongenburger,	» Waddinksveen,	» 2950
J. de Bruijn,	» 's-Hage,	» 2730
G. v. d. Drift,	» idem	» 2700
F. Roest,	» idem	» 2688

2o. het rioleeren van den weg langs het kanaal; ingek. 11 bilj., als:

A. de Bree,	te 's-Hage,	*f* 4261
C. M. Roozenburg,	» Naaldwijk,	» 4200
G. v. d. Drift,	» 's-Hage,	» 3800
A. Kosterweg,	» Zevenbergen,	» 3760
J. de Bruijn,	» 's-Hage,	» 3660
J. v. d. Ham,	» idem	» 3585
A. de Waard & Co.,	» idem	» 3500
P. Kraaijeveld,	te 's-Hage,	*f* 3407
V. Bergen Henegouwen,	» idem	» 3369
G. Keij,	» Rotterdam,	» 3340
H. Jongenburger,	» Waddinksveen,	» 3330

3o. het onderhouden en gedeeltelijk vernieuwen ged. '87, van de straat-, grint-, schelp- en puinwegen; minste inschr. H. Jongenburger, te Waddinksveen, voor *f* 22,300.

Amsterdam, 24 Jan., voor rekening der gemeente: 1o. het maken van vloeren in de slachthuizen der algemeene slachtplaats in de Staatsrietlanden; ingek. 9 bilj., als:

H. C. Dorlas,	te Amsterdam,	*f* 23,760
H. W. A. Paans,	» idem	» 22,700
J. Koster,	» idem	» 14,876
P. Vlasman,	» idem	» 14,430
P. v. Essen,	» idem	» 13,897
L. Vlasman,	» idem	» 13,690
D. J. Uhlenburg,	» idem	» 13,189
G. D. v. Doorn,	» idem	» 11,668
F. Raaijmakers,	» idem	» 10,940

2o. het leveren van houten voorwerpen voor idem; ingek. 22 bilj., als:

A. v. Wensveen,	te Amsterdam,	*f* 8700
J. F. Prenzler,	» idem	» 8600
H. C. Dorlas,	» idem	» 8300
P. v. Essen,	» idem	» 7777
D. Goedrecht,	» idem	» 7727
P. Vlasman,	» idem	» 7189
Heemstede Obelt,	» idem	» 7060
L. Vlasman,	» idem	» 6920
K. J. B. v. Damme,	» idem	» 6440
J. Oldijs,	» idem	» 6154
H. W. A. Paans,	» idem	» 6020
D. W. Hinse,	» idem	» 5997
A. Haak Jr.,	» idem	» 5857
J. Koster,	» idem	» 5637
F. ten Sijthoff,	» idem	» 5567
P. Nieuwstad,	» idem	» 5510
P. Groenhoff en Haak,	» idem	» 5300
J. Bern,	» idem	» 5283
A. Vos Rz.,	» idem	» 4977.15
F. Raaijmakers,	» idem	» 4730
R. Rijpko,	» idem	» 4150
F. de Vos,	» idem	» 3918

3o. het maken van steigers en afsluitingen voor idem; ingek. 16 bilj., als:

J. Keij,	te Amsterdam,	*f* 27,700
H. W. A. Paans,	» idem	» 27,700
J. F. Prenzler,	» idem	» 23,900
H. C. Dorlas,	» idem	» 23,760
L. Vlasman,	» idem	» 22,830
P. Duinker,	» idem	» 22,813
G. v. Doorn,	» idem	» 20,969
P. v. Essen,	» idem	» 20,877
C. J. Maks Jr.,	» idem	» 20,680
L. Kok,	» IJmuiden,	» 20,440
B. Vermolen,	» Amsterdam,	» 20,240
K. J. B. v. Damme,	» idem	» 19,900
H. Dinckla,	» idem	» 19,123
A. v. Wensveen,	» idem	» 18,400
A. Schreider,	» idem	» 17,979
F. Raaijmakers,	» idem	» 16,980

Arnhem, 24 Jan.: 1o. het bouwen van een bakkerij met winkel en woning, alsmede een afzonderlijk bovenhuis op den hoek van de Koningstraat en Klarestraat; 2o. het bouwen van drie winkelhuizen met bovenwoningen aan de Klarestraat, te Arnhem, voor J. Westerman en M. C. van der Veiden, onder beheer van de architecten Van Gendt en Nieraad; ingek. 11 bilj., waarvan één van onwaarde, als:

	perc. 1	perc. 2	massa
J. de Ruijter,	*f* 17,200	*f* 10,300	*f* 25,500
H. v. d. Sand,	16,488	8,494	24,980
J. P. Weising,	15,000	11,000	23,100
Gebr. v. Daalen,	18,339	9,740	23,060
J. v. Burk en W. Wissing Sz.,	17,600	9,550	22,550
L. Hasselbach Jr.,	14,200	9,200	21,697
J. Mulder,	15,275	7,525	
J. R. v. Rijd,	13,934	7,283	21,117
R. Bolder,	12,973	8,888	20,915
D. A. Rozkam,	12,939	7,620	20,510

De massa gegund aan R. Bolder.

Dokkum, 24 Jan.: het verf- en glaswerk aan het nieuw te bouwen badhuis te Schiermonnikoog; ingekomen 7 bilj.; als:

E. Berenbosch, Dokkum,	*f* 1998
Kiestra en Pekelsma, idem	» 1600
Beier, Meppel,	» 1555
B. Joskman, Enkhuizen,	» 1405
J. Ganninga, Ferwerd en D. Ganninga, Wierum,	» 1397
Bruinsma, Oosterend,	» 1233
F. v. Dijk, Lioesens,	» 1100

Bovendien een briefje voor de levering van glas alleen.

Groningen, 24 Jan.: het maken en leveren van 114 schoolbanken voor de beide hulpscholen der gemeente; ingek. 11 bilj.; minste inschr. J. I. Toesman, voor *f* 1900.

's-Hage, 24 Jan.: het onderhoud der Rijksuniversiteitsgebouwen te Leiden, ged. '87; ingek. 14 bilj., als:

S. v. Leeuwen,	Leiden,	*f* 30,500
P. J. Christiaanse,	idem	» 30,290
C. Filippo,	Oegstgeest,	» 30,000
J. Christiaanse,	Leiden,	» 29,996
G. Woud,	Amsterdam,	» 29,968
Ir. v. d. Kamp,	Leiden,	» 29,854
J. L. Planjer,	idem	» 28,965
J. Boom,	idem	» 28,886
J. P. A. Nelissen,	Haarlem,	» 28,634
J. S. v. Velthuijsen,	idem	» 28,622
R. v. Bergen Henegouwen,	's-Hage,	» 28,299
W. A. G. Jansen,	Utrecht,	» 28,196
P. A. Ravelli & Zn.,	's-Hage,	» 27,924
G. Splinter,	Leiden,	» 27,883
Raming		» 29,500

Hoogeveen, 24 Jan.: het bouwen van eene schuur voor Jb. Winkel, onder beheer van den architect H. E. Haegsma; ingek. 11 bilj., als:

M. Spijkman en H. Omvlee,	te Hoogeveen,	*f* 1469
G. W. ter Stege,	» idem	» 1425
W. ter Stege,	» idem	» 1415
A. Nieuwis,	» idem	» 1388
J. Lanjon,	» idem	» 1367
Jb. Kleinsmeijer,	» Dedemsvaart,	» 1353
Joh. Timmer,	» Meppel,	» 1346
A. v. Aalderen,	» Hoogeveen,	» 1302
Schulting en Sanders,	» idem	» 1297
E. v. Dorsten,	» idem	» 1290
J. Westerdijk,	» idem	» 1237.49
Raming		» 1356

Harst, 24 Jan.: het bouwen eener nieuwe school voor lager onderwijs en eene onderwijzerswoning in het gehucht Amerika, onder beheer van den architect E. Cnebij, te Reuver; ingek. 15 bilj., als:

G. Cuppens,	te Horst,	*f* 10,400
G. Spee,	» Venraij,	» 9,619
H. Noten,	» Tegelen,	» 9,049
L. Landij,	» Venlo,	» 8,948
J. W. v. d. Putten,	» Helmond,	» 8,650
J. Roulean,	» Baermond,	» 8,580
P. J. Turlings,	» Meerloo,	» 8,375
Van Gerven,	» Blerik,	» 8,269
J. Wijnhoven,	» Venraij,	» 7,790
J. Verhaak,	» Kessel,	» 7,640
M. Reijntjes,	» Bergen,	» 7,110
M. Janssen,	» Horst,	» 7,092
L. Haegens,	» idem	» 6,974
A. Baetsen,	» Broekhuizen,	» 3,949

Leiden, 24 Jan., voor rekening der gemeente: 1o. het leveren van 60 tweepersoons schoolbanken; ingek. 15 bilj.:

hoogste inschr.	W. Boot, Woubrugge,	*f* 888
minste »	Joh. Boem, Leiden,	» 807

gegund.

2o. het leveren van bouwmaterialen, in 15 perceelen.

Perc. 1, vurenhout;

hoogste inschr.	C. v. Hoeken, Leiden,	*f* 498.80
minste »	J. v. d. Kamp & Co., idem	» 482.82

Perc. 2, grenenhout;

hoogste inschr.	Jac. v. d. Kamp & Co., Leiden,	» 374.72
minste »	Gebr. Mannekus, idem	» 341.06

Perc. 3, eikenhout;

hoogste inschr.	Gebr. Mannekus idem	» 1386.87
minste »	C. v. Hoeken, idem	» 1176.79

Perc. 4, iepen- en beukenhout;

hoogste inschr.	C. v. Hoeken, Leiden,	» 892
minste »	Ir. v. d. Kamp, idem	» 847.82

Perc. 5, wijlbargerhout;

hoogste inschr.	Ir. v. d. Kamp, Leiden,	» 351
minste »	Jac. v. d. Kamp & Co., idem	» 288

Perc. 6, idem;

hoogste inschr.	Ir. v. d. Kamp, idem	» 273.50
minste »	Jac. v. d. Kamp & Co., idem	» 262

Perc. 7, spijkers enz.;

hoogste inschr.	H. Langezaal & Zn., id.,	» 250.60
minste »	H. E. v. d. Heide, id.,	» 231.46

Perc. 8, kachelbenoodigdheden;

hoogste inschr.	J. C. Bernard, idem	» 188.08
minste »	H. E. v. d. Heide, id.,	» 148.92

Perc. 9, plaatijzer,

hoogste inschr.	Joh. Dee, idem	» 154
minste »	M. Langezaal & Zn., id.,	» 114.24

Perc. 10, kolken;

hoogste insch.	M. Langezaal & Zn., id.,	» 212
minste »	H. E. v. d. Heide, id.,	» 203.40

Perc. 11, kalk, tras enz., 1 bij. van P. Fontein & Zn., idem » 689.75

» 12, Metselsteen;

hoogste inschr.	Gebr. Koning, idem	» 1422.50
minste »	C. Ernst, Rietveld,	» 1304.65

Perc. 13, verfwaren;

hoogste inschr.	C. J. A. N. v. d. Gent, Leiden,	» 457.37

minste inschr. H. G. Visser & Zn., sl., ƒ 447.86
Perc. 14, bezems en boenders, 1 bilj.
van P. Fontein & Zn., idem » 189.17
» 15, kruiwagens;
hoogste inschr. J. P. J. Bakker, idem » 101.40
minste » Heelenklaken, idem » 69.09

Barneveld, 25 Jan.: het bouwen van een burgerwoonhuis voor den rijksveldwachter W. Bos, te Voorthuizen.
Metselwerk, ingek. 3 bilj., als:
G. v. d. Brink, te Barneveld, ƒ 910
M. Kroon, » idem » 896
A. Gaasbeek, » Voorthuizen, » 735
gegund.
Timmerwerk, ingek. 7 bilj., als:
A. v. d. Flier, te Barneveld, ƒ 745
G. v. d. Kamp, » Voorthuizen, » 675
J. W. Vonhof, » idem » 604
G. Klomp, » idem » 602
Gebr. v. Ede, » idem » 582
G. Koops, » idem » 575
A. de Bruin, » Barneveld, » 569
gegund.

Soestdijk, 25 Jan.: het bouwen van eene smederij met brandspuithuis op het koninklijk particulier domein; ingek. 5 bilj.:
hoogste inschr. Maatkamp, Baarn, ƒ 3714
minste » Hartog idem » 2844

Rozendaal, (N.-Br.), 25 Jan.: het bouwen van een winkelhuis aan den Bocht, voor J. van Loon—Van den Biggelaar, onder beheer van den architect M. Vergouwen; ingekomen 7 bilj., als:
A. Annee, te Rozendaal, ƒ 1555
Van Bekhoven, » idem » 1497
L. Suikerbuik, » idem » 1489
P. Stevens, » idem » 1438
Jos. v. Loon, » idem » 1345
F. Bruglemans, » idem » 1340
M. v. Overveldt, » idem » 1248

Zaamslag 25 Jan.: de levering van 1000 M³ grint voor de gemeente; ingek. 4 bilj., als:
per M³
C. P. Knijk, te Neuzen, ƒ 1.68
J. de Lege, » idem » 1.63
P. Meeuwsen, » Sliedrecht, » 1.62½
J. H. Adriaansens, » Neuzen, » 1.60
gegund.

Bovendien werd nog een bijlet te laat ontvangen, waarin de levering à ƒ 1.55 aangeboden werd.

's-Hage, 26 Jan.: het onderhoud van de schutsluis en bijbehoorende werken te Vianen (prov. Zuid-Holland); ingek. 7 bilj., als:
A. Prins Thz., te Sliedrecht, ƒ 2900
J. A. Dumoulin, » Vianen, » 2889
H. v. Wijngaarden, » idem » 2480
C. de Groot, » Sliedrecht, » 2356
Jb. Barneveld, » Vreeswijk, » 2270
J. J. Hoogendoorn, » Vianen, » 2175
A. de Groot Cz., » Heukelum, » 2175
Raming » 2380

Gouda, 26 Jan.: het bouwen van een woonhuis wijk C no. 176, aan de Gouwe, voor A. Jaspers Lz.; minste inschr. A. Snelleman, te Gouda, voor ƒ 4570.

Hoorn, 26 Jan.: het onderhouden van- en het verrichten van eenige herstellingen en vernieuwingen aan de gemeentegebouwen, ged. '87, in 16 perceelen.
Perc. 1, raadhuis en bureau van politie; ingek. 5 bilj., als:
J. Rustenburg, te Hoorn, ƒ 400
Joh. Markus, » idem » 312
J. v. d. Berg Sr., » idem » 292
P. J. Blauw, » idem » 277
Jb. Bierenbroodspot, » idem » 245
gegund.
Perc. 2, waag; ingekomen 6 bilj., als:
J. Rustenburg, te Hoorn, ƒ 367
Joh. Markus, » idem » 205
J. v. d. Berg Sr., » idem » 199
P. Kuper, » idem » 190
P. J. Blauw, » idem » 169
Jb. Bierenbroodspot, » idem » 125
gegund.
Perc. 3, gemeentegebouwen; ingekomen 6 bilj., als:
J. v. d. Berg Sr., te Hoorn, ƒ 1796
C. Woestenburg, » idem » 1720
Joh. Markus, » idem » 1706
J. Rustenburg, » idem » 1680
P. J. Blauw, » idem » 1542
J. C. Visser, » idem » 1239
gegund.
Perc. 4, buitenwerken bij de gemeente; ingek. 11 bilj., als:
Jb. Bierenbroodspot, te Hoorn, ƒ 560
C. Woestenburg, » idem » 550
J. Rustenburg, » idem » 510
K. Bakker, » idem » 475
Joh. Markus, » idem » 462
R. Lakeman, » idem » 455
C. de Groot en D. Beunder, te Scharwoude, ƒ 444
J. v. d. Berg Sr., » Hoorn, » 438
J. C. Visser, » idem » 420
P. J. Blauw, » idem » 321
P. Kuper, » idem » 318
gegund.
Perc. 5, bruggen; ingek. 4 bilj., als:
J. v. d. Berg Sr., te Hoorn, ƒ 3850
C. Woestenburg, » idem » 3260
P. Kuper, » idem » 2480
P. J. Blauw, » idem » 1870
gegund.
Perc. 6, pompen en riolen; ingekomen 6 bilj., als:
J. v. Petten, te Hoorn, ƒ 2528
J. v. d. Berg Sr., » idem » 2351
J. Rustenburg, » idem » 2320
Joh. Markus, » idem » 2275
H. Kahlenbach, » idem » 1999
P. J. Blauw, » idem » 1950
gegund.
Perc. 7, wallen; ingekomen 6 bilj., als:
J. v. Petten, te Hoorn, ƒ 17,425
J. v. d. Berg Sr., » idem » 16,990
S. Tool, » Wognum, » 14,865
C. de Groot en D. Beunder, » Scharwoude, » 13,867
P. J. Blauw, » Hoorn, » 12,390
H. Vellevens, » idem » 10,247
gegund.
Perc. 8, begraafplaats; ingek. 7 bilj., als:
P. Kuper, te Hoorn, ƒ 200
J. Rustenburg, » idem » 125
Joh. Markus, » idem » 100
J. C. Visser, » idem » 88
J. v. d. Berg Sr., » idem » 83
P. J. Blauw, » idem » 80
J. Bierenbroodspot, » idem » 68
gegund.
Perc. 9, marktbanken; ingekomen 7 bilj., als:
J. Rustenburg, te Hoorn, ƒ 135
J. C. Visser, » idem » 130
J. v. d. Berg Sr., » idem » 106
P. J. Blauw, » idem » 98
Joh. Markus, » idem » 97
K. Bakker, » idem » 96
Jb. Bierenbroodspot, » idem » 78
gegund.
Perc. 10, schoolgebouwen 1. o.; ingekomen 8 bilj., als:
J. Rustenburg, te Hoorn, ƒ 1510
C. Woestenburg, » idem » 1200
R. Lakeman, » idem » 1189
J. v. d. Berg Sr., » idem » 1129
P. J. Blauw, » idem » 1070
gegund.
Perc. 11, meubelen 1. o.; ingek. 4 bilj., als:
J. Rustenburg, te Hoorn, ƒ 140
R. Lakeman, » idem » 95
P. J. Blauw, » idem » 79
Jb. Bierenbroodspot, » idem » 56
gegund.
Perc. 12, hoogere-burgerschool en gymnastieklokaal; ingek. 4 bilj., als:
J. v. d. Berg Sr., te Hoorn, ƒ 209
J. Rustenburg, » idem » 200
Jb. Bierenbroodspot, » idem » 191
P. J. Blauw, » idem » 190
gegund.
Perc. 13, meubelen hoogere-burgerschool en gymnastieklokaal; ingekomen 3 bilj., als:
P. J. Blauw, te Hoorn, ƒ 77
Jb. Bierenbroodspot, » idem » 54
J. Rustenburg, » idem » 40
gegund.
Perc. 14, maaischool; ingek. 3 bilj., als:
J. C. Visser, te Hoorn, ƒ 75
P. J. Blauw, » idem » 64
Jb. Bierenbroodspot, » idem » 56
gegund.
Perc. 15, bewaarschool; ingek. 4 bilj., als:
Joh. Markus, te Hoorn, ƒ 218
J. v. d. Berg Sr., » idem » 215
P. J. Blauw, » idem » 165
Jb. Bierenbroodspot, » idem » 145
gegund.
Perc. 16, ijkhokaal; ingek. 5 bilj., als:
Jb. Bierenbroodspot, te Hoorn, ƒ 99.50
Joh. Markus, » idem » 75
J. Rustenburg, » idem » 65
J. C. Visser, » idem » 50
P. J. Blauw, » idem » 32
gegund.

Bergen-op-Zoom, 27 Jan.: het verbouwen van een woonhuis voor J. Houbaer, onder beheer van den architect P. C. van Genk;
hoogste inschr. A. Weijts, ƒ 1747.95
minste » A. Gorren, » 1268
gegund.

's-Hage, 27 Jan.: de levering van stalen spoorstaven met ijzeren eindverbindingen, haaknagels en stalen moerringen, ten dienste der Staatsspoorwegen op Java; minste inschr.:
per 1000 KG.
perc. 1, spoorstaven, F. Krupp, Essen, ƒ 68.15
» 2, laschplaten, Gute Hoffnungshütte Actien-verein fur berghau und Hüttenbetrieb, Oberhausen, » 73.65
» 3, laschbouten met moeren, Société John Cocquerill, Seraing, » 126.05
» 4, haaknagels, Caramain & Co., Thy-le-Chateau, » 113.87
» 5, onderlegplaten, Gute Hoffnungshütte, voorzoemd, » 80.35
» 6, stalen moerringen, Société anonyme des Aciéries d'Angleur, Angleur, » 134]

's-Hage, 28 Jan.: 1o. het onderhouden en herstellen van het post- en telegraafgebouw, te Amsterdam; ingek. 6 bilj., als:
A. Paans, te Amsterdam, ƒ 9200
C. Kosters, » idem » 9119
K. J. B. v. Damme, » idem » 8900
J. Groot, » idem » 7255
G. Woud, » idem » 7237
J. Post, » idem » 7188
Raming » 7326

2o. het onderhouden en herstellen van het post- en telegraafgebouw, te Dordrecht; ingek. 6 bilj., als:
J. v. d. Vlugt, te Dordrecht, ƒ 2206
N. Klaus, » idem » 2199
J. J. Kooymans, » idem » 2087
J. P. F. Kraus, » idem » 1999
D. J. Kwak, » idem » 1960
H. D. Gerdes, » idem » 1900
Raming » 2100

3o. het onderhouden en herstellen van het postkantoor, te Haarlem; ingek. 6 bilj., als:
J. S. v. Velthuyzen, te Haarlem, ƒ 1366
G. Hulsebosch, » idem » 1106
L. Blad, » idem » 1082
J. P. A. Nelissen, » idem » 1027
J. R. Peyra, » idem » 990
S. P. Peyra, » idem » 987
Raming » 1086

Leiden, 28 Jan.: het bouwen van een woonhuis aan den Witten singel, gemeente Zoeterwoude, onder beheer van den architect P. G. Lancel, ingek. 13 bilj., als:
A. van den Boogaard, te Stompwijk, ƒ 9165
H. J. Sloos, » Leiden, » 7949
P. J. Christiaanse en
N. A. Zekveld, » idem, » 7820
J. C. Verhoeven, » idem, » 7800
W. van Schaik, » Noordwijk, » 7749
A. van 't Riet, » Leiden, » 7620
G. van Lent, » Stompwijk, » 7265
N. Bink, » Leiden, » 7241
C. v. Dest, » Koudekerk, » 7168
H. de Jongh, » Leiden, » 6819
Iz. van der Kamp, » idem, » 6795
H. A. van Woud, » 's-Gravenhage, » 6659
L. Maas, » Leiden, » 6634
gegund.
Spiegelglas gegund aan D. Sala en Zoon, te Leiden, voor ƒ 269.
Gas- en waterleiding gegund aan J. Plantfeber, te Leiden, voor ƒ 241.50.

Nagekomen Afloopen.

Bergen-op-Zoom, 22 Jan.: het maken van den ijzeren bovenbouw van de rustieke brug in het Park, onder beheer van den architect R. H. C. van Someren; ingek. 4 bilj., als:
Rogier, Norings, Richter,
te Bergen-op-Zoom, ƒ 1930
P. J. v. Mechelen, » idem » 1780
A. Asselbergs & Zn., » idem » 1589
A. Asselbergs Wz., » idem » 1449
gegund.
Raming ƒ 1441

BIJVOEGSEL
VAN
DE OPMERKER
van ZATERDAG 5 FEBRUARI 1887.

AANKONDIGINGEN VAN AANBESTEDINGEN.

Maandag, 7 Febr.

's-Hage, te 1 uur, door burg. en weth.: het leveren en stellen van eenige meubelen in het vergroote gedeelte van het gebouw der academie van beeldende kunsten, aldaar.

Groningen, te 8 uren, door D. Smit de Klemp, to Blijham, in het koffiehuis »de Beurs": het bouwen van een heerenhuis aan den Ubbo-Emmiussingel, onder bijlevering van alle bouwstoffen enz. Inl. bij den architect N. W. Lit. Aanw. gehouden.

Leeuwarden, door burg. en weth. van Leeuwarderadeel: de levering van 1250 stère grove gewasschen riviergrint. Inl. bij den gemeente-opzichter L. B. Wesselius, te Huizum.

Bolsward, door het dijksbestuur van Wonseradeels Zeinerzeedijken: de levering van 700 grenen palen à 62 dM.; 800 idem à 53 dM.; 880 idem à 35½ dM.; 40 zware eiken geedingen; 30 lichte idem; 70 ondermaatsche idem; benevens 20 lasten halsteen. Bilj. inzenden voor 7 Febr.

St.-Jacobiparochie, door A. D. Wassenaar: het bouwen van een huis met schuur en bijgebouwtje aan den Koudenweg, onder St.-Jacobiparochie. Inl. bij D. Keuning, te St.-Annaparochie. Aanw. gehouden.

Dinsdag, 8 Febr.

Zwolle, te 11 uren, in de Nieuwe Stadsherberg: het verbouwen van kantoren en pakhuizen in de Nieuwestraat, aldaar. Aanw. gehouden.

Elburg (Geld.), te 12 uren, door burg. en weth.: het vergrooten van de 2e openbare school met onderwijzerswoning dezer gemeente. Aanw. gehouden.

Venlo, te 12 uren, door burg. en weth.: het restaureeren van den westelijken gevel, alsmede het verhoogen van de zoldering der tweede verdieping, met bijkomende werken, een en ander aan het stadhuis, aldaar. Inl. bij den gemeente-architect J. Kuijser. Aanw. 5 Febr., te 9 uren.

Utrecht, te 2 uren, door de maatschappij tot expl. van Staatsspoorwegen, aan het centraalbureau: Bestek no. 453, het maken van eene dennenloods met daarmede in-verband-staande werken te Rozendaal. Inl. aan genoemd bureau en bij den sectie-ingenieur H. E. Beunke, te Breda. Aanw. gehouden. Raming ƒ 37,900. (*Zie advert. in nº.* 4.)

Assen, te 6 uren, door M. van Zuilen, in het hotel De Jonge:
1o. het bouwen van zes woningen, met bijlevering der materialen;
2o. het aanmeeren van de oude en het wederopbouwen van drie woningen met schuurtjes, met bijlevering der materialen. Inl. bij G. B. Broekema Jr. Aanw. 7 Febr., te 1 uur.

Woensdag, 9 Febr.

Drachten (Fr.), te 11 uren, door burg. en weth. van Smallingerland:
1o. het verbouwen der Bovenhaurtschool, te Drachten;
2o. het maken eener separatieschutting enz., in de school aan den straatweg te Z.-Drachten.
Inl. bij den gemeente-bouwmeester. Aanw. gehouden.

Harlingen, te 12 uren, door het dijksbestuur van het waterschap der Vijf-deden-zeedijken-buitendijks, in het koffiehuis de Nederlanden: het aanleggen van eene steenglooing over eene lengte van 143.45 M. en het daarnevens verzwaren van den zeedijk, terzelfder lengte, tusschen Harlingen en Surig, steen 50 à 49. Inl. bij den opzichter J. R. Posthuma, te Almenum, aan den zeedijk bij Harlingen. Aanw. 7 Febr., te 1 uur.

Enschedé, te 12 uren, door J. Reestman, in het hotel Anselink: het bouwen van zeven woningen en een stal, op een terrein gelegen op het erf de Waterboer. Aanw. te 9 uren.

Zuidwolde, te 12 uren, door J. ter Haar, bij den sluiswachter Kattouw, aan de Nieuwebrug: het verbouwen van de huisinge »Tanesit". Aanw. 9 Febr., to 10 uren.

Knijpe (Friesl.), 's avonds te 9 uren, bij mej. de Wed. H. A. Minkema: het doen eener belangrijke vertimmering aan een boerenbehuizing te Bovenknijpe. Aanw. gehouden.

Beerenveen, ten kantore van K. Wierda: eene belangrijke vertimmering aan de boerenbehuizing, bewoond door H. van Dijk, te Hempens. Inl. bij M. K. de Jong, te Oldeboorn. Aanw. gehouden.

Donderdag, 10 Febr.

IJzendijke, te 6 uren, bij F. de Witte-Weijnen: het bouwen eener graanschuur, lang 45 M. breed 18.80 M. op de hofstede, bewoond door P. Dossche, in den Oranjepolder onder Biervliet. Inl. bij den ingenieur C. A. Carpreau, te IJzendijke.

Vrijdag, 11 Febr.

Middelburg, te 10 uren, door het prov. best. van Zeeland: het onderhouden van- en het doen van herstellingen en vernieuwingen aan de Rijksgebouwen in de Abdij te Middelburg, van den dag der goedkeuring van de aanbesteding tot 31 Dec. '88, in 2 perceelen. Aanw. 7 Febr., te 10 uren.

Zwolle, te 11 uren, door het dagelijksch best. van het waterschap Mastenbroek, in de Keizerskroon: het onderhoud der kunstwerken van het waterschap, ged. 3 jaren, aanvangende 1 Maart '87, in 1 perceel.

Zwolle, te 11½ uren, door het dagelijksch best. van het waterschap Mastenbroek, in de Keizerskroon: de levering van noodmaterialen bij de magazijnen tegenover Hasselt, in den Roebollegenbroek en onder Collemaiden, tezamen 1500 bos rijshout, 300 bos tuinpalen en 300 bos tuinlatten, in 1 perceel.

's-Hage, te 1 uur, door het ministerie van waterstaat enz.: het leveren van ijzer-, zink- en koperwerk, papierrollen enz. Inl. bij den inspecteur, chef van het technisch beheer der Rijkstelegraaf.

Kolmschate (Or.), te 3 uren, bij de Wed. G. van Zalk: het vernieuwen van een schuur.

Groningen, te 8 uren, door H. van Werkum, in het koffiehuis »Waterloo", aan den Heerenweg: het afbreken van het koffiehuis »Waterloo" en het wederopbouwen daarvan, met bijlevering van al het benoodigde. Inl. bij den architect N. W. Lit. Aanw. 9 Febr., to 11 uren.

Zaterdag, 12 Febr.

Ternaard (Fr.), te 12 uren, door het best. van den Ternaarderpolder, in de herberg van K. Keuning: de herstelling en bestrating van een gedeelte buitenglooiing van den zeedijk van den Ternaarderpolder, met bijlevering van de benoodigde steen. Inl. bij den provincialen opzichter T. van Veen, te Dokkum. Aanw. 11 Febr., te 11 uren. (*Zie advert. in nº.* 5.)

Workum, te 12 uren, door burg. en weth.:
1o. het maken van een paalregel met steenen voeting en aanverwante werken, ter lengte van 100 M., met bijvoeging van alle daartoe benoodigde materialen;
2o. de levering van 325 stère gewasschen riviergrint.
Inl. bij den gemeente-architect J. Bogtstra.

Cadzand (Zeel.), te 1 uur, door burg. en weth.: het gedeeltelijk vernieuwen van den toren. Inl. bij den timmerman D. van Hvate Jz., te Nieuwvliet. Aanw. gehouden.

Havelte (Dr.), te 12 uren, door burg. en weth.: het bouwen van eene nieuwe school voor 120 leerlingen, met het vereischte ameublement, te Wapserveen. Inl. bij den architect B. Houkema, te Steenwijk. Aanw. gehouden.

Metslawier (Fr.), door het dijksbest. van Oostdongeradeel, bij H. Elzenga: het verbeteren der steenen voeting met bestrating aan den dijk, nevens den Ganzepolder onder Anjum, en het maken van twee gedeelten voeting van zuilenbasalt met bestratingen aan den dijk in Wartnawei. Aanw. 10 Febr., te 11 uren.

Maandag, 14 Febr.

Amsterdam, te 12 uren, door burg. en weth.: het trekken van 2 en het leveren en heien van 3 dukdalven in de scheepslighplaats ten oosten van de houtharen. Inl. bij den stadsingenieur, raadhuiskamer no. 106. (*Zie advert. in nº.* 6.)

Gorinchem, te 1½ uren, door het polderbestuur van Dalem, in de Gezelligheid: de levering van 1050 M³ grint, ten behoeve van den derdepolder Dalem, als: 900 M³ grof- en 150 M³ finer soort. Inl. bij den poldermeester W. van Dannis, te Dalem.

Roermond, te 3 uren, door M. Therstappen, te Neer, in de herberg van J. Schreurs: het aanmeeren van het perceel, gelegen te Roermond, sectie D, no. 75, en het terplantse bouwen van twee woonhuizen, met bijlevering der materialen enz. Inl. bij den architect Corbeij, te Reuver. Aanw. 14 Febr., te 11 uren.

Buitenpost (Fr.), door den gemeente-architect A. Velding: het bouwen van een koetsierswoning met bergplaats voor bloemen, op een perceel tuin aan de Jeltinghahaan te Buitenpost. Aanw. 12 Febr., te 3 uren.

Dinsdag, 15 Febr.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van marine: het maken van een woongebouw voor den dienst der verlichting op Schiermonnikoog. Aanw. 8 Febr., te 10 uren.

Utrecht, te 2 uren, door de maatschappij tot expl. van Staatsspoorwegen, aan het centraalbureau: Bestek no. 112, het leveren van stalen dwarsliggers met bevestigingsdeelen, ten behoeve van het vernieuwingsfonds der Staatsspoorwegen. Inl. bij den sectie-ingenieur W. J. Klerk de Reus, te Meppel, en H. Beunke, te Breda, en aan genoemd centraalbureau. (*Zie advert. in nº.* 5.)

Utrecht, te 2 uren, door de maatschappij tot expl. van Staatsspoorwegen, aan het centraalbureau: Bestek no. 113, het leveren en inkepen van eikenhouten dwarsliggers, ten behoeve van het vernieuwingsfonds der Staatsspoorwegen, in 4 perceelen. Inl. bij de sectie-ingenieurs W. J. Klerk de Reus, te Meppel, en H. E. Beunke, te Breda, en aan genoemd centraalbureau. (*Zie advert. in nº.* 5.)

Utrecht, te 2 uren, door de maatschappij tot expl. van Staatsspoorwegen, aan het centraalbureau: Bestek no. 114, het leveren van eikenhout en eiken dwarsliggers ten behoeve van het vernieuwingsfonds der Staatsspoorwegen, in 6 perceelen. Inl. bij de sectie-ingenieurs W. J. Klerk de Reus, te Meppel, en H. E. Beunke, te Breda, en aan genoemd centraalbureau. (*Zie advert. in nº.* 5.)

Langelille (Friesl.), het doen van eenige herstellingen aan de boerenhuizing, bewoond door K. Dijkstra, aldaar.

Donderdag, 17 Febr.

Den-Bommel (Z.-H.), te 10 uren, door burg. en weth.: de levering van ongeveer 500 M³ grove geharde onderhoudsgrint.

Leiderdorp, te 12 uren, door burg. en weth.: het gedeeltelijk afbreken en verlagen van de Doesbrug, alsmede het leveren en stellen van een ijzeren ophaalbrug met dito vast gedeelte en het vernieuwen en herstellen der kei- en klinkerbestrating. Inl. bij den architect J. Goldberg, te Hazerswoude. Aanw. 10 Febr., te 11 uren.

Sommelsdijk, te 6½ uren, door dijkgraaf en gezworenen van de polders het Oudeland enz.: de voor bovengenoemde polders in '87 benoodigde 400 M³ onderhoudsgrint.

Vrijdag, 18 Febr.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het verrichten van eenige werkzaamheden in het gebouw voor het ijkwezen te Maastricht en het onderhouden van dat gebouw, van af den dag der kennisgeving van de gunning van het werk tot en met 31 Dec. '89. Inl. bij den rijksbouwmeester in het 2e district, te 's-Hage, en den hoofdopzichter der landsgebouwen J. J. G. Hinkes, te Breda. Aanw. 11 Febr., te 12 uren. Raming ƒ 740.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van marine: het maken van een woongebouw voor den dienst der verlichting op Ameland. Aanw. 11 Febr., te 10 uren.

Orten (N.-Br.), te 4 uren, door het R.-K. par. kerkbestuur bij M. Jonkergouw: het bouwen van een kerk met toren en pastorie, in 3 perceelen. Inl. bij H. C. Dobbe en W. van Aalst, te 's-Bosch. Aanw. 18 Febr., te 2 uren.

Stadskanaal (Gron.), te 6 uren, door mej. de Wed. Bosscher, in 't hotel Brouwer: de levering van al het benoodigde met en zonder timmerloon, voor eene boerenbehuizing. Aanw. te 2 uren.

Zaterdag, 19 Febr.

Alkmaar, te 10 uren, door dijkgraaf en heemraden van de Schermeer, op het raadhuis: de levering van 200,000 straatsteenen.

Maandag, 21 Febr.

Middelburg, te 11½ uren, door den ontvanger der registratie en domeinen, ten zijnen kantore: het onderhoud der gebouwen, genaamd het Oost-Indische huis te Middelburg, gedurende '87—'89. Inl. bij den hoofdopzichter der domeinen, te Middelburg. Aanw. 14 Febr., te 10 uren.

Kollum, te 12 uren, door den burg. van Kollumerland: de levering van 950 M³ grint, ten dienste der kunstwegen in die gemeente.

Kapelle a/d. IJsel, te 12 uren, door Mr. D. Kleij, advocaat te Rotterdam, bij A. Molenaar: het maken van eene bouwmanswoning met aanhooren, in den polder Prins-Alexander, bij de woning van P. Molenaar. Inl. bij den architect B. van Dam Johz., te Kapelle a/d. IJsel. Aanw. 14 Febr., te 12 uren.

Dinsdag, 22 Febr.

Rotterdam, te 11 uren, ten kantore der gemeente-gasfabrieken, Oostzeedijk: de levering van:
1o. 32,000,000 KG. Engelsche gaskolen;
2o. 24,000,000 » Westfaalsche gaskolen. *(Zie advert. in nº. 5.)*

Rotterdam, te 11 uren, ten kantore der gemeente-gasfabrieken, Oostzeedijk: de levering van 546,000 KG. Luiksche kluitkalk. *(Zie advert. in nº. 5.)*

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van marine: het maken van eene woning voor den dienst der verlichting aan den noordoosthoek van het eiland Tessel. Aanw. 15 Febr., te 12 uren.

Rotterdam, te 1 uur, door burg. en weth.: het bouwen van eene bewaarschool aan de Luthersche Vest met bovenwoning aan de Gedempte Botersloot. Aanw. 17 Febr., te 11 uren. *(Zie advert. in nº. 6.)*

Utrecht, te 2 uren, door de maatschappij tot exploitatie van Staatsspoorwegen, aan het centraalbureau: Bestek no. 454, het maken, leveren en opstellen van den bovenbouw eener draaischijf van 14.50 M. middellijn, op het station Rozendaal. Raming ƒ 6260. *(Zie advert. in nº. 6.)*

Rilland-Bath (Zeel.), door burg. en weth.: de levering van 250 M³ grove onderhoudsgrint.

Woensdag, 23 Febr.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het uitvoeren van eenige werken in het gebouw op den Hofsingel, in gebruik bij het departement van buitenl. zaken. Inl. bij den rijksbouwmeester in het 2e district en den hoofdopzichter voor de landsgebouwen, beiden te 's-Hage. Aanw. 18 Febr., te 10 uren. Raming ƒ 1740.

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het maken van de gebouwen en eenige andere werken op de stations Drunen en Vlijmen voor het gedeelte Baardwijk—'s-Bosch van den spoorweg Zwaluwe—'s-Bosch. Inl. bij den eerstaanwezend-ingenieur der Staatsspoorwegen, te 's-Bosch. Aanw. 15 en 16 Febr., te 11 uren. Raming ƒ 98,000.

Dirksland (Z.-H.), door het bestuur van den grintweg Ouddorp—Sommelsdijk en andere besturen, op het gemeentehuis: de levering van 1320 M³ onderhoudsgrint.

Zaterdag, 26 Febr.

Staveren, te 11 uren, door het best. van het waterschap Hemelumer-Oldefaart en aanhoorige zeedijken, in het waterschapshuis: Bestek no. 1, perc. 1, 200 M³ grond afgraven van de contributiefenne en verwerken van dien grond over de dijken beraiden, bewesten en benoorden Staveren, met eenig bijwerk; perc. 2, 75.6 M. walpaalbeugel vernieuwen, benoorden Staveren; perc. 3, 250 M. bermkist vernieuwen, benoorden Workum, met eenig bijwerk; perc. 4, 640 stuks nieuwe 41 dM³ grenen palen te leveren; perc. 5, 300 M. nieuwe 10—25 cM³ grenen gordingen te leveren; perc. 6, 150 M. nieuwe 4—30 cM³ grenen planken te leveren.

Bestek no. 2, perc. 1, 145 M. lengte steenglooiing bewesten Staveren reconstrueeren, met eenig bijwerk; perc. 2, 400,000 KG. (200 last) brik leveren, bij partijen van 50 last (100,000 KG.)

Bestek no. 3, 60 M³ riviergrint leveren aan de wegen. Aanw. 24 Febr., te 11 uren.

Woensdag, 2 Maart.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het maken van een ijzeren gebouwtje voor eene registreerende peilschaal met bijbehoorende werken tegenover Maassluis, aan den linkeroever van het Scheur, tusschen de kilometerraaien CLX en CLXI, behoorende tot de werken tot verbetering van den waterweg van Rotterdam naar zee. Inl. bij den eerstaanwezend-ingenieur van den waterstaat Leemans, te Rotterdam, en de adspirant-ingenieur Gockinga, te Rozenburg. Aanw. 23 Febr., te 11½ uren. Raming ƒ 6550.

Op onbepaalden datum.

Amsterdam, door het R.-K. par. kerkbestuur van O. L. V. onbevl. ontvang.: de voltooiing der kerk, volgens de plans van den architect P. J. H. Cuijpers. *(Zie advert. in nº. 6.)*

Hemelumer-Oldefaart en Noordwolde, door den burg.: het aanleggen van eene aardebaan met klinkerbestrating, ter lengte van 1500 M., op het eiland Schiermonnikoog, van af het dorp tot het nieuw te stichten badhotel aan de Noordzee. Inl. bij den hoofdopzichter der gemeentewerken, te Enkhuizen. Aanw. 16 Febr., te 10 uren.

AFLOOP VAN AANBESTEDINGEN.

Midwolde, 25 Jan.: het bouwen van een werkhuis, met bijlevering der materialen; ingek. 16 bilj., als:
E. Snathof, Oostwold en D. Kruiter, Midwolda, ƒ 9400
M. Plus en C. Plus, Winschoten, » 8380
A. Pentinga & Zn., Noordbroek, » 8322
P. Ravensberg, Winschoten, » 7960
H. Timmer, Beerta en Joh. Numann, Winschoten, » 7890
H. Blaauw, Finsterwold en M. Mennen, Midwolde, » 7884
G. Heikens Gz., Winschoten en G. Heikens, Oostwold, » 7680
A. Daanje en E. ten Have, Noordbroek, » 7521
J. Buurke en H. v. d. Veen, idem » 7478
K. de Groot en G. de Groot, Winschoten, » 7294
G. L. Hensema en L. Hensema, Oudepekela, » 7274
W. v. Zuilen en J. v. Zuilen, Nieuwolda, » 7241
N. J. Kruizinga en G. Kruizinga, Oostwold, » 7232
J. H. Bult, Wagenborgen en S. J. M. ten Have, Hellum, » 7171
C. Tonkens, Midwolde en A. Lemminga, Eexta, » 7074
H. Schuurke en H. Doornkamp, Nieuwolda, » 6789
gegund.

Lemmer, 25 Jan.: de levering van palen en gordingen voor het waterschap de Zevengrietenijen-en-Stad-Sloten; aannemers werden: perc. 1, palen, firma Wed. C. Sleeswijk, Lemmer, ƒ 1897
» 2, id. dezelfde, » 787
» 3, id. dezelfde, » 1404
» 4, id. dezelfde, » 644
» 5, id. dezelfde, » 1367
» 6, gordingen, G. J. Garsen, Zutfen, » 130.25
» 7, id. dezelfde, » 209
» 8, id. dezelfde, » 184.75

Muiderberg, 28 Jan.: het verbouwen van de pastorie der Ned. Herv. gemeente, onder beheer van den architect G. W. Vixseboxse; ingek. 12 bilj., als:
L. Bouwman, te Amsterdam, ƒ 5100
G. Teunisse, » Bussum, » 4800
Renaud en Boeljon, » Watergraafsmeer, » 4543
C. v. Soest, » Beverwijk, » 4490
G. T. Clein, » Muiden, » 4405
D. Hermsen, » Muiderberg, » 4298
R. Mouw, » Hilversum, » 4280
M. v. d. Heijden, » Bussum, » 4250
G. A. Lindeman, » Amsterdam, » 4191
A. v. Walen, » Muiden, » 3972
N. Mühl, » idem » 3923
E. J. Jurrians, » Naarden, » 3900

Nijmegen, 28 Jan.: de levering van het voor het overvaartveer benoodigde hout, ged. '87, voor rekening der gemeente; ingek. 5 bilj., als:
G. A. Mijnlieff, te Nijmegen, ƒ 899.68
Thijssen en V. d. Elst, » idem » 786
G. T. Coors, » Arnhem, » 754
W. Giesen, » Doesburg, » 748
L. Wilod Versprille, » Nijmegen, » 686
gegund.

Rotterdam, 29 Jan.: het maken van eene drijvende zwem- en badinrichting op de Maas, onder beheer van den architect W. C. Coepijn; ingek. 7 bilj., als:
J. Hoos & Zn., Rotterdam, ƒ 112,733
Muller en Droogleever Fortuijn, idem » 101,698
A. Vos, Amsterdam, » 96,400
G. Keij, Rotterdam, » 88,600
L. v. Spanje, idem » 85,300
Ned. Stoombootmaats., Fijenoord, » 83,900
H. Fernim, Scheveningen, » 83,590
Niet gegund.

Bergen-op-Zoom, 29 Jan.: het bouwen van een houtmagazijn voor Joh. D. A. la Rivière, zonder levering van hout en pannen, onder beheer van den architect R. H. C. v. Someren; ingekomen 5 bilj., als:
C. Suikerbuijk, te Bergen-op-Zoom, ƒ 5694
C. Bastianse, » idem » 5496
D. N. Scheffelaar, » idem » 5474
M. A. v. Loon, » idem » 5150
P. de Nijs, » idem » 5070
gegund.
Raming ƒ 6000

Sneek, 29 Jan.: het afbreken van een oud en het bouwen van een nieuw heerenhuis, voor R. van Driessen, onder beheer van den architect F. Swart; ingekomen 10 bilj., als:
K. H. Reidsma, te IJlstrechtum, ƒ 12,360
J. A. de Graaf, » Sneek, » 11,934
N. P. Molenaar, » idem » 11,414
M. Rondema, » idem » 10,930
C. H. Visser, » idem » 10,800
T. J. v. d. Steele, » idem » 9,920
C. F. Schwaner, te Leeuwarden, ƒ 9,584
J. U. v. d. Meulen, » Hemelum, » 9,226
G. J. Lanting, » Deerzum, » 8,733
H. Eldring, » Suameer, » 8,173
gegund.

Varseveld, 29 Jan.: het bouwen van een woonhuis voor jhr. W. Strick van Linschoten, onder beheer van den architect H. H. Kreeftenberg, in 6 perceelen.

Perc. 1, metselwerk; ingek. 7 bilj., als:
G. H. Kempers, te Doetichem, ƒ 925
J. Lammers, » Varseveld, » 614.39
G. J. Slotboom, » idem » 604.99
Joh. Lammers, » idem » 598.98
D. J. Slotboom D.Jz., » idem » 529.60
D. J. Slotboom, » idem » 471
B. Lammers, » idem » 458

Perc. 2, timmerwerk; ingek. 9 bilj., als:
A. Smees, te Varseveld, ƒ 625
G. H. Hiddink, » idem » 621
J. W. Schuurman, » idem » 599
L. Vreeman, » Aalten, » 569
W. Leeman, » Varseveld, » 500
G. J. Freriks, » idem » 497.45
J. W. v. d. Linde, » Ambt-Doetichem, » 485
G. J. Daitshof, » Varseveld, » 459
W. Rutgers, » idem » 457

Perc. 3, stukadoorwerk; ingek. 3 bilj., als:
Joh. Lammers, te Varseveld, ƒ 219.19
J. W. Schuurman, » idem » 150
Th. Papers, » Terborg, » 119

Perc. 4, behang-, glas- en verfwerk; ingek. 6 bilj., als:
G. Berendsen, te Aalten, ƒ 685
A. J. Rengelink, » Terborg, » 642
B. en G. J. Colenbrander, » Varseveld, » 498.90
H. W. Ovink, » Ambt-Doetichem, » 482
J. W. Schieven, » Varseveld, » 459
A. L. Polman, » Etten, » 424.48

Perc. 5, leverantie van eikenhout; ingek. 7 bilj., als:
S. ten Bokkel, te Aalten, ƒ 399
J. Uffink, » idem » 379
H. J. Jansen, » idem » 379
F. H. v. Eerden, » idem » 346
E. Kerkhof, » Varseveld, » 322
A. Ubbink, » Breedevoort, » 319
H. J. Lammers, » Varseveld, » 309

Perc. 6, leverantie van dennenhout; ingek. 7 bilj., als:
H. J. Jansen, te Aalten, ƒ 630
J. Uffink, » idem » 568
S. ten Bokkel, » idem » 565
H. J. Lammers, » Varseveld, » 566
E. Kerkhof, » idem » 536
F. H. v. Eerden, » Aalten, » 516
A. Ubbink, » Breedevoort, » 447

Alle perceelen zijn aan de minste inschrijvers gegund.

Kruiningen, 29 Jan.: de levering van de onderhoudsgrint ten behoeve van de gemeente, ged. '87; ingek. 10 bilj., als:
M. Dekker, ƒ 1.77
A. de Vries, » 1.75
A. Visser Jr., » 1.75
J. B. v. Acker, » 1.74½
J. F. Lins, » 1.74
W. Hokken, » 1.70
C. Bakker, » 1.69
P. Donkersloot, » 1.67
P. Meeuwsen, » 1.65
C. Kranendonk, » 1.62½

Assen, 29 Jan.: het bouwen van een nieuwe schuur voor huidenzouterij en drogerij en eenige vertimmeringen aan het huis van A. Cohen, aan de Rolderstraat, onder beheer van den architect J. van Houten; ingek. 11 bilj., als:
J. Jonker, te Assen, ƒ 1788
E. Lamberts, » idem » 1697
J. Wiering en A. J. Thurkow, » idem » 1650
H. Berenink, » idem » 1597
C. v. Zoelen, » idem » 1578
A. J. Diehlman, » idem » 1573
H. Smallenbroek, » idem » 1500
D. B. Wiering, » idem » 1494
H. Jalving, » idem » 1486
J. P. Broekema, » idem » 1368
G. B. Broekema, » idem » 1315
gegund.

Rotterdam, 31 Jan.: het driejarig onderhoud en herstel van de Rijksgebouwen der invoerrechten te Hoek-van-Holland; ingek. 9 bilj., als:
W. v. Spronsen, te Monster, ƒ 4777
D. J. v. Spronsen, » idem » 4715
J. v. d. Vlugt, » Dordrecht, » 4140
J. de Neef, » Brielle, » 3977
W. A. P. Dessing, » Naaldwijk, » 3600
W. Lalleman, » 's-Gravenzande, » 3200
C. Vreedenburg, » Hoek-van-Holland, » 3142
A. Benard, » idem » 3111
J. Varekamp, » 's-Gravenzande, » 2942

Assendelft, 31 Jan.: het bouwen eener kerk met toren voor de R.-K. gemeente, onder beheer van den bouwmeester A. C. Bleijs (onderhands); minste inschr. J. van Groenendaal, te 's-Hage, voor ƒ 75,139, aan wien het werk gegund is.

Amsterdam, 31 Jan.: het afbreken van een houten loods (tijdelijk schoolgebouw), thans staande op een terrein, nabij de kazerne Oranje-Nassau en het in gewijzigden vorm weder stellen van deze loods op een terrein aan de achtergracht bij het Frederiksplein; ingek. 7 bilj., als:
E. v. Brummelen, te Amsterdam, ƒ 3879
J. v. Berne, » idem » 3774
G. Mouw, » idem » 2398
A. v. Wensveen, » idem » 2097
J. Oldigs, » idem » 1877
H. Repko, » idem » 1785
H. J. Heikens, » idem » 1588

Deventer, 31 Jan.: het bouwen van een woonhuis aan den weg van de Voorstad naar de brouwerij, voor H. Scheffer; ingekomen 18 bilj., als:
B. v. d. Worp, te Deventer, ƒ 2867
W. Eskes & Zn., » idem » 2787
W. J. Kolkert, » idem » 2788
J. Aalpoel, » idem » 2746
A. J. Eggink, » idem » 2739
G. Hofstee, » idem » 2722
J. P. Oltholf, » idem » 2700
K. v. Leusen, » idem » 2691
J. E. Rood, » idem » 2619
H. Korteling, » idem » 2615
G. W. Pieters, » idem » 2610
R. v. d. Spoel, » idem » 2600
H. Steenbergen, » idem » 2599
H. Visscher, » idem » 2587
H. Lammers, » idem » 2570
A. J. Markerink, » idem » 2569
G. Tuitert, » Epse, » 2568
J. Pot Jz., » Deventer, » 2560
gegund.

's-Hage, 31 Jan., voor rekening der gemeente: 1o. het onderhoud ged. '87, van eenige gebouwen, wacht- en brandspuithuizen; minste inschr. F. P. de Haas, te 's-Hage, voor ƒ 7536.

2o. het rioleeren en gedeeltelijk herbestraten van de Bazarlaan; ingek. 7 bilj., als:
A. Korteweg, te Zevenbergen, ƒ 1800
H. Jongenburger, » Waddinksveen, » 1800
P. Kraaijenveld, » 's-Hage, » 1798
J. de Bruijn, » idem » 1785
V. Bergen Henegouwen, » idem » 1769
G. Keij, » Rotterdam, » 1740
M. Bot, » Vlaardingen, » 1690

3o. het verhoogen en weder in profiel brengen van het Oranje-Nassauplein; ingek. 6 bilj., als:
A. de Waard, te 's-Hage, ƒ 5030
J. de Bruijn, » idem » 4098
A. Korteweg, » Zevenbergen, » 4520
C. de Graaff, » 's-Hage, » 4400
M. Bot, » Vlaardingen, » 4180
G. Keij, » Rotterdam, » 3962

4o. de levering van illumineerglazen; ingek. 2 bilj., als:
J. M. Winkel, 's-Hage, voor
ƒ 5.80 per 100 gerulde glazen
» 2.50 » 100 gebroken »
J. C. Olifiers, Delft, voor
ƒ 4.50 per 100 gerulde glazen
» 1.00 » 100 gebroken »

Foudgum, 31 Jan.: het bouwen eener nieuwe pastorie voor de Herv. gemeente; ingekomen 12 bilj., als:
E. Hiemstra, te Hallum, ƒ 6543
J. v. d. Mei, » Dokkum, » 5950
S. Jongedijk, » Holwerd, » 5666
A. Wielsma, » Bergum, » 5480
P. Hoogterp, » Holwerd, » 5300
W. v. d. Wal, » Hoogebeintum, » 5242
H. Eldering, » Suameer, » 5048
J. v. Dijk, » Blija, » 4974
H. de Vries, » Dokkum, » 4959
J. v. d. Steeg, » Hardegarijp, » 4921
H. de Jong, » Dokkum, » 4892
K. Dijkman, » Nes, » 4794
gegund.

Groningen, 31 Jan.: het bouwen eener heerenbehuizing, voor J. Pik, onder beheer van den architect J. P. Hazeu; ingek. 14 bilj., als:
H. Scheltens, te Groningen, ƒ 13,980
H. Jansen, » idem » 13,914
A. Schroeder, » idem » 13,839
A. v. Dijk, » idem » 13,798
F. Roders, » idem » 13,653
J. Toeman, » idem » 13,500
N. Peters, » idem » 13,444
G. Meulink, » idem » 13,404
A. de Vries, » idem » 13,300
J. de Vries en Arends, » idem » 12,980
Holthuis, » idem » 12,774
Berends, » idem » 12,716
J. Poelman, » idem » 12,400

E. Wietzema,	te Groningen,	ƒ 12.244
J. Haupt,	» idem	» 12.229
Jelsema,	» idem	» 12.282
M. Scheen,	» idem	» 12.200
H. Walker,	» idem	» 11.977
P. Zijlstra,	» idem	» 11.284

gegund.

Goor, 1 Febr.: het maken van verschillende onderhoudswerken aan de fabrieksgebouwen der Twentsche stoomlinnenfabriek; ingek. 4 bilj., als:

E. H. v. Dijk,	te Goor,	ƒ 5469
G. Wissink Az.,	» idem	» 4570
C. ten Zijthoff,	» idem	» 4190
A. Jalink,	» idem	» 3299

gegund.

Utrecht, 1 Febr.: het verrichten van grondwerken, het leggen en wijzigen van sporen en wissels en het uitvoeren van eenige bijkomende werken, ten behoeve van de uitbreiding der werkplaats op het station Zwolle, volgens bestek no. 446 (herbesteding); ingek. 9 bilj.; als:

L. Kalis Kz., Sliedrecht,	ƒ 115,100
J. Kooij, Amsterdam,	» 111,000
J. v. Burk, Oosterbeek en W. Wissing, Arnhem,	» 93.000
F. Aberson, Steenwijk en J. Otten, Meppel,	» 91,800
A. Terwindt, Westpannerden,	» 89,900
C. Bos Az., Dordrecht,	» 89,900
J. Hilfen, Grave,	» 85,980
J. v. Ojen Pz. en A. Geldens, Nijmegen,	» 84,900
P. Heil en A. Blecks, Zwolle,	» 81,800

Stompwijk, 2 Febr.: het amoveeren van de bestaande en wederopbouwen van een woning met stalling, voor N. Oosthoorn, onder beheer van den bouwkundige P. C. Dessing; ingek. 8 bilj., als:

J. H. Valk,	te Rijswijk,	ƒ 7800
C. Koenekoop,	» Boskoop,	» 5299
L. v. Leeuwen,	» Zoeterwoude,	» 5186
C. v. Driel,	» Koudekerk,	» 5140
T. H. Overmeer,	» Berkel,	» 4831
N. Perquin,	» idem	» 4030
G. v. Lent,	» Stompwijk,	» 4145
W. v. Wouw,	» 's-Hage,	» 3500

Amsterdam, 2 Febr.: het maken van een winkelhuis met photographisch atelier, voor A. Greeuw, onder beheer van de architecten W. Wilkens en G. van Arkel; gegund aan W. Greeuw, te Buiksloot, voor ƒ 17.750.

Hoogeveen, 2 Febr.: het bouwen van een burgerwoonhuis voor H. Rijkmans, onder beheer van den architect H. E. Hoogsma (herbesteding); ingekomen 5 bilj., als:

A. Nieuwis,	te Hoogeveen,	ƒ 2700
Jb. Kleinmeijer,	» Dedemsvaart,	» 2540
W. ter Stege,	» Hoogeveen,	» 2410
J. Lanjon,	» idem	» 2222
Spikman en Omvlee,	» idem	» 2088

gegund.
Raming ƒ 2120

Maassluis, 2 Febr.: het bouwen van een vereenigingsbekaal voor de afdeeling Maassluis en omstreken van den Nederl. Protestantenbond, onder beheer van den architect A. Dirkzwager; minste inschrijvers Van Heijst en Zonneveld, te Vlaardingen, voor ƒ 4490.

Gouda, 2 Febr.: de vernieuwing der ophaalbrug over de rivier de IJssel te Gouda, voor rekening der gemeente.

Perc. 1, onderbouw; ingek. 9 bilj., als:

Joh. de Jong,	te Gouda,	ƒ 4980
P. A. Burgh mat,	» idem	» 4760
C. de Groot,	» Sliedrecht,	» 4650
W. H. de Haan,	» Elst,	» 4076
P. Vermeer Jz.,	» Gouda,	» 4000
K. Hollander,	» idem	» 3728
H. J. Nederhorst,	» idem	» 3662
W. Bokhoven,	» idem	» 3478
C. P. W. Dessing,	» idem	» 2900

Perc. 2, bovenbouw; ingek. 6 bilj., als:

H. Enno van Gelder of de Goudsche Machinefabriek,	te Gouda,	ƒ 8424
IJzergieterij Prins v. Oranje,	» 's-Hage,	» 6187
Penn en Baudoin,	» Dordrecht,	» 5904
J. J. Verdries,	» Gouda,	» 5900
K. Hollander,	» idem	» 5848
L. J. Enthoven & Co.,	» 's-Hage,	» 5469

Wateren, 2 Febr.: de ombouwing van een roomboterfabriek te Elsloo, voor Mr. L. G. Verwer, onder beheer van den architect H. Vrijburg, te Oostwolde; ingek. 11 bilj., als:

W. T. Boogeveen, Appelscha,	ƒ 6699
J. Eisinga, Kortezwaag,	» 6239
J. E. Mulder, Noordwolde,	» 5380
R. A. v. d. Veen, Terwispel,	» 5333
J. L. de Vries, Oldeholtpade,	» 5235
D. J. Keuning, Ureterp,	» 5179
W. K. Burgij, Terwispel,	» 4988
O. P. Offringa, Donkerbroek,	» 4948
Jan Eits, Noordwolde,	» 4897
E. J. de Boer, idem	» 4890
S. W. de Boer, Lippenhuizen, gegund.	ƒ 4320
Raming	» 4860

's-Hage, 4 Febr.: het rioleeren en herbestraten van het Huygenspark en de Kikkerstraat, te 's-Hage; minste inschr. G. Keij, te Rotterdam, voor ƒ 8330.

Arnhem, 4 Febr.: het aanbrengen van illuminatie aan de Eusebiuspoort, op de Groote markt en langs de Janssingels en het verrichten van eenige andere werken, ter gelegenheid van 's Konings verjaardag; ingek. 6 bilj., als:

	perc. 1	perc. 2	massa
J. A. Koenders,	ƒ 767	ƒ 497	ƒ 1244
A. Jas,	778	405	1093
H. v. d. Sand,	760	300	1070
G. J. Lucassen,	740	370	1050
J. Mulder,	636	423	1049
J. G. Jansen Jr. en G. F. Cramer,	594	319	807

gegund.

Zwollerkerspel, 4 Febr.: het maken van twee bruggen over de Soest- en Zandwetering in Zuthem, voor rekening der gemeente; ingek. 14 bilj., als:

A. v. Straten,	Zwolle,	ƒ 2787
M. A. v. d. Berg,	idem	» 2630
G. C. Averdijk,	Wijk,	» 2250
L. v. Vlaardingen,	Zwolle,	» 2183
M. Overman,	Hasselt,	» 2109
G. v. Unen,	Zwolle,	» 1943
Bakolaan,	Genemuiden,	» 1923
Y. d. Haar en Schipper,	idem	» 1920
J. Wenner,	Hasselt,	» 1870
C. Visscher,	Kampen,	» 1850
Teunis Mol,	Genemuiden,	» 1642
Van Dijk en Hulleman,	idem	» 1569,70
C. ter Horst,	Zwolle,	» 1517
H. Brouwer,	Genemuiden,	» 1398

Gegund aan C. ter Horst.

Kralingscheveer, 4 Febr.: het afbreken der oude en bouwen eener nieuwe vischmarkt, onder beheer van den architect A. Langejan, te Kralingen; ingek. 10 bilj., als:

P. Ponsen,	te Dordrecht,	ƒ 3583
M. v. Limchoten,	» Kralingen,	» 3545
W. J. v. Dort,	» idem	» 3025
C. Boer,	» idem	» 2960
H. Lagerwaard,	» Rotterdam,	» 2898
A. de Haan,	» Vlaardingen,	» 2876
A. C. v. Schagen en L. Boese,	» Rotterdam,	» 2859
C. L. Groeneveld Jz.,	» Kinderdijk,	» 2688
D. J. Mertens en A. Teerwen,	» Krimpen a/d. Lek,	» 2600
Raming	» idem	» 2580

Groningen-Opeinde, het bouwen van een nieuwe stelplaatsing; ingek. 11 bilj., als:

Y. Cuperij, Marum,	ƒ 6445
H. P. Bos, Kooten,	» 5871
D. J. Keuning, Ureterp,	» 5709
J. L. Eppinga, Lippenhuizen,	» 5519
W. K. Burgij, Terwispel,	» 5498
A. S. v. d. Meer, Drogeham,	» 5265
T. v. d. Meulen, Sorhuisterveen,	» 5222
S. W. de Boer, Lippenhuizen,	» 5212
A. R. v. d. Wijk, idem	» 5069
J. G. v. d. Veen, Augustinusga,	» 4877
M. H. Westra, Marum,	» 4812

gegund.
Raming ƒ 5183

BIJVOEGSEL
VAN
DE OPMERKER
van ZATERDAG 12 FEBRUARI 1887.

AANKONDIGINGEN VAN AANBESTEDINGEN.

Maandag, 14 Febr.

Amsterdam, te 12 uren, door burg. en weth.: het trekken van 2 en het leveren en heien van 3 dukdalven in de scheepsligplaats ten oosten van de houthaven. Inl. bij den stadsingenieur, raadhuiskamer no. 106. (*Zie advert. in n°.* 6.)

Leiden, te 12 uren, door burg. en weth.: het leveren van een ballastpraam en een vletschouwtje.

Gorichem, te 1½ uren, door het polderbestuur van Dalem, in de Gemeenlgheid: de levering van 1050 M³ grint, ten behoeve van den dorpspolder Dalem, als: 900 M³ grof- en 150 M³ fijner soort. Inl. bij den poldermeester W. van Damos, te Dalem.

Roermond, te 8 uren, door M. Thorstappen, te Neer, in de herberg van J. Schreurs: het amoveeren van het perceel, gelegen te Roermond, sectie D, no. 75, en het terplaatse bouwen van twee woonhuizen, met bijlevering der materialen enz. Inl. bij den architect Corbeij, te Rouver. Aanw. 14 Febr., te 11 uren.

Deventer, te 6 uren, door den architect D. Toepoel, namens mej. de Wed. Rensink, in het koffiehuis van P. L. D. Spijker: het afbreken en wederophouwen van twee woonhuizen. Aanw. gehouden.

Amsterdam, 's avonds 8 uren, door het best. der bouwmaatschappij tot verkrijging van eigen woningen, in het café »De Beurs": het dempen van een gedeelte water tot vorming van een terrein, bestemd tot bouwen van woonhuizen, en het op hoogte brengen van dat terrein.

Buitenpost (Fr.), door den gemeente-architect A. Velding: het bouwen van een koebierswoning met bergplaats voor bloemen, op een perceel tuin aan de Jeltingbalaan te Buitenpost. Aanw. gehouden.

Dinsdag, 15 Febr.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van marine: het maken van een woongebouw voor den dienst der verlichting op Schiermonnikoog. Aanw. gehouden.

Utrecht, te 2 uren, door de maatschappij tot expl. van Staatsspoorwegen, aan het centraalbureau: Bestek no. 112, het leveren van stalen dwarsliggers met bevestigingsdeelen, ten behoeve van het vernieuwingsfonds der Staatsspoorwegen. Inl. bij den sectie-ingenieur W. J. Klerk de Reus, te Meppel, en H. Beunke, te Breda, en aan genoemd centraalbureau. (*Zie advert. in n°.* 5.)

Utrecht, te 2 uren, door de maatschappij tot expl. van Staatsspoorwegen, aan het centraalbureau: Bestek no. 113, het leveren en inkepen van eikenhouten dwarsliggers, ten behoeve van het vernieuwingsfonds der Staatsspoorwegen, in 4 perceelen. Inl. bij de sectie-ingenieurs W. J. Klerk de Reus, te Meppel, en H. E. Beunke, te Breda, en aan genoemd centraalbureau. (*Zie advert. in n°.* 5.)

Utrecht, te 2 uren, door de maatschappij tot expl. van Staatsspoorwegen, aan het centraalbureau: Bestek no. 114, het leveren van eikenhout en eiken dwarsliggers ten behoeve van het vernieuwingsfonds der Staatsspoorwegen, in 6 perceelen. Inl. bij de sectie-ingenieurs W. J. Klerk de Reus, te Meppel, en H. E. Beunke, te Breda, en aan genoemd centraalbureau. (*Zie advert. in n°.* 5.)

Nijmegen, te 7 uren, door regenten der beide weeshuizen, in het protestantsch kinderweeshuis: het maken van een gebouw op de jongensspeelplaats van het R.-K. weeshuis, het afbreken eener stalling en het uitvoeren van eenige bijkomende werken.

Langelille (Friesl.), het doen van eenige herstellingen aan de boerenhuising, bewoond door K. Dijkstra, aldaar.

Woensdag, 16 Febr.

Bolsward, te 12 uren, door burg. en weth.: *a.* het leveren van grenen delen (walhout) en *b.* vuren delen.

's-Hage, door de firma Isérief & Zn.: het sloopen van een perceel in de Hoogstraat aldaar, en het op die plaats wederopbouwen van een winkelhuis met bovenwoning. Inl. bij den architect L. Faber.

Donderdag, 17 Febr.

Den-Bommel (Z.-H.), te 10 uren, door burg. en weth.: de levering van ongeveer 500 M³ grove gehorde onderhoudsgrint.

Leiderdorp, te 12 uren, door burg. en weth.: het gedeeltelijk afbreken en verlagen van de Doesbrug, alsmede het leveren en stellen van een ijzeren ophaalbrug met dito vast gedeelte en het vernieuwen en herstellen der kei- en klinkerbestrating. Inl. bij den architect J. Goldberg, te Hazerswoude. Aanw. gehouden.

Uithoorn, te 11 uren, in het rechthuis: het gedeeltelijk amoveeren eener bouwhoeve, het maken van een nieuw dwarshuis met kelder, op paalfundeering, en verdere werken, in de Mijdrechtsche droogmakerij, 1e bedijking. Inl. bij den opzichter J. van der Breggen, te Uithoorn. Aanw. 16 Febr., te 10 uren.

Bussum (N.-H.), te 12 uren, in het café van G. Bus Hz.: het afbreken van het bestaande en het bouwen van een nieuw café. Aanw. 15 Febr., te 11 uren. Inl. bij den architect J. F. Everts.

Groningen, te 12½ uren, door burg. en weth.: de levering van 150,000 stuks provinciale Groninger baksteenklinkers, 1e soort. Bilj. inzenden uiterlijk 16 Febr., vóór 4½ uren.

Sommelsdijk, te 6½ uren, door dijkgraaf en gezworenen van de polders het Oudeland enz.: de voor bovengenoemde polders in '87 benoodigde 400 M³ onderhoudsgrint.

Vrijdag, 18 Febr.

Prinsenhage (N.-Br.), te 10 uren, door burg. en weth.: het daarstellen van trottoirs, het leggen van keibestratingen op De Beek en de verbouwing van een woning tot brandspuithuis. Aanw. gehouden.

Deventer, te 10 uren, door burg. en weth.: het leveren van een wagen, tot vervoer van privaattonnen. Raming ƒ 600.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het verrichten van eenige werkzaamheden in het gebouw voor het ijkwezen te Maastricht en het onderbrouden van dat gebouw, van af den dag der kennisgeving van de gunning van het werk tot en met 31 Dec. '89. Inl. bij den rijkstouwmeester in het 2e district, te 's-Hage, en den hoofdopzichter der landsgebouwen J. J. G. Rinkes, te Breda. Aanw. gehouden. Raming ƒ 740.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van marine: het maken van een woongebouw voor den dienst der verlichting op Ameland. Aanw. gehouden.

Gorichem, te 11 uren, door G. van den Andel: het afbreken van eenige zijner panden, aldaar, en het op die plaats wederopbouwen van een hotel met woning. Inl. bij den bouwkundige H. A. Treffers, te Gorichem. Aanw. 15 Febr., te 10 uren.

's-Hage, te 1 uur, door burg. en weth.: het aanleggen van een riool in de 2e Wagenstraat. Aanw. 16 Febr., te 10 uren.

Sneek, te 1 uur, door burg. en weth.: het aanleggen van een nieuwe begraafplaats met bijbehoorende werken. Aanw. 15 Febr., te 12 uren.

Orten (N.Br.), te 4 uren, door het R.-K. par. kerkbestuur bij M. Jonkergouw: het bouwen van een kerk met toren en pastorie, in 3 perceelen. Inl. bij H. C. Dobbe en W. van Aalst, te 's-Bosch. Aanw. 18 Febr., te 2 uren.

Stadskanaal (Gron.), te 6 uren, door mej. de Wed. Bosscher, in 't hotel Brouwer: de levering van al het benoodigde met en zonder timmerken, voor eene boerenbehuizing. Aanw. te 2 uren.

Heerenveen, 's avonds 8 uren, bij J. Hepkema: het bouwen eener verdieping op de huizinge, bewoond door de dames Brodschnijder, aan den Heerenwal. Aanw. 14 en 15 Febr., te 11 uren.

Zaterdag, 19 Febr.

Alkmaar, te 10 uren, door dijkgraaf en heemraden van de Schermeer, op het raadhuis: de levering van 200,000 strnatsteenen.

Maandag, 21 Febr.

Middelburg, te 11½ uren, door den ontvanger der registratie en domeinen, ten zijnen kantore: het onderhoud der gebouwen, genaamd het Oost-Indische huis te Middelburg, ged. '87—'89. Inl. bij den hoofdopzichter der domeinen, te Middelburg. Aanw. 14 Febr., te 10 uren.

Amsterdam, te 12 uren, door burg. en weth.: het verbouwen van de openbare lagere school der 2e klasse, lett. C, in de Falckstraat, tot eene school voor 520 kinderen. Inl. raadhuiskamer no. 101. (*Zie advert. in n°.* 7.)

Kollum, te 12 uren, door den burg. van Kollumerland: de levering van 950 M³ grint, ten dienste der kunstwegen in die gemeente.

Kapelle a/d. IJsel, te 12 uren, door Mr. D. Kleij, advocaat te Rotterdam, bij A. Molenaar: het maken van eene bouwmanswoning met aanhoeren, in den polder Prins-Alexander, bij de woning van P. Molenaar. Inl. bij den architect R. van Dam Jobz., te Kapelle a/d. IJsel. Aanw. 14 Febr., te 12 uren.

Dordrecht, te 12 uren, door burg. en weth.: het maken van het 5e, 6e en 7e perceel der rioleering van de gemeente Dordrecht, de Engelschaarden buiten en een afsluiter zullen door de gemeente worden geleverd. Aanw. 16 Febr., te 2 uren, te beginnen aan de Wijnstraat bij de Groothoofdspoort.

Medemblik, te 12 uren, door dijkgraaf en heemraden der Vier Noorder-Koggen, in het Koggenhuis: het vernieuwen van de brug over de Dorpssloot, aan den Kerkweg te Oostwoud. Inl. bij den hoofdopzichter A. Kater Jz., te Medemblik.

Hoogezand (Gr.), te 3 uren, door burg. en weth.:
1o. het verbouwen van een perceel tot gemeentehuis, aldaar;
2o. het bouwen van een tolpachterswoning bij den parallelweg nabij Hoogezand. Inl. bij den gemeentetopzichter L. Alons. Aanw. 19 Febr.

Dinsdag, 22 Febr.

Rotterdam, te 11 uren, ten kantore der gemeente-gasfabrieken, Oostzeedijk: de levering van:
1o. 32,000,000 KG. Engelsche gaskolen;
2o. 24,000,000 » Westfaalsche gaskolen. (*Zie advert. in n°.* 7.)

Rotterdam, te 11 uren, ten kantore der gemeente-gasfabrieken, Oostzeedijk: de levering van 546,000 KG. Luiksche kluitkalk. (*Zie advert. in n°.* 7.)

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van marine: het maken van eene woning voor den dienst der verlichting aan den noordoosthoek van het eiland Texsel. Aanw. 16 Febr., te 12 uren.

Rotterdam, te 1 uur, door burg. en weth.: het bouwen van eene bewaarschool aan de Lutherscbe Vest met bovenwoning aan de Gedempte Botersloot. Aanw. 17 Febr., te 11 uren. (*Zie advert. in n°.* 6.)

Utrecht, te 2 uren, door de maatschappij tot exploitatie van Staatsspoorwegen, aan het centraalbureau: Bestek no. 454, het maken, leveren en opstellen van den bovenbouw eener draaischijf van 14.50 M. middellijn, op het station Rozendaal. Raming ƒ 6200. (*Zie advert. in n°.* 6.)

Rilland-Bath (Zeel.), door burg. en weth.: de levering van 250 M³ grove onderhoudsgrint.

Woensdag, 23 Febr.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het uitvoeren van eenige werken in het gebouw op den Hofsingel, in gebruik bij het departement van buiteni. zaken. Inl. bij den rijksbouwmeester in het 2e district en den hoofdopzichter voor de landsgebouwen, beiden te 's-Hage. Aanw. 18 Febr., te 10 uren. Raming ƒ 1740.

Koljnsplaat (Zeel.), te 11 uren, door burg. en weth. van Cats, ten gemeentehuize: de levering van 220 M³ onderhoudsgrint, te leveren tegen de losplaats in de havenkom te Cats.

Koljnsplaat (Zeel.), te 11 uren, door burg. en weth. van Kortgene,

ten gemeentehuize: de levering van p. m. 250 M³ onderhoudsgrint, te leveren tegen de losplaats in de havenkom te Kortgene.

Kolijnsplaat (Zeel.), te 11 uren, door burg. en weth.: de levering van p. m. 400 M³ onderhoudsgrint, te leveren in de havenkom dier gemeente.

's-Hage, te 11 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, op het bureau in de Frederikskazerne:

1o. het vergrooten van het patronenmagazijn op het proefveld, te 's-Hage. Raming *f* 2600;

2o. het herstellen van het torentje op 's Rijks gieterij van bronzen geschut, te 's-Hage. Raming *f* 1600.

Bilj. inzenden uiterlijk 22 Febr., vóór 3 uren. Inl. bij genoemden ingenieur.

Wommels, te 11 uren, door burg. en weth. van Hennaarderadeel: de levering van 800 stère grint. Inl. bij den gemeenteopzichter B. Wijma.

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het maken van de gebouwen en eenige andere werken op de stations Drunen en Vlijmen voor het gedeelte Baardwijk—'s-Bosch van den spoorweg Zwaluwe—'s-Bosch. Inl. bij den eerstaanwezend-ingenieur der Staatsspoorwegen, te 's-Bosch. Aanw. 15 en 16 Febr., te 11 uren. Raming *f* 98,000.

Dirksland (Z.-H.), door het bestuur van den grintweg Ouddorp—Sommelsdijk en andere besturen, op het gemeentehuis: de levering van 1320 M³ onderhoudsgrint.

Donderdag, 24 Febr.

Os, te 3 uren, door H. R. Hendriks, in het koffiehuis van L. van Tuijn: het bouwen van een woonhuis met winkel en bovenwoning, met bijlevering van alle materialen enz. Aanw. 23 Febr., te 3 uren.

Vrijdag, 25 Febr.

Bergen-op-Zoom, te 12 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie te Breda, in de koffiehuis de Draak: het maken van eene afwateringsgoot met uitvoerriool van het terrein ten noorden van de blokstallen 2 en 3 en van eene standplaats voor het buitenpoetsen van paarden te Bergen-op-Zoom. Inl. bij den hoofdopzichter van fortificatiën te Bergen-op-Zoom. Bilj. inzenden vóór 3 uren. Raming *f* 3600.

Zaterdag, 26 Febr.

Staveren, te 11 uren, door het best. van het waterschap Hemelumer-Oldefaart en aanhoorige zeedijken, in het waterschapshuis: Bestek no. 1, perc. 1, 200 M³ grond afgraven van de contributiefenne en verwerken van dien grond over de dijken benoorden, bewesten en benoorden Staveren, met eenig bijwerk; perc. 2, 75.6 M. walpaalbeugel vernieuwen, benoorden Staveren; perc. 3, 250 M. bermkist vernieuwen, benoorden Workum, met eenig bijwerk; perc. 4, 540 stuks nieuwe 41 dM¹ grenen palen te leveren; perc. 5, 300 M. nieuwe 10—25 cM¹ grenen gordingen te leveren; perc. 6, 150 M. nieuwe 4—30 cM¹ grenen planken te leveren.

Bestek no. 2, perc. 1, 145 M. lengte steenglooiing bewesten Staveren reconstrueeren, met eenig bijwerk; perc. 2, 400,000 KG. (200 last) brik leveren, bij partijen van 50 last (100,000 KG.)

Bestek no. 3, 60 M³ riviergrint leveren aan de wegen. Aanw. 24 Febr., te 11 uren.

Maandag, 28 Febr.

Amsterdam, te 12½ uren, in het schoollokaal aan de Haarlemmer-Houttuinen: de voltooiing der R.-K. kerk van O. L. V. Onbevl. Ontvang., aan de Haarlemmerstraat. Inl. bij den architect P. J. H. Cuijpers. Aanw. 21 Febr., te 11 uren.

Dinsdag, 1 Maart.

Utrecht, te 2 uren, door de maatschappij tot expl. van Staatsspoorwegen, aan het centraalbureau: Bestek no. 118, het leveren en inkopen van eikenhouten dwarsliggers, ten behoeve van het vernieuwingsfonds der Staatsspoorwegen, in 4 perceelen. Inl. bij den sectie-ingenieur H. E. Beunke, te Breda, en aan het centraalbureau. (*Zie advert. in no. 7*).

Woensdag, 2 Maart.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het maken van een ijzeren gebouwtje voor eene registreerende peilschaal met bijbehoorende werken tegenover Maassluis, aan den linkeroever van het Scheur, tusschen de kilometerraaien CLX en CLXI, behoorende tot de werken tot verbetering van den waterweg van Rotterdam naar zee. Inl. bij den eerstaanwezend-ingenieur van den waterstaat Leemans, te Rotterdam, en de adspirant-ingenieur Gockinga, te Rozenburg. Aanw. 23 Febr., te 11½ uren. Raming *f* 6550.

Delft, te 11 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, te 's-Hage, in het bureel voor de schutterij, bij den Doele: het verlengen van de steenen werkplaats no. 63 bij den geweerwinkel, te Delft. Inl. bij bovengenoemden ingenieur en den hoofdopzichter van fortificatiën, te Delft. Bilj. inzenden uiterlijk 1 Maart, vóór 3 uren. Raming *f* 1400.

Harlingen, te 12 uren, door het dijksbestuur van het waterschap der Vijf-deelen-zeedijken-buitendijks, in het koffiehuis de Nederlanden: de levering van *a*. 1060 Noordsch-grenen palen, lang 71 dM.; *b*. 150 idem, lang 62 dM.; *c*. 165 idem, lang 47 dM.; *d*. 390 idem, lang 35½ dM., te leveren de helft van iedere soort vóór 15 April a. s. en het restant vóór 15 Mei d. a. v.; *e*. 70 zware eiken gordingen; *f* 70 lichte idem, de gordingen gemiddeld lang 56 dM., de zware dik 10 cM. en op het smalst breed 22 cM., de lichte dik 8 cM. en breed 17 cM., te leveren vóór 1 Mei a.s.; *g*. 400 M³ steenwrak, te leveren vóór 1 Mei a. s. de helft en het restant vóór 1 Juni d. a. v. Inl. bij den opzichter J. R. Posthuma, te Almenum.

Donderdag, 3 Maart.

Arnhem, te 12 uren, door het prov. best.:

1o. het uitvoeren van eenige vernieuwingen en herstellingen aan de provinciale gebouwen, ged. '87;

2o. het van buiten verven van provinciale gebouwen, te Arnhem, ged. '87.

Vrijdag, 4 Maart.

Zwolle, te 12 uren, door het prov. best.: het leveren van grint ten behoeve van het onderhoud der provinciale grintwegen, van ophaalbrug no. 1 langs de Dedemsvaart naar Hoemse en langs de Lutterhoofdwijk, in twee perceelen.

Zwolle, te 12 uren, door het prov. best.: het onderhoud van het 1e, 2e en 3e perceel der provinciale grintwegen in Overijsel, ged. één jaar, van 1 Mei '87—30 April '88. Raming: perc. 1 *f* 2620, perc. 2 *f* 4150, perc. 3 *f* 1190.

Zwolle, te 12 uren, door het prov. best.: het verbeteren van het vaarwater door de Koevordergrachten voorzoover dit in het beheer is bij de prov. Overijsel. Raming *f* 2065. Aanw. 22 Febr.

Zwolle, te 12 uren, door het prov. best.: het uitvoeren van vernieuwingen en herstellingen aan den straatweg langs de Dedemsvaart, tusschen de Balkbrug en de Ongelukkigewijk. Raming *f* 1765. Aanw. 21 Febr.

Zaterdag, 5 Maart.

Krimpen a/d. IJsel, te 12½ uren, door burg. en weth.: het door aanbouw vergrooten der o. l. school en het uitvoeren van eenige daarmede in-verband-staande werken.

Maandag, 7 Maart.

Alkmaar, te 12 uren, door dijkgraaf en hoogheemraden van den Hondsbossche en duinen tot Petten, in het hotel »de Toelast": het eenjarig onderhoud van de Hondsbossche zeewering en eenige binnenwerken.

Woensdag, 9 Maart.

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het leggen van eenige sporen en het maken van eene afrastering met daaruit voortvloeiende werken op het goederenstation in de Stads-Rietlanden te Amsterdam, ten behoeve van den spoorweg van Nieuwediep naar Amsterdam. Inl. bij den eerstaanwezend-ingenieur der Staatsspoorwegen, te Amsterdam. Aanw. 2 Maart., te 11 uren.

Donderdag, 10 Maart.

Hoofdplaat (Zeel.), te 12 uren, door het best. van het waterschap voor de uitwatering door de sluis bij Nummer Een in den Hoofdplaatpolder, in het polderhuis te Nummer Een: het maken van werken tot verbetering van de uitwatering, bestaande in het bouwen eener steenen uitwateringsluis, het graven van een gedeelte waterleiding en het maken eener vaste ijzeren brug en andere werkzaamheden. Aanw. 3 en 5 Maart, te 10 uren. Raming *f* 71,245.

Op onbepaalden datum.

Hemelumer-Oldefaart en Noordwolde, door den burg.: het aanleggen van eene aardebaan met klinkerbestrating, ter lengte van 1500 M., op het eiland Schiermonnikoog, van af het dorp tot het nieuw te stichten badhotel aan de Noordzee. Inl. bij den hoofdopzichter der gemeentewerken, te Enkhuizen. Aanw. 15 Febr., te 10 uren.

AFLOOP
VAN
AANBESTEDINGEN.

St.-Philipsland, 3 Febr.: het bouwen van een nieuw woonhuis op het hof Frederiksburg in de Anna-Jacobapolder, onder beheer van den architect A. le Clercq, te Kruiningen; ingek. 7 bilj., als:

J. L. Lindhout,	te Oud-Vosmeer,	*f* 4670
C. Vriens,	» Dinteloord,	» 4500
Chr. Raats,	» Steenbergen,	» 4445
A. Remees Cz.,	» Noordgouwe,	» 4388
C. Koch,	» Hansweerd,	» 4040
Joh. Lindenbergh Cz.,	» Wemeldinge,	» 4004
J. B. Koch,	» Hansweerd,	» 3986

Breda, 4 Febr.: het afbreken van dertien woningen enz. en het bouwen van acht woonhuizen, drie achterwoningen en eene commiesekamer, aan de Oude Vest en in de Molenstraat, voor het burgerlijk armbestuur; ingekomen 19 bilj., als:

Ant. Dielen,	te Breda,	*f* 18,164
Corn. de Kanter,	» idem	» 18,100
Theod. Kessels,	» idem	» 17,654
Joh. Schoenmakers,	» idem	» 17,250
B. Verlegh,	» Ginneken,	» 16,996
F. Bastiaansen,	» idem	» 16,800
Adr. Claassen,	» Ulvenhout,	» 16,752
Wed. Mol,	» Breda,	» 16,725
J. Mol,	» idem	» 16,510
J. Coopmans,	» idem	» 16,252
L. Chabot,	» idem	» 16,250
W. v. Bousel,	» idem	» 16,212
J. P. Kleiner,	» idem	» 16,193
M. v. Sevenbergen,	» idem	» 16,112
Adr. v. d. Heide,	» idem	» 16,013
A. C. Bom,	» idem	» 15,600
S. P. Zijlmans,	» Drimmelen,	» 15,150
A. v. d. Akker,	» Breda,	» 14,965
M. Bakkeren,	» Prinsenhage,	» 14,949

gegund.

's-Hage, 4 Febr.: het rioleeren van het Huygenspark, voor rekening der gemeente; ingek. 11 bilj., als:

V. Bergen Henegouwen,	» 's-Hage,	» 9750
C. Vermeulen,	» idem	» 8900
C. Roosenburg,	» Naaldwijk,	» 8900
A. de Bree,	» 's-Hage,	» 8730
P. Roest,	» idem	» 8650
M. Bot,	» Vlaardingen,	» 8603
G. v. d. Drift,	» 's-Hage,	» 8600
A. de Waard en J. C. Diercks,	» idem	» 8560
P. Kraaijenveld,	» idem	» 8560
P. v. Vliet,	» idem	» 8549
G. Keij,	» Rotterdam,	» 8350

Groningen, 4 Febr.: het bouwen van een magazijn en bovenwoning in de Polsterstraat, op een behuizing geteekend lett. F no. 19, voor W. Kamerling, onder beheer van den architect N. W. Lit; ingek. 19 bilj., als:

H. Jansen,	te Groningen,	*f* 3763
E. W. Wietzema,	» idem	» 3622
D. Diddens,	» idem	» 3548
F. Roders,	» idem	» 3497
G. Meulink,	» idem	» 3492
H. Scheltens,	» idem	» 3490
T. Y. Jelsma,	» idem	» 3443
D. Jansen,	» idem	» 3442
L. Oldenburg,	» idem	» 3333
Ph. Hendriks,	» idem	» 3177
J. de Vries,	» idem	» 3100
H. Meijer,	» idem	» 3050
A. v. Dijk,	» idem	» 2993
T. Holthuis,	» idem	» 2940
A. Siekman,	» Hoogkerk,	» 2753
H. Maas,	» Groningen,	» 2722
H. Berends,	» idem	» 2716
M. Schoen,	» idem	» 2666
R. Hovingh,	» idem	» 2614

gegund.

Nijmegen, 5 Febr.: het leveren van 12,000 iron bricks, voor rekening der gemeente; ingek. 10 bilj., als:

		per mille
J. J. Sand,	te Amsterdam,	*f* 113
Folkers & Co.,	» idem	» 97.50
A. S. Keij,	» Rotterdam,	» 93.65
R. S. Stokvis,	» idem	» 90.10
W. Kleij & Zn.,	» idem	» 89
W. H. Holland,	» Nijmegen,	» 88.25
V. d. Honert en Punt,	» Amsterdam,	» 87.69
M. Luijten,	» Rotterdam,	» 86.99
De Lint & Co.,	» idem	» 86.25
H. Huinck & Co.,	» idem	» 81

Ingevolge monster en prijs gegund aan De Lint & Co.

Borkeloo, 5 Febr., voor rekening van den notaris Wijers en onder beheer van den architect J. Bosch, te Lochem: 1o. het verbouwen der villa »Mijn Rust" met annexe gebouwen; ingek. 6 bilj., als:

H. D. Elbrink,	te Borkeloo,	*f* 9471
A. R. Schoonman en Ch. L. Enklaar,	» Dieren,	» 9066
J. te Velthuijs,	» Borkeloo,	» 8966
J. H. Rietman,	» idem	» 8878
A. J. Jansen,	» Barchem,	» 8500
E. M. Giesen,	» Amsterdam,	» 7969

2o. het bouwen van een nieuw heerenhuis; ingek. 9 bilj., als:

H. Hallers,	te Groenloo,	*f* 7748
F. Rietman,	» Diepenheim,	» 7690
H. D. Elbrink,	» Borkeloo,	» 7398
J. H. Rietman,	» idem	» 7028
G. J. H. Heijtink,	» Angerloo,	» 6996
E. M. Giesen,	» Amsterdam,	» 6989
A. R. Schoonman en Ch. L. Enklaar,	» Dieren,	» 6968
J. te Velthuijs,	» Borkeloo,	» 6966
A. J. Jansen,	» Barchem,	» 6898

3o. massa der beide werken; ingekomen 2 bilj., als:

A. R. Schoonman en Ch. L. Enklaar,	te Dieren,	*f* 15,923
E. M. Giesen,	» Amsterdam,	» 14,550

In massa gegund aan E. M. Giesen, te Amsterdam.

Borkeloo, 5 Febr.: het bouwen eener opzichterswoning te Borkeloo, voor rekening van R. T. baron van Heeckeren van Wassenaer, te Delden, onder beheer van den architect J. Bosch, te Lochem; ingek. 12 bilj., als:

H. Hissink,	te Borkeloo,	*f* 2399
A. R. Schoonman en Ch. L. Enklaar,	» Dieren,	» 2367
H. J. Florijn,	» Geesteren,	» 2333
G. Veldboom,	» Borkeloo,	» 2300
G. W. Lappenschaar,	» Geesteren,	» 2288.56
J. H. Rietman,	» Borkeloo,	» 2239
H. D. Elbrink,	» idem	» 2230
D. J. Lubbers,	» Geesteren,	» 2215.29
W. Stomp,	» Borkeloo,	» 2210
F. Rietman,	» Diepenheim,	» 2204
J. G. Blankvoort,	» Eibergen,	» 2030
H. Hallers,	» Groenloo,	» 1943

Nog niet gegund.

Buitenpost, 5 Febr., voor rekening der gemeente Achtkarspelen en onder beheer van den architect A. Velding.

Perc. 1, het vertimmeren van de school te Drogeham; ingek. 9 bilj., als:

L. Eldering,	te Suameer,	*f* 1460
J. G. v. d. Veen,	» Augustinusga,	» 1445
R. Dijkstra,	» Kollum,	» 1425
P. H. Bos,	» Kooten,	» 1420
J. J. Pijnakker,	» Kollum,	» 1398
D. v. d. Meer,	» Kooten,	» 1375
M. Veenstra,	» Augustinusga,	» 1340
A. v. d. Meer,	» Drogeham,	» 1143
S. Zijlstra,	» Rohel,	» 1130

gegund.

Perc. 2, het bouwen van eene nieuwe brug te Blauwhuis; ingek. 12 bilj.; als:

J. Pijnakker,	te Kollum,	*f* 1276
R. Dijkstra,	» idem	» 1221
P. Zijlstra,	» idem	» 1160
P. H. Bos,	» Kooten,	» 1089
H. Vormsma,	» Grijpskerk,	» 1078
J. Bakker,	» Kollum,	» 1078
D. v. d. Meer,	» Drogeham,	» 1050
J. G. v. d. Veen,	» Augustinusga,	» 1042
Wed. v. d. Werff,	» Dokkum,	» 980
T. J. v. d. Meulen,	» Surhuisterveen,	» 960
A. v. d. Meer,	» Drogeham,	» 868
W. J. Kuipers,	» Surhuisterveen,	» 859

gegund.

Stadskanaal, 5 Febr.: het bouwen van drie arbeiderswoningen in het Emmer Compascum; ingek. 3 bilj., als:

J. H. Bos,	te Ter-Apel,	*f* 1196
W. Timmerman,	» idem	» 1088
Joh Pragt,	» Stadskanaal,	» 1074

gegund.

's-Hage, 7 Febr.: het leveren en stellen van meubels in de academie van beeldende kunsten; ingek. 9 bilj., als:

C. Kranenburg,	te 's-Hage,	*f* 2494
W. P. Teeuwisse,	» idem	» 2389
Gebr. Houtman,	» idem	» 2305
H. v. Bergen Henegouwen,	» idem	» 2293
J. C. Pietersen,	» idem	» 2250
J. L. Werders Jr.,	» idem	» 2118
C. Alkemade,	» Noordwijk-Binnen,	» 1899
C. v. Diest,	» Koudekerk,	» 1895
P. Langeveld,	» Overschie,	» 1350

Groningen, 7 Febr.: het bouwen eener heerenbehuizing aan den Ubbo-Emmiussingel, onder bijlevering van alle daartoe noodige bouwstoffen, arbeidsloonen, enz., voor D. Smit de Klemp, te Blijham, onder beheer van den architect N. W. Lit; ingek. 22 bilj., als:

	2 verdiepingen	3 verdiepingen
H. Scheltens,	*f* 13,140	*f* 13,300
R. Hovingh,	12,113	13,329
A. de Vries,	11,854	12,444
J. I. Tossman,	11,471	12,622
H. Jansen,	11,390	12,530
F. Roders,	11,382	12,563
H. Meijer,	11,263	12,487
G. Huizinga, Zuidhorn,	11,000	12,200
T. Holthuis,	10,944	12,184
E. W. Wietzema,	10,667	11,928
J. Werkman,	10,670	11,960
T. Y. Jelsma,	10,570	11,570
D. Diddens,	10,444	11,839
G. Meulink,	10,355	11,771
D. Doeijes,	10,329	11,597
A. v. Dijk,	10,298	11,397
L. Oldenburger,	10,200	11,185
G. P. v. Erp,	10,094	11,300
Ph. Hendriks,	10,077	11,189
J. H. Mulder,	10,048	11,198
E. Peters,	9,997	11,108
D. Jansen,	9,338	10,887

Den laagsten inschr. is het werk gegund.

Hoogeveen, 7 Febr.: het verbouwen van een woon- en winkelhuis, voor J. de Bruin, onder beheer van den architect H. E. Hoogsma; ingek. 4 bilj., als:

W. ter Stege,	te Hoogeveen,	*f* 1096
G. W. ter Stege,	» idem	» 1075
A. Niehuis,	» idem	» 1025
J. Lanjou,	» idem	» 843

gegund.

Raming *f* 840

Bolsward, 7 Febr., voor rekening van Wonseradeels Zuiderzeedijken, de levering van:

1o. 760 grenen palen à 62 dM.
800 » » à 53 »
880 » » à 35½ »

ingek. 3 bilj., als:

Wed. C. Sleeswijk,	te Lemmer,	*f* 7645
Fontein Tjallingii,	» Harlingen,	» 7510
T. W. Overmeer & Zn.,	» Leeuwarden,	» 7483

2o. 40 zware eiken gordingen
80 lichte » »
70 ondermaatsche »

ingek. 6 bilj., als:

Ferdinand Clercx,	te Bokstel,	*f* 1180
P. Schaafsma,	» Harlingen,	» 1099
F. W. v. Eerden,	» Aalten,	» 794.60
A. en S. Wijma,	» Apeldoorn,	» 792.50
Tj. Visser,	» Workum,	» 768
R. P. Alta,	» Makkum,	» 764.80

3o. 20 L. Bakteen; ingek. 3 bilj., als:

		per L.
S. Palak,	te Schoonoord,	*f* 9.99
K. Louissen,	» N.-Barge,	» 9.40
B. G. Steensma,	» Lemmer,	» 8.88

Aan de laagste inschrijvers gegund.

Assen, 7 Febr.: het bouwen van *a* 6 woningen en *b* 3 woningen, voor M. van Zuiden, onder beheer van G. B. Broekema Jr.; ingekomen 6 bilj., als:

	a	*b*	massa
H. Schimmelpenning, Assen,			*f* 6800
H. Jalving en H. Smallenbroek, idem	*f* 4212	*f* 2063	6275
B. Kooi, Zuidhorn,			6218
C. v. Zoelen, Assen,	4183	2034	6200
J. P. Broekema, idem	3980	2040	6020
J. Jonker, idem	3578	1719	5297

gegund.

Raming 5210

St.-Annaparochie, 7 Febr.: het bouwen van een huis met schuur en bijgebouwtje, onder beheer van den architect D. Kooning; ingek. 17 bilj., als:

Hoekstra,	te Minnertsga,	*f* 11,380
Boorsma,	» Tjummarum,	» 10,688
Jansma,	» Hallum,	» 10,600
Kool,	» Berlikum,	» 10,400
De Zee,	» Tjummarum,	» 9,984
M. Holwerda,	» Hijum,	» 9,970
F. de Bous,	» Oudebiltzijl,	» 9,922
S. Smits,	» Berlikum,	» 9,918
C. Reitsma,	» Beetgum,	» 9,733
V. d. Meij,	» Berlikum,	» 9,493
Gros,	» Oudeleije,	» 9,448
Nieuwland,	» Marssum,	» 9,180
V. d. Steeg,	» Hardegarijp,	» 9,051
Koopman,	» Beetgum,	» 9,028
Gaastra,	» Britswerd,	» 8,884
Rolsma,	» Berlikum,	» 8,877

gegund.

Raming *f* 9,693

Venloo, 8 Febr.: het restaureeren van den westelijken gevel, alsmede het verhoogen van de zoldering der 2e verdieping van het stadhuis; ingekomen 5 bilj., als:

P. Pennings, te Kessel, ƒ 6409
H. Mulkens, » Venloo, » 6235
J. Bosman, » idem » 5190
J. Verlaek, » Kessel, » 4680
L. Coppes, » Venloo, » 4760

Utrecht, 8 Febr.: het maken van eene dooze-loods met daarmede in-verband-staande werken te Rozendaal, volgens bestek no. 453; ingek. 24 bilj., als:

J. B. Raaijmakers, Wouw, ƒ 37.455
W. H. Seghoer, Fijnaart, » 36.830
K. Hollander, Gouda, » 36.760
L. Landy, Venloo, » 33.495
J. Visser Gz., Papendrecht, » 33.430
Firma V. Wijk en Hoogendijk, Rotterdam, » 35.340
C. M. Roosenburg, Naaldwijk, » 34.864
M. L. Veerenbos, Brielle, » 34.700
S. H. Fernim, Scheveningen, » 34.500
J. Blok, 's-Gravendeel, » 34.457
B. A. Wiegerink, Groenlo en F. E. Terwindt, Panneraden, » 34.400
C. Bastiaanse, Bergen-op-Zoom, » 34.271
F. D. Bruchmans, Rozendaal, » 34.132
A. Terwindt, Westpanneraden, » 33.992
N. Hoogendoorn, Giesendaan, » 33.900
C. v. Stuivenberg, Geldermalsen, » 33.680
G. A. v. Sparje, Rotterdam, » 33.660
J. Hillen, Grave, » 32.875
J. J. Hornstra, Bergen-op-Zoom, » 32.629
J. J. Kooijmans, Dordrecht, » 32.567
L. Kalis kz., Sliedrecht, » 32.340
J. J. Hornstra, Bergen-op-Zoom, » 31.949
J. H. Vos Sr., Almelo, » 31.885
L. Botermans, Gilze, » 30.719
Raming » 37.500

Elburg, 8 Febr.: het vergrooten de 2e openbare school en annexe onderwijzerswoning (herbesteding); ingek. 7 bilj., als:

D. Juffer, te Oldebroek, ƒ 2700
J. Lipke, » idem » 2515
G. Goris, » Elburg, » 2507
W. Wildeman, » Oldebroek, » 2500
L. Ruijter, » Elburg, » 2450
J. Sipkes, » idem » 2384
J. Pruis, » idem » 2276

gegund.

Bij de primitieve aanbesteding was minste inschr. J. Sipkes, voor ƒ 2636.

Hoogeveen, 8 Febr.: het bouwen van een huis voor R. van Zalen; ingekomen 2 bilj., als:

H. Ouwlee en M. Spikman, ƒ 1490
J. Jonker, » 1150

gegund.

Harlingen, 9 Febr.: het aanleggen van eene steenglooiing over eene lengte van 143.45 M. en het verzwaren van den zeedijk tusschen Harlingen en Surig, voor rekening van het waterschap der Vijf-deelen-zeedijken-Baitendijks; ingekomen 14 bilj., als:

C. P. Bakker, te Stavoren, ƒ 22.439
P. Lootsma, » idem » 21.880
C. M. Dijkstra, » Kornwerd, » 21.879
P. M. de Vries, » Lemmer, » 21.725
P. S. Westra, » Arum, » 21.398
E. S. de Boer, » Lemmer, » 21.200
H. Cuvelder, » Stavoren, » 20.964
J. de Jong, » idem » 19.980
R. Smit, » Almenum, » 18.900
D. Volkers, » Sliedrecht, » 18.894
J. de Lange, » Harlingen, » 18.743
G. S. Arema, » Midlum, » 18.483
H. J. Sikkes, » Hindeloopen, » 17.897
R. H. de Boer, » Stavoren. » 17.877

gegund.

Enschedé, 9 Febr.: het bouwen van zeven woningen en een stal, op een terrein, gelegen op het erf «de Waterboer", voor J. Brestman; ingek. 9 bilj., als:

W. Beijcers, te Enschedé, ƒ 4424
G. Hofstede, » idem » 4373
W. Lasonder, » idem » 4754
G. Huckriede, » idem » 4222.22
B. J. Turin, » idem » 4222.22
J. Vossebeldt, » idem » 3987
F. H. Wijdeveld, » idem » 3894
H. ten Cate, » idem » 3824
G. Stuijmer, » idem » 3310

gegund.

Hoogeveen, 9 Febr.: het verbouwen van de huizinge Trasselt, te Zuidwolde, voor J. ter Haar; ingekomen 3 bilj., als:

A. Vrieling, te Zuidwolde, ƒ 1125
W. R. ter Stege, » Hoogeveen, » 1093
A. Niehuis, » idem » 1080
J. Bouwkamp, » Zuidwolde, » 1050
Raming » 1012

Het werk ingehouden en later op dezelfde condities onderhands aan den laagsten inschr. gegund voor ƒ 975.

Hoogeveen, 9 Febr.: het maken van een scheidingsschot in de gemeentelijke secretarie met daarmit voortvloeiende werken; ingekomen 4 bilj., als:

Spikman en Omvlee, te Hoogeveen, ƒ 91.50
Schulting en Sieders, » idem » 74.80
J. Scholtemeijer, » idem » 71
A. Niehuis, » idem » 65
Raming » 70

Rozendaal, 10 Febr.: het bijbouwen en veranderen van een winkelhuis voor P. F. van den Biggelaar, onder beheer van den architect M. Vergouwen; ingek. 6 bilj., als:

Van Dorst, te Rozendaal, ƒ 3768
F. Breugelmans, » idem » 2985
P. Stevens, » idem » 2767
Jos. v. Loon, » idem » 2763
A. Année, » idem » 2530
L. Suijkerbuijk, » idem » 2308

Gegund aan A. Année.

IJzendijke, 10 Febr.: het bouwen van een graanschuur, lang 43, breed 18.50 M., op de hofstede, bewoond door P. Doesche, in den Oranjepolder onder Biervliet, onder beheer van den ingenieur C. A. Carpentier; ingekomen 5 bilj., als:

J. F. de Rijcke, te IJzendijke, ƒ 10.322
Fred. Hoevenagel, » Biervliet, » 9.747
Joh. Bleijenbergh, » IJzendijke, » 9.650
De Putter, » Nieuwn. » 9.150
Iz. v. Male, » Schoondijke, » 8.756

's-Hage, 11 Febr.: het leveren van ijzer-, zink- en koperwerk, papierrollen enz., voor den dienst van de Rijkstelegraaf; minste inschrijvers waren:

perc. 1. R. S. Stokvis & Zn., Rotterdam, ƒ 0.1059
» 2. H. J. Kluijn de Jongh, Amsterdam, » 0.33
» 3. R. S. Stokvis & Zn., Rotterdam, » 0.143
» 4. F. Nijst, Luik, » 0.39
» 5. denzelfde, » 0.038
» 6. L. J. Enthoven & Co., 's-Hage, » 3.80
» 7. A. D. Hamburger, Utrecht, » 0.0785
» 8. denzelfde, » 0.0595
» 9. C. Milchsack, B. Gladbach, » 0.07164
» 10. Hoogeweg en Van Zanenen, Amsterdam, » 0.5799
» 11. H. P. Hotz, 's-Hage, » 0.16

Zwolle, 11 Febr.: door het dagelijksch best. van het waterschap Mastenbroek: 1o. het driejarig onderhoud der kunstwerken; aangenomen door J. Mol, te Genemuiden, voor ƒ 1857 per jaar.

2o. de levering van noodmaterialen; aangenomen door H. Kroes, te Hasselt, voor ƒ 267.99.

Knijpe (Friesl.), het doen van eene belangrijke vertimmering aan eene boerenbehuizing, te Boornknijpe; ingekomen 11 bilj., als:

D. J. Oosterbaan, Gorredijk, ƒ 2777
K. F. Brouwer, Bovenknijpe, » 2656
T. W. Ruwalda, Oudeschoot, » 2543
J. L. Eppenga, Lippenhuizen, » 2485
G. J. de Vries, Knijpe, » 2415
A. T. v. Eijk, Lippenhuizen, » 2330
W. Burgij, Terwispel, » 2240
T. T. v. d. Veen, idem » 2224
A. R. v. d. Wijk, idem » 2183
G. F. Brouwer, Oranjewoud, » 2097
S. Hofstra, Luinjeberd, » 1966

gegund.

BIJVOEGSEL
VAN
DE OPMERKER
van ZATERDAG 19 FEBRUARI 1887.

AANKONDIGINGEN VAN AANBESTEDINGEN.

Maandag, 21 Febr.

Maastricht, te 10 uren, door L. Goffin te Luik, in het koffiehuis van O. Kayser: het bouwen van 4 huizen in de Station- en Middenstraat, te Wijk-Maastricht.

Middelburg, te 11½ uren, voor den ontvanger der registratie en domeinen, ten zijnen kantore: het onderhoud der gebouwen, genaamd het Oost-Indische huis te Middelburg, ged. '87—'89. Inl. bij den hoofdopzigter der domeinen, te Middelburg. Aanw. gehouden.

Amsterdam, te 12 uren, door burg. en weth.: het verbouwen van de openbare lagere school der 2e klasse, lett. C, in de Falckstraat, tot eene school voor 420 kinderen. Inl. raadhuiskamer no. 101. (*Zie advert. in n°.* 7.)

Kollum, te 12 uren, door den burg. van Kollumerland: de levering van 280 M³ grint, ten dienste der kunstwegen in die gemeente.

Kapelle a/d. IJsel, te 12 uren, door Mr. P. D. Kleij, advocaat te Rotterdam, bij A. Molenaar: het maken van eene bouwmanswoning met aanhoeren, in den polder Prins-Alexander, bij de woning van P. Molenaar. Inl. bij den architect B. van Dam Jobz., te Kapelle a/d. IJsel. Aanw. gehouden.

Dordrecht, te 12 uren, door burg. en weth.: het maken van het 8e, 9e en 7e perceel der ruimering van de gemeente Dordrecht, de Engelschaarden buizen en een afsluiter zullen door de gemeente worden geleverd. Aanw. gehouden.

Medemblik, te 12 uren, door dijkgraaf en heemraden der Vier Noorder-Koggen, in het Koggenhuis: het vernieuwen van de brug over de Dorpsvaart, aan den Kerkweg te Oostwoud. Inl. bij den hoofdopzichter A. Kater Jz., te Medemblik.

Hoogezand (Gr.), te 3 uren, door burg. en weth.:

1o. het verbouwen van een perceel tot gemeentehuis, alsmede;

2o. het bouwen van een tolpachterswoning bij den parallelweg nabij Hoogezand. Inl. bij den gemeenteopzichter L. Alons. Aanw. gehouden.

Dinsdag, 22 Febr.

Rotterdam, te 11 uren, ten kantore der gemeente-gasfabrieken, Oostmeedijk: de levering van:

1o. 32,000.000 KG. Engelsche gaskolen;
2o. 24,000.000 » Westfaalsche gaskolen. (*Zie advert. in n°.* 7.)

Rotterdam, te 11 uren, ten kantore der gemeente-gasfabrieken, Oostmeedijk: de levering van 146,000 KG. Luikscho kluitkalk. (*Zie advert. in n°.* 7.)

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van marine: het maken van eene woning voor den dienst der verlichting aan den noordoosthoek van het eiland Texel. Aanw. gehouden.

Rotterdam, te 1 uur, door burg. en weth.: het bouwen van eene bewaarschool aan de Luthersche Vest met bovenwoning aan de Gedempte Beterslust. Aanw. gehouden. (*Zie advert. in n°.* 6.)

Utrecht, te 2 uren, door de maatschappij tot exploitatie van Staatsspoorwegen, aan het centraalbureau: Bestek no. 454, het maken, leveren en opstellen van den bovenbouw eener draaischijf van 14.50 M. middellijn, op het station Rozendaal. Raming ƒ 6250. (*Zie advert. in n°.* 6.)

Arnhem, te 2 uren, bij J. Eich, Jansplaats 10 alhaar: het bouwen van een burgerwoonhuis op den Monthemberg nabij Arnhem.

Noordhorn, te 8 uren, door den heer A. K. Schuiringa in het logement de Vries: het afbreken van twee schuren, eene behuizing, hut en stookhut en het bouwen eener nieuwe boerderij met het daartoe benoodigde. Inl. bij den architect M. Viets te Zuidhorn. Aanw. 22 Febr., te 1 uur.

Rijland-Bath (Zeel.), door burg. en weth.: de levering van 250 M³ grove onderhoudsgrint.

Woensdag, 23 Febr.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het uitvoeren van eenige werken in het gebouw op den Hofsingel, in gebruik bij het departement van buitenl. zaken. Inl. bij den rijksbouwmeester in het 2e district en den hoofdopzichter voor de landsgebouwen, beiden te 's-Hage. Aanw. gehouden. Raming ƒ 1740.

Koltjnsplaat (Zeel.), te 11 uren, door burg. en weth. van Cats, ten gemeentehuize: de levering van 220 M³ onderhoudsgrint, te leveren tegen de losplaats in de havenkom te Cats.

Koltjnsplaat (Zeel.), te 11 uren, door burg. en weth. van Kortgene, ten gemeentehuize: de levering van p. m. 250 M³ onderhoudsgrint, te leveren tegen de losplaats in de havenkom te Kortgene.

Koltjnsplaat (Zeel.), te 11 uren, door burg. en weth.: de levering van p. m. 400 M³ onderhoudsgrint, te leveren in de havenkom dier gemeente.

's-Hage, te 11 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, op het bureau in de Frederikskazerne:

1o. het vergrooten van het patrouillemagazijn op het proefveld, te 's-Hage. Raming ƒ 2600;

2o. het herstellen van het torentje op 's Rijks gieterij van bronzen geschut, te 's-Hage. Raming ƒ 1600.

Bilj. inzenden uiterlijk 22 Febr., vóór 3 uren. Inl. bij genoemden ingenieur.

Wommels, te 11 uren, door burg. en weth. van Hennaarderadeel: de levering van 800 stère grint. Inl. bij den gemeenteopzichter D. Wijma.

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het maken van de gebouwen en eenige andere werken op de staticus Drunen en Vlijmen voor het gedeelte Baardwijk—'s-Bosch van den spoorweg Zwalwe—'s-Bosch. Inl. bij den eerstaanwezend-ingenieur der Staatsspoorwegen, te 's-Bosch. Aanw. gehouden. Raming ƒ 98,000.

Arnhem, te 12 uren, door de maatschappij vennootschap «De Arnhemsche Steenhouwerij" in het centraalgebouw: het bouwen van een nieuwe werkplaats met annexen, achter het magazijn voor schoorsteenmantels en steenhouwwerken aan de Rietgrachtstraat te Arnhem. Inl. bij de architecten G. J. van Gendt en C. M. G. Nierstad. Aanw. 21 Febr., te 11 uren.

Wanneperveen, te 1 uur, door burg. en weth., ten gemeentehuize: het bouwen van eene school voor 96 leerlingen met woning voor het hoofd der school te Belt, gemeente Wanneperveen. Inl. bij den architect S. H. van der Veen te Meppel. Aanw. gehouden.

Dirksland (Z.-H.), door het bestuur van den grintweg Ouddorp—Sommelsdijk en andere besturen, op het gemeentehuis: de levering van 1330 M³ onderhoudsgrint.

Donderdag, 24 Febr.

Grootegast (Gron.), te 10 uren, door het gemeentebest.: de levering van 300 stère grint ten dienste der wegen.

Houten, te 11 uren, door schout en heemraden van het waterschap Houten: het leveren van 950 M³ grint en 166 M³ Arnhemsch lekzand, voor de wegen onder genoemd waterschap. Aanw. gehouden.

Os, te 3 uren, door H. H. Hendriks, in het koffiehuis van L. van Tuijn: het bouwen van een woonhuis met winkel en bovenwoning, met bijlevering van alle materialen enz. Aanw. 23 Febr., te 3 uren.

Oosthurg, door burg. en weth.: de levering van 190 M³ grint voor den weg van Oosthurg naar Groede en van 125 M³ grint voor den weg van Oosthurg naar Waterlandkerkje.

Vrijdag, 25 Febr.

Erp (N.-Br.), te 11 uren, ten huize van Mart. van Lieshout: het verbouwen der landbouwerswoning, genaamd «de Laagereelsche Hoeve" onder Erp. Inl. bij A. Vervoort, te Vechel. Aanw. 24 Febr., te 2 uren.

Bergen-op-Zoom, te 12 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie te Breda, in de koffiehuis de Draak: het maken van eene afwateringsgoot met afvoerrioel van het terrein ten noorden van de blokstallen 2 en 3 en van eene standplaats voor het buitenposten van paarden te Bergen-op-Zoom. Inl. bij den hoofdopzichter te Bergen-op-Zoom. Bilj. inzenden voor 3 uren. Raming ƒ 3000.

's-Hage, te 1 uur, door burg. en weth.: het leveren en stellen van eenige meubelen ten dienste der scholen aan de Korte Lombardstraat en aan de Lijnbaan, te 's-Hage. Aanw. 23 Febr., te 10 uren.

Utrecht, te 2 uren, door den architect Alb. Nijland, in het Notarishuis achter St.-Pieter: het aanleggen van wegen met bestratingen, trottoirs en rioleringen op een terrein, gelegen tusschen de Ritt- en Tulpstraat. Aanw. 21 Febr., te 2 uren.

Zaterdag, 26 Febr.

Amsterdam, te 11 uren, ter griffie van de marine alhaar: de levering van 2,850.000 KG. Cardiff-steenkolen.

Stavoren, te 11 uren, door het best. van het waterschap Hemelumer-Oldefaart en aanhoorige zeedijken, in het waterschapshuis: Bestek no. 1, perc. 1, 200 M³ grond afgraven van de contributiefonne en verwerken van dien grond over de dijken beziiden, benoorden en benoorden Stavoren, met eenig bijwerk; perc. 2, 75.5 M. walpaalbeugel vernieuwen, benoorden Stavoren; perc. 3, 250 M. hermkist vernieuwen, benoorden Workum, met eenig bijwerk; perc. 4, 640 stuks nieuwe 41 dM³ grenen palen te leveren; perc. 5, 300 M. nieuwe 10—25 cM³ grenen goedingen te leveren; perc. 6, 150 M. nieuwe 4—20 cM³ grenen planken te leveren.

Bestek no. 2, perc. 1, 145 M. lengte steenglooiing benoorden Stavoren reconstrueeren, met eenig bijwerk; perc. 2, 400.000 KG. (200 last) brik leveren, bij partijen van 50 last (100.000 KG.)

Bestek no. 3, 60 M³ riviergrint leveren aan de wegen. Aanw. 24 Febr., te 11 uren.

Sneek, te 12 uren, door burg. en weth. op het raadhuis:

1o. de levering p. m. 22,000 HL. Engelsche gaskolen en p. m. 55,000 KG. Cannelkolen;

2o. de levering der benoodigde ijzeren en koperen buizen, fittings, enz.

Oostermeer (Fr.), te 3 uren, door S. K. Elzinga: het bouwen van een woonhuis en smederij. Inl. bij C. H. Eldering, te Suameer.

Ulrum, te 6 uren, door burg. en weth.: het driejarig onderhoud der schoollokalen en onderwijzerswoningen, der kachels met toebehooren in de schoollokalen en van de binnenhaven te Zoutkamp. Inl. bij J. van den Berg, te Ulrum.

Prinsenhage, door burg. en weth.: het verbouwen en vergrooten van de school in het dorp. Aanw. gehouden.

Maandag, 28 Febr.

Amsterdam, te 12 uren, door burg. en weth.: het verbouwen van de draaibrug over de oostelijke doorvaart in het open Havenfront en bijbehoorende werken. Inl. bij den stadsarchitect, raadhuiskamer no. 101. (*Zie advert. in n°.* 8.)

Amsterdam, te 12½ uren, in het schoollokaal aan de Haarlemmer-Houttuinen: de voltooiing der R.-K. kerk van O. L. V. Onbevl. Ontvang., aan de Haarlemmerstraat. Inl. bij den architect P. J. H. Cuijpers. Aanw. 21 Febr., te 11 uren.

Leiden, te 1 uur, in het hotel Bellevue: het bouwen van een fabrieksgebouw met woonhuis, hoeben en verdere werkzaamheden, op een terrein aan den Marendijk, nabij de gemeente Leiden. Inl. bij den architect Jacobus van der Heijden. Aanw. 26 Febr., te 11 uren.

Teteringen (N.-Br.), te 7 uren, voor en bij Gebr. Onnickx, aan het Speelhuis: het bouwen van 2 boerenhuizen op een perceel grond, gelegen in den Teteringschen dijk. Inl. bij den architect A. Verlegh, te Breda.

Roodkerk (Friesl.), door B. L. Elzinga, ten zijnen huize: het afbreken en wederopbouwen eener nieuwe boerenhuizing. Inl. bij den besteder. Aanw. Maandag 21 Febr., te 1½ uren.

Hoedkerk (Fr.), door ll. L. Elzinga: het afbreken en wederopbouwen eener nieuwe boerenhuizing. Aanw. 12 Febr., te 11 uren.

Dinsdag, 1 Maart.

Utrecht, te 2 uren, door de maatschappij tot expl. van Staatsspoorwegen, aan het centraalbureau: Bestek no. 113, het leveren en inkepen van eikenhouten dwarsliggers, ten behoeve van het vernieuwingsfonds der Staatsspoorwegen, in 4 perceelen. Inl. bij den sectie-ingenieur H. E. Reunke, te Breda, en aan het centraalbureau. (*Zie advert. in n°.* 7).

Woensdag, 2 Maart.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het maken van een ijzeren gebouwtje voor eene registreerende peilschaal met bijbehoorende werken tegenover Maassluis, aan den linkeroever van het Scheur, tusschen de kilometerraaien CLX en CLXI, behoorende tot de werken tot verbetering van den waterweg van Rotterdam naar zee. Inl. bij den eerstaanwezend-ingenieur van den waterstaat Leemans, te Rotterdam, en de adspirant-ingenieur Gockinga, te Brummburg. Aanw. 24 Febr., te 11½ uren. Raming *f* 6550.

Delft, te 11 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, te 's-Hage, in het bureel voor de schutterij, bij den Dode: het verlengen van de steenen werkplaats no. 43 bij den geweerwinkel, te Delft. Inl. bij bovengenoemden ingenieur en den hoofdopzichter van fortificatiën, te Delft. Bilj. inzenden uiterlijk 1 Maart, voor 3 uren. Raming *f* 1400.

Harlingen, te 12 uren, door het dijksbestuur van het waterschap der Vijf-deden-zeedijken-buiterdijks, in het koffiehuis de Nederlanden: de levering van *a.* 1000 Noordsch-grenen palen, lang 71 dM.; *b.* 150 idem, lang 62 dM.; *c.* 165 idem, lang 47 dM.; *d.* 300 idem, lang 35½ dM., te leveren de helft van iedere soort voor 15 April a. s. en het restant vóór 15 Mei d. a. v.; *e.* 70 zware eiken geedingen; *f* 70 lichte idem, de geedingen gemiddeld lang 56 dM., de zware dik 10 cM. en op het smalst breed 22 cM., de lichte dik 8 cM. en breed 17 cM., te leveren voor 1 Mei a. s.; *g.* 400 M³ steenwrak, te leveren voor 1 Mei a. s. de helft en het restant voor 1 Juni d. a. v. Inl. bij den opzichter J. R. Posthuma, te Almenum.

Donderdag, 3 Maart.

Arnhem, te 12 uren, door het prov. best.:

1o. het uitvoeren van eenige vernieuwingen en herstellingen aan de provinciale gebouwen, ged. '87;

2o. het van buiten verven van provinciale gebouwen, te Arnhem, ged. '87. Inl. bij den opzichter van den provincialen waterstaat A. J. Groenen, te Arnhem.

Vrijdag, 4 Maart.

Zwolle, te 12 uren, door het prov. best.: het leveren van grint ten behoeve van het onderhoud der provinciale grintwegen, van ophaalbrug no. 1 langs de Dedemsvaart naar Hoemse en langs de Latterhoofdwijk, in twee perceelen.

Zwolle, te 12 uren, door het prov. best.: het onderhoud van het 1e, 2e en 3e perceel der provinciale grintwegen in Overijsel, ged. één jaar, van 1 Mei '87—30 April '88. Raming: perc. 1 *f* 2820, perc. 2 *f* 4150, perc. 3 *f* 1120.

Zwolle, te 12 uren, door het prov. best.: het verbeteren van het vaarwater door de Koevoordergrachten vooruitzicht dit in het beheer is bij de prov. Overijsel. Raming *f* 2066. Aanw. 22 Febr.

Zwolle, te 12 uren, door het prov. best.: het uitvoeren van vernieuwingen en herstellingen aan den straatweg langs de Dedemsvaart, tusschen de Balkbrug en de Ongelukkigewijk. Raming *f* 1765. Aanw. 23 Febr.

Zaterdag, 5 Maart.

Klundert, te 12 uren, door den tijd. rentmeester der domeinen: het afgraven van het in den polder Lokkersgors onder Klundert gelegen deel van den vervallen spoorweg Moerdijk—Zevenbergen en het herstellen van door dien spoorweg afgesneden waterleidingen. Inl. bij den hoofdopzichter P. van de Erve Jz., te Breda. Aanw. Zat. 26 Febr. en Vrijd. 4 Maart, telkens te 10 uren. (*Zie advert. in n°.* 8).

Krimpen a/d. IJsel, te 12½ uren, door burg. en weth.: het door aanbouw vergrooten der o. l. school en het uitvoeren van eenige daarmede in-verband-staande werken.

Maandag, 7 Maart.

Alkmaar, te 12 uren, door dijkgraaf en hoogheemraden van den Hondsbossche en duinen tot Petten, in het hotel „de Toelast": het eenjarig onderhoud van de Hondsbossche zeewering en eenige binnenwerken.

Amsterdam, te 2 uren, door de Holl. IJzeren-spoorwegmaatschappij, in kamer 46 van het administratiegebouw aan het Droogbak:

1o. het maken van gebouwen, tunnels, keermuren, perrons en verdere werken op het stationsemplacement Den Haag. Raming *f* 313,000.

2o. het leveren van staalen laschplaten, ijzeren nokken, haak- en schroefbouten en contrarails in 7 perceelen. Inl. aan het bureau van den ingenieur van dien weg, kamer No. 134. (*Zie advert. in n°.* 8.)

Dinsdag, 8 Maart.

Rotterdam, te 11½ uren, in het hôtel Comans: het aanleggen, ophoogen, rioleeren, bestraten, enz. van de Zwartjansstraat op een perceel land, loopende van de Noordmolenstraat tot aan den Bergweg te Rotterdam. Aanw. 1 Maart, van 11 tot 12 uren.

Woensdag, 9 Maart.

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het leggen van eenige sporen en het maken van eene afrastering met daaruit voortvloeiende werken op het goederenstation in de Staats-Rietlanden te Amsterdam, ten behoeve van den spoorweg van Nieuwediep naar Amsterdam. Inl. bij den eerstaanwezend-ingenieur der Staatsspoorwegen, te Amsterdam. Aanw. 2 en 3 Maart., te 11 uren. Raming *f* 9600.

Donderdag, 10 Maart.

Hoofdplaat (Zeel.), te 12 uren, door het best. van het waterschap voor de uitwatering door de sluis bij Nummer Een in den Hoofdplaatpolder, in het polderhuis te Nummer Een: het maken van werken tot verbetering van de uitwatering, bestaande in het bouwen eener steenen uitwateringssluis, het graven van een gedeelte waterleiding en het maken eener vaste ijzeren brug en andere werkzaamheden. Aanw. 3 en 5 Maart, te 10 uren. Raming *f* 75,248

Zierikzee, te 1½ uren, door dagelijksch best. van het waterschap Schouwen en de commissie voor de grintwegen, aan 's Landskamer: het leveren van 2590 M³ grint in 2 perceelen.

Vrijdag, 11 Maart.

's-Bosch te 10½ uren, aan het gebouw van het prov. best. aldaar: het uitvoeren van baggerwerken tot het onder profiel herstellen van het kanaal de Zuid-Willemsvaart, in de provincie Noordbrabant. Aanw. 4 Maart. Raming *f* 17,000.

Zaterdag, 12 Maart.

Leiden, door dijkgraaf en hoogheemraden van Rijnland ter secretarie:

1o. het maken van een vaste ijzeren brug te Oegstgeest en van een ijzeren draaibrug te Spaarndam, in 2 perceelen.

2o. het eenjarig onderhoud van sluizen, bruggen en wachterswoningen, in 8 perceelen.

3o. de levering van verschillende hout-, weg- en dijkmaterialen, in 14 perceelen. Inl. bij den ingenieur van Rijnland, te Leiden. (*Zie advert. in n°.* 8).

Maandag, 21 Maart.

Ouderkerk, te 11 uren, door burg. en weth.: het verbouwen en vergrooten der gemeenteschool, met bijlevering van alle materialen enz. Inl. bij den architect R. H. C. van Someren, te Bergen-op-Zoom. Aanw. 14 Maart, te 11 uren. (*Zie advert. in n°.* 8.)

AFLOOP VAN AANBESTEDINGEN.

Ouddorp, 5 Febr.: de levering van 550 stère onderhoudgrint, voor den polder het Oudeland; minste inschr. W. van Hasselt, te Nijmegen, *f* 1.23⁵ per stère.

Leeuwarden, 7 Febr.: de levering van 1260 stère grove gewasschen riviergrint door het gemeentebest. van Leeuwarderadeel; minste inschrijver J. A. Deelstra, Rinsumageest, à *f* 2.103 per stère.

Drachten, 9 Febr., door het gemeentebest. van Smallingerland: 1o. het verbouwen der 1ste buurtschool te Drachten; ingek. 15 bilj., als:

M. J. Wijbelink,	te Drachten,	*f* 8220
J. Wibbelink,	» idem	» 7088
D. J. Bosk,	» idem	» 7087
P. J. Vonk,	» Uneterp,	» 7978
D. Oosterbaan,	» Drachten,	» 7965
M. K. Zandstra,	» idem	» 7878
O. P. Offringa,	» Hauerwijk,	» 7876
M. J. Keuning,	» Drachten,	» 7875
A. R. v. d. Wijk,	» Lippenhuizen,	» 7797
K. A. v. d. Veen,	» Drachten,	» 7784
R. G. Bloembergen,	» Rotteralle,	» 7696
H. Hendriks,	» idem	» 7686
R. A. v. d. Veen,	» Terwispel,	» 7676
J. K. Duursma,	» Drachten,	» 7387
S. H. Kijlstra,	» idem	» 7337

2o. het maken eener separatieschutting om voor de school aan den Zuiderstraatweg aldaar; ingek. 17 bilj., als:

O. P. Offringa,	te Hauerwijk,	*f* 1646
M. J. Wibbelink,	» Drachten,	» 1615
R. A. v. d. Veen,	» Terwispel,	» 1589
J. Wibbelink,	» Drachten,	» 1574
A. R. v. d. Wijk,	» Lippenhuizen,	» 1537
M. J. Keuning,	» Drachten,	» 1493
P. J. Vonk,	» Uneterp,	» 1472
T. van Veen,	» Drachten,	» 1447
J. K. Duursma,	» idem	» 1417
S. H. Kijlstra,	» idem	» 1405
M. K. Zandstra,	» idem	» 1398
R. G. Bloembergen,	» Rotteralle,	» 1383
H. Hendriks,	» Drachten,	» 1370
D. J. Bosk,	» idem	» 1369
Gebr. van Manen,	» idem	» 1366
D. Oosterbaan,	» idem	» 1327
K. A. v. d. Veen,	» idem	» 1256

gegund.

Heerenveen, 9 Febr.: eene belangrijke vertimmering aan de boerenbehuizing, bewoond door H. van Dijk, te Hempens; ingekomen 12 bilj., als:

B. W. de Boer,	te Warga,	*f* 6120
Y. Schuitemaker,	» Peins,	» 5859
R. Sybrandij,	» Wirdum,	» 5756
A. J. v. d. Meij,	» Berlicum,	» 5700
J. F. v. d. Laan,	» Drachten,	» 5293
D. J. Bosk,	» idem	» 5180
A. T. van Veen,	» Terwispel,	» 5177
T. D. Gaastra,	» Britsweird,	» 5144
J. J. v. d. Leij,	» Arum,	» 5094
J. Boersma,	» Baijum,	» 4778
A. J. Visser,	» Tiettjerk,	» 4749
P. J. Boonstra,	» Grouw,	» 4478
Raming		» 5000

Lopik, 10 Febr.: de levering van grint op de openbare wegen der gemeente; ingek. 3 bilj., als:

N. van Goch,	te Ameide,	*f* 2.25
P. Visser,	» Grootammers,	» 1.93
G. J. Stuury,	» idem	» 1.87

per stère, gegund.

Groningen, 11 Febr.: het afbreken van het koffiehuis „Waterloo" en het wederopbouwen daarvan, onder beheer van den architect N. W. Lit; ingek. 18 bilj., als:

E. Steenstra,	te Zuidlaren,	*f* 14,900
D. Edzards,	» Groningen,	» 11,640
J. Haupt,	» idem	» 11,545
J. de Vries,	» idem	» 10,885
M. Schaen,	» idem	» 10,798
J. Verstoog,	» idem	» 10,680
E. W. Wiatsema,	» idem	» 10,518
A. Schreudor,	» idem	» 10,510
L. Oldenburger,	» idem	» 10,495
G. Meulink,	» idem	» 10,480
R. Hovingh,	» idem	» 10,405
Jb. Dooijes,	» idem	» 10,396
Ph. Hendriks,	» idem	» 10,267
E. Peters,	» idem	» 10,255
H. de Vries,	» idem	» 9,975
J. E. Toesman,	» idem	» 9,666
H. Berends,	» idem	» 9,457
T. H. Jelsma,	» idem	» 9,180

gegund.

Middelburg, 11 Febr.: het onderhouden van en het doen van herstellingen en vernieuwingen aan de Rijksgebouwen in de Abdij te Middelburg, van den dag der goedkeuring van de aanbesteding tot 31 Dec. '88, in 2 perceelen.

Voor het 1e perc. waren ingek. 7 bilj., als:

W. A. v. d. Harst,	te Middelburg,	*f* 4099.
C. A. Goethals,	» idem	» 4992.50
W. P. van Pagé,	» idem	» 4970.
J. M. van Ditmars,	» idem	» 4909.
J. A. Vertregt, firma P. J. van Puffelen & Zn.,	» idem	» 4880.
P. L. van Miert,	» idem	» 4876.
M. K. Jeras & Zn.,	» idem	» 4860.

Voor het 2e perc. waren ingek. 7 bilj., als:

J. M. van Ditmars,	te Middelburg,	*f* 3695.
J. A. Vertregt, firma P. J. van Puffelen & Zn.,	» idem	» 3590.
P. L. van Miert,	» idem	» 3588.
C. A. Goethals,	» idem	» 3540.
W. A. v. d. Harst,	» idem	» 3465.
W. P. van Pagé,	» idem	» 3457.50
M. K. Jeras & Zn.,	» idem	» 3435.

Wilnis, 11 Febr.: de levering van ongeveer 350 M³ grint voor de wegen; ingek. 5 bilj., als:

A. Lankhorst,	te Wilnis,	*f* 2.1⁹⁹
K. van Lammeren,	» Mijdrecht,	» 2.09
J. van Vliet,	» Wilnis,	» 2.06
P. Velenturf,	» Mijdrecht,	» 2.04⁵
J. Velenturf,	» idem	» 2.04

p. M³; gegund.

Ternaard, 12 Febr.: de herstelling en bestrating van een gedeelte buitenberm van den zeedijk, voor rekening van den Ternaarderpolder; ingek. 10 bilj., als:

H. Smid,	te Almenum,	*f* 24,554
P. Hoogterp,	» Holwerd,	» 24,000
J. Doelstra,	» Rinsumageest,	» 23,862
G. Egas,	» Holwerd,	» 22,800
L. W. Zandstra,	» Lemmer,	» 21,993
H. L. Cuseller,	» Staveren,	» 21,360
C. de Ruiter,	» Hardinksveld,	» 21 945
K. Keuning,	» Ternaard,	» 21,828
F. J. Schaafsma,	» Harlingen,	» 21,730
W. Arnzs,	» Millingen,	» 21,314

Workum, 12 Febr., voor rekening der gemeente: 1o. het maken van 100 M. paalregel met steenen voetingen; ingek. 7 bilj., als:

J. de Jong,	te Staveren,	*f* 1838
C. Bakker,	» idem	» 1828
C. Dijkstra,	» Cornwerd,	» 1791
H. Stuur,	» Workum,	» 1617
T. Kampman,	» Hindeloopen,	» 1596
W. B. Muller,	» Staveren,	» 1479
H. L. Cuseller,	» idem	» 1417

2o. de levering van 350 stère gewasschen riviergrint; ingek. 9 bilj., als:

T. Ferwerda,	te Leeuwarden,	*f* 2.90
J. Weener,	» Hasselt,	» 2.68
H. J. v. d. Hecht,	» idem	» 2.63
Koppenhagen,	» Utrecht,	» 2.55⁵
B. Steenman,	» Lemmer,	» 2.52
Lips,	» Nijmegen,	» 2.52
A. B. Quack,	» idem	» 2.49
F. Galema,	» Zwartsluis,	» 2.44
Holland,	» Nijmegen,	» 2.42⁵

per stère.

Zuidbroek, 12 Febr.: het bouwen eener bovenverdieping te Zuidbroek, onder beheer van den architect R. C. Kamminga; ingekomen 4 bilj., als:

M. Tjoas,	te Sappemeer,	*f* 1869
H. Bosma,	» Noordbroek,	» 1682
A. Dansje,	» idem	» 1829
Joh. Buurke,	» idem	» 1498

Havelte, 12 Febr., voor rekening der gemeente: het bouwen van eene nieuwe school voor 120 leerlingen te Wapserveen, onder beheer van den architect B. Bouwkema, te Steenwijk; ingekomen 22 bilj., als:

F. K. Brouwer,	te Bovenknijpe,	*f* 14,987
J. Brals Jr.,	» Assen,	» 13,700
R. Overwijk,	» 't Meer,	» 12,490
J. G. Brouwer,	» Oranjewoud,	» 12,444
J. Bouwma,	» Langerwaag,	» 12,100
D. L. Boegkamp,	» Follega,	» 11,828
P. Zijlstra,	» Oldeholtpade,	» 11,779
J. de Boer & Zonen,	» Steenwijk,	» 11,573
H. Timmer,	» Meppel,	» 11,570
J. Nijholt,	» Wolvega,	» 11,484
E. L. de Boer,	» Noordwolde,	» 11,478
J. Eits,	» idem	» 11,444
J. Emmink Az.,	» Meppel,	» 11,345
Firma Van der Plas,	» Steenwijk,	» 11,300
J. W. v. d. Haar,	» Genemuiden,	» 11,294
A. Nijk,	» Blesse,	» 11,100
Schippers,	» Genemuiden,	» 10,982
E. Gronink,	» Steenwijk,	» 10,877
J. L. Eppinga,	» Lippenhuizen,	» 10,654
Abersen,	» Steenwijk,	» 10,233
J. E. Mulder,	» Noordwolde,	» 9,960
J. L. de Vries,	» Oldeholtpade,	» 9,488
Raming		» 10,700

gegund.

Retslawier (Fr.), 12 Febr., door het dijksbestuur van Oostdongeradeel: het verbreeden van de steenen voeting met bestrating aan den dijk nevens den Gunsepolder onder Anjum en het maken van 2 gedeelten voeting van zuilenbazalt met bestratingen aan den dijk in Wurtnawiel; ingek. 13 bilj., als:

M. J. Zijlstra,	te Ee,	*f* 10,048
U. K. Hiuksma,	» Anjum,	» 9,588
C. de Ruiter,	» Hardinkveld,	» 9,046
H. Keijzer,	» Leeuwarden,	» 9,080
Joh. Bakker,	» Kollum,	» 9,080
R. Dijkstra,	» idem	» 9,100
E. S. de Boer,	» Lemmer,	» 8,920
Joh. de Lange,	» Harlingen,	» 8,447
R. H. de Boer,	» Staveren,	» 8,188
F. J. Schaafsma,	» Harlingen,	» 8,168
H. L. Cuseller,	» Staveren,	» 8,133
L. W. Zandstra,	» Lemmer,	» 8,077
A. S. de Jong,	» idem	» 7,843

Kampen, 12 Febr., voor rekening der gemeente: a. het schoonhouden van, en het maaien van het gras in de openbare wandelplaatsen en plantsoenen met de levering van 50 M³ tuingrint in 6 perc. en in 3 massa's; minste inschrijvers voor de 1e massa of perceelen 1 tot en met 4: B. Berends, te Kampen, voor *f* 199;

2e massa of perceelen 5 en 6: J. Schut, te Kampen, voor *f* 130.

b. het leveren van rijmaterialen, in 3 perc.; minste inschrijvers voor het 1e perc., B. v. d. Linde, te Avercest, voor *f* 129; 2e en 3e perc. te zamen E. Heerdink, te Oldebroek, voor *f* 954.

c. het leveren van 125 M³ grint aan den Wezep—Heerder grintweg, tusschen den Hessenweg en den Zuiderzeestraatweg te Wezep en tusschen den Zuiderzeestraatweg en den Kamperstraatweg op het zoogenaamde Jan-Boerswegje; eenige inschr. H. Broek, te Kampen, voor *f* 353; alles gegund.

Bolsward, 12 Febr.: het uitvoeren van diverse werken voor D. G. Vinetemann, onder beheer van den architect H. H. Postelbach; ingekomen 3 bilj., als:

F. Hamburg,	te Bolsward,	*f* 697
H. Lammertsma,	» idem	» 690
L. Vos,	» idem	» 585

gegund.

Almeloo, 12 Febr.: het uitvoeren van verschillende werken voor Gebr. Scholten & Co.; minste inschr. J. H. Scholten Az., te Almeloo, voor *f* 13,800.

Gerinchem, 14 Febr., door het polderbest. van Dalem: 1o. de levering van 900 M³ grove grint, aangenomen door L. van Houwelingen, te Papendrecht, voor *f* 1.13 per stère.

2o. de levering van 150 M³ onderhoudsgrint, aangenomen door M. Rippel, te Helkouw, voor *f* 0.97 per stère.

Wageningen, 14 Febr.: voor rekening der gemeente: het leveren van 84 M³ ijzeren hek op grondmuur langs de begraafplaats; ingek. 10 bilj., als:

F. C. Beeberts,	te Wageningen,	*f* 455
H. v. d. Bosch,	» idem	» 428
G. v. Triest,	» idem	» 424
C. Viets Cz.,	» idem	» 417
B. Jansen,	» Rheden,	» 398
E. C. Viets,	» Wageningen,	» 391
P. de Leeuw,	» idem	» 382.75
P. H. Meijer,	» Arnhem	» 379
A. Breman,	» Apeldoorn,	» 362
Wed. G. Viets,	» Wageningen,	» 299

gegund.

Roermond, 14 Febr., voor rekening van M. Therstappen, te Neer: het amoveeren van een perceel en het bouwen van twee woonhuizen, onder beheer van den architect E. Corbey, te Reuver; ingek. 7 bilj., als:

W. Pauli Roulean,	te Roermond,	*f* 5579
B. Smeets,	» idem	» 5390
P. Reijnen,	» idem	» 5300
J. v. Grevenendael,	» Maasniel,	» 4995
W. Reijnders,	» idem	» 4777
M. Pollaert,	» idem	» 4573
H. Custers,	» Kessel,	» 4571

Leiden, 14 Febr., voor rekening der gemeente: het leveren van een ballastpraam en een vletschouwtje; ingek. 8 bilj., waarvan:

hoogste P. Blesgraaf, Overschie,		*f* 813
laagste W. v. d. Berk, Alfen a/R.		» 560

gunning aangehouden.

Deventer, 14 Febr.: het afbreken en wederopbouwen van twee woonhuizen voor mej. de wed. Rossink, onder beheer van den architect D. Toepoel; ingek. 16 bilj., als:

R. v. d. Spoel,	*f* 9600
W. J. Kolkert,	» 9300
W. Esken,	» 9242
J. Pot,	» 8761
J. Beltman,	» 8619
G. Bolstee,	» 8388

J. Witteveen,	f 8371
H. v. Leuzen,	» 8115
J. Aalpoel,	» 8045
J. Visscher,	» 8025
J. Markering,	» 8015
Egging,	» 7956
J. Pieters,	» 7925
H. Steenbergen,	» 7911
W. A. Korteling,	» 7804.83
S. Lammers,	» 7804

gegund.

Buitenpost, 14 Febr.: het bouwen van een koetsierswoning aldaar, onder beheer van den architect A. Velding; minste inschr. J. Bulthuis, te Buitenpost, voor f 1810, aan wien het werk is gegund.

Amsterdam, 15 Febr.: door het bestuur der bouwmaatschappij tot verkrijging van eigen woningen: het dempen van een gedeelte water tot vorming van een terrein aan de 2de en 3de Hugo de Groot straten voor het bouwen van een blok van 34 huizen; ingek. 10 bilj., waarvan het hoogste ad f 7800 en het laagste van C. T. Maks en J. J. Boekholst, te Amsterdam, voor f 3790.

Nijmegen, 15 Febr.: het maken van een gebouw op de jongensspeelplaats van het R.-K. weeshuis en bijkomende werken; ingekomen 12 bilj., als:

H. Jansen,	te Nijmegen,	f 17,395
J. S. Grandjean en W. H. Thunnissen,	» idem	» 16,346
Th. W. H. Delgeijer,	te Nijmegen,	f 16,298
N. van Eck,	» idem	» 15,994
A. Th. Opsomer,	» idem	» 15,991
J. Theunissen,	» idem	» 15,487
W. Kropman,	» idem	» 15,251
E. J. Weijers,	» idem	» 14,520
W. v. d. Wagt,	» idem	» 14,393
L. H. van Benthem,	» idem	» 14,237
J. v. d. Peppel en J. H. Smits,	» idem	» 12,935
F. Beskers,	» Ubbergen,	» 15,890

's-Hage, 15 Febr.: het maken van een woongebouw voor den dienst der verlichting op Schiermonnikoog; minste inschrijver F. P. de Jong, te Nes, op Ameland, voor f 7365.

Utrecht, 15 Febr., door de maatschappij tot expl. van Staatsspoorwegen: Bestek no. 112, het leveren van stalen dwarsliggers met bevestigingsdeelen, ten behoeve van het vernieuwingsfonds der Staatsspoorwegen.

Namen.	Woonplaats.	Dwarsliggers.			Klembouten. Klemplaten. Veerringen.
		Zwolle.	Zutfen.	Breda.	
Société Anonyme des Aciéries d'Angleur,	Renory (Angleur) bij Luik,	f 74.85 p. 1000 KG. F. F. 72.85 » » » E. E.	f 74.83 p. 1000 KG. F. F. 72.83 » » » E. E.	f 74.02 p. 1000 KG. F. F. 72.02 » » » E. E.	f 165.22 p. 1000 KG. bouten 165.22 » » » platen 15.28 » » veerringen
Hörder Bergwerks & Hütten-Verein,	Hoerde,	f 70.— p. 1000 KG.	f 69.— p. 1000 KG.	f 71.— p. 1000 KG.	f 160.— p. 1000 KG. bouten 160.— » » » platen 12.— » » veerringen

Utrecht, 15 Febr., door de maatschappij tot expl. van Staatsspoorwegen: Bestek no. 113, het leveren en inkepen van eikenhouten dwarsliggers, ten behoeve van het vernieuwingfonds der Staatsspoorwegen.

Namen.	Woonplaats.	1e perc.	2e perc.	3e perc.	4e perc.
F. Clercx,	Bokstel,	f 20,700	f 19,700	f 3070	f 3220
J. H. van Hoogerwou,	idem	20,400	19,990	—	4005
G. F. Eggerding,	Wiedenzahl,	—	29,647	—	—
W. Hoettger,	Wezel,	19,494	18,809	3479	3040
J. J. v. d. Eerden Pz.,	Bokstel,	25,898	25,390	4895	4338
J. Nahuis,	Groenloo,	—	—	3358	—
J. B. Grothuis & Zn.,	Denekamp,	17,997	—	—	—
B. L. Buijroets,	Ambt-Almeloo,	—	17,644	—	—
J. A. v. d. Eerden Wz.,	Bokstel,	—	—	—	3790

Bestek no. 114, het leveren van eikenhout en eiken dwarsliggers ten behoeve van het vernieuwingsfonds der Staatsspoorwegen.

Namen.	Woonplaats.	1e perc.	2e perc.	3e perc.	4e perc.	5e perc.	6e perc.
A. van Stolk & Zn.,	Rotterdam,	—	—	—	—	—	f 5447.25
B. L. Buijvoets,	A.-Almeloo,	f 2437	f 1887	—	—	—	—
H. F. v. d. Eerden,	Bokstel,	—	—	—	f 1194	f 780	3989
C. F. Eggerding,	Wiedensahl,	2450	1049	f 4465	1447	995	3498
J. Nahuis,	Groenloo,	—	1797	4234	1271	785.40	3430
Knijk en Staal,	Breda,	—	—	—	1624	—	3594
F. Clercx,	Bokstel,	2400	1800	—	—	800	2980
H. H. Clercx,	idem	2396	1680	f 39 p. M³	f 33 p. M³	f 35 p. M³	3250
J. J. v. d. Eerden Pz.,	idem	2379	2017	4977	1543	894	—
W. Hoettger,	Wezel,	2359	1587	—	—	—	3148
L. A. Spierings,	Bokstel,	—	f 48 p. M³	—	32 p. M³	29.97 p. M³	—
J. H. van Hoogerwou,	idem	—	—	—	—	828	2290
L. van Dijk,	Laren,	—	1819	—	1184	—	—

Aalten, 16 Febr.: voor rekening der gemeente, herbesteding van het verbouwen en vergrooten der school te Barlo; ingek. 11 bilj., als:

G. C. Luiten,	f 3291
L. Prins,	» 2980
S. ten Bokkel,	» 2951
H. W. Koelman,	» 2849
H. J. Jansen,	» 2785
G. F. Bloemers,	» 2750
G. J. Oberink,	» 2606
H. Sterenborg,	» 2655
A. Ubbink,	» 2000
H. v. Lochem,	» 2600
H. Jansen,	» 2549

Nieuwepekela, 16 Febr.: het verrichten van verschillende onderhoudswerken voor rekening der gemeente; ingek. 5 bilj.; minste inschrijvers waren:

A. Heijerman, op perc. A (in 't geheel) voor f 175.
A. Hulzebos, » » B voor f 32.
idem » » C » » 32.
idem » » D » » 27.50
D. Pieter, » » E » » 34.40
allen te Nieuwepekela; alles gegund.

Stedum, 16 Febr.: het gedeeltelijk afbreken van het bestaande achtergebouw en daarvoor in de plaats bouwen van eene nieuwe secretarie, enz.; ingek. 12 bilj., als:

S. Bloknijl,	te Ten Boer,	f 1499
L. Los,	» Bedum,	» 1299
J. Dieters,	te Stedum,	f 1188
F. Dieters,	» Loppersum,	» 1163
W. Woldendorp,	» Stedum,	» 1142
B. Jansen,	» Middelstum,	» 1135
J. Postmus,	» Ten Post,	» 1125
H. Wierenga,	» idem	» 1118
J. Pot,	te Stedum,	» 1085
T. Welving,	» Middelstum,	» 1075
B. van Eerden,	» Ten Post,	» 1050
T. Bos,	» Bedum,	» 1049
W. Rötschöffer,	» Stedum,	» 1028

gegund.

's-Hage, 16 Febr.: het slopen van een perceel in de Hoogstraat en het wederopbouwen van een winkelhuis met bovenwoning, voor de firma Iserief & Zonen, onder beheer van den architect L. Faber; ingek. 7 bilj., als:

B. Nieuwenhuizen,	f 29,575
P. van Vliet Jr.,	» 27,199
A. C. Paardekooper,	» 26,400
J. Valck,	» 26,247
M. Donk,	» 26,200
M. T. Wijnekus,	» 25,290
H. A. van Wouw,	» 20,280

Leiderdorp, 17 Febr.: het gedeeltelijk afbreken en verlagen der Doesbrug met toebehooren, alsmede het leveren en stellen van een ijzeren ophaalbrug met dito vast gedeelte, onder beheer van den architect J. Goldberg, te Hazerswoude, ingek. 18 bilj., als:

A. P. Planjer,	te Leiden,	f 6927
P. J. Heesterman,	» Hazerswoude,	» 6494
Groffmederij,	» Leiden,	» 6465
N. Perquin,	» Berkel,	» 6430
J. Vellekoop,	» Zoeterwoude,	» 6025
J. J. Verdries,	» Gouda,	» 5950
W. Bakhoven,	» idem	» 5940
M. Splinter,	» Leiderdorp,	» 5895
T. Los,	» Leiden,	» 5883
A. van Tilburg,	» Zoeterwoude,	» 5819
J. v. d. Kamp,	» Leiden,	» 5690
D. A. Schreuder,	» idem	» 5677
C. v. d. Berg,	» Boskoop,	» 5550
J. M. van Vliet,	» Zoeterwoude,	» 5300
Wed. J. A. Melman,	» Warmond,	» 5190
B. J. Olof,	» Leiden,	» 5089
P. C. Dewing,	» Stompwijk,	» 4893
G. van Otterloo,	» Waddinxveen,	» 4333

Raming f 6407.26.

Bussum, 17 Febr.: het afbreken van het bestaande en het bouwen van een nieuw café, onder beheer van den architect J. F. Everts; ingekomen 6 bilj., als:

E. van Klaarwater,	te Bussum,	f 10,250
C. van Norren,	» Bussum,	» 10,200
A. Koers,	» Hilversum,	» 9,500
E. J. Jurriëns,	» Naarden,	» 9,000
M. v. d. Heijden,	» Bussum,	» 8,955
G. Tennissen,	» Hilversum,	» 8,500

Uithoorn, 17 Febr.: het gedeeltelijk amoveeren eener bouwhoeve het maken van een nieuw voorhuis, kelder en verdere werken in de Mijdrechtsche droogmakerij 1e bedijking; ingek. 15 bilj., als:

A. Post,	te Nieuweramstel,	f 4350
G. Verweij,	» Mijdrecht,	» 3777
P. Dankloff,	» Uithoorn,	» 3600
S. v. Soest,	» Mijdrecht,	» 3589
H. J. Hendriks,	» Uithoorn,	» 3580
W. Vosmaer,	» Mijdrecht,	» 3555
W. v. Kooten,	» Nieuweramstel,	» 3500
J. Barends,	» Vinkeveen,	» 3440
Buisman,	» Nieuweramstel,	» 3370
Th. de Haas,	» Uithoorn,	» 3350
F. Belle,	» idem	» 3333
P. de Bruin,	» Nieuweramstel,	» 3270
J. Burger,	» Uithoorn,	» 3100
S. v. d. Zijden,	» idem	» 3090
M. Bijneveld,	» Mijdrecht,	» 2940

Cadzand, (Zeel.) voor rekening van de gemeente: het gedeeltelijk vernieuwen van den toren; het eenige biljet van A. v. d. Sande, te Groede, bedroeg f 326.50.

Groningen, 17 Febr.: de levering van 150,000 stuks provinciale Groninger baksteenklinkers 1e soort, minste inschr. T. K. Tjebbes, te Holwierde, voor f 17.49 per 1000.

BIJVOEGSEL

VAN

DE OPMERKER

van ZATERDAG 26 FEBRUARI 1887.

AANKONDIGINGEN VAN AANBESTEDINGEN.

Maandag, 28 Febr.

Amsterdam, te 12 uren, door burg. en weth.: het verhoogen van de draaibrug over de oostelijke doorvaart in het open Havenfront en bijbehoorende werken. Inl. bij den stadsarchitect, raadhuiskamer no. 101. (*Zie advert. in nº. 8.*)

Amsterdam, te 12 uren, door den architect C. A. Bombach Cz., in café Panorama, Plantage Middellaan: het vergrooten der diamantslijperij achter het perceel hoogte Kadijk no. 21.

Eext (gem. Anloo, Dr.) te 12 uren, ten huize van H. Meijring: *a.* het afbreken eener boerenbehuizing; *b.* het bouwen eener boerenbehuizing; *c.* het bouwen van eene schuur met bijschuur.

Amsterdam, te 12½ uren, in het schoollokaal aan de Haarlemmer-Houttuinen: de voltooiing der R.-K. kerk van O. L. V. Onbevl. Ontvang., aan de Haarlemmerstraat. Inl. bij den architect P. J. H. Cuijpers. Aanw. gehouden.

Leiden, te 1 uur, in het hotel Bellevue: het bouwen van een fabrieksgebouw met woonhuis, loodsen en verdere werkzaamheden, op een terrein aan den Marendijk, nabij de gemeente Leiden. Inl. bij den architect Jacobus van der Heijden. Aanw. gehouden.

Kampen, te 1 uur, op het raadhuis: het doen van eenige herstellingen aan de twee Eilander scholen met de onderwijzerswoningen enz. Aanw. gehouden. Raming f 330.

Teteringen (N.-Br.), te 7 uren, voor en bij Gebr. Oesinckx, aan het Speelhuis: het bouwen van 2 heerenhuizen op een perceel grond, gelegen in den Teteringschen dijk. Inl. bij den architect A. Verlegh, te Breda.

Roodkerk (Friesl.), door B. L. Elzinga, ten zijnen huize: het afbreken en wederopbouwen eener nieuwe boerenhuizing. Inl. bij den besteder. Aanw. gehouden.

Delfzijl, door burg. en weth.: het doen van eenige herstellingen aan en het onderhouden ged. '87, van:

1o. de scholen en onderwijzerswoningen;
2o. de gemeentegebouwen en werken.

Dinsdag, 1 Maart.

Delft, te 11 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, te 's-Hage, op het bureau voor de schutterij bij den Doele: het verlengen van de steenen werkplaats no. 63, bij den geweerwinkel te Delft. Inl. bij genoemden ingenieur en den hoofdopzichter van fortificatiën, te Delft. Bilj. inzenden uiterlijk 1 Maart, vóór 3 uren. Raming f 1400.

Utrecht, te 2 uren, door de maatschappij tot expl. van Staatsspoorwegen, aan het centraalbureau: Bestek no. 115, het leveren en inkepen van eikenhouten dwarsliggers, ten behoeve van het vernieuwingsfonds der Staatsspoorwegen, in 4 perceelen. Inl. bij den sectie-ingenieur H. E. Beunke, te Breda, en aan het centraalbureau. (*Zie advert. in nº. 7.*)

Westerbroek (Gron.), te 2 uren, ten huize van R. de Vries: het amoveeren van de oude en het daarterplaatse bouwen eener nieuwe winkelbehuizing met bakkerij, lett. A, no. 56. Aanw. te 9 uren.

Schraus, onder Huizum (Fr.), door P. Jaarsma: het graven of slatten van eene opvaart in een perceel kleiland onder Spannum, loopende van uit de Spannumervaart.

Woensdag, 2 Maart.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het maken van een ijzeren gebouwtje voor eene registreerende peilschaal met bijbehoorende werken tegenover Maassluis, aan den linkeroever van het Scheur, tusschen de kilometerraaien CLX en CLXI, behoorende tot de werken tot verbetering van den waterweg van Rotterdam naar zee. Inl. bij den eerstaanwezend-ingenieur van den waterstaat Leemans, te Rotterdam, en de adspirant-ingenieur Gockinga, te Rozenburg. Aanw. gehouden. Raming f 6550.

Delft, te 11 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, te 's-Hage, in het bureel voor de schutterij, bij den Doele: het verlengen van de steenen werkplaats no. 63 bij den geweerwinkel, te Delft. Inl. bij bovengenoemden ingenieur en den hoofdopzichter van fortificatiën, te Delft. Bilj. inzenden uiterlijk 1 Maart, vóór 3 uren. Raming f 1400.

Harlingen, te 12 uren, door het dijksbestuur van het waterschap der Vijf-deelen-zeedijken-buitendijks, in het koffiehuis de Nederlanden: de levering van *a.* 1060 Noordsch-grenen palen, lang 71 dM.; *b.* 160 idem, lang 62 dM.; *c.* 165 idem, lang 47 dM.; *d.* 390 idem, lang 35½ dM., te leveren de helft van iedere soort vóór 15 April a. s. en het restant vóór 15 Mei d. a. v.; *e.* 70 zware eiken gordingen; f 70 lichte idem, de gordingen gemiddeld lang 56 dM., de zware dik 10 cM. en op het smalst breed 22 cM., de lichte dik 8 cM. en breed 17 cM., te leveren vóór 1 Mei a. s.; *g.* 400 M³ steenwrak, te leveren vóór 1 Mei a. s. de helft en het restant vóór 1 Juni d. a. v. Inl. bij den opzichter J. R. Posthuma, te Almenum.

Donderdag, 3 Maart.

Arnhem, te 12 uren, door het prov. best.:

1o. het uitvoeren van eenige vernieuwingen en herstellingen aan de provinciale gebouwen, ged. '87;

2o. het van buiten verven van provinciale gebouwen, te Arnhem, ged. '87. Inl. bij den opzichter van den provincialen waterstaat A. J. Groenen, te Arnhem.

Groningen, te 12½ uren, door burg. en weth.: het maken van een bergloods, van een wagenloods en het uitvoeren van bestratingswerken op het terrein der nieuwe verzamelplaats van fecaliën, met bijlevering van alle bouwstoffen enz. Bilj. inzenden uiterlijk 2 Maart, vóór 4½ uren.

Leiden, te 2 uren, door het best. van de Leidsche Bouwvereeniging, in het stationskoffiehuis Zomerzorg: het bouwen van 104 werkmanswoningen, op een terrein grenzende aan de Haverzaklaan en Morschsingel, aldaar. Inl. bij den architect W. C. Mulder. Aanw. 1 Maart, te 2 uren.

Vrijdag, 4 Maart.

Arnhem, te 11½ uren, door burg. en weth.: het leveren van twee ijzeren brugschepen met schragen en dwarsbalken, voor de gemeenteschipbruggen te Arnhem en te Westervoort, en van vier ijzeren pontons, voor het rivierbad. Raming f 10,400. (*Zie advert. in nº. 9.*)

Zwolle, te 12 uren, door het prov. best.: het leveren van grint ten behoeve van het onderhoud der provinciale grintwegen, van ophaalbrug no. 1 langs de Dedemsvaart naar Heemse en langs de Lutterhoofdwijk, in twee perceelen.

Zwolle, te 12 uren, door het prov. best.: het onderhoud van het 1e, 2e en 3e perceel der provinciale grintwegen in Overijsel, ged. één jaar, van 1 Mei '87—30 April '88. Raming: perc. 1 f 3620, perc. 2 f 4160, perc. 3 f 1190.

Zwolle, te 12 uren, door het prov. best.: het verbeteren van het vaarwater door de Kooerdergrachten voorzoover dit in het beheer is bij de prov. Overijsel. Raming f 2065. Aanw. gehouden.

Zwolle, te 12 uren, door het prov. best.: het uitvoeren van vernieuwingen en herstellingen aan den straatweg langs de Dedemsvaart, tusschen de Balkbrug en de Ongelukkigewijk. Raming f 1765. Aanw. gehouden.

's-Hage, te 1 uur, door burg. en weth.: het dempen van de slooten langs het Geldelooze pad en het Voorburgstraatje, benevens het rioleeren en herbestraten van dat pad, het Voorburgstraatje en een gedeelte van een Zuidoost-buitensingel, te 's-Hage. Aanw. 2 Maart, te 10 uren.

Groningen, te 8 uren, door H. Niehoff, in het koffiehuis »de Beurs": het bouwen van een koffiehuis op een terrein nabij de Groninger halte, onder bijlevering van alle bouwstoffen enz. Inl. bij den architect N. W. Lit. Aanw. 1 Maart, te 11 uren.

Zevenaar, namens J. D. J. van Wijhe, in het koffiehuis van E. Peters: het wederopbouwen van de boerderij met annexe en woonhuis, genaamd de Vossendel, onder de gemeente Duiven. Inl. bij den architect C. H. Wesser Jr., te Nieuweramstel. Aanw. 28 Febr. en 1 Maart, te 11 uren.

Wirdum (Fr.), door A. S. van der Heem: eene belangrijke vertimmering aan zijn boerenhuis. Inl. bij M. J. Kok. Aanw. 28 Febr., te 12 uren.

Zaterdag, 5 Maart.

Helder, te 10 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie: het bouwen van een tweede vredesprivaat bij de bomvrije kazerne in het fort Erfprins, te Helder. Inl. bij genoemden ingenieur. Raming f 1500.

Westergeest (Fr.), te 11 uren, bij H. Visser: het bouwen van een huis, aldaar. Inl. bij P. Zijlstra, te Kollum. Aanw. 3 Maart, te 10 uren.

's-Hage, te 12 uren, in het Café central, Lange Pooten: het bouwen van een woonhuis aan de Fannius-Scholtenstraat, te 's-Hage, met bijlevering van alle materialen. Inl. bij den bouwkundige J. A. Vrijman, P.-C.-Hooftstraat 160, te Amsterdam.

Klundert, te 12 uren, door den tijd. rentmeester der domeinen: het afgraven van het in den polder Lokkersgors onder Klundert gelegen deel van den vervallen spoorweg Moerdijk—Zevenbergen en het herstellen van door dien spoorweg afgesneden waterleidingen. Inl. bij den hoofdopzichter P. van de Erve Jz., te Breda. Aanw. 4 Maart, te 10 uren. (*Zie advert. in nº. 9.*)

Krimpen a/d. IJsel, te 12½ uren, door burg. en weth.: het door aanbouw vergrooten der o. l. school en het uitvoeren van eenige daarmede in-verband-staande werken.

Groningen, 's avonds te 8 uren, door den architect K. Hoekzema, namens Dr. H. W. Middendorp, in het koffiehuis »de Beurs": het bouwen van een heerenhuis met bijgebouw, aan den singelweg langs het verbindingskanaal, op een perceel kadastraal bekend Groningen, sectie C no. 4373, met de leverantie van al het daartoe benoodigde. Inl. bij genoemden architect. Aanw. 3 Maart, te 11 uren.

's-Bosch, door het waterschapsbest. van Lang-Rensaal:

1o. de levering van 1e kwal. machinekolen ged. '87, te leveren en te meten in de loods aan het stoomgemaal te Gewande;

2o. 400 M³ grove en 400 M³ gewone onderhoudsgrint van de Waal, vrij op den wal te leveren op de aan te wijzen losplaatsen. Bilj. inzenden vóór 5 Maart, bij den voorzitter L. Bogaerts, te 's-Bosch.

Waverveen (Utr.), door kerkvoogden der Ned. Herv. gemeente, in de consistoriekamer: het amoveeren der oude kerk en pastorie en het wederopbouwen eener nieuwe kerk met torentje en consistoriekamer, en eene nieuwe pastorie. Inl. bij den bouwkundige G. van Heerde, te Breukelen. Aanw. 1 Maart, te 12 uren.

Maandag, 7 Maart.

Nijmegen, te 11 uren, door den dijkstoel van het polderdistrict Rijk van Nijmegen, in het gemeentehuis: het maken van bermen langs den Waaldijk en te Hemmen aan den Maasdijk, in perc.

Beetsterzwaag, te 11 uren, door burg. en weth. van Opsterland: het bouwen eener school en onderwijzerswoning te Luxwolde. Inl. bij den gemeente-architect. Aanw. 3 Maart, te 10 uren.

Wommels, te 11 uren, door burg. en weth. van Hennaarderadeel: het vervoeren van grint van de opslagplaatsen bijlangs de kunstwegen in de gemeente Hennaarderadeel. Inl. bij den gemeenteopzichter D. Wijma.

Alkmaar, te 12 uren, door dijkgraaf en hoogheemraden van den Hondsbossche en duinen tot Petten, in het hotel »de Toelast": het eenjarig onderhoud van de Hondsbossche zeewering en eenige binnenwerken.

Amsterdam, te 2 uren, door de Holl. IJzeren-spoorwegmaatschappij, in kamer 46 van het administratiegebouw aan het Droogbak:

1o. het maken van gebouwen, tunnels, keermuren, perrons en verdere werken op het stationsemplacement Den Haag. Raming *f* 313,000.

2o. het leveren van stalen laschplaten, ijzeren nokken, haak- en schroefbouten en contrarails in 7 perceelen. Inl. aan het bureau van den ingenieur van den weg, kamer No. 154. (*Zie advert. in nº. 8.*)

Lutkemeerpolder, gem. Sloten (N.-H.), door de Wed. F. W. Ackermann: het bouwen van een woonhuis aan den IJweg van den Haarlemmermeerpolder, nabij Halfweg, met leverantie van alle materialen en arbeidsloonen. Inl. bij J. de Jongh, opzichter aan het stoomtuig de Lijnden, te Haarlemmermeerpolder. Aanw. 4 Maart.

Dinsdag, 8 Maart.

Rotterdam, te 11½ uren, in het hôtel Coomans: het aanleggen, ophoogen, rioleeren, bestraten, enz. van de Zwartjanstraat op een perceel land, loopende van de Noordmolenstraat tot aan den Bergweg te Rotterdam. Aanw. 1 Maart, van 11 tot 12 uren.

Utrecht, te 2 uren, door de maatschappij tot exploitatie van Staatsspoorwegen, aan het centraalbureau: het maken van gebouwen en inrichtingen op het station Roosendaal. Inl. bij den sectie-ingenieur H. E. Beunke, te Breda. Aanw. 28 Febr., te 10½ uren. (*Zie advert. in nº. 9.*)

Heeze (N.-Br.), te 4 uren, door burg. en weth.: het bouwen van eene onderwijzerswoning, met bijlevering der noodige bouwstoffen. Inl. bij den bouwkundige W. H. Booms, te Eindhoven. Aanw. te 2 uren.

Woensdag, 9 Maart.

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het leggen van eenige sporen en het maken van eene afrastering met daaruit voortvloeiende werken op het goederenstation in de Stads-Rietlanden te Amsterdam, ten behoeve van den spoorweg van Nieuwediep naar Amsterdam. Inl. bij den eerstaanwezend-ingenieur der Staatsspoorwegen, te Amsterdam. Aanw. 2 en 3 Maart, te 11 uren. Raming *f* 9600.

Baarn, te 5 uren, door G. A. Bosch, in het hotel Zeiler: het bouwen eener kostschool aan de Wittelaan te Baarn.

Donderdag, 10 Maart.

Hoofdplaat (Zeel.), te 12 uren, door het best. van het waterschap voor de uitwatering door de sluis bij Nummer Een in den Hoofdplaatpolder, in het polderhuis te Nummer Een: het maken van werken tot verbetering van de uitwatering, bestaande in het bouwen eener steenen uitwateringssluis, het graven van een gedeelte waterleiding en het maken eener vaste ijzeren brug en andere werkzaamheden. Aanw. 3 en 5 Maart, te 10 uren. Raming *f* 75,245.

Zierikzee, te 1½ uren, door dagelijksch best. van het waterschap Schouwen en de commissie voor de grintwegen, aan 's Landskamer: het leveren van 2200 M³ grint in 2 perceelen.

Amsterdam, te 2 uren, in het lokaal »Flora", in het Weteringplantsoen: het bouwen van het circus Oscar Carré, aan den Binnenamstel. Inl. bij de architecten Van Rossem en Vuijk.

Stiens, bij R. S. Boelstra: het afbreken van een oud huis en het bouwen van een nieuw woonhuis met schuurtje, onder Stiens. Inl. bij Ids Rosier, te Warga.

Vrijdag, 11 Maart.

Middelburg, te 10 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het maken van twee dukdalven van groenharthout in de binnenhaven te Vlissingen. Inl. bij den hoofdingenieur in het 11e district, te Middelburg, en den ingenieur, te Vlissingen. Aanw. 3 en 5 Maart. Raming *f* 6500.

's-Bosch te 10½ uren, aan het gebouw van het prov. best. aldaar: het uitvoeren van baggerwerken tot het onder profiel herstellen van het kanaal de Zuid-Willemsvaart, in de provincie Noordbrabant. Aanw. 4 Maart. Raming *f* 17,000.

Zaterdag, 12 Maart.

Leiden, door dijkgraaf en hoogheemraden van Rijnland ter secretarie:

1o. het maken van een vaste ijzeren brug te Oegstgeest en van een ijzeren draaibrug te Spaarndam, in 2 perceelen.

2o. het eenjarig onderhoud van sluizen, bruggen en wachterswoningen, in 8 perceelen.

3o. de levering van verschillende hout-, weg- en dijkmaterialen, in 14 perceelen. Inl. bij den ingenieur van Rijnland, te Leiden. (*Zie advert. in nº. 8*).

Zwolle, te 1 uur, door burg. en weth.: de levering van:

1o. 15,000 ben-alinkeien, 80,000 greskeien van de Ourthe en 300 str. M. kantsteenen;

2o. 125,000 Waalklinkers of IJselsteen (Waalvorm).

Maandag, 14 Maart.

Nijmegen, te 10 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, ten zijnen kantore: het verbeteren van het fort bij Pannerden, onder het beheer der genie te Nijmegen. Inl. bij genoemden ingenieur en den opzichthebbenden officier te Pannerden. Bilj. inzenden uiterlijk 13 Maart, vóór 3 uren. Aanw. 9 Maart, te 3 uren. Raming *f* 33,256.

Franeker, te 2½ door het dijksbest. van het waterschap der Vijfdeelen-zeedijken-buitendijks, in het gemeentehuis van Franekeradeel, de levering van: *a.* 270 stuks 71 dM. grenen palen; *b.* 1480 stuks 62 dM. grenen palen; *c.* 125 stuks 53 dM. grenen palen; *d.* 87 breede eiken gordingen; *e.* 58 smalle dito; *f.* 72 stuks meskant bezaagd grenen gordingen, elk minstens lang 56 dM. en zwaar 8/16 cM.; *g.* 300 last Drentsche steen, van 3 tot 6 dM. lengte; *h.* 16 last Drentsche steen van 4 tot 6 dM. lengte; *i.* 100 M³ grint; *j.* 105,000 bossen eiken takken; *k.* 26,000 stuks zoogenaamde fabrieksturven.

Dinsdag, 15 Maart.

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van financiën: het onderhouden en herstellen van het gebouw aldaar, waarin gevestigd zijn de kantoren van de hypotheken en van het kadaster, van 1 April '87 tot en met 31 Maart '90. Inl. bij den rijksbouwmeester in het 2e district, en den hoofdopzichter bij de landsgebouwen J. A. Weinberg, beiden te 's-Hage. Aanw. 8 Maart, te 10 uren. (*Zie advert. in nº. 9.*)

Utrecht, te 2 uren, door de maatschappij tot expl. van Staatspoorwegen: Bestek no. 455, het maken van een wachterswoning nabij de brug over het Spuikanaal te Rotterdam, ten behoeve van den spoorweg van Rotterdam naar Breda. Inl. bij den sectie-ingenieur Jhr. W. Hoeufft, te Rotterdam. Aanw. 9 Maart, te 11 uren. Raming *f* 3450. (*Zie advert. in nº. 9.*)

Woensdag, 16 Maart.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het voltooien van de verdedigingswerken langs den Graspolder, den Krabbepolder en den God-zij-dankpolder, aan den linkeroever van het Scheur- beneden Maassluis, voor de verbetering van den waterweg langs Rotterdam naar zee. Inl. bij den eerstaanwezend-ingenieur van den waterstaat Leemans, te Rotterdam, en den ingenieur Steijn Parvé, te Hoek-van-Holland. Aanw. 9 Maart, te 11½ uren. Raming *f* 83,000.

Donderdag, 17 Maart.

Amsterdam, te 10 uren, door den luitenant-kolonel, eerstaanwezend-ingenieur der genie, ten zijnen kantore: het maken van een fort in de Zuiderzee aan het Pampus (1e gedeelte). Inl. bij genoemden ingenieur. Bilj. inzenden uiterlijk 16 Maart, vóór 3 uren. Raming *f* 265,000.

Vrijdag, 18 Maart.

Middelburg, te 10 uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het maken van eenen basaltmuur in de binnenhaven bij de groote sluis te Hansweerd, behoorende tot de werken van het kanaal door Zuid-Beveland. Inl. bij den hoofdingenieur in het 11e district, te Middelburg, en den ingenieur, te Goes. Aanw. 10 en 12 Maart. Raming *f* 4300.

Maandag, 21 Maart.

Ossendrecht, te 11 uren, door burg. en weth.: het verbouwen en vergrooten der gemeenteschool, met bijlevering van alle materialen enz. Inl. bij den architect R. H. C. van Someren, te Bergen-op-Zoom. Aanw. 14 Maart, te 11 uren. (*Zie advert. in nº. 9.*)

Liempde (N.-Br.), te 2 uren, door het R.-K. kerkbestuur, bij den herbergier B. van der Sanden: het bouwen van een liefdegesticht met scholen en aanhoorigheden. Inl. bij den bouwkundige J. Heijkants, te Erp. Aanw. 14 Maart, te 11 uren.

Woensdag, 23 Maart.

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het herstellen van de toegangswegen naar de stations van den spoorweg van Groningen naar Delfzijl. Inl. bij den eerstaanwezend-ingenieur der Staatsspoorwegen, te Amsterdam, en den sectie-ingenieur, te Groningen. Aanw. 15 en 16 Maart, te 10 uren. Raming *f* 4200.

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het verbouwen van een gedeelte van het hoofdgebouw en het uitvoeren van eenige andere werken op het station Zwolle. Inl. bij den eerstaanwezend-ingenieur der Staatsspoorwegen, te Amsterdam. Aanw. 15 en 16 Maart, te 11 uren. Raming *f* 13,000.

Op onbepaalden datum.

Leeuwarden: het amoveeren en wederopbouwen der huizinge lett. C, no. 27, op de Waeze. Inl. bij den architect J. D. Bruns, aldaar. Aanw. 2 Maart, te 11 uren.

Prijsopgaaf gevraagd voor het leveren en stellen van 102 stuks getrokken-ijzeren boomkokers, ten behoeve der gemeente Arnhem. Bilj. inzenden aan den directeur der gemeentewerken uiterlijk 9 Maart, vóór 12 uren. (*Zie advert. in nº. 9.*)

AFLOOP
VAN
AANBESTEDINGEN.

Groningen, 12 Febr.: het bouwen eener behuizing aan den Coehoornsingel, onder beheer van den architect K. Hoekzema; ingekomen 18 bilj., als:

T. Y. Jelsma,	te Groningen,	*f* 3530
E. Wietsema,	» idem	» 3477
J. de Vries,	» idem	» 3435
D. Doeijes,	» idem	» 3320
Ph. Hendriks,	» idem	» 3297
H. Berends,	» idem	» 3283
G. Meulink,	» idem	» 3269
D. Diddens,	» idem	» 3240
H. Scheltens,	» idem	» 3234
H. Meijer,	» idem	» 3217
D. Dalmolen,	» idem	» 3233
E. Peters,	» idem	» 3211
F. Roders,	» idem	» 3189
H. Janssen,	» idem	» 3142
N. v. Huizen,	» idem	» 3043
L. Oldenburger,	» idem	» 2995
J. H. Muller,	» idem	» 2978
M. Scheen,	» idem	» 2788

Den Bommel, 17 Febr.: de levering van circa 500 M³ gehorde grint, voor de gemeente; ingek. 10 bilj., als:

		per M³
A. v. d. Berghe,	te Oudetonge,	*f* 1.60
J. de Korte,	» idem	» 1.59
S. Muller,	» Stad a/'t Haringvliet,	» 1.49⅞,
A. J. Bons,	» Zevenbergen,	» 1.48
A. H. Swets,	» Hardinxveld,	» 1.39
H. v. d. Bout,	» Nijmegen,	» 1.39
M. Dekker,	» Sliedrecht,	» 1.35
J. v. d. Heuvel,	» idem	» 1.34
J. F. Lips,	» Nijmegen,	» 1.34
A. C. Gelijns,	» Den Bommel,	» 1.23

Sommelsdijk, 17 Febr., door het bestuur der polders »het Oudeland": de levering van 460 M³ onderhoudsgrint; ingek. 4 bilj., als:

		per stère
P. Donkersloot,	te Dordrecht,	*f* 1.62
H. v. d. Bout,	» Nijmegen,	» 1.58
Gebr. Peters,	» idem	» 1.53
J. F. Lips,	» idem	» 1.51

gegund.

Groningen, 17 Febr.: het bouwen eener behuizing aan den Coehoornsingel, te Groningen, onder beheer van den architect K. Hoekzema; ingek. 15 bilj., als:

M. Scheen,	te Groningen,	*f* 2488
E. Peters,	» idem	» 2441
J. H. Muller,	» idem	» 2377
N. Huizen,	» idem	» 2375
G. Meulink,	» idem	» 2360
D. Dalmolen,	» idem	» 2347
L. Oldenburger,	» idem	» 2335
M. Meijer,	» idem	» 2330
J. de Vries,	» idem	» 2322
H. Scheltens,	» idem	» 2320
H. Berends,	» idem	» 2297
H. J. L. Walker,	» idem	» 2297
D. Doeijes,	» idem	» 2295
H. Janssen,	» idem	» 2280
D. Diddens,	» idem	» 2259

's-Hage, 18 Febr.: het aanleggen van een riool in de 3e-Wagenstraat, voor rekening der gemeente; ingek. 9 bilj., als:

M. Bot, Vlaardingen,	*f* 4420
L. v. Bergen Henegouwen, 's-Hage,	» 4099
C. M. Roozenburg, Naaldwijk,	» 3800
G. Haasnoot, Katwijk-aan-Zee,	» 3750
G. v. d. Drift, 's-Hage,	» 3721
H. Jongenburger, Waddinxveen,	» 3518
G. Keg, Rotterdam,	» 3310
P. Kraaijenveld, 's-Hage,	» 3246
J. de Bruin, idem	» 3200

's-Hage, 18 Febr.: het maken van een woongebouw voor den dienst der verlichting op Ameland; ingekomen 6 bilj., als:

J. Posthuma,	te Harlingen,	*f* 10,294
Gebr. v. d. Meer,	» idem	» 9,150
C. S. Schiere,	» Boornbergum,	» 8,585
M. Daalder,	» Terschelling,	» 7,985
S. Hoogeveen,	» Dokkum,	» 7,541
F. P. de Jong,	» Nes-op-Ameland,	» 7,435

Sneek, 18 Febr.: de uitbreiding van de algemeene begraafplaats, voor rekening van de gemeente; ingek. 8 bilj.; als:

De Lange,	te Harlingen,	*f* 19,863
H. Siesma,	» Bozum,	» 18,530
R. de Boer,	» Staveren,	» 17,233
H. L. Cuaveller,	» idem	» 14,724
E. S. de Boer,	» Lemmer,	» 13,380
H. H. Smit,	» Almenum,	» 11,889
N. P. Molenaar,	» Sneek,	» 11,300
J. de Graaf,	» idem	» 10,980

Gorichem, 18 Febr.: het afbreken van eenige panden en het bouwen van een hôtel met woning, onder beheer van den bouwkundige M. A. Treffers, te Gorichem.

Perc. 1, timmer- en ijzerwerk; ingekomen 6 bilj., als:

C. Muilwijk,	te Gorichem,	*f* 4630
C. J. Verweij,	» idem	» 4575
D. Staso,	» idem	» 4525
T. W. Wapperom,	» idem	» 4490
J. Hoogbruin,	» idem	» 4200
A. de Swart,	» idem	» 3900

Perc. 2, lood- en zinkwerk; ingek. 3 bilj., als:

F. Weil,	te Gorichem,	*f* 440
L. de Bruin,	» idem	» 399
W. Roderkerk,	» idem	» 316

Perc. 3, behang-, glas- en verfwerk; ingek. 5 bilj., als:

V. d. Hagen,	te Gorichem,	*f* 941
H. Schram,	» idem	» 897
A. Staso,	» idem	» 870
L. Donkers,	» idem	» 810.70
R. P. de Vries,	» idem	» 735

Aan de minste inschrijvers gegund.

Heerenveen, 18 Febr.: het bouwen eener verdieping op de huizinge, bewoond door de dames Bredschneijder; gegund aan J. de Ruiter, te Heerenveen.

Alkmaar, 19 Febr.: de levering van 200,000 straatsteenen, voor de Schermeer; gegund aan M. H. F. de Wild, te Alkmaar, voor *f* 13.45 per duizend.

Amsterdam, 21 Febr.: het verbouwen der o. l. school 2e klasse, letter C; ingekomen 18 bilj., als:

H. C. Derlas,	te Amsterdam,	*f* 28,887
J. Oldigs,	» idem	» 27,000
W. L. Leibbrandt,	» idem	» 25,930
J. Groos,	» idem	» 25,493
F. A. Warners,	» idem	» 25,380
A. Paans,	» idem	» 25,300
J. Koster,	» idem	» 24,986
J. F. Prenzler,	» idem	» 24,600
F. Rasijmakers,	» idem	» 24,480
Groenhoff en Haak,	» idem	» 24,380
A. v. Wessveen,	» idem	» 24,340
W. H. Struijs,	» idem	» 23,700
H. de Haan,	» idem	» 23,200
W. H. Ramann,	» idem	» 23,187
Knipper en Vree,	» idem	» 23,000
H. J. en G. Haandriksman,	» idem	» 22,893
B. Repko,	» idem	» 22,785
D. H. Zeerat,	» idem	» 22,761

Middelburg, 21 Febr.: het onderhoud der gebouwen, genaamd het Oost-Indische huis, ged. '87—'89; ingek. 7 bilj., als:

M. J. de With,	te Middelburg,	*f* 4222
C. A. Goethals,	» idem	» 3944
Krijger & Zn.,	» idem	» 3750
Klaassen,	» idem	» 3620
M. J. v. Ditmars,	» idem	» 3600
P. J. v. Puffelen & Zn.,	» idem	» 3106
J. de Buck,	» idem	» 2992

gegund.

Hoogezand, 21 Febr., voor rekening der gemeente: 1o. het verbouwen van een perceel tot gemeentehuis; ingekomen 9 bilj., als:

H. Wolrich,	te Hoogezand,	*f* 6830
J. Heikens,	» Appingedam,	» 6175
T. Holthuis Sr.,	» Groningen,	» 5917
J. Bourke,	» Noordbroek,	» 5898
H. Daanje,	» idem	» 5898
E. Schreuder,	» Sappemeer,	» 5880
J. E. Wolrich,	» Hoogezand,	» 5756
J. Dieters,	» Foksham,	» 5687
M. Tijms,	» Sappemeer,	» 5200

gegund.

2o. het bouwen van een tolpachterswoning bij den parallelweg; ingek. 8 bilj., als:

H. Nieboer,	te Fokshol,	*f* 1326
J. Bitting,	» Martenshoek,	» 1285
J. E. Wolrich,	» Hoogezand,	» 1114
B. H. Koning,	» idem	» 1094
J. Dieters,	» Foksham,	» 1093
M. Tijms,	» Sappemeer,	» 1051
L. Homan,	» Zuidlaarderveen,	» 1049
E. Warnders,	» Sappemeer,	» 968

gegund.

Kollum, 21 Febr.: de levering van 950 M³ grint, voor de gemeente Kollumerland c.a.; ingek. 4 bilj.; minste inschr. J. F. Lips, te Nijmegen, aan wien de levering gegund is.

Kapelle a/d. IJsel, 21 Febr.: het maken van eene bouwmanswoning met aanhooren, in den polder Prins-Alexander, voor Mr. P. D. Kleij, te Rotterdam, onder beheer van den architect B. van Dam Johz.; ingek. 10 bilj., als:

A. Michels, Aalburg,	*f* 14,000
W. de Jong, Gouda,	» 12,822
Van Dordt, Kralingen,	» 12,790
J. N. v. Tilburg, Leidschendam,	» 11,612.58
D. v. Vliet, Nieuwerkerk a/d. IJsel,	» 11,556
G. v. Otterloo, Waddinxveen,	*f* 11,000
D. J. Mertens en A. Teeuwen, Krimpen a/d. Lek,	» 10,800
M. v. Linschoten, Kralingen,	» 10,743
W. v. Verre, Kapelle a/d. IJsel,	» 10,570
A. W. Rademaker, Krimpen a/d. Lek,	» 9,992.50
Raming	» 10,950

Maastricht, 21 Febr.: het bouwen van 4 woonhuizen in de Stations- en Middenstraat, te Wijk-Maastricht, voor L. Goffin, te Luik; ingek. 11 bilj., als:

Grain d'or,	te Brussel,	frs. 56,200
Bosmans,	» Venlo,	*f* 27,800
P. Pluijmaekers,	» Bunde,	» 27,500
J. Beggers,	» Maastricht,	» 27,300
J. Meijers,	» idem	» 26,443
Schenk en Limpens,	» idem	» 26,400
P. Polman,	» St. Pieter,	» 25,290
E. Dupuits,	» Wijlré,	» 24,441
J. Prevos,	» Margraten,	» 24,415
J. Ubachs,	» Echt,	» 23,388
J. Schappin,	» Limmel (Meersen)	» 22,547

's-Hage, 22 Febr.: het maken van eene woning voor den dienst der verlichting aan den noordoosthoek van het eiland Texel; minste inschrijvers De Waard en Wijker, te Helder, voor *f* 5849.

Rotterdam, 22 Febr.: het bouwen van eene bewaarschool aan de Lutharsche Vest met bovenwoning aan de Gedempte Botersloot, voor rekening der gemeente; ingek. 8 bilj., als:

J. de Puij,	te Rotterdam,	*f* 34,500
A. v. Staveren Jr.,	» Kralingen,	» 32,999
W. G. C. Hilkes,	» Rotterdam,	» 32,860
C. J. v. Tussenbroek,	» idem	» 32,280
A. Looijman,	» idem	» 31,976
W. Zonneveld,	» idem	» 31,700
H. J. Heiman & Zn.,	» idem	» 31,674
P. G. Winters,	» Kralingen,	» 30,574

gegund.

Zuidhorn, 22 Febr.: het afbreken van twee schuren en woonhuis en het bouwen eener nieuwe boerderij, voor A. K. Schuiringa, te Noordhorn, onder beheer van den architect M. Viets; ingek. 24 bilj., als:

A. Teninga,	te Grootegast,	*f* 10,960
A. Schreuder,	» Groningen,	» 10,867
W. K. Burgie,	» Terwispel,	» 10,741
A. R. v. d. Wijk,	» Lippenhuizen,	» 10,690
J. Eppinga,	» idem	» 10,298
G. Huizinga,	» Zuidhorn,	» 10,217
H. Leffers,	» Bedum,	» 10,000
J. Zeldenrust,	» Warfum,	» 9,990
H. Formsma,	» Grijpskerk,	» 9,940
R. Wieringa,	» Ulrum,	» 9,735
L. Los,	» Bedum,	» 9,723
W. Woldendorp,	» Stedum,	» 9,660
W. Rothschiffer,	» Bedum,	» 9,597
J. v. d. Veen,	» Augustinusga,	» 9,487
R. Moorman,	» Bedum,	» 9,470
J. Pot,	» Stedum,	» 9,420
B. Jansen,	» Westerwijtwerd,	» 9,300
A. v. d. Meer,	» Dorgeham,	» 9,209
L. Meijers,	» Bedum,	» 9,180
A. J. Benninga,	» idem	» 8,993
D. v. d. Meer,	» Kloostertille,	» 8,950
J. Sipkens,	» Niehove,	» 8,894
R. Kooi,	» Zuidhorn,	» 8,468
H. Vogelzang,	» Oudehove,	» 8,462

Utrecht, 22 Febr.: Bestek no. 454, het maken, leveren en opstellen van den bovenbouw eener draaischijf van 14.50 M. middellijn op het station Rozendaal; ingek. 11 bilj., als:

D. A. Schretlen, Leiden,	*f* 6068
Th. Roijakkers & Zonen, Helmond,	» 5840
E. H. Begemann, idem	» 5730
L. J. Enthoven & Co., 's-Hage,	» 5709
A. Emmerich, Stadskanaal,	» 5626
Deprez & Co., Tilburg,	» 5230
E. Rolin, Braine-le-Comte,	» 5128
Soc. An. des ateliers de construction de la Biesme, Bouffioulx,	» 5100
Soc. An. des ateliers de construction de Malines,	» 4741
Kon. Ned. Grofsmederij, Leiden,	» 4575
Veuve Alphonse Frédérix, Luik,	» 4490
Raming	» 6200

Rotterdam, 22 Febr., ten behoeve der gemeente-gasfabrieken Oostzeedijk: 1o. de levering van 32,000,000 KG. Engelsche gaskolen; ingek. 7 bilj., als:

P. A. v. Es & Co., Rotterdam,	Dean's Primrose	*f* 6.15
W. Hoven & Zn., idem,	New-Pelton Main	» 6.30
	Pelton-Main	» 6.80
C. Berghuijs, Amsterdam,	Boldon	» 6.53
	Holmside	» 6.70
	Dean's Primrose	» 6.56
	Mickley	» 7.29
Visser en Van de Sande, Dordrecht,	West Pelaw-Main	» 6.93

B. Hagendoorn, Amsterdam, Lambton ƒ 6.67
Holmside » 6.68
Mickley » 7.12³/₄
Dean's Primrose » 6.53
Boldon » 6.48
Hotz & Co., Rotterdam, Aldwarks Main-Brights » 5.06
Van Nievelt & Co., idem New-Pelaw Main » 6.70
Felling Main » 6.60
Holmside » 6.70
Mickley » 7.22⁵
Boldon » 6.62⁵
Dean's Primrose » 6.60
Alles per 1000 KG.
2o. de levering van 24,000,000 KG. Westfaalsche gaskolen; ingek. 9 bilj., als:
C. Berghuijs, Amsterdam, Unser Fritz ƒ 5.98⁵ per spoor
» 5.90 » schip
W. Hoven & Zn., Rotterdam, Dahlbusch ƒ 6.25
Jacq. R. Dutilh, idem Consolidation » 5.28
Van Nievelt & Co., idem
12,000,000 KG. Alma » 6.10
12,000,000 » Hugo » 6.10
Nederl. Steenkolen Handelsvereeniging Van Thenen Hagendoorn & Co., Amsterdam.
Graf Bismarck aan den loswal » 5.68
in bakken of manden in het vaartuig » 5.80
in de wagen der gasfabriek » 6.15
Jean Balthasar, Amsterdam, Friederich der Grosse ƒ 6.62⁵,
Gewerkschaft des Steinkohlen Berkwerks »Graf Moltke" Gladbeck in Westfalen, ƒ 5.10
Kampf en Hollender, Ruhrort, Ewald » 6.21⁵
A. I. Terkuhle, Rotterdam, Mont Cenis
aan den loswal » 5.41
in bakken of manden in het vaartuig » 5.56
Alles per 1000 KG.
3o. de levering van 540,000 KG. Luiksche kluitkalk; ingek. 8 bilj., als:
per 1000 KG.
W. Swaneveld, te 's-Hage, ƒ 7.49⁵
A. Metselaar & Co., » Rotterdam, » 7.30
Evert H. Trip, » idem » 7.13
J. D. Peletier, » idem » 6.57
H. J. Bosman, » idem » 6.12⁵
J. F. de Vogel, » idem » 6.06
Van der Wallen & Co., » idem » 5.79
V. Noorden & Schwerzel, » idem » 4.89⁵
Groningen, 22 Febr.: het afbreken van het pakhuis Elbe aan het gedempte Zuiderdiep, en het bouwen van een ledermagazijn en bovenwoning, onder beheer van den architect W. van der Heide; ingek. 9 bilj., als:
H. Meijer, te Groningen, ƒ 7385
F. Roders, » idem » 7334
D. Doijes, » idem » 7218
E. Peters, » idem » 7177
E. W. Wietzema, » idem » 6946
J. de Vries, » idem » 6397
T. Holthuis, » idem » 6370
H. Berends, » idem » 5770
L. Oldenburger, » idem » 5265
gegund.

Dirksland, 23 Febr.: de levering van 1330 M³ onderboudsgrint voor den grintweg Ouddorp—Sommelsdijk c. a.; ingek. 6 bilj., als:

Inschrijvers en Woonplaats.	haven Dirksland	haven Stellendam	haven Goedereede	haven Ouddorp
P. Donkersloot, Dordrecht,	ƒ 1.55	ƒ 1.56	ƒ 1.65½	ƒ 1.65½
F. H. Thomassen & Zn., Nijmegen,	1.32	1.32	1.55	1.32
B. de Haan, Werkendam,	1.32½	1.34	1.60	1.34
H. v. d. Bout, Nijmegen,	1.37	1.37	1.60	1.37
J. F. Lips, idem	1.25	1.25	1.60	1.40
Gebr. Peters, idem	1.26	1.26	1.53½	1.26

Minste inschr. Gebr. Peters, te Nijmegen, aan wien de levering is gegund.

's-Hage, 23 Febr., door het ministerie van waterstaat enz.: 1o. het uitvoeren van eenige werken in het gebouw op den Hofsingel, in gebruik bij het ministerie van buitenlandsche zaken; ingek. 6 bilj., als:
J. C. Pietersen, te 's-Hage, ƒ 1896
C. Kranenburg, » idem » 1855
D. Kerrebijn, » idem » 1890
A. Nater en B. de Baan, » idem » 1839
H. v. Bergen Henegouwen, » idem » 1798
C. W. de Vos en A. W. de Vos, » idem » 1789
Raming » 1740
2o. het maken van gebouwen en eenige andere werken op de stations Drunen en Vlijmen, voor het gedeelte Baardwijk—'s-Bosch, van den spoorweg Zwaluwe—'s-Bosch; ingek. 16 bilj., als:
W. P. de Vries, te Rossum, ƒ 120,600
L. Kalis Kz., » Sliedrecht, » 119,800
L. J. Metz, » Zalt-Bommel, » 118,878
G. J. Carmiggelt & Zn., » Brummen, » 106,000
D. v. d. Tas, » Charlois, » 105,100
M. L. v. Spanje, » 's-Hage, » 105,000
J. Kooi, » Amsterdam, » 104,850
E. H. Helle » idem » 103,200
K. J. B. v. Damme, » idem » 102,000
C. Eckhardt, » Almelo, » 97,933
N. Perquin & Zonen, » Berkel, » 96,600
S. H. Fernim, » Scheveningen, » 96,500
J. H. Vos Sr., » Almelo, » 93,700
G. A. v. Spanje, » Rotterdam, » 93,000
C. M. Rozenburg, » Naaldwijk, » 87,500
H. Timmer, » Meppel, » 86,887
Raming » 98,000
Wanneperveen, 23 Febr.: het bouwen van eene school voor 96 leerlingen met onderwijzerswoning te Belt, gemeente Wanneperveen, onder beheer van den architect S. H. van der Veen, te Meppel; ingekomen 8 bilj., als:
R. Bruintjes, te Meppel, ƒ 11,345
E. Groenink, » Steenwijk, » 11,319
T. Mol, » Genemuiden, » 9,900
J. Weijs, » Ambt-Vollenhove, » 9,684
F. Aberson, » Steenwijk, » 9,633
J. de Boer & Zn., » idem » 9,500
H. Slot, » Zwartsluis, » 9,389
W. v. d. Haar en E. Schipper, » Genemuiden, » 9,114
Wommels, 23 Febr.: de levering van 800 stère grint voor de gemeente Hennaarderadeel; ingek. 1 biljet van J. F. Lips, te Nijmegen, voor ƒ 2.83 per stère; gegund.
Kolijnsplaat, 23 Febr.: de levering van 400 M³ grint, ten behoeve der gemeente; ingek. 6 bilj., als:
per M³
P. Donkersloot, Dordrecht, ƒ 1.42½
J. F. Lips, Nijmegen, » 1.29
J. J. Streefland, Dordrecht, » 1.30
P. Meeuwsen, Sliedrecht, » 1.29
A. de Vries, Hardinxveld, » 1.29
C. Kranendonck, Kolijnsplaat, » 1.28
gegund.
Kolijnsplaat, 23 Febr.: de levering van 250 M³ onderboudgrint, ten behoeve van de gemeente Kortgene; ingek. 4 bilj., als:
per M³
J. F. Lips, Nijmegen, ƒ 1.47
P. v. d. Berge, Kolijnsplaat, » 1.39½
J. J. Streefland, Dordrecht, » 1.35
C. Kranendonck, Kolijnsplaat, » 1.35
Bij loting gegund aan Streefland.
Kolijnsplaat, 23 Febr.: de levering van 220 M³ onderboudgrint, ten behoeve der gemeente Cats; ingek. 4 bilj., als:
per M³
D. Verburg, Kolijnsplaat, ƒ 1.49
J. de Mul, idem » 1.49
J. F. Lips, Nijmegen, » 1.39
J. J. Streefland, Dordrecht, » 1.37½
gegund.
's-Hage, 23 Febr., onder beheer der genie, aldaar: 1o. het vergrooten van het patronenmagazijn op het Proefveld te 's-Hage; ingek. 6 bilj., als:
A. de Bree, te 's-Hage, ƒ 2525
F. P. A. Laurentius, » idem » 2499
H. v. Bergen Henegouwen, » idem » 2449
G. v. d. Hoe, » Ammerstol, » 2396
D. Kerrebijn, » 's-Hage, » 2319
J. de Haas, » idem » 2297
Gegund behoudens goedkeuring M. v. O.
2o. het herstellen van het torentje op 's Rijks gieterij van bronzen geschut te 's-Hage; ingek. 2 bilj., als:
J. de Haas, te 's-Hage, ƒ 2263
H. v. Bergen Henegouwen, » idem » 1898
Gegund als boven.
Os, 23 Febr.: het bouwen van een woonhuis met aanhoorigheden, voor B. A. Croes, aldaar, onder beheer van den bouwkundige H. R. Hendriks; ingek. 5 bilj., als:
G. Verbolden, te Os, ƒ 7690
F. v. Dinther, » idem » 7304.11
M. v. d. Biggelaar, » idem » 6999
G. v. Dinther, » idem » 6995
T. Wagemakers, » idem » 6848
gegund.
Neuzen, 23 Febr.: ten behoeve van den grintweg Neuzen—Hoek: 1o. het leveren van 550 stère grint; minste inschr. P. A. van de Velde, te Neuzen, voor ƒ 1.88 per stère.
2o. het vervoer van 325 stère grint; minste inschr. L. Kolijn, te Hoek, voor ƒ 0.34 per stère.
Arnhem, 23 Febr.: het bouwen van eene werkplaats enz., achter het magazijn van schoorsteenmantels aan de Rietgrachtstraat te Arnhem, voor de naamlooze vennootschap »de Arnhemsche Steenhouwerij", onder beheer van de architecten G. J. van Gendt en C. M. G. Nieraad; ingek. 9 bilj., als:
H. v. d. Sand, ƒ 3477
J. P. Welsing, » 2998
M. Horstink en W. J. Gripnan, » 2686
W. Wissing, » 2660
Gebr. v. Daalen, » 2640
J. H. v. Riel, » 2590
J. Mulder, » 2442
Th. Elbers, » 2347
J. Th. Rutten, » 2346
Groningen, 24 Febr.: de levering van 150,000 provinciale Groninger baksteenklinkers, ten behoeve der gemeente (herbesteding); ingekomen 5 bilj.; minste inschr. P. Dijkstra, te Appingedam, voor ƒ 15.49 per mille.
Houten, 24 Febr.: de levering van grint en lekzand voor het waterschap Houten, in 3 perceelen.
Perc. 1, 700 M³ grint; ingek. 3 bilj., als:
per M³
G. de Bruijn, te Wijk-bij-Duurstede, ƒ 2.65
M. Lakerveld, » Utrecht, » 2.47
P. Ket, » Vreeswijk, » 2.34½
Perc. 280 M³ grint; ingek. 3 bilj., als:
per M³
A. L. Kievit, te Kuilenburg, ƒ 2.52
H. v. Hoogen, » Schalkwijk, » 2.49½
G. de Bruijn, » Wijk-bij-Duurstede, » 2.48
Perc. 3, 105 M³ lekzand; ingek. 2 bilj., als:
per M.
H. v. Hoogen, te Schalkwijk, ƒ 1.79
P. Ket, » Vreeswijk, » 1.69
's-Hage, 25 Febr.: het leveren en stellen van eenige meubelen ten dienste der scholen aan de Korte Lombardstraat en aan de Lijnbaan te 's-Hage; minste inschr. waren: voor de school aan de Korte Lombardstraat, P. van Vliet, te Woubrugge, voor ƒ 3535, voor de school aan de Lijnbaan, J. C. Pieterse, te 's-Hage, voor ƒ 3860.
Utrecht, 25 Febr.: het aanleggen van wegen met bestratingen, trottoirs en rioleeringen op een terrein, gelegen tusschen de Bilt- en Tolpstraat, te Utrecht, onder beheer van den architect Alb. Nijland; ingek. 11 bilj., als:
H. J. Kaak, Silvolde, ƒ 14,200
J. Monster, Vreeswijk, » 13,400
H. M. de Koff, Utrecht, » 12,150
C. v. Boven, Nieuwer-Amstel, » 12,120
L. Brouwer, Gouda, » 11,948
A. M. v. Liefland, Utrecht, » 11,900
J. Fruijtier, idem » 11,359
J. Krachten, idem » 10,985
E. Schoephouwer, idem » 10,680
J. Schouten en J. J. de Gelder, Vianen, » 10,409
G. v. Rassel, Utrecht, » 9,739
gegund.
Vechel, 25 Febr.: het verbouwen der landbouwerswoning, genaamd »de Langeveldsche Hoeve", onder Erp; ingek. 4 bilj., als:
L. v. d. Laar, te Vechel, ƒ 3050
J. Heijkants, » Erp, » 3010
P. v. Lith, » Vechel, » 2985
L. v. Lith, » Erp, » 2950

BIJVOEGSEL
VAN
DE OPMERKER
van ZATERDAG 5 MAART 1887.

AANKONDIGINGEN
VAN
AANBESTEDINGEN.

Maandag, 7 Maart.

Nijmegen, te 11 uren, door den dijkstoel van het polderdistrict Rijk van Nijmegen, in het gemeentehuis: het maken van bermen langs den Waaldijk en te Heumen aan den Maasdijk, in perc.

Beetsterzwaag, te 11 uren, door burg. en weth. van Opsterland: het bouwen eener school en onderwijzerswoning te Luxwolde. Inl. bij den gemeente-architect. Aanw. gehouden.

Wommels, te 11 uren, door burg. en weth. van Hennaarderadeel: het vervoeren van grint van de opslagplaatsen bijlangs de kunstwegen in de gemeente Hennaarderadeel. Inl. bij den gemeenteopzichter D. Wijma.

Alkmaar, te 12 uren, door dijkgraaf en hoogheemraden van den Hondsbossche en duinen tot Petten, in het hotel »de Toelast": het eenjarig onderhoud van de Hondsbossche zeewering en eenige binnenwerken.

Kollum (Fr.), te 12 uren, door burg. en weth.: het aanleggen van een kunstweg in den Oosternieuwlandsweg, onder Burum, ter lengte van 1807 M.

Amsterdam, te 2 uren, door de Holl. IJzeren-spoorwegmaatschappij, in kamer 46 van het administratiegebouw aan het Droogbak:
1o. het maken van gebouwen, tunnels, keermuren, perrons en verdere werken op het stationsemplacement Den Haag. Raming ƒ 313,000.
2o. het leveren van stalen laschplaten, ijzeren nokken, haak- en schroefbouten en contrarails in 7 perceelen. Inl. aan het bureau van den ingenieur van den weg, kamer No. 154. (*Zie advert. in n°. 8.*)

Schiedam, te 5 uren, door de directie der op te richten Schiedamsche alcoholfabriek, ten haren kantore: het inrichten der panden en erven, staande en gelegen te Schiedam aan de Westvest en uitkomende aan de Lange Haven, wijk A, nrs. 235 en 236, tot alcohol-fabriek. Inl. bij den architect Joh. J. Zoetmulder Cz., te Schiedam. Bilj. inzenden 2 uren vóór de besteding. Aanw. gehouden.

Groningen, te 8 uren, door den architect G. Nijhuis, in het koffiehuis van J. van der Sluis: het verbouwen der behuizing letter H no. 156, aan het Akerkhof. Aanw. gehouden.

Utrecht, door de directie der Ned. Rijnspoorwegmaatschappij: het maken van twee lokalen onder één dak, met aanhoorige werken, aan het magazijngebouw, station Utrecht. Aanw. gehouden.

Lutkemeerpolder, gem. Sloten (N.-H.), door de Wed. F. W. Ackermann: het bouwen van een woonhuis aan den IJweg van den Haarlemmermeerpolder, nabij Halfweg, met leverantie van alle materialen en arbeidsloonen. Inl. bij J. de Jongh, opzichter aan het stoomtuig de Lijnden, te Haarlemmermeerpolder. Aanw. gehouden.

Dinsdag, 8 Maart.

Rotterdam, te 11½ uren, in het hôtel Coomans: het aanleggen, ophoogen, rioleeren, bestraten, enz. van de Zwartjansstraat op een perceel land, loopende van de Noordmolenstraat tot aan den Bergweg te Rotterdam. Aanw. gehouden.

Delft, te 12 uren, door den directeur der artillerie-stapel-en-constructiemagazijnen, de levering van grenen balken en delen, ten behoeve van de magazijnen dezer directie.

Apeldoorn, te 12 uren, door burg. en weth.:
1o. het doen van verfwerken enz., aan gemeentegebouwen en scholen, in 9 perc.;
2o. het leggen van eene nieuwe klinkerbestrating in het voetpad langs de Dorpstraat, ter lengte van ongeveer 100 M.;
3o. het maken van een brandput.

Utrecht, te 2 uren, door de maatschappij tot exploitatie van Staatsspoorwegen, aan het centraalbureau: het maken van gebouwen en inrichtingen op het station Roozendaal. Inl. bij den sectie-ingenieur H. E. Beunke, te Breda. Aanw. gehouden. (*Zie advert. in n°. 9.*)

Heeze (N.-Br.), te 4 uren, door burg. en weth.: het bouwen van eene onderwijzerswoning, met bijlevering der noodige bouwstoffen. Inl. bij den bouwkundige W. H. Booms, te Eindhoven. Aanw. te 2 uren.

Delfzijl (Gron.), te 7 uren, door Z. van der Klei, te Groningen, ten huize van de Wed. Veldman: het verbouwen eener behuizing in de Waterstraat te Delfzijl. Aanw. te 12 uren.

Amsterdam, te 8 uren, in de »Amsterdamsche werkmansbond", Spuistraat: het leveren en stellen van 144 privaten (Liernurstelsel), met staande- en grondleidingen en aansluiting aan de hoofdbuis, ten behoeve der perceelen aan de Hugo-de-Grootstraten.

Haarlem, bij den secretaris van den Grooten IJpolder, Leidschevaart no. 72: de levering van machinebenoodigdheden.

Haarlem, bij den secretaris van den Grooten IJpolder, Leidschevaart no. 72: de levering van omstreeks 950 M³ grint.

Woensdag, 9 Maart.

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het leggen van eenige sporen en het maken van eene afrastering met daaruit voortvloeiende werken op het goederenstation in de Stads-Rietlanden te Amsterdam, ten behoeve van den spoorweg van Nieuwediep naar Amsterdam. Inl. bij den eerstaanwezend-ingenieur der Staatsspoorwegen, te Amsterdam. Aanw. gehouden. Raming ƒ 9600.

Nieuwer-Amstel, te 12 uren, door burg. en weth.: *a.* het rioleeren en bestraten van de Van-Speijkstraat; *b.* het dempen, rioleeren en gedeeltelijk bestraten der Simon-Willemsloot en -straat; *c.* het rioleeren en bestraten van de Janhanassloot; *d.* het dempen, rioleeren en bestraten der Wenshauersloot.

Baarn, te 5 uren, door G. A. Bosch, in het hotel Zeiler: het bouwen eener kostschool aan de Wittelaan te Baarn.

Donderdag, 10 Maart.

Hoofdplaat (Zeel.), te 12 uren, door het best. van het waterschap voor de uitwatering door de sluis bij Nummer Een in den Hoofdplaatpolder, in het polderhuis te Nummer Een: het maken van werken tot verbetering van de uitwatering, bestaande in het bouwen eener steenen uitwateringssluis, het graven van een gedeelte waterleiding en het maken eener vaste ijzeren brug en andere werkzaamheden. Aanw. gehouden. Raming ƒ 75,245.

Elburg (Geld.), te 12 uren, door den dijkstoel van den polder Oosterwolde, op de Polderkamer: de levering van minstens 12,000 bos of 120 vim eiken rijzen, 12,000 eiken aardgarden en 300 dozijn boompjes, alles voor het kribwerk aan zee.

Zierikzee, te 1½ uren, door dagelijksch best. van het waterschap Schouwen en de commissie voor de grintwegen, aan 's Landskamer: het leveren van 2590 M³ grint in 2 perceelen.

Amsterdam, te 2 uren, in het lokaal »Flora", in het Weteringplantsoen: het bouwen van het circus Oscar Carré, aan den Binnenamstel. Inl. bij de architecten Van Rossem en Vuijk.

Stiens, bij R. S. Boelstra: het afbreken van een oud huis en het bouwen van een nieuw woonhuis met schuurtje, onder Stiens. Inl. bij Ids Rosier, te Warga.

Tietjerk, door A. P. Snoek: het binnen en buiten verven van een nieuw huis.

Vrijdag, 11 Maart.

Middelburg, te 10 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het maken van twee dukdalven van greenhartshout in de binnenhaven te Vlissingen. Inl. bij den hoofdingenieur in het 11e district, te Middelburg, en den ingenieur, te Vlissingen. Aanw. gehouden. Raming ƒ 8500.

's-Bosch, te 10½ uren, aan het gebouw van het prov. best. aldaar: het uitvoeren van baggerwerken tot het onder profiel herstellen van het kanaal de Zuid-Willemsvaart, in de provincie Noordbrabant. Aanw. gehouden. Raming ƒ 17,000.

's-Hage, te 1 uur, door burg. en weth.: het bouwen van een bureau van politie en woning voor den hoofdcommissaris aan het Alexanderplein, aldaar. Aanw. 9 Maart, te 10 uren.

Leiden, te 2 uren, in het hotel den Burgt: het maken van fabrieksgebouwen met annexe werken (te bebouwen oppervlakte p.m. 600 M²) en het amoveeren van de op terrein staande perceelen. Inl. bij den architect W. F. van der Heijden, aldaar. Aanw. 8 Maart, te 11 uren. (*Zie advert. in n°. 10.*)

Noordlaren (Gr.), te 2 uren, door den architect J. P. Hazeu, te Groningen, bij E. Brants: het bouwen van een gebouw, bestemd tot catechisatielokaal in genoemde gemeente, met de leverantie van alle materialen, arbeidsloonen, transportkosten enz. Aanw. 7 Maart, te 2 uren.

Noordlaren (Gr.), te 2 uren, door den architect J. P. Hazeu, te Groningen, bij E. Brants: het afbreken eener oude en het bouwen eener nieuwe behuizing, met de leverantie van alle materialen, arbeidsloonen transportkosten enz. Aanw. 7 Maart, te 2½ uren.

Joure, door H. P. de Jong: het amoveeren en wederopbouwen van zijn huis aan de Midstraat, aldaar. Inl. bij den architect Joh. H. Borger. Aanw. 7 Maart, te 3 uren.

Zaterdag, 12 Maart.

Doornspijk (Geld.), te 12 uren, door burg. en weth.: het bouwen van eene openbare lagere school in de buurtschap Noordeinde of Kampernieuwstad. Inl. bij den architect Van der Made, te Harderwijk. Aanw. 8 Maart, te 1 uur.

Zwolle, te 1 uur, door burg. en weth.: de levering van:
1o. 18,000 ben-akinkeien, 80,000 grèskeien van de Ourthe en 300 str. M. kantsteenen;
2o. 125,000 Waalklinkers of IJselsteen (Waalvorm).

Sneek, te 4 uren, door den architect J. P. Hogendijk: het afbreken en wederopbouwen van het perceel, wijk 2 no. 31, aan den Oosterdijk.

Leiden, door dijkgraaf en hoogheemraden van Rijnland ter secretarie:
1o. het maken van een vaste ijzeren brug te Oegstgeest en van een ijzeren draaibrug te Spaarndam, in 2 perceelen.
2o. het eenjarig onderhoud van sluizen, bruggen en wachterswoningen, in 8 perceelen.
3o. de levering van verschillende hout-, weg- en dijkmaterialen, in 14 perceelen. Inl. bij den ingenieur van Rijnland, te Leiden. (*Zie advert. in n°. 8*).

Augustinusga (Fr.), bij H. Buma: het bouwen van een nieuw molenaarshuis te Oostermeer. Inl. bij den timmerman M. J. Veenstra, te Augustinusga. Aanw. 10 Maart, te 3 uren.

Maandag, 14 Maart.

Nijmegen, te 10 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, ten zijnen kantore: het verbeteren van het fort bij Pannerden, onder het beheer der genie te Nijmegen. Inl. bij genoemden ingenieur en den opzichthebbenden officier te Pannerden. Bilj. inzenden uiterlijk 13 Maart, vóór 3 uren. Aanw. 9 Maart, te 3 uren. Raming ƒ 33,290.

Amsterdam, te 12 uren, door burg. en weth.: het uitvoeren van baggerwerken in het Westerdok en in het IJ, voor den mond van de Westerdoksluis, benevens het diephouden van de dokken, buitenhavens en het IJ, ged. '87. (*Zie advert. in n°. 10*).

Franeker, te 2½ door het dijksbest. van het waterschap der Vijfdeelen-zeedijken-buitendijks, in het gemeentehuis van Franekeradeel, de levering van: *a.* 270 stuks 71 dM. grenen palen; *b.* 1480 stuks 62 dM. grenen palen; *c.* 125 stuks 53 dM. grenen palen; *d.* 87 breede eiken gordingen; *e.* 58 smalle dito; *f.* 72 stuks meskant bezaagd grenen gordingen, elk minstens lang 56 dM. en zwaar 8/10 cM.; *g.* 590 last Drentsche steen, van 3 tot 6 dM. lengte, *h.* 16 last Drentsche steen van

4 tot 6 dM. lengte; *i.* 100 M³ grint; *j.* 105,000 bossen eiken takken; *k.* 26,000 stuks zoogenaamde fabrieksturven.

Nieuwer-Amstel, in café Meijer, aan de Overtoom: het maken van het transept en priesterkoor der R.-K. kerk te Bovenkerk, bij Amstelveen. Inl. bij den architect P. J. H. Cuijpers, te Amsterdam. Aanw. 10 Maart, te 11 uren.

Franeker, door burg. en weth. van Franekeradeel: de leverantie van p. m. 600 stère grint, franco aan den wal van de opslagplaats aan het groot scheepskanaal tusschen Harlingen en Franeker.

Dinsdag, 15 Maart.

Breda, te 11 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, in »het Hof-van-Holland":

1o. het maken van een gebouw tot verpleging van lijders aan besmettelijke ziekten, op het militaire terrein ten oosten van de kazerne »De Lange Stallen" te Breda. Raming *f* 6400;

2o. het maken van arrestkamers en eene keuken bij de kazerne op het Nonnenveld te Breda. Raming *f* 4000. Bilj. inzenden uiterlijk 14 Maart, vóór 3 uren. Inl. bij genoemden ingenieur en den opzichter van fortificatiën, te Breda.

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van financiën: het onderhouden en herstellen van het gebouw aldaar, waarin gevestigd zijn de kantoren van de hypotheken en van het kadaster, van 1 April '87 tot en met 31 Maart '90. Inl. bij den rijksbouwmeester in het 2e district, en den hoofdopzichter bij de landsgebouwen J. A. Weinberg, beiden te 's-Hage. Aanw. 8 Maart, te 10 uren. (*Zie advert. in n°. 9.*)

Middelburg, te 1½ uren, door burg. en weth.: het bouwen van eene voetbrug, ter vervanging van het overzetveer aan de Koepoort. Aanw. 9 Maart, te 11 uren.

Utrecht, te 2 uren, door de maatschappij tot expl. van Staatsspoorwegen: Bestek no. 356, het maken van een wachterswoning nabij de brug over het Spuikanaal te Rotterdam, ten behoeve van den spoorweg van Rotterdam naar Breda. Inl. bij den sectie-ingenieur Jhr. W. Hoeufft, te Rotterdam. Aanw. 9 Maart, te 11 uren. Raming *f* 3450. (*Zie advert. in n°. 9.*)

Oude-Tonge, door den burgemeester: de levering van 500 M³ goede zuivere onderhoudsgrint, franco op den wal te Oude-Tonge.

Rotterdam, in het Timmerhuis: de levering van:

1o. vier-en-twintig partijen beuken- en iepenhouten brugstrooken voor rijvoeringen;

2o. negen ijzeren schutten voor urinoirs, met inbegrip van het opstellen;

3o. verschillende hardsteenwerken;

4o. ongeveer 40 M² leiplaat;

5o. 12 stuks hardsteenen grafzerken en 600 stuks hardsteenen tegels.

Amsterdam, door J. Bont: het bouwen eener houtloods op een terrein, gelegen aan de Nieuwe houthaven, aldaar. Inl. bij den architect A. H. D. Raps, te Edam.

Halfweg (N.-H.), door het best. van den Zuid-en-Noordspaarndammerpolder:

1o. het maken van een steiger in het Noordzeekanaal;

2o. het onderhouden der wegen, ter lengte van p. m. 10,000 M.;

3o. het leveren van ongeveer 400 M³ fijne onderhoudsgrint, 60 M³ grove grint en 30 M³ geklopte klinkerpuin.

Inl. bij den opzichter A. C. M. Hofman, te Velsen. Aanw. 10 Maart, te 11½ uren.

Woensdag, 16 Maart.

Amersfoort, te 10 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, in de sociëteit Concordia: het vernieuwen van ramen in- en het herstellen van buitenbestratingen bij de stallen te Amersfoort. Inl. bij genoemden ingenieur en den opzichter. Bilj. inzenden uiterlijk 15 Maart, vóór 3 uren. Raming *f* 1200.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het voltooien van de verdedigingswerken langs den Graspolder, den Krabbepolder en den God-zij-dankpolder, aan den linkeroever van het Scheur, beneden Maassluis, voor de verbetering van den waterweg langs Rotterdam naar zee. Inl. bij den eerstaanwezend-ingenieur van den waterstaat Leemans, te Rotterdam, en den ingenieur Steijn Parvé, te Hoek-van-Holland. Aanw. 9 Maart, te 11½ uren. Raming *f* 25,000.

Amsterdam, te 11 uren, door het best. van den polder »de Buiksloterham", in het burgerweeshuis, Kalverstraat: het leveren en opstellen van een direct werkende hoogedruk-stoommachine met centrifugaalpomp en toebehooren, in het stoomgemaal van genoemden polder. Inl. bij W. F. A. Beijerinck, te Amsterdam.

St.-Antonis, te 4 uren, door burg. en weth. van Oploo, St.-Antonis en Ledeakker: het verbouwen der onderwijzerswoning te St.-Antonis, met bijlevering van alle daartoe benoodigde materialen.

Donderdag, 17 Maart.

Amsterdam, te 10 uren, door den luitenant-kolonel, eerstaanwezend-ingenieur der genie, ten zijnen kantore: het maken van een fort in de Zuiderzee aan het Pampus (1e gedeelte). Inl. bij genoemden ingenieur. Bilj. inzenden uiterlijk 16 Maart, vóór 3 uren. Raming *f* 265,000.

Hoorn, te 12 uren, door dijkgraaf en heemraden van Drechterland, in den Doele: het leveren van 2677 M³ grint, 297,000 Waalstraatklinkers en 710 M³ zand, met het vervoer naar de Drechterlandsche wegen. Inl. bij den opzichter A. Stoutjesdijk, te Hoorn.

Vrijdag, 18 Maart.

Middelburg, te 10 uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het maken van eenen basaltmuur in de binnenhaven bij de groote sluis te Hansweerd, behoorende tot de werken van het kanaal door Zuid-Beveland. Inl. bij den hoofdingenieur in het 11e district, te Middelburg, en den ingenieur, te Goes. Aanw. 10 en 12 Maart. Raming *f* 4300.

Arnhem, te 11½ uren, door burg. en weth.: het maken van trottoirs en verhoogde voetpaden, met de levering van trottoirbanden van Niedermendigersteen, benevens het leveren en leggen van cementen riolen met bijbehoorende werkzaamheden in verschillende straten der gemeente. Aanw. 10 en 11 Maart, te 11 uren, aan het bureau der gemeentewerken. Raming *f* 49,200. (*Zie advert. in n°. 10.*)

Arnhem, te 11½ uren, door burg. en weth.:

1o. het leveren en planten van pot- en sierplanten voor de bloemperken in de gemeente en op de algemeene begraafplaats bij Moscowa, met het onderhoud daarvan ged. '87;

2o. het leveren en planten van boomen en heesters langs de buitenwegen en singels en op de pleinen, het landgoed Klarenbeek en op de algemeene begraafplaats bij Moscowa.

Aanw. 11 Maart, te 11 uren, aan het bureau der gemeentewerken.

Leeuwarden, te 1 uur, door het prov. best.: het verbeteren van het grootscheepsvaarwater van Stroobos naar Staveren en Lemmer, 5e gedeelte (Heeg—Staveren). Aanw. 16 Maart, te 10 uren. Raming *f* 116,445. (*Zie advert. in n°. 10.*)

Groningen, te 12 uren, door het prov. best.: het herleggen van een vak steenglooiing, onder gedeeltelijke vervanging door eene glooiing met bekapping van basalt en verzwaring en verhooging van het bovenaardprofiel, aan den zeedijk ten Z.-O. Delfzijl, nabij Farmsum, en voor het ophoogen van het hoofd no. 9, ten N.-W. Delfzijl. Inl. bij den hoofdingenieur en den ingenieur van den prov. waterstaat, beiden te Groningen, en den opzichter B. Harms, te Delfzijl. Aanw. 12 Maart, te 11 uren.

Zaterdag, 19 Maart.

Engelum (Fr.), bij den kerkvoogd P. Y. Miedema: het verbouwen van de toren en kerk, aldaar. Aanw. 16 Maart, te 12 uren.

Maandag, 21 Maart.

Ossendrecht, te 11 uren, door burg. en weth.: het verbouwen en vergrooten der gemeenteschool, met bijlevering van alle materialen enz. Inl. bij den architect R. H. C. van Someren, te Bergen-op-Zoom. Aanw. 14 Maart, te 11 uren. (*Zie advert. in n°. 10.*)

Amsterdam, te 2 uren, door de Hollandsche-IJzeren Spoorwegmaatschappij, in kamer no. 46 van het centraal administratiegebouw:

1o. het uitvoeren van onderhoudswerken op den spoorweg Amsterdam—Rotterdam en Haarlem—Uitgeest—IJmuiden, in 7 perceelen. Raming *f* 46,100.

2o. het uitvoeren van onderhoudswerken op het baanvak Amsterdam, in 2 perceelen. Raming *f* 43,744. (*Zie advert. in n°. 10.*)

Liempde (N.-Br.), te 2 uren, door het R.-K. kerkbestuur, bij den herbergier B. van der Sanden: het bouwen van een liefdegesticht met scholen en aanhoorigheden. Inl. bij den bouwkundige J. Heijkants, te Erp. Aanw. 14 Maart, te 11 uren.

Dinsdag, 22 Maart.

Rotterdam, te 1 uur, door burg. en weth.: het bouwen van eene bewaarschool met bovenwoningen nabij de Vlietkade. Inl. aan het stadstimmerhuis. Aanw. 17 Maart, te 11 uren. (*Zie advert. in n°. 10.*)

Woensdag, 23 Maart.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het verrichten van baggerwerk in het Scheur, beneden Maassluis, ter verdieping van het groot scheepvaartwater met bijbehoorende werken, een en ander voor de verbetering van den waterweg langs Rotterdam naar zee. Inl. bij den eerstaanwezend-ingenieur Leemans, te Rotterdam, en den ingenieur Steijn Parvé, te Hoek-van-Holland. Aanw. 16 Maart, te 11½ uren. Raming *f* 214,550.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het voortzetten der verruiming van de doorgraving te Hoek-van-Holland, voor de verbetering van den waterweg langs Rotterdam naar zee. Inl. bij den eerstaanwezend-ingenieur Leemans, te Rotterdam, en den ingenieur Steijn Parvé, te Hoek-van-Holland. Aanw. 16 Maart, te 12 uren. Raming *f* 87,800.

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het herstellen van de toegangswegen naar de stations van den spoorweg van Groningen naar Delfzijl. Inl. bij den eerstaanwezend-ingenieur der Staatsspoorwegen, te Amsterdam, en den sectie-ingenieur, te Groningen. Aanw. 15 en 16 Maart, te 10 uren. Raming *f* 4200.

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het verbouwen van een gedeelte van het hoofdgebouw en het uitvoeren van eenige andere werken op het station Zwolle. Inl. bij den eerstaanwezend-ingenieur der Staatsspoorwegen, te Amsterdam. Aanw. 15 en 16 Maart, te 11 uren. Raming *f* 13,000.

Amsterdam, te 1 uur, door het ministerie van koloniën, in het gebouw N.-Z. Voorburgwal no. 212: de levering van diverse benoodigdheden ten behoeve van 's Rijks overzeesche bezittingen, in 46 perceelen.

Donderdag, 24 Maart.

Amsterdam, te 10 uren, door den luitenant-kolonel, eerstaanwezend-ingenieur der genie, op het bureau der genie: het maken van een gebouw tot verpleging van lijders aan besmettelijke ziekten te Amsterdam. Inl. bij genoemden ingenieur. Bilj. inzenden uiterlijk 23 Maart, vóór 3 uren. Raming *f* 20,000.

Zaterdag, 26 Maart.

Utrecht, te 2 uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: de uitvoering van baggerwerken in den gekanaliseerden Hollandschen IJsel, in de provinciën Utrecht en Zuid-Holland. Inl. bij den hoofdingenieur, te Haarlem, en den ingenieur Heckmann, te Utrecht. Aanw. 19 Maart. Raming *f* 2600.

Dinsdag, 29 Maart.

Groningen, te 12 uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het onderhoud van den Dollarddijk en van de landpunt Reide, van 1 Mei '87—31 Dec. '89. Inl. bij den hoofdingenieur, te Leeuwarden, den ingenieur, te Groningen, en den opzichter Stratingh, te Delfzijl. Aanw. 26 Maart. Raming *f* 8193.

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van financiën: het onderhouden van- en het doen van eenige herstellingen aan het rijksgebouw te Sneek, waarin gevestigd zijn de kantoren van de hypotheken en van het kadaster. Inl. bij den bouwkundige voor de landsgebouwen in het 1e district, te 's-Hage. Aanw. 21 Maart, te 11½ uren. (*Zie advert. in n°. 10.*)

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van financiën: het onderhouden en herstellen van het gebouw te Maastricht, waarin gevestigd zijn de kantoren van de hypotheken en het kadaster, van den dag, waarop de aanbesteding wordt goedgekeurd tot en met 31 Maart '90. Inl. bij den rijksbouwmeester in het 2e district, te 's-Hage, en den hoofdopzichter J. J. G. Rinkes, te Breda. Aanw. 21 Maart, te 1½ uren. (*Zie advert. in n°. 10.*)

Prijsopgaaf gevraagd voor het leveren en stellen van 102 stuks getrokken-ijzeren boomkokers, ten behoeve der gemeente Arnhem. Bilj. inzenden aan den directeur der gemeentewerken uiterlijk 9 Maart, vóór 12 uren. (*Zie advert. in n°. 10.*)

AFLOOP VAN AANBESTEDINGEN.

Breda, 18 Febr.: het verbouwen van een woonhuis, staande en gelegen aan de Leuvenaarsstraat, onder beheer van den architect J. A. Oomes, aangenomen door P. Bijpaart, te Ulvenhout, voor *f* 1804.

Dordrecht, 21 Febr.: het maken van het 5e, 6e en 7e perceel der rioleering in de binnenstad te Dordrecht, met de gedeeltelijke levering van de daartoe benoodigde materialen; ingekomen 10 bilj., als:

Inschrijvers en Woonplaats.	perc. 5	perc. 6	perc. 7	massa
D. J. Kwak, Dordrecht,	*f* 8,700	*f* 6,990	*f* 9,990	*f* 25,680
J. J. Kooimans, idem	9,897	10,363	11,147	31,317
H. A. Blok, 's-Gravendeel,	11,490	9,770	13,200	33,980
A. de Borst Cz., Papendrecht,	11,387	9,880	13,160	34,322
J. v. d. Vlugt Jr., Dordrecht,	—	6,860	10,440	—
P. Ponsen, idem	7,150	5,780	8,130	21,060
J. Rijkhoek, idem	7,429	5,871	8,623	21,923
C. de Groot, Sliedrecht,	12,566	—	—	—
P. J. Dubbelman, Dordrecht,	7,250	8,000	12,200	27,540
N. Klaus, idem	8,498	6,842	9,971	25,311

Nader gegund als volgt:
Perceel 5, P. J. Dubbelman, *f* 7250.
» 6, J. Rijkhoek, » 5871.
» 7, P. Ponsen, » 8130.

Goor, 25 Febr.: het bouwen van een schoollokaal met huisinrichting enz., voor de Israëlietische gemeente, onder beheer van den architect J. C. Meijer; ingekomen 5 bilj., als:
F. Rietman, te Diepenheim, *f* 2053
G. Wissink Az., » Goor, » 1950
A. Leeferink, » idem » 1922
C. ten Zijthoff, » idem » 1885
H. H. Koers Hz., » Wierden, » 1649
gegund.

Dordrecht, 25 Febr.: het verbouwen van een huis aan de Engelburgerkade, voor J. Ballintijn, te Breda, onder beheer van den architect J. A. Oomes, aldaar; aangenomen door A. Dielen, te Breda, voor *f* 4663.

's-Hage, 26 Febr., voor rekening der gemeente: het leveren en stellen van eenige meubelen, ten dienste van: 1o. school Korte Lombardstraat; ingek. 6 bilj., als:
F. P. de Haas, te 's-Hage, *f* 4379
W. v. Schaik, » Noordwijk-Binnen, » 3974
H. R. Miranda, » 's-Hage, » 3957
G. Alkemade, » Noordwijk-Binnen, » 3847
J. C. Pietersen, » 's-Hage, » 3700
P. v. Vliet, » Woubrugge, » 3535
2o. school Lijnbaan; ingek. 5 bilj., als:
F. P. de Haas, te 's-Hage, *f* 4335
H. R. Miranda, » idem » 4327
C. v. Diest, » Koudekerk, » 3895
J. A. Hoeck, » 's-Hage, » 3879
J. C. Pietersen, » idem » 3860

Bergen-op-Zoom, 25 Febr., door de militaire genie: het maken van eene afwateringsgoot met afvoerriool, van het terrein ten noorden van de Stokstallen 2 en 3 en van eene standplaats voor het buitenpoetsen van paarden; ingekomen 5 bilj., als:
H. J. Horsten, te Bergen-op-Zoom, *f* 3449
J. J. Hornstra, » idem » 3369
N. D. Schoffelaar, » idem » 3333
C. Bastiaanse, » idem » 3143
A. Gorren, » idem » 3122
Raming » 3600

Oostermeer, 26 Febr.: het bouwen van een woonhuis en smederij te Garijp, onder beheer van den architect C. H. Eldering, te Suameer; ingek. 2 bilj., als:
P. Pietersma, te Garijp, *f* 1530
J. Gros, » idem » 1464
gegund. Raming *f* 1498.72

Ulrum, 26 Febr.: het driejarig onderhoud der scholen, kachels en de binnenhaven te Zoutkamp, ged. '87—'89.
Perc. 1, scholen; ingek. 3 bilj., als:
G. Mulder, te Ulrum, *f* 1637
H. Wind, » Zoutkamp, » 1574
E. J. Beukema, » Ulrum, » 1442
gegund.
Perc. 2, kachels; ingek. 4 bilj., als:
H. Muiters, te Ulrum, *f* 190
P. ter Borg, » idem » 170
Wolter, » idem » 140
L. de Boer, » idem » 94
gegund.
Perc. 3, binnenhaven; ingekomen 2 bilj., als:
J. Korkstra, te Niekerk, *f* 915
H. Wind, » Zoutkamp, » 386
gegund.

Staveren, 26 Febr., voor rekening van het waterschap Hemelumer-Oldefaart en aanhoorige zeedijken minste inschr. waren:
perc. 1, het afgraven van 200 M³ grond en verwerken daarvan, T. A. de Boer, Staveren, *f* 144
» 2, vernieuwen van 73.6 M. malpaalhengel, P. J. de Boer, Staveren, » 106
» 3, vernieuwen van 250 M. bermkist benoorden Workum, met eenig bijwerk, B. W. Visser, Piaam, » 940
» 4, leveren van 640 grenen heipalen van 4.10 M. lengte, Fontein en Tjallingii, Harlingen, » 1207
» 5, leveren van 300 M. grenen gording van 10 à 25 cM. zwaarte, firma W. J. Oppedijk, Ylst, » 179
» 6, levering van 150 M. grenen planken van 4 à 30 cM. zwaarte, bij loting T. W. Ovenneer & Zn., Leeuwarden, » 55.50
» 7, het verhoogen enz. van 145 M. lengte zeedijk en reconstrueeren der daarnevens liggende steenglooiing bewesten Staveren, Y. J. Visser, Staveren, » 1976
» 8, levering van 200 last à 2500 KG. brik, T. D. v. d. Meer, Molkwerum, » 628
» 9, levering van 60 stère grint, J. J. Postma, Veenwouden, » 169.80
Totaal *f* 5405.30

Amsterdam, 28 Febr.: het vergrooten der diamantslijperij achter het perceel hoogte Kadijk no. 21, onder beheer van den architect C. A. Bombach Cz.; ingek. 18 bilj., als:
A. Paans, te Amsterdam, *f* 9500
C. Koster, » idem » 9400
J. J. Visser, » idem » 9400
P. de Ridder, » idem » 9299
C. O. Lockhorn, » idem » 8985
Vernooijs, » idem » 8900
H. de Haan, » idem » 8888
C. v. Dijk & Co., » idem » 8828
H. J. en G. Haandrikman, » idem » 8497
A. Aalders, » idem » 8464
Groenhoff en Haak, » idem » 7980
Hoogerbeets en Wit, » idem » 7800
P. H. Mathieu, » idem » 7700
D. H. Zeevat, » idem » 7600
B. Kruif, » idem » 7600
W. H. Struijs, » idem » 7530
P. H. Warners, » idem » 7100
gegund.
Bovendien 1 biljet zonder onderteekening.

Eekst, 28 Febr.: het afbreken van een boerenhuis en het bouwen van een boerenhuis met schuur en bijschuur; ingek. 9 bilj., als:
J. Pranger en A. Pranger, Stadskanaal, *f* 9978
H. Mathieu, Zuidlaren, » 9150
A. Sikkens, Noordlaren, » 9115
B. Burgers, Annerveenschekanaal, » 9444
A. J. Diekstra, Assen, » 8997
C. v. Zeelen, idem » 8948
R. v. Dekken Sz., Kielwindeweer, » 8837
H. Steenstra, Zuidlaren, » 7070
A. Smeenge, Tinaarlo gem. Vries, » 7020
gegund.

Amsterdam, 28 Febr.: het verhoogen van de draaibrug over de Oostelijke doorvaart in het Open Havenfront; ingek. 9 bilj., als:
M. Deutekom, te Amsterdam, *f* 7470
A. v. Brummelen, » idem » 7298
C. J. Maks en Bookholtz, » idem » 7300
H. J. Meekers, » idem » 7238
P. Duinker, » idem » 7030
A. v. Wensveen, » idem » 7000
G. D. v. Doorn, » idem » 6840
P. v. Essen, » idem » 5892
L. Kok, » idem » 5584

Teteringen, 28 Febr.: het bouwen van 2 heerenhuizen in den Teteringschen dijk bij Breda, onder beheer van den architect A. Verlegh; ingek. 11 bilj., als:
A. C. v. Gils, te Breda, *f* 10,484
J. Mol, » idem » 9,600
A. Wierckx-Tack, » idem » 9,600
Th. Erkelens, » idem » 9,391
J. Verlangen, » Teteringen, » 9,000
M. v. Sevenbergen, » Breda, » 8,840
W. F. Reichardt, » idem » 8,594
Th. Kessels, » idem » 8,592
J. J. Koopmans, » idem » 8,200
G. v. d. Velden, » idem » 8,157
J. Tirion, » idem » 7,596
gegund.

Delfzijl, 28 Febr., voor rekening der gemeente: 1o. het doen van herstellingen aan- en het onderhouden van de gebouwen ten dienste van het lager onderwijs; ingek. 4 bilj., als:
H. Dusseljee en H. N. Pul, Delfzijl, *f* 1223
D. en J. Wildvank, Weiwerd, » 1138
W. Scheltens en J. Lommerts, Farmsum, » 1112
W. Schenkel en A. Haijer, idem » 1074
gegund.
2o. het doen van herstellingen aan- en het onderhouden van gemeentewerken; ingekomen 5 bilj., als:
W. Roelfsema en H. N. Pul, Delfzijl, *f* 1219
P. en J. Wildvank, Weiwerd, » 1214
J. Kuipers en B. Lammers, Delfzijl, » 1195
W. Scheltens en J. Lommerts, Farmsum, » 1195
W. Schenkel en A. Haijer, idem » 1134
gegund.

Leiden, 28 Febr.: het bouwen van een fabrieksgebouw met woonhuis, loodsen en verdere werkzaamheden op een terrein, aan den Marendijk, onder beheer van den architect Jacobus van der Heijden; ingek. 10 bilj., als:
N. v. Rensum, te Leiden, *f* 14,047
T. Los, » idem » 12,933
W. v. d. Drift, » idem » 12,870
H. de Jong, » idem » 12,682
P. Hasselbach, » idem » 12,459
A. P. K. Hardeman, » idem » 12,400
N. Bink, » idem » 11,948
P. Gestman, » idem » 11,6
H. A. v. Wouw, » 's-Hage, » 9,875
J. E. v. Vliet, » Leiden, » 9, 00
Gegund aan H. A. v. Wouw, te 's-Hage.

Roodkerk, 28 Febr.: het afbreken en wederopbouwen eener boerenhuizing te Roodkerk, voor B. L. Elzinga; ingekomen 16 bilj., als:
Y. Schuitemaker, te Peins, *f* 5575
H. de Jong, » Dokkum, » 4997
M. Veenstra, » Augustinusga, » 4947
P. W. de Vos, » Oudkerk, » 4777
S. B. Sikma, » Oenkerk, » 4643
A. S. Visser, » Tietjerk, » 4625
J. G. Boersma, » Baijum, » 4589
K. de Vries, » Eestrum, » 4543
J. G. v. d. Veen, » Augustinusga, » 4444
K. Dijkstra, » Giekerk, » 4300
T. Gaastra, » Britswerd, » 4272
G. Westra, » Giekerk, » 4269
R. A. de Jong, » Oenkerk, » 4158
J. S. v. d. Steeg, » Hardegarijp, » 4149
T. J. v. d. Meulen, » Oenkerk, » 4034
M. W. Bottema, » Roodkerk, » 3895
gegund.
Raming *f* 4250

Utrecht, 1 Maart: het leveren en inkepen van eikenhouten dwarsliggers ten behoeve van het Vernieuwingsfonds der Staatsspoorwegen, Bestek no. 115, in 4 perceelen.
Perc. 1, ingekomen 6 bilj., als:
H. H. Clercx, Boxtel, p. stuk
vierkante (Oostzeehout) *f* 3.18
halfronde » » 3.18
P. H. v. Hoogerwou, Boxtel,
vierkante (Westf.) » 3.80
halfronde » » 2.80
W. Boettiger, Wesel,
vierkante (Oostzeehout) » 2.92
halfronde » » 2.53
vierkante (Westf.) » 3.13
halfronde » » 2.83
J. J. v. d. Eerden, Boxtel,
vierkante (Westf.) » 3.94
halfronde » » 2.80
vierkante (Oostzeehout) » 2.99
halfronde » » 2.35

J. H. v. Hoogerwou, Bokstel,
vierkante (Westf.) ƒ 4.—
halfronde » » 2.80
F. Clercx, Bokstel,
vierkante » » 3.29[5]
halfronde » » 2.74[5]
Perc. 2, ingekomen 7 bilj., als:
H. F. v. d. Eerden, Bokstel,
vierkante (Westf.) » 3.48
halfronde » » 2.93
B. H. Clercx, Bokstel,
vierkante (Oostzeehout) » 3.09
halfronde » » 3.09
P. H. v. Hoogerwou, Bokstel,
vierkante (Westf.) » 3.80
halfronde » » 2.80
W. Hoettger, Wesel,
vierkante (Oostzeehout) » 2.95
halfronde » » 2.56
vierkante (Westf.) » 3.16
halfronde » » 2.86
J. J. v. d. Eerden, Bokstel,
vierkante » » 3.76
halfronde » » 2.76
vierkante (Oostzeehout) » 3.05
halfronde » » 2.39
J. H. v. Hoogerwou Bokstel,
vierkante (Westf.) » 4.—
halfronde » » 2.80
F. Clercx, Bokstel,
vierkante » » 3.19[5]
halfronde » » 2.8c[5]
Perc. 3, ingek. 8 bilj., als:
C. F. Eggerding, Wiedensahl,
halfronde (Westf.) » 2.50
vierkante » » 3.15
H. F. v. d. Eerden, Bokstel,
vierkante » » 3.48
halfronde » » 2.93
B. H. Clercx, Bokstel,
vierkante (Oostzeehout) » 3.12
halfronde » » 3.12
P. H. v. Hoogerwou, Bokstel,
vierkante (Westf.) » 3.80
halfronde » » 2.80
W. Hoettger, Wesel,
vierkante (Oostzeehout) » 2.95
halfronde » » 2.56
vierkante (Westf.) » 3.16
halfronde » » 2.86
J. J. v. d. Eerden, Bokstel,
vierkante » » 3.76
halfronde » » 2.76
vierkante (Oostzeehout) » 3.25
halfronde » » 2.53
J. H. v. Hoogerwou, Bokstel,
vierkante (Westf.) » 4.—
halfronde » » 2.80
F. Clercx, Bokstel,
vierkante » » 3.19[5]
halfronde » » 2.64[5]
Perc. 4, ingekomen 7 bilj., als:
C. F. Eggerding, Wiedensahl,
halfronde (Westf.) » 2.50
vierkante » » 3.15
B. H. Clercx, Bokstel,
vierkante (Oostzeehout) » 3.16
halfronde » » 3.15
P. H. Hoogerwou, Bokstel,
vierkante (Westf.) » 3.80
halfronde » » 2.80
W. Hoettger, Wesel,
vierkante (Oostzeehout) » 2.95
halfronde » » 2.56
vierkante (Westf.) » 3.16
halfronde » » 2.86
J. J. v. d. Eerden, Bokstel,
vierkante » » 3.78
halfronde » » 2.78
vierkante (Oostzeehout) » 3.23
halfronde » » 2.51
J. v. Hoogerwou, Bokstel,
vierkante (Westf.) » 4.—
halfronde » » 2.80
F. Clercx, Bokstel,
vierkante » » 3.19[5]
halfronde » » 2.64[5]

Westerbroek, 1 Maart: het amoveeren der oude en wederopbouwen van eene winkelbehuizing met bakkerij, aan den grintweg, voor R. de Vries; ingek. 10 bilj.; als:

J. Voorma,	te Westerbroek,	ƒ 3620
E. v. d. Laan,	» Schurmer,	» 3444
J. E. Wolrich,	» Hoogezand,	» 3398
O. Dalfsen,	» Waterhuizen,	» 3387
Gebr. Dieters,	» Foksham,	» 3317
J. Roelfsema,	» Hellum,	» 3315
J. Buising,	» Waterhuizen,	» 3300
H. Kampen,	» Hellum,	» 3298
K. Spithof,	» idem	» 3240
H. H. Edelkamp,	» Engelbert,	» 2020
gegund. Raming		» 3145

Delft, 2 Maart: het verlengen van de steenen werkplaats te Delft, onder het beheer der genie te 's-Hage; ingek. 7 bilj., als:

J. F. Luxemburg,	te Delft,	ƒ 1468
W. F. C. Schaap,	» idem	» 1370
J. C. de Koning,	» idem	» 1368
D. Huurman,	» idem	» 1348
D. J. Houtzager,	» idem	» 1294
W. N. v. Ipenburg,	» idem	» 1288
J. Lucas,	» idem	» 1286.90

Het laatste biljet van onwaarde.
Raming » 1400

Hoogeveen, 2 Maart: het verbouwen van een woonhuis aan de westzijde van de streek de »Huizen", te Hoogeveen, onder beheer van den architect H. E. Hoegsma; ingek. 3 bilj., als:

W. R. ter Stege,	te Hoogeveen,	ƒ 1152
J. Lanjon,	» idem	» 1149
Spikman en Omvlee,	» idem	» 1025

gegund.
Raming ƒ 1120

Harlingen, 2 Maart, voor rekening van het waterschap der Vijf-deelen-zeedijken-Buitendijks: 1o. de levering van palen; ingek. 4 bilj.; minste inschr. firma Fontein en Tjallingii, te Harlingen, 1060 palen à 71 dM., 165 à 47 dM. en 390 à 35½ dM., voor ƒ 7222.

Hubert Jans & Co., te Harlingen, 150 palen à 62 dM., voor ƒ 645.

2o. de levering van eiken gordingen; minste inschr. Gebr. A. en N. S. Weijma, te Apeldoorn, 70 zware eiken gordingen en 70 lichte idem voor ƒ 808.

3o. de levering van 400 M³. harde steenpuin; ingek. 8 bilj.; minste inschr. G. de Beer, te Franeker, voor ƒ 636.

Enschedé, 2 Maart: het verbouwen van het woonhuis van W. de Graaff, onder beheer van den bouwkundige P. Tijstra; ingekomen 7 bilj., als:

G. Derksen en Tönis,	te Enschedé,	ƒ 1111
H. Tönis en Reudink,	» idem	» 1081.12
Wegerif,	» idem	» 1064
G. Huckriede,	» idem	» 975
H. ten Cate,	» idem	» 889
W. Lamnder,	» idem	» 870
F. H. Wijdeveld,	» idem	» 865.65

gegund.

Enschedé, 2 Maart: het verrichten van glas-, schilder- en behangwerk aan de industrie- en handelsschool, te Enschedé, voor rekening van P. Tijstra; ingek. 6 bilj., als:

W. Lamnder,	te Enschedé,	ƒ 3420
W. Lamerink,	» idem	» 3396
Wed. Lamerink,	» idem	» 3160
Jelle Beijer,	» Meppel,	» 3121
H. Walter,	» Enschedé,	» 2845
Westerveld,	» Amsterdam,	» 2448

In beraad gehouden.

Arnhem, 3 Maart, voor rekening der prov. Gelderland: 1o. het uitvoeren van eenige vernieuwingen en herstellingen aan de provinciale gebouwen; ingek. 7 bilj., als:

D. Schouten,	te Arnhem,	ƒ 999.50
J. N. Jansen,	» idem	» 898
Gebr. v. Daalen,	» idem	» 862
J. H. v. Riel,	» idem	» 768
W. J. T. Werrelmann,	» idem	» 763
F. Simmelink,	» idem	» 721
M. Horstink en W. Gribrau,	» idem	» 674

2o. het van buiten verven van provinciale gebouwen te Arnhem, ged. '87; ingekomen 7 bilj., als:

P. de Leeuw,	te Arnhem,	ƒ 244
H. J. Bresser,	» idem	» 218
D. Schouten,	» idem	» 209
J. T. Verhoeven,	» idem	» 193
G. Nijholt,	» Oosterbeek,	» 173
A. E. Beuse,	» Arnhem,	» 155

Bovendien 1 biljet van onwaarde.

Leiden, 3 Maart: het bouwen van 104 werkmanswoningen voor de Leidsche Bouwvereeniging, onder beheer van den architect W. C. Mulder; ingek. 9 bilj., als:

P. C. Quist, 's-Hage,	ƒ 157,401
W. A. G. Jansen, Utrecht,	» 152,650
A. C. Vink, idem	» 146,640
Van den Bogaard en Van Lent, Stompwijk,	» 135,600
C. M. Roozenburg, Naaldwijk,	» 131,400
N. Perquin & Zonen, Berkel,	» 131,300
J. v. d. Kamp, Leiden,	» 129,980
B. Nieuwenhuijzen, 's-Hage,	» 128,970
W. A. v. Wouw, idem	» 125,570

Duiven, 4 Maart: het bouwen van een boerderij met annexe en woonhuis, genaamd de Vossendel, onder beheer van den architect C. H. Wesser Jr., te Nieuweramstel; ingekomen 11 bilj., als:

Jac. Witjes en Joh. Abels, West-Pannerden	ƒ 20,230
H. A. v. d. Sanden en H. Sneider, Duiven,	ƒ 17,808
H. Jansen, Didam,	» 16,900
H. J. Kaufman, Lang-Keppel,	» 16,420
G. Bodt, Wijnbergen,	» 16,240
H. Busser, Oosterbeek,	» 15,995
B. J. Wichers, Lobit,	» 15,981
H. M. Berendsen, Lang-Keppel,	» 15,873
H. Segers, Didam,	» 14,936
Th. J. Lendering, Groessen,	» 13,383
H. J. Masselink, Doetichem,	» 12,000

Arnhem, 4 Maart: het leveren van twee ijzeren brugschepen met schragen en dwarsbalken, voor de gemeente-schipbruggen te Arnhem en te Westervoort, en van 4 ijzeren pontons voor het rivierbad; ingek. 7 bilj., als:

M. v. d. Kuijl,	te Slikkerveer,	ƒ 14,400
F. Kloos & Zonen,	» Alblasserdam,	» 13,440
Kon. Ned. Grofsmederij,	» Leiden,	» 11,500
P. Boele Pz.,	» Slikkerveer,	» 11,398
E. J. Smit & Zn.,	» Hoogezand,	» 11,300
J. R. Smit,	» Krimpen a/d. Lek,	» 10,850
Bijkee & Co.,	» Rotterdam	» 10,264

gegund.

's-Hage, 4 Maart: het dempen van de slooten langs het Geldelooze Pad en het Voorburgstraatje, benevens het rioleeren en herbestraten van dat Pad, het Voorburgstraatje en een gedeelte van den Zuidoostbuitensingel te 's-Hage; minste inschr. J. de Bruijn, te 's-Hage, voor ƒ 8485.

Zwolle, 4 Maart: 1o. het uitvoeren van vernieuwingen en herstellingen aan den straatweg langs de Dedemsvaart, tusschen de Balkbrug en de Ongelukkige wijk; ingek. 7 bilj., als:

J. v. Zwolle,	te Lotten,	ƒ 1749
P. Hell,	» Zwolle,	» 1699
J. Otten,	» Meppel,	» 1694
C. ter Horst,	» Zwolle,	» 1675
K. A. Hakkert,	» Avereest,	» 1646
R. v. d. Linde,	» idem	» 1634
F. Aberson,	» Steenwijk,	» 1533
Raming		» 1765

2o. het onderhoud van het 1e, 2e en 3e perceel van de provinciale grintwegen in Overijsel, ged. een jaar, van 1 Mei '87—30 April '88.

Perc. 1, ingek. 1 biljet van C. A. van den Berg, te Zwolle, voor ƒ 2579.

Perc. 1 en 2, ingek. 1 biljet van P. Hell, te Zwolle, voor ƒ 6188.

Massa, ingek. 5 bilj., als:

C. ter Horst,	te Zwolle,	ƒ 7482
F. Aberson,	» Steenwijk,	» 7373
P. Hell,	» Zwolle,	» 7348
J. Otten,	» Meppel,	» 7047
K. Seidel,	» Vollenhove,	» 6965

Raming: perc. 1, ƒ 2620. 2, ƒ 4160. 3, ƒ 1199. Massa ƒ 7970.

3o. het verbeteren van het vaarwater door de Koevorder grachten, voorzoover dit in beheer is bij de provincie Overijsel; ingek. 6 bilj., als:

K. Hakkert,	te Avereest,	ƒ 1929
J. v. Zwolle,	» Lutten,	» 1884
W. Haverkort,	» Avereest,	» 1797
F. Aberson,	» Steenwijk,	» 1787
R. v. d. Linde,	» Avereest,	» 1776
H. H. Smith,	» Almenum,	» 1763
Raming		» 2065

4o. het leveren van grint, ten behoeve van het onderhoud der provinciale grintwegen, van ophaalbrug no. 1 langs de Dedemsvaart naar Heemse en langs de Lutterhoofdwijk, in twee perceelen.

Perc. 1, ingek. 2 bilj., als:

H. Brouwer,	te Roden,	ƒ 1320
J. L. Burgers,	» Zutfen,	» 1287

Perc. 2, ingek. 7 bilj., als:

P. Hell,	te Zwolle,	ƒ 1690
H. Brouwer,	» Roden,	» 1675
J. Otten,	» Meppel,	» 1661
J. L. Burgers,	» Zutfen,	» 1608
H. J. v. d. Vecht,	» Hasselt,	» 1585.75
G. Determan,	» idem	» 1505
J. Weener Az.,	» idem	» 1483

Raming: perc. 1, 425 M³ berggrint, » 1360
» 2, 750 M³ riviergrint, » 1800

NAGEKOMEN AFLOOPEN.

Amsterdam, 28 Febr.: het voltooien der kerk van O. L. Vr. Onbevl. Ontvang., aan de Haarlemmerstraat te Amsterdam, onder beheer van den architect P. J. H. Cuijpers; ingekomen 8 bilj., als:

V. T. Braun, Beverwijk,	ƒ 71,210
J. Slenters, Haarlem,	» 70,150
B. Zuithof, idem	» 69,600
L. Vlasman, Amsterdam,	» 67,700
J. v. Groenemaal, 's-Hage,	» 65,157
H. R. Hendriks, Os (N.-Brabant),	» 61,900
L. J. Struijcken en De Bont, Groningen,	» 58,980
F. Ruijmakers, Nieuweramstel,	» 55,960

gegund.

BIJVOEGSEL
VAN
DE OPMERKER
van ZATERDAG 12 MAART 1887.

AANKONDIGINGEN
VAN
AANBESTEDINGEN.

Maandag, 14 Maart.

Nijmegen, te 10 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, ten zijnen kantore: het verbeteren van het fort bij Pannerden, onder het beheer der genie te Nijmegen. Inl. bij genoemden ingenieur en den opzichthebbenden officier te Pannerden. Bilj. inzenden uiterlijk 13 Maart, vóór 3 uren. Aanw. gehouden. Raming ƒ 33,250.

Amsterdam, te 12 uren, door burg. en weth.: het uitvoeren van baggerwerken in het Westerdok en in het IJ, voor den mond van de Westerdoksluis, benevens het diephouden van de dokken, buitenhavens en het IJ, ged. '87. (*Zie advert. in n°. 10*).

Wijk-bij-Duurstede, te 12 uren, door burg. en weth.: de levering vóór of op 1 April '87 van 60,000 stuks weinig getrokken straatklinkers op den wal, aldaar.

Harlingen, te 1 uur, door burg. en weth.: het uitbreken der bestrating en opnieuw bevloeren en rioleeren van de Kleine Breedeplaats. Aanw. gehouden.

's-Hage, te 1 uur, door burg. en weth.: het verlagen van eenige riolen te Scheveningen. Aanw. gehouden.

's-Hage, te 1 uur, door burg. en weth.: het rioleeren en gedeeltelijk herbestraten van de Tasmanstraat. Aanw. gehouden.

Enschedé, te 2 uren, aan de gasfabriek: het bouwen van eene stokerij, meterkamer, regulateurkamer en bergplaats en het doen van verdere veranderingen. Aanw. gehouden.

Franeker, te 2½ door het dijksbest. van het waterschap der Vijf-deelen-zeedijken-buitendijks, in het gemeentehuis van Franekeradeel, de levering van: *a.* 270 stuks 71 dM. grenen palen; *b.* 1480 stuks 62 dM. grenen palen; *c.* 135 stuks 53 dM. grenen palen; *d.* 87 breede eiken gordingen; *e.* 58 smalle dito; *f.* 72 stuks meskant bezaagd grenen gordingen, elk minstens lang 56 dM. en zwaar ⁵⁄₁₆ cM.; *g.* 300 last Drentsche steen, van 3 tot 5 dM. lengte, *h.* 16 last Drentsche steen van 4 tot 6 dM. lengte; *i.* 100 M³ grint; *j.* 100,000 bossen eiken takken; *k.* 36,000 stuks zoogenaamde fabrieksturven.

Breda, te 7 uren, door den architect A. Verlegh, voor A. F. Smits, in het koffiehuis van P. A. Pleuker: het afbreken en wederopbouwen van een huis, gelegen in de Veemarktstraat, wijk D, no. 145. Aanw. gehouden.

Nieuweramstel, in café Meijer, aan de Overtoom: het maken van het transept en priesterkoor der R.-K. kerk te Bovenkerk, bij Amstelveen. Inl. bij den architect P. J. H. Cuijpers, te Amsterdam. Aanw. gehouden.

Franeker, door burg. en weth. van Franekeradeel: de leverantie van p. m. 600 stère grint, franco aan den wal van de opslagplaats aan het groot scheepskanaal tusschen Harlingen en Franeker.

Hoogeveen, ter secretarie: de levering van 260,000 straatklinkers, waarvan gelost moeten worden 60,000 bij de Geesterbrug, 120,000 in de kom der gemeente en 80,000 aan de Hoogeveenschevaart.

Dinsdag, 15 Maart.

Breda, te 11 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, in »het Hof-van-Holland":

1o. het maken van een gebouw tot verpleging van lijders aan besmettelijke ziekten, op het militaire terrein ten oosten van de kazerne »De Lange Stallen" te Breda. Raming ƒ 6400;

2o. het maken van arrestkamers en eene keuken bij de kazerne op het Nonnenveld te Breda. Raming ƒ 4000. Bilj. inzenden uiterlijk 14 Maart, vóór 3 uren. Inl. bij genoemden ingenieur en den opzichter van fortificatiën, te Breda.

Nijmegen, te 11 uren, door de commissie voor het XVIIe Nederl. zangersfeest, ten huize van Cuipers, aan de Grootestraat: het leveren, bouwen en afbreken van een houten gebouw met bijkomende werken, ten dienste van genoemd feest.

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van financiën: het onderhouden en herstellen van het gebouw aldaar, waarin gevestigd zijn de kantoren van de hypotheken en van het kadaster, van 1 April '87 tot en met 31 Maart '90. Inl. bij den rijksbouwmeester in het 2e district, en den hoofdopzichter bij de landsgebouwen J. A. Weinberg, beiden te 's-Hage. Aanw. gehouden. (*Zie advert. in n°. 9.*)

Middelburg, te 1½ uren, door burg. en weth.: het bouwen van eene voetbrug, ter vervanging van het overzetveer aan de Koepoort. Aanw. gehouden.

Utrecht, te 2 uren, door de maatschappij tot expl. van Staatsspoorwegen: Bestek no. 456, het maken van een wachterswoning nabij de brug over het Spuikanaal te Rotterdam, ten behoeve van den spoorweg van Rotterdam naar Breda. Inl. bij den sectie-ingenieur Jhr. W. Hoeufft, te Rotterdam. Aanw. gehouden. Raming ƒ 3450. (*Zie advert. in n°. 10.*)

Dieren, te 3 uren, in het koffiehuis van Joh. de Grip: het bouwen van een dubbel woonhuis. Aanw. gehouden.

Oude-Tonge, door den burgemeester: de levering van 580 M³ goede zuivere onderhoudsgrint, franco op den wal te Oude-Tonge.

Rotterdam, in het Timmerhuis: de levering van:

1o. vier-en-twintig partijen beuken- en iepenhouten brugstrooken voor rijvoeringen;

2o. negen ijzeren schutten voor urinoirs, met inbegrip van het opstellen;

3o. verschillende hardsteenwerken;

4o. ongeveer 40 M³ leiplaat;

5o. 12 stuks hardsteenen grafzerken en 600 stuks hardsteenen tegels.

Amsterdam, door J. Boot: het bouwen eener houtloods op een terrein, gelegen aan de Nieuwe houthaven, aldaar. Inl. bij den architect A. H. D. Rups, te Edam.

Halfweg (N.-H.), door het best. van den Zuid-en-Noordspaarndammerpolder:

1o. het maken van een steiger in het Noordzeekanaal;

2o. het onderhouden der wegen, ter lengte van p. m. 10,000 M.;

3o. het leveren van ongeveer 400 M³ fijne onderhoudsgrint, 60 M³ grove grint en 30 M³ geklopte klinkerpuin.

Inl. bij den opzichter A. C. M. Hofman, te Velsen. Aanw. gehouden.

Leeuwarden, door Jhr. Mr. G. van Eijsinga: het bouwen van een fabriek voor zuivelbereiding op een terrein te Roomswaag, bij Langweer. Inl. bij den architect W. C. de Groot, te Leeuwarden.

Woensdag, 16 Maart.

Amersfoort, te 10 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, in de sociëteit Concordia: het vernieuwen van ramen in- en het herstellen van buitenbestratingen bij de stallen te Amersfoort. Inl. bij genoemden ingenieur en den opzichter. Bilj. inzenden uiterlijk 15 Maart, vóór 3 uren. Raming ƒ 1200.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het voltooien van de verdedigingswerken langs den Graspolder, den Krabbepolder en den God-zij-dankpolder, aan den linkeroever van het Scheur-beneden Maassluis, voor de verbetering van den waterweg langs Rotterdam naar zee. Inl. bij den eerstaanwezend-ingenieur van den waterstaat Leemans, te Rotterdam, en den ingenieur Stoja Parvé, te Hoek-van-Holland. Aanw. gehouden. Raming ƒ 35,000.

Amsterdam, te 11 uren, door het best. van den polder »de Buiksloterham", in het burgerweeshuis, Kalverstraat: het leveren en opstellen van een direct werkende hoogedruk-stoommachine met centrifugaalpomp en toebehooren, in het stoomgemaal van genoemden polder. Inl. bij W. F. A. Beijerinck, te Amsterdam.

Lopik (Utr.), te 11 uren, door burg. en weth.: het bouwen van een school met 2 lokalen te Lopikerkapel. Inl. bij den architect L. A. van der Vaart, te Jaarsveld.

Utrecht, te 1 uur, door het best. van de fundatie Maria van Pallaes, in het raadhuis: het bouwen van drie vrije woningen op een terrein, gelegen aan de Verlengde-Weistraat. Aanw. 14 Maart, te 11 uren.

Ootmarsum (Ov.), te 2 uren, door het R.-K. par. kerkbest., in het koffiehuis van Teuse: het verbouwen der pastorie, buiten de levering van metselsteenen, pannen en metselspecie. Aanw. 15 Maart, te 2 uren.

St.-Antonis, te 4 uren, door burg. en weth. van Oploo, St.-Antonis en Ledeakker: het verbouwen der onderwijzerswoning te St.-Antonis, met bijlevering van alle daartoe benoodigde materialen.

Stiens, bij B. S. Boelstra: het afbreken van een oud-huis en het bouwen van een nieuw woonhuis met schuurtje. Inl. bij Ids. Rosier, te Warga.

Donderdag, 17 Maart.

Amsterdam, te 10 uren, door den luitenant-kolonel, eerstaanwezend-ingenieur der genie, ten zijnen kantore: het maken van een fort in de Zuiderzee aan het Pampus (1e gedeelte). Inl. bij genoemden ingenieur. Bilj. inzenden uiterlijk 16 Maart, vóór 3 uren. Raming ƒ 285,000.

Hoorn, te 12 uren, door dijkgraaf en heemraden van Drechterland, in den Doele: het leveren van 3077 M³ grint, 397,000 Waalstraatklinkers en 710 M³ zand, met het vervoer naar de Drechterlandsche wegen. Inl. bij den opzichter A. Stoutjesdijk, te Hoorn.

Kampen, te 1 uur, door burg. en weth.: het ophoogen van een terrein aan den Buitensingel aldaar, met eenige bijkomende werken. Aanw. 14 Maart, te 1 uur.

Lutjewoude (Fr.), te 4 uren, door den gemeente-architect A. Velding, bij S. D. Feenstra: het egaliseeren en bestraten van 440 M. lengte van den Steenhardsterweg onder Lutjewoude. Inl. bij genoemden architect, te Buitenpost. Aanw. 15 Maart, te 4 uren.

Vrijdag, 18 Maart.

Middelburg, te 10 uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het maken van eenen basaltmuur in de binnenhaven bij de groote sluis te Hansweerd, behoorende tot de werken van het kanaal door Zuid-Beveland. Inl. bij den hoofdingenieur in het 11e district, te Middelburg, en den ingenieur, te Goes. Aanw. gehouden. Raming ƒ 4900.

Woldendorp, te 11 uren, door burg. en weth. van Termunten: de levering van 155 M³ keislag en 60 M³ grint.

Arnhem, te 11½ uren, door burg. en weth.: het maken van trottoirs en verhoogde voetpaden, met de levering van trottoirbanden van Niedermendigersteen, benevens het leveren en leggen van cementen riolen met bijbehoorende werkzaamheden in verschillende straten der gemeente. Aanw. gehouden. Raming ƒ 40,200. (*Zie advert. in n°. 11.*)

Arnhem, te 11½ uren, door burg. en weth.:

1o. het leveren en planten van pot- en sierplanten voor de bloemperken in de gemeente en op de algemeene begraafplaats bij Moscowa, met het onderhoud daarvan ged. '87;

2o. het leveren en planten van boomen en heesters langs de buitenwegen en singels en op de pleinen, het landgoed Klarenbeek en op de algemeene begraafplaats bij Moscowa.

Aanw. gehouden.

Arnhem, te 11½ uren, door burg. en weth.: het verrichten van eenige werkzaamheden ten dienste der gemeenteplantsoenen. Aanw. 14 Maart, te 10 uren, aan het bureau der gemeentewerken.

Hellevoetsluis, te 11½ uren, door de directie der marine: het naar aanwijzing uitbaggeren van de Marinehaven en het dok en wel: 16,000 M³ grond buiten en 1500 M³ binnen de zeedoksluis, alsmede 1500 M³ met den beugel op verschillende plaatsen. Aanw. 16 Maart, van 10—12 en van 2—4 uren.

Leeuwarden, te 1 uur, door het prov. best.: het verbeteren van

het gryotscheepvaarwater van Stroobos naar Staveren en Lemmer, 3e gedeelte (Heeg—Staveren). Aanw. 16 Maart, te 10 uren. Raming *f* 118,445. (*Zie advert. in n°.* 11.)

Groningen, te 12 uren, door het prov. best.: het herleggen van een vak steenglooiing, onder gedeeltelijke vervanging door eene glooiing met bekapping van basalt en verzwaring en verhooging van het bovenaardprofiel, aan den zeedijk ten Z.-O. Delfzijl, nabij Fiemel, en voor het ophouwen var het hoofd no. 9, ten N.-W. Delfzijl. Inl. bij den hoofdingenieur en den ingenieur van den prov. waterstaat, beiden te Groningen, en den opzichter B. Harms, te Delfzijl. Aanw. gehouden.

Grouw (Fr.), ten huize van W. van der Leest: het bouwen van een nieuwen korenmolen. Aanw. 15 Maart, te 11 uren.

Zaterdag, 19 Maart.

Dordrecht, te 12 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, te Breda, in het lokaal van J. C. van der Horst: het maken van eene bad- en zweminrichting voor het korps pontonniers te Dordrecht, onder het beheer der genie te Breda. Inl. bij genoemden ingenieur en den opzichter van fortificatiën, te Dordrecht. Bilj. inzenden 18 Maart, vóór 8 uren. Raming *f* 3500.

Engelum (Fr.), bij den kerkvoogd P. Y. Miedema: het verbouwen van de toren en kerk, aldaar. Aanw. 16 Maart, te 12 uren.

Maandag, 21 Maart.

Doorndrecht, te 11 uren, door burg. en weth.: het verbouwen en vergrooten der gemeenteschool, met bijlevering van alle materialen enz. Inl. bij den architect R. H. C. van Someren, te Bergen-op-Zoom. Aanw. 14 Maart, te 11 uren. (*Zie advert. in n°.* 11.)

Amsterdam, te 12 uren, door burg. en weth.: het gewoon onderhoud van en het verrichten van herstellingen ged. '87, aan sluis- en waterwerken, scheepvaartinrichtingen enz. Inl. bij den stadsingenieur, raadhuiskamer 106. (*Zie advert. in n°.* 11.)

Makkum, te 12 uren, door het dijksbestuur van het waterschap der Vijf-deelen-zeedijken-buitendijks, in het logement »de Prins": de gewone werken aan de zeeweringen van het waterschap, ged. '87, in diverse perceelen. Inl. bij den opzichter J. R. Posthuma, te Almenum. Aanw. 18 Maart, te 9 uren.

Makkum, te 12 uren, door het dijksbestuur van het waterschap der Vijf-deelen-zeedijken-buitendijks, in het logement »de Prins": het uitbaggeren van 800 M. dijksvaart. Inl. bij den opzichter J. R. Posthuma, te Almenum.

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van koloniën: de levering van het ijzerwerk voor onderstellen van geschutten goederenwagens, ten dienste der Staatsspoorwegen op Java.

Amsterdam, te 12 uren, door de directie van het Entrepôt-dok, aan het bureau: het bouwen van een pakhuis.

Medemblik, te 1 uur, door dijkgraaf en heemraden der Vier Noorder-Koggen, in het Koggenhuis: het uitvoeren van grond- en steenglooiingswerk, op dijksnummer 13, aan den Westerdijk onder Aartswoud. Aanw. 15 Maart, te 11 uren.

Amsterdam, te 2 uren, door de Hollandsche-IJzeren Spoorwegmaatschappij, in kamer no. 46 van het centraal administratiegebouw:

1o. het uitvoeren van onderhoudswerken op den spoorweg Amsterdam—Rotterdam en Haarlem—Uitgeest—Uitmuiden, in 7 perceelen. Raming *f* 46,100.

2o. het uitvoeren van onderhoudswerken op het baanvak Amsterdam, in 2 perceelen. Raming *f* 43,744. (*Zie advert. in n°.* 10.)

Kiempde (N.-Br.), te 2 uren, door het R.-K. kerkbestuur, bij den herbergier B. van der Sanden: het bouwen van een liefdegesticht met schuren en aanhoorigheden. Inl. bij den bouwkundige J. Heijkants, te Erp. Aanw. 14 Maart, te 11 uren.

Nieuwveen (Z.-H.), te 3 uren, door het R.-K. par. kerkbest. van den H. Nicolaas, in het koffiehuis van de Wed. Van Vliet, aldaar: het bouwen van een toren voor de kerk met eenige herstellingen aan de kerk zelve. Inl. bij den architect E. J. Margry, te Rotterdam. Aanw. 21 Maart, te 12 uren.

Dinsdag, 22 Maart.

Zutfen, te 12 uren, door burg. en weth.: de levering van *a.* 21,000 Ben-ahinkeien $^{12}/_{21}$, *b.* 10,000 Niedermendiger-basalthaakeien $^{10}/_{16}$, *c.* 340,000 straatklinkers, *d.* 975 M³ rioolbuizen. (*Zie advert. in n°.* 11.)

Rotterdam, te 1 uur, door burg. en weth.: het bouwen van eene bewaarschool met bovenwoningen nabij de Vlietkade. Inl. aan het stadstimmerhuis. Aanw. 17 Maart, te 11 uren. (*Zie advert. in n°.* 10.)

Utrecht, te 2 uren, door de maatschappij tot exploitatie van Staatsspoorwegen, aan het centraalbureau: Bestek no. 457, het maken van een gebouw voor privaten, waterplaatsen en bergplaatsen en eenige bijkomende werken op het station Leeuwarden. Inl. bij den sectie-ingenieur L. J. de Sonnaville, te Groningen. Aanw. 15 Maart, te 10 uren. Raming *f* 3600. (*Zie advert. in n°.* 11.)

Utrecht, te 2 uren, door de maatschappij tot expl. van Staatsspoorwegen, aan het centraalbureau: Bestek no. 458, het maken van een zijspoor met los- en laadplaats en het verrichten van daarmede inverband-staande werken, op de halte Dalfsen. Inl. bij den sectie-ingenieur W. J. Klerk de Reus, te Meppel. Aanw. 16 Maart, te 10 uren. Raming *f* 4150. (*Zie advert. in n°.* 11.)

Rotterdam, in het Timmerhuis: de levering van 30,000 KG. gietlood, ten dienste van de sokketverbindingen van gegoten-ijzeren buizen.

Woensdag, 23 Maart.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het verrichten van baggerwerk in het Scheur, benoeden Maasluis, ter verdieping van het groot scheepvaarwater met bijbehoorende werken, een en ander voor de verbetering van den waterweg langs Rotterdam naar zee. Inl. bij den eerstaanwezend-ingenieur Leemans, te Rotterdam, en den ingenieur Steijn Parvé, te Hoek-van-Holland. Aanw. 16 Maart, te $11^1/_2$ uren. Raming *f* 214,550.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: het voortzetten der verruiming van de doorgraving te Hoek-van-Holland, voor de verbetering van den waterweg langs Rotterdam naar zee. Inl. bij den eerstaanwezend-ingenieur Leemans, te Rotterdam, en den ingenieur Steijn Parvé, te Hoek-van-Holland. Aanw. 16 Maart, te 12 uren. Raming *f* 87,800.

Weidum (Fr.), te 11 uren, door burg. en weth. van Baarderadeel:

1o. de levering van 900 stère gewasschen riviergrint;

2o. het lossen der schepen en het vletten van de grint naar de plaatsen van opslag;

3o. het rijden van de grint bijlangs de wegen.

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het herstellen van de toegangswegen naar de stations van den spoorweg van Groningen naar Delfzijl. Inl. bij den eerstaanwezend-ingenieur der Staatsspoorwegen, te Amsterdam, en den sectie-ingenieur, te Groningen. Aanw. 15 en 16 Maart, te 10 uren. Raming *f* 4200.

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het verbouwen van een gedeelte van het hoofdgebouw en het uitvoeren van eenige andere werken op het station Zwolle. Inl. bij den eerstaanwezend-ingenieur der Staatsspoorwegen, te Amsterdam. Aanw. 15 en 16 Maart, te 11 uren. Raming *f* 13,100

Lobith, te 12 uren, door burg. en weth. van Herwen en Aart: het bijbouwen van een vierde lokaal aan de openbare school te Lobith, met de levering van alle materialen enz. Inl. bij den architect G. H. Publiekhuijsen, aldaar. Aanw. 23 Maart, te 10 uren.

Amsterdam, te 1 uur, door het ministerie van koloniën, in het gebouw N.-Z. Voorburgwal no. 212: de levering van diverse benoodigdheden ten behoeve van 's Rijks overzeesche bezittingen, in 46 perceelen.

Nieuweramstel, door den architect H. G. Jansen, in het café Maas: het bouwen van twee heerenhuizen, op een terrein aan de Verlengde Vossiusstraat, te Amsterdam. Aanw. 21 en 22 Maart, te 11 uren. (*Zie advert. in n°.* 11.)

Donderdag, 24 Maart.

Amsterdam, te 10 uren, door den luitenant-kolonel, eerstaanwezend-ingenieur der genie, op het bureau der genie: het maken van een gebouw tot verpleging van lijders aan besmettelijke ziekten te Amsterdam. Inl. bij genoemden ingenieur. Bilj. inzenden uiterlijk 23 Maart, vóór 3 uren. Raming *f* 20,000.

's-Hage, te 12 uren, door den directeur der 's Rijksgieterij van bronzen geschut, in 's Rijksgieterij, Kanonstraat 16: de levering van 55,000 KG. roodkoper in blokken.

Grouw (Fr.), te 12 uren, door burg. en weth. van Idaarderadeel: het maken en stellen van twee houten ophaalbruggen, nl. eene te Idaard en eene te Grouw, met bijlevering van alle materialen enz. Inl. bij den gemeentebouwkundige te Grouw. Aanw. 19 Maart, te Idaard te 9 en te Grouw te 11 uren.

Zierikzee, te 1 uur, door het dagelijksch best. van het waterschap Schouwen, aan 's Landskamer: het met 7 zinkstukken, een kraagstuk en 2 aansluitingen verdedigen van den onderzeesch oever, tusschen de ruiten X en XIII van het district Borrendamme, ten noorden van het westerhavenhoofd van Zierikzee, met de voorloopige bestorting dier werken, volgens het bestek no. 121. Aanw. 21, 22 en 23 Maart, van 10—2 uren.

Vrijdag, 25 Maart.

Groningen, te 12 uren, door het prov. best.: het vernieuwen der beschoeiing aan de westzijde van het verbindingskanaal tusschen de Westerhavensluis en de draaibrug voor de Stoombouwerskade, te Groningen. Inl. bij den hoofdingenieur, den ingenieur en den opzichter L. Edens, allen te Groningen. Aanw. 19 Maart, te 11 uren.

Zaterdag, 26 Maart.

Utrecht, te 2 uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: de uitvoering van baggerwerken in den gekanaliseerden Hollandschen IJssel, in de provincien Utrecht en Zuid-Holland. Inl. bij den hoofdingenieur, te Haarlem, en den ingenieur Hoekmann, te Utrecht. Aanw. 19 Maart. Raming *f* 2000.

Dinsdag, 29 Maart.

Loosduinen, te 11 uren, door burg. en weth.: het verbouwen der tweede openbare school, gelegen te Halfweg-Loosduinen. Aanw. 24 Maart, te 11 uren.

Groningen, te 12 uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het onderhoud van den Dollardsdijk en van de landpunt Reide, van 1 Mei '87—31 Dec. '90. Inl. bij den hoofdingenieur, te Leeuwarden, den ingenieur, te Groningen, en den opzichter Stratingh, te Delfzijl. Aanw. 26 Maart. Raming *f* 8130.

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van financiën: het onderhouden van- en het doen van eenige herstellingen aan het rijksgebouw te Sneek, waarin gevestigd zijn de kantoren van de hypotheken en van het kadaster. Inl. bij den bouwkundige voor de landsgebouwen in het 1e district, te 's-Hage. Aanw. 21 Maart, te $11^1/_2$ uren. (*Zie advert. in n°.* 10.)

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van financiën: het onderhouden en herstellen van het gebouw te Maastricht, waarin gevestigd zijn de kantoren van de hypotheken en het kadaster, van den dag, waarop de aanbesteding wordt goedgekeurd tot en met 31 Maart '90. Inl. bij den rijksbouwmeester in het 2e district, te 's-Hage, en den hoofdopzichter J. J. (i. Rinkes, te Breda. Aanw. 21 Maart, te $1^1/_2$ uren. (*Zie advert. in n°.* 10.)

Rotterdam, te 1 uur, door burg. en weth.: het maken van de Rijnhaven en verrichten van baggerwerken in de Binnenhaven, de Entrepôthaven en de haven aan de Katendrechtschekade. Inl. aan het Stadstimmerhuis. Aanw. 22 Maart, te 11 uren. (*Zie advert. in n°.* 11.)

Rotterdam, in het Timmerhuis: de levering van gegoten-ijzeren buizen, hulpstukken en toebehooren, tot een gezamenlijk gewicht van 1,935,046 KG. (*Zie advert. in n°.* 11.)

Woensdag, 30 Maart.

Kralingen, te 2 uren, door burg. en weth.: het verbouwen en vergrooten der school voor openbaar lager onderwijs aan de Kortekade, aldaar. Aanw. 23 Maart, te 10 uren.

Donderdag, 31 Maart.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het verbeteren van een gedeelte der kade op het eiland Urk, behoorende tot de zeewerken in Noord-Holland. Inl. bij den hoofdingenieur, te Haarlem, en den ingenieur Keuremaar, te Hoorn. Aanw. 24 Maart. Raming *f* 2470.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het voortzetten der verbetering van den omringdijk op het eiland Marken, behoorende tot de zeewerken in Noord-Holland. Inl. bij den hoofdingenieur, te Haarlem, en den ingenieur Keuremaar, te Hoorn. Aanw. 24 Maart. Raming *f* 4400.

Menaldumadeel, te 1 uur, door burg. en weth.: het stichten van eene openbare lagere school met onderwijzerswoning, te Boxum.

Vrijdag, 1 April.

Boxsele, te 10 uren, door het best. der waterkeering van het calamiteuse waterschap Ellewoutsdijk en den calamiteusen polder Boesele, in de directiekamer: het maken van eene inlaatkade met bijkomende werken in het calamiteuse waterschap Ellewoutsdijk. Aanw. 25 en 28 Maart, van 10—12 uren. Raming *f* 50,000.

Kapelle (Zeel.), ten dienste der gemeente, bij den secretaris: de levering van 300 M³ onderhoudsgrint.

Maandag, 4 April.

Maastricht, te 10 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het leveren en verwerken van onderhoudsmaterialen op den Rijks-grootenweg 1e klasse Maastricht—Nijmegen. Inl. bij den hoofdingenieur en den ingenieur Bekaar, beiden te Maastricht. Aanw. 28 Maart. Raming *f* 3690.

Maastricht, te 10 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het verrichten van baggerwerk tot verbetering van de Zuid-Willemsvaart, tusschen sluis no. 14 en de Noord-Brabantsche grens bij sluis no. 13, in gemeente Nederweert. Inl. bij den hoofdingenieur en den ingenieur Bekaar, beiden te Maastricht. Aanw. 28 Maart. Raming *f* 2300.

Maastricht, te 10 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het maken van paalregelwerk met tuinen enz., langs de kanaalhoeden der Zuid-Willemsvaart, in de gemeente Weert. Inl. bij den hoofdingenieur in het 7e district en den ingenieur Bekaar, beiden te Maastricht. Aanw. 28 Maart. Raming *f* 10,000.

's-Hage, te $11^1/_2$ uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: de aanleg van eene klinkerbestrating ter vervanging van de grintbaan op den Katendrechtschendijk, deel uitmakende van den Rijksweg der 2e klasse no. 4, van Katendrecht naar de Oude-Maas. Inl. bij den hoofdingenieur in het 10e district, te 's-Hage, den ingenieur, te Brielle, en den opzichter Baumann, te Dordrecht. Aanw. 28 Maart. Raming *f* 10,500.

Makkum, te 12 uren, door het dijksbest. van Wonseradeels Zeedijken, in het logement »de Prins": het verrichten van de gewone onderhoudswerken aan de zeewering, ged. '87. Inl. bij den dijksopzichter te Gaast.

Petjaopgaaf gevraagd, door H. Timmer, te Meppel, vóór 16 Maart: van 30,000 vlakke klinkers, 120,000 klinkers, 160,000 gevelgrauw, 220,000 miskleurig hardgrauw, 380,000 miskleurig boerengrauw, 65,000 best rood en 295,000 vlakke straatklinkers.

AFLOOP
VAN
AANBESTEDINGEN.

's-Hage, 2 Maart: het maken van een ijzeren gebouwtje voor een registreerende peilschaal met bijbehoorende werken, tegenover Maassluis, aan den linkeroever van het Scheur, onder beheer van het ministerie van waterstaat enz.; ingek. 7 bilj., als:
L. Kalis Kz., Sliedrecht, f 7180
C. de Groot, idem » 6923
M. L. Voenebos, Brielle, » 6530
L. de Neef Lz., idem » 6500
Kon. Nederl. Grofsmederij, Leiden, » 6409
M. Veltenaar, Maassluis, » 6277
J. Lagendijk Jr., Nieuwbeloost, » 6245
Raming » 6550

Baarn, 2 Maart: het bouwen van een villa voor jhr. Hartsen, onder beheer van den architect Muijsken, te Amsterdam; minste inschrijver J. Bijlaard, te Hilversum, voor f 12,800.

Groningen, 3 Maart: het maken van een bergloods en wagenloods en het uitvoeren van bestratingswerken op de nieuwe verzamelplaats van fecaliën, ingek. 15 bilj.; minste inschr. A. de Vries, te Groningen, voor f 6716.

Warfum, 3 Maart: het bouwen van een gemeentehuis met stalling; ingek. 27 bilj., als:
Meijer, te Obergum, f 4400
A. Benninga, » Bedum, » 3627
B. Wierenga, » Ulrum, » 3500
J. Sipkens, » Niehove, » 3406
C. Danhof, » Baflos, » 3490
J. Pestman, » Ten-Post, » 3390
Z. Blokzijl, » Ten-Boer, » 3360
B. v. Eerde, » Ten Post, » 3316
H. Wierenga, » idem » 3296
W. Rottschäfer, » Stedum, » 3273
J. Pot, » idem » 3242
B. Jansen, » Westerwijtwerd, » 3240
G. Struivenga, » Warfum, » 3234
N. Leffers, » Uskwerd, » 3225
L. Kuipers, » Uithuizermeeden, » 3216
R. Zoef, » Eenrum, » 3210
H. Bolhuis, » Warfum, » 3200
H. Nieland, » idem » 3163
H. Bos, » Uithuizermeeden, » 3148
T. Bos, » Bedum, » 3028
G. Wolthuis, » idem » 3079
L. Los, » idem » 3045
L. Dekker, » idem » 3018
H. Smit, » idem » 2997
J. Zeldenrust, » Warfum, » 2980
B. Jansen, » Middelstum, » 2900
F. Welling, » idem » 2770

Groningen, 4 Maart: het bouwen van een nieuw koffiehuis voor H. Niehoff, onder beheer van den architect N. W. Lit; ingekomen 19 bilj., als:
J. de Vries, te Groningen, f 8885
R. Hovingh, » idem » 8323
G. Meulink, » idem » 8156
H. Scheltens, » idem » 7990
T. Y. Jelsma, » idem » 7776
E. W. Wietzema, » idem » 7681
S. Hoft, » idem » 7643
Ph. Hendriks, » idem » 7595
W. Pleizier, » idem » 7500
E. Peters, » idem » 7411
B. v. Eerden, » Ten-Post, » 7400
A. v. Dijk, » Groningen, » 7389
H. Wieringa, » Ten-Post, » 7289
A. Sikkman, » Hoogkerk, » 7085
H. Moorman, » Bedum, » 6848
H. Rottschäfer, » Stedum, » 6843
J. Pot, » idem » 6746
Wolthuis, » Bedum, » 6740
H. Berends, » Groningen, » 5979
gegund.

's-Hage, 4 Maart: het rioleeren van het Voorburgstraatje en Geldelooze Pad; ingek. 16 bilj.; als:
A. de Bree, 's-Hage, f 12,900
A. Korteweg, Zevenbergen, » 10,500
Van Bergen Henegouwen, 's-Hage, » 10,300
G. v. Spanje, Rotterdam, » 9,950
J. H. de Swart & Zn., 's-Hage, » 9,930
M. L. v. Spanje, idem » 9,825
G. Hammoot, Katwijk-aan-Zee, » 9,400
M. Bot, Vlaardingen, » 9,310
P. v. Vliet, 's-Hage, » 9,249
A. de Borst, Papendrecht, » 9,248
C. M. Roozenburg, Naaldwijk, » 9,100
C. Vermeulen, 's-Hage, » 8,999
P. Kraaijeveld, idem » 8,994
H. Jongenburger, Waddinxveen, » 8,940
G. Keij, Rotterdam, » 8,495
J. de Bruijn, 's-Hage, » 8,485

Brielle, 5 Maart: het dempen en rioleeren van eenige slooten; ingek. 6 bilj., als:
J. E. Tijveleijn, f 4664.85
L. Zoetemeijer, » 4315
J. Bout, » 4089
A. E. Voenebos, » 3915
A. de Neef, » 3845
L. de Neef, » 3858

Haarlem, 5 Maart: het bouwen van een woonhuis te Overveen; onder beheer van den architect S. Roog, te Haarlem; ingekomen 11 bilj., als:
H. Kluijt, te Overveen, f 11,975
M. v. Ommeren, » Haarlem, » 11,723
J. A. v. Noppen, » Zantvoort, » 11,585
W. v. Scheijndel, » Haarlem, » 11,500
J. Giebelsen J. v. Sorrellen, » idem » 11,288
P. Bijnierse & Zn., » Overveen, » 11,270
A. Roskens, » Haarlem, » 11,200
A. Koen en Braakenburg, » idem » 11,089
J. A. Rasveldt, » idem » 11,000
C. Cobelens, » idem » 10,440
G. Hulsebosch, » idem » 10,436
gegund.

Krimpen a/d. IJsel, 5 Maart: het vergrooten der o. l. school door aanbouw enz.; ingek. 6 biljetten;
hoogste inschr. C. P. W. Dessing, Gouda, f 16,280
minste » A. de Jong Az., Ouderkerk a/d. IJsel, » 13,666.66
gegund.

Almeloo, 5 Maart: het bouwen van een heerenhuis aan den Wierdenschenweg, voor Mr. G. Kortenbout van der Sluijs; ingek. 9 bilj., als:
J. Fikkert, te Almeloo, f 13,591
E. Scholten & Zn., » idem » 13,465
S. H. Kraisbuis, » idem » 13,400
B. Vinselouse, » idem » 13,265
K. M. Spoor, » idem » 13,022
E. Eshuis, » idem » 12,948
Wed. M. Westenberg, » idem » 12,872
A. Schroeder en Barneveld, » idem » 12,741
J. en H. Nijhoff, » idem » 12,731
Niet gegund.

Westergeest, 5 Maart: het bouwen van een huis voor P. de Vries, onder beheer van den architect P. Zijlstra, te Kollum; ingekomen 3 bilj., als:
H. P. de Vries, te Dokkum, f 454
K. J. Pijmakker, » Kollum, » 409
H. de Jong, » Dokkum, » 345

Waverveen, 5 Maart: het amoveeren van de oude kerk en pastorie, en het wederopbouwen van een nieuwe kerk met torentje en consistoriekamer en eene nieuwe pastorie, onder beheer van den bouwkundige G. van Hoorde, te Breukelen; ingek. 20 bilj.; minste inschrijver S. P. Zijlmans, te Drimmelen, f 13,050
hoogste inschrijving » 18,864

Helder, 5 Maart: het bouwen van een tweede vredesprivaat bij de bomvrije kazerne in het fort Erfprins; ingekomen 5 bilj., als:
A. Bos, te Helder, f 1947
J. Ph. Beekman, » idem » 1735
D. de Vries, » idem » 1715
P. Spruit, » idem » 1710
J. Duinker, » idem » 1699
Raming » 1606

Wirdum, 5 Maart: eene belangrijke vertimmering aan het boerenhuis van A. S. van der Hem; ingekomen 7 bilj., als:
J. Jansma, te Hallum, f 6000
R. Sijbrandij, » Wirdum, » 4949
J. Boorsma, » Herbaijum, » 4733
J. Eppinga, » Lippenhuizen, » 4563
Schuitemaker, » Peins, » 4394
T. Gaastra, » Britswerd, » 4374
M. Kok, » Wirdum, » 4200
gegund.

Oudega (Small.), 5 Maart: het bouwen van een boerenstelphuizing voor F. R. Wijmenga, aldaar; ingek. 9 bilj., als:
Vonk, te Ureterp, f 3865
D. Beek, » Drachten, » 3747
Van der Veen, » idem » 3568
Oosterbaan, » idem » 3467
Keuning, » Ureterp, » 3425
Tiekstra, » Nijega, » 3350
Van Wijk, » Lippenhuizen, » 3267
Poelstra, » Oudega, » 3228
Gras, » Garijp, » 3079
Nog niet gegund.

Klundert, 5 Maart: het afgraven van den vervallen spoorweg Moerdijk—Zevenbergen, in den polder Lokkersgors; ingek. 13 bilj., als:
D. J. Kroon en A. Kraaijeveld, Sliedrecht, f 8020
L. Brand, Giesendam, » 7570
W. J. Segboer, Zevenbergen, » 7500
D. de Kock, Kerkdriel, » 7360
A. v. Heeik, idem » 7182
J. Hack, Oudgastel, » 7120
A. W. v. d. Linde, 's-Bosch, » 7074
J. v. Gent, Leerdam, f 6923
C. de Ruiter, Hardinksveld, » 6900
C. Zanen, Ammerstol, » 6794
J. Sterk, Arkel, » 6777
C. v. d. Meijden, Hardinksveld, » 6280

Vlaardingen, 6 Maart: het rioleeren en bestraten van de Nieuwelaan; ingek. 7 bilj., als:
M. Bot, f 2260
C. Zuidgeest, » 2222
J. C. Maassen, » 2221
B. v. d. Hoeven, » 2000
W. Bouhuizen, » 1975
Van Heijst en Zonneveld, » 1950
M. den Braber, » 1919.19
gegund.

Egmond-aan-Zee, 7 Maart: de vergrooting der Prins-Hendrikstichting, bestaande in het vervaardigen van acht bovenvertrekjes en het vergrooten der keuken en bergplaatsen; ingek. 6 bilj.; minste inschr. P. de Graaff, te Egmond-aan-Zee, voor f 1630, aan wien het werk gegund is. Raming f 1900.

Alkmaar, 7 Maart: het eenjarig onderhoud van de Hondsbossche zeewering en eenige binnenwerken; ingek. 12 bilj., als:
L. A. v. Haaften, te Sliedrecht, f 22,300
A. Boer, » idem » 22,238
H. Schuijt, » Alkmaar, » 19,919
G. D. v. Doorn, » Amsterdam, » 19,900
Gebr. Klein, » Helder, » 19,699
R. Schreuders, » Kolhorn, » 19,600
G. Moorman, » Helder, » 19,161
S. Tool, » Hoorn, » 18,890
Gebr. Janssen, » Helder, » 18,487
C. Bos Az., » Dordrecht, » 17,400
J. Giltjes, » Petten, » 16,344
J. Oldenburger, » Bergen, » 15,900
gegund.

Kollum, 7 Maart: 1o. het aanleggen van een kunstweg in den Oostornieuwlandsweg, lang 1897 M.; ingek. 16 bilj.; minste inschr. P. H. Dopheide, te Groningen, f 5095
hoogste inschrijving » 6988
2o. het maken van een halsteenbestrating te Kollum, van 208 M²; ingek. 8 bilj.; minste inschr. J. J. Oosterhof, te Kollum, f 420
hoogste inschrijving » 505

Sloten, 7 Maart: het bouwen van een woonhuis aan den IJweg in den Haarlemmermeerpolder, voor de Wed. F. W. Ackermann, onder beheer van den architect W. J. de Jongh; ingek. 17 bilj., als:
J. Turkenburg, Aalsmeer, f 5045
J. Bruijn, Haarlemmermeer, » 4709
L. Liefhart, Haarlem, » 4686
J. P. Penning, Sloten, » 4680
H. Bakker, Haarlemmermeer, » 4679
F. A. J. Beemskerk, idem » 4650
G. Blees, Sloten, » 4600
J. A. Kaub, Halfweg, » 4520
J. v. Mierle, Sloten, » 4470
J. Stans, Nieuw-Vennep, » 4340
J. Kempenaar, Haarlem, » 4330
C. Romijn, idem » 4330
J. den Ouden, Haarlemmermeer, » 4325
G. Pijlman, idem » 4160
H. v. Wort, Poortwijk, » 4025
F. L. v. Looy, Halfweg, » 3795
W. Coppes, idem » 3724.31
gegund.

Amsterdam, 7 Maart, voor rekening der Holl.-IJzeren spoorwegmaatschappij: 1o. Bestek no. 324, het maken van gebouwen, tunnels, keermuren en funderingen voor de stationsoverkapping en het bestelgoederenlokaal, perrons en verdere werken op het stationsemplacement Den Haag; ingekomen 21 bilj., als:
B. Voordendag Az., Dordrecht, f 327,000
A. C. Paardekooper, 's-Hage, » 314,000
G. D. v. Doorn, Amsterdam, » 311,550
J. Kooij, idem » 309,850
K. J. R. v. Damme, idem » 309,000
J. v. Burk, Oosterbeek, en W. Wissing Arnhem, » 307,500
W. A. G. Jansen, Utrecht, » 307,487
G. Keij, Rotterdam, » 305,000
V. Ph. Braun, Beverwijk, » 302,000
W. H. Struijs, Amsterdam, » 299,000
J. Koster, idem » 296,420
W. v. Leeuwen, Hellevoetsluis, » 296,000
H. J. Meekers, Amsterdam, » 295,950
R. v. Buuren, idem » 293,800
J. v. Groenendaal, 's-Hage, » 291,725
H. Stelwagen, Rotterdam, » 289,500
H. Wienhoven, Schiedam, » 289,300
J. Vos, Almeloo en J. H. Vos Jr., Rotterdam, » 287,300
Th. G. Bekhuis en D. Damstra, Leeuwarden, » 285,490
S. H. Fernim, Scheveningen, » 282,000
M. A. J. Taverne, 's-Hage, » 278,400

2o. bestek no. 400, de levering van ijzeren nokken, stalen laschplaten, haak- en schroefbouten en contrarails, in 7 perceelen.

Inschrijvers en Woonplaats.	perc. 1 hoeklasch-platen	perc. 2 hoeklasch-platen	perc. 3 nokken	perc. 4 haakbouten per ton	perc. 5 schroefbouten per ton	perc. 6 schroefbouten per ton	perc. 7 contrarails per stuk.
R. S. Stokvis & Zonen, Rotterdam,	—	—	—	f 115.20	f 118.—	f 127.75	—
A. F. v. Zwet, Deventer,	—	—	—	—	—	—	f 6.47 hoog 13 cM. 5.75 » 12 »
Soc. Anonyme des Usines, Boulonneries et Fonderies La Louvière,	—	—	—	110.—	121.—	128.—	—
Arthur du Roy, Brussel,	—	—	—	110.50	125.30	128.60	—
Soc. Anonyme des Boulonneries la Croyère, La Croyère,	—	—	—	115.—	120.—	125.—	—
Nicolas Nicaise, Marcinelle, (België),	—	—	—	116.—	121.—	122.50	—
Funcke en Hueck, Hagen,	—	—	—	—	137.—	140.—	—
L. Soeten, Venloo,	—	—	f 280 in ijzer en f 230 in staal	—	—	—	—
C. Gadisseur en Derihon, Luik,	—	—	f 288	—	—	—	—
L. J. Enthoven & Co., 's-Hage,	—	—	—	—	—	—	6.53 hoog 13 cM. 5.09 » 12 »
Hetz & Co., Rotterdam,	—	—	—	117.—	122.—	129.50	—
Soc. Anonyme des forges et ateliers de Seneffe,	—	—	—	115.10	120.15	127.50	—
Union, Dortmund,	f 79.90	f 79.75	—	—	—	—	8.75 hoog 13 cM. 6.07 » 12 »
Maschinenfabrik Deutschland, idem	—	—	—	—	—	—	8.— hoog 13 cM. 6.— » 12 »
Fried. Krupp, Essen,	—	74.75	—	—	—	—	11.80 hoog 13 cM. 8.40 » 12 »
Morrem en La Porte, Amsterdam,	—	—	—	113.75	142.20	148.—	—
H. Seissenschmidt, Plettenberg,	—	—	—	—	141.—	143.—	—
Soc. Anonyme des aciéries d'Angleur, Renory (Angleur bij Luik),	63.75	63.65	—	—	—	—	—
Eisen-und stahlwerk Hoesch, Dortmund,	—	61.10	—	—	—	—	—

Groningen, 7 Maart: het verbouwen eener behuizing ten dienste van Van der Laeff en Adriani, onder beheer van den architect G. Nijhuis; ingek. 10 bilj., als:
D. Dabbolen, te Groningen, f 3596
E. Berkenbosch, » idem » 3580
J. Ibelings, » idem » 3576
J. de Vries, » idem » 3512
G. P. v. Erp, » idem » 3197
E. Peters, » idem » 3097
Ph. Hendriks, » idem » 2946
E. W. Wietzema, » idem » 2756
J. Haupt, » idem » 2719
G. Meulink, » idem » 2650
gegund.

Utrecht, 7 Maart: het maken van 2 lokalen onder een dak, met aanhoorige werken, aan het magazijngebouw der Ned. Rijnspoorwegmaatschappij, te Utrecht; minste inschr. J. de Vos Jr., te Utrecht, voor f 1823.

Gorredijk, 7 Maart: het bouwen eener school en onderwijzerswoning te Luxwolde; ingek. 29 biljetten;
hoogste inschr. G. J. de Vries, Benedenknijpe, f 13,200
minste » D. Keuning, Ureterp, » 11,200
Niet gegund.

Rotterdam, 8 Maart: het aanbrengen, ophoogen, rioleeren, bestraten enz. van de Zwartjanstraat op een perceel land, loopende van de Noordmolenstraat tot aan den Bergweg te Rotterdam; ingek. 17 bilj., als:
C. Bos, Haarlemmermeer, f 35,499
D. Varkevisser Jr., Rotterdam, » 34,995
J. J. Kooijmans, Dordrecht, » 34,000
H. Dogens Jr., idem » 31,384
G. A. v. Spanje, Rotterdam, » 30,000
H. Jongenburger, Waddinxveen, » 29,300
G. de Kovel, Rotterdam, » 29,000
H. W. Visser, Rotterdam, » 27,777.77
J. C. v. Tusschenbroek, idem » 27,000
C. Zanin Hz., Ammerstol, » 27,600
W. Lohs, Rotterdam, » 27,390
A. H. Breijs, Kralingen, » 26,970
P. M. Roozenburg, Naaldwijk, » 26,878
W. H. v. Kempen, Rotterdam, » 26,495
H. Schuijt, idem » 25,882
A. v. Staveren, idem » 24,944
J. v. d. Vlugt, Dordrecht, » 24,110

Utrecht, 8 Maart: het maken van gebouwen en inrichtingen op het station Rozendaal, ten behoeve der Staatsspoorwegen, volgens bestek no. 485; ingek. 11 bilj., als:
H. A. Blok, 's Gravendeel, f 49,700
W. de Jong, Breda, » 49,680
J. J. Hornstra, Bergen-op-Zoom, » 48,736
A. Terwindt, West-Pannerden, » 48,490
M. L. Voenebos, Brielle, » 46,800
G. A. v. Spanje, Rotterdam, » 46,600
F. H. Joseph, Utrecht, » 46,100
J. Hillen, Grave, » 45,960
F. D. Bruglemans, Rozendaal, » 45,678
G. v. Stuijvenberg, Geldermalsen en L. v. Dijk, Orten, » 44,440
C. M. Roozenburg, Naaldwijk, » 42,100

Amsterdam, 8 Maart: het leveren van bezaagde en onbezaagde eiken, grenen, vuren en dennen houtwaren, teer, pik, en smeedijzer, ged. '87, voor de gemeente; minste inschr. waren:
perc. 1, eiken, dennen zangbalken, J. J. Klaasen Jr. & Co., Amsterdam, f 2121.90
» 2, bezaagd grenen, A. Sligcher & Zn., Monnikendam, » 2501.90
» 3, Nerva-grenen, dezelfde, » 1857.30
» 4, dennenhout, J. J. Poort, Amsterdam, » 285.45
» 5, vurenhout, A. Sligcher & Zn., Monnikendam, » 2209.20
» 6, buitenlandsch hout, J. J. Poort, Amsterdam, » 4874.40
» 7, teer en pik, W. F. Bijvoet Jr., firma H. Th. C. Hellings, Amsterdam, » 288.50
» 8, smeedijzer, W. Bernet & Co., idem » 1853.75

Heeze, 8 Maart: het bouwen eener onderwijzerswoning, onder beheer van den bouwkundige W. H. Booma, te Eindhoven; ingekomen 4 bilj., als:
H. v. Gestel, te Geldrop, f 6260
J. Ruijten, » Heeze, » 5479
J. Bogaarts, » Woensel, » 4700
A. v. Bree, » Heeze, » 3995
Een biljet ongeldig, zijnde niet gezegeld.

Delft, 8 Maart: de levering van 85 grenen balken en 500 grenen deelen voor de artilleriestapel- en constructiemagazijnen; minste inschr. L. A. Vreeburg, te Delft, voor f 1044.90.

Assen, 8 Maart: het verbouwen van het huis van de Wed. N. Zwarte, onder beheer van den architect G. Stel; ingekomen 10 bilj., als:
H. Bennink, te Assen, f 1288
E. Lambers, » idem » 1220
D. Neising, » idem » 1160
H. Smallenbroek, en H. Jalving, » idem » 1123
G. Winters, » idem » 989
C. v. Zoelen, » idem » 944
A. J. Diehlman, » idem » 938
G. B. Brookema, » idem » 930
J. P. Brookema, » idem » 884
gegund.

Amsterdam, 8 Maart: het bouwen van een distilleerderij in de Gravenstraat, voor rekening van de firma H. Bootz, onder beheer van de architecten Van Rossum en Vuijk; minste inschr. W. L. Leibbrandt, voor f 71,980.

Apeldoorn, 8 Maart, voor rekening der gemeente: 1o. het leggen van eene nieuwe klinkerbestrating in een voetpad; ingek. 5 bilj., als:
H. W. Jaarsveld, te Lichtenvoorde, f 475
C. Wegerif, » Apeldoorn, » 398
H. Mouw Mz., » idem » 346
H. Mouw Tz., » idem » 345
A. Vulink, » idem » 338
2o. het maken van een brandput; ingek. 10 bilj., als:
J. v. d. Kraats, te Apeldoorn, f 487
C. Wegerif, » idem » 488
D. Nijhof, » idem » 485
F. W. Geurden, » idem » 459
H. Wegerif, » idem » 458
J. v. Essen, » idem » 450
H. Mouw Mz., te Apeldoorn, f 449
P. Berends v. Loenen, » idem » 445
Js. Wegerif, » idem » 440
F. L. Tiethof, » idem » 439

Arnhem, 9 Maart: het leveren en stellen van 102 stuks getrokken-ijzeren boomkokers, voor rekening der gemeente; ingek. 17 bilj., als:
Joh. Hakstoen, Dordrecht, f 988.50
Arnh. Machinenfabriek, Arnhem, » 963
P. v. Limbeek, idem » 938.40
F. Verwimmen, Utrecht, » 931
G. D. Buitendijk, Leiden, » 899.50
J. A. Brink, Arnhem, » 874
L. F. Frenck, idem » 782
C. L. Fransen, Deventer, » 750
A. E. Stijkel, Appingedam, » 700
P. H. C. Meijer, Arnhem, » 699
A. de Boer, Deventer, » 698
F. J. Bijlard, Hilversum, » 675.75
L. E. Duport, Amsterdam, » 6.45 p. stuk
H. J. Simons Jr., Arnhem, » 650
Th. M. Blom, Haarlem, » 6.39 p. stuk
A. Breman, Apeldoorn, » 596
Th. Meijer, Arnhem, » 586

Stedum, 9 Maart: het bouwen van eene nieuwe boerenhuizing met schuur, voor H. Ritsema, te Oosterwijtwerd, onder beheer van den architect W. W. Woldendorp; ingekomen 25 bilj., als:
L. Dekker, te Bedum, f 4500
H. Leffers, » idem » 4400
H. Smit, » idem » 4336
J. Pestman, » Ten-Post, » 4315
G. Bolhuis, » Warfum, » 4260
P. Nieland, » Wirdum, » 4200
W. Dieters, » Stedum, » 4200
J. Dieters, » idem » 4146
J. Zeldenrust, » Warfum, » 4100
S. Blokzijl, » Krottebarren, » 4053
F. Dieters, » Lellens, » 4050
B. Jansen, » Middelstum, » 4021
L. Los, » Bedum, » 4000
P. Moorlag, » Ten-Post, » 3980
F. Welling, » Middelstum, » 3980
R. Wieringa, » Ulrum, » 3950
J. Benninga, » Bedum, » 3929
B. Jansen, » Westerwijtwerd, » 3897
K. Bos, » Bedum, » 3890
W. Rottschäffer, » Stedum, » 3833
H. Pot, » idem » 3810
G. v. Dijken, » idem » 3800
B. v. Eerden, » Ten-Post, » 3750
B. Pestman, » idem » 3720
J. Pot, » Stedum, » 3712
Niet gegund.

's-Hage, 9 Maart: het leggen van eenige sporen en het maken van eene afrastering, met daaruit voortvloeiende werken, op het goederenstation in de Stadsrietlanden, te Amsterdam, ten behoeve van den spoorweg van Nieuwediep naar Amsterdam, onder beheer van het ministerie van waterst. enz.; ingekomen 13 bilj., als:
C. v. Rosen, Nieuwer-Amstel, f 10,000
R. Schreuders, Kolhorn, » 9,714
L. Kok, IJmuiden, » 9,444
A. Post Rz., Amsterdam, » 9,277

C. Bos, Haarlemmermeer,		ƒ 9,245
A. Kramers, Amsterdam,		» 8,900
A. Terwindt, West-Pannerden,		» 8,700
W. Ambagtsheer, Nieuweramstel,		» 8,820
W. Goedkoop Dz., Amsterdam,		» 8,447
J. v. Houwelingen, idem		» 8,200
B. A. Wiegerink, Groenloo en B. A. Terwindt, Pannerden,		» 7,748
L. Pott, Buiksloot,		» 7,680
G. D. v. Doorn, Amsterdam,		» 7,579
Raming		» 9,600

Baarn, 9 Maart: het bouwen van een kostschool aan de Wittelaan;

hoogste inschr.	C. Cosijnse, Baarn,	ƒ 19,999.90
minste »	W. C. Beermans, Amsterdam,	» 16,100

Niekerk, 9 Maart: het afbreken van twee gebouwen en het daarstellen van een burgerhuis, met bijlevering van tekortkomende materialen; ingek. 7 bilj., als:

A. Lap,	te Zuurdijk,	ƒ 1700
D. Bosman,	» Schouwerzijl,	» 1620
E. Jelles,	» Houwerzijl,	» 1540
H. Poel,	» Loens,	» 1448
J. Sipkens,	» Niehove,	» 1387
J. Kars,	» Zoutkamp,	» 1186
R. Wierenga,	» Ulrum,	» 959
Raming		» 1170

Nieuweramstel, 9 Maart: *a.* het rioleeren en bestraten van de Van-Speijkstraat; *b.* het dempen, rioleeren en gedeeltelijk bestraten der Simon-Willemsloot en -straat; *c.* het rioleeren en bestraten van de Jan-Hanzensloot en *d.* het dempen, rioleeren en bestraten der Wenslauersloot; ingek. 12 bilj.; minste inschr. voor de massa C. Bos, te Haarlemmermeer, ƒ 9,887
hoogste inschrijving » 21,000

Amsterdam, 10 Maart: het bouwen van het circus Oscar-Carré, te Amsterdam, onder beheer van de architecten Van Rossem en Vuijk; ingek. 14 bilj. (één van onwaarde), als:

W. G. v. Berkum,	te Amsterdam,	ƒ 227,600
Cruijff en Schouten,	» idem	» 226,000
C. J. Maks,	» idem	» 220,840
G. Boon,	» idem	» 219,988
W. Dorlas,	» idem	» 219,000
A. Vos Rz.,	» idem	» 217,140
Oosterink en Schut,	» idem	» 206,890
T. Ligthart,	» N.-Amstel,	» 206,000
A. Paans,	» Amsterdam,	» 205,000
K. J. B. v. Damme,	» idem	» 203,060
D. Cerlijn & Zn. en A. J. de Haan,	» idem	» 202,800
P. Koster en P. A. Warners,	» idem	» 196,794
B. v. Bouren,	» idem	» 186,210

Numansdorp, 10 Maart: het bouwen van een gemetseld pakhuis in Belgische steen, groot 14, lang 8 M., ten oosten van de woning van A. Maasdam Johz., onder beheer van den architect H. Beljers, te Puttershoek.

Perc. 1, metselwerk enz.; ingek. 6 bilj., als:

A. 't Hooft,	te Numansdorp,	ƒ 1550
A. Korbijn Jr.,	» idem	» 1500
Wed. M. v. Bezeij,	» idem	» 1418.84
J. 't Hooft,	» idem	» 1320
Th. v. Loo,	» Westmaas,	» 1307
W. 't Hooft,	» Numansdorp,	» 1198

gegund.

Perc. 2, timmerwerk enz.; ingek. 5 bilj., als:

A. Bogaerds,	te Numansdorp,	ƒ 745
J. Visser,	» Zuid-Beierland,	» 670
G. Maaten,	» Numansdorp,	» 670
A. Weijers,	» Zuid-Beierland,	» 668
J. Beukema,	» Numansdorp,	» 660
J. P. Beukema en J. Maaten,	» idem	» 650

gegund.

Zierikzee, 10 Maart: de levering van 2590 M³ grint, in 2 perceelen: 1o. 1250 M³ onderhoudsgrint voor de rijbanen over de dijken enz. van het waterschap Schouwen; ingekomen 2 bilj., als:

		per M³
H. L. v. d. Ende,	te Zierikzee,	ƒ 1.429
L. Bakker Wz.,	» Sliedrecht,	» 1.36

gegund.

2o. 1340 M³ onderhoudsgrint voor de buitenwegen in Schouwen; ingek. 2 bilj., als:

		per M³
H. L. v. d. Ende,	te Zierikzee,	ƒ 1.35
L. Bakker Wz.,	» Sliedrecht,	» 1.30

gegund.

Hoofdplaat, 10 Maart: het maken van werken tot verbetering der uitwatering door de sluis bij Nummer één in den calamiteusen Hoofdplaatpolder; ingek. 6 bilj., als:

H. v. d. Hoek, Zaamslag,	ƒ 93,000
J. Leijs, Nieuwdorp,	» 92,000
P. de Vriend, Sas-van-Gent,	» 90,900
F. W. Dekker, Sliedrecht,	» 77,900

L. Brand, Giessendam,	ƒ 75,189
J. Linzel, Stadskanaal,	» 73,024
Raming	» 73,245

Breda, 11 Maart: het bouwen van zeven woonhuizen op een terrein aan de Korte-Markstraat, onder beheer van den architect J. M. Marijnen.

Perc. 1, timmerwerk; ingek. 6 bilj., als:

L. Chabot,	ƒ 4691
M. v. Sevenbergen,	» 4500
W. P. Reichardt,	» 4156
J. B. Kroes,	» 4120
W. C. Schellekens,	» 4020
J. J. Koopmans,	» 3780

Perc. 2, metselwerk; ingek. 1 biljet van F. Beekers, te Prinsenhage, voor ƒ 4050.

Massa, ingek. 5 bilj., als:

J. Dielen,	ƒ 8465
J. P. Kleiner,	» 7780
C. de Kanter,	» 7629
W. P. Reichardt,	» 7564
A. v. Gils,	» 7088

Gegund in massa aan A. v. Gils, voor ƒ 7086.

's-Hage, 11 Maart: het bouwen van een bureau van politie en woning voor den hoofdcommissaris, aan het Alexanderplein; minste inschr. A. Stigter, te 's-Hage, voor ƒ 47,681.

Noordlaren, 11 Maart: het bouwen eener behuizing voor J. R. Hoenderken, te Noordlaren, onder beheer van den architect J. P. Hazen, te Groningen; ingekomen 19 bilj., als:

A. J. Diebman,	te Assen,	ƒ 9319
Van Zoelen,	» idem	» 8919
B. v. Eerden,	» Ten-Post,	» 8895
W. D. Rotschäffer,	» Bedum,	» 8843
S. Meijers,	» idem	» 8810
A. Smegge,	» Tinaarloo,	» 8800
H. Wieringa,	» Ten-Post,	» 8788
J. Pot,	» Stedum,	» 8700
H. de Vries,	» Zuidlaren,	» 8648
L. Los,	» Bedum,	» 8495
B. Borgers,	» Annerv.-kanaal,	» 8450
G. Kliphuis,	» Kiel-Windeweer,	» 8440
H. Smit,	» Bedum,	» 8295
H. Mattien,	» Zuidlaren,	» 8260
T. Bos,	» Bedum,	» 8240
A. Sikkens,	» Haren,	» 8245
Lamb. Dekker,	» Bedum,	» 8197
H. A. Zendag,	» Zuidlaren,	» 7410
H. Steenstra,	» idem	» 7385

Noordlaren, 11 Maart: het bouwen van een gebouw voor catechisatielokaal, onder beheer van den architect J. P. Hazen, te Groningen; ingek. 20 bilj., als:

H. de Vries,	te Bedum,	ƒ 2734
G. Kliphuis,	» Kiel-Windeweer,	» 2609
B. Borgers,	» Annerv.-kanaal,	» 2598
H. Smit,	» Bedum,	» 2595
L. Dekker,	» idem	» 2500
T. Bos,	» idem	» 2450
L. Boman,	» Zuidl.-veen,	» 2439
L. Los,	» Bedum,	» 2400
A. Smegge,	» Tinaarloo,	» 2380
E. v. Zoelen,	» Assen,	» 2338
A. J. Diebman,	» idem	» 2323
W. D. Rottschäffer,	» Bedum,	» 2323
H. Wieringa,	» Ten-Post,	» 2320
J. Pot,	» Stedum,	» 2310
B. v. Eerde,	» Ten-Post,	» 2308
H. Steenstra,	» Zuidlaren,	» 2195
G. Wolthuis,	» Bedum,	» 2190
H. A. Zendag,	» Zuidlaren,	» 2095
H. Mattien,	» idem	» 2087
A. Sikkens,	» Noordlaren,	» 2088

Middelburg, 11 Maart: het maken van twee dukdalven van groenhartshout in de buitenhaven te Vlissingen; ingek. 5 bilj., als:

W. H. de Haan,	te Elden (Elst),	ƒ 8777
D. Bijl,	» Vlissingen,	» 8614
J. van den Hoek,	» Middelburg,	» 8140
J. van der Vlugt jr.,	» Dordrecht,	» 7750
C. de Groot,	» Sliedrecht,	» 7647
Raming		» 8900

Mijdrecht, 11 Maart: voor rekening van de derde bedijking Mijdrechtsche droogmakerij 1°. de levering van 400 M³. grint; ingek. 2 bilj. als:

Jacob Velenturf,	te Mijdrecht,	ƒ 2.21
Willem Velenturf	» »	» 2.19

Aan den laagsten inschrijver gegund.

2°. de levering van 200 M³ sintels; ingek. 5 bilj., als:

Jozef Visser,	te Mijdrecht,	ƒ 0.80
Jacob van der Laan,	» Wilnis,	» 0.73
Cornelis van der Donk	» idem	» 0.72
Pieter van Trigt,	» idem	» 0.64
Arie Eykelhoff,	» Mijdrecht,	» 0.59

Gegund aan P. van Trigt voor » 0.64

3°. de levering van 400 M³. grint voor de gemeente Mijdrecht, ingek. 2 bilj. als:

Jacob Velenturf	te Mijdrecht	ƒ 2.35
Willem Velenturf	» »	» 2.24

Gegund.

BIJVOEGSEL

VAN

DE OPMERKER

van ZATERDAG 19 MAART 1887.

AANKONDIGINGEN VAN AANBESTEDINGEN.

Maandag, 21 Maart.

Oosendrecht, te 11 uren, door burg. en weth.: het verbouwen en vergrooten der gemeenteschool, met bijlevering van alle materialen enz. Inl. bij den architect R. H. C. van Someren, te Bergen-op-Zoom. Aanw. gehouden. (*Zie advert. in n°. 11.*)

Pannerden (Geld.), te 11 uren, aan het veerhuis bij Herm. Reijmer: het afbreken eener oude en het bouwen eener nieuwe schuur. Aanw. te 9 uren.

Amsterdam, te 12 uren, door burg. en weth.: het gewoon onderhoud van en het verrichten van herstellingen ged. '87, aan sluis- en waterwerken, scheepvaartinrichtingen enz. Inl. bij den stadsingenieur, raadhuiskamer 108. (*Zie advert. in n°. 11.*)

Makkum, te 12 uren, door het dijksbestuur van het waterschap der Vijf-deelen-zeedijken-buitendijks, in het logement »de Prins": de gewone werken aan de zeeweringen van het waterschap ged. '87, in diverse perceelen. Inl. bij den opzichter J. R. Posthuma, te Almenum. Aanw. gehouden.

Makkum, te 12 uren, door het dijksbestuur van het waterschap der Vijf-deelen-zeedijken-buitendijks, in het logement »de Prins": het uitbaggeren van 800 M. dijksvaart. Inl. bij den opzichter J. R. Posthuma, te Almenum.

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van koloniën: de levering van het ijzerwerk voor onderstellen van gesloten goederenwagens, ten dienste der Staatsspoorwegen op Java.

Amsterdam, te 12 uren, door de directie van het Entrepôt-dok, aan het bureau: het bouwen van een pakhuis.

Medemblik, te 1 uur, door dijkgraaf en heemraden der Vier Noorder-Koggen, in het Koggenhuis: het uitvoeren van grond- en steenglooiingswerk, op dijksnummer 13, aan den Westerdijk onder Aartswoud. Aanw. gehouden.

's-Hage, te 1 uur, door burg. en weth.: het bouwen van een machinegebouw en schoorsteen tot plaatsing van het pompwerktuig voor de rioleering van het z.-o. gedeelte der gemeente aan het einde der Lekstraat, aldaar. Aanw. gehouden.

Amsterdam, te 2 uren, door de Hollandsche-IJzeren Spoorwegmaatschappij, in kamer no. 46 van het centraal administratiegebouw:

1o. het uitvoeren van onderhoudswerken op den spoorweg Amsterdam—Rotterdam en Haarlem—Uitgeest—IJmuiden, in 7 perceelen. Raming ƒ 46,100.

2o. het uitvoeren van onderhoudswerken op het baanvak Amsterdam, in 2 perceelen. Raming ƒ 43,744. (*Zie advert. in n°. 10.*)

Liempde (N.-Br.), te 2 uren, door het R.-K. kerkbestuur, bij den herbergier B. van der Sanden: het bouwen van een liefdegesticht met scholen en aanhoorigheden. Inl. bij den bouwkundige J. Heijkants, te Erp. Aanw. gehouden.

Nieuwveen (Z.-H.), te 3 uren, door het R.-K. par. kerkbest. van den H. Nicolaus, in het koffiehuis van de Wed. Van Vliet, aldaar: het bouwen van een toren vóór de kerk met eenige herstellingen aan de kerk zelve. Inl. bij den architect E. J. Margry, te Rotterdam. Aanw. 21 Maart, te 12 uren.

Schiedam, te 4 uren, door F. H. J. Sas: het amoveeren en weder tot woon- en winkelhuis inrichten van het pand, gelegen hoek Hoogstraat en Koemarkt, aldaar. Aanw. gehouden.

Middelstum (Gron.), te 5 uren, door Mr. G. W. H. Baron van Imhoff, ten huize van den logementhouder J. Mooring: eene belangrijke herstelling van de boerderij te Westerwijtwerd. Aanw. gehouden.

Dinsdag, 22 Maart.

Zutfen, te 12 uren, door burg. en weth.: de levering van *a.* 25,000 Ben-ahinkeien $^{15}/_{17}$, *b.* 10,000 Niedermendiger-basaltlavakeien $^{16}/_{20}$, *c.* 340,000 straatklinkers, *d.* 975 M³ rioolbuizen. (*Zie advert. in n°. 11.*)

Rotterdam, te 1 uur, door burg. en weth.: het bouwen van eene bewaarschool met bovenwoningen nabij de Vliedkade. Inl. aan het stadstimmerhuis. Aanw. gehouden. (*Zie advert. in n°. 10.*)

Utrecht, te 2 uren, door de maatschappij tot exploitatie van Staatsspoorwegen, aan het centraalbureau: Bestek no. 457, het maken van een gebouw voor privaten, waterplaatsen en bergplaatsen en eenige bijkomende werken op het station Leeuwarden. Inl. bij den sectie-ingenieur L. J. de Sonnaville, te Groningen. Aanw. gehouden. Raming ƒ 3660. (*Zie advert. in n°. 11.*)

Utrecht, te 2 uren, door de maatschappij tot expl. van Staatsspoorwegen, aan het centraalbureau: Bestek no. 458, het maken van een zijspoor met los- en laadplaats en het verrichten van daarmede in verband staande werken, op de halte Dalfsen. Inl. bij den sectie-ingenieur W. J. Klerk de Reus, te Meppel. Aanw. gehouden. Raming ƒ 4150. (*Zie advert. in n°. 11.*)

Rotterdam, in het Timmerhuis: de levering van 30,000 KG. gietlood, ten dienste van de sockelverbindingen van gegoten-ijzeren buizen.

Woensdag, 23 Maart.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het verrichten van baggerwerk in het Scheur, beneden Maassluis, ter verdieping van het groot scheepvaartwater met bijbehoorende werken, een en ander voor de verbetering van den waterweg langs Rotterdam naar zee. Inl. bij den eerstaanwezend-ingenieur Leemans, te Rotterdam, en den ingenieur Steijn Parvé, te Hoek-van-Holland. Aanw. gehouden. Raming ƒ 214,550.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: het voortzetten der verruiming van de doorgraving te Hoek-van-Holland, voor de verbetering van den waterweg langs Rotterdam naar zee. Inl. bij den eerstaanwezend-ingenieur Leemans, te Rotterdam, en den ingenieur Steijn Parvé, te Hoek-van-Holland. Aanw. gehouden. Raming ƒ 57,600.

Weidum (Fr.), te 11 uren, door burg. en weth. van Baarderadeel:

1o. de levering van 900 stère gewasschen riviergrint;

2o. het lossen der schepen en het vletten van de grint naar de plaatsen van opslag;

3o. het rijden van de grint bijlangs de wegen.

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het herstellen van de toegangswegen naar de stations van den spoorweg van Groningen naar Delfzijl. Inl. bij den eerstaanwezend-ingenieur der Staatsspoorwegen, te Amsterdam, en den sectie-ingenieur, te Groningen. Aanw. gehouden. Raming ƒ 4200.

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het verbouwen van een gedeelte van het hoofdgebouw en het uitvoeren van eenige andere werken op het station Zwolle. Inl. bij den eerstaanwezend-ingenieur der Staatsspoorwegen, te Amsterdam. Aanw. gehouden. Raming ƒ 13,100.

Lobit, te 12 uren, door burg. en weth. van Herwen en Aart: het bijbouwen van een vierde lokaal aan de openbare school te Lobit, met de levering van alle materialen enz. Inl. bij den architect G. H. Publiekhuijsen, aldaar. Aanw. 23 Maart, te 10 uren.

Amsterdam, te 1 uur, door het ministerie van koloniën, in het gebouw N.-Z. Voorburgwal no. 212: de levering van diverse benoodigdheden ten behoeve van 's Rijks overzeesche bezittingen, in 46 perceelen.

Groningen, 's avonds te 8 uren, door den architect G. Nijhuis, voor J. A. Poelman, in het koffiehuis de Beurs: het afbreken eener behuizing aan de Rademarkt, get. lett. R. no. 198 en het bouwen eener winkelbehuizing met bovenwoning en pakhuis. Aanw. gehouden.

Nieuweramstel, door den architect H. G. Jansen, in het café Maas: het bouwen van twee heerenhuizen, op een terrein aan de Verlengde Vossiusstraat, te Amsterdam. Aanw. 21 en 22 Maart, te 11 uren. (*Zie advert. in n°. 11.*)

Donderdag, 24 Maart.

Amsterdam, te 10 uren, door den luitenant-kolonel, eerstaanwezend-ingenieur der genie, op het bureau der genie: het maken van een gebouw tot verpleging van lijders aan besmettelijke ziekten te Amsterdam. Inl. bij genoemden ingenieur. Bilj. inzenden uiterlijk 23 Maart vóór 3 uren. Raming ƒ 20,000.

Enkhuizen, te 11 uren, door den directeur van het Rijks-algemeen-betonningsmagazijn: de levering van eene partij dennen platen, grenen ribben, enkele latten en nerva-sparren.

's-Hage, te 12 uren, door den directeur der 's Rijksgieterij van bronzen geschut, in 's Rijksgieterij, Kanonstraat 16: de levering van 35,000 KG. roodkoper in blokken.

Grouw (Fr.), te 12 uren, door burg. en weth. van Idaarderadeel: het maken en stellen van twee houten ophaalbruggen, nl. eene te Idaard en eene te Grouw, met bijlevering van alle materialen enz. Inl. bij den gemeentebouwkundige te Grouw. Aanw. gehouden.

St.-Maartensdijk (Zeel.), te 12 uren, door het best. van het waterschap St.-Maartensdijk, in het gemeentehuis: de levering van 825 M³ onderhoudsgrint, vrij aan den wal, benevens 110 M³ brikken, ter plaatse aan den Noordpolder door den dijkbaas aan te wijzen.

Groningen, te 12½ uren, door burg. en weth.:

1o. het vernieuwen van het draaibrugje over den mond van het kanaal in de voormalige linie van Helpman.

2o. het leveren van eiken- en grenenhout voor het dek der brug in de Boteringestraat, onder bijlevering van alle daartoe noodige bouwstoffen, arbeidsloonen, transporten enz. Bilj. inzenden uiterlijk 23 Maart, vóór 4½ uren.

Zierikzee, te 1 uur, door het dagelijksch best. van het waterschap Schouwen, aan 's Landskamer: het met 7 zinkstukken, een kraagstuk en 2 aansluitingen verdedigen van den onderzeeschen oever, tusschen de raaien X en XIII van het district Borrendamme, ten noorden van het westerhavenhoofd van Zierikzee, met de voorloopige bestorting dier werken, volgens het bestek no. 121. Aanw. 21, 22 en 23 Maart, van 10—2 uren.

Gellikum (Geld.), te 1 uur, door de polderbesturen van Hellouw en Haaften, in de machinistwoning bij het stoomgemaal van genoemde polders:

1o. het maken van een gemetselde koering met puntdeuren in de molenwetering nabij genoemd stoomgemaal;

2o. het maken van een doorgraving in de kade tusschen genoemde wetering en de boezem van genoemd stoomgemaal;

3o. het verrichten van eenige herstellingen aan de machinistwoning, alles in een perceel.

Inl. bij den opzichter H. Leenhuis, te Zalt-Bommel. Aanw. 24 Maart, te 10½ uren.

Apeldoorn, te 1½ uren, in het hotel Apeldoorn: het bouwen van een mineraalwaterfabriek met woonhuis. Aanw. gehouden.

Bergum (Fr.), te 2 uren, bij H. de Jong: het graven van een kanaal, lang p. M. 130 M., in de Terp, aldaar. Aanw. te 11 uren.

Groningen, te 3 uren, door de firma Reijakkers & Zonen: het verfwerk aan de Nieuwe Boteringebrug.

Groningen, te 8 uren, door den architect G. Nijhuis, in het koffiehuis »de Beurs": het afbreken van een huis aan de Rademarkt, lett. R. no. 198, en het bouwen van een winkelhuis met bovenwoning en pakhuis. Inl. bij genoemden architect. Aanw. gehouden.

Rauwerd (Fr.), door A. H. van Slooten: het buiten en binnen verven van het boerenhuis en schuur op Comingastate, te Arum.

Vrijdag, 25 Maart.

Bergambacht (Z.-H.), te 10 uren, door het best. van den polder

Bergambacht, in het voormalig rechthuis: het vernieuwen van de steenen brug tijdhet dorp, het leggen van eene hulpbrug enz.

Helleveetsluis, te 11½ uren, door de directie der marine: het inrichten van een gedeelte der bootsmanswerkplaats op 's Rijkswerf tot berging van victualie. Aanw. 22 Maart, te 10 uren.

Groningen, te 12 uren, door het prov. best.: het vernieuwen der beschoeiing aan de westzijde van het verbindingskanaal tusschen de Westerhavensluis en de draaibrug voor de Steenhouwerskade, te Groningen. Inl. bij den hoofdingenieur, den ingenieur en den opzichter L. Edens allen te Groningen. Aanw. gehouden.

Leeuwarden, te 12 uren, ten kantore van Mr. Hora. Alberda: eene vertimmering aan den poldermolen in de Louwsmeer, onder Tietjerk. Aanw. 21 Maart, te 11 uren.

Groningen, te 12 uren, door het prov. best.: het maken en herstellen van werken tot voorziening van wegen en voetpaden langs de kanalen, tegen afslag en afschaving, in 4 perceelen. Inl. bij den hoofdingenieur en den ingenieur, beiden te Groningen, en de opzichters B. Wertenbilder, te Winsum, en H. Bos, te Loppersum.

's-Hage, te 1 uur, door burg. en weth.: het rioleeren van de Van-Bassenstraat te 's-Hage. Aanw. 23 Maart, te 11 uren.

Arnhem, te 1 uur, door de architecten G. J. van Gendt en C. M. G. Nierstad, in Musis Sacrum: het bouwen eener villa aan den Velperweg te Arnhem, voor rekening van H. J. van der Voort in de Betouw Jr. Aanw. 23 Maart, te 11 uren.

Zaterdag, 26 Maart.

Beverwijk (N.H.), te 12 uren, door de maatschappij tot exploit. van het Noordzeebad Wijk-aan-Zee, in het stations koffiehuis: het bestraten van eenen weg, loopende door de buitenplaats Rooswijk en verder door de duinen tot aan het zoogenaamde Paaschduin te Wijk-aan-Zee. Inl. bij den architect L. J. Ritter, te Haarlem. Aanw. 23 Maart, te 11 uren.

Utrecht, te 2 uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: de uitvoering van baggerwerken in den gekanaliseerden Hollandschen IJssel, in de provincien Utrecht en Zuid-Holland. Inl. bij den hoofdingenieur, te Haarlem, en den ingenieur Bleckmann, te Utrecht. Aanw. gehouden. Raming *f* 2000.

Groningen, te 8 uren, door de architecten Wegerif en Huurman, in het koffiehuis „de Pool": het bouwen van een hotel met stalgebouw, benevens het verrichten van eenige aardewerken op een vrij terrein te Paterswolde. Aanw. 23 Maart.

Maandag, 28 Maart.

Beetsterzwaag (Fr.), te 11 uren, door burg. en weth. van Opsterland:
1o. het bouwen van een nieuwe school te Beetsterzwaag. Aanw. 23 Maart, te 10 uren;
2o. den verbouw van de school te Terwispel. Aanw. 21 Maart, te 12 uren.

Amsterdam, te 12 uren, door burg. en weth.: het bouwen van eene openbare lagere school der 1e klasse, voor 600 kinderen, op een terrein beoosten de Vermarkt. Inl. bij den stadsarchitect, raadhuiskamer no. 101. (*Zie advert. in n°.* 12).

Zoetermeer (Z.-H.), te 12½ uren, door burg. en weth.: het uitbreken der verharding van een gedeelte van den Voorweg en het maken eener kei- en klinkerbestrating over eene oppervlakte van p. m. 1900 M², met het afwerken der bermen enz. de leverantie van de keien en klinkers alleen uitgezonderd. Aanw. 23 Maart, te 11½ uren.

's-Hage, te 1 uur, door burg. en weth.: het opruimen van den steenen hoog in den Zuidwestbuitensingel te 's-Hage, en het daarvoor in de plaats bouwen van eene vaste brug. Aanw. 25 Maart, te 10 uren.

Driebergen (Utr.), te 1 uur, in „het wapen van Driebergen": het bouwen van een woonhuis met bakkerij, aldaar.

Sneek, te 2 uren, bij de Wed. Meijer, in de Nieuwe Buren: het afbreken van een bestaand en het bouwen van een nieuw woonhuis op het Hoogeind, aldaar. Inl. bij den architect A. Breuninsen Tzn.st.

Dinsdag, 29 Maart.

Loosduinen, te 11 uren, door burg. en weth.: het verbouwen der tweede openbare school, gelegen te Halfweg-Loosduinen. Aanw. 24 Maart, te 11 uren.

Groningen, te 12 uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het onderhoud van den Dollardsdijk en van de landpunt Reide, van 1 Mei '87—31 Dec. '90. Inl. bij den hoofdingenieur, te Leeuwarden, den ingenieur, te Groningen, en den opzichter Stratingh, te Delfzijl. Aanw. 26 Maart. Raming *f* 8130.

'sHage, te 12 uren, door het ministerie van financiën: het onderhouden van- en het doen van eenige herstellingen aan het rijksgebouw te Sneek, waarin gevestigd zijn de kantoren van de hypotheken en van het kadaster. Inl. bij den bouwkundige voor de landsgebouwen in het 1e district, te 's-Hage. Aanw. 21 Maart, te 11½ uren. (*Zie advert. in n°.* 10.)

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van financiën: het onderhouden en herstellen van het gebouw te Maastricht, waarin gevestigd zijn de kantoren van de hypotheken en het kadaster, van den dag, waarop de aanbesteding wordt goedgekeurd tot en met 31 Maart '91. Inl. bij den rijksbouwmeester in het 2e district, te 's-Hage, en den hoofdopzichter J. J. G. Rinkes, te Breda. Aanw. 21 Maart, te 1½ uren. (*Zie advert. in n°.* 10.)

Rotterdam, te 1 uur, door burg. en weth.: het maken van de Rijnhaven en verrichten van baggerwerken in de Binnenhaven, de Entrepôthaven en de haven aan de Katendrechtschekade. Inl. aan het Stadstimmerhuis. Aanw. 22 Maart, te 11 uren. (*Zie advert. in n°.* 11.)

Hengelo, te 1 uur, door de directie der Ned. katoenspinnerij, in het Beursgebouw: het bouwen van een pakhuis met pak- en weegkamer, zoomede haspelzaal en de vergrooting der magazijnen met toebehooren. Inl. bij den architect J. Moll, te Hengelo. Aanw. 29 Maart, te 10 uren.

Benschop (Utr.), te 1 uur, door het R.-K. kerkbest., in de herberg de Zwaan: het bouwen van een kerk met toren, trapteren, doopkapel, sacristie en zangkoor, alsmede het bouwen van een noodkerk en het slooopen der oude kerk. Inl. bij den architect A. Tepe, te Utrecht. Aanw. 29 Maart, te 10 uren.

Rotterdam, in het Timmerhuis: de levering van gegoten-ijzeren buizen, hulpstukken en toebehooren, tot een gezamenlijk gewicht van 1,938,046 KG. (*Zie advert. in n°.* 11.)

Woensdag, 30 Maart.

Enschedé, te 12 uren, door John. Tattersall, ten kantore der firma Tattersall en Holdsworth: het bouwen van een magazijn, stalling, wagenhuis en bijgebouw. Inl. bij den architect J. Moll, te Hengelo. Aanw. 30 Maart, te 10 uren.

Kralingen, te 2 uren, door burg. en weth.: het verbouwen en vergrooten der school voor openbaar lager onderwijs aan de Kortekade, aldaar. Aanw. 23 Maart, te 10 uren.

Donderdag, 31 Maart.

's-Bosch, te 10 uren, door burg. en weth.:
1o. het leveren van 76,000 stuks grèsteien, voor trottoirs;
2o. het leveren van p. m. 400 M³ behakte hard-steenen trottoirbanden.
Inl. bij den gemeente architect. (*Zie advert. in n°.* 12.)

Stavenisse, te 10 uren, door het best. der waterkeering van het calamiteuse waterschap Stavenisse, in het gemeentehuis: het verdedigen van den onderzeeschen oever door steenbestorting aan de waterkeering van gemeld waterschap. Aanw. 23 en 28 Maart, van 11—1 uren.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het verbeteren van een gedeelte der kade op het eiland Urk, behoorende tot de zeewerken in Noord-Holland. Inl. bij den hoofdingenieur, te Haarlem, en den ingenieur Keurenaer, te Hoorn. Aanw. 24 Maart. Raming *f* 2470.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het voortzetten der verbetering van den omringdijk op het eiland Marken, behoorende tot de zeewerken in Noord-Holland. Inl. bij den hoofdingenieur, te Haarlem, en den ingenieur Keurenaer, te Hoorn. Aanw. 24 Maart. Raming *f* 4400.

Hemelumeadeel, te 1 uur, door burg. en weth.: het stichten van eene openbare lagere school met onderwijzerswoning, te Bozum.

Vrijdag, 1 April.

Borsele, te 10 uren, door het best. der waterkeering van het calamiteuse waterschap Ellewoutsdijk en den calamiteusen polder Borsele, in de directiekamer: het maken van eene inlaagkade met bijkomende werken in het calamiteuse waterschap Ellewoutsdijk. Aanw. 25 en 28 Maart, van 10—12 uren. Raming *f* 50,000.

Leeuwarden, te 1 uur, door het prov. best. van Friesland: het uitdiepen van eenige kanalen en vaarwaters, in onderhoud en beheer bij de provincie Friesland, in 11 perceelen.

Leeuwarden, te 1 uur, door het prov. best. van Friesland: het driejarig onderhoud van:
1o. de vaste brug bij het Workumer tolhek en de ijzeren draaibrug over den Scharsterrijn met brugwachterswoning, alsmede van tonnen, bakens en peilschalen in- en langs provinciale vaarwaters, in 2 perceelen;
2o. den provincialen Lindedijk met de daarin liggende schutsluis en bijbehoorende woning, benevens twee tolwachterswoningen en eenige tonnen en peilschalen, in 2 perceelen.
Alles van 1 Mei '87 tot en met 30 April '90.

Kapelle (Zeel.), ten dienste der gemeente, bij den secretaris: de levering van 300 M³ onderhoudgrint.

Zaterdag, 2 April.

Zevenhuizen (Z.-H.), door burg. en weth.: het maken van een keibestrating in bovengenoemd dorp. Inl. bij den ingenieur H. Paul. Aanw. 30 Maart, te 11½ uren.

Maandag, 4 April.

Maastricht, te 10 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het leveren en verwerken van onderhoudsmaterialen op den Rijks-grondweg 1e klasse Maastricht—Nijmegen. Inl. bij den hoofdingenieur en den ingenieur Bekaar, beiden te Maastricht. Aanw. 28 Maart. Raming *f* 3600.

Maastricht, te 10 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het verrichten van baggerwerk tot verbetering van de Zuidwillemsvaart, tusschen sluis no. 14 en de Noord-Brabantsche grens bij sluis no. 13, in gemeente Nederweert. Inl. bij den hoofdingenieur en den ingenieur Bekaar, beiden te Maastricht. Aanw. 28 Maart. Raming *f* 2300.

Maastricht, te 10 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het maken van paalwerk met tuinen enz., langs de kanaalboorden der Zuid-Willemsvaart, in de gemeente Weert. Inl. bij den hoofdingenieur in het 7e district en den ingenieur Bekaar, beiden te Maastricht. Aanw. 28 Maart. Raming *f* 10,000.

Maastricht, te 10 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het maken van bestrate goten enz., op den Rijks-grooten weg der 1e klasse Maastricht—Hattice. Inl. bij den hoofdingenieur in het 7e district en den ingenieur Bekaar, beiden te Maastricht. Aanw. 28 Maart. Raming *f* 2000.

Beetsterzwaag (Fr.), te 11 uren, door burg. en weth.: het bouwen van een ijzeren draaibrug met houten landhoofden te Korterzwaag. Aanw. 21 Maart, te 10½ uren.

's-Hage, te 11½ uren, door het ministerie van waterst. ent., aan het gebouw van het prov. best.: de aanleg van eene klinkerbestrating ter vervanging van de grintbaan op den Katendrechtschendijk, deel uitmakende van den Rijksweg der 2e klasse no. 4, van Katendrecht naar de Oude-Maas. Inl. bij den hoofdingenieur in het 10e district, te 's-Hage, den ingenieur, te Brielle, en den opzichter Baumann, te Dordrecht. Aanw. 28 Maart. Raming *f* 10,100.

Makkum, te 12 uren, door het dijksbest. van Wonseradeels Zuiderzeedijken, in het logement „de Prins": het verrichten van de gewone onderhoudswerken aan de zoowering, ged. '87. Inl. bij den dijksopzichter te Gaast.

Dinsdag, 5 April.

Pijnacker (N.-H.), te 10 uren, door burg. en weth.: het vernieuwen der Dorpskeistraat, groot 1023 M². Aanw. 2 April, te 11 uren.

Reptazijl (Fr.), te 11 uren, door het dijksbest. van het waterschap der Vijf-deelen-zeedijken-binnendijks, in het contributiehuis: de gewone werken aan de zoweringen, ged. '87, in diverse perceelen, waartoe o. a. behoort het maken van een nieuw hoofd, ter lengte van 90 M². Aanw. 26 Maart, te 1 uur.

Elst (Geld.), te 12 uren, door den dijkstoel van het polderdistrict Over-Betuwe, in het Ambtshuis: het verhoogen en verzwaren van een gedeelte van den Rijnbandijk (onder Heteren en Randwijk, ter lengte van ongeveer 2900 M. Inl. bij den dijkmeester, te Gent. Aanw. 23 Maart, te 10 uren.

Reptazijl (Fr.), te 12 uren, door het dijksbest. van het waterschap der Vijf-deelen-zeedijken-binnendijks, in het contributiehuis: de levering van: a. 270 stuks 71 dM. grenen dijkpalen; b. 1480 stuks 62 dM. idem; c. 100 M³ grint; d. 150,000 ton eiken takkem (omtrekhand p. m. 0.45 M., engte minstens 1.10 M.)

Vrijdag, 8 April.

Amsterdam, te 12 uren, door den prov. inspecteur der directe belastingen ten zijnen kantore: het onderhouden van- en het doen van eenige herstellingen aan de gebouwen der inwoerrechten en accijnsen te Ilmuiden, ged. '87, '88 en '89. Inl. bij den rijks'ouwmeester in het 1e district, te 's-Hage, en den hoofdopzichter der landsgebouwen G. D. Wijndels de Jongh, te Amsterdam. Aanw. 1 April, te 11 uren.

Woensdag, 13 April.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het wegruimen van een in de Boven-Merwede, onder de gemeente Sleeuwijk, gezonken vaartuig. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, den ingenieur Hoogenboom, te Dordrecht, en den buitengewoon-opzichter de Hoog, te Gorichem. Aanw. 6 April.

Vrijdag, 15 April.

Middelburg, te 10 uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het driejarig onderhoud van eenige werken bij de Oude Haven, aan de noordzijde van het eiland Schouwen, behoorende tot de zeewerken in de provincie Zeeland. Inl. bij den hoofdingenieur in het 11e district, te Middelburg, en den ingenieur, te Goes. Aanw. 7 en 9 April. Raming *f* 4048 per jaar.

's-Bosch, te 10½ uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: de voorziening van de kanaalboorden der Zuidwillemsvaart in de provincie Noord-Brabant. Inl. bij den hoofdingenieur in het 6e district, te 's-Bosch, den ingenieur Schuurman, te Vucht, den opzichter Weehuizen, te 's-Bosch, en den opzichter Pommée, te Aarle-Rixtel. Aanw. 9 April. Raming *f* 7000.

's-Bosch, te 10½ uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het voortzetten der oeververdediging door steenglooiing langs een gedeelte van het kanaal de Zuidwillemsvaart, provincie Noord-Brabant. Inl. bij den hoofdingenieur in het 6e district, te 's-Bosch, den ingenieur Schuurman, te Vucht, en den opzichter Pommée, te Aarle-Rixtel. Aanw. 9 April. Raming *f* 50,000.

's-Hage, te 1 uur, door het ministerie van waterstaat enz.: het leveren, bereiden tegen bederf, vervoeren en opslaan van palen en schoorpalen, ten behoeve van de Rijkstelegraaf, ged. '88. Inl. bij den inspecteur, chef van het technisch beheer der Rijkstelegraaf, te 's-Hage.

Biggekerke (Zeel.), te 2 uren, door burg. en weth.: de levering van 85,000 straatklinkers.

Op onbepaalden datum.

Wieringen, door dijkgraaf en heemraden van het waterschap Wieringen:
1o. het maken van 2 aardprofielen, gedekt met steenglooiing en klinkertglooiing, alsmede het verzwaren der dijk;
2o. het maken van een hoofd;
3o. het maken van een aardprofiel, gedekt met steenglooiing;
4o. het verlengen van een hoofd;
5o. het maken van een aardprofiel, gedekt met steenglooiing.
Inl. bij den opzichter S. B. Garter.

Prijsopgaaf gevraagd door de Holl. IJzeren spoorwegmaatschappij voor de levering, franco waggon station Rotterdam of Delft, van 25,000 stère ballastgrint.

Nagekomen Afloopen.

Leeuwarden, 15 Maart: het bouwen van een fabriek voor zuivelbereiding te Boerumzwaag, onder beheer van den architect W. C. de Groot; gegund aan R. Jonkers, Oosterlittens, voor *f* 6886

Groningen, 18 Maart: het herleggen van een vak steenglooiing, onder gedeeltelijke vervanging door eene glooiing met bekapping van bazalt, en verzwaring en verhooging van het bovenaardprofiel aan den zeedijk ten Z.-O. Delfzijl nabij Tunnel en voor het opbouwen van hoofd no. 9 ten N.-W. Delfzijl, voor rekening der provincie Groningen; ingek. 18 bilj., als:

J. Kerkstra,	te Lauwerzijl,	*f* 21,320
W. de Vries,	» Zoutkamp,	» 21,300
K. Lentz,	» Ruischerbrug,	» 20,999
A. Woldringh,	» Zoutkamp,	» 20,991
J. v. d. Berg,	» Ulrum,	» 20,900
H. K. van Bouren,	» Delfzijl,	» 20,500
J. Hoikens,	» Appingedam,	» 20,299
A. Schreuder,	» Groningen,	» 20,271
B. Kramer,	» Midwolde,	» 20,125
J. Veldkamp,	» Bedum,	» 20,130
H. van Dijk,	» Groningen,	» 19,994
W. Bos,	» idem	» 19,920
J. Hemmes Nz.	» Farmsum,	» 19,840
J. N. Kruizinga,	» Groningen,	» 19,820
G. C. M. Rottinghuis,	» Delfzijl,	» 19,787
C. P. Bakker,	» Stavoren,	» 19,566
B. Dijkstra,	» Kollum,	» 19,343
H. L. Cusveller,	» Stavoren,	» 18,115

AFLOOP VAN AANBESTEDINGEN.

Numansdorp, 9 Maart: het bouwen van een woonhuis met schuur en stallingen, voor N. M. Niemantsverdriet; minste inschr. waren:
timmerwerk met smeewerk, J. Beukema, Numansdorp, f 1299
metselwerk, A. Hooft Nz., idem » 776
verfwerk, J. H. v. Eimeren, idem » 112.50

Haaren (bij Oosterwijk), 16 Maart: het bouwen eener boerderij met aanhoorende werken, op het terrein van het klooster; ingekomen 5 bilj., als:
H. Brekelmans, Helvoort, f 5100
Ant. Spooren, Esch, » 5054.67
C. Popen, Haaren, » 4220
W. Okkes, Zevenaar, » 4178
Gebr. v. d. Struijck en J. v. Rijt, Oosterwijk, » 4045
gegund.

's-Bosch, 11 Maart: het uitvoeren van baggerwerken, tot het onder profiel herstellen van het kanaal de Zuidwillemsvaart tusschen Vechel en Helmond; minste inschrijver N. v. Haaren, te 's-Bosch, voor f 15,940. Raming f 17,000.

Krabbendijke, 11 Maart: het maken van een oesterput met los- en laadplaats voor en aan den zeedijk van den Oostpolder te Krabbendijke, voor J. Adam, te Goes en A. Buteijn c. s., te Krabbendijke. Gegund aan I. B. van Acker, te Hansweerd, voor f 7325.

Leiden, 11 Maart: het maken van fabrieksgebouwen en daarmede in-verband-staande werken, onder beheer van den architect W. F. van der Heijden; ingekomen 14 bilj., als:
H. A. v. Wouw, te 's-Hage, f 31,800
J. Brittijn, » Leiden, » 24,495
W. v. d. Drift, » idem » 23,600
Iz. v. d. Kamp, » idem » 22,160
N. Perquin, » Berkel, » 21,380
H. J. Sloots, » Leiden, » 21,069
A. Verhoog, » idem » 21,000
P. Hasselbach, » idem » 20,950
A. Dorregeest, » Alkmaar, » 20,948
H. de Jong, » Leiden, » 20,750
N. Bink, » idem » 20,719
T. Los, » idem » 20,473
P. C. de Vrind, » idem » 20,428
W. A. G. Jansen, » Utrecht, » 19,880

Kollum, 11 Maart: het leveren van machinaal grenen- en vurenhout tot het bouwen eener houten noodkerk; niet gegund. De leverantie is ingehouden.

's-Hage, 11 Maart: het bouwen van een politiebureau en woning voor den hoofdcommissaris aan het Alexanderplein; ingekomen 8 bilj., als:
Gebr. Houtman, te 's-Hage, f 55,874
W. v. Leeuwen, » Hellevoetsluis, » 53,789
H. R. Mirande, » 's-Hage, » 50,944
A. C. Paardekooper, » idem » 49,150
J. L. Werders, » idem » 48,380
D. Kerrebijn, » idem » 48,000
V. Bergen Henegouwen, » idem » 48,000
A. Stichter, » idem » 47,631

Joure, 11 Maart: het amoveeren en wederopbouwen van het huis van H. P. de Jong, onder beheer van den architect Joh. H. Borger; ingek. 5 bilj., als:
J. H. Bosma, te Joure, f 4632
H. J. Frankena, » idem » 4503
W. D. v. d. Heide, » idem » 4299
H. W. v. d. Veen, » idem » 4284
Cornel en De Jong, » idem » 4068
gegund.
Raming f 4687

Terborg, 11 Maart: het afbreken en wederopbouwen van het woonhuis van G. H. Eggink.
Metselwerk, ingek. 5 bilj., als:
H. J. te Siepe, Winterswijk, f 287
H. Segers, Didam, » 242
G. Bloemink, Terborg, » 210
J. Jansen Gz., idem » 209
H. Jansen, Bredenbroek gem. Gendringen, » 161
gegund.
Timmerwerk, ingek. 7 bilj., als:
G. Bloemink, te Terborg, f 420
J. W. Oosterink, » Ambt-Doetichem, » 405
H. Onstenk, » idem » 404.44
H. J. te Siepe, » Winterswijk, » 368
H. Segers, » Didam, » 323
J. H. Wassink, » Ambt-Doetichem, » 321.50
W. te Kloeze, » Terborg, » 282
gegund.
Stukadoorwerk, ingekomen 2 bilj., als:
H. J. te Siepe, te Winterswijk, f 89
Th. Piepers, » Terborg, » 86
gegund.
Verfwerk, ingek. 3 bilj., als:
H. J. te Siepe, te Winterswijk, f 175
A. J. Ringelink, » Terborg, » 74.90
A. L. Polman, » Etten, » 58.75
gegund.

Sneek, 12 Maart: het afbreken en wederopbouwen van het perceel, wijk 2 no. 31, aan den Oostzeedijk, onder beheer van den architect J. P. Hogendijk; ingek. 7 bilj., als:
C. Visser, te Sneek, f 4472
N. Molenaar, » idem » 4195
M. Rondema, » idem » 4093
Th. Visser, » idem » 3987
T. v. d. Steele, » idem » 3940
J. de Graaf, » idem » 3767
K. Reidsma, » IJsbrechtum, » 3520

Leiden, 12 Maart, voor rekening van het hoogheemraadschap Rijnland: 1o. het maken van een ijzeren brug over het kanaal te Oegstgeest; gegund aan Langezaal & Zn., te Leiden, voor f 6487.
2o. het maken van een draaibrug over de Koksluis te Spaarndam; gegund aan Penn en Bauduin, te Dordrecht, voor f 1884.

Doornspijk, 12 Maart: het bouwen van een openbare lagere school te Kamper-Nieuwstad, onder beheer van den architect L. W. van der Made, te Harderwijk; ingek. 8 bilj., als:
H. J. Buis, te Urk, f 4189
B. J. ter Haar, » Epe, » 4135
D. Rekveld, » Kampen, » 4100
H. Kroese, » Doornspijk, » 4069
M. de Groot, » Kampen, » 4050
W. Wildeman, » Oldebroek, » 3679
H. Nagelhout, » idem » 3677
D. Juffer Dz., » idem » 3647
gegund.
Raming f 4120

Leur, 12 Maart: het bouwen eener predikantswoning voor de Herv. gemeente; ingekomen 5 bilj., als:
F. N. de Rooy, te Dinteloord, f 8999
M. Lips, » Etten, » 8870
J. D. Claas, » idem » 8225
J. Schuller, » Raamsdonk, » 7319
A. D. Lucas, » Zevenbergen, » 6997

Augustinusga, 12 Maart: het bouwen van een nieuw molenaarshuis te Oostermeer; ingek. 5 bilj., als:
L. H. Eldering, te Oostermeer, f 1600
D. S. v. d. Meer, » Kloostertille, » 1450
F. H. Tillema, » Eestrum, » 1294
R. G. Bloembergen, » Rotteralle, » 1253
P. H. Bos, » Kooten, » 1176
gegund.
Raming f 1260

's-Hage, 12 Maart: het bouwen van 3 stal- en koetshuizen met bovenwoningen aan den Kanaalweg bij het Van-Stolkpark, voor G. M. van der Kuijlen en B. J. Kruijswijk, onder beheer van den architect Joh. Mutters Jr.; ingekomen 8 bilj. als:
P. Bleijenburg, Rotterdam, f 16,973
J. v. Bergen Henegouwen, 's-Hage, » 16,790
Jac. Vos, idem » 16,630
A. Stigter, idem » 16,200
Valk, Rijswijk, » 16,190
Gebr. de Vos, 's-Hage, » 15,799
Gebr. Houtman, idem » 15,106
H. J. Heiman & Zn., Rotterdam, » 14,870
gegund.

Zwolle, 13 Maart, voor rekening der gemeente: 1o. de levering van Ourthe-keien, 45,000 stuks $^{15}/_{18}$ en 46,000 stuks $^{18}/_{18}$; ingek. 11 bilj.; als:

	$^{15}/_{18}$	$^{18}/_{18}$	massa
W. Kleij & Zn., Rotterdam,	f 85.75	f 71.45	f 6973.95
A. Kesters, Heerenveen,	82	71.40	6610.40
A. Dapsens en H. Jennes, Yvoir,	84.95	68.30	6794.60
P. J. Smits Jz., Dordrecht,	82.82	64.64	6534.70
V. Noorden en Schwerzel, Rotterdam,	80.35	71.45	6744
H. J. Bosman, idem	77.90	65.96	6383.60
E. Janssen en E. Burlion, Luik,	75	68	6353
Neef en De Laveleije, idem	77.45	66	6366.35
F. Bodson, Mook,	76.67	66	6382 1e srt.
dezelfde	71	62	5905 2e »
A. Barette, Eindhoven,			6297

2o. Ben-shinkeien, 15,000 stuks $^{15}/_{18}$; ingek. 5 bilj., als:
Van Noorden en Schwerzel, Rotterdam, f 102.30
T. J. Smits Jz., Dordrecht, » 99.88
E. Janssen en E. Burlion, Luik, » 92
F. Bodson, Mook, » 89.80
A. Jadot, Luik, » 88.96

3o. 300 strekkende M. kantsteenen; ingek. 5 bilj., als:
per str. M.
Van Noorden en Schwerzel, Rotterdam, f 2
F. Bodson, Mook, » 1.23
E. Janssen en E. Burlion, Luik, » 1.13
H. Trooster, Zwolle, » 1.09
H. J. Bosman, Rotterdam, » 0.85
4o. 250,000 straatklinkers; ingek. 6 bilj., als:
per mille
M. E. Jansen, Zwolle, f 12.95
Sleijster en Woltersom, Arnhem, » 12.70
Beek en v. Voorthuijzen, Zwolle, » 12.08
F. E. Putters, Huissen, » 11.88
J. B. Poppe & Co., Zwolle, » 11.45
J. L. v. Osch, idem » 11.39
De gunning is aangehouden.

Zwolle, 12 Maart: het afbreken der bestaande en het bouwen eener nieuwe stalling met remise bij het Katerveersluis, voor rekening der gemeente; ingek. 14 bilj., als:
A. Houtman, te Zwolle, f 5995
C. ter Horst, » idem » 4024
G. Kamphuis, » idem » 3972
J. Pellenkoft & Zn., » idem » 3850
G. v. Unen, » idem » 3743
D. Bruins, » idem » 3740
D. J. Schuppert, » idem » 3636
G. Schutte, » idem » 3550
K. A. v. d. Berg, » idem » 3519
F. Schipper, » Genemuiden, » 3443
F. H. Noorman, » Zwolle, » 3333
S. H. Trooster Jr., » idem » 3333
A. v. Straten, » idem » 3263
L. Meijer, » idem » 3181
gegund.

Breda, 14 Maart: het afbreken van een gebouw in de Veemarktstraat en het wederopbouwen daarvan, onder beheer van den architect A. Verlegh.
Metselwerk, ingek. 6 bilj., als:
C. de Kanter, te Breda, f 3821
A. Wierickx-Tack, » idem » 3650
A. Mol, » idem » 3525
A. C. Bom, » idem » 3500
J. P. Kleiner, » idem » 3240
A. v. d. Heide, » idem » 3095
Timmerwerk, ingekomen 4 bilj., als:
M. v. Sevenbergen, te Breda, f 3600
L. Chabot, » idem » 3250
W. F. Reichardt, » idem » 3129
J. J. Koopmans, » idem » 3114
Massa, ingek. 8 bilj., als:
J. J. Koopmans, te Breda, f 6914
J. Schoenmakers, » idem » 6500
W. v. Boxsel, » idem » 6400
Th. Kessels, » idem » 6395
J. P. Kleiner, » idem » 6367
Nuijten en Mol, » idem » 6340
A. v. d. Heide, » idem » 6204
G. v. d. Velden, » idem » 5987
Gegund in massa aan G. v. d. Velden.

's-Hage, 14 Maart, voor rekening der gemeente: 1o. het verlagen van eenige riolen te Scheveningen; ingek. 4 bilj., als:
G. Keij, Rotterdam, f 11,700
C. M. Rozenburg, Naaldwijk, » 8,600
G. Hassnoot, Katwijk-aan-Zee, » 7,450
H. Jongenburger, Waddinksveen, » 6,970
2o. het rioleeren en herbestraten der Tasmanstraat; ingek. 14 bilj., als:
C. M. Rozenburg, Naaldwijk, f 7300
G. Hassnoot, Katwijk-aan-Zee, » 6900
C. Vermeulen, 's-Hage, » 6122
P. v. Vliet, idem » 5777
J. H. de Swart, idem » 5700
G. v. d. Drift, idem » 5700
A. Korteweg, Zevenbergen, » 5400
L. v. Bergen Henegouwen, 's-Hage, » 5119
G. Keij, Rotterdam, » 5100
H. Jongenburger, Waddinksveen, » 4940
M. Bot, Vlaardingen, » 4880
J. de Bruijn, 's-Hage, » 4785
P. Kruijsveld, idem » 4780
A. de Waard en J. C. Diercks, idem » 4560

Harlingen, 14 Maart: het bestraten en rioleeren van de Kleine Breedeplaats, aldaar; ingek. 6 bilj., als:
J. de Lange, te Harlingen, f 2344
Jetse Posthuma, » idem » 2277
G. S. Speelstra, » idem » 2044
Gebr. v. d. Meer, » idem » 1925
L. Strak en Joh. Huisman, » idem » 1900
F. J. Schaafsma, » idem » 1520
gegund.

Nijmegen, 14 Maart: het verbeteren van het fort bij Pannerden, onder het beheer der genie te Nijmegen, (2e gedeelte); ingek. 1 bilj. van W. A. G. Jansen, te Utrecht, voor f 31,780
Raming » 33,250
Als aannemer voorgedragen.

Leiden, 14 Maart: het amoveeren van het perceel, gelegen aan de Vestestraat en het wederopbouwen van 2 woningen, eene woning achter het perceel aan de Hoorengracht no. 114 en eene binnenverbouwing aan laatstgenoemd perceel, onder beheer van den architect G. Blommestein; ingek. 9 bilj., als:
Hardeman, te Leiden, f 3385
Feekman, » idem » 3323
Korenhof en Peereboom, » idem » 3299
De Jongh, » idem » 3294
Hogeveen, » idem » 3288
Sloots, » idem » 3225
Rijnsouw, » idem » 3180
V. d. Drift, » idem » 3160
S. v. Leeuwen, » idem » 3100

Amsterdam, 14 Maart: het uitvoeren van baggerwerken in het Westerdok en het IJ vóór den mond van de Westerdoksluis, benevens het diephouden van de dokken, buitenhavens en het IJ, ged. '87; minste inschr. W. Goedkoop Dz., te Amsterdam, voor f 10,095.

Bovenkerk (gem. Nieuweramstel) 14 Maart: het maken van het transept en priesterkoor der R.-K. kerk, onder beheer van den architect P. J. H. Cuijpers; ingek. 10 bilj., als:
W. G. v. Berkum, Nieuweramstel, f 49,548
J. Turkenburg, Aalsmeer, » 47,707
J. Slenters, Haarlem, » 40,966
H. Hendriks, Os (N.-Brabant), » 39,340
L. G. Struijcken en J. A. de Bont, Utrecht, » 38,900
F. Raaijmakers, Nieuweramstel, » 38,460
J. Roodenrijs, 's-Hage, » 38,444
A. Olijkoek, Nieuweramstel, » 37,985
H. en W. Kroon en F. v. Kollenberg, idem » 37,453.81
J. v. Groenendaal, 's-Hage, » 33,715

Franeker, 14 Maart: de levering van p. m. 600 stère grint, franco aan den wal van de algemeene opslagplaats aan de Harlinger trekvaart, onder het dorp Herbaijum, voor rekening der gemeente Franekeradeel; ingek. 5 bilj., als:
per stère
G. en W. Holland, Rotterdam, f 2.23½
H. v. d. Bout, Nijmegen, » 2.14
Van Koppenhagen & Co., Utrecht, » 2.12
J. F. Lips, Nijmegen, » 2.10
W. v. Hasselt idem » 2.04½
gegund.

Wijk-bij-Duurstede, 14 Maart: de levering van 50,000 stuks weinig getrokken straatklinkers, voor de gemeente; ingekomen 6 bilj., als:
per 1000
E. v. Holst, te Arnhem, f 12.75
A. N. Costerus & Co., » Wageningen, » 12.28
Sleijster en Woltersom, » Arnhem, » 12.10
A. Mos, » idem » 11.63
J. E. H. Baron v. Nagell v. Ampsen, » Amerongen, » 10.98
Terwindt en Arntz, » Millingen, » 10.63
Gegund aan A. Mos, te Arnhem, voor f 11.63 per duizend.

Enschedé, 14 Maart: het bouwen van eene stokerij, meterkamer, regulateurkamer en bergplaats en het doen van verdere veranderingen aan de gasfabriek; ingekomen 7 bilj., als:
H. Reigers, f 7997
W. Lavender, » 7992
G. Beltman A.Gz., » 7100
J. Tinis en D. Beudink, » 7017.17
H. ten Cate, » 6814
R. J. Turin, » 6813
G. Huckriede, » 6525
gegund.

Amsterdam, 15 Maart: het bouwen eener houtloods enz., zonder bijlevering van materialen, onder beheer van den architect A. H. D. Ruys, te Edam; minste inschr. C. Boen, te Nieuwendam, voor f 3800. Gegund.

's-Hage, 15 Maart: het onderhouden en herstellen van het gebouw aldaar, waarin gevestigd zijn de kantoren van de hypotheken en van het kadaster, van 1 April '87 tot en met 31 Maart '90; minste inschr. A. M. Biermaas, te 's-Hage, voor f 2786.

Utrecht, 15 Maart: het maken van eene wachterswoning nabij de brug over het Spuikanaal te Rotterdam, ten behoeve van den spoorweg van Rotterdam naar Breda, volgens bestek 466 der maatschappij tot expl. van Staatsspoorwegen; ingek. 17 bilj., als:
J. M. Bomans, te Rotterdam, f 3399
P. Sliedrecht, » IJselmonde, » 3333
J. Schuller, » Raamsdonk, » 3318
P. v. Driel, » Dordrecht, » 3249
M. v. Linschoten, » Kralingen, » 3248
A. du Vijn, » Dordrecht, » 3226
D. v. d. Tas, » Charlois, » 3217
J. Uijterlinde, » IJselmonde, » 3199
H. Degens Jr., » Dordrecht, » 3187
J. Dorn, » Charlois, » 3165
J. Beaufort, » Hillesluis, » 3099
W. J. v. Dort, te Kralingen, f 3075
H. Breur, » Rotterdam, » 3073
J. de Zanger, » IJselmonde, » 3005
J. Blok, » 's-Gravendeel, » 2940
W. Brandwijk, » Rotterdam, » 2919
H. Langbroek, » Hillesluis, » 2504
Raming » 3480

Zalt-Bommel, 15 Maart: het afbreken en wederopbouwen van een woonhuis in de Kerkstraat en het bouwen van eene nieuwe woning in de Heilige-Geeststraat, onder beheer van den architect H. Leemhuis; ingek. 4 bilj., als:
H. A. Kaasjager, te Zalt-Bommel, f 3337
Roelofs, » Opijnen, » 3291
A. v. Brookhoven, » Zalt-Bommel, » 3171
H. v. Boort, » idem » 2838

Dieren, 15 Maart: het bouwen van een dubbel woonhuis; ingek. 6 bilj., als:
B. Wijngaarden, te Deutichem, f 2024
Schut, » Brummen, » 1720
J. Maandag, » Dieren, » 1624
H. Stoltenborg, » idem » 1514
L. Enklaar, » idem » 1421
Boerstoel, » Brummen, » 1385
Acht dagen beraad.

Rotterdam, 15 Maart: de levering van diverse materialen voor de gemeente: 1o. ijzeren schutten voor urinoirs; ingek. 4 bilj., als:
Erven J. C. Röver te Rotterdam, f 815
A. J. v. d. Cammen, » idem » 730
M. J. Engelman, » idem » 686
H. A. Hessen, » idem » 576
2o. hardsteenwerk; ingek. 4 bilj., als:
Van Noorden en Schwerzel, te Rotterdam, f 538.30
J. D. Peletier, » idem » 441
H. J. Bosman, » idem » 428
P. Bergers, » Alkmaar, » 399
3o. 40 M³ leiplaat; ingek. 2 bilj., als:
Erven H. Trip, te Rotterdam, f 423.41
De Lint & Co., » idem » 398
4o. beuken- en iepenhouten brugstrooken voor rijweringen.
Voor beuken strooken, ingek. 7 bilj., als:
E. J. v. Weerelt Ez., Rotterdam, f 59.50
D. Bontenbal, Hof-van-Delft, » 54.40
L. Kleijn & Zn., Rotterdam, » 49
J. Damen, Koten, » 42.75
T. ten Zijthoff & Zn., Deventer, » 41
B. H. Clercx, Boxtel, » 36
A. F. v. Dongen, Prinsenhage, » 34.74
Voor iepen strooken, ingek. 2 bilj., als:
L. Kleijn & Zn., Rotterdam, f 62
G. Albers Lz. & Co., Middelburg, » 39.60
5o. grafzerken en tegels; ingekomen 7 bilj.,

	zerken	tegels
Van Noorden en Schwerzel, Rotterdam,	f 908.40	f 983.50
D. P. v. Ameijden v. Duijn, id.		875
J. D. Peletier, Rotterdam,	739	
W. v. Duul en A. v. Put, idem	671	814
J. H. K. Barette, Eindhoven	602	617
H. J. Bosman, Rotterdam,	595	690

P. Bergers, Alkmaar, voor beide tezamen f 1676.

Oude-Tonge, 15 Maart: de levering van p. m. 500 M³ onderhoudsgrint; gegund aan P. Bremer, te Oude-Tonge, voor 1.48½, franco op den wal.

Middelburg, 15 Maart: het bouwen van een voetbrug ter vervanging van het overzetveer aan de Koepoort; ingek. 5 bilj., als:
J. C. v. Miert, te Middelburg, f 2600
I. M. v. Ditmars & Zn., » idem » 2547
P. J. v. Puffelen & Zn., » idem » 2453
M. v. d. Hoek, » Neuzen, » 2330
C. A. Goethals, » Middelburg, » 1995

Breda, 15 Maart, onder het beheer der genie, aldaar: 1o. het maken van arrestkamers en eene keuken bij de kazerne op het Nonnenveld, te Breda; ingek. 7 bilj.; minste inschr. Th. Kessels, voor f 3600. Raming f 4000.
2o. het maken van een gebouw tot verpleging van lijders aan besmettelijke ziekten, op het militair terrein ten oosten van de kazerne de Laige stallen, te Breda; ingek. 6 bilj.; minste inschr. Th. Kessels, voor f 7150. Raming f 6400.

Dordrecht, 16 Maart: het bouwen van een woonhuis aan den Gotfried-Schalkensingel, onder beheer van den architect G. van Aardenne; ingek. 9 bilj., als:
N. Klaus, te Dordrecht, f 9544
Tas en Schulders, » idem » 9330
B. v. d. Elst, » idem » 9272
D. J. Kwak, » idem » 8968
H. v. Pelt, » idem » 8657
J. v. Welsenes, » idem » 8625
L. v. Schelt, » idem » 8583
L. Kooijman, » idem » 8494
A. Dusijn, » idem » 8375
gegund.
Bovendien 1 biljet van onwaarde.

's-Hage, 16 Maart: het voltooien van de verdedigingswerken langs den Graspolder, den Krabbepolder en den God-zij-dankpolder, aan den linkeroever van het Scheur, beneden Maassluis, onder beheer van het ministerie van waterstaat enz.; ingek. 7 bilj., als:
B. de Waard, Nieuwenhoorn, f 39,870
C. v. d. Plas, Hardinksveld, » 38,500
L. Kalis Kz., Sliedrecht, » 37,740
A. G. Huyskes, Hedel, » 36,930
G. Boshakker Gz., Sliedrecht en W. H. Swets, Hardinksveld, » 35,940
A. Prins Thz., Sliedrecht, » 34,690
C. Visser Gz., idem » 33,900
Raming » 35,000

Middelburg, 16 Maart: de levering van magazijngoederen, ten behoeve der gasfabriek.
Perc. 1, getrokken-ijzeren pijpen fittings enz.; ingek. 4 bilj., als:
R. S. Stokvis en Zn., Rotterdam, f 302.98½
V. d. Hoeart & Punt, Amsterdam, » 284.15
W. J. Stokvis, Arnhem, » 254.40
Gebr. Boudewijnse, Middelburg, » 244.61
Perc. 2, smeed- en plaatijzer; ingekomen 2 bilj., als:
V. d. Broecke en Jutting, Middelburg, f 191.97½
Gebr. Boudewijnse, idem » 156.56
Perc. 3, gietijzer; ingek. 2 bilj., als:
Boddaert & Co., Middelburg, f 165
Th. Kesseling, Rotterdam, » 127.50
Perc. 4, glas; ingek. 1 biljet van Gebr. Boudewijnse, te Middelburg, voor f 48.
Perc. 5, kalk enz.; ingek. 1 biljet van Gebr. Boudewijnse, te Middelburg, voor f 241.98.
Perc. 6, verfwaren; ingek. 2 bilj., als:
H. A. Brakman, Middelburg, f 116.40
W. Stoof, idem » 110.75
Perc. 7, borstelwerk; ingek. 3 bilj., als:
G. H. C. J. Frederiks, Middelburg, f 94.40
H. A. Brakman, idem » 93.47
W. Stoof, idem » 85.31
Perc. 8, bindgaren, poetskatoen enz.; ingek. 3 bilj., als:
W. Stoof, Middelburg, f 63.80
M. C. Jeras, idem » 60.70
Ph. de Leeff Jr., Vlissingen, » 53.36

Groningen, 16 Maart: het verbouwen eener behuizing in de Polsterstraat, get. F. 27, onder bijlevering van alle bouwstoffen, transporten enz., onder beheer van den architect N. W. Lit; ingek. 8 bilj., als:
R. Hosingh, te Groningen, f 2698
E. Peters, » idem » 2611
A. Wichers » idem » 2450
A. v. Dijk, » idem » 2480
J. Ebelings, » idem » 2384
H. Berends, » idem » 2335
N. Kuper, » idem » 2142
A. Siekman, » Hoogkerk, » 2047
gegund.

Woerden, 16 Maart: het amoveeren van de woning aan de gasfabriek en het verrichten van herstellingen aan de stokerij; ingek. 4 bilj.;
hoogste inschr. J. P. Schlingmann, Woerden, f 147
minste » J. W. Blok, idem » 20
Nog niet gegund.

Utrecht, 16 Maart: de levering van verschillende magazijngoederen voor de Ned. Rijnspoorweg; minste inschr. waren:
drogerijen en verfwaren, Visering en Lelie, Amsterdam, f 5040.21
verfkwasten en penseelen, A. Levie & Zn., Arnhem, » 402.57
caoutchouc enz., Gebr. Meerens, Haarlem, » 176.50
kaarsen, J. Moulin, Amsterdam, » 155.55
oliën en traan, Engelen en Van Laar, Amsterdam » 27,629.25
lampenkousjes enz., J. J. Geubels, Groningen, » 332.98
diverse touwsoorten, J. v. Galen, Gouda, » 2192.70
borstelwerk, sponsen enz., A. Levie & Zn., Arnhem, » 1662.40
vuurlak, standolie enz., Gilhuis & Zn., Amsterdam, » 462.50
diverse glasruiten, J. Sabelis & Zn., Haarlem, » 710.12
dakruiten, Gebr. Muller, Utrecht, » 175.80
diverse glassoorten, J. J. Geubels, Groningen, » 615.38
diverse houtsoorten, firma Jongeneel, Utrecht, » 2332.50
eikenhout, wagenschot enz., firma Jongeneel, Utrecht, en Herngreen, Dordrecht, ieder » 8620
vuren- en dennenhout, Eindhoven & Zn., Zwolle, » 7896.50
mahoniehout, F. Briks & Co., Rotterdam, » 962
staaf-, plaat- en bandijzer, Gebr. v. d. Vliet, Amsterdam, » 12,157.70

pijkers, schroeven, bandnagels, D.S. Kalker, idem f 2210.84
divers ijzer- en koperwerk, J.J. Bolte, Zwolle, » 2731.08
diverse soorten leder, M. A. v. d. Linden, Boxtel, » 2726.80
kalk, tras enz., Van de Pol, Vink & Co., Utrecht » 1308.79
zeildoek, linnen enz., R. Kelfkens, Amsterdam, » 3018.40
diverse papiersoorten, G. H. Woerman, Amsterdam, » 1166.86
kantoorbehoeften, Dobbe & Zn., Utrecht, » 2195.625
rijtuigbekleeding enz., R. Kelfkens, Amsterdam, » 1664.18
handspaken, remblokken enz., H. Kromwijk, Linschoten, » 580.95
blikwerk J. C. Stelling, Amsterdam, » 438.85
diverse metalen, V. Essen & Zn., idem » 7960.88
beendermeel, Krol & Co., Zwolle, » 94
blik (enkel), L. v. Essen, Amsterdam, » 102
flambouwen, F. Toulon, Termonde, » 87.96
houtskolen, Charles, Baarle-Nassau, » 200
Java-riet, R. Kelfkens, Amsterdam, » 355
koolteer, A. Radix, Utrecht, » 180
lanzen, V. d. Eert, Boxtel, » 202.20
paardenhaar, Willeman & Co., Rotterdam, » 1082
pakking, India-rubber, Stokvis & Zn., idem » 44
pakking, vet, dezelfden, » 608
poetskatoen, H. Cohen, Oldenzaal, » 4269
springveeren, K. Groothof, Amsterdam, » 247
hard vet, Moulin & Co., Rotterdam, » 2061.50
vilt, Simmers & Zn., Amsterdam, » 2100
vilt, dezelfden, » 32.50
zakken (goujes), J. J. Bonnist, idem » 277.50
zeep (groene), Ter Meulen & Co., Zwolle, » 1011.50

Amsterdam, 16 Maart: het leveren en opstellen van een direct werkende hoogedrukstoommachine met centrifugaalpomp en toebehooren in het stoomgemaal van den polder de Buiksloterham, onder beheer van den ingenieur W. T. A. Beijerinck; ingek. 11 biljetten; minste inschr. F. H. Begemann, Helmond, voor f 2700
hoogste inschrijving » 5500

Amersfoort, 16 Maart: het vernieuwen van ramen in- en het herstellen van buitenbestratingen bij de stallen, onder het beheer der genie, aldaar; ingekomen 4 bilj., als:
V. d. Kooy, te Amersfoort, f 1089
De Geest, » idem » 1010
P. Boks, » idem » 999
Prins, » idem » 977
Raming » 1200

Utrecht, 16 Maart: het bouwen van drie vrije woningen op een terrein, gelegen aan de Verlengde-Weistraat, voor de fundatie Maria van Pallaes; ingek. 2 bilj., als:
H. M. de Koff, f 4380
H. Vermeer, » 4260

Haarlem, 16 Maart, voor rekening van den Groeten Hpolder: 1o. het onderhoud der kunstwerken ged. '87; ingek. 7 bilj.; gegund aan den minsten inschr. L. Lievaart, te Sloterdijk, voor f 1654.
2o. de levering van p. m. 950 M³ grint; ingek. 8 bilj.; gegund aan den minsten inschrijver G. Slagter, te Amsterdam, voor f 1.46⁵ per M³.

Lopik, 16 Maart: het bouwen van een school met 2 lokalen te Lopikerkapel, onder beheer van den architect L. A. van der Vaart, te Jaarsveld; ingekomen 15 bilj., als:
W. Benschop, Lopik, f 6831
W. J. Meilink, Tull en 't-Waal, » 6498
N. Schrieman, Jaarsveld, » 6387
A. v. Noord, IJselstein, » 6293
M. Hartman, Benschop, » 6100
J. A. Dumolin, Vianen, » 5958
J. J. Boogendoorn, idem » 5868.60
C. de Bruin, Jaarsveld, » 5797
E. de Graaf, IJselstein, » 5735
J. Toeuw, Polsbroek, » 5795
D. Barneveld, Vreeswijk, » 5640
H. v. Wort, Zandpoort, » 5495
J. Schouten, Vianen, » 5408
A. C. Willemse, Vreeswijk, » 5225
G. v. Beeswijk, Everdingen, » 4884
Gunning voorbehouden.
Raming » 5820

Ootmarsum, 16 Maart: het verbouwen van de pastorie der R.-K. gemeente, onder beheer van den architect G. te Riele Wz.; ingekomen 7 bilj., als:
J. Westink, te Ootmarsum, f 7100
T. B. J. Kaurich, » Oldenzaal, » 6800
J. ter Ellen, » idem » 6572
C. Frewijn, » Ootmarsum, » 6087
H. Velthuis, » idem » 5800
B. J. Heupink, » idem » 5441
R. G. Meijer en J. Waarnink, te Ootmarsum f 5063
gegund.

Kampen, 17 Maart: het ophoogen van een terrein aan den buitensingel te Kampen, nabij de voormalige waschhuizen, met het verleggen en verhoogen van een gedeelte singelweg, en de daartoebehoorende werken, voor rekening van de coöperatieve bouwvereeniging »des Werkmans Vriend"; ingek. 6 bilj., als:
D. Bruins, Zwolle, f 17,724
F. Aberson, Steenwijk, » 17,473
W. H. Swets, Hardinxveld, » 16,645
C. Versteeg, idem » 13,960
C. v. d. Meijden Jr., idem » 12,750
J. Wijnholt, Kampen, » 11,099
De gunning is aangehouden.

Amsterdam, 17 Maart: het maken van een fort in de Zuiderzee aan het Pampus (1e gedeelte), onder het beheer der genie, aldaar; ingek. 3 bilj., als:
J. J. Bakker, te Lent, f 329,000
M. C. de Jong P.Mz., » Sliedrecht, » 308,000
L. Kalis Kz., » idem » 270,000
Raming » 265,000

Hoorn, 17 Maart: de levering van grint, ten behoeve der binnenwegen van Drechterland; minste inschr. waren:
perc. 1, 770 M³ grint, J. Kramer, Oudendijk, f 2600
» 2, 858 idem D. Beunder, Scharwoude, » 2280
» 3, 850 idem J. Kramer, Oudendijk, » 2090
» 4, 799 idem D. Beunder, Scharwoude, » 2779
» 5, 207,000 straatsteenen, J. Zeilmaker, Hoorn, f 14.75 per 1000.
» 6, 710 M³ zand, D. J. Beunder, Scharwoude, » 1165

Harlingen, 17 Maart, voor rekening der gemeente: 1o. het maken van een havenmeesterskantoor; ingek. 6 bilj., als:
G. S. Spoelstra, te Harlingen, f 1460
Jetse Postkuma, » idem » 1348.50
L. Strok en J. Huisman, » idem » 1346
A. Nauta, » idem » 1218
C. Bosma, » idem » 1180
K. Hagedoorn, » idem » 1147
gegund.
2o. het baggeren van het gedeelte Voorstraat, ingek. 1 biljet van K. Tigchelaar, te Harlingen, voor f 59.

Lutjewoude, 17 Maart: het gedeeltelijk bestraten van den Steenhardsterweg onder Lutjewoude, gem. Kollumerland, onder beheer van den architect A. Velding; ingek. 16 bilj., als:
P. J. Schaafsma, te Kollum, f 2528
J. J. Pijnakker, » idem » 2313
D. Walda, » idem » 2180
K. J. Pijnakker, » idem » 2140
C. F. Bakker, » idem » 2072
R. I. Dijkstra, » idem » 2020
P. A. Zijlstra, » idem » 2010
P. A. Bottinga, » Leeuwarden, » 2002
D. S. v. d. Meer, » Kootstertille, » 1994
Jan Oosterhoff, » Kollum, » 1966
J. F. Bakker, » idem » 1948
H. Fornsma, » Grijpskerk, » 1900
J. A. Dorlstra, » Rinzemageest, » 1885
L. Zandstra, » Lemmer, » 1842
M. R. v. d. Molen, » Buitenpost, » 1709
M. H. Westra, » Burum, » 1749
gegund.
Raming f 1911

Weesp, 18 Maart, voor rekening der gemeente: 1o. het maken van rioleering en straatwerken; ingek. 9 bilj., als:
J. de Vries, te Medemblik, f 4810
B. Vermolen, » Weesp, » 3987
G. Moolhuize, » Weesperkarspel, » 3980
C. Krachten, » Utrecht, » 3461
A. v. Walen, » Muiden, » 3347
C. v. Soest, » Beverwijk, » 3303
J. C. v. Geijn, » Weesp, » 3149
G. Preut, » idem » 3170
J. Vree, » idem » 2980
2o. het maken van gemetselde walmuren; ingek. 9 bilj., als:
C. Krachten, te Utrecht, f 1291
A. v. Walen, » Muiden, » 1192
J. de Vries, » Medemblik, » 1180
J. C. v. Geijn, » Weesp, » 1136
G. Moolhuize, » Weesperkarspel, » 1078.60
C. v. Soest, » Beverwijk, » 1040
B. Vermolen, » Weesp, » 947
J. Vree, » idem » 854
G. Preut, » idem » 785

Halfweg (N.-H.), 18 Maart: voor rekening van den Zuid- en Noordspaarndammerpolder: 1o. het maken van een steiger in het Noordzeekanaal; ingek. 5 bilj., als:
C. Gols, Westzaan, f 2005
D. v. Heijst, Velzen, » 1962
C. v. Reijendam, Spaarndam, » 1892
R. Schreuder, Kolhorn, » 1610
C. v. Soest, Beverwijk, f 1588
gegund aan R. Schreuder.
2o. het leveren van fijne grint; ingek. 4 bilj., als: per M³.
C. v. Reijendam, Spaarndam, f 2.23 } franco op
Van Koppenhagen & Cie., Utrecht, » 2.04 } den wal.
H. de Vries, Spaarndam, » 1.99 }
G. Slagter, Amsterdam, » 1.52 voor d. wal.
gegund.
3o. het leveren van grove grint; ingek. 3 bilj., als: per M³.
Van Koppenhagen & Cie., Utrecht, f 2.14 } op den wal.
H. de Vries, Spaarndam, » 1.99 }
G. Slagter, Amsterdam: » 1.52 voor den wal.
gegund.
4o. het leveren van klinkerpuin; ingek. 4 bilj., als: per M³.
Van Koppenhagen & Cie., Utrecht, f 4.04
C. v. Reijendam, Spaarndam, » 3.75
G. Slagter, Amsterdam, » 3.25
H. de Vries, Spaarndam, » 2.75
gegund.
5o. het onderhouden der wegen; ingek. 6 bilj., als:
C. van Reijendam, Spaarndam, f 709
H. de Vries, idem » 673
M. Lijs, Beverwijk, » 590
W. Brons, Spaarndam, » 548
H. Boon, Velzen, » 535
C. Zwanenburg, Velzen, » 445
gegund aan W. Brons.

Arnhem, 18 Maart: het maken van trottoirs en verhoogde voetpaden met de levering van trottoirbanden van Niedermendigersteen, benevens het leveren en leggen van cementen riolen, met bijbehoorende werkzaamheden, in verschillende straten der gemeente; ingek. 11 bilj., als:
H. v. d. Sand, Arnhem, f 58,300
J. de Ruijter, idem » 57,770
A. J. A. Engelkamp, idem » 53,974
P. Verbruggen, Waddinxveen, » 53,877
D. Bruins en C. ter Horst, Zwolle, » 52,182
M. P. Vale, Arnhem, » 51,990
W. H. de Haan, Elden, » 51,888
J. v. Burk, Oosterbeek, en W. Wissing, Arnhem, » 49,085
L. B. Hasselbach Jr., Arnhem, » 48,877
J. Terwindt, Westervoort, » 48,000
G. H. v. d. Heijden, Arnhem, » 45,490
gegund.
Raming » 49,290

Leiden, 18 Maart: het bouwen van 5 woningen achter de perceelen aan de Wittelaan, gemeente Zoeterwoude, voor J. C. Vreeburg, onder beheer van den architect G. Blommestein; ingekomen 11 bilj., als:
Chr. E. J. Verhauff, te Leiden, f 4392
A. P. K. Hardeman, » idem » 4250
H. de Jongh, » idem » 4222
A. Korenhof en P. Peerdeboom, » idem » 4188
H. J. Stoots, » idem » 4168
J. B. Hoogeveen, » idem » 3998
N. Bink, » idem » 3969
W. v. d. Drift, » idem » 3960
C. v. Diest, » Woubrugge, » 3727
P. de Graaff, » Zoeterwoude, » 3585.75
N. v. Rijswijk, » Leiden, » 3490

Middelburg, 18 Maart: het maken van eenen basaltmuur in de binnenhaven bij de groote sluis te Hansweerd, behoorende tot de werken van het kanaal door Zuid-Beveland; ingekomen 9 bilj., als:
P. Monjé, te Breskens, f 4500
C. de Groot, » Sliedrecht, » 4242
J. v. d. Vlugt Jr., » Dordrecht, » 4240
D. Bolier Cz., » Rilland-Bath, » 4100
L. Luik, » Hansweerd, » 4040
W. H. de Haan, » Elden (Elst), » 3887
J. Bruggeman, » Hansweerd, » 3870
P. J. Staal, » idem » 3850
P. J. Visser Pz., » idem » 3695
Raming » 4300

Leeuwarden, 18 Maart: voor rekening der provincie Friesland: 1o. het verbeteren van het grootschepsvaarwater Heeg-Stavoren; ingek. 11 bilj.,
Hoogste L. Brouwer, Gouda, f 136,000
Laagste G. F. Pranstra, Veenwouden, » 99,000
Raming » 116,448
2o. het bouwen van eene wachterswoning en steigers voor tolheffing in de Veerhuistervaart, de Tjonger en de Pierchristiaansloot; ingek. 17 bilj.,
Hoogste B. Lageweg, Scherpenzeel, f 5250
Laagste J. Bakker, Kollum, » 4510
Raming » 4450

BIJVOEGSEL
VAN
DE OPMERKER
van ZATERDAG 26 MAART 1887.

AANKONDIGINGEN
VAN
AANBESTEDINGEN.

Maandag, 28 Maart.

Beetsterzwaag (Fr.), te 11 uren, door burg. en weth. van Opsterland: 1o. het bouwen van een nieuwe school te Beetsterzwaag. 2o. den verbouw van de school te Terwispel. Aanw. gehouden.

Amsterdam, te 12 uren, door burg. en weth.: het bouwen van eene openbare lagere school der 1e klasse, voor 600 kinderen, op een terrein benoorden de Veemarkt. Inl. bij den stadsarchitect, raadhuiskamer no. 101. (*Zie advert. in nº. 12*).

Breda, te 12 uren, door burg. en weth.: het bouwen van eene brug over den vijver in het park het Valkenberg. Aanw. gehouden.

Zoetermeer (Z.-H.), te 12½ uren, door burg. en weth.: het uitbreken der verharding van een gedeelte van den Voorweg en het maken eener kei- en klinkerbestrating over eene oppervlakte van p. m. 1900 M², met het afwerken der bermen enz., de leverantie van de keien en klinkers alléén uitgezonderd. Aanw. gehouden.

's-Hage, te 1 uur, door burg. en weth.: het opruimen van den steenen boog in den Zuidwestbuitensingel te 's-Hage, en het daarvoor in de plaats bouwen van eene vaste brug. Aanw. gehouden.

Driebergen (Utr.), te 1 uur, in »het wapen van Driebergen": het bouwen van een woonhuis met bakkerij, aldaar.

Sneek, te 2 uren, bij de Wed. Meijer, in de Nieuwe Doelen: het afbreken van een bestaand en het bouwen van een nieuw woonhuis op het Hoogend, aldaar. Inl. bij den architect A. Breunissen Troost.

Helmond, te 4 uren, door F. H. Kaulen, ten huize van J. Ennsns de Roy: het afbreken van een oud gebouw en het bouwen van 2 woonhuizen, op een terrein gelegen aan de Zuidwillemsvaart. Aanw. te 11 uren.

Dinsdag, 29 Maart.

Nijkerk, te 10 uren, door den dijkstoel van den polder Arkenheem, op de zaal van het gemeentehuis: het bouwen van een nieuwe brug op den Bontepoorterweg, het doen van eenige herstellingen aan de Rassenbeeksluis en aan den duiker door de boezemkade bij het stoomgemaal onder Nijkerk, en andere werken.

Helder, te 10 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, in het Rijkshuis: het bouwen van een tweede vredesprivaat bij de bomvrije kazerne in het fort Erfprins te Helder. Bilj. inzenden uiterlijk 28 Maart, vóór 3 uren. Raming f 1520. (Herbesteding.)

Loosduinen, te 11 uren, door burg. en weth.: het verbouwen der tweede openbare school, gelegen te Halfweg-Loosduinen. Aanw. gehouden.

Groningen, te 12 uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het onderhoud van den Dollardsdijk en van de landpunt Reide, van 1 Mei '87—31 Dec. '90. Inl. bij den hoofdingenieur, te Leeuwarden, den ingenieur, te Groningen, en den opzichter Stratingh, te Delfzijl. Aanw. gehouden. Raming f 8150.

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van financiën: het onderhouden van- en het doen van eenige herstellingen aan het rijksgebouw te Sneek, waarin gevestigd zijn de kantoren van de hypotheken en van het kadaster. Inl. bij den bouwkundige voor de landsgebouwen in het 1e district, te 's-Hage. Aanw. gehouden. (*Zie advert. in nº. 10.*)

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van financiën: het onderhouden en herstellen van het gebouw te Maastricht, waarin gevestigd zijn de kantoren van de hypotheken en het kadaster, van den dag, waarop de aanbesteding wordt goedgekeurd tot en met 31 Maart '90. Inl. bij den rijksbouwmeester in het 2e district, te 's-Hage, en den hoofdopzichter J. J. G. Rinkes, te Breda. Aanw. gehouden. (*Zie advert. in nº. 10.*)

Nijmegen, te 12 uren, door de commissie van het XVIIe Nederlandsch Zangersfeest, bij Cuijpers: het maken van een groot houten gebouw. Aanw. 28 Maart, te 12 uren. (Herbesteding.)

Rotterdam, te 1 uur, door burg. en weth.: het maken van de Rijnhaven en verrichten van baggerwerken in de Binnenhaven, de Entrepôthaven en de haven aan de Katendrechtschekade. Inl. aan het Stadstimmerhuis. Aanw. gehouden. (*Zie advert. in nº. 11.*)

Hengeloo, te 1 uur, door de directie der Ned. katoenspinnerij, in het Beursgebouw: het bouwen van een pakhuis met pak- en weegkamer, toonzaal, haspelzaal en de vergrooting der magazijnen met toebehooren. Inl. bij den architect J. Moll, te Hengeloo. Aanw. 29 Maart, te 10 uren.

Benschop (Utr.), te 1 uur, door het R.-K. kerkbest., in de herberg de Zwaan: het bouwen van een kerk met toren, traptorens, doopkapel, sacristie en zangkoor, alsmede het bouwen van een noodkerk en het sloopen der oude kerk. Inl. bij den architect A. Tepe, te Utrecht. Aanw. 29 Maart, te 10 uren.

Arnhem, te 8 uren, namens C. A. F. van Eimeren, in het café van Herning, hoek Turfstraat: het gedeeltelijk afbreken en ophouwen van een pand, gelegen aan de Kippenmarkt, te Arnhem. Aanw. gehouden.

Rotterdam, in het Timmerhuis: de levering van gegoten-ijzeren buizen, hulpstukken en toebehooren, tot een gezamenlijk gewicht van 1,935,046 KG. (*Zie advert. in nº. 11.*)

Woensdag, 30 Maart.

Ferwerd (Fr.), te 10 uren, door burg. en weth. van Ferwerderadeel: de levering van 1000 stère grint en 250 stère puin.

Laren (Geld.), te 11 uren, door poldermeesters der afdeeling Beneden-Berkel, ter secretarie in Ampsen: het schoonmaken van waterleidingen.

Enschedé, te 12 uren, door John. Tattersall, ten kantore der firma Tattersall en Holdsworth: het bouwen van een magazijn, stalling, wagenhuis en bijgebouw. Inl. bij den architect J. Moll, te Hengeloo. Aanw. 30 Maart, te 10 uren.

Kralingen, te 2 uren, door burg. en weth.: het verbouwen en vergrooten der school voor openbaar lager onderwijs aan de Kortekade, aldaar. Aanw. gehouden.

Sneek, te 2 uren, door den schuttersraad der d. d. schutterij: het maken van een schietbaan, bestaande in hoofdzaak uit grondwerken, waarbij metsel-, timmer- en verdere werken. Inl. bij den architect J. P. Hogendijk, aldaar.

Donderdag, 31 Maart.

's-Bosch, te 10 uren, door burg. en weth.:
1o. het leveren van 76,000 stuks grèskeien, voor trottoirs;
2o. het leveren van p. m. 400 M¹ behakte hardsteenen trottoirbanden.
Inl. bij den gemeente architect. (*Zie advert. in nº. 12.*)

Stavenisse, te 10 uren, door het best. der waterkeering van het calamiteuse waterschap Stavenisse, in het gemeentehuis: het verdedigen van den onderzeeschen oever door steenbestorting aan de waterkeering van genoemd waterschap. Aanw. 28 Maart, van 11—1 uren.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het verbeteren van een gedeelte der kade op het eiland Urk, behoorende tot de zeewerken in Noord-Holland. Inl. bij den hoofdingenieur, te Haarlem, en den ingenieur Keurenaer, te Hoorn. Aanw. gehouden. Raming f 2470.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het voortzetten der verbetering van den omringdijk op het eiland Marken, behoorende tot de zeewerken in Noord-Holland. Inl. bij den hoofdingenieur, te Haarlem, en den ingenieur Keurenaer, te Hoorn. Aanw. gehouden. Raming f 4400.

's-Bosch, te 12 uren, door het prov. best.: het onderhouden van de gebouwen ten dienste van het prov. best. van Noord-Brabant, te 's-Bosch, van den dag der goedkeuring van de aanbesteding tot 31 Dec. '88.

Menaldumadeel, te 1 uur, door burg. en weth.: het stichten van eene openbare lagere school met onderwijzerswoning, te Berum.

Barendrecht, te 3 uren, door N. R. Barendregt: het bouwen van een woonhuis op een terrein, gelegen aan den Voordijk, aldaar. Aanw. 28 Maart, te 3 uren.

's Heer-Arendskerke (Zeel.), te 3 uren, in de herberg van J. Moerman: het bouwen van een dubbele arbeiderswoning op het hof de Domeinplant, in den Schengepolder. Inl. bij den architect A. le Clercq, te Kruiningen. Aanw. 31 Maart, te 2 uren.

Vrijdag, 1 April.

Borsele, te 10 uren, door het best. der waterkeering van het calamiteuse waterschap Ellewoutsdijk en den calamiteusen polder Borsele, in de directiekamer: het maken van eene inlaagkade met bijkomende werken in het calamiteuse waterschap Ellewoutsdijk. Aanw. 28 Maart, van 10—12 uren. Raming f 50,000.

Leeuwarden, te 1 uur, door het prov. best. van Friesland: het uitdiepen van eenige kanalen en vaarwaters, in onderhoud en beheer bij de provincie Friesland, in 11 perceelen.

Leeuwarden, te 1 uur, door het prov. best. van Friesland: het driejarig onderhoud van:
1o. de vaste brug bij het Workumer tolhek en de ijzeren draaibrug over den Scharsterrijn met brugwachterswoning, alsmede van tonnen, bakens en peilschalen in- en langs provinciale vaarwaters, in 2 perceelen;
2o. den provincialen Lindedijk met de daarin liggende schutsluis en bijbehoorende woning, benevens twee tolwachterswoningen en eenige tonnen en peilschalen, in 2 perceelen.
Alles van 1 Mei '87 tot en met 30 April '90.

Haarlem, door de directie der Haarlemsche katoenmaatschappij: het maken van een weg met daartoebehoorende werken. Aanw. 28 en 31 Maart, van 2—3 uren.

Kapelle (Zeel.) ten dienste der gemeente, bij den secretaris: de levering van 300 M³ onderhoudsgrint.

't Zand (Gr.), door burg. en weth.: de levering van:
1o. 210 stère gehorde riviergrint en 50 stère keislag;
2o. 120,000 KG. keien van minstens 8 cM. dikte, vrachtvrij voor den wal.

Zaterdag, 2 April.

Grave, te 11 uren, door burg. en weth.: het slechten van bastion Oranje met aanhoorigheden en het vullen van een gedeelte vestinggracht. Aanw. 1 April, te 10 uren.

Helder, te 12 uren, door den kolonel-kommandant in het 4e artilleriekommandement, ten zijnen bureele:
1o. het verplaatsen van een stalen kanon van 24 cM., van het fort Erfprins te Helder naar het spoorwegstation aldaar;
2o. van een dito kanon van het strand bij Scheveningen naar het H. IJ. T-station, aldaar;
3o. van een kanon van het station te Helder naar het fort Erfprins.
Aanw. 31 Maart te Scheveningen, 1 en 2 April te Helder en fort Erfprins, telkens te 10 uren.

Sneek, te 1 uur, door burg. en weth.: de levering van: *a.* 30,000 1e soort straatwaalklinkers; *b.* 10,000 1e soort Friesche klinkermop; *c.* 25,000 1e soort Friesche bakklinkers; *d.* 300 M³ zand voor bestrating enz. Inl. bij den gemeentearchitect.

Klundert (N.-Br.), te 2 uren, door den tijdelijk-rentmeester der domeinen, ten zijnen kantore: de levering van 3000 bos dekriet, in een perceel, zwaar in omtrek bij den band 0.84 M., lang 1.80 à 2 M.

Wapenveld (Geld.), te 3 uren, door burg. en weth. van Heerde, bij A. Liefers: het bouwen eener nieuwe onderwijzerswoning. Inl. bij den bouwkundige H. Wissink, te Olst. Aanw. 2 April, van 10—3 uren.

Zevenhuizen (Z.-H.), door burg. en weth.: het maken van een keibestrating in bovengenoemd dorp. Inl. bij den ingenieur H. Paul. Aanw. 30 Maart, te 11½ uren.

Maandag, 4 April.

Maastricht, te 10 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan

het gebouw van het prov. best.: het leveren en verwerken van onderhoudsmaterialen op den Rijks-grootenweg 1e klasse Maastricht—Nijmegen. Inl. bij den hoofdingenieur en den ingenieur Bekaar, beiden te Maastricht. Aanw. 28 Maart. Raming ƒ 3090.

Maastricht, te 10 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het verrichten van baggerwerk tot verbetering van de Zuidwillemsvaart, tusschen sluis no. 14 en de Noord-Brabantsche grens bij sluis no. 13, in gemeente Nederweert. Inl. bij den hoofdingenieur en den ingenieur Bekaar, beiden te Maastricht. Aanw. 28 Maart. Raming ƒ 2300.

Maastricht, te 10 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het maken van jaarlegdwerk met tuinen enz., langs de kanaalboorden der Zuid-Willemsvaart, in de gemeente Weert. Inl. bij den hoofdingenieur in het 7e district en den ingenieur Bekaar, beiden te Maastricht. Aanw. 28 Maart. Raming ƒ 10,000.

Maastricht, te 10 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het maken van bestrate goten enz., op den Rijks-grooten weg der 1e klasse Maastricht—Hattice. Inl bij den hoofdingenieur in het 7e district en den ingenieur Bekaar, beiden te Maastricht. Aanw. 28 Maart. Raming ƒ 2000.

Beetsterzwaag (Fr.), te 11 uren, door burg. en weth.: het bouwen, van een ijzeren draaibrug met houten landhoofden te Korterzwaag. Aanw. gehouden.

s-Hage, te 11½ uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: de aanleg van eene klinkerbestrating ter vervanging van de grintbaan op den Katendrechtschendijk, deel uitmakende van den Rijksweg der 2e klasse no. 4, van Katendrecht naar de Oude-Maas. Inl. bij den hoofdingenieur in het 10e district, te 's-Hage, den ingenieur, te Briello, en den opzichter Baumann, te Dordrecht. Aanw. 28 Maart. Raming ƒ 10,100.

Makkum, te 12 uren, door het dijksbest. van Wonseradeels Zuiderzeedijken, in het logement »de Prins": het verrichten van de gewone onderhoudswerken aan de zeewering, ged. '87. Inl. bij den dijksopzichter **te Gaast.**

Leiden, te 12 uren, door burg. en weth.:

1o. het opruimen van den duiker in de Oude Singelgracht nabij de Volmolengracht. Aanw. 28 Maart, te 2 uren;

2o. het bestegeren van den stadhuisteren.

Amsterdam, te 1 uur, door het best der vereeniging ten behoeve der arbeidersklasse, in het koffiehuis »de Roode Leeuw": het bouwen van 84 woningen, op een terrein, gelegen aan de Jan-van-der-Heijdenstraat, tusschen de Hemony- en Van-Woustraten. Inl. bij den architect W. Hamer. Aanw. 31 Maart, te 11 uren.

Arnhem, te 2 uren, door den architect A. R. Freem, in het Centraalgebouw: het bouwen van een volksgaarkeuken met logement, aan den Hommelschenweg, te Arnhem. Aanw. 30 Maart, te 10 uren.

Amsterdam, te 2 uren, door de Holl. IJzeren-spoorwegmaatschappij, in kamer 46 van het centraal administratiegebouw:

1o. de onderhoudswerken op den spoorweg Amsterdam—Winterswijk, Hilversum—Utrecht en Amersfoort—Kesteren, volgens bestek 397, in 6 perceelen. Raming ƒ 36,145.31;

2o. de onderhoudswerken op den spoorweg Holder—Amsterdam en Zaandam—Enkhuizen, volgens bestek 398, in 5 perceelen. Raming ƒ 26,385. (*Zie advert. in nº.* 13.)

Dinsdag, 5 April.

Fijnaart (N.-B.), te 10 uren, door burg. en weth.: het vernieuwen der Dorpskeistraat, groot 1023 M². Aanw. 2 April, te 11 uren.

Reptasijl (Fr.), te 11 uren, door het dijksbest. van het waterschap der Vijf-deelen-zeedijken-binnendijks, in het contributiehuis: de gewone werken aan de zeeweringen, ged. '87, in diverse perceelen, waartoe o. a. behoort het maken van een nieuw hoofd, ter lengte van 90 M¹. Aanw. gehouden.

Reptasijl (Fr.), te 12 uren, door het dijksbest. van het waterschap der Vijf-deelen-zeedijken-binnendijks, in het contributiehuis: de levering van: *a.* 220 stuks 71 dM. grenen dijkpalen; *b.* 1480 stuks 62 dM. idem; *c.* 100 M³ grint; *d.* 105,000 los eiken takken (contrekband p. m. 0.45 M., lengte minstens 1.10 M.)

Jaarsveld (Utr.), te 1½ uren, door dijkgraaf en hoogheemraden van den Lekdijk-Benedendams en van den IJseldam, in het Dijkhuis: *a.* het uitvoeren van aardewerken aan den Lekdijk-Benedendams tusschen hectometerpalen 25 en 35. Raming ƒ 16,000; *b.* het maken eener basaltgloeing aan den rivierzeer, benoden het Koekoeks-stoombootenveer; *c.* de levering en het vervoer van grint voor de dijks- en poldergrintwegen. Inl. bij den kameraar van het hoogheemraadschap, te Jaarsveld. Aanw. 1 April, te 11 uren.

Woensdag, 6 April.

Borne (Ov.), te 12 uren, namens B. Spanjaard in het hotel Ensink: het verbouwen van zijn woonhuis. Aanw. te 9½ uren.

Leeuwarden, te 1 uur, door burg. en weth.: de levering van 150,000 vlakke en 125,000 getrokken Waalsbrantklinkers.

Sneek, te 1 uur, in het koffiehuis »de Nieuwe Doelen": het vergrooten der fabriek van de firma W. Hubert en Co. Inl. bij den architect A. Breuninsen Troost.

Zwolle, door den raad van administratie der Overijselsche kanalisatiemaatschappij bij den secretaris-thesaurier, P. C. A. Sichterman: het maken en inhangen van twee paar nieuwe sluisdeuren in sluis II in de 1e sectie, benevens het inbeien van één dubbel boven die sluis en het maken van nieuwe sloezen op de schoorpalen in de schutkolk, aldaar. Inl. bij den opzichter J. Vermimmen, te Zwolle. Aanw. 2 April, te 10 uren.

Donderdag, 7 April.

Haarlem, te 2½ uren, door het ministerie van binnenl. zaken, aan het gebouw van het prov. best.: het onderhouden van- en het doen van herstellingen en vernieuwingen aan de gebouwen genaamd »de Trippenhuizen", te Amsterdam, van den dag der goedkeuring van de aanbesteding tot en met 31 Dec. '88. Inl. bij den hoofdopzichter voor de universiteitsgebouwen K. de Boer Hz., te Leiden. Aanw. 31 Maart, te 10½ uren. Raming ƒ 7000.

Hendrik-Ido-Ambacht, door het kerkbestuur der Herv. gemeente: eene vergrooting der kerk, door wederrijdsche uitbouwing voor 192 zitplaatsen. Bilj. inzenden uiterlijk 6 April, vóór 11 uren. Inl. bij C. Karseboom, te Rijsoord. Aanw. 30 Maart, te 11 uren.

Vrijdag, 8 April.

Amsterdam, te 12 uren, door den prov. inspecteur der directe belastingen ten zijnen kantore: het onderhouden van- en het doen van eenige herstellingen aan de gebouwen der invoerrechten en accijnsen te IJmuiden, ged. '87, '88 en '89. Inl. bij den rijksbouwmeester in het 1e district, te 's-Hage, en den hoofdopzichter der landsgebouwen G. D. Wijndels de Jongh, te Amsterdam. Aanw. 1 April, te 11 uren.

Dinsdag, 12 April.

Amersfoort, te 11 uren, door burg. en weth.: het bouwen van eene meisjesschool, met bijlevering van al het daartoe benoodigde. Inl. bij den gemeentearchitect. Aanw. 7 April, te 11 uren.

Woensdag, 13 April.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het wegruimen van een in de Boven-Merwede, onder de gemeente Sleeuwijk, gezonken vaartuig. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, den ingenieur Hoogenboom, te Dordrecht, en den buitengewoon-opzichter De Hoog, te Gorichem. Aanw. 6 April.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het wegruimen van een in de rivier den Gelderschen IJsel nabij Olburgen, onder de gemeente Steenderen, tusschen de kilometerraaien 30 en 31, gezonken vaartuig. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, en den ingenieur Ramaer, te Kampen. Aanw. 6 April.

Donderdag, 14 April.

Gorichem, te 10 uren, door den oerstaanwezend-ingenieur der genie, aldaar, ten zijnen kantore:

1o. het bouwen van een stal voor 4 officierspaarden, te Gorichem. Raming ƒ 2400;

2o. het maken van waterleidingen in kazernegebouwen, te Gorichem. Raming ƒ 1700.

Inl. bij genoemden ingenieur. Bilj. inzenden uiterl. 13 April, vóór 3 uren.

Vrijdag, 15 April.

Middelburg, te 10 uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het driejarig onderhoud van eenige werken bij de Oude Hoeve, aan de noordzijde van het eiland Schouwen, behoorende tot de zeewerken in de provincie Zeeland. Inl. bij den hoofdingenieur in het 11e district, te Middelburg, en den ingenieur, te Goes. Aanw. 7 en 9 April. Raming ƒ 4048 per jaar.

's-Hage, te 10½ uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: de voorziening van de kanaalboorden der Zuidwillemsvaart in de provincie Noord-Brabant. Inl. bij den hoofdingenieur in het 6e district, te 's-Bosch, den ingenieur Schuurman, te Vucht, den opzichter Weehuizen, te 's-Bosch, en den opzichter Pommée, te Aarle-Rikstel. Aanw. 9 April. Raming ƒ 7000.

's-Bosch, te 10½ uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het voortzetten der oeververdediging door steenglooiing langs een gedeelte van het kanaal de Zuidwillemsvaart, provincie Noord-Brabant. Inl. bij den hoofdingenieur in het 6e district, te 's-Bosch, den ingenieur Schuurman, te Vucht, en den opzichter Pommée, te Aarle-Rikstel. Aanw. 9 April. Raming ƒ 50,000.

's-Hage, te 1 uur, door het ministerie van waterstaat enz.: het leveren, bereiden tegen bedorf, vervoeren en opslaan van palen en schoorpalen, ten behoeve van de Rijkstelegraaf, ged. '88. Inl. bij den inspecteur, chef van het technisch beheer der Rijkstelegraaf, te 's-Hage.

Biggekerke (Zeel.), te 2 uren, door burg. en weth.: de levering van 55,000 straatklinkers.

Baarland (Zeel.), door burg. en weth.: de levering van 50 M³ onderhoudsgrint. Bilj. inzenden vóór 15 April.

Zaterdag, 16 April.

Reermond, te 4 uren, door regenten van het R.-K. Godshuis, ten kantore aldaar: de levering van 45,000 stuks pavés 9/14 (grieskeien van de Ourthe) en het opbreken en herbestraten van 715 M. bestrating op de binnenplaats aldaar, in 2 perceelen en in massa.

Maandag, 18 April.

Rukfen (N.-Br.), te 10 uren, door burg. en weth.: het bouwen eener school en onderwijzerswoning, met bijlevering der schoolmeubelen en materialen, op het Schijf, gem. Rukfen. Inl. bij den architect F. A. H. van der Vaart, te Oud-Gastel. Aanw. 12 April, te 11 uren.

Woensdag, 20 April.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: het verrichten van baggerwerk tot verbetering van het vaarwater tusschen de beide leidammen in het Zwolsche-diep en daarbuiten in zee, in de prov. Overijsel. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, en den ingenieur Ramaer, te Kampen. Aanw. 13 April. Raming ƒ 0.50 per M³.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat, enz.: de uitvoering van herstellingen en vernieuwingen aan de Rijkstrivierwerken op het Zwarte water, met het onderhoud dier werken en de afbakening van het vaarwater, van 1 Juli 1887 tot en met 30 Juni 1888. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, en den ingenieur Ramaer, te Kampen. Aanw. 13 April. Raming ƒ 6250.

Donderdag, 21 April.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het maken van beplantingen in de duinen op het eiland Terschelling, behoorende tot de zeewerken in Noord-Holland. Inl. bij den hoofdingenieur, te Haarlem, en den ingenieur Keursmaer, te Hoorn. Aanw. 14 April. Raming ƒ 4240.

Vrijdag, 22 April.

's-Bosch, te 10½ uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het voortzetten der steenglooiingen langs de Zuidwillemsvaart tusschen de Dungensche brug en 's-Bosch. Inl. bij den hoofdingenieur in het 6e district, te 's-Bosch, den arrondissementsingenieur Schuurman, te Vucht, en den opzichter Weehuizen, te 's-Bosch. Aanw. 15 April. Raming ƒ 4300.

's-Bosch, te 10½ uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het voortzetten der Vilvoordsche steenglooiing langs den zuidwestelijken oever der haven te Moerdijk, alsmede van de bestorting vóór en langs den kop van het zeeboord aldaar, behoorende tot de havenwerken in de provincie Noord-Brabant. Inl. bij den hoofdingenieur, te 's-Bosch, den ingenieur De Jong van Beek en Donk, te Breda, en den opzichter Fischer, te Moerdijk. Aanw. 15 April. Raming ƒ 8250.

A. Vervoort,	te Vechel,	ƒ 22,700
H. Timmenbroek,	» Leende,	» 21,900
F. Oliviers,	» Gemert,	» 21,840
L. v. d. Laar,	» Vechel,	» 21,813
Gebr. Struik,	» Oosterwijk,	» 21,694
H. v. Mil,	» Uden,	» 21,300
P. v. Wijck-Brangers,	» Nunen,	» 21,292
L. Paaps,	» Vechel,	» 20,944
H. J. Troopin,	» Best,	» 20,700
Th. v.d. Heiden,	» Bokstel,	» 19,999
A. Wielaart,	» idem	» 19,873
P. A. Bloem,	» idem	» 18,947

gegund.

Schiedam, 21 Maart: het aanvoeren en weder tot woon- en winkelhuis inrichten van het pand, gelegen hoek Hoogstraat en Koemarkt, voor F. H. J. Sas; ingek. 6 bilj., als:

K. Snijders de Vogel,	te Schiedam,	ƒ 7925
J. J. Gabel,	» idem	» 7668
A. Kudders,	» idem	» 7260
M. v. d. Bosch,	» idem	» 7060
F. de Graaf,	» idem	» 6765
A. J. de Kruif,	» Kruisland (N.-B.),	» 6750

Nieuwveen (Z.-H.), 21 Maart: het bouwen van een toren voor de kerk met eenige herstellingen aan de kerk zelve, onder beheer van den architect E. J. Margry, te Rotterdam; ingek. 4 bilj., als:

G. en S. Bodegraven,	te Nieuwkoop,	ƒ 13,990
K. Jansmaat,	» Nieuwveen,	» 13,891
N. Perquin & Zonen,	» Berkel,	» 9,875
A. v. Meer,	» Zevenbergen,	» 9,770

gegund.

Ouendrecht, 21 Maart: het verbouwen en vergrooten der gemeenteschool, onder beheer van den architect R. H. C. van Someren; ingek. 6 bilj., als:

A. Haaze,	te Ouendrecht,	ƒ 8730.25
P. J. Musters,	» idem	» 8715.29
P. J. Coole,	» idem	» 7995
D. N. Scheffelaar,	» Bergen-op-Zoom,	» 7850
P. de Nijs,	» idem	» 7730
P. C. Baerends,	» Ouendrecht,	» 7600

Rotterdam 29 Maart: het bouwen van eene bewaarschuit met bovenwoningen nabij de Vlietkade; ingek. 8 bilj., als:

H. J. Heiman & Zn.,	te Rotterdam,	ƒ 39,970
H. Degens Jr.,	» Dordrecht,	» 38,943
A. Kos Koolhaalder,	» Rotterdam,	» 38,178
Jan de Puy,	» idem	» 37,989
W. Zonneveld,	» Kralingen,	» 37,600
P. G. Wisters,	» idem	» 37,386
C. J. v. Tussenbroek,	» Rotterdam,	» 35,940
W. G. C. Bilkes,	» idem	» 32,980

Haarlemmermeer, 22 Maart voor rekening der gemeente: het verrichten van onderhoudswerken aan:

1o. het raadhuis; ingek. 1 biljet van H. Bakker, te Haarlemmermeer, voor ƒ 259, gegund.

2o. de begraafplantsen; ingek. 2 bilj., als:

A. Langeveis,	te Haarlemmermeer	ƒ 41
H. Bakker,	» idem	» 39.40

gegund.

3o. de brandspuithuizen; ingek. 2 bilj., als:

A. Langeveis,	te Haarlemmermeer,	ƒ 113
H. Bakker,	» idem	» 99.49

gegund.

4o. de wegen; ingek. 2 bilj., als:

W. de Boo,	te Haarlemmermeer,	ƒ 346
J. Roodnand,	» idem	» 345

gegund.

Enschedé, 22 Maart: het inrichten van de vroegere ambachtenschool tot woonhuis en het bouwen van een magazijn, zonder bijlevering van materialen, onder beheer van den architect H. Reigers; ingekomen 11 bilj., als:

G. Weegereef,	te Enschedé,	ƒ 1068
J. Meijer,	» idem	» 997
G. Derksen en M. Tönis,	» idem	» 989
J. Tönis en D. Reudink,	» idem	» 948.18
H. Eggink,	» idem	» 923
R. Turns,	» idem	» 908
W. Lazonder,	» idem	» 897.50
G. Shaimer,	» idem	» 897
H. ten Cate,	» idem	» 877
H. Wijdefeld,	» idem	» 857
G. Bolstede,	» idem	» 844.87

gegund.

Utrecht, 22 Maart, voor rekening der maatschappij tot expl. van Staatsspoorwegen: 1o. Bestek no. 457, het maken van een gebouw voor privaten, waterplantsen en bergplaatsen en eenige bijkomende werken op het station Leeuwarden; ingek. 5 bilj., als:

J. Dokter,	te Leeuwarden,	ƒ 3998
Th. G. Bekhuis en D. Damstra,	» idem	» 3970
A. Braakma,	» idem	» 3948
B. Post,	» Heerenveen,	» 3586
H. P. M. v. Erp,	» Leeuwarden,	» 3520

Raming » 3800

2o. Bestek no. 458, het maken van een zijspoor met los- en landhaats en het verrichten van daarmede in verband staande werken op de halte Dalfsen; ingek. 8 bilj., als:

J. Ottes,	te Meppel,	ƒ 4043
D. Bruins,	» Zwolle,	» 3903
B. H. Troester Jr.,	» Zwollerkerspel,	» 3887
A. Geblens,	» Nijmegen,	» 3800
F. Aberson,	» Stoenwijk,	» 3773
C. ter Horst,	» Zwolle,	» 3675
A. v. Straten,	» idem	» 3443
A. Terwindt,	» West-Pannerden,	» 3400

Raming » 4150

Bruinisse, 22 Maart: het onderhoud der gemeentewerken enz., dienst '87, in 17 perc.

Perc. 1, het maken van winternat; ingek. 2 bilj., als:

		per 100 M³
C. Bolier,	te Bruinisse,	ƒ 14.50
L. v. Popering,	» idem	» 12.75

Perc. 2, leveren enz., van een eiken vloeipaal; ingek. 2 bilj., als:

P. Brouwer,	te Bruinisse,	ƒ 82
A. Zoeter,	» idem	» 57.47

Perc. 3, schoonmaken der kaaimuren en beschoeiing, alsmede het teeren van die beschoeiing, muur en vloeipalen; ingek. 1 bilj. van P. Okkerse Az., te Bruinisse, voor ƒ 18.90.

Perc. 4, teer- en verfwerk van bruggen, leuning en schering; ingek. 1 bilj. van A. Zoeter, te Bruinisse, voor ƒ 9.87.

Perc. 5, leveren op den weg van 70 M³ grint van 2 en 3 cM. middellijn; ingek. 1 bilj. van C. Bolier, Bruinisse, voor ƒ 2.90 per stère.

Perc. 6, onderhoud openbare gebouwen; ingek. 2 bilj., als:

A. Zoeter,	te Bruinisse,	ƒ 137.50
M. Elenbaas,	» idem	» 104

Perc. 7, idem van 't woonhuis met telegraafkantoor; ingekomen 2 bilj., als:

J. v. d. Berge Jz.,	te Bruinisse,	ƒ 20.50
A. Zoeter,	» idem	» 17.50

Perc. 8, onderhoud conferentiekamer c. s.; ingek. 1 bilj. van M. Elenbaas, te Bruinisse, voor ƒ 44.80.

Perc. 9, 220 M² bestrating c. a., met nieuwe keien; ingek. 3 bilj., als:

L. v. Popering,	te Bruinisse,	ƒ 920
C. Bolier,	» idem	» 853.20
A. Douw,	» Middelburg,	» 848.90

Perc. 10, 330 M² klinkerbestrating met bijlevering van 5000 1e soort vlakke Waalklinkers en zand; ingek. 5 bilj., als:

L. Douw,	te Zierikzee,	ƒ 202
J. J. Capelle,	» Bruinisse,	» 174.50
J. v. d. Berge Jz.,	» idem	» 165
C. Bolier,	» idem	» 155.40
M. Elenbaas,	» idem	» 155.70

Perc. 11, 250 M² herbestrating met beschikbaar komende keien enz.; ingek. 3 bilj. als:

C. Bolier,	te Bruinisse,	ƒ 168
J. v. d. Berge Jz.,	» idem	» 160
L. Douw,	» Zierikzee,	» 149

Perc. 12, onderhoud lijkenhuis enz.; ingek. 1 bilj. van M. Elenbaas, Bruinisse, voor ƒ 8.50.

Perc. 13, levering van petroleum; ingekomen 1 bilj. van Wed. A. Jumilit, te Bruinisse, voor ƒ 8.98 per 100 L.

Perc. 14, idem. Ruhrkachelkolen; ingekomen 2 bilj.; als:

		per HL.
D. v. d. Berge Az.,	te Bruinisse,	ƒ 0.59
L. de Ronde,	» idem	» 0.59

Perc. 15, idem dito haardkolen; ingekomen 2 bilj., als:

		per HL.
D. v. d. Berge Az.,	te Bruinisse,	ƒ 0.8333
L. de Ronde,	» idem	» 0.78

Perc. 16, onderhoud openbare school en onderwijzerswoning; ingek. 1 bilj. van J. v. d. Berge Jz., te Bruinisse, voor ƒ 64.

Perc. 17, idem schoolkachels enz.; ingekomen 1 bilj. van P. Meermans, te Bruinisse, voor ƒ 25.

Met uitzondering van het 8e en 14e zijn al de perceelen aan de minste inschr. gegund.

Assen, 22 Maart: het verbouwen van het pakhuis in de Schoolstraat tot een woning en bakkerij, voor rekening van mej. A. A. H. Klaasen, te Zwolle; ingek. 5 bilj., als:

Harco Winters,	te Assen,	ƒ 698
Harm Bennink,	» idem	» 675
E. Lamberts,	» idem	» 667
A. J. Diehlman,	» idem	» 599
C. v. Zoelen,	» idem	» 595

gegund.

Rotterdam, 22 Maart: de levering van 30,000 KG. gietlood, ten dienste van de socket-verbindingen van gegoten-gieren buizen; ingekomen 3 bilj., als:

	per 100 KG.
A. S. Keij, Rotterdam,	ƒ 16.10
Gebr. Abrahams, 's-Hage,	» 16.07
C. Balguerie & Zn., Rotterdam,	» 15.82
S. A. Vles & Zn., Rotterdam,	ƒ 15.49½
Wed. G. Doorenmans & Zn., idem	» 15.42½
I. Marcx, Amsterdam,	» 15.35
C. v. Deep, Rotterdam,	» 15.33
R. S. Stokvis & Zn., idem	» 15.30

Amsterdam, 28 Maart: de levering van diverse benoodigdheden voor 's Rijks overzeesche benittingen; minste inschr. waren:

plaatijzer, Dikema en Chabot, Rotterdam, ƒ 6922.54.

divers ijzer, R. S. Stokvis & Zn., Rotterdam, ƒ 6986.12½.

Staalijzer en ijzerdraad, Dikema en Chabot, Rotterdam, ƒ 3279.19.

75,000 KG. gietijzer, Hotz en Co., idem ƒ 2688.50.

Gasfittings, R. S. Stokvis & Zn., idem » 146.79.

Spaanschroeven, dezelfden, ƒ 543.55.

Haken en kousen, J. B. Priem, Amsterdam, ƒ 365.85.

Hangwerk, Boecker & Zn., Utrecht, ƒ 1012.50.

Sluitwerk, H. J. Klijn de Jongh, Amsterdam, ƒ 1784.58.

Diverse moer- en schroefbouten, Gebr. Figee, idem ƒ 2374.26.

Diverse klinkangels, dezelfden, ƒ 1883.75.

Houtschroeven, D. S. M. Kalker, idem ƒ 1311.70.

Spijkers, H. de Hens & Zn., Rotterdam, ƒ 1695.52.

Draadnagels, Gebr. v. Thiel, Helmond, ƒ 713.

1272 bladen dubbel blik, Erije & Co., Amsterdam, ƒ 159.

Lood en loden pijpen, R. S. Stokvis & Zn., Rotterdam, ƒ 1988.38.

Zink, H. Enthoven, Amstredam, ƒ 2647.65.

Aanschroefbare zuigbuizen voor waterruim, Bakker & Zn., Ridderkerk, ƒ 522.72.

IJsselklinkers en blauwe tegels, Folkers & Co., Amsterdam, ƒ 214.04.

12,000 KG. gek. lijnolie, F. Alberdingk & Zn., idem ƒ 3006.

16,000 KG. idem, dezelfden, ƒ 4008.

13,000 » ongek. idem, Wed. J. E. de Boer Jr. & Zn., idem ƒ 3152.50.

13,000 KG. gemalen loodwit, G. Prinse & Zn., Gouda, ƒ 2986.10.

10,000 » idem, dezelfden » 2297

9,000 » idem, dezelfden » 2067.80

16,000 » loodmenie, Hoogeweg en V. Zanenren, Amsterdam, ƒ 2530.50

12,000 » idem, dezelfden, » 2324.40

11,000 » idem, dezelfden, » 1855.70

14,400 » zinkwit, J. B. Kroon & Co., idem ƒ 3005.28.

4,600 » zinkgrijs, H. J. Klijn de Jongh, idem ƒ 818.56.

1,500 » boekjes bladgoud, Gillmys & Co., idem ƒ 1091.25.

Harpuis en pik, Hoogeweg en Van Zanenren, idem ƒ 641.16.

4200 aangemaakte zwarte verf, De Boer en Van der Schuijt, idem ƒ 1260.80.

Verfwaren, G. v. Hilten & Co., idem ƒ 1392.90.

Idem Gillmys & Co., idem » 2519.79.

Bascules en weegschalen, J. Molenschot, Tetenringen, ƒ 762.20.

Maten en gewichten, H. de Jongh, Gorichem, ƒ 53.83.

1,000,000 enveloppen voor telegrammen, Wed. S. Benedictus, Rotterdam, ƒ 1405.

Behoeften voor de Landsdrukkerij, Goudsche Mach. Garenspinnerij, ƒ 262.

Idem id. Gillmijs & Co., Amsterdam, ƒ 631.75.

Verschillende passementerieën, J. v. d. Laat, idem ƒ 1541.50.

3400 korporaals-sabelkwasten, A. Tack, Breda, ƒ 795.80.

1550 onderofficiers-sabelkwasten, dezelfde, ƒ 2402.50.

7400 M. geel galon, H. J. Klijn de Jongh, Amsterdam, ƒ 1102.60.

Divers galon, dezelfden, ƒ 1102.05.

1000 M. goud galon, A. Tack, Breda, ƒ 280.

's-Hage, 23 Maart, onder beheer van het ministerie van waterst. enz.: 1o. het voortzetten der verruiming van de doorgraving te Hoek-van-Holland; ingekomen 3 bilj., als:

A. L. v. Wijngaarden IJz., Sliedrecht,	ƒ 110,000
H. Bennik H.Rz., Utrecht,	» 90,500
A. G. Buyskes, Hedel,	» 73,000
Raming	» 87,800

2o. het verrichten van baggerwerk in het Scheur beneden Maasluis, ter verdieping van het grootscheepsvaarwater, met bijbehoorende werken; ingek. 2 bilj., als:

M. C. de Jong P.Mz., Sliedrecht,	ƒ 230,500
A. Volker I.z., Sliedrecht, en P. A. Bos, Gorichem,	» 214,535
Raming	» 214,550

3o. het herstellen van de toegangswegen naar de stations van den spoorweg Gouingen—Delfzijl; ingek. 9 bilj., als:

AFLOOP VAN AANBESTEDINGEN.

Stiens, 17 Maart: het afbreken van een oud huis en het bouwen van een nieuw woonhuis met schuurtje, voor B. S. Boelstra, onder beheer den architect Ids. Rosier, te Warga; ingek. 7 bilj., als:

Palstra,	te Stiens,	ƒ 8995
H. J. Gras,	» Finkum,	» 8945
Koopmans,	» Beetgum,	» 8587
F. Gaastra,	» Britsweird,	» 7786
Gebr. Fokkens,	» Britsum,	» 7777
P. du Houx,	» Ondebiltzijl,	» 7482
M. Holwerda,	» Bijum,	» 6890

gegund.
Raming ƒ 8000

Beetsterzwaag, 17 Maart: het verrichten van grondwerk op het terrein voor de school te Luxwoude;
hoogste inschr. J. W. Dam, Beets, ƒ 1825
minste » J. J. Bouma, Langezwaag, » 1144
Niet gegund.

Arnhem, 18 Maart, voor rekening der gemeente: 1o. het verrichten van eenige werkzaamheden, ten dienste der gemeenteplantsoenen; ingek. 3 bilj., als:

A. J. Engelkamp,	ƒ 1223
M. P. Vale,	» 1124
W. H. de Haan,	» 1118

gegund.
2o. het leveren en plaatsen van pot- en sierplanten (1e perc.) en van bomen en heesters (2e perc.)

	perc. 1	perc. 2	massa
K. C. Bischoff Tulleken, Heerde,		ƒ 770	
Van Zoest & Zonen, Arnhem,	ƒ 1070	985	
Jac. Smits, Naarden,		849	
G. J. Nijveldt, Arnhem,	1581		
Wed. J. Wigman & Zn., Zutfen,	1675		
D. J. Kherzeman, Deventer,		**1098.98**	
W. C. Boer, Boskoop,		875	
J. G. Jansen, Arnhem,	1598	887	ƒ 2475
Wouters en Berends, Diepenveen,	1328	**660**	1963

Gegund aan de minste inschrijvers.

Winterswijk, 19 Maart: het bouwen eener onderwijzerswoning in de buurtschap Corle, voor rekening der gemeente Winterswijk; gegund aan G. J. Renskers, te Winterswijk, voor ƒ 3880.

Groningen, 19 Maart: het verbouwen eener behuizing in de Radstraat, get. F no. 97, met bijlevering van alle materialen, bouwstoffen enz., onder beheer van den architect N. W. Lit; ingek. 7 bilj., als:

A. Hoff,	te Groningen,	ƒ 2274
A. v. Dijk,	» idem	» 2238
R. Hovingh,	» idem	» 2174
E. Peters,	» idem	» 2153
N. Kuiper,	» idem	» 1993
H. Berends,	» idem	» 1879
H. Meijer,	» idem	» 1860

gegund.

Dordrecht, 19 Maart: het maken van een bad- en zwemінrichting voor het korps pontonniers, te Dordrecht; ingek. 6 bilj., als:

D. J. v. Riemsdijk,	te Sliedrecht,	ƒ 3907
J. P. Dubbelman,	» Dordrecht,	» 3581
D. J. Kwak,	» idem	» 3473
J. v. d. Vlugt Jr.,	» idem	» 3380
J. Kamsteeg,	» Giessendam,	» 3184
J. J. Kooijmans,	» Dordrecht,	» 3177

De minste inschrijver is als aannemer voorgedragen.
Raming ƒ 3500

Schiedam, 19 Maart: het inrichten van twee panden tot alcoholfabriek, onder beheer van den architect Joh. Zoetmulder. (Bij deze aanbesteding levert de directie der fabriek alle materialen, arbeidsloon en enz. en draagt den aannemer slechts de uitvoering op. Voor de inschrijving is alleen eene opgave gevraagd tegen hoeveel percent de aannemers genegen zijn het werk uit te voeren); ingek. 16 bilj.;
hoogste inschr. Th. Gouaert, Schiedam, 14 %
minste » N. Groenewegen en Bokhoven, idem 57½%

Ede, 19 Maart: de levering van p. m. 400 stère onderhoudsgrint, langs den weg van Ede naar Hoenderloo en Harskamp.
Perc. 1, 100 stère; ingek. 3 bilj., als:

	per stère
J. Herikhuizen,	ƒ 1.—
H. v. d. Meiden,	» 0.98
H. A. Straikenkamp,	» 0.96

gegund.

Perc. 3, 100 stère; ingek. 7 bilj., als:

	per stère
R. Hankemeyer,	ƒ 1.43
W. v. Loenen,	» 1.30
G. Beek,	» 1.21
G. v. Loenen,	» 1.20
H. Waaijenberg,	» 1.17
H. v. Dijk,	» 1.13
A. de Wit,	» 1.05

gegund.
Perc. 3, 200 stère; ingek. 6 bilj., als:

	per stère
J. Herikhuizen,	ƒ 0.98
W. v. Loenen,	» 0.95
H. v. Dijk,	» 0.93
H. Waaijenberg,	» 0.89
G. v. Loenen,	» 0.88½
H. v. d. Meiden,	» 0.81

gegund.

Engelum, 19 Maart: het verbouwen van toren en kerk; gegund aan den minsten inschr. A. J. van der Meij, te Beetsterzwaag.

Wieringerwaard, 19 Maart: de levering van 900 stère fijn gewasschen ririergrint, voor den polder Wieringerwaard; ingek. 2 bilj., als:

		per stère
H. v. d. Bout,	te Nijmegen,	ƒ 1.70
Gebr. Peters,	» idem	» 1.65

gegund.

Vlaardingen, 19 Maart: het maken van houten duikers en schermwerk in den Vettenoordschen polder; ingek. 9 bilj., als:

J. C. Maussen,	te Vlaardingen,	ƒ 1387
Reinevelt,	» idem	» 1232
J. A. Blok,	» idem	» 1199
A. Schilder,	» idem	» 1146
C. Langveld,	» Ouwerschie,	» 1100
G. A. v. d. Berg,	» Vlaardingen,	» 997
K. v. d. Vis,	» idem	» 997
M. v. Rossen,	» idem	» 848
B. v. d. Baeven,	» idem	» 838

Amsterdam, 21 Maart, voor rekening der Holl. IJzeren spoorwegmaatschappij: 1o. Bestek no. 396, het uitvoeren van onderhoudsherstellingen op den spoorweg Amsterdam—Rotterdam, Haarlem—Uitgeest en Velsen—IJmuiden, in zeven perceelen en massa.

Inschrijvers en Woonplaats.	perc. 1	perc. 2	perc. 3	perc. 4	perc. 5	perc. 6	perc. 7	massa
L. de Waard, Stareren,	—	—	—	—	—	—	—	ƒ 40,990
R. v. Dijk, Noordwijkerhout,	—	ƒ 11,300	—	—	—	—	—	—
Th. Vos, Delft,	—	—	ƒ 13,730	—	—	—	—	—
Verhagen en v. 't Wout, Haarlem,	ƒ 9660	—	—	ƒ 5700	ƒ 6097	—	—	—
M. Meijers, Delft,	—	—	13,993	—	—	—	—	—
J. v. d. Nadort, Strijen,	—	—	12,490	—	—	—	—	—
W. A. v. Lith, Leiden,	—	—	—	—	—	1790	—	—
W. v. Schaik, Noordwijk,	—	8,860	—	—	—	1650	—	—
C. Alkemade Jr., idem	9510	13,000	—	6000	—	2000	—	—
L. Kok, IJmuiden,	—	—	—	4080	—	—	—	—
W. H. Struijs, Amsterdam,	9638	11,530	—	—	5970	2550	ƒ 4080	32,800
F. Los, Leiden,	—	13,435	—	—	—	2116	—	—
A. v. Dijk, Noordwijkerhout,	—	12,400	—	—	—	1995	—	—
V. Ph. Braun, Beverwijk, dezelfde	8400	—	—	4770	6490	—	4850	—
	perceel 1 en 3 te zamen ƒ 14,800.							
M. Mulder, Haarlem,	—	—	—	—	7110	—	5090	—
J. S. v. Velthuijsen, idem	9900	—	—	6082	6198	—	5080	—
P. v. Essen, Halfweg,	9300	—	—	5670	7000	2200	5150.70	—

2o. de onderhoudswerken volgens Bestek no. 399, op het baanvak Amsterdam, in twee perceelen.

	perc. 1	perc. 2	massa
C. J. Maks, Amsterdam,	ƒ 24,000	ƒ 20,800	ƒ 43,290
L. de Waard, Stareren,			42,980
G. D. v. Doorn, Amsterdam,			43,330
A. Kramers, idem			42,000
P. Duinker, idem			47,000
H. v. Buuren, idem	24,500	21,500	44,500
L. Kok, IJmuiden,			43,500
V. Ph. Braun, Beverwijk,	22,900	19,900	42,450
F. Raaijmakers, Nieuweramstel,			44,126
W. H. Struijs, Amsterdam,	22,878	18,958	40,900
H. J. Meekers, idem	24,000	21,000	43,900
P. v. Essen, Halfweg,	22,470	19,977	

's-Hage, 21 Maart: de levering van het ijzerwerk voor onderstellen van gesloten goederenwagens ten dienste der Staatsspoorwegen op Java, (bestek no. 89); ingek. 11 bilj., als:

Soc. internationale, Braine le Comte (België),	ƒ 39,870
Soc. de Malines, Mechelen,	» 32,600
P. Herbrand & Co., Ehrenfeld bij Keulen,	» 30,788
E. H. Begemann, Helmond,	» 29,960
Soc. de Baume et Marpent, Haine St.-Pierre (België),	» 27,778
Soc. de Seneffe, Seneffe (België,)	» 27,145
Soc. la Metallurgique, Brussel,	ƒ 26,800
Soc. Dyle & Bacalan, Parijs,	» 26,700
J. Levêque & Co., Herstal (België.)	» 26,200
A. & V. Halot, Leuven,	» 25,349
A. Germain, Charleroi,	» 22,700

gegund.

s-Hage, 21 Maart: het bouwen van een machinegebouw en schoorsteen in de Lekstraat; ingek. 8 bilj., als:

L. v. Bergen Henegouwen,	te 's-Hage,	ƒ 7999
J. H. de Swart & Zn.,	» idem	» 7864
D. Kerrebijn,	» idem	» 7850
M. L. v. Spanje,	» idem	» 7824
S. v. Soest,	» Mijdrecht,	» 7478
Gebr. de Vos,	» 's-Hage,	» 7471
A. C. Paardekooper,	» idem	» 7460
A. Natee & Co.,	» idem	» 6830

Amsterdam, 21 Maart: het bouwen van een pakhuis met aanverwante werken; ingek. 30 bilj. waarvan 1 van onwaarde;
hoogste inschr. J. Oldigs, Amsterdam, ƒ 16,500
minste » D. Heijink, idem » 10,836
gegund.

Liende, 21 Maart: het bouwen van een lieflegesticht met scholen en aanhoorigheden, onder beheer van den bouwkundige J. Heijkants, te Erp; ingek. 17 bilj., als:

J. v. Nunen,	te Helmond,	ƒ 24,800
M. Dreesen,	» idem	» 24,475
M. J. J. Heesmans,	» Eindhoven,	» 23,660
J. W. v. d. Putten,	» Helmond,	» 23,645
H. v. Ameidonk,	» idem	» 22,999

Nuikum, 21 Maart: het uitvoeren van onderhoudswerken langs de zeewering van het waterschap der Vijf-deelen-zevenlijken-buitendijks, minste inschr. waren:
perc. 1, 28⅝/₁₈ M. heelpaal, middelpaal en binnenkist heien, J. de Lange, Harlingen, ƒ 624
» 2, 40⅝/₁₈ M. heelpaal, binnenkist en buitenkist heien, C. Dijkstra, Kornwerd, » 522.60
» 3, 90 M. binnenkist heien, F. Strandstra, Zurich, » 216
» 4, 92⅝/₁₈ M. heelpaal, binnenkist en 21⅝ M. buitenkist heien, W. Weidema, Zurich, » 553
» 5, 98 M. heelpaal en buitenkist en 47 M. binnenkist heien, C. Dijkstra, Kornwerd, » 813.75
» 6, 30 M. walbeheiing, W. Weidema, Zurich, » 42
» 7, 5⅛ M. binnenkist heien, F. Strandstra, idem » 130.24
» 8, 100 decam. vullen van kisten enz., B. Strandstra, Kornwerd, » 180
» 9, 109 decam. idem als voren, C. Smitstra, Pingjum, » 126
» 10, 100 decam. idem als voren, P. Strandstra, Zurich, » 90
» 11, 50 aren aardewerk en zodenzetten, H. Postma, idem » 325
» 12, 800 M. baggerwerk, K. Kuipers, Harlingen, » 1392

Pannerden, 21 Maart: het bouwen eener schuur te Pannerden, onder beheer van den architect G. H. Publiekhuijsen; ingekomen 6 bilj., als:

H. Seegers,	te Didam,	ƒ 1835
Wed. H. Wientjes,	» Pannerden,	» 1775
H. Verborg,	» Lobit,	» 1765
H. Masselink,	» Doetichem,	» 1667
Th. Rentjes,	» Didam,	» 1567
J. M. Muskens,	» Herwen,	» 1529

J. Pot,	te Stadum,	ƒ 4520
O. Wolthuis,	» Bedum,	» 4585
T. Bos,	» idem	» 4580
H. Formsma,	» Grijpskerk,	» 4420
G. C. M. Rottinghuis,	» Delfzijl,	» 4401
A. J. Benninga,	» Bedum	» 4295
P. H. Dopheide,	» Groningen,	» 4134
A. Schreuder Jr.,	» idem	» 4131
H. v. Dijk,	» idem	» 3754

Raming » 4200

4o. het verbouwen van een gedeelte van het hoofdgebouw en het uitvoeren van eenige andere werken op het station Zwolle; ingekomen 5 bilj., als:

G. v. Unen,	te Zwolle,	ƒ 14,130
G. Schutte,	» idem	» 13,990
D. Bruins,	» idem	» 13,634
K. Bleeker,	» Zutfen,	» 12,274
L. Meijer,	» Zwolle,	» 11,911

Raming » 13,100

Amsterdam, 21 Maart: het bouwen van twee heerenhuizen aan de Verlengde-Vossiusstraat, onder beheer van den architect H. G. Jansen; ingekomen 28 bilj., als:

H. R. Hendriks,	te Os,	ƒ 29,840
J. F. Prenzler,	» Amsterdam,	» 29,500
J. v. Berne,	» idem	» 29,382
A. Aalders,	» idem	» 28,500
W. Scholtz,	» idem	» 28,400
J. P. Cornelissen,	» idem	» 28,300
C. Rietsnijder,	» idem	» 27,940
W. H. Struijs,	» idem	» 27,930
E. R. Kuipers,	» Nieuweramstel,	» 27,860
H. J. Meekers,	» Amsterdam,	» 26,990
H. Rietsnijder & Zn.,	» idem	» 26,960
J. Koster,	» idem	» 26,800
G. Boon,	» idem	» 26,780
A. Paans,	» idem	» 26,700
Helle,	» idem	» 26,500
Groenhof en Haak,	» idem	» 26,440
B. Cruijff	» idem	» 26,325
A. T. Sleeswijk,	» idem	» 26,320
C. J. Maks,	» idem	» 26,300
G. Wood,	» idem	» 26,240
Oosterink en Schut,	» idem	» 26,100
Th. Ligthart,	» Nieuweramstel,	» 25,690
Cruijf en Schouten,	» Amsterdam,	» 25,682
J. J. P. Thuring,	» idem	» 24,900
K. J. B. v. Damme,	» idem	» 24,750
D. H. Zeevat,	» idem	» 24,616
H. v. Buuren,	» idem	» 24,490
C. v. Dijk & Co.,	» idem	» 21,595

Gegund aan H. v. Buuren, voor ƒ 24,490.

Weldam, 23 Maart, voor rekening der gemeente: 1o. de levering van 900 stère grint; ingek. 2 bilj., als:

		per stère
J. A. Deelstra,	te Rinsumageest,	ƒ 2.47
Gebr. Peters,	» Nijmegen,	» 2.395

gegund.
2o. het vletten van die grint; ingekomen 3 bilj., als:

		per stère
J. A. Deelstra,	te Rinsumageest,	ƒ 0.52
J. v. d. Veen en W. Hiemstra,	» Wommels,	» 0.48
F. S. Leijenaar en H. S. Leijenaar,	» Winsum,	» 0.42

gegund.
3o. het rijden van die grint; ingekomen 6 bilj., als:

		per stère
J. A. Deelstra,	te Rinsumageest,	ƒ 0.51
J. Kooistra,	» Mantgum,	» 0.50
M. Terpstra,	» Huins,	» 0.49
Wed. K. Feikema,	» Oosterlittens,	» 0.48
R. Hettinga en U. v. Dijk,	» Buard,	» 0.47
T. Lolkema en H. Poelstra,	» Oosterwierum,	» 0.465

gegund.
Voorts was nog ingeschreven op de levering der grint en het vletten en rijden daarvan, door J. A. Deelstra, te Rinsumageest, in massa voor ƒ 3.44 per stère.

Lobit, 23 Maart: het vergrooten der openbare school te Lobit, onder beheer van den architect G. H. Publiekhuijsen; ingek. 6 bilj., als:

J. Heesding,	te Lobit,	ƒ 4210
B. J. Wichers,	» idem	» 3653
J. Ettmans,	» idem	» 3500
G. Muskens,	» idem	» 3156
H. Verboeg,	» idem	» 3145
J. M. Muskens,	» Herwen,	» 2896

Enschedé, 23 Maart: het bouwen van een woon- en winkelhuis op een terrein aan den Kuipersdijk, voor de firma Heusinkveld & Co., ingekomen 14 bilj., als:

Jeusink,	ƒ 3194
Bondink en Tönis,	» 3190
Boukeriede,	» 3135
Wegereef,	» 3083
Wijdeveld,	» 2934
Doornekate,	» 2885
Sluimer,	» 2874
Reigers,	» 2790
Wijk,	» 2775
Turin,	» 2671
Ten Kate,	» 2647
Derksen en Tönis,	» 2410
Vosseveld,	» 2375
Lassuder,	» 2369.70

gegund.

s-Hage, 24 Maart: de levering van 25,000 KG. roodkoper in blokken; minste inschr. Gebr. Abrahams, te 's-Hage, voor ƒ 53.23½ per 100 KG.

Grouw, 24 Maart, voor rekening der gemeente: 1o. het bouwen van eene ophaalbrug te Grouw; ingek. 6 bilj., als:

C. de Vroeg,	te Terwispel,	ƒ 1269
A. T. Joustra,	» Baard,	» 1194
R. H. Zijlstra,	» Grouw,	» 1070
W. K. Burgij,	» Terwispel,	» 968
J. H. v. d. Schaaf,	» Grouw,	» 960
M. P. Bleeksma,	» Deersum,	» 814

Raming ƒ 1125

2o. het bouwen van eene ophaalbrug te Idsaard; ingekomen 6 bilj., als:

C. de Vroeg,	te Terwispel,	ƒ 1209
A. T. Joustra,	» Baard,	» 993
W. K. Burgij,	» Terwispel,	» 929
H. S. Schaap,	» Boordahuizum,	» 868
J. H. v. d. Schaaf,	» Grouw,	» 830
M. P. Bleeksma,	» Deersum,	» 797

Raming » 943.45
Nog niet gegund.

Amsterdam, 24 Maart: het maken van een gebouw voor lijders aan besmettelijke ziekten, te Amsterdam, onder het beheer der genie, aldaar; ingek. 14 bilj., als:

W. A. G. Jansen,	te Utrecht,	ƒ 19,540
J. Morison,	» Amsterdam,	» 19,090
Renaud en Boeljon,	» Watergraafsmeer,	» 19,040
E. R. Kuipers,	» Nieuweramstel,	» 18,940
C. J. Maks Jz.,	» Amsterdam,	» 18,920
A. Aalders,	» idem	» 18,880
P. Duinker,	» idem	» 18,767
J. Kooij,	» idem	» 18,450
A. T. Sleeswijk,	» idem	» 18,040
B. Cruijff,	» idem	» 18,028
P. J. Vos,	» idem	» 17,950
W. H. Struijs,	» idem	» 17,800
D. Beijink, firma Oosterink en Schut,	» idem	» 16,869

Raming » 18,290
» 20,000

Zierikzee, 24 Maart: het beunken en voorloopig bestorten van den onderzeeschen oever tusschen de peilraaien X en XIII van het district Berrendamme, volgens bestek no. 121 van het waterschap Schouwen; ingek. 18 bilj., als:

J. Bout	te Haamstede,	ƒ 30,000
H. J. Romeijn,	» Burg,	» 29,000
C. D. Bolier,	» Scherpenisse,	» 27,882
W. Volker,	» Sliedrecht,	» 27,800
D. Bolier Cz.,	» Billand,	» 27,400
C. Bolier Cz.,	» Bruinisse,	» 26,900
J. v. Strien,	» Zierikzee,	» 26,800
J. v. Eck,	» Hardinxveld,	» 26,500
C. de Wilde Az.,	» Kattendijke,	» 26,390
J. de Rijke Jz.,	» Sirjansland,	» 26,000
A. M. Langeveld,	» Hardinxveld,	» 25,976
M. v. d. Linde,	» Zierikzee,	» 25,974
P. Visser Pz.,	» Hansweerd,	» 25,965
H. C. v. d. Erde,	» Zierikzee,	» 25,864
C. Roskam,	» Sliedrecht,	» 25,800
Jac. Jansen,	» Neuzen,	» 25,700
P. A. v. d. Velde,	» idem	» 24,975
N. v. d. Hoek,	» idem	» 24,795

gegund.

Harlingen, 24 Maart: het maken van eene walbeschoeiing bij de Noorderaanhuis, voor rekening der gemeente; ingek. 8 bilj., als:

G. S. Spoelstra,	te Harlingen,	ƒ 750
G. Anema,	» Midlum,	» 680
P. J. Schaafsma,	» Harlingen,	» 666.80
Jetze Posthuma,	» idem	» 626
Gebr. v. d. Meer,	» idem	» 624
J. de Lange,	» idem	» 569
C. Bosma,	» idem	» 567
L. Strak en J. Huisman,	» idem	» 559

gegund.

Haarlem, 24 Maart: het doen van eenige herstellingen en vernieuwingen aan- en het maken van toonbanken en afscheidingen in de Vleeschhal; ingek. 6 bilj., als:

B. J. v. Liempt,	te Haarlem,	ƒ 3510
G. P. J. Beccari,	» idem	» 2650
P. C. Groenings,	» idem	» 2533
Th. J. Verzijlbergh,	» idem	» 2517
H. London,	» idem	» 2475
J. P. N. Nelissen,	» idem	» 2376

gegund.
Raming ƒ 2500

Elst 24 Maart: de verhooging en verzwaring van den Rijndijk, onder Heteren en Rusdwijk (lengte 2900 M.);
hoogste inschr. Van den Bosgert, Leeuwen, ƒ 91,000
minste » J. v. d. Plas, Hardinkveld, » 67,190

Apeldoorn, 24 Maart: het bouwen van een mineraalwaterfabriek met woonhuis, onder beheer van den ingenieur G. M. Gardenier; ingek. 8 bilj. als:

H. Kloek,	te Apeldoorn,	ƒ 7810
J. Wassink,	» idem	» 7762
H. L. v. Loenen,	» idem	» 7355
G. J. v. d. Braak,	» idem	» 7423
C. Wegerif,	» idem	» 6980
J. Radstaak,	» idem	» 6900
A. Radstaak,	» idem	» 6840
F. Ebers,	» idem	» 6835

Nog niet gegund.

Gellikum (Geld.), 24 Maart, ten behoeve van de polders Hellouw en Haaften: 1o. het maken van een gemetselde keering met puntdeuren in de wetering nabij het stoomgemaal te Gellikum; 2o. het maken van een doorgraving in de kade aldaar en 3o. het verrichten van eenige herstellingen aan de machinistwoning; ingekomen 10 bilj., als:

D. Bijl,	te Herwijnen,	ƒ 2645
Janssen,	» Rumpt,	» 2410
M. Struiken,	» Gellikum,	» 2345
P. W. v. Hattum,	» Tuil,	» 1995
F. Mooring,	» Zalt-Bommel,	» 1918
W. Looijen,	» Herwijnen,	» 1880
G. Looijen,	» idem	» 1874
N. v. Velzen,	» idem	» 1865.80
F. v. Dijk,	» Acquoi,	» 1850
J. Kamsteeg,	» Giessendam,	» 1799

Groningen, 24 Maart: het afbreken eener behuizing en het bouwen van een winkelhuis met bovenwoning en pakhuis ten dienste van J. A. Poelman, onder beheer van den architect G. Nijhuis: ingek. 14 bilj., als:

T. IJ. Jelsma,	te Groningen,	ƒ 10,220
D. S. Dijkstra,	» idem	» 9999
J. Meijer,	» idem	» 9,993
J. de Vries,	» idem	» 9,936
E. W. Wietzema,	» idem	» 9,889
H. Scheltema,	» idem	» 9,868
J. Haupt,	» idem	» 9,787
G. Meulink,	» idem	» 9,790
G. P. van Erp,	» idem	» 9,730
Ph. Hendriks,	» idem	» 9,597
D. Dalmolen,	» idem	» 9,327
H. Jansen,	» idem	» 9,484
E. Peters,	» idem	» 9,477
E. Berkenbosch,	» idem	» 9,235

gegund.

Groningen, 25 Maart, voor rekening der provincie: 1o. het vernieuwen der beschoeiing van de westzijde van het verbindingskanaal tusschen de westerhavensluis en de draaibrug, voor de Stoomsouwerskade te Groningen; ingek. 10 bilj., als:

A. H. Tennigs, Grootegast,	ƒ 5943
J. A. J. Croon, Groningen,	» 5537
A. Schreuder, idem	» 5374
T. Bos, Bedum,	» 5220
J. Zeldenrust, Warfum,	» 5200
H. v. Dijk, Groningen,	» 5024
C. v. d. Veen, Mensingeweer,	» 5015
H. Formsma, Grijpskerk,	» 4868
S. Meijers, Bedum,	» 4830
G. Hazelhoff, Oude-Pekela,	» 4523

Raming » 5115

2o. het maken en herstellen van werken tot voorziening van weges en jaagpaden, langs kanalen, tegen afslag en afschuiring, in 4 perceelen.
Perc. 1, wegen en jaagpaden van Groningen naar Ulrum en van Onderdendam naar Uithuizen; ingek. 12 bilj., als:

W. D. Rotschäfer, Groningen,	ƒ 13,943
T. Bos Bedum,	» 13,870
J. v. d. Berg, Ulrum,	» 13,600
J. Pott, Stedum,	» 13,550
S. Meijers, Bedum,	» 13,500
J. A. Nicolai, Munnekezijl,	» 13,445
J. Zeldenrust, Warfum,	» 13,100
R. Pathuis, Garmwerd,	» 12,980
H. de Wind, Zoutkamp,	» 12,946
J. Klippus, Bedum,	» 12,766
A. J. Benninga, idem	» 11,897
A. Woldringh, Zoutkamp,	» 11,513

Raming » 13,711

Perc. 2, weg van Groningen naar Strobos; ingek. 11 bilj., als:

A. H. Tennigs, Grootegast,	ƒ 9824
H. de Wind, Zoutkamp,	» 9080
H. Formsma, Grijpskerk,	» 9494
J. Klippus, Bedum,	» 9280
C. Bakker, Kollum,	» 9260
R. J. Dijkstra, idem	» 9189
H. v. Dijk, Groningen,	» 8894

O. Kerkstra, Munnekezijl,	*f* 8874
A. Woldringh, Zoutkamp,	» 8640
R. Pathuis, Garnwerd,	» 8600
J. A. Nicolai, Munnekezijl,	» 8440
Raming	» 9080

Perc. 3, weg van Middelstum naar Loppersummerdraaibrug, langs de Wijmers; ingekomen 9 bilj., als:

A. Banning, Zuidhorn,	*f* 6588
H. de Wind, Zoutkamp,	» 6297
W. D. Rothschäfer, Bedum,	» 5961
G. Wolthuis, idem	» 5807
J. Klippus, idem	» 5676
J. Pott, Stedum,	» 5600
A. Woldringh, Zoutkamp,	» 5598
G. Hazelhoff, Oude-Pekela,	» 5553
A. Pastoor, Stedum,	» 5508
Raming	» 5997

Perc. 4, jaagpaden langs het Damsterdiep; ingek. 7 bilj., als:

J. Heikens, Appingedam,	*f* 1390
W. D. Rothschäfer, Stedum,	» 1337
H. de Wind, Zoutkamp,	» 1186
J. Pott, Stedum,	» 1130
G. Wolthuis, Bedum,	» 1116
J. Zuidema, Zuidbroek,	» 1097
A. Pastoor, Stedum,	» 1060
Raming	» 1148

Arnhem, 25 Maart: het bouwen van eene villa aan den Velpschen straatweg, onder de gemeente Arnhem, voor rekening van H. J. van der Voort in de Betouw Jr., onder beheer van de architecten G. J. van Gendt en C. M. G. Nierand; ingekomen 10 bilj. waarvan één van onwaarde, als:

D. A. Roskam, Arnhem,		*f* 29,240
J. Rethmuen en W. Salomon, Doorwerth,		» 25,099
H. v. d. Sand,	Arnhem,	» 24,645
J. H. v. Riel,	idem	» 24,200
W. Lensink & Zn.,	idem	» 22,640
J. P. Weising,	idem	» 21,100
Gebr. v. Daalen,	idem	» 21,548
J. v. Burk, Oosterbeek, en W. Wissing, Arnhem,		» 21,450
A. Lestrade, Arnhem,		» 21,324.90

Met voorbijgang van den minsten inschrijver gegund aan J. v. Burk en W. Wissing.

Dieren, 25 Maart: het bouwen van een bijzondere school, aldaar, uitgezonderd aanvoer van zand en met weglating der nevengebouwen, onder beheer van den architect M. K. Smit, te Dieren; ingek. 18 bilj., als:

Rothuijzen en Salomons,	te Oosterbeek,	*f* 4720
G. J. B. Heijting,	» Angerloo,	» 4363
G. J. Carmiggelt,	» Brummen,	» 4350
J. Altena,	» idem	» 4170
H. Enklaar,	» Dieren,	» 4077
S. Dekker,	» Doesburg,	» 4057
J. Steinvoort,	» Dieren,	» 3947
L. Enklaar,	» idem	» 3939
J. de Witt,	» idem	» 3924
H. Stoltenberg,	» idem	» 3865
J. Schut,	» Brummen,	» 3855
J. Maandag,	» Dieren,	» 3698
G. Boerstoel,	» Brummen,	» 3694

gegund.

Zwolle. De levering van keien en klinkers voor de gemeente is gegund als volgt:

43,000 grèskeien van de Ourthe à $^{16}/_{18}$ cM., en 46,000 à $^{10}/_{14}$ cM., A. Barette, te Eindhoven, voor *f* 6296.

300 strekkende M. kantsteenen, H. J. Bosman, te Rotterdam, voor *f* 0.85 per str. M.

250,000 Waalklinkers of IJselsteenen (Waalvorm), in 2 perceelen, ieder à 125,000,

		per 1000
perc. 1, J. B. Poppe & Co., Zwolle,		*f* 10.55
» 2, J. L. v. Osch,	idem	» 11.39½

Leeuwarden. Het aanleggen van een aardebaan met klinkerbestrating, ter lengte van 1800 M., op het eiland Schiermonnikoog, van het dorp tot aan het nieuw te stichten bad-hôtel aan de Noordzee, is gegund aan P. A. Bottinga, te Leeuwarden, voor *f* 5243.

Domburg (Zeel.) Het bouwen van eene villa voor Gebr. Scheele; gegund aan M. K. Jeras & Zonen, te Middelburg, voor *f* 3975.

BIJVOEGSEL

VAN

DE OPMERKER

van ZATERDAG 2 APRIL 1887.

AANKONDIGINGEN VAN AANBESTEDINGEN.

Maandag, 4 April.

Maastricht, te 10 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het leveren en verwerken van onderhoudsmaterialen op den Rijks-grootenweg 1e klasse Maastricht—Nijmegen. Inl. bij den hoofdingenieur en den ingenieur Bekaar, beiden te Maastricht. Aanw. gehouden. Raming *f* 8090.

Maastricht, te 10 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het verrichten van baggerwerk tot verbetering van de Zuidwillemsvaart, tusschen sluis no. 14 en de Noord-Brabantsche grens bij sluis no. 13, in gemeente Nederweert. Inl. bij den hoofdingenieur en den ingenieur Bekaar, beiden te Maastricht. Aanw. gehouden. Raming *f* 2300.

Maastricht, te 10 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het maken van paalregelwerk met tuinen enz., langs de kanaalboorden der Zuid-Willemsvaart, in de gemeente Weert. Inl. bij den hoofdingenieur in het 7e district en den ingenieur Bekaar, beiden te Maastricht. Aanw. gehouden. Raming *f* 10,000.

Maastricht, te 10 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het maken van bestrate goten enz., op den Rijks-grooten weg der 1e klasse Maastricht—Battice. Inl. bij den hoofdingenieur in het 7e district en den ingenieur Bekaar, beiden te Maastricht. Aanw. gehouden. Raming *f* 2000.

Bergambacht (Z.-H.), te 10 uren, door den bouwkundige J. van Vliet, te Schoonhoven, voor D. Blanken, in het koffiehuis te Bergstoep: het ontruimen van de in aanbouw zijnde bouwmanswoning en daarterplaatse wederopbouwen eener bouwmanswoning met stalling voor 24 stuks hoornvee, schuur, zes roeden hooiberg, ophaalbrug en verder daarmede in-verband-staande werken. Aanw. gehouden.

Utrecht, te 11 uren, door de Centraalspoorwegmaatschappij, aan het hoofdbureau: het maken van een gebouw, waarin wagenmakerij, zadelmakerij, schilderswinkel en werkplaats voor het lichten van rijtuigen, een luifel tegen voornoemd gebouw, een houtloods, benevens het veranderen van eene woning. Inl. bij den ingenieur van den weg, aldaar. Aanw. gehouden.

Maastricht, te 11 uren, bij J. van den Broek, Abtstraat: het bouwen van een huis.

Beetsterzwaag (Fr.), te 11 uren, door burg. en weth.: het bouwen van een ijzeren draaibrug met houten landhoofden te Korterzwaag. Aanw. gehouden.

Beetsterzwaag (Fr.), te 11 uren, door burg. en weth. van Opsterland: het bouwen van een klokhuis te Ureterp.

's-Hage, te 11½ uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: de aanleg van eene klinkerbestrating ter vervanging van de grintbaan op den Katendrechtschendijk, deel uitmakende van den Rijksweg der 2e klasse no. 4, van Katendrecht naar de Oude-Maas. Inl. bij den hoofdingenieur in het 10e district, te 's-Hage, den ingenieur, te Brielle, en den opzichter Baumann, te Dordrecht. Aanw. gehouden. Raming *f* 10,500.

Makkum, te 12 uren, door het dijksbest. van Wonseradeels Zuiderzeedijken, in het logement »de Prins": het verrichten van de gewone onderhoudswerken aan de zeewering, ged. '87. Inl. bij den dijksopzichter te Gaast.

Leiden, te 12 uren, door burg. en weth.:

1o. het opruimen van den duiker in de Oude Singelgracht nabij de Volmolengracht. Aanw. 28 Maart, te 2 uren;

2o. het besteigeren van den stadhuistoren.

Groningen, te 12½ uren, door burg. en weth.: het bestraten van de Lodewijkstraat, tusschen den Oosterweg en den toegangsweg naar de nieuwe verzamelplaats van fecaliën.

Amsterdam, te 1 uur, door het best. der vereeniging ten behoeve der arbeidersklasse, in het koffiehuis »de Roode Leeuw": het bouwen van 64 woningen, op een terrein, gelegen aan de Jan-van-der-Heijdenstraat, tusschen de Hemony- en Van-Woustraten. Inl. bij den architect W. Hamer. Aanw. gehouden.

Arnhem, te 2 uren, door den architect A. R. Freem, in het Centraalgebouw: het bouwen van een volksgaarkeuken met logement, aan den Hommelschenweg, te Arnhem. Aanw. gehouden.

Amsterdam, te 2 uren, door de Holl. IJzeren-spoorwegmaatschappij, in kamer 46 van het centraal administratiegebouw: de onderhoudswerken op den spoorweg Amsterdam—Winterswijk, Hilversum—Utrecht en Amersfoort—Kesteren, volgens bestek 397, in 6 perceelen. Raming *f* 36,145.31. (*Zie advert. in n°. 13.*)

Winschoten, te 5 uren, door burg. en weth.:

1o. het schoonen en witten van onderscheidene school- en andere lokalen, in 1 perc.;

2o. het verrichten van diverse binnen- en buitenverfwerken aan verschillende gemeente-eigendommen, in 8 perc. Aanw. te 11 uren.

Veendam, te 6 uren, door burg. en weth.: het doen der onderhoudswerken te Veendam, ged. '87, in verschillende perceelen.

Zwolle, te 8 uren, in het hotel Atlas, in de Voorstraat: de verbouwing van bakkerij en woning van M. de Marcus aan het Gasthuisplein. Aanw. gehouden.

Wieringen (N.-H.), door dijkgraaf en heemraden van het heemraadschap Wieringen:

1o. het maken van 2 aardprofielen, gedekt met steenglooiing en klinkerglooiing, alsmede het verzwaren van den dijk;

2o. het maken van een hoofd;

3o. het maken van een aardprofiel, gedekt met steenglooiing;

4o. het verlengen van een hoofd;

5o. het maken van een aardprofiel, gedekt met steenglooiing.

Inl. bij den opzichter S. B. Gorter.

Dinsdag, 5 April.

Fijnaart (N.-B.), te 10 uren, door burg. en weth.: het vernieuwen der Dorpsstraat, groot 1023 M². Aanw. gehouden.

Hoogland (N.-H.), te 11 uren, door burg. en weth.: het vernieuwen van 111 M. straatweg op den weg van Amersfoort naar Groot-Weede, en 100 M. straatweg op den Koelhorsterweg.

Reptazijl (Fr.), te 11 uren, door het dijksbest. van het waterschap der Vijf-deelen-zeedijken binnendijks, in het contributiehuis: de gewone werken aan de zeeweringen, ged. '87, in diverse perceelen, waartoe o. a. behoort het maken van een nieuw hoofd, ter lengte van 90 M¹. Aanw. gehouden.

Reptazijl (Fr.), te 12 uren, door het dijksbest. van het waterschap der Vijf-deelen-zeedijken-binnendijks, in het contributiehuis: de levering van: *a.* 270 stuks 71 dM. grenen dijkpalen; *b.* 1480 stuks 62 dM. idem; *c.* 100 M³ grint; *d.* 105,000 bos eiken takken (ontrekband p. m. 0.45 M., lengte minstens 1.10 M.)

Jaarsveld (Utr.), te 1½ uren, door dijkgraaf en hoogheemraden van den Lekdijk-Benedendams en van den IJseldam, in het Dijkhuis: *a.* het uitvoeren van aardewerken aan den Lekdijk-Benedendams tusschen betonseterpalen 25 en 35. Raming *f* 16,000; *b.* het maken eener basaltglooiing aan den rivieroever, beneden het Koekoeks-stoombooteneer; *c.* de levering en het vervoer van grint voor de dijks- en poldergrintwegen. Inl. bij den kameraar van het hoogheemraadschap, te Jaarsveld. Aanw. gehouden.

Arnhem, te 7 uren, door den bouwkundige J. Post, in het hotel Dusschoten: het bouwen van 17 burgerwoningen met grond- en afsluitmuren, op een terrein aan de Nijhoffstraat.

Woensdag, 6 April.

Borne (Ov.), te 12 uren, namens B. Spanjaard in het hotel Ensink: het verbouwen van zijn woonhuis. Aanw. te 9½ uren.

Leeuwarden, te 1 uur, door burg. en weth.: de levering van 150,000 vlakke en 125,000 getrokken Waalstraatklinkers.

Sneek, te 1 uur, in het koffiehuis »de Nieuwe Doelen": het vergrooten der fabriek van de firma W. Hubert en Co. Inl. bij den architect A. Breunissen Troost.

Zutfen, te 2 uren, door provisoren van het Oude- en Nieuwegasthuis: het afbreken en opbouwen van vier cellen, een stoomschoorsteen en verschillende timmer-, metsel-, steenhouwers-, smids- en stukadoorwerken, in 5 perceelen. Bilj. inzenden 5 April, vóór 7 uren, ten kantore van den rentmeester. Aanw. 4 April, te 2 uren.

Zwolle, door den raad van administratie der Overijselsche kanalisatiemaatschappij bij den secretaris-thesaurier, P. C. A. Sichterman: het maken en inhangen van twee paar nieuwe sluisdeuren in sluis II in de 1e sectie, benevens het inheien van één dukdalf boven die sluis en het maken van nieuwe sloven op de schoorpalen in de schutkolk, aldaar. Inl. bij den opzichter J. Vermeulen, te Zwolle. Aanw. gehouden.

Hoofddorp (Haarlemmermeer), door het best. der vereeniging tot oprichting eener school met den Bijbel: het bouwen eener school en onderwijzerswoning te Hoofddorp, met bijlevering van alle materialen enz. Inl. bij den bouwkundige H. Rinck, aldaar. Aanw. 4 April, te 11 uren.

Donderdag, 7 April.

Grouw (Fr.), te 11½ uren, door burg. en weth. van Idaarderadeel de levering van 100 gegalvaniseerd-ijzeren privaattonnen. Inl. bij den gemeentebouwkundige te Grouw.

Grouw (Fr.), te 12 uren, door burg. en weth. van Idaarderadeel: de levering van 320 stère gewasschen riviergrint en 40 stère harde klinkerpuin. Inl. bij den gemeentebouwkundige te Grouw.

Eelde (Dr.), te 12 uren, door J. Kamps Jr., in het logement van P. Bakker: het bouwen van een woonhuis met schuur, met bijlevering van de noodige bouwstoffen. Inl. bij den opzichter H. Luinge, te Vries. Aanw. 4 April, te 11 uren.

Haarlem, te 2½ uren, door het ministerie van binnenl. zaken, aan het gebouw van het prov. best.: het onderhouden van- en het doen van herstellingen en vernieuwingen aan de gebouwen genaamd »de Trippenhuizen", te Amsterdam, van den dag der goedkeuring van de aanbesteding tot en met 31 Dec. '88. Inl. bij den hoofdopzichter voor de universiteitsgebouwen K. de Boer Hz., te Leiden. Aanw. gehouden. Raming *f* 7000.

Hendrik-Ido-Ambacht, door het kerkbestuur der Herv. gemeente: eene vergrooting der kerk, door wederzijdsche uitbouwing voor 192 zitplaatsen. Bilj. inzenden uiterlijk 6 April, vóór 11 uren. Inl. bij C. Karsseboom, te Rijsoord. Aanw. gehouden.

Oldeberkoop (Friesl.), bij R. Prins: het graven eener opvaart c. a., aldaar. Aanw. gehouden.

Vrijdag, 8 April.

Amsterdam, te 12 uren, door den prov. inspecteur der directe belastingen ten zijnen kantore: het onderhouden van- en het doen van eenige herstellingen aan de gebouwen der invoerrechten en accijnsen te IJmuiden, ged. '87, '88 en '89. Inl. bij den rijksbouwmeester in het 1e district, te 's-Hage, en den hoofdopzichter der landsgebouwen G. D. Wijnlds de Jongh, te Amsterdam. Aanw. gehouden.

Groningen, te 12 uren, door het prov. best.: het vernieuwen van de beschoeiing aan de westzijde van het voormalig Kantsterverlaat en het herstellen van een gedeelte walmuur, aldaar. Inl. bij den hoofdingenieur en den ingenieur, te Groningen, en den opzichter H. Bos, te Loppersum. Aanw. gehouden.

Utrecht, te 12½ uren, door de Centraalspoorwegmaatschappij, aan het hoofdbureau: de levering van magazijngoederen.

Zaterdag, 9 April.

Breda, te 11 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, in het koffiehuis het Hof van Holland: het maken van een gebouw tot verpleging van lijders aan besmettelijke ziekten op het militair terrein, ten oosten van de kazerne „de Lange Stallen", te Breda. Bilj. inzenden uiterlijk 8 April, vóór 3 uren. Raming ƒ 6400. (Herbesteding.)

Amsterdam, te 12 uren, door burg. en weth.: het bouwen van een openbaren lagere school der 3e klasse voor jongens en meisjes, op een terrein achter de Frans-Halstraat. Inl. bij den stadsarchitect van 10—12 uren. (*Zie advert. in* n°. 14.)

Amsterdam, te 2 uren, door den architect P. F. Laarman, in café Suisse: het bouwen van twee woonhuizen aan de Verlengde-Vondelstraat, Nieuweramstel. Aanw. 4 en 5 April, te 11 uren.

Dinsdag, 12 April.

Amersfoort, te 11 uren, door burg. en weth.: het bouwen van eene meisjesschool, met bijlevering van al het daartoe benoodigde. Inl. bij den gemeentearchitect. Aanw. 7 April, te 11 uren.

Apeldoorn, te 12 uren, door burg. en weth.: het verharden van den weg van af Beekbergen naar het nieuwe station, alsdaar, lengte ongeveer 1200 M. Inl. bij den gemeentearchitect. Aanw. 11 April, te 10½ uren.

Amsterdam, te 3 uren, door H. F. Glüfke, in café Panorama: het bouwen van een winkelhuis met bovenwoning in de Plantage Franschelaan, alsdaar. Aanw. 9 April, te 3 uren.

Bergen-op-Zoom, door den architect R. H. C. van Someren: het verbouwen van een woonhuis aan de haven, voor Joh. D. A. la Rivière. Aanw. 7 April, te 10 uren.

Woensdag, 13 April.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het wegruimen van een in de Boven-Merwede, onder de gemeente Sleeuwijk, gezonken vaartuig. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, den ingenieur Hoogenboom, te Dordrecht, en den buitengewoon-opzichter De Hoog, te Gorichem. Aanw. 6 April.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het wegruimen van een in de rivier den Gelderschen IJsel nabij Oldburgen, onder de gemeente Stoenderen, tusschen de kilometerraaien 30 en 31, gezonken vaartuig. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, en den ingenieur Ramaer, te Kampen. Aanw. 6 April.

Zutfen (Geld.), te 11 uren, door burg. en weth.: het bouwen eener school met 3 lokalen. Inl. bij den architect Alb. Nijland, te Utrecht. Aanw. 6 April, te 11 uren.

Nisse (Zeel.), te 2 uren, door burg. en weth.: het afbreken en opbouwen eener onderwijzerswoning en het bouwen van een gemeentehuis. Inl. bij den opzichter H. de Muijnck, te Driewegen. Aanw. 13 April, te 12 uren.

Kornjum (Fr.), door den architect F. Brouwer: het afbreken der bestaande en wederopbouwen eener geheel nieuwe boerenhuizing met schuur, voorhuis, melkkelder enz., te Doezum, op de plaats, in gebruik bij mej. S. D. van der Woude. Aanw. 9 April, te 11 uren.

Donderdag, 14 April.

Gorichem, te 10 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, alsdaar, ten zijnen kantore:

1o. het bouwen van een stal voor 4 officierspaarden, te Gorichem. Raming ƒ 2400;

2o. het maken van waterleidingen in kazernegebouwen, te Gorichem. Raming ƒ 1700.

Inl. bij genoemden ingenieur. Bilj. inzenden uiterl. 18 April, vóór 3 uren.

Harlingen, te 1 uur, door burg. en weth.: het maken en inhangen van een stel buiten-ebdeuren in de groote sluis. Aanw. 7 April, te 11 uren.

Zaandam, te 1 uur, door burg. en weth.: het verbreeden en verdiepen der zeehaven te Zaandam en het plaatsen van dukdalven nabij de ligplaats voor zeeschepen, alsdaar.

Vrijdag, 15 April.

Middelburg, te 10 uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best: het driejarig onderhoud van eenige werken bij de Oude Hoeve, aan de noordzijde van het eiland Schouwen, behoorende tot de zeewerken in de provincie Zeeland. Inl. bij den hoofdingenieur in het 11e district, te Middelburg, en den ingenieur, te Goes. Aanw. 7 en 9 April. Raming ƒ 4048 per jaar.

's-Bosch, te 10½ uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: de voorziening van de kanaalboorden der Zuidwillemsvaart in de provincie Noord-Brabant. Inl. bij den hoofdingenieur in het 6e district, te 's-Bosch, den ingenieur Schuurman, te Vucht, den opzichter Weehuizen, te 's-Bosch, en den opzichter Pommée, te Aarle-Rixtel. Aanw. 9 April. Raming ƒ 7000.

's-Bosch, te 10½ uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het voortzetten der oeververdediging door steenbekleeding langs een gedeelte van het kanaal de Zuidwillemsvaart, provincie Noord-Brabant. Inl. bij den hoofdingenieur in het 6e district, te 's-Bosch, den ingenieur Schuurman, te Vucht, en den opzichter Pommée, te Aarle-Rixtel. Aanw. 9 April. Raming ƒ 30,000.

Zuidland (Z.-H.), te 11 uren, door dijkgraaf en heemraden van de polders Zuidland en Velgersdijk: de levering van 500 stère onderhoudsgrint.

's-Hage, te 1 uur, door het ministerie van waterstaat enz.: het leveren, herzien tegen bederf, vervoeren en opslaan van palen en schoorpalen, ten behoeve van de Rijkstelegraaf, ged. '88. Inl. bij den inspecteur, chef van het technisch beheer der Rijkstelegraaf, te 's-Hage.

Biggekerke (Zeel.), te 2 uren, door burg. en weth.: de levering van 55,000 straatklinkers.

Baarland (Zeel.), door burg. en weth.: de levering van 50 M³ onderhoudsgrint. Bilj. inzenden vóór 15 April.

Zaterdag, 16 April.

Fijnaart (N.-Br.), te 10 uren, door burg. en weth.: de levering van 140 à 150 M³ goed gewasschen en gehorde onderhoudsgrint.

Roermond, te 4 uren, door regenten van het R.-K. Godshuis, ten kantore alsdaar: de levering van 43,000 stuks pavés 9/14 (graskeien van de Ourthe) en het opbreken en herbestraten van 715 M. bestrating op de binnenplaats alsdaar, in 2 perceelen en in massa.

Beerta (Gron.), te 5 uren, door burg. en weth.: het herleggen van de keibestrating van den toegangsweg naar de algemeene begraafplaats te Nieuw-Beerta, zoomede van 2 keistoepen te Drieborg en Stadspolder.

Stiens (Fr.), door den notaris P. Schmidt Schaaff: het bouwen van een roomboter- en kaasfabriek, te Stiens. Inl. bij den architect L. B. Wesselius, te Huizum.

Maandag, 19 April.

Rukfen (N.-Br.), te 10 uren, door burg. en weth.: het bouwen eener school en onderwijzerswoning, met bijlevering der schoolmeubelen en materialen, op het Schijf, gem. Rukfen. Inl. bij den architect F. A. H. van der Vaart, te Oud-Gastel. Aanw. 12 April, te 11 uren.

Amsterdam, te 2 uren, door de Hollandsche-IJzeren Spoorwegmaatschappij, in kamer no. 46 van het central administratiegebouw: de onderhoudswerken op den spoorweg Helder—Amsterdam en Zaandam—Enkhuizen, volgens bestek no. 396, in 5 perceelen. Raming ƒ 98,165. (*Zie advert. in* n°. 13 en 14.)

Gorichem, te 2 uren, door burg. en weth.: het uitvoeren van eenige veranderingen aan de openbare lagere school no. 1, staande aan de Gedempte Kalkhaven. Inl. bij den gemeentearchitect. Aanw. 4 April, te 10 uren.

Dinsdag, 20 April.

Arnhem, te 11½ uren, door burg. en weth.: het afbreken van den bestaanden en het maken van een nieuwen stoel van getrokken ijzer voor het klokkenspel in den grooten toren. (*Zie advert. in* n°. 14.)

Rotterdam, te 1 uur, door burg. en weth.: het maken van een administratiegebouw, woning voor den onderdirecteur en woning voor den hoofdbaas, ten behoeve van de uitbreiding der gemeente-gasfabriek aan den Oostzeedijk. Inl. aan het Stadstimmerhuis. Aanw. 12 April, te 11 uren. (*Zie advert. in* n°. 14.)

Westdorpe (Zeel.), te 3 uren, door het R.-K. kerkbest.: het bouwen van eene kerk met toren en pastorie met lijkeuken en bergplaats. Inl. bij den architect P. J. van Genk, te Lear. Aanw. 13 April, te 2 uren.

Woensdag, 20 April.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: het verrichten van baggerwerk tot verbetering van het vaarwater tusschen de beide leidammen in het Zwolsche-diep en daarbuiten in zee, in de prov. Overijsel. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, en den ingenieur Ramaer te Kampen. Aanw. 13 April. Raming ƒ 0.50 per M³.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat, enz.: de uitvoering van herstellingen en vernieuwingen aan de Rijksrivierwerken op het Zwartewater, met het onderhoud dier werken en de afbakening van het vaarwater, van 1 Juli 1887 tot en met 30 Juni 1888. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, en den ingenieur Ramaer, te Kampen. Aanw. 13 April. Raming ƒ 6250.

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het onderhoud der rivier- en bestortingswerken, behoorende tot den onderbouw der overbrugging van het Hollandsch Diep, van 1 Mei '87—1 Mei '88, met het aanbrengen van de noodige voorzieningen. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, en den ingenieur Hoogenboom en den buitengewoon-opzichter Chevalier, beiden te Dordrecht. Aanw. 13 April. Raming ƒ 8000.

Sexbierum, te 5 uren, door den burgemeester van Barradeel: de levering van 850 stère grint en 100 stère macadam.

Donderdag, 21 April.

Amsterdam, te 10 uren, door den luitenant-kolonel, eerstaanwezend-ingenieur der genie, op het bureau der genie: het maken van twee afzonderlijke privaten met urinoirs, voor officieren, op de achterplaats der kazerne Oranje-Nassau, te Amsterdam. Bilj. inzenden uiterlijk 20 April, vóór 3 uren. Raming ƒ 2000.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het maken van beplantingen in de duinen op het eiland Terschelling, behoorende tot de zeewerken in Noord-Holland. Inl. bij den hoofdingenieur, te Haarlem, en den ingenieur Keurenaer, te Hoorn. Aanw. 14 April. Raming ƒ 4240.

Vrijdag, 22 April.

's-Bosch, te 10½ uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het voortzetten der steenglooiingen langs de Zuidwillemsvaart tusschen de Dungensche brug en 's-Bosch. Inl. bij den hoofdingenieur in het 6e district, te 's-Bosch, den arrondissements-ingenieur Schuurman, te Vucht, en den opzichter Weehuizen, te 's-Bosch. Aanw. 15 April. Raming ƒ 4300.

's-Bosch, te 10½ uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het voortzetten der Vilvoordsche steenglooiing langs den zuidwestelijken oever der haven te Moerdijk, alsmede van de bestorting vóór en langs den kop van het noordelijk aldaar, behoorende tot de havenwerken in de provincie Noord-Brabant. Inl. bij den hoofdingenieur, te 's-Bosch, den ingenieur De Jong van Beek en Donk, te Breda, en den opzichter Fischer, te Moerdijk. Aanw. 15 April. Raming ƒ 3250.

Zwolle, te 11 uren, door burg. en weth. van Zwollerkerspel: de levering van 377 M³ grint, ten behoeve der kunstwegen. (*Zie advert. in* n°. 14.)

Maandag, 23 April.

Maastricht, te 10½ uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het gedeeltelijk vernieuwen van de ophaalbrug over de Zuidwillemsvaart te De Rest, gemeente Weert, en het gedeeltelijk verbouwen van het magazijn, alsdaar, tot brugwachterswoning, in twee perceelen. Inl. bij den hoofdingenieur in het 7e district en den ingenieur Bonaar, beiden te Maastricht. Aanw. 18 April. Raming perc. 1 ƒ 6770, perc. 2 ƒ 2350.

Dinsdag, 26 April.

Groningen, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het maken van plankbeschoeiingen met en zonder steenstapeling langs den kanaalboord van den Rijks-grootenweg van Groningen naar Delfzijl. Inl. bij den hoofdingenieur, te Leeuwarden, den ingenieur en den opzichter Rammaker, te Groningen, en den opzichter Stratingh, te Delfzijl. Aanw. 19 April. Raming ƒ 6000.

Woensdag, 27 April.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het onderhoud en herstel der werken aan den Hoek-van-Holland, van 1 Mei '87 tot en met 30 Juni '88. Inl. bij den eerstaanwezend-ingenieur, te Rotterdam, en de opzichters Van Bloois, Lokker Sr. en Staal, te Hoek-van-Holland. Aanw. 20 April, te 12 uren. Raming ƒ 134,750.

Donderdag, 28 April.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het leveren en verwerken van Noordsche graniethlokken in den golfbreker langs het Zuiderhavenhoofd te IJmuiden, behoorende tot de werken van het Noordzeekanaal. Inl. bij den hoofdingenieur, te Haarlem, en den ingenieur de Bruijn, te Amsterdam. Aanw. 21 April. Raming ƒ 14,880.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het leveren van brik en steen en het bestorten der Heldersche zeewering, behoorende tot de rijkszeewerken in de provincie Noord-Holland, in twee perceelen. Inl. bij den hoofdingenieur, te Haarlem, en den ingenieur De Welcker, te Alkmaar. Aanw. 21 April. Raming perc. 1 ƒ 1875, perc. 2 ƒ 10,125.

Vrijdag, 29 April.

Middelburg, te 10 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het verrichten van baggerwerk op de Sloehaven en in de Oosterhaven te Neuzen. Inl. bij den hoofdingenieur in het 11e district, te Middelburg, en den ingenieur, te Neuzen. Aanw. 21 en 23 April. Raming ƒ 8000.

Woensdag, 4 Mei.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz: de uitvoering van herstellingen en vernieuwingen aan de Rijks-rivierwerken op het Zwolsche Diep, met het onderhoud dier werken en de afbakening van het vaarwater, van 1 Juli '87 tot en met 30 Juni '88. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, en den ingenieur Ramaer, te Kampen. Aanw. 27 April. Raming ƒ 13,700.

Op onbepaalden datum.

Bergum (Fr.): het bouwen van een nieuw boerenhuis, aan den Zomerweg, alsdaar. Aanw. 7 April, te 11 uren.

AFLOOP VAN AANBESTEDINGEN.

Zutfen, 22 Maart, voor rekening der gemeente: 1o. de levering van 25,000 Bazaltkeien ²¹/₂₄; ingek. 4 bilj., als:

per 1000
L. Goffin, Luik, f 54.49
F. Heinen en A. Hodat, monster A behakt » 54.20
» B gewoon » 44.70
wit » A behakt » 51.80
» » B gewoon » 42.30
E. Janssen en E. Burlion, Luik, » 52.00
F. Bodson, Mook, per waggon » 63.00
» schip » 60.00

2o. de levering van 10,000 Niedermendiger basalt-lavakeien; ingek. 1 bilj. van erven H. Trip, Rotterdam, voor f 89.17⁵ per duizend.

3o. de levering van 540,000 straatsteen; ingek. 5 bilj., als:

per 1000 rageperst
F. v. d. Loo, Bemmel, 150,000 à f 12.50
190,000 » » 14

D. v. Walra, Brummen, per 1000
monster A 80,000 à f 12.25
» B 190,000 » » 11.75
» C 70,000 » » 11.75
per 1000 massa
Sleijster en Woltersom, Arnhem, f 11.85 f 4059
J. G. Walter, idem 11.52 3916.80
Arntz en Terwindt, Milligen, 11.15 3791

4o. de levering van 975 M. rioolbuizen; ingek. 10 bilj., als:

Inschrijvers en Woonplaats.	diam. 0.25 per M¹	diam. 0.20 per M¹	diam. 0.15 per M¹	massa
H. Luijten, Lekkerkerk,	f 1.18	f 0.81⁵	f 0.58⁵	f 842.25
R. S. Stokvis, Rotterdam,	1.58	1.17	0.88	1189.50
A. Jadot, Huy,	1.45	1.16	0.87	1152.75
Folkers & Co., Amsterdam, (Engelsche)	1.40	1.00	0.70	1020.80
(Belgische)	1.85	1.15	0.67	1206.75
F. Kleij & Zn., Rotterdam,	1.32	0.95	0.72	975.—
Erven H. Trip, idem	1.24	0.89	0.64	900.—
De Lint & Co., idem	1.23	0.89	0.67	906.75
B. J. Canoy, Tegelen,	1.20	0.90	0.60	900.—
H. F. Hamelberg & Co., Deventer,	1.20	0.88	0.56	882.—
N. S. Keij, Rotterdam,	1.17	0.80	0.59	831.—

's-Hage, 25 Maart: het rioleeren der Van-Bossestraat; ingek. 13 bilj., als:
A. de Waard en J. C. Diercks, 's-Hage, f 3790
J. Roozenburg, Naaldwijk, » 3500
M. Bot, Vlaardingen, » 3480
H. v. Bergen Henegouwen, 's-Hage, » 3345
C. Vermeulen, idem » 3333
A. Korteweg, Zevenbergen, » 3260
G. Haasnoot, Katwijk-aan-Zee, » 3250
P. Kraijenveld, 's-Hage, » 3200
F. Boest, idem » 3195
J. de Bruijn, idem » 3135
G. Keij, Rotterdam, » 3120
H. Jongenburger, Waddinxveen, » 3060
P. v. Vliet, 's-Hage, » 2999

Oudega (Fr.), 25 Maart: het bouwen van een boerenhuis met bijlevering van alle ontbrekende materialen, voor de Herv. gemeente; ingek. 12 bilj., als:
J. G. v. d. Veen, te Augustinusga, f 2095
J. T. v. Manen, » Drachten, » 1752
D. J. Beek, » idem » 1743
W. D. Talman, » Bergum, » 1689
M. P. Poelstra, » Oudega, » 1624
P. B. Pietersma, » Garijp, » 1598
K. A. v. d. Veen, » Drachten, » 1587
Gebr. T. en M. v. Manen, » idem » 1547
D. Oosterhaan, » idem » 1537
B. J. Gros, » Garijp, » 1493
S. Tiekstra, » Nijega, » 1470
gegund.
Raming f 1550

Bergambacht, 25 Maart: het vernieuwen van de steenen brug bij het dorp, het leggen van een hulpbrug enz., voor den polder Bergambacht; ingek. 8 bilj., als:
Wed. J. Oskam, te Bergambacht, f 1260
A. Gelderblom, » Krimpen a/d. Lek, » 1142
J. v. d. Berg, » Ammerstol, » 1089
S. v. d. Oever, » Bergambacht, » 1030
W. F. v. d. Wal, » idem » 1027
G. v. d. Zee, » idem » 998
P. Blanken, » idem » 990
R. Briedes, » Streefkerk, » 954

Zevenbergen, 25 Maart: de levering van 415 stère grint, ten behoeve der publieke wegen; minste inschr. W. Romeijn, te Zevenbergen, voor f 1.33 per kub. M., aan wien de levering is gegund.

Aalten, 26 Maart: het bouwen van een houten noodhulpkerk voor de Nederd. Geref. gemeente; ingek. 11 bilj. als:
H. J. te Siepe, te Winterswijk, f 3879
C. ter Haar, » idem » 3598
J. Luiten, » Aalten, » 3339
H. J. Masselink, » Doetinchem, » 3329
G. J. Heijink, » Aalten, » 3300
H. J. Kaufman, » Keppel, » 3284
S. ten Bokkel, » Aalten, » 3249
G. J. Oberink, » idem » 3224
G. F. Bloemers, » Breedevoort, » 3200
H. W. Koelman, » Aalten, » 3183
A. Ubbink, » Breedevoort, » 3027
gegund.

Anna-Paulowna, 26 Maart: de levering van 1500 stère grint, franco voor den wal binnen de sluis Westeinde, voor rekening van den Anna-Paulownapolder; ingekomen 4 bilj., als:
per stère
T. H. Thomassen & Zonen, te Nijmegen, f 1.85
A. B. A. Lauck & Co., » idem » 1.69
B. v. d. Bout, » idem » 1.69
J. F. Lips, » idem » 1.63
gegund.

Goes, 26 Maart: het schoonmaken van de gemeente-gebouwen, in 4 perceelen; gegund als volgt:
perc. 1, J. Plasier, f 120
» 2. A. Suit, » 89
» 3, dezelfde, » 272
» 4, dezelfde, » 112

Utrecht, 26 Maart: de uitvoering van baggerwerken in den gekanaliseerden Hollandschen IJsel, in de provincie Utrecht en Zuid-Holland; minste inschr. P. van Ham, te Utrecht, f 1475
Raming » 2000

Zwolle, 26 Maart: het maken van een vak walbeschoeiing langs de gracht tegenover den Pannenkoekendijk; ingekomen 8 bilj., als:
K. A. v. d. Berg, te Zwolle, f 2314
G. v. Unen, » idem » 2294
B. H. Trooster, » idem » 2222
G. Kamphuis, » idem » 2043
G. Schutte, » idem » 1928
D. Bruins, » idem » 1797
A. v. Straten, » idem » 1770
C. ter Horst, » idem » 1717
gegund.

Beverwijk, 26 Maart: het bestraten van een weg, loopende door de buitenplaats Rooswijk en de duinen tot het Paaschduin, te Wijk-aan-Zee; ingek. 19 bilj., als:
per M²
M. v. Ommeren, Haarlem, f 2.16
P. Vens, Zaandam, » 2.05
Janssen, Utrecht, » 1.94
C. v. Soest, Beverwijk, » 1.79
R. Schreuders, Kolhorn, » 1.77⁹/₁₀
C. Bos, Haarlemmermeer, » 1.77
A. Kros, Weesp, » 1.75
A. Keers, Hilversum, » 1.74⁵
P. Ootes, Wognum, » 1.68
P. Messelaar, Alkmaar, » 1.67½
J. Kooij, Amsterdam, » 1.67
H. London, Haarlem, » 1.64
P. Langendijk, Beverwijk, » 1.58
C. Nieuwenweg, idem » 1.57⁵
A. Zonneveld Haarlem, » 1.51
Ph. Braun, Beverwijk, » 1.49
J. de Vries, Purmerend, » 1.48
P. Zanen, Ammerstol, » 1.45
C. Romeijn, Haarlem, » 1.39⁵
gegund.

Eindhoven, 28 Maart: het bouwen van een woonhuis achter het gemeentehuis, voor rekening der gemeente; ingekomen 4 bilj., als:
J. Habraken, te Eindhoven, f 3712
P. Harlen, » idem » 3183
W. H. Booms, » idem » 3125
J. Boogaarts en P. Eliens, » Woensel, » 3067

Sneek, 28 Maart: het bouwen van een heerenhuis op het Hoogend, onder beheer van den architect A. Breunissen Troost; ingekomen 5 bilj., als:
T. J. v. d. Steele, te Sneek, f 9090
J. de Graaf, » idem » 8913
N. P. Molenaar, » idem » 8869
Th. Visser, » idem » 8071
M. Rondema, » idem » 7750
gegund.

Amsterdam, 28 Maart: het bouwen van eene openbare lagere school der 1e klasse, voor 600 kinderen, op een terrein beoosten de Veemarkt; ingekomen 17 bilj., als:
H. C. Dorlas, te Amsterdam, f 71,214
E. H. Helle, » idem » 70,900
A. v. Wensveen, » idem » 70,500
P. S. Reijnierse, » idem » 69,700
A. Paans, » idem » 69,400
J. F. Prenater, » idem » 68,590
K. J. B. v. Domme, » idem » 68,264
A. T. Sleeswijk, » idem » 67,897
B. Cruijff, » idem » 67,837
G. Verweij, » Uithoorn, » 66,985
H. Hendriks, » Amsterdam, » 66,970
G. Boon, » idem » 66,753
J. Koster, » idem » 66,725
W. Voskuijl, » idem » 65,383
Groenhoff en Haak, » idem » 64,740
Cruijf en Schouten, » idem » 64,500
H. R. Hendriks, » Os, » 63,940

's-Hage, 28 Maart: het bouwen van eene brug over den Zuidwestbuitensingel; ingekomen 13 bilj., als:
G. M. Roozenburg, te Naaldwijk, f 5300
H. v. Bergen Henegouwen, » 's-Hage, » 4900
A. C. Paardekooper, » idem » 4600
J. de Bruijn, » idem » 4400
A. de Waard, » idem » 4400
G. Keij, » Rotterdam, » 4348
J. N. v. Tilburg, » Leidschendam, » 4230
P. v. Vliet, » 's-Hage, » 4199
H. Jongenburger, » Waddinxveen, » 4150
M. L. v. Spanje, » 's-Hage, » 4135
G. v. d. Drift, » idem » 4000
J. de Swart & Zn., » idem » 3978
A. Korteweg, » Zevenbergen, » 3898

Breda, 28 Maart: het bouwen van eene brug over den vijver in het Valkenberg, voor rekening der gemeente; ingek. 8 bilj., als:
M. Bakkeren, te Prinsenhage, f 1125
C. de Kanter, » Breda, » 1090
J. J. Koopmans, » idem » 997
A. M. de Lepper, » idem » 975
B. Verlegh, » Ginneken, » 969
J. F. Snelders, » Breda, » 939.97
R. Marbais, » idem » 928.50
Th. Kessels, » idem » 817
gegund.

Beetsterzwaag, 28 Maart, voor rekening der gemeente: 1o. het bouwen eener nieuwe school te Beetsterzwaag; ingek. 17 bilj., als:
J. Nijholt, Wolvega, f 15,274
R. G. Bloembergen, Rottevalle, » 14,123
M. J. Veenstra, Augustinusga, » 13,714
J. J. Bouma, Langezwaag, » 13,700
J. G. v. d. Veen, Augustinusga, » 13,698
W. K. Burgy, Terwispel, » 13,498
K. E. Tolman, Boornbergum, » 13,308
A. v. d. Meer, Drogeham, » 13,225
A. S. Wielsma, Bergum, » 12,999
K. S. Schiere, Boornbergum, » 12,987
T. T. v. Eik, Lippenhuizen, » 12,980
S. W. de Boer, idem » 12,970
J. H. Poutsma, Terwispel, » 12,924
D. J. Keuning, Ureterp, » 12,677
J. L. Eppinga, Lippenhuizen, » 12,665
H. A. de Herder, Beetsterzwaag, » 12,567
R. A. v. d. Veen, Terwispel, » 12,479

2o. het verbouwen van de school te Terwispel; ingek. 17 bilj., als:
J. J. Bouma, Langezwaag, f 8000
K. de Vroeg, Terwispel, » 7975
A. v. d. Meer, Drogeham, » 7949
J. H. Poutsma, Terwispel, » 7737
J. G. v. d. Veen, Augustinusga, » 7733
S. W. de Boer, Lippenhuizen, » 7700
R. G. Bloembergen, Rottevalle, » 7687
D. J. Oosterbaan, Garredijk, » 7664
Y. J. Winters, idem » 7634
H. J. Veenstra, Augustinusga, » 7600
W. K. Burgij, Terwispel, » 7590
D. J. Keuning, Ureterp, » 7440
T. T. v. Eik, Lippenhuizen, » 7429
A. T. v. d. Veen, Terwispel, » 7382
J. L. Eppinga, Lippenhuizen, » 7197
R. A. v. d. Veen, Terwispel, » 7068
K. A. v. d. Veen, Drachten, » 6470

Bergen-op-Zoom, 28 Maart: het maken van een kelder voor de Bergen-op-Zoomsche Beiersch-bierbrouwerij; ingek. 4 bilj., als:
D. Scheffelaar, te Bergen-op-Zoom, f 1319
M. v. Loon, » idem » 1188
Gorren, » idem » 1097
Wouts, » idem » 1060

Helmond, 28 Maart: het afbreken van een oud gebouw en het bouwen van twee woonhuizen, voor F. H. Kaulen; ingek. 11 bilj., als:
J. v. Nunen, te Helmond, f 7881
J. v. d. Velden, » idem » 7341
Jos. Swinkels, » idem » 7109
F. Otten, » idem » 7025
L. Paaps, » Vechel, » 6979
L. Thomassen, » Helmond, » 6950
H. v. Asseldonk, » idem » 6900
A. Schampers, » idem » 6899
L. Tils, » idem » 6795
W. J. v. d. Putten, » idem » 6697
F. Oliviers, » Gemert, » 6340
gegund.

Hengeloo, 29 Maart: het bouwen en verbouwen van magazijnen, pakhuizen enz., voor de Ned. katoenspinnerij, onder beheer van den architect J. Moll, te Hengeloo; ingekomen 11 bilj., als:
W. v. Leeuwen, te Hengeloo, f 15,700
L. Bennink, » Zelhem, » 14,973
B. Vixseboxse, » Almeloo, » 14,189
H. E. Redemeijer, » Hengeloo, » 13,700
J. Brummelhuis, » idem » 12,979
F. Rietman, » Diepenheim, » 12,910
E. v. d. Woerd, » Deventer, » 12,898
A. H. M. Wesselink, » Hengeloo, » 12,740
A. Sieverink, » Groenloo, » 12,150
F. Morselt, » Borne, » 11,991
J. H. Boonk, » Hengeloo, » 11,890
gegund.

Rotterdam, 29 Maart: het maken van de Rijnhaven en het verrichten van baggerwerken in de Binnenhaven, de Entrepôthaven en de haven aan de Katendrechtschekade; ingek. 7 bilj., als:
A. L. v. Wijnaarden Lz., Sliedrecht, f 197,800
A. Volker Lz., idem » 179,000
B. Voordendag Az., Dordrecht, » 178,400
G. A. v. Hattem, Sliedrecht, » 164,700
W. P. de Vries, Rossum, » 158,800
H. T. Wiegerink, Groenloo, en N. v. Haaren, 's-Bosch, » 152,900
M. C. de Jong P.Az., Sliedrecht, » 147,890
gegund.

Helder, 29 Maart: het bouwen van eene tweede vredesprivaat bij de bomvrije kazerne in het fort Erfprins te Helder, onder beheer der genie, aldaar, (herbesteding); ingek. 5 bilj., als:
D. de Vries, f 1750
P. de Waard, » 1750
F. Spruijt, » 1740
J. P. Beekman, » 1738
J. Duinker, » 1737
Raming » 1530

Kuilenburg, 29 Maart: de levering van 900 stère grof gewasschen grint, 100 stère ballast en 80 stère riviergrint voor den polder Culemborg, in perceelen; minste inschr. waren:
per M³
perc. 1, 300 stère grint, J. H. v. Santen, f 1.08
» 2, 300 idem D. Vermeulen, » 1.07
» 3, 300 idem dezelfde, » 1.07
» 4, 100 stère ballast, J. Bouma, » 0.94
» 5, 80 » grof zand, W. v. Asch, » 0.38

Rotterdam, 29 Maart: de levering van gegoten-ijzeren buizen, hulpstukken en toebehooren; ingek. 7 bilj., als:
per 100 KG.
J. de Boer, 's-Bosch, f 5.855, f 6.000, f 9.23 f 9.385
Th. Edington & Sons, Glasgow, » 6.30
Actien Gesellschaft Bergwerks Verein Fried. Wilh. Hütte, Mülheim a/d. R., » 6.22
R. S. Stokvis & Zn., Rotterdam, » 6.19
L. Blanc Georgi & Co., Parijs, » 6.09
Gewerkschaft Schalker, Gruben und Hütten Verein, Gelsenkirchen, » 5.92
Van den Berg & Co., Amsterdam, » 5.585

Nijmegen, 29 Maart: het leveren, bouwen en afbreken van een houten gebouw met bijkomende werken, voor het XVII Ned. Zangersfeest; ingek. 4 bilj., als:
Meijer, te Nijmegen, f 5893
Grandjean en Thunissen, » idem » 4800
A. Th. Opsomer, » idem » 4300
H. v. Dijk Hz., » Kampen, » 3500
gegund.

Benschop, 19 Maart: het bouwen van een kerk met toren, traptorens, doopkapel, sacristie en zangkoor, alsmede het bouwen van een noodkerk en het sloopen der oude kerk; ingekomen 17 bilj.; minste inschr. I. Rodenrijs, te 's-Hage, voor f 34,700.

's-Hage, 29 Maart, onder beheer van het ministerie van financiën: 1o. het onderhouden en herstellen van het gebouw te Maastricht, waarin gevestigd zijn de kantoren van de hypotheken en van het kadaster, van den dag waarop de aanbesteding wordt goedgekeurd tot en met 31 Maart '90; minste inschrijver H. Bordon, te Maastricht, voor f 897.

2o. het onderhouden van- en het doen van eenige herstellingen aan het rijksgebouw te Sneek, waarin gevestigd zijn de kantoren van de hypotheken en van het kadaster; minste inschr. H. Arens, te Leeuwarden, voor f 859.

Groningen, 30 Maart: het onderhoud van den Dollardsdijk bij Reide, van 1 Mei '87—31 Dec. '90; minste inschr. J. N. Kruizinga, te Groningen, voor f 7370
Raming » 8130

Zevenbergen, 30 Maart: het bouwen van een gasthuis, dat tevens tot verblijf moet dienen voor oude mannen en vrouwen; minste inschr. J. Mattheo, te Zevenbergen, voor f 22,000.

Bergen-op-Zoom, 30 Maart: het verbreeden van den binnensingelweg, tusschen het exercitieterrein bij de blokstallen en het Pillekenswater en het aanleggen van zijwegen; ingekomen 2 bilj., als:
W. de Jong, te Breda, f 884
M. Smits, » Bergen-op-Zoom, » 643
gegund.

Enschedé, 30 Maart: het bouwen van een magazijn, stalling, wagenhuis, bijgebouw enz., voor de firma Tattersall en Holdsworth, onder beheer van den architect J. Moll, te Hengeloo; ingek. 13 bilj., als:
A. H. M. Wesselink, te Hengeloo, f 12,630
B. Vixseboxse, » Almeloo, » 12,580
G. Derksen en J. M. Tönis, » Enschedé, » 11,877
H. Weijck en W. Reijgers, » idem » 11,754
T. Fijlstra, » idem » 11,746
H. Lammerink en H. Reijgers, » idem » 10,874
G. W. Wegereef, » idem » 10,573
F. H. Wijdeveld, » idem » 10,542
G. J. Sauerwald, » idem » 10,462
A. Jeunink, » idem » 10,386
J. Vosseveld, » idem » 10,337
H. ten Cate, » idem » 8,767
B. J. Turin, » idem » 8,766
Gegund aan H. ten Cate en B. J. Turin.

Sneek, 30 Maart: het aanleggen van een schietbaan en bijbehoorende werken, voor de d. d. schutterij; ingek. 7 bilj., als:
P. Westra, te Arum, f 3170
J. de Boer, » Lemmer, » 2980
H. Biesma, » Bozum, » 2680
G. Visser, » Tist, » 2654
N. P. Molenaar, » Sneek, » 2222
Tj. v. d. Steele, » idem » 2112
J. de Graaf, » idem » 2044

Kralingen, 30 Maart: het gedeeltelijk afbreken en het vergrooten der openbare school aan de Korte Kade; ingek. 9 bilj., als:
N. Pons, Kralingen, f 21,189
A. Michiel, Aalburg (N.-B.), » 19,900
P. v. Linschoten, Kralingen, » 19,590
A. de Haan, Rotterdam, » 19,500
M. v. d. Spek, Hillegersberg, » 18,068
J. v. d. Lek en W. J. v. Dort, Kralingen, » 18,575
A. v. Staveren, idem » 17,989
J. de Puij, Rotterdam, » 17,890
J. de Vries, Hoorn, » 15,870

Barendrecht, 31 Maart: het bouwen van een woonhuis, aldaar, voor N. R. Barendregt; ingek. 10 bilj., als:
J. Dura, te Katendrecht, f 5708
H. v. Dam, » Hillegersberg, » 5700
M. Brookeitter, » Oostendam, » 5697
A. Reijneveld, » Vlaardingen, » 5678
C. Bothof, » Zwijndrecht, » 5640
G. Pijl, » Oudbeierland, » 5590
Joh. Kooij, » Dubbeldam, » 5445
J. Uiterlinde, » IJselmonde, » 5444
L. Booij, » Dubbeldam, » 5415
P. Sliedrecht, » IJselmonde, » 5330

Kampen, 31 Maart: het verbouwen van een huis voor Dr. D. Mestingh, te Kampen, onder beheer van den architect H. de Graaf; ingek. 9 bilj., als:
M. de Groot, f 6700
D. Rekveld, » 6600
J. Valk, » 6338
H. v. Dijk Dz., » 6299
H. Steenbergen, » 6295
W. Fransen, » 6200
H. Reuijl, » 6050
J. H. Tiel, » 6000
H. v. Dijk Hz., » 5820
gegund.

Kampen, 31 Maart: het verbouwen van een pakhuis tot koetshuis, c. a., onder beheer van den architect H. de Graaf; ingek. 7 bilj., als:
M. de Groot, f 1590
H. v. Dijk Dz., » 1500
D. Rekveld, » 1495
H. Steenbergen, » 1450
W. Fransen, » 1450
H. v. Dijk Hz., » 1410
J. Valk, » 1199
gegund.

Vollenhove, 31 Maart: het verzwaren van p. m. 1200 M. Blokzijlerdijk en p. m. 1000 M. polderkade achter Kuinre, het ontruimen van voorzieningswerken en herstellen van stormschade; minste inschr. waren:
perc. 1, M. de Vries, Kuinre, f 2600
» 2, J. Buisman, idem » 140
» 3, IJ. de Lange, idem » 990
» 4, ingehouden,
» 5, W. Kolk, Blankenham, » 240
» 6, ingehouden,
» 7, idem
» 8, P. Oosterkamp, Blankenham, » 270
» 9, C. F. Seidel, Vollenhove, » 20,900

Menaldum, 31 Maart: het inrichten van een koopmanshuis met pakhuis te Bozum, tot onderwijzerswoning en school voor openbaar lager onderwijs, voor rekening der gemeente Menaldumadeel; ingek. 14 bilj., als:
G. J. Rolsma, te Beetgum, f 4350
R. Sijbrandij, » Wirdum, » 4329
J. G. de Jong, » Molkwerum, » 4116
S. Smits, » Berlikum, » 3896
Jac. Timminga, » Oosterend, » 3780
P. J. Vonk, » Ureterp, » 3748
C. S. Reisma, » Beetgum, » 3608
P. Reisma, » Menaldum, » 3538
M. Nieuwland, » Bozum, » 3539
S. A. Nieuwland, » Marssum, » 3489
J. Boersma, » Baijum, » 3446
M. J. Schotanus, » Bozum » 3430
T. D. Gaastra, » Britswerd, » 3294
H. Bijlsma, » Menaldum, » 3078
gegund.

Nijmegen, 31 Maart: het bouwen van een koetshuis met stalling, te Nijmegen, onder beheer van den architect D. Semmelink; ingek. 6 bilj., als:
E. J. Weijers, te Nijmegen, f 6200
J. S. Granjean, en W. H. Thunissen, » idem » 6350
A. Th. Opsomer, » idem » 6147
W. Vierboom, » Ubbergen, » 5879
J. v. Ginkel, » Nijmegen, » 5868
J. B. Smits en J. v. d. Peppel, » idem » 5215
gegund.

's-Bosch, 31 Maart: het onderhouden van de gebouwen ten dienste van het prov. best. van Noord-Brabant, te 's-Bosch, van den dag der goedkeuring van de aanbesteding tot 31 Dec. '88; ingek. 8 bilj., als:
L. Burkens, te 's-Bosch, f 3600
H. M. v. d. Velden, » idem » 3498
B. Dirks, » idem » 3497
F. v. Hout, » idem » 3485
L. Frankefort, » idem » 3461
Th. v. Ravenstein, » idem » 3349
Th. Meuwese, » idem » 3240
W. M. v. Beckum, » idem » 3140

Stavenisse, 31 Maart: het verdedigen van den onderzeeschen oever door steenbestorting, aan de waterkeering van het calamiteuse waterschap Stavenisse; ingek. 10 bilj., als:
M. v. d. Hoek, Neuzen, f 5170
J. Ceulemans, Niel, » 4098.70
A. M. Langeveld, Hardinksveld, » 4997
T. J. Smits, Dordrecht, » 4965.22
P. A. v. d. Velde, Neuzen, » 4963
J. Tollenaar, idem » 4900
F. Mouthaan, Zierikzee, » 4828
P. Moerland, Stavenisse, » 4785
Kloos en Van Limburgh, Rotterdam, » 4674.12
Erven H. Trip, idem » 4618
Raming » 5481.57⁵

Dalfsen, 31 Maart: het bouwen van een koetshuis en stal voor den gemeente-geneesheer, aldaar, met bijlevering van alle daartoe benoodigde materialen; ingek. 4 bilj., als:
G. Mondink, te Dalfsen, f 3020
D. J. Schuppert, » Zwolle, » 2130
E. Schelten en R. v. d. Vegt, » Dalfsen, » 1780.87
H. Bijvang, » idem » 1767

's-Bosch, 31 Maart, voor rekening der gemeente: 1o. de levering van 76,000 stuks grèskeien voor trottoirs; ingek. 7 bilj., als:
per 1000
L. Goffin & Co., te Luik, f 47.99
F. J. Smits Jz., » Dordrecht, » 45.54
J. R. Petit, » Breda, » 45.00
F. Bodson, » Mook, » 41.95
F. v. Wijlick, » Luik, » 41.26⁵
E. Janssen en E. Burlion, » idem » 39.00
A. Jadot, » Huy, » 37.98

2o. de levering van p. m. 400 M. hardsteenen trottoirband; ingek. 7 bilj., als:

		per M.
L. Chaimaye, Alph. Lhoist & Co., Luik,		ƒ 2.49
F. v. Wijlick,	idem	» 2.27
J. D. Poitier, Rotterdam,		» 2.07
J. H. Kever-Bayette, Eindhoven,		» 2.05
L. Goffin & Co., Luik,		» 2.03
J. B. Petit, Breda,		» 1.93
E. Cevessiaux fils & Co., Namêche,		» 1.74

Haarlem, 31 Maart, onder beheer van het ministerie van waterst. enz.: 1o. het voortzetten der verbetering van den omringdijk op het eiland Marken, behoorende tot de zeewerken in Noord-Holland; ingekomen 2 bilj., als:

C. Blankevoort,	te Monnikendam,	ƒ 4616
J. Mantel Sr.,	» Enkhuizen,	» 3722
Raming		» 4400

2o. het verbeteren van een gedeelte der kade op het eiland Urk, behoorende tot de zeewerken in Noord-Holland; ingek. 4 bilj., als:

J. Mantel Sr.,	te Enkhuizen,	ƒ 2322
C. F. Seidel,	» Stad-Vollenhove,	» 2100
H. J. Buis,	» Urk,	» 1997
W. v. Eerden,	» idem	» 1985
J. Haaijes Klein,	» idem	» 1854
Raming		» 2470

's Heer-Arendskerke, 31 Maart: het bouwen van een dubbele arbeiderswoning op de hofstede Domeinplaat, onder beheer van den architect A. le Clercq, te Kruiningen; ingek. 10 bilj., als:

J. v. d. Pool, 's Heer-Arendskerke,		ƒ 1472
J. C. Bouffiet, Wemeldinge,		» 1347
R. W. v. Nieuwenhuize, idem		» 1341
A. v. d. Visse, Goes,		» 1339
A. Menheere, Hansweerd,		» 1294
A. Goedemondt, idem		» 1270
F. de Raijter, 's Heer-Arendskerke,		» 1260
J. Beenhacker, idem		» 1251
J. M. Lammerse, Hansweerd,		» 1228
J. B. Koch, idem		» 993
gegund.		

Slochteren, 31 Maart: het bouwen van een tol- en brugwachterswoning aan den Hamweg; ingekomen 5 bilj., als:

T. L. Kuiper,	te Siddeburen,	ƒ 770
R. v. Delden,	» Kolhorn,	» 760
J. v. Dam,	» Hellum,	» 667
E. v. d. Laan,	» Scharmer,	» 595
H. Beerta,	» Harkstede,	» 593
gegund.		
Raming		ƒ 600.75

Denekamp, 31 Maart: het bouwen eener school met bijlevering der meubelen, in de buurtschap Tellgte; ingek. 4 bilj., als:

G. Knippers, Denekamp,		ƒ 5249
C. Frowijn, Ootmarsum,		» 4959
J. ter Ellen, Oldenzaal,		» 4549
A. Schreuder en L. Barneveld, Almelo,		» 4484

Zwolle, 1 April, het verhoogen, verwaren en gedeeltelijk verleggen van een gedeelte linker Vechtdijk nabij het Nieuwer te Dalfsen, over eene lengte van ongeveer 400 M., voor rekening van het 6e dijksdistrict in Overijsel; ingek. 3 bilj., als:

H. Dullink,	te Zwolle,	ƒ 1249
J. Koenen,	» Nieuwleusen,	» 820
H. J. Schrijver,	» Westenholte,	» 788
gegund.		

Leeuwarden, 1 April, voor rekening der prov. Friesland: 1o. het uitdiepen van eenige kanalen en vaarwaters, in 11 perceelen:

perc. 1, ingek. 4 bilj.; minste inschr. E. S. de Boer, te Lemmer, ƒ 9.100
Raming » 8.658.50
» 2, ingek. 4 bilj.; minste inschr. H. R. Smith, Almenum, » 11.840
Raming » 14.916
» 3, ingek. 4 bilj.; minste inschr. dezelfde, » 3.243
Raming » 4.020
» 4, ingek. 6 bilj.; minste inschr. S. H. v. d. Berg, Oldeboorn, » 925
Raming » 1,087.50
» 5, ingek. 7 bilj.; minste inschr. W. Krikke, Oudehaske, » 3,424
Raming » 4,887.50
» 6, ingek. 3 bilj.; minste inschr. H. F. de Jong, idem » 238
Raming » 276
» 7, ingek. 2 bilj.; minste inschr. J. D. Brouwer, Zwaagwesteinde, » 425
Raming » 510
» 8, ingek. 10 bilj.; minste inschr. W. Krikke, Oudehaske, » 826
Raming » 1,060.50
» 9, ingek. 7 bilj.; minste inschr. H. J. Schipper, Echten, » 418
Raming » 468
» 10, ingek. 2 bilj.; minste inschr. H. H. Smith, Almenum, » 961
Raming » 620

perc. 11, ingek. 6 bilj.; minste inschr. Y. Dikkerboom, Oudehaske, ƒ 1,370
Raming » 1,640

2o. het onderhoud der Werkumer- en Scharsterbruggen c. a., in 2 perceelen:

perc. 1, ingek. 8 bilj.; minste inschr. S. Hoogeveen, te Dokkum, ƒ 1180
Raming » 1250
» 2, ingek. 4 bilj.; minste inschr. D. K. Wielinga, te Idskenhuizen, » 1878
Raming » 2160

3o. het onderhoud van den Lindedijk c. a., in 2 perceelen:

perc. 1, ingek. 9 bilj.; minste inschr. J. Los, te Oldemarkt, ƒ 3170
Raming » 3680
» 2, ingek. 5 bilj.; minste inschr. G. H. Dijkman, te Oosterzee, » 1543
Raming » 1700

BIJVOEGSEL

VAN

DE OPMERKER

van ZATERDAG 9 APRIL 1887.

AANKONDIGINGEN VAN AANBESTEDINGEN.

Dinsdag, 12 April.

Amersfoort, te 11 uren, door burg. en weth.: het bouwen van eene meisjesschool, met bijlevering van al het daartoe benoodigde. Inl. bij den gemeentearchitect. Aanw. gehouden.

Amersfoort, te 11 uren, door burg. en weth.:
1o. de levering van 200 stère gewasschen riviergrint;
2o. het uitdiepen van de haven en Binnengrachten, in 2 perc.

Apeldoorn, te 12 uren, door burg. en weth.: het verharden van den weg van af Beekbergen naar het nieuwe station, aldaar, lengte ongeveer 1200 M. Inl. bij den gemeentearchitect. Aanw. 11 April, te 10½ uren.

Meppel, te 12 uren, ten huize van H. de Vries: het maken en stellen van een gesmeed-ijzeren hek.

Zutfen, te 1 uur, voor H. R. Hoetink, in het café Bellevue: de bouw van een fouragemagazijn aan den Noorderhaven, groot 23 bij 45 M. Inl. bij den architect D. Lijsen. Aanw. gehouden.

Amsterdam, te 3 uren, door H. F. Glüfke, in café Panorama: het bouwen van een winkelhuis met bovenwoning in de Plantage Franschelaan, aldaar. Aanw. gehouden.

Winsum (Gr.), te 3 uren, door Y. J. de Boer, bij de Wed. A. Bergman: het opruimen van het afgebrande perceel en het bouwen van eene nieuwe hoeverij aan de Ee, bij Winsum. Aanw. gehouden.

Groningen, te 8 uren, door E. M. Simmeren, in het hotel van H. B. Kisch: het afbreken van twee huizen en het bouwen van een huis en twee pakhuizen in de Prinsenstraat, aldaar, met bijlevering van al het daartoe benoodigde. Inl. bij den architect K. Hoekzema. Aanw. gehouden.

Bergen-op-Zoom, door den architect R. H. C. van Someren: het verbouwen van een woonhuis aan de haven, voor Joh. D. A. la Rivière. Aanw. gehouden.

Woensdag, 13 April.

Utrecht, te 10 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, in het gebouw voor Kunsten en Wetenschappen: het verbeteren der woning op het bleekveld bij het hospitaal te Utrecht. Bilj. inzenden uiterlijk 12 April, vóór 3 uren. Raming ƒ 1200.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het wegruimen van een in de Boven-Merwede, onder de gemeente Sleeuwijk, gezonken vaartuig. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, den ingenieur Hoogenboom, te Dordrecht, en den buitengewoon-opzichter De Hoog, te Gorichem. Aanw. gehouden.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het wegruimen van een in de rivier den Gelderschen IJssel nabij Oldburgen, onder de gemeente Steenderen, tusschen de kilometerraaien 30 en 31, gezonken vaartuig. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, en den ingenieur Ramaer, te Kampen. Aanw. gehouden.

Zuilen (Geld.), te 11 uren, door burg. en weth.: het bouwen eener school met 3 lokalen. Inl. bij den architect Alb. Nijland, te Utrecht. Aanw. gehouden.

Enschedé, te 12 uren, door G. Nordholt, in het zoogenaamde Molentje: het bouwen van twee burgerwoningen op een terrein, gelegen in de nabijheid van den Gronauschen straatweg. Aanw. te 9 uren.

Kralingen, te 12 uren, voor J. J. Hotke, in het café van Dekkers, aan den Hoogen Zoedijk: het bouwen van een dubbel pand aan den Lagen Zoedijk, aldaar. Inl. bij den architect W. C. Coepijn. Aanw. gehouden.

Gouda, te 1 uur, door burg. en weth.:
1o. het rioleeren en dempen van 256 M² sloot langs de Boekhade;
2o. het wegbaggeren of opruimen van de ondiepe gedeelten in de rivier den IJssel, langs de kaaimuur van het Veerstal en het uitdiepen van gedeelten der rivier de Gouwe bij de draaibrug te Waddinxveen en de draaibrug te Boskoop, in 2 perc.

Mesch (L.), te 2 uren, door het R.-K. parochiaal kerkbestuur van den H. Pancratius: het herstellen en vergrooten van de parochiale kerk, alsmede het bouwen van een nieuwen toren met doopkapel. Aanw. 13 April, te 11 uren.

Kornjum (Fr.), door den architect F. Brouwer: het afbreken der bestaande en wederopbouwen eener geheel nieuwe boerenhuizing met schuur, voorhuis, melkkelder enz., te Beerzum, op de plaats, in gebruik bij mej. S. D. van der Woude. Aanw. gehouden.

Woensdrecht (N.-Br.), door burg. en weth.: het opbreken van de bestaande grintbaan en het met keien enz. bestraten van den weg van Woensdrecht naar Hoogerheide, ter lengte van 1500 M. Aanw. gehouden.

Donderdag, 14 April.

Gorichem, te 10 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, aldaar, ten zijnen kantore:
1o. het bouwen van een stal voor 4 officierspaarden, te Gorichem. Raming ƒ 2400;
2o. het maken van waterleidingen in kazernegebouwen, te Gorichem. Raming ƒ 1700.
Inl. bij genoemden ingenieur. Bilj. inzenden uiterl. 13 April, vóór 3 uren.

Ameide (Z.-H.), te 10 uren, door dijkgraaf en hoogheemraden van de Vijfheerenlanden, in het Dijkhuis aan de Sluis: het schoonmaken van de oude Zederik, tusschen Ameide en Meerkerk, in 2 perc.

Andel (N.-Br.), te 11 uren, door A. Nauijen: het afbreken van een woonhuis, schuur en bijgebouwtje aldaar, en het bouwen van een dubbel boerenhuis met washuis en aanbouw aan eene bestaande schuur. Inl. bij den bouwkundige M. A. Treffers, te Gorichem. Aanw. gehouden.

Sliedrecht, te 11 uren, op den polder Kort-en Lang Ambacht: het herstellen der stormschade aan de kaden van de polders Kort-en Lang Ambacht, Molenplaat en Ronduit, en het maken en herstellen van steenen glooiing aan gemelde kaden, in perceelen. Aanw. 12 en 13 April.

Groningen, te 12½ uren, door burg. en weth.: eenig verfwerk voor het onderhoud der gemeentelijke bad- en zweminrichting, met bijlevering der bouwstoffen. Bilj. inzenden uiterlijk 13 April, vóór 4½ uren.

Groningen, te 12½ uren, door burg. en weth.: het doen van eene verbouwing aan de onderwijzerswoning bij de school in de Sophiastraat, met bijlevering der noodige bouwstoffen enz. Bilj. inzenden uiterlijk 13 April, vóór 4½ uren.

Harlingen, te 1 uur, door burg. en weth.: het maken en inhangen van een stel huiten-ebdeuren in de groote sluis. Aanw. gehouden.

Zaandam, te 1 uur, door burg. en weth.: het verbreeden en verdiepen der zeehaven te Zaandam en het plaatsen van dukdalven nabij de ligplaats voor zeeschepen, aldaar.

Menaldum, te 1 uur, door burg. en weth. van Menaldumadeel: de levering van 1080 stère grint en 120 stère harde puin.

Arnhem, te 2 uren, door den directeur der gemeente-gasfabriek: het verren van de gaslantaarns met candelabres, brackets en verder toebehooren, in de gemeente en op het terrein der fabriek.

Groningen, te 8 uren, door den architect G. Nijhuis, in het koffiehuis van H. Piel: het uitbreiden der bestaande en het gedeeltelijk verbouwen der perceelen, get. letter E no. 200 en 201, in de Oosterstraat. Aanw. 12 April.

Tolen, door het best. van het waterschap »de Vrije Polders" onder Tolen: het delven en schoonmaken van waterleidingen.

Vrijdag, 15 April.

Middelburg, te 10 uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het driejarig onderhoud van eenige werken bij de Oude Haerne, aan de noordzijde van het eiland Schouwen, behoorende tot de zeewerken in de provincie Zeeland. Inl. bij den hoofdingenieur in het 11e district, te Middelburg, en den ingenieur, te Goes. Aanw. gehouden. Raming ƒ 4045 per jaar.

Haarlem, te 10 uren, door den luitenant-kolonel, eerstaanwezend-ingenieur der genie, aldaar, op het bureau der genie:
1o. het inrichten van een gedeelte der infanteriekazerne te Haarlem voor eene militaire school. Raming ƒ 7400;
2o. het vernieuwen en herstellen van zolderbalken, vloeren, glasramen en verdere voorzieningen aan militaire gebouwen, te Haarlem. Raming ƒ 8300.
Bilj. inzenden uiterlijk 14 April, vóór 3 uren. Aanw. gehouden.

's-Bosch, te 10½ uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: de voorziening van de kanaalboorden der Zuidwillemsvaart in de provincie Noord-Brabant. Inl. bij den hoofdingenieur in het 6e district, te 's-Bosch, den ingenieur Schuurman, te Vucht, den opzichter Weehuizen, te 's-Bosch, en den opzichter Pommée, te Aarle-Rixtel. Aanw. gehouden. Raming ƒ 7100.

's-Bosch, te 10½ uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het voortzetten der oeververdediging door steenbekleding langs een gedeelte van het kanaal de Zuidwillemsvaart, provincie Noord-Brabant. Inl. bij den hoofdingenieur in het 6e district, te 's-Bosch, den ingenieur Schuurman, te Vucht, en den opzichter Pommée, te Aarle-Rixtel. Aanw. gehouden. Raming ƒ 50.000.

Zuidland (Z.-H.), te 11 uren, door dijkgraaf en heemraden van de polders Zuidland en Velgersdijk: de levering van 500 stère onderhoudgrint.

Dordrecht, te 11½ uren, door het best. van de polders Nieuw-Bonaventura, Mookhoek en Trekdam, in het koffiehuis van L. van Dongen:
1o. het driejarig onderhoud van den oever langs den Kilhijk, van den polder Mookhoek en Trekdam onder 's Gravendeel, ter lengte van 2174 M., ingaande met den dag der gunning;
2o. de leverantie van 600 HL. grove machine Rhursteenkolen, ten dienste van het stoomgemaal van den polder Mookhoek en Trekdam onder 's Gravendeel, te leveren vóór 15 Juli a. s. in de bergplaats;
3o. de leverantie van 435 stère gewasschen onderhoudsgrint, te leveren vóór 15 Juni a. s. op de losplaatsen te 's Gravendeel, Strijen en Puttersboek. Inl. bij den fabriek H. Beljers, te Puttersboek.

Waarde (Zeel.), te 12 uren, door het bestuur van het waterschap Waarde: het herstel, de vernieuwing en het onderhoud tot 30 April '88, van de aarde-, kram-, rijs- en steenglooiingwerken, aan de waterkeering van genoemd waterschap. Inl. bij den dijksopzichter J. Blok Sz., te Waarde. Aanw. 13 en 14 April. Raming ƒ 7647.

Groningen, te 12 uren, door het prov. best.:
1o. het verzwaren van 400 M. zeedijk ten zuidoosten van Delfzijl en het gedeeltelijk herleggen der daarop aanwezige steenglooiing, benevens het aanvullen daarvan met 800 M³ basalt;
2o. het vernieuwen van een gedeelte beschoeiing aan de westzijde der haven in het Roterdiep te Groningen.
Inl. bij den hoofdingenieur en den ingenieur, te Groningen, de opzichters B. Harms, te Delfzijl, en L. Edens, te Groningen. Aanw. gehouden.

IJselmonde, te 12½ uren, door burg. en weth.: het met steen bezetten van een aarden wal met bijkomende werken in de buurt Hillesluis. Aanw. 13 April, te 12 uren.

's-Hage, te 1 uur, door het ministerie van waterstaat enz.: het leveren, bereiden tegen bederf, vervoeren en opslaan van palen en schoorpalen, ten behoeve van de Rijkstelegraaf, ged. '88. Inl. bij den inspecteur, chef van het technisch beheer der Rijkstelegraaf, te 's-Hage.

Amersfoort, te 1 uur, d.or watergraaf en heemraden van het heemraadschap de Eem, boken en aankleve van dien, in het lokaal Amicitia:

het op de diepte brengen van reeds verdiepte gedeelten der Lutersche-, Barneveldsche-, Modder- en Moorsterbeken en den buitensingel van Amersfoort. Inl. bij den kameraar T. J. van As, aldaar. Aanw. 12 April.

Biggekerke (Zeel.), te 2 uren, door burg. en weth.: de levering van 85,000 straatklinkers.

Noord-Drachten (Fr.), te 7 uren, door den architect D. D. Duursma voor en ten huize van R. Bongartz: het bouwen eener woonhuizing, aldaar.

Baarland (Zeel.), door burg. en weth.: de levering van 50 M³ onderhoudsgrint. Bilj. inzenden vóór 15 April.

Veere, door burg. en weth.: de levering van 120 M³ fijn gehorde grint.

Zaterdag, 16 April.

Witmarsum (Fr.), te 9 uren, door burg. en weth.:
1o. het vernieuwen van de ophaalbrug te Tjerkwerd;
2o. het maken van ongeveer 200 M. kunstweg te Tjerkwerd;
3o. het verwisselen van de deuren in de zeesluis te Makkum.
Aanw. te Tjerkwerk 12 April, te 10 uren.

Fijnaart (N.-Br.), te 10 uren, door burg. en weth.: de levering van 140 à 150 M³ goed gewasschen en gehorde onderhoudsgrint.

Gorinchem, te 10 uren, door de commissie voor gemeene belangen van de hoogheemraadschappen de Alblasserwaard met Arkel beneden de Zouwe en de Vijf-Heerenlanden, in den Doelen:
1o. het doen van eene belangrijke verbouwing aan de volkskeet, te Spijk;
2o. het doen van herstellingen en vernieuwingen aan de sluizen, duikers enz.;
3o. het maken van eenige belangrijke aardewerken aan de Dief- en Zuider-Lingedijken;
4o. het leveren, vervoeren en verspreiden van grint.

Reeuwijk (Z.-H.), te 11 uren, door burg. en weth.: het bouwen van een lokaal voor ziekenverpleging. Aanw. gehouden.

Klundert (N.-Br.), te 2 uren, in de Stadsherberg, door de besturen van de Driepolders en van Bloemendaal en in uitwatering gecombineerde polders: het bouwen van 3 woningen op het erf van de stoomgemalen aan de Noordschans, in 2 perc. Aanw. 13 April, te 10 uren.

Roermond, te 4 uren, door regenten van het R.-K. Godshuis, ten kantore aldaar: de levering van 43,000 stuks pavés 9/14 (grèskeien van de Ourthe) en het opbreken en herbestraten van 715 M. bestrating op de binnenplaats aldaar, in 2 perceelen en in massa.

Beerta (Gron.), te 5 uren, door burg. en weth.: het herleggen van de keibestrating van den toegangsweg naar de algemeene begraafplaats te Nieuw-Beerta, zoomede van 2 keistoepen te Drieborg en Stadspolder.

Stiens (Fr.), door den notaris P. Schmidt Schaaff: het bouwen van een roomboter- en kaasfabriek, te Stiens. Inl. bij den architect L. B. Wesselius, te Huizum.

Alkmaar, door dijkgraaf en hoogheemraden van de uitwaterende sluizen in Kennemerland en Westfriesland: de levering van houtwaren en grove brik. Inl. bij den architect A. H. D. Raps, te Edam.

Maandag, 18 April.

Rukfen (N.-Br.), te 10 uren, door burg. en weth.: het bouwen eener school en onderwijzerswoning, met bijlevering der schoolmeubelen en materialen, op het Schijf, gem. Rukfen. Inl. bij den architect F. A. H. van der Vaart, te Oud-Gastel. Aanw. 12 April, te 11 uren.

Deventer, te 11 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, te Zutfen, in het hotel „de Keizer": het maken van een ringmuur bij het hospitaal te Deventer, onder het beheer der genie te Zutfen. Bilj. inzenden uiterlijk 17 April, vóór 3 uren. Raming ƒ 1180.

Utrecht, te 11 uren, door het best. der Oosterstoomtrammaatschappij: het leggen der sporen en het maken der verdere werken voor de sectie Wageningen—Utrechtsch-Geldersche grens, lengte 3830 M. Inl. bij den ingenieur J. Schotel, te Rotterdam. Aanw. 12 April, te 1½ uren. *(Zie advert. in nº. 15.)*

Amsterdam, te 12 uren, door burg. en weth.:
1o. het bouwen van een kademuur langs den toegangsweg naar de Handelskade, van den doorgang onder de spoorwegbrug over de voorhaven van het Oosterdok, tot de brug over de binnenhaven der Handelskade, benevens het bouwen van een kademuur aan het einde der binnenhaven, met de gevorderde aard- en baggerwerken;
2o. het bouwen van steenen en houten wallen en het gewoon onderhoud van en het verrichten van herstellingen aan de steenen en houten wallen langs de grachten enz., de riolen onder- en de goten langs den openbaren weg, enz., de openbare waterplaatsen en de verschwaterbakken;
3o. het verrichten van baggerwerken in grachten, slooten en halfhavens binnen de gemeente Amsterdam, gedurende '87. *(Zie advert. in nº. 15.)*

Maastricht, te 12 uren, door burg. en weth.: de levering van diverse bouwmaterialen, ten behoeve van het onderhoud der gemeente-eigendommen.

Amsterdam, te 2 uren, door de Hollandsche-IJzeren Spoorwegmaatschappij, in kamer no. 46 van het centraal administratiegebouw: de onderhoudswerken op den spoorweg Helder—Amsterdam en Zaandam—Enkhuizen, volgens bestek no. 398, in 5 perceelen. Raming ƒ 26,385. *(Zie advert. in nº. 13 en 14.)*

Gorinchem, te 2 uren, door burg. en weth.: het uitvoeren van eenige veranderingen aan de openbare lagere school no. 1, staande aan de Gedempte Kalkhaven. Inl. bij den gemeentearchitect. Aanw. gehouden.

Dinsdag, 19 April.

Amsterdam, te 10 uren, door den luitenant-kolonel, eerstaanwezend-ingenieur der genie, aldaar, op het bureau der genie:
1o. het éénjarig onderhoud van de kazernegebouwen enz., te Amsterdam. Raming ƒ 8200;
2o. het éénjarig onderhoud van de werken in de stelling van Amsterdam. Raming ƒ 3000;
3o. eene verving van gebouwen enz., te Amsterdam. Raming ƒ 2640.
Bilj. inzenden uiterlijk 18 April, vóór 3 uren.

's-Hage, te 11 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, op het bureau der genie: het eenjarig onderhoud der kazernegebouwen enz. en der werken, te 's-Hage. Bilj. inzenden uiterlijk 18 April, vóór 3 uren. Raming ƒ 16,100.

Arnhem, te 11½ uren, door burg. en weth.: het afbreken van den bestaanden en het maken van een nieuwen stoel van getrokken ijzer voor het klokkenspel in den grooten toren. *(Zie advert. in nº. 15.)*

Rotterdam, te 1 uur, door burg. en weth.: het maken van een administratiegebouw, woning voor den onderdirecteur en woning voor den hoofdbaas, ten behoeve van de uitbreiding der gemeente-gasfabriek aan den Oostzeedijk. Inl. aan het Stadstimmerhuis. Aanw. 12 April, te 11 uren. *(Zie advert. in nº. 14.)*

Westdorpe (Zeel.), te 3 uren, door het R.-K. kerkbest.: het bouwen van eene kerk met toren en pastorie met bijkeuken en bergplaats. Inl. bij den architect P. J. van Genk, te Leur. Aanw. 13 April, te 2 uren.

Woensdag, 20 April.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: het verrichten van baggerwerk tot verbetering van het vaarwater tusschen de beide leidammen in het Zwolsche-diep en daarbuiten in zee, in de prov. Overijsel. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, en den ingenieur Ramaer te Kampen. Aanw. 13 April. Raming ƒ 0.80 per M³.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat, enz.: de uitvoering van herstellingen en vernieuwingen aan de Rijksrivierwerken op het Zwartewater, met het onderhoud dier werken en de afbakening van het vaarwater, van 1 Juli 1887 tot en met 30 Juni 1888. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, en den ingenieur Ramaer, te Kampen. Aanw. 13 April. Raming ƒ 6230.

Drachten (Fr.), te 11½ uren, door burg. en weth. van Smallingerland: het vernieuwen van de Hooidamsbrug onder Oudega.

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het onderhoud der rivier- en bezetingswerken, behoorende tot den onderbouw der overbrugging van het Hollandsch Diep, van 1 Mei '87—1 Mei '88, met het aanbrengen van de noodige voorzieningen. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, en den ingenieur Hoogenboom en den buitengewoon-opzichter Chevalier, beiden te Dordrecht. Aanw. 12 April. Raming ƒ 8000.

's-Hage, te 12 uren, door Gebr. Landuijdt, in een der lokalen van het hotel Café Central: het bouwen van een woonhuis, kantoor, bergplaatsen en verdere aanhoorigheden op een perceel grond, gelegen achter de stallen der Haagsche Tramway, aan de Trekvliet, aldaar. Inl. bij den architect W. B. van Liefland. Aanw. 16 April, te 11 uren.

Domburg, te 1½ uren, door burg. en weth.:
1o. het verbouwen en vergrooten van de onderwijzerswoning;
2o. het verbouwen van het koetshuis met stalling van den gemeentegeneesheer. Aanw. 13 April, te 1 uur.

Nisse (Zeel.), te 2 uren, door burg. en weth.: het afbreken en opbouwen eener onderwijzerswoning en het bouwen van een gemeentehuis. Inl. bij den opzichter H. de Muijnck, te Driewegen. Aanw. 20 April, te 12 uren.

Sexbierum, te 5 uren, door den burgemeester van Barradeel: de levering van 850 stère grint en 100 stère macadam.

Utrecht, door de Ned. Rijnspoorwegmaatschappij: het maken van bureau's en lokalen met aanhoorige werken ten zuidoosten van het stationsgebouw te Utrecht. Aanw. 13 April, te 11 uren.

Donderdag, 21 April.

Amsterdam, te 10 uren, door den luitenant-kolonel, eerstaanwezend-ingenieur der genie, op het bureau der genie: het maken van twee afzonderlijke privaten met urinoirs, vóór officieren, op de achterplaats der kazerne Oranje-Nassau, te Amsterdam. Bilj. inzenden uiterlijk 20 April, vóór 3 uren. Raming ƒ 2600.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het maken van beplantingen in de duinen op het eiland Terschelling, behoorende tot de zeewerken in Noord-Holland. Inl. bij den hoofdingenieur, te Haarlem, en den ingenieur Keurenaer, te Hoorn. Aanw. 14 April. Raming ƒ 4240.

Vianen, te 11 uren, door dijkgraaf en hoogheemraden van de Vijfheerenlanden, in het hotel de Roos:
1o. het onderhoud tot 1 Mei '88 van het dijkhuis te Ameide, de magazijnen, peilhokken, dijkmuren enz. en van de Hoogstraat en Hofmuur te Leerdam, in 2 perc.;
2o. het vierkanten van eenige gedeelten Lekdijk onder Lekamond en Ameide, in 1 perc.;
3o. het in profiel brengen der kade op den Horndijk en Noorder-Lingedijk onder Leerdam, tot het Heukelumsche veer, in 1 perc.;
4o. het maken van eene kade en muurwerken op den Noorder-Lingedijk onder Kedichem en Arkel, over eene lengte van ongeveer 3200 M., in 3 perc.;
5o. het leveren en lossen van 300 scheepston schrotbazalt aan de Schaardijken langs de Lek en Linge, bij inschrijving, in 1 perc.;
6o. het leveren en vervoeren met verspreiden van ongeveer 1200 stère grint langs de Lek- en Noorder-Lingedijken, in 14 perc.;
7o. het opschoppen en tonrondhouden van den vloer van den Zuider-Lekdijk en van den Noorder-Lingedijk, in 2 perc., voor den tijd van één jaar.
Inl. bij den dijksopzichter Swets, te Lekamond.

Vrijdag, 22 April.

's-Bosch, te 10½ uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het voortzetten der steenglooiingen langs de Zuidwillemsvaart tusschen de Dungensche brug en 's-Bosch. Inl. bij den hoofdingenieur in het 6e district, te 's-Bosch, den arrondissements-ingenieur Schuurman, te Vught, en den opzichter Weckuizen, te 's-Bosch. Aanw. 15 April. Raming ƒ 4300.

's-Bosch, te 10½ uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het voortzetten der Vilvoordsche steenglooiing langs den midwestelijken oever der haven te Moerdijk, alsmede van de bestorting vóór en langs den kop van het zeehoofd aldaar, behoorende tot de havenwerken in de provincie Noord-Brabant. Inl. bij den hoofdingenieur, te 's-Bosch, den ingenieur De Jong van Beek en Donk, te Breda, en den opzichter Fischer, te Moerdijk. Aanw. 15 April. Raming ƒ 3250.

Zwolle, te 11 uren, door burg. en weth. van Zwollerkerspel: de levering van 377 M³ grint, ten behoeve der kunstwegen. *(Zie advert. in nº. 14.)*

's-Hage, te 1 uur, door het ministerie van waterstaat enz.: het verrichten van eenige herstellingen en het daarstellen eener bergplaats voor postkarren en brandstoffen aan het Rijkspostgebouw te Venloo. Inl. bij den rijksbouwmeester in het 2e district, te 's-Hage, en den

hoofdopzichter der landsgebouwen J. J. G. Rinkes, te Breda. Aanw. 15 April, te 11 uren. Raming ƒ 875.

's-Hage, te 1 uur, door het ministerie van waterstaat enz.: het onderhoud en het doen van eenige herstellingen aan het Rijkspostgebouw te Kampen, over '87 tot en met 31 Maart '90. Inl. bij den rijksbouwmeester in het 1e district, te 's-Hage, en den hoofdopzichter der landsgebouwen, O. Fokkens, te Zwolle. Aanw. 15 April, te 12 uren. Raming ƒ 2385.

Kornjum (Fr.), door den architect F. Brouwer: het afbreken van het bestaande en het bouwen van een nieuw voorhuis en melkkelder en herstellingen aan het boerenhuis te Haskerdijken, bewoond door S. T. van de Krieke. Aanw. 18 April, te 3 uren.

Zaterdag, 23 April.

Gouda, te 11 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, te 's-Hage, in het gebouw Arti-Legi:
1o. het éénjarig onderhoud der kazernegebouwen enz., te Gouda. Raming ƒ 2220;
2o. eene gedeeltelijke buiten- en binnenverving van kazernegebouwen enz., te Gouda. Raming ƒ 1000.
3o. het éénjarig onderhoud der kazernegebouwen enz., te Schoonhoven. Raming ƒ 1560;
4o. eene gedeeltelijke buiten- en binnenverving van kazernegebouwen enz., te Schoonhoven. Raming ƒ 700.
Inl. bij den opzichter van fortificatiën, te Gouda, en bij den opzichter te Schoonhoven. Bilj. inzenden uiterlijk 22 April, vóór 3 uren, bij den opzichter te Gouda.

Utrecht, te 12 uren, door dijkgraaf en hoogheemraden van den Lekdijk bovendams, in het gebouw voor Kunsten en Wetenschappen: het leggen van een berm langs het binnentalud van den dijk tusschen de hectometerpalen 126 en 140, onder de gemeente Wijk-bij-Duurstede, nabij het Beusichemsche veer, over eene lengte van 1400 M. Inl. bij den kameraar R. G. Wentink, te Schalkwijk. Aanw. 20 April, te 11 uren.

Zaamslag (Zeel.), te 1 uur, door het best. der waterkeering van de calamiteuse Margaretha-, Kleine Huisens- en Eendrachtpolders, ten kantore van den secretaris-ontvanger: het herstel, de vernieuwing en het onderhoud tot 30 April '88 van de aarde-, kram-, rijs- en steenglooiingwerken aan de waterkeering van genoemde polders. Aanw. 16 en 19 April, te 9 uren.

Maandag, 25 April.

Maastricht, te 10½ uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het gedeeltelijk vernieuwen van de ophaalbrug over de Zuidwillemsvaart te De Biest, gemeente Weert, en het gedeeltelijk verbouwen van het magazijn, aldaar, tot brugwachterswoning, in twee perceelen. Inl. bij den hoofdingenieur in het 7e district en den ingenieur Bosaar, beiden te Maastricht. Aanw. 18 April. Raming perc. 1 ƒ 6770, perc. 2 ƒ 2350.

Dinsdag, 26 April.

Scherpenisse (Zeel.), te 11 uren, door het best. der waterkeering van het calamiteuse waterschap Scherpenisse, bij C. Elenbaas: het herstel, de vernieuwing en het onderhoud tot 30 April '88 van de aarde-, kram-, rijs- en steenglooiingwerken aan bovengenoemde waterkeering. Aanw. 19 en 22 April, van 10—12 uren.

Burg (Zeel.), te 11 uren, door het bestuur der waterkeering van den calamiteusen Burg- en Westlandpolder, in het gemeentehuis: het herstel, de vernieuwing en het onderhoud tot 30 April '88 van de aarde-, kram-, rijs- en steenglooiingwerken aan de waterkeering van genoemden calamiteusen polder. Aanw. 19 en 22 April, te 12 uren.

Groningen, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het maken van plankbeschoeiingen met en zonder steenstapeling langs den kanaalboord van den Rijks-grootenweg van Groningen naar Delfzijl. Inl. bij den hoofdingenieur, te Leeuwarden, den ingenieur en den opzichter Raammaker, te Groningen, en den opzichter Stratingh, te Delfzijl. Aanw. 19 April. Raming ƒ 6000.

Steenwijk, door den aannemer F. Aberson: het verfwerk van al de Rijkswerken langs den Rijksweg en Drentsche Hoofdvaart, van af de Punt, gemeente Vries, tot aan de Haarsluis in de gemeente Dwingeloo.

Woensdag, 27 April.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het onderhoud en herstel der werken aan den Hoek-van-Holland, van 1 Mei '87 tot en met 30 Juni '88. Inl. bij den eerstaanwezend ingenieur, te Rotterdam, en de opzichters Van Hoois, Lokker Sr. en Staal, te Hoek-van-Holland. Aanw. 20 April, te 12 uren. Raming ƒ 134,750.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het maken van 7 dwarskribben aan den linkeroever van den Neder-Rijn, in de gemeente Lienden, prov. Gelderland, tusschen de kilometerraaien 52 en 54. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, den ingenieur te Utrecht, en den opzichter Mans, te Renen.

Metslawier (Fr.), te 12 uren, door den architect D. Booijenga: eene vertimmering aan de schuur en het lijtshuis op de plaats, bewoond door M. Hiemstra, onder Ee. Aanw. 21 April, te 2 uren.

Donderdag, 28 April.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het leveren en verwerken van Noordsche granietblokken in den golfbreker langs het Zuiderhavenhoofd te IJmuiden, behoorende tot de werken van het Noordzeekanaal. Inl. bij den hoofdingenieur, te Haarlem, en den ingenieur de Bruijn, te Amsterdam. Aanw. 21 April. Raming ƒ 14,880.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het leveren van brik en steen en het bestorten der Heldersche zeewering, behoorende tot de rijkszeewerken in de provincie Noord-Holland, in twee perceelen. Inl. bij den hoofdingenieur, te Haarlem, en den ingenieur De Wolcker, te Alkmaar. Aanw. 21 April. Raming perc. 1 ƒ 1878, perc. 2 ƒ 10,125.

Vrijdag, 29 April.

Middelburg, te 10 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het verrichten van baggerwerk op de Siktong en in de Oosterhaven te Neuzen. Inl. bij den hoofdingenieur in het 11e district, te Middelburg, en den ingenieur, te Neuzen. Aanw. 21 en 23 April. Raming ƒ 9000.

Middelburg, te 10 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het maken van een paar buitenvloeddeuren in het buitensluishoofd van de Oostsluis te Neuzen. Inl. bij den hoofdingenieur in het 11e district, te Middelburg, en den ingenieur, te Neuzen. Aanw. 21 en 23 April. Raming ƒ 3700.

's-Bosch, te 10½ uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het voltooien der basaltsteenglooiing langs den Keizersdijk, in den Rijks-grootenweg van Sleeuwijk naar Breda, gemeente Raamsdonk, provincie Noord-Brabant. Inl. bij den hoofdingenieur, te 's-Bosch, en den ingenieur, De Jong van Beek en Donk en den opzichter Henkelman, beiden te Breda. Aanw. 22 April. Raming ƒ 4230.

Zaterdag, 30 April.

Klundert (N.-Br.), te 2 uren, ten kantore van den tijdelijk-rentmeester: het doen van timmer- en metselwerken aan domeinhoeven en andere gebouwen in het rentambt Niervaart onder Klundert. Inl. bij den bouwkundige J. Mol, te Zevenbergen. Aanw. 26 April, te 9 uren.

Maandag, 2 Mei.

Loosdrecht, door burg. en weth.: het doen van herstellingen en vernieuwingen aan de Mijndensche sluis, onder die gemeente. Inl. bij den bouwkundige H. G. de Kort, te Ouderkerk a/d. Amstel.

Woensdag, 4 Mei.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: de uitvoering van herstellingen en vernieuwingen aan de Rijks-rivierwerken op het Zwolsche Diep, met het onderhoud dier werken en de afbakening van het vaarwater, van 1 Juli '87 tot en met 30 Juni '88. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, en den ingenieur Ramaer, te Kampen. Aanw. 27 April. Raming ƒ 13,700.

AFLOOP
VAN
AANBESTEDINGEN.

Benschop, 29 Maart, door het R.-K. kerkbestuur: het bouwen van eene kerk met toren, traptorens, doopkapel, sacristie en aangebouw, alsmede het bouwen van een noodkerk, onder beheer van den architect A. Tepe, te Utrecht; ingek. 17 bilj., als:

De Groot,	te IJselstein,	ƒ 69,875
Perquin,	» Berkel,	» 65,285
Westerhof,	» Woesp,	» 65,244
A. A. v. Donsneden,	» Nijmegen,	» 62,499
Peters,	» Zenderen,	» 62,000
Bekhuis,	» Leeuwarden,	» 61,687
Van Schaik,	» Utrecht,	» 61,000
Vos,	» idem	» 60,860
Struijken,	» Groningen,	» 60,240
Nieuwboer,	» Alkmade,	» 60,000
W. Boekeraat,	» Benschop,	» 59,890
W. J. Okkes,	» Zevenaar,	» 59,800
Josef,	» Utrecht,	» 59,790
Sleuters,	» Haarlem,	» 56,500
Bouman,	» IJselstein,	» 56,300
Dessing,	» Gouda,	» 56,256
Roodenrijs,	» 's-Hage,	» 55,780

gegund.

Barsele, 1 April: het maken van een inlaagkade met bijkomende werken in het calamiteuse waterschap Ellewoutsdijk; ingek. 20 bilj., als:

J. Leijs,	's Heer-Arendskerke,	ƒ 54,180
B. den Exter v. d. Brink,	Kattendijke,	» 47,965
C. Zanen,	Ammerstol, en A. v. Kekem,	Gouda, » 47,760
P. J. Visser Pz.,	Kruiningen,	» 47,700
J. Lindenbergh,	Wemeldinge,	» 46,846
C. de Jong,	Hardinkveld,	» 46,480
C. de Wilde,	Kattendijke,	» 45,965
C. v. d. Hooft en D. Tholens,	Neuzen,	» 45,900
A. v. d. Beek,	Zaamslag,	» 45,247
W. de Jong,	Breda,	» 44,860
J. de Jonge,	Kapelle,	» 44,656
L. Brand Gz.,	Giessendam,	» 44,486
F. W. Dekker,	Sliedrecht,	» 43,675
B. Voordendag,	Dordrecht,	» 43,434
W. H. Swets,	Hardinksveld,	» 42,842,50
C. Nieuwenhuijse,	Ierseke,	» 41,000
C. Versteeg	Hardinksveld,	» 40,950
A. v. d. Meijden,	idem	» 39,887
C. v. Boven,	Nieuweramstel,	» 38,558
N. Hoogendoorn,	Giessendam,	» 35,900

Raming » 50,000

Bovendien 2 bilj., van onwaarde.

Dordrecht, 1 April: het maken eener walbeschoeiing tot beschorming en verhooging van het terrein, gelegen aan de Maas en de monding der Spieringhaven, ten dienste der margarineboterfabriek der firma W. J. Albers, te Dordrecht, onder beheer van den architect H. W. Veth; hoogste inschr. J. v. d. Vlugt Jz., Dordrecht, ƒ 6970
minste » C. v. Seventer & Co., Sliedrecht, » 5513

gegund.

Uskwerd, 1 April, het bouwen van een nieuw gemeentehuis; ingek. 13 bilj., als:

R. Arends,	te Uskwerd,	ƒ 3610
L. Los,	» Bedum,	» 3095
R. Wieringa,	» Ulrum,	» 3060
J. Zeldenrust,	» Warfum,	» 2000
W. D. Rothschäfer,	» Stedum,	» 1968
S. Ubels,	» Bedum,	» 1928
J. Pot,	» Stedum,	» 1909
F. Bieters,	» Leliens,	» 1881
G. Wolthuis,	» Bedum,	» 1878
N. Leffers,	» Uskwerd,	» 1749
H. Nieland,	» Warfum,	» 1698
L. Knipers,	» Uithuizermeeden,	» 1640
Gebr. Bos,	» idem	» 1622

gegund.

Utrecht, 2 April: het witten en schoonmaken van lokalen en het verrichten van verfwerken in eenige stedelijke gebouwen en scholen, voor rekening der gemeente; ingek. 4 bilj., als:

F. v. d. Steen,	ƒ 4880
A. J. v. Zelm,	» 4470
H. v. d. Horst,	» 4137
J. Landzaat,	» 3923

gegund.

Grave, 2 April: het slechten van bastion Oenge met aanhoorigheden en het vullen van een gedeelte vestinggracht; ingek. 8 bilj., als:

J. Keijnen,	te Nijmegen,	ƒ 10,780
J. v. d. Burgen,	» Schandel,	» 9,888
J. v. Ooijen,	» Nijmegen,	» 9,570
K. Jansen Versteeg,	» Oosterbeek,	» 9,500
J. v. Haren,	» Neerasselt,	» 9,300
J. Hillen,	» Grave,	» 8,700
W. v. Os,	» Nijmegen,	» 8,624
L. v. Dijk,	» Orten,	» 7,730

Sneek, 2 April: de levering van: 1o. 30,000 1e soort straatwaalklinkers; ingek. 4 bilj., als:

per 1000

D. baron v. Asbeck,	te Arnhem,	ƒ 13.60
J. v. Hulst,	» Harlingen,	» 13.50
D. v. d. Werf,	» Bolsward,	» 13.40
Firma P. E. Feenstra,	» Sneek,	» 12.75

gegund.

2o. 10,000 1e soort Friesche klinkermop; ingek. 3 bilj., als:

per 1000

Fontein,	te Harlingen,	ƒ 15.05
D. v. d. Werf,	» Bolsward,	» 14.50
J. v. Hulst,	» Harlingen,	» 13.50
Firma Faber & Zn.,	» idem	» 13.30
P. E. Feenstra,	» Sneek,	» 12.45

gegund.

3o. 25,000 1e soort Friesche bakklinker; ingek. 5 bilj., als:

per 1000

Fontein,	te Harlingen,	ƒ 10.95
J. v. Hulst,	» idem	» 10.64
D. v. d. Werf,	» Bolsward,	» 10.60
Faber & Zn.,	» Harlingen,	» 10.50
P. E. Feenstra,	» Sneek,	» 9.70

gegund.

4o. 300 stère zand voor bestrating; ingek. 3 bilj., als:

per M³

Jac. Brumsma,	te Uitwellingerga,	ƒ 0.84
E. Koopstra,	» Harlingen,	» 0.60
K. Nijdam,	» Heeg,	» 0.49

gegund.

Goes, 2 April: het maken van een fundament voor eene gashouderkuip met afsluitput, het bouwen eener koleenloods, van een zuiverhuis met bergplaatsen, het ondermetselen van toestellen die bij de gasfabrikage noodig zijn en het maken van verschillende werken ter afsluiting en afwatering van het terrein, voor de gemeentegasfabriek; ingekomen 7 bilj., als:

B. Voordendag,	te Dordrecht,	ƒ 14,741
M. D. Dekker,	» Goes,	» 12,780
M. Buitendijk,	» idem	» 12,742
W. J. v. d. Weerd & Zn.,	» idem	» 11,998
W. de Beste,	» idem	» 11,670
A. Foudraine,	» idem	» 11,400
P. Dronkers,	» Kapelle,	» 10,099

gegund.

Schagen, 2 April, voor rekening van de Bannen en den polder Schagen: 1o. a. 340 str. M. rijstraat uitbreken en weder verstraten; minste inschr. E. Kraus, te Schagen, voor ƒ 0.16 per M.

1o. b. 2076 str. M. paardenpad en hoofdstraat; minste inschr. dezelfde, voor ƒ 0.08 per M.

2o. de levering van 188 stère duinzand ter aangeduide plaatsen; minste inschr. P. Jes, te Schagen, voor ƒ 1.40 per stère.

3o. 1600 str. M. slootwerk; minste inschr. J. Boekel, te Schagen, voor ƒ 0.30 per M.

alles gegund.

Helder, 2 April: het verplaatsen van een stalen kanon van 24 cM., van het fort Erfprins naar het spoorwegstation te Helder; van een dergelijk kanon van het strand bij Scheveningen naar het H. IJ. T.-station aldaar, en van een kanon van het station te Helder naar het fort Erfprins; ingek. 10 bilj.; minste inschr. A. Bos, te Helder, voor ƒ 1197.

Wapenveld (Geld.), 2 April: het bouwen eener nieuwe onderwijzerswoning, voor rekening der gemeente Heerde, onder beheer van den bouwkundige H. Wissink, te Oldebroek; ingekomen 12 bilj., als:

G. W. de Weerd,	te Hattem,	ƒ 3700
A. Borst,	» idem	» 3620
Berkhof,	» Epe,	» 3600
Rauwenhorst,	» Hattem,	» 3579
J. Westerink,	» Epe,	» 3456
G. J. Averdijk,	» Wijk,	» 3445
J. K. de Bruijn,	» Epe,	» 3328
W. Fransen,	» Kampen,	» 3300
B. J. ter Haar,	» Epe,	» 3292
J. v. Keulen,	» Veessen,	» 3285
D. H. v. Doesburg,	» Wapenveld,	» 3248
D. v. Zalk,	» Heerde,	» 2960

Nog niet gegund.

Raming ƒ 3573

Klundert, 3 April: de levering van 3000 bossen dekriet; minste inschr. A. Vos, te Klundert, voor ƒ 210.

Utrecht, 4 April: het maken van een gebouw, waarin wagenmakerij, zadelmakerij, schilderswinkel en werkplaats voor het lichten van rijtuigen; een huisje tegen voorstaand gebouw; een houtboods; benevens het veranderen van eene woning, alles te Utrecht, volgens bestek no. 31 der Ned. Centraalspoorwegmaatschappij; ingekomen 11 bilj., als:

G. v. Rassel,	te Utrecht,	ƒ 27,989
J. de Kruif,	» idem	» 27,100
W. A. G. Jansen,	» idem	» 26,397
W. Zonneveld,	» Kralingen,	» 26,340
W. v. Doornik,	» Baarn,	» 25,390
W. de Jong,	» Breda,	» 24,780
F. H. Joseph,	te Utrecht,	ƒ 23,948
A. C. Vink,	» idem	» 23,932
J. H. Vos,	» Almelo,	» 23,640
H. J. Stolker,	» Utrecht,	» 23,177
L. J. Metz,	» Bunnik,	» 22,797

Groningen, 4 April: het bestraten van de Lodewijkstraat, tusschen den Oosterweg en den toegangsweg naar de nieuwe verzamelplaats van fecaliën; ingek. 4 bilj.; minste inschrijver E. Wietzema, te Groningen, voor ƒ 990.

Makkum, 4 April: het verrichten van de gewone onderhoudswerken aan de zeewering van Wonserzandeels-Zuiderzeedijken; gegund aan diversen voor te zamen ƒ 3667.45.

Maastricht, 4 April, onder beheer van het ministerie van waterst. enz.: 1o. het leveren en verwerken van onderhoudsmaterialen op den Rijks-grotenweg 1e klasse, Maastricht—Nijmegen; ingekomen 4 bilj., als:

G. Smeets,	te Maasejck,	ƒ 3748
L. Landij,	» Venlo,	» 3693
G. Straatman,	» Linne,	» 3686
J. M. v. Gasselt,	» Venloo,	» 3674
Raming		» 3890

2o. het verrichten van baggerwerk tot verbetering van de Zuidwillemsvaart, tusschen sluis no. 14 en de Noord-Brabantsche grens bij sluis no. 13, in de gemeente Nederweert; ingek. 3 bilj., als:

D. C. Bons,	te Sliedrecht,	ƒ 2600
G. Smeets,	» Maasejck,	» 2400
A. W. Groot,	» Hattham,	» 2050
Raming		» 2500

3o. het maken van jaalregelwerk met tuinen enz., langs de kanaalboorden der Zuidwillemsvaart in de gemeente Weert; ingek. 5 bilj., als:

J. v. Geldorp,	te Weert,	ƒ 9,820
N. Broens,	» idem	» 9,443
P. J. H. Kanters,	» idem	» 9,375
W. P. de Vries,	» Rossum,	» 9,250
M. Verhoeven,	» Prinsenhage,	» 9,100
Raming		» 10,000

4o. het maken van bestrate goten enz., op den Rijks-grootenweg der 1e klasse, Maastricht—Battice; ingek. 3 bilj., als:

J. Schenk,	te Maastricht,	ƒ 1940
E. H. Dupuits,	» Wijlré,	» 1893
H. Ummels,	» Maastricht,	» 1887
Raming		» 2000

Veendam, 4 April: de onderhoudswerken gedurende 1887 van de eigendommen der gemeente; minste inschr. waren:

per c. 1, 5 openb. lagere scholen, timmerwerken, J. Dopper, ƒ 209
verf-behang- en stucadoorwerken, A. Hofman en J. Korma, » 199
» 2, 3 id., timmerwerken, K. Kamminga, » 271
verf-, behang- en stucadoorwerken, K. Bieze & A. Sweringa, » 95
» 3, school te Borgercompagnie, timmerwerken, G. Mulder, » 135
verf-, behang- en stucadoorwerken, Hofman en Korma, » 32
» 4, hoogere burgerschool, timmerwerken, G. Mulder, » 183
verf-, behang- en stucadoorwerken, Bieze en Sweringa, » 52
» 5, gemeentehuis, timmerwerken, J. Schekermans, » 76
verf-, behang- en stucadoorwerken, Bieze en Sweringa, » 52
» 6, post- en telegraafkantoor, timmerwerken, P. Bos, » 48
verf-, behang- en stucadoorwerken, H. van Heem en N. Beijen, » 87.50
» 7, Bruggen, enz., timmerwerken, J. Dopper, » 208
verfwerken, van Heem en Beijen, » 27.50
» 8, tol- en brughuizen, timmerwerken, J. Dopper, » 144.50
verf-en behangwerken, Hofman en Korma, » 59.90
» 9, hekken enz., timmerwerken, J. Dopper, » 40
verfwerken, v. Heem en Beijen, » 9.50
» 10, toren en lijkenhuis, timmerwerken, J. Dopper, » 38
verfwerken, Hofman en Korma, » 15
» 11, hekken en banken in 't plantsoen en de Nieuwe Laan verfwerken, Bieze en Sweringa, » 9
» 12, brandspuithuisjes, verfwerken, van Heem en Beijen, » 25.20
» 13, lantaarns en palen, onderhoud, H. Keuning, » 52.75
verfwerken, v. Heem en Beijen, » 53.65
» 14, stenen voetpalen, onderhoud, N. Pul en A. Post, » 59

Amsterdam, 4 April, voor rekening van de Hollandsche IJzeren Spoorwegmaatschappij: het uitvoeren van onderhoudswerken op den spoorweg Amsterdam—Winterswijk, Amersfoort—Kesteren en Hilversum—Utrecht in 6 perceelen volgens bestek No. 397.

Namen en woonplaats.	perc. 1.	perc. 2.	perc. 3.	perc. 4.	perc. 5.	perc. 6.	massa.
J. van de Besak, Apeldoorn,	—	—	ƒ 4588	—	—	—	—
F. W. Geurden, id.	—	—	4100	—	—	—	—
W. van Willigenburg, Utrecht,	—	ƒ 9867	—	—	—	—	—
W. van Doornik, Baarn,	ƒ 12,200	—	—	—	—	ƒ 1940	—
J. G. van de Geest, Amersfoort,	13,800	8500	4800	—	—	1940	—
Dekker en Boendermaker, Amsterdam,	12,290	7780	4180	ƒ 2430	ƒ 2520	2490	ƒ 31,600
A. van de Fliert, Barneveld,	—	—	4700	—	—	—	—
G. W. Toebes, Winterswijk,	—	—	—	—	2650	—	—
W. van Dijk, Jutfaas, en K. Koornwinder, Maartensdijk,	11,983	8500	—	—	—	—	—
H. J. te Siepe, Winterswijk,	—	—	—	2380	2160	—	—
				4426			
C. ter Haar, idem,	—	—	—	2850	2396	—	—
P. van Essen, Halfweg,	15,949	—	—	—	—	—	30,324
R. Mouw, Hilversum,	11,978	7477	—	—	—	—	
	19,445						
W. van de Kooy, Amersfoort,	—	—	—	—	—	—	30,800

en perceel 1, 2 en 6 te zamen ƒ 21,900

's-Hage, 4 April, onder beheer van het ministerie van waterstaat enz.: de aanleg van eene klinkerbestrating ter vervanging van de grinthaan op den Katendrechtschendijk; minste inschr. W. Brandwijk, te Rotterdam, ƒ 8,140
Raming » 10,500

Leiden, 4 April, voor rekening van de gemeente: 1o. het opruimen van den duiker in de Oude Singelgracht nabij de Volmolengracht; ingek. 9 bilj.;

hoogste inschr.	M. Kapteijn den Bouwmeester, Leiden,	ƒ 2727
minste »	P. C. de Vrind, idem	» 1030

gunning aangehouden.

2o. het bestegeren van den stadhuisteren; ingek. 6 bilj.;

hoogste inschr.	P. Hasselbach, Leiden,	ƒ 1143
minste »	S. v. Leeuwen, idem	» 600

gegund.

Amsterdam, 4 April, door het bestuur der Vereeniging ten behoeve der arbeidersklasse: het bouwen van 64 woningen op een terrein, gelegen aan de Jan-van-der-Heijdenstraat, hoek Van-Woustraat, onder beheer van den architect W. Hamer; ingek. 16 bilj., als:

J. Kooij,	te Amsterdam,	ƒ 115,290
H. Hendrix,	» idem	» 112,960
A. Paans,	» idem	» 109,960
H. C. Doelas,	» idem	» 109,817
K. J. B. v. Damme,	» idem	» 109,790
J. Koster,	» idem	» 107 475
I. F. Prenzler,	» idem	» 106,000
Cruijff en Schouten,	» idem	» 104,500
H. Rietsnijder & Zn.,	» idem	» 103,350
Ph. A. Warners,	» idem	» 103,420
W. Raman,	» idem	» 101,000
G. Boon,	» idem	» 99,790
B. Cruijff,	» idem	» 99,200
A. T. Sloeswijk,	» idem	» 99,100
W. H. Scruijs,	» idem	» 98,300
N. Perquin & Zonen,	» Berkel (Z.-H.),	» 95,420

Beetsterzwaag (Fr.), 4 April, voor rekening der gemeente: 1o. het bouwen van een ijzeren draaibrug met houten landhoofden te Beetsterzwaag; ingek. 10 bilj., als:

D. S. v. d. Meer,	te Kloosterzille,	ƒ 3080
J. J. Bouma,	» Langezwaag,	» 2959
D. J. Oosterbaan,	» Gorredijk,	» 2948
K. de Vroeg,	» Terwispel,	» 2800
R. A. v. d. Veen,	» idem	» 2750
J. A. v. d. Sluis,	» Gorredijk,	» 2712
A. T. v. d. Veen,	» Terwispel,	» 2682
Y. J. Winters,	» Gorredijk,	» 2680
W. K. Burgij,	» Terwispel,	» 2579
S. v. Z. Bakker,	» Kortezwaag,	» 2419

2o. het bouwen van een klokhuis te Ureterp; ingek. 7 bilj., als:

A. v. d. Meer,	te Drogeham,	ƒ 977
J. S. v. d. Brug,	» Opeinde,	» 967
D. D. Oosterbaan,	» Drachten,	» 927
P. J. Venk,	» Ureterp,	» 894
D. A. Klaver,	» Drachten,	» 892
D. J. Keuning,	» Ureterp,	» 810
J. K. Kalt,	» idem	» 797

Wieringen, 4 April, door dijkgraaf en heemraden van het heemraadschap Wieringen: het maken van aard- en steengrooing; ingek. 14 bilj., als:

P. de Vries,	te Wieringen,	ƒ 7790
C. Kroon,	» idem	» 7600
A. M. Swets,	» Hardinksveld	» 7190
A. Bos,	» Helder,	» 6689
Cuneller,	te Stavoren,	ƒ 6686
J. Poppen,	» Wieringen,	» 6410
M. Poppen,	» idem	» 6374
Geb. Klein,	» Helder,	» 6061
Schreuders,	» Kolhorn,	» 5999
C. Timmerman,	» Wieringen,	» 5950
Gruiters,	» 's-Bosch,	» 5940
J. Tool,	» Wagmus,	» 5881
J. Gijselaar,	» Medemblik,	» 5800
N. Heyblok,	» Wieringen,	» 5078

Bergambacht, 4 April: het opbouwen van een bouwmanswoning voor D. Blanken, onder behoor van den bouwkundige J. van Vliet, te Schoonhoven; ingek. 6 bilj., als:

S. v. d. Oever,	te Bergambacht,	ƒ 4325
P. Blanken,	» idem	» 3665
V. d. Berg,	» Ameroijl,	» 3519
G. v. d. Heer,	» idem	» 3500
Gebrr Blom,	» Krimpen a./d. Lek,	» 3420
W. F. v. d. Wal,	» Bergambacht,	» 3286

gegund.

Arnhem, 4 April: het bouwen van een volksgaarkeuken met logement aan den Hommelschenweg, aldaar, onder beheer van den architect A. R. Froon; ingek. 12 bilj., als:

J. A. Koenders,	te Arnhem,	ƒ 33,583
B. Bolder,	» idem	» 31,984
Gebr. v. Daalen,	» idem	» 31,885
Joh. v. Riel,	» idem	» 30,000
W. Leusink & Zn.,	» idem	» 29,738
H. v. d. Sand,	» idem	» 29,096
D. A. Roskam,	» idem	» 28,797
J. v. Rurk, Oosterbeek, en W. Wissink,	» idem	» 28,780
J. P. Welsing,	» idem	» 27,910
A. J. Engelkamp,	» idem	» 27,431
Joh. Jansen,	» idem	» 25,547
W. Welling en Hopaf,	» idem	» 25,365

Met wijziging der plans gegund aan A. J. Engelkamp, voor ƒ 22,825.

Twelloo, 5 April: de levering van 1850 stère grint, voor de gemeente Voorst; ingekomen 4 bilj., als:

		per stère
Burgers,	te Zutfen,	ƒ 1.49
Lips,	» Nijmegen,	» 1.45
Peters,	» idem	» 1.39
H. v. d. Bost,	» idem	» 1.32

gegund.

Ruptaslji (Fr.), 5 April: de levering van diverse materialen voor het waterschap der Vijf-deelen-zoedijken-binnendijks; minste inschr. waren: 270 stuks 71 dM., 1480 stuks 62 dM. en 128 stuks 53 dM. groenen palen, Hubert Jans & Co., te Harlingen, respectievelijk per paal voor ƒ 3.50, ƒ 4.50 en ƒ 3.25; 100 M³ grint G. & W. Holland & Co., te Rotterdam voor ƒ 2.83 per M³, en 105,000 bossen eiken takken, B. G. de Boer, te Drachten voor ƒ 16,90 per 1000 bos.

Alles gegund.

Jaarsveld, 5 April, voor rekening van het hoogheemraadschap van den Lekdijk benedendams en IJseldams: 1o. de verhooging en verzwaring van den Lekdijk benedendams over eene lengte van 1000 M., tusschen hectometerpalen 25 en 35, met bijkomende werken; ingekomen 11 bilj., als:

D. v. d. Pias,	te Hardinksveld,	ƒ 16,480
H. Dubbeldam,	» Gorichem,	» 16,289
A. G. v. Renswoude,	» Jaarsveld,	» 16,233
T. Swets Tz.,	» Ameide,	» 16,180
M. Tromp Ms.,	» Heukelum,	» 15,980
H. de Jong Pz.,	te Ammerstol,	ƒ 15,886
J. Elshout,	» Giessen,	» 15,787
J. J. de Gilde,	» Vianen,	» 15,600
Jac. Hillen,	» Grave,	» 14,990
C. Zanen Hz.,	» Ammerstol,	» 14,565
J. G. Huisman,	» Nijmegen,	» 14,550

Raming » 16,000

2o. het maken van basaltgroeving; minste inschr. C. Streefkerk, te Ameide, voor ƒ 2.30 per M³.

3o. de levering van grint, in 3 perc.; minste inschr. waren:

per M³

perc. 1, K. Borst, Lopik,		ƒ 1.50
» 2, G. J. Sturry, Groot-Ammers,		» 1.44
» 3, K. Borst, Lopik,		» 1.95

Fijnaart, 5 April: het vernieuwen der keibestrating, groot 1023 M²; ingek. 13 bilj., als:

W. Bouwens,	te Breda,	ƒ 2693
A. de Groot,	» Vucht,	» 2637
W. H. Segboer,	» Fijnaart,	» 2546
G. W. Metsers,	» Ginneken,	» 2541
A. de Pijper,	» Fijnaart,	» 2536
A. L. v. Dis,	» idem	» 2494
J. Back,	» Oudgastel,	» 2493
A. Oosters,	» Willemstad,	» 2420
C. Sonneveldt,	» idem	» 2399
H. Oostdijck,	» Fijnaart,	» 2389
F. N. de Rooij,	» Dinteloord,	» 2375
J. A. v. Meer,	» Fijnaart,	» 2360
P. Begaarts,	» Standdaarbaiten,	» 2350

gegund.

Gendringen, 5 April: het bouwen van eene hoeederij op Zwanenburg, voor Jhr. F. X. J. van Nispen tot Pannerden; ingek. 5 bilj., als:

H. Geerligs,	Gendringen,	ƒ 914
B. Dahlaus,	idem	» 887
A. Gieskes,	Anewijn gem. 's-Berg,	» 869
R. Aalbers,	Gendringen,	» 865
Alb. v. Raaij,	Ulft gem. Gendringen,	» 846

gegund.

Gendringen, 5 April: het doen van binnen- en buitenverfwerk aan het huis Wiltzicht, voor J. Bramel; ingekomen 3 bilj.; als:

J. v. Bree,	Gendringen,	ƒ 189
G. J. Egberts,	idem	» 164
A. L. Polman,	Etten gem. Gendringen,	» 129.80

gegund.

Twelloo, 5 April: het doen van verschillende onderhoudswerken voor rekening der gemeente Voorst.

Perc. 1, het schoonmaken der school te Voorst; ingek. 3 bilj., als:

H. J. Bosheide,	te Voorst,	ƒ 29
H. v. Bosheide,	» idem	» 24
M. Nieuwenhuis,	» idem	» 23.50

Raming » 30

Perc. 2, het schoonmaken der school te Gieteloo; ingek. 2 bilj., als:

H. J. v. Bosheide,	te Voorst,	ƒ 16
H. v. Bosheide,	» idem	» 14.25

Raming » 20

Perc. 3, het schoonmaken der school te Twelloo; ingek. 3 bilj., als:

G. Waanders,	te Twelloo,	ƒ 36
G. J. Mulder,	» Deventer,	» 35
J. G. Hurenkamp,	» Twelloo,	» 33.33

Raming » 35

Perc. 4, het schoonmaken der school op de Teuge; ingek. 2 bilj., als:

G. Waanders,	te Twelloo,	ƒ 27.50
J. K. v. d. Heijden,	» idem	» 26.26

Raming » 28

Perc. 5, het schoonmaken van de school te Terwolde; ingekomen 3 bilj., als:

G. Waanders,	te Twelloo,	ƒ 32
G. J. Mulder,	» Deventer,	» 30
J. Mulder,	» Terwolde,	» 22

Raming » 32

Perc. 6, het schoonmaken der school te Nijbroek; ingekomen 2 bilj., als:

G. J. Mulder,	te Deventer,	ƒ 30
G. Waanders,	» Twelloo,	» 25

Raming » 25

Perc. 7, het schoonmaken van het gemeentehuis; ingek. 3 bilj., als:

J. K. v. d. Heijden,	te Twelloo,	ƒ 29.20
G. Waanders,	» idem	» 25
E. Veen,	» idem	» 24

Raming » 25

Perc. 8, verfwerk aan het gemeentehuis; ingek. 5 bilj., als:

G. Waanders,	te Twelloo,	ƒ 83
E. Veen,	» idem	» 76
A. Beugelink,	» Deventer,	» 72
J. K. v. d. Heijden,	» Twelloo,	» 66.66
W. v. d. Heijden,	» idem	» 64

Raming » 65

Perc. 9, opservan basaltsteenen mijlpalen; ingek. 4 bilj., als:

J. K. v. d. Heijden,	te Twelloo,	ƒ 11.11
G. J. Mulder,	» Deventer,	» 8.70

G. Waanders,	te Twello,	ƒ 7.50
J. Mulder Jz.,	» Terwolde,	» 7.00
Raming		» 10

Perc. 10, idem als voren; ingek. 4 bilj., als:

H. v. Bosheide,	te Voorst,	ƒ 8.90
G. J. Mulder,	» Deventer,	» 6.90
G. Mellink,	» Voorst,	» 6.90
H. J. v. Bosheide,	» idem	» 6.80
Raming		» 8

Perc. 11, herstelling eener houten brug; ingek. 5 bilj., als:

H. Hardon,	te Voorst,	ƒ 54.50
J. te Wechel,	» Twello,	» 51.80
J. Fransen,	» idem	» 51
W. Denekamp,	» Wilp,	» 50.90
H. Mulder Jz.,	» Terwolde,	» 49
Raming		» 56

Perc. 12, nieuwe leuning eener brug; ingek. 4 bilj., als:

H. Hulshof,	te Voorst,	ƒ 32
W. Denekamp,	» Wilp,	» 21.80
H. Hardon,	» Voorst,	» 19.80
J. Wolfrink,	» idem	» 18
Raming		» 20

Perc. 13, een nieuwe looden pomp met steenen kast; ingek. 1 bilj. van J. G. Hurenkamp, te Twello, voor ƒ 69.90
Raming » 65

Perc. 14, verfwerk aan het gebouw op de begraafplaats te Voorst; ingek. 4 bilj., als:

G. J. Mulder,	te Deventer,	ƒ 55
E. J. v. Bosheide,	» Wilp,	» 48.98
H. J. v. Bosheide,	» Voorst,	» 48
G. Mellink,	» idem	» 35.50
Raming		» 50

Perc. 15, timmerwerk, als voren; ingekomen 6 bilj., als:

H. Hulshof,	te Voorst,	ƒ 44
H. Mulder Jz.,	» Terwolde,	» 39.25
H. Hardon,	» Voorst,	» 38.40
W. Straadman,	» Twello,	» 33.90
J. Fransen,	» idem	» 32.75
J. te Wechel,	» idem	» 31.80
Raming		» 39

Perc. 16, timmerwerk, tolhuis te Terwolde; ingekomen 5 bilj., als:

H. Mulder Jz.,	te Terwolde,	ƒ 32.50
H. Hardon,	» Voorst,	» 31.50
J. te Wechel,	» Twello,	» 29.98
W. Straadman,	» idem	» 29.90
J. Fransen,	» idem	» 29.80
Raming		» 32

Perc. 17, verfwerk, als voren; ingekomen 5 bilj., als:

W. v. d. Heijden,	te Twello,	ƒ 26
J. K. v. d. Heijden,	» idem	» 23.24
J. Mulder Bz.,	» Terwolde,	» 21
G. J. Mulder,	» Deventer,	» 20
G. Waanders,	» Twello,	» 18
Raming		» 20

Perc. 18, verfwerk aan 2 brandspuithuisjes; ingek. 4 bilj., als:

H. v. Bosheide,	te Voorst,	ƒ 20.25
J. K. v. d. Heijden,	» Twello,	» 14.16
H. J. v. Bosheide,	» Voorst,	» 16
G. Mellink,	» idem	» 10.95
Raming		» 18

Perc. 19, eenig lakwerk aan de school te Voorst; ingek. 3 bilj., als:

H. v. Bosheide,	te Voorst,	ƒ 32
H. J. v. Bosheide,	» idem	» 14
G. Mellink,	» idem	» 9.95
Raming		» 12

Perc. 20, verfwerk aan de school te Gietelo; ingek. 3 bilj. als:

H. v. Bosheide,	te Voorst,	ƒ 51.80
H. J. v. Bosheide,	» idem	» 47
G. Mellink,	» idem	» 45.90
Raming		» 45

Perc. 21, verfwerk aan de scho d te Twelloo; ingek. 4 bilj., als:

E. Veen,	te Twelloo,	ƒ 52
W. v. d. Heijden,	» idem	» 49.40
J. K. v. d. Heijden,	» idem	» 41.41
G. Waanders,	» idem	» 34.10
Raming		» 45

Perc. 22, verfwerk aan de onderwijzerswoning op den Teuge; ingekomen 4 bilj., als:

J. K. v. d. Heijden	te Twelloo,	ƒ 33.24
G. J. Mulder,	» Deventer,	» 35
G. H. Jansen,	» Op den Teuge,	» 33
W. v. d. Heijden,	» Twelloo,	» 29
Raming		» 34

Perc. 23, verfwerk aan de school te Terwolde; ingekomen 4 bilj., als:

J. K. v. d. Heijden,	te Twelloo,	ƒ 70.79
G. J. Mulder,	» Deventer,	» 64
W. v. d. Heijden,	» Twelloo,	» 54
J. Mulder H.Jz.,	» Terwolde,	» 54
Raming		» 80

Perc. 24, herstelling der schoolbanken te Terwolde; ingek. 4 bilj., als:

H. Mulder Jz.,	te Terwolde,	ƒ 16.25
W. Denekamp,	» Wilp,	» 18
J. te Wechel,	» Twelloo,	» 17.80
J. Fransen,	» idem	» 17.45
Raming		» 18

Perc. 25, verfwerk aan de school te Nijbroek; ingek. 3 bilj., als:

G. J. Mulder,	te Deventer,	ƒ 65
W. v. d. Heijden,	» Twelloo,	» 39
J. K. v. d. Heijden,	» idem	» 29.25
Raming		» 30

De werken zijn aan de minste inschr. gegund.

Barne, 6 April: het verbouwen van het woonhuis van B. Spanjaard; ingek. 6 bilj., als:

	plan A	plan B
Groothengsel, Barne,	ƒ 8276	ƒ 6200
T. Morselt, idem	8744	5831
Hasselink, idem	8825	6270
Krabshuis, Almelo,	7800	6500
Tonissen en Reudink, idem	9990	6744
Brinkhuis, Barne,	8530	5996

Hoofddorp (Haarlemmermeer), 6 April: het bouwen eener school met onderwijzerswoning, voor rekening der vereeniging tot oprichting van een school met den Bijbel, onder beheer van den bouwkundige H. Rinck; ingekomen 11 bilj., (waarvan twee van onwaarde), als:

C. v. Diest, Koudekerk,	ƒ 5595
J. Kempenaar, Haarlemmermeer,	» 5555
H. v. Woudt Hz., Zandpoort,	» 5393
G. de Vries, Haarlemmermeer,	» 4999
H. Kroon, Amstelveen,	» 4988.45
S. P. Zijlmans, Raamsdonk,	» 4888
J. den Ouden, Haarlemmermeer,	» 4750
H. Bakker, idem	» 4659
J. A. Hoenderdos, Haarlem,	» 4554

Leeuwarden, 6 April: de levering van 125.000 vlakke Waalstraatklinkers en 125.000 getrokken Waalstraatklinkers; ingek. 8 bilj., als:

	per mille vlakke	per mille getrokken
G. v. d. Broeke, Utrecht,	ƒ 15.50	
D. E. Walree, Brummen,	» 15.50	ƒ 14.80
Van der Meij en Vermeulen, Leeuwarden,	» 13.85	» 12.80
Baron van Asbeck, Arnhem,	» 13.55	» 13.80
Jhr. v. Andringa de Kempenaar, Leeuwarden,	» 13.25	» 13.00
A. Mos, Arnhem,	» 13.14	
J. Helder, Dokkum,	» 12.80	» 12.80
Sleijster & Woltersom, Arnhem,	» 12.80	» 12.80

gegund aan Sleijster & Woltersom.

Haarlem, 7 April: het onderhouden van en het doen van herstellingen en vernieuwingen aan de gebouwen, gemaand de Trippenhuizen, van den dag der goedkeuring van de aanbesteding tot en met 31 Dec. '88; ingekomen 8 bilj., als:

J. Post,	te Amsterdam,	ƒ 7780
G. Wood,	» idem	» 7667
T. G. Degenhart,	» idem	» 6790
J. Oldigs,	» idem	» 6789
W. T. Goirrep,	» idem	» 6562
Raming		» 7000

Grouw 7 April, voor rekening der gemeente Idaarderadeel: 1o. de levering van 100 gegalvaniseerd-ijzeren privaattonnen; ingek. 25 bilj., als:

H. Smits,	te Dorgerdam,	ƒ 638.40
A. E. Bouma,	» Joure,	» 636
M. Rossier,	» Dokkum,	» 622
J. Arnds,	» Leeuwarden,	» 619
E. Kuipers,	» Oldeboorn,	» 555
J. Dijk,	» Harlingen,	» 550
J. H. Moning,	» Bergum,	» 525
J. Baptist Prism,	» Amsterdam,	» 525
N. Waringa,	» Oldeboorn,	» 519
A. J. Slagter,	» idem	» 517
A. v. d. Weij,	» Aalzum,	» 510
G. S. Ruiter,	» Akkrum,	» 509
A. de Vries,	» Witmarsum,	» 494.48
A. Emerich,	» Stadskanaal,	» 490
D. P. Agter,	» Heerenveen,	» 486
J. S. Faber,	» Bolsward,	» 448
K. Schukken,	» Tjerkwerd,	» 388
H. v. d. Wood,	» Ezumatil,	» 380
J. Kroes,	» Leeuwarden,	» 375
J. C. Hempenius,	» idem	» 365
H. A. v. d. Wal,	» Rauwerd,	» 349
T. Bleksma,	» Hallum,	» 345
T. W. Nauta,	» Makkum,	» 339
Joh. Volkers,	» Sneek,	» 320
L. Jansen,	» Kampen,	» 320

Bij loting gegund aan L. Jansen, te Kampen.

2o. de levering van 320 stère riviergrint; ingek. 5 bilj., als:

		per M³.
R. Feenstra,	te Grouw,	ƒ 3.50
B. Steensma,	» Lemmer,	» 3.27
A. A. v. Noord,	» Leeuwarden,	» 3.24
J. A. Doelstra,	» Hinnumageest,	» 3.19
Jan Gorter,	» Grouw,	» 2.95
gegund.		

3o. de levering van 40 stère harde puin; ingek. 3 bilj., als:

		per stère
J. A. Doelsma,	te Hinnumageest,	ƒ 3.24
Jan Gorter,	» Grouw,	» 2.95
B. Steensma,	» Lemmer,	» 2.80
gegund.		

Eelde (Dr.), 7 April: het bouwen van een woonhuis met schuur, met bijlevering van de noodige bouwstoffen, onder beheer van den opzichter R. Lange, te Vries; ingek. 6 bilj., als:

A. Zwaving,	te Eelde,	ƒ 5902
H. Steenstra,	» Zuidlaren,	» 4882
A. Sikkens,	» Noordlaren,	» 4798
H. Matien,	» Zuidlaren,	» 4580
A. Smeenge,	» Tinaarlo,	» 4560
H. Hajema,	» Vries,	» 4546
gegund.		

Hendrik-Ido-Ambacht, 7 April, door het kerkbestuur der Herv. gemeente: eene vergroeting der kerk.

Perc. 1, metselwerk; ingek. 5 bilj., als:

J. Brand,	te Dubbeldam,	ƒ 2572
L. en A. Velthuizen,	» Rijswoud,	» 2118
G. Baas,	» H.-Ido-Ambacht,	» 2112
Ps. v. Dalen,	» idem	» 2095
J. v. Dalen,	» idem	» 2086.99

Perc. 2, timmerwerk; ingek. 7 bilj., als:

P. Zabrijn,	te H.-Ido-Ambacht,	ƒ 3170
A. v. d. Plaat,	» idem	» 3099
J. v. Drunen,	» idem	» 2890
C. de Jong,	» idem	» 2827
A. de Ruit,	» idem	» 2575
C. Bothof,	» Zwijndrecht,	» 2485
G. H. Lodders,	» H.-Ido-Ambacht,	» 2474

Perc. 3, verfwerk; ingek. 2 bilj., als:

J. v. Esse,	te H.-Ido-Ambacht,	ƒ 302
J. A. Huisdoot,	» idem	» 296

Groningen, 8 April, voor rekening van de provincie: het vernieuwen van de beschoeiing aan de westzijde van het voormalig Kantsterverlaat en het herstellen van een gedeelte walmuur aldaar; ingek. 10 bilj., als:

M. Boersema,	te Warfhuizen,	ƒ 1695
H. de Wind,	» Zoutkamp,	» 1664
A. J. Bennings,	» Bedum,	» 1640
C. v. d. Veen,	» Meeuwgeweer,	» 1637
W. D. Rothschäfer,	» Stedum,	» 1634
A. Woldringh,	» Zoutkamp,	» 1633
R. Pathuis,	» Garnwerd,	» 1625
J. Pott,	» Stedum,	» 1552
G. Wolthuis,	» Bedum,	» 1545
B. Jansen,	» Westerwijtwerd,	» 1497
Raming		» 1420

Amsterdam, 8 April: het onderhouden van en het doen van eenige herstellingen aan de gebouwen der invoerrechten en accijnsen te IJmuiden, ged. '87 '88 en '89; ingek. 4 bilj.; minste inschr. N. J. Zwager, te IJmuiden, voor ƒ 1945.

Velp, 9 April: het bouwen van een pakhuis, onder beheer van den architect F. Kortlang J.Ez.; ingek. 4 bilj., als:

H. Teunissen,	te Roden,	ƒ 5190
B. Slotboom,	» idem	» 4758
E. J. N. Steentjes,	» Velp,	» 4325
H. Busser,	» Oosterbeek,	» 4184
gegund.		

Hazerswoude. De leverantie van 30.000 keien ten behoeve der gemeente is gegund aan F. J. Smits Jz., te Dordrecht, voor ƒ 88 per 1000 stuks.

BIJVOEGSEL
VAN
DE OPMERKER
van ZATERDAG 16 APRIL 1887.

AANKONDIGINGEN VAN AANBESTEDINGEN

Maandag, 18 April.

Rijkevorsel (N.-Br.), te 10 uren, door burg. en weth.: het bouwen eener school en onderwijzerswoning, met bijlevering der schoolmeubelen en materialen, op het Schijf, gem. Rijkevorsel. Inl. bij den architect F. A. H. van der Vaart, te Oud-Gastel. Aanw. gehouden.

Bevernier, te 11 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, te Zutfen, in het hotel »de Keizer": het maken van een ringmuur bij het hospitaal te Deventer, onder het beheer der genie te Zutfen. Bilj. inzenden uiterlijk 17 April, voor 3 uren. Raming ƒ 1180.

Utrecht, te 11 uren, door het best. der Oosterstoomtrammaatschappij: het leggen der sporen en het maken der verdere werken voor de sectie Wageningen—Utrechtsch-Geldersche grens, lengte 3820 M. Inl. bij den ingenieur J. Schotel, te Rotterdam. Aanw. gehouden. (*Zie advert. in n°.* 15.)

Amsterdam, te 12 uren, door burg. en weth.:

1o. het bouwen van een kademuur langs den toegangsweg naar de Handelskade, van den doorgang onder de spoorwegbrug over de voorhaven van het Oosterdok, tot de brug over de binnenhaven der Handelskade, benevens het bouwen van een kademuur aan het einde der binnenhaven, met de gevorderde aard- en baggerwerken;

2o. het bouwen van steenen en houten wallen en het gewoon onderhoud van en het verrichten van herstellingen aan de steenen en houten wallen langs de grachten enz., de rioolen onder- en de goten langs den openbaren weg, enz., de openbare waterplaatsen en de verschwaterbakken;

3o. het verrichten van baggerwerken in grachten, slooten en balkhavens binnen de gemeente Amsterdam, gedurende '87. (*Zie advert. in n°.* 15.)

Maastricht, te 12 uren, door burg. en weth.: de levering van diverse bouwmaterialen, ten behoeve van het onderhoud der gemeente-eigendommen.

Amsterdam, te 2 uren, door de Hollandsche-IJzeren Spoorwegmaatschappij, in kamer no. 46 van het centraal administratiegebouw: de onderhoudswerken op den spoorweg Helder—Amsterdam en Zaandam—Enkhuizen, volgens bestek no. 298, in 5 perceelen. Raming ƒ 26,285. (*Zie advert. in n°.* 13 en 14.)

Gorlchem, te 2 uren, door burg. en weth.: het uitvoeren van eenige veranderingen aan de openbare lagere school no. 1, staande aan de Gedempte Kalkhaven. Inl. bij den gemeentearchitect. Aanw. gehouden.

Winschoten, te 3 uren, door burg. en weth.: het uitvoeren van onderhoudswerken aan de klinkerbestrating te Zuiderveen. Aanw. te 2 uren.

Winterswijk, te 4 uren, door W. Paschen, in de société de Eendracht: het vergrooten en verbouwen van zijn woonhuis in de Spoorstraat. Aanw. te 10 uren.

Vechel, door den aannemer M. Vilé: het bouwen van een huis, dienende voor herberg en uitspanning, met stalling enz. Aanw. gehouden.

Dinsdag, 19 April.

Amsterdam, te 10 uren, door den luitenant-kolonel, eerstaanwezend-ingenieur der genie, aldaar, op het bureau der genie:

1o. het eenjarig onderhoud van de kazernegebouwen enz., te Amsterdam. Raming ƒ 8200;

2o. het eenjarig onderhoud van de werken in de stelling van Amsterdam. Raming ƒ 3000;

3o. eene verring van gebouwen enz., te Amsterdam. Raming ƒ 2640. Bilj. inzenden uiterlijk 18 April, voor 3 uren.

's-Hage, te 11 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, op het bureau der genie: het eenjarig onderhoud der kazernegebouwen enz. en der werken, te 's-Hage. Bilj. inzenden uiterlijk 18 April, voor 3 uren. Raming ƒ 16,100.

Arnhem, te 11½ uren, door burg. en weth.: het afbreken van den bestaanden en het maken van een nieuwen stoel van getrokken ijzer voor het klokkenspel in den grooten toren. (*Zie advert. in n°.* 16.)

Sneek, te 12 uren, door den burgemeester van Wymbritseradeel: het uitbreken en herbestraten van een gedeelte van den weg tornjde van de valbeug te Gauw, over eene lengte van 340.2 M., en het opnieuw bestraten van de gemeente-opslagplaats, aldaar.

Delft, te 12 uren, door den directeur der artillerie-inrichtingen, in de Houttuinen: de levering van verschillende behoeften ten behoeve van gemelde magazijnen, in 22 perc.

Haarlem, te 1 uur, door dijkgraaf en heemraden van den Haarlemmermeerpolder, ter secretarie:

1o. het onderhoud van gebouwen, bruggen, beschoeiingen, rol-, mijl- en zijpalen in genoemden polder ged. '87 en de drie eerste maanden van '88, in 7 perceelen;

2o. het onderhoud der ringvaarteloorden ged. '87 en de drie eerste maanden van '88.

Inl. bij den hoofdopzichter te Haarlem.

Rotterdam, te 1 uur, door burg. en weth.: het maken van een administratiegebouw, woning voor den onderdirecteur en woning voor den hoofdbaas, ten behoeve van de uitbreiding der gemeente-gasfabriek aan den Oostzeedijk. Inl. aan het Stadstimmerhuis. Aanw. gehouden. (*Zie advert. in nr.* 14.)

Westdorpe (Zeel.), te 3 uren, door het R.-K. kerkbest.: het bouwen van eene kerk met toren en pastorie met lijkeuken en bergplaats. Inl. bij den architect P. J. van Genk, te Leur. Aanw. gehouden.

Woensdag, 20 April.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: het verrichten van baggerwerk tot verbetering van het vaarwater tusschen de beide leidammen in het Zwolsche-diep en daarbuiten in zee, in de prov. Overijsel. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, en den ingenieur Ramaer, te Kampen. Aanw. gehouden. Raming ƒ 0.50 per M³.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat, enz.: de uitvoering van herstellingen en vernieuwingen aan de Rijksvaarwerken op het Zwartewater, met het onderhoud dier werken en de afbakening van het vaarwater, van 1 Juli 1887 tot en met 30 Juni 1888. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, en den ingenieur Ramaer, te Kampen. Aanw. gehouden. Raming ƒ 6250.

Drachten (Fr.), te 11½ uren, door burg. en weth. van Smallingerland: het vernieuwen van de Hooidamsbrug onder Oudega.

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het onderhoud der rivier- en bestortingswerken, behoorende tot den onderbouw der overbrugging van het Hollandsch Diep, van 1 Mei '87—1 Mei '88, met het aanbrengen van de noodige voorzieningen. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, en den ingenieur Hoogenboom en den buitengewoon-opzichter Chevalier, beiden te Dordrecht. Aanw. gehouden. Raming ƒ 8000.

's-Hage, te 12 uren, door Gebr. Landwijdt, in een der lokalen van het hotel Café Central: het bouwen van een woonhuis, kantoor, bergplaatsen en verdere aanboorigheden op een perceel grond, gelegen achter de stallen der Haagsche Tramway, aan de Trekvliet, aldaar. Inl. bij den architect W. B. van Liefland. Aanw. gehouden.

Domburg, te 11½ uren, door burg. en weth.:

1o. het verbouwen en vergrooten van de onderwijzerswoning;

2o. het verbouwen van het koetshuis met stalling van den gemeentegeneesheer. Aanw. gehouden.

Nieuw (Zeel.), te 2 uren, door burg. en weth.: het afbreken en opbouwen eener onderwijzerswoning en het bouwen van een gemeentehuis. Inl. bij den opzichter H. de Muinck, te Driewegen. Aanw. 20 April, te 12 uren.

Wolfertsdijk (Zeel.), te 2 uren, door het best. van het waterschap Oud-Wolfertsdijk, in de herberg bij C. van Strien: de levering van 369 stère onderhoudsgrint, vrachtvrij te leveren aan het Wolfertsdijksche veer, vóór 15 Juni.

Sexbierum, te 5 uren, door den burgemeester van Barradeel: de levering van 850 stère grint en 100 stère macadam.

Groningen, te 8 uren, door de architecten Wegerif en Huurman, in het koffiehuis de Pool: het bouwen van een hotel en herstellingsoord te Paterswolde. Aanw. gehouden.

Utrecht, door de Ned. Rijnspoorwegmaatschappij: het maken van bureau's en lokalen met aanhoorige werken ten zuidoosten van het stationsgebouw te Utrecht. Aanw. gehouden.

Marmerwonde (Fr.), door burg. en weth. van Dantumadeel: de levering van 350 stère zuiver gewasschen riviergrint.

Donderdag, 21 April.

Amsterdam, te 10 uren, door den luitenant-kolonel, eerstaanwezend-ingenieur der genie, op het bureau der genie: het maken van twee afzonderlijke privaten met urinoirs, voor officieren, op de achterplaats der kazerne Oranje-Nassau, te Amsterdam. Bilj. inzenden uiterlijk 20 April, vóór 3 uren. Raming ƒ 2930.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het maken van beplantingen in de duinen op het eiland Terschelling, behoorende tot de zeewerken in Noord-Holland. Inl. bij den hoofdingenieur, te Haarlem, en den ingenieur Keurenaer, te Hoorn. Aanw. gehouden. Raming ƒ 4240.

Haarlem, te 11 uren, door het prov. best.: het onderhoud van den zeedijk tusschen Naarden en Muiderberg, van de strandpalen te Muiderberg en van den zeedijk beoosten Naarden, van 1 Mei '87—1 Mei '88.

Leiden, te 11 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, te 's-Hage, op het bureau der genie: het eenjarig onderhoud der kazernegebouwen enz., te Leiden. Bilj. inzenden uiterlijk 20 April, vóór 3 uren. Inl. bij genoemden ingenieur en den hoofdopzichter van fortificatiën, te Leiden. Raming ƒ 7800.

Vianen, te 11 uren, door dijkgraaf en hoogheemraden van de Vijfheerenlanden, in het hotel de Roos:

1o. het onderhoud tot 1 Mei '88 van het dijkhuis te Ameide, de magazijnen, peilhokken, dijknuren enz. en van de Hoogstraat en Hofmuur te Leerdam, in 2 perc.;

2o. het vierkanten van eenige gedeelten Lekdijk onder Lekmond en Ameide, in 1 perc.;

3o. het in profiel brengen der kade op den Horsdijk en Noorder-Lingedijk onder Leerdam, tot het Heukelumsche veer, in 1 perc.;

4o. het maken van eene kade en muurwerken op den Noorder-Lingedijk onder Kedichem en Arkel, over eene lengte van ongeveer 3200 M., in 3 perc.;

5o. het leveren en lossen van 300 scherpsten schrotbazalt aan de Schaardijken langs de Lek en Linge, bij inschrijving, in 1 perc.;

6o. het leveren en vervoeren met verspreiden van ongeveer 1200 stère grint langs de Lek- en Noorder-Lingedijken, in 14 perc.;

7o. het opscheppen en toprondhouden van den voet van den Zuider-Lekdijk en van den Noorder-Lingedijk, in 2 perc., voor den tijd van één jaar.

Inl. bij den dijksopzichter Swets, te Lekmond.

Lage-Zwaluwe (N.-Br.), te 12 uren, door den rentmeester in het rentambt Zwaluwen, in het voorhuis, bij Sjaan Walraven: het maken van een steenen en het opruimen van een houten sluis in de kade van den polder Kwistgeld, te Lage-Zwaluwe. Inl. bij den ingenieur F. W. van Gendt, te Arnhem, en den hoofdopzichter P. van de Erve, te Breda. Aanw. 19 en 21 April, te 10 uren. (*Zie advert. in n°.* 16.)

Vrijdag, 22 April.

Helder, te 10 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, in het Rijkshuis:

1o. het éénjarig onderhoud van de werken en kazernegebouwen, enz. te Helder en op Texel. Raming *f* 8400;

2o. eene verving van gebouwen te Helder. Raming *f* 630;

3o. het doen van voorzieningen aan militaire gebouwen in de stelling Helder. Raming *f* 2250.

Bilj. inzenden uiterlijk 21 April, vóór 3 uren.

's-Bosch, te 10½ uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het voortzetten der steenglooiingen langs de Zuidwillemsvaart tusschen de Dungensche brug en 's-Bosch, Inl. bij den hoofdingenieur in het de district, te 's Bosch, den arrondissementsingenieur Schuurman, te Vucht, en den opzichter Weeknimen, te 's-Bosch. Aanw. gehouden. Raming *f* 4100.

's-Bosch, te 10½ uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het voortzetten der Vilvoordsche steenglooing langs den zuidwestelijken oever der haven te Moerdijk, alsmede van de bestorting vóór en langs den kop van het zeehoofd aldaar, behoorende tot de havenwerken in de provincie Noord-Brabant. Inl. bij den hoofdingenieur, te 's-Bosch, den ingenieur De Jong van Beek en Donk, te Breda, en den opzichter Fischer, te Moerdijk. Aanw. gehouden. Raming *f* 3250.

Zwolle, te 11 uren, door burg. en weth. van Zwollerkerspel: de levering van 377 M³ grint, ten behoeve der kunstwegen. (*Zie advert. in n°.* 14.)

Zutfen, te 11 uren, in het café Bellevue, Lindkade: het verbouwen der voormalige volksleeskamer, in de Dierenstraat, tot twee onder- en twee bovenwoningen. Aanw. gehouden.

Arnhem, te 11½ uren, door burg. en weth.: het onderhoud van en het maken van eenige verbeteringen aan het rivierbad. Aanw. 18 April. (*Zie advert. in n°.* 16.)

Lopikerkapel (Utr.), te 12 uren, ten huize van W. Engelman: het bouwen eener woning met paarden- en voerstalling, op de hofstede van Mr. C. G. Berger van Hengst. Inl. bij den architect L. A. van der Voort, te Jaarsveld.

's-Hage, te 1 uur, door het ministerie van waterstaat enz.: het verrichten van eenige herstellingen en het daarstellen eener bergplaats voor postkarren en brandstoffen aan het Rijkspostgebouw te Venlo. Inl. bij den rijksbouwmeester in het 2e district, te 's-Hage, en den hoofdopzichter der landsgebouwen J. J. G. Rinkes, te Breda. Aanw. gehouden. Raming *f* 875.

's-Hage, te 1 uur, door het ministerie van waterstaat enz.: het onderhoud en het doen van eenige herstellingen aan het Rijkspostgebouw te Kampen, over '87 tot en met 31 Maart '90. Inl. bij den rijksbouwmeester in het 1e district, te 's-Hage, en den hoofdopzichter der landsgebouwen, D. Fokkens, te Zwolle. Aanw. gehouden. Raming *f* 3285.

Oldebroek (Geld.), te 2 uren, door burg. en weth.: het bouwen van eene woning voor den gravenmaker. Aanw. van 9–10 uren.

Groningen, te 8 uren, door den architect K. Hoekzema, in het koffiehuis «het Wapen van Zuid-Holland»: het bouwen van twee heerenhuizen op een terrein aan de Reitdiepkade, hoek Westersingel, te Groningen, met lejjering van al het benoodigde. Aanw. 18 April, te 11 uren.

Kornjum (Fr.), door den architect F. Brouwer: het afbreken van het bestaande en het bouwen van een nieuw voorhuis en melkkelder en herstellingen aan het boerenhuis te Haskerdijken, bewoond door S. Y. van de Krieke. Aanw. 18 April, te 3 uren.

Zaterdag, 23 April.

Rukfen, te 10 uren, door burg. en weth.: het gedeeltelijk afbreken en vergrooten der school te Zegge, gemeente Rukfen c. a. Inl. bij den architect F. A. H. van der Vaart, te Oud-Gastel. Aanw. 18 April, te 1 uur.

Gouda, te 11 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, te 's-Hage, in het gebouw Arti-Legi:

1o. het éénjarig onderhoud der kazernegebouwen enz., te Gouda. Raming *f* 2220;

2o. eene gedeeltelijke buiten- en binnenverving van kazernegebouwen enz., te Gouda. Raming *f* 1000.

3o. het éénjarig onderhoud der kazernegebouwen enz., te Schoonhoven. Raming *f* 1550;

4o. eene gedeeltelijke buiten- en binnenverving van kazernegebouwen enz., te Schoonhoven. Raming *f* 700.

Inl. bij den opzichter van fortificatiën, te Gouda, en bij den opzichter te Schoonhoven. Bilj. inzenden uiterlijk 22 April, vóór 3 uren, bij den opzichter te Gouda.

Woerden, te 11 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, te Utrecht, in de voormalige infirmerie:

1o. het éénjarig onderhoud der werken en kazernegebouwen enz. Raming *f* 2675;

2o. eene verving van werken en kazernegebouwen enz. Raming *f* 1500, beide te Woerden en Wierickerschans, onder het beheer der genie, te Utrecht.

Bilj. inzenden uiterlijk 22 April, vóór 3 uren, te Utrecht. Aanw. 18 April, te 10 uren.

Hoorn, te 11 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, te Helder, in het hotel «de Doelen»:

1o. het éénjarig onderhoud van de kazernegebouwen enz., te Hoorn. Raming *f* 2220;

2o. het doen van voorzieningen aan of bij militaire gebouwen, te Hoorn. Raming *f* 2890.

Bilj. inzenden uiterlijk 22 April, vóór 3 uren, te Helder. Inl. bij genoemden ingenieur en bij den militairen wachter, te Hoorn.

Willemstad, te 11 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, in het koffiehuis de Oranjeschietlat:

1o. het eenjarig onderhoud van de kazernegebouwen enz., te Willemstad. Raming *f* 2500;

2o. het eenjarig onderhoud der werken enz., aldaar. Raming *f* 5890;

3o. eene verving van werken en gebouwen te Willemstad en op de forten de Hel en de Ruyter. Raming *f* 1400;

4o. het herstellen van bekleedingsmuren te Willemstad. Raming *f* 1500;

5o. het uitdiepen van havens en grachten te Willemstad en fort de Ruyter, en het herstellen van steenglooiingen en rijzen bollen te Willemstad en te Nieuwendorp. Raming *f* 6600.

Bilj. inzenden uiterlijk 22 April, vóór 3 uren.

Utrecht, te 12 uren, door dijkgraaf en hoogheemraden van den Lekdijk bovendams, in het gebouw voor Kunsten en Wetenschappen: het leggen van een berm langs het binnentalud van den dijk tusschen de hectometerpalen 126 en 140, onder de gemeente Wijk-bij-Duurstede, nabij het Benschensche veer, over eene lengte van 1400 M. Inl. bij den kameraar R. G. Wentink, te Schalkwijk. Aanw. 20 April, te 11 uren.

Leiden, te 12 uren, door dijkgraaf en hoogheemraden van Rijnland, in het gemeentehuis: het verdiepen van een gedeelte der trekvaart tusschen Leiden en Haarlem, ter lengte van 7200 M., in 3 perc. Inl. bij den ingenieur, te Leiden, en den opzichter, te Katwijk.

Zaamslag (Zeel.), te 1 uur, door het best. der waterkeering van de calamiteuse Margaretha-, Kleine Huisens- en Eendrachtpolders, ten kantore van den secretaris-ontvanger: het herstel, de vernieuwing en het onderhoud tot 30 April '88 van de aarde-, kram-, rijs- en steenglooiingwerken aan de waterkeering van genoemde polders. Aanw. 19 April, te 9 uren.

Maandag, 25 April.

Maastricht, te 10½ uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het gedeeltelijk vernieuwen van de ophaalbrug over de Zuidwillemsvaart te De Rest, gemeente Weert, en het gedeeltelijk verbouwen van het magazijn, aldaar, tot brugwachterswoning, in twee perceelen. Inl. bij den hoofdingenieur in het 7e district en den ingenieur Bonaar, beiden te Maastricht. Aanw. 18 April. Raming perc. 1 *f* 6770, perc. 2 *f* 2380.

Geertruidenberg, te 12 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, te 's-Bosch, in het hotel Santbergen: het eenjarig onderhoud van de werken en kazernegebouwen enz., te Geertruidenberg. Bilj. inzenden uiterlijk 24 April, vóór 3 uren, op het bureau der genie, te Geertruidenberg. Inl. bij genoemden ingenieur en den opzichter van fortificatiën, aldaar. Raming *f* 4480.

Maasluis, te 12 uren, door den directeur der maatschappij voor zeevisscherij, in het koffiehuis Bellevue: het bouwen van een pakhuis aan de Haringkade, aldaar. Inl. bij den architect R. P. Stuivinga. Aanw. 20 April, te 11½ uren.

Harlingen, te 1 uur, door burg. en weth.: het rioleeren en bestraten der Spinstraat. Aanw. 21 April, te 11 uren.

Dinsdag, 26 April.

Gorinchem, te 10 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, op het bureau der genie:

1o. het éénjarig onderhoud van de werken en kazernegebouwen, te Gorinchem, te Varen en bij de sluis te Dalem. Raming *f* 6250;

2o. het éénjarig onderhoud van de werken van de nieuwe Hollandsche waterlinie, van de Linge, en van daar tot de Lek. Raming *f* 4100;

3o. het éénjarig onderhoud van de werken en kazernegebouwen, te Woudrichem en te Loevestein en de forten bezuiden de Waal en Merwede. Raming *f* 5150;

4o. het éénjarig onderhoud der werken van het inundatiekanaal uit de Waal, beneden Tiel, naar de Linge. Raming *f* 600.

Bilj. inzenden uiterlijk 25 April, vóór 3 uren.

Utrecht, te 10 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, in het gebouw voor Kunsten en Wetenschappen: het eenjarig onderhoud van de:

1o. werken en kazernegebouwen enz., te Utrecht en op de plaats bij Zeist. Raming *f* 12.200;

2o. werken in de Nieuwe Hollandsche waterlinie, van af de Klep tot en met Vreeswijk. Raming *f* 12.300;

3o. werken in de stelling van Honswijk. Raming *f* 2500;

4o. werken te Wijk-bij-Duurstede en van daar tot Odijk. Raming *f* 2100, en

5o. eene verving van kazernegebouwen. Raming *f* 1500;

6o. eene verving aan werken en gebouwen in de stelling van Honswijk en van forten nabij Utrecht. Raming *f* 2600.

Bilj. inzenden uiterlijk 25 April, vóór 3 uren.

Hellevoetsluis, te 10 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, in kamer A 16, van kazerne no. 1:

1o. het eenjarig onderhoud van de werken en gebouwen te Hellevoetsluis, onder het beheer der genie, aldaar. Raming *f* 5100;

2o. het eenjarig onderhoud van de werken en gebouwen te Brielle, onder het beheer der genie, te Hellevoetsluis. Raming *f* 6250;

3o. eene verving van werken en gebouwen te Hellevoetsluis, onder het beheer der genie, aldaar. Raming *f* 2000;

4o. eene verving van werken en gebouwen te Brielle, onder het beheer der genie, te Hellevoetsluis. Raming *f* 1500.

Bilj. inzenden uiterlijk 25 April, vóór 3 uren.

Heusden, te 11 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, te 's-Bosch, in het Wapen van Amsterdam": het eenjarig onderhoud van de werken en gebouwen te Heusden. Bilj. inzenden uiterlijk 25 April, vóór 3 uren, op het bureau der genie, te Heusden. Inl. bij genoemden ingenieur en den opzichter van fortificatiën, te Heusden. Raming *f* 2405.

Scherpenisse (Zeel.), te 11 uren, door het best. der waterkeering van het calamiteuse waterschap Scherpenisse, bij C. Elenbaas: het herstel, de vernieuwing en het onderhoud tot 30 April '88 van de aarde-, kram-, rijs- en steenglooiingwerken aan bovengenoemde waterkeering. Aanw. 19 en 22 April, van 10—12 uren.

Burg (Zeel.), te 11 uren, door het bestuur der waterkeering van den calamiteusen Burg- en Westlandpolder, in het gemeentehuis: het herstel, de vernieuwing en het onderhoud tot 30 April '88 van de aarde-, kram-, rijs- en steenglooiingwerken aan de waterkeering van genoemden calamiteusen polder. Aanw. 19 en 22 April, te 12 uren.

Naarden, te 11 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, in de kazerne Oud-Molen:

1o. het eenjarig onderhoud der werken te Naarden. Raming *f* 4500;

2o. het eenjarig onderhoud der kazernegebouwen enz., aldaar Raming *f* 3100;

3o. eene verving van werken te Naarden. Raming *f* 1100; en

4o. het herstellen van daken en vloeren in kazernegebouw te Naarden. Raming *f* 1300.

Bilj. inzenden uiterlijk 25 April, vóór 3 uren.

Arnhem, te 11 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, in «de Harmonie": het eenjarig onderhoud der kazernegebouwen enz., te Arnhem en dat der werken en gebouwen van het fort bij Westervoort, onder het beheer der genie, te Arnhem. Bilj. inzenden uiterlijk 25 April, vóór 3 uren. Raming *f* 1250.

Zwolle, te 12 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, in het Odeon:

1o. het eenjarig onderhoud der kazerne- en andere gebouwen en werken, te Zwolle. Raming *f* 2900;

2o. het eenjarig onderhoud van de gewone werken en kazernegebouwen in de legerplaats bij Oldebroek. Raming *f* 3540; beide onder het het beheer der genie, te Zwolle.

Bilj. inzenden uiterlijk 25 April, vóór 3 uren.

Bergen-op-Zoom, te 12 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, te Breda, in het koffiehuis «de Draak":

1o. het éénjarig onderhoud van de kazernegebouwen enz., te Bergen-op-Zoom. Raming *f* 7600;

2o. het doen van vernieuwingen en herstellingen van onderscheidene aard aan kazernegebouwen enz., te Bergen-op-Zoom. Raming *f* 3380;

3o. het vernieuwen van een gedeelte der lei- en dakbedekking van de kazerne Prinsenhof, te Bergen-op-Zoom. Raming *f* 1150.

Bilj. inzenden uiterlijk 25 April, vóór 3 uren, bij den hoofdopzichter van fortificatiën, te Bergen-op-Zoom. Inl. bij genoemden hoofdopzichter.

Groningen, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het maken van plankbeschoeiingen met en onder steenstapeling langs den kanaalboord van den Rijks-grootenweg van Groningen naar Delfzijl. Inl. bij den hoofdingenieur, te Leeuwarden, den ingenieur en den opzichter Raammaker, te Groningen, en den opzichter Stratingh, te Delfzijl. Aanw. 19 April. Raming *f* 6000.

Scheveningen, te 1 uur, in het koffiehuis van Peeters:

1a. a. het sloopen van een koffiehuis, gelegen aan de Keizerstraat 370 aldaar, en twee daarangrenzende woonhuizen 366 en 368; b. het daarterplaatse opbouwen van een koffiehuis met achterwoning en bovenhuis;

2a. het restaureeren van een gebouw, gelegen aan de Heerenstraat 148 en 350, aldaar. Inl. bij den architect A. J. Jansen, te Rumpt. Aanw. 22 April, te 1 uur.

Amsterdam, te 2 uren, door het best. der bouwmaatschappij tot verkrijging van eigen woningen, in het gebouw van het Amsterdamsche Werkmansbond, Spuistraat hoek Kattegat:

1o. het bouwen van 34 perceelen op een terrein naast de in aanbouw-zijnde perceelen aan de Hugo-de-Grootstraat;

2o. het schilderen en alien en bijkomende werken van 60 woonhuizen, gelegen aan de Czaar-Peterstraat enz.

Utrecht, te 2 uren, door de maatschappij tot exploitatie van Staatsspoorwegen, aan het centraalbureau: Bestek no. 459, het maken en oerplaatsen van den onder- en bovenbouw van waterkranen, het ophalen, leveren en leggen van gietijzeren waterleidingen met toebehooren, op het station Rozendaal. Aanw. 19 April, te 10½ uren. (*Zie advert. in n°.* 16.)

Steenwijk, door den aannemer F. Aberson: het verfwerk van al de Rijkswerken langs den Rijkweg en Drentsche Hoofdvaart, van af de Pust, gemeente Vries, tot aan de Haarsluis in de gemeente Dwingeloo.

Woensdag, 27 April.

's-Bosch, te 10 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, in het gebouw op den Ullenburg: het eenjarig onderhoud van de werken, gebouwen enz., te 's-Bosch, St.-Andries, Crèvecoeur enz. Bilj. inzenden uiterlijk 26 April, vóór 3 uren. Raming *f* 10,000.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het onderhoud en herstel der werken aan den Hoek-van-Holland, van 1 Mei '87 tot en met 30 Juni '88. Inl. bij den eerstaanwezend ingenieur, te Rotterdam, en de opzichters Van Bloois, Lokker Sr. en Staal, te Hoek-van-Holland. Aanw. 20 April, te 12 uren. Raming *f* 134,750.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het maken van 7 dwarsdribben aan den linkeroever van den Neder-Rijn, in de gemeente Lienden, prov. Gelderland, tusschen de kilometermalen 52 en 54. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, den ingenieur te Utrecht, en den opzichter Mans, te Renen.

Delft, te 11 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, te 's-Hage, op het bureel voor de schutterij:

1a. het éénjarig onderhoud der kazernegebouwen enz., en der werken te Delft. Raming *f* 10,300;

2a. eene buitenverving van werken te Delft. Raming *f* 2800.

Bilj. inzenden 26 April, vóór 3 uren. Inl. bij genoemden ingenieur en den hoofdopzichter van fortificatiën, te Delft.

Takozijl (Fr.), te 11 uren, door het dijksbestuur van het waterschap «de zeven Grietenijen en Stad-Sloten", te Lemmer: het maken van paalwerken en kistvullingen, het herstellen van metselwerk aan de sluis te Takozijl, het leggen van eene bekleering bij 12 ijzeren kokerstekken, het leveren van stroo en rijshout, het verven van dijkstekken, het maken van een rijsherm, enz.

Metslawier (Fr.), te 12 uren, door den architect D. Booijenga: eene vertimmering aan de schuur en het lijtshuis op de plaats, bewoond door M. Hiemstra, onder Ee. Aanw. 21 April, te 2 uren.

Hintham (N.-Br.), te 12 uren, door de architecten Scheltema en Knoops, te Nijmegen: het bouwen van eene kerk met toren en consistoriekamer voor de Ned. Herv. gemeente, te Hintham. Inl. bij genoemde architecten. Aanw. 25 April, te 12 uren.

Kampen, te 12½ uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, te Zwolle, in het hotel den Pays-Bas: het eenjarig onderhoud der kazernegebouwen enz., te Kampen. Bilj. inzenden uiterlijk 26 April, vóór 3 uren, bij den opzichter van fortificatiën, te Kampen. Raming *f* 5880.

Donderdag, 28 April.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het leveren en verwerken van Noordsche graniethlokken in den golfbreker langs het Zuiderhavenhoofd te IJmuiden, behoorende tot de werken van het Noordzeekanaal. Inl. bij den hoofdingenieur, te Haarlem, en den ingenieur de Bruijn, te Amsterdam. Aanw. 21 April. Raming *f* 14,880.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het leveren van beik en steen en het bestorten der Heldersche zeewering, behoorende tot de rijkswerken in de provincie Noord-Holland, in twee perceelen. Inl. bij den hoofdingenieur, te Haarlem, en den ingenieur De Welcker, te Alkmaar. Aanw. 21 April. Raming perc. 1 *f* 1875, perc. 2 *f* 10,125.

Naarden, te 11 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, in de kazerne Oud-Molen:

1o. het eenjarig onderhoud der werken langs de Vecht, van Muiden tot Hinderdam. Raming *f* 3500;

2o. het eenjarig onderhoud der werken en kazernegebouwen langs de Vecht, van Kijkuit tot Maarsseveen. Raming *f* 3720.

Bilj. inzenden uiterlijk 27 April, vóór 3 uren.

Rozenburg, te 11 uren, door burg. en weth.: de levering van 140 stère grint en 40 stère grintzand.

Grave, te 11 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, te Nijmegen, op het bureau der genie: het eenjarig onderhoud der kazernegebouwen enz., te Grave, onder het beheer der genie, te Nijmegen. Bilj. inzenden uiterlijk 27 Maart, vóór 3 uren, te Grave. Raming *f* 2900.

's-Bosch, te 12 uren, door het prov. best.: het opruimen der bestaande en het maken van eene nieuwe brug over de Oude Lei, in den provincialen weg van Tilburg naar Hilvarenbeek. Bilj. inzenden uiterlijk 27 April, vóór 12 uren. Aanw. 23 April. Raming *f* 1950.

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van koloniën: het ijzerwerk voor onderstellen van goederen-, platte-, langhout- en zandwagens, ten dienste der Staatsspoorwegen op Java.

Deventer, te 2 uren, door het best. der société de Heroniging, op een der bovenzalen der Binnensociëteit: het bouwen van een Buitensociëteit over den IJssel, bij Deventer. Aanw. 27 April, te 11 uren. (*Zie advert. in n°.* 16).

Welsum (Fr.), te 5 uren, door de commissie van beheer van den kunstweg van het Hoekhuis naar Heerde, bij J. de Winter: de levering vrachtvrij op den wal, vóór of op 1 Juli e. k., van 320 stère zeer grove berggrint.

Vrijdag, 29 April.

Middelburg, te 10 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het verrichten van baggerwerk op de Slikbeug en in de Oosterhaven te Neuzen. Inl. bij den hoofdingenieur in het 11e district, te Middelburg, en den ingenieur, te Neuzen. Aanw. 21 en 23 April. Raming *f* 8000.

Middelburg, te 10 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het maken van een paar buitenvloeddeuren in het buitensluishoofd van de Oostsluis te Neuzen. Inl. bij den hoofdingenieur in het 11e district, te Middelburg, en den ingenieur te Neuzen. Aanw. 21 en 23 April. Raming *f* 3700.

's-Bosch, te 10½ uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het voltooien der basaltsteenglooiing langs den Keizersdijk, in den Rijks-grootenweg van Steenwijk naar Breda, gemeente Raamsdonk, provincie Noord-Brabant. Inl. bij den hoofdingenieur, te 's-Bosch, en den ingenieur, De Jong van Beek en Donk en den opzichter Honkoinan, beiden te Breda. Aanw. 22 April. Raming *f* 4220.

Vlissingen, te 2 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, te Breda, in het hotel de Commerce:

1o. het eenjarig onderhoud van de werken en gebouwen enz., te Vlissingen en Ramnekens. Raming *f* 5100;

2o. het eenjarig onderhoud van de kazernegebouwen enz., te Middelburg. Raming *f* 2450.

Bilj. inzenden uiterlijk 28 April, vóór 3 uren, bij den opzichter van fortificatiën, te Vlissingen.

Zaterdag, 30 April.

Amersfoort, te 12 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, in de société Amicitia:

1o. het eenjarig onderhoud van de kazernegebouwen enz., te Amersfoort. Raming *f* 6200;

2o. het eenjarig onderhoud van de werken in de Grebbelinie en de linie in de Neder-Betuwe. Raming *f* 1450;

3o. eene buitenverving van de kazerne voor bereden wapens te Amersfoort. Raming *f* 750.

Bilj. inzenden uiterlijk 29 April, vóór 3 uren, Aanw. 26 April, te 10 uren.

Klundert (N.-Br.), te 2 uren, ten kantore van den tijdelijk-rentmeester: het doen van timmer- en metselwerken aan dienstwoningen en andere gebouwen in het rentambt Nieuwaart onder Klundert. Inl. bij den bouwkundige J. Mol, te Zevenbergen. Aanw. 26 April, te 9 uren.

Maandag, 2 Mei.

Amsterdam, te 2 uren, door de Holl. IJzeren-spoorwegmaatschappij, in kamer no. 46 van het centraal administratiegebouw:

1o. Bestek 404, het leveren van 20,000 stuks halfronde en 1500 stuks vierkante eikenhouten dwarsliggers, in 2 perceelen;

2o. Bestek 405, de levering van ongeveer 804 M³ eikenhout voor wissels. (*Zie advert. in n°.* 16.)

Rijswijk (Z.-H.), door I. W. Schuurman: het amoveeren van een bestaande en het bouwen eener nieuwe veestalling enz., aan de bouwmanswoning, genaamd Woudhoeve, aan den Woudweg onder Schipluiden. Aanw. 27 April, te 4 uren.

Leusdrecht, door burg. en weth.: het doen van herstellingen en vernieuwingen aan de Mijndensche sluis, onder die gemeente. Inl. bij den bouwkundige H. G. de Kort, te Onderkerk a/d. Amstel.

Dinsdag, 3 Mei.

Groningen, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het bouwen van eene nieuwe Voogdswoning op het oosteinde van het eiland Rottum. Inl. bij den hoofdingenieur, te Leeuwarden, den ingenieur, te Groningen, en den opzichter Stratingh, te Delfzijl. Aanw. 26 April. Raming *f* 10,000.

Dirksland, te 3 uren, door het best. der gemeene uitwatering van Dirksland, in het gemeentehuis: de levering van p. m. 10.5 kub. M. Escaussensche hardsteen, ten behoeve der schutsluis, aldaar. Inl. bij den opzichter H. Westhoeve, te Dirksland.

Woensdag, 4 Mei.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: de uitvoering van herstellingen en vernieuwingen aan de Rijks-rivierwerken op het Zwolsche Diep, met het onderhoud dier werken en de afbake

ning van het vaarwater, van 1 Juli '87 tot en met 30 Juni '88. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, en den ingenieur Ramaer te Kampen. Aanw. 27 April. Raming ƒ 13,700.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het uitvoeren van baggerwerk in de rivier de Oude-Maas, tusschen de kilometerraaien 118 en 120, onder de gemeente Dordrecht, behoorende tot de werken der Dordtsche waterwegen. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, den ingenieur Hoogenboom en den opzichter De Kiewit, beiden te Dordrecht. Aanw. 27 April. Raming ƒ 20,000.

Vrijdag, 6 Mei.

's-Bosch, te 10½ uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het maken van een basaltmuur langs den rechter- en van beschoeiingen langs den linker kanaaloever der Zuidwillemsvaart, bij de ijzeren draaibrug te Helmond, prov. Noord-Brabant. Inl. bij den hoofdingenieur in het 6e district, te 's-Bosch, den ingenieur Schuurman, te Vucht, en den opzichter Pommée, te Aarle-Rikstel. Aanw. 29 April. Raming ƒ 5150.

Dinsdag, 10 Mei.

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van financiën: het onderhouden van- en het doen van eenige herstellingen aan het rijksgebouw te Groningen, waarin gevestigd zijn de kantoren van de hypotheken en het kadaster. Inl. bij den bouwkundige voor de landsgebouwen in het 1e district, te 's-Hage. Aanw. 30 April, te 11½ uren. (*Zie advert. in n°. 16.*)

Voorschoten, te 1 uur, door den architect T. L. Kanters, te Rotterdam, in het hotel »het Wapen van Voorschoten": het bouwen van een hoofdgebouw ter grootte van p. m. 612 M² oppervlakte, in aansluiting met het bestaande gesticht en pensionaat van de eerwaarde zusters dominicanessen op Bijdorp, te Voorschoten. Inl. bij genoemden architect. Aanw. 3 Mei, te 12 uren.

Zaterdag, 14 Mei.

Oostburg, door burg. en weth.: de levering van 11,000 nieuwe Lessinesche straatkeien, 10 à 12 cM.

Woensdag, 18 Mei.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: de aanleg van een gedeelte kanaal met bijbehoorende kunstwerken van nabij den St.-Anthoniedijk (gem. Diemen) tot de Oude Vecht te Nigtevecht, behoorende tot de werken voor den aanleg van een kanaal ter verbinding van Amsterdam met de Merwede. Inl. bij den hoofdingenieur Wellan, te Utrecht, en den ingenieur Kluit, te Amsterdam. Aanw. 11 Mei, te 11 uren. Raming ƒ 1,400,000.

Op onbepaalden datum.

Anna-Paulowna, door Gebr. Smit: het bouwen van een boerenplaats aan het Noord-Hollandsch kanaal, bij de Kooij.

Zurich (Fr.), door A. R. Posthumus: het bouwen van een nieuw huis, aldaar.

Sneek, door den architect H. Buursma: eenige belangrijke herstellingen aan het boerenhuis, te Lutkewierum, bewoond door M. Bruinsma. Aanw. 23 April.

Sneek, door den architect J. P. Hogendijk: het maken van een fabrieksgebouw en bijkomende werken, achter het perceel get. wijk 10 no. 40, aan het Scharn, te Sneek.

Prijsopgaaf gevraagd voor de levering, franco op den wal, Leidschevaart bij den Zandvoortschen straatweg, van 200duizend vlakke straatklinkers, Rijnsteen, of 200duizend idem Vechtsche steen, of partijen daarvan. Prijsopgaaf met monsters aan den architect D. E. L. van den Arend, te Haarlem.

Nagekomen Afloopen.

Menaldum, 14 April: voor rekening der gemeente Menaldumadeel; 1o. de levering van 1080 stère grint; gegund aan J. A. Deelstra, te Rinsumageest, voor ƒ 3.08^5 per stère.

2o. de levering van 130 stère harde puin; gegund aan L. Steenhouwer, te Leeuwarden, voor ƒ 2.79 per stère.

Utrecht, 15 April: de levering ten behoeve der Staatsspoorwegen van verbruiksgoederen; laagste inschrijvers:

verfwaren en terpentijn, Houwink, te Sneek, ƒ 2058 en ƒ 3280;
touwsoorten, Van Galen, te Gouda, ƒ 437 en ƒ 267;
borstelwerk, Polvliet, te Rotterdam, ƒ 749 en De Jong te Amsterdam, ƒ 979;
hennip, Van Galen, te Gouda, ƒ 379 en ƒ 1194;
eikenhout, Van Eerden, te Bokstel, ƒ 5810;
grenenhout, Coers, te Arnhem, ƒ 7975;
vurenhout, Van Eindhoven, te Zwolle, ƒ 2038.

's-Bosch, 15 April: onder het beheer van het ministerie van waterstaat enz.:

1o. het voortzetten der oeververdediging door steenglooiing langs een gedeelte van het kanaal de Zuid-Willemsvaart provincie Noord-Brabant; minste inschrijvers J. van Oijen Pz. & Antoon Geldens, beiden te Nijmegen, voor ƒ 44,878. Raming ƒ 50,000.

2o. de voorziening van de kanaalboorden der Zuid-Willemsvaart in de provincie Noord-Brabant; minste inschrijvers A. de Kort & H. J. Dekkers, beiden te Baardwijk, voor ƒ 6080. Raming ƒ 7000.

Waarde, 15 April; het herstel, de vernieuwing en het onderhoud tot 30 April 1888 der aarde-, kram-, rijs- en steenglooiingwerken aan de waterkeering van het waterschap Waarde; ingek. 12 bilj., als:

A. van Popering,	te Bruinisse,	ƒ 8196
C. Bolier Cz.,	» idem	» 7900
P. J. Visser,	» Hansweerd,	» 7781
D. Bolier Cz.,	» Rilland-Bat,	» 7746
H. Klaassens,	» Zaamslag,	» 7600
P. L. Bolier,	» Scherpenisse,	» 7600
G. Maartens,	» Hoek,	» 7598
Joh. Lindenberg,	» Wemeldinge,	» 7595
C. F. van Fraeijenhoven,	» Neuzen,	» 7500
M. van Hoek,	» idem	» 7450
B. den Exter v. d. Brink.	» Krabbendijke,	» 7340
S. Blok,	» Kortgene,	» 7230

gegund.

AFLOOP
VAN
AANBESTEDINGEN.

Arnhem, 5 April: het bouwen van zeventien burgerwoningen in de Nijhoffstraat, te Arnhem, onder beheer van den bouwkundige J. Post; ingek. 11 bilj., als:

J. N. Jansen,	te Arnhem,	ƒ 22,398
G. Pothof,	» idem	» 22,480
J. Th. Rutten,	» idem	» 21,710
J. Mulder,	» idem	» 21,612
G. J. F. Barenbrug,	» idem	» 20,779
J. A. Koenders,	» idem	» 20,644
C. H. Hopafen Welling,	» idem	» 19,922
D. A. Bosman en M. Horstink,	» idem	» 19,919
W. J. Grilman,	» idem	» 18,419
B. Kelderman en H. Hofstede,	» idem	» 18,364
J. Rikken,	» idem	» 17,797

gegund.

Sneek, 6 April: het vergrooten der fabriek van de firma W. Hubert en Co., onder beheer van den architect A. Brouwers Troost; ingek. 7 bilj. als:

J. de Graaf,	te Sneek,	ƒ 3480
F. Prins,	» idem	» 3479
T. J. v. d. Streek,	» idem	» 3460
Th. Visser,	» idem	» 3432
H. T. Bierma,	» Berum,	» 3384
T. D. Gaastra,	» Britswerd,	» 2894
R. M. v. d. Weide,	» Wons,	» 2798

gegund.

Zutfen, 6 April: het afbreken en opbouwen van vier cellen, een stoomschoorsteen en diverse werken, in 5 perceelen, voor het Oude- en Nieuwegasthuis; minste inschr. waren:

perc. 1, H. Haijtink,	Zutfen,		ƒ 2738
» 2, J. B. Ruijsink,	idem		» 761
» 3, H. Haijtink,	idem		» 2571
» 4, A. J. Uiterwijk,	idem		» 626
» 5, G. J. Koorteman,	idem		» 747

Oud-Vosmeer, 7 April: de levering vrij op den wal van 300 M³ zuiver gewasschen ondergrint, voor het waterschap Oud-Vosmeer; ingek. 5 bilj., als:

		per M³
H. Larooij,	te Scherpenisse,	ƒ 1.69
A. de Graaff Mz.,	» Oud-Vosmeer,	» 1.57
J. C. Quist Bz.,	» idem	» 1.48
W. v. Hasselt,	» Nijmegen,	» 1.48
A. Fortuin,	» Wymbritseradeel,	» 1.44

gegund.

Assen, 7 April: eene verbouwing aan het huis van H. W. Sanders, onder beheer van den architect J. van Houten.

Perc. 1, timmer- metsel-, stukadoor- en loodgieterswerken; ingek. 7 bilj., als:

E. Lamberts,	te Assen,	ƒ 1427
D. Neisingh,	» idem	» 1168
Schimmelpenninck,	» idem	» 1150
D. R. Wieringh,	» idem	» 1092
A. J. Diehlman,	» idem	» 1077
H. Smaltenbroek,	» idem	» 1053
Harro Winters,	» idem	» 1019

Perc. 2, verf-, glas- en behangwerken; ingek. 4 bilj., als:

J. Stoeter,	te Assen,	ƒ 890
R. Siegers,	» idem	» 579
T. Munk,	» idem	» 579
S. J. v. Beek,	» idem	» 577

Amsterdam, 8 April: het onderhouden en herstellen van de gebouwen der invoerrechten en accijnsen te IJmuiden, ged. '87—'89; ingek. 4 bilj., als:

J. G. ten Broeke,	te IJmuiden,	ƒ 2790
L. Kok,	» idem	» 1974
P. Groenewegen,	» idem	» 1960
N. J. Zwager,	» idem	» 1940

Breda, 9 April: het maken van een gebouw tot verpleging van lijders aan besmettelijke ziekten, op het militair terrein ten oosten van de kazerne »de Lange Stallen", te Breda (herbesteding); ingek. 4 bilj., als:

P. J. v. Glabbeek,	ƒ 7889
J. Nuiten,	» 7773
Th. Kessels,	» 7545
P. T. Beekman,	» 6740
Raming	» 6400

Amsterdam, 9 April: het verbouwen van het perceel Nieuwendijk 87, onder beheer van den architect H. A. Hassink; minste inschr. P. J. Becker, voor ƒ 3340.

Utrecht, 9 April: de levering van magazijnsgoederen voor de Nederlandsche Centraalspoorwegmaatschappij; minste inschr. waren:

verfwaren enz., Van Stegeren & Co., Zwolle,	ƒ 948.75
garen, band, touw, hennep, dekdoek enz., D. Merens & Co., Haarlem,	» 510.66
borstelwerk, F. H. de Jong, Amsterdam,	ƒ 337.60
kwasten en penseelen, dezelfde,	» 144.14
lakken, vernissen en teerolie, Van Stegeren & Co., Zwolle,	» 102.50
staaf-, band-, plaat- en roosterijzer, Wed. H. J. J. Bolte, Zwolle,	» 1107.50
spijkers, J. B. Greeve, Utrecht,	» 118.81
splitpennen, Wed. H. J. J. Bolte, Zwolle,	» 32.62½
draadnagels, dezelfde,	» 86.10
divers ijzergereedschap, dezelfde,	» 229.35
koper en ijzerdraad, J. B. Greeve, Utrecht,	» 126.80
leder, J. A. G. Wessels, idem	» 240.50
schoppen en stampers, De Goederen & Zn., Linschoten,	» 40.50
houtschroeven enz., Wed. H. J. J. Bolte, Zwolle,	» 297.05
seinvlaggen en foudralen, Mannoury en Van Seldam, Amsterdam,	» 34.50
lampenkatoen, kousjes en lantaarnkatoen en diverse glasruiten, geen inschrijvers.	
lampenglazen, J. J. Harte, Utrecht,	» 81.50
oliën, traan en hard vet, Van Engelen en Van Laar, Zwolle,	» 3319.75
cement, kalk, tras enz., Van de Pol, Vink & Co., Utrecht,	» 193.25
dienzuigers, garen, naalden enz., D. Merens & Co., Haarlem,	» 49.58
verschillende papiersoorten en enveloppen, Mado & Co., Utrecht,	» 714.15
kantoorbehoeften, dezelfden,	» 467.27

Amsterdam, 9 April: het bouwen van 2 woonhuizen aan de Verlengde-Vondelstraat, te Nieuwer-Amstel, onder beheer van den architect P. F. Laarman; ingek. 23 bilj., als:

H. C. Dorlas,	te Amsterdam,	ƒ 39,339
Kuipers,	» idem	» 37,960
Boekhulst,	» idem	» 37,410
Van Driften,	» idem	» 36,780
W. H. Struijs,	» idem	» 36,579
De Haart,	» idem	» 35,998
Cruif en Schouten,	» idem	» 35,780
B. Kruif,	» idem	» 34,645
Van Sleeswijk,	» idem	» 34,520
A. Paans,	» idem	» 34,400
A. Aalders,	» idem	» 33,738
G. Woud,	» idem	» 33,333
Scholten,	» idem	» 33,300
C. Rietsnijder,	» idem	» 33,280
Brown,	» idem	» 33,190
Van Berne,	» idem	» 32,680
H. Rietsnijder & Zn.,	» idem	» 32,054
Zeevat,	» idem	» 31,895
F. Raaijmakers,	» idem	» 31,840
Lichthard,	» idem	» 31,531
W. Voskuijl,	» idem	» 31,327
Ph. Warners,	» idem	» 30,054
Groenhoff en Haak,	» idem	» 28,940

Gegund aan W. Voskuijl.

Amsterdam, 9 April: het bouwen van eene openbare lagere school op een terrein achter de Frans-Halsstraat; ingek. 14 bilj., als:

A. v. Wensveen,	te Amsterdam,	ƒ 52,500
J. F. Prenzler,	» idem	» 51,000
W. H. Struijs,	» idem	» 50,200
A. Paans,	» idem	» 48,400
H. C. Dorlas,	» idem	» 47,339
G. Verweij,	» Uithoorn,	» 46,735
H. Hendriks,	» Amsterdam,	» 46,250
W. Greve,	» Buiksloot,	» 45,900
J. Koster,	» Amsterdam,	» 45,838
G. Boon,	» idem	» 45,300
W. Voskuijl,	» idem	» 44,447
F. Raaijmakers,	» idem	» 44,300
E. H. Helle,	» idem	» 44,100
K. J. B. v. Damme,	» idem	» 41,917

Groningen, 9 April: het afbreken en weder opmaken van een nieuwe kap, balklagen omhoog brengen, zolders leggen, enz. van twee pakhuizen in de Harderwijkerstraat voor S. Bouwema, onder beheer van architect K. Hoekzema; ingek. 13 bilj., als:

J. I. Toesman,	te Groningen,	ƒ 2377
D. Dalmolen,	» idem	» 2360
E. Peters,	» idem	» 2385
J. Ibelings,	» idem	» 2236
J. de Vries,	» idem	» 2198
E. W. Wietsema,	» idem	» 2150
H. Janssen,	» idem	» 2100
J. Poelman,	» idem	» 2080
T. H. Jelsma,	» idem	» 2074
D. S. Dildera,	» idem	» 2072
J. Pleijsier,	» idem	» 1920
J. W. Bakker,	» idem	» 1907
M. Scheen,	» idem	» 1878

gegund. Bovendien 1 bilj. van onwaarde.

Amersfoort, 12 April, voor rekening der gemeente: 1o. het bouwen van een meisjesschool; ingek. 9 bilj., als:

W. v. d. Kooij,	te Amersfoort,	ƒ 19,890
W. C. Berremans,	» Baarn,	» 19,858
G. B. Gijsbertse,	» Amersfoort,	» 18,900
J. C. v. Eybergen,	» idem	» 18,885
A. Verschuren,	» Bussum,	» 17,998
G. Prins,	» Amersfoort,	» 17,748
W. v. Doornik,	» Baarn,	» 16,620
J. H. Boks,	» Amersfoort,	» 16,450
A. Haar,	» Wageningen,	» 16,200

De gunning is in beraad gehouden.

2o. het baggeren 1o. van de haven en binnengrachten en 2o. van de Langegracht, in twee perceelen.

	perc. 1	perc. 2
P. v. Ham, Utrecht,	ƒ 983	ƒ 424
M. v. Drie, idem	935	160
P. Boks, Amersfoort,	932	158
E. Scheephouwer, Utrecht,	885	465
P. v. Dijk, idem	795	155
P. Schimmel, Amersfoort,	780	149
T. W. Bonte, idem	710	405
J. v. d. Lagemate, Scherpenzeel,	596	316

Gegund perc. 1 aan J. v. d. Lagemate en perc. 2 aan P. Schimmel.

3o. de levering van 200 stère gewasschen riviergrint; ingek. 7 bilj., als:

A. Ruders,	te Utrecht,	ƒ 650
T. W. Bonte,	» Amersfoort,	» 575
J. L. Burger,	» Zutfen,	» 520
J. L. Quack,	» Nijmegen,	» 490
J. v. d. Brug,	» Amersfoort,	» 449
J. Lips,	» Nijmegen,	» 398
G. Slachter,	» Amsterdam,	» 390

gegund.

Apeldoorn, 12 April: het verharden van den weg van Beekbergen naar het nieuwe station, aldaar, ter lengte van ongeveer 1200 M. ingek. 11 bilj., als:

Ps. Boks,	ƒ 2850
H. v. d. Bold,	» 2666
G. Zoetbrood,	» 2142
A. Vulink,	» 2085
H. H. Pelgrim,	» 1982
Js. Wegerif,	» 1950
J. v. d. Braak,	» 1800
H. Mouw Fz.,	» 1728
W. Reupkes,	» 1624
F. W. Geurden,	» 1609
J. v. d. Haar,	» 1327

Gegund aan F. W. Geurden.

Winsum, 12 April: het opruimen van het afgebrande perceel en het bouwen van eene nieuwe boerderij aan de Ee, bij Winsum; ingek. 22 bilj., als:

	met dekken	zonder dekken
L. Los, Bedum,	ƒ 7400	ƒ 6600
R. Wieringa, Ulrum,	7200	6706
K. Danhof, Baflo,	7200	6200
R. Zeef, Eenrum,	7124	6574
H. Nieland, Warfum,	6995	6230
A. J. Benninga, Bedum,	6891	6093
H. v. Dijk, Den-Hoorn,	6890	6150
N. Lefers, Uskwerd,	6849	5999
B. v. Eerde, Ten-Post,	6790	6000
G. Wolthuis, Bedum,	6760	6020
F. Dieters, Leens,	6697	5891
H. Moorman, Bedum,	6680	5880
P. Moorlach, Ten-Post,	6770	
B. Jansen, Westerwijtwerd,	6666	5999
L. Dekker, Bedum,	6630	5800
K. Riepma, Onderdendam,	6624	5849
B. Kool, Zuidhorn,	6593	5943
B. Pestman, Ten Post,	6548	5778
H. Smit, Bedum,	6500	5745
W. D. Rothschäffer, Stedum,	6500	5675
J. Pot, Stedum,	6444	5616
H. Meijer, Obergum,	5990	5390

Niet gegund.

Kampen, 12 April: het graven van slooten en greppels en het maken van schouw op landerijen van de gemeente Kampen, in 7 perceelen; minste inschr. waren:

perc. 1, A. v. Bruggen,	ƒ 489
» 2, T. Voerman,	» 53
» 3, dezelfde,	» 125
» 4, dezelfde,	» 79
» 5, W. v. d. Steege,	» 65
» 6, P. Westera,	» 11.25
» 7, D. Penninkhof,	» 28

Alles gegund.

te zamen ƒ 850.25

Zutfen, 12 April: het bouwen van een fouragemagazijn aan de Noorderhaven, onder beheer van den architect D. Lijsen; ingekomen 8 bilj., als:

C. Revelman,	te Zutfen,	ƒ 16,894
J. Schut,	» Brummen,	» 16,390
W. Kerkmeijer,	» Zutfen,	» 16,215
H. Haijtink,	» idem	» 15,985
J. Rood,	» Gorsel,	» 15,504

G. J. Carmiggelt & Zn.,	te Brummen,	ƒ 15,341
W. C. Hunnink,	» Zutfen,	» 15,182
A. J. Uiterwijk,	» idem	» 15,044

Groningen, 12 April: het afbreken van twee huizen en het bouwen van een huis en twee pakhuizen in de Prinsenstraat voor E. M. Simmeren, onder beheer van den architect K. Hoeksema; ingek. 11 bilj., als:

J. I. Toesman,	te Groningen,	ƒ 4200
D. Dalmolen,	» idem	» 3990
J. Ibelings,	» idem	» 3978
W. Pleijsier,	» idem	» 3960
E. W. Wietsema,	» idem	» 3818
G. Meulink,	» idem	» 3670
D. Dooijes,	» idem	» 3660
E. Berkenbosch,	» idem	» 3638
H. Janssen,	» idem	» 3637
D. S. Diddens,	» idem	» 3629
J. de Vries,	» idem	» 3572

gegund.

s-Hage, 13 April, onder beheer van het ministerie van waterstaat enz.: 1o. het wegruimen van de in de Boven-Merwede, onder de gemeente Sleeuwijk, aanwezige overblijfselen van een wrak; ingek. 5 bilj., als:

K. v. d. Linde,	te Brouwershaven,	ƒ 7979
A. Fischer,	» 's-Bosch,	» 7845
A. J. Smit,	» Rotterdam,	» 3650
A. v. d. Tak,	» Goedereede,	» 2674
J. v. Gelder,	» idem	» 1415

2o. het wegruimen van een in de rivier den Gelderschen IJsel, nabij Oldburgen, onder de gemeente Steenderen gezonken vaartuig; ingek. 7 bilj., als:

H. Giesen,	te Doesburg,	ƒ 2886
A. v. d. Tak,	» Goedereede,	» 2674
H. Giesen,	» Doesburg,	» 2646
K. v. d. Linde,	» Brouwershaven,	» 2500
J. de Witt,	» Dieren,	» 1993
A. Fischer,	» 's-Bosch,	» 1887
Th. Meijer,	» Arnhem,	» 1780

Zuilen, 13 April: het bouwen eener gemeenteschool met bijlevering van het ameublement, onder beheer van den architect Alb. Nijland, te Utrecht; ingekomen 18 bilj.; als:

J. G. Fokkink, Utrecht,		ƒ 15,592
J. v. Lunteren, Woudenberg,		» 13,494
A. J. Grouest, Utrecht,		» 13,100
S. v. Soest, Mijdrecht,		» 12,888
G. H. de Meij, en Th. J. v. Hulst, Maarsen,		» 12,600
G. J. v. Beek, idem		» 12,320
G. v. Rassel, Utrecht,		» 12,278
H. Hageman, Maarsen,		» 12,250
C. Verweij, Mijdrecht,		» 12,222
H. Koren, Achttienhoven,		» 11,973,25
P. J. de Graaf, Zuilen,		» 11,850
G. J. v. Vleten, Utrecht,		» 11,619
A. C. Willems, Vreeswijk,		» 11,078
J. de Rooij, Vleuten,		» 10,835
E. G. Gerwig, Breukelen,		» 10,798
J. Pos, Zuilen,		» 10,747
H. Griffioen, Breukelen,		» 10,550
B. Barneveld, Vreeswijk,		» 9,980

gegund.

Woensdrecht, 13 April: het opteeken van de bestaande grintlaan en het met keien bestraten van den weg van Woensdrecht naar Hoogerheide, lang 1800 M.; ingek. 14 bilj., als:

	bestraten met	grèskeien fabrykeien
A. v. Popering, Bruinisse,	ƒ 14,770	ƒ 13,870
C. Bolier Cz., idem	14,700	13,787
J. de Jonge, Bierdinge,	14,320	13,430
J. B. Raaijmakers, Wouw,	13,950	14,400
F. N. de Rooij, Dintelsord,	13,349	13,849
dezelfde,	13,199	13,399
P. Bezaarts, Standdaarbuiten,	12,985	13,329
A. Grolleu, Woensdrecht,	11,900	12,400
P. P. v. Opdorp, idem	11,741	12,178
G. W. Metsers, Ginneken,	11,697	12,048
F. Niessen, Roermond,	11,680	14,000
P. Dromkes, Kapelle (Zeel.),	11,628	11,999
B. den Exter v. d. Brink, Krabbendijke,	11,597	12,000
A. Foudraine, Goes,	11,595	11,995

Met grèskeien gegund aan A. Foudraine.

Kralingen, 13 April: het bouwen van een dubbel pand aan den Lagen Zeedijk, onder beheer van den architect W. C. Coepijn, aldaar; ingek. 6 bilj., als:

A. v. Staveren,	te Kralingen,	ƒ 15,888
B. Tiebout en B. Koert,	» Rotterdam,	» 14,942
N. Pons,	» Kralingen,	» 14,049
H. Lagerwaard,	» Rotterdam,	» 13,900
A. Looijmans,	» idem	» 13,399
B. Brevoord,	» idem	» 12,827

Utrecht, 13 April: het verbeteren der woning op het bleekveld bij het hospitaal te Utrecht, onder het beheer der genie, aldaar; ingek. 4 bilj. als:

H. Leemans,	te Utrecht,	ƒ 1184
J. Krap,	» idem	» 1159
Joh. v. Straten Jz.,	» Jutfaas,	» 1125
C. F. Kibbeling,	» Utrecht,	» 1123

Raming » 1200

Gouda, 13 April, voor rekening der gemeente: 1o. de demping en rioleering van 300 str. M. sloot langs de Boelekade;

hoogste inschr. M. Bot, Vlaardingen,		ƒ 8870
minste »	H. Jongenburger, Waddinksveen,	» 5940
Raming		» 7300

2o. het diepwerken der rivier de IJsel;

hoogste inschr. P. Broere, Krimpen a/d. IJsel,		ƒ 744
minste »	D. K. Boss, Stiedrecht,	» 475
Raming		» 700

3o. het diepwerken der rivier de Gouwe;

hoogste inschr. P. Broere, Krimpen a/d. IJsel,		ƒ 598
minste »	J. v. Herk, Onderkerk a/d. IJsel,	» 292
Raming		» 600

4o. 75 M. walbeschoeiing, aan de zuidzijde;

hoogste inschr. C. P. W. Dessing, Gouda,		ƒ 1600
minste »	W. Bokhoven, idem	» 1270
Raming		» 1700

Groningen, 14 April, voor rekening der gemeente: 1o. het verrichten van eenig verfwerk voor het onderhoud der gemeentelijke hal- en zwemsinrichting; ingek. 3 bilj.; minste inschr. R. de Groot, te Groningen, voor ƒ 982.

2o. het doen van eene verbouwing aan de onderwijzerswoning bij de school in de Sophiastraat; ingek. 3 bilj.; minste inschrijver E. W. Wietzema, te Groningen, voor ƒ 982.

Harlingen, 14 April: het maken en inhangen van een stel buiten-ebleuren in de groote sluis, aldaar; ingek. 6 bilj., als:

L. Strak en Joh. Huisman,	te Harlingen,	ƒ 1099
H. Meeiman,	» idem	» 983
G. Anema,	» Midlum,	» 878
Joh. Langenhorst,	» Harlingen,	» 864
J. Posthuma,	» idem	» 858
Gebr. v. d. Meer,	» idem	» 750

gegund.

Utrecht, 14 April: het amoveeren van 2 woningen en het bouwen van een koetshuis, stalling enz., in de Bekkerstraat, onder beheer van den architect W. J. v. Vogelpoel; ingek. 10 bilj., als:

J. H. de Vos,	te Utrecht,	ƒ 6820
B. J. v. Buuren,	» idem	» 6329
B. Lorette,	» idem	» 6320
J. Krap,	» idem	» 6195
H. M. de Kolf,	» idem	» 6480
C. v. Zeeland,	» idem	» 6445
G. Kühne,	» idem	» 6350
G. Vermeer,	» idem	» 6340
H. J. Stolker,	» idem	» 6197
J. v. Rees,	» idem	» 5450

Roermond, 14 April: het bouwen eener hisschoppelijke grafkapel op het kerkhof, onder beheer van den architect P. J. H. Cuijpers, te Amsterdam; ingekomen 5 bilj., als:

M. Pollaert,	te Maasniel,	ƒ 6468
W. Reijnders,	» idem	» 6411
H. Peeters,	» Roermond,	» 6286
H. Nijskens,	» idem	» 6194
L. Pauli,	» idem	» 6150

gegund.

Gorichem, 14 April: het bouwen van een stal voor 4 officierspaarden, te Gorichem, onder het beheer der genie, aldaar; ingekomen 5 bilj., als:

D. Sizoo,	te Gorichem,	ƒ 2400
F. A. de Joode,	» Woudrichem,	» 2388
A. G. de Pater,	» Gorichem,	» 2243
C. Muilwijk,	» idem	» 2179
J. J. Büller Jz.,	» idem	» 2123

Raming » 2400

Nil. De aanbesteding van het maken van waterleiding in kazernegebouwen, te Gorichem, is verdaagd.

Zaandam, 14 April: het maken der vereischte werken voor eene uitdieping van zijkanaal G, en eene uitdieping en uitbreiding van de ligplaats voor zeeschepen, te Zaandam; ingek. 6 bilj., als:

C. Bos Az.,	te Dordrecht,	ƒ 63,900
H. Bennink,	» Utrecht,	» 58,900
A. L. v. Wijngaarden,	» Stiedrecht,	» 56,850
W. Goedkoop Dz.,	» Amsterdam,	» 55,000
A. Volker Lz.,	» Stiedrecht,	» 53,000
G. A. v. Hattem,	» idem	» 49,700

Stiedrecht, 14 April: het herstellen der stormschade aan de kaden van de polders Kort- en Lang Ambacht, Molenplaat en Ronduit, in 3 perceelen; aannemers waren:

perc. 1.	H. Dukel, Stiedrecht,	ƒ 185
» 2.	C. Boelhouwers, Giessendam,	» 78
» 3.	H. Dukel, Stiedrecht,	» 140

Andel (N.-Br.), 14 April: het afbreken van een woonhuis, schuur en bijgebouwtje, en het bouwen van een dubbel heevenhuis met waschhuis en aanbouw van een bestaande schuur, onder beheer van den architect M. A. Treffers, te Gorichem; ingek. 10 bilj., als:

D. Sizoo,	te Gorichem,	ƒ 18,689
A. de Later,	» Almkerk,	» 16,975
J. Schuller,	» Rauwenhoek,	» 16,770
P. v. Driel,	» Dordrecht,	» 16,262
A. de Swart,	» Gorichem,	» 15,768
K. A. v. Rijswijk,	» Heusden,	» 15,700
A. v. Gool en D. G. de Graaff,	» Almkerk,	» 15,532
A. Michaël,	» Aalburg,	» 15,500
W. Luijten,	» Herwijnen,	» 14,729
P. Zijlmans,	» Raamsdonksveer,	» 12,749

Groningen, 15 April, voor rekening der provincie: 1o. het verzwaren van 400 M. zuidzijde ten zuidoosten Delfzijl en het gedeeltelijk herleggen der daarop aanwezige steengoeting, benevens het aanvullen daarvan met 800 M³ tarak; ingek. 16 bilj., als:

H. H. Smith,	te Almenum,	ƒ 11,889
S. Meijers,	» Bedum,	» 11,800
A. Banning,	» Zuidhorn,	» 11,780
J. Veldkamp,	» Bedum,	» 11,738
H. Formsma,	» Grijpskerk,	» 11,625
J. Pott,	» Stedum,	» 11,600
G. Crone Az.,	» Ten-Boer,	» 11,555
A. Woldringh,	» Zoutkamp,	» 11,422
A. Schreuder Jr.,	» Groningen,	» 11,295
W. D. Rottschäfer,	» Bedum,	» 11,286
H. v. Dijk,	» Groningen,	» 11,284
J. Hemmes Nz.,	» Farmsum,	» 11,180
J. N. Kruizinga,	» Groningen,	» 11,081
H. K. v. Buuren,	» Delfzijl,	» 10,796
L. H. Cusveller,	» Stavoren,	» 10,680
G. C. M. Rottinghuis,	» Delfzijl,	» 10,397

Raming » 12,160

2o. het vernieuwen van een gedeelte beschoeiing aan de westzijde der haven in het Boterdiep te Groningen; ingek. 4 bilj., als:

H. Formsma,	te Groningen,	ƒ 1260
G. Woltbuis,	» Grijpskerk,	» 915
G. Hazelhoff,	» Bedum,	» 887
	» Oudepekela,	» 888

Raming » 920

Haarlem, 15 April, onder het beheer der genie: 1o. het herstellen en vernieuwen van zoldervalkas, vloeren, glasramen en verdere voorzieningen aan militaire gebouwen, te Haarlem; ingek. 6 bilj., als:

Chr. Cobelens,	te Haarlem,	ƒ 5680
M. v. Ommeren,	» idem	» 4913
M. Mulder,	» idem	» 4889
I. S. v. Velthuijsen,	» idem	» 4878,50
D. A. Braakenburg,	» idem	» 4845
G. Toornvliet,	» Gouda,	» 4765

Raming » 5200

2o. het inrichten van een gedeelte der infanteriekazerne te Haarlem, voor eene militaire school; ingek. 7 bilj., als:

Chr. Cobelens, Haarlem,		ƒ 7940
C. v. Reijendam, Haarlemmerliede-en-Spaarnwoude,		» 7696
J. S. v. Velthuijsen, Haarlem,		» 7330
A. Koen en N. H. Braakenburg, Overveen,		» 7078
D. A. Braakenburg, Haarlem,		» 7047
M. v. Ommeren,	idem	» 6837
M. Mulder,	idem	» 6789

Raming » 7400

Middelburg, 15 April: het driejarig onderhoud van eenige werken bij de Oude Hoeve, aan de noordzijde van het eiland Schouwen, behoorende tot de zeewerken in de provincie Zeeland, ingek. 7 bilj., als:

		per jaar
M. v. d. Boek,	te Neuzen,	ƒ 3796
L. J. Kappers,	» Renesse,	» 3610
W. Ringelberg,	» Duivendijke,	» 3590
C. Bolier Cz.,	» Bruinisse,	» 3536
H. J. Romeijn,	» Burg,	» 3467
H. C. v. d. Ende,	» Zierikzee,	» 3461
P. Vink,	» Noordgouwe,	» 3374

Raming » 4048

s-Hage, 15 April: het leveren, bereiden tegen bederf, vervoeren en opslaan van palen en schoorpalen, voor de behoefte van de Rijkstelegraaf in 1888; ingek. 5 bilj., als:

	boven tarief
Grüll. Cassel'sche Sägmühlenverwaltung, Neusorg (Beieren),	28 pCt. beneden tarief
J. J. v. d. Eerden Pzn., Bokstel,	8 1/4 pCt.
H. Jansen, Didam,	10 1/2 »
J. H. v. Hoogerwou, Bokstel,	15 7/10 »
E. Haffmans, Well,	19 5/10 »

BIJVOEGSEL
VAN
DE OPMERKER
van ZATERDAG 23 APRIL 1887.

AANKONDIGINGEN
VAN
AANBESTEDINGEN.

Maandag, 25 April.

Maastricht, te 10½ uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het gedeeltelijk vernieuwen van de ophaalbrug over de Zuidwillemsvaart te De Heest, gemeente Weert, en het gedeeltelijk verbouwen van het magazijn, aldaar, tot brugwachterswoning, in twee perceelen. Inl. bij den hoofdingenieur in het 7e district en den ingenieur Bekaar, beiden te Maastricht. Aanw. gehouden. Raming perc. 1 ƒ 6770, perc. 2 ƒ 2350.

Geertruidenberg, te 12 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, te 's-Bosch, in het hotel Santbergen: het eenjarig onderhoud van de werken en kazernegebouwen enz., te Geertruidenberg. Bilj. inzenden uiterlijk 24 April, vóór 3 uren, op het bureau der genie, te Geertruidenberg. Inl. bij genoemden ingenieur en den opzichter van fortificatiën, aldaar. Raming ƒ 4450.

Maasluis, te 12 uren, door den directeur der maatschappij voor zeevisscherij, in het koffiehuis Bellevue: het bouwen van een pakhuis aan de Haringkade, aldaar. Inl. bij den architect R. P. Stuivinga. Aanw. gehouden.

Breda, te 12 uren, door burg. en weth.:

1o. het leveren van 300 M³ kiezelzand voor de voetpaden in het Valkenberg;

2o. het leveren van ongeveer 550 M³ gemalen leem voor het waterdicht maken van den rijver in het Valkenberg;

3o. het verven enz. van de hout- en ijzerwerken van de gevels van het gebouw der ambachtsschool;

4o. het verven van de buitenhout- en ijzerwerken van het gebouw voor lijders aan besmettelijke ziekten;

5o. het verven van de hout- en ijzerwerken van de gevels van het schoolgebouw voor kosteloos lager onderwijs met de daarbijbehoorende onderwijzerswoning, in de Nieuwehuizen.

Aanw. gehouden.

Harlingen, te 1 uur, door burg. en weth.: het rioleeren en bestraten der Spinstraat. Aanw. gehouden.

Zuidhorn, te 4½ uren, door Jo. van Bruggen: het gedeeltelijk afbreken en vergroot herbouwen van zijn woonhuis en het inrichten van een gedeelte ervan tot gemeentehuis. Inl. bij den architect M. Viets, te Zuidhorn. Aanw. 25 April, te 1 uur.

Sneek, te 6 uren, door de Wed. J. W. Rooswinkel: het bouwen van een heerenhuis met achtergebouw en bijbehoorende werken. Aanw. gehouden.

Groningen, te 8 uren, door den architect G. Nijhuis, in het koffiehuis van H. Piel: het verbouwen van het perceel C no. 82, in de St.-Jansstraat. Aanw. gehouden.

Dinsdag, 26 April.

Gorichem, te 10 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, op het bureau der genie:

1o. het éénjarig onderhoud van de werken en kazernegebouwen, te Gorichem, te Vuren en bij de sluis te Dalem. Raming ƒ 6250;

2o. het éénjarig onderhoud van de werken van de nieuwe Hollandsche waterlinie, aan de Linge, en van daar tot de Lek. Raming ƒ 4100;

3o. het éénjarig onderhoud van de werken en kazernegebouwen, te Woudrichem en te Loevestein en de forten benoorden de Waal en Merwede. Raming ƒ 5150;

4o. het éénjarig onderhoud der werken van het inundatiekanaal uit de Waal, beneden Tiel, naar de Linge. Raming ƒ 600.

Bilj. inzenden uiterlijk 25 April, vóór 3 uren.

Utrecht, te 10 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, in het gebouw voor Kunsten en Wetenschappen: het eenjarig onderhoud van de:

1o. werken en kazernegebouwen enz., te Utrecht en op de plaats bij Zeist. Raming ƒ 12,200;

2o. werken in de Nieuwe Hollandsche waterlinie, van af de Klop tot en met Vreeswijk. Raming ƒ 12,500;

3o. werken in de stelling van Honswijk. Raming ƒ 2500;

4o. werken te Wijk-bij-Duurstede en van daar tot Odijk. Raming ƒ 2100, en

5o. eene verving van kazernegebouwen. Raming ƒ 1500;

6o. eene verving aan werken en gebouwen in de stelling van Honswijk en van forten nabij Utrecht. Raming ƒ 2600.

Bilj. inzenden uiterlijk 25 April, vóór 3 uren.

Hellevoetsluis, te 10 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, in kamer A 16, van kazerne no. 1:

1o. het eenjarig onderhoud van de werken en gebouwen te Hellevoetsluis, onder het beheer der genie, aldaar. Raming ƒ 5100;

2o. het eenjarig onderhoud van de werken en gebouwen te Brielle, onder het beheer der genie, te Hellevoetsluis. Raming ƒ 6250;

3o. eene verving van werken en gebouwen te Hellevoetsluis, onder het beheer der genie, aldaar. Raming ƒ 2000;

4o. eene verving van werken en gebouwen te Brielle, onder het beheer der genie, te Hellevoetsluis. Raming ƒ 1500.

Bilj. inzenden uiterlijk 25 April, vóór 3 uren.

Heusden, te 11 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, te 's-Bosch, in het Wapen van Amsterdam": het eenjarig onderhoud van de werken en gebouwen te Heusden. Bilj. inzenden uiterlijk 25 April, vóór 3 uren, op het bureau der genie, te Heusden. Inl. bij genoemden ingenieur en den opzichter van fortificatiën, te Heusden. Raming ƒ 2403.

Scherpenisse (Zeel.), te 11 uren, door het best. der waterkeering van het calamiteuse waterschap Scherpenisse, bij C. Elenbaas: het herstel, de vernieuwing en het onderhoud tot 30 April '88 van de aarde-, kram-, rijs- en steengoetingwerken aan bovengenoemde waterkeering. Aanw. gehouden.

Burg (Zeel.), te 11 uren, door het bestuur der waterkeering van den calamiteusen Burg- en Westlandpolder, in het gemeentehuis: het herstel, de vernieuwing en het onderhoud tot 30 April '88 van de aarde-, kram-, rijs- en steengoetingwerken aan de waterkeering van genoemden calamiteusen polder. Aanw. gehouden.

Naarden, te 11 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, in de kazerne Oud-Molen:

1o. het eenjarig onderhoud der werken te Naarden. Raming ƒ 4500;

2o. het eenjarig onderhoud der kazernegebouwen enz., aldaar Raming ƒ 3100;

3o. eene verving van werken te Naarden. Raming ƒ 1100; en

4o. het herstellen van daken en vloeren in kazernegebouw te Naarden. Raming ƒ 1300.

Bilj. inzenden uiterlijk 25 April, vóór 3 uren.

Arnhem, te 11 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, in 'de Harmonie": het eenjarig onderhoud der kazernegebouwen enz., te Arnhem en dat der werken en gebouwen van het fort bij Westervoort, onder het beheer der genie, te Arnhem. Bilj. inzenden uiterlijk 25 April, vóór 3 uren. Raming ƒ 3250.

Zwolle, te 12 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, in het Odeon:

1o. het eenjarig onderhoud der kazerne- en andere gebouwen en werken, te Zwolle. Raming ƒ 2800;

2o. het eenjarig onderhoud van de gewone werken en kazernegebouwen in de legerplaats bij Oldebroek. Raming ƒ 3350; beide onder het beheer der genie, te Zwolle.

Bilj. inzenden uiterlijk 25 April, vóór 3 uren.

Bergen-op-Zoom, te 12 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, te Breda, in het koffiehuis 'de Draak":

1o. het éénjarig onderhoud van de kazernegebouwen enz., te Bergen-op-Zoom. Raming ƒ 7600;

2o. het doen van vernieuwingen en herstellingen van onderscheiden aard aan kazernegebouwen enz., te Bergen-op-Zoom. Raming ƒ 3350;

3o. het vernieuwen van een gedeelte der lei- en dakbedekking van de kazerne Prinsenhof, te Bergen-op-Zoom. Raming ƒ 1150.

Bilj. inzenden uiterlijk 25 April, vóór 3 uren, bij den hoofdopzichter van fortificatiën, te Bergen-op-Zoom. Inl. bij genoemden hoofdopzichter.

Groningen, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het maken van plankbeschoeiingen met en zonder steenstapeling langs den kanaalboord van den Rijks-grootenweg van Groningen naar Delfzijl. Inl. bij den hoofdingenieur, te Leeuwarden, den ingenieur en den opzichter Rauwmaker, te Groningen, en den opzichter Stratingh, te Delfzijl. Aanw. gehouden. Raming ƒ 6000.

Scheveningen, te 1 uur, in het koffiehuis van Peeters:

1o. a. het sloopen van een koffiehuis, gelegen aan de Keizerstraat 370 aldaar, en twee daaraangrenzende woonhuisjes 366 en 368; b. het daarterplaatse opbouwen van een koffiehuis met achterwoning en bovenhuis;

2o. het restaureeren van een gebouw, gelegen aan de Heemraadstraat 348 en 350, aldaar. Inl. bij den architect A. J. Jansen, te Rumpt. Aanw. gehouden.

Amsterdam, te 2 uren, door het best. der bouwmaatschappij tot verkrijging van eigen woningen, in het gebouw van het Amsterdamsche Werkmansbond, Spuistraat hoek Kattegat:

1o. het bouwen van 34 perceelen op een terrein naast de in-aanbouwzijde perceelen aan de Hugo-de-Grootstraat;

2o. het schilderen en oliën en bijkomende werken van 60 woonhuizen, gelegen aan de Czaar-Peterstraat enz.

Utrecht, te 2 uren, door de maatschappij tot exploitatie van Staatsspoorwegen, aan het centraalbureau: Bestek no. 459, het maken en verplaatsen van den onder- en bovenbouw van waterkranen, het opbreken, leveren en leggen van gietijzeren waterleidingen met toebehooren, op het station Rozendaal. Aanw. gehouden. (*Zie advert. in* n°. 16.)

Doetichem, te 6 uren, namens J. R. Ijsink, in het Heerenlogement: het bouwen van een woonhuis met achterhuis, schuren, stallen enz., en het amoveeren van een bestaand huis, een en ander op de bouwplaats Westoever, aldaar. Aanw. 25 April, te 9½ uren.

Apeldoorn, te 7½ uren, in het café Van den Burg: het maken van een woonhuis in de Mariahaan. Inl. bij den bouwkundige J. A. Wijn, aldaar.

Steenwijk, door den aannemer F. Aberson: het verfwerk van al de Rijkswerken langs den Rijksweg en Drentsche Hoofdvaart, van af de Punt, gemeente Vries, tot aan de Haarsluis in de gemeente Dwingeloo.

Den-Ham (Ov.), door kerkvoogden der Herv. gemeente, ten huize van den logementhouder G. Middendorp: het schilderen van het geheele meubilement in de kerk. Aanw. in de kerk, te 9 uren.

Woensdag, 27 April.

's-Bosch, te 10 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, in het gebouw op den Uilenburg: het eenjarig onderhoud van de werken, gebouwen enz., te 's-Bosch, St.-Andries, Crèvecoeur enz. Bilj. inzenden uiterlijk 26 April, vóór 3 uren. Raming ƒ 10,000.

Haarlem, te 10 uren, door den luitenant-kolonel, eerstaanwezend-ingenieur der genie, op het bureau der genie:

1o. het maken van een fort bij Ijmuiden (te gedeelte). Raming ƒ 88,500;

2o. het eenjarig onderhoud van werken, gebouwen enz. Raming ƒ 6600;

3o. eene gedeeltelijke binnenverving der groote kazerne en eenige andere verfwerken. Raming *f* 700.

Bilj. inzenden uiterlijk 26 April, vóór 3 uren.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het onderhoud en herstel der werken aan den Hoek-van-Holland, van 1 Mei '87 tot en met 30 Juni '88. Inl. bij den eerstaanwezend-ingenieur, te Rotterdam, en de opzichters Van Bloois, Lokker Sr. en Staal, te Hoek-van-Holland. Aanw. gehouden. Raming *f* 134,750.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het maken van 7 dwarskribben aan den linkeroever van den Neder-Rijn, in de gemeente Lienden, prov. Gelderland, tusschen de kilometerraaien 53 en 54. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, den ingenieur te Utrecht, en den opzichter Mana, te Reenen. Raming *f* 20,000.

Delft, te 11 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, te 's-Hage, op het bureel voor de schutterij:

1o. het éénjarig onderhoud der kazernegebouwen enz., en der werken te Delft. Raming *f* 10,560;

2o. eene buitenverving van werken te Delft. Raming *f* 2000.

Bilj. inzenden 26 April, vóór 3 uren. Inl. bij genoemden ingenieur en den hoofdopzichter van fortificatiën, te Delft.

Takozijl (Fr.), te 11 uren, door het dijksbestuur van het waterschap »de zeven Grietenijen en Stad-Sloten", te Lemmer: het maken van paalwerken en kistvullingen, het herstellen van metselwerk aan de sluis te Takozijl, het leggen van eene berlocring bij 12 ijzeren kokerstekken, het leveren van stroo en rijshout, het verven van dijkstekkes, het maken van een rijsberm, enz.

Metslawier (Fr.), te 12 uren, door den architect D. Bosjenga: eene vertimmering aan de schuur en het lijtshuis op de plaats, bewoond door M. Hoonstra, onder Ee. Aanw. gehouden.

Hintham (N.-Br.), te 12 uren, door de architecten Scholtema en Knoops, te Nijmegen: het bouwen van eene kerk met toren en consistorie-kamer voor de Ned. Herv. gemeente, te Hintham. Inl. bij genoemde architecten. Aanw. 25 April, te 12 uren.

Bolsward, te 12 uren, door burg. en weth.:

1o. het opbreken der bestrating in de Kerkstraat van af de brug over de Broeregracht tot aan de Jongemastraat, het vervoeren van de bolsteenen en de overtollige aardspecie en het opnieuw bevloeren van dit gedeelte Kerkstraat;

2o. het bestraten van de Knosingerhaan met aanwezige bolsteenen, met bijlevering van zand enz.;

3o. het bestraten van de Beurtmanskade, met bijlevering van tekortkomend zand, steen enz.

Kampen, te 12½ uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, te Zwolle, in het hotel des Pays-Bas: het eenjarig onderhoud der kazernegebouwen enz., te Kampen. Bilj. inzenden uiterlijk 26 April, vóór 3 uren, bij den opzichter van fortificatiën, te Kampen. Raming *f* 3850.

Arnhem, tot 3 uren, door den architect J. H. Hendriks Jr., in het koffiehuis van J. W. Mulder: het afbreken en daarna wederopbouwen van dezen huis.

Amsterdam, door Rijks en Buissant: het verbouwen van een perceel op de Rozengracht 129—131. Inl. bij den architect G. B. Salm.

Donderdag, 28 April.

Zutfen, te 10 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, in het logement de Zon: het eenjarig onderhoud van de werken, kazernegebouwen enz., te Zutfen. Bilj. inzenden uiterlijk 27 April, vóór 3 uren. Raming *f* 5310.

Zevenbergen (N.-Br.), te 10½ uren, door het best. van het waterschap voor de stoombemaling van den Nassau-, den Arenberg- en den Blokpolder: het bouwen van eene woning op het erf van het stoomgemaal in den Nassaupolder, onder Klundert.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het leveren en verwerken van Noorsche graniethlokken in den golfbreker langs het Zuiderhavenhoofd te IJmuiden, behoorende tot de werken van het Noordzeekanaal. Inl. bij den hoofdingenieur, te Haarlem, en den ingenieur de Bruijn, te Amsterdam. Aanw. gehouden. Raming *f* 14,880.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het leveren en verwerken van brik en steen en het bestorten der Heldersche zeewering, behoorende tot de rijkswerken in de provincie Noord-Holland, in twee perceelen. Inl. bij den hoofdingenieur, te Haarlem, en den ingenieur De Welcker, te Alkmaar. Aanw. gehouden. Raming perc. 1 *f* 1875, perc. 2 *f* 10,125.

Naarden, te 11 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, in de kazerne Oud-Molen:

1o. het eenjarig onderhoud der werken langs de Vecht, van Muiden tot Hinderdam. Raming *f* 3500;

2o. het eenjarig onderhoud der werken en kazernegebouwen langs de Vecht, van Kijkuit tot Maarseveen. Raming *f* 3770.

Bilj. inzenden uiterlijk 27 April, vóór 3 uren.

Rozenburg, te 11 uren, door burg. en weth.: de levering van 140 stère grint en 40 stère grintzand.

Grave, te 11 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, te Nijmegen, op het bureau der genie: het eenjarig onderhoud der kazernegebouwen enz., te Grave, onder het beheer der genie, te Nijmegen. Bilj. inzenden uiterlijk 27 Maart, vóór 3 uren, te Grave. Raming *f* 2950.

Varseveld, te 11 uren, door burg. en weth. van Wisch: de levering van 250 M³ grint ten behoeve der wegen, binnen die gemeente gelegen.

Delft, te 11 uren, door dijkgraaf en hoogheemraden van Delfland: het vervoeren en verplanten van 10,000 bossen riet langs het strand, ten dienste der zeewering. Bilj. inzenden 27 April, vóór 7 uren.

Haarlem, te 11 uren, door het prov. best.: het onderhoud van het gebouw van het prov. best. van Noord-Holland, te Haarlem, van den dag der goedkeuring van de besteding tot 31 Dec. '88. Inl. bij den hoofdingenieur, te Haarlem. Aanw. gehouden.

's-Bosch, te 12 uren, door het prov. best.: het opruimen der bestaande en het maken van eene nieuwe brug over de Oude Lei, in den provincialen weg van Tilburg naar Hilvarenbeek. Bilj. inzenden uiterlijk 27 April, vóór 12 uren. Aanw. gehouden. Raming *f* 1950.

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van koloniën: het ijzerwerk voor onderstellen va ngoederen-, platte-, langhout- en zandwagens, ten dienste der Staatsspoorwegen op Java.

Dordrecht, te 12 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, te Breda, in het lokaal van J. C. van der Horst: het eenjarig onderhoud van de werken en gebouwen te Dordrecht, onder het beheer der genie te Breda. Bilj. inzenden uiterlijk 27 April, vóór 3 uren, bij den opzichter van fortificatiën, aldaar. Raming *f* 5150.

Deventer, te 2 uren, door het best. der sociëteit de Hereeniging, op een der bovenalen der Binnensociëteit: het bouwen van een Buitensociëteit over den IJssel, bij Deventer. Aanw. 27 April, te 11 uren. (*Zie advert. in* n°. 16).

Haaksbergen (Ov.), te 3 uren, in het logement Morsinkhof:

1o. van wege H. W. Jordaan: *a.* de verbouwing van zijn huis te Haaksbergen; *b.* eenige verbouwing aan zijn boerenhuis op 't Lerve Scholten Hagen, ½ uur gaans van Haaksbergen;

2o. van wege F. J. Jordaan: het bouwen van een koepel met toebehooren op 't Lerve Het Rua, ongeveer ½ uur gaans van Haaksbergen. Aanw. te 10 uren, te beginnen bij perc. 1.

Velsum (Fr.), te 5 uren, door de commissie van beheer van den kunstweg van het Blokhuis naar Heerde, bij J. de Winter: de levering vrachtvrij op den wal, vóór of op 1 Juli a. k., van 320 stère zeer grove berggrint.

Breda, te 7 uren, door den architect J. A. Oomes, namens W. D. van Berge, in het café Neaf: het bouwen eener achterzaal. Aanw. 25 April, te 11 uren.

Groningen, te 8 uren, door den architect K. Hoekstra, in het koffiehuis »het Wapen van Zuid-Holland": het bouwen van een pakhuis met bovenwoning op een terrein aan de verlengde Nieuwe-Ebbingestraat, met de leverantie van al het daartoe benoodigde. Aanw. 25 April, te 11 uren.

Vrijdag, 29 April.

Middelburg, te 10 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het verrichten van baggerwerk op de Sluiting en in de Oosterhaven te Neuzen. Inl. bij den hoofdingenieur in het 11e district, te Middelburg, en den ingenieur, te Neuzen. Aanw. gehouden. Raming *f* 8000.

Middelburg, te 10 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het maken van een paar buitenvloeddeuren in het buitensluishoofd van de Oostsluis te Neuzen. Inl. bij den hoofdingenieur in het 11e district, te Middelburg, en den ingenieur, te Neuzen. Aanw. gehouden. Raming *f* 8700.

Nijmegen, te 10 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, op het bureau der genie:

1o. het éénjarig onderhoud der kazernegebouwen enz., te Nijmegen. Raming *f* 5850;

2o. het éénjarig onderhoud van de werken te Nijmegen. Raming *f* 1200;

3o. eene verving van kazernegebouwen enz., te Nijmegen. Raming *f* 1400.

Bilj. inzenden uiterlijk 28 April, vóór 3 uren.

Gorichem, te 10 uren, door dijkgraaf en hoogheemraden van den Alblasserwaard met Arkel beneden de Zouwe, in den Doden:

1o. het doen van eenige perceelen belangrijke aardewerken onder de gemeenten Hardinksveld, Giessendam, Sliedrecht, Papendrecht, Alblasserdam, Nieuw-Lekkerland, Streefkerk en Langerak;

2o. het leveren van grint, rivier- en biggelzand, het vervoeren en verspreiden van grint en zand over den dijk langs de Noord.

's-Bosch, te 10½ uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het voltooien der basaltsteenglooiing langs den Keizersdijk, in den Rijks-grootenweg van Sloeuwijk naar Breda, gemeente Raamsdonk, provincie Noord-Brabant. Inl. bij den hoofdingenieur, te 's-Bosch, en den ingenieur, De Jong van Beek en Donk en den opzichter Henkelman, beiden te Breda. Aanw. gehouden. Raming *f* 4220.

Kellinsplaat (Zeel.), te 11 uren, door het best. van den polder Oud-Noordbeveland, in het gemeentehuis: de levering van 238 scheepston gesorteerde Doornsche steen; 348 scheepston brikken; 135 scheepston gesorteerde Lessinesche steen; 60 scheepston afval van Lessinesche steen; 120 scheepston gesorteerde Vilvoordsche steen; 1000 stuks gecreosoteerde dunnen perkoenpalen en 2200 stuks masthouten staken.

Kellinsplaat (Zeel.), te 11 uren, door het best. van den polder Nieuw-Noordbeveland, in het gemeentehuis: de levering van 110 scheepston gesorteerde Vilvoordsche steen; 160 scheepston gewone idem; 20 scheepston brikken en 1800 stuks eiken perkoenpalen.

Zeist (Utr.), te 11 uren, in het hotel du Croix: het bouwen van een buitenverblijf op het landgoed Prattenberg onder Reenen. Inl. bij den architect E. G. Wentink. Aanw. 24 April, te 12 uren.

Groningen, te 12 uren, door het prov. best.: het vernieuwen der beschoeiing bij- en het verdiepen van de haven te Oldehove. Inl. bij den hoofdingenieur en den ingenieur, te Groningen, en den opzichter H. Veenhuis, te Zuidhorn. Aanw. gehouden.

Vlissingen, te 2 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, te Breda, in het hotel de Commerce:

1o. het eenjarig onderhoud van de werken en gebouwen enz., te Vlissingen en Rammekens. Raming *f* 5100;

2o. het eenjarig onderhoud van de kazernegebouwen enz., te Middelburg. Raming *f* 2450.

Bilj. inzenden uiterlijk 28 April, vóór 3 uren, bij den opzichter van fortificatiën, te Vlissingen.

Zaterdag, 30 April.

Deventer, te 10 uren, door burg. en weth.: het rioleeren en bestraten van eenige straten, gelegen buiten den Noordenberg, aldaar. Aanw. 26 April, te 2 uren.

Leeuwarden, te 10 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, te Zwolle, in het koffiehuis van H. Schaap:

1o. het éénjarig onderhoud der kazernegebouwen enz., te Leeuwarden. Raming *f* 4770;

2o. eene gedeeltelijke verving van kazernegebouwen enz., te Leeuwarden. Raming *f* 1700.

Bilj. inzenden uiterlijk 29 April, vóór 3 uren, bij den opzichter van fortificatiën, te Leeuwarden.

Amsterdam, te 10 uren, door den luitenant-kolonel, eerstaanwezend-ingenieur der genie, op het bureau der genie: het maken van een fort in de Zuiderzee, aan het Pampus (1e gedeelte) Bilj. inzenden uiter 29 April, vóór 3 uren. Raming *f* 268,000. (Herbesteding.)

Nieuwkoop (Z.-H.), te 11 uren, door dijkgraaf en heemraden van den polder Nieuwkoop, in het logement van T. Heeman: het eenjarig onderhoud van- en de vereischt wordende reparatiën, vernieuwingen en leverantiën aan de wind- en stoomwerken, bruggen, dammen, beschoeiingen, hekken, schoeiingen, duikers, stortebedden, de sluis met sluiswachterswoning te Kattenbrug en verdere getimmerten des polders, van af den dag der goedkeuring tot ultimo April '88, in 5 perceelen. Inl. bij den inspecteur des polders M. Quartel, te Nieuwkoop.

's-Hage, te 11 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, op het bureau der genie:

1o het doen van herstellingen en verbeteringen in en bij militaire gebouwen, te 's-Hage. Raming *f* 15,310;

2o. het doen van verbeteringen aan de Alexanderskazerne, te 's-Hage. Raming *f* 4400.

Bilj. inzenden uiterlijk 29 April, vóór 3 uren.

Neuzen, te 11 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, te Breda, in het hotel »Rotterdam":

1o. het éénjarig onderhoud van de werken en gebouwen enz., te Neuzen en te Ellewoutsdijk. Raming *f* 3850;

2o. het éénjarig onderhoud van de zeeweringen te Neuzen. Raming *f* 4200.

Bilj. inzenden uiterlijk 29 April, vóór 3 uren, bij den opzichter van fortificatiën, te Neuzen.

Winterswijk (Geld.), te 11½ uren, door het kerkbestuur der Ned. Herv. gemeente, ten huize van den koster Popping: het afbreken en wederopbouwen van eene der pastoriën in de Misterstraat, met bijbehoorende werken.

Gorredijk (Fr.), te 11 uren, door het polderbestuur van het 6e en 7e veendistrict onder Opsterland en Engwirden, in het logement de Kavenbeurs:

1o. het eenjarig onderhoud en de vereischte reparatiën, vernieuwingen en leverantiën aan windmolens, bruggen, sluizen, duikers, gebouwen, dammen, hekken en stekken enz., van den dag der gunning tot 1 Mei '88, in 3 perc.;

2o. het eenjarig onderhoud van wegen en kanalen enz., van den dag der gunning tot 1 Mei '88, in 1 perc.

Amersfoort, te 12 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, in de sociëteit Amicitia:

1o. het eenjarig onderhoud van de kazernegebouwen enz., te Amersfoort. Raming *f* 6200;

2o. het eenjarig onderhoud van de werken in de Grebbelinie en de linie in de Neder-Betuwe. Raming *f* 1460;

3o. eene buitenverving van de kazerne voor beroden wapens te Amersfoort. Raming *f* 780.

Bilj. inzenden uiterlijk 29 April, vóór 3 uren, Aanw. 26 April, te 10 uren.

Rengeloo, te 12 uren, door burg. en weth.:

1o. het bijbouwen van 2 schoollokalen aan school B, staande aan de Haaksbergerstraat;

2o. het vergrooten van het raadhuis met het maken van eenige veranderingen en herstellingen in het bestaande gebouw.

Aanw. 26 en 30 April, telkens te 10 uren.

Rotterdam, te 12 uren, in het café Frascati: het bouwen van een pand aan de Witte-de-Withstraat. Inl. bij den architect W. C. Coepijn. Aanw. 27 April, te 12 uren.

Maastricht, te 1 uur, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, te Nijmegen, op het bureau der genie: het éénjarig onderhoud der kazernegebouwen enz., te Maastricht, onder het beheer der genie, te Nijmegen. Bilj. inzenden uiterlijk 29 April, vóór 3 ren. Inl. bij den hoofdopzichter der genie, aldaar. Raming *f* 7480.

Klundert (N.-Br.), te 2 uren, ten kantore van den tijdelijk-rentmeester: het doen van timmer- en metselwerken aan domeinboeren en andere gebouwen in het rentambt Nieuwaart onder Klundert. Inl. bij den bouwkundige J. Mol, te Zevenbergen. Aanw. 26 April, te 9 uren.

Francker, door burg. en weth.: de levering van 900 stère gewasschen grove riviergrint. Inl. bij den gemeente-architect.

Maandag, 2 Mei.

Venloo, te 9 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, te Nijmegen, op het bureau der genie: het eenjarig onderhoud van de kazernegebouwen enz., te Venloo, onder het beheer der genie, te Nijmegen. Bilj. inzenden uiterlijk 1 Mei, vóór 3 uren. Inl. bij den hoofdopzichter van fortificatiën, aldaar. Raming *f* 7950.

Sidderburen (Gron.), te 11 uren, door het best. van het waterschap Duurswold, ten huize van Kuiper: het baggeren van het Weiwerdermaar, Wagenborgermaar, Munnekesloot en Sidderburerster Schipsloot, in 2 perc. Aanw. 25 April, te 10 uren, aanvang bij de sluis te Farmsum.

's-Hage, te 11½ uren, door het prov. best.: het opruimen van de overdekte spoorwegbrugwerken in het vaarwater »de Zijl" onder de gemeente Leiderdorp. Inl. bij den hoofdingenieur, te 's-Hage. Aanw. 27 April, te 10 uren. Raming *f* 7300. (*Zie advert. in* n°. 17.)

Amsterdam, te 12 uren, door burg. en weth.:

1o. het vergrooten van het pathologisch laboratorium der universiteit;

2o. de voortzetting van het Pneumatisch buizennet, volgens het Liernurstelsel in de wijk, tusschen de Ruijsdaelkade in den Amstel, en het leggen van hoofdbuizen met een reservoir langs en bij een blok huizen van de Maatschappij tot het verkrijgen van eigen woningen, buiten de Raampoort. (*Zie advert. in* n°. 17.)

Gorichem, te 12 uren, door dijkgraaf en heemraden van het waterschap van de Lingo-uitwatering, in den Doeden:

1o. het gewoon jaarlijksch onderhoud van- en vernieuwingen aan de kunstwerken, behoorende aan het Lingekanaal, en het maken van beschoeiingen bij het stoomgemaal te Stoenenboek, in 2 perc.;

2o. het verbeuren van een gedeelte binnenberm en het binnentalud van den Noorderkanaaldijk, het opmaken van zeebraken, benevens rijs-, steenglooiings- en onderhoudswerken;

3o. het wieden der grienden en het maken der hanwerken aan de landen, tot genoegd waterschap behoorende en gelegen onder Gorichem en Hardinksveld;

4o. het schoonmaken van het kanaal.

Aanw. 26 April, te 10 uren, te beginnen aan de sluis te Gorichem.

Roermond, te 1 uur, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, te Nijmegen, op het bureau der genie: het éénjarig onderhoud van de kazernegebouwen enz., te Roermond, onder het beheer der genie te Nijmegen. Bilj. inzenden uiterlijk 1 Mei, vóór 3 uren. Inl. bij den opzichter van fortificatiën, aldaar. Raming *f* 3200.

Amsterdam, te 2 uren, door de Holl. IJzeren-spoorwegmaatschappij, in kamer no. 46 van het centraal administratiegebouw:

1o. Bestek 404, het leveren van 20,000 stuks halfronde en 1500 stuks vierkante eikenhouten dwarsliggers, in 2 perceelen;

2o. Bestek 405, de levering van ongeveer 804 M³ eikenhout voor wissels. (*Zie advert. in* n°. 16.)

Apeldoorn, te 2 uren, door het best. van den dorpspolder, bij Eikenduil aan de Loenag: het schoonmaken der waterleidingen van genoemden dorpspolder gnl. '87.

Rijswijk (Z.-H.), door I. W. Schuurman: het amoveeren van een bestaande en het bouwen eener nieuwe veestalling enz., aan de bouwmanswoning, genaamd Wendhoeve, aan den Woudweg onder Schipluiden. Aanw. 27 April, te 4 uren.

Loosdrecht, door burg. en weth.: het doen van herstellingen en vernieuwingen aan de Mijndensche sluis, onder die gemeente. Inl. bij den bouwkundige H. G. de Kort, te Onderkerk a/d. Amstel.

Dinsdag, 3 Mei.

Groningen, te 10 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, te Zwolle, in de bureaukamer van den opzichter van fortificatiën: het eenjarig onderhoud der kazerne- en andere gebouwen en werken, te Groningen. Bilj. inzenden uiterlijk 2 Mei, vóór 3 uren, in genoemde bureaukamer. Raming *f* 6400.

Zutfen, te 10 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, aldaar, in het logement »de Zon": het eenjarig onderhoud van de kazernegebouwen enz., op de legerplaats bij Milligen, onder het beheer der genie, te Zutfen. Bilj. inzenden uiterlijk 2 Mei, vóór 3 uren. Raming *f* 3610.

Groningen, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het bouwen van eene nieuwe Voogdswoning op het oostende van het eiland Rottum. Inl. bij den hoofdingenieur, te Leeuwarden, den ingenieur, te Groningen, en den opzichter Stratingh, te Delfzijl. Aanw. 26 April. Raming *f* 10,000.

Dirksland, te 3 uren, door het best. der gemeene uitwatering van Dirksland, in het gemeentehuis: de levering van p. m. 10.5 kub. M. Escaussijnsche hardsteen, ten behoeve der schutsluis, aldaar. Inl. bij den opzichter H. Westhoeve, te Dirksland.

Rotterdam, in het Timmerhuis: het uitvoeren van verfwerk op het terrein der gasfabriek aan den Oostzeedijk.

Woensdag, 4 Mei.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz: de uitvoering van herstellingen en vernieuwingen aan de Rijks-rivierwerken op het Zwolsche Diep, met het onderhoud dier werken en de afbakening van het vaarwater, van 1 Juli '87 tot en met 30 Juni '88. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, en den ingenieur Ramaer, te Kampen. Aanw. 27 April. Raming *f* 13,700.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het uitvoeren van baggerwerk in de rivier de Oude-Maas, tusschen de kilometerraaien 118 en 120, onder de gemeente Dordrecht, behoorende tot de werken der Dordtsche waterwegen. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, den ingenieur Hoogeboom en den opzichter De Kiewit, beiden te Dordrecht. Aanw. 27 April. Raming *f* 20,000.

Winterswijk, te 11 uren, in de sociëteit de Eendracht: het doen van eenige veranderingen aan een woonhuis aan de Markt, aldaar, toebehoorende aan Mr. H. C. J. Willink. Aanw. 3 Mei, te 10 uren.

Donderdag, 5 Mei.

Amsterdam, te 10 uren, door den luitenant-kolonel, eerstaanwezend-ingenieur der genie, aldaar, op het bureau der genie: het doen van verschillende voorzieningen enz. aan kazernegebouwen te Amsterdam. Bilj. inzenden uiterlijk 4 Mei, vóór 3 uren. Raming *f* 8430.

Slochteren (Gron.), te 10 uren, door het best. van het waterschap Duurswold, in het Hoogehuis: het éénjarig herstellings- en onderhoudswerk van de sluis met gebouwen, bruggen, enz., alsmede het verrichten van bijkomende werken. Aanw. 25 April, te 10 uren, aanvangende bij de sluis te Farmsum.

Arnhem, te 11 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, aldaar, in »De Harmonie": het doen van voorzieningen aan militaire gebouwen, te Arnhem. Bilj. inzenden uiterlijk 4 Mei, vóór 3 uren. Raming *f* 4400.

Breda, te 11 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, aldaar, in het koffiehuis het »Hof van Holland":

1o. het éénjarig onderhoud van de kazernegebouwen enz., te Breda. Raming *f* 11,000;

2o. het eenjarig onderhoud van de koninklijke militaire academie, te Breda. Raming *f* 3700.

Bilj. inzenden uiterlijk 4 Mei, vóór 3 uren.

Vrijdag, 6 Mei.

's-Bosch, te 10½ uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het maken van een basaltmuur langs den rechter, en van beschoeiingen langs den linker kanaaloever der Zuidwillemsvaart, bij de ijzeren draaibrug te Helmond, prov. Noord-Brabant. Inl. bij den hoofdingenieur in het 6e district, te 's-Bosch, den ingenieur Schuurman, te Vucht, en den opzichter Pommée, te Aarle-Rixtel. Aanw. 29 April. Raming *f* 5150.

Breda, te 11 uren, door den kommandant in het 3o genie-kommandement, te Breda, in het koffiehuis het »Hof van Holland": het bouwen van een fort aan den Nieuwe-Maasmond (Hoek-van-Holland), 6e gedeelte. Bilj. inzenden uiterlijk 5 Mei, vóór 3 uren. Aanw. 27 April, te 1 uur. Raming *f* 51,600.

Rotterdam, te 1 uur, door burg. en weth.: het bouwen van twee scholen aan de Van-Speijkstraat, waarvan eene met twee woningen. (*Zie advert. in* n°. 17.)

Maandag, 9 Mei.

Maastricht, te 10½ uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het bouwen van een ijzeren draaibeug ter vervanging van de vaste houten brug over de Noordervaart in den kunstweg Nederweert-Meijel, met daarbijbehoorende schotbalksluis, nabij sluis no. 15 der Zuidwillemsvaart, onder de gemeente Nederweert. Inl. bij den hoofdingenieur in het 7e district en den ingenieur Bekaar, beiden te Maastricht. Aanw. 2 Mei. Raming *f* 17,800.

Dinsdag, 10 Mei.

Breda, te 11 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, in het koffiehuis het »Hof van Holland":

1o. het doen van herstellingen en vernieuwingen van onderscheiden aard aan kazernegebouwen enz., te Breda. Raming ƒ 6000.

2o. het doen van herstellingen aan daken, vloeren enz., van de gebouwen der koninklijke militaire academie, te Breda. Raming ƒ 4000;

3o. het leveren van kazernemeubelen, te Breda. Raming ƒ 2000.

Bilj. inzenden uiterlijk 9 Mei, vóór 3 uren.

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van financiën: het onderhouden van- en het doen van eenige herstellingen aan het rijksgebouw te Groningen, waarin gevestigd zijn de kantoren van de hypotheken en het kadaster. Inl. bij den bouwkundige voor de landsgebouwen in het 1e district, te 's-Hage. Aanw. 30 April, te 11½ uren. (*Zie advert. in n°. 16.*)

Voorschoten, te 1 uur, door den architect T. L. Kanters, te Rotterdam, in het hotel »het Wapen van Voorschoten": het bouwen van een hoofdgebouw ter grootte van p. m. 612 M² oppervlakte, in aansluiting met het bestaande gesticht en pensionaat van de eerwaarde zusters dominicanessen op Bijdorp, te Voorschoten. Inl. bij genoemden architect. Aanw. 3 Mei, te 12 uren.

Rotterdam, in het Timmerhuis: de levering van afsluiters met reservestukken, brandkranen met reservestukken en bijbehoorend gietwerk voor reservestukken van allerlei aard. (*Zie advert. in n°. 17.*)

(Door plaatsgebrek moeten eenige aankondigingen tot een volgend nummer blijven liggen. *Red.*)

AFLOOP
VAN
AANBESTEDINGEN.

Benschop, 12 April: het verbouwen van de pastorie der Herv. gemeente, onder beheer van den architect M. C. van Wijngaarden, te Oudewater; ingek. 7 bilj., als:

J. Teeuw,	te Polsbroek,	ƒ 2935
S. Oosterbeek,	» Benschop,	» 2799
J. v. Kleef,	» Lopikerkapel,	» 2798
A. Kooiman,	» Benschop,	» 2760
M. Hartman,	» idem	» 2690
J. Witkamp,	» Vianen,	» 2580
J. v. Delft,	» Haastrecht,	» 2580

gegund.

Schagen, 14 April, voor rekening der gemeente: 1o. het onderhoud der gemeente-eigendommen; ingek. 3 bilj., als:

K. Visser,	te Schagen,	ƒ 1390
G. Dignum,	» idem	» 1065
P. Honijk,	» idem	» 944

2o. het berleggen van gemeentestraten, in 3 perceelen, zonder bijlevering van materialen.

Perc. 1, verleggen van straten; ingekomen 2 bilj., als:

		per vierk. M.
S. Overtoom,	te Schagen,	ƒ 0.10½
A. Koomen,	» idem	» 0.10

Perc. 2, nieuwe bestrating (paardenpad lang 221 M., breed 65 cM.); ingek. 2 bilj., als:

S. Overtoom,	te Schagen,	ƒ 49.60
A. Koomen,	» idem	» 33.35

Perc. 3, ophalen van kuilen en wielslagen; ingek. 2 bilj., als:

		per vierk. M.
S. Overtoom,	te Schagen,	ƒ 0.14
A. Koomen,	» idem	» 0.13

3o. de levering van ongeveer 150 M³ zand; ingek. 1 biljet van A. Bruin, te Schagen, voor ƒ 1.35 per M³.

Alle werken zijn aan de minste inschrijvers gegund.

Biggekerke, 15 April: de levering van 55,000 straatklinkers; ingek. 5 bilj., als:

		per 1000
D. baron v. Asbeck,	te Arnhem,	ƒ 14.98
J. W. Steens Zijnen Jr.,	» Middelburg,	» 13.80
A. Blonkers & Co.,	» Gorinchem,	» 13.30
Van Lookeren & Co.,	» Zalt-Bommel,	» (?)
J. Hubregtse,	» Oost-Souburg,	» 12.—

gegund.

Drachten, 15 April: het bouwen van een woonhuis voor R. Boogarts, onder beheer van den architect D. D. Duursma; ingekomen 11 bilj., als:

R. Bloembergen,	te Rotteralle,	ƒ 4444
P. Vonk,	» Ureterp,	» 3927
D. J. Keuning,	» idem	» 3897
W. D. Talman,	» Bergum,	» 3746
W. D. v. d. Velde,	» Drachten,	» 3669
T. J. v. Manen,	» idem	» 3649
J. K. Duursma,	» idem	» 3628
H. Hendriks,	» idem	» 3394
D. J. Boek,	» idem	» 3315
J. Wibbelink,	» idem	» 3297
D. Oosterbaan,	» idem	» 3146

Gegund aan J. Wibbelink.

Amersfoort, 15 April: het op de diepte brengen van reeds verdiepte gedeelten der Luntersche-, Barneveldsche-, Modder- en Moorsterbeken en den buitensingel van Amersfoort, voor rekening van het heemraadschap »de rivier de Eem, beken en aanklevę van dien".

Perc. 1, ingekomen 6 bilj., als:

J. Vos,	te Scherpenzeel,	ƒ 750
A. de Borst,	» Papendrecht,	» 750
F. W. Bonte,	» Amersfoort,	» 696
E. Scheepsbouwer,	» Utrecht,	» 675
H. Velthuizen,	» Woudenberg,	» 596
P. Schimmel,	» Amersfoort,	» 540

Gegund aan H. Velthuizen.

Perc. 2, ingek. 6 bilj., als:

J. Vos,	te Scherpenzeel,	ƒ 1140
F. W. Bonte,	» Amersfoort,	» 1090
A. de Borst,	» Papendrecht,	» 1089
E. Scheepsbouwer,	» Utrecht,	» 985
P. Schimmel,	te Amersfoort,	ƒ 940
H. Velthuizen,	» Woudenberg,	» 680

gegund.

Perc. 3, ingek. 6 bilj., als:

F. W. Bonte,	te Amersfoort	ƒ 996
A. de Borst,	» Papendrecht,	» 880
E. Scheepsbouwer,	» Utrecht,	» 835
G. de Bruin en J. Stekelenburg,	» Woudenberg,	» 675
P. v. Dijk,	» Scherpenzeel,	» 650
H. Velthuizen,	» Woudenberg,	» 396

gegund.

Perc. 4, ingek. 5 bilj., als:

F. W. Bonte,	te Amersfoort,	ƒ 220
A. de Borst,	» Papendrecht,	» 206
E. Scheepsbouwer,	» Utrecht,	» 149
H. Velthuizen,	» Woudenberg	» 99
G. de Bruin en J. Stekelenburg,	» idem	» 97

gegund.

Perc. 5, ingek. 4 bilj., als:

A. de Borst,	te Papendrecht,	ƒ 340
F. W. Bonte,	» Amersfoort,	» 340
E. Scheepsbouwer,	» Utrecht,	» 325
H. Velthuizen,	» Woudenberg,	» 285

gegund.

Het biljet van P. Schimmel was van onwaarde.

Dordrecht, 15 April, voor rekening der polders Nieuw-Bonaventura, Mookhoek en Trekdam, onder beheer van den architect H. Beijers, te Puttershoek: 1o. het 3jarig onderhoud van den oever langs den Kildijk, ingaande op den dag der gunning en eindigende 15 Maart '90; ingek. 6 bilj., als:

		per jaar
W. Volker,	te Sliedrecht,	ƒ 2349
C. Roskam Jr.,	» idem	» 1835
Corn. de Groot,	» idem	» 1808
L. J. Volker,	» idem	» 1779
G. de Hoog,	» Gorinchem,	» 1730
P. M. Bot,	» Sliedrecht,	» 1290

gegund.

2o. de leverantie van 600 HL. grove machine-Ruhrkolen, franco in de bergplaats bij het stoomgemaal van den polder Mookhoek en Trekdam; ingek. 3 bilj., als:

		per HL.
W. Barendrecht,	te Maasdam,	ƒ 0.54⁵
L. Zanen,	» Dordrecht,	» 0.52
Wolstra,	» Zevenbergen,	» 0.49⁵

3o. de leverantie van 425 M³ onderhoudsgrint, franco op de losplaatsen te Puttershoek, 's Gravendeel en Strijen; ingek. 7 bilj., als:

		per M³
Spiering,	te Dordrecht,	ƒ 1.59
P. Donkersloot,		» 1.47⁵
P. L. den Breejen,	» Hardinksveld,	» 1.44
L. Mulder Wz.,	» Puttershoek,	» 1.40
R. Reedijk,	» Westmaas,	» 1.40
C. Vogel,	» Hardinksveld,	» 1.37
A. Bouwman,	» Strijen,	» 1.29

gegund.

4o. het aan de de wegen rijden van genoemde grint; gegund als volgt:

per stère

Van de losplaats 's Gravendeel,
L. Moret Az., 's Gravendeel, ƒ 0.52
Van de losplaats Puttershoek, dezelfde, » 0.48
» » » Strijen,
A. de Jongste Bz., idem » 0.59

Stiens, 16 April: het bouwen eener roomboter- en kaasfabriek, met directeurswoning, kaaspakhuis, ijshuis enz., onder beheer van den architect L. S. Wesselius, te Huizum; ingek. 8 bilj., als:

E. L. Hiemstra, Hallum,	ƒ 21.946
P. en C. Reisma, Beetgum,	» 19.748
M. A. Holwerda, Hijum,	» 18,581
C. Schiere, Boornbergum,	» 18,400
Bekhuis en Damstra, Leeuwarden,	» 18,124
F. Duhoux, Oudebiltzijl,	» 17,637
S. J. Fokkens, Britsum,	» 16,809
A. D. Pohstra, Stiens,	» 16,742
Raming	» 17,000

Schoonhoven, 16 April: het bouwen van een schuur op de hofstede van P. Wink, te Vlist, onder beheer van den bouwkundige J. van Vliet; ingek. 4 bilj.;

hoogste inschr. Leikelenma, Schoonhoven, ƒ 1390
minste » Van den Berg, Ammerstol, » 999
gegund.

Polsbroek, 16 April: het bouwen eener hofstede met schuur en hooiberg, bij het stoomgemaal van het waterschap Polsbroek, onder beheer van den architect M. C. van Wijngaarden, te Oudewater; ingek. 6 bilj., als:

C. v. Diest,	te Koudekerke,	ƒ 5650
A. Rijneveld,	» Vlaardingen,	» 5432
J. v. d. Berg,	» Ammerstol,	» 5294
J. Teeuw,	» Polsbroek,	» 4930
C. Brouwer,	» idem	» 4898
R. Strien,	» idem	» 4680

gegund.

Witmarsum, 16 April, voor rekening der gemeente Wonseradeel: 1o. het verwisselen van de buiten- en binnendeuren in de zeesluis te Makkum; ingek. 2 bilj.; gegund aan J. M. Alkema, te Makkum, voor ƒ 149.

2o. het leveren en daarstellen van een nieuwe ophaalbrug te Tjerkwerd; ingek. 8 bilj.; gegund aan J. J. Roode, te Makkum, voor ƒ 1609.

3o. het maken van een gedeelte kunstweg bij het dorp Tjerkwerd; ingek. 10 bilj.; gegund aan D. Flapper en F. Flaauling, te Bolsward, voor ƒ 685.

Reeuwijk, 16 April: het bouwen van een lokaal voor ziekenverpleging; ingek. 8 bilj., als:

W. de Jong Wz., Gouda,	ƒ 1642
C. J. Koot, idem	» 1580
W. v. Lokhorst, Alfen a/d. Rijn,	» 1460
A. Verbij, Gouda,	» 1375
C. Groeneschrij, Reeuwijk,	» 1327
C. Molenaar, Waddinksveen,	» 1187
Wed. L. v. d. Leeq, Reeuwijk,	» 1133

gegund.

Raming ƒ 1308

Vlaardingen, 16 April, voor rekening der gemeente: 1o. het uitbaggeren van de haven der gemeente; ingek. 6 bilj., als:

		per M³
P. Broere,		ƒ 0.58
M. den Braber,	te Vlaardingen,	» 0.51½
F. Hartog,	» Sliedrecht,	» 0.51
M. Bot,	» Vlaardingen,	» 0.49⁹⁄₁₀
B. v. d. Hoeven,	» idem	» 0.49¾
B. v. Bosscher,	» Schipluiden,	» 0.40

gegund.

2o. het bouwen van een lijkenhuisje op de algemeene begraafplaats; ingek. 11 bilj., als:

J. v. d. Meer,	ƒ 314
A. J. Versteven,	» 287
W. v. Selm,	» 276
L. v. d. Snoek,	» 265
Weiland en Kornaat,	» 255
A. v. Dorssen,	» 251
Van Heijst en Zonneveld,	» 250
E. Blok,	» 245
L. v. d. Linde,	» 240
B. v. d. Hoeven,	» 234
D. Bos,	» 229.50

gegund.

Alkmaar, 16 April: de levering van houtwaren en grove krik voor het hoogheemraadschap van de uitwaterende sluizen in Kennemerland en Westfriesland; gegund werden:

perc. 1,	bemagd eikenhout, A. N. T. Teengs, Edam,	ƒ 1800
» 2,	» grenen, dezelfde,	» 503
» 3,	» vuren, dezelfde,	» 935
» 4,	beslagen eikenhout, P. Brenders, Berkel,	» 415
» 5,	grove krik, Koppenhagen & Co., Utrecht,	» 147.20

Klundert, 18 April, voor rekening der Driepolders en van Bloemendaal c. a.: 1o. het bouwen van een dubbel woonhuis; gegund aan P. A. Huijsers, te Klundert, voor ƒ 3394.

2o. het bouwen van een enkel woonhuis; gegund aan J. Ruijssenaars, te Zwaluwe, voor ƒ 1790.

Groningen, 16 April: het maken van een ijzeren afsluitbek met grondmuur aan den Heereweg, voor P. Noordhoff, onder beheer van de architecten Wegerif en Huurman: ingek. 6 bilj., minste inschr. J. Haupt, ƒ 724
gegund.

Amsterdam, 18 April: het uitvoeren van onderhoudswerken langs den spoorweg Helder—Amsterdam en Zaandam—Enkhuizen, volgens Bestek no. 398 der Hollandsche IJzeren Spoorwegmaatschappij, in vijf perceelen en massa; ingek. 25 bilj., als:

Inschrijvers en Woonplaats.	perc. 1	perc. 2	perc. 3	perc. 4	perc. 5	massa
L. de Waard, Staveren,	ƒ 10,370	ƒ 4250	ƒ 7410	ƒ 5850 (perc. 4 en 5)		ƒ 27,180
J. Plas, Purmerend,	—	—	—	ƒ 2300	ƒ 2940	—
A. Kramers, Amsterdam,	—	—	6880	—	—	—
V. Ph. Braun, Beverwijk,	10,200	4500	6900	2480	—	—
Dekker en Boendermaker, Amsterdam,	8,400	4280	6230	2580	2790	24,200
G. D. v. Doorn, idem	—	—	7900	—	—	—
P. J. Blauw, Hoorn,	—	—	—	2580	2990	—
J. v. Marlen en R. Kramer, Enkhuizen,	—	—	—	—	2864	—
J. v. d. Berg Sr., Hoorn,	—	—	—	—	2999	—
J. de Vries, Purmerend,	—	—	—	2673	—	—
D. Bot, Bovenkarspel,	—	—	—	—	2840	—
H. J. Meekers, Amsterdam,	—	—	7200	—	—	—
C. J. Maks Jz., idem	—	—	7290	—	—	—
C. de Wit, Bovenkarspel,	—	—	—	—	3058	—
G. Winter, Koegras,	8,473	—	—	—	—	—
W. Riendorhoff, Enkhuizen,	—	—	—	—	2900	—
C. N. Vlaming, Schagen,	8,684	4352	—	—	—	—
J. Botman Gz., Bovenkarpspel,	—	—	—	—	2798	—
S. Tool, Hoorn,	—	—	—	5450 (perc. 4 en 5)		—
P. Spruit, Helder,	8,820	—	—	—	—	—
D. Nieuweboer, Venhuizen,	—	—	—	—	3231	—
P. v. Essen, Halfweg,	8,950	4697	6970	2797	3297	26,300
L. v. Zon, Purmerend,	—	—	—	2747	—	—
P. Honijk, Schagen,	8,330	—	—	—	—	—
J. Overtoom, idem	8,375	4195	—	—	—	—

Utrecht, 18 April: het leggen der sporen en het maken der verdere werken voor de sectie Wageningen—Utrechtsch-Geldersche grens van den Oosterstoomtram; ingekomen 11 bilj., als:

J. G. Huisman,	te Nijmegen,	ƒ 10,000
H. J. Nederhorst,	» Gouda,	» 9,833
T. H. Swets,	» Hardinksveld,	» 9,780
A. Torwindt,	» Westpannerden,	» 9,600
K. Hollander,	» Gouda,	» 9,384
C. v. Stuijvenberg,	» Geldermalsen,	» 9,200
J. de Gilde,	» Vianen,	» 9,035
C. v. Boven,	» Nieuweramstel,	» 9,016
K. Jansen Versteeg,	» Oosterbeek,	» 8,890
A. Kraaijeveld,	» Sliedrecht,	» 8,800
H. Wienhoven,	» Schiedam,	» 8,719

gegund.

Zierikzee, 18 April: het onderhouden, gedurende vijf achtereenvolgende jaren van de klokken, speel- en uurwerken der gemeente Zierikzee. Gegund aan A. de Vos Jzn., voor ƒ 548.

Zutfen, 18 April: het maken van een ringmuur bij het hospitaal te Deventer, onder het beheer der genie, te Zutfen; ingek. 6 bilj., als:

Firma Wed. G. J. Kerkhof,	te Deventer,		ƒ 1227
G. J. Korteling H.Jz.,	»	idem	» 1144
G. v. d. Berg,	»	idem	» 1129
E. v. d. Woerd Jz.,	»	idem	» 1086
A. Feberwee,	»	idem	» 1079
G. Peteri Cz.,	»	idem	» 1047
Raming			» 1180

Winterswijk, 18 April: het vergrooten en verbouwen van het woonhuis van W. Paschen, in de Spoorstraat; ingekomen 5 bilj., als:

J. Gijsbers,	ƒ 7478
J. B. Sellink,	» 5990
H. J. te Siepe,	» 5989
G. W. Toebes,	» 5590
C. ter Haar,	» 5580

gegund.

Rukfen, 18 April het bouwen eener school en onderwijzerswoning, met bijlevering der schoolmeubelen en materialen op het Schif, onder beheer van den architect F. A. H. van der Vaart, te Oud-Gastel; ingek. 10 bilj., als:

M. Lips, Etten,	ƒ 9744
C. Voeten, Sprundel,	» 9715
H. Commissaris, Dinteloord,	» 9709
Gebr. v. d. Struijk & J. v. Bijt, Oosterwijk,	» 9380
C. Verhoeven, Nispen (gem. Rozendaal),	» 9330
J. F. Hoppenbrouwers, Zundert,	» 8900
J. v. Laen, Rozendaal,	» 8890
A. Année, idem,	» 8829
P. Stevens, idem,	» 8777
C. Suykerbuijk, Zegge (gem. Rukfen),	» 8360

voorloopig gegund.

Raming » 8920

Gorinchem, 18 April: het verbouwen der school voor lager onderwijs op de Gedempte Kalkhaven; ingek. 6 bilj., als:

M. A. Treffers,	ƒ 2359
J. Hoogbrum,	» 2300
D. Sinoo,	» 2189
J. Opstelten,	» 1979
H. Pellikaan,	» 1960
L. J. Schaap,	» 1939

gegund.

Amsterdam, 18 April, voor rekening der gemeente: 1o. het verrichten van baggerwerken in grachten, slooten en balkhavens binnen de gemeente Amsterdam, ged. '87; ingekomen 6 bilj., als:

		per M³
G. D. v. Doorn,	te Amsterdam,	ƒ 0.50
J. v. Houwelingen,	» idem	» 0.49³⁄₄
P. Duinker,	» idem	» 0.48⁷⁵⁄₁₀₀
W. Ambachtsheer,	» idem	» 0.47⁵
W. Goedkoop Dz.,	» idem	» 0.46
C. v. Boven,	» idem	» 0.44

2o. het bouwen van steenen- en houten wallen, en het gewoon onderhoud van- en het verrichten van herstellingen aan de steenen- en houten wallen langs de grachten, enz.; de rioleu onder- en de goten langs den openbaren weg enz.; de openbare waterplaatsen en de verschwaterbakken; ingekomen 9 bilj., als:

W. Ambachtsheer,	te Amsterdam,	ƒ 36,000
L. Kok,	» idem	» 34,700
D. J. Uhlenberg,	» idem	» 33,000
C. J. Maks Jz.,	» idem	» 32,580
L. Vlasman,	» idem	» 32,483
H. J. Meekers,	» idem	» 32,030
G. D. v. Doorn,	» idem	» 31,200
P. Duinker,	» idem	» 30,975
M. Deutekom,	» idem	» 29,840

3o. het bouwen van een kademuur langs den toegangsweg naar de Handelskade en een idem aan het einde der Binnenhaven, met de gevorderde aard- en baggerwerken; ingekomen 6 bilj., als:

D. J. Uhlenberg,	te Amsterdam,	ƒ 32,000
H. Dinkhaar,	» idem	» 29,300
J. J. Boekhölst,	» idem	» 27,776
L. Kok,	» idem	» 26,700
F. W. Dekker,	» idem	» 24,750
W. Ambachtsheer,	» idem	» 21,700

Maastricht, 18 April: de levering van diverse bouwmaterialen, ten behoeve van het onderhoud der gemeente-eigendommen: 1o. hout, pannen en leien; ingek. 3 bilj., als:

E. de Baumont,	te Maastricht,	ƒ 1280.77
H. Houtappel,	» idem	» 1229.50
E. de Bas,	» idem	» 1210

2o. ijzerwerk; ingekomen 4 bilj., als:

J. T. H. Schoepkens,	te Maastricht,	ƒ 438
Eug. Lambriex,	» idem	» 340
L. N. Doppler,	» idem	» 320
N. Maielle,	» idem	» 280

Arnhem, 19 April: het afbreken van den bestaanden houten en het maken van een nieuwen stoel van getrokken ijzer voor het klokkenspel in den grooten toren; ingek. 13 bilj., als:

Th. Meijer,	te Arnhem,	ƒ 6499
J. v. d. Vlugt Jr.	» Dordrecht,	» 5150
Gebr. v. Daalen,	» Arnhem,	» 5110
G. Thomassen,	» idem	» 4877
J. P. Welsing,	» idem	» 4812
M. C. Addicks,	» Hardinksveld,	» 4770
Th. Royakkers & Zn.,	» Helmond,	» 4665
L. H. Hasselbach,	» Arnhem,	» 4619
F. Vernimmen,	» Utrecht,	» 4496
A. E. Stijkel,	» Appingedam,	» 4290
H. Burgers,	» Olburgen,	» 3994
P. H. Meijer,	te Arnhem,	ƒ 3790
L. F. Franck,	» idem	» 3788

gegund.

Rotterdam, 19 April: het maken van een administratiegebouw, woning voor den onderdirecteur en woning voor den hoofdbaas, ten behoeve van de uitbreiding der gemeente-gasfabriek aan den Oostzeedijk; ingek. 19 bilj., als:

P. Bijenburg, Rotterdam,	ƒ 153,689
J. Schoenmeijer en A. Kos Koolhaakler, idem,	» 144,790
H. Degens Jr., Dordrecht,	» 142,277
Wed. G. Camesi & Co., Rotterdam,	» 138,000
W. v. Leeuwen, Hellevoetsluis,	» 137,590
G. A. v. Spanje, Rotterdam,	» 135,700
S. H. Fernim, Scheveningen,	» 133,900
W. Zonneveld, Kralingen,	» 127,360
J. Vos, Almelos en J. H. Vos Jr., Rotterdam,	» 127,285
H. Stelwagen, idem,	» 119,900

gegund.

Delft, 19 April: de levering van verschillende behoeften ten behoeve der artillerie-inrichtingen; gegund werden:

perc. 1,	houtwaren, Eindhoven & Zn., Zwolle,	ƒ 473.46
» 2,	extincteurs, W. Hoven & Zn., 's-Hage,	» 1992
» 3,	caoutchouc en zuigbuizen, L. v. Wijk & Co., 's-Hage,	» 1430.94⁵
» 4,	cokes, kolen en turf, N. S. Perquin, te 's-Hage,	» 596
» 5,	zand en krijt, P. Vennis, Hilversum,	» 300
» 6,	glas, band, linnen enz., J. A. G. Wessels, Utrecht,	» 817.10
» 7,	125 buskruitkleeden, J. van Winsum, Breda,	» 697.75
» 8,	400 M. getah-pertjadoek, J. A. G. Wessels, Utrecht,	» 829
» 9,	leder, garen enz., dezelfde,	» 1920.30
» 10,	touw, hennep enz., J. M. v. d. Laly, Maassluis,	» 958.23
» 11,	olie en teer, Th. Keseling, Rotterdam,	» 250.25
» 12,	verf, vernis, lak, enz., J. Houwink Gz., Sneek,	» 224.74
» 13,	kaarsen, olie en vet, geen inschrijvers.	
» 14,	alcohol enz., Hansen en Nijdam, Delft,	» 899.20
» 15,	lampen, glazen enz., Becht & Dyserinck, Amsterdam,	» 236.25
» 16,	aambeelden, boren enz., W. Hoven & Zn., 's-Hage,	» 3510.50
» 17,	avegaars, beitels enz., C. Willemsz., Amsterdam,	» 1181.64
» 18,	manden, bezems enz. F. H. de Jong, idem,	» 364.15
» 19,	vijlen, raspen enz., R. S. Stokvis & Zn., Rotterdam,	» 1802.60
» 20,	houtschroeven, nagels enz., dezelfde,	» 1175.88⁵
» 21,	papier en etiquetten, P. J. v. Leeuwen & Zn., Delft,	» 289.75
» 22,	20 vaten petroleum, L. Vlugenthart Jr., idem,	» 262

's-Hage, 19 April: het eenjarig onderhoud der kazernegebouwen enz. en der werken te 's-Hage, onder het beheer der genie, aldaar; ingek. 4 bilj., als:

L. J. Kleijn,	te 's-Hage,	ƒ 15,200
Wed. P. A. Ravelli & Zn.,	» idem	» 16,000
J. de Haas,	» idem	» 15,565
D. Kerrebijn,	» idem	» 13,800
Raming		» 16,100

Westdorpe (Zeel.), 19 April: het bouwen eener R.-K. kerk met pastorie; ingek. 3 bilj., als:

	met toren,	met ontvoltooiden toren,
G. Muller, Oosterhout,	ƒ 52,554	ƒ 50,323
C. Janssens, Bergen-op-Zoom,	» 51,888	» 49,107
D. E. Plasschaert, Westdorpe,	» 51,800	» 48,800

Amsterdam, 19 April, onder het beheer der genie, aldaar: 1o. het eenjarig onderhoud der kazernegebouwen enz., te Amsterdam; ingek. 2 bilj.; minste inschr. Renaud en Boeljon, te Watergraafsmeer, voor ƒ 6973
Raming » 8200

2o. het eenjarig onderhoud van de werken in de stelling van Amsterdam; ingek. 3 bilj.; minste inschr. dezelfden, voor ƒ 2400
Raming » 3000

3o. eene verving van gebouwen enz., te Amsterdam; minste inschr. Dekker en Boendermaker, te Amsterdam, voor ƒ 2180
Raming » 2640

Groningen, 20 April: het bouwen van een hotel enz. te Paterswolde, onder beheer van de architecten Wegerif en Huurman; ingek. 26 bilj., als:

H. Steenstra,	te Zuidlaren,	f 28,000
H. A. Zondag,	» idem	» 27,900
J. E. Wolrich,	» Hoogezand,	» 25,995
D. Edzards,	» Groningen,	» 24,984
H. Scholtens,	» idem	» 24,879
J. Pestman,	» Woltersum,	» 24,400
K. Lentz,	» Roeskebrug,	» 24,290
H. Wieringa,	» Ten-Post,	» 24,100
J. Ibelings,	» Groningen,	» 23,941
B. v. Eerde,	» Ten-Post,	» 23,900
E. v. d. Laan,	» Scharmer,	» 23,235
T. Y. Jelsma,	» Groningen,	» 22,993
S. Ubels,	» Bedum,	» 22,499
H. Smit,	» idem	» 22,400
L. Los,	» idem	» 22,400
L. Dekker,	» idem	» 22,363
R. de Jong,	» Groningen,	» 22,315
A. H. Feringa,	» Grootegast,	» 21,650
P. Hendriks,	» Groningen,	» 21,499
Haupt en Werkman,	» idem	» 20,968
Buurke en Daanje,	» Noordbroek,	» 20,392
J. Holthuis Jr.,	» Groningen,	» 19,943
J. Stevens,	» Appingedam,	» 19,345
A. Schreuder,	» Groningen,	» 19,064
J. H. Pot,	» Stedum,	» 18,912
W. D. Rottschäfer,	» idem	» 18,793

gegund.

Murmerwoude (Fr.), 20 April: de levering van 350 stère grint, voor rekening der gemeente Dantumadeel; ingekomen 3 bilj., als:

	per stère
Van Koppenhagen & Co., Utrecht,	f 2.29
J. A. Doelstra, Rinsumageest,	» 2.27
G. W. Holland & Co., Rotterdam en Nijmegen,	» 2.25

's-Hage, 20 April, onder beheer van het ministerie van waterstaat enz.: 1o. het verrichten van baggerwerk tot verbetering van het vaarwater tusschen de beide leidammen in het Zwolsche Diep en daarbuiten in zee, in de provincie Overijssel; ingek. 2 bilj., als:

	per M³.
A. L. v. Wijngaarden IJz., Sliedrecht,	f 0.52⁵/₁₀
H. Bennik H.Hz. Utrecht,	» 0.46
Raming	» 0.50

2o. de uitvoering van herstellingen en vernieuwingen aan de rijksrivierwerken op het Zwarte Water, met het onderhoud dier werken en de afbakening van het vaarwater van 1 Juli 1887 tot en met 30 Juni 1888; ingek. 3 bilj., als:

F. L. Terwindt,	te Pannerden,	f 6470
P. Hell,	» Zwolle,	» 5973
S. Hoogeveen,	» Dokkum,	» 5895
Raming		» 6250

3o. het onderhoud der rivier- en bestortingswerken, behoorende tot den onderbouw der overbrugging van het Hollandsch Diep, van 1 Mei 1887 tot 1 Mei 1888, met het aanbrengen van de noodige voorzieningen; ingek. 2 bilj., als:

C. Bos Az.,	te Dordrecht,	f 7490
D. Volker,	» idem	» 6939
Raming		» 8000

Utrecht, 20 April: het maken van bureau's en lokalen met aanhoorige werken ten zuidoosten van het stationsgebouw der Ned. Rijnspoorwegmaatschappij, aldaar: ingek. 4 bilj.; minste inschr. A. Michael, te Aalburg bij Heusden, voor f 13,000.

Nisse, 20 April: het afbreken en opbouwen eener onderwijzerswoning en het bouwen van een gemeentehuis, onder beheer van den opzichter M. de Muynck, te Driewegen; ingek. 9 bilj., als:

	onderwijzerswoning,	gemeentehuis,	massa,
P. Schijf, Ovezande,	f 3200	f 2700	f 5900
A. Menheere, Krabbendijke,	» 3315	» 2295	» 5610
F. Schijf, Ovezande,	» 3400	» 2600	» 6000
C. v. Maris, Nisse,	» 2986	» 3007	» 6993
A. J. Hoogvliet, Baarland,	» 3720	» 2630	» 6350
L. Peters, Kwadendamme,	» 2905	» 2194	» 5499
G. Faes, 's Heerenhoek,	» 3005	» 2555.55	» 5555.55
J. Lindenberg Wemeldinge,	» 3800	» 2800	» 6600
J. Steketee, 's Heerabtskerke,	» 3730	» 2640	» 6370

Behoudens nadere goedkeuring gegund aan L. Peters, te Kwadendamme.

Hoogeveen, 20 April: het verbouwen van een woonhuis aan de zuidzijde van de Schutstreek te Hoogeveen, onder beheer van den architect H. E. Hoegsma aldaar; ingek. 2 bilj., als:

Spikman en Omvlee,	te Hoogeveen,	f 1879
A. Niehuis,	» idem,	» 1850

gegund.

Lage-Zwaluwe, 21 April: het maken van een steenen en het opruimen van een houten sluis in de kade van den polder Kwistgeld; ingek. 7 bilj., als:

G. Schermers,	te Dussen,	f 3670
J. W. H. Brandt,	» Oosterhout,	» 2709
C. v. d. Meijden Jr.,	» Hardinksveld,	» 2698
P. H. den Dunne,	» Drimmelen,	» 2512
J. Schuller,	» Raamsdonksveer,	» 2362
J. H. Lucas,	» Lage-Zwaluwe,	» 2320
A. Blijlevens,	» Made,	» 2283

Amsterdam, 21 April: het maken van twee afzonderlijke privaten met urinoirs, op de achterplaats der kazerne Oranje-Nassau, te Amsterdam, onder beheer der genie, aldaar; ingekomen 2 bilj., als:

P. J. Vos,	te Amsterdam,	f 2800
Renaud en Boeljon,	» Watergraafsmeer,	» 2770
Raming		» 2600

Leiden, 21 April: het éénjarig onderhoud der kazernegebouwen te Leiden, onder het beheer der genie, te 's-Hage; ingek. 7 bilj., als:

P. C. de Vrind,	te Leiden,	f 8995
P. Gestman,	» idem	» 8794
J. v. d. Kamp,	» idem	» 8625
G. Splinter,	» idem	» 8499
J. Verhoog,	» idem	» 8372
H. J. Sloots,	» idem	» 8299
J. Boom,	» idem	» 8170
Raming		» 7890

Nijmegen, 21 April: het bouwen van een heerenhuis aan de Parkstraat, onder beheer van den bouwkundige J. W. Michielsen; ingekomen 5 bilj., als:

Kropman,	te Nijmegen,	f 16,660
Van Ginkel,	» idem	» 16,100
Weijers,	» idem	» 14,000
Opsomer,	» idem	» 13,791
Grandjean en Thunissen,	» idem	» 13,189

gegund.

Amsterdam, 21 April: het bouwen van 2 zalen met annexen, boven de biljartzaal van het American hotel, onder beheer van den architect H. G. Jansen (onderhands); minste inschr. K. J. B. van Damme, te Amsterdam, voor f 7964.

Groningen, 21 April: het maken en opstellen van eene verplaatsbare muziektent, met bijlevering van al het daartoe benoodigde, ingek. 5 bilj.; minste inschr. C. P. van Erp, te Groningen, voor f 685.

Apeldoorn, 21 April: het bouwen van een dubbel woonhuis, onder beheer van den bouwkundige J. A. Wijn; ingek. 9 bilj., als:

H. Mouw,	te Apeldoorn,	f 6147
F. L. Fietlief,	» idem	» 5697
J. Wassink,	» idem	» 5585
H. Ensink,	» idem	» 5510
J. v. d. Craats,	» idem	» 5500
C. H. Wegerif,	» idem	» 5415
J. v. d. Brink,	» idem	» 5372
L. Wegerif,	» idem	» 5348
J. Blom,	» idem	» 4724

Haarlem, 21 April, het maken van beplantingen in de duinen op het eiland Terschelling, behoorende tot de zeewerken in Noord-Holland; minste inschr. A. Bos, te Terschelling, voor f 3350. Raming » 4240

Haarlem, 21 April: het onderhouden van den zeedijk tusschen Naarden en Muiderberg, van de strandpalen te Muiderberg en van den zeedijk beoosten Naarden, van 1 Mei '87—1 Mei '88, voor rekening der provincie; minste inschr. C. W. de Gooijer, te Naarden, voor 487.

Vianen, 21 April, voor rekening van het hoogheemraadschap van de Vijfheerenlanden; minste inschr. waren: *a*. voor de onderhoudswerken:

perc. 1, het eenjarig onderhoud van het dijkhuis, magazijnen en dijkmuren langs de Lek, Jac. Schouten, Vianen, f 149
» 2, idem dijkmagazijn te Leerdam en Kedichem, Hoogstraat te Leerdam en dijkmuren op den Noorder-Lingedijk, C. J. Wijnen, Leerdam, » 195
» 3, het vierkanten van den Lekdijk onder Leksmond, J. J. v. Velthuizen, Vianen, » 460
» 4, het in profiel brengen der kade op den Horndijk, onder Leerdam, en op den Noorder Lingedijk onder Oosterwijk tot Heukelomsch veerhuis, J. de Jong, Leksmond, » 585
» 5, idem van en het maken eener kade op den Noorder Lingedijk onder Kedichem en Rietveld, lang 1200 M., W. Blokland Az., Hardinksveld, » 6690
» 6, idem idem op den Noorder Lingedijk, onder Rietveld, lang 1000 M. dezelfde, » 7000
» 7, idem idem onder Rietveld tot den den Arkelschen dam, lang 1000 M., J. Stork, Arkel, » 5000
» 8, het leveren en lossen van schrotbasalt aan de Schaardijken langs de Lek en Noorder Lingedijk, A. M. Langeveld, Hardinksveld, per ton » 2.07

b. voor de levering van grint:

per M³
perc. 1, het leveren van 90 M³ grint aan de sluis te Ameide, As. v. Leur, Vreeswijk f 1.28
» 2, idem van 200 M³ grint aan Kersbergen, te Leksmond, P. Visser, Groot-Ammers, » 1.17
» 3, idem van 150 M³ grint te Vianen, dezelfde, » 1.28
» 4, idem van 140 M³ grint te Vianen en Hagaten, J. Verlaan Az., Vreeswijk, » 1.26
» 5, idem van 200 M³ grint aan Schaardijk te Hagestein, G. Vonk, Ameide, » 1.25
» 6, idem van 140 M³ grint aan de Linge te Leerdam, H. den Breejen Hardinksveld, » 1.24
» 7, idem van 310 M³ grint onder Oosterwijk, Kedichem en Rietveld, P. Sterk, Spijk bij Gorichem, » 1.09

's-Bosch, 22 April, onder beheer van het ministerie van waterst. enz.: 1o. het voortzetten der steenglooiingen langs de Zuid-Willemsvaart, tusschen de Dungensche brug en 's-Bosch; minste inschr. D. de Kok, te Kerkdriel, voor f 3652
Raming » 4300

2o. het voortzetten der Vilvoordsche steenglooiing langs den zuidwestelijken oever der haven te Moerdijk, alsmede van de bestorting vóór en langs het zeehoofd aldaar, behoorende tot de havenwerken in de prov. Noord-Brabant; minste inschrijver Mart. van Houwelingen, te Sliedrecht, voor f 2766
Raming » 3250

Zwolle, 22 April: de levering van 377 M³. riviergrint voor de kunstwegen der gemeente Zwollerkerspel; ingek. 2 bilj., als:

		per M³.
H. J. v. d. Vecht,	te Hasselt,	f 1.62
J. Weener Az.,	» idem	» 1.62

gegund aan J. Weener Az.

Helder, 22 April, onder het beheer der genie, aldaar: 1o. het eenjarig onderhoud der werken en kazernegebouwen enz., te Helder en op Tessel; ingek. 10 bilj., als:

De Waard en Wijker,	f 8900
J. F. Philips,	» 8700
A. Vos Rz.,	» 8499
Gebr. Klein,	» 8498
D. de Vries,	» 8410
J. Duinker,	» 8400
A. Bos,	» 8379
P. Spruit,	» 8375
G. Moorman,	» 8290
Gebr. Janzen,	» 8220
Raming	» 8500

2o. eene verving van gebouwen te Helder; ingek. 3 bilj., als:

J. Tielrooij,	f 698
J. de Vries,	» 640
J. Hoogerduijn,	» 592
Raming	» 650

3o. het doen van voorzieningen aan militaire gebouwen in de stelling Helder; ingekomen 8 bilj., als:

A. Bos,	f 2400
Gebr. Klein,	» 2298
D. de Vries,	» 2245
A. Vos Rz.,	» 2221
P. Spruit,	» 2185
J. F. Philips,	» 2160
Gebr. Janzen,	» 2140
G. Moorman,	» 2042
Raming	» 2250

's-Hage, 22 April, onder beheer van het ministerie van waterstaat enz.: 1o. het onderhouden en herstellen van het postgebouw te Kampen ged. '87 tot en met 31 Maart '90; ingek. 6 bilj., als:

J. S. v. d. Werf,	te Kampen,	f 2679
H. Steenbergen,	» idem	» 2469
D. Rekveld,	» idem	» 2259
H. Snel,	» idem	» 2245
G. Londo,	» idem	» 2069
H. v. Dijk Dz.,	» idem	» 1949

2o. herstellingen aan het postgebouw te Venloo en het maken van eene bergplaats aan dat gebouw; ingek. 3 bilj., als:

F. Paes,	te Venloo,	f 798
J. Bosman,	» idem	» 759
L. Landy,	» idem	» 715

Arnhem, 22 April: het onderhouden van- en het maken van eenige verbeteringen aan het rivierbad; ingek. 6 bilj., als:

J. A. Koenders,	te Arnhem,	f 6975
C. H. Hopaf,	» idem	» 6794
W. A. R. Kok,	» idem	» 4220
H. v. d. Sand,	» idem	» 4040
B. Bolder,	» idem	» 3565
J. de Ruijter,	» idem	» 3388

gegund.

BIJVOEGSEL

VAN

DE OPMERKER

van ZATERDAG 30 APRIL 1887.

AANKONDIGINGEN VAN AANBESTEDINGEN.

Maandag, 2 Mei.

Venloo, te 9 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, te Nijmegen, op het bureau der genie: het eenjarig onderhoud van de kazernegebouwen enz., te Venloo, onder het beheer der genie, te Nijmegen. Bilj. inzenden uiterlijk 1 Mei, vóór 3 uren. Inl. bij den hoofdopzichter van fortificatiën, aldaar. Raming f 7080.

Arnhem, te 11 uren, door de architecten G. J. van Gendt en C. M. G. Nierad, in het Centraalgebouw: het bouwen van een oranjerie met koetshuis en bergplaatsen aan den Rosendaalschenweg, te Arnhem. (*Zie advert. in n°. 18.*)

Siddeburen (Gron.), te 11 uren, door het best. van het waterschap Duurswold, ten huize van Kuiper: het baggeren van het Weiwerdermaar, Wagenborgermaar, Munnekesloot en Siddebuurster Schipsloot, in 2 perc. Aanw. gehouden.

's-Hage, te 11½ uren, door het prov. best.: het opruimen van de overtollige spoorwegbrugwerken in het vaarwater »de Zijl" onder de gemeente Leiderdorp. Inl. bij den hoofdingenieur, te 's-Hage. Aanw. gehouden. Raming f 7500. (*Zie advert. in n°. 17.*)

Amsterdam, te 12 uren, door burg. en weth.:

1o. het vergrooten van het pathologisch laboratorium der universiteit;

2o. de voortzetting van het Pneumatisch buizennet, volgens het Liernurstelsel in de wijk, tusschen de Ruijschelkade in den Amstel, en het leggen van hoofdbuizen met een reservoir langs en bij een blok huizen van de Maatschappij tot het verkrijgen van eigen woningen, buiten de Raampoort. (*Zie advert. in n°. 17.*)

Gorichem, te 12 uren, door dijkgraaf en heemraden van het waterschap van de Linge-uitwatering, in den Doelen:

1o. het gewoon jaarlijksch onderhoud van- en vernieuwingen aan de kunstwerken, behoorende aan het Lingekanaal, en het maken van beschoeiingen bij het stoomgemaal te Steenenhoek, in 2 perc.;

2o. het verhoogen van een gedeelte binnenberm en het binnentalud van den Noorderkanaaldijk, het opmaken van zeebraken, benevens rijs-, steenglooiings- en onderhoudswerken;

3o. het wieden der grienden en het maken der banwerken aan de landen, tot gezegd waterschap behoorende en gelegen onder Gorichem en Hardinksveld;

4o. het schoonmaken van het kanaal.

Aanw. gehouden.

Roermond, te 1 uur, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, te Nijmegen, op het bureau der genie: het éénjarig onderhoud van de kazernegebouwen enz., te Roermond, onder het beheer der genie te Nijmegen. Bilj. inzenden uiterlijk 1 Mei, vóór 3 uren. Inl. bij den opzichter van fortificatiën, aldaar. Raming f 3200.

Amsterdam, te 2 uren, door de Holl. IJzeren-spoorwegmaatschappij, in kamer no. 46 van het centraal administratiegebouw:

1o. Bestek 404, het leveren van 20,000 stuks halfronde en 1800 stuks vierkante eikenhouten dwarsliggers, in 2 perceelen;

2o. Bestek 405, de levering van ongeveer 804 M³ eikenhout voor wissels. (*Zie advert. in n°. 16.*)

Apeldoorn, te 2 uren, door het best. van den dorpspolder, bij Eikendal aan de Loobrug: het schoonmaken der waterleidingen van genoemden dorpspolder ged. '87.

Rijswijk (Z.-H.), door I. W. Schuurman: het amoveeren van een bestaande en het bouwen eener nieuwe veestalling enz., aan de bouwmanswoning, genaamd Woudhoeve, aan den Woudweg onder Schipluiden. Aanw. gehouden.

Loosdrecht, door burg. en weth.: het doen van herstellingen en vernieuwingen aan de Mijndensche sluis, onder die gemeente. Inl. bij den bouwkundige H. G. de Kort, te Ouderkerk a/d. Amstel.

Overtoom (gem. Sloten N.-H.), door de administratie van den Sloterstraatweg, bij de Wed. Van Zeeuwen: de levering van 150,000 eerste qualiteit straatklinkers, Waalvorm.

Dinsdag, 3 Mei.

Groningen, te 10 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, te Zwolle, in de bureaukamer van den opzichter van fortificatiën: het eenjarig onderhoud der kazerne- en andere gebouwen en werken, te Groningen. Bilj. inzenden uiterlijk 2 Mei, vóór 3 uren, in genoemde bureaukamer. Raming f 6200.

Zutfen, te 10 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, aldaar, in het logement »de Zon": het eenjarig onderhoud van de kazernegebouwen enz., op de legerplaats bij Milligen, onder het beheer der genie, te Zutfen. Bilj. inzenden uiterlijk 2 Mei, vóór 3 uren. Raming f 3610

Amsterdam, te 11 uren, door L. J. v. Holk, in een der lokalen van het Amsterdamsche koffiehuis, Kalverstraat 3: het bouwen van een woonhuis met twee bovenwoningen, aan het Nassauplein.

Hulst, te 11 uren, door burg. en weth.: de levering van 23,000 stuks straatkeien, oblongs 9/15 en grès de la Meuse, vóór 1 Juli.

Zwolle, te 11½ uren, door het dagelijksch best. van Salland, 7e dijksdistrict in Overijsel, ten huize van Tenthof, in de Pauw: het veranderen, verhoogen en verzwaren van een dijkvak, uitmakende een gedeelte van den Katwolderdijk, gelegen in de gemeente Zwolle, van den Pannekoekendijk tot ongeveer 100 M. voorbij de uitwateringsluis van Katwolde, lang ongeveer 673 M., in 1 perc. Aanw. 2 Mei, te 9 uren.

Kollum (Fr.), te 12 uren, bij den logementhouder Houwink, in de Roskam: het afbreken van een oud boerenhuis en schuur, staande aan den straatweg onder Burum, en het opbouwen van een geheel nieuw boerenhuis en schuur met stallingen voor 40 stuks hoornvee en 3 paarden, en een bijschuurtje of lijtshuis met stallingen, hokken enz. Aanw. 2 Mei, te 12 uren.

Groningen, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het bouwen van eene nieuwe Voogdswoning op het oosteinde van het eiland Rottum. Inl. bij den hoofdingenieur, te Leeuwarden, den ingenieur, te Groningen, en den opzichter Stratingh, te Delfzijl. Aanw. gehouden. Raming f 100,00

Dirksland, te 3 uren, door het best. der gemeene uitwatering van Dirksland, in het gemeentehuis: de levering van p. m. 10.5 kub. M. Escaussijnsche hardsteen, ten behoeve der schutsluis, aldaar. Inl. bij den opzichter H. Westhoeve, te Dirksland.

Groningen, te 7½ uren: het uitvoeren van eenige timmer-, verf- en stukadoorwerken aan- en in de gebouwen van de vereeniging »de Harmonie", te Groningen. Aanw. 2 Mei, 's morgens te 8½ uren. Inl. bij den bouwkundige der vereeniging, H. Raammaker, aldaar.

Rotterdam, in het Timmerhuis: het uitvoeren van verfwerk op het terrein der gasfabriek aan den Oostzeedijk.

Groningen, te 8 uren, door J. W. Struvé, in het koffiehuis »het wapen van Zuid-Holland: het bouwen van een heerenhuis op een terrein aan de Verlengde Nieuwe-Ebbingestraat, te Groningen, met de leverantie van al het daartoe benoodigde. Inl. bij den architect K. Hoekzema. Aanw. gehouden.

Woensdag, 4 Mei.

Vlaardingen, te 10 uren, door het best. van den Holierhoekschen-Zouteveenschen polder, ten huize van A. Knottenbelt: het uitbreken der oude stoomketels aan het Zwethstoomgemaal, met het inmetselen van eene nieuwe, benevens afbreken der oude en weer opbouwen van een nieuwen schoorsteen op paalfundeering, aldaar, met de daarbijbehoorende werken.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz: de uitvoering van herstellingen en vernieuwingen aan de Rijks-rivierwerken op het Zwolsche Diep, met het onderhoud dier werken en de afbakening van het vaarwater, van 1 Juli '87 tot en met 30 Juni '88. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, en den ingenieur Ramaer, te Kampen. Aanw. gehouden. Raming f 13,700.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het uitvoeren van baggerwerk in de rivier de Oude-Maas, tusschen de kilometerraaien 118 en 120, onder de gemeente Dordrecht, behoorende tot de werken der Dordtsche waterwegen. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, den ingenieur Haagenboom en den opzichter De Kiewit, beiden te Dordrecht. Aanw. gehouden. Raming f 20,000.

's-Hage, te 11 uren, door den ontvanger der successierechten en domeinen, ten huize van den boschwachter in het Haagsche Bosch: de levering in Juni van:

1o. ongeveer 300 M³ gewasschen schelpen;

2o. idem 180 » onderhoudsgrint.

Winterswijk, te 11 uren, in de sociëteit de Eendracht: het doen van eenige veranderingen aan een woonhuis aan de Markt, aldaar, toebehoorende aan Mr. H. C. J. Willink. Aanw. 3 Mei, te 10 uren.

Dordrecht, te 12 uren, door H. Veth G.Hz., ten zijnen kantore, Nieuwstraat 1: het bouwen van 12 dubbele arbeiderswoningen, aan de Vest.

Enschedé, te 12 uren, voor de firma Hesselink, Veld & Co., in het hotel de Klomp: het bouwen van een woon-, winkelhuis en bakkerij op een terrein, gelegen aan den Brinkweg, onder den Rietmolen. Aanw. op de bouwplaats, te 9 uren.

Delft, te 12 uren, door den directeur der artillerie-inrichtingen: de levering van brandbluschgereedschap, ten behoeve van verschillende diensten in Ned.-Indië, voor het jaar '88.

Hoorn, te 1½ uren, door burg. en weth.: het aan- en verbouwen van de school aan het Nieuwe Noord, bestemd voor de op te richten eerste burgerschool voor jongens. Aanw. gehouden.

Groningen, te 8 uren, door G. Heikens, in het koffiehuis van M. van Hemmen: het bouwen van een heerenhuis aan de Westerkade, onder bijlevering van alle daartoe benoodigde bouwstoffen, transporten, arbeidsloonen enz. Inl. bij den architect N. W. Lit. Aanw. 2 Mei, te 11 uren.

Schraard (Fr.), door P. J. Jaarsma: het uitbaggeren van een gedeelte der Oude Meer, loopende van uit de Franeker-Sneeker zeilvaart tot de ophaalbrug onder Spannum, lang 800 M. Aanw. 2 Mei, te 10 uren.

Donderdag, 5 Mei.

Amsterdam, te 10 uren, door den luitenant-kolonel, eerstaanwezend-ingenieur der genie, aldaar, op het bureau der genie: het doen van verschillende voorzieningen enz. aan kazernegebouwen te Amsterdam. Bilj. inzenden uiterlijk 4 Mei, vóór 3 uren. Raming f 8430.

Slochteren (Gron.), te 10 uren, door het best. van het waterschap Duurswold, in het Hooge huis: het éénjarig herstellings- en onderhoudswerk van de sluis met gebouwen, bruggen, enz., alsmede het verrichten van bijkomende werken. Aanw. gehouden.

Arnhem, te 11 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, aldaar, in »De Harmonie": het doen van voorzieningen aan militaire gebouwen, te Arnhem. Bilj. inzenden uiterlijk 4 Mei, vóór 3 uren. Raming f 4400.

Breda, te 11 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, aldaar, in het koffiehuis het »Hof van Holland":

1o. het éénjarig onderhoud van de kazernegebouwen enz., te Breda. Raming f 11,000;

2o. het eenjarig onderhoud van de koninklijke militaire academie, te Breda. Raming f 3700.

Bilj. inzenden uiterlijk 4 Mei, vóór 3 uren.

Zwolle, te 11 uren, in de Nieuwe Stadsherberg: het verbouwen van 2 perc. aan de Oude Vischmarkt, aldaar, voor de firma Dojer en Pruimers. Aanw. 2 Mei, te 11 uren.

Wilhelminadorp (Zeel.), te 11 uren, door het dijksbest. van den Wilhelminapolder, in het gemeentehuis: het herstel, de vernieuwing en het onderhoud tot 30 April '88, van de gewone aarde-, kram-, rijs- en steenglooiingswerken, in 1 perc. Aanw. 3 Mei.

's-Hage, te 11 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, aldaar: het leveren van kazernemeubelen te 's-Hage en Delft. Bilj. inzenden uiterlijk 4 Mei. vóór 3 uren. Raming ƒ 2800.

Snelrewaard (Z.-H.), door W. P. Oostveen: het afbreken en wederopbouwen eener bouwmanswoning. Aanw. op de hofstede, 3 Mei, te 10 uren.

Borkelos (Geld.), door den aannemer E. M. Giesen: het doen van eenig stukadoorwerk in 2 perc., en van buiten- en binnenwerk, aldaar.

Vrijdag, 6 Mei.

Velp, te 10 uren, in het koffiehuis van G. Kapel: het bouwen van een lokaal voor de Ned.-Geref. kerk, te Velp. Bilj. inzenden uiterlijk 5 Mei, bij den architect F. Kortlang J.Ez., aldaar. Aanw. 2 Mei, te 10 uren.

Stolwijk (Z.-H.), te 10 uren, door dijkgraaf en hoogheemraden van den Krimpenerwaard, ten huize van C. F. van den Bergh, aan de Stolwijkersluis, voor den tijd van twee achtereenvolgende jaren:

1o. het gewoon onderhoud van de dijkskruinen, bestaande in het effenen, toerond houden en begrinden;

2o. het onderhouden en begrinden van binnenwegen in genoemden waard, in onderscheidene gemeenten gelegen;

3o. het onderhoud der dijksgereedschappen, peilschaalkasten, peilschalen enz.

Inl. bij den fabriek-landmeter, te Gouderak.

's-Bosch, te 10½ uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het maken van een basaltmuur langs den rechter, en van beschoeiingen langs den linker kanaaloever der Zuidwillemsvaart, bij de ijzeren draaibrug te Helmond, prov. Noord-Brabant. Inl. bij den hoofdingenieur in het 6e district, te 's-Bosch, den ingenieur Schuurman, te Vucht, en den opzichter Pommée, te Aarle-Rikstel. Aanw. gehouden. Raming ƒ 4150.

Breda, te 11 uren, door den kommandant in het 3e genie-kommandement, te Breda, in het koffiehuis het »Hof van Holland": het bouwen van een fort aan den Nieuwe-Maasmond (Hoek-van-Holland), 6e gedeelte. Bilj. inzenden uiterlijk 5 Mei, vóór 3 uren. Aanw. gehouden. Raming ƒ 51,600.

Groningen, te 12 uren, door het prov. best.: het onderhouden en herstellen der zeeweringen weerszijds Delfzijl, van 1 Mei '87 tot 1 Mei '88, in 2 perceelen of in massa. Inl. bij den hoofdingenieur en den ingenieur, beiden te Groningen, en den opzichter H. Harms, te Delfzijl.

Rotterdam, te 1 uur, door burg. en weth.: het bouwen van twee scholen aan de Van-Speijkstraat, waarvan eene met twee woningen. (*Zie advert. in n°. 17.*)

Albergen (Ov.), te 3 uren, door burg. en weth. van Tubbergen, ten huize van den kastelein H. van der Aa:

1o. het bouwen van een schoolgebouw in een lokaal, te Fleringen;

2o. de verbouwing van het schoolgebouw in twee lokalen, aldaar;

3o. eenige verbouwing aan het schoolgebouw te Harbrinkhoek;

4o. het maken van 102 stuks tweepersoons schoolbanken.

Inl. bij den architect J. Moll, te Hengeloo. Aanw. 6 Mei, te Harbrinkhoek te 8 uren, Albergen te 9½ uren en Fleringen, te 11 uren.

's-Bosch, door het college van regenten over de Godshuizen en de algemeene armen: het maken van een klinkerweg met bijbehoorende werken en leveringen op het terrein van het landgoed Voorburg, onder de gemeente Vucht. Aanw. 2 Mei, te 10 uren. Raming ƒ 2580.

Groningen, door W. A. Scholten: eene belangrijke vertimmering van de boerderij »Eegeneer" te Westerwijtwerd. Inl. bij den architect P. Tilbusscher, te Middelstum. Aanw. 2 en 4 Mei, te 10 uren.

Zaterdag, 7 Mei.

Tessel, te 10 uren, door het best. van het waterschap de 30 Gemeenschappelijke Polders: het verhoogen van p. m. 619 M. binnenberm van den Zuiderzeedijk, ter breedte van 7 M. tot op 1 M. boven volzee, alsmede het maken van een opril bij de Waalder sluis, lang 100 M. breed 3.50 M. Inl. bij Jb. Hillenius, te Oudeschild. Aanw. 6 Mei, te 12 uren.

Breda, te 11 uren, door regenten van het Gereformeerd burgerweeshuis, in het koffiehuis van de Wed. Segers: het sloopen van het oude bestaande burgerweeshuis, langs de Oude Vest en naast den voormaligen Schouwburg gelegen. Inl. bij de architecten P. van de Erve en A. C. Enjoord, aldaar. Aanw. 4 Mei, te 10 uren. (*Zie advert. in n°. 18.*)

Wissekerke (Zeel.), te 11 uren, door het best. der waterkeering van den calamiteusen polder Vliete: het verbeteren en onderhouden der waterkeerende werken aan genoemden polder gedurende '87/'88. Aanw. 4 Mei, te 2 uren.

Borkeloo, te 11 uren, door C. F. Schaars, in het stationskoffiehuis, aldaar:

1o. het bouwen van een heerenhuis c.a. op de fundamenten van 't voormalige kasteel »Het Hof";

2o. het bijbouwen van een nieuwen cichoreikelder, 23 M. lang, 6 M. breed. Aanw. 7 Mei, te 9½ uren.

Staveren, te 11 uren, door het sluisbestuur van de massale zeesluis, in de sluiswachterswoning: het vernieuwen van 11.700 M³ metselwerk en van 0.865 M³ roosterwerk der zeesluis; het verven en behangen der sluiswachterswoning; het gewone verwisselen der zeesluisdeuren; verschillende kleine herstellingen aan de zeesluis en bijbehoorende werken en gebouwen en het gewoon onderhoud van een en ander tot en met 30 April '88. Inl. bij den opzichter Jongsma, aldaar. Aanw. 5 Mei, te 11 uren.

Buitenpost, te 12 uren, door den burg. van Achtkarspelen:

1o. het bouwen van eene nieuwe vaste brug over de Twijzelervaart, nabij het dorp Kooten;

2o. het leveren van 180 M³ riviergrint en het verlooren van 390 M² klinkersteen-bestrating.

Inl. bij den gemeente-architect, aldaar. Aanw. 5 Mei, te 11 uren.

St.-Annaparochie (Fr.), door het dijksbest. van het waterschap »het Oud-Bildt": het afbreken der Wiersterpijp, der Hoogebrug en der Melkpadsbrug en het daarvoor in de plaats bouwen van drie vaste bruggen. Inl. bij D. Keuning, aldaar. Aanw. 5 Mei, te 11 uren.

Maandag, 9 Mei.

Maastricht, te 10½ uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het bouwen van een ijzeren draaibrug ter vervanging van de vaste houten brug over de Noordervaart in den kunstweg Nederweert-Meijel, met daarbijbehoorende schotbalksluis, nabij sluis no. 15 der Zuidwillemsvaart, onder de gemeente Nederweert. Inl. bij den hoofdingenieur in het 7e district en den ingenieur Bekaar, beiden te Maastricht. Aanw. 2 Mei. Raming ƒ 17,800.

's-Hage, te 11½ uren, door het prov. best. van Zuid-Holland: het onderhouden van- en het doen van eenige herstellingen aan de gebouwen, behoorende tot het huis, bewoond door den Commissaris des Konings in Zuid-Holland te 's-Hage, ged. 2 jaren, ingaande 1 Juni '87, eindigende 31 Mei '89. Inl. bij den hoofdingenieur, te 's-Hage. Raming ƒ 3500. (*Zie advert. in n°. 17.*)

Haarlem, te 2 uren, door dijkgraaf en heemraden van den Haarlemmermeerpolder, ter secretarie des polders:

1o. het kroozen van vaarten en tochten in genoemden polder;

2o. het onderhoud der grintwegen tot 1 Mei '88.

Inl. bij den hoofdopzichter, te Haarlem, en de betrokken opzichters.

Dinsdag, 10 Mei.

Breda, te 11 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, in het koffiehuis het »Hof van Holland":

1o. het doen van herstellingen en vernieuwingen van onderscheiden aard aan kazernegebouwen enz., te Breda. Raming ƒ 6030.

2o. het doen van herstellingen aan daken, vloeren enz., van de gebouwen der koninklijke militaire academie, te Breda. Raming ƒ 4000;

3o. het leveren van kazernemeubelen, te Breda. Raming ƒ 2000.

Bilj. inzenden uiterlijk 9 Mei, vóór 3 uren.

Rosendaal, te 11 uren, door burg. en weth. van Rosendaal en Nispen: het maken der aardebaan en kunstwerken, alsmede bestraten van den weg van af de kom der gemeente Rosendaal naar het gehucht Wouwsche Hil, ter lengte van 6135 M. Aanw. 2 Mei, te 11 uren. Inl. bij den opzichter M. Smits, te Bergen-op-Zoom.

Deventer, te 11½ uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, te Zutfen, in het hotel »de Keizer": het eenjarig onderhoud der kazernegebouwen enz., te Deventer, onder het beheer der genie, te Zutfen. Bilj. inzenden uiterlijk 9 Mei, vóór 3 uren, bij den hoofdopzichter van fortificatiën, te Deventer. Raming ƒ 6202.

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van financiën: het onderhouden van- en het doen van eenige herstellingen aan het rijksgebouw te Groningen, waarin gevestigd zijn de kantoren van de hypotheken en het kadaster. Inl. bij den bouwkundige voor de landsgebouwen in het 1e district, te 's-Hage. Aanw. gehouden. (*Zie advert. in n°. 16.*)

Voorschoten, te 1 uur, door den architect T. L. Kanters, te Rotterdam, in het hotel »het Wapen van Voorschoten": het bouwen van een hoofdgebouw ter grootte van p. m. 612 M² oppervlakte, in aansluiting met het bestaande gesticht en pensionaat van de eerwaarde zusters dominicanessen op Bijlorp, te Voorschoten. Inl. bij genoemden architect. Aanw. 3 Mei, te 12 uren.

Oosterwolde (Geld.), te 2 uren, door den dijkstoel van den polder Oosterwolde, bij A. Visch, aan den Zandweg: het schoonmaken van de weteringen.

Rotterdam, in het Timmerhuis: de levering van afsluiters met reservestukken, brandkranen met reservestukken en bijbehoorend gietwerk voor reservestukken van allerlei aard. (*Zie advert. in n°. 17.*)

Woensdag, 11 Mei.

Velp, te 10 uren, in het koffiehuis van Van Kampen: het bouwen van een woonhuis aan de Kerkallée. Aanw. 4 Mei, te 10 uren. Bilj. inzenden 10 Mei, bij den architect F. Kortlang J.Ez.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: de uitvoering van baggerwerk op het benedendeel der Nieuwe Merwede, gedeeltelijk door middel van Rijksstoombaggervaartuigen, met de bediening en het onderhoud dier vaartuigen tot en met 1 Maart '88, benevens de uitvoering van eenige werken tot voortzetting der normalisering van den benedenmond van die rivier. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, den ingenieur Hoogenboom en den opzichter Borren, beiden te Dordrecht. Aanw. 4 Mei. Raming ƒ 214,000.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat, enz.: het maken van zes en het verlengen van twee dwarskribben aan den linkeroever van de Lek, in de gemeente Kuilenburg, prov. Gelderland, tusschen de kilometerraaien 80 en 82. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, den ingenieur Musquetier, te Utrecht, en den opzichter Mann, te Rhenen. Aanw. 4 Mei. Raming ƒ 18,500.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: de uitvoering van herstellingen en vernieuwingen aan de Rijksrivierwerken in de Noord, de Oude Maas, het Mallegat, de Dordtsche Kil en het Spui, behoorende tot de werken der Dordtsche waterwegen, met het onderhoud dier werken van 1 Juli '87—30 Juni '88. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, den ingenieur Hoogenboom en den opzichter De Kiewit, beiden te Dordrecht. Aanw. 4 Mei. Raming ƒ 24,870.

Doesburg, te 11½ uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, te Zutfen, in het logement »Hof Gelria": het eenjarig onderhoud van de kazernegebouwen, de werken enz., te Doesburg, onder het beheer der genie, te Zutfen. Bilj. inzenden uiterlijk 10 Mei, vóór 3 uren, bij den opzichter van fortificatiën, te Doesburg. Raming ƒ 5240.

Sneek, te 12 uren, door burg. en weth.: het maken van overdekte bewaarplaatsen voor de fecale- en urinestoffen, met bijbehoorende werken, op het terrein »de Aschbelt". Inl. bij den gemeente-architect. Aanw. 3 Mei, te 11 uren.

Amsterdam, door den architect G. W. Vixseboxse, in het lokaal Frascati: het bouwen van eene diamantslijperij op een terrein aan de Vondelkade, aldaar. Aanw. 3 Mei, te 11 uren. (*Zie advert. in n°. 18.*)

Assendelft (N.-H.), door het best. van den polder Assendelft: de levering van 250 M³ fijne gewasschen grint. Bilj. inzenden uiterlijk 10 Mei, bij den secretaris.

Donderdag, 12 Mei.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: de uitvoering van baggerwerken in het Noordzeekanaal en voor de Mauksluis, te Spaarndam, behoorende tot de werken van het Noordzeekanaal. Inl. bij den hoofdingenieur, te Haarlem, en den ingenieur De Bruijn, te Amsterdam. Aanw. 6 Mei. Raming ƒ 25,360.

Vrijdag, 13 Mei.

's-Bosch, te 10½ uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het maken en leveren van drie nieuwe

trapschepen en het uitvoeren van bijbehoorende werken ten behoeve van de schipbrug over de rivier de Maas, te Hedel. Inl. bij den hoofdingenieur in het 6e district, te 's-Bosch, den ingenieur Schuurman, te Vucht, en den opzichter Vroeg, te Crevecoeur. Aanw. 6 Mei. Raming ƒ 7950.

Cats (Zeel.), te 11 uren, door het best. der waterkeering van den calamiteusen Leendert-Abrahampolder, in zijn vergaderlokaal: het herstel, de vernieuwing en het onderhoud tot 30 April '88, van de aarde-, kram-, steenglooiing- en andere werken aan bovengenoemden calamiteusen polder. Aanw. 6 Mei, van 9—11 uren, en 9 Mei, van 10—12 uren.

's-Hage, te 1 uur, door het ministerie van waterstaat enz.: het herstellen en verbeteren van Rijkstelegraaflijnen in de afdeeling Groningen. Inl. bij den inspecteur, chef van het technisch beheer der Rijkstelegraaf, te 's-Hage, en den lijninspecteur te Groningen. Raming ƒ 1120.

Nieuwerkerk (Zeel.), te 3 uren, door het best. van den polder de Vier Bannen van Duiveland, in de raadkamer: de vernieuwing en het onderhoud tot 30 April '88, van de aarde-, kram-, rijs- en steenglooiingwerken aan den gemelden polder.

Zaterdag, 14 Mei.

Alkmaar, te 10 uren, door dijkgraaf en heemraden van de Schermeer, op het raadhuis: 4 perc. dijk-, sloot- en baggerwerk.

Zutfen, te 12 uren, door provisoren van het Bornhof: het afbreken van het restant van het gebouw aan de Markt, met ingang, en het aldaar bouwen van een woonhuis met aanbehooren, benevens het weder stellen der poort of ingang. Aanw. 4 en 11 Mei, te 10 uren.

Oostburg, door burg. en weth.: de levering van 11,000 nieuwe Lessinesche straatkeien, 10 à 12 cM.

Hoek (Zeel.), door het best. der Ned. Herv. kerk: het bouwen eener nieuwe en het afbreken der bestaande pastorie.

Maandag, 16 Mei.

Amsterdam, te 2 uren, door de Hollandsche IJzeren Spoorwegmaatschappij, in kamer no. 46 van het centraal administratiegebouw: het veranderen en uitbreiden van den onderbouw met het maken en weder opruimen van een hulpbaan met hulpbrug, het ophoogen en verbreeden van den spoorweg en het wijzigen van de spoorinrichtingen, alsmede het maken, leveren en opstellen van een plaatijzeren bovenbouw, alles met bijbehoorende werken, voor een spoorwegdraaibrug over de Schiedamsche Schie, te Schiedam, in 2 perceelen. Raming: perc. 1 ƒ 90,000, perc. 2, ƒ 28,000. (*Zie advert. in n°. 18.*)

Woensdag, 18 Mei.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: de aanleg van een gedeelte kanaal met bijbehoorende kunstwerken van nabij den St.-Antoniedijk (gem. Diemen) tot de Oude Vecht te Nigtevecht, behoorende tot de werken voor den aanleg van een kanaal ter verbinding van Amsterdam met de Merwede. Inl. bij den hoofdingenieur Wellan, te Utrecht, en den ingenieur Kluit, te Amsterdam. Aanw. 11 Mei, te 11 uren. Raming ƒ 1,480,000.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: de uitvoering van werken tot verbetering van de rivier de Maas, onder de gemeenten Maasbracht en Wessem, tusschen de kilometerraaien LXIII en LXIV. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, den ingenieur Verweij, te Vucht, en den opzichter Droste, te Roermond. Aanw. 11 Mei. Raming ƒ 26,000.

Zaterdag, 21 Mei.

Vries (Dr.), te 12 uren, door burg. en weth.:

1o. het bouwen eener nieuwe school voor 100 leerlingen, te Donderen;

2o. het verbouwen en vergrooten van de scholen te Vries, Zeijen en Tinaarloo;

3o. het verbouwen der scholen te Bunne en Oudemolen.

Inl. bij den architect H. Luinge, te Vries.

Maandag, 23 Mei.

Rotterdam, te 12 uren door de architecten C. Muijsken, te Amsterdam, en A. P. van Dam A.Wz., te 's-Hage, in het hotel Coomans: den opbouw van het terrein, genaamd plan C, te Rotterdam, op de daartoe gereedgemaakte funderingen. (*Zie advert. in n°. 18.*)

Woensdag, 25 Mei.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: de uitvoering van herstellingen en vernieuwingen aan de Rijksrivierwerken op den Boven-Rijn en de Waal, met het onderhoud dier werken van 1 Juli '87 tot en met 30 Juni '88, in drie perceelen. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, en den ingenieur Stieneker, te Nijmegen. Aanw. 18 Mei. Raming: perc. 1 ƒ 24,000, perc. 2 ƒ 33,000, perc. 3 ƒ 16,000.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: de uitvoering van herstellingen en vernieuwingen aan de Rijksrivierwerken op den Gelderschen IJsel, met het onderhoud dier werken van 1 Juli '87 tot en met 30 Juni '88, in drie perceelen. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, en den ingenieur Ramaer, te Kampen. Aanw. 18 Mei. Raming: perc. 1 ƒ 30,000, perc. 2 ƒ 7300, perc. 3 ƒ 14,300.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: het verrichten van baggerwerk in en nabij den Amer en het herstellen en onderhouden van de werken op den Amer en op het benedendeel van het Oude Maasje en van de Donge, van 1 Juli '87 tot en met 30 Juni '88. Inl. aan het bureau der werken voor de verlegging van den Maasmond, te 's-Bosch. Aanw. 18 Mei, te 12 uren, aan het havenhoofd te Lage-Zwaluwe. Raming ƒ 15,000.

Donderdag, 26 Mei.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het verdiepen van eenige gedeelten van het Noord-Hollandsch kanaal. Inl. bij den hoofdingenieur, te Haarlem, en den ingenieur Welcker, te Alkmaar. Aanw. 20 Mei. Raming ƒ 22,620.

Vrijdag, 27 Mei.

Middelburg, te 10 uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het gedeeltelijk afgraven van den vestingwal langs den oostelijken arm van het kanaal en tot het gedeeltelijk ophoogen van het ravelijn VI—VII der vestingwerken van Neuzen, provincie Zeeland. Inl. bij den hoofdingenieur in het 11e district, te Middelburg, en den ingenieur, te Neuzen. Aanw. 20 en 21 Mei. Raming ƒ 2820.

Arnhem, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het aanbrengen van een rijsbeslag met brikbestorting tegen het zuidwestelijk talud van den Rijks-Ellekomschen dijk, gelegen in den grooten weg van Dieren naar Doesburg, provincie Gelderland. Inl. bij den hoofdingenieur, den ingenieur en den opzichter Rietberg, allen te Arnhem. Aanw. 20 en 21 Mei. Raming ƒ 4600.

Leeuwarden, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: de vernieuwing der brug no. 15, genaamd de Plattebrug, gelegen bij Kollum, over het Rijkskanaal van Dokkum naar Gerben Allesverlaat, in de provincie Friesland. Inl. bij den hoofdingenieur, den ingenieur en den opzichter Ten Doesschate, allen te Leeuwarden. Aanw. 20 Mei. Raming ƒ 4270.

Op onbepaalden datum.

Harlingen, door wees-armvoogden en diakens van de Herv. gemeente: het afbreken en bouwen van eene boerenschuur met kelder en gedeelte van het woonhuis te Witmarsum. Aanw. 5 Mei, te 4 uren.

Nagekomen Afloopen.

Groningen, 28 April: het bouwen van een pakhuis met bovenwoning, op een terrein aan de verlengde Nieuwe-Ebbingestraat, onder beheer van den architect K. Hoekzema; ingek. 10 bilj., als:

N. v. Huizen,	te Groningen,	ƒ 11,233
J. I. Toesman,	» idem	» 10,350
W. Ploijer,	» idem	» 10,280
J. Bolings,	» idem	» 10,171
E. Peters,	» idem	» 9,585
H. Jansen,	» idem	» 9,582
E. W. Wietzema,	» idem	» 9,570
H. Scholtens,	» idem	» 9,444
J. Haupt,	» idem	» 9,379
K. v. d. Laan,	» idem	» 9,192

gegund.

Middelburg, 29 April, onder beheer van het ministerie van waterst. enz.: 1o. het maken van een paar buitenvloeddeuren in het buitensluishoofd van de oostsluis te Neuzen; ingekomen 6 bilj., als:

A. Tholens Dz.,	te Neuzen,	ƒ 3596
C. F. v. Fraijenhoven,	» idem	» 3277
S. v. Rees,	» idem	» 3254
G. J. Balkenstein,	» idem	» 3245
M. D. de Putter,	» idem	» 3209
J. M. Koole,	» idem	» 2985
Raming		» 3700

2o. het verrichten van baggerwerk op de Slikteng en in de Oosterhaven, te Neuzen; ingek. 3 bilj., als:

H. Bonnik Hz.,	te Utrecht,	ƒ 7749
A. v. d. Beek,	» Zaamslag,	» 7500
M. C. de Jong Pz.,	» Sliedrecht,	» 5290
Raming		» 6000

Zeist, 29 April: het bouwen van een buitenverblijf op het landgoed Pruttenburg, onder Rhenen, onder beheer van den architect E. G. Wentink, te Schalkwijk; ingek. 9 bilj., als:

W. C. Beeremans,	te Baarn,	ƒ 28,535
G. J. v. Vloten,	» Utrecht,	» 28,400
J. Rothuizen en W. Salomons,	» Doorwerth,	» 27,444
C. Verweij,	» Mijdrecht,	» 27,165
E. J. Weijers,	» Nijmegen,	» 26,990
J. de Boer & Zn.,	» Steenwijk,	» 26,900
J. v. Ginkel,	» Nijmegen,	» 26,100
G. v. Rossel,	» Utrecht,	» 25,091
J. v. Lunteren,	» Woudenberg,	» 24,974

gegund.

AFLOOP
VAN
AANBESTEDINGEN.

Kornjum, 13 April: het bouwen van eene nieuwe boerenplaats met aanverwante werken, onder beheer van den architect F. Brouwer; ingek. 13 bilj.; gegund aan G. Lanting, te Deersum, voor ƒ 13,131.

's-Hage, 20 April: het bouwen van een woonhuis, kantoor, bergplaatsen en verdere aanhorigheden op een perc. grond, achter de stallen der Hagsche Tramway, aan de Trekvliet aldaar, voor rekening der Gebr. Lansdijdt, onder beheer van den architect W. B. van Lielland; ingek. 16 bilj., als:

Gebr. de Vos,	te 's-Hage,	ƒ 20,900
H. v. Bergen Hanegouwen,	» idem	» 20,615
M. T. Wijnekus,	» idem	» 20,516
A. C. Paardekooper,	» idem	» 20,100
J. H. de Swart en Zn.,	» idem	» 19,889
J. L. Werdes Jr.,	» idem	» 19,026
W. P. Teeuwisse,	» idem	» 19,026
Gebr. Boutman,	» idem	» 17,733
P. C. Quist,	» idem	» 17,600
C. Alkemade Jr.,	» Noordwijk-Linnen,	» 17,333
J. H. Valk,	» Rijswijk,	» 17,242
T. Roest,	» 's-Hage,	» 16,850
A. Korteweg,	» Zevenbergen,	» 16,800
C. v. Diest,	» Koudekerke,	» 16,700
J. N. v. Tilburg,	» Leidschendam,	» 16,700
P. v. Vliet,	» 's-Hage,	» 16,361

Kornjum, 22 April: het bouwen eener voorhuizinge te Haskerdijken, onder beheer van den architect F. Brouwer; ingek. 12 bilj.; gegund aan J. Boersma, te Bajum, voor ƒ 2205.

Maarsen, 22 April: het bouwen van een boschwachterswoning, nabij het stoomgemaal van het waterschap de Bethune; ingekomen 9 bilj., als:

A. v. Leert,	te Kokenge,	ƒ 2100
H. Griffioen,	» Breukelen,	» 1849
N. E. Gerwig,	» idem	» 1740
K. Bol,	» Tienhoven,	» 1694
H. Hageman,	» Maarsen,	» 1678
G. H. de Mei en Th. J. v. Hulst,		» 1640
C. Verweij,	» Mijdrecht,	» 1599
J. v. Ommeruggo,	» Harmelen,	» 1565
A. C. Willemsen,	» Vreeswijk,	» 1385

Utrecht, 22 April: het leggen van een berm, lang 1400 M., nabij het Beusichemsche veer, voor rekening van het hoogheemraadschap van den Lekdijk bovendams; ingek. 17 bilj., als:

C. v. d. Berg, Tuil en 't-Waal,		ƒ 19,800
D. J. Kroon, Sliedrecht,		» 19,650
D. de Kok, Kerkdriel, en W. Baggerman, Nederhemert,		» 19,550
J. G. Huisman, Nijmegen,		» 18,800
C. de Jong, Hardinksveld,		» 18,250
C. Versteeg, idem		» 17,900
J. Fruytier, Utrecht,		» 17,890
J. v. Vuuren, Zalt-Bommel,		» 17,780
H. v. Anrooy Jr., idem		» 17,630
A. Boer Wz., Sliedrecht,		» 17,517
L. Brand, Giesendam,		» 17,386
A. v. d. Meijden, Hardinksveld,		» 17,270
P. W. v. Hatten, Tuil,		» 15,500
A. v. Kekem, Gouda,		» 15,400
W. H. Swets, Hardinksveld,		» 14,892
C. Zanen Hz., Aanmerstol,		» 14,790
L. Brouwer, Gouda,		» 14,150

Lopikerkapel, 22 April: het bouwen eener bouwmanswoning met vee- en paardenstalling op de hofstede, bewoond door A. Kersbergen, te Lopikerkapel, voor Mr. C. G. Berger van Bengst, onder beheer van den architect L. A. van der Voort, te Jaarsveld; ingek. 12 bilj., als:

G. v. Heeswijk, Everdingen,		ƒ 4760
Jac. Scheuten, Vianen,		» 3569
G. v. d. Kwast, Jaarsveiderkapel,		» 3500
Jb. Teeuw, Polsbroek,		» 3470
J. A. Dumolin, Vianen,		» 3458
A. J. v. Kleef, Lopikerkapel,		» 3397
J. J. Hoogendoorn, Vianen,		» 3394,75
M. Hartman, Beuschop,		» 3350
Cs. Brouwer, Polsbroek,		» 3314
A. C. Willemse, Vreeswijk,		» 3194
N. Schmieman, Jaarsveld,		» 3187
C. de Bruin, idem		» 3099

gegund.

Oldebroek, 24 April: het bouwen eener gravenmakerswoning, met bijlevering van alle bouwstoffen enz., voor rekening der gemeente; ingek. 4 bilj., als:

A. Borst,	te Hattem,	ƒ 830
J. Wildeman,	» Oldebroek,	» 720
J. v. Boven,	» idem	» 717
H. Jonker,	» idem	» 713

gegund.

Sneek, 22 April: het maken van een fabrieksgebouw met bijkomende werken, onder beheer van den architect J. P. Hogendijk; ingekomen 5 bilj., als:

H. T. Biesma,	te Bozum,	ƒ 3400
Th. Visser,	» Sneek,	» 3394
N. P. Molenaar,	» idem	» 3049
J. de Graaf,	» idem	» 2986
T. J. v. d. Steele,	» idem	» 2942

gegund.

Groningen, 22 April: het bouwen van twee heerenhuizen aan de Heitdiepskade, hoek Westersingel, te Groningen, onder beheer van den architect K. Boekzema; ingek. 15 bilj., als:

G. Meulink,	te Groningen,	ƒ 22,445
D. Dalmolen,	» idem	» 22,220
M. J. L. Walker,	» idem	» 22,197
J. Haupt en J. Werkman,	» idem	» 22,183
J. I. Teesman,	» idem	» 21,980
H. Schelten,	» idem	» 21,888
T. Y. Jelsma,	» idem	» 21,883
J. Poelman,	» idem	» 21,880
W. Pleijser,	» idem	» 21,880
J. Bellings,	» idem	» 21,789
E. W. Wietsema,	» idem	» 21,623
D. Dooijes,	» idem	» 21,589
E. Peters,	» idem	» 21,566
H. Janssen,	» idem	» 21,444
J. de Vries,	» idem	» 20,735

gegund.

Rukfen, 23 April: het vergrooten der school te Zeggo, voor rekening der gemeente Rukfen c. a., onder beheer van den architect F. A. H. van der Vaart, te Oud-Gastel; ingek 5 bilj., als:

Stevens,	te Rozendaal,	ƒ 2500
A. Annee,	» idem	» 2214
Corn. Voets,	» Rukfen,	» 2060
J. v. Loon,	» Rozendaal,	» 1958
Corn. Suijkerbuijk,	» Zeggo,	» 1799

gegund.

Leiden, 23 April: de verdieping der trekvaart Leiden—Haarlem, over een lengte van 7200 M., voor rekening van het hoogheemraadschap Rijnland; ingek. voor de massa 7 bilj., als:

Joh. Holster,	te Haarlem,	ƒ 41,850
G. P. J. Beccari,	» idem	» 34,960
W. Goedkoop,	» Amsterdam,	» 32,900
C. Bos,	» Haarlemmermeer,	» 26,332
Corn. Zanen en P. Zanen,	» Aanmerstol,	» 24,610
H. H. Smit,	» Alkemade,	» 21,697
Corn. Bos,	» Dordrecht,	» 18,960

Zaamslag, 23 April: het herstel, de vernieuwing en het onderhoud tot 30 April '88, van de aarde-, kram-, rijs- en steengloojingswerken aan de waterkeering van de calamiteuse Margaretha-, Kleine-Huisvens- en Eendrachtspolders; ingek. 9 bilj., als:

J. Tollenaar,	te Neuzen,	ƒ 6600
J. v. Eck,	» Hardinksveld,	» 6500
C. F. v. Fraeijenhove,	» Neuzen,	» 6493
J. de Bree,	» Hoek,	» 6410
J. Jansen,	» Neuzen,	» 6239
B. den Exter v. d. Brink,	» Krabbendijke,	» 6190
D. Tholens,	» Neuzen,	» 6098
H. Klaassen,	» Zaamslag,	» 6054
A. v. d. Beek,	» idem	» 5867

gegund.

Woerden, 23 April, onder het beheer der genie, te Utrecht: 1o. het eenjarig onderhoud der werken en kazernegebouwen enz., te Woerden en te Wierickerschans; ingek. 4 bilj., als:

J. W. Blok,	te Woerden,	ƒ 2575
A. v. Selms,	» idem	» 2565
C. Fluijt,	» idem	» 2493
A. Koteres,	» idem	» 2469

Raming » 2675

2o. eene verving van werken en kazernegebouwen te Woerden en te Wierickerschans; ingek. 4 bilj., als:

A. J. Bastiaanse,	te Hardinksveld,	ƒ 1624
M. H. Eijsvogel,	» Rumpt,	» 1368
H. Veenendaal,	» Woerden,	» 1263
J. Meijers,	» idem	» 1223

Raming » 1400

Gouda, 23 April, onder het beheer der genie, te 's-Hage: 1o. het éénjarig onderhoud der kazernegebouwen enz., te Gouda; ingekomen 4 bilj., als:

B. Boogerwaard,	te Gouda,	ƒ 2100
C. J. Kool,	» idem	» 2043
W. Bokhoven,	» idem	» 2038
H. J. Nederhorst,	» idem	» 1979

Raming » 2220

2o. eene gedeeltelijke buiten- en binnenverving van kazernegebouwen enz., te Gouda; ingek. 2 bilj., als:

B. Brouwer,	te Gouda,	ƒ 1468
W. Gestel,	» Woerden,	» 966

Raming » 1000

3o. het éénjarig onderhoud der kazernegebouwen enz., te Schoonhoven; ingek. 2 bilj., als:

G. de Vos,	te Schoonhoven,	ƒ 1670
P. Blanken Dz.,	» Bergambacht,	» 1545

Raming » 1550

4o. eene gedeeltelijke buiten- en binnenverving van kazernegebouwen enz., te Schoonhoven; ingek. 3 bilj., als:

W. Catsburg,	te Schoonhoven,	ƒ 229,30
H. A. Schrouder,	» idem	» 687.—
C. A. v. Wartuel,	» idem	» 666,66

Raming » 700.—

Willemstad, 23 April, onder het beheer der genie, alduar: 1o. het eenjarig onderhoud van de kazernegebouwen enz., te Willemstad; minste inschr. C. Lodder Hzn., te Willemstad, ƒ 1875

Raming » 2500

2o. het eenjarig onderhoud der werken enz., te Willemstad; minste inschr. C. de Groot, te Sliedrecht, ƒ 3873

Raming » 5000

3o. eene verving van werken en gebouwen te Willemstad en op de forten De Hel en De Ruijter, minste inschr. J. van Gend, te Willemstad ƒ 1184

Raming » 1400

4o. het herstellen van bekleedingsmuren te te Willemstad; minste inschr. A. Oosters, te Willemstad, 7.03% beneden tarief. Raming ƒ 1900.

5o. het uitdiepen van havens en grachten te Willemstad en fort De Ruijter, en het herstellen van steengloojingen en van rijsen bollen te Willemstad en te Numansdorp; minste inschr. C. Bos Azn., te Dordrecht, ƒ 6100

Raming » 6600

Bruinisse, 23 April: het maken van eene estrade etc. in de kerk der Herv. gemeente, en het aanbrengen van ± 80 nieuwe zitplaatsen; ingek. 3 bilj., als:

P. Brouwer,	te Bruinisse,	ƒ 932.25
M. Krijger,	» idem	» 925
A. Zoeter,	» idem	» 887

gegund.

Harlingen, 25 April: het rioleeren en bestraten van de Spinstraat; ingek. 6 bilj., als:

K. Kuipers,	te Harlingen,	ƒ 917
J. Posthuma,	» idem	» 773
L. Strak en J. Huisman,	» idem	» 731
P. Schaafsma,	» idem	» 726
J. de Lange,	» idem	» 686
G. Spoelstra en J. Torenbeek,	» idem	» 648

gegund.

Geertruidenberg, 25 April: het eenjarig onderhoud van de werken en kazernegebouwen te Geertruidenberg, onder het beheer der genie, te 's-Bosch; minste inschr. M. Krols, voor ƒ 3184. Voorloopig gegund.

Maastricht, 25 April: het gedeeltelijk vernieuwen van de ophaalbrug over de Zuidwillemsvaart te De Best, gemeente Weert, en het gedeeltelijk verbouwen van het magazijn aldaar tot brugwachterswoning, in twee percoelen.

Perc. 1, ingek. 4 bilj., als:

F. Rooijackers & Zonen,	te Helmond,	ƒ 6150
A. Libbers-Steekel,	» Appingedam,	» 5898
P. J. H. Kampers,	» Weert,	» 5870
J. M. v. d. Berg,	» idem	» 5558

Raming » 6770

Perc. 2, ingek. 3 bilj., als:

H. Weegels,	te Weert,	ƒ 2169
P. J. H. Kampers,	» idem	» 1970
J. M. v. d. Berg,	» idem	» 1960

Raming » 2350

Maasluis, 25 April: het bouwen van een pakhuis aan de Haringkade, voor de maatschappij voor zeevisscherij, onder beheer van den architect R. P. Stuivinga; ingek. 12 bilj., als:

H. v. Spronse,	te Monster,	ƒ 13,111
M. Veltenaar,	» Maasluis,	» 9,999
V. Heijst en Zonneveld,	» Vlaardingen,	» 9,798
E. Blok Az.,	» idem	» 9,300
E. Dorsman,	» idem	» 8,990
B. v. d. Hoeven,	» idem	» 8,988
A. Reineveld,	» idem	» 8,654
Meiland en Karnaat,	» idem	» 8,635
C. Berkhout en Van Dorsen,	» idem	» 8,429
P. v. Luijsen,	» Maasluis,	» 8,380
J. P. Wimmers,	» idem	» 8,290
J. de Baan,	» Maasland,	» 8,270

Raming » 9,180

Gunning voorbehouden.

Zuidhorn, 25 April: eene vertimmering aan het huis van J. van Bruggen, aldaar, en het inrichten ervan tot gemeentehuis, onder beheer van den architect M. Vietz; ingek. 5 bilj., als:

H. Koeter,	te Zuidhorn,	ƒ 2340
L. Los,	» Bedum	» 1999
B. Kooi,	» Zuidhorn,	» 1987
G. Huininga,	» idem	» 1971
H. Moorman,	» Bedum,	» 1940

gegund.

Breda, 25 April, voor rekening der gemeente: 1o. het leveren van ongeveer 550 M³ gewaschen leem, voor het waterdicht maken van den vijver in het Valkenberg; minste inschr. L. Botermans, te Gilze, voor ƒ 2.89 per M³.

2o. het leveren van 300 M³ kleizoland, voor de voetpaden in het Valkenberg; minste inschr. C. de Kanter, te Breda, voor ƒ 540.

3o. het verven van de hout- en ijzerwerken van de gevels aan de Ambachtenschool; minste inschr. W. K. F. de Jongh, te Breda, voor ƒ 260.

4o. het verven van de buitenhout- en ijzerwerken van het gebouw voor lijders aan besmettelijke ziekten; minste inschrijver dezelfde, voor ƒ 65.

5o. het verven van de hout- en ijzerwerken van de gevels van het schoolgebouw voor kosteloos lager onderwijs met de daarbijbehoorende onderwijzerswoning in de Nieuwebuizen; minste inschr. dezelfde, voor ƒ 144.

Sneek, 25 April: het bouwen van een heerenhuis met achtergebouw en bijbehoorende werken, onder beheer van den architect Ant. Rooswinkel, te Bolsward; ingek. 4 bilj., als:

J. de Graaf,	te Sneek,	ƒ 8500
T. J. v. d. Steele,	» idem	» 7570
H. F. Biesma,	» Bozum,	» 7485
N. P. Molenaar,	» Sneek,	» 7409

Groningen, 25 April: het verbouwen eener behuizing, ten dienste van R. Aldershoff, onder beheer van den architect G. Nijhuis; ingek. 11 bilj., als:

R. Hovingh,	te Groningen,	ƒ 4749
J. I. Teesman,	» idem	» 3978
J. Haupt,	» idem	» 3921
S. Hoß,	» idem	» 3863
T. Y. Jelsma,	» idem	» 3857
E. W. Wietzema,	» idem	» 3828
J. Bellings,	» idem	» 3771
W. Pleijser,	» idem	» 3700
H. J. L. Walker,	» idem	» 3598
C. Peters,	» idem	» 3577
G. P. v. Erp,	» idem	» 3494

gegund.

Amsterdam, 26 April, voor de vereeniging tot verkrijging van eigen woningen: 1o. het bouwen van 34 perceelen, op een terrein naast de in-aanbouw-zijnde perceelen aan de Hoge-de-Grootstraat; ingek. 17 bilj.; minste inschr. J. Beede, te Amsterdam, voor ƒ 155,380.

2o. het schilderen, olieën en verlooven bijkomende werken van 60 woonhuizen, gelegen aan de Czaar-Peterstraat enz.; ingek. 8 bilj.; minste inschr. G. Frantzen, te Amsterdam, voor ƒ 5200.

Utrecht, 26 April: het maken en verplaatsen van den onder- en bovenbouw van waterkranen, het ophalen, leveren en leggen van gietijzeren waterleidingen met toebehooren op het station Rijnenaal, volgens bestek 459 der Staatsspoorwegen; ingek. 9 bilj., als:

L. J. Metz, Zaltbommel,		ƒ 16,878
Kon. Ned. Grofsmedenij, Leiden,		» 15,750
Soc. An. des Forges et Ateliers de construction de la Biesme, Bonffioulx,		» 15,425
J. Levêque & Co., Herstal,		» 14,914
L. J. Enthoven & Co., 's-Hage,		» 14,500
J. de Boer, 's Bosch,		» 14,231,62
G. Wilson, 's-Hage,		» 14,129,98
J. Hillen, Gouda,		» 13,280
F. Butchins, 's-Hage,		» 12,990

Apeldoorn, 26 April: het bouwen van een woonhuis, onder beheer van den bouwkundige J. A. Wijn; ingek. 10 bilj., als:

H. Wegerif,	te Apeldoorn,	ƒ 5897
A. Radstaak,	» idem	» 5640
H. J. Eijkelboom,	» idem	» 5549
L. Wegerif,	» idem	» 5436
F. Eibers,	» idem	» 5420
C. Wegerif,	» idem	» 5414
Hs. Mouw,	» idem	» 5365
J. v. d. Braak,	» idem	» 5357,30
F. W. Geurden,	» idem	» 5319
L. Voorhorst,	» idem	» 4889

Scherpenisse, 26 April: het onderhoudswerk aan de waterkeering van het waterschap Scherpenisse, ged. '87/'88; ingek. 9 bilj.; minste inschr. G. M. Larvoy, te Scherpenisse, voor ƒ 13,190

Raming » 13,233

Burg, 26 April: het herstel, de vernieuwing en het onderhoud tot 30 April '88, van de aarde-, kram-, rijs- en steengloojingswerken aan de waterkeering van den calamiteusen Burg- en Westlandpolder; minste inschr. C. Bolier Cz., te Bruinisse, voor ƒ 8888.

Naarden, 26 April, onder het beheer der genie, aldaar: 1o. het eenjarig onderhoud der werken te Naarden; ingek. 4 bilj.; minste inschr. J. D. Husen Jr., te Naarden, voor ƒ 3322

Raming » 4500

2o. het eenjarig onderhoud der kazernegebouwen enz., te Naarden; ingek. 4 bilj.; minste inschr. dezelfde, voor ƒ 2911

Raming » 3100

3o. eene verving van werken te Naarden; ingek. 4 bilj.; minste inschr. M. H. Eijsvogel, te Rumpt, voor ƒ 1027

Raming » 1100

4o. het herstellen van daken en vloeren in kazernegebouwen, te Naarden; ingek. 4 bilj.; minste inschrijver E. Wouda, te Naarden, voor ƒ 937.65

Raming » 1300.—

Hellevoetsluis, 26 April, onder beheer der genie, aldaar: 1o. het eenjarig onderhoud der werken en gebouwen te Hellevoetsluis; minste inschr. W. van Leeuwen, te Hellevoetsluis, voor ƒ 4579

Raming » 5100

2o. het eenjarig onderhoud der werken en gebouwen te Brielle; minste inschr. A. A. E. Veersenhos, te Brielle, voor ƒ 5484

Raming » 6250

3o. eene verving van werken en gebouwen te Hellevoetsluis, minste inschr. W. Bout, te Brielle, voor ƒ 1493

Raming » 2000

4o. eene verving van werken en gebouwen, te Brielle; minste inschr. W. Bout, te Brielle, voor ƒ 1137

Raming » 1500

Boetichem, 26 April: het bouwen van een woonhuis met achterhuis, schuren en stallen en het amoveeren van een bestaand huis, op de bouwplaats Westsevoer; ingek. 7 bilj., als:

H. J. Masselink,	te Doetichem,	ƒ 7943
W. Meijer,	» Zelhem,	» 7860
J. W. v. d. Linde,	» Ambt-Doetichem,	» 7850
L. Bennink,	» Zelhem,	» 7700
J. Both,	» Wijnbergen,	» 7080
T. Sielsdink,	» Doetichem,	» 6819
G. Heijting,	» Angerlo,	» 6770

Utrecht, 26 April, onder beheer der genie aldaar: 1o. het eenjarig onderhoud van de werken en kazernegebouwen, enz. te Utrecht en op de legerplaats bij Zeist; ingek. 5 bilj., als:

J. Krab,	te Utrecht,	ƒ 13,400
H. Leemans,	» idem	» 13,390
H. Pisa,	» idem	» 13,345
J. v. Straten Jz.,	» Jutfaas,	» 12,725
Th. H. Dirks,	» 's-Bosch,	» 11,700

Raming » 12,900

2o. het eenjarig onderhoud van de werken in de N. H. waterlinie van af de Klop tot en met Vreeswijk; ingek. 4 bilj., als:

C. Krachten, Utrecht,		ƒ 13,933
E. Scheepshouwer, idem,		» 13,645
C. F. W. Uitewaal, Wijk-bij-Duurstede,		» 12,280
Th. H. Dirks, 's-Bosch,		» 11,670

Raming » 12,500

3o. het eenjarig onderhoud in de stelling van Honswijk; ingek. 5 bilj., als:

C. v. d. Berg,	te Honswijk,	ƒ 2530
A. L. de Kleriet,	» Kuilenburg,	» 2439
W. v. d. Haar,	» Vreeswijk,	» 2279
R. Barneveld,	» idem,	» 2240
Th. H. Dirks,	» 's-Bosch,	» 2167

Raming » 2500

4o. het eenjarig onderhoud der werken te Wijk-bij-Duurstede en van daar tot Odijk; ingek. 7 bilj., als:

Th. H. Dirks, 's-Bosch,		ƒ 1790
J. v. Wamel, Wijk-bij-Duurstede,		» 1768
C. F. W. Uitewaal, idem		» 1747,80
C. Werkhoven, Koten,		» 1729
C. Freenhoff, Wijk-bij-Duurstede,		» 1683
H. Reks, idem		» 1097
H. v. Oostrum, Koten,		» 1034

Raming » 2100

5o. eene verving van kazernegebouwen, onder het beheer der genie te Utrecht; ingek. 5 bilj., als:

Firma Kramer en Groep,	te Utrecht,	ƒ 1460
W. v. Willigenburg,	» idem	» 1420
A. W. P. v. Uden,	» 's-Bosch,	» 1390
L. C. de Leur,	» Utrecht,	» 1380
M. H. Eijsvogel,	» Rumpt,	» 1373

Raming » 1500

6o. eene verving van werken en gebouwen in de stelling van Honswijk en van forten nabij Utrecht; ingek. 7 bilj., als:

Firma Kramer en Groep,	te Utrecht,	ƒ 2650
W. v. Willigenburg,	» idem	» 2530
J. Meier,	» Woerden,	» 2496
L. C. de Leur,	» Utrecht,	» 2483
J. Quart,	» Gouda,	» 2390
A. W. P. v. Uden,	» 's-Bosch,	» 2350
C. Brink,	» Vreeswijk,	» 2296

Raming » 2900

Zwolle, 26 April, onder het beheer der genie, aldaar: 1o. het eenjarig onderhoud der kazernen en andere gebouwen en werken, te Zwolle; ingek. 5 bilj., als:

R. Meibergen,	te Zwolle,	ƒ 2325
J. Pollenkott & Zn.,	» idem	» 2439
J. Kruijt Kz.,	» idem	» 2422
K. A. v. d. Berg,	» idem	» 2279
A. v. Struten,	» idem	» 2207

2o. het eenjarig onderhoud van de gewone werken en kazernegebouwen in de legerplaats bij Oldebroek; ingek. 4 bilj., als:

H. J. Buitenhuis,	te Nunspeet,	ƒ 3900
K. A. v. d. Berg,	» Zwolle,	» 3547
J. v. d. Braak,	» Apeldoorn,	» 3388
J. Kruijt Kz.,	» Zwolle,	» 3369

Raming » 3550

Heusden, 26 April: het eenjarig onderhoud van de werken en gebouwen, alduar, onder het beheer der genie, te 's-Bosch; ingekomen 6 bilj., als:

J. J. v. Grunsfelde,	te Heusden,	ƒ 2385
H. v. Eggelen,	» idem	» 2150
K. A. v. Rijswijk,	» idem	» 1850
M. H. Verhoeckx,	» idem	» 1811
A. Donkers,	» idem	» 1650
M. Beeren,	» idem	» 1649

Raming » 2405

Arnhem, 26 April: het eenjarig onderhoud der werken en kazernegebouwen te Arnhem en dat der werken en gebouwen van het fort bij Westervoort, onder het beheer der genie, te Arnhem; ingekomen 6 bilj., als:

D. A. Roskam,	te Arnhem,	ƒ 5512
M. Wardenier Jz.,	» idem	» 4885
J. A. Koenders,	» idem	» 4722
B. Bolder,	» idem	» 4680
J. P. Welsing,	» idem	» 4627
J. W. Jansen,	» idem	» 4613

Raming » 5250

Bergen-op-Zoom, 26 April, onder het beheer der genie, te Breda: 1o. het eenjarig onderhoud van de kazernegebouwen enz., te Bergen-op-Zoom; ingekomen 3 bilj., als:

C. Bastiaanse	te Bergen-op-Zoom,	ƒ 7200
A. Gorren,	» idem	» 6728
J. J. Hornstra,	» idem	» 6693

Raming » 7000

2o. het doen van vernieuwingen en herstellingen van onderscheiden aard aan kazernegebouwen enz., te Bergen-op-Zoom; ingek. 3 bilj., als:

C. Bastiaanse,	te Bergen-op-Zoom,	ƒ 3020
A. Gorren,	» idem	» 2894
J. J. Hornstra,	» idem	» 2889

Raming » 3250

3o. het vernieuwen van een gedeelte der lei- en dakbedekking van de kazerne Prinsenhof, te Bergen-op-Zoom; ingek. 3 bilj., als:

C. Bastiaanse,	te Bergen-op-Zoom,	ƒ 1030
A. Gorren,	» idem	» 972
J. J. Hornstra,	» idem	» 959

Raming » 1150

Gorichem, 26 April, onder 't beheer der genie, aldaar: 1o. het eenjarig onderhoud van de werken en kazernegebouwen te Gorichem. Vuren en bij de sluis te Dalem; ingek. 5 bilj., als:

B. Simo,	te Gorichem,	ƒ 5723
A. G. de Pater,	» idem	» 5302
C. Mulwijk,	» idem	» 5149

Raming » 6250

2o. het eenjarig onderhoud van de werken van de Nieuwe Hollandsche Waterlinie aan de Linge en van daar tot de Lek; ingek. 4 bilj., als:

A. G. de Pater, Gorichem,		ƒ 4073
A. de Groot Cz., Heukelum,		» 4022
C. Mulwijk, Gorichem,		» 5768
C. F. W. Uitewaal, Wijk-bij-Duurstede,		» 3648 80

Raming » 4500

3o. het eenjarig onderhoud van de werken en kazernegebouwen te Woudrichem, Loevestein en de forten beneden de Waal en de Merwede; ingek. 5 bilj., als:

A. G. de Pater,	te Gorichem,	ƒ 4919
G. Struik,	» Woudrichem,	» 4384
C. Veenjé Hz.,	» idem	» 4230
M. v. Geel,	» idem	» 4230
F. A. de Jonde,	» idem	» 3848

Raming » 5150

4o. het eenjarig onderhoud van de werken van het Inundatie-kanaal uit de Waal, beneden Tiel, naar de Linge; ingek. 4 bilj., als:

J. v. Vuuren, Zalt-Bommel,		ƒ 580
C. v. d. Heuvel, Varik,		» 533
A. de Groot Cz., Heukelum,		» 529
C. F. W. Uitewaal, Wijk-bij-Duurstede,		» 528,50

Raming » 600

Amsterdam, 27 April: het verbouwen van het perceel Singel 352, onder beheer van de architecten W. Wilkens en G. van Arkel; minste inschr. J. Koster, te Amsterdam, voor ƒ 7888.

's-Bosch, 27 April: het eenjarig onderhoud van de werken, gebouwen enz., te 's-Bosch, St.-Andries, Crevecoeur enz., onder het beheer der genie, te 's-Bosch; ingek. 5 bilj., als:

Th. Meuwese,	te 's-Bosch,	ƒ 9545
W. M. v. Beckum,	» idem	» 9293
Th. A. v. Ravenstein,	» idem	» 8759
Th. H. Dirks,	» idem	» 8567
G. de Ruijter,	» idem	» 7861

Raming » 10,000

De minste inschr. is als aannemer voorgedragen

's-Hage, 27 April, onder beheer van het ministerie van waterstaat enz.: 1o. het maken van zeven dwarskribben, aan den linkeroever van den Neder-Rijn, onder de gemeente Lienden (provincie Gelderland); ingek. 12 bilj., als:

J. H. v. Hezewijk,	te Lobit,	f 19,542
A. Kraaijeveld en D. J. Kroon,	» Sliedrecht,	» 19,500
A. G. Huyskes,	» Hedel,	» 19,400
G. Spiering Cz.,	» Gameren,	» 19,239
A. Boer Wz.,	» Sliedrecht,	» 18,898
J. v. Vauren,	» Zalt-Bommel,	» 18,847
F. E. Terwindt,	» Pannerden,	» 18,600
G. J. Mol,	» Kuilenburg,	» 18,567
W. P. de Vries,	» Rossum,	» 18,316
L. A. v. Haaften,	» Sliedrecht,	» 17,200
H. v. Anrooy Jz.,	» Zalt-Bommel,	» 15,488
Raming		» 20,000

2o. het onderhoud en herstel der werken aan den Hoek van Holland, van 1 Mei 1887 tot en met 30 Juni 1888; ingek. 2 bilj., als:

C. v. d. Plas, Hardinksveld,	f 125,448
A. Volker Lz., Sliedrecht en P. A. Bos, Gorichem,	» 123,000
Raming	» 134,750

Amsterdam, 27 April: het bouwen van een perceel op de Rozengracht, voor rekening van Rijks en Buisant, onder beheer van den architect G. B. Salm; ingek. 13 bilj.; minste inschr. H. Bremer, te Amsterdam, voor f 17,965.

Delft, 27 April, onder het beheer der genie, te 's-Hage: 1o. het eenjarig onderhoud der kazernegebouwen enz., en der werken, te Delft; ingek. 6 bilj., als:

W. N. v. Ipenburg,	te Delft,	f 10,250
Th. Vos,	» idem	» 10,200
W. F. C. Schaap,	» idem	» 10,100
D. J. Houtzager,	» idem	» 9,996
J. F. Luxemburg,	» idem	» 9,958
D. Huurman,	» idem	» 9,624
Raming		» 10,360

2o. eene buitenverving van werken te Delft; ingek. 4 bilj., als:

W. de Vries,	te Delft,	f 2675
P. Goudappel,	» idem	» 2549
J. Houtzager,	» idem	» 2510
M. H. Eijsvogel,	» Rumpt,	» 2333
Raming		» 2600

Bolsward, 27 April, voor rekening der gemeente: het doen van bestratingen in de stad, in 3 perceelen: 1o. Kerkstraat; ingek. 4 bilj., als:

D. v. Ketel,	te Bolsward,	f 487
S. Wiersma,	» idem	» 420
L. Mol,	» idem	» 370
P. A. Bottinga,	» Leeuwarden,	» 315

2o. Beurtmanskade; ingek. 3 bilj., als:

D. v. Ketel,	te Bolsward,	f 442
J. Visser	» idem	» 438
P. A. Bottinga,	» Leeuwarden,	» 260

3o. Knossingerlaan; ingek. 5 bilj., als:

J. A. Bottinga,	te Leeuwarden,	f 115
D. v. Ketel,	» Bolsward,	» 105
G. de Boer,	» idem	» 84
S. Wiersma,	» idem	» 80
F. Hamburg,	» idem	» 69

Kampen, 27 April: het eenjarig onderhoud der kazernegebouwen enz. te Kampen, onder beheer der genie te Zwolle: ingek. 7 bilj., als:

G. J. Bruggink Gz.,	te Kampen,	f 5598
K. A. v. d. Berg,	» Zwolle,	» 5532
D. v. d. Weerd,	» IJsselmuiden,	» 5488
J. S. v. d. Werf,	» Kampen,	» 5459
J. Kruyt Hz.	» Zwolle,	» 5295
A. v. Straten,	» idem	» 5189
H. v. Dijk Hz.,	» Kampen,	» 4850
Raming		» 5850

Arnhem, 27 April: het afbreken en daarna wederopbouwen van het huis van J. W. Mulder, onder beheer van den architect J. H. Hendriks Jr., aldaar; ingek. 9 bilj., als:

H. A. v. d. Sand,	te Arnhem,	f 12,980
J. N. Janssen,	» idem	» 11,168
G. J. Barenbrug,	» idem	» 9,630
J. A. Koenders,	» idem	» 8,946
J. Mulder,	» idem	» 8,848
M. Borsting en W. J. Grilman,	» idem	» 8,370
J. Th. Rutten,	» idem	» 8,326
A. J. A. Engelkamp,	» idem	» 8,290
C. H. Hopaf,	» idem	» 7,824

Haarlem, 27 April, onder beheer der genie, aldaar: 1o. het maken van een fort bij IJmuiden (5de gedeelte); ingek. 7 bilj., als:

C. Bos Azn.,	te Dordrecht,	f 61,500
P. Duinker,	» Amsterdam,	» 52,340
J. H. Vos Sr.,	» Almelo,	» 52,386
G. D. v. Doorn,	» Amsterdam,	» 51,851
G. A. v. Spanje,	» Rotterdam,	» 49,860
M. L. Veenenbos,	» Brielle,	» 49,279
C. J. Kalis Jzn.,	» IJmuiden,	» 48,500
Raming		» 58,100

2o. het eenjarig onderhoud van werken en gebouwen enz.; ingek. 5 bilj., als:

K. Hollander,	te Gouda,	f 7599
M. Mulder,	» Haarlem,	» 7884
D. A. Brinkenburg,	» idem	» 7874
J. S. v. Velthuysen,	» idem	» 7873
G. Toornvliet,	» Gouda,	» 7880
Raming		» 8500

3o. eene gedeeltelijke binnenverving der groote kazerne en eenige andere verfwerken; ingek. 1 bilj., van M. Mulder, te Haarlem, f 750
Raming » 700

De inschrijvers C. J. Kalis Jzn. en G. Toornvliet zijn voor de werken 1o. en 2o. als aannemer voorgedragen; de inschrijver voor het werk 3o. niet, wegens gebrek aan concurrentie.

's-Hage, 28 April: het ijzerwerk voor onderstellen van goederen-, platte-, langhout- en zandwagens ten dienste der staatsspoorwegen op Java (bestek no. 90); ingek. 9 bilj., als:

F. Kloos & Zonen, Alblasserdam,	f 36,000
Société de Baume & Marpent, Haine St. Pierre,	» 26,650
E. H. Begemann, Helmond,	» 25,350
Société internationale, Braine le Comte,	» 24,500
Société Dyle & Bacalan, Parijs,	» 21,215
Société de Seneffe, Seneffe,	» 20,734
Société de Morlanwelz, Morlanwelz,	» 20,400
A. Germain, Charleroi,	» 19,000
A. & V. Halot, Leuven,	» 18,874

Haarlem, 28 April, onder beheer van het ministerie van waterstaat, enz.: 1o. het leveren en verwerken van Noordsche granietblokken in den golfbreker langs het zuiderhavenhoofd te IJmuiden, behoorende tot de werken van het Noordzeekanaal; ingek. 6 bilj., als:

C. Bos Az.,	te Dordrecht,	f 15,980
G. D. v. Doorn,	» Amsterdam,	» 15,900
C. J. Kalis Jz.,	» IJmuiden,	» 15,480
G. S. Serlé,	» Amsterdam,	» 15,198
A. Volker Jz., Sliedrecht, en P. A. Bos,	» Gorichem,	» 14,880
C. J. Maks Jr.,	» Amsterdam,	» 14,839
Raming		» 14,880

2o. het leveren van brik en steenen voor het bestorten der Heldersche zeewering, behoorende tot de rijkszeewerken in de provincie Noord-Holland, in 2 perceelen: perc. 1; ingek. 6 bilj., als:

Gebr. Jansen,	te Nieuwediep,	f 1987
D. de Vries,	» Helder,	» 1865
J. Giltjes,	» Petten,	» 1830
F. Bergman,	» Amsterdam,	» 1758
G. Moorman,	» Helder,	» 1755
G. D. v. Doorn,	» Amsterdam,	» 1752
Raming		» 1875

Perc. 2, ingek. 9 bilj., als:

C. Bos Az.,	te Dordrecht,	f 10,450
Gebr. Jansen,	» Nieuwediep,	» 10,132
W. Goedkoop,	» Amsterdam,	» 9,947
D. J. Kroon,	» Sliedrecht,	» 9,849
C. Moorman,	» Helder,	» 9,825
Kloos & v. Limburg,	» Rotterdam,	» 9,763
J. Giltjes,	» Petten,	» 9,760
G. D. v. Doorn,	» Amsterdam,	» 9,640
Erven H. Trip,	» Rotterdam,	» 9,547
Raming		» 10,125

's-Hertogenbosch, 28 April: het afbreken der bestaande en het bouwen van eene nieuwe brug over de Oude Lei in den provincialen weg van Tilburg naar Hilvarenbeek; ingek. 8 bilj., als:

A. Smolders,	te Hilvarenbeek,	f 1986
W. A. Claasen,	» Tilburg,	» 1983
L. Botermans,	» Gilze,	» 1873
H. v. Gorp,	» Westerhoven,	» 1860
P. Clerx,	» Tilburg,	» 1849
J. v. Rijt en J. v. d. Struijk,	» Oosterwijk,	» 1828
P. H. Verstijnen,	» idem	» 1805
W. C. F. v. Hest,	» Tilburg,	» 1648
Raming		» 1950

Zutfen, 28 April: het eenjarig onderhoud van de werken, kazernegebouwen enz., te Zutfen, onder het beheer der genie aldaar; ingek. 3 bilj., als:

H. W. Bouwes,	te Zutfen,	f 4995
A. J. Uiterwijk,	» idem	» 4879
H. Haytink,	» idem	» 4840
Raming		» 5310

Dordrecht, 28 April: het eenjarig onderhoud van de werken en gebouwen enz., te Dordrecht, onder het beheer der genie, te Breda; ingek. 5 bilj., als:

J. v. d. Vlugt Jr.,	te Dordrecht,	f 5730
P. v. Driel,	» idem	» 5072
J. F. P. Kraus,	» idem	» 5049
D. J. Kwak,	» idem	» 4840
J. J. Kooijmans,	» idem	» 4838
Raming		» 5150

De minste inschr. is als aannemer voorgedragen.

Haarlem, 28 April: het onderhoud van het gebouw van het prov. best. van Noord-Holland, van den dag der goedkeuring van de besteding tot 31 Dec. '88; minste inschr. J. F. Erdtsieck, te Haarlem, voor f 1905.

Overasselt, 28 April: het verbouwen der Hilsmahoeve, onder beheer van den bouwkundige G. J. Groot, te Nijmegen; ingek. 3 bilj., als:

J. Wiessing,	te Overasselt,	f 2259
L. J. v. Heezewijk,	» Neerasselt,	» 2180
A. Wintjes,	» Overasselt,	» 2038

Deventer, 28 April: het bouwen van een buitensociëteit over den IJsel, bij Deventer; ingek. 13 bilj., als:

J. Wittevoen,	te Deventer,	f 38,732
G. Peteri,	» idem	» 38,358
H. Lammers,	» idem	» 38,415
H. Visscher,	» idem	» 38,394
B. v. d. Worp,	» idem	» 38,197
A. Feberwee,	» idem	» 38,197
I. Pot Iz.	» idem	» 38,195
Wed. G. J. Kerkhof,	» idem	» 38,160
H. v. d. Speel,	» idem	» 38,000
G. Hofstee,	» idem	» 37,990
G. Beltman,	» idem	» 37,800
E. v. d. Woerd,	» idem	» 35,231
W. Kolkert,	» idem	» 34,090

Nog niet gegund.

Grave, 28 April: het eenjarig onderhoud der kazernegebouwen enz., te Grave, onder het beheer der genie, te Nijmegen; ingekomen 6 bilj., als:

J. P. Ubbing,	te Grave,	f 2750
A. Abels,	» idem	» 2287
H. J. Derks,	» idem	» 2250
G. H. v. Hezewijk,	» idem	» 2120
A. v. Gemert,	» idem	» 2080
J. P. Peeters,	» idem	» 1997
Raming		» 2600

Groningen, 29 April: het vernieuwen der beschoeiing bij- en het verdiepen van de haven te Oldehove, voor rekening der provincie; ingek. 11 bilj., als:

J. H. Pot,	te Stedum,	f 1447
A. Banning,	» Zuidhorn,	» 1380
A. H. Teninga,	» Grootegast,	» 1380
J. v. d. Galie,	» Ferwerd,	» 1377
J. Kerkstra,	» Lauwerzijl,	» 1356
M. Boersema,	» Warffhuizen,	» 1355
K. Dantof,	» Baflo,	» 1300
H. Formsma,	» Grijpskerk,	» 1335
H. de Wind,	» Zoutkamp,	» 1315
G. Wolthuis,	» Bedum,	» 1340
R. Pathuis,	» Garnwerd,	» 1288
Raming		» 1250

Nijmegen, 29 April, onder het beheer der genie, aldaar: 1o. het eenjarig onderhoud der kazernegebouwen aldaar; ingek. 3 bilj. als:

C. Verburgh,	te Nijmegen,	f 4896
H. W. v. d. Waarden,	» idem	» 4749
J. Teunissen,	» idem	» 4444
gegund.		
Raming		f 5550

2o. het eenjarig onderhoud der werken aldaar; ingekomen 3 bilj., als:

C. Verburgh,	te Nijmegen,	f 1150
J. Teunissen,	» idem	» 1114
H. W. v. d. Waarden,	» idem	» 1062
gegund.		
Raming		» 1200

3o. eene verving van kazernegebouwen; ingek. 3 bilj., als:

H. P. v. d. Acker,	te Nijmegen,	f 1190
F. D. Teeuwisen,	» idem	» 1063
J. H. Everts,	» idem	» 980
gegund.		
Raming		» 1400

Vlissingen, 29 April, onder beheer der genie te Breda: 1o. het éénjarig onderhoud der werken en gebouwen te Vlissingen; ingek. 4 bilj., als:

J. Monjé,	te Vlissingen,	f 5800
D. Bijl,	» idem	» 5487
C. Maters,	» idem	» 5325
P. Monjé,	» idem	» 5048
Raming		» 5150

2o. het éénjarig onderhoud der kazernegebouwen te Middelburg; ingek. 4 bilj., als:

M. J. de With,	te Middelburg,	f 2519
M. J. van Ditmars en Zn.,	» idem	» 2500
J. C. van Miert,	» idem	» 2425
P. Krijger en Zn.,	» idem	» 2350
Raming		» 2450

BIJVOEGSEL

VAN

DE OPMERKER

van ZATERDAG 7 MEI 1887.

AANKONDIGINGEN VAN AANBESTEDINGEN.

Maandag, 9 Mei.

Maastricht, te 10½ uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het bouwen van een ijzeren draaibrug ter vervanging van de vaste houten brug over de Noordervaart in den kunstweg Nederweert-Meijel, met daarbijbehoorende schotbalksluis, nabij sluis no. 15 der Zuidwillemsvaart, onder de gemeente Nederweert. Inl. bij den hoofdingenieur in het 7e district en den ingenieur Beknar, beiden te Maastricht. Aanw. gehouden. Raming f 17,800.

's-Hage, te 11½ uren, door het prov. best. van Zuid-Holland: het onderhouden van- en het doen van eenige herstellingen aan de gebouwen, behoorende tot het huis, bewoond door den Commissaris des Konings in Zuid-Holland te 's-Hage, ged. 2 jaren, ingaande 1 Juni '87, eindigende 31 Mei '89. Inl. bij den hoofdingenieur, te 's-Hage. Raming f 3600. (*Zie advert. in no. 17.*)

Dordrecht, te 12 uren, door burg. en weth.: het opruimen van de Beddijesbrug en de sluis aan de Beddijeshaven te Dordrecht, en het aanplempen van die haven aldaar, met het verlagen en bestraten van een gedeelte aan de Cornelis-de-Wittstraat, benevens het maken van waterinlaten, een zinker en een riool. Aanw. gehouden.

Medemblik, te 12 uren, door dijkgraaf en heemraden der Vier-Noorderkoggen, in het Koggenhuis: de bestaande werken aan den Vier-Noorderkoggen-zeedijk, in verschillende perceelen, benevens de levering van 635 M³ riviergrint. Inl. bij den hoofdopzichter A. Kater Jr., aldaar.

Kampen, te 1 uur, door het best. over het stoomgemaal voor de polders Brookland en Maten, Haatland, Buitendijks en Onderdijks, ten raadhuize: het vernieuwen van de deuren voor de Zevenhuizersluis, gelegen in den Dronterdijk.

's-Hage, te 1 uur, door burg. en weth.: het rioleeren en gedeeltelijk herbestraten van de Van-Diemenstraat, te 's-Hage.

Haarlem, te 2 uren, door dijkgraaf en heemraden van den Haarlemmermeerpolder, ter secretarie des polders:

1o. het kroozen van vaarten en tochten in genoemden polder;

2o. het onderhoud der grintwegen tot 1 Mei '88.

Inl. bij den hoofdopzichter, te Haarlem, en de betrokken opzichters.

Winschoten, te 5 uren, door de commissie voor den kunstweg Winschoten—Beerta—Pruisische grenzen, in het logement van A. J. Ruiling: *a.* het eenjarig onderhoud; *b.* het aanvoeren van 370 stère macadam; *c.* de uitvoering van herstellingen en vernieuwingen aan de klinkerbestrating. Aanw. te 2 uren, aan de remise Beersterhoogen.

Dinsdag, 10 Mei.

Haarlem, te 10 uren, door den luitenant-kolonel, eerstaanwezend-ingenieur der genie: het doen van herstellingen aan de forten Schiphol, Nieuwe-Meer en Heemstede en andere werken, onder het beheer der genie, te Haarlem. Bilj. inzenden uiterlijk 9 Mei, vóór 3 uren. Raming f 1640.

Breda, te 11 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, in het koffiehuis het »Hof van Holland«:

1o. het doen van herstellingen en vernieuwingen van onderscheiden aard aan kazernegebouwen enz., te Breda. Raming f 6080.

2o. het doen van herstellingen aan daken, vloeren enz., van de gebouwen der koninklijke militaire academie, te Breda. Raming f 4000;

3o. het leveren van kazernemeubelen, te Breda. Raming f 2000.

Bilj. inzenden uiterlijk 9 Mei, vóór 3 uren.

Rozendaal (N.-Br.), te 11 uren, door burg. en weth. van Rozendaal en Nispen: het maken der aardebaan en kunstwerken, alsmede bestraten van den weg van af de kom der gemeente Rozendaal naar het gehucht Wouwsche Hil, ter lengte van 6135 M. Aanw. gehouden. Inl. bij den opzichter M. Smits, te Bergen-op-Zoom.

Deventer, te 11½ uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, te Zutfen, in het hotel »de Keizer«: het eenjarig onderhoud der kazernegebouwen enz., te Deventer, onder het beheer der genie, te Zutfen. Bilj. inzenden uiterlijk 9 Mei, vóór 3 uren, bij den hoofdopzichter van fortificatiën, te Deventer. Raming f 6200.

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van financiën: het onderhouden van- en het doen van eenige herstellingen aan het rijksgebouw te Groningen, waarin gevestigd zijn de kantoren van de hypotheken en het kadaster. Inl. bij den bouwkundige voor de landsgebouwen in het 1e district, te 's-Hage. Aanw. gehouden. (*Zie advert. in no. 16.*)

Voorschoten, te 1 uur, door den architect T. L. Kanters, te Rotterdam, in het hotel »het Wapen van Voorschoten«: het bouwen van een hoofdgebouw ter grootte van p. m. 612 M² oppervlakte, in aansluiting met het bestaande gesticht en pensionaat van de eerwaarde zusters dominicanessen op Bijdorp, te Voorschoten. Inl. bij genoemden architect. Aanw. gehouden.

Oosterwolde (Geld.), te 2 uren, door den dijkstoel van den polder Oosterwolde, bij A. Visch, aan den Zandweg: het schoonmaken van de weteringen.

Deventer, te 6 uren, ten huize van den koffiehuishouder A. Duijns, voor J. W. de Weerd: het bouwen van een woning en twee boerenwoonhuizen te Diepenveen. Aanw. gehouden.

Arnhem, 's avonds 8½ uren, door J. Peters, in het café »de Landman«, Rozendaalscheweg: het bouwen van een beneden- en twee bovenwoningen met stal.

St.-Annaland (Zeel.), door het best. van het waterschap St.-Annaland: de levering vrij op den wal te St.-Annaland, van ongeveer 325 M³ grove onderhoudsgrint. Bilj. inzenden vóór of op 10 Mei, bij den dijkgraaf A. J. Bierens.

Rotterdam, in het Timmerhuis: de levering van afsluiters met reservestukken, brandkranen met reservestukken en bijbehoorend gietwerk voor reservestukken van allerlei aard. (*Zie advert. in no. 17.*)

Sneek, het maken van een houten walbeschoeiing langs de stadsgracht, tegenover de R.-K. kerk, aldaar, over eene lengte van 70 M.

Woensdag, 11 Mei.

Velp, te 10 uren, in het koffiehuis van Van Kampen: het bouwen van een woonhuis aan de Kerkallée. Aanw. gehouden. Bilj. inzenden 10 Mei, bij den architect F. Kortlang J.Ez.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: de uitvoering van baggerwerk op het benedendeel der Nieuwe Merwede, gedeeltelijk door middel van Rijksstoombaggervaartuigen, met de bediening en het onderhoud dier vaartuigen tot en met 1 Maart '88, benevens de uitvoering van eenige werken tot voortzetting der normalisering van den benedenmond van die rivier. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, den ingenieur Hoogenboom en den opzichter Borren, beiden te Dordrecht. Aanw. gehouden. Raming f 214,900.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat, enz.: het maken van zes en het verlengen van twee dwarskribben aan den linkeroever van de Lek, in de gemeente Kuilenburg, prov. Gelderland, tusschen de kilometerraaien 80 en 82. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, den ingenieur Musquetier, te Utrecht, en den opzichter Mann, te Rhenen. Aanw. gehouden. Raming f 18,900.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: de uitvoering van herstellingen en vernieuwingen aan de Rijksrivierwerken in de Noord, de Oude Maas, het Mallegat, de Dordtsche Kil en het Spui, behoorende tot de werken der Dordtsche waterwegen, met het onderhoud dier werken van 1 Juli '87—30 Juni '88. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, den ingenieur Hoogenboom en den opzichter De Kiewit, beiden te Dordrecht. Aanw. gehouden. Raming f 24,870.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het wegruimen van een in de Boven-Merwede, onder de gemeente Sleeuwijk, gezonken vaartuig. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, den ingenieur Hoogenboom, te Dordrecht, en den buitengewoon-opzichter De Hoog, te Gorichem (herbesteding).

Wummels (Fr.), te 11 uren, door burg. en weth. van Hennaarderadeel:

1o. eene belangrijke herstelling van ophaalbruggen te Oosterend;

2o. herstelling van straten in Oosterend en Hien, gezamenlijk ter oppervlakte van 215 M²;

3o. de levering van 140 houten privaattonnen.

Inl. bij den gemeenteopzichter D. Wijma, aldaar. Aanw. 9 Mei, te 10 uren.

Doesburg, te 11½ uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, te Zutfen, in het logement »Hof Gelria«: het eenjarig onderhoud van de kazernegebouwen, de werken enz., te Doesburg, onder het beheer der genie, te Zutfen. Bilj. inzenden uiterlijk 10 Mei, vóór 3 uren, bij den opzichter van fortificatiën, te Doesburg. Raming f 5240.

Sneek, te 12 uren, door burg. en weth.: het maken van overdekte bewaarplaatsen voor de fecale- en urinestoffen, met bijbehoorende werken, op het terrein »de Aschbelt«. Inl. bij den gemeente-architect. Aanw. gehouden.

Schagerbrug (N.-H.), te 12 uren, in het Wapen van de Zijpe: het eenjarig onderhoud der gebouwen, bruggen, sluis enz., in de Zijpe.

Amsterdam, door den architect G. W. Vissebosse, in het lokaal Frascati: het bouwen van eene diamantslijperij op een terrein aan de Vondelkade, aldaar. Aanw. gehouden. (*Zie advert. in no. 18.*)

Assendelft (N.-H.), door het best. van den polder Assendelft: de levering van 250 M³ fijne gewasschen grint. Bilj. inzenden uiterlijk 10 Mei, bij den secretaris.

Donderdag, 12 Mei.

Groningen, te 8 uren, in het café van Huizinga, aan de Markt: het verbouwen van het perceel aan de Heerestraat, van J. H. Willems, en het inrichten daarvan tot café-restaurant. Inl. bij de architecten Wegerif en Huurman. Aanw. 10 Mei, te 11 uren.

Stavenisse (Zeel.), te 10 uren, door het best. der waterkeering van het calamiteuse waterschap Stavenisse, in het gemeentehuis: het herstel, de vernieuwing en het onderhoud tot 30 April '88, van de aarde-, kram-, rijs- en steenglooiingswerken aan de waterkeering van het bovengenoemd waterschap. Aanw. 9 Mei, van 11—1 uren.

's-Bosch, te 10 uren, door burg. en weth.: het wegladen en naar den Vughteruitgang vervoeren van den grond, uitmakende den Molenberg met toegangsweg aan het noordoostelijk einde van den Aawal, nabij den Hinthameruitgang. Inl. bij den gemeente-architect. Aanw. 9 Mei, te 10 uren.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: de uitvoering van baggerwerken in het Noordzeekanaal en voor de Maalsluis, te Spaarndam, behoorende tot de werken van het Noordzeekanaal. Inl. bij den hoofdingenieur, te Haarlem, en den ingenieur De Bruijn, te Amsterdam. Aanw. gehouden. Raming f 35,360.

Leiden, te 11 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, te 's-Hage, op het bureau der genie: het eenjarig onderhoud der kazernegebouwen enz., te Leiden. Inl. bij genoemden ingenieur en den hoofdopzichter van fortificatiën, te Leiden. Bilj. inzenden uiterlijk 11 Mei, vóór 3 uren. Raming f 7890 (herbesteding).

Rotterdam, te 11 uren, door het best. der vereeniging »Sophia-kinderziekenhuis en Pleegzuster-vereeniging«, in het gesticht aan den Westersingel: het maken van een isoleergebouw c. a., in den tuin van het gesticht. Inl. bij den bouwkundige L. C. van der Vlugt Jr., aldaar. Aanw. gehouden.

Enschedé, te 12 uren, door de commissie van het Oudemannen- en vrouwenhuis, in dat gebouw: het schoonmaken van dat gebouw en het verven van het bekwerk langs den weg.

Amsterdam, te 2 uren, door het bestuur der bouwmaatschappij tot verkrijging van eigen woningen: de opbouw van 34 perceelen, op een terrein naast de in-aanbouw-zijnde perceelen, aan de Hugo-de-Grootstraat. Aanw. 9 Mei, van 10–12 uren (herbesteding).

Lemmer, door het dijksbestuur van het waterschap »de Zeven Grietenijen en Stad Sloten": de uitvoering eener belangrijke herstelling aan de boerderij, bewoond door M. Rinkema, aan den zeedijk, onder Oosterzee. Inl. bij den opzichter L. van Noord, te Lemmer. Aanw. 9 Mei, te 10 uren. Raming ƒ 5350.

Vrijdag, 13 Mei.

's-Bosch, te 10½ uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het maken en leveren van drie nieuwe brugschepen en het uitvoeren van bijbehoorende werken ten behoeve van de schipbrug over de rivier de Maas, te Hedel. Inl. bij den hoofdingenieur in het 6e district, te 's-Bosch, den ingenieur Schuurman, te Vucht, en den opzichter Vroeg, te Crevecoeur. Aanw. gehouden. Raming ƒ 7300.

Cats (Zeel.), te 11 uren, door het best. der waterkeering van den calamiteusen Loondert-Abrahampolder, in zijn vergaderlokaal: het herstel, de vernieuwing en het onderhoud tot 30 April '88, van de aarde-, kram-, steenglooing- en andere werken aan bovengenoemden calamiteusen polder. Aanw. 9 Mei, van 10—12 uren.

's-Hage, te 1 uur, door het ministerie van waterstaat enz.: het herstellen en verbeteren van Rijkstelegraaflijnen in de afdeeling Groningen. Inl. bij den inspecteur, chef van het technisch beheer der Rijkstelegraaf, te 's-Hage, en den lijninspecteur te Groningen. Raming ƒ 1120.

Utrecht, te 3 uren, namens de parochiën van St.-Catharina en St.-Martinus, in het Haagsche koffiehuis, op het Vreeburg: het bouwen van eene R.-K. bijzondere school in 3 beneden- en 3 bovenlokalen, eene onderwijzerswoning enz., op een stuk grond gelegen in de gemeente Abstede, sectie A. Inl. bij den architect W. J. van Vogelpoel.

Nieuwerkerk (Zeel.), te 5 uren, door het best. van den polder de Vier Bannen van Duiveland, in de raadkamer: de vernieuwing en het onderhoud tot 30 April '88, van de aarde-, kram,- rijs- en steenglooiingswerken aan den gemelden polder.

Groningen, te 8 uren, door I. J. Brugmans, in het café Veening: het verbouwen van de perceelen A no. 11 en A no. 12, aan de Grootemarkt, te Groningen. Inl. bij den architect W. van der Heide, aldaar. Aanw. gehouden.

Amsterdam, in een der lokalen van het Amsterdamsch koffiehuis: het verbouwen van een perceel aan de Leidschestraat. Inl. bij den architect IJ. Bijvoets Gz.

Grijpskerk (Gron.), door burg. en weth.: de levering van 400 stère zuiver gewasschen riviergrint.

Ternaard (Fr.), door het dijksbestuur van Westdongeradeel: de levering van: *a.* 520 nieuwe Noordschgrenen heipalen, lang 4.70 M.; *b.* 493 idem, lang 6.10 M.; *c.* 294 M. eiken gording, 88 à 225 mM.; *d.* 150 Noordschvuren planken, lang 5.50 M., 32 à 300 mM. Inl. bij den dijksopzichter, te Wierum.

Zaterdag, 14 Mei.

Alkmaar, te 10 uren, door dijkgraaf en heemraden van de Schermeer, op het raadhuis: 4 perc. dijk-, sloot- en baggerwerk.

Zutfen, te 12 uren, door provisoren van het Bornhof: het afbreken van het restant van het gebouw aan de Markt, met ingang, en het aldaar bouwen van een woonhuis met aanbehooren, benevens het weder stellen der poort of ingang. Aanw. 11 Mei, te 10 uren.

Geertruidenberg, te 12 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, te 's-Bosch, in het hotel Santbergen: het herstellen van rijspakwerken bij de buitenhaven, te Geertruidenberg. Inl. bij genoemden ingenieur en den opzichter van fortificatiën, te Geertruidenberg. Bilj. inzenden uiterlijk 13 Mei, vóór 3 uren. Raming ƒ 1000.

Delfzijl, te 7 uren, door J. Borst, in het hotel de Beurs: het bouwen van een heerenhuis c. a. Aanw. op den dag der besteding, te 4½ uren.

Oostburg, door burg. en weth.: de levering van 11,000 nieuwe Lessinesche straatkeien, 10 à 12 cM.

Hoek (Zeel.), door het best. der Ned. Herv. kerk: het bouwen eener nieuwe en het afbreken der bestaande pastorie.

Kapelle a/d. IJsel, door M. H. Salomonson: het bouwen van loodsen en bergplaatsen en andere werkzaamheden aan zijne chemische fabrieken, aldaar. Inl. bij den architect W. C. Coepijn. Aanw. 11 Mei, te 10 uren.

Maandag, 16 Mei.

's-Hage, te 11½ uren, door het ministerie van binnenl. zaken, aan het gebouw van het prov. best.: het uitbreiden van het scheikundig laboratorium, te Leiden. Inl. bij den hoofdopzichter der universiteitsgebouwen, K. de Boer Hz., te Leiden. Aanw. 9 Mei, te 10 uren. Raming ƒ 8860.

Zierikzee, te 12½ uren, door burg. en weth.: het uitvoeren van onderhoudswerken, vernieuwingen en herstellingen aan de gebouwen en andere werken dezer gemeente, in 8 perc. Aanw. 9 en 14 Mei, te 10 uren.

Harlingen, te 1 uur, door burg. en weth.: het baggeren en vervoeren van minstens 30,000 M³ slik uit de havens, aldaar. Inl. bij den gemeente-architect.

Amsterdam, te 2 uren, door de Hollandsche IJzeren Spoorwegmaatschappij, in kamer no. 46 van het centraal administratiegebouw: het veranderen en uitbreiden van den onderbouw met het maken en weder opruimen van een hulpbaan met hulpbrug, het ophoogen en verbreeden van den spoorweg en het wijzigen van de spoorinrichtingen, alsmede het maken, leveren en opstellen van een plaatijzeren bovenbouw, alles met bijbehoorende werken, voor een spoorwegdraaibrug over de Schiedamsche Schie, te Schiedam, in 2 perceelen. Raming: perc. 1 ƒ 90,000, perc. 2, ƒ 28,000. (*Zie advert. in nº. 18.*)

Echt (L.), te 3 uren, door burg. en weth.: het bouwen eener nieuwe school met onderwijzerswoning enz., in de kom der gemeente. Inl. bij de architecten J. Kayser, te Venloo, en Jean Speetjens, te Roermond. Aanw. 16 Mei, te 12 uren. (*Zie advert. in nº. 19.*)

Oudvroenhoven (L.), te 5 uren: het vergrooten van het schoollokaal en het leveren van nieuwe schoolmeubelen.

Dinsdag, 17 Mei.

Gorinchem, te 10 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, aldaar:

1o. het herstellen van metselwerken in forten bij Gorichem. Raming ƒ 1700;

2o. het doen van herstellingen aan werken en gebouwen te Woudrichem, te Loevestein en de forten bezuiden de Waal en de Merwede. Raming ƒ 2725.

Bilj. inzenden uiterlijk 16 Mei, vóór 3 uren.

Wissekerke (Zeel.), te 11 uren, door het best. der waterkeering van den calamiteusen polder Anna-Friso, in de directiekeet: het verbeteren en onderhouden der waterkeerende werken aan genoemden polder, voor den dienst '87/'88. Aanw. 11 Mei, van 10—11 uren, en 14 Mei, van 12—1 uren.

Gouda, te 11 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, te 's-Hage, in het gebouw Arti-Legi: het verrangen van gemetselde waterdorpels door hardsteenen onderdorpels c. a. aan het hospitaal en het verbeteren van 3 woningen voor gehuwden, te Gouda. Inl. bij genoemden ingenieur en den opzichter van fortificatiën te Gouda. Bilj. inzenden uiterlijk 16 Mei, vóór 3 uren. Raming ƒ 1550.

's-Hage, te 1 uur, door het best. der coöperatieve bouwvereeniging Laan-van-Meerdervoort, in het gebouw der loge, Fluweelen Burgwal: het bouwen van 15 woonhuizen, waarvan 13 aan de Laan-van-Meerdervoort en 2 in de Tasmanstraat. Inl. bij den architect J. H. Eshuijs, te 's-Hage. Aanw. 9 Mei.

Neuzen, te 3 uren, door het best. der waterkeering van den calamiteusen polder Nieuwe-Neuzen, in het Nederlandsch logement van F. A. Suzijn:

1o. bestek no. 66/1: het herstel, de vernieuwing en het onderhoud tot 30 April '88, van de aarde-, kram-, rijs- en steenglooiingswerken en van het maken van werken tot dijksverbetering enz.;

2o. bestek no. 66/2: het maken van werken tot verdediging van den oever.

Aanw. 10 Mei, van 11—1 uren, en 13 Mei, van 2—4 uren.

Woensdag, 18 Mei.

Neuzen, te 10½ uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, te Breda, in het hotel »Rotterdam": het driejarig onderhoud van de uitwateringswerken, behoorende tot het kanaal van Neuzen in Zeeland, onder het beheer der genie, te Breda. Bilj. inzenden uiterlijk 17 Mei, vóór 3 uren, bij den opzichter van fortificatiën, te Neuzen. Raming ƒ 4230.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: de aanleg van een gedeelte kanaal met bijbehoorende kunstwerken van nabij den St.-Anthoniedijk (gem. Diemen) tot de Oude Vecht te Nigtevecht, behoorende tot de werken voor den aanleg van een kanaal ter verbinding van Amsterdam met de Merwede. Inl. bij den hoofdingenieur Wellan, te Utrecht, en den ingenieur Kluit, te Amsterdam. Aanw. 11 Mei, te 11 uren. Raming ƒ 1,400,000.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: de uitvoering van werken tot verbetering van de rivier de Maas, onder de gemeenten Maasbracht en Wessem, tusschen de kilometerraaien LXIII en LXIV. Inl. bij den hoofdingenier Van Diesen, te s-Hage, den ingenieur Verwey, te Vucht, en den opzichter Draste, te Roermond. Aanw. 11 Mei. Raming ƒ 26,000.

Goes, te 11 uren, door het best. van den polder »de Breede watering bewesten Ierseke":

1o. het leveren van Vilvoordsche steen;

2o. het leveren van Doorniksche steen;

3o. het verlagen van den vloer der Wemeldingsche sluis;

4o. het eenjarig onderhoud der sluizen, gebouwen, booten, peilschalen enz., aan gemelden polder.

Aanw. 11 Mei, te 11 uren. Inl. bij den opzichter te Wemeldinge.

Woerden, te 11 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, te Utrecht, in de voormalige infirmerie: het herstellen van muren en daken van het kasteel te Woerden, onder het beheer der genie, te Utrecht. Bilj. inzenden uiterlijk 17 Mei, vóór 3 uren, bij den genoemden ingenieur. Inl. bij den opzichter van fortificatiën, te Woerden. Raming ƒ 2060.

Rozendaal (N.-Br.), te 12 uren, door het heemraadschapsbest. van de Mark en Dintel, in het hotel de Zwaan:

1o. het vernieuwen, herstellen en onderhouden der kunstwerken aan de sluizen, het herstellen en onderhouden der kunstwerken op- en langs het jaagpad; het maken en inhangen van een paar nieuwe vloeddeuren, in één perceel;

2o. het uitbaggeren der rivier, in vier perceelen en in massa;

3o. het schoonmaken der rivier, in drie perceelen en in massa.

Inl. bij den bouwkundige F. A. H. van der Vaart, te Oud-Gastel.

Delft, te 12 uren, door den directeur der artillerie-inrichtingen: de levering van verschillende metalen, ten behoeve van de stapelmagazijnen, in 7 perceelen.

Delft, te 12 uren, door den directeur der artillerie-inrichtingen: de levering van eiken-, esschen-, dennen-, grenen-, vuren- en iepenhout, in 7 perceelen.

Wolvega, te 12 uren, door burg. en weth. van Weststellingwerf: het verstraten van een gedeelte keibestrating en het maken van nieuwe klinkerpaden en goten, te Wolvega. Inl. bij den gemeente-architect, aldaar.

Vrijdag, 20 Mei.

Rotterdam, te 1 uur, door burg. en weth.: het bouwen van een woonhuis aan de Oosterkade. Aanw. 17 Mei, te 2 uren. (*Zie advert. in nº. 19.*)

Zaterdag, 21 Mei.

Vries (Dr.), te 12 uren, door burg. en weth.:

1o. het bouwen eener nieuwe school voor 100 leerlingen, te Donderen;

2o. het verbouwen en vergrooten van de scholen te Vries, Zeijen en Tinaarloo;

3o. het verbouwen der scholen te Bunne en Oudemolen.

Inl. bij den architect H. Lainge, te Vries.

Langweer, te 12 uren, door burg. en weth. van Doniawerstal: het vertimmeren der school te Goëngarijp. Inl. bij den gemeente-opzichter E. H. Meijer, te St.-Nicolaasga. Aanw. 14 Mei, te 10 uren.

Heerde (Geld.), te 3 uren, door burg. en weth.: het bouwen eener onderwijzerswoning. Inl. bij den bouwkundige H. Wissink, te Olst.

Maandag, 23 Mei.

Rotterdam, te 12 uren door de architecten C. Muijsken, te Amsterdam, en A. P. van Dam A.Wz., te 's-Hage, in het hotel Coomans: den opbouw van het terrein, genaamd plan C, te Rotterdam, op de daartoe gereedgemaakte funderingen. (*Zie advert. in nº. 19.*)

Middelburg, te 12 uren, door den provincialen inspecteur der directe belastingen: het afbreken van het bestaande en het oprichten van een nieuw gebouw, dienende tot woning en kantoor voor een kommies-ontvanger, te Kapellebrug. Inl. bij den rijksbouwmeester in het 2e district, te 's-Hage, en den hoofdopzichter der landsgebouwen J. J. G. Rinkes, te Breda. Aanw. 16 Mei, te 1 uur.

't Loo (Geld.), te 1 uur, door den rentmeester van het kroondomein, ten zijnen kantore: het doen van eenige herstellingen aan de bouwhoeven, slagboomen en duikers, behoorende tot het kroondomein.

Philippine (Zeel.), te 3 uren, door burg. en weth.: het vergrooten der haven van de gemeente. Aanw. 18 Mei, te 3 uren.

Woensdag, 25 Mei.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: de uitvoering van herstellingen en vernieuwingen aan de Rijksrivierwerken op den Boven-Rijn en de Waal, met het onderhoud der werken van 1 Juli '87 tot en met 30 Juni '88, in drie perceelen. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, en den ingenieur Stieneker, te Nijmegen. Aanw. 18 Mei. Raming: perc. 1 ƒ 24,000, perc. 2 ƒ 33,000, perc. 3 ƒ 16,000.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: de uitvoering van herstellingen en vernieuwingen aan de Rijksrivierwerken op den Gelderschen IJsel, met het onderhoud dier werken van 1 Juli '87 tot en met 30 Juni '88, in drie perceelen. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, en den ingenieur Ramaer, te Kampen. Aanw. 18 Mei. Raming: perc. 1 ƒ 30,000, perc. 2 ƒ 7300, perc. 3 ƒ 14,300.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: het verrichten van baggerwerk in en nabij den Amer en het herstellen en onderhouden van de werken op den Amer en op het benedendeel van het Oude Maasje en van de Donge, van 1 Juli '87 tot en met 30 Juni '88. Inl. aan het bureau der werken voor de verlegging van den Maasmond, te 's-Bosch. Aanw. 18 Mei, te 12 uren, aan het havenhoofd te Lage-Zwaluwe. Raming ƒ 15,000.

Donderdag, 26 Mei.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het verdiepen van eenige gedeelten van het Noord-Hollandsch kanaal. Inl. bij den hoofdingenieur, te Haarlem, en den ingenieur Welcker, te Alkmaar. Aanw. 20 Mei. Raming ƒ 22,660.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: de voorziening der boorden van het Noord-Hollandsch kanaal, in 3 perceelen. Inl. bij den hoofdingenieur, te Haarlem, en den ingenieur Welcker, te Alkmaar. Aanw. 20 Mei. Raming perc. 1 ƒ 7600, perc. 2 8650, perc. 3 16,300.

Nieuweramstel, door het bestuur van den Noorder-Legmeerpolder, bij den secretaris-penningmeester:

1o. de levering van 400 M³ onderhoudsgrint, 100 M³ kalkpuin en 60 M³ koolasch;

2o. het vervoeren van 400 M³ grint, 100 M³ kalkpuin en 100 M³ koolasch, van af de losplaatsen naar de voorraadsplaatsen op de wegen in den polder;

3o. het kroozen en geheel schoonmaken van de tochten in den polder, in 5 perceelen.

Inl. bij den opzichter J. van der Breggen, te Uithoorn.

Vrijdag, 27 Mei.

Middelburg, te 10 uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het gedeeltelijk afgraven van den vestingwal langs den oostelijken arm van het kanaal en tot het gedeeltelijk ophoogen van het ravelijn VI—VII der vestingwerken van Neuzen, provincie Zeeland. Inl. bij den hoofdingenieur in het 11e district, te Middelburg, en den ingenieur, te Neuzen. Aanw. 20 en 21 Mei. Raming ƒ 2620.

Middelburg, te 10 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het leveren en storten van steen tot voortzetting van de oeververdediging vóór Neuzen. Inl. bij den hoofdingenieur in het 11e district, te Middelburg, en den ingenieur, te Neuzen. Aanw. 20 en 21 Mei.

Arnhem, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het aanbrengen van een rijsbeslag met brikbestorting tegen het zuidwestelijk talud van den Rijks-Ellekomschen dijk, gelegen in den grooten weg van Dieren naar Doesburg, provincie Gelderland. Inl. bij den hoofdingenieur, den ingenieur en den opzichter Rietberg, allen te Arnhem. Aanw. 20 en 21 Mei. Raming ƒ 4500.

Leeuwarden, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: de vernieuwing der brug no. 15, genaamd de Plattebrug, gelegen bij Kollum, over het Rijkskanaal van Dokkum naar Gerben Allesverlaat, in de provincie Friesland. Inl. bij den hoofdingenieur, den ingenieur en den opzichter Ten Doesschate, allen te Leeuwarden. Aanw. 20 Mei. Raming ƒ 4270.

Donderdag, 31 Mei.

Assen, te 2 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het vergrooten en veranderen van eene wachterswoning bij de over de Drentsche hoofdvaart liggende Witterbrug bij Assen. Inl. bij den hoofdingenieur, te Zwolle, en den ingenieur Castendijk, te Assen. Aanw. 24 Mei. Raming ƒ 1984.

Woensdag, 1 Juni.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz: het onderhoud van het kanaal met de schutsluis aan het Benedeneind van Rozenburg, behoorende tot de werken van het Scheur, aanvangende 1 Juli '87 en eindigende ultimo Juni '88. Inl. bij den eerstaanwezend-ingenieur Leemans, te Rotterdam, en den adjunct-ingenieur François, te Hoek-van-Holland. Aanw. 25 Mei. Raming ƒ 3520.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het maken van tien kribben, het verlengen van twee rijkskribben, het verlengen, verbreeden en verhoogen van drie particuliere kribben en het maken van glooiingen van 4 op 1 aan drie rijkskribben, tot verbetering van de rivier den Gelderschen IJsel bij »den Kronmendijk" tusschen de kilometerraaien 92 en 93. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, en den ingenieur Ramaer, te Kampen. Aanw. 26 Mei. Raming ƒ 13,290.

Os, te 3 uren, door H. R. Hendriks, in het koffiehuis van M. van den Biggelaar: het bouwen eener villa met serres, veranda en aanhoorigheden op een terrein, gelegen in de Molenstraat, te Os, met bijlevering van alle materialen. Aanw. 31 Mei, te 2 uren. (*Zie advert. in nº. 19.*)

Prijsopgaaf gevraagd voor de levering van 185 stère zuiver gewasschen riviergrint en 240,000 KG. of 120 last klopkeien. Adres burg. en weth. van Bierum (Gr.).

AFLOOP VAN AANBESTEDINGEN.

Zuidland, 15 April: de levering van 500 stère onderhoudsgrint voor de polders Zuidland en Veljersdijk; minste inschr. H. van den Bout, te Nijmegen, voor 1.16 per stère.

Hengelo, 18 April: voor rekening der gemeente: 1o. het bouwen van twee schoollokalen; ingek. 8 bilj., als:

J. H. Wesselink,	te Hengelo,	ƒ 5860
W. v. Leeuwen,	» idem	» 4444
H. J. Frantsen,	» idem	» 4297
J. Brummelhuis,	» idem	» 4256
J. H. Boenk,	» idem	» 4210
A. J. Wilmink,	» idem	» 4085
A. A. v. d. Berg,	» idem	» 3996
A. Groothengel,	» Borne,	» 3996

2o. het vergrooten van het raadhuis; ingek. 9 bilj., als:

J. H. M. Wesselink,	te Hengelo,	ƒ 4650
J. H. Boenk,	» idem	» 4309
A. J. Wilmink,	» idem	» 4195
A. A. v. d. Berg,	» idem	» 4167
W. v. Leeuwen,	» idem	» 4100
L. P. Groothuis,	» idem	» 4074
H. J. Frantsen,	» idem	» 3800
J. Brummelhuis,	» idem	» 3795
A. Groothengel,	» Borne,	» 3489

Dokkum, 27 April: eene vertimmering der schuur en het lijkhuis op de plaats, bewoond door M. Hiemstra, onder beheer van den architect D. Boonjenga, te Metslawier; ingek. 8 bilj., als:

M. Zijlstra,	te Ee,	ƒ 2646
J. de Wilde,	» Nijkerk,	» 2198
H. de Jong,	» Dokkum,	» 2100
M. Westra,	» Burum,	» 2060
D. Pranger,	» Paesens,	» 1949
F. Ozenga,	» Aalzum,	» 1893
H. Pijnakker,	» Kollum,	» 1881
D. Zijlstra,	» Ee,	» 1875

gegund.
Raming ƒ 2146

Lutjewierum, 27 April: eenige belangrijke herstellingen aan het boerenhuis, bewoond door M. Bruinsma, onder beheer van den architect H. A. Bouwsma, te Sneek; ingek. 9 bilj., als:

B. G. Kamerling,	te Ljtens,	ƒ 952
M. Bleeksma,	» Deersum,	» 860
A. J. Hamersma,	» Abbega,	» 750
K. Blanksma,	» Jorwerd,	» 695
J. K. Visser,	» Rien,	» 668.50
H. T. Biesma,	» Bozum,	» 658
T. D. Ganstra,	» Britsward,	» 640
Lj. Timmenga,	» Ljtens,	» 630
S. J. Timmenga,	» Oosterend,	» 628

gegund.

Koljnsplaat, 29 April: het leveren van 160 scheepston gewone Vilvoordsche steen; 110 idem gesorteerde idem idem; 20 idem brikken; 1400 stuks nieuwe eiken perkoenpalen, voor den polder Nieuw-Noordbeveland; ingek. 6 bilj., als:

Joh. Hack,	te Oud-Gastel,	ƒ 1497
P. v. d. Berge,	» Koljnsplaat,	» 1470
J. Keulemans,	» Niel,	» 1420
J. M. Dekker,	» Sliedrecht,	» 1410
F. Mouthaan,	» Zierikzee,	» 1410
J. v. Eck,	» Hardinksveld,	» 1300

gegund.

Koljnsplaat, 29 April: de levering van de dijkmaterialen ged. 87/88, voor den polder Oud-Noordbeveland; ingekomen 5 bilj., als:

P. v. d. Berge,	te Koljnsplaat,	ƒ 3251
S. Blok,	» Kortgene,	» 3230
J. Keulemans,	» Wiel,	» 3126
J. de Dekker,	» Sliedrecht,	» 3125
J. v. Eck,	» Hardinksveld,	» 2835
Raming		» 3241

Leeuwarden, 30 April, onder het beheer der genie, te Zwolle: 1o. het éénjarig onderhoud der kazernegebouwen enz., te Leeuwarden; ingekomen 3 bilj., als:

G. Jansen,	te Leeuwarden,	ƒ 7000
H. Boskman,	» idem	» 6900
J. Fransen,	» idem	» 5970
Raming		» 4770

2o. eene gedeeltelijke verving van kazernegebouwen enz., te Leeuwarden; ingekomen 4 bilj., als:

H. Hendriks,	te Leeuwarden,	ƒ 2660
S. R. Kijlstra,	» idem	» 2380
T. Taconis,	» idem	» 2180
J. Beijer,	» Meppel,	» 1673
Raming		» 1700

Amsterdam, 30 April: het bouwen van een heerenhuis aan de Leidschekade, te Amsterdam, onder beheer van den architect J. van den Ban, te Bloemendaal; ingek. 12 bilj.; minste inschr. Corlijn en De Haan, voor ƒ 17,800, wien het werk is gegund.

Nieuwkoop, 30 April: het eenjarig onderhoud van- en de vereischt wordende reparatiën, vernieuwingen en leveranties aan de wind- en stoommolens, bruggen, dammen, beschoeiingen enz., van den polder Nieuwkoop, van den dag der goedkeuring tot ultimo April '88, in vijf perceelen; ingekomen 4 bilj., als:

Inschrijvers en Woonplaats.	perc. 1	perc. 2	perc. 3	perc. 4	perc. 5
Th. Hakkeling, Nieuwkoop,	ƒ 750	—	—	ƒ 720	ƒ 380
P. v. d. Lijn, Aarlanderveen,	761	ƒ 1198	ƒ 1143	773	243
H. Janmaat, Nieuwveen,	648	874	1084	—	210
W. v. Lokhorst, Alfen a/d. Rijn,	—	—	—	586	—

Perc. 1, 2, 3 en 5 gegund aan H. Janmaat en perc. 4 aan W. van Lokhorst.

Utrecht, 30 April: het uitbreiden van het wachthuis van politie met aanbehoorend kantoor voor keuring van vee en vleesch aan de Catharijnestraat; ingek. 11 bilj., als:

H. Vermeer,	te Utrecht,	ƒ 9290
W. A. G. Jansen,	» idem	» 8889
F. W. v. Vloten,	» idem	» 8600
A. C. Vink,	» idem	» 8500
J. de Kruif,	» idem	» 8400
D. M. de Leur,	» idem	» 7880
G. J. v. Vloten,	» idem	» 7777
Gebr. Vleming,	» idem	» 7602
W. v. Vloten,	» idem	» 7567
L. v. d. Kaaij,	» idem	» 7511
J. Krap,	» idem	» 7250

gegund.

Neuzen, 30 April, onder het beheer der genie, te Breda: 1o. het eenjarig onderhoud van de werken, gebouwen enz., te Neuzen en te Lillevoutsdijk; ingek. 6 bilj., als:

S. v. Roes,	te Neuzen,	ƒ 3568
A. Tholens Dz.,	» idem	» 3549
R. Walraven,	» idem	» 3529
D. v. d. Oudem,	» idem	» 3485
J. Kolijn,	» idem	» 3435
M. D. de Putter,	» idem	» 3379
Raming		» 3850

2o. het eenjarig onderhoud van de zeeweringen te Neuzen; ingekomen 5 bilj., als:

J. de Bree,	te Hoek,	ƒ 3880
D. de Doelder,	» Neuzen,	» 3647
M. v. d. Hoek,	» idem	» 3569
A. Tholens Dz.,	» idem	» 3380
L. Kooke,	» idem	» 3150
Raming		» 4800

Winterswijk, 30 April: het afbreken en wederopbouwen van eene der pastoriën der Herv. gemeente, aldaar; ingek 8 bilj., als:

S. J. ter Selle,	te Winterswijk,	ƒ 6780
H. J. te Siepe,	» idem	» 5876
J. H. Sellink,	» idem	» 5490
C. ter Haar,	» idem	» 5480
G. W. Toebes,	» idem	» 5100
W. Wolfs,	» idem	» 4959

gegund.

Amsterdam, 30 April: het maken van een fort in de Zuiderzee aan het Pampus le gedeelte, onder het beheer der genie, aldaar, (herbesteding); ingek. 1 bilj., van D. Volker, te Dordrecht, voor ƒ 294,000
Raming » 265,000

Deventer, 30 April: de bestrating en rioleering buiten den Noordenberg; ingek. 9 bilj., als:

G. J. Beltman,	te Deventer,	ƒ 23,500
G. J. Korteling,	» idem	» 23,000
W. J. Kolkert,	» idem	» 21,890
G. v. d. Berg,	» idem	» 21,015
G. Peteri Cz.,	» idem	» 20,877
E. v. d. Woerd,	» idem	» 20,700
Wed. Kerkhof,	» idem	» 19,986
H. Jongenburger,	» Waddinksveen,	» 19,540
J. Terwindt,	» Westervoort,	» 16,900

Nog niet gegund.

Amersfoort, 30 April, onder het beheer der genie, aldaar: 1o. het eenjarig onderhoud der kazernegebouwen enz.; aangenomen door G. Prins, voor ƒ 6195
Raming » 6200

2o. het eenjarig onderhoud der Grebbelinie en linie in de Neder-Betuwe; aangenomen door denzelfde, voor ƒ 1215
Raming » 1450

3o. eene buitenverving der kazerne voor bereden wapens; aangenomen door Ph. Smit, voor ƒ 675
Raming » 750

Maastricht, 30 April: het eenjarig onderhoud van de kazernegebouwen enz., te Maastricht, onder het beheer der genie, te Nijmegen; ingek. 5 bilj., als:

H. Berdan,	te Maastricht,	ƒ 7950
H. Ummels,	» idem	» 7777
J. H. Meijers,	» idem	» 7668
J. Landij,	» Sittard,	» 7612
J. Schenk,	» Maastricht,	» 7502
Raming		» 7450

Franeker, 30 April: de levering van 300 stère grint op de opslagplaatsen; ingek. 6 bilj., als:

J. F. Lips,	te Nijmegen,	per stère ƒ 2.97
Holland,	» idem	» 2.54
Van Koppenhagen,	» Utrecht,	» 2.535
G. Anema,	» Harlingen,	» 2.45
Gebr. Peters,	» Nijmegen,	» 2.44
W. v. Hasselt,	» idem	» 2.39

gegund.

Amsterdam, 30 April: het maken van een tijdelijk houten gebouw op het voor marktplein in te richten terrein voor de tentoonstelling van voedingsmiddelen achter het Rijksmuseum, onder beheer van den architect Jan Springer; ingek. 6 bilj.; minste inschr. A. Vos, te Amsterdam, voor ƒ 8200.

's-Hage, 30 April, onder het beheer der genie, aldaar: 1o. het doen van herstellingen en verbeteringen in en bij militaire gebouwen enz., te 's-Hage; ingek. 3 bilj., als:

W. P. Teenwisse,	te 's-Hage,	ƒ 15,290
M. Houtman,	» idem	» 15,222
Wed. P. A. Ravelli & Zn.,	» idem	» 14,199
Raming		» 13,310

2o. het doen van verbeteringen aan de Alexanderkazerne, te 's-Hage; ingekomen 3 bilj., als:

Wed. P. A. Ravelli & Zn.	te 's-Hage,	ƒ 4660
W. P. Teenwisse,	» idem	» 4115
M. Houtman,	» idem	» 4074
Raming		» 4400

Rotterdam; 30 April: het bouwen van een pand aan de Witte-de-Withstraat, onder beheer van den architect W. C. Coepijn; ingekomen 9 bilj., als:

A. F. Spruijt,	te Rotterdam,	ƒ 16,100
P. Blijenburg,	» idem	» 15,100
F. Krugsman,	» idem	» 14,297
H. Dogens Jr.,	» idem	» 13,245
H. Breur,	» idem	» 13,217
G. C. v. Item,	» idem	» 13,000
R. Tiebout en B. Koert,	» idem	» 12,922
J. J. Gort,	» idem	» 12,883
A. Looijmans,	» idem	» 11,734

Klundert, 30 April: het verrichten van vernieuwingen en herstellingen aan dominhoeven en andere gebouwen; minste inschr. waren:

perc. 1, A. L. v. Dis, Fijnaart, ƒ 2549
» 2, J. D. Schalekamp, Klundert, » 1873
» 3, G. v. Schendel, Zwaluwe, » 2018

Loosdrecht, 2 Mei: het doen van herstellingen en vernieuwingen aan de Mijndensche sluis, onder beheer van den bouwkundige H. G. de Koet; ingekomen 17 bilj., als:

P. A. Andriessen, Hilversum,				ƒ 6880
E. Satsber,	idem			» 6700
E. Schoepsbouwer, Utrecht,				» 5779
A. Krook, Loenen a/d. Vecht,				» 5750
N. Gerwig, Breukelen,				» 5725
H. Griffioen, idem				» 5699
C. Rentinck, Leersloot,				» 5660
C. Krachten, Utrecht,				» 5657
K. Bol, Tienhoven,				» 5553
Jh. Rentinck, Abkoude,				» 5538
J. Buchorhoff, Diemen,				» 5500
F. v. Veeren, Loenen a/d. Vecht,				» 5145
E. Fluijt, idem				» 5142
W. v. Schaik, Nieuwersluis,				» 5087
S. v. Soest, Mijdrecht,				» 4999
J. Rigter, Ouderamstel,				» 4949
H. H. Hulsman, Ter-Aa,				» 4515
gegund. Raming				» 4700

's-Hage, 2 Mei: het opruimen der onvoltooide spoorwegbrug in de Zijl, onder Leiderdorp, voor rekening der provincie Zuid-Holland; ingek. 11 bilj., als:

P. Verbruggen,	te Waddinksveen,	ƒ 7900
B. Verolme,	» Weesp,	» 6980
H. J. Nederhorst,	» Gouda,	» 6970
H. A. Blok,	» 's Gravendeel,	» 6909
J. Kortekaas,	» Oegstgeest,	» 6897
G. D. v. Doorn,	» Amsterdam,	» 6890
J. Hasselbach,	» Leiden,	» 6800
C. Zanen Hz.,	» Ammerstol,	» 6735
S. v. Leeuwen,	» Leiden,	» 6690
B. de Waard,	» Nieuwenhoorn,	» 6170
T. Los,	» Leiden,	» 4974
Raming		» 7500

Amsterdam, 2 Mei: voor rekening der H. IJ. S. M.: 1o. bestek no. 404, het leveren van: perc. 1, 20,000 stuks halfronde eikenhouten dwarsliggers, en perc. 2, 1000 stuks vierkante idem; ingek. 7 bilj., als:

Namen en woonplaats.	Perceel 1. Binnen- of bovenlandsch eikenhout.	Perceel 1. Oostzeehout.	Perceel 2. Binnen- of bovenlandsch eikenhout.	Perceel 2. Oostzeehout.
	per stuk.	per stuk.	per stuk.	per stuk.
J. Nahuis, Groenloo,	ƒ 2.44	—	ƒ 3.49	—
B. H. Clerx, Bokstel,	10,000 à ƒ 2.42	10,000 à ƒ 2.42	—	ƒ 2.92
W. Hoettger, Wesel,	ƒ 2.51	ƒ 2.06	ƒ 2.61	» 2.45
F. Clerx, Bokstel,	» 2.43	—	» 3.14	—
J. J. v. d. Eerden Pz., idem	gedeeltelijk voor ƒ 1.98	gedeeltelijk voor ƒ 1.98	gedeeltelijk voor ƒ 2.68 bovenlandsch ƒ 3.10	gedeeltelijk voor ƒ 2.38
C. Müller, Bodenfelde,	—	—	—	—
P. H. v. Hoogerwou, Bokstel,	5000 à ƒ 2.49	15,000 à ƒ 2.50	—	ƒ 3.40

2o. Bestek no. 404, de levering van ongeveer 804 M³. eikenhout voor wissels; ingek. 6 bilj., als:

Namen en woonplaats.	804 M³. eikenhout voor wissels. Binnen- of bovenlandsch eikenhout.	804 M³. eikenhout voor wissels. Oostzeehout.
	per M³.	per M³.
B. H. Clercx, Bokstel,	204 M³. à ƒ 33.66	600 M³. à ƒ 33.66
W. Hoettger, Wesel,	ƒ 33.60	ƒ 31
J. Nahuis, Groenloo,	» 35.44	—
F. Clercx, Bokstel,	» 43.50	—
J. J. van der Eerden Pz., idem	gedeeltelijk voor ƒ 31.60	gedeeltelijk voor ƒ 31.60
P. H. van Hoogerwou, idem	404 M³. à ƒ 38.	400 M³. à ƒ 38

Amsterdam, 2 Mei, voor rekening der gemeente: 1o. het vergrooten van het pathologisch laboratorium der universiteit; ingek. 14 bilj., als:

H. C. Doelas,	te Amsterdam,	ƒ 22,775
W. H. Struijs,	» idem	» 21,880
P. Groenhoff en Haak,	» idem	» 21,280
H. Hendriks,	» idem	» 20,490
G. Boon,	» idem	» 20,110
J. J. Visser,	» idem	» 19,700
F. Raaijmakers,	» idem	» 12,420
H. R. Hendriks,	» Os,	» 19,200
J. Oldijs,	» Amsterdam,	» 18,000
A. F. Steenwijk,	» idem	» 17,490
A. Kuipers,	» Nieuweramstel,	» 16,700
J. F. Prenzler,	» idem	» 16,300
A. Paans,	» idem	» 15,890

2o. de voortzetting van het pneumatisch huisnummet, volgens het Liernurstelsel, tusschen de Ruijslaankade en den Amstel, en het leggen van hoofdbuizen met reservoir buiten de Raampoort; minste inschr. Aalders & Zn., voor ƒ 7358.

Sidderburen, 2 Mei: het baggeren van het Weiwerdermeer, Wagenbergermeer, Munnikesloot en Sidderburensterschipsloot, in 4 perceelen voor rekening van het waterschap Duurswold; ingek. 5 bilj., als:

	perc. 1,	perc. 2,	perc. 3,	perc. 4,
J. D. Brouwer, Zwaagwesteinde (Friesl.)	ƒ 355	ƒ 193	ƒ 60	ƒ 293
J. Zuidema, Zuidhroek, (Gr.)	328	170	48	217
J. Veltman, Siddeburen,		400	170	450
H. D. Brouwer, Twijzel (Fr.),	305	160	43	199
E. de Jong, Driesum (Fr.)	253	107	28	159

Aan E. de Jong is het werk in massa gegund.

Kollum, 2 Mei: het afbreken van een oud boerenhuis en schuur, staande aan den straatweg onder Burum, en het opbouwen van een geheel nieuw boerenhuis en schuur met stallingen voor 40 stuks hoornvee enz.; ingek. 14 bilj., als:

M. Westra,	te Burum,	ƒ 13,900
A. Zwenga,	» Grootegast,	» 12,888
A. v. d. Meer,	» Kootstertille,	» 12,888
P. Stilstra,	» Kollum,	» 12,800
H. Joosema,	» Grijpskerk,	» 12,797
D. Walda,	» Kollum,	» 12,775
C. Bakker,	» idem	» 12,730
J. v. d. Steeg,	» Hardegarijp,	» 12,619
J. Oosthof,	» Kollum,	» 12,496
J. G. v. d. Veen,	» Augustinusga,	» 12,347
A. Bijlsma,	» Kootstertille,	» 11,887
R. Dijstra,	» Kollum,	» 11,100
K. Broesma,	» idem	» 10,793
K. J. Pijnakker,	» idem	» 10,358

Heermond, 2 Mei: het eenjarig onderhoud van de kazernegebouwen enz., te Heermond, onder het beheer der genie, te Nijmegen; ingek. 4 bilj., als:

P. Reijnen,	te Roermond,	ƒ 3000
Th. Hermens,	» idem	» 2892
W. H. Pauli,	» idem	» 2787
J. v. d. Wijer,	» idem	» 2747

gegund.
Raming » 3200

Venloo, 2 Mei: het eenjarig onderhoud van de kazerngebouwen enz., te Venloo, onder het beheer der genie, te Nijmegen; ingekomen 3 bilj., als:

J. Bosman,	te Venloo,	ƒ 7650
J. M. v. Gasselt,	» idem	» 7347
H. v. Gasselt,	» idem	» 6350

Raming » 7200

J. M. v. Gasselt is als aannemer voorgedragen.

Arnhem, 2 Mei: het bouwen van eene oranjerie met koetshuis en bergplaatsen aan den Rozendaalscheweg, te Arnhem, onder beheer van de architecten G. J. van Gendt en C. M. G. Nierstad; ingek. 12 bilj., als:

J. Mulder,	te Arnhem,	ƒ 11,240
G. Liefting,	» idem	» 8,279
H. A. v. d. Sand,	» idem	» 7,786
B. Belder,	» idem	» 7,770
J. W. Janssen,	» idem	» 7,694
D. A. Roskam,	» idem	» 7,680
Gebr. v. Daalen,	» idem	» 7,456
J. P. Welsing,	» idem	» 6,920
J. H. v. Riel,	» idem	» 6,763
J. v. Burk, Oosterbeek, en W. Wissing Sz.,	» idem	» 6,750
J. N. Janson,	» idem	» 6,384
L. B. Hasselbach,	» idem	» 6,277

gegund.

Gorlchem, 2 Mei, voor rekening van het waterschap van de Linge-uitwatering: 1o. het gewoon jaarlijksch onderhoud van- en vernieuwingen aan de kunstwerken van het waterschap aannemer L. Brand Dz., te Giessendam, voor ƒ 8466.

2o. het maken van beschoeiingen bij het stoomgemaal te Steenenhoek; aannemer A. de Groot Cz., te Heukelum, voor ƒ 2913.

3o. het verhoogen en in perfect brengen van een gedeelte binnenberm van den Noorderkanaaldijk, over eene lengte van 1200 M.; aannemer S. van 't Verlaat, te Hardinksveld, voor ƒ 2695.

Groningen, 3 Mei: het uitvoeren van eenige timmer-, verf- en stukadoorwerken aan- en in de gebouwen der vereeniging »de Harmonie", in drie perceelen, onder beheer van den bouwkundige H. Rammaker.

Perc. 1, timmerwerken; ingek. 3 bilj., als:

G. P. v. Erp,	te Groningen,	ƒ 1574
J. Verstoegh,	» idem	» 1469
T. Y. Jelsma,	» idem	» 1460

Perc. 2, verfwerken; ingek. 5 bilj., als:

G. J. Scholtens,	te Groningen,	ƒ 1789
J. Schaap,	» idem	» 1397
F. Lenting Wiardi,	» idem	» 1299
J. H. de Vries,	» idem	» 1110
H. Walstra,	» idem	» 909

Perc. 3, stukadoorwerken; ingek. 1 biljet van J. Ch. Gramberg, voor ƒ 450.
Alles gegund.

Zutfen, 3 Mei: het eenjarig onderhoud van de kazernegebouwen enz., op de legerplaats bij Millingen, onder het beheer der genie, te Zutfen; ingek. 6 bilj., als:

J. v. d. Brink,	te Apeldoorn,	ƒ 3785
J. H. Boks,	» Amersfoort,	» 3520
H. Haijtink,	» Zutfen,	» 3490
H. Mouw Mz.,	» Apeldoorn,	» 3432.50
F. W. Geserden,	» idem	» 3219
H. J. Buitenhuis,	» Nunspeet,	» 3785
Raming		» 3610

Groningen, 3 Mei: het eenjarig onderhoud der kazerne- en andere gebouwen en werken, te Groningen, onder het beheer der genie, te Zwolle; ingekomen 14 bilj., als:

J. H. Morak,	te Groningen,	ƒ 6994
E. W. Wietzema,	» idem	» 6873
H. J. Muller,	» idem	» 6798
G. Meulink,	» idem	» 6654
E. Peters,	» idem	» 6633
Ph. Hendriks,	» idem	» 6498
J. Ibelings,	» idem	» 6424
W. Pleijsier,	» idem	» 6400
J. Kruijt,	» Zwolle,	» 6373
J. Werkman,	» Groningen,	» 6361
J. I. Toesman,	» idem	» 6270
R. Bisingh,	» idem	» 6147
J. Postman,	» idem	» 6096
T. Holthuis Sr.,	» idem	» 6039
Raming		» 6500

Groningen, 3 Mei: het bouwen van een heerenhuis aan de Verlengde Nieuwe-Ebbingestraat te Groningen, voor J. W. Struvé, onder beheer van den architect K. Hoeksema, met de leverantie van al het daartoe benoodigde; ingek. 8 bilj., als:

	voor het huis	voor uitgraving en zanddemping.
J. I. Toesman, Groningen,	ƒ 7060	ƒ 400
H. Scholtens, idem	6177	600
J. Haupt, idem	5913	750
E. W. Wietsema, idem	5870	700
K. v. d. Laan, idem	5870	600
H. Janssen, idem	5710	750
W. Pleijsier, idem	5253	805
E. Schreuder, Sappemeer,	5770	350

Gegund aan W. Pleijsier, Groningen.

Groningen, 3 Mei: het bouwen van eene nieuwe woning voor den voogd van het eiland Rottum; ingek. 12 bilj.; minste inschrijver J. Zeldenrust, te Warfum, voor ƒ 9.950
Raming » 10,000

Rotterdam, 3 Mei: het uitvoeren van verfwerk op het terrein der gasfabriek aan den Oostzeedijk; ingek. 11 bilj., als:

J. H. Heusdens,	te Rotterdam,	ƒ 7891
H. T. Sommans & Zn.,	» idem	» 7260
C. de Groot & Zn.,	» idem	» 7130
J. L. de Groot,	» idem	» 5796
G. I. Schreuder,	» idem	» 5543
A. R. v. d. Burg,	» idem	» 5125
K. Haeper,	» idem	» 4900
P. Groenewegen,	» idem	» 4588
J. Cleton,	» idem	» 4585
M. H. Eijvegel,	» idem	» 4377
A. J. Poutier,	» idem	» 3949

Amsterdam, 3 Mei: het bouwen van een woonhuis met 2 bovenwoningen aan het Nassauplein, voor L. J. van Holk; ingek. 19 bilj., als:

Dorlas,	te Amsterdam,	ƒ 16,582
De Haan,	» idem	» 15,999
Van Damme,	» idem	» 15,900
Boon,	» idem	» 15,900
Beijnierse,	» idem	» 14,900
Aalders,	» idem	» 14,884
Kuipers,	» idem	» 14,448
Thüring,	» idem	» 14,414
Boem,	» idem	» 14,400
Raman,	» idem	» 14,250
Mathieu,	» idem	» 14,100
Haandrikman,	» idem	» 14,087
Geelens,	» idem	» 13,992
Groenhof en Haak,	» idem	» 13,980
Greve,	» idem	» 13,944
Groot,	» idem	» 13,900
Cruijff en Slozwijk,	» idem	» 13,750
Struijs,	» idem	» 13,700
J. J. Vissers,	» idem	» 13,240

Vlaardingen, 4 Mei: het uitbreken van de oude stoomkotels aan het Zwethstoomgemaal en het inzetselen van nieuwe, benevens het afbreken van een ouden en het opbouwen van een nieuwen stoomschoorsteen, voor den Hollerhoekschen en Zoutevensschen polder; ingekomen 8 bilj., als:

A. Verboom, Schipluiden,	ƒ 2750
E. Blok Az., Vlaardingen,	» 2280
C. v. Tilburg, Nootdorp,	» 1985

N. v. Tilburg,	Leidschendam,	ƒ 1850
A. Rijneveld,	Vlaardingen,	» 1729
D. de Lange,	idem	» 1480
E. Dorsman,	idem	» 1477
J. H. de Lange,	Vlaardingerambacht,	» 1474

Groningen, 4 Mei: het bouwen van een heerenhuis, onder beheer van den architect N. W. Lit; ingek. 22 bilj., als:

B. de Jong,	te Groningen,	ƒ 9319
D. Jansen,	» idem	» 8673
J. Poelman,	» idem	» 8649
J. Beelings,	» idem	» 8567
K. Fekkes,	» idem	» 8555
H. Meijer,	» idem	» 8292
H. Scheltens,	» idem	» 8190
E. W. Wiersema,	» idem	» 8183
A. Schreuder,	» idem	» 8066
T. Holthuis,	» idem	» 8059
H. Jansen,	» idem	» 7991
D. Booijes,	» idem	» 7987
J. Baarke,	» Noordbroek,	» 7700
T. Y. Jelsma,	» Groningen,	» 7693
R. Hovingh,	» idem	» 7651
G. Meulink,	» idem	» 7333
S. Hoff,	» idem	» 7320
E. Peters,	» idem	» 7477
Ph. Hendriks,	» idem	» 7397
J. L. Toesman,	» idem	» 6929
A. J. Bemminga,	» Bedum,	» 6765
K. H. Huizenga,	» Groningen,	» 6695

gegund.

Enschedé, 4 Mei: het bouwen van een woon-, winkelhuis en bakkerij, op een terrein, gelegen aan den Brinkweg aldaar, voor de firma Heusinkveld en Co.; ingek. 9 bilj., als:

H. Beijgers,	te Enschedé,	ƒ 3534
J. G. Meijer Gz.,	» idem	» 3474
W. Beijgers,	» idem	» 3397
J. G. Tonis en D. Reudink,	» idem	» 2289
T. H. Wijdeveld,	» idem	» 2268
G. Sluijmer,	» idem	» 2200
J. Vosseveld,	» idem	» 2149
W. en E. Lusonder,	» idem	» 2069
G. J. Wagelaar,	» idem	» 1943

gegund.

's-Hage, 4 Mei, onder het beheer van het ministerie van waterstaat enz.: 1o. de uitvoering van herstellingen en vernieuwingen aan de Bijkse-rivierwerken op het Zwolsche Diep, met het onderhoud dier werken en de afhakening van het vaarwater, van 1 Juli '87 tot en met 30 Juni '88; ingek. 6 bilj., als:

J. W. v. d. Haar,	te Genemuiden,	ƒ 13,021
S. Hoogeveen,	» Dokkum,	» 12,041
F. Abersen,	» Steenwijk,	» 12,873
F. E. Terwindt,	» Pannerden,	» 12,625
J. v. Houwelingen,	» Amsterdam,	» 12,520
A. Bekendam,	» Genemuiden,	» 12,394
Raming		» 18,700

2o. het uitvoeren van baggerwerk in de rivier de Oude-Maas, tusschen de kilometerraaien 118 en 120, onder de gemeente Dordrecht; ingek. 5 bilj., als:

M. C. de Jong P.Mz.,	te Sliedrecht,	ƒ 24,500
H. Benuk H.Ez.,	» Utrecht,	» 22,900
B. Voordendag Az.,	» Dordrecht,	» 18,800
A. L. v. Wijngaarden IJz.,	» Sliedrecht,	» 18,700
D. Volker,	» Dordrecht,	» 16,960
Raming		» 20,000

Hoorn, 4 Mei: het verbouwen van het gebouw aan het Nieuwenoord, bestemd voor de op te richten eerste burgerschool voor jongens; ingek. 6 bilj., als:

C. Woestenburg,	te Hoorn,	ƒ 4875
J. Roestenburg,	» idem	» 4795
R. Lakeman,	» idem	» 4679
J. v. d. Berg,	» idem	» 4554
P. J. Blauw,	» idem	» 4290
P. Smit,	» idem	» 3887

De bestissing is aangehouden.

Velp, 4 Mei: het bouwen van een woonhuis, onder beheer van den architect F. Kortlang J.Ez.; ingek. 5 bilj., als:

B. Wassink,	te Velp,	ƒ 5737
E. J. N. Stoentjes,	» idem	» 5450
B. J. de Bruijn,	» idem	» 5277
H. Busser,	» Oosterbeek,	» 4950
A. A. v. Boeschoten en H. Gerritsen,	» Velp,	» 4879

gegund.

Maartensdijk (U.), 5 Mei: de vergrooting der school te Blauwkapel; ingek. 8 bilj., als:

W. v. Vloten,	te Utrecht,	ƒ 2467
G. J. v. Vloten,	» idem	» 2400
T. C. Wildberg,	» Groenekan,	» 2360
K. Koorn,	» Westbroek,	» 2345
F. W. v. Vloten,	» Utrecht,	» 2340
K. Koenwinder,	» Maartensdijk,	» 2198
E. Scheepsbouwer,	» Utrecht,	» 2197
J. Verschuur,	» Groenekan,	» 2145

Wilhelminadorp, 5 Mei: het herstel, de vernieuwing en het onderhoud tot 30 April '88 van de gewone aarde-, kram-, rijs- en steenglooiingswerken van den Wilhelminapolder; ingek. 5 bilj., als:

E. de Maat,	te Hansweerd,	ƒ 2333
P. v. d. Berge,	» Koltjesplaat,	» 2300
Adr. Tolleman,	» Nieuwdorp,	» 2220
G. Maartens,	» Hoek,	» 2238
C. de Wilde Az.,	» Kattendijke,	» 2159

gegund.

's-Hage, 5 Mei: het leveren van kazernemeubelen te 's-Hage en te Delft; ingekomen 5 bilj., als:

F. P. de Haas,	te 's-Hage,	ƒ 2774
D. Kerrebijn,	» idem	» 2670
J. F. Luxemburg,	» Delft,	» 2648
W. N. v. Ipenburg,	» idem	» 2552.88
C. Alkemade,	» Noordwijk,	» 2444

Lochem, 5 Mei: het afbreken en wederopbouwen van het perceel in de Walderstraat, van S. Vromen; ingek. 5 bilj., als:

J. Olthoff,	te Lochem,	ƒ 3404
J. Biljard,	» idem	» 3432
Vossent,	» idem	» 3165
Assink,	» idem	» 2973
Gebr. Beerink,	» idem	» 2963

Schiedam, 5 Mei: het bouwen van eene nieuwe keuken aan het stadsziekenhuis, het inrichten van de aldaar bestaande keuken tot wachtkamer enz.; ingek. 9 bilj., als:

F. de Graaf,	te Schiedam,	ƒ 1680
M. v. d. Ros,	» idem	» 1610
J. J. Gakeil,	» idem	» 1591
J. de Roo,	» idem	» 1585
K. Snijders de Vogel,	» idem	» 1535
W. A. Huck,	» idem	» 1524
A. Hudders,	» idem	» 1495
J. H. Hagedoorn,	» idem	» 1404.33
J. Buck,	» idem	» 1398

gegund.

Arnhem, 5 Mei: het doen van voorzieningen aan militaire gebouwen, onder het beheer der genie, aldaar; ingek. 5 bilj., als:

R. Bobber,	te Arnhem,	ƒ 4000
J. P. Welsing,	» idem	» 3980
M. Wardenier Jz.,	» idem	» 3895
J. A. Koenders,	» idem	» 3774
J. W. Janssen,	» idem	» 3763
Raming		» 4600

Breda, 5 Mei, onder het beheer der genie, aldaar: 1o. het eenjarig onderhoud van de kazernegebouwen, te Breda; ingek. 4 bilj., als:

Th. Kessel,	te Breda,	ƒ 11,893
J. Mol,	» idem	» 11,188
W. J. Slechtriem,	» idem	» 11,106
A. v. d. Heijde,	» idem	» 11,079
Raming		» 11,000

2o. het eenjarig onderhoud van de koninklijke militaire academie; ingek. 5 bilj., als:

P. J. Glabbeek,	te Breda,	ƒ 6210
Th. Kessel,	» idem	» 6049
J. Mol,	» idem	» 5850
A. v. d. Heijde,	» idem	» 5813
W. J. Slechtriem,	» idem	» 5758

Tweelloo, 5 Mei: de herstelling van eenige wegen, voor rekening der gemeente Voorst.

Perc. 1, de Voorsterenk, lengte p. m. 4000 M.; ingek. 4 bilj., als:

L. Bartholet,	te Voorst,	ƒ 37
D. A. Jansen,	» idem	» 33
J. Weenink,	» idem	» 31
D. Smies,	» idem	» 24.90

Perc. 2, de Gravenstraat, lengte 3500 M.; ingek. 4 bilj., als:

D. A. Jansen,	te Voorst,	ƒ 60.25
L. Bartholet,	» idem	» 60
J. Weenink,	» idem	» 57
D. Smies,	» idem	» 55

Perc. 3, de Broestraat, lengte 4000 M.; ingek. 4 bilj., als:

L. Bartholet,	te Voorst,	ƒ 89
D. A. Jansen,	» idem	» 85
J. Weenink,	» idem	» 82.50
D. Smies,	» idem	» 80

Perc. 4, de Boskenstraat, lengte 4500 M.; ingek. 4 bilj., als:

L. Bartholet,	te Voorst,	ƒ 52
D. A. Jansen,	» idem	» 49
J. Weenink,	» idem	» 48
D. Smies,	» idem	» 43

Perc. 5, de Watergatstraat, lengte 5000 M.; ingekomen 4 bilj., als:

D. A. Jansen,	te Voorst,	ƒ 70
L. Bartholet,	» idem	» 68
J. Weenink,	» idem	» 65
D. Smies,	» idem	» 59.50

Perc. 6, de Voorderstweg, lengte 2200 M.; ingek. 2 bilj. als:

G. de Krone,	te Wilp,	ƒ 18
F. Dirks,	» Apeldoorn,	» 14

Perc. 7, de weg op den Teuge, lengte 3800 M.; ingek. 5 bilj., als:

G. de Krone,	te Wilp,	ƒ 28
G. Kamphuis,	» Apeldoorn,	» 25.50
H. Fukking,	» idem	» 25
G. v. Goor,	» Op den Teuge,	» 24.98
F. Dirks,	» Wilp,	» 24

Perc. 8, de weg over den zeedijk, lengte 2500 M.; ingek. 1 biljet van J. Jansen, te Nijbroek, voor ƒ 23.

Amsterdam, 5 Mei: het doen van verschillende voorzieningen enz. aan de kazernegebouwen, onder beheer der genie, aldaar; ingek. 4 bilj.; minste inschrijvers Renaud en Boeijen, te Watergraafsmeer, voor ƒ 7380

Raming » 8430

Slochteren, 5 Mei: het eenjarig onderhoudswerk aan de sluis met gebouwen, bruggen enz., van het waterschap Deurswold; ingekomen 6 bilj., als:

G. C. M. Rottinghuis,	te Delfzijl,	ƒ 1997
W. Scheltens,	» Farmsum,	» 1775
H. Edeler,	» Siddeburen,	» 1709
J. v. Bouren,	» Delfzijl,	» 1678
J. Hemmes,	» Farmsum,	» 1580
H. v. Dijk,	» Groningen,	» 1483

gegund.

Rotterdam, 6 Mei: het bouwen van twee scholen aan de Van-Speijkstraat; ingek. 7 bilj. als:

	a	b
A. P. P. Boef, Kralingen,	ƒ 40,500	ƒ 38,800
J. Spruijt, idem,	38,888	36,598
J. Schoenmeijer en A. Kos Koolhaasdor, Rotterdam,	37,350	35,145
M. v. d. Spek, Hillegersberg,	35,912	—
C. J. v. Tussenbroek, Rotterdam,	36,760	34,280
H. Degens Jr., Dordrecht,	36,943	34,337
W. Zonneveld, Kralingen,	36,000	33,480

a school voor lager onderwijs;
b bewaarschool met 2 woningen.

's-Bosch, 6 Mei: het maken van een baksteenmuur langs den rechter- en van beschoeiingen langs den linker kanaaloever der Zuid-Willemsvaart bij de ijzeren draaibrug te Helmond, (prov. N.-B.); minste insche. F. Otten, te Helmond, voor ƒ 4789

Raming » 5150

Groningen, 6 Mei: het onderhouden en herstellen der zoeweringen wederzijds Delfzijl, van 1 Mei '87—1 Mei '88, voor rekening der provincie; ingek. 5 bilj., als:

H. v. Dijk,	te Groningen,	ƒ 11,000
H. K. v. Buuren,	» Delfzijl,	» 10,550
J. N. Kruizinga,	» Groningen,	» 10,540
W. Scheltens,	» Farmsum,	» 10,239
G. C. M. Rottinghuis,	» Delfzijl,	» 9,787
Raming		» 11,178

Breda, 6 Mei: het bouwen van een fort aan den Nieuwen Maasmond, Hoek-van-Holland, 6e gedeelte; ingek. 9 bilj., als:

J. v. Vuuren,	te Zalt-Bommel,	ƒ 45,200
D. J. Uenberg,	» Rotterdam,	» 45,168
L. Kalis Kz.,	» Sliedrecht,	» 43,900
G. A. v. Spanje,	» Rotterdam,	» 42,800
J. H. Vos Sr.,	» Almelon,	» 42,795
A. de Neef,	» Briello,	» 37,979
W. v. Leeuwen,	» Hellevoetsluis,	» 37,879
M. L. Verembos,	» Briello,	» 37,779
B. Voordendag Az.,	» Dordrecht,	» 37,400
Raming		» 51,600

BIJVOEGSEL
VAN
DE OPMERKER
van ZATERDAG 14 MEI 1887.

AANKONDIGINGEN VAN AANBESTEDINGEN.

Maandag, 16 Mei.

Emmen (Dr.), te 11 uren, bij E. Havenkamp: het amoveeren en wederopbouwen van een bovenmal c.a. Inl. bij den gemeente-architect E. Kliphuis.

Doorwerth (Geld.), te 11 uren, door het kerkbestuur der R.-K. parochie, bij den kasteleln W. Derksen: de vergrooting der pastorie. Inl. bij den architect-timmerman H. Th. Roelofs Jz., te Arnhem. Aanw. 16 Mei, te 10 uren.

's-Hage, te 11½ uren, door het ministerie van binnenl. zaken, aan het gebouw van het prov. best.: het uitbreiden van het scheikundig laboratorium, te Leiden. Inl. bij den hoofdopzichter der universiteitsgebouwen, K. de Boer Hz., te Leiden. Aanw. gehouden. Raming ƒ 8860.

Delfzijl, te 12 uren, door burg. en weth.: het splitsen en vergrooten der school te Meedhuizen.

Amsterdam, te 12 uren, door burg. en weth.: het verrichten van eenige herstellingen en vernieuwingen, benevens het onderhouden ged. '87, aan de huizen, torens, poorten enz., de gebouwen ten behoeve van het onderwijs, van de politie, der brandweer, benevens die op de algemeene begraafplaatsen.

Zierikzee, te 12½ uren, door burg. en weth.: het uitvoeren van onderhoudswerken, vernieuwingen en herstellingen aan de gebouwen en andere werken dezer gemeente, in 8 perc. Aanw. gehouden.

Apeldoorn, te 12½ uren, door burg. en weth.: het leggen van eene kei- en klinkerbestrating over eene gezamenlijke lengte van 100 M., en het bestraten met klinkers van het paardenspoor over eene lengte van 100 M. met open goten in de Brinklaan. Aanw. te 10 uren.

's-Bosch, te 12½ uren, door Hubert van de Ven, in het koffiehuis Parkzicht, aan de Veemarkt: het bouwen van acht beneden- en negen bovenwoningen, alsmede eene houtloods in de Van-Berckelstraat, te 's-Bosch. Inl. bij de firma J. Eekels & Co., aldaar. Aanw. 16 Mei, te 11 uren.

Harlingen, te 1 uur, door burg. en weth.: het baggeren en vervoeren van minstens 30,000 M³ slik uit de havens, aldaar. Inl. bij den gemeente-architect.

Ierseke (Zeel.), te 1 uur, door burg. en weth.: het ophoogen der oude keistraat, het maken van een riool, zinkputten en goten, benevens trotteir en het bestraten met nieuwe keien van de Vierstraat en de Langestille; het bestraten van de Dreef, de Oosterstraat, de Zanddwarsstraat en een gedeelte van de Paardenmarkt en het leveren en leggen van ijzeren goten. Inl. bij den architect J. H. Hamsink, te Goes. Aanw. 16 Mei, van 11—12 uren.

Amsterdam, te 2 uren, door de Hollandsche IJzeren Spoorwegmaatschappij, in kamer no. 46 van het centraal administratiegebouw: het veranderen en uitbreiden van den onderbouw met het maken en weder opmuren van een hulpbaan met halfsteg, het ophoogen en verbreeden van den spoorweg en het wijzigen van de spoorinrichtingen, alsmede het maken, leveren en opstellen van een plaatijzeren bovenbouw, alles met bijbehoorende werken, voor een spoorwegdraaibrug over de Schiedamsche Schie, te Schiedam, in 2 perceelen. Raming: perc. 1 ƒ 90,000, perc. 2, ƒ 28,000. (*Zie advert. in n°.* 18.)

Echt (L.), te 3 uren, door burg. en weth.: het bouwen eener nieuwe school met onderwijzerswoning enz., in de kom der gemeente. Inl. bij de architecten J. Kayser, te Venlo, en Jean Speetjens, te Roermond. Aanw. 16 Mei, te 12 uren. (*Zie advert. in n°.* 20.)

Heithuizen (Limb.), te 3 uren, door het R.-K. herkbest. bij den kerkmeester G. Steeghmans: het verbouwen en restaureeren van den toren en een gedeelte der kerk en verdere bijkomende werken. Aanw. te 11 uren.

Oudvroenhoven (L.), te 5 uren: het vergrooten van het schoollokaal en het leveren van nieuwe schoolmeubelen.

Grijpskerk (Gron.), bij R. Kruisinga: het bouwen eener nieuwe schuur op het Oosterrand, gem. Oldekerk, op de boerderij van De Vries. Aanw. gehouden.

Dinsdag, 17 Mei.

Gorichem, te 10 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, aldaar:

1o. het herstellen van metselwerken in forten bij Gorichem. Raming ƒ 1700;

2o. het doen van herstellingen aan werken en gebouwen te Woudrichem, te Loevestein en de forten bezuiden de Waal en de Merwede. Raming ƒ 3725.

Bilj. inzenden uiterlijk 16 Mei, vóór 3 uren.

Wissenkerke (Zeel.), te 11 uren, door het best. der waterschaering van den calamiteusen polder Anna-Friso, in de directiekeet: het verbeteren en onderhouden der waterkeerende werken aan genoemden polder, voor den dienst '87/'88. Aanw. gehouden.

Gouda, te 11 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, te 's-Hage, in het gebouw Arti-Legi: het vervangen van gemetselde waterdorpels door hardsteenen onderdorpels c.a. aan het hospitaal en het verbeteren van 3 woningen voor gebrekkigen, te Gouda. Inl. bij genoemden ingenieur en den opzichter van fortificatiën te Gouda. Bilj. inzenden uiterlijk 16 Mei, vóór 3 uren. Raming ƒ 1550.

Medemblik, te 12 uren, door dijkgraaf en heemraden van het Ambacht de Vier Noorderkoggen, op het Koggenhuis: a. de leverantie der benoodigde houtwaren voor het jaar '87; b. de leverantie der benoodigde spijkers en ijzerwaren voor '87; c. de leverantie van 240 M³ grint op de wegen onder Spanbroek en Opmeer. Inl. bij den hoofdopzichter A. Kater Jz., te Medemblik.

's-Hage, te 1 uur, door het best. der coöperatieve bouwvereeniging Laan-van-Meerdervoort, in het gebouw der loge, Fluweelen-Burgwal: het bouwen van 15 woonhuizen, waarvan 13 aan de Laan-van-Meerdervoort en 2 in de Tasmanstraat. Inl. bij den architect J. H. Eshuijs, te 's-Hage. Aanw. gehouden.

Terborg (Geld.), te 1 uur, door of namens G. A. Deurvorst, in het logement de Roode Leeuw: het bouwen van een winkelder onder een bestaand gebouw, en eenige bijkomende werken. Inl. bij den architect Ovink. Aanw. 16 en 17 Mei, van 9—10 uren.

Neuzen, te 3 uren, door het best. der waterkeering van den calamiteusen polder Nieuwe-Neuzen, in het Nederlandsch logement van F. A. Suijin:

1o. bestek no. 65/1: het herstel, de vernieuwing en het onderhoud tot 30 April '88, van de aarde-, kram-, rijs- en steenglooiingswerken en van het maken van werken tot dijksverbetering enz.;

2o. bestek no. 66/2: het maken van werken tot verdediging van den oever.

Aanw. gehouden.

Rotterdam, in het Timmerhuis: de levering van:

1o. 3 ijzeren scheepsboeien, elk wegende ongeveer 1150 KG.;

2o. 3 ijzeren schrostankers met kettingen voor idem.

Woensdag, 18 Mei.

Neuzen, te 10½ uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, te Breda, in het hotel «Rotterdam»: het driejarig onderhoud van de uitwateringswerken, behoorende tot het kanaal van Neuzen in Zeeland, onder het beheer der genie, te Breda. Bilj. inzenden uiterlijk 17 Mei, vóór 3 uren, bij den opzichter van fortificatiën, te Neuzen. Raming ƒ 4230.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: de aanleg van een gedeelte kanaal met bijbehoorende kunstwerken van nabij den St.-Anthoniedijk (gem. Diemen) tot de Oude Vecht te Nigtevecht, behoorende tot de werken voor den aanleg van een kanaal ter verbinding van Amsterdam met de Merwede. Inl. bij den hoofdingenieur Wellan, te Utrecht, en den ingenieur Kluit, te Amsterdam. Aanw. gehouden. Raming ƒ 1,400,000.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: de uitvoering van werken tot verbetering van de rivier de Maas, onder de gemeenten Maashracht en Wessem, tusschen de kilometerraaien LXIII en LXIV. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, den ingenieur Verweij, te Vucht, en den opzichter Droste, te Roermond. Aanw. gehouden. Raming ƒ 26,000.

Woerden, te 11 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, te Utrecht, in de voormalige infirmerie: het herstellen van muren en dakeu van het kasteel te Woerden, onder het beheer der genie, te Utrecht. Bilj. inzenden uiterlijk 17 Mei, vóór 3 uren, bij den genoemden ingenieur. Inl. bij den opzichter van fortificatiën, te Woerden. Raming ƒ 2000.

Gouda, te 11 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, te 's-Hage, in hetgebouw Arti-Legi: het eenjarig onderhoud der kazernegebouwen enz., te Schoonhoven. Bilj. inzenden uiterlijk 17 Mei, vóór 3 uren, bij den opzichter van fortificatiën, te Gouda. Raming ƒ 1550. (herbesteding).

Kattijesplaat (Zeel.), te 11 uren, door het bestuur van den Oud-Noordbevelandpolder: het bouwen van eenen stenen duiker met 2 kokers op houten fundeering, ter vervanging van de brug in den Nieuwen weg.

Groningen, te 11 uren, door Th. C. Leicher, in het koffiehuis van de Wed. R. Reitsema: het maken eener winkelpui en verdere vertimmering aan en in eene behuizing, staande en gelegen in de Oude Kijk-in-'t Jatstraat, te Groningen, get. K no. 192, met de leverantie van al het daartoe benoodigde. Inl. bij den architect K. Hoekzema. Aanw. gehouden.

Goes, te 11 uren, door het best. van den polder «de breede watering bewesten Ierseke»:

1o. het leveren van Vlissingsche steen;

2o. het leveren van Doorniksche steen;

3o. het verlagen van den vloer der Wemeldingsche sluis;

4o. het eenjarig onderhoud der sluizen, gebouwen, hooten, peilschalen enz., aan gemelden polder.

Aanw. gehouden. Inl. bij den opzichter te Wemeldinge.

Goes, te 11½ uren, door het bestuur van den polder «de breede watering bewesten Ierseke», in het koffiehuis de Prins van Oranje: het ged. '87 zuiveren van de waterleidingen, binnenboezems der sluizen en van de watergangen, gelegen in en onderhouden wordende door genoemden polder, in 19 perc.

Rozendaal (N.-Br.), te 12 uren, door het hoemraadschapsbest. van de Mark en Dintel, in het hotel de Zwaan:

1o. het vernieuwen, herstellen en onderhouden der kunstwerken aan de sluizen, het herstellen en onderhouden der kunstwerken op- en langs het jaagpad; het maken en inhangen van een paar nieuwe vloeddeuren, in één perceel;

2o. het uitbaggeren der rivier, in vier perceelen en in massa;

3o. het schoonmaken der rivier, in drie perceelen en in massa.

Inl. bij den bouwkundige F. A. H. van der Vaart, te Oud-Gastel.

Delft, te 12 uren, door den directeur der artillerie-inrichtingen: de levering van verschillende metalen, ten behoeve van de stapelmagazijnen, in 7 perceelen.

Delft, te 12 uren, door den directeur der artillerie-inrichtingen: de levering van eiken-, eschen-, dennen-, grenen-, vuren- en iepenhout, in 7 perceelen.

Wolvega, te 12 uren, door burg. en weth. van Weststellingwerf: het verstraten van een gedeelte keibestrating en het maken van nieuwe klinkerpaden en goten, te Wolvega. Inl. bij den gemeente-architect, aldaar.

Elst (Geld.), te 12 uren, door den dijkstoel van het polderdistrict Over-Betuwe, in het Ambtshuis:

1o. het leveren van 1841 M³ gewasschen of gebrde grint op de dijken, in 15 perc.;

2o. het ruimen der weteringen en van de Verloren Zeeg, van 1 Juli '87—30 Juni '88, in perceelen, zoodn zulks van ouds door de dorpspolderbestuuren is geschied;

3o. het onder profiel brengen van den Rijnhandijk onder Lakemond en Randwijk;

4o. het egaliseeren en ophalen der kruinen van eenige perceelen dijk.

Kampen, te 1 uur, door burg. en weth.: het leveren en leggen van 200,000 stuks straatklinkers, het verleggen van 3300 M³ oud klinkerwerk, aan en op den Kamperstraatweg en het onderhoud van wegen in 3 perceelen.

Leiden, te 1 uur, in het hotel Bellevue: het bouwen van 2 burgerwoonhuizen aan de Haarlemmertrekvaart, nabij de gem. Leiden. Aanw. 17 Mei, te 11 uren.

Zierikzee, te 1 uur, door het dagelijksch best. van het waterschap Schouwen, aan 's Landskamer: de gewone aarde-, kram-, rijs- en steenglooingswerken ged. '87, in 6 perceelen. Aanw. 16 en 17 Mei, van 9—2 uren.

Gouda, te 1 uur, door burg. en weth.: het maken van de fundeeringen en fondamenten van het retortenhuis, van de retorten, van den condensor, en van den scrubbertoren der stedelijke gasfabriek te Gouda. Inl. bij den gemeente-bouwmeester. Bilj. inzenden uiterlijk 17 Mei, vóór 5 uren, ter secretarie.

Menaldum (Fr.), te 1 uur, door burg. en weth. van Menaldumadeel: het verwoeren van p. m. 1300 stère grint en puin, over de kunstwegen, in 6 perceelen.

Schermerhorn (N.-H.), te 2 uren, door dijkgraaf en heemraden van de Schermeer, in het Noorderpolderhuis:

1o. de leverantie van 14 ton oliedunne Stokholmertheer en 2 ton Engelsche of koolteer;

2o. de leverantie van de benoodigde hout- en ijzerwaren, kalk, cement en steenen;

3o. de levering van 900 M³ grint.

Bilj. inzenden 18 Mei, vóór 9 uren.

Wilhelminadorp (Zeel.), te 2 uren, door G. J. van den Bosch, in het Gemeentehuis: het bouwen van een nieuwe graanschuur met stallen, zeevengebouwen, wagenhuis enz. op de hofstede Hongersdijk. Inl. bij den architect J. H. Hamink, te Goes.

Deventer, te 3 uren, door den architect G. te Riele Wz., in het koffiehuis bij Spijker: het doen van eenige verbouwing aan het woon- en winkelhuis van A. F. Schrijder Hz., aan den Brink. Aanw. één uur vóór de besteding.

Appelgo (Fr.), door W. A. v. d. Sluis: het afbreken van twee woonhuizen en het herbouwen van drie arbeiderswoningen, aldaar. Inl. bij den architect Hb. Vrijburg, te Oosterwolde.

Donderdag, 19 Mei.

Oudelande (Zeel.), te 11 uren, door het dijksbest. van den polder Baarland c.a.: het herstel, de vernieuwing en het onderhoud tot 30 April '88, van de gewone aarde-, kram-, rijs- en steenglooiingswerken, in één perceel. Inl. bij den dijkspuichter G. Moerdijk, te Baarland. Aanw. 16 Mei.

Doetichem, te 1 uur, voor rekening der Geldersche Stoomtramwegmaatschappij, ten kantore: het bouwen van remises, ingericht voor stoomtramrijtuigen en locomotieven, op het emplacement Velp. Inl. bij den architect M. K. Smit, te Dieren. Aanw. 16 Mei, te 11 uren.

Vrijdag, 20 Mei.

Bergambacht (Z.H.), te 10 uren, door dijkgraaf en hoogheemraden van den Krimpenerwaard, in het voormalig gemeentehuis:

1o. het gewoon onderhoud der dijken, kaden en noorsoten of buitenbermen van den Krimpenerwaard, beginnende even beneden Schoonhoven, onder Bergambacht, langs de Lek, Merwede en IJssel tot het einde van den genoemden waard; alsmede het maken van steenglooiingen onder de gemeenten Bergambacht, Lekkerkerk, Krimpen- en Ouderkerk-aan-den IJssel, Gouderak en Haastrecht, en zulks aan perceelen in het bestek omschreven;

2o. de levering van ongeveer 3800 M³ grint, onder de gemeenten Bergambacht, Lekkerkerk, Krimpen-aan-de-Lek, Krimpen- en Ouderkerk-aan-den-IJssel, Gouderak en Haastrecht. Inl. bij den fabriek-landmeter, te Gouderak.

Amsterdam, te 12 uren, door den architect C. A. Bonbach Cz., in het café Panorama: het bouwen van twee winkelhuizen en een magazijn met bovenwoningen aan het Rapenburg 16. Aanw. 17 Mei, te 12 uren.

Haarlem, te 1 uur, door dijkgraaf en heemraden van den Haarlemmermeerpolder, in de polderssecretarie:

1o. het maken van een vergrootte steenkolenbergplaats aan de Leeghwater;

2o. het vervangen van de twee houten bruggen no. C1 en C5 in den polder, door gemetselde gewelfbruggen.

Inl. bij den hoofdopzichter, te Haarlem, en den opzichter aan de Leeghwater. Aanw. 17 Mei. (*Zie advert. in n°.* 20.)

Rotterdam, te 1 uur, door burg. en weth.: het bouwen van een woonhuis aan de Oosterkade. Aanw. 17 Mei, te 2 uren. (*Zie advert. in n°.* 19.)

Vlijmen (N.-Br.), door H. Timmer:

1o. het beglazen, verven en behangen van het station en andere gebouwen te Vlijmen;

2o. idem te Drunen;

3o. het eenmaal verven en teeren van de bruggen in den Baardwijkschen overlast.

Helder, te 2 uren, door burg. en weth.: het doen van eenige veranderingen aan de gemeentescholen no. 3, 5 en 6, in 3 perceelen. Inl. bij den gemeente-bouwmeester. Aanw. 18 Mei, te 1 uur.

Warfum (Gr.), te 3 uren, het vernieuwen van het bestaande schoolgebouw, het bijbouwen van vier nieuwe lokalen en het maken van het noodige ameublement, met bijlevering van alle materialen enz. Inl. bij den architect J. Pentermann, te Westernieland, thans te Warfum. Aanw. 20 Mei, te 11 uren.

Wijnaldum (Fr.), te 6 uren, door kerkvoogden der Herv. gemeente: eenige vertimmering aan de kerkeplaats, aldaar. Aanw. 17 Mei, te 11 uren.

Groningen, te 8 uren, door den architect G. Nijhuis, in het hotel Friesland: het verbouwen van het huis R 251, aan de Rademarkt. Aanw. 16 Mei, te 3 uren.

Groningen, 's avonds te 9 uren, door den architect S. van Veen, in het »Wapen van Zuid-Holland": het afbreken van een bestaand en het bouwen van een nieuw woonhuis, waaronder wijnkelder, staande aan het gedempte Kattendiep, met bijlevering van al het daartoe benoodigde. Bilj. inzenden één uur voor de besteding. Aanw. 16 Mei, te 11 uren.

Zaterdag, 21 Mei.

Nieuwvliet (Zeel.), te 10 uren, door het best. der waterkeering van den calamiteusen Adornispolder, in het gemeentehuis: het vernieuwen en onderhouden der aarde-, kram-, rijs- en steenglooiingswerken aan genoemden polder, ged. '87/'88. Aanw. 17 Mei, te 10 uren.

Middelburg, te 11 uren, door het polderbest. van Walcheren, aan het polderhuis in de Abdij: *a.* de uitvoering der gewone onderhouds- en vernieuwingswerken aan de vier wateringen des polders, in 4 perc.; *b.* het leveren van 60 M³ fijne onderboudsgrint. Aanw. 17, 18 en 19 Mei.

Dordrecht, te 11 uren, door het polderbest. van Wieldrecht, in Koophandel en Zeevaart, aan de Groenmarkt: het opmaken en begrinden van den Kraaien- of Krabbeweg, over eene lengte van 725 M. Aanw. 18 en 20 Mei, te 10 uren, aanvangende aan den Zuidendijk, nabij de Blauwekan.

Vries (Dr.), te 12 uren, door burg. en weth.:

1o. het bouwen eener nieuwe school voor 100 leerlingen, te Donderen;

2o. het verbouwen en vergrooten van de scholen te Vries, Zeijen en Ylmaarboo;

3o. het verbouwen der scholen te Bunne en Oudemolen.

Inl. bij den architect H. Luinge, te Vries. (*Zie advert. in n°.* 20.)

Langweer, te 12 uren, door burg. en weth. van Doniawerstal: het vertimmeren der school te Goingarijp. Inl. bij den gemeente-opzichter E. H. Meijer, te St.-Nicolaasga. Aanw. gehouden.

's-Hage, te 12 uren, door J. Westerwijk Bindjk, in het Hotel Central: het bouwen eener villa. Inl. bij den architect W. B. van Liefland. Aanw. 17 Mei, te 11 uren.

Kruiningen, te 12 uren, door het best. van den polder Kruiningen, in het gemeentehuis: het verbeteren en onderhouden der aarde-, kram-, rijs- en steenglooiingswerken en leveringen over '87/'88. Inl. bij den opzichter C. Bolier, aldaar. Aanw. 20 Mei, te 10 uren.

Heerde (Geld.), te 3 uren, door burg. en weth.: het bouwen eener onderwijzerswoning. Inl. bij den bouwkundige H. Wissink, te Olst.

Neuzen, te 4 uren, door den bouwkundige J. C. Heijblom, in de herberg 's Lands Welvaren: het maken van eenige veranderingen aan het winkelhuis, thans bewoond door J. L. van Vessem, in de Lange-Noordstraat, te Neuzen. Aanw. 19 Mei, te 5 uren.

Maandag, 23 Mei.

Amsterdam, te 11 uren, door het bestuur van het Vondelpark, in het pulvilioen van genoemd park: het dempen van een gedeelte sloot naast het Vondelpark en het maken van een rioel in genoemde sloot met de noodige zinkputten. Inl. bij den opzichter W. Egas. Aanw. 16 Mei, te 10 uren.

Groningen, te 11 uren, door B. Vos, in 't Blauwe Paard": het afbreken van stallings en het bouwen van nieuwe paardenstallen voor herengenoemd logement, in de Kleine Kruisstraat, te Groningen, onder bijlevering van al het daartoe benoodigde. Inl. bij den architect K. Hoekzema. Aanw. gehouden.

Amsterdam, te 12 uren, door burg. en weth.: het voortzetten der werken tot het maken van een petroleumhaven, in den Amsterdamschen polder. Inl. bij den stadsingenieur, raadhuiskamer 106. (*Zie advert. in n°.* 20.)

Rotterdam, te 12 uren door de architecten C. Muijsken, te Amsterdam, en A. P. van Dam A.Wz., te 's-Hage, in het hotel Coomans: den opbouw van het terrein, genaamd plan C, te Rotterdam, op de daartoe gereedgemaakte fundeeringen. (*Zie advert. in n°.* 19).

Middelburg, te 12 uren, door den provincialen inspecteur der directe belastingen: het afbreken van het bestaande en het oprichten van een nieuw gebouw, dienende tot woning en kantoor voor een kommies-ontvanger, te Kapellebrug. Inl. bij den rijksbouwmeester in het 2e district, te 's-Hage, en den hoofdopzichter der landsgebouwen J. J. G. Rinkes, te Breda. Aanw. 16 Mei, te 1 uur.

't Loo (Geld.), te 1 uur, door den rentmeester van het kroondomein, ten zijnen kantore: het doen van eenige herstellingen aan de bouwhoeven, slagboomen en duikers, behoorende tot het kroondomein.

Gorichem, te 2 uren, door burg. en weth.: het ophalen van asch, vuilnis en puin, het op de diepte houden en baggeren van de slooten en grachten en het bosproeien der straten.

Philippine (Zeel.), te 3 uren, door burg. en weth.: het vergrooten der haven van de gemeente. Aanw. 18 Mei, te 3 uren.

Britsum (Fr.), door J. D. Span: het bouwen eener stelplaatsing op een nieuw terrein op het Oudland, aldaar. Aanw. 18 Mei. Inl. bij S. J. Fokkens, aldaar.

Dinsdag, 24 Mei.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van marine: de levering van 250 tonsteenen, in verschillende soorten.

Hoorn, te 11 uren, door dijkgraaf en heemraden van Drechterland: het verbeteren van steenglooiing en verder aan den Drechterlandschen West-Frieschen enringdijk ged. '87 te maken en te onderhouden werken met de leverantie van de daartoe benoodigde materialen.

Vlissingen, te 2 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, te Breda, in het »Hotel de Commerce":

1o. het verbeteren van het dak op het onderofficiersgebouw bij de bomvrije kazerne te Vlissingen. Raming *f* 1450;

2o. het vernieuwen van het dak boven kamer no. 5, van het hospitaal te Vlissingen. Raming *f* 1500.

Bilj. inzenden uiterlijk 23 Mei, vóór 3 uren, bij den opzichter van fortificatiën, te Vlissingen.

Helmond, te 5 uren, door de firma Diddens en Van Asten: het vergrooten harer stoomwerkerij en verdere fabrieksinrichtingen, ter gezamenlijke oppervlakte van circa 600 M², met bijlevering van alle hiervoor benoodigde materialen. Inl. bij den architect J. W. van der Putten, te Helmond. Aanw. 24 Mei, te 10 uren.

Woensdag, 25 Mei.

Utrecht, te 10 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, aldaar, in het gebouw voor Kunsten en Wetenschappen: het verbeteren van de rioleering bij en in de kazerne der veldartillerie te Utrecht, onder het beheer der genie, aldaar. Bilj. inzenden uiterlijk 24 Mei, vóór 3 uren. Raming *f* 1600.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: de uitvoering van herstellingen en vernieuwingen aan de Rijksrivierwerken op den Boven-Rijn en de Waal, met het onderhoud dier werken van 1 Juli '87 tot en met 30 Juni '88, in drie perceelen. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, en den ingenieur Stieneker, te Nijmegen. Aanw. 18 Mei. Raming: perc. 1 *f* 24,000, perc. 2 *f* 33,000, perc. 3 *f* 50,000.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: de uitvoering van herstellingen en vernieuwingen aan de Rijksrivierwerken op den Gelderschen IJssel, met het onderhoud dier werken van 1 Juli '87 tot en met 30 Juni '88, in drie perceelen. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, en den ingenieur Ramaer, te Kampen. Aanw. 18 Mei. Raming: perc. 1 *f* 30,000, perc. 2 *f* 7300, perc. 3 *f* 14,300.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: het verrichten van baggerwerk in en nabij den Amer en het herstellen en onderhouden van de werken op den Amer en op het benedendeel van het Oude Maasje en van de Bosge, van 1 Juli '87 tot en met 30 Juni '88. Inl. aan het bureau der werken voor de verlegging van den Maasmond, te 's-Bosch. Aanw. 18 Mei, te 12 uren, aan het havenhoofd te Lage-Zwaluwe. Raming *f* 15,000.

Dordrecht, te 12 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, te Breda, in het lokaal van J. C. van der Horst: het doen van voorzieningen aan loodsen enz., te Dordrecht. Inl. bij den opzichter van fortificatiën, aldaar. Raming *f* 3100.

Donderdag, 26 Mei.

's-Bosch, te 10 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, in het gebouw op den Uilenburg:

1o. het verbeteren van eene zwem- en badinrichting, het herstellen van wegen en het vernieuwen van beslagwerken onder het beheer der genie, te 's-Bosch. Raming *f* 1150;

2o. het doen van herstellingen en voorzieningen aan militaire gebouwen, te 's-Bosch. Raming *f* 6700.

Bilj. inzenden uiterlijk 25 Mei, vóór 3 uren.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het verdiepen van eenige gedeelten van het Noord-Hollandsch kanaal. Inl. bij den hoofdingenieur, te Haarlem, en den ingenieur Welcker, te Alkmaar. Aanw. 20 Mei. Raming *f* 22,650.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: de voorziening der boorden van het Noord-Hollandsch kanaal, in 3 perceelen. Inl. bij den hoofdingenieur, te Haarlem, en den ingenieur Welcker, te Alkmaar. Aanw. 20 Mei. Raming perc. 1 *f* 7600, perc. 2 8150, perc. 3 16,300.

Nieuweramstel, door het bestuur van den Noorder-Legmeerpolder, bij den secretaris-penningmeester:

1o. de levering van 400 M³ onderhoudsgrint, 100 M³ kalkpuin en 60 M³ koolasch;

2o. het vervoeren van 400 M³ grint, 100 M³ kalkpuin en 100 M³ koolasch, van af de losplaatsen naar de voorraadsplaatsen op de wegen in den polder;

3o. het kroozen en geheel schoonmaken van de tochten in den polder, in 5 perceelen.

Inl. bij den opzichter J. van der Breggen, te Uitboorn.

Vrijdag, 27 Mei.

Middelburg, te 10 uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het gedeeltelijk afgraven van den vestingwal langs den oostelijken arm van het kanaal en tot het gedeeltelijk ophoogen van het ravelijn VI—VII der vestingwerken van Neuzen, provincie Zeeland. Inl. bij den hoofdingenieur in het 11e district, te Middelburg, en den ingenieur, te Neuzen. Aanw. 25 en 21 Mei. Raming *f* 2620.

Middelburg, te 10 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het leveren en storten van steen tot voortzetting van de oeververdediging voor Neuzen. Inl. bij den hoofdingenieur in het 11e district, te Middelburg, en den ingenieur, te Neuzen. Aanw. 20 en 21 Mei.

Kortgene, te 10½ uren, door het best. der waterkeering van den calamiteusen Annapolder, in het gemeentehuis: het herstel, de vernieuwing en het onderhoud tot 30 April '88, van de aarde-, kram-, rijs- en steenglooiingswerken van genoemden polder. Aanw. 20 en 23 Mei, van 10—11 uren.

Arnhem, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het aanbrengen van een rijsbeslag met brikbestorting tegen het zuidwestelijk talud van den Rijks-Ellekomschen dijk, gelegen in den grooten weg van Dieren naar Doesburg, provincie Gelderland. Inl. bij den hoofdingenieur, den ingenieur en den opzichter Bietberg, allen te Arnhem. Aanw. 20 en 21 Mei. Raming *f* 4500.

Leeuwarden, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: de vernieuwing der brug no. 15, genaamd de Platteberg, gelegen bij Kolham, over het Rijkskanaal van Dokkum naar Gerben Allesverlaat, in de provincie Friesland. Inl. bij den hoofdingenieur, den ingenieur en den opzichter Ten Doeschate, allen te Leeuwarden. Aanw. 20 Mei. Raming *f* 4270.

Leeuwarden, te 1 uur, door het prov. best.: de verandering van de bruggen over de Galamadammen, behoorende tot de verbetering van het grootscheepsvaarwater van Stroobos naar Stavoren en Lemmer (Ee gedeelte). Inl. bij den hoofdingenieur van den prov. waterstaat, te Leeuwarden. Aanw. 24 Mei, te 5 uren. Raming *f* 12,620. (*Zie advert. in n°.* 20.)

Weesp, te 1 uur, door burg. en weth.: het bouwen van een post- en telegraafkantoor met directeurswoning op het open erf aan de Nieuwstraat over de Groote Kerk, aldaar. Inl. bij den opzichter der publieke werken. Aanw. 21 Mei, te 11 uren.

Zaterdag, 28 Mei.

Klundert, te 2 uren, door den tijdelijk-rentmeester der domeinen, ten kantore: de levering van 500 M³ onderhoudsgrint. (*Zie advert. in n°.* 20.)

Hauwerd (Fr.), door burg. en weth. van Rauwerderhem: de levering van 300 stère grint, voor het onderhoud der kunstwegen. Bilj. inzenden vóór 28 Mei.

Dinsdag, 31 Mei.

Beetsterzwaag (Fr.), te 11 uren, door burg. en weth. van Opsterland:

1o. het bouwen eener nieuwe school met zes lokalen, te Gorredijk;

2o. het maken van nieuwe banken en kasten in de scholen te Beetsterzwaag en Terwispel.

Aanw. 23 Mei, te 12 uren.

Assen, te 2 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het vergrooten en veranderen van eene wachterswoning bij de over de Drentsche hoofdvaart liggende Witterbrug bij Assen. Inl. bij den hoofdingenieur, te Zwolle, en den ingenieur Castendijk, te Assen. Aanw. 24 Mei. Raming *f* 1924.

Assen, te 2 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het bouwen van een stroomduiker en een doorlaatkruisje, en het maken van een stroomkanaal naast de Veenschuis, behoorende tot de werken der verbetering van het benedenpand der Drentsche hoofdvaart, en bijbehoorende werken. Inl. bij den hoofdingenieur, te Zwolle, en den ingenieur Castendijk, te Assen. Aanw. 24 Mei. Raming *f* 9010.

Woensdag, 1 Juni.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het onderhoud van het kanaal met de schutsluis aan het Benedeneind van Rozenburg, behoorende tot de werken van het Scheur, aanvangende 1 Juli '87 en eindigende ultimo Juni '88. Inl. bij den eerstaanwezend-ingenieur Leemans, te Rotterdam, en den adjunct-ingenieur François, te Hoek-van-Holland. Aanw. 25 Mei. Raming *f* 3120.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het maken van tien kribben, het verlengen van twee rijskribben, het verlengen, verbreeden en verhoogen van drie particuliere kribben en het maken van glooiingen van 4 op 1 aan drie rijskribben, tot verbetering van de rivier den Gelderschen IJssel bij »den Krommendijk" tusschen de kilometerraaien 92 en 93. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, en den ingenieur Ramaer, te Kampen. Aanw. 25 Mei. Raming *f* 13,250.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het maken van vier dwarskribben onder de gemeenten Langerak en Schoonhoven, provincie Zuid-Holland, aan beide oevers der rivier de Lek, tusschen de kilometerraaien 111 en 114. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, den ingenieur Mosquetier, te Utrecht, en den opzichter Loeff, te Schoonhoven. Aanw. 25 Mei. Raming *f* 11,000.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: de uitvoering van herstellingen en vernieuwingen aan de Rijksrivierwerken op de Boven-, Beneden- en Nieuwe-Merwede, behoorende tot de werken der Merwede en Killen, met het onderhoud dier werken van 1 Juli '87 tot en met 30 Juni '88, in vier perceelen. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, en den ingenieur Hoogenboom te Dordrecht. Aanw. 25 Mei. Raming: perc. 1 *f* 24,700, perc. 2 *f* 16,100, perc. 3 *f* 23,800, perc. 4 *f* 26,500.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat, enz.: het opruimen van den oostelijken hoek der haven van Maasluis, met bijbehoorende werken, een en ander voor de verbetering van den waterweg langs Rotterdam naar zee. Inl. bij den hoofdingenieur Leemans, te Rotterdam, en den adjunct-ingenieur François, te Hoek-van-Holland. Aanw. 25 Mei, te 12 uren. Raming *f* 11,500.

Harlingen, te 12 uren, door het dijksbest. van het waterschap der »Vijf-dorlen-zoedijken-Buitendijks", in het koffiehuis de Nederlanden: het verven van 12 bruggen over de Dijksvaart, 5 hekken met stekken, 5 traplenningen, stekken te Almenum en Zurich enz., alles tusschen Harlingen en Makkum. Aanw. 28 Mei, te 9 uren.

's-Hage, te 2 uren, door het ministerie van justitie: het maken van een kaaimuur aan de haven te Middelburg, langs het terrein om het huis van bewaring, aldaar. Aanw. 27 Mei, te 1½ uren. (*Zie advert. in n°.* 20.)

Oo, te 3 uren, door H. R. Hendriks, in het koffiehuis van M. van den Biggelaar: het bouwen eener villa met serres, veranda en aanhoorigheden op een terrein, gelegen in de Molenstraat, te Oo, met bijlevering van alle materialen. Aanw. 31 Mei, te 2 uren. (*Zie advert. in n°.* 20.)

Vrijdag, 3 Juni.

Middelburg, te 1½ uren, door burg. en weth.: het wegbreken der bestaande trap, voerende naar de verdieping van school C in den Langen Delft, en het maken en stellen van een nieuwen opgang en bijbehoorende werkzaamheden. Aanw. 1 Juni, te 2 uren.

Zaterdag, 4 Juni.

Borsele (Zeel.), te 2 uren, door het bestuur der waterkeering van het calamiteuse waterschap Ellewoutsdijk en den calamiteusen polder Borsele, in de Directiekamer: het herstel, de vernieuwing en het onderhoud tot 30 April '88, van de aarde-, kram-, rijs- en steenglooiingswerken. Aanw. 27 en 31 Mei, van 2—4 uren. Raming *f* 26,522.50.

Maandag, 6 Juni.

Maastricht, te 10½ uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het vernieuwen van twee vaste bruggen over het afwaterings- of rijkanaal naar de Maas. Inl. bij den hoofdingenieur in het 7e district en den ingenieur Bekaer, beiden te Maastricht. Aanw. 31 Mei. Raming *f* 6600.

Donderdag, 9 Juni.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het aanleggen, verlagen en verlengen van hoofden op en het afdichten en overwerken van een gedeelte duin langs het Noorderstrand van het eiland Vlieland, behoorende tot de zeewerken in Noord-Holland. Inl. bij den hoofdingenieur, te Haarlem, en den ingenieur Keuremeer, te Hoorn. Aanw. 1 Juni. Raming *f* 29,225.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het uitvoeren van eenige onderhoudswerken ten behoeve van de Keulschevaart, in Noord-Holland. Inl. bij den hoofdingenieur, te Haarlem, en den ingenieur De Bruijn, te Amsterdam. Aanw. 3 Juni, te 10 uren. Raming *f* 2400.

AFLOOP
VAN
AANBESTEDINGEN.

Haarlem, 4 Mei: het vernieuwen van het huis no. 28 in de Lange-Zijlstraat te Haarlem, onder beheer van den architect A. van der Steur Jr.; ingek. 5 bilj., als:
M. v. Ommeren, te Haarlem, f 12,913
C. Coblens, » idem » 11,894
B. Hagen, » idem » 10,780
C. Elffers & Zn, » idem » 10,709
H. J. Zuurendonk, » idem » 8,740
De minste inschr. heeft ontslag gevraagd en verkregen, zoodat het werk niet is gegund.

Delft, 5 Mei: het verbouwen van een pand aan den Geerweg, en bijkomende werken, voor rekening van het krankzinnigengesticht het St.-Joriasgasthuis; minste inschr. W. N. van Ipenburg, te Delft, voor f 5384.

's-Bosch, 6 Mei: het aanleggen van een kunst- of klinkerweg, op het landgoed »Voorburg", onder Vucht; ingek. 11 bilj., als:
A. W. v. d. Bruggen, te 's-Bosch, f 2730
L. Paaps, » Vechel, » 2663
A. v. Bummelen, » Vucht, » 2615
A. de Groot, » idem » 2588
J. v. d. Dungen, » Schijndel, » 2585
P. H. de Bekker, » Empel, » 2547
D. A. v. d. Kaaij, » Rossum, » 2545
A. Wilgers, » Nieuwkuik, » 2499
D. de Kok, » Kerkdriel, » 2477
A. Schellekens, » Vucht, » 2435
W. v. Lee, » Vechel, » 2375
gegund.
Raming f 2980
Bovendien nog twee bilj. te laat ingeleverd.

Velp, 6 Mei: het bouwen van een lokaal voor de doleerende kerk, onder beheer van den architect F. Kortlang J.Ez.; ingek. 8 bilj., als:
B. J. de Bruijn, Velp, f 12,206.96
J. N. Jansen, Arnhem, » 11,494
G. Boerstoel, Brummen, » 10,240
E. J. N. Steentjes, Velp, » 9,335
J. Rothuizen en H. Salomons, Oosterbeek, » 8,950
H. Bosser, idem » 8,680
G. H. de Koning, Velp, » 8,435
H. Vleeming, idem » 8,375
gegund.

Groningen, 7 Mei: eene belangrijke vertimmering van de boerderij »Engewier" te Westerwijtwerd, voor den fabrikant W. A. Scholten, te Groningen, onder beheer van den architect P. Tilbusscher, te Middelstum; ingekomen 12 bilj., als:
P. Moorlach, te Ten-Post, f 6300
A. J. Benninga, » Bedum, » 6120
B. v. Eerden, » Ten-Post, » 6110
H. Wieringa, » idem » 5990
L. Dekker, » Bedum, » 5800
W. D. Rotschäffer, » Stedum, » 5777
L. Los, » Bedum, » 5775
H. Smit, » idem » 5750
S. Meijers, » idem » 5660
J. Pot, » Stedum, » 5656
H. Nieland, » Warfum, » 5652
F. Dieters, » Lellens, » 5498
gegund.
Raming » 5630

Maassluis, 7 Mei: het baggeren van een vaargeul in de haven; ingek. 4 bilj., als:
A. Huijskes, te Hedel, f 4030
W. C. v. Hoeve, » Vreeswijk, » 4030
C. de Jong, » Hardinxveld, » 3998
M. Bos, » Sliedrecht, » 3725

Tessel, 7 Mei: het verhoogen van p. m. 419 M. binnenberm van den Zuiderzeedijk, ter breedte van 7 M. tot op 1 M. boven volzee, enz., voor rekening van het waterschap der 30 Gemeenschappelijke Polders; ingek. 3 bilj., als:
R. Schreuders, te Kolhorn, f 2887
Jb. Heerding, » Tessel, » 2683
D. Boon, » idem » 2655
gegund.

Wissekerke, 7 Mei: het verbeteren en onderhouden der waterkeerende werken van den calamiteusen polder Vliete, ged. '87—'88; ingek. 18 bilj., als:
A. v. Popering, Bruinisse, f 6987
H. J. Remeijn, Borg, » 6870
Joh. de Jonge, Biezelinge, » 6800
H. Klaassen, Zaamslag, » 6760
A. v. d. Beek, idem » 6700
J. Luijk, Hansweerd, » 6700
J. Bruggeman, idem » 6700
G. Bolier, Scherpenisse, » 6695
P. J. Visser, Hansweerd, » 6694
C. Bolier Cz., Bruinisse, » 6688
E. de Maas, Hansweerd, » 6665.66
W. Ringelberg, Duivendijke, » 6575
S. Blok, Kortgene, f 6487
C. de Wilde, Kattendijke, » 6480
C. D. Bolier, Scherpenisse, » 6352
J. de Rijke Jz., Stavenisse, » 6190
P. v. d. Berge, Kolijnsplaat, » 6000
P. v. d. Berge, idem en J. v. d. Band, Wissekerke, » 5999
Raming » 6761.85
Onder nadere goedkeuring is het werk aan laatstgenoemden gegund.

Borkeloo, 7 Mei: het bouwen van een heerenhuis, op de fundamenten van het voormalige kasteel »Het Hof", en het bijbouwen van een cichoreikelder, lang 21 M. breed 6 M.; ingek. 7 bilj., als:
H. D. Elbrink, te Borkeloo, f 7398
Pasman, » Vorden, » 6998
H. J. Rietman, » Borkeloo, » 6672
Giesen, » Amsterdam, » 6475
Hagink, » Angerloo, » 6327
J. te Volthuis, » Borkeloo, » 5769
A. J. Janssen, » Barchem, » 5619
gegund.

Staveren, 7 Mei: de herstelling van de massale zeesluis, aldaar; ingek. 9 bilj., als:
A. A. v. Randen, te Staveren, f 1030
P. Geelsma, » Hindeloopen, » 1025
A. Wiggerts, » idem » 1022
C. P. Bakker, » Staveren, » 969
J. R. Boom, » idem » 967
G. H. Strikwerda, » idem » 960
J. A. Schrale, » Warns, » 897
S. T. de Vries, » Staveren, » 885
J. J. Visser, » idem » 882
Gegund aan S. T. de Vries.

's-Hage, 9 Mei: het rioleeren der Van-Diemenstraat; ingek. 16 bilj., als:
C. v. Diest, te Koudekerk, f 8200
A. de Waard & Co., » 's-Hage, » 8125
C. Vermeulen, » idem » 8100
P. Kraijenveld, » idem » 8100
C. M. Roozenburg, » Naaldwijk, » 8000
F. Roest, » 's-Hage, » 7980
P. v. Vliet, » idem » 7900
M. Bot, » Vlaardingen, » 7650
A. C. Paardekooper, » 's-Hage, » 7600
G. Keij, » Rotterdam, » 7349
G. A. v. Spanje, » idem » 7000
A. Korteweg, » Zevenbergen, » 7000
G. Haasnoot, » Katwijk a/Zee, » 7000
J. de Bruijn, » 's-Hage, » 6885
H. Jongenburger, » Waddinxveen, » 6540
J. v. d. Ham, » 's-Hage, » 6285

's-Hage, 9 Mei: het onderhouden der gebouwen, behoorende tot het huis, bewoond door den Commissaris des Konings in Zuid-Holland; ingek. 8 bilj., als:
A. Stigter, te 's-Hage, f 3463
L. v. Soest, » idem » 3400
D. Kerrebijn, » idem » 3320
H. L. Salmé & Zn., » idem » 3300
A. M. Biemans, » idem » 3207
J. L. Werdes Jr., » idem » 3190
M. H. Kleijn, » idem » 3149
J. C. Pietersen, » idem » 2979
Raming » 3500

Munnekeburen, 9 Mei: eene vertimmering aan de kerk der Herv. gemeente; ingek. 9 bilj.;
hoogste inschr. A. Hoogkamp, Scherpenzeel, f 1212
minste » T. Nooij, Munnekeburen, » 980

Winschoten, 9 Mei, voor den kunstweg door de Beerta naar de Pruisische grenzen: 1o. het eenjarig onderhoud van dien kunstweg; ingek. 7 bilj., als:
G. v. Baalen, te Nieuweschans, f 1248
G. Heikens Gz., » Winschoten, » 1194
P. Ravensberg, » idem » 1175
H. Timmer, » Beerta, » 1163
W. Timmer, » Finsterwold, » 1140
H. Havinga, » Winschoten, » 1123
J. L. Schortinghuis, » Nieuw-Beerta, » 1067
2o. het uitvoeren van vernieuwingen en herstellingen aan den klinkerweg; ingekomen 7 bilj., als:
W. Timmer, te Finsterwold, f 2320
G. Heikens Gz., » Winschoten, » 2180
B. Pals, » Beerta, » 2099
P. Ravensberg, » Winschoten, » 2090
H. Timmer, » Beerta, » 2069
R. Havinga, » Winschoten, » 1980
B. Tuin, » Ekamp (Finsterw.), » 1980
3o. het aanvoeren van 370 stère macadam; ingek. 4 bilj., als:
R. Havinga, te Winschoten, f 2400
G. v. Baalen, » Nieuweschans, » 2397
S. Visser, » Winschoten, » 2349
B. Pals, » Beerta, » 2309

Deventer, 9 Mei: het bouwen van twee boerenhuizen in de gemeente Diepenveen, voor J. W. de Weerd, onder beheer van den architect Van Harte; minste inschrijver H. van Goch, voor f 5067.

Dordrecht, 9 Mei: het opruimen van de Beekjesbrug en sluis aan de Beekjeshaven en het aanplempen van die haven, met het verlagen en bestraten van een gedeelte van de Cornelis-de-Wittstraat, benevens het maken van waterinlaten, een zinker en een riool; ingekomen 7 bilj., als:
A. de Borst Cz., te Papendrecht, f 3968
P. Pousen, » Dordrecht, » 3449
P. J. Dubbelman, » idem » 3250
J. v. d. Vlugt Jr., » idem » 3240
P. v. Driel, » idem » 3190
P. v. Wijngaarden, » Papendrecht, » 3186
D. J. Kwak, » Dordrecht, » 3150
De gunning is aangehouden.

St.-Annaparochie, 9 Mei: het afbreken der Hoogebrug, de Melkpadsbrug en de Wiersterpijp, en het daarvoor in de plaats bouwen van 3 vaste bruggen; gegund werden:
Hoogebrug, T. Bijlsma, St.-Annaparochie, f 2086
Melkpadsbrug, P. Reisma, Menaldum, » 789
Wiersterpijp, W. Hoekstra, Minnertsga, » 1499

Maastricht, 9 Mei: het bouwen van een ijzeren draaibrug ter vervanging van de vaste houten brug over de Noordervaart in den kunstweg Nederweert—Meyel met daarbijbehoorende schotbalkensluis, nabij sluis no. 15 der Zuidwillemsvaart, onder de gemeente Nederweert; ingek. 2 bilj. als:
J. v. Groenendaal, te 's-Hage, f 16,555
P. J. H. Kampers, » Weert, » 15,665
Raming » 17,800

Voorschoten, 10 Mei: het bouwen van een hoofdgebouw van 612 M² oppervlakte, in aansluiting met het bestaande gesticht en pensionaat van de eerw. zusters dominicanessen op Bijdorp, onder beheer van den architect T. L. Kanters, te Rotterdam; ingekomen 14 bilj., als:
G. v. Rassel, te Utrecht, f 65,735
T. Los, » Leiden, » 65,000
F. H. Joseph, » Utrecht, » 60,670
Gebr. Andreoli, » 's-Hage, » 59,800
L. Vlasman, » Amsterdam, » 59,666
De Waal en Kraaijvanger, » Rotterdam, » 59,564
J. Slenters, » Haarlem, » 59,500
J. v. Groenendaal, » 's-Hage, » 59,317
J. J. Balm, » Veur, » 59,000
A. Moons, » Berkel, » 58,858
Wed. G. Camosi & Co., » Rotterdam, » 58,817
P. C. Dessing, » Stompwijk, » 58,500
A. P. W. Dessing, » Gouda, » 57,400
A. v. d. Boogaard en G. v. Lent, » Stompwijk, » 54,999

Rozendaal, 10 Mei: het maken der aardebaan en kunstwerken alsmede het bestraten van den weg van af de kom dezer gemeente naar het gehucht Wouwsche Hil, over eene lengte van 6135 M., met Feluikeien 4e soort of Greskeien 4e soort; ingek. 18 bilj., als:

	Feluik.	Gresk.
P. Ph. v. Opdorp, Woensdrecht,	f 59,980	f 54,129
Leop. Lodie, Venloo,		53,643
J. B. Raaymakers, Wouw,	57,325	53,300
C. M. Roozenberg, Waalwijk,	56,900	47,700
W. Lock, Steenbergen,	56,500	52,500
A. Rietmeyer, Roozendaal,	56,270	
A. C. Broos, idem	56,120	
Maurice Valturos, Luik,		50,967
P. Stevens, Roozendaal,	55,949	50,000
C. Bastiaanse, Bergen-op-Zoom,	54,979	52,000
G. W. Metsers, Ginneken,	53,416	48,998
P. H. de Bakker, Empel,	53,332	48,500
J. M. Gruyters, Orten,	52,900	
Frits Niessen, Roermond,	52,000	46,400
P. Bogaerts, Standdaarbuiten,	51,837	49,900
J. J. Kooymans, Dordrecht,	51,425	46,997
P. Ph. v. Opdorp, Woensdrecht,	50,978	
Ph. v. Lee, Vechel,	49,988	46,318

Onder nadere goedkeuring van Gedeputeerde Staten dezer provincie is de uitvoering met Feluikeien aan den minsten inschr. gegund.

's-Hage, 10 Mei: het driejarig onderhoud van het hypotheek- en kadastergebouw, te Groningen; ingek. 5 bilj., als:
J. Werkman, te Groningen, f 1542
L. Dussel, » idem » 1478
J. H. Muller, » idem » 1436
J. Versteegh, » idem » 1424
R. Hovingh, » idem » 1033

Haarlem, 10 Mei: het doen van herstellingen aan de forten Schiphol, Nieuwe-Meer en Heemstede en andere werken, onder het beheer der genie, te Haarlem; ingek. 4 bilj., als:
K. Hollander, te Gouda, f 1880
G. Toornvliet, » idem » 1775
J. S. v. Velthuijsen, » Haarlem, » 1774.98
M. Mulder, » idem » 1730
Raming » 1640

Zutfen, 10 Mei: het eenjarig onderhoud van de kazernegebouwen enz., te Deventer, onder het beheer der genie, te Zutfen; ingekomen 8 bilj., als:

H. B. Lepping, te Deventer, f 6170
G. v. d. Berg, » idem » 6067
H. Korteling, » idem » 6058
G. Peteri Cz., » idem » 6060
K. A. v. d. Berg, » idem » 5874
A. Feberwee, » idem » 5795
G. Beltman, » idem » 5760
E. v. d. Woerd Jz., » idem » 5715
Als aannemer voorgedragen.

Breda, 10 Mei, onder het beheer der genie, aldaar: 1o. het doen van herstellingen en vernieuwingen van onderscheiden aard aan kazernegebouwen enz.; ingek. 7 bilj., als:
L. de Neef, te Brielle, f 5887
M. v. Sevenbergen, » Breda, » 5764
W. J. Slechtriem, » idem » 5709
J. Mol, » idem » 5630
A. v. d. Heide, » idem » 5594
J. M. Marijnen, » idem » 5374
Th. Kessels, » idem » 5294
Raming » 6030
2o. het doen van herstellingen aan daken, vloeren enz., van de gebouwen der kon. militaire academie; ingek. 5 bilj., als:
J. Mol, te Breda, f 3887
C. de Kanter, » idem » 3875
Th. Kessels, » idem » 3796
L. de Neef, » Brielle, » 3794
J. W. Slechtriem, » Breda, » 3769
Raming » 4000
3o. het leveren van kazernemeubelen, te Breda; ingekomen 5 bilj., als:
J. v. Diemderen, te Breda, f 1998
Th. Kessels, » idem » 1983
L. de Neef, » Brielle, » 1945
A. C. v. Gils, » Breda, » 1887
M. v. Sevenbergen, » idem » 1874
Raming » 2000

Rotterdam, 10 Mei: de levering van afsluiters, brandkranen, bijbehoorende reservestukken enz., ten dienste van de drinkwaterleidingen der gemeente, in drie perceelen.
Perc. 1 ingek 7 bilj., als:
R. S. Stokvis & Zn., Rotterdam, f 12,816.45
Ned. Stoombootmaatsch. Rotterdam, » 11,885
H. Breuer & Co., Höchst a/M., » 10,134
R. S. Stokvis & Zn., Rotterdam, » 10,045.45
A. Trifet, La Louvière, » 9,811.20
Penn en Bauduin, Dordrecht, » 9,188
Ch. Remy en Bienfait, Rotterdam, » 9,070
Perc. 2, ingek. 6 bilj., als:
R. S. Stokvis & Zn., Rotterdam, f 9771.50
Ned. Stoombootmaatsch. idem » 9420
R. S. Stokvis & Zn., idem » 7311
H. Breuer & Co., Höchst a/M. » 7130
A. Trifet, La Louvière, » 6830.40
Ch. Remy en Bienfait, Rotterdam, » 6710
Perc. 3, ingek. 6 bilj., als:
A. Trifet, La Louvière, f 1482.68
Ned. Stoombootmaatsch. Rotterdam, » 1320
R. S. Stokvis & Zn., idem » 1031.50
dezelfden, » 1025
H. Breuer & Co., Höchst a/M., » 870
Ch. Remy en Bienfait, » 867

Dordrecht, 11 Mei: het bouwen van eene rottingwasscherij en van een kantoor met toebehooren, aan het Wilgenbosch. Niet gegund.

Sneek, 11 Mei: het bouwen van bewaarplaatsen voor fecale- en urinestoffen, op het terrein Aschbelt, aldaar; ingek. 17 bilj., als:
Corn. Visser, te Sneek, f 6890
G. Visser, » IJlst, » 6649
A. H. Tuinga, » Grootegast, » 6534
C. Bakker, » Kollum, » 6493
H. Formsma, » Grijpskerk, » 6350
H. Eldering, » Suameer, » 6288
Tj. v. d. Steele, » Sneek, » 6200
J. de Graaf, » idem » 6078
G. de Boer, » Oppenhuizen, » 6000
J. v. d. Meulen, » Hemelum, » 5922
H. Biesma, » Borum, » 5892
F. A. Schaafsma, » Harlingen, » 5889
Gebr. v. d. Meer, » idem » 5495
P. Westra, » Arum, » 5320
Th. Visser, » Sneek, » 5272
Van der Weide, » Wons, » 5135
Tj. Gaastra, » Britswerd, » 4164

Doesburg, 11 Mei: het eenjarig onderhoud der kazernegebouwen, de werken enz., onder het beheer der genie, te Zutfen; ingek. 2 bilj., als:
D. A. Willemsen, te Doesburg, f 4790
G. R. v. Ree, » idem » 4720
Raming » 5240

Wommels, 11 Mei, voor rekening der gemeente Hennaarderadeel: 1o. herstelling van 2 bruggen te Oosterend; ingek. 4 bilj., als:
R. Jongema, te Exmorra, f 742
Y. Yedema, » Hijdaard, » 734
Y. Timmenga, » Ytens, » 732
J. Timmenga, » Oosterend, » 727
2o. herstelling van bestratingen te Rien en Oosterend; ingekomen 3 bilj., als:
Y. Yedema, te Hijdaard, f 319
Y. Timmenga, » Ytens, » 280
J. Timmenga, » Oosterend, » 279
3o. de levering van 140 privaattonnen; ingek. 7 bilj., als:
per ton
P. Kuurstra, te Franeker, f 3.50
H. Riewald, » Harlingen, » 2.88
A. S. de Groot, » Lippenhuizen, » 2.67^5
J. S. Visser, » Hijdaard, » 2.58
D. v. d. Zee, » Oosterend, » 2.50
S. Bottinga, » Dokkum, » 2.48^5
W. Wijnia, » Wommels, » 2.48

Leiden, 11 Mei: het bouwen van 2 burgerwoonhuizen aan de Haarlemmertrekvaart, onder beheer van den architect Jacobus van der Heijden; ingek. 9 bilj., als:
P. Gestman, te Leiden, f 9150
A. Verhoog, » idem » 9012
H. de Jong, » idem » 8679
N. Bink, » idem » 8377
Gebr. Smittenaar, » idem » 8315
E. J. Verhaaff, » idem » 8139
H. J. Sloots, » idem » 7989
Wilh. v. d. Drift, » idem » 7839
J. B. Hoogeveen, » idem » 7839
Aan beide laatstgenoemden gegund.
Allen buiten het smids- en behangerswerk.

's-Hage, 11 Mei, onder beheer van het ministerie van waterst. enz.: 1o. het maken van zes en het verlengen van twee dwarskribben aan den linkeroever van de Lek, in de gemeente Kuilenburg; ingek. 8 bilj., als:
J. H. v. Hezewijk, te Lobit, f 17,998
A. G. Huyskes, » Hedel, » 17,777
G. Spiering Cz., » Gameren, » 17,707
A. Kraaijeveld en D. J. Kroon, » Sliedrecht, » 14,878
J. v. Vuuren, » Zalt-Bommel, » 14,147
G. J. Mol, » Kuilenburg, » 15,833
F. E. Terwindt, » Pannerden, » 15,291
H. v. Anrooy Jz., » Zalt-Bommel, » 14,800
Raming » 18,600
2o. de uitvoering van baggerwerk op het benedendeel der Nieuwe Merwede, gedeeltelijk door middel van Rijksstoombaggervaartuigen, met de bediening en het onderhoud dier vaartuigen tot en met 1 Maart '88, benevens de uitvoering van eenige werken tot voortzetting der normaliseering van den benedenmond van die rivier; ingek. 7 bilj., als:
A. G. Huyskes, te Hedel, f 228,000
G. A. v. Hattem, » Sliedrecht, » 213,800
A. Boer Wz., » idem » 199,272
A. Volker Lz., » idem » 198,800
A. L. v. Wijngaarden Lz., » idem » 198,300
L. A. v. Haaften, » idem » 195,400
L. Kalis Kz., » idem » 182,300
Raming » 214,000
3o. de uitvoering van herstellingen en vernieuwingen aan de Rijksrivierwerken in de Noord, de Oude Maas, het Mallegat, de Dordtsche Kil en het Spui, met het onderhoud dier werken, van 1 Juli '87 tot en met 30 Juni '88; ingek. 8 bilj., als:
W. H. Swets, te Hardinxveld, f 25,367
R. de Waard, » Nieuwenhoorn, » 24,200
T. Volker, » Dordrecht, » 24,109
G. Boonhakker Gz., » Sliedrecht, » 23,988
C. Boskam, » idem » 23,940
C. Bos Az., » Dordrecht, » 23,900
T. Swets Tz., » Ameide, » 23,700
W. Volker, » Sliedrecht, » 23,260
Raming » 24,570
4o. het wegruimen van een in de Boven-Merwede, onder de gem. Sleeuwijk gezonken vaartuig (herbesteding); ingek. 4 bilj., als:
K. v. d. Linde, te Brouwershaven, f 7773
A. J. Smit, » Rotterdam, » 4800
A. v. d. Tak, » Goedereede, » 3874
J. v. Gelder, » idem » 2149

Amsterdam, 11 Mei: het bouwen van eene diamantslijperij, op een terrein aan de Vondelkade, onder beheer van den architect G. W. Vixseboxe; ingekomen 32 bilj., als:
P. J. Vos, te Amsterdam, f 39,540
E. J. Jurriens, Naarden, en G. Slaap, » idem » 39,140
D. Verbeek & Zn., » idem » 38,907
C. J. Maks, » idem » 38,380
J. F. Prenzler, » idem » 38,000
J. H. Visser, » idem » 38,000
W. Raman, » idem » 37,878
C. J. Maks Jr., » idem » 37,780
J. H. Hartgerink, » idem » 37,500
A. Aalders, » idem » 37,230
Oosterink en Schut, » idem » 37,100
G. Woud, » idem » 36,663
K. J. B. v. Damme, » idem » 36,600
W. H. Straijs, » idem » 36,300
J. P. Cornelisse, » idem » 36,090
H. Hendrikx, » idem » 35,980
E. R. Kuijpers, te Nieuweramstel, f 35,968
G. Boon, » Amsterdam, » 35,600
P. Groenhof en A. G. Haak, » idem » 35,390
D. Heijink, » idem » 35,179
H. J. Meekers, » idem » 35,100
W. Groeve, » Buiksloot, » 34,940
H. C. Dorlas, » Amsterdam, » 34,485
Gebr. Esseldt, » idem » 34,390
H. J. en G. Haandrikman, » idem » 33,900
H. Rietsnijder & Zn., » idem » 33,740
Ph. A. Warners, » idem » 33,490
Th. Ligthart, » idem » 33,010
B. Cruijff en A. T. Sloeswijk, » idem » 33,000
E. H. Helle, » idem » 32,600
H. Otinga, » idem » 32,278
G. Verweij, » Uithoorn, » 30,830

Amsterdam, 12 Mei: de opbouw van 34 perceelen aan de Hugo-de-Grootstraat, voor de bouwmaatschappij tot verkrijging van eigen woningen; ingek. 10 bilj.; minste inschr. P. A. Reijnierse, te Amsterdam, voor f 162,400.

Rotterdam, 12 Mei: het maken van een isoleergebouw c.a. in den tuin van het gesticht der vereeniging »Sophia-kinderziekenhuis en Pleegzustervereeniging", onder beheer van den architect L. C. van der Vlugt Jr.; ingekomen 9 bilj., als:
P. S. Weeldenburg, te Rotterdam, f 11,586
C. J. v. Tussenbroek, » idem » 11,280
P. Sleijenburg, » idem » 11,224
F. Krijgsman, » idem » 10,884
W. Vrolijk, » idem » 10,680
B. Sendermeijer, » idem » 10,444.44
H. Degens Jr., » Dordrecht, » 9,989
A. Pleun, » Rotterdam, » 9,977
J. J. Gort, » idem » 8,972

Haarlem, 12 Mei: de uitvoering van baggerwerken in het Noordzeekanaal en vóór de Haalsluis te Spaarndam, behoorende tot de werken van het Noordzeekanaal; ingek. 3 bilj., als:
W. Goedkoop Dz., Amsterdam, f 25,000
A. Visser, Haarlem, » 22,950
A. Volker Lz., Sliedrecht, en P. Bos, Gorinchem, » 22,360
Raming » 25,360

Leiden, 12 Mei: het eenjarig onderhoud der kazernegebouwen enz., te Leiden, onder het beheer der genie, te 's-Hage (herbesteding); ingek. 9 bilj., als:
A. Verhoog, te Rotterdam, f 8700
S. v. Leeuwen, » Leiden, » 8299
J. H. v. Veldhuijsen, » Haarlem, » 8297
J. v. d. Kamp, » Leiden, » 8190
H. J. Sloots, » idem » 8080
J. Boon, » idem » 8000
W. v. d. Drift, » idem » 7777
J. I. Planjer, » idem » 7397
Joh. Verhoog, » idem » 7288
Raming » 7890

's-Bosch, 12 Mei: het wegladen en naar den Vuchterinitgang vervoeren van den grond, uitmakende de Molenberg met toegangsweg in het voormalig bastion Muntel, nabij den Hinthamer uitgang, voor rekening der gemeente; ingek. 9 bilj., als:
J. A. de Veer, te Amsterdam, f 3066
J. v. d. Dungen, » Schijndel, » 2900
H. A. v. Erp, » 's-Bosch, » 2398
D. de Kok, » Kerkdriel, » 2380
A. W. Groot, » Hintham, » 2350
L. v. Dijk, » Orten, » 2275
J. M. Gruijters, » idem » 2125
M. v. d. Plas, » idem » 1980
E. v. d. Bogaard, » idem » 1840

Stavenisse, 12 Mei: het herstel, de vernieuwing en het onderhoud tot 30 April '88, van de aarde-, kram-, rijs- en steenglooiingswerken, aan de waterkeering van het calamiteuse waterschap Stavenisse; ingek. 10 bilj., als:
C. Bolier Cz., te Bruinisse, f 7228
H. J. Remeijn, » Burg, » 7000
J. de Jonge, » Biezelinge, » 6967
H. C. v. d. Ende, » Zierikzee, » 6985
C. Moerland, » St.-Annaland, » 6853
G. Bolier, » Scherpenisse, » 6849
W. Ringelberg, » Duivendijke, » 6835
C. D. Bolier, » Scherpenisse, » 6827.01
J. de Rijke Jz., » Sirjansland, » 6825
P. Moerland, » Stavenisse, » 6792
Raming » 6828.28

Goor, 12 Mei: de verbouwing van een huis aan de Grootestraat, aldaar, voor G. Ebbels, onder beheer van den architect J. C. Meijer; ingek. 3 bilj., als:
A. Leeferink, te Goor, f 2800
J. B. Weiners, » Gelselaar, » 2450
C. ten Zijthoff, » Goor, » 2380

Schermerhorn, 12 Mei: het bouwen van een winkelhuis voor de firma C. Ackman, onder

beheer van den bouwkundige Mathijsen, te Alkmaar; ingek. 8 bilj., als:

R. Scherings,	te Schermerhorn,	ƒ 5778
A. Weesboff,	» idem	» 5697
J. Verwoel,	» Schermer,	» 4380
A. Stam,	» Schermerhorn,	» 4325
K. Bouman,	» Beemster,	» 4300
S. Bouwens,	» Alkmaar,	» 4140
M. Ulder,	» Schermerhorn,	» 3995
J. Engering,	» Oudorp,	» 3660

gegund.

Rozendaal, 12 Mei: het bouwen van een woonhuis met winkel, met bijlevering der benoodigde materialen, voor P. Veeten, onder beheer van den architect M. Vergouwen, aldaar; ingek. 4 bilj., als:

A. Amee,	te Rozendaal,	ƒ 2523
T. Bruglemans,	» idem	» 2458
L. Suikerbuik,	» idem	» 2441
Jos. v. Loon,	» idem	» 2395

gegund.

Groningen, 12 Mei: het verbouwen van het huis van J. H. Willems, aan de Heerenstraat E 54, en het inrichten daarvan tot café-restaurant, onder beheer van de architecten Wegerif en Huurman; ingek. 11 bilj., als:

S. Boft,	te Groningen,	ƒ 1249
H. Walker,	» idem	» 1225
J. Poelman,	» idem	» 1040
A. Schreuder,	» idem	» 1018
J. Ibelings,	» idem	» 1747
G. P. v. Erp,	» idem	» 1643
H. Schetters,	» idem	» 1698
T. Y. Jelsma,	» idem	» 1545
J. Werkman,	» idem	» 1523
E. Peters,	» idem	» 1459
B. de Jong,	» idem	» 1322

gegund.

Wirdum, 12 Mei: het bouwen eener nieuwe pastorie voor de Herv. gemeente; ingekomen 20 bilj., als:

H. Stevens,	te Appingedam,	ƒ 4540
H. Smit,	» Bedum,	» 4300
H. Nieland,	» Warfum,	» 4252
D. Vos,	» Appingedam,	» 4180
T. Bos,	» Bedum,	» 4138
L. Dekker,	» idem	» 4100
A. Benninga,	» idem	» 4080
L. Meijers,	» idem	» 4080
G. Rijskamp,	» Zenrum,	» 4000
J. Heikens,	» Appingedam,	» 3999
H. Schreuder,	» Zuidbroek,	» 3994
B. v. Eerden,	» Ten-Post,	» 3989
L. Los,	» Bedum,	» 3950
F. Dieters,	» Leiwus,	» 3935
J. Holtman,	» Loppersum,	» 3920
H. Nieland,	» Wirdum,	» 3900
J. Pot,	» Stedum,	» 3884
P. Moorlag,	» Ten-Post,	» 3788
H. Wieringa,	» idem	» 3760
A. Post,	» Wirdum,	» 3578

gegund.

's-Hage, 13 Mei: het herstellen en verbeteren van Rijkstelegraaflijnen in de afdeeling Groningen, volgens bestek no. 9; ingek. 6 bilj., als:

D. Suwijn,	te Leeuwarden,	ƒ 1016
A. Kamminga,	» Veendam,	» 975
L. Kleinmeijer,	» Avereest,	» 973
G. v. Otterloo,	» Waddinksveen,	» 972
J. Verstoegh,	» Groningen,	» 940
J. Kleinmeijer,	» Avereest,	» 896
Raming		» 1120

Cats, 13 Mei: het herstel, de vernieuwing en het onderhoud tot 30 April '88, van de aarde-, kram-, rijs- en steenglooiingswerken aan den calamiteusen Leendert-Abrahampolder; ingek. 8 bilj., als:

P. L. Bolier, Scherpenisse,		ƒ 4890
B. den Exter v. d. Brink, Krabbendijke,		» 4660
W. Ringelberg, Duivendijke,		» 4000
A. v. Popering, Bruinisse,		» 4595
J. de Jonge, Biezelinge,		» 4580
L. Blok, Kortgene,		» 4510
C. de Wilde Kattendijke,		» 4489
P. v. d. Berge, Kolijnsplaat,		» 4486
Raming		» 4505.96

Behoudens hoogere goedkeuring aan den minsten inschr. gegund.

's-Bosch, 13 Mei: het maken en leveren van drie nieuwe brugschepen en het uitvoeren van bijbehoorende werken, ten behoeve van de schipbrug over de rivier de Maas, te Hedel; minste inschr. Thomas Royakkers & Zonen, te Helmond, voor ƒ 6950
Raming » 7200

Utrecht, 13 Mei: het bouwen van eene R.-K. bijzondere school, verdeeld in 8 beneden- en 8 bovenlokalen, eene onderwijzerswoning enz., voor rekening van de parochiën van St.-Catharina en St.-Martinus, te Utrecht, onder beheer van den architect W. J. van Vogelpoel; ingekomen 10 bilj., als:

D. L. v. Kent,	te Utrecht,	ƒ 26,900
C. v. Zeeland,	» idem	» 26,719
Cor. v. Straaten,	» idem	» 26,690
W. v. Zoelen,	» idem	» 25,980
J. H. de Vos,	» idem	» 25,810
H. J. Stolker,	» idem	» 25,449
B. J. v. Baaren,	» idem	» 25,300
Th. Oostveen,	» idem	» 25,000
A. C. Vink,	» idem	» 24,833
G. v. Hassel,	» idem	» 22,997

Zwolle, 13 Mei: het vernieuwen van de binnendeuren in de Radenmakersluis, met bijbehoorende werken nabij Zwolle, voor rekening van het waterschap Mastenbroek; ingekomen 6 bilj., als:

C ter Horst,	te Zwolle,	ƒ 1617
F. Mol,	» Genemuiden,	» 1482
H. Slot,	» Zwartsluis,	» 1373
A. Bekendam,	» Genemuiden,	» 1359
H. Brouwer,	» idem	» 1292
F. Aberson,	» Steenwijk,	» 1253

gegund.

Nieuwerkerk (Zeel.), 13 Mei: het vernieuwen, herstellen en onderhouden tot 1 Mei '88, van de aarde-, kram-, rijs- en steenglooiingswerken van den polder de Vier tannen van Duiveland; ingek. 7 bilj., als:

H. C. v. d. Ende,	te Zierikzee,	ƒ 6000
J. de Rijke Jz.,	» Stavenisse,	» 6000
C. D. Bolier,	» Scherpenisse,	» 5999
W. Ringelberg,	» Duivendijke,	» 5900
M. v. d. Linden,	» Zierikzee,	» 5700
A. v. Popering,	» Bruinisse,	» 5675
J. v. Strien,	» Zierikzee,	» 5600

Aangenomen door J. v. Strien, te Zierikzee, bij mijning, voor ƒ 5400.

Groningen, 13 Mei: het verbouwen van de perceelen A no. 11 en 12 aan de Groote Markt, te Groningen, onder beheer van den architect W. van der Heide; ingek. 6 bilj., als:

B. de Jong,	te Groningen,	ƒ 14,530
J. Ibelings,	» idem	» 14,141
Swarte en Nusseman,	» idem	» 13,600
A. Schreuder,	» idem	» 13,589
L. Oldenburger,	» idem	» 13,545
D. Dooijes,	» idem	» 13,315

gegund.

BIJVOEGSEL
VAN
DE OPMERKER
van ZATERDAG 21 MEI 1887.

AANKONDIGINGEN
VAN
AANBESTEDINGEN.

Maandag, 23 Mei.

Amsterdam, te 11 uren, door het bestuur van het Vondelpark, in het paviljoen van genoemd park: het dempen van een gedeelte sloot naast het Vondelpark en het maken van een riool in genoemde sloot met de noodige rinkputten. Inl. bij den opzichter W. Egas. Aanw. gehouden.

Groningen, te 11 uren, door B. Vos, in 't Blauwe Paard": het afbreken van stallings en het bouwen van nieuwe paardenstallen voor bovengenoemd logement, in de Kleine-Kruisstraat, te Groningen, onder bijlevering van al het daartoe benoodigde. Inl. bij den architect K. Hoekzema. Aanw. gehouden.

Amsterdam, te 12 uren, door burg. en weth.: het voortzetten der werken tot het maken van een petroleumhaven, in den Amsterdamschen polder. Inl. bij den stadsingenieur, raadhuiskamer 106. (*Zie advert. in nº. 20.*)

Amsterdam, te 12 uren, door burg. en weth.: het bouwen van een steenen walmuur langs de Leidschekade, in aansluiting met den bestaanden walmuur langs die kade, ten noordwesten van de Leidschegracht.

Middelburg, te 12 uren, door den provincialen inspecteur der directe belastingen: het afbreken van het bestaande en het oprichten van een nieuw gebouw, dienende tot woning en kantoor voor een kommies-ontvanger, te Kapellebrug. Inl. bij den rijksbouwmeester in het 2e district, te 's-Hage, en den hoofdopzichter der landgebouwen J. J. G. Rinkes, te Breda. Aanw. gehouden.

Groningen, te 12 uren, door den architect J. Máris, in het café Prins: het bouwen van een gebouw, bestemd voor eene tabaksfabriek, op een terrein gelegen aan de Winschoterkade.

't Loo (Geld.), te 1 uur, door den rentmeester van het kroondomein, ten eigen kantore: het doen van eenige herstellingen aan de bouwhoeven, slagboomen en duikers, behoorende tot het kroondomein.

Geriehem, te 2 uren, door burg. en weth.: het ophalen van asch, vuilnis en puin, het op de diepte houden en baggeren van de sloten en grachten en het besproeien der straten.

Amsterdam, te 2 uren, door de Hollandsche IJzeren Spoorwegmaatschappij, in het administratiegebouw: de levering van 20,000 halfronde en 1300 vierkante eiken liggers (herbesteding).

Enschedé, te 3 uren, door H. Stenvers, in het koffiehuis »de Hooiberg": het doen van eenige verbouwingen aan een huis, gelegen aan den Hengeloschen straatweg. Aanw. 23 Mei, te 10 uren.

Beltsum (Fr.), door J. D. Span: het bouwen eener stelphuizing op een nieuw terrein op het Oudland, aldaar. Aanw. gehouden. Inl. bij S. J. Fokkens, aldaar.

Dinsdag, 24 Mei.

Helder, te 10 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, aldaar: het bouwen van een tweede vredesprivaat bij de bomvrije kazerne in het fort Erfprins, te Helder. Bilj. inzenden uiterlijk 23 Mei, vóór 3 uren. Raming ƒ 1540 (herbesteding).

Haarlem, te 10 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, aldaar: eene gedeeltelijke binnenverving der groote kazerne en eenige andere verfwerken, onder het beheer der genie, te Haarlem. Bilj. inzenden uiterlijk 23 Mei, vóór 3 uren. Raming ƒ 700 (herbesteding).

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van marine: de levering van 550 tonsteenen, in verschillende soorten.

Roorn, te 11 uren, door dijkgraaf en heemraden van Drechterland: het verbeteren van steenglooiing en verder aan den Drechterlandschen West-Frieschen omringdijk ged. '87 te maken en te onderhouden werken met de leverantie van de daartoe benoodigde materialen.

Zalt-Bommel, te 12 uren, door de commissie voor den grintweg van Zalt-Bommel naar Nederhemert, bij Van der Aa, Bellevue: het baggeren, aanvoeren en oprijden van de benoodigde grint voor dien weg en voor het embranchement tusschen Kerkwijk en Ammerzoden, zijnde p. m. 300 M³.

Delft, te 12 uren, door den directeur der artillerie-inrichtingen, in de Houttuinen: de levering van koper- en messingplaat, schellak, alcohol, soda enz., voor den aanmaak van patroonhulzen, in 2 perc.

Delft, te 12 uren, door den directeur der artillerie-inrichtingen: in de Houttuinen: de levering van koper- en messingplaat en steenkolen, ten behoeve van den aanmaak van patroonhulzen, in 3 perc.

Vlissingen, te 2 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, te Breda, in het »Hotel de Commerce":

1o. het verbeteren van het dak op het onderofficiersgebouw bij de bomvrije kazerne te Vlissingen. Raming ƒ 1650;

2o. het vernieuwen van het dak boven kamer no. 3, van het hospitaal te Vlissingen. Raming ƒ 1300.

Bilj. inzenden uiterlijk 23 Mei, vóór 3 uren, bij den opzichter van fortificatiën, te Vlissingen.

Sliedrecht, te 3 uren, door den architect A. Vermaas Mz., in het koffiehuis van G. Blom van der Vlies: het bouwen van een woonhuis op een terrein aan de buitenzijde van den Sliedrechtschendijk, tusschen de dijkpalen 64 en 65.

Oost (Ov.), te 4 uren, door R. Rakhuis en Zonen, in het koffiehuis van H. D. Wilke: het bouwen van een pakhuis, groot p. m. 220 M², van 2 verdiepingen; het vergrooten van het bestaand pakhuis en het bouwen van een rookerij, een en ander in te richten voor slagerij en pinats voor een stoommachine. Inl. bij den bouwmeester H. Wissink, aldaar. Aanw. 24 Mei, te 1½ uren.

Oolen (N.-Br.), te 4 uren, namens J. T. Smits van Oojen: het bouwen eener boerenwoning op het Hongveld, onder Ooien. Aanw. 24 Mei, te 10 uren.

Helmond, te 5 uren, door de firma Diddens en Van Asten: het vergrooten harer stoomwerverij en verdere fabriekinrichtingen, ter gezamenlijke oppervlakte van circa 600 M². met bijlevering van alle hiertoor benoodigde materialen. Inl. bij den architect J. W. van der Putten, te Helmond. Aanw. 24 Mei, te 10 uren.

Koevorden, door burg. en weth.: het amoveeren van de oude havenbeschoeiing en het bouwen van eene nieuwe.

Woensdag, 25 Mei.

Utrecht, te 10 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, aldaar, in het gebouw voor Kunsten en Wetenschappen: het verbeteren van de ridderzaal bij en in de kazerne der veldartillerie te Utrecht, onder het beheer der genie, aldaar. Bilj. inzenden uiterlijk 24 Mei, vóór 3 uren. Raming ƒ 1600.

Deventer, te 10 uren, voor A. H. J. van den Sigtenhorst, in het koffiehuis van Spijker: het doen van eenige verbouwing aan het huis in den Penninkshoek aan den Brink. Aanw. gehouden.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: de uitvoering van herstellingen en vernieuwingen aan de Rijksrivierwerken op den Boven-Rijn en de Waal, met het onderhoud dier werken van 1 Juli '87 tot en met 30 Juni '88, in drie perceelen. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, en den ingenieur Stieneker, te Nijmegen. Aanw. gehouden. Raming: perc. 1 ƒ 24,000, perc. 2 ƒ 33,000, perc. 3 ƒ 56,000.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: de uitvoering van herstellingen en vernieuwingen aan de Rijksrivierwerken op den Gelderschen IJssel, met het onderhoud dier werken van 1 Juli '87 tot en met 30 Juni '88, in drie perceelen. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, en den ingenieur Ramner, te Kampen. Aanw. gehouden. Raming: perc. 1 ƒ 30,000, perc. 2 ƒ 7300, perc. 3 ƒ 14,800.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: het verrichten van baggerwerk in en nabij den Amer en het herstellen en onderhouden van de werken op den Amer en op het benedendeel van het Oude Maasje en van de Bonge, van 1 Juli '87 tot en met 30 Juni '88. Inl. aan het bureau der werken voor de verlegging van den Maasmond, te 's-Bosch. Aanw. gehouden. Raming ƒ 15,000.

Naarden, te 11 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, aldaar: het eenjarig onderhoud der werken en kazernegebouwen langs de Vecht, van Kijkuit tot Maarseveen. Bilj. inzenden uiterlijk 24 Mei, vóór 3 uren. Raming ƒ 3770 (herbesteding).

Hillegersberg (Z.-H.), te 11 uren, door burg. en weth.: de levering van 150 M³ grove middelsoort grint, in de bakken langs den grintweg, aldaar.

Hillegersberg (Z.-H.), te 11 uren, door burg. en weth.: de levering van 200 M³ grove middelsoort grint op en bij de Rottekade, aldaar.

Hellevoetsluis, te 11½ uren, door de directie der marine: de levering van 2,000,000 KG. Eng. steenkolen (Cardiff), 2000 KG. smeedkolen, 2000 HL. gascokes, 2000 KG. Moscovische pek, diverse verfwaren, 12,000 KG. geniete menie, 17,000 KG. lijnolie (waarvan 10,000 KG. gekookte), 4000 KG. machinesche (plantaardige), 12,000 KG. patentolie, 600 KG. reuzel, 12,000 KG. loodwit, 1500 KG. groene zeep, meppen en tegels.

Dordrecht, te 12 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, te Breda, in het lokaal van J. C. van der Horst: het doen van voorzieningen aan loodsen enz., te Dordrecht. Inl. bij den opzichter van fortificatiën, aldaar. Raming ƒ 8140.

Maastricht, te 1 uur, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, te Nijmegen, op het bureau op den Maasbendries: het eenjarig onderhoud der kazernegebouwen enz., aldaar, onder het beheer der genie, te Nijmegen. Bilj. inzenden uiterlijk 24 Mei, vóór 3 uren (herbesteding).

Vechten (Utr.), te 3 uren, door het best. van het waterschap Vechter en Oudwulverbroek, ten huize van E. W. van de Vegt: het op de diepte brengen en houden beneden het schoonmaken en snijden ged. 3 jaren van: a. de Oudwulverbroekwetering; b. de Waaiensche wetering; c. de Warmoesgraaf; respectievelijk gelegen onder de gemeenten Bunnik, Houten en Utrecht.

Heer-Hogewaard, te 3 uren, door dijkgraaf en heemraden van den polder Heer-Hogewaard: de voor den polder in '87 benoodigde hout-, metsel- en ijzerwaren, benevens grint en zand voor de wegen, teer en 3000 HL. Westfaalsche vlamkolen. Bilj. inzenden uiterlijk 24 Mei, bij den polderbaas Jb. Gerrits, te Oudorp.

St.-Annaparochie, te 4 uren, door het dijksbest. van het waterschap »het Oud-Bildt": het afdammen, drooghouden, slatten en gedeeltelijk verbreeden der Oudebildtjkstervaart, onder St.-Jacobiparochie, ter lengte van 3640 M. Aanw. 23 Mei, te 9 uren.

Donderdag, 26 Mei.

's-Bosch, te 10 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, in het gebouw op den Uilenburg:

1o. het verbeteren van eene zwem- en badinrichting, het herstellen van wegen en het vernieuwen van beslagwerken onder het beheer der genie, te 's-Bosch. Raming ƒ 1350;

2o. het doen van herstellingen en voorzieningen aan militaire gebouwen, te 's-Bosch. Raming ƒ 6780.

Bilj. inzenden uiterlijk 25 Mei, vóór 3 uren.

Brielle, te 10 uren, door het best. van het waterschap de Noordaluis, in het hotel Van Reenen: a. het onderhoud van den waternolen ged. 2 jaren; b. het onderhoud van bruggen, heulen en duikers, ged. 6 jaren.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het verdiepen van eenige gedeelten van het Noord-Hollandsch kanaal. Inl. bij den hoofdingenieur, te Haarlem, en den ingenieur Welcker, te Alkmaar. Aanw. gehouden. Raming ƒ 22,650.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: de voorziening der boorden van het Noord-Hollandsch kanaal, in 3 perceelen. Inl. bij den hoofdingenieur, te Haarlem, en den ingenieur Wekker, te Alkmaar. Aanw. gehouden. Raming perc. 1 ƒ 7600, perc. 2 8850, perc. 3 16,800.

Kampen, te 3 uren, door het best. der coöperatieve bouwvereeniging »des Werkmans Vriend", in het koffiehuis de Moriaan: het bouwen van 41 arbeiderswoningen aan den Buitensingel, aldaar. Inl. bij den opzichter L. C. van den Ende. Aanw. 23 Mei, te 1 uur.

Diepenveen (Ov.), te 4 uren, bij A. Geertman, op Schalkhaar: het schoonmaken van waterleidingen.

Nieuweramstel, door het bestuur van den Noorder-Legmeerpolder, bij den secretaris-penningmeester:
1e. de levering van 400 M³ onderhoudsgrint, 100 M³ kalkpuin en 60 M³ koolasch;
2o. het vervoeren van 400 M³ grint, 100 M³ kalkpuin en 100 M³ koolasch, van af de losplaatsen naar de voornadsplaatsen op de wegen in den polder;
3o. het kroozen en geheel schoonmaken van de tochten in den polder, in 5 perceelen.
Inl. bij den opzichter J. van der Breggen, te Uithoorn.

Vrijdag, 27 Mei.

Middelburg, te 10 uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het gedeeltelijk afgraven van den vestingwal langs den oostelijken arm van het kanaal en tot het gedeeltelijk ophoogen van het ravelijn VI—VII der vestingwerken van Neuzen, provincie Zeeland. Inl. bij den hoofdingenieur in het 11e district, te Middelburg, en den ingenieur, te Neuzen. Aanw. gehouden. Raming ƒ 2620.

Middelburg, te 10 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het leveren en storten van steen tot voortzetting van de oeververdediging vóór Neuzen. Inl. bij den hoofdingenieur in het 11e district, te Middelburg, en den ingenieur, te Neuzen. Aanw. gehouden.

Kortgene, te 10½ uren, door het best. der waterkeering van den calamiteusen Annapolder, in het gemeentehuis: het herstel, de vernieuwing en het onderhoud tot 30 April '88, van de aarde-, kram-, rijs- en steenglooiingswerken van genoemden polder. Aanw. 23 Mei, van 10—11 uren.

's-Hage, te 11 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, aldaar: het eenjarig onderhoud der kazernegebouwen enz., en der werken, aldaar. Bilj. inzenden uiterlijk 26 Mei, vóór 3 uren. Raming ƒ 16,100.

Arnhem, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het aanbrengen van een rijsbeslag met brikbestorting tegen het zuidwestelijk talud van den Rijks-Ellekomschen dijk, gelegen in den grooten weg van Dieren naar Doesburg, provincie Gelderland. Inl. bij den hoofdingenieur, den ingenieur en den opzichter Rietberg, allen te Arnhem. Aanw. gehouden. Raming ƒ 4500.

Leeuwarden, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: de vernieuwing der brug no. 15, genaamd de Plattebrug, gelegen bij Kollum, over het Rijkskanaal van Dokkum naar Gerben Allesverlaat, in de provincie Friesland. Inl. bij den hoofdingenieur, den ingenieur en den opzichter Ten Doesschate, allen te Leeuwarden. Aanw. gehouden. Raming ƒ 4870.

Leeuwarden, te 1 uur, door het prov. best.: de verandering van de bruggen over de Galamadammen, behoorende tot de verbetering van het grootscheepsvaarwater van Stroobos naar Staveren en Lemmer (5e gedeelte). Inl. bij den hoofdingenieur van den prov. waterstaat, te Leeuwarden. Aanw. 24 Mei, te 8 uren. Raming ƒ 12,620. (*Zie advert. in n°. 20.*)

Weesp, te 1 uur, door burg. en weth.: het bouwen van een post- en telegraafkantoor met directeurswoning op het open erf aan de Nieuwstraat over de Groote Kerk, aldaar. Inl. bij den opzichter der publieke werken. Aanw. gehouden.

Veendam, te 4 uren, door het best. van het waterschap »Veendammer benedenverlaat", in het Verlaatshuis: de onderhoudswerken (timmer- en verfwerken) van genoemd waterschap.

Zaterdag, 28 Mei.

Leeuwarden, te 10 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, te Zwolle: het eenjarig onderhoud der kazernegebouwen enz., te Leeuwarden. Bilj. inzenden uiterlijk 27 Mei, vóór 3 uren, bij den opzichter van fortificatiën, te Leeuwarden. Raming ƒ 4770 (herbesteding).

Delft, te 11 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, te 's-Hage, op het bureau der genie: het herstellen van ringmuren langs het terrein, behoorende tot de kruittorens aan de Schie, en van een muur bij de patroonfabriek te Delft, onder het beheer der genie, te 's-Hage. Bilj. inzenden uiterlijk 27 Mei, vóór 3 uren, bij den opzichter van fortificatiën, te Delft. Raming ƒ 2100.

Arnhem, te 11 uren, door de architecten G. J. van Gendt en C. M. G. Nierad, in het Centraalgebouw: het verbouwen van een woonhuis aan de Utrechtschestraat, te Arnhem, voor rekening van E. van Holst. Aanw. 27 Mei, te 2 uren.

Klundert, te 2 uren, door den tijdelijk-rentmeester der domeinen, ten kantore: de levering van 300 M³ onderhoudsgrint. (*Zie advert. in n°. 21.*)

Amsterdam, door den architect E. W. Geerling: de verbouwing van een perceel op den O.-Z. Achterburgwal no. 160. (*Zie advert. in n°. 21.*)

Rauwerd (Fr.), door burg. en weth. van Rauwerderhem: de levering van 300 stère grint, voor het onderhoud der kunstwegen. Bilj. inzenden vóór 28 Mei.

Dinsdag, 31 Mei.

Beetsterzwaag (Fr.), te 11 uren, door burg. en weth. van Opsterland:
1o. het bouwen eener nieuwe school met zes lokalen, te Gorredijk;
2o. het maken van nieuwe banken en kasten in de scholen te Beetsterzwaag en Terwispel.
Aanw. 23 Mei, te 12 uren.

Zijpe (Zeel.), te 11 uren, door het best. der waterkeering van het calamiteuse waterschap Bruinisse: het herstel, de vernieuwing en het onderhoud tot 30 April '88, van de aarde-, kram-, rijs- en steenglooiingswerken aan de waterkeering van bovengenoemd calamiteus waterschap. Aanw. 24 en 26 Mei, van 11—12 uren.

Rotterdam, te 12 uren door de architecten C. Muijsken, te Amsterdam, en A. P. van Dam A.Wz., te 's-Hage, in het hotel Coomans: den opbouw van het terrein, genaamd plan C, te Rotterdam, op de daartoe gereedgemaakte funderingen. (*Zie advert. in n°. 19 en 21.*)

Goes, te 1 uur, door Jac. van Acker, in het »café Labory" het bouwen van een nieuw wagenhuis en verdere werken op de hofstede, bewoond door P. Janse Rijk, onder Kloetinge. Inl. bij den architect A. le Clercq, te Kruiningen. Aanw. 31 Mei, te 10 uren.

Assen, te 2 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het vergrooten en veranderen van eene wachterswoning bij de over de Drentsche hoofdvaart liggende Witterbrug bij Assen. Inl. bij den hoofdingenieur, te Zwolle, en den ingenieur Castendijk, te Assen. Aanw. 24 Mei. Raming ƒ 1924.

Assen, te 2 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het bouwen van een stroomduiker en een [illegible]brugje, en het maken van een stroomkanaal naast de Veenesluis, behoorende tot de werken der verbetering van het bovenpand der Drentsche hoofdvaart, en bijbehoorende werken. Inl. bij den hoofdingenieur, te Zwolle, en den ingenieur Castendijk, te Assen. Aanw. 24 Mei. Raming ƒ 9010.

Eeksterveen (Dr.), te 2 uren, door R. Koops, bij E. Rijnberg: het bouwen van een woonhuis met schuur te Eeksterveen, met bijlevering van materialen. Inl. bij den architect H. Luinge, te Vries. Aanw. 27 Mei, te 2 uren.

Woensdag, 1 Juni.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz: het onderhoud van het kanaal met de schutsluis aan het Benedeneind van Rozenburg, behoorende tot de werken van het Scheur, aanvangende 1 Juli '87 en eindigende ultimo Juni '88. Inl. bij den eerstaanwezend-ingenieur Leemans, te Rotterdam, en den adjunct-ingenieur François, te Hoek-van-Holland. Aanw. 25 Mei. Raming ƒ 3520.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het maken van tien kribben, het verlengen van twee rijkskribben, het verlengen, verbreeden en verhoogen van drie particuliere kribben en het maken van glooiingen van 4 op 1 aan drie rijkskribben, tot verbetering van de rivier den Gelderschen IJsel bij »den Krommendijk" tusschen de kilometerraaien 92 en 93. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, en den ingenieur Ramaer, te Kampen. Aanw. 25 Mei. Raming ƒ 13,250.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het maken van vier dwarskribben onder de gemeenten Langerak en Schoonhoven, provincie Zuid-Holland, aan beide oevers der rivier de Lek, tusschen de kilometerraaien 111 en 114. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, den ingenieur Musquetier, te Utrecht, en den opzichter Loeff, te Schoonhoven. Aanw. 25 Mei. Raming ƒ 11,000.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: de uitvoering van herstellingen en vernieuwingen aan de Rijksrivierwerken op de Boven-, Beneden- en Nieuwe-Merwede, behoorende tot de werken der Merwede en Killen, met het onderhoud dier werken van 1 Juli '87 tot en met 30 Juni '88, in vier perceelen. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, en den ingenieur Hoogenboom te Dordrecht. Aanw. 25 Mei. Raming: perc. 1 ƒ 24,700, perc. 2 ƒ 16,100, perc. 3 ƒ 23,600, perc. 4 ƒ 26,500.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat, enz.: het opruimen van den oostelijken hoek der haven van Maassluis, met bijbehoorende werken, een en ander voor de verbetering van den waterweg langs Rotterdam naar zee. Inl. bij den hoofdingenieur Leemans, te Rotterdam, en den adjunct-ingenieur François, te Hoek-van-Holland. Aanw. 25 Mei, te 12 uren. Raming ƒ 11,100.

St.-Annaland (Zeel.), te 11 uren, door het best. der waterkeering van den calamiteusen Suzannapolder, in het gemeentehuis: het herstel, de vernieuwing en het onderhoud tot 30 April '88, van de aarde-, kram-, rijs- en steenglooiingswerken aan de waterkeering van bovengenoemden polder. Aanw. 25 en 28 Mei, van 11—1 uren.

Harlingen, te 12 uren, door het dijksbest. van het waterschap der »Vijf-deelen-zeedijken-Buitendijks", in het koffiehuis de Nederlanden: het verven van 12 bruggen over de Dijksvaart, 5 hekken met stekken, 5 trapleuningen, stekken te Almenum en Zurich enz., alles tusschen Harlingen en Makkum. Aanw. 28 Mei, te 9 uren.

Zwolle, te 12 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, aldaar, in het Odeon: het bouwen van een geniemagazijn c.a., en van een ziekenstal met apotheek, het maken van grintwegen en het verbeteren van toegangen tot gebouwen enz., op de legerplaats bij Oldebroek. Bilj. inzenden uiterlijk 31 Mei, vóór 3 uren. Aanw. 27 Mei, te 12 uren. Raming ƒ 11,300.

's-Hage, te 2 uren, door het ministerie van justitie: het maken van een kaaimuur aan de haven te Middelburg, langs het terrein van het huis van bewaring, aldaar. Aanw. 27 Mei, te 1½ uren. (*Zie advert. in n°. 20.*)

Os, te 8 uren, door H. B. Hendriks, in het koffiehuis van M. van den Biggelaar: het bouwen eener villa met serres, veranda en aanhoorigheden op een terrein, gelegen in de Molenstraat, te Os, met bijlevering van alle materialen. Aanw. 31 Mei, te 2 uren. (*Zie advert. in n°. 21.*)

Amsterdam, door den architect S. G. Vlieken, in het café »de Roode Leeuw": het bouwen van twee winkelhuizen met bovenwoningen aan de Gerard-Doustraat no. 114 en 112. Aanw. 31 Mei, te 11 uren.

Donderdag, 2 Juni.

Purmerend, te 11½ uren, door dijkgraaf en heemraden van het waterschap »de Beemster", ter secretarie:
1o. het vernieuwen, repareeren en tot 1 Juni '88 in onderhoud nemen van de Beemster-buitenwerken;
2o. het leveren en leggen van 4000 M² Waalklinkerstraat;
3o. het maken van twee gedeelten grintweg, te zamen lang 1740 M. bij een breedte van 2 M.;
4o. het maken van een paardenpad, in den grintweg aan den Zuiderweg, lang 1320 M.;
5o. het wegnemen van een brug en dam in en aan den Wormerweg, bij den Rijperweg.
Inl. bij den generalen opzichter van de Beemster, A. W. van Kleeff.

Zutfen, te 3 uren, door burg. en weth.: het wegbreken der watermolens en het overwelven en dempen van een gedeelte der Berkel bij

de Nieuwstad, met het maken van eene stuw en eene keersluis. Inl. bij den gemeente-architect. Aanw. 31 Mei, te 2 uren.

Vrijdag, 3 Juni.

Kapelle (Zeel.), te 10½ uren, door het bestuur van den Willem-Annapolder, in het gemeentehuis: het herstel, de vernieuwing en het onderhoud tot 30 April '88, van de aarde-, kram-, rijs- en steenglooiingswerken, aan de waterkeering van genoemden polder. Aanw. 27 Mei van 10—12 en 30 Mei, van 1—3 uren.

Middelburg, te 1½ uren, door burg. en weth.: het wegbreken der bestaande trap, voerende naar de verdieping van school C in den Langen Delft, en het maken en stellen van een nieuwen opgang en bijbehoorende werkzaamheden. Aanw. 1 Juni, te 2 uren.

Nieuwerkerk (Zeel.), te 5 uren, door het best. van den polder de Vier Bannen van Duiveland, in de gemeenteraadkamer: het leveren van 1400 scheepston stortsteen voor de oeververdediging aan de Zuidbout bij den hoek van Ouwerkerk.

Zaterdag, 4 Juni.

Borsele (Zeel.), te 2 uren, door het bestuur der waterkeering van het calamiteuse waterschap Ellewoutsdijk en den calamiteusen polder Borsele, in de Directiekamer: het herstel, de vernieuwing en het onderhoud tot 30 April '88, van de aarde-, kram-, rijs- en steenglooiingswerken. Aanw. 27 en 31 Mei, van 2—4 uren. Raming ƒ 26,512.56.

Maandag, 6 Juni.

Maastricht, te 10½ uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het vernieuwen van twee vaste bruggen over het afwaterings of zijkanaal naar de Maas. Inl. bij den hoofdingenieur in het 7e district en den ingenieur Bekaar, beiden te Maastricht. Aanw. 31 Mei. Raming ƒ 6800.

Waalwijk, te 4 uren, door Jos. v. Bee, in het koffiehuis van Mej. de Wed. G. van Dijk, in de Stationsstraat: het bouwen van eene machinale stoomschoenenfabriek benevens directeurs- en boekhouderswoonhuizen, op een terrein, gelegen in de Stationsstraat, in de onmiddellijke nabijheid van het station te Waalwijk. Aanw. 6 Juni, te 1 uur.

Dinsdag, 7 Juni.

Arnhem, te 11½ uren, door burg. en weth.: het onderhouden van- en het verrichten van eenige vernieuwingen aan verschillende gebouwen, het bouwen van een waaggebouwtje en bijbehoorende inrichtingen op de Varkensmarkt en het uitvoeren van eenige verdere werken. Aanw. 31 Mei en 1 Juni, te 10 uren, op het bureau der gemeentewerken.

Rotterdam, te 1 uur, door burg. en weth.: het maken van eene bemetseling voor ovens, met ijzeren vloer en verder toebehooren, in de vierde stokerij der gasfabriek aan den Oostzeedijk. Aanw. 2 Juni, te 11 uren. (*Zie advert. in n°. 21.*)

Hoofdplaat (Zeel.), te 3 uren, door het bestuur der waterkeering van den calamiteusen Hoofdplaatpolder, in de directiekeet: het maken van een paalrij op het strandhoofd vóór dijkpaal 8. Aanw. 31 Mei en 3 Juni, van 10—12 uren.

Woensdag, 8 Juni.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: de uitvoering van herstellingen en vernieuwingen aan de Rijksrivierwerken op de Maas, met het onderhoud dier werken van 1 Juli '87 tot en met 30 Juni '88. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, den ingenieur Verwey, te Vucht, en de opzichters Willems, te Maastricht, Droste, te Roermond, Kooreman, te Venloo, Venema, te Grave, Groenen, te Vucht en Van Eest, te Heusden. Aanw. 1 Juni. Raming: perc. 1 ƒ 10,730, perc. 2 ƒ 10,500, perc. 3 ƒ 7960, perc. 4 ƒ 4650, perc. 5 ƒ 26,750, perc. 6 ƒ 11,350.

Donderdag, 9 Juni.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het aanleggen, verlagen en verlengen van hoofden op en het afdekken en overwerken van een gedeelte duin langs het Noorderstrand van het eiland Vlieland, behoorende tot de zeewerken in Noord-Holland. Inl. bij den hoofdingenieur, te Haarlem, en den ingenieur Keurenaer, te Hoorn. Aanw. 2 Juni. Raming ƒ 29,225.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het uitvoeren van eenige onderhoudswerken ten behoeve van de Keulschevaart, in Noord-Holland. Inl. bij den hoofdingenieur, te Haarlem, en den ingenieur De Bruijn, te Amsterdam. Aanw. 2 Juni, te 10 uren. Raming ƒ 2400.

Vrijdag, 10 Juni.

's-Bosch, te 10½ uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het bouwen van eene wachterswoning nabij de nieuwe draaibrug over de Zuidwillemsvaart, te Helmond. Inl. bij den hoofdingenieur in het 6e district, te 's-Bosch, den arrondissements-ingenieur Schuurman, te Vucht, en den opzichter Pommée, te Aarle-Rixtel. Aanw. 3 Juni. Raming ƒ 4450.

's-Bosch, te 10½ uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het uitvoeren van buitengewone vernieuwingen en herstellingen aan de werken der schipbrug over de Maas bij Hedel, behoorende tot den dienst der veren in de provincie Noord-Brabant. Inl. bij den hoofdingenieur in het 6e district, te 's-Bosch, den arrondissements-ingenieur Schuurman, te Vucht, en den opzichter Vroeg, te Crevecoeur. Aanw. 3 Juni. Raming ƒ 5700.

's-Bosch, te 10½ uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het maken van basaltsteenglooiingen tegen het buitenbeloop van den linker Diezedijk, tot voortzetting van de werken tot verbetering van het kanaal de Dieze, provincie Noord-Brabant. Inl. bij den hoofdingenieur in het 6e district, te 's-Bosch, den ingenieur Schuurman, te Vucht en den opzichter Vroeg, te Crevecoeur. Aanw. 3 Juni. Raming ƒ 17,300.

's-Bosch, te 10½ uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het maken van eene los- en laadplaats aan den rechteroever der Dieze nabij Treurenburg, en voor het leveren en plaatsen van remmingpalen langs het tot los- en laadplaats ingerichte gedeelte van den basaltmuur aan den linkeroever der Dieze te Engelen, prov. Noord-Brabant. Inl. bij den hoofdingenieur in het 6e district, te 's-Bosch, den ingenieur Schuurman, te Vucht, en den opzichter Vroeg, te Crevecoeur. Aanw. 3 Juni. Raming ƒ 8020.

Middelburg, te 12 uren, door den provincialen inspecteur der directe belastingen: het onderhouden en herstellen van de gebouwen der Rijksbelastingen te Vlissingen, van den dag der kennisgeving van de goedkeuring der aanbesteding tot en met 31 Dec. '89. Inl. bij den rijksbouwmeester in het 2e district, te 's-Hage, en den hoofdopzichter bij de landsgebouwen J. J. G. Rinkes, te Breda. Aanw. 3 Juni, te 1½ uren.

Leeuwarden, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het verbeteren en verzwaren van den Statendijk in de gemeente Weststellingwerf, behoorende tot de zeewerken in Friesland. Inl. bij den hoofdingenieur en den ingenieur, beiden te Leeuwarden, en den opzichter Koorevaar, te Heerenveen. Aanw. 3 Juni. Raming ƒ 7800.

Zwolle, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: de waterrijmaking van een buitendijks gelegen gedeelte van den straatweg van Deventer naar Zwolle, nabij tol no. 1, behoorende tot de rijkswegen in de prov. Overijsel. Inl. bij den hoofdingenieur en den ingenieur Loke, beiden te Zwolle. Aanw. 3 Juni, te 11 uren. Raming ƒ 4000.

Woensdag, 15 Juni.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het onderhoud en herstel der werken aan de Nieuwe Maas, het Scheur en den Hartel, van 1 Juli '87 tot en met 30 Juni '88. Inl. bij den eerstaanwezend-ingenieur Leemans, den buitengewoon-opzichter Verzijl, beiden te Rotterdam, en den buitengewoon-opzichter Durieux, te Maassluis. Aanw. 8 en 11 Juni, te 12 uren. Raming ƒ 28,995.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: de uitvoering van herstellingen en vernieuwingen aan de Rijksrivierwerken op het Pannerdensche kanaal, den Neder-Rijn en de Lek, met het onderhoud dier werken van 1 Juli '87 tot en met 30 Juni '88, in vier perc. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, den ingenieur Musquetier, te Utrecht, en de opzichters Van Balgooy, te Pannerden, Mann, te Rhenen, en Loeff, te Schoonhoven. Aanw. 8 Juni. Raming: perc. 1 ƒ 7000, perc. 2 ƒ 6700, perc. 3 ƒ 17,000, perc. 4 ƒ 25,100.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het voortzetten van de verdedigingswerken aan den rechteroever der doorgraving aan den Hoek-van-Holland, voor de verbetering van den waterweg langs Rotterdam naar zee. Inl. bij den eerstaanwezend-ingenieur Leemans, te Rotterdam, en den opzichter Van Bloois, te Hoek-van-Holland. Aanw. 8 Juni, te 12 uren. Raming ƒ 25,400.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: de uitvoering van baggerwerk in het vaarwater der Koningshaven te Rotterdam, tusschen de kilometerraaien 141 en 144, behoorende tot de werken van de rivier de Nieuwe Maas. Inl. bij den eerstaanwezend-ingenieur Leemans en den opzichter Verzijl, beiden te Rotterdam. Aanw. 8 Juni, te 12 uren. Raming ƒ 28,000.

Nagekomen Afloopen.

Dieren, 19 Mei: het bouwen van remises op het emplacement Velp der Geldersche Stoomtrammaatschappij, onder beheer van den architect M. K. Smit, te Dieren; ingek. 12 bilj., als:

H. v. d. Sandt,	te Arnhem,	ƒ 8088
G. H. de Koning,	» Velp,	» 7825
G. J. Busink,	» Arnhem,	» 7682
J. Bothuizen,	» Doorwerth,	» 7549
G. Bodt,	» Wijnbergen,	» 7470
M. Busser,	» Oosterbeek,	» 7250
J. H. v. Riel,	» Arnhem,	» 7213
G. Boerstoel,	» Brummen,	» 7049
A. R. Schoorman,	» Dieren,	» 6559
J. C. Carmiggelt,	» Brummen,	» 6530
G. J. B. Heijting,	» Angerlo,	» 6487
H. M. Berendsen,	» Lang-Keppel,	» 5663

gegund.

Rotterdam, 20 Mei: het bouwen van een woonhuis aan de Oosterkade, voor rekening der gemeente; ingek. 12 bilj., als:

L. de Neef Lz.,	te Brielle,	ƒ 29,700
W. v. Leeuwen,	» Hellevoetsluis,	» 29,600
J. Schoenmeijer en A. Kos Koolhaalder,	» Rotterdam,	» 28,674
A. Piena,	» idem	» 28,277
A. P. P. Boef,	» Kralingen,	» 27,500
H. Stelwagen,	te Rotterdam,	ƒ 26,900
W. Zomerveld,	» Kralingen,	» 26,740
F. Krijgsman,	» Rotterdam,	» 26,500
C. J. v. Tussenbroek,	» idem	» 25,460
W. G. C. Hilkes,	» idem	» 24,958
A. Looijman,	» idem	» 24,916
Wed. G. Camesi & Co.,	» idem	» 24,430

Amsterdam, 20 Mei: het bouwen van twee winkelhuizen en een magazijn met bovenwoningen aan het Rapenburg 16, onder beheer van den architect C. A. Bombach Cm.; ingek. 23 bilj.; minste inschr. waren: B. Noppen en G. K. Stork, Amsterdam. ƒ 23,240.

Haarlem, 20 Mei: het vervangen van twee houten bruggen, eene over den Nieuwerkerkertogt, eene over den Kagertogt, beide in den Lisserdwarsweg, door gemetselde gewelfbruggen voor rekening van den Haarlemmermeerpolder; ingek. 6 bilj. als:

P. J. van Mierlo, Sloten (N.-H.)	» 7250
W. Hulsbosch, Bennebroek	» 6985
B. Zuithof, Haarlem	» 6834
W. Bokhoven, Gouda	» 5900
F. L. van Looij, Houtrijk-en-Polanen	» 5618
J. L. de Jongh, Ameide	» 3546

Helder, 20 Mei: het doen van eenige veranderingen aan de gemeentescholen no. 3, 5 en 6; ingek. 14 bilj., als:

		school no. 3	school no. 5	school no. 6
Gebr. Klein,	Helder,	ƒ 1290	ƒ 3190	ƒ 3998
G. Moorman,	idem	1340	3000	4200
A. Korff,	idem	1189	3500	4260
J. F. Philips,	idem	1228	**2981**	4400
J. Korff,	idem	**1100**	3500	4300
A. Graaff,	idem	1199	3500	4280
S. Krijnen,	idem	1260	3060	4300
D. de Vries,	idem	1350	3500	4444
P. Spruit,	idem	1259	3088	**3872**
P. Verbeij,	idem	1318	3398	4338
W. de Jong,	idem	1290		
De Waard en Wijker,	idem	1249	3098	3874
J. Duinker,	idem	1390	3400	4222
H. Peeters,	idem	1310	3470	

Apeldoorn. Het bouwen van een muur voor de gasfabriek is gegund aan Joh. Wegerif, te Apeldoorn, voor 190.

AFLOOP VAN AANBESTEDINGEN.

Amsterdam, 13 Mei: het verbouwen van een perceel aan de Leidschestraat, onder beheer van den architect IJ. Bijvoets Gz.; ingek. 22 bilj., als:

E. R. Kuijpers, te Nieuwer-Amstel, f 13,780
A. Aalders, » Amsterdam, » 13,620
J. P. Cornelisse, » idem » 13,300
J. P. Ricken, » idem » 12,800
A. Paans, » idem » 12,460
G. Woud, » idem » 12,221
W. Greeve, » Buiksloot, » 11,990
A. J. v. Lene, te Amsterdam, » 11,950
H. C. Dorlas, » idem » 11,900
J. Koster, » idem » 11,900
H. Hendrix, » idem » 11,890
C. J. Maks Jr., » idem » 11,866
E. H. Bolle, » idem » 11,800
H. J. Meekers, » idem » 11,686
C. J. Maks, » idem » 11,650
K. J. H. v. Damme, » idem » 11,590
Ph. A. Warners, » idem » 11,550
J. Geleijns, » idem » 11,494
J. F. Prenzler, » idem » 11,150
P. Groenhoff en A. G. Haak, » idem » 10,980
Gebr. Esveldt, » idem » 9,960
J. J. Boekholst, » idem » 9,900

Zierikzee, 13 Mei: het bouwen van twee woningen, het maken van een gemetselden reservebak en het bevloeren van een gedeelte van den oesterput, voor de Maatschappij voor Oesterteelt; ingek. 7 bilj., als:

Js. Lammers, te Zierikzee, f 3500
J. v. Dijke, » idem » 3490
H. C. v. d. Ende, » idem » 3158
C. Timmerman, » idem » 3144
H. Bezaans, » idem » 2890
T. F. Wisse, » idem » 2635
M. Paasse, » idem » 2564

Loppersum, 13 Mei: het afbreken en wederopbouwen van een heerenhuis, voor F. J. Hofman; ingek. 16 bilj., als:

H. W. Rottschäfer, te Warfum, f 7495
L. Los, » Bedum, » 7400
H. Smit, » idem » 7390
S. Meijer, » idem » 7350
A. J. Benninga, » idem » 7320
F. Dieters, » Lellens, » 7360
L. Zeldenrust, » Warfum, » 7360
L. Dekkers, » Bedum, » 7230
H. Schreuder, » Zuidbroek, » 7220
P. Moorlag, » Ten-Post, » 7150
J. Priet, » Bedum, » 7097
A. v. Hezik, » Kerkdriel, » 7008
B. v. Eerde, » Ten-Post, » 6900
H. Wieringa, » idem » 6685
J. Boltman, » Loppersum, » 6450
J. Pot, » Stedum, » 6388
gegund.

Kapelle a/d. IJsel, 14 Mei: het bouwen van loodsen, bergplaatsen enz., aan de chemische fabrieken van M. H. Salomonson, onder beheer van den architect W. C. Coepijn, te Kralingen; ingek. 12 bilj., als:

G. C. v. Hem, Rotterdam, f 23,100
R. Tiebout en B. Koert, idem » 22,719
A. P. P. Boef, Kralingen, » 22,000
J. J. Gort, Rotterdam, » 19,980
D. J. Mertens en A. Teeuwen, Krimpen a/d. Lek, » 19,390
A. Langeraar, Kralingen, » 19,300
D. J. Ulenberg, Rotterdam, » 19,100
H. Lagerwaard, idem » 18,888
J. Spruijt en A. v. Staveren, Kralingen, » 18,884
Gebr. Lockhorst, idem » 18,024
A. Rijnevelt, Vlaardingen, » 17,890
H. Degens Jr., Dordrecht, » 15,443

Geertruidenberg, 14 Mei: het herstellen van rijspakwerken aan de buitenhaven, aldaar, onder het beheer der genie, te 's-Bosch; ingekomen 7 bilj., als:

M. Bot, f 888
L. J. Volker Cz., » 735
B. de Waerd, » 689
T. de Groot, » 682
G. v. Oord, » 671
B. v. d. Heuvel, » 623
M. Krols, » 587
Raming » 1000

Hoek, 14 Mei: het bouwen eener nieuwe en het afbreken der bestaande pastorie der Ned. Herv. gemeente; ingek. 4 bilj., als:

P. Duivestein, te Zaamslag, f 6118
C. Platteeuw, » Hoek, » 5984
J. Kolijn, » Neuzen, » 5700
M. D. de Putter, » idem » 5697
Nog niet gegund.

Delfzijl, 14 Mei: het bouwen van een heerenhuis, voor J. Borst, onder bijlevering der materialen, onder beheer van den architect K. S. Huijkens Cz.; ingekomen 16 bilj., als:

B. Postman, te Ten-Post, f 6400
L. Los, » Bedum, » 6400
F. Dieters, » Lellens, » 6395
H. Nieland, » Warfum, » 6389
H. Smit, » Bedum, » 6360
L. Dekker, » idem » 6350
G. Wolthuis, » idem » 6310
A. J. Benninga, » idem » 5993
H. Lammers, » Delfzijl, » 5845
B. v. Eerden, » Ten-Post, » 5670
J. Heikens, » Appingedam, » 5599
J. Postman, » Ten-Post, » 5530
J. Pot, » Stedum, » 5495
H. Stevens, » Appingedam, » 5485
W. Schelten, » Farmsum, » 5391
J. Rietema, » Delfzijl, » 5348
Niet gegund.

Dezelfde aanbesteding met wijzigingen in het bestek; ingekomen 5 bilj., als:

J. Heikens, te Appingedam, f 4819
H. Stevens, » idem » 4685
H. Dusseljee, » Delfzijl, » 4649
W. Scheltens, » Farmsum, » 4467
J. Rietema, » Delfzijl, » 4460
gegund.

Zutfen, 14 Mei: het afbreken van het restant van het gebouw van het Bornhof, aan de Markt, met ingang, en het aldaar bouwen van een woonhuis met aanbehooren, enz.; ingekomen 9 bilj., als:

W. Kerkmeijer, te Zutfen, f 13,330
J. Schut, » Brummen, » 13,310
H. Hajtink, » Zutfen, » 13,200
A. J. Uiterwijk, » idem » 13,180
J. B. Ruijsink, » idem » 12,997
A. J. Pasman, » idem » 12,883
H. Rood, » Gorsel, » 12,800
C. Revelman, » Zutfen, » 12,750
G. J. Carmiggelt & Zn., » Brummen, » 12,388
gegund.

Amsterdam, 16 Mei: het veranderen en uitbreiden van den onderbouw met het maken en wederopruimen van eene hulpbaan met hulpbrug, het ophoogen en verbreeden van den spoorweg en het wijzigen van de spoorinrichtingen, alsmede het maken, leveren en opstellen van een plaatijzeren bovenbouw, alles met bijbehoorende werken voor een spoorweg-draaibrug over de Schiedamsche Schie, in 2 perceelen en in massa, volgens bestek 393 der Holl. IJzeren-spoorweg-maatschappij; ingek. 28 bilj., als:

Inschrijvers en Woonplaats.	perc. 1	perc. 2	massa
A. Korteweg, 's-Hage,	—	—	f 105,396
A. v. Kekem, Gouda,	f 91,000	—	—
A. v. d. Meijden Az., Hardinksveld,	—	—	108,477
denzelfde,	84,277	—	—
A. Korteweg, 's-Hage,	79,960	—	—
M. L. Veenenbos, Brielle,	84,900	—	—
C. v. Boven, Nieuwer-Amstel,	93,000	—	—
S. v. Leeuwen, Leiden,	—	—	123,000
L. Kok, IJmuiden,	84,840	—	—
Kon. fabriek van stoom- en andere werktuigen, Amsterdam,	—	f 31,500	—
Soc. anonyme de travaux Dyle et Bacalan, Parijs,	—	26,785	—
Ned. Stoombootmaatschappij, Rotterdam,	—	25,386	—
Kon. Nederl. Grofsmederij, Leiden,	—	27,900	—
Soc. anonyme de construction la Métallurgique, Brussel,	—	28,300	—
Nicaise et Delcuve, La Louvière,	—	24,370	—
Soc. anonyme des forges et ateliers de construction de la Biesme, Bouffioulx,	—	24,500	—
Ph. Verbruggen, Waddinxveen,	82,873	—	—
E. W. Begemann, Helmond,	—	26,990	—
H. A. Blok, 's Gravendeel,	85,858	—	—
IJzergieterij »Prins van Oranje", 's-Hage,	—	24,460	—
B. A. Wiegerink, Groenlo,	85,900	—	—
J. Schoenmeijer en A. Kos Koolhaalder, Rotterdam,	84,700	—	—
L. J. Enthoven & Co., 's-Hage,	—	23,549	—
J. Hillen, Grave,	88,900	—	—
H. Wienhoven, Schiedam,	—	—	—
Penn en Bauduin, Dordrecht,	—	25,000	101,399
H. Wienhoven, Schiedam,	77,880	—	—
J. Levêque en Co., Herstal,	—	30,350	—

Echt, 16 Mei: het bouwen eener nieuwe school met onderwijzerswoning en raadhuis, onder beheer van de architecten J. Kayser, te Venlo, en Jean Speetjens, te Roermond; ingek. 7 bilj. als:

V. Laudi, te Sittard, f 30,200
G. Mestrum, » Maasbracht, » 29,835
Jean Verlaek, » Kessel, » 29,790
J. Ubachs, » Echt, » 29,500
G. Berkers, » Sittard, » 28,500
Wed. H. C. Jansen, » Maasbracht, » 26,153
P. J. Ubachs, » Nieuwstad, » 25,888

Heithuizen, 16 Mei: het verbouwen en restaureeren van den toren en een gedeelte der kerk van de R.-K. gemeente; ingekomen 7 bilj., als:

Groenedaal, te Nederweert, f 3440
Pollard, » Maaseik, » 3420.58
Phennings, » Kessel, » 3283
Baeten, » Roggel, » 3149
De Leroy, » Kessel, » 2990
Reijnders, » Horne, » 2909
Van Wijngaarden, » Kessel, » 2821
gegund.

Doornenburg, 16 Mei: het vergrooten der R.-K. pastorie te Doornenburg, onder beheer van den architect H. Th. Roelofs Jz., te Arnhem; ingek. 8 bilj., als:

J. Witjes, te Doornenburg, f 5400
W. L. Gerritsen, » Lent, » 5400
H. Janssen, » Doornenburg, » 5200
Th. Span, » Elst, » 5135
H. Jansen, » Didam, » 4658
J. Hofstede en B. Kelderman, » Arnhem, » 4465
J. Witjes, » Doornenburg » 4177
J. Lelivelt, » idem » 3865
Raming » 4150

Emmen, 16 Mei: het amoveeren en wederopbouwen van een bovenzaal c.a., onder beheer van den architect E. Kliphuis; ingek. 1 bilj. van J. Kuik, te Westenesch, voor f 1392
Raming » 1394

's-Hage, 16 Mei: het uitbreiden van het scheikundig laboratorium, te Leiden, onder beheer van het ministerie van binnenl. zaken; ingek. 5 bilj., als:

J. Boom, te Leiden, f 9889
J. Verhoeg, » idem » 9628
J. S. v. Velthuizen, » Haarlem, » 9430
P. L. v. Erkel, » Leiden, » 9387
G. Splinter, » idem » 8832
Raming » 8800

Amsterdam, 16 Mei: de gewone onderhoudswerken aan de huizen, torens, poorten, de gebouwen van het onderwijs, der politie en brandweer enz.; ingek. 6 bilj., als:

A. v. Wensveen, te Amsterdam, f 11,800
G. Woud, » idem » 10,980
R. Repko, » idem » 10,700
J. H. Meijer, » idem » 10,200
F. G. Degenhardt, » idem » 9,800
J. Oldigs, » idem » 9,660

's-Bosch, 16 Mei: het bouwen van acht beneden- en negen bovenwoningen, alsmede een houtloods in de Van-Berkelstraat, voor Hubert van de Ven; ingek. 8 bilj., als:

A. Beks & Zn., 's-Bosch, f 14,918
J. v. Rijt en Gebr. v. d. Struijk, Oosterwijk, » 14,596
F. v. Hout, 's-Bosch, » 14,026
J. Schaafstra, Amsterdam, » 12,848
C. Jansen & Zn., 's-Bosch, » 12,810

Apeldoorn, 16 Mei, voor rekening der gemeente: 1o. het leveren van bloemen voor het Oranjepark; ingek. 3 bilj., als:

T. Docter, te Apeldoorn, f 74.90
A. Broekhoven, » idem » 59.—
J. D. Niesink, » idem » 54.57
gegund.

2o. het leggen van een kei- en klinkerbestrating over eene gezamenlijke lengte van 100 M., en het bestraten met klinkers van het paardenspoor over eene lengte van 100 M., met open goten in de Brinklaan, aldaar, met bijlevering der daartoe benoodigde materialen, arbeidsloonen enz.; ingek. 5 bilj., als:

perc. 1, Ch. Wegerif, te Apeldoorn, f 1095
» 2, dezelfde, » idem » 166
» 3, dezelfde, » idem » 281
» 4, dezelfde, » idem » 198
» 3 en 4, J. v. d. Braak, » idem » 500
» 3 en 4, J. Wegerif, » idem » 485
» 1, H. Mouw Tz., » idem » 941
» 2, dezelfde, » idem » 540
» 3, dezelfde, » idem » 240
» 4, dezelfde, » idem » 340
» 1, A. Vulink, » idem » 967
» 2, dezelfde, » idem » 538
» 3, dezelfde, » idem » 227
» 4, dezelfde, » idem » 337
Nog niet gegund.

Ierseke, 16 Mei: het opbreken der oude Keistraat, het maken van een riool, zinkputten en goten, benevens trottoir en het bestraten met nieuwe keien van de Vierstraat en de Langeville; het bestraten van de Dreef, de Oesterstraat, de Zandlwarsstraat en een gedeelte van de Paardenmarkt, en het leveren en leggen van ijzeren goten; ingekomen 5 bilj., als:

A. de Groot, te Vocht, f 3207
Van Dijk-Petit, » Bergen-op-Zoom, » 3167
Dronkers, » Kapelle, » 3099
Foudraine, » Goes, » 3093
L. Laban, » Ierseke, » 3088
Raming f 3138.47

Harlingen, 16 Mei, voor rekening der gemeente: 1o. het baggeren der verschillende havens van de gemeente Harlingen, minstens 30,000 M³; ingek. 4 bilj., als:

per M³
H. Smit, te Almenum, f 0.30
C. Bos Az., » Dordrecht, » 0.24
J. v. Houwelingen, » Amsterdam, » 0.225
D. Volker, » Dordrecht, » 0.20
gegund.

2o. de verkoop van den opstal van het pand, staande in wijk I, no. 32 en 33; ingekomen 6 bilj., als:

K. Hagedoorn, te Harlingen, f 188
Gebr. J. en J. Posthuma, » idem » 119
L. Strak en J. Huisman, » idem » 57
J. de Boer, » Leeuwarden, » 10
J. Langenhorst, » Harlingen, » 4
F. J. Schaafsma, » idem » 2.75
gegund.

Zierikzee, 16 Mei, door het gemeentebestuur: het uitvoeren van onderhoudswerken, vernieuwingen en herstellingen aan de gebouwen en andere werken, in 8 perceelen.

1o. openbare gebouwen; ingek. 4 bilj., als:

H. C. v. d. Ende, te Zierikzee, f 2369
H. Bezaans, » idem » 2340
W. Bartels, » idem » 2300
J. v. Dijke Hz., » idem » 2197

2o. kaaimuren; ingekomen 5 bilj., als:

M. Paasse, te Zierikzee, f 892
H. C. v. d. Ende, » idem » 890
J. Lammers, » idem » 885
J. v. Dijke Hz., » idem » 853
M. v. d. Linden, » idem » 789

3o. beschoeiingen en paalwerken; ingekomen 6 bilj., als:

W. Bartels, te Zierikzee, f 846
P. Bodt, » idem » 795
T. F. Wisse, » idem » 793
J. Bartels, » idem » 730
J. v. Dijke Hz., » idem » 718
A. Geers, » idem » 708

4o. bruggen; ingek. 4 bilj., als:

P. Bodt, te Zierikzee, f 839
W. Bartels, » idem » 790
H. Bezaans, » idem » 724
T. F. Wisse, » idem » 699

5o. het Sas; ingek. 3 bilj., als:

W. Bartels, te Zierikzee, f 310
T. F. Wisse, » idem » 233
H. Bezaans, » idem » 219

6o. riolen; ingek. 5 bilj., als:

J. v. Dijke Hz., te Zierikzee, f 685
M. v. d. Linden, » idem » 627
J. Lammers, » idem » 605
M. Paasse, » idem » 599
H. C. v. d. Ende, » idem » 584

7o. schoolgebouwen voor het middelbaar onderwijs; ingek. 6 bilj., als:

P. Bodt, te Zierikzee, f 678
A. Geers, » idem » 602.96
M. v. d. Linden, te Zierikzee, f 599
J. v. Dijke Hz., » idem » 559
H. Bezaans, » idem » 520
N. Timmerman, » idem » 519

8o. schoolgebouwen voor het lager onderwijs; ingek. 4 bilj., als:

J. v. Dijke Hz., te Zierikzee, f 963
M. Paasse, » idem » 951
J. Bartels, » idem » 934
H. Bezaans, » idem » 839

Alle perceelen aan de minste inschr. gegund.

Terborg, 17 Mei: het maken van een wijnkelder en bijkomende werken voor G. A. Deurvorst, onder beheer van den architect H. J. L. Ovink; minste inschr. H. I. Masselink, te Doetinchem, voor f 2749; gegund.

Gorinchem, 17 Mei, onder het beheer der genie, aldaar: 1o. het herstellen van metselwerken in forten bij Gorinchem; ingek. 1 bilj. van A. de Groot Cz., te Heukelum, voor f 1890
Raming » 1705

2o. het doen van herstellingen aan werken en gebouwen te Woudrichem, te Loevestein en de forten bezuiden de Waal en de Merwede; ingek. 6 bilj., als:

F. A. de Joode, te Woudrichem, f 3213
B. A. Kentie, » idem » 3230
C. Verzijl Hz., » idem » 3100
D. Sizoo, » Gorinchem, » 3086
G. Struik, » Woudrichem, » 3041
M. v. Gool, » idem » 2999
Raming » 3725

Wissekerke, 17 Mei: het verbeteren en onderhouden der waterkeerende werken aan den Anna-Frisopolder, ged. '87/'88; ingekomen 4 bilj., als:

A. v. Popering, te Bruinisse, f 2220
S. Blok, » Kortgene, » 2151
P. v. d. Berge, » Kolijnsplaat, » 2148
C. Bolier Cz., » Bruinisse, » 2146
Raming f 2151.20

Rotterdam, 17 Mei: de levering van 3 ijzeren scheepsboeien en 3 ijzeren schroefankers met kettingen; ingek. 4 bilj., als:

		scheeps-boeien	schroef-ankers
B. Wilton,	Rotterdam,	f 1125	
Ned. Stoomboot-maatschappij,	idem	1140	f 870
Burgerhout & Zn.,	idem	796	785
Penn en Bauduin, Dordrecht,		888	

Amsterdam, 17 Mei: het bouwen van een stoom-diamantslijperij, op een terrein aan de Nieuwe-Achtergracht onder beheer van den architect J. W. Meijer; minste inschr. E. R. Kuipers, te Nieuwer-Amstel, voor f 27,435.

's-Hage, 17 Mei: het bouwen van 15 woonhuizen voor de coöperatieve bouwvereeniging »Laan-van-Meerdervoort", tot het bekomen van eigen woningen, onder beheer van den architect J. H. Esheijs; ingek. 14 bilj., als:

S. H. Fernim, te Scheveningen, f 75,000
C. G. Poptit, » idem » 74,600
A. de Haan, » Rotterdam, » 74,300
G. A. v. Spanje, » idem » 74,200
H. London, » Haarlem, » 74,000
J. C. Pietersen, » 's-Hage, » 73,000
A. C. Paardekooper, » idem » 72,999
J. L. Werdes Jr., » idem » 72,410
W. P. Teeuwissen, » idem » 72,380
C. Elfers & Zn., » Haarlem, » 70,700
H. R. Mirande, » 's-Hage, » 68,750
M. J. Houtman, » idem » 67,474
P. C. Quist, » idem » 60,500
J. v. d. Ham, » idem » 59,290

Gouda, 17 Mei: het vervangen van gemetselde waterdorpels door hardsteenen onderdorpels c. a. aan het hospitaal en het verbeteren van 3 woningen voor gehuwden te Gouda, onder het beheer der genie, te 's-Hage; ingek. 5 bilj., als:

H. J. Nederhorst, te Gouda, f 1795
W. Bokhoven, » idem » 1735
B. Hoogerwaard, » idem » 1664
C. J. Koot, » idem » 1489
W. v. d. Broek, » Utrecht, » 1440
Raming » 1550

Neuzen, 17 Mei, voor rekening der waterkeering van den calamiteusen polder Nieuwe Neuzen: 1o. het maken van onderhoudswerken en van werken tot dijksverbetering en steenglooiing; ingek. 7 bilj., als:

E. de Maat, te Hansweerd, f 25,791
H. Klaassen, » Zaamslag, » 25,690
C. de Wilde, » Kattendijke, » 25,690
L. Koole, » Neuzen, » 25,585
P. A. v. d. Velde, » idem » 25,540
A. v. d. Beek, » Zaamslag, » 25,203
D. Tholens, » Neuzen, » 24,969

2o. het maken van werken tot oeververdediging; ingek. 15 bilj., als:

A. v. Popering, te Bruinisse, f 21,986
J. Bruggeman, » Hansweerd, » 21,500
J. de Jonge, te Biezelinge, f 21,190
B. den Exter v. d. Brink, » Krabbendijke, » 20,900
L. Willems, » Selzate, » 20,490
G. D. Bolier, » Sliedrecht, » 20,430
C. de Wilde, » Kattendijke, » 20,400
M. v. d. Hoek, » Neuzen, » 20,376
J. Jansen, » idem » 19,928
D. Tholens, » idem » 19,749
J. v. Eck, » Hardinksveld, » 18,900
A. v. d. Beek, » Zaamslag, » 18,800
J. Tollenaar, » Neuzen, » 18,630
H. Klaassen, » Zaamslag, » 18,597
P. A. v. d. Velde, » Neuzen, » 18,126

Gouda, 18 Mei: het eenjarig onderhoud der kazernegebouwen enz., te Schoonhoven, onder het beheer der genie, te 's-Hage (herbesteding); ingekomen 2 bilj., als:

G. de Vos, te Schoonhoven, f 1670
J. Jansen, » idem » 1498
Raming » 1550

Wilhelminadorp, 18 Mei: het bouwen van een nieuwe graanschuur met stallen, nevengebouwen wagenhuis enz., op de hofstede Hongersdijk, in den Wilhelminapolder; ingek. 6 bilj., als:

M. v. d. Linde, te Zierikzee, f 20,500
L. D. v. d. Linde, » Kortgene, » 20,478
F. P. Wisse, » Zierikzee, » 20,296
B. den Exter v. d. Brink, » Krabbendijke, » 19,800
P. Dronkers, » Kapelle, » 19,480
W. J. v. d. Weert, » Goes, » 19,246
Gunning voorbehouden.

Gouda, 18 Mei, voor rekening der gemeente: de hei- en funderingswerken aan het retortenhuis voor de gemeente-gasfabriek; ingekomen 9 bilj., als:

W. Bokhoven, te Gouda, f 6455
K. Hollander, » idem » 6448
C. P. W. Dessing, » idem » 6290
Ph. Verbruggen, » Waddinxveen, » 6137
Joh. de Jong Wz., » Gouda, » 6120
P. A. Burgbout, » idem » 5970
H. J. Nederhorst, » idem » 5843
J. Visser Gz., » Papendrecht, » 5630
M. Visser, » idem » 5446

Deventer 18 Mei: het doen van eenige verbouwing aan een woon- en winkelhuis van A. Schrader, aan den Brink, onder beheer van den architect G. te Riele Wz.; ingek. 11 bilj., als:

R. v. d. Spoel, te Deventer, f 3067
G. Beltman, » idem » 2998
H. B. Lepping, » idem » 2910
K. v. Leusden, » idem » 2900
G. Hobstee, » idem » 2842
J. Pot Jz., » idem » 2800
H. Visscher, » idem » 2777
H. Lammers, » idem » 2767
B. v. d. Worp, » idem » 2741
H. Korteling, » idem » 2588
H. Steenbergen, » idem » 2574
gegund.

Neuzen, 18 Mei: het driejarig onderhoud van de uitwateringswerken, behoorende tot het kanaal van Neuzen, Nederlandsch gedeelte, onder het beheer der genie, te Breda; ingekomen 6 bilj., als:

P. Walraven, te Neuzen, f 3886
C. de Smidt Cz., » idem » 3681
S. v. Rees, » idem » 3600
L. Koole, » idem » 3420
M. D. de Putter, » idem » 3349
A. Tholens Dz., » idem » 3079
Raming » 4259

Wolvega, 18 Mei: het verstraten van een gedeelte keibestrating en het maken van nieuwe klinkerpaden en goten, aldaar; ingekomen 5 bilj., als:

D. Zwanepol, te Kampen, f 3783
Joh. Nijholt, » Wolvega, » 3454
E. Groenink, » Steenwijk, » 3071
F. Aberson, » idem » 2966
P. A. Bottinga, » Leeuwarden, » 2650

Goes, 18 Mei, door het bestuur van den polder de Breede watering bewesten Ierseke: 1o. het leveren en lossen van gesorteerde Vilvoordsche steen; ingek. 3 bilj., als:

J. M. Dekker, te Sliedrecht, f 4240
J. Keulemans, » Niel, » 4236
J. van Eck, » Hardinksveld, » 3997
gegund.

2o. het leveren en storten van gewone Doorniksche steen; ingek. 4 bilj., als:

A. Tholens, te Neuzen, f 3400
J. v. Eck, » Hardinksveld, » 3135
J. v. d. Hoek, » Middelburg, » 2996
P. A. v. d. Velde, » Neuzen, » 2988
gegund.

3o. het verlagen van den vloer der Wemeldingsche sluis; ingek. 8 bilj., als:

J. de Jonge, te Biezelinge, f 14,100
L. Luijk, » Hansweerd, » 14,000
P. J. Staal en A. Goedemondt, » idem » 13,990

P. Dronkers, te Kapelle, ƒ 11,989
C. de Wilde Az., » Kattendijke, » 11,978
J. Kosten, » Wemeldinge, » 10,900
J. C. Beaufort, » idem » 9,900
J. v. d. Linde, » Kattendijke, » 9,744
gegund.

4o. het eenjarig onderhoud der sluizen, gebouwen, booten, peilschalen, enz. over het dienstjaar 1887—88; ingek. 3 bilj., als:
P. Dronkers, te Kapelle, ƒ 2150
D. v. Maris, » idem » 2013
J. v. d. Linde, » Kattendijke, » 1936
niet gegund.

5o. het maken van vier houten heulen; ingek. 5 bilj., als:
P. Dronkers, te Kapelle, ƒ 600
P. J. Staal, » Hansweerd, » 556
D. v. Maris, » Kapelle, » 433
J. v. d. Linde, » Kattendijke, » 421
J. C. Beaufort, » Wemeldinge, » 395
gegund.

6o. het verlagen van de bodems van zes steenen heulen onder Kattendijke en 's-Heer-Arendskerke; ingek. 7 bilj., als:
J. Koster, te Wemeldinge, ƒ 780
P. Dronkers, » Kapelle, » 518
P. J. Staal, » Hansweerd, » 506
D. v. Maris, » Kapelle, » 451
J. v. d. Linde, » Kattendijke, » 442
J. C. Beaufort, » Wemeldinge, » 410
gegund.

Zierikzee, 18 Mei: de vernieuwingen, herstellingen en leverantiën, behoorende tot de gewone aarde-, kram-, rijs-, steenglooiing- en andere werken aan de zeedijken van het waterschap Schouwen, over 1887, in 6 perceelen, bij inschr. en opbod; perc. 1, district Zuidhoek; ingekomen 10 bilj., als:
A. v. Popering, Bruinisse, ƒ 7800
C. Bolier Cz., idem » 7600
W. Ringelberg, Duivendijke, » 7375
J. de Rijke Jr., Sirjansland, » 7200
G. Bolier, Scherpenisse, » 7180
D. Bolier Cz., Rilland-Bat, » 7050
J. de Rijke Jr., Stavenisse, » 7000
C. de Wilde Az., Kattendijke, » 7000
H. C. v. d. Ende, Zierikzee, » 7000
J. v. Strien, idem » 7000
Gemijnd door J. de Rijke Jr., te Stavenisse, op ƒ 6975.

perc. 2, district Borrendamme; ingek. 9 bilj., als:
D. Bolier Cz., Rilland-Bat, ƒ 17,000
A. v. Popering, Bruinisse, » 16,000
W. Ringelberg, Duivendijke, » 16,000
J. de Rijke Jr., Stavenisse, » 15,600
H. C. v. d. Ende, Zierikzee, » 15,690
J. de Rijke Jr., Sirjansland, » 15,300
C. Bolier Cz., Bruinisse, » 15,200
G. Bolier, Scherpenisse, » 15,190
J. v. Strien, Zierikzee, » 15,000
Gemijnd door H. C. v. d. Ende, te Zierikzee, op ƒ 14,900.

Perc. 3, district Flauwers; ingek. 12 bilj., als:
J. Bruggeman, Hansweerd, » 8750
A. v. Popering, Bruinisse, » 8400
D. Bolier Cz., Rilland-Bat, » 8200
C. Bolier Cz., Bruinisse, » 8000
H. J. Romeijn, Burg, » 8000
W. Ringelberg, Duivendijke, » 8000
J. v. Strien, Zierikzee, » 7960
H. Berrevoets Hz., Kerkwerve, » 7900
G. Bolier, Scherpenisse, » 7880
J. Lindenbergh Jr., Wemeldinge, » 7800
C. de Wilde Az., Kattendijke, » 7783
H. C. v. d. Ende, Zierikzee, » 7750
Gemijnd door J. v. Strien, te Zierikzee, op ƒ 7725.

Perc. 4, district Koudekerke; ingekomen 8 bilj., als:
A. v. Popering, Bruinisse, ƒ 5000
W. Ringelberg, Duivendijke, » 4800
G. Bolier, Scherpenisse, » 4700
J. v. Strien, Zierikzee, » 4700
H. J. Romeijn, Burg, » 4700
C. Bolier Cz., Bruinisse, » 4600
H. Berrevoets Hz., Kerkwerve, » 4500
H. C. v. d. Ende, Zierikzee, » 4500
Gemijnd door H. J. Romeijn, te Burg, op ƒ 4475.

Perc. 5, district Scharendijke; ingek. 9 bilj., als:
A. v. Popering, Bruinisse, ƒ 7000
D. Bolier Cz., Rilland-Bat, » 7000
C. Kappers, Brouwershaven, » 6400
S. Beenijen, Ouddorp, » 6400
H. J. Romeijn, Burg, » 6400
C. Bolier Cz., Bruinisse, » 6300
W. Ringelberg, Duivendijke, » 6250
H. C. v. d. Ende, Zierikzee, » 6200
P. Vink, Noordgouwe, » 6100
Gemijnd door P. Vink, te Noordgouwe, op ƒ 6075.

Perc. 6, district Langendijk en Brouwershaven: ingek. 6 bilj., als:
D. Bolier Cz., Rilland-Bat, ƒ 4500
P. Vink, Noordgouwe, » 4200
S. Beenijen, Ouddorp, » 4150
C. Kappers, Brouwershaven, » 4100
W. Ringelberg, Duivendijke, » 4100
H. C. v. d. Ende, Zierikzee, » 4000
Gemijnd door W. Ringelberg, te Duivendijke, op ƒ 3950.
Nog niet gegund.

's-Hage, 18 Mei, onder beheer van het ministerie van waterst. enz.: 1o. den aanleg van een gedeelte kanaal met bijbehoorende kunstwerken, van nabij den St.-Antoniedijk (gem. Diemen), tot de Oude Vecht te Nichtevecht; ingek. 8 bilj., als:
J. J. Bekker, te Lent, ƒ 1,487,000
C. J. Hartog, Nijmegen, en F. W. Dekker, » Sliedrecht, » 1,399,000
H. Th. Wiegerink, » Groenlo, » 1,368,000
A. Volker Lz., » Sliedrecht, » 1,290,000
L. J. v. d. Steenhoven, » Dordrecht, » 1,259,855
W. P. de Vries, » Rossum, » 1,209,000
G. A. v. Hattem, » Sliedrecht, » 1,207,000
S. H. Fernim, te Scheveningen, » 1,176,900
Raming » 1,400,000

2o. de uitvoering van werken tot verbetering van de rivier de Maas, onder de gemeenten Maasbracht en Wessem; ingek. 7 bilj., als:
G. Smeets, te Maaseyck, ƒ 29,700
G. Straatman, » Linne, » 29,680
G. J. Mol, » Kuilenburg, » 26,300
G. Mestrom, » Maasbracht, » 25,873
W. P. de Vries, » Rossum, » 25,490
J. A. H. v. d. Venne, » Bree, » 25,275
J. Hillen, » Grave, » 20,875
Raming » 26,000

Breda, 18 Mei: het geheel afbreken van twee perceelen, get. B nos. 217 en 218, staande in de Nieuwstraat, te Breda, en het daarterplaatse bouwen van eene R.-K. armenschool voor meisjes, met bijlokalen enz., onder beheer van den architect J. Lijdsman; ingek 13 bilj., als:
A. C. v. Zevenbergen, te Breda, ƒ 12,450
C. de Kanter, » idem » 12,445
A. Mol, » idem » 11,849
Ant. Diehm, » idem » 11,838
Th. Kessel, » idem » 11,834
J. v. Dienderen, » idem » 11,800
A. v. Gils, » idem » 11,758
Th. Ereulens, » idem » 11,299
W. v. Oosterhout, » idem » 10,380
A. J. Wierex, » idem » 10,290
J. T. H. Vermeulen, » idem » 10,197
A. v. d. Heiden, » idem » 10,100
J. Mol, » idem » 10,000

Woerden, 18 Mei: het herstellen van muren en daken van het kasteel te Woerden, onder het beheer der genie, te Utrecht; ingekomen 4 bilj., als:
C. Fluijt, te Woerden, ƒ 2180
G. de Goederen, » idem » 2100
A. Koters, » idem » 1960
G. Brandsen, » idem » 1798
Het biljet van den minsten is van onwaarde, daar het niet onderteekend is.

Rozendaal, 18 Mei, voor rekening van het waterschap Mark en Dintel: 1o. herstellingen en vernieuwingen van aarde-, kram-, rijs- en sluiswerken, met kunstwerken op en langs het jaagpad mitsgaders het maken en inhangen van twee hooge vloeddeuren en het eenjarig onderhoud der werken; ingek. 12 bilj., als:
W. Lock, te Steenbergen, ƒ 6500
J. A. v. d. Meijden, » Hardinksveld, » 6450
H. W. Segboer, » Fijnaart, » 6333
P. Bogaarts, » Standdaarbuiten, » 6240
L. Lenoir Jr., » Willemstad, » 6250
A. Bleilevens, » Made, » 6197
Ger. de Booij, » Dinteloord, » 6119
A. Oosters, » Willemstad, » 5947
C. Vrans, » Dinteloord, » 5897
C. de Groot, » Sliedrecht, » 5746
H. Commissaris, » Dinteloord, » 5726
gegund. Raming ƒ 6225

2o. het uitbaggeren der rivier in 4 perceelen en in massa; ingeschreven als volgt:
perc. 1, 1800 M³ M. Millissen, Standdaarbuiten, ƒ 630
» 2, 1500 » C. v. Oers, Oudenbosch, » 525
» 3, 2800 » C. v. Aart, Gastel, » 935
» 4, 3200 » M. Millissen, Standdaarbuiten, » 1110
Massa, 9300 M³; ingek. 2 bilj., als:
C. v. d. Meijden, Sliedrecht, ƒ 3540
D. C. Bons, idem » 3400
Raming » 3150
Al de perceelen gegund.

Kampen, 18 Mei, voor rekening der gemeente: 1o. het leveren van 200,000 straatklinkers, franco op het IJsselkampje, aan den Kamper straatweg, in 2 perceelen ieder van 100,000 of in massa; ingekomen 3 bilj., als: per M.
L. J. Post, Heerde, voor 100,000 ƒ 12.65
Wed. B. Berends ten Kate, Kampen, » 100,000 » 12.25
Gebr. v. Hasselt, Kampen, voor de massa » 11.37

2o. het vervoeren en leggen van 150,000 nieuwe straatklinkers op den Kamperstraatweg, met bijlevering van zand tot ophooging en tot dekking, en het verleggen van ongeveer 3800 M² oud klinkerwerk met het vervoeren der klinkers en van de puin; ingekomen 3 bilj., als:
H. Steenbergen, te Kampen, ƒ 1295
J. Wijnholt, » idem » 1174
D. Zwanepol, » idem » 980

3o. het geheel bestraten van den Naaldeweg, lang 1403 M¹ breed 2.50 M., het vervoeren van 10,000 klinkers, het leveren van het benoodigde rivierzand, tot ophooging en tot dekking en het leveren van 250 M³ zandgrond of aarde op de bermen van den Kamperstraatweg en den Naaldeweg, op 50 plaatsen; ingek. 4 bilj., als:
C. Visscher, te Kampen, ƒ 1580.50
H. v. Wernen, » idem » 1500
J. Wijnholt, » idem » 999
D. Zwanepol, » idem » 949
De gunning is nog aangehouden.

Groningen, 18 Mei: het uitvoeren van eenige schilder- en verfwerken in de lees- en speelzaal van de vereeniging »de Harmonie"; ingek. 4 bilj., als:
J. Schaap en H. Boer, te Groningen, ƒ 1278
J. H. de Vries, » idem » 997
H. Walstra, » idem » 873
G. J. Scholtens en D. Dooijes, » idem » 620
gegund. Raming ƒ 650

Delft, 18 Mei: de levering van verschillende metalen voor de artillerie-inrichtingen, minste inschr. waren:

Perc.	Kg.		
1,	80,000	lood in staven, J. Marx, Amsterdam,	ƒ 11,736
2,	27,650	zink, A. D. Hamburger, Utrecht,	» 4,910.50
3,	8,840	staal, G. de Voogt, Amsterdam,	» 1,007.16
4,	1,320	staal, Dikema en Chabot, Rotterdam,	» 594
5,	1,005	kopal, messing enz., Gebr. H. E. en J. v. d. Heide, Delft,	» 872.70
6,	8,100	bladen blik, Rietschoten en Houwens, Rotterdam,	» 369.43
7.	400	phosph. rtin, R. S. Stokvis & Zn., Rotterdam,	» 684.60

Delft, 18 Mei: de levering van diverse houtwaren voor de artillerie-inrichtingen; minste inschr. waren:

Perc.		
1,	85 eiken balken, W. Scholten, Denekamp,	ƒ 404
2,	25,678 M³ eiken platen, L. Wikel Verspille, Nijmegen,	» 2345.86
3,	14,250 M³ esschen platen, Eindhoven & Zoon, Zwolle,	» 997.50
4,	2000 dennen vlotdelen, G. T. Coers, Arnhem,	» 1220
5,	verschillende dennen en grenen delen en latten, P. Mouton en P. Morkx, Delft,	» 2508.50
6,	760 bossen hoepels, J. Dubbeldam, Hardinksveld,	» 280
7,	13,827 M³ iepenhout, J. F. Wolff, Delft,	» 1874.89

Steenbergen, 18 Mei: het onderhoud van de Roosendaalsche en Steenbergsche Vliet in 2 perceelen; gegund:
perc. 1, C. van Meel, Steenbergen ƒ 1244;
perc. 2, C. Raats Az., Steenbergen ƒ 1635;

Kolijnsplaat, 18 Mei: het afbreken eener houten brug met dito beschoeiing en het leggen van een steenen heul met twee kokers; ingek. 2 bilj., als:
C. Kievit, te Kolijnsplaat, ƒ 784
W. D. v. d. Meer, » idem » 778
Raming » 834

Oudelande, 19 Mei: het herstel, de vernieuwing en het onderhoud tot 30 April '88, van de gewone aarde-, kram-, rijs- en steenglooiingswerken van den polder Baarland; ingekomen 11 bilj., als:
C. Bolier, te Bruinisse, ƒ 4047
J. Bruggeman, » Hansweerd, » 3923
J. Lindenberg, » Wemeldinge, » 3920
A. v. Popering, » Bruinisse, » 3710
J. v. Eck, » Hardinksveld, » 3600
J. de Jonge, » Iezelinge, » 3549
P. v. d. Berge, » Kolijnsplaat, » 3549
J. Ceuleman, » Niel (België), » 3465
C. de Wilde, » Kattendijke, » 3377
A. Tolleman, » Nieuwdorp, » 3341
B. d. Exter v. d. Brink, » Krabbendijke, » 3339

BIJVOEGSEL
VAN
DE OPMERKER
van ZATERDAG 28 MEI 1887.

AANKONDIGINGEN VAN AANBESTEDINGEN.

Maandag, 30 Mei.

Baardwijk (N.-Br.), te 11 uren, door burg. en weth.: het bouwen van een bijbouw achter het raadhuis. Aanw. te 9 uren.

Dinsdag, 31 Mei.

Beetsterzwaag (Fr.), te 11 uren, door burg. en weth. van Opsterland: 1o. het bouwen eener nieuwe school met zes lokalen, te Gorredijk; 2o. het maken van nieuwe banken en kasten in de scholen te Beetsterzwaag en Terwispel.
Aanw. gehouden.

Zijpe (Zeel.), te 11 uren, door het best. der waterkeering van het calamiteuse waterschap Bruinisse: het herstel, de vernieuwing en het onderhoud tot 30 April '88, van de aarde-, kram-, rijs- en steenglooiingswerken aan de waterkeering van bovengenoemd calamiteus waterschap. Aanw. gehouden.

Rotterdam, te 12 uren door de architecten C. Muijsken, te Amsterdam, en A. P. van Dam A.Wz., te 's-Hage, in het hotel Coomans: den opbouw van het terrein, genaamd plan C, te Rotterdam, op de daartoe gereedgemaakte funderingen. (*Zie advert. in n°. 19 en 21*).

Kuilenburg, te 12 uren, door den dijkstoel van het polderdistrict Kuilenburg, ten raadhuize: het veeg- en baggerwerk in den polder.

Goes, te 1 uur, door Jac. van Acker, in het »café Labery" het bouwen van een nieuw wagenhuis en verdere werken op de hofstede, bewoond door P. Janse Rijk, onder Kloetinge. Inl. bij den architect A. le Clercq, te Kruiningen. Aanw. 31 Mei, te 10 uren.

's-Hage, te 1 uur, door burg. en weth.: het bouwen eener schutsluis in de Loosduinsche Vaart, te 's-Hage.

Assen, te 2 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het vergrooten en veranderen van eene wachterswoning bij de over de Drentsche-hoofdvaart liggende Witterbrug bij Assen. Inl. bij den hoofdingenieur, te Zwolle, en den ingenieur Castendijk, te Assen. Aanw. gehouden. Raming ƒ 1924.

Assen, te 2 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het bouwen van een stroomduiker en een doorlaatbrugje, en het maken van een stroomkanaal naast de Veenesluis, behoorende tot de werken der verbetering van het bovenpand der Drentsche hoofdvaart, en bijbehoorende werken. Inl. bij den hoofdingenieur, te Zwolle, en den ingenieur Castendijk, te Assen. Aanw. gehouden. Raming ƒ 9010.

Eeksterveen (Dr.), te 3 uren, door R. Koops, bij E. Bijnberg: het bouwen van een woonhuis met schuur te Eeksterveen, met bijlevering van materialen. Inl. bij den architect H. Luinge, te Vries. Aanw. gehouden.

Hengeloo (Ov.), te 2 uren, door Gebr. Stork & Co., ten hunnen kantore: het bouwen van een machine-stolplaats en van een zwem- en badinrichting met bijbehoorende werken. Aanw. tusschen 12 en 1 uur.

Lang-Soeren (Geld.), te 5 uren, in het hotel »Lang-Soeren": het bouwen van een woonhuis nabij het station, aldaar. Inl. bij den bouwkundige G. J. Uiterwijk, te Dieren.

Ambt-Doetichem (Geld.), op de bouwhoeve Berkelaar: het doen van eenig metsel-, timmer- en verfwerk, zoomede het dekken van riet- en stroodak. Bilj. inzenden bij Van Dikhuizen op Vulcaansoord. Aanw. gehouden.

Amsterdam, door Ambachtsheer en Van der Meulen: het bouwen eener houtloods en het verrichten van schoei- en diepwerk aan de Houthaven, aldaar.

Woensdag, 1 Juni.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz: het onderhoud van het kanaal met de schutsluis aan het Benedeneind van Rozenburg, behoorende tot de werken van het Scheur, aanvangende 1 Juli '87 en eindigende ultimo Juni '88. Inl. bij den eerstaanwezend-ingenieur Leemans, te Rotterdam, en den adjunct-ingenieur François, te Hoek-van-Holland. Aanw. gehouden. Raming ƒ 3520.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het maken van tien kribben, het verlengen van twee rijkskribben, het verlengen, verbreeden en verhoogen van drie particuliere kribben en het maken van glooiingen van 4 op 1 aan drie rijkskribben, tot verbetering van de rivier den Gelderschen IJsel bij »den Kremmendijk" tusschen de kilometerraaien 92 en 93. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, en den ingenieur Ramaer, te Kampen. Aanw. gehouden. Raming ƒ 13,250.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het maken van vier dwarskribben onder de gemeenten Langerak en Schoonhoven, provincie Zuid-Holland, aan beide oevers der rivier de Lek, tusschen de kilometerraaien 111 en 114. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, den ingenieur Musquetier, te Utrecht, en den opzichter Loeff, te Schoonhoven. Aanw. gehouden. Raming ƒ 11,000.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: de uitvoering van herstellingen en vernieuwingen aan de Rijksrivierwerken op de Boven-, Beneden- en Nieuwe-Merwede, behoorende tot de werken der Merwede en Kilien, met het onderhoud dier werken van 1 Juli '87 tot en met 30 Juni '88, in vier perceelen. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, en den ingenieur Hoogenboom te Dordrecht. Aanw. gehouden. Raming: perc. 1 ƒ 24,700, perc. 2 ƒ 16,100, perc. 3 ƒ 23,800, perc. 4 ƒ 26,800.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat, enz.: het opruimen van den oostelijken hoek der haven van Maassluis, met bijbehoorende werken, een en ander voor de verbetering van den waterweg langs Rotterdam naar zee. Inl. bij den hoofdingenieur Leemans, te Rotterdam, en den adjunct-ingenieur François, te Hoek-van-Holland. Aanw. gehouden. Raming ƒ 11,500.

St.-Annaland (Zeel.), te 11 uren, door het best. der waterkeering van den calamiteusen Suzannapolder, in het gemeentehuis: het herstel, de vernieuwing en het onderhoud tot 30 April '88, van de aarde-, kram-, rijs- en steenglooiingswerken aan de waterkeering van bovengenoemden polder. Aanw. gehouden.

Doetichem, te 11 uren, namens H. Remmelink, in het logement de Gouden Leeuw: het amoveeren en opbouwen van een huis buiten de Gruitpoort. Aanw. van 9—10 uren.

Woerden, te 11 uren, door dijkgraaf en hoogheemraden van het Groot-waterschap van Woerden, in het Gemeenelandshuis:
1o. het doen van herstellingen aan de sluis te Bodegraven;
2o. idem aan de brug over de Dubbele Wiericke te Nieuwerbrug.
Inl. bij den fabriek-landmeter N. A. Swanenburg.

Zutfen, te 11 uren, door L. S. Roodschild, in het café de Prins: het doen van eenige verbouwing aan zijn huis in de Laarstraat, aldaar. Aanw. gehouden.

Arnhem, te 11½ uren, door de architecten G. J. van Gendt en C. M. G. Nierand, in het Centraalgebouw: het opbouwen van een pakhuis en het doen van eenige herstellingen aan een woonhuis in de Oeverstraat. Aanw. 31 Mei, te 2 uren.

Harlingen, te 12 uren, door het dijksbest. van het waterschap der »Vijf-deelen-zeedijken-Buitendijks", in het koffiehuis de Nederlanden: het verven van 12 bruggen over de Dijksvaart, 5 hekken met stekken, 5 trapleuningen, stokken te Almenum en Zurich enz., alles tusschen Harlingen en Makkum. Aanw. gehouden.

Zwolle, te 12 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, aldaar, in het Odeon: het bouwen van een geniemagazijn c. a., en van een ziekenstal met apotheek, het maken van grintwegen en het verbeteren van toegangen tot gebouwen enz., op de legerplaats bij Oldebroek. Bilj. inzenden uiterlijk 31 Mei, vóór 3 uren. Aanw. gehouden. Raming ƒ 11,200.

's-Bosch, te 12 uren, door de architecten Scheltema en Knoops in het café van H. Spierings: het bouwen van eene kerk met toren, consistoriekamer en kerkmeubelen voor de Ned. Herv. gemeente, te Hintham. Aanw. gehouden (herbesteding).

's-Hage, te 2 uren, door het ministerie van justitie: het maken van een kaaimuur aan de haven te Middelburg, langs het terrein om het huis van bewaring, aldaar. Aanw. gehouden. (*Zie advert. in n°. 20.*)

Os, te 3 uren, door H. R. Hendriks, in het koffiehuis van M. van den Biggelaar: het bouwen eener villa met serres, veranda en aanhoorigheden op een terrein, gelegen in de Molenstraat, te Os, met bijlevering van alle materialen. Aanw. 31 Mei, te 2 uren. (*Zie advert. in n°. 22.*)

Amsterdam, door den architect S. G. Vlieken, in het café »de Roode Leeuw": het bouwen van twee winkelhuizen met bovenwoningen aan de Gerard-Doustraat no. 114 en 112. Aanw. 31 Mei, te 11 uren.

Duurswold (Gr.), door gecommitteerden uit het hoofdbest. van het waterschap Duurswold, bij den voorzitter: het schoonmaken der verschillende kanalen.

Donderdag, 2 Juni.

Venloo, te 9 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, te Nijmegen, op het bureau der genie: het eenjarig onderhoud der kazernegebouwen enz., te Venloo, onder het beheer der genie te Nijmegen. Bilj. inzenden uiterlijk 1 Juni vóór 3 uren, bij den opzichter van fortificatiën, aldaar. Raming ƒ 7950.

Breda, te 11 uren, door J. Mirando, te Rotterdam, bij mej. Segers, Reigerstraat: het amoveeren van een gebouw in de Visscherstraat, aldaar, en het daarterplaatse maken van een gymnastieklokaal met hoofdgebouw. Aanw. gehouden.

Purmerend, te 11½ uren, door dijkgraaf en heemraden van het waterschap »de Beemster", ter secretarie:
1o. het vernieuwen, repareeren en tot 1 Juni '88 in onderhoud nemen van de Beemster-buitenwerken;
2o. het leveren en leggen van 4000 M² Waalklinkerstraat;
3o. het maken van twee gedeelten grintweg, te zamen lang 1740 M. bij een breedte van 3 M.;
4o. het maken van een paardenpad, in den grintweg aan den Zuiderweg, lang 1320 M.;
5o. het wegnemen van een brug en dam in en aan den Wormerweg, bij den Rijperweg.
Inl. bij den generalen opzichter van de Beemster, A. W. van Kleeff.

Goes, te 12 uren, door het best. van den Zimmermanpolder, ten kantore van J. M. Kakebeeke: het maken van een Lessinesche steenglooiing op een gedeelte van den zeedijk van bovengenoemden polder, met de levering van al de daartoe benoodigde bouwstoffen en arbeidsloonen. Bilj. inzenden vóór of op 1 Juni tot 8 ure 's av. bij den ontvanger-griffier, te Rilland-Bat. Aanw. dagelijks tot 1 Juni.

Groningen, te 12½ uren, door burg. en weth.:
1o. het vergrooten van het schoolgebouw in de Rabenhauptstraat;
2o. het maken en leveren van schoolmeubelen enz., voor twee lokalen in het schoolgebouw aan den Boteringesingel;
3o. het witten der stucadoorwerken, wasschen der glasruiten, verrichten van verfwerken enz. aan het beursgebouw;
4o. het uitvoeren van eenige bestratingswerken tusschen de Zuider- en Westerhaven, onder bijlevering van alle daartoe noodige bouwstoffen, arbeidsloonen, transporten enz.
Bilj. inzenden uiterlijk 1 Juni, vóór 4½ uren.

Oudenbosch (N.-Br.), te 1 uur, in het koffiehuis van H. Vermeulen: het daarstellen van een woonhuis met levering der benoodigde materialen en het herstellen der schuur, op de bouwhoeve Westenberg, aldaar, bewoond door C. Hagens.

Zutfen, te 2 uren, door burg. en weth.: het wegbreken der watermolens en het overwelven en dempen van een gedeelte der Berkel bij de Nieuwstad, met het maken van eene stuw en eene keersluis. Inl. bij den gemeente-architect. Aanw. 31 Mei, te 2 uren.

Assen, te 3 uren, door H. Hilberts: het bouwen van een woonhuis met schuur, met de levering van de benoodigde bouwstoffen. Inl. bij den architect J. van Houten. Aanw. gehouden.

Naarden (N.-H.), door het Israëlitisch kerkbest.: het bouwen van zes woonhuizen op een terrein in de Gansoordstraat, en het bouwen van een baarhuis op het Israëlitische kerkhof, aldaar. Inl. bij den bouwkundige A. Bernsen, aldaar. Aanw. 31 Mei, te 11 uren.

Vrijdag, 3 Juni.

Kapelle (Zeel.), te 10½ uren, door het bestuur van den Willem-Annapolder, in het gemeentehuis: het herstel, de vernieuwing en het onderhoud tot 30 April '88, van de aarde-, kram-, rijs- en steenglooiingswerken, aan de waterkeering van genoemden polder. Aanw. gehouden.

Groningen, te 12 uren, door het prov. best.: het herstellen van de kanaalglooiingen langs het Eemskanaal van Groningen naar Delfzijl. Inl. bij den hoofdingenieur, den ingenieur en den opzichter L. Edens, allen te Groningen.

's-Hage, te 1 uur, door burg. en weth.: het dempen en rioleeren van een gedeelte sloot aan den Zuidwestbuitensingel, te 's-Hage. Aanw. 1 Juni, te 10 uren.

Leeuwarden, te 1 uur, door het prov. best.: de verbetering der Zuider-Ee, van den Reidswal tot de Ezumazijl. Aanw. 31 Mei, te 12 uren.

Arnhem, te 1½ uren, door het best. van het St.-Catharinagasthuis, Beekstraat: het maken van eenige veranderingen en vernieuwingen in een der kostkoperswoningen van het gesticht op de Beekstraat.

Middelburg, te 1½ uren, door burg. en weth.: het wegbreken der bestaande trap, voerende naar de verdieping van school C in den Langen Delft, en het maken en stellen van een nieuwen opgang en bijbehoorende werkzaamheden. Aanw. 1 Juni, te 2 uren.

Nieuwerkerk (Zeel.), te 3 uren, door het best. van den polder de Vier Bannen van Duiveland, in de gemeenteraadkamer: het leveren van 1400 scheepston stortsteen voor de oeververdediging aan de Zuidboot bij den hoek van Ouwerkerk.

Amsterdam, door den architect H. Bijvoets Gz., in het café »de Catacomben": het verbouwen van een woon- en winkelhuis aan de Lange-Houtstraat.

Amsterdam, door den architect H. Bijvoets Gz., in het Amsterdamsch koffiehuis: het verbouwen van een heerenhuis aan de Kalkmarkt, aldaar.

Warfum (Gr.), door burg. en weth.: de levering van 160 stère gehorde en gewasschen riviergrint, 120,000 KG. klopkeien van 10—40 cM. middellijn. Bilj. inzenden vóór 3 Juni.

Zaterdag, 4 Juni.

Wilhelminadorp (Zeel.), te 11 uren, door het best. der waterkeering van den calamiteusen Oost-Bevelandpolder, in het gemeentehuis: het herstel, de vernieuwing en het onderhoud tot 30 April '88, van de aarde-, kram-, rijs- en steenglooiingswerken aan de waterkeering van bovengenoemden calamiteusen polder, in 1 perc. Aanw. 1 Juni, van 10—12 uren.

Schagen (N.-H.), te 12 uren, door het dagelijksch best. van de banne en den polder Schagen, in het polderhuis: het doen van:

1o. timmer- en metselwerk;

2o. verfwerk, ten behoeve van gebouwen, bruggen enz.

Aanw. 3 Juni, te 9 uren.

Leiden, te 12 uren, door dijkgraaf en hoogheemraden van Rijnland, in het Gemeenlandshuis: het verdiepen van een gedeelte der Zandsloot, nabij het station Piet-Gijzenbrug in de gemeente Voorhout. Bilj. inzenden te 11 uren. Inl. bij den ingenieur te Leiden en den opzichter te Katwijk.

Zaandam, te 12 uren, door dijkgraaf en hoemraden van den Assendelver zeedijk, in het koffiehuis het Wapen van Amsterdam: het onderhoud van dien zeedijk tot 1 Maart '88.

Borsele (Zeel.), te 2 uren, door het bestuur der waterkeering van het calamiteuse waterschap Ellewoutsdijk en den calamiteusen polder Borsele, in de Directiekamer: het herstel, de vernieuwing en het onderhoud tot 30 April '88, van de aarde-, kram-, rijs- en steenglooiingswerken. Aanw. 31 Mei, van 2—4 uren. Raming ƒ 26,532.50.

Hekelingen (Z.-H.), door het best. van den polder Brabant c. a.: het maken van een houten duiker en andere werken ten dienste der waterlozing. Inl. bij den civiel-ingenieur H. Paul, te Zevenbergen.

Ternaard (Fr.), te 4 uren, door burg. en weth.: het bevloeren en bepuinen van den Elbaster weg, bij Holwerd. Aanw. 31 Mei, te 10 uren.

Maandag, 6 Juni.

Maastricht, te 10½ uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het vernieuwen van twee vaste bruggen over het afwaterings of zijkanaal naar de Maas. Inl. bij den hoofdingenieur in het 7e district en den ingenieur Bekaer, beiden te Maastricht. Aanw. 31 Mei. Raming ƒ 6600.

Etten (N.-Br.), te 12 uren, door burg. en weth. van Etten en Leur: het rioleeren van de Dominéegang tot aan de haven te Leur, alsmede het leveren en leggen van trottoir kantsteenen, het opbreken der bestaande keibestrating, sorteeren en herstraten. Aanw. 31 Mei, te 11 uren.

Dinsdag, 7 Juni.

Arnhem, te 11½ uren, door burg. en weth.: het onderhouden van- en het verrichten van eenige vernieuwingen aan verschillende gebouwen, het bouwen van een waaggebouwtje en bijbehoorende inrichtingen op de Varkensmarkt en het uitvoeren van eenige verdere werken. Aanw. 31 Mei en 1 Juni, te 10 uren, op het bureau der gemeentewerken. (*Zie advert. in no. 22.*)

Rotterdam, te 12½ uren, door dijkgraaf en hoogheemraden van Schieland, in het gemeenlandshuis:

1o. het maken van eenige steenglooiingen tot een totaal bedrag van 1206 M².;

2o. het uitvoeren van eenige herstellingen aan Schieland's hoogen zeedijk, in drie perceelen;

3o. het uitvoeren van eenige herstellingen aan de molens, sluizen enz., van den hoogen boezem, benevens het onderhouden dier werken, ged. één jaar;

4o. het maken van een rietbeslag op de buitentalude van den hulpboezem;

5o. het leveren van eenige heimasten en timmerhout, in twee perc.;

6o. het ged. drie jaren onderhouden van het Schutverlaat te Overschie;

7o. het uitvoeren van eenige herstellingen aan de Maashoofden onder de gemeente Kralingen, en het vernieuwen van het hoofd no. 12;

8o. het ged. vier achtereenvolgende jaren onderhouden van het zeil- en touwwerk der molens aan den hoogen boezem.

Inl. bij den fabriek-landmeter, te Rotterdam, en den opzichter J. Oudijk, te Nieuwerkerk-aan-den-IJsel. Aanw. 1 Juni, te 11½ uren.

Rotterdam, te 1 uur, door burg. en weth.: het maken van eene bemetseling voor ovens, met ijzeren vloer en verder toebehooren, in de vierde stokerij der gasfabriek aan den Oostzeedijk. Aanw. 2 Juni, te 11 uren. (*Zie advert. in no. 21.*)

Valburg (Geld.), te 1 uur, door het R.-K. kerkbest.: het bouwen van een kerk met toren, sacristie en doopkapel. Inl. bij den architect A. Tepe, te Utrecht. Aanw. 7 Juni, te 11 uren.

Hoofdplaat (Zeel.), te 3 uren, door het bestuur der waterkeering van den calamiteusen Hoofdplaatpolder, in de directiekeet: het maken van een paalrij op het strandhoofd vóór dijkpaal 8. Aanw. 31 Mei en 3 Juni, van 10—12 uren.

Woensdag, 8 Juni.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: de uitvoering van herstellingen en vernieuwingen aan de Rijksrivierwerken op de Maas, met het onderhoud dier werken van 1 Juli '87 tot en met 30 Juni '88. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, den ingenieur Verwey, te Vucht, en de opzichters Willems, te Maastricht, Drossa, te Roermond, Koereman, te Venlo, Venema, te Grave, Groenen, te Vucht en Van Enst, te Heusden. Aanw. 1 Juni. Raming: perc. 1 ƒ 10,750, perc. 2 ƒ 10,500, perc. 3 ƒ 7900, perc. 4 ƒ 4650, perc. 5 ƒ 20,750, perc. 6 ƒ 11,350.

Waalwijk, te 4 uren, door Jos. v. Roo, in het koffiehuis van Mej. de Wed. G. van Dijk, in de Stationsstraat: het bouwen van eene machinale stoomschoenenfabriek benevens directeurs- en boekhouderswoonhuizen, op een terrein, gelegen in de Stationsstraat, in de onmiddellijke nabijheid van het station te Waalwijk. Aanw. 6 Juni, te 1 uur.

Donderdag, 9 Juni.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het aanleggen, verlagen en verlengen van hoofden op en het afslechten en overwerken van een gedeelte duin langs het Noorderstrand van het eiland Vlieland, behoorende tot de zeewerken in Noord-Holland. Inl. bij den hoofdingenieur, te Haarlem, en den ingenieur Keurenaer, te Hoorn. Aanw. 2 Juni. Raming ƒ 29,225.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het uitvoeren van eenige onderhoudswerken ten behoeve van de Keulschevaart, in Noord-Holland. Inl. bij den hoofdingenieur, te Haarlem, en den ingenieur De Bruijn, te Amsterdam. Aanw. 2 Juni, te 10 uren. Raming ƒ 2400.

Vrijdag, 10 Juni.

's-Bosch, te 10½ uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het bouwen van eene wachterswoning nabij de nieuwe draaibrug over de Zuidwillemsvaart, te Helmond. Inl. bij den hoofdingenieur in het 6e district, te 's-Bosch, den arrondissements-ingenieur Schuurman, te Vucht, en den opzichter Pommée, te Aarle-Rixtel. Aanw. 3 Juni. Raming ƒ 4450.

's-Bosch, te 10½ uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het uitvoeren van buitengewone vernieuwingen en herstellingen aan de werken der schipbrug over de Maas bij Hedel, behoorende tot den dienst der veren in de provincie Noord-Brabant. Inl. bij den hoofdingenieur in het 6e district, te 's-Bosch, den arrondissements-ingenieur Schuurman, te Vucht, en den opzichter Vroeg, te Crevecoeur. Aanw. 3 Juni. Raming ƒ 5700.

's-Bosch, te 10½ uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het maken van basaltsteenglooiingen tegen het buitenbeloop van den linker Diezedijk, tot voortzetting van de werken tot verbetering van het kanaal de Dieze, provincie Noord-Brabant. Inl. bij den hoofdingenieur in het 6e district, te 's-Bosch, den ingenieur Schuurman, te Vucht en den opzichter Vroeg, te Crevecoeur. Aanw. 3 Juni. Raming ƒ 17,300.

's-Bosch, te 10½ uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het maken van eene los- en laadplaats aan den rechteroever der Dieze nabij Treurenburg, en voor het leveren en plaatsen van remmingpalen langs het tot los- en laadplaats ingerichte gedeelte van den basaltmuur aan den linkeroever der Dieze te Engelen, prov. Noord-Brabant. Inl. bij den hoofdingenieur in het 6e district, te 's-Bosch, den ingenieur Schuurman, te Vucht, en den opzichter Vroeg, te Crevecoeur. Aanw. 3 Juni. Raming ƒ 8080.

Middelburg, te 12 uren, door den provincialen inspecteur der directe belastingen: het onderhouden en herstellen van de gebouwen der Rijksbelastingen te Vlissingen, van den dag der kennisgeving van de goedkeuring der aanbesteding tot en met 31 Dec. '89. Inl. bij den rijksbouwmeester in het 2e district, te 's-Hage, en den hoofdopzichter bij de landsgebouwen J. J. G. Rinkes, te Breda. Aanw. 3 Juni, te 1½ uren.

Leeuwarden, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het verbeteren en verzwaren van den Statendijk in de gemeente Weststellingwerf, behoorende tot de zeewerken in Friesland. Inl. bij den hoofdingenieur en den ingenieur, beiden te Leeuwarden, en den opzichter Koorevaar, te Heerenveen. Aanw. 3 Juni. Raming ƒ 7800.

Zwolle, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: de watervrijmaking van een buitendijks gelegen gedeelte van den straatweg van Deventer naar Zwolle, nabij tol no. 1, behoorende tot de rijkswegen in de prov. Overijsel. Inl. bij den hoofdingenieur en den ingenieur Loke, beiden te Zwolle. Aanw. 3 Juni, te 11 uren. Raming ƒ 4000.

Woensdag, 15 Juni.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het onderhoud en herstel der werken aan de Nieuwe Maas, het Scheur en den Hartel, van 1 Juli '87 tot en met 30 Juni '88. Inl. bij den eerstaanwezend-ingenieur Leemans, den buitengewoon-opzichter Verrijl, beiden te Rotterdam, en den buitengewoon-opzichter Durieux, te Maassluis. Aanw. 8 en 11 Juni, te 12 uren. Raming ƒ 38,995.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: de uitvoering van herstellingen en vernieuwingen aan de Rijksrivierwerken op het Pannerdensche kanaal, den Neder-Rijn en de Lek, met het onderhoud dier werken van 1 Juli '87 tot en met 30 Juni '88, in vier perc. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, den ingenieur Musquetier, te Utrecht, en de opzichters Van Balgooy, te Pannerden, Mann, te Beesen, en Loeff, te Schoonhoven. Aanw. 8 Juni. Raming: perc. 1 ƒ 7000, perc. 2 ƒ 6700, perc. 3 ƒ 17,000, perc. 4 ƒ 25,100.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het voortzetten van de verdedigingswerken aan den rechteroever der doorgraving aan den Hoek-van-Holland, voor de verbetering van den waterweg langs Rotterdam naar zee. Inl. bij den eerstaanwezend-ingenieur Leemans, te Rotterdam, en den opzichter Van Bloois, te Hoek-van-Holland. Aanw. 8 Juni, te 12 uren. Raming ƒ 25,400.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: de uitvoering van baggerwerk in het vaarwater der Koningshaven te Rotterdam, tusschen de kilometerraaien 141 en 144, behoorende tot de werken aan de rivier de Nieuwe Maas. Inl. bij den eerstaanwezend-ingenieur Leemans en den opzichter Verrijl, beiden te Rotterdam. Aanw. 8 Juni, te 12 uren. Raming ƒ 28,000.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: het opruimen van een gedeelte van het Onderplaatje en van gronden in het bed der rivier de Amer en het maken van daarmede in-verband-staande werken, onder de gemeente Made en Drimmelen, prov. Noord-Brabant, tusschen de kilometerraaien 55 en 58, behoorende tot de werken voor het verleggen van de uitmonding der rivier de Maas. Inl. aan het bureau der werken voor de verlegging van den Maasmond, te 's-Bosch. Aanw. 8 Juni, te 10 uren, aan het havenhoofd te Drimmelen. Raming ƒ 119,000.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: het wegruimen van een in de rivier de Waal, onder Valburg, aan den rechteroever tusschen de kilometerraaien 33 en 34 gezonken vaartuig. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, en den ingenieur Stieneker, te Nijmegen. Aanw. 8 Juni.

Vrijdag, 17 Juni.

Zwolle, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het opruimen van twee in de Zuiderzee gezonken vaartuigen, genaamd »de Hoop" en »de jonge Roelof". Inl. bij den hoofdingenieur, den ingenieur Labrijn en den opzichter Ritmeester, allen te Zwolle.

's-Hage, te 1 uur, door het ministerie van waterstaat enz.: het herstellen en verbeteren van rijkstelegraaflijnen in de afdeeling Utrecht, in 2 perc. Inl. bij den inspecteur, chef van het technisch beheer der rijkstelegraaf, te 's-Hage, en den inspecteur te Utrecht. Raming: perc. 1 ƒ 1600, perc. 2 ƒ 1850.

Woensdag, 22 Juni.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: het maken van werken tot stroomleiding in den bovenmond der doorsnijding van den Piekenwaard, tusschen de kilometerraaien 226 en 228, onder de gemeente Alem, prov. Noord-Brabant. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, den ingenieur Verwey, te Vucht, en den opzichter Groenen, te 's-Bosch. Aanw. 15 Juni. Raming ƒ 12,400.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: de uitvoering van werken tot normaliseering van de Waal, onder Haaften en Gameren, provincie Gelderland, tusschen de kilometerraaien 78 en 82. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, en den ingenieur Stieneker, te Nijmegen. Aanw. 15 Juni. Raming ƒ 73,100.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het verleggen van een gedeelte van den Noord-Nieuwlandschen polder onder Maasland, tusschen de kilometerraaien 162 en 163, en het maken van slooten, kaden en duikers in de steenen Gorzen; een en ander voor de verbetering van den waterweg langs Rotterdam naar zee. Inl. bij den hoofdingenieur Leemans, te Rotterdam, en den adspirant-ingenieur Geckinga, te Rozenburg. Anw. 15 Juni, te 11½ uren. Raming ƒ 21,400.

Donderdag, 23 Juni.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het uitvoeren van baggerwerk in den benedenmond van het Krabbersgat, behoorende tot de havenwerken in Noord-Holland. Inl. bij den hoofdingenieur, te Haarlem, en den ingenieur Keurenaer, te Hoorn. Aanw. 16 Juni. Raming ƒ 18,700.

Vrijdag, 24 Juni.

Zwolle, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: de verbetering van den uitloop der Staphorster uitwateringssluis en de herstelling van de aanlegplaatsen buiten de schutsluizen te Zwartsluis. Inl. bij den hoofdingenieur, den ingenieur Labrijn en den opzichter Ritmeester, allen te Zwolle. Aanw. 16 Juni, te 11 uren. Raming ƒ 6000.

Op onbepaalden datum.

Leeuwarden, door de commissie van administratie der stadsbank van leening: de verbouwing van de perceelen nos. 13 en 15 aan de Heerestraat. Inl. bij den architect H. H. Kramer. Aanw. 31 Mei, te 10 uren.

Nagekomen Afloopen.

Edam, 26 Mei: het doen van eenige werken aan den Katwouder zeedijk; ingek. 6 bilj., als:

P. Karmelk,	te Monnikendam,	ƒ 4725
J. de Vries,	» Purmerend,	» 4700
W. Slot,	» Katwoude,	» 4580
G. Honijk,	» Purmerend,	» 4488
J. Kramer,	» Oudendijk,	» 4400
L. de Oude,	» Zuiderwoude,	» 4400

Gegund aan L. de Oude.

Ierseke 26 Mei: de levering van 240 strekkende M. trottoirband en van 12,300 keien ten behoeve der gemeente; ingek 9 bilj., als:

	trottoirband	keien
H. Keser-Barette, Eindhoven,	ƒ 424.80	
A. L. Roy en G. Bostoels, Brussel,	251.76	ƒ 2126.36
A. Foudraine, Goes,	756	2184
J. B. Petit, Breda,	516	2298.45
E. Janssen en E. Burlion, Luik,	470.40	2306.85
J. de Bres Jz., Dordrecht,	472.80	2333.10
A. v. Dijk-Petit, Bergen-op-Zoom,	490.20	2362.50
L. Laban, Ierseke,		2375.62⁵
L. Goffin & Co., Luik,	475.20	2611.87⁵

Aan de laagste inschr. gegund.

's-Hage, 27 Mei, voor rekening der gemeente: 1o. het dempen en rioleeren van eenige slooten achter de Amstelstraat, de Lekstraat, de IJselstraat en den Z.-O. Buitensingel; minste inschr. C. van Diest, te Koudekerke, voor ƒ 13,781.

2o. het rioleeren en gedeeltelijk herbestraten van de Van-Dijckstraat; minste inschr. G. Keij, te Rotterdam, voor ƒ 5395.

Arnhem, 27 Mei: het aanbrengen van een rijsbeslag met brikbestorting tegen het zuidwestelijk talud van den Ellekomschen dijk, in den grooten weg van Dieren naar Doesburg; ingek. 10 bilj., als:

J. H. v. Heezewijk,	te Lobit,	ƒ 5300
J. H. Hoijinck,	» Pannerden,	» 5288
F. E. Terwindt,	» idem	» 5171
H. A. Pauwen,	» West-Pannerden,	» 5080
B. C. Kortleever,	» Westervoort,	» 5000
L. Brand Dz.,	» Giesendam,	» 4367
L. J. Volker Cz.,	» Sliedrecht,	» 4287
G. v. Oord,	» Werkendam,	» 4284
D. v. d. Plas,	» Hardinksveld,	» 4175
P. Zanen Cz.,	» Ammerstol,	» 4096
Raming		» 4950

Weesp, 27 Mei: het bouwen van een post- en telegraafkantoor met directeurswoning, voor rekening der gemeente; ingek. 12 bilj., als:

T. H. Josef,	te Utrecht,	ƒ 13,773
Doggeest,	» Alkmaar,	» 13,348
Saurendonk,	» Haarlem,	» 13,080
P. Andriessen,	» Hilversum,	» 12,388
K. Groenewegen,	te Weesp,	ƒ 12,990
J. A. v. d. Berg,	» idem	» 11,999
G. Prent,	» idem	» 11,765
B. Vermolen,	» idem	» 11,728
E. D. v. Wijngaarden,	» idem	» 11,711
J. Vree,	» idem	» 11,298
J. C. v. Geijn,	» idem	» 11,220
A. T. Sleeswijk,	» Amsterdam,	» 10,825

Helmond, 27 Mei: het bouwen van een brug over de rivier de Aa, voor rekening der gemeente; ingekomen 6 bilj., als:

J. W. v. d. Putten,	te Helmond,	ƒ 1247
A. Schampers,	» idem	» 1199
J. v. d. Velden,	» idem	» 1199
J. v. Ameldonk,	» idem	» 1190
J. v. Neunen,	» idem	» 1174
F. Olviers,	» Gemert,	» 1080

gegund.

Een biljet van onwaarde.

Kortgene, 27 Mei: het herstel, de vernieuwing en het onderhoud tot 30 April '88, van de aarde-, kram-, rijs- en steenglooiingswerken van den calamiteusen Annapolder; minste inschr. S. Blok, te Kortgene, voor ƒ 2280

Raming » 2264.20

Middelburg, 27 Mei, onder het beheer van het ministerie van waterst. enz.: 1o. het gedeeltelijk afgraven van den vestingwal langs den oostelijken arm van het kanaal en van het gedeeltelijk ophoogen van het ravelijn VI—VII der vestingwerken van Neuzen; ingek. 6 bilj., als:

D. de Doelder,	te Neuzen,	ƒ 1820
C. v. d. Hooft,	» idem	» 1700
G. D. Bolier,	» Sliedrecht,	» 1678
J. Jansen,	» Neuzen,	» 1620
F. Stofijn en K. de Vos,	» idem	» 1560
D. Tholens,	» idem	» 1519
Raming		» 2630

2o. het leveren en storten van steen tot voortzetting van de oeververdediging voor Neuzen; ingek. 7 bilj., als:

D. Tholens,	te Neuzen,	» 23,260
A. M. Langeveld,	» Hardinksveld,	» 23,080
C. v. d. Hooft,	» Neuzen,	» 23,000
J. v. Eck,	» Hardinksveld,	» 22,999
P. A. v. d. Velde,	» Neuzen,	» 22,940
J. Tollenaar,	» idem	» 22,873
M. v. d. Hoek,	» idem	» 22,860

Leeuwarden, 27 Mei: de vernieuwing der brug no. 15, genaamd »de Platte Brug", bij Kollum, gelegen over het rijkskanaal van Dokkum naar Gerben-Allesverlaat, onder beheer van het ministerie van waterst. enz.; ingek. 10 bilj.; minste inschr. H. Fornsma, te Grijpskerk, voor ƒ 3240

Raming » 4270

Leeuwarden, 27 Mei: de verandering der bruggen over de Galamadammen, voor rekening der provincie Friesland; ingek. 13 bilj., als:

T. Hilarius,	te Harlingen,	ƒ 12,540
J. Bakker,	» Kollum,	» 12,520
J. Dokter,	» Leeuwarden,	» 12,500
H. L. Cuveller,	» Harlingen,	» 12,490
S. Hoogeveen,	» Dokkum,	» 12,441
J. v. Hout,	» Leeuwarden,	» 12,300
J. D. de Jong,	» Koudum,	» 12,112
Gebr. v. d. Meer,	» Dokkum,	» 11,960
J. H. v. d. Meulen,	» Hemelum,	» 11,936
C. Bakker,	» Kollum,	» 11,654
C. de Ruiter,	» Hardinksveld,	» 11,219
F. F. Kloosterman,	» Hemelum,	» 10,844
T. J. Schaafsma,	» Harlingen,	» 10,560

gegund.

Raming » 12,690

AFLOOP
VAN
AANBESTEDINGEN.

Groningen, 18 Mei: het maken eener winkelpui, winkelkasten enz., voor en in eene behuizing in de Oude-Kijkuitjatstraat, te Groningen, voor T. C. Leicher, onder beheer van den architect K. Hoekzema; ingek. 6 bilj., als:
H. Meijer, te Groningen, f 1148
J. W. Bakker, » idem » 1140
J. Ibelings, » idem » 1073
N. v. Huizen, » idem » 1067
E. Peters, » idem » 1047
M. Schoen, » idem » 994
gegund.

Appelsga, 19 Mei: het afbreken van twee woonhuizen en het wederopbouwen van drie arbeiderswoningen, voor W. A. van der Sluis, onder beheer van den architect Hb. Vrijburg, te Oosterwolde; ingekomen 4 bilj., als:
J. L. Eppinga, te Lippenhuizen, f 2256
Sj. W. de Boer, » idem » 1880
G. H. Wieberdink, » Oosterwolde, » 1693
J. K. Luiting, » idem » 1520
Raming » 1710

Amsterdam, 20 Mei: het bouwen van 2 winkelhuizen en een magazijn met 9 bovenwoningen, onder beheer van den architect C. A. Bombach Cz.; ingekomen 23 bilj., als:
E. H. Kuipers, te Nieuweramstel, f 37,160
H. C. Dorins, » Amsterdam, » 36,989
J. F. Prenzler, » idem » 35,110
J. P. Cornelissen, » idem » 34,000
E. H. Hello, » idem » 33,334
K. J. B. v. Damme, » idem » 33,333
Th. Ligthart, » idem » 33,210
M. Zeeman, » idem » 33,200
H. J. Meekers, » idem » 32,988
W. Greeve, » Buiksloot, » 32,540
D. H. Zeevat, » Amsterdam, » 31,373
K. O. v. Lockhorn, » idem » 31,100
J. J. Vissers, » idem » 30,875
B. Cruijff en A. T. Sloeswijk, » idem » 30,800
H. J. en G. Haandriksman, » idem » 30,735
Ph. A. Warners, » idem » 30,500
J. v. Harderwijk, » idem » 30,325
P. Groenhoff en A. G. Haak, » idem » 29,880
W. H. Struijs, » idem » 29,850
Gebr. M. en C. Esveldt, » idem » 29,700
W. Raman, » idem » 27,750
H. v. Lent, Watergraafsmeer en D. W. Diepenbroek, » Nieuweramstel, » 27,528
B. Noppen en G. K. Stor, » Amsterdam, » 23,240

Warfum, 20 Mei: het bouwen eener school, voor rekening der gemeente, onder beheer van den architect J. Pentermann, te Westernieland; ingek. 17 bilj., als:
F. Welfing, te Middelstum, » 15,976
T. Bos, » Bedum, » 14,637
J. Pot, » Stedum, » 14,000
R. Zeef, » Eenrum, » 14,009
R. v. Eerde, » Ten-Post, » 13,890
H. Bottschäfer, » Stedum, » 13,874
N. Leffers, » Uithuizermeeden, » 13,850
A. Benninga, » Bedum, » 13,752
L. Los, » idem » 13,710
Meijers, » idem » 13,680
H. Nieland, » Warfum, » 13,642
G. Stuivenga, » idem » 13,396
H. Stevens, » Appingedam, » 13,345
J. Zeldenrust, » Warfum, » 13,279
H. Smit, » Bedum, » 13,141
J. Offringa, » Uithuizermeeden, » 12,750
H. Schreuder, » Zuidbroek, » 12,474

Utrecht, 20 Mei: het verbeteren van de riolering bij en in de kazerne der veldartillerie te Utrecht, onder het beheer der genie, aldaar; ingek. 6 bilj. als:
R. Barneveld, te Vreeswijk, f 1900
H. Jongenburger, » Waddinxveen, » 1600
E. Scheepsbouwer, » Utrecht, » 1515
H. M. de Koff, » idem » 1487
J. de Kruif, » idem » 1418
C. Krachten Jz., » idem » 1369
Raming » 1600

Breda, 20 Mei: het verbouwen van den schouwburg, onder beheer van den architect A. Verlegh; minste inschr.:
Metselwerk, J. F. Eligh, f 490
Timmerwerk, P. A. Oomen, » 374.50

Neunen, 20 Mei: het afbreken van het oude en het bouwen van een nieuw landbouwerswoonhuis in den Nieuwen-Neunenpolder, onder beheer van den bouwkundige J. Schoele Dz.; ingek. 5 bilj., als:
P. A. Miele, te Neunen, f 1296
C. Engelberts, » idem » 1250
J. v. d. Velde, » idem » 1225
P. Duijvestein en P. J. Wisse, » Zaamslag, » 1088
M. D. de Putter, » Neunen, » 1050
gegund.

St.-Maartensdijk (Zeel.), 20 Mei: het jaarlijksch onderhoud der werken aan de waterkeering van den Muijenpolder; ingek. 5 bilj., als:
M. C. Bolier Cz., te Bruinisse, f 1320
J. v. Popering, » idem » 1220
C. Polder, » St.-Maartensdijk, » 1199
G. Bolier, » Scherpenisse, » 1160
J. v. Oost Az., » St.-Maartensdijk, » 1149
gegund.

Oostburg, 20 Mei: de levering van 11,000 Lessinesche straatkeien van 10 à 12 cM., vrij op het terrein binnen de kom der gemeente; ingek. 4 bilj., als:
per 1000
J. J. de Ruijscher, te Hoofdplaat f 45.29
D. W. Bloem, » Weurt, » 44.50
P. Monjé, » Breskens, » 41.50
C. Vermeersch, » Waerschoot, » 32.73
gegund.

Bergambacht, 20 Mei, voor rekening van den Krimpenerwaard: 1o. het gewoon onderhoud van de dijken, kaden, buitenbermen enz., te Bergambacht; minste inschr.:
perc. 1, J. de Jong Az., Ammerstol, f 900
» 2, Adr. Ooms Dz., idem » 280
» 2a, W. Visser, Bergambacht, » 2150
» 2b, Herm. de Jong, Ammerstol, » 900
» 2c, dezelfde, idem » 1980
» 2d, Corn. Zanen Hz., idem » 540
2o. idem te Lekkerkerk, in 2 perceelen; minste inschr.:
perc. 1, Adr. Ooms Dz., Ammerstol, f 1200
» 2, Corn. Scholten, Lekkerkerk, » 479
3o. idem te Krimpen a/d. Lek en Krimpen a/d. IJsel; minste inschr. J. de Jong Az., te Ammerstol, voor f 3290.
4o. idem te Ouderkerk a/d. IJsel, in 3 perc.; minste inschr.:
perc. 1, J. Scholten, Ammerstol, f 550
» 2, dezelfde, idem » 590
» 3, Corn. Scholten, Lekkerkerk, » 480
5o. idem te Gouderak en Haastrecht; minste inschr. Corn. Zanen Hz., te Ammerstol, f 4800.
6o. de levering van 3600 M³ grint, in 10 perc.; minste inschr.:
perc. 1, P. Visser, Streefkerk, f 375
» 2, J. Broedveld, N.-Lekkerland, » 468
» 3, J. Spekmijder, Ouderkerk a/d. IJsel, » 487
» 4, J. Goudriaan, Gouderak, » 980
» 5, H. den Breejen, Hardinxveld, » 720
» 6, P. Zanen Hz., Ammerstol, » 665
» 7, Corn. de Jong, Bergambacht, » 460
» 8, H. den Breejen, Hardinxveld, » 470
» 9, A. de Boom, Lekkerkerk, » 288
» 10, D. Rehorst, Ouderkerk a/d. IJsel, » 285

Oosterland, 21 Mei: de vernieuwing en het onderhoud van de aarde-, kram-, rijs- en steenglooiingswerken van den polder Ooster- en Sirjansland; ingek. 11 bilj., als:
Jb. de Rijke, te Stavenisse, f 3700
Jb. v. Strien, » Zierikzee, » 3690
C. D. Bolier, » Rilland-Bat., » 3670
H. J. Roneijn, » Burg, » 3610
P. v. d. Berge, » Kolijnsplaat, » 3600
H. C. v. d. Ende, » Zierikzee, » 3530
L. v. Popering, » Bruinisse, » 3525
C. Bolier Cz., » idem » 3519
Joh. Onderdijk, » Oosterland, » 3510
M. v. d. Linde, » Zierikzee, » 3509
Jb. de Rijke Jz., » Sirjansland, » 3502

Kruiningen, 21 Mei: het verbeteren en onderhouden der aarde-, kram-, rijs- en steenglooiingswerken en leveringen over '87/88, van den polder Kruiningen; ingekomen 11 bilj., als:
G. Meertens, f 8700
L. Luijk, » 8400
S. Blok, » 8310
A. Tolens, » 8210
H. Klaassens, » 8200
P. Bolier, » 8061
J. v. Popering, » 8000
B. den Exter v. d. Brink, » 8000
A. Tollerman, » 7999
C. de Wilde, » 7880
P. Visser, » 7875
gegund.

Langweer, 21 Mei: het vertimmeren der school te Goingarijp, voor rekening der gemeente Doniawerstal; ingek. 4 bilj., als:
D. K. Wielenga, te Idskenhuizen, f 1141
H. v. d. Schaaf, » Terhorn, » 1126
P. P. v. d. Meulen, » idem » 1108
S. J. Veltman, » St.-Nicolaasga, » 1097.75
gegund.
Raming f 1112.88

's-Hage, 21 Mei: het bouwen eener villa voor J. Westerwijk Bosdijk, onder beheer van den architect W. B. van Liefland; ingek. 9 bilj., als:
C. v. Vliet, te Koudekerke, f 14,800
P. v. Vliet, » 's-Hage, » 13,750
J. L. Wardes Jr., » idem » 13,750
B. P. Huurman, » Scheveningen, » 13,685
F. Boest, » 's-Hage, » 13,500
P. C. Quist, » idem » 12,380
H. v. Zaanveld & Co., » idem » 12,180
W. P. Teeuwisse, » idem » 11,694
Gebr. Houtman, » idem » 11,650

Heerde, 21 Mei: het bouwen van een onderwijzerswoning, voor rekening der gemeente, onder beheer van den bouwkundige H. Wissink, te Olst; ingek. 4 bilj., als:
S. K. de Bruin, te Epe, f 4223
A. Dekker, » Heerde, » 4083
B. J. ter Haar, » Epe, » 3994
J. Westerink, » idem » 3870
gegund.
Raming f 4195.43

Dieren, 21 Mei: het bouwen van een broodkoek- en banketbakkerij, uitgezonderd het behangwerk, aan den Rijksstraatweg, onder beheer van den architect M. K. Smit; ingekomen 6 bilj., als:
H. Enklaar, te Dieren, f 4208
J. de Witt, » idem » 4169
J. Steinvoort, » idem » 3939
L. Enklaar, » idem » 3932
J. Maandag, » idem » 3919
H. Stoltenberg, » idem » 2973
gegund.

Willige-Langerak (Z.-H.), 21 Mei: het wegbreken en nieuw opbouwen van een achterhuis met stalling, onder beheer van den bouwkundige J. van Vliet, te Schoonhoven; ingek. 9 bilj.;
hoogste inschr. De Jong, Vlist, f 1665
minste » J. v. d. Berg, Ammerstol, » 1614
gegund.

Middelburg, 21 Mei, voor rekening van den polder Walcheren: 1o. de uitvoering der gewone onderhouds- en vernieuwingswerken, aan de vier wateringen des polders, met bijlevering van de noodige materialen, in 4 perceelen.
Perc. 1, Noordwatering; ingek. 2 bilj., als:
J. Verkuijl Quakkelaar, te Vlissingen, f 26,130
J. v. d. Hoek, » Middelburg, » 25,900
Perc. 2, Oostwatering; ingek. 4 bilj., als:
A. Foudraine, te Goes, f 8980
J. Lindenberg, » Wemeldinge, » 8660
J. de Rijke Jr., » Stavenisse, » 8760
J. v. d. Hoek, » Middelburg, » 8530
Perc. 3, Zuidwatering; ingek. 3 bilj., als:
A. Foudraine, te Goes, f 9380
J. de Rijke Jr., » Stavenisse, » 9200
J. v. d. Hoek, » Middelburg, » 9100
Perc. 4, Westwatering; ingek. 3 bilj., als:
J. v. d. Hoek, te Middelburg, f 6460
J. Verkuijl Quakkelaar, » Vlissingen, » 6400
J. de Rijke Jr., » Stavenisse, » 6310
2o. het leveren van 60 M³ fijne onderhoudsgrint; ingek 2 bilj., als:
J. v. d. Hoek, Middelburg, voor de massa f 83.50
P. de Vos, idem per M³ » 1.74

Utrecht, 21 Mei: het verbouwen van een huis op de Lange-Nieuwstraat A 545, voor rekening van notaris van Aaken van Schaardenburg, onder beheer van den architect W. J. van Vogelpoel (onderhands); gegund aan J. H. de Vos, te Utrecht, voor f 4900.

Utrecht, 21 Mei: het bouwen van een machine- en wagenloods enz., op het terrein der gemeentereiniging; ingek. 11 bilj., als:
W. A. G. Jansen, te Utrecht, f 8860
W. v. Vloten, » idem » 8577
J. H. de Vos, » idem » 8520
L. J. Metz, » Zalt-Bommel, » 8487
J. de Vos, » Utrecht, » 8419
J. Kruchten, » idem » 8378
E. Scheepbouwer, » idem » 8057
G. J. v. Vloten, » idem » 7994
A. C. Vink, » idem » 7944
A. Reinerveld, » Vlaardingen, » 7499
F. W. v. Vloten, » Utrecht, » 7400
Gegund aan A. C. Vink

Groningen, 21 Mei: het uitgraven, aanslempen met zand enz., van twee perceelen bouwterrein in de Verlengde-Nieuwe-Ebbingestraat onder beheer van den architect K. Hoekzema; ingek. 3 bilj., als:
E. W. Wietzema, te Groningen, f 3120
H. Janssen, » idem » 2999
T. de Jong, » idem » 2286
gegund.

Nieuwvliet, 21 Mei: de onderhoudswerken aan de waterkeering van den calamiteusen Adornispolder, van Mei '87—30 April '88; ingek. 1 biljet van F. Monjé, te Breskens, voor f 1064.99
Raming » 1117.50

Vries (Dr.), 21 Mei: a. het bouwen eener nieuwe school te Donderen; b. het verbouwen en vergrooten van de scholen te Vries, Zeien en Tinaarloo, c. het verbouwen der scholen te Bunne en Oudemolen, onder beheer van den architect H. Luinge; ingekomen 18 bilj., als:

Inschrijvers en Woonplaats.	1 Donderen	2 Bunne	3 Vries	4 Oudemolen	5 Tinaarloo	6 Zeien	massa
O. P. Offringa, Denkerbrook,	f 5046	f 968	f 4846	f 948	f 3688	f 2987	f 18460
H. Wiegmink, Zuidlaren,	—	—	—	—	—	—	23800
A. S. v. d. Meer, Drogeham,	5597	1280	3967	1260	3380	2690	17500
H. Steenstra, Zuidlaren,	5590	1099	3411	983	3561	3302	19798
A. Sikkens, Noordlaren,	5311	1247	4893	1246	3743	3056	19446
H. v. Dijk, Lutten,	—	—	4982	2775	4500	3400	—
L. Los, Bedum,	4995	1060	4836	1210	3692	2788	18550
S. Meijers, idem	5150	1180	4997	1340	3856	3130	19400
J. Brals, Assen,	4919	930	4679	1015	3512	2890	17600
H. Hajema, Vries,	—	—	—	—	—	—	23500
G. S. Hiusema, Pekela,	5058	1111	3664	1087	3187	2382	16187
H. Jalring, Assen,	5334	—	—	—	—	—	19320
A. v. Veen, Vries,	4878	910	3978	980	3450	2516	16500
A. Dielman, Assen,	5846	1156	4843	1270	—	2099	—
F. Aberson, Steenwijk,	—	—	—	—	—	—	19278
D. B. Wiering, Assen,	6260	—	5260	—	—	3220	—
H. Matien, Zuidlaren,	5300	1239	4900	1250	3725	3380	19500
D. Notringh, Assen,	5140	1130	4460	1125	4600	3150	—
					Raming in massa		18040

Monnikendam, 21 Mei, voor rekening van het hoogheemraadschap Waterland: 1o. het verhoogen en verzwaren van een gedeelte dijk met verleggen en versterken van steenglooiing en eenig onderhoudswerk; minste inschr. C. Blankevoort, te Monnikendam, voor f 15,000.
2o. het leveren van grint en puin; minste inschr. dezelfde, voor f 2300.

Groningen, 22 Mei: het bouwen eener winkelbehuizing met bovenwoning, ten dienste van W. Meihuizen, aan de Rademarkt, onder beheer van den architect G. Nijhuis; ingek. 10 bilj., als:
J. I. Toesman, te Groningen, f 10,666
H. G. Poelman, » idem » 10,645
J. Ibelings, » idem » 10,460
E. W. Wietzema, » idem » 9,787
T. Y. Jelsma, » idem » 9,730
H. J. L. Walker, » idem » 9,197
E. Peters, » idem » 9,023
G. Meulink, » idem » 8,960
Swarte en Nauman, » idem » 8,906
E. Berkenbosch, » idem » 8,743
Het werk is niet gegund.

Middelburg, 23 Mei: het afbreken van het bestaande en het oprichten van een nieuw gebouw, dienende tot woning en kantoor voor een kommies-ontvanger te Kappellebrug; ingek. 4 bilj., als:
C. L. Heijenbergh, St.-Jansteen, f 6536
G. J. Balkenstein, Neuzen, » 5370
J. F. v. d. Walle J.Fz., Hulst, » 5328
P. Duijvestein en P. J. Wisse, Zaamslag, » 4788

Amsterdam, 23 Mei, door het bestuur van het Vondelpark: het dempen van een gedeelte sloot naast het Vondelpark en het maken van een riool met zinkputten; ingek. 14 bilj., als:
W. H. Struijs, te Amsterdam, f 8460
J. de Vries, » Purmerend, » 7642
A. Zonneveld, » Haarlem, » 7341
W. Greve, » Buiksloot, » 7000
R. Schreuder, » Kolhorn, » 6950
J. J. Boekholst, » Amsterdam, » 6500
J. G. de Waardt, » Nieuweramstel, » 6444
B. Kroon, » Buiksloot, » 6400
P. Zaaning, » Nieuweramstel, » 6284
K. v. Soest, » Beverwijk, » 5968
H. Osinga, » Amsterdam, » 5680
A. Vaas, » idem » 5665
N. Ooms, » Nieuweramstel, » 5555
W. A. Verbruggen, » Waddinxveen, » 5260

Amsterdam, 23 Mei, door de Hollandsche IJzeren Spoorwegmaatschappij: herbesteding van de levering van eikenhouten dwarsliggers, (bestek 404) in twee perceelen; ingek. 6 bilj., als:

Namen en woonplaats.	Perceel 1, 20,000 halfronde eiken dwarsliggers.	Perceel 2, 1500 vierkante eiken dwarsliggers.
C. Müller, Bodenfelde (Duitschland),		Bovenlandsch f 2.90 per stuk.
F. Clercx, Bokstel,	Binnen- of bovenlandsch f 2.35 per stuk.	Binnen- of bovenlandsch f 3.12 per stuk.
B. H. Clercx, idem	Binnen- of bovenlandsch f 2.50 per stuk.	Binnen- of bovenlandsch f 3.80 per stuk. Oostzeehout f 2.90 per stuk.
P. H. van Hoogerwou, idem	Binnen- of bovenlandsch f 2.60 per stuk.	Binnen- of bovenlandsch f 3.50 per stuk.
W. Hoettger, Wesel,	Binnen- of bovenlandsch f 2.27 per stuk. Oostzeehout f 1.96 per stuk.	Binnen- of bovenlandsch f 2.81 per stuk. Oostzeehout f 3.45 per stuk.
J. Nahuis, Groenloo,	Binnen- of bovenlandsch f 2.28 per stuk.	Binnen- of bovenlandsch f 3.10 per stuk.

Enschedé, 23 Mei: het doen van eenige verbouwing aan een huis, gelegen aan den Hengeloschen straatweg; minste inschr. Reudink en Tönis, te Enschedé, voor f 946.

Amsterdam, 23 Mei, voor rekening der gemeente: 1o. het voortzetten der werken tot het maken van een petroleumhaven, in den Amsterdamschen polder; ingek. 13 bilj., als:
H. Th. Wiegerink, f 276,900
R. A. Wiegerink en Terwindt, » 262,000
G. A. v. Hattem, » 238,000
A. L. v. Wijngaarden, » 234,500
H. Bennink Hz., » 211,300
P. Bos, » 207,800
A. Volker Lz., » 207,000
N. v. Haren, » 198,550
J. J. Bekker, » 198,400
C. Bos Az., » 191,980
A. Boer Wz., » 184,920
W. Goedkoop Dz., » 176,900
G. P. J. Beccari, Haarlem, » 172,500
2o. het bouwen van een steenen walmuur langs de Leidschekade, ten noordwesten van de Leidschegracht; ingek. 16 bilj., als:
R. v. d. Baggelaar, te Amsterdam, f 10,200
C. v. Boven, » idem » 8,700
J. Bode, » idem » 7,983
E. v. Brummelen, » idem » 7,898
G. J. Hartog, » idem » 7,730
H. C. Doelag, » idem » 6,866
J. J. Boekholts, » idem » 6,800
C. J. Maks, » idem » 6,400
H. J. Meekers, » idem » 6,386
H. Dinklaar, » idem » 6,350
P. Smit en Hermans, » idem » 6,199
L. Kok, » idem » 6,114
H. Rietsnijder & Zn., » idem » 5,977
M. Deutekom, » idem » 5,774
H. Osinga, » idem » 5,542
G. D. v. Doorn, » idem » 5,497

Britsum (Fr.), 23 Mei: het bouwen eener stelphuizing op een nieuw terrein op het Oudland, aldaar. De afloop dezer aanbesteding wordt niet openbaar gemaakt.

Groningen, 23 Mei: het bouwen van eene tabaksfabriek aan de Winschoterkade, onder beheer van den architect J. Maris; ingek. 19 bilj., als:
H. Berends, te Groningen, f 23,200
J. R. Jansen, » idem » 20,987
J. Jelsma, » idem » 20,457
F. Roders, » idem » 20,300
A. v. Dijk, » idem » 20,210
H. H. Mulder, » idem » 20,036
H. Jansen, » idem » 19,984
J. Werkman, » idem » 19,714
J. Poelman, » idem » 19,210
R. Scheltens, » idem » 19,175
J. Toesman, » idem » 19,120
W. Pleizier, » idem » 18,870
P. Hendriks, » idem » 18,697
J. Kruizenga, » idem » 18,490
J. Ibelings, » idem » 18,385
E. Schreuder, » idem » 18,209
K. Fekkes, » idem » 18,127
A. Schreuder, » idem » 17,457
A. Benninga, » Bedum, » 17,433
gegund.

Groningen, 23 Mei: het afbreken van stallen en het bouwen van nieuwe paardestallen voor den logementhouder R. Vos, in 't Blauwe Paard, Nieuwe-Boteringestraat, onder beheer van den architect K. Hoekzema, te Groningen; ingek. 6 bilj., als:
E. Peters, te Groningen, f 2397
E. W. Wietzema, » idem » 2387
J. Ibelings, » idem » 2295
W. Pleijzier, » idem » 2270
H. Meijer, » idem » 2222
N. v. Huizen, » idem » 1997
gegund.

's-Hage, 24 Mei: de levering van 350 stuks tonsteenen voor de marine, en wel: 10 stuks van de 1e, 20 van de 2e, 20 van de 3e, 100 van de 4e, 100 van de 5e, 100 van de 6e soort; minste inschr. T. J. Smits Pz., te Dordrecht, voor f 1574.

Delft, 24 Mei: ten behoeve der artillerie-inrichtingen; minste inschr.:
Perc. 1, koper- en messingplaat, Gebr. Abrahams, te 's-Hage, voor f 5108.35.
Perc. 2, schellak, alcohol, soda enz., P. J. Kipp & Zonen, Delft, voor f 173.17.
Perc. 3, 500 KG. koperplaat en 2000 KG. messingplaat, Gebr. H. E. en J. van der Heide, te Delft, voor f 1494.80.
Perc. 4, 200,000 KG. grove Engelsche steenkolen, W. Hoven & Zn., Rotterdam, voor f 14.75 per 1000 KG.
Perc. 5, 100,000 KG. fijne Rhursche machinekolen, G. Th. Brand, te Rotterdam, voor f 4.56½ per 1000 KG.

Sliedrecht, 24 Mei: het bouwen van een woonhuis aan de buitenrijde van den Merwededijk, in de gemeente Sliedrecht, in 2 perceelen en in massa, onder beheer van den architect M. Vermaes Mz.
Perc. 1 ingek. 6 bilj., als:
B. v. d. Wiel, te Sliedrecht, f 5650
Baan Visser, » idem » 5625
H. Mosterd, » idem » 5126
P. v. d. Wiel, » idem » 5000
A. Lanser, » idem » 4996
W. v. Delft, » idem » 4947
Perc. 2 ingek. 8 bilj., als:
A. Boeije, te Sliedrecht, f 5420
C. Bernhard, » idem » 5400
J. Zuiderhoek, » idem » 5200
T. H. Meijer, » idem » 4800
H. Snoek, » idem » 4690
P. Kraaijeveld, » idem » 4653
F. Streefland, » idem » 4543
D. J. v. Riemsdijk, » idem » 4335
Massa, ingek. 3 bilj., als:
T. H. Meijer, te Sliedrecht, f 9795
D. J. v. Riemsdijk, » idem » 9655
Den Dunnen, » Drimmelen, » 9579

Helmond, 24 Mei: het vergrooten der stoomweverij en verdere fabrieksinrichtingen van de firma Diddens en Van Asten, onder beheer van den architect J. W. van der Putten; ingek. 9 bilj., als:
L. Fils, te Helmond, f 10,750
F. Oliviers, » Gemert, » 10,700
J. v. Nunen, » Helmond, » 10,695
J. v. d. Velden, » idem » 10,689
J. Swinkels, » idem » 10,635
M. Dreesen, » idem » 10,395
L. Paaps, » Veghel, » 10,337
H. v. Asseldonk, » Helmond, » 9,720
A. Schampers, » idem » 9,699
gegund.

Helder, 24 Mei: het bouwen van een tweede vredesprivaat bij de bomvrije kazerne in het fort Erfprins, te Helder (herbesteding); ingek. 1 biljet van De Waard en Wijker, voor f 1735
Raming » 1540

Olst, 24 Mei: het bouwen van een pakhuis, het vergrooten van het bestaand pakhuis en het bouwen van een rookerij c. a., onder beheer van

den bouwmeester H. Wissink; ingekomen 7 bilj., als:

G. v. d. Berg,	te Deventer,	f 7119
W. Wittevoen,	» Olst,	» 7010
G. J. Averdijk,	» Wije,	» 6980
J. Witteveen,	» Deventer,	» 6897
B. v. d. Worp,	» idem	» 6838
H. v. Gogh,	» Olst,	» 6517.60
H. Mulder,	» Terwolde,	» 6495

gegund.
Raming » 6600

Vlissingen, 24 Mei, onder het beheer der genie, te Breda: 1o. het vernieuwen van het dak boven kamer no. 3 van het hospitaal te Vlissingen; ingekomen 5 bilj., als:

C. Maters,	te Vlissingen,	f 1625
P. Monjé,	» idem	» 1498
P. Krijger & Zn.,	» Middelburg,	» 1488.84
D. Bijl,	» Vlissingen,	» 1487
J. C. v. Miert,	» Middelburg,	» 1447
Raming		» 1500

2o. het verbeteren van het dak op het onderofficiersgebouw bij de bomvrije kazerne, te Vlissingen; ingek. 5 bilj., als:

C. Maters,	te Vlissingen,	f 1849
P. Krijger & Zn.,	» Middelburg,	» 1631
P. Monjé,	» Vlissingen,	» 1548
J. C. v. Miert,	» Middelburg,	» 1347
D. Bijl,	» Vlissingen,	» 1337
Raming		» 1650

Maastricht, 25 Mei: het eenjarig onderhoud der kazernegebouwen enz., te Maastricht, onder het beheer der genie, te Nijmegen (herbesteding); ingekomen 2 bilj., als:

J. Landij,	te Sittard,	f 7627
J. Schenk,	» Maastricht,	» 7692
Raming		» 7450

Bergschenhoek, 25 Mei: de levering van 150 stère grove middelsoort grint aan de gemeente, te leveren en in de hakken langs den grintweg; ingek. 4 bilj., als:

	per stère
J. Vriens,	f 2.85
W. den Breejen,	» 2.389
C. Broere,	» 2.31
A. de Bruijn.	» 1.98

Hillegersberg, 25 Mei: de levering van 200 stère grove middelsoort grint aan de gemeente, te leveren om en bij de Rottekade, alhaar; ingek. 4 bilj., als:

	per stère
J. Vriens,	f 2.15
C. Broere,	» 1.69
W. den Breejen,	» 1.55
A. de Bruijn,	» 1.54

Dordrecht, 25 Mei: het doen van voorzieningen aan loodsen enz., te Dordrecht, onder het beheer der genie, te Breda; ingekomen 7 bilj., als:

H. v. Pelt,	f 3080
J. P. F. Kraus,	» 2879
D. J. Kwak,	» 2786.98
J. v. d. Vlugt Jr.,	» 2785
P. Pansen,	» 2780
P. v. Driel,	» 2597
J. J. Kooijmans,	» 2340
Raming	» 3100

Sliedrecht, 25 Mei: het bouwen van een bouwmanswoning met veestalling op eene te heien paalfundeering, zonder levering der benoodigde Wanbsteen, voor rekening van A. Seret IJz.; ingekomen 10 bilj., als:

D. J. v. Riemsdijk,	te Sliedrecht,	f 9500
F. Stroofland,	» idem	» 8778
Jac. Zuiderhoek,	» idem	» 8633
P. Kranjeveld Pz.,	» idem	» 8583
B. Snoek,	» idem	» 8330
C. Bernhard,	» idem	» 8100
F. H. Meijer,	» idem	» 8090
W. Hofman,	» idem	» 8072
A. Boeije,	» idem	» 7900
J. de Rouwe,	» idem	» 7265

gegund.

Deventer, 25 Mei: het doen van eenige verbouwing aan het huis van A. H. J. van den Sigtenhorst, onder beheer van den architect G. te Riele Wz.; ingek. 13 bilj., als:

W. Eskes & Zn.,	te Deventer,	f 2440
A. B. Heimeriks,	» idem	» 2417
H. Kerteling,	» idem	» 2332
G. W. Pieters,	» idem	» 2291
J. Wittevoen,	» idem	» 2289
H. B. Lepping,	» idem	» 2285
R. v. d. Spoel,	» idem	» 2284
G. Beltman,	» idem	» 2284
B. v. d. Worp,	» idem	» 2279
K. v. Leusden,	» idem	» 2254
G. Hobbe,	» idem	» 2234
H. Steenbergen,	» idem	» 2223
H. Lammers,	» idem	» 2159

Haarlem, 25 Mei, onder beheer van het ministerie van waterst. enz.: 1o. de voorziening der hoorden van het Noordhollandsch kanaal, in drie perceelen, volgens bestek no. 74.

Perc. 1, ingek. 10 bilj., als:

C. Bos,	te Haarlemmermeer,	f 7700
J. Oldenburg,	» Bergen,	» 7140
A. Prins Fz.,	» Sliedrecht,	» 7062
L. Pot,	» Buiksloot,	» 6900
H. Dinkla,	» idem	» 6894
G. Honijk,	» Purmerend,	» 6856
W. Greve,	» Buiksloot,	» 6680
G. D. v. Doorn,	» Amsterdam,	» 6580
A. Reineveld,	» Vlaardingen,	» 6543
R. Kroon,	» Buiksloot,	» 6447
Raming		» 7000

Perc. 2, ingek. 8 bilj., als:

C. de Jong Jz.,	te Hardinksveld,	f 8290
H. Dinkla,	» Buiksloot,	» 7907
J. Oldenburg,	» Bergen,	» 7848
G. D. v. Doorn,	» Amsterdam,	» 7800
A. Prins Fz.,	» Sliedrecht,	» 7632
G. Honijk,	» Purmerend,	» 7487
A. Reineveld,	» Vlaardingen,	» 7321
R. Kroon,	» Buiksloot,	» 6990
Raming		» 8350

Perc. 3, ingek. 7 bilj., als:

J. Oldenburg,	te Bergen,	f 17,100
C. Bos,	» Haarlemmermeer,	» 17,000
H. Dinkla,	» Buiksloot,	» 16,250
W. Ambachtsheer,	» Amsterdam,	» 16,000
G. D. v. Doorn,	» idem	» 15,900
R. Kroon,	» Buiksloot,	» 15,806
R. Schreuders,	» Kolhorn,	» 15,260
Raming		» 16,300

2o. het verdiepen van eenige gedeelten van het Noordhollandsch kanaal, volgens bestek no. 73; ingek. 8 bilj., als:

A. v. Kekem,	te Gouda,	f 25,000
A. G. Haveskes,	» Hedel,	» 23,900
G. D. v. Doorn,	» Amsterdam,	» 22,650
P. Bruinker,	» idem	» 22,400
H. Bennik,	» Utrecht,	» 21,900
C. Bos Az.,	» Dordrecht,	» 21,900
W. Goedkoop,	» Amsterdam,	» 19,400
A. Volker Lz.,	» Sliedrecht,	» 17,650
Raming		» 22,650

's-Hage, 25 Mei, onder beheer van het ministerie van waterst. enz.: 1o. de uitvoering van herstellingen en vernieuwingen aan de Rijksrivierwerken op den Boven-Rijn en de Waal, met het onderhoud dier werken, van 1 Juli '87 tot en met 30 Juni '88, in drie perceelen.

Perc. 1, ingekomen 6 bilj., als:

R. A. v. d. Bergh, Pannerden,		f 23,140
H. A. Pauwen, West-Pannerden,		» 23,100
G. J. Mol, Kuilenburg,		» 22,903
J. H. Heijinck, Pannerden,		» 22,660
J. H. v. Hezewijk, Lobit,		» 22,440
F. E. Terwindt, Pannerden,		» 22,291
Raming		» 24,000

Perc. 2, ingekomen 6 bilj., als:

W. Buggenman, Nederhemert, en D. de Kok Kerkdriel,		f 31,860
G. J. Mol, Kuilenburg,		» 30,721
H. v. Amrooy Jz., Zalt-Bommel,		» 28,800
F. E. Terwindt, Pannerden,		» 28,608
J. H. v. Hezewijk, Lobit,		» 28,240
G. Spiering Cz., Gameren,		» 27,488
Raming		» 33,000

Perc. 3, ingek. 4 bilj., als:

C. de Jong Iz., Hardinksveld,		f 54,350
A. C. Buyskes, Hedel,		» 54,210
J. v. Vuuren, Zalt-Bommel,		» 53 120
H. v. Amrooy Jz., idem		» 50,800
Raming		» 56,000

2o. de uitvoering van herstellingen en vernieuwingen aan de Rijksrivierwerken op den Gelderschen IJssel, met het onderhoud dier werken, van 1 Juli '87 tot en met 30 Juni '88, in drie perceelen.

Perc. 1, ingek. 8 bilj., als:

B. C. Kortlever, Westervoort,		f 35,100
R. A. v. d. Bergh, Pannerden,		» 33,140
J. H. Heijinck, idem		» 32,966
G. J. Mol, Kuilenburg,		» 32,171
H. A. Pauwen, West-Pannerden,		» 31,650
J. H. v. Hezewijk, Lobit,		» 31,200
F. E. Terwindt, Pannerden,		» 30,562
P. Hell, Zwolle,		» 30,300
Raming		» 30,100

Perc. 2, ingek. 6 bilj., als:

J. H. v. Hezewijk, Lobit,		f 8400
J. H. Heijinck, Pannerden,		» 8290
F. E. Terwindt, idem		» 8050
B. C. Kortlever, Westervoort,		» 7875
H. A. Pauwen, West-Pannerden,		» 7335
P. Hell, Zwolle,		» 7186
Raming		» 7800

Perc. 3, ingekomen 3 bilj., als:

P. Hell, Zwolle,		f 13,740
H. A. Pauwen, West-Pannerden,		» 13,294
F. E. Terwindt, Pannerden,		» 12,434
Raming		» 14,300

3o. het verrichten van baggerwerk in en nabij den Amer en het herstellen en onderhouden van de werken op den Amer en op het benedendeel van het Oude-Maasje en van de Donge, van 1 Juli '87 tot en met 30 Juni '88; ingekomen 7 bilj., als:

L. de Boo, Vrijenban,		f 16,498
T. Volker, Dordrecht,		» 15,800
J. Knoops, Nijmegen,		» 15,380
L. Volker Az., Sliedrecht,		» 15,225
L. de Neef Lz., Briello,		» 14,800
D. J. Kroon, Sliedrecht,		» 14,576
B. de Waard, Nieuwenhoorn,		» 13,864
Raming		» 15,000

Naarden, 25 Mei: het eenjarig onderhoud der werken en kazernegebouwen langs de Vecht van Kijkuit tot Maarseveen, onder het beheer der genie, alhaar (herbesteding); minste inschr. N. Mühl, te Muiden, voor f 3925
Raming » 4770

St.-Annaparochie, 25 Mei: het slatwerk der Oudeleidijkvaart onder St.-Jacobiparochie; ingek. 4 bilj., als:

A. J. v. d. Mey,	te Berlikum,	f 6992
E. S. de Boer,	» Leeuwer,	» 5555
A. v. d. Bol,	» Oude-Bildtzijl,	» 5278
L. Zandstra.	» Leeuwer,	» 5078

Delft, 26 Mei: het herstellen van het huis van J. P. Charden en het bouwen van een paardenstal; ingek. 5 bilj., als:

J. Struik,	te Delft,	f 1310
W. F. C. Schaap,	» idem	» 1177
R. Ouwerling,	» idem	» 1111.11
D. Huurman,	» idem	» 1045
C. J. Paalrast,	» idem	» 999.99

gegund.

Kampen, 26 Mei: het bouwen van 41 arbeiderswoningen aan den Buitensingel, voor rekening der coöperatieve bouwvereeniging »des Werkmans Vriend"; ingek. 15 bilj., als:

J. Hosselingen,	te Meppel,	f 48,540
H. v. Dijk Hz.,	» Kampen,	» 48,300
C. Eckhardt,	» Almelo,	» 48,198
C. ter Horst,	» Zwolle,	» 47,777
J. W. Tiel,	» Kampen,	» 47,749
J. Kruijt Kz.,	» Zwolle,	» 46,798
D. Bruijns,	» idem	» 46,666
F. Krijgsman,	» Kampen,	» 41,620
J. S. v. d. Werf,	» idem	» 43,500
B. v. d. Weerdt,	» idem	» 43,450
W. Franzen,	» idem	» 43,434
H. Steenbergen,	» idem	» 43,434
F. Abersen,	» Steenwijk,	» 41,570
H. J. Buis,	» Urk,	» 41,393
C. Visscher,	» Kampen,	» 40,140

Dreumel, 26 Mei: het maken van basaltglooiingen, ter grootte van ongeveer 800 M², voor rekening van het polderdistrict Maas-en-Waal; minste inschr. J. van Vuren, Zalt-Bommel, voor f 1.96 per M².

Brielle, 26 Mei, voor rekening van het waterschap de Noordbuis: 1o. het zesjarig onderhoud van sluizen en heulen onder Oostvoorne; ingek. 7 bilj., als:

C. Bout,	f 2520
J. Stans,	» 1885
P. Elshout,	» 1805
L. de Neef,	» 1800
A. E. Veenenbos,	» 1790
J. v. d. Reijden,	» 1675
F. v. Toledo,	» 1448

2o. het zesjarig onderhoud van heulen en sluizen onder Rokanje; ingek. 6 bilj., als:

L. de Neef,	f 2400
A. E. Veenenbos,	» 2384
J. Moree,	» 1981
A. v. Rij,	» 1978
A. de Klos,	» 1963
A. Groeneveld,	» 1709

3o. het tweejarig onderhoud van den watermolen; ingek. 2 bilj., als:

J. Stans,	f 325 per jaar.
F. v. Toledo,	» 155 » »

's-Bosch, 26 Mei, onder het beheer der genie, alhaar: 1o. het verbeteren van eene zwem- en badinrichting, het herstellen van wegen en het vernieuwen van beslagwerken; ingekomen 2 bilj., als:

Th. A. v. Ravenstein,	te 's-Bosch,	f 1602
G. v. Oord,	» Werkendam,	» 1384
Raming		» 1650

2o. het doen van herstellingen en voorzieningen aan militaire gebouwen, te 's-Bosch; ingek. 3 bilj., als:

L. Hurkens,	te 's-Bosch,	f 6875
G. de Ruijter,	» idem	» 6321
Th. A. v. Ravenstein,	» idem	» 6288
Raming		» 7100

BIJVOEGSEL
VAN
DE OPMERKER
van ZATERDAG 4 JUNI 1887.

AANKONDIGINGEN VAN AANBESTEDINGEN.

Maandag, 6 Juni.

Maastricht, te 10½ uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het vernieuwen van twee vaste bruggen over het afwaterings- of rijkskanaal naar de Maas. Inl. bij den hoofdingenieur in het 7e district en den ingenieur Bekaer, beiden te Maastricht. Aanw. gehouden. Raming f 6600.

Etten (N.-Br.), te 12 uren, door burg. en weth. van Etten en Leur: het rioleeren van de Dominéesgang tot aan de haven te Leur, alsmede het leveren en leggen van trottoir kantstoenen, het ophreken der bestaande keibestrating, sorteeren en herstraten. Aanw. gehouden.

Delfzijl, te 12 uren, door burg. en weth.: het doen van eenige herstellingen aan- en onderhouden ged. '87 van de havenwerken.

Groningen, te 12½ uren, door burg. en weth.:
1o. het onderhoud van eenige pompen binnen de gemeente van 1 Juli '87—1 Juli '88;
2o. het maken, leveren en aanbrengen van benoodigdheden voor het onderwijs in de nuttige handwerken, in de lagere gemeentescholen der 1e klasse, onder bijlevering van alle daartoe noodige bouwstoffen, arbeidskonen, transporten enz.

Waalwijk, te 4 uren, door Jos. v. Roe, in het koffiehuis van Mej. de Wed. G. van Dijk, in de Stationsstraat: het bouwen van eene machinale stoomschoenenfabriek benevens directeurs- en boekhouderswoonhuizen, op een terrein, gelegen in de Stationsstraat, in de onmiddellijke nabijheid van het station te Waalwijk. Aanw. 6 Juni, te 1 uur.

Alkmaar, door de Ned. Herv. gemeente: het vernieuwen van twee kerkramen.

Schiedam, door de directie der gemeente-gasfabriek: het verven van de lantaarnpalen, lantaarnarmen en lantaarns.

Goedereede (Z.-H.), ten behoeve van den polder de Generale Dijkagie, bij den voorlitter: de levering van 250 last Duitsche stortsteen. Bijl. inmiden bij den voorlitter L. Kooman.

Dinsdag, 7 Juni.

Arnhem, te 11½ uren, door burg. en weth.: het onderhouden van- en het verrichten van eenige vernieuwingen aan verschillende gebouwen, het bouwen van een waaggebouwtje en bijbehoorende inrichtingen op de Varkensmarkt en het uitvoeren van eenige verdere werken. Aanw. gehouden. (*Zie advert. in nº.* 23.)

Elbergen, te 12 uren, door burg. en weth.: het verbouwen en vergrooten van de openbare lagere school in de buurtschap Zwolle.

Rotterdam, te 12½ uren, door dijkgraaf en hoogheemraden van Schieland, in het gemeenelandshuis:
1o. het maken van eenige steenglooiingen tot een totaal bedrag van 1208 M²;
2o. het uitvoeren van eenige herstellingen aan Schieland's hoogen zeedijk, in drie perceelen;
3o. het uitvoeren van eenige herstellingen aan de molens, sluizen enz., van den hoogen boezem, benevens het onderhouden dier werken, ged. één jaar;
4o. het maken van een riethesiag op de buitentaluds van den hulphoezem;
5o. het leveren van eenige heimasten en timmerhout, in twee perc.;
6o. het ged. drie jaren onderhouden van het Schutverlaat te Overschie;
7o. het uitvoeren van eenige herstellingen aan de Maashoofden onder de gemeente Kralingen, en het vernieuwen van het hoofd no. 12;
8o. het ged. vier achtereenvolgende jaren onderhouden van het zeilen touwwerk der molens aan den hoogen boezem.
Inl. bij den fabriek-landmeter, te Rotterdam, en den opzichter J. Oudijk, te Nieuwerkerk-aan-den-IJssel. Aanw. gehouden.

Rotterdam, te 1 uur, door burg. en weth.: het maken van eene bemetseling voor ovens, met ijzeren vloer en verder toebehooren, in de vierde stokerij der gasfabriek aan den Oostzeedijk. Aanw. gehouden. (*Zie advert. in nº.* 21.)

Valburg (Geld.), te 1 uur, door het R.-K. kerkbest.: het bouwen van een kerk met toren, sacristie en doopkapel. Inl. bij den architect A. Tepe, te Utrecht. Aanw. 7 Juni, te 11 uren.

Harlingen, te 1 uur, door burg. en weth.: het leveren van 100,000 2e soort bakklinkers.

Deventer, te 2 uren, door het best. der vereenigde gestichten, op het »Groote Gasthuis": het bouwen eener barak voor lijders aan besmettelijke ziekten, op het terrein van het ziekenhuis aan de Gasthuisstraat. Inl. bij den architect J. A. Mulock Houwer.

Hoofdplaat (Zeel.), te 3 uren, door het bestuur der waterkeering van den calamiteusen Hoofdplaatpolder, in de directiekeet: het maken van een paalrij op het strandhoofd voor dijkpaal 8. Aanw. gehouden.

Haarlem, te 3 uren, door dijkgraaf en hoogheemraden van den Haarlemmermeerpolder, ter secretarie van den polder in de Jansstraat: het verdiepen van eenige vakken der togten in dien polder. Inl. bij den hoofdopzichter, te Haarlem.

Harderwijk, te 6 uren, door kerkvoogden der Gereformeerde kerk: het doen der gewone jaarlijksche onderhoudswerken. Inl. bij den architect Makkink.

Groningen, te 8 uren, door den architect K. Hoekzema, in het koffiehuis van H. Vos Kz.: het bouwen van een huis aan de Reitdiepkade, met de levering van al het daartoe benoodigde. Aanw. gehouden.

Woensdag, 8 Juni.

Reeuwijk (Z.-H.), te 10 uren, door burg. en weth.: het doen van werken aan den polder Reeuwijk.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: de uitvoering van herstellingen en vernieuwingen aan de Rijksrivierwerken op de Maas, met het onderhoud dier werken van 1 Juli '87 tot en met Juni '88. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, den ingenieur Verweij, te Vucht, en de opzichters Willems, te Maastricht, Droste, te Roermond, Kooreman, te Venlo, Venema, te Grave, Groenen, te Vucht en Van Enst, te Heusden. Aanw. gehouden. Raming: perc. 1 f 10,730, perc. 2 f 10,500, perc. 3 f 7960, perc. 4 f 4650, perc. 5 f 25,790, perc. 6 f 11,350.

Amsterdam, te 11 uren, door den vice-admiraal, directeur en kommandant der marine: het verrichten van eenig behang-, schilder-, timmer- en staccadoorwerk, ten dienste van 's Rijkswoonhuizen op 's Rijkswerf, alhaar. Aanw. 7 Juni, te 10 uren, aan het bureau van den hoofdingenieur der marine, aan 's Rijkswerf.

Tilburg, te 12 uren, door burg. en weth.: de levering van 180,000 grèskeien. Inl. bij den directeur der gemeentewerken.

Reeden, te 6 uren, door kerkvoogden der Herv. gemeente: het schilderen van de kerk, pastorie, kostershuis, begraafplaats en verdere kerkelijke eigendommen, te Reeden.

Sluis (Zeel.), door het best. van het waterschap der »Sluis aan de Wielingen": de levering in de snatiegeul van het waterschap der sluis aan de Wielingen van 200 scheepston puin.

Donderdag, 9 Juni.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het aanleggen, verlagen en verlengen van hoofden op en het afdekken en overwerken van een gedeelte duin langs het Noorderstrand van het eiland Vlieland, behoorende tot de zeewerken in Noord-Holland. Inl. bij den hoofdingenieur, te Haarlem, en den ingenieur Keurenaer, te Hoorn. Aanw. gehouden. Raming f 29,225.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het uitvoeren van eenige onderhoudswerken ten behoeve van de Keulschevaart, in Noord-Holland. Inl. bij den hoofdingenieur, te Haarlem, en den ingenieur De Bruijn, te Amsterdam. Aanw. gehouden. Raming f 2400.

Harlingen, te 1 uur, door burg. en weth.: het doen van eenige herstellingen aan de brugwachterswoning in C 189. Aanw. 6 Juni, te 11 uren.

Boetlehem, te 1 uur, ten kantore der Geldersche stoomtramwegmaatschappij: het bouwen van het stationsgebouwtje met verhoogde perrons en aanverwante werken op het emplacement te Velp.

Vrijdag, 10 Juni.

Kralingen, te 10 uren, door den architect A. Langejan: het bouwen van een woonhuis met koetshuis, paardenstal en verdere werken op een terrein in het park Jeruzalem, aan de noordoostzijde van den Oudendijk, alhaar.

's-Bosch, te 10½ uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het bouwen van eene wachterswoning nabij de nieuwe draaibrug over de Zuidwillemsvaart, te Helmond. Inl. bij den hoofdingenieur in het 6e district, te 's-Bosch, den arrondissements-ingenieur Schuurman, te Vucht, en den opzichter Pommée, te Aarle-Rixtel. Aanw. gehouden. Raming f 4450.

's-Bosch, te 10½ uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het uitvoeren van buitengewone vernieuwingen en herstellingen aan de werken der schipbrug over de Maas bij Bedel, behoorende tot den dienst der veren in de provincie Noord-Brabant. Inl. bij den hoofdingenieur in het 6e district, te 's-Bosch, den arrondissements-ingenieur Schuurman, te Vucht, en den opzichter Vroeg, te Crevecoeur. Aanw. gehouden. Raming f 6700.

's-Bosch, te 10½ uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het maken van basaltsteenglooiingen tegen het buitenbeloop van den linker Diezedijk, tot voortzetting van de werken tot verbetering van het kanaal de Dieze, provincie Noord-Brabant. Inl. bij den hoofdingenieur in het 6e district, te 's-Bosch, den ingenieur Schuurman, te Vucht en den opzichter Vroeg, te Crevecoeur. Aanw. gehouden. Raming f 17,300.

's-Bosch, te 10½ uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het maken van een los- en laadplaats aan den rechteroever der Dieze nabij Teurenburg, en voor het leveren en plaatsen van remmingpalen langs het tot los- en laadplaats ingerichte gedeelte van den basaltmuur aan den linkeroever der Dieze te Engelen, prov. Noord-Brabant. Inl. bij den hoofdingenieur in het 6e district, te 's-Bosch, den ingenieur Schuurman, te Vucht, en den opzichter Vroeg, te Crevecoeur. Aanw. gehouden. Raming f 8050.

Arnhem, te 11 uren, door de architecten G. J. van Gendt en C. M. G. Nieraad, in het Centraalgebouw: het verrichten van verschillende herstellingswerken aan- en het bewoonbaarmaken van het woonhuis aan de Rijnkade no. 26, alhaar, voor rekening van de erven van Mr. A. A. J. C. Sinkel. Aanw. 7 en 8 Juni, van 10—12 uren. (*Zie advert. in nº.* 23.)

Middelburg, te 12 uren, door den provincialen inspecteur der directe belastingen: het onderhouden en herstellen van de gebouwen der Rijksbelastingen te Vlissingen, van den dag der kennisgeving van de goedkeuring der aanbesteding tot en met 31 Dec. '89. Inl. bij den rijksbouwmeester in het 2e district, te 's-Hage, en den hoofdopzichter bij de landsgebouwen J. J. G. Rinkes, te Breda. Aanw. gehouden.

Leeuwarden, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het verbeteren en verzwaren van den Stationdijk in de gemeente Weststellingwerf, behoorende tot de zeewerken in Friesland. Inl. bij den hoofdingenieur en den ingenieur, beiden te Leeuwarden, en den opzichter Koorevaar, te Heerenveen. Aanw. gehouden. Raming f 7800.

Zwolle, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: de waterverplanking van een buitendijks gelegen gedeelte van den straatweg van Deventer naar Zwolle, nabij tol no. 1, behoorende tot de rijkswegen in de prov. Overijsel. Inl. bij

den hoofdingenieur en den ingenieur Loke, beiden te Zwolle. Aanw. gebouden. Raming ƒ 4000.

Diemen (N.-H.), te 1 uur, door dijkgraaf en hoogheemraden van Zeeburg en Diemerbrug, in het gemeentehuis: het afbreken van het paalwerk aan de buitenzijde van de Ipenslotersluis en het daarterplaatse bouwen van twee steenen hoofden, met inbegrip van eenige bijkomende werken. Aanw. 7 Juni, te 10 uren. Raming ƒ 8202.

Dordrecht, te 1½ uren, door dijkgraaf en hoogheemraden van de Zwijndrechtsche waard, in het koffiehuis »Zalm":

1o. het gedeeltelijk vernieuwen en herstellen van de rijswerken aan Nederhoven en aan de Develsluissche haven;

2o. het vernieuwen van een rijzen berm aan de Oostendamsche losplaats;

3o. het leveren en inheien van vleipalen en het maken en plaatsen van meerpalen aan bovengenoemde losplaats;

4o. het verrichten van eenig baggerwerk in de Oostendamsche haven.

Inl. bij den hoofdopzichter A. Visser Kz., te Zwijndrecht. Aanw. 7 Juni, te 10 uren aan den Oostendam en te 1 uur aan de Develsluissche haven.

Puttershoek, te 4 uren, in de herberg van A. Buurman: het afbreken eener houten en het bouwen van eene nieuwe gemetselde schuur, lang 25.17, breed 16.25 M., aan den Ritthemsdijk onder Westmaas. Inl. bij den architect H. Beijers. Aanw. 10 Juni, te 11 uren.

Zaterdag, 11 Juni.

Breskens (Zeel.), te 10½ uren, door het best. der waterkeering van het calamiteuse waterschap Oud-en-Jong-Breskens, in de Directiekeet aan de Nieuwesluis: het herstel, de vernieuwing en het onderhoud tot en met 30 April '88, van de aarde-, kram-, rijs- en steenglooiingswerken aan de waterkeering van bovengenoemd waterschap. Aanw. 7 Juni, van 10—12 uren.

Varsseveld, te 11 uren, door burg. en weth. van Wisch:

1o. het bouwen van een schoolgebouw en onderwijzerswoning te Silvolde, met bijlevering van schoolmeubelen;

2o. het vergrooten van het schoolgebouw te Terborg, met bijlevering van schoolmeubelen;

3o. het bouwen van een onderwijzerswoning en het verbouwen en lokaliseeren van het schoolgebouw te Sinderen;

4o. het verbouwen en lokaliseeren der school te Westendorp en te Heelweg.

Inl. bij den architect G. J. Heezen, te Terborg.

Oudewater, te 1 uur, door burg. en weth.: het restaureeren van het raadhuis. Inl. bij den stads-architect L. Sterkenburg. Aanw. 7 Juni, te 1 uur. Raming ƒ 4000.

Cadzand (Zeel.), te 2 uren, door het best. der waterkeering van het calamiteuse waterschap Tienhonderd-en-Zwarte, in het bestuurslokaal: het vernieuwen en onderhouden der aarde-, kram-, rijs- en steenglooiingswerken aan genoemd waterschap, ged. '87/'88. Aanw. 7 Juni, te 2 uren.

Zwolle, te 2 uren, in het hotel Voskamp: het bouwen van twee aan elkander gebouwde woonhuizen aan de Terborchstraat, nabij het station, aldaar. Inl. bij den architect S. J. H. Trooster R.Hz. Aanw. 6 Juni, te 2 uren.

Nijmegen, te 3 uren, door den architect D. Semmelink, bij Cuijpers aan de Grootestraat: het afbreken van perc. 12 aan de Houtstraat en wederopbouwen van een winkelhuis met bovenwoning.

Winterswijk, ten gemeentehuize: het vergrooten der openbare lagere school in het dorp.

Leerdam, door Driessen c. s., in het koffiehuis der Wed. J. J. de Jong: het bouwen van 20 woningen nabij de glasfabrieken. Inl. bij den bouwkundige C. Wiggelinkhuizen, aldaar. Aanw. 8 Juni, te 12 uren.

Maandag, 13 Juni.

Amsterdam, te 12 uren, door burg. en weth.: het maken van een stalgebouw voor 120 paarden, twee voorgebouwen, ziekenstal, smederij en bijbehoorende werken, op een terrein aan de Bilderdijkkade, tusschen de Potgieter-, Tollens- en Kinkerstraten, ten behoeve van den dienst ter stadsreiniging. (*Zie advert. in n°. 23.*)

Bergen-op-Zoom, te 12 uren, door den ontvanger der registratie en domeinen, ten zijnen kantore: het herstellen van de uitwateringssluis van den Theodoruspolder, aldaar. Inl. bij den opzichter R. H. C. van Someren. Aanw. 11 Juni, te 10 uren.

Enschede, te 12 uren, namens A. Frankenhuis, in het hotel de Klomp: het bouwen van een woonhuis, slagerij en eenige bijkomende werken, op een terrein aan de Zuiderhagen. Aanw. te 9 uren.

Leiden, te 12 uren, door burg. en weth.:

1o. het leveren en plaatsen van stootpalen en walberries langs den Ouden Singel en de Volmolengracht, in 2 perc.;

2o. het verrichten van eenige herstellingen en verfwerken aan den stadhuistoren;

3o. het verrichten van eenige herstellingen en verfwerken aan het gebouw op de stadstimmerwerf. Aanw. voor sub 2 dagelijks, voor sub 3, 6 Juni te 11½ uren.

Amsterdam, te 2 uren, door de Holl. IJzeren Spoorwegmaatschappij, in kamer no. 46 van het centraal administratiegebouw: Bestek no. 408, het maken van twee dubbele steenen wachterswoningen en drie dubbele woningen van drijfsteen-regelwerk aan den spoorweg Amsterdam—Rotterdam, met bijbehoorende werken, in 2 perc. Raming: perc. 1 ƒ 9400, perc. 2 ƒ 13,800. (*Zie advert. in n°. 23.*)

Dinsdag, 14 Juni.

Beetsterzwaag, te 11 uren, door burg. en weth.: het verbouwen van de scholen te Siegerswoude, Duurswoude en Ureterp, en het maken van nieuwe banken en kasten in die scholen. Aanw. 9 Juni, te Ureterp te 11½ uren, Siegerswoude te 12½ en Duurswoude te 2½ uren.

Beetsterzwaag, te 12 uren, door burg. en weth.: het verbouwen van de school te Langezwaag en het maken van nieuwe banken en kasten voor deze school en die te Gorredijk. Aanw. 8 Juni, te 10 uren.

Amsterdam, te 1½ uren, door commissarissen der stadsbank van leening, in een van de lokalen der bank: het vergrooten van de bank van leening no. 16, aan de Conradstraat. Inl. bij den architect W. Hamer. Aanw. 10 Juni, te 11 uren.

Helenaveen (N.-Br.), te 4 uren, door het kerkbest. der Herv. gemeente, bij J. Deelen: eenige veranderingen, vernieuwingen en herstellingen aan kerk en pastorie, aldaar. Inl. bij den architect M. Dreesen, te Helmond. Aanw. 14 Juni, te 2 uren.

Woensdag, 15 Juni.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het onderhoud en herstel der werken aan de Nieuwe Maas, het Scheur en den Hartel, van 1 Juli '87 tot en met 30 Juni '88. Inl. bij den eerstaanwezend-ingenieur Leemans, den buitengewoon-opzichter Vernjl, beiden te Rotterdam, en den buitengewoon-opzichter Durieux, te Maassluis. Aanw. 8 en 11 Juni, te 12 uren. Raming ƒ 38,995.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: de uitvoering van herstellingen en vernieuwingen aan de Rijksrivierwerken op het Pannerdensche kanaal, den Neder-Rijn en de Lek, met het onderhoud dier werken van 1 Juli '87 tot en met 30 Juni '88, in vier perc. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, den ingenieur Musquetier, te Utrecht, en de opzichters Van Balgooy, te Pannerden, Mann, te Rhenen, en Loeff, te Schoonhoven. Aanw. 8 Juni. Raming: perc. 1 ƒ 7000, perc. 2 ƒ 6700, perc. 3 ƒ 17,000, perc. 4 ƒ 25,100.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het voortzetten van de verdedigingswerken aan den rechteroever der doorgraving aan den Hoek-van-Holland, voor de verbetering van den waterweg langs Rotterdam naar zee. Inl. bij den eerstaanwezend-ingenieur Leemans, te Rotterdam, en den opzichter Van Hoois, te Hoek-van-Holland. Aanw. 8 Juni, te 12 uren. Raming ƒ 25,400.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: de uitvoering van baggerwerk in het vaarwater der Koningshaven te Rotterdam, tusschen de kilometerraaien 141 en 144, behoorende tot de werken van de rivier de Nieuwe Maas. Inl. bij den eerstaanwezend-ingenieur Leemans en den opzichter Vernjl, beiden te Rotterdam. Aanw. 8 Juni, te 12 uren. Raming ƒ 28,000.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: het opruimen van een gedeelte van het Onderplaatje en van gronden in het bed der rivier de Amer en het maken van daarmede in-verband-staande werken, onder de gemeente Made en Drimmelen, prov. Noord-Brabant, tusschen de kilometerraaien 15 en 18, behoorende tot de werken voor het verleggen van de uitmonding der rivier de Maas. Inl. aan het bureau der werken voor de verlegging van den Maasmond, te 's-Bosch. Aanw. 8 Juni, te 10 uren, aan het havenhoofd te Drimmelen. Raming ƒ 119,600.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: het wegruimen van een in de rivier de Waal, onder Valburg, aan den rechteroever tusschen de kilometerraaien 32 en 34 gezonken vaartuig. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, en den ingenieur Stieneker, te Nijmegen. Aanw. 8 Juni.

Leeuwarden, te 1 uur, door burg. en weth.: het illumineeren van den Stads- of Prinsentuin, op den avond van 25 Juli a. s.

Zierikzee, bij J. W. D. Schuurbeque Boeije, ontvanger-griffier bij de Gouwever- en Zelkepolder: de levering van 130 M³ onderhoudsgrint, franco wal, losplaats binnen het Sas.

Donderdag, 16 Juni.

's-Bosch, te 10 uren, door burg. en weth.: het uitvoeren van werken tot veranderen der inrichting van de lokalen op de verdieping van het gebouw de Korenbeurs en andere daarmede in-verband-staande werken. Inl. bij den gemeente-architect. Aanw. 13 Juni, te 10 uren. (*Zie advert. in n°. 23.*)

Vrijdag, 17 Juni.

Zwolle, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het opruimen van twee in de Zuiderzee gezonken vaartuigen, genaamd »de Hoop" en »de jonge Roelof". Inl. bij den hoofdingenieur, den ingenieur Labrijn en den opzichter Ritmeester, allen te Zwolle.

's-Hage, te 1 uur, door het ministerie van waterstaat enz.: het herstellen en verbeteren van rijkstelegraaflijnen in de afdeeling Utrecht, in 2 perc. Inl. bij den inspecteur, chef van het technisch beheer der rijkstelegraaf, te 's-Hage, en den inspecteur te Utrecht. Raming: perc. 1 ƒ 1600, perc. 2 ƒ 1880.

Zaterdag, 18 Juni.

Gorinchem, te 10 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, aldaar:

1o. het doen van voorzieningen aan militaire gebouwen te Gorinchem. Raming ƒ 5050;

2o. het maken van waterleidingen enz., in kazernegebouwen te Gorinchem. Raming ƒ 2300.

Bilj. inzenden uiterlijk 17 Juni, vóór 3 uren.

Breda, te 11 uren, door regenten van het Gereformeerd burgerweeshuis, in het koffiehuis van de Wed. Segers: het bouwen van een nieuw Gereformeerd burgerweeshuis, met bijkomende werken, op een terrein aan de Oudevest, aldaar, met bijlevering van alle materialen. Inl. bij de architecten P. van de Erve Jz. en en A. C. Buijzerd, te Breda. Aanw. 13 Juni, te 10½ uren. (*Zie advert. in n°. 23.*)

Maandag, 20 Juni.

Nijmegen, te 1 uur, door het gecombineerd waterschapsbest. »Rijk van Nijmegen en Maas en Waal", op het raadhuis:

1o. het verbreeden en verdiepen der Nieuwe Wetering, van de uitmonding in de rivier de Maas tot de sluis in den Teersdijk met bijbehoorende werken, lang 18,982 M., in 1 perc.;

2o. het verbreeden en verdiepen: *a.* van de Blauwe Wetering, van de Blauwe Sluis onder Appeltern tot de Oude Wetering, lang 3350 M.; *b.* van de Hoekgraafsche Wetering, van Darrendaalsch bosch onder Weurt tot het Hoekgraafsche Schutlaken, lang 7400 M., in 2 perc.

Inl. bij den dijksopzichter C. Kooijmans, te Dreumel. Aanw. 13 Juni, te 11 uren bij de sluis te Appeltern, en 14 Juni, te 10 uren bij het Darrendaalsch bosch.

Dinsdag, 21 Juni.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van marine: het maken van een gebouw voor een stoommisthoorn en bijbehoorende woning bij de buitenhaven te Vlissingen. Aanw. 14 Juni, te 1 uur.

Hoofdplaat (Zeel.), te 3 uren, door het best. der waterkeering van den calamiteusen Hoofdplaatpolder, in de directiekeet: het herstel, de vernieuwing en het onderhoud tot 30 April '88, van de aarde-, kram-, rijs- en steenglooiingswerken aan de waterkeering van genoemden polder. Aanw. 14 en 17 Juni, van 9—11 uren.

Woensdag, 22 Juni.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: het maken van werken tot stroomleiding in den bovenmond der doorsnijding van den Pakenwaard, tusschen de kilometerraaien 226 en 228, onder de gemeente Alem, prov. Noord-Brabant. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, den ingenieur Verweij, te Vucht, en den opzichter Groenen, te 's-Bosch. Aanw. 15 Juni. Raming ƒ 12,400.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: de uitvoering van werken tot normaliseering van de Waal, onder Haaften en Gameren, provincie Gelderland, tusschen de kilometerraaien 78 en 82. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, en den ingenieur Stieneker, te Nijmegen. Aanw. 15 Juni. Raming ƒ 73,100.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het verleggen van een gedeelte van den Noord-Nieuwlandschen polder onder Maasland, tusschen de kilometerraaien 162 en 168, en het maken van slooten, kaden en duikers in de steenen Gorzen; een en ander voor de verbetering van den waterweg langs Rotterdam naar zee. Inl. bij den hoofdingenieur Leemans, te Rotterdam, en den adspirant-ingenieur Gockinga, te Rozenburg. Anw. 15 Juni, te 11½ uren. Raming ƒ 21,400.

Donderdag, 23 Juni.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het uitvoeren van baggerwerk in den benedenmond van het Krabbersgat, behoorende tot de havenwerken in Noord-Holland. Inl. bij den hoofdingenieur, te Haarlem, en den ingenieur Keurenaer, te Hoorn. Aanw. 16 Juni. Raming ƒ 16,700.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het driejarig onderhoud van het jaagpad c. a. langs het Zuider- en een gedeelte van het Noorder-Spaarne, in de provincie Noord-Holland. Inl. bij den hoofdingenieur, te Haarlem, en den ingenieur De Bruijn, te Amsterdam. Aanw. 16 Juni. Raming ƒ 700 per jaar.

Vrijdag, 24 Juni.

Zwolle, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: de verbetering van den uitloop der Staphorster uitwateringssluis en de herstelling van de aanlegplaatsen buiten de schutsluizen te Zwartsluis. Inl. bij den hoofdingenieur, den ingenieur Labrijn en den opzichter Ritmeester, allen te Zwolle. Aanw. 16 Juni, te 11 uren. Raming ƒ 6000.

Zwolle, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het aanbrengen van voorzieningen aan de kanaalboorden van de Willemsvaart. Inl. bij den hoofdingenieur, den ingenieur Labrijn en den opzichter Ritmeester, allen te Zwolle. Aanw. 17 Juni, te 10 uren. Raming ƒ 8100.

Groningen, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het opnieuw beplanten van een gedeelte van den Rijksweg van Groningen naar de Drentsche grens, benoorden het dorp Haren. Inl. bij den hoofdingenieur, te Leeuwarden, den ingenieur en den opzichter Bauer, beiden te Groningen. Aanw. 17 Juni. Raming ƒ 1050.

Maandag, 27 Juni.

Harlingen, te 1 uur, door burg. en weth.: het vernieuwen van den bovenbouw der Lammertswarderbrug.

Woensdag, 29 Juni.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het maken van vijf kribben en het verlengen van drie Rijkskribben, tot verbetering van de rivier den Gelderschen IJsel beneden het Blokhuis, tusschen de kilometerraaien 71 en 72. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, en den ingenieur Ramaer, te Kampen. Aanw. 22 Juni. Raming ƒ 4200.

Donderdag, 30 Juni.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het verbeteren van 's Rijkszeewerken op het eiland Wieringen. Inl. bij den hoofdingenieur, te Haarlem, en den ingenieur Keurenaer, te Hoorn. Aanw. 23 Juni. Raming ƒ 11,820.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: de uitvoering van eenige herstellingen aan de werken van het Tienhovensche kanaal in Gooiland, gemeente Hilversum. Inl. bij den hoofdingenieur, te Haarlem, en den ingenieur De Bruijn, te Amsterdam. Aanw. 23 Juni. Raming ƒ 1498.

Op onbepaalden datum.

Stolwijk, door het best. van het waterschap Stolwijk: het amoveeren van een gebouw en het maken van eene woning voor machinist en stoker, onder de gemeente Gouderak. Inl. bij P. J. Hofman, te Gouderak. Aanw. 7 Juni, te 10 uren.

AFLOOP
VAN
AANBESTEDINGEN.

Groningen, 20 Mei: het bouwen van een woonhuis, waaronder wijnkelder, voor F. Onnes Jz., onder beheer van den architect S. van Veen; ingekomen 9 bilj., als:

J. Ibelings,	te Groningen,	f 4441
E. Peters,	» idem	» 4323
H. Meijer,	» idem	» 4320
J. Toesman,	» idem	» 4247
Ph. Hendriks,	» idem	» 4187
A. Schreuder,	» idem	» 4138
R. Hoving,	» idem	» 3961
E. Wietzema,	» idem	» 3879
T. J. Jelsma,	» idem	» 3860

Gegund.

Groningen, 20 Mei: het afbreken van een oud en het bouwen van een nieuw winkelhuis met bovenwoningen, voor W. Meihuizen, onder beheer van den architect G. Nijhuis; ingek. 10 bilj., als:

J. I. Toesman,	te Groningen,	f 10,666
J. Poelman,	» idem	» 10,645
J. Ibelings,	» idem	» 10,409
E. W. Wietzema,	» idem	» 9,787
T. Y. Jelsma,	» idem	» 9,730
H. J. L. Walker,	» idem	» 9,197
E. Peters,	» idem	» 9,023
G. Meulink,	» idem	» 8,960
Swarte en Nusman,	» idem	» 8,906
E. Berkenbosch,	» idem	» 8,793

Het werk is gegund aan Swarte en Nusman.

Bolsward, 25 Mei: het gedeeltelijk afbreken en weder opmetselen eener steenen gaskuip aan de gasfabriek, aldaar; ingek. 4 bilj.; minste inschr. J. Jorritsma, te Bolsward, voor f 193. Gegund.

Edam, 26 Mei: 1o. 134 M. steenglooiing geheel op te breken en te verzetten met bijleveren van Duitsche steen en puin met het bijleveren van grond voor het egaliseeren der eggen; 2o. het bepuinen en begrinden ter lengte van 600 M., voor rekening van het hoogheemraadschap van den Schardam en Keukendijk; ingek 8 bilj., als:

J. Tool,	te Wognum,	f 3580
S. Poereboom,	» Edam,	» 3500
P. v. Doornik,	» Warder,	» 3500
G. Houijk,	» Purmerend,	» 3500
C. Hageman,	» Medemblik,	» 3200
J. Kramer Jr.,	» Oudendijk,	» 3200
W. Waterman,	» Schardam,	» 2999
P. J. Nijzen Jz.,	» Monnikendam,	» 2900

Gemijnd door J. Kramer Jr., te Oudendijk, voor f 3400.

Kortgene, 27 Mei: het herstel, de vernieuwing en het onderhoud tot 30 April '88, van de aarde-, kram-, rijs- en steenglooiingswerken der waterkeering van den calamiteusen Annapolder; ingek. 8 bilj., als:

A. Schrier,	te Kolijnsplaat,	f 2374
Corn. Bolier,	» Bruinisse,	» 2309
J. Luijk,	» Hansweerd,	» 2300
J. de Jonge,	» Biezelinge,	» 2280
E. de Maat,	» Hansweerd,	» 2270
A. v. Popering,	» Bruinisse,	» 2270
P. v. d. Berge,	» Kolijnsplaat,	» 2263
S. Dick,	» Kortgene,	» 2260

's-Hage, 27 Mei, voor rekening der gemeente: 1o. de rioleering der Lekstraat enz.; ingek. 9 bilj., als:

C. v. Hoven,	te Nieuweramstel,	f 18,906
H. Landau,	» Haarlem,	» 15,869
G. v. d. Drift,	» 's-Hage,	» 15,700
A. Korteweg,	» Zevenbergen,	» 15,680
J. de Bruijn,	» 's-Hage,	» 15,395
L. de Neef,	» Brielle,	» 14,900
G. Keij,	» Rotterdam,	» 14,400
H. Jongenburger,	» Waddinxveen,	» 14,360
C. v. Diest,	» Koudekerk,	» 13,781

2o. de rioleering van de Van-Dijckstraat; ingek. 11 bilj., als:

M. Bot,	te Vlaardingen,	f 6930
A. de Horst,	» Papendrecht,	» 6878
L. de Neef,	» Brielle,	» 6800
G. v. d. Drift,	» 's-Hage,	» 6300
A. Korteweg,	» Zevenbergen,	» 6250
C. Vermeulen,	» 's-Hage,	» 6200
P. v. Vliet,	» idem	» 5949
J. de Bruijn,	» idem	» 5845
P. Kranjeveld Dz.,	» idem	» 5834
H. Jongenburger,	» Waddinxveen,	» 5690
G. Keij,	» Rotterdam,	» 5595

's-Hage, 27 Mei: het eenjarig onderhoud der kazernegebouwen enz. en der werken, te 's-Hage; ingek. 7 bilj., als:

J. S. v. Velthuijsen,	te Haarlem,	f 15,680
J. de Haas,	» 's-Hage,	» 15,299
M. Houtman,	» idem	» 14,867
J. B. Voorsanbos,	» Ooltgensplaat,	» 14,710
D. Korrebijn,	te 's-Hage,	f 14,700
L. de Neef Lz.,	» Brielle,	» 14,300
firma Wed. P. A. Ravelli & Zn.,	» 's-Hage,	» 14,179
Raming		» 15,320

Amsterdam, 28 Mei: de verbouwing van een perceel op den O.-Z. Achterburgwal, onder beheer van den architect E. W. Geerling; ingek. 10 bilj., als:

Gebr. Esveld,	f 7350
J. Morissen,	» 7340
Van Kleeff en Meijer,	» 6809
W. H. Struijs,	» 6200
Scheepens,	» 6119
Van Wenaveen,	» 5800
Groenhoff en Hank,	» 5790
Kruijff en Sleeswijk,	» 5600
A. Rietsnijder,	» 5540
Roos en Kip,	» 3859

Delft, 28 Mei: het herstellen van ringmuren langs het terrein, behoorende tot de kruittorens aan de Schie en van een muur bij de patroonfabriek te Delft, onder het beheer der genie, te 's-Hage; ingekomen 5 bilj., als:

M. Meijers,	te Delft,	f 2874
D. J. Houtzager,	» idem	» 2846
M. Houtman,	» 's-Hage,	» 2845
D. Huurman,	» Delft,	» 2727
W. N. v. Ipenburg,	» idem	» 2645

Gegund.
Raming » 3100

Leeuwarden, 28 Mei: het eenjarig onderhoud der kazernegebouwen enz., te Leeuwarden, onder het beheer der genie, te Zwolle (herbesteding); ingekomen 3 bilj., als:

J. Dokter,	te Leeuwarden,	f 6666
J. Fransen,	» idem	» 5790
A. v. Straten,	» Zwolle,	» 5373
Raming		» 4470

Zwartsluis, 28 Mei: het verbouwen eener school voor 172 leerlingen, voor rekening der gemeente; ingek. 4 bilj., als:

H. Schurink Rz.,	te Zwartsluis,	f 7028
B. v. d. Plas,	» Steenwijk,	» 7378
J. Wildeboer,	» Zwartsluis,	» 6691
Hk. Slot,	» idem	» 6219

Nijmegen, 28 Mei: het bouwen van tien dubbele arbeiderswoningen, voor de vereeniging »Hulpbetoon", onder beheer van den architect J. J. Weve; ingek. 5 bilj., als:

J. v. d. Peppel en J. B. Smits,	te Nijmegen,	f 15,935
W. v. d. Wagt,	» idem	» 15,894
J. v. Ginkel,	» idem	» 15,700
E. J. Wijers,	» idem	» 14,980
F. Buskens,	» Ubbergen,	» 13,340

Gegund.

Strijen, 28 Mei: het tot grintweg inrichten en begrinden van een gedeelte van den Walenweg en verdere werken aan den polder het Oudeland van Strijen, onder beheer van den fabriek F. Lammers D.Hz.; ingek. 6 bilj.;
hoogste inschr. H. Boksman, Hardinksveld, f 1998
minste » R. Roodijk, Westmaas, » 1095
Gegund.
Raming f 1184

Arnhem, 28 Mei: het verbouwen van een woonhuis aan de Utrechtschestraat, te Arnhem, voor rekening van E. van Holst, onder beheer van de architecten Van Gendt en Nierad; ingek 12 bilj., als:

H. v. d. Sand,	te Arnhem,	f 8509
Gebr. v. Daalen,	» idem	» 8296
G. J. T. Barenbrug,	» idem	» 7857
J. v. Burk, Oosterbeek, en W. Wissing,	» idem	» 7777
D. A. Roskam,	» idem	» 7110
J. v.d. Tas,	» idem	» 6944
J. Th. Rutten,	» idem	» 6861
J. Post,	» idem	» 6777
J. Rothuizen en W. Salomon,	» Oosterbeek,	» 6767
J. H. v. Riel,	» Arnhem,	» 6549
H. Busser en J. W. Langelaar,	» Oosterbeek,	» 6500
J. A. Koenders,	» Arnhem,	» 6435

Rauwerd 28 Mei: de levering van 300 stère grint aan het water »de Boorn", onder Irnsum; ingek. 2 bilj., als:

		per stère
G. Heida,	te Leeuwarden,	f 3.—
J. Gorter,	» Grouw,	» 2.85

Gegund.

's-Hage, 31 Mei: het bouwen eener schutsluis in de Loosduinsche vaart, voor rekening der gemeente; ingek. 11 bilj., als:

C. P. W. Dessing,	te Gouda,	f 21,900
W. Bokhoven,	» idem	» 21,800
A. de Waard en J. C. Diercks,	» 's-Hage,	» 19,900
H. J. Nederhorst,	» Gouda,	» 19,763
Ph. Verbruggen,	» Waddinxveen,	» 19,700
L. de Neef,	te Brielle,	f 18,787
S. v. Soest,	» Mijdrecht,	» 18,670
G. Keij,	» Rotterdam,	» 16,230
M. L. v. Spanje,	» 's-Hage,	» 15,800
A. Korteweg,	» Zevenbergen,	» 13,650
G. v. d. Drift,	» 's-Hage,	» 13,306

Beetsterzwaag, 31 Mei: het bouwen van een nieuwe school te Gorredijk; ingekomen 12 bilj., als:

J. K. de Ruiter,	te Heerenveen,	f 20,966
T. T. v. Eick,	» Lippenhuizen,	» 18,827
K. E. Tolman,	» Boornbergum,	» 18,477
H. A. de Herder,	» Beetsterzwaag,	» 18,461
J. J. Bouma,	» Langezwaag,	» 18,009
D. J. Keuning,	» Ureterp,	» 18,000
C. Schiere,	» Boornbergum,	» 17,989
W. Brouwer,	» Huizum,	» 17,946
J. Eisenga,	» Korterwaag,	» 17,775
S. W. de Boer,	» Lippenhuizen,	» 17,650
J. H. Postuma,	» Terwispel,	» 17,484
J. L. Eppenga,	» Lippenhuizen,	» 17,388

Eekst, 31 Mei: het bouwen van een woonhuis met schuur te Eeksterveen, voor R. Koops, onder beheer van den architect H. Luinge, te Vries; ingek. 8 bilj., als:

R. Eggens,	te Annerveenskanaal,	f 3000
A. Speelman,	» Eeksterveen,	» 2995
G. Hensema,	» Oude-Pekela,	» 2987
R. v. Delden,	» Kielwindeweer,	» 2984
H. Schreuder,	» Annerveenskanaal,	» 2894
W. Schuiling,	» Gieterveen,	» 2560
H. Matien,	» Zuidlaren,	» 2550
H. Borgers,	» Annerveenskanaal,	» 2548

Lang-Soeren, 31 Mei: het bouwen van een woonhuis aldaar, onder beheer van den bouwkundige G. J. Uiterwijk, te Dieren; ingek. 11 bilj., als:

R. Woestenenk,	f 4061
J. Schut,	» 3950
H. Welsink,	» 3883
F. Bokkelman,	» 3822
F. Stoltenberg,	» 3697
J. Steinvoort,	» 3667
G. Boerstoel,	» 3429
G. v. d. Velde,	» 3313
J. Altena,	» 3289
F. Praasterink,	» 3260.70
J. Manudag, Dieren,	» 3246

Goes, 31 Mei: het bouwen van een wagenhuis op de hofstede Noordhoek onder Kloetinge, onder beheer van den architect A. le Clercq, te Kruiningen; ingek. 6 bilj., als:

L. Oele,	te Kloetinge,	f 1459
A. v. d. Visse,	» Goes,	» 1371.50
J. B. Koch,	» Hansweerd,	» 1217
J. Koster,	» Wemeldinge,	» 1197.40
A. Goedemondt,	» Hansweerd,	» 1007
P. Dronkers,	» Kapelle,	» 980

Gegund.

Assen, 31 Mei, onder beheer van het ministerie van waterst. enz.: 1o. het bouwen van een stroomduiker en een doorlaatbrugje, en het maken van een stroomkanaal naast de Veenesluis, behoorende tot de werken der verbetering van het bovenpand der Drentsche hoofdvaart; ingek. 7 bilj., als:

J. Otten,	te Meppel,	f 9414
R. Hunse Jr.,	» Assen,	» 9331
S. Ubels,	» Bedum,	» 9240
S. Meijers,	» idem	» 9114
F. Aberson,	» Steenwijk,	» 8999
H. Smallenbroek en H. Jalvingh,	» Assen,	» 8990
F. v. Baalen Gz.,	» Nieuweschans,	» 8993
Raming		» 9010

2o. het vergrooten en veranderen van eene wachterswoning bij de over de Drentsche hoofdvaart liggende Witterbrug, te Assen; ingek. 8 bilj., als:

Harm Winters,	te Assen,	f 2187
H. Jalvingh,	» idem	» 1926
D. B. Wiering,	» idem	» 1913
R. Hunse Jr.,	» idem	» 1897
D. Neisingh,	» idem	» 1896
H. de Vries,	» idem	» 1863
J. Jonker en J. H. Engelhart,	» idem	» 1799.50
G. B. Broekema Sr.,	» idem	» 1794
Raming		» 1934

Goes, 31 Mei: het eenjarig onderhoud der sluizen, gebouwen, booten, peilschalen enz., van den polder de Breede Watering bewesten Ierseke; ingek. 2 bilj., als:

W. v. d. Linde,	te Kattendijke,	f 1896
J. Koster,	» Wemeldinge,	» 1890

Gegund.

Baardwijk, 31 Mei: het bouwen van een bijbouw achter het raadhuis; ingekomen 2 bilj., als:

W. G. Schamp,	te Baardwijk,	f 559.50
J. v. Hulten,	» idem	» 479

Gegund.

Rotterdam, 31 Mei: de opbouw van het terrein, genaamd plan C. op de bestaande fundeeringen, onder beheer van de architecten C. Muijsken, en A. P. van Dam A.Wz.; ingekomen 6 bilj., als:

Inschrijvers en Woonplaats.	Udelinger steen	Mittelberger steen	Koilberger steen	Tuf-steen
J. H. Vos Sr., Almelo,	f 448,200	f 448,800	f 447,200	f 442,200
C. Eckhardt idem	445,200	446,500	446,600	439,800
L. Vlasman, Amsterdam,	408,200	404,600	401,800	402,000
Oosterink en Schut, idem	395,990	396,990	393,900	392,900
J. A. v. Lienst, idem	389,500	389,500	387,600	384,400
C. A. Roozenburg, Naaldwijk,	384,500	384,500	383,000	380,000

Bruinisse, 31 Mei: het onderhoudswerk tot April '88 aan de waterkeering van het waterschap Bruinisse; minste inschr. L. van Popering, aldaar, voor f 13,440.

's-Hage, 1 Juni, onder beheer van het ministerie van waterst. enz.: 1o. het maken van tien kribben, het verlengen van twee Rijkskribben, het verlengen, verbreeden en verhoogen van drie particuliere kribben en het maken van glooiingen van 4 op 1 aan drie Rijkskribben, tot verbetering van de rivier den Gelderschen IJsel; ingekomen 5 bilj., als:

R. A. v. d. Bergh, Pannerden,	f 14,900
G. J. Mol, Kuilenburg,	» 14,660
H. A. Pauwen, West-Pannerden,	» 14,570
F. E. Terwindt, Pannerden,	» 14,551
J. H. v. Hezewijk, Lobit,	» 14,340
Raming	» 13,350

2o. de uitvoering van herstellingen en vernieuwingen aan de Rijksrivierwerken op de Boven-, Beneden- en Nieuwe-Merwede, met het onderhoud dier werken van 1 Juli '87 tot en met 30 Juni '88, in vier perceelen.

Perc. 1, ingekomen 6 bilj., als:

H. Dubbeldam, Gorichem,	f 25,649
T. W. Wapperom, idem	» 24,200
T. Swets Tz., Ameide,	» 23,770
C. de Jong Jz., Hardinksveld,	» 23,490
G. Boonhakker Gz.,	» 23,380
B. Swets Tz., Hardinksveld,	» 23,200
Raming	» 24,700

Perc. 2, ingekomen 5 bilj., als:

T. de Groot, Giessendam,	f 16,100
A. Kraaijeveld en D. Kroon, Sliedrecht,	» 15,888
W. Volker, idem	» 15,782
G. Boonhakker Gz., idem	» 15,289
C. de Jong Jz., Hardinksveld,	» 15,270
Raming	» 16,100

Perc. 3, ingek. 3 bilj., als:

A. L. v. Wijngaarden Dz., Sliedrecht,	f 24,500
W. H. Swets, Hardinksveld,	» 22,825
W. Volker, Sliedrecht,	» 21,400
Raming	» 23,500

Perc. 4, ingek. 5 bilj., als:

B. Swets Tz., Hardinksveld,	f 26,000
C. Roskam Jz., Sliedrecht,	» 25,627
W. Volker, idem	» 25,340
L. Kalis Kz., idem	» 24,490
C. de Jong Jz., Hardinksveld,	» 24,290
Raming	» 26,500

3o. het maken van vier dwarskribben, onder de gemeenten Langerak en Schoonhoven, aan beide oevers der rivier de Lek; ingekomen 6 bilj., als:

A. Boer Wz., Sliedrecht,	f 11,673
B. C. v. Hoeven, Vreeswijk,	» 10,477
P. Zanen en C. Zanen, Ammerstol,	» 10,399
J. L. de Jongh, Ameide,	» 9,642
G. J. Mol, Kuilenburg,	» 9,629
T. Swets Tz., Ameide,	» 9,139
Raming	» 11,000

4o. het onderhoud van het kanaal met de schutsluis aan het benedeneind van Rozenburg, aanvangende 1 Juli '87 en eindigende ultimo Juni '88; ingekomen 3 bilj., als:

J. Bout, Brielle,	f 3488
B. de Waard, Nieuwenhoorn,	» 3460
G. W. de Leeuwerk, Giessendam,	» 3433
Raming	» 3520

5o. het opruimen van den oostelijken hoek der haven van Maassluis, met bijbehoorende werken; ingek. 2 bilj., als:

A. G. Huyskes, Hedel,	f 13,333
J. Lagendijk Jr., Nieuwehelvoet,	» 12,987
Raming	» 11,300

Bolsward, 1 Juni: het maken van een nieuwe trap met portaal, tot toegang voor de raadzaal e. a.; ingek. 4 bilj., als:

F. R. Feenstra,	f 840
L. Vos,	» 744
J. Jorritsma,	» 640
D. Gerritsma,	» 558

Gegund.

Haarlem, 1 Juni: het bouwen van een heerenhuis in den Haarlemmerhout, naast het hotel »het Wapen van Amsterdam", onder beheer van den architect A. van der Steur Jr.; ingek. 5 bilj.; minste inschr. J. A. Raasveld Jr., te Haarlem, voor f 41,800.

St.-Annaland, 1 Juni: het herstel, de vernieuwing en het onderhoud tot 30 April '88, van de aarde-, kram-, rijs- en steenglooiingswerken aan de waterkeering van den calamiteusen Suzannapolder; ingek. 9 bilj., als:

C. Moerland,	te St.-Annaland,	f 2500
P. Moerland,	» Stavenisse,	» 2095
G. Bolier,	» Scherpenisse,	» 2090
A. v. Popering,	» Bruinisse,	» 1910
C. Bolier Cz.,	» idem	» 1969
J. Quist,	» St.-Annaland,	» 1960
C. D. Bolier,	» Scherpenisse,	» 1897
Jb. de Rijke Jr.,	» Stavenisse,	» 1865
Jb. v. Eck,	» Hardinksveld,	» 1800

Gegund.
Raming f 2134.18

Os, 1 Juni: het bouwen van eene villa met aanhoorigheden, voor A. S. van den Berg, onder beheer van den bouwkundige H. H. Hendriks; ingek. 4 bilj., als:

E. J. Weijers, Nijmegen,	f 48,000	met Groninger gevelst.
	47,297	» Waalsteen
J. v. Groenendaal, 's-Hage,	47,835	» Groninger steen
	47,135	» Waalsteen
M. v. d. Biggelaar en P. v. Dinther, Os,	46,461	» Groninger steen
Gebr. Struijken en De Bont, Utrecht,	39,700	» idem
	39,150	» Waalsteen

Gegund aan Struijken en De Bont, te Utrecht, voor f 39,700.

Amsterdam, 1 Juni: het bouwen van twee winkelhuizen met bovenwoningen aan de Gerard-Doustraat no. 114 en 112, onder beheer van den architect S. G. Vlieken; ingek. 16 bilj., als:

J. G. de Baart Jr.,	te Nieuweramstel,	f 14,976
J. Bekker Jr.,	» Amsterdam,	» 14,800
J. A. Huij,	» idem	» 14,486
A. Aalders,	» idem	» 14,470
J. v. Berne,	» idem	» 14,325
W. H. Struijs,	» idem	» 14,250
H. J. en G. Haandrikman,	» idem	» 14,150
Gebr. Esveldt,	» idem	» 14,100
J. v. Harderwijk,	» idem	» 13,837
W. Groeve,	» Buiksloot,	» 13,800
W. Raman,	» Amsterdam,	» 13,518
J. Morisson,	» idem	» 13,330
F. Rijke,	» idem	» 13,250
Joh. Geelen,	» Nieuweramstel,	» 12,650
Carl Kosters,	» Amsterdam,	» 11,500
H. de Haan,	» idem	» 10,960

Arnhem, 1 Juni: het opbouwen van een pakhuis en het doen van eenige herstellingen aan een woonhuis in de Oeverstraat, te Arnhem, onder beheer van de architecten Van Gendt en Nierad; ingekomen 9 bilj., als:

M. Horsting,	te Arnhem,	f 5468
M. Wardenier Jz.,	» idem	» 5185
D. A. Roskam,	» idem	» 4950
J. Post,	» idem	» 4555
J. P. Welsing,	» idem	» 4442
J. A. Koenders,	» idem	» 4375
Gebr. v. Daalen,	» idem	» 4327
H. v. d. Sand,	» idem	» 4300
J. H. v. Riel,	» idem	» 4290

Zwolle, 1 Juni: het bouwen van een geniemagazijn c. a. en van een ziekenstal met apotheek, het maken van grintwegen en het verbeteren van toegangen tot gebouwen enz., op de legerplaats bij Oldebroek, onder het beheer der genie, te Zwolle; ingek. 8 bilj., als:

H. J. Buitenhuis,	te Nunspeet,	f 11,350
D. Bruins,	» Zwolle,	» 11,297
J. H. Boks,	» Amersfoort,	» 11,245
J. v. d. Brink,	» Apeldoorn,	» 11,200
F. Aberson,	» Steenwijk,	» 11,200
J. Kruijt Kz.,	» Zwolle,	» 11,110
P. Boks,	» Amersfoort,	» 10,929
C. ter Horst,	» Zwolle,	» 10,190
Raming		» 11,300

Woerden, 1 Juni, voor rekening van het grootwaterschap van Woerden: 1o. het doen van herstellingen aan de sluis te Bodegraven; minste inschr. P. van der Lijn, te Aarlanderveen, voor f 827.

2o. het doen van herstellingen aan de brug over de Dubbele Wiericke te Nieuwerbrug; minste inschr. A. Zaal, te Bodegraven, voor f 448.

's-Hage, 1 Juni: het bouwen van een kaaimuur aan de haven te Middelburg, langs het huis van bewaring, aldaar, onder beheer van het ministerie van justitie; ingek. 15 bilj., als:

W. P. Page,	te Middelburg,	f 9440
C. A. Goethals,	» idem	» 9398
D. Bijl,	» Vlissingen,	» 8976
J. M. v. Ditmars & Zn.,	» Middelburg,	» 8851
M. J. Jeras & Zn.,	» idem	» 8825
J. J. Kooimans,	» Dordrecht,	» 8773
W. v. Mye & Zn.,	» Middelburg,	» 8679
J. v. d. Vlugt,	» Dordrecht,	» 8670
A. du Vijn,	» idem	» 8494
P. J. v. Puffelen,	» Middelburg,	» 8450
K. Hollander,	» Gouda,	» 8400
J. v. d. Hoek,	» Middelburg,	» 8280
C. de Groot,	» Sliedrecht,	» 7979
J. Schaller,	» Raamsdonk,	» 7764
L. Kalis Cz.,	» Sliedrecht,	» 7580

Nijmegen, 1 Juni: het onderhouden der wegen in den Ooipolder, van 1 Juli '87—30 Juni '88, met bijlevering der benoodigde grint; ingek. 2 bilj., als:

J. F. Lips,	te Nijmegen,	f 1686
W. v. Hasselt,	» idem	» 1442

gegund.

Haarlem, 2 Juni, voor rekening der gemeente: 1o. het leveren en leggen van 95 M. hardsteenen trottoirbanden met 2 ronde hoeken, het maken van 3 zinkputten met spruiten, het leggen van bestratingen in de Wilhelminastraat, de Prins-Hendrikstraat en de Oranjekade, benevens het maken van 110 M. houten walbeschoeiing langs die kade; ingek. 9 bilj., als:

C. Elfers & Zn.,	te Haarlem,	f 4490
Verhagen en Van 't Wout,	» idem	» 4328
J. B. Lasschuit,	» idem	» 4324
Th. J. Verzijlbergh,	» idem	» 4050
C. Bos,	» Haarlemmermeer,	» 3893
B. Zuithof,	» Haarlem,	» 3800
C. Rouwijn,	» idem	» 3695
Wed. Reijnders,	» idem	» 3643
A. Zonneveld,	» idem	» 3609
Raming		» 3415

2o. het maken van 180 M. houten waterscheoeiing langs de Raamvest, te Haarlem; ingek. 7 bilj., als:

C. Elfers & Zn.,	te Haarlem,	f 1400
Th. J. Verzijlbergh,	» idem	» 1100
C. Bos,	» Haarlemmermeer,	» 1085
A. Zonneveld,	» Haarlem,	» 997
J. B. Lasschuit,	» idem	» 939
C. Rouwijn,	» idem	» 898
Verhagen en Van 't Wout,	» idem	» 845
Raming		» 1000

Nog niet gegund.

Venloo, 2 Juni: het eenjarig onderhoud der kazernegebouwen enz., te Venloo, onder het beheer der genie, te Nijmegen (herbesteding); ingek. 6 bilj., als:

J. Bosman,	f 7650
L. Lundig,	» 7443
J. M. v. Gasselt,	» 7387
L. Coppens,	» 7290
Hendrik v. Gasselt,	» 6770
Hubert v. Gasselt,	» 6740
Raming	» 7960

Zutfen, 2 Juni: het overwelven van een gedeelte der Berkel, het maken van een stuw en keersluis, voor rekening der gemeente; ingek. 5 bilj., als:

	stuw	overwelving	keersluis	samen
C. v. d. Meijden Jr., Hardinksveld,	f 4700	f 15,400	f 5700	f 25,400
Carmiggelt, Brummen	4600	14,800	4000	23,000
C. Bakker, Kollum,				21,243
C. Versteeg, Apeldoorn,				20,999
R. Hunse, Assen,	3700	13,290	4000	20,610

Groningen, 2 Juni, voor rekening der gemeente: 1o. het vergrooten van het schoolgebouw in de Rabenhauptstraat; minste inschr. A. Schreuder, te Groningen, voor f 13,858.

2o. het maken en leveren van schoolmeubelen enz., voor twee lokalen in het schoolgebouw aan den Boteringesingel; minste inschr. H. Meijer, te Groningen, voor f 910.

3o. het witten der stucadoorwerken, wasschen der glasruiten, verrichten van verfwerken enz., aan het Beursgebouw; minste inschrijver H. O. Olthof, te Groningen, voor f 193.

4o. het uitvoeren van eenige bestratingswerken tusschen de Zuider- en Westerhaven, met bij-

evering van al het daartoe benoodigde; minste inschr. J. L. Tresman, te Groningen, voor *f* 444.

Naarden, 2 Juni: het bouwen van zes woonhuizen op een terrein aan de Gansevoortstraat en het bouwen van een baarhuis op het Israëlietisch kerkhof, onder beheer van den bouwkundige H. Bernsen; ingek. 12 bilj., als:

P. v. Asperen,	te Naarden,	*f* 17,626
M. v. d. Meijden,	» Bussum,	» 16,140
J. W. Klinkenberg,	» Naarden,	» 16,000
W. H. Struijs,	» Amsterdam,	» 15,380
E. v. Kluarwater,	» Bussum,	» 15,200
W. Schippers,	» idem	» 14,700
J. H. Hufen,	» Naarden,	» 14,482
G. Teunissen,	» Bussum,	» 12,500
L. B. Majoor,	» idem	» 10,999
C. v. Norren,	» idem	» 10,900
E. Wouda,	» Naarden,	» 9,250
E. J. Jurriens,	» idem	» 9,125

Nog niet gegund.

Goes, 2 Juni: het maken van eene Lessinische steenglooiing op een gedeelte van den zeedijk van den Zimmermanpolder met de levering van al de daartoe benoodigde bouwstoffen en arbeidsloonen; ingek. 8 bilj. als:

C. D. Bolier,	te Scherpenisse,	*f* 50,099
P. J. Visser,	» Hansweerd,	» 49,800
D. Bolier,	» Rilland,	» 48,875
M. v. d. Linde,	» Zierikzee,	» 45,749
C. de Wilde,	» Kattendijke,	» 45,487
J. Lindenberg,	» Wemeldinge,	» 45,300
C. v. Boven,	» Nieuwvennetzel,	» 44,320
B. d. Exter v. d. Brink,	» Krabbendijke,	» 42,765

Gegund.

Oudenbosch, 2 Juni: het bouwen van een woonhuis met bijlevering der materialen en het herstellen der schuur op de bouwhoeve Westenberg; minste inschr. J. Raats te Steenbergen, voor *f* 3039. Gegund.

Breda, 2 Juni: het amoveeren van een gebouw in de Visschersstraat en het daarterplaatse bouwen van een gymnastieklokaal met hoofdgebouw; ingek. 17 bilj., als:

B. Verlegh,	te Ginneken,	*f* 14,200
W. v. Zetel,	» Breda,	» 14,105
M. v. Sevendergen,	» idem	» 14,040
A. Mol,	» idem	» 13,925
H. v. d. Sanden,	» Rotterdam,	» 13,850
A. du Vijn,	» Dordrecht,	» 13,747
P. A. Gouws,	» Breda,	» 13,734
A. v. d. Akker,	» idem	» 13,724
J. v. Dienderen,	» idem	» 13,724
A. F. v. Dongen,	» Prinsenhage,	» 13,575
A. H. Kessel,	» Breda,	» 13,345
W. v. Oosterhout,	» idem	» 13,313
C. de Kantor,	» idem	» 13,100
A. Dieben,	» idem	» 13,037
Th. Erkelens,	» idem	» 12,887
J. P. Kleine,	» idem	» 12,068
J. J. Kooijmans,	» idem	» 11,305

Nog niet gegund.

Purmerend, 2 Juni, voor rekening van het waterschap »de Beemster": 1o. het vernieuwen, repareeren en tot 1 Juni '88 in onderhoud nemen van de Beemster-buitenwerken; minste inschr. Jb. Bakker, te Avenhorn, voor *f* 3627.

2o. het leveren en leggen van 4000 M³ Waalklinkerstraat; minste inschrijver G. Bruijk, te Purmerend, voor *f* 5774.

3o. het maken van twee gedeelten grintweg, lang 1740, breed 2 M.; minste inschr. Jb. Bakker, te Avenhorn, voor *f* 2100.

4o. het maken van een paardenpad in den grintweg aan den middenweg, lang 1320 M.; minste inschr. J. Otes, te Wognum, voor *f* 1164.

5o. het wegnemen van een brug en dam in en aan den Wormerweg; minste inschr. B. van Dam, te Beemster, voor *f* 222.

Hintham, 2 Juni: het bouwen van eene kerk met toren enz., voor de Ned. Herv. gem.; ingek. 5 bilj., minste inschr. L. Paaps, Veghel, voor *f* 5497.

Stavenisse, 2 Juni: het uitdiepen der haven voor rekening der gemeente;

		per bak van 8 M³,
hoogste inschr. P. Plaisoen,	Stavenisse,	*f* 3.50
laagste » J. Stoutjesdijk,	idem	» 1.25

Neuzen, 3 Juni: het maken van riolen en bijbehoorende werken langs de oostelijke zijde van de Tholenstraat en op Java, achter de huizen tegenover de kazerne; ingek. 3 bilj., als:

J. v. d. Velde,	*f* 1667
D. de Doelder,	» 1589
J. Kolijn,	» 1509

Amsterdam, 3 Juni: het bouwen van een hoorenhuis aan de Kalkmarkt, onder beheer van den architect Y. Bijvoets; ingek. 21 bilj., minste inschr. Groenhoff en Haak, voor *f* 11,480.

Leeuwarden, 3 Juni: de verbetering van de zuider Ee, voor rekening der prov. Friesland; ingek. 12 bilj., als:

G. C. Visser,	te Ylst,	*f* 12,450
J. v. d. Werff,	te Dokkum,	*f* 12,146
C. Bakker,	» Kollum,	» 12,023
R. Dijkstra,	» Dokkum,	» 11,600
E. S. de Boer,	» Leeuwar.	» 11,600
S. Hoogeveen,	» Dokkum,	» 11,400
J. de Lange,	» Harlingen,	» 11,200
J. Bakker,	» Kollum,	» 10,980
H. L. Cuveller,	» Staveren,	» 10,919
C. de Ruiter,	» Hardinksveld,	» 10,900
H. H. Smith,	» Almenum,	» 10,780
K. Keuning,	» Ternaard,	» 10,500
Raming		» 9,700

Kapelle (Zeel.), 3 Juni: de onderhoudswerken tot 30 April 1888 aan de waterkeering van den calamiteusen Willem-Annapolder; ingek. 13 bilj., als:

J. Luijk,	te Hansweerd,	*f* 12,090
S. Blok,	» Kortgene,	» 12,000
J. Verkuijl Quakkelaar,	» Vlissingen,	» 11,440
H. Klaassen,	» Zaamslag,	» 11,390
A. Thoens,	» Neuzen,	» 10,983
J. de Bijke,	» Serjansland,	» 10,700
M. van de Linde,	» Zierikzee,	» 10,680
H. C. van den Ende,	» idem	» 10,596
J. Bruggeman,	» Hansweerd,	» 10,300
J. Lindenberg,	» Wemeldinge,	» 10,288
C. de Wilde,	» Kattendijke,	» 10,160
A. van der Beek,	» Zaamslag,	» 9,790
J. de Jonge,	» Biezelinge,	» 9,677

Gegund aan den laagsten inschr., behoudens goedkeuring van Gedeputeerde Staten.

Bovendien 1 biljet van onwaarde.

Middelburg, 3 Juni: het wegbreken der bestaande trap, vervoerde naar de verdieping van school C in den Langen Delft en het maken en stellen van een nieuwen opgang en bijbehoorende werkzaamheden; ingek. 8 bilj., als:

P. Krijger & Zn.,	te Middelburg,	*f* 686
W. A. v. d. Harst,	» idem	» 620
P. J. v. Puffelen & Zn.,	» idem	» 615
C. A. Goethals,	» idem	» 610
J. M. v. Ditmars & Zn.,	» idem	» 598
J. C. v. Miert,	» idem	» 590
W. P. v. Pagee,	» idem	» 574
H. P. v. d. Ree,	» idem	» 559

Groningen, 3 Juni: het herstellen van de kanaalglooiingen langs het Eemskanaal, van Groningen naar Delfzijl, voor rekening der prov.; ingek. 8 bilj., als:

F. Bos,	te Bedum,	*f* 3380
W. de Vries,	» Garnwerd,	» 3350
S. Meijers,	» Bedum,	» 3335
P. C. M. Rottinghuis,	» Delfzijl,	» 3296
A. Woldringh,	» Zoutkamp,	» 3256
S. H. Kremer,	» Bedum,	» 3180
H. v. Dijk,	» Groningen,	» 2740
G. Crone,	» Ten-Boer,	» 2688
Raming		» 2996

Dordrecht: het bouwen van een rottingwasscherij met kantoor, aan het Wilgenbosch, is gegund aan H. Degens, voor *f* 4163.

Nagekomen Afloopen.

Klundert, 28 Mei: de levering van 500 M³ onderhoudsgrint voor wegen; minste inschr. C. Blakker Wz., te Sliedrecht, voor *f* 1.34½ per M³.

BIJVOEGSEL
VAN
DE OPMERKER
van ZATERDAG 11 JUNI 1887.

AANKONDIGINGEN VAN AANBESTEDINGEN.

Maandag, 13 Juni.

Amsterdam, te 12 uren, door burg. en weth.: het maken van een stalgebouw voor 120 paarden, twee voorgebouwen, ziekenstal, smederij en bijbehoorende werken, op een terrein aan de Bilderdijkkade, tusschen de Potgieter-, Tollens- en Kinkerstraten, ten behoeve van den dienst ter stadsreiniging. (*Zie advert.en n°.* 23.)

Amsterdam, te 12 uren, door de Amstelhotelmaatschappij: het verbouwen van het perceel aan de Tulpstraat W no. 2.

Bergen-op-Zoom, te 12 uren, door den ontvanger der registratie en domeinen, ten zijnen kantore: het herstellen van de uitwateringsluis van den Theodoruspolder, aldaar. Inl. bij den opzichter R. H. C. van Someren. Aanw. gehouden.

Enschedé, te 12 uren, namens A. Frankenhuis, in het hotel de Klomp: het bouwen van een woonhuis, slagerij en eenige bijkomende werken, op een terrein aan de Zuiderhagen. Aanw. te 9 uren.

Leiden, te 12 uren, door burg. en weth.:

1o. het leveren en plaatsen van stootpalen en walboorries langs den Ouden Singel en de Volmolensgracht, in 2 perc.;

2o. het verrichten van eenige herstellingen en verfwerken aan den stadhuistoren;

3o. het verrichten van eenige herstellingen en verfwerken aan het gebouw op de stadstimmerwerf. Aanw. gehouden.

Leiden, te 12 uren, door burg. en weth.: het verrichten van eenige verfwerken, in 4 perc.

Amsterdam, te 2 uren, door de Holl. IJzeren Spoorwegmaatschappij, in kamer no. 46 van het centraal administratiegebouw: Bestek no. 406, het maken van twee dubbele steenen wachterswoningen en drie dubbele woningen van drijfsteen-regelwerk aan den spoorweg Amsterdam—Rotterdam, met bijbehoorende werken, in 2 perc. Raming: perc. 1 *f* 9400, perc. 2 *f* 13,800. (*Zie advert. in n°.* 23.)

Hulst (Zeel.), te 3 uren, in den Dubbelen Arend, bij R. Cattoir: het afbreken van een huis en schuur, en het daarterplaatse bouwen van een ruim woonhuis met magazijn en poort, in de Gentsche straat.

Metslawier (Fr.), te 3 uren, door het polderbestuur van Oost- en Westdongeradeel, bij J. Bonga: het wegbreken van twee bruggen, de zoogenaamde Hoeidamsbruggen, onder Morra, en het maken van een nieuwe brug over de Zuiderea, met bijkomende werken. Inl. bij den architect D. Booijenga, aldaar. Aanw. gehouden.

Ulrum (Gron.), te 5 uren, door de Wed. K. J. de Cock, te Bornhuizen, bij de Wed. G. H. Veltman: het afbreken eener behuizing en het bouwen van een renteniershuis met schuurtje, aan de hoofdstraat in het dorp Ulrum. Aanw. gehouden.

Dinsdag, 14 Juni.

Gorichem, te 10 uren, door dijkgraaf en hoogheemraden van den Alblasserwaard met Arkel beneden de Zouwe, in den Doelen:

1o. het repareeren en vernieuwen van rijswerken en steenen bermen, alsmede het herstellen en onderhouden en het maken van ongeveer 363 M² steenglooiingen tegen de loopen en het maken van ongeveer 2880 M² basaltsteenen bermen langs den oever der dijken van het hoogheemraadschap, benevens het leveren van ongeveer 363 ton basaltstortsteen;

2o. *a.* het opmaken en onderhouden der sluis met toebehooren en van de rijswerken, gelegen in den nieuwen dijk onder Hardinksveld en Giessendam; *b.* het herstellen van het magazijngebouw en de metselwerken der keermuurtjes te Hardinksveld;

3o. het vierkanten van eenige gedeelten van den Merwededijk onder Sliedrecht, zijnde de nog niet afgewerkte vakken van het 4e perc. der best. van 29 April '87.

St.-Jacobiparochie (Fr.), te 11 uren, door het dijksbest. van het waterschap het Nieuwlân: het slotten van de Nieuwebildtdijkstervaart, ter lengte van pl. m. 7000 M. Aanw. 13 Juni, te 12 uren.

Beetsterzwaag, te 11 uren, door burg. en weth.: het verbouwen van de scholen te Siegerswoude, Duurswoude en Ureterp, en het maken van nieuwe banken en kasten in die scholen. Aanw. gehouden.

Beetsterzwaag, te 12 uren, door burg. en weth.: het verbouwen van de school te Langezwaag en het maken van nieuwe banken en kasten voor deze school en die te Gorredijk. Aanw. gehouden.

Amsterdam, te 1½ uren, door commissarissen der stadsbank van leening, in een van de lokalen der bank: het vergrooten van de bank van leening no. 10, aan de Conradstraat. Inl. bij den architect W. Hamer. Aanw. gehouden.

Haarlem, te 2 uren, door het best. der Ned. Israëlietische gemeente, aldaar: het bouwen van eene nieuwe school, vergaderzalen en bedinrichting, op een open terrein gelegen aan de Wijngaardstraat, aldaar. Inl. bij den architect D. E. L. van den Arend. Aanw. gehouden.

Hulsmaveen (N.-Br.), te 4 uren, door het kerkbest. der Herv. gemeente, bij J. Doelen: eenige veranderingen, vernieuwingen en herstellingen aan kerk en pastorie, aldaar. Inl. bij den architect M. Dreesen, te Helmond. Aanw. 14 Juni, te 2 uren.

Woensdag, 15 Juni.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het onderhoud en herstel der werken aan de Nieuwe Maas, het Scheur en den Hartel, van 1 Juli '87 tot en met 30 Juni '88. Inl. bij den eerstaanwezend-ingenieur Leemans, den buitengewoon-opzichter Verzijl, beiden te Rotterdam, en den buitengewoon-opzichter Duricux, te Maassluis. Aanw. gehouden. Raming *f* 38,995.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: de uitvoering van herstellingen en vernieuwingen aan de Rijksrivierwerken op het Pannerdensche kanaal, den Neder-Rijn en de Lek, met het onderhoud dier werken van 1 Juli '87 tot en met 30 Juni '88, in vier perc. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, den ingenieur Musquetier, te Utrecht, en de opzichters Van Balgooy, te Pannerden, Mann, te Rossen, en Loeff, te Schoonhoven. Aanw. gehouden. Raming: perc. 1 *f* 7000, perc. 2 *f* 6700, perc. 3 *f* 17,000, perc. 4 *f* 25,100.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het voortzetten van de verdedigingswerken aan den rechteroever der doorgraving aan den Hoek-van-Holland, voor de verbetering van den waterweg langs Rotterdam naar zee. Inl. bij den eerstaanwezend-ingenieur Leemans, te Rotterdam, en den opzichter Van Hoorn, te Hoek-van-Holland. Aanw. gehouden. Raming *f* 25,400.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: de uitvoering van baggerwerk in het vaarwater der Koningshaven te Rotterdam, tusschen de kilometerraaien 141 en 144, behoorende tot de werken van de rivier de Nieuwe Maas. Inl. bij den eerstaanwezend-ingenieur Leemans en den opzichter Verzijl, beiden te Rotterdam. Aanw. gehouden. Raming *f* 28,000.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: het opruimen van een gedeelte van het Onderplaatje en van gronden in het bed der rivier de Amer en het maken van daarmede in verband staande werken, onder de gemeente Made en Drimmelen, prov. Noord-Brabant, tusschen de kilometerraaien 55 en 58, behoorende tot de werken voor het verleggen van de uitmonding der rivier de Maas. Inl. aan het bureau der werken voor de verlegging van den Maasmond, te 's-Bosch. Aanw. gehouden. Raming *f* 119,000.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: het wegruimen van een in de rivier de Waal, onder Valburg, aan den rechteroever tusschen de kilometerraaien 53 en 54 gezonken vaartuig. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, en den ingenieur Stieneker, te Nijmegen. Aanw. gehouden.

Twello (Geld.), te 11 uren, door burg. en weth. van Voorst: de vergrooting van het schoolgebouw te Wilp, met bijlevering van nieuwbeken. Inl. bij den opzichter M. Hurenkamp, te Twello.

's-Bosch, te 12 uren, door de firma G. van Gerve, in het koffiehuis Parkzicht: het bouwen eener fabriek met kantoor en verdere aanhoorigheden, in de straat genaamd de Kromsweg, nabij de Zuidwillemsvaart, met bijlevering van de daartoe benoodigde materialen. Inl. bij den bouwkundige A. van Liesdt.

Leeuwarden, te 1 uur, door burg. en weth.: het illumineeren van den Stads- of Prinsentuin, op den avond van 25 Juli a. s.

Zierikzee, bij J. W. D. Schuurbecque Boeije, ontvanger-griffier bij de Gouweveer- en Zelkepolders: de levering van 130 M³ onderhoudsgrint, franco wal, leplaats binnen het Sas.

Donderdag, 16 Juni.

's-Bosch, te 10 uren, door burg. en weth.: het uitvoeren van werken tot veranderen der inrichting van de lokalen op de verdieping van het gebouw de Korenbeurs en andere daarmede in verband staande werken. Inl. bij den gemeente-architect. Aanw. 13 Juni, te 10 uren. (*Zie advert. in n°.* 24.)

Vrijdag, 17 Juni.

Zwolle, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het opruimen van twee in de Zuiderzee gezonken vaartuigen, genaamd »de Hoop" en »de jonge Roelof". Inl. bij den hoofdingenieur, den ingenieur Labrijn en den opzichter Ritmeester, allen te Zwolle.

's-Hage, te 1 uur, door het ministerie van waterstaat enz.: het herstellen en verbeteren van rijkstelegraaflijnen in de afleeling Utrecht, in 2 perc. Inl. bij den inspecteur, chef van het technisch beheer der rijkstelegraaf, te 's-Hage, en den inspecteur te Utrecht. Raming: perc. 1 *f* 1400, perc. 2 *f* 1880.

Ierseke (Zeel.), te 3 uren, door burg. en weth.: het verbouwen van het post- en telegraafgebouw, aldaar. Inl. bij den architect J. H. Hannink, te Goes. Aanw. 17 Juni, van 1—2 uren.

Zaterdag, 18 Juni.

Gorichem, te 10 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, aldaar:

1o. het doen van voorzieningen aan militaire gebouwen te Gorichem. Raming *f* 5050;

2o. het maken van waterleidingen enz., in kazernegebouwen te Gorichem. Raming *f* 2300.

Bilj. inzenden uiterlijk 17 Juni, voor 3 uren.

Breda, te 11 uren, door regenten van het Gereformeerd burgerweeshuis, in het koffiehuis van de Wed. Segers: het bouwen van een nieuw Gereformeerd burgerweeshuis, met bijkomende werken, op een terrein aan de Oudevest, aldaar, met bijlevering van alle materialen. Inl. bij de architecten P. van de Erve Jz. en en A. C. Buijzerd, te Breda. Aanw. 13 Juni, te 10½ uren. (*Zie advert. in n°.* 24.)

Kampen, te 1 uur, door burg. en weth.: het leveren en leggen van pl. m. 1300 M gegoten-ijzeren gasbuizen.

Bergen-op-Zoom, te 2 uren, door burg. en weth.: het leveren van 81,400 grindsteen en 73,000 straatklinkers (Waalvorm), in 2 perceelen. (*Zie advert. in n°.* 24.)

Maandag, 20 Juni.

Utrecht, te 12 uren, door het best. der Oosterstoomtramwegmaatschappij: het bouwen van eene remise en van zeven woningen, te Rosmen. Inl. bij den ingenieur-architect J. Schotel, te Rotterdam. Aanw. 13 Juni, te 1 uur. (*Zie advert. in n°.* 24.)

Nijmegen, te 1 uur, door het gecombineerd waterschapsbest. »Rijk van Nijmegen en Maas en Waal", op het raadhuis:

1o. het verbreeden en verdiepen der Nieuwe Wetering, van de uitmonding in de rivier de Maas tot de sluis in den Teersdijk met bijbehoorende werken, lang 13,662 M., in 1 perc.;

2o. het verbreeden en verdiepen: a. van de Blauwe Wetering, van de Blauwe Sluis onder Appeltern tot de Oude Wetering, lang 3350 M.; b. van de Hoekgraafsche Wetering, van Darrendaalsch bosch onder Weurt tot het Hoekgraafsche Schutlaken, lang 7400 M., in 2 perc.

Inl. bij den dijkopzichter C. Kooijmans, te Dreumel. Aanw. 13 Juni, te 11 uren bij de sluis te Appeltern, en 14 Juni, te 10 uren bij het Darrendaalsch bosch.

Nieuwolda (Gr.), door het burgerlijk armbestuur, bij den secretaris L. W. Kunst: de levering van 250,000 kilo klopkolen voor of op 1 Nov.

Dinsdag, 21 Juni.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van marine: het maken van een gebouw voor een stoommisthoorn en bijbehoorende woning bij de buitenhaven te Vlissingen. Aanw. 14 Juni, te 1 uur.

Breda, te 11 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, aldaar, in het koffiehuis »Hof van Holland": het inrichten van den zolder van het nieuw klein arsenaal te Breda, tot opberging van paardetuigen. Bilj. inzenden uiterlijk 20 Juni, vóór 3 uren. Raming ƒ 850.

Naarden, te 11 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, aldaar, in de kazerne Oudmolen: het maken van een gebouw tot woning van een adjudant-onderofficier, straflokalen, bibliotheek en theoriezalen bij de kazerne Promers, te Naarden. Bilj. inzenden uiterlijk 20 Juni, vóór 3 uren. Raming ƒ 8500.

Oldemarkt (Ov.), te 2 uren, door burg. en weth.: het verbouwen en vergrooten van het schoolgebouw te Ossenzijl, het maken van een regenwaterbak, een gebouwtje voor privaten en bergplaats, schoolbanken enz. Aanw. te 11 uren.

Hoofdplaat (Zeel.), te 3 uren, door het best. der waterkeering van den calamiteusen Hoofdplaatpolder, in de directiekeet: het herstel, de vernieuwing en het onderhoud tot 30 April '88, van de aarde-, kram-, rijs- en steenglooiingswerken aan de waterkeering van genoemden polder. Aanw. 14 en 17 Juni, van 9—11 uren.

Kralingen, te 8 uren, door het best. van den polder Kralingen, in het waterschapshuis:

1o. het uitbreken van de stoomketels, het helpen stellen van nieuwe ketels en het aanmetselen, met inbegrip van het vergrooten van het ketelhuis en het maken van een nieuw rookkanaal;

2o. het doen van eenige herstellingen aan de verschillende eigendommen van den polder.

Aanw. 18 Juni, te 10 uren aan het stoomgemaal en te 12 uren aan de 1e Haulbrug van 's-Gravenweg.

Rotterdam, in het Timmerhuis: het uitvoeren van verfwerken aan gebouwen, bruggen enz., in 13 perceelen.

Rotterdam, ten kantore van de gemeente-gasfabrieken, Oostzeedijk: het uitvoeren van verfwerk aan lantaarnpalen, armen en lantaarns.

Woensdag, 22 Juni.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: het maken van werken tot stroomleiding in den bovenmond der doorsnijding van den Piekenwaard, tusschen de kilometerraaien 226 en 228, onder de gemeente Alem, prov. Noord-Brabant. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, den ingenieur Verweij, te Vucht, en den opzichter Groenen, te 's-Bosch. Aanw. 15 Juni. Raming ƒ 12,400.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: de uitvoering van werken tot normaliseering van de Waal, onder Haaften en Gameren, provincie Gelderland, tusschen de kilometerraaien 78 en 82. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, en den ingenieur Stieneker, te Nijmegen. Aanw. 15 Juni. Raming ƒ 73,100.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het verleggen van een gedeelte van den Noord-Nieuwlandschen polder onder Maasland, tusschen de kilometerraaien 162 en 163, en het maken van slooten, kaden en duikers in de steenen Gorzen; een en ander voor de verbetering van den waterweg langs Rotterdam naar zee. Inl. bij den hoofdingenieur Leemans, te Rotterdam, en den adspirant-ingenieur Gockinga, te Rozenburg. Aanw. 15 Juni, te 11½ uren. Raming ƒ 21,400.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het wegruimen van een in de Maas onder Maastricht gezonken vaartuig. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, den ingenieur Verweij, te Vucht, en den opzichter Willems, te Maastricht.

Kralingen, te 2 uren, door burg. en weth.: het bestraten van den Oudendijk. Aanw. 17 Juni, te 10 uren.

Donderdag, 23 Juni.

Odijk (Utr.), te 10 uren, door het best. van het waterschap Rijn-en-Dijk, ten huize van de Wed. J. Bakker: het leveren van 700 stère grove Lekgrint, in 3 perceelen, te weten 1e perc. te Werkhoven, 2e perc. te Odijk en 3e perc. te Bunnik.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het uitvoeren van baggerwerk in den benedenmond van het Krabbersgat, behoorende tot de havenwerken in Noord-Holland. Inl. bij den hoofdingenieur, te Haarlem, en den ingenieur Keurenaer, te Hoorn. Aanw. 16 Juni. Raming ƒ 16,700.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het driejarig onderhoud van het jaagpad c. a. langs het Zuider- en een gedeelte van het Noorder-Spaarne, in de provincie Noord-Holland. Inl. bij den hoofdingenieur, te Haarlem, en den ingenieur De Bruijn, te Amsterdam. Aanw. 16 Juni. Raming ƒ 700 per jaar.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van marine: het maken van een wacht- en slaaplokaal, ten dienste van het loodswezen, te Neuzen. Aanw. 15 Juni, van 1—2 uren.

Arnhem, door J. G. Lubbers, bij Hermsen aan de Schipbrug: het maken van 5 dwarskribben langs den linkeroever van den Neder-Rijn, voor de stadswaarden, boven Arnhem. Aanw. 21 Juni, te 10 uren.

Zierikzee, door het dagelijks best. van het waterschap Schouwen, aan 's Landskamer: het leveren van 7075 scheepston stortsteen voor de oeververdediging aan het district Borrendamme, nabij het westhavenhoofd van Zierikzee, in 6 perceelen. Aanw. 20, 21 en 22 Juni, van 10—1 uren.

Vrijdag, 24 Juni.

Zwolle, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: de verbetering van den uitloop der Staphorster uitwateringssluis en de herstelling van de aanlegplaatsen buiten de schutsluizen te Zwartsluis. Inl. bij den hoofdingenieur, den ingenieur Labrijn en den opzichter Ritmeester, allen te Zwolle. Aanw. 16 Juni, te 11 uren. Raming ƒ 6000.

Zwolle, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het aanbrengen van voorzieningen aan de kanaalboorden van de Willemsvaart. Inl. bij den hoofdingenieur, den ingenieur Labrijn en den opzichter Ritmeester, allen te Zwolle. Aanw. 17 Juni, te 10 uren. Raming ƒ 3100.

Groningen, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het opnieuw beplanten van een gedeelte van den Rijksweg van Groningen naar de Drentsche grens, benoorden het dorp Haren. Inl. bij den hoofdingenieur, te Leeuwarden, den ingenieur en den opzichter Bauer, beiden te Groningen. Aanw. 17 Juni. Raming ƒ 1060.

Maandag, 27 Juni.

Harlingen, te 1 uur, door burg. en weth.: het vernieuwen van den bovenbouw der Lammertwarderbrug.

Dinsdag, 28 Juni.

Arnhem, te 11½ uren, door burg. en weth.: het bouwen van eene school voor openbaar lager onderwijs aan den Rozendaalschenweg. Aanw. 20 en 21 Juni, te 10 uren. Raming ƒ 37,600. (*Zie advert. in no. 24.*)

Walsoorden (Zeel.), te 1 uur, door het best. der waterkeering van het calamiteuse waterschap Walsoorden, bij J. F. Adriaansens: het herstel, de vernieuwing en het onderhoud tot 30 April '88, van de aarde-, kram-, rijs- en steenglooiingswerken aan de waterkeering van bovengenoemd calamiteus waterschap. Aanw. 21 en 25 Juni, te 10 uren.

Woensdag, 29 Juni.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het maken van vijf kribben en het verlengen van drie Rijkskribben, tot verbetering van de rivier den Geldersche IJsel beneden het Blokhuis, tusschen de kilometerraaien 71 en 72. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, en den ingenieur Ramaer, te Kampen. Aanw. 22 Juni. Raming ƒ 4500.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het wegruimen van twee wrakken onder de gemeente Ooltgensplaat. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, den ingenieur Hoogenboom en den buitengewoon-opzichter Chevalier, beiden te Dordrecht. Aanw. 22 Juni.

Donderdag, 30 Juni.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het verbeteren van 's Rijkszeewerken op het eiland Wieringen. Inl. bij den hoofdingenieur, te Haarlem, en den ingenieur Keurenaer, te Hoorn. Aanw. 23 Juni. Raming ƒ 11,820.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: de uitvoering van eenige herstellingen aan de werken van het Tienhovensche kanaal in Gooiland, gemeente Hilversum. Inl. bij den hoofdingenieur, te Haarlem, en den ingenieur De Bruijn, te Amsterdam. Aanw. 23 Juni. Raming ƒ 1496.

Op onbepaalden datum.

Leeuwarden: het verbouwen van het huis A no. 41, op de Tuinen, aldaar. Inl. bij den architect J. D. Bruns. Aanw. 13 Juni, te 10½ uren.

AFLOOP
VAN
AANBESTEDINGEN.

Leiden, 2 Juni: het maken van een fabrieksgebouw enz., onder beheer van den architect W. F. van der Heijden; ingek. 8 bilj., als:

A. Dorregeest,	te Alkmaar,	ƒ 5295
P. Gestman,	» Leiden,	» 4590
H. P. L. Vorst,	» idem	» 4300
Iz. v. d. Kamp,	» idem	» 4195
W. v. d. Drift,	» idem	» 4080
A. Verhoog Jr.,	» idem	» 3965
Chr. E. Verhaaf,	» idem	» 3838
H. J. Sloots,	» idem	» 3799

Nieuwerkerk (Zeel.), 3 Juni: het leveren en verwerken van 1400 scheepston stortsteen tot verdediging van den onderzeeschen oever aan den zuidhoek van den polder »de Vier bannen van Duiveland"; ingek. 8 bilj., als:

J. v. Eck, Hardinksveld,	ƒ 3693
A. M. Langeveld, idem	» 3398
S. Geuleman, Nisl,	» 3366
J. de Rijke Jr., Sirjansland,	ƒ 3235
Erven H. Trip, Rotterdam,	» 3187
C. F. v. Fraaijenhoven, Neuzen,	» 3148
Kloos en Van Limburgh, Rotterdam,	» 3139.50
J. v. Strien, Zierikzee,	» 2960

Onder voorbehoud van nadere goedkeuring aan den minsten inschr. gegund.

Amsterdam, 3 Juni: het verbouwen van een woon- en winkelhuis aan de Langehoutstraat, voor Gebr. Goudekes en De Leeuw, onder beheer van den architect Y. Bijvoets Gz., aldaar; ingekomen 17 bilj., als:

J. Koster,	te Amsterdam,	ƒ 6600
A. Paans,	» idem	» 6500
G. Boon,	» idem	» 6430
G. Woud,	» idem	» 6380
G. Mouw,	» idem	» 6277
W. Greve,	» Buiksloot,	» 6260
T. Ligthart,	» Nieuweramstel,	» 6123
J. P. Cornelissen,	» Amsterdam,	» 5910
E. H. Helle,	» idem	» 5900
A. Aalders,	» idem	» 5880
H. Hendriks,	» idem	» 5850
W. Leibbrandt,	» idem	» 5823
A. C. Scherpens,	te Nieuweramstel,	ƒ 5710
K. J. B. v. Damme,	» Amsterdam,	» 5535
H. J. Meekers,	» idem	» 5300
J. Schaafsma en Th. A. Kuit,	» idem	» 4792
P. Groenhoff en A. G. Haak,	» idem	» 4780

Gegund.

Amsterdam, 3 Juni: het verbouwen van een heerenhuis aan de Kalkmarkt, voor J. F. Musbach, onder beheer van den architect Y. Bijvoets Gz.; ingek. 22 bilj., als:

A. Aalders,	te Amsterdam,	ƒ 15,630
A. J. v. Liemt,	» idem	» 15,500
W. L. Leibbrandt,	» idem	» 15,438
K. J. B. v. Damme,	» idem	» 15,380
J. Koster,	» idem	» 15,234
C. J. Maks Jr.,	» idem	» 14,979
H. J. Meekers,	» idem	» 14,950
J. P. Cornelissen,	» idem	» 14,931
H. C. Dorlas,	» idem	» 14,922
G. Woud,	» idem	» 14,841
H. Hendriks,	» idem	» 14,700
E. R. Kuipers,	» Nieuweramstel,	» 14,500

J. F. Prenaler,	te Overtoom,	ƒ 13,770
Ph. A. Warners,	» Amsterdam,	» 13,550
J. G. Wiegand,	» idem	» 13,430
J. J. Boekholts,	» idem	» 12,978
E. H. Helle,	» idem	» 12,900
Gebr. Eweldt,	» idem	» 12,900
W. Greve,	» Buiksloot,	» 12,653
G. Boon,	» Amsterdam,	» 12,431
G. Mouw,	» idem	» 11,830
P. Groenhoff en A. G. Haak,	» idem	» 11,480

Gegund.

Oud-Beierland, 3 Juni, voor rekening van den polder Oud-Beierland c. a.: 1o. het maken en inhangen van de sluisdeuren in de uitwateringsluis van den polder; ingek. 5 bilj., als:

H. Weda,	te Oud-Beierland,	ƒ 775
M. v. Ekelenburg,	» idem	» 745
A. v. Tricht,	» idem	» 724
P. Smit,	» idem	» 688
P. Langeveld,	» Overschie,	» 540

Gegund.

2o. het straten met Waalklinkers van ruim 800 M.; ingek. 8 bilj., als:

W. 't Hooft,	te Numansdorp,	ƒ 1700
L. Varkenvisser,	» Overschie,	» 1349
Bottenberg,	» Oud-Beierland,	» 1310
J. Stooker,	» idem	» 1297
J. Peil,	» idem	» 1275
Gr. Peil,	» idem	» 1260
G. Peil,	» idem	» 1249
D. v. Beaaij,	» idem	» 1175

Gegund.

Wilhelminadorp, 4 Juni: de gewone onderhoudswerken tot 30 April '88, aan de waterkeering van den calamiteusen Oostbevelandpolder; ingek. 13 bilj., als:

G. Moertens,	te Hoek,	ƒ 2984
J. de Jonge,	» Biezelinge,	» 2798
J. de Rijke,	» Stavenisse,	» 2784
A. Schrier,	» Kolijnsplaat,	» 2775
J. Luijk,	» Hansweerd,	» 2750
C. Bolier,	» Scherpenisse,	» 2690
J. Bruggeman,	» Hansweerd,	» 2655
E. de Maat,	» idem	» 2650
W. J. Boneijn,	» Borg,	» 2567
J. de Rijke,	» Sirjansland,	» 2560
P. J. Visser,	» Hansweerd,	» 2549
C. de Wilde,	» Kattendijke,	» 2484
P. v. d. Berge,	» Kolijnsplaat,	» 2449
Raming		» 3091

Onder nadere goedkeuring aan den minsten inschr. gegund.

Hengeloo, 4 Juni: het bouwen eener bakkerij, behalve de ovens, aan den bestaanden winkel van de coöperatieve winkelvereeniging »de Goede Hoop", te Hengeloo; ingek. 5 bilj., als:

H. J. Frantsen,	te Hengeloo,	ƒ 1495
J. Wilmink Gz.,	» idem	» 1329
J. Esselink,	» idem	» 1293
J. Brummelhuis,	» idem	» 1213
A. J. Wilmink,	» idem	» 1147

Gegund.

Zaandam, 4 Juni: het onderhoud van den Assendelver zeedijk; ingek. 2 bilj., als:

M. Noë,	ƒ 1974
P. Vens,	» 1525
Gegund	
Raming	ƒ 1085.50

Zaandam, 4 Juni: het onderhoud van werken in den polder Westzaan; ingek. 4 bilj., als:

D. Verlaan & Zn.,	ƒ 2300
J. Loguit Jz.,	» 2287
P. v. Stavoren Wz.,	» 2255
P. Vens,	» 2165
Gegund.	
Raming	ƒ 2609.86

Ruurloo, 4 Juni: het bouwen van twee dubbele woonhuizen met schuurtjes, voor de Herv. gemeente, in 2 perceelen en in massa.

Perc. 1 ingek. 2 bilj., als:

G. J. Meulenbrugge,	te Vorden,	ƒ 1548.50
E. Lusink,	» Ruurloo,	» 1550.95

Perc. 2, ingek. 1 bilj., van E. Lusink, te Ruurloo, voor ƒ 1520.50.

Massa, ingek. 6 bilj. als:

J. H. Rietman,	te Borkeloo,	ƒ 3049
H. A. Weenink,	» Vorden,	» 3219
G. J. Meulenbrugge,	» idem	» 3122
G. J. Rouwenhorst,	» Ruurloo,	» 3080
E. Lusink,	» idem	» 3046.50
J. W. Oortgiese,	» idem	» 2982

Borssele, 4 Juni: het herstel, de vernieuwing en het onderhoud tot 30 April '88, der aarde-, kram-, rijs- en steenglooiingswerken van het calamiteuse waterschap Ellewoutsdijk—Borssele; ingek 13 bilj., als:

P. A. v. d. Velde,	te Neuzen,	ƒ 25,940
C. F. v. Fraeijenhove,	» idem	» 25,683
A. v. d. Boek,	» Zaamslag,	» 24,983
J. de Jonge,	» Kapelle,	» 24,473
J. Lindenbergh Cz.,	» Wemeldinge,	» 24,442
J. Tollenaar	te Neuzen,	ƒ 24,407
C. D. Bolier,	» Scherpenisse,	» 24,175
A. v. Popering,	» Bruinisse,	» 23,798
C. Bolier Cz.,	» idem	» 23,687
D. Thelens,	» Neuzen,	» 23,673
dezelfde,	» idem	» 23,373
C. de Wilde Az.,	» Kattendijke,	» 21,990
J. Jansen,	» Neuzen,	» 21,763

Onder nadere goedkeuring is het werk aan den minsten inschr. gegund.

Raming	ƒ 26,532.56

Hengeloo (O.), 4 Juni: het maken van een gebouw voor machinestelplaats en het maken van een zwem- en badinrichting met bijbehoorende werken, voor Gebr. Stork & Co., onder beheer van den bouwkundige J. de Morree Hz.; ingek. 8 bilj., als:

	1e gedeelte	geheel
J. Brals Jr., Assen,	ƒ 33,900	ƒ 42,300
A. Grotenhengel, Borne,	29,100	36,320
H. A. Witzand, Almeloo,	28,907	35,945
J. Brummelhuis, Hengeloo,	28,898	35,563
A. Sieverink, Gronloo,		34,800
J. H. Beenk, Hengeloo,		34,680
C. Eckhardt, Almeloo,	27,600	34,370
A. H. M. Wesselink, Hengeloo,	26,490	32,760

Rotterdam, 5 Juni: het bouwen van een gymnastieklokaal met hoofdgebouw, aanbesteed den 2n Juni jl. (zie de afloop in het vorig nommer) is gegund aan Th. Erkelens, te Breda, voor ƒ 12,877.

Schagen, 6 Juni, voor rekening van de Banne en den polder Schagen: 1o. timmer- en metselwerk aan gebouwen en bruggen; minste inschr. C. N. Vlaming, te Schagen, voor ƒ 463.

2o. verfwerk, als boven; minste inschrijver A. Klos, te Schagen, voor ƒ 37.50.

Waalwijk, 6 Juni: het bouwen van eene machinale stoomschoenenfabriek benevens directeurs- en boekhouderswoonhuizen, in de Stationsstraat, aldaar; ingek. 7 bilj., als:

Jos. v. d. Lee,	te Waalwijk,	ƒ 23,920
G. v. Hulten,	» idem	» 23,904
H. v. d. Meis,	» Besoijen,	» 23,600
N. v. Wall,	» Waalwijk,	» 21,600
J. Schuller,	» Raamsdonk,	» 19,950
Gebr. v. d. Struik,	» Oosterwijk,	» 19,396
M. Verhoeven,	» Drunen,	» 16,999

Groningen, 6 Juni, voor rekening der gemeente: 1o. het onderhoud van eenige pompen binnen de gemeente, van 1 Juli '87—1 Juli '88; ingek. 1 biljet van C. J. de Vries, te Groningen, voor ƒ 362.

2o. het maken, leveren en aanbrengen van benoodigdheden voor het onderwijs in de nuttige handwerken, in de lagere gemeenteschólen der 1e klasse; ingek. 2 bilj.; minste inschr. J. J. Toeman, te Groningen, voor ƒ 350.

Delfzijl, 6 Juni: het doen van eenige herstellingen aan- en het onderhouden der havenwerken te Delfzijl, ged. '87; ingek. 6 bilj., als:

J. Hemmes,	te Farmsum,	ƒ 1349
H. K. v. Buuren,	» Delfzijl,	» 1340
H. N. Pal,	» idem	» 1340
W. Scheltens,	» Farmsum,	» 1325
G. C. M. Bottinghuis,	» Delfzijl,	» 1317
J. v. Buuren,	» idem	» 1288

Gegund.

Etten, 6 Juni: het rioleeren, bestraten enz., van den Domineesgang te Leur, voor rekening der gemeente Etten-en-Leur; ingekomen 5 bilj., als:

W. Dirven,	te Prinsenhage,	ƒ 1673
Th. Kessels,	» Breda,	» 1597
W. Bouwens,	» idem	» 1488
B. Verlegh,	» Ginneken,	» 1472
M. Bakkeren,	» Prinsenhage,	» 1450

Gegund.

Breda, 6 Juni: het bouwen van een winkelhuis met aparte bovenwoning, werkplaats en verdere aanhoorigheden aan de Verlengde-Sophiastraat, onder beheer van den architect J. Lijdsman.

Timmerwerk, ingek. 8 bilj., als:

W. Schellekens,	ƒ 3721
Ant. Dielen,	» 3669
A. C. v. Gils,	» 3424
J. Koopmans,	» 3400
F. Schrauwen,	» 3389
W. v. Oosterhout,	» 3348
M. v. Sevenbergen,	» 3260
J. B. Kroes,	» 2967
Gegund.	

Metselwerk, ingek. 6 bilj., als:

Th. Erkelens,	ƒ 3213
A. Klemans,	» 3185
A. v. Boxel,	» 2944
C. de Kanter,	» 2738
J. Kleiner,	» 2650
A. Voogd,	» 2400
Gegund.	

Massa, ingek. 5 bilj., als:

W. Schellekens,	ƒ 6886
Ant. Dielen,	» 6166
A. C. v. Gils,	» 6049
W. v. Oosterhout,	» 5808
B. v. Boxel,	» 5791

Maastricht, 6 Juni: het vernieuwen van twee vaste bruggen over het afwaterings- of zijkanaal naar de Maas, onder beheer van het ministerie van waterst. enz.; ingek. 4 bilj., als:

P. J. H. Kampers,	te Weert,	ƒ 6998
L. Koppes,	» Venloo,	» 6843
J. L. Gielen,	» Kessel,	» 6747
J. M. v. d. Bergh,	» Weert,	» 5924
Raming		» 6600

Eibergen, 7 Juni: het verbouwen en vergrooten der school voor openbaar lager onderwijs, in de buurtschap Zwolle, gem. Eibergen; minste inschr. H. B. Nales, te Groenloo, voor ƒ 2481.

Hoofdplaat, 7 Juni: het maken van een paalrij voor de waterkeering van den calamiteusen Hoofdplaatpolder; ingek. 8 bilj., als:

C. de Wilde,	te Kattendijke,	ƒ 2369
J. Linsel,	» Breskens,	» 2320
A. Tholens,	» Neuzen,	» 2290
M. v. d. Hoek,	» idem	» 2280
F. de Clerx,	» Bokstel,	» 2275
J. Luijk,	» Hansweerd,	» 2200
P. J. Visser,	» idem	» 2180
P. Monje,	» Breskens,	» 2019

Harlingen, 7 Juni: de levering van 100,000 2e soort bakklinkers, voor de gemeente; ingek. 2 bilj., als:

		per 1000
Faber & Zn.,	te Harlingen,	ƒ 10.41
H. en J. de Ruiter,	» idem	» 9.74

Gegund.

Arnhem, 7 Juni: het onderhouden van en het verrichten van eenige vernieuwingen aan verschillende gebouwen, het bouwen van een waaggebouwtje en bijbehoorende inrichtingen op de Varkensmarkt en het uitvoeren van eenige andere werken; ingek. 10 bilj., als:

B. Bolder,	te Arnhem,	ƒ 11,530
D. A. Boskam,	» idem	» 11,140
G. J. Lucassen,	» idem	» 10,900
J. Post,	» idem	» 10,896
P. de Leeuw,	» idem	» 10,777
H. v. d. Sand,	» idem	» 10,518
J. de Ruijter,	» idem	» 10,400
J. W. Janssen,	» idem	» 9,890
G. H. v. d. Heijden,	» idem	» 9,820
B. Kelderman en H. Hofstede,	» idem	» 8,124

De gunning is in beraad gehouden.

Valburg, 7 Juni: het bouwen van een R.-K. kerk met toren, sacristie en doopkapel, onder beheer van den architect A. Tepe, te Utrecht; ingek. 10 bilj., als:

C. Eckhardt,	te Almeloo,	ƒ 19,341
B. Krijnen,	» Groningen,	» 19,290
Jac. Muller,	» Arnhem,	» 18,845
H. Jansen,	» Didam,	» 18,353
J. v. d. Weerden,	» Altfort,	» 17,500
Th. Nieuwhoer,	» Abkoude,	» 16,800
A. Peters,	» Zenderen,	» 16,100
A. A. v. Dommelen,	» Nijmegen,	» 15,950
A. v. d. Meer,	» Zevenbergen,	» 15,880
B. J. Wichers, en Jac. Etmans,	» Lobit,	» 15,865

Amsterdam, 7 Juni: het vergrooten van de stoomdiamantslijperij in de Focke-Simonszstraat no. 26, aldaar, voor rekening van S. M. de Vries, onder beheer van de architecten Meijer; minste inschr. Struijs, voor ƒ 23,340.

Haarlem, 7 Juni: het verdiepen van eenige tochten in den Haarlemmermeerpolder, in 4 perceelen en in massa; ingek. 4 bilj., als:

J. v. d. Heuvel Az., Haarlemmermeer,	massa		ƒ 7579
A. den Breejen, idem	perc.	1,	» 1290
	»	2,	» 2640
	»	3,	» 1300
	»	4,	» 3000
W. Noordhoek, Nieuwmansdorp,	»	1,	» 889
	»	2,	» 1890
	»	3,	» 1067
	»	4,	» 2375
G. de Vries, Haarlemmermeer,	»	1,	» 1192
	»	2,	» 2385

Deventer, 7 Juni: het bouwen eener barak voor lijders aan besmettelijke ziekten, voor rekening der »Vereenigde gestichten", onder beheer van den architect J. A. Mulock Houwer; ingek. 17 bilj., als:

J. Kruit Hz.,	te Zwolle,	ƒ 11,068
D. Bruin,	» idem	» 10,886
A. Feberwee,	» Deventer,	» 9,697
B. v. d. Worp,	» idem	» 9,677
G. Beltman,	» idem	» 9,450
W. Eskes & Zn.,	» idem	» 9,432
E. v. d. Woerd,	» idem	» 9,320

J. Pot, te Deventer, *f* 9,812
G. Hofstee, » idem » 9,200
J. Witteveen, » idem » 9,245
K. v. Leusen, » idem » 9,186
H. B. Lepping, » idem » 9,140
G. W. Pieters, » idem » 9,122
R. v. d. Spoel, » idem » 8,909
J. E. Rool, » idem » 8,882
H. Visscher, » idem » 8,808
H. Lammers, » idem » 8,771
Gegund.

Rotterdam, 7 Juni, voor rekening van het hoogheemraadschap Schieland: 1o. het maken van eenige steenglooiingen ter oppervlakte van 1298 M²; ingek. 9 bilj., als:
W. 't Hoen, te Alblasserdam, *f* 3538
J. de Jong Az. Sr., » Ammerstol, » 3392
J. de Jong Az. Jr., » idem » 3250
H. de Man, » Bergambacht, » 3200
J. Scholten, » Ammerstol, » 3196
T. Mudde, » Lekkerkerk, » 3183
P. de Vos, » Bergambacht, » 2988
P. Visser, » Sliedrecht, » 2945
C. Zanen Hz., » Ammerstol, » 2860
Gegund.

2o. het uitvoeren van eenige herstellingen aan den hoogen zeedijk, in drie perceelen.
Perc. 1, ingek. 5 bilj., als:
G. J. de Leeuw, » IJselmonde, *f* 3622
A. de Man, te Bergambacht, » 2900
C. Zanen Hz., » Lekkerkerk » 2710
T. Mudde, » idem » 2495
T. v. Erk, » Nieuwerkerk a/d. IJs., » 2389
Gegund.
Perc. 2, ingek. 2 bilj., als:
M. v. Lisschoten, te Kralingen, *f* 1064
M. v. Erkel, » Nieuwerkerk, » 847
Gegund.
Perc. 3, ingek. 2 bilj., als:
J. de Zanger, te Rotterdam, *f* 398
J. J. Louise, » Kapelle a/d. IJsel, » 224
Gegund.

3o. het uitvoeren van eenige herstellingen aan de molens, sluizen enz., van den hoogen boezem, met het onderhoud daarvan; ingekomen 2 bilj., als:
N. N. Hoos, te Rotterdam, *f* 3140
P. v. Linschoten, » Kralingen, » 3180
Gegund aan M. N. Hoos.

4o. het maken van een rietbedag op de buitentaluds van den hulpboezem; ingekomen 3 bilj., als:
G. J. de Leeuw, te IJselmonde, *f* 1472
P. Vis, » Sliedrecht, » 784
P. M. Bot, » idem » 598
Gegund.

5o. het leveren van heimasten en timmerhout, in 2 perc.
Perc. 1, ingek. 2 bilj., als:
J. v. Vollenhove, te Rotterdam, *f* 518
A. de Jong, » Gouda, » 416
Gegund.
Perc. 2, ingek. 2 bilj., als:
J. v. d. Vlugt, te Dordrecht, *f* 1887
W. Hoogendijk, » Gouda, » 1773
Gegund.

6o. het ged. 3 jaar onderhouden van het Schotverlaat te Overschie; ingek. 2 bilj., als:
J. v. Kempen, te Overschie, *f* 525
M. C. de Bruijn, » idem » 447
Gegund.

7o. het uitvoeren van eenige herstellingen aan de Maashoofden onder Kralingen, en het vernieuwen van het hoofd no. 12; ingekomen 2 bilj., als:
C. v. d. Ken, te Rotterdam, *f* 1630
J. v. d. Vlugt, » Dordrecht, » 1340
Niet gegund.

8o. het ged. 4 jaar onderhouden van het zeil- en touwwerk aan de molens van den hoogen boezem; ingek. 2 bilj., als:
Willekes te Rotterdam, *f* 2368
B. Schouten, » Sparendam, » 1688
Niet gegund.

Rotterdam, 7 Juni: het maken van eene bemetseling voor ovens, met ijzeren vloer en verder toebehooren, in de vierde stokerij, op het terrein der gasfabriek aan den Oostzeedijk; ingek. 11 bilj., als:
A. v. d. Meijden Az., Hardinksveld, *f* 46,484
J. J. v. Sluisdam, Dordrecht, » 46,300
J. H. Vos Sr., Almelo, » 45,890
J. Schoenmeijer en A. Kos Koolhaalder, Rotterdam, » 44,790
D. J. Ulenberg, idem » 44,500
K. Hollander, Gouda, » 44,250
C. J. v. Tussenbroek, Rotterdam, » 43,470
G. Keij, idem » 42,898
W. Zonneveld, Kralingen, » 41,560
H. Stelwagen, Rotterdam, » 41,600
A. P. P. Hoef, Kralingen, » 41,500
Gegund.

Twello, 8 Juni: het vervoer van p. m. 1060 stère grint langs de kunstwegen onder Nijbroek, Terwolde en Twello, voor rekening der gem. Voorst; minste inschr. waren:
per stère
perc. 1, 100 stère, J. Mulder, Terwolde, *f* 1.32
» 2, 50 » G. W. Lubberts, idem » 0.72
» 3, 150 » M. Kers, Nijbroek, » 0.68
» 4, 145 » Wed. J. Gemmink, Deventer, » 0.34
» 5, 85 » M. Kers, Nijbroek, » 0.44
» 6, 75 » A. Bosgoed, Terwolde, » 0.87
» 7, 40 » J. Romeijn, idem » 0.60
» 8, 40 » dezelfde, » 0.60
» 9, 75 » E. Lijzen, Deventer, » 0.38
» 10, 90 » Wed. J. Gemmink, id., » 0.38
» 11, 90 » E. Lijzen, idem » 0.80
» 12, 120 » W. Peters, Twello, » 1.—

Reeuwijk, 8 Juni: het doen van werken aan den polder Reeuwijk; ingek. 4 bilj., als:
H. Strijland, te Reeuwijk, *f* 1195
W. v. Ingen, » Bodegraven, » 1193
D. Groeneschey, » Reeuwijk, » 1186
C. Groeneschey, » idem » 1078

's-Hage, 8 Juni, onder beheer van het ministerie van waterst. enz.: de uitvoering van herstellingen en vernieuwingen aan de Rijksrivierwerken op de Maas, met het onderhoud dier werken van 1 Juli '87 tot en met 30 Juni '88, in zes perceelen.
Perc. 1, ingekomen 5 bilj., als:
H. Pernot, te Obbicht, *f* 12,000
G. Smeets, » Maaseyck, » 9,870
F. Straatman, » Linne, » 9,620
J. Certenraad, » Meersen, » 9,465
J. A. H. v. d. Venne, » Bree, » 9,000
Raming » 10,730
Perc. 2, ingek. 6 bilj., als:
H. Pernot, te Obbicht, *f* 11,000
J. Hillen, » Grave, » 10,980
M. Vogels, dezelfde, » Wessem, » 10,730
» 10,099
J. A. H. v. d. Venne, » Bree, » 8,900
G. Straatman, » Linne, » 8,778
Raming » 10,500
Perc. 3, ingekomen 2 bilj., als:
J. Hillen, te Grave, *f* 8552
G. Straatman, » Linne, » 7748
Raming » 7960
Perc. 4, ingekomen 3 bilj., als:
A. Geldens, te Nijmegen, *f* 5290
J. Hillen, » Grave, » 4670
P. v. Hoften, » Dreumel, » 4480
Raming » 4650
Perc. 5, ingekomen 5 bilj., als:
G. J. Mol, te Kuilenburg, *f* 27,083
J. Hillen, » Grave, » 26,350
W. H. Swets, » Hardinksveld, » 25,975
J. v. Vuuren, » Zalt-Bommel, » 25,900
A. Geldens, » Nijmegen, » 25,870
Raming » 26,750
Perc. 6, ingek. 4 bilj., als:
J. Hillen, te Grave, *f* 11,380
A. Geldens, » Nijmegen, » 11,359
W. Baggerman, Nederhemert en D. de Kok, » Kerkdriel, » 11,110
J. v. Vuuren, » Zalt-Bommel, » 10,900
Raming » 11,350

's-Hage, 8 Juni: het bouwen van een bewaarschool met woning voor de directrice, aan de Van-Galenstraat ten dienste van het departement 's-Hage der Maatschappij tot Nut van 't Algemeen, onder beheer van den architect H. Wesstra Jr., te 's-Hage; ingek. 7 bilj., als:
J. Steffens en M. Th. Wijnekus, te 's-Hage, *f* 34,100
A. Stigter, » idem » 33,990
Gebr. Houtman, » idem » 33,964
A. C. Paardekooper, » idem » 33,780
H. v. Jaarsveld, » idem » 33,500
Gebr. de Vos, » idem » 32,160
W. F. P. v. d. Grijp, » idem » 31,890
Gegund.

Tilburg, 8 Juni: de levering van 160,000 griskeien, voor rekening der gemeente; ingek. 5 bilj., als:
E. Jansen en E. Burlion, te Luik, *f* 7140
L. Petit, » Tilburg, » 6972
Van Glabbeek, » idem » 6617
L. Goffin & Co., » Luik, » 6569
Heine en Jadot, » Huij, » 6415.20
Twee biljetten van onwaarde. Nog niet gegund.

Bergen-op-Zoom, 8 Juni: het uitbreiden der gemeente-gasfabriek; ingek. 4 bilj., als:
A. Gorren, te Bergen-op-Zoom, *f* 18,432
C. Bastiaanse, » idem » 17,988
J. J. Hornstra, » idem » 16,035
Hollander, » Gouda, » 15,424
Gegund.

Haarlem, 9 Juni, onder beheer van het ministerie van waterst. enz.: 1o. het aanleggen, verlagen en verlengen van hoofden op- en het afslechten en overwerken van een gedeelte duin langs het noorderstrand van het eiland Vlieland, behoorende tot de zeewerken in Noord-Holland; ingek. 12 bilj., als:
W. Lammers, te Koksdorp, *f* 31,758
Gebr. Kleijn, » Helder, » 28,780
J. Giltjes, » Petten, » 28,750
G. Moorman, » Helder, » 28,700
H. H. Smit, » Almenum, » 28,480
G. D. v. Doorn, » Amsterdam, » 28,000
J. Oldenburg, » Bergen, » 27,800
L. Kalis Kz., » Sliedrecht, » 27,800
C. Bos, Az., » Dordrecht, » 26,490
A. Bos, » Helder, » 26,000
M. Draaijer, » Terschelling, » 23,550
T. Volker Cz., » Sliedrecht, » 21,180
Raming » 29,225

2o. de uitvoering van eenige onderhoudswerken ten behoeve van de Keulsche vaart in Noord-Holland; ingekomen 2 bilj., als:
C. v. Boven, te Nieuwersluis/Nieuweramstel, *f* 3405
B. Vermeulen, » Weesp, » 1940
Raming » 2400

's-Hage, 9 Juni: het verbouwen van het woonhuis no. 18 aan de Vlamingstraat te 's-Hage, onder beheer van den architect H. Wesstra Jr., aldaar; ingek. 5 bilj., als:
H. v. Jaarsveld, te 's-Hage, *f* 9100
H. v. Bergen Henegouwen, » idem » 8755
J. Steffens en M. Th. Wijnekus, » idem » 8750
A. Stigter, » idem » 7990
Gebr. de Vos, » idem » 7899

Bortichem, 9 Juni: het maken van een stationsgebouwtje, verhoogde perrons, het stellen van een ijzeren overdekking enz., voor rekening der Geldersche Stoomtramwegmaatschappij, op het emplacement Velp, onder beheer van den architect M. K. Smit, te Dieren; ingekomen 5 bilj., als:
G. Boerstoel, te Brummen, *f* 4589
J. C. Carmiggelt, » idem » 4509
A. R. Schooman, » Dieren, » 4368
H. J. B. Heijting, » Angerloo, » 4325
H. M. Berendsen, » Lang-Keppel, » 4317
Gegund.
Raming *f* 4827

Groningen, 9 Juni: het vergrooten van het schoolgebouw in de Rabenhauptstraat, voor rekening der gemeente; ingek. 3 bilj.; minste inschr. J. N. Kruisinga, te Groningen, voor *f* 12,828.

's-Bosch, 10 Juni, onder beheer van het ministerie van waterst. enz.; minste inschrijvers waren: 1o. het maken van steenglooiingen tegen het buitenbeloop van den linker Diezedijk, tot voorzetting van de werken tot verbetering van het kanaal de Dieze, D. de Kok, te Kerkdriel en W. Baggerman, te Nederhemert, voor *f* 16,952
Raming » 17,300

2o. het maken van een los- en laadplaats aan den rechteroever der Dieze nabij Treurenburg, en voor het leveren en plaatsen van remmingpalen langs het tot los- en laadplaats ingerichte gedeelte van den basaltmuur aan den linkeroever der Dieze, te Engelen, J. M. Grugters, te Orten, voor *f* 6693
Raming » 8080

3o. het uitvoeren van buitengewone vernieuwingen en herstellingen aan de werken der schipbrug over de Maas bij Hedel, behoorende tot den dienst der veeren in de provincie Noord-Brabant, A. Fisscher, te 's-Bosch, voor *f* 5347
Raming » 5700

4o. het bouwen van een wachterswoning nabij de nieuwe draaibrug over de Zuidwillemsvaart, te Helmond, F. Otten, te Helmond, voor *f* 4185
Raming » 4450

Kralingen, 10 Juni: het bouwen van een woonhuis, annex koetshuis en paardenstal onder beheer van den architect A. Langejan; ingek. 8 bilj., als:
F. Krijgsman, Rotterdam, *f* 7410
Jac. v. d. Loo en A. v. Staveren, Kralingen, » 6449
A. de Haan, Rotterdam, » 6375
H. Brear, idem, » 6371
Gebr. Lokhorst, Kralingen, » 5694
W. J. v. Dordt, idem, » 5568
H. Lagerwaard, Rotterdam, » 5288
D. J. Mertens en A. Teeuwen, Krimpen a/d. Lek, » 4848

Leeuwarden, 10 Juni: het verbeteren en verzwaren van den Statendijk, in de gemeente Weststellingwerf, behoorende tot de zeewerken in Friesland; ingek. 7 bilj., als:
G. H. Smith, te Almenum, *f* 7588
J. G. Bakker, » Lemmer, » 7100
A. W. Tjalma, » Oosterzee, » 6970
G. H. Dijkman, » idem » 6873
P. M. de Vries, » Lemmer, » 6560
T. A. de Vries, » Mirns, » 6367
G. C. Visser, » Ylst, » 6282
Raming » 7800

BIJVOEGSEL

VAN

DE OPMERKER

van ZATERDAG 18 JUNI 1887.

AANKONDIGINGEN
VAN
AANBESTEDINGEN.

Maandag, 20 Juni.

Utrecht, te 12 uren, door het best. der Oosterstoomtrammaatschappij: het bouwen van eene remise en van zeven woningen, te Renen. Inl. bij den ingenieur-architect J. Schotel, te Rotterdam. Aanw. gehouden. (*Zie advert. in n°. 24.*)

Nijmegen, te 1 uur, door het gecombineerd waterschapsbest. »Rijk van Nijmegen en Maas en Waal", op het raadhuis:
1o. het verbreeden en verdiepen der Nieuwe Wetering, van de uitmonding in de rivier de Maas tot de sluis in den Toorndijk met bijbehoorende werken, lang 13,982 M., in 1 perc.;
2o. het verbreeden en verdiepen: *a.* van de Blauwe Wetering, van de Blauwe Sluis onder Appeltern tot de Oude Wetering, lang 3350 M.; *b.* van de Hoekgraafsche Wetering, van Darrendaalsch Bosch onder Weurt tot het Hoekgraafsche Schutbaken, lang 7400 M., in 2 perc.
Inl. bij den dijksopzichter C. Kooijmans, te Dreumel. Aanw. gehouden.

Hoogezand, te 3 uren, door burg. en weth.: het verbouwen van de o. l. school en onderwijzerswoning te Boven-Kalkwijk.

Breda, te 7½ uren, door den architect J. M. Martijnen, namens A. Sluyters, in het koffiehuis van W. P. Oomes, op de Havermarkt: het verbouwen van het gebouw den schouwburg, staande en gelegen aan de Oudevest, aldaar, tot 2 woonhuizen.

Assen, door G. van Baaden: het bouwen van eene kleine villa met kantoor, op het terrein aan de Boschlaan, aldaar. Inl. bij den architect T. Boenstra.

Nieuwolda (Gr.), door het burgerlijk armbestuur, bij den secretaris L. W. Kunst: de levering van 250,000 kilo klopkeien vóór of op 1 Nov.

Dinsdag, 21 Juni.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van marine: het maken van een gebouw voor een stoommisthoorn en bijbehoorende woning bij de buitenhaven te Vlissingen. Aanw. gehouden.

Breda, te 11 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, aldaar, in het koffiehuis »Hof van Holland": het inrichten van den zolder van het nieuw klein arsenaal te Breda, tot opberging van paardetuigen. Bilj. inzenden uiterlijk 20 Juni, vóór 3 uren. Raming *f* 880.

Naarden, te 11 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, aldaar, in de kazerne Oudmolen: het maken van een gebouw tot woning van een adjudant-onderofficier, strafkalen, bibliotheek en theoriezalen bij de kazerne Promers, te Naarden. Bilj. inzenden uiterlijk 20 Juni, vóór 3 uren. Raming *f* 8800.

Bergen-op-Zoom, te 11½ uren, door de directie der stoomtramwegmaatschappij Antwerpen—Bergen-op-Zoom—Tolen, aan het kantoor: het bouwen van een douane-station met woningen, te Ossendrecht. Inl. bij den ingenieur-architect J. Schotel, te Rotterdam.

Alkmaar, te 12 uren, door dijkgraaf en heemraden van het Ambacht van Westfriesland, genaamd Geestmer-Ambacht, in het logement Noord-Holland: 1o. het gewoon onderhoud der Westfriesche dijkswerken met de leverantie van alle benoodigde materialen en arbeidsloonen;
2o. het gewoon onderhoud van den Geestmer-Ambachtsdijk te Veenhuizen met aanhoorigheden. Inl. bij den opzichter A. Fray, te St.-Maarten.

Oldemarkt (Ov.), te 2 uren, door burg. en weth.: het verbouwen en vergrooten van het schoolgebouw te Ossenzijl, het maken van een regenwaterbak, een gebouwtje voor privaten en bergplaats, schoolmeubelen enz. Aanw. te 11 uren.

Hoofdplaat (Zeel.), te 3 uren, door het best. der waterkeering van den calamiteusen Hoofdplaatpolder, in de directiekeet: het herstel, de vernieuwing en het onderhoud tot 30 April '88, van de aarde-, kram-, rijs- en steenglooiingswerken aan de waterkeering van genoemden polder. Aanw. gehouden.

Kralingen, te 8 uren, door het best. van den polder Kralingen, in het waterschapshuis:
1o. het uitbreken van de stoomketels, het helpen stellen van nieuwe ketels en het aanmetselen, met inbegrip van het vergrooten van het ketelhuis en het maken van een nieuw rookkanaal;
2o. het doen van eenige herstellingen aan de verschillende eigendommen van den polder.
Aanw. gehouden.

Rotterdam, in het Timmerhuis: het uitvoeren van verfwerken aan gebouwen, bruggen enz., in 13 perceelen.

Rotterdam, ten kantore van de gemeente-gasfabrieken, Oostzeedijk: het uitvoeren van verfwerk aan lantaarnpalen, armen en lantaarns.

Woensdag, 22 Juni.

Sleeuwijk, te 10 uren, door D. Dekker, in de herberg van J. E. Sprenger, aldaar: het verwijderen van het zand, in Juni en Juli '82 door het bestuur van het Oudland van Altena gestort op de perceelen sectie C. nos. 79 en 481, aldaar. Aanw. 21 Juni, te 1 uur.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: het maken van werken tot stroomleiding in den bovenmond der doorsnijding van den Piekenwaard, tusschen de kilometerraaien 226 en 228, onder de gemeente Alem, prov. Noord-Brabant. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, den ingenieur Verweij, te Vucht, en den opzichter Groenen, te 's-Bosch. Aanw. gehouden. Raming *f* 12,400.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: de uitvoering van werken tot normaliseering van de Waal, onder Haaften en Gameren, provincie Gelderland, tusschen de kilometerraaien 78 en 82. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, en den ingenieur Stieneker, te Nijmegen. Aanw. gehouden. Raming *f* 73,100.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het verleggen van een gedeelte van den Noord-Nieuwlandschen polder onder Maasland, tusschen de kilometerraaien 162 en 163, en het maken van slooten, kaden en duikers in de steenen Gerzen; een en ander voor de verbetering van den waterweg langs Rotterdam naar zee. Inl. bij den hoofdingenieur Leemans, te Rotterdam, en den adspirant-ingenieur Gockinga, te Rozenburg. Aanw. gehouden. Raming *f* 21,400.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het wegruimen van een in de Maas onder Maastricht gezonken vaartuig. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, den ingenieur Verweij, te Vucht, en den opzichter Willems, te Maastricht.

Enschedé, te 12 uren, door den architect H. Reijgers, in het koffiehuis Mendelaar: het verbouwen van de boek- en steendrukkerij en eenige bijkomende werken op een terrein aan de Hovenstraat, voor J. ten Cate Hz. Aanw. 20 Juni, te 12½ uren.

Leeuwarden, te 1 uur, ter gemeentesecretarie: de demping der sloot langs Tulpenburg. Bilj. inzenden vóór 12 uren.

Leiden, te 7 uren, in het koffiehuis van J. Koot, aan de Doezabrug: het bouwen van drie burgerwoonhuizen, met annexe werken, op het terrein aan den Zoeterwoudschen singel, sectie A no. 2987.

Kralingen, te 2 uren, door burg. en weth.: het bestraten van den Oudendijk. Aanw. gehouden.

Donderdag, 23 Juni.

Odijk (Utr.), te 10 uren, door het best. van het waterschap Rijn-en-Dijk, ten huize van de Wed. J. Bakker: het leveren van 700 stère grove Lekgrint, in 3 perceelen, te weten 1e perc. te Werkhoven, 2e perc. te Odijk en 3e perc. te Bunnik.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het uitvoeren van baggerwerk in den benedenmond van het Krabbersgat, behoorende tot de havenwerken in Noord-Holland. Inl. bij den hoofdingenieur, te Haarlem, en den ingenieur Keurenaer, te Hoorn. Aanw. gehouden. Raming *f* 16,700.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het driejarig onderhoud van het jaagpad c. a. langs het Zuider- en een gedeelte van het Noorder-Spaarne, in de provincie Noord-Holland. Inl. bij den hoofdingenieur, te Haarlem, en den ingenieur De Bruijn, te Amsterdam. Aanw. gehouden. Raming *f* 700 per jaar.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van marine: het maken van een wacht- en sloepslokaal, ten dienste van het loodswezen, te Neuzen. Aanw. gehouden.

Apeldoorn, te 12 uren, door burg. en weth.: het doen van eenige werkzaamheden aan de scholen te Beekbergen en te Hoenderloo, in 2 perceelen.

Tuil (Geld.), te 12 uren, door den dijkstoel van het polderdistrict Tielerwaard, in het districtshuis: *a.* het verhoogen en verzwaren van de bestaande bermen aan de binnenzijde des dijks, onder Dalem en Vuren; *b.* het gedeeltelijk dichten van een wiel, tot maaiveldshoogte, onder Haaften. Aanw. 22 Juni, te 9 uren.

Woudrichem, te 12 uren, door burg. en weth.: het slaan van Nortonpijpen met bijlevering der pijpen, broekstukken enz., van drie pompen op het gehucht Oudendijk, gemeente Woudrichem.

Schiedam, te 12 uren, door burg. en weth., de levering van: 60,000 stuks Quenast- of Bes-Ahinkeien; 150,000 vlakke en 50,000 getrokken straatklinkermoppen; pl. m. 1000 stère zuiver scherp rivierzand en 1000 stère plaatzand; eenige houtwaren; benevens het verven van eenige gebouwen en bruggen. (*Zie advert. in n°. 25.*)

Arnhem, door J. G. Lubbers, bij Hermsen aan de Schipbrug: het maken van 5 dwarskribben langs den linkeroever van den Neder-Rijn, voor de stadswaarden, boven Arnhem. Aanw. 21 Juni, te 10 uren.

Zierikzee, door het dagelijks best. van het waterschap Schouwen, aan 's Landskamer: het leveren van 7975 scheepston stortsteen voor de oeververdediging aan het district Borrendamme, nabij het westhavenhoofd van Zierikzee, in 6 perceelen. Aanw. 20, 21 en 22 Juni, van 10—1 uren.

's-Hage, door M. A. J. Taverne: het verfwerk met het inzetten van het glaswerk voor het maken der gebouwen, tunnels en keermuren, op het stationsemplacement.

Westmaas (Z.-H.), door J. Troost Dzn., in het logement bij R. Reelijk: het buitenverfwerk enz. van 3 bouwwoningen en verdere aanhoorigheden en 2 arbeiderswoningen, staande onder en behoorende respectievelijk tot de gemeenten Goudswaard en Zuid-Beierland. Aanw. 20 Juni, te 9 uren.

Vrijdag, 24 Juni.

Zwolle, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: de verbetering van den uitloop der Staphorster uitwateringsluis en de herstelling van de aanlegplaatsen buiten de schutsluizen te Zwartsluis. Inl. bij den hoofdingenieur, den ingenieur Labrijn en den opzichter Ritmeester, allen te Zwolle. Aanw. gehouden. Raming *f* 6000.

Zwolle, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het aanbrengen van voorzieningen aan de kanaalboorden van de Willemsvaart. Inl. bij den hoofdingenieur, den ingenieur Labrijn en den opzichter Ritmeester, allen te Zwolle. Aanw. gehouden. Raming *f* 3100.

Groningen, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het opnieuw beplanten van een gedeelte van den Rijksweg van Groningen naar de Drentsche grens, benoorden het dorp Haren. Inl. bij den hoofdingenieur, te Leeuwarden, den ingenieur en den opzichter Bauer, beiden te Groningen. Aanw. gehouden. Raming *f* 1050.

Zaterdag, 25 Juni.

Bergen-op-Zoom, te 11½ uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, te Breda, in het koffiehuis »de Draak": het bouwen van eene

overdekte rijbaan te Bergen-op-Zoom. Bilj. inzenden uiterlijk 24 Juni, vóór 3 uren, bij den hoofdopzichter van fortificatiën, aldaar. Raming ƒ 27,000.

Rotterdam, te 12 uren, door dijkgraaf en heemraden van den Prins-Alexanderpolder, in het algemeen verkooplokaal aan den Oostsingel:

1o. het onderhoud van 15 Juli '87—15 Juli '88 der kunstwerken, behoorende aan den polder;

2o. het onderhoud over hetzelfde tijdvak der dijken en wegen van den polder.

Aanw. 23 Juni. Inl. bij den waarnemend hoofdopzichter van den polder, Kruiskade 90, aldaar.

Delden (Ov.), te 12 uren, bij den logementhouder Meijer: het bouwen van een woonhuis op een terrein, gelegen aan den Stationsweg, aldaar. Aanw. te 9 uren.

Utrecht, te 1 uur, door burg. en weth.: het verrichten van vernieuwingen en herstellingen aan eenige gemeentegebouwen.

Stoppeldijk (Zeel.), te $1^1/_2$ uren, door burg. en weth., in de gemeentekamer te Rapenburg: het verbouwen en uitbreiden der onderwijzerswoning te Pauluspolder.

's-Hage, te 2 uren, door het ministerie van justitie: het leveren van houtwaren ten dienste der Rijkswerkinrichtingen te Veenhuizen. Inl. bij den ingenieur-architect voor de gevangenissen en rechtsgebouwen, te 's-Hage.

Bergum (Fr.), te 4 uren, door burg. en weth. van Tietjerksteradeel: *a.* het herstellen van de Kanterlandsche brug over de Markt, onder Giekerk; *b.* het maken van een houten walbeschoeiing langs den Opslag, te Eestrum. Aanw. van de brug 22 Juni, te 11 uren, en van de beschoeiing 23 Juni, te 11 uren.

Maandag, 27 Juni.

Amersfoort, te 11 uren, door burg. en weth.: het bouwen van een jongensschool. Inl. bij den gemeentearchitect. Aanw. 23 Juni, te 11 uren.

Krabbendijke (Zeel.), te 11 uren, door burg. en weth.: het maken eener houten beschoeiing aan de westzijde de der haven met bijbehoorende werken. Aanw. 23 Juni, te 5 uren.

Harlingen, te 1 uur, door burg. en weth.: het vernieuwen van den bovenbouw der Lammertwarnderbrug.

Werkum (Fr.), door de Chr. Geref. het bouwen van eene kerk met consistorie- en kosterskamer. Inl. bij den architect J. Bogtstra. Aanw. 24 Juni, te 11 uren.

Bussum, door den architect A. J. Joling, in het hotel »Vliethaar": het sloopen der oude en het bouwen van een nieuwe villa aan de Keckstraat no. 11, aldaar. Inl. bij genoemden architect, te Amsterdam. Aanw. 24 Juni, te 11 uren. (*Zie advert. in no. 25.*)

Dinsdag, 28 Juni.

Geertruidenberg, te 11 uren, door burg. en weth.:

1o. de levering van *a.* 340,000 straatklinkers (Waalvorm); 4,214,200 langwerpige greskeien; *c.* 776 M. rechte en 54 M. gebogen hardsteenen trottoirbanden, *d.* 460 M. portland-cementen eivormige rioolbuizen;

2o. het rioleeren en bestraten van de Brandestraat, Kerkstraat, Leerthouwerstraat, Koestraat en Doelestraatje.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van marine: het maken en leveren van een ijzeren kustlichttoren, bestemd voor Ned.-Indië. Inl. bij den bouwkundige bij den dienst van het loodswezen, te 's-Hage.

Arnhem, te $11^1/_2$ uren, door burg. en weth.: het bouwen van eene school voor openbaar lager onderwijs aan den Rozendaalschenweg. Aanw. 20 en 21 Juni, te 10 uren. Raming ƒ 37,000. (*Zie advert. in no. 25.*)

Rotterdam, te 1 uur, door burg. en weth.: het bouwen van twee schoollokalen met toebehooren aan de Van-Oldenbarneveldstraat. Aanw. 23 Juni, te 11 uren. (*Zie advert. in no. 25.*)

Walsoorden (Zeel.), te 1 uur, door het best. der waterkeering van het calamiteuse waterschap Walsoorden, bij J. F. Adriaansens: het herstel, de vernieuwing en het onderhoud tot 30 April '88, van de aarde-, kram-, rijs- en steenglooiingswerken aan de waterkeering van bovengenoemd calamiteus waterschap. Aanw. 21 en 25 Juni, te 10 uren.

Middelburg, te $1^1/_2$ uren, door burg. en weth.: het leveren van 65,000 stuks greskeien, zoogenaamde retailles.

Philippine (Zeel.), te 3 uren, door het best. der waterkeering van den calamiteusen Stad-Philippinepolder, in het gemeentehuis: het herstel, de vernieuwing en het onderhoud tot 30 April '88, van de aarde-, kram-, rijs- en steenglooiingswerken, aan de waterkeering van genoemden polder. Aanw. 21 en 24 Juni, van 10—12 uren.

Frederiksoord, door het best. der maatschappij van Weldadigheid: het bouwen van een boschbouwschool met woning. Inl. bij den opzichter der gebouwen G. J. Boswinkel, aldaar. Aanw. 21 Juni, van 1—4 uren.

Woensdag, 29 Juni.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het maken van vijf kribben en het verlengen van drie Rijkskribben, tot verbetering van de rivier den Gelderschen IJsel beneden het Blokhuis, tusschen de kilometerraaien 71 en 72. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, en den ingenieur Ramaer, te Kampen. Aanw. 22 Juni. Raming ƒ 4900.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het wegruimen van twee wrakken onder de gemeente Ooltgensplaat. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, den ingenieur Hoogenboom en den buitengewoon-opzichter Chevalier, beiden te Dordrecht. Aanw. 22 Juni.

Staveren, te 11 uren, door burg. en weth.: het door verbouw veranderen van de o. l. school in eene met 4 lokalen, met bijlevering van alle bouwstoffen. Inl. bij den gemeente-opzichter Jongsma. Aanw. 25 Juni, te 11 uren.

Staveren, te 11 uren, door burg. en weth.:

1o. het voortzetten over 1352 M. lengte der vervanging van den grintweg bewesten de Voordelft door klinkerbestrating en het verrichten van eenig ander straatwerk;

2o. het vernieuwen van een der steenen landhoofden van de brug bij de Wed. Kuperus en het aanbrengen van herstellingen aan de houten vleugels van die brug.

Inl. bij den gemeente-opzichter Jongsma. Aanw. 25 Juni, te 12 uren.

Donderdag, 30 Juni.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het verbeteren van 's Rijkszeewerken op het eiland Wieringen. Inl. bij den hoofdingenieur, te Haarlem, en den ingenieur Kennemer, te Hoorn. Aanw. 23 Juni. Raming ƒ 11,880.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: de uitvoering van eenige herstellingen aan de werken van het Tienhovensche kanaal in Gooiland, gemeente Hilversum. Inl. bij den hoofdingenieur, te Haarlem, en den ingenieur De Bruijn, te Amsterdam. Aanw. 23 Juni. Raming ƒ 1498.

Liemde, te 11 uren, door burg. en weth.: het maken van een keistraatweg met bijbehoorende werken, onder Liemde en Bokstel, lang 5163 M. Aanw. 25 Juni, te 11 uren.

Hoedekenskerke (Zeel.), te 2 uren, door burg. en weth.: het bouwen van een dokterswoning en koetshuis met stalling, aldaar. Inl. bij den architect A. le Clercq, te Kruiningen. Aanw. 30 Juni, te 10 uren.

Vrijdag, 1 Juli.

Heemstede (N.-H.), te 11 uren, door den architect J. Wolbers, aldaar, in het logement van N. Til: het bouwen van eene villa op een terrein, gelegen aan de Heeren- of Kerklaan, onder de gemeente Heemstede. Aanw. 23 Juni, te $10^1/_2$ uren. (*Zie advert. in no. 25.*)

Arnhem, te 12 uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het wegruimen van een in de Zuiderzee nabij de haven van Nijkerk gezonken vaartuig, genaamd Johanna. Inl. bij den hoofdingenieur te Arnhem, den ingenieur Van Manen, te Zutfen, en den opzichter Van der Made, te Harderwijk.

Bleiswijk, door burg. en weth.: de gedeeltelijke vernieuwing der kei- en klinkerbestrating van het dorp. Inl. bij den civiel-ingenieur H. Paul, te Zevenhuizen. Aanw. 24 Juni, te 12 uren.

Kantens (Gr.), door burg. en weth.: de levering van 200 stère grint.

Zaterdag, 2 Juli.

Zonnemaire (Zeel.), te 11 uren, door het bestuur der waterkeering van het calamiteuse waterschap Nieuw-Bommenede: het herstel, de vernieuwing en het onderhoud tot 30 April 1888, van de aarde-, kram-, rijs- en steenglooiingwerken aan de waterkeering van het bovengenoemd waterschap. Aanw. 24 en 27 Juni, van 11—1 uren.

Maandag, 4 Juli.

IJzendijke (Zeel.), te 11 uren, door burg. en weth. de levering van:

1o. 80,000 keien, afkomstig uit de groeven van Quenast of Lessines, de soort, groot 10 bij 12 cM. op den kop, 4 à 6 cM. ondervlak en hoog 10 à 12 cM.

2o. 210 meters lengte borduurrand of kantsteen, uit de groeven van Lessines of Doornik, elk stuk lang minstens 60 cM., dik 12 en hoog 20 à 25 cM.; deze moeten aan den bovenkant zuiver glad en vlak bekapt zijn, zoomede de zijvlakken over eene breedte van minstens 7 cM. van af het bovenvlak, en verder zoodanig bewerkt zijn dat deze juist passend tegenover elkander kunnen geplaatst worden;

3o. 15,000 goede harde IJsselstraatklinkers (IJsselvorm).

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van koloniën: de levering van ijzerwerk voor onderstellen van goederen-, platte-, langhout-, zand- en veewagens, ten dienste der Staatsspoorwegen op Java.

Leiden, te 12 uren, door burg. en weth.: de verbouwing der meisjesschool 2e klasse, aan de Breestraat en levering van bijbehoorende meubelen, in 2 perceelen. Inl. bij den gemeente-architect. Aanw. 23 en 29 Juni, te 2 uren. (*Zie advert. in no. 25.*)

Dinsdag, 5 Juli.

Rotterdam, in het Timmerhuis: de levering van 160 retort-mondstukken en 1300 moerbouten, ten dienste van de uitbreiding der gemeente-gasfabriek, aan den Oostzeedijk.

Woensdag, 6 Juli.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het maken van tien kribben, het verlengen van vier rijkskribben en het verlengen, verbreeden en verhoogen van één particuliere krib, tot verbetering van de rivier den Gelderschen IJsel, tegenover den Hoenwaard, boven Hattem, tusschen de kilometerraaien 96 en 98. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, en den ingenieur Ramaer, te Kampen. Aanw. 29 Juni. Raming ƒ 14,400.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: de uitvoering van werken ter verbetering van de rivier de Maas, onder de gemeenten Beesden en Buggenum, hertogdom Limburg, achtereenvolgens tusschen de kilometerraaien 73 en 75 en 82 en 83. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, den ingenieur Verwey, te Vucht, en den opzichter Droste, te Roermond. Aanw. 29 Juni. Raming ƒ 11,300.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: het uitdiepen van een gedeelte der spoorweghaven te Feijenoord. Inl. bij den eerstaanwezend-ingenieur der Staatsspoorwegen, te Rotterdam. Aanw. 28 en 29 Juni, te 11 uren. Raming ƒ 35,000.

Donderdag, 7 Juli.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het bouwen eener ophaalbrug met gemetselde landhoofden en ijzeren bovenbouw over de Koolgracht van het fort Oostoever te Nieuwediep, ter vervanging van de houten rolbrug no. 87, behoorende tot de werken van het Noord-Hollandsch kanaal. Inl. bij den hoofdingenieur, te Haarlem, en den ingenieur Welcker, te Alkmaar. Aanw. 30 Juni. Raming ƒ 8000.

Vrijdag, 8 Juli.

's-Hage, te 1 uur, door het ministerie van waterstaat enz.: het onderhouden van het postgebouw te Groningen, van den dag der goedkeuring der aanbesteding tot en met 31 Maart '90. Inl. bij den rijksbouwmeester in het 1e district, te 's-Hage. Aanw. 2 Juli, te 11 uren. Raming ƒ 972.

's-Hage, te 1 uur, door het ministerie van waterstaat enz.: het onderhouden en herstellen van het post- en telegraafgebouw te Enkhuizen, van den dag der goedkeuring der aanbesteding tot en met 31 Maart '90. Inl. bij den rijksbouwmeester in het 1e district, te 's-Hage. Aanw. 1 Juli, te 12 uren. Raming ƒ 530.

's-Hage, te 1 uur, door het ministerie van waterstaat enz.: het onderhouden en herstellen van het post- en telegraafgebouw te Zwolle, van den dag der goedkeuring der aanbesteding tot en met 31 Maart '90. Inl. bij den rijksbouwmeester in het 1e district, te 's-Hage. Aanw. 30 Juni, te 10 uren. Raming ƒ 1450.

's-Hage, te 1 uur, door het ministerie van waterstaat enz.: het onderhouden en herstellen van het post- en telegraafgebouw te Delfzijl, van den dag der goedkeuring der aanbesteding tot en me 31 Maart

'90. Inl. bij den rijksbouwmeester in het 1e district, te 's-Hage. Aanw. 1 Juli, te 12 uren. Raming ƒ 547.

's-Hage, te 1 uur, door het ministerie van waterst. enz.: het onderhouden van het post- en telegraafgebouw te Doesburg, van den dag der goedkeuring der aanbesteding tot en met 31 Maart '90. Inl. bij den rijksbouwmeester in het 1e district, te 's-Hage. Aanw. 1 Juli, te 12 uren. Raming ƒ 548.

's-Hage, te 1 uur, door het ministerie van waterstaat enz.: het onderhouden van het post- en telegraafgebouw te Almeloo, van den dag der goedkeuring der aanbesteding tot en met 31 Maart '90. Inl. bij den rijksbouwmeester in het 1e district, te 's-Hage. Aanw. 4 Juli, te 12 uren. Raming ƒ 1020.

's-Hage, te 1 uur, door het ministerie van waterstaat enz.: het onderhouden en herstellen van het post- en telegraafgebouw te IJmuiden, van den dag der goedkeuring der aanbesteding tot en met 31 Maart '90. Inl. bij den rijksbouwmeester in het 1e district, te 's-Hage. Aanw. 2 Juli, te 12 uren. Raming ƒ 841.

's-Hage, te 1 uur, door het ministerie van waterst. enz.: het onderhouden en herstellen van het post- en telegraafgebouw te Hoorn, van den dag der goedkeuring der aanbesteding tot en met 31 Maart '90. Inl. bij den rijksbouwmeester in het 1e district, te 's-Hage. Aanw. 30 Juni, te 12 uren. Raming ƒ 1054.

Zaterdag, 9 Juli.

's-Hage, door de architecten J. Stok & Zn., namens regenten der Louizastichting: het maken van een gebouw, ten behoeve van bovengenoemde inrichting. (*Zie advert. in no. 25.*)

Maandag, 11 Juli.

's-Hage, te $11^1/_2$ uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het bezinken en bestorten van een gedeelte van den oever vóór den Zwartewaalschen zeedijk op het eiland Voorne, behoorende tot de zeewerken in de provincie Zuid-Holland. Inl. bij den hoofdingenieur in het 10e district, te 's-Hage, den ingenieur, te Brielle, en den opzichter Kooreman, te Nieuwenhoorn. Aanw. 4 Juli. Raming ƒ 3800.

Woensdag, 13 Juli.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: het maken eener ligplaats voor diepgaande zeeschepen in den bovenmond van het Scheur beneden Vlaardingen, behoorende tot de werken ter verbetering van den waterweg langs Rotterdam naar zee. Inl. bij den eerstaanwezend-ingenieur Leemans, te Rotterdam, en den adjunct-ingenieur François, te Hoek-van-Holland. Aanw. 6 Juli, te 12 uren. Raming ƒ 13,000.

Op onbepaalden datum.

Leeuwarden, door den architect J. D. Bruns: het amoveeren van het gebouw lett. U, no. 428, aan het Noordvliet, aldaar, en het daarterplaatse bouwen van een woonhuis c. a. Aanw. 20 Juni, te 2 uren.

AFLOOP
VAN
AANBESTEDINGEN.

Groningen, 7 Juni: het bouwen van eene behuizing aan de Reitdiepkade, te Groningen, onder beheer van den architect K. Hoekzema; ingekomen 9 bilj., als:
W. Pleijsier, te Groningen, f 5110
A. Schreuder, » idem » 4968
T. Y. Jelsma, » idem » 4777
H. Scheltens, » idem » 4766
H. Meijer, » idem » 4635
E. W. Wietsema, » idem » 4633
J. Poelman, » idem » 4559
J. Ibelings, » idem » 4553
E. Peters, » idem » 4497
Gegund.

Goedereede, 8 Juni: de levering van 250 last Duitsche stortsteen voor den polder de Generale Dijkagie; ingek. 4 bilj., als:
massa per last
A. M. Langeveld, Hardinksveld, f 4.23
Klees en V. Limburgh, Rotterdam, f 1042.50
C. Boskam, Sliedrecht, 4.52
Erven H. Trip, Rotterdam, 1087.47

Slochteren, 9 Juni: het wederopbouwen van het afgebrande tolhuis te Vroomshoop; ingek. 5 bilj., als:
J. Botting te Martenshoek, f 1119
A. Tacke en Koens, » Kleinemeer, » 1099
R. v. Delden, » Kolhorn, » 1080
S. Klaassens, » Sappemeer, » 979
J. Boelhouwer, » Hellum, » 871
Niet gegund.

Arnhem, 10 Juni: het verrichten van verschillende herstellingen en onderhoudswerken aan het woonhuis aan de Rijnkade no. 36, te Arnhem, onder beheer van de architecten Van Gendt en Nieraad; ingek. 10 bilj., als:
J. Mulder, te Arnhem, f 6776
G. Pothof, » idem » 5461
J. H. v. Riel, » idem » 5138
H. Wardenier Jz., » idem » 5039
Gebr. v. Daalen, » idem » 4994
J. Post, » idem » 4888
J. P. Welsing, » idem » 4680
W. Wissing Sz., » idem » 4650
L. Hasselbach Jr., » idem » 4577
B. Bolder, » idem » 4440

Breda, 10 Juni: het bouwen van drie woonhuizen met bakkerij en het verbouwen van een huis voor rekening van F. Teurlings, aldaar, onder beheer van den architect J. A. Oomes; gegund aan A. H. Mol, te Breda, voor f 4149.

Hoorn, 10 Juni: het maken van een afsluitdijk met schoeiing en brikglooiing in de kolk van het stoomgemaal van den Westerkoggepolder; ingek. 10 bilj., als:
J. Zeilemaker, Hoorn, f 3000
D. Beunder, Scharwoude, » 3000
J. v. d. Berg, Hoorn, » 2998
J. de Vries Dz., Andijk, » 2800
W. H. Swets, Hardinksveld, » 2800
S. Peereboom, Berkhout, » 2700
Jb. Bakker, Avenhorn, » 2600
J. Tool, Wognum, » 2600
D. Hagenaar, Medemblik, » 2500
J. de Groot Cz., Scharwoude, » 2500
Gegund bij opbod aan J. de Groot Cz., te Scharwoude, voor f 2400.

Diemen, 10 Juni: het afbreken van het paalwerk aan de buitenzijde van de Ipenslotersluis en het daarterplaatse bouwen van twee steenen hoofden, voor rekening van het hoogheemraadschap van Zeeburg en Diemerbrug; ingek. 19 bilj., als:
W. v. Veeren, te Watergraafsmeer, f 8750
J. Borchoff, » Diemen, » 8700
P. Andriessen, » idem » 8400
H. Dinklaar, » idem » 8200
J. Post, » Amsterdam, » 8120
C. v. Zoest, » idem » 8100
E. Saltsher, » idem » 8000
L. Pott, » Buiksloot, » 7895
C. Hoen, » idem » 7888
E. Wouda, » Naarden, » 7880
C. J. Maks, » Amsterdam, » 7800
C. v. Boven, » Nieuweramstel, » 7780
H. Oringa, » Amsterdam, » 7580
W. Ambachtsheer, » Nieuweramstel, » 7400
R. Kroon, » Buiksloot, » 7380
R. Vermolen, » Weesp, » 7343
J. Faas, » Amsterdam, » 7000
G. Beenhakker, » Weesp, » 6988
A. Klaassen, » Amsterdam, » 6810
Raming » 8202

Stolwijk, 10 Juni: het amoveeren van een gebouw en het maken van een woning voor machinist en stoker, voor rekening van het waterschap Stolwijk, onder beheer van den architect P. J. Hofman, te Gouderak; ingek. 6 bilj., als:
W. Bokhoven, te Gouda, f 2390
J. W. de Groot, » Gouderak, » 2292
A. Gelderblom, » Krimpen a/d. Lek, » 2292
C. v. d. Kuij, » Moordrecht, » 2285
J. de Jong Wz., » Gouda, » 2277
F. J. Welter, » idem » 1777
Raming » 2100

Puttershoek, 10 Juni: het afbreken en nieuw opbouwen eener graanschuur, in gebruik bij P. M. Leeuwenburg, onder Westmaas, onder beheer van den architect H. Beijers; ingek. 17 bilj., als:
M. Brookzitter, Oostendam (gem. Ridderk.), f 6485
R. v. d. Berg, 's-Gravendeel, » 5500
J. Visser Jz., idem » 5020
W. 't Hooft, Numansdorp, » 4960
L. v. Oudheusden, Maasdam, » 4900
G. Pijl Cz., Oud-Beierland, » 4898
A. Bijl, 's-Gravendeel, » 4829
J. Visser, Zuid-Beierland, » 4730
J. Sneep, Mijnsheerenland, » 4700
Th. v. Loo, Westmaas, » 4698
C. v. d. Bie, Zuid-Beierland, » 4638
J. Ph. Beukema, Numansdorp, » 4634
B. de Jongste, Westmaas, » 4600
B. Weijers, Zuid-Beijerland, » 4500
T. Lammers D.Hz., Strijen, » 4479
A. v. Ganzeren, idem » 4437
A. Weijers, Zuid-Beierland, » 4420

Breskens, 11 Juni: het herstel, de vernieuwing en het onderhoud tot 30 April 88, van de aarde-, kram-, rijs- en steenglooiingswerken aan de waterkeering van het calamiteuse waterschap Oud-en-Jong-Breskens; ingekomen 10 bilj., als:
D. Tholens, te Neuzen, f 7250
Iz. Colijn, » Groede, » 7148
A. v. d. Beek, » Zaamslag, » 7100
J. A. v. d. Sande, » Groede, » 6718
J. Luijk, » Hansweerd, » 6700
J. Lindenberg, » Wemeldinge, » 6666
M. v. d. Hoek, » Neuzen, » 6582
P. J. Visser, » Hansweerd, » 6500
P. Monjé, » Breskens, » 6486
A. Foudraine, » Goes, » 6485
Gegund.
Raming f 7287.57[5]

Nijmegen, 11 Juni: het bouwen van een winkelhuis met bovenwoning, onder beheer van den architect D. Semmelink; ingek. 3 bilj., als:
W. Kropman, te Nijmegen, f 9339
J. B. Smits en J. v. d. Peppel, » idem » 8385
E. J. Weijers, » idem » 7600
Gegund.

Oudewater, 11 Juni: het uitvoeren van herstellingen aan het raadhuis te Oudewater; ingek. 3 bilj., als:
W. Bokhoven, te Gouda, f 4100
H. Hegervorst, » Oudewater, » 3797
H. Berkhof, » idem » 3560
Gegund.

Winterswijk, 11 Juni: het vergrooten der openbare lagere school in het dorp; ingekomen 6 bilj., als:
J. B. Sellink, te Winterswijk, f 7400
G. W. Toebes, » idem » 7320
H. J. te Siepe, » idem » 7265
C. ter Haar, » idem » 7050
B. J. te Selle, » idem » 6690
R. v. Voorst, » idem » 6676
Gegund.

Vlaardingen, 11 Juni, voor rekening der gemeente: 1o. het maken van 91.50 M. havenschoeiing; ingek. 7 bilj., als:
J. v. d. Vlugt, te Rotterdam, f 7575
L. de Neef, » Helvoet, » 7200
E. Blok, » Vlaardingen, » 6850
C. de Groot, » Sliedrecht, » 6650
T. v. Santen, » Vlaardingen, » 6450
K. v. d. Vlis, » idem » 6400
R. v. d. Hoeven, » idem » 6195
Gegund.
2o. het maken van 36 M. schoeiing; ingek. 11 bilj., als:
P. Langeveld, f 969
L. de Neef, te Helvoet, » 923
D. Bos, » 696.80
M. Bos, » Vlaardingen, » 678
Weiland en Kornaat, » idem » 623
T. v. Santen, » idem » 575
K. v. d. Vlis, » idem » 570
A. Schilder, » Vlaardingerambacht, » 555
E. Blok, » Vlaardingen, » 550
M. den Braber, » idem » 524
B. v. d. Hoeven, » idem » 486
Gegund.

Cadzand, 11 Juni: het vernieuwen en onderhouden van de aarde-, kram-, rijs- en steenglooiingswerken aan de waterkeering van het waterschap Tienhonderd-en-Zwarte; ingekomen 5 bilj., als:
C. F. v. Fraeijenhove, te Neuzen, f 7347
A. v. d. Beek, » Zaamslag, » 7178
M. v. d. Hoek, » Neuzen, » 6980
P. Monjé, » Breskens, » 6954
A. Tholens, » Neuzen, » 6890
Raming f 7425.50

Philippine, 11 Juni: 1o. de onderhouds-, vernieuwings- en herstellingswerken aan de zeewering en oeververdediging van den Philippinepolder; ingek. 6 bilj., als:
J. Boston, te Biervliet, f 734
D. de Doelder, » Neuzen, » 645
L. Koole, » idem » 630
J. de Meester, » Hoek, » 623
A. Tholens, » Neuzen, » 590
A. J. Dhooge, » Philippine, » 534.25
Gegund.
2o. idem van het waterschap Groote en Kleine Isabella; ingekomen 5 bilj., als:
J. de Meester, te Hoek, f 1512
A. J. Dhooge, » Philippine, » 1420
D. de Doelder, » Neuzen, » 1347
A. Tholens, » idem » 1297
L. Koole, » idem » 1197
Gegund.

Apeldoorn, 11 Juni, voor rekening der gemeente: 1o. vergrooten der school no. 1; ingek. 11 bilj., als:
H. v. d. Boldt, te Apeldoorn, f 3331
J. v. d. Craats, » idem » 3200
F. L. Tiethoff, » idem » 3186
J. v. d. Braak, » idem » 3120
A. Radstaak, » idem » 3110
C. Wegerif, » idem » 3093
H. J. Eijkelboom, » idem » 2999
F. W. Geurden, » idem » 2960
L. Wegerif, » idem » 2888
H. Mouw, » idem » 2859
F. Elbers, » idem » 2698
2o. het maken van schoolmeubelen; ingek. 6 bilj., als:
F. W. Geurden, te Apeldoorn, f 440
J. v. d. Braak, » idem » 379
A. Radstaak, » idem » 365
L. Wegerif » idem » 347
Baurman, » idem » 336
H. v. d. Boldt, » idem » 292

Leerdam, 11 Juni: het bouwen van 20 woningen, nabij de glasfabrieken der heeren Driessen c. s., onder beheer van den bouwkundige E. Wiggelinkhuizen; ingek. 10 bilj., als:
A. C. Willemsen, te Vreeswijk, f 19,911
J. den Dunnen, » Drimmelen, » 19,489
K. J. v. Wijnen, » Leerdam, » 19,399
Schuller, » Raamsdonk, » 19,012
A. Schouten, » Vianen, » 17,800
Van Vuuren, » Zalt-Bommel, » 17,220
A. H. v. Leer, » Leerdam, » 16,942
W. H. Brouwer, » Leeuwarden, » 16,674
W. Kloosterman, » Akkooi, » 16,500
A. v. Leer, » Leerdam, » 12,900
Gegund aan W. H. Brouwer, te Leeuwarden.

Varseveld, 11 Juni voor rekening der gemeente Wisch: 1o. het bouwen van een onderwijzerswoning en schoolgebouw te Silvolde, met bijlevering der schoolmeubelen, in 3 perc.
Perc. 1, onderwijzerswoning; ingekomen 8 bilj., als:
W. H. Kreeftenberg, te Varseveld, f 6207.99
J. W. v. d. Linde, » Doetichem » 5480
B. Koenders, » Silvolde, » 5444
G. J. B. Heijtink, » Angerloo, » 4899
G. Bodt, » Wijnbergen, » 4680
A. Gieskes, » Azewijn, » 4610
T. Siebelink, » Doetichem, » 4587
A. v. Raaij, » Ulft, » 4578
Gegund.
Perc. 2, schoolgebouw; ingek. 6 bilj., als:
W. H. Kreeftenberg, te Varseveld, f 8305.69
G. J. B. Heijtink, » Angerloo, » 7989
A. Gieskes, » Azewijn, » 7786
T. Siebelink, » Doetichem, » 7429
A. v. Raaij, » Ulft, » 7400
G. Bodt, » Wijnbergen, » 6880
Gegund.
Perc. 3, meubelen; ingekomen 7 bilj., als:
B. Koenders, te Silvolde, f 670
G. Bodt, » Wijnbergen, » 660
J. W. v. d. Linde, » Doetichem, » 592
G. Bluemink, » Terborg, » 586.27
A. v. Raaij, » Ulft, » 563
A. Gieskes, » Azewijn, » 560
T. Siebelink, » Doetichem, » 487
Gegund.
2o. het vergrooten van het schoolgebouw, te Terborg, met bijlevering van schoolmeubelen; ingek. 5 bilj., als:
W. H. E. Meijer, te Zelhem, f 5800
J. W. v. d. Linde, » Doetichem, » 5485

L. Bennink, te Zelhem, f 5478
G. Bluemink, » Terborg, » 5275
T. Siebelink, » Doetichem, » 5125
G. Bodt, » Wijnbergen, » 4238
Gegund.
3o. het bouwen van eene onderwijzerswoning en het verbouwen der school te Sinderen; ingek. 9 bilj., als:
W. H. Kreeftenberg, te Varseveld, f 9810.89
J. Roerdink, » Winterswijk, » 7617
W. H. E. Meijer, » Zelhem, » 7547
A. Gieskes, » Azewijn, » 7380
G. Bodt, » Wijnbergen, » 7430
A. v. Raaij, » Ulft, » 7273
G. J. B. Heijtink, » Angerloo, » 7266
T. Siebelink, » Doetichem, » 7265
L. Bennink, » Zelhem, » 6739
Gegund.
4o. het verbouwen der school te Westendorp; ingek. 5 bilj., als:
J. W. v. d. Linde, te Doetichem, f 1875
G. Aalderink, » idem » 1780
W. H. E. Meijer, » Zelhem, » 1747
E. Kerkhoff, » Varseveld, » 1645
J. W. Schuurman, » idem » 1618
Gegund.
5o. het verbouwen der school te Heelweg; ingek. 4 bilj., als:
J. W. v. d. Linde, te Doetichem, f 1890
W. H. E. Meijer, » Zelhem, » 1697
E. Kerkhoff, » Varseveld, » 1588
J. W. Schuurman, » idem » 1423
Gegund.

Bergen-op-Zoom, 13 Juni: het herstellen van de uitwateringssluis van den Theoduruspolder; ingek. 3 bilj., als:
J. J. Hornstra, te Bergen-op-Zoom, f 699
C. Bastiaanse, » idem » 634
M. Smits, » idem » 419

Metslawier, 13 Juni: het maken van eene nieuwe brug over de Zuideree en het wegbreken van twee bruggen, voor rekening van den polder Oost- en Westdongeradeel, onder beheer van den architect D. Booijenga; ingekomen 10 bilj., als:
J. v. d. Mei, te Dokkum, f 1988
S. Hoogeveen, » idem » 1940
D. Raadsma v. d. Werf, » idem » 1936
Wed. A. v. d. Werf, » idem » 1930
D. Walda, » Kollum, » 1890
H. de Jong, » Dokkum, » 1860
A. S. de Jong, » Lemmer, » 1837
F. Ozenga, » Aalsum, » 1798
Joh. Bakker, » Kollum, » 1772
K. Koning, » Ternaard, » 1747
Onder nadere goedkeuring aan den minsten inschr. gegund.

Amsterdam, 13 Juni: het maken van een stalgebouw voor 120 paarden, twee voorgebouwen, ziekenstal, smederij en bijbehoorende werken, op een terrein aan de Bilderdijkkade, ten behoeve van den dienst ter stadsreiniging; ingek. 25 bilj., als:
R. Kroon, te Amsterdam, f 107,400
H. R. Hendriks, » Os, » 96,450
H. Dinkla, » Amsterdam, » 96,000
C. Eckhardt, » idem » 95,750
C. J. Maks Jr., » idem » 95,700
J. F. Prenzler, » idem » 95,150
A. Paans, » idem » 95,000
R. Repko, » idem » 94,940
H. Rietsnijder & Zn., » idem » 94,650
W. H. Struijs, » idem » 94,424
G. D. v. Doorn, » idem » 93,900
H. C. Dorlas, » idem » 93,822
J. P. Cornelissen, » idem » 93,590
H. Hendriks, » idem » 93,500
F. Hilarius, » idem » 93,160
J. J. Boekholst, » idem » 92,535
W. Greve, » Buiksloot, » 92,000
J. Koster, » Amsterdam, » 91,332
G. Boon, » idem » 89,970
P. Duinker, » idem » 89,920
F. Alberson, » idem » 88,873
K. J. B. v. Damme, » idem » 88,483
L. Thesman, » idem » 88,220
J. H. Vos, » Almeloo, » 87,880
E. H. Helle, » Amsterdam, » 87,600

Voorschoten, 13 Juni: het bouwen van 5 werkmanswoningen aan de Voorstraat, aldaar, onder beheer van den architect Jacobus van der Heijden, te Leiden; ingekomen 9 bilj., als:
P. C. Dessing, te Stompwijk, f 4945
D. P. Yperlaan, » Voorschoten, » 4940
G. Kranenburg, » idem » 4890
N. J. Boon, » 's-Hage, » 4040
C. O. de Vroomen, » Soeterwoude, » 4006
Gebr. Snittenaar, » Leiden, » 3996
C. v. Deest, » Koudekerk, » 3995
P. H. Snittenaar, » Leiden, » 3975
Chr. E. Verhaaff, » idem » 3968
Gegund.

Amsterdam, 13 Juni: het maken van wachterswoningen, volgens bestek no. 406, aan den spoorweg Amsterdam—Rotterdam, der Holl. IJzeren Spoorwegmaatschappij; ingek. 16 bilj., als:

Inschrijvers en Woonplaats.	perc. 1	perc. 2	massa
A. v. Dijk, Noordwijkerhout,	f 9,288	f 13,300	—
P. Leenderts, Utrecht,	9,300	13,400	—
C. Alkemade Jr., Noordwijk-Binnen,	9,389	13,175	—
J. Schaafsma, Amsterdam,	—	—	f 25,926
W. v. Dijk, Jutfaas,	9,750	—	—
L. Kok, IJmuiden,	—	—	23,900
W. A. Verbruggen, Waddinxveen,	—	—	23,777
J. Blok, 's-Gravendeel,	—	13,333	—
P. v. Essen, Halfweg,	9,400	—	—
J. v. d. Nadort, Strijen,	—	13,400	—
P. J. v. Mierlo Sloten (Noord-Holland),	8,975	—	—
J. Ph. Braun, Beverwijk,	11,800	—	—
H. J. Zaarendonk, Haarlem,	9,100	13,900	23,000
W. v. Schaik, Noordwijk,	9,150	14,200	—
Th. Vos, Delft,	—	15,000	—
W. H. Struijs, Amsterdam,	9,580	—	—

Ulrum, 13 Juni: het afbreken van een huis en het bouwen van een rentenierhuis met schuurtje, aldaar; ingek. 3 bilj., als:
R. Wievenga, te Ulrum, f 6453
G. Mulder, » idem » 6224
E. Roitsma, » Leens, » 6044
Raming » 5558

Hulst, 13 Juni: het afbreken van een huis en schuur, en het daarterplaatse bouwen van een woonhuis met magazijn en poort, in de Gentsche straat; minste inschr. P. A. Mielo, te Neuzen, voor f 4622.

Enschedé, 13 Juni: het bouwen van een woonhuis, slagerij en eenige bijkomende werken, aan de Zuiderhagen; ingekomen 9 bilj., als:
G. Buckriede, f 4690
G. W. Wegereef, » 4523
J. G. Meijer, » 4400
H. Weijck en W. Reijgers, » 4218
G. Sluijmer, » 4063
J. Vosseveld, » 3793
W. Lasonder, » 3649
J. G. Tönis en D. Rendink, » 3397.12
F. H. Wijdeveld, » 3133
Gegund.

Leiden, 13 Juni, voor rekening der gemeente: 1o. het leveren en plaatsen van stootpalen en walburries langs den Ouden Singel en de Volmolengracht, in 2 perc.
Perc. 1, stootpalen,
hoogste inschr. A. v. Tilburg, Soeterwoude, f 994
minste » H. v. d. Kamp, Leiden, » 679
Gegund.
Perc. 2, walburries,
hoogste inschr. Chr. E. Verhaaff, Leiden, f 948
minste » J. de Kort, Hazerswoude, » 633
Gegund.
2o. het verrichten van eenige herstellingen en verfwerken aan den stadhuistoren;
hoogste inschr. J. J. Lemair, f 4500
minste » S. v. Leeuwen, » 4050
Aangehouden.
3o. het verrichten van eenige herstellingen en verfwerken aan het gebouw op de stadstimmerwerf,
hoogste inschr. A. Verhoog Jz., Leiden, f 1049
minste » Joh. Boom, idem » 840
Niet gegund (herbesteding).
4o. het verrichten van eenige verfwerken, in 4 perceelen.
Perc. 1,
hoogste inschr. C. J. A. N. v. d. Gent, Leiden, f 420
minste » D. A. v. Amerom, idem » 279
Gegund.
Perc. 2,
hoogste inschr. C. J. A. N. v. d. Gent, idem » 499
minste » J. H. v. d. Drift, idem » 183
Gegund.
Perc. 3,
hoogste inschr. D. A. v. Amerom idem » 135
minste » J. M. Heus, idem » 96
Gegund.
Perc. 4,
hoogste inschr. C. J. A. N. v. d. Gent, idem » 630
minste » J. H. v. d. Drift, idem » 235
Gegund.

Beetsterzwaag, 14 Juni, voor rekening der gemeente: 1o. het verbouwen der school te Siegerswoude; ingek. 9 bilj., als:
K. de Vroeg, Terwispel, f 8100
O. P. Offringa, Donkerbroek, » 7963
T. T. v. Eik, Lippenhuizen, » 7920
P. J. Vonk, Ureterp, » 7773
D. J. Keuning, idem » 7690
S. W. de Boer, Lippenhuizen, » 7580
J. H. Poutsma, Terwispel, » 7594
J. J. Bouma, Langezwaag, » 7567
J. Eisinga, Kortezwaag, » 7474

2o. het verbouwen der school te Langezwaag; ingek. 8 bilj., als:
T. T. v. Eik, Lippenhuizen, f 5150
J. Nijholt, Wolvega, » 4984
J. Eisinga, Kortezwaag, » 4975
S. W. de Boer, Lippenhuizen, » 4970
K. de Vroeg, Terwispel, » 4968
J. H. Poutsma, idem » 4894
J. J. Bouma, Langezwaag, » 4650
A. T. v. d. Veen, Terwispel, » 4627
3o. het verbouwen der school te Ureterp; ingek. 7 bilj., als:
O. P. Offringa, Donkerbroek, f 2243
P. J. Vonk, Ureterp, » 2030
D. J. Keuning idem » 1997
T. T. v. Eik, Lippenhuizen, » 1960
J. Poutsma, Terwispel, » 1894
J. Eisinga, Kortezwaag, » 1825
S. W. de Boer, Lippenhuizen, » 1790
4o. het verbouwen der school te Duurswoude; ingek. 7 bilj., als:
O. P. Offringa, Donkerbroek, f 2095
P. J. Vonk, Ureterp, » 1820
D. J. Keuning, Ureterp, » 1749
J. Poutsma, Terwispel, » 1690
T. T. v. Eik, Lippenhuizen, » 1660
S. W. de Boer, idem » 1544
J. Eisinga, Kortezwaag, » 1335

Wageningen, 14 Juni: het bouwen van vijf woningen, aldaar, onder beheer van den architect S. Ritters; ingek. 6 bilj., als:
J. Haar Hz., te Wageningen, f 4147
Gebr. Klaassen, » idem » 3309
R. F. Driever, » idem » 3230
J. B. Radstake, » idem » 3219
W. Snijders, » idem » 3144
P. de Leeuw, » idem » 2872

Amsterdam, 14 Juni: het vergrooten der Bank van leening no. 10 aan de Conradstraat, te Amsterdam, onder beheer van den architect W. Hamer; ingek. 16 bilj., als:
J. P. Rieken, te Amsterdam, f 13,200
Gebr. M. en C. Eweldt, » idem » 11,920
Van Seldam en Anthoni, » idem » 11,303
Ph. A. Warners, » idem » 11,200
J. Schaafstra, » idem » 11,190
E. H. Helle, » idem » 11,100
A. Paans, » idem » 11,100
K. J. B. v. Damme, » idem » 10,900
J. F. Prenzler, » idem » 10,590
G. Boon, » idem » 10,400
G. Woud, » idem » 9,999
H. C. Dorlas, » idem » 9,969
J. G. Wiegand, » idem » 9,577
A. Aalders, » idem » 9,496
C. Rietsnijder, » idem » 9,390
H. Rietsnijder & Zn., » idem » 9,200
Gegund.

Haarlem, 14 Juni: het bouwen van een geheel nieuwe school, vergaderzalen en badinrichting, aan de Wijngaardstraat, voor de Ned.-Israël. gemeente, onder beheer van den architect D. E. L. van den Arend; ingek. 19 bilj., als:
A. Aalders, te Amsterdam, f 25,000
A. Dorrepaal, » Alkmaar, » 23,222
J. Slenters, » Haarlem, » 22,800
D. A. Braakenburg, » idem » 22,552
W. H. Struijs, » Amsterdam, » 22,430
Elfers & Zn., » Haarlem, » 21,750
Verhagen en Van 't Wout, » idem » 21,666
A. F. Kaptein, » idem » 21,545
A. Rinkema, » idem » 21,500
H. Kluijt, » Overveen, » 21,400
J. S. v. Velthuijsen, » Haarlem, » 20,836
Martens & Zn., » idem » 20,350
J. v. Eck J.Bz., » idem » 20,108
M. v. Ommeren, » idem » 19,973

G. Hulsebosch,	te Haarlem,	ƒ 19,836
A. Koen en H. Braakenburg,	» Bloemendaal,	» 19,490
H. v. Es,	» Haarlem,	» 19,478
Giebels en T. Servellen,	» idem	» 18,781
H. J. Zuurendonck,	» idem	» 17,900

Nog niet gegund.

Zwolle, 14 Juni: het bouwen eener bidkapel ten dienste van het R.-K. liefdesticht; gegund aan den minsten inschr. A. Blocks, voor ƒ 7470.

Helenaveen, 14 Juni: het doen van eenige veranderingen en vernieuwingen aan kerk en pastorie der Herv. gemeente, aldaar, onder beheer van den architect M. Dreesen, te Helmond; ingekomen 3 bilj., als:

W. v. d. Einden,	te Deurne,	ƒ 1301
F. Rooijakkers,	» idem	» 1285
E. H. Goossens,	» idem	» 1231.50

Kampen, 15 Juni: het herstellen, versterken en verhoogen der kolenloodsen van de gemeentegasfabriek, aldaar; ingek. 7 bilj., als:

J. Valk,	te Kampen,	ƒ 3430
C. Visscher,	» idem	» 3420
R. H. Frank,	» idem	» 3066
J. F. C. Krijgsman,	» idem	» 2875
B. Spanhaak,	» idem	» 2775
H. Steenbergen,	» idem	» 2760
W. Fransen,	» idem	» 2746.80

Gegund.

Zwolle, 15 Juni: het bouwen eener mestloods op de gemeentelijke mestplaats; ingek. 11 bilj., als:

M. Groenenberg,	ƒ 2946
D. Bruins,	» 2846
H. G. Treep,	» 2598
A. v. Straten,	» 2543
G. Kamphuis,	» 2544
J. Kruijt Kz.,	» 2509
R. H. Trooster Jz.,	» 2449
C. ter Horst,	» 2448
G. v. Unen,	» 2439
G. Schutte,	» 2290
K. A. v. d. Berg,	» 2030

Gegund.

's-Hosch, 15 Juni: het bouwen van eene fabriek voor de firma G. van Gerve, onder beheer van den bouwkundige A. van Liempt; ingek. 6 bilj., als:

J. v. Ravensteijn,	ƒ 9380
M. Woutuizen,	» 8809
M. de Raijter,	» 8735
L. Frankefort,	» 7985
F. v. Hout,	» 7740
J. v. d. Bruggen,	» 7665

Gegund.

Leeuwarden, 15 Juni: het illumineeren van den Prinsentuin; ingek. 4 bilj.; minste inschr. K. Ketelaar, voor ƒ 434.

Vlissingen, 15 Juni: het maken van een rader-stoombeet voor de hydrografie, (onderhands); ingek. 5 bilj., als:

Koninklijke fabriek, Amsterdam,	ƒ 76,000
dezelfde, met conditiën,	» 66,000
Fabriek Fijenoord,	» 73,500
Maatschappij »de Maas",	» 68,500
Maatschappij »de Schelde"	» 62,000

's-Hage, 15 Juni, onder beheer van het ministerie van waterst. enz.: 1o. het wegruimen van een in de rivier de Waal, onder Valburg, aan den rechteroever gezonken vaartuig; ingek. 7 bilj., als:

J. H. v. Heuwijk, Lobit,	ƒ 1687
J. Meijer, Zalt-Bommel,	» 1648
W. H. de Haan, Elden,	» 1585
J. W. v. Lier, Millingen,	» 1330
H. v. Toffelen, Leeuwen,	» 1295
Th. Meijer, Arnhem,	» 1265
A. v. Gelder, Deest,	» 1189

2o. het onderhoud en herstel der werken aan de Nieuwe Maas, het Scheur en den Hartel, van 1 Juli '87 tot en met 30 Juni '88; ingekomen 6 bilj., als:

P. Visser Gz., Sliedrecht,		ƒ 38,280
C. Bos Az., Dordrecht,		» 36,960
G. Beenhakker Gz., Sliedrecht,		» 36,881
G. A. v. Halteren,	idem	» 35,700
C. Roskam Jz.,	idem	» 35,000
L. Kalis Kz.,	idem	» 34,730
Raming		» 38,995

3o. het voortzetten van de verdedigingswerken aan den rechteroever der doorgraving aan den Hoek-van-Holland; ingek. 6 bilj., als:

A. Boer Wz., Sliedrecht,	ƒ 26,200
C. Visser Gz., idem	» 25,030
M. L. Veenenbos, Brielle,	» 24,929
A. G. Buyskes, Bedel,	» 24,900
L. Kalis Kz., Sliedrecht,	» 24,740
C. v. d. Plas, Hardinkveld,	» 24,000
Raming	» 25,400

4o. de uitvoering van herstellingen en vernieuwingen aan de Rijksrivierwerken op het Pannerdenschekanaal, den Neder-Rijn en de Lek, met het onderhoud dier werken van 1 Juli '87 tot en 30 Juni '88, in 4 perc.

Perc. 1, ingek. 5 bilj., als:		
R. A. v. d. Bergh, Pannerden,		ƒ 7000
J. H. Hoyinck,	idem	» 6838
R. A. Pauwen, West-Pannerden,		» 6849
F. E. Terwindt, Pannerden,		» 6580
J. H. v. Heezewijk, Lobit,		» 6375
Raming		» 7000
Perc. 2, ingek. 5 bilj., als:		
R. A. v. d. Bergh, Pannerden,		ƒ 7840
J. H. Hoyinck,	idem	» 7640
R. A. Pauwen, West-Pannerden,		» 7290
J. H. v. Heezewijk, Lobit,		» 6975
F. E. Terwindt, Pannerden,		» 6813
Raming		» 6700
Perc. 3, ingek. 6 bilj., als:		
J. H. Hoyinck, Pannerden,		ƒ 17,490
B. C. Kortleever, Westervoort,		» 16,800
F. E. Terwindt, Pannerden,		» 16,654
H. v. Anrooy Jz., Nieuwaal,		» 15,944
J. H. v. Heezewijk, Lobit,		» 15,375
G. J. Mol, Kuilenburg,		» 15,174
Raming		» 17,000
Perc. 4, ingek. 5 bilj., als:		
A. Kraaijeveld en D. J. Vroom, Sliedrecht,		ƒ 24,800
J. L. de Jongh, Ameide,		» 22,737
F. Sweets Pz.,	idem	» 22,440
G. J. Mol, Kuilenburg,		» 21,200
C. Sterk Hz., Beukelum,		» 20,870
Raming		» 25,100

5o. het opruimen van een gedeelte van het Onderplaatje en van gronden in het bed der rivier de Amer en het maken van daarmede in-verband-staande werken, onder de gemeente Made-en-Drimmelen; ingek. 8 bilj., als:

A. Boer Wz., Sliedrecht,		ƒ 124,000
W. P. de Vries, Rossum,		» 114,800
A. L. v. Wijngaarden IJz., Sliedrecht,		» 112,960
L. Kalis Kz.,	idem	» 111,700
C. Bos Az. Dordrecht,		» 108,400
H. Bennik H.Hz., Utrecht, en J. v. Bouwelingen, Amsterdam,		» 103,000
G. A. v. Hattem, Sliedrecht,		» 90,800
L. Volker Lz.,	idem	» 88,200
Raming		» 110,000

6o. de uitvoering van baggerwerk in het vaarwater der Koningshaven, te Rotterdam; ingek. 4 bilj., als:

A. L. v. Wijngaarden IJz., Sliedrecht,	ƒ 29,540
A. Volker Lz., Sliedrecht, en P. A. Bos, Gorichem,	» 29,800
B. Voordendag Az., Dordrecht,	» 27,750
M. C. de Jong P.Mz., Sliedrecht,	» 27,400
Raming	» 28,000

Sappemeer, 15 Juni: het doen van herstellingen en onderhoud van scholen en onderwijzerswoningen te Sappemeer en Kleinzeer, directeurswoning, post- en telegraafkantoor, bruggen, rustbanken, wegen, brandspuithuizen, lijkenhuizen, lantarens en palen en het gemeentehuis; ingek. 2 bilj., als:

M. Tjoms en A. Schrider, Sappemeer,		ƒ 986
E. E. Warnders en T. Warnders,	idem	» 925

Gegund.

Twello, 15 Juni: de vergrooting der school in het dorp Wilp, met bijlevering van schoolmeubelen, in 2 perceelen en in massa.

Perc. 1, vergrooting der school; ingekomen 5 bilj., als:		
J. E. Rood,	te Deventer,	ƒ 2093
G. Boerstoel,	» Brummen,	» 2089
H. Hulshof,	» Voorst,	» 1939
W. Denekamp,	» Wilp,	» 1842
H. v. Brummen,	» idem	» 1742
Gegund.		
Perc. 2, schoolmeubelen; ingekomen 8 bilj., als:		
J. E. Rood,	te Deventer,	ƒ 358
H. Hulshof,	» Voorst,	» 305
H. Mulder,	» Terwolde,	» 261
H. Hardon,	» Voorst,	» 262.68
G. Boerstoel,	» Brummen,	» 270
W. Denekamp,	» Wilp,	» 227
J. Fransen,	» Twello,	» 213
J. Huis in 't Veld,	» Wilp,	» 210
Gegund.		
Massa, ingek. 6 bilj. als:		
G. Boerstoel,	te Brummen,	ƒ 2318
J. Huis in 't Veld,	» Wilp,	» 2161
J. te Wechel,	» Twello,	» 2140
H. Mulder,	» Terwolde,	» 2110
W. Denekamp,	» Wilp,	» 2063
H. v. Brummen,	» idem	» 2004

's-Bosch, 16 Juni: het uitvoeren van werken tot veranderen der inrichting van de lokalen op de verdieping van het gebouw »de Korenbeurs" en andere daarmede in-verband-staande werken; ingekomen 3 bilj., als:

A. W. v. d. Bruggen,	te 's-Bosch,	ƒ 2340
L. Hurkens,	» idem	» 2280
A. Sanders,	» idem	» 2168

Hilversum, 16 Juni: het bouwen van twee winkelhuizen onder een dak, aan de Kerkstraat te Hilversum, onder beheer van den architect J. Rietbergen; ingek. 8 bilj., als:

D. Kuiper,	te Hilversum,	ƒ 7844
W. Swaan,	» idem	» 7843
R. Mouw,	» idem	» 6934
G. Trumissen,	» Bussum,	» 6700
G. Sieppen,	» Hilversum,	» 6700
G. v. d. Kolk,	» idem	» 6660
J. v. d. Brul,	» idem	» 6590
J. N. Swaan Jr.,	» idem	» 6359

Geertruidenberg, 16 Juni: het bouwen van een zigarenfabriek; ingekomen 3 bilj., als:

H. J. Stal,	te Geertruidenberg,	ƒ 4900
J. Schuller,	» Raamsdonk,	» 4436
C. Dupont,	» Geertruidenberg,	» 4297

Gegund.

Raming ƒ 4588

Doetichem, 17 Juni: het bouwen van een heerenhuis, onder beheer van den architect H. J. L. Ovink; ingek. 3 bilj., als:

J. M. Oosterink en B. H. Kolder,	te Doetichem,	ƒ 5277
F. Siebelink,	» idem	» 5189
H. J. Hasselink,	» idem	» 4877

Gegund.

's-Hage, 17 Juni: het herstellen en verbeteren van Rijkstelegraaflijnen in de afdeeling Utrecht, in twee perceelen.

Perc. 1, ingek. 6 bilj., als:		
J. Schouten, Vianen,		ƒ 1346
W. v. Dijk, Jutfaas,		» 1284
C. v. Boven, Nieuweramstel,		» 1269
A. W. Wildbergh, Bunnik,		» 1247
G. v. Otterloo, Wadlinkseveen,		» 1232
K. Sneyders de Vogel, Schiedam,		» 1192
Raming		» 1600
Perc. 2, ingek 6 bilj., als:		
J. Schouten, Vianen,		ƒ 1629
A. W. Wildbergh, Bunnik,		» 1517
W. v. Dijk, Jutfaas,		» 1500
C. v. Boven, Nieuweramstel,		» 1475
G. v. Otterloo, Wadlinkseveen,		» 1373
K. Sneyders de Vogel, Schiedam,		» 1292
Raming		» 1580

Zwolle, 17 Juni: het wegruimen van twee in de Zuiderzee gezonken vaartuigen, genaamd »de Hoop" en »de Jonge Roelof"; ingekomen 8 bilj., als:

J. v. Aller, Hasselt,	ƒ 2150
J. v. d. Wal, Harlingen,	» 2075
K. v. d. Linde, Brouwershaven,	» 1919
E. v. Goor, Kampen,	» 1875
A. v. d. Tak, Goedereede,	» 1720
B. Schepman, Kampen,	» 1644
J. Spithorst, Urk, voor »de Hoop",	» 1043
dezelfde, idem » »de Jonge Roelof",	» 1028

Hellevoetsluis, 17 Juni: het bouwen van een paardenstal en woning te Nieuwesluis; ingek. 6 bilj., als:

C. Kwak,	te Hellevoetsluis,	ƒ 1680
H. v. Leeuwen,	» idem	» 1634
C. Bout,	» Brielle,	» 1529
P. v. Soest,	» idem	» 1520
J. v. d. Reijden,	» idem	» 1488
H. v. d. Hooven,	» Nieuwesluis,	» 1296

Apeldoorn: het bouwen van een zaal voor J. Wittensleger, (onderhands); ingekomen 8 bilj., als:

F. L. Tiethoff,	te Apeldoorn,	ƒ 4479
H. J. Eijkelboom,	» idem	» 4444.44
Hs. Mouw,	» idem	» 4367
L. Wegerif,	» idem	» 4348
J. v. d. Braak,	» idem	» 4145
F. W. Geurden,	» idem	» 4075
C. Wegerif,	» idem	» 4060
F. Sinnemers,	» idem	» 3599

Nagekomen Afloopen.

St.-Jacobiparochie, 14 Juni: het slaten van de Nieuwhildijkstervaart, ter lengte van p. m. 7000 M.; voor het 1e perc., lang 5000 M., ingek. 6 bilj., als:

R. Smidt,	te Almenum,	ƒ 8890
R. Wijminga,	» Oudebiltzijl,	» 8670
E. de Boer,	» Lemmer,	» 8600
F. Duhoux,	» Oudebiltzijl,	» 8300
L. Zandstra,	» Lemmer,	» 7795
T. de Groot,	» St.-Jacobiparochie,	» 7017

Gegund.

BIJVOEGSEL
VAN
DE OPMERKER
van ZATERDAG 25 JUNI 1887.

AANKONDIGINGEN
VAN
AANBESTEDINGEN.

Maandag, 27 Juni.

De Bilt (Utr.), te 10 uren, door het best. van het waterschap de Biltsche en Zeister Grift, in de sluiswachterswoning: het doen van eenige herstellingen aan de Koppelsluis te Zeist en aan de beide sluiswachterswoningen en het verlengen eener schoeiing aan de Biltsche sluis. Aanw. gehouden.

Amersfoort, te 11 uren, door burg. en weth.: het bouwen van een jongensschool. Inl. bij den gemeentearchitect Aanw. gehouden.

Krabbendijke (Zeel.), te 11 uren, door burg. en weth.: het maken eener houten beschoeiing aan de westzijde der haven met bijbehoorende werken. Aanw. gehouden.

Breda, te 12 uren, door burg. en weth.:
1o. het leveren van 74,000 ijzersteentegels, voor het bestraten van trottoirs;
2o. het bestraten met ijzersteentegels, door de gemeente te leveren, van trottoirs in de nieuwe straten;
3o. het vervangen der keien door ijzersteentegels op de trottoirs in de Vismarktstraat, de Reigerstraat en de Catharinastraat; het verwerken der uitkomende keien in de Veemarktstraat en de Veemarkt en het verstraten der oude keien uit de Veemarktstraat en de Veemarkt in de Houten Tenten en in de Pasbaan;
4o. het verbouwen van het gebouw van de voormalige stads-apotheek in de Halstraat tot woning voor het hoofd der opentare school;
5o. het bouwen van een lijkenhuis en van een badkamer aan het gemeente-ziekenhuis en een regenbak bij het gebouw voor besmettelijke ziekten;
6o. het rioleeren met het leveren en leggen van een vak trottoirband en het bestraten van het trottoir op een gedeelte van den rijksweg van Breda naar Teteringen.

Harlingen, te 1 uur, door burg. en weth.: het vernieuwen van den bovenbouw der Lammertswaarderbrug.

Workum (Fr.), door de Chr. Geref. het bouwen van eene kerk met consistorie- en kosterskamer. Inl. bij den architect J. Bogtstra. Aanw. gehouden.

Finsterwold, te 4 uren, door burg. en weth.: het schoonen en binnen- en buitenwerks verven van de scholen te Finsterwold, Ekamp en Gannedijk, en het buitenwerks verven van de onderwijzerswoning te Ekamp en Gannedijk, in 3 perceelen.

Breda, te 7½ uren, door den architect J. M. Marijnen, in het Hof van Holland: het bouwen van een heerenhuis aan den straatweg van Breda naar Ginneken.

Dinsdag, 28 Juni.

Geertruidenberg, te 11 uren, door burg. en weth.:
1o. de levering van a. 340,000 straatklinkers (Waalsorm); b. 14,206 langwerpige grissteen; c. 776 M. rechte en 34 M. gebogen hardsteenen trottoirbanden, d. 460 M. portland-cementen eivormige ruolbuizen;
2o. het rioleeren en bestraten van de Bramdestraat, Kerkstraat, Leerthouwerstraat, Koestraat en Boelestraatje.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van marine: het maken en leveren van een ijzeren kasthchttoren, bestemd voor Ned.-Indië. Inl. bij den bouwkundige bij den dienst van het bodewezen, te 's-Hage.

Arnhem, te 11½ uren, door burg. en weth.: het bouwen van eene school voor openbaar lager onderwijs aan den Rozendaalschenweg. Aanw. gehouden. Raming ƒ 37,600. (*Zie advert. in n°.* 25.)

Broukelen (Utr.) te 11½ uren, door het waterschap Broukelerveen en Tienhoven, in het polderhuis het Kraaijennest: het vernieuwen van de schutsluis en brug bij de Vliegende Kraaij, te bouwen in steen of in hout. Inl. bij den polderspuichter H. G. de Koet, te Ouderkerk a/d. Amstel.

Enschedé, te 12 uren, in het hotel de Klomp: het bouwen van twee woonhuizen op een terrein aan de Hengne. Aanw. te 9 uren.

Rotterdam, te 1 uur, door burg. en weth.: het bouwen van twee schoollokalen met toebehooren aan de Van-Oldenbarneveldstraat. Aanw. gehouden. (*Zie advert. in n°.* 25.)

Walsoorden (Zeel.), te 1 uur, door het best. der waterkeering van het calamitoose waterschap Walsoorden, bij J. F. Adriaanssens: het herstel, de vernieuwing en het onderhoud tot 30 April '88, van de aarde-, kram-, rijs- en steenglooiingswerken aan de waterkeering van bovengenoemd calamiteus waterschap. Aanw. gehouden.

Middelburg, te 1½ uren, door burg. en weth.: het leveren van 65,000 stuks greskoien, zoogenaamde retailles.

Philippine (Zeel.), te 3 uren, door het best. der waterkeering van den calamiteusen Stad-Philippinepolder, in het gemeentehuis: het herstel, de vernieuwing en het onderhoud tot 30 April '88, van de aarde-, kram-, rijs- en steenglooiingswerken, aan de waterkeering van gemeenten polder. Aanw. gehouden.

Bussum, door den architect A. J. Joling, in het hotel »Vlielhaan": het sloopen der oude en het bouwen van een nieuwe villa aan de Kerkstraat no. 11, aldaar. Inl. bij genoemden architect, te Amsterdam. Aanw. gehouden. (*Zie advert. in n°.* 25 en 26.)

Frederiksoord, door het best. der maatschappij van Weldadigheid: het bouwen van een boschbouwschool met woning. Inl. bij den opzichter der gebouwen G. J. Boswinkel, aldaar. Aanw. gehouden.

Woensdag, 29 Juni.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het maken van vijf kribben en het verlengen van drie Rijkskribben, tot verbetering van de rivier den Gelderschen IJssel benoden het Blokhuis, tusschen de kilometervaaien 71 en 72. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, en den ingenieur Ramaer, te Kampen. Aanw. gehouden. Raming ƒ 4500.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het wegruimen van twee wrakken onder de gemeente Oudgeneplaat. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, den ingenieur Hoogenboom en den buitengewoon-opzichter Chevalier, beiden te Dordrecht. Aanw. gehouden.

Staveren, te 11 uren, door burg. en weth.: het door verbouw veranderen van de o. l. school in eene met 4 lokalen, met bijlevering van alle bouwstoffen. Inl. bij den gemeente-opzichter Jongsma. Aanw. gehouden.

Staveren, te 11 uren, door burg. en weth.:
1o. het voortzetten over 1352 M. lengte der vervanging van den grintweg bewesten de Vaardelft door klinkerbestrating en het verrichten van eenig ander straatwerk;
2o. het vernieuwen van een der steenen landhoofden van de brug bij de Wed. Kuperus en het aanbrengen van herstellingen aan de houten vleugels van die brug.
Inl. bij den gemeente-opzichter Jongsma. Aanw. gehouden.

Gorichem, te 11 uren, in de Doelen:
1o. het repareeren en vernieuwen van rijswerken en steenen hermen, alsmede het herstellen en onderhouden van en het maken van ongeveer 363 vierkante ellen nieuwe steenglooiingen tegen de loopen en het maken van 2880 vierkante ellen basaltsteenen hermen langs den oever der dijken van het hoogheemraadschap »de Alblasserwaard met Arkel benoden de Zouwe", benevens het leveren van ongeveer 363 ton basaltsteentjes;
2o. a. het opmaken en onderhouden der sluis met toebehooren en van de rijswerken, gelegen in den nieuwen dijk onder Hardinksveld en Giessendam; b. het herstellen van het magazijngebouw en de metselwerken der koermuurtjes te Hardinksveld;
3o. het vierkanten van eenige gedeelten van den Merwededijk onder Sliedrecht, zijnde de nog niet afgewerkte vakken, het de perceel der aanbesteding van 29 April '87. Inl. bij inzenden voor de werken, bedoeld onder no. 2 a en b, en no. 3, op 29 Juni, te 11 uren.

Epe (Geld.), te 12 uren, door burg. en weth.: het verven van het postkantoor, het gemeentehuis, school en onderwijzerswoning te Zuuk, de 3 tolhuizen te Epe en Vaassen, de Hinkelsche brug en de lantaarnpalen in 't dorp Epe, verder de gewone zomerschoonmaak van de 7 scholen der gemeente.

Spijkenisse (Z.-H.), te 2 uren, door kerkvoogden der Herv. gemeente, in het consistorielokaal: het bouwen eener pastorie voor de Herv. gemeente. Inl. bij den architect H. E. de Baas, te Scheveningen. Aanw. 29 Juni, te 11 uren.

Dokkum, te 3 uren, door het polderbest. van Oost- en Westdongeradeel, in het hotel Lijbering:
1o. het onderhouden en vernieuwen van verschillende polderwerken;
2o. het slaten der oude Keeg onder Roenwerd, ter lengte van p. m. 1000 M.
3o. het verven van den watermolen, van de molenaars- en sluiswachterswoning, bruggen enz.;
4o. het onderhouden en herstellen der zeesluis met bijbehoorende werken, te Ezumazijl.
Bilj. inzenden uiterlijk 28 Juni, bij den voorzitter A. Sybenga, te Metslawier.

Strachas (Fr.), te 5 uren, door Gebr. P. en D. Hoeksema, bij de Gez. Veenstra, alhaar: het afbreken van een oud en wederopbouwen van een nieuw huis, met bijlevering van al het daartoe benoodigde. Inl. bij F. Nauta, te Niekerk. Aanw. 29 Juni, te 2 uren.

Donderdag, 30 Juni.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het verbeteren van 's Rijkszeewerken op het eiland Wieringen. Inl. bij den hoofdingenieur, te Haarlem, en den ingenieur Kouwenaar, te Hoorn. Aanw. gehouden. Raming ƒ 11,820.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: de vervanging en eenige herstellingen aan de werken van het Tienhovensche kanaal in Gooiland, gemeente Hilversum. Inl. bij den hoofdingenieur, te Haarlem, en den ingenieur De Bruijn, te Amsterdam. Aanw. gehouden. Raming ƒ 1496.

Lisse, te 11 uren, door burg. en weth.: het maken van een keistraatweg met bijbehoorende werken, onder Lisse en Bekstel, lang 5163 M. Aanw. gehouden.

Deventer, te 11 uren, door A. L. van der Lande alhaar, in het koffiehuis van Spijker, aan den Brink: het bouwen van een graanpakhuis met vier verdiepingen, ter grootte van ongeveer 471 M². Inl. bij den architect G. te Riele Wz., aldaar. Aanw. 29 en 30 Juni, te 10 uren.

Hoedekenskerke (Zeel.), te 2 uren, door burg. en weth.: het bouwen van een dokterswoning en koetshuis met stalling, alhaar. Inl. bij den architect A. le Clercq, te Kruiningen. Aanw. 30 Juni, te 10 uren.

Onderdendam (Gron.), te 3 uren, door het best. van het waterschap Hunsingoo, in het waterschapshuis: het vernieuwen van de Haantil over het Warffumermaar, de brug in het jaagpad over de A. bij Onderdendam en gedeeltelijke vernieuwing van de brug in den Boschweg.

Winschoten, te 6 uren, door H. Musse, in het logement van J. A. Ruhing: het bouwen van een heerenhuis te Eexta, gemeente Scheemda. Aanw. te 10 uren.

Rosendaal, (N.-Br.), door Giltay: het veranderen en bijbouwen aan zijn eigendom, gelegen aan de Kade. Aanw. 29 Juni.

Vrijdag, 1 Juli.

Heemstede N.-H.), te 11 uren, door den architect J. Wolbers, alhaar, in het logement van N. Til: het bouwen van eene villa op een terrein, gelegen aan de Heeren- of Kerklaan, onder de gemeente Heemstede. Aanw. gehouden. (*Zie advert. in n°.* 25.)

Arnhem, te 11½ uren, door burg. en weth.: het onderhouden van en het verrichten van enige vernieuwingen en herstellingen aan verschillende gebouwen, het bouwen van een waaggebouwtje met bijbehoorende inrichtingen op de Varkensmarkt en het uitvoeren van enige verdere werken, in 4 perceelen (herbesteding). (*Zie advert. in n°.* 26.)

Arnhem, te 12 uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het wegruimen van een in de Zuiderzee nabij de haven van Nijkerk gezonken vaartuig, genaamd Johanna. Inl. bij den hoofdingenieur te Arnhem, den ingenieur Van Manen, te Zutfen, en den opzichter Van der Made, te Harderwijk.

Leeuwarden, te 1 uur, door het prov. best. van Friesland: het verbouwen van het gouvernementsgebouw te Leeuwarden, met het onderhouden van genoemd gebouw met meubelen, van den dag der goedkeuring van de aanbesteding tot 31 Dec. '88. Inl. bij den opzichter M. Mouw, te Huizum. Aanw. 27 Juni, te 3 uren.

Heinenoord (Z.-H.), te 3 uren, door burg. en weth.: de aardwerken voor den aanleg eener nieuwe begraafplaats voor die gemeente. Inl. bij den architect H. Beijers, te Puttershoek. Aanw. 1 Juli, te 11 uren.

Bleiswijk, door burg. en weth.: de gedeeltelijke vernieuwing der kei- en klinkerbestrating van het dorp. Inl. bij den civiel-ingenieur H. Paul, te Zevenhuizen. Aanw. gehouden.

Kantens (Gr.), door burg. en weth.: de levering van 200 stère grint.

Utrecht, door de directie der Ned. Rijnspoorwegmaatschappij: de uitbreiding der lokalen en het doen van aanbouwen werken, ten dienste van de warmwaterstoven en lampen, gemeenschappelijk station Arnhem. Aanw. 27 Juni, te 11 uren.

Zaterdag, 2 Juli.

Leeuwarden, te 10 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, te Zwolle, in het koffiehuis van H. Schaap: het doen van herstellingen aan de kazernegebouwen enz., te Leeuwarden. Bilj. inzenden uiterlijk 1 Juli, voor 3 uren, bij den opzichter van fortificatien, aldaar. Raming *f* 3670.

Zonnemaire (Zeel.), te 11 uren, door het bestuur der waterkeering van het calamiteuse waterschap Nieuw-Bommenede: het herstel, de vernieuwing en het onderhoud tot 30 April 1888, van de aarde-, kram-, rijs- en steenglooiingwerken aan de waterkeering van het benoemd waterschap. Aanw. 27 Juni, van 11—1 uren.

Zierikzee, te 11 uren, door het bestuur van den Gouwerecr en Zelkepolder: het verhoogen en verzwaren van een gedeelte zeedijk, het maken van steenglooiing en andere in-verband-staande werken aan den zeedijk. Inl. bij den dijkhaas L. Vijverberg, te Ouwerkerk. Aanw. 29 Juni en 1 Juli, van 1—3 uren.

Bergen-op-Zoom, te 12 uren, door burg. en weth.: het leveren en plaatsen van:

1o. een verticale stoomketel van 10 M³ verw. oppervlak en 6 atm. overdruk;

2o. een horizontale stoommachine van 4 pk.;

3o. een ijzeren dak met ventilatiekap. (*Zie advert. in n°.* 26.)

IJselmonde, te 3 uren: het bouwen van een ronden steenen windwatermolen in den polder Smeetsland, te IJselmonde. Inl. bij L. van den Hoonaard, te Abbenbroek. Aanw. 2 Juli, te 11 uren.

Bengelen (Ov.), in het hotel Ensink: het bouwen van een woonhuis voor H. Krabbe, op een terrein gelegen aan den Olbenzaalschen straatweg, aldaar. Aanw. te 10 uren.

Elshout (gem. Nieuwlekkerland), door voorzitter en heemraden van het waterschap de Overwaard, ten gemeentelandshuize: het verrichten van basaltgloeing en aardewerk aan de hoge boezemkade van het waterschap. Inl. bij den architect C. A. Verheij, te Nieuwlekkerland.

Maandag, 4 Juli.

IJzendijke (Zeel.), te 11 uren, door burg. en weth. de levering van:

1o. 80,000 keien, afkomstig uit de groeven van Quenast of Lessines, de soort, groot 10 bij 12 cM. op den kop, 4 à 6 cM. ondervlak en hoog 10 à 12 cM.

2o. 240 meters lengte bordsmarrend of kantsteen, uit de groeven van Lessines of Doornik, elk stuk lang minstens 60 cM., dik 12 en hoog 20 à 25 cM.;

3o. 15,000 goede harde IJselstraatklinkers (IJselsteen).

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van koloniën: de levering van ijzerwerk voor onderstellen van goederen-, platte-, langhout-, zand- en veewagens, ten dienste der Staatsspoorwegen op Java.

Leiden, te 12 uren, door burg. en weth.: de verbouwing der meisjesschool 2e klasse, aan de Breestraat en levering van bijbehoorende meubelen, in 2 perceelen. Inl. bij den gemeente-architect. Aanw. 29 Juni, te 2 uren. (*Zie advert. in n°.* 25.)

Dinsdag, 5 Juli.

Gorichem, te 10 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, op het bureau der genie: het bouwen van een artilleriehuis met wachterswoning bij het werk aan den Diefdijk. Bilj. inzenden uiterlijk 4 Juli, vóór 3 uren. Raming *f* 5600.

Rotterdam, in het Timmerhuis: de levering van 160 retort-mondstukken en 1300 moerbouten, ten dienste van de uitbreiding der gemeente-gasfabriek, aan den Oostmoedijk.

Woensdag, 6 Juli.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het maken van tien kribben, het verlengen van vier rijkskribben en het verlengen, verbreeden en verhoogen van één particuliere krib, tot verbetering van de rivier den Gelderschen IJsel, tegenover den Hoenwaard, boven Hattem, tusschen de kilometerraaien 90 en 98. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, en den ingenieur Ramaer, te Kampen. Aanw. 29 Juni. Raming *f* 14,400.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: de uitvoering van werken ter verbetering van de rivier de Maas, onder de gemeenten Beegden en Buggenum, hertogdom Limburg, achtereenvolgens tusschen de kilometerraaien 73 en 75 en 82 en 83. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, den ingenieur Verweij, te Vucht, en den opzichter Droste, te Roermond. Aanw. 29 Juni. Raming *f* 11,300.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: het uitdiepen van een gedeelte der spoorweghaven te Fijnoord. Inl. bij den eerstaanwezend-ingenieur der Staatsspoorwegen, te Rotterdam. Aanw. 28 en 29 Juni, te 11 uren. Raming *f* 35,000.

Middelburg, te 1½ uren, door den kerkeraad der Ned. Gref. kerk (doleerende): het bouwen eener kerk met bijbehoorende werken. Aanw. 28 Juni, te 10 uren.

Donderdag, 7 Juli.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het bouwen eener ophaalbrug met gemetselde landhoofden en ijzeren bovenbouw over de Keetgracht van het fort Oosteover te Nieuwediep, ter vervanging van de houten rolbrug no. 87, behoorende tot de werken van het Noord-Hollandsch kanaal. Inl. bij den hoofdingenieur, te Haarlem, en den ingenieur Wekker, te Alkmaar. Aanw. 30 Juni. Raming *f* 8000.

Nieuweramstel, te 12 uren, door den bouwkundige P. van der Vlist, in het café van Keukeler: het bouwen van een woonhuis aan de Weesperzijde, hoek Schoolstraat, aldaar. Inl. bij genoemden bouwkundige, Jacob-van-Lennepkade 13, Amsterdam.

Vrijdag, 8 Juli.

's-Hage, te 1 uur, door het ministerie van waterstaat enz.: het onderhouden van het postgebouw te Groningen, van den dag der goedkeuring der aanbesteding tot en met 31 Maart '90. Inl. bij den rijksbouwmeester in het 1e district, te 's-Hage. Aanw. 2 Juli, te 11 uren. Raming *f* 972.

's-Hage, te 1 uur, door het ministerie van waterstaat enz.: het onderhouden en herstellen van het post- en telegraafgebouw te Enkhuizen, van den dag der goedkeuring der aanbesteding tot en met 31 Maart '90. Inl. bij den rijksbouwmeester in het 1e district, te 's-Hage. Aanw. 1 Juli, te 12 uren. Raming *f* 480.

's-Hage, te 1 uur, door het ministerie van waterstaat enz.: het onderhouden en herstellen van het post- en telegraafgebouw te Zwolle, van den dag der goedkeuring der aanbesteding tot en met 31 Maart '90. Inl. bij den rijksbouwmeester in het 1e district, te 's-Hage. Aanw. 30 Juni, te 10 uren. Raming *f* 1450

's-Hage, te 1 uur, door het ministerie van waterstaat enz.: het onderhouden en herstellen van het post- en telegraafgebouw te Delfzijl, van den dag der goedkeuring der aanbesteding tot en met 13 Maart '90. Inl. bij den rijksbouwmeester in het 1e district, te 's-Hage. Aanw. 1 Juli, te 12 uren. Raming *f* 547.

's-Hage, te 1 uur, door het ministerie van waterst. enz.: het onderhouden van het post- en telegraafgebouw te Doesburg, van den dag der goedkeuring der aanbesteding tot en met 31 Maart '90. Inl. bij den rijksbouwmeester in het 1e district, te 's-Hage. Aanw. 1 Juli, te 12 uren. Raming *f* 845.

's-Hage, te 1 uur, door het ministerie van waterstaat enz.: het onderhouden van het post- en telegraafgebouw te Almelo, van den dag der goedkeuring der aanbesteding tot en met 31 Maart '90. Inl. bij den rijksbouwmeester in het 1e district, te 's-Hage. Aanw. 4 Juli, te 12 uren. Raming *f* 1020.

's-Hage, te 1 uur, door het ministerie van waterstaat enz.: het onderhouden en herstellen van het post- en telegraafgebouw te IJmuiden, van den dag der goedkeuring der aanbesteding tot en met 31 Maart '90. Inl. bij den rijksbouwmeester in het 1e district, te 's-Hage. Aanw. 2 Juli, te 12 uren. Raming *f* 841.

's-Hage, te 1 uur, door het ministerie van waterst. enz.: het onderhouden en herstellen van het post- en telegraafgebouw te Hoorn, van den dag der goedkeuring der aanbesteding tot en met 31 Maart '90. Inl. bij den rijksbouwmeester in het 1e district, te 's-Hage. Aanw. 30 Juni, te 12 uren. Raming *f* 1054.

Zaterdag, 9 Juli.

's-Hage, door de architecten J. Stok & Zn., namens regenten der Leuvisstichting: het maken van een gebouw, ten behoeve van bovengenoemde stichting. (*Zie advert. in n°.* 26.)

Maandag, 11 Juli.

's-Hage, te 11½ uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het bezinken en bestorten van een gedeelte van den oever vóór den Zwartewaalschen zeedijk op het eiland Voorne, behoorende tot de zeewerken in de provincie Zuid-Holland. Inl. bij den hoofdingenieur in het 10e district, te 's-Hage, den ingenieur, te Brielle, en den opzichter Kooreman, te Nieuwenhoorn. Aanw. 4 Juli. Raming *f* 3200.

Dinsdag, 22 Juli.

's-Hage, te 11 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, aldaar, op het bureau der genie: het inrichten van zolders tot tuigenkamers in kamrnen voor beveden wapens te 's-Hage. Bilj. inzenden uiterlijk 11 Juli, vóór 3 uren. Raming *f* 970.

's-Hage, te 2 uren, door het ministerie van justitie: het bouwen van een rechtsgebouw en achtergelegen huis van bewaring, te Zutfen. Inl. bij den ingenieur-architect voor de gevangenissen en rechtsgebouwen, te 's-Hage. Raming *f* 103,100. (*Zie advert. in n°.* 26.)

Woensdag, 23 Juli.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: het maken eener ligplaats voor diepgaande zeeschepen in den bovenmond van het Scheur benoden Vlaardingen, behoorende tot de werken ter verbetering van den waterweg langs Rotterdam naar zee. Inl. bij den eerstaanwezend-ingenieur Leemans, te Rotterdam, en den adjunct-ingenieur François, te Hoek-van-Holland. Aanw. 6 Juli, te 12 uren. Raming *f* 13,000.

Vrijdag, 15 Juli.

's-Hage, te 1 uur, door het ministerie van waterstaat enz.: het herstellen en verbeteren van Rijkstelegraaflijnen in Friesland en Overijsel. Inl. bij den inspecteur, chef van het technisch beheer der Rijkstelegraaf te 's-Hage, en bij den inspecteur, te Leeuwarden. Raming *f* 1120.

Axel (Zeel.), door A. v. O. Kruijsse, ontvanger-griffier van den polder Koegors c. a.: de levering van p. m. 100 M³ onderhoudsgrint voor den polder Koegors c. a., vrij op den wal aan het Langerek en Axelsche Sassing.

Dinsdag, 19 Juli.

Assen, te 2 uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het verbeteren van een gedeelte van het bovenpand der Drentsche Hoofdvaart, tusschen de Beilervaart en de Veenhoopsbrug (van paal no. 29 + 60 M. tot paal no. 32 + 70 M.) Inl. bij den hoofdingenieur, te Zwolle, en den ingenieur Castendijk, te Assen. Aanw. 12 Juli, te 11 uren. Raming *f* 42,000.

Assen, te 2 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het het gebouw van het prov. best.: het maken van veranderingen aan

zeven draaibruggen, gelegen in het bovenpand der Drentsche Hoofdvaart, en bijkomende werken. Inl. bij den hoofdingenieur, te Zwolle, en den ingenieur Castendijk, te Assen. Aanw. 12 Juli, te 11 uren. Raming *f* 16,750.

Woensdag, 30 Juli.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: de uitvoering van baggerwerk in het bed van de rivier de Waal, onder Varik en Hurwenen, prov. Gelderland, tusschen de kilometerraaien 69 en 72. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, en den ingenieur Stieneker, te Nijmegen. Aanw. 13 Juli. Raming *f* 22,900.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: het bouwen van een uitwaterings- en inlaatsluis aan de Scheisloot nabij Keinerswoer, onder de gemeente Rammsdonk, provincie Noord-Brabant. Inl. aan het bureau der werken voor de verlegging van den Maasmond, te 's-Bosch. Aanw. 13 Juli, te 12 uren. Raming *f* 28,350.

Donderdag, 21 Juli.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het bouwen van eene woning voor den hoofdmachinist van den Rijksstoomwatermolen te Schellinkwoude, behoorende tot de werken van het Noorderkanaal. Inl. bij den hoofdingenieur, te Haarlem, en den ingenieur De Bruyn, te Amsterdam. Aanw. 14 Juli. Raming *f* 6140.

AFLOOP
VAN
AANBESTEDINGEN.

Zwolle, 11 Juni: het bouwen van twee woonhuizen aan de Turfcoehstraat, onder beheer van den architect S. J. M. Trooster B.Hz.; ingek. 5 bilj., als:

G. Kamphuis,	te Zwolle,	*f* 21,857
D. J. Schuppert,	» idem	» 21,400
H. G. Troop,	» idem	» 20,480
G. v. Unen,	» idem	» 20,400
J. Brals Jr.,	» Assen,	» 19,800

Gegund.

Groningen, 18 Juni: het bouwen eener bovenverdieping op het huis van L. Cats, onder bijkoering van alle daartoe noodige bouwstoffen, transporten, enz., onder beheer van den architect N. W. Lit; ingek. 7 bilj., als:

D. Jansen,	te Groningen,	*f* 3184
W. Pleijsier,	» idem	» 2840
H. Meijer,	» idem	» 2824
H. K. Hutzinga,	» idem	» 2709
E. Peters,	» idem	» 2777
K. Fokkes,	» idem	» 2695
H. Scholtens,	» idem	» 2688
A. v. Dijk,	» idem	» 2680
J. Ibelings,	» idem	» 2626
A. Wichers,	» idem	» 2616
E. W. Wietzema,	» idem	» 2578
A. Siekman,	» Hoogkerk,	» 2492
J. R. Jansen,	» Groningen,	» 2435

Gegund.

Ierseke, 17 Juni: het verbouwen van het post- en telegraafkantoor; ingek. 6 bilj., als:

W. Martin,	te Ierseke,	*f* 6700
W. Goeman,	» idem	» 6699
P. Drukkers,	» Kapelle,	» 6699
L. Laban,	» idem	» 6328
M. de Regt,	» idem	» 6305
J. Lindenborg,	» Wemeldinge,	» 6166

Raming » 6060

Enschedé, 17 Juni: het bouwen van een magazijn met kantoor en bijkomende werken, voor de firma Serphos & Zn.; ingekomen 10 bilj., als:

G. Huckriede,	*f* 6450
G. W. Wegereef,	» 6444
A. Jeunink,	» 5933
F. H. Wijdeveld,	» 5663
J. G. Tonis en D. Reudink,	» 5617
J. Vosscheld,	» 5599
H. ten Cate en R. J. Tarin,	» 5499
H. Weijck,	» 5480
G. Derksen en J. M. Tönis,	» 5378
W. Lazonder,	» 5063

Gegund.

Apeldoorn, 18 Juni: het bouwen van een villa voor S. J. de Rooij; ingek. 9 bilj., als:

F. L. Tiethoff,	te Apeldoorn,	*f* 8349
J. v. d. Braak,	» idem	» 8000
H. v. Loenen,	» idem	» 8000
A. Radstaak,	» idem	» 7800
H. J. Eijkelboom,	» idem	» 7777.77
J. Radstaak,	» idem	» 7750
L. Wegerif,	» idem	» 7736
C. Wegerif,	» idem	» 7547
F. W. Geurden,	» idem	» 7524

Gorichem, 18 Juni, onder het beheer der genie, aldaar: 1o. het doen van voorzieningen aan militaire gebouwen, te Gorichem; ingek. 5 bilj., als:

C. Muilwijk,	te Gorichem,	*f* 5050
J. J. Büller Jz.,	» idem	» 4512
A. G. de Pater,	» idem	» 4500
H. Boogheim,	» idem	» 4499
D. Sizoo,	» idem	» 4097

Raming » 5050

2o. het maken van waterleidingen enz., in kazernegebouwen te Gorichem; ingekomen 4 bilj., als:

F. Vermimmen,	te Utrecht,	*f* 2039
L. de Bruijn,	» Gorichem,	» 2037
J. v. d. Laak,	» idem	» 2015
F. W. Brnat,	» Delft,	» 1950

Raming » 2300

Breda, 18 Juni: het bouwen van een nieuw Gereformeerd weeshuis, aan de Oudevest, onder beheer van de architecten P. van de Erve Jz. en A. C. Buijzerd; ingek. 12 bilj., als:

J. A. v. d. Meiden, Hardinkveld,	*f* 37,400
L. de Neeve, Brielle,	» 30,378
Th. Kessel, Breda,	» 29,663
A. Disben, idem	» 28,760
C. de Kanter, idem	» 28,650
M. Dijkers, Terheiden,	» 28,450
A. Dirven, Prinsenhage,	» 28,239
M. Bakkeren, idem	» 27,700
H. Verlegh, Ginneken,	» 27,598
A. v. d. Heiden, Breda,	» 27,229
J. J. M. v. Gils en A. C. v. Gils, idem	» 26,686
J. Schuller, Baarnsdonk,	» 26,557

Bergen-op-Zoom, 18 Juni, voor rekening der gemeente: 1o. de levering van 80,000 stuks straatkeien; minste inschr. C. L. Asselbergs Wz., aldaar, voor *f* 42.50 per 1000 stuks. Gegund.

2o. de levering van 73,000 stuks straatklinkers; minste inschr. P. H. de Rijke, te Bergen-op-Zoom, voor *f* 12.72 per 1000 stuks.

Utrecht, 20 Juni: het bouwen van eene remise en zeven woningen te Reenen, voor de Oosterstoomtrammaatschappij; ingekomen 13 bilj., als:

J. G. v. d. Geest, Amersfoort,	*f* 40,000
L. J. Metz, Zalt-Bommel,	» 39,887
H. v. Rhijn, Naarden,	» 39,200
J. Rethuizen, Doorenwerd en W. Salomons, Oosterhout,	» 37,960
A. Leetrade en A. J. A. Engelkamp, Arnhem,	» 36,700
H. Dinkla, Buikshoot,	» 35,700
H. J. Nederhorst, Gouda,	» 35,444
J. J. de Gilde, Vianen,	» 35,400
K. Hollander, Gouda,	» 35,200
W. Zonneveld, Kralingen,	» 35,200
P. Leenders, Utrecht,	» 35,100
C. v. Stuijvenberg, Geldermalsen,	» 34,800
H. Wienhoven, Schiedam,	» 34,450

Hoogezand, 20 Juni, voor rekening der gemeente: 1o. het verbouwen der school en onderwijzerswoning te Bovenkalkwijk; ingekomen 7 bilj., als:

H. Meijer en J. H. Wachtendorf, Groningen,	*f* 4845
A. Schreuder Jr., Groningen, en E. Schreuder, Sappemeer,	» 4792
J. Dieters en R. Dieters, Foksham,	» 4537
J. E. Wolrich en H. Wolrich, Hoogezand,	» 4475
A. Duanje en E. ten Have Sr., Noordbroek,	» 3798
E. E. Warnders en T. Warnders, Sappemeer,	» 3750
M. Tjoms en H. Schröder, idem	» 3739

2o. de levering der voor die school benoodigde meubelen; ingek. 6 bilj., als:

J. E. Wolrich en H. Wolrich, Hoogezand,	*f* 435
H. Meijer en J. A. Wachtendorf, Groningen,	» 415
A. Schreuder Jr., Groningen, en E. Schreuder, Sappemeer,	» 384
E. E. Warnders en T. Warnders, idem	» 326
J. Dieters en R. Dieters, Foksham,	» 315
M. Tjoms en H. Schröder, Sappemeer,	» 198

Assen, 20 Juni: het bouwen van eene kleine villa met kantoor, op een terrein aan de Boschlaan, voor G. van Baalen, onder beheer van den architect T. Bogtstra; gegund aan den minsten inschr. D. Neisingh, te Assen, voor *f* 6850

Raming » 6800

Kralingen, 21 Juni, voor rekening den polder Kralingen: 1o. het uitbreken van de stoomketels, het helpen stellen van nieuwe ketels, vergrooten van het ketelhuis enz.; ingekomen 6 bilj., als:

P. v. Linschoten,	te Kralingen,	*f* 3232
N. Pons,	» idem	» 3134
C. Boer,	» idem	» 3082
W. J. v. Dort en J. v. d. Lek,	» idem	» 2548
Gebr. Lockhorst,	» idem	» 2482
A. v. Staveren,	» idem	» 2429

2o. het doen van eenige herstellingen aan de verschillende eigendommen van den polder; ingek. 6 bilj., als:

C. Boer,	te Kralingen,	*f* 1990
N. Pons,	» idem	» 1960
W. J. v. Dort en J. v. d. Lek,	» idem	» 1765
Gebr. Lockhorst,	» idem	» 1398
P. v. Linschoten,	» idem	» 1369
J. Spruijt,	» idem	» 1349

Breda, 21 Juni: het inrichten van den zolder van het nieuw klein arsenaal te Breda, tot opberging van paardetuigen, onder het beheer der genie, aldaar; ingek. 3 bilj., als:

M. v. Zevenbergen,	te Breda,	*f* 820
A. v. d. Heijden,	» idem	» 815
J. R. Tirion,	» Teteringen,	» 775

Raming » 850

Naarden, 21 Juni: het maken van een gebouw tot woning van adjudant-onderofficier, strafskalen, bibliotheek en theorielzalen, bij de kazerne Prouers, te Naarden, onder het beheer der genie, aldaar; minste inschr. G. Teunissen, te Bussum, voor *f* 7654. Raming *f* 8500.

Bergen-op-Zoom, 21 Juni: het bouwen van een dranenstation met woningen te Ossendrecht, voor de stoomtrammaatschappij Antwerpen—Bergen-op-Zoom—Tolen, onder beheer van den ingenieur-architect J. Schotel; ingekomen 8 bilj., als:

H. Hoppenbrouwers,	te Steenbergen,	*f* 15,186
W. Kloosterman,	» Akkrol,	» 14,980
C. Bastiaansen,	» Bergen-op-Zoom,	» 14,589
H. v. Rhijn,	» Naarden,	» 14,400
H. Wienhoven,	» Schiedam,	» 13,980
K. Hollander,	» Gouda,	» 13,879

's-Hage, 21 Juni: het maken van een gebouw voor eenen stoommisthoorn en bijbehoorende woning bij de buitenhaven te Vlissingen; minste inschr. D. Bijl, te Vlissingen, voor *f* 6928.

Rotterdam, 21 Juni: het uitvoeren van verfwerk aan lantaarnpalen en -armen; ingekomen 5 bilj., als:

W. Roodenburg,	te Vlaardingen,	*f* 1999
M. H. Eysvogel,	» Rotterdam,	» 1574.47½
A. R. v. d. Burg,	» idem	» 1423
P. Groeneweegen,	» idem	» 1097
J. Cleton,	» idem	» 1039

Hoofdplaat, 21 Juni: het herstel, de vernieuwing en het onderhoud tot 30 April '88, van de aarde-, kram-, rijs- en steenglooiingswerken aan de waterkeering van gemeenten polder; ingek. 11 bilj., als:

C. Fruijtenhove,	te Neuzen,	*f* 9079
J. Colijn,	» Groede,	» 8990
J. Linnel,	» Breskens,	» 8888.88
P. Monjé,	» idem	» 8864
M. v. d. Hoek,	» Neuzen,	» 8787
P. J. Visser,	» Hansweerd,	» 8745
C. de Wilde,	» Kattendijke,	» 8687
Witte Hage,	» Wissekerke,	» 8500
A. v. Beek,	» Zaamslag,	» 8460
D. Tholens,	» Neuzen,	» 8180
G. D. Bolier,	» Sliedrecht,	» 7986

Breda, 22 Juni: het geheel afbreken van den voorgevel van het Roomsch-burgerweeshuis, met oprekking van het oostelijk gedeelte en het maken van een jongensdaajuzaal, onder beheer van den architect J. Lijdsman; ingekomen 17 bilj., als:

M. Dijkers,	te Terheiden,	*f* 11.900
J. P. Kleiner,	» Breda,	» 9 700
P. A. Oomes,	» idem	» 8,750
Rijnaard,	» Ulvenhout,	» 8,611
Th. Kessel,	» Breda,	» 8,450
Erven v. Riel,	» idem	» 8,202
A. v. Gils,	» idem	» 8,287
A. T. v. Dongen,	» Prinsenhage,	» 8,245
J. v. Dienderen,	» Breda,	» 8,119
J. J. Koopmans,	» idem	» 8,050
C. de Kanter,	» idem	» 8,049
G. v. d. Velden,	» idem	» 7,987
A. Dieben,	» idem	» 7,903
W. v. Oosterhout,	» idem	» 7,778
M. v. Sevenbergen,	» idem	» 7,650
J. Mol,	» idem	» 7,400
A. v. d. Heide,	» idem	» 7,441

Gegund.

Kralingen, 22 Juni: het geheel bestraten met klinkersteentjes van den Oudendijk; ingek. 11 bilj., als:

J. de Vries, Kralingen,		*f* 10,181
H. Jongenburger, Waddinxveen,		» 8,960
L. de Bas, Vrijenban,		» 8,888
A. v. Staveren, Kralingen,		» 8,797
C. M. Rozenburg, Naaldwijk,		» 7,983
J. N. v. Tilburg, Leidschendam,		» 7,890
J. v. d. Vlugt, Dordrecht,		» 7,785
G. de Hoog, Gorichem,		» 7,720
A. H. Brois, Kralingen,		» 7,227

P. Penson, Dordrecht, ƒ 7.119
D. Varkenvisser, Ouwerschie, » 6.707

's-Hage, 22 Juni, onder beheer van het ministerie van waterst. enz.: 1o. het maken van werken tot stroomleiding in den bovenmond der doorsnijding van den Piekenwaard, onder de gemeente Alem; ingekomen 5 bilj., als:
L. Kalis Kz., Sliedrecht, ƒ 13.600
C. Visser Gz., idem » 12.650
A. W. Groot, Hintham, » 12.620
J. v. Vuuren, Zalt-Bommel, » 11.285
W. P. de Vries, Rossum, » 10.360
Raming » 12.400

2o. de uitvoering van werken tot normaliseering van de Waal, onder Haaften en Gameren; ingek. 8 bilj., als:
F. E. Terwindt, Pannerden, ƒ 65.500
A. Boer Wz., Sliedrecht, » 65.000
A. L. v. Wijngaarden Lz., Sliedrecht, » 61.980
G. Spiering Cz., Gameren, » 55.550
J. W. S. Rosdman, Nijmegen, en H. v. Anrooy Jz., Nieuwaal, » 54.444
A. G. Huyskes, Hedel, » 53.575
L. A. v. Haaften, Sliedrecht, » 51.800
W. P. de Vries, Rossum, » 49.880
Raming » 73.100

3o. het verleggen van een gedeelte dijk van den Noord-Nieuwlandschen polder onder Maasland enz.; ingek. 14 bilj., als:
M. L. Veenenbos, Brielle, ƒ 24.400
B. de Waard, Nieuwenhoorn, » 23.300
B. Voordendag Az., Dordrecht, » 22.500
C. Versteeg, Hardinksveld, » 21.300
L. Kalis Kz., Sliedrecht, » 21.300
L. Brand Dz., Giessendam, » 21.290
W. L. Schram, Sliedrecht, » 21.000
C. Sterk Hz., Heukelum, » 20.910
A. Terwindt, West-Pannerden, » 20.900
A. v. d. Meulen Az., Hardinksveld, » 20.887
G. Beenhakker Gz., Sliedrecht, en W. H. Swets, Hardinksveld, » 20.879
C. Visser Gz., Sliedrecht, » 20.700
A. Boer Wz., idem » 20.300
J. Velgendijk, Kralingen, » 19.875
Raming » 21.400

4o. het wegruimen van een in de Maas onder Maastricht gezonken vaartuig; ingekomen 2 bilj., als:
L. v. Gasselt, Venloo, ƒ 2150
J. Closset, St.-Pieter, » 1748

Leiden, 22 Juni: het bouwen van 3 burgerwoonhuizen aan den Zoeterwoudschen singel bij Leiden, onder beheer van den architect W. F. van der Heijden; ingek. 13 bilj., als:
N. Reneman, te Zoeterwoude, ƒ 16.500
M. Splinter, » Leiderdorp, » 15.400
A. Verhoog Jr., » Leiden, » 15.075
J. J. le Maire, » idem » 14.775
P. Hasselbach, » idem » 14.770
P. C. de Vrind, » idem » 14.687
Chr. E. Verhaaf, » idem » 14.461
P. Gestman, » idem » 14.400
N. Bink, » idem » 14.347
C. J. de Nie, » idem » 14.190
C. v. d. Horst, » Zoeterwoude, » 14.050
M. Kapteijn den Boumeester, » Leiden, » 13.887
J. N. v. Tilburg, » Leidschendam, » 13.850

Enschedé, 22 Juni: de verbouwing van de boek- en steendrukkerij aan de Haverstraat, aldaar, voor J. ten Cate Sz., onder beheer van den architect H. Reijgers; ingek. 6 bilj., als:
G. W. Wegereef, te Enschedé, ƒ 5973
R. J. Turin, » idem » 5213
H. ten Cate, » idem » 5100
J. Vosseheld, » idem » 4999
A. Jeunink, » idem » 4870
J. G. Meijer Gz., » idem » 4594
Gegund aan A. Jeunink voor ƒ 4870.

Tilburg, 22 Juni: het bouwen van ringmuren en ijzeren hekwerken voor het St.-Jozefgesticht; ingekomen 6 bilj., als:
P. v. Riel, ƒ 4783
C. v. Eyck, » 4780
Ant. de Graaf, » 4740
P. H. Versteijnen, » 4670
P. v. d. Heuvel, » 4600
P. H. Klerckx, » 4033.64
Gegund.
Raming » 4200

's-Hage, 23 Juni: het maken van een wacht- en slaaplokaal, ten dienste van het loodswezen te Neuzen; minste inschr. M. D. de Putter, te Neuzen, voor ƒ 1195.

Schiedam, 23 Juni: de levering van diverse materialen aan de gemeente; minste inschr. waren: 1o. 80,000 Bon-Ahinkeien, E. Jansen en E. Barlien, Lisk, ƒ 73.89 per 1000.
2o. 150,000 vlakke en 50,000 getrokken straatklinkers, H. den Ouden, Opijnen, ƒ 11.75 per 1000.
3o. houtwaren, F. W. v. d. Elst, Schiedam, massa ƒ 1815.

4o. 1000 stère scherp- en 1000 stère plantzand, G. Snoey, Krimpen, scherpzand ƒ 0.55
plantzand » 0.40
5o. het verven van eenige gebouwen en bruggen, in 3 perc.;
perc. 1, F. Schalie, Schiedam, ƒ 229
» 2, P. F. v. d. Hamme, idem » 385
» 3, dezelfde, » 419

Odijk, 23 Juni: het leveren van 700 M³ grint in drie perceelen, te weten 280 M³ te Werkhoven, 150 M³ te Odijk en 270 M³ te Bunnik, voor het waterschap Rijn-en-Dijk.
Perc. 1, Werkhoven; ingek. 3 bilj., als: per M³
H. v. v. Dam Hz., Wijk-bij-Duurstede, ƒ 1.99
C. Werkhoven, Koten, » 1.84
H. v. Rooijen, idem » 1.68
Perc. 2, Odijk; ingek. 3 bilj., als: per M³
H. v. Dam Hz., Wijk-bij-Duurstede, ƒ 2.04
C. Werkhoven, Koten, » 1.90
H. v. Rooijen, idem » 1.74
Perc. 3, Bunnik; ingek. 2 bilj., als: per M³
G. de Bruin, Wijk-bij-Duurstede, ƒ 2.48
H. v. Rooijen, Koten, » 2.09
De drie perceelen gegund aan den minsten inschr. H. v. Rooijen, te Koten.

Zierikzee, 23 Juni: het leveren en verwerken van 7975 scheepston stortsteen voor de oeververdediging van het district Borrendamme, in drie perceelen.
Perc. 1, 1375 scheepston stortsteen, te verdeelen tusschen raaien X en XI over 5500 M² oppervlakte; ingekomen 7 bilj., als:
C. F. v. Fraeijenhove, Neuzen, ƒ 3870
J. v. Eck, Hardinksveld, » 3850
C. Bolier Cz., Bruinisse, » 3732
T. J. Smits Jz., Dordrecht, » 3520
Kloos en Van Limburgh, Rotterdam, » 3396.25
Erven H. Trip, idem » 3381
M. v. d. Hoek, Neuzen, » 3190
Gegund.
Perc. 2, 3300 scheepston stortsteen tot overstorting der uitgevoerde bezinking tusschen raaien X en XII; ingekomen 6 bilj., als:
Erven H. Trip, Rotterdam, ƒ 9074
T. J. Smits Jz., Dordrecht, » 8448
C. F. v. Fraeijenhove, Neuzen, » 7739
J. v. Eck, Hardinksveld, » 7600
C. Bolier Cz., Bruinisse, » 7520
M. v. d. Hoek, Neuzen, » 7500
Gegund.
Perc. 3, 3300 scheepston stortsteen tot overstorting van uitgevoerde zinkstukken, tusschen raaien XI en XIII; ingek. 8 bilj., als:
Erven H. Trip, Rotterdam, ƒ 9806
T. J. Smits Jz., Dordrecht, » 8448
A. M. Langeveld, Hardinksveld, » 7985
J. v. Strien, Zierikzee, » 7800
C. F. v. Fraeijenhove, Neuzen, » 7730
J. v. Eck, Hardinksveld, » 7500
M. v. d. Hoek, Neuzen, » 7500
C. Bolier Cz., Bruinisse, » 7300
Gegund.

Haarlem, 23 Juni, onder beheer van het ministerie van waterstaat enz.: 1o. het uitvoeren van baggerwerk in den benedenmond van het Krabbersgat, behoorende tot de havenwerken in Noord-Holland; ingekomen 5 bilj., als:
A. L. v. Wijngaarden, te Sliedrecht, ƒ 15.400
J. J. Bekker, » Amsterdam, » 15.390
A. Volker Lz., » Sliedrecht, » 14.000
H. Bonnik Hz., » Utrecht, » 13.400
C. Bos Az., » Dordrecht, » 12.480
Raming » 16.700
2o. het driejarig onderhoud van het jaagpad c. a. langs het Zuider- en een gedeelte van het Noorderspaarne; ingek. 5 bilj., als: per jaar
J. S. v. Velthuijzen, te Haarlem, ƒ 737
J. P. A. Nelissen, » idem » 730
C. Bos, » Haarlemmermeer, » 673
G. Balzen de Vaal, » Haarlem, » 669
J. H. Daudeij, » idem » 511
Raming » 700

Tull, 23 Juni, voor rekening van de Tielerwaard: 1o. het gedeeltelijk dichten van een wiel aan den Waaldijk, onder Haaften;
hoogste inschr. J. Vink, Andel, ƒ 10,700
minste » C. van Es, Herwijnen, » 6,267
2o. het maken van een grintlosplaats aan den Waaldijk, onder Vuren;
hoogste inschr. J. Quint, Ochten, ƒ 3600
minste » B. Sterk, Heukelum, » 1825
3o. het verhoogen en verzwaren van twee bermen onder Vuren en Dalem;
hoogste inschr. A. J. de Groot Jz., Hardinksveld, ƒ 8450
minste » F. H. Swets, idem » 5200

Zwolle, 24 Juni, onder beheer van het ministerie van waterst. enz.: 1o. het verbeteren van den uitloop der Staphorster uitwateringssluis en de herstelling van de aanlegplaatsen buiten de schutsluizen, te Zwartsluis; ingek. 6 bilj., als:
A. Bloks, te Zwolle, ƒ 6300
C. ter Horst, » idem » 5990
J. Otten, » Meppel, » 5892
A. S. de Jong, » Lemmer, » 5655
A. Bekendam, » Genemuiden, » 5600
F. Aberson, » Steenwijk, » 5573
Raming » 6000
2o. het aanbrengen van voorzieningen aan de kanaalboorden van de Willemsvaart; ingek. 11 bilj., als:
A. A. de Lange, te Lemmer, ƒ 4050
H. H. Visser, » idem » 3800
F. Aberson, » Steenwijk, » 3297
A. Bekendam, » Genemuiden, » 3263
A. Bloks, » Zwolle, » 3200
G. Kamphuis, » idem » 3192
J. Otten, » Meppel, » 3186
G. v. Unen, » Zwolle, » 3097
D. Bruins, » idem » 2998
C. ter Horst, » idem » 2970
A. S. de Jong, » Lemmer, » 2967
Raming » 3100

Nijmegen, het afbreken en wederopbouwen van een winkelhuis met bovenwoning aan de Korenmarkt, onder beheer van den architect D. Semmelink; ingek. 4 bilj., als:
J. Mulder, te Arnhem, ƒ 3766
E. J. Wijers, » Nijmegen, » 3065
J. v. d. Peppel en J. B. Smits, » idem » 3000
J. v. Ginkel, » idem » 2766
Gegund.

BIJVOEGSEL

VAN

DE OPMERKER

van ZATERDAG 2 JULI 1887.

AANKONDIGINGEN VAN AANBESTEDINGEN.

Maandag, 4 Juli.

IJzendijke (Zeel.), te 11 uren, door burg. en weth. de levering van: 1o. 80,000 keien, afkomstig uit de groeven van Quenast of Lessines, 2e soort, groot 10 bij 12 cM. op den kop, 4 à 6 cM. ondervlak en hoog 10 à 12 cM.
2o. 210 meters lengte borduurrand of kantsteen, uit de groeven van Lessines of Doornik, elk stuk lang minstens 69 cM., dik 12 en hoog 20 à 25 cM.;
3o. 15,000 goede harde IJzelstraatklinkers (IJselvorm).

Meppel, te 11 uren, in het lokaal van Z. Leene, Kleine Oever: het bouwen van een nieuw lokaal in de Nieuwehoven op den Grooten Oever aldaar, met bijlevering van materialen. Aanw. gehouden.

Ouwerschie, te 11 uren, door den architect Jac. van Vessem, te Kralingen, in het koffiehuis van Braat: het amoveeren van oude stallen en het daarna opbouwen van een nieuwen koe- en paardenstal met toebehooren op de boerderij »Veelust«, aan den Beukeldijkschenweg te Ouwerschie, toebehoorende aan M. A. Hoogerbrugge.

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van koloniën: de levering van ijzerwerk voor onderstellen van goederen-, platte-, langhout-, zand- en veewagens, ten dienste der Staatsspoorwegen op Java.

Leiden, te 12 uren, door burg. en weth.: de verbouwing der meisjesschool 2e klasse, aan de Breestraat en levering van bijbehoorende meubelen, in 2 perceelen. Inl. bij den gemeente-architect. Aanw. gehouden. (*Zie advert. in no. 25.*)

Leiden, te 12 uren, door burg. en weth.: het verrichten van eenige herstellingen en verfwerken aan het gebouw op de Stadstimmerwerf.

Leiden, te 2 uren, in het café du Théâtre, aan de Oudevest: het bouwen van eene bergplaats voor ijs, eene werkplaats, loods, schoeiingen en verdere werken op het terrein van perc. no. 73 aan de Haarlemmertrekvaart, gem. Oegstgeest. Aanw. gehouden.

Zwolle, te 6 uren, in hotel Voskamp, in de Voorstraat: de verbouwing van een woonhuis voor E. H. Otté, in de Kamperstraat, aldaar. Aanw. gehouden.

Dinsdag, 5 Juli.

Gorinchem, te 10 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, op het bureau der genie: het bouwen van een artillerieloods met wachterswoning bij het werk aan den Dieflijk. Bilj. inzenden uiterlijk 4 Juli, vóór 3 uren. Raming ƒ 1600.

Goes, te 1 uur, door het dijksbest. van den Jacobpolder, in het hotel de Zoutkeet: het vernieuwen en herstellen der aarde- en kramwerken aan voornoemden polder. Inl. bij den opzichter Le Clercq, te Kruiningen. Aanw. 4 Juli, te 10 uren.

Deventer, te 2 uren, bij A. Duijm, voor H. W. Costermans: het verbouwen van zijn huis, gelegen aan de Lange-Bisschopstraat. Aanw. gehouden.

Rotterdam, in het Timmerhuis: de levering van 160 retort-mondstukken en 1800 moerbouten, ten dienste van de uitbreiding der gemeente-gasfabriek, aan den Oostzeedijk.

Woensdag, 6 Juli.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het maken van tien kribben, het verlengen van vier rijkskribben en het verlengen, verbreeden en verhoogen van één particuliere krib, tot verbetering van de rivier den Gelderschen IJsel, tegenover den Hoenwaard, boven Hattem, tusschen de kilometerraaien 95 en 96. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te s-Hage, en den ingenieur Ramaer, te Kampen. Aanw. gehouden. Raming ƒ 14,400.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: de uitvoering van werken ter verbetering van de rivier de Maas, onder de gemeenten Beegden en Buggenum, hertogdom Limburg, achtereenvolgens tusschen de kilometerraaien 73 en 75 en 82 en 83. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, den ingenieur Verweij, te Vucht, en den opzichter Broste, te Roermond. Aanw. gehouden. Raming ƒ 11,360.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: het uitdiepen van een gedeelte der spoorweghaven te Fijenoord. Inl. bij den eerstaanwezend-ingenieur der Staatsspoorwegen, te Rotterdam. Aanw. gehouden. Raming ƒ 35,000.

Middelburg, te 1½ uren, door den kerkeraad der Ned. Geref. kerk (doleerende): het bouwen eener kerk met bijbehoorende werken. Aanw. gehouden.

Neuzen, te 2 uren, door het best. van den De-Loospolder, gemeente Hoek, in het logement bij H. A. E. Suzijn: het maken der gewone onderhoudswerken en van werken tot dijksverbetering aan de waterkeering van voornoemden polder over '87/88. Aanw. 5 Juli, te 10 uren.

Wagenborgen (Gron.), te 4 uren, door kerkvoogden der Herv. gem., bij J. Schuur: het verven van de kerk van binnen. Aanw. te 2 uren.

Donderdag, 7 Juli.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het bouwen eener ophaalbrug met gemetselde landhoofden en ijzeren bovenbouw over de Koelgracht van het fort Oostoever te Nieuwediep, ter vervanging van de houten rolbrug no. 87, behoorende tot de werken van het Noord-Hollandsch kanaal. Inl. bij den hoofdingenieur, te Haarlem, en den ingenieur Welcker, te Alkmaar. Aanw. gehouden. Raming ƒ 8000.

Woudrichem, te 11 uren, door burg. en weth.: het slaan van nortonpijpen met bijlevering der pijpen, broekstukken enz., van drie pompen op het gehucht Oudendijk (herbesteding).

Nieuweramstel, te 12 uren, door den bouwkundige P. van der Vliet, in het café van Keukeler: het bouwen van een woonhuis aan de Weesperzijde, hoek Schoolstraat, aldaar. Inl. bij genoemden bouwkundige, Jacob-van-Lennepkade 18, Amsterdam.

Vrijdag, 8 Juli.

Steenderen, te 12 uren, ten huize van A. Heezen: het bouwen eener school voor C. N. onderwijs, aldaar.

Wanswerd (Fr.), te 12 uren, door het best. der vereeniging voor vrij Geref. onderwijs, bij P. J. Meindertsma: het afbreken van een blok woningen en het daarterplaatse bouwen van eene school met 2 lokalen, te Wanswerd. Aanw. 5 Juli, te 12 uren.

's-Hage, te 1 uur, door het ministerie van waterstaat enz.: het onderhouden van het postgebouw te Groningen, van den dag der goedkeuring der aanbesteding tot en met 31 Maart '90. Inl. bij den rijksbouwmeester in het 1e district, te 's-Hage. Aanw. gehouden. Raming ƒ 972.

's-Hage, te 1 uur, door het ministerie van waterstaat enz.: het onderhouden en herstellen van het post- en telegraafgebouw te Enkhuizen, van den dag der goedkeuring der aanbesteding tot en met 31 Maart '90. Inl. bij den rijksbouwmeester in het 1e district, te 's-Hage. Aanw. gehouden. Raming ƒ 630.

's-Hage, te 1 uur, door het ministerie van waterstaat enz.: het onderhouden en herstellen van het post- en telegraafgebouw te Zwolle, van den dag der goedkeuring der aanbesteding tot en met 31 Maart '90. Inl. bij den rijksbouwmeester in het 1e district, te 's-Hage. Aanw. gehouden. Raming ƒ 1458.

's-Hage, te 1 uur, door het ministerie van waterstaat enz.: het onderhouden en herstellen van het post- en telegraafgebouw te Delfzijl, van den dag der goedkeuring der aanbesteding tot en met 31 Maart '90. Inl. bij den rijksbouwmeester in het 1e district, te 's-Hage. Aanw. gehouden. Raming ƒ 347.

's-Hage, te 1 uur, door het ministerie van waterst. enz.: het onderhouden van het post- en telegraafgebouw te Doesburg, van den dag der goedkeuring der aanbesteding tot en met 31 Maart '90. Inl. bij den rijksbouwmeester in het 1e district, te 's-Hage. Aanw. gehouden. Raming ƒ 545.

's-Hage, te 1 uur, door het ministerie van waterstaat enz.: het onderhouden van het post- en telegraafgebouw te Almeloo, van den dag der goedkeuring der aanbesteding tot en met 31 Maart '90. Inl. bij den rijksbouwmeester in het 1e district, te 's-Hage. Aanw. 4 Juli, te 12 uren. Raming ƒ 1020.

's-Hage, te 1 uur, door het ministerie van waterstaat enz.: het onderhouden en herstellen van het post- en telegraafgebouw te IJmuiden, van den dag der goedkeuring der aanbesteding tot en met 31 Maart '90. Inl. bij den rijksbouwmeester in het 1e district, te 's-Hage. Aanw. gehouden. Raming ƒ 841.

's-Hage, te 1 uur, door het ministerie van waterst. enz.: het onderhouden en herstellen van het post- en telegraafgebouw te Hoorn, van den dag der goedkeuring der aanbesteding tot en met 31 Maart '90. Inl. bij den rijksbouwmeester in het 1e district, te 's-Hage. Aanw. gehouden. Raming ƒ 1054.

's-Hage, te 1 uur, door burg. en weth.: het rioleeren van een gedeelte van de Van-Ostadestraat, te 's-Hage. Aanw. 6 Juli, te 10 uren.

Driel (Geld.), te 1 uur, door burg. en weth.: het bouwen van een gemeentehuis. Inl. bij den architect D. Semmelink, te Nijmegen.

Zaterdag, 9 Juli.

Deventer, te 11 uren, door bestuurders der schouwburgvereeniging, op den foyer van den schouwburg: het verbouwen van den schouwburg en de concertzaal met tooneelgebouw en eenige daarbijbehoorende werken. Inl. bij den architect G. te Riele Wz. Aanw. 4 en 9 Juli, te 10 uren.

Nieuwpoort (Z.-H.), te 11 uren, door den architect J. J. Mulder, te Ameide, in het koffiehuis van L. van Campen: het bouwen van een dubbel woonhuis met bijlevering van alle materialen. Aanw. 6 Juli, te 9½ uren.

Hindeloopen, te 11 uren, door burg. en weth.: het verrichten van onderhoudswerken aan de sluis en haven, aldaar. Aanw. gehouden.

Wildervank (Gron.), te 5 uren, door het best. van het waterschap het Wildervankster participantenverlaat, in het verlaatshuis: *a.* het verlengen van het kanaal door de Wildervankster Dallen, het graven eener afwateringsloot en het maken van dammen in de wijken; *b.* het maken en leggen van drie houten afwateringsduikers; *c.* het maken van twee draaibruggen met ijzeren bovenbouw, een dubbele batten en twee loopdraaien. Inl. bij den architect C. Brill, te Nieuwe-Pekela. Aanw. 8 Juli.

's-Hage, door de architecten J. Stok & Zn., namens regenten der Louizastichting: het maken van een gebouw, ten behoeve van bovengenoemde stichting. (*Zie advert. in no. 26.*)

Menaldum (Fr.), bij den rijksecretaris G. v. d. Meulen: het bouwen van een huis met wagenhuis enz., aldaar. Aanw. 7 Juli, te 11 uren.

Diemerbrug (N.-H.), door het best. van den Diemerpolder: de levering van 350 M³ grove puin en 100 M³ zand, te storten langs de kade aan den Diem.

Maandag, 11 Juli.

's-Hage, te 11½ uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het bezinken en bestorten van een gedeelte van den oever vóór den Zwartewaalschen zeedijk op het eiland Voorne, behoorende tot de zeewerken in de provincie Zuid-Holland. Inl. bij den hoofdingenieur in het 10e district, te 's-Hage, den ingenieur, te Brielle, en den opzichter Kooreman, te Nieuwenhoorn. Aanw. 4 Juli. Raming ƒ 2800.

Breda, te 12 uren, door burg. en weth.:
1o. het rioleeren van den Vinsnik en den Beiërd, met het leveren en leggen van trottoirbanden en het doen van bestratingen in die straten;
2o. het rioleeren van een gedeelte van de Verlengde-Sophiastraat en een gedeelte van de Verlengde-Boschstraat, met het leveren en leggen van trottoirbanden en het doen van bestratingen in die straten;

2o. het maken en leveren van 150 houten privaattonnen voor de gemeentereiniging.
Inl. bij den gemeente-architect. Aanw. 5 Juli, te 10 uren.

Dinsdag, 12 Juli.

's-Hage, te 11 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, aldaar, op het bureau der genie: het inrichten van zolders tot tuigenkamers in kazernen voor bereden wapens te 's-Hage. Bilj. inzenden uiterlijk 11 Juli, vóór 3 uren. Raming ƒ 970.

's-Hage, te 2 uren, door het ministerie van justitie: het bouwen van een rechtsgebouw en achtergelegen huis van bewaring, te Zutfen. Inl. bij den ingenieur-architect voor de gevangenissen en rechtsgebouwen, te 's-Hage. Raming ƒ 109,100. (*Zie advert. in n°.* 26.)

's-Hage, te 2 uren, door het ministerie van justitie: het bouwen van een huis van bewaring te Nijmegen. Inl. bij den ingenieur-architect voor de gevangenissen en rechtsgebouwen, te 's-Hage. Aanw. 8 Juli, te 11½ uren. Raming ƒ 11,000. (*Zie advert. in n°.* 27.)

Woensdag, 13 Juli.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: het maken eener ligplaats voor diepgaande zeeschepen in den boremond van het Schour benoden Vlaardingen, behoorende tot de werken ter verbetering van den waterweg langs Rotterdam naar zee. Inl. bij den eerstaanwezend-ingenieur Leemans, te Rotterdam, en den adjunct-ingenieur François, te Hoek-van-Holland. Aanw. 6 Juli, te 12 uren. Raming ƒ 13,000.

Bolsward, te 12 uren, door burg. en weth.: het dempen van het gedeelte gracht van het Schilwijk tot de Appelmarkt, het maken van een gemetseld hoofdriool, kolken, afsluitingen van de vaarwaters enz., benevens het doen van bestrating, verstrating en het verlagen van de brug aan de Zwaantjespoort", met bijlevering van materialen enz. Aanw. 9 Juli, te 11 uren.

Sloten, te 12 uren, door burg. en weth.: het bouwen van eene school voor openbaar lager onderwijs. Inl. bij den architect J. P. Hogendijk, te Sneek, en den gemeenteopzichter E. P. Bijkstra, te Sloten. Aanw 12 Juli, te 2 uren.

Eindhoven, te 3 uren, door burg. en weth.: het maken van eene vaste brug met keibestrating over den Dommel. Aanw. 11 Juli, te 3 uren. (*Zie advert. in n°.* 27.)

Bergehem (Fr.), te 3 uren, door kerkvoogden der Herv. gemeente: het verbouwen van het achterste gedeelte der pastorie. Aanw. 9 Juli, te 3 uren.

's-Bosch, te 7 uren, door Schrakamp en Verhagen, in het koffiehuis het Groenhuis: het bouwen eener bierbrouwerij met aanhoorigheden nabij de Muntelstraat, te 's-Bosch. Inl. bij F. Bomsdaurs. Aanw. 7 Juli, te 11 uren.

Donderdag, 14 Juli.

Haarlem, te 9 uren, door burg. en weth.: het doen van eenige werken tot uitbreiding van de gemeentelijke begraafplaats, bestaande hoofdzakelijk in het maken van twee vijvers, het steken en ter plaatse verwerken of opslaan van zoden en zwarten grond, het leggen van zoden op de vijvertaluds enz., op een stuk weilanst ten noorden van het Spaansch Vaartje, tusschen den landweg door den Schoterveenpolder, in den Schoterstraatweg. Aanw. 8 Juli, te 10 uren.

Delft, te 11 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, te 's-Hage, op het bureau voor de schotterij: het doen van voorzieningen aan militaire gebouwen enz., te Delft. Bilj. inzenden uiterlijk 13 Juli, vóór 3 uren, bij den hoofdopzichter van fortificatien, aldaar. Raming ƒ 4090.

Menaldum (Fr.), te 1 uur, door burg. en weth. van Menaldumadeel: het vernieuwen van 112 M. straatweg te Berlikum.

Vrijdag, 15 Juli.

's-Hage, te 1 uur, door het ministerie van waterstaat enz.: het herstellen en verbeteren van lijkstelegraaflijnen in Friesland en Overijsel. Inl. bij den inspecteur, chef van het technisch beheer der Rijkstelegraaf te 's-Hage, en bij den inspecteur, te Leeuwarden. Raming ƒ 1120.

Axel (Zeel.), door A. v. O. Kruijsse, ontvanger-griffier van den polder Koegors c. a.: de levering van p. m. 100 M³ onderhoudsgrint voor den polder Koegors c.a., vrij op den wal aan het Langerek en Axelsche Sassing.

Dinsdag, 19 Juli.

Assen, te 2 uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het verbeteren van een gedeelte van het borenpand der Drentsche Hoofdvaart, tusschen de Bellevaart en de Veenhoopsbrug (van paal no. 29 + 80 M. tot paal no. 82 + 70 M.) Inl. bij den hoofdingenieur, te Zwolle, en den ingenieur Castendijk, te Assen. Aanw. 12 Juli, te 11 uren. Raming ƒ 42,000.

Assen, te 2 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het maken van veranderingen aan zeven draaibruggen, gelegen in het borenpand der Drentsche Hoofdvaart, en bijkomende werken. Inl. bij den hoofdingenieur, te Zwolle, en den ingenieur Castendijk, te Assen. Aanw. 12 Juli, te 11 uren. Raming ƒ 16,780.

Woensdag, 20 Juli.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: de uitvoering van baggerwerk in het bed van de rivier de Waal, onder Varik en Hurwenen, prov. Gelderland, tusschen de kilometerraaien 69 en 72. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, en den ingenieur Stieneker, te Nijmegen. Aanw. 13 Juli. Raming ƒ 22,960.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: het bouwen van een uitwaterings- en inlaatsluis aan de Scheisloot nabij Keizersveer, onder de gemeente Raamsdonk, provincie Noord-Brabant. Inl. aan het bureau der werken voor de verlegging van den Maasmond, te 's-Bosch. Aanw. 13 Juli, te 12 uren. Raming ƒ 28,350.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.:
1o. het bouwen van eene scheepvaartsluis aan het Oude Maasje nabij Keizersveer, onder de gemeente Raamsdonk, provincie Noord-Brabant. Raming ƒ 126,500;
2o. het bouwen van eene dubbele uitwaterings- en inlaatsluis aan het Oude Maasje nabij Keizersveer, onder de gemeente Raamsdonk, prov. Noord-Brabant. Raming ƒ 49,800.
Inl. aan het bureau der werken voor de verlegging van den Maasmond. Aanw. 13 Juli, te 12 uren.

Donderdag, 21 Juli.

Amsterdam, te 10 uren, door den luitenant-kolonel, eerstaanwezend-ingenieur der genie, aldaar, op het bureau der genie: het doen van voorzieningen aan het ambulance-magazijn, te Amsterdam. Bilj. inzenden uiterlijk 20 Juli, vóór 3 uren. Raming ƒ 850.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het bouwen van eene woning voor den hoofdmachinist van den Rijkszeestoomwaterman te Schellinkwoude, behoorende tot de werken van het Noordzeekanaal. Inl. bij den hoofdingenieur, te Haarlem, en den ingenieur De Bruyn, te Amsterdam. Aanw. 14 Juli. Raming ƒ 6140.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van marine: aan het gebouw van het prov. best: het maken van een gebouwtje tot redding van schipbreukelingen, op het noorderstrand van de Boschplaat, bij Terschelling. Inl. bij den hoofdingenieur van den waterstaat, te Haarlem, en den ingenieur, te Alkmaar. Aanw. 14 Juli.

Vrijdag, 22 Juli.

Middelburg, te 10 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het bestorten van een gedeelte zeewering te Vlissingen, behoorende tot de zeewerken in de provincie Zeeland. Inl. bij den hoofdingenieur in het 11e district, te Middelburg, en den ingenieur, te Vlissingen. Aanw. 14 en 16 Juli. Raming ƒ 4000.

Woensdag, 27 Juli.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het maken van 14 kribben tot verbetering van de rivier den IJsel, bij Westervoort, tusschen de kilometerraaien 1 en 7. Inl. bij hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, en den ingenieur Hamner, te Kampen. Aanw. 29 Juli. Raming ƒ 5500.

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het leggen van sporen en wissels en het maken van eenige bijkomende werken op het station Geldermalsen. Inl. bij den eerstaanwezend-ingenieur der Staatsspoorwegen, te Arnhem, en den sectie-ingenieur, te Amersfoort. Aanw. 19 en 20 Juli, te 12 uren.

Donderdag, 28 Juli.

's-Bosch, door het prov. best. van Noord-Brabant: het uitvoeren der noodige werken tot het vervangen van de grintbaan door eene keibestrating op een gedeelte van den provincialen weg van Werkendam naar Dussen te De-Werken. Raming ƒ 5158.

AFLOOP VAN AANBESTEDINGEN.

Leeuwarden, 17 Juni: het verbouwen van het huis A. no. 41 op de Tuinen, onder beheer van den architect J. D. Bruns; ingekomen 5 bilj., als:

H. Steffens,	te Leeuwarden,	ƒ 3431
D. Smit,	» idem	» 3215
C. F. Schwaner,	» idem	» 2869
H. Beekman,	» idem	» 2536
A. Bakker,	» idem	» 2481

Gegund aan H. Beekman.

Oldemarkt, 21 Juni: het verbouwen en vergrooten der openbare school te Ossenzijl; ingek. 6 bilj.; minste inschr. L. Brugge, te Ossenzijl, voor ƒ 3397. Gegund.

Rotterdam, 21 Juni: het bouwen van twee scholen met toebehooren bij de school aan de Van-Oldenbarneveltstraat: ingek. 6 bilj., als:

J. v. d. Vlugt Jr.,	te Dordrecht,	ƒ 7946
W. G. C. Rikes,	» Rotterdam,	» 7580
F. Krijgsman,	» idem	» 7495
A. Luijmans,	» idem	» 7441
W. Zonneveld,	» Kralingen,	» 6940
C. J. v. Tussenbroek,	» Rotterdam,	» 6760

Groningen, 24 Juni: het maken eener winkelpui en verdere vertimmering aan en in de behuizing, get. lett. E no. 39 in de Heerestraat, onder beheer van den architect K. Hoekzema; ingek. 13 bilj., als:

D. S. Diddens,	te Groningen,	ƒ 2843
A. Wichers,	» idem	» 2634
M. Scheen,	» idem	» 2478
D. Dalmeijer,	» idem	» 2380
E. W. Wietzema,	» idem	» 2343
J. Werkman,	» idem	» 2333
E. Peters,	» idem	» 2297
J. Postman,	» idem	» 2290
J. Bulings,	» idem	» 2279
T. Y. Jelsma,	» idem	» 2179
D. Janssen,	» idem	» 2087
H. Meijer,	» idem	» 2047
H. Scholtens,	» idem	» 1989

Gegund.

Almelo, 24 Juni: het bouwen van een sigarenfabriek en woonhuis, voor Gebr. Kluck; ingek. 9 bilj., als:

K. M. Spoor,	te Almelo,	ƒ 9900
Wed. M. Westenberg,	» idem	» 9764
E. Scholten & Zn.,	» idem	» 9675
Barneveld en Schreurs,	» idem	» 9634
H. A. Witzand,	» idem	» 9632
C. Eckhardt,	» idem	» 9625
J. Nijhoff,	» idem	» 9525
E. Eshuis,	» idem	» 9361
J. Fikkert,	» idem	» 9323

Niet gegund.

Leeuwarden, 24 Juni: het aanbrengen van het gebouw bet. U no. 428, aan het Noordvliet, en het daarterplaatse bouwen van een woonhuis, onder beheer van den architect J. D. Bruns; ingekomen 10 bilj., als:

K. P. Blankema,	te Leeuwarden,	ƒ 2115
J. Franzen,	» idem	» 1881
A. J. Ylst,	» idem	» 1720
G. Nijsloot,	» idem	» 1692
Jansen en Altena,	» idem	» 1624
A. Bakker,	» idem	» 1581
H. v. d. Heide,	» idem	» 1459
J. Ph. Stoett,	» idem	» 1426
F. Kuipers,	» idem	» 1335
E. v. d. Kooi,	» idem	» 1088

Gegund.

's-Hage, 25 Juni: de levering van houtwaren aan de Rijkswerkinrichtingen te Veenhuizen: ingek. 7 bilj., als:

W. Vink,	te Meppel,	ƒ 1610.55
J. v. Ben Bz.,	» Plankensloot,	» 1597
L. Eindhoven,	» Zwolle,	» 1555
Eindhoven,	» idem	» 1523
B. Timmer,	» Meppel,	» 1465
De Boer en De Groot,	» Hoogezand,	» 1423.72
B. Loos & Zn.,	» Blokzijl,	» 1400

Rotterdam, 25 Juni, voor rekening van den polder «Prins Alexander": 1o. het onderhoud der kunstwerken, 4 stoomgemalen met woningen alle bruggen enz.; ingek. 8 bilj., als:

Gebr. Lockhorst,	te Kralingen,	ƒ 2330
L. Luijendijk,	» Nieuwerkerk,	» 2249
P. v. Linschoten,	» Kralingen,	» 1945
C. Buis,	» Kapelle,	» 1887
W. v. Verre,	» idem	» 1886
W. J. v. Dort,	» Kralingen,	» 1838

Gegund.

2o. het onderhoud der dijken en wegen, uitgezonderd de grintwegen; ingek. 4 bilj., als:

G. J. de Louw,	te IJselmonde,	ƒ 2220
F. Verzeijden,	» Kralingen,	» 2150
A. H. Breijs,	» idem	» 2135
W. Lobe,	» idem	» 1925

Gegund.

Bergen-op-Zoom, 25 Juni: het bouwen eener overdekte rijbaan, aldaar, onder het beheer der genie, te Breda; ingekomen 11 bilj., als:

Th. A. v. Ravesteijn,	te 's-Bosch,	ƒ 26,690
H. v. Rhijn,	» Naarden,	» 26,314
D. J. Kwak,	» Dordrecht,	» 26,040
J. J. Kooijmans,	» idem	» 25,997
W. Lock,	» Steenbergen,	» 25,880
K. Hollander,	» Gouda,	» 25,850
A. du Yijn,	» Dordrecht,	» 25,723
M. L. Veenenbos,	» Brielle,	» 24,979
C. Bastiaanse,	» Bergen-op-Zoom,	» 24,486
J. J. Hornstra,	» idem	» 23,369
A. Gorren,	» idem	» 21,644

Raming ƒ 27,000

Haarlem, 25 Juni: het doen van eenige veranderingen aan het perceel no. 10 in de Helmbrekersteeg, onder beheer van den architect A. van der Steur Jr.; ingek. 13 bilj., als:

J. S. v. Velthuijsen,	te Haarlem,	ƒ 2200
J. H. D. Kruijshaar,	» idem	» 2100
P. P. Verberne,	» idem	» 2002
C. Elfers & Zn.,	» idem	» 1998
Verhagen en Van 't Wout,	» idem	» 1945
C. Cobelens,	» idem	» 1839
J. P. A. Nelissen,	» idem	» 1778
A. Captein,	» idem	» 1735
Martens & Zn.,	» idem	» 1670
J. J. v. Scheijndel,	» idem	» 1638
J. v. Ek & Zn.,	» idem	» 1549
H. v. Es,	» idem	» 1535
J. Poolman,	» Heemstede,	» 1220

Gegund aan H. v. Es, te Haarlem.

Tilburg, 25 Juni: de levering van 268,000 grieskeien voor het aanleggen van trottoirs, vanwege de gemeente, is gegund aan de firma L. Goffin & Co., te Luik, voor ƒ 6360.

Utrecht, 25 Juni: het verrichten van vernieuwingen en herstellingen aan eenige gemeentegebouwen; ingek. 3 bilj., als:

G. Kühne,	te Utrecht,	ƒ 10,349
C. v. Straten,	» idem,	» 9,341
H. Vermeer,	» idem,	» 7,940

Gegund.

Amersfoort, 27 Juni: het bouwen van eene openbare jongenesschool aan de Heerenstraat, aldaar; ingekomen 12 bilj., als:

A. Haar,	te Wageningen,	ƒ 12,400
W. C. Beermans,	» Baarn,	» 12,175
J. C. v. Eijbergen,	» Amersfoort,	» 11,870
G. Prins,	» idem	» 11,490
A. Verschuure,	» Bussum,	» 10,986
J. B. F. Leusing,	» Amersfoort,	» 10,750
J. Klaarenbeek,	» idem	» 10,725
J. H. Boks,	» idem	» 10,045
L. v. Achterbergh,	» idem	» 9,900
H. Hoijtgers,	» idem	» 9,689
W. v. d. Kooi,	» idem	» 8,980
Chr. Leusing,	» idem	» 8,973

Gegund.

Breda, 27 Juni: het bouwen van een heerenhuis aan den straatweg naar Ginneken, onder beheer van den architect J. M. Margissen.

Metselwerk, ingek. 5 bilj., als:

C. de Kantor,	te Breda,	ƒ 3709.50
J. P. Kleiner,	» idem	» 3690
W. v. Bortel,	» idem	» 3634
A. de Kanter,	» idem	» 3668
Rijnaart,	» Utrenhout,	» 3070

Timmerwerk, ingek. 5 bilj., als:

W. T. Reichardt,	te Breda,	ƒ 2715
J. v. Gils,	» idem	» 2542
A. Dieden,	» idem	» 2538
J. v. Dienderen,	» idem	» 2247
J. Koopmans,	» idem	» 2247

Massa, ingek. 7 bilj. als:

W. v. Oosterhout,	te Breda,	ƒ 6528
W. T. Reichardt	» idem	» 6293
A. Dieden,	» idem	» 6247
B. Verlegh,	» Ginneken,	» 5987.82
G. v. d. Velden,	» Breda,	» 5887
J. v. Gils,	» idem	» 5832
A. Dirven,	» Prinsenhage,	» 5585

Krabbendijke, 27 Juni: het maken eener beschoeiing aan de haven; ingek. 8 bilj., als:

C. de Groot,	ƒ 2128
D. Bolier Cz.,	» 2030
S. Blok,	» 1880
P. Dreukers,	ƒ 1800
P. J. Thomas,	» 1564
P. J. Staal,	» 1562
G. Meertens,	» 1497
J. P. Panny,	» 1480

Gegund.

Harlingen, 27 Juni: het herstellen van de Lammertwarnderbrug, voor rekening der gemeente; ingek. 9 bilj., als:

W. Lammers,	te Kolsdorp (Texsel),	ƒ 3976
G. Spoelstra,	» Harlingen,	» 3684
A. Schaafsma,	» idem	» 3590
Gebr. v. d. Meer,	» idem	» 3588
L. J. Strak,	» idem	» 3519
Gebr. J. en J. Postbuma,	» idem	» 3528.50
G. Anema,	» Midlum,	» 3486
F. J. Schaafsma,	» Harlingen,	» 3474
H. Mooiman,	» idem	» 3438

Gegund.

Workum, 27 Juni: het bouwen van eene kerk met consisterie- en kosterskamer, voor de Chr. Geref. gemeente, onder beheer van den architect J. Bogtstra; ingekomen 14 bilj., als:

W. Hoekstra,	te Leeuwarden,	ƒ 9140
Wichers en Smit,	» Hindeloopen,	» 8098
Bastien en S. W. de Boer,	» Workum,	» 8638
J. J. de Jong,	» Koudum,	» 8383
R. J. Bankema,	» Oudemirdum,	» 7878
J. W. v. d. Meulen,	» Hemelum,	» 7700
R. Feenstra,	» Bolsward,	» 7240
Joh. v. Dijk,	» Blija,	» 7237
R. v. d. Woude,	» Wons,	» 7207
Greenhof,	» Workum,	» 7185
D. v. d. Wal,	» idem	» 7095
G. J. v. d. Leij,	» Arum,	» 6991
Schrale,	» Warns,	» 6940
Jorritsma en Vos,	» Bolsward,	» 6210

Raming ƒ 7097

Breda, 27 Juni, voor rekening der gemeente:
1o. het leveren van 74,000 gierstentegels tot bestrating van trottoirs; ingek. 6 bilj., als:

		per 1000
M. Luijten,	te Lekkerkerk,	ƒ 84.99
A. S. Keij,	» Rotterdam,	» 83.45
Van den Honert en Punt,	» Amsterdam,	» 82.64
W. Kleij & Zn.,	» Rotterdam,	» 82.—
A. S. Keij,	» idem	» 79.87
De Lint & Co.,	» idem	» 77.95

2o. het bestraten met ijzerstentegels van trottoirs in de nieuwe straten; ingekomen 3 bilj., als:

Th. Kessel,	te Breda,	ƒ 317
M. Bakkeren,	» Prinsenhage,	» 415
W. Bouwens,	» Breda,	» 297.80

3o. het verrangen der keien door ijzerstentegels op de trottoirs in de Vischmarktstraat, de Reigerstraat en de Catharinastraat; het verwerken der uitkomende keien in de Veemarkt-straat en de Veemarkt en het verstraten der oude keien uit de Veemarktstraat en de Veemarkt in de Houten Tonten en in de Pashaan; ingek. 4 bilj., als:

Th. Kessel,	te Breda,	ƒ 1497
W. Bouwens,	» idem	» 1352
B. Verlegh,	» Ginneken,	» 1350
M. Bakkeren,	» Prinsenhage,	» 1132

4o. het verbouwen van het gebouw van de voormalige stads-apotheek in de Halstraat, tot woning voor het hoofd der openbare school; ingek. 5 bilj., als:

A. F. v. Dongen,	te Prinsenhage,	ƒ 1095
J. J. Koopmans,	» Breda,	» 1058
M. v. Sevenbergen,	» idem	» 1050
C. de Kanter,	» idem	» 1047
Th. Kessel,	» idem	» 985

5o. het bouwen van een lijkenhuis en een tuilkamer aan het gemeente-ziekenhuis en een regenhuk bij het gebouw voor besmettelijke zieken; ingekomen 7 bilj., als:

J. J. Koopmans,	te Breda,	ƒ 1075
C. de Kanter,	» idem	» 1048
M. v. Sevenbergen,	» idem	» 1004
P. A. Gomes,	» idem	» 995
Th. Kessel,	» idem	» 874
A. F. v. Dongen,	» Prinsenhage,	» 843
B. Verlegh,	» Ginneken,	» 829

6o. het rioleeren met het leveren en leggen van een vak trottoirsteen en het bestraten van het trottoir op een gedeelte van den rijksweg van Breda naar Teteringen; ingek. 5 bilj., als:

Th. Kessel,	te Breda,	ƒ 1545
W. Bouwens,	» idem	» 1456
A. F. v. Dongen,	» Prinsenhage,	» 1293
M. Bakkeren,	» idem	» 1260
B. Verlegh,	» Ginneken,	» 1183

Breukelen, 28 Juni: het vernieuwen van de schutsluis en brug bij de Vliegende Kraai, voor rekening van het waterschap Breukelerveen—Tienhoven; ingek. 13 bilj., als:

	in steen	in hout
J. Mooster, Vreeswijk,	ƒ 11,200	
P. Andriessen, Hilversum,	9,900	ƒ 9200
J. Saltzer, idem	9,700	8900
H. R. Hulsman, Ter-Aa,	9,460	
J. Rigter, Onderkerk a/d. Amstel,	9,300	8800
W. Bakhoven, Gouda,	9,200	8500
N. E. Gerwig, Breukelen,	8,700	7900
P. Leenders, Utrecht,	8,618	7113
E. Schoenbouwer, idem	8,280	7100
S. v. Soest, Mijdrecht,	8,218	7800
H. Dinkler, Buiksloot,	8,200	7490
K. Bel, Tienhoven,	8,188	7000
H. Geiffiers, Breukelen,	7,900	6666
Raming	9,300	8400

Gegund in steen aan H. Griffioen.

Arnhem, 28 Juni: het bouwen van eene school voor openbaar lager onderwijs aan den Rozendaalschenweg; ingekomen 3 bilj., als:

P. Verbruggen,	te Waddinksveen,	ƒ 38,700
Th. Elbers,	» Arnhem,	» 36,243
J. de Rijgter,	» idem	» 36,808

Raming ƒ 37,000

Gegund.

Geertruidenberg, 28 Juni: 1o. de levering van diverse materialen aan de gemeente; minste inschr. waren:

840,000 straatklinkers, W. Franssen, te Geertruidenberg, voor ƒ 4080.
14,250 grieskeien, J. B. Petit, te Breda, voor ƒ 503.53.
810 M. trottoirband, E. Wathelet, te Huij (België), voor ƒ 1426.
460 M. cement-rioolbuizen, firma Smit en Bathenburg, te Oud-Beijerland, voor ƒ 697.

2o. het rioleeren en bestraten van de Brandenstraat enz.; minste inschr. W. Franssen, te Geertruidenberg, voor ƒ 3190.

Enschede, 28 Juni: het bouwen van twee woonhuizen op een terrein aan de Beurse; ingek. 6 bilj., als:

J. Voesbolt,	ƒ 2574
B. J. Twin en H. ten Cate,	» 2222.22
Hofman,	» 1950
H. Weijk,	» 1949
G. Hofstede,	» 1897
G. Shuiner,	» 1848

Gegund.

Frederiksoord, 28 Juni: het maken van een gebouw, bestemd voor een boschbouwschool en woning, aldaar, voor rekening der maatschappij van Weldadigheid; ingekomen 9 bilj., als:

J. Nijholt,	te Wolvega,	ƒ 8584
J. L. de Vries,	» Oldeholtpade,	» 8190
B. v. d. Plas Lz.,	» Steenwijk,	» 7815
J. de Boer & Zn.,	» idem	» 7776
C. Schiere,	» Boornbergum,	» 7775
E. Groenink,	» Steenwijk,	» 7714
G. J. Aberson,	» idem	» 7653
J. Eit Mz.,	» Noordwolde,	» 7485
J. E. Mulder,	» idem	» 7110

Gegund.

Philippine (Zeel.), 28 Juni: het herstel, de vernieuwing en het onderhoud tot 30 April '88, van de aarde-, kram-, rijs- en steenglooingswerken, aan de waterkeering van den Stad-Philippinepolder; ingekomen 3 bilj., als:

A. J. Hulst,	te Philippine,	ƒ 720
D. Thalens,	» Nenzen,	» 698
L. Kools,	» idem	» 660

Bussum, 28 Juni: het sloopen der oude- en het bouwen van een nieuwe villa «Bellevue" te Bussum, aan de Kerkstraat no. 11, onder beheer van den architect A. J. Jolling, te Amsterdam; ingek. 10 bilj., als:

E. Saltzer,	te Hilversum,	ƒ 12,300
G. Teunisse,	» Bussum,	» 11,040
W. M. Schipper,	» idem	» 10,700
H. R. Hendriks,	» Os (N.-B.),	» 10,150
M. v. d. Heijden,	» Bussum,	» 9,990
C. v. Norren,	» idem	» 9,889
A. Verschuren,	» idem	» 9,849
L. Majoor,	» idem	» 9,689
F. Raaijmakers,	» Nieuweramstel,	» 9,100
E. v. Klaarwater,	» Bussum,	» 9,068

Gegund.

Hontenisse, 28 Juni: de vernieuwing en het onderhoud tot 30 April '88, van de aarde-, kram-, rijs- en steenglooingswerken aan de waterkeering van het calamiteuse waterschap Walscorden; ingek. 13 bilj., als:

C. Bolier Cz., Bruinisse,	ƒ 24,500
D. Bolier Cz., Rilland-Bath,	» 24,300
B. den Exter v. d. Brink, Krabbendijke,	» 24,000
C. F. v. Fraeijenhove, Neuzen,	» 23,895
A. v. Popering, Bruinisse,	» 23,445
P. J. Verbist, Hontenisse,	» 23,197
J. Tollenaar, Neuzen,	» 23,088
C. v. d. Hooft, idem	» 22,600
D. Tholens, idem	» 22,500
J. Cauwbeus, Hontenisse,	» 22,400
P. J. Verbist, idem	» 22,000

C. de Wilde Az., Kattendijke,		ƒ 21,748
J. v. Ek, Hardinksveld,		» 21,500
H. Klaassen, Zaamslag,		» 21,490
Raming		ƒ 23,813,41½

's-Hage, 28 Juni: het maken en leveren van eenen ijzeren kunstlichttoren, bestemd voor Ned.-Indië; minste inschrijvers firma Penn en Bauduin, te Dordrecht, voor ƒ 32,500.

's-Hage, 29 Juni, onder beheer van het ministerie van waterst. enz.: 1o. het wegruimen van twee wrakken onder de gemeente Oeltgensplaat, in 2 perceelen.

Perc. 1, ingek. 3 bilj., als:

K. v. d. Linde, Brouwershaven,		ƒ 4348
J. v. Gelder, Goedereede,		» 849
A. v. d Tak, idem		» 340

Perc. 2, ingek 4 bilj., als:

K. v. d. Linde, Brouwershaven,		ƒ 1616
P. Hoebee, Dordrecht,		» 1503
A. v. d. Tak, Goedereede,		» 1410
J. v. Gelder, idem		» 1349

2o. het maken van vijf kribben en het verlengen van drie Rijkskribben, tot verbetering van de rivier den Gelderschen IJsel beneden het Blokhuis, beneden Deventer; ingek. 7 bilj., als:

D. J. Kroon, Sliedrecht,		ƒ 6140
G. J. Mol Kuilenburg,		» 5700
R. A. v. d. Bergh, Pannerden,		» 5600
F. E. Terwindt, idem		» 5450
J. H. Heyinck, idem		» 5394
H. A. Pauwels, West-Pannerden,		» 5350
J. H. v. Beazwijk, Lobit,		» 5325
Raming		» 4500

Winneweer, 29 Juni: het bouwen eener draaibrug over het Dansterdiep bij Winneweer, voor rekening van het waterschap Fivelingoo; ingek. 18 bilj., als:

H. Stevens,	te Appingedam,	ƒ 5880
A. Schreuder,	» Groningen,	» 5848
L. Los,	» Bedum,	» 5795
S. H. Kremer,	» idem	» 5698
S. Meijer,	» idem	» 5680
J. Heskens,	» Appingedam,	» 5648
J. Fesman,	» Ten-Post,	» 5590
J. Holtman,	» Loppersum,	» 5573
J. Pot,	» Stedum,	» 5555
R. Wieringa,	» Ten-Post,	» 5500
B. Jansen,	» Westerwijtwerd,	» 5322
J. v. Buuren,	» Delfzijl,	» 5317
R. Pathuis,	» Garnwerd,	» 5300
C. v. d Veen,	» Mensingeweer,	» 5214
Joh. Hemmes,	» Farmsum,	» 5190
P. Nieland,	» Wirdum,	» 5067
H. de Border,	» Groningen,	» 5057
A. Pastoor,	» Stedum,	» 4775

Gegund.

Strochen, 29 Juni: het afbreken van een oud en wederopbouwen van een nieuw huis voor Gebr. P. en D. Hooksema; ingek. 6 bilj., als:

K. de Vries,	te Istrum,	ƒ 2742
J. v. d. Veen,	» Augustinusga,	» 2694
A. v. d. Meer,	» Drogeham,	» 2602
J. Bos,	» Twijzel,	» 2564
M. Veenstra,	» Augustinusga,	» 2517
K. v. Duinen,	» Oldekerk,	» 2462

Gegund.

Raming ƒ 2470

Kampen, 29 Juni: de ingraving van het terrein in de Weerper heide, waar het pompstation zal worden opgericht met den toegangsweg naar dit terrein, van den grintweg Wezep—Heerde; ingekomen 7 bilj., als:

J. Wijnholt,	te Kampen,	ƒ 5989
P. Boks,	» Amersfoort,	» 5900
J. Faas en B. Kriekaart,	» Amsterdam,	» 5483
C. ter Horst,	» Zwolle,	» 4927
A. Bloks,	» idem	» 4840
A. v. Straten,	» idem	» 4807
J. J. de Gilde,	» Vianen,	» 4726

Spijkenisse, 29 Juni: het bouwen eener pastorie voor de Herv. gemeente; ingekomen 13 bilj., als:

W. v. Leeuwen,	te Helleveetsluis,	ƒ 6897
R. Beukelman,	» Abbenbroek,	» 7100
Joh Meuldijk,	» idem	» 7035
J. E. Tijtsign,	» Brielle,	» 7030
W. Louter,	» Spijkenisse,	» 7027
M. Oostdijk,	» Heenvliet,	» 6900
H. v. d. Bouwen,	» idem	» 6883
L. de Neef,	» Brielle,	» 6869
C. Warnaar,	» Spijkenisse,	» 6849
D. Bos,	» Vlaardingen,	» 6700,24
P. H. de Dunne,	» Drimmelen,	» 6493
J. v. Bokkum,	» Spijkenisse,	» 6455
Alb. v. Bodegom,	» idem	» 6445

Gegund.

Staveren, 29 Juni, voor rekening der gemeente: 1o. het verbouwen van de openbare lagere school; ingekomen 8 bilj., als:

Joh. Kuast,	te Bakhuizen,	ƒ 3099
C. J. de Boer,	» Staveren,	» 3073
T. Semein,	» idem	» 3072
A. B. v. d. Sluis,	te Staveren,	ƒ 3056
S. J. de Jong,	» Koudum,	» 2929
J. A. Schrale,	» Warns,	» 2918
S. T. de Vries,	» Staveren,	» 2781
A. v. Randen,	» idem	» 2769

Voorloopig gegund.

2o. het herstellen der brug met vleugelbeschoeiing; ingek. 8 bilj., als:

D. v. Ketel,	te Bolsward,	ƒ 427
T. D. de Vries,	» Staveren,	» 306
S. J. de Jong,	» Koudum,	» 300
A. v. Randen,	» Staveren,	» 285
J. A. Schrale,	» Warns,	» 257
S. T. de Vries,	» Staveren,	» 234
C. J. de Boer,	» idem	» 231
A. Schellinga,	» idem	» 229

Voorloopig gegund.

3o. het verrichten van straatwerken; ingek. 9 bilj., als:

A. Schellinga,	te Staveren,	ƒ 889
S. J. de Jong,	» Koudum,	» 797
A. v. Randen,	» Staveren,	» 760
S. T. de Vries,	» idem	» 759
C. J. de Boer,	» idem	» 753
C. P. Bakker,	» idem	» 748
D. v. Ketel,	» Bolsward,	» 737
J. A. Schrale,	» Warns,	» 735
R. H. de Boer,	» Staveren,	» 700

Voorloopig gegund.

Deventer, 30 Juni: het bouwen van een graanpakhuis met vier verdiepingen, onder beheer van den architect G. te Riele Wz.; ingek. 20 bilj., als:

C. Eckhardt,	te Almelo,	ƒ 27,625
K. v. Leusden,	» Deventer,	» 27,026
B. v. d. Worp,	» idem	» 26,832
H. B. Leppings,	» idem	» 26,832
J. Kruijt Jz.,	» Zwolle,	» 26,537
L. Oosterwijk,	» Wije,	» 26,445
De Bruin,	» Zwolle,	» 26,433
H Steenbergen,	» Deventer,	» 26,390
H. Korteling,	» idem	» 26,370
A. J. Markorink,	» idem	» 26,300
W. J. Kelkert,	» idem	» 26,100
E. v. d. Woerd,	» idem	» 25,963
J. Witteveen,	» idem	» 25,883
F. ten Zijthof & Zn.,	» idem	» 25,848
G. Beltman,	» idem	» 25,819
R. v. d. Spoel,	» idem	» 25,280
B. Lammers,	» idem	» 25,218
H. Visscher,	» idem	» 25,195
J. Pot Jz.,	» idem	» 25,189
G. Hofstee,	» idem	» 24,390

Lisemde, 30 Juni: het maken van een keistraatweg met bijbehoorende werken onder Lisemde en Bokstel, lang 5163 M.; ingekomen 13 bilj., als:

Gebr. v. d. Struijk,	Oosterwijk,	ƒ 44,500
J. v. Rijt,	idem	» 44,398
J. G. Huisman,	Nijmegen,	» 43,987
J. v. d. Bungen,	Schijndel,	» 42,222
J. v. Oijen en A. Geldens,	Nijmegen,	» 41,380
P. H. de Bekker,	Empel,	» 41,337
W. v. Lee,	Vechel,	» 40,795
G. W. Metsers,	Ginneken,	» 39,726
J. J. Kooijmans,	Dordrecht,	» 39,495
J. M. v. Gasselt,	Venloo,	» 38,770
A. Wilbert,	Bokstel,	» 38,646
F. Otten,	Helmond,	» 36,987
M. Vosturen,	Luik,	» 36,987

Onder nadere goedkeuring gegund aan F. Otten, te Helmond.

Haarlem, 30 Juni: het uitdiepen van een gedeelte Nieuwegracht en Spaarne, langs de Hooimarkt; ingek. 5 bilj., als:

J. Holster,	te Haarlem,	ƒ 2780
A. Zonneveld,	» idem	» 1900
D. C. Bens,	» Sliedrecht,	» 1800
M. Bot,	» Vlaardingen,	» 1145
G. J. de Vaal,	» Rotterdam,	» 735

Gegund.

Haarlem, 30 Juni, onder beheer van het ministerie van waterstaat enz.: 1o. het verbeteren van 's Rijkszeewerken op het eiland Wieringen; ingek. 15 bilj., als:

J. Poppen,	te Wieringen,	ƒ 15,200
S. Tool,	» Hoorn,	» 14,500
A. Prins Fz.,	» Sliedrecht,	» 14,300
R. Schreuders,	» Kolhorn,	» 14,200
J. Gijzelaar,	» Medemblik,	» 14,200
C. Kroon,	» Wieringen,	» 14,200
L. A. v. Haaften,	» Sliedrecht,	» 14,100
G. Heeshakker Jz.,	» idem	» 14,040
J. Hermans,	» Wieringen,	» 14,030
M. Poppen,	» idem	» 14,025
N. Heblok,	» idem	» 13,998
A. Bos,	» Helder,	» 11,690
C. Bos Az.,	» Dordrecht,	» 11,340
Raming		» 11,820

2o. het uitvoeren van eenige herstellingen aan de werken van het Tienhovensche kanaal; ingek. 4 bilj., als:

E. Saltzteren,	te Hilversum,	ƒ 1542
J. Poot,	» Amsterdam,	» 1495
J. Stroefkerk,	» Nieuw-Loosdrecht,	» 1480
F. Schram,	» Blarikum,	» 1323
Raming		» 1496

Hoedekenskerke, 30 Juni: het bouwen van een dokterswoning met koetshuis en bijbehoorende werken, onder beheer van den architect A. le Clercq; ingek. 11 bilj., als:

M. de Regt,	te Ierseke,	ƒ 9950
L. Laban,	» idem	» 9457
C. Karelse,	» Kruiningen,	» 8800
J. M. Lanerree,	» Hansweerd,	» 8798
P. J. Staal,	» idem	» 8780
P. Dronkers,	» Kapelle,	» 8400
J. B. Kock,	» Hansweerd,	» 7930
M. Korstanje,	» Ierseke,	» 7869
G. Faas,	» 's-Heerenhoek,	» 7077,77
L. Peeters,	» Kwadendamme,	» 7028
J. F. Chamuleau,	» idem	» 6763

Heemstede, 1 Juli: het bouwen van eene villa op een terrein, gelegen aan de Heer- of Postlaan, onder beheer van den architect J. Wolters; ingek. 9 bilj., als:

A. Bicmond Jr.,	te Hillegom,	ƒ 32,000
H. Adriaanse,	» Heemstede,	» 28,180
A. J. v. Lient,	» Haarlem,	» 26,180
W. A. v. Amstel,	» Heemstede,	» 26,790
M. Vester,	» idem	» 26,540
M. v. Ommeren,	» Haarlem,	» 26,113
J. Giebels en J. v. Servellen,	» idem	» 24,948
J. Slenters,	» idem	» 24,700
G. Hulsebosch,	» idem	» 23,400

Arnhem, 1 Juli: het wegruimen van een in de Zuiderzee nabij de haven van Nijkerk gezonken vaartuig, onder beheer van het ministerie van waterst. enz.; ingek. 3 bilj., als:

B. Scheipman,	te Kampen,	ƒ 1200
J. v. d. Wal,	» Harlingen,	» 880
A. v. d. Tak,	» Goedereede,	» 843

Leeuwarden, 1 Juli: de verbouwing van de gouvernementsgebouwen te Leeuwarden, met het onderhoud van die gebouwen met meubelen, van den dag der goedkeuring van de aanbesteding tot en met 31 Dec. '88; ingek. 5 bilj., als:

A. Oeiman,	te Leeuwarden,	ƒ 12,280
C. F. Schwaner Jr.,	» idem	» 11,195
J. Bottema,	» idem	» 11,250
T. G. Bekhuis en A. Damstra,	» idem	» 10,990
J. Dokter,	» idem	» 10,750
Raming		» 11,400

Arnhem, 1 Juli: het onderhouden van en het verrichten van eenige vernieuwingen aan verschillende gebouwen, het bouwen van een waaggebouwtje en bijbehoorende inrichtingen op de Varkensmarkt en het uitvoeren van eenige verdere werken (herbesteding); ingek. 13 bilj., als:

	perc. 1,	perc. 2,	perc. 3,	perc. 4,
J. de Ruyter,	ƒ 3140	ƒ 2780	ƒ 3225	ƒ 867
Th. Ellers,	3276	3009	3399	824
G. J. Lucassen en J. A. Koenders,	2574	—	3449	—
M. Horstink,	2689	—	3661	—
B. Kelderman en Hofstede,	3123	—	3541	—
P. de Leeuw,	—	3800	—	—
J. Colen Gz.,	—	3619	—	—
J. T. Verhoeven,	—	3475	—	—
F. Simmelink,	—	3498	—	—
J. Post,	—	—	3760	—
M. P. Vale,	—	—	—	585
G. H. v. d. Heijden,	—	—	—	1090
Raming	2355	2180	3400	700

C. Eckhardt, voor de massa ƒ 9760.

Gegund: perc. 3 aan De Ruijter en perc. 4 aan Vale.

perc. 1 en 2 in beraad gehouden.

BIJVOEGSEL
VAN
DE OPMERKER
van ZATERDAG 9 JULI 1887.

AANKONDIGINGEN VAN AANBESTEDINGEN.

Maandag, 11 Juli.

Amersfoort, te 11 uren, door burg. en weth.:
1o. het verven van den buitenomtrek van het gymnasium;
2o. de uitvoering van verf-, stukadoor- en schoonmaakwerken aan het gebouw der hoogere burgerschool;
3o. de uitvoering van verf- en schoonmaakwerken aan de gebouwen van vier openbare scholen en eene onderwijzerswoning.
Aanw. gehouden.

's-Hage, te 11½ uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het bezinken en bestorten van een gedeelte van den oever voor den Zwartewaalschen zeedijk op het eiland Voorne, behoorende tot de zeewerken in de provincie Zuid-Holland. Inl. bij den hoofdingenieur in het 10e district, te 's-Hage, den ingenieur, te Brielle, en den opzichter Kooreman, te Nieuwenhoorn. Aanw. gehouden. Raming ƒ 3500.

Breda, te 12 uren, door burg. en weth.:
1o. het rioleeren van den Vlasmk en den Beierd, met het leveren en leggen van trottoirbanden en het doen van bestratingen in die straten;
2o. het rioleeren van een gedeelte van de Verlengde-Sophiastraat en een gedeelte van de Verlengde-Boschstraat, met het leveren en leggen van trottoirbanden en het doen van bestratingen in die straten;
3o. het maken en leveren van 150 houten privaattonnen voor de gemeentereiniging.
Inl. bij den gemeente-architect. Aanw. gehouden.

Leiden, te 12 uren, door burg. en weth.:
1o. het vernieuwen van de gemetselde brug over den Zuidsingel bij de Oranjegracht;
2o. het verrichten van eenige werkzaamheden aan de schoolgebouwen, in vijf perceelen.

Utrecht, te 2 uren, door de directie der 2e en 3e maatschappij tot verbetering der woningen voor arbeidenden en minvermogenden, in de koffiekamer van het gebouw voor Kunsten en Wetenschappen: het vernieuwen van de kappen met bijkomende werken van vijf dubbele woningen en het doen van herstellingen aan zes woningen in de Jan-Meijenpoortsteeg, wijk C, aldaar. Aanw. gehouden.

Utrecht, te 2 uren, in het logement de Geldersche Bloem: het bouwen van een hofstede c. a. in de Kroonlaan buiten de Tolsteeg, aldaar. Inl. bij den architect E. G. Westtin, te Schalkwijk. Aanw. 11 Juli, te 11 uren.

Hortel (N.-Br.), te 3 uren, door het R.-K. kerkbest. te Hortel, gem. Gemert, ten herberge van Th. Geene, in 't Anker: het maken van een bijgebouw aan de pastorie en het doen van herstellingen aan den toren en voorgevel der R.-K. kerk, aldaar. Aanw. te 2 uren.

Dinsdag, 12 Juli.

Haarlemmermeer, te 10 uren, door burg. en weth.: het maken van eene afscheiding in de school no. 5 (Nieuw-Vennep). Aanw. gehouden.

's-Hage, te 11 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, aldaar, op het bureau der genie: het inrichten van zolders tot tuigenkamers in kazernen voor bereden wapens te 's-Hage. Bij inzenden uiterlijk 11 Juli, vóór 3 uren. Raming ƒ 970.

Delft, te 12 uren, door den directeur der artillerie-inrichtingen: ten zijnen bureele, in de Houttuinen: de levering van giet- en smeedijzer, ten behoeve van de stapelmagazijnen, in twee perceelen.

Zalt-Bommel, te 1 uur, door den dijkstoel van het polderdistrict Bommelerwaard boven den Meidijk, in het Stadskoffiehuis:
1o. de levering van olie, vet, petroleum en verdere machinekamerbehoeften, ten dienste der stoomgemalen;
2o. het verzetten van eenige gedeelten steenglooiing onder Hurwenen en Zalt-Bommel en het maken van pl. m. 50 M² nieuwe steenglooiing onder Gameren.
Inl. bij den districts-opzichter H. Leemhuis, te Zalt-Bommel. Aanw. van de sub 2 genoemde werken 11 Juli, te 10 uren.

's-Hage, te 2 uren, door het ministerie van justitie: het bouwen van een rechtsgebouw en achtergelegen huis van bewaring, te Zutfen. Inl. bij den ingenieur-architect voor de gevangenissen en rechtsgebouwen, te 's-Hage. Raming ƒ 106,500. (*Zie advert. in nº.* 25.)

's-Hage, te 2 uren, door het ministerie van justitie: het bouwen van een huis van bewaring te Nijmegen. Inl. bij den ingenieur-architect voor de gevangenissen en rechtsgebouwen, te 's-Hage. Aanw. gehouden. Raming ƒ 11,000. (*Zie advert. in nº.* 27.)

Haskrec (Limb.), te 3 uren, ten herberge van J. Grubben: het bouwen van een ringmuur om de speelplaatsen, privaten en waterplaatsen, eene bergplaats voor brandstoffen en eene overdekte speelplaats bij de school in het dorp Maastrec. Aanw. te 2 uren.

Naarden, te 3 uren, door den bouwkundige A. Bernsen, in het café „de Gooische stoomtram": het bouwen van een slachterij met bovenhuis en stal, gelegen aan de Vaart, te 's-Gravenland.

Woensdag, 13 Juli.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: het maken eener ligplaats voor diepgaande zeeschepen in den buitenmond van het Scheur beneden Vlaardingen, behoorende tot de werken ter verbetering van den waterweg langs Rotterdam naar zee. Inl. bij den eerstaanwezend-ingenieur Leemans, te Rotterdam, en den adjunct-ingenieur François, te Hoek-van-Holland. Aanw. gehouden. Raming ƒ 13,000.

Bolsward, te 12 uren, door burg. en weth.: het dempen van het gedeelte gracht van het Schilwijk tot de Appelmarkt, het maken van een gemetseld hoofdriool, kolken, afsluitingen van de vaarwaters enz., benevens het doen van bestrating, verstrating en het verlagen van de brug „de Zwaastjespost", met bijlevering van materialen enz. Aanw. gehouden.

Sloten, te 12 uren, door burg. en weth.: het bouwen van eene school voor openbaar lager onderwijs. Inl. bij den architect J. P. Hagendijk, te Sneek, en den gemeenteopzichter E. P. Dijkstra, te Sloten. Aanw 12 Juli, te 2 uren.

's-Hage, te 1 uur, door het genootschap Pulchri Studio, in het gebouw no. 57 op de Prinsegracht: het bouwen eener mal met bijbehoorende vertrekken. Inl. bij de architecten A. v. Deblen, J. F. Metzelaar en C. H. Peters.

Eindhoven, te 3 uren, door burg. en weth.: het maken van eene vaste brug met keibestrating over den Dommel. Aanw. 11 Juli, te 3 uren. (*Zie advert. in nº.* 28.)

Drogeham (Fr.), te 3 uren, door kerkvoogden der Herv. gemeente: het verbouwen van het achterste gedeelte der pastorie. Aanw. gehouden.

's-Bosch, te 7 uren, door Schrakamp en Verhagen, in het koffiehuis het Groenhuis: het bouwen eener bierbrouwerij met aanverwante gebouwen nabij de Muntelstraat, te 's-Bosch. Inl. bij F. Hoenselaars. Aanw. gehouden.

Kampen, door het bestuur van de coöperatieve bouwvereeniging Patrimonium's Bouwlust: het bouwen van 30 woningen sectie B. Inl. bij den architect E. D. de Jongh Jr. Aanw. 13 Juli, te 2 uren.

Donderdag, 14 Juli.

Haarlem, te 9 uren, door burg. en weth.: het doen van eenige werken tot uitbreiding van de gemeentelijke begraafplaats, bestaande hoofdzakelijk in het maken van twee vijvers, het steken en ter plaatse verwerken of opslaan van zoden en zwarten grond, het leggen van zoden op de vijvertaluds enz., op een stuk weiland ten noorden van het Spaansch Vaartje, tusschen den landweg door den Schoterveenpolder, in den Schoterstraatweg. Aanw. gehouden.

Delft, te 11 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, te 's-Hage, op het bureau voor de schutterij: het doen van veranderingen aan militaire gebouwen enz., te Delft. Bij. inzenden uiterlijk 13 Juli, vóór 3 uren, bij den hoofdopzichter van fortificatien, aldaar. Raming ƒ 4650.

Menaldum (Fr.), te 1 uur, door burg. en weth. van Menaldumadeel: het vernieuwen van 112 M. straatweg te Berlikum.

Middelburg, te 1½ uren, door het best. der Godshuizen, in het burgerweeshuis:
1o. het uitvoeren van eenige vernieuwingen en herstellingen aan de gebouwen;
2o. het verrichten van eenig schilderwerk.
Aanw. 11 Juli, te 2½ uren.

Huissen (Geld.), te 2½ uren, door burg. en weth.: het leveren en leggen van cementen riolen en daarmede in verband staande werkzaamheden. (*Zie advert. in nº.* 28.)

Vrijdag, 15 Juli.

Amsterdam, te 11 uren, door den vice-admiraal, directeur en kommandant der marine:
1o. het verrichten van eenig baggerwerk aan 's Rijks marinewerf en geschutwerf;
2o. het verrichten van eenige werken, ten behoeve van gebouwen op 's Rijkswerf.
Aanw. 12 Juli, te 10 uren.

's-Hage, te 1 uur, door het ministerie van waterstaat enz.: het herstellen en verbeteren van Rijkstelegraaflijnen in Friesland en Overijsel. Inl. bij den inspecteur, chef van het technisch beheer der Rijkstelegraaf te 's-Hage, en bij den inspecteur, te Leeuwarden. Raming ƒ 1120.

Haarlem, te 4 uren, door den architect A. v. d. Steur Jr., namens het best. van de vereeniging tot verpleging van lijders aan vallende ziekte, in het lokaal Weten en Werken: het maken van een nieuw gebouw tot verpleging van patiënten, op het terrein, gelegen in de Meesterlotchlaan. Aanw. 11 Juli, te 10 uren.

Axel (Zeel.), door A. v. O. Kruijsse, ontvanger-griffier van den polder Koegors c. a.: de levering van p. m. 100 M³ onderhoudsgrint voor den polder Koegors c. a., vrij op den wal aan het Langerek en Axelsche Sassing.

Vollenhoven (Ov.), door het dijksbest. van het 1e district in Overijsel, bij den dijkgraaf: de levering van grove grint, 200 stère te Zwartsluis, 150 idem te Blokzijl en 150 idem te Kuinre, franco voor de losplaatsen, vóór 1 September.

Zaterdag, 16 Juli.

Klundert (N.Br.), te 12 uren, door het best. van Bloemendaal en in uitwatering gecombineerde polders, in de Stadsherberg: het gedeeltelijk vernieuwen der sluis van de Koene aan de Zevenbergsche haven, onder Klundert.

Kampen, te 1 uur, door burg. en weth.: het leveren van 160,000 grijze Waalstraatsteen, in 2 perc. Raming ƒ 12.50 per 1000.

Borchem (Geld.), door K. C. ter Haar: het bouwen van een woonhuis, aldaar. Aanw. 11 Juli, te 5 uren.

Maandag, 18 Juli.

Amsterdam, te 12 uren, door burg. en weth.:
1o. het bouwen van een riool, kruisende de 2e-Ilsterdijkstraat, gaande door de 1e-Helmerstraat, deels in de gemeente Amsterdam, deels in de gemeente Nieuweramstel, en het graven van een sloot in het verlengde van dat riool tot en in de 2e dwarsstraat in het bouwplan van de maatschappij vermootschap „Overtoom", onder Nieuweramstel;
2o. het leveren en stellen van 8 stuks 2persoons geslagen-ijzeren urinoirs met toebehooren. (*Zie advert. in nº.* 28.)

Dinsdag, 19 Juli.

Hengelo (Ov.), te 12 uren, door C. L. Zehender Traus, in het logement Wilbrink, aan de Markt: het bouwen van een woonhuis met

toebehooren op een terrein, gelegen aan den Bernschen straatweg, aldaar. Aanw. te 10 uren.

Assen, te 2 uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het verbeteren van een gedeelte van het boovenpand der Drentsche Hoofdvaart, tusschen de Beilervaart en de Veenhoopsbrug (van paal no. 29 + 60 M. tot paal no. 82 + 70 M.) Inl. bij den hoofdingenieur, te Zwolle, en den ingenieur Castendijk, te Assen. Aanw. 12 Juli, te 11 uren. Raming ƒ 42,000.

Assen, te 2 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het het gebouw van het prov. best.: het maken van veranderingen aan zeven draaibruggen, gelegen in het boovenpand der Drentsche Hoofdvaart, en bijkomende werken. Inl. bij den hoofdingenieur, te Zwolle, en den ingenieur Castendijk, te Assen. Aanw. 12 Juli, te 11 uren. Raming ƒ 16,750.

Utrecht, te 2 uren, door de maatschappij tot exploitatie van Staatsspoorwegen, aan het centraalbureau: Bestek no. 460, het maken, uitbreiden, wijzigen, verplaatsen en opruimen van gebouwen en inrichtingen met daarmede in-verband-staande werken, op het station Rozendaal. Aanw. 11 Juli, te 12 uren. Raming ƒ 79,000. (*Zie advert. in nº. 28.*)

Woensdag, 20 Juli.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: de uitvoering van baggerwerk in het bed van de rivier de Waal, onder Varik en Hurwenen, prov. Gelderland, tusschen de kilometerraaien 69 en 72. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, en den ingenieur Stieneker, te Nijmegen. Aanw. 13 Juli. Raming ƒ 22,900.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: het bouwen van een uitwaterings- en inlaatsluis aan de Scheisloot nabij Keizersveer, onder de gemeente Raamsdonk, provincie Noord-Brabant. Inl. aan het bureau der werken voor de verlegging van den Maasmond, te 's-Bosch. Aanw. 13 Juli, te 12 uren. Raming ƒ 28,950.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.:

1o. het bouwen van eene scheepvaartsluis aan het Oude Maasje nabij Keizersveer, onder de gemeente Raamsdonk, provincie Noord-Brabant. Raming ƒ 126,500;

2o. het bouwen van eene dubbele uitwaterings- en inlaatsluis aan het Oude Maasje nabij Keizersveer, onder de gemeente Raamsdonk, prov. Noord-Brabant. Raming ƒ 49,800.

Inl. aan het bureau der werken voor de verlegging van den Maasmond. Aanw. 13 Juli, te 12 uren.

Donderdag, 21 Juli.

Amsterdam, te 10 uren, door den luitenant-kolonel, eerstaanwezend-ingenieur der genie, aldaar, op het bureau der genie: het doen van voorzieningen aan het ambulance-magazijn, te Amsterdam. Bilj. inzenden uiterlijk 20 Juli, vóór 3 uren. Raming ƒ 850.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het bouwen van eene woning voor den hoofdmachinist van den Rijksstoomwatermolen te Schellinkwoude, behoorende tot de werken van het Noordzeekanaal. Inl. bij den hoofdingenieur, te Haarlem, en den ingenieur De Bruyn, te Amsterdam. Aanw. 14 Juli. Raming ƒ 6140.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van marine: aan het gebouw van het prov. best.: het maken van een gebouwtje tot redding van schipbreukelingen, op het noorderstrand van de Boschplaat, bij Terschelling. Inl. bij den hoofdingenieur van den waterstaat, te Haarlem, en den ingenieur, te Alkmaar. Aanw. 14 Juli.

Haarlem, te 2½ uren, door het ministerie van binnenl. zaken, aan het gebouw van het prov. best.: het uitvoeren van verschillende werken aan het Rijks-krankzinnigengesticht te Medemblik. Inl. bij den rijksbouwkundige voor de onderwijsgebouwen enz., te 's-Hage, en den opzichter van het gesticht J. F. M. Scheepers, te Medemblik. Aanw. 14 Juli, te 1 uur. Raming ƒ 3970.

Lemmer, door het best. van den veenpolder van Echten: het gewoon onderhoud en bijkomende werkzaamheden aan molens, sluizen, bruggen enz., benevens eene belangrijke herstelling aan de sluis en brug in en over de oostelijke Vaart, in 13 perceelen. Bilj. inzenden bij den secretaris T. van Bojma thoe Kingma. Aanw. 16 Juli, te 11 uren en 19 Juli, te 9 uren.

Vrijdag, 22 Juli.

Middelburg, te 10 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het bestorten van een gedeelte zeewering te Vlissingen, behoorende tot de zeewerken in de provincie Zeeland. Inl. bij den hoofdingenieur in het 11e district, te Middelburg, en den ingenieur, te Vlissingen. Aanw. 14 en 16 Juli. Raming ƒ 4000.

Arnhem, te 12 uren, door het ministerie van binnenl. zaken, aan het gebouw van het prov. best.: het leveren en aanbrengen van leidingen voor waterverbruik en brandblussching in en aan het Rijksarchiefgebouw te Arnhem, met alle daartoe behoorende werken en in aansluiting met de dienstleiding der waterleiding aldaar. Inl. bij den bouwkundige voor de onderwijsgebouwen enz., te 's-Hage, en den hoofdopzichter der universiteitsgebouwen, W. H. Schoonhein, te Utrecht. Aanw. 15 Juli, te 12 uren. Raming ƒ 1200.

Arnhem, te 12 uren, door het prov. best. van Gelderland: het leveren en aanbrengen van leidingen voor waterverbruik en brandblussching in en aan het gebouw van het prov. best. van Gelderland, met alle daartoe behoorende werken en in aansluiting met de dienstleiding der waterleiding te Arnhem. Inl. bij den rijksbouwkundige voor de onderwijsgebouwen enz., te 's-Hage, en den opzichter A. J. Groenen, te Arnhem. Aanw. 15 Juli, te 4 uren.

Zaterdag, 23 Juli.

Leiden, te 12 uren, door dijkgraaf en hoogheemraden van Rijnland, in het gemeenlandshuis: het schoonmaken van wateren en het onderhoud van slooten en greppels, in 35 perceelen. Inl. bij den ingenieur te Leiden en de opzichters.

Maandag, 25 Juli.

Leiden, te 12 uren, door burg. en weth.: het maken en plaatsen van twee ijzeren ophaalbruggen, met bijkomende werken, in 2 perceelen. Aanw. 18 Juli, te 2 uren. (*Zie advert. in nº. 28.*)

Woensdag, 27 Juli.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het maken van 14 kribben tot verbetering van de rivier den IJsel, bij Westervoort, tusschen de kilometerraaien 1 en 7. Inl. bij hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, en den ingenieur Ramaer, te Kampen. Aanw. 20 Juli. Raming ƒ 5500.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het maken van een gedeelte dijk in den polder Kooiland op het eiland Rozenburg, met bijbehoorende werken, een en ander voor de verbetering van den waterweg langs Rotterdam naar zee. Inl. bij den eerstaanwezend-ingenieur Leemans, te Rotterdam, en den adjunct-ingenieur François, te Hoek-van-Holland. Aanw. 20 en 23 Juli, te 12 uren. Raming ƒ 78,000.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: de aanleg van eene electrische geleiding langs de gekanaliseerde rivier de Dieze, de Zuidwillemsvaart, de Noordervaart en het zijkanaal naar de Maas, in Noord-Brabant en Limburg. Inl. bij den inspecteur, chef van het technisch beheer der Rijkstelegraaf, te 's-Hage, en bij den inspecteur, te Venlo. Raming ƒ 5900.

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het leggen van sporen en wissels en het maken van eenige bijkomende werken op het station Geldermalsen. Inl. bij den eerstaanwezend-ingenieur der Staatsspoorwegen, te Arnhem, en den sectie-ingenieur, te Amersfoort. Aanw. 19 en 20 Juli, te 12 uren.

Donderdag, 28 Juli.

's-Bosch, door het prov. best. van Noord-Brabant: het uitvoeren der noodige werken tot het vervangen van de grintbaan door eene keibestrating op een gedeelte van den provincialen weg van Werkendam naar Dussen te De-Werken. Raming ƒ 8188.

Vrijdag, 29 Juli.

Middelburg, te 10 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het op diepte houden van de buitenhaven van het kanaal door Walcheren, te Veere, en van de geul in den oever voor die haven en het maken en op diepte houden van eene geul zuidoostwaarts van die haven. Inl. bij den hoofdingenieur in het 11e district, te Middelburg, en den ingenieur, te Vlissingen. Aanw. 21 en 23 Juli. Raming ƒ 52,200.

Groningen, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het maken van een nieuwen duiker ter vervanging van duiker no. 10, in den Rijks-grooteweg van Groningen naar de Pruisische grens. Inl. bij den hoofdingenieur, te Leeuwarden, en den ingenieur en den opzichter Rammaker, beiden te Groningen. Aanw. 22 Juli. Raming ƒ 1020.

Zwolle, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het voortzetten der verbetering van de traversen en het vernieuwen van verschillende vakken klinkerbestrating ter instandhouding van de Rijkswegen in de provincie Overijsel. Inl. bij den hoofdingenieur en den ingenieur Loke, beiden te Zwolle. Aanw. 21 en 22 Juli. Raming ƒ 15,830.

Maandag, 8 Aug.

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van koloniën: de levering van schroefpalen, brugliggers, kanaal- en zoreijzer.

AFLOOP
VAN
AANBESTEDINGEN.

Hansweerd, 28 Juni: het bouwen van een kamer aan het woonhuis van J. B. van Acker, te Hansweerd, onder beheer van den architect A. le Clercq; ingekomen 4 bilj., als:
J. B. Koch, te Hansweerd, ƒ 777
P. J. Staal, » idem » 690
L. v. Verre, » Kruiningen, » 604
J. M. Lammerse, » Hansweerd, » 584
Gegund.

Onderdendam, 30 Juni: het vernieuwen van de Baantil en de brug bij de vlasfabriek over de Ǝ met het herstellen van de brug in den Boschweg; ingek. 17 bilj.; minste inschr. Ch. van der Veen, te Mensingeweer, voor ƒ 8017
Gegund.
Raming » 5400

Enschedé, 30 Juni: de verbouwing van een woonhuis aan de Veenstraat, voor rekening van de Wed. B. W. Blijdenstein; ingek. 6 bilj., als:
W. Lasonder, te Enschedé, ƒ 1880
J. Vosseveld, » idem » 1874
J. G. Tönis » idem » 1818
G. W. Wegereef, » idem » 1331
J. G. Meijer, » idem » 1142
G. Roters, » idem » 1065
Gegund.

Winschoten, 1 Juli: het bouwen van een heerenhuis te Eexta; ingek. 10 bilj., als:
J. Wolrich, Hoogezand, ƒ 11,993
Hemsema en Sijpkens, Pekela, » 11,307
J. IJzer, Winschoten, » 9,951
H. Dik, idem » 9,930
N. Kruizinga, Oostwold, » 9,890
M. Plus, Winschoten, » 9,470
H. Daanje, Noordbroek, » 9,389
P. Ravensberg, Winschoten, » 9,325
G. Heikens, idem » 9,065
J. Bourke, Noordbroek, » 8,797

Heinenoord, 1 Juli: de aardwerken benoodigd voor den aanleg eener nieuwe begraafplaats, onder beheer van den architect H. Beijers, te Puttershoek; ingek. 11 bilj., als:
C. den Tuinder, Cillaarshoek, ƒ 1587
A. de Bruin, Dubbeldam, » 1449
C. Leenheer, Heinenoord, » 1366
G. Reedijk, idem » 1362
L. v. Rossem, Numansdorp, » 1361.60
A. v. d. Lelie, Rozenburg, » 1224
A. Kersten Gz., Heinenoord, » 1180.75
M. v. Meijere, Ouderkerk a/d. IJsel, » 1025
C. v. Es, Puttershoek, » 995
C. Popeis, Strijen, » 986
F. Damen, Wagenberg (gem. Terheide), » 775

Os, 1 Juli: het bouwen van een kantongerecht met veldwachterswoning, met bijlevering van alle daartoe benoodigde materialen; ingekomen 5 bilj., als:
G. v. Dinther, ƒ 5468
A. Brocks, » 4879
F. v. Dinther, » 4583.76
F. Wagenmakers, » 4548
M. v. d. Biggelaar, » 4444.44

Leeuwarden, 2 Juli: het doen van herstellingen aan de kazernegebouwen enz., te Leeuwarden, onder het beheer der genie, te Zwolle; ingekomen 7 bilj., als:
H. v. d. Heide, te Leeuwarden, ƒ 4194
M. Ferwerda, » idem » 4082
J. Bettema, » idem » 3890
B. Meibergen, » Zwolle, » 3796
J. Dokter, » Leeuwarden, » 3569
J. Franzen, » idem » 3545
H. Arends, » idem » 3400
Raming » 3670

Heesselt, 2 Juli: het verbouwen van het kerkgebouw, aldaar, onder beheer van den architect Van Nieukerken, te 's-Hage; ingek. 4 bilj., als:
L. J. Metz, te Zalt-Bommel, ƒ 7387
J. M. v. Borghem, » Waardenburg, » 7387
J. v. Alphen en K. W. Valster, » idem » 6808
H. Roelofs, » Opijnen, » 6471
Gegund.

Afferden, 2 Juli: het bouwen van een woonhuis, met bijlevering van eenige materialen; ingek. 4 bilj., als:
M. Verstraelen, te Aijen (Bergen), ƒ 1863
J. H. E. Heijnraets, » Maasbees, » 1895
H. Buckinx, » Afferden, » 1590
J. H. Heijnraets, » idem » 1871

Zierikzee, 2 Juli: het herstellen en vernieuwen van aarde- en steenglooiingswerken van den Gouweveer- en Zelkepolder; aangenomen door J. van Eck, te Hardinksveld, voor ƒ 8450.

IJselmonde, 2 Juli: het bouwen van een steenen windwatermolen in den polder Smeetsland; ingek. 7 bilj., als:
A. Lagerwaart te Rotterdam, ƒ 14,576
P. Sliedrecht, » IJselmonde, » 14,200
J. Bosi, » idem » 13,990
J. ten Zijthof, » Deventer, » 13,887
J. v. d. Vlugt, » Dordrecht, » 13,780
J. Kooi, » Dubbeldam, » 13,160
J. Uiterlinde, » IJselmonde, » 12,300

Elshout (gem. Nieuwlekkerland), 2 Juli: het verrichten van basaltglooiing- en aardewerk aan de hooge boezemkade van het waterschap de Overwaard; ingek. 8 bilj., als:
W. 't Hoen, te Alblasserdam, ƒ 2196
J. C. de Man, » Ammerstol, » 1917
P. Zanen, » idem » 1864
M. Bot, » Vlaardingen, » 1850
A. de Baat, » Sliedrecht, » 1840
A. G. v. Rennwoude, » Jaarsveld, » 1593
H. Hoogendonk, » Hardinksveld, » 1495
M. v. Houwelingen, » Sliedrecht, » 1436
Gegund.

Kralingen, 2 Juli: het bouwen van een vereenigingslokaal met woning voor het Algemeen Nederlandsch Werkliedenverbond, afdeeling Kralingen »Vrijheid door Broederschap", onder beheer van den architect Jac. van Vessem; ingek. 8 bilj., als:
B. Tiebout en B. Koert, te Rotterdam, ƒ 9150
H. Bevar, » idem » 8212
A. Looimans, » idem » 7813
J. de Vries, » Kralingen, » 7379
G. Pelt Joh.Jz., » idem » 6758
W. J. v. Dort, » idem » 6564
A. de Haan, » Rotterdam » 6510
Gebr. Lokhorst, » Kralingen, » 6498
Gegund.

Borkeloo, 2 Juli: het herstellen van de kerktorens te Gelselaar en Geesteren en de verbouwing van een woonhuis en schuurtje, te Geesteren, voor rekening der gemeente, in 3 perceelen en in massa.
Perc. 1, ingek. 2 bilj., als:
G. W. Lappenschaar, te Geesteren, ƒ 194.50
H. D. Elbrink, » Borkeloo, » 179.24
Perc. 2, ingek 3 bilj., als:
J. H. Welmers, te Gelselaar, ƒ 135
H. D. Elbrink, » Borkeloo, » 89.40
G. Lappenschaar, » Geesteren, » 79.80
Perc. 3 ingek. 4 bilj., als:
J. H. Welmers, te Gelselaar, ƒ 1625
G. W. Lappenschaar, » Geesteren, » 875.86
H. D. Elbrink, » Borkeloo, » 828.78
J. H. Rietman, » idem » 582
Massa, ingek. 1 biljet van H. D. Elbrink, te Borkeloo, voor ƒ 1084.47.

Bergen-op-Zoom, 2 Juli: de levering van machinerieën enz., voor de vergrooting van de gasfabriek; minste inschr. waren: 1o. een verticale stoomketel van 10² verwarmingsoppervlak en 5 atmosf. overdruk, Willick te Hoorde (Duitschland), voor ƒ 1070.
2o. eene horizontale stoommachine van 4 pk., L. Smulders & Co., Utrecht, voor ƒ 600.
3o. een ijzeren dak met ventilatiekap, Paris, Marchienne-au-Pont, (België), voor fr. 7060.
Alles gegund.

's-Hage, 4 Juli: het leveren van ijzerwerk voor onderstellen van goederen-, platte-, langhout-, zand- en veewagens, ten dienste der Staatsspoorwegen op Java; ingek. 7 bilj., als:
Société Internationale, Braine le Comte, ƒ 17,620
J. J. Beijnes, Haarlem, » 16,175
Société de Baume et Marpent, Haine St.-Pierre, » 16,109
» de Seneffe, Seneffe, » 14,597
A. Germain, Charleroi, » 14,500
Société Dyle et Bacalan, Parijs, » 14,294
» la Metallurgique, Brussel, » 13,984
Gegund.

Leiden, 4 Juli, voor rekening der gemeente: 1o. het verrichten van eenige herstellingen en verfwerken aan het gebouw op de stadstimmerwerf (herbesteding); ingek. 4 bilj.:
hoogste inschr. J. Sirag, Leiden, ƒ 775
minste » P. Husselbach, idem » 660
Gegund.
2o. de verbouwing der meisjesschool 2e klasse aan de Breestraat en levering van meubilair, in 2 perceelen en in massa.
Perc. 1, gebouw;
hoogste inschr. M. N. Langezaal, Leiden, ƒ 23,500
minste » A. Verhoog, idem » 20,060
Perc. 2, meubilair;
hoogste inschr. M. N. Langezaal, idem » 1000
minste » Iz. v. d. Kamp, idem » 731
Massa;
hoogste inschr. M. N. Langezaal, idem » 24,500
minste » Iz. v. d. Kamp, idem » 20,813
Gegund in massa.

Leiden, 4 Juli: het bouwen van eene bergplaats voor ijs, eene werkplaats, loods, schoeiingen en verdere werken, aan de Haarlemmertrekvaart, ingek. 11 bilj.;
hoogste inschr. ƒ 8575
minste » » 4977
Gegund aan de Wed. J. A. Melman, te Warmond, voor » 5875
Raming » 7200

Overschie, 4 Juli: het bouwen van een koe- en paardenstal te Overschie, op de boerderij »Verlust", onder beheer van den architect Jac. van Vessem, te Kralingen; ingek. 11 bilj., als:
J. de Puij, te Rotterdam, ƒ 6800
B. Tiebout en B. Koert, » idem » 6210
W. J. v. Dort, » Kralingen, » 6168
P. Langeveld, » Overschie, » 6000
G. Pelt Joh.Jz., » Kralingen, » 5941
M. C. de Bruijn, » Overschie, » 5939
E. Blok Az., » Vlaardingen, » 5790
Joh. v. Kempen, » Overschie, » 5409
Wed. C. de Jong » idem » 5369
C. v. d. Berg, » idem » 5292
Gebr. Lokhorst, » Kralingen, » 4898
Gegund.

Deventer, 5 Juli: de verbouwing van een huis tot kruidenierswinkel in de Lange Bisschopstraat, onder beheer van den architect H. van Harte Mz.; minste inschr. K. van Louse, voor ƒ 2287.

Rotterdam, 5 Juli: de levering van 180 retort-mondstukken en 1800 moerbouten, ten behoeve van de uitbreiding der gemeente-gasfabriek aan den Oostzeedijk; ingek. 5 bilj., als:
Sepp & Co., Enschedé, ƒ 6900
H. E. Orink Jr., Rotterdam, » 4050 en ƒ 5580
Ned. Stoombootm., idem » 4780
Ch. Rosay & Bienfait, idem » 3754 en » 3354
E. Heurtot, Court St.-Etienne, » 4380

Goes, 5 Juli: het vernieuwen en herstellen der aarde- en kramwerken aan den Jacobpolder; ingek. 9 bilj., als:
P. Deurkers, Kapelle, ƒ 2347
A. Goedemond en P. Staal, Hansweerd, » 2309
B. den Exter v. d. Brink, Krabbendijke, » 2095
C. de Wilde, Kattendijke, » 2078
C. v. d. Velde, Borsele, » 2000
J. Leijs, 's Heer-Arendskerke, » 1999.99
S. Blok, Kortgene, » 1960
M. Lantser, Nieuwdorp, » 1896.50
A. Tolleman, 's Heer-Arendskerke, » 1568
Gegund.

Middelburg, 6 Juli, voor de Ned. Geref. kerk, (doleerende): het bouwen eener kerk met bijbehoorende werken; ingek. 6 bilj., als:
A. Loois, te Vlissingen, ƒ 18,087
H. P. v. d. Ree, » Middelburg, » 17,884
J. A. Vertregt, » idem » 17,280
P. L. v. Miert, » idem » 16,810
J. M. v. Ditmars Dz., » idem » 16,700
D. Bijl, » Vlissingen, » 15,470

Vlissingen, 6 Juli: het opruimen van zand, het maken van kleibekleeding enz., bij het badhuis, aldaar; ingek. 2 bilj., als:
C. Maters, te Vlissingen, ƒ 2749
P. Hubrechtse, » idem » 2587

's-Hage, 6 Juli, onder beheer van het ministerie van waterst. enz.: 1o. het maken van tien kribben, het verlengen van vier rijkskribben en het verlengen, verbreeden en verhoogen van eene particuliere krib, tot verbetering van de rivier den Gelderschen IJsel, tegenover de Hoenwaard, boven Hattem; ingekomen 7 bilj., als:
D. J. Kroon, Sliedrecht, ƒ 14,868
P. Hell, Zwolle, » 14,700
J. H. v. Hezewijk, Lobit, » 14,028
G. J. Mol, Kuilenburg, » 13,943
F. E. Terwindt, Pannerden, » 13,909
J. H. Hoyinck, idem » 13,775
H. A. Pauwen, West-Pannerden, » 13,098
Raming » 14,400
2o. de uitvoering van werken ter verbetering van de rivier de Maas, onder de gemeenten Beegden en Buggenum; ingek. 6 bilj., als:
J. Hillen, Grave, ƒ 11,550
M. Vogels, Wessem, » 11,300
A. W. Groot, Hintham, » 10,700
G. Smeets, Maaseyck, » 10,580
H. Pernot, Obbicht, » 9,831
G. Straatman, Linne, » 9,618
Raming » 11,300
3o. het uitdiepen van een gedeelte der spoorweghaven te Feijenoord; ingek. 4 bilj., als:
J. Holster, Amsterdam, ƒ 35,470
H. Bennik Hz., Utrecht, » 26,900
C. Bos Az., Dordrecht, » 25,200
G. A. v. Hattem, Sliedrecht, » 24,400
Raming » 35,000

Deetichem, 6 Juli: het bouwen eener school, onder beheer van den architect Orink; minste inschr. A. Siebelink, voor 3115. Het werk is niet gegund.

Neuzen, 6 Juli: 1o. de gewone jaarlijksche onderhouds- en vernieuwingswerken aan de waterkeering van den De-Loosepolder; minste inschr. D. Tholens, te Neuzen, voor ƒ 1760.

2o. idem aan den Koudepolder; minste inschr. Jac. Meertens, te Hoek, voor ƒ 1160.
Beiden gegund.

Nieuweramstel, 7 Juli: het bouwen van een woonhuis aan de Weesperzijde, hoek Schoolstraat, onder beheer van den bouwkundige P. van der Vliet, te Amsterdam; ingekomen 12 bilj., als:

H. P. Rietsnijder,	te Amsterdam,	ƒ 19.975
H. C. Dorlas,	» idem	» 19,472
A. Akkers,	» idem	» 18,978
W. Boon,	» idem	» 18,200
Gebr. Esveldt,	» idem	» 17,910
A. A. M. Vos,	» idem	» 17,600
J. F. Prenzler,	» idem	» 17,700
J. v. Berne,	» idem	» 17,300
J. Gelens,	» Nieuweramstel,	» 16,275
J. Morison,	» Amsterdam,	» 16,150
C. v. d. Brand en H. Hofte,	» idem	» 15,288
F. Rijke,	» idem	» 14,600

Haarlem, 7 Juli: het bouwen eener ophaalbrug met gemetselde landhoofden en ijzeren bovenbouw over de Keetgracht van het fort Oosthoever te Nieuwendam, ter vervanging van'tle houten ridbrug no. 87, behoorende tot de werken van het Noord-Hollandsch kanaal; minste inschr. J. Stevens, te Appingedam, voor ƒ 7430
Raming » 8000

Leiden, 7 Juli: het afbreken en wederopbouwen van het perceel aan de Haarlemmerstraat no. 29, onder beheer van den architect W. F. v. d. Heijden; ingek. 11 bilj., als:

P. Gestman,	te Leiden,	ƒ 3945
J. C. Verhoeven,	» idem	» 3794
C. J. de Nie,	» idem	» 3740
J. Sirag,	» idem	» 3710
N. Rijnsburg,	» idem	» 3710
Gebr. Couvée,	» idem	» 3700
W. v. d. Drift,	» idem	» 3585
N. Bink,	» idem	» 3537
Chr. E. Verhaaf,	» idem	» 3460
H. J. Sloots,	» idem	» 3399
H. de Jongh,	» idem	» 3386

Haarlem, 7 Juli: het verbouwen van de woning get. no. 18, het bouwen van een loods en het maken van een tuinmuur met ijzeren hek aan de Rolhuizen, voor rekening der gemeente; ingekomen 9 bilj., als:

H. v. Es,	te Haarlem,	ƒ 3176
J. P. A. Nelissen,	» idem	» 2996
Verhagen en Van 't Woud,	» idem	» 2888
J. S. v. Velthuijsen,	» idem	» 2862
C. Elffers & Zn.	» idem	» 2749
Giebels en Van Sorrellen,	» idem	» 2727
Wed. A. Captein & Zn.,	» idem	» 2463
C. Cobelens,	» idem	» 2344
J. Poolman,	» Heemstede,	» 2319.92

De gunning heeft 14 dezer plaats.

's-Hage, 8 Juli, onder beheer van het ministerie van waterstaat enz.: het onderhouden en herstellen van het postgebouw te Groningen en de post- en telegraafgebouwen te Zwolle, Almelo, Doesburg, Delfijl, Enkhuizen, IJmuiden en Hoorn.

1o. postgebouw te Groningen; ingekomen 7 bilj., als:

C. Bechtrer,	te Groningen,	ƒ 1105
G. P. v. Erp,	» idem	» 1100
J. Werkman,	» idem	» 1062
E. W. Wietzema,	» idem	» 969
J. Versteegh,	» idem	» 957
T. Y. Jebsen,	» idem	» 938
J. H. Muller,	» idem	» 598
Raming		» 972

2o. post- en telegraafgebouw te Zwolle; ingek. 5 bilj., als:

H. J. Hardon,	te Zwolle,	ƒ 1374
K. A. v. d. Berg,	» idem	» 1367
B. Meibergen,	» idem	» 1284
G. v. Uum,	» idem	» 1120
G. Kamphuis,	» idem	» 1089
Raming		» 1450

3o. post- en telegraafgebouw te Almelo; ingek. 9 bilj., als:

H. A. Witzand,	te Almelo,	ƒ 1149
K. A. v. d. Berg,	» Zwolle,	» 1000
A. Schreuder en L. Barneveld,	» Almelo,	» 996
G. Kamphuis,	» Zwolle,	» 992
J. H. Schotten,	» Almelo,	» 913
E. Eshuis,	» idem	» 887
J. Eshuis,	» idem	» 813
S. H. Krabshuis,	» idem	» 787
N. Breyder,	» idem	» 784
Raming		» 1020

4o. post- en telegraafgebouw te Doesburg; ingek. 4 bilj., als:

M. Wassink,	te Doesburg,	ƒ 538
S. Dekker,	» idem	» 510
M. H. Jolink,	te Doesburg,	ƒ 496
D. A. Willemsen,	» idem	» 415
Raming		» 545

5o. post- en telegraafgebouw te Delfijl; ingek. 4 bilj., als:

J. Riethema Jr.,	te Delfijl,	ƒ 570
J. J. Stuitje,	» idem	» 540
G. Bakker,	» idem	» 529
H. N. Pul,	» idem	» 494
Raming		» 547

6o. post- en telegraafgebouw te Enkhuizen; ingekomen 6 bilj., als:

C. Liefhebber,	te Enkhuizen,	ƒ 568
T. v. Dam,	» idem	» 515
H. Visser en J. West,	» idem	» 487.89
T. Korff,	» idem	» 487.50
W. Bienderhoff,	» idem	» 475
R. Kramer en J. v. Murke,	» idem	» 420
Raming		» 530

7o. post- en telegraafgebouw te IJmuiden; ingek. 4 bilj., als:

P. Groeneweegen,	te IJmuiden,	ƒ 860
N. J. Zwager,	» idem	» 802.65
L. Kok,	» idem	» 800
J. G. ten Broeke,	» Velzen,	» 774
Raming		» 841

8o. post- en telegraafgebouw te Hoorn; ingek. 7 bilj., als:

C. Woestenburg,	te Hoorn,	ƒ 1150
J. Markus,	» idem	» 1109
P. J. Blauw,	» idem	» 1090
H. Lakeman,	» idem	» 1074
J. Glerstern Jr.,	» idem	» 1070
J. v. d. Berg Sr.,	» idem	» 999
J. Rustenburg,	» idem	» 948
Raming		» 1154

BIJVOEGSEL
VAN
DE OPMERKER
van ZATERDAG 16 JULI 1887.

AANKONDIGINGEN
VAN
AANBESTEDINGEN.

Maandag, 18 Juli.

Monnikendam, te 11 uren, door gecommitteerden tot de directie over de wegen en vaarten tusschen de zes Noord-Hollandsche steden, ten raadhuize: de voorziening van een gedeelte der boorden van de vaart van het Schouw naar Monnikendam. Inl. bij den algemeenopzichter H. P. van den Aardweg, te Purmerend.

Amsterdam, te 12 uren, door burg. en weth.:

1o. het bouwen van een riool, kruisende de 2e-Bilderdijkstraat, gaande door de 1e-Helmerstraat, deels in de gemeente Amsterdam, deels in de gemeente Nieuweramstel, en het graven van een sloot in het verlengde van dat riool tot en in de 2e dwarsstraat in het bouwplan van de zaamloose vennootschap »Overtoom", onder Nieuweramstel;

2o. het leveren en stellen van 8 stuks 2persoons gesloten-ijzeren urinoirs met toebehooren. (*Zie advert. in n°.* 28.)

Breda, te 12 uren, door burg. en weth.:

1o. het bouwen van een directeurswoning bij de gasfabriek en het bouwen van een afsluitmuur om het fabrieksterrein;

2o. het leveren van 118,000 grèskeien van de Ourthe.

Aanw. gehouden.

Delft, te 12 uren, door den directeur der artillerie-inrichtingen, in de Houttuinen: de levering van koper- en messingplaat, schellak, alcohol, soda enz., voor den aanmaak van patroonhulzen enz., in 2 perc.

Harlingen, te 1 uur, door burg. en weth.: *a.* het herstellen van eenige walmuren; *b.* het uitkappen en invoegen van den muur aan den voorkant van het politiebureau. Aanw. gehouden.

Putten, te 2 uren, door burg. en weth.: de verbouwing van het perceel wijk A no. 103, aldaar, tot gemeentehuis.

Zutfen, te 2 uren, door den architect P. J. de Bruin, namens T. Tjepkema, in het hotel Zwijnsheefd: het verbouwen van een huis aan de Nieuwstad, A 255, aldaar. Aanw. gehouden.

Nijmegen, te 3 uren, door den dijkstoel van het polderdistrict »de Circul van de Ooij", in het geërfdenhuis aan den Voerweg: het afdammen en droogmalen van de Meersluis. Inl. bij de ingenieurs J. van Hasselt en de Koning, aldaar. Aanw. 18 Juli, te 9 uren. (*Zie advert. in n°.* 29.)

Dinsdag, 19 Juli.

Hengelo (Ov.), te 12 uren, door C. L. Zehender Traus, in het logement Wilbrink, aan de Markt: het bouwen van een woonhuis met toebehooren op een terrein, gelegen aan den Bornschen straatweg, aldaar. Aanw. te 10 uren.

Enschedé, te 12 uren, door de firma H. Serphos, in het hôtel De Graaff: het bouwen van een stoomen pakhuis en kantoor op het stationsemplacement der Staatsspoor, aldaar. Aanw. te 9 uren.

Sneek, te 12 uren, door burg. en weth. van Wymbritseradeel: het maken van eene walbeschoeiing langs een gedeelte van den Eewal en het herbestraten van dien wal met bijbehoorende werken ten zuiden van de draaibrug te Woudsend. Aanw. gehouden.

Assen, te 2 uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het verbeteren van een gedeelte van het bovenpand der Drentsche Hoofdvaart, tusschen de Beilervaart en de Veenhoopsbrug (van paal no. 29 + 60 M. tot paal no. 62 + 70 M.) Inl. bij den hoofdingenieur, te Zwolle, en den ingenieur Castendijk, te Assen. Aanw. gehouden. Raming ƒ 42,000.

Assen, te 2 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het maken van veranderingen aan zeven draaibruggen, gelegen in het bovenpand der Drentsche Hoofdvaart, en bijkomende werken. Inl. bij den hoofdingenieur, te Zwolle, en den ingenieur Castendijk, te Assen. Aanw. gehouden. Raming ƒ 16,750.

Utrecht, te 2 uren, door de maatschappij tot exploitatie van Staatsspoorwegen, aan het centraalbureau: Bestek no. 460, het maken, uitbreiden, wijzigen, verplaatsen en oprichten van gebouwen en inrichtingen met daarmede in verband staande werken, op het station Rozendaal. Aanw. gehouden. Raming ƒ 79,000. (*Zie advert. in n°.* 28.)

Woerden, te 2 uren, door den architect N. A. Swanenburg, namens Dr. G. H. de Feijfer, aldaar, in het hotel Woerden: het bouwen van een villa met de daarmede in verband staande werken, op een terrein, gelegen aan den Stationsweg, aldaar.

Groningen, 's avonds 9 uren, door den architect G. Nijhuis, in het koffiehuis van H. Pad: het verbouwen van het huis get. A 210, aan de Groote-Spilsluizen. Aanw. gehouden.

Woensdag, 20 Juli.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: de uitvoering van baggerwerk in het bed van de rivier de Waal, onder Varik en Hurwenen, prov. Gelderland, tusschen de kilometermalen 69 en 78. Inl. bij den hoofdingenieur Van IJkeren, te 's-Hage, en den ingenieur Stoeseker, te Nijmegen. Aanw. gehouden. Raming ƒ 22,900.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: het bouwen van een uitwaterings- en inlaatsluis aan de Schenksloot nabij Keizersveer, onder de gemeente Raamsdonk, provincie Noord-Brabant. Inl. aan het bureau der werken voor de verlegging van den Maasmond, te 's-Bosch. Aanw. gehouden. Raming ƒ 26,250.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.:

1o. het bouwen van eene scheepvaartsluis aan het Oude Maasje nabij Keizersveer, onder de gemeente Raamsdonk, provincie Noord-Brabant. Raming ƒ 126,500;

2o. het bouwen van eene dubbele uitwaterings- en inlaatsluis aan het Oude Maasje nabij Keizersveer, onder de gemeente Raamsdonk, prov. Noord-Brabant. Raming ƒ 49,800.

Inl. aan het bureau der werken voor de verlegging van den Maasmond. Aanw. gehouden.

Deventer, te 11 uren, door P. van Son, in het koffiehuis van Spijker, aan den Brink: het bouwen van een zegellak- en inktfabriek op bouwblok V der gesloopte vestinggronden naast de terra-cottafabriek van Grolleman. Aanw. te 8 uren.

Breda, te 11 uren, in het koffiehuis van C. Simons: de koper-, lood-, zink-, glas-, verf- en smidswerken voor het in-aanbouw-zijnd Gereformeerd burgerweeshuis, aldaar.

Willemsoord, te 11 uren, door de directie der marine: het verrichten van eenige werkzaamheden aan de gebouwen enz., van het maritieme etablissement, aldaar. Aanw. 19 Juli, te 10 uren.

Amsterdam, te 11 uren, door J. de Koning in het café van J. H. Groen, Spuistraat 274: het bouwen van een perceel Oostenburgergracht no. 51.

Sneek, te 12 uren, door burg. en weth.: het maken van beschoeiingswerk langs een gedeelte trekweg aan het Galgendiep bij Leeuwarden. Inl. bij den gemeente-architect. Aanw. 19 Juli, te 10 uren.

Volkenburg (Z.-H.), te 12 uren, door burg. en weth.:

1o. het geheel vernieuwen van den kaasmuur langs de haven en gedeeltelijke vernieuwing van den belendenden vleugelmuur;

2o. het maken van een muur langs een gedeelte van het kerkhof. Aanw. gehouden.

Ierseke (Zeel.), te 2 uren, door burg. en weth.: het vergrooten der openbare lagere school no. 1 in de Vierstraat in die gemeente, met 2 lokalen, samen voor 96 leerlingen. Inl. bij den architect J. H. Hannink, te Goes. Aanw. 20 Juli, te 10 uren. Raming ƒ 5845.21.

Etten (Geld.), te 4 uren, namens L. M. J. Weijers, te Velhuizen (gem. Berg), bij den kasteelein Köster: het opbouwen van een boerenwoning met de bijlevering van de benoodigde materialen, in 2 perc. en in massa. Aanw. 18 Juli, te 9 uren, op het terrein in Velhuizen.

Dokkum, te 6 uren, door burg. en weth.: het verrichten van verfwerken aan en in het gebouw van de burgerschool, met ameublement en verder toebehooren, te Dokkum.

Purmerend, door burg. en weth.: de levering van 80,000 Waalsche vlakke straatklinkers, voor de aan te wijzen losplaatsen.

Donderdag, 21 Juli.

Amsterdam, te 10 uren, door den luitenant-kolonel, eerstaanwezend-ingenieur der genie, aldaar, op het bureau der genie: het doen van voorzieningen aan het ambulance-magazijn, te Amsterdam. Bilj. inzenden uiterlijk 20 Juli, vóór 3 uren. Raming ƒ 880.

Oorschot (Limb.), te 10 uren, door burg. en weth.:

1o. het bouwen van eene school, portalen, kolenhok enz.;

2o. het bouwen van een keuken, stal enz., aan de onderwijzerswoning;

3o. het verbouwen der oude school tot gemeentehuis, aldaar.

Aanw. te 9½ uren.

Haarlem, te 10 uren, door den majoor, eerstaanwezend-ingenieur der genie, aldaar: het maken van inundatiemiddelen voor de linie te Spaarndam. Bilj. inzenden uiterlijk 20 Juli, vóór 3 uren. Aanw. gehouden. Raming ƒ 13,700.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het bouwen van eene woning voor den hoofdmachinist van den Rijksstoomwatermolen te Schellinkwoude, behoorende tot de werken van het Noordzeekanaal. Inl. bij den hoofdingenieur, te Haarlem, en den ingenieur De Bruyn, te Amsterdam. Aanw. gehouden. Raming ƒ 6140.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van marine: aan het gebouw van het prov. best: het maken van een gebouwtje tot redding van schipbreukelingen, op het noorderstrand van de Boschplaat, bij Terschelling. Inl. bij den hoofdingenieur van den waterstaat, te Haarlem, en den ingenieur, te Alkmaar. Aanw. gehouden.

Harlingen, te 1 uur, door burg. en weth.: *a.* het verleoeren van eenige straten. Aanw. 18 Juli, te 11 uren, te beginnen bij de Droogstraat; *b.* het herstellen van de Kerkpoortsbrug. Aanw. 18 Juli, te 12 uren.

Haarlem, te 2½ uren, door het ministerie van binnenl. zaken, aan het gebouw van het prov. best.: het uitvoeren van verschillende werken aan het Rijks-krankzinnigengesticht te Medemblik. Inl. bij den rijksbouwkundige voor de onderwijsgebouwen enz., te 's-Hage, en den opzichter van het gesticht J. F. M. Schoepers, te Medemblik. Aanw. gehouden. Raming ƒ 3970.

Lemmer, door het best. van den veenpolder van Echten: het gewoon onderhoud en bijkomende werkzaamheden aan molens, sluizen, bruggen enz., benevens eene belangrijke herstelling aan de sluis en brug in en over de oostelijke Vaart, in 13 perceelen. Bilj. inzenden bij den secretaris T. van Begma thoe Kingma. Aanw. 19 Juli, te 9 uren.

Vrijdag, 22 Juli.

Middelburg, te 10 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het herstorten van een gedeelte zeewering te Vlissingen, behoorende tot de zeerwerken in de provincie Zeeland. Inl. bij den hoofdingenieur in het 11e district, te Middelburg, en den ingenieur, te Vlissingen. Aanw. gehouden. Raming ƒ 4000.

Arnhem, te 12 uren, door het ministerie van binnenl. zaken, aan het gebouw van het prov. best.: het leveren en aanbrengen van leidingen voor waterverbruik en brandblussching in en aan het Rijksarchiefgebouw te Arnhem, met alle daartoe behoorende werken en in aansluiting met de dienstleiding der waterleiding aldaar. Inl. bij den bouwkundige voor de onderwijsgebouwen enz., te 's-Hage, en den hoofdopzichter der universiteitsgebouwen, W. H. Schoonhein, te Utrecht. Aanw. gehouden. Raming ƒ 1200.

Arnhem, te 12 uren, door het prov. best. van Gelderland: het leveren en aanbrengen van leidingen voor waterverbruik en brandblussching in

en aan het gebouw van het prov. best. van Gelderland, met alle daartoe behoorende werken en in aansluiting met de dienstleiding der waterleiding te Arnhem. Inl. bij den rijksbouwkundige voor de onderwijsgebouwen enz., te 's-Hage, en den opzichter A. J. Groenen, te Arnhem. Aanw. gehouden.

Streefkerk (Z.-H.), te 5 uren, door den bouwkundige Cs. Broere Kzn., te Nieuw-Lekkerland, namens zijn principaal, in het gemeentehuis: het bouwen van een woonhuis met schuurtje. Aanw. 18 Juli, te 10 uren.

Zaterdag, 22 Juli.

Gorredijk, te 10 uren, door het polderbest. van het 6e en 7e veendistrict onder Opsterland en Engwierden, in het logement de Korenbeurs: het bouwen van een steenen schutsluis in den Binnenringvaart onder Terwispel, bij Ulesprong. Inl. bij den opzichter A. Kooistra, te Gorredijk. Aanw. 21 Juli, te 10 uren.

Wissekerke (Zeel.), te 11½ uren, door het best. der waterkeering van den calamiteusen polder Vliete: het maken van werken tot verdediging van den oever van den bovengenoemden calamiteusen polder over den dienst '87/'88. Aanw. 20 Juli, te 8 uren.

Leiden, te 12 uren, door dijkgraaf en hoogheemraden van Rijnland, in het gemeenelandshuis: het schoonmaken van wateren en het onderhoud van sloten en greppels, in 35 perceelen. Inl. bij den ingenieur te Leiden en de opzichters.

Murmerwoude, te 12 uren, door burg. en weth. van Dantumadeel: het verbouwen der schoûw te Murmerwoude en Veenwouden. Aanw. 21 Juli, te Murmerwoude te 10 en te Veenwouden te 12 uren.

Utrecht, te 1 uur, door burg. en weth.: het maken van een steenen gebouw en den bestaanden ontmantingsoven, op het terrein der gemeentereiniging, met bijlevering van alle materialen. Inl. bij de civiel-ingenieurs Symons en Huijgen, te Rotterdam. Aanw. 19 Juli, te 10 uren.

Maandag, 23 Juli.

Amsterdam, te 12 uren, door burg. en weth.:

1o. het vernieuwen van de vaste brug no. 89 over de Lijnbaansgracht vóór de Weteringstraat en het maken van twee gemetselde walhoofden met vleugelmuren en daarbijbehoorende werken voor de vernieuwing der ophaalbrug no. 142 over de Lijnbaansgracht vóór de Willemstraat, beiden met de levering der benoodigde materialen;

2o. het rioleeren van eenige straten in de gemeente. (*Zie advert. in* n°. 29.)

Leiden, te 12 uren, door burg. en weth.: het maken en plaatsen van twee ijzeren ophaalbruggen, met bijkomende werken, in 2 perceelen. Aanw. 18 Juli, te 2 uren. (*Zie advert. in* n°. 29.)

Woensdag, 27 Juli.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het maken van 14 kribben tot verbetering van de rivier den IJsel, bij Westervoort, tusschen de kilometerrasen 1 en 7. Inl. bij hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, en den ingenieur Ramaer, te Kampen. Aanw 20 Juli. Raming *f* 5500.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het maken van een gedeelte dijk in den polder Kooiland op het eiland Rozenburg, met bijbehoorende werken, een en ander voor de verbetering van den waterweg langs Rotterdam naar zee. Inl. bij den eerstaanwezend-ingenieur Leemans, te Rotterdam, en den adjunct-ingenieur François, te Hoek-van-Holland. Aanw. 20 en 23 Juli, te 12 uren. Raming *f* 73,000.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: de aanleg van eene electrische geleiding langs de gekanaliseerde rivier de Diese, de Zuidwillemsvaart, de Noordervaart en het zijkanaal naar de Maas, in Noord-Brabant en Limburg. Inl. bij den inspecteur, chef van het technisch beheer der Rijkstelegraaf, te 's-Hage, en bij den inspecteur, te Venlo. Raming *f* 3900.

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het leggen van sporen en wissels en het maken van eenige bijkomende werken op het station Geldermalsen. Inl. bij den eerstaanwezend-ingenieur der Staatsspoorwegen, te Arnhem, en den sectie-ingenieur, te Amersfoort. Aanw. 19 en 20 Juli, te 12 uren.

Donderdag, 28 Juli.

's-Bosch, door het prov. best. van Noord-Brabant: het uitvoeren der noodige werken tot het vervangen van de grintbaan door eene keibestrating op een gedeelte van den provincialen weg van Werkendam naar Dussen te De-Werken. Raming *f* 6158.

Vrijdag, 29 Juli.

Middelburg, te 10 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het op diepte houden van de buitenhaven van het kanaal door Walcheren, te Veere, en van de geul in den oever voor die haven en het maken en op diepte houden van eene geul zuidoostwaarts van die haven. Inl. bij den hoofdingenieur in het 11e district, te Middelburg, en den ingenieur, te Vlissingen. Aanw. 21 en en 28 Juli. Raming *f* 52,200.

Groningen, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan gebouw van het prov. best.: het maken van een nieuwen duiker ter vervanging van duiker no. 10, in den Rijks-grootenweg van Groningen naar de Friesche grens. Inl. bij den hoofdingenieur, te Leeuwarden, en den ingenieur en den opzichter Rasmmaker, beiden te Groningen. Aanw. 22 Juli. Raming *f* 1020.

Zwolle, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het voortzetten der verbetering van de traversen en het vernieuwen van verschillende vakken klinkerbestrating ter instandhouding van de Rijkswegen in de provincie Overijsel. Inl. bij den hoofdingenieur en den ingenieur Loke, beiden te Zwolle. Aanw. 21 en 22 Juli. Raming *f* 15,830.

's-Hage, te 1 uur, door het ministerie van waterstaat enz.: het herstellen en verbeteren van Rijkstelegraaflijnen in de afdeeling Arnhem. Inl. bij den inspecteur, chef van het technisch beheer der Rijkstelegraaf te 's-Hage, en bij den inspecteur, te Arnhem. Raming *f* 1650.

's-Hage, te 1 uur, door het ministerie van waterstaat enz.: het onderbouwen en herstellen van het Rijkspostgebouw te Groningen, van den dag der kennisgeving van de goedkeuring der aanbesteding tot en met 31 Dec. '89. Inl. bij den rijksbouwmeester in het 2e district, te 's-Hage, en den opzichter J. Bartels, te Rotterdam. Aanw. 22 Juli, te 11 uren. Raming *f* 706.

's-Hage, door den architect A. A. Andries: het bouwen van zeven winkelhuizen met afzonderlijke bovenwoningen in de Nieuwe-Prinsenstraat, en een benedenhuis met tuin en dubbel bovenhuis in de Notelstraat, aldaar. Aanw. 25 Juli. (*Zie advert. in* n°. 29.)

Zaterdag, 30 Juli.

Westzaan (N.-H.), door het best. der Zaanlandsche Zeilvereeniging: het bouwen van een tribune op het terrein bij den Watermolen aan het dijkje tusschen Zaandijk en Wormerveer. Bilj. inzenden tot 16 Juli, bij den penningmeester der vereeniging D. L. van Voorst.

Donderdag, 4 Aug.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: de uitvoering van metselwerken en het opbreken en leggen van een gedeelte spoorbaan op het Noorderhavenhoofd te IJmuiden. Inl. bij den hoofdingenieur, te Haarlem, en den ingenieur De Bruijn, te Amsterdam. Aanw. 28 Juli. Raming *f* 32,000.

Vrijdag, 5 Aug.

's-Hage, te 1 uur, door het ministerie van waterstaat enz.: het leggen en ingraven van vijf telegraafkabels, te 's-Hage. Inl. bij den inspecteur, chef van het technisch beheer der Rijkstelegraaf, te 's-Hage, en den inspecteur te Rotterdam. Raming *f* 940.

Zaterdag, 6 Aug.

Littooien, te 12 uren, door Mr. H. G. P. Kolfschoten, te 's-Bosch, bij Joh. Boeijen: het maken van vier kribben aan de H.-Geestwaard, onder Littooien, op den linkeroever der rivier de Maas. Inl. bij den bouw- en waterbouwkundige J. B. Groenen, te Vucht. Aanw. 1 Aug., te 10 uren.

Maandag, 8 Aug.

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van koloniën: de levering van schroefpalen, bruggiggers, kanaal- en zoresijzer.

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van koloniën:

1o. de levering van ijzeren kapspanten enz., voor de werkplaatsen te Padang, ten dienste der Staatsspoorwegen ter Sumatra's westkust;

2o. de levering van Pitch-pinehout, mede voor bovengenoemden tak van dienst.

Woensdag, 10 Aug.

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz.: het afbreken van bestaande inrichtingen, het maken van eenige werken, benevens het leggen van sporen en wissels ter uitbreiding van het station Leeuwarden. Inl. bij den eerstaanwezend-ingenieur der Staatsspoorwegen, te Amsterdam. Aanw. 8 en 10 Aug., te 11 uren. Raming *f* 129,600.

Op onbepaalden datum.

Gaastrijp (Fr.), door het algemeen armbest.: het bouwen van een woonhuis aan de Zustervaart. Inl. bij B. Gros, aldaar. Aanw. 20 Juli, te 3 uren.

AFLOOP VAN AANBESTEDINGEN.

Goriehem, 5 Juli: het bouwen van een artillerieloods met wachterswoning bij het werk aan den Dieflijk, onder het beheer der genie, aldaar; ingekomen 3 bilj., als:

A. de Groot Cz.,	te Heukelum,	*f* 6250
W. Kloosterman,	» Akkooi,	» 5997
A. G. de Pater,	» Gorichem,	» 5343
Raming		» 5600

Tiel, 6 Juli: het aanbouwen van een kamer aan het Beursgebouw; ingekomen 3 bilj., als:

J. v. Doesburg,	te Tiel,	*f* 472
N. v. Zetten,	» idem	» 465
Valster,	» idem	» 450.50

Niet gegund. Herbesteding.

Haarlem, 7 Juli: het bouwen eener ophaalbrug met gemetselde landhoofden en ijzeren bovenbouw over de Koolgracht van het fort Oostoever te Nieuwendijp, ter vervanging van de houten rolbrug no. 78, behoorende tot de werken van het Noord-Hollandsch kanaal; ingekomen 3 bilj., als:

L. Kok,	te IJmuiden,	*f* 9495
J. Holster,	te Amsterdam,	*f* 8400
J. Stevens,	» Appingedam,	» 7490
Raming		» 8000

Os, 8 Juli: het maken van een gemetselde gashouderkuip en afsluitput en het maken en stellen van een ijzeren gashouder; ingekomen 7 bilj., als:

N. Kuijte,	te Os,	*f* 8600
Meijer,	» Zalt-Bommel,	» 8300
V. d. Kuijl,	» Slikkerveer,	» 7624
M. v. d. Biggelaar,	» Os,	» 7574
Depuix & Co.,	» Tilburg,	» 7350
F. v. Dinther,	» Os,	» 7350
P. Verhallen,	» idem	» 6260

Gegund.

Twee biljetten van onwaarde.

Driel, 8 Juli: het bouwen van een gemeentehuis, onder beheer van den architect D. Sommelink, te Nijmegen; ingek. 5 bilj., als:

K. W. Valster,	te Tiel,	*f* 9199
G. v. Dinther,	» Os,	» 8995
G. J. Metz,	» Bommel,	» 8947
A. v. Hezik,	» Kerkdriel,	» 8570
J. v. Rijt,	» Oosterwijk,	» 7825

Gegund.

's-Hage, 8 Juli: het rioleeren van een gedeelte der Ostadestraat; ingek. 7 bilj., als:

M. Bot, Vlaardingen,		*f* 678
H. v. Bergen Hzngzn., 's-Hage,		» 689
G. Key, Rotterdam,		» 675
A. Bout, Papendrecht,		» 668
A. de Waard en J. C. Deerkes, 's-Hage,		» 668
P. Kruijsenveld,	idem	» 650
H. Jongenburger, Waddinxveen,		» 470

Wanswerd, 8 Juli: het afbreken van een blok woningen en het bouwen van eene school; ingekomen 7 bilj., als:

H. de Jong, Dokkum,		*f* 3853
H. P. de Vries, idem en F. M. Oninga, Aalsum,		» 3544
Wed. J. v. d. Wal, Hogebeintum,		» 3170
J. R. Jansma, Hallum,		» 3127
R. P. v. d. Meulen, Farwerd,		» 2984
J. H. Gros, Wijns,		» 2763
A. S. Visser, Tietjerk,		» 2668

Het werk is gegund voor de begrootingssom, à *f* 3900, aan D. B. Kalma, te Wanswerd.

Hollandscheveld, 9 Juli: het vergrooten van de machinekamer bij de fabriek van houtproducten, aldaar (onderhands); aangenomen door A. Niehuis, te Hoogeveen, voor *f* 480.

Alblasserdam, 9 Juli: het maken van basaltgloeilingwerk en aardewerk langs de hoofdboezemkade tusschen het stoomgemaal en de sluizen in het Elshout, voor rekening van het waterschap de Nederwaard; ingek. 3 bilj., als:

G. Beenhakker,	te Sliedrecht,	*f* 688
P. Zasnen,	» Ammerstol,	» 624
J. de Jong Az.Sr.,	» idem	» 598

Gegund.

Hollandscheveld, 9 Juli: het bouwen van eene boerderij, onder beheer van den architect H. E. Hoegsma, te Hoogeveen; ingekomen 4 bilj., als:

J. Lanjou,	te Hoogeveen,	*f* 2933
A. Niehuis,	» idem	» 2950
C. v. Zoelen,	» Assen,	» 2772
G. W ter Stege,	» Hoogeveen,	» 2750

Gegund.

Deventer, 9 Juli: de verbouwing der concert- en komediezaal en tooneelgebouw der schouwburgvereeniging, onder beheer van den architect G. te Riele Wz.; ingek. 10 bilj., als:

G. Hofstee,	te Deventer,	*f* 16,860
E. v. d. Woerd,	» idem	» 16,746
J. Pot Jz.,	» idem	» 16,739
H. Steenbergen,	» idem	» 16,659
K. v. Leusden,	» idem	» 16,551
B. v. d. Werp,	» idem	» 16,447
R. v. d. Spoel,	» idem	» 16,429
J. Witteveen,	» idem	» 16,417
W. J. Kolkert,	» idem	» 14,980
G. Beltman,	» idem	» 14,939

Gegund.

's-Hage, 9 Juli: het maken van een gebouw ten behoeve der Louisastichting, onder beheer van de architecten J. Stok & Zn., te Rotterdam; ingek. 10 bilj., als:

F. v. Malsen,	te 's-Hage,	*f* 91,350
A. Paardenkooper,	» idem	» 88,780
Gebr. Janus en Houtman,	» idem	» 86,744
Weinekus en Steffens,	» idem	» 84,200
Schoonmeijer en Koolhaalder,	» Rotterdam,	» 83,700
A. Stichter,	» 's-Hage,	» 82,900
W. v. Leeuwen,	» Hellevoet,	» 81,281
A. de Haan,	» Rotterdam,	» 81,133
H. J. Heiman & Zn.,	» idem	» 80,888
W. Westmaas,	» 's-Hage,	» 79,950

Niet gegund.

Arnhem, 9 Juli: het bouwen eener kerk voor de dolerende gemeente; ingek. 11 bilj., als:

	perc. 1	perc. 2	massa
G. Liefting,	*f* 37,839	*f* 2390	
J. Mulder,	30,840	2766	
H. v. d. Sand,	33,454	2620	
W. A. R. Kok,		4299	
Gebr. v. Dalen,	35,532	3387	*f* 39,100
B. Wissing en Van Burk,	32,600	3300	24,850
D. A. Boskam,	32,525	3454	
W. Lensink & Zn.,	30,889	2244	
J. Post,	36,800		
L. Hasselbach,	31,577	4260	35,997
M. Wardenier,		1700	

Beide perceelen gegund aan W. Lensink & Zn.

Rhedeloopen, 9 Juli: het herstellen van sluis- en havenwerken, aldaar; ingekomen 8 bilj., als:

S. de Jong,	te Koudum,	*f* 1950
J. Smit,	» Rhedeloopen,	» 1549
P. Hendriksma,	» idem	» 1549
S. Berneman,	» idem	» 1525
K. A. Poeze,	» idem	» 1510
P. Gerbens,	» idem	» 1465
W. B. Mulder,	» idem	» 1464
A. Wiggerts,	» idem	» 1460

Onder nadere goedkeuring aan den minsten inschr. gegund.

Amsterdam, 9 Juli: het verbouwen der perceelen Rokin 38 en Gaspersteeg 2, onder beheer van den architect W. Langhout Gz.; ingek. 13 bilj., als:

G. Wond,	te Amsterdam,	*f* 11,811
J. Bulterman & Co.,	» idem	» 11,800
Cruijff en Schouten,	» idem	» 11,740
K. J. B. v. Damme,	» idem	» 11,400
J. v. Borne,	» idem	» 11,250
B. Greve,	» idem	» 11,200
J. Koster,	» idem	» 10,890
G. Boon,	» idem	» 10,800
H. Hendrickx,	» idem	» 10,100
A. Alders,	» idem	» 9,920
C. C. v. d. Heide,	» idem	» 9,663
J. F. Prenaler,	» idem	» 9,600
H. C. Dorlas,	» idem	» 9,385

Wildervank, 9 Juli, voor rekening van het waterschap sHet Wildervanksch Participantenverlaat": 1o. het verlengen van het kanaal door de Wildervankster dallen, het graven van eene afwateringssloot en het leggen van dammen; hoogste inschr. G. Bleeker, Slaveren, *f* 1498 minste » D. de Groot, Wildervank, » 1250 Gegund.

2o. het plaatsen van drie afwateringsduikers (houten); ingek. 12 bilj.:

hoogste inschr. fl. v. Dedden, Kielwindeweer,		*f* 998
minste » A. Heijerman, N.-Pekela,		» 524

Gegund.

3o. het maken van twee draaibruggen met ijzeren bovenbouw, eene dubbele bat en twee loopbraien; ingek. 13 bilj.;

hoogste inschr. H. Huizing Jr., Wildervank,		*f* 3060
minste » D. de Groot,	idem	» 2675

Gegund.

Menaldum, 9 Juli: het bouwen van een huis met wagenhuis enz., voor G. van der Meulen, onder beheer van den architect A. Veldkamp, te Buitenpost; ingek. 9 bilj., als:

J. Boersema,	te Winsum,	*f* 5579
P. Reitsma,	» Menaldum,	» 5172
S. Zijlstra,	» Bolsel,	» 4990
S. Smits,	» Berlikum,	» 4874
M. R. Westra,	» Burum,	» 4865
R. v. d. Weide,	» Wons,	» 4819
P. Boonstra,	» Menaldum,	» 4775
S. Nieuwland,	» Marsum,	» 4580
J. Duursma,	» Drachten,	» 4567

Gegund.

Nieuwpoort (Z.-H.), 9 Juli: het bouwen van een dubbel woonhuis voor W. J. en H. A. Montijn, aldaar, onder beheer van den architect J. J. Mulder, te Ameide; ingekomen 14 bilj., als:

J. A. Dumolin,	te Vianen,	*f* 3327
W. Kloosterman,	» Akkooi,	» 4040
F. Buizer,	» Noordeloos,	» 4209
F. v. d. Berg en L. v. Kampen,	» Nieuwpoort,	» 4025
P. Boef Cz.,	» Jaarsveld,	» 4024
G. Verweerd,	» Langerak,	» 3990
N. G. Voormolen,	» Nieuwpoort,	» 3900
J. v. den Berg,	» Ammerstol,	» 3899
F. Diepenhorst Hz.Jr.,	» Ameide,	» 3845
A. L. Schippers,	» Nieuwpoort,	» 3780
J. Briedé,	» Goudraan,	» 3719
A. v. d. Vliet,	» Nieuwpoort,	» 3700
J. Colijé Sr.,	» idem	» 3679
G. den Besten,	» idem	» 3307

Gegund.

Groningen, 9 Juli: het bouwen van een broodfabriek met benedens- en bovenwoning aan de Verlengde Nieuwe-Ebbingestraat, te Groningen, op de perceelen kadastraal bekend sectie F 1432 en 1433, onder beheer van den architect K. Hoekzema; ingek. 13 bilj., als:

J. E. Wolrich,	te Haagezand,	*f* 16,950
J. Heikens,	» Appingedam,	» 15,995
E. W. Wietsema,	» Groningen,	» 15,714
T. Y. Johsma,	» idem	» 15,666
J. Ibelings,	» idem	» 14,444
H. de Herder,	» idem	» 14,443
H. Scheltema,	» idem	» 14,442
D. Janssen,	» idem	» 14,315
D. Dalmolen,	» idem	» 13,813
K. H. Huizenga,	» idem	» 13,375
A. Wichers,	» idem	» 13,222
A. Schravelar,	» idem	» 12,995

Gegund.

Een biljet van onwaarde.

Utrecht, 11 Juli: het bouwen van eene hofstede c.a. in de Kroezelaan buiten de Tolsteeg, aldaar, onder beheer van den architect E. G. Westink, te Schalkwijk; ingek. 18 bilj., als:

C. Kars,	te Utrecht,	*f* 8300
L. v. d. Kaaij,	» idem	» 8289
B. J. v. Baaren,	» idem	» 7397
J. H. de Borst,	» idem	» 7170
P. Leenders	» idem	» 6317
J. Gerwiz,	» idem	» 6286
J. G. Fukkink,	» idem	» 6700
J. Bouman,	» IJselstein,	» 6660
W. v. Dijk,	» Jutfaas,	» 6030
W. v. Ingen,	» Bodegraven,	» 5949
H. Jansen,	» Bedum,	» 5884
E. v. Bentum,	» Jutfaas,	» 5800
Th. G. Oostveen,	» Utrecht,	» 5650
A. v. Soest,	» Kokkengen,	» 5634
A. G. Willemse,	» Vreeswijk,	» 5724
A. J. v. Alphen, en J. Valster,	» Tiel,	» 5565
H. J. Stolker,	» Utrecht,	» 5400
D. Harteveld,	» Vreeswijk,	» 5240

's-Hage, 11 Juli: het beninken en bestorten van een gedeelte van den oever vóór den Zwartewaalschen zeedijk op het eiland Voorne, behoorende tot de zeewerken in de provincie Zuid-Holland; ingek. 8 bilj., als:

G. de Hoog,	te Giessendam,	*f* 3698
G. de Hoog Gz.,	» Gorichem,	» 3547
M. Bot,	» Vlaardingen,	» 3475
P. Zaane Hz.,	» Ammerstol,	» 3424
C. Boskam Jr.,	» Sliedrecht,	» 3280
T. de Groot,	» Giessendam,	» 3279
C. Visser Gz.,	» Sliedrecht,	» 3198
B. de Waard,	» Nieuwenhoorn,	» 3187
Raming		» 3500

Leiden, 11 Juli, voor rekening der gemeente:

1o. het vernieuwen van de gemetselde brug over den Zuidsingel bij de Oranjegracht; ingekomen 9 bilj.;

hoogste inschr.		*f* 635
minste » P. L. v. Erkel, Leiden,		» 539

Gegund.

2o. het verrichten van eenige werkzaamheden aan de schoolgebouwen, in vijf perceelen; minsta inschr. waren:

perc. 1 en 2, S. v. Leeuwen,	Leiden,	*f* 1088
» 3, N. Bink,	idem	» 297
» 4, W. L. Leget,	idem	» 302
» 5, C. F. Verhaaff,	idem	» 434

Gegund.

Breda, 11 Juli, voor rekening der gemeente:

1o. het rioleeren van een gedeelte van de Verlengde-Sophiastraat en een gedeelte van de Verlengde-Boschstraat, met het leveren en leggen van trottoirbanden en het doen van bestratingen in die straten; ingek. 7 bilj., als:

P. Rijnaert,	te Ginneken,	*f* 2296
Th. Kessel,	» Breda,	» 2105
C. de Kanter,	» idem	» 2148
A. F. v. Dongen,	» Prinsenhage,	» 2135
B. Verlegh,	» Ginneken,	» 1998
W. Bouwens,	» Breda,	» 1795
M. Bakkeren,	» Prinsenhage,	» 1762

Gegund.

2o. het rioleeren van den Vlasmk en den Beierd, met het leveren en leggen van trottoirbanden en het doen van bestratingen in die straten; ingekomen 6 bilj., als:

P. Rijnaert,	te Ginneken,	*f* 3080
C. de Kanter,	» Breda,	» 3060
W. Bouwens,	» idem	» 3035
B. Verlegh,	» Ginneken,	» 2998
A. F. v. Dongen,	» Prinsenhage,	» 2647
M. Bakkeren,	» idem	» 2602

Gegund.

3o. het maken en leveren van 150 stuks houten privaattonnen, ten behoeve van de gemeentereiniging; ingek. 5 bilj., als:

M. Weijers,	te Kampen,	*f* 333
H. J. Simons,	» Breda,	» 278
G. Alberts Lz. & Co.,	» Middelburg,	» 270
Dijkerman & Co.,	» Breda,	» 263.50
Gebr. Simons,	» idem	» 240

Gegund.

Amersfoort, 11 Juli, voor rekening der gemeente: 1o. het verven van den buitenomtrek van het gymnasium; ingek. 7 bilj., als:

Ph. Smit,	te Amersfoort,	*f* 77
A. v. Dual,	» idem	» 75
H. Voortman,	» idem	» 70
H. v. Wandelen,	» idem	» 49
N. Broers	» idem	» 48
J. R. v. 't Hof,	» idem	» 44
J. v. Eeden,	» idem	» 38

Gegund.

2o. de uitvoering van verf-, stukadoor- en schoonmaakwerken aan het gebouw der hoogere burgerschool; ingekomen 6 bilj., als:

H. v. Wandelen,	te Amersfoort,	*f* 485
Ph. Smit,	» idem	» 479
N. Broers,	» idem	» 391
N. v. 't Hof,	» idem	» 354
A. v. Dual,	» idem	» 375
J. v. Eeden,	» idem	» 360

Gegund.

3o. de verf-, stukadoor- en schoonmaakwerken aan de gebouwen van 4 openbare lagere scholen; ingekomen 3 bilj., als:

N. Broers,	te Amersfoort,	» 529
Ph. Smit,	» idem	» 518
G. Woudenberg,	» idem	» 490
J. R. v. 't Hof,	» idem	» 469
A. v. Dual,	» idem	» 440

Gegund.

Mortel (gem. Gemert), 11 Juli: het maken van een bijgebouw aan de pastorie en het herstellen van den toren en den voorgevel der R.-K. kerk, aldaar; ingek. 4 bilj., als:

L. v. d. Laar,	te Vechel,	*f* 1073
F. Oliviers,	» Gemert,	» 1038
A. de Groot,	» idem	» 998
F. Rooijakkers,	» Deurne,	» 837

Gegund.

Naarden, 12 Juli: het bouwen van een slachterij met bovenhuis en stal, te 's-Gravenland, onder beheer van den bouwkundige A. Bernson; ingek. 6 bilj., als:

C. v. Norren,	te Bussum,	*f* 8200
E. Honda,	» Naarden,	» 8120
P. Andriessen,	» Hilversum,	» 7997
E. Saltzher,	» idem	» 7984
R. Mouw,	» idem	» 7458
E. J. Jurriens,	» Naarden,	» 7830

Gegund.

's-Hage, 12 Juli: het inrichten van soldeurs tot tuigenkamers in kazernen voor bereden wapens te 's-Hage, onder het beheer der genie, aldaar; ingek. 4 bilj., als:

H. v. Bergen Henegouwen, te 's-Hage, ƒ 999
M. Houtman, » idem » 998
Firma Ravelli & Zn., » idem » 889
J. Ph. Reeser Ez., » idem » 816
Raming » 970

Delft, 12 Juli, ten behoeve der artillerie-inrichtingen: Perc. 1, 50,000 KG. gietijzer; minste inschr. W. Maren & Zn., te Rotterdam, à ƒ 1725.

Perc. 2, smeedijzer (diversen); minste inschr. Gebr. van der Vliet, te Amsterdam, à ƒ 8638.15.

Apeldoorn, 12 Juli: het vergrooten van een villa in de Paschlaan, onder beheer van den architect J. A. Wijn; ingek. 8 bilj., als:
H. Mouw, te Apeldoorn, ƒ 3590
A. Radstaak, » idem » 3545
L. Wegerif, » idem » 3498
F. L. Tiethoff, » idem » 3446
H. J. Eijkelboom, » idem » 3183
J. Radstaak, » idem » 3070
R. Willems, » idem » 2948
C. Wegerif, » idem » 2798

's-Hage, 12 Juli, onder beheer van het ministerie van justitie: 1o. het bouwen van een rechtsgebouw en huis van bewaring te Zutfen; ingek. 17 bilj., als:
P. Leenders, Utrecht, ƒ 108,980
H. W. Deuwes, Zutfen, » 107,098
H. Dinklaar, Buiksloot, » 104,603
K. Inming, Zutfen, » 104,400
Bekhuis en Damstra, Leeuwarden, » 99,948
L. Veenebos, Brielle, » 99,800
G. J. Koordeman, Zutfen, » 99,600
D. Bruins, Zwolle, » 98,446
H. Haijting, Zutfen, » 97,400
Carmiggelt, Brummen, » 96,538
Eckhardt, Almelo, » 94,987
A. v. Burk, Oosterbeek, en W. Wissing, Arnhem, » 94,700
W. v. Leeuwen, Hellevoetsluis, » 94,331
J. de Vos, Almelo, en H. de Vos, Rotterdam, » 94,270
E. v. d. Woerd, Deventer, » 93,700
Uiterwijk, Zutfen, » 92,582
F. W. Geurden, Apeldoorn, » 89,888
Raming » 108,800

2o. het bouwen van een huis van bewaring te Nijmegen; ingek. 5 bilj., als:
J. v. Peppel en Smit, te Nijmegen, ƒ 10,345
E. J. Weijers, » idem » 10,200
E. Scheltema, » idem » 10,180
W. H. v. d. Waarden, » idem » 10,049
J. v. Ginkel, » idem » 9,600
Raming » 11,000

Zalt-Bommel, 12 Juli, voor rekening van het polderdistrict Bommelerwaard boven den Meidijk: 1o. het verzetten van een gedeelte steenglooiing op den Waalbandijk onder Rossum en Hurwenen; minste inschr. D. A. van der Kaaij, te Rossum, voor ƒ 1640. Gegund.

2o. de levering van machinekamerbehoeften; minste inschr. M. van der Vegte, Zalt-Bommel, als:
Plantaardige machineolie, ƒ 0.30 per liter
Galipoli olie, 0.37 » »
Raapolie, 0.27 » »
Gekookte lijnolie, 0.30 » »
Petroleum, 0.07 » »
Talk of vet, 0.34 » KG.
Beste oliezeep, 0.29 » »
Wit poetskatoen, 0.42 » »
Lampkatoen, 0.90 » »
Holl. schiemansgaren, 0.39 » »
Menie, 0.25 » »
Loodwit, 0.26 » »
Holl. hennip, 0.90 » »
Bijzen bezems, 0.08 » stuk
Smergel of amaril, 0.27 » KG.
Lampenglazen, 0.08 » stuk
Linnen, middelmatig van draad, 0.44 » meter

Sloten, 13 Juli: het bouwen van eene school voor openbaar lager onderwijs, onder beheer van den architect J. P. Hogendijk, te Sneek; ingek. 18 bilj., als:
A. v. d. Sluis, Stavoren, ƒ 10,680
Th. Visser, Sneek, » 10,578
M. Hettinga, Langweer, » 9,980
Y. de Roe, St.-Nikolaasga, » 9,670
J. J. Pott, Balk, » 9,518
D. L. Hoogkamp, Follega, » 9,496
F. Wielinga, Idskenhuizen, » 9,348
G. Billenkamp, Beneden-Knijpe, » 9,300
J. Korst, Bakhuizen, » 9,148
B. Overwijk, 't Meer (bij Heerenveen), » 9,035
J. Hoersma, Balk, » 8,994
C. Schiere, Willemsoord, » 8,989
K. v. d. Wetering, Twijzel, » 8,887
J. L. de Vries, Oldeholtpade, » 8,798
J. A. Schrale, Warns, » 8,760
E. v. d. Veer, Sondel, » 8,670
J. v. Hout & Zn., Balk, » 8,300
T. Hofman, Sloten, » 8,289

's-Bosch, 13 Juli: het bouwen eener bierbrouwerij met aanhoorigheden, voor Schrakamp en Verhagen; ingekomen 6 bilj., als:
A. v. Hezik, te Kerkdriel, ƒ 12,387
F. J. A. Meuwesen en J. Bekkers, » 's-Bosch, » 11,948
T. v. Hout, » idem » 11,348
A. B. Deckers, » idem » 10,997
L. Hurkens, » idem » 10,480
De Ruijter, » idem » 10,310
Gegund aan L. Hurkens.

's-Hage, 13 Juli: het maken eener ligplaats voor diepgaande zeeschepen in den bovenmond van het Scheur beneden Vlaardingen, onder beheer van het ministerie van waterstaat enz.; ingek. 5 bilj., als:
J. Langendijk Jr., te Nieuwbeitoet, ƒ 14,300
Ph. Verbruggen, » Waddinksveen, » 14,289
C. de Groot, » Sliedrecht, » 13,677
J. Visser Gz., » Papendrecht, » 13,565
L. Kalis Kz., » Sliedrecht, » 13,440
Raming » 13,000

Kampen, 13 Juli: het bouwen van 30 woningen, serie B, voor de coöperatieve bouwvereeniging »Patrimonium's Bouwlust", te Kampen, onder beheer van den architect E. D. J. de Jongh Jr., aldaar; ingek. 8 bilj., als:
E. Greenink, te Steenwijk, ƒ 32,429
J. de Boer & Zonen, » idem » 31,497
J. Hesselingen, » Meppel, » 30,974
R. H. Frank, » Kampen, » 30,014
H. Steenbergen, » idem » 29,200
J. Teunis en A. J. W. Densikamp Wz., » Zwolle, » 29,954
F. Krijgsman, » Kampen, » 28,800
L. Oosterwijk, » Wije, » 28,745
Gegund aan F. Krijgsman, te Kampen.

Eindhoven, 13 Juli: het maken eener vaste brug over den Dommel; ingekomen 3 bilj., als:
W. H. Booms, te Eindhoven, ƒ 12,475
Verhagen en v. 't Wout, » Haarlem, » 12,275
P. H. Verstegnen, » Oosterwijk, » 12,200

Bolsward, 13 Juli: het dempen van het gedeelte gracht van af het Schilwijk tot de Appelmarkt, aldaar; ingek. 13 bilj., als:
A. S. Schaafsma, te Harlingen, ƒ 7286
E. de Boer, » Lemmer, » 7144
P. de Vries, » idem » 7062
J. J. v. d. Leij, » Arum, » 6680
R. v. d. Weijde, » Wons, » 6550
P. S. Westra, » Arum, » 6450
A. S. de Jong, » Lemmer, » 5643
D. v. d. Wal, » Workum, » 5522
J. Feenstra, » Allingawier, » 5198
D. Flapper, » Bolsward, » 4775
F. Hamburg, » idem » 4645
F. R. Feenstra, » idem » 4640
J. Jorritsma, » idem » 4536

's-Hage, 13 Juli: het bouwen eener zaal met toebehooren, voor rekening van het genootschap Pulchri Studio, onder beheer van de architecten A. v. Delden, J. F. Metzelaar en C. H. Peters; ingek. 6 bilj., als:
W. S. J. Perquin, te 's-Hage, ƒ 34,930
G. v. Essen, » idem » 34,240
C. Kranenburg, » idem » 30,375
A. C. Paardekooper, » idem » 28,100
Gebr. Houtman, » idem » 26,210
P. B. Mirande, » idem » 25,037

Middelburg, 14 Juli, voor rekening der godshuizen: 1o. het verrichten van vernieuwingen en herstellingen; minste inschr. P. J. Fiegen, te Middelburg, voor ƒ 307.50.

2o. het schilderwerk; minste inschr. J. A. van Puffelen, voor ƒ 219.

Huissen, 14 Juli: het leveren en leggen van cementen riolen en daarmede in-verband-staande werkzaamheden, onder beheer van den ingenieur P. E. Rijk; ingek. 8 bilj., als:
J. W. Jansen, te Arnhem, ƒ 9940
G. H. v. d. Heijden, » idem » 8900
W. H. de Haan, » Elden, » 8800
H. Jongenburger, » Waddinksveen, » 8780
J. Diebels, » Huissen, » 8248
L. Hasselbach, » Arnhem, » 7997
J. Terwindt, » Westervoort, » 7398
M. P. Vale, » Arnhem, » 7100
De gunning is in beraad gehouden.

Delft, 14 Juli: het doen van voorzieningen aan militaire gebouwen enz., te Delft, onder het beheer der genie, te 's-Hage; ingekomen 5 bilj., als:
W. N. v. Ipenburg, te Delft, ƒ 4970
D. J. Houtzager, » idem » 4796
D. Huurman, » idem » 4671
J. F. Luxemburg, » idem » 4474
M. Houtman, » 's-Hage, » 4425
Raming » 4090
De minste inschr. werd als aannemer voorgedragen.

Drogeham, 14 Juli: het verbouwen van het achterste gedeelte der pastorie van de Herv. gemeente, onder beheer van den architect A. Velding, te Buitenpost; ingek. 8 bilj., als:
K. de Vries, te Eestrum, ƒ 1749
S. Zijlstra, » Rohel, » 1690
P. Vonk, » Ureterp, » 1678
L. H. Eldering, » Oostermeer, » 1624
D. Beek, » Drachten, » 1567
M. Veenstra, » Augustinusga, » 1547
J. G. v. d. Veen, » idem » 1349
A. v. d. Meer, » Drogeham, » 1330
Behoudens nadere goedkeuring van de synode is het werk gegund.

's-Hage, 15 Juli: het herstellen en verbeteren van Rijkstelegraaflijnen in Friesland en Overijsel; ingek. 6 bilj., als:
F. Aberson, te Steenwijk, ƒ 1087
J. J. Bouma, » Langezwaag, » 1047
M. Ferwerda, » Leeuwarden, » 1018
G. v. Ottarloo, » Waddinksveen, » 983
J. Kleinmeijer, » Avereest, » 978
D. Suwijn, » Leeuwarden, » 969
Raming » 1120

Haarlem, 15 Juli: het doen van eenige werkzaamheden tot uitbreiding der gemeentebegraafplaats; ingek. 10 bilj., als:
C. Bos, Haarlemmermeer, ƒ 3840
Ch. Romeijn, Haarlem, » 3285
L. de Roo, Vrijenban bij Delft, » 2949
P. Sterk, Speijk gem. Heukelom (Z.-H.), » 2898
J. P. A. Nelissen, Haarlem, » 2880
A. Zonneveld, idem » 2585
P. Zaaen Hz., Ammerstol, » 2545
A. Kros, Weesp, » 2485
E. Saltzer, Hilversum, » 2445
A. Visser, Haarlem, » 2250
Gegund.

Amsterdam, 15 Juli: voor rekening der marine: 1o. het verrichten van eenig baggerwerk in de geschutwerf, aldaar; ingek. 13 biljetten; minste inschr. W. Goedkoop Dz., te Amsterdam, voor ƒ 2900.

2o. het verrichten van eenige werken ten behoeve van gebouwen op 's Rijkswerf; ingek. 7 bilj.;
hoogste inschr. ƒ 680
minste » Van der Eyk en De Waal, Amsterdam, » 260

Haarlem, 15 Juli: het maken van een nieuw gebouw tot verpleging van lijders aan vallende ziekte, onder beheer van den architect A. van der Steur Jr.;
hoogste inschr. H. Kluit, Overveen, ƒ 24,800
minste » W. A. v. Amstel, Heemstede, » 21,000

BIJVOEGSEL

VAN

DE OPMERKER

van ZATERDAG 23 JULI 1887.

AANKONDIGINGEN

VAN

AANBESTEDINGEN.

Maandag, 25 Juli.

Groningen, te 11 uren, door den architect J. Maris, in het café Prins: het doen van eenige verbouwingen en het maken van een hardsteenen winkelpui aan het winkelhuis van A. N. Smit.

Oosterwijk, te 11½ uren, in het lokaal van W. Meijs: het herbouwen der pachthoeve »Ter-Borgt". Inl. bij A. Willems.

Amsterdam, te 12 uren, door burg. en weth.:

1o. het vernieuwen van de vaste brug no. 89 over de Lijnbaansgracht vóór de Weteringstraat en het maken van twee gemetselde walhoofden met vleugelmuren en daarbijbehoorende werken voor de vernieuwing der ophaalbrug no. 142 over de Lijnbaansgracht vóór de Willemstraat, beiden met de levering der benoodigde materialen;

2o. het rioleeren van eenige straten in de gemeente. (*Zie advert. in no. 29.*)

Leiden, te 12 uren, door burg. en weth.: het maken en plaatsen van twee ijzeren ophaalbruggen, met bijkomende werken, in 2 perceelen. Aanw. gehouden. (*Zie advert. in no. 29.*)

Wolvega (Fr.), te 12 uren, door burg. en weth. van Weststellingwerf:

1o. het bouwen van een brandstoffenbergplaats bij-, benevens het verrichten van eenig timmerwerk aan het postkantoor te Wolvega;

2o. het maken van een regenwaterbak bij de openbare lagere school te Sijkenburg.

Enschedé, 12 uren, namens P. ter Kuile Ezn., in het hotel de Graaf: het bouwen eener villa aan den Parkweg, aldaar. Inl. bij den architect G. Beltman A.Gz., aldaar. Aanw. te 9 uren.

Harlingen, te 1 uur, door burg. en weth.:

1o. het doen van eenige herstellingen aan de voormalige meisjesschool in de Hoogstraat;

2o. het verwisselen van de vloeddeuren in de Zuider- en Noordersluizen, het schoonmaken van de ebdeuren en het doen van eenige herstellingen.

Driel, te 7 uren, door het polderbest. van Driel in den Bommelerwaard, in het logement de Engel: het leveren van 500 stère grint op den Dorpsdijk.

Groningen, te 7½ uren, door J. Wildervanck, bij A. de Jong, Rabenhauptstraat: het verbouwen van zijn huis, hoek Prinsenstraat—Heerestraat. Inl. bij de architecten Wegerif en Huurman.

De Meern (Utr.), namens de Ned. Herv. gemeente, aan de pastorie: het afbreken en wederopbouwen der onderwijzerswoning, benevens de uitbreiding der bestaande school.

Dinsdag, 26 Juli.

Sneek, te 12 uren, door burg. en weth. van Wymbritseradeel: het bouwen van eene school en onderwijzerswoning onder het dorp Goënga. Aanw. gehouden.

Woensdag, 27 Juli.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het maken van 14 kribben tot verbetering van de rivier den IJsel, bij Westervoort, tusschen de kilometerraaien 1 en 7. Inl. bij hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, en den ingenieur Ramaer, te Kampen. Aanw. gehouden. Raming ƒ 5500.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het maken van een gedeelte dijk in den polder Koolland op het eiland Rozenburg, met bijbehoorende werken, een en ander voor de verbetering van den waterweg langs Rotterdam naar zee. Inl. bij den eerstaanwezend-ingenieur Leemans, te Rotterdam, en den adjunct-ingenieur François, te Hoek-van-Holland. Aanw. gehouden. Raming ƒ 73,000.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: de aanleg van eene electrische geleiding langs de gekanaliseerde rivier de Dieze, de Zuidwillemsvaart, de Noordervaart en het zijkanal naar de Maas, in Noord-Brabant en Limburg. Inl. bij den inspecteur, chef van het technisch beheer der Rijkstelegraaf, te 's-Hage, en bij den inspecteur, te Venloo. Raming ƒ 3100.

Drachten (Fr.), te 11 uren, door burg. en weth. van Smallingerland: het vernieuwen van de draai over de vaart op het oosteinde in het geburte te Drachten.

Lekmond (Z.-H.), te 11 uren, door burg. en weth.: het uitvoeren van werken ter verbetering van de haven van Lekmond op den linkeroever van de rivier de Lek. Inl. bij den architect E. G. Wentink, te Schalkwijk.

Ferwerd, te 11 uren, door burg. en weth. van Ferwerderadeel:

1o. het verbeteren van de haven te Hallum, door verbreeding, uitdieping en het maken van 276 M. steenen walmuren;

2. het uitdiepen van de Kortevaart, in aansluiting met genoemde haven.

Aanw. 26 Juli, te 10 uren.

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het leggen van sporen en wissels en het maken van eenige bijkomende werken op het station Geldermalsen. Inl. bij den eerstaanwezend-ingenieur der Staatsspoorwegen, te Arnhem, en den sectie-ingenieur, te Amersfoort. Aanw. gehouden.

Medemblik, te 12 uren, door dijkgraaf en heemraden van het ambacht de Vier Noorderkoggen, op het Koggenhuis:

1o. het uitvoeren van vernieuwingen en herstellingen aan verschillende bruggen en aan het stoomgemaal, in 2 perc.;

2o. het maken van diverse schoeiingswerken, het maken en herstellen van bräkglooiingen bij de molens aan den Oosterdijk en het verruimen van slooten in de maalkolken, alsmede het ophoogen en egaliseeren van molenerven bij de molens aan den Westerdijk, in 3 perc.;

3o. het uitvoeren van verfwerken aan de molens en sluizen;

4o. het uitvoeren van verfwerken aan gebouwen, bruggen, duikers enz.;

5o. de leverantie van 16 nieuwe molenzeilen, benevens het onderhouden ged. 1 jaar, van alle zeilen en het touwwerk der molens van het ambacht, in 2 perc.;

6o. de leverantie der vette waren enz., in 2 perc., Oostuit en Westuit ieder afzonderlijk, gedurende één jaar, bij alle molens van het ambacht benoodigd.

Bilj. inzenden 26 Juli, tot uiterlijk 's nam. 7 uren.

Bergumerheide (Fr.), te 4 uren: de herstelling en uitbreiding van de op het erf van het armhuis aanwezige landbouwschuur. Inl. bij den gemeente-architect, te Bergum. Aanw. gehouden.

Winschoten, te 7 uren, door de firma Gebr. Bargeboer: het bouwen van eene sigarenfabriek met woning op de Hoogeklei, te Winschoten. Aanw. te 10 uren.

Utrecht, door de directie van den Ned. Rijnspoorweg: het maken van een riool bij kilometerpaal 24,825, station 's-Hage.

Donderdag, 28 Juli.

Ede (Geld.), te 11 uren, door burg. en weth.: het maken en stellen van een middenpui of afscheiding in een der lokalen van de openbare school te Ederveen, en de leverantie van 2 nieuwe kachels. Aanw. 27 Juli, te 4 uren.

Grouw, te 12 uren, door burg. en weth. van Idaarderadeel: het bestraten van 1048 vierk. M. oppervlak te Grouw, onder bijlevering van 110 vierk. M. beste straatklinker (Waalvorm) en 20 vierk. M. kromme klinker, met het benoodigde zand. Inl. bij den gemeenteopzichter, aldaar. Aanw. 28 Juli, te 9 uren.

's-Bosch, door het prov. best. van Noord-Brabant: het uitvoeren der noodige werken tot het vervangen van de grintbaan door eene keibestrating op een gedeelte van den provincialen weg van Werkendam naar Dussen te De-Werken. Raming ƒ 5138.

Kampen, door burg. en weth.: de levering van gegoten-ijzeren buizen en hulpstukken voor de in-aanbouw-zijnde waterleiding.

Vrijdag, 29 Juli.

Middelburg, te 10 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het op diepte houden van de buitenhaven van het kanaal door Walcheren, te Veere, en van de geul in den oever voor die haven en het maken en op diepte houden van eene geul zuidoostwaarts van die haven. Inl. bij den hoofdingenieur in het 11e district, te Middelburg, en den ingenieur, te Vlissingen. Aanw. gehouden. Raming ƒ 52,200.

Zierikzee, te 11 uren, door den rentmeester der Ambachtsheerlijkheid Ooster- en Sirjansland in de concertzaal: het plaatsen van rijschermen met leverantie der benoodigde materialen op de Slikken van Oosterland. Aanw. 27 Juli, te 2 uren.

Breda, te 11 uren, door A. Canters, in het »Hof van Holland": het bouwen van twee huizen aan de Nieuwe-Ginnekenstraat. Inl. bij den architect A. Verlegh.

Groningen, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het maken van een nieuwen duiker ter vervanging van duiker no. 10, in den Rijks-grooten weg van Groningen naar de Friesche grens. Inl. bij den hoofdingenieur, te Leeuwarden, en den ingenieur en den opzichter Raammaker, beiden te Groningen. Aanw. gehouden. Raming ƒ 1020.

Zwolle, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het voortzetten der verbetering van de traversen en het vernieuwen van verschillende vakken klinkerbestrating ter instandhouding van de Rijkswegen in de provincie Overijsel. Inl. bij den hoofdingenieur en den ingenieur Loke, beiden te Zwolle. Aanw. gehouden. Raming ƒ 15,830.

Ter-Apelerveenen (Gron.), te 12 uren, door het best. van het waterschap Ter-Apelerveenen: het maken en leggen van een ijzeren grondpomp onder het parallelkanaal. Bilj. inzenden 28 Juli ten verlaatshuize Ter-Apelerverlaat. Aanw 25 Juli, te 11 uren.

's-Hage, te 1 uur, door het ministerie van waterstaat enz.: het herstellen en verbeteren van Rijkstelegraaflijnen in de afdeeling Arnhem. Inl. bij den inspecteur, chef van het technisch beheer der Rijkstelegraaf te 's-Hage, en bij den inspecteur, te Arnhem. Raming ƒ 1830.

's-Hage, te 1 uur, door het ministerie van waterstaat enz.: het onderhouden en herstellen van het Rijkspostgebouw te Groningen, van den dag der kennisgeving van de goedkeuring der aanbesteding tot en met 31 Dec. '89. Inl. bij den rijksbouwmeester in het 2e district, te 's-Hage, en den opzichter J. Bartels, te Rotterdam. Aanw. gehouden. Raming ƒ 705.

Zutfen, te 2 uren, door de maatschappij tot exploitatie van Staatsspoorwegen, aan het bureau van den sectie-ingenieur M. J. van Duijl: het in '87 uit te voeren onderhoudswerk op de lijnen Arnhem—Deventer—Zutfen—Gronau—Almelo—Salzbergen, in 20 perc.

's-Hage, door den architect A. A. Andries: het bouwen van zeven winkelhuizen met afzonderlijke bovenwoningen in de Nieuwe-Prinsenstraat, en een benedenhuis met tuin en dubbel bovenhuis in de Nobelstraat, aldaar. Aanw. 28 Juli. (*Zie advert. in no. 29.*)

Zaterdag, 30 Juli.

Ammerstol (Z.-H.), te 11 uren, door burg. en weth.: het vergrooten en verhoogen der begraafplaats met het afbreken en wederopbouwen van het baar- en lijkenhuis en verdere werkzaamheden. Aanw. 27 Juli, te 10 uren.

Veendam, te 11 uren, door burg. en weth.: het vernieuwen van de draaibrug bij het oude gemeentehuis te Muntendam.

Buiksloot (Fr.), te 11 uren, door burg. en weth. van Leeuwarderadeel: het gewoon en buitengewoon onderhoud van gemeentewerken, ged. het 2e halfjaar '87, in 7 perceelen. Inl. bij den gemeente-opzichter L. B. Wesselius, aldaar. Aanw. 25 Juli en volgende dagen.

Wanseradeel, te 11 uren, door burg. en weth.: het uitvoeren van verschillende werken voor het maken van eene inrichting voor mestverzamelplaats bij het dorp Arum. Aanw. 26 Juli, te 4½ uren.

Hengelo (Or.), te 12 uren, in het logement Wilbrink aan de Markt: het bouwen van een woonhuis voor W. Overweg, aldaar, op een terrein gelegen aan den Borneschen straatweg. Aanw. te 9 uren.

Utrecht, te 2 uren, in het Militairen tehuis: het bouwen van 2 paviljoens voor rustige krankzinnigen, op het landgoed Veldwijk, te Ermelo. Inl. bij den architect E. G. Wentink, te Schalkwijk. Aanw. 28 Juli, van 2—3 uren.

Westzaan (N.-H.), door het best. der Zaanlandsche Zeilvereeniging: het bouwen van een tribune op het terrein bij den Watermolen aan het dijkje tusschen Zaandijk en Wormerveer.

Maandag, 1 Aug.

Wommels, te 11 uren, door burg. en weth. van Hennaarderadeel: het verfwerk aan het gemeentehuis te Wommels en de scholen en onderwijzerswoningen te Wommels, Oosterend, Ytens, Lutkewierum en Baaium. Inl. bij den gemeente-opzichter.

Amsterdam, te 2 uren, door de dir. der Hollandsche Heeren Spoorwegmaatschappij, in kamer 46 van het central administratiegebouw, der maatschappij aan het Droogdak:

1o. Bestek no. 403, het maken van een gebouw voor wagenmakerij, eene houtloods en verdere werken op het terrein van de werkplaats te Haarlem. Raming *f* 43,200;

2o. Bestek no. 409, het maken van fundeeringen voor voegbruggen op de stations Amsterdam (Rietlanden), Leiden, Rotterdam, Hugowaard, Noordscharwoude, Wormerveer, Bovenkarspel, Hilversum, Apeldoorn, Utrecht en 's-Hage, met bijkomende werken, in 11 perc. Raming *f* 11,980. (*Zie advert. in n°.* 29.)

Dinsdag, 2 Aug.

Gorichem, te 10 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, aldaar: het herstellen van den Boeldijk bij het fort Everdingen. Bilj. inzenden uiterlijk 1 Aug., vóór 3 uren. Aanw. 28 Juli, te 12½ uren. Raming *f* 2000.

Utrecht, te 2 uren, door de maatschappij tot exploitatie van Staatsspoorwegen, aan het centraalbureau: Bestek no. 461, het maken, van eene waterbezorging op het station Tilburg. Inl. bij den sectie-ingenieur, te Breda. Aanw. 26 Juli, te 11 uren. Raming *f* 6950. (*Zie advert. in n°.* 30.)

Donderdag, 4 Aug.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: de uitvoering van metselwerken en het opbreken en leggen van een gedeelte spoorbaan op het Noorderhavenhoofd te IJmuiden. Inl. bij den hoofdingenieur, te Haarlem, en den ingenieur De Bruijn, te Amsterdam. Aanw. 28 Juli. Raming *f* 32,000.

Delft, te 11 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, te 's-Hage: het herstellen van het dak en van de middengot boven de modelzaal van de constructie-werkplaatsen te Delft, onder het beheer der genie, te 's-Hage. Bilj. inzenden uiterlijk 3 Aug., vóór 3 uren, bij den hoofdopzichter van fortificatiën, te Delft. Raming *f* 1900.

Vrijdag, 5 Aug.

Deurne (N.-Br.), te 11 uren, door burg. en weth. van Deurne en Liesel: het veranderen van het schoolgebouw te Helenaveen, met bijlevering van alle bouwmaterialen en nieuw ameublement. Inl. bij den architect M. Deenssen, te Helmond. Aanw. 3 Aug., te 11 uren.

's-Hage, te 1 uur, door het ministerie van waterstaat enz.: het leggen en ingraven van vijf telegraafkabels, te 's-Hage. Inl. bij den inspecteur, chef van het technisch beheer der Rijkstelegraaf, te 's-Hage, en den inspecteur te Rotterdam. Raming *f* 940.

Zaterdag, 6 Aug.

Littooien, te 12 uren, door Mr. H. G. P. Kolfschoten, te 's-Bosch, bij Joh. Booijen: het maken van vier kribben aan de H.-Geestwaard, onder Littooien, op den linkeroever der rivier de Maas. Inl. bij den bouw- en waterbouwkundige J. B. Groenen, te Vucht. Aanw. 1 Aug., te 10 uren.

Maandag, 9 Aug.

Haastrecht, te 11 uren, bij H. Wiltenburg: het op- en wegruimen van de voormalige boezemsluis, toebehoorende aan het waterschap Benschop en gelegen in den Zuid-IJseldijk, onder de gem. Haastrecht. Aanw. 4 Aug., te 11 uren.

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van koloniën: de levering van schroefpalen, bruggiggers, kanaal- en zoresijzer.

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van koloniën:

1o. de levering van ijzeren kapspanten enz., voor de werkplaatsen te Padang, ten dienste der Staatsspoorwegen ter Sumatra's westkust;

2o. de levering van Pitch-pinehout, mede voor bovengenoemden tak van dienst.

Woensdag, 10 Aug.

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz.: het afbreken van bestaande inrichtingen, het maken van eenige werken, benevens het leggen van sporen en wissels ter uitbreiding van het station Leeuwarden. Inl. bij den eerstaanwezend-ingenieur der Staatsspoorwegen, te Amsterdam. Aanw. 3 en 4 Aug., te 11 uren. Raming *f* 129,000.

Woensdag, 17 Aug.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: het verdiepen van het grootscheepsvaarwater in het Schoor, tusschen Maassluis en Vlaardingen, voor de verbetering van den waterweg langs Rotterdam naar zee. Inl. bij den eerstaanwezend-ingenieur Leemans, te Rotterdam, en den adjunct-ingenieur Francos, te Hoek-van-Holland. Aanw. 10 Aug., te 11½ uren. Raming *f* 80,000.

AFLOOP VAN AANBESTEDINGEN.

Beinenoord, 15 Juli, voor rekening der gemeente: 1o. het bouwen van een lijkenhuis met heul ten dienste der te maken begraafplaats; ingek. 10 bilj., als:

N. v. Wel,	te Dordrecht,	*f* 702
C. Ouwehoon,	» Beinenoord,	» 725
C. v. d. Berg,	» Barendrecht,	» 700
P. de Raad,	» Beinenoord,	» 699
L. C. v. d. Wulp,	» idem	» 660
J. v. d. Wulp,	» idem	» 657
A. 't Hoodt,	» Numansdorp	» 648
G. Pijl,	» Oud-Beierland,	» 642
J. Moerkerken,	» Mijnsheerenland,	» 641
L. v. d. Wulp,	» Beinenoord,	» 640

Gegund.

2o. het maken en leveren van eene ijzeren pont met vleugels op die heul; ingekomen 5 bilj., als:

D. Schakel,	te Nieuwerlaag a/d. Rijn,	*f* 189
N. v. Wel,	» Dordrecht,	» 188
Heine's,	» H.-L.-Ambacht,	» 165
P. de Klerk,	» Puttershoek,	» 127.34
Siekenheiner,	» Charlois,	» 127
A. v. d. Sijs,	» Beinenoord,	» 114
Haksteen,	» Dordrecht,	» 99.99
H. Nijland,	» Westmaas,	» 79

Gegund.

Brakel, 15 Juli: het verhoogen en verzwaren van den benedendijk te Poederoien ter lengte van ongeveer 1000 M., voor rekening van den Bommelerwaard boven den Meidijk; ingek. 21 bilj.; het werk is gegund aan C. Vervoorn, te Brakel, voor *f* 4740.

Utrecht, 15 Juli: het bouwen eener kerk voor de Ned. Geref. gemeente (doleerende) in de Maliebaan nabij de Ramstraat; ingek. 16 bilj.; minste inschr. W. A. G. Jansen, te Utrecht, voor *f* 54,840.

Bennekom, 16 Juli: het oprichten van een gebouw, bestemd voor godsdienstoefeningen; ingekomen 14 bilj., als:

G. Radstaak,	te Wageningen,	*f* 7312
W. Wagenveld,	» Ede,	» 7312
G. Esser,	» idem	» 7292
J. Rothuizen,	» Doorenweerd,	» 7234
A. de Leeuw,	» Wageningen,	» 7180
W. Snijders,	» idem	» 6920
H. J. Aalbers,	» Bennekom,	» 6886
Gebr. Mekking,	te Bennekom,	*f* 6813
A. v. Alphen,	» Tiel,	» 6740
G. Eilander,	» Ede,	» 6689
J. Haar,	» Wageningen,	» 6604
A. Haar,	» idem	» 6549
J. Mekking,	» Bennekom,	» 6190
H. A. J. Popping,	» Wageningen,	» 5982

Gegund.

Tilburg, 16 Juli: het maken van een kantoorgebouw, woningaanbouw, paardenstal en aanhoorige werken, voor P. van Dooren, onder beheer van den architect E. Froman, aldaar; ingekomen 22 bilj., als:

J. H. Lepelaars,	te Tilburg,	*f* 22,794
Ed. de Beer,	» idem	» 22,480
J. C. v. Pelt,	» idem	» 22,300
C. H. C. Lepelaars,	» idem	» 22,153
P. Meeuwen en J. Hoevers,	» idem	» 21,800
P. van Hees,	» idem	» 21,745
C. v. Eijck,	» idem	» 21,500
J. Brouwers,	» idem	» 21,381
P. Jongen,	» idem	» 21,290
Janssen-Waijers,	» idem	» 21,030
H. Mandos-Vinken,	» idem	» 21,000
W. v. Eijck,	» idem	» 20,913
M. Reijnen,	» idem	» 20,880
J. v. Gorp,	» idem	» 20,709
P. F. Duzee,	» idem	» 20,700
Heestermans en V. d. Aa,	» idem	» 20,635
Ch. Gustenhoven,	» idem	» 20,550
P. v. Riel,	» idem	» 19,912
C. A. Donders,	» idem	» 19,806
F. Mandos,	» idem	» 18,085
Louis Franken,	» idem	» 17,716
W. v. Gorp,	» idem	» 17,716

Gegund aan W. v. Gorp.

Kampen, 16 Juli, voor rekening der gemeente: 1o. het doen van eenige herstellingen en verniewingen aan- en het schoonmaken van verschillende gebouwen en andere eigendommen der gemeente Kampen, in 19 perceelen.

Perc. 1, ingek. 5 bilj.;		
hoogste inschr.		*f* 53
minste »	H. C. v. Dijk,	» 16
Perc. 2, ingek. 6 bilj.;		
hoogste inschr.		» 25
minste »	C. Visscher,	» 18.30
Perc. 3, ingek. 11 bilj.;		
hoogste inschr.		» 98
minste »	C. Visscher,	» 68
Perc. 4, ingek. 15 bilj.;		
hoogste inschr.		» 454
minste »	J. Valk,	» 389
Perc. 5, ingek. 15 bilj.;		
hoogste inschr.		*f* 705
minste »	D. Rokvelt,	» 565
Perc. 6, ingek. 7 bilj.;		
hoogste inschr.		» 349
minste »	P. v. Putten,	» 238
Perc. 7, ingek. 4 bilj.;		
hoogste inschr.		» 1710
minste »	G. Londo,	» 1375
Perc. 8, ingek. 5 bilj.;		
hoogste inschr.		» 793
minste »	L. v. d. Wetering,	» 714.75
Perc. 9, ingek. 8 bilj.;		
hoogste inschr.		» 223
minste »	C. Visscher,	» 188
Perc. 10, ingek. 6 bilj.;		
hoogste inschr.		» 29.50
minste »	J. J. Oodekerk,	» 15
Perc. 11, ingek. 1 biljet voor *f* 222		
Raming *f* 175, niet gegund.		
» 12, ingek. 6 bilj.;		
hoogste inschr.		» 1250
minste »	J. Bruggink	» 1045
Perc. 13, ingek. 4 bilj.;		
hoogste inschr.		» 229
minste »	H. v. Dijk Dz.,	» 193
Perc. 14, ingek. 1 biljet voor *f* 1699		
Raming *f* 1115, niet gegund.		
» 15, geen biljetten.		
» 16, ingek. 3 bilj.;		
hoogste inschr.		» 275
minste »	J. S. v. d. Werf	» 180
Perc. 17, ingek. 1 biljet van C. Tennekes Jz., voor		» 466
» 18, geen biljetten.		
» 19, ingek. 2 bilj.;		
hoogste inschr.		» 498
minste »	A. E. H. H. Camerling,	» 440

De uitslag der herbesteding der perceelen 11, 14, 15 en 18 op 21 dezer, is als volgt:

Perc. 11, ingek. 2 bilj.;		
hoogste inschr.		*f* 252
minste »	H. v. Dijk Hz.,	» 240
Perc. 14, ingek. 5 bilj.;		
hoogste inschr.	*f* 2400 minste	» 2043.50
niet gegund.		
Perc. 15, ingek. 2 bilj.;		
hoogste inschr.	*f* 1398 »	» 1300
niet gegund.		
Perc. 18, ingek. 7 bilj.;		
hoogste inschr.		» 800
minste »	Joh. Meijer,	» 388

2o. het leveren van 100,000 vlakke grijze straatklinkers (Waalsorm), franco voor den wal; ingekomen 2 bilj., als:

	per 1000
Wed. B. B. ten Kate,	*f* 12.25
Gebr. v. Hasselt,	» 11.59

Niet gegund.

3o. het leveren van 60,000 weinig getrokken grijze straatklinkers (Waalsorm), franco voor den wal; ingek. 2 bilj., als:

	per 1000
Gebr. v. Hasselt,	*f* 11.59
Wed. B. B. ten Kate,	» 11.40

Niet gegund.

Hoornkerdam, 18 Juli: de voorziening der boorden van de vaart van Monnikendam naar het Schouw, onder beheer van den architect H. P. van den Aardweg, te Purmerend; ingek. 20 bilj., als:

L. Kok, IJmuiden,	*f* 13,564
L. Pot, Buiksloot,	» 12,780
W. Greve, idem	» 12,750
J. Leguit, Zaandam,	» 12,619
R. Kroon, Buiksloot,	» 11,446
J. de Groot, Scharwoude,	» 11,165
Jb. de Vries, Purmerend,	» 10,883
P. Karmelk, Monnikendam,	» 10,794.75
D. Boon, Broek,	» 10,700
Jb. Oldenburg, Bergen,	» 10,680
C. Hellings, Broek,	» 10,560
A. Prins Fz., Stedrecht,	» 10,400
C. Blankevoort, Monnikendam,	» 10,380
G. Honijk, Purmerend,	» 9,940
P. J. Neijssen, Monnikendam,	» 9,900
H. Dinkla, Buiksloot,	» 9,885
Jb. Poot, Amsterdam,	» 9,800
A. Kok, IJmuiden,	» 9,393
L. den Oude, Zuiderwoude,	» 9,300
W. Slot en J. de Wijs, Monnikendam,	» 8,795

Gegund.

Raming	*f* 11,500

Harlingen, 18 Juli, voor rekening der gemeente: 1o. het doen van eenige herstellingen aan de walmuren in de Voorstraat en het Franekerrnde; ingekomen 6 bilj., als:

J. Posthuma,	te Harlingen,	*f* 370
A. Nauta,	» idem	» 363
G. S. Spoelstra,	» idem	» 327
H. ten Brug,	» idem	» 287
L. Strak en J. Huisman,	» idem	» 260
Y. B. v. d. Wal,	» idem	» 239

Gegund.

2o. het uitkappen en invoegen van de muren aan den oostkant van het politiebureau; ingek. 4 bilj., als:

G. S. Spoelstra,	te Harlingen,	*f* 190
A. Nauta,	» idem	» 187
L. Strak en J. Huisman,	» idem	» 169
Y. B. v. d. Wal,	» idem	» 162

Gegund.

Delft, 18 Juli, voor de artillerie-inrichtingen: 1o. koper- en messingplaat; minste inschr. Gebr. Abrahams, te 's-Hage, voor *f* 3006.61.

2o. schellak, alcohol, soda enz.; minste inschr. P. J. Kip & Zonen, te Delft, voor *f* 185.72.

Zuitfen, 18 Juli: het verbouwen van het woonhuis van T. Tjepkema, onder beheer van den architect P. J. de Bruin; ingekomen 12 bilj., als:

A. Eenink,	te Warmsveld,	*f* 5397
W. Bilderdijk,	» idem	» 5260
H. A. Welsing,	» Brummen,	» 5169
J. B. Ruissink,	» Zutfen,	» 5145
B. G. Landeweert,	» idem	» 5022
R. v. d. Velde,	» idem	» 4997
G. J. Kerkmeijer,	» idem	» 4870
H. A. Eserman,	» idem	» 4782
A. J. Pasman,	» idem	» 4736
L. Nijland,	» idem	» 4629
H. Langenberg,	» idem	» 4554
Gebr. Landeweert,	» idem	» 4500

Breda, 18 Juli, voor rekening der gemeente: 1o. het bouwen van een directeurswoning bij de gasfabriek en het bouwen van een afsluitmuur om het fabrieksterrein; ingekomen 10 bilj., als:

J. J. Koopmans,	te Breda,	*f* 10,250
W. v. Oosterhout,	» idem	» 9,748
A. F. v. Dongen,	» Prinsenhage,	» 9,725
M. Bakkeren,	» idem	» 9,639
C. de Kanter,	» Breda,	» 9,538
M. v. Sevenbergen,	» idem	» 9,500
Th. Kessel,	» idem	» 9,412
A. Bielen,	» idem	» 9,400
W. F. Reichard,	» idem	» 9,280
B. Verhgh,	» Ginneken,	» 9,280

2o. het leveren van 118,000 grieskeien van de Ourthe; ingek. 5 bilj., als:

	per 1000 stuks
F. Engers, te Amsterdam,	*f* 47
A. Barette, » Eindhoven,	» 45.87
F. Jansen en E. Barting, » Luik,	» 44.95
F. Bodsen, te Mook,	*f* 44.95
C. P. Petit, » Breda,	» 43.83

Utrecht, 19 Juli: Bestek no. 480, het maken, uitbreiden, wijzigen, verplaatsen en opruimen van gebouwen en inrichtingen met daarmede in verband staande werken, op het station Roumdaal; ingek. 12 bilj., als:

C. M. Roozenburg,	te Naaldwijk,	*f* 83,000
C. v. Stuivenberg,	» Geldermalsen,	» 82,300
J. J. Borsstra,	» Bergen-op-Zoom,	» 80,580
J. Blok,	» 's-Gravendeel,	» 79,797
W. Lock,	» Staenbergen,	» 79,000
W. v. Leeuwen,	» Hellevoetsluis,	» 78,930
G. A. v. Spanje,	» Rotterdam,	» 77,790
J. H. Vos Sr.,	» Almelo,	» 77,380
J. Hillen,	» Grave,	» 76,719.20
A. de Neef,	» Brielle,	» 75,000
C. Eckhardt,	» Almelo,	» 73,500
M. L. Veenenbos,	» Brielle,	» 73,200
Raming		» 79,000

Enschedé, 19 Juli: het bouwen van een steenen pakhuis en kantoor op het stationsemplacement, voor de firma H. Serphos; gegund aan Wijkeveld, voor *f* 3139.

Hengelo (Or.), 19 Juli: het bouwen van een woonhuis voor C. L. Zehender Traus, aan den Borneschen straatweg, onder beheer van den architect J. Moll; ingekomen 11 bilj., als:

W. v. Leeuwen,	te Hengelo (O.),	*f* 12,500
A. Sieverink,	» Gevenloo,	» 11,990
Van den Berg,	» Hengelo (O.),	» 11,800
A. M. Wesselink,	» idem	» 11,160
A. J. Wilmink,	» idem	» 11,115
Welmers,	» Gelselaar,	» 11,100
J. H. Bonnk,	» Hengelo (O.),	» 11,080
J. Brunnselhuis,	» idem	» 10,894
Frantzen,	» idem	» 10,545
Groothengel,	» Borne,	» 10,210
L. P. Groothuis,	» Hengelo (O.),	» 10,170

Gegund.

Woerden, 19 Juli: het bouwen van eene villa voor Dr. G. H. de Feijfer, aldaar, onder beheer van den architect N. A. Swanenburg; ingek. 6 bilj., als:

W. de Jong,	te Gouda,	*f* 14,778
G. de Goederen,	» Woerden,	» 13,338
J. W. Blok,	» idem	» 10,979
C. Flaijt,	» idem	» 10,863
B. Karsdorp,	» idem	» 10,808
G. Snel,	» idem	» 10,781

Amsterdam, 19 Juli: voor rekening der gemeente: 1o. het leveren en stellen van 8 stuks 2persoons geslagen-ijzeren urinoirs; ingek. 3 bilj., als:

D. J. Rekdag,	te Deventer,	*f* 1395
J. E. Dupont,	» Amsterdam,	» 1223
G. H. Oberink,	» idem	» 1126.75

2o. het bouwen van een riool, kruisende de 2e-Helmersdwarsstraat, gaande door de 1e-Helmersstraat, en het graven van een sloot in het verlengde van dat riool; ingek. 9 bilj., als:

J. P. Cornelissen,	te Amsterdam,	*f* 10,787
J. Faas,	» idem	» 9,373
C. J. Maks Jz.,	» idem	» 8,520
G. D. v. Doorn,	» idem	» 8,268
L. Kok,	» IJmuiden,	» 7,980
H. Ozinga,	» Amsterdam,	» 7,880
M. Deutekom,	» idem	» 7,700
R. Schröder,	» Kelhern,	» 7,540
G. J. F. Zuiderhoek,	» Amsterdam,	» 6,900

Assen, 19 Juli, onder beheer van het ministerie van waterst. enz.: 1o. het verbeteren van een gedeelte van het bovenpand der Drentsche Hoofdvaart, tusschen de Bijlervaart en de Veenhoopsbrug (van paal no. 29 + 60 M. tot paal no. 82 + 70 M.); ingekomen 13 bilj., als:

H. Smallenbroek en H. Jalvingh,	Assen,	*f* 45,573
A. W. Groot, Huntham (N.-Br.),		» 44,100
F. v. Baalen Gz., Nieuweschans,		» 42,800
W. de Vries, Garnwerd,		» 40,500
C. Bakker, Kollum,		» 40,033
H. de Herder, Groningen,		» 39,700
J. Linzel, Breskens (Zeeland), en J. W. de Vries, Smilde,		» 39,674
H. H. Smith, Almenum,		» 39,400
J. N. Kruizinga, Groningen,		» 39,140
P. Hel en A. Blacks, Zwolle,		» 38,800
E. S. de Boer, Lemmer,		» 37,800
H. Bosnik H.Hz., Utrecht,		» 37,400
F. Aberson, Steenwijk,		» 35,875
Raming		» 42,000

2o. het maken van veranderingen aan zeven draaibruggen, gelegen in het bovenpand der Drentsche Hoofdvaart, en bijkomende werken; ingekomen 11 bilj., als:

J. N. Kruizinga, Groningen,	*f* 17,890
S. Meijers, Bedum,	» 16,150
F. v. Baalen Gz., Nieuweschans,	» 15,890
H. Hinse Jr., Assen,	» 15,885
S. Ubels, Bedum,	» 15,880
H. de Herder, Groningen,	15,737
G. Wolthuis, Bedum,	15,700
B. Smallenbroek en H. Jalvingh, Assen,	*f* 15,173
J. Otten, Meppel,	» 14,950
F. Aberson, Steenwijk,	» 14,375
C. Bakker, Kollum,	» 13,847
Raming	» 16,750

Groningen, 19 Juli: het verbouwen eener winkelbehuizing voor H. Burgers, onder beheer van den architect G. Nijhuis; ingekomen 8 bilj., als:

G. P. v. Erp,	te Groningen,	*f* 3180
H. Meijer,	» idem	» 2944
D. Dalmolen,	» idem	» 2868
J. Ibelings,	» idem	» 2824
W. Pleijsier,	» idem	» 2786
A. Wichers,	» idem	» 2666
J. M. Scheen,	» idem	» 2588
K. H. Huizinga,	» idem	» 2296

Gegund.

Zwolle, 20 Juli: het verhoogen en verzwaren van een dijkvak, uitmakende een gedeelte van den IJsseldijk, tegen de Spookerzaanwaard, voor rekening van Salland, 7e dijksdistrict in Overijsel; ingek. 3 bilj., als:

M. Visscher,	te Hattem,	*f* 811
H. J. Schrijver,	» Westerbolte,	» 792

Het werk is niet gegund.

Valkenburg, 20 Juli: het bouwen van eenen nieuwen kaaimuur en het bouwen van een gedeelte muur om het kerkhof; ingek. 9 bilj., als:

	perc. 1	perc. 2	massa
J. H. v. Tilburg, Nootdorp,	*f* 1475	*f* 471	*f* 1916
W. H. Neuteboom, Leiden,	1891	280	1871
J. en P. v. Iterson, Rhijnburg,	1340.80	420.80	
D. Koureman, Leiden,	1194	490	
A. Rynarld, Vlaardingen,	1234.50	444.44	
D. Loenhoer, Koudekerk,	1297	347	
A. Oosterzee, Valkenburg, en K. Haasnoot, Katwijk,	1199	358	1550
P. de Graaf & Zn., Koudekerk,	1083	375	1346
P. H. Smittenaar, Leiden,	1194	446	1570

Gegund aan P. de Graaf & Zn.

Amsterdam: 20 Juli: het bouwen van een winkelhuis met drie bovenwoningen aan de Oostenburgergracht no. 51, te Amsterdam, voor rekening van J. de Kouing, te Nieuweramstel; minste inschr. J. Schaafstra & Co., voor *f* 5489.

Nijmegen, 20 Juli: het droogleggen en drooghouden van de Meershuis, aldaar; ingekomen 6 bilj., als:

	kosten droogleggen	kosten bemaling per dag
Joh. Meijer, Nijmegen,	*f* 3040	*f* 63
Thomassen, idem	2900	60
W. v. Os, idem	2683	35
W. v. Hasselt, idem	3230	65
Wed. Groenier, Stadskanaal,	2550	25
W. H. de Haan, Elden,	1768	20

De minste inschr. onder bepaalde voorwaarden. Gegund.

Ierseke, 20 Juli: het vergrooten der gemeenteschool no. 1, onder beheer van den architect J. H. Hannink, te Goes; ingekomen 5 bilj., als:

M. Corstanje,	te Ierseke,	*f* 6295
W. Goeman,	» idem	» 1925
A. Martijn,	» idem	» 5990
Joh. Liedenbergh,	» Wemeldinge,	» 5954
P. Dronkers,	» Kapelle,	» 5480

Gegund. Raming *f* 5845.21

's-Hage, 20 Juli, onder beheer van het ministerie van waterst.: 1o. het bouwen van eene uitwaterings- en inlaatsluis aan de Scheisloot, nabij Koinerveer, onder de gemeente Raamsdonk; ingek. 20 bilj., als:

H. Th. Wiegerink, Groenloo,	*f* 31,349
J. M. Gruyters, Orten,	» 30,940
C. P. W. Dessing, Gouda,	» 30,377
C. de Groot, Stedrecht,	» 28,985
A. Terwindt, West-Pannerden,	» 27,800
C. Eckhardt, Almelo,	» 27,670
D. J. Ulenberg, Rotterdam,	» 27,000
J. Visser Gz., Papendrecht,	» 26,405
H. A. Blok, 's-Gravendeel,	» 25,997
N. v. Haaren, 's-Bosch, en W. P. de Vries, Rossum,	» 25,900
W. v. Leeuwen, Hellevoetsluis,	» 25,900
S. H. Fernin, Scheveningen,	» 25,700
M. L. Veenenbos, Brielle,	» 25,700
J. v. d. Vlugt Jr., Dordrecht,	» 25,640
G. Schermers, Dussen,	» 25,543
B. Voordendag Az., Dordrecht,	» 25,400
J. Dijkstra, Werkendam,	» 24,440
A. v. Henk, Korkdriel,	» 24,167
M. Visser, Papendrecht,	» 23,875
Ph. Verbruggen, Waddinksveen,	» 23,247
Raming	» 28,330

2o. het bouwen van eene scheepvaartsluis aan het Oude Maasje, nabij Keizersveer, onder de gemeente Ramsdonk; ingek. 13 bilj., als:

L. J. v. d. Steenhoven, Dordrecht,		ƒ 134,700
A. Terwindt, West-Pannerden,		» 130,000
J. H. Vos Sr., Almelo,		» 127,890
C. P. W. Dessing, Gouda,		» 125,823
J. J. Bekker, Amsterdam,		» 125,400
H. Th. Wiegerink Groenlo,		» 123,000
L. Kalis Kz., Sliedrecht,		» 123,880
B. Voordendag Az., Dordrecht,		» 118,400
N. v. Haaren, 's-Bosch, en W. P. de Vries, Rossum,		» 115,800
S. H. Fermin, Scheveningen,		» 114,000
W. v. Leeuwen, Hellevoetsluis,		» 114,800
C. Eckhardt, Almelo,		» 114,779
Ph. Verbruggen, Waddinxveen,		» 108,750
Raming		» 126,500

2o. het bouwen van eene dubbele uitwaterings- en inlaatsluis aan het Oude Maasje, nabij Keizersveer, onder de gemeente Ramsdonk; ingek. 17 bilj., als:

J. H. Vos Sr., Almelo,		ƒ 52,800
J. M. Gruyters, Orten,		» 51,988
C. P. W. Dessing, Gouda,		» 51,613
J. J. Bekker, Amsterdam,		» 49,400
L. Kalis Kz., Sliedrecht,		» 48,960
H. Th. Wiegerink, Groenlo,		» 48,900
J. v. d. Vlugt Jr., Dordrecht,		» 48,550
A. Terwindt, West-Pannerden,		» 47,500
D. J. Ubenberg, Rotterdam,		» 47,200
A. L. Veenenbos, Brielle,		» 45,980
B. Voordendag Az., Dordrecht,		» 45,200
A. v. d. Meyden Az., Hardinkveld,		» 44,441
W. P. de Vries, Rossum, en N. v. Haaren, 's-Bosch,		» 44,398
C. Eckhardt, Almelo,		» 43,980
S. H. Fermin, Scheveningen,		» 43,100
W. v. Leeuwen, Hellevoetsluis,		» 43,700
Ph. Verbruggen, Waddinxveen,		» 41,478
Raming		» 49 800

4o. de uitvoering van baggerwerk in het bed van de rivier de Waal, onder Varik en Hurwenen; ingek. 7 bilj., als:

A. G. Huyskes, Hedel,		ƒ 16,450
G. Spiering Cz., Gameren,		» 15,425
W. P. de Vries, Rossum,		» 14,986
J. W. R. Bradman en A. J. Vermeulen, Nijmegen,		» 14,900
A. L. v. Wijngaarden IJz., Sliedrecht,		» 13,940
L. A. v. Haaften,	idem	» 13,900
H. Bennik H.Rz., Utrecht,		» 13,900
Raming		» 22,900

Willemsoord, 20 Juli: het verrichten van eenige werkzaamheden aan de gebouwen enz., van het maritiem etablissement, aldaar; ingek. 14 bilj.:

hoogste inschr. J. Buinker, Hedder,		ƒ 18,300
minste » A. Bels,	idem	» 16,020

Purmerend, 20 Juli: de levering van 80,000 Waalsche vlakke straatklinkers, voor de gemeente; ingek. 6 bilj., als:

	per 1000
G. v. d. Broek, Rijnhoven,	ƒ 14.90
Jh. de Vries, Purmerend,	» 12.68
Beek en Van Veerthuijsen, firma Dwars, Zwolle,	» 12.30
C. Peters, Lobit,	» 12.10
N. Paré, Druten,	» 12.—
Bn. Van Nagell, Amerongen,	» 11.70
Gegund.	

Sneek, 20 Juli: het maken van beschoeiingswerken aan den Trekweg bij Leeuwarden; ingek. 12 bilj., als:

M. Bleeksma,	te Deersum,	ƒ 1678
L. Zandstra,	» Lemmer,	» 1540
A. A. de Lange,	» idem	» 1425
A. Braaksma,	» Leeuwarden,	» 1333
C. H. Visscher,	» Vlst,	» 1300
Joh. Frantzen,	» Leeuwarden,	» 1260
H. v. d. Leen,	» idem	» 1244
D. Bouma,	» Oosterwierum,	» 1168
A. Gaasterland,	» Wieweerd,	» 1168
P. Reisma,	» Menaldum,	» 1118
Th. Visser,	» Sneek,	» 1011
Gebr. Joostra,	» Buard,	» 918
Gegund.		

Haarlem, 21 Juli: het maken van inundatiemiddelen voor de linie van Spaarndam, onder het beheer der genie, te Haarlem; ingek. 10 bilj., als:

C. J. Kalis, IJmuiden,		ƒ 17,370
G. D. v. Doorn, Amsterdam,		» 16,300
C. Bos Az., Dordrecht,		» 15,960
J. v. Vuuren, Zalt-Bommel,		» 15,489
J. S. v. Velthuijsen, Haarlem,		» 15,339
P. Andriessen, Hilversum,		» 14,980
Z. Saltzherr,	idem	» 14,894
C. v. Beijendam, Spaarndam,		» 14,887
C. Bos, Haarlemmermeer,		» 14,688
B. Dinkla, Buiksloot,		» 13,800

Haarlem, 21 Juli, voor rekening der gemeente: 1o. de rioleerings- en bestratingswerken in de Voorzorg-, de Clerq- en Brouwerstraten, in den voenpolder bij de Leidschevaart; ingek. 6 bilj., als:

F. W. Bonte,	te Amersfoort,	ƒ 8720
C. Bos,	» Haarlemmermeer,	» 7940
H. Louden,	» Haarlem,	» 7685
A. Zonneveld,	» idem	» 7635
C. Ronneijn,	» idem	» 7418
T. J. Vermijbergh,	» idem	» 7280
Gegund. Raming		ƒ 8432

2o. het verbeteren van de Kleverlaan; ingek. 6 bilj., als:

J. Frans,	te Amsterdam,	ƒ 3160
H. C. v. d. Velden,	» Haarlem,	» 2580
A. v. d. Bolt,	» idem	» 2516
C. Bos,	» Haarlemmermeer,	» 2408
A. Zonneveld,	» Haarlem,	» 2247
H. Louden,	» idem	» 1742

In beraad gehouden.

Raming	ƒ 1810

Haarlem, 21 Juli: het uitvoeren van verschillende werken aan het Rijks-krankzinnigengesticht te Medemblik; minste inschr. W. N. Vlaming, te Medemblik, voor ƒ 3728

Raming	» 3970

Amsterdam, 21 Juli: het doen van voorzieningen aan het ambulance-magazijn te Amsterdam, onder het beheer der genie, aldaar; ingekomen 4 bilj., als:

E. v. d. Eijk en De Waal, Amsterdam,		ƒ 835
L. v. Zon Purmerend,		» 825
Renaud en Boeijen, Watergraafsmeer,		» 774
J. Poot, Amsterdam,		» 768
Raming		» 850

Haarlem, 21 Juli: het bouwen eener woning voor den hoofdmachinist van den Rijksstoomwatermolen te Schellinkwoude, behoorende tot de werken van het Noordzeekanaal; ingekomen 6 bilj., als:

L. Kok,	te IJmuiden,	ƒ 6073
C. Hoen,	» Nieuwendam,	» 6030
J. Brand,	» idem	» 5997
L. Pot,	» Buiksloot,	» 5985
W. Greeve,	» idem	» 5960
H. Dinkla,	» idem	» 5832
Raming		» 6140

Haarlem, 21 Juli: het maken van een gebouwtje tot redding van schipbreukelingen op het noorderstrand van de Boschplaat te Terschelling, provincie Noord-Holland; ingekomen 6 bilj., als:

J. J. Bakker,	te Terschelling,	ƒ 1768
K. P. Krul,	» idem	» 1315
Gebr. J. en J. Posthuma,	» Harlingen,	» 1194
M. Dualder,	» Terschelling,	» 1170
P. J. Lieuwe,	» idem	» 1139
Gebr. v. d. Meer,	» Harlingen,	» 1040

Harlingen, 21 Juli, voor rekening der gemeente: 1o. het doen van eenige herstellingen aan de Kerkpoortsbrug; ingekomen 7 bilj., als:

J. de Lange,	te Harlingen,	ƒ 520
G. S. Speelstra,	» idem	» 518
L. Strak en J. Huisman,	» idem	» 499
J. Posthuma,	» idem	» 493
G. Anema,	» Midlum,	» 460
Gebr. v. d. Meer,	» Harlingen,	» 449
J. Langenhorst,	» idem	» 398
Gegund.		

2o. het vervloeren van eenige straten; ingek. 1 bilj., van H. ten Brug, te Harlingen, voor 1200 M³ à ƒ 0.28 = ƒ 336. Gegund.

Vollenhoven, 21 Juli; de levering van grint voor het 1e dijkdistrict in Overijsel,

	per stere.		
	Zwartsluis	Blokzijl,	Kuinre
J. L. Burgers, Zutfen,	ƒ 1.60	ƒ 1.90	ƒ 2.—
A. en M. Kuperus, Kuinre,		1.99	1.99
J. Weener Az., Hasselt,	1.68	1.81	1.85
B. v. d. Veen, Lemmer,		2.48	2.48
D. Buisman, Zwartsluis,	1.50	2.10	2.—
H. Vollenhoven, Hattem,	1.90	1.90	1.90
Gebr. Peters, Nijmegen,	1.64	1.64	1.64

De levering is gegund: te Zwartsluis, J. L. Burgers, Zutfen, voor ƒ 1.60
Blokzijl en Kuinre, Gebr. Peters, Nijmegen, » 1.64

Velden (L.), 21 Juli: het verbouwen eener onderwijzerswoning te Velden, tot schoolkraal; ingekomen 7 bilj., als:

G. Maas,	te Meerlo,	ƒ 1749.60
M. Mulkens,	» Venloo,	» 1740
P. Roosen,	» Steil,	» 1624
P. Rievers,	» Arcen,	» 1550
P. J. Wolters,	» Velden,	» 1397
C. Erpraeth,	» Venloo,	» 1317
P. Coppes,	» Velden,	» 1290
Gegund.		

Groningen, 21 Juli: het bouwen van eene stoom-exportvarkensslachterij te Assen, voor de firma Thompson & Co., te Hamburg, onder beheer van den architect J. P. Hazeu, (onderhands); ingek. 5 bilj., als:

A. de Vries,	te Assen,	ƒ 72,767
T. Hilarius Wz.,	» Leeuwarden,	» 59,091
J. N. Kruizinga,	» Groningen,	» 58,550
Bekhuis en Dunstra,	» Leeuwarden,	» 55,126
K. de Grooth,	» Winschoten,	» 52,400
Raming		ƒ 56,250.72

Enkhuizen, 21 Juli: het vernieuwen van den voorgevel enz. aan het huis van J. de Wit, (zonder schilderwerk), onder beheer van den architect J. C. de Groot; ingek. 8 bilj., als:

J. West,	ƒ 1650
F. Korff,	» 1497
C. Liefhebber,	» 1469
L. de Vries,	» 1429
W. Riendevhoff,	» 1426
J. Rosendaal,	» 1302
Th. v. Dam,	» 1295
J. v. Marle en R. Kramer,	» 1249
Gegund.	

Scharmer, 21 Juli: het bouwen van een nieuwe pastorie voor de Herv. gemeente te Scharmer, met al de daartoe benoodigde materialen, arbeidsloonen enz.; ingek. 14 bilj., als:

E. E. Warnders,	te Sappemeer,	ƒ 5800
K. Spithof,	» Hellum,	» 5359
J. Dieters,	» Foksham,	» 4554
G. Huizinga,	» Zuidhorn,	» 4519
J. Zwaneveld,	» Scharmer,	» 4510
J. Wolterach,	» Hoogezand,	» 4322
H. Nieland,	» Warfum,	» 4281
L. Los,	» Bedum,	» 4200
E. v. d. Laan,	» Scharmer,	» 4196
H. Moerman,	» Bedum,	» 4145
H. Smit,	» idem	» 4115
Z. Meijer,	» idem	» 4085
A. Duanje,	» Noordbroek,	» 3858
J. v. Delden,	» Harkstede,	» 3819
Gegund.		
Raming		ƒ 4257

Oosterbeek, 21 Juli: 1o. het bouwen eener nieuwe school enz.; 2o. het verbouwen der onderwijzerswoning; 3o. het verbouwen der oude school tot gemeentehuis; in massa gegund aan G. Beekers, te Sittard, voor ƒ 8077.

Arnhem, 22 Juli: het leveren en aanbrengen van waterleidingen in het prov. gouvernementsgebouw; ingekomen 9 bilj., als:

F. J. de Greef,	te Arnhem,	ƒ 1768
L. v. Gelderen,	» idem	» 1760
P. H. Meijer,	» idem	» 1748
J. H. v. Riel,	» idem	» 1700
Gebr. A. en N. W. v. Daalen,	» idem	» 1682
G. J. W. Dopheide,	» idem	» 1626
A. Knoops,	» idem	» 1550
A. Pitlo,	» idem	» 1450
W. J. Stokvis,	» idem	» 1361

Arnhem, 22 Juli: het aanbrengen van waterleidingen in het Rijksarchiefgebouw; ingekomen 7 bilj., als:

Gebr. A. en N. W. v. Daalen,	te Arnhem,	ƒ 1245
L. v. Gelderen,	» idem	» 1165
F. J. de Greef,	» idem	» 1162.50
A. Knoops,	» idem	» 1100
G. J. W. Dopheide,	» idem	» 1080
A. Pitlo,	» idem	» 1069
W. Welsing,	» idem	» 1050
Raming		» 1200

Middelburg, 29 Juli: het bestorten van een gedeelte zeewering te Vlissingen, behoorende tot de zeewerken in de provincie Zeeland; ingek. 10 bilj., als:

A. M. Langeveld, Hardinkveld,		ƒ 4530
Kloos en Van Limburgh, Rotterdam,		» 4200
C. Maters, Vlissingen,		» 4155
C. F. v. Fraeijenhoven, Neuzen,		» 3977
J. H. Adriaansen, Sliedrecht,		» 3820
J. Tollenaar, Neuzen,		» 3712
M. v. d. Hoek,	idem	» 3688
A. Tholens Dz.,	idem	» 3600
A. de Jong Dz.,	idem	» 3591
P. A. v. d. Velde,	idem	» 3579
Raming		» 4000

BIJVOEGSEL
VAN
DE OPMERKER
van ZATERDAG 30 JULI 1887.

AANKONDIGINGEN
VAN
AANBESTEDINGEN.

Maandag, 1 Aug.

Wemmels, te 11 uren, door burg. en weth. van Hennaardersdeel: het verfwerk aan het gemeentehuis te Wemmels en de scholen en onderwijzerswoningen te Wemmels, Oosterend, Ytens, Lutkewierum en Saaium. Inl. bij den gemeente-opzichter.

Baarn (Utr.), te 12 uren, door S. Canubier van Nooten, in het hotel Velaars: het bouwen van eene villa op een terrein, gelegen aan den Dalweg tegenover het buiten van de Wed. Meulman, aldaar.

Delft, te 12 uren, door den directeur der artillerie-inrichtingen, in de Houttuinen: de levering van verschillende behoeften, ten behoeve van verschillende diensten in Ned.-Indië, in 10 perc.

Enschedé, te 12 uren, door P. ter Kuile Ez., in het hotel de Graaff: het bouwen eener villa aan den Parkweg. Aanw. te 9 uren. Inl. bij den architect G. Beltman A.Gz., aldaar.

Amsterdam, te 2 uren, door de dir. der Hollandsche IJzeren Spoorwegmaatschappij, in kamer 46 van het centraal administratiegebouw, der maatschappij aan het Droogtak:

1o. Bestek no. 403, het maken van een gebouw voor wagenmakerij, eene bouthoek en verdere werken op het terrein van de werkplaats te Haarlem. Raming ƒ 43,200;

2o Bestek no. 409, het maken van fundeeringen voor weegbruggen op de stations Amsterdam (Rietlanden), Leiden, Rotterdam, Hugowaard, Noordscharwoude, Wormerveer, Bovenkarspel, Hilversum, Apeldoorn, Utrecht en 's-Hage, met bijkomende werken, in 11 perc. Raming ƒ 11,980. (*Zie advert. in n°.* 29.)

Finsterwold (Gron.), te 4 uren, door burg. en weth.: de levering van 350 M³ keislag, op de kunstwegen in de gemeente, vóór 1 Oct.

Dinsdag, 2 Aug.

Gorichem, te 10 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, aldaar: het herstellen van den Dieflijk bij het fort Everdingen. Bijinzenden uiterlijk 1 Aug., vóór 3 uren. Aanw. gehouden. Raming ƒ 2000.

Deventer, te 10 uren, door burg. en weth.:

1o. het bouwen van een steenen brug over de buitengracht nabij de spoorwegviaduct, met eenige bijkomende werken;

2o. het maken van een rioof, loopende van de Zwolschestraat bij de fabriek van Hagenbeek, door het gesloopte vestingterrein over het voormalige ravelijn no. 1 (bleek van Lammers) naar den IJssel;

3o. het maken van een beschoeiing aan de buitengracht nabij de Raambrug.

Aanw. gehouden.

Alkmaar, te 1 uur, door de St.-Barbarastichting, in het hotel de Toelast: het maken van een begraafplaats met ijzeren afsluithek, gebouwen en kapel. Inl. bij den architect L. Stevens, te Velp.

Utrecht, te 2 uren, door de maatschappij tot exploitatie van Staatsspoorwegen, aan het centraalbureau: Bestek no. 461, het maken, van eene waterbezorging op het station Tilburg. Inl. bij den sectie-ingenieur, te Breda. Aanw. gehouden. Raming ƒ 6980. (*Zie advert. in n°.* 30.)

Echten (Fr.), door het best. van den Veenpolder:

1o. de levering van 35 M³ Drentsche of Noordsche ballaststeen;

2o. idem van 90 M³ wrak.

Woensdag, 3 Aug.

Schoonhoven, te 10 uren, in het koffiehuis de Landbouw: het ameveeren van 2 schuren op de hofstede van H. Kooijman, Tiendweg, nabij het schoolgebouw van Willige-Langerak en op diens plaats opbouwen van eene bouwmanswoning met daarmede in-verband-staande werken. Aanw. gehouden.

Breda, te 11 uren, door den architect J. M. Marijnen, in het koffiehuis «Hof van Holland": het gedeeltelijk verbouwen van het woonhuis van M. Hekking, gelegen in de Catharinestraat. Aanw. gehouden.

Amsterdam, te 11 uren, door den vice-admiraal, directeur en kommandant der marine:

1o. het verrichten van cementeer-, huitenschilder-, en timmerwerk aan het grootmagazijn op 's Rijkswerf;

2o. het verrichten van schilder-, straat-, smeedwerk enz., tot onderhoud van de gebouwen, het terrein enz., ten dienste van het buskruitmagazijn te Kadoelen.

Streefkerk (Z.H.), te 11 uren, in het koffiehuis van Kortlang: het bouwen van eene hofstede met daarmede in-verband-staande werken, aan het boveneinde der gemeente Streefkerk. Inl. bij den architect C. A. Verheij, te Nieuw-Lekkerland. Aanw. 1 Aug., te 10 uren.

Nieuwerametel, te 12 uren, door burg. en weth.: het bouwen van 3 politieposten met brandspuithuizen voor de buurten Weesperzijde, Oetewalerweg en Jan Hanszenkade.

Denekamp (Ov.), te 1 uur, door burg. en weth. van Lonner, ten huize van den logementhouder van Blanken: het verbouwen van het schoolgebouw in de buurtschap Beuningen. Aanw. te 11 uren.

Leeuwarden, te 1 uur, door burg. en weth.: het doen van verfwerken aan verschillende gemeentegebouwen.

Groningen, 's avonds 9 uren, door den architect G. Nijhuis, in het koffiehuis van Bierling, aan den Heereweg:

1o. het verbouwen van het perceel, get. lett. Y no. 1033, aan den Heereweg;

2o. het bouwen van een paardenstal met wagenhuis achter bovengenoemd perceel.

Aanw. 1 Aug., te 11 uren.

Donderdag, 4 Aug.

's-Bosch, te 10 uren, door burg. en weth.: het doen van vernieuwingen en herstellingen aan de brug over de rivier de Dommel buiten den Vughteruitgang. Inl. bij den gemeente-architect. Aanw. 2 Aug., te 11 uren.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: de uitvoering van metselwerken en het opbreken en leggen van een gedeelte spoorbaan op het Noorderhavenhoofd te IJmuiden. Inl. bij den hoofdingenieur, te Haarlem, en den ingenieur De Bruijn, te Amsterdam. Aanw. gehouden. Raming ƒ 82,000.

Delft, te 11 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, te 's-Hage: het herstellen van het dak en van de middengoot boven de modelzaal van de constructie-werkplaatsen te Delft, onder het beheer der genie, te 's-Hage. [illegible] inzenden uiterlijk 3 Aug., vóór 3 uren, bij den hoofdopzichter van fortificatiën, te Delft. Raming ƒ 1800.

Heerenveen, te 2 uren, door het polderbest. van het 4e en 5e veendistrict onder Engwirden, ter secretarie: het graven van 3 wijken ter lengte van pl. m. 1886 M. en een ringvaart ter lengte van pl. 405 M., in een perceel. Aanw. 1 en 2 Aug., telkens te 9 uren.

Vrijdag, 5 Aug.

Utrecht, te 10 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, aldaar, in het gebouw voor Kunsten en Wetenschappen: het inrichten van twijneukamers voor de veldartillerie boven de tijdelijke kazerne van het korps genietroepen te Utrecht. Bij. inzenden uiterlijk 4 Aug., vóór 3 uren. Raming ƒ 990.

Deurne (N.-Br.), te 11 uren, door burg. en weth. van Deurne en Liesel: het veranderen van het schoolgebouw te Helenaveen, met bijlevering van alle bouwmaterialen en nieuw ameublement. Inl. bij den architect M. Drossen, te Helmond. Aanw. 3 Aug., te 11 uren.

Amsterdam, te 11 uren, door de directie der marine: de levering van diverse benoodigdheden, in 68 perceelen.

Amsterdam, te 12 uren, in het »Nieuwe Amsterdamsche koffiehuis", Kalverstraat, 5: het bouwen van eene woning te Ahbenes, in de Haarlemmermeer, voor Jhr. Mr. J. W. H. Rutgers van Rozenburg. Inl. bij den bouwkundige P. C. Bekker, te Zaandam. Aanw. 1 en 3 Aug., te 11 uren.

Zwolle, te 12 uren, door het prov. best.: het bouwen van eene wachterswoning bij ophaalbrug no. 1, over den mond der Lutterhoofdwijk. Aanw. gehouden. Raming ƒ 1580.

's-Hage, te 1 uur, door het ministerie van waterstaat enz.: het leggen en ingraven van vijf telegraafkabels, te 's-Hage. Inl. bij den inspecteur, chef van het technisch beheer der Rijkstelegraaf, te 's-Hage, en den inspecteur te Rotterdam. Raming ƒ 960.

's-Hage, te 1 uur, door burg. en weth.: het aanleggen en rioleeren van eenige straten op het terrein, gelegen tusschen den weg aan de gemeentegasfabriek en de Beeklaan, te 's-Hage. Aanw. 3 Aug., te 10 uren.

Arnhem, te 1 uur, door den dijkstoel van het polderdistrict het Arnhemsche en Velpsche Broek, ten gemeentehuize: de levering van 150 M³ grove gewasschen grint, voor den Arnhemschen Broekdijk.

Zaterdag, 6 Aug.

Littoolen, te 12 uren, door Mr. H. G. P. Kolfschoten, te 's-Bosch, bij Joh. Boeijen: het maken van vier krubben aan de H.-Geestwaard, onder Littoolen, op den linkeroever der rivier de Maas. Inl. bij den bouw- en waterbouwkundige J. B. Groenen, te Vucht. Aanw. 1 Aug., te 10 uren.

Maandag, 8 Aug.

Haastrecht, te 11 uren, bij H. Wiltenburg: het op- en wegruimen van de voormalige boerenwoning, toebehoorende aan het waterschap Benschop en gelegen in den Zuid-IJseldijk, onder de gem. Haastrecht. Aanw. 4 Aug., te 11 uren.

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van koloniën: de levering van schroefpalen, brugliggers, kanaal- en zeezijser.

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van koloniën:

1o. de levering van ijzeren kapspanten enz., voor de werkplaatsen te Padang, ten dienste der Staatsspoorwegen ter Sumatra's westkust;

2o. de levering van Pitch-pinehout, mede voor bovengenoemden tak van dienst.

Nieuw-Amsterdam (Dr.), te 3 uren, door het best. van het waterschap Bargerc-Westerveen, bij Jan van Dalen:

1o. het maken van eene houten draaibrug over den mond der hoofdwijk in het 3e blok;

2o. het bouwen van eene brugwachterswoning bij de brug over den mond der hoofdwijk in het 2e blok;

3o het maken van drie draaiwonders.

Inl. bij den opzichter R. Postma, te Nieuw-Amsterdam. Aanw. 8 Aug., te 11 uren.

Terborg (Geld.): het metsel-, timmer-, smids- en verfwerk, in massa en perceelen van eene nieuw te bouwen fabriek, waaraan 1,380,000 steenen te vermotselen zijn. Inl. bij den architect Heeren, te Terborg. (*Zie advert. in n°.* 30.)

Woensdag, 10 Aug.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het uitvoeren van eenige werken aan het gebouw der Koninklijke Bibliotheek te 's-Hage. Inl. bij den rijksbouwmeester in het 2e district, en den hoofdopzichter der landsgebouwen J. A. Weinberg, beiden te 's-Hage. Aanw. 8 Aug., te 10 uren. Raming ƒ 4288.

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz.: het afbreken van bestaande inrichtingen, het maken van eenige werken, benevens het leggen van sporen en wissels ter uitbreiding van het station Leeuwarden. Inl. bij den eerstaanwezend-ingenieur der Staatsspoorwegen, te Amsterdam. Aanw. 3 en 4 Aug., te 11 uren. Raming ƒ 122,600.

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van koloniën: de levering van verschillende benoodigdheden, in 30 perceelen.

JUL 1887 12

Amsterdam, te 1 uur, door het ministerie van koloniën, in een der lokalen van de Maatschappij tot Nut van 't Algemeen, N.-Z. Voorburgwal no. 212: de levering der verschillende benoodigdheden, in 33 perc.

Vrijdag, 12 Aug.

Kampen, te 12 uren, door het best. der vereeniging ten doel hebbende de vinding, daarstelling en verzekering der middelen tot droogmaking van den Koekoek en verveening van het Zwijnsleger, in de Buitensociëteit: het maken van het 12e perceel van de bedijking langs den Koekoek, aanvangende op 970 M. westwaarts van de binnenkruinlijn van den ringdijk langs de Dijkersteeg, in de gemeente IJselmuiden, ter lengte van 390 M., met al de daarmede in-verband-staande werkzaamheden, behoorende tot die bedijking in de provincie Overijsel. Aanw. 6 Aug., te 10½ uren.

's-Hage, te 1 uur, door het ministerie van waterstaat enz.: het verrichten van eenige werkzaamheden in het Rijkspost- en telegraafgebouw te Neuzen, en het onderhouden van dat gebouw van den dag der kennisgeving van de goedkeuring der aanbesteding tot en met 31 Dec. '89. Inl. bij den rijksbouwmeester in het 2e district, te s-Hage, en den hoofdopzichter bij de landsgebouwen J. J. G. Rinkes, te Breda. Aanw. 8 Aug., te 10 uren. Raming ƒ 1020.

's-Hage, te 1 uur, door het ministerie van waterstaat enz.: het herstellen en verbeteren van Rijkstelegraaflijnen tusschen Haarlem en het Hollandsch Diep. Inl. bij den inspecteur, chef van het technisch beheer der Rijkstelegraaf, te 's-Hage, en bij den inspecteur, te Rotterdam. Raming ƒ 3026.

Maandag, 15 Aug.

Tolen, te 11 uren, door den ontvanger der registratie en domeinen, ten zijnen kantore: het uitvoeren van eenige onderhoudswerken aan den Slaakdam. Inl. bij den hoofdopzichter der domeinen Brandt, te Middelburg. Aanw. 10 Aug., te 12 uren.

Dinsdag, 16 Aug.

Utrecht, te 2 uren, door de maatschappij tot expl. van Staatspoorwegen, aan het centraalbureau: Bestek no. 462, het wijzigen der rijtuigenloods en het maken van gebouwen voor den dienst der posterijen enz., op het station Roosendaal. Aanw. 3 Aug., te 11 uren. (*Zie advert. in nº. 31.*)

Woensdag, 17 Aug.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: het verdiepen van het grootscheepsvaarwater in het Scheur, tusschen Maassluis en Vlaardingen, voor de verbetering van den waterweg langs Rotterdam naar zee. Inl. bij den eerstaanwezend-ingenieur Leemans, te Rotterdam, en den adjunct-ingenieur François, te Hoek-van-Holland. Aanw. 10 Aug., te 11½ uren. Raming ƒ 30,000.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: het opruimen van gronden in de bedding der rivier den Amer, onder de gemeente Made en Drimmelen, provincie Noord-Brabant, tusschen de kilometerraaien 57 en 59, behoorende tot de werken voor het verleggen van de uitmonding der rivier de Maas. Inl. aan het bureau der werken voor de verlegging van den Maasmond, te 's-Bosch. Aanw. 10 Aug., te 10 uren, te beginnen aan het havenhoofd te Drimmelen. Raming ƒ 39,200.

Vrijdag, 19 Aug.

Leeuwarden, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het doen van strooiepoting en helmbeplanting, herstellen van Rijksschuttingen en het maken van afrasteringen ten behoeve van den Stuifdijk tusschen de Kooi- en Oerderduinen op het eiland Ameland, behoorende tot de zeewerken in Friesland. Inl. bij den hoofdingenieur, den ingenieur en den opzichter Ten Doesschate, allen te Leeuwarden. Aanw. 12 Aug. Raming ƒ 3200.

Borkeloo, te 1 uur, door burg. en weth.: het bouwen van een gemeentehuis c.a. Bilj. inzenden uiterlijk 18 Aug. Aanw. 10 Aug., te 3 uren.

Woensdag, 24 Aug.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: het verleggen van negen Rijkskribben tot verbetering van de rivier den IJsel, in het Veessenrak, boven Wijhe, tusschen de kilometerraaien 83 en 85. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, en den ingenieur Ramaer, te Kampen. Aanw. 17 Aug. Raming ƒ 4700.

Woensdag, 7 Sept.

Maastricht, te 12 uren, door het burgerlijk armbest.: het bouwen van een nieuw hospitaal met bijbehoorende werken. Aanw. 12 en 19 Aug., te 12 uren. Raming ƒ 175,000.

AFLOOP VAN AANBESTEDINGEN.

Haarlem, 15 Juli: het maken van een nieuw gebouw tot verpleging van lijders aan vallende ziekte, onder beheer van den architect A. van der Steur Jr.; ingek. 13 bilj., als:

H. Kluijt,	te Overveen,	ƒ 24,800
D. A. Braakenburg,	» Haarlem,	» 24,400
R. Zuithof,	» idem	» 24,330
M. v. Oommeren,	» idem	» 23,973
C. Elfers & Zn.,	» idem	» 23,945
J. Verkoren,	» Voorschoten,	» 23,687
J. Giebels en J. Servellen,	» Haarlem,	» 23,680
Verhagen en Van 't Wout,	» idem	» 23,300
Martens & Zn.,	» idem	» 23,140
B. Hagen,	» idem	» 22,983
J. Slenters,	» idem	» 22,970
C. J. Cramer,	» idem	» 22,350
W. A. v. Amstel,	» Heemstede,	» 21,000

Gegund.

Streefkerk, 22 Juli: het bouwen van een woonhuis met schuurtje, onder beheer van den bouwkundige C. Broere Kz., te Nieuwlekkerland, in 2 perc.

Perc. 1, aardewerk; ingek. 4 bilj., als:

A. den Boer,	te Streefkerk,	ƒ 550
A. Schoonderwoerd,	» idem	» 444
J. de Langen,	» idem	» 419
E. de Langen,	» idem	» 399

Gegund.

Perc. 2, hei-, timmer-, metsel-, smids-, loodgieters- en verfwerk; ingekomen 6 bilj., als:

C. Broere Tz.,	te Streefkerk,	» 7875
F. Molenaar,	» idem	» 7800
K. Broere,	» Nieuwlekkerland,	» 7499
J. R. Briedé,	» Streefkerk,	» 7465
M. de Bruin,	» idem	» 7425
J. v. d. Berg,	» Ammerstol,	» 7399

Gegund.

Grijpskerk, 22 Juli: het bouwen van een nieuwen windwatermolen, voor den Schaldeboerster Molenpelder; ingek. 9 bilj., als:

C. Bakker,	te Kollum,	ƒ 4875
H. Ritsema,	» Stroobos,	» 4497
G. Bremer,	» Middelstum,	» 4150
J. Bos,	» Groningen,	» 4120
F. ter Nijhoff & Zn.,	» Deventer,	» 4118
J. Barrelt,	» Westerwijtwerd,	» 4100
T. Bos,	» Bedum,	» 4069
A. Toninga,	» Grootegast,	» 3840
J. Lubsen,	» Zuidwolde,	» 3675

Gegund.

Gorredijk, 23 Juli: het bouwen van een steenen schutsluis in de Binnenringvaart, onder Terwispel; ingekomen 12 bilj., als:

J. Bosma,	te Langezwag,	ƒ 6480
A. T. v. d. Veen,	» Terwispel,	» 6457
R. J. Overwijk,	» 't Meer bij Heerenveen,	» 6439
J. Winters,	» Gorredijk,	» 6380
D. Oosterbaan,	» idem	» 6147
H. H. Koelstra,	» Luxwolde,	» 5988
C. Schiere,	» Boornbergum,	» 5955
J. Poutsma,	» Terwispel,	» 5884
A. v. Wijk,	» Lippenhuizen,	» 5570
W. Bergij,	» Terwispel,	» 5434
C. de Vroeg,	» idem	» 5248
R. A. v. d. Veen,	» idem	» 5214

Gegund.

Maassluis, 23 Juli: het bouwen van een baar- en lijkenhuisje, en het maken van ijzeren hekwerken op de nieuw aangelegde algemeene begraafplaats; minste inschr. M. Veltenaar, te Maassluis, voor ƒ 1049. Gegund.

Wissekerke, 23 Juli: het maken en zinken van 5 stukken ter verdediging van den oever van den calamiteusen Vlietepolder;

hoogste inschr.		ƒ 45,900
minste »	A. M. Langeveld, Hardinksveld,	» 40,488
Raming		» 44,600

Utrecht, 23 Juli: het maken van een steenen gebouw om den bestaanden ontsmettingsoven, op het terrein der gemeente-reiniging, aldaar, met bijlevering van alle daartoe benoodigde materialen; minste inschr. A. C. Vink, te Utrecht, voor ƒ 4098.

Dordrecht, 25 Juli: het maken van een walbeschoeiing langs de Rietdijkshaven, bij de voormalige Snelleslnis, lang ongeveer 44 M. van gekyaniseerd dennenhout, met de levering van al het daarvoor benoodigde; ingekomen 10 bilj., als:

P. J. Dubbelman, Dordrecht,	ƒ 4185
P. Poroon, idem	» 3938
J. Visser Gz., Papendrecht,	» 3880
M. Visser, idem	» 3770
P. v. Driel, Dordrecht,	» 3748
P. v. Wijngaarden, Papendrecht,	» 3668
Jac. v. d. Vlugt, Dordrecht,	ƒ 3640
Corn. v. Seventer & Co., Sliedrecht,	» 3546
C. de Groot, idem	» 3131
Jos. Klaus, Dordrecht,	» 3088

Gegund.

Leiden, 25 Juli: het bouwen van een beneden- met bovenwoning aan de Van-der-Werfstraat no. 19 B, achter het perceel aan de Haarlemmerstraat no. 216, te Leiden, met bijlevering van alle materialen, arbeidsloonen, transporten, hulpmiddelen enz., onder beheer van den architect G. Blommestein; ingekomen 14 bilj., als:

A. P. Planjer,	te Leiden,	ƒ 2570
A. Verhoog Jz.,	» idem	» 2500
C. v. Diest,	» Koudekerk,	» 2449
J. J. Lemair,	» Leiden,	» 2445
N. v. Rijnsvos,	» Zoeterwoude,	» 2405
Gebr. Couvée,	» Leiden,	» 2382
H. J. Sloots,	» idem	» 2345
J. C. Verhoeven,	» idem	» 2300
J. N. Schaap en J. Botermans,	» idem	» 2295
Wilh. v. d. Drift,	» idem	» 2278
P. Peerboom en A. Korenhoff,	» idem	» 2269
Chr. E. Verhaaf,	» idem	» 2194
J. Sirag,	» idem	» 2135
C. J. de Nie,	» idem	» 2125

De Meern (U), 25 Juli: het afbreken en wederopbouwen der onderwijzerswoning, benevens de uitbreiding van de bestaande school der Ned. Herv. gemeente; ingekomen 12 bilj., als:

G. H. Vermeulen,	te Utrecht,	ƒ 5539
J. de Vos,	» idem	» 5437
H. Koetsier,	» De Meern,	» 5350
H. J. Stolker,	» Utrecht,	» 5187
J. H. Geele,	» idem	» 4900
A. L. v. d. Kwast,	» Veldhuizen,	» 4830
J. H. Ph. Ligterink,	» De Meern,	» 4529
F. Koren,	» Vleuten,	» 4486
A. v. Soest,	» Kokkengen,	» 4444
W. v. Ingen,	» Bodegraven,	» 4200
A. C. Willemse,	» Vreeswijk,	» 3985
L. de Rooij,	» Vleuten,	» 3767

Gegund.

Leiden, 25 Juli: het maken en plaatsen van twee ijzeren ophaalbruggen met bijbehoorende werken, in 2 perc., perc. 1 en 2 ingek. 2 bilj., massa ingek. 6 bilj.;

hoogste inschr.	J. P. Cornelissen, Amsterdam,	ƒ 12,269
minste »	A. Emmerich, Stadskanaal,	» 7,680

De gunning is aangehouden.

Amsterdam, 25 Juli, voor rekening der gemeente: 2o. het rioleeren van eenige straten; ingekomen 12 bilj., als:

J. Hulster,	te Amsterdam,	ƒ 58,000
J. J. Boekholts,	» idem	» 54,900
H. J. Meekers,	» idem	» 52,900
J. P. Cornelissen,	» idem	» 45,591
W. Ambachtsheer,	» idem	» 44,000
A. Claassen,	» idem	» 43,300
C. v. Boven,	» idem	» 42,980
P. Duinker,	» idem	» 42,109
E. v. Brummelen,	» idem	» 41,300
M. Deutekom,	» idem	» 40,746
G. v. Doorn,	» idem	» 40,700
L. Vlasman,	» idem	» 40,267

1o. het vernieuwen van de vaste brug no. 89 over de Lijnbaansgracht voor de Weteringstraat en het maken van twee gemetselde landhoofden met vleugelmuren voor de vernieuwing van de ophaalbrug no. 142 over de Lijnbaansgracht; ingek. 10 bilj., als:

L. Vlasman,	te Amsterdam,	ƒ 12,800
J. P. Cornelissen,	» idem	» 11,841
W. Ambachtsheer,	» idem	» 11,200
P. Schmidt en Hermans,	» idem	» 11,198
E. v. Brummelen,	» idem	» 10,987
H. Osinga,	» idem	» 10,880
J. J. Boekholts,	» idem	» 10,690
H. Rietsnijder, & Zn.,	» idem	» 9,750
L. Kok,	» IJmuiden,	» 9,574
C. Rietsnijder,	» Amsterdam,	» 8,980

Wegens een verzuim in den vorm niet aan C. Rietsnijder maar aan L. Kok, te IJmuiden, gegund.

Groningen, 25 Juli: het doen van eenige verbouwingen enz., aan het winkelhuis van N. A. Smit, onder beheer van den architect J. Maris; ingek. 6 bilj., als:

A. v. Dijk,	te Groningen,	ƒ 3540
A. Wichers,	» idem	» 3388
P. Zijlstra,	» idem	» 3300
J. Versteeg,	» idem	» 3197
H. Berends,	» idem	» 3185
H. Meijer,	» idem	» 2637

Gegund.

Oosterwijk, 25 Juli: het herbouwen der pachthoeve »Ter-Borgt"; ingek. 9 bilj., als:

J. Schenk,	te Oosterwijk,	ƒ 4995
H. Willems,	» idem	» 4907
C. de Bakker,	» idem	» 4892
M. v. Spaandonk,	» idem	» 4890
J. C. Schenk,	» idem	» 4883
P. Versteijne,	» idem	» 4778
F. v. d. Struijk,	» idem	» 4591
J. v. Rijt,	» idem	» 4589
H. Vriens,	» idem	» 4566

Gegund.

Harlingen, 25 Juli, voor rekening der gemeente: 1o. het verwisselen van de vloeddeuren in de Zuider- en Noordersassen, het schoonmaken van de ebdeuren en diverse werken; ingek. 7 bilj., als:

H. Mooiman,	te Harlingen,	ƒ 665
J. Langenhorst,	» idem	» 647
G. Spoelstra en J. Torenbeek,	» idem	» 620
G. Anema,	» Midlum,	» 614
L. Strak en J. Huisman,	» Harlingen,	» 546
Gebr. v. d. Meer,	» idem	» 525
J. Posthuma,	» idem	» 513

Gegund.

2o. eenige herstellingen aan de voormalige meisjesschool in de Hoogstraat; ingekomen 3 bilj., als:

J. Langenhorst,	te Harlingen,	ƒ 127
K. Hagedoorn,	» idem	» 125
L. Strak en J. Huisman,	» idem	» 109

Gegund.

Utrecht, 27 Juli: het afbreken en wederopbouwen van een winkel- en woonhuis in de Twijnstraat, aldaar, onder beheer van den architect Alb. Nijland; ingek. 7 bilj., als:

M. de Koff,	te Utrecht,	ƒ 6100
J. de Vos,	» idem	» 6040
G. H. Vermeulen,	» idem	» 5984
A. J. Gronert,	» idem	» 5945
H. J. Stolker,	» idem	» 5898
D. L. v. Kent,	» idem	» 5490
J. de Kruif,	» idem	» 5399

Gegund.

Winschoten, 27 Juli: het bouwen van eene sigarenfabriek met woning, voor wedr. Bargeboer; ingek. 6 bilj., als:

Gebr. Holthuis, Nieuwepekela,	ƒ 2240
J. Schenkel, Meeden,	» 2143
Joh. Buurke, Noordbroek,	» 1829
K. Noordhoek, Winschoten,	» 1782
K. H. Holthuis, Nieuwepekela,	» 1666.66
K. L. Hessema, Oudepekela,	» 1665

's-Hage, 27 Juli, onder beheer van het ministerie van waterst.: 1o. het maken van veertien kribben, tot verbetering van de rivier den IJsel bij Westervoort; ingek. 3 bilj., als:

J. H. v. Heezwijk, Lobit,	ƒ 6690
F. E. Terwindt, Pannerden,	» 6484
J. H. Hoijinck, idem	» 6456
Raming	» 5500

2o. het maken van een gedeelte dijk in den polder Kooiland op het eiland Rozenburg, met bijbehoorende werken; ingek. 18 bilj., als:

C. v. d. Plas, Hardinksveld,	ƒ 80,490
W. L. Schram Kz., Sliedrecht,	» 76,300
L. J. v. d. Steenhoven, Dordrecht,	» 73,490
C. v. Boven, Nieuweramstel, en G. Beenhakker Gz., Sliedrecht,	» 73,900
A. Volker Lz., Sliedrecht, en P. A. Bos, Gorichem,	» 73,000
L. Kalis Kz., Sliedrecht,	» 72,400
J. J. Bekker, Amsterdam,	» 72,300
A. Boer Wz., Sliedrecht,	» 71,000
M. C. de Jongh P.Mz., idem	» 69,800
C. Versteeg, Hardinksveld,	» 69,500
P. Zanen Hz. en C. Zanen Hz., Ammerstol,	» 69,300
H. J. Nederhorst, Gouda,	» 68,737
C. Visser Gz., Sliedrecht,	» 67,900
R. Voordendag Az., Dordrecht,	» 67,480
A. G. Huyskes, Hedel,	» 66,800
A. Terwindt, West-Pannerden,	» 65,800
A. v. d. Meyden Az., Hardinksveld,	» 65,090
N. v. Haaren, 's-Boch,	» 64,305
Raming	» 73,000

3o. de aanleg van eene electrische geleiding langs de gekanaliseerde rivier de Dieze, de Zuidwillemsvaart, de Noordervaart en het zijkanaal naar de Maas in Noord-Brabant en Limburg; ingekomen 7 bilj., als:

L. Beysens, Kralingen,	ƒ 4600
P. v. Essen, Halfweg,	» 3797
C. Krachten Jz., Utrecht,	» 3790
Ph. v. d. Heyden, Bokstel,	» 3333
P. A. Bergmans, Venloo,	» 3285
Ph. de Quinze, idem	» 2800
L. v. Well, Arcen,	» 2579
Raming	» 3900

4o. het leggen van sporen en wissels en het maken van eenige bijkomende werken op het station Geldermalsen; ingek. 12 bilj., als:

L. J. Metz, Zalt-Bommel,	ƒ 10,760
A. v. d. Burg, Geldermalsen,	» 9,800

C. v. Stuyvenberg, Gokkermalsen, ƒ 9,230
J. v. Vuuren, Zalt-Bommel, » 9,210
H. v. Rhijn, Naarden, » 8,994
A. v. Bummelen, Vught, » 8,900
P. W. v. Hattum, Tuil, » 8,885
B. A. Wiegerink, Groenlo, en F. E. Terwindt, Panneröden, » 8,360
C. v. Boven, Nieuweramstel, » 8,200
A. Terwindt, West-Panneröden, » 8,150
C. Eckhardt, Almeloo, » 7,999
A. Terwindt, West-Panneröden, » 7,960
Raming » 8,500

Ferwerd, 27 Juli: a. het verbeteren van de haven te Hallum door verbreeding, uitdieping en het maken van walmuren; b. het uitdiepen van de kortevaart in aansluiting met genoemde haven; ingekomen 14 bilj., als:

H. H. Smith, te Almenum, ƒ 9068
K. Keuning, » Ternaard, » 9594
A. S. Schaafsma, » Harlingen, » 9370
Joh. de Lange, » idem » 9350
E. S. de Boer, » Lemmer, » 9100
P. A. Zijlstra, » Kollum, » 8983
H. L. Cuvelder, » Staveren, » 8580
M. A. Holwerda, » Hijum, » 8380
H. J. Groo, te De Leien en W. de Groot, » St.-Anna, » 8262
J. Bakker, » Kollum, » 8123
J. R. Jansma, » Hallum, » 7983
P. M. de Vries, » Lemmer, » 7889
Y. T. v. d. Veer, » Marsum, » 7880
J. A. Beelstra, » Rinsumageest, » 7813
Gegund.

Een biljet, niet behoorlijk ingevuld, bleef buiten aanmerking.

Leksmond, 27 Juli: het uitvoeren van werken tot verbetering van de haven te Leksmond, onder beheer van den architect-ingenieur E. G. Wentink, te Schalkwijk; ingekomen 12 bilj., als:

W. H. Swets, Hardinksveld, ƒ 7444
H. Dubbeldam, Gorichem, » 7430
C. de Graaf, Sliedrecht, » 7227
J. v. d. Plas, Hardinksveld, » 7210
G. de Hang, Giessendam, » 6755
P. Zatsaan, Ammerstol, » 6700
B. G. v. Boeven Vreeswijk, » 6698
G. de Hang Gz., Gorichem, » 6400
C. Verstoeg, Hardinksveld, » 5900
A. G. v. Remmonde, Jaarsveld, » 5726
J. Sterk, Arkel, » 5698
C. v. d. Meijden, Hardinksveld, » 5390

Hoorn, 27 Juli: het bouwen van vier arbeiderswoningen aan de Veemarkt; ingek. 9 bilj.; minste inschr. P. J. Blauw, te Hoorn, voor ƒ 3729. Gegund.

Bergum, 27 Juli: de herstelling en uitbreiding van de op het erf van het arrahuis aanwezige landbouwschuur; gegund aan H. E. Veenstra, te Bergum, voor ƒ 1554.

's-Bosch, 28 Juli: het vervangen van de grasthaan door eene keibestrating op een gedeelte van den provincialen weg van Werkendam naar Dussen, te De-Werken; ingekomen 7 bilj., als:

W. H. Swets, te Hardinksveld, ƒ 6232
G. v. Oord, » Werkendam, » 5960
Jac. Elshout, » Giesen, » 5940
Arn. Wilgers, » Nieuwkuik, » 5930
R. v. d. Heuzel, » Werkendam, » 5900
M. Bakkeren, » Prinsenhage, » 5870
Mach. v. Gool, » Woudrichem, » 5800
Raming » 5138

Ede, 28 Juli: het maken en stellen van eene middenpui in de school te Ederveen en de levering van 2 kachels.

Perc. 1, ingek. 4 bilj., als:

R. v. Hal, te Lunteren, ƒ 232.30
G. Eglander, » Ede, » 213
J. de Jager, » Lunteren, » 204.40
G. Esser, » Ede, » 200

Perc. 2, ingek 3 bilj., als:

G. J. Koops, te Lunteren, ƒ 118.90
G. Esser, » Ede, » 80
Snijders, » Bennekom, » 74

Meesa, ingek. 3 bilj. als:

W. v. Wagensveld, te Ede, ƒ 328
G. Eglander, » idem » 299
G. Esser, » idem » 280

Grouw, 28 Juli: het uitvoeren van straatwerk in het dorp; ingek. 6 bilj., als:

J. Huizinga, te Joure, ƒ 634
L. Huizinga, » Leeuwarden, » 534
M. Bleeksma, » Deersum, » 506
H. Keizer, » Leeuwarden, » 494
H. v. d. Veer, » Marsum, » 482
Hk. Joh. v. d. Schaaf, » Grouw, » 459
Gegund.
Raming ƒ 648

Kampen, 28 Juli: de levering van gegoten-ijzeren buizen en hulpstukken voor de gemeentewaterleiding; ingek. 3 bilj, als:

Van den Honert en Punt, Amsterdam, voor de Conduite d'eau, Vennes bij Luik, ƒ 121,000
Van den Berg & Co., Amsterdam, voor Cochrane Grove und Co., Middlesbrough on Tees, » 108,089.80
Merrem en in Porte, Amsterdam, voor de Friedrich-Wilhelmshütte, Mülheim a/d. Ruhr, » 107,962.50
Gegund.

Groningen, 28 Juli: het maken en leveren van schoolmeubelen voor het schoolgebouw in de Rabenhauptstraat; minste inschr. K. Ph. Norden, te Groningen, voor ƒ 1498.

Brakel, 28 Juli: het verhoogen en verzwaren van den benedendijk te Poederoijen, ter lengte van ongeveer 1000 M. (herbesteding); ingek. 10 biljetten; minste inschr. G. Looijen, te Herwijnen, voor ƒ 5449
Raming » 6028

's-Hage, 29 Juli, onder beheer van het ministerie van waterst. enz.: 1o. het onderhouden en herstellen van het Rijkspostgebouw te Gorichem; ingekomen 3 bilj., als:

J. J. Büller Jr., Gorichem, ƒ 818
C. J. Verweij Jr., idem » 800
A. G. de Pater, idem » 783.75
Raming » 705

2o. het herstellen en verbeteren van Rijkstelegraaflijnen in de afdeeling Arnhem; ingekomen 7 bilj., als:

J. Hoëster, Amsterdam, ƒ 1780
J. Kleinmeijer, Averoest, » 1517
K. Snoyders de Vogel, Schiedam, » 1475
H. A. Ezerman, Zutfen, » 1440
G. v. Otterloo, Wadlinkseveen, » 1422
W. v. Dijk, Jutfaas, » 1356
Th. Troost, Arcen, » 1302
Raming » 1830

Breda, 29 Juli: het bouwen van twee heerenhuizen voor de erven van mej. A. Canters, onder beheer van den architect A. Verlegh.

Metselwerk, ingek. 4 bilj., als:

J. P. Kleiner, ƒ 8200
W. v. Boxsel, » 8084
C. de Kanter, » 4699
A. de Kanter, » 4719

Timmerwerk, ingekomen 9 bilj., als:

W. v. Oosterhout, ƒ 4459
M. v. Sevenbergen, » 4415
A. F. v. Dongen, » 4345
F. v. Dongen, » 4119
W. Reichardt, » 4088
Joh. Dielen, » 3978
A. Dielen, » 3932
J. v. Dienderen, » 3927.75
J. R. Tirion, » 3875

Massa, ingek. 8 bilj., als:

Th. Kessel & Co., ƒ 10,787
G. v. d. Velden, » 9,387
W. v. Oosterhout, » 9,409
W. v. Boxsel, » 9,313
C. v. Dongen, » 9,156
A. Dielen, » 8,907
Simons, » 8,887
Reichardt, » 8,789

Zwolle, 29 Juli: het voortzetten van de verbetering van de traversen en het vernieuwen van verschillende vakken klinkerbestrating, ter instandhouding van de Rijkswegen in de prov. Overijsel; ingek. 8 bilj., als:

H. de Herder, Groningen, ƒ 16,537
C. Eckhardt, Almeloo, » 16,275
B. J. Buitenhuis, Nunspeet, » 15,780
A. J. Leestemaker, Enter gem. Wierden, » 15,734
E. H. v. Dijk, Goor, » 15,640
W. H. de Haan, Elden gem. Elst, » 15,120
J. Brals Jr., Assen, » 14,980
W. Arntz, Milligen, » 14,879
Raming ƒ 15,830

Middelburg, 29 Juli: het op diepte houden van de buitenhaven van het kanaal door Walcheren te Veere en van de geul in den oever voor die haven, en het maken en op diepte houden van eene geul zuidoostwaarts van die haven; ingek. 4 bilj., als:

H. Bennik H.Itz., Utrecht, ƒ 129,000
T. Volker, Dordrecht, » 115,000
A. L. v. Wijngaarden IJz., Sliedrecht, » 89,900
C. Bos Az., Dordrecht, » 75,800
Raming » 82,200

BIJVOEGSEL
VAN
DE OPMERKER
van ZATERDAG 6 AUGUSTUS 1887.

AANKONDIGINGEN VAN AANBESTEDINGEN.

Maandag, 8 Aug.

Haastrecht, te 11 uren, bij H. Wittenburg: het op- en wegruimen van de voormalige boezemsluis, toebehoorende aan het waterschap Benschop en gelegen in den Zuid-IJsseldijk, onder de gem. Haastrecht. Aanw. gehouden.

Winsum (Gron.), te 11½ uren, door burg. en weth.: het opruimen der bestaande iepput, het maken van een waterdichten mestbak, 15 M. walbeschoeiing en aanverwante werken. Aanw. te 9 uren.

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van koloniën: de levering van schroefpalen, brugliggers, kanaal- en zuresijzer.

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van koloniën:

1o. de levering van ijzeren kapspanten enz., voor de werkplaatsen te Padang, ten dienste der Staatsspoorwegen ter Sumatra's westkust;

2o. de levering van Pitch-pinehout, mede voor bovengenoemden tak van dienst.

Delfzijl, te 12 uren, door burg. en weth.: het veranderen der school te Meedhuizen.

Harlingen, te 1 uur, door burg. en weth.:

1o. het doen van eenige herstellingen aan den Leeuwarder—Harlinger trekweg;

2o. het baggeren van een gedeelte zoutsloot, enz.

Aanw. gehouden.

Nieuw-Amsterdam (Dr.), te 3 uren, door het best. van het waterschap Barger-Westerveen, bij Jan van Dalen:

1o. het maken van eene houten draaibrug over den mond der hoofdwijk in het 5e blok;

2o. het bouwen van eene brugwachterswoning bij de brug over den mond der hoofdwijk in het 7e blok;

3o het maken van drie draaivonders.

Inl. bij den opzichter H. Postma, te Nieuw-Amsterdam. Aanw. 8 Aug., te 11 uren.

Terborg (Geld.): het metsel-, timmer-, smids- en verfwerk, in massa en perceelen van eene nieuw te bouwen fabriek, waaraan 1,350,000 steenen te vermetselen zijn. Inl. bij den architect Heenen, te Terborg. (*Zie advert. in n°.* 30.)

Dinsdag, 9 Aug.

Steeg (Geld.), te 7 uren, in het hotel de Engel: het bouwen van een woonhuis tegenover het landgoed Valkenberg, aan den Rijkestraatweg te Steeg. Bilj. inzenden 9 Aug., vóór 12 uren, bij den architect M. K. Smit, te Dieren. Aanw. gehouden.

Woensdag, 10 Aug.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het uitvoeren van eenige werken aan het gebouw der Koninklijke Bibliotheek te 's-Hage. Inl. bij den rijksbouwmeester in het 2e district, en den hoofdopzichter der landsgebouwen J. A. Weinberg, beiden te 's-Hage. Aanw. 8 Aug., te 10 uren. Raming ƒ 4288.

Willemsoord, te 11 uren, door de directie der marine: de levering van eene partij grenen en vuren houtwaren.

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz.: het afbreken van bestaande inrichtingen, het maken van eenige werken, benevens het leggen van sporen en wissels ter uitbreiding van het station Leeuwarden. Inl. bij den eerstaanwezend-ingenieur der Staatsspoorwegen, te Amsterdam. Aanw. gehouden. Raming ƒ 129,600.

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van koloniën: de levering van verschillende benoodigdheden, in 30 perceelen.

Amsterdam, te 1 uur, door het ministerie van koloniën, in een der lokalen van de Maatschappij tot Nut van 't Algemeen, N.-Z. Voorburgwal no. 212: de levering der verschillende benoodigdheden, in 33 perc.

Vrijdag, 12 Aug.

Oosterhout (N.-Br.), te 11 uren, door burg. en weth.: het verrichten van eenige herstellingen aan het huis ter verpleging van besmettelijke ziekten, in de school D (Oosteind) en aan de woning van den gemeentebode. Inl. bij den gemeente-bouwkundige J. Janssens. Aanw. 9 Aug., te 10 uren.

Kampen, te 12 uren, door het best. der vereeniging ten doel hebbende de vinding, daarstelling en verzekering der middelen tot droogmaking van den Koekoek en vervoening van het Zwijnsloger, in de Buitensocietéit: het maken van het 12e perceel van de bedijking langs den Koekoek, aanvangende op 970 M. westwaarts van de binnenkruinlijn van den ringdijk langs de Dijkersteeg, in de gemeente IJselmuiden, ter lengte van 280 M., met al de daarmede in verband-staande werkzaamheden, behoorende tot die bedijking in de provincie Overijsel. Aanw. gehouden.

's-Hage, te 1 uur, door het ministerie van waterstaat enz.: het verrichten van eenige werkzaamheden in het Rijkspost- en telegraafgebouw te Neuzen, en het onderhouden van dat gebouw van den dag der kennisgeving van de goedkeuring der aanbesteding tot en met 31 Dec. '88. Inl. bij den rijksbouwmeester in het 2e district, te 's-Hage, en den hoofdopzichter bij de landsgebouwen J. J. G. Rinkes, te Breda. Aanw. 8 Aug., te 10 uren. Raming ƒ 1020.

's-Hage, te 1 uur, door het ministerie van waterstaat enz.: het herstellen en verbeteren van Rijkstelegraaflijnen tusschen Haarlem en het Hollandsch Diep. Inl. bij den inspecteur, chef van het technisch beheer der Rijkstelegraaf, te 's-Hage, en bij den inspecteur, te Rotterdam. Raming ƒ 3025.

Zaterdag, 13 Aug.

Domburg (Zeel.), te 10 uren, door burg. en weth.:

1o. het verbouwen en vergrooten der onderwijzerswoning;

2o. het verbouwen van het koetshuis met stalling van den gemeentegeneesheer.

Aanw. 8 Aug., te 10½ uren (herbesteding).

St.-Michielsgestel, te 2 uren, door het best. der Maatschappij van Weldadigheid, ten huize van den herbergier Hamondt: het afbreken van het bestaande woonhuis, het opbouwen van een woonhuis en het verhoogen der schuur van eene bouwhoeve, bewoond door A. van Bosk, aldaar. Inl. bij de architecten P. van de Erve Jz., en A. C. Buijzerd, te Breda. Aanw. 13 Aug., te 10 uren.

Batenburg, te 4 uren, bij H. G. van den Brink: het bouwen van een woonhuis en schuur, met leverantiën, binnen de heerlijkheid Batenburg. Aanw. 13 Aug., te 5 uren.

Maandag, 15 Aug.

Tolen, te 11 uren, door den ontvanger der registratie en domeinen, ten zijnen kantore: het uitvoeren van eenige onderhoudswerken aan den Slaakdam. Inl. bij den hoofdopzichter der domeinen Brandt, te Middelburg. Aanw. 10 Aug., te 12 uren.

Oostwedde (Gr.), te 11 uren, door burg. en weth.: het bouwen van eene school met bijkomende werken te Stadskanaal. Aanw. 10 Aug., te 11 uren.

Leiden, te 12 uren, door burg. en weth.: het verrichten van diepwerken in de Stadsgrachten. Aanw. 8 Aug., te 11½ uren.

's-Hage, te 1 uur, door burg. en weth.: het bouwen van een nieuw kantoor voor cokes-verkoop en diverse andere werken, uit te voeren aan de gemeente-gasfabriek.

Amsterdam, te 3 uren, door den architect W. Lanshout Gz., in het café »Roode Leeuw": het bouwen van een villa aan het Zandpad. Aanw. gehouden.

Amsterdam, te 3 uren: de verbouwing van perceel no. 59 Plantage-Muidergracht, hoek Badlaan, café Aquarium. Inl. bij den bouwkundige H. H. Baanders, directiekeet Marnixstraat en Leidschekade, aldaar.

Dinsdag, 16 Aug.

Maastricht, te 10 uren, door het ministerie van binnenl. zaken, aan het gebouw van het prov. best.: het bouwen eener lijks-hoogere burgerschool, benevens gymnastieklokaal en conciergewoning, te Venlo. Inl. bij den rijks-bouwkundige voor de openbare gebouwen enz., te 's-Hage. Aanw. 9 Aug., te 10 uren. Raming ƒ 83,000.

Lichtenvoorde (Geld.), te 12 uren, door burg. en weth.:

1o. het bouwen van een openbare school aldaar, voor 300 kinderen;

2o. het bouwen van een onderwijzerswoning aldaar;

3o. het vergrooten der school en bergplaatsje in de buurt Vragender, gem. Lichtenvoorde.

Inl. bij den architect H. J. L. Oyink, te Doetichem. Aanw. 16 Aug., te 9 uren.

Utrecht, te 2 uren, door de maatschappij tot expl. van Staatsspoorwegen, aan het centraalbureau: Bestek no. 462, het wijzigen der rijtuigenloods en het maken van gebouwen voor den dienst der posterijen enz., op het station Rozendaal. Aanw. gehouden. (*Zie advert. in n°.* 31.)

Woensdag, 17 Aug.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: het verdiepen van het grootscheepvaarwater in het Scheur, tusschen Maassluis en Vlaardingen, voor de verbetering van den waterweg langs Rotterdam naar zee. Inl. bij den eerstaanwezend-ingenieur Leemans, te Rotterdam, en den adjunct-ingenieur François, te Hoek-van-Holland. Aanw. 10 Aug., te 11½ uren. Raming ƒ 30,000.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: het opruimen van gronden in de bedding der rivier den Aanser, onder de gemeente Mado en Drimmelen, provincie Noord-Brabant, tusschen de kilometerrasten 57 en 59, behoorende tot de werken voor het verleggen van de uitmonding der rivier de Maas. Inl. aan het bureau der werken voor de verlegging van den Maasmond, te 's-Bosch. Aanw. 10 Aug., te 10 uren, te beginnen aan het havenhoofd te Drimmelen. Raming ƒ 39,200.

Donderdag, 18 Aug.

Hellevoetsluis, te 11½ uren, door de directie der marine:

1o. het vernieuwen en in- en uithangen van een stel ebdeuren met toldeuren voor een zeedoksluis;

2o. het maken van eene opstelling voor het opleggen der deuren met bekapping op den berm nabij het droge dok.

Aanw. 10 Aug., van 2—4 uren.

Hellevoetsluis, te 11½ uren, door de directie der marine:

1o. eenige herstellingen aan inrichtingen en gebouwen;

2o. idem aan de overdekkingskappen voor monitors;

3o. idem aan de omrastering van de werf;

4o. en 5o. verschillende metselwerken, schilderwerk en eenig witwerk, aan inrichtingen en gebouwen van het établissement.

Aanw. 10 Aug., te 10 uren.

Vrijdag, 19 Aug.

Middelburg, te 10 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het uitvoeren van herstellingen aan sluisdeuren der kleine sluizen van het kanaal door Zuidbeveland. Inl. bij den hoofdingenieur in het 11e district, te Middelburg, en den ingenieur, te Goes. Aanw. 11 en 13 Aug. Raming ƒ 10,620.

Leeuwarden, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het doen van stroobepoting en helmbeplanting, herstellen van Rijkswaterschuttingen en het maken van afrasteringen ten behoeve van den Stuifdijk tusschen de Kooi- en Oorderduinen op het eiland Ameland, behoorende tot de zeewerken in Friesland. Inl. bij den hoofdingenieur, den ingenieur en den opzichter Ten Doesschate, allen te Leeuwarden. Aanw. 12 Aug. Raming ƒ 2200.

Borkeloe, te 1 uur, door burg. en weth.: het bouwen van een

gemeentehuis c.a. Bilj. inzenden uiterlijk 18 Aug. Aanw. 10 Aug., te 3 uren.

Woensdag, 24 Aug.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: het verleggen van negen Rijkskribben tot verbetering van de rivier den IJsel, in het Vossenrak, boven Wije, tusschen de kilometerraaien 83 en 86. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, en den ingenieur Ramaer, te Kampen. Aanw. 17 Aug. Raming ƒ 4700.

Vrijdag, 26 Aug.

's-Hage, te 1 uur, door het ministerie van waterstaat enz.: het herstellen en verbeteren van Rijkstelegraaflijnen in de afdeeling Utrecht. Inl. bij den inspecteur, chef van het technisch beheer der Rijkstelegraaf, te 's-Hage, en den inspecteur te Utrecht. Raming ƒ 930.

's-Hage, te 1 uur, door het ministerie van waterstaat enz.: het herstellen en verbeteren van Rijkstelegraaflijnen in de afdeeling Amsterdam. Inl. bij den inspecteur, chef van het technisch beheer der Rijkstelegraaf, te 's-Hage, en den inspecteur te Amsterdam. Raming ƒ 1150.

Woensdag, 7 Sept.

Maastricht, te 12 uren, door het burgerlijk armbest.: het bouwen van een nieuw hospitaal met bijbehoorende werken. Aanw. 12 en 19 Aug., te 12 uren. Raming ƒ 175,000.

AFLOOP VAN AANBESTEDINGEN.

's-Hage, 29 Juli: het bouwen van zeven winkelhuizen met bovenwoningen in de Nieuwe-Prinsenstraat en een benedenhuis c.a. in de Nobelstraat, onder beheer van den architect A. A. Andries; minste inschr. J. C. Mook, te 's-Hage. Gegund.

Zutfen, 29 Juli: de onderhoudswerken op de Staatsspoorlijnen Arnhem—Deventer—Zutfen—Gronau—Almelo—Salzbergen; ingek. 131 bilj.; minste inschr. waren:

perc. 1, G. Boerstoel,	Brummen,	ƒ 688
» 2, J. W. ten Brink,	Zutfen,	» 531
» 3, G. J. Koordeman,	Zutfen,	» 506
» 4, J. ter Ellen,	Oldenzaal,	» 624
» 5, A. Grote,	Bentheim,	» 1560
» 6, M. R. Evers,	Zutfen,	» 261
» 7, dezelfde,		» 1167
» 8, dezelfde,		» 579
» 9, dezelfde,		» 474
» 10, F. Simmelink,	Arnhem,	» 1189
» 11, J. Schut,	Brummen,	» 690
» 12, H. J. Broekhuizen,	Lochem,	» 849
» 13, dezelfde,		» 1135
» 14, J. ter Ellen,	Oldenzaal,	» 1879
» 15, dezelfde,		» 578
» 16, M. R. Evers,	Zutfen,	» 1173
» 17, dezelfde,		» 2646
» 18, G. J. Koordeman,	Zutfen,	» 1555
» 19, F. J. Tieman & Zn.,		» 280

Bruinisse, 29 Juli: het plantsoen van rijsschermen op de slikken van Oosterland (tot bevordering der opslibbing aldaar) met de levering van de benoodigde materialen; minste inschr. J. de Rijke, te Sirjansland, voor ƒ 885. Gegund.

Veendam, 30 Juli: het amoveeren van eene oude en het bouwen van eene nieuwe draaibrug nabij de steenfabriek te Muntendam; ingek. 6 bilj., als:

L. Los,	te Bedum,	ƒ 4990
H. Groenier,	» Stadskanaal,	» 4437
A. Daanje,	te Noordbroek,	ƒ 4130
J. de Haan,	» Veendam,	» 3888
J. J. Prummel,	» Wilderrank,	» 3799
K. H. Holthuis,	» Nieuwepekela,	» 3658

Gegund.

Utrecht, 30 Juli: het bouwen van 2 paviljoens voor rustige krankzinnigen op het landgoed Veldwijk (Ermeloo), onder beheer van den architect E. v. Wentink, te Schalkwijk; ingekomen 14 bilj., als:

J. Hesselingen,	te Meppel,	ƒ 34,887
J. Rothuizen en W. Salomons,	» Oosterbeek,	» 34,500
J. Weijs,	» Vollenhoven,	» 34,380
C. Eckhardt,	» Almelo,	» 33,787
W. G. Boeremans,	» Baarn,	» 33,600
E. Groenink,	» Steenwijk,	» 33,093
E. v. Aken,	» Harderwijk,	» 32,950
J. Kok,	» idem	» 32,915
M. de Lange,	» idem	» 32,899
J. H. Boks,	» Amersfoort,	» 32,900
D. Bruins,	» Zwolle,	» 32,637
H. Timmer,	» Meppel,	» 31,997
J. de Boer & Zn.,	» Steenwijk,	» 31,788
F. Aberson,	» idem	» 30,873

Rozendaal (N-Br.), 30 Juli: het bouwen van een société itsgebouw en eenige bijkomende werken aan de Vuchtstraat te Rozendaal; gegund aan Jos. van Loon, aldaar, voor ƒ 8978.

Gorredijk, 30 Juli: het graven van 18 wijken in het 6e en 7e Veendistrict onder Opsterland en Engwierden; ingek. 4 bilj., als:

E. S. de Boer, Leeuwarden,	perc. 1, ƒ	8,000
	» 2, »	6,200
	» 3, »	6,400
	in massa »	19,800
B. Overwijk, 't Meer b/Beerenveen,	idem »	17,980
J. J. Bouma, Langezwaag,	perc. 1, ƒ	5,048
	» 2, »	4,670
	» 3, »	4,456
	in massa »	14,715
H. Smid, Almenum,	perc. 1, ƒ	5,079
	» 2, »	4,540
	» 3, »	4,648
	in massa »	14,267

Het werk is in massa gegund aan H. Smid.

Hengeloo, 30 Juli: het bouwen van een woonhuis voor W. Overweg, onder beheer van den architect J. Moll; ingek. 4 bilj., als:

Welmers,	te Geesteren,	ƒ 5990
J. H. Boonk,	» Hengeloo (O.),	» 5972
J. Brummelhuis,	» idem	» 5747
A. Sorrerink,	» Groenloo,	» 5740

Gegund.

Amsterdam, 1 Aug., voor rekening der Holl. IJzeren Spoorwegmaatschappij: 1e. Bestek no. 403, het maken van een gebouw voor wagenmakerij, eene houtloods en verdere werken op het terrein van de werkplaats te Haarlem; ingek. 31 bilj., als:

C. J. Maks Jr.,	Amsterdam,	ƒ 43,150
H. J. Meskers,	idem	» 43,000
H. Hendrix,	idem	» 42,950
Cruijff en Schouten,	idem	» 42,900
H. Funkis,	Buikslot,	» 42,731
W. A. G. Jansen,	Utrecht,	» 42,714
M. A. J. Taverne,	's-Hage,	» 42,180
F. Hillarius Wz.,	Leeuwarden,	» 42,059
B. Voordendag Az.,	Dordrecht,	» 42,000
L. J. Metz,	Zalt-Bommel,	» 41,797
W. H. Struijs,	Amsterdam,	» 41,320
A. Korteweg,	Zevenbergen,	» 40,950
D. A. Brakenburg,	Haarlem,	» 40,824
J. Schoenmeijer en A. Kos	Koelhaalder, Rotterdam,	» 40,600
D. J. Ulenberg,	idem	» 40,500
C. Eijsvogel,	Aarlanderveen,	» 40,434
G. D. v. Doorn,	Amsterdam,	» 40,200
C. Romeijn,	Haarlem,	» 39,993
P. Duinker,	Amsterdam,	» 39,997
M. Mulder,	Haarlem,	» 39,885
M. L. Veermans,	Brielle,	» 39,677
J. Kruijt Kz.,	Zwolle,	» 39,324
D. Bruins,	Zwolle,	» 39,214
J. Giebels en J. v. Servellen,	Haarlem,	» 38,790
P. Leenders,	Utrecht,	» 38,716
K. Otten,	Meppel,	» 38,394
B. Zuithof,	Haarlem,	» 38,349
L. Kok,	IJmuiden,	» 38,164
W. v. Leeuwen,	Hellevoetsluis,	» 37,959
V. Ph. Braun,	Beverwijk,	» 37,920
J. B. Vos Sr.,	Almelo,	» 37,260
Raming		» 43,200

2e Bestek no. 409, het maken van fundeeringen voor weegbruggen op de stations Amsterdam (Rietlanden), Leiden, Rotterdam, Noordschar-woude, Wormerveer, Bovenkarspel, Hilversum, Apeldoorn, Utrecht, 's-Hage, en Hugowaard, met bijkomende werken, in 11 perceelen; ingekomen 20 bilj., als:

Inschrijvers en Woonplaats.	perc. 1	perc. 2	perc. 3	perc. 4	perc. 5	perc. 6	perc. 7	perc. 8	perc. 9	perc. 10	perc. 11	
W. v. Doornik, Baarn,	—	—	—	—	—	—	ƒ 860	—	ƒ 690	—	—	
W. A. G. Jansen, Utrecht,	—	—	—	—	—	—	—	—	692	—	—	
P. Loonders, idem	—	—	—	—	—	—	—	—	679	—	—	
B. Bot, Bovenkarspel,	—	—	—	—	—	ƒ 958	—	—	—	—	—	
F. W. Geurden, Apeldoorn,	—	—	—	—	—	—	—	849	—	—	—	
G. D. v. Doorn, Amsterdam,	ƒ 1167	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
A. Korteweg, Zevenbergen,	—	ƒ 1350	—	—	—	—	—	—	—	ƒ 1590	—	perc. 3 en 10 tezamen ƒ 3500
L. Kok, IJmuiden,	1194	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
J. v. d. Berg, Amersfoort,	1180	1300	—	—	ƒ 990	—	890	880	610	610	—	
Y. Ph. Braun, Beverwijk,	—	—	—	—	985	—	—	—	—	—	—	
J. Botman Gz., Bovenkarspel,	—	—	—	—	—	990	—	—	—	—	—	
C. Wegerif, Apeldoorn,	—	—	—	—	—	—	—	887	—	—	—	
P. v. Essen, Halfweg,	1187	1294	—	ƒ 1178	1018	—	—	—	—	—	ƒ 535	
C. J. Maks Jr., Amsterdam,	1200	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
W. v. d. Kooij, Amersfoort,	—	—	—	—	—	—	890	—	—	—	—	
W. v. Schaik Noordwijk,	—	1274	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
D. Verlaan & Zn., Zaandam,	—	—	—	1110	960	1010	—	—	—	—	510	perc. 4, 5 en 6 tezamen ƒ 3070
B. J. Meekers, Amsterdam,	1100	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
J. Remelman en W. de Heer, Nieuwe-Niedorp,	—	—	—	1066	—	—	—	—	510	—	—	
J. v. d. Braak, Apeldoorn,	—	—	—	—	—	—	—	868	—	—	—	

Delft, 1 Aug.: de levering van materialen voor de artillerie-inrichtingen; minste inschr. waren:

Perc. 1, antimoon en nikkel, R. S. Stokvis & Zn., Rotterdam, ƒ 898.17.

Perc. 2, banschroeven, zagen en gesper, J. Leurwenberg, Delft, ƒ 766.80.

Perc. 3, koperstaaf, Gebr. Abrahams, 's-Hage, ƒ 1333.80.

Perc. 4, buskruitkleeden, W. Stevens, Kralingen, ƒ 184.46.

Perc. 5, koper, messing, ijzer, staal, lood, tin en blik, L. J. Enthoven, 's-Hage, ƒ 11,796.29.

Perc. 6, touw, W. J. de Voogt, Dordrecht, ƒ 349.99.

Perc. 7, zwavel en ammonia, Hanssen en Nijdam, Delft, ƒ 215.

Perc. 8, ijzen- en beukenplaten, J. van Zoon, Delft, ƒ 108.42.

Perc. 9, papier, De Ruijter en Meijer, Amsterdam, ƒ 403.

Perc. 10, gaas, laken en vilt, J. A. G. Wessels, Utrecht, ƒ 316.

Munnekezijl, 1 Aug.: het verbouwen der pastorie; ingek. 5 bilj.; minste inschrijver O. Kerkstra, Munnekezijl, voor ƒ 1060
Raming » 1097

Groningen, 1 Aug.: het verbouwen van het huis van J. Wildervanck aan de Heerestraat, tot winkels en bovenwoningen, onder beheer van de architecten Wegerif en Buurman; ingek. 12 bilj., als:

H. Berends,	te Groningen,	ƒ 14,583
G. Meulink,	» idem	» 14,416
H. Meijer,	» idem	» 14,387
W. Plesier,	» idem	» 14,374
K. Huizinga,	» idem	» 13,688
J. Ibelings,	» idem	» 13,634
A. Wichers,	» idem	» 13,666
L. Oldenburger,	» idem	» 13,600
D. Jansen,	» idem	» 13,577
J. Werkman,	» idem	» 12,686
T. Y. Jelsma,	» idem	» 11,496
A. Schreuder,	» idem	» 11,368

Enschedé, 1 Aug.: het bouwen eener villa voor P. ter Kuile Ez., aan den Parkweg, te Enschedé, onder beheer van den architect G. Beltman A.Gz.; ingekomen 9 bilj., als:

P. Fijlstra,	te Enschedé,	ƒ 16,833
A. Jeunink,	» idem	» 16,529
W. Lazonder,	» idem	» 15,923
G Derksen en J. M. Tönis,	» idem	» 15,665
G. Heckriede,	» idem	» 15,630
G. W. Wegererf,	» idem	» 15,473
J. Vosseveld,	» idem	» 14,795
F. Morselt,	» Borne,	» 14,535
J. G. Tönis,	» Enschedé,	» 14,500

Gegund.

Utrecht, 2 Aug.: Bestek no. 451, het maken van eene waterbezerging op het station Tilburg; ingek. 10 bilj., als:

Jansen Wagens,	te Tilburg,	ƒ 10,000
Th. Gustenhoven,	» idem	» 9,990
P. v. Riel,	» idem	» 9,974
J. en M. Panis,	» idem	» 9,960
J. C. v. Pelt,	» idem	» 9,950
P. H. Versteijne,	» Oosterwijk,	» 8,883
L. de Rooij,	» Tilburg,	» 8,780
J. Billen,	» Grave,	» 8,344
A. v. Henik,	» Kerkdriel,	» 8,200
J. J. de Gilde,	» Vianen,	» 7,990
Raming		» 6,650

Deventer, 2 Aug., voor rekening der gemeente: 1o. het bouwen van een stenen brug over de buitengracht; ingekomen 10 bilj., als:

J. Terwindt,	te Westervoort,	ƒ 7710
L. de Waard,	» Deventer,	» 7600
D. Bruins,	» Zwolle,	» 7589
H. J. Zweers,	» Deventer,	» 6977
W. J. Kolkert,	» idem	» 6910
F. Abersen,	» Steenwijk,	» 6583
G. v. d. Berg,	» Deventer,	» 6498
J. Witteveen,	» idem	» 6487
J. Otten,	» Meppel,	» 6289
E. v. d. Woerd,	» Deventer,	» 6068

Gegund.

2o. het maken van een riool door het noordwestelijk vestingterrein; ingekomen 5 bilj., als:

W. J. Kolkert,	te Deventer,	ƒ 2598
J. Terwindt,	» Westervoort,	» 2595
G. v. d. Berg,	» Deventer,	» 2244
J. Witteveen,	» idem	» 2197
E. v. d. Woerd,	» idem	» 1869

Gegund.

3o. het maken eener beschoeiing aan de buitengracht bij de Raambrug; ingek. 6 bilj., als:

J. de Goede,	te Deventer,	ƒ 1983
F. Abersen,	» Steenwijk,	» 1773
E. v. d. Woerd,	» Deventer,	» 1641
J. Otten,	» Meppel,	» 1543
J. Witteveen,	» Deventer,	» 1474
F. ten Zijthoff & Zn.,	» idem	» 1438

Gegund.

Gorichem, 2 Aug.: het herstellen van den Dieflijk bij het fort Everdingen, onder het beheer der genie, aldaar; ingek. 10 bilj., als:

J. v. Vuuren,	te Zalt-Bommel,	ƒ 1789
A. de Groot Cz.,	» Heukelum,	» 1780
C. v. Gent Gz.,	» Leerdam,	» 1765
M. Tromp,	» Heukelum,	» 1747
C. v. d. Berg,	» Tiel en 't-Waal,	» 1686
F. Sterk,	» Heukelum,	» 1603
C. Streefkerk,	» Vuren,	» 1587
J. Sterk,	» Arkel,	» 1547
J. v. d. Stelt Cz.,	» De-Werken,	» 1523
J. Elshout,	» Giessen,	» 1447

Raming » 2000

Alkmaar, 2 Aug.: het maken van een begraafplaats met eenen afsluithek, gebouwen en kapel, voor de St.-Barbarastichting, onder beheer van den architect L. Stevens, te Velp; ingek. 10 bilj., als:

A. J. v. Liemt,	te Amsterdam,	ƒ 27,300
J. J. Tesselaar,	» Alkmaar,	» 25,952
H. Schuit,	» idem	» 25,825
J. Ellemans,	» idem	» 20,300
J. Oldenburg,	» Bergen,	» 18,948
A. Bouwens,	» Alkmaar,	» 18,534
A. Dregeest,	» idem	» 18,537
W. Vastbinder,	» idem	» 17,771
G. P. B. Scherrner,	» Uitgeest,	» 14,975
J. Skenters,	» Haarlem,	» 14,950

Gegund.

Streefkerk, 3 Aug.: het bouwen van eene hofstede met daarmede in-verband-staande werken voor J. de Vos, te Streefkerk, onder beheer van den architect C. A. Verheij, te Nieuw-Lekkerland; ingekomen 6 bilj., als:

A. v. d. Wal,	te Groot-Ammers,	ƒ 3216
T. Macdaniël	» idem	» 4990
W. Kloosterman,	» Akkooi,	» 4897
G. Kreukniet,	» Ottoland,	» 4625
C. Kentie,	» Groot-Ammers,	» 4613
J. R. Briedé,	» Streefkerk,	» 4600

Gegund.

Nieuweramstel, 3 Aug., voor rekening der gemeente: 1o. het bouwen van een politiepost aan de Jan Luitenkade en het bouwen van een brandspuithuis aan de Douwes-Dekkerstraat; ingekomen 4 bilj., als:

A. F. Schoepers, Nieuweramstel,		ƒ 3396
P. J. de Bruijn,	idem	» 2975
J. Polman en J. v. Niel, Haarlem,		» 2329
E. v. d. Eik en De Waal, Amsterdam,		» 2249

2o. het bouwen van 2 politieposten met bergplaatsen voor brandspuiten, aan de Weesperzijde en de Oostewalerweg; ingek. 5 bilj., als:

D. Fonk, Amsterdam,		ƒ 7503
C. Buisman, Nieuweramstel,		» 4800
P. J. de Bruijn, idem		» 4732
E. v. d. Eik en De Waal, Amsterdam,		» 3313
J. Polman en J. v. Niel, Amsterdam,		» 3048

Denekamp, 3 Aug.: het verbouwen van het schoolgebouw in de buurtschap Beuningen; ingekomen 4 bilj., als:

J. B. Welmers,	te Gelselaar,	ƒ 4100
C. Frewijn,	» Oetmarsum,	» 3567
A. Schoo,	» Oldenzaal,	» 3297
J. ter Ellen,	» idem	» 2940

Amsterdam, 3 Aug., onder beheer van het ministerie van waterstaat enz.: 1o. het verrichten van cementeer-, buiten- schilder- en timmerwerk aan het groot magazijn op 's Rijkswerf; ingek. 11 bilj.;

hoogste inschr.		ƒ 1975
minste »	J. v. d. Hoeven, Amsterdam,	» 1970

2o. het verrichten van schilder-, straat-, smeedwerk enz. tot onderhoud van de gebouwen, het terrein enz., ten dienste van het buskruitmagazijn te Kadoelen; ingek. 7 bilj.;

hoogste inschr.		ƒ 1040
minste »	W. Greuve, Buiksloot,	» 614

Groningen, 3 Aug.: het verbouwen van het perceel get. letter D no. 1033 aan den Heereweg, en het bouwen van een paardenstal met wagenhuis achter bovengenoemd perceel, onder beheer van den architect G. Nijhuis, aldaar; ingek. 12 bilj., als:

A. Wichers,	te Groningen,	ƒ 12,600
D. Edwards,	» idem	» 11,565
E. W. Wiersema,	» idem	» 11,344
J. Poelman,	» idem	» 11,310
J. Ibelings,	» idem	» 11,189
E. Peters,	» idem	» 11,097
G. Meulink,	» idem	» 11,014
D. Dulmolen,	» idem	» 10,568
B. de Jong,	» idem	» 10,190
J. Haupt,	» idem	» 9,877
H. Berends,	» idem	» 9,222
J. Timmer,	» Helpman,	» 8,995

Gegund.

Delft, 4 Aug.: het herstellen van het dak en van de middengoot boven de modelzaal van de constructiewerkplaatsen te Delft, onder het beheer der genie, te 's-Hage; ingek. 7 bilj., als:

W. F. C. Schaap,	te Delft,	ƒ 1729
M. Houtman,	» 's-Hage,	» 1685
W. N. v. Ipenburg,	» Delft,	» 1597
D. Huurman,	» idem	» 1520
D. J. Houtzager,	» idem	» 1496
J. F. Luxemburg,	» idem	» 1378
M. Meijers,	» idem	» 1377

Raming » 1800

Haarlem, 4 Aug.: het uitvoeren van metselwerken en het opbreken en leggen van een gedeelte spoorbaan op het Noorderhoofd te Ijmuiden, onder beheer van het ministerie van waterst. enz.; ingek. 11 bilj., als:

B. Voordendag, Dordrecht,		ƒ 32,400
A. de Neef, Brielle,		» 31,768
J. Holster, Amsterdam,		» 31,470
W. v. Leeuwen, Hellevoetsluis,		» 30,989
G. A. v. Spanje, Rotterdam,		» 29,868
J. H. Vos, Almelo,		» 29,785
L. Kok,	Ijmuiden,	» 29,144
C. J. Kalis Jz.,	idem	» 28,897
R. Jongenburger, Waddinxveen,		» 28,780
G. D. v. Doorn, Amsterdam,		» 27,777
A. Volker Lz., Sliedrecht, en P. A. Bos, Gorichem,		» 25,850
Raming		» 32,000

's-Bosch, 4 Aug.: het doen van vernieuwingen en herstellingen aan de brug over de rivier de Dommel buiten den Vughteruitgang; ingek. 3 bilj., als:

M. v. d. Bouwhuijsen,	te 's-Bosch,	ƒ 619
A. Sanders,	» idem	» 597
A. B. Deckers,	» idem	» 595

's-Hage, 5 Aug.: het loggen en rioleeren van eenige straten op het terrein tusschen den weg aan de gemeente-gasfabriek en de Boschlaan te 's-Hage; minste inschr. M. den Braber, te Vlaardingen, voor ƒ 12,223.

's-Hage, 5 Aug.: het leggen en ingraven van vijf telegraafkabels, te 's-Hage; ingekomen 5 bilj., als:

P. v. Essen, Haarlemmerliede en Spaarnwoude,		ƒ 897
L. Deboo, Vrijenban,		» 889
K. Snevders de Vogel, Schiedam,		» 735
W. v. Dijk, Jutfaas,		» 676
J. Holster, Amsterdam,		» 575
Raming		» 940

Utrecht, 5 Aug.: het inrichten van tuigenkamers voor de veldartillerie boven de tijdelijke kazerne van het korps genietroepen, onder het beheer der genie, aldaar; ingek. 6 bilj., als:

C. Th. Kibbeling,	te Utrecht,	ƒ 927
P. Leenders,	» idem	» 927
C. Krachten Jhz.,	» idem	» 883
H. J. Stolker,	» idem	» 878
J. Krap,	» idem	» 823
Raming		» 990

Helder, 5 Aug.: het uitdiepen van gedeelten van het Heldersche kanaal te Helder, voor rekening der gemeente, (9200 M³); ingekomen 8 bilj., als:

		per M³
J. F. Filips,	te Helder,	ƒ 0.57½
A. Vos Rz.,	» Amsterdam,	» 0.57
J. Giltjes,	» Petten,	» 0.54
G. D. v. Doorn,	» Amsterdam,	» 0.53
D. de Vries,	» Helder,	» 0.52
C. Oldenburg,	» Bergen,	» 0.51
A. Bos,	» Helder,	» 0.50½
G. Moorman,	» idem	» 0.47

Zwolle, 5 Aug.: het bouwen van eene wachterswoning bij ophaalbrug no. 1 over den mond der Lutterhoofdwijk, voor rekening der provincie Overijsel; ingekomen 7 bilj., als:

A. J. Woltersom,	te Koevorden,	ƒ 1640
K. A. v. d. Berg,	» Zwolle,	» 1490
J. Kleinmeijer,	» Averest,	» 1490
J. Nuis,	» idem	» 1487
H. Snijders,	» idem	» 1450
G. v. Unen,	» Zwolle,	» 1449
H. v. Dijk,	» Lutten,	» 1405
Raming		» 1180

BIJVOEGSEL
VAN
DE OPMERKER
van ZATERDAG 13 AUGUSTUS 1887.

AANKONDIGINGEN
VAN
AANBESTEDINGEN.

Maandag, 15 Aug.

Laren (Geld.), te 10 uren, door poldermeesters van het waterschap van de Dorterbeek: het uitgraven en schoonmaken van de Dorterbeek, te beginnen bij de inmonding der Dorterbeek in de Koerhuisbeek.

Tolen, te 11 uren, door den ontvanger der registratie en domeinen, ten zijnen kantore: het uitvoeren van eenige onderhoudswerken aan den Slaakdam. Inl. bij den hoofdopzichter der domeinen Brandt, te Middelburg. Aanw. gehouden.

Oostwedde (Gr.), te 11 uren, door burg. en weth.: het bouwen van eene school met bijkomende werken te Stadskanaal. Aanw. gehouden.

Leiden, te 12 uren, door burg. en weth.: het verrichten van diepwerken in de Stadsgrachten. Aanw. gehouden.

Dordrecht, te 12 uren, door burg. en weth.: het verrichten van verfwerk aan verschillende bruggen, gebouwen enz., in 8 perceelen. Aanw. gehouden.

Dordrecht, te 12 uren, door burg. en weth.: het uittrekken van oude, het leveren en inheien van nieuwe palen en het doen van herstellingen en vernieuwingen aan aanlegplaatsen, walbeschoeiingen en watertrappen. Aanw. gehouden.

's-Hage, te 1 uur, door burg. en weth.: het bouwen van een nieuw kantoor voor cokes-verkoop en diverse andere werken, uit te voeren aan de gemeente-gasfabriek.

Amsterdam, te 3 uren, door den architect W. Lanshout Gz., in het café »Roode Leeuw": het bouwen van een villa aan het Zandpad. Aanw. gehouden.

Amsterdam, te 3 uren: de verbouwing van perceel no. 59 Plantage-Muidergracht, hoek Badlaan, café Aquarium. Inl. bij den bouwkundige H. H. Baanders, directiekost Marnixstraat en Leidschekade, aldaar.

Heinoo (O.), door burg. en weth.: de levering van 81,000 harde straatklinkers (Waalverm) en 160 M³ harde puin.

Dinsdag, 16 Aug.

Maastricht, te 10 uren, door het ministerie van binnenl. zaken, aan het gebouw van het prov. best.: het bouwen eener Rijks-hoogere burgerschool, benevens gymnastieklokaal en conciergewoning, te Venlo. Inl. bij den rijksbouwkundige voor de onderwijsgebouwen enz., te 's-Hage. Aanw. gehouden. Raming ƒ 83,000.

Lichtenvoorde (Geld.), te 12 uren, door burg. en weth.:
1o. het bouwen van een openbare school aldaar, voor 300 kinderen;
2o. het bouwen van een onderwijzerswoning aldaar;
3o. het vergrooten der school en bergplaatsje in de buurt Vragender, gem. Lichtenvoorde.
Inl. bij den architect H. J. L. Ovink, te Doetichem. Aanw. 16 Aug., te 9 uren.

Apeldoorn, te 12 uren, door burg. en weth.:
1o. het leveren van ongeveer 1200 M³ grint;
2o. het vervoeren van grint, liggende te Apeldoorn, Beekbergen en Loenen.

Bokstel, te 12 uren, door burg. en weth.: het met keien bestruten van den Stationstoegangsweg aldaar, ter lengte van p. m. 200 M., benevens het opbreken van de bestaande klinkerbestrating, de bruikbare klinkers te vervoeren en daarmede te bestraten de zoogenaamde Koppelpad in de kom der gemeente. Aanw. 16 Aug.

Leeuwarden, te 1 uur, door het prov. best. van Friesland: het herstellen van de slootingen van de waterkeeringen »de Nieuwe Slachte" en den »Groenedijk", door middel van eene bestrating. Aanw. 15 Aug., te 9½ uren, te Terhorne. Raming ƒ 16,750.

Zwolle, te 1 uur, door het best. van de binnen- en buitengasthuizen, in de regentenkamer van het Buitengasthuis: het dempen en uitgraven van putten in Katwolde. Aanw. 16 Aug., te 9 uren.

Utrecht, te 2 uren, door de maatschappij tot expl. van Staatsspoorwegen, aan het centraalbureau: Bestek no. 462, het wijzigen der rijtuigenloods en het maken van gebouwen voor den dienst der posterijen enz., op het station Rosendaal. Aanw. gehouden. (*Zie advert. in n°. 31.*)

Ermelo (Geld.), te 2 uren, door het best. der vereeniging tot christelijke verpleging van zenuwlijders enz., in het hotel Wildeboer: het bouwen van een rustoord voor zenuwlijders op het landgoed de Biesthorst, aldaar. Inl. bij den architect E. G. Wentink, te Schalkwijk.

Breumel (Geld.), te 3 uren, door het polderbest. van Breumel, ten huize van C. G. Storij: het maken en stellen van twee nieuwe ijzeren stoomketels, alsmede het ombeugelen en versterken der schoorsteen van het machinegebouw.

Woensdag, 17 Aug.

Tuil en 't-Waal (Utr.), te 10 uren, door burg. en weth.: het doen van herstellingen aan den gemeentetoren, aldaar.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: het verdiepen van het grootschoepsvaarwater in het Schour, tusschen Maassluis en Vlaardingen, voor de verbetering van den waterweg langs Rotterdam naar zee. Inl. bij den oerstaanwezend-ingenieur Leemans, te Rotterdam, en den adjunct-ingenieur François, te Hoek-van-Holland. Aanw. gehouden. Raming ƒ 30,000.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: het opruimen van gronden in de bedding der rivier den Amer, onder de gemeente Made en Drimmelen, provincie Noord-Brabant, tusschen de kilometerraaien 57 en 59, behoorende tot de werken voor het verleggen van de uitmonding der rivier de Maas. Inl. aan het bureau der werken voor de verlegging van den Maasmond, te 's-Bosch. Aanw. gehouden. Raming ƒ 39,600.

Kalkwijk (Gron.), te 6½ uren, bij H. Vroom: het herstellen van het Kalkwijker hooghout. Aanw. te 10 uren.

Kampen, door burg. en weth.: het leggen der buisleiding met bijkomende werken voor de in-aanbouw-zijnde drukwaterleiding. Aanw. 15 Aug., te 1 uur.

Nieuweramstel, door burg. en weth.: de algemeene reinigingsdienst der gemeente en wel voor den tijd van 1 jaar, aanvangende 1 Sept. '87.

Donderdag, 18 Aug.

Kralingscheveer, te 11 uren, door de firma Ten Houten en de Raadt, in het koffiehuis van J. van den Akker:
1o. het maken van een heuvel en eene afsluitkade, ten behoeve van de mossenvisscherij langs de Nieuwe-Merwede, boven de Ottersluis, onder de gemeente Sliedrecht;
2o. het maken van een heuvel en zegenkade langs den oever van de Nieuwe-Merwede, op de Spieringplaat, onder de gemeente Werkendam. Aanw. 15 Aug., te 11 uren, te beginnen aan de Ottersluis.

Hellevoetsluis, te 11½ uren, door de directie der marine:
1o. het vernieuwen en in- en uithangen van een stel ebdeuren met toldeuren voor een zeedoksluis;
2o. het maken van eene opstelling voor het opleggen der deuren met bekapping op den berm nabij het droge dok.
Aanw. gehouden.

Hellevoetsluis, te 11½ uren, door de directie der marine:
1o. eenige herstellingen aan inrichtingen en gebouwen;
2o. idem aan de overdekkingskappen voor monitors;
3o. idem aan de omrastering van de werf;
4o. en 5o. verschillende metselwerken, schilderwerk en eenig witwerk, aan inrichtingen en gebouwen van het établissement.
Aanw. gehouden.

Breda, te 12 uren, door burg. en weth.: het vernieuwen van het boerendek en een gedeelte onderdak der dubbele ophaalbrug over de rivier de Mark.

Puttershoek (Z.-H.), bij G. A. van Driel: de levering van 470 scheepslast basaltsteenstorten, zwaar van 15 tot 35 KG., op keur te leveren en volgens aanwijzing te storten, langs den dijk van den polder Mookhoek en Trekdam onder 's-Gravendeel in de Kil. Inl. bij den architect H. Beijers, te Puttershoek.

Vrijdag, 19 Aug.

Middelburg, te 10 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het uitvoeren van herstellingen aan sluisdeuren der kleine sluizen van het kanaal door Zuidbeveland. Inl. bij den hoofdingenieur in het 11e district, te Middelburg, en den ingenieur, te Goes. Aanw. gehouden. Raming ƒ 10,620.

Utrecht, te 10 uren, door den majoor van het korps genietroepen: het leveren van materieel der genie voor het in staat van verdediging stellen der werken in verschillende stellingen. Bilj. inzenden uiterlijk 18 Aug., vóór 3 uren. Raming: perc. 1 ƒ 1229.88, perc. 2 ƒ 1670.62, perc. 3 ƒ 2018.70, perc. 4 ƒ 3901.20, perc. 5 ƒ 1736.20, perc. 6 ƒ 401.20, perc. 7 ƒ 3142.20.

Nieuwveen (Z.-H.), te 11 uren, door kerkvoogden der Herv. gemeente van Nieuwveen en Kalslagen, in het kerkgebouw: het verdiepen der fundeering en het afbreken en weder opmetselen van de muurwerken van het kerkgebouw, benevens het doen van eenige verdere reparatiën en vernieuwingen aan dat kerkgebouw en annuliement in hetzelve. Aanw. 16 Aug., te 11 uren.

Leeuwarden, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het doen van stroobepoting en helmbeplanting, herstellen van Rijksschuttingen en het maken van afrasteringen ten behoeve van den Stuifdijk tusschen de Kooi- en Oerderduinen op het eiland Ameland, behoorende tot de zeewerken in Friesland. Inl. bij den hoofdingenieur, den ingenieur en den opzichter Ten Doesschate, allen te Leeuwarden. Aanw. gehouden. Raming ƒ 2200.

Borkeloe, te 1 uur, door burg. en weth.: het bouwen van een gemeentehuis c.a. Bilj. inzenden uiterlijk 18 Aug. Aanw. gehouden.

Zaterdag, 20 Aug.

Zoomersmire (Zeel.), te 11 uren, door het best. der waterkeering van het calamiteuse waterschap Nieuw Bommenede, in de raadkamer: het maken van werken tot oeververdediging aan weerszijden van peilraai VIIe, aan het bovengenoemde calamiteuse waterschap. Aanw. 16 Aug., van 11—1 uren.

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van koloniën:
1o. bestek no. 3, de levering van stalen spoorstaven met ijzeren of stalen eindverbindingen, laschbouten met moeren en stalen moeerringen;
2o. bestek no. 4, de levering van stalen dwarsliggers en schroefbouten, allen ten dienste der Staatsspoorwegen ter Sumatra's westkust.

Maandag, 22 Aug.

Stolwijk (Z.-H.), te 10 uren, door dijkgraaf en hoogheemraden van de Krimpenerwaard, bij C. F. van den Berg aan de Stolwijkersluis: het maken van 2 binnenbermen in de wielen onder Gouderak bij de hektometerpalen 387 en 378. Inl. bij den fabrieklandmeter, te Gouderak. Aanw. 19 Aug., te 10 uren.

Waspik, te 11 uren, door de firma Johannes Vermeulen & Zn., in de herberg van A. Boeser: het belangrijk vergrooten harer hooipers. Inl. bij den bouwkundige C. van Seters, te Geertruidenberg. Aanw. 20 Aug., te 10 uren.

Kampen, te 12 uren, door het best. van den grintweg van Kampen naar Genemuiden, ten gemeentehuize: de levering vaachtvrij voor den wal, deels te Genemuiden, Luttersijl en Grafhorst, van pl. m. 114 stère macadam, 200 stère goede grove berggrint en 60 stère goede grove riviergrint.

Sneek, te 12 uren, door Dr. T. Risselada: het bouwen van eene stelphuizing met varkensbok enz., aan de Leie Poel, te Uitwellingergea.

Deventer, 2 Aug., voor rekening der gemeente: 1o. het bouwen van een steenen brug over de buitengracht; ingekomen 10 bilj., als:

J. Terwindt,	te Westervoort,	ƒ 7750
L. de Waard,	» Deventer,	» 7600
D. Bruins,	» Zwolle,	» 7589
H. J. Zweers,	» Deventer,	» 6977
W. J. Kolkert,	» idem	» 6910
F. Aberson,	» Steenwijk,	» 6583
G. v. d. Berg,	» Deventer,	» 6498
J. Witteveen,	» idem	» 6487
J. Otten,	» Meppel,	» 6269
E. v. d. Woerd,	» Deventer,	» 6068

Gegund.

2o. het maken van een riool door het noordwestelijk vestingterrein; ingekomen 5 bilj., als:

W. J. Kolkert,	te Deventer,	ƒ 2598
J. Terwindt,	» Westervoort,	» 2595
G. v. d. Berg,	» Deventer,	» 2244
J. Witteveen,	» idem	» 2197
E. v. d. Woerd,	» idem	» 1869

Gegund.

3o. het maken eener beschoeiing aan de buitengracht bij de Raambrug; ingek. 6 bilj., als:

J. de Goede,	te Deventer,	ƒ 1953
F. Aberson,	» Steenwijk,	» 1773
E. v. d. Woerd,	» Deventer,	» 1641
J. Otten,	» Meppel,	» 1543
J. Witteveen,	» Deventer,	» 1474
F. ten Zijthoff & Zn.,	» idem	» 1438

Gegund.

Gorichem, 2 Aug.: het herstellen van den Dieflijk bij het fort Everdingen, onder het beheer der genie, aldaar; ingek. 10 bilj., als:

J. v. Vuuren,	te Zalt-Bommel,	ƒ 1789
A. de Groot Cz.,	» Heukelum,	» 1780
C. v. Gent Gz.,	» Leerdam,	» 1765
M. Tromp,	» Heukelum,	» 1747
C. v. d. Berg,	» Tull en 't-Waal,	» 1696
P. Sterk,	» Heukelum,	» 1693
C. Streefkerk,	» Vuren,	» 1657
J. Sterk,	» Arkel,	» 1647
J. v. d. Stelt Cz.,	» De-Werken,	» 1525
J. Elsbout,	» Gouda,	» 1447
Raming		» 2000

Alkmaar, 2 Aug.: het maken van een begraafplaats met ijzeren afsluithek, gebouwen en kapel, voor de St.-Barbarastichting, onder beheer van den architect L. Stevens, te Velp; ingek. 10 bilj., als:

A. J. v. Lieast,	te Amsterdam,	ƒ 27,300
J. J. Tesselaar,	» Alkmaar,	» 25,992
H. Schuit,	» idem	» 25,826
J. Ellemans,	» idem	» 20,300
J. Oldenburg,	» Bergen,	» 18,948
A. Bouwens,	» Alkmaar,	» 18,634
A. Dorgeest,	» idem	» 18,537
W. Vasthinder,	» idem	» 17,771
G. P. H. Schermer,	» Uitgeest,	» 14,975
J. Sienters,	» Haarlem,	» 14,920

Gegund.

Streefkerk, 3 Aug.: het bouwen van eene hofstede met daarmede in-verband-staande werken voor J. de Vos, te Streefkerk, onder beheer van den architect C. A. Verheij, te Nieuw-Lekkerland; ingekomen 6 bilj., als:

A. v. d. Wal,	te Groot-Ammers,	ƒ 5216
T. Maclaniël	» idem	» 4999
W. Kloosterman,	» Akkooi,	» 4857
G. Kreukniet,	» Ottoland,	» 4525
C. Kantie,	» Groot-Ammers,	» 4513
J. R. Briedé,	» Streefkerk,	» 4500

Gegund.

Nieuweramstel, 3 Aug., voor rekening der gemeente: 1o. het bouwen van een politiepost aan de Janlanzenkade en het bouwen van een brandspuithuis aan de Bouwes-Dekkerstraat; ingekomen 4 bilj., als:

A. F. Scheepers, Nieuweramstel,		ƒ 3396
P. J. de Bruijn,	idem	» 2975
J. Polman en J. v. Niel, Haarlem,		» 2329
E. v. d. Eik en De Waal, Amsterdam,		» 2249

2o. het bouwen van 2 politieposten met bergplaatsen voor brandspuiten, aan de Weesperzijde en de Oetewalerweg; ingek. 5 bilj., als:

D. Fonk, Amsterdam,		ƒ 7593
C. Buisman, Nieuweramstel,		» 4800
P. J. de Bruijn, idem		» 4739
E. v. d. Eik en De Waal, Amsterdam,		» 3313
J. Polman en J. v. Niel, Amsterdam,		» 3048

Benekamp, 3 Aug.: het verbouwen van het schoolgebouw in de buurtschap Beuningen; ingekomen 4 bilj., als:

J. B. Welmers,	te Gelselaar,	ƒ 4300
C. Frowijn,	» Ootmarsum,	» 3567
A. Schon,	» Oldenzaal,	» 3297
J. ter Ellen,	» idem	» 2940

Amsterdam, 3 Aug., onder beheer van het ministerie van waterstaat enz.: 1o. het verrichten van cementeer-, buitenschilder- en timmerwerk aan het groot magazijn op 's Rijkswerf; ingek. 11 bilj.:

hoogste inschr.	ƒ 5975
minste » J. v. d. Hoeven, Amsterdam,	» 2970

2o. het verrichten van schilder-, straat-, smeedwerk enz. tot onderhoud van de gebouwen, het terrein enz., ten dienste van het buskruitmagazijn te Kadoelen; ingek. 7 bilj.:

hoogste inschr.	ƒ 1040
minste » W. Greeve, Buiksloot,	» 614

Groningen, 3 Aug.: het verbouwen van het perceel get. letter IJ no. 1033 aan den Hoornsweg, en het bouwen van een paardenstal met wagenhuis achter bovengenoemd perceel, onder beheer van den architect G. Nghuis, aldaar; ingek. 12 bilj., als:

A. Wiebers,	te Groningen,	ƒ 12,000
D. Edzards,	» idem	» 11,565
E. W. Wiersema,	» idem	» 11,344
J. Poelman,	» idem	» 11,310
J. Belings,	» idem	» 11,189
E. Peters,	» idem	» 11,097
G. Meulink,	» idem	» 11,014
D. Dalmolen,	» idem	» 10,598
R. de Jong,	» idem	» 10,190
J. Haupt,	» idem	» 9,877
H. Berends,	» idem	» 9,222
J. Timmer,	» Helpman,	» 8,995

Gegund.

Delft, 4 Aug.: het herstellen van het dak en van de middengoot boven de modelzaal van de constructiewerkplaatsen te Delft, onder het beheer der genie, te 's-Hage; ingek. 7 bilj., als:

W. F. C. Schaap,	te Delft,	ƒ 1739
M. Houtman,	» 's-Hage,	» 1655
W. N. v. Ipenburg,	» Delft,	» 1597
D. Huurman,	» idem	» 1520
D. J. Houtzager,	» idem	» 1496
J. F. Luxemburg,	» idem	» 1378
M. Meijers,	» idem	» 1377
Raming		» 1800

Haarlem, 4 Aug.: het uitvoeren van metselwerken en het opbreken en leggen van een gedeelte spoorbaan op het Noorderhoofd te IJmuiden, onder beheer van het ministerie van waterst. enz.; ingek. 11 bilj., als:

B. Voordendag, Dordrecht,		ƒ 32,400
A. de Nooi, Brielle,		» 31,798
J. Hobster, Amsterdam,		» 31,470
W. v. Leeuwen, Hellevoetsluis,		» 30,989
G. A. v. Spanje, Rotterdam,		» 29,868
J. H. Vos, Almelo,		» 29,785
L. Kok, IJmuiden,		» 29,144
C. J. Kalis Jz., idem		» 28,897
B. Jongenburger, Waddinxveen,		» 28,780
G. D. v. Doorn, Amsterdam,		» 27,777
A. Volker Lz., Sliedrecht, en P. A. Bos, Gorichem,		» 25,850
Raming		» 32,000

's-Bosch, 4 Aug.: het doen van vernieuwingen en herstellingen aan de brug over de rivier de Dommel buiten den Vughteruitgang; ingek. 3 bilj., als:

M. v. d. Bouwhuijsen, te 's-Bosch,		ƒ 619
A. Sanders,	» idem	» 597
A. R. Dockers,	» idem	» 585

's-Hage, 5 Aug.: het leggen en rioleeren van eenige straten op het terrein tusschen den weg aan de gemeente-gasfabriek en de Beeklaan te 's-Hage; minste inschr. M. den Braber, te Vlaardingen, voor ƒ 12,228.

's-Hage, 5 Aug.: het leggen en ingraven van vijf telegraafkabels, te 's-Hage; ingekomen 5 bilj., als:

P. v. Essen, Haarlemmerliede en Spaarnwoude,	ƒ 897
L. Deboo, Vrijenban,	» 889
K. Snevders de Vogel, Schiedam,	» 735
W. v. Dijk, Jutfaas,	» 676
J. Holster, Amsterdam,	» 675
Raming	» 940

Utrecht, 5 Aug.: het inrichten van tuigenkamers voor de veldartillerie boven de tijdelijke kazerne van het korps genietroepen, onder het beheer der genie, aldaar; ingek. 5 bilj., als:

C. Th. Kibbeling,	te Utrecht,	ƒ 997
P. Leenders,	» idem	» 997
C. Krachten Jhz.,	» idem	» 883
H. J. Stolker,	» idem	» 878
J. Krup,	» idem	» 862
Raming		» 900

Helder, 5 Aug.: het uitdiepen van gedeelten van het Heldersche kanaal te Helder, voor rekening der gemeente, (3200 M²); ingekomen 8 bilj., als:

		per M²
J. F. Filips,	te Helder,	ƒ 0.57½
A. Vos Rz.,	» Amsterdam,	» 0.57
J. Gibtjes,	» Petten,	» 0.54
G. D. v. Doorn,	» Amsterdam,	» 0.53
D. de Vries,	» Helder,	» 0.52
C. Oldenburg,	» Bergen,	» 0.51
A. Bos,	» Helder,	» 0.50½
G. Moerman,	» idem	» 0.47

Zwolle, 5 Aug.: het bouwen van eene wachterswoning bij ophaalbrug no. 1 over den mond der Lutterhoofdwijk, voor rekening der provincie Overijsel; ingekomen 7 bilj., als:

A. J. Woltersom,	te Roesvorden,	ƒ 1540
K. A. v. d. Berg,	» Zwolle,	» 1490
J. Kleinmeijer,	» Averest,	» 1490
J. Nuis,	» idem	» 1487
H. Snijders,	» idem	» 1480
G. v. Unen,	» Zwolle,	» 1440
H. v. Dijk,	» Lutten,	» 1405
Raming		» 1550

BIJVOEGSEL
VAN
DE OPMERKER
van ZATERDAG 13 AUGUSTUS 1887.

AANKONDIGINGEN VAN AANBESTEDINGEN.

Maandag, 15 Aug.

Laren (Gald.), te 10 uren, door poldermeesters van het waterschap van de Dorterbeek: het uitgraven en schoonmaken van de Dorterbeek, te beginnen bij de inmonding der Dorterbeek in de Koerhuisbeek.

Tolen, te 11 uren, door den ontvanger der registratie en domeinen, ten zijnen kantore: het uitvoeren van eenige onderhoudswerken aan den Staakdam, Inl. bij den hoofdopzichter der domeinen Brandt, te Middelburg. Aanw. gehouden.

Oostwedde (Gr.), te 11 uren, door burg. en weth.: het bouwen van eene school met bijhorende werken te Stadskanaal. Aanw. gehouden.

Leiden, te 12 uren, door burg. en weth.: het verrichten van diepwerken in de Stadsgrachten. Aanw. gehouden.

Dordrecht, te 12 uren, door burg. en weth.: het verrichten van verfwerk aan verschillende bruggen, gebouwen enz., in 8 perceelen. Aanw. gehouden.

Dordrecht, te 12 uren, door burg. en weth.: het uittrekken van oude, het leveren en inheien van nieuwe palen en het doen van herstellingen en vernieuwingen aan aanlegplaatsen, walbeschoeiingen en watertrappen. Aanw. gehouden.

's-Hage, te 1 uur, door burg. en weth.: het bouwen van een nieuw kantoor voor cokes-verkoop en diverse andere werken, uit te voeren aan de gemeente-gasfabriek.

Amsterdam, te 3 uren, door den architect W. Lanshout Gz., in het café »Roode Leeuw": het bouwen van een villa aan het Zandpad. Aanw. gehouden.

Amsterdam, te 3 uren: de verbouwing van perceel no. 59 Plantage-Muidergracht, hoek Badhuis, café Aquarium. Inl. bij den bouwkundige H. H. Saanders, directiekeet Marnixstraat en Leidschekade, aldaar.

Heinoo (O.), door burg. en weth.: de levering van 85,000 harde straatklinkers (Waalvorm) en 100 M³ harde puin.

Dinsdag, 16 Aug.

Maastricht, te 10 uren, door het ministerie van binnenl. zaken, aan het gebouw van het prov. best.: het bouwen eener Rijks-hoogere burgerschool, benevens gymnastieklokaal en conciergewoning, te Venloo. Inl. bij den rijksbouwkundige voor de onderwijsgebouwen enz., te 's-Hage. Aanw. gehouden. Raming ƒ 85,000.

Lichtenvoorde (Geld.), te 12 uren, door burg. en weth.:

1o. het bouwen van een openbare school aldaar, voor 300 kinderen;

2o. het bouwen van een onderwijzerswoning aldaar;

3o. het vergrooten der school en bergplaatsje in de buurt Vragender, gem. Lichtenvoorde.

Inl. bij den architect H. J. L. Ovink, te Doetichem. Aanw. 16 Aug., te 9 uren.

Apeldoorn, te 12 uren, door burg. en weth.:

1o. het leveren van ongeveer 1200 M³ grint;

2o. het vervoeren van grint, liggende te Apeldoorn, Beekbergen en Loenen.

Bokstel, te 12 uren, door burg. en weth.: het met keien bestraten van den Stationstoegangsweg aldaar, ter lengte van p. m. 300 M., benevens het opbreken van de bestaande klinkerbestrating, de bruikbare klinkers te vervoeren en daarmede te bestraten de zoogenaamde Koppelpad in de kom der gemeente. Aanw. 16 Aug.

Leeuwarden, te 1 uur, door het prov. best. van Friesland: het herstellen van de glooiingen van de waterkeeringen »de Nieuwe Slachte" en den »Groenedijk", door middel van eene bestrating. Aanw. 15 Aug., te 9½ uren, te Terhorne. Raming ƒ 15,750.

Zwolle, te 1 uur, door het best. van de binnen- en buitengasthuizen, in de regentenkamer van het Buitengasthuis: het dempen en uitgraven van putten in Katwolde. Aanw. 16 Aug., te 9 uren.

Utrecht, te 2 uren, door de maatschappij tot expl. van Staatsspoorwegen, aan het centraalbureau: Bestek no. 462, het wijzigen der rijtuigenloods en het maken van gebouwen voor den dienst der posterijen enz., op het station Rosendaal. Aanw. gehouden. (*Zie advert. in n°.* 31.)

Ermelo (Geld.), te 2 uren, door het best. der vereeniging tot christelijke verpleging van zenuwlijders enz., in het hotel Wildeboer: het bouwen van een rustoord voor zenuwlijders op het landgoed de Riethorst, aldaar. Inl. bij den architect E. G. Wentink, te Schalkwijk.

Druumel (Geld.), te 3 uren, door het polderbest. van Druumel, ten huize van C. G. Sterij: het maken en stellen van twee nieuwe ijzeren stoomketels, alsmede het ombeugelen en versterken der schoorsteen van het machinegebouw.

Woensdag, 17 Aug.

Tull en 't-Waal (Utr.), te 10 uren, door burg. en weth.: het doen van herstellingen aan den gemeentetoren, aldaar.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: het verdiepen van het grootscheepsvaarwater in het Scheur, tusschen Maasluis en Vlaardingen, voor de verbetering van den waterweg langs Rotterdam naar zee. Inl. bij den eerstaanwezend-ingenieur Leemans, te Rotterdam, en den adjunct-ingenieur François, te Hoek-van-Holland. Aanw. gehouden. Raming ƒ 30,000.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: het opruimen van gronden in de bedding der rivier den Amer, onder de gemeente Made en Drimmelen, provincie Noord-Brabant, tusschen de kilometerrassen 87 en 89, behoorende tot de werken voor het verleggen van de uitmonding der rivier de Maas. Inl. aan het bureau der werken voor de verlegging van den Maasmond, te 's-Bosch. Aanw. gehouden. Raming ƒ 39,200.

Kalkwijk (Gron.), te 6½ uren, bij H. Troom: het herstellen van het Kalkwijker hooghout. Aanw. te 10 uren.

Kampen, door burg. en weth.: het leggen der buisleiding met bijkomende werken voor de in-aanbouw-zijnde drinkwaterleiding. Aanw. 15 Aug., te 1 uur.

Nieuweramstel, door burg. en weth.: de algemeene reinigingsdienst der gemeente en wel voor den tijd van 1 jaar, aanvangende 1 Sept. '87.

Donderdag, 18 Aug.

Kralingscheveer, te 11 uren, door de firma Ten Houten en de Raadt, in het koffiehuis van J. van den Akker:

1o. het maken van een heuvel en eene afsluitkade, ten behoeve van de zalmvangenvisscherij langs de Nieuwe-Merwede, boven de Ottershuis, onder de gemeente Sliedrecht;

2o. het maken van een heuvel en zegenkade langs den oever van de Nieuwe-Merwede, op de Spieringplaat, onder de gemeente Werkendam. Aanw. 15 Aug., te 11 uren, te beginnen aan de Ottersluis.

Hellevoetsluis, te 11½ uren, door de directie der marine:

1o. het vernieuwen en in- en uithangen van een stel eikdeuren met toldeuren voor een roedesluis;

2o. het maken van eene opstelling voor het opleggen der deuren met bekapping op den berm nabij het droge dok.

Aanw. gehouden.

Hellevoetsluis, te 11½ uren, door de directie der marine:

1o. eenige herstellingen aan inrichtingen en gebouwen;

2o. idem aan de overdekkingskappen voor monitors;

3o. idem aan de omrastering van de werf;

4o. en 5o. verschillende metselwerken, schilderwerk en eenig witwerk, aan inrichtingen en gebouwen van het établissement.

Aanw. gehouden.

Breda, te 12 uren, door burg. en weth.: het vernieuwen van het bovendek en een gedeelte onderdek der dubbele ophaalbrug over de rivier de Mark.

Puttershoek (Z.-H.), bij G. A. van Driel: de levering van 470 scheepslast basaltsteenslag, zwaar van 15 tot 35 KG., op heur te leveren en volgens aanwijzing te storten, langs den dijk van den polder Mookhoek en Trekdam onder 's-Gravendeel in de Kil. Inl. bij den architect H. Beijers, te Puttershoek.

Vrijdag, 19 Aug.

Middelburg, te 10 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het uitvoeren van herstellingen aan sluisdeuren der kleine sluizen van het kanaal door Zuidbeveland. Inl. bij den hoofdingenieur in het 11e district, te Middelburg, en den ingenieur, te Goes. Aanw. gehouden. Raming ƒ 10,620.

Utrecht, te 10 uren, door den majoor van het korps genietroepen: het leveren van materieel der genie voor het in staat van verdediging stellen der werken in verschillende stellingen. Bilj. inzenden uiterlijk 18 Aug., vóór 3 uren. Raming: perc. 1 ƒ 1229.88, perc. 2 ƒ 1670.60, perc. 3 ƒ 2018.70, perc. 4 ƒ 3301.20, perc. 5 ƒ 1736.20, perc. 6 ƒ 401.20, perc. 7 ƒ 2162.20.

Nieuwveen (Z.-H.), te 11 uren, door kerkvoogden der Herv. gemeente van Nieuwveen en Kalslagen, in het kerkgebouw: het verdiepen der fundeering en het afbreken en weder opmetselen van de muurwerken van het kerkgebouw, benevens het doen van eenige verdere reparatiën en vernieuwingen aan dat kerkgebouw en ameublement in hetzelve. Aanw. 16 Aug., te 11 uren.

Leeuwarden, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het doen van stroobepoting en heibeplanting, herstellen van Rijksschuttingen en het maken van afrasteringen ten behoeve van den Stuifdijk tusschen de Kooi- en Oerderduinen op het eiland Ameland, behoorende tot de zeewerken in Friesland. Inl. bij den hoofdingenieur, den ingenieur en den opzichter Ten Doesschate, allen te Leeuwarden. Aanw. gehouden. Raming ƒ 3200.

Borkeloe, te 1 uur, door burg. en weth.: het bouwen van een gemeentehuis c. a. Bilj. inzenden uiterlijk 18 Aug. Aanw. gehouden.

Zaterdag, 20 Aug.

Zennemaire (Zeel.), te 11 uren, door het best. der waterkeering van het calamiteuse waterschap Nieuw Bommenede, in de raadkamer: het maken van werken tot oevervordediging aan weerszijden van pellraai VIIe, aan het bovengenoemde calamiteuse waterschap. Aanw. 16 Aug., van 11—1 uren.

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van koloniën:

1o. bestek no. 3, de levering van stalen sporstaven met ijzeren of stalen eindverbindingen, laschbouten met moeren en stalen moerringen;

2o. bestek no. 4, de levering van stalen dwarsliggers en schroefhouten, alles ten dienste der Staatsspoorwegen ter Sumatra's westkust.

Maandag, 22 Aug.

Stolwijk (Z.-H.), te 10 uren, door dijkgraaf en hoogheemraden van de Krimpenerwaard, bij C. F. van den Berg aan de Stolwijkersluis: het maken van 2 binnenbermen in de wielen onder Gouderak bij de hektometerpalen 337 en 378. Inl. bij den fabrieklandmeter, te Gouderak. Aanw. 19 Aug., te 10 uren.

Waspik, te 11 uren, door de firma Johannes Vermeulen & Zn., in de herberg van A. Boeser: het belangrijk vergrooten harer hoopers. Inl. bij den bouwkundige C. van Seters, te Geertruidenberg. Aanw. 20 Aug., te 10 uren.

Kampen, te 12 uren, door het best. van den grintweg van Kampen naar Genemuiden, ten gemeentehuize: de levering vaachtvrij voor den wal, deels te Genemuiden, Luttenrijl en Grafhorst, van pl. m. 114 stère macadam, 260 stère goede grove berggrint en 60 stère goede grove riviergrint.

Sneek, te 12 uren, door Dr. T. Risselada: het bouwen van eene stelplaatsing met varkenshok enz., aan de Leie Poel, te Uitwellingerga.

Amsterdam, te 12 uren, door burg. en weth.: het verlengen van de waterloopen onder het Leidscheplein, met het verbreeden van dit plein naar de zijde der Lijnbaangracht en het bouwen van een kademuur met walverbreeding langs een deel van de zuidwestrijde van de gezegde gracht. (*Zie advert. in n°.* 33.)

Zierikzee, te 12½ uren, door burg. en weth.: het leggen van 3800 M² winterkrammat met het bijleveren en verwerken van 150 M³ schorgrond op de buitenbeloopen van den Oost- en Westhavendijk, den Scheepstimmerdijk en den Visschersdijk, en het leveren van 20,000 stuks masten of eiken staken, 500 bos Brabantsch rijs en 40 bos haringband. Aanw. gehouden.

Breda, te 7 uren, door den architect A. Verlegh, bij mej. de Wed. J. F. Segers: het bouwen van een herenhuis in den Tolteringschen dijk.

Dinsdag, 23 Aug.

Helder, te 10 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, in het rijkshuis aan het Westplein: het verbeteren van den toegang naar het fort op de Harssens. Blij. inzenden uiterlijk 22 Aug., voor 3 uren. Raming *f* 2000.

Woensdag, 24 Aug.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: het verleggen van negen Rijkskribben tot verbetering van de rivier den IJssel, in het Veesserrak, boven Wijc, tusschen de kilometerraaien 83 en 85. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, en den ingenieur Ramaer, te Kampen. Aanw. 17 Aug. Raming *f* 4700.

Kampen, te 1 uur, door burg. en weth.: de levering van 100,000 straatklinkers (Waalvorm), in 2 perceelen (herbesteding).

Os, te 3 uren, in het koffiehuis van de Wed. Marinus Kuijte: het bouwen van een dubbel woonhuis op een terrein, gelegen in de Molenstraat, alhaar, met bijlevering van alle arbeidsloonen, materialen, transporten enz. Inl. bij den bouwkundige H. R. Hendriks, te Os. Aanw. 23 Aug., te 3 uren. (*Zie advert. in n°.* 33.)

Donderdag, 25 Aug.

Amsterdam, te 10 uren, door den luitenant-kolonel, eerstaanwezend-ingenieur der genie, op het bureau Plantage-Lijnbaangracht no. 1: het inrichten van een terrein voor den bouw van een magazijn van geneesmiddelen, te Amsterdam. Blij. inzenden 24 Aug., vóór 3 uren. Raming *f* 20,000.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van marine: het bouwen van een ontsmettingshkaal voor den dienst van het loodswezen te Vlissingen, daartoe gebruik makende van het alhaar aanwezig materiaal, afkomstig van een gebouwtje, gediend hebbende tot hulploodskantoor te Amsterdam. Aanw. 17 Aug., tusschen 1 en 2 uren.

Vrijdag, 26 Aug.

Zutfen, te 12 uren, door den prov. inspecteur der dir. belastingen enz.: het bouwen van een woning met kantoor voor den rijksontvanger te Gendringen. Inl. bij den rijksbouwmeester in het 1e district, te 's-Hage. Aanw. 19 Aug., te 12 uren.

's-Hage, te 1 uur, door het ministerie van waterstaat enz.: het herstellen en verbeteren van Rijkstelegraaflijnen in de afdeeling Utrecht. Inl. bij den inspecteur, chef van het technisch beheer der Rijkstelegraaf, te 's-Hage, en den inspecteur te Utrecht. Raming *f* 920.

's-Hage, te 1 uur, door het ministerie van waterstaat enz.: het herstellen en verbeteren van Rijkstelegraaflijnen in de afdeeling Amsterdam. Inl. bij den inspecteur, chef van het technisch beheer der Rijkstelegraaf, te 's-Hage, en den inspecteur te Amsterdam. Raming *f* 1150.

Woensdag, 31 Aug.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: het aanbrengen van een rijsbeslag met puinbestorting tegen het in '86 afgegraven gedeelte van den linkeroever van den Neder-Rijn, in de gemeente Maurik, prov. Gelderland, tusschen de kilometerraaien 64 en 65. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, den ingenieur Musquetier, te Utrecht, en den opzichter Mann, te Reenen. Aanw. 24 Aug. Raming *f* 2600.

Woensdag, 7 Sept.

Maastricht, te 12 uren, door het burgerlijk armbest.: het bouwen van een nieuw hospitaal met bijbehoorende werken. Aanw. 19 Aug., te 12 uren. Raming *f* 175,000.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het maken van oevervoorziening en het leveren en plaatsen van meerpalen langs het verruimde gedeelte van den Vaartschen Rijn, tusschen het huis de Liesbosch en het huis de Wiers, onder de gemeente Jutfaas, prov. Utrecht, behoorende tot de werken voor den aanleg van een kanaal ter verbinding van Amsterdam met de Merwede. Inl. bij den hoofdingenieur Wellan en den ingenieur Kemper, beiden te Utrecht. Aanw. 31 Aug., te 1 uur. Raming *f* 8000.

AFLOOP VAN AANBESTEDINGEN.

Dordrecht, 1 Aug.: het herstellen van kaaimuren langs verschillende havens in de gemeente; ingekomen 8 bilj., als:

Inschrijvers en Woonplaats.	Dordtsche steen per M³	Waalsteen per M³	Voegwerk per M³
N. Klaus, Dordrecht,	*f* 27.75	*f* 27.75	*f* 0.75
J. Rijkboek, idem	26.60	24.55	0.07
J. D. Schmidt, idem	19.50	18.50	0.30
C. de Groot, Sliedrecht,	29.00	24.80	0.40
J. P. H. v. d. Steen, Dordrecht,	24.75	24.75	0.40
P. Dubbelman, idem	24.50	24.50	0.48
A. du Vijn, idem	23.79	22.80	0.48
K. v. Dongen, idem	24.74	22.48	0.78

Gegund aan A. du Vijn, te Dordrecht.

Breda, 3 Aug.: het gedeeltelijk verbouwen van het woonhuis van M. Hekking, onder beheer van den architect J. M. Marijnen.

Metselwerk, ingek. 6 bilj., als:

J. F. Elich,	*f* 1299
A. v. d. Heiden,	» 1278
A. Mol,	» 1150
J. P. Kleiner,	» 1130
W. v. Bussel,	» 1029
C. de Kanter,	» 908

Timmerwerk, ingekomen 3 bilj., als:

P. A. Gomes,	*f* 1950
W. F. Reichardt,	» 1435
M. v. Savenbergen,	» 1430

Massa, ingek. 6 bilj., als:

G. v. d. Velden,	*f* 3087
A. Mol,	» 3050
A. Dielen,	» 2915
A. van der Heiden,	» 2824
W. v. Oosterhout,	» 2735
W. F. Reichardt,	» 2453

Aan de minste inschrijvers van het metsel- en timmerwerk is het werk gegund.

's-Hage, 5 Aug.: het aanleggen en riolceren van straten tusschen de gemeente-gasfabriek en de Beeklaan; ingek. 18 bilj., als:

C. M. Roovenburg, Naaldwijk,	*f* 14,900
C. de Groot, Sliedrecht,	» 14,280
A. de Borst, Papendrecht,	» 15,974
H. v. Bergen Henegouwen, 's-Hage,	» 15,320
W. P. Teeuwisse, idem	» 14,880
L. de Boo, Vrijenban,	» 14,470
F. Roest, 's-Hage,	» 13,960
P. v. Vliet, C.Jz., idem	» 13,870
P. Kraijenveld, idem	» 13,774
C. Vermeulen, idem	» 13,700
J. Faas, Amsterdam,	» 13,695
A. de Waard en J. C. Diercks, 's-Hage,	» 13,537
G. Keij, Rotterdam,	» 13,300
J. de Bruijn, 's-Hage,	» 12,936
W. v. Leeuwen, Hellevoetsluis,	» 12,947
G. Beenhakker, Sliedrecht,	» 12,740
H. Jongenburger, Waddinxveen,	» 12,640
M. den Braber, Vlaardingen,	» 12,223

Amsterdam, 5 Aug.: het bouwen van een woonhuis te Abbenes in den Haarlemmermeerpolder, voor rekening van Jhr. Mr. J. W. H. Rutgers van Rozenburg, onder beheer van den bouwkundige P. C. Dekker, te Zaandam; ingek. 12 bilj., als:

Poolman en Van Niel, Haarlem,	*f* 4385
J. C. Guldemond, Sassenheim,	» 4350
H. Wessels, Haarlemmermeer,	» 4170
Hulshos, idem	» 4070
Den Oude, idem	» 4066
G. de Vries, idem	» 3992
A. Kok, Wormervoor,	» 3893
J. H. Hoendordos, Haarlemmermeer,	» 3794
G. v. Tol, idem	» 3769
W. v. Ingen, Bodegraven,	» 3674
C. Pijlman, Haarlemmermeer,	» 3655
Van Looy, Houtrijk-en-Polanen,	» 3631

Gegund.

Ierseke, 5 Aug., voor rekening der gemeente: 1o. de levering van visch- en schoorpalen voor de haven, verhooging der loskade en het maken van een remmingwerk lang 20 M.; ingek. 6 bilj., als:

A. Foudraine,	te Goes,	*f* 1312
J. Lindenberg,	» Wemeldinge,	» 1290
M. de Regt,	» Ierseke,	» 1167.09
A. Marteijn,	» idem	» 1145
W. Goeman,	» idem	» 1139
L. Laban,	» idem	» 1011

Gegund.

2o. het maken van een regenbak bij school no. 2, groot 100 ton; ingekomen 4 bilj., als:

A. Marteijn,	te Ierseke,	*f* 330
W. Goeman,	» idem	» 325
L. Laban,	» idem	» 281
M. de Regt,	» idem	» 270

Gegund.

Beurse, 5 Aug.: het veranderen van het schoolgebouw te Helenaveen, voor rekening der gemeente Deurne en Liesel, onder beheer van den architect M. Dreesen, te Helmond; ingek. 6 bilj., als:

H. Saten,	te Tegelen,	*f* 3219
E. H. Goossens,	» Deurne,	» 2950
W. v. d. Einden,	» idem	» 2894
F. Olfiers,	» Gennert,	» 2843
F. Rijnkkers,	» Deurne,	» 2582
P. J. v. d. Mortel,	» idem	» 2550

Gegund.

Lekkerkerk, 5 Aug.: het verbouwen der pastorie van de Herv. gemeente, onder beheer van den architect Dirkzwager, te Rotterdam; ingekomen 3 bilj., als:

G. Neven Czn.,	te Lekkerkerk,	*f* 5740
G. Slijk,	» idem	» 5735
G. Neven Jzn.,	» idem	» 5730
J. L. v. Hees,	» Vlaardingen,	» 5540
P. Borsje,	» Lekkerkerk,	» 5499
A. de Haan,	» Rotterdam,	» 5496
W. Punt,	» Lekkerkerk,	» 5393
L. C. Groenvelt,	» Krimpen a/d. Lek,	» 5160

Zwolle, 6 Aug.: het maken eener wallebeschoeiing langs de voormalige werf van Grobbe op den Jufferenwal; ingek. 7 bilj., als:

K. A. v. d. Berg,	te Zwolle,	*f* 5791
G. v. Usen,	» idem	» 5759
D. Brains,	» idem	» 4907
C. ter Borst,	» idem	» 4047
B. H. Tvoster Jr.,	» idem	» 4883
A. v. Straten,	» idem	» 4770
F. Schipper en R. Bentink,	» Genemuiden,	» 3795

De gunning is aangehouden.

Vlaardingen, 6 Aug., voor rekening der gemeente; minste inschr. waren: 1o. het verven van het raadhuis, P. v. d. Berg, *f* 88.

2o. idem magazijn enz., A. v. d. Windt, *f* 65.

3o. idem school enz., Vosbergen, *f* 62.

4o. verven van 3 scholen, A. v. d. Windt, *f* 109. Alles gegund.

5o. de vernieuwing der zinken lijsten van de school, hoek schoolstraat, J. Dorsman, *f* 126. Niet gegund.

Littooien, 6 Aug.: het leggen van vier kribben op den linker Maasoever te Littooien, aan den H.-Geestwaard, onder beheer van den waterbouwkundige J. H. Groenen, te Vucht; ingek. 7 bilj., als:

P. v. Hoften,	te Druuten,	*f* 6212
T. v. d. Bogaard,	» Leeuwen,	» 4850
D. de Kok,	» Kerkdriel,	» 4800
A. Geddens,	» Nijmegen,	» 4740
J. v. Vuuren,	» Bommel,	» 3890
J. A. v. Lith,	» Haeswijk,	» 3376
W. P. de Vries,	» Rossum,	» 3350

Gegund.

Utrecht, 6 Aug.: het vernieuwen der brug in den Toestoegingel over den Krommen-Rijn en het maken van twee los- en landsteigers; ingek. 7 bilj., als:

J. Meester,	te Vreeswijk,	*f* 7400
C. v. Straaten,	» Utrecht,	» 7000
P. Leenders,	» idem	» 6883
R. Barneveld,	» Vreeswijk,	» 6880
A. C. Vink,	» Utrecht	» 6790
E. Scheepbouwer,	» idem	» 6645
J. Krachten,	» idem	» 6161

Gegund.

Delfzijl, 8 Aug.: het veranderen der school te Meedhuizen; ingek. 3 bilj., als:

G. Bakker en J. Gillot, Delfzijl,	*f* 869
W. Schenkel en H. Schenkel, Farmsum,	» 863
H. Duessen en W. Roelfsema, Delfzijl,	» 827

Gegund.

Harlingen, 8 Aug., voor rekening der gemeente: 1o. het het doen van herstellingen aan den Leeuwarder—Harlingertrekweg; ingekomen 5 bilj., als:

K. Hagedoorn,	te Harlingen,	*f* 1474
L. Visser,	» Oosterbierum,	» 1303
J. Posthuma,	» Harlingen,	» 1212
G. Anema,	te Midlum,	*f* 1132
A. Janstra,	» Baard,	» 1128

Gegund.

2o. het baggeren van een geulcolle Zoutsloot; ingek. 4 bilj., als:

K. Kuipers,	te Harlingen,	*f* 93
H. Attema,	» idem	» 75
K. Bleeker,	» idem	» 69
K. Tichelaar,	» idem	» 52.50

Gegund.

Winsum, 8 Aug.: het opruimen van een bestaanden terpat, het maken van een waterdichten mestbak, 15 M. walbeschoeiing en aanverwante werken; ingek. 8 bilj., als:

G. Stuitinga en J. Mos,	te Warfum,	*f* 1385
K. Bremmes,	» Onderdendam,	» 1326
M. v. Kampen,	» Baflos,	» 1270
C. Dantof,	» idem	» 1160
M. Boersema,	» Warffuizen,	» 1150
J. Pot,	» Stedum,	» 1150
H. Meijer,	» Obergum,	» 1125
G. Wolthuis,	» Bedum,	» 1108

Gegund.

's-Hage, 8 Aug., ten behoeve der Staatsspoorwegen op Sumatra's westkust: 1o. de levering van ijzeren kapspanten enz., voor de werkplaatsen te Padang; ingek. 13 bilj., als:

Ned. stoombootmaatsch., Rotterdam,	*f* 69,800
Soc. de Marihaweiz, Marihaweiz,	» 63,030
Gute Hoffnungshütte, Oberhausen,	» 60,625
Soc. de Seneffe, Seneffe,	» 58,210
J. J. Beijnes, Haarlem,	» 52,218
L. J. Enthoven & Co., 's-Hage,	» 51,996
Nicaise en Delcuve, Laeuviere,	» 50,900
E. H. Begemann, Helmond,	» 50,800
Soc. internationale, Brain-le-Comte,	» 50,175
Soc. Cockerill, Seraing,	» 49,190
Soc. la Metallurgique, Brussel,	» 48,997
J. Lecoque & Co., Herstal,	» 47,880
Soc. Dyle & Bacalan, Parijs,	» 42,950

Gegund

2o. de levering van pitch-pinehout; ingek. 6 bilj., als:

	per M³
G. Alberts Lz. & Co., te Middelburg,	*f* 43.88
Denny, Mott en Dickson, Londen,	» 49
Eindhoven & Zn., Zwolle,	» 48
Aanhgtsheer en Van der Meulen, Amsterdam,	» 45
H. E. v. Gelder & Co., Amsterdam,	» 36.80
Merreen en Laporte, idem	» 33.80

Gegund.

Nieuw-Amsterdam, 8 Aug., voor rekening van het waterschap Bargee-Westerveen: 1o. het maken van eene houten draaibrug en het bouwen eener brugwachterswoning; ingek. 9 bilj.; minste inschr. J. Visscher Hz. en J. Oldenkamp, te Nieuw-Amsterdam, voor *f* 2829, aan wie die werken werden gegund.

2o. het maken van drie draaiveenders; ingek. 1 bilj. voor *f* 683. Niet gegund.

Steeg 9 Aug.: het bouwen van een woonhuis aan den Rijksstraatweg tegenover het landgoed »Valkenberg", onder beheer van den architect M. K. Smit, te Doeven; ingek. 15 bilj., als:

A. W. Aalders,	te Reden,	*f* 6292
K. Bennink,	» idem	» 6212
H. Slotboom,	» idem	» 5888
A. A. v. Boesschoten,	» Velp,	» 5827
L. Enklaar,	» Doeven,	» 5497
H. Stolteuberg,	» idem	» 5467
C. Hupkes,	» Steeg,	» 5406
J. Schut,	» Brummen,	» 5379
Gebr. Landeweert,	» Zutfen,	» 5333
H. A. Welsing,	» Brummen,	» 5270
H. W. Klanderman,	» idem	» 5134
M. Beumer,	» Steeg,	» 5109.50
J. Kleinhout Hz.,	» Elleloen,	» 4998
F. Praasterink,	» idem	» 4934
J. Maandag Tz.,	» Doeven,	» 4886

Gegund.

St. Annaland, 9 Aug.: het verbouwen van de in '85 aangekochte woning van den arts; ingek. 7 bilj.;

hoogste inschr.	*f* 2070
minste » J. Boon, St.-Annaland,	» 1839
Gegund.	
Raming	*f* 2050

's-Hage, 10 Aug., onder beheer van het ministerie van waterst.: 1o. het uitvoeren van eenige werken aan het gebouw der Koninklijke bibliotheek, te 's-Hage; ingek. 5 bilj., als:

A. Korteweg, Zevenbergen,		*f* 4960
J. L. Werdor Jz.,	's-Hage,	» 4650
H. v. Bergen Henegouwen,	idem	» 4549
L. v. Soest,	idem	» 4500
C. W. de Vos en A. R. de Vos,	idem	» 4459
Raming		» 4288

2o. het afbreken van bestaande inrichtingen, het maken van eenige werken, benevens het leggen van sporen en wissels ter uitbreiding van het station Leeuwarden; ingek. 17 bilj., als:

W. Hoekstra, Leeuwarden,	ƒ 127,000
T. Hilarius Wz., idem	» 126,000
H. v. Erp, idem	» 125,000
W. F. Weijers, Tilburg,	» 124,750
B. A. Wiegerink, Groenloo, en F. E. Terwindt, Pannerden,	» 121,695
J. Seguit Jr., Zaandam,	» 120,000
J. Hillen, Grave,	» 119,900
A. Terwindt, West-Pannerden,	» 119,444
J. N. Huizinga, Groningen,	» 118,490
Gebr. Van der Meer, Harlingen,	» 118,000
C. v. Boven, Nieuwerkanaal,	» 117,000
Tj. Th. Kloosterman, Hemelum, en H. G. Brouwer, Stiens,	» 117,000
B. Voordendag Az., Dordrecht,	» 113,80[illegible]
T. G. Bekhuis en D. Damstra, Leeuwarden,	» 112,900
Ch. Eckhardt, Almelo,	» 111,987
G. A. v. Spanje, Rotterdam,	» 111,680
J. H. Vos Sr., Almelo,	» 109,485
Raming	» 129,000

Nieuwediep, 10 Aug.: de levering van eene partij grenen en vuren houtwaren, voor de marine; ingek. 8 bilj.; minste inschr. A. Sligcher & Zn., te Monnikendam, voor ƒ 4015.93.

Amsterdam: 10 Aug.: de levering van verschillende benoodigdheden voor het ministerie van koloniën; minste inschr. waren:

perc. 1, divers ijzer,	W. Bernet & Co., Amsterdam,	ƒ 2159.82
» 2, ijzeren buizen,	Henri Enthoven, idem,	» 16430.64
» 3, 500 gegoten-ijzeren nokstukken,	Hotz & Co., Rotterdam,	» 850.—
» 4, petardeengereedschap,	D. S. M. Kalker, idem,	» 106.70
» 5, diverse spijkers en nagels,	dezelfde,	» 1427.75
» 6, hang- en sluitwerk,	J. Oelman, Vianen,	» 615.40
» 7, 6500 hangsloten,	W. Beien & Co., Amsterdam,	» 1368.—
» 8, ijzeren geldkisten,	G. Wolbers, Amersfoort,	» 291.—
» 9, 2000 KG. plat lood,	A. D. Hamburger, Utrecht,	» 850.—
» 10, 10.000 KG. zinkwit,	A. Cramer, Amsterdam,	» 2126.—
» 11, 7000 KG. loodmenie,	Gebr. Abrahams, 's-Hage,	» 1214.50
» 12, 9000 KG. lijnolie,	F. Alberdingk & Zn., Amsterdam,	» 2132.80
» 13, 300 hardsteenen meuten,	P. Bergers, Alkmaar,	» 214.—
» 14, 10.000 lampglazen,	Becht & Dysersinck, Amsterdam,	» 468.—
» 15, galen, tabelkwasten en hoornsneeren,	A. v. Dongen & Zn., Breda,	» 409.50
» 16, schermbeschoeften,	F. Pauwels, 's-Hage,	» 3312.15
» 17, 400 st. ongebleekt katoen,	Ankersmit & Co., Deventer,	» 1080.—
» 18, sarongs en hoofddoeken,	P. F. v. Vlissingen & Co., Helmond,	» 2920.70
» 19, 1000 streng kolfgaren,	Goudsche mach. garenspinnerij, Gouda,	» 90.—
» 20, 50 st. keperlint,	De Beer en V. d. Schuyt, Amst.,	» 84.50
» 21, pakpapier,	Van Gelder & Zonen, idem,	» 1406.50
» 22, paklinnen,	Terhorst & Co., Rijsen,	» 2228.50
» 23, keperdraad en ijzeren hoekbanden,	J. Oolman, Vianen,	» 411.75
» 24, draadnagels en spijkers,	D. S. M. Kalker, Amsterdam,	» 321.—
» 25, verfwaren enz.,	Gilhuys & Co., idem	» 961.55
» 26, kanfer, pek en teer,	H. Th. C. Hellings, idem	» 1023.50
» 27, metalen knoopen,	Broekman & Co. idem,	» 198.35
» 28, 20,000 gele gespen, dezelfden,		» 116.—
» 29, 1510 M. blauwe baai,	Th. de Beer, Tilburg,	» 3442.50
» 30, 200 wollen dekens,	W. B. de Vos, Leiden,	» 797.—
» 31, 400 blauw lakensche mutsen,	A. M. Mol, Breda,	» 424.—
» 32, 31 st. katoen voor sprelen,	J. Willink en Paschen, Winterswijk,	» 227.33
» 33, 303 st. zwart katoen,	Gebr. Scholten & Co., Almelo,	» 1905.56½

's-Hage, 10 Aug.: de levering van verschillende benoodigdheden, voor rekening van het ministerie van koloniën, in 32 perceelen; minste inschr. waren:

Perc. 1,	gegolfd-gegalvaniseerd-ijzeren platen, Van den Berg & Co., Amsterdam,	ƒ 11,769.
Perc. 2,	ijzer, W. Bernet & Co., idem,	ƒ 6673.70.
» 3,	draadnagels, spijkers en houtschroeven, C. Willems, idem,	ƒ 1038.
Perc. 4,	gereedschappen, Gebr. Figee, idem,	ƒ 3509.80.
Perc. 5,	idem W. Beijer & Co., idem,	ƒ 1090.18.
» 6,	idem Technisch bureau Nierstrasz, idem,	2934.66.
Perc. 7,	gietlood en tinsoldeer, A. D. Hamburger, Utrecht,	ƒ 940.
Perc. 8,	geldkisten, A. F. v. Zwet, Deventer,	ƒ 667.
Perc. 9,	vensterglas, L. Masion, Dordrecht,	ƒ 650.
Perc. 10,	poetsdoeken en poetskatoen, D. Meeres & Co., Haarlem,	ƒ 1610.
Perc. 11,	rundervet, H. J. H. v. d. Heijden, Amsterdam,	ƒ 829.80.
Perc. 12,	hennep, firma B. v. Galen, Gouda,	ƒ 1394.
Perc. 13,	verfwaren, Hoogeweg en V. Zameren, Amsterdam,	ƒ 1369.
Perc. 14,	terpentijn, lakken, olién en lijnen, dezelfde,	ƒ 1091.10.
Perc. 15,	paraffineverniis, C. F. Fleemer, Amsterdam,	ƒ 79.50.
Perc. 16,	gekookte lijnolie, F. Alberdingk & Zn., idem,	ƒ 1747.90.
Perc. 17,	ongekookte lijnolie, dezelfde,	ƒ 1666.
» 18,	zinkwit, A. kramer, idem,	ƒ 880.40.
» 19,	loodwit, Wed. Honderff, Block en Benet, Schoonhoven,	ƒ 711.
Perc. 20,	loodmenie, Gebr. Abrahams, 's-Hage,	ƒ 1041.
Perc. 21,	straatklinkers, firma I. Verwaijen Dz., Oosterbeek,	ƒ 1314.
Perc. 22,	Waalklinkers, dezelfde,	ƒ 2616.
» 23,	dubbel verglaasde aardebuizen, G. J. Hamer Jr., Deventer,	ƒ 4550.
Perc. 24,	hang- en sluitwerk voor gebouwen, Technisch bureau Nierstrasz, Amsterdam,	ƒ 768.16.
Perc. 25,	borstelwerk, Gebr. Jonker, idem,	ƒ 277.20.
Perc. 26,	touwwerk, G. v. d. Lee, Bakendorp,	ƒ 1711.08.
Perc. 27,	zink en blik, R. S. Stokvis & Zn., Rotterdam,	ƒ 496.
Perc. 28,	ververs-, smids- en timmermansgereedschappen, hasculen enz., Van den Berg & Co., Amsterdam,	ƒ 1882.38.
Perc. 29,	gaspijpen, Merrem en La Porte, idem	ƒ 1043.80.
Perc. 30,	koper, L. J. Enthoven & Co., 's-Hage,	ƒ 1468.86
Perc. 31,	bureaubehoeften enz., J. Vlieger, Amsterdam,	ƒ 2222.74.
Perc. 32,	idem, Th. J. Dobbe & Zn., Utrecht,	ƒ 1072.69.

's-Hage, 12 Aug. onder beheer van het ministerie van waterst. enz.: 1o. het onderhouden en doen herstellen van het post- en telegraafgebouw te Neszen; ingek. 8 bilj., als:

M. D. de Putter,	te Neszen,	ƒ 940
J. Kolijn,	» idem	» 876
G. I. Balkenstein,	» idem	» 858
Raming		» 1020

2o. het herstellen en verbeteren van Rijkstelegraaflijnen tusschen Haarlem en het Hollandsch Diep; ingek. 5 bilj., als:

J. Bouma, Langerwaag,		ƒ 2740
P. v. Essen, Haarlemmerhaede en Spaarnwoude,		» 2674
K. Snevders de Vogel, Schiedam,		» 2645
W. v. Dijk, Jutfaas,		» 2584
G. v. Otterloo, Waddinxveen,		» 2144
Raming		» 3025

Velp, 12 Aug.: het bouwen van een heerenhuis aan het Stationsplein, onder beheer van den architect M. K. Smit, te Dieren; ingekomen 8 bilj., als:

A. v. Daalen,	te Arnhem,	ƒ 6496
M. Gerritsen,	» Elden,	» 6094
W. L. Eemsing,	» Velp,	» 5968
L. Enklaar,	» Dieren,	» 5938
A. A. v. Boerschoten,	» Velp,	» 5769
J. A. G. Teegel,	» Arnhem,	» 5750
G. H. de Koning,	» Velp,	» 5490
H. W. Klanderman,	» Brummen,	» 5198

Gegund.

BIJVOEGSEL

VAN

DE OPMERKER

van ZATERDAG 20 AUGUSTUS 1887.

AANKONDIGINGEN VAN AANBESTEDINGEN.

Maandag, 22 Aug.

Stolwijk (Z.-H.), te 10 uren, door dijkgraaf en hoogheemraden van de Krimpenerwaard, bij C. F. van den Berg aan de Stolwijkerbrug: het maken van 2 binnenbermen in de wielen onder Gouderak bij de hektometerpalen 357 en 378. Inl. bij den fabrieklandmeter, te Gouderak. Aanw. gehouden.

Waspik, te 11 uren, door de firma Johannes Vermeulen & Zn., in de herberg van A. Boeser: het belangrijk vergrooten-harer hoosiers. Inl. bij den bouwkundige C. van Seters, te Geertruidenberg. Aanw. gehouden.

Kampen, te 12 uren, door het best. van den grintweg van Kampen naar Genemuiden, ten gemeentehuize: de levering vuchtrij voor den wal, deels te Genemuiden, Lutterzijl en Grafhorst, van pl. m. 114 stère macadam, 200 stère goede grove berggrint en 60 stère goede grove riviergrint.

Sneek, te 12 uren, door Ir. T. Riseelada: het bouwen van eene stelplaming met varkenshok enz., aan de Leie Peel, te Uitwellingerga.

Amsterdam, te 12 uren, door den weth.: het verlengen van de waterleeçen onder het Leidscheplein, met het verbreeden van dit de waterleeçen onder het Leidscheplein, met het verbreeden van dit de waterleeçen onder het Leidscheplein, met het verbreeden van dit

Kloetinge (Zeel.), door burg. en weth.: de levering van 90 M³ grove grint.

Dinsdag, 6 Sept.

Utrecht, te 2 uren, door de maatschappij tot expl. van Staatsspoorwegen, aan het centraalbureau: Bestek no. 403, het maken van eene goederenbergplaats en het wijzigen en uitbreiden van sporen en wissels met bijkomende werken op het station Tegelen. Aanw. 29 Aug., te 10½ uren. Raming ƒ 3830. (*Zie advert. in n°.* 34.)

Woensdag, 7 Sept.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het herstellen der strekdammen nos. 644, 677 en 680, gelegen in de rivier de Lek, onder de gemeenten Willige-Langerak, provincie Utrecht, en Bergt-Ambacht, prov. Zuid-Holland. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, den ingenieur Muysaetier, te Utrecht en den opzichter Loeff, te Schoonhoven. Aanw. 31 Aug. Raming ƒ 11,000.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het maken van overvoorziening en het leveren en plaatsen van moerpalen langs het verruimde gedeelte van den Vaartschen Rijn, tusschen het huis de Liesbosch en het huis de Wiers, onder de gemeente Jutfaas, prov. Utrecht, behoorende tot de werken voor den aanleg van een kanaal ter verbinding van Amsterdam met de Merwede. Inl. bij den hoofdingenieur Wellan en den ingenieur Kemper, beiden te Utrecht. Aanw. 31 Aug., te 1 uur. Raming ƒ 8000.

Maastricht, te 12 uren, door het burgerlijk armbest.: het bouwen van een nieuw hospitaal met bijbehoorende werken. Aanw. 19 Aug., te 12 uren. Raming ƒ 175,000.

Donderdag, 8 Sept.

Enkhuizen, te 1 uur, door burg. en weth.: het maken en stellen van een ijzeren lichtopstand op den zuidelijken havendam, ter vervanging van den houten lichtopstand, aldaar. Aanw. 30 Aug. Raming ƒ 5000. (*Zie advert. in n°.* 34.)

Woensdag, 14 Sept.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: de uitvoering van baggerwerk in de rivier de Maas, onder de gemeente Obe en Laak, hertogdom Limburg, tusschen de kilometerraaien 56 en 58. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, den ingenieur Verweij, te Vucht, en den opzichter Droste, te Roermond. Aanw. 7 Sept., Raming ƒ 8700.

Vrijdag, 16 Sept.

's-Hage, te 1 uur, door het ministerie van waterstaat enz.: het herstellen en verbeteren van rijkstelegraaflijnen in de afdeeling Arnhem. Inl. bij den inspecteur, chef van het technisch beheer der rijkstelegraaf te 's-Hage, en den inspecteur te Arnhem. Raming ƒ 1440.

Woensdag, 21 Sept.

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het maken van twee glaswanden ter gedeeltelijke afsluiting van de beide einden der groote overkapping op het station Zwolle. Inl. bij den eerstaanwezend-ingenieur der Staatsspoorwegen, te Amsterdam. Aanw. 12 en 13 Sept. te 11 uren. Raming ƒ 5530.

Op onbepaalden datum.

Leeuwarden: het bouwen van 10 arbeiderswoningen aan de Harlingsche trekvaart. Inl. bij den architect J. D. Brums, aldaar. Aanw. 24 Aug., te 10½ uren.

AFLOOP VAN AANBESTEDINGEN.

Nieuw-Amsterdam, 8 Aug., voor rekening van het waterschap Barger Westerveen: 1o. het maken van een houten draaibrug; ingekomen 3 bilj., als:

F. Brink,	te Nieuw-Amsterdam,	ƒ 2404
F. de Herder,	» Zuidbarge,	» 2395
J. Visscher Hz. en J. Oldenkamp,	» Nieuw-Amsterdam,	» 1994

2o. het bouwen van eene brugwachterswoning; ingek. 4 bilj., als:

F. Brink,	te Nieuw-Amsterdam,	ƒ 993
A. Limbeek,	» idem	» 935
J. M. v. Buiten,	» idem	» 875
J. Visscher Hz. en J. Oldenkamp,	» idem	» 859

3o. het maken van drie draaivonders; ingek. 1 bilj. van J. Visscher Hz. en J. Oldenkamp, te Nieuw-Amsterdam, voor ƒ 693.

Niet gegund.

Massa draaibrug en brugwachterswoning; ingekomen 1 bilj. van J. Visscher Hz. en J. Oldenkamp, te Nieuw-Amsterdam, voor ƒ 2829.

Gegund.

Ammerstol, 12 Aug.: de verdere verbeteringswerken aan de zalmsegenvischerij «Oranje-Nassau"; ingek. 6 bilj.; minste inschr. Hens. de Jong, voor ƒ 4840.

Groningen, 13 Aug.: het maken eener winkelpui met drukkerij aan en in eene behuizing in de Nieuwe-Ebingestraat te Groningen, geletter O no. 41, met de leverantie van al het daartoe benoodigde, onder beheer van den architect K. Boeknema; ingek. 17 bilj., als:

K. H. Huizinga,	te Groningen,	ƒ 3172
A. Wichers,	» idem	» 2994
D. Dahmolen,	» idem	» 2849
H. Berends,	» idem	» 2583
H. Scholtens,	» idem	» 2527
J. W. Bakker,	» idem	» 2490
B. de Jong,	» idem	» 2396
D. Janssen,	» idem	» 2317
L. Oldenburger,	» idem	» 2347
G. Meulink,	» idem	» 2262
W. Pleijsier,	» idem	» 2238
K. v. d. Laan,	» idem	» 2234
E. Peters,	» idem	» 2222
E. Meijer,	» idem	» 2188
E. W. Wietsema,	» idem	» 2187
H. J. L. Walker,	» idem	» 2130
J. Ibelings,	» idem	» 2089

Gegund.

Bevendien een van onwaarde, zijnde te laat ingekomen.

Domburg, 13 Aug.: het verbouwen en vergrooten der onderwijzerswoning en het verbouwen van het koetshuis met stalling van den gemeente-gemeesboer; ingek. 4 bilj., als:

J. Dekker,	te Aagtekerke,	ƒ 1724
C. Schout,	» Domburg,	» 1658
J. de Voogt,	» idem	» 1432
A. Speuijt Schuman,	» Serooskerke,	» 1294

Gegund.

St. Michielsgestel, 13 Aug.: het afbreken van het bestaande woonhuis, het opbouwen van een woonhuis en het verhoogen der schuur van een bouwhoeve, bewoond door A. van Beek, onder beheer van de architecten P. van de Erve Jz. en A. C. Buijsard, te Breda; ingekomen 5 bilj., als:

L. Bevegrd,	te St.-Michielsgestel,	ƒ 3328
F. Bekkers,	» idem	» 3222
P. v. Wordragen,	» idem	» 2624.45
F. J. v. Wordragen,	» idem	» 2874
C. v. Berkel,	» idem	» 2739.78

Gegund.

Heinoo, 13 Aug.: 1o. de levering van 85,000 harde straatklinkers (Waalvorm), voor rekening der gemeente; ingek. 6 bilj., als:

H. J. Vaalman, Elst, ƒ 13.75 de duizend, franco station Heinoo.

	franco kanaal per 1000
D. C. Walree, Brummen,	ƒ 13.80
W. v. d. Vegte, Heinoo,	» 12.—
Webbenhorst en Van Raijen, Zwolle,	» 12.—
Gebr. v. Hasselt, Kampen,	» 11.90
Beek en Voorthuijsen, firma Dwars, Zwolle,	» 10.85

Gegund.

2o. de levering van straatpuin; ingek. 1 bilj. van P. Hell, te Zwolle,

40 M³ à ƒ 3.25 ter plaatse
40 M³ à » 2.55 franco kanaal.

Dordrecht, 15 Aug., voor rekening der gemeente: 1o. het uittrekken van oude, het leveren en inheien van nieuwe palen en het doen van herstellingen en vernieuwingen aan aanlegplaatsen, walbeschoeiingen en watertrappen in de gemeente, met de levering van de benoodigde materialen; ingek. 6 bilj., als:

J. v. d. Vlugt,	te Dordrecht,	ƒ 3960
B. Voordenlag,	» idem	» 3837
M. Visser,	» Papendrecht,	» 3662
P. v. Wijngaarden,	» idem	» 3318
P. v. Driel,	» Dordrecht,	» 3293
G. de Groot,	» Sliedrecht,	» 2857

Gegund.

2o. het verrichten van verfwerk aan verschillende bruggen, gebouwen enz. van de gemeente, met hijlevering van al de benoodigde materialen en gereedschappen, in 8 perceelen; minste inschr. waren:

perc. 1. G. Koopman,	te Dordrecht,	ƒ 229
» 2. J. Brouwers Jz.,	» idem	» 156
» 3. Wed. Joh. Ek,	» idem	» 187
» 4. G. Winkster,	» idem	» 180
» 5. H. Quast,	» idem	» 365
» 6. J. Brouwers Jz.,	» idem	» 575
» 7. G. Koopman,	» idem	» 106
» 8. dezelfde,	» idem	» 40

Tuien, 14 Aug.: het uitvoeren van onderhoudswerken aan den dam door het Slaak, tusschen Steenbergen en St-Philipsland;

hoogste inschr.		ƒ 3530
minste »	D. Bolier, Ilsland-Bath,	» 2950

Amsterdam, 15 Aug.: het verbouwing van perceel no. 59 Plantage-Muidergracht, hoek Badhuis, onder beheer van den bouwkundige H. H. Baanders; ingekomen 11 bilj., als:

J. A. Huij,	te Amsterdam,	ƒ 6775
L. Bouwman,	» idem	» 6650
J. P. Rieken,	» idem	» 6437
J. Becker Jr.,	» idem	» 6100
H. G. en J. Haandriksman,	» idem	» 5980
A. J. v. Lieut,	» idem	» 5949
F. Rijke,	» idem	» 5940
L. Vonk,	» idem	» 5050
Jh. 't Kint,	» idem	» 4980
B. de Bruin,	» idem	» 4670
H. Bremer,	» idem	» 4636.32

Gegund.

Raming ƒ 4500

Zierikzee, 15 Aug.: het leggen van 3200 M² winterkrammat met het bijleveren en verwerken van 150 M³ schorgrond, op de buitenbeloopen van den Oost- en Westhavendijk, den Schorpstimmerdijk en den Visschersdijk, en het leveren van 20,000 stuks masten- of eiken staken, 500 bos Brabantsch rijs en 50 bos haringband; ingek. 7 bilj., als:

J. de Rijke,	te Stavenisse,	ƒ 900
M. v. d. Houten,	» Zierikzee,	» 948
H. Berrevoets,	» idem	» 888.88
M. v. d. Linden,	» idem	» 856
H. C. v. d. Ende,	» idem	» 842
W. Berrevoets,	» idem	» 820
J. v. Strien,	» idem	» 799

Amsterdam: 15 Aug.: het bouwen van eene villa aan het Zandpad te Amsterdam, onder beheer van den architect W. Langhout Gz.; ingek. 19 bilj., als:

H. C. Dorlas,	te Amsterdam,	ƒ 22.900
A. Ahlers,	» idem	» 19,782
J. v. Berne,	» idem	» 19,275
P. A. Warners,	» idem	» 18,960
G. Wouda,	» idem	» 18,888
C. J. Macks,	» idem	» 18,880
A. J. v. Lieut,	» idem	» 18,789
G. Boon,	» idem	» 18,760
Cruijff en Schouten,	» idem	» 18,700
J. Koster,	» idem	» 18,523
H. Bietsaijder & Zn.,	» idem	» 17,988
J. Becker Jr.,	» idem	» 17,615
H. J. en G. Haandriksman,	» idem	» 17,600
B. Cruijff en A. Sleeswijk,	» idem	» 17,450
W. Greve,	» idem	» 17,100
W. Boom,	» idem	» 16,900
J. F. Prenzler,	» idem	» 16,690
J. Bulterman & Co.,	» idem	» 16,880
Gebr. Exeldt,	» idem	» 15,400

Spijk (Gr.), 15 Aug.: het bouwen van eene kerk voor de doleerende gemeente; gegund aan H. Korthuis, te Spijk, voor ƒ 1472.

Leiden, 15 Aug.: het verrichten van diepwerken in de stadsgrachten; ingek. 8 bilj.;

	per M³
hoogste inschr. M. Bot, Vlaardingen,	ƒ 0.95
minste » P. Broere, Krimpen a/d. IJssel,	» 0.45

Gunning aangehouden.

Oostwedde, 15 Aug.: het bouwen van eene school met bijkomende werken te Stadskanaal; ingek. 12 bilj., als:

D. Bekkering,	ƒ 8888.25
J. L. de Vries,	» 7978
S. Meijer,	» 7800
L. Los,	» 7750
C. Schiove,	ƒ 7646
A. Niks,	» 7550
A. Pranger,	» 7439
R. K. v. d. Velde,	» 7170
P. Luitjens,	» 7126
K. H. Holthuis,	» 6747
H. Groenier,	» 6460
P. v. d. Berg,	» 6300

Onder nadere goedkeuring aan den minsten inschr. gegund.

Hoek (Z.), 16 Aug.: het maken van werken tot bezwering enz., met het jaarlijksch onderhoud, voor het waterschap Loven en Willemskerke; ingek. 6 bilj., als:

J. Tholens,	te Hoek,	ƒ 1491
L. Koole,	» Nieuwen,	» 1480
Jac. Meertens,	» Hoek,	» 1475
A. Tholens,	» Nieuwen,	» 1469
J. de Bree Fz.,	» Hoek,	» 1468
D. de Doelder,	» Nieuwen,	» 1290

Lichtenvoorde, 16 Aug., voor rekening der gemeente en onder beheer van den architect H. J. L. Brink: 1o. het bouwen van een school voor 300 kinderen met de benoodigde meubelen en 2o. het bouwen van een onderwijzerswoning in het dorp Lichtenvoorde; ingekomen 7 bilj., als:

K. J. Kalt, Heerenveen,	ƒ 25,385
J. de Wit, Dieren, en Ernst, Gaanderen,	» 23,682
H. W. Koelman, Aalten,	» 23 042
H. J. te Siepe, Winterswijk,	» 22,949
J. W. Woenink, Raksbergen,	» 21,800
E. J. Woolschot, Zelhem,	» 19,920
A. Uhbink, Bredevoort,	» 19,837

Gegund.

3o. het vergrooten der school te Vragender; hoogste inschr. J. de Wit, Dieren, en Ernst, Gaanderen, ƒ 2990

minste » A. Uhbink, Bredevoort, » 1959

Gegund.

Maastricht, 16 Aug.: het bouwen van eene rijks-hoogere-burgerschool, gymnastieklokaal en conciergewoning te Venlo; ingek. 3 bilj., als:

G. H. Mestrum,	te Maastricht,	ƒ 64,000
J. Bosmon,	» Venlo,	» 63,000
W. v. Leeuwen,	» Hellevoetsluis,	» 59,890

Raming » 55,000

Drie biljetten, die te laat zijn ingeleverd, werden niet in aanmerking genomen.

Bokstel, 16 Aug.: het met keien bestraten van den stationstoegangsweg, ter lengte van 300 M., enz.; ingek. 5 bilj., als:

P. A. Broers,	te Bokstel,	ƒ 2838
F. Otten,	» Helmond,	» 2818
J. de Laat,	» Woensel,	» 2799
A. Willaert,	» Bokstel,	» 2769
J. J. Kooijmans,	» Dordrecht,	» 2712.68

Utrecht, 16 Aug.: Bestek no. 462, het wijzigen der rijtuigremmen en het maken van gebouwen voor den dienst der posterijen enz., op het station Rozendaal, der Staatsspoorwegen; ingek. 12 bilj., als:

P. J. v. Puffelen & Zn.,	te Middelburg,	ƒ 12,834
A. v. Hezik,	» Kerkdriel,	» 11,692
C. Raats,	» Steenbergen,	» 11,415
P. Stevens,	» Rozendaal,	» 11,330
C. M. Rozenburg,	» Naaldwijk,	» 11,230
W. Lock,	» Steenbergen,	» 11,240
J. Blok,	» 's-Gravendeel,	» 11,109
G. A. v. Spanje,	» Rotterdam,	» 10,948
M. L. Veenenbos,	» Brielle,	» 10,777
J. Visser Gz.,	» Papendrecht,	» 10,647
L. Botermans,	» Gilze,	» 9,495
F. D. Bruglemans,	» Rozendaal,	» 9,450

Raming » 12,000

Leeuwarden, 16 Aug.: herstellen van de gleuiingen der waterkeeringen de Nieuwe Slachte en Groenedijk, voor rekening der prov. Friesland; ingekomen 13 bilj., als:

Y. T. v. d. Veer,	te Marsum,	ƒ 16,200
K. J. v. d. Schaaf,	» Terhorne,	» 15,914
R. H. de Boer,	» Staveren,	» 15,400
J. Helder,	» Dokkum,	» 15,288
A. v. d. Meijden,	» Hardinksveld,	» 14,932
A. A. de Lange,	» Lemmer,	» 14,867
C. de Ruiter,	» Hardinksveld,	» 14,631
J. de Lange,	» Harlingen,	» 14,577
P. M. de Vries,	» Leeuwarden,	» 14,340
H. L. Cusveller,	» Staveren,	» 14,286
E. S. de Boer,	» Lemmer,	» 14,244
C. Sterk,	» Heukelum,	» 13,975
W. Arntz,	» Milligen,	» 13,974

Raming » 15,750

Dreumel, 16 Aug., voor rekening van den dorpspolder Dreumel: 1o. het maken, leveren en plaatsen van twee stoomketels in het machinegebouw; ingek. 11 bilj., als:

H. Welton, Rotterdam,	ƒ 10,900
J. L. Nering Bögel & Co., Deventer,	» 10,840
Firma Deprez & Co., Tilburg,	» 10,250
A. J. Jacobs, Haarlem,	» 9,890
Firma D. H. Landeweer & Zonen, Martenshoek,	» 9,844

Commercie compagnie, directeur G. Knol, Middelburg, f 9,785
H. Bellinckx, Brussel, » 9,625
Naamlooze vennootschap, machinefabriek, directeur H. de Ridder, Delfshaven, » 9,200
Gebr. Stork & Co., Hengeloo, » 7,940
Soc. anonyme les Ateliers de Brabant, vormalige firma W. v. Goethem, J. Reallier, & Co., Brussel, » 7,850
Utrechtsche machinefabriek, Louis Smulders & Co., Utrecht, » 7,765
Gegund.

2o. het ombeugelen van den schoorsteen van het machinegebouw; ingekomen 4 bilj., als:
J. L. Nering Bögel & Co., Deventer, f 1776
L. v. Dijk, Empel, » 780
Utrechtsche machinefabriek, Louis Smulders & Co., Utrecht, » 700
J. A. v. Alphen en K. W. Vahtar, Tiel, » 694
Gegund.

Leiden, 16 Aug.: het afbreken van het perceel aan den Nieuwe-Rijn 68, en het daarterplaatse bouwen van een bergplaats met bovenwoning, onder beheer van den architect Jacobus van der Heijden; ingek. 44 biljetten waarvan gegund zijn:
P. Hasselbach, metselwerk, f 1650
Chr. E. Verhaaff, timmerwerk, » 2100
D. Oosenwoord, steenhouwwerk, » 725
J. Kloos, smidswerk, » 170
J. v. d. Kaaij, stukadoorwerk, » 300
W. v. Heusden, verf- en glaswerk, » 490
H. du Pon, lood- en zinkwerk, » 347
J. v. Bemmel, behangerswerk, » 110
tezamen f 5892

Het totaal bedrag der hoogste inschrijving bedroeg f 8454.75.

Ermeloo, 16 Aug.: het bouwen van een rustoord voor zenuwlijders op het landgoed de Riethorst, onder beheer van den architect E. G. Wentink, te Schalkwijk; ingek. 12 bilj., als:

D. Bruins,	te Zwolle,	f 18,247
F. Aberson,	» Steenwijk,	» 17,958
H. Timmer,	» Meppel,	» 17,400
W. Salomons,	» Amersfoort,	» 17,300
E. Groenink,	» Steenwijk,	» 16,997
J. de Boer & Zn.,	» idem	» 16,969
E. v. Aken,	» Harderwijk,	» 16,950
J. Kok,	» idem	» 16,929
M. de Lange,	» idem	» 16,888
J. H. Beks,	» Amersfoort,	» 16,840
J. v. d. Berg,	» Ermeloo,	» 16,590
J. Weijs,	» A.-Vollenhove,	» 16,569

Tiel, 17 Aug., voor rekening der gemeente en onder beheer van den gemeente-architect C. van Weerden: 1o. het aanbouwen van een kamer aan het gebouw »de Korenbeurs"; ingek. 3 bilj., als:
M. v. Kestringen, f 425
J. v. Doesburg, » 420
G. Koch, » 400
Gegund.

2o. het maken van een nieuw dek op de Havenbrug en het maken van een zinken goot aan den voorgevel van het gemeentehuis, in 2 perceelen.
Perc. 1. Havenbrug; ingek. 3 bilj., als:
J. H. Kemp, f 82
J. v. Doesburg, » 78.50
N. Wildemans, » 75
Gegund.
Perc. 2. Gemeentehuis; ingek. 5 bilj., als:
J. M. v. Baars Fz., f 60
J. v. Doesburg, » 47.50
J. K. Loman, » 45
M. v. Kestringen, » 44.80
D. J. M. Gennissen, » 44
Gegund.

3o. de levering van 540 M³ grint voor onderhoud van wegen, in 3 perceelen; ingekomen 3 bilj., als:
voor elk perceel per M³
W. G. Koenen, Tiel, f 1.19
S. Spiering, idem » 1.19
W. Engelaar en H. Engelaar, Nijmegen, » 1.17
Gegund.

's-Hage, 17 Aug., onder beheer van het ministerie van waterst.: 1o. het verdiepen van het groot scheepvaarwater in het Scheur, tusschen Maassluis en Vlaardingen; ingekomen 3 bilj., als:
A. L. v. Wijngaarden Iz., Sliedrecht, f 31,900
A. G. Huyskes, Hedel, » 28,777
A. Volker Lz., Sliedrecht, en P. A. Bos, Gorichem, » 27,650
Raming » 30,000

2o. het opruimen van gronden in de bedding der rivier den Amer, onder de gemeente Made- en Drimmelen; ingek. 10 bilj., als:
B. Voordendag Az., Dordrecht, f 36,000
J. J. Bekker, Amsterdam, » 34,800
A. L. v. Wijngaarden Iz., Sliedrecht, » 34,710
A. G. Huyskes, Hedel, » 30,780
L. Volker Lz., Sliedrecht, » 29,900
L. A. v. Haaften, idem » 29,850
W. P. de Vries, Rossum, » 28,900
H. Bennik H.Hz., Utrecht, » 28,744
T. Volker, Dordrecht, » 27,850
G. A. v. Hattem, Sliedrecht, » 24,800
Raming » 29,200

Kampen, 17 Aug.: het leggen der buisleiding met bijkomende werken voor de in-aanbouw-zijnde drinkwaterleiding; ingek. 8 bilj., als:

A. Bloks,	te Zwolle,	f 42,800
G. Wilson,	» 's-Hage,	» 42,871.94
H. J. Nederhorst,	» Gouda,	» 39,834
P. Prinsen,	» Dordrecht,	» 37,170
J. de Boer,	» 's-Bosch,	» 36,333
C. Eckhardt,	» Almeloo,	» 35,000
F. Hutchins,	» 's-Hage,	» 33,100
J. J. de Gilde,	» Vianen,	» 32,529

Nog niet gegund.

Nieuweramstel, 17 Aug.: de algemeene reinigingsdienst der gemeente, voor den tijd van één jaar, aanvangende 1 Sept. '87; ingekomen 8 bilj.: minste inschr. H. van Kerkwijk, aldaar, voor f 1965.

Knijpe, 17 Aug., voor rekening der Herv. gemeente: 1o. de verbouwing der pastorie; ingek. 11 bilj., als:

D. J. Keuning,	te Ureterp,	f 3130
K. J. Kalt,	» Heerenveen,	» 2989
S. W. de Boer,	» Lippenhuizen,	» 2965
P. J. Vonk,	» Ureterp,	» 2947
G. Brouwer,	» Oranjewoud,	» 2799
K. Hartstra,	» Knijpe,	» 2748
W. Mienstra,	» 't Meer,	» 2698
J. Bosma,	» Langezwaag,	» 2696
R. Overwijk,	» 't Meer,	» 2676
B. W. v. d. Brug,	» idem	» 2596
A. v. d. Wijk,	» Lippenhuizen,	» 2524

2o. herstellingen aan het kerkgebouw; ingek. 12 bilj., als:

D. J. Keuning,	te Ureterp,	f 678
J. Bosma,	» Langezwaag,	» 640
K. H. Bles,	» Oudehaske,	» 595
S. W. de Boer,	» Lippenhuizen,	» 547
P. J. Vonk,	» Ureterp,	» 538
R. Overwijk,	» 't Meer,	» 534
K. Hartstra,	» Knijpe,	» 529
G. Brouwer,	» Oranjewoud,	» 527
K. J. Kalt,	» Heerenveen,	» 519
B. W. v. d. Brug,	» 't Meer,	» 517
A. v. d. Wijk,	» Lippenhuizen,	» 487
W. Mienstra,	» 't Meer,	» 448

Beide werken zijn, behoudens goedkeuring van 't provinciaal kerkbestuur, aan de minste inschr. gegund.

Hellevoetsluis, 18 Aug., ten behoeve der marine: 1o. het vernieuwen van een stel eindeuren; minste inschr. A. de Neef, te Brielle, voor f 10,478.
2o. het verrichten van metselwerken, dezelfde, voor f 3847.
3o. het herstellen van kappen voor monitors, dezelfde, voor f 5779.
4o. de herstelling aan de omrastering rond de de werf, dezelfde, voor f 2679.
5o. herstellingen aan gebouwen en inrichtingen; minste inschr. W. van Leeuwen, te Hellevoetsluis, voor f 1790.
6o. het verrichten van schilderwerk; minste inschr. H. van der Linden, te Hellevoetsluis, voor f 977.

Nieuwveen, 19 Aug.: het verdiepen der fundeering en het afbreken en wederopmetselen der muurwerken, benevens het doen van eenige verdere reparatiën en vernieuwingen aan het kerkgebouw en ameublement der Herv. gemeente; ingek. 11 bilj., als:

A. v. Meer,	te Zevenbergen,	f 8160
P. J. de Bruin,	» Nieuweramstel,	» 7340
C. Buijsman,	» idem	» 6960
D. Loenbeer,	» Koudekerk,	» 5890
C. v. Diest,	» idem	» 5675
S. v. Soest,	» Mijdrecht,	» 5444
H. Janmaat,	» Nieuwveen,	» 4995
C. Schenkel,	» Nieuwkoop,	» 4925
Gebr. Bodegraven,	» idem	» 4890
J. Speijker,	» Nieuwveen,	» 4600
W. Langhout,	» idem	» 4398

Middelburg, 19 Aug.: het uitvoeren van herstellingen aan sluisdeuren der kleine sluizen van het kanaal door Zuid-Beveland; ingekomen 4 bilj., als:

C. v. Fraijenhoven,	te Neuzen,	f 11,230
J. Koster,	» Wemeldinge,	» 10,490.90
J. Bruggeman,	» Hansweerd,	» 9,632
J. W. Koch,	» idem	» 9,530
Raming		» 10,620

Puttershoek, 19 Aug.: de leverantie van 370 scheepslast stortsteen, zwaar van 15 tot 35 KG., op keur te leveren en volgens aanwijzing te storten, langs den dijk van den polder Mookhoek en Trekdam, onder de gemeente 's-Gravendeel in de Kil, voor 15 Oct. '87, onder beheer van den architect H. Beijers; ingek. 5 bilj., als:

	per last	massa
Erven Trip, Rotterdam,	f 4.21	
C. Visser Gz., Sliedrecht,		f 1580
Kloos en V. Limburgh, Rotterdam,	3.35	
C. Roskam Jz., Sliedrecht,	3.49	
A. M. Langeveld, Hardinksveld,	3.43	

Gegund.

Leeuwarden, 19 Aug.: het doen van strooibepoting en helmbeplanting, het stellen van rijsschuttingen en het maken van afrasteringen, ten behoeve van den Stuifdijk, tusschen de Koei- en Oerderduinen op het eiland Ameland; ingek. 3 bilj.: minste inschr. F. G. Scheltema, te Nes-op-Ameland, voor f 3182
Raming » 3200

's-Hage, het bouwen der Louisa-stichting, onder beheer van de architecten I. Stok & Zn., te Rotterdam, is gegund aan Muller en Droogleever Fortuijn, te Rotterdam, voor f 63,080.

BIJVOEGSEL
VAN
DE OPMERKER
van ZATERDAG 27 AUGUSTUS 1887.

AANKONDIGINGEN VAN AANBESTEDINGEN.

Maandag, 29 Aug.

Everdingen (Geld.), te 11 uren, in de Zwaan, voor A. van der Gon:
1o. het herbouwen van het achterhuis;
2o. eenige herstellingen in het voorhuis;
3o. het bouwen van eene hooiberg. Alles op de hofstede Bovenstein. Aanw. gehouden.

Apeldoorn, te 12 uren, door burg. en weth.: het bouwen van een brandspuithuisje. Aanw. gehouden.

's-Hage, te 12 uren, door den architect-ingenieur F. A. van Seters, in een der vergaderzalen van het Ned Herv. Diaconie-weeshuis, aan de Hooftskade: het bouwen eener bouwmanswoning met aanhoorigheden in den polder Akkerdijk, onmiddelijk gelegen aan den Rotterdamschen straatweg, gemeente Vrijenban.

Kampen, te 1 uur, door burg. en weth.: het maken eener nieuwe houten brug in den Binnenweg. Raming f 900.

Doorn, te 2 uren, door het kerkbest. der Ned. Herv. gemeente, ter secretarie: het maken van nieuwe kappen, alsmede het doen van eenige vernieuwingen en herstellingen aan het kerkgebouw, aldaar. Aanw. gehouden.

Amsterdam, te 3 uren: het maken van een gebouw met étagewoningen op het perceel no. 16, aan de Stadhouderskade bij de Vondelstraat. Inl. bij den architect J. van Looij. Aanw. gehouden.

Kantens (Gr.), te 5 uren, door burg. en weth.:
1o. het vergrooten van de school te Eppenhuizen;
2o. het bouwen van een portaal enz., aan de school te Stitswerd;
3o. het leveren van eenige schoolmeubelen voor de scholen te Stitswerd en Eppenhuizen.
Inl. bij den gemeente-opzichter J. Noordewier. Aanw. 29 Aug., te 10 uren te Eppenhuizen en te 2 uren te Stitswerd.

Doesburg, te 6 uren, namens H. W. Japing, in de Stadswaag: het afbreken van een bestaand huis en het bouwen van een veeschuur, op het Weerdje, onder Angerloo bij Doesburg. Aanw. te 2½ uren.

Dinsdag, 30 Aug.

Deventer, te 11 uren, door den architect G. te Riele Wz., voor M. Adelaar, in het café van G. J. Sletering: het verbouwen van een huis aan de Groote-Overstraat tot winkelhuis, met het maken van winkelkasten. Aanw. 30 Aug., te 10 uren.

Assen, te 12 uren, door het ministerie van binnenl. zaken, aan het het gebouw van het prov. best.: het onderhouden van- en het doen van eenige vernieuwingen en herstellingen aan de gebouwen van het Provinciaal Bestuur en het hotel van 's Konings Commissaris te Assen, van den dag der goedkeuring van de aanbesteding tot en met 31 Dec. '88. Inl. bij den rijksbouwkundige voor de onderwijsgebouwen enz., te 's-Hage. Aanw. gehouden. Raming f 4100.

Steeg, te 2 uren, door den architect Brink Evers, te Ellekom, in het hotel »het wapen van Athlone": het bouwen van een heerenhuis aan den rijksweg, met de levering der materialen. Aanw. gehouden.

Groningen, te 7 uren, door de architecten Wegerif en Huurman, in het koffiehuis »de Pool": het verbouwen van den koepel, lett. Z no. 518 aan den Heereweg, met bijlevering van al het daartoe benoodigde. Aanw. gehouden.

Haarlem, door het best. van den Grooten IJpolder: het verdiepen van 4250 M. tocht- en 3760 M. wegsloot.

Woensdag, 31 Aug.

Delft, te 10 uren, door dijkgraaf en hoogheemraden van Delfland, in het gemeenlandshuis:
1o. het verrichten van eenige aarde-, rijsberm- en rietbeslagwerken aan de Hooge Boezemkade van het stoomgemaal Van der Goes aan de 5 sluizen;
2o. het uitdiepen van boezemwateren, in 8 perc.;
3o. het leveren van zware rijsmaterialen voor het onderhoud der rijs- en steenenhoofden op het strand;
4o. het leveren van 600,000 KG. of 300 lasten gewone stortsteen, op den loswal nabij Delft.
Inl. bij den fabrieklandmeter J. P. van den Berg Jz., te Delft.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: het aanbrengen van een rijsbeslag met puinbestorting tegen het in '86 afgegraven gedeelte van den linkeroever van den Neder-Rijn, in de gemeente Maurik, prov. Gelderland, tusschen de kilometerraaien 64 en 65. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, den ingenieur Musquetier, te Utrecht, en den opzichter Maas, te Renen. Aanw. gehouden. Raming f 2800.

Arnhem, te 11 uren, door den architect D. Geijsbeek Molenaar, in »de Harmonie": het verbouwen van een perceel in de Koningstraat, voor rekening van L. Cohen. (*Zie advert. in nº. 35.*)

Hellevoetsluis, te 11½ uren, door de directie der marine: het verrichten van werkzaamheden aan de gebouwen en inrichtingen van het marine-établissement op het eiland Tiengemeten. Aanw. gehouden.

Rotterdam: het afbreken van 8 huisjes aan de Nadorststraat, no. 35—51 te Rotterdam en het daarterplaatse bouwen van zeven woonhuizen, voor rekening van M. H. J. F. en J. P. van der Schilden. Inl. bij de architecten Muller en Droogleever Fortuijn.

Donderdag, 1 Sept.

Deventer, te 11 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, te Zutfen, in het hotel »de Keizer": het doen van voorzieningen aan het militair hospitaal te Deventer. Bilj. inzenden uiterlijk 31 Aug., vóór 3 uren, bij den hoofdopzichter, te Deventer. Raming f 2400.

's-Bosch, te 12 uren, door het prov. best. van Noord-Brabant:
1o. het uitvoeren der noodige werken tot het vervangen van de grintbaan door eene keibestrating op een gedeelte van den provincialen weg van Best naar Oirschot. Raming f 5000;
2o. het uitvoeren der noodige werken tot het vervangen van de grintbaan door eene keibestrating op een gedeelte van den provincialen weg van Workendam naar Dussen, te De-Werken. Raming f 5158.

Kloetinge (Zeel.), door burg. en weth.: de levering van 90 M³ grove grint.

Vrijdag, 2 Sept.

Dinxperloo (Geld.), te 12 uren, door burg. en weth.: het bouwen van eene openbare school voor 200 kinderen met daarbijbehoorende schoolmeubelen en annexe onderwijzerswoning. Inl. bij den architect H. J. L. Ovink, te Doetichem. Aanw. 2 Sept., te 9 uren.

Haarlem, te 2 uren, door burg. en weth.: het vernieuwen van eenige kei- en klinkerbestratingen benevens de levering van straatklinkers voor het gewoon onderhoud der bestratingen.

Schiedam, te 5 uren, door de directie der Schiedamsche spoelingvereeniging, ten kantore: het verbouwen van eene branderij, gelegen aan den Noordwestsingel, aldaar, en het inrichten van dat pand tot eene fabriek van spoelingmeel. Aanw. gehouden.

Zaterdag, 3 Sept.

Weidum (Fr.), te 11 uren, door burg. en weth. van Baarderadeel: het wegruimen der bestaande en het bouwen eener nieuwe vaste houten brug, met drie doorvaartopeningen, over de Franeker-Sneeker zeilvaart, onder Winsum. Aanw. 1 Sept., te 11 uren.

Maandag, 5 Sept.

Maastricht, te 10 uren, door het ministerie van binnenl. zaken, aan het gebouw van het prov. best.: het bouwen eener Rijks-hoogereburgerschool, benevens gymnastieklokaal en conciergewoning te Venloo. Inl. bij den rijksbouwkundige voor de onderwijsgebouwen enz., te 's-Hage. Aanw. 29 Aug., te 1 uur. Raming f 53,000 (herbesteding).

Amsterdam, te 12 uren, door burg. en weth.:
1o. het bouwen van eene openbare lagere school der 1e klasse, voor 600 kinderen, op een terrein aan de Kattenburgervaart;
2o. het bouwen van een kademuur langs De-Ruijterkade (oosterhoofd) van de zwem- en badinrichting aldaar, tot de brug over de oostelijke doorvaart tusschen de Stationseilanden. (*Zie advert. in nº. 35.*)

Dieren, te 5 uren, door den architect M. K. Suit, in het lokaal der Jongelingsvereeniging: het bouwen van een pastorie, aldaar. Aanw. 1 Sept., te 11 uren.

Dinsdag, 6 Sept.

Helder, te 10 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, aldaar, op het bureau aan het Westplein: het doen van verbeteringen van ondergeschikt belang aan verdedigingswerken in de stelling van Helder. Bilj. inzenden uiterlijk 5 Sept., vóór 5 uren. Raming f 3550.

Utrecht, te 2 uren, door de maatschappij tot expl. van Staatsspoorwegen, aan het centraalbureau: Bestek no. 463, het maken van eene goederenbergplaats en het wijzigen en uitbreiden van sporen en wissels met bijkomende werken op het station Tegelen. Aanw. 29 Aug., te 10½ uren. Raming f 3820. (*Zie advert. in nº. 34.*)

Woensdag, 7 Sept.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het herstellen der strekdammen nos. 641, 677 en 680, gelegen in de rivier de Lek, onder de gemeenten Willige-Langerak, provincie Utrecht, en Berg-Ambacht, prov. Zuid-Holland. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, den ingenieur Musquetier, te Utrecht en den opzichter Loeff, te Schoonhoven. Aanw 31 Aug. Raming f 11,000.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het maken van oeverbevoorziening en het leveren en plaatsen van meerpalen langs het vernauwde gedeelte van den Vaartschen Rijn, tusschen het huis de Liesbosch en het huis de Wiers, onder de gemeente Jutfaas, prov. Utrecht, behoorende tot de werken voor den aanleg van een kanaal ter verbinding van Amsterdam met de Merwede. Inl. bij den hoofdingenieur Wellan en den ingenieur Kemper, beiden te Utrecht. Aanw. 31 Aug., te 1 uur. Raming f 8000.

Maastricht, te 12 uren, door het burgerlijk armbest.: het bouwen van een nieuw hospitaal met bijbehoorende werken. Aanw. 19 Aug., te 12 uren. Raming f 175,000.

Bolsward, te 12 uren, door burg. en weth.: het herstraten van een gedeelte van den »Grooten Dylakker". Aanw. 3 Sept., te 11 uren.

Donderdag, 8 Sept.

Enkhuizen, te 1 uur, door burg. en weth.: het maken en stellen van een ijzeren lichtopstand op den zuidelijken havendam, ter vervanging van den houten lichtopstand, aldaar. Aanw. 20 Aug. Raming f 5000. (*Zie advert. in nº. 34.*)

Amsterdam, te 1½ uren, door de Nederlandsche Bouwmaatschappij, aan het kantoor hoek Binnenamstel 342: het tot op 20 cM. + A.P. ophoogen van een bouwterrein, gelegen aan de Ceintuurbaan, tegenover het Sarphatipark. Aanw. 6 Sept., te 2 uren.

Kampen, door burg. en weth.: het aanleggen der prise d'eau, het hoogreservoir, het pompstation, woningen en verdere bijkomende werken in de heide te Wezep. Aanw. 5 Sept., te 1½ uren.

Vrijdag, 9 Sept.

Dordrecht, te 11 uren, door het best. van het waterschap Mijnsheerenland van Moerkerken, in het koffiehuis van L. van Dongen, aan het Schefferplein: het maken en leveren eener basaltglooiing langs den oever der rivier de Oude-Maas, ten westen der haven te Putterhoek, ter lengte van 225 M. Inl. bij den fabrieklandmeter H. Beijers, te Puttershoek. Aanw. 7 Sept, te 2 uren. (*Zie advert. in nº. 35.*)

Woensdag, 14 Sept.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: de uitvoering van baggerwerk in de rivier de Maas, onder de gemeente

Ohe en Laak, hertogdom Limburg, tusschen de kilometerraaien 56 en 58. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, den ingenieur Verwey, te Vucht, en den opzichter Droste, te Roermond. Aanw. 7 Sept., Raming ƒ 3700.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: het uitvoeren van baggerwerk in de rivier de Dordtsche Kil, tusschen de kilometerraaien 126 en 127, onder de gemeenten Dubbeldam en 's-Gravendeel, behoorende tot de werken der Dordtsche waterwegen. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, den ingenieur Hoogenboom en den opzichter De Kiewit, beiden te Dordrecht. Aanw. 7 Sept. Raming ƒ 15,000.

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz.: het uitdiepen van een gedeelte der spoorweghaven te Staveren en het verrichten van eenige teer- en verfwerken, aldaar. Inl. bij den eerstaanwezend-ingenieur der Staatsspoorwegen, te Amsterdam. Aanw. 6 en 7 Sept., te 11 uren. Raming ƒ 6540.

Vrijdag, 16 Sept.

's-Hage, te 1 uur, door het ministerie van waterstaat enz.: het herstellen en verbeteren van rijkstelegraaflijnen in de afdeeling Arnhem. Inl. bij den inspecteur, chef van het technisch beheer der rijkstelegraaf te 's-Hage, en den inspecteur te Arnhem. Raming ƒ 1440.

Maandag, 19 Sept.

's-Hage, te 11½ uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: de overstorting van de kopzinkstukken der hoofden A' en B, gelegen beoosten de Goereesche haven, benevens de voorziening van de koppen der dammen 1, 2 en 4 aan het Flauwe Werk op de noordkust van Goedereede, behoorende tot de zeewerken in de prov. Zuid-Holland. Inl. bij den hoofdingenieur in het 10e district, te 's-Hage, den ingenieur te Brielle, en den opzichter Dalebout, te Goedereede. Aanw. 12 Sept. Raming ƒ 5000.

Woensdag, 21 Sept.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het wegbaggeren van de onderduikende Zennewijnensche krib aan den rechter Waaloever, onder de gemeente Ophemert, tusschen de kilometerraaien 62 en 64. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, en den ingenieur Stieneker, te Nijmegen. Aanw. 14 Sept.

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het maken van twee glaswanden ter gedeeltelijke afsluiting van de beide einden der groote overkapping op het station Zwolle. Inl. bij den eerstaanwezend-ingenieur der Staatsspoorwegen, te Amsterdam. Aanw. 12 en 13 Sept. te 11 uren. Raming ƒ 5530.

Op onbepaalden datum.

Rotterdam, door parnassijns der Israëlietische gemeente: het maken van eenige voorbaden in het kerkelijk bad dier gemeente, Boompjes, ten oosten der groote synagoge. Aanw. 29 Aug., te 10 uren.

AFLOOP VAN AANBESTEDINGEN.

Utrecht, 19 Aug.: het leveren van materieel der genie, voor het in staat van verdediging stellen der werken in verschillende stellingen; minste inschr. waren:

perc. 1, F. Verninnmen, Utrecht, ƒ 1222.22
Raming » 1229.88
» 2, Osti & Co., idem » 1624.—
» » 1670.62
» 3, F. Verninnmen, idem » 1964.—
» » 2018.70
» 4, P. H. Hörmann, idem » 2660.—
» » 2801.20
» 5, B. Schilte & Zonen, IJsselstein, » 1649.39
» » 1736.20
» 6, J. A. G. Wessels, Utrecht, » 275.80
» » 401.20
» 7, Wed. Fokkenberg Pijman & Co., Utrecht, » 3142.20
» » 3142.20

Kralingen, 19 Aug.: het bouwen van eene nieuwe stoomboot met laadmachine, ten behoeve van de zalmzegenvisscherij »De Nieuwe Merwede«, voor rekening van Ten Houten en De Raadt; ingek. 6 bilj.; gegund aan den minsten inschr. H. de Ridder, te Delfshaven, voor ƒ 11,900.

Hillegom, 20 Aug.: het opbouwen van een afgebrande werk- en bergplaats, ingericht tot rietmatten-makerij in de buurt Weerenstein, gemeente Hillegom, onder beheer van den bouwkundige Jb. Guldemond; ingek. 9 bilj., als:

W. Hulschbos, te Bennebroek, ƒ 1243
J. A. Hoenderdos, » Haarlemmermeer, » 1214
J. J. Guldemond, » Haarlem, » 1214
J. v. d. Jagt, » Hillegom, » 1199
H. Adriaanse, » Heemstede, » 1187
J. Poelman, idem, en J. v. Niel, » Haarlem, » 1172
J. v. d. Bosch, » Hillegom, » 1157
E. v. Luiken, » Heemstede, » 1138
W. v. Ingen, » Bodegraven, » 1095
Gegund. Raming ƒ 1148

Oud-Vosmeer (Zeel.), 20 Aug.: het vervangen van 400 M² rijsbeslag aan den Van-Haaftenpolder, door glooiing van aanwezige Vilvoordsche steen en van nieuwe Lessinesche steen; ingek. 4 bilj., als:

G. Bolier, te Scherpenisse, ƒ 830
C. Moerland, » St.-Annaland, » 694
P. Moerland, » Stavenisse, » 320
J. L. Geluk, » Tolen, » 576
Gegund.

Gouda, 20 Aug.: het herstel van de oostelijke Gouwekade, voor rekening van den polder Bloemendaal; ingekomen 2 bilj., als:

W. Bakhoven, te Gouda, ƒ 1376
P. Verbruggen, » Waddinksveen, » 1039
Gegund.

Witmarsum, 22 Aug.: het maken van eene inrichting voor mestverzamelplaats te Arum, voor rekening der gemeente Wonseradeel; ingek. 8 bilj., als:

J. Posthuma, te Harlingen, ƒ 1279
F. R. Feenstra, » Bolsward, » 1164
J. J. Roode, » Makkum, » 1014
J. Roosjen, » Kornwerd, » 946
O. T. v. d. Weide, » Kimswerd, » 929
P. Westra, » Arum, » 917
J. G. Dijkstra & Zn., » idem » 869
J. J. v. d. Leij, » idem » 818
Gegund.

Waspik, 22 Aug.: het belangrijk vergrooten der hooipers van de firma Joh. Vermeulen & Zn., te Vrouwkensvaart, onder beheer van den bouwkundige C. van Seters, te Geertruidenberg; aannemer D. Kleijn, te Raamsdonk, voor ƒ 3574.

Amsterdam, 22 Aug.: het verlengen van de waterloopen onder het Leidscheplein, met het verbreeden van dit plein naar de zijde der Lijnbaangracht en het bouwen van een kademuur met walverbreeding langs een deel van de zuidwestzijde dier gracht; ingek. 18 bilj., als:

De Zwaan Jr. en Koper, te Amsterdam, ƒ 18,100
A. v. d. Heide, » Sliedrecht, » 15,987
M. Deutekom, » Amsterdam, » 15,946
B. Voordendag, » Dordrecht, » 15,700
C. Bos, » Haarlemmermeer, » 15,469
C. Rietsnijder, » Amsterdam, » 15,390
W. Ambachtsheer, » idem » 15,000
H. Rietsnijder, » idem » 14,475
G. J. Hartog, » idem » 14,439
G. D. v. Doorn, » idem » 14,400
P. Duinker, » idem » 14,297
Schmidt en Hermans, » idem » 13,890
J. J. Boekholst, » idem » 13,760
L. Kok, te IJmuiden, ƒ 13,734
H. Ozinga, » Amsterdam, » 13,480
C. Beenlakker, » Sliedrecht, » 13,169
J. Faas, » Amsterdam, » 12,999
G. J. F. Zuiderhoek, » idem » 12,750

Breda, 22 Aug.: het bouwen van een heerenhuis voor F. Feins, onder beheer van den architect A. Verlegh.

Metselwerk, ingek. 4 bilj., als:
W. v. Boxsel, ƒ 2412
C. de Kanter, » 2296
A. Voogt, » 2249
W. de Kanter, » 2170

Timmerwerk, ingek. 4 bilj., als:
M. v. Sevenbergen, ƒ 1879
J. Tirion, » 1860
W. v. Oosterhout, » 1848
W. F. Reichardt, » 1712

Massa, ingek. 6 bilj. als:
C. v. Dongen, ƒ 4372
A. Voogt, » 3973
J. P. Kleiner, » 3920
W. v. Oosterhout, » 3918
J. Tirion, » 3760
G. v. d. Velden, » 3646

Dordrecht, 22 Aug.: het uitdiepen van een gedeelte der landerijenvliet, ter lengte van ongeveer 110 M., gelegen tusschen den Brouwersdijk en den Rijksstraatweg te Dordrecht, benevens het maken eener walbeschoeiing van gecreosoteerd dennenhout aldaar, met de levering van de daartoe noodige materialen; ingekomen 7 bilj., als:

H. P. v. Wel, te Dordrecht, ƒ 1375
P. v. Wijngaarden, » Papendrecht, » 1308
P. v. Driel, » Dordrecht, » 1277
C. de Groot, » Sliedrecht, » 1096
A. de Bruijn, » Dubbeldam, » 1070
C. in 't Veld Dz., » idem » 868
C. v. Seventer & Co., » Sliedrecht, » 824
Gegund.

Bruinisse, 22 Aug.: het maken van nieuwe klinkerbestrating enz., in twee perceelen.

Perc. 1, ingek. 5 bilj., als:
M. v. d. Linden, te Zierikzee, ƒ 698
J. v. d. Berge Jz., » Bruinisse, » 665.80
C. Bolier, » idem » 658
M. Elenbaas, » idem » 615
J. J. Capelle, » idem » 604

Perc. 2, ingek 5 bilj., als:
C. Bolier, te Bruinisse, ƒ 728
J. J. Capelle, » idem » 727
M. v. d. Linden, » Zierikzee, » 725
J. v. d. Berge Jz., » Bruinisse, » 718.60
M. Elenbaas, » idem » 658

Haarlem, 22 Aug.: het verdiepen van de ringvaart van den Haarlemmermeerpolder; ingek. 3 bilj., als:

P. Sterk, te Heukelum, ƒ 1987
J. v. d. Heuvel Az., » Haarlemmermeer, » 1090
A. den Breejen, » idem » 985

Groningen, 22 Aug.: het uitvoeren van eenige herstellingswerken aan de Boterbrug en aan den walmuur langs de oostzijde van het Winschoterdiep onder bijlevering van al het daartoe benoodigde; ingek. 2 bilj.; minste inschr. H. de Herder, te Groningen, voor ƒ 2387.

Helder, 23 Aug.: het verbeteren van den toegang naar het fort op de Harssens, onder het beheer der genie, aldaar; ingek. 11 bilj., als:

P. Spruit, te Helder, ƒ 2720
De Waard en Wijker, » idem » 2548
J. A. Zoetelief, » idem » 2520
J. Duinker, » idem » 2500
D. G. v. Doorn, » idem » 2477
D. de Vries, » idem » 2460
F. C. Govers, » idem » 2385
Gebr. Jansen, » idem » 2379
J. Th. Beekman, » idem » 2300
A. Bos, » idem » 2289
Th. C. G. Moorman, » idem » 2255
Raming » 2600

Onderdendam, 24 Aug.: het doen van herstellingen aan sluizen, bruggen en andere objecten van het waterschap Hunsingoo, in 3 perceelen; ingek. 23 bilj., als:

Inschrijvers en Woonplaats.	perc. 1	perc. 2	perc. 3
B. Jansen, Middelstum,	—	ƒ 2800	ƒ 2900
R. Jansen, Westerwijtwerd,	—	2790	2750
H. Nieland, Warfhuis,	—	2625	2330
J. Hulst, Baskwerd,	—	2600	—
W. D. Rotschäfer, Stedum,	ƒ 2525	2436	2600
J. Poll, idem	2400	2350	2480
E. Stamhuis, Farmsum,	2390	2390	2370
S. H. Kremer, Bedum,	2684	2184	2384
H. Moorman, idem	2490	2250	2340
T. Bos, idem	2540	2380	2500
L. Los, idem	2400	2300	2560
R. Zeef, Eenrum,	2299	2264	2380
S. Meijer, Bedum,	2250	2230	2340
H. Smit, idem	2320	2425	2323
R. Wieringa, Ulrum,	2440	2579	—
H. de Wind, Zoutkamp,	2286	2540	—
H. de Herder, Groningen,	2137	—	—
R. Pathuis, Garnwerd,	2082	—	—
F. Bergman, Baflo,	—	2125	2200
J. Timmer, Obergum,	2330	2180	2231
E. Reitsma, Loens,	—	1918	—
K. Dantef, Baflo,	1987	2175	2223
H. Poel, Loens,	—	1590	—

Gegund: perc. 1 aan R. Pathuis, te Groningen.
» 2 » J. Timmer, » Obergum.
» 3 » F. Bergman, » Baflo.

's-Hage, 24 Aug.: het verlengen van negen Rijkskribben, tot verbetering van de rivier den IJsel in het Vaassernak boven Wije; ingekomen 5 bilj., als:

G. J. Mol, Kuilenburg, ƒ 6369
J. H. v. Bezewijk, Lobit, » 5685
W. de Vries, Garnwerd, » 5659
H. A. Pauwen, West-Pannerden, » 5538
F. E. Terwindt, Pannerden, » 4823
Raming » 4700

Os, 24 Aug.: het bouwen van een dubbel woonhuis, ten behoeve der firma Simon van den Bergh, aldaar, onder beheer van den bouwkundige H. B. Hendriks; ingek. 6 bilj., als:

G. v. Dinther en Verhoeven, te Os, ƒ 12,324
Nic. Kuijte, » idem » 11,090
Struijcken en De Bont, » Utrecht, » 10,920
M. v. d. Biggelaar, » Os, » 10,900
P. v. Dinther, » idem » 10,888
F. Wagemakers, » idem » 9,748

Foxham, 24 Aug.: het bouwen van een nieuw fabrieksgebouw voor P. Molema; ingek. 5 bilj., als:

E. Warners, te Sappemeer, ƒ 3684
M. Bulder, » Hoogezand, » 2730
J. Botting, te Martenshoek, ƒ 2576
S. Klaassens, » Sappemeer, » 2347
Gebr. Dijkers, » Foxham, » 2177

Groot-Ammers, 24 Aug.: het bouwen van een woonhuis met bouwmansschuur, voor Jb. de Vos, onder beheer van den architect C. A. Verheij, te Nieuw-Lekkerland; ingek. 20 bilj., als:

S. W. Rademaker, Krimpen a/d. Lek, ƒ 5139
B. Hoogerwaard, Gouda, » 4990
W. v. Ingen, Bodegraven, » 4574
L. v. Daalen, Hendrik-Ido-Ambacht, » 4321
C. de Jong, idem » 4291
A. den Boer, Nieuw-Lekkerland, » 4220
P. v. d. Hoppel, Giessendam, » 4150
W. Kloosterman, Akkoi, » 4086
J. v. d. Berg, Ammerstol, » 4059
A. de Gruijter, Sliedrecht, » 4000
P. Boef Pz., Jaarsveld, » 3938
A. Oskam, Peursum, » 3910
Chr. Kontie, Groot-Ammers, » 3850
T. Macdaniël, idem » 3799
J. J. C. Woudenberg, idem » 3798
G. Verwoerd, Langerak b/z. de Lek, » 3783
A. G. de Kovel, Groot-Ammers, » 3782
W. de Bie, Goudriaan, en N. G. Voormolen, Nieuwpoort, » 3775

J. R. Briedé, Streefkerk, ƒ 3749
Gegund.

Haarlem, 25 Aug.: de voorziening der bonden van het Noord-Hollandsch kanaal; ingek. 2 bilj., als:

G. Bungk,	te Purmerend,	ƒ 9584
A. Bos,	» Helder,	» 8390
Raming		» 8000

Arnhem, 25 Aug.: het verbouwen van een woonhuis aan den Janshuitersingel, onder beheer van de architecten G. J. van Gendt en C. M. G. Nieraad, aldaar; ingek. 9 bilj., als:

H. v. d. Sand,	te Arnhem,	ƒ 16,683
G. Liefting,	» idem	» 15,439
J. H. v. Riel,	» idem	» 15,344
B. Bolder,	» idem	» 14,560
H. T. Roelofs Jr.,	» idem	» 14,300
D. A. Roskam,	» idem	» 14,397
J. v. Burk, Oosterbeek, en W. Wissing,	» idem	» 13,850
Gebr. v. Baalen,	» idem	» 13,843
L. B. Hasselbach,	» idem	» 13,777

Amsterdam: 25 Aug.: het inrichten van een terrein voor den bouw van een magazijn van genotsmiddelen te Amsterdam, onder het beheer der genie, aldaar; ingek. 20 bilj.:

hoogste inschr. C. J. Bartog, Nijmegen,		ƒ 22,657
minste » N. v. Haaren, 's-Bosch,		» 14,450
Raming		» 20,000

Harlingen, 25 Aug.: het amoveeren en wederopbouwen van de brugwachterswoning bij de Prins-Hendriksbrug; ingek. 11 bilj., als:

J. de Jong,	te Almenum,	ƒ 1300
A. de Vries,	» Harlingen,	» 1292
H. Leeksma, en A. Zeilmaker,	» idem	» 1249
G. Anema,	» Midlum,	» 1218
A. Nauta,	» Harlingen,	» 1198
A. Sluik en H. Kerkhoven,	» idem	» 1198
Y. B. v. d. Wal,	» idem	» 1153
Joh. Langenhorst,	» idem	» 1141
L. Strak,	» idem	» 1139
Westra,	» Arum,	» 1038
Joh. Huisman,	» Harlingen,	» 998
Gegund.		

s-Hage, 25 Aug.: het bouwen van een uitsmettingslokaal voor den dienst van het loodswezen te Vlissingen, daartoe gebruik makende van het aldaar aanwezig material, afkomstig van een gebouwtje, gediend hebbende tot hulppostkantoor te Amsterdam; minste inschr. D. Bijl. te Vlissingen, voor ƒ 1383.

Zutfen, 26 Aug.: het bouwen van een kantoor en woning voor den rijksontvanger der directe belastingen, te Gendringen; ingek. 11 bilj., als:

A. Gieskes, Arewijn,		ƒ 10,685
H. J. Wichers en Jac. Etmans, Lobit,		» 9,677
W. Wissing, Arnhem,		» 8,888
H. J. Masselink, Doetichem,		» 8,387
F. A. Wamelink, idem		» 8,337
C. ter Haar, Winterswijk,		» 8,200
C. Eckhardt, Almelo,		» 7,865
B. Dahlhaus, Gendringen,		» 7,823
A. v. Raaij, Ulft,		» 7,777.77
G. Rosier Cz., Gendringen,		» 7,590.63
Gebr. Landeweert, Zutfen,		» 7,343

Bussum, 26 Aug.: het bouwen van eene villa in het Nassaupark, onder beheer van den architect J. F. Everts; ingekomen 9 bilj., als:

E. Saltzher,	te Hilversum,	ƒ 6485
P. Visser,	» Huizen,	» 6430
L. B. Majoor,	» Bussum,	» 6345
C. v. Norren,	» idem	» 6343
E. J. Jurriens,	» Naarden,	» 6300
M. v. d. Heijden,	» Bussum,	» 6240
F. v. Kharwater,	» idem	» 6150
W. Schipper,	» idem	» 5901
G. Teunissen,	» idem	» 5800

's-Hage, 26 Aug., onder beheer van het ministerie van waterst.: 1o. het herstellen en verbeteren van Rijkstelegraaflijnen in de afdeeling Utrecht; ingek. 6 bilj., als:

E. M. Giessen, Amsterdam,	ƒ 797
P. v. Essen, Halfweg,	» 777
W. v. Dijk, Jutfaas,	» 777
K. Soeyders de Vogel, Schiedam,	» 694
J. Schouten, Vinnen,	» 690
A. W. Wildbergh, Bunnik,	» 677
Raming	» 920

2o. het herstellen en verbeteren van Rijkstelegraaflijnen in de afdeeling Amsterdam; ingek. 8 bilj., als:

C. v. Boven, Nieuweramstel,	ƒ 1087
F. v. Tetterode, Amsterdam,	» 960
W. v. Dijk, Jutfaas,	» 956
E. M. Giessen, Amsterdam,	» 947
A. W. Wildberg, Bunnik,	» 927
P. v. Essen, Halfweg,	» 887
D. Kramer, Schagen,	» 835
K. Sneijders de Vogel, Schiedam,	» 835
Raming	» 1150

Zwolle, 26 Aug.: het verhoogen en verzwaren van een gedeelte, lang 530 M., van den rechter Weteringsdijk achter het landgoed Soerselso, van af het in '86 verhoogde dijkvak tot de Leutherzijl, voor rekening van het 6e dijksdistrict; ingek. 9 bilj., als:

J. Eenkhoorn,	te Genemuiden,	ƒ 647
E. J. Bartmsen,	» Zwolle,	» 636
H. J. Schrijver,	» Westenholte,	» 492
H. Eenkhoorn,	» Genemuiden,	» 486
H. Rientjes,	» Heinoo,	» 412
H. Roseboom,	» Hattem,	» 469
M. v. Drie,	» Amersfoort,	» 400
A. Visscher,	» Genemuiden,	» 387
H. Dullink,	» Zwolle,	» 332
Gegund.		

Amsterdam, het bouwen van een fort aan den Pampus, onder het beheer der genie, is onderhands gegund aan L. Kalis Kz., te Sliedrecht, voor ƒ 280,000.

BIJVOEGSEL

VAN

DE OPMERKER

van ZATERDAG 3 SEPTEMBER 1887.

AANKONDIGINGEN VAN AANBESTEDINGEN.

Maandag, 5 Sept.

Maastricht, te 10 uren, door het ministerie van binnenl. zaken, aan het gebouw van het prov. best.: het bouwen eener Rijks-hoogereburgerschool, benevens gymnastieklokaal en conciergewoning te Venloo. Inl. bij den rijksbouwkundige voor de onderwijsgebouwen enz., te 's-Hage. Aanw. gehouden. Raming ƒ 53,000 (herbesteding).

Amsterdam, te 12 uren, door burg. en weth.:

1o. het bouwen van eene openbare lagere school der 1e klasse, voor 600 kinderen, op een terrein aan de Kattenburgervaart;

2o. het bouwen van een kademuur langs De-Ruijterkade (oosterhoofd) van de zwem- en badinrichting aldaar, tot de brug over de oostelijke doorvaart tusschen de Stationseilanden. (*Zie advert. in n°.* 35.)

Stad-Delden, te 12½ uren, door burg. en weth. van Ambt-Delden: het verbouwen, vergrooten enz. van het schoollokaal te Hengevelde, onder die gemeente. Aanw. te 8½ uren.

Groningen, te 12¾ uren, door burg. en weth.: het verbouwen van het schoolgebouw aan den Boteringesingel, onder bijlevering van alle daartoe noodige bouwstoffen enz.

Kampen, te 1 uur, door burg. en weth.:

1o. het doen van eenige onderhoudswerken aan de directeurs- en opzichterswoning en de gebouwen op het terrein der gasfabriek. Raming ƒ 516;

2o. de levering van bekapte Belgische straatkeien, in 2 perc., en van hardsteenen gootboorden in 1 perc.

Dieren, te 5 uren, door den architect M. K. Smit, in het lokaal der Jongelingsvereeniging: het bouwen van een pastorie, aldaar. Aanw. gehouden.

Dinsdag, 6 Sept.

Helder, te 10 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, aldaar, op het bureau aan het Westplein: het doen van verbeteringen van ondergeschikt belang aan verdedigingswerken in de stelling van Helder. Bilj. inzenden uiterlijk 5 Sept., voor 3 uren. Raming ƒ 8850.

Sneek, te 11 uren, door burg. en weth. van Wymbritseradeel: het verven van bruggen, woningen enz., in 8 perceelen. Inl. bij den opzichter P. F. Postma, te Woudsend.

Utrecht, te 2 uren, door de maatschappij tot expl. van Staatsspoorwegen, aan het centraalbureau: Bestek no. 463, het maken van eene goederenbergplaats en het wijzigen en uitbreiden van sporen en wissels met bijkomende werken op het station Tegelen. Aanw. gehouden. Raming ƒ 3820. (*Zie advert. in n°.* 34.)

Vreeland (Utr.), te 2 uren, door burg. en weth.: het herstellen van de dubbele ophaalbrug en de remmingen, gelegen over en in de rivier de Vecht. Inl. bij den opzichter H. G. de Kort, te Ouderamstel. Aanw. 6 Sept., te 10 uren. Raming ƒ 1790.

Breda, te 7 uren, door den architect J. A. Oomes, in het koffiehuis van C. Maas: het bouwen eener bergplaats op een terrein aan de Nieuwe-Dieststraat. Aanw. gehouden.

Woensdag, 7 Sept.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het herstellen der strekdammen nos. 641, 677 en 680, gelegen in de rivier de Lek, onder de gemeenten Willige-Langerak, provincie Utrecht, en Berg-Ambacht, prov. Zuid-Holland. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, den ingenieur Musquetier, te Utrecht en den opzichter Loeff, te Schoonhoven. Aanw behouden. Raming ƒ 11,000.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het maken van oeververzoorziening en het leveren en plaatsen van meerpalen langs het verruimde gedeelte van den Vaartschen Rijn, tusschen het huis de Liesbosch en het huis de Wiers, onder de gemeente Jutfaas, prov. Utrecht, behoorende tot de werken voor den aanleg van een kanaal ter verbinding van Amsterdam met de Merwede. Inl. bij den hoofdingenieur Wellan en den ingenieur Kemper, beiden te Utrecht. Aanw. gehouden. Raming ƒ 8000.

Woerden, te 12 uren, door dijkgraaf en hoogheemraden van het Groot-Waterschap van Woerden, in het gemeentelandshuis: het doen van herstellingen aan den Hoogen-Rijndijk, langs Barwoutswaarder, tijnde het 5e dijkvak, loopende van de Ossenbrug tot aan Schotvarken. Inl. bij den fabriek-landmeter N. A. Swanenburg. Aanw. 5 Sept., te 10 uren.

Wommels, te 11 uren, door burg. en weth. van Hennaarderadeel: het slatten van een gedeelte der Ytenservaart, ter lengte van ongevoer 200 M., in 2 perceelen. Inl. bij den gemeente-opzichter D. Wijma, te Wommels. Aanw. 6 Sept., te 2 uren.

Maastricht, te 12 uren, door het burgerlijk armbest.: het bouwen van een nieuw hospitaal met bijbehoorende werken. Aanw. gehouden. Raming ƒ 175,000.

Bolsward, te 12 uren, door burg. en weth.: het herstraten van een gedeelte van den »Grooten Dylakker". Aanw. gehouden.

Donderdag, 8 Sept.

Amsterdam, te 11 uren, door den vice-admiraal, directeur en kommandant der marine: de levering van:

1o. vlaggelijnen, Engelsch fabrikaat;

2o. minerale olien;

3o. het wijzigen van anker- en seinlantarens en levering van waarloogtazen.

Woudrichem, te 12 uren, door burg. en weth.: het verbouwen der onderwijzerswoning in de kom der gemeente. Aanw. 4 Sept., te 4 uren.

Enkhuizen, te 1 uur, door burg. en weth.: het maken en stellen van een ijzeren lichtopstand op den zuidelijken havendam, ter vervanging van den houten lichtopstand, aldaar. Aanw. gehouden. Raming ƒ 5000. (*Zie advert. in n°.* 34.)

Zaandam, te 1 uur, door de commissie van het fonds van wijlen J. de Hoop, in het gemeentehuis: het uitvoeren van verfwerk aan de brug over de Zaan.

Zaandam, te 1 uur, door burg. en weth.: het verrichten van verfwerk aan eenige gemeentegebouwen.

Amsterdam, te 1½ uren, door de Nederlandsche Bouwmaatschappij, aan het kantoor hoek Binnenamstel 342: het tot op 20 cM. + A.P. ophoogen van een bouwterrein, gelegen aan de Ceintuurbaan, tegenover het Sarphatipark. Aanw. 6 Sept., te 2 uren.

Philippine (Zeel.), te 3 uren, door het best. van den Vergaertpolder, ten huize van N. Voerman: het leggen van 12,000 M² winterkrammat, op den zeedijk van den Vergaertpolder.

Kampen, door burg. en weth.: het aanleggen der prise d'eau, het hoogreservoir, het pompstation, woningen en verdere bijkomende werken in de heide te Wezep. Aanw. 5 Sept., te 1½ uren.

Marken-Binnen, door dijkgraaf en heemraden van het waterschap de Starnmeer en Kamerlaap, bij den dijkgraaf J. Koster: de levering van 250 stere grint, aan groote en kleine hoopen, franco aan den wal, aldaar.

Vrijdag, 9 Sept.

's-Bosch, te 10 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, aldaar, in het gebouw op den Uilenburg: het doen van voorzieningen aan de Papenbrilkazerne, te 's-Bosch. Bilj. inzenden uiterlijk 8 Sept., vóór 3 uren. Raming ƒ 1250.

Dordrecht, te 11 uren, door het best. van het waterschap Mijnsheerenland van Moerkerken, in het koffiehuis van L. van Dongen, aan het Scheffersplein: het maken en leveren eener basaltglooiing langs den oever der rivier de Oude-Maas, ten westen der haven te Putterhoek, ter lengte van 225 M. Inl. bij den fabriek-landmeter H. Beljers, te Puttershoek. Aanw. 7 Sept, te 3 uren. (*Zie advert. in n°.* 35.)

Baarn (Utr.), te 11 uren, door burg. en weth.: het leveren en vervoeren van 180 stère grint.

Teteringen (bij Breda), te 7 uren, door den architect A. Verlegh, in het koffiehuis van P. Hoeks: het afbreken van een loonerij en het wederopbouwen van een beneden- met bovenwoonhuis in den Terheidenschen hoek. Aanw. gehouden.

Zaterdag, 10 Sept.

Adorp (Gr.), te 11 uren, door burg. en weth.:

1o. het verlagen van den overreed van den Reitdiepsdijk in den weg van Adorp naar Wierummerschouw;

2o. herstellen, verhoogen enz., van de opslagplaats te Wierum aan het Reitdiep.

Aanw. 8 Sept., te 11 uren.

Sneek, te 12 uren, in het koffiehuis van S. Hoogerhuis: het bouwen van 20 woningen voor de coöperatieve vereeniging Selfhelp, te Sneek. Inl. bij den architect J. Ph. Hagendijk, aldaar.

Wageningen, te 12 uren, door den architect S. Bitters, in het hotel Stenk: het bouwen van eene sigarenfabriek met de bijlevering van alle daarbijbehoorende materialen. Aanw. 8 Sept., te 9 uren.

Hallum, te 5 uren, door regenten van het armhuis: het maken van eenige veranderingen aan het armhuis. Aanw. 8 Sept., te 9 uren.

Maandag, 12 Sept.

's-Hage, te 11½ uren, door het ministerie van binnenl. zaken, aan het gebouw van het prov. best.: het leveren en aanbrengen van leidingen voor waterverbruik en brandblusching in de gebouwen en terreinen der Polytechnische school te Delft, met alle daartoe behoorende werken en in aansluiting met het buizennet der Delftsche waterleiding. Inl. bij den rijksbouwkundige voor de onderwijsgebouwen enz., te 's-Hage, en den hoofdopzichter der universiteitsgebouwen K. de Boer Hz., te Leiden. Aanw. 5 Sept., te 1 uur. Raming ƒ 6850.

Amsterdam, te 12 uren, door burg. en weth.: het bouwen van twee openbare lagere scholen der eerste klasse, op een terrein aan de Da-Costastraat, hoek Potgieterstraat. (*Zie advert. in n°.* 36.)

Langweer (Fr.), door burg. en weth. van Doniawerstal: het leveren van pl. m. 420 stère grint en 95 stère macadam.

Dinsdag, 13 Sept.

Utrecht, te 2 uren, door de maatschappij tot exploitatie van Staatsspoorwegen, aan het centraalbureau: Bestek no. 464, het afbreken der in regelwerk uitgevoerde buitenwanden, benevens de scheidingswanden tusschen middengebouw en vleugels, van af de verdieping van het hoofdgebouw, en het vervangen daarvan door gemetselde ringmuren en buitenmuren met daarmede in-verband-staande werken, op het station Oldenzaal. Aanw. 6 Sept., te 12 uren. (*Zie advert. in n°.* 36.)

Utrecht, te 2 uren, door de maatschappij tot exploitatie van Staatsspoorwegen, aan het centraalbureau: Bestek no. 465, het afbreken van wachtershuisjes en het maken van wachterswoningen met eenige daarmede in-verband-staande werken, ten behoeve van den spoorweg Breda—Bokstel. Aanw. 5 Sept. te 1 uur, te Gilze-Rijen. Raming ƒ 29,000. (*Zie advert. in n°.* 36.)

Gendringen (Geld.), te 4 uren, namens de Ned. Gereformeerde gem. (dolserende), bij Keuper aan de Bontebrug: het bouwen van een hulpkerk. Aanw. 13 Sept., te 3 uren.

Woensdag, 14 Sept.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: de uitvoering van baggerwerk in de rivier de Maas, onder de gemeente Ohe en Laak, hertogdom Limburg, tusschen de kilometerraaien 16 en 58. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, den ingenieur Verweij, te Vucht, en den opzichter Droste, te Roermond. Aanw. 7 Sept., Raming ƒ 3700.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: het uitvoeren van baggerwerk in de rivier de Dordtsche Kil, tusschen de

kilometerraaien 125 en 127, onder de gemeenten Dubbeldam en 's-Gravendeel, behoorende tot de werken der Dordtsche waterwegen. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, den ingenieur Hoogenboom en den opzichter De Kiewit, beiden te Dordrecht. Aanw. 7 Sept. Raming ƒ 15,000.

Neuzen, te 11 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, te Bergen-op-Zoom, in het hotel »Rotterdam", bij P. F. Standaert: het herstellen van stormschade te Neuzen. Bilj. inzenden uiterlijk 13 Sept., vóór 3 uren, bij den opzichter van fortificatiën, aldaar. Raming ƒ 1700.

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz.: het uitdiepen van een gedeelte der spoorwegh aven te Staveren en het verrichten van eenige teer- en verfwerken, aldaar. Inl. bij den eerstaanwezend-ingenieur der Staatsspoorwegen, te Amsterdam. Aanw. 6 en 7 Sept., te 11 uren. Raming ƒ 6540.

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz.: het leveren en carboniseeren van eikenhout voor wissels en van dwarsliggers en het kopen van eiken dwarsliggers, in twee perceelen. Inl. aan het bureau der spoorwegen, te 's-Hage. Raming: perc. 1 ƒ 8800, perc. 2 ƒ 1300.

Donderdag, 15 Sept.

's-Bosch, te 10 uren, door burg. en weth.: het opruimen van ondiepten in de westelijke gracht, deel uitmakende van de rivier de Dommel. Inl. bij den gemeente-architect. Aanw. 10 Sept., te 10 uren. (*Zie advert. in n°.* 36.)

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van koloniën: de levering van het ijzerwerk voor de onderstellen van platte-, langhout- en zandwagens, met en zonder rem, allen ten dienste der Staatsspoorwegen op Sumatra.

Vrijdag, 16 Sept.

Utrecht, te 10 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, aldaar, in het gebouw voor Kunsten en Wetenschappen: het doen van voorzieningen aan het ambulance-magazijn, te Utrecht. Bilj., inzenden uiterlijk 15 Sept., voor 3 uren. Raming ƒ 1280.

's-Hage, te 1 uur, door het ministerie van waterstaat enz.: het herstellen en verbeteren van rijkstelegraaflijnen in de afdeeling Arnhem. Inl. bij den inspecteur, chef van het technisch beheer der rijkstelegraaf te 's-Hage, en den inspecteur te Arnhem. Raming ƒ 1440.

Maandag, 19 Sept.

's-Hage, te 11½ uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: de overstorting van de kopsinkstukken der hoofden A¹ en B, gelegen beoosten de Goereesche haven, benevens de voorziening van de koppen der dammen 1, 2 en 4 aan het Flauwe Werk op de noordkust van Goedereede, behoorende tot de zeewerken in de prov. Zuid-Holland. Inl. bij den hoofdingenieur in het 10e district, te 's-Hage, den ingenieur te Briella, en den opzichter Dalebout, te Goedereede. Aanw. 12 Sept. Raming ƒ 8000.

Amsterdam, te 2 uren, door het centraal-administratiegebouw der Holl. IJzeren Spoorwegmaatschappij: Bestek no. 411, het maken van een doorgang met gemetselde landhoofden, ijzeren kolommen en bovenbouw in den Rijswijkschen straatweg, met bijkomende werken, te 's-Hage, in 2 perceelen. Raming: perc. 1 ƒ 33,800, perc. 2 ƒ 18,000.

Woensdag, 21 Sept.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het wegbaggeren van de onderduikende Zennewijnensche krib aan den rechter Waaloever, onder de gemeente Ophemert, tusschen de kilometerraaien 62 en 64. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, en den ingenieur Stieneker, te Nijmegen. Aanw. 14 Sept.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: de voortzetting der normalisseering van den benedenmond der Nieuwe-Merwede, met de uitvoering van eenig baggerwerk, aldaar. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, den ingenieur Hoogenboom en den buitengewoon-opzichter Borren, beiden te Dordrecht.

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het maken van twee glaswanden ter gedeeltelijke afsluiting van de beide einden der groote overkapping op het station Zwolle. Inl. bij den eerstaanwezend-ingenieur der Staatsspoorwegen, te Amsterdam. Aanw. 12 en 13 Sept., te 11 uren. Raming ƒ 8830.

Vrijdag, 22 Sept.

Middelburg, te 10 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het bevestigen van twee corpemeerts aan de buitenhaven van het kanaal door Walcheren, te Vlissingen, te leveren en te plaatsen schroefankers. Inl. bij den hoofdingenieur in het 11e district, te Middelburg, en den ingenieur, te Vlissingen. Aanw. 17 Sept., te 1 uur. Raming ƒ 1150.

's-Hage, te 1 uur, door het ministerie van waterstaat enz.: het leggen en ingraven van twee telegraafkabels onder den grond en onder water te Amsterdam. Inl. bij den inspecteur, chef van het technisch beheer der Rijkstelegraaf, te 's-Hage, en bij den inspecteur, te Amsterdam. Raming ƒ 660.

Woensdag, 28 Sept.

's Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het maken van een krib en een daaraan aansluitenden stroomleidenden dam aan het benedeneinde der Vischplaat, alsmede het doen van opruimingen in het bed der rivier de Amer, onder de gemeente Made-en-Drimmelen, provincie Noord-Brabant, tusschen de kilometerraaien 61 en 63, behoorende tot de werken voor het verleggen van de uitmonding der rivier de Maas. Inl. aan het bureau der werken voor de verlegging van den Maasmond, te 's-Bosch. Aanw. 21 Sept., te 11½ uren aan de haven van Lage-Zwaluwe. Raming ƒ 98,000.

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het afbreken en daarvoor in de plaats maken van een gedeelte der fundeeringswerken voor de ijzeren overkapping, met bijkomende werken, op het Centraal-personenstation te Amsterdam. Inl. bij den eerstaanwezend-ingenieur der Staatsspoorwegen, te Amsterdam. Aanw. 20 en 21 Sept., te 11 uren. Raming ƒ 188,700.

AFLOOP
VAN
AANBESTEDINGEN.

Utrecht, 20 Aug., voor rekening der gemeente: 1o. de vernieuwing en herstelling van schoeiingen en kaaimuren, enz.; ingekomen 3 bilj., als:

P. Leenders,	te Utrecht,	ƒ 9033
J. Krachten,	» idem	» 8089
E. Schoephouwer,	» idem	» 8039

Onderhands gegund aan E. Schoephouwer, voor ƒ 8039.

2o. de aanleg van rioleeringen, bestratingen enz., op verschillende plaatsen; ingekomen 4 bilj., als:

J. Fruitier,	te Utrecht,	ƒ 4000
P. Leenders,	» idem	» 4516
J. Krachten,	» idem	» 4386
E. Schoephouwer,	» idem	» 4088

Gegund.

Kampen, 24 Aug.: het leveren van grijze straatklinkers, (Waalvorm); ingek. 2 bilj., als:

	perc. 1	perc. 2
	100,000 vlakke straat-klinkers	60,000 weinig gestrakt klinkers
	p. 1000	p. 1000
Wed. H. C. v. Heukelom, Kampen,	ƒ 11.85	ƒ 11.85
Wed. B. Berends ten Kate, idem	11.80	11.80

Gegund aan Wed. H. C. v. Heukelom.

Gorredijk, 25 Aug.: het verven der sluizen te Beetsterzwaag en Terwispel, in 2 perc.

Perc. 1, ingek. 4 bilj., als:

H. J. Altstein,	te Gorredijk,	ƒ 468
B. E. Maat,	» Beetsterzwaag,	» 397
T. v. d. Meulen,	» Terwispel,	» 365
H. R. Kirkenier,	» Beetsterzwaag,	» 294

Gegund.

Perc. 2, ingek. 7 bilj. als:

B. E. Maat,	te Beetsterzwaag,	ƒ 354
H. J. Altstein,	» Gorredijk,	» 345
R. v. d. Wal,	» Mildam,	» 291
T. v. d. Meulen,	» Terwispel,	» 259
H. R. Kirkenier,	» Beetsterzwaag,	» 254
G. F. Landmeter,	» Gorredijk,	» 238
P. Rudolphi,	» Lippenhuizen,	» 222

Gegund.

Tolen, 26 Aug.: het bouwen van een steenen dakersluis enz., in de contrescarpe, ten behoeve van den oesterput van L. A. Paardekooper Overman; ingekomen 20 bilj., als:

J. C. Beaufort, Wemeldinge,	ƒ 3780
B. den Exter v. d. Brink, Krabbendijke,	» 3699
F. Schijf, Ovezande,	» 3300.80
L. Peeters, Kwadendamme,	» 3299.50
P. Schijf, Ovezande,	» 3299.50
A. Mijnheere, Kloetinge,	» 3267
D. v. Hede, Tolen,	» 3100
J. v. Wijngaarden Lindhout, idem	» 3096
C. Lammerse, idem	» 3073
C. de Wilde Az., Kattendijke,	» 2987
H. M. v. Benoojen, Scherpenisse,	» 2960
C. D. Bolier, idem	» 2957
L. J. Geluk, Tolen,	» 2897
H. Hoppenbrouwers, Willemstad,	» 2733
P. Dronkers, Kapelle,	» 2699
A. Goedegebuure, Hansweerd,	» 2637
P. J. Visser, idem	» 2625
M. de Regt, Ierseke,	» 2540
L. Laban, idem	» 2524
L. Lenoir, Willemstad,	» 2439

Gegund.

Vlaardingen, 27 Aug.: het verplaatsen en daarstellen van het machinegebouw en kolenloods in de Overbrugsche polders; ingekomen 15 bilj., als:

J. v. Balen,	te Hendrik-Ido-Ambacht,	ƒ 4356
A. v. d. Ruit,	» Vlaardinger-Ambacht,	» 4195
G. v. d. Vlugt,	» Maasland,	» 3877
Dk. de Lange Sr.,	» Vlaardingen,	» 3495
K. Prins Thz.,	» Sliedrecht,	» 3480
A. J. Verstove,	» Vlaardingen,	» 3439
M. den Braber en L. v. d. Snoek,	» idem	» 3427
A. Schilder,	» Vlaardinger-Ambacht,	» 3405
Gebr. v. d. Berg,	» Vlaardingen,	» 3399
K. v. d. Vlis,	» idem	» 3397
T. v. Santen,	» idem	» 3325
Weiland en Kimmaat,	» idem	» 3210
E. Blok,	» idem	» 3195
E. Doreman,	» idem	» 3179
B. v. d. Hoeven,	» idem	» 3000

Nieuwepekela, 25 Aug.: het bouwen eener boerenbehuizing voor W. Wortelboer, onder beheer van den architect C. Brill; ingekomen 6 bilj., als:

B. Wildeboer,	te Opwierda,	ƒ 1830
H. Tonkens,	» Stadskanaal,	» 1695
H. P. Geertsema,	» Nieuwepekela,	» 1794
A. Oldenburger,	» idem	» 1387
H. Hulzebos,	» idem	» 1368.66
A. Hulzebos,	» idem	» 1360

's-Hage, 29 Aug.: het bouwen eener bouwmanswoning met aanhoeren in den polder Akkersdijk, aan den Rotterdamschen straatweg, onder beheer van den architect-ingenieur F. A. van Seters; ingek. 19 bilj., als:

W. v. Ipenburg,	te Delft,	ƒ 34,100
W. v. Leeuwen,	» Hellevoetsluis,	» 33,930
H. v. Bergen Henegouwen,	» 's-Hage,	» 33,250
J. L. Werdes,	» idem	» 33,250
A. C. Paardenkooper,	» idem	» 32,980
H. J. Nederhorst,	» Gouda,	» 32,900
H. Hollander,	» idem	» 32,800
W. Bokhoven,	» idem	» 32,495
A. de Haan,	» Rotterdam,	» 29,998
Gebr. Houtman,	» 's-Hage,	» 28,984
G. v. 't Wond,	» Vrijenban,	» 28,000
A. Reineveld,	» Vlaardingen,	» 27,890
D. J. Houtzagers,	» Delft,	» 27,800
A. v. d. Loo,	» Ketel,	» 27,780
Wed. G. Camesie,	» Rotterdam,	» 27,466
E. Blok,	» Vlaardingen,	» 25,998
M. C. de Bruijn,	» Overschie,	» 25,855
Groenewegen,	» Nootdorp,	» 24,770
Jb. Drinkwaard,	» Ketel,	» 18,855

Leeuwarden, 29 Aug.: het bouwen van: 1o. 10 arbeiderswoningen; 2o. 14 arbeiderswoningen, onder beheer van den architect J. D. Brons; ingek. 20 bilj., als:

	1o.	2o.
A. J. de Boer, Leeuwarden,	ƒ 7700	ƒ 10500
A. E. Ringnalda, idem	7999	10987
A. Bakker, idem	7060	10060
P. Kuurstra, Franeker,	6989	9860
D. Smit, Leeuwarden,	7463	9764
M. Dalstra, idem	7363	9763
Van Erp, idem	7437	9750
S. Erich, Dokkum,	7379	9516
E. v. d. Kooi, Leeuwarden,	6980	9500
H. Beekman, Leeuwarden,	6108	8631
S. A. Nieuwland, Marsum,	6650	8500
S. de Boer, Lippenhuizen,	6370	8260
C. Schiere, Boornbergum,	6192	8125
A. J. v. d. Mei, Berlikum,	5608	7916
M. P. Swierstra, Engelum,	6094	7696
Y. Nijsloot, Leeuwarden,	5960	7660
A. Schmidt, idem	5775	7557
W. v. d. Leen, idem	5908	7418
C. F. Schwaner, idem	5817	7417
F. Kuipers, idem	5600	7200

Het werk sub 2 is aan den minsten inschr. F. Kuipers, te Leeuwarden, gegund.

Amsterdam: 29 Aug.: het maken van een gebouw met etagewoningen, Stadhouderskade bij de Vondelstraat no. 16, onder beheer van den architect J. van Looy; gegund aan den minsten inschr. J. F. Prenzler, voor ƒ 45,816.

Doorn, 29 Aug.: het verbouwen van de Herv. kerk; ingek. 8 bilj.; minste inschr. Huisman, te Rotterdam, voor ƒ 11,234.

Elleboom, 30 Aug.: het bouwen van een heerenhuis te Steeg, onder beheer van den architect Brink Evers; ingekomen 10 bilj., als:

H. A. Welsing,	te Brummen,	ƒ 6838
A. v. Dijk,	» Steeg,	» 6295
G. Boerstoel,	» Brummen,	» 6262.80
H. Beumer,	» Steeg,	» 6165
H. Stoltenberg,	» Dieren,	» 6097
L. Enklaar,	» idem	» 6067
H. Enklaar,	» idem	» 6058
G. J. Rutgers,	» Elleboom,	» 5900
G. Kelderman,	» Steeg,	» 5861
J. de Witt,	» Dieren,	» 5778

Niet gegund.

Assen, 30 Aug.: het onderhouden van- en het doen van eenige vernieuwingen en herstellingen aan de gebouwen van het provinciaal bestuur en het hotel van 's Konings Commissaris te Assen, van den dag der goedkeuring van de aanbesteding tot en met 31 Dec. '88; ingek. 8 bilj., als:

J. P. Broekema,	te Assen,	ƒ 4154
G. B. Broekema,	» idem	» 4068
D. Neisingh,	» idem	» 3997
Harco Winters,	» idem	» 3965
Hk. de Vries,	» idem	» 3863
D. B. Wiering,	» idem	» 3860
J. Jonker en J. H. Engelhart,	» idem	» 3798
H. Jalvingh en H. Smallenbroek,	» idem	» 3673
Raming		» 4100

Rotterdam, 31 Aug.: het afbreken van 8 huisjes aan de Nadorststraat te Rotterdam en het daarterplaatse bouwen van zeven huizen, onder beheer van de architecten Muller en Droogleever Fortuijn; ingek. 14 bilj., als:

A. F. Spruijt,	te Rotterdam,	ƒ 36,356
Pelt en Bakkert,	» idem	» 35,569
A. de Haan,	» idem	» 34,200
H. v. d. Sande,	» idem	» 34,157
A. Loomans,	» idem	» 33,347
A. G. Sondermeijer,	» idem	» 33,222
H. Degens Jr.,	» Dordrecht,	» 31,988
P. Bleijenburg,	» Rotterdam,	» 31,739
Gouverne en Doon,	» idem	» 31,508
H. Bresar,	» idem	» 31,148
Joh. de Vries,	» Kralingen,	» 31,050
Arn. v. Meer,	» Zevenbergen,	» 30,600
B. Hooijkaas & Zn.,	» Rotterdam,	» 30,587
J. F. Engel & Zn.,	» idem	» 30,545

's-Hage, 31 Aug.: het aanbrengen van een rijsbeslag met puinbestorting tegen het in '86 afgegraven gedeelte van den linkeroever van den Neder-Rijn, in de gemeente Maurik; ingek. 8 bilj., als:

G. J. Mol,	te Kuilenburg,	ƒ 2723
H. v. Anrooy Jz.,	» Nieuwaal,	» 2600
H. Dubbeldam,	» Gorichem,	» 2494
A. S. de Vree,	» Maurik,	» 2400
S. Bakker,	» Sliedrecht,	» 2390
G. de Hoog,	» Giessendam,	» 2389
W. P. de Vries,	» Rossum,	» 2360
T. de Groot,	» Giessendam,	» 2138
Raming		» 2600

Delft, 31 Aug., voor rekening van het hoogheemraadschap Delfland; minste inschr. waren: 1o. de aarde-, rijs- en rietbeslagwerken aan de hooge boezemkade van het stoomgemaal Van der Goes, B. de Waerd, te Nieuwenhoorn, ƒ 755

2o. het uitdiepen van boezemwateren, in 8 perceelen;

perc. 1, L. J. Berkel, Schipluiden,		ƒ 530
» 2, dezelfde,		» 840
» 3, dezelfde,		» 270
» 4, J. Bakkenes, 's-Gravenzande,		» 248
» 5, dezelfde,		» 700
» 6, L. J. Berkel, Schipluiden,		» 123
» 7, dezelfde,	idem	» 260
» 8, M. v. Rassen,	idem	» 340

3o. de leverantie van zware rijsmaterialen, Jb. Kalis Kz., te Sliedrecht, ƒ 1988.

4o. idem van 300 last lichte stortsteen, Kloos en Van Limburgh, te Rotterdam, ƒ 1452.

Arnhem, 31 Aug.: de verbouwing van perceel 16 in de Koningstraat, onder beheer van den architect D. Geijsbeek Molenaar; ingekomen 8 bilj., als:

H. v. d. Sand,	te Arnhem,	ƒ 13,967
G. Lieftink,	» idem	» 12,768
Gebr. v. Daalen,	» idem	» 12,370
J. P. Welsing,	» idem	» 12,035
J. v. Burk, Oosterbeek, en W. Wissing,	» idem	» 11,990
B. Bolder,	» idem	» 11,900
J. H. v. Riel,	» idem	» 10,944
D. A. Roskam,	» idem	» 10,852

De gunning is in beraad gehouden.

Onderdendam, 31 Aug.: het aanbrengen van rijsbeslag op een verlengilen leidijk te Zoutkamp, met aanhoeren, voor rekening van het waterschap Humsingoo; ingek. 1 bilj. van R. Pathuis, te Garnwerd, voor ƒ 854. Gegund.

Deventer, 1 Sept.: het doen van voorzieningen aan het militair hospitaal te Deventer; ingek. 10 bilj., als:

Pot Jz.,	te Deventer,	ƒ 2680
B. v. d. Worp,	» idem	» 2649
G. Peteri Cz.,	» idem	» 2488
G. v. d. Berg,	» idem	» 2482
J. E. Rood,	» idem	» 2449
A. Feberwee,	» idem	» 2297
H. B. Lepping,	» idem	» 2259
E. v. d. Woerd Jz.,	» idem	» 2219
G. v. Unen,	» Zwolle,	» 2190
K. A. v. d. Berg,	» idem	» 2190

Laatstgenoemde bij loting als aannemer voorgedragen.

Raming ƒ 2400

's-Bosch, 1 Sept.: voor rekening der provincie Noord-Brabant: 1o. het vervangen van de grinthaan door eene keibestrating op een gedeelte van den provincialen weg van Werkendam naar Dussen te De-Werken; ingek. 8 bilj., als:

G. v. Oord,	te Werkendam,	ƒ 5730
Corn. Smits,	» De-Werken,	» 5073
H. W. Swets,	» Hardinxveld,	» 5058
B. v. d. Heuvel,	» Werkendam,	» 5047
M. v. Gool,	» Woudrichem,	» 5016
Jac. Elshout,	» Giessen,	» 4989
A. v. d. Heuvel Lz.,	» Werkendam,	» 4874
G. W. Metsers,	» Gameren,	» 4745
Gegund.		
Raming		ƒ 5155

2o. het vervangen van de grinthaan door eene keibestrating op een gedeelte van den provincialen weg van Best naar Oorschot; ingekomen 8 bilj., als:

A. Looimans,	te Rotterdam,	ƒ 4718
M. de Koning, Best, en J. Schonk,	» Oosterwijk,	» 4564
J. M. v. Gasselt,	» Venloo,	» 4547
G. W. Metsers,	» Ginneken,	» 4588
W. v. Lee,	» Vechel,	» 4850
J. de Laat,	» Woensel,	» 4829
H. J. Troupin,	» Best,	» 4443
J. v. Empel,	» Tilburg,	» 4776

Gegund.
Raming ƒ 5000

Haarlem, 1 Sept.: het vernieuwen van eenige kei- en klinkerbestratingen, benevens de levering van straatklinkers voor het gewoon onderhoud der bestratingen in die gemeente; ingekomen 8 bilj., als:

P. C. Grosnings,	te Haarlem,	ƒ 9966
H. London,	» idem	» 9920
J. B. Lasschuit,	» idem	» 9890
Th. J. Verzijlbergh,	» idem	» 9768
A. Zonneveld,	» idem	» 9637
C. Bos,	» Haarlemmermeer,	» 9136
C. Romeijn,	» Haarlem,	» 8970
Wed. A. Reijnders Jz.,	» idem	» 8874

Gegund.
Raming ƒ 9947

BIJVOEGSEL
VAN
DE OPMERKER
van ZATERDAG 10 SEPTEMBER 1887.

AANKONDIGINGEN VAN AANBESTEDINGEN.

Maandag, 12 Sept.

Boden (Dr.), te 11 uren, door burg. en weth.: het verbouwen van de school te Nietap. Aanw. gehouden.

's-Hage, te 11½ uren, door het ministerie van binnenl. zaken, aan het gebouw van het prov. best.: het leveren en aanbrengen van leidingen voor waterverbruik en brandblusching in de gebouwen en terreinen der Polytechnische school te Delft, met alle daartoe behoorende werken en in aansluiting met het buizennet der Delftsche waterleiding. Inl. bij den rijksbouwkundige voor de onderwijsgebouwen enz., te 's-Hage, en den hoofdopzichter der universiteitsgebouwen K. de Boer Hz., te Leiden. Aanw. gehouden. Raming ƒ 6850.

Amsterdam, te 12 uren, door burg. en weth.: het bouwen van twee openbare lagere scholen der eerste klasse, op een terrein aan de Da-Costastraat, hoek Potgieterstraat. (*Zie advert. in n°*. 36.)

Brummen, te 12 uren, door burg. en weth.: de levering van 450 M³ berggrint, in perc.

's-Hage, te 1 uur, door burg. en weth.:
1o. het rioleeren van de Verlengde-Rijswijkschestraat;
2o. het rioleeren van een gedeelte der Prins-Hendrikstraat en van een gedeelte der Van-Speijkstraat;
3o. het verlengen van de Nieuwstraat, het rioleeren van die straat en van de Ratjanstraat.

Enschedé, te 7½ uren, door N. I. Menco, in het hotel Mendelaar: het vergrooten der verversij en droogmolder aan den Zuiderhagen. Aanw. te 9 uren.

Langweer (Fr.), door burg. en weth. van Doniawerstal: het leveren van pl. m. 410 stère grint en 96 stère macadam.

Hulst (Zeel.), door de commissie van beheer en onderhoud van den grint- en steenweg van Hulst naar de haven te Paal, gemeente Graauw, bij den secretaris T. J. Stubbé: het leveren van 650.000 stuks keien Lessines 10|16, volgens monster, vrachtvrij aan het station te Hulst en wel: de eerste helft voor 15 Oct. en de tweede helft voor 15 Nov. '87.

Wolvega (Fr.), bij Mr. Sickenga: het uithaggeren van 3 vaarten in den polder te Oldelamer van Mr. J. Sickenga, lang ongeveer 2000, 2750 en 2800 M., in 3 perc. Aanw. gehouden.

Dinsdag, 13 Sept.

Ter-Aar (Z.-H.), te 9 uren: het herschieten der sloten, voor een gedeelte in den Brêtandschen en Korter-Aarschen polder, benevens het uithaggeren van den tocht in den Korter-Aarschen polder met het afwerken der wallen, welke van den tocht aanwezig zijn.

Utrecht, te 2 uren, door de maatschappij tot exploitatie van Staatsspoorwegen, aan het centraalbureau: Bestek no. 464, het afbreken der in regelwerk uitgevoerde buitenwanden, benevens de scheidingswanden tusschen middengebouw en vleugels, van af de verdieping van het hoofdgebouw, en het vervangen daarvan door gemetselde ringmuren en buitenmuren met daarmede in-verband-staande werken, op het station Olderzaal. Aanw. gehouden. (*Zie advert. in n°*. 36.)

Utrecht, te 2 uren, door de maatschappij tot exploitatie van Staatsspoorwegen, aan het centraalbureau: Bestek no. 465, het afbreken van wachtershuisjes en het maken van wachterswoningen met eenige daarmede in-verband-staande werken, ten behoeve van den spoorweg Breda—Boxtel. Aanw. gehouden. Raming ƒ 29.000. (*Zie advert. in n°*. 36.)

Kampen, te 3 uren, door de firma J. H. van Hulst, ten haren kantore: den herbouw van de sigarenfabriek met pakhuis en bergplaats bij de Koremarktspoort, aldaar. Inl. bij de architecten W. en F. C. Koch, te Zwolle.

Gendringen (Geld.), te 4 uren, namens de Ned. Gereformeerde gem. (doleerende), bij Keuper aan de Bontebrug: het bouwen van een hulpkerk. Aanw. 13 Sept., te 3 uren.

Akkerwoude (Fr.), door kerkvoogden der Herv. gemeente: het verven van het kerkgebouw van binnen. Aanw. 12 Sept., te 2 uren.

Woensdag, 14 Sept.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: de uitvoering van baggerwerk in de rivier de Maas, onder de gemeente Ohé en Laak, hertogdom Limburg, tusschen de kilometermaten 56 en 58. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, den ingenieur Verweij, te Vucht, en den opzichter Droste, te Roermond. Aanw. gehouden. Raming ƒ 2700.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: het uitvoeren van baggerwerk in de rivier de Dordtsche Kil, tusschen de kilometerraaien 125 en 127, onder de gemeenten Dubbeldam en 's-Gravendeel, behoorende tot de werken der Dordtsche waterwegen. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, den ingenieur Hoogenboom en den opzichter De Kiewit, beiden te Dordrecht. Aanw. gehouden. Raming ƒ 15,000.

Neuzen, te 11 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, te Bergen-op-Zoom, in het hotel »Rotterdam", bij P. F. Standaert: het herstellen van stormschade te Neuzen. Bilj. inzenden uiterlijk 13 Sept., vóór 3 uren, bij den opzichter van fortificatiën, aldaar. Raming ƒ 1700.

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz.: het uitdiepen van een gedeelte der spoorweghaven te Stavoren en het verrichten van eenige teer- en verfwerken, aldaar. Inl. bij den eerstaanwezend-ingenieur der Staatsspoorwegen, te Amsterdam. Aanw. gehouden. Raming ƒ 6540.

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz.: het leveren en carboniseeren van eikenhout voor wissels en van dwarsliggers en het kepen van eiken dwarsliggers, in twee percelen. Inl. aan het bureau der spoorwegen, te 's-Hage. Raming: perc. 1 ƒ 8500, perc. 2 ƒ 1800.

Maastricht, te 12 uren, door burg. en weth.: de levering van 50 gegoten-ijzeren trechtervormige straatinlopen en 30 gegoten-ijzeren ramen met dito deksels voor lichtkokers van riolen.

Hengelo (Ov.), te 12 uren, in het logement Wilbrink aan de Markt, voor rekening van D. W. van Wulfften Palthe: de verbouwing van een gedeelte der oude dorpskerk. Aanw. te 9 uren.

Beetgumermolen (Fr.), te 4 uren, door gecommitteerden van den Beetgumer-Nieuwlandspolder, bij W. Jager: 955 M. slagwerk in het uitwateringskanaal van den polder. Aanw. 14 Sept., te 12 uren.

Borsele (Zeel.), door het best. van den polder Borsele: het doen van eenige perc. delfwerk. Aanw. 12 Sept., te 1 uur, te beginnen bij den Polderdijk tegen den Zeedijk.

Donderdag, 15 Sept.

's-Bosch, te 10 uren, door burg. en weth.: het opruimen van sedimenten in de westelijke gracht, deel uitmakende van de rivier de Dommel. Inl. bij den gemeente-architect. Aanw. gehouden. (*Zie advert. in n°*. 36.)

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van koloniën: de levering van het ijzerwerk voor de onderstellen van platte-, langhout- en zandwagens, met en zonder rem, allen ten dienste der Staatsspoorwegen op Sumatra.

Amsterdam, te 12 uren, in het American hotel: het bouwen van 3 herenhuizen met bovenwoning op de Leidschekade, voor rekening van C. A. A. Steinigeweg.

's-Bosch, te 12 uren, door het prov. best. van Noord-Brabant: het leveren en aanbrengen van leidingen voor waterverbruik en brandblusching in de gebouwen van het provinciaal bestuur van Noord-Brabant te 's-Bosch, met alle daartoe behoorende werken en in aansluiting met het buizennet der gemeente-waterleiding, aldaar.

Zwolle, te 2 uren, door den architect A. W. Meijneken, te Rotterdam, in het koffiehuis van de Wed. Mens, aan de Melkmarkt: het bouwen van een ijskelder met gist- en lager-kelder, op het terrein bij de stoombierbrouwerij »het Schaap", te Zwolle. Aanw. 14 Sept., van 2—5 uren.

Vrijdag, 16 Sept.

Utrecht, te 10 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, aldaar, in het gebouw voor Kunsten en Wetenschappen: het doen van voorzieningen aan het ambulance-magazijn, te Utrecht. Bilj., inzenden uiterlijk 15 Sept., voor 3 uren. Raming ƒ 1250.

Arnhem, te 11 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, in »de Harmonie": het doen van voorzieningen aan kazernegebouwen te Arnhem. Bilj. inzenden uiterlijk 15 Sept., voor 3 uren. Raming ƒ 990.

's-Hage, te 1 uur, door het ministerie van waterstaat enz.: het herstellen en verbeteren van rijkstelegraaflijnen in de afdeeling Arnhem. Inl. bij den inspecteur, chef van het technisch beheer der rijkstelegraaf te 's-Hage, en den inspecteur te Arnhem. Raming ƒ 1440.

Beverwijk (N.-H.), te 2 uren, door burg. en weth.: het aanbouwen van drie schoollokalen met bijkomende werken, bij- en in vereeniging met de openbare lagere school, aldaar. Inl. bij den opzichter der gemeentewerken, N. de Wolf. Aanw. 13 Sept., te 11½ uren.

Amsterdam, te 3 uren, door den architect W. Langhout Gz., in het café »Roode Leeuw": het bouwen van een woonhuis, op een terrein aan den Parkweg te Nieuwerumstel. Aanw. 13 Sept., te 2 uren.

Zaterdag, 17 Sept.

Rotterdam, te 11 uren, door de maatschappij tot expl. van onroerende goederen aldaar, in het Notarishuis: het rioleeren, ophoogen en bestraten van een gedeelte der Jacob-Cats-, Rembrand-, Erasmus- en Noordmolenstraat. Aanw. 16 Sept., te 10 uren.

Witmarsum, te 11 uren, door burg. en weth. van Wonseradeel:
1o. het vernieuwen van de Weerstertille in den kunstweg Makkum—Wons;
2o. het geheel of gedeeltelijk vernieuwen van 108 M. walbeschoeiing en 760 centiare bestrating te Makkum;
3o. het uitvoeren van herstellingen aan de stekken op den Hemdijk bij Blauwhuis.
Aanw. 13 Sept., te 11½ uren bij de brug in de Woeren, te 12½ uren te Makkum en te 1½ uren op den Hemdijk.

Maandag, 19 Sept.

Amsterdam, te 11 uren, door den directeur en kommandant der marine, ter griffie van de directie der marine: het dwarsstellen van drie meerstoelen in het marinedok; het herstellen van het terrein, de wrijfgording enz., bij de coupure. Aanw. 14 Sept., te 10 uren, aan het bureau van den hoofdingenieur.

's-Hage, te 11½ uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: de overstorting van de kopzinkstukken der hoofden A¹ en B, gelegen benoorden de Goereesche haven, benevens de voorziening van de koppen der dammen 1, 2 en 4 aan het Flauwe Werk op de noordkust van Goedereede, behoorende tot de zeewerken in de prov. Zuid-Holland. Inl. bij den hoofdingenieur in het 10e district, te 's-Hage, den ingenieur te Brielle, en den opzichter Dalebout, te Goedereede. Aanw. 12 Sept. Raming ƒ 5000.

's-Hage, te 11½ uren, door het prov. best. van Zuid-Holland: het bouwen van een buitenkantoor op de bestaande fundeering, te Leidschendam (gem. Stompwijk). Inl. bij den architect F. J. Nieuwenhuis, te Utrecht. Aanw. 13 Sept., te 12½ uren.

Amsterdam, te 2 uren, door het centraal-administratiegebouw der Holl. IJzeren Spoorwegmaatschappij: Bestek no. 411, het maken van een doorgang met gemetselde landhoofden, ijzeren kolommen en bovenbouw in den Rijswijkschen straatweg, met bijkomende werken, te 's-Hage, in

2 perceelen. Raming: perc. 1 ƒ 31,800, perc. 2 ƒ 18,500. (*Zie advert. in n°. 37.*)

Dinsdag, 20 Sept.

Arnhem, te 11½ uren, door burg. en weth.:

1o. Bestek no. 20, perc. 1, het leveren en stellen van 178 stuks schoolbanken en tafels, elk voor 2 kinderen; perc. 2, het leveren en stellen van schoolborden, kapstokken, jalousieën en verschillende andere kleine houten voorwerpen; perc. 3, het leveren en stellen van 8 kachels met ommanteling, pijpen, gruisbakken enz.:

2o. Bestek no. 21, het maken van klinkerbestratingen en van trottoirbanden en verdere materialen.

Aanw. voor bestek no. 20 op 14 Sept., te 2 uren en voor bestek no. 21 op 15 Sept., te 11 uren. (*Zie advert. in n°. 37.*)

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van koloniën: de levering van stalen dwarsliggers met toebehooren, ten dienste der Staatsspoorwegen ter Sumatra's Westkust.

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van koloniën: de levering van loodwit, ongekookte lijnolie, gekookte lijnolie, verfwaren en plaatskaartjes, ten dienste der Staatsspoorwegen op Java, in 5 perceelen.

Haarlem, te 12 uren, door het best. van den Grooten IJpolder, in een der zalen van de sociëteit «Trouw moet blijken": het verzwaren van een gedeelte van den dijk langs rijkskanaal F, nabij Halfweg, ter lengte van 288 M. Inl. bij den opzichter S. N. du Croix, te Sloterdijk. Aanw. 12 Sept., te beginnen nabij Halfweg.

Utrecht, te 2 uren, door de maatschappij tot expl. van Staatsspoorwegen, aan het centraalbureau: Bestek no. 466, het gedeeltelijk opruimen van de voormalige brugwachterswoningen en het maken van een gebouw tot woningen voor drie beambten, bij de brug over de Waal, nabij Zalt-Bommel. Aanw. 12 Sept. te 11 uren. (*Zie advert. in n°. 37.*)

Woensdag, 21 Sept.

Zutfen, te 10 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, aldaar, op het bureau: het doen van voorzieningen aan gebouwen in de legerplaats bij Milligen, onder het beheer der genie, te Zutfen. Bilj. inzenden uiterlijk 20 Sept., vóór 3 uren. Raming ƒ 2760.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het wegbaggeren van de onderduikende Zennewijnensche krib aan den rechter Waaloever, onder de gemeente Ophemert, tusschen de kilometerraaien 62 en 64. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, en den ingenieur Stieneker, te Nijmegen. Aanw. 14 Sept.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: de voortzetting der normaliseering van den benedenmond der Nieuwe-Merwede, met de uitvoering van eenig baggerwerk, aldaar. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, den ingenieur Hoogenboom en den buitengewoon-opzichter Borren, beiden te Dordrecht.

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het maken van twee glaswanden ter gedeeltelijke afsluiting van de beide einden der groote overkapping op het station Zwolle. Inl. bij den eerstaanwezend-ingenieur der Staatsspoorwegen, te Amsterdam. Aanw. 12 en 13 Sept. te 11 uren. Raming ƒ 5500.

Leeuwarden, te 12 uren, door den ingenieur H. P. N. Halbertsma, in de herberg «de Klanderij":

1o. het maken van de bezinkbakken, de filters, het machine- en ketelgebouw met toebehooren, den voetweg, de kolenloods en eenige verdere werken, ten behoeve van de waterleiding te Leeuwarden, op en nabij het terrein der pomp- en filterwerken, gelegen in de gemeente Grouw;

2o. het maken van den watertoren te Leeuwarden, met de levering van de benoodigde materialen, met uitzondering van eenige ijzerwerken, waaronder het reservoir.

Inl. bij genoemden ingenieur, te Rotterdam. Aanw. 20 Sept., te Leeuwarden te 9 en te Grouw te 12 uren. (*Zie advert. in n°. 37.*)

Tuil (Geld.), te 12 uren, door den dijkstoel van het polderdistrict Tielerwaard, in het districtshuis: het leveren en lossen van grint voor den rechter Waaldijk tusschen Tiel en Gorinchem en voor den linker Lingedijk tusschen Geldermalsen en Gellikum, in perceelen.

Nijmegen, te 8 uren, door den architect A. van den Boogaard, in het café van H. Faasen: het bouwen van eene bierbrouwerij met mouterij, woonhuis, stal enz. Aanw. 19 Sept., te 9 uren. (*Zie advert. in n°. 37.*)

Vrijdag, 23 Sept.

Middelburg, te 10 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het bevestigen van twee corpsmorts aan in de buitenhaven van het kanaal door Walcheren, te Vlissingen, te leveren en te plaatsen schroefankers. Inl. bij den hoofdingenieur in het 11e district, te Middelburg, en den ingenieur, te Vlissingen. Aanw. 17 Sept., te 1 uur. Raming ƒ 1150.

Maastricht, te 10 uren, door het prov. best. van Limburg:

1o. het onderhoud van den rijksweg van Roermond langs Horn, tot aan den grooten rijksweg van Neeritter naar Venloo, van 1 Oct. '87 tot 31 Dec. '88. Raming ƒ 37,300;

2o. het onderhoud van den rijksweg van Heerlen over Amstenrade tot aan de Putpoort te Sittard, van 1 Oct. '87 tot 31 Dec. '88. Raming ƒ 3800 per jaar.

Middelburg, te 12 uren, door burg. en weth.: het bekrammen van een gedeelte der wederzijdsche dijken van het afgesneden gedeelte der voormalige Middelburgsche haven.

's-Hage, te 1 uur, door het ministerie van waterstaat enz.: het leggen en ingraven van twee telegraafkabels onder den grond en onder water te Amsterdam. Inl. bij den inspecteur, chef van het technisch beheer der Rijkstelegraaf, te 's-Hage, en bij den inspecteur te Amsterdam. Raming ƒ 660.

Maandag, 26 Sept.

Maastricht, te 12 uren, door den prov. inspecteur der directe belastingen, ten zijnen kantore: het verrichten van eenige werkzaamheden aan het Rijksgebouw te Vaals, waarin de kantoren der invoerrechten en van den postdienst gevestigd zijn. Inl. bij den rijksbouwmeester in het 2e district, te 's-Hage, en den hoofdopzichter J. J. G. Rinkes, te Breda. Aanw. 19 Sept., te 1 uur.

Woensdag, 28 Sept.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het maken van een krib en een daaraan aansluitenden stroomleidenden dam aan het benedeneinde der Vischplaat, alsmede het doen van opruimingen in het bed der rivier de Amer, onder de gemeente Made-en-Drimmelen, provincie Noord-Brabant, tusschen de kilometerraaien 61 en 63, behoorende tot de werken voor het verleggen van de uitmonding der rivier de Maas. Inl. aan het bureau der werken voor de verlegging van den Maasmond, te 's-Bosch. Aanw. 21 Sept., te 11½ uren aan de haven van Lage-Zwaluwe. Raming ƒ 98,000.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het wegruimen van een in de rivier de Waal onder IJzendoorn, aan den rechteroever, tusschen de kilometerraaien 49 en 50 gezonken vaartuig. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, en den ingenieur Stieneker, te Nijmegen. Aanw. 21 Sept.

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het afbreken en daarvoor in de plaats maken van een gedeelte der funderingswerken voor de ijzeren overkapping, met bijkomende werken, op het Centraal-personenstation te Amsterdam. Inl. bij den eerstaanwezend-ingenieur der Staatsspoorwegen, te Amsterdam. Aanw. 20 en 21 Sept., te 11 uren. Raming ƒ 188,700.

Donderdag, 29 Sept.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het maken van strooibeplantingen en rijsschuttingen in de duinen op het eiland Terschelling. Inl. bij den hoofdingenieur, te Haarlem, en den ingenieur Keurenaer, te Hoorn. Aanw. 22 Sept. Raming ƒ 5460.

Vrijdag, 30 Sept.

's-Hage, te 1 uur, door het ministerie van waterstaat enz.: het herstellen en verbeteren van Rijkstelegraaflijnen in de afdeeling Utrecht, in 2 perceelen. Inl. bij den inspecteur, chef van het technisch beheer der Rijkstelegraaf, te 's-Hage, en den inspecteur te Utrecht. Raming: perc. 1, ƒ 1080, perc. 2 ƒ 970.

's-Hage, te 1 uur, door het ministerie van waterstaat enz.: het herstellen en verbeteren van Rijkstelegraaflijnen in Noord-Holland. Inl. bij den inspecteur, chef van het technisch beheer der Rijkstelegraaf, te 's-Hage, en den inspecteur, te Hoorn. Raming ƒ 1240.

Borssele (Zeel.), te 2 uren, door het best. der waterkeering van het calamiteuse waterschap Ellewoutsdijk en den calamiteusen polder Borssele, in het directiegebouw: het maken van werken tot verdediging van den oever van bovengenoemd waterschap en polder. Aanw. 23 en 26 Sept., van 9—10 uren. Raming ƒ 1920.

Vrijdag, 7 Oct.

Binnen-Moerdijk (N.-Br.), te 10 uren, door het best. van het waterschap Roijalen Polder, ter herberge van Jr. Sprangers: de levering van 30,000 bos rijs, 3000 bos palen en 3000 bos latten. Inl. bij den secretaris-penningmeester W. E. Becking, te Hooge-Zwaluwe.

AFLOOP
VAN
AANBESTEDINGEN.

Groningen, 31 Aug.: het verbouwen van den koepel lett. Z no. 516, aan den Heereweg te Groningen, onder beheer van de architecten Wegerif en Haarman; ingek. 15 bilj., als:

E. W. Wietsema,	te Groningen,	ƒ 13,960
E. Peters,	» idem	» 12,235
G. Meulink,	» idem	» 12,098
J. B. Jansen,	» idem	» 11,949
J. Poelman,	» idem	» 11,890
H. Meijer,	» idem	» 11,865
W. Pleijsier,	» idem	» 11,840
B. de Jong,	» idem	» 11,490
H. J. L. Walker,	» idem	» 11,294
A. Wichers,	» idem	» 11,200
J. Ibelings,	» idem	» 11,158
L. Oldenburger,	» idem	» 11,111
D. Jansen,	» idem	» 10,851
W. D. Rottschäfer,	» Stedum,	» 10,493
J. Haupt,	» Groningen,	» 10,169

Schiedam, 2 Sept.: het verbouwen en inrichten eener branderij tot fabriek van spoelingmeel aan den Noordvestsingel te Schiedam; minste inschr. A. Rijneveld, te Rotterdam, met bijconditiën, voor ƒ 9867.42.

Dinxperloo, 2 Sept.: het bouwen van een openbare school voor 200 kinderen met de benoodigde meubelen, onder beheer van den architect H. J. L. Ovink, te Doetichem.

Perc. 1, ingek. 10 bilj., als:

J. P. Klein Hesselink,	te Dinxperloo,	ƒ 1294
B. G. Landeweerd,	» Zutfen,	» 1264
Gebr. Landeweerd,	» idem	» 1252
E. J. Woolschot,	» Zelhem,	» 1198
J. L. de Vries,	» Oldeholtpade,	» 1180
H. Jansen,	» Bredenbroek,	» 1165
H. W. Koelman,	» Aalten,	» 919
J. W. v. d. Linde,	» A.-Doetichem,	» 924
G. J. Luiten,	» Aalten,	» 899
L. Prins,	» idem	» 864

Perc. 2, ingek. 5 bilj., als:

E. J. Woolschot,	te Zelhem,	ƒ 14,099
J. P. Klein Hesselink,	» Dinxperloo,	» 14,395
H. Jansen,	» Bredenbroek,	» 13,278
J. L. de Vries,	» Oldeholtpade,	» 13,240
H. W. Koelman,	» Aalten,	» 13,209

Massa, ingekomen 7 bilj., als:

M. G. Lensink,	te Neede,	ƒ 16,662
E. J. Woolschot,	» Zelhem,	» 15,897
J. H. Klein Hesselink,	» Dinxperloo,	» 15,687
J. de Wit,	» Dieren,	» 14,945
H. Jansen,	» Bredenbroek,	» 14,443
J. L. de Vries,	» Oldeholtpade,	» 14,285
H. W. Koelman,	» Aalten,	» 14,148

Het werk is niet gegund.

Sappemeer, 3 Sept.: het bouwen van een nieuw huis voor J. Jonker, te Kleinemeer; ingek. 10 bilj., als:

Gebr. Bonker,	te Sappemeer,	ƒ 4596
Gebr. Dieters,	» Foxham,	» 4487
J. Klaassens,	» Sappemeer,	» 4349
H. Waalnder,	» Noordbroek,	» 4294
M. Tijms,	» Sappemeer,	» 4287
Cosmos en Thiecke,	» Kleinemeer,	» 4169
E. E. Warnders,	» idem	» 3990
E. Schreuder,	» Sappemeer,	» 3946
A. Daange,	» Noordbroek,	» 3928
G. Pentinga,	» Zuidbroek,	» 3635

Gegund.

Weidum, 3 Sept.: het bouwen eener nieuwe vaste brug, ter vervanging van de bestaande brug «de Monniketille", voor rekening der gemeente Baarderadeel; ingek. 23 bilj., als:

A. A. de Lang,	te Lemmer,	ƒ 2967
R. v. Zinderen Bakker,	» Kortezwaag,	» 2896
A. Nieuwland,	» Deinum,	» 2901
R. W. de Boer,	» Warga,	» 2890
J. Timmenga,	» Oosterend,	» 2847
H. W. Ybema,	» Winsum (Fr.),	» 2787
A. J. v. d. Meij,	» Berlikum,	» 2782
H. de Jong,	» Dockum,	» 2750
J. G. Boorsma,	» Winsum (Fr.),	» 2733
K. P. Blanksma,	» Jorwerd,	» 2695
J. Posthuma,	» Harlingen,	» 2684
J. Bakker,	» Kollum,	» 2683
B. D. Leeman,	» Winsum (Fr.),	» 2650
R. M. v. d. Weide,	» Wons,	» 2630
F. R. Feenstra,	» Bolsward,	» 2628
K. J. v. d. Schaaf,	» Terhorne,	» 2593
H. T. Biesma,	» Bozum,	» 2584
R. Jonkers,	» Oosterlittens,	» 2533
P. L. Kuurstra,	» Franeker,	» 2479
P. S. Reisma,	» Menaldum,	» 2440
A. T. Joustra,	» Baard,	» 2424
A. T. Boonsma,	» Oosterlittens,	» 2419
D. Flapper,	» Bolsward,	» 2325

Gegund.
Raming ƒ 2900

Zonnemaire, 3 Sept.: het doen van eenige vernieuwingen en herstellingen aan de hoofdonderwijzerswoning; aannemer C. A. Prince, te Zonnemaire, voor ƒ 169.

Groningen, 5 Sept.: het verbouwen van het schoolgebouw aan den Boteringesingel, onder bijlevering van al het daartoe benoodigde; ingek. 3 bilj.; minste inschr. A. Wichers, te Groningen, voor ƒ 351.

Dieren, 5 Sept.: het bouwen van een pastorie, onder beheer van den architect M. K. Smit, te Dieren; ingek. 8 bilj., als:

J. de Witt,	te Dieren,	ƒ 5286
A. R. Schoonman,	» idem	» 5083
J. Maandag,	» idem	» 4598
L. Enklaar,	» idem	» 4589
H. Enklaar,	» idem	» 4972
H. Stoltenberg,	» idem	» 4563
J. Schut,	» Brummen,	» 4513
G. Boerstoel,	» idem	» 4789

Gegund.

Maastricht, 5 Sept.: het bouwen eener Rijkshoogere burgerschool benevens gymnastieklokaal en conciergewoning, te Venloo (herbesteding); ingek. 9 bilj., als:

W. v. d. Putten,	te Helmond,	ƒ 62,987
G. Janssen,	» Utrecht,	» 61,350
W. v. Leeuwen,	» Hellevoetsluis,	» 60,890
L. Laudy,	» Venloo,	» 60,500
G. H. Mestrom,	» Maasbracht,	» 57,990
L. J. Metz,	» Zalt-Bommel,	» 57,954
P. A. Grubben,	» Blerik,	» 57,850
Chr. Eghart,	» Almelo,	» 56,930
J. Bosman,	» Venloo,	» 55,470
Raming		» 53,060

Groningen, 5 Sept.: het bouwen van drie burgerwoonhuizen, benevens twee bergplaatsen voor rijtuigen, waarvan een met bovenwoning, voor Gebr. J. Brukker, aan den Oosterbinnensingel, onder beheer van den architect S. van Veen; ingek. 23 bilj. als:

B. Krijnen,	te Groningen,	ƒ 14,415
D. Edzards,	» idem	» 13,971
H. Scheltens,	» idem	» 13,756
B. de Jong,	» idem	» 13,443
A. Wichers,	» idem	» 12,918
J. Werkman,	» idem	» 12,582
F. W. Wietsema,	» idem	» 12,464
K. v. d. Laan,	» idem	» 12,343
E. Peters,	» idem	» 12,219
N. Kuper,	» idem	» 12,200
A. Siekman,	» Hoogkerk,	» 12,069
J. Westenberg,	» Groningen,	» 12,000
H. J. L. Walker,	» idem	» 11,925
J. Ibelings,	» idem	» 11,776
T. Y. Jelsma,	» idem	» 11,664
D. Dalmolen,	» idem	» 11,587
H. Berends,	» idem	» 11,489
C. Schöre,	» Boornbergum,	» 11,418
H. Meijer,	» Groningen,	» 11,354
L. Oldenburger,	» idem	» 11,335
W. Pleisier,	» idem	» 11,315
A. v. Dijk,	» idem	» 11,204
A. Doedens,	» idem	» 10,781

Amsterdam: 5 Sept.: 1o. het maken van een kademuur aan het Oosterhoofd; ingekomen 17 bilj., als:

J. P. Cornelissen,	te Amsterdam,	ƒ 38,700
H. J. Meekers,	» idem	» 38,335
C. v. Boven,	» idem	» 37,500
J. Kooij,	» idem	» 37,000
J. W. Dekker,	» idem	» 36,250
J. Faas,	» idem	» 33,700
G. D. v. Doorn,	» idem	» 33,000
J. v. Houwelingen,	» idem	» 32,521
W. Ambachtsheer,	» idem	» 30,880
J. Beenhakker,	» idem	» 30,420
P. Duinker,	» idem	» 29,997
C. Rietmijder,	» idem	» 29,995
L. Kok,	» IJmuiden,	» 29,200
A. Deutekom,	» Amsterdam,	» 28,700
Schmidt & Hermans,	» idem	» 28,400
H. Rietmijder & Zn.,	» idem	» 28,194
W. P. de Vries,	» Rossum,	» 26,985

2o. het maken van eene openbare lagere school aan de Kattenburgervaart; ingek. 15 bilj., als:

A. Aalders,	te Amsterdam,	ƒ 61,300
H. C. Dorlas,	» idem	» 61,162
G. Boon,	» idem	» 60,999
W. Greve,	» Buiksloot,	» 60,860
L. Kok,	» IJmuiden,	» 59,400
F. Raaijmakers,	» Amsterdam,	» 58,480
B. Kruijff,	» idem	» 55,990
W. Voskuijl,	» idem	» 55,975
P. Duinker,	» idem	» 55,777
H. R. Hendriks,	» Os,	» 55,730
H. Rietmijder & Zn.,	» Amsterdam,	» 55,525
P. A. Warners,	» idem	» 53,590
E. H. Helle,	» idem	» 53,550
K. J. B. v. Damme,	» idem	» 52,927
J. Koster,	» idem	» 52,654

Helder, 6 Sept.: het doen van verbeteringen van ondergeschikt belang aan verdedigingswerken in de stelling van Helder, onder het beheer der genie, aldaar; ingek. 10 bilj., als:

J. Duinker,	te Helder,	ƒ 3680
D. de Vries,	» idem	» 3645
A. Graaff,	» idem	» 3500
G. Moorman,	» idem	» 3420
J. F. Filips,	» idem	» 3399
A. Bos,	» idem	» 3387
Gebr. Klein,	» idem	» 3148
J. F. Boekman,	» idem	» 3125
Gebr. Jansen,	» idem	» 3024
De Waard en Wijker,	» idem	» 2900
Raming		» 3550

Delden, 6 Sept.: het vergrooten der school te Hengevelde, gem. Ambt-Delden; ingekomen 3 bilj., als:

A. Kamp,	te Delden,	ƒ 709
H. J. Scholten,	» idem	» 669
J. H. Morsink,	» idem	» 649

Aan den minsten inschr. gegund onder goedkeuring van den Raad.

Utrecht, 6 Sept.: het maken van eene goederenbergplaats en het wijzigen en uitbreiden van sporen en wissels met bijkomende werken, op het station Tegelen der Staatsspoorwegen; ingekomen 12 bilj., als:

J. W. v. d. Putten,	te Helmond,	ƒ 3796
G. Beckers,	» Blerick,	» 3690
H. Noten,	» Tegelen,	» 3667
F. Paes,	» Venloo,	» 3640
W. F. Weijers,	» Tilburg,	» 3590
L. Coppes,	» Venloo,	» 3575
G. Mestrum,	» Maasbracht,	» 3550
H. Peeters,	» Roermond,	» 3535
J. Hillen,	» Grave,	» 3370
L. Laudy,	» Venloo,	» 3290
J. Laudy,	» Sittard,	» 3190
L. Stoffels,	» Tegelen,	» 2898
Raming		» 3630

Vreeland, 6 Sept.: de vernieuwingen, herstellingen en het onderhoud van de dubbele ophaalbrug over de Vecht; ingek. 15 bilj., als:

J. v. Harpen, Deil,	ƒ 1870
H. Griffioen, Breukelen,	» 1800
P. v. Schaik, idem	» 1800
A. Krook, Loenen a/d. Vecht,	» 1780
E. Fluijt, idem	» 1757
N. E. Gerwig, Breukelen,	» 1760
W. v. Schaik, Nieuwersluis,	» 1745
K. Bol, Tienhoven,	» 1740
K. Bakker, Vreeland,	» 1740
C. Rootinck, Loenersloot,	» 1692
H. v. Groen, Vreeland,	» 1680
Joh. Rootinck, Abkoude,	» 1679
Van Eik en De Waal, Amsterdam,	» 1644
G. v. d. Wilt, Breukelen,	» 1609
H. E. Bakker, Vreeland,	» 1510

Gegund.
Raming ƒ 1750

Wommels, 7 Sept.: het uitdiepen van een gedeelte der Ytenser dorpsvaart ter lengte van pl. m. 600 M., in 2 perceelen; ingekomen 7 bilj., als:

	perc. 1	perc. 2
W. P. Tjerkstra, Ytens,	ƒ 275	ƒ 260
J. F. Bonalda, Oosterend,	290	
P. Wiersma, idem		275
Tj. Steenstra, Wommels,	249	
J. v. d. Veen, idem		239
Y. Timmenga, Ytens,	205	210
D. Siksma, Wommels,	140	
H. Ensing, idem		130

's-Hage, 7 Sept., onder beheer van het ministerie van waterst.: 1o. het maken van oeververdediging en het leveren en plaatsen van meerpalen langs het verruimde gedeelte van den Vaartschen Rijn, tusschen het huis de Liesbosch en het huis de Wiers; ingek. 17 bilj., als:

B. A. Wiegerink, Groenloo, en F. E. Terwindt, Pannerden,	ƒ 8246
D. J. Kroon, Sliedrecht,	» 7903
J. Schouten, Vianen,	» 7760
G. D. v. Doorn, Amsterdam,	» 7612
P. Leenders, Utrecht,	» 7612
C. Visser Gz., Sliedrecht,	» 7450
J. v. Wamel, Wijk-bij-Duurstede,	» 7383
E. v. Bentem, Jutfaas,	» 7280
A. Prins Thz., Sliedrecht,	» 7280
W. H. Swets, Hardinxveld,	» 7208
C. de Groot, Sliedrecht,	» 7222
R. Barneveld, Vreeswijk,	» 7200
C. Krachten Jr., Utrecht,	» 6986
J. L. de Jongh, Ameide,	» 6883
M. Lakerveld, Utrecht,	» 6852
W. v. Straten, idem	» 6423
J. v. Harpen, Deil,	» 6277
Raming	» 8000

2o. het herstellen der strekdammen nos. 641, 677 en 680, gelegen in de rivier de Lek, onder de gemeenten Willige-Langerak en Berg-Ambacht; ingek. 5 bilj., als:

J. L. de Jongh,	Ameide,	ƒ 14,783
C. v. d. Plas,	Hardinxveld,	» 11,900
G. J. Mol,	Kuilenburg,	» 11,679
T. Sweta Tz.,	Ameide,	» 11,500
T. de Groot,	Giessendam,	» 10,770
Raming		» 11,000

Woerden, 7 Sept.: het doen van herstellingen aan den hoogen Rijndijk langs Barwoudswaarder, zijnde het 8e dijkvak, loopende van de Ossenbrug tot aan Schotvaarken, voor rekening van het grootwaterschap van Woerden; ingek. 2 bilj., als:

J. Vermeer,	te Hekendorp,	ƒ 1476
C. Mijnlieff,	» Barwoudswaarder,	» 1196.99½

Maastricht, 7 Sept.: het bouwen van een nieuw ziekenhuis c. a.; ingek. 7 bilj., als:

J. J. Boekholts,	te Amsterdam,	ƒ 178,900
C. J. Halken,	» Luik,	» 176,221
A. J. v. Lienst,	» Amsterdam,	» 174,490
J. Limpens en J. Schenk,	» Maastricht,	» 173,600
J. v. Groenendael,	» 's-Hage,	» 169,157
J. Landy,	» Sittard,	» 165,500
C. Eckhardt,	» Almeloo,	» 163,860

Kampen, 8 Sept., voor rekening van den landbouwer Jan Put: 1o. het bouwen van een hoendererf; ingek. 8 bilj., als:

J. Bruins	te Genemuiden,	ƒ 4410
J. W. v. d. Aar en Schippers,	» idem	» 4127
H. Bruins,	» idem	» 4110
E. Riemsbo,	» Kampen,	» 3999
K. Visscher,	» idem	» 3987
D. Lamberts,	» idem	» 3922
A. Bekendam,	» Genemuiden,	» 3887
T. Mol,	» idem	» 3815
Gegund.		
Raming		ƒ 4005.68

2o. het maken van twee hooibergen; ingek. 6 bilj., als:

D. v. Enk,	aan de Zeedijk bij Kampen,	ƒ 505
J. v. Schellen,	te Brunepe »	» 499
D. Lamberts,	» Kampen,	» 465
K. Visscher,	» idem	» 460
H. v. Werven,	» Brunepe, »	» 425.99
J. Bruins,	» Genemuiden,	» 424
Gegund.		
Raming		ƒ 434.99

Kampen, 8 Sept.: het aanleggen der prise d'eau, het hoogreservoir, het pompstation, woningen en verdere bijkomende werken, in de heide te Wezep, ten dienste der drinkwatervoorziening; ingek. 16 bilj., als:

L. J. v. Stoenhoven,	Dordrecht,	ƒ 168,886
W. v. Leeuwen,	Hellevoetsluis,	» 145,000
A. Terwindt,	Pannerden,	» 132,900
P. Leonderts,	Utrecht,	» 129,500
H. v. Rijn,	Naarden,	» 128,880
K. Hollander,	Gouda,	» 128,700
H. J. Nederhorst,	idem	» 127,845
Azn. v. Bezik,	Kerkdriel,	» 123,800
Chr. Eckhardt,	Almeloo,	» 123,780
D. Bruins,	Zwolle,	» 123,600
Adr. Bleks,	idem	» 122,900
Th. G. Bekhuis & Co.,	Leeuwarden,	» 119,070
Koens. Rosijn,	Haarlem,	» 119,530
B. Voordendag Az.,	Dordrecht,	» 109,400
F. Billarius Wz.,	Leeuwarden,	» 99,167
J. v. Bork,	Oosterbeek,	» 88,155

Amsterdam, 8 Sept., voor rekening der Ned. marine: de levering van: 1o. vlaggelijnen, Eng. fabrikaat; ingek. 4 bilj.; minste inschr. De Voogd, te Dordrecht, voor ƒ 845.

2o. mineraleoliën; ingekomen 12 bilj.; minste inschr. S. C. M. Buks, te Rotterdam, voor ƒ 1646.

3o. het wijzigen van anker- en seinlantaarns en de levering van Waarloogbazen; ingekomen 4 bilj.; minste inschr. Recht en Dyserinck, te Amsterdam, voor ƒ 1287.04.

Enkhuizen, 8 Sept.: het maken en stellen van een ijzeren lichtopstand op den zuidelijken havendam; ingek. 14 bilj., als:

Tj. Korf,	Enkhuizen,	ƒ 5797
G. J. Wispelwei & Co.,	Zwolle,	» 5240
D. H. Landeweer,	Martenshoek,	» 5135
J. v. Waart,	Enkhuizen,	» 4760
Van Dorsser en Terhorst,	Dordrecht,	» 4699
Maats. IJzergieterij »de Prins van Oranje",	's-Hage,	» 4629
Th. Buijakkers & Zn.,	Helmond,	» 4436
Ned. Stoombootmaatschappij,	Rotterdam,	» 4433
Penn en Banduin,	Dordrecht,	» 4388
W. Penning,	Kampen,	» 4230
A. Emerich,	Stadskanaal,	» 4190
G. Bosveld,	Groningen,	» 4184
De Vries, Robbé & Co.,	Gorichem,	» 4180
Raming		» 5000

Een biljet van onwaarde is ter zijde gelegd.

Woudrichem, 8 Sept.: de verbouwing der onderwijzerswoning in de kom der gemeente; ingekomen 5 bilj., als:

H. Tankens,	te Woudrichem,	ƒ 1319
M. v. Gool,	» idem	» 1220
C. Verzijl,	» idem	» 1185
G. Strenk,	» idem	» 1183
P. M. Ibron,	» idem	» 1024
Gegund.		

Amsterdam, 8 Sept.: het op 20 cM. + A. P. ophoogen van een bouwterrein, gelegen aan de Ceintuurbaan, tegenover het Sarphatipark, voor rekening der Nederl. Bouwmaatschappij; ingek. 15 biljetten;

hoogste inschr.		ƒ 32,222
minste »	A. Kramers,	» 11,800

's-Bosch, 9 Sept.: het doen van voorzieningen aan de Papenbril-kazerne, onder het beheer der genie, alhaar; ingek. 3 bilj., als:

Th. A. v. Ravenstein,	te 's-Bosch,	ƒ 1295
Th. Meuwese,	» idem	» 1240
G. de Ruijter,	» idem	» 1210
Raming		» 1250

Dordrecht, 9 Sept.: het maken en leveren eener basaltglooiing langs den oever der rivier de Oude-Maas, ten westen der haven te Puttershoek, ter lengte van 225 M., onder beheer van den architect H. Beijers, te Puttershoek; ingek. 15 bilj., als:

T. Klein,	te Sliedrecht,	ƒ 4550
C. de Groot,	» idem	» 3989
A. Boer Wz.,	» idem	» 3975
M. Bot,	» Vlaardingen,	» 3960
G. D. Bolier,	» Sliedrecht,	» 3900
W. Volker,	» idem	» 3700
G. de Hoog,	» Gorichem,	» 3642
Joh. Kampsteeg,	» Giessendam,	» 3588
A. Kovenaar,	» Hardinxveld,	» 3358
W. 't Hoen,	» Dordrecht,	» 3366
C. Boskam Jz.,	» Sliedrecht,	» 3248
C. Visser Gz.,	» idem	» 3220
G. Beenhakker,	» idem	» 3144
C. Dubbeldam,	» idem	» 3064
A. Prins Thz.,	» idem	» 2856
Gegund.		

Haarlemmermeer, 9 Sept.: het bouwen van eene boerderij voor den heer A. Knibbe, onder beheer van den opzichter C. Vogel te Aalsmeer; ingek. 18 bilj., als:

H. Nedersticht,	te Kudelstaart,	ƒ 10,940.
J. H. Hendriksen,	» Kwahel,	» 10,883.
H. Hennevelt,	» Alfen,	» 10,843.
J. A. Kaub,	» Houtrijk-en-Polanen,	» 9,784.
P. Laper,	» Haarlemmermeer,	» 9,600.
W. Coupé,	» Houtrijk-en-Polanen,	» 9,404.94
C. van Looy,	» id.	» 9,485.
J. den Ouden,	» Haarlemmermeer,	» 9,215.
M. den Ouden,	» id.	» 9,200.
J. Stans,	» id.	» 9,089.
Rijneveld,	» Vlaardingen,	» 8,888.
G. de Vries,	» Haarlemmermeer,	» 8,812.
P. Pijlman,	» id.	» 8,790.
C. van Diet,	» Alfen,	» 8,417.
J. P. Pennink,	» Sloten,	» 8,390.
J. Mantel,	» Haarlemmermeer,	» 8,373.
B. H. Boenderdos,	» id.	» 8,354.
M. van Ommeren,	» Haarlem,	» 7,113.

BIJVOEGSEL
VAN
DE OPMERKER
van ZATERDAG 17 SEPTEMBER 1887.

AANKONDIGINGEN VAN AANBESTEDINGEN.

Maandag, 19 Sept.

Amsterdam, te 11 uren, door den directeur en kommandant der marine, ter griffie van de directie der marine: het daarstellen van drie meerstoelen in het marinedok; het herstellen van het terrein, de wrijfgording enz., bij de coupure. Aanw. gehouden.

's-Hage, te 11½ uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: de overstorting van de kopinkstukken der hoofden A¹ en B, gelegen beoosten de Goereesche haven, benevens de voorziening van de koppen der dammen 1, 2 en 4 aan het Flauwe Werk op de noordkust van Goedereede, behoorende tot de zeewerken in de prov. Zuid-Holland. Inl. bij den hoofdingenieur in het 10e district, te 's-Hage, den ingenieur te Brielle, en den opzichter Dalebout, te Goedereede. Aanw. gehouden. Raming ƒ 5000.

's-Hage, te 11½ uren, door het prov. best. van Zuid-Holland: het bouwen van een sluiskantoor op de bestaande fundeering, te Leidschendam (gem. Stompwijk). Inl. bij den architect F. J. Nieuwenhuis, te Utrecht. Aanw. gehouden.

Stad-Delden (Ov.), te 11½ uren, door burg. en weth. van Ambt-Delden, op het gemeentehuis: het verbouwen, vergrooten enz. van het schoollocaal te Wierse. Aanw. te 8½ uren.

Binxperle (Geld.), te 12 uren, door burg. en weth.: het bouwen van een openbare school voor 200 kinderen met de vereischte meubelen en annexe onderwijzerswoning in het dorp. Inl. bij den architect H. J. L. Ovink, te Doetichem. Aanw. te 10 uren (herbesteding).

Amsterdam, te 2 uren, door het centraal-administratiegebouw der Holl. IJzeren Spoorwegmaatschappij: Bestek no. 411, het maken van een doorgang met gemetselde landhoofden, ijzeren kolommen en bovenbouw in den Rijswijkschen straatweg, met bijkomende werken, te 's-Hage, in 2 perceelen. Raming: perc. 1 ƒ 33,800, perc. 2 ƒ 18,500. (*Zie advert. in n°.* 37.)

Dinsdag, 20 Sept.

Arnhem, te 11½ uren, door burg. en weth.:

1o. Bestek no. 30, perc. 1, het leveren en stellen van 176 stuks schoolbanken en tafels, elk voor 2 kinderen; perc. 2, het leveren en stellen van schoolborden, kapstokken, jaloezieën en verschillende andere kleine houten voorwerpen; perc. 3, het leveren en stellen van 8 kachels met ommanteling, pijpen, gruishakken enz.:

2o. Bestek no. 21, het maken van klinkerbestratingen en van trottoirbanden en verdere materialen.

Aanw. gehouden. (*Zie advert. in n°.* 38.)

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van koloniën: de levering van staken dwarsliggers met toebehoren, ten dienste der Staatsspoorwegen ter Sumatra's Westkust.

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van koloniën: de levering van koolwit, ongekookte lijnolie, gekookte lijnolie, verfwaren en plaatkaartjes, ten dienste der Staatsspoorwegen op Java, in 5 perceelen.

Haarlem, te 12 uren, door het best. van den Grooten IJpolder, in een der zalen van de societeit »Trouw moet blijken": het verzwaren van een gedeelte van den dijk langs rijkskanaal F, nabij Halfweg, ter lengte van 288 M. Inl. bij den opzichter S. N. du Croix, te Sloterdijk. Aanw. gehouden.

Ter Beijde (Z.-H.), te 12 uren, in de consistorie der Herv. kerk: het doen van metsel-, timmer- en verfwerk aan genoemde kerk.

Utrecht, te 2 uren, door de maatschappij tot expl. van Staatsspoorwegen, aan het centraalbureau: Bestek no. 466, het gedeeltelijk opruimen van de voormalige brugwachterswoningen en het maken van een gebouw tot woningen voor drie beambten, bij de brug over de Waal, nabij Zalt-Bommel. Aanw. gehouden. (*Zie advert. in n°.* 37.)

Uden (N. Br.), te 2 uren, door den architect P. Th. Stenebrink, namens Dr. van Dijk: het afbreken van een achterhuis en daar ter plaatse weder opbouwen van een gedeelte heerenhuis, benevens het doen van eenige herstellingen aan het bestaande woonhuis. Aanw. te 10 uren.

Wehe (Gron.), te 6 uren, door burg. en weth. van Leens: het stichten van drie brandspuithuizen in de dorpen Leens, Wehe en Warfhuizen. Aanw. te 1 uur.

Enschede, te 7 uren, door J. H. Veenkamp, in het hotel van mej. de wed. H. Amelink: het bouwen van twee woningen, op een terrein gelegen bij het Korte, in de nabijheid van den Gronauschen straatweg. Aanw. te 9 uren.

Zierikzee, door den gemeentebouwmeester: de levering van beste, van binnen- en buiten verglaasde, hardgebakken gemaard-pothuizen.

Woensdag, 21 Sept.

Zutfen, te 10 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, alhaar, op het bureau: het doen van voorzieningen aan gebouwen in de legerplaats bij Milligen, onder het beheer der genie, te Zutfen. Bijl. inzenden uiterlijk 20 Sept., voor 3 uren. Raming ƒ 2760.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het wegbaggeren van de onderhoudende Zuidwijnensche krib aan den rechter Whaleoever, onder de gemeente Ophemert, tusschen de kilometerraaien 62 en 64. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, en den ingenieur Stieneker, te Nijmegen. Aanw. gehouden.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: de voortzetting der normaliseering van den benedenmond der Nieuwe-Merwede, met de uitvoering van eenig baggerwerk, alhaar. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, den ingenieur Hoogenboom en den buitengewoon-opzichter Boeren, beiden te Dordrecht.

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het maken van twee glaswanden ter gedeeltelijke afsluiting van de beide einden der groote overkapping op het station Zwolle. Inl. bij den eerstaanwezend-ingenieur der Staatsspoorwegen, te Amsterdam. Aanw. gehouden. Raming ƒ 5500.

Leeuwarden, te 12 uren, door den ingenieur H. P. N. Halbertsma, in de herberg »de Klanderij":

1o. het maken van de bezinkbakken, de filters, het machine- en ketelgebouw met twee schoren, den voetweg, de kolenloods en eenige verdere werken, ten behoeve van de waterleiding te Leeuwarden, op en nabij het terrein der pomp- en filterwerken, gelegen in de gemeente Grouw;

2o. het maken van den watertoren te Leeuwarden, met de levering van de benoodigde materialen, met uitzondering van eenige ijzerwerken, waaronder het reservoir.

Inl. bij genoemden ingenieur, te Rotterdam. Aanw. 20 Sept., te Leeuwarden te 9 en te Grouw te 12 uren. (*Zie advert. in n°.* 38).

Tull (Geld.), te 12 uren, door den dijkstoel van het polderdistrict Tielerwaard, in het districtshuis: het leveren en lossen van grint voor den rechter Waaldijk tusschen Tiel en Gorichem en voor den linker Lingedijk tusschen Geldermalsen en Gellikum, in perceelen. Inl. bij den dijksopzichter 't Hoen, te Tull.

Nijmegen, te 8 uren, door den architect A. van den Boogaard, in het café van H. Faasen: het bouwen van eene bierbrouwerij met mouterij, woonhuis, stal enz. Aanw. 19 Sept., te 9 uren. (*Zie advert. in n°.* 37.)

Vrijdag, 23 Sept.

Middelburg, te 10 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het herstellen van twee corpsmoers aan in de buitenhaven van het kanaal door Walcheren, te Vlissingen, te leveren en te plaatsen schroefankers. Inl. bij den hoofdingenieur in het 11e district, te Middelburg, en den ingenieur, te Vlissingen. Aanw. gehouden. Raming ƒ 1150.

Maastricht, te 10 uren, door het prov. best. van Limburg:

1o. het onderhoud van den rijksweg van Roermond langs Horn, tot aan den grooten rijksweg van Neeritter naar Venlo, van 1 Oct. '87 tot 31 Dec. '93. Raming ƒ 37,300;

2o. het onderhoud van den rijksweg van Hoerlen over Amstenrade tot aan de Putpoort te Sittard, van 1 Oct. '87 tot 31 Dec. '93. Raming ƒ 3800 per jaar.

Bolsward, te 11 uren, door commissarissen van den kunstweg Bolsward—Harlingen, in »de Wijnberg":

1o. het verrioleren en gedeeltelijk vernieuwen van de bestrating buiten de Haanwpoort te Bolsward;

2o. het uitvoeren van verschillende herstellingen aan de draairing met toebehooren te Witmarsum;

3o. het verweren per wagen van de onderhoudgrint over den weg.

Inl. bij den opzichter J. van Rossen, te Witmarsum. Aanw. 20 Sept., te 11 uren te Bolsward en te 3½ uren te Witmarsum.

Middelburg, te 12 uren, door burg. en weth.: het bekrammen van een gedeelte der westernijdsche dijken van het afgemeden gedeelte der voormalige Middelburgsche haven.

Delft, te 12 uren, door den directeur der artillerie-inrichtingen, op het bureau in de Houttuinen: de levering van koper- en messingplaat, schellak, alcohol, soda, enz., voor den aanmaak van patroonhulzen, enz.

's-Hage, te 1 uur, door het ministerie van waterstaat enz.: het leggen en ingraven van twee telegraafkabels onder den grond en onder water te Amsterdam. Inl. bij den Inspecteur, chef van het technisch beheer der Rijkstelegraaf, te 's Hage, en bij den inspecteur te Amsterdam. Raming ƒ 660.

Zaterdag, 24 Sept.

Dordrecht, te 12 uren, door dijkgr. en heemraden van de Zwijndrechtsche Waard, in het koffiehuis Zahn: 1o. het vierkanten van den dijk op verschillende plaatsen in de gemeenten Zwijndrecht en Hendrik-Ido Ambacht; 2o. het leveren van 750 kub. meter grind op de verschillende hoogplaatsen in den Zwijndrechtschen Waard; 3o. het leveren van 425 Hl.. steenkolen in de bergplaats van het stoomgemaal op den boezem de Waal te Heerjansdam; 4o. het leveren van 400 Hl. steenkolen op het terrein bij het stoomgemaal op den boezem de Devel te Heerjansdam. Inl. bij den hoofdopzichter A. Visser Kz., te Zwijndrecht. Aanw. gehouden.

Zaandam, te 6 uren, door burg. en weth.: het bouwen van een gymnastiek- en exercitielokaal met conciergewoning en wapenmagazijn. Inl. bij den gemeentearchitect J. van der Kooghen.

Groninger-Opeinde (Fr.), door den gemeente-architect A. Velding, te Buitenpost: het afbreken van eene gedeeltelijk afgebrande boerenplaats c. a. en het daarvoor in de plaats bouwen van een huis met schuur en bijschuur op een nieuw terrein aan den kunstweg te Groninger-Opeinde. Aanw. 22 Sept., te 11 uren, bij J. Nieboer, alhaar.

Maandag, 26 Sept.

Maastricht, te 10 uren, door het ministerie van binnenl. zaken, aan het gebouw van het prov. best.: het uitvoeren van verschillende werkzaamheden aan de gebouwen der Rijks Kweek- en Leerschool te Maastricht. Inl. bij den rijks bouwkundige voor de onderwijsgebouwen enz., te 's-Hage, en den opzichter J. S. Strik, te Maastricht. Aanw. 20 Sept., te 10 uren. Raming ƒ 2800.

Maastricht, te 12 uren, door den prov. inspecteur der directe belastingen, ten zijnen kantore: het verrichten van eenige werkzaamheden aan het Rijksgebouw te Vaals, waarin de kantoren der invoerrechten en van den postdienst gevestigd zijn. Inl. bij den rijksbouwmeester in het 2e district, te 's-Hage, en den hoofdopzichter J. J. G. Rinkes, te Breda. Aanw. 19 Sept., te 1 uur.

Schiedam, te 2 uren, ten huize van de Erven A. van Velzen, Vlaardingerstraat: het annoveren van den windwatermolen in den Nieuwlandschen polder en den opstal van den windwatermolen in den Nesselpolder, het verweeren en opstellen van dien opstal benevens het maken van fundeer-, hei-, metselwerken enz. Inl. bij den architect F. A. de Jongh,

te Schiedam. Aanw. 22 Sept., te 11 uren, op het terrein van eerstgenoemden molen.

Woensdag, 28 Sept.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het maken van een krib en een daaraan aansluitenden stroomleidenden dam aan het benedeneinde der Vischplaat, alsmede het doen van opruimingen in het bed der rivier de Amer, onder de gemeente Made-en-Drimmelen, provincie Noord-Brabant, tusschen de kilometerraaien 61 en 63, behoorende tot de werken voor het verleggen van de uitmonding der rivier de Maas. Inl. aan het bureau der werken voor de verlegging van den Maasmond, te 's-Bosch. Aanw. 21 Sept., te 11½ uren aan de haven van Lage-Zwaluwe. Raming ƒ 98,000.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het afbreken en daarvoor in de plaats maken van een gedeelte der funderingswerken voor de ijzeren overkapping, met bijkomende werken, op het Centraal-personenstation te Amsterdam. Inl. bij den eerstaanwezend-ingenieur der Staatsspoorwegen, te Amsterdam. Aanw. 20 en 21 Sept., te 11 uren. Raming ƒ 188,700.

Nieuweramstel, te 11½ uren, door burg. en weth.: het bestraten en rioleeren van de nieuwe wegen aan de Ringkade. Aanw. 21 Sept., te 10 uren.

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het wegruimen van een in de rivier de Waal onder IJzendoorn, aan den rechteroever, tusschen de kilometerraaien 49 en 50 gezonken vaartuig. Inl. bij den hoofdingenieur Van Driesen, te 's-Hage, en den ingenieur Stieneker, te Nijmegen. Aanw. 21 Sept.

Donderdag, 29 Sept.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het maken van stroobeplantingen en rijsschuttingen in de duinen op het eiland Terschelling. Inl. bij den hoofdingenieur, te Haarlem, en den ingenieur Keurenaer, te Hoorn. Aanw. 22 Sept. Raming ƒ 5450.

Tiel, te 1 uur, door den dijkstoel van het polderdistrict Neder-Betuwe, in het Hollandsch Koffiehuis: 1o. het beruwaarden van een vak dijk onder Echteld, ter lengte van 776 meter; 2o. de levering van het noodhout op de gewone plaatsen langs de dijken van het district.

Vrijdag, 30 Sept.

's-Hage, te 1 uur, door het ministerie van waterstaat enz.: het herstellen en verbeteren van Rijkstelegraaflijnen in de afdeeling Utrecht, in 2 perceelen. Inl. bij den inspecteur, chef van het technisch beheer der Rijkstelegraaf, te 's-Hage, en den inspecteur te Utrecht. Raming: perc. 1, ƒ 1080, perc. 2, ƒ 270.

's-Hage, te 1 uur, door het ministerie van waterstaat enz.: het herstellen en verbeteren van Rijkstelegraaflijnen in Noord-Holland. Inl. bij den inspecteur, chef van het technisch beheer der Rijkstelegraaf, te 's-Hage, en den inspecteur, te Hoorn. Raming ƒ 1240.

Borsele (Zeel.), te 2 uren, door het best. der waterkeering van het calamiteuse waterschap Ellewoutsdijk en den calamiteusen polder Borsele, in het directiegebouw: het maken van werken tot verdediging van den oever van bovengenoemd waterschap en polder. Aanw. 23 en 26 Sept., van 9—10 uren. Raming ƒ 1920.

Zaterdag, 1 Oct.

Zaamslag (Zeel.), te 1 uur, door het best. der waterkeering van de calamiteuse Margaretha-, Kleine-Huissens- en Eendrachtpolders, ten kantore van den secretaris-ontvanger: het uitvoeren van werken tot verdediging van den oever van den calamiteusen Eendrachtpolder. Aanw. 24 en 27 Sept., te 10 uren.

Vrijdag, 7 Oct.

Binnen-Moerdijk (N.-Br.), te 10 uren, door het best. van het waterschap Roijalen Polder, ter herberge van Jr. Sprangers: de levering van 30,000 bos rijs, 3000 bos palen en 3000 bos latten. Inl. bij den secretaris-penningmeester W. E. Becking, te Hooge-Zwaluwe.

's-Bosch, te 10½ uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het opruimen van ondiepten in het kanaal de Dieze, prov. Noord-Brabant. Inl. bij den hoofdingenieur in het 6e district, te 's-Bosch, den ingenieur Schuurman, te Vucht en den opzichter Vroeg, te Crevecoeur. Aanw. 30 Sept. Raming ƒ 6700.

Zaterdag, 8 Oct.

Heusden, te 12 uren, door dijkgraaf en heemraden van het waterschap de Hooge Maasdijk van Stad en Lande van Heusden c. a. in hunne gewone vergaderzaal, nabij de Waterpoort: *a*. het met bladriet en rijshout beslaan van vakken dijk, tot het waterschap behoorende, in 4 perc. *b*. het leveren van 6000 bossen bladriet in 1 perc.; *c*. het leveren van 4000 bossen Holl. rijs, 100 bossen Geldersch rijs, 100 bossen bloeilatten, in 1 perc. Inl. bij den opzichter J. van Tuijll Gzn., te Heusden.

Woensdag, 12 Oct.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: het maken van werken tot verbetering van de rivier de Maas beneden de doorsnijding van de Piekenwaard, tusschen de kilometerraaien 14 en 16 der herziene rivierkaart, onder de gemeente Driel, provincie Gelderland. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, den ingenieur Verwey en den opzichter Gronsen, beiden te Vucht. Aanw. 5 Oct. Raming ƒ 13,940.

Op onbepaalden datum.

Harlingen, door den architect A. van der Meer: het afbreken van onderscheidene gebouwen en het bouwen van eene stelphuizing op de zathe Ludingakerk, onder Midlum. Aanw. 19 Sept., te 10 uren.

AFLOOP VAN AANBESTEDINGEN.

Breda, 6 Sept.: het bouwen van een magazijn voor brandstoffen voor M. van der Jagt, onder beheer van den architect J. A. Oomes, aldaar; gegund aan J. Tirion, te Breda, voor ƒ 3543.

Enschedé, 7 Sept.: het bouwen van twee woonhuizen op een terrein, gelegen aan den Oldenzaalschen straatweg, onder beheer van den architect H. Reijgers; ingek. 11 bilj., als:

G. Hukeriede,	te Enschedé,	ƒ 2425
J. G. Meijer,	» idem	» 2395
J. Tonies,	» idem	» 2379
H. ten Cate,	» idem	» 2337
J. H. Varick,	» idem	» 2295
J. H. Vosseveld,	» idem	» 2094
H. Wijck,	» idem	» 2079
Hofman,	» idem	» 2033
Rietman,	» idem	» 2024
G. Sluimer,	» idem	» 1993
G. Hofstede,	» idem	» 1993

Bij loting gegund aan G. Sluimer.

Oldebroek, 9 Sept.: het bouwen van een burgerwoonhuis, met bijlevering van alle materialen; ingek. 11 bilj., als:

G. v. Uuen,	te Zwolle,	ƒ 2497
D. J. Schuppert,	» idem	» 2333
W. Wildeman,	» Oldebroek,	» 1730
J. Borst,	» Hattem,	» 1880.85
A. Rouwenhorst,	» idem	» 1678
A. Fischter,	» idem	» 1665
A. Borst,	» Hattemerbroek,	» 1649
A. Borst,	» Hattem,	» 1521
J. v. Enk,	» Wezep,	» 1485
L. IJzerman,	» Heerde,	» 1425
W. v. Oene,	» Wezep,	» 1349.24

Gegund.

Teteringen, (bij Breda), 9 Sept.: het afbreken van eene looierij en het opbouwen van een beneden- met bovenwoonhuis in den Terheidenschen hoek, onder beheer van den architect A. Verlegh, te Breda; metselwerk, ingek. 5 bilj., als:

H. v. d. Heide,	ƒ 1227
J. Simons,	» 1030
W. v. Boxsel,	» 985
C. de Canter,	» 975
W. de Canter,	» 896

Timmerwerk; ingek. 4 bilj., als:

Stolk,	ƒ 1140
F. C. Schrauwen,	» 976
Van Gelderen,	» 970
Baselier,	» 873

Massa, ingek. 5 bilj., als:

V. Nijnanten,	ƒ 1868
J. P. Kleiner,	» 1845
W. v. Boxsel,	» 1838
G. v. d. Velden,	» 1787
J. Tirion,	» 1625

Groningen, 10 Sept.: het bouwen van een gebouw ten dienste van het Groene Weeshuis; onder beheer van den architect K. Hoekzema, ingek. 20 bilj., als:

J. Vorsteeg,	te Groningen,	ƒ 10,380
H. Scholtens,	» idem	» 9,690
H. v. d. Laan,	» idem	» 9,583
H. de Jong,	» idem	» 9,458
J. H. Muller,	» idem	» 9,340
L. Oldenburger,	» idem	» 9,200
J. Visser,	» idem	» 9,063
H. Scholtens,	» idem	» 8,990
J de Vries,	» idem	» 8,985
H. Berends,	» idem	» 8,975
J. Werkman,	» idem	» 8,935
E. W. Wietzema,	» idem	» 8,933
J. Ibelings,	» idem	» 8,888
J. Poelman,	» idem	» 8,880
J. V. Beerpalink,	» idem	» 8,800
H. Jansen,	» idem	» 8,815
D. Dalmolen,	» idem	» 8,790
D. S. Diddens,	» idem	» 8,779
W. Pleijsier,	» idem	» 8,650
G. Meulink,	» idem	» 8,448

Gegund.

Adorp, 10 Sept.: *a*. het verlagen van den overreed van den Reitdiepsdijk in den weg van Adorp naar Wierumerschouw; ingekomen 1 bilj., van A. Bunnink, te Zuidhorn, voor ƒ 886.

Bovendien 1 bilj. van onwaarde.

b. Het herstellen verhoogen, enz. van de opslagplaats, te Wetrum aan het Reitdiep; ingek. 1 bilj., van A. Bunnink, te Zuidhorn, voor ƒ 678 massa; ingek. 3 bilj., als:

H. Moorman,	te Bedum,	ƒ 1080
R. Potuis,	» Garnwerd,	» 988
S. Meijers,	» Bedum,	» 980

Gegund aan S. Meijers.

Wageningen, 10 Sept.: het bouwen van een sigarenfabriek, onder beheer van den architect S. Bitters; ingek. 11 bilj., als:

P. de Leeuw,	te Wageningen,	ƒ 4990
H. A. J. Popping,	» idem	» 4882
H. Haar Jz.,	» idem	» 4780
J. Haar Hz.,	» idem	» 4776
J. Goossen,	» idem	» 4713
H. Haar Jz.,	» idem	» 4621
A. de Leeuw,	» idem	» 4589
R. F. Driever,	» idem	» 4387
Gebr. Mekking,	» Bennekom,	» 4196
W. Snijders,	» Wageningen,	» 4163
J. B. Radstake,	» idem	» 4155

Gegund.

Sneek, 10 Sept.: het bouwen van 20 woonhuizen voor de coöperatieve vereeniging „Selfhelp" aldaar, onder beheer van den architect J. Ph. Hogendijk; ingek. 13 bilj., als:

	Friesche steen,	Waalsteen
C. T. Schaaner, Leeuwarden,	ƒ 24,687	ƒ 24,537
K. J. Kalt, Heerenveen,	» 24,758	» 24,388
W. Brouwer, Leerdam,	» 23,880	» 23,680
T. J. v. d. Steele, Sneek,	» 24,056	» 22,887
H. Biesma, Bozum,	» 23,390	» 22,845
R. Feenstra, Bolsward,	» 22,910	» 22,760
J. de Graaf, Sneek,	» 22,970	» 22,330
P. Westra, Arum,	» 22,560	» 22,320
C. Schiere, Boornbergum,	» 22,195	» 22,098
J. L. de Vries, Oldeholtpade,	» 22,078	» 21,868
J. J. de Jong, Koudum,	» 21,642	» 21,348
J. Bosma, Joure,	» 21,225	» 20,880
K. v. d. Schaaf, Terherne,	» 20,738	» 20,538

Gegund aan K. v. d. Schaaf.

Veessen, 10 Sept.: het bouwen eener naai- en breischool met woning; ingek. 8 bilj., als:

R. A. Trooster Jr.,	te Zwolle,	ƒ 2141
G. J. Averdijk,	» Wije,	» 1750
J. J. Rouwenhorst,	» Hattem,	» 1700
L. IJzerman,	» Heerde,	» 1688
J. Borst,	» Hattem,	» 1685
A. Rouwenhorst,	» idem	» 1677
J. v. Keulen,	» Veessen,	» 1621
S. Wonink,	» idem	» 1618
Raming		» 1623

Surhuisterveen, 10 Sept.: het uitgraven van de vaart en de wijken van het waterschap alhier; ingekomen 6 bilj.; gegund aan O. Weima, te Surhuisterveen, voor ƒ 3400. Raming ƒ 4762.

Amsterdam, 12 Sept.: het bouwen van twee openbare lagere scholen in de Potgieterstraat hoek Da-Costastraat; ingek. 16 bilj., als:

J. J. Beckholts,	te Amsterdam,	ƒ 77,672
H. R. Hendriks,	» Os,	» 76,495
W. v. Leeuwen,	» Hellevoetsluis,	» 75,780
G. Bom,	» Amsterdam,	» 73,991
F. Raaymakers,	» idem	» 73,098
H. Hietensijder & Zn.,	» idem	» 72,527
P. A. Warners,	» idem	» 71,900
J. Koster,	» idem	» 71,863
E. H. Helle,	» idem	» 71,170
A. Paans,	» idem	» 71,000
K. J. R. v. Damme,	» idem	» 70,707
H. C. Dorlas,	» idem	» 69,948
W. Groeve,	» Buiksloot,	» 69,550
W. Voskuyl,	» Amsterdam,	» 69,538
L. Kok,	» IJmuiden,	» 68,400
B. Cruyff,	» Amsterdam,	» 67,790

's-Hage, 12 Sept.: het leggen van eene waterleiding in de terreinen en gebouwen der Polytechnische school, te Delft, onder beheer van het ministerie van binnenl. zaken; ingek. 8 bilj., als:

L. van Es Leiden,	ƒ 6968
A. Lorrenz, Delft,	» 6275
J. C. Struik, idem	» 6207
P. Vellekoop, idem	» 6110
J. Claus, 's-Hage,	» 5995
J. de Boer, 's-Hertogenbosch,	» 5649
De financieele Maatschappij voor nijverheidsondernemingen, Amsterdam,	» 5525
C. D. van Es, Delft,	» 5065

's-Hage, 12 Sept., voor rekening der gemeente: 1o. het rioleeren der Verlengde-Rijswijkschestraat; ingek. 11 bilj., als:

C. M. Roozenburg,	te Naaldwijk,	ƒ 2740
A. de Borst,	» Papendrecht,	» 2648
L. de Boo,	» Vrijenban,	» 2580
P. v. Vliet,	» 's-Hage,	» 2491
C. Vermeulen,	» idem	» 2442
H. Jongenburger,	» Waddinksveen,	» 2375
P. Kraijenveld,	» 's-Hage,	» 2280
F. Roest,	» idem	» 2216
A. de Waard en J. C. Diercks,	» idem	» 2198
G. Keij,	» Rotterdam,	» 2150
J. de Bruijn,	» 's-Hage,	» 2128

2o. het rioleeren der Prins-Hendrik en Van-Speijkstraat (gedeeltelijk); ingek. 5 bilj., als:

L. de Boo,	te Vrijenban,	ƒ 7600
A. de Waard en J. C. Diercks,	» 's-Hage,	» 6800
H. Jongenburger,	» Waddinksveen,	» 6240
G. Keij,	» Rotterdam,	» 5770
J. de Bruijn,	» 's-Hage,	» 4874

3o. het verlengen en rioleeren der Rieuw- en Batjanstraten; ingek. 10 bilj., als:

F. Roest,	te 's-Hage,	ƒ 10,979
L. de Boo,	» Vrijenban,	» 9,587
V. Bergen Henegouwen,	» 's-Hage,	» 9,444
H. Jongenburger,	» Waddinksveen,	» 9,240
P. Kraijenveld,	» 's-Hage,	» 8,997
C. M. Roozenburg,	» Naaldwijk,	» 8,930
A. de Borst,	» Papendrecht,	» 8,869
G. Keij,	» Rotterdam,	» 8,740
A. de Waard en J. C. Diercks,	» 's-Hage,	» 8,365
J. de Bruijn,	» idem	» 8,142

Roden, 12 Sept.: het verbouwen van de school te Nietap; ingek. 4 bilj., als:

J. L. v. d. Schaaf,	te Leek,	ƒ 778
R. Kooi,	» Zuidhorn,	» 784
H. v. Houten,	» Leek,	» 727
F. Zuidersma,	» Zuidhorn,	» 660

Gegund.

Tilburg, 12 Sept.: het bouwen eener maréchausséekazerne met bij behoorende stalling; ingek. 9 bilj.:

hoogste inschr. C. Horvers,	ƒ 7863
laagste idem P. B. Clerx,	» 5995

Gegund.

Kampen, 13 Sept.: het herbouwen van de sigarenfabriek met pakhuis, voor de firma J. H. van Hulst, te Kampen, onder beheer van de architecten W. en F. C. Koch, te Zwolle; ingek. 9 bilj., als:

D. J. Schuppert,	te Zwolle,	ƒ 21,020
J. Kruit Kzn.,	» idem	» 16,438
G. J. Bruggink Gzn.,	» Kampen,	» 15,820
A. v. d. Wetering,	» idem	» 15,800
J. Besselingen,	» Meppel,	» 15,130
H. v. Dijk Dz.,	» Kampen,	» 15,123
G. Londo,	» idem	» 14,940
L. Meijer,	» Zwolle,	» 14,551
H. v. Dijk Hzn.,	» Kampen,	» 13,990

Gegund.

Utrecht, 13 Sept., onder beheer der Maatsch. tot expl. van Staatsspoorwegen: 1o. bestek no. 464, het afbreken der in regelwerk uitgevoerde buitenwanden, benevens de scheidingswanden tusschen middengebouw en vleugels van af de verdieping van het hoofdgebouw, en het vervangen daarvan door gemetselde ringmuren en buitenmuren met daarmede in-verband-staande werken, op het station Oldenzaal; ingek. 11 bilj., als:

F. W. Geurden,	te Apeldoorn,	ƒ 17,500
G. J. Boezewinkel,	» Brummen,	» 14,048
L. Enklaar,	» Dieren,	» 13,998
A. H. Schoonman,	» idem	» 13,598
C. v. Straaten,	» Utrecht,	» 13,532
J. Schut,	» Brummen,	» 13,388
C. Eckhardt,	» Almeloo,	» 12,789
H. W. Klanderman,	» Brummen,	» 11,549
C. ter Haar,	» Winterswijk,	» 11,340
J. ter Ellen,	» Oldenzaal,	» 9,778
G. J. Koordeman,	» Zutfen,	» 9,290

2o. bestek no. 465: het afbreken van wachtershuisjes en het maken van wachterswoningen met eenige daarmede in-verband-staande werken ten behoeve van den spoorweg Breda—Boxtel; ingek. 18 bilj., als:

P. H. Versteijne,	te Oosterwijk,	ƒ 28,973
M. Bakkeren,	» Prinsenhage,	» 28,600
J. J. Kooijmans,	» Dordrecht,	» 28,393
J. v. Rijt en J. F. v. d. Struijk,	» Oosterwijk,	» 28,089
P. F. Dusée,	» Tilburg,	» 28,000
J. W. H. Brandt,	» Oosterhout,	» 26,988
J. Blok,	» 's-Gravendeel,	» 26,438
J. J. M. v. Gils, en A. C. v. Gils,	» Breda,	» 26,278
F. D. Bruglemans,	» Rozendaal,	» 26,135
C. Raats,	» Steenbergen,	» 25,799
Ph. v. d. Heijden,	» Boxtel,	» 25,730
A. Willaert,	» idem	» 24,887
W. F. Weijers,	» Tilburg,	» 24,770
T. Kessels,	» Breda,	» 24,409
L. Botermans,	» Gilze,	» 24,063
A. v. Hezik,	» Kerkdriel,	» 23,967
Raming		» 29,000

Neunen, 14 Sept.: het herstellen van stormschade te Neunen, onder beheer der genie te Bergen-op-Zoom; ingek. 4 bilj., als:

M. v. d. Hoek,	te Neunen,	ƒ 1730
A. Tholens,	» idem	» 1698
L. Koele,	» idem	» 1685
M. D. de Putter,	» idem	» 1650
Raming		» 1700

Hengelo (O.), 14 Sept.: de verbouwing van een gedeelte der oude dorpsschool tot een woonhuis en Fröbelschool, voor D. W. v. Wulfften Palthe, onder beheer van den architect J. Moll; ingek. 5 bilj. als:

V. d. Berg, Hengeloo (O.),	ƒ 8663
B. Visseboxse, Almeloo,	» 8640
A. Sieverink, Groenlo,	» 8480
W. v. Leeuwen, Hengeloo (O.)	» 8200

J. Brummelhuis, Hengelo (O.) ƒ 8180
J. Weimers, Gelselaar bij Borkeloo, » 8100
J. H. Boonk, Hengelo (O.) » 7387
A. J. Wilmink, idem » 7300

's-Hage, 14 Sept.: onder beheer van het departement van Waterstaat, enz.: 1o. het uitvoeren van baggerwerk in de rivier de Dordsche Kil, onder de gemeenten Dubbeldam en 's-Gravendeel; ingek. 6 bilj., als:

T. Volker, te Dordrecht, ƒ 14,550
D. Volker, » idem » 14,400
A. G. Buyskes, » Bedel, » 14,400
L. A. v. Haaften, » Sliedrecht, » 13,700
A. L. v. Wijngaarden IJz., » idem » 12,780
H. Bernik H.Rz., » Utrecht, » 10,470
Raming » 15,000

2o. de uitvoering van baggerwerk in de rivier de Maas, onder de gemeente Ohee en Laak; ingek. 2 bilj., als:

J. Hillen, te Grave. ƒ 3650
H. Pernot, » Obbicht, » 2880
Raming » 3700

3o. het uitdiepen van een gedeelte der spoorweghaven te Staveren en het verrichten van eenige teer- en verfwerken aldaar; ingek. 5 bilj., als:

W. Goedkoop Dz., te Amsterdam, ƒ 7400
L. Kalis Kz., » Sliedrecht, » 6950
J. v. Heuvelingen, » Amsterdam, » 6832
D. Volker, » Dordrecht, » 6130
C. Bos Az., » idem » 5400
Raming » 6340

4o. het leveren en carboniseeren van eikenhout voor wissels en van dwarsliggers en het kepen van eiken dwarsliggers, in twee perceelen, perc. I, ingekomen 6 bilj., als:

C. Gips Cz., te Dordrecht, ƒ 7690
P. H. v. Hoogerwou, » Bokstel, » 7500
W. Hoettger, » Wesel, » 7254
J. J. v. d. Eerden Pz., » Bokstel, » 7235
L. v. Dijk, » Laren, » 7170
B. H. Clercx, » Bokstel, » 6946
Raming » 8500

perc. 2; ingek. 2 bilj., als:

J. J. v. d. Eerden Pz., te Bokstel, ƒ 1780
C. Gips Cz., » Dordrecht, » 1295
Raming » 1300

's-Bosch, 15 Sept.: het opruimen van ondiepten in de westelijke gracht, deel uitmakende van de rivier de Dommel; ingek. 3 bilj., als:

J. v. Vuuren, te Zalt-Bommel, ƒ 13,400
A. v. Bezik, » Kerkdriel, » 12,730
D. K. Bons, » Sliedrecht, » 10,900

Laatstgenoemde echter met uitzondering van het uithalen van ijzergrond.

Niet gegund.

Amsterdam, 15 Sept.: het bouwen van drie heerenhuizen, voor rekening van C. A. A. Steinigenweg; ingek. 5 bilj., als:

A. Aalders, ƒ 50,000
Gebr. M. & C. Esveldt, » 46,667
C. IJsvogel, » 44,744
P. Groenhof & A. Haak, » 43,800
G. J. Ph. Zuiderhoek, » 42,200

's-Hage, 15 Sept.: het verbouwen van een huis in de Bierstraat, onder beheer van den architect A. A. Andries; ingek. 6 bilj., als:

Gebr. de Vos, ƒ 3089
Nater en de Baan, » 2695
J. C. Pietersen, » 2600
J. L. Weedes, » 2390
M. H. Kleijn, » 2299
J. C. Mook, » 2190
Raming » 2281

's-Hage, 15 Sept.: de levering van het ijzerwerk voor onderstellen van platte-, langhout- en zandwagons, met- en zonder rem ten dienste der staatsspoorwegen op Sumatra; ingek. 6 bilj., als:

J. J. Reynes, Haarlem, ƒ 26,505
La Métallurgique, Brussel, » 25,999
A. Germain, Charleroi, » 25,240
Société de Travaux Dyle & Bacalan, Parijs, » 24,173
» de Seneffe, Seneffe, » 24,070
» de Baume et Marpent, Haine St.-Pierre, » 23,887

Zwolle, 15 Sept.: de bouw van eenen pakelder met gist- en logkelder voor de firma H. T. J. Schaepman & Co., te Zwolle, onder beheer van den architect A. W. Nuijneken, te Rotterdam; ingek. 7 bilj., als:

A. Bleks, te Zwolle, ƒ 18,200
D. Bruins, » idem » 17,867
C. G. Schiere, » Boornbergum, » 16,745
A. v. Straten, » Zwolle, » 16,200
G. v. Unen, » idem » 16,150
W. Gerrits, » idem » 15,990
G. Kamphuis, » idem » 14,884
Gegund.

's-Bosch, 15 Sept.: het leveren en aanbrengen van leidingen voor waterverbruik en brandblusching in de gebouwen van het prov. best. van Noord-Brabant te 's-Bosch, met alle daartoe behoorende werken; ingek. 6 bilj., als:

Fr. Vermimme, te Utrecht, ƒ 1846
H. A. v. Gennbook, » 's-Bosch, » 1675
Jac. de Boer, » idem » 1585
W. A. Pijnenburg, » idem » 1496.80
Chr. v. Beugen, » idem » 1495
M. L. v. Bergen, » idem » 1475

Arnhem, 16 Sept.: het doen van voorzieningen aan kazerne-gebouwen te Arnhem; ingek. 3 bilj., als:

M. Wardenier Jzn., te Arnhem, ƒ 2650
N. W. v. Daalen, » idem » 1793
J. W. Janssen, » idem » 1706
Raming » 990

Utrecht, 16 Sept.: het doen van voorzieningen aan het ambulance-magazijn te Utrecht, onder beheer der genie, aldaar; ingek. 4 bilj., als:

G. v. Raspel, te Utrecht, ƒ 1170
J. Krap, » idem » 1145
B. Vermeer, » idem » 1144
Th. H. Dirks, » 's-Bosch » 1127
Raming » 1250

's-Hage, 16 Sept.: het herstellen en verbeteren van Rijkstelegraaflijnen in de afdeeling Arnhem; ingek. 6 bilj., als:

J. Bouma, te Langezwaag, ƒ 1290
K. Sneyders de Vogel, » Schiedam, » 1145
H. A. Eberman, » Zutfen, » 1145
J. Schouten, » Vianen, » 1089
W. v. Dijk, » Jutfaas, » 1030
J. Kleinmeijer, » Avereest, » 1024
Raming » 1440

Spankeren, 16 Sept.: het verbouwen van een woonhuis, onder beheer van den architect M. K. Smit, te Dieren; ingekomen 6 bilj., als:

J. Schut, te Brummen, ƒ 888
J. Steinvoort, » Dieren, » 863
G. J. Carmiggelt, » Brummen, » 840
H. Stoltenberg, » Dieren, » 769
L. Enklaar, » idem » 747
H. Enklaar, » idem » 636
Gegund.

Venlo: het bouwen eener rijks-hoogere-burgerschool is aan den minsten inschr. J. Bouman, voor ƒ 55,460. Gegund. Raming ƒ 53,000.

Assen: het onderhoud van- en het doen van eenige vernieuwingen en herstellingen aan de gebouwen van het prov. best. en het hotel van 's Konings Commissaris te Assen, van den dag der goedkeuring van de aanbesteding tot en met 31 Dec. 1888 is gegund aan de laagste inschr. H. Jalvingh en H. Smallenbroek, te Assen, voor ƒ 3673.

BIJVOEGSEL
VAN
DE OPMERKER
van ZATERDAG 24 SEPTEMBER 1887.

AANKONDIGINGEN VAN AANBESTEDINGEN.

Maandag, 26 Sept.

Maastricht, te 10 uren, door het ministerie van binnenl. zaken, aan het gebouw van het prov. best.: het uitvoeren van verschillende werkzaamheden aan de gebouwen der Rijkskweek- en leerschool te Maastricht. Inl. bij den rijksbouwkundige voor de onderwijsgebouwen enz., te 's-Hage, en den opzichter J. S. Strik, te Maastricht. Aanw. gehouden. Raming ƒ 2800.

Nieuweramstel, te 10½ uren, door het bestuur van den Noorder Legmeerpolder:

1o. het kroonen en schoonmaken van de tochten, weg- en bermsloten;

2o. het verdiepen van eenige tochten weg- en bermsloten in den polder, in verschillende perc.

Inl. bij den opzichter J. van der Breggen, te Uithoorn.

Utrecht, te 11 uren, door den architect A. Nijland, ten zijnen huize: het bouwen van een heerenhuis aan de Maliebaan. Aanw. gehouden.

Amersfoort, te 11 uren, door burg. en weth.: het maken van eenige Waalklinker bestratingen.

Maastricht, te 12 uren, door den prov. inspecteur der directe belastingen, ten zijnen kantore: het verrichten van eenige werkzaamheden aan het Rijksgebouw te Vaals, waarin de kantoren der invoerrechten en van den postdienst gevestigd zijn. Inl. bij den rijksbouwmeester in het 2e district, te 's-Hage, en den hoofdopzichter J. J. G. Rinkes, te Breda. Aanw. gehouden.

Enschedé, te 12 uren, door G. Rothe, te Burgsteinfurt, in het koffiehuis van A. Wevers, aan den Parkweg aldaar: het bouwen van een photographisch atelier met wachtkamer op een terrein aan den Parkweg te Enschedé. Aanw. te 9 uren.

Schiedam, te 2 uren, ten huize van de Erven A. van Velzen, Vlaardingerstraat: het amoveeren van den windwatermolen in den Nieuwlandschen polder en den opstal van den windwatermolen in den Nesse-polder, het vervoeren en opstellen van dien opstal benevens het maken van fundeer-, hei-, metselwerken enz. Inl. bij den architect F. A. de Jongh, te Schiedam. Aanw. gehouden.

Oldemarkt, te 2 uren, door burg. en weth.: het bouwen van een nieuwe school, twee lokalen, te Kalenberg, het maken van de daarvoor benoodigde schoolmeubelen, regenwaterbak enz. Aanw. te 11 uren.

Dinsdag, 27 Sept.

Neuzen (Zeel.), te 11 uren, door burg. en weth.: het leggen van een grintbaan, ter lengte van 300 M., op het gehucht Sluiskil. Aanw. gehouden.

Amsterdam, te 4 uren, door de architecten W. Wilkens en G. van Arkel, in het Amsterdamsch koffiehuis: het maken van 4 heerenhuizen met bovenwoningen aan de Centuurlaan, over het Sarphatipark, aldaar.

Woensdag, 28 Sept.

's Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het maken van een krib en een daaraan aansluitenden stroomleidenden dam aan het benedeneinde der Vischplaat, alsmede het doen van opruimingen in het bed der rivier den Amer, onder de gemeente Made-en-Drimmelen, provincie Noord-Brabant, tusschen de kilometerraaien 61 en 63, behoorende tot de werken voor het verleggen van de uitmonding der rivier de Maas. Inl. aan het bureau der werken voor de verlegging van den Maasmond, te 's-Bosch. Aanw. gehouden. Raming ƒ 98,000.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het afbreken en daarvoor in de plaats maken van een gedeelte der fundeeringswerken voor de ijzeren overkapping, met bijkomende werken, op het Centraal-personenstation te Amsterdam. Inl. bij den eerstaanwezend-ingenieur der Staatsspoorwegen, te Amsterdam. Aanw. gehouden. Raming ƒ 188,700.

Willemsoord, te 11 uren, door de directie der marine: het verrichten van metsel-, timmer- en schilderwerk aan de marinebakkerij te Willemsoord. Aanw. 27 Sept., te 10 uren.

Nieuweramstel, te 11½ uren, door burg. en weth.: het bestraten en rioleeren van de nieuwe wegen aan de Ringkade. Aanw. gehouden.

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het wegruimen van een in de rivier de Waal onder IJzendoorn, aan den rechteroever, tusschen de kilometerraaien 49 en 50 gezonken vaartuig. Inl. bij den hoofdingenieur Van Driessen, te 's-Hage, en den ingenieur Stieneker, te Nijmegen. Aanw. gehouden.

Breda, te 7 uren, door den architect J. A. Oomes, in het koffiehuis van C. van Vooren: het bouwen van twee woonhuizen met herggplaats en stalling, op een terrein, gelegen aan de Korte Markstraat te Breda.

Winterswijk, door poldermeesters in de afdeeling Boven-Slinge, van het waterschap de Berkel: het schoonmaken van eenige hoofdwaterleidingen als: de Slinge in 7 perc.; de Ratumsche beek in 3 perc.; de Willemsbeek, Buurserbeek, Coninkbeek, Vossveldsbeek, en Wissinkbeek, ieder in 2 perc. Bilj. inzenden vóór 28 Sept., bij den voorz. poldermeester of bij den secretaris.

Donderdag, 29 Sept.

Breda, te 10 uren, door den rentmeester der domeinen in het rentambt Breda, bij de Wed. Segers, in de Reigerstraat: het omspitten tot verschillende diepten van 10.62.50 hectaren grond, het maken van 1500 M. greppen en het opmaken van 9665 M. dito in onderscheidene perceelen, in de Ulvenhoutsche-, Mast- en Liesbosschen, onder Ginneken, Prinsenhage en Gilze. Aanw. 26 Sept., te 10 uren in het Ulvenhoutsche bosch en 27 Sept., te 10 uren in de Mast- en Liesbosschen.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het maken van strooiebeplantingen en rijsschuttingen in de duinen op het eiland Terschelling. Inl. bij den hoofdingenieur, te Haarlem, en den ingenieur Keurenaer, te Hoorn. Aanw. gehouden. Raming ƒ 5450.

Tiel, te 1 uur, door den dijkstoel van het polderdistrict Neder-Betuwe, in het Hollandsch Koffiehuis: 1o. het beruwaarden van een vak dijk onder Echteld, ter lengte van 776 meter; 2o. de levering van het noodhout op de gewone plaatsen langs de dijken van het district.

Oosterméer (Fr.), te 2 uren, bij P. H. van der Meulen: het bouwen eener kerk voor de Ned.-Geref. gemeente (doleerende). Aanw. 29 Sept., te 10 uren.

Vrijdag, 30 Sept.

Groningen, te 12 uren, door het prov. best.: het verharden met veldkeien van den tot los- en laadplaats dienenden loop van den provincialen grintweg langs het Winschoterdiep te Zuidbroek. Aanw. gehouden.

's-Hage, te 1 uur, door het ministerie van waterstaat enz.: het herstellen en verbeteren van Rijkstelegraaflijnen in de afdeeling Utrecht, in 2 perceelen. Inl. bij den inspecteur, chef van het technisch beheer der Rijkstelegraaf, te 's-Hage, en den inspecteur te Utrecht. Raming: perc. 1 ƒ 1080, perc. 2 ƒ 270.

's-Hage, te 1 uur, door het ministerie van waterstaat enz.: het herstellen en verbeteren van Rijkstelegraaflijnen in Noord-Holland. Inl. bij den inspecteur, chef van het technisch beheer der Rijkstelegraaf, te 's-Hage, en den inspecteur, te Hoorn. Raming ƒ 1240.

Borsele (Zeel.), te 2 uren, door het best. der waterkeering van het calamiteuse waterschap Ellewoutsdijk en den calamiteusen polder Borsele, in het directiegebouw: het maken van werken tot verdediging van den oever van bovengenoemd waterschap en polder. Aanw. 26 Sept., van 9—10 uren. Raming ƒ 1920.

Breda, te 7 uren, door den architect A. Verlegh, in het koffiehuis van P. Boeke: het bouwen eener looierij, onder de gemeente Terheiden. Aanw. gehouden.

Zaterdag, 1 Oct.

Zaamslag (Zeel.), te 1 uur, door het best. der waterkeering van de calamiteuse Margaretha-, Kleine-Huissens- en Eendrachtpolders, ten kantore van den secretaris-ontvanger: het uitvoeren van werken tot verdediging van den oever van den calamiteusen Eendrachtpolder. Aanw. 27 Sept., te 10 uren.

Amsterdam, te 3 uren, door den architect W. Langhout Gz., in het café »Roode Leeuw": het bouwen van een heerenhuis met bovenwoning op een terrein aan de Weesperzijde, te Nieuweramstel. Aanw. 28 Sept., te 1 uur.

Gendringen (Geld.), door burg. en weth.: de levering van een brandspuitwagen.

Dinsdag, 4 Oct.

's-Hage: het stoeadoor- en pleisterwerk voor het maken der gebouwen, tunnels en keermuren op het stationsemplacement, te 's-Hage.

Rotterdam, in het Timmerhuis: de levering van ongeveer 115 M³ eikenhout voor dukdalven en moerpalen.

Woensdag, 5 Oct.

Vlissingen, te 2 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie te Bergen-op-Zoom, in het »hotel de Commerce": het doen van voorzieningen aan de kazerne Westdijk, te Vlissingen. Bilj. inzenden uiterlijk 4 Oct., vóór 3 uren, bij den opzichter van fortificatiën, aldaar. Raming ƒ 4500.

Vrijdag, 7 Oct.

Binnen-Moerdijk (N.-Hr.), te 10 uren, door het best. van het waterschap Rijnlands Polder, ter herberge van J. Sprangers: de levering van 10,000 bos rijs, 2000 bos palen en 3000 bos latten. Inl. bij den secretarispenningmeester W. E. Becking, te Hoogo-Zwaluwe.

's-Bosch, te 10½ uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het opruimen van ondiepten in het kanaal de Dieze, prov. Noord-Brabant. Inl. bij den hoofdingenieur in het 6e district, te 's-Bosch, den ingenieur Schnurman, te Vucht en den opzichter Vrooj, te Crevecoeur. Aanw. 30 Sept. Raming ƒ 6700.

's-Hage, te 1 uur, door het ministerie van waterstaat enz.: het onderhoud en het doen van eenige herstellingen aan het Rijkspost- en telegraafgebouw te Monnikendam, over '87 tot en met 31 Maart '90. Inl. bij den rijksbouwmeester in het 1e district, te 's-Hage en den hoofdopzichter der landsgebouwen G. D. Wijndels de Jongh, te Amsterdam. Aanw. 30 Sept., te 12 uren. Raming ƒ 630.

's-Hage, te 1 uur, door het ministerie van waterstaat enz.: het uitvoeren van eenige veranderingen in het Rijkspostgebouw te Eindhoven en het onderhouden en herstellen van dit gebouw, van den dag der kennisgeving van de goedkeuring der aanbesteding tot en met 31 Dec. '89. Inl. bij den rijksbouwmeester in het 2e district, te 's-Hage, en den hoofdopzichter J. J. G. Rinkes, te Breda. Aanw. 1 Oct., te 11 uren. Raming ƒ 2300.

Zaterdag, 8 Oct.

Heusden, te 12 uren, door dijkgraaf en heemraden van het waterschap de Hooge Maasdijk van Stad en Lande van Heusden c. a. in hunne gewone vergaderzaal, ruhij de Waterpoort: a. het met bladriet en rijshout beslaan van vakken dijk, tot het waterschap behoorende, in 4 perc. b. het leveren van 6000 bossen bladriet in 1 perc.; c. het leveren van 4000 bos Holl. rijs, 100 bos Geldersch rijs, 100 bos blaesluiten, in 1 perc. Inl. bij den opzichter J. van Tuijll Gzn., te Heusden.

Woensdag, 12 Oct.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: het maken van werken tot verbetering van de rivier de Maas benoden de doorsnijding van de Pieksenwaard, tusschen de kilometerraaien 14 en 16 der herziene rivierkaart, onder de gemeente Driel, provincie Gelderland. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, den ingenieur

Verweij en den opzichter Groenen, beiden te Vucht. Aanw. 5 Oct. Raming ƒ 18,949.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het inrichten tot kantoorgerecht van het gebouw, diemende tot telegraafkantoor te 's-Hage en het onderhouden van dat gebouw tot en met 31 Dec. '88. Inl. bij den rijksbouwmeester in het 2e district, en den hoofdopzichter J. A. Weinberg, beiden te 's-Hage. Aanw. 5 Oct. te 10 uren. Raming ƒ 6330.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het voortzetten der verruiming van de doorgraving te Hoek-van-Holland, voor de verbetering van den waterweg langs Rotterdam naar zee. Inl. aan het bureau van den oerstaanwezend-ingenieur van den waterstaat Leemans, te Rotterdam, en den ingenieur Steen Parvé, te Hoek-van-Holland. Aanw. 5 Oct., te 12 uren. Raming ƒ 0.30 per M³.

Donderdag, 13 Oct.

Haarlem, te 1 uur, door dijkgraaf en heemraden van den Haarlemmermeerpolder, ter secretarie, op den Jansweg: het maken en opstellen van zes stoomketels, met bijbehoorende stoomkast, voor het pompwerktuig »de Cruquius", nabij Heemstede. Inl. bij den hoofdopzichter te Haarlem. Aanw. 4 Oct., te 2 uren. (*Zie advert. in n°.* 39).

Donderdag, 20 Oct.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het stellen van dukdalven en meerpalen in het buitenkanaal te IJmuiden en het Noordzeekanaal. Inl. bij den hoofdingenieur, te Haarlem, en den ingenieur, te Amsterdam. Aanw. 13 Oct. Raming ƒ 8700.

Vrijdag, 21 Oct.

Middelburg, te 10 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het op diepte houden van de buitenhaven van het kanaal door Walcheren te Veere en van de geul in den ouwe voor die haven. Inl. bij den hoofdingenieur in het 11e district, te Middelburg, en den ingenieur, te Vlissingen. Aanw. 13 en 15 Oct. Raming ƒ 34,400.

Middelburg, te 10 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het driejarig onderhoud der registreerende peilschaal te Bruinisse, behoorende tot de zeewerken in de prov. Zeeland. Inl. bij den hoofdingenieur in het 11e district, te Middelburg, en den ingenieur te Goes. Aanw. 13 en 15 Oct. Raming ƒ 328 per jaar.

Maandag, 24 Oct.

Tilburg, te 11 uren, door het R.-K. parochiaal kerkbestuur van den H. Joarf, in het koffiehuis »de Gouden Appel", op den Heuvel: het voltooien door verlenging der in '72 gedeeltelijk gebouwde St.-Jozefskerk en het daaraan bouwen van twee torens, met de levering van alle daartoe benoodigde materialen, benevens het restaureeren van het bestaande gedeelte, zoals dit in 't gedrukte bestek is omschreven en bedoeld. Inl. bij den architect H. J. van Tulder, te Tilburg. Aanw. 17 Oct., te 11 uren. (*Zie advert. in n°.* 39.)

AFLOOP VAN AANBESTEDINGEN.

Utrecht, 10 Sept.: het naniggen van rioleeringen en bestratingen in de Jan-Meijenstraat en op andere plaatsen in de gemeente; ingek. 3 bilj., als:

P. Leenders,	te Utrecht,	ƒ 8400
E. Scheepbouwer,	» idem	» 3254
J. Krachten,	» idem	» 3233

Amsterdam, 16 Sept.: het bouwen van een woonhuis aan den Parkweg te Nieuweramstel, onder beheer van den architect W. Langhout Gz.; ingek. 10 bilj., als:

H. C. Dorlas,	» Amsterdam,	ƒ 22,385
G. Boon,	» idem	» 17,890
W. Greeve,	» Buiksloot,	» 17,440
F. Ruaymakers,	» Amsterdam,	» 17,230
J. v. Berne,	» idem	» 16,860
J. Bulterman & Co.,	» idem	» 16,500
W. H. Struijs,	» idem	» 16,320
J. Koster,	» idem	» 16,200
A. J. v. Liemt,	» idem	» 15,540
V. d. Eik en De Waal,	» idem	» 15,449

Hulst (Zeel.), 16 Sept.: het leveren van 650,000 stuks keien (Lessines) 10/16; gegund aan den minsten inschr. L. Prud'homme, te St.-Nicolaas (België), voor ƒ 38.88 per duizend.

Beverwijk, 16 Sept.: de vergrooting der openbare lagere school met drie lokalen en bijkomende werken; ingek. 13 bilj., als:

P. Visser,	te Huizen,	ƒ 8938
C. N. Vlaming,	» Schagen,	» 8793
C. Nieuwenweg,	» Beverwijk,	» 8625
J. B. Lasschuit,	» Haarlem,	» 8579
Barmentlo en Vis,	» Huizen,	» 8540
P. S. Kooij,	» idem	» 8307
Jh. Schipper,	» Beverwijk,	» 8300
G. P. B. Schermer,	» Uitgeest,	» 8100
A. de Waard en Wijker,	» Helder,	» 8098
H. W. Duijn,	» Beverwijk,	» 7975
P. Langendijk,	» idem	» 7949
J. Braun,	» idem	» 7770
A. Dorregeest,	» Alkmaar,	» 7396
Gegund.		
Raming		ƒ 8820

Stavenisse, 16 Sept.: het maken van een regenbak, groot 15 M³, met de bijlevering van 77 M. ijzeren gooten; ingek. 5 bilj., als:

L. E. Roosemond,	te Stavenisse,	ƒ 535.60
G. M. Roosemond,	» idem	» 525
Jac. Letzer,	» idem	» 519
Ger. de Jonge,	» idem	» 451
D. Duse,	» idem	» 450
Raming		» 531

Akkerwoude, 17 Sept.: het verrichten van verfwerk in de Herv. kerk; ingek. 16 bilj.:

hoogste inschr.	J. Reijer, Meppel,	ƒ 367
minste »	P. Westra, Oenkerk,	» 174
Gegund.		

Rotterdam, 17 Sept.: het rioleeren, ophoogen en bestraten van een gedeelte van de Jacob-Cats-, Rembrandt-, Erasmus- en Noordmolenstraat, voor rekening der maatschappij tot expl. van ouroerende goederen; ingekomen 13 bilj., als:

A. de Bruijn,	te Rotterdam,	ƒ 38,580
A. de Borst,	» Papendrecht,	» 33,148
G. Beenhakker,	» Sliedrecht,	» 32,940
J. v. d. Vlugt,	» Dordrecht,	» 32,740
A. du Vijn,	» idem	» 32,511
B. Voordendag,	» idem	» 31,723
C. J. v. Tussenbroek,	» Hillegersberg,	» 31,450
A. H. Ireijs,	» Kralingen,	» 30,712
J. J. Kooijmans,	» Dordrecht,	» 30,400
A. J. Stal,	» Hillegersberg,	» 29,300
W. v. Leeuwen,	» Hellevoetsluis,	» 29,222
H. Jongenburger,	» Waddinksveen,	» 28,200
D. Varkevisser Jr.,	» Overschie,	» 26,389

Amsterdam, 19 Sept.: het maken van drie meerstoelen in het marinedok, het herstellen van het terrein, de wrijfgording enz., bij de coupure; ingek. 11 biljetten; minste inschr. H. Meekers, te Amsterdam, voor ƒ 5585.

's-Hage, 19 Sept.: de overstorting van de kopsinkstukken der hoofden A¹ en B, gelegen beoosten de Goereesche haven, benevens de voorziening van de koppen der dammen 1, 2 en 4 aan het Flauwe Werk op de noordkust van Goedereede, behoorende tot de zeewerken in Zuid-Holland; ingek. 4 bilj., als:

Erven Trip,	te Rotterdam,	ƒ 5339
T. J. Smits,	» Doedrecht,	» 4936
G. Hoekam Jr.,	» Sliedrecht,	» 4623
A. M. Langeveld,	» Hardinksveld,	» 4472
Raming		» 5000

's-Hage, 19 Sept.: het bouwen van een sluiskantoor te Leidschendam, gem. Stompwijk, voor rekening der provincie Zuid-Holland; ingekomen 5 bilj., als:

B. Nieuwenhuisen,	te 's-Hage,	ƒ 7290
M. A. J. Taverne,	» idem	» 7064
H. v. Bergen Henegouwen,	» idem	» 6889
A. J. Verstoede,	» Vlaardingen,	» 6489
J. Vermeer,	» Hekendorp,	» 6473

Amsterdam, 19 Sept., voor rekening der Holl.-ijzeren-spoorwegmaatschappij: bestek no. 411, het maken van twee gemetseldo landhoofden en van twaalf steunpunten voor de kolommen van de doorgang, het maken van rieten duikers, bestratingen enz., het afgraven van den bestaanden oprit in den Rijswijkschenweg, te 's-Hage, in twee percoelen en massa.

Perc. 1, ingek. 17 bilj., als:

F. Los, Leiden,	ƒ 33,649
F. H. v. Malsen, 's-Hage,	» 32,800
C. v. d. Meijden, Hardinksveld,	» 32,570
C. P. W. Dessing, Gouda,	» 31,991.70
D. J. Ulenberg, Rotterdam,	» 31,500
B. Voordendag Az., Dordrecht,	» 31,428
L. Kok, IJmuiden,	» 31,400
C. Ramrijn, Haarlem,	» 30,920
C. v. d. Vlugt, 's-Hage,	» 29,980
W. v. Leeuwen, Hellevoetsluis,	» 29,960
H. A. Blok, 's-Gravendeel,	» 29,470
A. Korteweg, Zevenbergen,	» 29,460
H. Wienhoven, Schiedam,	» 29,450
M. A. J. Taverne, 's-Hage,	» 29,300
G. A. v. Spanje, Rotterdam,	» 28,859
A. v. d. Meijden Az., Hardinksveld,	» 28,260
J. Visser Gz., Papendrecht,	» 26,980

Perc. 2; ingek. 7 bilj., als:

Firma G. J. Wispelweg & Co., Zwolle,	ƒ 20,780
Koninkl. fabriek van stoom- en andere werktuigen, Amsterdam,	» 17,800
Maatschappij IJzergieterij »de Prins van Oranje", 's-Hage,	» 16,377
Ned Stoombootmaatschappij, Rotterdam,	» 16,326
Ph. Reijakkers & Zn., Helmond,	» 16,260
L. J. Enthoven & Co., 's-Hage,	» 15,769
Soc. anonyme des chaudronneries et fonderies Liégeoises, Luik, Massa; ingek. 4 bilj., als:	» 15,450
F. Los, Leiden,	ƒ 51,675
G. D. v. Doorn, Amsterdam,	» 49,000
C. J. Maks Jz., idem	» 48,900
H. J. Meekers, idem	» 47,870

Dinxperloo, 19 Sept.: het bouwen van een openbare school met onderwijzerswoning en de levering der benoodigde schoolmeubelen, onder beheer van den architect H. J. L. Ovink, in twee perceelen en massa.

Perc. 1, ingek. 5 bilj., als:

A. v. Raaij, Uitt,	ƒ 1143
J. L. de Vries, Oldeholtpade,	» 1080
J. J. Steenden, Doetichem,	» 849
G. ten Heert, Voorst,	» 809
J. de Witt, Dieren,	» 650
Gegund.	

Perc. 2, ingekomen 5 bilj., als:

J. de Witt, Dieren,	ƒ 13,276
J. L. de Vries, Oldeholtpade,	» 13,044
J. F. W. Klein Hesselink, Dinxperloo,	» 12,982
A. v. Raaij, Uitt,	» 12,919
G. ter Heert, Voorst,	» 12,559
Gegund.	

Massa, ingekomen 6 bilj., als:

J. F. W. Klein Hesselink, Dinxperloo,	ƒ 14,069
F. H. v. Eerden, Aalten,	» 13,267
A. v. Raaij, Uitt,	» 13,936
J. de Witt, Dieren,	» 13,928
J. L. de Vries, Oldeholtpade,	» 13,910
H. W. Koelman, Aalten,	» 13,738
H. Jansen, Bredenbroek,	» 13,497
G. ten Heert, Voorst,	» 13,398

Nijmegen, 19 Sept.: het bouwen van eene villa te St.-Anna, onder beheer van den architect D. Semmelink; ingek. 3 bilj., als:

E. J. Wijers,	te Nijmegen,	ƒ 12,600
L. H. v. Benthem,	» idem	» 11,348
G. J. Groot,	» St.-Anna,	» 10,800
Niet gegund.		

Wehe (gem. Leens), 20 Sept.: het bouwen van drie brandspuithuisjes te Leens, Wehe en Warfhuizen, met bijlevering van alle daartoe benoodigde materialen, arbeidsloonen transporten enz.; ingek. 14 bilj.; minste inschr. K. Bolt en T. Huizinga, te Den-Hoorn, voor ƒ 694
Raming » 815

's-Hage, 20 Sept., onder beheer van het ministerie van koloniën: 1o. de levering van stalen dwarsliggers met toebehooren, ten dienste der Staatsspoorwegen op Sumatra, bestek no. 6; ingek. 5 bilj., als:

Georg Marien Bergworks- und Huttenverein, Osnabrück,	ƒ 365,090
Bochumer Verein, Bochum,	» 340,000
Gute Hoffnungshutte, Oberhausen II,	» 329,790
Soc. des aciéries d'Angleur, Angleur,	» 317,000
Hoerder Bergwerks und Hüttenverein, Hoerde,	» 314,055
Gegund.	

2o. de levering van loodwit, ongekookte lijnolie, gekookte lijnolie, verfwaren, plaatskaartjes, ten dienste der Staatsspoorwegen op Java; minste inschr. waren:

loodwit, firma Parker en Phijjers, Rotterdam, voor ƒ 2043.

ongekookte lijnolie, F. Alberdingk & Zn., Amsterdam, voor ƒ 1467.

gekookte lijnolie, dezelfden, voor ƒ 519.

verfwaren, Hoogeweg en van Zaneren, Amsterdam, voor ƒ 1126.10.

plaatskaartjes, Wed. S. Benedictus, Rotterdam, voor ƒ 456.

Utrecht, 20 Sept.: het gedeeltelijk opruimen der voormalige bruggwachterswoningen en het maken van een gebouw tot woningen voor drie beambten bij de brug over de Waal, nabij Zalt-Bommel, onder het beheer der maatschappij tot expl. van Staatsspoorwegen; ingek. 9 bilj., als:

L. v. Erp,	te Hedel,	ƒ 7060
F. H. Meijer,	» Sliedrecht,	» 6200
A. Jansen,	» Hedel,	» 5540
H. J. v. Boost,	» Zalt-Bommel,	» 5393
L. J. Metz,	» idem	» 5267
J. Kunsteeg,	» Giesendam,	» 5259
Ph. v. d. Heijden,	» Bokstel,	» 5039
W. Kwasterman,	» Akkooi,	» 4979
A. Willaert,	» Bokstel,	» 4888

Haarlem, 20 Sept.: het verzwaren van een gedeelte van den dijk langs rijkanaal F, nabij Halfweg, voor rekening van den Grooten IJpolder; ingek. 9 bilj., als:

K. v. Leeuwen,	te Zaandam,	ƒ 2480
A. Visser,	» Haarlem,	» 2470
H. C. Cuyvelier,	» idem	» 2437
G. Beenhakker,	» Sliedrecht,	» 2045
J. Holster,	» Haarlem,	» 1860
De Vlies,	» Amsterdam,	» 1654
C. v. Boven,	» Nieuweramstel,	» 1600
P. Zanen Cz.,	» Ammerstol,	» 1423
S. Bakker Az.,	» Giesendam,	» 1377
Gegund.		

's-Hage, 20 Sept.: het bouwen van eene houtloods met kantoor en verdere werken aan het Goldelcone pad te 's-Hage, voor C. van de Stadt, aldaar, onder de levering van het benoodigde hout, onder beheer van den architect H. Westra Jr., te 's-Hage; ingek. 17 bilj., als:

A. Schouten,	te 's-Hage,	ƒ 2475
G. Simons,	» idem	» 2455
F. Boest,	» idem	» 2450
W. F. P. v. d. Grijp,	» idem	» 2440
J. L. Werdes,	» idem	» 2410
H. v. Bergen Henegouwen,	» idem	» 2154
P. v. Vliet C.Jz.,	» idem	» 2323
W. P. Teeuwisse,	» idem	» 2320
C. Alkemade & Co.,	» Noordwijk,	» 2300
Gebr. de Vos,	» 's-Hage,	» 2300
J. Roodenrijs,	» idem	» 2224
B. J. v. d. Heijden,	» Voorburg,	» 2200
H. P. Haurman,	» Scheveningen,	» 2150
W. F. Schmal,	» Voorburg,	» 2096
J. H. Valk,	» Rijswijk,	» 1915
Wed. P. A. Ravelli & Zn.,	» 's-Hage,	» 1909
C. Klapwijk,	» Rijswijk,	» 1885

Arnhem, 20 Sept., voor rekening der gemeente: 1o. het maken van klinkerbestratingen en trottoirs met de levering van klinkers, goottonden en verdere materialen; ingekomen 6 bilj., als:

G. H. v. d. Heijden,	te Arnhem,	ƒ 4240
Firma Carmiggelt & Zn.,	» Brummen,	» 4140
W. H. de Haan,	» Elden,	» 4140
Gebr. v. Daalen,	» Arnhem,	» 3985
M. P. Vale,	» idem	» 3920
J. Terwindt,	» Westervoort,	» 3895
In beraad gehouden.		

2o. het maken, leveren, stellen enz. van schoolmeubelen, in drie perceelen.

Perc. 1, ingek. 33 bilj., als:

A. P. Roosen, Groessen,	ƒ 3142.85
A. Hennink, Arnhem,	» 3061
M. Wardenier Jz., idem	» 2955
G. J. Lucassen en Koenders, idem	» 2816
J. A. Huij, Watergraafsmeer,	» 2580
C. v. Dieyl, Koudekerk,	» 2493
G. Esser, Ede,	» 2475
C. H. Hopaf, Arnhem,	» 2468
J. H. de Vries, idem	» 2450
J. H. v. Riel, idem	» 2395
J. Diebels, Huissen,	» 2390
W. A. R. Kok, Arnhem,	» 2382
G. J. Bierhoff, idem	» 2349
J. Rothuizen, Doesburg,	» 2290
J. A. Dumolin, Vianen,	» 2238
L. Nijland, Zutfen,	» 2222
J. A. Hoenderdos, Haarlemmermeer,	» 2198
A. F. v. Dongen, Prinsenhage,	» 2175
W. v. d. Sand, Arnhem,	» 2147
H. Heijligers, Amersfoort,	» 2137
Th. Elbers, Arnhem,	» 2136

J. B. de Vos, Oosterhout, ƒ 2110
J. H. Beks, Amersfoort, » 2098
A. Baar, Wageningen, » 2096
J. de Boer & Zonen, Steenwijk, » 2067
J. Schouten, Vianen, » 1999
G. Brosier, Gendringen, » 1994
Horstink en Grilman, Arnhem, » 1989
J. C. Carnoggelt, Brummen, » 1983
W. Mekking Jr., Arnhem, » 1963
H. v. d. Bold, Apeldoorn, » 1888
J. Kleinmeijer, Averest, » 1870
Wed. H. de Vries Pz., Wageningen, » 1770

Perc. 2, ingekomen 12 bilj., als:

J. A. Ruij, Waterzuiveringsmeer, ƒ 1139
A. Baar, Wageningen, » 1050
H. v. d. Sand, Arnhem, » 997
J. de Boer & Zonen, Steenwijk, » 969
G. J. Lucassen en Konsorten, Arnhem, » 840
H. N. v. Koppenhagen, idem » 821
A. F. v. Dongen, Prinsenhage, » 795
J. H. Keijman, Wijk-bij-Duurstede, » 782
J. B. de Vos, Oosterhout, » 764
H. v. d. Bold, Apeldoorn, » 698
S. Breigom, Arnhem, » 670
J. A. Roenderdos, Haarlemmermeer, » 649

Perc. 3, ingek. 7 bilj., als:

A. ten Bruggencate Jr., Almelo, ƒ 687
G. Wolters, Amersfoort, » 607.10
L. F. Franck, Arnhem, » 570
H. H. Gielingh, idem » 565
A. de Boer, Deventer, » 545
J. P. E. v. Doorn, Velp, » 530
B. Legroe, Deventer, » 496

Alle perceelen zijn in beraad gehouden.

's-Hage, 21 Sept.: onder beheer van het departement van Waterstaat, enz.: 1o. het weghaggeven van de onderduikende Zeeuwsche krib, aan den rechter Waaloever onder de gemeente Ophemert; ingek. 11 bilj., als:

J. v. Houwelingen, Amsterdam, ƒ 14,376
W. P. de Vries, Rossum, » 12,848
A. L. van Wijngaarden IJz., Sliedrecht, » 11,680
L. A. v. Haalten, idem » 10,770
H. Bennik H.Bz., Utrecht, » 10,350
W. P. de Vries, Rossum, » 9,990
H. v. Anrooy Jz., Nieuwaal, » 9,750
T. H. Thomassen, Nijmegen, » 9,440
H. v. Anrooy Jz., Nieuwaal, » 8,888
A. G. Huykes, Hedel, » 7,519
T. Volker, Dordrecht, » 7,000

2o. de voortzetting der normaliseering van den benedenmond der Nieuwe-Merwede, met de uitvoering van eenig baggerwerk, alsdaar; ingek. 4 bilj., als:

L. Kalis Kz., Sliedrecht, ƒ 79,400
A. Boer Wz., idem » 60,800
A. L. v. Wijngaarden IJz., idem » 58,630
A. G. Huykes, Hedel, » 49,800

3o. het maken van twee glaswanden ter gedeeltelijke afsluiting van de beide einden der groote overkapping op het station Zwolle; ingek. 5 bilj., als:

J. W. Aberson, Deventer, ƒ 6847
D. J. Bokdag, idem » 6709
Firma G. J. Wiepelweij & Co., Zwolle, » 6377
L. Meijer, Zwolle, » 5781
C. J. Schiere, Boornbergum, » 5175
Raming » 5130

Zutfen, 21 Sept.: het doen van voorzieningen aan gebouwen in de legerplaats bij Milligen, onder het beheer der genie, te Zutfen; ingek. 10 bilj., als:

J. Westerink, te Epe, ƒ 2980
H. Mouw Mz., » Apeldoorn, » 2847
J. v. d. Brink, » idem » 2688
J. Kruijt Kz., » Zwolle, » 2621
K. A. v. d. Berg, » idem » 2560
H. Haijtink, » Zutfen, » 2540
J. H. Boks, » Amersfoort, » 2540
A. v. Straten, » Zwolle, » 2494
F. W. Geurden, » Apeldoorn, » 2490
H. J. Buitenhuis, » Nunspeet, » 2458
Raming » 2700

Leeuwarden, 21 Sept.: 1o. het maken van de regenbakken, de filters, het machine- en ketelgebouw met toebehooren, den voetweg, de kolenloods en eenige verdere werken, ten behoeve van de waterleiding te Leeuwarden, op en nabij het terrein der pomp- en filterwerken, gelegen in de gemeente Grouw, volgens bestek no. 2; ingek. 9 bilj., als:

T. Hilarius Wz., Leeuwarden, ƒ 130,000
N. Perquin & Zn., Berkel b/Rotterdam, » 125,980
C. Rossem, Haarlem, » 124,980
D. Kramer Midwolde (Gron.), » 123,400
J. N. Kruizinga, Groningen, » 121,600
H. J. Nederhorst, Gouda, » 115,200
A. Bloks, Zwolle, » 114,800
Gebr. v. d. Meer, Harlingen, » 98,800
T. G. Bekhuis en D. Damstra, Leeuwarden, » 96,700

Gunning aangehouden.

2o. het maken van den watertoren te Leeuwarden met de bijlevering van de benoodigde materialen, met uitzondering van eenige ijzerwerken, waaronder het reservoir, volgens bestek no. 3; ingek. 12 bilj., als:

A. Smit en F. Dalstra, Schares o/Huizum, ƒ 43,100
H. Jansen en W. Altena, Leeuwarden, » 37,340
J. Boding, idem » 34,800
N. Perquin & Zn., Berkel b/Rotterdam, » 32,800
T. J. v. d. Steele, Stoek, » 30,182
Alb. Lestrade, Arnhem, » 30 000
K. Hollander, Gouda, » 29,960
C. Rossen, Haarlem, » 29,958
H. T. Biesma, Bonum, » 29,694
Joh. Dekker, Leeuwarden, » 28,980
Gebr. v. d. Meer, Harlingen, » 28,500
T. G. Bekhuis en D. Damstra, Leeuwarden, » 26,975

Gunning aangehouden.

Nijmegen, 21 Sept.: het bouwen van een bierbrouwerij, met mouterij, woonhuis, stal enz., onder beheer van den architect A. van den Boogaard; ingek. 6 bilj.; minste inschr. Verbeete, te Groesbeek, voor ƒ 19,440.

Waalwijk, 22 Sept.: het bouwen van een woonhuis en pakhuis, onder beheer van den bouwkundige H. Meulkens; ingek. 4 bilj., als:

G. v. Dijck, te Waalwijk, ƒ 4750
G. v. Halten, » idem » 4430
J. v. d. Lee, » idem » 4243
E. Treffers, » idem » 4195

Harlingen, 22 Sept.: het afbreken van onderscheidene gebouwen en het bouwen eener stelphuizing op de zathe Lodingakerk onder Midlum, onder beheer van den architect A. van der Meer; ingekomen 14 bilj., als:

J. R. Jansma, te Hallum, ƒ 6948
R. Westra, » Achlum, » 5835
O. v. d. Weide, » Kimswerd, » 5721
S. Smits, » Berlikum, » 5494
P. Westra, » Arum, » 5278
W. Kroon, » Midlum, » 5160
J. v. d. Steeg, » Hardegarijp, » 5049
J. de Jong, » Almenum, » 4986
T. Schuitemaker, » Peins, » 4984
G. Anema, » Midlum, » 4770
P. L. Kunstra, » Franeker, » 4750
C. Ydsendie, » idem » 4735
R. v. d. Weide, » Wons, » 4562
C. Schiere, » Boornbergum, » 4555

Twello, 22 Sept.: het bouwen van eene nieuwe schuur met bijkomende werken aan het woonhuis van den landmeter H. van Leusen, onder beheer van den opzichter M. Hurenkamp.

Metselwerk, ingek. 6 bilj., als:

H. de Lange, te Berenter, ƒ 456
J. H. Brevink, » idem » 416
W. Evers, » idem » 362
H. Mulder, » Terwolde, » 360
J. G. Hurenkamp, » Twello, » 324
S. Horstink, » idem » 292.40
Raming » 340

Timmerwerk, ingek. 8 bilj., als:

H. Rottingutter, te Twello, ƒ 280.30
G. Arends, » idem » 275
G. Tetterd, » Epse, » 269
W. Straadman, » Twello, » 253
W. Deuckamp, » Wilp, » 244
H. Mulder, » Terwolde, » 240
J. te Wechel, » Twello, » 228.80
J. Fransen, » idem » 188
Raming » 235

Smidswerk, ingek. 2 bilj., als:

G. J. v. Lidt, te Twello, ƒ 49.80
F. Wesselman, » idem » 47
Raming » 50

Verfwerk, ingek. 2 bilj., als:

G. H. Jansen, te Op-den-Teuge, » 49
J. K. v. d. Beijden, » Twello, » 29.40
Raming » 25

Middelburg, 23 Sept.: het bekrammen van een gedeelte der wederzijdsche dijken van het afgesneden gedeelte der voormalige Middelburgsche haven; ingekomen 7 bilj., als:

D. Bolier Cz., Rilland-Bath, ƒ 1036
A. Dekker, Westkapelle, » 1046
J. v. d. Hoek, Middelburg, » 880
P. v. d. Berg, Koljnsplaat, » 879
P. J. Visser Pz., Hansweerd, » 808
M. Lasteen, Nieuwdorp bij 's Heer-Arendskerke, » 796.30
A. Fonfruine, Goes, » 779

's-Hage, 23 Sept.: het leggen en ingraven van twee telegraafkabels onder den grond en onder water, te Amsterdam; minste insche. K. Smeijders de Vogel, te Schiedam, voor ƒ 464.

Middelburg, 22 Sept.: het herestigen van twee corps-morts aan en in de buitenhaven van het kanaal door Walcheren, te Vlissingen te leveren, en te plaatsen schroefankers; geen inschr. Raming ƒ 1150.

Delft, 23 Sept., ten behoeve der artillerie-inrichtingen: Perc. 1, 5100 KG. messingplaat en 120 KG. koperplaat; minste inschijvers Gebr. Abrahams, te 's-Hage, voor 2304.75.

Perc. 2, 66 liter alcohol, 1 gros peetslooken, 33 KG. Schellak en 30 kG. soda; minste inschr. P. J. Kipp & Zonen, te Delft, voor ƒ 68.97.

Maastricht, 23 Dec., onder beheer van het ministerie van waterstaat enz.: 1o. het 7jarig onderhoud van den Rijksweg Roermond—Horn; minste inschrijver R. Peters, te Roermond, voor ƒ 29,250.

2o. het 7jarig onderhoud van den Rijksweg Heerlen—Sittard; minste inschr. H Dupuits, te Wijlré, voor ƒ 3414 's jaars.

BIJVOEGSEL
VAN
DE OPMERKER
van ZATERDAG 1 OCTOBER 1887.

AANKONDIGINGEN
VAN
AANBESTEDINGEN.

Maandag, 3 Oct.

Enschedé, te 12 uren, voor de Wed. J. ten Brink, ten huize van H. J. Goorhuis aan den Oldenzaalschen straatweg: het bouwen van 2 burgerwoonhuizen aan den Oldenzaalschen straatweg, aldaar. Aanw. te 9 uren.

's-Hage, te 1 uur, door burg. en weth.: het rioleeren van den Van-Stolkweg nabij Scheveningen, te 's-Hage. Aanw. gehouden.

Dinsdag, 4 Oct.

Hilversum, te 12 uren, door burg. en weth.: het vergrooten van de openbare school aan de Schoolstraat, aldaar. Inl. bij den gemeente-architect J. Rietbergen. Aanw. 3 Oct., te 11 uren.

Neuzen, te 12 uren, door het best. van den polder Nieuw-Otheene, ten kantore van den ontvanger-griffier: het maken van werken tot zoowering aan den bovengenoemden polder. Aanw. 3 Oct., van 9 tot 10 uren.

Maassluis, te 12 uren, door burg. en weth.: het bouwen van een gebouwtje voor den ontvanger van havengelden aan de oostelijke havenkade, aldaar. Inl. bij den gemeente-architect R. P. Stuivinga. Aanw. gehouden.

Eecharen (N.-Br.), te 4 uren, door burg. en weth.: het bouwen van 2 privaten en waterplaats met een privaatput aan de hoofdschool. Aanw. te 2 uren.

Hoogeveen, te 8 uren, in het café Ogterop: het bouwen eener hulpkerk voor het best. der vereeniging de kerkelijke kas, aldaar. Inl. bij den architect D. Huiting, te Nieuweroord. Aanw. te 5 uren.

's-Hage: het stucadoor- en pleisterwerk voor het maken der gebouwen, tunnels en keermuren op het stationsemplacement, te 's-Hage.

Rotterdam, in het Timmerhuis: de levering van ongeveer 115 M³ elkenhout voor dukdalven en meerpalen.

Woensdag, 5 Oct.

Hengelo, te 12 uren, door J. Eousterse te Delden, in het logement Wilbrink, aan de Markt: het bouwen van een woonhuis, aldaar. Aanw. 3 Oct., te 9 uren.

Krimpen a/d. IJsel, te 12 uren, door dijkgraf en hoogheemraden van de Krimpenerwaard, ten huize van de Wed. H. Kusters: de levering van 16,000 bos zoodrijs, 10,650 palen, 600 bos latten à 40 stuks per bos, 1050 slieten.

Vlissingen, te 2 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie te Bergen-op-Zoom, in het »hotel de Commerce"; het doen van voorzieningen aan de kazerne Westulijk, te Vlissingen. Bilj. inzenden uiterlijk 4 Oct., vóór 3 uren, bij den opzichter van fortificatiën, aldaar. Raming ƒ 4500.

Donderdag, 6 Oct.

Tull (Geld.), te 12 uren, door den dijkstoel van het polderdistrict Tielerwaard, in het districtshuis: *a.* het opmaken en vernieuwen van eenige rijswerken langs den rechter Waaloever tusschen Tiel en Vuren; *b.* het op aanwijzing leveren en opstuiken van 45 dikke vinnens Geldersch waarden- en wilgen rijshout; *c.* het leveren en opbergen van 1800 bos elzen palen; *d.* het leveren en lossen van de benoodigde grint voor den rechter Waaldijk tusschen Tiel en Gorichem en voor den linker Lingedijk tusschen Geldermalsen en Gellikum, in perc. Aanw. 5 Oct., te 9 uren.

Benschop (Utr.), te 2 uren, door het R.-K. parochiaal kerkbest. bij H. Uijtterwaal, in het logement de Zwaan: het maken, leveren en stellen van 12 stuks kerkbanken. Inl. bij den opzichter G. A. Ebbers, aldaar. Aanw. 6 Oct., te 12 uren.

Orten (N.-Br.), te 6 uren, door den aannemer C. Mulder: het leveren en stellen van een ijzeren hek met poortje, aan de in-aanbouw-zijnde pastorie, aldaar.

Arnhem, door den architect A. B. Fromm, namens het best. van het Volkskosthuis: het aanbrengen (houten meubelen, ijzeren ledikanten met toebehooren, glas- en aardewerken en gasornementen) voor genoemd gebouw.

Vrijdag, 7 Oct.

Binnen-Hoerdijk (N.-Br.), te 10 uren, door het best. van het waterschap Roijalen Polder, ter herberge van J. Sprangers: de levering van 30,000 bos rijs, 3000 bos palen en 3000 bos latten. Inl. bij den secretaris-penningmeester W. E. Becking, te Hoogo-Zwaluwe.

's-Bosch, te 10½ uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het opruimen van ondiepten in het kanaal de Dieze, prov. Noord-Brabant. Inl. bij den hoofdingenieur in het 4e district, te 's-Bosch, den ingenieur Schuurman, te Vocht en den opzichter Vroeg, te Creececoeur. Aanw. gehouden. Raming ƒ 6700.

's-Hage, te 1 uur, door het ministerie van waterstaat enz.: het onderhoud en het doen van eenige herstellingen aan het Rijkspost- en telegraafgebouw te Monnikendam, over '87 tot en met 31 Maart '90. Inl. bij den rijksbouwmeester in het 1e district, te 's-Hage en den hoofdopzichter der landsgebouwen G. D. Wijndels de Jongh, te Amsterdam. Aanw. gehouden. Raming ƒ 650.

's-Hage, te 1 uur, door het ministerie van waterstaat enz.: het uitvoeren van eenige veranderingen in het Rijkspostgebouw te Eindhoven en het onderhouden en herstellen van dit gebouw, van den dag der kennisgeving van de goedkeuring der aanbesteding tot en met 31 Dec. '89. Inl. bij den rijksbouwmeester in het 2e district, te 's-Hage, en den hoofdopzichter J. J. G. Rinkes, te Breda. Aanw. gehouden. Raming ƒ 3200.

Zaterdag, 8 Oct.

Witmarsum, te 11 uren, door burg. en weth.: het slaten van de Lortenvaart, lang 1050 M. Aanw. 4 Oct., te 11 uren.

Heusden, te 12 uren, door dijkgraaf en heemraden van het waterschap de Hooge Maasslijk van Stad en Lande van Heusden c. a., in hunne gewone vergaderzaal, nabij de Waterpoort: *a.* het met bladriet en rijshout beslaan van vakken dijk, tot het waterschap behoorende, in 4 perc. *b.* het leveren van 6000 bossen bladriet in 1 perc.; *c.* het leveren van 4000 bos Holl. rijs, 100 bos Geldersch rijs, 100 bos bleeslatten, in 1 perc. Inl. bij den opzichter J. van Tuijll Gzn., te Heusden.

Maandag, 10 Oct.

Os, te 3 uren, door het kerkbest. der Israëlietische gemeente, bij M. van den Biggelaar: het bouwen van een absluitmuur met koepelgebouwtje, het graven van een sloot enz., om het terrein der begraafplaats, gelegen in den Beenschen weg. Inl. bij den bouwkundige H. R. Hendriks, te Os. Aanw. 10 Oct., te 10 uren.

Dinsdag, 11 Oct.

Assen, te 12 uren, door het ministerie van binnenl. zaken, aan het gebouw van het prov. best.: het verbouwen van de rijks-lagere school III in kolonie VII te Frederiksoord, gemeente Vledder, en het doen van herstellingen aan de onderwijzerswoning, aldaar. Inl. bij den rijksbouwkundige voor de onderwijsgebouwen enz., en den opzichter der rijks-lagere scholen G. J. Bouwinkel, te Frederiksoord. Aanw. 4 Oct., te 2 uren. Raming ƒ 7200.

Woensdag, 12 Oct.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: het maken van werken tot verbetering van de rivier de Maas benoden de doorsnijding van de Pieken-waard, tusschen de kilometerraaien 14 en 16 der herziene rivierkaart, onder de gemeente Driel, provincie Gelderland. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, den ingenieur Verweij en den opzichter Groenen, beiden te Vucht. Aanw. 5 Oct. Raming ƒ 13,940.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het inrichten tot kantongerecht van het gebouw, dienende tot telegraaf-kantoor te 's-Hage en het onderhouden van dat gebouw tot en met 31 Dec. '88. Inl. bij den rijksbouwmeester in het 2e district, en den hoofd-opzichter J. A. Weinberg, beiden te 's-Hage. Aanw. 5 Oct. te 10 uren. Raming ƒ 6330.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het voortzetten der verruiming van de doorgraving te Hoek-van-Holland, voor de verbetering van den waterweg langs Rotterdam naar zee. Inl. aan het bureau van den eerstaanwezend-ingenieur van den waterstaat Leemans, te Rotterdam, en den ingenieur Stein Parvé, te Hoek-van-Holland. Aanw. 5 Oct., te 12 uren. Raming ƒ 0.30 per M³.

Donderdag, 13 Oct.

Haarlem, te 1 uur, door dijkgraaf en heemraden van den Haarlemmermeerpolder, ter secretarie, op den Jansweg: het maken en opstellen van zes stoomketels, met bijbehoorende stoomkast, voor het pompwerktuig »de Cruquius", nabij Heemstede. Inl. bij den hoofdopzichter te Haarlem. Aanw. 4 Oct., te 2 uren. (*Zie advert. in n°.* 39).

Haarlem, te 2½ uren, door het ministerie van binnenl. zaken, aan het gebouw van het prov. best.: het inrichten van twee lokalen tot bewaarplaats van het oud-archief van Noord-Holland, te Haarlem. Inl. bij den rijksbouwkundige voor de onderwijsgebouwen enz., te 's-Hage, en den hoofdopzichter der universiteitsgebouwen K. de Boer Hz., te Leiden. Aanw. 6 Oct., te 10½ uren. Raming ƒ 1950.

Vrijdag, 14 Oct.

Gorichem, te 10 uren, door de commissie voor gemeene belangen van de hoogheemraadschappen de Alblasserwaard met Arkel benoden de Zouwe en de Vijf Heerenlanden, in den Doelen: het leveren van 70,000 bos Hollandsch rijs, 7000 bos Waldhersche palen en 7000 bos tainlatten op veertien verschillende plaatsen langs de Dief-, Moer- en Zuider-Lingedijken. Aanw. 11 en 12 Oct., te 9 uren.

Gorichem, te 12 uren, door dijkgraaf en hoogheemraden van de Alblasserwaard met Arkel benoden de Zouwe, in den Doelen: de levering van 14 scheiven noodmaterialen, ieder bevattende: 2000 bos Hollandsch rijs, 200 bos palen en 200 bos latten, op de bekende plaatsen.

Strijen (Z.-H.), te 5 uren, door het best. der uitwaterende polders door het Strijensche Sas, ten huize van de Wed. M. de Nagtegaal: de levering van het eikenhout, benoodigd voor een paar binnenvloeideuren van de schutsluis te Strijensas. Inl. bij den fabriek J. van de Nadort, te Strijen. Bilj. inzenden 13 Oct.

Zaterdag, 15 Oct.

Vlaardingen, te 1 uur, door burg. en weth.: het aanleggen van eene aardebaan en het gedeeltelijk bestraten daarvan, ter vervanging van den bestaanden Schiedamschen weg in die gemeente. Aanw. 18 Oct., te 10 uren.

Dinsdag, 18 Oct.

Rotterdam, te 1 uur, door burg. en weth.: het maken, leveren en opstellen van de hydraulic-mains, afvoerbuizen enz., in de vierde stokerij, ten behoeve van de gemeente-gasfabriek aan den Oostzeedijk. Inl. aan het Stads-timmerhuis. Aanw. 13 Oct., te 11 uren. (*Zie advert. in n°.* 40.)

Woensdag, 19 Oct.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het maken van een strekdam aan den benedenmond van het Hartelsche gat langs den linkeroever der Botlek, tusschen de kilometerraaien 152 en 153, ter verbetering van de Nieuwe Maas benoden de Oostpunt van Rozenburg. Inl. bij den eerstaanwezend-ingenieur Leemans, te Rotterdam, en den adjoint-ingenieur Goekings, te Rozenburg. Aanw. 12 Oct. Raming ƒ 6600.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het maken van zuilenbasalt-steengloeiing tegen het buitenbeloop van de

ledijking langs den linkeroever der Nieuwe-Merwede, onder de gemeente Werkendam, behoorende tot de werken der Merwede en Killen in de provincie Noord-Brabant. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, den ingenieur Hoogenboom, te Dordrecht, en den opzichter Baumer, te Werkendam. Aanw. 12 Oct. Raming f 10,000

Donderdag, 20 Oct.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het stellen van dukdalven en meerpalen in het buitenkanaal te IJmuiden en het Noordzeekanaal. Inl. bij den hoofdingenieur, te Haarlem, en den ingenieur, te Amsterdam. Aanw. 13 Oct. Raming f 8700.

Vrijdag, 21 Oct.

Middelburg, te 10 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het op diepte houden van de buitenhaven van het kanaal door Walcheren te Veere en van de geul in den oever voor die haven. Inl. bij den hoofdingenieur in het 11e district, te Middelburg, en den ingenieur, te Vlissingen. Aanw. 13 en 15 Oct. Raming f 34,400.

Middelburg, te 10 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het driejarig onderhoud der registreerende peilschaal te Bruinisse, behoorende tot de zeewerken in de prov. Zeeland. Inl. bij den hoofdingenieur in het 11e district, te Middelburg, en den ingenieur te Goes. Aanw. 13 en 15 Oct. Raming f 328 per jaar.

Middelburg, te 10 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het driejarig onderhoud ged. '88, '89 en '90 van het kanaal van Sluis naar Brugge (Nederlandsch gedeelte). Inl. bij den hoofdingenieur, in het 11e district, te Middelburg, en den ingenieur, te Vlissingen. Aanw. 15 Oct., te 12½ uren. Raming f 1425.

Maandag, 24 Oct.

Tilburg, te 11 uren, door het R.-K. parochiaal kerkbestuur van den H. Jozef, in het koffiehuis »de Gouden Appel", op den Heuvel: het voltooien door verlenging der in '72 gedeeltelijk gebouwde St.-Jozefskerk en het daaraan bouwen van twee torens, met de levering van alle daartoe benoodigde materialen, benevens het restaureeren van het bestaande gedeelte, zoals dit in 't gedrukte bestek is omschreven en bedoeld. Inl. bij den architect H. J. van Tulder, te Tilburg. Aanw. 17 Oct., te 11 uren. (*Zie advert. in no. 40.*)

Woensdag, 26 Oct.

's Hage, te 12 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het leveren en leggen van bestrating en bijkomende werken op het voorplein van het centraal personenstation te Amsterdam. Inl. bij den eerstaanwezend-ingenieur der Staatsspoorwegen, te Amsterdam. Aanw. 18 en 19 Oct., te 11 uren. Raming f 94,400.

Zaterdag, 29 Oct.

Maassluis, te 12 uren, door burg. en weth.: het ophalen van alle steenkolen- en andere asch, puin, uitgraafsel, grondspecie, mest en afval of vuilnis van welken aard ook en hoe ook genaamd. Het uitscheppen en schoonhouden van alle vervalputten, riolen, goten, publieke privaten en urinoirs. Het vegen der straten enz. Inl. bij den gemeentearchitect R. P. Stuivinga.

Vrijdag, 4 Nov.

Middelburg, te 10 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het driejarig onderhoud der zelfregistreerende peilschalen te Borsele en Oostbeveland en der rijkspeilschaal te Hoedekenskerke, behoorende tot de zeewerken in de provincie Zeeland. Inl. bij den hoofdingenieur in het 11e district, te Middelburg, en den ingenieur, te Goes. Aanw. 27 en 29 Oct. Raming f 450 per jaar.

AFLOOP
VAN
AANBESTEDINGEN.

Gouda, 21 Sept., voor rekening der gemeente: 1o. het bouwen van een wachthuisje;
hoogste inschr. C. J. Kaet, Gouda, f 1198.50
minste » H. J. Nederhorst, idem » 861
2o. het verrichten van verfwerken.
Perc. 1, Bank van leening;
hoogste inschr. H. Tamse, Gouda, f 314
minste » B. Brouwer, idem » 175
Perc. 2, Weeshuis;
hoogste inschr. B. Brouwer, Gouda, f 282
minste » Joh. Vos, idem » 222
Alles gegund.

Nijmegen, 21 Sept.: het bouwen van een bierbrouwerij, mouterij, woonhuis, stal enz., onder beheer van den architect A. van den Boogaard; ingek. 6 bilj., als:
J. Kroops, te Nijmegen, f 25,735
A. Th. Opsomer, » idem » 25,300
J. S. Grandjean en Theunissen, » idem » 24,987
J. v. Ginkel, » idem » 24,873
E. J. Weijers, » idem » 22,618
W. Verbeeten, » Groesbeek, » 19,460
Gegund.

's-Hage, 23 Sept.: het leggen en ingraven van twee zevendraadskabels onder den grond en onder water, te Amsterdam; ingek. 6 bilj., als:
W. v. Dijk, Jutfaas, f 695
C. v. Boven, Nieuwer-Amstel, » 563
J. Schouten, Vianen, » 520
E. M. Giesen, Amsterdam, » 519
P. v. Essen, Haarlemmerliede en Spaarnwoude, » 487
K. Snuyders de Vogel, Schiedam, » 464
Raming » 680

Arcen, 23 Sept.: het doen van eenige veranderingen aan het schoollokaal, aldaar; ingek. 6 bilj., als:
J. Joucken, te Broekhuizervorst, f 1021
H. Boom, » idem » 1019
J. Claessen, » Arcen, » 971.50
P. Coppes, » Velden, » 700
Fr. Pues, » Venloo, » 665
H. Coenders, » Arcen, » 597
Gegund.

Haarlem, 23 Sept.: het verbouwen van een perceel aan de Lange Veerstraat, get. no. 8, te Haarlem, tot winkelhuis met twee afzonderlijke bovenwoningen, onder beheer van den architect G. H. Müller; minste inschr. H. J. Geijl Jz., firma Martens & Zn., te Haarlem, voor f 5245. Gegund.

Wageningen, 23 Sept.: het bouwen van een tabakspakhuis, onder beheer van den architect S. Bitters; ingek. 9 bilj., als:
J. Heitink, te Bennekom, f 4350
H. A. J. Popping, » Wageningen, » 4284
P. de Leeuw, » idem » 4278
J. W. Welgraven, » idem » 4109
H. de Leeuw, » idem » 4075
R. F. Driever, » idem » 4016
Gebr. Mekking, » Bennekom, » 3994
J. Haar Hz., » Wageningen, » 3748
H. Haar Jz., » idem » 3699
Gegund.

Bolsward, 23 Sept.: 1o. het verkeeren en gedeeltelijk vernieuwen van de bestrating buiten de Blauwpoort, te Bolsward; ingekomen 7 bilj., als:
F. Hamburg, te Bolsward, f 734
J. J. Roode, » Makkum, » 720
P. S. Westra, » Arum, » 688
G. ten Brug, » Harlingen, » 678
J. Feenstra, » Allingawier, » 630
P. A. Bottinga, » Leeuwarden, » 609
D. v. d. Ketel, » Bolsward, » 596
De gunning is acht dagen aangehouden.
2o. het uitvoeren van verschillende herstellingen aan de draaibrug in het dorp Witmarsum; ingekomen 8 bilj., als:
J. J. Roode, te Makkum, f 419
P. de Bois, » Franeker, » 398
P. P. Straatsma, » Witmarsum, » 397.50
F. Bangma, » idem » 388.50
J. G. Dijkstra & Zn., » Arum, » 388
K. Roodema, » Longerhouw, » 375
C. F. v. d. Weide, » Kimswerd, » 357
P. S. Westra, » Arum, » 348
Gegund.

Maastricht, 23 Sept.: 1o. het onderhoud van den Rijksweg van Roermond langs Horn tot aan den grooten Rijksweg van Neeritter naar Venloo, van 1 Oct. '87 tot 31 Dec. '93; ingekomen 10 bilj., als:
M. Vogels, te Wessem, f 38,300
J. Schonk, » Maastricht, » 37,170
L. Laudy, » Venloo, » 37,127
G. Straatman, » Linne, » 36,888
G. Janssens, te Roermond, f 34,789
L. Niessen, » idem » 34,420
E. Stoffels, » idem » 32,545
J. Hillen, » Grave, » 32,100
M. v. Gasselt, » Venloo, » 31,947
H. Peeters, » Roermond, » 29,250
Raming » 37,300
2o. het onderhoud van den Rijksweg van Heerlen over Amstenrade tot aan de Putpoort te Sittard, van 1 Oct. '87 tot 31 Dec. '93; ingek. 4 bilj., als:
per jaar
J. Lemmens, te Beek, f 3792
P. J. Ubachs, » Nieuwstadt, » 3770
G. Beckers, » Sittard, » 3760
E. H. Dupuits, » Wijlré, » 3418
Raming » 3800

Zevenaar, 24 Sept.: het bouwen van een dijksmagazijn met heemraad- en dijkwachtkamer in den heemraadspost van 't Loo, met bijlevering van de benoodigde materialen; ingekomen 9 bilj., als:
H. Verborg en G. Reijers, te Lobit, f 4871
W. Okkes, » Zevenaar, » 4600
H. Jansen, » Didam, » 4516
M. Kok, » idem » 4425
L. G. Raben, » idem » 4396
A. P. Roosen, » Groessen, » 4097
Th. J. Lendering, » idem » 4079
J. Diebels, » Huissen, » 3853
J. H. Muskens, » Herwen, » 3777
Gegund.

Zaandam, 24 Sept.: het bouwen van een gymnastiek- en exercitielokaal met conciërgewoning en wapenmagazijn; ingek. 6 bilj., als:
C. Kosters, te Amsterdam, f 11,479
J. M. Jutte, » Zaandam, » 9,666.83
W. Greeve, » Buiksloot, » 8,400
J. H. Eilmann, » Zaandam, » 7,490
A. Brugman, » idem » 7,098
C. Kakes, » idem » 6,950
Gegund.

Dordrecht, 24 Sept., voor rekening van het hoogheemraadschap Zwijndrechtsche Waard: 1o. het vierkanten van den dijk; ingek. 6 bilj., als:
G. v. d. Griend, te Sliedrecht, f 400
F. Korevaar, » Hardinxveld, » 396
J. Kampsteeg, » Giessendam, » 364
P. v. Wijngaarden, » Papendrecht, » 337
A. Buitendijk, » Groote Lindt, » 305
C. de Boest, » Papendrecht, » 294
2o. het leveren van 750 stère grint; ingek. 3 bilj., als:
per stère
A. den Breejen, te Hardinxveld, f 1.53
C. v. Trigt, » idem » 1.49
A. G. J. Buitel, » Amsterdam, » 1.47^{5}
3o. het leveren van 400 HL. steenkolen; ingek. 2 bilj., als:
per HL.
J. Leenheer, te Heerjansdam, f 0.62$^{27}/_{38}$
A. Simons, » idem » 0.59

Kampen, 24 Sept.: het bouwen van een woonhuis voor H. Kanis, onder beheer van den architect H. de Graaf; ingek. 10 bilj., als:

		plan A.	plan B.
D. Bruggink,	Kampen,	f 12,200	f 11,700
G. J. Bruggink,	idem	11,860	11,300
B. Frank,	idem	11,842	11,332
J. Hesselingen, Meppel,		11,733	11,109
B. Snel,	Kampen,	11,585	11,085
H. v. Dijk Dz.,	idem	10,990	10,835
J. Valk,	idem	10,880	10,390
J. H. Tiel en H. Reuijl,	idem	10,324	9,999
G. Londo,	idem	10,100	9,720
Gebr. Lehr,	idem	9,812	9,386
Raming		10,258	9,834

Groninger-Opeinde, 24 Sept.: het bouwen van eene huizing met schuur en bijschuur voor de Wed. W. Dijk, te Groninger-Opeinde, onder beheer van den architect A. Velding; ingek. 17 bilj., als:
J. Wibbeling, te Drachten, f 12,800
O. Offringa, » Donkerbroek, » 11,987
S. Kielstra, » Drachten, » 11,853
F. Beck, » idem » 11,486
K. v. Duinen, » Oldekerk, » 11,430
J. Oosterhof, » Kollum, » 11,411
J. Pijnacker, » idem » 11,160
G. v. d. Wal, » Eestrum, » 10,999
J. Bos, » Twijzel, » 10,880
J. Kalt, » Ureterp, » 10,579
J. v. d. Steeg, » Hardegarijp, » 10,489
J. Keuning, » Ureterp, » 10,459
J. Feninga, » Grootegast, » 10,246
P. Venk, » Ureterp, » 10,243
S. de Boer, » Lippenhuizen, » 9,920
W. Westra, » Burum, » 9,900
A. v. d. Meer, » Drogeham, » 9,669
Gegund.
Een biljet van B. Kooi, te Zuidhorn, te laat ingekomen.

Maastricht, 26 Sept., onder beheer van het ministerie van binnenl. zaken: het uitvoeren van verschillende werkzaamheden aan de gebouwen der Rijkskweek- en leerschool te Maastricht; ingek. 4 bilj., als:
H. Ummels, te Maastricht, f 2567
J. Meijers, » idem » 2598
J. Beggers, » idem » 2548
J. Limpens, » idem » 2470
Raming » 2800

Hilversum, 26 Sept.: het bouwen van een perceel voor warme spijsuitdeeling te Hilversum, onder beheer van den architect A. L. W. van Dijk; ingek. 8 bilj.; minste inschr. J. van den Brul, aldaar, voor f 5000, aan wien het werk is gegund.

Neuzen, 26 Sept.: het leggen van een grintbaan, ter lengte van ongeveer 800 M., op het gehucht Sluiskil in die gemeente; ingekomen 5 bilj., als:
J. Kelijn, te Neuzen, f 750
K. de Vos, » idem » 730
M. v. d. Hoek, » idem » 720
D. de Doelder, » idem » 669
A. Tholens Dz., » idem » 658

Utrecht, 26 Sept.: het bouwen van een heerenhuis aan de Maliebaan, onder beheer van den architect Alb. Nijland; ingek. 12 bilj., als:
P. Leenders, te Utrecht, f 16,833
H. Vermeer, » idem » 14,480
A. C. Vink, » idem » 14,190
W. A. G. Janssen, » idem » 13,968
Joh. v. Schaik, » idem » 13,637
G. v. Rossel, » idem » 13,229
H. de Borst, » idem » 12,995
Joh. Metz, » Zalt-Bommel, » 12,867
G. J. v. Vloten, » Utrecht, » 12,367
A. J. Gronert, » idem » 11,880
G. H. Vermeulen, » idem » 10,067
J. de Vos, » idem » 9,971
De gunning is nog aangehouden.

Schiedam, 26 Sept.: het sloopen en opstellen van een windwatermolen in den Nieuwlandschen polder, gem. Schiedam en Ketel c. a., onder beheer van den architect F. A. de Jongh; ingek. 12 bilj., als:
E. Blok, te Vlaardingen, f 15,560
A. v. d. Loo, » Ketel, » 15,548
A. v. d. Klei, » Schiedam, » 15,386
J. P. v. Kempen, » Overschie, » 15,300
A. Groenewegen, » Nootdorp, » 14,985
C. W. Dessing, » Gouda, » 13,700
F. Zijdhof, » Deventer, » 13,619
G. Schermers, » Dussen, » 13,295
M. Visser, » Papendrecht, » 13,239
A. Drinkwaard, » Ketel, » 12,859
J. v. d. Vlucht, » Dordrecht, » 12,810
A. Rijneveld, » Vlaardingen, » 11,543

Maastricht, 26 Sept.: het verrichten van eenige werkzaamheden aan het Rijksgebouw te Vaals; ingek. 1 bilj. van L. Ortmans, te Vaals, voor f 1126.73.

Amersfoort, 26 Sept.: het maken van 1350 M² Waalklinkerbestrating; ingek. 7 bilj., als:
H. Zwep, te Amersfoort, f 2440
J. H. Boks, » idem » 2188
P. Boks, » idem » 2148
A. Maters, » idem » 2137
E. Scheepbouwer, » Utrecht, » 2085
W. v. d. Kooi, » Amersfoort, » 2060
T. W. Bente, » idem » 1974.75
Gegund.

Oldemarkt, 26 Sept.: het bouwen van eene school te Kalenberg, in die gemeente; gegund aan Joost Pen, te Kalenberg, voor f 4259.

Leiden, 27 Sept.: het verbouwen van een perceel aan den Hoogewoerd no. 163 tot woon- en winkelhuis, onder beheer van den architect C. G. van Oerle; ingek. 8 bilj., als:
H. v. Es, te Leiden, f 4450
J. Christiaanse, » idem » 3400
W. P. J. Verhaar, » idem » 3400
Gebr. Couwé, » idem » 3328
N. Birk, » idem » 3321
Chr. F. Verhauff, » idem » 3300
N. A. Zekveld, » idem » 3296
W. L. Lezet, » idem » 3206
Gegund.

Amsterdam, 28 Sept.: het maken van vier heerenhuizen aan de Ceintuurbaan over het Sarphatipark, aldaar, onder beheer van de architecten W. Wilkens en G. van Arkel; ingek. 18 bilj., als:
H. C. Dorlas, te Amsterdam, f 56,484
A. Aalders, » idem » 55,150
H. W. A. Paans, » idem » 54,700
W. H. Struijs, » idem » 53,200
C. Eijsvogel, » idem » 52,737
Oosterink en Schut, » idem » 51,800
W. v. Leeuwen, » Hellevoetsluis, » 51,689
W. G. v. Berkum, » Nieuwer-Amstel » 51,609
A. J. v. Lient, » Amsterdam, » 50,700

K. J. E. v. Damme,	te Amsterdam,	ƒ 48,100
J. Koster,	» idem	» 48,280
P. A. Warners,	» idem	» 47,878
L. Deenik & Zn.,	» idem	» 47,800
G. Boer,	» idem	» 47,354
W. Greve,	» Buiksloot,	» 48,920
Groenhof en Haak,	» Amsterdam,	» 41,780

's-Hage, 28 Sept.: onder beheer van het departement van Waterstaat, enz.: 1o. het maken van een krib en een daaraan aansluitenden stroomleidenden dam aan het benedeneinde der Vischplaat, alsmede het doen van opruimingen in het bed der rivier den Amer, onder de gemeente Made-en-Driemonelen; ingek. 8 bilj., als:

W. P. de Vries, Rossum,		ƒ 95,000
A. L. v. Wijngaarden IJz.,	Sliedrecht,	» 94,450
G. A. v. Hattem,	idem	» 93,800
A. Boer Wz.,	idem	» 89,940
L. Volker Az.,	idem	» 89,806
A. G. Buyskes, Hedel,		» 87,888
T. Volker, Dordrecht,		» 87,000
L. Kalis Kz., Sliedrecht,		» 83,200
Raming		» 96,000

2o. het wegruimen van een in de rivier de Waal onder Ubendoren aan den rechteroever gezonken vaartuig; ingek. 5 bilj., als:

A. Fischer, 's-Bosch,	ƒ 1119
Th. Meijer, Arnhem,	» 1084
A. v. d. Tak, Goedereede,	» 889
A. v. Gelder, Deest,	» 789
B. v. Toffelen Leeuwen,	» 680

3o. het afbreken en daarvoor in de plaats maken van een gedeelte der fundeeringswerken voor de ijzeren overkapping, met bijkomende werken op het central personenstation te Amsterdam; ingek. 22 bilj., als:

M. L. v. d. Laar, Rotterdam,	ƒ 187,099
A. Terwindt, West-Pannerden,	» 183,900
H. v. Rhijn, Naarden,	» 183,800
J. Kooy, Amsterdam,	» 182,594
W. v. Leeuwen, Hellevoetsluis,	» 179,900
H. J. Nederhorst, Gouda,	» 179,900
A. D. v. Setters, Vucht,	» 178,400
B. Voordendag Az., Dordrecht,	» 178,000
C. Eckhardt, Almelo,	» 173,000
P. Schmidt en E. Hermans, Amsterdam,	» 169,900
G. A. v. Hattem, Sliedrecht,	» 168,000
D. Volker, Dordrecht,	» 168,000
L. J. v. d. Steenhoven, Dordrecht,	» 167,940
J. Koster en H. J. Meekers, Amsterdam,	» 167,936
W. Goedkoop Dz., idem	» 168,000
G. D. v. Doorn, idem	» 165,997
H. T. Wiegerink, Groenloo,	» 164,900
P. Leenders, Utrecht,	» 163,270
P. Duinker, Amsterdam,	» 162,777
F. H. Joseph, Utrecht,	» 159,373
N. v. Haaren, 's-Bosch en W. P. de Vries, Rossum,	» 156,860
B. A. Wiegerink, Groenloo, en F. E. Terwindt, Pannerden,	» 146,900
Raming	» 188,700

Barendrecht, 28 Sept.: het bouwen van eene bijzondere school voor de doleerende gemeente; minste inschr. waren:

Timmerwerk enz., Ekelenburg, te Barendrecht, voor ƒ 5637.

Metselwerk, Van der Lecq, voor ƒ 4194.

Nieuweramstel, 28 Sept.: het bestraten en rioleeren van de nieuwe wegen aan de Ringkade; ingek. 10 bilj.; minste inschr. J. de Vries, te Purmerend, voor ƒ 7193.

Haarlem, 29 Sept.: het maken van strooboplantingen en rijschuttingen in de duinen op het eiland Terschelling; ingek. 7 bilj., als:

J. F. Boer,	te Terschelling,	ƒ 6592
C. K. Dekker,	» idem	» 6200
J. J. Bakker,	» idem	» 6059
A. A. Bos,	» idem	» 5938
J. Roodeker,	» Vlieland,	» 5829
M. Daalder,	» Terschelling,	» 5380
A. C. Swart,	» idem	» 5190
Raming		» 5450

Oosterhout, 29 Sept.: het verbouwen van een woonhuis in de Arendstraat, te Oosterhout, voor W. Oomen, onder beheer van den bouwkundige C. A. Oomen Az.; ingek. 4 bilj., als:

J. Janssens,	te Oosterhout,	ƒ 2585
J. Weijdermans,	» Den-Hout,	» 2550
J. de Vos,	» Oosterhout,	» 2456
Gebr. v. Meer, Gegund.	» idem	» 2385

Groningen, 30 Sept.: het verharden met veldkiezel van den tot los- en laadplaats dienenden berm van den prov. kunstweg langs het Winschoterdiep te Zuidbroek; ingekomen 4 bilj., als:

P. Bergsma,	te Zuidbroek,	ƒ 322
J. Zuidema,	» idem	» 299
H. Dik,	» Winschoten,	» 294
D. Scholtens,	» Zuidbroek,	» 276
Gegund aan H. Dik.		
Raming		ƒ 327

's-Hage, 30 Sept., onder beheer van het ministerie van waterst. enz.: 1o. het herstellen en verbeteren van rijkstelegraaflijnen in Noord-Holland; ingekomen 11 bilj., als:

K. Snevders de Vogel, Schiedam,	ƒ 1094
E. M. Giesen, Amsterdam,	» 1091
W. Rienterhof, Enkhuizen,	» 1060
P. v. Essen, Halfweg,	» 1052
J. Schouten, Vianen,	» 999
J. v. d. Pol, Alkmaar,	» 983
P. Spruit, Helder,	» 958
J. v. d. Berg Sr., Hoorn,	» 947
D. Brugman Dz., Winkel,	» 924.50
K. Moen, Purmerend,	» 889
D. Kramer, Schagen,	» 820
Raming	» 1240

2o. het herstellen en verbeteren van Rijkstelegraaflijnen in de afdeeling Utrecht, in twee perceelen.

Perc. 1, ingek. 5 bilj., als:

B. Hoogerwaard, Gouda,	ƒ 900
K. Snevders de Vogel, Schiedam,	» 856
A. W. Wildbergh, Bunnik,	» 817
J. Schouten, Vianen,	» 787
W. v. Dijk, Jutfaas,	» 783
Raming	» 1060

Perc. 2, ingekomen 5 bilj., als:

J. Schouten, Vianen,	ƒ 739
A. W. Wildbergh, Bunnik,	» 723
E. M. Giesen, Amsterdam,	» 699
W. v. Dijk, Jutfaas,	» 653
K. Snevders de Vogel, Schiedam,	» 628
Raming	» 970

BIJVOEGSEL
VAN
DE OPMERKER
van ZATERDAG 8 OCTOBER 1887.

AANKONDIGINGEN
VAN
AANBESTEDINGEN.

Maandag, 10 Oct.

Zwolle, te 10 uren, door burg. en weth.: het uitvoeren van aardwerk in de Geeren, gelegen nabij Hoevenbrug, in 10 perc.

Elerikaee, te 12½ uren, door burg. en weth.: het leggen van 227 M. buisleiding van ijzeraardpotbuis en het maken van 2 vergaarputten en 22 zinkputten tot afvoer van het vuile water van straten en huizen in de gemeente. Aanw. gehouden.

Os, te 3 uren, door het kerkbest. der Israëlietische gemeente, bij M. van den Biggelaar: het bouwen van een afsluitmuur met koepelgebouwtje, het graven van een sloot enz., om het terrein der begraafplaats, gelegen in den Hoeschen weg. Inl. bij den bouwkundige H. R. Hendriks, te Os. Aanw. 10 Oct., te 10 uren.

Dinsdag, 11 Oct.

Assen, te 12 uren, door het ministerie van binnenl. zaken, aan het gebouw van het prov. best.: het verbouwen van de rijks-lagere school III in kolonie VII te Frederiksoord, gemeente Vledder, en het doen van herstellingen aan de onderwijzerswoning, aldaar. Inl. bij den rijksbouwkundige voor de onderwijsgebouwen enz., en den opzichter der rijkslagere scholen G. J. Bouwinkel, te Frederiksoord. Aanw. gehouden. Raming ƒ 7500.

Zaandam, voor rekening van W. Koerse: het bouwen van een huis met vijf arbeiderswoningen, op een terrein gelegen nabij het station te Zaandam.

Woensdag, 12 Oct.

Beusichem, (Geld.), te 10 uren, door den dijkstoel van Buren, ter secretarie te Beusichem: de levering van 10 timmen rijshout. Bilj. inzenden daags te voren bij den dijkgraaf, aldaar.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: het maken van werken tot verbetering van de rivier de Maas beneden de doorsnijding van de Piekenwaard, tusschen de kilometerrasien 14 en 16 der herziene rivierkaart, onder de gemeente Driel, provincie Gelderland. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, den ingenieur Verweij en den opzichter Groenen, beiden te Vucht. Aanw. gehouden. Raming ƒ 13,940.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het inrichten tot kantoorgerecht van het gebouw, dienende tot telegraafkantoor te 's-Hage en het onderhouden van dat gebouw tot en met 31 Dec. '88. Inl. bij den rijksbouwmeester in het 2e district, en den hoofdopzichter J. A. Weinberg, beiden te 's-Hage. Aanw. gehouden. Raming ƒ 6330.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het voortzetten der verruiming van de doorgraving te Hoek-van-Holland, voor de verbetering van den waterweg langs Rotterdam naar zee. Inl. aan het bureau van den eerstaanwezend-ingenieur van den waterstaat Leemans, te Rotterdam, en den ingenieur Stein Parvé, te Hoek-van-Holland. Aanw. gehouden. Raming ƒ 0.80 per M³.

Donderdag, 13 Oct.

Grouw, te 12 uren, door burg en weth. van Idaarderadeel: eene aanzienlijke herstelling aan de draaibrug te Wartena, alsmede eenige herstellingen aan een stenen walmuur, eene houten beschoeiing en eene klinkerbestrating, aldaar, alles in een perceel en met inbegrip der benoodigde materialen en arbeidsloonen. Inl. bij den gemeentesopzichter, te Grouw. Aanw. 12 Oct., te 11 uren.

Haarlem, te 1 uur, door dijkgraaf en heemraden van den Haarlemmermeerpolder, ter secretarie, op den Jansweg: het maken en opstellen van zes stoomketels, met bijbehoorende stoomkast, voor het pompwerktuig „de Cruquius", nabij Heemstede. Inl. bij den hoofdopzichter te Haarlem. Aanw. gehouden. (*Zie advert. in n°. 39*).

Haarlem, te 2½ uren, door het ministerie van binnenl. zaken, aan het gebouw van het prov. best.: het inrichten van twee lokalen tot bewaarplaats van het oud-archief van Noord-Holland, te Haarlem. Inl. bij den rijksbouwkundige voor de onderwijsgebouwen enz., te 's-Hage, en den hoofdopzichter der universiteitsgebouwen K. de Boer Hz., te Leiden. Aanw. gehouden. Raming ƒ 1950.

Vrijdag, 14 Oct.

Gorichem, te 10 uren, door de commissie voor gemeene belangen van de hoogheemraadschappen de Alblasserwaard met Arkel beneden de Zouwe en de Vijf Heerenlanden, in den Doelen: het leveren van 70,000 bos Hollandsch rijs, 7000 bos Walchersche palen en 7500 bos tuinlatten op veertien verschillende plaatsen langs de Dief-, Meer- en Zuider-Lingedijken. Aanw. 11 en 12 Oct., te 9 uren.

Arnhem, te 11 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, in de „Harmonie": het doen van voorzieningen aan kazernegebouwen te Arnhem. Bilj. inzenden uiterlijk 13 Oct., vóór 2 uren. Raming ƒ 1060 (hartbestedingj).

Gorichem, te 12 uren, door dijkgraaf en hoogheemraden van de Alblasserwaard met Arkel beneden de Zouwe, in den Doelen: de levering van 14 scheven zoodmaterialen, ieder bevattende: 2000 bos Hollandsch rijs, 200 bos palen en 200 bos latten, op de bekende plaatsen.

Strijen (Z.-H.), te 5 uren, door het best. der uitwaterende polders door het Strijensche Sas, ten huize van de Wed. M. de Nagtegaal: de levering van het eikenhout, benoodigd voor een paar binnenvloeddeuren van de schutsluis te Strijensas. Inl. bij den fabriek J. van de Nadort, te Strijen. Bilj. inzenden 13 Oct.

Zaterdag, 15 Oct.

Vlaardingen, te 1 uur, door burg. en weth.: het aanleggen van eene aardebaan en het gedeeltelijk bestraten daarvan, ter vervanging van den bestaanden Schiedamschen weg in die gemeente. Aanw. 13 Oct., te 10 uren.

's-Hage, te 2 uren, door het ministerie van justitie: de levering van houtwaren en hardsteenwerken aan de rijkswerkinrichtingen te Veenhuizen, in 2 perc. Inl. bij den ingenieur-architect voor de gevangenissen en rechtsgebouwen, te 's-Hage.

Het Hilt (Fr.), te 6 uren, door burg. en weth.: de levering van 100 stère ongekapte gele puin.

Maandag, 17 Oct.

Amsterdam, te 12 uren, door burg. en weth.:

1o. het vernieuwen in ijzer van de brug no. 220 over den Zwanenburgwal, vóór de Zwanenburgerstraat, en bijbehoorende werken;

2o. de levering van bijna 30 ton balkijzer voor de brug 229 over den Zwanenburgwal vóór de Zwanenburgerstraat;

3o. het leveren van hardsteenwerk. (*Zie advert. in n°.* 41.)

Stevensweerd (L.), te 3 uren, door burg. en weth.:

1o. het afbreken der bestaande school;

2o. het bouwen eener nieuwe school met corridors, privaten en bergplaats, benevens het bouwen van een bijbouw aan het raadhuis, en eene verbouwing aan de onderwijzerswoning, met bijlevering van al de hiervoor benoodigde materialen enz.;

3o. de levering en plaatsing van 100 stuks schoolbanken (Amerikaansch model.)

Inl. bij den architect Corbeij, te Reuver. Aanw. 17 Oct., te 12 uren.

Dinsdag, 18 Oct.

Rotterdam, te 1 uur, door burg. en weth.: het maken, leveren en opstellen van de hydraulic-mains, afvoerbuizen enz., in de vierde stokerij, ten behoeve van de gemeente-gasfabriek aan den Oostzeedijk. Inl. aan het Stads-timmerhuis. Aanw. 13 Oct., te 11 uren. (*Zie advert. in n°.* 40.)

Utrecht, te 2 uren, door de maatschappij tot expl. van Staatsspoorwegen, aan het centraalbureau:

1o. bestek AX, de levering van stalen spoorstaven, stalen lasch- en eindplaten, stalen schroefbouten en ijzeren haakbouten, ten behoeve van het tweede spoor tusschen Kruiningen en Middelburg;

2o. bestek AY, de levering van eikenbouten dwarsliggers en van eikenhout voor wissels en kruisingen, ten behoeve van het tweede spoor tusschen Kruiningen en Middelburg.

Inl. aan het centraalbureau en bij den sectie-ingenieur H. E. Beunke, te Breda. (*Zie advert. in n°.* 41.)

Nieuzen, te 3 uren, door het best. der waterkeering van den calamiteusen polder Nieuw-Nieuzen, in het Nederlandsch Logement, bewoond door F. A. Susijn, aldaar: het maken van werken tot verdediging van den oever van den bovengenoemden calamiteusen polder. Aanw. 11 Oct., van 2—3 uren en 14 Oct., van 4—5 uren.

Woensdag, 19 Oct.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het maken van een strekdam aan den benedenmond van het Hartelsche gat langs den linkeroever der Botlek, tusschen de kilometerrasien 152 en 155, ter verbetering van de Nieuwe Maas beneden de Oostpunt van Rozenburg. Inl. bij den eerstaanwezend-ingenieur Leemans, te Rotterdam, en den adjoint-ingenieur Gockinga, te Rozenburg. Aanw. 12 Oct. Raming ƒ 6600.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het maken van zuilenbasalt-steenbekleeding tegen het buitenbeloop van de bedijking langs den linkeroever der Nieuwe-Merwede, onder de gemeente Werkendam, behoorende tot de werken der Merwede en Killen in de provincie Noord-Brabant. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, den ingenieur Hoogenboom, te Dordrecht, en den opzichter Bammer, te Werkendam. Aanw. 12 Oct. Raming ƒ 10,000.

Utrecht, te 1 uur, door de directie van den Nederl. Rijnspoorweg: het leveren van 1120 stuks eikenhout voor wissels, in 4 perceelen. Bilj. inzenden uiterlijk 18 Oct.

Ubach-over-Worms (L.), te 4 uren, door burg. en weth.:

1o. het afbreken der balklaag, kapwerk enz., der bestaande school;

2o. het door aanbouwen vergrooten der school, het bestaande gebouw verhoogen, het aanbrengen van nieuwe balklagen, plafonds en kapwerk, het bouwen van een corridor met privaten en bergplaatsen alsmede eene verbouwing en restauratie aan de onderwijzerswoning en verdere bijkomende werken.

3o. het leveren en plaatsen van 50 stuks schoolbanken, (Amerikaansch model.)

Inl. bij den architect Corbeij, te Reuver. Aanw. 19 Oct., te 1 uur.

Donderdag, 20 Oct.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het stellen van duikdalven en meerpalen in het buitenkanaal te IJmuiden en het Noordzeekanaal. Inl. bij den hoofdingenieur, te Haarlem, en den ingenieur, te Amsterdam. Aanw. 13 Oct. Raming ƒ 8700.

Vrijdag, 21 Oct.

Middelburg, te 10 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het op diepte houden van de buitenhaven van het kanaal door Walcheren te Veere en van de geul in den oever voor die haven. Inl. bij den hoofdingenieur in het 11e district, te Middelburg, en den ingenieur, te Vlissingen. Aanw. 13 en 15 Oct. Raming ƒ 34,400.

Middelburg, te 10 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het drijvarig onderhoud der registreerende peilschaal te Bruinisse, behoorende tot de zeewerken in de prov. Zeeland. Inl. bij den hoofdingenieur in het 11e district, te Middelburg, en den ingenieur te Goes. Aanw. 13 en 15 Oct. Raming ƒ 328 per jaar.

Middelburg, te 10 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het

gebouw van het prov. best.: het driejarig onderhoud ged. '88, '89 en '90 van het kanaal van Sluis naar Brugge (Nederlandsch gedeelte). Inl. bij den hoofdingenieur, in het 11e district, te Middelburg, en den ingenieur, te Vlissingen. Aanw. 15 Oct., te 12½ uren. Raming ƒ 1425.

Zwolle, te 12 uren, door het prov. best. van Overijsel: het bouwen van 14 wachterswoningen langs het kanaal Almelo—Nordhorn. Aanw. 20 Oct., te 12 uren. Raming ƒ 24,200.

Maandag, 24 Oct.

Tilburg, te 11 uren, door het R.-K. parochiaal kerkbestuur van den H. Jozef, in het koffiehuis »de Gouden Appel", op den Heuvel: het voltooien door verlenging der in '72 gedeeltelijk gebouwde St.-Jozefskerk en het daaraan bouwen van twee torens, met de levering van alle daartoe benoodigde materialen, benevens het restaureeren van het bestaande gedeelte, zoals dit in 't gedrukte bestek is omschreven en bedoeld. Inl. bij den architect H. J. van Tulder, te Tilburg. Aanw. 17 Oct., te 11 uren. (*Zie advert. in n°.* 41.)

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van koloniën:

1o. de levering van 12 draaischijven en 3 reiswagens;

2o. de levering van den metalen bovenbouw van 31 bruggen, ten dienste der Staatsspoorwegen op Sumatra.

Woensdag, 26 Oct.

's Hage, te 12 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het leveren en leggen van bestrating en bijkomende werken op het voorplein van het centraal personenstation te Amsterdam. Inl. bij den eerstaanwezend-ingenieur der Staatsspoorwegen, te Amsterdam. Aanw. 18 en 19 Oct., te 11 uren. Raming ƒ 94,400.

Zaterdag, 29 Oct.

Maassluis, te 12 uren, door burg. en weth.: het ophalen van alle steenkolen- en andere asch, puin, uitgrafsel, grondspecie, mest en afval of vuilnis van welken aard ook en hoe ook genaamd. Het uitscheppen en schoonhouden van alle vervalputten, rioolen, goten, publieke privaten en urinoirs. Het vegen der straten enz. Inl. bij den gemeenteurchitect R. P. Stavinga.

Woensdag, 2 Nov.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het maken van een waterrijen noordam en daarmede in-verband-staande werken onder de gemeente Raamsdonk, provincie Noord-Brabant, behoorende tot de werken voor het verleggen van de uitmonding der rivier de Maas. Inl. aan het bureau der werken voor de verlegging van den Maasmond, te 's-Bosch. Aanw. 26 Oct., te 12 uren aan het directieverblijf, te Keizersveer. Raming ƒ 20,700.

Donderdag, 3 Nov.

Haarlem, door G. J. Henk: het verbouwen van het perceel gem. no. 6, aan de Damstraat, alhaar.

Vrijdag, 4 Nov.

Middelburg, te 10 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het driejarig onderhoud der zelfregistreerende peilschalen te Borsele en Oostflakkee en der rijkspeilschaal te Hoedekenskerke, behoorende tot de zeewerken in de provincie Zeeland. Inl. bij den hoofdingenieur in het 11e district, te Middelburg, en den ingenieur, te Goes. Aanw. 27 en 29 Oct. Raming ƒ 450 per jaar.

Middelburg, te 10 uren, door het ministerie van waterst. enz. aan het gebouw van het prov. best.: het driejarig onderhoud van de aanleg- en losplaats voor vischers in den Brakman bij de Isabellasluis, behoorende tot de havenwerken in de provincie Zeeland. Inl. bij den hoofdingenieur in het 11e district, te Middelburg, en den ingenieur, te Goes. Aanw. 27 en 29 Oct. Raming ƒ 2460.

Op onbepaalden datum.

Rotterdam, door den architect D. Verheul, namens F. W. Hinschemöller: het maken van twee panden, gelegen hoek Kruisstraat en Helmerstraat. Aanw. 15 Oct., te 16 uren.

AFLOOP VAN AANBESTEDINGEN.

Enschedé, 26 Sept.: het bouwen van een atelier met wachtkamer op een terrein aan den Parkweg te Enschedé, voor George Rothe, te Bargsteinfurt, onder beheer van den architect H. Reijgers; ingekomen 9 bilj., als:

Wolmers,	te Gelselaar,	ƒ 2240
W. Lasonder,	» Enschedé,	» 1749
T. H. Wijfeveld,	» idem	» 1676
J. G. Tonies Hz.,	» idem	» 1486
G. Huckriede,	» idem	» 1420
G. W. Wegereef,	» idem	» 1383
J. Meijer Gz.,	» idem	» 1350
H. ten Cate,	» idem	» 1220
B. J. Turrin,	» idem	» 1217

Gegund.

Teteringen (Terheidensche-hoek), 30 Sept.: het bouwen van eene leerlooierij voor Jos. Lips, te Breda, onder beheer van den architect A. Yerlegh; ingek. 12 bilj., als:

P. Schellekens,	te Dongen,	ƒ 6124
F. C. Schrauwen,	» Breda,	» 5980
M. van Sevenbergen,	» idem	» 5700
W. de Kanter,	» Teteringen,	» 5698
G. v. d. Velden,	» Breda,	» 5627
J. P. Kleiner,	» idem	» 5465
G. Akkermans,	» Wagenberg,	» 5430
Raaijendaal,	» Zwaluwe,	» 5393
A. Basselier,	» Breda,	» 5138
W. v. Beusel,	» idem	» 4999
F. v. d. Kieboom,	» Terheiden,	» 4777
C. Cornelissen,	» idem	» 4763.63

Borsele, 30 Sept.: het maken van werken tot verdediging van den oever van het calamiteuse waterschap Ellewoutsdijk—Borsele; ingekomen 8 bilj., als:

J. v. Eck,	te Hardinxveld,	ƒ 2800
M. v. d. Hoek,	» Neszen,	» 2288
P. A. v. d. Velde,	» idem	» 2250
Raming		» 1920

Hof-van-Delft, 30 Sept.: het bouwen eener school voor lager onderwijs, met vier lokalen, en bijbehoorende werken; ingek. 14 bilj.; minste inschr. D. Hunsman, te Delft, voor ƒ 7449.

Elbergen, 1 Oct.: het bouwen van een woonhuis alhaar, onder beheer van den ingenieur-architect A. B. Witkop, te Groenloo; ingek. 6 bilj., als:

A. Sieverink,	te Groenloo,	ƒ 7520
G. Leussen,	» Neede,	» 7400
J. H. Aalbers,	» Groenloo,	» 7000
B. A. Hilbers,	» idem	» 6820
B. H. Blankvoort,	» Elbergen,	» 6147
J. G. Blankvoort,	» idem	» 5782

Gegund.

Zaamslag, 1 Oct.: het verrichten van werken tot verdediging van den oever van den calamiteusen Eendrachtpolder; ingek. 1 bilj. van C. de Wilde Az., te Kattendijke, voor ƒ 3077, aan wien het werk gegund is. Raming ƒ 3315.

's-Hage, 3 Oct.: het rioleeren van een gedeelte van het Van-Stolkpark nabij Scheveningen; ingekomen 13 bilj., als:

J. H. de Swart & Zn.,	te 's-Hage,	ƒ 17,880
G. Keij,	» Rotterdam,	» 17,500
A. de Haan,	» 's-Hage,	» 17,400
H. v. Bergen Henegouwen,	» idem	» 17,385
A. de Borst Cz.,	» Papendrecht,	» 16,965
W. v. Leeuwen,	» Hellevoetsluis,	» 16,467
P. Kruijenveld,	» 's-Hage,	» 16,400
C. Vermeulen,	» idem	» 16,149
J. de Bruijn,	» idem	» 15,400
J. Rozenburg,	» idem	» 15,260
A. de Waard en J. C. Diercks,	» idem	» 15,200
C. v. d. Vlugt,	» idem	» 14,587
H. Jongesburger,	» Waddinxveen,	» 14,540

Stavenisse, 3 Oct.: het maken van een boereschuur enz., op de hofstede, bewoond door Abr. Stoutjesdijk, in den Nieuwen polder, annex-Stavenisse; ingek. 13 bilj.:

hoogste inschr. L. E. Roosemond, Stavenisse,		ƒ 4999
minste »	Van Verre van Noordgouwe,	» 3789

St.-Annaparochie, 3 Oct.: het leveren van 50 stère puin; ingek. 3 bilj., als:

		per stère
W. Prins,	te Oude-Biltrijt,	ƒ 3.88
G. P. v. d. Berg,	» Rinsumageest,	» 2.48
A. Struiksma,	» Leeuwarden,	» 2.35

Gegund.

Maassluis, 4 Oct.: het bouwen van een ontvanghuisje voor havengelden; ingekomen 2 bilj., als:

A. Snell en Van Luipen,	te Maassluis,	ƒ 1150
J. de Baan,	» Maasland,	» 918

's-Hage, 4 Oct.: het doen van stukadoor- en pleisterwerk voor het maken der gebouwen, tunnels en keermuren, op het stationsemplacement den Haag, der Holl.-ijseren-spoorwegmaatschappij; minste inschr. Van Vlijmen, te 's-Hage, voor ƒ 2637.

Hoogeveen, 4 Oct.: het bouwen eener hulpkerk voor het best. der vereeniging »de kerkelijke kas", te Hoogeveen, onder beheer van den architect D. Huiting; ingekomen 7 bilj., als:

M. Spikman,	te Hoogeveen,	ƒ 5450
L. Kooi,	» Meppel,	» 5391
J. Scholtemeijer,	» Hoogeveen,	» 4900
A. Nuhuis,	» idem	» 4700
W. R. ter Stege,	» idem	» 4640
Schulting en Co.,	» idem	» 4545
B. Timmer,	» Meppel,	» 3905

Gegund.

Raming ƒ 5049

Altforst, 4 Oct.: het verbouwen der openbare school, alhaar, en de levering der benoodigde bouwstoffen; ingek. 6 bilj., als:

J. H. Godron,	te Appeltern,	ƒ 1829
J. Branken,	» Altforst,	» 1575
W. v. Aanhols,	» idem	» 1574
E. v. Venrooij,	» Alfen,	» 1533
Joh. Laurest,	» Batenburg,	» 1515

Gegund.

Rotterdam, 4 Oct.: de levering van eikenhout voor dukdalven en meerpalen; ingek. 4 bilj., als:

		per M³
F. Clercx,	te Rokstel,	ƒ 60.—
B. H. Clercx,	» idem	» 49.—
L. Nahuis,	» Groenloo,	» 44.70
S. Dames,	» Koten,	» 38.45

Hilversum, 4 Oct.: het vergrooten van de openbare school aan de Schoolstraat te Hilversum; ingek. 12 bilj., als:

J. A. Huij,	te Watergraafsmeer,	ƒ 8990
G. H. Mannikken,	» Vlaardingen,	» 8723
G. v. d. Kolk,	» Hilversum,	» 8710
G. Seppen,	» idem	» 8690
G. Gijsel,	» idem	» 8500
B. A. v. Rhijn,	» idem	» 8490
J. C. Zweisaardt,	» idem	» 8429
W. Meijer,	» idem	» 8400
J. N. Swaan Jr.,	» idem	» 8400
J. v. d. Bral,	» idem	» 8400
M. in 't Hout,	» Vlaardingen,	» 7820
H. Meerw,	» Hilversum,	» 7632

Gegund.

Arnhem, 4 Oct.: de levering van brandstoffen (steenkolen en gruis, in twee percoelen); ingek. 4 bilj., als:

		per 100 KG. perc. 1	perc. 2
J. P. Bax	Arnhem,	ƒ 0.70	ƒ 0.575
G. W. Ringeling,	idem	L—	0.525
R. G. Rutgers,	idem	0.80	0.61
H. S. Straker,	idem	0.80	0.60

Gegund aan de minste inschrijvers.

Arnhem, 4 Oct.: de verschillende op 20 Sept. plaats gehad hebbende aanbestedingen zijn gegund als volgt:

Schoolmeubelen.

perc. 1, Wed. H. de Vries Pz., Wageningen, ƒ 1780
» 2, J. A. Hoenderdos, Haarlemmermeer, » 649
» 3, B. Legger, Deventer, » 496

Trottoirs; J. Terwindt, Westervoort, voor ƒ 3805.

Hengelo (O.), 5 Oct.: het bouwen van een woonhuis met bijgebouwtje voor J. Bouterse, te Delden; ingek. 15 bilj., als:

Wilmink,	te Hengelo (O.),	ƒ 3600
L. P. Grosthuis,	» idem	» 3357
Sieverink,	» Groenloo,	» 3240
Nieuwenhuis,	» Borkeloo,	» 3195
Grosthengel,	» Borne,	» 3173
Rademeijer,	» Hengelo, (O.),	» 3119
Brummelhuis,	» idem	» 3088
Wesselink,	» idem	» 3085
Boonk,	» idem	» 3050
Tonis,	» Enschedé,	» 2951
Welmers,	» Gelselaar,	» 2875
Scholten,	» Delden,	» 2794
Van den Berg,	» Hengelo, (O.),	» 2785
Van Leeuwen,	» idem	» 2670
H. B. Blankvoort,	» Elbergen,	» 2647

Gegund.

Vlissingen, 5 Oct.: het doen van voorzieningen aan de kazerne Westdijk te Vlissingen, onder het beheer der genie, te Bergen-op-Zoom; ingek. 6 bilj., als:

P. C. Schenkel,	te Vlissingen,	ƒ 4873
J. Monjé,	» idem	» 4245
J. C. v. Miert,	» Middelburg,	» 4229
P. Monjé,	» Vlissingen,	» 4196
C. Maters,	» idem	» 4099
M. Bok,	» idem	» 3883
Raming		» 4500

Benschop, 6 Oct.: het maken, leveren en stellen van 12 stuks kerkbanken; ingekomen 17 bilj., als:

Jonkergouw,	te Utrecht,	ƒ 4350
E. Blok,	» Vlaardingen,	» 2986
Rijnja,	» Amsterdam,	» 2900
Hakkeling,	» Nieuwkoop,	» 2893
Zanten,	» Vlaardingen,	» 2889
Berkhof,	» Oudewater,	» 2790
J. Renting,	» Abkoude,	» 2589
Hartman,	» Benschop,	» 2244
Van Heeteren,	» Harmelen,	» 2200
Poot,	» IJselstein,	» 2090
G. H. de Meij,	» Maarsen,	» 2076
J. Rodenrijs,	» 's-Hage,	» 2059
Dumelin,	» Vianen,	» 1992
D. Lievense,	» Benschop,	» 1890
W. Dessing,	» Gouda,	» 1888
J. Bouman,	» IJselstein,	» 1856
H. Straker,	» Arnhem,	» 1318.13

Tuil, 6 Oct.: het opmaken en vernieuwen van eenige rijswerken langs den rechter Waalsevoer met de daarbijbehoorende leveranties en het leveren en opstuiken van 45 dikke vinmen Geldersch waarden- en wilgen rijshout en 1500 bos palen, in percoelen: 1o. rijswerken; minste inschr. C. van Es, te Herwijnen, voor ƒ 3687.

2o. rijswerken; minste inschr. P. Pannekoek, te Heerwijnen, voor ƒ 4310.

3o. de levering van needhout; gegund werden:

		per dikke vim
perc. 1, C. v. Es, Herwijnen,		ƒ 40.00
» 2, dezelfde,		» 39.00
» 3, dezelfde,		» 39.00
» 4, G. Looijer, idem		» 38.00
» 5, P. Pannekoek, idem		» 34.50
» 6, D. J. de Jong, Vianen,		» 33.00
» 7, C. v. Es, Herwijnen,		» 34.50
» 8, P. S. v. Willegen, Haaften,		» 33.50
» 9, A. J. v. Varen, idem		» 32.00
» 10 T. v. d. Meijden, Herwijnen,		» 31.00
» 11, G. Donker, Hellouw,		» 30.00
» 12, P. S. v. Willigen, Haaften,		» 28.00
» 13, A. v. Woelden, Herwijnen,		» 30.00
» 14, G. Looijer, idem		» 24.00
» 15, C. v. Es, idem		» 28.00

4o. de levering van 1500 bos palen; gegund aan C. van Es, te Herwijnen, voor ƒ 15 per 100 bos.

's-Hage, 7 Oct., onder beheer van het ministerie van waterst. enz.: 1o. het onderhanden van en het doen van eenige herstellingen aan het postgebouw te Eindhoven; ingekomen 6 bilj., als:

M. v. Rooy,	te Eindhoven,	ƒ 2289
W. v. Vlekhoven,	» idem	» 2186
P. H. Harkx,	» idem	» 2148
H. P. Weytens,	» idem	» 2098
C. v. Bakel,	» idem	» 2071
M. A. P. Heezemans,	» idem	» 2066
Raming		» 2390

2o. het onderhouden van en het doen van eenige herstellingen aan het post- en telegraafgebouw te Mennikendam; ingek. 7 bilj., als:

J. de Wijs,	te Mennikendam,	ƒ 580
J. A. Neyzen,	» idem	» 545
P. Karmelk,	» idem	» 448.06
A. Oostewold Dz.,	» idem	» 440
K. Klovers,	» idem	» 415.55
A. Strubbie,	» idem	» 412
H. Cobelenz,	» idem	» 359
Raming		» 650

's-Bosch, 7 Oct.: het opruimen van ondiepten in het kanaal de Dieze, provincie Noord-Brabant; minste inschr. C. Bos Az., te Dordrecht, ƒ 5800
Raming » 6700

Noordijk, 7 Oct.: het leveren van rijsmaterialen voor den Rojjalen polder, als: 30,000 bos rijs, 3000 bos palen en 3000 bos latten; minste inschr. Pr. Dubbelman Pz., te Lage-Zwaluwe, als:

	per 100 bos
de rijs voor	ƒ 1.70
» palen »	» 9.—
» latten »	» 9.90

Maarsseveen, 7 Oct.: het daarstellen van twee houten bruggen met grondwerken, bijlevering van het daartoe benoodigde, ingek. 13 bilj., als:

P. Boks,	te Amersfoort,	ƒ 3515
De Graaf,	» Zuijlen,	» 2990
C. Verwei,	» Mijdrecht,	» 2699
G. H. de Meij,	» Maarsen,	» 2695
P. Leenders,	» Utrecht,	» 2675.50
Van Waldervoen,	» Maarsseveen,	» 2649
Barneveld,	» Vreeswijk,	» 2480
Lakerveld,	» Utrecht,	» 2430
K. Bol,	» Tienhoven,	» 2384
Hartman,	» Westbroek,	» 2378
Gerwick,	» Breukelen,	» 2340
Griffioen,	» idem	» 2328
P. van Schaik,	» idem	» 2090

Kampen: 1o. de levering van de machines voor de drinkwaterleiding, alhaar (onderhands);

gegund aan de firma Gebr. Stork & Co., te Hengelo, voor ƒ 18,150.

2o. de levering der brandkranen en afsluiters; (onderhands); gegund aan de firma Bopp und Reuther, te Mannheim, voor ƒ 9514.

BIJVOEGSEL
VAN
DE OPMERKER
van ZATERDAG 15 OCTOBER 1887.

AANKONDIGINGEN
VAN
AANBESTEDINGEN.

Maandag, 17 Oct.

Amersfoort, te 11 uren, door burg. en weth.: de levering van:
1o. 10 kagchels;
2o. 55 banken, 12 schrijfborden, 1 kast, 1 tafel, 6 Weener stoelen, 26 jaloezieën, enz.;
3o. 33 goedgnen, 1 groen laken tafelkleed, 1 vloertapijt en 5 deurmatten van cocos enz., met bijlevering van al het daartoe benoodigde.
Inl. bij den gemeente-architect. Aanw. gehouden.

Amsterdam, te 12 uren, door burg. en weth.:
1o. het vernieuwen in ijzer van de brug no. 229 over den Zwanenburgwal, vóór de Zwanenburgerstraat, en bijbehoorende werken;
2o. de levering van bijna 90 ton balkijzer voor de brug 229 over den Zwanenburgwal vóór de Zwanenburgerstraat;
3o. het leveren van hardsteenwerk. (*Zie advert. in n°.* 41.)

Polsbroek, te 1 uur, door het best. van het waterschap, in het gemeentehuis: het graven van slooten en het afgraven van kaden, in perceelen en in masse. Aanw. te 9 uren.

Stevenswaard (L.), te 3 uren, door burg. en weth.:
1o. het afbreken der bestaande school;
2o. het bouwen eener nieuwe school met corridors, privaten en bergplaats, benevens het bouwen van een bijbouw aan het raadhuis, en eene verbouwing aan de onderwijzerswoning, met bijlevering van al de hiervoor benoodigde materialen enz.;
3o. de levering en plaatsing van 100 stuks schoolbanken (Amerikaansch model.)
Inl. bij den architect Corbeij, te Reuver. Aanw. 17 Oct., te 12 uren.

Meppel, te 7 uren, in het logement van Beudeker: het bouwen van een woonhuis. Aanw. gehouden.

Stiens (Fr.), het graven van eene sloot, het verbreeden van een opvaart en het maken van een aardebaan, bij de boterfabriek aldaar.

Dinsdag, 18 Oct.

Rotterdam, te 1 uur, door burg. en weth.: het maken, leveren en opstellen van de hydraulic-mains, afvoerbuizen enz., in de vierde stoomerij, ten behoeve van de gemeente-gasfabriek aan den Oostzeedijk. Inl. aan het Stads-timmerhuis. Aanw. gehouden. (*Zie advert. in n°.* 40.)

Utrecht, te 2 uren, door de maatschappij tot expl. van Staatsspoorwegen, aan het centraalbureau:
1o. bestek AX, de levering van stalen spoorstaven, stalen lasch- en eindplaten, stalen schroefbouten en ijzeren haakbouten, ten behoeve van het tweede spoor tusschen Kruiningen en Middelburg;
2o. bestek AY, de levering van eikenhouten dwarsliggers en van eikenhout voor wissels en kruisingen, ten behoeve van het tweede spoor tusschen Kruiningen en Middelburg.
Inl. aan het centraalbureau en bij den sectie-ingenieur H. E. Beunke, te Breda. (*Zie advert. in n°.* 41.)

Kloosterveen (gem. Assen), te 2 uren, door J. Boerhave: het wederopbouwen van zijn huis met de levering van alle materialen. Inl. bij den architect G. Stel. Aanw. gehouden.

Neuzen, te 3 uren, door het best. der waterkeering van den calamiteusen polder Nieuw-Neuzen, in het Nederlandsch Logement, bewoond door F. A. Susijn, aldaar: het maken van werken tot verdediging van den oever van den bovengenoemden calamiteusen polder. Aanw. gehouden.

Amsterdam, door den bouwkundige J. van Harderwijk: het bouwen van een winkelhuis met bovenhuizen op een terrein aan de 3e Parkstraat, bij de Linnaeusstraat, te Amsterdam.

Dokkum: het verbouwen van een pakhuis tot woning, aldaar, voor J. Dantuma, te Driesum.

Woensdag, 19 Oct.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het maken van een strekdam aan den benedenmond van het Hartelsche gat langs den linkeroever der Botlek, tusschen de kilometerraaien 152 en 153, ter verbetering van de Nieuwe Maas beneden de Oostpunt van Rozenburg. Inl. bij den eerstaanwezend-ingenieur Leemans, te Rotterdam, en den adspirant-ingenieur Geckinga, te Rozenburg. Aanw. gehouden. Raming ƒ 6600.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het maken van zuilenbasalt-steenglooiing tegen het buitenbeloop van de bedijking langs den linkeroever der Nieuwe-Merwede, onder de gemeente Werkendam, behoorende tot de werken der Merwede en Killen in de provincie Noord-Brabant. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, den ingenieur Hoogenboom, te Dordrecht, en den opzichter Bauner, te Werkendam. Aanw. gehouden. Raming ƒ 10,000.

Nieuweramstel, te 11½ uren, door burg. en weth.: het dempen en rioleeren van de Tuinpadsloot.

Utrecht, te 1 uur, door de directie van den Nederl. Rijnspoorweg: het leveren van 1120 stuks eikenhout voor wissels, in 4 perceelen. Bilj. inzenden uiterlijk 18 Oct.

Voorschoten, te 1 uur, door F. H. van Iterson, rentmeester van het genootschap Noorthey, in een der lokalen van het instituut Stadwijk: het maken van eenige gebouwen en het uitvoeren van verschillende werken voor de uitbreiding van genoemd instituut. Inl. bij den bouwkundige J. Verkoren, te Voorschoten. Aanw. 17 Oct., te 11 uren.

Uhsch-over-Worms (L.), te 4 uren, door burg. en weth.:
1o. het afbreken der balklaag, kapwerk enz., der bestaande school;
2o. het door aanbouwen vergrooten der school, het bestaande gebouw verhoogen, het aanbrengen van nieuwe balklagen, plafonds en kapwerk, het bouwen van een corridor met privaten en bergplaatsen, alsmede eene verbouwing en restauratie aan de onderwijzerswoning en verdere bijkomende werken.
3o. het leveren en plaatsen van 80 stuks schoolbanken, (Amerikaansch model.)
Inl. bij den architect Corbeij, te Reuver. Aanw. 19 Oct., te 11 uur.

Donderdag, 20 Oct.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het stellen van dukdalven en meerpalen in het buitenkanaal te IJmuiden en het Noordzeekanaal. Inl. bij den hoofdingenieur, te Haarlem, en den ingenieur, te Amsterdam. Aanw. gehouden. Raming ƒ 8790.

Vrijdag, 21 Oct.

Middelburg, te 10 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het op diepte houden van de buitenhaven van het kanaal door Walcheren te Veere en van de geul in den oever voor die haven. Inl. bij den hoofdingenieur in het 11e district, te Middelburg, en den ingenieur, te Vlissingen. Aanw. gehouden. Raming ƒ 34,400.

Middelburg, te 10 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het driejarig onderhoud der registreerende peilschaal te Bruinisse, behoorende tot de zeewerken in de prov. Zeeland. Inl. bij den hoofdingenieur in het 11e district, te Middelburg, en den ingenieur te Goes. Aanw. gehouden. Raming ƒ 825 per jaar.

Middelburg, te 10 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het driejarig onderhoud ged. '88, '89 en '90 van het kanaal van Sluis naar Brugge (Nederlandsch gedeelte). Inl. bij den hoofdingenieur, in het 11e district, te Middelburg, en den ingenieur, te Vlissingen. Aanw. gehouden. Raming ƒ 1425.

Zwolle, te 12 uren, door het prov. best. van Overijsel: het bouwen van 14 wachterswoningen langs het kanaal Almelo—Noordhorn. Aanw. 20 Oct., te 12 uren. Raming ƒ 24,200.

's-Hage, te 1 uur, door burg. en weth.: het verbouwen van het politiebureel der 2e afdeeling, aan de Nieuwehaven te 's-Hage. Aanw. 19 Oct., te 10 uren.

Zaterdag, 22 Oct.

Gorredijk (Fr.), te 10 uren, door het polderbest. van het 6e en 7e veendistrict, onder Opsterland en Engwierden, in het logement de Korenbeurs: het graven van 14 wijken, 1 bekslcot en 1 tochtsloot binnen den polder, ter gezamenlijke lengte van 12,660 M. Inl. bij den opzichter A. Koostra, te Gorredijk. Aanw. 20 Oct., te 10 uren, bij Uilesprong.

Sneek, te 1 uur, door burg. en weth.: het bouwen van eene vaste brug met ijzeren bovenbouw, eene ijzeren ophaalbrug met bescheidingswerken enz., en eene ijzeren draaibrug, in 3 perceelen. Inl. bij den gemeente-architect.

Wierden (Ov.), te 2 uren, door burg. en weth., ten huize van den logementhouder A. H. Nijhoff:
1o. eene belangrijke verbouwing en bijbouwing aan het schoolgebouw met toebehooren in het dorp Wierden;
2o. het bouwen van een schoolgebouw in een lokaal te Hooge-Hoksel.
Inl. bij den architect J. Moll, te Hengelo. Aanw. 22 Oct., te 10½ uren te Wierden en te 12 uren te Hooge-Hoksel.

Maandag, 24 Oct.

Tilburg, te 11 uren, door het R.-K. parochiaal kerkbestuur van den H. Jozef, in het koffiehuis »de Gouden Appel", op den Heuvel: het voltooien door verlenging der in '72 gedeeltelijk gebouwde St.-Jozefskerk en het daaraan bouwen van twee torens, met de levering van alle daartoe benoodigde materialen, benevens het restaureeren van het bestaande gedeelte, zoals dit in 't gedrukte bestek is omschreven en bedoeld. Inl. bij den architect H. J. van Tekler, te Tilburg. Aanw. 17 Oct., te 11 uren. (*Zie advert. in n°.* 42.)

Beetsterzwaag, te 11 uren, door burg. en weth. van Opsterland: het bouwen eener nieuwe school en onderwijzerswoning te Luxwolde, alsmede het maken van banken en kasten voor die school, alles in een perceel. Inl. bij den gemeente-architect. Aanw. 22 Oct., te 11 uren.

Amsterdam, te 12 uren, door burg. en weth.:
1o. het maken van een gebouw voor vaccine-inrichting aan de Lijnbaangracht bij de Muiderpoort;
2o. het maken van een gebouw voor de geneeskundige armenverzorging, op een terrein nabij de Weteringschans. (*Zie advert. in n°.* 42.)

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van koloniën:
1o. de levering van 12 draaischijven en 3 rolwagens;
2o. de levering van den metalen bovenbouw van 21 bruggen, ten dienste der Staatsspoorwegen op Sumatra.

Kollum (Fr.), te 12 uren, door burg. en weth. van Kollumerland en Nieuwkruisland: het bouwen van een vereenigd post- en telegraafkantoor met directeurswoning te Kollum. Inl. bij den gemeente-opzichter. Aanw. 20 Oct., te 10 uren.

Teteringen, te 7 uren, door den architect J. A. Ouwes, in het koffiehuis van C. Jansen van Rossum, aan den Zandberg: het bouwen van twee woonhuizen, op een terrein aan den Zandberg. Inl. bij genoemden architect, te Breda.

Haarlem, door G. J. Heenk: het verbouwen van het perceel get. no. 6, aan de Damstraat, aldaar.

Makkinga (Fr.), door het best. der vereeniging »de Makkingaster-vaart-compagnie", bij J. J. Schurer: het graven van eene opvaart c. a. uit het Tjongerkanaal naar het dorp Makkinga, ter lengte van 1340 M. Inl. bij den bouwkundige O. M. Meek, te Donkerbroek.

Woensdag, 26 Oct.

's Hage, te 12 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het leveren en leggen van bestrating en bijkomende werken op het voorplein van het centraal personenstation te Amsterdam. Inl. bij den eerstaanwezend-ingenieur der Staatsspoorwegen, te Amsterdam. Aanw. 18 en 19 Oct., te 11 uren. Raming ƒ 94,400.

Donderdag, 27 Oct.

Arnhem, te 12 uren, door het prov. best.: het vierjarig onderhoud van den provincialen weg van Arnhem naar Apeldoorn, van 1 Jan '88 tot 31 Dec. '91.

Zaterdag, 29 Oct.

Maassluis, te 12 uren, door burg. en weth.: het ophalen van alle steenkolen- en andere asch, puin, uitgraafsel, grondspecie, mest en afval of vuilnis van welken aard ook en hoe ook genaamd. Het uitscheppen en schoonhouden van alle vervalputten, riolen, goten, publieke privaten en urinoirs. Het vegen der straten enz. Inl. bij den gemeentearchitect R. P. Stuivings.

Woensdag, 2 Nov.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het maken van een watervrijen veerdam en daarmede in verband staande werken onder de gemeente Raamsdonk, provincie Noord-Brabant, behoorende tot de werken voor het verleggen van de uitmonding der rivier de Maas. Inl. aan het bureau der werken voor de verlegging van den Maasmond, te 's-Bosch. Aanw. 26 Oct., te 12 uren aan het directieverblijf, te Keizersveer. Raming ƒ 20,700.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: de levering van 8515 M³ ballaststeenen voor de Rijkswaterwerken op de Maas, in twee percoelen, perc. 1 5515 M³, perc. 2 3000 M³. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, den ingenieur Verweij te Vucht, en de opzichters Willems te Maastricht, Droste te Roermond, Koorenaar te Venloo, Venema te Grave, Groenen te Vucht en Van Enst te Heusden. Aanw. 26 Oct. Raming: perc. 1 ƒ 17,250, perc. 2 ƒ 7800.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het uitvoeren van baggerwerk in de rivier de Dordtsche Kil, tusschen de kilometerraaien 136 en 138, onder de gemeenten Dubbeldam en 's Gravendeel, behoorende tot de werken der Dordtsche waterwegen. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, den ingenieur Hoogenboom en den opzichter De Kiewit, beiden te Dordrecht. Aanw. 26 Oct. Raming ƒ 9630.

Vrijdag, 4 Nov.

Middelburg, te 10 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het driejarig onderhoud der zelfregistreerende peilschalen te Borssele en Oostbeveland en der rijkspeilschaal te Hoedekenskerke, behoorende tot de zeewerken in de provincie Zeeland. Inl. bij den hoofdingenieur in het 11e district, te Middelburg, en den ingenieur, te Goes. Aanw. 27 en 29 Oct. Raming ƒ 450 per jaar.

Middelburg, te 10 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het driejarig onderhoud van de aanleg- en lospalen voor visschers in den Brakman bij de Isabellasluis, behoorende tot de havenwerken in de provincie Zeeland. Inl. bij den hoofdingenieur in het 11e district, te Middelburg, en den ingenieur, te Nieuwe. Aanw. 27 en 29 Oct. Raming ƒ 2400.

's-Hage, te 1 uur, door het ministerie van waterstaat enz.: het herstellen en verbeteren van rijkstelegraaflijnen in de afdeeling Venloo, in 2 percoelen. Inl. bij den inspecteur, chef van het technisch beheer der rijkstelegraaf, te 's-Hage, en den inspecteur te Venloo. Raming: perc. 1 ƒ 1320, perc. 2 ƒ 940.

Woensdag, 9 Nov.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het maken van een prikkengat met bijbehoorende werken nabij Maassluis, een en ander in verband met de verbetering van den waterweg langs Rotterdam naar zee. Inl. bij den eerstaanwezend-ingenieur Loemans, te Rotterdam, en den adjunct-ingenieur François, te Hoek-van-Holland. Aanw. 2 Nov. Raming ƒ 33,000.

Donderdag, 10 Nov.

Drunen (N.-Br.), te 12 uren, door burg. en weth.: het maken van eene aardebaan en het met keien bestraten van twee wegen, in perceelen en in massa; perc. Papesteeg lang 1040 M., perc. Wolfshoek lang 1584 M. Inl. bij den opzichter J. J. Luyten Bz., te Heusden. Aanw. 9 Nov., te 11 uren, te beginnen bij de Lage Papesteeg.

Vrijdag, 11 Nov.

Zwolle, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het driejarig onderhoud van de rijkshavenwerken te Blokzijl, provincie Overijsel. Inl. bij den hoofdingenieur en den ingenieur Lahrijn, beiden te Zwolle, en den opzichter Smit Gz., te Blokzijl. Aanw. 4 Nov., te 12 uren, aan de havenkom te Blokzijl. Raming ƒ 2675 per jaar.

Woensdag, 16 Nov.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: de uitvoering van herstellingen en vernieuwingen aan de werken van den Haardwijkschen overlaat met de rijkssluis in de oostelijke vaartkade van Waalwijk, met het onderhoud van die werken van 1 Jan. tot en met 31 Dec. '88, benevens voor het zoo noodig leggen in 1888 der zomersluiting in genoemden overlaat. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, den ingenieur Verweij, te Vucht en den opzichter Van Enst, te Heusden. Aanw. 9 Nov. Raming ƒ 2850.

Donderdag, 17 Nov.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het driejarig onderhoud der rijkszee- en havenwerken op het eiland Marken, behoorende tot de zeewerken in Noord-Holland. Inl. bij den waarnemend hoofdingenieur, te Haarlem, en den ingenieur Keurenaer, te Hoorn. Aanw. 10 Nov. Raming ƒ 9000 per jaar.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: aan het gebouw van het prov. best: het driejarig onderhoud van de werken van het Krabbersgat, behoorende tot de havenwerken in Noord-Holland. Inl. bij den hoofdingenieur, te Haarlem, en den ingenieur Keurenaer, te Hoorn. Aanw. 10 Nov. Raming ƒ 4000 per jaar.

Vrijdag, 18 Nov.

's-Bosch, te 10½ uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het driejarig onderhoud der rijkshaven- en rivierwerken te Willemstad, met de zelfregistreerende peilschaal aldaar en die te Steenbergsche Sas, behoorende tot de havenwerken in de provincie Noord-Brabant. Inl. bij den hoofdingenieur, te 's-Bosch, den ingenieur Van Nes van Meerkerk, te Breda, en den opzichter Fischer, te Moerdijk. Aanw. 11 Nov. Raming ƒ 9150 voor drie jaar.

Groningen, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het driejarig onderhoud van de beide statenzijlen, behoorende tot de zeewerken in de provincie Groningen. Inl. bij den hoofdingenieur, te Leeuwarden, den ingenieur en den opzichter Bauer, beiden te Groningen. Aanw. 11 Nov. Raming ƒ 1400 per jaar.

Groningen, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het driejarig onderhoud van het jaagpad langs de Aa, van Nieuwe-Statenzijl tot Nieuweschans, behoorende tot de werken der Binnen- en Buiten-Aa, in de prov. Groningen. Inl. bij den hoofdingenieur, te Leeuwarden, den ingenieur en den opzichter Bauer, beiden te Groningen. Aanw. 11 Nov. Raming ƒ 3900.

Op onbepaalden datum.

Deersum (Fr.): het afbreken van het oude boerenhuis te Deersum, in gebruik bij P. Sijtsma, en het bouwen eener nieuwe stelphuizing, met bijlevering van materialen enz. Inl. bij den architect M. K. de Jong, te Oldeboorn. Aanw. 19 Oct., te 10 uren.

AFLOOP VAN AANBESTEDINGEN.

Breda, 26 Sept.: het bouwen van twee woonhuizen met bergplaats en stalling, voor A. Bastiaansen, te Teteringen; gegund aan L. Hoenderrangers, te Breda, voor ƒ 3719.

Leiden, 5 Oct.: het bouwen van 2 burgerwoonhuizen aan den Zoeterwoudschen singel, onder beheer van den architect J. van der Heijden; ingek. 12 bilj., als:

J. Rutgers,	te Leiden,	ƒ 11,143
B. Nieuwenhuizen,	» 's-Hage,	» 10,200
C. v. Diest,	» Koudekerk,	» 9,700
Chr. E. Verhaaff,	» Leiden,	» 9,600
J. Sirag,	» idem	» 9,534
P. Dessing en T. G. Salters,	» idem	» 9,415
W. H. Neuteboom,	» idem	» 9,345
W. P. J. Verhaar,	» idem	» 9,200
M. v. Ee,	» idem	» 9,141
N. Bink,	» idem	» 9,110
J. Christiaanse,	» idem	» 8,800
J. J. Lemair,	» idem	» 8,500

Gegund.

Arnhem, 6 Oct.: de levering van ameublement voor het volkshuisthuis, onder beheer van den architect A. R. Freese.

Perc. 1, houten meubelen; ingek. 3 bilj., als:

J. H. v. Riel,	te Arnhem,	ƒ 827
G. J. Hendriks,	» idem	» 740.32

Gegund.

A. Hoogveld en S. J. Cohen, voor een gedeelte van het perceel.

Perc. 2, ijzeren ledikanten met toebehooren; ingek. 7 bilj., als:

Bruning en Mühren,	Arnhem,	Model A	ƒ 630
		» B	» 727.80
A. v. Gelderen,	idem		» 613.25
M. L. Schaap,	idem	» A	» 855.30
		» B	» 802.80
De la Haye Koch,	idem	» A	» 985
		» B	» 875
Van Muhlen,	Amsterdam,		ƒ 1045
J. R. Visser,	Arnhem,		» 1061.50
J. A. Wegenaar & Co.,	idem		» 1200

Bovendien eenige biljetten voor enkele gedeelten van het perceel.

Gegund aan Bruning en Mühren, te Arnhem, Model B.

Perc. 3, glaswerk; ingek. 3 bilj., als:

		per stel	massa
A. H. Polak,	Arnhem,	ƒ 1.53	ƒ 45.90
R. Willems,	idem	1.15	34.50
J. G. A. Kock,	idem	1.005	30.15

Gegund.

Perc. 4, gasornementen; ingek. 3 bilj., als:

Becht en Uyserinck,	Amsterdam,	ƒ 90
W. J. Stokvis,	Arnhem,	» 89.65
H. Linders,	idem	» 69

Gegund.

Leiden, 7 Oct.: het afbreken en wederopbouwen van de groote zaal aan het roomhuis de Vink nabij Leiden, onder beheer van den architect W. P. van der Heijden; ingekomen 19 bilj., als:

C. Dessing,	te Stompwijk,	ƒ 6149
B. Nieuwenhuizen,	» 's-Hage,	» 5990
G. H. v. Diest,	» Voorschoten,	» 5736
J. D. v. Tilburg,	» Leiden,	» 5697
C. v. Diest,	» Koudekerk,	» 5696
C. P. de Vroomen,	» Zoeterwoude,	» 5480
N. A. Zekveld,	» Leiden,	» 5412
H. de Jong,	» idem	» 5240
B. P. Huurman,	» Schoveningen,	» 5180
J. C. Verhoeven,	» Leiden,	» 5130
J. Christiaanse Jr.,	» idem	» 4950
W. P. J. Verhaar,	» idem	» 4880
Gebr. Couvee,	» idem	» 4878
A. Verhoog,	» idem	» 4849
N. Bink,	» idem	» 4740
B. Peeroboom,	» idem	» 4740
J. Blaasjaar,	» idem	» 4727
C. E. Verhaaff,	» idem	» 4462
W. H. H. Neuteboom,	» idem	» 4240

Goes, 8 Oct.: de verlenging van het riool in de Korte Nieuwstraat; gegund aan P. Dronkers, voor ƒ 1250.

Heusden, 8 Oct.: het maken van beslagwerken en leveren van noodrijsmaterialen, voor het waterschap de Hooge Maasdijk en Stad-en-landen van Heusden.

Perc. 1, ingek. 3 bilj., als:

C. Blankers,	te Babyloniënbroek,	ƒ 383
N. v. Rijswijk,	» Heusden,	» 358
J. v. Rijswijk,	» Aalburg,	» 340

Perc. 2, ingekomen 3 bilj., als:

J. v. Rijswijk,	te Aalburg,	ƒ 549
N. v. Rijswijk,	» Heusden,	» 539
C. Blankers,	» Babyloniënbroek,	» 531
Perc. 3, ingek. 3 bilj., als:		
N. v. Rijswijk,	te Heusden,	ƒ 510
J. v. Rijswijk,	» Aalburg,	» 471
C. Blankers,	» Babyloniënbroek,	» 446
Perc. 4, ingek. 2 bilj., als:		
J. v. Rijswijk,	te Aalburg,	ƒ 180
C. Blankers,	» Babyloniënbroek,	» 168
Perc. 5, bladrist; ingek. 2 bilj., als:		
P. Bisschop,	te Aalst,	ƒ 325
J. J. v. Grondelle,	» Heusden,	» 309
Perc. 6, noodrijs; ingek. 3 bilj., als:		
P. Bisschop,	te Aalst,	ƒ 164
N. v. Rijswijk,	» Heusden,	» 159
C. Blankers,	» Babyloniënbroek,	» 118

De percoelen zijn aan de minste inschrijvers gegund.

Enschedé, 8 Oct.: het bouwen van een kantoor met werkplaats, op een terrein aan den Berkenkamp, te Enschedé, voor G. S. P. Dericks, te Zutfen; ingek. 12 bilj., als:

R. J. Turin,	te Enschedé,	ƒ 1679
W. Lanonder,	» idem	» 1628
H. ten Cate,	» idem	» 1581
H. Wijck,	» idem	» 1575
H. Lammerink,	» idem	» 1563
G. J. Wagenaar,	» idem	» 1560
J. H. Varvik,	» idem	» 1547
D. Reudink,	» idem	» 1520
J. G. Tonis Hz.,	» idem	» 1481
P. H. Wijdeveld,	» idem	» 1447
G. Huckriede,	» idem	» 1395
J. Vosscheld,	» idem	» 1378

Gegund.

Oss, 10 Oct.: het maken van een afsluitmuur met koepelgebouwtje ten dienste van de begraafplaats der Israëlitische gemeente, onder beheer van den bouwkundige H. R. Hendriks; ingek. 6 bilj., als:

		plan A.	plan B.
A. Kuijts,	Os,	ƒ 2740	ƒ 2004.47
G. Verhoeven,	idem	2348	1884
F. Wagemakers,	idem	2450	1848.43
Struijcken en De Bont,	Utrecht,	2400	1870
M. v. d. Biggelaar,	Os,	2383	1832
F. v. Dinther,	idem	2330.22	1827

Zierikzee, 10 Oct.: het leggen van 277 M. buisleiding van ijzeraardpotbuis en het maken van twee vergaarputten en 22 zinkputten, tot afvoer van het vuile water van straten en huizen in die gemeente; minste inschr. H. C. van den Ende, voor ƒ 416.

Assen, 11 Oct.: het verbouwen van de rijkslagere school III in kolonie VII te Frederiksoord, gem. Vledder, en het doen van herstellingen aan de onderwijzerswoning aldaar; ingekomen 7 bilj., als:

G. B. Broekema Sr.,	Assen,	ƒ 7605
B. v. d. Plas Lz.,	Steenwijk,	» 7474
J. E. Mulder,	Noordwolde,	» 7125
J. L. de Vries,	Oldeholtpade,	» 6853
F. Aberson,	Steenwijk,	» 6853
S. de Boer & Zonen,	idem	» 6820
E. Groenink,	idem	» 6277
Raming		» 7000

Kampen, 12 Oct.: het bouwen van een azijnfabriek; ingek. 10 bilj., als:

K. v. d. Berg,	te Zwolle,	ƒ 8795
F. de Herder,	» idem	» 8745
H. Reuijl en J. H. Tiel,	» Kampen,	» 7900
L. Meijer,	» Zwolle,	» 7881
A. v. d. Wetering,	» idem	» 7874
G. J. Bruggink Gz.,	» Kampen,	» 7864
J. W. v. d. Haar en E. Schipper,	» Genemuiden,	» 7807
Hk. v. Dijk,	» Kampen,	» 7590
L. v. d. Wetering,	» idem	» 7129
J. Valk,	» idem	» 6922

Gegund.

's-Hage, 12 Oct., onder beheer van het ministerie van waterst. enz.: 1o. het inrichten tot kantongerecht van het gebouw dienende tot telegraafkantoor te 's-Hage en het onderhouden van dat gebouw tot en met 31 Dec. '88; ingek. 12 bilj., als:

Gispoolen & Co.,	te 's-Hage,	ƒ 6970
C. W. de Vos en A. B. de Vos,	» idem	» 6798
L. v. Soest,	» idem	» 6700
C. v. d. Vlugt,	» idem	» 6595
A. Stigter,	» idem	» 6540
C. Kranenburg,	» idem	» 6490
J. Ph. Reener Ez.,	» idem	» 6425
A. C. Paardekooper,	» idem	» 6380
H. v. Borgen Henegouwen,	» idem	» 6358
A. Nater en B. de Haan,	» idem	» 6198
J. L. Werder Jr.,	» idem	» 6197
W. v. Leeuwen,	» Hellevoetsluis,	» 5965
Raming		» 6330

2o. het maken van werken tot verbetering van de rivier de Maas benoden de doorsnijding van de Piekenwaard, onder de gemeente Driel; ingek. 7 bilj., als:

G. J. Mol,	te Kuilenburg,	ƒ 13,486
J. Billen,	» Grave,	» 12,900
J. v. Vuuren,	» Zalt-Bommel,	» 12,889
A. Geldens,	» Nijmegen,	» 12,784
A. G. Huyskes,	» Hedel,	» 12,733
W. P. de Vries,	» Rossum,	» 11,579
H. v. Anrooy Jz.,	» Nieuwaal,	» 11,110
Raming		» 13,940

3o. het voortzetten der verruiming van de doorgraving te Hoek-van-Holland; ingekomen 2 bilj., als:

	per M³
A. G. Huyskes, Hedel,	ƒ 0,2945
A. Volker Lz. Sliedrecht, en P. A. Bos, Gorichem,	» 0,29
Raming	» 0,30

Kampen, 12 Oct.: het verbouwen en veranderen van de benedenverdieping van het oude raadhuis en inrichten voor het gemeente-archief en kamer voor den archivaris; ingekomen 10 bilj., als:

H. Riezebos,	te Kampen,	ƒ 2821
H. v. Dijk Dz.,	» idem	» 2777
L. v. d. Wetering,	» idem	» 2735
J. Engelmann,	» idem	» 2694
C. Vosscher,	» idem	» 2648
E. Riezebos Jz.,	» idem	» 2645
D. Lamberts,	» idem	» 2635
G. Londa,	» idem	» 2513
B. v. d. Meulen,	» idem	» 2488
H. Hoogeland,	» idem	» 2410

Gegund.

Haarlem, 13 Oct.: het inrichten van twee lokalen tot bewaarplaats voor het oud-archief van Noord-Holland, te Haarlem; ingekomen 7 bilj., als:

B. Hagen,	te Haarlem,	ƒ 1950
F. Ertsen,	» idem	» 1900
D. A. Braakenburg,	» idem	» 1890
J. P. A. Nelissen,	» idem	» 1861
J. S. v. Velthuizen,	» idem	» 1778.96
A. Rinkema,	» idem	» 1748
S. B. Peira,	» idem	» 1567

Haarlem, 13 Oct.: het vernieuwen van zes stoomketels en van de stoomkast aan den Cruquius, voor rekening van den Haarlemmermeerpolder; minste inschr. Van den Honert en Punt, te Amsterdam, voor ƒ 20,956.

Grouw, 13 Oct.: eene herstelling aan de draaibrug te Wartena, voor rekening der gemeente Idaarderadeel; ingek. 6 bilj., als:

B. W. de Boer,	te Warga,	ƒ 585
J. H. de Jong,	» Dokkum,	» 565
Joh. v. d. Kolk,	» Wartena,	» 567.60
B. A. Bouma,	» Akkrum,	» 540
E. A. Popma,	» Wartena,	» 532
B. J. Gras,	» Garijp,	» 474

Het werk is niet gegund; Maandag 17 Oct. uitspraak.

Arnhem, 14 Oct.: het doen van voorzieningen aan kazernegebouwen te Arnhem, onder het beheer der genie, aldaar (herbesteding); ingek. 5 bilj., als:

J. A. Koenders,	te Arnhem,	ƒ 1457
A. P. Roosen,	» Groessen,	» 1130
J. W. Jansen,	» Arnhem,	» 1070
N. W. v. Dualen,	» idem	» 1059
M. Wardenier Jz.,	» idem	» 1018
Raming		» 1060

BIJVOEGSEL
VAN
DE OPMERKER
van ZATERDAG 22 OCTOBER 1887.

AANKONDIGINGEN
VAN
AANBESTEDINGEN.

Maandag, 24 Oct.

Tilburg, te 11 uren, door het R.-K. parochiaal kerkbestuur van den H. Josef, in het koffiehuis »de Gouden Appel", op den Heuvel: het voltooien door verlenging der in '72 gedeeltelijk gebouwde St.-Jozefskerk en het daaraan bouwen van twee torens, met de levering van alle daartoe benoodigde materialen, benevens het restaureeren van het bestaande gedeelte, zooals dit in 't gedrukte bestek is omschreven en bedoeld. Inl. bij den architect H. J. van Tulder, te Tilburg. Aanw. gehouden. (*Zie advert. in n°.* 42.)

Beetsterzwaag, te 11 uren, door burg. en weth. van Opsterland: het bouwen eener nieuwe school en onderwijzerswoning te Luxwolde, alsmede het maken van banken en kasten voor die school, alles in een perceel. Inl. bij den gemeente-architect. Aanw. gehouden.

IJsselstein, te 11 uren, door burg. en weth.: het bouwen eener school van acht lokalen. Inl. bij den architect Alb. Nijland, te Utrecht. Aanw. gehouden.

Amsterdam, te 12 uren, door burg. en weth.:
1o. het maken van een gebouw voor vaccine-inrichting aan de Lijnbaansgracht bij de Muiderpoort;
2o. het maken van een gebouw voor de geneeskundige armenverzorging, op een terrein nabij de Weteringschans. (*Zie advert. in n°.* 42.)

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van koloniën:
1o. de levering van 12 draaischijven en 3 rolwagens;
2o. de levering van den metalen bovenbouw van 31 bruggen, ten dienste der Staatsspoorwegen op Sumatra.

Kollum (Fr.), te 12 uren, door burg. en weth. van Kollumerland en Nieuwkruisland: het bouwen van een vereenigd post- en telegraafkantoor met directeurswoning te Kollum. Inl. bij den gemeente-opzichter. Aanw. gehouden.

Teteringen, te 7 uren, door den architect J. A. Oomes, in het koffiehuis van C. Jansen van Rossum, aan den Zandberg: het bouwen van twee woonhuizen, op een terrein aan den Zandberg. Inl. bij genoemden architect, te Breda.

Haarlem, door G. J. Heenk: het verbouwen van het perceel get. no. 6, aan de Damstraat, alhaar.

Makkinga (Fr.), door het best. der vereeniging »de Makkingaastervaart-compagnie, bij J. J. Schreur: het graven van eene opvaart c. a. uit het Tjongerkanaal naar het diep Makkinga, ter lengte van 1340 M. Inl. bij den bouwkundige O. M. Meek, te Donkerbroek.

Winkel (N.-H.), door den opzichter G. Holwerda:
1o. de arbeidsloonen tot het bouwen eener schuur in den Waardpolder;
2o. het leveren à contant van het benoodigde houtwerk van genoemde schuur.
3o. het bouwen van een schuur bovengenoemd, met bijlevering van het houtwerk.

Dinsdag, 25 Oct.

Velp, te 3½ uren, in het koffiehuis van W. van Kampen: het bouwen van een veestal en het verbouwen van een koetshuis enz., onder het kasteel Biljoen, te Velp. Bilj. inzenden uiterlijk den dag der besteding, vóór 12 uren, bij den architect M. K. Smit, te Dieren. Aanw. gehouden.

Woensdag, 26 Oct.

's Hage, te 12 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het leveren en leggen van bestrating en bijkomende werken op het voorplein van het centraal personenstation te Amsterdam. Inl. bij den eerstaanwezend-ingenieur der Staatsspoorwegen, te Amsterdam. Aanw. gehouden. Raming *f* 94,450.

Donderdag, 27 Oct.

Arnhem, te 12 uren, door het prov. best.: het vierjarig onderhoud van den provincialen weg van Arnhem naar Apeldoorn, van 1 Jan '88 tot 31 Dec. '91.

Middelburg, te 1 uur, door het polderbest. van Walcheren, aan het polderhuis in de Abdij:
1o. *a.* het uitbreiden van de steenglooiing en het verzwaren van het dijksprofiel tusschen de dijkpalen 5 en 8 op den Westkapelschen zeedijk;
b. het verbeteren en uitbreiden van de steenglooiing en de staketwerken tusschen de dijkpalen 25 en 27 op voornoemden zeedijk;
2o. het bestorten van den onderzoeschen oever tusschen de dijkpalen no. 22 en 24 aan de Noordwatering en tusschen de dijkpalen no. 33 en 34 aan de Zuidwatering. Aanw. 24, 25 en 26 Oct.

Vrijdag, 28 Oct.

Amsterdam, te 3 uren, door het best. der vereeniging »de katholijke kas": het verbouwen van perceel Kerkstraat no. 109. Inl. bij de architecten Gebr. Meijer. Aanw. 26 Oct., te 2 uren. (*Zie advert. in n°.* 43.)

Rotterdam, door de architecten Muller en Droogleever Fortuijn: het bouwen van een woonhuis aan de Mauritsstraat, voor rekening van D. Doodeward.

Zaterdag, 29 Oct.

Maassluis, te 12 uren, door burg. en weth.: het ophalen van alle steenkolen- en andere asch, puin, uitgraafsel, grondspecie, mest en afval of vuilnis van welken aard ook en hoe ook genaamd. Het uitscheppen en schoonhouden van alle vervalputten, riolen, goten, publieke privaten en urinoirs. Het vegen der straten enz. Inl. bij den gemeentearchitect R. P. Stuivingh.

Maandag, 31 Oct.

Amsterdam, te 12 uren, door burg. en weth.:
1o. het verbouwen van het binnengasthuis;
2o. de levering van ca. 213 ton balkijzer, ten behoeve van de verbouwing van het binnengasthuis. (*Zie advert. in n°.* 43.)

Steenwijk, te 2 uren, door J. Spanjaard, ten huize van H. K. Smit, alhaar: het verbouwen en verplaatsen zijner drukkerij; het verbouwen van twee woonhuizen in de Oenastraat en het inrichten derzelve tot winkelhuis, benevens het maken van een bovenhuis met vrijen opgang. Aanw. 29 Oct., te 11 uren.

Woensdag, 2 Nov.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het maken van een waterverjen voordam en daarmede in verband staande werken onder de gemeente Raamsdonk, provincie Noord-Brabant, behoorende tot de werken voor het verleggen van de uitmonding der rivier de Maas. Inl. aan het bureau der werken voor de verlegging van den Maasmond, te 's-Bosch. Aanw. 26 Oct., te 12 uren aan het directieverblijf, te Keizersveer. Raming *f* 20,700.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: de levering van 8615 M³ hallaststeen voor de Rijksrivierwerken op de Maas, in twee perceelen, perc. 1 5985 M³, perc. 2 2600 M³. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, den ingenieur Verweij te Vucht, en de opzichters Willems te Maastricht, Droste te Roermond, Kooreman te Venloo, Venema te Grave, Groenen te Vucht en Van Enst te Heusden. Aanw. 26 Oct. Raming: perc. 1 *f* 17,480, perc. 2 *f* 7800.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het uitvoeren van baggerwerk in de rivier de Dordtsche Kil, tusschen de kilometermaten 126 en 128, onder de gemeenten Dubbeldam en 's-Gravendeel, behoorende tot de werken der Dordtsche waterwegen. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, den ingenieur Hoogenboom en den opzichter De Kiewit, beiden te Dordrecht. Aanw. 26 Oct. Raming *f* 9020.

Donderdag, 3 Nov.

Noordscharwoude (N.-H.), te 1 uur, door burg. en weth.: het vergrooten van de school, alhaar. Aanw. 24 Oct., te 12 uren.

Vrijdag, 4 Nov.

Middelburg, te 10 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het driejarig onderhoud der zelfregistreerende peilschalen te Borsele en Oostlevelsland en der rijkspeilschaal te Hoedekenskerke, behoorende tot de zeewerken in de provincie Zeeland. Inl. bij den hoofdingenieur in het IIe district, te Middelburg, en den ingenieur, te Goes. Aanw. 27 en 29 Oct. Raming *f* 450 per jaar.

Middelburg, te 10 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het driejarig onderhoud van de aanleg- en loswal voor vischers in den Brakman bij de Isabellahuis, behoorende tot de havenwerken in de provincie Zeeland. Inl. bij den hoofdingenieur in het IIe district, te Middelburg, en den ingenieur, te Neuzen. Aanw. 27 en 29 Oct. Raming *f* 2950.

's-Hage, te 1 uur, door het ministerie van waterstaat enz.: het herstellen en verbeteren van rijkstelegraaflijnen in de afdeeling Venloo, in 2 perceelen. Inl. bij den inspecteur, chef van het technisch beheer der rijkstelegraaf, te 's-Hage, en den inspecteur te Venloo. Raming: perc. 1 *f* 1520, perc. 2 *f* 940.

Zaterdag, 5 Nov.

Nijmegen, te 3 uren, door den architect D. Sommelink, in café »het Valkhof": het afbreken van perceel no. 29 aan de Grootemarkt, te Nijmegen en het wederopbouwen van een winkelhuis met bovenwoning en werkplaats. Aanw. 2 Nov., te 10 uren. (*Zie advert. in n°.* 43.)

Maandag, 7 Nov.

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van koloniën, de levering van:
1o. bestek IX, waterkranen, standpompen- en gegoten-ijzeren pijpen;
2o. bestek X, gekoppelde en enkele waterbakken, alles voor de Staatsspoorwegen op Sumatra.

Dinsdag, 8 Nov.

Utrecht, te 2 uren, door de maatschappij tot expl. van Staatsspoorwegen, aan het centraalbureau: bestek no. 469, het maken van een magazijntje voor olie en lampen en het inrichten van het voormalig stoomlokaal tot gereserveerde privaten op het station Breda. Inl. aan genoemd centraalbureau. Aanw. 1 Nov., te 10 uren. Raming *f* 1800. (*Zie advert. in n°.* 43.)

Woensdag, 9 Nov.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het maken van een prikkengat met bijbehoorende werken nabij Maasluis, een en ander in verband met de verbetering van den waterweg langs Rotterdam naar zee. Inl. bij den eerstaanwezend-ingenieur Leemans, te Rotterdam, en den adjunct-ingenieur Français, te Hoek-van-Holland. Aanw. 2 Nov. Raming *f* 33,000.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het leveren en verwerken van stortsteen op de beuking aan den rechteroever van de rivier het Mallegat, onder de gemeente Dubbeldam, behoorende tot de werken der Dordtsche waterwegen. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, den ingenieur Hoogenboom en den opzichter De Kiewit, beiden te Dordrecht. Aanw. 2 Nov. Raming *f* 11,700.

Donderdag, 10 Nov.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het driejarig onderhoud der rijkshavenwerken op het eiland Terschelling, provincie Noord-Holland. Inl. bij den waarnemend hoofdingenieur, te Haarlem, en den ingenieur Keurenaar, te Hoorn. Aanw. 3 Nov. Raming *f* 9500 per jaar.

Drunen (N.-Br.), te 12 uren, door burg. en weth.: het maken van eene aardebaan en het met keien bestraten van twee wegen, in perceelen en in massa; perc. Papesteeg lang 1046 M., perc. Wolfshoek lang

1584 M. Inl. bij den opzichter J. J. Lugten Bz., te Heusden. Aanw. 9 Nov., te 11 uren, te beginnen bij de Lage Papeteeg.

Vrijdag, 11 Nov.

Middelburg, te 10 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het uitnemen van de binnenvloeddeuren en het inhangen van de twee in reserve liggende vloeddeuren van de groote sluis van het kanaal door Walcheren, te Veere. Inl. bij den hoofdingenieur, in het 11e district, te Middelburg, en den ingenieur, te Vlissingen. Aanw. 4 Nov., te 1 uur. Raming ƒ 2000.

Zwolle, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het driejarig onderhoud van de rijkshavenwerken te Blokzijl, provincie Overijsel. Inl. bij den hoofdingenieur en den ingenieur Labrijn, beiden te Zwolle, en den opzichter Smit Gz., te Blokzijl. Aanw. 4 Nov., te 12 uren, aan de havenkom te Blokzijl. Raming ƒ 2675 per jaar.

Arnhem, te 12 uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het aanbrengen en onderhouden van eene beplanting met opgaande eike- en lindeboomen langs den rijksgrooten weg der 2e klasse nº. 3, van Westervoort naar de Pruisische grenzen binnen de gemeente Duiven, in de provincie Gelderland. Inl. bij den hoofdingenieur, den ingenieur Beijerman en den opzichter Mink, allen te Arnhem. Aanw. 3 en 5 Nov. Raming ƒ 3252.

Leeuwarden, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het baggeren van eene geul in de rivier de Tjonger, nabij de Schoterzijl, behoorende tot de zeewerken in de provincie Friesland. Inl. bij den hoofdingenieur en den ingenieur, te Leeuwarden, en den opzichter Koorevaar, te Heerenveen. Aanw. 4 Nov. Raming ƒ 950.

Dinsdag, 15 Nov.

Amsterdam, te 1 uur, door regenten van het R.-K. Maagdenhuis, in het lokaal d'Geelvinck, Singel 530: het bouwen van het St.-Elisabethgesticht voor ongeneeslijke zieken, aan de Mauritskade, te Amsterdam. Inl. bij den architect A. C. Bleijs, aldaar. *(Zie advert. in nº. 43.)*

Woensdag, 16 Nov.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: de uitvoering van herstellingen en vernieuwingen aan de werken van den Baardwijkschen overlaat met de rijkssluis in de oostelijke vaartkade van Waalwijk, met het onderhoud van die werken van 1 Jan. tot en met 31 Dec. '88, benevens voor het zoo noodig leggen in 1888 der zomersluiting in genoemden overlaat. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, den ingenieur Verweij, te Vucht en den opzichter Van Eest, te Heusden. Aanw. 9 Nov. Raming ƒ 2850.

Donderdag, 17 Nov.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het driejarig onderhoud der rijkszee- en havenwerken op het eiland Marken, behoorende tot de zeewerken in Noord-Holland. Inl. bij den waarnemend hoofdingenieur, te Haarlem, en den ingenieur Keurenaer, te Hoorn. Aanw. 10 Nov. Raming ƒ 3000 per jaar.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: aan het gebouw van het prov. best.: het driejarig onderhoud van de werken van het Krabbersgat, behoorende tot de havenwerken in Noord-Holland. Inl. bij den hoofdingenieur, te Haarlem, en den ingenieur Keurenaer, te Hoorn. Aanw. 10 Nov. Raming ƒ 5000 per jaar.

Vrijdag, 18 Nov.

's-Bosch, te 10½ uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het driejarig onderhoud der rijkshaven- en rivierwerken te Willemstad, met de zelfregistreerende peilschaal aldaar en die te Steenbergsche Sas, behoorende tot de havenwerken in de provincie Noord-Brabant. Inl. bij den hoofdingenieur, te 's-Bosch, den ingenieur Van Nes van Meerkerk, te Breda, en den opzichter Fischer, te Moerdijk. Aanw. 11 Nov. Raming ƒ 9150 voor drie jaar.

Groningen, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het driejarig onderhoud van de beide statenzijlen, behoorende tot de zeewerken in de provincie Groningen. Inl. bij den hoofdingenieur, te Leeuwarden, den ingenieur en den opzichter Bauer, beiden te Groningen. Aanw. 11 Nov. Raming ƒ 1400 per jaar.

Groningen, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het driejarig onderhoud van het jaagpad langs de Aa, van Nieuwe-Statenzijl tot Nieuweschans, behoorende tot de werken der Binnen- en Buiten-Aa, in de prov. Groningen. Inl. bij den hoofdingenieur, te Leeuwarden, den ingenieur en den opzichter Bauer, beiden te Groningen. Aanw. 11 Nov. Raming ƒ 2900.

Vrijdag, 25 Nov.

Leeuwarden, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het driejarig onderhoud der Kaastrazijl, op het kanaal van Leeuwarden naar Harlingen, behoorende tot de kanaalwerken in de provincie Friesland. Inl. bij den hoofdingenieur, den ingenieur en den opzichter Wind, allen te Leeuwarden. Aanw. 18 Nov. Raming voor drie jaar ƒ 1600.

Leeuwarden, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het driejarig onderhoud van de rijkssluizen, behoorende tot de zeewerken in Friesland, in drie perceelen. Inl. bij den hoofdingenieur en den ingenieur, te Leeuwarden, voor perc. 1 bij den opzichter Wind, te Leeuwarden, voor perc. 2 bij den opzichter Ten Doesschate, aldaar, en voor perc. 3 bij den opzichter Oldens, te Sneek. Aanw. 18 Nov. Raming: perc. 1 ƒ 3250, perc. 2 ƒ 7170, perc. 3 ƒ 2100.

Op later te bepalen datum.

Oosterwolde (Fr.), door den architect Hb. Vrijburg: het bouwen van eene natuurboterfabriek, aldaar.

AFLOOP VAN AANBESTEDINGEN.

Zierikzee, 10 Oct.: het leggen van 277 M. buisleiding van voorhanden ijzeraardpotbuis en het maken van 2 vergaarputten en 22 zinkputten tot afvoer van het vuile water van straten en huizen in de gemeente; ingek. 6 bilj., als:

H. J. Koevoets,	te Zierikzee,	ƒ 645
M. Paauwe,	» idem	» 540
J. Dijke Hz.,	» idem	» 480
J. Lammers,	» idem	» 420
J. v. d. Linden,	» idem	» 419
H. C. v. d. Ende,	» idem	» 416

Zaandam, 11 Oct.: het bouwen van een huis met vijf arbeiderswoningen, voor rekening van W. Koorse; ingekomen 7 bilj., als:

H. Offenberg,	te Zaandam,	ƒ 3729
Th. Bikslager,	» idem	» 3557
A. Brugman,	» idem	» 3473
K. Ooms,	» Kroommenie,	» 3428
P. de Vries Gz.,	» Zaandam,	» 3375
S. Dekker,	» idem	» 3720
W. Mauze,	» idem	» 3084.50

Gegund.

Deventer, 13 Oct.: het bouwen van een woonhuis en zaal in den tuin van G. Rood, onder beheer van den bouwmeester H. A. van Goor; ingek. 6 bilj., als:

R. v. d. Spoel,	te Deventer,	ƒ 10,400
W. Eskes & Zn.,	» idem	» 10,215
A. J. Markerink,	» idem	» 10,198
H. Lammers,	» idem	» 10,151
J. Pot,	» idem	» 10,120
J. te Wechel,	» Twelloo,	» 9,619

Niet gegund.

Groningen, 14 Oct.: het bouwen van een heerenhuis aan de Reitdiepkade te Groningen, onder beheer van den architect K. Hoekzema; ingek. 24 bilj., als:

J. Dieters,	te Foxham (prov. Gr.),	ƒ 13,998
A. Schreuder,	» Groningen,	» 13,688
J de Vries,	» idem	» 13,333
H. Smit,	» Bedum (prov. Gr.),	» 13,000
S. Meijers,	» idem	» 12,940
B. de Jong,	» Groningen,	» 12,787
D. S. Diddens,	» idem	» 12,779
A. Wichers,	» idem	» 12,637
K. Huizinga,	» idem	» 12,428
G. P. v. Erp,	» idem	» 12,388
M. Scheen,	» idem	» 12,329
W. Heespelink,	» idem	» 12,247
L. Oldenburger,	» idem	» 12,085
D. Jansen,	» idem	» 11,997
E. Peters,	» idem	» 11,957
J. Ibelings,	» idem	» 11,949
D. Dalmolen,	» idem	» 11,894
D. Edzards,	» idem	» 11,868
W. Pleijsier,	» idem	» 11,830
E. Wietzema,	» idem	» 11,467
K. v. d. Laan,	» idem	» 11,273
H. Scheltens,	» idem	» 11,170
H. Meijer,	» idem	» 10,978

Gegund.

Strijen, 14 Oct.: de leverantie van het hout voor een paar binnenvloeddeuren voor de schutsluis te Strijensas; ingek. 8 bilj., als:

Eindhoven & Zn.,	te Zwolle,	ƒ 1540
A. v. d. Weg,	» Dordrecht,	» 1525
A. Stolk & Zn.,	» Rotterdam,	» 1520
M. v. d. Kloet,	» Dordrecht,	» 1490
Van Dorser & Co.,	» idem	» 1449
Kuik en Staal,	» Breda,	» 1390
Wed. Boogaard,	» Krimpen a/d. Lek,	» 1380
J. A. Vollenhoven,	» Rotterdam,	» 1360

Deventer, 14 Oct.: het verbouwen van het huis van de Wed. S. Schutte, aan de Nieuwstraat, onder beheer van den architect H. van Harte Mz.; ingek. 11 bilj., als:

H. Lammers,	te Deventer,	ƒ 4999
W. Eskes & Zn.,	» idem	» 4970
J. Pot Jz.,	» idem	» 4930
R. v. d. Spoel,	» idem	» 4926
H. Visscher,	» idem	» 4833
B. v. d. Worp,	» idem	» 4690
H. Steenbergen,	» idem	» 4632
H. C. Heimeriks,	» idem	» 4600
K. v. Leusen,	» idem	» 4569
J. Aalpoel,	» idem	» 4535
A. J. Markerink,	» idem	» 4449

Gegund.

's-Hage, 18 Oct.: de levering van houtwaren en hardsteenwerken aan de rijkswerkinrichtingen te Veenhuizen.

Perc. 1, ingek. 5 bilj., als:

Wed. Wolterlink, Meppel,	ƒ 1320
B. Loos & Zn., Blokzijl,	» 1270
De Boer en V. d. Groot, Hoogezand,	» 1230
L. Eindhoven, Zwolle,	» 1220
Eindhoven & Zn., idem	» 1049

Perc. 2, ingek. 6 bilj., als:

Bergendahl & Co., Amsterdam,	ƒ 380
R. v. Duijsen, Leeuwarden,	» 332
W. F. Stoel, Alkmaar,	» 310.89
H. Eigenraad en V. d. Zee, Harlingen,	» 309
Erve K. Ozinga, Apeldoorn,	» 280
P. Borgers, Apeldoorn,	» 273.35

Zaandam, 15 Oct.: het maken van riolen aan het Noorderkerkpad en Kouwerspad; ingek. 6 bilj., als:

K. v. Leeuwen Cz.,	ƒ 598
H. Sierhuis,	» 575
H. Wiepjes,	» 548.50
A. Brugman,	» 525.54
M. Kraijenvelt,	» 479
P. Vens,	» 425

Gegund.

Vlaardingen, 15 Oct.: de aanleg enz. van een nieuwen strandweg; ingek 19 bilj., als:

P. v. Driel, Dordrecht,	ƒ 14,888
H. Prins Thz., Sliedrecht,	» 13,988
J. Kamsteeg, Giesendam,	» 13,350
E. Dorsman, Vlaardingen,	» 12,490
J. C. Maassen, idem	» 12,430
B. v. d. Hoeven, idem	» 12,429
C. Berkhout, idem	» 12,333
K. Bos, idem	» 11,688
P. Zanen, Ammerstol,	» 11,638
R. Schreuder, Kolhorn,	» 11,610
B. Voordendag Az., Dordrecht,	» 11,500
L. de Bie, Vlaardingen,	» 11,278
H. de Jong, Ammerstol,	» 10,840
M. in 't Hout, Vlaardingen,	» 10,410
H. Manneken, idem	» 10,380
M. den Bruber, idem	» 10,134
H. Brand Hz., Giesendam,	» 10,178.49
H. de Waerd, Nieuwenhoorn,	» 10,160
Van Heijst en Zonneveld, Vlaardingen,	» 9,886

Kampen, 15 Oct.: het bouwen van een logegebouw voor de vrijmetselaarsloge «Le Profond Silence», aldaar, op het perc. aan de Boven-Nieuwstraat in wijk II no. 184, onder beheer van de architecten W. en F. C. Koch, te Zwolle; ingek. 9 bilj., als:

L. v. d. Wetering,	te Kampen,	ƒ 9300
J. S. v. d. Werf,	» idem	» 8540
B. Snel,	» idem	» 7300
J. H. Tiel en H. Reuijl,	» idem	» 7290
R. H. Frank,	» idem	» 6812
G. J. Lehr,	» idem	» 6765
H. v. Dijk Dzn., en H. Hoogeland,	» idem	» 6268
H. v. Dijk Dz.,	» idem	» 6140
A. v. d. Wetering,	» idem	» 6000

Gegund.

Baarn, 15 Oct.: het doen van een aanbouw aan de koudwatergeneesinrichting, aldaar, onder beheer van de architecten Sanders en Berlage, te Amsterdam; ingek. 6 bilj., als:

Van Veersen,	te Hilversum,	ƒ 51,000
Van Doornik,	» Baarn,	» 42,500
Andriessen,	» idem	» 41,900
Saltzber,	» Hilversum,	» 41,800
Greeve,	» Buiksloot,	» 41,500
Buremans,	» Baarn,	» 40,000

Gegund.

Harlingen, 17 Oct.: het inrichten van het perceel sectie A no. 2696 tot koek- en suikerbakkerij, onder beheer van den architect A. van der Meer; ingek. 4 bilj., als:

G. Anema,	te Midlum,	ƒ 3500
G. S. Spoelstra,	» Harlingen,	» 3400
J. Huisman,	» idem	» 3398
K. Hagedoorn,	» idem	» 3187

Stevensweerd, 17 Oct.: het bouwen eener school enz., en de levering van 100 schoolbanken, onder beheer van den architect Corbey, te Reuver; ingek. 6 bilj., als:

G. Beckers,	te Sittard,	ƒ 8888
J. Ubachs,	» Echt,	» 8888
W. H. Pouli,	» Roermond,	» 8877
Wed. H. C. Janssen,	» Maastricht,	» 8588
J. W. Lemmens,	» Sittard,	» 8420
G. Mestrum,	» Maastricht,	» 7990

Gegund.

Amersfoort, 17 Oct., voor rekening der gemeente, de levering van: 1o. 8 school- en 2 kamerkachels met toebehooren; ingekomen 5 bilj., als:

B. de Trost,	te Utrecht,	ƒ 610
G. Blok,	» Amersfoort,	» 555.50
J. Blok,	» idem	» 548
H. F. v. Swet,	» Deventer,	» 517
D. Wolbers,	» Amersfoort,	» 506.50

Gegund.

2o. 55 schoolbanken, 12 schoolborden, 1 kast, 1 tafel, 4 Weener stoelen en 26 buitenjalouzieën; ingek. 11 bilj., als:

A. B. v. d. Boom,	te Noordwijk-binnen,	ƒ 1258
G. B. Luyks,	» Amersfoort,	» 1196
C. Ditters,	» idem	» 1192
C. M. v. Hemert,	» idem	» 1160
A. M. Haar,	te Wageningen,	ƒ 1089
J. C. v. Gijn,	» Weesp,	» 980
J. Klaarenbeek,	» Amersfoort,	» 950
J. H. Bons,	» idem	» 945
H. J. Fijnenberg,	» idem	» 880
H. Heijligers,	» idem	» 869
D. v. d. Werf,	» Bolsward,	» 779

Gegund aan H. Heijligers, voor ƒ 869.

3o. de levering van 19 stel gordijnen, 1 tapijt, vloermatten enz.; ingek. 5 bilj., als:

H. A. Cramer,	te Amersfoort,	ƒ 312
A. v. Daal,	» idem	» 298
H. J. v. Gelder,	» idem	» 289.35
J. W. v. Achterberg,	» idem	» 272
J. R. v. 't Hof,	» idem	» 247.40

Gegund.

Amsterdam, 17 Oct., voor rekening der gemeente: 1o. het vernieuwen in ijzer van de brug no. 229, over den Zwanenburgwal; ingek. 12 bilj., als:

W. Ambachtsheer,	te Amsterdam,	ƒ 23,000
C. J. Hartog,	» idem	» 21,300
G. D. v. Doorn,	» idem	» 21,100
A. J. v. Liemt,	» idem	» 20,750
W. G. v. Berkum,	» idem	» 20,600
C. J. Maks,	» idem	» 20,380
E. v. Brummelen,	» idem	» 18,985
H. Ozinga,	» idem	» 18,840
J. J. Boekholtz,	» idem	» 18,380
G. Boonhakker,	» Sliedrecht,	» 18,140
L. Kok,	» IJmuiden,	» 17,884
J. P. Cornelissen,	» Amsterdam,	» 17,393

2o. de levering van 50 ton balkijzer voor deze brug; ingek. 6 bilj., als: per 100 KG.

Hots & Co.,	te Rotterdam,	ƒ 6.87½
H. Oving,	» idem	» 6.80
Bernet & Co.,	» Amsterdam,	» 6.74
D. S. M. Kalker,	» idem	» 6.65
Gebr. v. Vliet,	» idem	» 6.47
H. Enthoven,	» 's-Hage,	» 6.35

3o. de levering van hardsteenwerk; ingek. 3 bilj., als: per M.

L. Genée,	te Luik,	ƒ 1.79
L. Goffin & Co.,	» idem	» 1.74
H. J. Bosman,	» Rotterdam,	» 1.67

Meppel, 17 Oct.: het bouwen van een woonhuis aan de Heerengracht, voor rekening van J. Kroomer, onder beheer van de architecten K. en M. Otten; ingekomen 6 bilj., als:

G. Jansen,	te Meppel,	ƒ 4355
H. Hesselingen,	» idem	» 3345
R. Geskus,	» idem	» 3300
A. Hazelaar,	» idem	» 3289
P. G. Jans,	» idem	» 3049
L. Kooi,	» idem	» 2838

Gegund.

Amsterdam, 18 Oct.: het bouwen van een winkelhuis met bovenhuizen op een terrein, gelegen aan de 2e-Parkstraat bij de Linnaeusstraat, onder beheer van den bouwkundige J. van Harderwijk, aldaar; ingek. 5 bilj., als:

G. Boon,	te Amsterdam,	ƒ 10,200
J. J. Vissers,	» idem	» 9,025
W. H. Struijs,	» idem	» 8,730
Th. A. Kist,	» idem	» 7,950
J. Bulterman & Co.,	» idem	» 7,625

Delft, 18 Oct.: het bouwen van eene bouwmanswoning met beestenstal, wagenhuis enz., onder beheer van den bouwmeester P. Zuidgeest.

Perc. 1, metselwerk; minste inschr. J. Woerheim, te Vlaardingen, voor ƒ 4827.

Perc. 2, timmerwerk; minste inschr. P. N. Ypenburg, te Delft, voor ƒ 4347.

Neuzen, 18 Oct.: het maken van werken tot verdediging van den oever van den calamiteusen polder Nieuw-Neuzen; ingek. 9 bilj., als:

P. J. Verhist,	te Hontenisse,	ƒ 2694
A. v. d. Beek,	» Zaamslag,	» 2569
C. F. v. Fraeijenhove,	» Neuzen,	» 2567
H. Klaassen,	» Zaamslag,	» 2475
J. Tollenaar,	» Neuzen,	» 2423
Jac. Jansen,	» idem	» 2400
D. Tholens,	» idem	» 2391
P. A. v. d. Velde,	» idem	» 2377
M. v. d. Hoek,	» idem	» 2370

Rotterdam, 18 Oct.: het maken, leveren en opstellen van hydraulic-mains, afvoerbuizen enz., ten behoeve van de gemeente-gasfabriek aan den Oost-Zeedijk; ingek. 5 bilj., als:

Nederl. Stoombootmaatschappij, Rotterdam,	ƒ 31,620
A. Klönne, Dortmund,	» 31,400
E. H. Begemann, Helmond,	» 27,990
L. J. Enthoven, 's-Hage,	» 25,130
W. A. Scret en W. Barneveld, Leiden,	» 22,975

Utrecht, 18 Oct.: onder beheer der maatschappij tot exploitatie van Staatsspoorwegen:

1o. bestek AX, de levering van stalen spoorstaven, stalen lasch- en eindplaten, stalen schroefbouten en ijzeren haakbouten, ten behoeve van het tweede spoor tusschen Kruiningen en Middelburg, in 2 perceelen.

Perc. 1, ingek. 6 bilj., als:
Fr. Krupp, Essen, ƒ 136,175
Hörder Bergwerks et Hütten Verein, Hörde, » 137,510
Soc. Anonyme des Aciéries d'Angleur, Renory, » 137,000
Soc. Cockerill, Seraing, » 154,509
Carumin & Co., Thy-le-Chateau, » 154,308
Soc. Anonyme des Aciéries de France, Isbergues, » 144.420
Perc. 2, ingekomen 6 bilj., als:
Soc. Anonyme des forges et ateliers de Senelle, Senelle, ƒ 8660
Soc. Anonyme des houilleneries de la Croyère, la Croyère, » 8645
Soc. Anonyme des usines houilleneries et fonderies, La Louvière, » 8610
C. W. Hasenclever Söhne, Dusseldorf, » 8450
Van Kalck fils, Marcinelle, » 8283
N. Nicaise, Marcinelle, » 8242

2o. bestek AY, de levering van eikenhouten dwarsliggers en van eikenhout voor wissels en kruisingen, ten behoeve van het tweede spoor tusschen Kruiningen en Middelburg, in vier perceelen.
Perc. 1, ingekomen 5 bilj., als:
H. E. Oving Jr., Rotterdam, ƒ 36.200
F. Clercx, Bokstel, » 30,500
J. J. v. d. Eerden Pz., Bokstel, » 27,700
dezelfde, » 27,400
W. Hoettger, Wesel, » 2.66 p. stuk
B. H. Clercx, Bokstel, » 2.46 » »
Perc. 2, ingek 7 bilj., als:
H. E. Oving Jr., Rotterdam, ƒ 36,200
A. Scho en Volkerij, Ochtrup, » 34,900
F. Clercx, Bokstel, » 31,000
J. J. v. d. Eerden Pz., idem » 27,975
dezelfde, » 27,400
P. H. v. Hoogerwou, idem » 26,300
W. Hoettger, Wesel, » 2.69 p. stuk
B. H. Clercx, Bokstel, » 2.36 » »
Perc. 3, ingek. 5 bilj., als:
F. Clercx, Bokstel, ƒ 31,500
J. J. v. d. Eerden Pz., idem » 28,200
dezelfde, » 27,400
B. L. Buijvoets, Ambt-Almelo, » 2.89½ p. stuk
W. Hoettger, Wesel, » 2.69 » »
B. H. Clercx, Bokstel, » 2.56 » »
Perc. 4, ingek. 10 bilj., als:
H. E. Oving Jr., Rotterdam, ƒ 4510
F. Clercx, Bokstel, » 3800
H. F. v. d. Eerden, idem » 3180
J. J. v. d. Eerden Pz., idem » 2964
B. H. Clercx, idem » 2727
L. A. Spierings, idem » 2640
P. H. v. Hoogerwou, idem » 2600
B. L. Buijvoets, Ambt-Almelo, » 37.37 p. M³
W. Hoettger, Wesel, » 35.70 » »
J. Nahuis, Groenlo, » 34.80 » »

Kloosterveen (gem. Assen), 18 Oct.: het wederopbouwen van de behuizing van J. Boerhave, onder beheer van den architect G. Sud, te Assen; ingek. 12 bilj., als:

A. J. Diehlman,	te Assen,	ƒ 4085
J. P. Broekema,	» idem	» 3993
D. Niesing,	» idem	» 3890
B. Broekema,	» idem	» 3839
H. de Vries,	» idem	» 3763
A. de Vries,	» idem	» 3693
J. Winters,	» idem	» 3534
Hc. Winters,	» idem	» 3426
J. Jonker,	» idem	» 3419
D. B. Wiering,	» idem	» 3190
J. Lohman & Co.,	» Smilde,	» 3150
C. v. Zoelen,	» Kloosterveen,	» 2929

Gegund.

's-Hage, 19 Oct., onder beheer van het ministerie van waterst. enz.: 1o. het maken van een strekdam, aan den benedenmond van het Hartelsche Gat, langs den linkeroever der Botlek; ingek. 4 bilj., als:

L. Kuis Az.,	te Slidrecht,	ƒ 8280
C. Visser Gz.,	» idem	» 6890
B. de Waerd,	» Nieuwenhoorn,	» 6258
J. L. de Jongh,	» Ameide,	» 4087
Raming		» 6600

2o. het maken van zuilentaalsteenglooiing tegen het buitenteloop van de bedijking langs den linkeroever der Nieuwe-Merwede, onder de gemeente Werkendam; ingekomen 6 bilj., als:

C. Visser Gz.,	te Slidrecht,	ƒ 12,000
W. H. Sweis,	» Hardinxveld,	» 11,760
C. de Jong Jz.,	» idem	» 11,590
G. Beenhakker Gz.,	» Slidrecht,	» 11,420
A. Prins Tz.,	» idem	» 10,814
W. Volker,	» idem	» 10,785
Raming		» 10,000

Twelloo, 19 Oct.: het dempen van een gedeelte waterleiding, de stouwgrave »Op-den-Teuge", voor rekening der gemeente Voorst, in 3 perceelen.

Perc. 1, ingek. 3 bilj., als: per M³

P. Karman,	te Op-den-Teuge,	ƒ 0.44
M. Keijzer,	» Twelloo,	» 0.43
H. J. Hanser,	» Op-den-Teuge,	» 0.35
Raming		» 0.45

Perc. 2, ingek. 3 bilj., als: per M³

H. J. Jacobs,	te Op-den-Teuge,	ƒ 0.45
M. Keijzer,	» Twelloo,	» 0.895
P. Karman,	» Op-den-Teuge,	» 0.39
Raming		» 0.45

Uhach-over-Worms, 19 Oct.: het vergrooten der school en verdere bijkomende werken, onder beheer van den architect Corbey, te Reuver; hoogste inschrijver J. R. Jongen, Uhach-over-Worms, ƒ 8037
minste » G. Beckers, Sittard, » 8980
Toewijzing over acht dagen.

Nieuweramstel, 19 Oct.: het dempen en rioleeren der Tuinpadsloot; ingek. 6 bilj., als:

M. Deutekom,	te Amsterdam,	ƒ 11,300
R. Schrijders,	» Kolhorn,	» 10,990
J. Vaas,	» Amsterdam,	» 10,500
A. Zonneveld,	» Haarlem,	» 9,700
J. de Vries,	» Purmerend,	» 8,847
C. Bos,	» Haarlemmermeer,	» 8,097

Utrecht, 19 Oct.: de levering van 1120 stuks eikenhout voor wissels, in 4 perceelen, elk groot 280 stuks, voor den Ned. Rijnspoorweg; minste inschr. waren:

perc. 1,	W. J. v. d. Ven, Bokstel,	ƒ 1584
» 2,	M. J. v. d. Mee, Helvoort,	» 1498
» 3,	denzelfde,	» 1469
» 4,	W. J. v. d. Ven, Bokstel,	» 1413

Voorschoten, 19 Oct.: het maken van eenige gebouwen en het uitvoeren van verschillende werken voor de uitbreiding van het instituut Stadwijk te Voorschoten, onder beheer van den bouwkundige J. Verkoeren; ingek. 17 bilj., als:

A. v. d. Bogaard en V. Lent,	Stompwijk,	ƒ 22,825
A. Zaanendonk,	Haarlem,	» 21,800
W. Zonneveld,	Kralingen,	» 22,780
B. Nieuwenhuijsen,	's-Hage,	» 20,500
D. P. Yperman,	Voorschoten,	» 20,970
G. Kranenburg,	idem	» 20,954
M. v. d. Spek,	Hillegersberg,	» 20,924
N. Perquin & Zonen,	Berkel,	» 20 900
C. E. Verhaaff,	Leiden,	» 20,700
J. Roodenrijs,	's-Hage,	» 27,590
J. G. v. d. Mark,	Wassenaar,	» 27,500
W. G. v. Berkum,	Amsterdam,	» 27,380
A. J. v. Lienst,	idem	» 26,995
P. C. Deesing,	Stompwijk,	» 26,988
G. A. v. Spanje,	Rotterdam,	» 25,900
A. de Haan Az.,	idem	» 24,984
J. D. v. Tilburg,	Leiden,	» 24,944

Wageningen, 20 Oct.: het bouwen van twee verdiepingen op het hotel Steuk, onder beheer van den architect S. Bitters, te Wageningen; ingek. 7 bilj., als:

R. F. Driener,	te Wageningen,	ƒ 1585
J. Haar Hz.,	» idem	» 1530
A. de Leeuw,	» idem	» 1465
G. v. Triest,	» idem	» 1435
Gebr. Mekking,	» Bennekom,	» 1432
F. Barbier,	» Wageningen,	» 1423
P. de Leeuw,	» idem	» 1398

Gegund.

Warnsveld, 20 Oct.: het bouwen van 4 woningen voor J. W. Brugman; minste inschr. waren:
Timmerwerk, A. Jansen, te Warken (gem. Warnsveld), ƒ 883.90.
Metselwerk, H. Rood, te Eefde (gem. Gorssel), ƒ 1635.
Schilderwerk, G. Brouwer, te Zutfen, ƒ 114.
Smidswerk, Kuipers, te Eefde (gem. Gorssel), ƒ 83.28.
Zink- en loodwerk, Blom, te Zutfen, ƒ 27.
Alles gegund.

Borne, 20 Oct.: het bouwen van twee heerenhuizen met bijgebouwen voor L. S. Spanjaard, onder beheer van den architect G. Bottman A.Gz.; ingek. 8 bilj., als:

J. C. H. Nijhoff,	te Almelo,	ƒ 11,500
H. A. Witzand,	» idem	» 11,179
A. Geoethengel,	» Borne,	» 10,832
E. Scholten & Zn.,	» Almelo,	» 10,500
J. G. Tönis Hz.,	» Enschedé,	» 10,450
F. Morseit,	» Borne,	» 10,367
G. Huckriede,	» Enschedé,	» 9,600
G. W. Wegereef,	» idem	» 9.553

Haarlem, 20 Oct.: het stellen van dukdalven en meerpalen in het buitenkanaal te IJmuiden en het Noordzeekanaal; ingek. 12 bilj., als:

C. J. Maks Jr.,	Amsterdam,	ƒ 9300
H. J. Mookers,	idem	» 9260
M. Deutekom,	idem	» 9084
C. J. Kuis Jz.,	Velzen,	» 8945
B. Voordenag Az.,	Dordrecht,	» 8443
J. Visser Gz.,	Papendrecht,	» 8367
G. D. v. Doorn,	Amsterdam,	» 8320
L. Kok,	IJmuiden,	ƒ 7994
C. de Groot,	Sliedrecht,	» 7797
M. Visser,	Papendrecht,	» 7340
B. Vermolen,	Weesp,	» 7290
G. Schermers,	Dussen,	» 6980
Raming		» 8700

's-Hage, 21 Oct.: het verbouwen van het politiebureau der 2e afdeeling aan de Nieuwehaven, aldaar; minste inschr. J. P. Reeser, te 's-Hage, voor ƒ 9968.

Zwolle, 21 Oct.: het bouwen van veertien woningen langs het kanaal Almelo—Noordhorn; ingek. 16 bilj., als:

J. W. v. d. Baar en F. Schipper,	te Genemuiden,	ƒ 28,731
F. de Herder,	» Zwolle,	» 28,500
B. Meijer,	» Ootmarsum,	» 27,820
C. Frowijn,	» idem	» 27,640
M. in 't Hout,	» Vlaardingen,	» 26,880
H. Mammeken,	» idem	» 26,834
S. Hoogeveen,	» Dokkum,	» 26,771
R. Vinseborse,	» Almeloo,	» 26,800
C. Eckhardt,	» idem	» 26,800
E. Eshuis,	» idem	» 26,290
J. Schuurman,	» Den-Ham,	» 25,875
J. ter Elten,	» Oldenzaal,	» 25,749
C. ter Horst,	» Zwolle,	» 25,444
L. de Waard,	» Staveren,	» 24,800
L. Meijer,	» Zwolle,	» 23,981
D. J. Schuppert,	» idem	» 22,280
Raming		» 24,200

BIJVOEGSEL
VAN
DE OPMERKER
van ZATERDAG 29 OCTOBER 1887.

AANKONDIGINGEN VAN AANBESTEDINGEN.

Maandag, 31 Oct.

Amsterdam, te 12 uren, door burg. en weth.:
1o. het verbouwen van het binnengasthuis;
2o. de levering van ca. 218 ton balkijzer, ten behoeve van de verbouwing van het binnengasthuis. (*Zie advert. in n°.* 43.)

Wanneperveen (Ov.), te 1 uur, door kerkvoogden der Ned. Herv. kerk: het bouwen van een kerkekamer. Aanw. te 11 uren.

Steenwijk, te 2 uren, door J. Spanjaard, ten huize van H. K. Smit, aldaar: het verbouwen en verplaatsen zijner drukkerij; het verbouwen van twee woonhuizen in de Ounastraat en het inrichten derzelve tot winkelhuis, benevens het maken van een bovenhuis met vrijen opgang. Aanw. gehouden.

Dinsdag, 1 Nov.

Amsterdam, te 4 uren, door den architect E. W. Geerling, in het lokaal »de Roode Leeuw": het bouwen van een winkelhuis met bovenwoningen, op een terrein aan de Plantage-Middenlaan no. 32, te Amsterdam.

Woensdag, 2 Nov.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het maken van een watervrijen veerdam en daarmede in verband staande werken onder de gemeente Raamsdonk, provincie Noord-Brabant, behoorende tot de werken voor het verleggen van de uitmonding der rivier de Maas. Inl. aan het bureau der werken voor de verlegging van den Maasmond, te 's-Bosch. Aanw. gehouden. Raming ƒ 20,700.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: de levering van 8615 M³ ballaststeen voor de Rijkswaterwerken op de Maas, in twee perceelen, perc. 1 5915 M³, perc. 2 2700 M³. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, den ingenieur Verweij te Vucht, en de opzichters Willems te Maastricht, Droste te Roermond, Kooreman te Venlo, Venema te Grave, Groenen te Vucht en Van Enst te Heusden. Aanw. gehouden. Raming: perc. 1 ƒ 17,250, perc. 2 ƒ 7800.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het uitvoeren van baggerwerk in de rivier de Dordtsche Kil, tusschen de kilometerraaien 125 en 128, onder de gemeenten Dubbeldam en 's-Gravendeel, behoorende tot de werken der Dordtsche waterwegen. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, den ingenieur Hoogenboom en den opzichter De Kiewit, beiden te Dordrecht. Aanw. gehouden. Raming ƒ 8620.

Twelloo (Geld.), te 11 uren, ten raadhuize: het vervoer van grint naar de Kloederstraat aldaar, en den halfweg van de Teuge.

Spork, te 2 uren, ten huize van T. Rikker, oudste koffiehuis, Schuppenrein: de verbouwing van een huis op het Grootzand. Inl. bij den architect A. Breuninsen Troost.

Donderdag, 3 Nov.

Amsterdam, te 10 uren, door den luitenant-kolonel, eerstaanwezend-ingenieur der genie, aan het bureau der genie, Plantage-Lijnbaangracht no. 1: het leveren van balkijzer voor het bouwen van een magazijn van geneesmiddelen, te Amsterdam. Bilj. inzenden uiterlijk 2 Nov., vóór 2 uren.

Noordscharwoude (N.-H.), te 1 uur, door burg. en weth.: het vergrooten van de school, aldaar. Aanw. gehouden.

Wieringen (N.-H.), te 3 uren, door burg. en weth.: de herstellingswerken van den toren en van de kerk der Herv. gemeente te Oosterland, op Wieringen. Inl. bij den architect der rijksmuseumgebouwen, te Amsterdam. Aanw. gehouden.

Vrijdag, 4 Nov.

Middelburg, te 10 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het drijarig onderhoud der zelfregistreerende peilschalen te Borsele en Oostbeveland en der rijkspeilschaal te Hoedekenskerke, behoorende tot de zeewerken in de provincie Zeeland. Inl. bij den hoofdingenieur in het 11e district, te Middelburg, en den ingenieur, te Goes. Aanw. gehouden. Raming ƒ 450 per jaar.

Middelburg, te 10 uren, door het ministerie van waterst enz., aan het gebouw van het prov. best.: het drijarig onderhoud van de aanleg- en losplaats voor visschers in den Brakman bij de Isabellahuis, behoorende tot de havenwerken in de provincie Zeeland. Inl. bij den hoofdingenieur in het 11e district, te Middelburg, en den ingenieur, te Neuzen. Aanw. gehouden. Raming ƒ 2460.

Gorredijk, te 10 uren, door het polderbest. van het 6e en 7e veendistrict onder Opsterland en Engwirden, in het logement »de Korenbeurs": het graven van 14 wijken, 1 bokshot en 1 tochtsloot binnen den polder, ter lengte van 12,690 M. Inl. bij den opzichter A. Kooistra, te Gorredijk (herbesteding).

's-Hage, te 1 uur, door het ministerie van waterstaat enz.: het herstellen en verbeteren van rijkstelegraaflijnen in de afdeeling Venloo, in 2 perceelen. Inl. bij den inspecteur, chef van het technisch beheer der rijkstelegraaf, te 's-Hage, en den inspecteur te Venloo. Raming: perc. 1 ƒ 1820, perc. 2 ƒ 940.

Oud-Beierland, te 1 uur, door den directeur der Oud-Beierlandsche hoogdruk-waterleidingmaatschappij, in het logement »de Oude Hoorn": het ophoogen van het terrein der pomp- en filterwerken, hei- en betonfundeering, toegangsweg en beschoeiing. Inl. bij den architect F. A. de Jongh, te Schiedam. Aanw. 4 Nov., te 10 uren.

Zaterdag, 5 Nov.

Nijmegen, te 12 uren, in het café »Voorhuis" aan de Waalkade: het afbreken van een gebouw aan de Nonnenplaats te Nijmegen en het wederopbouwen tot tabaksfabriek voor rekening van Gebr. Noordhuijn. Inl. bij den architect J. Knoops Jr. Aanw. 3 Nov., te 11 uren. (*Zie advert. in n°.* 44.)

Nijmegen, te 3 uren, door den architect D. Semmelink, in café »het Valkhof": het afbreken van perceel no. 29 aan de Grootemarkt, te Nijmegen en het wederopbouwen van een winkelhuis met bovenwoning en werkplaats. Aanw. 2 Nov., te 10 uren. (*Zie advert. in n°.* 44.)

Maandag, 7 Nov.

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van koloniën, de levering van:
1o. bestek IX, waterkranen, staalpompen- en gegoten-ijzeren pijpen;
2o. bestek X, gekoppelde en enkele waterbakken, alles voor de Staatsspoorwegen op Sumatra.

Dinsdag, 8 Nov.

Rotterdam, te 2 uren, in café Concordia, aan den Binnenweg: het bouwen van een woonhuis aan den Binnenweg. Inl. bij G. W. van der Wilde, Havenstraat 64, aldaar. Aanw. 2 Nov., te 10 uren.

Utrecht, te 2 uren, door de maatschappij tot expl. van Staatsspoorwegen, aan het centraalbureau: bestek no. 469, het maken van een magazijntje voor olie en lampen en het inrichten van het voormalig stoomlokaal tot gereserveerde privaten op het station Breda. Inl. aan genoemd centraalbureau. Aanw. 1 Nov., te 10 uren. Raming ƒ 1800. (*Zie advert. in n°.* 43.)

Woensdag, 9 Nov.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het maken van een pelkkengat met bijbehoorende werken nabij Maasluis, een en ander in verband met de verbetering van den waterweg langs Rotterdam naar zee. Inl. bij den eerstaanwezend-ingenieur Leemans, te Rotterdam, en den adjunct-ingenieur François, te Hoek-van-Holland. Aanw. 2 Nov. Raming ƒ 33,600.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het leveren en verwerken van stortsteen op de bezinking aan den rechteroever van de rivier het Mallegat, onder de gemeente Dubbeldam, behoorende tot de werken der Dordtsche waterwegen. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, den ingenieur Hoogenboom en den opzichter De Kiewit, beiden te Dordrecht. Aanw. 2 Nov. Raming ƒ 11,700.

Aalsmeer, te 12 uren, door burg. en weth.:
1o. het driejarig onderhoud der wegen en kunstwerken;
2o. het eenjarig onderhoud der scheien en onderwijzerswoningen.
Inl. bij den opzichter der gemeentewerken.

Neuzen, te 3 uren, door het best. der waterleering van den calamiteusen polder Nieuwe-Neuzen, in het »Nederlandsch logement" van F. A. Sunjé: het maken van werken tot verdediging van den oever van bovengenoemden calamiteusen polder. Aanw. 2 Nov. van 9—11 uren en 3 Nov. van 11—1 uren.

Donderdag, 10 Nov.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het drijarig onderhoud der rijkshavenwerken op het eiland Terschelling, provincie Noord-Holland. Inl. bij den waarnemend hoofdingenieur, te Haarlem, en den ingenieur Kouremer, te Hoorn. Aanw. 3 Nov. Raming ƒ 9500 per jaar.

Brunen (N.-Br.), te 12 uren, door burg. en weth.: het maken van eene aardebaan en het met keien bestraten van twee wegen, in perceelen en in massa; perc. Papesteeg lang 1040 M., perc. Wolfshoek lang 1584 M. Inl. bij den opzichter J. J. Lagton Bz., te Heusden. Aanw. 9 Nov., te 11 uren, te beginnen bij de Lage Papesteeg.

Vrijdag, 11 Nov.

Middelburg, te 10 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het uitnemen van de binnenvloeddeuren en het inhangen van de twee in reserve liggende vloeddeuren van de groote sluis van het kanaal door Walcheren, te Veere. Inl. bij den hoofdingenieur, in het 11e district, te Middelburg, en den ingenieur, te Vlissingen. Aanw. 4 Nov., te 1 uur. Raming ƒ 2000.

Zwolle, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het drijarig onderhoud van de rijkshavenwerken te Blokzijl, provincie Overijsel. Inl. bij den hoofdingenieur en den ingenieur Labrijn, beiden te Zwolle, en den opzichter Smit Gz., te Blokzijl. Aanw. 4 Nov., te 12 uren, aan de havenkom te Blokzijl. Raming ƒ 2975 per jaar.

Arnhem, te 12 uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het aanbrengen en onderhouden van eene beplanting met opgaande eike- en lindebreesters langs den rijksgrooten weg der 2e klasse n°. 3, van Westervoort naar de Pruisische grenzen binnen de gemeente Duiven, in de provincie Gelderland. Inl. bij den hoofdingenieur, den ingenier Beijerman en den opzichter Mink, allen te Arnhem. Aanw. 3 en 5 Nov. Raming ƒ 3252.

Leeuwarden, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het baggeren van eene geul in de rivier de Tjonger, nabij de Schutterijl, behoorende tot de zeewerken in de provincie Friesland. Inl. bij den hoofdingenieur en den ingenieur, te Leeuwarden, en den opzichter Kooreman, te Heerenveen. Aanw. 4 Nov. Raming ƒ 980.

Abkoude, te 2 uren, door het best. van den ring der Waardassacker en Holendrechter waterschappen, in het polderhuis: het verbeteren van den weg en de waterkeering van Abkoude naar den Voetangel. Inl. bij den ingenieur-architect E. G. Wentink, te Schalkwijk. Aanw. 11 Nov. te 11 uren.

Dinsdag, 15 Nov.

's-Bosch, te 10 uren, door burg. en weth.:
1o. het verrichten van grondwerken ten behoeve der stedelijke gasfabriek, op het terrein aan de westzijde van den straatweg van 's-Bosch naar Vucht;

2o. het maken van twee kuipen voor gashouders.
Aanw. 8 Nov., te 11 uren. (*Zie advert. in n°.* 44.)

Amsterdam, te 1 uur, door regenten van het R.-K. Maagdenhuis, in het lokaal d'Oudvinck, Singel 330: het bouwen van het St.-Elisabeth-gesticht voor ongeneeslijke zieken, aan de Mauritskade, te Amsterdam. Inl. bij den architect A. C. Bleijs, aldaar. (*Zie advert. in n°.* 44.)

Utrecht, te 2 uren, door de maatschappij tot expl. van Staatsspoorwegen, aan het centraalbureau: bestek no. 468, het maken van een hoofdgebouw met daarmede in verband-staande werken op de halte Grubbenvorst—Kloosterboer. Aanw. 8 Nov., te 11½ uren. Raming *f* 2830. (*Zie advert. in n°.* 44.)

Woensdag, 26 Nov.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: de uitvoering van herstellingen en vernieuwingen aan de werken van den Baardwijkschen overlaat met de rijksduin in de oostelijke vaartkade van Waalwijk, met het onderhoud van die werken van 1 Jan. tot en met 31 Dec. '88, benevens voor het zoo noodig leggen in 1888 der zomersluiting in genoemden overlaat. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, den ingenieur Verweij, te Vucht en den opzichter Van Enst, te Heusden. Aanw. 9 Nov. Raming *f* 2350.

Donderdag, 27 Nov.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het driejarig onderhoud der rijkszee- en havenwerken op het eiland Marken, behoorende tot de zeewerken in Noord-Holland. Inl. bij den waarnemend hoofdingenieur, te Haarlem, en den ingenieur Keurenaer, te Hoorn. Aanw. 10 Nov. Raming *f* 8000 per jaar.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: aan het gebouw van het prov. best.: het driejarig onderhoud van de werken van het Krabbersgat behoorende tot de havenwerken in Noord-Holland. Inl. bij den hoofdingenieur, te Haarlem, en den ingenieur Keurenaer, te Hoorn. Aanw. 10 Nov. Raming *f* 8000 per jaar.

Vrijdag, 29 Nov.

's-Bosch, te 10½ uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het driejarig onderhoud der rijkshaven- en rivierwerken te Willemstad, met de zelfregistreerende peilschaal aldaar en die te Steenbergsche Sas, behoorende tot de havenwerken in de provincie Noord-Brabant. Inl. bij den hoofdingenieur, te 's-Bosch, den ingenieur Van Nes van Meerkerk, te Breda, en den opzichter Fischer, te Moerdijk. Aanw. 11 Nov. Raming *f* 9130 voor drie jaar.

Groningen, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het driejarig onderhoud van de beide stuwsluizen, behoorende tot de zeewerken in de provincie Groningen. Inl. bij den hoofdingenieur, te Leeuwarden, den ingenieur en den opzichter Bauer, beiden te Groningen. Aanw. 11 Nov. Raming *f* 1400 per jaar.

Groningen, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het driejarig onderhoud van het jaagpad langs de Aa, van Nieuwe-Statenzijl tot Nieuweschans, behoorende tot de werken der Binnen- en Buiten-Aa, in de prov. Groningen. Inl. bij den hoofdingenieur, te Leeuwarden, den ingenieur en den opzichter Bauer, beiden te Groningen. Aanw. 11 Nov. Raming *f* 3900.

Groningen, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het driejarig onderhoud van den rijkswatermolen, staande aan de Binnen-Aa, nabij Nieuweschans, in de provincie Groningen. Inl. bij den hoofdingenieur, te Leeuwarden, den ingenieur en den opzichter Bauer, beiden te Groningen. Aanw. 11 Nov. Raming *f* 2252.

Maandag, 28 Nov.

Maastricht, te 10½ uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het gedeeltelijk vernieuwen der Michielsbrug over de Roer te Roermond, behoorende tot de werken van den rijks-grooten weg der 1e klasse Maastricht—Nijmegen. Inl. bij den hoofdingenieur in het 2e district en den ingenieur Bekaar, beiden te Maastricht. Aanw. 14 Nov. Raming *f* 14,500.

Dinsdag, 22 Nov.

Utrecht, te 2 uren, door de maatschappij tot expl. van Staatsspoorwegen, aan het centraalbureau: bestek no. 467, het leggen der tweede spoorbaan tusschen de stations Kruiningen en Middelburg, het wijzigen en uitbreiden der sporen en wissels op de tusschengelegen stations en het verrichten van bijkomende werken, ten behoeve van den spoorweg van Roosendaal naar Vlissingen. Aanw. 14 Nov., te 8½ uren, te Kruiningen. (*Zie advert. in n°.* 44).

Vrijdag, 25 Nov.

Leeuwarden, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het driejarig onderhoud der Kiestrantjes op het kanaal van Leeuwarden naar Harlingen, behoorende tot de kanaalwerken in de provincie Friesland. Inl. bij den hoofdingenieur, den ingenieur en den opzichter Wind, allen te Leeuwarden. Aanw. 18 Nov. Raming voor drie jaar *f* 1000

Leeuwarden, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het driejarig onderhoud van de rijkssluizen, behoorende tot de zeewerken in Friesland, in drie perceelen. Inl. bij den hoofdingenieur en den ingenieur, te Leeuwarden, voor perc. 1 bij den opzichter Wind, te Leeuwarden, voor perc. 2 bij den opzichter Ten Doeschate, aldaar, en voor perc. 3 bij den opzichter Oddens, te Sneek. Aanw. 18 Nov. Raming: perc. 1 *f* 3250, perc. 2 *f* 7170, perc. 3 *f* 2100.

Zaterdag, 26 Nov.

Utrecht, te 2 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het driejarig onderhoud van de schipbrug, liggende over de rivier de Lek, tusschen Vreeswijk en Vianen. Inl. bij den waarnemend hoofdingenieur, te Haarlem, en den ingenieur Blecksmann, te Utrecht. Aanw. 19 Nov. Raming *f* 22,170.

Utrecht, te 2 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het onderhoud van de Keulsche vaart in de prov. Utrecht, ged. '88. Inl. bij den waarnemend hoofdingenieur, te Haarlem, en den ingenieur Blecksmann, te Utrecht. Aanw. 19 Nov. Raming *f* 3050.

Utrecht, te 2 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het driejarig onderhoud van het gekanaliseerde gedeelte van den Hollandschen IJssel. Inl. bij den waarnemend hoofdingenieur, te Haarlem, en den ingenieur Blecksmann, te Utrecht. Aanw. 19 Nov. Raming *f* 18,000 per jaar.

Woensdag, 30 Nov.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het onderhoud van de schutsluis en bijbehoorende werken nabij den Groenendijk bewesten Utrecht, en voor het onderhoud van het verruimde en het omgelegde gedeelte van den Vaartschen Rijn onder de gemeenten Jutfaas en Vreeswijk, prov. Utrecht, ged. '88, behoorende tot de werken voor den aanleg van een kanaal ter verbinding van Amsterdam met de Merwede, in twee perceelen. Inl. bij den hoofdingenieur Wellan, en den ingenieur Kemper, beiden te Utrecht. Aanw. 23 Nov., samenkomst aan de draaibrug, te Jutfaas, te 1 uur. Raming: perc. 1 *f* 420, perc. 2 *f* 6050.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het bouwen van twee schutsluizen en het maken van bijbehoorende werken nabij den St.-Antoniedijk onder de gemeente Diemen, prov. Noord-Holland, behoorende tot de werken voor den aanleg van een kanaal ter verbinding van Amsterdam met de Merwede. Inl. bij den hoofdingenieur Wellan, te Utrecht, en den ingenieur Kluit, te Amsterdam. Aanw. 23 Nov., te 12 uren. Raming *f* 1,180,000.

Op later te bepalen datum.

Oosterwolde (Fr.), door den architect Hb. Vrijburg: het bouwen van eene natuurboterfabriek, aldaar.

AFLOOP
VAN
AANBESTEDINGEN.

's-Hage, 21 Oct.: het verbouwen van het politiebureau in de 2e afdeeling; ingekomen 12 bilj., als:

H. v. Bergen Henegouwen,	te 's-Hage,	*f* 11,900
A. Nater en B. de Buin,	» idem	» 11,860
C. W. de Vos en A. B. de Vos,	» idem	» 11,419
J. L. Werders Jr.,	» idem	» 11,288
A. C. Paardekooper,	» idem	» 11,100
W. P. Teeuwisse,	» idem	» 10,989
C. v. d. Vlugt en H. Bols,	» idem	» 10,939
A. Stichter,	» idem	» 10,879
J. de Niet Az.,	» Scheveningen,	» 10,780
W. v. Leeuwen,	» Hellevoetsluis,	» 10,382
J. P. Boeser Ez.,	» 's-Hage,	» 9,955
J. de Haas,	» idem	» 9,640

Middelburg, 21 Oct., onder beheer van het ministerie van waterst. enz.: 1o. het op diepte houden van de buitenhaven van het kanaal door Walcheren te Veere, en van de geul in den oever voor die haven; ingek. 5 bilj., als:

H. Bennik H.Kz., Utrecht,	*f* 44,960
M. L. v. Wijngaarden Llz., Sliedrecht,	» 41,500
C. Bos Az., Dordrecht,	» 33,800
M. C. de Jong G.Mz., Sliedrecht,	» 32,240
T. Volker, Dordrecht,	» 31,000
Raming	» 34,400

2o. het driejarig onderhoud der registreerende peilschaal te Brunisse, behoorende tot de zeewerken in de prov. Zeeland; ingek. 3 bilj., als:

	per jaar.
A. v. Popering, Bruinisse,	*f* 353
A. Zeeter Jz., idem	» 337
C. de Groot, Sliedrecht,	» 328
Raming	» 328

3o. het driejarig onderhoud ged. '88, '89 en '90, van het kanaal van Sluis naar Brugge, (Nederlandsch gedeelte); ingek. 3 bilj., als:

J. Berton, Biervliet,	*f* 1395
P. Monjé, Breskens,	» 1137
Abr. v. Male, Schoondijke,	» 1103
Raming	» 1425

Hooge-Zwaluwe, 21 Oct.: het bouwen eener stoombierbrouwerij met mouterij en toebehoren; ingek. 8 bilj.; minste inschr. Wijdemans, te Oosterhout, voor *f* 4735.

Apeldoorn, 22 Oct.: het bouwen van een woonhuis, voor K. uit den Boggaard; ingekomen 19 bilj., als:

C. Wegerif,	te Apeldoorn,	*f* 1974
H. Mouw,	» idem	» 1907
J. v. d. Braak,	» idem	» 1840
J. v. Essen,	» idem	» 1833
G. Eilers,	» idem	» 1821
R. Willems,	» idem	» 1810
Zinnemors,	» idem	» 1780
D. Dijendijk,	» idem	» 1745
Wolf,	» idem	» 1740
P. Pot,	» idem	» 1735
Klomp,	» idem	» 1690
H. v. d. Braak,	» idem	» 1689
J. Buitenhuis,	» idem	» 1675
Klock,	» idem	» 1671
L. Wegerif,	» idem	» 1667
J. W. Wassink,	» idem	» 1665
Enink,	» idem	» 1594
G. Goossen,	» idem	» 1561
H. v. Leenen,	» idem	» 1558.50

Wierden, 22 Oct.: de verbouwing van de school, alhaar; minste inschr. H. H. Koers Jz., te Wierden, voor *f* 6869.

Deventer, 22 Oct., voor rekening der gemeente: 1o. het uitbaggeren van een gedeelte der haven; ingek. 6 bilj., als:

A. Blecks,	te Zwolle,	*f* 4983
J. Terwindt,	» Westervoort,	» 3600
E. J. Gompertz,	» Deventer,	» 3494
B. C. v. Hoeven,	» Vreeswijk,	» 3199
H. Th. Wiegerink,	» Groenlo,	» 3112
P. Boks,	» Amersfoort,	» 2700
Gegund.		

2o. het leggen van eenige bestratingen bij de Raamstraat en het Pothoofd; ingekomen 6 bilj., als:

A. Blecks,	te Zwolle,	*f* 2738
J. Terwindt,	» Westervoort,	» 2653
G. v. d. Berg,	» Deventer,	» 2295
J. Witteveen,	» idem	» 2293
G. J. Kerkhof,	» idem	» 2290
G. Peteri Czn.,	» idem	» 2258
Gegund.		

Sneek, 22 Oct.: het bouwen van drie bruggen met bijbehoorende werken, in 3 perceelen; ingek. 9 bilj., als:

Inschrijvers en woonplaats.	perc. 1 vaste brug	perc. 2 ophaalbrug	perc. 3 draaibrug
Gebr. Joustra, Baard,	*f* 2364	—	*f* 3337
F. Schaafsma, Galamadammen,	3864	*f* 4986	4859
W. E. Penning, Kampen,	—	—	3960
Hazelhoff, Groningen,	3474	4994	4444
J. Otten, Meppel,	4093	5543	4391
F. de Herder, Zwolle,	3854	5995	5216
L. de Waart, Staveren,	4464	6494	—
J. de Graaf, Sneek,	4626	6339	4930
Th. Visser, idem	4913	—	—

Gegund: perc. 1 en 3 aan Gebr. Joustra en perc. 2 aan F. Schaafsma.

Gorredijk, 22 Oct.: het graven van 16 wijken, in den polder het 6e en 7e Veenslstrict onder Opsterland en Engwirden, in 3 perceelen en in massa; ingek. 5 bilj., als:

Inschrijvers en woonplaats.	perc. 1	perc. 2	perc. 3	massa
E. S. de Boer, Lemmer,	*f* 7500	*f* 5300	*f* 1200	*f* 13,500
R. v. d. Veen, Terwispel,	6790	4600	1325	12,700
G. Bouwer, Gorredijk,	—	—	—	11,050
H. Smid, Almenum,	5805	3872	1402	10,919
J. Bouma, Langezwaag,	4807	2591	1031	7,530

Amsterdam, 24 Oct., voor rekening der gemeente: 1o. het maken van een gebouw voor geneeskundige armverzorging; ingekomen 18 bilj., als:

A. J. v. Lieut,	te Amsterdam,	*f* 11,845
R. Repko,	» idem	» 11,598
W. G. v. Berkum,	» idem	» 11,386
D. H. Zeerat,	» idem	» 11,318
H. C. Dorlas,	» idem	» 10,750
A. Aalders,	» idem	» 10,710
F. Raaijmakers,	» idem	» 10,640
J. v. Berne,	» idem	» 9,883
E. H. Helle,	» idem	» 9,730
W. Geeve,	» Buiksloot,	» 9,650
J. Bulterman,	» Amsterdam,	» 9,600
K. J. B. v. Damme,	» idem	» 9,590
H. Rietsnijder & Zn.,	» idem	» 9,520
G. Boon,	» idem	» 2,450
J. Schaafsma,	» idem	» 9,353
D. Heijink,	» idem	» 9,284
P. A. Warners,	» idem	» 9,0.0
L. Kok,	» IJmuiden,	» 7,524

2o. het maken van een vaccine-inrichting; ingekomen 12 bilj., als:

H. C. Dorlas,	te Amsterdam,	*f* 18,714
F. Raaijmakers,	» idem	» 17,078
A. Aalders,	» idem	» 17,553
H. Rietsnijder & Zn.,	» idem	» 16,210
H. Heijink,	» idem	» 16,197
A. J. v. Lieut,	» idem	» 15,900
E. H. Helle	» idem	» 15,890
K. J. B. v. Damme,	» idem	» 15,851
W. G. v. Berkum,	» idem	» 15,880
G. Boon,	» idem	» 15,060
W. Geeve,	» Buiksloot,	» 14,800
L. Kok,	» IJmuiden,	» 14,324

Kampen, 24 Oct.: het leveren franco in de schoolgebouwen van: 1o. 75,000 tot 100,000 KG. machinekolen; 2o. 20,000 magere notekolen; ingek. 2 bilj., als:

	per 1000 KG. perc. 1	perc. 2
T. Jansen v. Gelder, Kampen,	*f* 6.93	
Firma Wed. H. C. v. Heukelom, idem	6.87½	*f* 10.75
Gegund.		

Beetsterzwaag, 24 Oct.: het bouwen eener nieuwe school en onderwijzerswoning te Luxwoude; ingek. 14 bilj., als:

J. Eisinga,	te Gorredijk,	*f* 11,987
P. J. Yonk,	» Ureterp,	» 11,950
A. F. v. d. Veen,	» Terwispel,	» 11,894
J. H. Postma,	» idem	» 11,874
K. J. Kalt,	» Beerenveen,	» 11,793
J. J. Bouma,	» Langezwaag,	» 11,726
O. P. Offeringa,	» Donkerbroek,	» 11,658
S. v. Z. Bakker,	» Langezwaag,	» 11,594
T. T. v. Eek,	» Lippenhuizen,	» 11,513
J. L. Eppinga,	» idem	» 11,387
S. W. de Boer,	» idem	» 11,110
J. K. de Ruiter,	» Beerenveen,	» 10,992
D. J. Kenning,	» Ureterp,	» 10,925
J. L. de Vries,	» Oldeholtpade,	» 10,344

Tilburg, 24 Oct.: het volbrengen door verlenging der in '72 gedeeltelijk gebouwde St.-Jozefskerk en het daaraan bouwen van twee torens, benevens het restaureeren van het bestaande gedeelte, onder beheer van den architect H. J. van Tulder, aldaar; ingek. 18 bilj., als:

F. Raaijmakers, Nieuweramstel,	*f* 124,000
W. v. Eijck, Tilburg,	» 123,000
J. C. v. Pelt, idem	» 122,400
C. Mulders, Raamsdonksveer,	» 122,000
Arn. v. Meer, Zevenbergen,	» 121,800
P. Meeuws & Co., Tilburg,	» 121,400
Corn. v. Stuivenberg, Geldermalsen,	» 121,000
J. A. Schoonenburg, Culemborg,	» 120,500
P. H. Versteijnen, Oosterwijk,	» 119,900
H. v. Asseldonk, Helmond,	» 119,000
Th. Oostenbroek, Tilburg,	» 119,000
F. Oliviers, Gemert,	» 118,800
W. Westerhof, Wessp,	» 118,840
Perquin & Zn., Berkel bij Rotterdam,	» 118,500
H. J. Troquin, Best,	» 118,500
L. de Roy, Tilburg,	» 117,300
J. A. de Bont en L. G. Struijken, Utrecht,	» 106,800
J. v. Groenendaal, 's-Hage,	» 103,097
Gegund.	

IJsselstein, 24 Oct. het bouwen eener gemeenteschool, groot acht lokalen, onder beheer van den architect Alb. Nijland, te Utrecht; ingek. 23 bilj., als:

A. P. P. Boef,	te Kralingen,	*f* 32,570
P. Leenders,	» Utrecht,	» 27,094
G. J. v. Vleten,	» idem	» 26,538
A. Michaël,	» Aalberg,	» 25,690
B. J. v. Baaren,	» Utrecht,	» 24,900
L. J. Metz,	» Zalt-Bommel,	» 24,898
H. Mansoken,	» Vlaardingen,	» 24,860
H. Vermeer,	» Utrecht,	» 24,770
A. Haar,	» Wageningen,	» 24,549
M. in 't Hout,	» Vlaardingen,	» 24,413
J. Rademrijs,	» 's-Hage,	» 24,390
G. v. Rassel,	» Utrecht,	» 24,180
A. C. Willemse,	» Vreeswijk,	» 23,927
P. v. Woerden,	» IJselstein,	» 23,000
D. Barneveld,	» Vreeswijk,	» 22,840
M. Hartman,	» Beneschop,	» 22,222
J. Hesselingen,	» Meppel,	» 22,145
J. de Groot,	» IJselstein,	» 21,963
A. M. Labrie,	» Vianen,	» 21,525
J. J. Hoogendoorn,	» idem	» 21,498
J. A. Dunsselin,	» idem	» 20,755
J. Schouten,	» idem	» 20,600
J. Bouwman Jz.,	» IJselstein,	» 19,999
Gegund.		

Kollum, 24 Oct.: het bouwen van een vereenigd post- en telegraafkantoor met directeurswoning te Kollum; ingekomen 18 bilj., als:

C. Pijnacker,	te Kollum,	*f* 11,013
H. Vorsma,	» Grijpskerk,	» 10,480
A. Veninga,	» Grootegast,	» 10,390
S. Erich,	» Dokkum,	» 10,347
G. v. d. Wal,	» Koostertille,	» 10,187
P. Zijlstra,	» Kollum,	» 9,997
Tj. Kats,	» idem	» 9,985
D. Walda,	» idem	» 9,965
J. v. Dijk,	» Blija,	» 9,949
J. Bos,	» Twijzel,	» 9,823
M. v. d. Molen,	» Buitenpost,	» 9,800
J. Oosterhof,	» Kollum,	» 9,725
K. Breersma,	» idem	» 9,483
J. Spaan,	» idem	» 9,117
J. Bakker,	» idem	» 9,098
J. Pijnacker,	» idem	» 8,875
M. Westra,	» Burum,	» 8,840
R. Dijkstra,	» Kollum,	» 8,555

's-Hage, 24 Oct.: de levering van goederen voor de Staatsspoorwegen op Sumatra; ingek. 16 bilj., als:

Inschrijvers en woonplaats.	bestek VII 12 draaischijven en 3 rolwagens.	bestek VIII metalen bovenbouw voor 31 bruggen.
Kölnische Machinenbau Actiëngesellschaft, Bayenthal,	ƒ 12,980	—
J. H. Begemann, Helmond,	13,000	ƒ 7298
J. Levêque & Co., Herstal,	9,950	—
Gebr. Figee, Haarlem,	8,316	6485
Soc. de Malines, Mechelen,	10,800	7000
Union, Dortmund,	9,181	7705
Soc. de Seneffe, Seneffe,	8,638	5881
Soc. internationale, Braine-le-Comte,	9,405	—
E. en J. Halot, Brussel,	11,765	5925
Soc. Dyle & Bacalan, Parijs,	10,267	6160
L. J. Enthoven & Co., 's-Hage,	9,230	6304
Soc. la Metallurgique, Brussel,	9,400	6487
Soc. Compagnie Centrale, Haine St.-Pierre,	8,671.86	—
Veuve A. Frederix, Luik,	8,573	5748
Nicaise & Delcuve, la Louvière,	8,045	5890
Koninkl. fabriek van stoom- en andere werktuigen, Amsterdam,	—	6100

De leveringen zijn gegund aan de minste der Nederlandsche inschrijvers, te weten: aan Gebr. Figee te Haarlem voor bestek VII en aan de Koninkl. fabriek van stoom- en andere werktuigen te Amsterdam voor bestek VIII.

Makkinga, 24 Oct.: het graven van eene opvaart c.a., uit het Tjongerkanaal naar het dorp Makkinga; ingek. 1 bilj., boven de raming. Niet gegund.

Kolhorn, 24 Oct.: het bouwen van een schuur voor G. Blaauwboer, onder beheer van den bouwkundige G. Hoiwerda; ingekomen 8 bilj., als:

J. Eriks,	te Barsingerhorn,	ƒ 2680
L. Wissekerke,	» Kolhorn,	» 2600
J. L. Timmerman,	» Nieuwe-Niedorp,	» 2569
H. J. Moerbeek,	» Barsingerhorn,	» 2550
C. Semeins,	» Kolhorn,	» 2480
C. Loeuw,	» Aartswoud,	» 2200
A. Visser,	» Wieringerwaard,	» 2080
J. Zeeman,	» Winkel,	» 2060

Gegund.

Stad-Almelo, 24 Oct.: het bouwen van een arbeiderswoning; gegund: het metselwerk aan M. Westenberg; het timmerwerk aan Barneveld en Schreuder en het schilderwerk aan B. Schreuder, voor eene som van te zamen ƒ 1379.

Velp, 25 Oct.: het bouwen van een voorstal en het verbouwen van een koetshuis, onder beheer van den architect M. K. Smit, te Dieren; ingek. 6 bilj., als:

J. de Koning,	te Velp,	ƒ 2511
M. Jolink,	» idem	» 2265
A. A. Boesschoten,	» idem	» 2099
L. Enklaar,	» Dieren,	» 1887
A. R. Schoonman,	» idem	» 1838
F. Praasterink,	» Ellekom,	» 1604

Gegund.

's-Hage, 26 Oct.: het leveren en leggen der bestrating en bijkomende werken op het voorplein van het Centraal personenstation te Amsterdam; ingekomen 29 bilj., als:

W. F. Weijers, Tilburg,	ƒ 94,170
De Zwaan Jr. en Koper, Amsterdam,	» 92,873
C. Bos, Haarlemmermeer,	» 92,393
L. J. Metz, Zalt-Bommel,	» 91,447
D. Heijink, Amsterdam,	» 89,987
P. v. Essen, Houtrijk-en-Polanen,	» 89,987
C. Bos Az., Dordrecht,	» 89,900
C. F. Eykelen, Weesp,	» 89,800
J. de Vries, Purmerend,	» 89,788
C. Terhorst, Zwolle,	» 89,670
A. v. d. Meyden Az., Hardinksveld,	» 89,652
J. Otten, Meppel,	» 89,427
K. Hollander, Gouda,	» 88,950
A. Holsen, Amsterdam,	» 88,887
J. J. Bookholts, idem	» 88,820
C. J. Maks, idem	» 88,620
A. Terwindt, West-Pannerden,	» 88,600
H. J. Nederhorst, Gouda,	» 88,280
B. A. Wiegerink, Groenlo, en F. E. Terwindt, Pannerden,	» 88,100
J. H. Vos Sr., Almelo,	» 87,900
G. de Hoog Cz., Amsterdam,	» 87,600
J. Kooy, idem	» 87,400
C. v. Breen, Nieuweramstel,	» 85,995
P. Duinker, Amsterdam,	» 85,777
C. J. Maks Jz., idem	» 84,900
G. D. v. Doorn, idem	» 84,700
W. Goedkoop Dz., idem	» 84,390
B. Voordendag Az., Dordrecht,	» 78,787
J. Hilles, Grave,	» 77,000
Raming	» 94,400

Wadenoolen, 26 Oct.: het leggen van een nieuwen duiker in den Bommelweg en het repareeren van de sluis in de Broedestraat en die bij den afgebranden molen. Niet gegund.

Arnhem, 27 Oct.: het vierjarig onderhoud van den provincialen weg van Arnhem naar Apeldoorn; ingek. 9 bilj., als:

		per jaar.
J. v. d. Brink,	te Apeldoorn,	ƒ 9700
A. v. Daalen,	» Arnhem,	» 9380
H. Mouw Tz.,	» Apeldoorn,	» 9200
C. Wegerif,	» idem	» 8946
A. Vulink,	» idem	» 8342
Firma G. J. Carmiggelt & Zn.,	» Brummen,	» 8320
G. H. v. d. Heijden,	» Arnhem,	» 8100
G. J. Groot, St.-Anna en W. v. Hasselt,	» Nijmegen,	» 7948
W. H. de Haan,	» Elden,	» 7774

Middelburg, 27 Oct., voor rekening van den polder Walcheren: 1o. het uitbreiden van de steenglooiing en het verzwaren van het dijksprofiel tusschen de dijkpalen 5 en 8 op den Westkapelschen zeedijk; ingek. 5 bilj., als:

J. Verkuijl Quakkelaar, Vlissingen,	ƒ 17,697
C. v. d. Plas, Hardinksveld,	» 17,281
C. de Wilde Az., Kattendijke,	» 16,970
J. v. d. Hoek, Middelburg,	» 16,360
C. Bos Az., Dordrecht,	» 15,500
Raming	» 17,873

2o. het verbeteren en uitbreiden van de steenglooiing en de staketwerken tusschen de dijkpalen 25 en 27 op voornoemden zeedijk; ingek. 5 bilj., als:

C. de Wilde Az., Kattendijke,	ƒ 32,900
J. Verkuijl Quakkelaar, Vlissingen,	» 32,159
J. v. d. Hoek, Middelburg,	» 29,980
C. v. d. Plas, Hardinksveld,	» 29,300
C. Bos Az., Dordrecht,	» 28,600
Raming	» 31,088

3o. het bestorten van den onderzeeschen oever tusschen de dijkpalen 22 en 24 aan de Noordwatering en tusschen de dijkpalen 33 en 34 aan de Zuidwatering, in twee perceelen.

Perc. 1, Noordwatering; ingek. 5 bilj., als:

P. A. v. d. Velde, Neuzen,	ƒ 14,700
J. v. Eck, Hardinksveld,	» 14,000
J. Tollenaar, Neuzen,	» 13,990
J. Verkuijl Quakkelaar, Vlissingen,	» 13,700
M. v. d. Hoek, Neuzen,	» 13,800
Raming	» 13,200

Perc. 2, Zuidwatering; ingek. 5 bilj., als:

P. A. v. d. Velde, Neuzen,	ƒ 18,990
J. Tollenaar, idem	» 18,100
J. v. Eck, Hardinksveld,	» 18,100
M. v. d. Hoek, Neuzen,	» 17,300
J. Verkuijl Quakkelaar, Vlissingen,	» 17,110
Raming	» 17,340

Groningen, 27 Oct.: het bouwen eener kerk voor de doleerende gemeente, aldaar, onder beheer van den architect W. P. Dijkgraaf. Gegund aan D. Dooijes, te Groningen, voor ƒ 24,500.

Helder, 28 Oct.: het uitdiepen der vaart naar de mestvaalt in 't »Hakkeveld", te Helder; ingek. 5 bilj., als:

J. Giltjes,	te Petten,	ƒ 1300
G. Moerman,	» Helder,	» 1180
J. F. Philips,	» idem	» 1080
G. D. v. Doorn,	» Amsterdam,	» 960
Gebr. Jansen,	» Helder,	» 740

's-Hage: het bouwen eener villa voor B. H. H. v. Rijckevorsel, aan den ouden Scheveningschen weg; minste inschr. H. E. de Baan, te Scheveningen, voor ƒ 19,430. Gegund.

BIJVOEGSEL

VAN

DE OPMERKER

van ZATERDAG 5 NOVEMBER 1887.

AANKONDIGINGEN VAN AANBESTEDINGEN.

Maandag, 7 Nov.

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van koloniën, de levering van:

1o. bestek IX, waterkranen, standpompen- en gegoten-ijzeren pijpen;

2o. bestek X, gekoppelde en enkele waterbakken, alles voor de Staatsspoorwegen op Sumatra.

Winterswijk, te 12 uren, in het logement de Klomp: het verbouwen van een woon- en winkelhuis, op een terrein aan de Meddoschestraat, aldaar.

Delfzijl, te 12 uren, door burg. en weth.: het vernieuwen van een gedeelte der Marktstraat aldaar, van af de Kakebrug.

Sappemeer (Gron.), te 4 uren, door H. Bouman, bij L. K. Dijkhuis: het bouwen van eene dubbele behuizing. Aanw. te 3 uren.

Dinsdag, 8 Nov.

Arnhem, te 11 uren, door de architecten G. J. van Gendt en C. M. G. Nierstad, in Musis Sacrum: het afbreken van het pand op den hoek der Korenmarkt en Lutherschesteeg, te Arnhem, en het daarterplaatse opbouwen van een woonhuis, voor rekening van L. Beijers. Aanw. gehouden.

Delft, te 12 uren, door burg. en weth.: het driejarig onderhoud der gemeentewerken, in 11 perceelen.

Zalt-Bommel, te 1 uur, door de commissie van den grintweg van Zalt-Bommel naar Nederhemert, in het hotel Bellevue:

1o. de levering van 125 M³ zeer grove gewasschen grint;

2o. idem idem van 125 M³ middelmatig grove » »

Rotterdam, te 2 uren, in café Concordia, aan den Binnenweg: het bouwen van een woonhuis aan den Binnenweg. Inl. bij G. W. van der Wilde, Havenstraat 64, aldaar. Aanw. gehouden.

Utrecht, te 2 uren, door de maatschappij tot expl. van Staatsspoorwegen, aan het centraalbureau: bestek no. 469, het maken van een magazijntje voor olie en lampen en het inrichten van het voormalig stovenlokaal tot gereserveerde privaten op het station Breda. Inl. aan genoemd centraalbureau. Aanw. gehouden. Raming ƒ 1800. (*Zie advert. in nº. 43.*)

Tilburg, te 7 uren, door regenten van het R.-K. gasthuis, ten dienste van het St.-Josephgesticht, bij de Wed. J. B. Marinus:

1o. het leveren van tafels, ledikanten, zitbanken, jaloezieën enz.;

2o. het maken van timmerwerken, als: kasten, balustraden, slaapplaatsen, een overdekte plaats, planken heiningen, gedeelte ringmuur en ijzeren hekwerken;

3o. het leveren van meubelmakerswerk, als: stoelen, tafels en ledikanten.

Woensdag, 9 Nov.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het maken van een prikkengat met bijbehoorende werken nabij Maassluis, een en ander in verband met de verbetering van den waterweg langs Rotterdam naar zee. Inl. bij den eerstaanwezend-ingenieur Leemans, te Rotterdam, en den adjunct-ingenieur François, te Hoek-van-Holland. Aanw. gehouden. Raming ƒ 31,500.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het leveren en verwerken van stortsteen op de beloking aan den rechteroever van de rivier het Mallegat, onder de gemeente Dubbeldam, behoorende tot de werken der Dordtsche waterwegen. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, den ingenieur Hoogenboom en den opzichter De Kiewit, beiden te Dordrecht. Aanw. gehouden. Raming ƒ 11,700.

Willemsoord, te 11 uren, door de directie der marine: het uitbaggeren van het zuidelijk gedeelte en het plaatsen van het noordelijk gedeelte van het natte dok. Aanw. 8 Nov., te 10 uren.

Aalsmeer, te 12 uren, door burg. en weth.:

1o. het driejarig onderhoud der wegen en kunstwerken;

2o. het eenjarig onderhoud der scholen en onderwijzerswoningen.

Inl. bij den opzichter der gemeentewerken.

Neuzen, te 3 uren, door het best. der waterkeering van den calamiteusen polder Nieuwe-Neuzen, in het »Nederlandsch logement" van F. A. Smijn: het maken van werken tot verdediging van den oever van bovengenoemden calamiteusen polder. Aanw. gehouden.

Donderdag, 10 Nov.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het driejarig onderhoud der rijkshavenwerken op het eiland Terschelling, provincie Noord-Holland. Inl. bij den waarnemend hoofdingenieur, te Haarlem, en den ingenieur Keurenaer, te Hoorn. Aanw. gehouden. Raming ƒ 9500 per jaar.

Driebrugge (Z.-H.), te 11 uren, door burg. en weth. van Lange-Ruige-Weide: het bouwen van eene doktorswoning met koetshuis, paardenstal enz., op paalfundeering. Inl. bij den architect M. C. van Wijngaarden, te Oudewater. Aanw. 7 Nov., te 11 uren.

Drunen (N.-Br.), te 12 uren, door burg. en weth.: het maken van eene aardebaan en het met keien bestraten van twee wegen, in perceelen en in massa; perc. Papesteeg lang 1046 M., perc. Wolfshoek lang 1584 M. Inl. bij den opzichter J. J. Lugten Bz., te Heusden. Aanw. 9 Nov., te 11 uren, te beginnen bij de Lage Papesteeg.

Vrijdag, 11 Nov.

Middelburg, te 10 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het uitnemen van de binnenvloeddeuren en het inhangen van de twee in reserve liggende vloeddeuren van de groote sluis van het kanaal door Walcheren, te Veere. Inl. bij den hoofdingenieur, in het 11e district, te Middelburg, en den ingenieur, te Vlissingen. Aanw. gehouden. Raming ƒ 2930.

's-Bosch, te 10½ uren, door het ministerie van binnenl. zaken, aan het gebouw van het prov. best.: het uitbreiden van het rijksarchiefgebouw te 's-Bosch. Inl. bij den rijksbouwkundige voor de onderwijsgebouwen enz., te 's-Hage, en den opzichter H. Wijnands, te 's-Bosch. Aanw. gehouden. Raming ƒ 41,265.

Zwolle, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het driejarig onderhoud van de rijkshavenwerken te Blokzijl, provincie Overijsel. Inl. bij den hoofdingenieur en den ingenieur Labrijn, beiden te Zwolle, en den opzichter Smit Gz., te Blokzijl. Aanw. gehouden. Raming ƒ 2675 per jaar.

Arnhem, te 12 uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het aanbrengen en onderhouden van eene beplanting met opgaande eiken- en lindeboomen langs den rijksgrooten weg der 2e klasse nº. 3, van Westervoort naar de Pruisische grenzen, binnen de gemeente Duiven, in de provincie Gelderland. Inl. bij den hoofdingenieur, den ingenieur Reijerman en den opzichter Mink, allen te Arnhem. Aanw. gehouden. Raming ƒ 3282.

Leeuwarden, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het baggeren van eene geul in de rivier de Tjonger, nabij de Schoterzijl, behoorende tot de zeewerken in de provincie Friesland. Inl. bij den hoofdingenieur en den ingenieur, te Leeuwarden, en den opzichter Koorevaar, te Heerenveen. Aanw. gehouden. Raming ƒ 950.

Abkoude, te 2 uren, door het best. van den ring der Waardassacker en Holendrechter waterschappen, in het polderhuis: het verbeteren van den weg en de waterkeering van Abkoude naar den Voetangel. Inl. bij den ingenieur-architect E. G. Wentink, te Schalkwijk. Aanw. 11 Nov., te 11 uren.

Zaterdag, 12 Nov.

Heemstede, te 12 uren, door de architecten E. Scheltema H.Gz., te Haarlem, en J. Wolbers, te Heemstede, in het koffiehuis van Van Til: het bouwen van eene villa op de buitenplaats »Sooka Brenti", gelegen onder de gemeente Heemstede, aan den 's-Gravenhaagschen straatweg en Prinsenlaan. Aanw. 9 Nov., te 11 uren. (*Zie advert. in nº. 45.*)

Oldenhove (Gr.), te 6 uren, door burg. en weth.: het aanleggen eener begraafplaats te Oldenhove, met daarbij behoorende kunstwerken enz. Inl. bij den bouwkundige Schotanus, te Zuidhorn. Aanw. 12 Nov., te 2½ uren.

Maandag, 14 Nov.

's-Hage, te 11 uren, door het best. van de naamlooze vennootschap: Haagsche plateelbakkerij Rozenburg, in het fabrieksgebouw aan den Zuid-Binnensingel: het afbreken van woningen en het maken van een hoofdgebouw. Aanw. 10 Nov., te 2 uren.

Dinsdag, 15 Nov.

's-Bosch, te 10 uren, door burg. en weth.:

1o. het verrichten van grondwerken ten behoeve der stedelijke gasfabriek, op het terrein aan de westzijde van den straatweg van 's-Bosch naar Vught;

2o. het maken van twee kuipen voor gashouders.

Aanw. 8 Nov., te 11 uren. (*Zie advert. in nº. 45.*)

's-Bosch, te 10 uren, door burg. en weth.: het opruimen van ondiepten in de westelijke gracht, deel uitmakende van de rivier de Dommel. Inl. bij den gemeente-architect. Aanw. 8 en 11 Nov., te 10 uren. (*Zie advert. in nº. 45.*)

Wateringen (Z.-H.), te 12 uren, door het best. van den drooggemaakten Wateringveldschen polder, in het koffiehuis van J. de Boer: het wederopbouwen van den afgebranden schepradwatermolen van dien polder. Inl. bij J. P. van den Berg, te Delft. Bilj. inzenden bij den secretaris H. W. Metman.

Amsterdam, te 1 uur, door regenten van het R.-K. Maagdenhuis, in het lokaal d'Geelvinck, Singel 530: het bouwen van het St.-Elisabethgesticht voor ongeneeslijke zieken, aan de Mauritskade, te Amsterdam. Inl. bij den architect A. C. Bleijs, aldaar. (*Zie advert. in nº. 44.*)

Utrecht, te 2 uren, door de maatschappij tot expl. van Staatsspoorwegen, aan het centraalbureau: bestek no. 468, het maken van een hoofdgebouw met daarmede in-verband-staande werken op de halte Grubbenvorst—Kloster. Aanw. 8 Nov., te 11½ uren. Raming ƒ 2890. (*Zie advert. in nº. 44.*)

Dordrecht, door het best. der vereeniging »de kerkelijke kas": het bouwen van een hulpkerk op een terrein, gelegen aan de Muijs-van-Holystraat, te Dordrecht. Inl. bij P. Ponsen, Vest 198. Aanw. 12 Nov., te 1 uur.

Woensdag, 16 Nov.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: de uitvoering van herstellingen en vernieuwingen aan de werken van den Baardwijkschen overlaat met de rijkssluis in de oostelijke vaartkade van Waalwijk, met het onderhoud van die werken van 1 Jan. tot en met 31 Dec. '88, benevens voor het zoo noodig leggen in 1888 der zomersluiting in genoemden overlaat. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, den ingenieur Verweij, te Vucht en den opzichter Van Erst, te Heusden. Aanw. 9 Nov. Raming ƒ 8850.

Donderdag, 17 Nov.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het driejarig onderhoud der rijkszee- en havenwerken op het eiland Marken, behoorende tot de zeewerken in Noord-Holland. Inl. bij den waarnemend hoofdingenieur, te Haarlem, en den ingenieur Keurenaer, te Hoorn. Aanw. 10 Nov. Raming ƒ 8000 per jaar.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: aan het

gebouw van het prov. best : het driejarig onderhoud van de werken van het Krabbergat, behoorende tot de havenwerken in Noord-Holland. Inl. bij den hoofdingenieur, te Haarlem, en den ingenieur Keurenaar, te Hoorn. Aanw. 10 Nov. Raming *f* 5000 per jaar.

Vrijdag, 18 Nov.

's-Bosch, te 10½ uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het driejarig onderhoud der rijkshaven- en rivierwerken te Willemstad, met de zelfregistreerende peilschaal aldaar en die te Steenbergsche Sas, behoorende tot de havenwerken in de provincie Noord-Brabant. Inl. bij den hoofdingenieur, te 's-Bosch, den ingenieur Van Nes van Meerkerk, te Breda, en den opzichter Fischer, te Moerdijk. Aanw. 11 Nov. Raming *f* 9150 voor drie jaar.

Groningen, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het driejarig onderhoud van de beide statenzijlen, behoorende tot de zeewerken in de provincie Groningen. Inl. bij den hoofdingenieur, te Leeuwarden, den ingenieur en den opzichter Bauer, beiden te Groningen. Aanw. 11 Nov. Raming *f* 1400 per jaar.

Groningen, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het driejarig onderhoud van het jaagpad langs de Aa, van Nieuwe-Statenzijl tot Nieuweschans, behoorende tot de werken der Binnen- en Buiten-Aa, in de prov. Groningen. Inl. bij den hoofdingenieur, te Leeuwarden, den ingenieur en den opzichter Bauer, beiden te Groningen. Aanw. 11 Nov. Raming *f* 3900.

Groningen, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het driejarig onderhoud van den rijkswatermolen, staande aan de Binnen-Aa, nabij Nieuweschans, in de provincie Groningen. Inl. bij den hoofdingenieur, te Leeuwarden, den ingenieur en den opzichter Bauer, beiden te Groningen. Aanw. 11 Nov. Raming *f* 2152.

Maandag, 21 Nov.

Maastricht, te 10½ uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het gedeeltelijk vernieuwen der Michielsbrug over de Roer te Roermond, behoorende tot de werken van den rijks-grooten weg der 1e klasse Maastricht—Nijmegen. Inl. bij den hoofdingenieur in het 7e district en den ingenieur Bekaar, beiden te Maastricht. Aanw. 14 Nov. Raming *f* 14,500.

Dinsdag, 22 Nov.

Heteren (Geld.), te 1 uur, door burg. en weth.: het verbouwen en vergrooten van de openbare school, aldaar. Inl. bij de bouwkundigen W. en R. de Vries, te Wageningen. Aanw. 22 Nov., te 10½ uren.

Utrecht, te 2 uren, door de maatschappij tot expl. van Staatsspoorwegen, aan het centraalbureau: bestek no. 467, het leggen der tweede spoorbaan tusschen de stations Kruiningen en Middelburg, het wijzigen en uitbreiden der sporen en wissels op de tusschengelegen stations en het verrichten van bijkomende werken, ten behoeve van den spoorweg van Rozendaal naar Vlissingen. Aanw. 14 Nov., te 8½ uren, te Kruiningen. (*Zie advert. in nº. 44*).

Utrecht, te 2 uren, door de maatschappij tot expl. van Staatsspoorwegen aan het centraalbureau: bestek no. 116, de levering van eiken wisselhout en eiken brugliggers, in 6 perceelen, ten behoeve van het vernieuwingsfonds der Staatsspoorwegen. (*Zie advert. in nº. 45.*)

Utrecht, te 2 uren, door de maatschappij tot expl. van Staatsspoorwegen, aan het centraalbureau:

1o. bestek no. 117, de levering van stalen spoorstaven, stalen lasschen onderlegplaten, stalen schroefbouten en ijzeren haakbouten, in 2 perceelen, ten behoeve van den spoorweg Luik—Limburg;

2o. bestek no. 118, levering van eiken dwarsliggers, in 5 perceelen, ten behoeve van den spoorweg Luik—Limburg;

3o. bestek no. 119, de levering van eikenhout voor wissels en kruisingen, ten behoeve van den spoorweg Luik-Limburg.

Inl. aan het centraalbureau. (*Zie advert. in nº. 45.*)

Vrijdag, 25 Nov.

's-Bosch, te 10½ uren door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het driejarig onderhoud der rijkshavenen rivierwerken te Moerdijk, behoorende tot de havenwerken in de provincie Noord-Brabant. Inl. bij den hoofdingenieur, te 's-Bosch, den ingenieur Van Nes van Moerkerk, te Breda, en den opzichter Fischer, te Moerdijk. Aanw. 18 Nov. Raming *f* 5800 per jaar.

Leeuwarden, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het driejarig onderhoud der Kiestraatjil, op het kanaal van Leeuwarden naar Harlingen, behoorende tot de kanaalwerken in de provincie Friesland. Inl. bij den hoofdingenieur, den ingenieur en den opzichter Wind, allen te Leeuwarden. Aanw. 18 Nov. Raming voor drie jaar *f* 1600.

Leeuwarden, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het driejarig onderhoud van de rijkssluizen, behoorende tot de zeewerken in Friesland, in drie perceelen. Inl. bij den hoofdingenieur en den ingenieur, te Leeuwarden, voor perc. 1 bij den opzichter Wind, te Leeuwarden, voor perc. 2 bij den opzichter Ten Doesschate, aldaar, en voor perc. 3 bij den opzichter Oldens, te Sneek. Aanw. 18 Nov. Raming: perc. 1 *f* 3250, perc. 2 *f* 7170, perc. 3 *f* 2100.

Zaterdag, 26 Nov.

Utrecht, te 2 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het driejarig onderhoud van de schipbrug, liggende over de rivier de Lek, tusschen Vreeswijk en Vianen. Inl. bij den waarnemend hoofdingenieur, te Haarlem, en den ingenieur Bleckmann, te Utrecht. Aanw. 19 Nov. Raming *f* 22,170.

Utrecht, te 2 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het onderhoud van de Keulsche vaart in de prov. Utrecht, ged. '88. Inl. bij den waarnemend hoofdingenieur, te Haarlem, en den ingenieur Bleckmann, te Utrecht. Aanw. 19 Nov. Raming *f* 3050.

Utrecht, te 2 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het driejarig onderhoud van het gekanaliseerde gedeelte van den Hollandschen IJsel. Inl. bij den waarnemend hoofdingenieur, te Haarlem, en den ingenieur Bleckmann, te Utrecht. Aanw. 19 Nov. Raming *f* 13,000 per jaar.

Maandag, 28 Nov.

Groningen, te 12 uren, door den ontvanger der registratie en domeinen, in het koffiehuis van Veening, aan de Grootemarkt: het slechten van het oostelijk gedeelte der voormalige linie op de hoogte van Helpman, bij Groningen. Inl. bij den opzichter G. Bos, aldaar. Aanw. 26 Nov., te 11 uren.

Woensdag, 30 Nov.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het onderhoud van de schutsluis en bijbehoorende werken nabij den Groenendijk bewesten Utrecht, en voor het onderhoud van het verruimde en het ongelegde gedeelte van den Vaartschen Rijn onder de gemeenten Jutfaas en Vreeswijk, prov. Utrecht, ged. '88, behoorende tot de werken voor den aanleg van een kanaal ter verbinding van Amsterdam met de Merwede, in twee perceelen. Inl. bij den hoofdingenieur Wellan, en den ingenieur Kemper, beiden te Utrecht. Aanw. 23 Nov., samenkomst aan de draaibrug, te Jutfaas, te 1 uur. Raming: perc. 1 *f* 520, perc. 2 *f* 6050.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het bouwen van twee schutsluizen en het maken van bijbehoorende werken nabij den St.-Antoniedijk onder de gemeente Diemen, prov. Noord-Holland, behoorende tot de werken voor den aanleg van een kanaal ter verbinding van Amsterdam met de Merwede. Inl. bij den hoofdingenieur Wellan, te Utrecht, en den ingenieur Kluit, te Amsterdam. Aanw. 23 Nov., te 12 uren. Raming *f* 1,130,000.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: de levering en verwerking van 3500 M³ ballaststeen aan eenige rijksrivierwerken op de Maas. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, den ingenieur Verwey, te Vucht, en de opzichters Willems, te Maastricht, en Droste, te Roermond.

Donderdag, 1 Dec.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het driejarig onderhoud der groote en andere rijkswegen in de provincie Noord-Holland, in 5 perceelen. Inl. bij den waarnemend hoofdingenieur, te Haarlem, den ingenieur Welcker, te Alkmaar, en De Bruijn, te Amsterdam. Aanw. 24 Nov. Raming per jaar: perc. 1 *f* 17,276, perc. 2 *f* 10,307, perc. 3 *f* 6123, perc. 4 *f* 11,250, perc. 5 *f* 9000.

Vrijdag, 2 Dec.

Middelburg, te 10 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het driejarig onderhoud van de rijkswaterleidingen bewesten en beoosten het kanaal van Neuzen, ged. '88, '89 en '90. Inl. bij den hoofdingenieur in het 11e district, te Middelburg, en den ingenieur, te Neuzen. Aanw. 24 en 26 Nov. Raming *f* 6070 per jaar.

's-Bosch, te 10½ uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het verlengen van eene wisselplaats op de Zuidwillemsvaart, provincie Noord-Brabant. Inl. bij den hoofdingenieur in het 6e district, te 's-Bosch, den ingenieur Schuurman, te Vucht, en den opzichter Weehuizen, te 's-Bosch. Aanw. 25 Nov. Raming *f* 3000.

Leeuwarden, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het vernieuwen van de houten beschoeiing langs de noordzijde van de Willemshaven, te Harlingen. Inl. bij den hoofdingenieur en den ingenieur, te Leeuwarden, en den opzichter Visser, te Harlingen. Aanw. 25 Nov. Raming *f* 18,550.

Maandag, 5 Dec.

's-Hage, te 11½ uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het driejarig onderhoud van de groote en andere rijkswegen in de provincie Zuid-Holland, ged. '88—'90, in acht perceelen. Inl. bij den hoofdingenieur in het 10e district en den ingenieur te 's-Hage, den ingenieur, te Brielle, en voorts bij de opzichters La Fontijn, te Gorichem, voor perc. 1; Brak, te 's-Hage, voor perc. 2 en 3; Kooreman, te Nieuwenhoorn, voor perc. 4; Kooreman, te Alfen, voor perc. 5; Baumann, te Dordrecht, voor perc. 6, 7 en 8. Aanw. 28 Nov. Raming per jaar: perc. 1 *f* 6500, perc. 2 *f* 16,000, perc. 3 *f* 14,600, perc. 4 *f* 6150, perc. 5 *f* 18,000, perc. 6 *f* 4100, perc. 7 *f* 12,450, perc. 8 *f* 14,500.

Op later te bepalen datum.

Oosterwolde (*Fr.*), door den architect Hb. Vrijburg: het bouwen van eene natuurboterfabriek, aldaar.

AFLOOP
VAN
AANBESTEDINGEN.

Streefkerk, 27 Oct.: het leggen van eene basaltsteenglooiing aan de gemeentehaven, aldaar; minste inschr. Chr. Streefkerk, te Ameide, voor *f* 49.90.

Zwolle, 28 Oct.: het bouwen van een bedrijfsgebouw bij de ijzergieterij „de Nijverheid" van de firma Wispelweij & Co., te Zwolle; ingek. 13 bilj., als:

L. Meijer,	te Zwolle,	*f* 5222
A. v. Straten,	» idem	» 5087
W. Gerrits,	» idem	» 5020
Schipper & Co.,	» Genemuiden,	» 4895
M. G. Troop,	» Zwolle,	» 4874
D. Bruins,	» idem	» 4594
A. Blocks,	» idem	» 4580
J. L. v. Osch,	» idem	» 4475
F. de Herder,	» idem	» 4365
T. Disselhof,	» idem	» 4330
C. ter Horst,	» idem	» 4317
G. v. Unen,	» idem	» 4273
J. Brals,	» Assen,	» 3912

Amsterdam, 26 Oct.: het verbouwen van het perceel in de Kerkstraat no. 109, tot school voor 540 kinderen en vergaderzalen, onder beheer van de architecten Gebr. Meijer; ingekomen 8 bilj., als:

A. Paans,	te Amsterdam,	*f* 27,150
D. Heijink,	» idem	» 25,850
C. Rietsnijder,	» idem	» 23,426
N. Eweldt,	» idem	» 23,580
E. R. Kuijpers,	» idem	» 22,750
W. H. Struijs,	» idem	» 22,730
P. A. Warners,	» idem	» 20,900
Bulterman & Co.,	» idem	» 19,040

Rotterdam, 26 Oct.: het bouwen van een woonhuis aan de Mauritsstraat no. 102 te Rotterdam, voor rekening van D. Doodeward, onder beheer van de architecten Muller en Droogleever Fortuijn; ingek. 4 bilj., als:

W. Zonneveld,	te Kralingen,	*f* 6335
H. Breur,	» Rotterdam,	» 6293
Pelt en Bakkert,	» idem	» 5878
A. Louijmans,	» idem	» 5800

Amsterdam, 31 Oct., voor rekening der gemeente: 1o. het verbouwen van het Binnengasthuis; ingek. 22 bilj., als:

L. de Roeij,	te Tilburg,	*f* 288,000
W. L. Leibbrandt,	» Amsterdam,	» 287,234
Cruijff en Schouten,	» idem	» 285,870
A. v. Brummelen,	» idem	» 277,000
P. H. Warners,	» idem	» 267,380
J. H. Vos,	» idem	» 267,880
H. C. Dorlas,	» idem	» 267,641
G. Boon en W. Greve,	» idem	» 266,000
A. Vos Rz.,	» idem	» 265,185
L. Visman,	» idem	» 264,300
Wiegel en Voskuijl,	» idem	» 262,600
F. Raaijmakers,	» idem	» 254,400
J. J. Bockholtz,	» idem	» 252,000
F. Duinker,	» idem	» 249,777
J. Koster,	» idem	» 249,586
C. Maks Jr.,	» idem	» 248,400
Oosterink en Schut,	» idem	» 247,200
D. Heijink,	» idem	» 245,817
A. Paans,	» idem	» 244,800
E. H. Helle,	» idem	» 243,500
K. J. B. v. Damme,	» idem	» 238,938
H. R. Hendriks,	» Os,	» 238,850

2o. de levering van balkijzer daarvoor; ingek. 6 bilj., als:

		per 100 KG.
W. Bernet & Co.,	te Amsterdam,	*f* 9.90
Gebr. v. d. Vliet,	» idem	» 9.88
De Voogt,	» idem	» 6.75
E. Owen & Co.,	» Rotterdam,	» 6.72
D. S. H. Kalker,	» Amsterdam,	» 6.62
dezelfde,	» idem	» 6.50

Wanneperveen, 31 Oct.: het bouwen van een kerkekamer voor de Herv. Gemeente; ingek. 5 bilj., als:

J. Wildeboer,	te Zwartsluis,	*f* 839
A. Nijk,	» Giethoorn,	» 785
H. Slot,	» Zwartsluis,	» 743
H. Lambrechts,	» Meppel,	» 696
P. O. Muggen,	» Wanneperveen,	» 682

Gegund.

Amsterdam, 31 Oct.: het verbouwen van perceel Warmoesstraat 73, onder beheer van de architecten Alph. Jacot en W. Oldewelt; minste inschr. J. J. P. Thüring, voor *f* 8640.

Steenwijk, 1 Nov.: het verbouwen en verplaatsen der drukkerij van J. Spanjaard, het verbouwen van twee woonhuizen, en het inrichten daarvan tot winkelhuis, benevens het maken van een bovenhuis met vrijen opgang; ingek. 6 bilj., als:

B. v. d. Plas,	te Steenwijk,	*f* 2454
G. J. Aberson,	» idem	» 2160
A. de Boer Rz.,	» idem	» 2137
E. Groenink,	» idem	» 2126
J. de Boer & Zonen,	» idem	» 2116
W. Voerman,	» idem	» 2098

Amsterdam, 1 Nov.: het maken van een gebouw voor winkelhuis met bovenwoningen, in de Plantage Middenlaan no. 32, onder beheer van den architect E. W. Geerling; ingekomen 19 bilj., als:

A. v. Kleef,	Amsterdam,	*f* 16,305.60
Gebr. M. en C. Eweldt Jr.,	idem	» 15,000
P. Kruikemeijer, Nieuweramstel,		» 14,825
J. Schaafstra, Amsterdam,		» 14,340
A. Aalders,	idem	» 14,000
A. Bremer,	idem	» 13,785
F. Raaijmakers, Nieuweramstel,		» 13,770
C. Kosters,	Amsterdam,	» 13,530
J. J. Vissers,	idem	» 13,500
B. Cruijff en A. F. Steenwijk,	idem	» 13,075
J. A. Helman,	idem	» 12,888
H. Rietsnijder & Zn.,	idem	» 12,415
D. H. Zeevat,	idem	» 12,328
W. H. Struijs,	idem	» 12,320
R. de Bruin,		» 12,150
W. Greve, Buiksloot,		» 11,947
J. de Lange, Amsterdam,		» 11,804
J. A. Huij, Watergraafsmeer,		» 11,543
Th. 't Kint, Amsterdam,		» 10,965

's-Hage, 2 Nov.: onder beheer van het ministerie van waterst. enz.: 1o. het maken van een watervrijen voerdam en daarmede in verband staande werken onder de gemeente Raamsdonk; ingekomen 10 bilj., als:

Th. Verbruggen, Waddinxveen,	*f* 23,240
H. de Waard, Nieuwenhoorn,	» 24,000
A. v. d. Meyden Az., Hardinxveld,	» 22,960
J. v. Vuuren, Zalt-Bommel,	» 22,450
L. Kalis Kz., Sliedrecht,	» 21,780
B. Voordendag Az., Dordrecht,	» 20,700
P. Stark, Spijk,	» 20,587
A. Gelders, Nijmegen,	» 20,570
C. Versteeg, Hardinxveld,	» 20,249
W. P. de Vries, Rossum,	» 19,972
Raming	» 20,700

2o. de levering van 8615 M³ ballaststeen voor de rijksrivierwerken op de Maas, in 2 perceelen.

Perc. 1, ingek. 3 bilj., als:

G. Straatman, Linne,	*f* 22,880
G. Smeets, Maeseyck,	» 19,700
E. Janssen, Luik,	» 16,960
Raming	» 17,250

Perc. 2, ingek. 3 bilj., als:

A. Gelders, Nijmegen,	*f* 9724.96
J. Hillen, Grave,	» 8645
E. Janssen, Luik,	» 7749
Raming	» 7800

3o. het uitvoeren van baggerwerk in de rivier de Dordtsche Kil, onder de gemeenten Dubbeldam en 's-Gravendeel; ingek. 6 bilj., als:

H. Besnik H.Rz., Utrecht,	*f* 11,740
A. L. v. Wijngaarden IJz., Sliedrecht,	» 8,900
D. Volker, Dordrecht,	» 7,900
G. A. v. Hattem, Sliedrecht,	» 7,800
A. v. d. Vlies, Zalt-Bommel,	» 7,745
T. Volker, Dordrecht,	» 7,280
Raming	» 8,620

Groningen, 2 Nov.: het verbouwen eener behuizing in de Kijk-in-'t-Jatstraat, voor F. de Roth Jr., onder beheer van den architect N. W. Lit; ingek. 14 bilj., als:

H. Scholtens,	te Groningen,	*f* 1495
R. Boeingh,	» idem	» 1387
K. Fekkes,	» idem	» 1379
D. Janssen,	» idem	» 1378
Ph. Hendriks,	» idem	» 1377
J. Ibelings,	» idem	» 1335
A. Wichers,	» idem	» 1313
W. Pleijsier,	» idem	» 1308
H. J. L. Walker,	» idem	» 1293
E. Peters,	» idem	» 1258
P. Zijlstra,	» idem	» 1250
M. Scheen,	» idem	» 1244
A. Sickman,	» Hoogkerk,	» 1193
K. H. Huizenga,	» Groningen,	» 1185

Gegund.

Amsterdam, 3 Nov.: het leveren van balkijzer voor het bouwen van een magazijn van geneesmiddelen te Amsterdam; geen bilj. ingek.; 2 bilj. kwamen nà bestemden tijd, als:

Dikema en Chabot, Rotterdam,	*f* 5075
Gebr. v. d. Vliet, Amsterdam,	» 4609.26

Enschedé, 3 Nov.: het bouwen van twee woonhuizen voor J. Warnaars, onder beheer van den architect H. Roggers; ingek. 12 bilj., als:

A. F. Hofman,	te Enschedé,	*f* 2275
L. Roelink,	» idem	» 2175
H. Lammerink,	» idem	» 2170
L. Geerling,	» idem	» 1788
W. Lazonder,	» idem	» 1784
J. G. Tönies Hz.,	» idem	» 1782
H. Wijck,	te Enschedé,	*f* 1775
J. H. Varvik,	» idem	» 1525
G. Sluiner,	» idem	» 1498
H. ten Cate,	» idem	» 1438
B. J. Turin,	» idem	» 1384
H. F. Wijdeveld,	» idem	» 1178

Gegund.

Noordscharwoude, 3 Nov.: het bouwen van een schoollokaal aan de bestaande gemeenteschool, aldaar; ingek. 7 bilj., als:

R. Dirkmaat, Noordscharwoude,	*f* 5875.90
G. Joon, idem	» 5554.80
P. Levendig, St.-Maarten,	» 4900
J. v. Zalinge, Oudkarspel,	» 4480
W. Vasbinder, Alkmaar,	» 4297
J. Dekker, St.-Maarten,	» 3997
J. Beerlman en W. de Boer, Nieuwe-Niedorp,	» 3872

Wieringen, 3 Nov.: het restaureeren van het oude kerkgebouw der Ned. Hervormden te Oosterland;

hoogste inschr. C. Kroon, Wieringen,	*f* 14,000
minste » W. Hermans, idem	» 10,890

Gegund.

's-Hage, 4 Nov.: het herstellen en verbeteren van rijkstelegraaflijnen in de afdeeling Venloo, in 2 perceelen.

Perc. 1, ingek. 7 bilj., als:

G. v. Otterloo, Waddinxveen,	*f* 1439
P. v. Essen, Haarlemmerliede-en-Spaarnwoude,	» 1397
W. v. Dijk, Jutfaas,	» 1300
Th. Troost, Arcen,	» 1224
K. Sneyders de Vogel, Schiedam,	» 1095
Ph. de Quinze, Venloo,	» 1075
P. A. Bergmans, idem	» 990
Raming	» 1520

Perc. 2, ingekomen 7 bilj., als:

G. v. Otterloo, Waddinxveen,	*f* 873
P. A. Bergmans, Venloo,	» 850
Leon Weil, Arcen,	» 815
P. v. Essen, Haarlemmerliede-en-Spaarnwoude,	» 797
W. v. Dijk, Jutfaas,	» 788
Th. Troost, Arcen,	» 729
K. Sneyders de Vogel, Schiedam,	» 610
Raming	» 940

Middelburg, 4 Nov., onder beheer van het ministerie van waterst. enz.: 1o. het driejarig onderhoud der zelfregistreerende peilschalen te Borssele en Oost-Beveland en der rijkspeilschaal te Hoedekenskerke, behoorende tot de zeewerken in de provincie Zeeland; ingek. 2 bilj., als:

		per jaar.
A. J. de Muijnk,	te Borssele,	*f* 465
A. Foudraine,	» Goes,	» 446
Raming		» 450

2o. het driejarig onderhoud van de aanleg- en losplaats voor visschers in den Brakman bij de Isabellasluis, behoorende tot de havenwerken in de provincie Zeeland; ingekomen 2 bilj., als:

L. Kook,	te Neuzen,	*f* 2100
D. Thoken,	» idem	» 2058
Raming		» 2460

Oud-Beierland, 4 Nov.: het ophoogen van het terrein der pomp- en filterwerken, hei- en betonfundeering enz., ten dienste der waterleiding te Oud-Beierland, onder beheer van den architect F. A. de Jongh; ingek. 8 bilj., als:

M. Bok,	te Vlaardingen,	*f* 5320
J. v. d. Vlugt,	» Dordrecht,	» 5110
J. Klein,	» Sliedrecht,	» 4720
J. Kampsteeg,	» Giessendam,	» 4469
W. H. Swets,	» Hardinxveld,	» 4400
W. Zonneveld,	» Kralingen,	» 4380
S. Bakker,	» Sliedrecht,	» 4347
P. Smit,	» Oud-Beierland,	» 4261

Gegund.

BIJVOEGSEL
VAN
DE OPMERKER
van ZATERDAG 12 NOVEMBER 1887.

AANKONDIGINGEN
VAN
AANBESTEDINGEN.

Maandag, 14 Nov.

's-Hage, te 11 uren, door het best. van de naamlooze vennootschap: Haagsche plateelbakkerij Rozenburg, in het fabriekgebouw aan den Zuid-Binnensingel: het afbreken van woningen en het maken van een hoofdgebouw. Aanw. gehouden.

Haarlem, te 12 uren, door de directie der Haarlemsche Katoenmaatschappij: het maken van een gemetselde brug over de Garenkokerstraat.

Deventer, te 6 uren, bij Barendsen, voor de firma J. P. Coelingh & Zonen: het afbreken en wederopbouwen van hun perceel, gelegen aan de Assenstraat. Aanw. gehouden.

Meppel, te 6 uren, in het logement van Beudeker: het afbreken van 2 bestaande en het bouwen van 3 nieuwe woningen. Aanw. gehouden.

Lonneker (Ov.), door de Lonneker steenbakkerij: het bouwen van een woonhuis aan het bestaande kantoor, van eene loods enz. Aanw. te 9 uren.

Dinsdag, 15 Nov.

's-Bosch, te 10 uren, door burg. en weth.:

1o. het verrichten van grondwerken ten behoeve der stedelijke gasfabriek, op het terrein aan de westzijde van den straatweg van 's-Bosch naar Vucht;

2o. het maken van twee kuipen voor gashouders.

Aanw. gehouden. (*Zie advert. in n°.* 45.)

's-Bosch, te 10 uren, door burg. en weth.: het opruimen van ondiepten in de westelijke gracht, deel uitmakende van de rivier de Dommel. Inl. bij den gemeente-architect. Aanw. gehouden. (*Zie advert. in n°.* 45.)

Wateringen (Z.-H.), te 12 uren, door het best. van den drooggemaakten Wateringveldschen polder, in het koffiehuis van J. de Boer: het wederopbouwen van den afgebrande scheprad-watermolen van dien polder. Inl. bij J. P. van den Berg, te Delft. Bij. inzenden bij den secretaris H. W. Metman.

Amsterdam, te 1 uur, door regenten van het R.-K. Mauglenhuis, in het lokaal d'Geelvinck, Singel 530: het bouwen van het St.-Elisabethgesticht voor ongeneeslijke zieken, aan de Mauritskade, te Amsterdam. Inl. bij den architect A. C. Bleijs, aldaar. (*Zie advert. in n°.* 44.)

Utrecht, te 2 uren, door de maatschappij tot expl. van Staatsspoorwegen, aan het centraalbureau: bestek no. 465, het maken van een hoofdgebouw met daarmede in-verband-staande werken op de halte Grubbenvorst—Kloosterr. Aanw. gehouden. Raming *f* 2850. (*Zie advert. in n°.* 44.)

Dordrecht, door het best. der vereeniging „de kerkelijke kas": het bouwen van een hulpkerk op een terrein, gelegen aan de Muijs-van-Holystraat, te Dordrecht. Inl. bij P. Ponsen, Vest 198. Aanw. gehouden.

Echten (Friesl.), door het best. van den Veenpolder, bij den vicevoorzitter M. A. Kijpersma: het uitruimen van een ouden en het daarvoor in de plaats stellen van een nieuwen houten duiker, onder den bodem der Middenvaart. Aanw. gehouden.

Woensdag, 16 Nov.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: de uitvoering van herstellingen en vernieuwingen aan de werken van den Baardwijkschen overlaat met de rijkssluis in de oostelijke vaartkade van Waalwijk, met het onderhoud van die werken van 1 Jan. tot en met 31 Dec. '88, benevens voor het zoo noodig leggen in 1888 der zomersluiting in genoemden overlaat. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, den ingenieur Verweij, te Vucht en den opzichter Van Enst, te Heusden. Aanw. gehouden. Raming *f* 2550.

Elst (Geld.), te 11 uren, door burg. en weth.:

1o. het leveren van 6 schoolbanken;

2o. het doen van herstellingen aan- en het leveren en stellen bij het postkantoor van een gebouwtje tot berging van haardsch en vuilnis;

3o. het leggen van een nieuw aardebuizen riool, in de Dorpstraat, nabij het postkantoor. Aanw. gehouden.

Nijmegen, te 11 uren, door regenten van het oud-burgergasthuis, in genoemd gesticht: het maken van eene overvoorziening, aan een gedeelte uiterwaard, gelegen aan den rechteroever der rivier de Maas, onder Neerasselt, even beneden het Graafscheveer, bestaande in het maken van 280 M³ steenslag en 1500 M³ rijsbeslag, en het leveren en verwerken van 200 M³ steenpuin.

Neede (Geld.), te 12 uren, voor rekening van A. P. ter Weeme, in het logement van G. H. ten Hoopen, aldaar: het bouwen van een heerenhuis met bijbehoorende werken, op een terrein, gelegen aan den straatweg naar Eibergen. Aanw. 15 Nov., te 12 uren.

Bolsward, te 12 uren, door burg. en weth.: het verbreeden van de brug de Zwaantjespost en het leveren en plaatsen van leuningen van gesmeed ijzer. Aanw. gehouden.

Nijmegen, te 3 uren, door den architect D. Semmelink, namens Carel van Rosendael, in hotel Bellevue: het verbouwen van zijne magazijnen aan de Broerstraat.

Donderdag, 17 Nov.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het driejarig onderhoud der rijkszee- en havenwerken op het eiland Marken, behoorende tot de zeewerken in Noord-Holland. Inl. bij den waarnemend hoofdingenieur, te Haarlem, en den ingenieur Keurenaer, te Hoorn. Aanw. gehouden. Raming *f* 8000 per jaar.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: aan het gebouw van het prov. best.: het driejarig onderhoud van de werken van het Krabbergat, behoorende tot de havenwerken in Noord-Holland. Inl. bij den hoofdingenieur, te Haarlem, en den ingenieur Keurenaer, te Hoorn. Aanw. gehouden. Raming *f* 4000 per jaar.

Middelburg, te 1½ uren, door het polderbest. van Walcheren, in de Abdij A no. 32: *a.* het leveren van 350,000 stuks straatklinkers, *b.* het leveren van 10,000 stuks quemastkeien.

Breda, in het koffiehuis van C. Simons: het stukadoorwerk van het in-aanbouw-zijnd gereformeerd burgerweeshuis, te Breda. Inl. bij den aannemer J. Schaller.

Vrijdag, 18 Nov.

's-Bosch, te 10½ uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het driejarig onderhoud der rijkshaven- en rivierwerken te Willemstad, met de zelfregistreerende peilschaal aldaar en die te Steenbergsche Vaa, behoorende tot de havenwerken in de provincie Noord-Brabant. Inl. bij den hoofdingenieur, te 's-Bosch, den ingenieur Van Nes van Moerkerk, te Breda, en den opzichter Fischer, te Moerdijk. Aanw. gehouden. Raming *f* 9150 voor drie jaar.

Groningen, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het driejarig onderhoud van de beide statenzijlen, behoorende tot de zeewerken in de provincie Groningen. Inl. bij den hoofdingenieur, te Leeuwarden, den ingenieur en den opzichter Bauer, beiden te Groningen. Aanw. gehouden. Raming *f* 1400 per jaar.

Groningen, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het driejarig onderhoud van het jaagpad langs de Aa, van Nieuwe-Statenzijl tot Nieuweschans, behoorende tot de werken der Binnen- en Buiten-Aa, in de prov. Groningen. Inl. bij den hoofdingenieur, te Leeuwarden, den ingenieur en den opzichter Bauer, beiden te Groningen. Aanw. gehouden. Raming *f* 3900.

Groningen, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het driejarig onderhoud van den rijkswatermolen, staande aan de Binnen-Aa, nabij Nieuweschans, in de provincie Groningen. Inl. bij den hoofdingenieur, te Leeuwarden, den ingenieur en den opzichter Bauer, beiden te Groningen. Aanw. gehouden. Raming *f* 2152.

Ambt-Doetichem, te 12 uren, door burg. en weth.: het doen van het wegwerk op den Doetichem—Varsseveldschen grintweg, gesd. '88.

Zevenaar, te 12 uren, door den architect H. J. L. Ovink te Doetichem, bij Hebbe op de Geldersche waard: het amoveeren van twee bestaande schuren, het bouwen van een varkensschuur, het bouwen van een vee- en koevenschuur, benevens eenige werkzaamheden aan een bestaande schuur, koremberg en woonhuis. Aanw. 18 Nov., te 11 uren.

Zwolle, te 12 uren, door het prov. best. van Overijsel: het driejarig onderhoud der schutshuis te Blokzijl, van 1 Jan. '88—31 Dec. '90. Raming *f* 270 per jaar. Aanw. gehouden.

Zwolle, te 12 uren, door het prov. best. van Overijsel: het driejarig onderhoud der brug over de Linde te Kuinre, den weg van Kuinre naar Slijkenburg en de brug over de Tusschenlinde te Slijkenburg, van 1 Jan. '88—31 Dec. '90. Raming *f* 342 per jaar. Aanw. gehouden.

Zwolle, te 12 uren, door het prov. best. van Overijsel: het driejarig onderhoud van het traject over de rivier de Vecht, tusschen het Lichtmiskanaal en het kanaal de Nieuwe Vecht, van 1 Jan. '88—31 Dec. '90. Raming *f* 232 per jaar. Aanw. gehouden.

Zaandag, 21 Nov.

Maastricht, te 10½ uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het gedeeltelijk vernieuwen der Michielsbrug over de Roer te Roermond, behoorende tot de werken van den rijks-grooten weg der 1e klasse Maastricht—Nijmegen. Inl. bij den hoofdingenieur in het 7e district en den ingenieur Bekaar, beiden te Maastricht. Aanw. 14 Nov. Raming *f* 14,500.

Amsterdam, te 12 uren, door burg. en weth.: het bouwen van administratiekantoren en van 2 beltbazenwoningen op het terrein, bestemd voor asch- en vuilnisbelt, aan de Kostverloren wetering. (*Zie advert. in n°.* 46.)

Gorichem, te 2 uren, door burg. en weth.: het leveren, franco op den wal te Gorichem, van 300,000 stuks harde vlakke grijze straatklinkers, Waalsvorm 1e soort, waarvan 50,000 stuks te leveren binnen 14 dagen na de gunning en de overige op de eerste aanschrijving in den loop van het jaar '88.

Berchem (N.-Br.), te 2 uren, bij Th Hartjes: het bouwen van een woonhuis met daaraan verbonden achterhuis binnen de gemeente Berchem, met bijlevering van alle materialen enz. Inl. bij den timmerman J. H. Sijnen, aldaar. Aanw. 21 Nov., te 10 uren.

Dinsdag, 22 Nov.

Alkmaar, te 12 uren, door burg. en weth.: de levering van:

1o. 150,000 vlakke straatklinkerwaalsoppen, Rijn- of Vechtstoen (Waalsvorm);

2o. 140.000 Ben-ahinkeien.

Bilj. inzenden uiterlijk 21 Nov., voor 12 uren.

Heteren (Geld.), te 1 uur, door burg. en weth.: het verbouwen en vergrooten van de openbare school, aldaar. Inl. bij de bouwkundigen W. en R. de Vries, te Wageningen. Aanw. 22 Nov., te 10½ uren.

Utrecht, te 2 uren, door de maatschappij tot expl. van Staatsspoorwegen, aan het centraalbureau: bestek no. 467, het leggen der tweede spoorbaan tusschen de stations Kruiningen en Middelburg, het wijzigen en uitbreiden der sporen en wissels op de tusschengelegen stations en het verrichten van bijkomende werken, ten behoeve van den spoorweg van Rozendaal naar Vlissingen. Aanw. 14 Nov., te 8½ uren, te Kruiningen. (*Zie advert. in n°.* 44).

Utrecht, te 2 uren, door de maatschappij tot expl. van Staatsspoorwegen aan het centraalbureau: bestek no. 116, de levering van eiken

wisselhout en eiken bruggliggers, in 6 perceelen, ten behoeve van het vernieuwingsfonds der Staatsspoorwegen. (*Zie advert. in nº.* 45.)

Utrecht, te 2 uren, door de maatschappij tot expl. van Staatsspoorwegen, aan het centraalbureau:

1o. bestek no. 117, de levering van stalen spoorstaven, stalen laschen onderlegplaten, stalen schroefbouten en ijzeren haakbouten, in 2 perceelen, ten behoeve van den spoorweg Luik—Limburg;

2o. bestek no. 118, levering van eiken dwarsliggers, in 5 perceelen, ten behoeve van den spoorweg Luik—Limburg;

3o. bestek no. 119, de levering van eikenhout voor wissels en kruisingen, ten behoeve van den spoorweg Luik-Limburg.

Inl. aan het centraalbureau. (*Zie advert. in nº.* 45.)

Woensdag, 23 Nov.

Heemstede (N.-H.), te 1 uur, door burg. en weth.: de verdieping van eenige vaarten in die gemeente, te zamen ter lengte van 3200 M.

Vrijdag, 25 Nov.

's-Bosch, te 10½ uren door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het driejarig onderhoud der rijkshavenen rivierwerken te Moerdijk, behoorende tot de havenwerken in de provincie Noord-Brabant. Inl. bij den hoofdingenieur, te 's-Bosch, den ingenieur Van Nes van Moerkerk, te Breda, en den opzichter Fischer, te Moerdijk. Aanw. 18 Nov. Raming *f* 5900 per jaar.

Leeuwarden, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het driejarig onderhoud der rijkswaterleidingen bewesten en beoosten het kanaal van Lemmer naar Harlingen, behoorende tot de kanaalwerken in de provincie Friesland. Inl. bij den hoofdingenieur, den ingenieur en den opzichter Wind, allen te Leeuwarden. Aanw. 18 Nov. Raming voor drie jaar *f* 1600.

Leeuwarden, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het driejarig onderhoud van de rijkssluizen, behoorende tot de zeewerken in Friesland, in drie perceelen. Inl. bij den hoofdingenieur en den ingenieur, te Leeuwarden, voor perc. 1 bij den opzichter Wind, te Leeuwarden, voor perc. 2 bij den opzichter Ten Doesschate, aldaar, en voor perc. 3 bij den opzichter Oldenis, te Snoek. Aanw. 18 Nov. Raming: perc. 1 *f* 3230, perc. 2 *f* 7170, perc. 3 *f* 2100.

Oud-Beierland, te 12 uren, door den directeur der oud-Beierlandsche waterleidingmaatschappij, in het logement »de oude Hoven": het leveren en leggen der gegoten-ijzeren buizen en hulpstukken, het plaatsen der afsluit-, brandkranen enz., ten dienste der waterleiding. Inl. bij den architect F. A. de Jong, te Schiedam. Aanw. 18 Nov., te 12 uren.

Zaterdag, 26 Nov.

Leek (Fr.), te 12 uren, door burg. en weth.: het afbreken van de bestaande en bouwen van nieuwe scholen te Leek, Tolbert, Zevenhuizenbeneden en Zevenhuizen-boven, met onderwijzerswoningen te Tolbert, Zevenhuizen-beneden en Zevenhuizen-boven. Inl. bij den architect J. Siccama, te Leek. Aanw. 23 Nov., te 10 uren.

Utrecht, te 2 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het driejarig onderhoud van de schipbrug, liggende over de rivier de Lek, tusschen Vreeswijk en Vianen. Inl. bij den waarnemend hoofdingenieur, te Haarlem, en den ingenieur Bleckmann, te Utrecht. Aanw. 19 Nov. Raming *f* 3090.

Utrecht, te 2 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het driejarig onderhoud van het gekanaliseerde gedeelte van den Hollandschen IJssel. Inl. bij den waarnemend hoofdingenieur, te Haarlem, en den ingenieur Bleckmann, te Utrecht. Aanw. 19 Nov. Raming *f* 13,060 per jaar.

Maandag, 28 Nov.

Groningen, te 12 uren, door den ontvanger der registratie en domeinen, in het koffiehuis van Veening, aan de Grootemarkt: het slechten van het oostelijk gedeelte der voormalige linie op de hoogte van Helpman, bij Groningen. Inl. bij den opzichter G. Ros, aldaar. Aanw. 26 Nov., te 11 uren. (*Zie advert. in nº.* 46.)

Dinsdag, 29 Nov.

Leeuwarden, te 1 uur, door het prov. best. van Friesland: het maken van eene doorsteking in den rijksstraatweg bij Akkrum, tot verbetering van het vaarwater van Snoek naar Akkrum, en het maken van de draaibrug, wachterswoning en bijkomende werken. Inl. bij den hoofdingenieur, te Leeuwarden. Aanw. 28 Nov., te 11.5 uren te Akkrum. Raming *f* 28,175.

Woensdag, 30 Nov.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het onderhoud van de schutsluis en bijbehoorende werken nabij den Geeuwendijk bewesten Utrecht, en voor het onderhoud van het verrumde en het omgelegde gedeelte van den Vaartschen Rijn onder de gemeenten Jutfaas en Vreeswijk, prov. Utrecht, ged. '88, behoorende tot de werken voor den aanleg van een kanaal ter verbinding van Amsterdam met de Merwede, in twee perceelen. Inl. bij den hoofdingenieur Wellan, en den ingenieur Kemper, beiden te Utrecht. Aanw. 23 Nov., samenkomst aan de draaibrug, te Jutfaas, te 1 uur. Raming: perc. 1 *f* 820, perc. 2 *f* 6060.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het bouwen van twee schutsluizen en het maken van bijbehoorende werken nabij den St.-Antoniedijk onder de gemeente Diemen, prov. Noord-Holland, behoorende tot de werken voor den aanleg van een kanaal ter verbinding van Amsterdam met de Merwede. Inl. bij den hoofdingenieur Wellan, te Utrecht, en den ingenieur Khat, te Amsterdam. Aanw. 23 Nov., te 12 uren. Raming *f* 1,130,000.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: de levering en verwerking van 3000 M³ hallaststeen aan eenige rijksrivierwerken op de Maas. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, den ingenieur Verweij, te Vucht, en de opzichters Willems, te Maastricht, en Droste, te Roermond.

Donderdag, 1 Dec.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het driejarig onderhoud der groote en andere rijkswegen in de provincie Noord-Holland, in 5 perceelen. Inl. bij den waarnemend hoofdingenieur, te Haarlem, den ingenieur Welcker, te Alkmaar, en De Bruijn, te Amsterdam. Aanw. 24 Nov. Raming per jaar: perc. 1 *f* 17,276, perc. 2 *f* 10,307, perc. 3 *f* 6123, perc. 4 *f* 11,250, perc. 5 *f* 9000.

Vrijdag, 2 Dec.

Middelburg, te 10 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het driejarig onderhoud van de rijkswaterleidingen bewesten en beoosten het kanaal van Neuzen, ged. '88, '89 en '90. Inl. bij den hoofdingenieur in het 11e district, te Middelburg, en den ingenieur, te Neuzen. Aanw. 24 en 26 Nov. Raming *f* 6070 per jaar.

's-Bosch, te 10½ uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het verlengen van eene wisselplaats op de Zuidwillemsvaart, provincie Noord-Brabant. Inl. bij den hoofdingenieur in het 6e district, te 's-Bosch, den ingenieur Schuurman, te Vucht, en den opzichter Weehuizen, te 's-Bosch. Aanw. 25 Nov. Raming *f* 3000.

Leeuwarden, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het vernieuwen van de houten beschoeiing langs de noordzijde van de Willemshaven, te Harlingen. Inl. bij den hoofdingenieur en den ingenieur, te Leeuwarden, en den opzichter Visser, te Harlingen. Aanw. 25 Nov. Raming *f* 18,530.

Maandag, 5 Dec.

's-Hage, te 11½ uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het driejarig onderhoud van de groote en andere rijkswegen in de provincie Zuid-Holland, ged. '88—'90, in acht perceelen. Inl. bij den hoofdingenieur in het 10e district en den ingenieur te 's-Hage, den ingenieur, te Brielle, en voorts bij de opzichters La Fontijn, te Gorichem, voor perc. 1; Brak, te 's-Hage, voor perc. 2 en 3; Kooreman, te Nieuwenhoorn, voor perc. 4; Kooreman, te Alfen, voor perc. 5; Baumann, te Dordrecht, voor perc. 6, 7 en 8. Aanw. 28 Nov. Raming per jaar: perc. 1 *f* 6500, perc. 2 *f* 10,000, perc. 3 *f* 14,000, perc. 4 *f* 6150, perc. 5 *f* 18,000, perc. 6 *f* 4100, perc. 7 *f* 12,450, perc. 8 *f* 14,500.

's-Hage, te 11½ uren, door het ministerie van waterstaat enz.: aan het gebouw van het prov. best.: het driejarig onderhoud van de overlaten in den Waaldijk boven Gorichem, met de daartoe behoorende sluizen, duikers en verdere werken. Inl. bij den hoofdingenieur in het 10 district, den arrondissements-ingenieur, beiden te 's-Hage, en den opzichter La Fontijn, te Gorichem. Aanw. 28 Nov. Raming *f* 4500 per jaar.

's-Hage, te 11½ uren, door het ministerie van waterstaat enz.: aan het gebouw van het prov. best.: het driejarig onderhoud van het Zederikkanaal met bijbehoorende werken en het rijksstoomgemaal aan den Arkelschen dam, prov. Zuid-Holland. Inl. bij den hoofdingenieur in het 10 district, den arrondissements-ingenieur, beiden te 's-Hage, en den opzichter La Fontijn, te Gorichem. Aanw. 28 Nov. Raming *f* 11,000 per jaar.

Donderdag, 8 Dec.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het driejarig onderhoud der rijkshavenwerken te Medemblik, provincie Noord-Holland. Inl. bij den waarnemend hoofdingenieur, te Haarlem, en den ingenieur Kouwenaar, te Hoorn. Aanw. 1 Dec. Raming *f* 2000 per jaar.

Vrijdag, 9 Dec.

's-Bosch, te 10½ uren, door het ministerie van waterst enz., aan het gebouw van het prov. best.: de voortzetting der verhooging van den rijks-grooten weg der 2e klasse no. 4, van 's-Bosch naar de rivier de Maas in de richting naar Utrecht prov. Noord-Brabant. Inl. bij den hoofdingenieur in het 6e district, te 's-Bosch, den ingenieur Schuurman, te Vucht, en den opzichter Vroeg, te Crevecoeur. Aanw. 2 Dec. Raming *f* 14,500.

's-Bosch, te 10½ uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het maken van negen gemeed-ijzeren balansen voor bruggen over de Zuidwillemsvaart, prov. Noord-Brabant. Inl. bij den hoofdingenieur in het 6e district, te 's-Bosch, den ingenieur Schuurman, te Vucht, en de opzichters Pommeé, te Aarle-Rixtel, en Weehuizen, te 's-Bosch. Aanw. 2 Dec. Raming *f* 10,400.

Maandag, 12 Dec.

's-Hage, te 11½ uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het driejarig onderhoud van den Zwartevaalschen dijk en het Brielsche spuiwater op het eiland Voorne, in twee perceelen, behoorende tot de zeewerken in de provincie Zuid-Holland. Inl. bij den hoofdingenieur in het 10e district, te 's-Hage, den arrondissements-ingenieur, te Brielle, en den opzichter Kooreman, te Nieuwenhoorn. Aanw. 5 Dec. Raming per jaar: perc. 1 *f* 900, perc. 2 *f* 550.

's-Hage, te 11½ uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het driejarig onderhoud van de dijk- en oeverwerken bij Hellevoetsluis en de beide Hoornsche hoofden aan den Oudenhoornschen zeedijk, behoorende tot de zeewerken in de prov. Zuid-Holland. Inl. bij den hoofdingenieur in het 10e district, te 's-Hage, den arrondissements-ingenieur, te Brielle, en den opzichter Kooreman, te Nieuwenhoorn. Aanw. 5 Dec. Raming *f* 4350 per jaar.

's-Hage, te 11½ uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het driejarig onderhoud van de dijk- en oeverwerken om de voormalige rijks-quarantaineplaats op het eiland de Tiengemeten, behoorende tot de zeewerken in de prov. Zuid-Holland. Inl. bij den hoofdingenieur in het 10 district, te 's-Hage, den arrondissements-ingenieur, te Brielle, en den opzichter Bouwmann, te Dordrecht. Aanw. 5 Dec. Raming *f* 2000 per jaar.

Woensdag, 14 Dec.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het vernauwen van een gedeelte rivier tusschen de Dussensche Gantel en het Holleke, nabij Keizersveer, onder de gemeenten Waspik Dussen en Raamsdonk, prov. Noord-Brabant, behoorende tot de werken voor het verleggen van de uitmonding der rivier de Maas. Inl. aan het bureau der werken voor de verlegging van den Maasmond, te 's-Bosch. Aanw. 7 Dec., te 12 uren, aan het directieverblijf nabij Keizersveer. Raming 1,270.000.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: het maken van een woningblok voor het sluispersoneel van de schoepraartsluis nabij Keizersveer, onder de gemeente Raamsdonk, prov. Noord-Brabant, behoorende tot de werken voor het verleggen van de uitmonding der rivier de Maas. Inl. aan het bureau der werken voor de verlegging van den Maasmond, te 's-Bosch. Aanw. 7 Dec., te 12 uren, aan het directieverblijf nabij Keizersveer. Raming *f* 10,410.

Vrijdag, 16 Dec.

Groningen, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het driejarig onderhoud van de rijksgroote wegen en van de verspreide rijksbruggen in de prov. Groningen, in drie perceelen en in massa. Inl. bij den hoofdingenieur, te Leeuwarden, den ingenieur, te Groningen, en bij de opzichters Bauer, te Groningen, voor perc. 1; Rammaker, te Groningen, voor perc. 2, en Stratingh, te Delfzijl, voor het gedeelte Winneweer—Delfzijl van perc. 3. Aanw. 9 Dec. Raming per jaar: perc. 1 *f* 4570, perc. 2 *f* 5090, perc. 3 *f* 8776, massa *f* 19,530.

AFLOOP VAN AANBESTEDINGEN.

Beerenm, 25 Oct.: het bouwen van een nieuwe stelplaatsing, onder beheer van den architect M. K. de Jong; ingek. 15 bilj., als:

W. T. Nauta,	Hijlaard,	*f* 14,920
J. Koopmans,	Goenga,	» 12,940
J. Janssma,	Hallum,	» 12,745
J. L. Eppinga,	Lippenhuizen,	» 12,682
P. J. Vonk,	Ureterp,	» 12,302
D. Braatsma,	Berlikum,	» 12,160
J. Bos,	Twijzel,	» 11,985
L. v. Kampen,	Akkrum,	» 11,898
S. Smits,	Berlikum,	» 11,798
W. Mienstra,	't-Meer,	» 11,696
S. Timmenga,	Oosterend,	» 11,670
D. J. Beek,	Drachten,	» 11,477
Y. Timmenga,	Ytens,	» 11,428
G. Laating,	Doersum,	» 10,784
S. de Boer en Eppinga,	Lippenhuizen,	» 12,000

Raming ruim

Teteringen, 30 Oct.: het bouwen van twee woonhuizen op een terrein gelegen aan den Zandberg, gem. Teteringen, voor E. de Kok, aldaar, onder beheer van den architect J. A. Oomes, te Breda; gegund aan C. Siemons, te Ginneken, voor *f* 2348.

Harlingen, 31 Oct.: het bouwen van vier nieuwe woningen voor rekening van »de Vereeniging tot verschaffing van betere en grooter woningen aan den arbeidersstand"; ingekomen 8 bilj., als:

K. Hagedoorn,	te Harlingen,	*f* 6010
A. Nauta,	» idem	» 5899
J. Huisman,	» idem	» 5760
L. J. Strak,	» idem	» 5733
A. Sluik,	» idem	» 5487
J. de Jong,	Almenum,	» 5525
R. Westra,	» Achlum,	» 5430
G. Anema,	» Midlum,	» 4980

Gegund.

Wieringen, 3 Nov.: het restaureeren van de kerk te Oosterland; ingek. 6 bilj. als:

C. Kroon,	te Wieringen,	*f* 14,000
De Vries,	» idem	» 12,600
De Waard en Wijker,	» Helder.	» 11,350
J. Poppen,	» Wieringen,	» 10,990
M. Poppen,	» idem	» 10,893
W. Bermans,	» idem	» 10,380

Gorredijk, 4 Nov.: het graven van 14 wijken 1 boksloot en 1 trekksloot, in den polder het 6e en 7e veendistrict onder Opsterland en Engwierden, ter gezamenlijke lengte van 12,660 M., in 3 perceelen en massa; ingekomen 3 bilj., als:

Inschrijvers en woonplaats.	perc. 1	perc. 2	perc. 3	massa	boksloot
R. A. v. d. Veen, Terwispel,	*f* 6600	*f* 4500	*f* 1280	*f* 12,300	*f* 450
H. H. Smit, Almenum,	5705	3772	1892	10,619	420
G. Bouwer, Gorredijk,	7800	4800	1800	10,490	400

Nijmegen, 5 Nov.: het afbreken van een gebouw aan de Nonnenplaats en het wederopbouwen tot tabaksfabriek, voor rekening van Gebr. Noordhuijn, onder beheer van den architect J. Knoops Jr.; ingek. 5 bilj., als:

C. Verburgh Jr.,	te Nijmegen,	*f* 5975
A. Beuning,	» idem	» 5599
J. S. Grandjean en Teunissen,	» idem	» 5445
J. v. Ginkel,	» idem	» 5320
J. Teunissen,	» idem	» 5069

Gegund.

Nijmegen, 5 Nov.: het afbreken van perceel no. 29 aan de Grootemarkt, te Nijmegen, en het wederopbouwen van een winkelhuis met bovenwoning en werkplaats, onder beheer van den architect D. Sonnemans; minste inschr. L. H. van Ikenthem, te Nijmegen, voor *f* 18,797.

Delfzijl, 7 Nov.: het uitvoeren van bestratingen in de gemeente Delfzijl; ingekomen 5 bilj., als:

J. Rietema en Joh. Rietema,	Delfzijl,	*f* 359
G. Bakker en H. Bos,	idem	» 356
H. v. Dijk, Groningen en J. F. de Vries,	Smilde,	» 349
W. Schenkel en H. Schenkel,	Farmsum,	» 349
W. Scheltens, Delfzijl, en J. Lammerts, Farmsum,		» 333

Gegund.

Raming

Winterswijk, 7 Nov.: het verbouwen van een woon- en winkelhuis, aldaar; ingek. 5 bilj., als:

J. B. Sellink,	te Winterswijk,	*f* 2130
G. W. Toebes,	» idem	» 2050
H. J. te Sieps,	» idem	» 1990
C. Tertaar,	» idem	» 1920
G. J. Renskers,	» idem	» 1860

Gegund.

Sappemeer, 7 Nov.: het bouwen eener dubbele behuizing voor H. Bouman, aldaar; ingekomen 8 bilj., als:

E. E. Warnders,	te Sappemeer,	*f* 2775
B. v. Eerden,	» Ten-Post,	» 2650
S. Klaassen,	» Sappemeer,	» 2584
G. Pentinga,	» Zuidbroek,	» 2473
E. Schreuder,	» Sappemeer,	» 2448
J. Benecker,	» idem	» 2398
J. Dieters,	» Foxham,	» 2368
M. Tijms,	» Sappemeer,	» 1976

Gegund.

's-Hage, 7 Nov.: de levering van materieel voor de Staatsspoorwegen ter Sumatra's Westkust: 1o. bestek IX, waterkranen, standpompen en gegoten-ijzeren pijpen; ingek. 10 bilj., als:

Koninkl. fabriek van stoom- en andere werktuigen,	Amsterdam,	*f* 12,288
E. H. Begemann,	Helmond,	» 11,916
G. F. Deurvorst,	Rotterdam,	» 11,180
Soc. anon. de la Meuse,	Luik,	» 10,700
E. en J. Halot & Co.,	Brussel,	» 9,320
Gebr. Figee,	Haarlem,	» 9,285
Ned. Stoombootmaatschappij,	Rotterdam,	» 8,825
Veuve A. Frederix,	Luik,	» 8,050
L. J. Enthoven & Co.,	's-Hage,	» 7,715
H. H. Baijer,	Rotterdam,	» 7,160

2o. bestek X, gekapselde en enkele waterbakken; ingek. 10 bilj., als:

Bremers Schiffsbaugesellschaft,	Bremen,	*f* 15,970
Koninkl. fabriek van stoom- en andere werktuigen,	Amsterdam,	» 14,350
Gute Hoffnungshutte,	Oberhausen,	» 12,850
P. Braschon,	Luik,	» 11,700
Gebr. Figee,	Haarlem,	» 10,902
E. H. Begemann,	Helmond,	» 10,700
Ned. Stoombootmaatschappij,	Rotterdam,	» 10,187
L. J. Enthoven & Co.,	's-Hage,	» 9,926
E. en J. Halot & Co.,	Brussel,	» 9,740
Veuve A. Frederix,	Luik,	» 8,780

Hilversum, 8 Nov.: het leveren van schoonbanken, kachels en gordijnen, ten dienste van de te vergrooten school aan de Schoolstraat, onder beheer van den gemeente-architect J. Rietbergen; ingek. 12 bilj., als:

M. A. Spiekerman,	Amsterdam,	*f* 1500
H. Vermeer,	Utrecht,	» 1469
G. v. d. Kolk,	Hilversum,	» 1030
J. A. Hui,	Watergraatsmeer,	» 990
W. Meijer,	Hilversum,	» 980
J. v. d. Brul,	idem	» 979.40
J. Koolman,	Hillegom,	» 949
G. Seppen,	Hilversum,	» 930
D. Mouw,	idem	» 856
D. Kuiper,	idem	» 842
T. Schram,	Blarikum,	» 840
J. C. F. Zwoesardt,	Hilversum,	» 798

Gegund.

Rotterdam, 8 Nov.: het bouwen van een woonhuis aan den Binnenweg, voor rekening van W. A. Krauss Jr., onder beheer van den architect G. A. van der Wilde; ingek. 5 bilj., als:

P. Vermeijden Az.,	te Rotterdam,	*f* 13,640
H. Manneken,	» Vlaardingen,	» 14,550
P. Goudt,	» Rotterdam,	» 14,517

Delft, 8 Nov.: het driejarig onderhoud der gemeentewerken; tot nadere aanmerkelijke uitgesteld.

Utrecht, 8 Nov.: het maken van een magazijntje voor elie en lampen en het inrichten van het voormalig stoomschaal tot gereserveerde privaten, op het station Breda, der Staatsspoorwegen; ingek. 9 bilj., als:

W. M. en J. Simons,	te Breda,	*f* 2455
A. Verhagen & Zonen,	» idem	» 2238
T. Kessels,	» idem	» 1974
M. v. Zevenbergen,	» idem	» 1885
G. v. d. Velden,	» idem	» 1800
F. D. Braglemans,	» Rosendaal,	» 1789
A. Jansen,	» Bedel,	» 1780
A. v. Berk,	» Kerkdriel,	» 1719
C. v. Sluijvenberg,	» Geldermalsen,	» 1647
J. Schuller,	» Raamsdonk,	» 1598

Raming 1800

Amsterdam, 8 Nov.: het bouwen van 15 woningen aan de Lijnbaansgracht bij de Elandsgracht, voor rekening der bouwmaatschappij Concordia, onder beheer van den architect W. Hamer (onderhands); minste inschr. Ph. A. Warners, voor *f* 19,725, aan wien het werk is gegund.

's-Hage, 9 Nov., onder beheer van het ministerie van waterst. enz.: 1o. het maken van een prikkengat met bijbehoorende werken, nabij Maassluis, een en ander in verband met de verruiming van het Scheur; ingek. 17 bilj., als:

M. Slot,	Vlaardingen,	*f* 34,950
B. v. d. Heeren,	idem	» 34,670
C. de Jong Jz.,	Hardinksveld,	» 31,988
C. Veersteeg,	Hardinksveld,	» 31,643
W. H. Swets,	idem	» 31,590
L. Kalis Kz.,	Sliedrecht,	» 31,350
M. L. Veenenbos,	Brielle,	» 31,319
C. Visser Gz.,	Sliedrecht,	» 31,300
A. v. d. Meyden Az.,	Hardinksveld,	» 31,298
J. Velgersdijk,	Kralingen,	» 31,000
G. Boenhakker Gz.,	Sliedrecht,	» 30,753
B. Voordendag Az.,	Dordrecht,	» 30,738
B. de Waard,	Nieuwenhoorn,	» 29,850
P. Zanen Hz.,	Ammerstol,	» 29,500
H. J. Nederhorst,	Gouda,	» 29,343
W. Zonneveld,	Kralingen,	» 29,240
J. Lagendijk Jr.,	Nieuwhalvoet,	» 28,487

Raming » 33,000

2o. het leveren en verwerken van stortsteen op de bezinking aan den rechteroever van de rivier het Hallegat, onder de gemeente Dubbeldam; ingek. 8 bilj., als:

M. C. Hofman Az.,	Sliedrecht,	*f* 11,400
T. Volker,	Dordrecht,	» 10,900
W. Volker,	Sliedrecht,	» 10,880
B. Voordendag Az.,	Dordrecht	» 10,782
D. Volker,	Dordrecht,	» 10,695
P. Langevèl Pz.,	Hardinksveld,	» 10,641
J. Hillen,	Grave,	» 10,573
C. Boskam Jz.,	Sliedrecht,	» 10,400

Raming » 11,700

Neuzen, 9 Nov.: het maken van werken tot oeververdediging van den calamiteusen polder Nieuwe-Neuzen; ingekomen 15 bilj., als:

C. D. Bolier,	Scherpenisse,	*f* 19,197
M. Adriaansen,	Sas-van-Gent,	» 18,960
C. F. v. Fraaijenhove,	Neuzen,	» 18,750
B. den Exter v. d. Brink,	Krabbendijke,	» 18,379.97
P. A. v. d. Velde,	Neuzen,	» 18,376
D. Tholens,	idem	» 18,300
H. Klaassen,	Zaamslag,	» 18,300
C. de Wilde Az.,	Kattendijke,	» 18,488
M. v. d. Hoek,	Neuzen,	» 18,420
L. Knobe,	idem	» 18,396
J. v. Eck,	Hardinksveld,	» 18,000
J. Tollenaar,	Neuzen,	» 17,997
A. v. d. Beek,	Zaamslag,	» 17,920

Raming » 18,779.98

Aalsmeer, 9 Nov., voor rekening der gemeente: 1o. het driejarig onderhoud der wegen en kunstwerken; ingek. 8 bilj.; minste inschr. A. G. v. d. Heuvel, te Haarlemmermeer, voor *f* 12,794.

2o. het eenjarig onderhoud der scholen en onderwijzerswoningen; ingekomen 5 bilj.; minste inschr. W. Mulder, te Aalsmeer, voor *f* 904.

Tilburg, 8 Nov.: 1o. het leveren van tafels, ledikanten, zitbanken en jaloezieën; 2o. het maken van kasten, balustrades, slagplanken, een overdekte plaats, heiningen, ringmuur, hekwerken enz.; 3o. het leveren van stoelen, tafels en ledikanten, in 3 perceelen, alles ten dienste van het St.-Josefsgesticht; ingek. 21 bilj., als:

Inschrijvers en woonplaats.	perc. 1	perc. 2	massa van perc. 1 en 2	perc. 3
Wed. F. v. d. Schoot,	f 1335	—	—	—
J. C. v. d. Meerendonck,	938	—	—	—
M. Reijnen,	1014	f 1925	f 2930	—
C. Lepelaars,	918	1787	2702	—
J. H. Lepelaars,	935	1796	2730	—
A. v. d. Aa,	1021	2015	3030	—
P. F. Duzee,	885	1385	2270	—
J. Horvers,	828.50	1816	2644.50	f 321
C. v. Eijck,	—	1972	—	—
Janssen Weijers,	—	—	2798	—
J. Brouwers,	—	—	2350	—
P. H. Versteijnen,	—	—	3210	455
F. Blomjous,	—	—	2748	—
W. v. Gorp,	—	—	2850	—
W. de Breuer,	—	—	2285	—
M. A. Stoops,	890	1398	—	—
J. Baks,	—	—	—	315
F. v. Sommeren,	—	—	—	290
Panhuijzen Stoops,	—	—	—	340
P. J. Uitvoerst Schrijvers,	—	—	—	313.50
J. v. d. Pas,	—	—	—	440
				338.60

Gegund: perc. 1, J. Horvers, perc. 2, P. F. Duzee, perc. 3, J. Baks.

Willemsoord, 9 Nov.: het uitbaggeren van het zuidelijk- en van eenige plaatsen in het noordelijk gedeelte van het natte marine-dok, aldaar; ingek. 10 bilj.:

		per M³
hoogste inschr.	B. Boon, Helder,	f 0.78
minste	» G. D. v. Doorn, Amsterdam,	» 0.64½

Groningen, 10 Nov.: het verbouwen van twee huizen aan den Singel E 26, te Groningen, onder beheer van den architect K. Hoekzema; ingek. 14 bilj., als:

A. Wichers,	te Groningen,	f 8868
P. Zijlstra,	» idem	» 8149
D. S. Diddens,	» idem	» 7988
A. Schreuder,	» idem	» 7717
E. Peters,	» idem	» 7673
E. W. Wietzema,	» idem	» 7623
J. H. Muller,	» idem	» 7480
D. Dalmolen,	» idem	» 7394
J. Ibelings,	» idem	» 7363
W. Piezier,	» idem	» 6969
D. Jansen,	» idem	» 6959
H. Meijer,	» idem	» 6827
M. Scheen,	» idem	» 6666
K. v. d. Laan,	» idem	» 6131

Gegund.

Driebrugge (gem. Langeruigeweide), 10 Nov.: het bouwen van een dokterswoning met koetshuis, paardenstal en schuur, voor rekening der gemeente Langeruigeweide, onder beheer van den architect H. C. van Wijngaarden, te Oudewater; ingek. 16 bilj., als:

H. Manneken,	te Vlaardingen,	f 11,187
H. Brouwer,	» Leerdam,	» 9,749
H. J. Nederhorst,	» Gouda,	» 8,979
W. de Jong Wz.,	» idem	» 8,888
J. N. v. Tilburg,	» Zoeterwoude,	» 8,272
W. v. Ingen,	» Bodegraven,	» 7,790
L. J. de Rooij,	» Vleuten,	» 7,788
J. v. Leeuwen,	» Waarder,	» 7,738
W. de Kramer,	» Langeruigeweide,	» 7,667
C. P. W. Dessing,	» Gouda,	» 7,525
J. Vermeer,	» Hekendorp,	» 7,490
J. Teeuw,	» Polsbroek,	» 7,310
H. Hegervorst,	» Oudewater,	» 7,227
J. de Groot,	» IJselstein,	» 7,158
H. de Hoog,	» Waarder,	» 7,109
J. P. Boot,	» idem	» 6,974

Gegund.

Haarlem, 10 Nov.: het driejarig onderhoud der rijkshavenwerken op het eiland Terschelling; ingek. 6 bilj., als:

		per jaar
G. D. v. Doorn,	te Amsterdam,	f 9460
J. Oldenburg,	» Bergen,	» 9350
Gebr. v. d. Meer,	» Harlingen,	» 8888
H. H. Smit,	» Almenum,	» 8700
C. Bos Az.,	» Dordrecht,	» 8490
M. Daalder,	» Terschelling,	» 8080
Raming		» 9900

Wellerlooi (L.), 10 Nov.: het bouwen eener nieuwe R.-K. kerk met koor, doopkapel en sacristie; ingek. 12 bilj., als:

M. Noten, Tegelen,	f 9825
J. M. E. Heijnraets, Maashees,	» 7747
G. M. Mestrum, Maasbracht,	» 7639
J. M. Heijnraets, Bergen,	» 7222
G. Maas, Meerloo,	» 7219
M. de la Roij, Kessel,	» 6884

A. Lichtevéld, Bergen,	f 6763
Wed. H. C. Janssen, Maasbracht,	» 6745
Jozef Wijnhoven, Vierlingsbeek,	» 6690
L. Coppes, Venloo,	» 6450
P. M. Freulich, Broekhuizervorst,	» 6190
A. Korting, Bergen,	» 5788

Drunen, 10 Nov.: het maken eener aardebaan en het met keien bestraten van twee wegen, in 2 perceelen en in massa.

Perc. 1, Papesteeg, lang 1046 M.; ingek. 1 bilj., van A. de Kort, te Baardwijk, voor f 7449.

Perc. 2, Wolfshoek, lang 1584 M.; ingekomen 1 bilj., van H. J. Dekkers, te Baardwijk, voor f 11,394.

Massa; ingek. 12 bilj., als:

G. J. Jaarsveld,	te Silvolde,	f 25,685
J. v. d. Dungen,	» 's-Bosch,	» 24,715
C. D. Kleijn,	» Nieuwkuik,	» 21,900
J. C. Schonk,	» Oosterwijk,	» 21,078
H. v. Stekkum,	» Vlijmen,	» 20,299
H. Timmers,	» Meppel,	» 20,274
G. J. Metsers,	» Ginneken,	» 19,997
J. v. Oijen,	» Nijmegen,	» 19,496
T. Otte,	» Helmond,	» 19,300
Th. v. d. Zee,	» Vechel,	» 19,250
Van der Linden,	» 's-Bosch,	» 18,994
A. de Kort,	» Baardwijk,	» 18,736

Arnhem, 11 Nov.: het aanbrengen en onderhouden van eene beplanting met opgaande eiken- en lindeboomen langs den rijks-grooten weg der 2e klasse, van Westervoort naar de Pruisische grenzen; ingek. 6 bilj., als:

K. C. Bischoff Tulleken,	te Heerde,	f 3210
G. J. Groot,	» St.-Anna,	» 3210
J. Smits,	» Naarden,	» 3030
W. B. Wigman,	» Arnhem,	» 2993
W. K. Schubert,	» Naarden,	» 2900
H. J. Kaak,	» Silvolde,	» 2384

Bovendien is 1 biljet terzijde gelegd.

Raming f 3252

's-Bosch, 11 Nov.: het uitbreiden van het rijks-archiefgebouw te 's-Bosch; ingekomen 8 bilj., als:

W. M. v. Beckum,	te 's-Bosch,	f 42,800
L. de Rooij,	» Tilburg,	» 41,997
L. J. Metz,	» Zalt-Bommel,	» 40,857
F. A. v. Ravenstein,	» 's-Bosch,	» 40,033
Th. H. Dirks,	» idem	» 39,790
W. A. G. Jansen,	» Utrecht,	» 39,249
F. J. Olivier,	» Gemert,	» 39,200
C. v. Straaten,	» Utrecht,	» 38,960
Raming		» 41,265

Leeuwarden, 11 Nov.: het baggeren van een geul in de rivier de Tjonger, nabij het Schoterzijl; ingek. 9 bilj.; minste inschr. A. de Lange, voor f 588

Raming » 990

Bovendien 1 bilj. van onwaarde.

Zwolle, 11 Nov.: het driejarig onderhoud van de rijkshavenwerken te Blokzijl, prov. Overijsel; ingek. 6 bilj., als:

		per jaar.
J. Otten,	te Meppel,	f 2874
G. T. Smit,	» Blokzijl,	» 2880
F. Alberson,	» Steenwijk,	» 2738
C. F. Seidel,	» Stad-Vollenhove,	» 2640
A. A. de Lange,	» Lemmer,	» 2635
K. A. v. d. Berg,	» Zwolle,	» 2633
Raming		» 2675

Middelburg, 11 Nov.: het uitnemen van de binnenvloeddeuren en het inhangen van de twee in reserve liggende vloeddeuren van de groote sluis van het kanaal door Walcheren te Veere; ingek. 2 bilj., als:

D. Bijl,	te Vlissingen,	f 4800
J. v. d. Hoek,	» Middelburg,	» 2860
Raming		» 2600

Amsterdam, de levering en plaatsing van pl. m. 260 M. ijzeren hekwerk om het concertgebouw te Amsterdam, onder beheer van den architect A. L. van Gendt (onderhands); minste inschr. de firma Oosterink en Schut, voor f 9600.

BIJVOEGSEL

VAN

DE OPMERKER

van ZATERDAG 19 NOVEMBER 1887.

AANKONDIGINGEN
VAN
AANBESTEDINGEN.

Maandag, 21 Nov.

Maastricht, te 10½ uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het gedeeltelijk vernieuwen der Michielsbrug over de Roer te Roermond, behoorende tot de werken van den rijks-grooten weg der 1e klasse Maastricht—Nijmegen. Inl. bij den hoofdingenieur in het 7e district en den ingenieur Beknar, beiden te Maastricht. Aanw. gehouden. Raming f 14,600.

Amsterdam, te 12 uren, door burg. en weth.: het bouwen van administratiekantoren en van 2 beltbaaswoningen op het terrein, bestemd voor asch- en vuilnisbelt, aan de Kostverloren wetering. (*Zie advert. in n°. 46.*)

's-Hage, te 1 uur, door burg. en weth.: het leveren en stellen van eenige meubelen in het politiebureau aan het Alexanderplein, aldaar.

Gorichem, te 2 uren, door burg. en weth.: het leveren, franco op den wal te Gorichem, van 300,000 stuks harde vlakke grijze straatklinkers. Waalvorm 1e soort, waarvan 80,000 stuks te leveren binnen 14 dagen na de gunning en de overige op de eerste aanschrijving in den loop van het jaar '88.

Berchem (N.-Br.), te 2 uren, bij Th Hartjes: het bouwen van een woonhuis met daaraan verbonden achterhuis binnen de gemeente Berchem, met bijlevering van alle materialen enz. Inl. bij den timmerman J. H. Sijnen, aldaar. Aanw. 21 Nov., te 10 uren.

Deventer, te 2 uren, ten huize van Barendsen, voor A. van Harte Mz.: het bouwen van een woonhuis in zijn tuin, gelegen aan de Worp. Aanw. gehouden.

Breda, door den architect H. C. Eligh: het afbreken en wederopbouwen van drie huizen met verdiepingen, wijnkelder, paardenstal en remise, met bijlevering van alle materialen. Aanw. gehouden.

Dinsdag, 22 Nov.

Velp, te 10 uren, in het koffiehuis van de Wed. Tersteeg: het bouwen van een woonhuis nabij den vijver in Beekhuizen, te Velp. Inl. bij den architect F. Kortlang J.Ez., te Velp.

Alkmaar, te 12 uren, door burg. en weth.: de levering van:

1o. 150,000 vlakke straatklinkerwaalmoppen, Rijn- of Vechtsteen (Waalvorm);

2o. 140,000 Ben-afsinkeien.

Bij inzenden uiterlijk 21 Nov., vóór 12 uren.

Utrecht, te 2 uren, door de maatschappij tot expl. van Staatsspoorwegen, aan het centraalbureau: bestek no. 467, het leggen der tweede spoorbaan tusschen de stations Kruiningen en Middelburg, het wijzigen en uitbreiden der sporen en wissels op de tusschengelegen stations en het verrichten van bijkomende werken, ten behoeve van den spoorweg van Rozendaal naar Vlissingen. Aanw. gehouden. (*Zie advert. in n°. 44.*)

Utrecht, te 2 uren, door de maatschappij tot expl. van Staatsspoorwegen aan het centraalbureau: bestek no. 116, de levering van eiken wisselhout en eiken brugliggers, in 6 perceelen, ten behoeve van het vernieuwingsfonds der Staatsspoorwegen. (*Zie advert. in n°. 45.*)

Utrecht, te 2 uren, door de maatschappij tot expl. van Staatsspoorwegen, aan het centraalbureau:

1o. bestek no. 117, de levering van stalen spoorstaven, stalen laschen onderlegplaten, stalen schroefbouten en ijzeren haakbouten, in 2 perceelen, ten behoeve van den spoorweg Luik—Limburg;

2o. bestek no. 118, levering van eiken dwarsliggers, in 5 perceelen, ten behoeve van den spoorweg Luik—Limburg;

3o. bestek no. 119, de levering van eikenhout voor wissels en kruisingen, ten behoeve van den spoorweg Luik-Limburg.

Inl. aan het centraalbureau. (*Zie advert. in n°. 45.*)

Nieuweramstel: de nog benoodigde ophooging van de wegen langs de veertig perceelen aan de Ringkade, Overamstelkade en Dwarsstraten, gemeente Nieuweramstel.

Woensdag, 23 Nov.

Heemstede (N.-H.), te 1 uur, door burg. en weth.: de verdieping van eenige vaarten in die gemeente, te zamen ter lengte van 3200 M.

Groningen, te 7 uren, door L. Smit, in het café »de Pool": het maken van een pui met balkon voor zijn huis. Inl. bij de architecten Wegerif en Huurman. Aanw. gehouden.

Donderdag, 24 Nov.

Ede (Geld.), te 12 uren, door den bouwkundige L. van Zoelen Hz., namens G. J. C. Cavaljé, in het logement »de Posthoorn": het bouwen van een heerenhuis met bijbehoorende werken. Aanw. 21 Nov., te 11 uren.

Enkhuizen, te 1 uur, door burg. en weth.: het vernieuwen van de Drommedarisbrug. Aanw. 22 Nov., te 11 uren. Raming f 1858.

Delfzijl, te 7 uren, door den architect K. S. Haijkens Cz., ten huize van H. J. Nieboer: het bouwen van een burger woonhuis te Delfzijl. Aanw. te 3 uren.

Breda, te 8 uren, door den architect J. A. Oomes, in het koffiehuis van L. J. Horward: het bouwen van twee woonhuizen op een terrein, gelegen aan de Middenlaan, aldaar. Aanw. 21 Nov.

Vrijdag, 25 Nov.

's-Bosch, te 10½ uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het driejarig onderhoud der rijkshaven- en rivierwerken te Moerdijk, behoorende tot de havenwerken in de provincie Noord-Brabant. Inl. bij den hoofdingenieur, te 's-Bosch, den ingenieur Van Nes van Meerkerk, te Breda, en den opzichter Fischer, te Moerdijk. Aanw. gehouden. Raming f 1900 per jaar.

Leeuwarden, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het driejarig onderhoud der Kiestrazijl, op het kanaal van Leeuwarden naar Harlingen, behoorende tot de kanaalwerken in de provincie Friesland. Inl. bij den hoofdingenieur, den ingenieur en den opzichter Wind, allen te Leeuwarden. Aanw. gehouden. Raming voor drie jaar f 1600.

Leeuwarden, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het driejarig onderhoud van de rijkssluizen, behoorende tot de zeewerken in Friesland, in drie perceelen. Inl. bij den hoofdingenieur en den ingenieur, te Leeuwarden, voor perc. 1 bij den opzichter Wind, te Leeuwarden, voor perc. 2 bij den opzichter Ten Doesschate, aldaar, en voor perc. 3 bij den opzichter Oldens, te Sneek. Aanw. gehouden. Raming: perc. 1 f 3250, perc. 2 f 7170, perc. 3 f 2190.

Oud-Beierland, te 12 uren, door den directeur der oud-Beierlandsche waterleidingmaatschappij, in het logement »de oude Hoorn": het leveren en leggen der gegoten-ijzeren buizen en hulpstukken, het plaatsen der afsluit-, brandkranen enz., ten dienste der waterleiding. Inl. bij den architect F. A. de Jong, te Schiedam. Aanw. gehouden.

Delft, te 6 uren, door het R.-K. parochiaal armbest., in de bestuurskamer van het R.-K. meisjesweeshuis aan den Oude-Langendijk: de uitbreiding der St.-Hippolytusstichting aan het Oude Delft no. 203, door bijvoeging van het huis no. 205. Inl. bij den architect J. H. Tonnaer, aldaar.

Deinum (Fr.): het afbreken van het boerenhuis, in gebruik bij T. P. Hornstra, en het bouwen van eene stelphuizing. Inl. bij den architect W. C. de Groot, te Leeuwarden. Aanw. 21 Nov., te 1 uur.

Zaterdag, 26 Nov.

Wissekerke (Zeel.), te 10½ uren, door het best. der waterkeering van den calamiteusen polder Vliete, in de directiekeet: het uitvoeren van buitengewone werken tot dijksverbetering aan de waterkeering van bovengenoemden polder. Aanw. 22 Nov., te 1 uur.

Leek (Gr.), te 12 uren, door burg. en weth.: het afbreken van de bestaande en bouwen van nieuwe scholen te Leek, Tolbert, Zevenhuizen-beneden en Zevenhuizen-boven, met onderwijzerswoningen te Tolbert, Zevenhuizen-beneden en Zevenhuizen-boven. Inl. bij den architect J. Siccama, te Leek. Aanw. 23 Nov., te 10 uren.

Waverveen (N.-H.), te 12 uren, door H. J. H. van der Heijden, bij de Wed. van der Poel: het bouwen van een boerenwoning. Inl. bij den architect Gulden, te Zalt-Bommel. Aanw. 26 Nov., te 11 uren.

Utrecht, te 2 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het driejarig onderhoud van de schipbrug liggende over de rivier de Lek, tusschen Vreeswijk en Vianen. Inl. bij den waarnemend hoofdingenieur, te Haarlem, en den ingenieur Bleckmann, te Utrecht. Aanw. gehouden. Raming f 22,170.

Utrecht, te 2 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het onderhoud van de Keulsche vaart in de prov. Utrecht, ged. '88. Inl. bij den waarnemend hoofdingenieur, te Haarlem, en den ingenieur Bleckmann, te Utrecht. Aanw. gehouden. Raming f 3060.

Utrecht, te 2 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het driejarig onderhoud van het gekanaliseerde gedeelte van den Hollandschen IJsel. Inl. bij den waarnemend hoofdingenieur, te Haarlem, en den ingenieur Bleckmann, te Utrecht. Aanw. gehouden. Raming f 13,000 per jaar.

Maandag, 28 Nov.

Groningen, te 12 uren, door den ontvanger der registratie en domeinen, in het koffiehuis van Veening, aan de Grootemarkt: het slechten van het oostelijk gedeelte der voormalige linie op de hoogte van Helpman, bij Groningen. Inl. bij den opzichter G. Ros, aldaar. Aanw. 26 Nov., te 11 uren. (*Zie advert. in n°. 46.*)

Dinsdag, 29 Nov.

Leeuwarden, te 1 uur, door het prov. best. van Friesland: het maken van eene doorsnijding in den rijksstraatweg bij Akkrum, tot verbetering van het vaarwater van Sneek naar Akkrum, en het maken van de draaibrug, wachterswoning en bijkomende werken. Inl. bij den hoofdingenieur, te Leeuwarden. Aanw. 28 Nov., te 11.5 uren te Akkrum. Raming f 28,175. (*Zie advert. in n°. 47.*)

Utrecht, te 2 uren, door de maatschappij tot expl. van Staatsspoorwegen, aan het centraalbureau: bestek no. 471, het maken van drie seinhuizen op het station Rozendaal. Inl. aan het centraalbureau. Aanw. 24 Nov., te 11 uren. (*Zie advert. in n°. 47.*)

Woensdag, 30 Nov.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het onderhoud van de schutsluis en bijbehoorende werken nabij den Groenendijk bewesten Utrecht, en voor het onderhoud van het verruimde en het ongelegde gedeelte van den Vaartschen Rijn onder de gemeenten Jutfaas en Vreeswijk, prov. Utrecht, ged. '88, behoorende tot de werken voor den aanleg van een kanaal ter verbinding van Amsterdam met de Merwede, in twee perceelen. Inl. bij den hoofdingenieur Wellan, en den ingenieur Kemper, beiden te Utrecht. Aanw. 23 Nov., samenkomst aan de draaibrug, te Jutfaas, te 1 uur. Raming: perc. 1 f 920, perc. 2 f 6050.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het bouwen van twee schutsluizen en het maken van bijbehoorende werken nabij den St.-Antoniedijk onder de gemeente Diemen, prov. Noord-Holland, behoorende tot de werken voor den aanleg van een kanaal ter verbinding van Amsterdam met de Merwede. Inl. bij den hoofdingenieur Wellan, te Utrecht, en den ingenieur Kluit, te Amsterdam. Aanw. 23 Nov., te 12 uren. Raming f 1,180,000.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: de levering en verwerking van 3000 M³ ballaststeen aan eenige rijksrivierwerken op de Maas. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage,

den ingenieur Verweij, te Vucht, en de opzichters Willems, te Maastricht, en Droste, te Roermond.

Breda, te 11 uren, door den kommandant in het 3e genie-kommandement, in het koffiehuis »het Hof van Holland": het verbeteren van het fort aan de boreuhuis (verbetering van de positie van Willemstad). Bilj. inzenden uiterlijk 29 Nov., vóór 3 uren. Aanw. 24 Nov., te 1 uur. Raming *f* 27,100.

Donderdag, 1 Dec.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het driejarig onderhoud der groote en andere rijkswagen in de provincie Noord-Holland, in 5 perceelen. Inl. bij den waarnemend hoofdingenieur, te Haarlem, den ingenieur Welcker, te Alkmaar, en De Bruijn, te Amsterdam. Aanw. 24 Nov. Raming per jaar: perc. 1 *f* 17,276, perc. 2 *f* 10,307, perc. 3 *f* 6123, perc. 4 *f* 11,250, perc. 5 *f* 9000.

Moergestel (N.-Br.), te 11 uren, door den architect Leo Goijaerts, te Tilburg, in het koffiehuis de Zwaan: de vergrooting van het bestaande lieflegesticht te Moergestel, met bijbevering der bouwstallen. Aanw. 24 Nov., te 11 uren.

Zaandam, te 1 uur, in het café Suisse: het bouwen van een pakhuis bij de stoomrijstpellerij de Phoenix, aldaar, oostzijde aan den Zaan, in 2 perceelen, voor rekening van Corn. Kamphuijs, aldaar. Inl. bij den architect S. J. H. Trooster B.Hz., te Zwolle.

Lemmer: het afbreken van het boerenhuis, in gebruik bij J. Bosma, te Oosterzee, en het bouwen van een stelphuizing. Inl. bij den opzichter L. van der Hoff, te Lemmer. Aanw. 25 Nov., te 11 uren.

Vrijdag, 2 Dec.

Middelburg, te 10 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het driejarig onderhoud van de rijkswaterleidingen bewesten en beoosten het kanaal van Neuzen, ged. '88, '89 en '90. Inl. bij den hoofdingenieur in het 11e district, te Middelburg, en den ingenieur, te Neuzen. Aanw. 24 en 26 Nov. Raming *f* 6070 per jaar.

's-Bosch, te 10½ uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het verlengen van eene wisselplaats op de Zuidwillemsvaart, provincie Noord-Brabant. Inl. bij den hoofdingenieur in het 6e district, te 's-Bosch, den ingenieur Schuurman, te Vucht, en den opzichter Weehuizen, te 's-Bosch. Aanw. 25 Nov. Raming *f* 3000.

Leeuwarden, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het vernieuwen van de houten beschoeiing langs de noordzijde van de Willemshaven, te Harlingen. Inl. bij den hoofdingenieur en den ingenieur, te Leeuwarden, en den opzichter Visser, te Harlingen. Aanw. 25 Nov. Raming *f* 18,550.

Zaterdag, 3 Dec.

Heerenveen, te 12 uren, door burg. en weth. van Schoterland: het verbouwen van vier scholen, als: te Jubbega-Schurega, Oudehorne, Mildam en Rotsterhaule, benevens het bouwen eener school te Oudeschoot. Aanw. 24 Nov., te 10 uren te Oudeschoot en te 12 uren te Mildam; 25 Nov., te 11 uren te Oudehorne en te 2 uren te Jubbega-Schurega; 26 Nov., te 11 uren te Rotsterhaule.

Maandag, 5 Dec.

's-Hage, te 11½ uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het driejarig onderhoud van de groote en andere rijkswegen in de provincie Zuid-Holland, ged. '88—'90, in acht perceelen. Inl. bij den hoofdingenieur in het 10e district en den ingenieur te 's-Hage, den ingenieur, te Brielle, en voorts bij de opzichters La Fontijn, te Gorichem, voor perc. 1; Brak, te 's-Hage, voor perc. 2 en 3; Kooreman, te Nieuwenhoorn, voor perc. 4; Kooreman, te Alblas, voor perc. 5; Baumann, te Dordrecht, voor perc. 6, 7 en 8. Aanw. 28 Nov. Raming per jaar: perc. 1 *f* 6800, perc. 2 *f* 16,000, perc. 3 *f* 14,600, perc. 4 *f* 6130, perc. 5 *f* 18,000, perc. 6 *f* 4100, perc. 7 *f* 12,420, perc. 8 *f* 14,500.

's-Hage, te 11½ uren, door het ministerie van waterstaat enz.: aan het gebouw van het prov. best.: het driejarig onderhoud van de overlaten in den Waaldijk boven Gorichem, met de daartoe behoorende sluizen, duikers en verdere werken. Inl. bij den hoofdingenieur in het 10 district, den arrondissements-ingenieur, beiden te 's-Hage, en den opzichter La Fontijn, te Gorichem. Aanw. 28 Nov. Raming *f* 6500 per jaar.

's-Hage, te 11½ uren, door het ministerie van waterstaat enz.: aan het gebouw van het prov. best.: het driejarig onderhoud van de Zoderkkanaal met bijbehoorende werken en het rijksstoomgemaal aan den Arkelschen dam, prov. Zuid-Holland. Inl. bij den hoofdingenieur in het 10 district, den arrondissements-ingenieur, beiden te 's-Hage, en den opzichter La Fontijn, te Gorichem. Aanw. 28 Nov. Raming *f* 51,000 per jaar.

Amsterdam, te 2 uren, door de Hollandsche ijzeren spoorwegmaatschappij, in kamer no. 46 van het centraal administratiegebouw: bestek no. 415, het maken van den onderbouw en het maken, leveren en opstellen van den bovenbouw eener draaischijf van 13.50 M. middellijn op het stationsemplacement te 's-Hage, in 2 perc. Raming: perc. 1 *f* 3200, perc. 2 *f* 4200. (*Zie advert. in* n°. 47.)

Dinsdag, 6 Dec.

Utrecht, te 2 uren, door de maatschappij tot expl. van Staatsspoorwegen, aan het centraalbureau: bestek no. 106, levering van stalen taalplaten met klemwiggen, in 2 perceelen, ten behoeve van het vernieuwingsfonds der Staatsspoorwegen. Inl. aan het centraalbureau. (*Zie advert. in* n°. 47.)

Utrecht, te 2 uren, door de maatschappij tot exploitatie van Staatsspoorwegen, aan het centraalbureau: bestek no. 108, leveren en inkepen van platte eikenhouten dwarsliggers, in 4 perceelen, ten behoeve van het vernieuwingsfonds der Staatsspoorwegen. Inl. aan het centraalbureau. (*Zie advert. in* n°. 47.)

Utrecht, te 2 uren, door de maatschappij tot exploitatie van Staatsspoorwegen, aan het centraalbureau: bestek no. 120, leveren en inkepen van eikenhouten dwarsliggers, in 10 perceelen, ten behoeve van het vernieuwingsfonds der Staatsspoorwegen. Inl. aan het centraalbureau. (*Zie advert. in* n°. 47.)

Woensdag, 7 Dec.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het onderhoud van de schutsluizen en bijbehoorende werken te Nichtevecht, behoorende tot de werken voor den aanleg van een kanaal ter verbinding van Amsterdam met de Merwede. Inl. bij den hoofdingenieur Wellan, te Utrecht, en den ingenieur Kluit, te Amsterdam. Aanw. 30 Nov., te 12 uren. Raming *f* 2400.

Donderdag, 8 Dec.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het driejarig onderhoud der rijkshavenwerken te Medemblik, provincie Noord-Holland. Inl. bij den waarnemend hoofdingenieur, te Haarlem, den ingenieur Kooreman, te Hoorn. Aanw. 1 Dec. Raming *f* 2000 per jaar.

Vrijdag, 9 Dec.

's-Bosch, te 10½ uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: de voortzetting der verhooging van den rijks-grooten weg der 2e klasse no. 4, van 's-Bosch naar de rivier de Maas in de richting naar Utrecht, prov. Noord-Brabant. Inl. bij den hoofdingenieur in het 6e district, te 's-Bosch, den ingenieur Schuurman, te Vucht, en den opzichter Vroeg, te Crevecoeur. Aanw. 2 Dec. Raming *f* 14,500.

's-Bosch, te 10½ uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het maken van negen gemetsel-ijzeren balansen voor bruggen over de Zuidwillemsvaart, prov. Noord-Brabant. Inl. bij den hoofdingenieur in het 6e district, te 's-Bosch, den ingenieur Schuurman, te Vucht, en de opzichters Pommeé, te Aarle-Rixtel, en Weehuizen, te 's-Bosch. Aanw. 2 Dec. Raming *f* 10,460.

Maandag, 12 Dec.

's-Hage, te 11½ uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het driejarig onderhoud van den Zwartewaalschen dijk en het Brielsche spuiwater op het eiland Voorne, in twee perceelen, behoorende tot de zeewerken in de provincie Zuid-Holland. Inl. bij den hoofdingenieur in het 10e district, te 's-Hage, den arrondissements-ingenieur, te Brielle, en den opzichter Kooreman, te Nieuwenhoorn. Aanw. 5 Dec. Raming per jaar: perc. 1 *f* 900, perc. 2 *f* 550.

's-Hage, te 11½ uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het driejarig onderhoud van de dijk- en oeverwerken bij Bellevoetsluis en de beide Hoornsche hoofden aan den Oudenhoornschen zeedijk, behoorende tot de zeewerken in de prov. Zuid-Holland. Inl. bij den hoofdingenieur in het 10e district, te 's-Hage, den arrondissements-ingenieur, te Brielle, en den opzichter Kooreman, te Nieuwenhoorn. Aanw. 5 Dec. Raming *f* 4550 per jaar.

's-Hage, te 11½ uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het driejarig onderhoud van de dijk- en oeverwerken om de voormalige rijks-quarantaineplaats op het eiland de Tiengemeten, behoorende tot de zeewerken in de prov. Zuid-Holland. Inl. bij den hoofdingenieur in het 10 district, te 's-Hage, den arrondissements-ingenieur, te Brielle, en den opzichter Bouwmann, te Dordrecht. Aanw. 5 Dec. Raming *f* 2000 per jaar.

Woensdag, 14 Dec.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het vormen van een gedeelte rivier tusschen de Dussensche Gantel en het Helleke, nabij Keizersveer, onder de gemeenten Waspik, Dussen en Raamsdonk, prov. Noord-Brabant, behoorende tot de werken voor het verleggen van de uitmonding der rivier de Maas. Inl. aan het bureau der werken voor de verlegging van den Maasmond, te 's-Bosch. Aanw. 7 Dec., te 12 uren, aan het directieverblijf nabij Keizersveer. Raming 1,270,000.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: het maken van een woningblok voor het sluispersoneel van de scheepvaartsluis nabij Keizersveer, onder de gemeente Raamsdonk, prov. Noord-Brabant, behoorende tot de werken voor het verleggen van de uitmonding der rivier de Maas. Inl. aan het bureau der werken voor de verlegging van den Maasmond, te 's-Bosch. Aanw. 7 Dec., te 12 uren, aan het directieverblijf nabij Keizersveer. Raming *f* 10,410

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het maken van een dubbele ijzeren tuscuisteug over de in-aanbouw-zijnde schutsluis nabij de algemeene begraafplaats te Gorichem, behoorende tot de werken voor den aanleg van een kanaal ter verbinding van Amsterdam met de Merwede. Inl. bij den hoofdingenieur Wellan, te Utrecht, en den sectie-ingenieur Ramaer, te Gorichem. Aanw. 7 Dec., te 11 uren. Raming *f* 23,800.

Vrijdag, 16 Dec.

's-Bosch, te 10½ uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het aanbrengen en onderhouden van beplantingen op de rijkswegen van 's-Bosch over Tilburg naar de Belgische grens, van Best over Eindhoven naar de Belgische grens en van 's-Bosch tot de rivier de Maas in de richting op Utrecht, prov. Noord-Brabant. Inl. bij den hoofdingenieur in het 6e district, te 's-Bosch, den ingenieur Schuurman, te Vucht, en de opzichters Brouwer, te Vucht en Vroeg, te Crevecoeur. Aanw. 9 Dec. Raming *f* 3000.

's-Bosch, te 10½ uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het maken van steenglooiingen tegen de buitenteloopen der Dreudijken, tot voortzetting van de werken tot verbetering van het kanaal de Dieze. Inl. bij den hoofdingenieur in het 6e district, te 's-Bosch, den ingenieur Schuurman, te Vucht, en den opzichter Vroeg, te Crevecoeur. Aanw. 9 Dec. Raming *f* 2100.

's-Bosch, te 10½ uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het aanbrengen en onderhouden van beplantingen op de dijken langs de Zuidwillemsvaart, prov. Noord-Brabant. Inl. bij den hoofdingenieur in het 6e district, te 's-Bosch, den ingenieur Schuurman, te Vucht, en den opzichter Weehuizen, te 's-Bosch. Aanw. 9 Dec. Raming *f* 1830.

Groningen, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het driejarig onderhoud van de rijksgroote wegen en van de verspreide rijksterreinen in de prov. Groningen, in drie perceelen en in massa. Inl. bij den hoofdingenieur, te Leeuwarden, den ingenieur, te Groningen, en bij de opzichters Bauer, te Groningen, voor perc. 1; Rammaker, te Groningen, voor perc. 2 en het gedeelte Groningen—Winneweer van perc. 3, en Stratingh, te Delfzijl, voor het gedeelte Winneweer—Delfzijl van perc. 3. Aanw. 9 Dec. Raming per jaar: perc. 1 *f* 4570, perc. 2 *f* 5990, perc. 3 *f* 5776, massa *f* 12,350.

AFLOOP
VAN
AANBESTEDINGEN.

Arnhem, 8 Nov.: het afbreken van het pand op den hoek van de Korenmarkt en de Lutherschesteeg, te Arnhem, en het aldaar opbouwen van een woonhuis, voor L. Reijers, onder beheer van de architecten G. J. van Gendt en C. M. G. Nierstad, te Arnhem; ingek. 10 bilj., als:

G. Liefting,	te Arnhem,	*f* 15,478.15
D. A. Roskam,	» idem	» 14,173
Gebr. v. Daalen,	» idem	» 13,979
J. H. v. Riel,	» idem	» 13,710
H. v. d. Sand,	» idem	» 12,449
J. P. Welsing,	» idem	» 11,790
C. H. Hopaf,	» idem	» 11,621
B. Bolder,	» idem	» 11,609
J. v. Burk,	» Oosterbeek,	» 11,449
G. J. T. Barenbrug,	» Arnhem,	» 10,212

In beraad gehouden.

Aalsmeer, 9 Nov., voor rekening der gemeente: 1o. het driejarig onderhoud der wegen en kunstwerken; ingek. 3 bilj., als:

A. den Breeden,	te Haarlemmermeer,	*f* 15,483
Gebr. A. en J. v. d. Laarse,	» Aalsmeer,	» 14,348
A. G. v. d. Heuvel Jz.,	» Haarlemmermeer,	» 12,794

2o. het eenjarig onderhoud der scholen en onderwijzerswoningen; ingek. 5 bilj., als:

Jac. v. d. Laarse,	te Aalsmeer,	*f* 978
C. Eigenhuis,	» idem	» 975
J. Starkenburg,	» idem	» 974
J. en A. v. d. Laarse,	» idem	» 968
W. Mulder,	» idem	» 904

Abkoude, 11 Nov.: het onder peufel brengen van den weg en waterkeering van Abkoude naar den Voetangel, lang ongeveer 3260 M., onder beheer van den ingenieur-architect E. G. Wentink, te Schalkwijk; ingek. 12 bilj., als:

J. Monster,	te Vreeswijk,	*f* 7200
J. v. Harpen,	» Deil,	» 5994
P. Loenders,	» Utrecht,	» 5988
W. v. Straten,	» idem	» 5984
C. v. Soest,	» Nieuweramstel,	» 5555
G. D. v. Doorn,	» Amsterdam,	» 5400
A. v. Keken,	» Gouda,	» 5400
M. Lakerveld,	» Utrecht,	» 5290
H. de Jong Pz.,	» Ammerstel,	» 5245
R. Schreuders,	» Koltorn,	» 5100
S. Bakker Az.,	» Sliedrecht,	» 5157
P. Zanen Hz.,	» Ammerstel,	» 4735

Gegund.

Oldenhove, 12 Nov.: het aanleggen van eene begraafplaats en bijbehoorende werken te Oldehove, onder beheer van den bouwkundige Schotanus, te Zuidhorn; ingek. 11 bilj., als:

B. Kooi,	te Zuidhorn,	*f* 2274
H. Vermeus,	» Grijpskerk,	» 2230
M. Bannink,	» Noordwijk,	» 2210
J. Sipkens,	» Niehove,	» 2185
S. Meijers,	» Bedum,	» 2130
A. Huizinga,	» Oldenhove,	» 2083.90
H. Smit,	» Bedum,	» 2050
H. de Berder,	» Groningen,	» 1970
R. Pathuis,	» Garnwerd,	» 1926
A. Los,	» Bedum,	» 1850
H. Vogelzang,	» Oldenhove,	» 1675

Gegund.

Arnhem, 12 Nov.: het bouwen van een winkelhuis, bovenhuis en annexe van het huis Oeverstraat no. 10, voor rekening van W. A. Compenaar Jr., onder beheer van den architect H. Th. Roelofs Jr.; ingek. 8 bilj., als:

J. v. Riel,	te Arnhem,	*f* 8500
J. P. Welsing,	» idem	» 7780
Gebr. v. Daalen,	» idem	» 7697
J. A. Koenders,	» idem	» 7544
D. A. Roskam,	» idem	» 7446
J. P. Rutten,	» idem	» 6979
C. H. Hopaf,	» idem	» 6943
M. Horsting en W. J. G. Grilman,	» idem	» 6495

Gegund.

Heumadede, 12 Nov.: het bouwen van eene villa op het buitengoed »Sooka brentie" te Heemstede, onder beheer van de architecten E. Scheltema H.Gzn., en J. Wolbers; ingek. 11 bilj., als:

D. A. Braakenburg,	Haarlem,	*f* 50,700
J. Sleuters,	idem	» 50,490
G. Bulsebosch,	idem	» 50,390
D. H. Zeevat,	Amsterdam,	» 48,561
A. Rinkema en J. S. v. Velthuijsen,	Haarlem,	» 48,300
B. Zuithof,	idem	» 48,135
W. H. Streijs,	Amsterdam,	» 47,800
M. v. Ommeren,	Haarlem,	» 46,913
J. Verkeren,	Voorschoten,	» 43,443
J. Giebels en J. v. Servellen,	Haarlem,	*f* 40,860
W. A. v. Amstel,	Heemstede,	» 39,200

Gegund.

Meppel, 14 Nov.: het afbreken van 2 bestaande en het wederopbouwen van 3 nieuwe woningen; ingek. 8 bilj., als:

B. Timmer,	te Meppel,	*f* 5774
A. Hazelaar,	» idem	» 5684
J. Hasselingen,	» idem	» 5396
H. Lansbrechts,	» idem	» 5294
P. G. Jans,	» idem	» 5069

Lemmer, 14 Nov.: het bouwen eener woning, het vergrooten eener loods en eenige verdere werkzaamheden, ten behoeve van de Lemmer stoombakkerij; minste inschr. B. J. Turin. Enschedé, voor *f* 837.

's-Hage, 14 Nov.: het afbreken van woningen en het maken van een hoofdgebouw, voor de Haagsche plateelbakkerij; minste inschr. J. C. Dircks, te 's-Hage, voor *f* 8150.

Deventer, 14 Nov.: het afbreken en wederopbouwen van het perceel der firma J. P. Coelingh & Zn., aan de Assenstraat; ingekomen 12 biljetten;

hoogste inschr.	Steenbergen, Deventer,	*f* 7899
minste »	H. Fischer, idem	» 6077

Gegund.

Utrecht, 15 Nov.: bestek no. 468, het maken van een hoofdgebouw met daarmede in-verbandstaande werken op de Staatsspoorweg-halte Grubbenvorst—Kloosterr; ingek 9 bilj., als:

M. Dijks,	te Vierlingsbeek,	*f* 2751
J. Rievers,	» Grubbenvorst,	» 2748
L. Coppes,	» Venloo,	» 2650
J. Vervoogaart,	» Tegelen,	» 2650
J. M. v. Gasselt,	» Venloo,	» 2637
G. Bekkers,	» Blerik,	» 2570
F. Pars,	» Venloo,	» 2560
W. Wijnhoven,	» Venraai,	» 2418
L. Laudy,	» Venloo,	» 2397

Raming » 2850

Wateringen, 15 Nov.: het wederopbouwen van den afgebrande scheprad-watermolen van den Wateringschen polder; minste inschr. P. van der Voort, te Wateringen en de Wed. J. A. Melman, te Warmond, voor *f* 13,289.

Groenloo, 15 Nov.: het bouwen van een winkelhuis met bouwschuur, voor E. H. Ilsvekes H.Gz., onder beheer van den ingenieur-architect Gebr. Hilbers, te Groenloo, voor *f* 13,347.

Dordrecht, 15 Nov.: het maken van eene bijkerk, voor de vereeniging »de Kerkelijke kas"; ingek. 12 bilj., als:

H. v. d. Elst,	te Dordrecht,	*f* 8867
J. Kooijmans,	» idem	» 7519
Schulders en Tas,	» idem	» 7492
Dijkerman en Buijnerd,	» Breda,	» 7467.99
J. P. F. Kraus,	» Dordrecht,	» 7381
J. Beukema,	» Numansdorp,	» 7055
J. Huisman,	» Rotterdam,	» 6789
P. v. Driel,	» Dordrecht,	» 6781
H. v. Pelt,	» idem	» 6580
C. J. Seijffert,	» idem	» 6306
J. Kampsteeg,	» Giessendam,	» 6275
A. v. d. Ruit,	» H.-I.-Ambacht,	» 6080

Bovendien 3 biljetten van onwaarde.

's-Bosch, 15 Nov.: voor rekening der gemeente: 1o. het verrichten van grondwerken ten behoeve der stedelijke gasfabriek, op het terrein aan de westzijde van den straatweg van 's-Bosch naar Vucht.

	volgens het bestek A. B. en C.	A. B. en D.
A. Terwindt, West-Pannerden,	*f* 99,500	*f* 127,000
N. v. Haaren, 's-Bosch,	61,800	111,800
P. H. de Bekker, Empel,	60,700	—
A. v. d. Meijden, Hardinkveld,	18,000	—
W. F. Weijers, Tilburg,	49,700	87,900
A. Gobbens, Nijmegen,	48,900	87,000

2o. het maken van twee kuipen voor gasbouders; ingek. 11 bilj., als:

Th. Gustenhoven, Tilburg,	*f* 61,000
A. Gobbens, Nijmegen,	» 60,700
J. M. Gruijters, Orten,	» 60,643
A. P. P. Boel, Kralingen,	» 60,470
C. v. Stuijvenberg, Geldermalsen,	» 60,477
G. A. v. Spanje, Rotterdam,	» 59,980
L. de Rooij, Tilburg,	» 59,700
A. Terwindt, West-Pannerden,	» 59,000
A. v. Berk, Kerkdriel,	» 59,282
Th. A. v. Ravenstein, 's-Bosch,	» 58,973
C. v. Straaten Utrecht,	» 58,498
M. Verhoeven, Prinsenhage,	» 58,200
A. v. d. Meijden, Hardinksveld,	» 57,600
M. Visser, Papendrecht, en C. v. d. Wiel, Dubbeldam,	» 53,288

3o. het opruimen van ondiepten in de westelijke gracht, deel uitmakende van de rivier de Dommel; ingek. 4 bilj., als:

J. v. Vunren,	Zalt-Bommel,	*f* 9840
M. Verhoeven,	Prinsenhage,	» 8540
P. H. de Bekker,	Empel,	» 8200
N. v. Haaren,	's-Bosch,	» 7849

Gegund als volgt: grondwerken gasfabriek aan A. Geldens, Nijmegen, (volgens inschrijving A. B. en C.); kuipen voor gashouders aan M. Visser & Co., Papendrecht en Dubbeldam; opruiming van ondiepten in den Dommel, N. van Haaren, 's-Bosch.

Amsterdam, 15 Nov.: het bouwen van het St.-Elisabethsgesticht voor ongeneeslijke zieken, aan de Mauritskade, voor rekening van het R.-K. Maaglenhuis, aldaar, onder beheer van den bouwmeester A. C. Bleijs, te Amsterdam; ingek. 30 bilj., waarvan 2 van onwaarde, als:

	voor het hoofdgebouw	voor het paviljoen
W. L. Leibbrandt, Amsterdam,	*f* 459,000	*f* 23,900
J. J. Boekholst, idem	456,900	27,000
L. Vlasman, idem	454,740	19,800
W. Westerhof, Weesp,	451,000	
W. G. v. Berkum, Amsterdam,	446,800	26,800
A. v. Lienst, idem	444,444	17,400
W. Voskuil, idem	443,000	16,000
A. Pauws, idem	440,000	18,800
P. de Rooi, Tilburg,	439,000	
J. J. Goseling & Zn., Amsterdam,	439,000	18,800
F. Raaijmakers, Nieuwer-amstel,	438,000	20,400
A. Aalders, Amsterdam,	438,000	18,000
A. Vos Hz., idem	437,000	
E. H. Belle, idem	436,584	22,000
K. J. H. v. Damme, idem	436,200	19,000
P. S. Reijnierse, idem	435,000	17,000
N. Perquin, Berkel,	433,300	20,000
H. H. Hendriks, Os,	424,424	20,400
Cerlijn & Zn., en A. J. de Haan, Amsterdam,	417,800	17,600
B. v. Baaren, idem	413,177	17,000
P. Rinks, Velsen,	411,250	21,500
J. A. de Bont en Struijken, Utrecht,	410,240	16,000
J. Slenter, Haarlem,	409,000	20,000
C. P. W. Dessing, Gouda,	408,300	19,800
T. H. Josef, Utrecht,	402,900	14,900
J. v. Groenendael, 's-Hage,	386,715	17,334
dezelfde	393,715	17,335
J. H. Vos Sr., Almelo,	393,600	18,700

Gegund aan J. v. Groenendael, te 's-Hage.

massa, ingek. 2 bilj., als:	
W. Westerhof, Weesp,	*f* 468,880
P. de Rooi, Tilburg,	» 459,000

's-Hage, 16 Nov.: de uitvoering van herstellingen en vernieuwingen aan de werken van den Baardwijkschen overlaat met de rijksluis in de oostkade van Waalwijk, met het onderhoud dier werken van 1 Jan. tot en met 31 Dec. '88, benevens voor het zoo noodig leggen in '88 der zomersluiting in genoemden overlaat; ingek. 8 bilj., als:

J. v. Vuuren,	te Zalt-Bommel,	*f* 2599
A. Oerlemans,	» Vrijheven-Kapel,	» 2515
H. J. Dekkers,	» Baardwijk,	» 2164

Raming » 2550

Delft, 16 Nov.: het gedeeltelijk amoveeren en verbouwen van 2 panden aan het Oostende, onder beheer van den architect H. G. Waanders; ingek. 8 bilj., als:

H. J. Valk,	te Rijswijk,	*f* 7646
D. Huurman,	» idem	» 7550
W. N. v. Ipenburg,	» Delft,	» 7500
W. F. Schaap,	» idem	» 7500
J. C. de Koning,	» idem	» 7497
L. J. v. Vondelst,	» idem	» 7496
H. H. Goors,	» idem	» 7480
N. Roodeburg,	» idem	» 7477

Nijmegen, 16 Nov.: het verbouwen der magazijnen van Carel van Rosendael, aan de Beerstraat te Nijmegen, onder beheer van den architect D. Semmelink; ingek. 3 bilj., als:

J. S. Grandjan en W. H. Thuncissen,	te Nijmegen,	*f* 4461
A. Beuming,	» idem	» 4028
J. v. Ginkel,	» idem	» 3980

Gegund.

Neede, 16 Nov.: het bouwen eener villa met bijbehoorende werken op een terrein, gelegen aan den straatweg naar Eibergen; ingekomen 8 bilj., als:

C. ter Haar,	te Winterswijk,	*f* 7395
H. J. te Siepe,	» idem	» 7198
H. Rietman,	» Borkeloo,	» 7047
J. Wolmers,	» Gelselaar,	» 6310
M. Geurs Lonson,	» Neede,	» 6240
D. Markerink,	» idem	» 6150
Sieverink,	» Groenloo,	» 5560
Blankvoort,	» Eibergen,	» 5764

Sneek, 16 Nov., voor rekening van het Oud-

burgerweeshuis: 1o. het éénjarig onderhoud der gebouwen over '88 en het verrichten van nieuwe werken; ingek. 8 bilj., als:

Schotanus,	te Sneek,	ƒ 2292
V. d. Steele,	» idem	» 2112
Rondema,	» idem	» 2110
Th. Visser,	» idem	» 2092
C. Visser,	» idem	» 1780
Molenaar,	» idem	» 1667
De Graaf,	» idem	» 1660
R. E. v. d. Wert,	» idem	» 1650

Gegund.

2o. het uitvoeren van verfwerken in '88; ingek. 6 bilj., als:

Wellema,	te Sneek,	ƒ 416
Volkers,	» idem	» 415
Brouwers,	» idem	» 396
Kuipers,	» idem	» 393
Dijkstra,	» idem	» 355
J. H. Louwmans,	» idem	» 355

Bij loting gegund aan J. H. Louwmans.

3o. het onderhoud der stukadoorwerken voor 3 jaren; ingek. 1 bilj., van G. J. Sanders, voor ƒ 125 per jaar. Gegund.

Elst (Overbetuwe), 16 Nov., voor rekening der gemeente: 1o. het leveren van 6 schoolbanken; ingek. 7 bilj., als:

H. W. Kapel,	te Elst,	ƒ 66
Kalfs,	» Huissen,	» 64
H. Gerritsen,	» Elden,	» 55
J. H. v. Holten,	» Elst,	» 55
A. Hoorneman,	» idem	» 52
A. Brans,	» idem	» 50
W. Span,	» idem	» 49,50

2o. het maken van een houten bergplaats en 4 paar buitenluiken aan en bij het postkantoor aldaar; ingekomen 6 bilj., als:

Kalfs,	te Huissen,	ƒ 198
H. W. Kapel,	» Elst,	» 161
H. Hoorneman,	» idem	» 157
J. H. v. Holten,	» idem	» 155
W. Span,	» idem	» 154,10
H. Gerritsen,	» Elden,	» 134

3o. het leggen van aarden rioolbuizen; ingek. 5 bilj., als:

J. H. v. Holten,	te Elst,	ƒ 170
J. H. Wassink,	» idem	» 163
W. Span,	» idem	» 160,50
H. W. Kapel,	» idem	» 159,50
A. Hoorneman,	» idem	» 158

Alles gegund.

Bolsward, 16 Nov.: het verbreeden der brug s't Zwaantjespost"; ingek. 6 bilj., als:

T. v. d. Zee,	te Bolsward,	ƒ 253,35
F. R. Feenstra,	» Tjerkwerd,	» 232
J. Sj. Faber,	» Bolsward,	» 223
J. Jansen,	» idem	» 218
G. v. d. Horst,	» idem	» 213
J. S. Faber,	» idem	» 209
K. Schokken,	» Tjerkwerd,	» 209
J. Rooda,	» Makkum,	» 207

Gegund aan J. S. Faber, voor ƒ 209.

Middelburg, 17 Nov., voor rekening van den polder Walcheren: 1o. het leveren van 350,000 stuks straatklinkers; ingekomen 4 bilj., als:

	per 1000
D. baron v. Asbeck, Arnhem,	ƒ 12.75
Wed. J. v. Kuijk, Zalt-Bommel,	» 12.45
C. M. Soret, Tiel,	» 11.70
Gebr. Duijs, Nijmegen,	» 11.49

2o. het leveren van 10,000 stuks Quenastkeien; ingek. 3 bilj., als:

A. v. d. Weg, Dordrecht,	ƒ 625
Kloos en Van Limburgh, Rotterdam,	» 620
J. J. Coolmans, Dordrecht,	» 535,30

's-Hage, 17 Nov.: het bouwen van een stalinrichting in de Verlengde-Ballstraat, onder beheer van den architect Joh. Mutters Jr., aldaar; ingek. 4 bilj., als:

H. v. Bergen Henegouwen,	te 's-Hage,	ƒ 8999
A. Stigter,	» idem	» 8969
Jac. Vos,	» idem	» 8690
Gebr. Houtman,	» idem	» 8427

Gegund.

Haarlem, 17 Nov., onder beheer van het ministerie van waterst. enz.: 1o. het driejarig onderhoud der rijksstee- en havenwerken op het eiland Marken, behoorende tot de zeewerken in Noord-Holland; ingekomen 10 bilj., als:

	per jaar.
J. Mantel, Enkhuizen,	ƒ 9745
M. Poppen, Wieringen,	» 8943
G. Kroon Jz., Edam,	» 8600
S. Taal, Hoorn,	» 8600
J. Oldenburg, Bergen,	» 8600
P. Karnebik, Monnikendam,	» 8500
P. v. Doornik, Waarder,	» 8470
C. Boon, Nieuwendam,	» 8383
L. de Oude, Zuiderwoud,	» 8288
W. Blankensoort Cz., Utrecht,	» 8200
Raming	» 8000

2o. het driejarig onderhoud van de werken van het Krabbersgat, behoorende tot de haverwerken in Noord-Holland; ingek. 1 bilj., van J. Mantel Sr., te Enkhuizen, voor ƒ 8066 per jaar.

Raming	» 8000 » »

Zwolle, 18 Nov., voor rekening der provincie Overijsel: 1o. het driejarig onderhoud der brug over de Linde te Kuinre, den weg van Kuinre naar Slijkenburg en de brug over de Tusschenlinde bij Slijkenburg, van 1 Januari '88—31 Dec. '90; ingekomen 4 bilj., als:

		per jaar.
G. Bregge,	te Kuinre,	ƒ 374
H. Visser,	» idem	» 318
J. de Lange,	» idem	» 315
G. T. Smit,	» Blokzijl,	» 305
Raming		» 342

2o. het driejarig onderhoud der schutsluis te Blokzijl, van 1 Jan. '88—31 Dec. '90; ingek. 3 bilj., als:

		per jaar.
G. T. Smit,	te Blokzijl,	ƒ 248
K. A. v. d. Berg,	» Zwolle,	» 247
C. F. Seidel,	» Vollenhove,	» 244
Raming		» 270

3o. het driejarig onderhoud van het traject over de rivier de Vecht, tusschen het Lichtmiskanaal en het kanaal de Nieuwe-Vecht, van 1 Januari '88—31 Dec. '90; ingek. 4 bilj., als:

		per jaar.
A. Bosch,	te Zwollerkerspel,	ƒ 240
H. Lubbers,	» Zwolle,	» 219
W. Bosman,	» Nieuwleusen,	» 215
B. v. d. Linde,	» Averoest,	» 193
Raming		» 232

BIJVOEGSEL
VAN
DE OPMERKER
van ZATERDAG 26 NOVEMBER 1887.

AANKONDIGINGEN
VAN
AANBESTEDINGEN.

Maandag, 28 Nov.

Breda, te 10 uren, door den architect H. C. Eigh: het afbreken van een huis zonder verieping en het wederopbouwen met verdieping, met bijlevering van alle materialen. Aanw. gehouden.

Stadskanaal (Gr.), te 11 uren, ten verhaalhuize: de levering van de onderhoudsmaterialen voor de waterwerken en gebouwen van de gemeente Groningen, te Kiel-Windeweer, Anner- en Exsterveensche-kanaal, Wildervank, Stadskanaal, Pekela en Ter-Apel, ged. '88. Bilj. inzenden 26 Nov., bij den ingenieur van de Stadsveenen, R. Reijnders Sz.

Groningen, te 12 uren, door den ontvanger der registratie en domeinen, in het koffiehuis van Veening, aan de Grootemarkt: het slechten van het oostelijk gedeelte der voormalige linie op de hoogte van Helpman, bij Groningen. Inl. bij den opzichter G. Ros, aldaar. Aanw. gehouden (*Zie advert. in n°. 46.*)

Groningen, te 12½ uren, door burg. en weth.:

1o. het verrichten van eenige verfwerken aan het raadhuis, ged. '88;

2o. het stoffen, wasschen, bijwerken en witten der stukadoorwerken aan het raadhuis;

3o. het leveren van nieuwe glasgordijnen, het wasschen en verder onderhouden van alle glasgordijnen enz., aan het raadhuis;

4o. het onderhouden van kachels in het raadhuis, ged. '88.

's-Hage, te 1 uur, door burg. en weth.:

1o. het verlengen van de Schenkstraat te 's-Hage, en het rioleeren van dat verlengde gedeelte;

2o. het leveren van brandstoffen voor de stoomwerktuigen te 's-Hage en Scheveningen, ged. '88.

Deventer, te 2 uren, door het best. der sociëteit De Heroeniging, op een der benedenzalen van de Binnensociëteit: het afbreken en wederopbouwen van de muziektent aan de Buitensociëteit en het leveren en stellen van een ijzeren hek. Aanw. gehouden.

Dinsdag, 29 Nov.

Leeuwarden, te 1 uur, door het prov. best. van Friesland: het maken van eene doorsnijding in den rijksstraatweg bij Akkrum, tot verbetering van het vaarwater van Sneek naar Akkrum, en het maken van de draaibrug, wachterswoning en bijkomende werken. Inl. bij den hoofdingenieur, te Leeuwarden. Aanw. 28 Nov., te 11.5 uren te Akkrum. Raming ƒ 28,175. (*Zie advert. in n°. 47.*)

Utrecht, te 2 uren, door de maatschappij tot expl. van Staatsspoorwegen, aan het centraalbureau: bestek no. 471, het maken van drie seinhuizen op het station Rozendaal. Inl. aan het centraalbureau. Aanw. gehouden. (*Zie advert. in n°. 47.*)

Amsterdam, te 3 uren, door den architect W. Langhout Gz., in het café »Roode Leeuw": het bouwen van een heerenhuis, op een terrein aan de Weesperzijde, te Nieuweramstel.

Woensdag, 30 Nov.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het onderhoud van de schutsluis en bijbehoorende werken nabij den Groenendijk bewesten Utrecht, en voor het onderhoud van het verruimde en het omgelegde gedeelte van den Vaartschen Rijn onder de gemeenten Jutfaas en Vreeswijk, prov. Utrecht, ged. '88, behoorende tot de werken voor den aanleg van een kanaal ter verbinding van Amsterdam met de Merwede, in twee perceelen. Inl. bij den hoofdingenieur Wellan, en den ingenieur Kemper, beiden te Utrecht. Aanw. gehouden. Raming: perc. 1 ƒ 520, perc. 2 ƒ 6060.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het bouwen van twee schutsluizen en het maken van bijbehoorende werken nabij den St.-Antoniedijk onder de gemeente Diemen, prov. Noord-Holland, behoorende tot de werken voor den aanleg van een kanaal ter verbinding van Amsterdam met de Merwede. Inl. bij den hoofdingenieur Wellan, te Utrecht, en den ingenieur Kluit, te Amsterdam. Aanw. gehouden. Raming ƒ 1,130,000.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: de levering en verwerking van 3000 M³ ballaststeen aan eenige rijksrivierwerken op de Maas. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, den ingenieur Verweij, te Vucht, en de opzichters Willems, te Maastricht, en Droste, te Roermond.

Breda, te 11 uren, door den kommandant in het 3e genie-kommandement, in het koffiehuis »het Hof van Holland": het verbeteren van het fort aan de bovenhuis (verbetering van de positie van Willemstad). Bilj. inzenden uiterlijk 29 Nov., vóór 3 uren. Aanw. gehouden. Raming ƒ 27,100.

Vianen, te 12 uren, door het best. der polders Vianen c. a., in het Zwijnshoofd: het 6jarig onderhoud der weteringen van de polders Vianen c. a., in de gewone perc.

IJsendijke (Z.), door M. A. Carpreau: het maken van een inlagdijkje in den Bastiaan-de-Langepolder, te Arnemuiden. Aanw. 28 Nov., te 11 uren.

Donderdag, 1 Dec.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het driejarig onderhoud der groote en andere rijkswegen in de provincie Noord-Holland, in 5 perceelen. Inl. bij den waarnemend hoofdingenieur, te Haarlem, den ingenieur Welcker, te Alkmaar, en De Bruijn, te Amsterdam. Aanw. gehouden. Raming per jaar: perc. 1 ƒ 17,276, perc. 2 ƒ 10,307, perc. 3 ƒ 6123, perc. 4 ƒ 11,250, perc. 5 ƒ 9000.

Moergestel (N.-Br.), te 11 uren, door den architect Leo Geijsens, te Tilburg, in het koffiehuis de Zwaan: de vergrooting van het bestaande lieflogestieht te Moergestel, met bijlevering der bouwstoffen. Aanw. gehouden.

Zaandam, te 1 uur, in het café Suisse: het bouwen van een pakhuis bij de stoomrijstpellerij de Phoenix, aldaar, oostzijde aan den Zaan, in 2 perceelen, voor rekening van Corn. Kamphuijs, aldaar. Inl. bij den architect S. J. H. Trooster H.Hz., te Zwolle.

Lemmer: het afbreken van het boerenhuis, in gebruik bij J. Bosma, te Oosterzee, en het bouwen van een stelplaatsing. Inl. bij den opzichter L. van der Hoff, te Lemmer. Aanw. gehouden.

Vrijdag, 2 Dec.

Middelburg, te 10 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het driejarig onderhoud van de rijkswaterleidingen beweesten en beoosten het kanaal van Neuzen, ged. '88, '89 en '90. Inl. bij den hoofdingenieur in het 11e district, te Middelburg, en den ingenieur, te Neuzen. Aanw. gehouden. Raming ƒ 6070 per jaar.

's-Bosch, te 10½ uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het verlengen van eene wisselplaats op de Zuidwillemsvaart, provincie Noord-Brabant. Inl. bij den hoofdingenieur in het 6e district, te 's-Bosch, den ingenieur Schuurman, te Vucht, en den opzichter Weehuizen, te 's-Bosch. Aanw. gehouden. Raming ƒ 2000.

Leeuwarden, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het vernieuwen van de houten beschoeiing langs de noordzijde van de Willemshaven, te Harlingen. Inl. bij den hoofdingenieur en den ingenieur, te Leeuwarden, en den opzichter Visser, te Harlingen. Aanw. gehouden. Raming ƒ 18,350.

Zaterdag, 3 Dec.

Rijswijk (Z.-H.), te 11 uren, door burg. en weth.: het maken eener afscheiding in een der lokalen van de gemeenteschool. Aanw. 30 Nov. te 2 uren.

Heerenveen, te 12 uren, door burg. en weth. van Schoterland: het verbouwen van vier scholen, als: te Jubbega-Schurega, Oudeschoot, Mildam en Terkaple, benevens het bouwen eener school te Oudeschoot. Aanw. gehouden.

Domburg (Z.), te 3 uren, in het hotel Schuttershof: het bouwen van een dubbel woonhuis, aldaar. Inl. bij den bouwkundige J. Scheele Dz., te Neuzen. Aanw. 28 Nov.

Maandag, 5 Dec.

's-Hage, te 11½ uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het driejarig onderhoud van de groote en andere rijkswegen in de provincie Zuid-Holland, ged. '88—'90, in acht perceelen. Inl. bij den hoofdingenieur in het 10e district en den ingenieur te 's-Hage, den ingenieur, te Brielle, en voorts bij de opzichters La Fontijn, te Gorichem, voor perc. 1; Brak, te 's-Hage, voor perc. 2 en 3; Kooreman, te Nieuwenhoorn, voor perc. 4; Kooreman, te Alblas, voor perc. 5; Baumann, te Dordrecht, voor perc. 6, 7 en 8. Aanw. 28 Nov. Raming per jaar: perc. 1 ƒ 6500, perc. 2 ƒ 16,000, perc. 3 ƒ 14,000, perc. 4 ƒ 6150, perc. 5 ƒ 16,000, perc. 6 ƒ 4100, perc. 7 ƒ 12,480, perc. 8 ƒ 14,500.

's-Hage, te 11½ uren, door het ministerie van waterstaat enz.: aan het gebouw van het prov. best.: het driejarig onderhoud van de overlaten in den Waaldijk boven Gorichem, met de daartoe behoorende sluizen, duikers en verdere werken. Inl. bij den hoofdingenieur in het 10 district, den arrondissements-ingenieur, beiden te 's-Hage, en den opzichter La Fontijn, te Gorichem. Aanw. 28 Nov. Raming ƒ 6500 per jaar.

's-Hage, te 11½ uren, door het ministerie van waterstaat enz.: aan het gebouw van het prov. best.: het driejarig onderhoud van het Zoterikkanaal met bijbehoorende werken en het rijksstoomgemaal aan den Arkelschen dam, prov. Zuid-Holland. Inl. bij den hoofdingenieur in het 10 district, den arrondissements-ingenieur, beiden te 's-Hage, en den opzichter La Fontijn, te Gorichem. Aanw. 28 Nov. Raming ƒ 51,000 per jaar.

Amsterdam, te 12 uren, door burg. en weth.: het bouwen van eene openbare lagere school der 4e klasse, voor jongens, aan de Marnixstraat, nabij het Leidscheplein. (*Zie advert. in n°. 48.*)

Amsterdam, te 2 uren, door de Hollandsche ijzeren spoorwegmaatschappij, in kamer no. 46 van het centraal administratiegebouw: bestek no. 418, het maken van den ondertouw en het maken, leveren en opstellen van den bovenbouw eener draaischijf van 13.50 M. middellijn op het stationsemplacement te 's-Hage, in 2 perc. Raming: perc. 1 ƒ 3200, perc. 2 ƒ 4200. (*Zie advert. in n°. 48.*)

Dinsdag, 6 Dec.

Amsterdam, te 10 uren, door den luitenant-kolonel, eerstcommanderend-ingenieur der genie, aan het bureau der genie, Plantage-Lijnbaangracht no. 1: het bouwen van een magazijn voor geneesmiddelen te Amsterdam. Bilj. inzenden uiterlijk 5 Dec., vóór 3 uren. Aanw. 2 Dec., te 1 uur. Raming ƒ 212,000.

Alkmaar (Z.-H.), te 12 uren, door burg. en weth.: het onderhouden van den grintweg en de voetpaden met de daarbijbehoorende kunstwerken en plantsoen, voor den tijd van 5 jaren, ing. 1 Jan. '88. Inl. bij den gemeentesopzichter te Koelodarendsveen. Aanw. 1 Dec., te 10 uren.

Utrecht, te 2 uren, door de maatschappij tot expl. van Staatsspoorwegen, aan het centraalbureau: bestek no. 108, levering van stalen of ijzeren tirefonds, ten behoeve van het vernieuwingsfonds der Staatsspoorwegen. Inl. aan het centraalbureau. (*Zie advert. in n°. 48.*)

Utrecht, te 2 uren, door de maatschappij tot expl. van Staatsspoorwegen, aan het centraalbureau: bestek no. 106, levering van stalen tandplaten met klemwiggen, in 2 perceelen, ten behoeve van het ver-

nieuwingsfonds der Staatsspoorwegen. Inl. aan het centraalbureau. (*Zie advert. in n°. 47.*)

Utrecht, te 2 uren, door de maatschappij tot exploitatie van Staatsspoorwegen, aan het centraalbureau: bestek no. 108, leveren en inkepen van platte eikenhouten dwarsliggers, in 4 perceelen, ten behoeve van het vernieuwingsfonds der Staatsspoorwegen. Inl. aan het centraalbureau. (*Zie advert. in n°. 47.*)

Utrecht, te 2 uren, door de maatschappij tot exploitatie van Staatsspoorwegen, aan het centraalbureau: bestek no. 120, leveren en inkepen van eikenhouten dwarsliggers, in 10 perceelen, ten behoeve van het vernieuwingsfonds der Staatsspoorwegen. Inl. aan het centraalbureau. (*Zie advert. in n°. 47.*)

Utrecht, te 2 uren, door de maatschappij tot expl. van Staatsspoorwegen aan het centraalbureau: bestek no. 121, levering van stalen laschplaten, stalen eindplaten, stalen schroefbouten en ijzeren haakbouten, in 3 perceelen, ten behoeve van het vernieuwingsfonds der Staatsspoorwegen. Inl. aan het centraalbureau. (*Zie advert. in n°. 48.*)

Utrecht, te 2 uren, door de maatschappij tot expl. van Staatsspoorwegen, aan het centraalbureau: bestek no. 122, levering van stalen dwarsliggers met bevestigingsdeelen, in 3 perceelen, ten behoeve van het vernieuwingsfonds der Staatsspoorwegen. Inl. aan het centraalbureau. (*Zie advert. in n°. 48.*)

Grijpskerk, te 4 uren, bij T. Poll: het grootendeels wegbreken der schuur en het verrichten van eenige uitbreiding, vernieuwing en verandering aan het woonhuis van de Wed. Toonstra-Juursema, aldaar. Inl. bij den architect M. Viets, te Zuidhorn. Aanw. 6 Dec., te 1½ uren.

Woensdag, 7 Dec.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het onderhoud van de schutsluizen en bijbehoorende werken te Nichtevecht, behoorende tot de werken voor den aanleg van een kanaal ter verbinding van Amsterdam met de Merwede. Inl. bij den hoofdingenieur Wellan, te Utrecht, en den ingenieur Kluit, te Amsterdam. Aanw. 30 Nov., te 12 uren. Raming ƒ 2400.

Amsterdam, te 1 uur, door het ministerie van koloniën, in een der lokalen van de Maatschappij tot Nut van 't Algemeen: de levering van diverse gereedschappen, werktuigen en materialen, in 32 perceelen.

Donderdag, 8 Dec.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het driejarig onderhoud der rijkshavenwerken te Medemblik, provincie Noord-Holland. Inl. bij den waarnemend hoofdingenieur, te Haarlem, en den ingenieur Keerenaer, te Hoorn. Aanw. 1 Dec. Raming ƒ 2000 per jaar.

Grouw, te 11 uren, door burg. en weth. van Idaarderadeel: de levering 180 gegalvaniseerd-ijzeren privaattonnen. Inl. bij den gemeentebouwkundige, te Grouw.

Haarlem, te 2 uren, door burg. en weth.: het ophoogen en onder profiel brengen met zand, het verwerken van zoden en zwarten grond, het maken van een ijzeren hek en houten afrasteringen, het uitdiepen van het Spaansch vaartje enz., op een terrein ten noorden van dat vaartje tusschen den landweg door den Schoterveenpolder en den Schoterstraatweg. Aanw. 2 Dec., te 10 uren.

Zutfen, door den directeur der gemeente-gasfabriek: de levering der in '88 benoodigde Engelsche getrokken-ijzeren buizen en fittings, koperen fittings en compositiebuis.

Vrijdag, 9 Dec.

's-Bosch, te 10½ uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: de voortzetting der verhooging van den rijks-grooten weg der 2e klasse no. 4, van 's-Bosch naar de rivier de Maas in de richting naar Utrecht, prov. Noord-Brabant. Inl. bij den hoofdingenieur in het 6e district, te 's-Bosch, den ingenieur Schuurman, te Vucht, en den opzichter Vroeg, te Crevecoeur. Aanw. 2 Dec. Raming ƒ 14,500.

's-Bosch, te 10½ uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het maken van negen gesmeed-ijzeren balansen voor bruggen over de Zuidwillemsvaart, prov. Noord-Brabant. Inl. bij den hoofdingenieur in het 6e district, te 's-Bosch, den ingenieur Schuurman, te Vucht, en de opzichters Pommeé, te Aarle-Rikstel, en Weehuizen, te 's-Bosch. Aanw. 2 Dec. Raming ƒ 10,460.

Maandag, 12 Dec.

's-Hage, te 11½ uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het driejarig onderhoud van den Zwartewaalschen dijk en het Brielsche spuiwater op het eiland Voorne, in twee perceelen, behoorende tot de zeewerken in de provincie Zuid-Holland. Inl. bij den hoofdingenieur in het 10e district, te 's-Hage, den arrondissements-ingenieur, te Brielle, en den opzichter Kooreman, te Nieuwenhoorn. Aanw. 5 Dec. Raming per jaar: perc. 1 ƒ 900, perc. 2 ƒ 550.

's-Hage, te 11½ uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het driejarig onderhoud van de dijk- en oeverwerken bij Hellevoetsluis en de beide Hoornsche hoofden aan den Oudenhoornschen zeedijk, behoorende tot de zeewerken in de prov. Zuid-Holland. Inl. bij den hoofdingenieur in het 10e district, te 's-Hage, den arrondissements-ingenieur, te Brielle, en den opzichter Kooreman, te Nieuwenhoorn. Aanw. 5 Dec. Raming ƒ 4350 per jaar.

's-Hage, te 11½ uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het driejarig onderhoud van de dijken zeewerken om de voormalige rijks-quarantaineplaats op het eiland de Tiengemeten, behoorende tot de zeewerken in de prov. Zuid-Holland. Inl. bij den hoofdingenieur in het 10 district, te 's-Hage, den arrondissements-ingenieur, te Brielle, en den opzichter Bouwmann, te Dordrecht. Aanw. 5 Dec. Raming ƒ 2600 per jaar.

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van koloniën:

1o. bestek no. 92, de levering van 5 metalen brugpijlers enz.;

2o. bestek no. 93, de levering van den metalen bovenbouw van twee bruggen van 3 × 30 M. ieder, één voorstuk en twee verlengstukken voor het stellen van die bruggen;

3o. perc. 21, klinknagels, ten dienste der Staatsspoorwegen op Java.

Woensdag, 14 Dec.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het vormen van een gedeelte rivier tusschen de Dussensche Gantel en het Holleke, nabij Keizersveer, onder de gemeenten Waspik, Dussen en Raamsdonk, prov. Noord-Brabant, behoorende tot de werken voor het verleggen van de uitmonding der rivier de Maas. Inl. aan het bureau der werken voor de verlegging van den Maasmond, te 's-Bosch. Aanw. 7 Dec., te 12 uren, aan het directieverblijf nabij Keizersveer. Raming 1,270,000.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: het maken van een woningblok voor het sluispersoneel van de scheepvaartsluis nabij Keizersveer, onder de gemeente Raamsdonk, prov. Noord-Brabant, behoorende tot de werken voor het verleggen van de uitmonding der rivier de Maas. Inl. aan het bureau der werken voor de verlegging van den Maasmond, te 's-Bosch. Aanw. 7 Dec., te 12 uren, aan het directieverblijf nabij Keizersveer. Raming ƒ 10,410.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het maken van een dubbele ijzeren basculebrug over de in-aanbouw-zijnde schutsluis nabij de algemeene begraafplaats te Gorichem, behoorende tot de werken voor den aanleg van een kanaal ter verbinding van Amsterdam met de Merwede. Inl. bij den hoofdingenieur Wellan, te Utrecht, en den sectie-ingenieur Ramaer, te Gorichem. Aanw. 7 Dec., te 11 uren. Raming ƒ 23,300.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het maken van drie dwarsdammen langs en aan de landeinden der dwarskribben nos. 32, 43 en 44 der rivier de Boven-Merwede. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, den ingenieur Hoogenboom, te Dordrecht, en den opzichter Van de Kreke, te Gorichem. Aanw. 7 Dec. Raming ƒ 12,800.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: de uitvoering van baggerwerk in het bed van de rivier de Waal, onder de gemeenten Wamel en Dreumel, prov. Gelderland, tusschen de kilometerraaien 57 en 59. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, en den ingenieur Stieneker, te Nijmegen. Aanw. 7 Dec. Raming ƒ 0.18 per M³.

Vrijdag, 16 Dec.

's-Bosch te 10½ uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het aanbrengen en onderhouden van beplantingen op de rijkswegen van 's-Bosch over Tilburg naar de Belgische grens, van Best over Eindhoven naar de Belgische grens en van 's-Bosch tot de rivier de Maas in de richting op Utrecht, prov. Noord-Brabant. Inl. bij den hoofdingenieur in het 6e district, te 's-Bosch, den ingenieur Schuurman, te Vucht, en de opzichters Brouwer, te Vucht en Vroeg, te Crevecoeur. Aanw. 9 Dec. Raming ƒ 8000.

's-Bosch, te 10½ uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het maken van steenglooiingen tegen de buitenteloopen der Diezedijken, tot voortzetting van de werken tot verbetering van het kanaal de Dieze. Inl. bij den hoofdingenieur in het 6e district, te 's-Bosch, den ingenieur Schuurman, te Vucht, en den opzichter Vroeg, te Crevecoeur. Aanw. 9 Dec. Raming ƒ 2100.

's-Bosch, te 10½ uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het aanbrengen en onderhouden van beplantingen op de dijken langs de Zuidwillemsvaart, prov. Noord-Brabant. Inl. bij den hoofdingenieur in het 6e district, te 's-Bosch, den ingenieur Schuurman, te Vucht, en den opzichter Weehuizen, te 's-Bosch. Aanw. 9 Dec. Raming ƒ 1830.

Groningen, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het driejarig onderhoud van de rijksgroote wegen en van de verspreide rijksbruggen in de prov. Groningen, in drie perceelen en in massa. Inl. bij den hoofdingenieur, te Leeuwarden, den ingenieur, te Groningen, en bij de opzichters Bauer, te Groningen, voor perc. 1; Rammaker, te Groningen, voor perc. 2 en het gedeelte Groningen—Winneweer van perc. 3, en Stratingh, te Delfzijl, voor het gedeelte Winneweer—Delfzijl van perc. 3. Aanw. 9 Dec. Raming per jaar: perc. 1 ƒ 4570, perc. 2 ƒ 5990, perc. 3 ƒ 8776, massa ƒ 19,336.

Zaterdag, 17 Dec.

Utrecht, te 1 uur, door de directie der Nederl. Rijnspoorwegmaatschappij: het leveren van 20,000 eikenhouten dwarsliggers, in 5 perceelen, en 10,000 gekeepte en gecreosoteerde eikenhouten dwarsliggers, in 2 perceelen. Bilj. inzenden uiterlijk 16 Dec.

Maandag, 19 Dec.

's-Hage, te 11½ uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het driejarig onderhoud van al de werken, behoorende tot het kanaal door Voorne, in de provincie Zuid-Holland. Inl. bij den hoofdingenieur in het 10e district, den arrondissements-ingenieur, te Brielle, en den opzichter Lugten, te Hellevoetsluis. Aanw. 12 Dec. Raming ƒ 38,000 per jaar.

's-Hage, te 11½ uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het driejarig onderhoud van de zeewerken op Goedereede, in vier perceelen. Inl. bij den hoofdingenieur in het 10e district, te 's-Hage, den ingenieur, te Brielle, en den opzichter Dalebout, te Goedereede. Aanw. 12 Dec. Raming per jaar: perc. 1 ƒ 750, perc. 2 ƒ 13,500, perc. 3 ƒ 1950, perc. 4 ƒ 14,000.

Woensdag, 21 Dec.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het maken en stellen van de ijzeren bovenbouwen voor twee draaibruggen, waarvan de eene in den Muiderstraatweg en de andere in den weg bezuiden het Smal Weesp, onder de gemeenten Diemen en Weesperkarspel, prov. Noord-Holland, behoorende tot de werken voor den aanleg van een kanaal ter verbinding van Amsterdam met de Merwede. Inl. bij den hoofdingenieur Wellan, te Utrecht, en den ingenieur Kluit, te Amsterdam. Raming ƒ 30,000.

Donderdag, 22 Dec.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het driejarig onderhoud van het groot Noord-Hollandsch kanaal, in zeven perceelen. Inl. bij den waarnemend-hoofdingenieur, te Haarlem, en den ingenieur Welcker, te Alkmaar. Aanw. 15 Dec. Raming: perc. 1 ƒ 17,480, perc. 2 ƒ 12,000, perc. 3 ƒ 9880, perc. 4 ƒ 8400, perc. 5 ƒ 11,490, perc. 6 ƒ 12,400, perc. 7 ƒ 18,970.

Vrijdag, 23 Dec.

's-Bosch, te 10½ uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het driejarig onderhoud der rijks-groote wegen in de prov. Noord-Brabant, in 10 perceelen. Inl. bij den hoofdingenieur in het 6e district, te 's-Bosch, de ingenieurs Schuurman, te Vucht en Van Nes van Meerkerk, te Breda, en voorts bij de verschillende opzichters. Aanw. 16 Dec. Raming per jaar: perc. 1 ƒ 6200, perc. 2 ƒ 5500, perc. 3 ƒ 8700, perc. 4 ƒ 5300, perc. 5 ƒ 6000, perc. 6 ƒ 2690, perc. 7 ƒ 8200, perc. 8 ƒ 4290, perc. 9 ƒ 10,010, perc. 10 ƒ 6810.

Middelburg, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het driejarig onderhoud van het Nederlandsch gedeelte van het kanaal van Neuzen, met bijbehoorende werken. Inl. bij den hoofdingenieur in het 11e district, te Middelburg, en den ingenieur, te Neuzen. Aanw. 15 en 17 Dec. Raming ƒ 42,000 per jaar.

AFLOOP
VAN
AANBESTEDINGEN.

Amsterdam, 21 Nov.: het bouwen van administratiekantoren enz., aan de asch- en vuilnisbelt; ingek. 23 bilj., als:

H. H. Kroon,	te Amsterdam,	ƒ 21,984
W. H. Struijs,	» idem	» 20,780
D. H. Zeevat,	» idem	» 20,714
G. Beentakker,	» idem	» 20,690
T. Kunst,	» idem	» 20,646
P. Duinker,	» idem	» 20,447
F. A. Warners,	» idem	» 20,300
A. Paans,	» idem	» 20,186
G. D. v. Doorn,	» idem	» 20,158
H. C. Dorlas,	» idem	» 20,137
L. Kok,	» IJmuiden,	» 20,072
J. Schaafstra,	» Amsterdam,	» 19,970
D. Heijink,	» idem	» 19,969
E. H. Hollo,	» idem	» 19,919
H. Rietsnijder	» idem	» 19,890
W. Voskuijl,	» idem	» 19,650
N. Perquin & Zn.,	» idem	» 19,600
H. J. Meekers,	» idem	» 19,453
K. J. B. v. Damme,	» idem	» 19,440
T. Ligthart,	» Nieuweramstel,	» 19,323
W. Greeve,	» Buiksloot,	» 18,900
G. Boon,	» Amsterdam,	» 18,730
F. Raaijmakers,	» idem	» 18,494

Gorichem, 21 Nov.: de levering van 800,000 vlakke grijze straatklinkers aan de gemeente; ingek. 5 bilj., als: per 1000 stuks

H. de Haas & Co., Asperen,	ƒ 12.45
Van de Pol en De Jongh, Wamel,	» 12.38
A. J. Mijnlieff, Herwijnen,	» 11.98
W. P. de Vries, Rossum (Gelderl.),	» 11.60
Janse en Moolenburgh, Gorichem,	» 11.60

Leiden, 21 Nov.: de verbouwing van een winkelhuis, onder beheer van den architect W. C. Mulder; ingek. 5 bilj., als:

H. J. Stoots,	te Leiden,	ƒ 6800
N. Biek,	» idem	» 6500
C. J. de Nie,	» idem	» 6449
N. A. Zekveld,	» idem	» 6281
A. Verhoog Jz.	» idem	» 6200

Maastricht, 21 Nov.: het gedeeltelijk vernieuwen der Michielsbrug over de Roer, te Roermond, behoorende tot de werken van den rijksgrooten weg der 1e klasse Maastricht—Nijmegen; ingek. 9 bilj., als:

H. Peters,	te Roermond,	ƒ 14,791
L. Niessen,	» idem	» 14,750
Chr. Eckhardt,	» Almeloo,	» 14,350
G. H. Mestrum,	» Maasbracht,	» 14,110
J. Schenk,	» idem	» 13,800
J. M. v. d. Bergh,	» Weert,	» 13,749
E. Martens,	» idem	» 13,748
J. Ubachs,	» Nieuwstad,	» 12,900
J. Tendijk,	» Venloo,	» 12,685
Raming		» 14,500

Utrecht, 23 Nov., door de maatschappij tot exploitatie van Staatsspoorwegen: 1o. bestek no. 116, levering van eiken wisselhout en eiken brugliggers, in 6 perceelen, ten behoeve van het vernieuwingsfonds der Staatsspoorwegen; ingek. 16 bilj., als:

Inschrijvers en woonplaats.	perc. 1	perc. 2	perc. 3	perc. 4	perc. 5	perc. 6
B. L. Buijvoets, Ambt-Almeloo,	ƒ 1594	ƒ 3467	ƒ 37 p. M³	—	ƒ 36 p. M³	—
J. B. Groothuis, Denekamp,	33.25 p. M³	—	—	—	—	—
J. Verhulst, Schijndel,	—	—	—	ƒ 1984	—	—
W. Scholten, Denekamp,	32.25 p. M³	—	—	—	—	—
L. A. Spierings, Bokstel,	—	—	—	—	2444	ƒ 2944
J. Nahuis, Groenloo,	—	50 p. M³	52.80 p. M³	87 p. M³	49.90 p. M³	50 p. M³
W. J. v. d. Ven, Bokstel,	—	—	—	1749	—	—
J. A. v. d. Eerden, idem	—	—	2314	—	—	—
L. v. Dijk, Laren,	—	—	—	—	2928	—
H. F. v. d. Eerden, Bokstel,	—	—	—	2000	2930	3446
M. Kronberger & Zn., Budapest,	1781	3800	2400	2300	3033	4138
J. J. v. d. Eerden Pz., Bokstel,	—	—	2300	1977	2990	3510
P. H. v. Hoogerwon, idem	35 p. M³	38 p. M³	38 p. M³	35 p. M³	39 p. M³	29 p. M³
A. Willaert, idem	—	—	—	1719	—	—
F. Clercx, idem	1820	3990	2850	2800	2880	4100
B. H. Clercx, idem	—	—	—	2170	2772	3770

2o. bestek no. 117, levering van stalen spoorstaven, stalen lasch- en onderlegplaten, stalen schroefbouten en ijzeren haakbouten, in twee perceelen, ten behoeve van den spoorweg Luik—Limburg; ingek. 9 bilj., als:

Inschrijvers en woonplaats.	perc. 1	perc. 2
Soc. Anon. des Aciéries d'Angleur, Renory,	ƒ 28,781.50	—
Georgs Marien Bergwerks et Hütten-Verein, Osnabrück,	38,930.—	—
Hörder Bergwerks et Hütten-Verein, Hörde,	46,214.50	—
Soc. John Cockerill, Seraing,	27,848.—	—
Fr. Krupp, Essen,	32,800.—	—
N. Nicaise, Marcinelle,	—	ƒ 1052.—
Soc. Anon. des Usines, boulonneries et fonderies de la Louvière, la Louvière,	—	1140.—
R. S. Stokvis & Zn., Rotterdam,	—	1108.86
Soc. Anon. des boulonneries de la Croyère, la Croyère,	—	1080.—

3o. bestek no. 118, levering van eiken dwarsliggers, in vijf perceelen, ten behoeve van den spoorweg Luik—Limburg; ingek. 6 bilj., als:

Inschrijvers en woonplaats.	perc. 1	perc. 2	perc. 3	perc. 4	perc. 5
B. H. Clercx, Bokstel,	fr. 7.—	fr. 6.80	fr. 6.60	fr. 6.30	fr. 6.—
W. Hoettger, Wesel,	5.40	5.40	5.40	5.40	5.40
Compagnie Commerciale Française Parijs,	5858	5870	5870	6055	5870
L. Lambiotte Vigneron, Brussel,	5.30	5.30	5.30	5.30	5.30
J. J. v. d. Eerden, Bokstel,	—	6900	—	—	—
F. Clercx, idem	5.85	6.25	6.40	6.50	6.50

4o. bestek 119, levering van eikenhout voor wissels en kruisingen, ten behoeve van den spoorweg Luik—Limburg; ingek. 5 bilj., als:

J. S. de la Fontaine, Luxemburg,	fr. 4150
J. Burnotte, Luik,	» 3010
Wureil Moreau, Meix-devant-Virton,	» 2955.20
F. Clercx, Bokstel,	fr 114 p. M³
L. Lambiotte Vigneron, Brussel,	» 88 » »

5o. bestek no. 467, het leggen der tweede spoorbaan tusschen de stations Kruiningen en Middelburg, het wijzigen en uitbreiden der sporen en wissels op de tusschengelegen stations en het verrichten van bijkomende werken, ten behoeve van den spoorweg van Roosendaal naar Vlissingen; ingekomen 14 bilj., als:

J. Leguit Jr., Zaandam,	ƒ 231,000
C. v. Boven, Nieuweramstel,	» 229,960
C. de Wilde Az., Krabbendijke, en G. de Jonge, Biezelinge,	» 223,000
G. D. v. Doorn, Amsterdam,	» 219,800
H. J. Nederhorst, Gouda,	» 217,994
K. Hollander, Gouda,	» 209,000
H. v. Rhijn, Naarden,	» 207,800
M. Verhoeven, Prinsenhage,	» 202,800
W. F. Weijers, Tilburg,	» 197,700
J. Hillen, Grave,	» 197,000
W. de Jong, Breda,	» 193,780
J. G. Huisman, Nijmegen,	» 193,000
B. A. Wiegerink, Groenloo, en F. E. Terwindt, Pannerden,	» 179,700
A. Terwindt, Westpannerden,	» 178,300
Raming	» 210,500

Alkmaar, 22 Nov., voor rekening der gemeente: de levering van: 1o. 150,000 straatklinkermoppen, Rijn- of Vechtsteen, (Waalvorm); gegund aan G. J. Keijzer, te IJsselstein, voor ƒ 15.15 de 1000 stuks.

2o. 140,000 Ben-ahinkeien; gegund aan E. Janssen, te Luik, als: 128,000 à ƒ 62.40 en 12,000 à ƒ 92 per 1000 stuks.

Velp, 22 Nov.: het bouwen van een woonhuis bij den vijver, in Beekhuizen, onder beheer van den architect F. Kortlang J.Ez., aldaar; ingek. 6 bilj., als:

A. A. v. Beeschoten,	te Velp,	ƒ 2997
K. Bennink,	» Reden,	» 2711
B. Slotboom,	» idem	» 2673
H. Jansen,	» Velp,	» 2661
E. J. N. Steentjes,	» idem	» 2625
M. v. Steenis,	» idem	» 2471.48

Gegund.

Wommels, 22 Nov.: de beklinkering van het middengedeelte van den grintweg door het dorp Spannum; ingek. 8 bilj., als:

F. S. Fopma,	te Spannum,	ƒ 399
D. v. Kotel,	» Bolsward,	» 387
H. Tinnenga,	» Ytens,	» 381
Boonsma,	» Oosterlittens,	» 374
R. Jongsma,	» Hennaard,	» 365
Boersma,	» Winsum,	» 356
B. Kamerling,	» Ytens,	» 353
S. en J. Tinnenga,	» Oosterend,	» 344

Breda, 23 Nov.: het afbreken en wederopbouwen van drie huizen, wijnkelder, remise, paardestal en doorgang, onder beheer van den architect H. C. Eligh; ingek. 9 bilj., als:

A. Verhagen & Zn.,	te Breda,	ƒ 8670
Th. Kessel,	» idem	» 8250
M. v. Sevenbergen,	» idem	» 8100
W. P. Reichardt,	» idem	» 7781
C. v. Dongen,	» idem	» 7488
J. Simons,	» idem	» 7297
P. C. Bom,	» idem	» 7200
J. v. Gils,	» idem	» 7190
J. Kleiner,	» idem	» 6988

Gegund.

Nieuweramstel, 23 Nov.: het beschoeien en bestraten van de Schinkelhaven met bijbehoorende werken; ingek. 6 bilj.;

hoogste inschr.	ƒ 3480
minste » C. v. Soest, Nieuweramstel,	» 1740

Enkhuizen, 24 Nov.: het bouwen eener dubbele houten ophaalbrug, op de bestaande landhoofden; ingek. 10 bilj., als:

J. Kofman Rz.,	te Enkhuizen,	ƒ 2276
A. Bijl & Zn.,	» idem	» 2222
Tj. Korff,	» idem	» 2173
Z. de Vries,	» idem	» 2149
J. West en H. Visser,	» idem	» 2049.50
R. Kramer en J. v. Marle,	» idem	» 1974
W. Riemderhoff,	» idem	» 1940
T. v. Dam en J. Rozendaal,	» idem	» 1928
J. v. Waart,	» idem	» 1849
H. L. Cuveiider,	» Stavoren,	» 1824
Raming		» 1858

Ede, 24 Nov.: het bouwen van een heerenhuis met bijbehoorende werken, onder beheer van den bouwkundige L. van Zoelen Hz.; ingek. 7 bilj., als:

Wed. H. de Vries Rz.,	te Wageningen,	ƒ 13,480
Alb. Haar,	» idem	» 13,150
A. v. Poursem,	» Ede,	» 12,400
J. Gazenbeek,	» idem	» 12,360
G. Eijlander,	» idem	» 12,245
W. v. Wagensveld,	» idem	» 11,909
G. Esser,	» idem	» 11,651

De gunning heeft binnen 14 dagen plaats.

Heemstede, 29 Nov.: het verdiepen van eenige vaarten in de gemeente; ingekomen 14 bilj., als:

Inschrijvers en woonplaats.	perc. 1	perc. 2	perc. 3	perc. 4	massa 1, 2, 3 en 4	perc. 5
P. Sterk, Spijk (Heukelum),	—	—	—	—	f 2670	f 1300
A. Trouwer, Hillegom,	—	—	—	—	2970	980
J. de Vaal, IJmuiden,	f 1500	f 640	—	—	3000	—
G. v. d. Drift, 's-Hage,	2200	—	—	—	—	—
C. Bos, Haarlemmermeer,	—	—	—	—	3538	1323
P. de Koekkoek, Hillegom,	1350	760	f 431	f 302	2843	800
G. Driessen, Heemstede,	—	—	—	—	2560	938.40
A. Goossen, Haarlemmermeer,	—	—	—	—	—	1047
J. v. Galen, Spaarndam,	1339	397	700	448	2884	—
A. Prins Tz., Stadtrecht,	730	260	295	400	1685	480
Z. v. Duin, Katwijk-aan-Zee,	1495	590	—	—	—	—
A. den Breijer, Haarlemmermeer,	—	764	—	453	—	—
G. de Vries, idem	1900	550	800	430	3730	1350
	1828	497	699	443	3459	1197

's-Bosch, 28 Nov.: het driejarig onderhoud der rijkshaven- en rivierwerken te Moerdijk, behoorende tot de havenwerken in de provincie Noord-Brabant; minste inschr. J. Hack, te Oud-Gastel, voor f 4795 per jaar.
Raming » 5900 » »

Oud-Beierland, 25 Nov., voor rekening der Oud-Beierlandsche waterleidingmaatschappij.
1°. Het leveren en leggen der gegoten-ijzeren buizen en buigstukken; ingek. 4 bilj., als:

Fr. Hutchins, 's-Hage,	f 13,700
Jac. de Boer, 's-Bosch,	» 13,692
D. v. Bezeij, Oud-Beierland,	» 13,590
G. Wilson, 's-Hage,	» 10,449
Gegund,	

2°. De levering der machines; ingekomen 9 bilj., als:

Merrem en La Porte, Amsterdam,	f 13360
Penn en Baudain, Dordrecht,	» 12384
Kon. fabriek van stoom- en andere werktuigen, Amsterdam,	» 10900
Louis Smulders, Utrecht,	» 7785
Rietschoten en Houwens, Rotterdam,	» 6530
Sepp en Cº., Enschedé,	» 6500
E. H. Begemann, Helmond, †	» 6350
Machinefab. »Katendrecht", Katendrecht	» 6180
Gebr. Stork, Hengelo,	» 5970
Gegund.	

Leeuwarden, 25 Nov., onder beheer van het ministerie van waterst. enz.: 1o. het driejarig onderhoud der Kiestrazijl; ingek. 4 bilj.; minste inschr. R. S. Westra, te Achlum, voor f 1428
Raming » 1600

2o. het driejarig onderhoud van de rijkssluizen, behoorende tot de zeewerken van Friesland, in drie perceelen.
Perc. 1, de Friesche sluis bij Zoutkamp en de binnensluis te Munnekezijl, met bijbehoorende werken; ingek. 5 bilj.; minste inschrijver J. A. Nicolai, te Munnekezijlen, voor f 2534
Raming » 3250
Perc. 2, de zeesluis te Niewezijlen, onder Engwierum, met bijbehoorende werken, de hardsteenen peilschaal te Ezumazijl en de beide opschoeyshoofden te Oostmahorn, met bijbehoorende werken; ingek. 5 bilj.; minste inschr. J. A. Nicolai, te Munnekezijlen, voor f 7395
Raming » 7170
Perc. 3, de Molkwerumerzijl, met bijbehoorende werken; ingek. 10 bilj.; minste inschr. T. A. Faber, te Koudum, voor f 1885
Raming » 2100

BIJVOEGSEL
VAN
DE OPMERKER
van ZATERDAG 3 DECEMBER 1887.

AANKONDIGINGEN VAN AANBESTEDINGEN.

Maandag, 5 Dec.

's-Hage, te 11½ uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het driejarig onderhoud van de groote en andere rijkswegen in de provincie Zuid-Holland, ged. '88—'90, in acht perceelen. Inl. bij den hoofdingenieur in het 10e district en den ingenieur te 's-Hage, den ingenieur, te Brielle, en voorts bij de opzichters La Fontijn, te Gorichem, voor perc. 1; Brak, te 's-Hage, voor perc. 2 en 3; Koeneman, te Nieuwenhoorn, voor perc. 4; Koeneman, te Alfen, voor perc. 5; Baumann, te Dordrecht, voor perc. 6, 7 en 8. Aanw. gehouden. Raming per jaar: perc. 1 f 6500, perc. 2 f 16,000, perc. 3 f 14,000, perc. 4 f 6195, perc. 5 f 18,000, perc. 6 f 4100, perc. 7 f 12,490, perc. 8 f 14,000.

's-Hage, te 11½ uren, door het ministerie van waterstaat enz.: aan het gebouw van het prov. best.: het driejarig onderhoud van de overlaten in den Waaldijk boven Gorichem, met de daartoe behoorende sluizen, duikers en verdere werken. Inl. bij den hoofdingenieur in het 10 district, den arrondissements-ingenieur, beiden te 's-Hage, en den opzichter La Fontijn, te Gorichem. Aanw. gehouden. Raming f 6800 per jaar.

's-Hage, te 11½ uren, door het ministerie van waterstaat enz.: aan het gebouw van het prov. best.: het driejarig onderhoud van het Zederikkanaal met bijbehoorende werken en het rijksstoomgemaal aan den Arkelschen dam, prov. Zuid-Holland. Inl. bij den hoofdingenieur in het 10 district, den arrondissements-ingenieur, beiden te 's-Hage, en den opzichter La Fontijn, te Gorichem. Aanw. gehouden. Raming f 51,000 per jaar.

Amsterdam, te 12 uren, door burg. en weth.: het bouwen van eene openbare lagere school der 4e klasse, voor jongens, aan de Marnixstraat, nabij het Leidscheplein. (*Zie advert. in nº.* 48.)

Groningen, te 12½ uren, door burg. en weth.:
1o. het onderhouden en het doen van eenige herstellingen of vernieuwingen aan tien schoolgebouwen enz., ged. '88, (bestek no. 275.)
2o. het onderhouden en het doen van eenige herstellingen en vernieuwingen aan tien schoolgebouwen enz., ged. '88, (bestek no. 276);
3o. het onderhouden en het doen van eenige herstellingen en vernieuwingen aan tien schoolgebouwen enz., ged. '88, (bestek no. 277); onder bijlevering van alle daartoe noodige bouwstoffen, arbeidsloonen, transporten enz.

Aalten (Geld.), te 1 uur, door het best. der kerkelijke kas, ten huize van Haverkamp, aan de Veemarkt: het bouwen eener pastorie. Inl. bij den opzichter J. M. van der Wilk, aldaar.

Amsterdam, te 2 uren, door de Hollandsche ijzeren spoorwegmaatschappij, in kamer no. 45 van het centraal administratiegebouw: bestek no. 415, het maken van den onderbouw en het maken, leveren en opstellen van den borenbouw eener draaischijf van 13.50 M. middellijn op het stationsemplacement te 's-Hage, in 2 perc. Raming: perc. 1 f 3200, perc. 2 f 4000. (*Zie advert. in nº.* 48.)

Dinsdag, 6 Dec.

Amsterdam, te 10 uren, door den luitenant-kolonel, eerstaanwezend-ingenieur der genie, aan het bureau der genie, Plantage-Lijnbaangracht no. 1: het bouwen van een magazijn voor geneesmiddelen te Amsterdam. Bilj. inzenden uiterlijk 5 Dec., vóór 3 uren. Aanw. gehouden. Raming f 12,000.

Alkemade (Z.-H.), te 12 uren, door burg. en weth.: het onderhouden van den grintweg en de veerpaden met de daarbijbehoorende kunstwerken en plantsoen, voor den tijd van 5 jaren, ing. 1 Jan. '88. Inl. bij den gemeenteopzichter te Roelofarendsveen. Aanw. gehouden.

Delft, te 12 uren, door burg. en weth.: het driejarig onderhoud der gemeentewerken.

Delft, te 12 uren, door burg. en weth.: het rioleeren en bestraten van twee straten in het zuidwestelijk gedeelte der gemeente.

Utrecht, te 2 uren, door de maatschappij tot expl. van Staatsspoorwegen, aan het centraalbureau: bestek no. 105, levering van stalen of ijzeren tirefonds, ten behoeve van het vernieuwingsfonds der Staatsspoorwegen. Inl. aan het centraalbureau. (*Zie advert. in nº.* 48.)

Utrecht, te 2 uren, door de maatschappij tot expl. van Staatsspoorwegen, aan het centraalbureau: bestek no. 106, levering van stalen tandplaten met klemwiggen, in 2 perceelen, ten behoeve van het vernieuwingsfonds der Staatsspoorwegen. Inl. aan het centraalbureau. (*Zie advert. in nº.* 47.)

Utrecht, te 2 uren, door de maatschappij tot exploitatie van Staatsspoorwegen, aan het centraalbureau: bestek no. 108, leveren en inkepen van platte eikenhouten dwarsliggers, in 4 perceelen, ten behoeve van het vernieuwingsfonds der Staatsspoorwegen. Inl. aan het centraalbureau. (*Zie advert. in nº.* 47.)

Utrecht, te 2 uren, door de maatschappij tot exploitatie van Staatsspoorwegen, aan het centraalbureau: bestek no. 120, leveren en inkepen van eikenhouten dwarsliggers, in 10 perceelen, ten behoeve van het vernieuwingsfonds der Staatsspoorwegen. Inl. aan het centraalbureau. (*Zie advert. in nº.* 47.)

Utrecht, te 2 uren, door de maatschappij tot expl. van Staatsspoorwegen aan het centraalbureau: bestek no. 121, levering van stalen hachplaten, stalen eindplaten, stalen schroefbouten en ijzeren haakbouten, in 3 perceelen, ten behoeve van het vernieuwingsfonds der Staatsspoorwegen. Inl. aan het centraalbureau. (*Zie advert. in nº.* 48.)

Utrecht, te 2 uren, door de maatschappij tot expl. van Staatsspoorwegen, aan het centraalbureau: bestek no. 122, levering van stalen dwarsliggers met bevestigingsdoeken, in 3 perceelen, ten behoeve van het vernieuwingsfonds der Staatsspoorwegen. Inl. aan het centraalbureau. (*Zie advert. in nº.* 48.)

Grijpskerk, te 4 uren, bij T. Poll: het grootendeels wegbreken der schuur en het verrichten van eenige uitbreiding, vernieuwing en verandering aan het woonhuis van de Wed. Teenstra-Juurssema, aldaar. Inl. bij den architect M. Vlets, te Zuidhorn. Aanw. 6 Dec., te 1½ uren.

Leeuwarden, door den architect A. Hoekstra: het bouwen van een woon- en pakhuis aan de Willemskade, noordelijde, aldaar.

Woensdag, 7 Dec.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het onderhoud van de schutsluizen en bijbehoorende werken te Nichtevecht, behoorende tot de werken voor den aanleg van een kanaal ter verbinding van Amsterdam met de Merwede. Inl. bij den hoofdingenieur Wellan, te Utrecht, en den ingenieur Kluit, te Amsterdam. Aanw. gehouden. Raming f 2400.

Nieuweramstel, te 11½ uren, door burg. en weth.: het bestraten en rioleeren van het dorpsplein te Amsterdam. Aanw. gehouden.

Amsterdam, te 1 uur, door het ministerie van koloniën, in een der lokalen van de Maatschappij tot Nut van 't Algemeen: de levering van diverse gereedschappen, werktuigen en materialen, in 52 perceelen.

Donderdag, 8 Dec.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het driejarig onderhoud der rijkshavenwerken te Medemblik, provincie Noord-Holland. Inl. bij den waarnemend hoofdingenieur, te Haarlem, en den ingenieur Keuremaer, te Hoorn. Aanw. gehouden. Raming f 2000 per jaar.

Grouw, te 11 uren, door burg. en weth. van Idaarderadeel: de levering 100 gegalvaniseerd-ijzeren privaattonnen. Inl. bij den gemeentebouwkundige, te Grouw.

Haarlem, te 2 uren, door burg. en weth.: het ophoogen en onder profiel brengen met zand, het verwerken van zoden en zwarten grond, het maken van een ijzeren hek en houten afrasteringen, het uitdiepen van het Spaansch vaartje enz., op een terrein ten noorden van dat vaartje tusschen den landweg door den Schoterveenpolder en den Schoterstraatweg. Aanw. gehouden.

Midden-Beemster (N.-H.), te 2 uren, door dijkgraaf en heemraden van het waterschap de Beemster, in het gemeentehuis: het egaliseeren van 2 molenerven en kolkdijk van het Ijpergang in de Beemster. Aanw. gehouden.

Amsterdam, te 8 uren, door het best. der bouwmaatschappij tot verkrijging van eigen woningen, in »de Amsterdamsche Werkmansbond", Spuistraat 2: het leveren en stellen van 126 privaten (Liernurstelsel), met de daaraan verbonden leidingen en aansluitingen aan de hoofdbuis. Aanw. 7 Dec., tusschen 2 en 4 uren.

Zutfen, door den directeur der gemeente-gasfabriek: de levering der in '88 benoodigde Engelsche getrokken-ijzeren buizen en fittings, koperen fittings en compositiebuis.

Vrijdag, 9 Dec.

's-Bosch, te 10½ uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: de voortzetting der verhooging van den rijks-grooten weg der 2e klasse no. 4, van 's-Bosch naar de rivier de Maas in de richting naar Utrecht, prov. Noord-Brabant. Inl. bij den hoofdingenieur in het 6e district, te 's-Bosch, den ingenieur Schuurman, te Vucht, en den opzichter Vroeg, te Crevecoeur. Aanw. gehouden. Raming f 14,500.

's-Bosch, te 10½ uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het maken van negen gesneed-ijzeren balansen voor bruggen over de Zuidwillemsvaart, prov. Noord-Brabant. Inl. bij den hoofdingenieur in het 6e district, te 's-Bosch, den ingenieur Schuurman, te Vucht, en de opzichters Pouwels, te Aarle-Rixtel, en Weetuizen, te 's-Bosch. Aanw. gehouden. Raming f 10,400.

Amsterdam, te 11 uren, in het hotel Willemsen: het verbouwen van het winkelhuis Leidschestraat no. 89, aldaar. Inl. bij de architecten W. Wilkens en G. van Arkel.

Zaterdag, 10 Dec.

Stadtrecht, te 10 uren, door burg. en weth.: het vergrooten van de school in wijk D. Inl. bij den gemeente-opzichter J. van Seventer. Aanw. 7 Dec., te 2 uren.

Ratmen (Geld.), door burg. en weth.: de levering van 25,000 straatklinkers, franco op den wal aan de Snippeling, bij Deventer.

Maandag, 12 Dec.

's-Hage, te 11½ uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het driejarig onderhoud van den Zwarteweschen dijk en het Brielsche spuiwater op het eiland Voorne, in twee perceelen, behoorende tot de zeewerken in de provincie Zuid-Holland. Inl. bij den hoofdingenieur in het 10e district, te 's-Hage, den arrondissements-ingenieur, te Brielle, en den opzichter Koeneman, te Nieuwenhoorn. Aanw. 5 Dec. Raming per jaar: perc. 1 f 900, perc. 2 f 550.

's-Hage, te 11½ uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het driejarig onderhoud van de dijk- en oeverwerken bij Bellevoetsluis en de beide Hoornsche hoofden aan den Oudenhoornschen zeedijk, behoorende tot de zeewerken in de prov. Zuid-Holland. Inl. bij den hoofdingenieur in het 10e district, te 's-Hage, den arrondissements-ingenieur, te Brielle, en den opzichter Koeneman, te Nieuwenhoorn. Aanw. 5 Dec. Raming f 4550 per jaar.

's-Hage, te 11½ uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het driejarig onderhoud van de dijk- en oeverwerken om de voormalige rijks-quarantaineplaats op het eiland de Tiengemeten, behoorende tot de zeewerken in de prov. Zuid-Holland. Inl. bij den hoofdingenieur in het 10 district, te 's-Hage, den arrondis-

sements-ingenieur, te Brielle, en den opzichter Bouwmann, te Dordrecht. Aanw. 1 Dec. Raming ƒ 2600 per jaar.

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van koloniën:

1o. bestek no. 92, de levering van 5 metalen brugpijlers enz.;

2o. bestek no. 93, de levering van den metalen bovenbouw van twee bruggen van 3 × 30 M. ieder, één voorstuk en twee verlengstukken voor het stellen van die bruggen;

3o. perc. 21, klinknagels, ten dienste der Staatsspoorwegen op Java.

Dordrecht, te 12 uren, door burg. en weth.:

1o. de levering van diverse materialen voor den dienst van '88;

2o. het vervoer van riviergrint;

3o. het onderhouden der openbare drinkfonteinen en eene pomp.

's-Hage, te 1 uur, door burg. en weth.: het leveren, leggen en herleggen van hardsteenen trottoirbanden, ten dienste der gemeente, in '88.

Groningen, te 6½ uren, door de raadscommissie voor de gemeente-gasfabriek: de levering van diverse materialen. Bilj. inzenden uiterlijk 12 Dec., vóór 12 uren.

Elsloo (Fr.), door den directeur der naamlooze vennootschap Zorgvliedsche Natuurboterfabriek, ten zijnen kantore: het bouwen van een natuurboterfabriek te Oosterwolde en Steggerda. Inl. bij den architect Hb. Vrijburg, te Oosterwolde. Aanw. op het terrein te Oosterwolde 7 en te Steggerda 8 Dec., te 12 uren.

Borne (Ov.): het bouwen eener kerk met pastorie en van beiden afzonderlijk, voor de R.-K. parochie van den H. Stephanus. Inl. bij den architect Nic. Molenaar, te 's-Hage. Aanw. 13 Dec.

Dinsdag, 13 Dec.

Woerden, te 11 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, te Utrecht, in de voormalige infirmerie: het inrichten van een werkplaats bij de wagenloodsen en het aanbrengen van ijzeren ringen aan het arsenaal te Woerden. Bilj. inzenden uiterlijk 12 Dec., vóór 3 uren, bij genoemden ingenieur. Inl. bij den opzichter van fortificatiën, te Woerden. Raming ƒ 1300.

Woensdag, 14 Dec.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het vormen van een gedeelte rivier tusschen de Dussensche Gantel en het Hollske, nabij Keizersveer, onder de gemeenten Waspik, Dussen en Raamsdonk, prov. Noord-Brabant, behoorende tot de werken voor het verleggen van de uitmonding der rivier de Maas. Inl. aan het bureau der werken voor de verlegging van den Maasmond, te 's-Bosch. Aanw. 7 Dec., te 12 uren, aan het directieverblijf nabij Keizersveer. Raming 1,270,000.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: het maken van een woningblok voor het sluispersoneel van de scheepvaartsluis nabij Keizersveer, onder de gemeente Raamsdonk, prov. Noord-Brabant, behoorende tot de werken voor het verleggen van de uitmonding der rivier de Maas. Inl. aan het bureau der werken voor de verlegging van den Maasmond, te 's-Bosch. Aanw. 7 Dec., te 12 uren, aan het directieverblijf nabij Keizersveer. Raming ƒ 10,410.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het maken van een dubbele ijzeren basculebrug over de in-aanbouw-zijnde schutsluis nabij de algemeene begraafplaats te Gorichem, behoorende tot de werken voor den aanleg van een kanaal ter verbinding van Amsterdam met de Merwede. Inl. bij den hoofdingenieur Wellan, te Utrecht, en den sectie-ingenieur Ramaer, te Gorichem. Aanw. 7 Dec., te 11 uren. Raming ƒ 23,300.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het maken van drie dwarsdammen langs en aan de landeinden der dwarskribben nos. 32, 42 en 44 der rivier de Boven-Merwede. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, den ingenieur Hoogenboom, te Dordrecht, en den opzichter Van de Kreke, te Gorichem. Aanw. 7 Dec. Raming ƒ 12,200.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: de uitvoering van baggerwerk in het bed van de rivier de Waal, onder de gemeenten Wamel en Dreumel, prov. Gelderland, tusschen de kilometerraaien 57 en 59. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, en den ingenieur Stieneker, te Nijmegen. Aanw. 7 Dec. Raming ƒ 0.18 per M³.

Gouda, te 1 uur, door burg. en weth.: *a.* de levering der ged. '88 benoodigde materialen, in 18 perc.; *b.* het onderhoud der straten; *c.* het maken van 378 M. dennen perkoenbeschoeiing; *d.* het maken van 54 M. walbeschoeiing langs het bassin van de zweminrichting.

Donderdag, 15 Dec.

Sneek, te 11 uren, door het dijksbest. van Wymbritseradeels c. a. contributie-zeedijken, bij Ids. Bouma: het vernieuwen en herstellen van werken aan de zeeweringen der contributie, in 10 perceelen, alsmede de levering van 1550 Noorsche palen, 725 M. eiken gording, 3000 bos Gaasterlandsch rijs en 3100 rongen. Aanw. 12 Dec., te 11 uren, aan het contributiehuis te Schuilenburg.

IJzendijke (Zeel.), door J. Th. Hendrikse: het bouwen van een schuur met boerenbehuizing en bakkeet in den Beciuspolder, in de onmiddellijke nabijheid der haven van Nieuw-Vosmeer.

Vrijdag, 16 Dec.

's-Bosch, te 10½ uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het aanbrengen en onderhouden van beplantingen op de rijkswegen van 's-Bosch over Tilburg naar de Belgische grens, van Best over Eindhoven naar de Belgische grens en van 's-Bosch tot de rivier de Maas in de richting op Utrecht, prov. Noord-Brabant. Inl. bij den hoofdingenieur in het 6e district, te 's-Bosch, den ingenieur Schuurman, te Vucht, en de opzichters Brouwer, te Vucht en Vroeg, te Crevecoeur. Aanw. 9 Dec. Raming ƒ 3000.

's-Bosch, te 10½ uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het maken van steenglooiingen tegen de buitenbeloopen der Diezedijken, tot voortzetting van de werken tot verbetering van het kanaal de Dieze. Inl. bij den hoofdingenieur in het 6e district, te 's-Bosch, den ingenieur Schuurman, te Vucht, en den opzichter Vroeg, te Crevecoeur. Aanw. 9 Dec. Raming ƒ 2100.

's-Bosch, te 10½ uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het aanbrengen en onderhouden van beplantingen op de dijken langs de Zuidwillemsvaart, prov. Noord-Brabant. Inl. bij den hoofdingenieur in het 6e district, te 's-Bosch, den ingenieur Schuurman, te Vucht, en den opzichter Wechuizen, te 's-Bosch. Aanw. 9 Dec. Raming ƒ 1830.

Groningen, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het driejarig onderhoud van de rijksgroote wegen en van de verspreide rijksbruggen in de prov. Groningen, in drie perceelen en in massa. Inl. bij den hoofdingenieur, te Leeuwarden, den ingenieur, te Groningen, en bij de opzichters Bauer, te Groningen, voor perc. 1; Raammaker, te Groningen, voor perc. 2 en het gedeelte Groningen—Winneweer van perc. 3, en Stratingh, te Delfzijl, voor het gedeelte Winneweer—Delfzijl van perc. 3. Aanw. 9 Dec. Raming per jaar: perc. 1 ƒ 4570, perc. 2 ƒ 5990, perc. 3 ƒ 8776, massa ƒ 19,336.

Zwolle, te 12 uren, door het prov. best. van Overijsel: het onderhoud van de aarde- en verdiepingswerken van de Dedemsvaart en hare zijtakken over '88, in 3 perc. Raming: perc. 1 ƒ 1710, perc. 2 ƒ 985, perc. 3 ƒ 1835.

Zwolle, te 12 uren, door het prov. best. van Overijsel: het uitvoeren van vernieuwingen, herstellingen, verf- en teerwerk aan de kunstwerken, gebouwen, enz. der Dedemsvaart en hare zijtakken, ged. '88, in 3 perc. Raming: perc. 1 ƒ 895, perc. 2 ƒ 690, perc. 3 ƒ 2100.

Zaterdag, 17 Dec.

Utrecht, te 11 uren, door burg. en weth.: de levering van de benoodigde materialen, ten dienste der gemeente-gasfabriek, in '88, in 15 perceelen.

Utrecht, te 1 uur, door de directie der Nederl. Rijnspoorwegmaatschappij: het leveren van 20,000 eikenhouten dwarsliggers, in 5 perceelen, en 10,500 gekeepte en gecreosoteerde eikenhouten dwarsliggers, in 2 perceelen. Bilj. inzenden uiterlijk 16 Dec.

's-Hage, te 2 uren, door het ministerie van justitie: het driejarig onderhoud, van 1 Jan. '88—31 Dec. '90, van: *a.* het paleis van justitie, het huis van bewaring en de strafgevangenis te Arnhem; *b.* de strafgevangenis te Zutfen; *c.* het rechtsgebouw en huis van bewaring te Tiel; *d.* het hoog militair gerechtshof, het rechtsgebouw en de strafgevangenis te Utrecht; *e.* het gebouw te Amersfoort, waarin het kantongerecht en de kantoren van de hypotheken en van het kadaster gevestigd zijn; *f.* het rijksopvoedingsgesticht te Montfoort; *g.* de strafgevangenis en het huis van bewaring te Rotterdam; *h.* het huis van bewaring te Dordrecht; *i.* de strafgevangenis te Gorichem; *j.* de strafgevangenis en huis van bewaring te 's-Hage; *k.* het kantongerechtsgebouw te Leiden. Inl. bij den ingenieur-architect voor de gevangenissen en rechtsgebouwen te 's-Hage en bij de verschillende opzichters. (*Zie advert. in nº. 49.*)

Maandag, 19 Dec.

's-Hage, te 11½ uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het driejarig onderhoud van al de werken, behoorende tot het kanaal door Voorne, in de provincie Zuid-Holland. Inl. bij den hoofdingenieur in het 10e district, den arrondissements-ingenieur, te Brielle, en den opzichter Lugten, te Hellevoetsluis. Aanw. 12 Dec. Raming ƒ 38,000 per jaar.

's-Hage, te 11½ uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het driejarig onderhoud van de zeewerken op Goedereede, in vier perceelen. Inl. bij den hoofdingenieur in het 10e district, te 's-Hage, den ingenieur, te Brielle, en den opzichter Dalehout, te Goedereede. Aanw. 12 Dec. Raming per jaar: perc. 1 ƒ 750, perc. 2 ƒ 13,500, perc. 3 ƒ 1960, perc. 4 ƒ 14,000.

Dinsdag, 20 Dec.

Utrecht, te 2 uren, door de maatschappij tot expl. van Staatsspoorwegen, aan het centraalbureau: bestek no. 470, het maken van eene militaire los- en laadplaats, het leggen van een losspoor en het verrichten van bijkomende werken, op het station Rozendaal. Inl. aan het centraalbureau. Aanw. 13 Dec., te 11 uren. Raming ƒ 7400. (*Zie advert. in nº. 49.*)

Utrecht, te 2 uren, door de maatschappij tot expl. van Staatsspoorwegen, aan het centraalbureau: bestek no. 472, het maken van steigers en een uitwijkspoor langs de haven op het station Bedum. Aanw. 13 Dec., te 11 uren. Raming ƒ 2050. (*Zie advert. in nº. 49.*)

Woensdag, 21 Dec.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het maken en stellen van de ijzeren bovenbouwen voor twee draaibruggen, waarvan de eene in den Muiderstraatweg en de andere in den weg beuziden het Smal Weesp, onder de gemeenten Diemen en Weesperkarspel, prov. Noord-Holland, behoorende tot de werken voor den aanleg van een kanaal ter verbinding van Amsterdam met de Merwede. Inl. bij den hoofdingenieur Wellan, te Utrecht, en den ingenieur Kluit, te Amsterdam. Raming ƒ 30,000.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het uitvoeren van baggerwerk tot opruiming van hinderlijke ondiepten in de rivier de Boven-Merwede, voor Werkendam. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, den ingenieur Hoogenboom, te Dordrecht, en den opzichter Van de Kreke, te Gorichem. Aanw. 14 Dec. Raming ƒ 0.30 per M³.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: de uitvoering van werken tot normaliseering van de rivier de Waal onder Echteld, prov. Gelderland, tusschen de kilometerraaien 54 en 58. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, en den ingenieur Stieneker, te Nijmegen. Aanw. 14 Dec. Raming ƒ 8540.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het maken van zuilenbasaltsteenglooiing tegen de Spieringplaat langs den linkeroever van de Nieuwe-Merwede, tusschen de kilometerraaien 112 en 114, onder de gemeente Werkendam, behoorende tot de werken der Merwede en Killen, in de prov. Noord-Brabant. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, den ingenieur Hoogenboom, te Dordrecht, en den opzichter Haumer, te Werkendam. Aanw. 14 Dec. Raming ƒ 9450.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het verrichten van baggerwerk tot verbetering van het vaarwater nabij den Grooten Dark in de rivier den IJsel, tusschen de kilometerraaien 3 en 5, onder Westervoort en Velp, prov. Gelderland. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, en den ingenieur Escher, te Kampen. Aanw. 14 Dec. Raming ƒ 0.60 per M³.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het maken van een gedeelte kanaal met bijbehoorende kunstwerken nabij den Staatsspoorweg bij Schotdeuren, gemeenten Nieuwland en

Arkel, tot nabij de algemeene begraafplaats te Gorichem, behoorende tot de werken voor den aanleg van een kanaal ter verbinding van Amsterdam met de Merwede. Inl. bij den hoofdingenieur Wellan, te Utrecht, en den ingenieur Ramaer, te Gorichem. Aanw. 14 Dec., te 11½ uren. Raming ƒ 500,000.

Dirksland, te 3 uren: het aanleggen van p. m. 1742 M. grintweg over de kruin van den Noorddijk in den polder Dirksland, met bijlevering van 150 M³ grint.

Donderdag, 22 Dec.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het driejarig onderhoud van het groot Noord-Hollandsch kanaal, in zeven perceelen. Inl. bij den waarnemend-hoofdingenieur, te Haarlem, en den ingenieur Welcker, te Alkmaar. Aanw. 15 Dec. Raming: perc. 1 ƒ 17,480, perc. 2 ƒ 12,000, perc. 3 ƒ 9350, perc. 4 ƒ 8400, perc. 5 ƒ 11,420, perc. 6 ƒ 12,400, perc. 7 ƒ 18,970.

Vrijdag, 23 Dec.

's-Bosch, te 10½ uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het driejarig onderhoud der rijks-groote wegen in de prov. Noord-Brabant, in 10 perceelen. Inl. bij den hoofdingenieur in het 6e district, te 's-Bosch, de ingenieurs Schuurman, te Vucht en Van Nes van Meerkerk, te Breda, en voorts bij de verschillende opzichters. Aanw. 16 Dec. Raming per jaar: perc. 1 ƒ 6200, perc. 2 ƒ 5500, perc. 3 ƒ 8700, perc. 4 ƒ 5300, perc. 5 ƒ 6000, perc. 6 ƒ 2690, perc. 7 ƒ 8200, perc. 8 ƒ 4290, perc. 9 ƒ 10,010, perc. 10 ƒ 8810.

Middelburg, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het driejarig onderhoud van het Nederlandsch gedeelte van het kanaal van Neuzen, met bijbehoorende werken. Inl. bij den hoofdingenieur in het 11e district, te Middelburg, en den ingenieur, te Neuzen. Aanw. 15 en 17 Dec. Raming ƒ 42,000 per jaar.

Woensdag, 28 Dec.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het onderhouden van en de uitvoering van eenige werken aan het departement van justitie te 's-Hage, ged. '88, '89 en '90. Inl. bij den rijksbouwmeester in het 1e district, te 's-Hage. Aanw. 22 Dec., te 9 uren.

Vrijdag, 30 Dec.

Arnhem, te 12 uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het vierjarig onderhoud en de uitvoering van vernieuwingen en herstellingen aan rijks-groote wegen in de prov. Gelderland, in 19 perceelen. Inl. bij den hoofdingenieur te Arnhem, en bij de verschillende ingenieurs en opzichters. Raming per jaar: perc. 1 ƒ 8415, perc. 2 ƒ 10,640, perc. 3 ƒ 11,135, perc. 4 ƒ 5890, perc. 5 ƒ 5025, perc. 6 ƒ 5110, perc. 7 ƒ 6750, perc. 8 ƒ 5820, perc. 9 ƒ 16,930, perc. 10 ƒ 15,220, perc. 11 ƒ 7800, perc. 12 ƒ 3075, perc. 13 ƒ 7090, perc. 14 ƒ 8490, perc. 15 ƒ 4041, perc. 16 ƒ 6428, perc. 17 ƒ 9020, perc. 18 ƒ 2835 perc. 19 ƒ 2545.

AFLOOP
VAN
AANBESTEDINGEN.

Berchem, 21 Nov.: het bouwen eener boerenhofstede c.a.; minste inschrijver Arn. Strik, te Berchem bij Os, voor ƒ 3185, aan wien het werk gegund is.

Breda, 24 Nov.: het bouwen van twee woonhuizen met bovenkwartieren, op een terrein aan de Middellaan, voor L. J. Harward, onder beheer van den architect J. A. Oomes, aldaar; gegund aan A. Mol, te Breda, voor ƒ 5202.

Deinum, 25 Nov.: het bouwen van een boerenhuis te Deinum, onder beheer van den architect W. C. de Groot, te Leeuwarden; gegund aan M. J. Schotanus, te Boxum.

Waverveen, 26 Nov.: het bouwen van eene boerenwoning, onder beheer van den architect A. M. A. Gulden, te Zalt-Bommel; gegund aan J. N. van Tilburg, te Leiden, voor ƒ 3544.

Leek, 26 Nov.: het bouwen van nieuwe schoolgebouwen met onderwijzerswoningen te Leek, Tolbert, Zevenhuizen-boven en Zevenhuizen-beneden, onder beheer van den architect J. Sccama; ingek. 32 bilj., als:

	Leek.	Tolbert.	Zevenhuizen. Bov.	Zevenhuizen. Ben.
H. Zondag, Zuidlaren,	ƒ 10,200	ƒ 15,600	ƒ 15,790	
D. J. Keuning, Ureterp,	9,560	14,309	13,290	ƒ 13,460
T. Jelsma, Groningen,	11,222	16,907	14,197	13,998
H. Moorman, Bedum,			15,890	15,850
J. L. v. d. Schaaf, Leek,	10,120	15,225	14,638	14,870
G. Hensema, Oude-Pekela,	10,187	15,739		13,777
J. Schuil, Leek,	9,900	15,391	14,750	14,800
P. J. Vonk, Ureterp,	10,164	14,797	13,195	13,863
B. Kooi, Zuidhorn,			12,974	12,094
G. Huizinga, id.	10,848	14,332		
H. Smit, Bedum,	9,895	16,196		
A. Toenings, Grootegast,	10,154	15,874	14,694	14,232
J. Werkman, Groningen,	11,540	17,260		14,130
J. v. Houten, Leek,				13,890
S. Kremer, Bedum,	9,980	16,200	16,590	16,300
C. ter Burg, Zuidlaren,				15,332
J. Muller, Groningen,	11,180	17,140	13,970	14,140
H. Steenstra, Zuidlaren,				15,100
J. Heikens, Appingedam,	9,998			
K. J. Kalt, Heerenveen,	10,526	15,999	14,797	14,747
I. Kuiperie, Marum,			14,562	
H. v. Houten, Leek,	9,590			
H. Walker, Groningen,	10,959			
Ph. Hendriks, id.		16,777		
K. Tuinn, Boornbergum,		14,143		
C. Hillebrands, Nietap,	9,879			
D. J. Beek, Drachten,				13,147
O. Olfrings, Denkerbroek,			13,597	
S. Meijers, Bedum,				16,350
J. Bennings, id.		ƒ 16,300		
J. Hesselingen, Meppel,	ƒ 9,745			
W. Rotschäffer, Bedum,		ƒ 16,500		
Raming	10,125	15,900	13,950	14,273

Utrecht, 26 Nov., onder beheer van het ministerie van waterst. enz.: 1o. het driejarig onderhoud van de schipbrug, liggende over de rivier de Lek tusschen Vreeswijk en Vianen; minste inschr. J. Barneveld, te Vreeswijk, voor ƒ 19,480

Raming » 22,170

2o. het onderhoud der Keulsche vaart in de prov. Utrecht, ged. '88; minste inschrijver E. Schoepbouwer, te Utrecht, voor ƒ 2873

Raming » 3050

3o. het driejarig onderhoud van het gekanaliseerde gedeelte van den Holl. IJsel; minste inschr. C. P. W. Dessing, te Gouda, voor ƒ 10,150

Raming ƒ 13,000 per jaar.

Brummen, 26 Nov.: het bouwen van een koetshuis c.a., aan de pastorie der Ned. Herv. kerk; ingek. 5 bilj., als:

G. J. Boezewinkel,	te Brummen,	ƒ 2298
Wed. A. Klanderman,	» idem	» 2174
G. J. Carmiggelt,	» idem	» 1986
J. Schut,	» idem	» 1880
Wed. J. Smeerdijk,	» idem	» 1849
Raming		» 2044

Wissekerke (Z.), 26 Nov.: het maken van buitengewone werken tot dijksverbetering aan den calamiteusen Vlietepolder; ingekomen 8 bilj., als:

J. v. d. Band, Wissekerke, en P. v. d. Berge, Kolijnsplaat,	ƒ 15,290
G. W. Bolier, Sliedrecht,	» 14,510
P. Langeveld, Hardinksveld,	» 13,472
P. v. d. Bist, Hontenisse,	» 13,450
S. Blok, Kortgene,	» 13,400
B. den Exter v. d. Brink, Krabbendijke,	» 13,300
Joh. de Jonge, Biezelinge,	» 13,289
C. de Wilde, Kattendijke,	» 13,182

Zwolle, 26 Nov.: het bouwen van een wacht- en spuithuisje aan de Sassenpoortenbrug; ingek. 8 bilj., als:

M. Groenenberg,	te Zwolle,	ƒ 1347
G. Kamphuis,	» idem	» 1233
H. G. Trup,	» idem	» 1213
F. Dusselhoff,	» idem	» 1125
G. Schutte,	» idem	» 1037
D. Bruins,	» idem	» 990
K. A. v. d. Berg,	» idem	» 959
E. v. Roemalen,	» idem	» 895

Gegund.

Groningen, 28 Nov., voor rekening der gemeente: 1o. het verrichten van eenige verfwerken aan het raadhuis; ingekomen 3 bilj.; minste inschr. G. Noordhof, te Groningen, voor ƒ 198.

2o. het stoffen, wasschen, bijwerken en witten der stukadoorwerken aan het raadhuis; ingek. 2 bilj.; minste inschr. J. H. Wachtendorff, te Groningen, voor ƒ 260.

3o. het leveren van nieuwe glasgordijnen en het onderhouden van alle glasgordijnen; geen bilj. ingekomen.

4o. het onderhoud van de kachels in het raadhuis; ingek. 1 bilj., van Auping, te Groningen, voor ƒ 134.

Groningen, 28 Nov.: het slechten van het oostelijk gedeelte der voormalige linie op de hoogte van Helpman bij Groningen; ingek. 14 bilj., als:

G. Crone,	te Ten-Boer,	ƒ 2320
A. de Vries,	» Groningen,	» 2291
A. H. Kremer,	» Bedum,	» 2150
S. Ubels,	» idem	» 2146
A. Bannink,	te Zuidhorn,	ƒ 1995
M. Baarsma,	» Warfhuizen,	» 1660
A. Schreuder,	» Groningen,	» 1444
H. de Herder,	» idem	» 1398
P. H. Dopheide,	» idem	» 1388
J. N. Kruizinga,	» idem	» 1370
C. de Jong,	» Nieuwolda,	» 1270
J. I. Toesman,	» Groningen,	» 1220
J. Zuidema,	» Zuidbroek,	» 1199
J. Klippus,	» Bedum,	» 950
Raming		» 1620

Deventer, 28 Nov., voor rekening van de sociëteit de Hereeniging: 1o. het verplaatsen enz., van de muziektent; ingek. 7 bilj., als:

K. v. Lessen,	te Deventer,	ƒ 849
J. Witteveen,	» idem	» 835
J. Pot,	» idem	» 821
B. v. d. Worp,	» idem	» 796.75
J. Aalpoel,	» idem	» 790
J. E. Rood,	» idem	» 769
H. Steenbergen,	» idem	» 737

2o. het maken en plaatsen van een ijzeren hek; ingekomen 9 bilj., als:

J. Weemberg,	te Deventer,	ƒ 872
J. Dubbe G.Jz.,	» idem	» 870
P. Kloosterboer,	» idem	» 865
H. de Boer,	» idem	» 855
D. J. Bokslag,	» idem	» 850
H. Burgers,	» idem	» 848
A. Breeman,	» Apeldoorn,	» 845
C. S. Kelderman,	» Deventer,	» 840
C. L. Franssen,	» idem	» 769

De werken zijn nog niet gegund.

Breda, 28 Nov.: het afbreken van een huis zonder verdieping en het wederopbouwen met verdieping, onder beheer van den architect H. C. Eligh; ingek. 11 bilj., als:

A. Claassen,	te Breda,	ƒ 910
J. J. Koopmans,	» idem	» 880
J. B. Kroes,	» idem	» 870
W. de Kanter,	» idem	» 870
F. C. Schrauwen,	» idem	» 850
J. Joris,	» idem	» 844.40
M. v. Sevenbergen,	» idem	» 840
A. C. v. Gils,	» idem	» 835
W. v. Bossel,	» idem	» 830
W. F. Reichardt,	» idem	» 779
J. Kleiner,	» idem	» 687

Gegund.

Utrecht, 29 Nov.: bestek no. 471, het maken van drie seinhuizen op het station Rozendaal; ingek. 9 bilj., als:

C. v. Straaten,	te Utrecht,	ƒ 7199
J. Blok,	» 's-Gravendeel,	» 6993
M. L. Veenenbos,	» Brielle,	» 6690
A. Willaert,	» Bokstel,	» 6490
L. Botermans,	» Gilze,	» 6276
P. Stevens,	» Rozendaal,	» 6190
A. v. Hezik,	» Kerkdriel,	» 6084
F. D. Bruglemans,	» Rozendaal,	» 5768
J. J. Hornstra,	» Bergen-op-Zoom,	» 5489

Leeuwarden, 29 Nov.: de doorsnijding van den rijksstraatweg bij Akkrum, tot verbetering van het vaarwater van Sneek naar Akkrum, en het maken van een draaibrug, wachterswoning en bijkomende werken; ingek. 19 bilj., als:

H. de Herder, Groningen,	ƒ 31,937
J. N. Kruizinga, idem	» 30,470
F. J. Schaafsma, Harlingen,	» 28,066
H. H. Smith, Almenum,	» 27,990
S. Hoogeveen, Dokkum,	» 27,960
F. G. Bokhuis en D. Damstra, Leeuwarden,	» 27,834
H. Keizer Jz., idem	» 27,494
P. Hel en A. Blok, Zwolle,	» 27,483
H. Cuveller, Staveren,	» 27,336
R. Hunse, Assen,	» 27,230
M. P. de Vries & L. Zandstra,	» 26,974

K. A. v. d. Berg, Zwolle, f 26,480
G. G. Bleeker, idem » 25,980
C. de Ruiter, Hardinksveld, » 25,870
W. H. Brouwer, Leerdam, » 25,487
E. S. de Boer, Lemmer, » 25,475
C. Sterk, Heukelum, » 24,875
J. Bakker, Kollum, » 24,600
A. v. d. Meijden, Hardinksveld, » 24,596
Raming » 26,175

Amsterdam, 29 Nov.: het bouwen van een heerenhuis aan de Weesperzijde, gemeente Nieuweramstel, onder beheer van den architect W. Langhout Gz.; ingek. 16 bilj., als:
Th. 't Kint, te Amsterdam, f 16,200
N. Perquin & Zn., » idem » 14,500
J. Gelens, » idem » 14,450
A. J. v. Liemt, » idem » 14,100
W. H. Struijs, » idem » 13,820
J. v. Berne, » idem » 13,333
G. Woud, » idem » 13,231
H. J. G. Haandriksman, » idem » 13,150
H. C. Dorlas, » idem » 13,147
E. v. d. Eijk en De Waal, » idem » 12,799
Gebr. Esveldt, » idem » 12,780
A. Aalders, » idem » 12,726
G. Boon, » idem » 12,672
J. J. Vissers, » idem » 12,667
W. Grewe, » Buiksloot, » 12,397
D. H. Zeevat, » Amsterdam, » 11,963
Gegund.

's-Hage, 30 Nov., onder beheer van het ministerie van waterst. enz.: 1o. het bouwen van twee schutsluizen en het maken van bijbehoorende werken, nabij den St.-Anthoniedijk, onder de gemeente Diemen; ingekomen 12 bilj., als:
P. v. Doornik, Warder, f 1,262,000
B. Voordendag Az., Dordrecht en J. v. d. Plas, Hardinksveld, » 1,116,200
A. Benders, Dordrecht, » 1,067,000
W. P. de Vries, Bossum, en N. v. Haaren, 's-Bosch, » 1,059,000
G. A. v. Hattem, Sliedrecht, » 1,029,000
J. J. Bekkers, Lent, en A. D. v. Seters, Vught, » 1,027,000
L. J. v. d. Steenhoven, Dordrecht, » 999,790
W. Ambagtsheer, Nieuweramstel, » 990,000
D. Volker, Dordrecht, » 985,000
D. Cerlijn & Zn., en A. J. de Haan, Amsterdam, » 986,000
S. H. Fernim, Scheveningen, » 979,000
H. Th. Wagerink, Groenloo, » 953,106
Raming » 1,130,000

2o. de levering en verwerking van 300 M³ ballaststeen aan eenige rijksrivierwerken op de Maas; ingek. 4 bilj., als:
E. Janssen, Luik, f 12,000
G. Straatman, Linne, » 11,880
J. A. H. v. d. Venne, Bree, » 11,775
G. Smeets, Maeseyck, » 11,200
Raming » 10,450

3o. het onderhoud van de schutsluis en bijbehoorende werken nabij den Groenendijk bewesten Utrecht, en het onderhoud van het verruimde en het omgelegde gedeelte van den Vaartschen Rijn, onder de gemeenten Jutfaas en Vreeswijk, ged. '88, in twee perceelen.
Perc. 1, ingekomen 3 bilj., als:
Erven C. Blankevoort, Monnikendam, f 584
P. Leenders, Utrecht, » 514
P. J. de Kock, idem » 452
Raming » 520
Perc. 2, ingek. 5 bilj., als:
E. v. Bentum, Jutfaas, f 5495
J. Fruytier, Utrecht, » 5470
W. v. Straten, idem » 5438
D. Barneveld, Vreeswijk, » 5400
W. v. Dijk, Jutfaas, » 5380
Raming » 6080

Moergestel, 1 Dec.: de vergrooting van het bestaande liefdegesticht, aldaar, onder beheer van den architect Los Goijaerts, te Tilburg; ingekomen 24 bilj., als:
Joh. Schork, Oosterwijk, f 73,970
J. A. Schoonenburg, Udenhout, » 69,500
P. v. Heer, Tilburg, » 69,286
F. Smulders, Oosterwijk, » 69,000
M. Reijnen, Tilburg, » 68,624
Van Rijt en V. d. Struijck, Oosterwijk, » 67,819
P. Bloem, Bokstel, » 66,665
C. Mulders, Raamsdonksveer, » 66,600
Meeuws en Horvers, Tilburg, » 65,936
J. v. Riel, idem » 65,249
J. C. v. Pelt, idem » 65,016
Versteijnen, Oosterwijk, » 64,990
P. v. Riel, Tilburg, » 64,000
Th. Verhoeven, Hilvarenbeek, » 63,800
F. Vervest, Tilburg, » 63,500
A. v. d. Aa, idem » 63,080
H. Troupin, Best, » 63,000
Arn. v. d. Meer, Zevenbergen, » 62,645
Oliviers, Gemert, » 62,441
C. Vriens, Moergestel, f 61,800
N. Perquin & Zonen, Berkel b/Rotterdam, » 61,350
W. F. Weijers, Tilburg, » 61,200
Gebr. Nagel, Moergestel, » 61,197
Th. Gustenhoven, Tilburg, » 60,393

Haarlem, 1 Dec.: het driejarig onderhoud der groote en andere rijkswegen in de prov. Noord-Holland, in 5 perceelen.
Perc. 1, ingek. 9 bilj., als: per jaar.
B. Bouljon, Watergraafsmeer, f 19,490
H. Vermolen, Weesp, » 18,400
R. Schrouders, Kolhorn, » 17,200
C. v. Boven, Nieuweramstel, » 16,842
G. D. v. Doorn, Amsterdam, » 16,690
A. Helsen, idem » 16,377
C. Bos, Haarlemmermeer, » 16,363
W. Ambachtsheer, Nieuweramstel, » 15,800
G. H. v. d. Wilt, Breukelen, » 15,294
Raming » 17,276
Perc. 2, ingek. 7 bilj., als: per jaar.
J. S. v. Velthuijsen, Haarlem, f 10,186
P. Duinker, Amsterdam, » 9,747
G. D. v. Doorn, idem » 9,600
D. A. Braakenburg, Haarlem, » 9,582
P. v. Essen, Halfweg, » 9,477
J. H. Daudeij, Haarlem, » 9,372
C. Bos, Haarlemmermeer, » 9,098
Raming » 10,307
Perc. 3, ingek. 6 bilj., als: per jaar.
J. S. v. Velthuijsen, Haarlem, f 6375
P. Metselaar, Alkmaar, » 5916
C. Bos, Haarlemmermeer, » 5878
P. v. Essen, Halfweg, » 5877
D. A. Braakenburg, Haarlem, » 5853
J. H. Daudeij, idem » 5699
Raming » 6121
Perc. 4, ingek. 6 bilj., als: per jaar.
P. Ootus, Wagnum, f 11,490
P. Metselaar, Alkmaar, » 11,352
R. Kroon, Buiksloot, » 10,940
G. D. v. Doorn, Amsterdam, » 10,800
J. Oldenburg, Bergen, » 10,080
H. Schuijt, Alkmaar, » 9,990
Raming » 11,250
Perc. 5, ingekomen 8 bilj., als: per jaar.
J. Hille, Ursem, f 9990
J. Giltjes, Petten, » 9700
R. Kroon, Buiksloot, » 9450
Gebr. Kleijn, Helder, » 9100
J. Moorman, idem » 8900
G. D. v. Doorn, Amsterdam, » 8400
Gebr. Jansen, Nieuwediep, » 8182
J. Oldenburg, Bergen, » 8080
Raming » 9000

Zaandam, 1 Dec.: het onderhoud van de watermolens van den polder Westzaan; ingek. 6 bilj., als:
J. Leguit, te Zaandam, f 3280
D. Verhaan & Zn., » idem » 3250
J. Otter, » Koog, » 3195
C. Geils, » Westzaan, » 3159.50
R. Schuddebeem, » idem » 3187.40
Gebr. Vredenduin, » Zaandijk, » 3180
Gegund.
Raming f 3208.70

Lemmer, 1 Dec.: het afbreken en het herbouwen van een nieuw heerenhuis, onder beheer van den opzichter L. van der Hoff; ingekomen 18 bilj., als:
S. Brugge, Ossenzijl, f 11,276
H. Hoogkamp, Nijelamer, » 10,838
S. Brugge, Spanga, » 10,161
J. Haarsma, Balk, » 9,993
E. v. d. Veer, Sondel, » 9,443
L. v. Noord, Lemmer, » 9,284
L. de Leeuw, Echten, » 9,000
D. Wielinga, Idskenhuizen, » 8,848
Y. de Bee, St.-Nicolaasga, » 8,611
P. M. de Vries, Lemmer, » 8,800
M. Bosma, idem » 8,287
D. Hoogkamp, Follega, » 8,229

Leiden, 2 Dec.: het bouwen van een woonhuis aan den Stationsweg; ingek. 13 bilj., als:
J. B. Bahn & Zn., te Veur, f 10,099
B. Nieuwenhuizen, » 's-Hage, » 9,750
Chr. E. Verhaaf, » Leiden, » 9,348
N. A. Zekveld, » idem » 9,240
N. Bink, » idem » 8,380
H. de Jong, » idem » 8,353
N. Rijnsworn, » Zoeterwoude, » 8,260
H. v. Es, » idem » 8,025
H. J. Sloos, » Leiden, » 7,998
J. Rutgers, » Aarlanderveen, » 7,943
P. Gosman, » Leiden, » 7,800
Gebr. Couzee, » idem » 7,767
J. N. v. Tilburg, » idem » 7,364

Middelburg, 2 Dec.: het driejarig onderhoud van de rijkswaterleidingen bewesten en beoosten het kanaal van Neuzen; minste inschrijver A. Tholens Dz., te Neuzen, voor f 4569 per jaar.
Raming » 6070 » »

's-Bosch, 2 Dec.: het verlengen van eene wisselplaats op de Zuidwillemsvaart, provincie Noord-Brabant; minste inschrijver D. Korstiaan Bos, te Sliedrecht, voor f 2914
Raming » 3000

Leeuwarden, 2 Dec.: het vernieuwen van de houten beschoeiing langs de noordzijde van de Willemshaven te Harlingen; ingekomen 21 bilj.; minste inschr. F. J. Schaafsma, te Harlingen, voor f 13,546
Raming » 18,550

Abkoude: het verbouwen der pastorie van de R.-K. gemeente; ingek. 5 bilj.; minste inschr. J. Rentinck, voor f 8838. Gegund.

BIJVOEGSEL
VAN
DE OPMERKER
van ZATERDAG 10 DECEMBER 1887.

AANKONDIGINGEN VAN AANBESTEDINGEN.

Maandag, 12 Dec.

Beetsterzwaag (Fr.), te 11 uren, door burg. en weth. van Opsterland: het doen van: a. het verfwerk der school te Langezwaag; b. het verfwerk der school te Siegerswoude; c. het verrichten van onderhoudswerken aan de gemeente- en dorpseigendommen, ged. '88, bestaande in timmer-, verf-, smids- en kopersllagerswerk.

's-Hage, te 11½ uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het driejarig onderhoud van den Zwartewaalschen dijk en het Brielsche spuiwater op het eiland Voorne, in twee perceelen, behoorende tot de zeewerken in de provincie Zuid-Holland. Inl. bij den hoofdingenieur in het 10e district, te 's-Hage, den arrondissements-ingenieur, te Brielle, en den opzichter Koeveman, te Nieuwenhoorn. Aanw. gehouden. Raming per jaar: perc. 1 f 900, perc. 2 f 550.

's-Hage, te 11½ uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het driejarig onderhoud van de dijk- en oeverwerken bij Hellevoetsluis en de beide Hoornsche hoofden aan den Oudenhoornschen zeedijk, behoorende tot de zeewerken in de prov. Zuid-Holland. Inl. bij den hoofdingenieur in het 10e district, te 's-Hage, den arrondissements-ingenieur, te Brielle, en den opzichter Koeveman, te Nieuwenhoorn. Aanw. gehouden. Raming f 4350 per jaar.

's-Hage, te 11½ uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het driejarig onderhoud van de dijk- en oeverwerken en de voormalige rijks-quarantaineplaats op het eiland de Tiengemeten, behoorende tot de zeewerken in de prov. Zuid-Holland. Inl. bij den hoofdingenieur in het 10 district, te 's-Hage, den arrondissements-ingenieur, te Brielle, en den opzichter Bouwmann, te Dordrecht. Aanw. gehouden. Raming f 2600 per jaar.

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van koloniën:
1o. bestek no. 92, de levering van 5 metalen brugpijlers enz.;
2o. bestek no. 93, de levering van den metalen bovenbouw van twee bruggen van 3 × 30 M. ieder, één voorstuk en twee verlengstukken voor het stellen van die bruggen;
3o. perc. 21, klinknagels, ten dienste der Staatsspoorwegen op Java.

Dordrecht, te 12 uren, door burg. en weth.:
1o. de levering van diverse materialen voor den dienst van '88;
2o. het verwer van riviergrint;
3o. het onderhouden der openbare drinkfonteinen en eene pomp.

Amsterdam, te 12 uren, door burg. en weth.: het vervoeren en lossen van zand voor de bestratings- en andere werken der gemeente, ged. '88, '89 en '90. Inl. bij den stadsingenieur, raadhuis, kamer no. 93.

Groningen, te 12½ uren, door burg. en weth.:
1o. de olieverlichting binnen de gemeente, ged. '88;
2o. het verrichten der ten dienste der gemeentewerken vereischte voerwerken ged. '88;
3o. het verrichten van verfwerken, ged. '88;
4o. de levering van steen, kalk enz., ged. '88;
5o. de levering van rongen, spijkers enz., ged. '88;
6o. de levering van lood, zink enz., ged. '88;
7o. de levering van gesmeed ijzerwerk, ged. '88;
8o. de levering van grenen- en vurenhout, ged. '88.

's-Hage, te 1 uur, door burg. en weth.: het leveren, leggen en herleggen van hardsteenen trottoirbanden, ten dienste der gemeente, in '88.

Amsterdam, te 1 uur, door de bouwonderneming »Willemspark", in het paviljoen van het Vondelpark: het rioleeren van gedeelten van den Parkweg en den Koninginneweg, alsmede het in verband daarmede verleggen van de bestrating. Inl. bij den opzichter W. Egas.

Beggel (Limb.), te 2 uren, door burg. en weth.:
1o. het door aanbouwen van 12 M. lengte en 10 M. breedte vergrooten der school, het bouwen van twee portalen, het vernieuwen der glasramen (bestaande gebouw), het herstellen der privaten enz., met bijlevering van al de benoodigde bouwmaterialen;
2o. het leveren en plaatsen van 30 schoolbanken (systeem De Paragon), schrijfborden en boekenkast. Aanw. te 12 uren.

Dordrecht, te 3 uren, door den architect G. van Aardenne, namens A. Bräcker, bij T. Nieveler: het bouwen van een nieuw winkelhuis aan de Voorstraat, hoek Pelserbrug.

Groningen, te 6½ uren, door de raadscommissie voor de gemeentegasfabriek: de levering van diverse materialen. Bilj. inzenden uiterlijk 12 Dec., vóór 12 uren.

Elsloo (Fr.), door den directeur der naamlooze vennootschap Zorgvliedsche Natuurboterfabriek, ten zijnen kantore: het bouwen van een natuurboterfabriek te Oosterwolde en Steggerda. Inl. bij den architect Hb. Vrijburg, te Oosterwolde. Aanw. gehouden.

Borne (Ov.): het bouwen eener kerk met pastorie en van beiden afzonderlijk, voor de R.-K. parochie van den H. Stephanus. Inl. bij den architect Nic. Molenaar, te 's-Hage. Aanw. 13 Dec.

Dinsdag, 13 Dec.

Woerden, te 11 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, te Utrecht, in de voormalige infirmerie: het inrichten van een werkplaats bij de wagenloodsen en het aanbrengen van ijzeren ringen aan het arsenaal te Woerden. Bilj. inzenden uiterlijk 12 Dec., vóór 3 uren, bij genoemden ingenieur. Inl. bij den opzichter van fortificatiën, te Woerden. Raming f 1300.

Reden, te 12 uren, door burg. en weth.:
1o. de levering der school-, leer-, teeken- en handwerksbehoeften voor de openbare scholen, in 2 perceelen;
2o. het maken, leveren en stellen van zes petroleumlantaarns en schilderen van vijf lantaarnpalen enz.;
3o. het maken, leveren en stellen van ongeveer vijftien rustbanken;
4o. de verlichting van 19 petroleumlantaarns te Ellekom en Middachterlaan;
5o. het onderhoud der schoolgebouwen, onderwijzerswoning en schoolmeubilair enz., in 9 perceelen;
6o. de levering van grint voor de openbare wegen, in 3 perceelen.
7o. de levering van brandstoffen voor de scholen en het gemeentehuis, in 3 perceelen en in massa.
Inl. bij den gemeenteopzichter, te Dieren.

Leeuwarden, te 1 uur, door het prov. best.: het bouwen van eene nieuwe ijzeren draaibrug over het Dokkumer Grootdiep, onder Engwierum, ter vervanging van de bestaande brug. Aanw. 12 Dec., te 10 uren. Raming f 11,050.

Woensdag, 14 Dec.

Hoogezand (Gron.), te 10½ uren, door burg. en weth.: het eenjarig onderhoud der gemeentegebouwen enz. (timmer- en verfwerk afzonderlijk).

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het vormen van een gedeelte rivier tusschen de Dussensche Gantel en het Holleke, nabij Keizersveer, onder de gemeenten Waspik Dussen en Raamsdonk, prov. Noord-Brabant, behoorende tot de werken voor het verleggen van de uitmonding der rivier de Maas. Inl. aan het bureau der werken voor de verlegging van den Maasmond, te 's-Bosch. Aanw. gehouden. Raming f 1,270,000.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: het maken van een woningblok voor het sluispersoneel van de scheepvaartsluis nabij Keizersveer, onder de gemeente Raamsdonk, prov. Noord-Brabant, behoorende tot de werken voor het verleggen van de uitmonding der rivier de Maas. Inl. aan het bureau der werken voor de verlegging van den Maasmond, te 's-Bosch. Aanw. gehouden. Raming f 10,450.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het maken van een dubbele ijzeren basculebrug over de in-aanbouw-zijnde schutsluis nabij de algemeene begraafplaats te Gorinchem, behoorende tot de werken voor den aanleg van een kanaal ter verbinding van Amsterdam met de Merwede. Inl. bij den hoofdingenieur Wellan, te Utrecht, en den sectie-ingenieur Ramaer, te Gorinchem. Aanw. gehouden. Raming f 23,300.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het maken van drie dwarsdammen langs en aan de landeinden der dwarskribben nos. 32, 42 en 44 der rivier de Boven-Merwede. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, den ingenieur Hogenboom, te Dordrecht, en den opzichter Van de Kreke, te Gorinchem. Aanw. gehouden. Raming f 12,200.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: de uitvoering van baggerwerk in het bed van de rivier de Waal, onder de gemeenten Wamel en Dreumel, prov. Gelderland, tusschen de kilometerraaien 87 en 89. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, en den ingenieur Steneker, te Nijmegen. Aanw. gehouden. Raming f 0.18 per M³.

Hilversum (Geld.), te 12 uren, in het hotel Beau Sejour: het verbouwen van de villa »Bella Vista". Inl. bij den architect C. B. Posthumus Meijjes, te Amsterdam. Aanw. gehouden.

Gouda, te 1 uur, door burg. en weth.: a. de levering der ged. '88 benoodigde materialen, in 16 perc.; b. het onderhoud der straten; c. het maken van 378 M. dennen perkoenbeschoeiing; d. het maken van 54 M. walbeschoeiing langs het bassin van de zweminrichting.

Donderdag, 15 Dec.

Delft, te 10 uren, door dijkgraaf en hoogheemraden van Delfland, in het gemeenlandshuis:
1o. het leveren van 7000 bos riet;
2o. idem van 4,000,000 KG. of 2000 last basaltstortsteen op den loswal aan het Scheur, nabij het Amerigat.
Inl. bij den fabriekslandmeter J. P. van den Berg Jr.

Sneek, te 11 uren, door het dijksbest. van Wymbritseradeels c. a. contributie-zeedijken, bij Ids. Bouma: het vernieuwen en herstellen van werken aan de zeeweringen der contributie, in 10 perceelen, alsmede de levering van 1530 Noorsche palen, 725 M. eiken gording, 2000 bos Gaasterlandsch rijs en 3100 rongen. Aanw. 12 Dec., te 11 uren, aan het contributiehuis te Schuilenburg.

's-Hage, te 12 uren, door den architect W. B. van Liefland, namens K. Enthoven Lzn., in het hotel Café Central, Lange Poten: den bouw van 10 woonhuizen en 2 pakhuizen, te stichten op 2 terreinen, gelegen aan de beide hoeken der Jacob-Catsstraat en Hoefkade, aldaar.

's-Bosch, te 12 uren, door het prov. best. van Noord-Brabant:
1o. het vervangen van de grintbaan door eene keibestrating op een gedeelte van den prov. weg van Stampersgat naar Fijnaart. Raming f 1710;
2o. het vervangen van de grintbaan door eene keibestrating op een gedeelte van den prov. weg van Zevenbergen naar Standdaarbuiten nabij Zevenbergen. Raming f 1900;
3o. het vervangen van de klinkerbestrating door eene keibestrating op een gedeelte van den prov. weg van Eindhoven naar Reusel, te Gestel. Raming f 5600;
4o. het vervangen van de grintbaan door eene keibestrating op een gedeelte van den prov. weg van Best naar Oirschot. Raming f 5800.
5o. het leveren van gegoten-ijzeren hectometer- en afstandwijzerpalen. Raming f 1100.

Tricht (Geld.), te 1 uur, door burg. en weth. van Buurmalsen: het door aanbouw vergrooten van de openbare school te Buurmalsen. Inl. bij den architect G. Prins, te Kuilenburg. Aanw. gehouden.

IJzendijke (Zeel.), door J. Th. Hendrikse: het bouwen van een schuur met boerenbehuizing en bakkeet in den Beciuspolder, in de onmiddellijke nabijheid der haven van Nieuw-Vosmeer.

Vrijdag, 16 Dec.

's-Bosch, te 10½ uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het aanbrengen en onderhouden van beplantingen op de rijkswegen van 's-Bosch over Tilburg naar de Belgische grens, van Best over Eindhoven naar de Belgische grens en van 's-Bosch tot de rivier de Maas in de richting op Utrecht, prov. Noord-Brabant. Inl. bij den hoofdingenieur in het 6e district, te 's-Bosch, den ingenieur Schuurman, te Vucht, en de opzichters Brouwer, te Vucht en Vroeg, te Crevecoeur. Aanw. gehouden. Raming ƒ 3000.

's-Bosch, te 10½ uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het maken van steenglooiingen tegen de buitenbeloopen der Diezedijken, tot voortzetting van de werken tot verbetering van het kanaal de Dieze. Inl. bij den hoofdingenieur in het 6e district, te 's-Bosch, den ingenieur Schuurman, te Vucht, en den opzichter Vroeg, te Crevecoeur. Aanw. gehouden. Raming ƒ 2100.

's-Bosch, te 10½ uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het aanbrengen en onderhouden van beplantingen op de dijken langs de Zuidwillemsvaart, prov. Noord-Brabant. Inl. bij den hoofdingenieur in het 6e district, te 's-Bosch, den ingenieur Schuurman, te Vucht, en den opzichter Weehuizen, te 's-Bosch. Aanw. gehouden. Raming ƒ 1830.

Amsterdam, te 11 uren, door den vice-admiraal, directeur en kommandant der marine: het voor een gedeelte vernieuwen van de spoorbanen op 's rijkswerf, aldaar.

Purmerend, te 11½ uren, door burg. en weth.: het onderhoud der gemeentewerken, ged. '88, in 10 perceelen. Aanw. 14 Dec., te 9 uren.

Groningen, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het driejarig onderhoud van de rijksgroote wegen en van de verspreide rijksbruggen in de prov. Groningen, in drie perceelen en in massa. Inl. bij den hoofdingenieur, te Leeuwarden, den ingenieur, te Groningen, en bij de opzichters Bauer, te Groningen, voor perc. 1; Raammaker, te Groningen, voor perc. 2 en het gedeelte Groningen—Winneweer van perc. 3, en Stratingh, te Delfzijl, voor het gedeelte Winneweer—Delfzijl van perc. 3. Aanw. gehouden. Raming per jaar: perc. 1 ƒ 4570, perc. 2 ƒ 5090, perc. 3 ƒ 8775, massa ƒ 19,336.

Zwolle, te 12 uren, door het prov. best. van Overijsel: het onderhoud van de aarde- en verdiepingswerken van de Dedemsvaart en hare zijtakken over '88, in 3 perc. Raming: perc. 1 ƒ 1710, perc. 2 ƒ 985, perc. 3 ƒ 1845.

Zwolle, te 12 uren, door het prov. best. van Overijsel: het uitvoeren van vernieuwingen, herstellingen, verf- en teerwerk aan de kunstwerken, gebouwen, enz. der Dedemsvaart en hare zijtakken, ged. '88, in 3 perc. Raming: perc. 1 ƒ 896, perc. 2 ƒ 620, perc. 3 ƒ 2100.

Zwolle, te 12 uren, door het prov. best. van Overijsel: het vervangen van de vaste brug bij Deesje, in den prov. weg van Zwartsluis naar Meppel, door een ijzeren ophaalbrug. Aanw. gehouden. Raming ƒ 1880.

Zaterdag, 17 Dec.

Kralingen, te 10 uren, in het café van J. van den Akker, aan het Kralingscheveer: het daarstellen van een gebouw met machinehuis voor de chemische fabrieken te Kapelle a/d. IJsel. Inl. bij den architect W. C. Coepijn, te Kralingen. Aanw. 15 Dec., te 10 uren.

Utrecht, te 11 uren, door burg. en weth.: de levering van de benoodigde materialen, ten dienste der gemeente-gasfabriek, in '88, in 15 perceelen.

Breda, te 11 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, aldaar, in het koffiehuis »het Hof van Holland": het doen van voorzieningen aan het garnizoensmagazijn van kleeding en wapenen, te Breda. Bilj. inzenden uiterlijk 16 Dec., vóór 3 uren. Raming ƒ 3600.

Leeuwarderadeel, te 11 uren, door burg. en weth.: het gedeeltelijk vernieuwen der valbrug te Wirdum. Aanw. 15 Dec., te 12 uren.

Utrecht, te 1 uur, door burg. en weth.:
1o. het doen van vernieuwingen aan- en het eenjarig onderhoud van de sluis enz., te Vreeswijk;
2o. idem van den straatweg met bijbehoorende werken van Utrecht naar Vreeswijk;
3o. idem van de sluis te Nieuwersluis en het jaagpad van daar tot voorbij Hinderdam;
4o. idem van het jaagpad met bijbehoorende werken van Utrecht tot nabij Woerden;
5o. het leveren van diverse materialen, in 20 perceelen. (*Zie advert. in nº. 50.*)

Utrecht, te 1 uur, door de directie der Nederl. Rijnspoorwegmaatschappij: het leveren van 20,000 eikenhouten dwarsliggers, in 5 perceelen, en 10,000 gekoepte en gecreosoteerde eikenhouten dwarsliggers, in 2 perceelen. Bilj. inzenden uiterlijk 16 Dec.

Kampen, te 1 uur, door de directie der gemeente-gasfabriek, ten gemeentehuize: het leveren van ijzeren en koperen fittings enz., ten behoeve van voornoemde fabriek, ged. '88.

's-Hage, te 2 uren, door het ministerie van justitie: het driejarig onderhoud, van 1 Jan. '88—31 Dec. '90, van: *a.* het paleis van justitie, het huis van bewaring en de strafgevangenis te Arnhem; *b.* de strafgevangenis te Zutfen; *c.* het rechtsgebouw en huis van bewaring te Tiel; *d.* het hoog militair gerechtshof, het rechtsgebouw en de strafgevangenis te Utrecht; *e.* het gebouw te Amersfoort, waarin het kantongerecht en de kantoren van de hypotheken en van het kadaster gevestigd zijn; *f.* het rijksopvoedingsgesticht te Montfoort; *g.* de strafgevangenis en het huis van bewaring te Rotterdam; *h.* het huis van bewaring te Dordrecht; *i.* de strafgevangenis te Gorichem; *j.* de strafgevangenis en huis van bewaring te 's-Hage; *k.* het kantongerechtsgebouw te Leiden. Inl. bij den ingenieur-architect voor de gevangenissen en rechtsgebouwen te 's-Hage en bij de verschillende opzichters. (*Zie advert. in nº. 49.*)

Rumpt (Geld.), door den architect A. J. Jansen: *a.* het sloopen van een woon- met achterhuis, gelegen onder wijk B no. 20, aan de Voorstraat, te Beesd; *b.* het daarterplaatse opbouwen van een heerenhuis met remise. Aanw. 15 Dec., te 2 uren.

Maandag, 19 Dec.

's-Hage, te 11½ uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het driejarig onderhoud van al de werken, behoorende tot het kanaal door Voorne, in de provincie Zuid-Holland. Inl. bij den hoofdingenieur in het 10e district, den arrondissements-ingenieur, te Brielle, en den opzichter Lugten, te Hellevoetsluis. Aanw. 12 Dec. Raming ƒ 38,000 per jaar.

's-Hage, te 11½ uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het driejarig onderhoud van de zeewerken op Goedereede, in vier perceelen. Inl. bij den hoofdingenieur in het 10e district, te 's-Hage, den ingenieur, te Brielle, en den opzichter Dalebout, te Goedereede. Aanw. 12 Dec. Raming per jaar: perc. 1 ƒ 750, perc. 2 ƒ 13,500, perc. 3 ƒ 1950, perc. 4 ƒ 14,000.

Spijkerboor (N.-H.), te 12 uren, door dijkgraaf en heemraden van het waterschap de Starnmeer, in het heerenhuis: het vernieuwen, herstellen en onderhouden van drie watermolens, benevens het verrichten van alle binnen- en buitenwerken van bovengenoemd waterschap, ged. 1 jaar. Inl. bij den opzichter G. Keuken, aldaar.

Mierloo (N.-Br.), te 3 uren, door het R.-K. kerkbest. der parochie »het Hout", in de herberg van C. Görts: het bouwen van een liefdegesticht met scholen en aanhoorende werken, met bijlevering der hiervoor benoodigde materialen, uitgenomen metselsteen met kalk. Inl. bij den bouwkundige J. W. van der Putten, te Helmond. Aanw. 19 Dec., te 10 uren.

Dinsdag, 20 Dec.

Alkmaar, te 12 uren, door burg. en weth., de uitvoering der volgende werken, ged. '88:
1o. het onderhouden van alle gemeentegebouwen en werken, in 6 afdeelingen. Raming ƒ 4616;
2o. het doen van eenige vernieuwingen aan de gebouwen. Raming ƒ 3262;
3o. het doen van eenige vernieuwingen aan de bruggen. Raming ƒ 2490.79;
4o. het leveren en vervoeren der materialen voor de buitenwegen, voetpaden enz. Raming ƒ 3148.75;
5o. het vernieuwen van eenig voeg- en inboetwerk aan de walmuren. Raming ƒ 330;
6o. het onderhouden van den Hoeverschelpweg. Raming ƒ 1925;
7o. het uitvoeren van eenig baggerwerk. Raming ƒ 3090.08.
Bilj. inzenden vóór 19 Dec., te 12 uren.

Utrecht, te 2 uren, door de maatschappij tot expl. van Staatsspoorwegen, aan het centraalbureau: bestek no. 470, het maken van eene militaire los- en laadplaats, het leggen van een losspoor en het verrichten van bijkomende werken, op het station Roosendaal. Inl. aan het centraalbureau. Aanw. 13 Dec., te 11 uren. Raming ƒ 7400. (*Zie advert. in nº. 49.*)

Utrecht, te 2 uren, door de maatschappij tot expl. van Staatsspoorwegen, aan het centraalbureau: bestek no. 472, het maken van steigers en een uitwijkspoor langs de haven op het station Bedum. Aanw. 13 Dec., te 11 uren. Raming ƒ 2050. (*Zie advert. in nº. 49.*)

Woensdag, 21 Dec.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het maken en stellen van de ijzeren bovenbouwen voor twee draaibruggen, waarvan de eene in den Muiderstraatweg en de andere in den weg beoosten het Smal Weesp, onder de gemeenten Diemen en Weesperkarspel, prov. Noord-Holland, behoorende tot de werken voor den aanleg van een kanaal ter verbinding van Amsterdam met de Merwede. Inl. bij den hoofdingenieur Wellan te Utrecht, en den ingenieur Kluit, te Amsterdam. Raming ƒ 30,000.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het uitvoeren van baggerwerk tot opruiming van hinderlijke ondiepten in de rivier de Boven-Merwede, voor Werkendam. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, den ingenieur Hoogenboom, te Dordrecht, en den opzichter Van de Kreke, te Gorichem. Aanw. 14 Dec. Raming ƒ 0.30 per M³.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: de uitvoering van werken tot normaliseering van de rivier de Waal onder Echteld, prov. Gelderland, tusschen de kilometerraaien 34 en 36. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, en den ingenieur Stieneker, te Nijmegen. Aanw. 14 Dec. Raming ƒ 8540.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het maken van zuilenbasaltsteenglooiing tegen de Spieringplaat langs den linkeroever van de Nieuwe-Merwede, tusschen de kilometerraaien 112 en 114, onder de gemeente Werkendam, behoorende tot de werken der Merwede en Killen, in de prov. Noord-Brabant. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, den ingenieur Hoogenboom, te Dordrecht, en den opzichter Blumer, te Werkendam. Aanw. 14 Dec. Raming ƒ 9450.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het verrichten van baggerwerk tot verbetering van het vaarwater nabij den Grooten Durk in de rivier den IJsel, tusschen de kilometerraaien 3 en 5, onder Westervoort en Velp, prov. Gelderland. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, en den ingenieur Escher, te Kampen. Aanw. 14 Dec. Raming ƒ 0.60 per M³.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het maken van een gedeelte kanaal met bijbehoorende kunstwerken nabij den Staatsspoorweg bij Schotdeuren, gemeenten Nieuwland en Arkel, tot nabij de algemeene begraafplaats te Gorichem, behoorende tot de werken voor den aanleg van een kanaal ter verbinding van Amsterdam met de Merwede. Inl. bij den hoofdingenieur Wellan, te Utrecht, en den ingenieur Ramaer, te Gorichem. Aanw. 14 Dec., te 11½ uren. Raming ƒ 500,000.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het maken van een gedeelte dijk in den Kapelpolder onder Maassluis, met bijbehoorende werken, een en ander voor de verbetering van den waterweg langs Rotterdam naar zee. Inl. bij den hoofdingenieur Leemans, te Rotterdam, en den adspirant-ingenieur Gockinga, te Rozenburg. Aanw. 14 Dec., te 11½ uren. Raming ƒ 53,600.

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van koloniën: bestek no. 96, de levering van ijzerwerk voor onderstellen van gesloten goederen-, bagage- en veewagens, ten dienste der Staatsspoorwegen op Java.

Dordrecht, te 12 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, te Breda, in het lokaal van J. C. van der Horst, Groenmarkt: het wijzigen van den afvoer van fecaliën c.a. in kazernegebouwen, te

Dordrecht. Bilj. inzenden uiterlijk 20 Dec., vóór 3 uren, bij den opzichter te Dordrecht. Raming ƒ 1810.

Dirksland, te 3 uren: het aanleggen van p. m. 1742 M. grintweg over de kruin van den Noorddijk in den polder Dirksland, met bijlevering van 550 M³ grint.

Purmerland (N.-H.), door het banbestuur: het zesjarig onderhoud der molens enz. en der bruggen en sluizen in den banne gelegen.

Donderdag, 22 Dec.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het driejarig onderhoud van het groot Noord-Hollandsch kanaal, in zeven perceelen. Inl. bij den waarnemend-hoofdingenieur, te Haarlem, en den ingenieur Welcker, te Alkmaar. Aanw. 15 Dec. Raming: perc. 1 ƒ 17,480, perc. 2 ƒ 12,000, perc. 3 ƒ 9380, perc. 4 ƒ 8400, perc. 5 ƒ 11,430, perc. 6 ƒ 12,400, perc. 7 ƒ 18,970.

Haarlem, te 11 uren, door het prov. best. van Noord-Holland: de uitvoering van eenig baggerwerk en het onderhouden van eene betonning in het Noorder-Spaarne. Inl. bij den hoofdingenieur, te Haarlem.

Arnhem, te 2 uren, door den directeur der gemeente-gasfabriek:
1o. de levering van magazijngoederen in 12 perceelen (waaronder 450,000 KG. kluitkalk), benoodigd ged. '88;
2o. het onderhoud der fabrieksgebouwen enz., ged. '88;
3o. het lossen en vervoeren van Duitsche en Engelsche gaskolen, alsmede van kluitkalk, ged. '88;
Aanw. 19 Dec., van 10—12 uren.

Gorichem, te 2 uren, door de firma Adolf Ravenswaaij & Co., in het hotel van Andel: het verbouwen van het bestaande brouwhuis en aanhooren, en het maken van ijs-, leg- en gistkelders, op het terrein der brouwerij. Aanw. 15 Dec., te 11 uren.

Vrijdag, 23 Dec.

's-Bosch, te 10½ uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het driejarig onderhoud der rijks-groote wegen in de prov. Noord-Brabant, in 10 perceelen. Inl. bij den hoofdingenieur in het 6e district, te 's-Bosch, de ingenieurs Schuurman, te Vucht en Van Nes van Meerkerk, te Breda, en voorts bij de verschillende opzichters. Aanw. 16 Dec. Raming per jaar: perc. 1 ƒ 6200, perc. 2 ƒ 5500, perc. 3 ƒ 6700, perc. 4 ƒ 5300, perc. 5 ƒ 6000, perc. 6 ƒ 2690, perc. 7 ƒ 8200, perc. 8 ƒ 4290, perc. 9 ƒ 10,010, perc. 10 ƒ 8810.

Middelburg, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het driejarig onderhoud van het Nederlandsch gedeelte van het kanaal van Neuzen, met bijbehoorende werken. Inl. bij den hoofdingenieur in het 11e district, te Middelburg, en den ingenieur, te Neuzen. Aanw. 15 en 17 Dec. Raming ƒ 42,000 per jaar.

Arnhem, te 12 uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het aanbrengen en onderhouden van eene beplanting met opgaande eiken heesters langs den rijks-grooten weg der 2e klasse no. 3 van Westervoort naar de Pruisische grenzen, binnen de gemeente Zevenaar, in de prov. Gelderland. Inl. bij den hoofdingenieur, den ingenieur Beijerman en den opzichter Mink, allen te Arnhem. Aanw. 15 en 17 Dec. Raming ƒ 1082.

Leeuwarden, te 1 uur, door het prov. best. van Friesland:
1o. het maken van eene nieuwe brug met brugwachterswoning en de verbetering van het vaarwater de Heerensloot nabij Heerenveen. Aanw. 21 Dec., te 11 uren. Raming ƒ 13,420;
2o. het maken van eene beweegbare brug met vast gedeelte, ter vervanging van de bestaande koetille over de Trekvaart nabij Harlingen. Aanw. 22 Dec., te 10½ uren. Raming ƒ 9180.
Inl. bij den hoofdingenieur, te Leeuwarden.

Dinsdag, 27 Dec.

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van koloniën:
1o. bestek no. 94, de levering van twee metalen bruggijlers;
2o. bestek no. 95, de levering van den metalen bovenbouw van eene brug van 8 × 30 M.
Alles ten dienste der Staatsspoorwegen op Java.

Woensdag, 28 Dec.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het onderhouden van en de uitvoering van eenige werken aan het departement van justitie te 's-Hage, ged. '88, '89 en '90. Inl. bij den rijksbouwmeester in het 1e district, te 's-Hage. Aanw. 22 Dec., te 9 uren.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het onderhoud en herstel van de landsgebouwen te 's-Hage, ged. '88. Inl. bij den rijksbouwmeester in het 2e district, en den hoofdopzichter voor de landsgebouwen J. A. Weinberg, beiden te 's-Hage. Aanw. 21 Dec., te 9 uren. Raming ƒ 31,600.

Donderdag, 29 Dec.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het driejarig onderhoud van- en het uitvoeren van eenige vernieuwingen en herstellingen aan de werken, behoorende tot het Noordzeekanaal, in 3 perceelen. Inl. bij den waarnemend hoofdingenieur, te Haarlem, en den ingenieur De Bruijn, te Amsterdam. Aanw.: perc. 1 op 20 Dec., perc. 2 op 21 Dec. en perc. 3 op 22 Dec. Raming per jaar: perc. 1 ƒ 21,120, perc. 2 ƒ 14,887, perc. 3 ƒ 14,224.

Haarlem te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het driejarig onderhoud der rijkszee- en havenwerken op het eiland Vlieland, behoorende tot de zeewerken in Noord-Holland. Inl. bij den waarnemend hoofdingenieur, te Haarlem, en den ingenieur Keurenaar, te Hoorn. Aanw. 22 Dec. Raming ƒ 35,000 per jaar.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het leveren en plaatsen van meerpalen langs het Noord-Hollandsch kanaal. Inl. bij den waarnemend hoofdingenieur, te Haarlem, en den ingenieur Welcker, te Alkmaar. Aanw. 22 Dec. Raming ƒ 2355.

Vrijdag, 30 Dec.

Rotterdam, te 11 uren, ten kantore der gemeente-gasfabrieken, Oostzeedijk: de levering van getrokken-ijzeren pijpen en fittings, vertind-looden buizen, rood- en geelkoperen pijp en bladkoper, roodkoperen lantaarns, koperen hoofdkranen, koperen fittings en branders, houten rozetten, lampenglazen, porseleinen kappen, lantaarn- en andere ruiten, snij-, pijp- en sockettangen, gashaken, houtschroeven, draadnagels en klinknagels, moerbouten, vijlen, beedpapier, stalen schoppen, lijn- en patentolie, vet, zeep en kaarsen, loodwit, ijzer- en loodmenie, lampkatoen, poetslappen, poetskatoen, sponzen, zeemvellen, borstelwerk, kwasten, schiemansgaren, snuit van vlas, striktouw, hennep, houtskolen, rottingmanden, bezems, kluitkalk, smee-, plaat- en bandijzer, gegoten ijzerwerk, lantaarnpalen en lantaarnstoeltjes, zakken, stokerswanten en andere magazijngoederen. (*Zie advert. in nº. 50.*)

Arnhem, te 12 uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het vierjarig onderhoud en de uitvoering van vernieuwingen en herstellingen aan rijks-groote wegen in de prov. Gelderland, in 19 perceelen. Inl. bij den hoofdingenieur te Arnhem, en bij de verschillende ingenieurs en opzichters. Raming per jaar: perc. 1 ƒ 8415, perc. 2 ƒ 10,840, perc. 3 ƒ 11,135, perc. 4 ƒ 5990, perc. 5 ƒ 5925, perc. 6 ƒ 5110, perc. 7 ƒ 6750, perc. 8 ƒ 5820, perc. 9 ƒ 16,930, perc. 10 ƒ 15,220, perc. 11 ƒ 7800, perc. 12 ƒ 3075, perc. 13 ƒ 7090, perc. 14 ƒ 5490, perc. 15 ƒ 4941, perc. 16 ƒ 6438, perc. 17 ƒ 9020, perc. 18 ƒ 2835 perc. 19 ƒ 2545.

Op onbepaalden datum.

Franeker: het ten deele amoveeren en eene belangrijke verbouwing van het huis lett. E W no. 5, aldaar. Inl. bij den architect J. D. Bruns, te Leeuwarden. Aanw. 12 Dec., te 10 uren.

Huizum (Fr.): het bouwen van een burgerhuis te Goutum. Inl. bij W. Vonk, te Huizum.

Mijdrecht, door het best. van het waterschap Groot-Mijdrecht: de levering van de in '88 voor het stoomgemaal van het waterschap benoodigde machinebehoeften.

AFLOOP VAN AANBESTEDINGEN.

Groningen, 23 Nov.: het maken van eene nieuwe voorpui met balken, voor het koffiehuis »De Pool", aan de Groote Markt te Groningen, onder beheer van de architecten Wegerif en Huurman; ingek. 9 bilj.;
hoogste inschr. Mulder, f 2848
minste " Zijlstra, " 2288
Gegund.

Breda, 20 Nov.: het verbeteren van het fort aan de Bovensluis (verbetering van de positie van Willemstad); ingek. 10 bilj., als:

C. Lodder Rz., Willemstad,	f 28,553
C. de Groot, Sliedrecht,	" 27,727
L. Kalis Kz., idem	" 27,090
W. v. Leeuwen, Hellevoetsluis,	" 27,000
M. L. Veenenbos, Brielle,	" 26,944
W. Lock, Steenbergen,	" 26,900
A. Oosters, Willemstad,	" 26,898
W. H. Sweets, Hardinksveld,	" 26,698
G. J. v. d. Flier, Willemstad,	" 26,697
J. Voordendag, Dordrecht,	" 26,825
Raming	" 27,100

De minste inschrijver is als aannemer voorgedragen.

Middelburg, 2 Dec.: het driejarig onderhoud van de rijkswaterleidingen bewesten en beoosten het kanaal van Neuzen, ged. '88, '89 en '90; ingek. 10 bilj., als:

		per jaar.
C. F. v. Fraijenhove,	te Neuzen,	f 6277
J. Jansen,	" idem	" 5783
A. v. d. Beek,	" Zaamslag,	" 5610
M. D. de Putter,	" Neuzen,	" 5420
A. v. d. Velde,	" idem	" 6400
M. v. d. Hoek,	" idem	" 5374
J. Tollenaar,	" idem	" 6388
P. J. Verbist,	" Hontenisse,	" 5211
C. v. d. Hooft,	" Neuzen,	" 5065
A. Tholens Dz.,	" idem	" 4969
Raming		" 6070

Vlaardingen, 3 Dec.: het rioleeren van het zuidelijk gedeelte van de Verlengde-Callenburgstraat; ingek. 9 bilj., als:

M. den Bruber & Co.,	te Vlaardingen,	f 888.88
M. Pot,	" idem	" 880
H. Jongenburger,	" Waddinksveen,	" 888
E. Dorsman,	" Vlaardingen,	" 777.77
C. Berkhout,	" idem	" 738
C. Zuidgeest,	" idem	" 749
F. J. Petermeijer,	" idem	" 745
Dk. de Lange,	" idem	" 730
F. Binnendijk,	" idem	" 729

Gegund.

Heerenveen, 3 Dec.: de verbouwing van verschillende scholen in de gemeente Schoterland.

Inschrijvers en woonplaats.	verbouwing der scholen te Jubbega Schurega	Oudehorne	Mildam	Rotsterhaule	stichting eener school te Oudeschoot
J. K. de Ruiter, Nijehaske,	f 6593	f 6958	f 6348	f 3346	f 7130
J. L. Eppenga, Lippenhuizen,	6430	6698	6373	3018	7320
R. A. v. d. Veen, Terwispel,	6774	7385	6900	2888	6926
A. R. v. d. Wijk, Lippenhuizen,	6385	6686	6353	3014	7187
T. T. v. Eijk, idem	6245 (*)	6850	6265	2980	7068
K. G. Hartstra, Benedenknijpe,	6995	6905	6400	3560	7040
K. J. Kalt, Heerenveen,	7262	7483	7112	3423	7521
T. W. Euwalds, Oudeschoot,	6717	7023	6543	3514	7093
G. F. Brouwer, Oranjewoud,	6627	6927	6527	3267	6947
R. J. Overwijk, 't-Meer,	6915	7408	6635	3276	7843
G. J. Zwaagstra, Oudeschoot,	8640	8759	8046	2900	8790
W. M. Miedstra, 't-Meer,	6448	6998	6218	3500	7200
J. H. Postma, Terwispel,	6794	7230	6768	2824	7368
O. G. Zwaagstra, Nieuwehorne,	8160	8809	8100	2950	8888
J. Eisenga, Kortezwaag,	6590	7280	6363	—	6987
C. S. Schiere, Boornbergum,	7200	7593	6880	—	7544
A. T. v. d. Veen, Terwispel,	6834	7594	6758	—	7298
J. E. Mulder, Noordwolde,	7780	7960	7590	—	8130
F. K. Brouwer, Bovenknijpe,	6296	6666 (*)	6196 (*)	—	7624
R. v. Zinderen Bakker, Kortezwaag.	6542	7322	6848	—	7550
J. L. de Vries, Oldeholtpade,	7880	7918	7416	—	7683
J. J. Bouma, Langezwaag,	6944	7594	6864	—	7374
J. J. Bosma, Wolvega.	7770	7999	7810	—	8247
D. J. Oosterbaan, Gorredijk,	6700	7780	6800	—	7500
O. P. Offringa, Denkerbroek,	6978	7087	—	—	—
P. W. Bouma, Oldetrijne,	—	—	7797	—	7977
J. G. Brouwer, Heerenveen,	—	—	6385	—	7067
J. J. de Vries, Rotsterhaule,	—	—	—	2809 (*)	—
G. J. de Vries, Benedenknijpe,	—	—	—	—	6885 (*)
F. R. Brouwer, Nieuwehorne,	—	6997	—	—	—
H. Zijlstra, Sonnega,	—	—	7590	—	8080
Raming	6606.70	6604.72	6606.70	3100.04	7064.84

(*) Behoudens goedkeuring van den minister van binnenlandsche zaken, gegund.

Aalten, 5 Dec.: het bouwen eener pastorie; ingek. 9 bilj., als:

Tijssen,	te Amsterdam,	f 7100
L. Prins,	" Aalten,	" 6980
S. ten Bokkel,	" idem	" 6906
A. Ebbers,	" Doetinchem,	" 6350.90
A. Ublink,	" Bredevoort,	" 5872
Schaapveld,	" Aalten,	" 5680
H. W. Koelman,	" idem	" 5459
F. H. v. Eerden,	" idem	" 5449
H. Jansen,	" Gendringen,	" 5150

Amsterdam, 5 Dec.: het maken van den onderbouw en het maken, leveren en opstellen van den bovenbouw eener draaischijf van 13.50 M. middellijn, met bijbehoorende werken, op het stationsemplacement 's-Hage der Holl. ijzeren spoorwegmaatschappij, in twee perceelen.

Perc. 1, onderbouw; ingek. 5 bilj., als:

C. F. Barel, Zevenbergen,	f 2850
A. Korteweg, idem	" 3600
C. Alkemade Jr., Noordwijk-Binnen,	" 2400
J. Visser Gz., Papendrecht,	" 2379
M. A. J. Taverne, 's-Hage,	" 2878

Perc. 2, bovenbouw; ingekomen 4 bilj., als:

La Métallurgique, Soc. anon. de construction, Brussel,	f 4289
Seret en Barneveld, Leiden,	" 3975
L. J. Enthoven & Co., 's-Hage,	" 3799
Veuve Alph. Frédéris, Luik,	" 3754

's-Hage, 5 Dec., onder beheer van het ministerie van waterst. enz.: 1o. het driejarig onderhoud van het Zederikkanaal; minste inschr. A. Prins Tz., te Sliedrecht, voor f 45,300 per jaar.
Raming " 51,000 " "

2o. het driejarig onderhoud van de overlaten in den Waaldijk boven Gorinchem; minste inschr. J. v. Vuuren, te Zalt-Bommel, voor f 5823
Raming " 6500

3o. het driejarig onderhoud van de rijkswegen in de prov. Zuid-Holland, in 8 perceelen; minste inschr. waren:

Perc. 1, J. Schouten, te Vianen, voor f 6870
Raming " 6800
Perc. 2, A. T. de Roeij, te Oegstgeest, voor f 13,844
Raming " 16,000
Perc. 3, L. den Hood, te Delft, voor " 12,561
Raming " 14,600
Perc. 4, B. de Waard, te Nieuwenhoorn, voor f 5480
Raming " 6150
Perc. 5, P. J. Christiaanse, te Leiden, f 15,800
Raming " 18,000
Perc. 6, M. v. Heuwelingen, Sliedrecht, f 3550
Raming " 4100
Perc. 7, B. de Waard, Nieuwenhoorn, f 11,200
Raming " 12,450
Perc. 8, A. Blok, 's Gravendeel, " 12,987
Raming " 14,310

Amsterdam, 5 Dec.: het bouwen van eene openbare lagere school 4e klasse in de Marnixstraat; ingek. 20 bilj., als:

L. Kok,	te IJmuiden,	f 42,700
J. F. Prenzler,	" Amsterdam,	" 38,900
W. Greve,	te Buiksloot,	f 38,700
G. Boon,	" Amsterdam,	" 38,600
J. J. Boekholtz,	" idem	" 38,460
W. Scholtz,	" idem	" 38,200
H. Ozinga,	" idem	" 37,840
A. Puma,	" idem	" 35,900
J. Koster,	" idem	" 35,658
H. C. Dorlas,	" idem	" 35,116
W. H. Struijs,	" idem	" 34,740
P. A. Warners,	" idem	" 34,478
K. J. B. v. Damme,	" idem	" 34,434
Wiegel en Voskuijl,	" idem	" 34,350
H. Hendriks,	" idem	" 34,300
D. Heijink,	" idem	" 33,978
R. Repko,	" idem	" 33,931
E. H. Helle,	" idem	" 33,900
H. Rietsnijder & Zn.,	" idem	" 33,742
C. J. Maks,	" idem	" 33,646

Groningen, 5 Dec., voor rekening der gemeente: 1o. het onderhouden en het doen van herstellingen aan tien schoolgebouwen enz.; ingek. 13 bilj.; minste inschr. J. I. Tasman, te Groningen, voor f 2470.

2o. het onderhouden en het doen van herstellingen aan tien schoolgebouwen enz; ingek. 15 bilj.; minste inschr. J. Versteeg, te Groningen, voor f 3139.

3o. het onderhouden en het doen van herstellingen aan tien schoolgebouwen enz.; ingek. 14 bilj.; minste inschr. Ph. Hendriks, te Groningen, voor f 2074.

Amsterdam, 6 Dec.: het bouwen van een magazijn van geneesmiddelen te Amsterdam, onder het beheer der genie, aldaar; ingekomen 27 biljetten;
hoogste inschr. L. Kalis Kz., Sliedrecht, f 217,800
minste " G. A. v. Spanje, Rotterdam, " 179,980
Raming " 212,000

Alkemade, 4 Dec.: het onderhouden van den grintweg en de voetpaden met daarbijbehoorende kunstwerken en plantsoenen, ing. 1 Jan '88 en eindigende 31 Dec. '92; ingek. 2 bilj., als:
J. v. d. Heuvel Az., te Haarlemmermeer, f 27,795
C. Alkemade Jr., " Noordwijk, " 25,800
Gegund.

Grijpskerk, 6 Dec.: het uitbreiden, vernieuwen en herstellen van het woonhuis van de Wed. Teenstra-Juursema, onder beheer van den architect M. Viets, te Zuidhorn; ingek. 10 bilj., als:

L. Dijkstra,	te Grijpskerk,	f 2310
D. Dijkstra,	" idem	" 2295
T. Formsma,	" idem	" 2073
J. Sipkens,	" Niehove,	" 2067
M. H. Westra,	" Barum,	" 1980
H. Nieland,	" Warfum,	" 1960
A. Meijer,	" Grijpskerk,	" 1950
H. Moorman,	" Bedum,	" 1949
T. Zuidersma,	" Zuidhorn,	" 1945
C. Schreuder,	" Grijpskerk,	" 1888

Gegund.

Delft, 6 Dec.: het 3jarig onderhoud van gemeentewerken; minste inschr. waren:

1e perc. Steenen kaden, steenen-, houten- en ijzeren bruggen, beschoeiingen enz.; D. Huurman, te Delft, f 2481.

2e perc. Het raadhuis met den toren; J. den Braanker, te Delft, f 1692.

3e perc. Korenbeurs, vischbanken en waag; L. J. van Vendelen, te Delft, f 1115.

4e perc. Bekenbank, gemeentewerf, werkhuis, soepkokerij, gebouw schutterij; dezelfde, te Delft, f 1402.

5e perc. Oostpoort, petroleumschuur, de 3 havengeldkantoren enz.; A. Schaller, te Delft, f 419.65.

6e perc. Het gebouw der Indische Instelling; P. A. Kouwenhoven, te Delft, f 330.

7e perc. De hoogere-burger-, burgeravond- en gemeenteteekenschool, paardenstallen; D. Huurman, te Delft, f 1293.

8e perc. Drie schoolgebouwen voor lager onderwijs met onderwijzerswoningen; J. de Roo, te Delft, f 988.

9e perc. Twee schoolgebouwen; E. J. Harmsen, te Delft, f 1034.

10e perc. Twee schoolgebouwen; dezelfde, te Delft, f 1023.

11e perc. Gebouwen der gemeentebewaarscholen met onderwijzeressen-woningen; W. F. C. Schaap, te Delft, f 700.

Delft, 6 Dec.: het rioleeren en bestraten van een gedeelte der Nieuwe-Schoolstraat van de Buitenwatersloot af, westwaarts van de Westerdwarsstraat. Minste inschr. Den Bruber en Van der Snoek, te Vlaardingen, voor f 1822.10.

Leeuwarden, 6 Dec.: het bouwen van een woon- en pakhuis, aan de Willemskade, Noordzijde, onder beheer van den architect A. Hoekstra; minste inschr. K. Ketelaar, te Leeuwarden, aan wien het werk is gegund.

Amsterdam, 7 Dec.: de levering van diverse gereedschappen, werktuigen enz., onder beheer van het ministerie van koloniën; minste inschr. waren:

Perceel

1.	Gereedschap, Van der Meulen & Co., Amsterdam,	f 1561.33½
2.	Weegwerktuigen, G. Boot, Laur,	" 834.35
3.	Hang- en sluitwerk, D. S. M. Kalker, Amsterdam,	" 64.75
4.	IJzer en staal, ijzerdraad en staaldraad, Dekema & Chabot, Rotterdam,	" 1636.86
5.	15000 kg. gietijzer, H. J. Klijn de Jongh, Amsterdam,	" 434.88
6.	Diverse ijzeren ringen, J. Volman, Vianen,	" 452.40
7.	Koper, koperen pijpen en metalliekgaas, R. S. Stokvis & Zn., Rotterdam,	" 1084.42
8.	Divers blik, Van Rietschoten & Houwens, Rotterdam,	" 578.45
9.	Divers soldeer, A. D. Hamburger, Utrecht,	" 647.24
10.	650 kg. letterspecie, H. J. Klijn de Jongh, Amsterdam,	" 520.—
11.	Draad- en andere nagels, Van der Meulen & Co., id.	" 733.30
12.	375 kg. hoefnagels, J. Volman, Vianen,	" 173.60
13.	Houtschroeven, R. S. Stokvis & Zn., Rotterdam,	" 261.85
14.	Zeven, F. M. Lomans, Amsterdam,	" 65.25
15.	Slag- en blaasinstrumenten, Ch. Rep & Zn., id.	" 398.25
16.	Tromvellen, slag en snaar, G. Gompen, id.	" 3386.45
17.	Lederwerken, T. M. v. Grinsven, 's-Bosch,	" 995.25
18.	id. dezelfde,	" 3213.10
19.	3000 patroonzakken, D. P. de Rooy, id.	" 2790.—
20.	2800 id. J. Severeyns, Tilburg,	" 2632.—
21.	3000 id. D. P. de Rooy, 'sBosch,	" 2790.—
22.	Lederwerken, T. M. v. Grinsven, 's-Bosch,	" 1920.—
23.	id. dezelfde,	" 3217.25
24.	Schoenbehoeften, J. A. G. Wessels, Utrecht,	" 2207.50
25.	id. S. de Jager, Haarlem,	" 3331.70
26.	Pak- en fijnwerk, W. Hoven & Zn., 's-Hage,	" 1269.60
27.	Borstelwerk, C. van der Zijl, Amsterdam,	" 127.80
28.	7290 kg. lijnolie, F. Alberdingk & Zn., id.	" 1714.77
29.	8200 lit. traan, Wed. J. E. de Boer Jr. & Zn., id.	" 1963.90
30.	1980 kg. groene zeep, Hoogeweg & v. Zameren, id.	" 607.86
31.	1250 lit. alcohol van 90%, J. Houwink Gzn., Sneek,	" 562.50
32.	2700 kg. gele was, dezelfde,	" 3645.—
33.	1000 kg. paraffin, kamfer, Hoogeweg & v. Zameren, Amsterdam,	" 1238.—
34.	12000 kg. zwavel in pijpen, A. d'Ailly & Zn., id.	" 987.20
35.	Verfwaren, De Boer & v. d. Schuyt, id.	" 1368.—
36.	id. Gilhuys & Co., id.	" 896.—
37.	380 kg. vaseline, A. d'Ailly & Zn., id.	" 362.90
38.	Snoeren voor hoornblazers en trompetters, J. van der Laat, Amsterdam,	" 2175.82½
39.	Kardoes- en bordpapier, Pannekoek & Co., Heelsum,	" 1631.40
40.	Garen, koord en bindtouw, Goudsche machin. garenspinnerij, Gouda,	" 328.25
41.	80 st. ongebl. postalappenkatoen, Leidsche Katoen-maatschappij, Leiden,	f 198.40
42.	Zijden band, Broekman & Co., Amsterdam,	" 174.35
43.	Vilt, H. E. Hinrichs, id.	" 1062.85
44.	Singelband, D. Merens, Haarlem,	" 1588.45
45.	800 M. springzeildoek, D. v. Leyden & Zn., Krommenie,	" 525.—
46.	Kalmink en linnen, J. Elias, Strijp,	" 1104.73
47.	600 M. wit kardoessaai, P. Clos & Leembruggen, Leiden,	" 381.—
48.	Vlaggendoek, Van Hartrop & Zn., id.	" 627.50
49.	Zeem-, pink- en pompleder, T. M. v. Grinsven, 'sBosch,	" 173.50
50.	Varkens- en koehaar, J. A. G. Wessels, Utrecht,	f 372.—
51.	Tegels (grès artificiel), De Lint & Co., Rotterdam,	" 5005.44
52.	42 st. bruggbout, J. Willink & Paschen, Winterswijk,	" 378.—

's-Hage, 7 Dec.: het onderhoud van de schutsluizen en bijbehoorende werken te Nichtevecht; ingek. 7 bilj., als:

H. v. Straten,	te Nichtevecht,	f 2500
W. v. Straten,	" Utrecht,	" 2190
J. Swets Az.,	" Nichtevecht,	" 2381
J. Fruijtier,	" Utrecht,	" 2340
J. Schrijver,	" Weesp,	" 2165
B. Vermolen,	" idem	" 2100
R. Barneveld,	" Vreeswijk,	" 2040
Raming		" 2400

Utrecht, 6 Dec., door de maatschappij tot expl. van Staatsspoorwegen: 1o. bestek no. 105 levering van stalen of ijzeren tirefonds, ten behoeve van het vernieuwingsfonds der Staatsspoorwegen; ingek. 7 bilj., als:

Inschrijvers en woonplaats.	stalen	ijzeren
R. S. Stokvis, Rotterdam,	f 2646.20	f 1978.10
Gevoke & Co., Amsterdam,	21.50 per 100 KG.	17.15 per 100 KG.
C. W. Hasenclever Söhne, Dusseldorf,	2816.50	2423.50
J. Hilleo, Bierik,	3144	2489
Everts en Van der Weijden, Helmond,	—	1788.10
Nic. Nicaiser, Marcinelle,	2418	1833.50
Van Kalck fils, idem	2358	1768

2o. bestek no. 106, levering van stalen tandplaten met klemringen, in twee perceelen, ten behoeve van het vernieuwingsfonds der Staatsspoorwegen; ingekomen 6 bilj., als:

Inschrijvers en woonplaats.	perc. 1	perc. 2
Louis Soeten, Venloo,	f 23.— per 100 KG.	f 25.— per 100 KG.
Soc. Anon. des Aciéries d'Angleur, Renory	6573.63	—
Foncke en Hueck, Hagen (Westf.),	—	1520
Hörder Bergwerks und Hütten Verein, Hörde,	7773.54	—
Gevoke & Co., Amsterdam,	25.70 per 100 KG.	38.58 p. 100 KG. stalen 36.— idem ijzeren
Hasenclever & Söhne, Dusseldorf,	—	3800 stalen 3250 ijzeren

3o. bestek no. 108, leveren en inkepen van platte eikenhouten dwarsliggers, in vier perceelen, ten behoeve van het vernieuwingsfonds der Staatsspoorwegen; ingekomen 8 bilj., als:

Inschrijvers en woonplaats.	perc. 1	perc. 2	perc. 3	perc. 4
Ferd. Clercx, Bokstel,	f 6800	f 8000	f 6900	f 6900
J. Nahuis, Groenloo,	—	—	2.94 p. st.	2.85 p. st.
Carl Müller, Bodenfelde,	—	—	5900	—
H. F. v. d. Eerden, Bokstel,	6600	6740	6450	6140
P. H. v. Hoogerwou, idem	3.70 p. st.	3.90 p. st.	3.40 p. st.	3.30 p. st.
J. J. v. d. Eerden Pz., idem	—	—	6140	
R. H. Clercx, idem	3.45 p. st.	—	—	
W. Hoetiger, Wesel,	3.06 " "	3.19 p. st.	2.81 p. st.	2.87 p. st.

4o. bestek no. 121, levering van stalen laschplaten, stalen eindplaten, stalen schroefbouten en ijzeren haakbouten, in drie perceelen, ten behoeve van het vernieuwingsfonds der Staatsspoorwegen; ingek. 11 bilj., als:

Inschrijvers en woonplaats.	perc. 1	perc. 2	perc. 3
Rheinische Stahlwerke, Ruhrort,	f 4318.80	—	—
Fried. Krupp, Essen,	4019.90	—	—
R. S. Stokvis & Zonen, Rotterdam,	—	f 9580	f 6417
C. W. Hasenclever Söhne, Dusseldorf,	—	7166	—
Soc. Anon. des boulonneries la Croyère, La Croyère,	—	9360	6050
Soc. Anon. des forges et ateliers de Seneffe, Seneffe,	—	9455	5995
Soc. Anon. des Aciéries d'Angleur, Renory,	4245.40	—	—
Soc. Anon. des usines, boulonneries et fonderies de la Louvière, La Louvière,	—	9140	5889
Everts en V. d. Weijden, Helmond,	—	—	6250.25
N. Nicaise, Marcinelle,	—	9000	5940
Van Kalck fils, idem	—	9095	5979

5o. bestek no. 120, leveren en inkepen van eikenhouten dwarsliggers, in tien perceelen, ten behoeve van het vernieuwingsfonds der Staatsspoorwegen; ingek. 11 bilj., als:

Inschrijvers en woonplaats.	perc. 1	perc. 2	perc. 3	perc. 4	perc. 5	perc. 6	perc. 7	perc. 8	perc. 9	perc. 10
H. F. v. d. Eerden, Bokstel,	—	—	—	—	—	f 12,785	f 6108	f 9370	f 12,840	f 9300
Carl Müller, Bodenfelde,	—	—	—	—	f 5257	—	—	—	—	—
W. Hoetiger, Wesel,	f 2.81 p. st. 2.94 " "	f 2.78 p. st.	f 2.87 p. st.	f 2.80	2.94 p. st.	2.54 p. st.	2.89	2.98	2.58 p. st.	2.54 p. st.
P. H. v. Hoogerwou, Bokstel,	2.98 " "	2.98 " "	2.98 " "	3.18	3.30 " "	2.90 " "	3.10	3.20	2.80 " "	2.61 " "
H. L. Buijvoets, A.-Almeloo	14,347	—	—	2.73	—	—	—	—	—	—
J. J. v. d. Eerden Pz., Bokstel,	—	—	—	11,000	6610	12,490	—	—	—	9651
R. H. Clercx, idem	—	—	—	—	—	17,740	5740	—	—	—
L. A. Spierings, idem	—	—	—	—	—	—	5743	—	—	—
Ferd. Clercx, idem	14,200	14,300	13,360	10,550	6100	11,600	5950	8890	11,825	9090
J. Nahuis, Groenloo,	—	2.76 p. st.	2.72 p. st.	—	3.30 p. st.	2.50 p. st.	—	—	2.79 p. st.	2.69 p. st.
F. H. v. Eerden, Aalten,	—	—	—	—	6086.80	—	—	—	—	—

6o. bestek no. 122, leveren van stalen dwarsliggers met bevestigingsdeelen in drie perceelen, ten behoeve van het Vernieuwingsfonds der Staatsspoorwegen; ingek. 2 bilj., als:

Soc. Anon. des Aciéries d'Angleur, Renory,

		per 1000 KG.	
stalen dwarsliggers	ƒ	67.15	Zwolle
		68.85	Zutfen
		65.55	Venloo
ijzeren klembouten		142.15	
» klemplaten		365.45	
		per 1000 stuks	
» veerringen		17.50	

Hörder Bergwerks und Hütten Verein, Hörde,

		per 1000 KG.	
stalen dwarsliggers	ƒ	70.20	Zwolle
		70.—	Zutfen
		68.75	Venloo
ijzeren klembouten		155.—	
» klemplaten		385.—	
		per 1000 stuks	
» veerringen		24.—	

Nieuweramstel, 7 Dec.: het bestraten en rioleeren van het Dorpsplein, te Amstelveen; ingekomen 7 bilj.; minste inschr. G. van der Hulst, te Sloten, voor ƒ 2350.

Haarlem, 8 Dec.: het driejarig onderhoud der rijkshavenwerken te Medemblik; ingek. 10 bilj., als:

		per jaar.
G. D. v. Doorn,	te Amsterdam,	ƒ 2180
G. v. d. Lee,	» Medemblik,	» 1945
W. N. Vlaming,	» idem	» 1884.78
F. Bessebos,	» idem	» 1848
J. Marseveen,	» idem	» 1797
Ph. Boek,	» idem	» 1775
J. Franzen,	» idem	» 1754
D. Hagenaar,	» idem	» 1748
P. Berkhout Jhz.,	» idem	» 1684
J. Gijzelaar,	» idem	» 1620
Raming		» 2000

Amsterdam, 8 Dec., ten behoeve van 's Rijks marinewerf: de levering van diverse materialen; minste inschr. waren voor:

1o.	wagenschot, roosterlatten enz.; L. Eindhoven,	ƒ 936.75
2o.	Noorsche houtwaren; Ambachtsheer & v. d. Meulen,	» 640
3o.	grenen ribben enz.; dezelfde,	» 211
4o.	dennen ribben enz.; Slicher & Co.,	» 611.50
5o.	vuren deden; Loos & Zn.,	» 534
6o.	iepen-, esschen-, linden-, perenboomen en wilgenhout; Hergerienk,	» 558
7o.	rood koper in staven en koperdraad; De Heus & Co.,	» 335.09
8o.	lood; Hamburger,	» 1127.40
9o.	kramerijen; Willems,	» 289.10
10o.	id. Stokvis & Zn.,	» 231.975
11o.	afval en katoenen garens; V. d. Honert en Punt,	» 464.50
12o.	verfwaren; Gilhuijs & Co.,	» 253.90
13o.	roet; Van der Heijden,	» 221.50
14o.	bramzeil- en everdoek; D. van Leijden & Zn.,	» 430.30
15o.	grauw doek; dezelfde.	» 845
16o.	karldoek; Simons en Plantenga,	» 5850
17o.	zeildoek; K. Siepesteijn,	» 10,113.75

Haarlem, 8 Dec.: het ophoogen en onder profiel brengen met zand, het verwerken van zoden en zwarten grond, het maken van een ijzeren hek en houten afrasteringen, het uitdiepen van het Spaansche Vaartje enz. op een terrein ten noorden van het Spaansche Vaartje, tusschen den landweg door den Schoterveenpolder en den Schoterstraatweg; ingek. 17 bilj., minste inschr. W. H. Swets te Hardinksveld, voor ƒ 30.538. Toewijzing over acht dagen.

Amersfoort, 8 Dec.: het verbouwen van het huis wijk B no. 21, te Amersfoort, onder beheer van den architect W. H. Kam; ingekomen 7 bilj., als:

J. G. v. d. Geest,	te Amersfoort,	ƒ 6250
W. Salomons,	» idem	» 4952
G. Prins,	» idem	» 4780
L. v. Achterberg,	» idem	» 4696
H. Heijligers,	» idem	» 4659
W. v. d. Kooi,	» idem	» 4567
J. Klaarenbeek,	» idem	» 4460

Gegund.

Leiden, 8 Dec.: het maken van een café met 2 bovenhuizen aan de stationsweg te Leiden, onder beheer van den architect W. F. van der Heijden; ingek. 9 bilj., als:

N. A. Zekveld,	te Leiden,	ƒ 16,980
Chr. E. Verhaaf,	» idem	» 16,900
J. Rutgers,	» Aarlanderveen,	» 16,761
H. de Jongh,	» Leiden,	» 16,600
J. v. Tilburg,	» idem	» 15,998
N. Bink,	» idem	» 15,950
H. J. Sloots,	» idem	» 15,600
Gebr. Couvée,	te Leiden,	ƒ 15,385
P. Gestman,	» idem	» 14,874

Amsterdam, 9 Dec.: het verbouwen van een winkelhuis Leidschestr. no. 59, onder directie der architecten M. Wilkens en G van Arkel, minste inschr. T. Ligthart, te Amsterdam, voor ƒ 10,680, aan wien het werk is gegund.

Heerenveen (Engwirden), 8 Dec.: de wederopbouw van het afgebrande schoolgebouw te Terband a/d Nieuwebrug; ingek. 18 bilj., als:

T. T. van Eijk,	te Lippenhuizen,	ƒ 2900
D. J. Oosterbaan,	» Gorredijk,	» 2797
J. J. Bouma,	» Langezwaag,	» 2687
J. H. Poutsma,	» Terwispel,	» 2678
A. T. v. d. Veen,	» idem,	» 2664
Y. M. de Ree,	» St.-Nicolaasga,	» 2600
A. R. v. d. Wijk,	» Lippenhuizen,	» 2560
D. K. Wielenga,	» Idskenhuizen,	» 2548
J. Eisenga,	» Korterwaag,	» 2442
B. J. Overwijk,	» 't-Meer,	» 2288
K. G. Hartstra,	» Benedenknijpe,	» 2284
J. G. Brouwer,	» Heerenveen,	» 2227
G. F. Brouwer,	» Oranjewoud,	» 2195
K. J. Kalt,	» Heerenveen,	» 2177
J. K. de Ruiter,	» Nijehaske,	» 1998
W. M. Mienstra,	» 't-Meer,	» 1968
M. H. Duisterhout,	» Akkrum,	» 1845
L. J. v. Kampen,	» idem	» 1835

Gegund.

's-Bosch, 9 Dec.: onder beheer van het ministerie van waterstaat enz.

1o. Het maken van negen gesmeed-ijzeren balansen voor bruggen over de Zuidwillemsvaart, provincie Noord-Brabant. Minste inschr. W. E. Penning te Kampen voor ƒ 8,594
Raming » 10,460

2o. De voortzetting der verhooging van den rijks-grooten weg der 2e klasse no. 4, van 's-Bosch naar de rivier de Maas in de richting naar Utrecht, provincie Noord-Brabant. Minste inschr. D. de Kok, te Kerkdriel en W. Baggerman, te Nederhemert, voor ƒ 12,980
Raming » 14,500

BIJVOEGSEL

VAN

DE OPMERKER

van ZATERDAG 17 DECEMBER 1887.

AANKONDIGINGEN VAN AANBESTEDINGEN.

Maandag, 19 Dec.

Amersfoort, te 11 uren, door burg. en weth.: het onderhoudswerk aan de straten over '88 en '89.

Lemmer (Fr.), te 11 uren, door burg. en weth. van Lemsterland:
1o. de onderhoudswerken aan de gemeentegebouwen, wallen en straten, het glasdichthouden en de wekelijksche en jaarlijksche schoonmaak van schoolgebouwen over '88;
2o. het leveren en ter plaatse brengen van grint langs den kunstweg;
3o. het kappen en opruimen van het elzen- en iepen hakhout, aanwezig op de schoolterreinen te Follega, Oosterzee en aan de Middenvaart, in 3 perceelen. Aanw. gehouden.

's-Hage, te 11½ uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het driejarig onderhoud van al de werken, behoorende tot het kanaal door Voorne, in de provincie Zuid-Holland. Inl. bij den hoofdingenieur in het 10e district, den arrondissements-ingenieur, te Brielle, en den opzichter Lugten, te Hellevoetsluis. Aanw. gehouden. Raming ƒ 38,000 per jaar.

's-Hage, te 11½ uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het driejarig onderhoud van de zeewerken op Goedereede, in vier perceelen. Inl. bij den hoofdingenieur in het 10e district, te 's-Hage, den ingenieur, te Brielle, en den opzichter Dalebout, te Goedereede. Aanw. gehouden. Raming per jaar: perc. 1 ƒ 750, perc. 2 ƒ 13,600, perc. 3 ƒ 1950, perc. 4 ƒ 14,000.

Spijkerboor (N.-H.), te 12 uren, door dijkgraaf en heemraden van het waterschap de Starnmeer, in het heerenhuis: het vernieuwen, herstellen en onderhouden van drie watermolens, benevens het verrichten van alle binnen- en buitenwerken van bovengenoemd waterschap, ged. 1 jaar. Inl. bij den opzichter G. Keaken, aldaar.

Breda, te 12 uren, door burg. en weth.: het onderhoud der gemeentewerken volgens tarief. Inl. bij den gemeente-architect.

Groningen, te 12½ uren, door burg. en weth.:
1o. het onderhouden en vernieuwen der bestratingen binnen de gemeente Groningen, ged. '88;
2o. het onderhouden van verschillende gemeentewegen en voetpaden, ged. '88;
3o. het onderhouden van kachels in gebouwen der gemeente, ged. '88.

's-Hage, te 1 uur, door burg. en weth.: de levering van houtwaren en materialen in 2 perceelen.

Jaarsveld, te 1½ uren, door het best. van den Lekdijk benedendams en IJseldam, in het dijkhuis: het tweejarig onderhoud van den Dijksgrintweg, in de gewone zes perceelen.

Mierlo (N.-Br.), te 3 uren, door het R.-K. kerkbest. der parochie »het Hout", in de herberg van C. Görts: het bouwen van een liefdegesticht met scholen en aanhoorende werken, met bijlevering der hiervoor benoodigde materialen, uitgenomen metselsteen met kalk. Inl. bij den bouwkundige J. W. van der Putten, te Helmond. Aanw. 19 Dec., te 10 uren.

Dwingeloo (Dr.), te 3 uren, door burg. en weth.: het afbreken van de bestaande en het wederopbouwen van eene nieuwe school met 2 lokalen te Loo, met het benoodigde ameublement enz. Aanw. te 10 uren.

Hoogeveen, te 7 uren, door M. Rhader, in het hotel Thomas: het verbouwen van zijn woonhuis. Inl. bij den architect H. E. Hoegsma, aldaar. Aanw. 19 Dec., te 3 uren.

Tilburg, te 7 uren, door den bouwkundig-opzichter W. Dusée, in zijn koffiehuis: het bouwen van een woonhuis met aanhoorigheden.

Dinsdag, 20 Dec.

Alkmaar, te 12 uren, door burg. en weth., de uitvoering der volgende werken, ged. '88:
1o. het onderhouden van alle gemeentegebouwen en werken, in 6 afdeelingen. Raming ƒ 4616;
2o. het doen van eenige vernieuwingen aan de gebouwen. Raming ƒ 3262;
3o. het doen van eenige vernieuwingen aan de bruggen. Raming ƒ 2490.79;
4o. het leveren en vervoeren der materialen voor de buitenwegen, voetpaden enz. Raming ƒ 3148.75;
5o. het vernieuwen van eenig voeg- en inboetwerk aan de walmuren. Raming ƒ 330;
6o. het onderhouden van den Hoeverscholpweg. Raming ƒ 1923;
7o. het uitvoeren van eenig baggerwerk. Raming ƒ 3090.05.
Bilj. inzenden vóór 19 Dec., te 12 uren.

Utrecht, te 2 uren, door de maatschappij tot expl. van Staatsspoorwegen, aan het centraalbureau: bestek no. 470, het maken van eene militaire los- en landplaats, het leggen van een losspoor en het verrichten van bijkomende werken, op het station Roozendaal. Inl. aan het centraalbureau. Aanw. gehouden. Raming ƒ 7400. (*Zie advert. in no. 49.*)

Utrecht, te 2 uren, door de maatschappij tot expl. van Staatsspoorwegen, aan het centraalbureau: bestek no. 472, het maken van steigers en een uitwijkspoor langs de haven op het station Bedum. Aanw. gehouden. Raming ƒ 2080. (*Zie advert. in no. 49.*)

Arnhem, te 7 uren, door den architect J. Kossink, in het Centraalgebouw: het bouwen van twee woonhuizen op een stuk grond, gelegen aan den Boulevard. Aanw. gehouden.

Tilburg, te 7 uren, door regenten van het R.-K. Gasthuis, in het koffiehuis van de Wed. Marinus: het bouwen van een gebouw voor stalling enz., op het terrein van het St.-Jozefgesticht.

Woensdag, 21 Dec.

Zwammerdam (Z.-H.), te 10½ uren, door het best. van den Binnenpolder, in het logement de Rustende Arend: het 5jarig onderhoud van den achtkanten schepradwatermolen en verdere werken, van 1 Jan. '88—31 Dec. '92. Aanw. gehouden.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het maken en stellen van de ijzeren bovenbouwen voor twee draaibruggen, waarvan de eene in den Muiderstraatweg en de andere in den weg beoosten het Smal Weesp, onder de gemeenten Diemen en Weesperkarspel, prov. Noord-Holland, behoorende tot de werken voor den aanleg van een kanaal ter verbinding van Amsterdam met de Merwede. Inl. bij den hoofdingenieur Wellan, te Utrecht, en den ingenieur Kluit, te Amsterdam. Raming ƒ 30,000.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het uitvoeren van baggerwerk tot opruiming van hinderlijke ondiepten in de rivier de Boven-Merwede, voor Werkendam. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, den ingenieur Hoogenboom, te Dordrecht, en den opzichter Van de Kreke, te Gorichem. Aanw. gehouden. Raming ƒ 0.30 per M³.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: de uitvoering van werken tot normaliseering van de rivier de Waal, onder Echteld, prov. Gelderland, tusschen de kilometerraaien 54 en 55. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, en den ingenieur Stieneker, te Nijmegen. Aanw. gehouden. Raming ƒ 8540.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het maken van zuilenbazaltsteenglooiing tegen de Spieringplaat langs den linkeroever van de Nieuwe-Merwede, tusschen de kilometerraaien 112 en 114, onder de gemeente Werkendam, behoorende tot de werken der Merwede en Kilen, in de prov. Noord-Brabant. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, den ingenieur Hoogenboom, te Dordrecht, en den opzichter Rösmer, te Werkendam. Aanw. gehouden. Raming ƒ 9450.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het verrichten van baggerwerk tot verbetering van het vaarwater nabij den Grooten Durk in de rivier den IJsel, tusschen de kilometerraaien 3 en 5, onder Westervoort en Velp, prov. Gelderland. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, en den ingenieur Escher, te Kampen. Aanw. gehouden. Raming ƒ 0.60 per M³.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het maken van een gedeelte kanaal met bijbehoorende kunstwerken nabij den Staatsspoorweg bij Schotdeuren, gemeenten Nieuwland en Arkel, tot nabij de algemeene begraafplaats te Gorichem, behoorende tot de werken voor den aanleg van een kanaal ter verbinding van Amsterdam met de Merwede. Inl. bij den hoofdingenieur Wellan, te Utrecht, en den ingenieur Ramaer, te Gorichem. Aanw. gehouden. Raming ƒ 500,000.

Amsterdam, te 11 uren, door den vice-admiraal directeur en kommandant der marine: de levering van electrische toestellen en daartoe behoorende onderdeelen en benoodigdheden in 2 perceelen.

Drachten (Fr.), te 11 uren, door burg. en weth. van Smallingerland:
1o. het voor ieder dorp afzonderlijk in '88 benoodigde onderhoud van timmer-, metsel-, smids-, verf- en glazenmakerswerk aan de gemeente- en dorpseigendommen;
2o. het gewoon dagelijksch onderhoud ged. '88 van: *a.* den kunstweg Nijtap-Rottevalle; *b.* den kunstweg Nijegaasterhoek-Oudega met den sintelweg te Oudega; *c.* het bezintelde gedeelte der Folgeralaan met den nieuwen zandweg door Drachtster Compagnie; *d.* den sintelweg van af de Postbrug tot en door Boornbergum;
3o. het grint- en macadam-mennen over den weg Nijegaasterhoek-Oudega.

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van koloniën: bestek no. 96, de levering van ijzerwerk voor onderstellen van gesloten goederen-, bagage- en veewagens, ten dienste der Staatsspoorwegen op Java.

Dordrecht, te 12 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, te Breda, in het lokaal van J. C. van der Horst, Groenmarkt: het wijzigen van den afvoer van fecaliën c.a. in kazernegebouwen, te Dordrecht. Bilj. inzenden uiterlijk 20 Dec., vóór 3 uren, bij den opzichter te Dordrecht. Raming ƒ 1810.

Dirksland, te 3 uren: het aanleggen van p. m. 1742 M. grintweg over de kruin van den Noorddijk in den polder Dirksland, met bijlevering van 350 M³ grint.

's-Bosch, te 8 uren, door het best. der 's-Hertogenbossche ijsclub, in café Suisse: het leveren van eene verplaatsbare houten tent. Inl. bij K. C. Suijling.

Purmerland (N.-H.), door het banbestuur: het zesjarig onderhoud der molens enz. en der bruggen en sluizen in den banne gelegen.

Donderdag, 22 Dec.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het driejarig onderhoud van het groot Noord-Hollandsch kanaal, in zeven perceelen. Inl. bij den waarnemend-hoofdingenieur, te Haarlem, en den ingenieur Welcker, te Alkmaar. Aanw. gehouden. Raming: perc. 1 ƒ 17,450, perc. 2 ƒ 12,000, perc. 3 ƒ 2050, perc. 4 ƒ 8400, perc. 5 ƒ 11,420, perc. 6 ƒ 12,400, perc. 7 ƒ 18,970.

Haarlem, te 11 uren, door het prov. best. van Noord-Holland: de uitvoering van eenig baggerwerk en het onderhouden van eene betonning in het Noorder-Spaarne. Inl. bij den hoofdingenieur, te Haarlem.

Breda, te 11 uren, door de commissie der departementale school, in het bovenlokaal van Fol: het bouwen van eene meisjesschool. Inl. bij den ingenieur Koemans.

Arnhem, te 2 uren, door den directeur der gemeente-gasfabriek:
1o. de levering van magazijngoederen in 18 perceelen (waaronder 450,000 KG. kluitkalk), benoodigd ged. '88;

2o. het onderhoud der fabrieksgebouwen enz., ged. '88;
3o. het lossen en vervoeren van Duitsche en Engelsche gaskolen, alsmede van kluitkalk, ged. '88;
Aanw. 19 Dec., van 10—12 uren.

Gorichem, te 2 uren, door de firma Adolf Ravenswaaij & Co., in het hotel van Andel: het verbouwen van het bestaande brouwhuis en aanhooren, en het maken van ijs-, leg- en gistkelders, op het terrein der brouwerij. Aanw. gehouden.

Vrijdag, 23 Dec.

's-Bosch, te 10½ uren. door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het driejarig onderhoud der rijks-groote wegen in de prov. Noord-Brabant, in 10 perceelen. Inl. bij den hoofdingenieur in het 6e district, te 's-Bosch, de ingenieurs Schuurman, te Vucht en Van Nes van Meerkerk, te Breda, en voorts bij de verschillende opzichters. Aanw. gehouden. Raming per jaar: perc. 1 ƒ 6200, perc. 2 ƒ 5400, perc. 3 ƒ 8700, perc. 4 ƒ 5300, perc. 5 ƒ 6000, perc. 6 ƒ 2690, perc. 7 ƒ 8200, perc. 8 ƒ 4290, perc. 9 ƒ 10,010, perc. 10 ƒ 8810.

Middelburg, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het driejarig onderhoud van het Nederlandsch gedeelte van het kanaal van Neuzen, met bijbehoorende werken. Inl. bij den hoofdingenieur in het 11e district, te Middelburg, en den ingenieur, te Neuzen. Aanw. gehouden. Raming ƒ 42,000 per jaar.

Arnhem, te 12 uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het aanbrengen en onderhouden van eene beplanting met opgaande eiken heesters langs den rijks-grooten weg der 2e klasse no. 3 van Westervoort naar de Pruisische grenzen, binnen de gemeente Zevenaar, in de prov. Gelderland. Inl. bij den hoofdingenieur, den ingenieur Beijerman en den opzichter Mink, allen te Arnhem. Aanw. gehouden. Raming ƒ 1082.

Groningen, te 12 uren, door het prov. best. van Groningen: het onderhouden der zeewaterkeering tusschen de Hunsingosluis te Zoutkamp en den Nittershoek in Friesland, met bijbehoorende werken, ged. '88. Inl. bij den hoofdingenieur, te Groningen, en den opzichter B. Wertmölder, te Winsum.

Leeuwarden, te 1 uur, door het prov. best. van Friesland:
1o. het maken van eene nieuwe brug met brugwachterswoning en de verbetering van het vaarwater de Heeresloot nabij Heerenveen. Aanw. 21 Dec., te 11 uren. Raming ƒ 13,430;
2o. het maken van eene beweegbare brug met vast gedeelte, ter vervanging van de bestaande koetille over de Trekvaart nabij Harlingen. Aanw. 22 Dec., te 10½ uren. Raming ƒ 9180.
Inl. bij den hoofdingenieur, te Leeuwarden.

's-Hage, te 1 uur, door burg. en weth.: de levering van bekapte straatkeien ged. '88.

Zaterdag, 24 Dec.

Utrecht, te 10 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, aldaar, in het gebouw voor Kunsten en Wetenschappen: het doen van herstellingen en vernieuwingen aan militaire gebouwen, te Utrecht. Bilj. inzenden uiterlijk 23 Dec., vóór 3 uren. Raming ƒ 1053.

Sliedrecht, te 11 uren, bij L. A. van Haaften: het verrichten van eenige vernieuwingen en herstellingen aan een baggermolen, genaamd »Onderneming I". Aanw. 21 en 22 Dec.

Almeloo, te 12 uren, door de directie der Kon. stoomweverij te Nijverdal, ten kantore der vennootschap: het bouwen van een kantoorgebouw met toebehooren. Aanw. op de bouwplaats te Almeloo, te 10 uren.

Genemuiden, te 12 uren, door burg. en weth.: het timmer-, metsel- en verfwerk, van het onderhoud der gemeentewerken, van 1 Jan. '88—1 Juli '89. Inl. bij den opzichter der gemeentewerken.

Maandag, 26 Dec.

Franeker, door het dijksbest. van het waterschap der »Vijf deelen Zeedijken binnendijks", ter secretarie: de levering van 200 stuks 7 hectograms-rongen; 800 stuks 6 hectograms-rongen en 3000 stuks 5 hectograms-rongen.

Dinsdag, 27 Dec.

's-Hage, te 11½ uren, door het prov. best. van Zuid-Holland: het onderhoud der haven van Stellendam van 1 Jan. '88—30 April '90. Inl. bij den hoofdingenieur J. van der Vegt, te 's-Hage. Aanw. 21 Dec., te 11½ uren. Raming ƒ 15,400. (*Zie advert. in no. 51.*)

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van koloniën:
1o. bestek no. 94, de levering van twee metalen brugpijlers;
2o. bestek no. 95, de levering van den metalen bovenbouw van eene brug van 8 × 30 M.
Alles ten dienste der Staatsspoorwegen op Java.

Rotterdam, in het Timmerhuis: de levering van tegels, dakpannen, kamenbeizen, pleister, tras, portland-cement, touwwerk, hennep, snuit van vlas, teer, bruinwerk, mos, strookdweilen, blokmakerswerk, borstelmakerswerk, sponzen, groen laken, tochtvries, grijs linnen, behangsellinnen, afneemdoeken, wollen- en linnen dweilen, gordijnlinnen, grondpapier, singel, mesbelkoord, band, jaloeziehand-ladder, glazen ballons, lampenglazen, zeemvellen, leder, patent-olie, groene zeep, kaarsen, Amerikaansche reuzel, vet (roet), poetskatoen, lampenkatoen, turf, houtskolen, bezems, boenders, manden, zink, lood, looden- en vertind looden buizen, metalen main- en tapkranen, spijkers, ijzerwaren, kolenbakken, staal, verfwaren en vensterglas. (*Zie advert. in no. 51.*)

Rotterdam, in het Timmerhuis: de levering van getrokken en vlakke Waalklinkers, Waalhardgrauw, straatklinkers uit Utrecht of van de Maas, IJsel straatplaveí en beste harde ondersteen, Escaussijnsch-steenen trottoirbanden, Luiksche kluitkalk, Doorniksche waterkalk, greskeien, porfierkeien, flen-akinkeien, Niedermendiger lavakeien, steenslag van natuurlijke steen, grove grint, grintzand, eiken-, grenen-, dennen- en vuren timmerhout, gegoten-ijzeren straatsyphons en straatlerriersanden, staaf-, band- en plaatijzer. (*Zie advert in no. 51.*)

Woensdag, 28 Dec.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het onderhouden van en de uitvoering van eenige werken aan het departement van justitie te 's-Hage, ged. '88, '89 en '90. Inl. bij den rijksbouwmeester in het 1e district, te 's-Hage. Aanw. 22 Dec., te 9 uren.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het onderhoud en herstel van de landsgebouwen te 's-Hage, ged. '88. Inl. bij den rijksbouwmeester in het 2e district, en den hoofdopzichter voor de landsgebouwen J. A. Weinberg, beiden te 's-Hage. Aanw. 21 Dec., te 9 uren. Raming ƒ 33,600.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: de levering van 8615 M³ ballaststeen voor de rijksrivierwerken op de Maas, in twee perceelen, perc. 1 5955 M³, perc. 2 2660 M³. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, den ingenieur Verweij, te Vucht en de opzichters Willems te Maastricht, Droste te Roermond, Kooreman te Venloo, Vessema te Grave, Groenen te Vucht en Van Eest te Heusden. Aanw. 21 Dec. Raming: perc. 1 ƒ 17,250, perc. 2 ƒ 7800 (herbesteding).

Donderdag, 29 Dec.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het driejarig onderhoud van- en het uitvoeren van eenige vernieuwingen en herstellingen aan de werken, behoorende tot het Noordzeekanaal, in 8 perceelen. Inl. bij den waarnemend hoofdingenieur, te Haarlem, en den ingenieur De Bruijn, te Amsterdam. Aanw.: perc. 1 op 20 Dec., perc. 2 op 21 Dec. en perc. 3 op 22 Dec. Raming per jaar: perc. 1 ƒ 21,120, perc. 2 ƒ 14,887, perc. 3 ƒ 14,224.

Haarlem te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het driejarig onderhoud der rijkszee- en havenwerken op het eiland Vlieland, behoorende tot de zeewerken in Noord-Holland. Inl. bij den waarnemend hoofdingenieur, te Haarlem, en den ingenieur Keurenaar, te Hoorn. Aanw. 22 Dec. Raming ƒ 35,000 per jaar.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het leveren en plaatsen van meerpalen langs het Noord-Hollandsch kanaal. Inl. bij den waarnemend hoofdingenieur, te Haarlem, en den ingenieur Welcker, te Alkmaar. Aanw. 22 Dec. Raming ƒ 2555.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het wegruimen van een wrak in de Zuiderzee. Inl. bij den hoofdingenieur, te Haarlem, den ingenieur Keurenaar, te Hoorn, en den opzichter Schol, te Enkhuizen. Aanw. 22 Dec.

Zaandam, te 1 uur, door burg. en weth.:
1o. het dempen en rioleeren der sloot bewesten de gedempte gracht;
2o. het maken van een trottoir om en het bestraten van het plein vóór het gemeentehuis;
3o. het onderhouden en vernieuwen der straten en pleinen ged. '88;
4o. het maken eener brug in het Oostzijder-Kattegat;
5o. het onderhoud der sluizen ged. '88;
6o. het onderhoud der kachels in de jaren '88 en '89.
Inl. bij den gemeentearchitect.

Vrijdag, 30 Dec.

Rotterdam, te 11 uren, ten kantore der gemeente-gasfabrieken, Oostzeedijk: de levering van getrokken-ijzeren pijpen en fittings, vertind-looden buizen, rood- en geelkoperen pijp en bladkoper, roodkoperen lantaarns, koperen hoofdkranen, koperen fittings en branders, houten rozetten, lampenglazen, porseleinen kappen, lantaarn- en andere ruiten, snij-, pijp- en sockettangen, gasbaken, houtschroeven, draadnagels en klinknagels, moerbouten, vijlen, teerdpapier, stalen schoppen, lijn- en patentolie, vet, zeep en kaarsen, loodwit, ijzer- en loodmenie, lampkatoen, poetslappen, poetskatoen, sponzen, zeemvellen, borstelwerk, kwasten, schiemansgaren, snuit van vlas, striktouw, hennep, houtskolen, rottingmanden, bezems, kluitkalk, smee-, plaat- en bandijzer, gegoten ijzerwerk, lantaarnpalen en lantaarnstoeltjes, zakken, stokerswanten en andere magazijngoederen. (*Zie advert. in no. 51.*)

Alblasserdam, te 11 uren, door burg. en weth.: *a.* het onderhouden en vernieuwen der gemeentewerken ged. '88; *b.* den aanleg der straatverlichting; *c.* de exploitatie der straatverlichting ged. 10 jaren.

Arnhem, te 11½ uren, door burg. en weth.:
1o. bestek no. 5, het onderhouden van en het verrichten van eenige vernieuwingen aan verschillende gemeentewerken, ged. '88;
2o. bestek no. 11, het onderhouden van de plantsoenen der gemeente en het verrichten van eenige andere werkzaamheden, ged. '88;
3o. bestek no. 15, het onderhouden van en het verrichten van eenige verdere werkzaamheden aan verschillende gebouwen en inrichtingen, ged. '88. (*Zie advert. in no. 51.*)

Arnhem, te 12 uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het vierjarig onderhoud en de uitvoering van vernieuwingen en herstellingen aan rijks-groote wegen in de prov. Gelderland, in 19 perceelen. Inl. bij den hoofdingenieur te Arnhem, en bij de verschillende ingenieurs en opzichters. Raming per jaar: perc. 1 ƒ 8415, perc. 2 ƒ 10,640, perc. 3 ƒ 11,135, perc. 4 ƒ 8890, perc. 5 ƒ 5925, perc. 6 ƒ 5110, perc. 7 ƒ 6750, perc. 8 ƒ 5820, perc. 9 ƒ 16,930, perc. 10 ƒ 15,220, perc. 11 ƒ 7800, perc. 12 ƒ 3075, perc. 13 ƒ 7090, perc. 14 ƒ 8490, perc. 15 ƒ 4941, perc. 16 ƒ 6428, perc. 17 ƒ 9029, perc. 18 ƒ 2835 perc. 19 ƒ 2545.

Middelburg, te 1½ uren, door burg. en weth.: de levering van de ged. '88 voor de gemeentefabriekage benoodigde bouwstoffen als: plaatzand, houtwaren, verfstoffen, kalk, tras en cement.

Zaterdag, 31 Dec.

Leeuwarden, door C. Verheul: het bouwen van eene brugwachterswoning nabij de te maken nieuwe draaibrug te Akkrum, met bijlevering van al de daarbij behoorende materialen. Inl. bij den hoofdingenieur Vermaes, te Leeuwarden. Bilj. inzenden uiterlijk 30 Dec., bij C. Verheul, te Hardinksveld.

Maandag, 2 Jan. 1888.

Maastricht, te 12 uren, door burg. en weth.; de levering van 100,000 straatkeien 10/16 (demi-retaillés), 5000 trottoirkeien 12/12, 10,000 hoekkeien 12/12, 1500 M¹ hardsteenen trottoirband en 1000 M¹ verglaasde buizen (grès). Inl. aan het bureau der publieke werken.

Donderdag, 5 Jan.

Lemmer, te 11 uren, door het dijksbest. van het waterschap »de zeven Grietenijen en Stad Sloten", ten huize van Kool in »de Wildeman": de levering van riviergrint, brik, zeegrint, kalkkeizel enz., in verschillende perceelen.

Lemmer, door het dijksbest. van het waterschap »de zeven Grietenijen en Stad Sloten":
1o. de levering van palen en gordingen, in 5 perceelen;
2o. het onderhoud van de wegen met vervoer van materialen enz., in 3 perceelen;
3o. het vernieuwen eener molenroede in den watermolen in Breedschar, ten oosten de Lemmer;
4o. het verdiepen van slooten in de uitheiing, ten oosten Takozijl;
5o. het uitvoeren van 2 perceelen aardewerk aan den Wieldijk en te Lauxum.
Bilj. inzenden uiterlijk 4 Jan. ter secretarie van het waterschap.

Apeldoorn, te 2 uren, door den architect A. R. Freem, in het café Van der Burg: het verbouwen van een perceel te Apeldoorn, tot drie winkelhuizen met bovenwoningen. Aanw. 3 Jan., te 10 uren.

Woensdag, 11 Jan.

Dirksland, te 3 uren, op het gemeentehuis: de levering van 1435 M_3 grove onderhoudsgrint.

Nagekomen Afloopen.

Tricht (gem. Buurmalsen), 15 Dec.: het door aanbouw vergrooten van de openbare school te Buurmalsen, onder beheer van den architect G. Prins Jr., te Kuilenburg; ingek. 8 bilj., als:

Van Bekkum,	te Beusichem,	ƒ 4626
W. Schroot,	» Deil,	» 4348
L. Mulder,	» Beusichem,	» 4180
C. v. Mameren,	» Zoelen,	» 4138.50
W. H. Brouwer,	» Leerdam,	» 4084
J. de Weijer,	» Tiel,	» 3975
W. v. Lith,	» Geldermalsen,	» 3796
D. v. Mameren,	» Asch,	» 3694

Gegund.

's-Bosch, 16 Dec., onder beheer van het ministerie van waterst. enz.: 1o. het aanbrengen en onderhouden van beplantingen op de rijkswegen van 's-Bosch over Tilburg naar de Belgische grens, van Best over Eindhoven naar de Belgische grens en van 's-Bosch tot de rivier de Maas in de richting op Utrecht; minste inschr. S. A. van den Oever, te Haaren, voor ƒ 2318
Raming » 3000

2o. het aanbrengen en onderhouden van beplantingen op de dijken langs de Zuidwillemsvaart, prov. Noord-Brabant; minste inschrijver dezelfde, voor ƒ 1298
Raming » 1830

3o. het maken van steenglooiingen tegen de buitenbeloopen der Diezedijken, tot voortzetting van de werken tot verbetering van het kanaal de Dieze; minste inschrijver J. M. Gruijters, te Orten, voor ƒ 2135
Raming » 2100

Amsterdam, 16 Dec.: het voor een gedeelte vernieuwen van de spoorbaan op 's rijkswerf, te Amsterdam; ingek. 9 bilj.;
hoogste inschr. ƒ 4365
minste » A. de Neef, Brielle, » 2234

Haarlem, het bouwen van eene villa in het Florapark, aldaar, voor rekening van Jhr. Mr. A. F. Prins; ingek. 15 bilj.; minste inschr. Van Damme, te Amsterdam, voor ƒ 29,833.

AFLOOP
VAN
AANBESTEDINGEN.

Amsterdam, 8 Dec.: het leveren en stellen van 136 privaten (Liernurstelsel) met de daaraan verbonden leidingen en aansluitingen aan de hoofdbuis, voor rekening der bouwmaatschappij tot verkrijging van eigen woningen; ingekomen 6 bilj., als:

Pruis en Benkers, f 5587
P. J. Reinierse, » 5200
Klijn Tissot & Co., » 5083
P. Klep, » 4992.40
F. Rincke, » 4888
Wed. C. Aalders, » 4805

Sliedrecht, 10 Dec.: het bouwen van een schoollokaal aan de openbare lagere school in wijk D, aldaar; ingek. 9 bilj., als:

J. M. Visser, te Sliedrecht, f 4898
F. H. Meijer, » idem » 4450
P. Kranijeveld Pz., » idem » 4440
K. Prins Thz., » idem » 4380
W. Hofman Gz., » idem » 4370
C. v. Seventer & Co., » idem » 4309
C. Bernhard, » idem » 4260
J. Beverloo, » idem » 4194
D. J. v. Riemsdijk, » idem » 4000

Wageningen, 10 Dec.: het vergrooten van het hotel »Nol in 't Bosch" bij Wageningen, onder beheer van den architect S. Bitters; ingekomen 13 bilj., als:

F. v. Scherrenburg, te Renkum, f 3977
F. Barbier, » Wageningen, » 3739
A. Haar, » idem » 3728
P. de Leeuw, » idem » 3688
W. Bloem, » Renkum, » 3640
M. R. Mentink, » idem » 3579
W. Snijders, » Wageningen, » 3550
R. F. Driever, » idem » 3539
J. B. Radstake, » idem » 3465
S. Geurts, » Randwijk, » 3447
Gebr. Mekking, » Bennekom, » 3429
Gebr. Mekking Az., » idem » 3364
M. Klaassen, » Wageningen, » 3272
Gegund.

Leeuwarden, 11 Dec.: het bouwen van 8 woningen en 2 winkelhuizen, onder beheer van den architect A. Hoekstra; minste inschr. K. Katelaar, te Leeuwarden; gegund.

Groningen, 12 Dec., voor rekening der gemeente: 1o. de olieverlichting binnen de gemeente; ingek. 2 bilj.; minste inschr. J. Wind, te Groningen, voor f 1198.

2o. het verrichten der benoodigde voerwerken; ingek. 2 bilj.; minste inschr. J. Bos, te Groningen, voor 8 1/2 % beneden tarief.

3o. het verrichten van verfwerken; ingek. 2 bilj.; minste inschr. G. Noordhof, te Groningen, voor 10 % beneden tarief.

4o. de levering van steen, kalk enz.; ingek. 3 bilj.; minste inschr. H. D. Heukers, te Groningen, voor 5 1/2 % beneden tarief.

5o. de levering van rongen, spijkers enz.; ingekomen 4 bilj.; minste inschr. firma Van der Loeff & Adriani, te Groningen, voor 23 % beneden tarief.

6o. de levering van lood, zink enz.; ingek. 2 bilj.; minste inschr. A. M. Robbersen, te Groningen, voor 16 1/2 % beneden tarief.

7o. de levering van gesmeed ijzerwerk; ingek. 3 bilj.; minste inschr. A. J. Swarte, te Groningen, voor 6 1/2 % beneden tarief.

8o. de levering van grenen- en vurenhout; ingek. 2 bilj., als:

boven tarief.
Wed. Bonnema, te Groningen, 5 %
I. J. Tinga, » idem 5 »

Amsterdam, 12 Dec.: het rioleeren van gedeelten van den Parkweg en den Koninginneweg, alsmede het in verband daarmede verleggen van de bestrating, voor rekening der bouwonderneming »Willemspark"; ingek. 14 bilj., als:

Tomas 't Kindt, te Amsterdam, f 11,977
D. Heijink, » idem » 10,878
L. Vlasman, » idem » 9,910
L. v. Zon, » Purmerend, » 8,697
K. Bos, » Haarlemmermeer, » 8,596
W. Greve, » Buiksloot, » 8,050
V. Eiken & Waal, » Amsterdam, » 7,998
J. Post, » Purmerend, » 7,977
C. v. Boven, » Nieuweramstel, » 7,750
J. de Vries, » Purmerend, » 7,660
H. Oringa, » Amsterdam, » 7,278
J. Voet, » idem » 7,200
R. Schreuder, » Kolhorn, » 7,100
G. D. v. Doorn, » Amsterdam, » 6,840

Amsterdam, 12 Dec.: het vervoeren en lossen van zand voor de bestratingswerken der gemeente, van 1 Jan. '88 tot ultimo Dec. '90; minste inschrijver Van Brummelen, voor f 0.55 per M³.

Dordrecht, 12 Dec.: het bouwen van een nieuw winkelhuis aan de Voorstraat om den hoek van de Pelserbrug, voor A. Bröcker, onder beheer van den architect G. van Aardenne; ingek. 14 bilj., als:

H. v. d. Elst, te Dordrecht, f 10,350
L. Huisman, » idem » 10,146
D. J. Kwak, » idem » 9,900
J. C. Jonkers, » idem » 9,746
N. v. d. Wel, » idem » 9,595
J. J. Koopmans, » idem » 9,287
S. Kooimans, » idem » 9,179
Schulders en Tas, » idem » 9,090
N. Klaus, » idem » 8,965
H. v. Pelt, » idem » 8,948
Jan Degens, » idem » 8,889
S. v. Scheld, » idem » 8,381
C. E. Seijfert, » idem » 8,252
P. v. Driel, » idem » 8,219

's-Hage, 12 Dec., onder beheer van het ministerie van waterst. enz.: 1o. het driejarig onderhoud der zeewerken op de Tiengemeten; minste inschr. M. L. Veenenbos, te Brielle, voor f 2279 per jaar.
Raming » 2600 » »

2o. het driejarig onderhoud van den Zwartewaalschen zeedijk en het Brielsche spuiwater, in 2 perceelen.

Perc. 1; minste inschr. M. L. Veenenbos, te Brielle, voor f 779 per jaar.
Raming » 900 » »

Perc. 2; minste inschr. J. Bout, te Brielle, voor » 429 » »
Raming » 510 » »

3o. het driejarig onderhoud der zeewerken langs het Haringvliet bij Hellevoetsluis; minste inschr. J. Lagendijk Jr., te Nieuwhelvoet, voor f 3850 per jaar.
Raming » 4350 » »

's-Hage, 12 Dec.: de levering van verschillende benoodigdheden, ten dienste der Staatsspoorwegen op Java: 1o. bestek no. 92, 3 metalen brugpijlers; bestek no. 93, 2 bruggen van 3 × 30 M. c. a.; ingek. 10 bilj., als:

	bestek 92	bestek 93
L.J. Enthoven en Co., 's-Hage,	f 43,879	f 56,260
Soc. anon. internationale, Braine le Comte,	40,370	54,580
Nicaise et Delcuve, La Louvière,	40,500	59,188
Gute-Hoffnungshütte, Oberhausen II,	42,300	55,800
F. Kloos & Zonen, Alblasserdam,	44,694	61,558
Soc. anon. de travaux Dyle et Bacalan, Parijs,	42,250	47,435
Soc. Cockerill, Seraing,	28,980	46,140
Kon. fabriek van stoom- en en andere werktuigen, Amsterdam,	45,500	64,500
Soc. anon. de Biesme, Bouffioulx bij Chatelineau,		79,000
Soc. anon. de Baume et Marpent, Haine St.-Pierre,		55,490

Beide gegund aan Soc. Cockerill.

2o. perc. 21, klinknagels; ingek. 7 bilj., als:

H. E. Oving Jr., Rotterdam, f 2469.58
Merrem en La Porte, Amsterdam, » 1996.50
Gebr. v. Thiel, Helmond, » 1805.96^5
H. Enthoven, Amsterdam, » 1769.62^5
R. S. Stokvis & Zonen, Rotterdam, » 1724.25
D. S. M. Kalker, Amsterdam, » 1658.12^5
F. v. Thiel & Zonen, Beek-en-Donk, » 1601.73
Gegund.

's-Hage, 12 Dec.: het leveren, leggen en herleggen van hardsteenen trottoirbanden.

Leveren; ingek. 8 bilj., als: per M¹
P. Lagendijk, Utrecht, f 1.97
A. P. Schotel, Dordrecht, » 1.82
J. J. Kooimans, idem » 1.77
L. Philip, 's-Hage, » 1.74^5
Cerisiaux fils & Co., Namen, » 1.74
L. Goffin, Luik, » 1.74
H. J. Bosman, Rotterdam, » 1.73^5
P. Janssen, Roermond, » 1.71^5
J. B. Petit, Breda, » 1.709

Leggen; ingek. 3 bilj., als: per M¹
L. Philip, 's-Hage, f 69
H. Jongenburger, Waddinxveen, » 52
W. Swaneveld, 's-Hage, » 44

Herleggen; ingek. 3 bilj., als: per M¹
L. Philip, 's-Hage, f 0.33
H. Jongenburger, Waddinxveen, » 0.32
W. Swaneveld, 's-Hage, » 0.24^5

Elsloo (Fr.), 12 Dec.: het bouwen van eene nieuwe natuurboterfabriek te Oosterwolde en te Steggerda.

Fabriek te Oosterwolde; ingek. 16 bilj., als:

J. H. Poutsma, te Terwispel, f 7544
D. J. Oosterhaan, » Gorredijk, » 7154
J. J. Bosma, » Wolvega, » 6989
J. J. Bouma, » Langezwaag, » 6900
J. K. Luiting, » Oosterwolde, » 6739
C. v. Es, » idem » 6738
G. H. Wieberdink, » idem » 6665
J. E. Mulder, » Noordwolde, » 6680
S. W. de Boer, » Lippenhuizen, » 6630
A. R. v. d. Wijk, » idem » 6595
R. A. v. d. Veen, » Terwispel, » 6538
J. Eizinga, » Korterwaag, » 6485
W. K. Burgij, » Terwispel, » 6468
J. J. Dijkstra, » Oosterwolde, » 6320
M. R. Veltman, » idem » 6215
E. J. de Boer, » Noordwolde, » 6118
Gegund.

Fabriek te Steggerda; ingek. 24 bilj., als:

J. de Boer, te Sloten, f 6998
J. Nijholt, » Wolvega, » 6984
J. K. de Ruiter, » Heerenveen, » 6968
J. J. Bosma, » Wolvega, » 6950
D. J. Oosterhaan, » Gorredijk, » 6800
J. L. Eppenga, » Lippenhuizen, » 6750
S. W. de Boer, » idem » 6729
J. K. Luiting, » Oosterwolde, » 6700
A. R. v. d. Wijk, » Lippenhuizen, » 6690
J. J. Bouma, » Langezwaag, » 6666
J. H. Poutsma, » Terwispel, » 6594
F. W. Bawalda, » Oudeschoot, » 6583
W. K. Burgij, » Terwispel, » 6568
S. J. Lenstra, » Wolvega, » 6467
G. H. Wieberdink, » Oosterwolde, » 6444
J. Eits Mz., » Noordwolde, » 6384
J. K. v. d. Meer, » Nijeholtwolde, » 6370
J. L. de Vries, » Oldeholtpade, » 6368
J. Eizinga, » Korterwaag, » 6245
R. A. v. d. Veen, » Terwispel, » 6074
O. P. Offringa, » Donkerbroek, » 6068
E. J. de Boer, » Noordwolde, » 5971
J. E. Mulder, » idem » 5970
R. J. de Boer, » Steggerda, » 5645
Gegund.

Massa: ingek. 5 bilj., als:

J. H. Poutsma, te Terwispel, f 13,388
W. K. Burgij, » idem » 13,000
J. Eizinga, » Korterwaag, » 12,424
R. A. v. d. Veen, » Terwispel, » 12,350
O. P. Offringa, » Donkerbroek, » 12,100

Groningen, 12 Dec., voor rekening der gemeente-gasfabriek: de levering van: 1o. steen, kalk, cement, dakpannen, vloeren, estrikken enz.; ingek. 2 bilj.; minste inschr. H. D. Heukers, te Groningen, voor 20 1/2 % beneden tarief.

2o. verfwerken; ingek. 2 bilj.; minste inschr. B. van Heuvelen, te Groningen, voor 29 % beneden tarief.

3o. grenen- en vurenhout; ingekomen 2 bilj.; minste inschr. Joh. H. Mulder, te Zuidwolde, voor 22 % beneden tarief.

4o. rongen, spijkers enz.; ingek. 2 bilj.; minste inschr. firma Van der Loeff en Adriani, te Groningen, voor 63 % beneden tarief.

5o. lood, zink, soldeersel, leien enz., met arbeidsloon; ingek. 2 bilj.; minste inschr. A. M. Robbersen, te Groningen, voor 20 1/2 % beneden tarief.

Dordrecht, 12 Dec.: 1o. de levering van verschillende materialen ten behoeve der gemeente, ged. '88; minste inschr. waren:

35 M³ dennen- of vurenhout, K. de Lange Az., Dordrecht, f 794
2.879 » grenenhout, dezelfde, » 112
8.700 » eikenhout, W. en M. v. d. Weg, idem » 740
10.630 » gecreosot. dennenhout, Van Dorsser & Co., idem » 427
6.800 » groenhart- of ijzerhout, W. en M. v. d. Weg, idem f 815 of » 303
verfwaren, J. B. de Wolff, idem » 179.15
draadnagels P. v. d. Toorn, idem » 16.55
smidswerk, J. H. Wildeman firma G. Schuld & Zn., idem » 325.75
kalk en tras, J. Knijff, idem » 88.70
tegels en pannen, dezelfde, » 49.42 1/2
Waalklinkers per 1000 stuks, C. M. Seret, Tiel, » 11.71
touwwerk, W. J. de Voogd, Dordrecht, » 213.90
poetskatoen per KG. J. de Wolff, id. » 0.43
Stockholmerteer » » Wed. G. 't Hooft & Zn., idem » 0.08
Friesche turf per 100 stuks, H. Hornbroek, idem » 0.69
Hollandsche turf per 100 st., dezelfde, » 0.47
eikenhout per M³ C. Arbouw, id. » 5.25
kachelblokken » dezelfde, » 7.10
kachelhout per HL., dezelfde, » 0.45
takkenbossen per 100 stuks, F. v. d. Graaf Jz., Papendrecht, » 4.47

olie, in eens af, J. B. de Wolff, Dordrecht, » 257
talk » » » D. v. d. Berg, id. » 208.25
gegoten-ijzeren straatsyphons, per stuk, Maats. ijzergieterij »de Prins van Oranje", 's-Hage, » 11.70
riviergrint per M³, H. den Breejen, Hardinksveld, » 1.32

Omtrent de levering van portland-cement en hardsteenen trottoirbanden en het vervoer van riviergrint werd de gunning aangehouden.

2o. het onderhoud van de openbare drinkfonteinen en ééne pomp aan de Mijl; gegund aan J. W. v. Schelt, te Dordrecht, voor f 190.

Roggel, 12 Dec.: het vergrooten der school met bijlevering van al de benoodigde bouwmaterialen; ingek. 13 bilj., als:

J. Franken, te Roggel, f 8418
J. Massen, » Swalmen, » 6661
Knapen, » Weert, » 5602
Salimans, » Baexem, » 5579
Pollard, » Maasniel, » 5548
Reinders, » idem » 5542
Wagemans, » Roggel, » 5468
Van Soest, » idem » 5395
Beckers, » Sittard, » 5333
Mertens, » Weert, » 5285
J. Mennen, » Roggel, » 5281
C. Baeten, » idem » 4575
H. Woegels, » Weert, » 4443.95

Breda, 12 Dec.: het leveren van kiezelzand voor de voetpaden van het park het »Valkenberg"; ingek. 3 bilj., als:

C. de Kanter, Breda, f 2.05 per M³
B. Verlegh, Ginneken, » 0.90 » »
M. Bakkeren, Prinsenhage, » 843 massa

Leeuwarden, 13 Dec.: het maken van eene nieuwe draaibrug te Engwierum, voor rekening der prov. Friesland; ingek. 11 bilj., als:

C. Bakker, te Kollum, f 12,714
M. Westra, » idem » 12,655
H. L. Cuveller, » Stavoren, » 12,450
H. Vernsma, » idem » 12,350
A. H. Tenenga, » idem » 12,310
K. G. Keuning, » Ternaard, » 11,600
M. R. v. d. Molen, » Buitenpost, » 11,585
H. de Harder, » Groningen, » 11,407
S. Hoogeveen, » Dokkum, » 11,346
F. J. Schaafsma, » Harlingen, » 11,328
J. Bakker, » Kollum, » 11,293
Raming » 11,350

Woerden, 13 Dec.: het inrichten van eene werkplaats bij de wagenloodsen en het aanbrengen van 200 ijzeren ringen aan het arsenaal te Woerden, onder het beheer der genie te Utrecht; ingek. 7 bilj., als:

J. Radix Bz., te Woerden, f 1460
G. Blok, » idem » 1449
G. Brandsen, » idem » 1398
J. W. Blok, » idem » 1379
A. Koteres, » idem » 1371
C. Fluijt, » idem » 1297
G. de Gooderen, » idem » 1284.63
Raming » 1300

Borne, 13 Dec.: het bouwen eener R.-K. kerk en pastorie, onder beheer van den architect Nic. Molenaar, te 's-Hage; ingek. 19 bilj., als:

	kerk	pastorie	massa
B. Krijnen, Groningen,	f 52,300	f 13,200	f 65,400
J. G. Tönis, Enschedé,	48,790	10,260	60,590
J. A. de Bont Utrecht, L. de Bont, Nijmegen, L. G. Struijcken, Utr.,	46,750	13,400	58,450
A. A. v. Dommelen, Nijmegen,	45,000	13,000	58,000
Wed. H. C. Janssen & Co., Maastricht,	44,757	13,143	57,900
W. Westerhof, Weesp,	45,545	12,445	57,545
J. Sienters, Haarlem,	46,000	12,000	57,300
H. J. Wichers en J. Etmans, Lobit,	45,380	12,838	57,218
A. Peters, Zenderen,	44,500	12,600	57,000
F. G. Bekhuis, en D. Damstra, Leeuwarden,	44,547	12,433	55,790
F. Raaijmakers, Nieuweramstel,	42,900	13,950	54,900
L. de Booij, Tilburg,	48,700	16,700	54,700
J. Rodenrijs, 's-Hage,	43,389	12,900	54,880
K. Spoor, Almelo,		11,240	53,942
G. J. Brakkhuis, Borne,		11,243	53,940
N. Pergain, Berkel bij Rotterdam,	43,250	12,400	53,400
A. Hesselink, Borne,		9,950	
A. Groothengel, Borne,	47,956	9,944	
C. Eckhardt, Almelo,	42,400	11,243	53,643

Nog niet gegund.

Enkhuizen, 13 Dec.: het herstellen en veranderen van een heerenhuis, benevens het bouwen van een spreekkamer, voor rekening van Dr. Scholten, onder beheer van den architect J. C. de Groot; ingek. 5 bilj., als:

C. Liefhebber en Z. de Vries, te Enkhuizen, f 2249
R. Kramer en J. v. Marle, » idem » 2238
W. Riederhoff, » idem » 2193
Th. v. Dam en J. Roosendaal, » idem » 2189
J. West en H. Visser, » idem » 2049
Gegund.

Reden, 13 Dec., voor rekening der gemeente: 1o. de levering van 6 petroleumlantaarns en schilderen van 5 lantaarnpalen; ingekomen 4 bilj., als:

J. W. Teunissen, te Velp, f 73.50
W. v. d. Doot, » Reden, » 68.50
A. J. Geverink, » Dieren, » 68.50
J. Janssen Jz., » Reden, » 66.50
Gegund.

2o. het maken, leveren en stellen van 18 rustbanken; ingek. 17 bilj., als: per stuk.

H. Beumer, te Steeg, f 14.90
H. Teunissen, » Reden, » 14.60
E. H. v. Heuven, » Velp, » 14.49
J. P. E. v. Doorn, » idem » 14.33 1/3
J. J. Crop, » idem » 13.85
B. Slotboom, » Reden, » 12.90
P. Janssen v. Galen, » Velp, » 12.89
A. v. Dijk, » Ellekom, » 12.80
E. J. N. Steentjes, » Velp, » 12.80
A. W. Aalders, » Reden, » 12.75
H. M. Berendsen, » Keppel, » 12.20
G. Kolderman, » Steeg, » 12
J. Steinvoort, » Dieren, » 11.99
H. Klenstarink, » Velp, » 11.83 1/3
F. H. Elsen, » idem » 11.79
A. R. Schoonman, » Dieren, » 11.50
L. Enklaar, » idem » 11.37
Gegund.

3o. de verlichting van 19 petroleumlantaarns te Ellekom en Middachterlaan; ingekomen 6 bilj., als: per stuk.

Th. Dammers, te Ellekom, f 16
J. S. Gerritsen, » idem » 14
H. Dammers, » idem » 13.19
J. J. Bartels, » idem » 13
G. Jansen Gz., » idem » 12.40
J. Beumer, » idem » 12
Gegund aan J. J. Bartels.

4o. het onderhoud der scholen, onderwijzerswoningen en meubilair.

Velp no. 1, ingek. 6 bilj., als:
F. H. v. Heuven, te Velp, f 274
J. P. E. v. Doorn, » idem » 273
J. J. Crop, » idem » 263
F. H. Elsen, » idem » 257
A. Ledeboer, » idem » 253.80
H. J. Caro, » idem » 225
Gegund.

Velp no. 2, ingek. 5 bilj., als:
F. H. v. Heuven, te Velp, f 309
J. J. Crop, » idem » 307
F. H. Elsen, » idem » 287
J. P. E. v. Doorn, » idem » 249
H. J. Caro, » idem » 175
Gegund.

Reden, ingek. 5 bilj., als:
F. Kraaijenbrink, te Reden, f 184.25
J. Jansen, » idem » 143.80
G. Boode, » idem » 139
B. Slotboom, » idem » 135
D. W. Nijenhuis, » idem » 124
Gegund.

Steeg, ingek. 3 bilj., als:
H. Stoltenborg, te Dieren, f 151.70
F. Kraaijenbrink, » Reden, » 98.55
G. Boode, » idem » 69
Gegund.

Ellekom, ingek. 5 bilj., als:
Ongeteekend, te Dieren, f 58.49
L. Enklaar, » idem » 55.90
H. Enklaar, » idem » 54.88
F. Kraaijenbrink, » Steeg, » 49.50
G. Boode, » Reden, » 46
Gegund.

Dieren no. 1, ingek. 4 bilj., als:
A. R. Schoonman, te Dieren, f 189
H. Enklaar, » idem » 188.70
H. Stoltenborg, » idem » 186.10
J. Steinvoort, » idem » 179
Gegund.

Dieren no. 2, ingek. 4 bilj., als:
J. Steinvoort, te Dieren, f 233.75
H. Enklaar, » idem » 227.77
A. R. Schoonman, » idem » 226
L. Enklaar, » idem » 224.90
Gegund.

Spankeren, ingek. 4 bilj., als:
H. Stoltenborg, te Dieren, f 175.70
A. R. Schoonman, » idem » 163
H. Enklaar, » idem » 161.98
J. Steinvoort, » idem » 157
Gegund.

Soeren, ingek. 4 bilj., als:
J. Steinvoort, te Dieren, f 142
A. R. Schoonman, » idem » 138
L. Enklaar, » idem » 136.40
H. Enklaar, » idem » 134.90
Niet gegund.

5o. de levering van grint voor de gemeentewegen.

Velp, ingek. 2 bilj., als: per stère.
H. Brouwer, te Reden, f 1.78
G. J. Bosveld, » idem » 1.74
Gegund

Reden en Steeg, ingek. 2 bilj., als: per stère.
G. J. Bosveld, te Reden, f 1.34
H. Brouwer, » idem » 131
Gegund.

Ellekom, Dieren, Spankeren en Soeren; ingekomen 5 bilj., als: per stère.
P. G. Olijslager, te Dieren, f 1.39
H. Polman, » idem » 1.27
E. J. Jansen, » Soeren, » 1.22
J. W. te Stroke, » Dieren, » 1.21
G. H. Kersten, » idem » 1.19^5
Gegund.

Gouda, 14 Dec.: de levering van diverse materialen enz., voor de gemeentewerken; minste inschr. waren: beneden tarief

eikenhout, A. de Jong & Zn., Gouda, 15 %
Am. grenenhout, N. Francken, Zaandam, 30 %
grenenhout, K. v. d. Torren, Waddinxveen, 14 %
dennenhout, A. de Jong & Zn., Gouda, 14 %
delen dezelfde, 20 %
rondhout, dezelfde, 14 %
ijzerwerk, A. H. Kok, Gouda, 16 %
ijzerwaren, J. J. Vordries, idem 15 %
verfwaren, C. v. Dillen & Zn., idem 21 %
teer, L. Visser & Zn., idem 27 %
kalk, K. H. Schutte, Valkenburg, 20 %
grint, G. Broere, Gouda, 30 %
zand, L. Broere, idem 30 %
lood en zink, Wed. H. v. Derkel, idem 2 % boven tarief.
500 M³ fijne puin, D. v. Kleef, Waddinxveen, voor f 485.
300000 blauwe IJzelstraatklinkers, Schaly en en Bekker, Schoonhoven, voor f 5.72 per 1000.
40000 IJsselmetselplavei, Van Lange, Moordrecht, voor f 5.70 per 1000.
195000 Vechtsche straatklinkers, Waalr., Bonté en Bekker, Amsterdam, voor f 14.83 p. m.
25000 idem idem Vechtvorm, Wed. J. Brunt, Woerden, voor f 13.74 per 1000.
10.000 Ben-ahinkeien 14/16, E. Jansen & Co., Luik, voor f 77.90 per 1000.
plantsoengewas, T. de Loos & Zn., Boskoop, voor f 99.90.
378 M. perkoenbeschoeiing, C. P. W. Dessing, Gouda, voor f 1624.
54 M. walbeschoeiing, W. Bokhoven, idem voor f 986.

's-Hage, 14 Dec., onder beheer van het ministerie van waterst. enz.: 1o. het vormen van een gedeelte rivier tusschen de Dussensche Gantel en het Holleke nabij Keizersveer, onder de gemeenten Waspik, Dussen en Raamsdonk; ingek. 9 bilj., als:

S. H. Fernim, Scheveningen, f 1,278,000
L. J. v. d. Steenhoven, Dordrecht, » 1,242,000
A. v. d. Vlis, Zalt-Bommel, » 1,183,000
J. Hillen, Grave, en Ph. Verbruggen, Waddinxveen, » 1,169,000
G. A. v. Hattem, Sliedrecht, » 1,167,500
B. A. Wiegerink, Groenlo, en F. E. Terwindt, Pannerden, » 1,127,000
H. Th. Wiegerink, Groenlo, » 1,117,000
W. P. de Vries, Rossum, en N. v. Haaren, 's-Bosch, » 1,056,400
J. J. Bekker, Lent, en A. D. v. Soters, Vecht, » 979,000
Raming » 1,270,000

2o. het maken van een woningblok voor het sluispersoneel van de scheepvaartsluis nabij Keizersveer, onder de gemeente Raamsdonk; ingek. 8 bilj., als:

C. de Groot, Sliedrecht, f 12,800
A. D. Lucas, Zevenbergen, » 10,697
J. v. Laarhoven, Raamsdonk, » 10,624
Ph. Verbruggen, Waddinxveen, » 10,410
S. P. Zijlmans Gz., Drimmelen, » 9,972
G. v. d. Velden, Breda, » 9,845
A. Blok, 's-Gravendeel, » 9,796
J. Dijkstra, Werkendam, » 9,688
Raming » 10,410

3o. het maken van eene dubbele ijzeren hoenlebrug over de in-aanbouw-zijnde schutsluis nabij de algemeene begraafplaats te Gorinchem; ingek. 10 bilj., als:

Penn en Bauduin, Dordrecht, ƒ 23,200
Soc. anon. de Selessin, Tilleur, » 22,990
Kon. Nederl. Grofsmederij, Leiden, » 22,800
Kon. fabriek van stoom- en andere werktuigen, Amsterdam, » 22,750
Maats. IJzergieterij »de Prins van Oranje", 's-Hage, » 22,300
L. J. Enthoven & Co., 's-Hage, » 21,649
De Vries Robbé & Co., Gorichem, » 20,730
Soc. anon. des forges et ateliers de Seneffe, Seneffe, » 20,444
F. H. Begemann, Helmond, » 19,900
Utrechtsche ijzergieterij, firma A. F. Smulders, Utrecht, » 19,690
Raming » 21,300

4o. het maken van drie dwarsdammen langs en aan de landeinden der dwarskribben nos. 32, 42 en 44 der rivier de Boven-Merwede; ingek. 6 bilj., als:

A. v. d. Vis, Zalt-Bommel, ƒ 12,840
G. de Hoog Gz., Gorichem, » 12,700
W. Volker, Sliedrecht, » 12,6?8
H. Dubbeldam, Gorichem, » 12,389
B. Swets Tz., Hardinksveld, » 12,245
G. Beenhakker Gz., Sliedrecht, » 11,148
Raming » 12,200

5o. de uitvoering van baggerwerk in het bed van de rivier de Waal, tot verbetering van de vaargeul onder Wamel en Dreumel; ingekomen 8 bilj., als: per M³

J. W. R. Randman en A. J. Vermeulen, Nijmegen, ƒ 0.17
A. L. v. Wijngaarden IJz., Sliedrecht, » 0.158
L. A. v. Haaften, idem » 0.1475
A. v. d. Vis, Zalt-Bommel, » 0.14
L. Kalis Kz., Sliedrecht, » 0.127
H. Bonnik H.Hz., Utrecht, » 0.1179
W. P. de Vries, Rossum, » 0.117
T. Volker, Dordrecht, » 0.112
Raming » 0.18

Hilversum, 14 Dec.: het verbouwen van de villa »Bella Vista", onder beheer van den architect C. B. Posthumus Meijjes; ingek. 7 bilj., als:

Bolderheij, te 's-Graveland, ƒ 9810
W. Gijsel, » idem » 9800
Meijer, » idem » 9680
G. Gijsel, » Hilversum, » 9678
J. v. d. Bral, » idem » 9447
G. Teunissen, » Bussum, » 8765
R. Meeuw, » Hilversum, » 7344

Gegund aan G. Teunissen.

Sneek, 15 Dec.: de zeedijkswerken voor het waterschap Wijmbritseradeel c. a. Contributiezeedijken; minste inschr. waren:

Perc. 1, 126.50 M. paalheien, T. B. Strandstra, te Zurich, voor ƒ 12.40 per M.

Perc. 2, 57.80 M. kisthoofd, K. Poen, te Hindeloopen, voor ƒ 6.49 per M.

Perc. 3, 59.50 M. kisthoofd, P. Gerbma, idem voor ƒ 9.40 per M.

Perc. 4, 46 M. binnenkist, K. Poen, idem voor ƒ 2.49 per M.

Perc. 5, 74.70 M. middelbengel, dezelfde, voor ƒ 5.70 per M.

Perc. 6, 6 are zoodwerk en verwerken van 300 M³ strooigrond, C. Meines, idem voor ƒ 225.

Perc. 7, 1260 M. dijksbestrating, S. Heeres, idem voor ƒ 1234.

Perc. 8, 1155 M. baggerwerk, R. H. de Boer, te Staveren, voor ƒ 987.

Perc. 9, 128 stoppalen inheien, G. D. Joustra, te Molkwerum, voor ƒ 60.

Perc. 10, 1000 M. kistopvullen, C. Meines, te Hindeloopen, voor ƒ 36.

Perc. 11, 250 stuks Noordsche grenen palen lang 71 decimeter, Fontein Tjallingii, te Harlingen, voor ƒ 1437.50.

Perc. 12, 240 stuks idem lang 62 decimeter, H. Jans & Co., te Harlingen, voor ƒ 1128.

Perc. 13, 580 stuks idem lang 53 decimeter, P. Schaafsma Sz., idem voor ƒ 1969.

Perc. 14, 240 stuks idem lang 41 decimeter, H. Jansen & Co., idem voor ƒ 528.

Perc. 15, 240 stuks idem lang 35 decimeter, P. Schaafsma Sz., idem voor ƒ 456.

Perc. 16, 425 M. eiken gording 10 bij 22 en 300 M. idem 8 bij 17, G. H. Horsting G.Jz. & Co., te Doetichem, voor ƒ 586.50 en ƒ 222.

Perc. 17, 3000 bos Gaasterlandsch rijs, F. A. de Vries, Gaasterland, voor ƒ 59.

Perc. 18, 3100 rongen, T. W. Nauta, te Makkum, voor ƒ 9.79 per 100 KG.

Alles gegund.

's-Hage, 15 Dec.: de bouw van tien woonhuizen en twee pakhuizen, te stichten op twee terreinen, gelegen aan de beide hoeken der Jacob-Catsstraat en Hoefkade, onder beheer van den architect W. B. van Liefland; minste inschr. A. Koudijs, te 's-Hage,

perc. 1 en 2, ƒ 24,500 en ƒ 22,500
massa, » 47,000

Delft, 15 Dec., voor rekening van het hoogheemraadschap Delfland: 1o. de leverantie van 200 last basaltstortsteen; minste inschrijver P. Langeveld, te Hardinksveld, voor ƒ 8240.

2o. de leverantie van 7000 bos riet; minste inschr. P. de Groot, te Sliedrecht, voor ƒ 480.

's-Bosch, 15 Dec., onder beheer van den provincialen waterstaat enz.: 1o. het leveren van gegoten-ijzeren hectometer- en afstandwijzerpalen; ingek. 8 bilj., als:

Firma L. Smulders & Co., Utrecht, ƒ 1329.68
Fr. Verhimmen, idem » 1294
H. H. Breier, Rotterdam, » 1200
Maats. IJzergieterij »de Prins van Oranje", 's-Hage, » 1137
H. H. v. Voorden, Willemstad, » 1030
J. de Bakker, Oosterhout, » 1022.50
Penn en Bauduin, Dordrecht, » 968
Rogier, Nerinx en Richter, Bergen-op-Zoom, » 963.29
Raming » 1100

2o. het vervangen van de grintbaan door keibestrating op een gedeelte van den prov. weg Stampersgat—Fijnaart; ingek. 14 bilj., als:

J. B. Ruijsmakers, Wouw, ƒ 2073
A. Oosters, Willemstad, » 1797
A. D. Lucas, Zevenbergen, » 1725
W. H. Segboer, Fijnaart, » 1720
P. Bogaarts, Standdaarbuiten, » 1714
H. Rietmeier, Rozendaal, » 1702
A. v. Meer, Zevenbergen, » 1687
M. Smits, Bergen-op-Zoom, » 1673
G. W. Metsers, Ginneken, » 1664
J. A. v. Meer, Fijnaart, » 1649
P. Verslaijs Wz., idem » 1646
J. Hack, Oud Gastel, » 1640
F. N. de Rooij, Dinteloord, » 1636
Fr. Niessen, Roermond, » 1615
Raming » 1710

3o. het vervangen van de grintbaan door keibestrating op een gedeelte van den prov. weg Zevenbergen—Standdaarbuiten; ingekomen 12 bilj., als:

J. B. Ruijsmakers, Wouw, ƒ 2206
W. H. Segboer, Fijnaart, » 1977
H. Rietmeier, Rozendaal, » 1930
P. Bogaarts, Standdaarbuiten, » 1907
A. D. Lucas, Zevenbergen, » 1889
J. A. v. Meer, Fijnaart, » 1870
F. v. d. Flier, Willemstad, » 1847
A. v. Meer, Zevenbergen, » 1847
P. Versluis Wz., Fijnaart, » 1846
F. N. de Rooij, Dinteloord, » 1838
Fr. Niessen, Roermond, » 1829
G. W. Metsers, Ginneken, » 1811
Raming » 1900

4o. het vervangen van de grintbaan door keibestrating op een gedeelte van den prov. weg Best—Oorschot; ingek. 9 bilj., als:

H. J. Troupin, Best, ƒ 3650
J. de Laat, Woensel, » 3560
J. v. Empel, Tilburg, » 3553
G. W. Metsers, Ginneken, » 3548
J. v. d. Dungen, Schijndel, » 3535
J. C. Schenk, Oosterwijk, » 3500
J. M. v. Gasselt, Venloo, » 3487
M. de Koning, Best, » 3397
Th. v. Loo, Vechel, » 3360
Raming » 3806

5o. het vervangen van de klinkerbestrating door keibestrating op een gedeelte van den prov. weg van Eindhoven naar Reusel, te Gestel; ingek. 10 bilj., als:

M. de Koning, Best, ƒ 5300
Gebr. Maas, Valkenswaard, » 5297
J. C. Schenk, Oosterwijk, » 5283
G. W. Metsers, Ginneken, » 5232
H. J. Troupin, Best, » 5230
J. v. Empel, Tilburg, » 5220
J. de Laat, Woensel, » 5199
Fr. Otten, Helmond, » 5043
J. M. v. Gasselt, Venloo, » 4876
Th. v. Loo, Vechel, » 4835
Raming » 5600

Al de werken zijn aan de minste inschrijvers gegund.

Groningen, 16 Dec.: onder beheer van het ministerie van waterst. enz.: 1o. het driejarig onderhouden van de rijks groote wegen en de verspreide rijksbruggen in de prov. Groningen in drie perceelen en in massa. Dienst 1888—1890.

Perc. 1, rijksweg van Groningen naar de Drentsche grens; ingek. 6 bilj., als:

per jaar.
W. Timmer, te Finsterwolde, ƒ 4970
L. Dekker, » Bedum, » 4316
A. Woldringh, » Zoutkamp, » 4236
J. H. Muller, » Groningen, » 4200
H. Dopheide, » idem » 4047
H. de Herder, » idem » 3921
Raming » 4570

Perc. 2, rijksweg van Groningen naar de Friesche grens; ingek. 6 bilj., als:

per jaar.
T. H. Bos, te Bedum, ƒ 5790
A. Woldring, » Zoutkamp, » 5662
A. H. Teenings, » Grootegast, » 5394
M. H. v. d. Molen, » Buitenpost, » 5286
H. Formsma, » Grijpskerk, » 5195
J. H. Muller, » Groningen, » 4723
Raming » 5990

Perc. 3, rijksweg van Groningen naar Delfzijl; ingek. 11 bilj., als:

per jaar.
G. Schrabbler, te Termunten, ƒ 10,100
J. D. Rottschäffer, » Stedum, » 8,893
A. Woldring, » Zoutkamp, » 8,461
S. W. Meyer, » Bedum, » 8,400
E. Pastoor, » Stedum, » 8,362
J. H. Pot, » idem » 8,330
T. J. Bos, » Bedum, » 8,319
J. Heikens, » Appingedam, » 8,250
J. Zeldenrust, » Warfum, » 8,200
P. Nieland, » Wirdum, » 7,644
J. H. Muller, » Groningen, » 7,300
Raming » 8,776

Massa der perc. 1—3, ingek. 11 bilj., als:

per jaar.
J. H. Muller, te Groningen, ƒ 48,090
R. Havinga, » Winschoten, » 18,550
A. Woldringh, » Zoutkamp, » 18,500
W. D. Rottschäffer, » Stedum, » 18,383
J. Heikens, » Appingedam, » 18,150
J. N. Kruizinga, » Groningen, » 17,748
G. Ch. Rottinghuis, » Delfzijl, » 17,557
J. Veltkamp, » Bedum, » 17,146
P. H. Dopheide, » Groningen, » 17,150
A. Schreuder Jr., » idem » 17,034
H. de Herder, » idem » 16,842
Raming » 19,336

De laagste inschrijvingen waren:
Op perc. 1 ƒ 3921 per jaar.
» » 2 » 4723 » »
» » 3 » 7300 » »

samen ƒ 15944
In massa » 16842

Zoodat de perceel-inschrijvingen ƒ 898 minder bedragen dan de inschrijvingen in massa.

Zwolle, 16 Dec., voor rekening der prov. Overijsel: 1o. het uitvoeren van vernieuwingen, herstellingen, verf- en teerwerk, aan de kunstwerken, gebouwen enz., der Dedemsvaart en hare zijtakken, ged. '88, in drie perceelen.

Perc. 1, ingekomen 5 bilj., als:

J. Otten, te Meppel, ƒ 874
H. T. Naarding, » Avereest, » 780
J. Nuis, » idem » 754
J. Woener, » Hasselt, » 736
H. Snijders, » Avereest, » 649
Raming » 695

Perc. 2, ingek. 6 bilj., als:

J. Otten, te Meppel, ƒ 564
H. Schotkamp, » Avereest, » 515
J. Woener, » Hasselt, » 514
J. Nuis, » Avereest, » 476
H. T. Naarding, » idem » 430
H. Snijders, » idem » 394
Raming » 620

Perc. 3, ingekomen 4 bilj., als:

J. Woener, te Hasselt, ƒ 1980
W. Wilmers en A. Epping, » Lutten, » 1964
K. A. Hakkert, » Avereest, » 1872
J. Nuis, » idem » 1717
Raming » 2100

2o. het onderhoud van de aarde- en verdedigingswerken van de Dedemsvaart en hare zijtakken, ged. '88, in drie perceelen.

Perc. 1, ingek. 2 bilj., als:

K. A. Hakkert, te Avereest, ƒ 1697
W. Bosman, » Nieuwleusen, » 1498
Raming » 1710

Perc. 2, ingek. 2 bilj., als:

W. Haverkort, te Avereest, ƒ 983.90
B. v. d. Linde, » idem » 946
Raming » 985

Perc. 3, ingek. 2 bilj., als:

B. v. d. Linde, te Avereest, ƒ 1706
K. A. Hakkert, » idem » 1547
Raming » 1835

3o. het vervangen van de vaste brug bij Doosje, in den provincialen weg van Zwartsluis naar Meppel, door een ijzeren ophaalbrug; ingek. 10 bilj., als:

T. Mol, te Genemuiden, ƒ 2075
T. Schipper, » idem » 1994
J. Otten, » Meppel, » 1924
G. J. Wispelweij & Co., » Zwolle, » 1899
F. de Herder, » idem » 1873
H. Slot, » Zwartsluis, » 1872
G. B. Meijer, » Musselkanaal, » 1864
F. Akerson, » Steenwijk, » 1839
A. Bekendam, » Genemuiden, » 1809
C. Terhorst, » Zwolle, » 1787
Raming » 1880

BIJVOEGSEL
VAN

DE OPMERKER

van ZATERDAG 24 DECEMBER 1887.

AANKONDIGINGEN
VAN
AANBESTEDINGEN.

Maandag, 26 Dec.

Franeker, door het dijksbest. van het waterschap der »Vijf deelen Zeedijken binnendijks", ter secretarie: de levering van 200 stuks 7 hectograms-rongen; 800 stuks 6 hectograms-rongen en 3000 stuks 5 hectograms-rongen.

Dinsdag, 27 Dec.

Rozendaal, te 10 uren, door burg. en weth. van Rozendaal en Nispen: het onderhoud der openbare zandwegen onder Rozendaal en Nispen, in 10 kavels, ged. '88.

's-Hage, te 11½ uren, door het prov. best. van Zuid-Holland: het onderhoud der haven van Stellendam van 1 Jan. '88—30 April '90. Inl. bij den hoofdingenieur J. van der Vegt, te 's-Hage. Aanw. gehouden. Raming ƒ 15,400. (*Zie advert. in n°. 51.*)

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van koloniën:

1o. bestek no. 94, de levering van twee metalen bruggijlers;

2o. bestek no. 95, de levering van den metalen bovenbouw van eene brug van 3 × 30 M.

Alles ten dienste der Staatsspoorwegen op Java.

Zutfen, te 2 uren, door burg. en weth.:

1o. de levering der bespanningen voor het ophalen der asch en vuilnis en het vervoer der tonnenwagens;

2o. de levering der materialen voor het onderhoud der gemeentewerken, ged. '88;

3o. het onderhoud der openbare pompen, ged. '88—'90.

Lonneker (Geld.), te 3 uren, door burg. en weth.: het onderhoud voor 5 jaren der kachels met toebehooren, in scholen en gemeentehuis.

Rotterdam, in het Timmerhuis: de levering van tegels, dakpannen, kannenbuizen, pleister, tras, portland-cement, touwwerk, hennep, snuit van vlas, teer, bruinwerk, mos, strookdweilen, blokmakerswerk, borstelmakerswerk, sponzen, groen laken, tochtreep, grijs linnen, behangsellinnen, afneemdoeken, wollen- en linnen dweilen, gordijnlinnen, grondpapier, singel, meubelkoord, band, jaloeziebandladder, glazen ballons, lampenglazen, zeemvellen, leder, patent-olie, groene zeep, kaarsen, Amerikaansche reuzel, vet (roet), poetskatoen, lampenkatoen, turf, houtskolen, bezems, boenders, manden, zink, lood, looden- en vertind looden buizen, metalen main- en tapkranen, spijkers, ijzerwaren, kolenbakken, staal, verfwaren en vensterglas. (*Zie advert. in n°. 51.*)

Rotterdam, in het Timmerhuis: de levering van getrokken en vlakke Waalklinkers, Waalhardgrauw, straatklinkers uit Utrecht of van de Maas, IJsel straatplavei en beste harde ondersteen, Escaussijnsch-steenen trottoirbanden, Luiksche kluitkalk, Doorniksche waterkalk, grèskeien, porfierkeien, Ben-ahinkeien, Niedermendiger lavakeien, steenslag van natuurlijke steen, grove grint, grintzand, eiken-, grenen-, dennen- en vuren timmerhout, gegoten-ijzeren straatsyphons en straatberrierranden, staaf-, band- en plaatijzer. (*Zie advert in n°. 51.*)

Gerredijk (Friesl.), door het kerkbest. der Ned. Israël. gemeente: het verven van de kerk, van binnen en buiten, alsmede school en schoolhuis. Aanw. gehouden.

Woensdag, 28 Dec.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het onderhouden van en de uitvoering van eenige werken aan het departement van justitie te 's-Hage, ged. '88, '89 en '90. Inl. bij den rijksbouwmeester in het 1e district, te 's-Hage. Aanw. gehouden.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het onderhoud en herstel van de landsgebouwen te 's-Hage, ged. '88. Inl. bij den rijksbouwmeester in het 2e district, en den hoofdopzichter voor de landsgebouwen J. A. Weinberg, beiden te 's-Hage. Aanw. gehouden. Raming ƒ 33,600.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: de levering van 8015 M³ baltsteen voor de rijksrivierwerken op de Maas, in twee perceelen, perc. 1 5365 M³, perc. 2 2650 M³. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, den ingenieur Verweij, te Vucht en de opzichters Willems te Maastricht, Droste te Roermond, Kooreman te Venloo, Venema te Grave, Groenen te Vucht en Van Enst te Heusden. Aanw. gehouden. Raming: perc. 1 ƒ 17,250, perc. 2 ƒ 7800 (herbesteding).

Donderdag, 29 Dec.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het driejarig onderhoud van- en het uitvoeren van eenige vernieuwingen en herstellingen aan de werken, behoorende tot het Noordzeekanaal, in 3 perceelen. Inl. bij den waarnemend hoofdingenieur, te Haarlem, en den ingenieur De Bruijn, te Amsterdam. Aanw. gehouden. Raming per jaar: perc. 1 ƒ 21,130, perc. 2 ƒ 14,887, perc. 3 ƒ 14,224.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het driejarig onderhoud der rijkszee- en havenwerken op het eiland Vlieland, behoorende tot de zeewerken in Noord-Holland. Inl. bij den waarnemend hoofdingenieur, te Haarlem, en den ingenieur Keurenaar, te Hoorn. Aanw. gehouden. Raming ƒ 35,000 per jaar.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het leveren en plaatsen van meerpalen langs het Noord-Hollandsch kanaal. Inl. bij den waarnemend hoofdingenieur, te Haarlem, en den ingenieur Welcker, te Alkmaar. Aanw. gehouden. Raming ƒ 2155.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het wegruimen van een wrak in de Zuiderzee. Inl. bij den hoofdingenieur, te Haarlem, den ingenieur Keurenaar, te Hoorn, en den opzichter Schol, te Enkhuizen. Aanw. gehouden.

Zaandam, te 1 uur, door burg. en weth.:

1o. het dempen en rioleeren der sloot bewesten de gedempte gracht;

2o. het maken van een trottoir om en het bestraten van het plein vóór het gemeentehuis;

3o. het onderhouden en vernieuwen der straten en pleinen ged. '88;

4o. het maken eener brug in het Oostzijder-Kattegat;

5o. het onderhoud der sluizen ged. '88;

6o. het onderhoud der kachels in de jaren '88 en '89.

Inl. bij den gemeentearchitect.

Hengeloo, te 8 uren, door J. de Morree Hz., in het koffiehuis van J. B. Borchert: het maken van twee aaneen te bouwen woningen voor J. Oldemeijer en het maken van twee dito woningen voor J. ten Voorde, op een terrein gelegen aan het Esterrein, aldaar.

Groningen, te 8 uren, door G. van Calcar, in het koffiehuis Van der Sluijs: het bouwen van twee heerenhuizen aan de Westerkaai, te Groningen. Inl. bij den architect W. van der Heide, aldaar. Aanw. gehouden.

Vrijdag, 30 Dec.

Boxmeer, te 10½ uren, door burg. en weth.: het met klinkers beleggen van een gedeelte straat bij het postkantoor aldaar, ter oppervlakte van 211 M². Aanw. gehouden.

Rotterdam, te 11 uren, ten kantore der gemeente-gasfabrieken, Oostzeedijk: de levering van getrokken-ijzeren pijpen en fittings, vertind-looden buizen, rood- en geelkoperen pijp en bladkoper, roodkoperen lantaarns, koperen hoofdkranen, koperen fittings en branders, bouten, rozetten, lampenglazen, porseleinen kappen, lantaarn- en andere ruiten, snij-, pijp- en sockettangen, gashaken, houtschroeven, draadnagels en klinknagels, moerbouten, vijlen, bordpapier, stalen schoppen, lijn- en patentolie, vet, zeep en kaarsen, loodwit, garen- en loodmenie, lampkatoen, poetslappen, poetskatoen, sponzen, zeemvellen, borstelwerk, kwasten, schiemansgaren, snuit van vlas, striktouw, hennep, houtskolen, rottingmanden, bezems, kluitkalk, smee-, plaat- en bandijzer, gegoten ijzerwerk, lantaarnpalen en lantaarnstoeltjes, zakken, stokerswanten en andere magazijngoederen. (*Zie advert. in n°. 51.*)

Alblasserdam, te 11 uren, door burg. en weth.: *a.* het onderhouden en vernieuwen der gemeentewerken ged. '88; *b.* den aanleg der straatverlichting; *c.* de exploitatie der straatverlichting ged. 10 jaren.

Arnhem, te 11½ uren, door burg. en weth.:

1o. bestek no. 5, het onderhouden van en het verrichten van eenige vernieuwingen aan verschillende gemeentewerken, ged. '88;

2o. bestek no. 11, het onderhouden van de plantsoenen der gemeente en het verrichten van eenige andere werkzaamheden, ged. '88;

3o. bestek no. 15, het onderhouden van en het verrichten van eenige verdere werkzaamheden aan verschillende gebouwen en inrichtingen, ged. '88. (*Zie advert. in n°. 52.*)

Amsterdam, te 12 uren, door de Amstelhotelmaatschappij, in het Café continental: het verbouwen van de veranda vóór Café continental, aan het Tulpplein. Aanw. 29 Dec., te 11 uren.

Arnhem, te 12 uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het vierjarig onderhoud en de uitvoering van vernieuwingen en herstellingen aan rijks-groote wegen in de prov. Gelderland, in 19 perceelen. Inl. bij den hoofdingenieur te Arnhem, en bij de verschillende ingenieurs en opzichters. Raming per jaar: perc. 1 ƒ 8415, perc. 2 ƒ 10,640, perc. 3 ƒ 11,185, perc. 4 ƒ 5890, perc. 5 ƒ 5925, perc. 6 ƒ 5110, perc. 7 ƒ 6750, perc. 8 ƒ 5820, perc. 9 ƒ 16,920, perc. 10 ƒ 15,280, perc. 11 ƒ 7800, perc. 12 ƒ 3075, perc. 13 ƒ 7090, perc. 14 ƒ 8490, perc. 15 ƒ 4941, perc. 16 ƒ 6428, perc. 17 ƒ 9029, perc. 18 ƒ 2535 perc. 19 ƒ 2345.

's-Hage, te 12 uren, door den architect W. B. van Liefland, namens het best. der vereeniging tot het verschaffen van woningen aan minvermogenden, in het café Hotel Central: het bouwen van 25 dubbele woonhuizen. Aanw. gehouden.

's-Hage, te 1 uur, door burg. en weth.: 1o. het bouwen van woningen met magazijn nabij de uitwateringsluis aan zee, ten dienste der waterverversching te 's-Hage.

2o. het onderhoud der openbare pompen ged. '88.

Hengeloo, te 1 uur, door den architect J. Moll, in het Beursgebouw: het bouwen van twee heerenhuizen met toebehooren op terreinen, aan den Enschedéschen straatweg aldaar, in perceelen en in massa. Aanw. 30 Dec., te 10 uren.

Middelburg, te 1½ uren, door burg. en weth.: de levering van de ged. '88 voor de gemeentefabrikage benoodigde bouwstoffen als: plantzand, houtwaren, verfstoffen, kalk, tras en cement.

Tzummarum (Fr.): het afbreken van eene oude schuur met voorhuis en het bouwen van eene nieuwe stolphuizing op de Mieden, aldaar. Inl. bij den architect H. S. Reinsma, te Beetgumermolen. Bilj. inzenden uiterlijk 29 Dec. bij J. H. Bonnema, te Tzummarum. Aanw. 27 Dec., te 11 uren.

Zaterdag, 31 Dec.

Rotterdam, te 10 uren, namens het best. der Rotterdamsche coöperatieve verbruiksvereeniging, in het café Frascati: de verbouwing van het pand aan den Oppert no. 62. Inl. bij den architect W. C. Coepijn, te Kralingen. Aanw. 29 Dec., te 10 uren.

Leeuwarden, door C. Verheul: het bouwen van eene brugwachterswoning nabij de te maken nieuwe draaibrug te Akkrum, met bijlevering van al de daarbij behoorende materialen. Inl. bij den hoofdingenieur Vermaes, te Leeuwarden. Bilj. inzenden uiterlijk 30 Dec., bij C. Verheul, te Hardinksveld.

Maandag, 2 Jan. 1888.

Maastricht, te 12 uren, door burg. en weth.; de levering van 100,000

straatkeien 16/16 (demi-retaillés), 5000 trottoirkeien 12/12, 10,000 hoekkeien 12/12, 1500 M¹ hardsteenen trottoirband en 1000 M¹ verglaasde buizen (grès). Inl. aan het bureau der publieke werken.

Donderdag, 5 Jan.

F Lemmer, te 11 uren, door het dijksbest. van het waterschap »de zeven Grietenijen en Stad Sloten", ten huize van Kool in »de Wildeman": de levering van riviergrint, brik, zeegrint, kalkkeisel enz., in verschillende perceelen.

k Lemmer, door het dijksbest. van het waterschap »de zeven Grietenijen en Stad Sloten":

1o. de levering van palen en gordingen, in 5 perceelen;

2o. het onderhoud van de wegen met vervoer van materialen enz., in 3 perceelen;

3o. het vernieuwen eener molenroede in den watermolen in Breedschar, ten oosten de Lemmer;

4o. het verdiepen van slooten in de uitheling, ten oosten Takozijl;

5o. het uitvoeren van 2 perceelen aardewerk aan den Wieldijk en te Laxum.

Bilj. inzenden uiterlijk 4 Jan. ter secretarie van het waterschap.

Apeldoorn, te 2 uren, door den architect A. H. Freem, in het café Van der Burg: het verbouwen van een perceel te Apeldoorn, tot drie winkelhuizen met bovenwoningen. Aanw. 3 Jan., te 10 uren. (*Zie advert. in no. 51.*)

Donderdag, 4 Jan.

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van koloniën: bestek H, de levering van den metalen bovenbouw voor vijf bruggen, ten dienste der burgerlijke openbare werken in Nederl.-Indië, in 3 perc.

Zaterdag, 7 Jan.

Rotterdam, te 11 uren, door Zaaijer, Buskens en Kurpershoek, in het hotel de Groote Romein, aan de Schiekade Wz.: het ophoogen, rioleeren, bestraten enz. van eenige straten op een terrein tusschen de Hofdijk en Blommerdijksche weg en op de tuinen aan de Schotelboschlaan no. 27, 31 en 38—40 aldaar, ter oppervlakte van pl. m. 17,235 M², in 2 perc. en in massa. Aanw. 27 en 29 Dec., te 11 uren.

Woensdag, 11 Jan.

Dirksland, te 2 uren, op het gemeentehuis: de levering van 1425 M³ grove onderhoudsgrint.

Hardegarijp, door kerkvoogden: eene belangrijke vertimmering aan de hoofdonderwijzerswoning, aldaar. Aanw. 7 Jan., te 10 uren.

Zaterdag, 14 Jan.

Steenwijkerwold, te 12 uren, namens de Wed. E. Tiel-Groenestege, ten huize van A. Fortuin: het bouwen van eene degelijke Friesche stelpluizing met bijlevering van materialen enz. Inl. bij den architect T. F. Hulstijn, aldaar. Aanw. 14 Jan., te 10½ uren.

Maandag, 16 Jan.

Gorichem, te 12 uren, door dijkgraaf en heemraden van het waterschap van de Linge-Uitwatering, in den Doelen: het afdammen, droogmaken en schoonmaken van de schut- en uitwateringssluis van het Lingekanaal te Steenenhoek, benevens het verrichten van metsel-, timmer-, rijswerken enz., waaronder het leveren en inhangen van nieuwe waaierdeuren. Aanw. 10 Jan., te 10 uren.

AFLOOP
VAN
AANBESTEDINGEN.

Haarlem, 8 Dec.: het doen van eenige werkzaamheden tot uitbreiding der gemeente-begraafplaats; ingek. 17 bilj., als:

C. Bos, Haarlemmermeer, f 39,977
G. P. G. Beccari, Haarlem, » 36,300
R. Zuithof, idem » 36,200
M. Mulder en J. B. Lasschuit, idem » 35,780
J. Slenters, idem » 35,640
H. de Jong Pz., Ammerstol, » 35,200
Th. J. Verzijlbergh, Haarlem, » 34,200
W. Goedkoop Dz., Amsterdam, » 33,585
L. Brand Dz., Giessendam, » 33,484
A. Zonneveld, Haarlem, » 32,900
C. Versteeg, Hardinksveld, » 32,335
G. v. Boven, Nieuweramstel, » 32,300
C. Bos Az., Dordrecht, » 31,877
A. v. Keeken, Gouda, » 31,000
C. Zaanen Hz., Ammerstol, » 30,900
H. J. Nederhorst, Gouda, » 30,872
W. H. Swets, Hardinksveld, » 30,518
Gegund.
Raming f 32,770

's-Hage, 16 Dec.: de levering van Waal- en Rijnstraatklinkers aan de gemeente.

Waalklinkers voor trottoirs; ingekomen 9 bilj., als:

per 1000
Bekker en Bos, Wageningen, f 14.50
D. Baron v. Asbeck, Arnhem, » 12.99
E. v. Holst, idem » 12.97
W. P. de Vries, Rossum, » 12.80
A. N. de Lint, Delft, » 12.79
R. v. Wijck, Heteren, » 12.79
Peereboom, Le Roy & Co., Heerewaarden, » 12.75
D. Terwindt & Co., Westpannerden, » 12.62
Wed. Post, Gorichem, » 12.50

Waalstraatklinkers; ingek. 9 bilj., als:

per 1000
Bekker en Bos, Wageningen, f 13.50
dezelfden, » 13.00
Terwindt en Arntz, Milligen, » 13.00
D. Terwindt & Co., Westpannerden, » 12.95
dezelfden, » 12.82
D. Baron v. Asbeck, Arnhem, » 12.74
R. v. Wijck, Heteren, » 12.78
W. P. de Vries, Rossum, » 12.70
A. N. de Lint, Delft, » 12.64
E. v. Holst, Arnhem, » 12.47
Terwindt en Arntz, Nijmegen, » 12.38

Rijnstraatklinkers; ingek. 4 bilj., als:

per 1000
Wed. H. Knijff & Zn., Woerden, f 11.09
J. Brunt Wz., idem » 10.78
C. Mijnlieff, Barwoutswaarde, » 10.51^5
Firma J. de Koning, Woerden, » 10.49

's-Hage, 17 Dec.: het onderhoud ged. '88, '89 en '90, aan de gevangenissen en rechtsgebouwen in de prov. Gelderland, Utrecht en te 's-Hage; minste inschr. waren:

Perc. 1, 2 en 3, paleis van justitie, huis van bewaring en strafgevangenis, te Arnhem, Gebr. v. Daalen, aldaar, voor f 13,509.

Perc. 4, strafgevangenis te Zutfen, L. Nijland, aldaar, voor f 1526.

Perc. 5 en 6, rechtsgebouw en huis van bewaring te Tiel, A. F. Koch, aldaar, voor f 4461.

Perc. 7, 8 en 9, gerechtshof, rechtsgebouw en strafgevangenis te Utrecht, B. J. v. Baarn, ald., voor f 18,202.

Perc. 10, kantongerechtsgebouw te Amersfoort, J. H. Boks, aldaar, voor f 1011.

Perc. 11, opvoedingsgesticht te Montfoort, P. H. Pelt, aldaar, voor f 2971.

Perc. 12 en 13, strafgevangenis en huis van bewaring te Rotterdam, J. J. Gort, aldaar, voor f 12,307.

Perc. 14, huis van bewaring te Dordrecht, C. Kuiper, aldaar, voor f 2400.

Perc. 15 en 16, huis van bewaring en strafgevangenis te 's-Hage, M. H. Klein, aldaar, voor f 16,200.

Perc. 17, kantongerechtsgebouw te Leiden, P. Z. v. Erkel, aldaar, voor f 1689.

Kralingscheveer, 17 Dec.: het daarstellen van een gebouw met machinehuis voor de chemische fabrieken te Kapelle a/d. IJsel bij het Kralingscheveer, voor M. H. Salomonson, onder beheer van den architect W. C. Coepijn, te Kralingen; ingek. 9 bilj., als:

A. W. Rademakers Jz., Krimpen a/d. Lek, f 30,800
Gebr. Lockhorst, Kralingen, » 26,432
H. J. Nederhorst, Gouda, » 25,100
W. v. Verre, Kapelle a/d. IJsel, » 24,878
H. Lagerwaard, Rotterdam, en A. Langeijan, Kralingen, » 24,530
W. v. Leeuwen, Hellevoetsluis, » 24,462
H. Degens Jr., Dordrecht, » 23,233
A. v. Staveren, Kralingen, » 22,984
A. P. P. Boef, idem » 22,858
Gegund.

Rumpt, 17 Dec.: het sloopen van een woon- en achterhuis te Beesd en het terplaatse opbouwen van een heerenhuis met remise, onder beheer van den architect A. J. Jansen, te Rumpt; ingek. 8 bilj., als:

G. Looijen, te Herwijnen, f 11,595
A. A. v. Iterson, » Beesd, » 10,848
G. v. d. Pegil, » idem » 10,697
A. v. d. Berg en J. v. d. Weerden, » 10,306
W. H. Brouwer, » Leerdam, » 10,219
Th. H. Jansen, » Rumpt, » 9,659
W. Kloosterman, » Akkooi, » 9,600
W. Schreet, » Deil, » 9,248
Gegund.

Breda, 17 Dec.: het doen van voorzieningen aan het garnizoens-magazijn van kleeding en wapenen te Breda, onder beheer der genie aldaar; ingek. 5 bilj., als:

A. v. d. Heide, f 4200
J. Mol, » 4100
Th. Kessels, » 3720
M. v. Sevenbergen, » 3572
W. J. Sleddriem, » 3537
Raming » 3600

Utrecht, 17 Dec.: het leggen van rioleeringen, bestratingen en trottoirs op verschillende plaatsen in de gemeente; minste inschrijver J. Krachten, te Utrecht, voor f 8629.

Goes, 17 Dec.: het bouwen van een woonhuis voor S. de Meulemeester; ingek. 14 bilj., als:

	Waalsteen	Belgische steen
H. v. Sprang, Goes,	f 18,840	f 18,260
H. Bessems, Zierikzee,	17,999	17,500
J. C. v. Miert, Middelburg,	17,100	16,700
M. Bootsmans, Goes,	17,000	16,481
A. de Beste, idem	16,990	16,890
Joh. de Jonge Wz., idem	16,120	15,790
J. Snoep, idem	16,110	15,420
L. Peeters, Kwadendamme,	16,000	15,600
W. J. v. d. Weert & Zonen, Goes,	15,989	15,889
W. de Beste, Goes,	f 15,440	f 14,936
M. Buitendijk, idem	15,415	15,100
P. Dronkers, Kapelle,	15,400	14,960
M. D. Dekker Mz., Goes,	14,980	14,480
L. v. Verre, Kruiningen,	14,700	14,222

Utrecht, 17 Dec.: de levering van 20,500 eikenhouten dwarsliggers, in 5 perc., en 10,000 gekeepte en gecreosoteerde dwarsliggers, in 2 perc.; minste inschr. waren:

perc. 1, 2500 dwarsliggers, W. Backhaus Jr., te Saarn, f 5990
» 2, 2500 idem, dezelfde, » 5719
» 3, 5000 idem, P. H. v. Hoogerwou, te Bokstel, à f 2.74 per stuk,
» 4, 5000 idem, W. Backhaus Jr., te Saarn, f 13,000
» 5, 5000 idem, dezelfde, » 11,980
» 6, 5000 gekeepte en gecreosoteerde dwarsliggers, P. H. v. Hoogerwou, te Bokstel, f 16,400
perc. 7, 5000 idem dezelfde, » 16,400

Tilburg, 19 Dec.: het bouwen van een winkelhuis met aanhoorigheden, onder beheer van den architect W. Dusée; ingek. 14 bilj., als:

Joh. Groenen, f 3000.02
W. v. Loon, » 2992
C. Donders, » 2990
G. Heerkens, » 2989
W. Leuwrijsen, » 2987
Jac. v. Gorp, » 2938
F. M. Mandos, » 2923
J. Stads, » 2790
G. v. d. Heijden, » 2700
F. Dusée, » 2695
J. Brouwer, Plein, » 2695
W. de Bresser, » 2688
J. Brouwer, St.-Jozefstraat, » 2620
C. Stads, » 2555
Gegund.

Hoogeveen, 19 Dec.: het verbouwen van een woonhuis, voor M. Rahder, te Hoogeveen, onder beheer van den architect H. E. Hoegsma, aldaar; ingek. 6 bilj., als:

C. v. Zoelen, te Assen, f 5888
K. J. Kalk, » Heerenveen, » 4984
J. Scholtemeijer, » Hoogeveen, » 4750
A. Niehuis, » idem » 4700
W. ter Stege, » idem » 4649
J. Lanjon, » idem » 4600
Raming » 4510
Gegund.

Mierlo, 19 Dec.: het bouwen van een liefdegesticht met scholen en aanhoorende werken, zonder bijlevering van metselsteenen en kalk, voor de R.-K. parochie »het Hout", onder beheer van den architect J. W. van der Putten, te Helmond; ingek. 23 bilj., als:

A. v. Bree, te Hees, f 14,549
L. Paaps, » Vechel, » 14,121
J. Meester Beurij, » Zomeren, » 13,349
L. v. Kemenade, » Mierloo, » 13,000
P. Ellens, » Woensel, » 12,900
J. Bogaarts, » idem » 12,838
J. Habraken, » Mierloo, » 12,725
J. Thomassen, » Helmond, » 12,700
L. v. Laarhoven, » idem » 12,671
J. v. d. Velden, » idem » 12,607
J. v. Nunen, » idem » 12,595
M. Dreesen, » idem » 12,594
Gebr. v. Struijk en Van Rijt, » Oosterwijk, » 12,478
F. Oliviers, » Gemert, » 12,439
J. Swinkels, » Helmond, » 12,350
J. v. Rijt, » Oosterwijk, » 12,300
H. v. Asseldonk, » Helmond, » 12,200
A. Schampers, te Helmond, f 11,992
C. Luyben, » idem » 11,939
J. Slegers, » Mierloo, » 11,900
H. Groenendaal, » Nederweert, » 11,378
F. Rooijakkers, » Deurne, » 10,988
J. v. Rooij, » Woensel, » 10,900

's-Hage, 19 Dec., onder beheer van het ministerie van waterst. enz.; minste inschrijvers waren: 1o. het driejarig onderhoud van al de werken behoorende tot het kanaal door Voorne, C. Bos Az., te Dordrecht, voor f 33,349 per jaar.
Raming » 38,000 » »

2o. het driejarig onderhoud der zeewerken op Goedereede, in 4 perc.

per jaar.
perc. 1, S. Bezuijen, Ouddorp, f 690
Raming » 750
» 2, C. Boskam Jz., Sliedrecht, f 11,375
Raming » 13,506
» 3, S. Bezuijen, Ouddorp, f 1500
Raming » 1950
» 4, C. Boskam Jr., Sliedrecht, f 12,130
Raming » 14,000

Dwingeloo, 19 Dec.: het bouwen van een school te Lee, onder beheer van den architect G. Stel, te Assen; ingek. 10 bilj., als:

J. P. Broekema, Assen, f 5374
A. Niehuis, Hoogeveen, » 5300
J. Offringa, Haulerwijk, » 5275
W. R. ter Steeg, Hoogeveen, » 5254
H. Z. Zanting, Diever, » 4900
H. J. Haveman, idem » 4830
A. Noorman en A. Haveman, Dwingeloo, » 4799
G. Mos en A. en J. Padding, Beilen, » 4681
J. R. Mos, Dwingeloo, » 4673
J. L. de Vries, Oldeholtpade, » 4498
Gegund.

Wageningen, 19 Dec., voor rekening der gemeente: 1o. het onderhoud der gemeentegebouwen; ingek. 7 bilj., als:

F. Barbier, te Wageningen, f 939
F. Peereboom, » idem » 896
H. A. J. Popping, » idem » 890
J. Haar Hz., » idem » 869
P. de Leeuw, » idem » 867
J. Goossen, » idem » 818
A. de Leeuw, » idem » 510
Gegund.

2o. de levering van brandstoffen; ingekomen 2 bilj., als:

G. v. Gulik, Wageningen,
steenkolen f 0.93 per 100 KG.
gruis » 0.64 » » »
lange turf » 0.57 » » stuks
korte » » 0.41 » » »
Firma B. Hanenberg, idem
steenkolen f 0.89 per 100 KG.
gruis » 0.63 » » »
lange turf » 0.57 » » stuks
korte » » 0.42 » » »
Gegund aan B. Hanenberg.

3o. het uitbaggeren der stadsgrachten; ingek. 1 bilj., van J. van Eck, te Wageningen, f 170
Gegund.

's-Hage, 19 Dec.: de levering van materialen voor de gemeente.

Schelpkalk; ingekomen 2 bilj., als:
P. Lagendijk, te Utrecht, f 0.46^5
W. Swaneveld, » 's-Hage, » 0.46

Tras; ingek. 3 bilj., als:
W. Swaneveld, te 's-Hage, f 0.80
P. Lagendijk, » Utrecht, » 0.80
H. J. Bosman, » Rotterdam, » 0.77

Portland-cement; ingek. 5 bilj., als:
H. J. Bosman, te Rotterdam, f 4.89
P. Lagendijk, » Utrecht, » 4.75
W. Swaneveld, » 's-Hage, » 4.70
V. Noorden-Schwarzel, » Rotterdam, » 4.45
H. Heinck & Co., » idem » 4.40

Grint; ingek. 2 bilj., als:
H. Jongenburger, te Waddinxveen, f 2.48
W. Swaneveld, » 's-Hage, » 2.47

Rivierzand; ingekomen 2 bilj., als:
H. J. de Swart & Zn., te 's-Hage, f 1.69
W. Swaneveld » idem » 1.50

Stokholmerteer; ingek. 3 bilj., als:
F. P. de Haas, te 's-Hage, f 10.95
H. J. de Swart & Zn., » idem » 10.77
A. v. Gogh & Zn., » idem » 10.77

IJzelsteen; ingek. 5 bilj., als:
W. Swaneveld, te 's-Hage, f 5.90
F. Mijnlieff & Zn., » Nieuwerkerk, » 5.70
V. 't Hoff Stolk, » Ouderkerk, » 5.67
A. Schouten, » Gouderak, » 5.60
F. v. Lange, » Moordrecht, » 5.55

IJzerwaren; ingek. 1 bilj., van A. M. van Embden & Co., te Rotterdam, f 390.30.

Houtwaren; ingek. 3 bilj., als:
M. C. Berends, te Leiden, f 6056.96
A. v. Gogh & Zn., » 's-Hage, » 5807.48
J. J. Poort, f 2747.47 alleen voor eikenhout.

Amersfoort, 19 Dec.: het onderhoud van kei- en klinkerbestrating in de gemeente; ingek. 4 bilj., als:

per M².
A. Maters, te Amersfoort, f 0.15
P. Boks, » idem » 0.14^5
T. W. Bonte, » idem » 0.14^5
T. v. Daal, » idem » 0.16
Gegund.

Groningen, 19 Dec., voor rekening der gemeente: 1o. het onderhouden en vernieuwen der bestratingen; ingek. 6 bilj.; minste inschr. J. I. Toesman, te Groningen, voor f 6887.

2o. het onderhouden van verschillende gemeentewegen en voetpaden; ingek. 6 bilj.; minste inschr. dezelfde, voor f 4338.

3o. het onderhoud van kachels; ingek. 5 bilj.; minste inschr. H. H. Lammers, te Groningen, voor f 52.

Tilburg, 20 Dec.: het bouwen van een gebouw voor stalling enz., op het terrein van het St.-Jozefgesticht; ingek. 16 bilj., als:

H. C. Lepelaars, te Tilburg, f 5835
P. Hendrickse, » idem » 5697
F. Blangeus, » idem » 5695
W. v. Gorp, » idem » 5660
Jansen-Weijers, » idem » 5650
P. v. Riel, » idem » 5597.40
J. C. v. Pelt, » idem » 5570
C. v. Eijck-Timmermans, » idem » 5570
P. H. Lepelaars, » idem » 5526
A. v. d. Aa, » idem » 5511
J. Brouwers, » idem » 5500
M. Reijnen, » idem » 5500
W. de Bresser, » idem » 5350
P. Meeuwissen en Van Hoevers, » idem » 5347
P. M. v. Hees, » idem » 5318
P. Cleres, » idem » 5288
Gegund.

Utrecht, 20 Dec.: onder beheer der maatsch. tot expl. van Staatsspoorwegen: 1o. bestek no. 470, het maken van eene militaire los- en laadplaats, het leggen van een losspoor en het verrichten van bijkomende werken op het station Roozendaal; ingek. 11 bilj., als:

C. de Groot, te Sliedrecht, f 8188
M. L. Veenenbos, » Brielle, » 6823
J. Hillen, » Grave, » 6800
W. de Jong, » Breda, » 6794
W. F. Weijers, » Tilburg, » 6790
A. de Bree, » 's-Hage, » 6777
A. Terwindt, » Westpannerden, » 6690
L. Botermans, » Gilze, » 6596
A. v. Henk, » Kerkdriel, » 6575
F. E. Terwindt, » Pannerden, » 5900
F. D. Bruglemans, » Roozendaal, » 5852
Raming f 7400

2o. bestek no. 473, het maken van steiger en uitwijkspoor langs de haven op het station Bedum; ingek. 13 bilj., als:

J. H. Pot, te Stedum, f 2130
A. Schrider Jr., » Groningen, » 2112
H. Nieland, » Warfum, » 2049
A. Pastoor, » Stedum, » 2037
S. Meijers, » Bedum, » 2020
L. Los, » idem » 1997
H. Smit, » idem » 1992
G. P. v. Erp, » Groningen, » 1984
J. Veldkamp, » Bedum, » 1954
S. H. Cremer, » idem » 1942
K. L. Bensema, » Oudepekela, » 1930
H. v. Dijk, » Groningen, » 1884
K. Huisman, » Onderdendam, » 1888
Raming » 2050

Alkmaar, 20 Dec., voor rekening der gemeente: 1o. het onderhouden van alle gemeentegebouwen; minste inschr. waren:

a. gebouwen en werken, C. Grootegoed, te Alkmaar voor f 389.

b. riolen dezelfde, voor f 575.

c. stukadoor- en witwerken, J. Jansen, te Alkmaar, voor f 369.

d. smidswerk, D. v. Vliet, te Alkmaar, voor f 248.

e. zink- en loodwerk, J. A. G. M. Koppens, te Alkmaar, voor f 269.

f. baan-, glas- en verfwerk, C. Grootegoed, te Alkmaar, voor f 528.

2o. het doen van eenige vernieuwingen aan de gebouwen, N. v. d. Voort, te Alkmaar, voor f 2442.

3o. het doen van eenige vernieuwingen aan de bruggen, H. Schuijt, te Alkmaar, voor f 1690.

4o. het leveren en vervoeren der benoodigde materialen voor de buitenwegen en voetpaden enz., dezelfde, voor f 2220.

5o. het vernieuwen van eenig voeg- en inboetwerk van de walmuren, C. Grootegoed, te Alkmaar, voor f 242.

6o. het onderhouden van den Hoeverscheipweg. H. Schuijt, te Alkmaar, voor f 1100.

7o. het uitvoeren van eenig baggerwerk, J. Oldenburg, te Bergen, voor f 2134.

Arnhem, 20 Dec.: het bouwen van twee woonhuizen op den Boulevard, onder beheer van den architect J. Kossink; ingek. 6 bilj., als:

G. Kersten, te Arnhem, f 9788.85
J. A. Koenders, » idem » 8697
J. Mulder, » idem » 8567
C. H. Hopaf, » idem » 8223
G. J. Lukassen, » idem » 7245
J. Th. Batten, » idem » 7179
Gegund.

Zwammerdam, 21 Dec.: het vijfjarig onderhoud van den watermolen en verdere onderhoudswerken van den Binnenpolder, onder Zwammerdam; ingekomen 4 bilj., als:

W. v. Lokhorst, te Alfen, f 1448
P. v. d. Lijn, » Aarlanderveen, » 1322
W. Boot, » Woubrugge, » 1298
C. Boers, » Hazerswoude, » 1272
Gegund.

Dordrecht, 21 Dec.: het wijzigen van den afvoer van fecaliën e. a. in kazernegebouwen te Dordrecht; ingek. 8 bilj., als:

H. v. d. Elst, te Dordrecht, f 2000
J. v. d. Vlugt Jr., » idem » 1990
P. J. Dubbelman, » idem » 1988
P. v. Driel, » idem » 1855
P. Poesen, » idem » 1850
D. J. Kwak, » idem » 1808
J. Rijkhoek, » idem » 1784
J. J. Kooijmans, » idem » 1780
Raming » 1810

De minste inschrijver is als aannemer voorgedragen.

's-Hage, 21 Dec., onder beheer van het ministerie van waterst. enz.: 1o. het maken en stellen van de ijzeren bovenbouwen voor twee draaibruggen, waarvan de eene in den Muiderstraatweg en de andere in den weg beruiden het Smal-Weesp, onder de gemeenten Diemen en Weesperkarspel; ingek. 7 bilj., als:

Soc. anon. de Selessin, Tilleur, f 33,000
Kon. fabriek van stoom- en andere werktuigen, Amsterdam, » 31,120
L. J. Enthoven & Co., 's-Hage, » 30,783
Penn en Bauduin, Dordrecht, » 29,800
F. Kloos & Zn., Alblasserdam, » 28,945.78
Soc. anon. des forges et ateliers de Seneffe, Seneffe, » 27,480
E. H. Begemann, Helmond, » 26,380
Raming » 30,000

2o. den aanleg van een gedeelte kanaal met bijbehoorende kunstwerken van nabij den Staatsspoorweg bij Schottdeuren (gemeenten Nieuwland en Arkel), tot nabij de algemeene begraafplaats te Gorichem; ingekomen 9 bilj., als:

L. J. v. d. Steenhoven, Dordrecht, f 508,000
D. Volker, idem » 506,000
L. Kalis Kz., Sliedrecht, » 486,400
F. W. Dekker, idem » 467,300
S. H. Fernim, Scheveningen, » 453,000
B. Voordendag Az., Dordrecht, en J. v. d. Plas, Hardinksveld, » 449,800
W. Arntz, Milligen, » 437,000
P. Hell en A. Blocks, Zwolle, » 425,900
W. P. de Vries, Rossum, en N. v. Haaren, 's-Bosch, » 388,800
Raming » 500,000

3o. het maken van zuilenbasaltsteenglooiing tegen de Spieringplaat, langs den linkeroever van de Nieuwe-Merwede; ingek. 9 bilj., als:

C. de Groot, Sliedrecht, f 9183
A. Boer Wz., idem » 9280
J. Hillen, Grave, » 9150
D. v. d. Plas, Hardinksveld, » 8927
C. Visser Gz., Sliedrecht, » 8900
W. Volker, idem » 8740
A. Prins Thz., idem » 8718
C. Boskam Jz., idem » 8633
G. Beenhakker Gz., idem » 8497
Raming » 9450

4o. de uitvoering van werken tot normaliseering van de Waal onder Echteld; ingekomen 9 bilj., als:

G. J. Mol, Kuilenburg, f 6977
F. E. Terwindt, Pannerden, » 6790
J. H. v. Haaswijk, Lobit, » 6499
W. P. de Vries, Rossum, » 6370
J. v. Vuuren, Zalt-Bommel, » 6250
A. v. d. Vlies, idem » 6225
G. Spiering Cz., Gameren, » 6204
H. v. Aaroy Jr., Nieuwaal, » 6200
L. A. v. Haaften, Sliedrecht, » 5758
Raming » 8540

5o. het uitvoeren van baggerwerk tot opruiming van hinderlijke ondiepten in de rivier de Boven-Merwede, voor Werkendam; ingek. 4 bilj., als:

per M³
A. v. d. Vlies, Zalt-Bommel, f 0.2948
G. A. v. Hattem, Sliedrecht, » 0.28
D. Volker, Dordrecht, » 0.27
L. Kalis Kz., Sliedrecht, » 0.268
Raming » 0.30

6o. het verrichten van baggerwerk tot verbetering van het vaarwater nabij den Grooten-Durk, in de rivier den IJssel; ingek. 4 bilj., als:

	per M³
J. H. Hoijinck, Pannerden,	ƒ 0.349
F. E. Terwindt, idem	» 0.515
A. v. d. Vlies, Zalt-Bommel,	» 0.51
G. J. Mol, Kuilenburg,	» 0.485
Raming	» 0.60

's-Hage, 21 Dec.: de levering van het ijzerwerk voor onderstellen van gesloten goederen-bagage- en veewagens, ten dienste der Staatsspoorwegen op Java (bestek no. 96); ingek. 8 bilj., als:

Soc. anon. de Baume et Marpent, Haine St.-Pierre,	ƒ 44.410
Nicaise et Delcuve, La Louvière,	» 37,530
Soc. internationale, Braine le Comte,	» 37,225
Soc. anon. la Métallurgique, Brussel,	» 34,729
» » de Seneffe, Seneffe,	» 34,240
» » de Malines, Mechelen,	» 33,342
Soc. de travaux Dyle et Bacalan, Parijs,	» 32,894
A. Germain, Charleroi,	» 30,000

Gegund.

Birkeland, 21 Dec.: het leggen van eenen grintweg over den kruin van den Noorddijk; ingek. 5 bilj.:

hoogste inschr.	ƒ 2219
minste » J. de Vree en C. Vogel, Hardinkveld,	» 1963

Gegund.

Purmerland, 21 Dec., voor rekening van den Bannes: 1o. het onderhoud ged. 6 jaar der molens en het machinegebouw; ingek. 2 bilj., als:

J. Band,	te Purmerend,	ƒ 4975
J. Klok,	» Wijde-Wormer,	» 4770

Gegund.

2o. het djarig onderhoud der bruggen enz.; ingek. 7 bilj., als:

J. Kroonenburg,	te Purmerland,	ƒ 3266
G. Honyk,	» Purmerend,	» 3232
J. Band,	» idem	» 2926
P. de Groot,	» idem	» 2778
L. v. Zon,	» idem	» 2509
J. de Vries,	» idem	» 2570

Gegund.

Breda, 22 Dec.: het bouwen van eene meisjesschool, voor rekening der Maatschappij tot Nut van 't Algemeen, onder beheer van den ingenieur Koomans; ingek. 21 bilj., als:

A. v. d. Akker,	te Breda,	ƒ 18.473
Kleiner,	» idem	» 18,000
Bom,	» idem	» 17,770
Brand,	» Oosterhout,	» 15,990
Schiffler,	» Raamsdonk,	» 15,896
Erkelens,	» Breda,	» 15,511
V. d. Velden,	» idem	» 15,213
De Kanter,	» idem	» 15,179
Bakkeren,	» Prinsenhage,	» 14,863
Verhagen,	» Breda,	» 14,726
A. F. v. Dongen,	» Prinsenhage,	» 14,500
Gomes,	» Breda,	» 14,480
A. Mol,	» idem	» 14,476
Van Seventbergen,	» idem	» 14,420
Simons,	» idem	» 14,374
Van Gils,	» idem	» 14,345
C. v. Dongen,	» idem	» 14,266
Reichardt,	» idem	» 13,996
Kessels,	» idem	» 13,586
Dielen,	» idem	» 13,520
Van Bextel,	» idem	» 12,750

Haarlem, 22 Dec.: de uitvoering van eenig baggerwerk en het onderhouden van eene betoning in het Noorder-Spaarne; minste inschr.

J. Bos, te Haarlemmermeer, voor	ƒ 2690
Raming	» 3226

Haarlem, 22 Dec.: het driejarig onderhoud van het groot Noord-Hollandsch kanaal, in zeven perceelen.

Perc. 1, ingek. 10 bilj., als:

	per jaar.
H. L. Cusveller, Staveren,	ƒ 10,000
P. Duinker, Amsterdam,	» 17,977
G. D. v. Doorn, idem	» 17,500
L. Pot, Buikslot,	» 17,700
A. Prins, Sliedrecht,	» 17,510
C. Bos, Haarlemmermeer,	» 17,420
J. J. Bekker, Amsterdam,	» 17,190
W. Amhachtsheer, Nieuweramstel,	» 17,000
R. Vermolen, Weesp,	» 16,780
R. Kroon, Buikslot,	» 15,700
Raming	» 17,450

Perc. 2, ingek. 5 bilj., als:

	per jaar.
H. L. Cusveller, Staveren,	ƒ 11,885
G. Honijk, Purmerend,	» 11,181
J. de Vries, idem	» 10,950
R. Kroon, Buikslot,	» 10,700
J. Oldenburg, Bergen,	» 10,436
Raming	» 12,000

Perc. 3, ingek. 5 bilj., als:

	per jaar.
H. L. Cusveller, Staveren,	ƒ 9440
J. de Vries, Purmerend,	» 8557
R. Kroon, Buikslot,	» 8400
G. Honijk, Purmerend,	» 8344
J. Oldenburg, Bergen,	» 7936
Raming	» 9350

Perc. 4, ingek. 3 bilj., als:

	per jaar.
H. J. Cusveller, Staveren,	ƒ 9100
H. Schuijt, Alkmaar,	» 7800
J. Oldenburg, Bergen,	» 7136
Raming	» 8400

Perc. 5, ingekomen 3 bilj., als:

	per jaar.
H. L. Cusveller, Staveren,	ƒ 11,264
H. Schuijt, Alkmaar,	» 11,170
J. Oldenburg, Bergen,	» 10,800
Raming	» 11,400

Perc. 6, ingek. 4 bilj., als:

	per jaar.
H. Schuijt, Alkmaar,	ƒ 12,130
J. Giltjes, Petten,	» 11,945
G. D. v. Doorn, Amsterdam,	» 11,600
J. Oldenburg, Bergen,	» 10,936
Raming	» 12,400

Perc. 7, ingek. 10 bilj., als:

	per jaar.
A. Bos, Helder,	ƒ 19,100
Gebr. Kleijn, idem	» 18,700
R. Kroon, Buiksloet,	» 18,700
Gebr. Jansen, Nieuwediep,	» 18,467
C. Bos Az., Dordrecht,	» 18,380
A. Vos Rz., Amsterdam,	» 18,300
H. Dinkin, Buiksloot,	» 18,231
G. Moerman, Helder,	» 18,125
A. Bels, idem	» 17,980
G. D. v. Doorn, Amsterdam,	» 17,800
Raming	» 18,970

Het bilj. van A. Bels is niet door de borgen geteekend en dus van onwaarde.

's Bosch, 24 Dec.: het driejarig onderhoud der rijks-grooten wegen, in de prov. Noord-Brabant, in 10 perceelen.

perc. 1, A. Schellekens, Vucht,		ƒ 8298
	Raming	» 6200
» 2, A. de Kort, Baardwijk,		» 4796
	Raming	» 5500
» 3, J. de Laat, Woensel,		» 7453
	Raming	» 8200
» 4, A. Schellekens, Vucht,		» 4668
	Raming	» 5300
» 5, dezelfde,		» 5123
	Raming	» 6000
» 6, L. Boterman, Gilze,		» 2344
	Raming	» 2600
» 7, J. v. Empel, Tilburg,		» 7790
	Raming	» 8200
» 8, J. Niessen, Roermond,		» 3700
	Raming	» 4200
» 9, dezelfde,		ƒ 8,700
	Raming	» 10,010
» 10, A. v. Meer, Zevenbergen,		ƒ 7564
	Raming	» 8810

Arnhem, 23 Dec.: het aanbrengen en onderhouden van eene beplanting met opgaande eiken hoogstam langs den rijks-grooten weg 2e klasse, van Westervoort naar de Pruisische grenzen; ingek. 3 bilj., als:

J. G. Jansen Jr.,	te Arnhem,	ƒ 983
H. J. Kaak,	» Silvolde,	» 940
E. v. Wermeskerken,	» Arnhem,	» 899
Raming		» 1062

Borenden 2 bilj. van onwaarde.

Lage-Zwaluwe, 23 Dec.: het dichtmetselen der Nieuwlandsche sluis; ingek. 7 bilj., als:

A. de Wijs,	te Made,	ƒ 475
A. Rijkevens,	» idem	» 457
G. v. Schendel,	» Lage-Zwaluwe,	» 285
D. Lucas,	» idem	» 279.50
A. Nederaats,	» idem	» 212
J. Broere,	» idem	» 199
J. Buijsenaars,	» idem	» 196

Groningen, 23 Dec.: het onderhouden der zoetwaterkeering tusschen de Hunsingoosluis te Zoutkamp en den Nittershoek in Friesland met bijbehoorende werken, ged. '88, voor rekening der provincie Groningen; ingek. 7 bilj., als:

J. Pot,	te Stedum,	ƒ 8195
W. D. Rothschäfer,	» idem	» 8173
O. Kerkstra,	» Munnekerijl,	» 7980
H. de Wind,	» Zoutkamp,	» 7880
J. v. d. Berg,	» Ulrum,	» 7500
W. de Vries,	» Garnwerd,	» 7780
A. Woldringh,	» Zoutkamp,	» 7695
Raming		» 7700

Middelburg, 23 Dec.: het driejarig onderhoud van het Nederlandsch gedeelte van het kanaal van Nieuzen, met bijbehoorende werken; ingek. 8 bilj.; minste inschrijver C. van der Hooft, te Nouzen, voor ƒ 37,228 per jaar.
Raming » 42,200 » »

Helder, 23 Dec.: het bouwen van een stalknechtswoning enz., bij de meestvaalt in het Brakkeveld te Helder; ingek. 12 bilj., als:

W. de Jong,	te Helder,	ƒ 1430
A. Korff,	» idem	» 1430
G. Moerman,	» idem	» 1427
J. Duinker,	» idem	» 1390
Steijaardt en V. d. Pias,	» idem	» 1377
P. Spruit,	» idem	» 1360
J. F. Filips,	» idem	» 1340
P. Verheij,	» idem	» 1330
De Waard en Wijker,	» idem	» 1326
A. Graaf,	» idem	» 1322
J. Korff,	» idem	» 1320
Gebr. Klein,	» idem	» 1309

Leeuwarden, 23 Dec., voor rekening der prov. Friesland: 1o. het maken van eene nieuwe brug met brugwachterswoning en de verbetering van de Beerensloot bij Beerenveen; ingekomen 16 bilj., als:

H. Keizer, Leeuwarden,	ƒ 14,863
R. A. v. d. Veen, Tjerkgaast,	» 14,300
H. H. Smith, Almenum,	» 13,998
C. ter Horst, Zwolle,	» 13,897
S. Hoogeveen, Dokkum,	» 13,840
J. Otten, Meppel,	» 13,797
B. v. Sinderen, Karterzwaag,	» 13,695
H. L. Cusveller, Staveren,	» 13,684
W. M. Meinstra, 't-Heer,	» 13,618
F. J. Schaafsma, Harlingen,	» 13,135
K. J. Kalt, Heerenveen,	» 13,389
M. R. v. d. Molen, Buitenpost,	» 13,309
K. A. v. d. Berg, Zwolle,	» 13,293
Ed. de Boer, Lemmer,	» 12,987
M. P. de Vries, en D. Bamstra, Lemmer,	» 12,348
C. de Ruiter, Hardinkveld,	» 12,200
Raming	» 13,430

2o. het maken van eene beweegbare brug met vast gedeelte ter vervanging van de bestaande »Koetille"; ingek. 17 bilj., als:

W. Kroon, Midlum,	ƒ 9780
H. H. Smith, Almenum,	» 9762
H. Keizer, Leeuwarden,	» 9654
R. Zaagsma, Sexbierum,	» 9640
H. L. Cusveller, Staveren,	» 9634
A. H. Teninga, Grootegast,	» 9430
R. J. Dijkstra, Kollum,	» 9139
H. de Herder, Groningen,	» 9121
J. A. v. d. Werf, Dokkum,	» 9100
H. Mooiman, Harlingen,	» 8979
M. R. v. d. Molen, Buitenpost,	» 8884
G. G. Bleeker, Staveren,	» 8680
F. J. Schaafsma, Harlingen,	» 8580
J. Bakker, Kollum,	» 8573
G. Anema, Midlum,	» 8525
J. Otten, Meppel,	» 8324
C. ter Horst, Zwolle,	» 8287
Raming	» 9180

's-Hage, 23 Dec.: het leveren van bekapte struatkeien ten dienste der gemeente 's-Hage, ged. '88; minste inschr. waren:

Ourthe-keien, A. Dapsens, te Yvoir, 12 bij 14 c.M. à ƒ 40.40, 13 bij 21 c.M. à ƒ 60.73½;
Ben-Ahin-keien, E. Jansen, te Luik, 12 bij 14 c.M. ƒ 34.30, 12 bij 21 c.M. à ƒ 78.
Fauconval-keien, dezelfde, à ƒ 93.
Lava-keien, J. J. Kooiman, te Dordrecht, à ƒ 47.35; alles per 1000.
Poederkeien, Kloos & Van Limburgh, te Rotterdam, ƒ 15,054.85 in massa.

DE OPMERKER

van ZATERDAG 31 DECEMBER 1887.

AANKONDIGINGEN
VAN
AANBESTEDINGEN.

Maandag, 2 Jan. 1888.

Maastricht, te 12 uren, door burg. en weth.; de levering van 100,000 straatkeien 10|16 (demi-retaillés), 5000 trottoirkeien 12|12, 10,000 hoekkeien 12|12, 1500 M¹ hardsteenen trottoirband en 1000 M¹ verglaasde buizen (gres). Inl. aan het bureau der publieke werken.

Dinsdag, 3 Jan.

Enschedé, te 12 uren, voor de vereeniging Algemeen Belang, in het hotel de Graaff, het bouwen van een vereenigingsgebouw, op een terrein gelegen aan den Gronauschen straatweg, nabij 't Slotzicht. Aanw. te 9 uren.

Assen, te 8 uren, door J. Hilberding, op de zaal der Asser werkliedenvereeniging: het bouwen van een huis met schuurtje, aan den Veenweg, te Assen. Inl. bij den architect J. van Houten. Aanw. gehouden.

Donderdag, 5 Jan.

Lemmer, te 11 uren, door het dijksbest. van het waterschap »de zeven Grietenijen en Stad Sloten", ten huize van Knol in »de Wildeman":
de levering van riviergrint, brik, zeegrint, kalkkeinel enz., in verschillende perceelen.

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van koloniën: bestek H, de levering van den metalen bovenbouw voor vijf bruggen, ten dienste der burgerlijke openbare werken in Nederl.-Indië, in 8 perc.

Arnhem, te 12 uren, door het kerkbestuur der Ned.-Israëlietische hoofdsynagoge, in het gemeenteloknal Rijnstraat: het vergrooten van het lijkenhuis op de begraafplaats aan de Monkoma, met het opbouwen van eene zaal met bovenwoning. Inl. bij de architecten Van Gendt en Nierstad. Aanw. 3 Jan., te 11 uren.

Apeldoorn, te 2 uren, door den architect A. R. Froem, in het café Van der Burg: het verbouwen van een perceel te Apeldoorn, tot drie winkelhuizen met bovenwoningen. Aanw. 3 Jan., te 10 uren. (*Zie advert. in nº. 51.*)

Lemmer, door het dijksbest. van het waterschap »de zeven Grietenijen en Stad Sloten":
1o. de levering van palen en gordingen, in 5 perceelen;
2o. het onderhoud van de wegen met vervoer van materialen enz., in 3 perceelen;
3o. het vernieuwen eener molenroede in den watermolen in Broedschar, ten oosten de Lemmer;
4o. het verdiepen van slooten in de uitbeining, ten oosten Takozijl;
5o. het uitvoeren van 2 perceelen aardewerk aan den Wieldijk en te Laxum.
Bilj. inzenden uiterlijk 4 Jan. ter secretarie van het waterschap.

Vrijdag, 6 Jan.

's-Hage, te 1 uur, door burg. en weth.: het onderhouden ged. '88 van eenige gebouwen, wacht- en brandspuithuizen, te 's-Hage. Aanw. 4 Jan., te 10 uren.

Zaterdag, 7 Jan.

Rotterdam, te 11 uren, door Zaaijer, Buskens en Kuipershoek, in het hotel de Groote Romein, aan de Schiekade Wz.: het ophoogen, rioleeren, bestraten enz. van eenige straten op een terrein tusschen de Hofdijk en Blommendijksche weg en op de tuinen aan de Schotelboschlaan no. 27, 31 en 38—40 aldaar, ter oppervlakte van pl. m. 17,235 M², in 2 perc. en in massa. Aanw. gehouden.

Buitenpost, te 11 uren, door den burg. van Achtkarspelen: het maken van eene nieuwe scheidschutting in de school te Twijzelerheide en nieuwe dakgoten om de school te Twijzel.

's-Hage, te 1 uur, door burg. en weth.: de levering van de benoodigde magazijngoederen, ged. '88, voor de gemeentegasfabriek, aldaar, in 19 perceelen.

's-Hage, te 1 uur, door burg. en weth.: het leveren en stellen van eene gasleiding in het stokerijgebouw der gemeente-gasfabriek, aldaar. Aanw. 2 Jan., van 10—4 uren.

Maandag, 9 Jan.

De Kruisberg (bij Doetichem), te 10 uren, door het college van regenten van het gesticht De Kruisberg: de levering van diverse materialen voor den arbeid der verpleegden in gemeend gesticht.

Hoogezand (Gron.), te 10½ uren, door burg. en weth.: het maken van een oplaagplaats en het aanleggen van 101 M. grintweg te Foxhol, met daarbijbehoorende werken.

Woensdag, 11 Jan.

Birkeland, te 3 uren, op het gemeentehuis: de levering van 1425 M³ grove onderhoudsgrint.

Hardegarijp, door kerkvoogden: eene belangrijke vertimmering aan de hoofdonderwijzerswoning, aldaar. Aanw. 7 Jan., te 10 uren.

Edam, door de firma William Pont: het maken eener dijkscoupure met brug, het bouwen van houtloodsen en schoeilingen en het graven van grachten, op een terrein te Zaandam.

Donderdag, 12 Jan.

Haarlem, te 3½ uren, door het ministerie van binnenl. zaken, aan het gebouw van het prov. best.: het onderhouden van en het doen van eenige herstellingen en vernieuwingen aan de gebouwen der rijks-hoogere burgerschool te Alkmaar, van den dag der goedkeuring van de aanbesteding tot en met 31 Dec. '89. Inl. bij den rijksbouwkundige voor de onderwijsgebouwen enz., te 's-Hage, en den hoofdopzichter der universiteitsgebouwen K. de Boer Hz., te Leiden. Aanw. 5 Jan., te 12 uren. Raming ƒ 1640.

Groningen, te 8 uren, door den voerman C. Walker, in het koffiehuis van B. Feldhaus: het bouwen van een behuizing met bovenwoning aan den Radesingel en van een wagenhuis met stal en bovenwoning aan den Radebinnensingel, aldaar. Inl. bij den architect G. Ros.

Vrijdag, 13 Jan.

's-Bosch, te 10½ uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het onderhouden van en het doen van herstellingen en vernieuwingen aan de rijks-hoogere burgerschool, te Bergen-op-Zoom, van den dag der goedkeuring van de aanbesteding tot en met 31 Dec. '90. Inl. bij den rijksbouwkundige voor de onderwijsgebouwen enz., te 's-Hage, en den hoofdopzichter der universiteitsgebouwen K. de Boer Hz., te Leiden. Aanw. 6 Jan., te 1 uur. Raming ƒ 1878.

Zaterdag, 14 Jan.

Steenwijkerwold, te 12 uren, namens de Wed. E. Tiel-Groenestege, ten huize van A. Fortuin: het bouwen van eene degelijke Friesche stelphuining met bijlevering van materialen enz. Inl. bij den architect T. F. Hulstijn, aldaar. Aanw. 14 Jan., te 10½ uren.

Maandag, 16 Jan.

Gorkhem, te 12 uren, door dijkgraaf en heemraden van het waterschap van de Linge-Uitwatering, in den Doelen: het afdammen, droogmaken en schoonmaken van de schut- en uitwateringssluis van het Lingekanaal te Ste menhoek, benevens het verrichten van metsel-, timmer-, rijswerken enz., waaronder het leveren en inhangen van nieuwe waterdeuren. Aanw. 10 Jan., te 10 uren.

Woensdag, 18 Jan.

Steenderen, te 10 uren, door burg. en weth.: het maken van een klinkerweg door de Eckstraat. Aanw. 10 Jan., te 10 uren.

Steenderen, te 12 uren, door het best. van het polderdistrict de Dremptsche, Olderhaafsche, Hooglarensche en Oldborgsche dijken, ten gemeenschuize: het verleggen en verzwaren van den Olderhaafschen dijk. Aanw. 10 Jan., te 1 uur.

Rummelo en Keppel, te 3 uren, door burg. en weth.: het maken van een klinkerweg door de Eckstraat en verdere daarmede in verband staande werken. Aanw. 10 Jan., te 1 uur.

Woensdag, 1 Febr.

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het voltooien van de overkapping der sporen en perrons op het middengedeelte van het Centraal personenstation te Amsterdam. Inl. bij den eerstaanwezend-ingenieur der Staatsspoorwegen, te Amsterdam. Aanw. 24 en 25 Jan., te 11 uren. Raming ƒ 144,200.

Prijsopgaaf gevraagd voor den bouw van zes villa's, op het duin nabij Vlissingen. Aanbiedingen aan den architect J. B. Verseeken, te Antwerpen of bij den directeur der maatschappij tot expl. van gronden, P. J. Siegers, te Vlissingen.

AFLOOP
VAN
AANBESTEDINGEN.

Utrecht, 17 Dec., voor rekening der gemeente; minste inschr. waren: 1o het onderhoud enz. over '88 van de sluis enz., te Vreeswijk, W. v. d. Haar, te Vreeswijk; gegund aan J. Barneveld, te Vreeswijk, voor ƒ 3440.

2o. idem idem straatweg Utrecht—Vreeswijk, J. Krachten, te Utrecht, voor ƒ 6891.

3o. idem idem sluis te Nieuwersluis en jaagpad naar Hinderdam, W. v. Schaik, te Nieuwersluis, voor ƒ 1987.

4o. idem idem jaagpad Utrecht—Woerden en bijbehoorende werken, J. Krachten, te Utrecht, voor ƒ 1969.

5o. de levering van materialen ged. '88.

Utrechtsche straatklinkers, G. v. d. Broeke, te Utrecht, voor ƒ 13.50 per 1000.

idem idem, L. H. L. Meijster, te Zuijlen, voor ƒ 14.89 per 1000.

idem idem, H. C. v. Stuivenberg, te Utrecht, voor 14.49 en ƒ 13.49 per 1000.

IJsselstraatklinkers, Bekker en Schalij, te Schoonhoven, voor ƒ 6.24 per 1000.

Waalstraatklinkers, W. Arntz, te Milligen, voor ƒ 11.23 per 1000.

Utr. klinker-drielingen, Vermaak en Slagter, te Utrecht, voor ƒ 9.38 per 1000.

idem idem, C. L. Hesse, te Zwammerdam, voor ƒ 10.25 en 9.89 per 1000.

Metselsteenen, H. C. v. Stuivenberg, te Utrecht, voor ƒ 849.60.

Kalk, tras en portland-cement, V. d. Pol, Vink & Co., idem, ƒ 384.75.

Lekzand, P. Ket, te Vreeswijk, voor ƒ 1682.80.

Heidezand, H. Hazekamp, De Bilt, voor ƒ 1250.

Hardsteenen trottoirband, J. J. Kooimans, te Dordrecht, voor ƒ 958.

Hardsteenen roosterramen, A. Reimgaard, te Amsterdam, voor ƒ 424.50.

Grenen-, varen- en dennenhout, R. H. en J. Jongeneel, te Utrecht, voor ƒ 1578.03.

Eikenhout, dezelfden, voor ƒ 572.54.

Olie en petroleum, R. W. Stern, te Utrecht, voor ƒ 237.50.

Borstelwerk enz., Th. H. de Jong, te Amsterdam, voor ƒ 169.81⁵.

Glasruiten enz., Gebr. Müller, te Utrecht, voor ƒ 287.70.

IJzer en gereedschap, J. H. Greeve, idem voor ƒ 2668.33.

Dakpannen en tegels, V. Oostveen, Copijn & Co., idem ƒ 81.60.

Touwwerk, W. de Ruiter, te IJselstein, voor ƒ 184.88.

» Boomen, heesters en bloemstruiken, T. de Loos & Zonen, te Boskoop, voor ƒ 232.98 en ƒ 75.30 en ƒ 83.

Bloemen, H. v. Straalen Jr., te Utrecht, voor ƒ 449.48 en ƒ 447.75.

» Sierplanten in huur, dezelfden, voor ƒ 134.75.

6o. het maken van rioleeringen, bestratingen en trottoirs, op verschillende plaatsen in de gemeente; ingek. 4 bilj., als:

P. Leenders, ƒ 9154
E. Scheepbouwer, » 8739
J. Fruijtier, » 8660
J. Krachten, » 8621
Gegund.

Lopik, 22 Dec.: de levering van grint voor de wegen; ingek. 1 bilj. van J. Beijs Schepper, te Lopik, voor ƒ 1.79 per stère, aan wien de levering is gegund.

Almeloo, 23 Dec.: het bouwen van vijf arbeiderswoningen; minste inschr. J. en H. Nijhof, voor ƒ 2787
Raming » 3340
Gegund.

's-Hage, 23 Dec.: de levering van bekapte straatkeien, voor rekening der gemeente.

Quenastkeien 10/12 c.M. en 10/18 c.M.; ingek. 1 bilj. van Kloos en Van Limburgh, te Rotterdam, voor ƒ 49.85 en ƒ 74.79 per 1000.

Ourthekeien 12/14 c.M. en 12/21 c.M.; ingek. 10 bilj., als:

	per 1000	
J. Goffin, Luik,	ƒ 47.75 en	ƒ 71.49
E. de Lavaleye, idem	45.27 »	68.00
J. B. Petit, Breda,	44.70 »	68.00
F. Bodson, Mook,	43.80 »	66.00
T. J. Smits, Dordrecht,	43.43 »	68.25
J. B. Petit, Breda,	41.90 »	66.00
J. K. Kooimans, Dordrecht,	41.48 »	63.70
J. B. Petit, Breda,	41.47 »	66.00
E. Janssen, Luik,	41.23 »	62.00
A. Dapsens, Yvoir,	40.49 »	60.73⁵

» Ben-Ahinkeien 12/14 c.M. en 12/21 c.M.; ingek. 3 bilj., als:

	per 1000	
T. J. Smits, Dordrecht,	ƒ 55.92 en	ƒ 88.83
E. Janssen, Luik,	54.39 »	78.00

Fauconvalkeien 12/14 c.M.; ingek. 3 bilj., als: per 1000
Kloos en Van Limburgh, Rotterdam, ƒ 96.00
E. Janssen, Luik, » 93.00
J. K. Kooimans, Dordrecht, » 79.75

Lavakeien 10/16 c.M.; ingek. 4 bilj., als: per 1000
T. J. Smits, Dordrecht, ƒ 52.88
P. Lagendijk, Utrecht, » 51.80
H. J. Bosman, Rotterdam, » 49.92⁵
J. K. Kooimans, Dordrecht, » 47.35

Middelburg, 23 Dec.: het driejarig onderhoud van het Nederlandsch gedeelte van het kanaal van Neuzen, met bijbehoorende werken; ingek. 8 bilj., als: per jaar.

C. F. v. Fraeijenhove, te Neuzen, ƒ 43.000
A. de Neef, » Brielle, » 42.189
M. L. Veenenbos, » idem » 41.979
T. Volker, » Dordrecht, » 41.900
P. Verbruggen, » Waddinksveen, » 40.779
A. Thelens Dz., » Neuzen, » 40.300
M. v. d. Hoek, » idem » 37.900
C. v. d. Hooft, » idem » 37.228
Raming » 42.200

Amsterdam, 24 Dec., ten behoeve van 's rijkswerf: 1o. het uitvoeren van eenig baggerwerk en eenige verdere werkzaamheden; minste inschrijver G. v. Doorn, te Nieuweramstel, als
eenige werkzaamheden enz., ƒ 2870
baggerwerk, » 0.53 p. stère.

2o. de levering van grenenhouten kasten; minste inschr. Van der Eijk en De Waal, voor ƒ 1568 voor de 4 perceelen te zamen.

Goes, 24 Dec.: het doen van werkzaamheden en leveranties ged. '88, ten behoeve der gegemeente:

1o. het timmerwerk en de levering van touwwerk, Joh. de Jonge, voor 5 ⁴/₅ ben. tarief.

2o. het metsel-, stukadoor- en steenhouwwerk, A. Smit, voor 4 ⁴/₅ ben. tarief.

3o. het leidekkers-, lood-, zink- en pompmakerswerk, T. A. v. d. Hell, voor 8 ⁴/₅ ben. tarief.

4o. het smids-, kachel- en slotenmakerswerk, bij loting J. Adriaanse, voor 11 ⁴/₅ ben. tarief.

5o. het schilder-, behang- en glazenmakerswerk, C. den Hollander, voor 6 ⁴/₅ ben. tarief.

6o. het stoffeerderswerk, M. D. Hamondt, voor 3 ⁴/₅ ben. tarief.

7o. het aard-, kram-, rijs- en steenglooiingwerk, A. Foudraine, volgens tarief.

8o. de levering van grint en grintzand, G. v. d. Berge, voor 19 ⁴/₅ ben. tarief.

9o. de levering van borstel- en mandenwerk. (Hiervoor zal over acht dagen herbesteding plaats hebben.)

10o. het jaloeziemakerswerk, ged. 4 jaar, A. de Beste, volgens tarief.

11o. het snoeiwerk (is acht dagen aangehouden.)

12o. het tuinmanswerk, ged. 4 jaar, M. Beijerse Jz., voor 21 ⁴/₅ ben. tarief.

13o. het vrachtrijderswerk, ged. 4 jaar, Joh. Sandee, voor 8 ⁴/₅ ben. tarief.

Utrecht, 24 Dec.: het doen van herstellingen en vernieuwingen aan militaire gebouwen enz., te Utrecht, onder het beheer der genie, aldaar; ingek. 7 bilj., als:

W. v. Straten, te Utrecht, ƒ 1200
P. Leenderts, » idem » 1187
R. Pisa, » idem » 1150
J. Kaap, » idem » 1115
Th. H. Dirks, » 's-Bosch, » 1097
C. Krachten Jz., » Utrecht, » 1084
L. C. de Leur, » idem » 983

Hengeloo, 24 Dec.: het bouwen van vier woningen te Hengeloo, onder beheer van den architect G. J. Moll, aldaar; ingek. 5 bilj., als:

H. E. Redemeijer, te Hengeloo, ƒ 4668
J. Brummelhuis, » idem » 4497
J. B. Welmers, » idem » 4485
J. H. Boenk, » idem » 4300
A. J. Wilmink, » idem » 3685
Gegund.

Almeloo, 24 Dec.: het bouwen van een kantoorgebouw voor de Koninklijke stoomweverij te Nijverdal, onder beheer van den architect J. Moll, te Hengeloo; ingekomen 9 bilj., als:

Schreuder en Barneveld, te Almeloo, ƒ 8428
B. Vixseboxse Bz., » idem » 8118
J. A. ter Beek, » idem » 8044
S. H. Krabshuis, » idem » 7969
E. Eshuis, » idem » 7809
Wed. M. Westenberg, » idem » 7706
K. M. Spoor, » idem » 7682
J. Eshuis, » idem » 7594
E. Scholten & Zn., » idem » 7598.48
Gegund.

Genemuiden, 24 Dec.: het timmer-, metsel- en verfwerk van het gemeenteonderhoud van 1 Jan. '88—1 Juli '89 en het gewone onderhoud van het Provisorfonds en van het fonds van Camen, alles onder beheer van den opzichter L. Jongedijk.

Timmerwerk, ingek. 6 bilj., als:
C. Hulleman, te Genemuiden, ƒ 2110
E. Schipper, » idem » 1999
J. W. v. d. Haar, » idem » 1818
H. Brouwer, » idem » 1729
A. Bekendam, » idem » 1725
B. J. v. d. Steeg, » idem » 1644
Gegund.

Metselwerk, ingek. 4 bilj., als:
J. Heutink, te Genemuiden, ƒ 885
W. Riesebos, » idem » 683
J. F. v. Dijk, » idem » 620
C. Heutink, » idem » 586
Gegund.

Verfwerk, ingek. 4 bilj., als:
J. Estie, te Genemuiden, ƒ 709
T. Elbers, » idem » 659
E. Kroeskop, » idem » 647
W. v. d. Wetering, » idem » 639
Gegund.

Onderhoud van de fondsen, ingekomen 4 bilj., als:
C. Hulleman, te Genemuiden, ƒ 423
J. W. v. d. Haar, » idem » 375
H. Brouwer, » idem » 365
A. Bekendam, » idem » 343
Gegund.

's-Hage, 27 Dec.: het onderhoud der haven van Stellendam van 1 Jan. '88 tot ultimo April '90; ingek. 4 bilj., als:

A. v. d. Tak, te Goedereede, ƒ 17,300
A. v. Kekem, » Gouda, » 17,000
B. de Waard, » Nieuwenhoorn, » 16,100
C. Bos Az., » Dordrecht, » 15,400
Raming » 15,400

Rotterdam, 27 Dec.: de levering van diverse materialen voor de gemeentewerken, in 28 perceelen; minste inschr. waren:

Perc. 1, 500,000 getrokken Waalstraatklinkers, N. v. Heukelum, te Nijmegen, voor ƒ 11.12 p. m.

Perc. 2, 1,000,000 vlakke Waalstraatklinkers, dezelfde, voor ƒ 10.95 per mille.

Perc. 3, 600,000 vlakke Waalklinkers, dezelfde, voor ƒ 10.84 per mille.

Perc. 4, Waalhardgrauw 100,000 stuks, D. Br. v. Asbeck, te Arnhem, voor ƒ 11.08 per mille.

Perc. 5, 600,000 straatklinkers (drielingen), Canoy, Herfkens & Co., te Venlo, voor ƒ 9.74.

Perc. 6, 800,000 IJsel-straatplavei, P. v. Hoff Stolk & Zn., te Ouderkerk a/d. IJsel, voor ƒ 4.73.

Perc. 7, 600,000 beste harde IJsel-ondersteen, dezelfden, voor ƒ 4.75 per mille.

Perc. 8, 3500 M. Escaussijnsche-steenen trottoirbanden, 0.14 bij 0.20 M., H. J. Bosman, te Rotterdam, voor ƒ 1.75 per M¹.

Perc. 9, Luiksche kluitkalk, J. D. Peletier, idem, voor ƒ 945 in massa.

Perc. 10, Doorniksche waterkalk, H. J. Bosman, idem, voor ƒ 825 in massa.

Perc. 11, Grèskeien, 10/16 c.M. en 10/24 c.M., F. Engers, Amsterdam, voor ƒ 46.48 en ƒ 66.10 p. m.

Perc. 12, Porfierkeien van Quenast of Lessines, 10/16 c.M. en 10/24 c.M., Kloos & Van Limburgh, te Rotterdam, ƒ 86 en ƒ 138 p. m.

Perc. 13, Ben-Ahinkeien, 10/16 c.M. en 10/24 c.M., E. Janssen, te Luik, ƒ 56 en ƒ 84 p. m.

Perc. 14, Niedermendiger Lavakeien, J. J. Kooijmans, Dordrecht, voor ƒ 44.90 per mille.

Perc. 15, Steenslag, V. Noorden & Schwerzel, te Rotterdam, voor ƒ 4.35 p. stère.

Perc. 16, Grove grint, A. H. Breijs, Kralingen, voor ƒ 1.41 per stère.

Perc. 17, Grintzand, dezelfde, voor ƒ 1.02½ per M³.

Perc. 18, Eikenhout, A. v. Stolk & Zn., te Rotterdam, voor ƒ 3338.48 in massa.

Perc. 19, Eiken roeden, J. Damen, te Koten, voor ƒ 32.95 per M³.

Perc. 20, idem idem, dezelfde, voor ƒ 27.90 p M³.

» 21, Grenenhout, W. S. v. d. Wetering & Co., te Rotterdam, voor ƒ 4784.16 in massa.

Perc. 22, Dennenhout, Eindhoven & Zn., te Zwolle, voor ƒ 4079.10 in massa.

Perc. 23, Vuren delen, kruiplanken enz., dezelfden, voor ƒ 6467.90 in massa.

Perc. 24, Noorsche balunns, B. Loos & Zn., te Blokzijl, voor ƒ 840 in massa.

Perc. 25, Gegoten-ijzeren straatsyphons met roosters, 248 KG., Ned. Stoombootmaatschappij, te Rotterdam, voor ƒ 13.98 per stuk.

Perc. 26, Gegoten-ijzeren straatsyphons met roosters, 185 KG., J. Zimmer & Zn., te Amsterdam, voor ƒ 8.35 per stuk.

Perc. 27, Gegoten-ijzeren berriebanden met geslagen-ijzeren deksels, Maats. ijzergieterij »de Prins v. Oranje", te 's-Hage, voor ƒ 3.22½ per stuk.

Perc. 28, IJzer, Holz & Co., te Rotterdam, voor ƒ 2681.90 in massa.

's-Hage, 27 Dec.: de levering van twee metalen brugpijlers (bestek no. 94) en van den metalen bovenbouw van een brug van 3 × 35 M. (bestek no. 95), ten dienste der Staatsspoorwegen op Java.

	bestek no. 94	bestek no. 95
L. J. Enthoven & Co., 's-Hage,	ƒ 13,846	ƒ 27,990
Nicaise & Delcuve, La Louvière,	13,375	28,024
Gebr. Stork & Co., Hengeloo,	11,087	31,000
La Metallurgique, Brussel,	14,145	29,500
Soc. Dyle & Bacalan, Parijs,	12,325	22,074
J. Levêque & Co., Herstal,	11,770	27,450
Kon. fabr. van stoom- en andere werktuigen, Amsterdam,	16,000	32,000
Soc. internationale, Braine le Comte,	12,400	25,980
Soc. de Baume et Marpent, Haine St.-Pierre,		27,310
Veuve Alphonse Frederix, Luik,		24,600
Soc. de Malines, Mechelen,		29,393

De leveringen zijn gegund aan de minste inschrijvers, resp. Gebr. Stork & Co., te Hengeloo en de Soc. Dyle & Bacalan, te Parijs.

's-Hage, 28 Dec., onder beheer van het ministerie van waterst. enz.: 1o. de levering van 8815 M³ ballaststeen voor de rijksrivierwerken op de Maas, in 2 perceelen (herbesteding).

Perc. 1, ingek. 6 bilj., als:
D. Jules, te Maeseyck, ƒ 21,522.25
J. Hillen, » Grave, » 22,800
G. Straatman, » Linne, » 22,770
G. Smeets, » Maeseyck, » 22,000
J. Schenk, » Maastricht, » 19,550
Raming » 17,250

Perc. 2, ingek. 2 bilj., als:
A. Geldens, te Nijmegen, ƒ 9500
J. Hillen, » Grave, » 9250

2o. het onderhouden van en de uitvoering van eenige werken aan het departement van justitie te 's-Hage, ged. '88, '89 en '90; ingekomen 8 bilj., als:

A. C. Paardekooper, te 's-Hage, ƒ 6300
H. v. Bergen Henegouwen, » idem » 6198
M. Houtman en J. A. Houtman, » idem » 5720
A. R. Rutgers, » idem » 5687
J. Ph. Roeser Ez., » idem » 5498
J. Claus, » idem » 5339
J. L. Werder Jz., » idem » 5300
W. Franke, » idem » 5278

3o. het onderhoud en herstel van de landsgebouwen te 's-Hage, ged. '88; ingek. 10 bilj., als:

A. C. Paardekooper, te 's-Hage, ƒ 35,980
H. Houtman en J. A. Houtman, » idem » 34,400
J. L. Werder Jz., » idem » 34,310
H. v. Bergen Henegouwen, » idem » 33,909
A. Nater en B. de Baan, » idem » 33,980
W. v. Leeuwen, » Hellevoetsluis, » 33,700
Ph. Verbruggen, » Waddinksveen, » 32,287
C. W. de Vos en A. B. de Vos, » 's-Hage, » 31,948
Firma Wed. P. A. Ravelli Jz., » idem » 31,222
C. W. de Vos en A. B. de Vos, » idem » 30,948
Raming » 33,600

Elst (Overbetuwe), 28 Dec.: het onderhoud der gemeentegebouwen enz., in de dorpen Elst Lent en Elden, gemeente Elst, ged. '88, in 3 perceelen en massa.

Perc. 1, Elst; ingek. 5 bilj., als:
A. Brans, te Elst, ƒ 375
J. H. Wassink, » idem » 349
A. H. Hoorneman, » idem » 334
J. v. Holten, » idem » 325
H. W. Kapel, » idem » 304.50

Perc. 2, Lent; ingek. 5 bilj., als:
J. H. Wassink, te Elst, ƒ 259
A. H. Hoorneman, » idem » 249
G. Beekhuize, » Lent, » 245
J. v. Holten, » Elst, » 230
H. W. Kapel, » idem » 208

Perc. 3, Elden; ingek. 4 bilj., als:
A. H. Hoorneman, te Elst, ƒ 280
J. v. Holten, » idem » 245
J. H. Wassink, » idem » 243
H. W. Kapel, » idem » 199.50

Massa, ingek. 2 bilj., als:
H. W. Kapel, te Elst, ƒ 712
W. Span, » idem » 709
In beraad gehouden.

's-Hage, 28 Dec.: het vergrooten en verbouwen van het woonhuis Alexanderstraat 20, te 's-Hage, onder beheer van den architect H. Wesstra Jr., aldaar; bij onderhandsche inschrijving aangenomen door H. v. Bergen Henegouwen, te 's-Hage, voor ƒ 9700.

Vlissingen, 28 Dec., voor rekening der gemeente: 1o. het onderhoud der gebouwen, havenwerken en schoolgebouwen; ingekomen 5 bilj., als:

P. Monjé, te Vlissingen, ƒ 5432
C. Maters, » idem » 5300
D. Bijl, » idem » 5234
M. Bok, » idem » 4883
P. A. v. Beers, » idem » 4800

2o. het onderhoud der kachels; ingekomen 4 bilj., als:

Gebr. Koppejan, Vlissingen, Afdeeling 1, ƒ 121.50
» 2, » 119
» 3, » 128
» 4, » 107
D. Krug, idem » 1, » 97.89
» 2, » 114.40
» 3, » 119.38
» 4, » 94.47
J. C. Kakenberg, idem » 1, » 110
» 2, » 119
» 3, » 129
» 4, » 102
W. J. Born, idem » 1, » 88.40
» 2, » 92
» 3, » 20.60
» 4, » 70

3o. straatwerk; ingek. 1 bilj., van P. Tavenier, te Vlissingen, voor ƒ 0.12 per M².

4o. vrachtrijden; ingek. 3 bilj., als:
J. Poppe, te Vlissingen, ƒ 13.17
A. Walrave, » idem » 12.51
P. Huibregtse, » idem » 12.22

Hengelo (O.), 29 Dec.: het maken van een gebouw bevattende twee arbeiderswoningen voor G. Oldemeijer (plan A) en het maken van een dito gebouw voor G. ten Voorde (plan B) op een terrein, gelegen aan het Esterrein te Hengelo; ingek. 9 bilj., als:

	Plan A	Plan B	Massa
J. Brummelhuis, Hengelo,	ƒ 2884	ƒ 3147	ƒ 5981
A. J. Wilmink, idem	2895	2700	5585
L. P. Grotthuis, idem	2930	2714	5550
A. Groothengel, Borne,	2956	2724	5525
H. Essink, Hengelo,	2873	2529	5402
A. H. M. Wesselink, idem	2870	2640	5450
W. v. Leeuwen, idem	2790	2470	5200
F. Redemeijer, idem	2540	2040	4580
G. Markslag, idem	2500	2032	4532

Haarlem, 29 Dec., onder beheer van het ministerie van waterst. enz.: 1o. het driejarig onderhoud der rijkszee- en havenwerken op het eiland Vlieland; ingek. 14 bilj., als:

per jaar.
C. Visser, Sliedrecht, ƒ 36,120
M. Daalder, Terschelling, » 34,940
M. L. Veenenbos, Brielle, » 34,900
A. Bos, Helder, » 34,400
L. A. v. Haaften, Sliedrecht, » 34,200
Gebr. Klein, Helder, » 33,999
J. P. Noordijk, Cocksdorp, » 33,981
L. Kalis Kz., Sliedrecht, » 33,880
W. Lammers, Cocksdorp, » 33,831
G. Moerman, Helder, » 33,160
D. Volker, Dordrecht, » 33,100
J. v. d. Plas, Hardinksveld, » 30,970
C. Bos Az., Dordrecht, » 30,530
T. Volker Cz., Sliedrecht, » 30,300
Raming » 35,000

2o. het leveren en plaatsen van meerpalen langs het Noord-Hollandsch kanaal; ingek. 10 bilj., als:

W. v. Straaten, Utrecht, ƒ 2780
Gebr. Jansen, Nieuwediep, » 2670
A. Bos, Helder, » 2520
H. Schuijt, Alkmaar, » 2520
R. Kroon, Buiksloot, » 2500
G. Honijk, Purmerend, » 2487
J. Moerman, Helder, » 2410
K. A. v. d. Berg, Zwolle, » 2369
J. Oldenburg, Bergen, » 2230
G. D. v. Doorn, Amsterdam, » 2200
Raming » 2555

3o. het driejarig onderhoud en het uitvoeren van eenige vernieuwingen en herstellingen aan de werken, behoorende tot het Noordzeekanaal, in drie perceelen.

Perc. 1, ingek. 5 bilj., als:
per jaar.
M. Deutekom, Amsterdam, ƒ 20,940
C. J. Kalis Jz., IJmuiden, » 20,919
G. D. v. Doorn, Amsterdam, » 19,898
A. Volker Lz., Sliedrecht, en P. A. Bos, Gorinchem, » 18,750
L. Kok, IJmuiden, » 18,700
Raming » 21,120

Perc. 2, ingek. 17 bilj., als:
per jaar.
A. Vos Bz., Amsterdam, ƒ 16,800
P. Duinker, idem » 16,612
L. Pott, Buiksloot, » 15,900
J. v. Houwelingen, Amsterdam, » 15,700
W. Ambachtsheer, Nieuweramstel, » 15,500
P. v. Essen, Halfweg, ƒ 15,457
C. Geijls, Westzaan, » 15,470
C. Beuterse, Amsterdam, » 15,371
M. Deutekom, idem » 15,255
C. J. Kalis Jz., IJmuiden, » 14,887
C. Bos Az., Dordrecht, » 14,590
C. Bos, Haarlemmermeer, » 14,500
B. de Waard, Nieuwenhoorn, » 14,590
C. v. Boven, Nieuweramstel, » 14,450
A. Prins Thz., Sliedrecht, » 14,280
H. Schuijt, Alkmaar, » 13,900
L. Kok, IJmuiden, » 13,540
Raming » 14,887

Perc. 3, ingek. 8 bilj., als:
per jaar.
W. Greve, Buiksloot, ƒ 14,900
L. Pott, idem » 14,900
R. Kroon, idem » 14,500
J. J. Bekker, Amsterdam, » 14,400
C. Bos Az., Dordrecht, » 14,200
C. Bos, Haarlemmermeer, » 14,000
L. Kok, IJmuiden, » 13,900
B. Vermolen, Weesp, » 12,690
Raming » 14,224

Het biljet van J. Draak, Nieuwendam, was van onwaarde.

4o. het wegruimen van een wrak in de Zuiderzee; ingekomen 4 bilj., als:
J. Mantel, Enkhuizen, ƒ 1370
H. K. Kant, Hoorn, » 960
A. v. d. Tak, Goedereede, » 843
J. v. d. Wal, Harlingen, » 797

Zaandam, 29 Dec., voor rekening der gemeente: 1o. het dempen en rioleeren van de sloot ten westen der Gedempte gracht; ingek. 12 bilj., als:

	met zand	met grond
G. Schalk, Buiksloot,	ƒ 11,822	
L. v. Zon, Purmerend,	9,806	
C. Bos, Haarlemmermeer,	9,647	
P. Vens, Zaandam,	9,450	ƒ 8,900
A. J. Schouten, Gouda,	8,497	7,462
G. Schone, Amsterdam,	8,133	
K. v. Leeuwen Cz., Zaandam,	7,866	
J. de Vries, Purmerend,	7,614	7,600
Jac. Poot, Amsterdam,	7,444	7,000
A. Zonneveld, Haarlem,	7,365	6,478
J. Leguit Jr., Zaandam,	6,938	10,000
C. Kakes, idem	6,300	5,525

2o. het maken van een trottoir langs het gemeentehuis; ingek. 7 bilj., als:
P. Vens, Zaandam, ƒ 1625
L. v. Zon, Purmerend, » 1598
L. Leguit Jr., Zaandam, » 1593
J. H. Jutte, idem » 1580
C. Bos, Haarlemmermeer, » 1578
R. Kuijt, Purmerend, » 1485
C. v. Soest, Nieuweramstel, » 1273

3o. het maken eener nieuwe brug over de Paralleldaart in het Kattegat; ingek. 4 bilj., als:
J. Kat Kz., te Zaandam, ƒ 820
A. Brugman, » idem » 695
C. Kakes, » idem » 599
J. Leguit Jr., » idem » 594

4o. het onderhoud der straat- en grintwegen; ingek. 8 bilj., als:
C. Bos, Haarlemmermeer, ƒ 9341
D. Verlaan & Zn., Zaandam, » 9263
G. Sel, idem » 9025
J. Ootes, Wagnum, » 8900
C. v. d. Hulst, Sloten, » 8800
J. de Vries, Purmerend, » 8250
Jac. Poot, Amsterdam, » 8100
P. Vens, Zaandam, » 7782

5o. het onderhoud der drie gemeentesluizen; ingek. 3 bilj., als:
C. Kakes, te Zaandam, ƒ 1580
D. Verlaan & Zn., » idem » 1462
A. Brugman, » idem » 1298

6o. het onderhoud der kachels in gemeentegebouwen; ingek. 5 bilj., als:
A. Cos, te Zaandam, ƒ 345
A. H. Oostmeijer, » idem » 362.10
J. v. Aken, » idem » 318
J. W. Kleij, » idem » 294
P. Bosman, » idem » 287.50

7o. de levering van eenige houtwaren; ingek. 5 bilj., als:
H. v. d. Stadt Cz., te Zaandam, ƒ 874.99⁵
F. en G. Gras, » idem » 858
Wed. S. Kamphuijs & Zn., » idem » 799
Schuddeboom en Mijsberg, » idem » 767.28
N. Francken Az., » idem » 730
Alles gegund.

Arnhem, 30 Dec., voor rekening der gemeente: 1o. het onderhouden van en het verrichten van eenige vernieuwingen aan verschillende gemeentewerken gedurende 1888; ingek. 5 bilj., als:
J. de Ruyter, ƒ 5805
W. H. de Haan, » 5300
J. P. Welsing, » 5142

M. P. Vale, ƒ 5118
G. J. Lucassen en Koenders, » 4865
Gegund.

2o. het onderhouden van de plantsoenen der gemeente en het verrichten van eenige andere werkzaamheden gedurende '88; ingek. 2 bilj., als:
W. H. de Haan, ƒ 11,111
M. P. Vale, » 9,457
Gegund.

3o. het onderhouden van en het verrichten van eenige verdere werkzaamheden aan verschillende gemeentegebouwen en inrichtingen gedurende '88; ingekomen 2 bilj., als:
J. de Ruyter, ƒ 8166
G. J. Lucassen en Koenders, » 4783
In beraad gehouden.

's-Hage, 30 Dec.: het bouwen van 52 woonhuisjes voor de »Van-Ostade-stichting", onder beheer van den architect W. H. v. Liefland; ingek. 18 bilj., als:

Ph. Verbrugge, Waddinxveen,	ƒ 128,700
Corn. IJsvogel, Aarlanderveen,	» 124,843
N. Pergain & Zn., Rotterdam,	» 121,800
J. A. de Bont & Struiken, Nijmegen en Utrecht,	» 120,000
J. C. Mook, 's-Hage,	» 118,250
J. L. Werdes Jr., 's-Hage,	» 118,050
W. P. Terwissen, 's-Hage,	» 116,800
W. v. Leeuwen, Helleveetsluis,	» 114,782
A. de Haan, Rotterdam,	» 113,785
W. Zonnevelt, Kralingen,	» 113,240
B. Krijnen, Groningen,	» 112,700
J. Slenters, Haarlem,	» 109,000
A. Roest, 's-Hage,	» 108,100
A. Korteweg, 's-Hage,	» 107,800
A. Chr. Paardekooper, 's-Hage,	» 103,500
C. J. v. Tuschenbroek, Rotterdam,	» 103,400
C. F. Barel, Zevenbergen,	» 99,375
Jac. Vos, 's-Hage,	» 98,600
P. C. Quist, 's-Hage,	» 97,600

's-Hage, 30 Dec.: 1o. het bouwen van woningen met magazijn enbij de uitwatering aan zee, ten dienste van de watervervorsching dezer gemeente; minste inschrijver W. van Leeuwen, te Helleveetsluis, voor ƒ 16,485.

2o. het onderhoud openbare pompen, ged. 88; minste inschr. J. Claus, te 's-Hage, voor ƒ 1045.

Arnhem, 30 Dec., onder beheer van het ministerie van waterst. enz.: het vierjarig onderhoud en de uitvoering van vernieuwingen en herstellingen aan rijks groote wegen, in de prov. Gelderland, in 19 perceelen.

Perc. 1, ingek. 2 bilj., als: per jaar.
W. v. d. Koog, te Amersfoort, ƒ 7719
H. Mouw Jz., » Apeldoorn, » 7389
Raming » 8445

Perc. 2, ingek. 1 bilj. van H. J. Buitenhuis, te Nunspeet, voor ƒ 9,440 per jaar.
Raming » 10,640 » »

Perc. 3, ingek. 4 bilj., als: per jaar.
W. v. d. Koog, te Amersfoort, ƒ 10,520
H. J. Buitenhuis, » Nunspeet, » 10,130
C. Wegerif, » Apeldoorn, » 9,862
H. Mouw Pzn., » idem » 9,676
Raming » 11,135

Perc. 4, ingek. 5 bilj., als: per jaar.
H. Peteri Cz., te Deventer, ƒ 5308
G. Haijtink, » Zutfen, » 5886
J. v. Essen, » Apeldoorn, » 5644
G. J. Groot, » Sint-Anna, » 5490
C. Wegerif, » Apeldoorn, » 5293
Raming » 5856

Perc. 5, ingek. 3 bilj., als: per jaar.
C. Wegerif, te Apeldoorn, ƒ 5782
J. v. Essen, » idem » 5738
H. Haijtink, » Zutfen, » 5646
Raming » 5925

Perc. 6, ingekomen 4 bilj., als: per jaar.
J. H. Weenink, te Groenloo, ƒ 4950
H. Haijtink, » Zutfen, » 4661
G. J. Carmiggelt & Zn., » Brummen, » 4560
J. C. Carmiggelt, » idem » 4200
Raming » 5110

Perc. 7, ingek. 4 bilj., als: per jaar.
G. Peteri Cz., te Deventer, ƒ 6402
H. Haijtink, » Zutfen, » 6460
J. H. Weenink, » Groenloo, » 6292
G. C. Carmiggelt & Zn., » Brummen, » 6180
Raming » 6750

Perc. 8, ingek. 1 biljet van H. Haijtink, te Zutfen, voor ƒ 5880 per jaar.
Raming » 5820 » »

Perc. 9, ingek. 5 bilj., als: per jaar.
H. Haijtink, te Zutfen, ƒ 16,766
H. J. te Siepe, » Winterswijk, » 16,350
C. Haar, » idem » 16,240
J. H. Weenink, » Groenloo, » 15,518
J. G. Huisman, te Nijmegen, ƒ 15,890
Raming » 16,030

Perc. 10, ingekomen 3 bilj., als: per jaar.
H. Haijtink, te Zutfen, ƒ 14,138
H. J. te Siepe, » Winterswijk, » 14,490
A. Terwindt, » Westpannerden, » 13,300
Raming » 15,220

Perc. 11, 2 bilj. van onwaarde. Raming ƒ 7800 per jaar.

Perc. 12, geen bilj. Raming ƒ 8075 per jaar.
» 13, idem » » 7090 » »
» 14, idem » » 8400 » »

Perc. 15, ingekomen 5 bilj., als: per jaar.
J. H. v. Beezwijk, te Lobit, ƒ 4688
J. H. Hoijinck, » Pannerden, » 4498
J. E. M. Terwindt, » Westervoort, » 4475
J. W. Janssen, » Arnhem, » 4238
G. J. Groot, » Sint-Anna, » 4060
Raming » 4941

Bovendien 1 bilj. van onwaarde.

Perc. 16; ingek. 8 bilj., als: per jaar
J. E. M. Terwindt, te Westervoort, ƒ 5975
G. W. v. Beezwijk, » Nijmegen, » 5943
J. H. Hoyinck, » Pannerden, » 5898
J. B. Beyer, » Elst, » 5637
W. v. Os, » Nijmegen, » 5478
G. J. Groot, » Sint-Anna, » 5475
G. W. v. Hattum, » Tuil, » 5400
D. W. Bloem, » Weurt, » 5193
Raming » 6428

Perc. 17; ingek. 4 bilj., als: per jaar
J. v. Vuuren, te Zaltbommel, ƒ 8760
A. W. Groot, » Hintham (N.-Brabant), » 8573
J. v. Vlugt Jr., » Dordrecht, » 8360
P. W. v. Hattum, » Tuil, » 8229
Raming » 9029

Perc. 18, ingek. 5 bilj., als: per jaar.
G. J. Grost, te Sint-Anna, ƒ 2709
J. M. v. Gasselt, » Venloo, » 2478
W. v. Os, » Nijmegen, » 2384
G. W. v. Beezwijk, » idem » 2343
G. Thomsen, » Mook, » 2274
Raming » 2835

Perc. 19, ingek. 6 bilj., als: per jaar.
J. v. Haren, te Nederasselt, ƒ 2260
G. J. Groot, » Sint-Anna, » 2190
J. M. v. Gasselt, » Venloo, » 2076
G. Thomsen, » Mook, » 1994
G. W. v. Beezwijk, » Nijmegen, » 1903
W. v. Os, » idem » 1819
Raming » 2345

Massa's van de perceelen 1 en 2; ingek. 3 bilj., als:
P. Hell, te Zwolle, ƒ 18,909
W. H. de Haan, » Elden, » 17,468
M. v. Wijck, » Renkum, » 16,705
Raming » 19,055

Perceelen 4 en 5; ingek. 3 bilj., als:
W. Arntz, te Millingen, ƒ 11,700
H. v. Haaren, » Apeldoorn, » 11,292
J. v. Essen, » idem » 11,184
Raming » 11,815

Perc. 6 en 10; ingek. 3 bilj., als:
W. Arntz, te Millingen, ƒ 19,000
J. H. Weenink, » Groenla, » 18,150
W. H. de Haan, » Elden, » 17,840
Raming » 20,330

Perc. 7 en 9; ingek. 1 bilj., van A. Terwindt, te West Pannerden, ƒ 21,850
Raming » 23,580

Perc. 11 en 12; ingek. 1 bilj., als:
J. v. d. Vlugt Jr. te Dordrecht, ƒ 9,970
Raming » 10,875

Perc. 13 en 14; ingek. 1 bilj., van J. v. d. Vlugt Jr., te Dordrecht, ƒ 14,150
Raming » 15,580

Perc. 15 en 16; ingek. 5 bilj., als:
J. E. M. Terwindt, te Westervoort, ƒ 10,375
J. H. Hoyinck, » Pannerden, » 10,294
J. v. d. Vlugt Jr., » Dordrecht, » 9,980
G. H. v. d. Heyden, » Arnhem, » 9,879
G. J. Groot, » Sint-Anna, » 9,675
Raming » 11,369

Perceelen 16 en 17; ingek. 2 bilj., als:
P. W. v. Hattum, te Tuil, ƒ 13,500
J. G. Huisman, » Nijmegen, » 13,460
Raming » 15547

Perceelen 18 en 19; ingek 3 bilj., als:
J. H. Hoijinck, te Pannerden, ƒ 4788
J. de Haan, » Arnhem, » 4489
G. J. Groot, » Sint-Anna, » 4078
Raming » 5180

Minste inschrijvers zijn dus:
W. Arntz, Millingen, der perceelen 1, 2, 6, 7 en 10 voor ƒ 39,480
P. Hell, Zwolle, der perceelen 3, 4, 5 en 8 voor ƒ 24,187
J. G. Huisman, Nijmegen, van perceel 9 voor » 15,290
W. Arntz, Millingen, der perceelen 11, 12, 13 en 14 voor » 23,680
G. J. Groot, Sint-Anna, van perceel 15 voor » 4,060
D. W. Bloem, Weurt, van perc. 16 voor » 5,193
P. W. v. Hattum, Tuil, van perc. 17 voor » 8,222
G. J. Groot, Sint-Anna, der perceelen 18 en 19 voor » 4,078

N.B. Bij het afdrukken van dit blad ontvangen wij den colledigen afloop der inschrijvingen naar de levering van bouwmaterialen te Rotterdam, die in het volgend nommer opgenomen zal worden.